

БОРИС ГРИНЧЕНКО

**СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
УКРАИНСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ**

А—Н

OAK ST. HDSF

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

GEORGE VERNADSKY
COLLECTION OF
RUSSIAN HISTORY

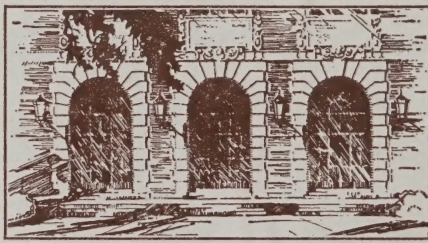
491.79

H85s

1924

v.1

cop.2

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

To renew call Telephone Center, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

MAY 05 1985

APR 10 1985

СЛОВАРІ
Українського Слова

БОРИС ГРІНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
УКРАИНСКО-РУССКІЙ
СЛОВАРЬ

А—Н

БЕРЛІН 1924

ВИДАВНИЦТВО
"Українське Слово"
В БЕРЛІНІ

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ЗІВРАЛА

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Упорядкував, з додатком власного матеріалу,

Борис Грінченко.

У КИЇВІ, 1909.

СЛОВАРЬ УКРАИНСКАГО ЯЗЫКА

СОВРАНИЙ

РЕДАКЦІЕЙ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Редактировалъ, съ добавленіемъ собственныхъ матеріаловъ,

В. Д. Гринченко.

Россійской Императорской Академіей Наукъ удостоенъ второй преміи Н. И. Костомарова.

КІЕВЪ, 1909.

Copyright 1924 by
„Ukrainske Slowo“ G. m. b. H.
Buch- und Zeitungsverlag, Berlin

ЕЛЬЗНЕРДРУК / БЕРЛІН

Друковано власним способом передруковування

491.79

H 85 A

1924

v. 1

cop. 2

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Тяжкі обставини еміграції, на наш превеликий жаль, не дали нам можливості видати отсю надзвичайно цінну й важну для поширення нашої культури, особливо серед зросійщених Українців, працю в переробленому й справленому виданню й примусили нас видати її фотографічним способом і у зменшеному, підручному форматі. Але це завдання ми постараємося виконати ще в самому найблизшому часі.

Зачинаючи з цієї книжки цілу серію словарів, ми сподіємося, що зустрінемо серед громадянства розуміння нашої праці й піддержку.

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО”.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Начало украинской лексикографіи¹⁾ должно быть отнесено къ 1596 г., когда «ди-даскаль» Лаврентій Зизаній Тустановскій издалъ въ Вилянѣ книжку подъ заглавіемъ: «Наука ку читаню, и розумѣню писма словенского: ту тыж о святой Троицы, и о въчло-веченіи Господни». Въ этой азбукѣ, на стр. 1—34 второй нумераціи, помѣщенъ: «Лексис Сирѣчь Реченія Вькратцѣ събранны. И из словенскаго языка, на простый Рускій Діалектъ Истолкованы. Л. З.»²⁾

Въ этомъ небольшомъ словарики авторъ поясняетъ нѣсколько болѣе тысячи цер-ковно-славянскихъ словъ словами тогдашняго книжнаго языка малороссѣвъ, въ составъ котораго входило множество народныхъ украинскихъ словъ, отсутствующихъ и въ поясненіяхъ Л. Зизанія.

Гораздо большее значеніе имѣетъ появившійся въ 1627 г. въ Кіевѣ, «Леѣдионъ славеноросскій и именъ Тѣлкованіе... Тшаніемъ, вѣдѣніемъ и иждивеніемъ, малѣйшаго въ Іеромонасѣхъ Памвы Берынды Протосвѣтла Ороу Іероусалимского». Это большая книга въ четвертку, гдѣ словарь занимаетъ 475 столбцевъ. Іеромонахъ Памва Берында началъ свой словарь по совѣту Θεодора Балабана, въ домѣ котораго онъ жилъ, и про-должалъ его, занимаясь въпослѣдствіи исправленіемъ и печатаніемъ книгъ во Львовѣ и Кіевѣ, гдѣ онъ и умеръ (1632) въ должности архитипографа кіево-печерской лавры. Видя, что «широкій и великославный азыкъ славенскій... трудности... словъ до вырозумѣнія темныхъ многіи въ собѣ маєтъ», Берында задался цѣлью облегчить чтеніе славянскихъ книгъ и составилъ «въ поощреніе искусѣйшимъ и въ пользу спудеємъ» свой словарь, поясняя «славенскія» слова тогдашней книжною рѣчью ма-лорусскихъ писателей. Рѣчь эта, въ объясненіяхъ П. Берынды, заключаетъ въ себѣ слова, свойственныя славянскому и всѣмъ русскимъ нарѣчіямъ, затѣмъ слова польскія и, наконецъ, огромное количество народнаго украинскаго матеріала. Этотъ матеріалъ

¹⁾ Историческая часть этого предисловія представляетъ извлеченіе изъ изслѣдо-ванія автора подъ заглавіемъ: «Огляд української лексикографіи» (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. LXVI).

²⁾ Описаніе книги у Каратаева: «Описаніе слав.-русскихъ книгъ», I, 271—272. «Лексисъ» перепечатанъ И. Сахаровымъ въ 1849 г., во 2-мъ томѣ его «Сказаній русскаго народа» (стр. 121—134).

и представляет въ словарѣ наибольшую цѣнность, заставляющую относиться снисходительно къ такимъ недостаткамъ словаря, какъ его наивная этимология (напр.: «рука, ижъ рушася названа») и нѣкоторый грамматическій беспорядокъ, который допускалъ лексикографъ, отступая во многихъ случаяхъ объясненій отъ грамматической формы объясняемаго слова (напр.: *тутно* переведено: *тумъ, пертнъ*). При составленіи словаря П. Беринда пользовался словарикомъ І. Зизанія, а также сочиненіями Максима Свиготорца, Мануила Ритора и иныхъ. Не смотря на то, что авторъ, какъ то видно изъ его предисловія, встрѣтилъ «много разорителей и хульниковъ» своего труда, словарь его удовлетворялъ имѣвшуюся потребность въ такихъ книгахъ и потому, «яко есть потребный и пожитечный многимъ», вновь былъ изданъ игуменомъ кутенинскаго монастыря, Іоилемъ Трусевичемъ съ братією, въ 1653 г., появившись изъ типографіи того-же монастыря.¹⁾

Третій извѣстный намъ словарь — «Синонима славеноросская» — остался въ рукописи и опубликованъ лишь въ 1888 г. П. И. Житецкимъ въ «Кіевской Старинѣ». Рукопись найдена была въ библиотекѣ кіево-печерской лавры; она заключаетъ въ себѣ 185 листовъ и, повидимому, представляетъ черновую работу, предназначенную не для печати, а для личнаго употребленія. Ссылка на «Лексиконъ» Беринды указываетъ, что авторъ «Синонимы славеноросской» пользовался словаремъ этого послѣдняго и составилъ свой словарь не ранѣе 1627 г., а П. И. Житецкій, «судя по употребленію буквы *у*, а также *ѣ* вмѣсто *ѣ* и по рѣшительному преобладанію *и* надъ *ы*», полагаетъ, что рукопись словаря относится ко второй половинѣ XVII в.²⁾

Этотъ словарь имѣетъ уже иной характеръ: въ немъ слова книжной малорусской рѣчи пояснены славянскими словами. Не смотря на нѣкоторые неудачные лексическіе приемы, словарь представляетъ значительный научный интересъ какъ матеріалъ для характеристики тогдашняго книжнаго украинскаго языка. Шагомъ впередъ было и то обстоятельство, что здѣсь на первомъ планѣ стоялъ уже не «широкій и великославный славенскій» языкъ, объясняемый простымъ, а самый этотъ простой языкъ признавался достойнымъ объясненія славянскою церковною рѣчью.

Однако дальнѣйшее развитіе лексикографической работы въ томъ направленіи, какое она приняла въ перечисленныхъ словаряхъ, совершенно затѣмъ обрывается, и въ XVIII в. мы не встрѣчаемъ ни одной подобной работы, что, конечно, въ достаточной степени объясняется тѣмъ измѣнившимся направленіемъ малорусской письменности въ XVIII в., которое вообще прервало дальнѣйшее развитіе стараго украинскаго книжнаго языка, послѣ чего возрожденіе украинской литературы оказалось возможнымъ лишь на почвѣ вполне народнаго языка. Первое крупное явленіе этого возрожденія — «Энеида» Котляревскаго — даетъ намъ образецъ и украинскаго словаря, но словари уже не книжной, а живой народной рѣчи. Къ первому изданію пародіи Котляревскаго (1798) приложено было на 23 страницахъ «Собраніе Малороссійскихъ словъ содержащихся въ Энеидѣ и сверхъ того еще весьма многихъ иныхъ, издревле вошед-

¹⁾ Словарь Беринды также перепечатанъ во 2-мъ томѣ «Сказаній» Сахарова и весьма неправильно.

²⁾ Кіевская Старина, 1888, VIII, приложеніе, 4.

нихъ въ малороссійское нарѣчіе съ другихъ языковъ, или и коренныхъ Россійскихъ, но не употребительныхъ». Здѣсь соотвѣствующими русскими словами кратко переведено около тысячи украинскихъ словъ.

Подобный же характеръ имѣеть и «Краткій малороссійскій словарь», включенный въ «Грамматику малороссійскаго нарѣчія» Павловскаго (1818), заключающій въ себѣ 1130 словъ; но къ нему приложено также и объясненіе нѣкоторыхъ «фразъ, пословицъ и приговорокъ».

Въ обоихъ этихъ случаяхъ словари украинскаго народнаго языка не играютъ еще самостоятельной роли, являясь дополненіемъ, необходимымъ для другихъ сочиненій¹⁾. Правда, вскорѣ послѣ этого былъ одинъ опытъ украинскаго словаря: „Собраніе словъ малороссійскаго нарѣчія“ Ивана Войцеховича. Напечатанъ онъ въ книгѣ: „Сочиненія въ прозѣ и стихахъ. Труды Общества любителей руссійской словесности при императорскомъ московскомъ университетѣ“, ч. III, Москва, 1823 (стр. 284—326). Авторъ, по его словамъ въ предисловіи, хотѣлъ „представить... полнѣйшій и, если смѣю сказать, исправнѣйшій малороссійскій словарь“. Но въ словарѣ его всего около тысячи словъ при многихъ ошибкахъ въ объясненіяхъ, напр.: *затирка*—лапша, *мишты*—отвороты у платья, *люлька*—дѣтская колыбель, *пасока*—уха, *песикъ*—високъ и пр. Много словъ авторъ искажилъ, напр.: *гай-домака* съ поясненіемъ, что слово происходитъ отъ *гай* и *дома*; *гасать* (гасити!), *завый* (зайви!), *зайдик* (заїдки!), *ковора* (ковдра!), *куква* (кухвал) и пр. Очевидно для самостоятельнаго украинскаго словаря не было еще собрано матеріаловъ. Въ дальнѣйшемъ развитіи украинской лексикографіи мы видимъ какъ накопленіе этихъ матеріаловъ, такъ и все улучшающіяся попытки составленія словаря, который охватилъ бы, по возможности, весь составъ языка. И подлежащая нашему дальнѣйшему разсмотрѣнію литература естественно распадается на два отдѣла: а) матеріалы для словаря, б) опыты словаря. Разсмотримъ каждый изъ этихъ отдѣловъ особо.

Насколько намъ извѣстно, наиболѣе ранней работой по собиранію матеріаловъ народнаго языка является статья „Слова и выраженія Остерскаго уѣзда“, напечатанная въ 1851, 1853 и 1854 гг. въ „Черниговскихъ губернскихъ вѣдомостяхъ“, представлявшихъ въ пятидесятые и шестидесятые годы XIX в. органъ, въ которомъ помѣщалось множество матеріала по языку, этнографіи и исторіи Украины. Авторъ записалъ народныя слова, показавшіяся ему интересными, и расположилъ ихъ въ алфавитномъ порядкѣ, удержавъ при начертаніи звуковъ мѣстную фонетику; объясняя слова по-рус-

¹⁾ Подобнаго рода словарики, игравшіе служебную роль при книгахъ иного содержанія, появлялись и впослѣдствіи; но мы не будемъ на нихъ останавливаться; отмѣтимъ лишь, что наиболѣе обширный изъ нихъ—объясненіе словъ, прилагавшееся къ каждой книгѣ „Основы“ (1861—1862); меньшіе словарики были при слѣдующихъ книгахъ: „Опытъ собранія старинныхъ малороссійскихъ пѣсенъ“ Цертелева (1819), „Думки и пѣсни“ А. Могилы (1839), „Pieśni ludu Ruskiego w Galicyi“ Паули (1840), „Чорна рада“ Кулиша (1857), „Ужинокъ“ М. Гатцука (1857), „Повістки“ М. Вовчка (1861), „Чумацкія народныя пѣсни“ Рудченко (1874), „Повісті“ О. Федьковича (Кіевъ, 1876), „В поті чола“ Франка (Льв., 1890) и пр. По старому книжному языку слѣдуетъ отмѣтить „Объясненіе невразумительныхъ словъ, встрѣчающихся въ лѣтописи Самовидца и въ приложеніяхъ къ ней“, составленное г. О. Левицкимъ и приложенное къ кіевскому изданію Самовидца 1878 г.

ски, авторъ приводитъ множество примѣровъ изъ народныхъ пѣсень, рассказовъ и пр. Статья обрывается на буквѣ о и, повидимому, осталась незаконченной.¹⁾

Подобнаго рода собранія, хотя большей частью и менѣе значительныя, продолжаютъ появляться и впослѣдствіи. Такъ въ „Основѣ“: „Мѣста жительства и мѣстныхъ названія русиновъ въ настоящее время“ (1861, I), «О дѣтскомъ языкѣ» (со словарикомъ—1861, VIII), «Чабанский словарь» Кухаренка (1862, VI), слова изъ бирючинскаго у. (1862, VIII) и пр.²⁾ Затѣмъ въ первомъ томѣ «Записокъ Юго-Западнаго Отдѣла Р. Географическаго Общества» помѣщенъ «Опытъ словаря народныхъ названій растений» А. С. Роговича и «Списокъ растений» Ѳ. К. Волкова, которые даютъ украинскіе переводы почти для тысячи латинскихъ названій³⁾. Наконецъ въ VII т. извѣстныхъ «Трудовъ» Чубинскаго появились (1877) собранные по особой программѣ діалектологическіе матеріалы, на основаніи которыхъ К. П. Михальчукомъ написана его важная работа о нарѣчіяхъ, поднарѣчіяхъ и говорахъ украинскаго языка.

Начиная затѣмъ съ 80-хъ годовъ, рядъ матеріаловъ даетъ журналъ «Кіевская Старина»—между прочимъ много названій предметовъ народнаго быта (въ различныхъ статьяхъ), номенклатура рабочихъ воловъ г. Венгжиновскаго (1898, VII), словари спеціальнаго языка лирниковъ (г. Боржковского, 1889, IX) и шерстобитовъ (г. Николайчика, 1890, IV);⁴⁾ здѣсь также напечатана работа проф. Н. Ѳ. Сумцова: «Культурныя переживанія» (1889—1890), въ которой сдѣлано много важныхъ объясненій отдѣльныхъ словъ, какъ равно и въ четырехъ выпускахъ работы А. А. Потебни: «Къ исторіи звуковъ русскаго языка» (Варш. 1876, 1880, 1881, 1883). Нѣкоторые діалектологическіе матеріалы разбросаны были въ «Русскомъ филологическомъ вѣстникѣ»: г. Халанскаго изъ харьковской и курской губ. (1882, VII), Желеховскаго изъ сѣверной губ. (1884, XI), Бѣлявскаго—изъ Глухова (1903, т. I), Ветухова—изъ старобѣлскаго у. Очень цѣнны: «Слова записанныя въ ...Екатериносл. губ.» и помѣщенные И. И. Манжукою въ его «Сказкахъ» (Харьк. 1890), а также «Опытъ толковаго словаря народной технической терминологіи по полтавской губ.» г. В. Василенка (Харьк., 1902).

Въ Галиціи также происходило собраніе лексическихъ матеріаловъ. Наибольше выдающееся мѣсто занимаютъ здѣсь труды г. Ив. Верхратскаго, издаващаго цѣлый рядъ записанныхъ отъ народа словъ вообще и нѣсколько словариковъ діалектовъ: «Початки до уложенья номенклатури и терминологіи природописної, народної» (Л., 1864—1879), «Знадоби до словаря южноруского» (Льв., 1877); затѣмъ словарики при каждой изъ слѣдующихъ его работъ: «Говор замішанцівъ» («Записки науковаго товариства ім. Шевченка», т. III, 1894), «Про говор долівський» (ib., т.т. XXXV—XXXVI, 1900), «Зна-

¹⁾ См. №№ 44, 48 и 51 — 1851 г. №№ 6, 9, 27 и 34—1853 г. и № 8 — 1854 г. «Черниг. губ. вѣд.»

²⁾ Намъ не пришлось видѣть, что представляетъ изъ себя: „Słowniczek prowincjonalizmów Podolskich“, изданный въ Краковѣ въ 1870 г.

³⁾ Должно еще упомянуть о ботаническомъ словарѣ Н. Аненикова (новое изд. 1878 г.), заключающемъ, среди названій на разныхъ языкахъ, также и много украинскихъ названій.

⁴⁾ Словарь языка нищихъ см. еще во 2-мъ выпускѣ «Трудовъ Черниговской губернской архивной комиссіи», въ статьѣ г. Тиханова: «Черниговскіе старцы».

доби для пізнання угорськоруских говорів» (ib., т.т. XXX, 1899 и XLV, 1902), «Про говор галицьких лемків» (Льв. 1902). Недостатками этихъ важныхъ работъ являются: нѣкоторая неясность объясненій и отсутствие удареній. Больше мелкія собранія словъ разбросаны во многихъ галицкихъ изданіяхъ: М. Новицкаго (календ. «Львовянина» на 1861 г.), Л. Кобринскаго («Вечерниця», 1863, № 4), П. Огоновскаго («Правда», 1879, № 1—2), Миколасевича («Зоря», 1893, № 24), Макарушки («Записки наук. тов. ім. Шевченка», V, 1895); спеціальныя словари языка яничихъ въ статьяхъ К. Вакторина («Дідівська [жебрацька] мова», «Зоря», 1886, стр. 237) и проф. К. Студинскаго «Лірники» (ib., 1894, съ № 14-го). Наконецъ, должно отмѣтить обширный трудъ г. В. Шухевича «Гуцульщина» (1899—1904), который хотя и не даетъ словаря¹⁾, но представляетъ очень богатый лексическій матеріалъ, особенно по части техническихъ терминовъ. По языку угорскихъ украинцевъ слѣдуетъ отмѣтить: «Мадярскѣ слова у руськомъ языкѣ» Л. Чопя (въ венгерскомъ филологическомъ журналѣ Nyelv. adományi Közlönyek, т. XVI, 1881).

Рядомъ съ этими сборниками словъ и выраженій живого народнаго языка появлялись и матеріалы для словаря старой книжной и письменной рѣчи. Матеріалы эти встрѣчаются какъ части другихъ словарей, такихъ, напр., какъ «Словарь древняго актоваго языка сѣверо-западнаго края и царства польскаго» И. Горбачевского (1874), «Алфавитный указатель старинныхъ словъ, извлеченныхъ изъ актовъ, относящихся къ исторіи западной Россіи» И. Носовича, «Матеріалы для словаря древнерусскаго языка» Срезневскаго (съ 1890 г.) и пр.: затѣмъ должно отмѣтить: «Справочный словарь юридическихъ терминовъ древняго актоваго языка юго-западной Россіи» И. Новицкаго («Кіевскія университетскія извѣстія» 1871, VIII, 1872, III) и маленькій «Словарь малорусской старины» В. Я. Ломиковскаго, составленный еще въ 1808 г., но изданный А. М. Лазаревскимъ въ «Кіевской Старинѣ» лишь въ 1894 г., — въ немъ объяснены слова, относящіеся къ обычаямъ, воинской и гражданской службѣ, чинамъ и должностямъ.

На границѣ между матеріалами для словаря и словарями всего языка стоятъ опыты спеціальныхъ словарей научныхъ или техническихъ терминовъ. Хотя при составленіи ихъ употреблялись и чисто народныя слова и выраженія, но сюда вошло и множество словъ не только образованныхъ различными писателями и пріобрѣвшихъ уже, въ большей или меньшей степени, право гражданства въ литературномъ языкѣ, но также и словъ, составленныхъ самими авторами словарей. Мелкіе опыты такихъ работъ мы найдемъ еще въ «Основѣ»: «Замѣтка о русинской терминологіи» М. Левченка (О. 1861, VII, 183) и «По поводу замѣтки г. Левченка» — П. Ефименка (О. 1862, VIII, 45) — въ обѣихъ дается рядъ научныхъ и другихъ терминовъ, какъ народныхъ, такъ и вновь составленныхъ. Затѣмъ въ Галиціи этимъ занимался упоминавшійся уже нами г. Верхратскій — см. третій выпускъ его «Початків» (1869), а также: «Списъ важнѣйшихъ выраженій зъ рускои ботанічної терминологіѣ и номенклатуры зъ оглядомъ на школьную науку въ высшихъ класахъ гімназій» (Льв., 1892). Въ 1849 г. австрій-

¹⁾ Впрочемъ, словарь обещанъ авторомъ для послѣдней, пятой, части сочиненія, но она еще не появилась.

ское правительство созвало комиссію для составленія славянской юридической терминологіи, и украинской секціей этой комиссіи (Н. Головацкій, Г. Шалкевичъ, Ю. Ви-слобоцкій) въ 1851 г. издана была книга «Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs... Deutsch-ruthenische Separatausgabe» (Wien, XII+294 стр.). Впослѣдствіи терминологія эта оказалась устарѣвшею, и въ 1893 г. «Наукове товариство ім. Шевченка» издало «Німецко-руський словарь висловів правничих і адміністративнихъ», составленный г. К. Левицкимъ. Этотъ томъ въ 528 стр. представляетъ изъ себя алфавитный списокъ нѣмецкихъ терминовъ, которые г. Левицкій переводитъ то чисто народными словами, то искусственно созданными или заимствованными изъ другихъ славянскихъ языковъ. Къ сожалѣнію, и г. Верхратскій, и г. Левицкій не отмѣчаютъ—что собственно взято ими изъ народнаго языка, а что внесено изъ другихъ источниковъ, многія слова составлены самими авторами словарей и, кромѣ того, многимъ чисто народнымъ выраженіямъ придано иное значеніе (см. предисловіе г. Верхратскаго къ III-му выпуску его «Початків»); благодаря этимъ особенностямъ, терминологическіе опыты обонхъ авторовъ носятъ слишкомъ личный характеръ, исключающій возможность пользоваться ихъ работами для словаря украинскаго языка.

Обратимся теперь къ опытамъ словарей, имѣвшихъ цѣлью не какой-либо отдѣлъ языка, а весь языкъ въ цѣлости.

Самой ранней работой является здѣсь «Словарь малорусскаго нарѣчія», составленный А. Афанасевымъ-Чужбинскимъ, который начало издавать, въ 1855 г., II-е Отдѣленіе Академіи Наукъ. За исключеніемъ небольшого количества старыхъ словъ, всѣ слова взяты изъ живого народнаго языка и объясненія ихъ на русскомъ языкѣ въ общемъ вѣрны; иногда приводятся примѣры, по большей части составленные самимъ авторомъ словаря. Къ сожалѣнію, работа остановилась на буквѣ З. ¹⁾

Въ 1861 г. Н. Закревскимъ былъ изданъ въ Москвѣ «Словарь малороссійскихъ ідіомовъ» (какъ 3-я книга его «Старосвѣтскаго бандуристы»). Составитель пользовался какъ старой литературой, начиная съ словаря Берынды, такъ и авторами XIX в., а также сборниками народныхъ произведеній, — всего въ его спискѣ указано 62 источника. Изъ нихъ онъ выбралъ 11127 словъ, при чемъ «въ составъ словаря вошли только тѣ украинскія (малороссійскія) слова, кои отличны отъ русскихъ и составляютъ ідіомы». (Введеніе, 253). Къ объясненіямъ на русскомъ языкѣ дано много примѣровъ, часто съ отмѣткой автора, но безъ указанія заглавія цитируемаго сочиненія. Главнымъ образомъ потому, что Закревскій съ 1829 г. жилъ внѣ родины и успѣлъ нѣсколько забыть языкъ, многое въ словарѣ объяснено неправильно; кромѣ того, были внесены въ словарь неуклюжія слова, составленные авторомъ «Ужинка», и пр. Благодаря этому, словарь встрѣтилъ рѣзкую критику г. Ефименко. ²⁾

Въ слѣдующемъ, 1861 г., появился въ Кіевѣ: «Опытъ южнорусскаго словаря. Трудъ К. Шейковского. Въ четырехъ томахъ. Томъ первый: А—З. Выпускъ первый: А—Б». Не смотря на это общающее заглавіе, словарь и закончился на первомъ выпускѣ, заключающемъ въ себѣ 1087 словъ. Быть можетъ, отчасти была причиной этого

¹⁾ Перепечатанъ въ IX т. «Собранія сочиненій» А. С. Аф.-Чужбинскаго, Спб. 1892.

²⁾ Основа, 1862, X, 27.

очень неблагоприятная критика¹⁾, вызванная как совершенно неумѣстными въ предисловіи къ ученому труду нападками автора словаря на неправящихся ему писателей (напр., съ крайней рѣзкостью на Кулиша), такъ и крупными недостатками работы: неудобнымъ правописаніемъ, увеличеніемъ недостаточнаго количества объясняемыхъ словъ при помощи включенія въ словарь всѣхъ извѣстныхъ автору фамилій и названій самыхъ незначительныхъ населенныхъ пунктовъ (сель, хуторовъ и. пр.); иногда слишкомъ краткими, а иногда слишкомъ растянутыми объясненіями (до поварскихъ рецептовъ включительно); излишествомъ въ примѣрахъ, доходящимъ до того, что, напр., при фамилии *Audubon* авторъ приводитъ всю думу объ этомъ лицѣ, занимающую около 9 столбцовъ словаря, и т. п.

Слѣдующими по времени словарями были изданные въ Галиціи: начало словаря М. Петрушевича и словарь О. Партицкого. Первая работа, вышедшая въ Коломиѣ въ 1865 г., озаглавлена: «М. Петрушевича словарь рускій. Издавъ О. Бѣлоусъ. Выпускъ первый». Второе заглавіе такое: «Корнесловіе руского языка, основаное на историческомъ тѣлѣ церковно-кирилійскаго древняго языка, съ толкомъ греческимъ, латыньскимъ и нѣмецкимъ, во пользу языко-испытателямъ и учащейся молодежи». Какъ видно изъ этого, авторъ желать дать словарь не народнаго языка, а той искусственной книжной смѣси, среди которой только изрѣдка попадаются народныя слова и въ то же время много словъ не существующихъ ни въ какомъ языкѣ: безошибочный, безпрокій, величествіе, вельможедержавіе и пр. Словарь не пошелъ дальше пераго выпуска (А—Видно) на 74 страницахъ.

Послѣ этого во Львовѣ изданъ былъ въ 1867 г. «Нѣмецко-русскій словарь черезъ О. Партицкого, учителя руского языка и литературы. Deutsch Ruthenisches Handwörterbuch». Онъ въ двухъ томахъ, гдѣ самый словарь занимаетъ 804 страницы, каждая въ два столбца. Исторія его такова: въ 1862 г. ученики львовской духовной семинаріи, подъ руководствомъ Ю. Лавровскаго, составили вчера словарь, затѣмъ Партицкій дополнилъ его матеріаломъ изъ имѣвшихся въ его распоряженіи словарей и книгъ, а также изъ рукописныхъ сборниковъ народныхъ словъ, особенно изъ большого собранія свящ. Скоморовскаго. Списка своихъ источниковъ Партицкій не даетъ и нигдѣ не указываетъ, откуда имъ взято то или другое слово. Въ предисловіи помѣщена краткая грамматика украинскаго языка. Объясняются нѣмецкія слова кратко по-украински, но преимущественно словами изъ тогдашняго литературнаго языка галичанъ, благодаря чему въ словарь можно встрѣтить рядъ искусственныхъ и неудачныхъ словъ изъ такъ называемаго въ Галиціи «язычя», напр.: *Gegenwall*—противаль, *Gegenzeuge*—противсѣдокъ, *Griff*—возмылене, *Mannssucht*—парубочность, *Zweigespräch*—дворозговоръ, *Schinder*—возмитель и пр. и пр. Кромѣ обилія подобнаго матеріала, словарь засоренъ также многими полонизмами, церковно-славянизмами и пр., а элементы народнаго языка играютъ въ немъ второстепенную роль. Ударенія не отмѣчаются.

Въ 1873 г. издана въ Одессѣ «Словница української (або Югової-Руської) мови, праця Фортуната Піскунова». Эта тощая книжка, въ которой словарь занимаетъ 138 двухстолбцовыхъ страницъ разгонистой печати, начинается безграмотнымъ предисловіемъ, не имѣющимъ ничего общаго съ наукою; затѣмъ слѣдуетъ украинская азбука,

¹⁾ Основа, 1862, III, 57; V, 52; VII, 68.

въ которой буквы переставлены по образцу латинскаго алфавита (а, б, ц, ч, д и пр.), а за ней уже словарь, состоящій изъ случайно откуда-то надерганныхъ словъ, дополненныхъ множествомъ словъ, сочиненныхъ или самимъ составителемъ, или кѣмъ-то другимъ, а также безпричинными заимствованіями изъ другихъ языковъ, — все это безъ всякаго указанія источниковъ, съ невѣрными объясненіями, опечатками и пр. Не смотря на очевидную негодность этого безграмотнаго издѣлія, оно не только разошлось, но даже появилось, въ 1882 г., вторымъ изданіемъ подъ громкимъ заглавіемъ: «Словарь живаго народнаго, письменнаго и актовaго языка русскихъ южанъ Россійской и Австро-Венгерской имперіи». Авторъ, по его словамъ, дополнилъ словарь до 15 тысячъ словъ; кромѣ того онъ силился придать ему научный видъ указаніемъ на источники, которыми онъ пользовался. Однако критикой (г. Шейковского въ „Русскомъ филологическомъ вѣстникѣ“ 1884 г.) было доказано, что дополненія Пискуновъ сдѣлалъ, списавъ ихъ со словаря Закревскаго, не пользуясь указанными имъ источниками.

Совершенно иной характеръ имѣетъ появившійся въ 1874 г. въ Кіевѣ „Опытъ русско-украинскаго словаря“, Михаила Левченко. Словарь сдѣланъ безъ претензій на научность и не великъ: въ немъ всего 188 страницъ въ два столбца; но онъ составленъ знатокомъ языка, давшимъ матеріалъ высокаго качества. Источниками служили: собственный сборникъ словъ, записанныхъ отъ народа; такія-же слова, сообщенныя А. К. Павловымъ, также хорошо знавшимъ народный языкъ; словарь Закревскаго, „Труды“ Чубинскаго, сочиненія Котларевскаго, Левицкаго-Нечуя, лѣтописи Величка и Самовидца и пр. Не смотря на то, что авторъ только въ рѣдкихъ случаяхъ указываетъ печатный источникъ (да и то лишь краткой отгѣткой фамиліи автора) и нѣтъ возможности всегда опредѣлить откуда взято слово, знаніе составителемъ языка ясно изъ каждаго объясненія, выборъ словъ, попавшихъ въ словарь, сдѣланъ съ очевидной добросовѣстностью, и поэтому словарь внушаетъ къ себѣ довѣріе, не смотря даже на то, что составитель взялъ нѣсколько словъ изъ «Словниці» Пискунова — тѣмъ болѣе, что всѣ эти слова онъ точно обозначилъ.

Необходимо пояснить одну особенность этого словаря, въ которомъ русскія слова объясняются украинскими. Онъ предназначался для украинцевъ, знавшихъ русскій языкъ и потому не нуждавшихся въ украинскихъ объясненіяхъ того небольшого количества русскихъ словъ, какое дано было Левченко; словарь этотъ предназначался для изученія не русскаго, а *украинскаго* языка: при помощи своихъ познаній въ русскомъ языкѣ можно было находить отвѣты на вопросы—какъ должно выражаться по-украински въ тѣхъ или другихъ случаяхъ. Съ этой точки зрѣнія недостаткомъ словаря Левченка должно считаться не то, что онъ къ русскимъ словамъ помѣстилъ украинскіе примѣры вмѣсто русскихъ, а то, что этихъ примѣровъ дано было слишкомъ мало. Но все-же, не смотря на свою неполноту, словарь Левченка долгое время былъ единственнымъ хорошимъ пособіемъ для изученія украинской лексики и, по справедливому выраженію профессора А. Е. Крымскаго, „відслужив велику службу українцямъ.“¹⁾

Соблюдая хронологическую послѣдовательность, мы должны будемъ сейчасъ говорить о словарѣ, который появился безъ связи съ перечисленными выше работами

¹⁾ Зоря, 1896, стр. 358.

(за исключеніемъ, впрочемъ, словаря Партицкаго) и при томъ въ уголкѣ, который и до сихъ поръ остается почти внѣ вліяній украинской литературы въ Россіи и Австріи,— это „Русько-Мадарскій словарь“, составленный г. Ласловомъ Чопеемъ и появившійся въ 1883 г. въ Будапештѣ съ обозначеніемъ: „Мадарска корольска академия наукъ прасудила сѣй роботѣ на конкурзѣ премию Фекейшгазіи“. Въ предисловіи авторъ указываетъ составъ своего словаря: ¹⁾ «1. Змагавъ емъ ся кѣлько лѣтъ можъ, много руськихъ словъ зобрати; 2) брати слова изъ церковного языка, котрѣ щоденное уживаня мають». Источниками служили: извѣстный сборникъ пѣсень Головацкаго, «Vergleichende Grammatik der slav. Sprachen» Миклошича, грамматики Лучкая и Осадцы, «Studien» Огоновскаго, «Малорусскія нар. преданія и рассказы» Драгоманова, словарь Партицкаго, мѣстные школьныя книги и собственные матеріалы по народному языку, а „слова церковно-славянскаго языка“—говоритъ авторъ,—„черпавъ емъ изъ обривовыхъ книгъ, што майчаство хоснують ся; сякѣ суть: Евангеліе, Апостолъ и Псалтыря“. Послѣ этихъ объясненій въ предисловіи слѣдуетъ глава: „Руській языкъ е самостоятельный, и не може ся держати нарѣчіемъ російскаго“, что доказывается собственными соображеніями автора и многими цитатами и ссылками на сочиненія различныхъ авторовъ ²⁾. Затѣмъ слѣдуютъ краткія свѣдѣнія о нарѣчіяхъ украинскаго языка, краткая грамматика его и, въ заключеніе, указывается цѣль словаря: «Сесь словарь... має зацачинъ полегшити нашимъ руснакамъ научити ся помидарски. Руській народъ любить свою вѣру, но любить и Мадарску краину и мадаровъ, и дуже ся радуе тому, кедь и його сини знають помадарскій». Самый словарь занимаетъ 440 страничекъ петита, въ два столбца, малаго формата (въ 32°). „Слова руськѣ“ кратко поясняются мадарскими, примѣровъ и указаній источниковъ при словахъ нѣтъ. Много словъ чисто книжныхъ, набранныхъ очевидно изъ того „мудрено зложеного языка“, которымъ пишутъ угорскіе книжники „руснаки“ и по сравненію съ которымъ г. Л. Ченей считаетъ (предисл. XLIV) свой языкъ болѣе чистымъ „руськимъ“, что, конечно, и справедливо.

Въ 1884 и 1886 г.г. появились два выпуска новаго словаря г. Шейковского: „Опытъ южно-русскаго словаря. Трудъ К. В. Шейковского. Том V. Т—Ю.“ Изъ предисловія составителя мы узнаемъ, что его 26-лѣтній трудъ по составленію украинскаго словаря былъ уничтоженъ въ 1878 г. во время пожара въ Мевзелинскѣ, а нинѣшняя предлагаемая часть «есть только воспроизведеніе части прежняго труда по сохранившимся воспоминаніямъ», при чемъ такъ какъ авторъ послѣдней частью словаря занимался въ болѣе позднее время, то въ его памяти она болѣе удержалась, почему онъ и публикуетъ именно ее. Указанныя обстоятельства конечно не могли не отразиться на достоинствахъ словаря, г. Шейковского. Не смотря на то, что въ списокъ сочиненій, которыми пользовался составитель, находится семьдесятъ одинъ номеръ, все же огромное боль-

¹⁾ Цитаты даютъ понятіе какъ о языкѣ, такъ и о правописаніи составителя; замѣтимъ лишь, что *ô = ô = i*, а *ъ = i*; слово *руський* здѣсь, какъ и у галичанъ, = украинскій.

²⁾ Г. Чопей ссылается на Миклошича, А. Шлейхера, Малиновскаго, Костомарова, Ад. Богорича, П. Лавровскаго, В. Дала, А. Н. Пыпина, М. Максимовича, А. Потебню, П. И. Житецкаго; ему извѣстны украинскіе писатели и ученые: Котляревскій, Квитка, М. Вончакъ, Кулишъ, Шевченко, О. Огоновскій, М. Осадца, О. Партицкій, Устѣиновичъ, Лучкай, Духновичъ.

шинство словъ осталось безъ указанія источника, а множество словъ производныхъ выведено очевидно самимъ составителемъ; если въ первомъ своемъ опытѣ 1861 г. г. Шейковский грѣшилъ излишней обширностью примѣровъ, то здѣсь, наоборотъ, въ силу обстоятельствъ, примѣры почти отсутствуютъ; кромѣ того, составитель сохранилъ въ словарь фамиліи прозванія, а также названія самыхъ мельчайшихъ мѣстностей, что лишь отягощаетъ словарь, тѣмъ болѣе, что выборъ здѣсь былъ совершенно случайный. Не смотря на отмѣченные недостатки, словарь этотъ, стоящій въ научномъ отношеніи несравненно выше перваго опыта г. Шейковского, все-же полезенъ; къ сожалѣнію, онъ остановился на словѣ *хлівець*.

Наконецъ, появился болѣе обширный и доведенный до конца словарь, начавшій выходить выпусками еще въ 1882 г. и въ 1886 г. появившійся во Львовѣ въ двухъ большихъ томахъ, заключающихъ 1117 страницъ въ два столбца, подъ заглавіемъ: «Малоруско-німецкий словарь. Уложили Свѣеній Желеховскій і Софрон Недильскій, и. к. професори гімназіі в Станіславі». Изъ краткаго предисловія г. Недильскаго мы узнаемъ, что первый томъ (А—О) закончилъ и издалъ одинъ Желеховскій, а для второго собралъ и отчасти обработалъ матеріалъ, но умеръ въ 1885 г., а трудъ его закончилъ г. Недильскій. При предисловіи помѣщенъ списокъ сотрудниковъ (очевидно доставлявшихъ матеріалъ) изъ 92 лицъ, между которыми находятся имена нѣкоторыхъ извѣстныхъ украинскихъ писателей. Въ списокѣ источниковъ изъ 132-хъ номеровъ находимъ: сочиненія большинства выдающихся украинскихъ авторовъ XIX в.; нѣсколько украинскихъ журналовъ, изданія народныхъ произведеній Головацкаго, Драгоманова, Кольберга, Кулиша, Лукашевича, Метлинскаго, Номиса, Рудченка, Чубинскаго и др.; словари Закревскаго, Левченка, Пискунова, Шейковского; кромѣ того, различными сотрудниками доставлялись слова, записанныя непосредственно отъ народа. Критика источниковъ отсутствуетъ, благодаря чему въ словарь попали всякія слова, встрѣчающіяся въ украинскихъ книгахъ, со включеніемъ какъ тѣхъ польскихъ или русскихъ словъ, которыя употреблялись авторами по незнанію украинскаго языка, такъ и различныхъ неудачныхъ неологизмовъ, составленныхъ единичнымъ авторомъ и въ литературѣ не употребляющихся. Поэтому совершенно справедливъ отзывъ П. И. Житецкаго о словарѣ Желеховскаго: «Это—простой перечень малорусскихъ словъ, составленный безъ всякой критики источниковъ» ¹⁾. Встрѣчаются при словахъ указанія источниковъ, но вообще слова не датированы; фразеологія бѣдна, примѣровъ нѣтъ. Украинскія слова кратко объясняются по-німецки, объясненія по большей части вѣрны, ошибки встрѣчаются преимущественно при объясненіи словъ, употребляемыхъ исключительно въ російской Украинѣ и потому галицкимъ авторамъ изъ живой рѣчи неизвѣстныхъ. При всемъ томъ словарь Желеховскаго явился въ свое время весьма цѣннымъ приобрѣтеніемъ украинской лексикографіи, такъ какъ въ первый разъ свелъ въ алфавитъ и объяснилъ очень большое количество словъ и въ этомъ отношеніи до сихъ поръ не имѣлъ себѣ равнаго; кромѣ того, онъ и въ настоящее время является единственнымъ пособіемъ, при помощи котораго европейскій читатель можетъ познакомиться съ украинскимъ языкомъ и литературой. Для Галиціи и Буковины словарь имѣлъ значеніе еще въ

¹⁾ Кіевск. Старина, 1888, V, 176.

одномъ отношеніи: принявъ фонетическое правописаніе, впервые систематизированное Кулишемъ (въ «Запискахъ о Южной Руси» 1856 г.) и усовершенствованное послѣдующими украинскими писателями, Желеховскій нѣсколько примѣнилъ его (въ ущербъ фонетичности) къ галицкимъ навыкамъ, и въ такомъ видѣ оно, съ малыми измѣненіями, вошло теперь въ литературныя и научныя изданія галичанъ и буковинцевъ, а также въ ихъ учебныя заведенія ¹⁾.

Въ 1893 г. началъ появляться и въ 1898 г. законченъ во Львовѣ печатаніемъ четырехтомный „Словарь російско-украинскій“, составленный М. Уманцемъ и А. Спілкою, т. е. М. Ф. Комаровымъ съ сотрудниками ²⁾. Работая для кievскаго словаря (рѣчь идетъ о предлагаемомъ словарѣ), г. Комаровъ сдѣлалъ изъ его матеріаловъ выборку для себя, эти матеріалы были дополнены словами изъ другихъ источниковъ, а также словами народными. Списокъ источниковъ довольно обширенъ; въ него входятъ: нѣсколько книгъ старой литературы (Величко, Самовидецъ, Статутъ великаго княжества литовскаго и пр.); затѣмъ много сочиненій различныхъ авторовъ XIX в., всѣ главные изданія фольклорныхъ матеріаловъ, а также словари: Афанасьева-Чужбинскаго, ботаническій Анненкова, словарь XVII в., изданный П. И. Житецкимъ, словари Желеховскаго, Закревскаго, Партицкаго, Пискунова, Шейковскаго; для русской части взять былъ сперва новый „Словарь русскаго языка, составленный II-мъ отдѣленіемъ И. Академіи Наукъ“ (Спб., съ 1891 г.), а затѣмъ старое изданіе академическаго словаря 1867—1869 гг. Слова русскаго словаря авторъ переводитъ украинскими, опуская: а) иностранныя слова, вошедшія въ оба языка, б) слова общія обоимъ языкамъ. Въ предисловіи къ словарю говорится, что словарь имѣетъ цѣлью облегчить украинцамъ чтеніе произведеній русской литературы; но при разсмотрѣніи самого словаря оказывается, что цѣль его та-же, что и словаря Левченка: дать пособіе лицамъ, владѣющимъ русскимъ языкомъ, но плохо знающимъ украинскій. Въ этомъ убѣждаетъ совершенное отсутствіе примѣровъ изъ русскаго языка (какъ должно было-бы быть, если-бы объяснялся этотъ послѣдній) и наоборотъ — богатство украинскихъ примѣровъ.

Недостатки словаря были своевременно указаны критикой: исключеніе изъ русской части словъ иностранныхъ и словъ, общихъ обоимъ языкамъ, благодаря чему являлась возможность предположить, что всѣ пропущенныя слова имѣются въ такой же формѣ и въ украинскомъ языкѣ, между тѣмъ въ дѣйствительности этого нѣтъ, такъ какъ составителями опускались и многія иныя слова, въ украинскомъ языкѣ не существующія (напр. банщица, вмѣняемый, восторженный и пр.); неточность и неполнота многихъ переводовъ; отсутствіе во многихъ случаяхъ перевода русской фразеологіи; смѣшеніе словъ однозначныхъ и словъ со сходнымъ значеніемъ; введеніе, какъ украинскихъ словъ, многихъ испорченныхъ русскихъ, употребляющихся въ городскомъ

¹⁾ Ради полноты обзора упомянемъ еще, что въ 1882 г. въ книгѣ А. Старчевскаго: *La Russie polyglotte* (Спб.) между діалогами на языкахъ разныхъ народовъ Россіи приведенъ и украинско-французскій словарики и при немъ „Phrases les plus usitées“; а въ 1889 г. во II-мъ томѣ справочной книжки А. Старчевскаго: „Наши сосѣди“ (Спб.) между словарями западныхъ славянъ помѣщенъ также „русинскій“.

²⁾ Псевдонимъ раскрытъ въ статьѣ проф. А. Е. Фрымскаго: „Михайло Комар“ (Зоря, 1896, стр. 258); тамъ же и подробности составленія словаря.

жаргонѣ и пр.¹⁾ Къ этому слѣдуетъ прибавить, что составители словаря нигдѣ не даютъ ни словъ, ни примѣровъ къ нимъ, ограничиваясь лишь отмѣткой автора или и еще болѣе общими указаніями, напр: *н. к.* — народная сказка, да и то сдѣлано далеко не во всѣхъ случаяхъ.

Не смотря на отмѣченные недостатки, словарь далъ богатый лексическій матеріалъ со множествомъ примѣровъ употребленія словъ и, при нѣкоторомъ критическомъ отношеніи къ нему, можетъ приносить и приносить большую пользу изучающимъ украинскій языкъ.

Почти одновременно съ словаремъ г. Уманца (1897—1899) появился въ Кіевѣ, двухтомный „Русско-малороссійскій словарь“ г. Е. Тимченко²⁾ Въ краткомъ предисловіи указавъ способъ составленія словаря: «Въ мою задачу», — говоритъ г. Тимченко, — «не входило дать полный русско-малорусскій словарь, почему въ предлагаемомъ словарѣ помѣщены только слова общеупотребительнаго русскаго литературнаго языка, подробности же научной терминологіи, выраженія областныя и архаическія опущены; предложенныя поясненія малорусскими синонимами нѣкоторыхъ русскихъ словъ, по недостатку бывшаго въ моемъ распоряженіи малорусскаго лексическаго матеріала, не всегда исчерпываютъ всѣ ихъ значенія по-малорусски; по той-же причинѣ и русская фразеологія съ малорусскими поясненіями также далека отъ желаемой полноты... При поясненіи русскихъ словъ малорусскими синонимами я отдавалъ преимущество общенародному малорусскому лексическому матеріалу, избѣгая, по возможности, малоизвѣстныхъ провинціализмовъ, при чемъ не счелъ себя въ правѣ выбросить нѣсколькихъ, можетъ быть, рискованныхъ неологизмовъ, но пока имѣющихъ право гражданства въ малорусской литературѣ и не замѣненныхъ иными, болѣе удачными выраженіями; ...при нѣкоторыхъ менѣе извѣстныхъ малорусскихъ словахъ и выраженіяхъ, поясняющихъ русскія, приведена ссылка на источники». Въ спискѣ источниковъ находится 30 сочиненій и рукописей М. Левченка со словами, записанными въ радомысльскомъ уѣздѣ кіев. г. Примѣровъ ни русскихъ, ни украинскіхъ нѣтъ.

Наконецъ, въ 1904 г. въ Черновцахъ (Буковина) вышелъ „Руско-німецкий словарь“ г. Омеляна Поповича. Собственно словаря въ немъ 318 стр. въ два столбца. Въ немъ дается краткій нѣмецкій переводъ включенныхъ въ словарь украинскіхъ словъ, безъ всякихъ примѣровъ и фразеологій, при чемъ обозначено „nicht bloss die Bedeutung, sondern auch die Declination und Konjugation der in dasselbe aufgenommenen Wörter“. Источниковъ не указано; словарь, очевидно, является учебнымъ пособіемъ.

Такова была, въ главнѣйшихъ чертахъ, исторія развитія украинской лексикографіи до настоящаго времени. Перехожу теперь къ исторіи предлагаемой новой работы.

Въ первой книгѣ „Основы“ за 1861 г. (стр. 333) напечатана замѣтка „Объ изданіи украинскаго словаря“, подписанная П. Кулишемъ. Въ ней послѣдній заявляетъ о своемъ намѣреніи приступить въ февралѣ того-же года къ печатанію украинскаго словаря, просить о присылкѣ новыхъ матеріаловъ и сообщаетъ имена лицъ, оказыва-

¹⁾ См. Записки наук. товариства ім. Шевченка VIII (1895), 55.

²⁾ Г. Тимченко выпустилъ еще раньше брошюру въ 19 стр., заключающую въ себѣ первый выпускъ „Русско-украинскаго словаря“ на буквы А — В. (Кіевъ, 1892).

ищихъ ему въ этой работѣ содѣйствіе; таковыми были: А. М. Барвинокъ (г-жа Кулишъ), В. М. Бѣлозерскій, Н. И. Костомаровъ, А. В. Марковичъ, Н. Д. Мизко, М. Т. Номиясъ, А. А. Пестржецкій, Т. Г. Шевченко, М. Г. Щербакъ и др.

Вслѣдъ за этимъ, во 2-й книгѣ «Основы» того-же года, появилось слѣдующее письмо Кулиша: „Прочитавъ въ 9 № *Кіевскаго Телеграфа* письмо г. Шейковского о приготавливаемомъ имъ для печати Южнорусскомъ словарѣ, содержащемъ въ себѣ 35000 словъ, я приостановился съ печатаніемъ Словаря, о которомъ было объявлено въ 1-й книгѣ *Основы*. Можетъ быть Словарь г. Шейковского сдѣластъ мой трудъ излишнимъ; если же этого не случится, то, безъ сомнѣнія, онъ будетъ важнымъ для меня вспоможеніемъ при окончательной обработкѣ моего словаря. Во всякомъ случаѣ, отъ души радуюсь предпріятію г. Шейковского и дружески привѣтствую его на новомъ для насъ обоихъ поприщѣ“ (Стр. 263).

Хотя г. Шейковский ограничился лишь однимъ, и при томъ неудачнымъ, выпускомъ словаря, Кулишъ не возобновилъ, повидимому, оставленной имъ работы. Матеріалъ же, собранный имъ, былъ перевезенъ въ Харьковъ, гдѣ увеличенъ новыми выписками, а затѣмъ въ 1864 г. переданъ въ Кіевъ кружку мѣстныхъ литераторовъ и ученыхъ, предполагавшихъ составить украинскій словарь.¹⁾ Изъ присланнаго матеріала большую часть пришлось отбросить (это, конечно, не относится къ прекраснымъ матеріаламъ Кулиша) и заняться собираніемъ новыхъ матеріаловъ. Съ этого времени и началась работа надъ словаремъ въ Кіевѣ, то затихавшая, то снова возобновлявшаяся, иногда по совсѣмъ новому плану. Главнымъ образомъ она состояла въ томъ, что изъ этнографическихъ сборниковъ и сочиненій авторовъ выписывались на карточки слова съ примѣрами къ нимъ и затѣмъ имъ давался переводъ. Эта работа производилась подъ руководствомъ П. И. Житецкаго. Къ добытымъ такимъ образомъ матеріаламъ присоединялись слова, записанные прямо изъ устъ народа и полученныя отъ сельскихъ жителей: учителей, священниковъ, землевладѣльцевъ и пр.; затѣмъ матеріалъ этотъ располагался по алфавиту.

Записанныя отъ народа слова доставили въ разное время слѣдующія лица (въ скобкахъ обозначена мѣстность, къ которой относятся матеріалы): В. І. Беренитамъ (Черноморія), Н. М. Бѣлозерскій (Борзен. у.), П. С. Ефименко (Харьк. г.), Г. А. Захаровскій (Новомосковскій у., Лебединск. у., Павлоградск. у.), П. А. Кулишъ (Борзенск. у.), М. М. Левченко (Радомысльск. у.), Н. В. Лисенко (Кременчугск. у., Подольск. г.), М. Ѳ. Лободовскій (Лебединск., Каневскій, Черкасск., Каменецк., Новградъ-Волинск., Павлоградск. уу., Донская область, Терская область), И. И. Манжура (Харьковск. и Екатериносл. гг.), А. В. Марковичъ (Черниг. г.), П. Д. Мартыновичъ (Лохвицк. у.), К. П. Михальчукъ (Бердич. и Житомирск. уу.), А. К. Павловъ (Харьковская и Кіевская гг.), А. А. Русовъ (Нѣжинск. у., Херсонск. г.), А. П. Свидницъ

¹⁾ Нижеслѣдующее изложеніе исторіи словарной работы съ 1864 до 1902 г. сдѣлано по сообщенію редакціи журнала „Кіевская Старина“. Списки участвовавшихъ въ работѣ лицъ составлены отчасти также и по отмѣткамъ на карточкахъ. Въ виду того, что сообщенія стоявшихъ у дѣла лицъ сдѣланы по воспоминаніямъ, въ спискахъ могутъ оказаться неизбежные пропуски.

кій (Подольск. и Полтавск. гг.), *М. Ф. Семеренко* (Черкасск. у.), г. *Ткаченко* (Кіев. у.), г. *Эрастовъ* (Черноморіа).

Особенно много и притомъ цѣннаго матеріала было доставлено: извѣстнымъ этнографомъ *Г. А. Зильовскимъ*, богатыя записи котораго выдѣляются своей обстоятельностью, *М. О. Лабидовскимъ* и *А. К. Павловымъ*. Весь этотъ матеріалъ въ концѣ 70-хъ годовъ рѣшено было кружкомъ лицъ, интересовавшихся выпускомъ въ свѣтъ украинскаго словаря, перебрать для того, чтобы составить словарь въ болѣе скромномъ видѣ, какъ называли его тогда „украинскій Рейфъ“. Началась эта кружковая работа не по методу составленія научнаго словаря, а просто дѣлалось такъ: изъ обширнаго матеріала карточекъ словарныхъ выбирались на собраніи словарниковъ тѣ слова, которыя признавались достовѣрными, тутъ же устанавливался переводъ ихъ и иногда давался примѣръ, чаще всего взятый по памяти, а то и просто изъ головы. Все это тутъ же писалось на карточки и передавалось нѣсколькимъ лицамъ для составленія черновой редакціи въ алфавитномъ порядкѣ на листахъ. Эту черновую редакцію вели: *Ир. Ал. Житенкій*, *А. И. Лонгевскій-Петруняк*, *В. П. Науменко* и *А. А. Русовъ*. Въ такомъ видѣ проработанъ былъ весь словарь и законченъ былъ въ концѣ 80-хъ годовъ. Кромѣ сейчасъ поименованныхъ лицъ, въ работѣ разновременно принимали участіе: *А. А. Андріевскій*, *А. Д. Аитеновичъ*, *В. Б. Антоновичъ*, *В. Л. Берештала*, *А. Т. Билоусовъ*, *О. К. Волковъ*, *М. П. Драгомановъ*, *М. О. Дунина*, *А. А. Житенская*, *М. О. Комаровъ*, *А. Я. Конисскій*, *О. Ш. Косачъ*, *И. С. Левицкій*, *Н. В. Лисенко*, *К. П. Михальчукъ*, *О. Г. Мищенко*, *О. Т. Пиличенко*, *И. Я. Рудченко*, *С. Ф. Русова*, *М. Ш. Старикій*, *Е. К. Треубовъ*, *В. И. Торскій*, *П. Ш. Чубинскій* и др.

Пока въ такомъ видѣ словарь доводился до конца, *В. П. Науменко* принялъ на себя редактированіе его въ чистомъ видѣ, при чемъ опыты показали, что въ прежней системѣ редактированія оставить его нельзя, а необходимо придать словарю болѣе научную обоснованность, обставивши каждое слово примѣрами изъ авторитетнаго источника, для чего оныя потребовалось обратиться къ словарнымъ карточкамъ. Первые опыты обработки нѣсколькихъ буквъ были представлены редакціи „Кіевской Старины“, которой словарь теперь уже принадлежалъ на правѣ полной собственности и которая систему обработки одобрила. Но такъ какъ *В. П. Науменко*, имѣя работу по редактированію журнала „Кіевская Старина“, не могъ продолжать начатой обработки словаря, то рѣшено было поручить дальѣйшую сводку матеріаловъ для первоначальной редакціи *Е. К. Тимченку*, который и закончилъ эту работу, приведя весь словарь въ алфавитный порядокъ (въ тетрадахъ), при чемъ приблизительно $\frac{9}{10}$ -мъ словъ даны были объясненія съ присоединеніемъ въ большинствѣ случаевъ примѣровъ, взятыхъ изъ книгъ или записанныхъ непосредственно отъ народа; при примѣрахъ, въ большинствѣ случаевъ, отмѣчался авторъ (безъ указанія сочиненія) или мѣстность записи.

Редакція журнала „Кіевская Старина“ предполагала издать этотъ словарь въ видѣ приложенія къ журналу, о чемъ и было объявлено печатно, и въ 1897 г. при журналѣ разосланы были первые листы словаря на А—Б, кончая словомъ *борозка*, подъ редакціей *В. П. Науменка*. Но такъ какъ вскорѣ выяснилось, что словарь можетъ быть представленъ въ Академію Наукъ на соисканіе преміи *Н. И. Костомарова*, то печатаніе его приостановилось.

14 февраля 1902 г. весь матеріалъ для окончательной обработки переданъ былъ редакціей „Кіевской Старины“ составителю настоящаго предисловія, при чемъ еще заранее предвидѣно было, чтобы матеріалъ стараго книжнаго языка былъ выдѣленъ въ особый алфавитъ и помѣщенъ въ видѣ приложенія къ словарю живого языка. Въ виду краткости оставшагося до представленія въ Академію Наукъ времени эту часть труда пришлось отдѣлить для особаго лица и въслѣдствіи для этого приглашенъ былъ *Е. К. Тимченко*, — исполнявшая имъ работа, при представленіи Словаря въ Академію Наукъ, была помѣщена въ концѣ настоящаго словаря съ особымъ предисловіемъ. Нами же была принята на себя работа по словарю живого народнаго и литературнаго (начиная съ Котляревскаго) языка.

Передаваемый намъ матеріалъ состоялъ: а) изъ карточекъ, на которыя были записаны слова: 1) записанныя отъ народа, 2) выписанныя изъ различныхъ книгъ, изданныхъ съ 1798 г. (годъ появленія «Энеиды» Котляревскаго) по 1870 г. включительно, а также изъ нѣкоторыхъ позднѣйшихъ изданій ¹⁾, 3) не обозначенныя никакимъ источникомъ; б) тетради, въ которыя былъ сведенъ въ алфавитъ находившійся на карточкахъ матеріалъ, давшій 49000 словъ.

Такъ какъ раньше предполагалось печатать словарь при „Кіевской Старинѣ“, то, въ виду цензурныхъ ограниченій, принято было правописаніе, требовавшееся въ то время цензурой для всѣхъ издаваемыхъ въ Россіи украинскихъ книгъ; но правописаніе это препятствуетъ правильному начертанію звуковъ языка, обезображиваетъ вѣншній видъ изображаемыхъ словъ частымъ употребленіемъ *ы* и, кромѣ того, противорѣчитъ изданнымъ Академіею Наукъ правиламъ о присужденіи премій Н. И. Костомарова, — поэтому было принято то правописаніе, которое употреблено въ украинскихъ параллеляхъ въ «Словарѣ русскаго языка, составленномъ Вторымъ Отдѣленіемъ Императорской Академіи Наукъ» и въ то же время употребляется и въ научныхъ и другихъ изданіяхъ „Науковаго Товариства ім. Шевченка“ во Львовѣ. Въ виду этого, конечно, пришлось поставить слова въ новомъ алфавитномъ порядкѣ.

Передаваемый намъ матеріалъ подвергнуть былъ переработкѣ по всѣмъ буквамъ и во всѣхъ отношеніяхъ: въ выборѣ словъ, объясненіяхъ, выборѣ и провѣркѣ текста примѣровъ, постановкѣ ссылокъ и пр. и пр. Затѣмъ нами предложено было редакціи «Кіевской Старины» дополнить этотъ матеріалъ новыми словами. Лично произвести подборку словъ изъ книгъ редакторъ словаря не могъ, такъ какъ все его время уходило на обработку матеріала; для выписки новыхъ матеріаловъ необходимо было приглашеніе иныхъ лицъ, что, какъ связанное съ извѣстными затратами, зависело, конечно, не отъ редактора. Такъ какъ такіе лица приглашены не были, то редактору просто предоставлено было право сдѣлать, не выходя изъ извѣстныхъ границъ (о нихъ виже), дополненія изъ тѣхъ матеріаловъ, которые уже имѣлись готовыми въ моментъ изыясненія

¹⁾ А именно: „Нар. пѣсни Галицк. и угор. Руси“ Головацкаго (1878), „Труды Чубинскаго (части томовъ I, III, IV и томъ V-й), четвероевангеліе вѣнскаго изданія (1871), „Повісті Івана Нечуя“ (Тѣв. 1872), „Повісті Ів. Левицького“ (К 1874), двѣ книжки „Розмовъ“ Іванова-Комарова (1874—1875), „Марко проклятий“ Стороженка (1879) и „Повісті О. Федьковича“ (К. 1876).

на это согласія редакціей „Кіевской Старины“. Матеріалы эти собраны были нами слѣдующимъ образомъ.

Во-первыхъ, рядомъ сочувствовавшихъ работъ лицъ сообщенъ былъ намъ рукописный матеріалъ, состоявшій изъ записей словъ и выраженій, добытыхъ непосредственно отъ народа. Такіе матеріалы доставлены были слѣдующими лицами (въ скобкахъ обозначена мѣстность, къ которой относятся матеріалы): *А. П. Грищенко* доставилъ 408 карточекъ (Кролевец. у.); *П. В. Даниловъ* — 296 карт. (Нѣжин. у.); *В. ... Дорошенко* — 1000 карточекъ (Лохвицк. и другіе уѣзды Полт. г. и Гуцульщина) и, кромѣ того, 1600 карточекъ именъ людей (Лохвицк. у. и изъ книгъ); всего 2600 карт., *П. И. Житецкій* передалъ матеріалы для украинской грамматики, собранные *Г. Я. Стрижевскимъ*, а также и другія рукописи, заключающія въ себѣ лексическія матеріалы (*Г. А. Залюбовскаго* и др.); *К. В. Квитка* — 170 кар. (Кіев. г.); *И. С. Левицкій* — свои рукописныя тетради и замѣтки, изъ которыхъ извлечено было много словъ, записанныхъ въ Кіев. г.; *В. Н. Леонтовичъ* — 151 карт. (Лубенск. у.); *А. Л. Майдачевскій* — 1205 карточекъ, записанныхъ покойнымъ *Г. А. Залюбовскимъ* (преимуществ. Ново-мооск. у.); *С. ... Масловъ* — 520 карт. (Черниг. и Полтавск. г.); *Г. Я. Стрижевскій* — тетради своихъ записей, изъ которыхъ извлечено было значительное количество словъ (Таврич. г. и др.); *Д. П. Теремезъ* — 43 названія частей водяной мельницы (м. Седневъ Черн. у.); *Д. И. Эварницкій* — 1515 карточ. (преимуществ. Харьковск., Полтавск. и Екатериносл. гг.); *В. А. Яблоновскій* — 924 карточки (Херсонск. г., Хотинск. и Богодух. уу.). Кромѣ того, по нѣсколько десятковъ словъ доставлено гг. *С. Видуломъ*, *А. О. Калитой* и *А. Кривицкимъ*. Наконецъ, у насъ лично имѣлось записанныхъ нами и г-жею *М. Н. Гринченко* отъ народа въ Зміевскомъ, Сумскомъ, Богодуховскомъ, Харьковскомъ, Константиноградскомъ, Пирятинскомъ, Славяносербскомъ, Черниговскомъ, Кіевскомъ и Васильевскомъ уу. 1570 словъ.

Всего же — 10481 карточка, не считая многихъ словъ, извлеченныхъ изъ рукописей *И. С. Левицкаго*, *Г. Я. Стрижевскаго* и др.

Во-вторыхъ, предпринята была выборка словъ изъ книгъ.

Редакціей „Кіевской Старины“ поставлено было непремѣннымъ условіемъ, чтобы пользованіе печатными изданіями ограничено было выборкой матеріала *лишь* изъ слѣдующихъ книгъ: а) изъ собраній украинскихъ этнографическихъ матеріаловъ, когда бы то ни было изданныхъ, а также изъ тѣхъ земскихъ и другихъ изданій, въ которыхъ встрѣчаются матеріалы по народной терминологіи; б) изъ напечатаннаго на украинскомъ языкѣ съ Котляревскаго и по 1870 г. включительно; в) изъ работъ украинскихъ писателей XIX в., начавшихъ свою дѣятельность не позже 1870 г., хотя бы работы эти появились и позже означеннаго времени; г) изъ украинскихъ словарей; д) изъ сборниковъ словъ, записанныхъ отъ народа и опубликованныхъ въ печати. Программа эта имѣла характеръ чисто ограничительный: она указывала редактору предѣлы, за которые онъ не имѣлъ права выходить, но совѣтъ не требовала, чтобы онъ использовалъ этотъ матеріалъ въ указанныхъ границахъ весь. Такого требованія даже и нельзя было поставить при помнянутыхъ условіяхъ работы.

Не выходя изъ рамокъ этихъ ограниченій, нами и г-жею *М. Н. Гринченко* проведена была выборка словъ съ примѣрами изъ книгъ на карточки.

Изъ переданныхъ редакціей „Кіевской Старины“ матеріаловъ видно было, что нѣкоторыя книги, издаванныя до 1870 года, были или совсѣмъ не использованы, или использованы не вполне. Въ виду краткости времени приходилось дѣлать выборъ: важнѣйшія изъ книгъ, не использованныхъ совсѣмъ или использованныхъ недостаточно, были прочитаны вновь; на остальное у редактора и его главнаго сотрудника по собиранію матеріаловъ уже не хватило времени...

То-же самое повторилось и съ этнографическими сборниками. Въ списокъ источниковъ отсутствуютъ, напр., сборники г.г. Булгаковского, Бобровскаго, Явчука, Бессарабы и др. Но редактору представлялась дилемма: что признать болѣе необходимымъ для полноты словаря: упомянутыя работы или-же «Малорусскіе народныя преданія и рассказы» Драгоманова, «Историческія пѣсни малорусскаго народа» Антоновича и Драгоманова, «Записки Юго-западнаго Отдѣла Р. Географическаго Общества», «Народные обряды и пѣсни Лубенск. у.» Милорадовича, «Гуцульщину» Шухевича, «Сказки» Манжуры, «Етнографічний збірникъ», «Матеріали до укр.-р. етнології» и проч.? Высокая цѣнность этихъ работъ, безъ пользованія которыми прямо таки немислимъ сколько-нибудь порядочный украинскій словарь, безусловно ставила прочтеніе ихъ на первый планъ, отодвигая всѣ иныя на второй въ расчетъ на то время, которое, быть можетъ, останется въ запасъ послѣ использованія главныхъ сборниковъ. А между тѣмъ времени и рабочихъ силъ было такъ мало, что осталось неиспользованнымъ многое даже изъ поставленнаго на первомъ планѣ, — наприм., нѣкоторые томы „Етнографічного збірника“...¹⁾

Эта выборка дала 50650 карточекъ. Кромѣ того, по нашимъ отмѣткамъ, около 4000 карточекъ выписано было разными лицами, болѣе всего (болѣе трехъ тысячъ) А. П. Дубою-Дудзинскимъ; всего-же выписано изъ книгъ 54700 карточекъ. Прибавляя къ этому добытое непосредственно отъ народа, получимъ 65181 карточку и, сверхъ того, опять такіе матеріалы изъ рукописей г.г. Левинскаго и Стрижевскаго.

Кромѣ того, мы пользовались, безъ выписки на карточки, словариками Верхратскаго (угорскимъ, лемковскимъ, «Знадобами», «Початками»), Манжуры (въ «Сказкахъ»), Гудченка (при «Чумацк. пѣсняхъ»), ботаническими словарями Анненкова, Роговича и Волкова (въ I томѣ „Записокъ Юго-Западн. Отдѣла Географ. Общества“), а также, въ указанной ниже мѣрѣ, и болѣе обширными словарями языка. Весь этотъ матеріалъ далъ очень большое количество примѣровъ и новыхъ значеній къ уже имѣвшимся въ алфавитѣ словамъ, доставилъ возможность объяснить необъясненныя еще слова и исправить ошибки въ сдѣланныхъ уже объясненіяхъ, сильно пополнилъ фразеологию, а также далъ не менѣе 18500 новыхъ словъ и позволилъ, такимъ образомъ, увеличить объемъ словаря почти въ два раза. Въ настоящее время словарь заключаетъ въ себѣ около 68000 словъ, не считая матеріаловъ стараго книжнаго языка, которыхъ собрано г. Тимченко тысячъ двѣнадцать—тринадцать словъ.

¹⁾ Конечно, въ списокъ источниковъ находится нѣсколько книгъ, пользованіе которыми можно было-бы отнести даже и на третій планъ; но выписки изъ нихъ уже имѣлись готовыми, оставалось только примѣнить ихъ къ дѣлу безъ затратъ труда на добываніе ихъ.

Что касается *пользования источниками*, список которых приложен ниже, то мы на первом планѣ всегда ставили матеріалъ, добытый изъ этнографическихъ сборниковъ, какъ матеріалъ народный и, благодаря обилію опубликованныхъ записей, доступный повѣрѣ многими случаями употребленія слова, а потому наиболѣе достовѣрный и, кромѣ того, могущій быть обставленнымъ наиболѣе полными комментаріями. За нимъ слѣдуютъ слова, записанныя непосредственно отъ народа (изданныя или въ рукописи): при внимательномъ и опытномъ записывателѣ такой матеріалъ очень цѣненъ, хотя, конечно, не можетъ быть поставленъ наравнѣ съ словами изъ этнографическихъ сборниковъ, такъ какъ, за немногими исключеніями, такая запись даетъ намъ лишь *одинъ* случай употребленія слова, не могущій быть провѣреннымъ и дополненнымъ другими случаями; кромѣ того, всегда возможно, что записыватель уловилъ не основное значеніе слова и даже, можетъ быть, значеніе, такъ сказать, мимолетное, приуроченное лишь къ данному случаю, что такъ часто бываетъ въ бѣглой живой разговорной рѣчи. Хорошо, если другой матеріалъ даетъ возможность провѣрить такую запись; но если она одинока, а единственный при этомъ способъ провѣрки на мѣстѣ записи невозможенъ, конечно, лишь какъ рѣдкое исключеніе, тогда составитель словаря всегда рискуетъ включить въ свою работу слово съ значеніемъ неточнымъ, слишкомъ частнымъ, не говоря уже о прямыхъ ошибкахъ. Все это въ значительной мѣрѣ понижаетъ стоимость этого матеріала, заставляетъ быть съ нимъ очень осторожнымъ. Но какая бы степень осторожности не была принята къ дѣлу, рискъ ошибки все-же не можетъ быть устраненъ^{*)}.

Въ виду только что высказанныхъ соображеній, сочиненія лучшихъ писателей могутъ быть поставлены ничуть не ниже этого послѣдняго рода матеріаловъ, а относительно возможности провѣрки и полноты комментирования даже и выше. Лучшими же для *нашей работы* писателями мы считаемъ тѣхъ, которые, болѣе или менѣе мастерски владѣя словомъ, въ то-же время черпали свой словесный матеріалъ, непосредственно изъ народной рѣчи. Къ такимъ мы относимъ болѣе старыхъ писателей: Котляревскаго, Гулака-Артемовскаго, Квитку, Макаренскаго, Шевченка, М. Вовчка, Г. Барвинка, Симовона и затѣмъ П. Кулиша, особенно въ его произведеніяхъ пятидесятихъ и шестидесятихъ годовъ, часто очень удачно соединявшихъ чисто народный матеріалъ съ матеріалами стараго книжнаго языка. Конечно, чистота лексики у этихъ писателей далеко не одинакова,—извѣстно, напр., что Котляревскій часто употреблялъ великоруссизмы и пр.,—но при нѣкоторомъ критическомъ отношеніи это обстоятельство не можетъ имѣть особенно большого значенія.

Раньше составленными словарями мы старались пользоваться съ осторожностью, не смотря на всю соблазнительность мысли легко пополнить свою работу множествомъ словъ путемъ простого перевода ихъ изъ одного словаря въ другой. Изъ словарей Желеховскаго и Шейковского, по причинамъ, которыя понятны послѣ сдѣланныхъ нами выше замѣчаній объ этихъ словаряхъ, мы брали только тѣ слова, въ существо-

^{*)} Считаемъ нужнымъ предупредить, что слова тайныхъ языковъ нищихъ, шерстобитовъ и пр., въ нашъ словарь не включены.

ваніи и правильною объясненіи которыхъ были болѣе или менѣе увѣрены, а въ то-же время не находили ихъ въ карточкахъ. При этомъ редакторъ, конечно, сознавалъ, что выставленный здѣсь критерій слишкомъ субъективенъ, чтобы быть вполне научнымъ. Конечно, слѣдовало бы поступить иначе. Принимая во вниманіе, что нѣкоторые составители словарей (Партицкій, Пискуновъ, Верхратскій, К. Левицкій) сами составляли слова для перевода тѣхъ или иныхъ словъ объясняемаго языка, и слова эти въ литературу не вошли, но за то ихъ включили въ свои словари авторы нѣкоторыхъ другихъ словарей (напр. Желеховскій); что нѣкоторые авторы (напр. авторъ „Ужника“) также занимались составленіемъ подобныхъ словъ, выхваченныхъ изъ писателей не принятыхъ и даже ими самими впоследствии оставленныхъ, и слова эти попадали въ нѣкоторые словари (Закревскій, Желеховскій); что составители словарей вносили въ нихъ иногда явные великоруссизмы или полонизмы, употребленные украинскими писателями по ошибкѣ или по недостаточному знанію языка,—принимая все это во вниманіе, составитель словаря долженъ былъ-бы поступить такимъ образомъ: обследовать *каждое* слово *каждого* словаря безъ исключенія, опредѣлить его источникъ и затѣмъ распорядиться словами въ зависимости отъ полученныхъ результатовъ. Слова явно чужія и не пріобрѣвшія правъ гражданства въ украинскомъ языкѣ лучше всего было-бы оставить въ сторонѣ; слова народнаго или литературнаго украинскаго языка подлежали бы внесенію въ словарь; что же касается словъ выдуманныхъ и не пошедшихъ далѣе одного автора или какого-либо словаря, то, если даже и прійти къ выводу о необходимости внесенія ихъ въ словарь, необходимо было каждое такое слово сопровождать соответствующимъ замѣчаніемъ о его происхожденіи, чтобы оно не могло быть принято за слово, явившееся результатомъ органическаго роста языка. Такой путь предстоялъ составителю словаря, и путь этотъ былъ-бы имъ пройденъ, если-бы составитель имѣлъ въ своемъ распоряженіи для работы не два съ половиною года, а хотя-бы пять лѣтъ. При отсутствіи же этого послѣдняго условія ему оставалось одно: принять ту программу, какую онъ принималъ,—тѣмъ болѣе, что даже для выполненія только ея у него не хватило въ концѣ-концовъ времени...

Съ охотой брали мы слова у Афанасьева-Чужбинскаго и безъ всякихъ колебаній изъ словаря Левченка; у Закревскаго выито лишь нѣсколько словъ; словаремъ г. Уманца мы воспользовались лишь для нѣсколькихъ примѣровъ или ссылокъ къ словамъ, уже бывшимъ въ словарѣ старой редакціи; словари Партицкаго, Пискунова, Поновича, Тимченка, Чопея оставлены нами въ сторонѣ; не пользовались мы также опытами словарей научныхъ и техническихъ терминовъ (гг. Верхратскаго, Левицкаго и др.)—по причинамъ, изложеннымъ выше въ своемъ мѣстѣ, не желая вводить въ свой словарь неологизмы, которые, въ большинствѣ случаевъ, быть можетъ, не пойдутъ далѣе словаря, для котораго выдуманы.

При пользованіи всѣми помнятыми источниками составитель поставилъ себѣ правиломъ датировать значеніе cadaго слова точною документальною ссылкой. Такого рода система даетъ возможность всегда проверить какъ точность перевода, такъ и приводимой цитаты, при чемъ пользующійся словаремъ можетъ глубже и шире проникнуть въ значеніе слова и способы его употребленія, обратившись къ первоисточникамъ; собранный такимъ образомъ и проверенный матеріалъ навсегда остается проч-

ной основой для научнаго словаря. Въ виду этого въ своихъ собственныхъ добавленіяхъ мы не вписали ни одного слова, не сопроводивъ его точной ссылкой съ указаніемъ автора, сочиненія, тома и страницы¹⁾ или же мѣстности, гдѣ было записано отъ народа слово. Подобными же данными мы снабдили и всѣ тѣ слова въ словарѣ старой редакціи, для которыхъ оказался соответствующій матеріалъ. Къ сожалѣнію, очень большое количество старыхъ карточекъ заполнено было безъ указанія дати и даже сочиненій, изъ которыхъ выписано слово,—вотъ почему въ словарь старой редакціи осталось нѣкоторое количество словъ совсѣмъ не датированныхъ; зная о существованіи этихъ словъ въ языкѣ и вмѣстѣ съ тѣмъ не располагая временемъ для подысканія къ нимъ дати и примѣровъ, мы не сочли себя въ правѣ исключить ихъ изъ нашей работы, надѣясь, что со временемъ и этотъ пробѣлъ будетъ пополненъ²⁾.

При нѣкоторыхъ словахъ и примѣрахъ стоитъ обозначеніе уѣзда или губерніи. Это значитъ, что слово или фраза записаны непосредственно отъ народа въ отмѣченной мѣстности; но отнюдь не указываетъ на территориальное распространеніе слова. Для опредѣленія этого послѣдняго обстоятельства мы не располагали ни данными, ни временемъ для добыванія ихъ и потому и не ставили себѣ этого задачей. Оттого и при словахъ, взятыхъ изъ сборниковъ народныхъ произведеній не стоитъ указанія мѣстности, къ которой относится слово. Впрочемъ, въ спискѣ нашихъ источниковъ мы при нѣкоторыхъ сборникахъ (гдѣ было возможно) сдѣлали отмѣтки мѣстностей, благодаря чему, обратившись съ стоящей у слова датой къ нашему примѣчанію при главѣ источника, возможно опредѣлить мѣстность, гдѣ добыто слово. Нѣкоторыя-же сочиненія уже въ самомъ своемъ заглавіи носятъ указанія на мѣстность (Милорадовичъ, Шухевичъ).

Сказанное уже до нѣкоторой степени опредѣляетъ *составъ предлагаемаго словаря*; онъ заключаетъ въ себѣ:

а) Слова народнаго языка—какъ собственные, такъ и заимствованныя, но издавна принятые всѣмъ народомъ или частью его; сюда относятся слова изъ обращавшихся или обращающихся среди народа поэтическихъ произведеній, хотя-бы нѣкоторыя изъ этихъ словъ и вышли въ настоящее время изъ народнаго употребленія. Относительно словъ изъ мѣстныхъ нарѣчій и говоровъ, вошедшихъ также въ словарь, должны замѣтить слѣдующее. Привавъ для словаря фонетику, употребляемую въ украинской литературѣ, начиная съ Котляревскаго, а именно фонетику такъ называемаго собственно-украинскаго нарѣчія, мы всѣ слова помѣщали именно въ этой фонетической формѣ, но въ тѣхъ случаяхъ, когда слово извѣстно было намъ только въ одной мѣстной фонетической формѣ, мы его въ такомъ видѣ и вносили въ словарь; что-же касается *примѣровъ* изъ народной рѣчи, то они давались всегда въ той формѣ, въ какой были записаны. Благодаря этимъ правиламъ, у насъ въ алфавитѣ нѣтъ, напр., словъ съ покутскимъ *л* вмѣсто *д* (*лѣвчина*). Въ нѣкоторыхъ, однако, случаяхъ пришлось дѣлать исключенія, а именно тамъ, гдѣ варіантъ съ мѣстной фонетической

¹⁾ Конечно, указаніе томовъ и страницъ не было сдѣлано для такихъ словарей какъ Желеховскаго или Шейковскаго, какъ излишнее въ данномъ случаѣ.

²⁾ См. еще примѣчаніе къ списку именъ людей.

формой являлся распространеннымъ въ литературной рѣчи, или-же въ тѣхъ случаяхъ, когда извѣстная фонетическая вариация, отсутствуя въ данной мѣстности вообще, оставила однако свой слѣдъ въ одномъ-двухъ какихъ-либо словахъ съ ихъ производными, при чемъ эти слова только въ такой формѣ въ данной мѣстности и употребляются; такъ, напр., не помѣщая въ словарь всѣхъ словъ, въ которыхъ (какъ, напр., у гущуловъ) *m* замѣняется *k* (кегло=тятло, Шух. I. 255), мы внесли въ него слова *кисний*, *кисто* (рядомъ съ *тисний*, *тісто*), употребляющіяся во многихъ мѣстностяхъ Подольской, Волынской и Харьковской губ., гдѣ замѣны *m* звукомъ *k* въ иныхъ случаяхъ не наблюдается. Само собою разумѣется, что подъ вышеизложенныя правила не подходятъ вариации одного и того-же слова, встрѣчающіяся иногда рядомъ на пространствѣ съ одной и той же фонетикой, — всѣ такіе слова включены въ словарь. Наконецъ, при словахъ, употребленіе которыхъ представлялось намъ, на основаніи имѣвшихся матеріаловъ, ограниченнымъ, напр., одной пословицей или загадкой, мы дѣлали объ этомъ отмѣтку.

б) Слова, взятые изъ сочиненій авторовъ. Въ большинствѣ случаевъ это тѣ-же народныя слова, но только въ имѣвшихся у насъ матеріалахъ не оказалось для нихъ источника изъ народной литературы; затѣмъ — это слова, перешедшія изъ стараго книжнаго языка въ новый, часто съ приспособленіемъ къ современной, принятой въ литературѣ, фонетикѣ; даже — слова, заимствованныя изъ другихъ литературныхъ языковъ для выраженія понятій научныхъ, нѣкоторыхъ отвлеченныхъ и вообще понятій новейшей культурной жизни, и, наконецъ, слова, выработавшіяся въ литературномъ языкѣ для обозначенія тѣхъ же понятій. Относительно заимствованныхъ словъ необходимо слѣдующее поясненіе. Мы вообще избѣгали включенія ихъ въ словарь, но когда случалось находить, что въ языкѣ выработалось уже какое-либо выраженіе на основѣ заимствованнаго корня (см., напр., слово *этиографувати*), тогда мы, приводя его, присоединяли къ нему и всѣ тѣ слова этого корня, которые употребляются въ литературномъ языкѣ. Иногда помѣщались также слова особо употребительныя и къ которымъ въ то-же время былъ примѣръ. Конечно, выборъ словъ при этихъ способахъ былъ довольно произвольный, но мы оправдывали себя нѣсколько тѣмъ, что такая-же произвольность въ выборѣ такъ называемыхъ «иностранныхъ словъ» замѣчается и въ словаряхъ иныхъ языковъ; къ тому-же вообще количество такихъ словъ въ нашемъ словарѣ сравнительно невелико. Относительно же словъ, выработанныхъ самимъ литературнымъ языкомъ, мы держались того взгляда, что внесенію въ словарь подлежатъ лишь такіе изъ нихъ, которые болѣе или менѣе приобрѣли уже право гражданства въ литературномъ языкѣ; во всякомъ случаѣ, при словахъ, встрѣченныхъ нами только у одного автора, мы дѣлали объ этомъ отмѣтку. Такимъ же образомъ поступали мы и съ тѣми словами изъ фальсифицированныхъ псевдо-народныхъ думъ и пѣсень, которые (слова) были намъ извѣстны только по этимъ послѣднимъ произведеніямъ.

Въ частности относительно состава словаря, распредѣленія въ немъ матеріала и метода изложенія необходимо сдѣлать еще слѣдующія замѣчанія:

1) Изъ географическихъ названій въ словарь включены лишь названія націй, частей земли, государствъ, странъ и болѣе значительныхъ украинскихъ городовъ и

нѣкоторыхъ другихъ мѣстностей, а также встрѣченныя производныя отъ этихъ словъ.

2) Уменьшительныя и увеличительныя имена существительныя указывались нами обыкновенно при основныяхъ, при чемъ если уменьшительное (или увеличительное) въ алфавитномъ порядкѣ слѣдуетъ непосредственно за основанымъ, то оно, какъ и всѣ, непосредственно слѣдующія за нимъ и другъ за другомъ уменьшительныя (или увелич.), отдѣльно въ алфавитъ не выставляются, въ противномъ-же случаѣ, для болѣе удобнаго нахождения, уменьшительное (или увелич.) ставится нанадлежащемъ мѣстѣ съ ссылкой на основное; если-же уменьшительное (или увеличительное) имѣло еще свое собственное значеніе, тогда оно лишь указывалось при основномъ, а подробно объяснялось особо на своемъ мѣстѣ. При этомъ, слѣдуя раньше изложенному правилу о мѣстныхъ фонетическихъ варіаціяхъ, мы не отмѣчали нигдѣ уменьшительныхъ на *ейка* и *ейко* (*ручейка, лисейко*), такъ какъ *ейка, ейко*, всегда = *сынка, сыко* (*рученька, лисенько*). Что касается уменьшительныхъ прилагательныхъ и нарѣчій, то въ алфавитъ вносились только тѣ изъ нихъ, которыя представляли или особенности въ значеніи, или уклоненія отъ правилъ образованія; въ противномъ случаѣ они только отмѣчались при основныяхъ. Такимъ же точно образомъ поступали мы и съ сравнительной и превосходной степенями прилагательныхъ и нарѣчій.

3) Изъ причастій помѣщены въ алфавитъ только тѣ, которыя употребляются какъ имена прилагательныя или приобрѣли особенности въ значеніи, или-же уклоняются отъ правилъ образованія.

4) Совершенные и несовершенные виды глаголовъ мы объясняли вмѣстѣ при несовершенной формѣ, а отъ совершенной дѣлали ссылку, если по алфавитному порядку она не слѣдовала непосредственно за несовершенной; исключенія были допущены для глаголовъ, которые, переходя въ совершенный видъ, принимали префиксы и потому относились къ другой буквѣ. — Во многихъ мѣстностяхъ харьковской, херсонской и екатеринославской губерній существуетъ смягченіе звуковъ *ш* и *дж* въ 1-мъ лицѣ ед. ч. наст. вр. и предъ *увати: носю, годю, викосювати*; но такъ какъ въ литературѣ болѣе принята несмягчаемая форма, то мы и ограничились лишь указаніемъ этой особенности здѣсь, не внося ее въ словарь.

5) Въ виду того, что техническихъ народныхъ терминовъ собрано еще довольно мало и собранное къ тому же разбросано въ различныхъ изданіяхъ, часто имѣющихъ совершенно не филологическое назначеніе, мы приложили особое стараніе, чтобы собрать этого матеріала какъ можно больше. Изъ печатныхъ источниковъ самый богатый матеріалъ доставила „Гуцульщина“ г. Шухевича, затѣмъ упомянутый выше словарь г. Василенко, статьи г. Браунера о рыболовствѣ и статьи гг. Вовка, Гнатюка и Могильченка въ «Матеріалахъ до укр.-р. этнологіи», а также VІІ-й томъ «Трудовъ» Чубинскаго. Кромѣ того, намъ удалось добыть описанія водяной мельницы (гг. Грищенко и Терещка), а также записи Залюбовскаго и г. Стрижевскаго; наконецъ, мы располагали собственными записями по ткачеству и шерстобитству. При объясненіи названій частей машинъ и снарядовъ мы въ большинствѣ случаевъ поступали такъ: давали названія и описанія частей снаряда при его собственномъ названіи, а затѣмъ уже дѣлали ссылки на это полное описаніе; такой способъ, не представляя затрудне-

ий для отысканія слова, значительно сокращалъ мѣсто и упрощалъ дѣло; въ нѣкоторыхъ случаяхъ, для ясности описанія, приложены рисунки.

6) Префиксъ *у*, какъ извѣстно, переходитъ въ украинскомъ языкѣ въ нѣкоторыхъ случаяхъ въ *в* и снова принимаетъ свой полный звукъ (см. объ этомъ въ самомъ словарѣ при предлогѣ *у*): *він уміа, вона вміла*; мы всѣ слова начинающіяся этимъ префиксомъ, помѣстили на *у* безъ различія—быль-ли у насъ примѣръ съ *в* или съ *у*, а въ *в* сдѣланы въ соответствующихъ мѣстахъ ссылки.

7) Префиксы *од* и *від* также чередуются въ украинскомъ языкѣ въ одномъ и томъ же словѣ, въ зависимости отъ предыдущаго звука (послѣ гласнаго—*від*); всѣ слова, начинающіяся этими префиксами, нами помѣщены на *від*, а въ буквѣ *о*, въ соответствующихъ мѣстахъ, также сдѣланы ссылки.

8) Въ виду того, что звукъ *ф* у большинства украинскаго народа выговаривается какъ *хв* (передъ гласной, кромѣ *у*) или *х* (передъ согласной и передъ *у*), мы, составляя словарь на букву *ф*, помѣстили въ него лишь тѣ слова, для которыхъ въ нашихъ матеріалахъ не нашлось дубликата съ *хв* или *х*¹⁾; всѣ же слова, которые встрѣчены только съ *хв* и *х* или, рядомъ съ этими звуками, также и съ *ф*, помѣщены нами на букву *х*, примѣры-же къ нимъ, конечно, были оставлены съ тѣмъ изъ этихъ звуковъ, съ какимы были встрѣчены. Если какое либо слово съ звуками *хв*, *х* имѣло одно значеніе а съ зв. *ф*—другое, тогда оно, съ соответствующими значеніями, помѣщалось и на *ф* и на *х* со взаимными ссылками одного на другое. Незначительныя и немногія отступленія отъ этихъ правилъ обусловлены желаніемъ предоставить болѣе удобствъ въ пользова-ніи словаремъ и повятны безъ объясненій.

9) Въ украинскомъ языкѣ глаголы и нѣкоторыя имена имѣютъ часто впереди приставочное *і* (по фонетическимъ причинамъ, а равно вслѣдствіе смѣшенія въ языкѣ префиксовъ *іа* и *і* (съ)), отпадающее сейчасъ-же, какъ только прошла въ немъ нужда (*він існів, ірвав, ізів, вона іспекла, івала, ізіла*)—всѣ формы съ такимъ начальнымъ *і*, конечно, отсутствуютъ въ словарѣ, — ихъ слѣдуетъ искать тамъ, гдѣ онѣ имѣютъ мѣсто безъ этого *і*, и мы облегчили отысканіе общими ссылками въ соответствующихъ мѣстахъ. Въ иныхъ случаяхъ, также по фонетическимъ причинамъ, *і* въ началѣ слова замѣняется звукомъ *й*: *хотіли його ймити, вони ймовірна, очіі, що йрали як зірочки* (Квитка),—такія слова, наоборотъ, слѣдуетъ искать подъ буквою *І*. (Впрочемъ, и въ этомъ случаѣ есть ссылки).

10) Составленный нами списокъ крестныхъ именъ (онъ отсутствовалъ въ старой редакціи словаря) не включенъ въ общій алфавитъ какъ по примѣру другихъ словарей, такъ и потому, что народная форма именъ даетъ богатый матеріалъ для вопроса объ измѣненіи чужихъ звуковъ въ украинскомъ языкѣ и удобнѣе этотъ матеріалъ имѣть вѣстѣ. Словарикъ этотъ составленъ нами по такой-же системѣ, какъ и весь словарь, при чемъ мы особенно старались отмѣтить всѣ уменьшительныя и ласкательныя имена, такъ какъ количество ихъ несомнѣнно указываетъ на степень распростра-

¹⁾ При этомъ принята была во вниманіе оговорка Номиса въ предисловіи къ его сборнику пословицъ, что онъ *ф* вездѣ, гдѣ оно у него встрѣчалось, замѣнялъ звуками *хв*.

ненности даннаго имени. Пользующійся словарикомъ навѣрное замѣтитъ, что многія имена, по формѣ уменьшительныя, поставлены нами какъ основныя, — этимъ мы хотѣли отмѣтить, что и среди народа овѣ употребляются именно какъ основныя, а не уменьшительныя (*Грицько, Харько, Химка*).

Способъ обработки отдельнаго слова былъ таковъ. Мы давали удареніе объясняемаго слова вездѣ, гдѣ оно было намъ извѣстно, но пришлось сдѣлать довольно много исключеній преимущественно для словъ изъ словариковъ г. Верхратскаго, систематически не проставившаго въ нихъ удареній. Если на словѣ обозначено нѣсколько удареній, это значитъ, что слово употребляется съ каждымъ изъ этихъ удареній отдѣльно. Объясняемымъ словамъ давалось грамматическое опредѣленіе (см. списокъ сокращеній). При существительныхъ отмѣчался родительный падежъ ед. ч., а при глаголахъ 1 и 2 лица настоящ. вр. ед. ч. Исключеніе составляютъ глаголы съ префиксомъ *по*, приставленнымъ къ несовершенному виду, обозначающіе дѣйствіе, произведенное нѣсколькими предметами однимъ за другимъ: *хлопці похрипли, дѣвче поперескакувало через річка*; при такихъ глаголахъ, чтобы отмѣтить ихъ, поставлены 1 и 2 лица во множ. ч., хотя должно не упускать изъ виду, что, употребленные съ собирательнымъ подлежащимъ или безлично, они имѣютъ и един. число: *челядь нікісіньку ніч колядує, аж похрипне* (0.1862. IV. 87). *Похрипло їх багато після того снігу. Народъ поперескакував через річка* и пр.

При объясненіи словъ мы старались подыскать наиболѣе близкій русскій синонимъ или нѣсколько таковыхъ; если же соответствующаго не могли найти или онъ казался намъ недостаточнымъ, — мы прибѣгали къ описательному способу; при этомъ старались исчерпать всѣ извѣстныя намъ значенія слова, подтверждая вездѣ, гдѣ имѣли къ тому возможность, свой переводъ примѣрами, обнаруживающими какъ значеніе словъ, такъ и способы ихъ употребленія, при чемъ примѣрамъ изъ народныхъ произведеній отдавалось преимущество; къ сожалѣнію матеріалъ, которымъ мы располагали, не всегда давалъ намъ возможность удовлетворить нашимъ собственнымъ въ данномъ случаѣ требованіямъ¹⁾ Недостаточностью матеріала объясняется и то обстоятельство, что, не смотря на всѣ наши старанія о возможно полной украинской фразеологій, многое осталось не включеннымъ въ словарь.

Сомнительные переводы отмѣчены знакомъ вопроса. Слова, значеніе которыхъ намъ было неизвѣстно, оставлены безъ перевода, но съ примѣромъ или, по крайней мѣрѣ, съ точной ссылкой на источникъ.

Заканчивая свои поясненія, считаемъ пріятнымъ долгомъ выразить нашу глубокую благодарность *П. И. Житецкому* и *К. П. Михальчуку* за ихъ постоянную, во все время работы, помощь, выразившуюся какъ въ цѣнныхъ научныхъ совѣтахъ, такъ и въ просмотрахъ работы и указаніяхъ на ея погрѣшности, а *К. П. Михальчуку* еще и за добавленія многихъ словъ, сдѣланныя во время просмотра рукописи.

Приносимъ благодарность также всѣмъ поименованнымъ раньше лицамъ, безкорыстно принесшимъ свой трудъ на пользу словаря, доставивъ намъ свои записи изъ

¹⁾ Слова въ примѣрахъ, взятые въ () и напечатанныя прямымъ шрифтомъ, вставлены редакторомъ съ цѣлью приданія примѣру большей ясности.

устъ народа или выписавъ для насъ на карточки слова изъ книгъ и рукописей, а также гг. *Вя. Гнатюку*, *Е. Х. Чикаленко* и *Вя. Шухевичу* за поясненіе многихъ словъ, значеніе которыхъ безъ этого могло бы остаться намъ неизвѣстнымъ.

Въ заключеніе позволимъ себѣ сказать, что мы не считаемъ предлагаемый словарь ни исчерпывающимъ богатства украинскаго языка, ни доведеннымъ до такой степени совершенства, которая могла-бы удовлетворять хотя насъ самихъ, и находимъ себѣ оправданіе лишь въ томъ, что краткость времени, въ которое необходимо было сдѣлать всю работу, была въ этомъ случаѣ препятствіемъ, котораго не могло побороть самое крайнее напряженіе силъ работающаго. Мы считаемъ свой трудъ первой ступенью по пути созданія научнаго украинскаго словаря и, сознавая многіе его недостатки, все же рѣшаемся выпустить его въ свѣтъ, чтобы дать точку опоры дальнейшей работѣ въ томъ-же направленіи.

Б. Гринченко.

Кіевъ,
11 ноября 1904 г.

СПИСОКЪ ИСТОЧНИКОВЪ, которыми пользовались при составленіи словаря.

Ад. = Историческія пѣсни малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоновича и М. Драгоманова. Томы I и II (1-й вып.). К. 1874, 1875.

Алв. = Вовкулака, Украинське повірье, розказ в стихах Стефана Александрова (Южный Русскій Зборникъ А. Метлинскаго). Х. 1848. Авторъ -- священникъ Изюмскаго у. Харьк. г. и писалъ языкомъ своего села съ примѣсью русскихъ выраженій.

Анн. = Ботаническій словарь... Составилъ Н. Анненковъ. Новое испр., пополн. и разшир. изданіе. Спб. 1878.

Аф. = Словарь малорусскаго нарѣчія. Собраніе сочиненій А. С. Афанасьева (Чужбинскаго). Подъ ред. П. В. Быкова. Томъ IX. Спб. 1892.

Бал. = Українські пісні. Видані коштомъ О. С. Балліної. Спб. 1863.

Башт. = Украинство на литературныхъ познахъ зъ Московщиною. Написавъ И. Баштовій. Л. 1891.

Бор. = Байки й прибаютки Левка Боровиковського. К. 1852.

Браун. = А. Браунеръ. Замѣтки о рыболовствѣ на р. Днѣстрѣ и Днѣстровскомъ лиманѣ въ предѣлахъ Одесскаго у. Отгискъ изъ „Сборника Херс. Земства“.

Вас. = В. И. Василенко. Этнографическіе матеріалы, собранныя по Полтавской губ. Онытъ толковаго словаря народной технической терминологіи по Полтавской губ. Отдѣлъ I-й, II-й и III-й. Кустарные промыслы, сельское хозяйство и земледѣіе, народныя поговорки и изреченія. (Въ т. 13-мъ „Сборника Харьковскаго Историко-Филолог. Общества“. Х. 1902).

Вх. Зн. = Знадоби до словаря южнорусского. Написав Иванъ Верхратскій. І. Л. 1877. Былъ только первый выпускъ. Слова преимущественно изъ Галиціи и немного изъ Буковины и Угор. Руси.

Вх. Лем. = „Словарець“, приложенный къ книгѣ И. Верхратскаго: „Про говор галицкихъ лемків“. Л. 1902.

Вх. Пч. = Початки до уложєня номенклатури и терминологіи природописної, народної... Написавъ Иванъ Верхратскій. I и II. І. Л. 1864, 1869.

Вх. Уг. = „Словарець“, приложенный къ статѣи П. Верхратскаго: „Знадобы для пізнання угорскорускихъ говорів“. (Записки Наукового Товариства імені Шевченка, т. XLV, 1902).

Г. Бар. = Ганна Барвинокъ (О. М. Кулишева). Оповідання зъ народнихъ устѣ. Зъ портретомъ авторки й зъ передмовою Б. Гринченка. К. 1902. Слова выписаны только изъ однихъ разсказовъ Г. Б.

Глѣб. = Байки Леонидъ Глибова. К. 1904.

Ги. = Галицько-руські народні легенди. Зібравъ Володимиръ Гватюк. Тт. I и II. Л. 1902. (XII и XIII томъ «Етнографічного збірника» «Наук. Товар. ім. Шевч.»).

Гол. = Народныя пѣсни галицкой и угорской Руси, собранныя Я. Ѳ. Головацкимъ... Изд. Императорскаго О-ва Исторіи и Древн. Россійскихъ. М. 1878. Въ четырехъ книгахъ, которыя обозначаются въ словарѣ римскими цифрами.

Гол. Од. = О народной одеждѣ и убранствѣ Русиновъ или Русскихъ въ Галичинѣ и сѣверо-восточной Венгріи. Я. Ѳ. Головацкаго. Спб. 1877.

Греб. = Сочиненія Е. П. Гребенки. Томъ пятый. Спб. 1862. Стр. 315—409. Малороссійскій отдѣлъ.

Грин. = Етнографическіе матеріалы, собранныя въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ... Б. Д. Гринченко. Ч. 1895, 1896, 1899. Три тома.

Дещо. = Де-що про свѣтъ Божій. Вѣданне четверте... К. 1882.

Драг. = Малорусскія народныя преданія и разсказы. Сводъ Михаила Драгоманова. Изд. Ю. З. Отдѣла И. Р. Геогр. О-ва. К. 1876.

ЕЗ. = Етнографічний збірникъ видає Етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Т. V. виданий під редакцію Д-ра Івана Франка. Льв., 1898. (Иные томы этого изданія см. **Ги.** и **Фр.**). Мѣстности записей: стр. 1—24 преимущ. Кубанск. область, отчасти Воронежск., 24—40 — Галиція, 42—72 — Гуцульщина, 73—75 — Тернопольск. у. въ Галиц., 77—98 — Стрыйскій у. въ Галиц., 99—105 — Залуче надъ Збручемъ въ Галиц., 106—110 — Жидачевск. у. въ Галиц., 111—116 — Галиція, 117—120 — изъ записей Бѣлянскаго, 121—140 — Галиція, 141—159 — Буковина и Галиція, 161—233 — Галиція.

Ев., (Ев. Мт., — Мр., — Л., — І.) = Святе письмо новаго завіту... Переклали вкупі П. А. Куліш и д-р И. П. Пулюй. Л. 1880. Римскія цифры обозначаютъ главы, арабскія — стихи. Нѣкоторыя цитаты сдѣланы по вѣскому (1871) изданію четвероевангелія и не сравнены съ изданіемъ 1880 г.

Еф. = Сборникъ малороссійскихъ заклинаній. Составилъ П. Ефименко. Изд. II. О-ва Ист. и Древн. Росс. М. 1874.

Желех. = Малоруско-нѣмецкій словарь. Уложили Е. Желеховскій и С. Недѣльскій. Л. 1886. Два тома.

Закр. = Старосвѣтскій бандуриста. Книга третія. Словарь Малороссійскихъ идиомовъ. Составилъ Николай Закревскій. М. 1861. — Нѣсколько цитатъ изъ пѣсень съ отмѣткою страницъ взято нами изъ первой книги „Стар. бандуристы“.

ЗОЮР. = Записки о южной Руси. Издавъ П. Кулишъ. Спб. 1856 — 1857. Два тома.

ЗЮЗО. = Записки Юго-западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. К. 1874—1875. Два тома.

Ив. = Игры крестьянскихъ дѣтей въ Купянскомъ уѣздѣ. Собралъ П. Ивановъ. (Съ предисл. проф. Н. Ѳ. Сумцова). Х. 1889.

ІГ. = Збірникъ творівъ Іеремії Галки. [Н. И. Костомарова]. Од. 1875.

К. Бай = П. А. Кулишъ. Байда, князь Вишневецький. Драма. Спб. 1885.

К. Гр. Ив. = Григорій Квітка (Оснотиненко) и ёго повісті. Слово на новий виходъ Квитчинихъ повістей (П. Куліша). Спб. 1858.

К. Грам. = Граматка. Спб. 1857. [Кулиша].

К. Дз. = Куліш Омелькович Панько. Дзвін. Староруські думи й сьпіви. Ж. 1893.

К. Досв. = Досвітки. Думи и поеми П. А. Куліша. Спб. 1862.

К. ДС. = Дівоче серце. Идилія П. А. Куліша. К. 1876.

К. Іов. = Іов. Переспів Павла Ратая [П. Куліша]. Л. 1869.

К. Кр. = П. А. Куліш. Крашанка русинам и полякам на великдень 1882 року видана типом другим з додатком посліслов'я. Л. 1882.

К. МБ. = П. А. Куліш. Маруся Богуславка. Поема. (Літературно-науковий Вістник, 1899, кн. X, XI, XII; 1901, кн. II и III).—Въ ссылкахъ римскія цифри—номера журнала, арабскія—страницы.

К. МХ. = П. А. Куліш. Магомет и Хадиза. Поема. Л. 1883.

К. Оп. = П. О. Кулишъ. Оповідання. Зъ перелинимъ словомъ М. Чернявського. Бахмутъ 1900.

К. ПС. = Кулишъ О. П. Драмована трылогія. Частына друга. Петро Сагайдачний. Х. 1900.

К. Псал. = Псалтирь або книга хвали Божої. Переспів український Павла Ратая. [П. Куліша]. Л. 1871.

К. Хм. = Хмельничина. Историчне оповідання П. Куліша. Спб. 1861.

К. ХП. = П. А. Куліш. Хуторна поезія. Л. 1882.

К. ЦН. = Кулишъ О. П. Драмована трылогія. Царь Наввай. Староруська драма. Х. 1900.

К. ЧР. = Чорна рада, хрѳіка 1663 року. Написавъ П. Куліш. Спб. 1857.

Ка. = Сочиненія Квитки (выписки изъ разныхъ изданій, которыя не были обозначены въ старыхъ карточкахъ).

Кв. П. = Сочиненія Г. Ѳ. Квитки. Малороссійскія повѣсти, разск. Грицькомъ Оснотиненкомъ. Подъ ред. А. А. Потебни. Х. 1887. Два тома (На это изданіе сдѣлаю лишь нѣкоторое количество ссылокъ).

Kolb. = Pokucie. Obraz etnograficzny, skreslit Oskar Kolberg. I. K. 1882.

Ком. П. = Нова збирка народнихъ малоруськихъ приказокъ, прислів'ївъ, помовокъ, загадокъ и замовлянь. Впорядкувавъ М. Комаровъ. Од. 1890.

Ком. Р. I. = Розмова про небо та землю А. Иванова. З де-якими одмінами й додатками. Переклав на українську мову М. Комаров. К. 1874.

Ком. Р. II. = Розмова про земні сили А. Иванова. З де-якими додатками та одмінами пореклав на українську мову М. Комаров. К. 1875.

Ном. Ар. = Арихметика або щотниця. Для українських шкіл. Написавъ О. Ко-
ниський. Спб. 1863.

Ност. Ч. = Н. И. Костомаровъ. Черниговка. Быль второй половины XVII в.
Спб. 1890.

Нотл. Ен. = Виргілієва Енеида, на малоросійській языкъ передоженная П. Ко-
тляревскимъ. Х. 1842. Римскія цифры—части, арабскія—страницы.

Нотл. Н. П., Нотл. МЧ., Нотл. Од. = «Наталка Полтавка», «Москаль чарівник»,
и «Ода до кн. Куракина» Котляревскаго по изданію: «И. П. Котляревскій. Полное
собрание сочиненій на малоросійскомъ языкѣ... подъ редакціей И. С. Левицкаго. К.
и Од. 1890.

Нотип. = Пісні, думки і шумки руського народу на Подолі, Волині і Україні.
А. Коцілінський. Перша соття. К. (1862?).

НС. = Кіевская Старина. Ежемѣсячный историческій журналъ. К. Съ 1882 г.
(Слова выписаны лишь изъ первыхъ двухъ годовъ журнала и изъ отдѣльныхъ статей
послѣдующихъ годовъ).

Нух. = Сочиненія Я. Кухаренка: «Черноморскій побитъ», «Пластуни», «Вівці і
чабани в Черноморіі» въ журналѣ «Основа».

Лавр. = Пісні українського люду. Пісні про кохання. Видавъ Д. Лавренко.
К. 1864.

Лв. = Львовянинъ. Приручный и господарскій мѣсяцословъ на рікъ звичайный
1861 (на стр. 96—102 списокъ галицкихъ народныхъ названій растений).

Левиц. І. = Повісті Івана Нечуя [І. Левицького]. Том. І. Л. 1872.

Левиц. М. Н. = Перші київські князі Олег, Игорь, Святослав і св. Володимир
і ёго потомки. І. Левицький. К. 1876.

Левиц. Ном. = На Кожумякахъ. Мицанська комедія на 5 дій. Друге виправляне
выдання. Івана Левицького. К. 1877.

Левиц. НС. = Повісти Ів. Левицького. Томъ І. Кайдашева сямя. Повість.
К. 1887.

Левиц. МБ. = Маруся Богуславка. Оперета на 4 діи. Друге выдання. Івана
Левицького. К. 1887.

Левиц. ПЮ. = Іванъ Левицький. Повісти й оповидання. Томъ І. Спб. 1899.

Левиц. Пов. = Повісті Івана Левицького. К. 1874.

Левиц. Св. = Світогляд українського народа. Ескіз української мієології. Напи-
сав Іван Левицький. Л. 1876.

Левч. = Опытъ русско-украинскаго словаря. Составилъ Михайлъ Левченко.
К. 1874.

Лис. = Збірникъ українськихъ пісень. Зібравъ й у воти завівъ М. Лисенко.
К. Шесть выпусківъ.

Лукаш. = Малоросійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни. [собранныя
П. Лукашевичемъ]. Спб. 1836.

Люб. = Письма Антонія Любичъ Могильницького. (Библіотека «Зорь»). Л. 1885.

Макс. (1834). = Украинскія народныя пѣсни, изданныя Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая. М. 1834.

Макс. (1849). = Сборникъ украинскихъ пѣсень, издаваемый Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая. К. 1849.

Мариев. = Обычаи, повѣрья, кухня и наитки малороссiянъ. Извлечено изъ нынѣшняго народнаго быта и составлено Николаемъ Маркевичемъ... К. 1860.

МВ. I. = Повѣстки (народні оповѣданья) Марка Вовчка. Другимъ виданнямъ... Спб. 1861.

МВ. II. = Народні оповѣданья Марка Вовчка. Томъ другой. Спб. 1862.

МВ. III. = Оповѣданья Марка Вовчка. Спб. 1865.

МВ. (0.1862. I). = „Від себе не втечеш“ разсказъ М. Вовчка въ 1-й кн. Основы за 1862 г.

МВ. (0.1862. III). = „Институтка“ разсказъ М. Вовчка въ III-й кн. „Основы“ за 1862 г.

МВ. (К. С.)... = „Чортова пригода“, сказка М. Вовчка въ X-й книгѣ „Кіевской Старины“ за 1902 г.

Мет. = Народныя южнорусскія пѣсни. Изданіе Амвросія Метлинскаго. К. 1854.

Мик. = Народні назви предметів дотичаючих влива водного—Якова Миколаевича. (Зоря, 1893, № 24, стр. 480—481).—Слова изъ сѣверной части Каменицкаго у. въ Галиціи.

Мил. = В. П. Милорадовичъ. Народныя обряды и пѣсни Лубенскаго уѣзда, Полтавской губ., записанные въ 1888—1895 г. (X-й т. „Сборника Харьк. Ист.-фил. О-ва, 1897).

Мил. М. = Народная медицина въ Лубенскомъ уѣздѣ, Полтавской губ. В. П. Милорадовича. Отгискъ изъ журнала „Кіевская Старина“. К. 1902.

Мил. Св. = Свадебныя пѣсни въ Лубенскомъ уѣздѣ, полтавской губ. Собралъ В. М[илорадовичъ]. Изданіе редакціи журнала „Кіевская Старина“. К. 1890.

Мир. Пов. = Повія. Романъ въ трехъ частинахъ. I. Мирного. Чч. I и II. (Рада, альманахъ, двѣ части, К. 1883, 1884.—Римскія цифры—части альманаха, арабскія—страницы.

Мир. ХРВ. = Хиба ревуть воли, як жасла повні? Роман з народнього життєя П. Мирного та І. Білика. Ж. 1880.

Мир. Г. = Гарасько, або талан и в неволи. Повість в стыхах Мих. Макаровського. („Южный Русскій Сборникъ“ изданіе А. Метлинскаго, X. 1848).

Мир. Н. = Наталя або дви доли разомъ. Поэма Мих. Макаровського. (Ю. Р. Сборникъ, изд. А. Метлинскаго, X. 1848).

Млак. = Данило Млака. (Изидор Воробкевич). Над Прутом. Збірник поезий. I. 1901.

Мл. л. сб. = Малорусскій литературный сборникъ. Издавъ Д. Мордовцевъ. Саратовъ. 1859.

Миж. = Сказки, пословицы и т. п., записанныя въ Екатеринославской и Харьковской губ. И. И. Манжурою. (Второй выпускъ II тома „Сборника Харьков. Ист.—фил. О-ва). Харьк. 1890.

Мог. = Думки и пѣсни та инче де-що Амвросія Могилы. Х. 1839.

Морд. К. = Давыло Мордовець. Козаки и море. Поема. Спб. 1897

Морд. Оп. = Д. Л. Мордовець. Оповідання. Спб. 1885.

Морд. П. = За крашанку-писанка П. Ол. Кулішеві. Написавъ Данило Сліпченко Мордовець. Спб. 1882.

Морд. Пл. = Палій, воскреситель правобережної України. Историчне оповідання. Написавъ Давыло Мордовець. Спб. 1902.

МУЕ. = Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові. Матеріяли до українсько-руської етнольоґії. Видання етнографичної комісії за редакцією Хв. Вовка. Л. 1899, 1900. т. т. I и III (инше томы см. *Шух*). Мѣста записей: т. I, стр. 33—52—Добруджа, 53—67—Черниговщина, 68—78—Галиція, 79—95—Черниговщина, 96—110—Галиція, 111—156—Галицкій у., 157—168—записи Максимовича. Т. III, стр. 12—26—Галиція, 27—32—Каменец. у. въ Галиціи, 33—60—Старомискій у. въ Галиціи, 70—173—Черниговщина.

Ном. = Українські приказки, прислів'я и таке инше. Збірники О. В. Марковича и других. Спорудив М. Номис. Спб. 1864.

О. = Основа, южнорусскій литературно-ученый вѣстникъ. Спб. 1861—1862.

Ogon. = Studien auf dem Gebiete der Ruthenischen Sprache von Dr. Emil Ogonski. Lemb. 1880.

Оп., Опат. = Оповідання з святого писання. Зложив свящ. Ст. Оpatович. Вип. перший... Друге вид. К. 1875.

Павл. = Грамматика малороссійскаго нарѣчія... Сочин. Ал. Павловскій. Спб. 1818.

Pauli. = Pieśni ludu ruskiego w Galicyi zebrał Pauli Ign Zegota. Л. 1839, 1840. Два тома.

Пол. = Черноморскіе козаки въ ихъ гражданскомъ и военномъ быту... [Ив. Попки]. Спб. 1858.

Пот. = А. А. Потебня. К исторіи звуков русскаго языка. Варш. 1876—1883. 4 вып.

Пр., Правда. = Правда. Письмо наукове и литературне. Л. 1867, 1868.

Р. Дн. = Русалка Днѣстровая. Будимъ, 1837.

Ри. Манс. = Рукопись Максимовича—записи народныхъ пѣсень.

Ри. Левиц. = Рукопись Левицкаго—записи народныхъ словъ, разсказовъ и пр., сдѣланныя И. С. Левицкимъ въ Кіевской губ.

Рудан. = Твори Степана Руданського. Том. I. Видання М. Комара Л. 1895.

Рудч. Си. = Народныя южнорусскія сказки. Издаѣ И. Рудченко. 2 вып. К. 1869—1870.

Рудч. Чп. = Чумацкія народныя пѣсни. И. Я. Рудченка. К. 1874.

Св. Л. = Аватоль Свидницькій. Люборацьки. Семейна хроника. К. 1901.

Св. П. = Святе письмо або вся Библия старого и нового завіту. Русько-українською мовою переложена. Л. 1869.—Переводъ П. Кулиша. Здѣсь не вся Библия, а только первыхъ пять книгъ.

Сим. = Разказы М. Т. Симонова. (Номиса). Изданіе „Кіевской Старины“ К. 1900
Слов. Д. Эвара. = Слова изъ рукописнаго собранія. Д. И. Эварницкаго.
Смил. = Смілѣ, украинскій новорочникъ. Зкрутивъ Александръ Корсунъ. Рѣкъ
 цервій. Х. 1841.

Стор. = Украинскіе оповідання Олекси Стороженка. Спб. 1863. 2 тома.

Стор. Мпр. = Марко Проклятий. Поема на малороссійскомъ языкѣ изъ преда-
 ній и повѣрій запорожской старины. А. П. Стороженка. Од. 1879.

СХО. = Сборникъ Харьковскаго Историко-филологическаго Общества. Харьк. Ст.
 1891 г., начиная съ т. III-го. (Иные томы см. Мил., Мин).

Феды. I, II, III. = Поезіи Іосифа Федьковича. Часть первая. Л. 1862. Поезиі
 Юрія Городенчука Федьковича. Выпускъ другой. Коломия. 1867. То-же, вып. III-й.

Феды. Пов. = Повісті Осипа Федьковича. З переднім словом про галицько-руське
 письменство Мих. Драгоманова. К. 1875.

Фр. (Желех). = Слова, записанныя отъ народа г. Ив. Франкомъ и помѣщенные
 въ словарь Желеховскаго.

Фр. Пр. = Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив
 Др. Іван Франко. Вип. 1. (А—Відати) [т. X-й „етнографічн. збірника“ Наук. т-ва ім.
 Шевченка]. Л. 1901.

Хата. = Хата. 1860. Издавъ П. А. Куліш. Спб.

ХС. = Харьковскій сборникъ. Литературно-научное приложение къ „Харьков-
 скому Календарю“ Вып. I—VII. Харьк. 1887—1893.

Чг. = Малорусскія бытовыя пѣсни. Очерки изъ жизни провинціального захо-
 лустья. Павла Чугуевца. Х. 1889.

Чр. = Пѣсни изъ черниговской губ., напечатанныя въ книжкѣ: „Черниговская
 памятка. Карманная справочная книжка на 1896/7 годъ. Черн. 1896.

Чуб. = Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій
 край, снаряженной И. Р. Географическимъ Обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. „Ма-
 теріалы и изслѣдованія, собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Спб. 1872—1878. Семь
 томовъ.

Шевч. = Кобзарь Тараса Шевченка. (Типомъ четвертимъ). Коштомъ Д. Е.
 Кожанчикова. Спб. 1867.

Шевч. II. = Т. Г. Шевченко. Кобзарь з додаткомъ споминокъ про Шевченка Ко-
 стомарова і Микѣшина. У Празі, 1876.

Шейн. = Опытъ южнорусскаго словаря. Трудъ К. Шейковского. Въ четырехъ
 томахъ. Томъ первый: А—З. Выпускъ первый. А—Б. К. 1861.

Шейн. = Опытъ южно-русскаго словаря. Трудъ К. В. Шейковского. Том V. Т—Ю.
 Выпускъ 1 и 2-й. Т—Х. Москва, 1884—1886.

Шух. = Гуцульщина. Написавъ Проф. Володимиръ Шухевичъ. 2 части. Л. 1899,
 1901. [Томы II и IV „Матеріалів до укр.-р. етнології“ Наук. т-ва ім Шевч.].

Щог. В. = Я. Щоголевъ. Ворскло. Лірна поезія. Х. 1883.

Щог. Сл. = Я. Щоголевъ. Слобожанщина. Лірна поезія. Х. 1898.

Кромѣ того, при взятыхъ случайно изъ нѣсколькихъ книгъ словахъ проставлены соотвѣтствующія заглавія (*Срезневскій*, *Запорожская старина*, *Гринченко*, *Изъ устъ народа* и пр.).

Для русскоѣ части словаря мы пользовались слѣдующими пособіями:

Словарь русскаго языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи наукъ. Спб. Съ 1891.

Словарь церковно-славянскаго и русскаго языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи Наукъ. Второе изданіе. Спб. 1867—1869. Четыре тома.

Толковый словарь живаго великорусскаго языка В. И. Даля. Изд. О-ва любителей Росс. Ст. М. 1863—1866. Четыре тома.

СПИСОКЪ СОКРАЩЕНІЙ.

- Безл.** — глаголь безличный.
- Бердич. у.** — Бердичевскій уѣздъ.
- Богод. у.** — Богодуховскій уѣздъ.
- Борз. у.** — Бѣрзненскій уѣздъ.
- Браца. у.** — Брацлавскій уѣздъ.
- Васили. у.** — Васильковскій уѣздъ.
- Галиц.** — Галиція.
- Гл.** — глаголь.
- Гуцул.** — Гуцульщина.
- Донск. об.** — Донская область.
- Екат., Екатер. у. или г.** — Екатеринославскій уѣздъ или Екатеринославская губернія.
- Ж.** — имя существительное женскаго рода.
- Жито. у.** — Житомирскій уѣздъ.
- Змiev. у.** — Змievскій уѣздъ.
- Зоол.** — названіе зоологическое.
- Камен. у.** — Каменецкій уѣздъ.
- Канев. у.** — Каневскій уѣздъ.
- Кievск. у., г.** — Кievскій уѣздъ, — губернія.
- Конст. у., Константиногр. у.** — Константиноградскій уѣздъ.
- Кременч. у.** — Кременчугскій уѣздъ.
- Кролев. у.** — Кролевецкій уѣздъ.
- Ласк.** — выраженіе ласкательное.
- Лебед. у.** — Лебединскій уѣздъ.
- Лохв. у.** — Лохвицкій уѣздъ.
- Лубен. у.** — Лубенскій уѣздъ.
- М.** — имя существительное мужскаго рода.
- Меж.** — междометіе.
- Мирг. у.** — Миргородскій уѣздъ.
- Миусск. окр.** — Миусскій округъ.
- Ми.** — множественное число.
- Могил. у.** — Могилевскій уѣздъ Подольской губерніи.
- Мѣст.** — мѣстоименіе.
- Нар.** — нарѣчіе.
- Насѣл.** — насѣляемое.
- Нескл.** — имя несклоняемое.
- Н. Вол. у.** — Новградъ-Волынскій уѣздъ.
- Новомоск. у.** — Новомосковскій уѣздъ.
- Н. П., Нп.** — народная пѣсня.
- Нѣжин. у.** — Нѣжинскій уѣздъ.
- Об.** — имя существительное общаго рода.
- О. в., Одн. в.** — однократный видъ.
- Одесс. у.** — Одесскій уѣздъ.
- Павлогр. у.** — Павлоградскій уѣздъ.
- Переясл. у.** — Переяславскій уѣздъ.
- Пирят. у.** — Пирятинскій уѣздъ.
- Подольск. г.** — Подольская губернія.
- Полт. г.** — Полтавская губернія.
- Посл.** — народная пословица.
- Пред.** — предлогъ.
- Пт.** — птица.
- Радом. у.** — Радомышльскій уѣздъ.

Раст. — растеніе.

С. — имя существительное средняго рода.

С. в., сов. в. — совершенный видъ.

Сз. — союзъ.

Славян. у. — Славяносербскій уѣздъ.

См. — смотри.

Соб. — имя собирательное.

Сум. у., Сумси. у. — Сумской уѣздъ.

Таврич. г. — Таврическая губернія.

Терси. обл. — Герская область

Ув. — имя увеличительное.

Угор. — Угорщина.

Ум. — имя уменьшительное.

Харьк., Харь. у., Харь. г. — Харьковскій уѣздъ, Харьковская губернія.

Херс. у., Херс. г. — Херсонскій уѣздъ Херсонская губернія.

Хот., Хотин. у. — Хотинскій уѣздъ.

Черк. у. — Черкасскій уѣздъ.

Черниг. у., г. — Черниговскій уѣздъ,— губернія.

Черном. — Кубанская область.

Чмс. — имя числительное.

При именахъ прилагательныхъ отиѣткой дающей грамматическое опредѣленіе слову, считаются буквы *а, е* или *я, є*, которыя обозначаютъ окончанія женскаго и средняго рода.

АЗБУКА.

А, Б, В, Г, Г', Д, Е, Ё, Ж, З, И, І, Ї,
Й, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х,
Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ю, Я.

Приимчаніе. Въ выговоръ I' = лат. *h*, I' = лат. *g*,
 E = *э*, $Ё$ = русскому *е* или *ь*, $И$ — среднее между
русскими *ы* и *і*, I = русск. *и* или I , I' = *йи*.

А.

А, сл. 1) **А**, же, по, напротивъ. *На оору йду — не бичую, а з юри йду — не талую.* Базл. 1. *Нехай думка, як той ворон, літає та криче, а серденько соловейком шебече та плаче.* Шевч. 5. *Бог те знає, а не ми ірині.* Ном. № 30. 2) **Да**. — *Течуть річки, а вѣє кровавій.* Н. п. *Я любив тебе, я кохав тебе а як батько дитину.* Н. п. Въ началѣ предложенія часто означаєть — да и; *А жаль же мені та тій тоноді, що ни чистому полі.* Н. п. 3) Въ началѣ предложеній вопросительныхъ и предложеній, служачихъ отвѣтомъ на нихъ, употребляется для усиленія рѣчи. *А чи його звіри з'їли, а чи він втіснився?* Н. п. *А був же ти в його вчора? — А був.* 4) **А-ні, А-ні жб!** Даже не, ни, ничего. *На синьому небі а-ні хмариночки.* Левиц. I, 15. *Нікому ж про це а-ні жб!* 5) **А-ні—а-ні.** Ни-ни. *А-ні встати, а-ні сісти.* *А-ні до його заговорити, а-ні його епитати.* М. В. [О. 1862. III. 73.] *Не защебече тобі соловейко, не зацілуть тобі вишневій сади, не зеленіє а-ні мямочки, а-ні руточки.* Г. Барв. 125. 6) Въ соединеніи съ междометіями для обращенія къ животнымъ выражають желаніе удалити ихъ, прогнати: **Абир!** наовець; **а базь!** на ягвять; **а гуш!** а ниш! на курь. Камепецк. у.; **а дзу!** а нота! на кошкек; **а нур!** на вадѣк. Kolb. I, 66. 7) **А-то.** См. атб. 8) **А-чи!** См. Ачхи.

А! меж. **А, ах!** **А, яке лихо!** Впрочемъ, чаще употребляється ой!

А-а а-а-сі! меж. Дѣтск.: испражняється. **Ходім а-а-сі!**

А-а-а, меж. Колыбельный припѣвъ: бай-бай! **А-а-а, люлі!** Налетіли гулі, стали думати-гадати, як дитину годувати. Н. кол. п.

Абабати, кам, еш, і. Говорить, выговаривая «о» какъ «а», по великорусски.

Нехай абакають ведмюжені з москалями, як пвенькими та пиниками з ляками. К. Дз. 34.

Абакуватий, а. е. Употребляющій великорусскую акающую рѣчь. *Абакувати Русь.* К. Дз. 100.

Абааз! См. союзъ **А**, 6. Шейк.

Абашта, тх, ж. Гауптвахта, караульня. *Віжати до мене з абашти два москалі.* Стор. 105.

Абетка, ки, ж. Азбука. *Українська абетка.* Виставив Микола Гацуцк. М. 1861. Ум. Абеточка.

Абетний, а, е. Азбучный, элементарный. Шейк.

Абеточка, ки, ж. Ум. отъ абетна.

Абй и абй-б, сз. 1) Дабы, чтобы, лишь-бы. *Я промі дам, абй він зробив.* *Абй люде, а він буде.* Посл. *Абй день до вечора.* Лишь-бы день прошелъ. *Я то зробляю, абй б було, як ви кажете.* **Абй-м, абй-х.** Чтобы, пусть. *Абй-м так здоров був!* *Абй-х так жила!* (Божба). Огон. 157, 7. Вх. Зн. 1. 2) **Абй-де.** Гдѣ бы то ни было, гдѣ-нибудь, гдѣ попало. *Та я абй-де захрону.* 3) **Абй-ноли.** Когда-нибудь, когда-бы то ни было. *В Лубенчині... на дощ викидають навіло і кочери і викидають не тільки весною, а і абй-коли.* Ном. с. 282, № 576. 4) **Абй-нуди.** Куда-нибудь, куда-бы то ни было, куда попало. *Неси сміття абй-нуди!* 5) **Абй-то.** Лишь-бы, какъ-нибудь, такъ себѣ, шутя. *Він усе робить абй-то.* 6) **Абй-хто.** Кто-нибудь, который-нибудь, всякій. *Та це і абй-хто зробити.* *Побий, то й абй хто знайдеться, — от нише діло пошлювати.* Ном. № 4072. 7) **Абй-чий.** Чей-нибудь, чей-бы то ни было. *Оттак чини, як вчиню, люби дочку абй-чию: хоч попову, хоч дякову, хоч хорошу мужикову.* Шевч. 183. 8) **Абй-що.** Что-нибудь, кое-что, что-бы то ни бы-

до: Та будеш там робити аби-що,—от, аби не чуляли. Нехай тобі аби-що! А щоб тобі! Ном. № 3257. Иногда употребляется как существительное въ значеніи: малозначительная вещь, негодная вещь, чепуховъ, не заслуживающей вниманія, уваженія. Дав таке аби-що,—тільки на смітник викинути! От, якесь аби-що! а величається мов яка цяця! 9) Абій-як. Какъ-нибудь, какъ пошло. Одружись! Чому ні?—А тому ні. каже Гриць, що любой пари не знайшов, а побратись аби-як не може. МВ. I. 64. Ти все робиш тільки аби-як. 10) Абій-який. Какой-нибудь, какой пошло. Вельможна панська персона лаялася перед Плутона не як аби-який харнак. Котл. Ев. VI. 44. 11) Съ отрицаніємъ эти выраженія принимаютъ значеніе чего-то важнаго, не зауряднаго. напр.: Це чоловік не аби-який, т. е. не цъ заурядныхъ. Це зовсім не аби-що, щоб про його так казати. Мірошник мав хороший млин. В хазяйстві не-аби що він. Гліб. 82.

Абірі См. союзъ А, 6.

Абійця, ці, ж. Пустяки, мелочь. Це така абиця, що не варт і казати. Ума. III. 222.

Аблєгāt, та, м. Депутатъ (Галиц.). Гол. III. 261.

Абб, сз. 1) Или. Нехай не робить він, або хто инший. Не так нами, як підпанки, або: поки сонце зійде, то роса очі виїсть. Шевч. 154. 2) Развѣ, нешто. Або я знаю? Або ж і не жаль? Драг. 143. 3) Або—або. Или—или, либо—либо. Або пан, або пропав. Посл. Або тобі, або жей па на світі не жисти, або нашому роздлиннику головою наложити. Чуб. III. 140. 4) Абб-що. Что-ли. Ходи вже, або-що! Поражесь там коло печі, або-що, а він: „Чого це так дово, Парасю?“ МВ. II. 22. 5) Або що? Развѣ что? А почему? Не йди до корчми!—Або що? от і підуй!

Абожівня, ні, ж. Отголосокъ, эхо. Ударить плыва з грохачи, від яких розходиться по всіх горахъ абомовня — відомін. Шух. I. 212.

Абрікати, каю, еш, м. = Аврүкати. Шейк.

Абрюку, меж., выражающее голубиное воркованіе. Шейк.

Абшїт, ту, м. Отставка. Абишт дістаю. Фр. Пр. 1.

Абшїтований, а, е. Отставной, уволен-

ный. Він уже від того абшїтований. Фр. Пр. 1.

Абшїтувати, тїю, еш, м. Давать отставку, увольнять.

Ава, ави, ж. Родъ рыболовной сѣти двойной, при чемъ одна сѣть съ большими очками; сѣть ставять на нѣкоторое время въ воду, въ ней запутывается рыба. МУЕ. I. 47 [Добруджа].

Авдітор, ра, м. 1) Ученикъ, назначенный для выслушиванія уроковъ товарищей. Левец. I. 152. 2) Авдиторъ. У Чернівцяхъ в кам'яниці, в широкій кімнаті, сидять штири офіцери у білих кабатахъ — синій майор напереді, за столомъ аудитор. Федьк. III. 146.

Авдіторія, рії, ж. Аудиторія. К. Кр. 37. Студенти перестали ходити на його лекції, а щоб аудиторія не була зовсімъ порожня, вони ходили по черзі, по п'ять днів. Левец. Пов. 52.

Авдіторство, ва, с. Пребываніе аудиторомъ (въ 1-мъ знач.).

Авдіторський, а, е. Принадлежащій, свойственный аудитору.

Авдіторувати, рїю, еш, м. Заниматься выслушиваніємъ уроковъ товарищей.

Авдотька, ки, ж. Видъ рыбы: gobius barbatula. Шейк.

Авжеж, нар. 1) Да, конечно, разумѣется. Чи ти був там?—Авжеж! 2) Вѣдь. Авжеж ти знаєш про це! 3) Ироническое: какъ-разъ! Дай табаки!—Авжеж!

Аврүкання, ня, с. Воркованіе.

Аврүкати, каю, еш, м. О голубяхъ: ворковать. Желех.

Аврүшняки, ка, м. Барашекъ-ягненокъ, годный въ будущемъ на авряка (см.). Лонкий аврюшнякъ—жай росте. Миж. 175.

Аврик, ка, м. Баранъ, оставленный на плодъ. Екаториноса. г. Бач, який кучерявий баранчикъ,—треба на авряки кинути. Миж. 175.

Австралія, лії, ж. Австралія Желех.

Австралійський, а, е. Австралійскій. Желех

Австрия, рії и Австрія, рії, ж. Австрия. Желех.

Австрияк (и австрияк), ка, австрияка, ки, м. Австриецъ. Ото австрияка живе.—Де ж він тут узляся?—Зайшов відклявся. Славяносерб. у

Австрият, та, м. = Австриине. ЗОЮР. II. 40.

Австріяцький и австрияцький, а, е. Австрийскій.

Австри́йча и австри́йчка, жи, жс. Австри́йка.

Ау́тентичний, а, о. Досто́вірний, подлинний. *Що били до́вiдуватиме́сь про не́ї (старовину українську) з аутентичних о́жерел, то все ви́разни́м сто́ятиме вона́ перед о́чима нашо́го ду́ха.* К. Досв. [изд. 1876]. 3.

Автобио́графія, фії, жс. Автобіографія. *Не пишу́ я сво́єї автобио́графі́ї, а ні сво́їх мемуа́рів.* К. Х. П. 41.

Авто́граф, фа, м. Автографъ. *В авто́графі́ї мо́єму не знайшло́сь фальшовано́ї приписки.* К. Х. П. 31.

Авто-да-фе́, с. Несла́няе́мое. Автодафе, сожже́нiе инквизи́цій єрети́ка. *Без но́жа і авто-да-фе́ люди́ за́кували та́ й морду́ють.* Шевч. 410.

Аутор, ра, м. Ауторъ. *Обидва аутори брали собі́ спільні́ виспівні́ поетичні́, що, скаже́мо так, ви́тали то́ді на пові́трі і були́ власністю́ ко́жної.* К. Юв. Передм. X.

Авторка, ки, жс. Жєни́щина—ауторъ. Жєлєх.

Ауторство, ва, с. Ауторство. Жєлєх.

Ауторський, а, о. Ауторський. Жєлєх.

Ау́ї! ме́ж. для ви́раженія во́я собаки, во́лка. Шейк.

Ау́л, ла, м. Ауль. *То́ді бі́жнить (та́рарва) у сво́ї ау́ли, мину́ть орду́ скли́кає.* К. Укр. 23.

Ау́рр! ме́ж. ви́ража́юче́е ворча́нiє собаки. *Прийшови́ни вона́ (дівчи́чка) взяла́ ту то́рбу з сучко́ю, підки́не її до́юри дру́чком... до тая́ сучка: «ау́рр!»* Рудч. Ск. I. 16.

І Ау́а, ме́ж. А! Во́ть какі́! А чо́! Аи́а, пона́ли. Рудч. Ск. I. 119.

Ау́а-га, нар. 1)=Эге. А ка́зав же́ він?—Аи́а! Шейк. 2) Ироническ.: какъ разъ! *Зробив же́ він сво́є ді́ло?—Аи́а!*

Ау́а-га, ме́ж 1) Ви́ража́єть удивле́нiє. *Аи́а-а, яка́ тут гли́бочи́ня! Шейк. 2)* А, во́ть чо́!—*Та се не́ ма́ти! йому́ да́ла, а сестра́.—Аи́а-а! Аи́а-а! Це́ коли́ повні́й міся́ць бу́ває, чи́ що́ б то́?* Ком. I. 47.

Ау́акало́, ла, с и м. То́лько и отвѣ́чаю́щий утвер́дительно: ау́а. *От не́й же́ мені́ а́лакало́! нли́: От не́й же́ мені́ а́лакало́!*

Ау́ака́ння, ня, с. По́стоянний отвѣ́тъ утвер́дительнымъ: ау́а.

Ау́ака́ти, каю́, еш, ш. Пронзноси́ть: ау́а. Жєлєх. *Чо́ю ти́ все́ ті́льки а́лака́ли? ка́зав би́ до ді́ла!*

Ау́а́рський и ага́ра́нський, а, о. Ту-

ре́цкій, магоме́танський. *А по́ Чорно́му мо́рю супроти́вна хви́ля вста́ває, судна́ коза́цькі на́ три ча́сти розби́ває. Одну́ ча́сть взя́ло—в зе́млю ага́рську за́несло.* АД. I. 186. *Въ вар.: В ага́рську зе́млю за́носи́ло.* Ів. 190. *Сине́ мо́ре не́ вто́пило, а в ту́рецьку зе́млю ага́рську без хорми́л при́било.* Шевч. 255.

Ага́рїнин, на, м. Магоме́танинъ, ту́рокъ. Кулишъ.

Ага́ра́нка, ки, жс. Магоме́танка. ту́рчанка.

А́гел, ла, м. Сата́на, діаво́ль. *Жи́ви як а́гел! за́кричали: «Ай-а́й!»* Рудч. Ск. П. 129.

А́гє́л, лу, м. Кругла́я небольшо́я заго́родка, составле́нная изъ отдѣ́льных стѣ́нокъ плетя́ и ко́льєвъ,— для по́мѣщенія ча́сти ове́ць. [Куба́нск.] О. 1862. V. Кух. 36.

А́гєт, та, м. Мо́ть, моше́нникъ. Чуб. VII. 574.

А́гї́, агї́й, агї́ (на́ те́бе)! ме́ж. ви́ража́юче́е пори́цаніє. Жєлєх. *А́ї на́ ти, про́нав би́!* Фр. Пр. 1.

А́гї́кати, каю́, еш, ш. Крича́ть а́ги. Жєлєх.

А́гє́л! А́гє́с! ме́ж. Означа́єть при́зывъ и отды́хъ: Ау́! го, го́! Э́! Послу́шай! Ау́бу, ста́рий!—Ау́бу!—*Чи́ Се́мену́ на́х бу́де ю́діє́ з то́?*—Аи́о жс. Морд. О. 1861. 20.

А́грєс, су, м.=А́грєс. Драг. 71. См. агрес.

Ау́ї! ме́ж. 1)=А́гє́л. 2) У́же, во́ть, какъ во́ть. Ау́, на́шій Ма́русі́ про́шки́ ле́нше ста́ло. Кв. I. 45. Ау́, ї́ї ста́ло бі́льше во́лі. Кв. I. 207. 3) Прочы́! кнйг! (на́ гусє́й). *Чи́ то́ не́ гуси́, то́ пани́! Диве́ся—в прї́й по́леті́ли. Ау́! шлї́! до́ са́мани!..* Шевч. 520. 4) По́дража́нiє воркова́нiю го́лубєй. *Ка́же го́лубка: «Ау́! а́ ту́ забу́в, а дру́гую́ зо́ува́в. Ау́, а́ ту́ забу́в, а дру́гую́ зо́ува́в!»* Рудч. Ск. П. 125.

Ау́ш! ме́ж. .См. сою́зъ А, 6. Ау́ш на́ банта́, ау́ш на́ сі́дало—кри́къ на́ прохода́щихъ публі́чныхъ же́нщинъ. Ка́мєнецъ у. Ном. №8839.

А́гї́, агї́й, м. Ста́ршина, нача́льникъ (у́ ту́рокъ, тата́рь и пр.). «Хло́п'ята!» обі́з-ва́єсь а́га, ата́ман си́вий. К. МХ. 23.

А́гє́нт, та, м. Агє́нтъ. Агє́нти на́с поду́рили. ЕЗ. V. 239. *За́чали агє́нти́ тутъ фальши́во пи́сати, взяли́ в Га́лицині́ на́род бунту́вати.* ЕЗ. V. 73.

А́грєс, агрис, са, А́грєст, та, А́грєс, су, м. Кры́жовникъ. Rhamnus grossularia,

ЗЮЗО. I. 133. *Агрист уже достиг.*
Шейк. *Нарен агрусу!*

Агрусівка, кн. ж. Наливка изъ крыжовника. Ум. *Агрусівочка. Агрусівочко, нема над тебе напикти!*

Агрусівий, а, е. Крыжовниковый. *Агрусівий кущ.*

Аг'у! Аг'уі! меж. Ласкательное обращение къ малевыимъ, преимущественно груднымъ дѣтямъ. *Агу, Івасю, агу, не плач!*

Ад, аду, м. = Пекло. *Поиде Ірод сам по аду Душперу на пораду.* Чуб. III. 359

Адамашка, кн. ж. = Адамашок.

Адамашковий, а, е. Сдѣланный изъ адамашка, шелковый, адамашковый. Желех.

Адамашок, шка, м. Адамашка, сортъ шелковой матеріи. *Дітино моя, за твою ласку скажу тебе малювати на адмашку.* Гол. I. 318.

Адамів, мова, во. Принадлежащій Адаму **Адамова голова.** 1) Рисунокъ человѣческаго черепа подъ изображеніемъ креста — въ номинальныхъ *траматках*, на крестахъ, на дверяхъ (въ рисунокъ къ празднику Богоявленія и пр.) 2) Родъ паука. 3) Родъ мотылька: *Sphinx caput mortuum*. 4) Раст. *Eryngium campestre* L. ЗЮЗО. I. 122. **Адамове ребрѣ, раст.: а)** *Thysellinum pulstre*. ЗЮЗО. I. 138. б) *Valeriana dubia*. ЗЮЗО. I. 165. **Адамові візці.** 1) Верблюди. 2) Стенной миражъ. **Адамові слізки.** Водка. *Чарочку-орну Адамовит слізок, як казавъ было отечъ економъ.* Шевч. 297.

'Адде. 1) нар. Тутъ, здѣсь. Желех. 2) меж. Смотри! Вотъ! *Ogon.* 217.

Адѣ! меж. Сюда! Желех.

Адѣс, оу, м. Одесса (городъ). Ном. № 749.

Адхѣ, Аджѣ ж, нар. 1) Вѣдь. *А оддаси дуриу? — пита чортъ. — Тю, дуриш!.. Адже якъ я дамъ тобі дуриу, то тобі мені не тільки грошей, а й нічою не треба.* Рудч. Ск. II. 21. *Адже ти бачила!* Шевч. 317. 2) Да, конечно. *Чи ти підеши туди? — Адже ж!*

'Адзника, кн. ж. Родъ хлѣба изъ негвашеннаго тѣста. Галиц. Вх. Зн. 1.

Адауі! 1) См. союзъ **А, б.** 2) = **Двуски.**

Адауіки! = **Двуски!**

Адѣ, Адіт, Адітетко, Адітко (сокращ. изъ **а диві, а дивіт**). Смотри! смотрите! Желех.

Адреса, см, ж. Адресъ. Желех.

Адресувати, оую, еш, з. Адресовать. Желех.

Адтуй, нар. = **Звидѣти.** *Адтуй юра, адтуй орна, антам долиночка, — межти тима*

двома юри моя любаночка. Гол. II. 455.

Ад'узі! меж. Крикъ на голубей, чтобы прогнать ихъ. Шейк.

Адукат, Адукант, та, м. Адвокатъ. Желех. *Адукат, то такий пан, що помагає брехати.* Фр. Пр. 2. *Не обб'райсі мені за адуката.* Фр. Пр. 2.

А-е, А-ек, нар. Такъ. Галиц. Вх. Зн. 1.

Аер, Аѣр, ру, м. = **Гавар.** Мил. 35.

ЗЮЗО. I. 109. Кралевец. у.

Аж, сз. 1) Такъ-что даже, ажко, даже. *Дурний, аж крутиться.* Посл. *А прокинувся мій пущурик — і жуком його в хаті, аж сози движать.* МВ. II. 10. *Далекий шлях, нанибрати, знаю його, знаю, аж на серці похолоне, як його задаю.* Шевч. *Еней від неї одступався, поки зайшовъ черезъ порі, а далі аж не охлюдевъ, з двора в собачу ристъ побі.* Котл. Ен. I. 34. *Аж чудно далѣбі мені!* Гліб. 71. *Грає кобзарь, виспівує, аж лихо сміється.* Шевч. 51. 2) Передъ словами, обозначающими количество, указываетъ на значительность послѣдняго и переводится союзомъ «цѣлыхъ»: *Аж тридцять морочився з цією роботою, т. е. цѣлыхъ три дня возился съ этой работой.* *Коли чууть: щось цуркотить. — аж то гайдамаки, аж дванадцять.* Рудч. Ск. II. 181. *Аж три пари на радощахъ кумівъ назб'рали.* Шевч. 103. 3) Передъ словами, показывающими мѣсто или время, употребляется обыкновенно съ предлогами: *до, за, на* и пр. въ значеніи «самый», указывая на достиженіе отдаленнаго или крайняго предѣла. *Аж до моря Запорожскі степи широкий крили.* Шевч. 124. *Аж на вершечокъ злізъ на грушу.* *Аж під ніл залізъ, шукавши.* Ой прийхавъ Гамалія аж у ту Скутару. Шевч. 61. *Полинь, полинь, голубонько, аж в Київ зо мною.* Мет. 41. *Вип'єш, — біжи яко мого, щобъ тамъ ні кричало, не охлянешъ, поки станешъ аж там, де прощались.* Шевч. 16. *Аж до вечора сидівъ у його, — вже смеркомъ вернувся додому.*

4) **Аж** піки. *До тѣхъ поръ пока. Пробувайте в господі, аж поки вийдете згоділя.* Ев. Мр. VI. 10. 5) **Аж-агось, аж ось, аж ось** де, аж осьдечки, аж бт, аж от де. *Вотъ, вотъ гдѣ; какъ вотъ.* Мнж. 175. *Де лишокъ? — «Аж ось». Аж осьдечки опинився, ганявшись за конемъ. Тільки що впрягають коней, аж ось іде лейстровий городевскій козакъ Головка.* ЗЮЖР. I. 256. *Аж ось прилітає змій.* Рудч. Ск. I. 132. *Аж ось настає годд.* Рудч. Ск. II. 35.

Аж от перестріва його на дорозі становиць. Рудч. Ск. II. 161. 6) Аж ось ноли, аж от ноли. Воть когдa. Аж ось коли довідася, а то все не знав. 7) Аж он, аж ондечки. Вонь тамъ. Аж ондечки він живе та тому краю села. 8) Какъ воть уже, какъ вдругъ. Лечу, дивлюся, аж світає, край неба палає. Шевч. 218. Дивлюсь, аж наші йдуть. Як послала мене мати в степ пищеніці жати, аж там чумаки воли пасе, став зо мною жартувати. Мет. 21. Дивляться, аж там приковані три змії. Рудч. Ск. II. 72. Тільки що поблажословиць їсти, аж та стріла так і встромилась у печеню. ЗОЮР.² I. Ам гульи! Какъ вдругъ. Аж гульк—з Дніпра повиринали малі діти, сміючись. Шевч. 28. 9) Аж; а между тѣмъ. Я думав так, аж воно иначе. 10) Ам-ам-ам! Показывает усиленное дѣйствіе, желаніе. Сидів, сидів (голодний вовк), так їсти аж-аж-аж!.. Рудч. Ск. I. 3) «Грійте окропу,—я миться буду!» Мати нагріла такого гарячого, що аж-аж-аж! Грин. I. 43.

Ажб—Адже. Аже ти не забув. Трохиме... О. 1861. V. Ніс. 66. Аже ж і в тебе, тривай, була мати: не вовчиця тебе на світ породила. К. ЧР. 246.

Ажбнь, сз.—Аж. Вх. Зн. 1.

Аз, азі, м. Названіє букв а, азъ. Казав мені бакаляр промовити: «аз, аз!» А ж же я не вимовив, він по пиці: раз-раз! Крикнув же він удрує: «А ну кажи: «Буки!» Ой же ж бо я не вимовив,—попав в його руки. Закр. I. 122. **Азі**. Буквы. Як нашіше, моя мати, великій ази, аж поки я розібрала,—ячала три рази. Чуб. V. 1188. **Азі писати**. Учитись писать азбуку по прописи. Ум. **Азин**. **Азина** узяти. Получить отвітку объ отсутствіи въ класі Шейк.

Азбука, кш. ж. Азбука. І азбуку по кукутиках заходилась вчити. Шевч. 328. **Приложися до азбуки**, будуть повні кишені і руки. Фр. Пр. 3.

Азбучовий, а, е. Азбучный. Шейк.

Азик, ка, м. Ум. отъ аз.

Азия. **азі** и **Азія**, **аіі**, ж. Азія. В татарскихъ пісняхъ серединой Азіі... Левиц. Правда, 1867, стр. 53.

Азіат и **азіат**, тз, м. 1. Азіатъ. 2) Варваръ, жестокий чоловікъ. Харьк. г.

Азіатка и **азіатка**, кш, ж. 1. Азіатка. 2) Варварка, жестокая жевщина. Харьк. г.

Азіатство и **азіатство**, **азіатство** и **азіатство**, ва, с. 1. Азіатскіе народы. Варварська аристократія втерляла територію, которую осыла були правом оборони від жижого азіатства. К. ХП. 115. 2) Варварство, жестокость.

Азіатський и **азіатський**, **азіатський** и **азіатський**. 1) Азіатскій. К. Кр. 28. Замано кобзаря на край світу жаж азіатську дичу К. ХП. 130. 2) Варварскій, жестокий.

Аір. См. аер.

І Ай! меж. Ай, ахъ!—выраженіе испуга, боли. Ай-ай-ай! закричу, їй же то Богу закричу! Шевч. 306. Употребляется также для выраженія похвалы Я заслу- жив був собі лошака такого гарною, що й ай, а він наслав вовків, а вони й ззіли. Рудч. Ск. I. 94.

П Ай! сз. Да, но. Не любив бим дівчиноньку, ай хороша врода! Гол. IV. 459.

Айбо, сз.—Альбо [Угор.]. Огон. 159.

Айва, **ві**, ж. Айва, *Cidonia vulgaris* (фруктъ). ЗЮЗО. I. 120.

Ай-вэй! меж. Восклицаніе для насмѣшки надъ испугавшимся евреемъ.

Айвіка, кш, ж. Наливка изъ айвы. Котл.

Ай-вій, меж.—Ай-вэй. Жиди як агилан закричали: «Ай-вій, чоловіче!» Рудч. Ск. II. 29.

Айкало, ла, ж.—Аййкало.

Айкати, каю, **еш**, м.—Аййкати. Желех.

Айно, нар. Да, такъ (Галиц. и Угор.) Огон. 158. Вх. Зн. 1.

Акадѣмичъ, ка, м. 1) Академикъ, членъ академіи. 2) Студентъ академіи, университета. Желех.

Академічний, а, е. Академическій. Желех.

Акадѣмія, міі, ж. Академія. Наші ду- ки великим коштомъ іромадськимъ академію да школи споряджали. Хата. VII

Акання, ня, с. Частое повтореніе меж. а. **Акати**, каю, **еш**, м. Часто повторять меж. а.

Акахинист и **акахинистъ**, та, м. Ака- фистъ. По три акахинисти на день читаеш, а по чоловіку глимаеш. Ном. № 859. Аж перетрестилась Ганна, дя- куючи Богові, і дала собі зарок найняти акахинист і обмінати свѣчку. Левиц. I 66. Акафисти наймив. Чуб. II. 393.

Акація, ціі, ж. Раст. Акація, Асасія. ЕЗ. V. 246. Тільки де-не-де стоить дов-

ошия вишня, безлистя акація погід кращими хатками. Левнц. I. 91. **Мобта аніція.** *Caragana arborescens* L. ЗЮЗО. I. 115. Біла аніція. *Robinia. Pseudo-acacia* L. ЗЮЗО. I. 134.

Аквареліст, та, м. Акварелист. Тут треба малюа акварелиста. Шевч. О. 1862. III. 4.

Акварельний, а, о. Акварельный. Мені тенср дуже і дуже треба одну акварельну краску, називається вона сенія. Шевч. О. 1862. III. 4.

Аксѣц! меж. Крикь на телять. Шейк. **Аксаміт, ту, м.** = **Оксаміт.** Через улицю переэва нам дороженьку перейди; а все в злоті, в аксамиті і в червоних чоботах. Мет. 236.

Аксамітка, ки, ж. = **Оксамітка.**

Аксамітний, аксамітовий, а, о. = **Оксамітний.** Чорна шовкова сукля, пообшивана чорними аксамитовими стрічками. Левнц. I. 429.

Акт, ту, м. 1) = **Дія** (въ драматическомъ сочиненіи). О. 1862. III. 52. 2) **Актъ, документъ.** В нашихъ церковнихъ і монастирськихъ архивахъ усякі дієтисні... акти. О. 1862. VII. 62, 63

Актор і Акторъ, ра, м. Актеръ. Ввійшов Яким зовсім так, як от виступають актори на сцену з-за декорацій. Левнц. I. 478. Один акторъ трая дуже погано... в партері почали сміятись. Левнц. Пов. 139.

Акторка і акторка, ки, ж. Актриса. Желех. Чи не була вона в акторках в театрі? Левнц. I. 465.

Акторський і акторський, а, о. Актёрский. Желех.

Акурат, нар. Точно, какъ разъ. Буде акурат, як ти казав. Желех.

Акуратний, а, о. Аккуратный. Желех.

Акуратність, постя, ж. Точность, аккуратность. Желех.

Акуратнісько, нар. Точнехонько. Желех.

Акуратно, нар. Аккуратно.

Алѣ, сз. і меж. 1) Но, однако, впрочемъ. Не родить ріалля, але Божа воля. Ном. № 28. Есть і бідайний од нас, а живутъ же... — Запевне, що живутъ; але яка жизнь їх? Кота. НІІ. 370. Хотіла спати, але не спала Шевч. 558. Нема нічого без але. Ном. 2447. 2) **Алѣ ж, алѣ ж бо.** Вѣдь, вѣдь; однако уже. Алеж і ти того не зробиш! Ой але ж бо козак Нечай на тое не дбає, та й

з кумою із любово мед-вино кружас. Лукаш. 119. 3) Употребл. въ значеніи: Толкуй! рассказывай! Ну, вотъ! Відкіля се ти тут узявся?—Але, відкіля! Аджеж ти і зроду тут не бувши та прийшов, а я й часто тут буваю. Кв. II. 291. «Мабути підсудок?»—Ні!—«Так лев?»—Ні!—«Так мішок з дукатами?»—Ні, ні! «Так напорти цѣток?»—Але-же!—Греб. 373. 4) Неужели? Однако! А по чім трупий?—По трупі. — Але! 5) **Алѣ-алѣ!** Але-ж! Какъ бы не так! дождайся! І мені ж даси меду, як піддереж?—Але-але! «Годі вилежуватись, їди молотити!»—Але-ж!

Алѣмбик, ва, м. = **Лембик.**

Аллілѣкати, ваю, еш, я. Пѣть «аллилуйя». Желех.

Аллілѣко, ва, м. Насиѣшное прозвание духовнаго лица. (Галиц). Желех

Аллілѣ! с. Аллилуй. Кат люте, а ксьондз скаженемъ лязкомъ кричить: Те Деум! аллилуй! Шевч. 367.

Алїрние, ва, м. Любящій пользоваться чужими, алырищикъ. Ти вони (попи) всі алїрники. Екстеринось, у. Слов. Д. Эварн.

Алмѣз, ву, м. Алмазь, брилліантъ. Алмазом добрим, дорогим сяють очі молодії. Шевч. 428.

Алтіця, ці, ж. Ластовка, вставка подъ мышками гуцульской рубахи. Шух. I. 153.

Аль, сз. = Алѣ 1). Огон. 209.

Альбб, сз. Или, либо. Либонь моїхъ братіихъ на світі немає: альбо їх порубано, альбо їх постреляно. АД. 116.

Алїр, ру, м. Отдѣленная перегородкой отъ большой свѣтлицы комнатка, служащая спальней і дѣтской. Чуб. VII. 382. Ум. **Алїркин.** Ми сидимо в свѣтлиці, а він і притаївсь у алїркину.

Альт, та, м. Альтъ (голосъ). Желех.

Альтана, ки і альтанка, ки, ж. Бесѣдка садовая. Левнц. I. 494.

Альтембас, су, м. Родъ парчи. Срібнимъ альтембасом стін не обію у труні. Щог. Вор. 58.

Альтовий а, о, Альтовый. Її альтовий дзвінкий голос. Левнц. Пов. 218.

Алѣ! меж. = **Аля!** Вх. Уг. 250.

Алїбрний, а, о. Аккуратный, опрятный А такъ не алїрний дівчина! Зміев. у.

Алѣ! меж. Крикь на свиней, чтобы отогнать ихъ. Алѣ! алѣ! алѣ ж, кажу! Вона ніби не чує. Що там вона рне свинячою мордою? Маркев. 61.

Аляр, ру, м. Крикъ, шумъ. В хоромах аляр і оми. Щог. В. 146.

Амбар, ру и **Амбарь**, ря, м. Амбаръ, отдѣльно отъ жилого помѣщенія стоящая кладовая. Стор. Оп. 145. Шух. I. 106.

Амбѣтний и **амбѣтний**, а, в. Честолюбивый, тщеславный. Желех.

Амбѣція и **Амбѣція**, ці, ж. Амбѣція, тщеславіе. Желех.

Амбѣн, на и ну, м. и **амбѣня**, ни, ж. Амвонъ. Поучали з церковної амбѣчи рідних братів чужою мовою. К. XII. 122.

Амбросити, рѣшу, сши, м. Праздновать день св. Амвросія Встрѣчається только въ анекдотѣ о лѣтливой женѣ, отговаривавшейся отъ работы праздниками, за что она была побита съ такимъ поученіемъ: «Було не савити, не варварити, ні амбросити, але кудея було кундосити». Ном. № 4007.

Америка, ки, ж. Америка. Ком. I. 54. В Америці, коли правда тому, що ніщуть, і очені люди, і пати не пуряються роботи. Левниц. I. 166.

Американець, нда, м. Американецъ. Американецъ Франклін переній показав що їм буває од громоовини. Ком. II. 66.

Америкѣнка, ки, ж. 1) Американка. 2) Порода крокодила. МУЕ. I. 101.

Америкѣнський, а, в. Американскій. Висіли гирлянди з лѣян... американських. Левниц. I. 508.

Аминь и **аминь**. нар. 1) Аминь. Чуб. III. 26. 2) Употребляется какъ существительное м. р. въ значеніи: конецъ, смерть. Фр. Пр. 4. Аминь тобі буде. Ном. № 3650. Мовчи, а то тут тобі й аминь! Шевч. 300.

Амунѣція, ці и **амунѣція**, ці, ж. = **Муниція**. Зачав він [москаль] забувати цѣлики, де він ружжю повіситъ, де амунѣцію. Чуб. I. 219. Як амунѣцію спорядили і насушили сухарів. Котл. Ен. IV. 58.

Амфора, ри, ж. Амфора, родъ греческаго и римскаго кувшина. Жерці і міктори стояли круг Капітолія—і хором співають пѣни і хурять дим з кадила і амфор. Шевч. 607.

Аналої, лѣю, м. Налой. Ум. Аналойчик. Грин. III. 516.

Анаѣтема, жи, 1) ж. Анаѣтемованіе. Сьгоюди в церкві анаѣтему співади. 2) об. Проклятый, отверженный человекъ, анаѣема. Употребляется какъ бранное слово. У Котл. также анаѣтема, на: Анаѣтема

вічний Турн пропав. Котл. Ен. V. 39.

Анаѣтемський, а, в. Анаѣемскій, проклятый. Употребл. какъ бранное слово. Що нам на світі робити з тими анаѣтемськими ляхами та козаками. Стор. Мпр. 43.

Анація, ці, ж. Затруднительное положеніе, бѣда. Попавъ небѣзчик в анацію. Греб. 322.

Ангел, ангол, ла и **ангель**, лѣ, м. = **Янгел**. Рудч. Ск. I. 24 Був би ангел, коби не рони. Фр. Пр. 4. Над тим дитям три ангели дѣхали. Чуб. III. 326. Ум. Ангелочок. Да над домом ангелочки літали. Ісуса Христа в ризи сповідали. Чуб. III. 323.

Ангельський и **ангельський**, а, в. = **Янгельський**. Хори ангельскій а все зближають, преславному гласу ніснї співають. Чуб. III. 355.

Ангелъ и **ангелѣцѣ**, с. = **Янгеля**. Ум. Ангелѣцѣ. Желех. Ангелѣцѣ.

Ангелѣц, на, м. = **Ангелѣцъ**. Закр.

Ангелѣць, вѣя, м. = **Ангелѣцъ**. Закр.

Ангелѣнка, ки, ж. Англичанка.

Ангелѣнський, а, в. Англіійскій. В капітанах ангелѣнського сукна дорожого. О. 1862. II. 56.

Англієць, лѣйца, м. Англичанинъ. Желех.

Англіійський, а, в. = **Ангелѣнський**. Желех.

Англія, ді, ж. Англія. То було в Англії Гн. I. 47.

Андарѣк, ки, м. Родъ юбки у полѣськихъ женщинъ изъ полосатой шерстяной матеріи. Чуб. VII. 429.

Анде, андека = (он де), нар. Вонъ, вонъ тамъ. (Угор). Огон. 217.

Андрѣць, йца, м. Раст. Delphinium Ajacis Вх. Пч. II. 31.

Андрѣк, ки, м. Опіумъ. Щоб дитинка заснула, треба їй дати андрѣк у молоці—воно темне та нечає маком пазне; беруть його у аптеці. Київ.

Ані! сз. См. союзъ А.

Аніж, сз. Нежели, чѣмъ. Лучча рідля рання, аніж тал пізня Н. п.

Анкѣр(ь) и **анкѣр**, ру (рю), м. = **Альєвр**. Де ж ти будеш спада?—В анкѣрю, в пірю. Гол. I. 126.

Анѣ и **Анѣ-лем**, сз. Но, только, но только. Тодн не било неба ні землі, анѣ-лем било синє море. Гол. II. 5.

Антава, би, ж. Рукоять, рукоятка, руч-

ка. Ум. Антаба.

Антабака, ки, ж. 1. Ум. отъ Антаба. Вх. Зп. 1. См. еще шафа МУЕ. I. 72. 2. Желзная скоба для скръпи. Звенигород. у.

Антáк, нар. Такъ. Угор.

Антáл, ду, м. Боченокъ въ 60 бутылокъ. Закр.

Антáлиъ, за, м. Серебряная монета, получившая, путемъ особыхъ пріемовъ владѣльца ея, чудесную силу возвращать-ся къ хозяину (въ нар повѣрьяхъ). Чуб. ПІ. 23. См. Інкюз.

Антáл, нар. Вонъ тамъ. Гол. ПІ. 455.

Антимино, са, м. Антиминсъ. Узле людскій антиминс із церкви та й при-вѣз до преосвященнаго. ЗЮОР. I. 263.

Антипка, ки, ж. Раст.: вышня души-стая, *Prunus mahaleb* L. ЗЮЗО. I. 132. Аня., 276.

Антипо, ка, м. Чортъ, которому дверью отбито пятки, отчего онъ хрома-етъ. Вх. Зп. 1. Драг. 52. Антипо (хова-нець) виляюується з курячою зноса. ЕЗ. V. 210. Якою антипка кричиш? Фр. Пр. 7.

Антипковий, а, е. Сдѣланный изъ ан-типки, принадлежавшій ей. Желех.

Антипцо, цы, м. — **Антипо**. Вх. Зп. 1.

Анто́нѣвка, ки, ж. Родъ яблони и яб-локъ: восковое яблоко.

Ану! меж. Ну-ка; ну-лишь, попробуй! *Ану лиз, тоді тобі лежати! Ану вдарь! Ану ще слово скажи, то так і вилетиш із хати!* Харьк. Ану-ну! Попробуй только!

Анциболот, та, анциболотник, ка и анцибол, ла, м. Болотный чортъ. Упот-ребляется какъ бранное слово. О. 1862. V. 80

Анциболотський, а, е. Чертовскій. *А щоб ви показали анциболотські [жаби]!* Грин. ПІ. 333.

Антихрист, та, м. Антихристъ. Употреб-ляется какъ бранное слово. *При кінці світа покажесь антихрист.* Гн. ПІ. 79. Антихрист то знає! Чортъ его знаетъ! Фр. Пр. 7.

Анци́яш, ша, м. — **Антихрист**. *Подай ти анци́яш побій!* Вх. Уг. 245.

Апелюва́ння, ня, с. Апелляція, апел-лирование.

Апелюва́ти, лѣю. еш, гл. Апеллировать. Стор.

Апѣ́стол, ла, м. 1) Апостоль, одинъ изъ двѣнадцати учениковъ Христовыхъ. Уче-никиъ назвавъ апостолами. Ев. Л. VI. 13. *І походились апостоли до Ісуса.* Ев. Мр. VI. 30. *Подобує він раз ямола, ци*

апостола. Гн. ПІ. 69. 2) Учитель, про-возвѣстникъ истины. *І день іде, і ніч іде і, юлоуу схопивши в руки, дивуєнся, чо-му не йде апостол правди і науки.* Шевч. 659. 3) Книга дѣяній и посланій св. апостоловъ. *То було по великихъ про-ликахъ народъ приходив до Дороша, неначи до церкви, от він і читавъ їмъ Евангелію, Апостола і Псалтирь.* Стор. 57.

Апѣ́столува́ння, ня, с. Апостольство, пребываніе апостоломъ. *Коли ишимъ я не апостол, то все ж вам: ви бо печать апостолування мого в Господі.* І Посл. св. ап. Павла до Коринт. ІХ. 2.

Апѣ́стольство, ва, с. 1) Апостольство. Апостольство любви до ближняго дохо-дило в ній до энтузіазму. К. XII. 8. 2) соб.: апостолы. Вельми часто посилаи листи до українського апостольства. К. XII. 10.

Апѣ́стольський, а, е. Апостольскій. *А на апостольськимъ престолі чернець зодований сидить.* Шевч.

Апроба́ція, ції, ж. Проба, одобреніе. *Я привезу вамъ дров на апробацію.* Отъ крест. изъ с. Голубичъ Черниг. у. Б. Г.

Апте́ка и аптѣ́ка, ки, ж. Аптека. Желех.

Апте́(й)карка, ж. Аптекарьша. Желех.

Апте́(й)карський, а, е. Аптекарьскій. Желех.

Апте́(й)карство, ва, с. Аптекарьское ис-кусство, фармація. Желех.

Апте́(й)карь, ря, м. Аптекарь. *Не зду-риш аптекаря купувасом.* Ком. П. № 833.

Апте́(и)карюва́ння, ня, с. Завятіе апте-карскимъ искусствомъ.

Апте́(и)карюва́ти, рѣю. еш, гл. Зани-маться аптекарскимъ искусствомъ, быть аптекаремъ.

Ара́б, ба и ара́бин, на, м. Арабъ. АД. I. 134. *Зробивсь він (Магомет) першимъ чоловікомъ міжъ арабами.* К. МХ. 5. *Ой бо вже я їду полемъ та все їсомъ зеле-ненькимъ, та з турчиномъ молоденькимъ чи з турчиномъ, арабиномъ, чи з невірнимъ татаринимъ.* Чуб. V. 948.

Арабе́ць, бця, м. — **Араб**. Встрѣчено только у Щоголева въ приложеніи къ коноу: *Кінъ арабець, кінъ огляний.* Шог. Сл. 141.

Ара́бин, на, м. см. араб.

Ара́бія, бії, ж. Аравія. Желех.

Ара́бка, ки, ж. Арабская женщина. Желех.

Ара́бський, а, е. Арабскій. *Киртина*

була невимовно ефектна й чаруюча, неначе взята з арабських казок «Тисячі й одної ночі». Левиц. Пов. 189. Гаруна Аль-Рашида він праправнук, премудрого арабського каліфа. К. Бай. 74.

Арабщина, ии, ж. Арабські языкъ и література, также вообще что-либо арабское. Такъ, къ заглавію одного изъ своихъ стихотвореній Кулишъ прибавляєть: *Вибром арабщини, т. е. подражаніе арабскому.* К. Дз. 280.

Аранда, ди, ж. и ир. См. *оранда* и *ир*.

Арап, па и арапин, на, м. 1) Аравитянинъ, арабъ Желех. 2) Негръ. 3) Человѣкъ со смуглымъ цвѣтомъ лица. 4) Грязный, запачканный человѣкъ.

Арапій, пія, м.—*Гаррапинк.* Стала баба чарянкаться на дерево, а він її арапієм. Грин. II. 231.

Арапський, а, е. 1) Арабскій. 2) Негритяскій.

Арапі, шів, м. мн. Дышло воловье у двухколесной арбы. Кубан. О. 1862. Кух. V. 36. См. II *Ариш*.

Аргат и аргат, та, м. 1) Работникъ, наемникъ. Пот. III. 15. 2) Рабочій на запарожскихъ рыбныхъ ловляхъ, большею частью бездомный бродяга. Рудч. Ч. II. 245, отчего—3) Бездомный бродяга. Желех.

Аргонія, аргонія, пія, ж.—*Жоржина.* Киев. у.

Ардадь, лі, ж. Трансильванія. Федьк. Поез. I. Слово отъ изд. XV.

Ардаи, ну, м.—*Ордень* 2. МУЕ. III. 39.

Арена, ии, ж. Арена, поприще, мѣсто для состязанія. *Арена вірєм зарева, а син твоїй юрдо на арену, несаом співаючи, ступає.* Шевч. 613. Въ переносномъ смыслѣ—мѣсто, поприще дѣятельности. *Виступає... юрорача русин на арену публицістички і як же ви думаете він почуваеться посеред широкої вольної аренн слова?* К. Кр. 35.

Ареда, ди, ж. и др.—*Оренда* и *др.* Фр. Пр. 8.

Арешт, ту, м. 1) Арестъ. *В холодній під арештом сиділо їме кілька жидків злодій і конокрадіє.* Левиц. I. 320. *На арешт го засудили.* Фр. Пр. 8. 2) Помѣщеніє для арестованныхъ, арестантская, тюрьма. *До арешту го посадили.* Фр. Пр. 8. *Арешт, то дім плачу.* Фр. Пр. 8. *Арешти соббє витирати—битъ въ тюрьмѣ, подъ арестомъ.* Фр. Пр. 8.

Арештант, та, м. Арестантъ. *Над бідним арештантом кожний сі збиткус.* Фр. Пр. 9.

Арештантка, жи, ж. Арестантка. Желех.

Арештантський, а, е. Арестантскій. **Арештантська.** Мѣсто заключенія, арестантская.

Арештовувати, вую, еш, сов. в. арештовувати. *тую, еш, гл.* 1) Арестовувати, арестовать. 2) Забастовать (въ карточной игрѣ). Шейк. 3) Въ думѣ «про Самійла Кішку» употреблено въ значеніяхъ: вооружать и приготавливать къ стрѣльбѣ: *Ой із юрорди Транезонта виступала галера... гарматами арештована.* АД. I. 208. *Тоді козаки собі добре обали: сім шук гармат собі арештовали, лесу воздавали.* АД. I. 217.

Арештовання, ии, с. Арестованіе.

Арештовати. См. *арештовувати*.

Арихметика, ки, ж. Арифметика. *Арихметикою або щотинницею зветься така наука, що навчає без помилки щитати (лічити).* Кон. Ар. I. Ум. *Арихметична.* *Арихметичка трудна мені здалася.* Г. Барв. 403.

І Ариш! меже. Окрикъ на овецъ. Мняж. 175.

II Ариш, ша, м. Дышло воловье въ арбѣ. Екатеринос. Мняж. 175. См. *арапі*.

Аридник, ка, м. Чортъ. Шух. I. 36. *Аридни го знає!—Чортъ его знаєть.* Фр. Пр. 9.

Аркаи, ну, м. 1). Родъ гуцульскаго танца мужчинъ. Желех. *Аркаи танцювати.* Фр. Пр. 9. 2) Арканъ. *Сказав та й зашморкнув на шії він аркан.* Г. Арт. О. 1861. III. 84. *Еней і сам так розходився, як на аркані жеребенъ.* Котл. Еп. *Аби-сте мні арканом тіля, то не підю.* Фр. Пр. 9.

Аркуш, ша, м. Листъ бумаги, жести. *Куплю паперу аркуш і зроблю маленьку книжечку.* Шевч. 376. Ум. *Аркушини.*

Аркушевий и аркушовий, а, е. Листо-вой. Желех. *Аркушове вікно.* Окно со стеклами? *Ой яляну я, яляну в аркушове вікно.* Чуб. V. 616. *Що у мене двори копитовий, що у мене вікна аркушові.* Чуб. V. 1021.

Арімата, ти, ж. 1)—*Гармата.* Закр. 2) Артиллерія. *Рятуйте, браття! Військова армата і золото, що ми напідружали, по пристанях у турка-суностата, з гетьманськими клейнодами пропали.* К. Бай. 91.

Арматний, а, е. 1)—Гарматний. 2) Артиллерійський.

Армаш, ша, м.—Гармаш.

Армен, на, м.—Вірмен. Чуб. І. 179.

Арменський, а, е.—Вірменський. Шевч. 309.

Арнауטה, ки, ж. Сорть пшеницы: арнаутка, бѣлотурка. 3030. І. 139.

Арніка, ки, ж. Раст.: баранникъ горный, *Arnica montana*. Шух. І. 21.

Артикул, ла, м. Статя, уставъ, артикулъ. Да отамане батьку, ми маєм артикули. Лукаш. 30. Артикули в статуті. Котл. НП. 343. Артикули гінти. Крючковторговать. Шейк.

Артист, та, м. 1) Артистъ, художникъ. 2) Актеръ. Публика тобі живому квітки кидала як соломі, а вмер, артист небораче, то й байдуже. (Изъ эпиграфин Соленика). О. 1861. II. 176.

Артистка, ки, ж. 1) Артистка, художница. Желех. 2) Актриса.

Артистичний, а, е. Артистическій, художественный. Желех. Як її (Книгу Іова) написано, не була вона книгою каноничною, та й напослі докоя вважали її, застѣся, за творъ артистичний і мирський. К. Іов. Передм. XV.

Артиль, лі, ж. Артель. Рудч. Ск. II. 173. Рудч. ЧП. 32.

Артильний, а, е. Артельный.

Артус, са, м. Артосъ. Желех.

Артиш, ша, м. Раст.: бозачій можжевелникъ; артишъ, арца; *juniperus sabina*.

Архангол, ла, м. Архангелъ. Бачить же Бог, бачить Творець, що мир поймає, архангола Гавриїла в Назарет посилає. Шевч. 290.

Архангольський, а, е. Архангельскій.

Архва, ви, ж. Арфа.

Архв'янна, ки, ж. Арфистка.

Архвъ, ва, м. н. архіва, ви, ж. Архивъ. В нашихъ церковнихъ і монастирськихъ архивахъ усякі дієписні... акти. О. 1862. VII. 62, 63.

Архивний, а, е. Архивный.

Архивнявъ, ви, м. Эрцгерцогъ (Галиц.). Желех.

Архимандрит, та архимандрита, ти, м. Архимандритъ. З монастира святою у золоті, аж сяє, сани архимандритъ вищожає. Шевч. 233. Ось хоймо лии до архимандрити, до нашого порадирика. К. ЧР. 131.

Архимандритство, ва, с. Мѣсто, долж-

ність или званіє архимандрита. К. МБ. П. 121.

Архимандричий, а, е. Архимандритскій. *Войшов архимандрит. На аого грудяхъ заблищов архимандричий хрест.* Левиц. Пов. 317. *Архимандрича ряса.* Морд. II. 32.

Архіманія, ка, м. Шарлатанъ, плутъ. Та й остогиділи мекі оці трикляті дурисвіти, чи то пак—архиманіи, що зний нашого брата дурять та під мастир підводять. Харьковъ.

Архіманія, ці, ж. Шарлатанка. Харьковъ.

Архіманієвскій, а, е. Шарлатанскій, плутовской.

Архирей, рез, м. Архіерей.

Архирейський, а, е. Архіерейскій.

Архистратиг, га, м. Архистратигъ. Не плачте, братія: за нас і душі праведнихъ, і сила архистратига Мигайла. Шевч. 161.

Архитектурний, а, е. Архитектурный. *Архитектурні диві собі будуйте.* К. (О. 1861. II. 23).

Арці. Архи. Прибавляється къ нѣкоторымъ словамъ для усиленія значенія, напр.: *арцибіскупъ*—католическій архієпископъ, *арцибани*—главнѣй развннѣ; иногда и ради насмѣшки, напр.: *арцидурень*.

Арчие, ва, м. Сѣдло. Морд.

Аршин, ва, м. 1) Аршинъ. У нас на спідницю вісім аршин набірається. Васильк. у. 2) Въ Полт. губ. при измѣреніи земель—погонная сажень по ширинѣ десятины, а въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Миргор. и Хорольск. уу. въ десятинахъ считаютъ 20 аршин, слѣдовательно аршинъ—120 кв. саж. Вас. 145. 3) Стати, птій під аршин. Быть взятъ въ солдаты. Ой у одою один сын, та й той птшов під аршин. Н. п.

Аршинний, а, е. Аршинный, длиною въ 1 аршинъ. Вас. 145.

Аршинник, ка, м. Мышькѣ. Шейк. *Аршиннику—отрути выпив і пропас на місці.* Драг. 204. *Яніго ті аршиннику дам?* Нечего мнѣ тебѣ дать. (Бранное выражение). Фр. Пр. 9.

Аршин, ва, м. Кислое козьє молоко. Кубан. О. 1862. Кух. V. 36.

Аршинця, ці, ж. Боченокъ для кислаго козього молока. 1862. Кух. V. 36.

Арі! меж. Крикъ для отогнанія овецъ или свиней. Шейк. *Молодиця спершу*

одгомила (свиней)... криком: „аря, гладкі, пря!“ Мир. ХРВ. 9.

Асá! и **аса—ла!** меж. Крикъ для отогнати свиней. Шейк.

Асавула, ли, м.—Осавула.

Асéоор, ра, м. Становой приставъ. (Пранобер.). *Повернувся я з Сибіру,—нема ж мені долі... Асесори і справники за мною гаяляють.* Грин. III. 618.

Асéсорéський, а, е. Свойственный, принадлежащій становому приставу.

Асесорувáти, рýю, еш, гл. Занимать должность становаго пристава.

Асистéнція, ції, ж. Свита. *Прибув зо своєю асистенцією.*

Асасфét, ту, м. Асасфетида (Asa foetida), затвердівшій млечный сокъ корня *Ferula Scorodosma Benth. et Hook* и *Ferula Northex Boiss.* Під ніс їй (хворий) клали асасфету і теплу на пуп сервенту. Котл. Ев. IV. 45.

Астрóнiм, ма, м. Астрономъ. Ном. № 6540. *Один був астроном і небо добре знав і зорі так личив, як той віс-чар отару.* К. Да. 141.

Астрономі́чний, а, е. Астрономическій. К. Іов. Передп. V.

Астроно́мія, мії, ж. Астрономія. Шевч. (О. 1862. VI. 23). *Наука про зорі звється астрономія.* Ком. I. 58.

Астрóб, ба, м.—Яструб. Вх. Пч. II. 8.

Ат! меж. для вираженія нетерпѣнія, неудовольствія: ахъ, остави! Перестави! *Та ну бо розкажи!*—*Ат, одчепись!*

Ата́ка, ки, ж. Атака, нападѣніе.

Атакóувати, вую, еш, сов. в. атаку-вáти, кýю, еш, гл. Атаковать, атаковать, нападати. *Нас і кошового і всю славу Січ атакував.* Скальковск.

Ата́ман, на, м. и др.—Отаман и др.

Ата́к! меж. См. тасъ.

Атерíнка, ки, ж. Родъ рыбы, красно-черка. Новорос.

І. Атó, сз. 1) А, но, а не то, а между тѣмъ. *Ой не жалі би мені воза, коли б дівка була гожа; а то руда і погана—мені воза поламала.* Н. п. *Як би сама,—ще б нічого, а то й стара мати, що родила на світ Божий, мусить погизати.* Шевч. 65. 2) Крімъ того, еще. *Його два сини, ато взяв п'ять хлопців сиріт.* Кв. II. 20.

II. Атó и атóж, нар. 1) Какъ же, разумѣется. *Чи ходиш ти в поле?—Ато!* „*Бачиш ти його?*“—*Атож ні?* 2) Отрицательно: какъ развѣ нѣтъ!

Атра́мент, ту, м. Чернила. Желех. Па-

пір, атрамент, перо. Гн. I. 195.

Атра́мбтовий, а, е. Чернильный.

Ау́ла, ли, ж. Шумная толпа, сборище. *Там коло волости така аула.* Мнж. 175.

'Афин, фин, ж. мн. Раст.: черника. *Vaccinium myrtillus* (ягоды). Шух. I. 20.

'Афинник, ка, м. Кустъ, стебли черники, само растеніе, *Vaccinium myrtillus*. Гуцул.

Афині́к, ка, м. Наливка на черникѣ. Гуцул.

Афині́нка, ки, ж. Супъ изъ черники. Гуцул.

'Африка, ки, ж. Африка.

Африка́нський, а, е. Африканскій. Левиц. I. 508.

Ах! меж. *Ах!—А вона не хоче, бо я не багатий,—ах! я нещасний,—що ж маю йняти?* Коцип. I. 5.

'Ахати, хаю, еш, сов. в. а́хнути, ну, неш, гл. Ахать, ахнуть. *Гості ахали, дивувалися, хвалили книжки.* Левиц. I. 483. *І багата, і хороша, хто погляне—азне.* Чуб. V. 37.

Ах́! меж.—Бах. *Щось кашлянуло: „Ах! чорнявий, озирнись бо, лукавий!“* Грин. II. 276.

'Ахвати, каю, еш, гл.—'Ахати. Желех.

'Ахнути, ну, неш, гл. Ахнутъ. *Як устапа царівни, так і ахнула, що немає перстіня.* Грин. I. 77.

Ац́ба! меж. Крикъ, чтобы отогнать свиней, собакъ. Шейк.

Ац́б! меж.—Асá! Шейк.

Ац́! ац́! меж. Крикъ, чтобы созвать свиней. Звенигор. у.

Ач! меж., сокращенное изъ **бач!** Ишь, вишь. *Ач який гарний!*

Ачóй, нар. Авось, можетъ быть. *Струни мої, струни золоті, заграйте мні сти-ха, ачей козак нетяжиче позабуде лиха.* ЗОЮР. I. 316. *Вийди, вийди, діачинько, врати по водичку, ачей же я надивлюся на плахту-дрібницю.* Н. п.

Ач́, меж.—Ац́ю.

Ачхи! меж. Чихъ! (Подражаніе чиханію). *Хоч табаки пожохай!—.. Нюхнув та—ачхи!* Рудч. Ск. I. 4.

А́й, нар. (Сокращенное а **яж жо**). Да, какъ же, разумѣется. Гуцул.

А́й, меж. Ай! Желех.

А́йказо, ла, м. 1) Произносящій: ай, стонущій. Желех. 2) Трусъ, мнительный человѣкъ. Желех. *Він таке (такий) айка-каю.*

А́йкання, ня, с. Вскрикиваніе: ай-ай.

А́йкати, каю, еш, гл. Кричать ай-ай.

Б.

І. -В. См. Вж.

ІІ. 'В. См. об.

Ба! меж. какъ сокращ.: бач. 1) Вишь, видишь, смотри-ба. *Ба який!* Морд. Он ба де він ходє, а тут його шукають! Харьк. Чи ти ба, яка моторна,—вже й зробили. 2) Вугь, а вотъ. Став доктором і нішов увору. Ба вже його й до панія стали прикликати, ба вже він і кочом став їздити, ба вже й сам став паном. Шейк. В. П. II. 67. 3) Употребляется чаще въ концѣ рѣчи въ формѣ: та ба! що ба! *Нішов би, та ба!* Пошєль-бы, такъ вотъ видиши! (Предполагается, что есть какое-то препятствіе). *І не схишєся, як і оставєсь сам собі на світі: хоть і з людьми, і проміж людей, та ба! усе тобі не такі приятєлі, якіє поховєє.* Кв. I. 1. Тяжєко сердєньку, як здума, та ба! не сховєєсь. Шєнч. Череванита й боялась, щоб лукавий не підкусив паливод (запорожців) на яку пакость. Аж ось стали наздоганяти своїх. Запорожці бичать тоді, що ой! да й зникли з очей. К. ЧР. 96. 4) Въ началѣ отрицательнаго отвѣта служить усиленіємъ въ значеніи: да, да нѣтъ, вотъ-же. *Знаєш це?—Ба ні! Питається у хлопчика: „Що, титаря обили“?—Ба ні, дякую; батько казав, що його спалили.* Шєнч. 175. Питається його: „А що, нічого не вилазило“? *А він каже: Ба ні! лізла гадюка.* Рудч. Ск. I. 146. *А не зробим цього!—Ба зроблю!* 5) Какъ союзъ, употребляется въ значеніи: даже, мало того, да и. *Родился на Підгір'ї, ба і ріс в Підгір'ї.* Федьк. Поез. I. 31. 6) *Тим бо й ба!* Въ томъ то и дѣло! *Він хотів би коняку купити, та тим бо й ба!*—грошей нема. 7) Ба-ле, ба-ле-ба! (изъ ба але). Смотри-ка! вотъ удивительная вещь! Вх. Лем. 369.

Баба, ба, ж. 1) Женщина, баба (нѣ-

сколько пренебрежительно). *Де баб сїм, там торг зовсїм.* Ном. № 9805. *В баби язик—як лопатєнь.* Ном. № 9082. *Господи, благослови стару бабу на постолї, а молоду на кожєанцї.* Ном. № 8663. 2) Старуха. *Сто баб—сто немочей.* Посл. *Возрадуються дїтки маленькі і баби старєнькі.* Чуб. III. 410. *Як був собі дїд та баба, та була у їг курочка.* Рудч. Ск. I. 19. *Негай він знає, як лаяти старих бабів.* Алв. 87. Общепринятія формы сельской вѣжливости требуютъ каждую старуху называть бабою, но это обязательно только для лицъ, которыя лѣтами гораздо моложе старухи, къ которой обращаются. Чуб. VII. 355. 3) Бабка, бабушка, мать отца или матери. 4) Повивальная бабка, акушерка; чаще съ эпитетомъ: *баба-сповєтуха, баба-пупорїзна.* 5) Нищая. *Баба в торбу візьме* (пугаютъ дѣтей). Ном. № 9272. 6) Знахарка. *Порядились між собою, казали (до хворої) бабу привести.* Прийшла старєнька бабуєя, аж біла; роститалась, подивилась, та й погитала головою: „Дитино моя нещаслива!“ каже.—„той вік уже недовгий“. МВ. I. 77. *Як Бог поможе, то й баба поможе.* Ном. № 8415. *Сто баб—сто лїк.* Ном. № 8420. 7) Баба-ягá. См. яга. 8) Дїма баба—Лїтавиця. *Лїтавиця називєєсь також перелєстниця або дика баба.* Гн. II. 5. 9) Кїці (нїці, кїца, цїці)-баба. Игра въ жмурки вообще, а въ частности тотъ изъ играющихъ, который, съ завязанными глазами, долженъ ловить другихъ. КС. 1887. VI. 481. 10) Пїсна баба, нїсна баба. Преимущественно дѣтская игра, въ которой сидящіє на краєхъ скамьи начинаютъ тїснить внутри сидящихъ къ срединѣ ея. т. е. тѣ оказываются какъ бы въ тискахъ. КС. 1887. VI. 480. 11) Бабу перевбзїти. Дѣтская игра: бросаютъ камешки или че-

репки такъ, чтобы они пошли по водѣ рикошетомъ; сколько камень или черепокъ сдѣлалъ скачковъ, столько бросавшій перевізъ баб. КС. 1887. VI. 479. 12) Каменный истуканъ, находимый въ степи, большею частью на курганахъ. КС. 1890. VII. 68. 13) Истуканъ, сдѣланный изъ свѣгу. *Качати бабу з снѣгу*. Шейк. 14) Высокій конусообразный сугробъ, бугоръ снѣга. *Вулиці забиті, заметені; по дворах, врівень з хатами, стоять страшенні снігові баби,—і тільки вітер куйовдить із гострі голови*. Мир. Пов. I. 212. 15) Колода, чурбавъ съ рукоятями для вбиванія свай или утрамбовки земли. *Тягнуть оце залізну бабу, щоб убивати палі*. ЗОЮР. I. 75. 16) Пучекъ сѣва, который кладется подъ столъ на соевыйникъ. ЕЗ. V. 91. 17) Въ ирбсахъ то-же, что сума въ варстаті. См. навіи. МУЕ. III. 25. 18) Большой шарообразный комокъ горшечной глины, образованный для перевозки глины съ мѣста добыванія въ мастерскую горшечника. Шух. I. 260. 19) Родъ кушанья, испеченнаго изъ кукурузнаго тѣста, соловини, масла, янцъ и пр. Шух. I. 144. Kolb. I. 52. 20) Баба-шарпанина. Родъ постной баби (см. 19) изъ пшеничнаго тѣста, рыбы, коноплянаго масла и пр. Маркев. 151. 21) Родъ пасхи. МУЕ. I. 108. *Хазяїновита хазяїка (напечє)... пасок і всякої всячини: пани і паниїки, папуїдики талі баби, пундики*. Сим. 205. 22) Птица пеликанъ, *Pelecanus crispus*. Шейк. Съ измѣн. удар.: баба. Одес. у. 23.—Соя, *Sorvus glandagius*. 24)—Бабецъ. Вх. Пч. II. 19. 25) Родъ грибовъ: *agaricus procerus*. Морд. 26) Родъ большихъ грушъ. Шейк. 27) мн. бабѣ. Созвѣдіе Плеядъ. Шейк. Ум. баба (см.), бабоньна, бабойка (галиц.), бабочка, бабуня, бабунечка, бабуся, бабусенька, бабусечка, бабця. За исключеніемъ бабки и бабочки, всѣ остальные употребляются преимущественно: въ знач. 3-мъ какъ ласкательныя имена, даваемыя внуками бабушкѣ, также когда говорятъ вообще старухѣ (знач. 2) съ симпатіей къ ней; въ 4—6 значеніяхъ употребляются главнымъ образомъ какъ слова обращенія. *Добре вам, бабуню, було тут жити*. МВ. (О. 1862. III. 36). *Чи вже ж отсе, бабуню, Чапли?—считала Маруся у одній старій баби*. Левци. Пов. 371. *Одна буде та й за кумочку, друга буде за бабунечку*. Грин. III. 487. *Взяла зілля, поклонилась: Спаси, бабусю!* Шевч. 16. *Прибігла мати,*

чоловік і ще кілька бабусь. Стор. МПр. 59. *Принесіть мені, бабусю, вишневу квіточку... принесіть, бабусенько!* МВ. I. 78. *Як поїхав королевич до бабусеньки: „Бабусенько, голубонько, огадай сей сон!“ Чуб. V. 767. Ой бабусю—бабусечко, що будеш робити? Як приїде дід із лісу—буде бабку бити*. Чуб. V. 1131. Баба и бабочка употребляются по отношенію какъ къ молодымъ, такъ и старымъ женщинамъ; послѣднее—ласкательное. Ув. Бабега, бабисько, бабище.

Бабайка, ки, ж. Большое, прикрѣпленное къ лодкѣ весло. МУЕ. I. 35. 39. *На бабайку! На весла!* (команда кормчаго).

Бабакъ, ка, м. 1) Байбакъ, сурокъ. *Питав лисицю кум бабак*. Гліб. **Бабанъ свѣснув**. Началась весна. (По нар. повѣрью 1 марта Б. просыпается и свѣщетъ,—это первый признакъ весны). Чуб. III. 9. 2) Перевозно: тѣлѣй, лежебока. *Хто б стоявсь, що Турн—бабак*. Котл. Ен. 3) Мѣховая тесьма, опушка, которой обшиваются крестьянская шуба. Чуб. VII. 432. *Кожух білий смушків під тяжимю і бабаком обложений*. Кв. I. 132. Ум. Бабачок. Ув. Бабачище.

Бабаконій, а, е. Принадлежащій, относящійся къ сурку; сурковый.

Баба́на, ки, ж. Старая овца, негодная для случки. Херс.

Вабару́нка, ки, ж.—Вабру́на. Вх. Уг. 225.

Вабáх! меж. Звукоподражаніе выстрѣлу, удару, паденію. *Вабáх у воду!* Шейк.

Вабáхати, хаю, еш и вабáхкати, каю, еш, одн. вабáхнути, ну, неш, гл. 1) Стрѣлять. *Деся далеко хтось бабахає*. 2) Только одн. Упастъ, шлепнуться. *Так і бабáхнув у воду*.

Вабáчá, чáти и бабáченá, нáти, ср. Дѣтенышъ сурка. Шейк.

Вабáчйше, ща, м. Ум. отъ бабан.

Вабáчѣк, чѣк, м. Ум. отъ бабан.

Вабéга, ги, ж. Бабище. Ув. отъ баба. Константиногр. у.

Вабéць, бцá, м. Рыба *Cottus*, бычекъ, головачъ. Вх. Пч. II. 19. См. Головачъ, баба 24.

Вабéшки, шок и шків, ж. мн. Внутренности животнаго, потроха. *Я нинки варила вареники з свинячими бабешками*. Шейк.

Вабéзна, ви, ж. Наслѣдство отъ бабки. *Ця хата це моя бабизна*.

Вабѣи, на, пѣ. Принадлежащій бабѣ,

бабинь. Танцювали миші по бабиній хаті. Чуб. V. 515. 2) Бабине літо. Бабье літо. Тепліє дні осені, коли летать паутина, которую тоже называют бабине літо. 3) Бабині пес. Зоол. Phalaena saja, медвідця. Вх. Лем. 425.

Бабинець, ндл., м. Отділення в церкві, в котрому стоять жінщини,—обыкновенно первое послѣ входного. Шух. I. 115. В церкві було повнісінько. В правім притворі стояли чоловіки та парубки, в лівім діди, на середині—малі хлопці, а в бабинці—молодиці та дічата. Лев. вщ. I. 13.

Бабінка, кн, ж. Ум. отъ баба 1? Встрічено в свід. однокуплетної піснї: Ой нікого так не люблю, як свою бабінку, та даю їй сім я їсти в сінюх за драбінку. Гол. IV. 496.

Бабінський, а, о.=Вабський 1. Розум дитинячий переважив бабинський розум. Гв. II. 229.

Бабісько, ка, с. Ув. отъ баба.

Бабіти, блю, бш, гл. Быть повивальной бабкой, принимать детей. Свекружа моя в його сина бабила. Рудч. Ск. I. 77.

Бабітися, блюся, бшюся, гл. Уподобляться жінчині, бажитися, изнѣживаться.

Бабиць, цл, м. Раст. Alisum insipidum. Лв. 96.

Бабця, ці, ж. 1) Баба, старуха. Усім хлопцям по дівчині, мені бабцю стару. Грин. III. 646. 2) Раст. Alyssum campestre. Желех. 3) Также и во мв. Бабіці. Боля, колики в животі. ЕЗ. V. 42. Кієвлянинъ. 1867 №№ 82 и 83. Дѣтская болѣзнь. КС. 1893. VII. 80. (Відьма) що пропасникою, студін і горячку зелом відміє—на лісі відімовит, бабці люті пшоном відварит. Люб. 59.

Бабич, ча, м. 1)=Вабій. 2) Самець стрекозы. Шейк.

Бабинник, ка, м. Раст. Berteroa incana. ЗЮЗО. I. 114.

Бабинце, ж. Ув. отъ баба.

Бабінщина, нш, ж.—Бабінна. Волч. у.

Вабій, бія, м. 1) Любитель женскаго пола, волокита, довелась. 2) Нѣженка, уподобляющийся жінчині. Желех. 3)=Бабіць. Вх. Пч. II. 19.

Вабінка, кн, ж. Узкая разноцветная тесьма, для обшивки теплыхъ платковъ, передниковъ и т. п. Звенигород. у.

Вабіти, бію, вш, гл. 1) Дѣлаться же-

поподобнымъ, бажитися, изнѣживаться. См. бажитися. Желех. 2) Набрякати, отекають. Миж. 175. 3) Сморщиваться отъ долгаго пребыванія в водѣ (о человѣч. тѣлѣ). Руки бабють, як довго в воді бовтаєшся. Ботол. у. Славан. у.

Баба, кн, ж. Ум. отъ баба. 1) Употребляется какъ ум. отъ баба 2. Старій бабці добре і в шапці. Ном. № 8673. Сидить баба на печі, в голову ся скрепче. Чуб. V. 1130. 2)=Баба 3. Промозила баба до... свого внука. Гв. I. 182. 3)=Баба 4. 4)=Баба 6. До ста бабок піди.—сто немочей скажуть. Посл. 5) Бабка, игральная кость изъ ступни животнаго. Шейк. 6) Игральный камешекъ при игрѣ в бабині,—то же, что креймах. Шейк. 7) Застежка, проволочная петля на одеждѣ, которой застегивають за гаплиц. Шейк. 8) Маленькая наковальня, на которой отбивають косу. Шейк. Состоить изъ желѣзной бабки и деревяннаго обрубка, бабчера, в который вставлена металлическая часть. Шух. I. 169. В Константиногр. у. различается бабка отъ новаленки (см.): в первой металлическая часть имѣть сбоку видъ ромба, во второй—треугольника. Б. Г. 9) В заговорѣ: соринка, попавшая в глаза: поднивь за рѣсницю вѣко, го вортає: Виплинь, бабко, дам тобі вѣко. Ном. № 8408. 10) Камешекъ, комокъ чего либо, пускаемый по водѣ рикометой. Бабій пускати, перевѣзти. См. бабу перевѣзти. Шейк. 11) Родъ кушанья, испеченнаго изъ муки, картофеля, пшека съ яйцами и пр. Шейк. Маркев. 150. Мартіпланна, пшоняна баба. 12) Зоол. Стрекозы. У лузі макієка весною зацвіла, промележ другиє квіток як жаром червоною; до єї раз-у-раз літа обжолла, бабок, метеликів над нею грає сила. Грѣб. 370. 13) Зоол. Рыба а) Aspro. ЕЗ. V. 171; б)=Бабіць. Вх. Пч. 19; в) Gobius. Шух. I. 24. 14) Родъ гриба: Boletus scaber, ЗЮЗО. I. 114. Agaricus procerus. Гайку, гайку! дай нам гриба й бабку! Ном. № 340. 15) Раст. а) Подорожникъ, Plantago major. Вх. Пч. I. 12; б) во мн. ч. Цвѣтокъ Nuphar luteum. ЗЮЗО. I. 129; в) Salvia dumetorum. ЗЮЗО. I. 135; г) Salvia pratensis. ЗЮЗО. I. 135; д) Centaurea mollis. Лв. 97. е)—смердяча. Scrophularia nodosa. Лв. 101.

Бабкуватий, а, о. 1) Старообразный, морщинистый. Він стає зовсім бабкуватий. Н.-Волын. у. 2) Бабкуєдта. Немного

занимающаяся запахарством. *Вона инколи помогала людям од хвороби—бабкувати, значить, була.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Ба́блятися, ляюся, ешся, гл. Копаться руками в чем-либо жидкомъ, мягкомъ, напр. в тѣстѣ; пачкаться. *Ба́блятися з джею од самого ранку, неначе дитина пічки копає.* Левнц. КС. 111. См. бабратися.

Баби́къ, кá, м. 1) Сосудъ, въ которомъ пекутъ баби. См. баба 21. 2) **= Баби́нець.** Подольск. г. Шейк.

Бабо́дур, ра, м. Волокита, довелась. Левч. 14. См. баби́и 1.

Бабо́йка, ки, ж. Ум. отъ баба.

Баболи́б, ба, м. = Баби́и 1. КС. 1883. XI. 502.

Бабо́нѣти, нѣб, нѣш, гл. Ворожить. Вх. Уг. 225.

Бабо́нька, ки, ж. Ум. отъ баба.

Ба́бѣта, ти, ж. соб. Ба́бѣ. Волч. у.

Ба́бѣчка, ки, ж. Ум. отъ баба.

Ба́бравна, ня, с. Занятіе грязной работой, пачкотня. *Остогидло мені оне ба́бравна коло хати.*

Ба́брати, раю, еш, гл. Пачкать, марать. Вх. Лем. 389. *Не ба́брай руками!*

Ба́братися, раюся, ешся, гл. Копаться въ нечистотѣ, заниматься грязной работой. *І чого ти ба́брався там коло багн?* См. ба́блятися.

Ба́брицька, ки, ж. Насѣк. **= Сонечко,** Coccinella. Вх. Пч. II. 26:

Ба́бромъ, ша, м. Пачкунъ. Угор.

Ба́брѹля, лі, ж. Неопратная женщина. Вх. Лем. 389.

Ба́брѹн, на, м. = Ва́брицька. Вх. Пч. II. 26.

Ба́брѹна, ни, ба́брѹнька, ки, ж. = Ва́брицька. ЕЗ. V. 18, 171. Вх. Пч. II. 26. Ум. Ба́брѹночка. ЕЗ. V. 171.

Ба́бѣтѣ, ва, с. соб. Ба́бѣ. См. ба́бѣта. *Тут уже ба́би як попали мене въ свої лани... Коли б не Божий чоловік, то довелось би з нудьги пропасти між плаксивим ба́бством.* К. ЧР. 238.

Ба́бський, а, о. 1) Баби́й, бабскій. *Це ба́бське діло.* 2) Ба́бські забу́бни. Различные примѣты, обычаи и пр., соблюдаемые женщинами въ ихъ хозяйственныхъ и др. дѣлахъ. *Ном. № 253 и слѣд.* 3) Ба́бське літо **=** Ба́бине літо. 4) Ба́бські прѣводи. Понедѣльникъ Ѣомниной недѣли, когда поминать усопшихъ одѣвъ бабы. Чуб. III. 29. 5) Ба́бські свѣта. Народные праздники,

празднуемые исключительно женщинами. О. 1861. XI. Св. 59.

Бабу́вати, бѹю, еш, гл. = Ва́бити. *Бабувала у цього жінки.* Рудч. Ск. II. 92.

Бабу́нечка, ки, ж. Ум. отъ бабуна.

Бабу́ня, ні, ж. Ум. и ласк. отъ баба.

Бабушка. Чуб. II. 313. Ум. Бабу́нечка.

Бабу́сенька, ба́бу́сечка, ки, ж. Ум. отъ ба́буса.

Бабу́си, на, не. Принадлежащій старушкѣ, бабушкѣ. *Як побіжить королевич до ба́бусина двора.* Чуб.

Бабу́ся, сі, ж. Ум. отъ баба. Бабушка. Ум. Бабу́сенька, ба́бусечка.

Бабу́хатій, а, о. Пузатый, брюхастый. Вх. Лем. 389.

Бабу́чар, ра, м. Деревянный обрубокъ, въ который вставляется маленькая наковальня для отбиванія кости. См. ба́бна 8. Желех. Шух. I. 169.

Ба́бчин, на, не. Принадлежащій ба́бці, относящійся къ ней. Желех.

Ба́бчук, кá, м. Раст. Amygdalus nanna Б. ЗЮЗР. I. 111.

Ба́бѣ, кá, м. = Ва́бѣцъ. Вх. Пч. II. 19.

Ба́б'ячий, а, о. 1) Принадлежащій, свойственный ба́бѣ. *Ба́б'ячі звичаї.* 2) **По ба́б'ячий, по ба́б'ячому.** *Він чисто по ба́б'ячий туця по хаті.* Левнц. I. 478.

Ба́ва, ви, ж. Встрѣчено только уменьш. отъ этого слова: ба́во́йка. Употреблено въ значеніи: гостепріимная хозяйка, задерживающая гостей: *Ой буде ж нам ся, буде; забавили нас люде, забавила нас ба́во́йка—Ганнусяна матію́йка при п'яній горіло́йці, при любій розмово́йці.* Pauli, I. 84.

Ба́вина, ни, ж. = Ва́вовна. КС. 1883. XI. 50. Мнж. 175.

Ба́вати, влю, виш, гл. 1) Забавлять, развлекать. *Сивий дід коло хатиночки, і бавить хороше та кучеряве своє маленьке внуча.* Шевч. 424. 2) Удерживать, задерживать. *Не бавте нас, не бавте, зутко виправляйте.* О. 1862. IV. 27. 3) **= Бавитися 2.** *Три тижні бавила я в до­розі.* Каменец. у. *Де ти бавиш, білоусе, де ти, лєсий світе?* Федьк. Поез. I. 25.

Ба́витися, влюся, вишся, гл. 1. Забавляться, играть, развлекаться. *Що-дня, що-вечора з нею бавились.* МВ. II. 33. *А в чім тебе дитя?—У срібѣ та в золоті...—Чим воно ся бавить?—Золотим яблучком.* Чуб. III. 39. 2) Мѣшкать, медлить, тратить время. *Ой їдє, милий, та не бався, бо ти мені сто́добався.* Чуб.

У. 12. *Не бався тут, іди швидче!—Поспіємо ще з козами на торг!* Шевч. 306. *Іди ж хутчий, не бався.* О. 1861. III. Г.—Арт. 84. *Не бавмося, та ходімо швидче додому.* Канев. у.

Бавіння, ня, с. Медленность, м'шканіє. Левч. 69. См. бавлення.

I Бавка, ки, ж. Развличеніє. Желех.

II Бавка, ки, ж. Сухая ложбина (Галиц.). Желех. Русло выссохшей р'чки. Вх. 3я. 1. См. балка.

Бавлення, ня, с. 1) Забава, развличеніє. 2) Промедленіє, м'шканіє. *Аке там бавлення, як постояю з чоловіком хвилино до дві.* Черк. у.

Бавна, ни, ж.—Вавовна. Желех.

Бавний, а, е. 1) Требуючий много времени. Желех. 2). Медлительный. Желех.

Бавниця, ці, ж. Красныя шерстяныя нитки, красныя гарусь. Kolb. I. 38.

Бавно, нар. Медленно, медлительно.

Бавніний, а, е. Хлопчатобумажный; ватный, ваточный.

Бавовна, ни, ж. Хлопчатая бумага, вата. *Рани мої смертельні промивав, м'якенькою бавовною закладав.* АД. I. 250.

Бавовник, ка, м. Раст. хлопчатникъ, Gossypium herbaceum L. Желех.

Бавовніний, а, е.—Вавняний.

Вавовнінка, ки, ж. Хлопчатобумажная ткань. Желех.

Вавойка, ки, ж. См. Бава.

Вавольна, ни, ж., баволяний, а, е.—Вавовна, бавовняний.

Вавуна, ни, ж., бавуняний, а, е.—Вавовна, бавовняний. Шейк.

Вагаб'єл, лу, м. Шутливое название палки, посоха. Мнж. 175.

Ваг'ат, та, те. Кр. форма отъ Богатый. *Мужик багат,—йому ж добро.* Ном. № 1372. *Дівчино ж моя, колись тебе любив я, а тепера багат став, любить тебе перестав.* Грин. III. 254.

Ваг'ат-вечір, чора, м. Канунъ Рождества. *Убогий на багат-вечір поніс вечерю до багатого.* Грин. II. 83.

Ваг'ат'єнний, а, е. Очень богатый. Желех.

Ваг'ат'єнський, а, е. Ум. отъ богатый. Довольно богатый. *Був собі один чоловік баг'ат'єнський, мав собі коріє доволі.* Рудч. Ск. II. 167. *Ой коли б ти, дівчинонько, трошки баг'атенька, то взяв би тебе до себе, до свого батенька.* Чуб. V. 115.

Ваг'ат'єнько и баг'ат'єчко, нар. Ум. отъ багато. Довольно много.

Ваг'ати, бажу, жиш, гл.—Важати. Желех.

Ваг'атий, а, е. 1) Богатый, обладающий богатствомъ. *Баг'атому чорт діти колише, а вбогий і нянки не знайде.* Ном. № 1420. *Дурень баг'атий, так і слово його в-лад!* Ном. № 1428. *Тяжко-важко нам убогим баг'атих любити.* Мет. 64. *Скажи, враже, як пан каже: на те він баг'атий.* Шевч. 10. **Баг'атий на щб.** Богатый ч'мъ, им'ючий много чего. *Він баг'атий на воли: шість пар мас.—Нащо йому доля? Треба закопаты: він і так баг'атий...*—Баг'атий на лати та на дрібні сльози—бодай не втирає. Шевч. 134. **Либонь же ти на розум не баг'атий.** АД. I. 170. **Баг'атий на слово.** Словоохотливый. *Настя така багата на слово, що я не мала часу ніколи й промовити до бабусі.* Г. Барв. 224. 2) Богатый, ц'їнний. *Як виїхав Ревуха на коні гуляти, перевівся через плече сагайдак баг'атий.* КС. 1892. III. 377. 3) Баг'атий вечір,—та нутя—Багат-вечір. Чуб. III. 262. ХС. I. 79. Ум. Баг'атенний.

Ваг'атий, ві, м. Богачъ. Чуб. II. 399. *Він такий баг'атиня, що не зна, куди гроші ховати.* Константиногр. у. *Та він більш од тебе надавав,—дарма, що бідний, а ти баг'атиня.* Богод. у

Ваг'атир'євий, а, е. Полн. фор.—Баг'атирів.

Ваг'атирів, рева, ве. Принадлежащий богачу. *Бажав іодуватись округинами, що падали з стола баг'атир'євого.* Ев. Л. XVI. 21. **Ваг'атир'єва.** Жена богача. *Умер баг'атиръ...* *Баг'атир'єва перебралась уз одну хату.* Рудч. Ск. II. 148.

Ваг'атир'єство, ва, с. Богатство. *Негай йому з його баг'атир'єством!* Мир. Пов. I. 158 б.

Ваг'атир'єський, а, е. 1)—Ваг'атирів. Г. Барв. 189. 2) Бог'атирський. *Та згинь! не хочу покаляти честь баг'атир'єську своєю.* Котл. Ев. 231.

Ваг'атирь, рі, м. 1) Богачъ. Такой баг'атир, що не знає щб то нема. Ном. № 1343. *Баг'атирь був, а жив, як убогі люде живуть.* МВ. II. 21. *Баг'атир був!* *Щб було в його поля, худоби, щб всякого добра!* МВ. I. 35. *Умре баг'атир, то йде за ним увесь мир, а вмер харнак—тілюки піп та дяк.* Посл. 2) Бог'атирь. *Вуни вони баг'атирі: велику силу мали.* Чуб. II. 130. *Портрети всіх баг'атирів: як*

Александр цареві Пору давав із військом добру хвору... Котл. Ен.

Багати́рька, **кп**, **ж**. Богачка. *Моя діва—багати́рька: в буддень ходить в сріб-лі, в золоті, в свято ходить в оксамі-ті.* Чуб.

Багати́тися, **чу́ся**, **ти́ся**, **гл** "Обога-щатися. К. ХП. 46. *Коли б еси над тими перебрехом знялась, котрим письменство в нас що-року багатіється.* К. Дз. 90.

Багати́ння, **ня**, **с**. Обогащення.

Багати́ти, **тію**, **еш**, **гл**. Багати́ть, обо-гащатися. *Як задумав Харько, задумав Захарченко, задумав багатіти.* Чуб. V. 1048.

Багати́шати и **багати́шатк**, **шаю**, **еш**, **гл**.—**Багати́ти**.

Бага́то, **нар**. 1) Богато. *Старша дочка їх дуже багато живе.* Богодух. у. 2) Много. *Де багато господинь, там хата неметеня.* Посл. *Багато в його грошей.* Багато книжок попрочитував. Він же епійшовици, почав проповідувати багато. Ев. Мр. I. 45. *Нам сього оина треба ба-гато.* Чуб. III. 402. *В селі довго говорили дечого багато.* Шевч. 115. *Не багато Луговський гетьманував: півтора года булаву держав.* АД. II. 124. 3) Очень, сильно. *Вона багато скидається на його.* Кролев. у. *Ой вона багато гордує.* Нп. Ум. Багате́ньо.

Багатоли́стий, **а**, **в**. Густолиственный. *Тропічний ліси з багатолистими дерева-ми.* Щог. Сл. 5.

Бага́тство, **ва**, **с**. Богатство. *Бідність, багатство—єсть то божя воля.* Мет. 71. *Нащо мені багатство, нащо мені гро-ші?* Чуб. V. 117.

Бага́ття, **тя**, **с**. 1) Огонь. *Крешти, дядьку, багаття!* *Велів багаття розво-дити...* казав троянський флот спалити. Котл. Ен. V. 33. 2) Горящіе углі. 3) Ко-стерь. *Наймилі розпалив багаття, по-вісив на вгачи казанок і почав варити куліш.* Левин. Пов. 109.

Бага́тшати, **шаю**, **еш**, **гл**.—**Багати́ти**. **Багати́ший**, **а**, **в**. Сравни. ст. отъ бага́тий, то-же, что и багати́ший. *Не по правді, молодий козаче, зо мною живеш: по ба-гати́шої, та до пагачи́шої що-вечора йдеш.* Чуб. V. 396.

Бага́тшати, **шу**, **шаш**, **гл**. Обогащати. *Багатого скрізь багати́ють.* Грин. I. 232.

Багати́ший, **а**, **в**. Чрезвычайно богатый, багати́йший. *Опек по одному спішатъ (убогі), щоб з багати́щими поспать.* Щог. В. 134.

Бага́цтво, **ва**, **с**.—**Багатство**. *Журба світу сього і омана бага́цтва і инші жа-доби входять і глумлять слово.* Ев. Мр. IV. 69. *Пошли ж, Боже, нашим моло-дим частія і бага́цтва.* Шевч. 290. *Ба-жа́цтво дочасне, а лихо довічне.* Ном. № 1450.

Бага́цький, **а**, **в**. Приналежачій ба-гачу. *Панське та багачке нігде не про-паде і тільки сіромацьке—это йде, то скубне.* Посл. *Багачський син.* Федьк. Поез. II. 70. *Багачка дівчинонька шмат коралів мав.* Грин. III. 530.

Бага́цько, **нар**.—**Багато**. *У Бога ба-гачко, то й нам дастъ.* Ном. № 57. *По світу як іще побігав (Еврей),—чийсь ба-гачко вилле сліз.* Котл. Ен. I. 8. *Не ля-кайся нас, пане, не багачко нас стане: тридцятеро й троє.* Чуб. III. 244.

Бага́ч, **ча**, **м**. Богач. *Прийшов багач, прийшов шукач та в порога став, із на-шої голопоньки сміяється почав.* Рудч. Чп. 107. *Багач великий, Данило Гурч.* Він такий з козаків був, та жив собі пі-ном, мав свій жутир і степи і поле. МВ. I. 151.

Багачів, **чів**, **ве**. Приналежачій ба-гачу. *Прийшов до їх багачів син.* Чуб. V. 1016.

Бага́чка, **кп**, **ж**. Богачка. *Засватав я вбогу дівку,—хай багачка плаче, бо ба-гачка, вража дочка, не хоче робити.* Чуб. V. 113. *Сину мій, сину, каже,—не бери тій багачки: буде вона дуже гордувати.* МВ. I. 122.

Багачи́й, **ні**, **м**.—**Багати́ня**. Пират. у. Слов. Д. Эварі.

Багачча́ти, **ччаю**, **еш**, **гл**.—**Багачшати**. **Багаччи́й**, **а**, **в**.—**Багати́ший**. *Зробився ще багаччим од брата.* Чуб. I. 217. *Ба-гачка од північної українська природа.* Левиц. Пов. 5.

Багла́й, **вій**, **ж**. Болотистая низменность, топь. Київ.

Багдаль. (люф. м.) Сафьян із колю-вой кожи. Вас. 158

Багла́й, **ів**, **м**. лн. Лѣнь. Употреба. въ вираз.: багла́й напали—лѣнь одолѣла. Ном. № 10939. То же: багла́й викинулись. Ба-гла́й викинулись, та й робити не хочеть-ся. Волч. у. Багла́й бити. Быть правдыньмъ,

ничего не дѣлать, бить баклуши. Ном. № 10940. К. ЧР. 191.

Багністий, а, о. Болотистый, тонкій, тинистый, илистый.

Багністо, нар. Болотисто, толко, грязно. *Тут дуже багністо,—не можна прожати.* Поэт.

Багнісько, ка, с. Ув. отъ багно.

Багніти, нію, ніш, гл. Грязнить, пачкать. *У цьому ставку мити,—тільки чимати багнити.*

Багнітися, ніся, нішся, гл. Загрязняться, пачкаться.

Багніця, ці, ж. Раст. *Salix caprea*. Вх. Лем. 389.

Багніще, ща, с. Болото, болотистое мѣсто. *У долині, мов у ямі, на багніщі горіло мріє.* Шевч. II. 20.

Багніт, ту, м. Штыкъ. Подольск. г.

Багніти, нію, еш, гл. Дѣлаться болотистымъ, тинистымъ, тонкимъ.

Багнітка, ки, ж. Сережка дерева. Вх. II. 37.

Багнітувати, тую, еш, гл. = **Багнити.** Кіев.

Багно, ні, с. 1) Болото, топь, глубокая грязь. *Як їхав, то я потрап у саме багно, кобила загрузла по саме стегно.* Грин. III. 614 *Кобила изблудила і потрапа у багно і застряла по стегно.* Чуб. III. 426 *Загруз у болоті і ніяк з багна і очеретяного коріння не виплутатися.* Стор. II. 69. *В крові тах, мов в оагні, бродив.* Котл. Ев. VI. 72. 2) Грязь. *Умийтеся, образ божий багном не скверніте.* Шевч. 3) Раст. *Ledum palustre*. Вх. II. 32. ЗЮЗО I. 126. См. багонник. Ув. Багніще, багнісько.

Багновиця, ці, ж. 1) Болотное тонкое мѣсто. *Туди й тятиме холодний вітер з боліт та багновиць.* Дещо. 2) мн. Раст. *Oxycoccus*. Пух. I. 22.

Багнути, ну, неш, гл. Сильно желать, хотѣть. *Мій син багне йти до школи так, що ну!* Каменец. у.

Багніюк, ка, м. Родъ гриба изъ породы *Boletus*. Радом. у.

Багніюка, ки, ж. = **Багно.** *Так лаяти болото почала: „Отце поганая багнюка!“* Греб. 369.

Багні, ніти, с. = **Багнітка.** Вх. Лем. 389.

Багнівий, багніний, а, о. = **Багністий.** Желех.

Баговіння и баговіня, ня, с. Родъ водорослей. *І рибалка випливає, несе на сорочку баговіня зеленого.* Шевч. *Витягли повний волок баговіня, карасів, линів, раків і жаб.* Левиц. Пов. 109. У Вх. II. 30: *Conferva rivularis*.

Багонка, ки, ж. Лука. См. „Гной души въ господарствѣ“ (1848), стр. 57. (Желех.)

Багонник, ка, м. Раст. *Ledum palustre*. Вх. II. 32.

Багор, гра, м. 1) Пурпурный цвѣтъ. *Далі, далі, онде небо багром рум'яніє.* Федьк. I. 26. 2) Косыкъ, часть составного обода колеса. Вх. Зн. I.

Багрець, ця, м. Яркій багровый цвѣтъ. МВ. III. 81

Багрівий, багріий, а, о. Темнокрасный Желех.

Багріня, ня, ж. Болото, богатое родниками мѣсто Желех.

Багрівати, нію, еш, гл. Окрашиваться въ багровый, пурпурный цвѣтъ. Мзак (Желех.).

Багрити, рію, рш, гл. 1) Окрашивать въ багровый цвѣтъ. 2) Дѣлать косыки въ колесахъ. Угор.

Багрії, рії, м. Названіе сѣробураго вола. Шейк.

Багріти, рію, еш, гл. Багровѣть.

Багро, ра, с. = **Багор** 2. Угор.

Багровий, а, о. Багровый, ярко-красный. *Роза моя повна червона, багрова.* Чуб. III. 432. *Зелене винце... багрове пивце.* Гол. IV. 545. Ум. багровѣнний. Чуб. III. 314.

Багрюля, лі, ж. Порода раннихъ пурпурно-красныхъ сливъ. Желех.

Багря, рі, ж. Названіе буро-красной коровы. Желех.

Багріний, а, о. = **Вагровий.**

Багрянця, ці, ж. Царская пурпурная масть, багряница. *Собі багрянцю пошив жилами твердим.* Шевч. *Вони одягли його в багрянцю.* Ев. Мр. XV. 17.

Багті, бажу, жіш, гл. = **Вагати** Желех.

Багул, ла, м. Тюкъ. *Отсюда положите два базулы.* Шейк.

Багүн, ні, А. Раст. *Ledum Palustre* L. ЗЮЗО I. 126. См. багно. То же значеніе: душистый багун. ЗЮЗО I. 126.

Багті, бажу, жіш, гл. = **Вагати** = **Вагати.** Желех.

Бага, ги, ж. Гарь изъ чубука Вх. Зн. I. Вх. Уг. 252. См. Мочка 2.

Баґарн, мн. Широкий кожаный поясъ. Желех.

Вадвак, кѣ, м. То же, что лемно, но выговаривающий а вмѣсто о, напр.: я бил, я гварил (изъ мѣстности около венгерской границы). Вх. Лем. 389.

Вадѣня, нѣ, ж. = **Вакай**. Вх. Зн. Лем. 389.

Вадилѣня, нм, ж. Стебель, трость, былинка. Ном. № 8120. Мих. М. 26. (Соловейко) сидитъ на дерезинѣ, спѣвае, аж бабллина під ним гойдається. Левниц. I. 118. Ум. Бадилѣня. Ув. Бадилѣня.

Вадилля и **бадилля**, ля, с. соб. Стебли, былинки, ботва. Грин. II. 86. От воли викотали картоплю, а йому оставили саме бадилля. Рудч. Св. I. 52. Ум. Бадиллячно.

Вадилѣка, ки, ж. Ув. отъ бадилля.

Вадіка, ки, м. Названіе старикаго по дѣтамъ мужчины, брата и пр. Желех. Ум. Бадічка, бадічко.

Вадоня, нѣ, бадуня, нѣ, ж. = **Вадоня**. Вх. Лем. 389. Ум. Бадунья.

Вадьо, дя, м. Бати. Этимъ именемъ называютъ также въ нѣкоторыхъ мѣстахъ всякаго старшаго по дѣтамъ мужчину. Бадю! возьми мене на віз! Шейк.

Вадьор, ру, м. Бойкость, проворство.

Вадьористий, а, е. Бойкій, лихой, молодецкій. Чуб. I. 230. Г. Барв. 44. Сам був такий бадьористий: козаки... казали промиг себе — орем! Стоп. М. Пр. 149.

Вадьористо, нар. Бойко, лихо.

Вадьоритися, рюся, рйшея, гл. Бодриться, молодиться, молодецествовать. Левниц. Пов. 34. А диво цариця, мов та чачила між птахами, скаче, бадьориться. Шевч.

Вадьорний, а, е. = **Вадьористий**. Ум. Бадьоренький.

Вадьбрио, нар. = **Вадьористо**. Ум. Бадьорінько.

Ваді, (дѣ, м.?). Лѣтний мѣсяцъ. КС. 1898. VII. 46.

Вадѣвий, а, е. Сдѣланный изъ баѣ (см. баѣ). Приходила і ся сюди в червоній юпочі баѣвій. Котл. Ен. I. 19.

Вадчка, ки, ж. Ум. отъ байна.

Важаній, а, е. Желанный, жданный. Шейк.

Важання, нн, с. Желаніе. Важання досягти до того, про що марила. Левниц. I. 300.

Важати, жаю, еш, гл. Сильно желать, хотѣть. Котл. Ен. II. 10. Хіба же душа

моя з лопуцька і не бажа того, що й людські? Ном. № 1588. Прости в мене чого бажаеш. Ев. Мр. XV. 22. Хоритимеш, болітимеш, смерті бажатиш. Мет. 107.

Важатися, жається, гл. безл. Хотѣться. Все йому бажається долі. Вже сталося, як йому бажалось. Левниц. Пов. 41.

Важити, жу́, жиш, гл. Жажать, сильно желать. Желех. В Чорногорі Роман лежить, студеной води бажит. Гол. I. 159.

Важитися, житься, гл. безл. Хотѣться. Най ся тобі не бажить печеного рача. Ном. Най тобі ся того не бажить, чого ся доля не держити. Ном. № 2686.

Вазалѣ, лѣ, об. Мямля. неповоротливый. Пирят у. Слов. Д. Эварн.

Вазалучча, ча, с. соб. Разный хламъ. Аф. 291. Там лежало старе залізо, мотузки і усяке базалучча.

Вазар, ру, м. = **Вазарь**.

Вазарійка, ки, ж. Подарокъ; взятка. Мкр. Г. 19. Ти базаринку любиш брати, а людям в нужді помагати не дуже, бачу, поспінишес. Котл. Ен. II. 31. Ти думаєш, та сука тебе любить? Базаринку твою любить; завернися, бо тя згубить. Федьк. Ум. Базариночка.

Вазарісько, ка, с. = **Вазарище**. Желех.

Вазарище, ща, с. Мѣсто, гдѣ собирается базаръ. Як пішов відгнче та на базарище. Чуб. V. 842.

Вазарковий, а, е. Базарный, рыночный. Рядовина базаркова. См. рядовина. I. Вас. 168.

Вазарний, а, е. 1) Базарный, торговый, рыночный. Завтра день базарний. Мир. Пов. II. 55. 2) Какъ существ. Торговый надзиратель. Шейк. Сьогодні базарний приходить. Мир. Пов. II. 54.

Вазарувати, рюю, еш, гл. = **Вазарювати**.

Вазарь, рю, и базар, ру, м. 1) Базаръ, рынокъ. Утоптала стежечку через яр, через гору, серденько, на базар: продавала бублики козакам. Шевч. 2) Базарный день. У базар то й чоловіка попадеши, бо в базар людей найбільше. МВ. I. 115.

Вазарювати, рйю, еш, гл. Быть на базарѣ съ тѣмъ, чтобы торговать, покупать или продавать что въбуду. Чи ви добре сьогодні базарювали? Полт.

Вазі, зів, м. мн. Разговоръ, разсказни. Пора й за роботу, а у його все базі та базі. Екагериньоса.

Базіка, ки и базікало, ла, об. Болтуть, балагурь. *І чого цей (ця) базіка все пліком меле? Оце ще мені базікало!*

Базікання, ня, с. Болтовня. *Та ти не тільки говори, а й руками роби. А то діла нема, а саме базікання.* Харьк. г.

Базікати, каю, еш, гл. Болтать, балагурить, калякать. Котл. Ен. Ш. 50 *Годі не знати що базікають Шевч. Проміж себе дещо базікають, мов вода на лотоплях шумить.* Кв.

Базічка, ки, ж. 1) Ум. отъ базя. 2) = Багнітка. Вх. Уг. 226.

Базник, ка, м. Раст. а) собачья бузина, *Sambucus Ebulus* L. Шейк. Вх. Пч. II. 36. б) — ірий. *Syringa vulgaris*. Вх. Пч. I. 13.

Базувати, вую, еш, гл. Играть на контрабасъ. МУЕ. III. 57.

Базувір, ра, м = Вузувір. Шейк. *Недоірки, базувіри.* Черниг. у.

Базь-базь! меж. Призывъ для ягнать. Шейк.

Базька, км, ж. 1). Дѣтск. ягненокъ. Шейк. 2). = Багнітка. Шейк. Вх. Пч. II. 37. **Базьочки**, чок, ж мн. Раст. *Plantago major*. Вх. Пч. I. 12.

Базя, ві, ж. Дѣтск. овца, ягненокъ. О. 1862. IX. 118. Ум. Базька, базічка.

Бай, бая, м. Сказочникъ. *Був собі бай, зніс-кнул яй; всім по яйцєві, тобі зносок.* Если къ кому пристають съ просьбой рассказывать сказки, то овъ этой поговоркой жаеаетъ отдѣлаться. Шейк.

Байбак, ка, м = Вабак. Вх. Пч. II. 5. **Байбара**, ра, ж. Длинный кнутъ у пастуховъ. Екатеринбург. Левч. 58.

Байбарак, ка, м. 1) Верхняя одежда у туцуповъ: родъ суконнаго полукафтаныя. Шух. I. 126. Гол. Ол. 68. 2) Родъ крытой женской шубки, крытаго овчиннаго тулуса. Канев. у. Борз. у. *Заробила в мене грошєт на байборака.* Г. Варв. 251.

Байбарзо (т. е. ба і барзо, — подобно байдужу). И очень. Встрѣчено въ выраж.: *Він мя має за байбарзо*, т. е. онъ мной пренебрегаетъ. Фр. Пр. 19.

Байбаріс, су, м. Раст. барбарисъ. Константиногр. у.

Байбарісовий, а, о, Барбарисовый. **Байда**, ди, об. 1). Гуляка, безпечный чело-вѣкъ. *Байди бити.* Бить бакалуши 2) ж. Прозвище неуклюжей женщины. Ном. № 13618. 3) ж. Краюха, ломоть хлѣба. *Байди хлѣба.* Фр. Пр. 19.

Байдак, ка, м. 1) Родъ большого рѣч-ного судна. Рудч. Ск. II. 28. *А нуте хлопята, на байдаки! Море грав—ходім погуляти.* Шевч. *Великий тяжко був пожар,—човни і байдаки падали.* Котл. Ен. II. 29. 2) мн. Байдаки. «Селєзні, сбилисьєи въ стан тогда, когда матки водять выводни». Мнж. 176. 3) Байдаки гонити. (Бѣл.-Нос.) и байдаки бити (Лєвиц.) = байдаки бити. Ум. Байдачок. Ув. Байдачище.

Байдара, ри, ж. Родъ судна. *Посунули по синій хвилі, поміж кугою в Сир-Дарю байдару та баркас чималий.* Шевч. (1883) 298.

Байдати, даю, еш, гл. Болтать вздоръ, говорить чепуху. Вх. Уг. 226.

Байдачище, ща, м. Ув. отъ байдан.

Байдачний, а, о, Привадежащій, свой-ственныи байдану.

Байдачник, ка, м. Рабочій на байдану.

Байдачок, чєк, м. Ум. отъ байдан.

Байде! Сокращ. байдужє. *Байде нам се!* КПС. 11. *Да хоч чужа хата—гірка хата,—я байде* Г. Варв. 433.

Байдиж, диж, ж. мн. Въ выраж: бай-диги плєсти. Говорить вздоръ. Желех.

Байдижє, жє, мн. Бакалуши; употре-бля. только въ формѣ байдики бити—бить бакалуши, бакалушничать. Ном. № 10872. *Тобі б тільки лежати та байдики бити.* Лєвиц. I. 423.

Байдижування, ня, с. Ничего недѣла-ніє, бакалушничанье. *І не докучило тобі байдикування?* Не змогла б я отако байдикуючи день-у-день без роботи жити. Харьк. г.

Байдикувати, вую, еш, гл. Ничего не дѣлать, бакалушничать. Ад. I. 152. *Він нічого не робив, тільки байдикував.* Ю-лын. г. *Байдикують собі дома при батьку; заісно, ні косить, ні жать не підуть.* Драг. 146.

Байдрак, ка, м. = Вудак. *Carduus*. Вх. Пч. II. 30.

Байдужє, нар. Безразлично, нужды нѣтъ, и горя мало, все равно. *Недоля жартує над старою головою, а йому байдужє.* Шевч. *Байдужє паски, аби поросє!* Ном. № 7280. *Умер батько—байдужє, змерла мати—байдужє, умер милий чорнобри-вий,—тї й стало жалє дужє.* Н. д. Ум. Байдужики, байдужєчки. *А мені про те й байдужєчки.* Кролев. у. *Товкачєсі райте! Бог дає сина...*, а Товкачєсі й байдужєки. Морг. Оп. 1.

Байдужєн, жєн, не, Кратк. форма отъ

байдужний. Ніхто мене не жде і парубок мій байдужен. Г. Барв. 337.

Байдужечки, нар. Ум. отъ байдуже.

Байдужий, а, е. Безразличный, равнодушный, индифферентный. Погляд її очей був небабалий... байдужий. Левич. Пов. 297.

Байдужість, жости, ж. Безразличіе, индифферентизмъ, равнодушіе. Левич. I. 330. Потребно великої праці, щоб зв'язати те, що порвала наша небабаливість та стидка українська байдужість. Левич. Пов. 279. Байдужість про закони природи. К. ХП. 122.

Байдужки, нар. Ум. отъ байдуже.

Байдужливий, а, е.—**Байдужий**. К. Кр. 35.

Байдужливо, нар.—**Байдужно**. Байдужливо прийняла вдова вмову дурневу,— не виналяла вона ніколи ні радощів, ні смутку. Г. Барв. 307. Вона й привіталася, і снідання подала, і щось промовила, і про щось поспитала, і глянула, і подякувала, та усе наче небабаливо, якось байдужливо. МВ. III. 105.

Байдужний, а, е.—**Байдужий**. К. Кр. 17. Г. Барв. 20.

Байдужно, нар. Равнодушно, безразлично, индифферентно. Дивиться байдужно з високости. К. ЦН. 291. Роспитувала я селян про нби, але мені одказувало байдужно, мов про аби що. Г. Барв. 373.

Байдур, ра, м. Волокита, довелась? „Де ж їх будеш прала, Галенко єдина?“—На тихім Дунаю, козаче-гуляю!—„Де будеш сушила, Галенко єдина?“—На едвабном скуре, козаче-байдуре.—Гол. II. 722, 723.

Байка, ки, ж. 1) Басня. „Кажки кажи!“—Не змію.—„Кажки байки!“—Не змію.—„Кажки сякої-такої небиліцкі!“ Чуб. I. 214. Не все те правда, що байка каже. Чуб. I. 232. Байки Л. Глібова. Як пан длаєє спати, то він йому каже байки. Рудч. Ск. I. 191. 2) Бездѣлица, шутка, пустяки. Лайка—байка, а бита—молитва. Ном. № 3807. Байка плавати, але як би казали нурка дати. Фр. Пр. 19. 3)—**Бая**. На дівочках плаття—все клим та хитайка та зелена байка. Чуб. III. 38. Ум. Басечка. Я вигадав, лежачи на печі, для вас сюю басечку, пачичі. Гліб.

Байкарь, ра, м. Баснописецъ. Желех. **Байкий, а, б.** Говорливий, словоохотливий. Левч. 27.

Байковий, а, е.—**Ваевий**. У байковій юпці вона мені все на думці. Чуб. V. 405.

Байло, ла, с. ? Какъ бранное слово: Позирни, байло! К. ПС. 57.

Байлова, ви, ж. Вывосное дышло въ плужной запряжкѣ. Черк. у.

Байлова, ки, ж. 1)—**Байлова**. Анан. у. 2) Шесть, посредствомъ которой поднимають якорь на дуб, большую днѣпровскую лодку. Маж. 180.

Байлова, ги, ж.—**Байлова**. Херс.

Байлувати, дѣю, вш, гл. Припрягать вторую пару воловъ и встаскивать возъ на гору. Рудч. Чп. 245. Ой на гору, гору будем байлувати. Рудч. Чп. 113.

Баймуд, да, м. Дуракъ, остопопъ, болванъ. Желех.

Байбівий, а, е.—**Ваевий**, Чуб. VII. 430. Зелена байова керсетка. Мир. ХРВ. 9.

Байор, ра, м.—**Крайка**. Kolb., I. 45.

Байорисько, ка, с. Ув. отъ байора.

Байорка, ки, ж. 1) Снурокъ цвѣтної. Шух. I. 122. 2) Каждая изъ четырехъ обвитыхъ канителью струнъ торбана. КС. 1892. III. 383. 384.

Байора, ра, с.—**Ваюра** 1. Вх. Лем. 389. Ув. Байорисько. Вх. Лем. 389.

Байорок, рка, м. 1) Золотая проволоочная нить. Желех. 2)—**Байорка** 2. Желех.

Байрак, ка, м. 1) Лѣсокъ въ оврагѣ; буеракъ. Такі були здоровенні та глибокі байраки, що Боже світел! Грин. II. 169. Ой не шуми, луже, зелений байраче! Мет. 92. До зеленої неділі в байраках біліли сніги. Шевч. 2) Мундштукъ при уздечкѣ. Сідло черкеське з птлником, уздечка новісінька з байраком. Изъ пѣсни, приведенной въ „Истор. Новой Сѣчи“ Скальковскаго. Ум. Байрачок, байраченко. **Байрака, ки, ж.**—**Байрак** 1. Не з-за гори, з-за байраки, відтіля ідуть гайдамаки. Мет. Форма эта, вѣроятно, явилась только для рѣшмы.

Байраченко, ки, с. Ум. отъ байран.

Байрачний, а, е. Принадлежащій, относящійся къ байрану 1, буерачный, овражистый.

Байрачок, чка, м. Ум. отъ байран.

Байсаїна, ни, ж. Родъ растенія. О. 1861. XI. Св. 29.

Байстер, ра, м.—**Байстрик**. Аф. 292.

Байстрик, ка, м. Выбраванный, побочный сыноч. Котл. Ев. IV. 67. Не бай-

стрикові гріх; а батькові. Посл. Ум. Байстричюк. Ув. Байстричце.

Байстричений, нїти, с.—Байстри.

Байстричка, ки, ж. Вибірочна, побочна дочка.

Байстричок, чка́, м. Ум. отъ Байстрию.

Байстри́, рїти, с. Вибірочное дитя. *Салдатка їде, оайстри несе.* Кв. 3 *байстрия шкандибає.* Шевч.

Байтала, ли, об. Неуклюжий чело́вѣкъ, дубина. Вх. Зн. 1.

Байтало, ла, с. Неработающий чело́вѣкъ, безъ дѣла болтающийся, шляющийся. Черк. у.

Бйталуватий, а, в. 1) Неловкий, неуклюжий. Вх. Зн. 1. 2) Неработающий, лѣнивий. Черк. у.

Байцїрка, ки, ж. Часть ткацкого станка. См. Начиния 3. Константиногр. у.

Бак, сз.—**Пак.** Кв.

Байчар, ра, м. Болтунъ, сплетнякъ. Вх. Лем. 389.

Бакаїстий, а, в. 1) О рѣкѣ или прудѣ: обилующій ямами. *Не ходи туди, бо там дно дуже бакаїсте.* Екатеринос. 2) Ухаистый, выбоистый. *Там шлях дуже бакаїстий.* Киев. у. См. Бакаюватий.

Бакаї, каї, м. 1) Глубокая яма въ рѣкѣ, прудѣ. Сим. 145. Екатеринос. 2) П'язный, наполненный водою ухабъ на дорогѣ, выбоина, ложбина, посредиѣ которой лужа. Константиногр. у. Миж. 176. Киев. у. *Поїхали вони раз колодки возити... та і загрузились у бакаї.* Миж. 9. См. Баюра, бандиюр.

Бакаїїний, а, в. Бакалейный. Мкр. Н. 31.

Бакаїїник, ка, м. Торговецъ бакалейными товарами.

Бакаїїница, ці, ж. Торговка бакалейными товарами.

Бакаїїа, лї, ж. 1) Бакалейные товары. *Щоб де було свій крам складати та всякую бакаїлю говати, він у дворі комо́ру збудував.* Глїб. 2) Мелкій товаръ (галатерейный, игольный, ножевой и пр.), которымъ торгуютъ въ разность щетинники. Вас. 190.

Бакаї́, ла, м. Озеро. *Бакаї́ (озеро) такий, що ніт його переплисти, ніт його переїхати.* Чуб. II. 256.

Бакаї́р, ра, м. 1) Ученикъ, школяръ. *Бзїтуї чїкували народ шляхтою і своїми бакаїрами.* Стор. I. 249. 2) Учителъ дѣтей. Шейк. 3) Дячекъ. Чуб. I. 231.

Бакаї́рство, ва, с. 1) Должность учителя дѣтей. Желех. 2) соб. Учителя дѣтей, школяры.

Бакаї́рський, а, в. Принадлежащий, свойственный бакаїяру.

Бака́н, ну, м. Родъ красной краски. Шейк.

Бака́ти, каю, см, гл. Говорить: ба. О. 1862. I. 73.

Бакаї́стий, а, в.—**Бакаї́стий.** *Бакаювата дорога.* Черк. у.

Ба́ки, кіи, м. мн. Употреб. въ выраженіяхъ. 1) *Забивати, забити ба́ки*—сбивать, сбить съ толку, одурачить, обморочить. Фр. Пр. 20. Драг. 171. *Забили мені бо́ки.* Ном. № 2088. 2) *Вїбанчити ба́ки*—вытаращитъ глаза. Вілепк. Нос. 3) *Ба́ки світити.* Подольшаться къ кому, показывать кому прїзвенный видъ. Фр. Пр. 20.

І. Ба́кір и ба́кірь. Употр. въ выраженіяхъ: *на ба́кір*—на бекрень. *Не йди, до́ню, за такого, що на ба́кір шапка.* Чуб. V. 1092. *Хто на ба́кір шапку носить,—господарь не буде.* Грин. III. 209. *Ми з со́бів на ба́кір стоїмо:* Мы между собой въ ссорѣ. Фр. Пр. 21. *Пішли ми на ба́кір.* Потерпѣлъ убытокъ, прїшлѣлъ въ убытокъ, обезсилѣлъ. Фр. Пр. 21.

II. Ва́кір, ру, м. Котель, преимущественно мѣдный. Екатеринос. у. Слов. Д. Эваря.

Ваклб, ла, с.—**Ваклаг.** *Як із річки. із ковбані води принести: відра не було, бакла не случилось.* КС. 1883. II. 288.

Вакла́г, га, м. и бакла́га, ги, ж.—**Воклаг.** Вас. 145. *Вери баклаг і бари́лу.* Чуб. V. 1094. Ум. Баглажон, баклажина.

Вакла́жєн, на, м. Раст. *Solanum lycopersicum*, баклажанъ, помидоръ. ЗЮЗО. I. 127.

Вакла́жка, ки, ж. Ум. отъ баклага.

Вакла́жок, жка́, м. 1) Ум. отъ баклага.

2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379.

Ваконпа́рт, та, м. Бакенбарда. Вх. Уг. 226.

Вакун, на́, м. *Nicotina rustica* L. ЗЮЗО.

I. 129. Очень крѣпкій курительный табакъ, простой табакъ. *Спасибі за тютюн, бо се турецький, не бакун.* Ком. II. № 424. Ум. Бакунѣць, бакунчик. Ув. Бакунище, бакуняна, бакунієсько.

Вакуні́вий, а, в. Относящийся, свойственный бакуну.

Вакунт, ту, м. Томпакъ. Шух. I. 277.

Вакунтові́й, а, в. Томпакъ. Шух. I. 275, 277.

Вакунчик, ка, м. Ум. отъ бакун.

Вакуна́ка, ки, м. Ув. отъ бакун.

Вакуні́р, ра, м. Контрабандистъ, переносящій табакъ. Желех. См. бакун.

Вакханалія, лі, ж. Вакханалія. *Я зустрів на улиці весілля, що ходили з добриднями; все те було дуже вже на підпиту; хто в скоки, хто в боки,— нестемнені бакханалія.* *Ном. № 11734.*

Вакхичний, а, о. Вакхическій. *Левинц. I. 520.*

Вакша́, ші, ж.—**Ваштан.** Сама піде бакшу полоти. *Кв. Оцей дощик добрий на бакші. Богод. у.*

Вал, лу, м. Балъ. Рудч. Ск. I. 9. Ум. *Бални. Бувають у нас і балки, то в господу закликають музику* О. 1862. IV. 90.

Валр, ли, м. Дубина, центюхъ. Желех.

Валаба́ечка, ки, ж. Ум. отъ балабайна.

Валабайка, ки, ж. Балабайка. Рудч. Ск. I. 18. Мкр. Н. 16. *Грати у балабайку.* Ум. Балабаечка.

Валабан, на, м. 1) Родъ хлѣбнаго печеня. *Подай лини отам з запічка балабани гарячі, теперю та підімо хоч трохи.* О. 1861. XI. Кух. 27. 2) Родъ растенія. ЕЗ. V. 246. 3) Птиця: разновидность сокола. У Вх. Пч. II. 19: *Gentilis (Falco nobilis).*

Валабанка, ки, ж. Очень крупный сортъ картофеля. Богод. у.

Валабанський, а, о. ? Ус балабанський цуприна, церкеська. *Ном. № 8589.*

Валабій. Употребляется натушума овець въ призывѣ для козловъ. *Отара на тирлі або в роспан; виходить личман оперед, кличе цанів так: гей цо! балабій! цо, цо! балабій! цо!—Цани, де б не були, ідуть до личмана, візці за цанами.* О. 1862. V. Кух. 35.

Валабійка, ки, ж. Бубенчикъ. Шейк.

Валабін, на, м. Бубенчикъ, погремушка. Подольск. г. У *нашої попаді балабони на заді; не багато—тільки п'ять, куди іде—брызкотать.* Н. п. Ум. Балабончик. Г. Барв. 513.

Валабонити, ню, ниш, гл. Звонить, бренчать (напр., бубенчиками, погремушкой).

Валабонка, ки, ж. Родъ растенія съ клубнями на корні, похожими на картофель (употребл. для настойки). Херс.

Валабончик, ка, м. Ум. отъ балабон.

Валабонити, шу, шниш, гл. Богатый, говорить. *Та це діти у нас так балабо-*

нать, а чи воно такечки.—хто ж його зна. Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Валабу́ла, ли, ж. ? Чуб. III. 105.

Валабу́рка, ки, ж.—**Картопля.** *Далі ж єй балабурок нелуплених істі.* Гол. I. 199. См. Бараболя.

Валабу́х, ха, м. 1) Небольшая булочка, испеченная или сваренная въ водѣ. Употребляется въ пищу, а также для гаданія нодъ празднѣвъ Андрея Первозванного. 2) Комъ, комокъ. Шейк. *Балабух глини.* Ум. Балабушок.

Валабу́ха, ки, ж. 1)—**Валабух** I. Шейк. 2) Шишка. *Під плечем така балабуха.* Зміев. у. Ум. Балабушка, балабушечка. Чуб. III. 258. О. 1862. IV. 13.

Валабу́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ балабу́ха. Маркев. 22. 2) Комокъ помета. *Нехай він пом'якється на кінську балабушку.* *Ном. № 8363.*

Валабу́шок, шва, м. Ум. отъ балабу́х.

Валагу́ла, ли, ж. 1) Крытая дорожная повозка, на которой ѣздитъ еврей. *Левинц. I. 504.* 2) Еврей-извозникъ на такомъ экипажѣ. 3) Въ юго-западн. краѣ: народиць изъ польскихъ помещиковъ 1830—50 гг., членъ особаго народническаго общества въ то время.

Валагу́льський, а, о Относящійся къ балагу́лѣ, Балагульскій віз. Грин. I. 55.

Валагува́ти, гую, еш, гл. Жить въ праздности. Вх. Уг. 226.

Вала́й. Употребл. въ выраж.: *галай-балай.* См. галай 3.

Вала́кало, ла, м. Болтунъ, говорунъ, пустомеля. Желех.

Вала́канка, ки, ж. Болтовня. Желех.

Вала́кання, ня, с. Разговоръ, балаканье. *Нам не треба балакання, не треба слів, а треба діла.* *Левинц. Пов. 162.*

Вала́кати, каю, еш, гл. 1) Бесѣдовать, болтать, калякать, разговаривать. *Звичайно за слівцем балакали по слову.* Греб. *За рученьки біленькі взявшись, балакали то сля, то так.* Котл. Ев. I. 18. *Балана таке—не своє.* Говорить издоръ. Зміев. у.

Вала́катися, гл. Употреб. безлично: балакається, балакалось. Говоритси. *говорилось. Чого ж ви мовчите?—Та якось не балакається.*

Вала́ки, лає, ж. им. Разговоры. ЗОКУР. I. 277. *Другий підходе з такою розмовою до короля, як і перший... Третій підходе до короля з тими ж самими балаками.* Чуб. III. 46.

Балаклявий, а, в. Разговорчивый, говорливый, словоохотливый. Чуб. I. 231. Веселий, ручий молодик, письменний, смілий, балакливий. Мкр. Г. 7. Панночка така весела, балаклява. МВ. (О. 1862. III. 48). Ум. Балаклявенький. Така в нас балаклявенька оця дівчина. Черниг. г.

Балаклій, лій, м. Говорунь, болтунъ. Черниг.

Балакній, ні, ж. Разговори, болтовня. Це буде на два годи балакні. Біля корчми така балакня. Миус. окр.

Балакуватий, а, в.—**Балакливий.** Вони обидві однаково балакувати. Новомоск. у.

Балакун, на, м. Говорунъ, болтунъ. К. Дз. 96.

Балакучий, а, в.—**Балакливий.** Там така приязна та балакуча жінка. Кобел. у. Аби були слухачі, а наш Круглий отовідач дуже балакучий. Ком. II. 68.

Балам! балам! меж. Подражаніе уда-раць колокола. Шейк.

Баламкати, каю, еш, гл. Протяжно звонить въ одинъ колоколъ. Шейк.

Баламут, тв, м. 1) Возмутитель, нарушитель душевнаго покоя, обольститель. Чуб. V. 398. Баламуте всього світа, баламутим мої літа: як прийдеш, мене любиш; як поїдеш, то я забудеш. Нп. 2) Знахарець. Чуб. III. 193. 3) Рыба: макрель, *Scombres scombrus*. Черном. Вх. Пч. II. 21.

Баламута, ти, м.—**Баламут** 1. Шейк. 2) ж. Затрудненіе, замѣшательство. Угор.

Баламутити, чу, тиш, гл. 1) Мутить, возмущать, то же, что и *наламутити*. 2) Смущать, нарушать покой. Чуб. V. 106. Нишпорить усюди по Вкраїні да баламутить голови постоловству. К. ЧР. 107.

Баламута, ки, ж. 1) Нарушительница покоя, обольстительница. Чуб. V. 405. Масляница баламутка: обіщала масла й сиру, та не хутко. Ном. № 526. 2) Неурядица, нестроєніе; споръ. Ні, за ту землю баламутити не було. Черниг. 3) Водка, въ которой вымочень табакъ. Желех.

Баламутний, а, в. 1) Мутный, нечистый (о жидкостяхъ), то же, что и *наламутний*. 2) Непокойный, тревожащій.

Баламутно, нар. 1) Тревожно, неспокойно. 2) Несправедливо. Декуди говоритъ: скривився, як середа на п'ятницю,

цю,—але то вже баламутно, бо середа не має чого кричитися на п'ятницю, бо обі однаково пісні. ЕЗ. V. 209.

Баламутство, ва, с. Возмущеніе, смущеніе; обманъ. Їх обман, їх криту золотом і баламутством правду. К. ДЗ. 37.

Балан, нѣ, м. Бѣлый волъ. КС. 1898. VII. 41.

Баландѣ, дѣ, об. 1) Медлительный, неповоротливый, неловкій человекъ. Желех. 2) Вздорный болтунъ. Желех.

Баландати, даю, еш, гл. Качать туда и сюда. Желех.

Баландіти, джу, диш, гл. Болтать, говорить пустяки. Желех.

Балахрестити, шу, стиш, гл. Шалить, шутить, балагурить. Угор.

Балачка, ки, ж. Разговоръ, бесѣда; болтовня.

Балбѣра и балбѣра, ри, ж. Родъ рыболовнаго снаряда: рядъ крючковъ на веревкѣ, съ поплавками. Черном.

Балбѣрка, ки, ж. Поплавокъ въ рыболовныхъ сѣтяхъ, Ум. Балберочка. Черном.

Балберний и балберочний, а, в. Употребл. въ выраж.: балберня или балберочна снасть=балбера. Черном.

Балберочка, ки, ж. Ум. отъ балберка.

Балберочний. См. балберний.

Балда, дѣ, ж. 1) Большой топоръ. Вх. Зя. I. 2) Неуклюжая, неповоротливая женщина. Ном. № 13951. 3) Въ загадкѣ: далда-балда—свинья.

Валега, гѣ, ж.—**Велега.** Вх. Зя. 2.

Валець, льца, м. 1) Головною: покрыволо, головной платокъ женщины (во время свадебнаго обряда?) Желех. *Валець, матінко, валець, на сім-мір та-й на палець; що буде завивати, то буде споминати: „то невісточка дала, бодай щасте мала.* Гол. IV. 321. 2) Родъ свадебнаго хлѣба. Гол. IV. 369, 395.

Бали, дів, м. м. Разговори, розказни. Тільки і балів на селі, що про мене безчасну. О. 1862. VII. 42. *Роскласяся з своїми балами—і до вечора тебе не переслухаєш.* Полт. *Всі же не з балами стояли, всі були по ділу тут.* Котл. Од. 490. *Це вже бали! Дудки! Це вже бали, щоб я йому дала.* Харьк. у. *Ні, це вже бали!* Грин. I. 340.

Балик, (каѳ), м. Баликъ. МУЕ. I. 48. (Добруджа).

Балище, ща, с. Степной оврагъ, узкая и длинная долина. По тихъ степаз, по

горах Дніпрових, по баліцях і лугах низових живе його слава од віку до віку. К. Довб. 4. Везуть у баліцях на водонійло. К. МБ. X. 17. См. Балка.

Балія, лі, ж. Родъ низкої и широкої кадки для мойки бѣлья. Шейк. Черниг. у. У нас нема баліє, ми в печоках сорочки оджимаем. Київ. у. Ум. Балійка.

Балка, ки, ж. Степной оврагъ. Вовки по тернах, по балках жовту кість жвакували. Дума. Вийшов є поле геть од шляху, у балку спустився. Шевч. Ум. Балочка.

Балмас, су, м. Густа жидкость. Балмасом зовуть, як що небудь дуже густе, щоб то не було. Драг. 191.

Балок, лка, м. Ум. отъ бал.

Балта, ти, ж. 1) Топоръ. Вх. Зв. 1. См. Балда. 2) Жидкая грязь. Шух. I. 81.

Балтіна, ни, ж. — **Валта** 1. Желех.

Балу. Употребл. въ выраженіяхъ: балу-балѹ, галу-галѹ, тару та балу-боггати. Галу-балу, а свині в ріці. Ном. Я тут балу-балу, а місто біжить по столу. Фр. Пр. 21.

Валування, ни, с. Препровожденіе времени въ базлахъ, ширшество. Чуб. III. 5.

Валувати, лѹю, еш, гл. 1) Проводить время въ базлахъ, шировать. Мил. См. 61. О. 1861. X. 38. МУЕ. III. 161. 2) — чинъ. Заниматься чинѹ, быть опытнымъ въ чешѹ. Вх. Уг. 226. Він тим балує. Хто чим балує, від того й гине. Фр. Пр. 21.

Балух, ха, м. — **Валуша**. Вх. Лем. 389.

Валухатий, а, с. — **Ваньканий**

Балухи, хів, мн. 1) Выпученные глаза. 2) Заячьи глаза. Вх. Пч. II. 6.

Валуша, ші, ж. Пирушка, препровожденіе времени въ гостяхъ. При балуші, як даде весіля або ксьмим, приходять на мисель розмаїти співанки. Вх. Лем. 389.

Валхві, ві, г. Цвѣтная полоска въ ткани. Волын. г.

Валцанка, ки, ж. Банка или бутылъ, оплетенная лозой. Муж. 176. См. Бальзанка.

Валь, лю, м. — **Вал.** Отто буде крутий бал! Вотъ будетъ драка! Фр. Пр. 21. Справлю я ті балы! Буду битъ такъ, что подыргивать будешь. Фр. Пр. 21.

Вальвувати, вѹю, еш, гл. Сдѣлывать, связывать одно съ другимъ. Лубен. у.

Вальванка, ки, ж. Жестянка съ горлышкомъ и носкомъ для храненія жидкост-

тей, напр. керосина. Славяносер. у. См. Баяцанна. Ум. Бальзаночка.

Бальо, ля, с. Дѣтск. 1) Барабанъ. Шейк. 2) — Гостинець. Желех.

Бальбѹй, а, е. Бальный. Левин. I. 451.

Бальбога, ги, ж. Лѣвшя. Угор.

Бальбок, лѹка, м. Балка. Шейк.

Бальбанія, нд, с. — **Валування**.

Балювати, лѹю, еш, гл. — **Валувати** 1. Рудан. I. 64, 92. А ти гуляси, а ти балюси за чужі нечесні гроші. Левин. I. 529. Зізвав багато царевичів і почали балювати. Чуб. II. 217.

Валѹра, ри, ж. — **Ваяра**. Сич. 32. Через балѹру стрибатиме. Г. Барв. 453. Ямка въ земляномъ полу, на печномъ шесткѣ, въ печи. О, яка в долиці балѹра, — треба замазати. Константиногр. у. Чому такі ти печі не вимажені? Самі балѹри, нїде й горщика поставити.

Валісати, каю, еш, гл. — **Валагати**. Чую, балісати з кимсь. О. 1862. VII. 38.

Валіси, лїси, ж. мн. 1) — **Валахи**. О. 1862. VII. 35. 2) Баліи підпускати. Обмакивать. Гатц.

Валіандраси, сів, м. мн. Разглагольствованія, розсказані, турусы на колесахъ. Котл. Еп. I. 20. К. ЧР. 137. Баліандраси розпускає, буцим то він усе знає. Нп. Хазяїха кишки порве од її баліандрасів. Кв. Баліандраси точити. Балагурить, болтати.

Валіандрасити, шу, сипш, гл. Болтати, балагурить, розсказувати смѣшное. Та як стануть баліандрасити, то й мертвий би розреготався. Стор. I. 133.

Валіандрасник, ка, м. Балагуръ. Що за баліандрасник отсей прудиус! — каже сміючись Сомко. — Мабуть у вас у Січі тільки й роботи, що потішати один одного вигадками. К. ЧР. 128.

Валіс, су, м. Шумъ. Шейк.

Валіси, сів, м. мн. 1) — **Перила**. Шейк. 2) — **Баліандраси**. Точила всякій баліси. Котл. Еп.

Валісник, ка, м. Балагуръ, болтунъ. Ком. II. 37.

Валісеньця, ці, ж. Балагурка, болгунья. **Валісувати, сѹю, еш, гл.** Шумѣти. Шейк. Болтати, балагурить? Побігла до полюбовника да там з веселости і давай балісувати да хвалиться, що вже чоловіка нема на світі. Рудч. Ск. I. 172.

Вам-бам! меж. Подражаніе звуку колокола. О. 1861. XI. Св. 37. Подражаніе

звук струнного инструмента. *На цимба-ли бам-бам!* Гол. IV. 448. См. Балам.

Бамбара и **бамбэра**, *ри, ж.* Ягода. Вх. Лем. 389. Ум. Бамбарна, бамбэрна.

Бамбилэти, *лэю, еш, гл.* Слабо зно-нить. Желех.

Бамбўла, *ли, м.* Неноворотливый, неуклюжий человек, животное; неноворотливый воль. КС. 1898. VII. 46.

Бамбўлка, *ки, ж.* Круглая ягода (на ботве картофеля). Вх. Уг. 226.

Бамбўх, *ха, м.* Желудок. Вх. Лем. 389; желудок коровы. Вх. Уг. 226.

Вамкати, *каю, еш, гл.* = **Валамкати**. Шейк.

Ваналўки, *люк, ж. м.* = **Ванелўки**. Фр. Пр. 21.

Ванда, *дв, ж.* 1) Гурьба, ватага, группа. Драг. 271. *Пили цілою бандою*. Шейк. 2) Капелла. *Цисарь... сказав їм зробити великий бал, банда їм грала*. Гл. I. 161.

Вандаж, *жа, м.* 1) Черная лента, употребляемая для повязки башмаков. Шейк. 2) Бить. Шейк.

Вандажований, *а, в.* О башмаках: подвязанный лентами. *Вандажовани черевки*. Шейк.

Вандажувати, *жўю, еш, гл.* 1) Подвязывать башмаки лентами (см. Бандж). 2) Вытывать, налагать повязку. Шейк.

Вандажа, *ки, ж.* = **Вандаж**. Галиц.

Вандажований, *а, в.* = **Вандажований**. Галиц.

Ванджир, *ра, м.* = **Вакай** 1. Вх. Уг. 226. См. Баюра.

Вандэ, *дэу, м.* = **Картопля**. Вх. Пч. I. 13.

Вандина, *ни, ж.* Большая компания. Васильк. у.

Вандур, *ра, ж.* Содержатель публичного дома. Желех.

Вандўра, *ри, ж.* 1) Музыкальный инструмент вь родѣ гитары. Части: *рўчна-грифъ; спїдїи*—вышуклы овалѣ; *верхїи*—вибрирующая поверхность, дека; *голосницѣ*—отверстіе вь декѣ, *пристрўнни*—плавка, на окружающей овалѣ, кь которой прикрѣплены струны; *кобїлка*—порогъ, черезъ который перекинуты струны. Струнъ отъ 12 до 30 и болѣе; шесть большихъ струнъ наз. бунти, первые три, басы—*нишкови*, 4-я—*дротова*, 5-я—*прїйма*, 6-я—*терція*; шесть короткихъ струнъ назыв. *пристрўни*. КС. 1882. VIII. 281—282. 2) = **Картопля**. Вх. Лем. 389. *Бандури душені*. — Растер-

тый картофель. Вх. Лем. 412. Ум. **Бандўрна**, **бандўроньна**, **бандўрочка**. *Ой там козак похожав, у бандўрку вигравав*. Мет. 73.

Вандури, *дур, ж. м.* Внутренности, преимуществ. животного. Миж. 36. *Знайшов там десь задрїпане теля, облунив його, бандури випустив*. Миж. 13. *Гляди, щоб він не випустив тобі бандур*. Черном.

Вандўрка, *ки, ж.* 1) Ум. отъ бандура. 2) = **Картопля**. Вх. Пч. II. 36.

Вандўрний, *а, в.* Принадлежащий, относящийся кь бандурѣ. *Бандурна струна*. К. Юв. 65.

Вандўрник, *ка, м.* 1) Мастеръ, дѣлающий бандуры. 2) = **Бандурист**. *Дума „про смерть козака бандурника“* Мет. 443.

Вандўронька, **бандўрочка**, *ки, ж.* Ум. отъ бандура.

Вандураватїи, *а, в.* Неповоротливый? неуклюжий? *Буз (хлопец)... неслїливий, бандураватїи*. Св. Л. 244.

Вандурчанік, *ка, м.* Родъ лепешки изъ растертого картофеля. Вх. Уг. 226.

Вандурчанка, *ки, ж.* Стебли и листья, ботва картофеля. Вх. Лем. 389.

Вандурчина, *ни, ж.* = **Вандурчанка**. Вх. Уг. 226.

Вандурша, *ші, ж.* Содержательница публичного дома.

Вандуранка, *ки, ж.* = **Вандурчанка**. Вх. Лем. 389.

Вандурата, *рат, с. м.* Картофель. Вх. Уг. 226.

Вандюра, *ри, ж.* = **Вакай** 1. = **Ваюра** 1. Вх. Уг. 226. См. Банджир.

Ванелўки, *люк, ж. м.* Употр. вь выраженїи: *банелюки плестї*—молоть вздоръ, городить чепуху. Ном. № 13029. *Що ти менї банелюки плетеш?* Фр. Пр. 21.

Ваник, *ка, м.* Родъ ватрушки. Вх. Уг. 226.

Ванїта, *тї, м.* Изгнанникъ. *Король мене бакитою вигнанцем оголосив по Польцї і Вкраїні*. К. Бай. 69.

Ванїти, *ню, ниш, гл.* 1) Мыть, вымывать, выноласкивать. *Була въ березі, діжку банила*. Лубен. у. *Стала вона банити ложечки*. Миж. 32. *Приходе до річки попова дочка тарїлок банити*. Миж. 6. *Банити рибу*. МУЕ. I. 49. (Добруджа). 2) Полоскать. *У горлі болїло, так лікаря давав чимсь банити*. Харьк. у. 3) Бить (человѣка). *Сусїд Кїхоть із жїнкою мого...*

ем! ем! не вам кажучи, памі... а свою банити що-дня. Г. Барв. 334.

Банитися, нюся, вилося, *гл.* Мыться, намылився.

Банитувати, тую, *ещ, гл.* 1) Шельмовать, бранить послѣдними словами. 2) Мучить. Лубен. у. 3)---**розумом**=**баламутити** 2. Желех.

Банка, *кн, ж.* Гульденъ Вх. Зн. 1) Велика банна. Десять гульденовъ. Шух. I. 85. Ум. **Баночна**.

Банкас, *са, м.* Желѣзный съ насѣчкой на верхнемъ концѣ шпенеъ, вставляемый въ одну изъ дыръ столярнаго станка для того, чтобы удерживать имъ доску, когда ее строгаетъ столяръ. Слов. Д. Эварн.

Банкетъ, *ту, м.* и *пр.*=**Венкет** и *пр.* **Банкрѣт**, *та, м.* Банкротъ. Желех.

Банкрѣство, *ва, с.* Банкротство. Желех.

Банкрутувати, тую, *ещ, гл.* Банкротиться. Желех.

Банкюте, *ности, ж.* Печаль, грусть; тоска. Желех. Доки ми ся тай любили—опіки та радости, а як ми ся залишили—жалю та банюсти. Гол.

Банно, *нар.* Грустно, тоскливо, жаль чего. Гол. III. 215. Чуб. V. 280. Ні за чим мені так не банно, як за мою кресачею. Федьк.

Баночка, *кн, ж.* 1) Ум. отъ банна. 2) То же, что и банна I. 1 гульденъ въ тѣхъ мѣстностяхъ, гдѣ велика банна=10 гульд. Шух. I. 85.

Банта, *ти, ж.* 1) Поперечное бревно между стропилами, перекладина. Kolb. I. 35. Кури сплять на бантах. Подольск. г. О животныхъ: піти на банти—издохнуть. Мінъ пійшов на банта, т. е. содранныя съ козя шкура повѣшена на бантах. Ном. № 14023. 2) *мв.* банти=Вергуні. Сия. 192.

Бантина, *нн, ж.*=**Ванта** 1. Стрижа держить на хрокват, зв'язанихъ низзу бантинами. МНЭ. I. 88. (Черниг.)

Вантіня, *ня, с.*=**Ванта** 1. Шух. I. 91.

Вантувати, тую, *ещ, гл.* 1) Безпокоить; толкать. Вх. Зн. 1. 2) Уничтожать. Вх. Лем. 389.

Ванувати, ну, *ещ, гл.* 1) Тужить, жалѣть. ЕЗ. V. 97. Не дужє за нимъ банували і швидко забули про него. ЕЗ. V. 194. Не бануй, мамко, за мнов, не беру виштку з собоу. Гол. IV. 406. Ци не будеш, моя рибко, за мнов банувати? Гол. III. 116. 2) **банувати** на бчі—болѣть глазами. Брацл. у.

Вануш, *ша, м.* 1) Супъ говяжій. Шух. I. 215. 2) Кушанье: кукурузная мука, смѣшанная со сметаной и сваренная. Шух. I. 140.

Вануша, *ші, ж.*=**Янешя**. ЕЗ. V. 43.

Банька, *кн, ж.* 1) Ум. отъ баня 1. А на нашій церковці що за банька хороша! 2) Шаръ. Місяць має вид опуклий, се б то як банька. Дещо. 3) Стеклняный шаръ для глаженія (вмѣсто утюга). См. Гало. 4) Глиняный или стеклянный узкогорлый сосудъ. Кіев. Банька на олій. Шух. I. 261. 270. 5) Пузырь водяной. Чоловік на світі, як банька на воді. Ном. № 8260. 6) Вълоче глаза. Константиногр. у. Хрусталикъ глаза (у вола). Рудч. Чп. 254. Мн. баньки. Выпученные глаза. Греб. 373. Чого ви, братця, так баньки пови-тріщили? Греб. Баньки вивалив, моя баран. О. 1861. XI. Кух. 34. Коли б мені не засліпило так тею горілкою баньок, то може б я і втрапив додому. Грин. II. 179.

Ванькати, *в, е.* Имѣющій глаза на выкатѣ, пучеглазый. Стор. МПр. 156. См. **Балухатий**.

Ванькач, *чѣ, м.* Человѣкъ, имѣющій глаза на выкатѣ, пучеглазый. Шейк.

Ванюр, *ра, м.* 1)=**Ванюра**=**Ванюра** 1. Вх. Лем. 390. 2) Глубоко размытое мѣсто въ рѣчномъ берегу. Вх. Уг. 238.

Ванюбра, *ри, ж.*=**Ванюра** 1. Вх. Лем. 390.

Ваня, *ні, ж.* 1) Куполь на церкви, вообще яа строеніи. Сим. 17. На самому шпилечку стоить, як лялечка, біла церковця і немаче хитається, сяючи золотим хрестом і банями. Мир. Пов. I. 166. Ой не видно його дому, тільки видно баню. Мет. 6. 2) Солеварня, солеварный заводъ. Шух. I. 16. Ой чумаке, де ти йдеи?.. на баню по кримку йду. Гол. I. 177. 3) Минеральный плѣбный источникъ. Вх. Лем. 390. Ум. **Банька**.

Ванѣк, *кѣ, м.* Чугунный котель, металлическій горшокъ. Воляя. г. Банѣк розбився і вода виллялася. Гн. II. 92.

Вар, *ру, м.* Мокрое мѣсто между холмами. Вх. Зн. I.

Варабѣи, *ну, м.* Барабанъ. ЗОЮР. I. 114. Чуб. I. 219; V. 151. В барабани вибивають. Драг. 198.

Варабѣянти, *ню, нш, гл.* Барабанить. **Варабѣянский**, *а, е.* Принадлежащій, относящійся къ барабану. Уногребля, кажетя, только какъ брань въ выраженіи:

шкура барабаньська—потапсуха, публичная жеңицина и вообще скверная жеңицина.

Барабанчик, ка, м. Барабанчикъ. *Ой їде, їде барабанчик, пукнуками крене.* Гол. I. 309.

Бараболинник, ка, м. Пирогъ съ картофелемъ. МУЕ I. 102.

Бараблнина, ня, с. соб. Стебли картофеля. Правобереж.

Бараблнсько, ка, с. Мѣсто, гдѣ ростъ картофель. Вн. Зн. 1.

Барабля, лі, ж.—**Картопля.** Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. *Наварила бараболі.* Чуб. V. 3. Ум. Барабляна. Грин. III. 517.

Барабсичи, шу, сит, гл. 1) Болтать, балагурить, калякать. Лохн. у. 2) Вить ладными по спинѣ въ игрѣ въ яри. Ин. 34.

Баран, на, м. 1) Баранъ, самецъ овицъ. Вас. 197. Чуб. I, 129. *Овечку стрижуть, а баран дрижить.* Посл. гл. 2) Название волъ съ загнутыми назадъ рогами. КС. 1898. VII. 44. 3) Родъ игры въ мячъ. КС. 1887. VI. 462. 4) Седьмая фигура при игрѣ въ мячъ, называемой стінка. КС. 1887. VI. 462. 5) Цилиндръ въ воротѣ, барабанъ, на который наматывается канатъ. Лубев. у. МУЕ I. 45. 6) Пѣвистая волна, вздымающаяся въ узкомъ мѣстѣ рѣки. Вх. Пч. II. 25. 7) Кудреватые гребни наметениаго свѣга. *Вітер рве й перекидас сніг через оселю; а не димарі повикручувало такі кудлаті барани...* Мпр. Пов. I. 113. Ум. Бараніць, баранчин. Ув. Бараніце.

Баранецъ, шдѣ, м. 1) Умъ отъ баран. Небольшой баранъ. Рудч. Ск. II. 129. Вас. 197. *Понесла на посвяченіе паску, баранця печеного.* Кв. *Чи всі віці покопилися, чи баранці породилися?* Чуб. III. 454. 2) Колодка, на которую навивается веревка въ плотницкомъ инструментѣ, называемомъ шиур. Черниг. 3) Желѣзная палочка у удила, застегивающаяся въ колечко отъ уздечки. Міусск. у. 4) Бекасъ. Полт. Вх. Пч. II. 14. См. **Вівчарикъ 3, Баранок, баранчик.** 5) Раст. *Lyserodium complanatum* L. ЗЮЗО. I. 127. 6) мн. **Баранці.** Легкія тучи, перистыя облака, пѣвистыя волны.

Бараньина, ки, ж. Баранина. *Приніс Хвесько додому баранину та й кинув її на долині, а собаки доконались та й зїли.* Стор. I. 27. *Наварила борщу з баранинсю.* Черниг. у. Ум. **Баранинка.** От яам сїсено баранички, Стор. I. 27.

Бараніця, ці, ж. Овчина для укутыванія ногъ зимою въ дорогѣ. Кіев. г. (Лободов.).

Бараніще, шдѣ, м. Ув. отъ баран.

Баранка, ки, ж.—**Вівця?** *Чужі жінки баранки, Мелашка вед.медка* (изъ заговора), Мил. М. 40.

Баранковий, а, о. Баранковий. Шейк.

Баранник, ка, м. Пастухъ барановъ. О. 1862. V. Кух. 36.

Баранія, ня, с. Грязь, налипающая на спинахъ колеса. *Бараннем колеса взялось, і повні маточини наперло грязі.* Борз. у.

Баранюк, нка, м. Бекасъ, *Gallinago gallinula*. Вх. Уг. 226. См. **Баранецъ 4.**

Баранта, ти, ж. Стадо овецъ. Черном.

Барантѣ, чѣти, с. Барашекъ. Сим. 209.

Баранчик, ка, м. 1) Умъ отъ баран.

Пасуться три баранчики. Рудч. Ск. I. 8. 2) Бекасъ. Полт. 3) Хвостикъ арбуза. *Узяв кавуна, держачи його за баранчика.* Ком. I. 33. 4) Одно изъ колесъ въ плугѣ безъ обода. 5) При игрѣ въ ланки: каждый изъ стоящихъ на крайнихъ ямкахъ двухъ мальчиковъ, катающихъ мячъ. Ив. 34. 6) Часть уздечки. См. **Гнузда.** 7) мн. **Баранчини.** Раст. первоцвѣтъ, *Primitula officinalis*. Ум. **Баранчинчи.**

Баранчук, ка, м.—**Баранецъ 1.** Желех. Въ нѣкоторыхъ пѣсняхъ употребляется какъ призывъ: *Гоп, чук, баранчук, а на боці дудка! Кедь би мені не миленька, не був би я тутка.* Гол. IV. 512.

Баранѣ, нячи, с.—**Варанча.** Шейк. Ум. **Баранятко, бараніточко.**

Баранір, ра, м. 1) Торговецъ баранами. Желех. 2) Воръ, крадущій барановъ. Желех.

Баранірко, баранігочко, ка, с. Умъ отъ бараня.

Баранічний, а, о. 1) Бараній. *Баранічний слух.* 2) Баранічний празникъ. День 26-го ноября (въ этотъ день совершается случка барановъ съ овцами). Новомоск. у.

Барасулі, сунь, ж. мн. Большія стеклянныя желтые бусы. Шейк.

Барашкувати, кую, еш, гл. Болтать, растабаривать. Вх. Зн. 1.

Барашіа, ці, ж. Пт. *Galerita cristata*, хохлатый жаворонокъ. Вх. Лем. 390.

Бароболье, хлюк, ж. мн. Раст.: а) *Fisaria granuloides*. Вх. Пч. II. 31. б) *Scrofularia nodosa*. Вх. Пч. II. 36.

Баробля, лі, ж.—**Баробоя.** Вх. Пч. II. 36.

Барбос, са, м. Кличка собаки. За хатою коло воріт забрехав барбос наче на воєка. Левиц. I. 30.

Барбосів, сова, во. Приналежачий, свійський барбосу. Ганна побачила через тин барбосову морду з роззявленим ротом, з вишикреними зубами, з лютьми очима. Левиц. I. 31.

Барбуля, лі, ж. Порода рыбы: nullus barbatus. Вх. Пч. II. 20.

Барбун, на, м. = **Барбуля**. Вх. Пч. II. 20.

Барва, ви, ж. 1) Краска, цвѣтъ. Гол. II. 520. Стіни були помальовані ясно-жовтою барвою. Левиц. Пов. 19. 2) Ворса на сукні. НВолын. у. 3) Форменная одежда. Козачину барву прибірає, зброю наряджає. Гол. I. 10. Ливрея. Слуги в барвах позлотистих гуляють по ринку. К. Дов. 21.

Барвістий, а, е. Цвѣтний, разноцвѣтний, цвѣтистий. Дорогі, пишно барвістї шати. К. МБ. XI. 162. Барвістї маки. К. Дз. 79.

Барвісто, нар. Цвѣтно, разноцвѣтно, цвѣтисто. Рай земний, едем барвістоптикий. К. Бай. 22.

Барвіти, влю, виш. гл. 1) Окрашивать, красить. Желох. 2) Наводить ворсу Шейк.

Барвін, ну, м. = **Барвінок**. Барвін процвітає. Млак. 90. То же: барвін-листок. Ходжу, блуджу по-над лози, а в тих лозах барвін-листок,—щипну, вирву, вінець сплету. Чуб. III. 37.

Барвінець, нці, м. = **Барвінок**. Під кудерним деревцем, під зелененьким барвінком. Нп. Пішла в городце, рвала барвінець. Чуб. III. 301. Вінець-барвінець. Вівнокъ изъ барвінку. Грин. III. 524.

Барвінина, ни, ж. Одно растение барвінок, одинъ стебель барвінка. Иногда просто барвінок. Перва зеліна—любисточок, друга зеліна—барвінина, третя зеліна—василечок. Нп.

Барвінковий, а, е. Приналежачий, относящийся къ барвінку, сдѣланный изъ него. Вінок барвінковий. Гол. Ад. 50.

Барвінок, нку, м. 1) Раст.: мотильница, гробъ-трава, Vinca minor L. Анн. 380. ЗЮЗО. I. 141. Ой не стелися, хрещатий барвінку, та по крутій горі! Нп. Обычные эпитеты: барвінок-зелений, хрещатий, причастий. Какъ заскательное названіе для любимаго мужчини: Ой ти, козаче,

зелений барвінку, приходи до мене хоть у неділюк. Мет. 43. Употребляемый на свадьбѣ въ свѣтличный шблї барвінокъ означаетъ—душевную склонность, пріязнь. МУЕ. III. 94. Барвінок рвати—означаетъ часто идти на любовное свиданіе. Мал. л. сб. 288. Пустяж мене, мати, барвіночку рвати, а всежжє наші вороженьки полягали шати. Мет. 288. Ночувати в барвінку. Переносить съ милымъ. 2) Раст.: а)—**диний**. Lysimachia nummularia. Лв. 100. б)—**степовий**. Vinca herbacea Waldst et Kit. ЗЮЗО. I. 141. 3) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 200. Ум. Барвінонько, барвіночок, барвіччи, барвіччики. Дівчинонько, сира утїко, чи сватати хулько?—Козаченьку, барвіночку, хоть і в неділюк. Мет. 8. Та приходи до мене, хрещатий барвіничку! Нп.

Барвіний, а, е. Цвѣтний. Желех.

Барв'як хб, м. = **Вайрак**? Ой ікая козак в зелений барв'як, стоя коня понасади. Гайсин. у.

Вергакота, ти, ж. Родъ грушъ: бергамотъ.

Вард, ді, ж. 1) Краюха хлѣба. Шейк. 2) Топоръ особой формы. Въ хотин. у. и у гуцуловъ: родъ плотничкаго топора съ широкимъ лезвіємъ. Шух. I. 87. Казала йому гату ставити без барди і сокири. Чуб. V. 819. А кедрина не калина, я сам їй тесаю, що зарубаю яснов бардою, як в серденько тая. Федьк. III. 168. Ум. Бардична, бардочка. Як заткну бардичку до бука. Федьк. I. 97.

Вардадін, ма, м. Крупной комплекціи челоуѣкъ, верзило.

Вардѣш, шб, м. Большой трпоръ. Камениц. у. Вх. Зн. 2.

Варда бардо, нар. = **барз**. Грин. III. 32.

Вардига, г'я, ж. Большая краюха хлѣба. Шейк.

Вардіна, ни, ж. = **Варда**. Сам не знаю, чи полицю тесати, чи до дівчини на всю ніч мазати. Закину я оражу бардинку, сам до дівчини на всю ніч дивну. Чуб. V. 172. Ум. Бардінина, бардіночка.

Вардичка, ки, ж. Ум. отъ барда.

Вардочка, ки, ж. Ум. отъ барда.

Варже, нар. Сравни. ст. отъ барзо. Вх. Лем. 390.

Вара, барзо, барзо, нар. Очень. Вода барз нечиста. Гол. IV. 522. І старшину сестру барзо зневажаю. О. 1863. VІІІ. 23. Та ще у неділю, барзо рано-поранену.

не сива зозуля закували. Дума. А в мене шапка барзо дорога. Чуб. V. 161.

Варій (бараний), барза. Черный козель, черная овца, но грудь у которой бѣлая. О. 1862. V. Кух. 36.

Варки, нар. = **Варзо**. Вх. Лем. 390.

Варзо, нар. См. Барз.

Вари, мн. нескл. Рассказы, болтовня. Употребл. въ выраж.: *тари та вари. Тари та вари, завтра Варвари.* Ном. № 19335.

Варівка, ки, ж. = **Варилка**. Вх. Лем. 390. Ум. Барівочка.

Варивчина, ня, ж. = **Варильчина**. МУЕ. I. 100.

Варилечко, ка, с. Ум. отъ барило.

Варилка, ки, ж. Боченокъ. Гв. II. 36. *Везе нам горілки чотири барилки.* Чуб. III. 382. *Носив... барилку тисовую з добрим вишняком.* Млак. 84. Ум. Барилочка. *Дайте нам горівочки з нової барилочки.* Грин. III. 50.

Варилко, ка, с. Ум. отъ барило.

Варило, ла, с. Боченокъ. Вас. 145. Ном. № 8007. *Вина з Царіграду відер трос у барилі.* Шевч. 116. Ум. Барилко, барилечко, барилочко, барильце. Котл. Ен. IV. 20. *Набрала повнісіньке барильце (вина) додому.* Рудч. Ск. II. 57. Ув. Барильяно.

Варилочка, ки, ж. Ум. отъ барилка.

Варилочко, ка, с. Ум. отъ барило.

Варилькуватий, а, е. О человѣкѣ: толстый, пузатый. Желех.

Варильний, а, е. Принадлежащій боченку, боченочный. Варильний обруч.

Варильце, ця, с. 1) Ум. отъ барило. 2) мн. Барильця. Родъ растенія. О. 1862. IV. 72.

Варильчина, ня, ж. = **Варило**. Гн. II. 36. *Ой піду я в комірчину та загляну в барильчину.* Чуб. V. 1094.

Варилка, ки, ж. Ум. отъ барило.

Варити, рію, ріш, гл. Замедлять, задерживать. *Ой одчипай, не вари, бо кусають комарі. Ни. Ой куте, робіть, себе не баріть!* Чуб. III. 231.

Варитися, рієся, рієся, гл. Медить, мѣшкать. *Неси, доми, не барися.* Чуб. V. 69.

Варити, шү, м. Прибыль, выгода, барыш. *Як уродиться, без барышу не обходиться, і як умре, то все ніяк бере.* Посл. Ум. Баритиби. 1 Турн получить з барышом. Котл. Ен.

Варитишнє, ного, с. Плата за факторство, маклерство. Вх. Зн. 2. Фр. IIр. 23.

Варитишник, ка, м. Посредникъ при покупкѣ, факторъ, маклеръ. Шух. I. 85. Фр. Пр. 23.

Варитишник, ка, м. 1) Торговецъ лошадьми. 2) Торгань, барышникъ.

Варитишество, ва, с. Барышничество, торгашество.

Варитишцький, а, е. Принадлежащій, свойственный барышнику, барышническій.

Варитиш, шкү, м. Ум. отъ баритиш.

Варитишнина, ня, с. Торгашество, барышничанье.

Варитишвати, шүю, еш, гл. Торговать, барышничать. *Він варитишвав: купував скот, випасував, продає.* Грин. II. 257.

Варівка, ки, ж. = **Варилка**. Вх. Зн. 2.

Варіння, ня, с. Замедленіе, остановка. *За ваним варінням, то й не втораєлось сьогодні помолотити.* Полтав.

Варка, ки, ж. Плоскодонное рѣчное судно для грузовъ: барка. *За ним Азилає плыв на гарці.* Котл. Ен. VI. 17.

Варкан, на м. Достатный заборъ, то-же, что и паркан. Грин. II. 180. *Золотий сад і золотим барканом обгороджений.* Рудч. Ск. II. 94. *З одного боку двора коло баркана росли рядомъ тополі.* Левиц. Пов. 21. Ум. Баріанчин. Ув. Барканище.

Варкас, су, м. Баркасъ, наибольшее гребное судно. *Посунули по синій хвилі поміж кугою в Сир-Дар'ю байдари та баркас чималий.* Шевч. (1883) 298. Ум. Баріасик. *Справив баркаси і давай у морі рибалчити.* Мжж. 40.

Варки, ків, м. мн. 1) Плечи. 2) Взяті з барин. Взять за грудь (во время драки).

Варкиднути, ну, неш гл. = **Веркиднути**.

Варліг, логу, м. 1) Логовище, логово (медвѣжье). *Упала у ведмедячий барліг.* Грин. I. 181. 2) Логово свинное, также подстилка въ свиномъ хлѣву. Чуб. VII. 395. *Заглянув в хлѣв,—там поросяткам нема нічого барлогу.* Алв. 70. 3) Грязная лужа; грязь. Котл. Ен. III. 14. *Валється як свиня в барлозі.* Ном. № 11344. *Гнає свиню; ті в барліг, а він за нею, та спиткується, утрав і, викачаєсь в барлозі.* Мжж. 129.

Варлій, лія, м. Раст. = **Варлян** = **Віж-дерев**. Вх. Пч. I. 8.

Варложитися, жүся, жишся, гл. Вальтаться въ грязи. *Барложиться, як свиня в солоді.* Ном. № 12267. *До колодязя по-*

гано и достутитися: не висихає ніколи, а свині и барложаться. Богод. у.

Варма, ж., ж. Мундиръ, лифрей. Гол. I. 150. См. Барва. 2) Накиль, півка при варкѣ меду, варенья и пр. Киев. Як з вишень варення вариш, так барми багато. Харьк. г. 3) Глина съ примѣсью желѣзной руды. Ум. Бармица, бармична. Черк. у.

Вармувати, мѣю, вш, гл. Собирать накупъ, півку. Канев. у. См. Барма.

Вармуватися, мѣюся, вшся, гл.—під него. Поддѣливаться подъ кого, подражать кому. Наші пластуни одягаються в черкеську одержу і, під їх бармуються, запускають борода хто хоче. О. 1862. II. 65. Пластун в плавні держить похід тій звірини, під котру бармується. О. 1862. II. 63.

Варня, вѣ. м. Темнобѣрый волъ. Фр. Пр. 23. Темно-красно-бурий волъ. Вх. Лем. 390.

Варнявий, а, о. Бурый. Куропатва барнава. Вх. Лем. 390.

Варняк, кѣ, м. Загнутый колецъ гирлиги, ея деревянный крюкъ. О. 1862. V. Кух. 36. Мнж. 176.

Варнястий, а, о.—**Варнястый**. Желех. **Варник**, ка, м. Родъ птицы. Вх. Лем. 390.

Варноха, хп, жс. Корова темнобѣрой масти. Желех.

Варуля, лі, жс. Корова краснойбурой масти. Вх. Лем. 390.

Варнявий, а, о.—**Варнавий**. Вх. Лем. 390.

Варнястий, а, о. Бурый, коричневый, каштановый. Барнясти ма волоси. Вх. Лем. 390.

Варок, рку, м. Поперечная палка для прищипыванія постромокъ къ запряжкѣ; валекъ.

Вартка, км, жс. Верхняя часть топірця, имѣющая форму топора. Части ея: обѣх и плас съ вістрам. Шух. I. 289.

Варуля, лі, жс. Берлога. *Вовк старий в барулі здох*. Бор. 21.

Вархан, ну, м. Бумажен.

Вархановий, а, о. Бумаженный. Шейк. **Варшан**, ву, м.—**Оксамит**. Вх. Уг. 227.

Варшановий, а, о.—**Оксамитовий**. Вх. Лем. 390. Змий баршанова. Гадюка обыкновенная, *Reïas beïus*. Вх. Лем. 390.

Вас, сѣ, м. 1) Васъ. *Еней зарюмає басом сам*. Котл. Ев. *Співати басѣ*. Пѣть басомъ. *Він у церкві баса співає*. Харьк. г. *Говорити басѣ*. Говорить басомъ. Св. Л.

130, 279. 2) Музыкальный инструментъ: контрабасъ, виолончель. *Да виєдна три скрипочки, а четвертий бас*. Чуб. V. 1117. *На улиці скрипка и бас, пуси, мамо хоть на час* Нп. 3) На бас браті когб Поднимать на смѣхъ кого. Фр. Пр. 23. 4) Басом дивитися, поглядѣти. Непріязненно смотрѣть, посматривать. Фр. Пр. 23. *Я на тій бараболі басом поглядаю, на полиці варениці очима приймаю*. Чуб. V. 653. Ум. Басия, басон. *Дівчата співають і він басика тягне*. Киев. Ув. Басійсько, басійще, басіюна, басіюра. *От у Семена басіра: як ревне, так аж шибки бряжжать*. Харьк.

Васавринок, нку, м.—**Васаринок** 1. О. 1862. V. 109.

Васамѣн, ну, м. 1) Полоска, напр. въ матеріи. Хустка в басамѣни. Полосатый платокъ. Шейк. *Спідниця в басамани*. Вх. Зн.—2. 2) Полоса на тѣлѣ отъ удара. *Прийди, прийди, щось ти дам, через плечі басаман*. Шейк. 3) Галунъ, позументъ. Шух. I. 122, 275.

Васамѣнати, вю, вш, гл. Дѣлать полосы (удары). Желех.

Васамѣння, ня, с. Домашняя утварь, рухлядь. *Чи ти вже повиносиш горнички, кочерги—усе басаманя, щоб лазати за ту?* Могил. Подол.

Васамонка, басамунка, км, жс.—**Крайка**. Вх. Лем. 390.

Васамуга, гв, жс.—**Васаман** 2. *Басамуги по мені поробию*. НВолын. у.

Васѣн, ну, м. Обшивка около платья. *Появ собі діжку туркеню-чужоземку, у зеленій сукні з білими басамани*. Лукаш. 45.

Васамунка, км, жс.—**Васамонка**. Вх. Лем. 390.

Васанучѣ, чѣти, с. Маленькая крайка. Вх. Лем. 390.

Васѣн, нѣ, жс. Крытая галлерей во кругъ церкви. ЗЮЗО. II. 143. См. Опасання 2.

Васарабець, бѣд, м. Бессарабець. *Он писали бисарабці на до наших хлопців листи: „ой ідѣть, полтавці, та до нас риби їсти“*. Грин. III. 563.

Васарабіи, бѣт. ж. 1) Бессарабия. *Три парубки пішли на Басарабію заробляти*. Рудч. Ск. I. 198. 2) Іти на Басарабію, кромѣ прямого значенія: быть бродягой, находитися въ бѣгахъ. Шейк.

Васарабський, а, о. Бессарабскій. Левиц. Пов. 217.

Васарінок, мку, м. = **Васаринок 1.** Дітям усього помавозив—усяких басаримків. Рудч. Ск. II. 143.

Васаринка, ки, ж. и **басарінок, яку, м. 1)** = **Вазаринка**, Чуб. I. 231. 2) Прибавка къ платѣ. „Запродайте мені свою землю.“—*Та я вже запродав.*—*Та я вже ваи басаринку карбовання наділю.* Хорольск. у. 3) Отработка, помошъ работою, доставляемая половинниками. Борз. у. 6) тул з наших замозна козачка, оре восьмериками. Багацько в неї косарів, женців становиться, басаринок одробляють. Г. Барв.

Васарунок, яку, м. Свѣно или трава, которое даютъ коровѣ въ то время, когда ее доить Цух. I. 170, 188, 193.

Васи, сів, мн. = **Васаманн.** *Васи по немъ поробив.* НВолын. у.

Васик, ка, м. Ум. обѣ бас.

Васи́ста, ти, м. Играющій на контрабасѣ. *Казав басиста, що бачив цимбалеста.* Ком. II. № 782.

Басистий, того, м. = **Васиста.** „А добрі хороші в. молодці!“—*Чи ти ж їє?*—*Вя ні! казав басистий, що бачив цимбалестий через вірочку, як жиди їли.* Ном. № 7809.

Басисько, ка, м. Ум. отъ бас.

Басі́ти, ші, сѣш, гл. Издавать звукъ баса, басить.

Басі́ще, ща, м. Ум. отъ бас.

Баска́личиса, туса, чтиса, гл. Артачиться, сопротивляться. *Не баскаличиса би та йшов.* Котл. Ен. III. 31. *Не баскаличиса, бери те, що дають; може персерджатся, дадутъ і більше.* Умая. у.

Баский, а, б Рѣзный, ретивый, рьяный. *Пойхала в своїмъ ридвані баскими конями як звір.* Котл. Ен. II. 39.

Басовий, а, о. 1) Басовой. *Басова нота.* Левич. I. 435. 2) Контрабасный. *Басова струна.* 3) Басовѣ уху. Родъ орнамента въ писавкѣ, напоминающаго конецъ грифа въ контрабасѣ. МУЕ. I. 194.

Баси́к, сій, м. 1) Ум. отъ бас. Очеретяній баси́? *Високий таранкуватий палаларь, насупившись, гул очеретяного басна.* Мир. Пов. II. 60. 2) Басовая струна. Нижнее до (въ кобзѣ, торбанѣ). КС. 1892. III. 383.

Басо́ла, лі, ж. Виолончель. *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.* Тепер миѣ не до того. Чуб. II. 678.

Вастрю́к, ка, м. = **Вайстри́к.**

Вастра́, рати, с. = **Вайстри́.**

Васува́ння, ня, с. Дѣйствіе того, кто басуе.

Васува́ти, сѣю, еш, гл. 1) О лошади: рѣзвиться, подыматься на дыбы, скакать, идти въ галопъ. *Кинь басуе... от-от річку, от-от перескочить.* Шевч. 2) = **Мурчати.** *Кім басуе.* Вх. Лем. 390. 3) = **кому.** Поддакивать кому, подольщаться къ кому. Фр. Пр. 23.

Васури́ан, на, м. и пр. = **Вусурман** и пр. Мет. 77.

Васька, ки, ж. Название овцы. Kolb. I. 65. См. Базьна 1.

Васю́ка, ки, м. Ум. отъ бас. *А басюка на увесѣ двір,—мов той бугай гуде у болоті.* Стор. II. 29.

Васі́ра, ри, м. Ум. отъ бас.

Ваталёв, ва и баталёй, лєя, м. Мутонка въ маслобойнѣ. Вх. Зн. 37.

Ваталі́йон, ну, м. Баталіонъ. *Три баталійони війська.* Гн. I. 54.

Ваталія, ліі, ж. Сраженіе, битва. ЗОЮР. I. 123. *Кочимовскій... служив в полку наиа Кочубея на баталіі з шведами.* Котл. НП. 398. *Треба було цару йти на баталію.* Чуб. II. 215.

Батю́вскі, коня, ве. Принадлежащій отцу, батюнкѣ. Чуб. II. 18. *Первый же двір—свекорків, другий же двір—батеньків.* Маркв. 139.

Батю́нко, батечко, ка, м. Ум. отъ батько. *Батюшка.* Чуб. III. 290. Рудч. Ск. II. 183. *Ного батечко питає: що ти, синочку, гадаєш?* Чуб. III. 203. *Да не на роду ріднійшого над батечка.* Чуб. V. 439. Употребляется какъ слово обращенія къ старшему человѣку. *Батечку мій!*—выраженіе удивленія: *Боже мой! батюшка мой! Яких то цвітів там не було! батечку мій, та ні годі!* Кв. Часто во мн. ч. *Батечки! Батюшки! А худоби-худоби, так батечки! свій хутір, лісок, винниця, млинок.* Кв.

Ватівна́, ві, ж. = **Ватова 1.** (Хав) з батієюю втіка проклятий. К. (Правда 1868, 320).

Баті́г, тогá, м. 1) Кнутъ, плеть. *Хвистує батогом по коняхъ сухихъ, як тріска.* Левич. Пов. 98. 2) Рычагъ въ ступі для толченія пшени, на который надавливаютъ ногой. Черк. у. 3) Раст. Scorzopenga rosea. Лв 101. 4) мн. Батогі. а) Стелющіеся стебли, усы у огурцовъ, дынь. *Кавуки дуже далеко погнати батогі.* Золотон. у. б) Раст. Chondrilla juncea I. ЗОЮЗ. I. 116. 5) Петріві батогі. Раст.

а) *Cichorium Intybus* L. Аян. 98. Мил. М. 38. б) *Cichorium officinale*. Мил. М. 93. Ум. Батішок. Ув. Батомиче.

Батіжбк, жб́, м. 1) Ум. отъ батіг. 2) Батішки св. Івана = Петрови батоги. Вх. Пч. I. 9.

Батіночко, ка, м. = **Ватенько.** *Батіночко рідненький, матіночко, моя голубочко! рятуйте! Кв.*

Ватоб́, ви, ж. 1) Запорожскій обозъ вьючыхъ лошадей. 2) Отрадь, партія. *Аж онде яка батова од шинку йде. Кавев. у.* 3) Нѣсколько паръ воловъ пугомъ. Черк. у.

Ватовій, а, е. Вьючный. *Научить усяким добромъ ватовихъ коней.* Вас. 210.

Ватожи́, жб́, с. соб. Кнуты, плети. *Було ні за що батожжям оджварить. Рудч. Ск. II. 204. Діжа, діжа! треба тобі візтя та ножа, а хазяїнци батожжя! Грин. I. 77.*

Ватожи́льно, на, с. = **Пужалино.** Желех.

Ватожи́стий, а, е. О стеблющемся, вьющемся растеніи: съ динними стеблями. *Батожиета квасоля.* Рк. Левинц.

Ватожи́сько, ка, с. = **Ватожи́льно.** Вх. Лем. 390.

Ватожи́ти, жу, жб́, гл. Бить кнутомъ.

Ватожи́ще, ша, с. Ув. отъ батіг.

Ватонько, ка, м. = **Ватенько.** Въ дат. над. употребл. иногда форма женск. склон. *батонці. Дайте, слуги, то батонці знати.* Чуб. I. 174.

Ватоски, мн. Раст. *Scabiosa arvensis*. Лв. 101. См. Більмачон.

Ватува́ти, тую, еш, гл. 1) Связывать поводьями лошадей. Аф. 2) Рѣзать большими кусками. *Сідайте, дружечки!... а ти, старосто, їм батуй.* Кв.

Вату́га, ги, ж. = **Ватюга** = **Ватура.** Аф. 295.

Вату́ньо, ня, м. Ум. отъ батько.

Вату́ра, ри, ж. Большой кнутъ, кнутце, плеть. *Звеліа кучерові стьобонуть цигана батурою.* Чуб. II. 583. *Убиває ти мене та й батурою, називає ти мене волоцюгою.* Нп.

Вату́ринка, ки, ж. Родъ верхней женской одежды (по батуринскому образцу). О. 1862. VIII. 33. *Юльки батуринки з Чернігова перейшли у Конопін.* О. 1862. VIII. 34.

Вату́рміа, на, м. = **Ватура.** Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Вату́сько, ся, м. Ум. отъ батьно.

Батькі́, кова, во. Отцовскій, отчий.

Батькові розкошеники поминалися. Мет. 139. *Батькіє сини.* Порядочный сынъ поря дочнаго отца, любящій отецъ.

Батькі́вський, а, е. = **Ватькі́в.** *Приблудився къ батьківському двору.* Чуб. I. 174. *Батьківські. Ноги.* Говорять въ насмѣшку: прийхавъ батьківськими (кінями), т. е. тѣми, которые получили отъ отца = погами. *Ватько прийхавъ тройкою коней і брчка.* — *Хиба батьківськими? сміється дядько.* Грин. I. 115.

Батькі́вщина, ни, ж. 1) Наслѣдство отъ отца. *Попрошиває усяго батьківщину.* Кв. Намъ батьківщини не діляти. Намъ не изъ-за чего ссориться. Ном. Ж. 3313. 2) Родовое имущество. Переносно: наслѣдіе отъ предковъ. *ЗОЮР. I. 80. Гине слава, батьківщина.* Шевч.

Батько, ка, м. 1) Отецъ. *Есть у мене батько і рідная мати.* Мет. 94. *Я люблю тебе, я кохавъ тебе а як оатько дшпину.* Мет. 12. *Батько-мати.* Родители. *Жила я в батька-матері.* МВ. II. 33. *Не при батькові-матері зросла, живу у чужей семі.* МВ. II. 105. *Голова́тий батько.* Отецъ на свадьбѣ. Маркв. 101, 108. Грин. III. 451, 454. *Вечернішній батько.* Хозяинъ хати, въ которой бывають вечерниці. Грин. I. 285. *Брехали твого батька дочки (сини). Ты врешь. По батькові.* По отчеству. Уман. у. *В батька лягти.* Бранить, задѣвая бравью отца, напр.: *біс твоєму батькові!* 2) Употребл. какъ почтительное привѣтствіе пожилому человѣку. *Добре еси, мій кобзарю, добре, батьку, робии.* Шевч. Ум. Батьо, батусь, батуньо, батусю, батенько, батечко, батонько.

Ватькува́ти, кую, еш, гл. 1) Бранить, задѣвать бравью отца. *Вона як подивилась, давай його батькувати:* „Ти, кажє, сякий-такий сину!..“. Рудч. Ск. II. 7. 2) Быть отцемъ. Мил. 210. Быть посаженнымъ отцемъ. 3) Быть начальникомъ; дѣйствовать въ качествѣ отца. *Батьку козацький, славіний линаре! Доки тобі тутъ пустувати? Час пора йти на Вкраїну батькувати...* *ЗОЮР. I. 320.*

Вату́га, ги, ж. = **Ватура.** Сл. Л. 51. *Що впраде нитку,—то то на калытку. Що впраде другу,—то то на батюгу.* Шейк.

Батью́печка, ки, м. Ум. отъ батю́шка.

Батью́шка, ки, м. Священникъ, батюшка. Ум. Батюшечка.

Батью́днй, на, во. Священничей, батюшкинъ. *Батьюднй двір.* Левинц. I. 446.

Батя, ті, м. Ум. и ласк. отъ батько. Батя, батюшка. *Гей Богдане Хмельницький, батю наш, Зінов Богдане чигиринський.* Дума.

Баус, са, м.—Ус. Вх. Лем. 390.

Баусатий, а, е.—Усатий. Вх. Лем. 390.

Бах! меж. Звукоподражаніє наденію, вистрілу. *Летіє птах, на воду бах.* Ном. стр. 292, № 63.

Бахати, хаю, еш, гл.—Вабахати.

Бахмат, та, м. Верховой конь (боевой?) К. Бай. 20. *Сідайте на свої бахмати довогрові і їдьте назирцем за Магометом.* К. МХ. 23.

Бахматий, а, е. Мышковатый, отдувающийся (объ одеждѣ). Уман. у.

Бахмутка, ки, ж. Поваренная соль, добывающаяся въ копяхъ бахмутскаго уѣзда. Маркев. 162. *Пиріг завдовжки із аршин і соли кримки і бахмутки.* Котл. Ен. IV. 27.

Бахнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бахати. *Зараз в пицтоля вола і бахне.* Мнж. 133.

Бахта, ти, ж.—Вашта. *Як поїхав та паш Нечаєнко та од бахти до бахти.* Мет. 404.

Бахтарія, кі, ж. Изнанка кожи.

Бахтати, таю, еш, гл. Буйно расти. Подольск. г.

Бахур, ра и бахурь, ря, м. 1) Волокита, довелась, развратникъ. Котл. Ен. I. 36. *Квартал був цілий волоцюг, морзуг, мандрюх, прижениць, п'яниць і бахурів на цілий плуг.* Котл. Ен. 2)—Байструм. Шух. I. 32. 3) Мальчуганъ, ребенокъ. Желех. 4) Еврейскій ребенокъ *Ти не будеш, я не буду, а хто ж буде пити? А хто ж буде на жидівські бахурі робити?* Грин. III. 205.

Бахурка, ки, ж. Развратница.

Бахурія, ні, ж. соб. дѣти, дѣтвора, ребятишки. Бахурія его в школах. Гн. II. 28.

Бахурувати, рую, еш, гл. Прельбодѣйствовать. З другими бахурують, свої ж жінки нехай горюють. Котл. Ен. II. 28.

Бахуруватий, а, е. Охотникъ до чужихъ женъ, довелась. Черк. у.

Бахурча, чати, с.—Бахур 2, 3.

Бахурь. См. Бахур.

Бахусуватий, а, е. Имѣющій слѣды пьянства. *На виразнім хоті і бахусуватім туду його зажеврила обида.* К. Хп. 24.

Бацькати, каю, еш, гл. Толкать, тыкать. Желех.

Бацькатию, каюся, ешся, гл. Стакиваться рогами. *Вацькают ся барани.* Вх. Уг. 227.

Вацькун, на, м. Прозвище бѣлорусса. Ном. № 743.

Вацьнути, ну, неш, гл. Ударить, упасть съ шумомъ. *Вацьне астрибкі на воробля.* Вх. Уг. 227.

Вадити, чу, чинш, гл. 1) Видѣть. *За дрібними слізюньками світонька не бачу.* Метл. 21. *Бач! Вишь, вотъ. Бач, який добрий! Ми всі, як бач, народ хрещений.* Котл. Ен. I. 16. 2) Думать, полагать. Угор.

Вадитися, чуса, чинся, гл. Вадитися, встрѣчаться. *Бо вже ж мені та з милим не бачитися.* Чуб. Бачитися, сокр. бачця. Кажеться, кажись, какъ видно. *От мерщій і одвернуться одно од другого і, бачитися, а не дивляться.* Кв. *Ой, бачитися, не журуся, в тугу не здаюся, а як вийду за ворота,—од вітру валюся.* Чуб. V. 211. *Світ, бачця, широкий, та нема де прихилитись в світі одиноким.* Шевч. 75.

Вачко, кѣ, м. Имя собаки. *Дві собаки: чуйко і бачко.* Чуб. II. 154.

Вачний, в, о. Предусмотрительный. *Догадався бачний дяк,—вікном утікає.* Гол. III. 476. См. Обачний.

Вачність, ноости, ж. Предусмотрительность. *До права треба мати два мішки: один грошей, а другий бачності.* Ном. № 11446. *Мати на бачності.* Имѣть въ виду. *Матися на бачності.* Быть на сторожѣ, быть осторожнымъ. См. Обачність.

Вачно, нр. Предусмотрительно.

Вачучий, в, о. Зоркій, имѣющій острое зрѣніє. *Лисиця—то бачуча вража! одразу побачить, де сидиш.* Канев. у. *Набріжано про дієку, що вона підсліпа, а вона дуже бачуча.* Грин. I. 126. *Бачучі очі.* Константиногр. у.

Вачучий, а, е.—Вачучий. *Дай, Боже, щоб дитина була бачуча, видюща і пам'ятуща, зірка і швидка.* Мил. 27.

Вачця. См. Бачитися.

I. Ваша, пі, м. 1) Паша. Баша турецький басурманський, недовірок християнський. Дума. Ум. Башенько. *Ой миленька, миленька, відсунуся від башенька.* АД I. 164. 2) Опьяняющій напитокъ изъ молотого проса. Лебед. у.

II. Ваша, шати, с. Синъ пашн, молодой паша. *По Чорному морю молоді паша, турецьке баша, галарою гуляє... І до дієки Санджаківни прибувало.* КС. 1882. Хп. 605.

Вашенько, ка, м. Ум. отъ баша 1.

Вашмаріак, ка, м. Ротъ треугольн. съ плоскими зубьями граблей, которыми при молотбѣ отдѣляется содома отъ зерна. Мнж. 176.

Башта, ти, ж. 1) Башня. Лукаш. 110. *Змурував високу башту.* Грин I. 128. *Мисайлик—лицарь був, да як зійшов на башту, да пустив з лука стрілу.* ЗОЮР. I. 3. 2) Старая толстан ель. Шух. I. 177. Ум. Баштонька, башточка.

Ваштан, па, м. 1) Бакша. *Як уродив жє той баштан! То кавунячча оттакє, а дині оттакі!* Рудч. Ск. II. 9. 2) Родъ игры. О. 1861. XI Св. 37. Ум. Баштанчин.

Ваштаніще, ща, с. Поле, бывшее подъ бакшей.

Ваштанний, а, о. 1) Принадлежащій, относящійся къ бакшѣ. 2) баштанний дід. а) = Баштанин 2. б) Чучело на бакшѣ для отпугиванія птицъ.

Ваштанник, ка, м. 1) Хозяинъ бакши. Рудч. Ск. II 11. *Старший брат пішов служити до молодого заможного хазяїна баштанника.* МВ. III. 103. 2) Сторожъ при бакшѣ. 3) Баштанин. Боръ изъ старыхъ толстыхъ елей. Шух. I. 177. См. Башта 2.

Ваштанница, ці, ж. 1) Хозяйка бакши. 2) Работница при бакшѣ.

Ваштановий, а, о = **Ваштанний.**

Ваштанчик, ка, м. Ум. отъ баштан.

Ваштовій, а, о. 1) Башенный. Аф. 295. *Ваштова гармата.* 2) Употребл. какъ сущ.: сторожъ на бакшѣ.

Ваштовька, башточка, ки, ж. Ум. отъ башта.

Ваюра, ри, ж. 1) Большая, глубокая лужа. *Там у лісі такі баюри, що й маточки покрива.* Аф. *Їде школяр на суше, мужик у баюрі.* Рудч. I. 113. *Перевези мене, чоловіче, без баюру.* О. 1862. IX. 35. 2) Ямка въ земляномъ полу. *В хаті... усеюди баюри під ногами,—уже й не знати, коли ділюку мазано.* Г. Барв. 31. Ув. Баюрище.

Ваюристий, а, о. О дорогѣ: обильный лужами, грязный. *Ваюриста дорога.*

Ваюрище, ща, ув. отъ баюра.

Ваюс, са, м. = **Ваус.** Вх. Лем. 390.

Ваюсатий, а, о. = **Ваусатий.** Вх. Лем. 390.

Вая, бай, ж. Родъ сукна. *Я зробив собі плащ з бай.* Шейк.

Ваяння, ня, с. 1) Разсказываніе (сказка). 2) Ворожба, шарлатанство: Угор.

Ваяти, баяю, еш, гл. 1) Разсказывать. Фр. Пр. 26 *Казали б казку, баяли б байку до самого світу.* Рудч. Ск. 2) Ворожить суевѣрнымъ способомъ, шарлатанить. Угор.

Ваяница, ці, ж. Женщина, дѣлающая изъ тѣста свадебные хлѣбы. МУЕ. I. 116. (Полт.). См. Баяти.

Вгальня, ві, ж. Двѣ вбитыя въ землю колоды для выгибанія санныхъ полозьевъ. Сумск. у.

Вганий, а, о. Сложенный, свернутый. **Бганий мнж.** Складной ножъ. Шух. I. 120, 291. **Бганий замо́к.** Деревянный замокъ въ дверяхъ, отправляемый деревяннымъ складнымъ ключомъ—бганнымъ ключомъ. Шух. I. 94.

Вгання, ки, ж. Складка. *Треба перекачати рушник, а то довго лежав згорнутий та он які бгання поробились.* Пират. у.

Вгати, бгатию, еш, гл. 1) Складывать, свертывать, вить. *Ой не бгай гніздечка при дорозі.* Нп. 2) Втискивать, вникать, комкать. *Смирний, хоч у вуги бгай.* Посл. *То свитинку куплю за її гроші, то запаску, то те, то се, та все в скриню і бгаю.* Г. Барв. 292. 3) Дѣлать изъ тѣста пироги, короваи и пр. *Да чи мені да воду брати, а чи мені коровай бгати.* Лукаш. 98. *Бгайте, коровай, молодичі!* Мил. Св. 24. *Бгати пироги.* Г. Барв. 156. 4) —новб. м. Разбирать, сортировать срубленные стволы деревъ. Шух. I. 180.

Вгатию, бгатиюся, ешюся, гл. 1) Складываться, свертываться. 2) Скорчиваться, съеживаться. *Хома в куточку бгатиюся.* Бор. 26.

Вгачкій, а, о. Гибкій. Желех.

Вджілка, ки, ж. Ум. отъ бджола.

Вджіловька, бджілочка, ки, ж. Ум. отъ бджола.

Вджола, лі, ж. 1) Пчела. Употребл. также въ знач.: пчелы. *Настанє було літєчко святе; старий коло бджоли, стара з дочкою в господі.* О. 1861. VШ. 17. 2) мн. Родъ игры. Ив. 48. Ум. Бджілка, бджіловьна, бджілочка. *Люде до церкви йдуть, як бджілки гудуть.* Чуб. V, 469.

Вджолєніта, нїт, с. мн. Ласк. Пчелы. *У нас і бджолєнат тих трішєчки.* Кременч. у.

Вджолїний и бджоланїй, а, о. Пчелиный. Аф. 296.

Вджоловє, вбого, прил. въ знач. суцъ. Подать съ улья (въ прежнее время).

Вдволяний. См. Вдволяний.

Вдволяний, дя, м. Погребъ, гдѣ змной держать ульи съ пчелами, омшаникъ. См. 139.

Вдволянувати, кю, еш, гл. Заниматься пчеловодствомъ. Харьк.

Вдволята, лѣт, с. мн.—Вдволенята. Два млини, три плуги добрі і вдволята мас. Мкр. Н. 32.

Вб, меж. 1) Дѣтск. Выражаетъ гадливость. *Не руш того, бо то бе!* Какъ сущестительное: все нехорошее. О. 1862. IX. 118. 2) Подражаніе крику овцм. 3) **Ні бе, ні ме.** Ничего не понимается. *Що хоч кажи йому, а він ні бе, ні ме.*

Бе! базю-бе! меж. Призвать для отца. Вх. Лем. 390.

Вбѣхнути, ну, неш, гл.—Вбѣхнути. *Він бѣхнув в пропасть.* Гн. П. 26.

Вбѣсі, меж. Дѣтск. Упасть, повалиться.

Вбѣх! меж. Звукоподражаніе паденію или удару по чему-нибудь мягкому. *От-от догнав... І бѣх в могилу!* Шевч.

Вбѣхи, хів, м. мн. 1) Черина, подушки (преимущественно у еврейскихъ). *Жидівські бѣхи.* 2) Внутренности. *А сто дідків у твої бѣхи та печінки!* (Брань). Бѣхи відбити, надсадити. Отбити бока. Сюди на нулаки лий ближче,—я бѣхи вам надсажу. Котл. Ев. II. 15. 3) Удары. *А Хома знай його бѣхами годує.* Кв.

Вбѣхнути, ну, неш, гл. 1) Бросить сильно (о массивномъ). *Як бѣхнув його об землю!* 2) Ударить. *Ти, кає, був середнього, а я ще крайнього! та уять таки цигана як бѣхне!* Драг. 127. 3) Упасть, броситься съ шумомъ (о массивномъ). Мж. 113. *Погасив світло та й бѣхнув на ліжко.* Кв. *Попада і бѣхнула в горища.* Мж. 77. 3) Выстрѣлить. Драг. 201. *Як напне стрілець тетіку, як бѣхне—устрелив.* Рудч. Ск. II. 83.

Вбѣхнутися, нуси, нешся, гл. Упасть, шлепнуться. *Він як бѣхнувся об поміст, так і брязнув, і задрвенів.* Стор. I. 66.

Вбраний, а, е. Бобровый. *Рукав ббраний омоту в ріці Каялі.* Шевч. (Подражаніе подлиннику Слов. о Полк. Игор, гдѣ стоитъ: „омоту ббрани рукавъ въ Каяль рѣцѣ“).

Вбўла, лі, ж. Толстая синяя бумага, въ которую заворачиваютъ сахаръ. Мил. М. 99. См. Бўла.

Вв! меж. Подражаніе протяжному удару колокола.

Ввзвонь, вня, м.—Ввзвъ. *Ввзні! ніч-мелники! пеньки головаті!—закричить.* Мир. ХРВ. 87.

Ввзвъ, ад, м. Олухъ, болванъ, простофиля. *Який бо ти ввзвъ!* Шевч.

Ввзга, ел, ж. 1) Пойло для скота, собакъ, болтушка изъ муки, разведенной въ водѣ. Шейк. 2) Колонна? См. Белька. *Ой піду я до церкви та стану за ввзку, позираю раз на попа, а тричі на ввжу.* Гол. IV. 493.

Ввзнання, ня, с. Звонъ въ одинъ колоколъ (раздѣльный). Харьк.

Ввзкати, каю, еш, гл. 1) Звонить раздѣльно въ одинъ колоколъ. *Ходім до церкви, бо вже почали ввкати.* 2) Пороть дичъ, говорить чепуху. *Чорт зна, що ти ввкаси.*

Ввзкати, ну, неш, гл. одн. в. отъ ввзнати. *Піду, по його душенці ввкну хоч раз.* Маркв. 56. *Первий дзвін до сповіді ввкнув.* Мж. 105.

Ввхати, хаю, еш, гл. Ударять глухо. Вх. Лем. 390.

Ввхнути, ну, неш, гл.—Вбѣхнути. *Він її поді тією паляницею як ввхне по плечат.* Драг. 173.

Ввговатий, а, в. Ворчливый, сварливый, грубый. Вх. Зн. 2.

Ввга, гя, ж. Клевецъ, родъ кирки для тесанія камня. Вх. Зн. 3. Желех.

Ввгар, ра, м. Палка. Вх. Зн. 3. Ум. Бгарин. Шух. I. 100. См. Бгарь.

Ввгарник, ка, ббгарош, ша, м. Бродяга. Желех.

Ввгас, са, м. Безпутникъ, негодникъ. Желех.

Ввгѣря, рі, ж. 1) Большая пастушка палка. Киев. См. Бгарь. 2) Бранное: говорится о высокихъ ростомъ, но глухихъ. Кременч. у.

Ввгѣчати, чаю, еш, гл. Пѣть козлинымъ голосомъ. Желех.

Ввговіти, нб, нш, гл. Мычать, блеять. Желех.

Ввдвн и ббдзін, на, м. Безмѣнъ. Кременчуг. у. Канев. у.

Ввдрак, ка, м. Линка майскаго жука. Вх. Лем. 390.

Ввдратий, а, в. Широкобедный, съ развитыми бедрами. Рудч. Чп. 255. *Ідуть воли дорогою та все бедратій.* Мет. 455.

Ввдрик, ка, м. 1) Значеніе непонятно; употребл. въ щедріці: *Щедрик-бедрик! дайте вареник.* Чуб. III. 477. См. вѣ

томъ же значенні бєдриц. 2) Дай Боже и на бєдри! Дай Богъ и въ будущемъ. Сквир. у. 3) Насѣ. = Сонечко, Coccinella. См. Без-
ария.

Бєдрінець, **ниця**, м. Раст. а) Pimpinella Saxifraga. ЗЮЗО. I. 131. Нх. Пч. I. 12. б) Peucedanum Cervaria sissop. ЗЮЗО. I. 131. Гнає пікную на курдимон, лю-
бисток, пїжмо і бєдринець. Мкр. Г. 69.

Бєдрѣ, **рѣ**, с. 1) Бєдро. Посаджу тя за бєдрами, обв'язу тя тороками. Гол. I. 120. 2) Глати на бєдра вєрки. Вдвоємъ х'ять верхомъ на одной лошади. Подольск. г.

Бє-єі межє. Подражаніє крику овця, ко-
зы. Чуб. III. 84.

Бєз, **ву**, м. Сирень. Як гарно зацвіє бєз. Шейк.

Бєз, **пред.** 1) Бєзъ. Як рибі бєз води, так черню бєз манасирия. Ном. № 206. Бєз нічого. Ни съ чѣмъ. Так і зосталась бєз нічого. 2) Чрезъ. Кіт вискочив бєз вікно. Волян. г. Вєдут мене бєз село. Гол. I. 143. Ой втікала Бондаріані бєз вишневі сади. Гол. По причинѣ, благодаря, в'яз-ла. Ой оронила я віночок, бєз с'єй дурний розумочок. Чуб. V. 335. Бєз дощ орати не можна. Каменец. у. Вь про-
долженіє, вь теченіє. Бєз два рочка го чєкала. Гол. I. 83. Бєз літо моя дочка була у наймах. Каменец. у.

Бєзб'єрвий, **а**, **є** 1) Бєзцвєтний. 2) Не им'ючий ворсы (о сукні). Волян. г.

Бєзб'єтченко, **ка**, м. Виб'єрачній сынъ. К. Досв. 160. А ти грїх мій спокутуєш в людяхъ сиротою, бєзб'єтченком. Шевч.

Бєзбач, **нар.** Бєз цѣли, какъ попало, вь бєзпорядкѣ, вь разбродѣ.

Бєзбєрєгий, **бєзбєрєжний**, **а**, **є**. Бєз-
брєжний. Він дєє блукає... на бєзбєрєж-
нім морі. Левцв. I. 198.

Бєзбєш, **нар.** = **Бєзбач**. Чєреда пішла бєзбєш. Мнж. 176.

Бєзбитниця, **цї**, ж. Употребл. вь бран-
номъ выраженіи: щоб тебе бєзбитниця побила!

Бєзбідний, **а**, **є**. Бєзбідний.

Бєзбідко, **нар.** Бєзбідно.

Бєзбєлітний, **а**, **є**. Бєзпаспортный. А писарь маленький... по чєтвертні з бур-
лак взище, бо всі бєзбєлітні. Чуб. V. 1012.

Бєзбожний, **а**, **є**. Бєзбожний, жестокий,
алой, не боящійся Бога. Бєзбожні басур-
маки набгали. Дума. Бєзбожні ушкали
налетіли. Дума. Грода бєзбожного не ви-
дїл. Чуб. III. 342.

Бєзбожник, **ка**, м. Бєзбожникъ, не
признающій Бога. К. Псал. 59.

Бєзбожницький, **а**, **є**. Приналежащій,
свойственный бєзбожнику. І стали робом
їх бєзбожницькимъ ходити: служили ідо-
лам... К. Псал. 246.

Бєзбожництво, **ва**, с. = **Бєзбожність**.
То я вашихъ грїхїв на с'єй пай не беру
и не приймаю: черезъ ваше бєзбожниц-
тво славу лицарську теряю. К. МБ.
XII. 277.

Бєзбожниця, **цї**, ж. Бєзбожница. МВ.
II. 142.

Бєзбожність, **ности**, ж. 1) Бєзбожіє.
2) Жестокоєть, злоєть, немилосердіє. Війна
є кровавихъ ризахъ тут, за нею рани,
смерть... бєзбожность... Котл. Ев.

Бєзбожно, **нар.** Бєзбожно, жестоко.

Бєзбожий, **а**, **є**. Не им'ющій бока.
Пройди лишень, Іване, по хатї—чи не
кривий да не горбатий, чи не слїпий да
не бєзбожий. Чуб. IV. 60.

Бєзболісний, **а**, **є**. Безжалостный, не-
чувствительный. Там такий бєзболісний
чоловік, що йому до чужого лиха бай-
дує.

Бєзбородий, **а**, **є**. Бєзбородый.

Бєзбородько, **ка**, м. Чолов'єкъ не им'ю-
щій борода.

Бєзбо'язь, **яз**, с. Бєзстрашіє, отвага,
бєзбоязненность.

Бєзбоязний, **а**, **є**. Бєзстрашный, отваж-
ный, бєзбоязненный.

Бєзбоязно, **нар.** Бєзстрашно, бєзбояз-
ненно.

Бєзбулавний, **а**, **є**. Не им'ющій, ли-
шений булавъ. Якого,—кажуть,—чорта
чекатимем, поки нас візьмуть шаблею
є бєзбулавним нашимъ гетьманом. К. ЧР.
345.

Бєзвартий, **а**, **є**. Не им'ющій цѣн-
ности. Желєх.

Бєзвартність, **ности**, ж. Отсутствіє
цѣнности. Желєх.

Бєзвєрхий, **а**, **є**. 1) Не им'ющій вер-
шини. 2) Не им'ющій крыши. Тяжко
матір покидати у бєзвєрхїй хатї. Шевч.
3) О зданїи: не им'ющій трубы. Аф.

Бєзвєрхки, **кіє**, м. мн. Раст. Veronica
Chamaedryz L. ЗЮЗО. I. 141.

Бєзвєсельний, **а**, **є**. Лишений веселѣ.
Бєзвесєльні галєри. К. МХ. 15.

Бєзвїводно, **нар.** Постоянно, бєзпро-
рывно. У нашого кравця бєзвїводно ро-
бота є. Волч. у.

Бєзвини, вини, ж. м. Дикія, незаселенні мѣста. Каменец. у.

Бєзвинний, а, в. Невинновий, неповинний. К. Псал. 21. *Не несе Бог нікого, хто б свідітелем був моєї безвинної смерті.* Кв. *Погибає безвинна людина.* Грин. I. 68.

Бєзвинність, ности, ж. Невинновість, невинність, неповинність. Левинц. I. 541.

Бєзвинно, нар. Безь вини, неповинно. *Бєзвинно гнали мене дуки.* К. Псал. 286. *Кров християнську бєзвинно проливав.* АД. I. 179.

Бєзвиходно, нар. Не виходя, бєзвиходно. *Там я бєзвиходно й сидів.* Кв.

Бєзвіддє, дя, с. Безводіє, недостатокъ воды. *Бо як тяжко на бєзвідді рибі пробувати, так тяжко на чужині бєзвідному проживати.* Нп *Припало на бєзвідді, на бєзхліб'і пропадати.* АД. I. 118.

Бєзвідний, а, в. Безводный. *Хиба росте папірус уз болото і рогоза в бєзвідній суші?* К. Юв. 18. *Побило мене в полі три недолі: перша доля бєзхлібна, друга доля бєзвідна.* АД. I. 111.

Бєзвідхідний, а, в. Безотлучный. **Бєзвідходно, нар.** Безотлучно.

Бєзвік, жу, м. Вѣчність. Употребл. въ формѣ: на бєзвік — на вѣчніи времена. *Пішов бєс на бєзвік.*

Бєзвікий, а, в. О досудѣ: бєзь крышки. *Бєзвіка бодня.*

Бєзвілля, ля, с. Угнетеніє, неимѣніє свободи. *Се пряме бєзвілля.* Ном. № 1330.

Бєзвільний, а, в. Угнетенный, лишєний свободи.

Бєзвільно, нар. Не имѣя свободи. *Бєзвільно їй було і за ворота вийти.*

Бєзвіря, р'я, с. Бєзвѣріє. *Віра і бєзвір'я.* Щог. В. 109.

Бєзвісти, нар. Нєзавѣстно гдѣ. *Пропав чоловік бєзвісти.* *Олень бєзвісти пропав.* Щог. Сл. 67.

Бєзвістий, а, в. Бєзвѣстный, нєзавѣстный, невѣдомый. Мир. Пов. I. 153.

Бєзвістно, нар. Бєзвѣстно, невѣдомо. *Дєсь дівєя бєзвістно.* Волч. у.

Бєзвість, тє, ж. 1) Нєзавѣстность. 2) Нєзавѣстныя мѣста. невѣдомыя мѣста. *Смертє, смертє! їди на лєса. їди на бєзвєсть, їди на морє.* Чуб. III. 180. *Забіє у бєзвісти.* Фр. Пр. 37. *Щєзни, бїдо, в бєзвісти.* Фр. Пр. 51. *Знай: пропадє бєз-*

вєстями вєя журба. Млак. 55. *Сила і воля, правда і сила в бєзвєстях пропали.* Млак. 121.

Бєзвѣтря, р'я, с. Бєзвѣтріє, затиш'є, штиль. Ком. I. 41. *Настало бєзвѣтря: млики не мелють — і борощина нємає.* Полт.

Бєзвѣчний, а, в. Вѣковѣчный, бєзконєчный. *Твої сєстри — зорі бєзвѣчїї по-їд небом попливуть, засяють.* Шевч.

Бєзвѣчно, нар. Вѣковѣчно. **Бєзвладний, а, в.** Бєзсильный, слабый, немощный. Желєх.

Бєзвладність, ности, ж. Бєзсильє, слабость, немощность. Желєх.

Бєзводний, а, в. Безводный. *Нужу світлом в киргизькїм бєзводнїм і бєзлюднїм степу.* Шевч. (О. 1862. X. 5).

Бєзволосий, а, в. Безволосый.

Бєзвѣтний, а, в. Лишений привлекательности, неспособный дать удовольствіє. *Що новє,—то заклопочє тїльки спєрнїю; а що старє, то вжє такє старє будє, такє знаємє та бєзвѣтнє.* МВ. II. 197.

Бєзвусий, а, в. Безусый, не имѣющій усовѣ.

Бєзвухий, а, в. 1) Не имѣющій одного уха или обоихъ. *Чого цє ваша собака бєзвуха?* Полт. 2) О посудѣ, иглохъ: не имѣющій ушка. *Бєзвухий горщик.* *Бєзвуха голка.*

Бєзгласний, а, в. Безгласный. *Був нїний я і бєзгласний.* К. Псал. 10.

Бєзглуздий, а, в. Безтолковый, бєзмозглый, бєзсмыслєнный. Левинц. I. 257. *Бєзглуздий як синиця.* Посл.

Бєзглуздіти, дію, єш, гл. Глузѣть, дурѣть. *Що-разу він усе бєзглуздіє.*

Бєзглузда, дя, с. Бєзтолковость, глупость, непонятливость. *Напало на його такє бєзглузда, що нічого не оторопає.* Полт.

Бєзгоділля, лі, ж. Безкорница. Харьк.

Бєзголовий, а, в. 1) Не имѣющій головы. 2) Безумный, бєзсмыслєнный. *Мовчати б вам, то й то б вжє був разум: здавалося би, що й ви не бєзголови.* К. Юв. 28.

Бєзголов'я, в'я, с. 1) Бѣдствіє, нещаст'є, горє, погибєль. *Бєзголоє'я та короткий вїк на нєбє.* Ном. № 3704. *Нам на здоров'я, а тобї на бєзголов'я.* Ном. № 3703. *Нехай він лютує... Поки бєз-*

голою я ворон прокричить. Шевч. 2) Иногда въ видѣ шутки называютъ шапку безголов'ямъ: *Десь тут було мое безголов'я.* Ш. 42. Ум. Безголов'ячко. МВ. (О. 1862. Ш. 42).

Безголубсий, а, е. 1) Не имѣющій глаза, безголубый. О. 1862. V. 26. *Де там йому, співати—він зовсім безголубий.* 2) Безгласный.

Безгоміння, ня, с. Безмоявіе. *На місцеві спокон-віку безвітря, безгоміння.* Ком. I. 41.

Безгрівий, а, е. Не имѣющій гривы, безгривый.

Безгрівний, а, е. 1) Безгривный. Левинц. I. 540. 2) Не имѣющій денегъ, безденежный. *Ми зовсім безгрівні: ні грохів, ні грошей не маємо.* Лубен. у.

Безгрівня, ня, с. 1) Безгрівіе, безгрівность. 2) Безденежье. Чуб. I. 232. *Безгрівня прокляте.* Шевч. (О. 1861. X. 46).

Безгроше'я, в'я, с. Безденежье.

Безгубий, а, е. Не имѣющій губъ.

Безгубий, а, е. 1) Безхвостый (о птицахъ). 2) Хата безгуба. Хата безъ стѣнъ. Мирг. у.

Безгрунтий, а, е. 1) Не имѣющій усадебной земли. 2) Безземельный.

Безгрунтобий, а, е. Безпочвенный, неосновательный.

Безгрунтово, нар. Безпочвенно, неосновательно.

Бездбний, а, е. О посудѣ: не имѣющій дна, бездонный. *Безденний горщик; безденна миска.* Канев. у.

Бездзвінний, а, е. Не имѣющій колокола. *Андрієвська церква в Київі бездзвінна.* 2) Безъ колокольного звона. *Рання служба по деяких місяцъ буває бездзвінна.*

Бездзвінно, нар. Безъ звона колоколовъ. *Ного поховано бездзвінно.*

Бездиханний, а, е. Бездыханный. *Кругом тебе простяглась труном бездишанним помарнілою пустиня.* Шевч.

I. Безділля, ля, с. 1) Бездѣліе, праздность. 2) Лѣтний, лѣтняка. Грин. Ш. 61. *Доню ж моя, доню, да якъ ти ледащо... да якъ ти безділля!* Чуб. V. 905. *Не смійся ти, ледащо, не смійся ти, безділля.* Мил. 74. 3) Мелкія пустячныя вещи, пустяки, бездѣлица. Мкр. Н. 4. *Осміючку пропила, клубки на потмілля,—*

нехай тое не лежить у скрині безділля. Н. п. *Убрав бабу в усяке безділля.* Грин. Ш. 342. *Всяке ділля безділля.* Мил. М. 63.

II. Безділля, ля, с. Бездолье, несчастье (отъ слова доля). *Як твоя, доню, доля, то накуштує чоловік і поля, а як безділля, то продасть і подвір'я.* Ном. № 1661. *Ой піду ж я по подвір'ю та заплачу по безділлю.* Бал. 12

I. Бездільний, а, е. Лѣтний. *Я думала: дожду донки собі помочниці; я тебе дождала одну, да й ту бездільную.* Чуб. V. 1202.

II. Бездільний, а, е. Несчастный, бездольный. *Ой зйду я на гроньку та гляну по поділля, що усім людям зороче живеться, тільки я молод бездільний.* Чуб. V. 1016.

Бездільний, ка, м. Лѣтний: бездѣтельный. Желех.

Бездільність, ности, ж. Бездѣтельность. Желех.

Бездітний, а, е. Бездѣтный. Ном. № 1620. *Плач, Україно, бездітна вдовиче.* Шевч. *Тітка була бездітна.* МВ. (О. 1862. Ш. 48).

Бездітник, ка, м. Бездѣтный человекъ. Вх. Зв. 2.

Бездітниця, ці, ж. Бездѣтная женщина. Вх. Зв. 2. К. Бай. 15.

Бездітність, ности, ж. Бездѣтность. Желех.

Бездільний, а, е. Бездѣтельный. Башт. 159.

Бездоганний, а, е. Безупречный. Желех.

Бездоганність, ности, ж. Безупречность. Желех.

Бездоганно, нар. Безупречно.

Бездолець, льця, м. Несчастный человекъ. Желех.

Бездолля, ля, с.—II. Безділля. *Усім людям хороше живеться, а я плачу по бездоллі.* Чуб. V. 525.

Бездольний, а, е.—Бездільний. *Ой ойди, ойди, дівчино бездольна!* Чуб. V. 696. *Бездольна година.* Відствие, несчастье. *Бували колись престопаки лігодні, бездольні години.* Макс.

Бездольник, ка, м. Несчастный, безталанный человекъ.

Бездольниця, ці, ж. Несчастная, безталанная женщина. Ум. *Бездольниця. Моя*

дочка—*безмаланочка і бездольничка*. Чуб. V. 753.

Бездольність, ности, ж.—**Безділля** 4. Желех.

Бездомок, ж, м. Бобыль. безпріютный человекъ.

Бездонний, а, в.—**Везодній**. *Над Летою бездонною та каламутною*. Шевч. Утопила в бездонну криницю. Чуб.

Бездоріжжя, бездорожжя, ж, с. Отсутствіе дороги. бездорожье, распутица. (Вгледу въ стени)—одно *безтиття*, друге *безіжжя*, третє—*бездорожжя*. АД. I. 335. *Пшов та й устїлки погубив у гряді—таке бездоріжжя*. Черк. у.

Бездраж, ж, м. Насѣк.—**Сонечно**. *Socinella septempunctata*. Вх. Пч. I. 5. См. Бедри.

Бездруб'я, ж, с. Отсутствіе, недостатокъ дровъ. Зміев. у. Въ харьк. у. бездруб'я, с.

Бездұхий, а, в. 1) Не имѣющій запаха. 2) Малодушный.

Бездұшний, а, в. Неодушевленный, бездыханный, безжизненный. Чуб. II. 245. *Я ж мов дерево бездушне, мов глухий не чую*. К. Псал. 93. *І Ремула по лобу жигє! Хвастун бездушний повалився*. Котл. Ев.

Беземстний, а, в. Не мстящій, не мстительный. *Славим Бога беземстного, що народився для нас многих*. Чуб. III. 374.

Безціний, а, в. 1) Безцѣнный, безоцѣстный. *Ото вже безцѣна дївка,—нікого не стидається*. Брацл. у. 2) Похабный. *Безцѣні пісні.—Як побачите, що вона дуже безцѣна.... то не давайте дрюкувати*. Шенч („Україна“, 1907, II. 145).

Безцѣник, ж, м. Безстыдникъ. А ти, безцѣнику, не стидаєсиш і дїєшат. Брацл. у.

Безцѣність, ности, ж. Безстыдство.

Безцѣно, нар. Безстыдно.

Безжальливий и безжальсний, а, в. Безжалостный, неосстрадательный, неимѣющій сожалѣнія.

Безжівний, а, в. Безжизненный, мертвый. *Краса безжівна*. Щог. В. 64.

Безжівність, ности, ж. Безжизненность. Желех.

Безжұрний, а, в. Безпечальный, веселый.

Безжұрно, нар. Безпечально, весело. *Весело мені жилило, безжурно*. Г. Барв. 526. *Дїкаво їй було, з чого так безжурно, так весело молотники смїялися*. Г. Барв. 308.

Беззаконний, а, в. Беззаконный. Чуб. I. 85. *Укажу я беззаконним твої праведні путі*. К. Псал. 16.

Беззаконник, ж, м. Беззаконникъ, преступникъ. *Зараз же бумагу посилає, щоб беззаконника такого то схопити*. Гл16.

Беззаконно, нар. Беззаконно.

Беззаконія, н, с.—**Беззаконство**. *І рождає беззаконія на громадське безголов'я*. К. Псал. 13.

Беззаконство, ж, с. Беззаконіе. *Держиш ти старого беззаконства, ти думаєш, як думали поганці*. К. Іов. 49.

Беззахистний, а, в. Безпріютный. *Беззахистні люди, що з голоду мруть*. Мир. ХРВ. 348.

Беззахитаний, а, в. Беззащитный. *Дай пригніченому радість, беззахитному одраду*. К. Псал. 171.

Беззбрійний, а, в. Безоружный. Желех.

Безздоровний, а, в. Болѣзненный, хилый, не имѣющій здоровья, безсильный. *Таке безталанне та безздоровне*. Чигир. у. *Еона така безздоровна: ніякої роботи важкої не може робити*. Козелец. у.

Безздоров'я, в, с. Отсутствіе здоровья, безсиліе, хилость. *Оттак то,—каже (втікач з Азова).... в чистому степу одно беззлїб'я, а друге беззіддя, а третє безздоров'я*. КС. 1882. XII. 502.

Безземельний, а, в. Безземельный. Шевч. (О. 1862. VI. 19).

Безземельник, ж, м. Человѣкъ, не имѣющій землі. Г. Барв. 448, 455.

Беззубий, а, в. Беззубый, не имѣющій зубовъ. *Ном. № 6667. Сїда, ряба, беззуба, жоса, розхристана, простоволоса*. Котл. Ев.

Беззіменка, ж, ж. Доска толщиною менше вершка, во толще шалевки.

Беззім'я, ж, с. Отсутствіе лица, голѣд. *Одно безтиття, друге безіжжя*. АД. I. 335.

Беззірний, а, в. Безнаказанный. *Безкарні боги*. О. 1861. I. 94.

Беззірність, ности, ж. Безнаказанность. Желех.

Беззірно, нар. Безнаказанно.

Безкебѣтний, а, в. Неспособный, немѣлый. *Він зовсім безкебетний чоловік*. Київ. у.

Безкебѣття, т, с. Неспособность.

Безклѣпкий, а, в. Безтолковый, при-

дурковатий. *Він якийсь безклемний*,— сказано, десятої клемки в голові нема.

Везклопотний, а, в. Не иміючий забот, неозабочений, беззаботний.

Везклопоття, ти, с. Отсутствие забот, хлопот. *Несподівана розкіш, безклопоття і спокій заколихали її як малу дитину.* Левниц. I. 227.

Везклубий, а, в. Іміючий слабо развити или поврежденны бедра. *Безклубий від.*

Везколірний, а, в. Безцвітний.

Везконечне, нар. Везконечно.

Везконечний и безконішний, а, в. Везконечный. *І немає злону по всій землі безконечний веселого дому.* Шевч. **Безконішна писанка**—**Безконечник** 2. Сим. 233.

Везконічник и безконішник, ка, м 1) Родъ узора на писанкѣ—спираль. 2) Писанка съ такимъ узоромъ. КС. 1891. VI. 370. 3) **Писати безконішником.** а) Разрисовувать писанку узоромъ въ видѣ спирали. б) Писать везконечно. *Коли б я була письменна, я б до тебе безконечником листи писала, що дня посилала.* МВ. I. 50.

Везконішниця и безконішниця, ці, ж. 1)—**Везконечник** 2. 2) Сказка, везконечно повторюема черезъ соединеніе конца ея съ началомъ.

Везкоровайний, а, в 1) О свадьбѣ: безъ соблюденія свадебныхъ обрядовъ. 2) О лицѣ: вступившій въ бракъ безъ свадебныхъ обрядовъ. 3) О дѣтяхъ: зачатый до брака. *Ном. № 8832.*

Везкоровайчукъ, кі, м.—**Везкоровайний** 3. *Ном. № 8832.*

Везкобий, а, в. Не иміючий кость. *Шейк. Безкоста дівка.*

Везкостий, а, в. Не иміючий костей, безкостный. Чуб. I. 314. *Говорить язык безкостий та договориться до одного конца.* *Ном. № 1123.* *Бугай безкостий перепливе Дунай безкостий.* (Заг. п'явка).

Везкрай, а, в. Безпредѣльный, безграничный. *Згадаю те лихо, степи ті безкраї.* Шевч. *І тепер мені так і скитаться широкий степ безкрай.* МВ. I. 61.

Везкрайний, а, в.—**Везкрай.** *Степ безкрайний тонке в малі.* Щог. В. 151.

Везкрайність, ности, ж. Безпредѣльность, безграничность: Желех.

Везкрилий, а, в. Не иміючий крильєв, безкрылый.

Везкритичний, а, в. Не провѣренный критиком, лишеньный критики. К. Кр. 34.

Везкритичність, ности, ж. Отсутствіе критики. К. Кр. 13.

Везлад, ду, м.—**Везладдя.** *Природа не змогла з недугого боротись, із безладом духовним і тілесним.* К. МХ. X. 39.

Везладдя, дя, с. Безпорядокъ, разладъ, несогласіе, неурядица, анархія. К. ЧР. 9. *У нас безладдя було таке що й Гоже! Лебед. у. У товаристві лад,—усяк тому радіє; дурне безладдя лихо діє.* Гліб. 4.

Везладний, а, в и **безладний, а, в.** Безпорядочный; не иміючий порядка, анархическій.

Везладно, нар. Безпорядочно, въ безпорядкѣ.

Везлапий, а, в. Не иміючий лапъ. *Шейк. 216.*

Везлистий, а, в. Не иміючий листьєвъ, безлиственный. *Садок вже безлистий.* МВ. II. 134. *Безлиста акація.* Левниц. I. 91.

Везлистявий, а, в.—**Везлистий.** *Бузина безлистява.* Харьк.

Везліній, а, в. Безстыжій, неприличный. Шейк.

Везлічник, ка, м. Безстыдникъ. Шейк. **Везлік, ку, м.**—**П. Везліч.** *Безлік водяник тварин.* Щог. Сл. 91. *Безліки потоки.* Щог. Сл. 67.

Везлісий, а, в. Безлісный. *Безліса сторона.* Золотон. у.

Везлісія, ся, с. Безлісная страна, безлісьє. *А тут починається вже скрізь безлісія.* Золотон. у.

Везлітний, а, в, безлітній, а, а. 1) Вѣчный. Чуб. III. 11. 2) Неизвѣстной давности, очень старыѣ. *Безлітний дід.*

І. Везліч, нар. Множество, безъ счету. *Ось море в тебе широко-просторе, там безліч гаду, безліч риботвору.* К. Псал. 237.

II. Везліч, ці, ж. Множество, безчисленное множество. *Літа його—безліченна безліч.* К. Іов. 81. *От і лічи таку безліч!* Ком. I. 50. *Як нам назвати ту безліч усяких мук, що в нас приймали мученики і мучениці за своє рідне слово?* К. Хп. 126.

Везлічно, нар. Вѣ безчисленномъ множествѣ. *Велике він і несказанне творить, він безлічно дива свої являє.* К. Іов. 12.

Везлусий, а, в. Не иміючий чешуи. *Безлуска риба в'юм.* Київ.

Везлюддя, дя, с. Безлюдіє, отсутствіє

людей. Ном. № 9798. *На безлюдді й Хома чоловік. Посл. Покинь її хоть на старість, хоть на чужім полі на безлюдді.* Шевч.

Безлюдень, дня, м. = **Безлюдько.**

Безлюдний, а, в. Безлюдный. К. Досв. 103. *В степу безлюднім.* Шевч.

Безлюдник, ка, м. Отшельник. К. МХ. 17.

Безлюдити, нію, еш, гл. Дѣлаться безлюднымъ. Желех.

Безлюдно, нар. Безлюдно.

Безлюдувати, дуо, аш, гл. Быть безлюднымъ. Верхній город після хмельницьки безлюдував. К. ЧР. 63.

Безлюдько, ка, м. Нелюдимъ. *Ото безлюдько не хоче з людьми ні випити, ні згзсти.* НВолын. у.

Безмалъ, нар. Безъ малаго, почти. *Безмалъ не двадцять.* Шейк.

Безмістий, а, в. Безцѣтный (о лошадахъ). *Ця коняка від старости стала якась безмаста.*

Безматень, тѣж, м. Рой пчелъ безъ матки. Полт.

Безматерній, я, в. Лишений матери, сирота безъ матери. *І не одну безматірню дитину від болести лихоті рятувала, збирала сирот в затишну хатину.* К. Бай. 138.

Безматній, я, в. Не пмѣюцій матки. *З тій пасіки мало добра: вуліки все безматні.* Лохв. у.

Безматок, тѣж, м. = **Безматень.**

Безмежний, а, в. Безграничный, безпредѣльный. Желех.

Безмежність, ности, ж. Безграничность, безпредѣльность. Желех.

Безмін, на, м. Безмѣвъ. *Безмін да терези.* К. ЧР. 71. Ум. **Безмінчик.** Ув. **Безмінчике, безмінчина.**

Безмір, ру, м. = **Безмір'а.** Желех.

Безмірний, а, в. Безіриный, неизмѣримый, безпредѣльный. Стор. М. Пр. 166. *Небо безкрає та безмірне.* Ком. І. 20. *Безмірна далечина.* Ком. І. 51.

Безмірно, нар. Безірирно, неизмѣримо, безпредѣльно.

Безмір'я, р'я, с. Неизмѣримость, безпредѣльность, безграничность. Щог. В. 109. *У блажитному безмір'ї сонце плине і палає.* Щог. В. 40.

Безмісячний, а, в. Безлунный. *Безмісячна ніч.*

Безмилі'я, н'я, с. Время безработицы на мельничѣ. *Як безмилі'я хлиба, тоді нішким од пака змелем людського.* Черниг. *Оце в нас безмилі'я: вітру немає.* Пирят. у.

Безмовний, а, в. Нѣмой, безмолвный; молчаливый. *Воли... безмовні.* К. Дз. 193. *Нічого не говорить, як мрець безмовний.* Г. Барв. 535. *Шле на перед робити своїх безмовних.* К. МВ. XII. 269. *Вона показалася зовсім не такою тихою і безмовною, якою вона вдавала себе.* Левиц. І. 294.

Безмовий, а, в. Нѣмой. *Син його, недоросток безмовий.* К. ПС. 61.

Безмовно, нар. Молча. *Безмовно сиділи.* МВ. III. 32.

Безмовкий, а, в. 1) Не имѣюцій мозга. *Безмозге, безмозке усе море виплаває.* (Заг. пльвак). Ном. № 98, стр. 293. 2) Безмозглий, глухий. *Плюгає безмозкий.* (брань). МВ. (КС. 1902. X. 152).

Безна, ни, ж. Запущенное поле, дурное неудобное мѣсто. Ковел. у. Отсюда: *забезнити поле*—запустить ниву.

Безнадійний, а, в. Безнадежный. *Безнадійна неволя.* К. Кр. 31.

Безнадійність, ности, ж. Безнадежность.

Безнадійно, нар. Безнадежно. Ком. І. 54.

Безнадія, дії, ж. = **Безнадійність.** Св. І. 128. *В очач безнадія світитсья.* Св. І. 215.

Безнапасний, а, в. Не збавлюцій горя, запасти, счастливый. *Як то слухати легкі речі безнапасного щаскині при своїй лихій годині.* МВ. II. 135.

Безнапасно, нар. Не знавъ, горя, счастливо.

Безнащадний, а, в. Не имѣюцій потомства, безпотомный. См. *Нащадок.*

Безневинний, а, в. Невинный, неповинный, невиноватый. *Безневинних б'ють.* Мир. ХРВ. 202. *На мене молоді, безневинну неслава.* Чуб. V. 279.

Безневинність, ности, ж. Невинность, неповинность, невинность. *Хто вже був у бувальцях, то зараз і зробив так, не стоваячи на безневинність свою.* МВ. II. 191.

Безневинно, нар. Невинно, безъ вини. Мир. ХРВ. 278. *Ближких сусідів хліба й соли безневинно збавляв.* АД. І. 187. *Въ слѣдующей пѣснѣ варѣчіє это употреблено, кажется, въ значеніи: не безъ ви*

ны, не повинно, какъ и должно быть, судя по составу слова: *Стали отцеву й немичу молитву забувати, тоді їх став Господь безпачинно карати.*

Безпачинний, а, о. Безпачинный. Мярг. у. Слов. Д. Эварн.

Безпачирно, нар. Безпачрно. Він безпачирно пив. Мярг. у. Слов. Д. Эварн.

Безпачий, а, о, 1. Безпачий, не имѣющій одной или обѣихъ ногъ. Чуб. V. 65. 2. О лошадахъ: слабый на ноги. *Безпачий кінв.*

Безпачий, а, о. Не имѣющій носа, безносый. *Де багато баб, там дитя безносе.* Ном. № 6667.

Безпачько, ка, м. Человѣкъ, не имѣющій носа.

Безпачинний, а, о. Беззащитный. К. МБ. XII. 266. *Обороня сиріт безпачинних.* К. Юв. 61.

Безпачинність, ности, ж. Беззащитность. Желех.

Безпачинний, а, о. Беззвучный.

Безпачинно, нар. Беззвучно. *Я ледві дочула: безпачинно такечки вона гомонила.* МБ. II. 199.

Безпачинний, а, о. Безотвѣтный.

Безпачинність, ности, ж. Безотвѣтность. *Усе хлопчик приймав мовчки. Здається, то тая безпачинність дразнила хазяїна ще більш.* МБ. III. 80.

Безпачинний, а, о. Безотрадный. *Христя мовчала, слухаючи безпачинне материнке зітхання.* Мир. Пов. I 121.

Безпачий, а, о. Безглазый. *Безпачий фортуна.* Котл. Ев.

Безпачинний, а, о. Необоснованный. Галиц.

Безпачий, а, о. О колосьяхъ: безъ остей, безъ усювъ. *Безпачий пшениця.*

Безпачинний, а, о. Необытный (отъ глагола сягати).

Безпачинний, а, о. Безпощадный. К. Бай. 81. *Безпачина, вѣкъ немилостива орда.* К. Дз. 81.

Безпачинність, ности, ж. Безпощадность. К. МБ. II. 118.

Безпачинно, нар. Не щади живота, нещадно. *Замолоду белошадно пив горілку.* Харьк.

Безпачько, ка, м. Черняк и безпачько, ка, м. Шейк. Человѣкъ, не имѣющій одного или нѣсколькихъ пальцевъ; безпальчый. Аф.

Безпачький, а, о. Безпальчый. Аф. 297.

Безпачинний, а, о. 1) Имѣющій слабую память, безпамятный, забывчивый. Шейк. 2) Находящійся въ безпамятствѣ: *Гаркуша висажує у вікно безпачинну стиничку і сам счеза.* Стор. П. 241.

Безпачинтя, та, с. Безпамятство, забывчивость. *На його, як коли, безпачинтя находить.* Черняк.

Безпачинько, ка, м. Человѣкъ, имѣющій слабую память, забывчивый. Полт.

Безпачий, а, о. 1) Не имѣющій пары, безпарный. *Безпачий віл.* 2) Неженатый.

Безпачинтортий, а, о. Безпаспортный. Грин. III. 569.

Безпачько, ка, ж. 1) Безопасность. 2) Для безпачько. Для прочности. Шух. I. 277.

Безпачинний, а, о. Неистощный, неиссякаемый; постоянный. Лебед. у.

Безпачинно, нар. Неистощно, постоянно. *У жиди гроші безпачинно бувають.* У тій пущі безпачинно вояки є. Волч. у. См. Безпачинно.

Безпачинно, нар. Непрерѣнно. *Уночі безпачинно буду.* О. 1862. VII. 43.

Безпачинталь, нар. = Безпачинтанку. *Косили безпачинталь сѣм день.* Минж. 83.

Безпачинтанку, безпачинтально, безпачинтану, безпачинтанці и безпачинтань, нар. Непрерѣнно, непрерывно, постоянно. *Панни безпачинтанку реготались.* Левиц. I. 286. *Щось вило там безпачинтально.* Котл. Ев. III. 20. *Обоє плакали безпачинтально.* Кв. *Ходив по хаті, безпачинтанку човаючи.* Левиц. Пов. 6. *Горять свѣчі безпачинтанці.* Нп. *Вода лилась безпачинтань.* Ком. II 75.

Безпачько, нар. Безпачинно, постоянно. *Близькава безпачько уся ніч.* Волч. у. *Я безпачько сижу дома.* Лебед. у. 2) Безпачькословно. Галиц.

Безпачинний, а, о. Безспорный, несомнѣнный. Галиц.

Безпачинність, ности, ж. Безспорность, несомнѣнность. Желех.

Безпачько, нар. Безспорно, несомнѣнно.

Безпачий, а, о. Не имѣющій перьевъ, неоперившійся. *Коли б тільки який гасид не приніс того горобця безпачько.* Шевч. *Та деколи яструб на камінь сідає, щоб гадину дінкам безпачько піймати.* Морд. К. 18.

Безпачьчати, чѣю, еш, гл. = Убезпачати.

Безпачьчати, чѣю, не. Кратк. форма отъ безпачьчати. *Безпачьчати про небезпачьку буває.* К. Байк. 99.

Безпечити, чу, чаш, гл. Обезпечивать, гарантировать.

Безпечно, безпечно, нар. Безопасно. *Алканд-паша, Трапезонське княжа! безпечно гуляй.* АД. I. 212. Там собі безпечно девятого дня спочивок мали. АД. I. 117.

Безпечний, а, в. 1) Безопасный. *Безпечно дорога.* 2) Вѣрный, несомнѣнный. *Як приїдеш звечора—вечеронька безпечная, як приїдеш опівночі—розмовонька сердечная.* Чуб. V. 86.

Безпечність, ности, жс. Безопасность. К. Іов. 11. *В безпечності не сподівалися ні од кого ніяка зла.* Котл. Ен.

Безпечно. См. Безпечно.

Безпечний, а, в, безпечність, безпечно = безпечний, безпечність, безпечно. КС. 1882. XI. 494. *Лішов собі безпечно додому.* Рудч. Ск. I. 4.

Безписьменщина, ни, жс. Безграмотность. К. (О. 1862. I. 58).

Безпиття, тя, с. Отсутствие воды. *Одно—безпиття, друге—безїжжя.* АД. I. 335.

Безпідставний, а, в. Неосновательный; бездоказательный. Желех.

Безплатний, а, в, безплатів, я, в. Бесплатный. Левиц. Пов. 135. *Недільна безплатна, школа.* Конис. (О. 1861. I. 321).

Безплемінний, а, в. Безродный, безплемени, безпотомственный. *Хведір безрідний, безплемінний.* АД. I. 249.

Безподібний, а, в. = Неподобный. *Матір лає безподібними словами.* Мил. М. 45.

Безпомічний и безпомішний, а, в. Безпомощный. *Се вдови бідні безпомічні.* Котл. Ен. *Ви ж нам безпомічним зашита.* Кв. *Мати журиється, що сама безпомічна зостатися дома.* Мир. Пов. II. 43.

Безпосаджа, прил. жс. Безъ приданого.—дівна. Безприданница.

Безпосередний, а, в. Непосредственный. Желех.

Безпосередність, ности, жс. Непосредственность. Желех.

Безпотрібний, а, в. Невужный, излишний.

Безпотрібно, нар. Безъ надобности. *ПВолын. у.* *Ніхкільно й безпотрібно порубавши свій ліс.* О. 1862. III. 35.

Безпоєсниця, ці, жс. Писанка съ поперечной линією вокруг. КС. 1891. VI. 346.

Безправний, а, в. Беззаконный. Ном. № 8283.

Безправно, нар. Беззаконно.

Безправство, ва, с. Беззаконіе, безправіе. (Запорожці) *відбивалися від ляха і його безправства.* Млак. 122.

Безпреміянний, а, в. Непремѣнный.

Безпреміжно, нар. Непремѣнно. *Хтось безпреміжно буде в гості.* Чуб. I. 55.

Безприпорний, а, в. О волѣ: не имѣючий возвышенія въ концѣ шеї, на которое упирается ярмо. См. *Припір.* *Безприпорний віл.* Волч. у.

Безпритомний, а, в. Безчувственный. *З вечора до самого ранку під коморю безпритомний лежав.... Непит би горілки!* МВ. (КС. 1902. X. 144).

Безпритулний, а, в. Безпріютный. Шейк. Аф. 297.

Безприхильний, а, в. Безпріютный, одинокий. *За батька був убогим, безприхильним.* К. Іов. 62.

Безпричальний, а, в. Безпріютный, одинокий. *Оттак живу я сама безпричальна—ні роду, ні чоловіка.* Павлогр. у.

Безпричасний, а, в. Безучастный, холодный. *На дух, мару вона походила з своїм поглядом безпричасним.* МВ. П. 199.

Безпробудний, а, в. Непробудный. *Опочивав сном тихим, безпробудним.* К. Іов. 8.

Безпросвітний, а, в. безпросвітний, я, в. Непоглядный, безпросвітный. *Усе небо блакитнее покрива темнота, безпросвітня, нерозумна давня дрімота.* *Безпросвітна доля—безотрадна жизнь.*

Безпунний, а, в. Не имѣющий пунка. *Де багато баб, там дитя безпуне.* У семі нячєк дитя безъ глаза. Посл.

Безпунний, а, в и безпунтій, я, в. Беспутный, непорядочный. *І так люде говіуть уже безпунною.*

Безпутство, ва, с. Беспутство. *Напроти його безпутства поставив тут людей трудящих.* К. Гр. Кв. 29.

Безпуща, тя, с. Бездорожье, безпутица. Шейк.

Безп'ятий, а, в. 1) Не имѣющий пятка, безп'ятий. *Панич маленький в курточці, безп'ятий.* Чуб. I. 19. 2) Употребл. какъ сущ. чортъ.

Безп'ятко, ка, м. Чортъ.

Безрадівний, а, в. Безотрадный.

Безрахубний, а, в. Нерасчетливый. *Так гроші й киди безрахубний.* Константиногр. у. *Порубав старий віз, а тепер*

новий поганин—безрахубний. Константиногр. у.

Везрѣбрий, а, о. Не имѣющій реберъ. Шейк. *Безкосте, безребре, хоч яке море перепливе.* (Заг. п'явка). Ном. стр. 293, № 98.

Везрѣб'я, б'я, с. Недостатокъ рыбы, безрыбье. *На безриб'ї і рах риба.* Ном. № 9799.

Везрідний, а, о. Безродный. АД. I. 249. *Вийди до мене, дівчино ти безрідна-я.* Мет. 80. *Тяжко на чужині безрідному проживати.* Макс.

Везрідник, ка, м. Безродный человекъ. *Сирота безхатник і безрідник.* Г. Барв. 243.

Везрік, нар. Употребл. въ выраж. на-бѣзрік—безсрочно, иронически: никогда. Віддасть на-бѣзрік, т. е. никогда. Ном. № 10614. *Хиба на-бѣзрік діждемо цього.* Возняк. г.

Везробітній, я, е. Нерабочій (о времени). *Везробітній час.* Левиц. I. 286.

Везробіття, тя, с. Безработица. Желех.

Везрога, ги, ж. Свинья. Подольск. г. Галиц.

Везрогий, а, о. Безрогий. Рудч. Чп. 255. *Малю тато дві кози, та обидві белрогі.* Чуб. V. 1156.

Везрода, ди, об. Безродный человекъ. *Був він безрода та й пристає до нас доглядати двору.* О. 1862. VIII. 15.

Везрозумний, а, е. Безумный, лишенный разума. П'яний і безрозумний. ЗОЮР. II. 297, 298. *Вгамується безрозумне за-с'ягання.* К. ЦН. 206. *І безрозумна тем-нота до Дніпра прожогом лине.* К. МБ. III. 243.

Везротий, а, е. Безротый. Аф.

Везрухавка, ки, ж. Родъ женской одежды безъ рукавовъ. Подольск. г.

Везрукый, а, о. Не имѣющій руки или рукъ. К. Досв. 16. *То старецъ убогий, він безрукый, безногий.* Чуб. V. 671.

Вѣсед, да, м.—**Вѣсед.** В темних пущах і безседах на горі vysokій. Мкр. Н. 27.

Вѣсердечний, а, о. Безсердечный, жестокосердый. *Людські п'явки безсердечні.* К. Досв. 213.

Вѣсердечність, ности, ж. Безсердечіе, жестокосердіе. К. Кр. 17.

Вѣсердний, а, о.—**Вѣсердечный** Безсердї злюки. К. ПС. 61.

Вѣсердний, а, е.—**Вѣсердй**—**Вѣсердечний.** О, дайте під сі назурі султана, криваго безсердого тирана. К. МБ. III. 260.

Вѣсільний, а, е. Безсильный. МВ. (О. 1862. I. 85).

Вѣсільти, лію, еш. гл. Слабѣть, терять силу.

Вѣсілька, ки, ж. Безсильная женщина. Ум. Безсилоча. *Чи то ж не биво, що така безсилочка пронала й настрагала ведмідя страшного?* МВ. III. 144.

Вѣсільля, ля, с. Безсиліе, отсутствіе силъ. *Дай мені мов безсиля і мизерність зрозуміти.* К. Псал. 95.

Вѣсільюх, лка, м. Безсильный человекъ. Г. Барв. 173. *Тепер люде маленькі й безсилки.* Г. Барв. 423. *Безсилок і потужний слухав.* К. ПС. 26.

Вѣсільючка, ки, ж. Ум. отъ безсиляна.

Вѣсільний, а, е.—**Вѣсильй.** Дужий безсильного давить. Котл. НП. *Воді безсильна.* Сказочная вода, отнимающая силу у пьющаго ее. *Як він з ким небудь б'ється, то сам п'є силу воду, а другому дає безсилю.* Чуб. II. 208. *Камені безсильний граєть ту же роль: если его лизнуть, сила пропадаєть.* Чуб. II. 209, 210.

Вѣскором'янк, ка, м. Постыжк. Котоп. у.

Вѣславний, а, е. Безславный, обезславленный. *Безславному тяжко сей світ покидати.* Шевч.

Вѣславно, нар. Безславно.

Вѣслідний, а, е. Безслідный. *Безслідний вітер в полі.* К. Псал. 180.

Вѣслідно, нар. Безслідно. Конис. (О. 1861. I. 321). *І безслідно, мов та мрія, навіки пропали.* Млак. 92.

Вѣслібний, а, е. Безъ слезъ, безслезный. *Сорочку тулила вона до лица, до сухих безслізних очей.* Левиц. I. 37.

Вѣсмертки, ток, ж. мн. Раст. а) *Xeranthemum radiatum* Lam. ЗЮЗО. I. 142. б) *Xeranthemum inapertum* Walld. ЗЮЗО. I. 142.

Вѣсмертний, а, о. Безсмертный. *І зотъ єдиную сльозину в очах безсмертних піжажи.* Шевч. *Бѣсмертної землі нема.* Ном. № 8283.

Вѣсмертник, ка, м. Раст.: безсмертникъ, *Helyschrisum aenearium*. Дс. Анн. 163. Вх. пч. II. 32.

Вѣсмертність, ности, ж. Безсмертіе.

До яких безсмертності осель. К. Дз. 52.

Безсонний, а, в. Безсонний. *Безсонна ніч.* Шевч. Пов. 260.

Безсонниця, ці, ж. безсоння, ня, с. Шейк. Безсонниця. Прийшла я до вас з шкляницями і безсонницями. Чуб. I. 141.

Безсоромний, а, в. Безстыдний, безстыдний.

Безсоромно, нар. Безстыдно. *Безсоромно лайливий.* О. 1862. УШ. 23.

Безсоромний, а, в. Безстыдний. Щог. В. 19.

Безсоромність, ности, ж. Безстыдство. Желех.

Безсоромно, нар. Безстыдно.

Безстачно, нар. Неблагозарумно, непорядочно. *А чоловік завжди грішити ти й безстачно.* КС. 1883. II. 470.

Безстыдний, а, в. = **Безсоромний.** *Які справді безстыдні ці городські козаки.* Шевч. 305.

Безстыдник, ка, м. Безстыдник.

Безстыдниця, ці, ж. Безстыдниця. Левиц. I. 309.

Безсторонний, а, в. Безпристрастный, непартійний. Желех.

Безсторонність, ности, ж. Безпристрастие. Желех.

Безстрашний, а, в. Безастранный. *Такий безстрашний, що стіло вже він не воював, ніколи страху не знав.* Миж. 60.

Безсуд, ду, м. = **Безсуддя.** *Столітній безсуд і тяжке насильство.* К. Дз. 51.

Безсуддя, дя, с. Отсутствие законности, беззаконие. К.

Безсудний, а, в. Беззаконный. К. ЦН. 291. *Поганого, безсудного, безбожного Грода.* Чуб. III. 384.

Безсудниця, ці, ж. Беззаконниця? К. Дз. 98.

Безсудно, нар. Беззаконно, беззаконно. *В темниці спочив безсудно.* К. Дз. 51.

Безсумлінний, а, в. Безсовісний. Св. Л. 248. НВолын. у.

Безсумлінник, ка, м. Безсовісний чоловік. НВолын. у.

Безсумлінність, ности, ж. Безсовісность. Желех.

Безсумлінно, нар. Безсовісно

Безсумний, а, в. Безпечальный, беззаботный. *Припадали й дівоці безсумні часи.* МВ. II. 179. *Усякий би пізнав по*

його безсумному погляду, що не вірився ще йому світ. Стор. М. Пр. 3.

Безсумно, нар. Безпечально, весело. *Не хотілось кидати їм, таким безсумно молодим, те, що любилося на землі.* Щог. Сл. 90.

Безсуперечний, а, в. Безспорный.

Безсуперечно, нар. Безспорно.

Безшастя, тя, с. и пр. = **Безшастя.**

Безталанный, а, в. Несчастный, безталанный. *А ти, моя Україно, безталанна одою.* Шевч. *Мої безталанні діточки.* Стор. I. 20. *Коли мене уродила безталанна мати.* Чуб. V. 186.

Безталаннык, ка, м. Несчастный человек, горемыка, неудачник.

Безталанныця, ці, ж. Несчастная женщина, горемыка. *Доню одинице та й безталанниче!* Чуб. V. 744. Ум. *Безталанныча, безталанныча.* *Моя дочка безталанничка і бездолничка.* Чуб. V. 753. *А вона, безталанночка, поклонилась.* МВ. I. 71. *То ж ваша дочка безталанночка, що без долі уродилась, без шастя зросла.* Чуб. V. 752.

Безталання, ня, с. Несчастье, горькая судьба. Рудч. Чп. 220. Котл. НП. 393. *І талан і безталання—все, каже, від Бога.* Шевч. *Усім людям щастя, доля,—мені ж безталання.* Мет. 306. Ум. *Безталанничко.* МВ. II. 122.

Безтілий, а, в. Безплотный. *Вона здавалась ніжним бестільним духом.* Левиц. I. 332.

Безтолочний, а, в. О землі: не бывающий под паромъ, не идущий въ толоку. Черняг.

Безтравний, ці, ж. Недостаток травы.

Безтравний, а, в. Лишенный травы. *Степ безтравний і безводний.*

Безтінний, а, в. 1) Безсмысленный. Желех. 2) Несообразительный, непонятливый.

Безтінність, ности, ж. 1) Безсмысленность. Желех. 2) Несообразительность, непонятливость.

Безубитно, нар. Черезчуръ, чрезвычайно, чрезвычайно. Миж. 176. *Іла, безубитно іла, як із голодного села пани узали мене в город.* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Безуважний, а, в. Невнимательный.

Безуважно, нар. Невнимательно.

Безувір, ра, м. 1) Невѣрный, басурманъ. К. ЦН. 271. 2) Злой, безсердечный человек. См. **Бузувір.**

Безувірія, роза, во. Приналежаний безувірю. См. Бузувірія.

Безувірка, ки, жс. 1) Невѣрная, басурманка. 2) Злая, безсердечная жевница. См. Бузувірка.

Безувірний, а, о. 1) Невѣрный, басурманский. *Оддав його в ярмо позаням безувірним.* К. Псал. 247. 2) Злой, безсердечный. См. Бузувірний.

Безувірство, ва, с. 1) Неправовѣрие, нехристiанская вѣра, преймущ. мусульманство. *Гидке, позанське, темне безувірство.* К. ЦН. 296. 2) Жестокость, безсердечие.

Безувірський, а, о. — **Безувірний.** *И дав їм займища на землях безувірських.* К. Псал. 242.

Безувавий, а, о. Беззастановочный, неутомимый.

Безувавно, нар. Беззастановочно, без отдыха. *Тут безувавно день і ніч вода бжить.* Харьк.

Безух, ну, м. Безуміе. К. МХ. 41.

Безуман, на, м. Безумецъ, глупый. *Туман танчок виводє... Не спивай край тумана, бо той туман — безуман: білі ручки полама, перстечки позлама.* Александров. у. Ни.

Безумірний, а, о. Чрезмѣрный. Миж. 176.

Безумірно, нар. Чрезмѣрно. Миж. 176.

Безуміти, мію, еш, гл. Безумѣть, сходитъ съ ума.

Безумний, а, о. Неразумный, глупый, безумный. *Дурна тая, безумная дівоныка, що полюбила п'яниченьку старого.* Чуб. V. 599.

Безумняця, ці, жс. Жевница неразумная, глупая, безумная. Въ пѣсняхъ какъ опитєть слову умиця. (Мѣсто увеселеній молодежи). *Ой ти, улице, ти, безумнице, що по тобі ходити?* Грин. III. 175.

Безумно, нар. Неразумно, глупо, безумно.

Безумовний, а, о. Безусловный.

Безумовно, нар. Безусловно. Желех.

Безумство, ва, с. Неразуміе, глупость, безуміе. *Не покараю я вас за безумство ваше.* К. Іов. 95.

Безупинний, а, о. Беззастановочный, безпрерывный.

Безупинно, нар. Беззастановочно, безпрерывно.

Безус, са, м. Человѣкъ, у котораго нѣтъ усовѣ.

Безусий, а, о. — **Безусий.** Аф. 298.

Безуставичне и безуставично, нар. Безпрестанно, постоянно. *Він так безуставичне робить. Безуставично дома сидить.* Черк. у.

Безуставичний, а, о. Безпрестанный, постоянный. Вас. 205.

Безуставично. См. Безуставичне.

Безух, ха, м. 1) Человѣкъ, не имѣющій уха или ушей. 2) Собака, у которой обрѣзаны уши. Канев. у.

Безухий, а, о. — **Безухий.** Левиц. I. 244.

Безухіа, чати, с. Горшечокъ съ оторваннымъ ухомъ. Вх. Зн. 30.

Безхатник, ка, м. Бездомный человекъ, бобыль. *Сирота безхатник і безрідник.* Г. Барв. 243.

Безхатній, я, а. Бездомный. *Розлетілось по Україні безхатнє птиство, латрусьлось по будинкахъ вельможнє птиство.* К. Довс. 14.

Безхатньо, ка, м. — **Безхатник.** Харьк. г. Слов. Д. Эварн.

Безхвостий, а, о. Безхвостый. Рудч. Ск. I. 6. *Сама ти стара сорока безхвостна.* Шевч.

Безхитрий, а, о. Безхитростный, наивный.

Безхлібний, а, о. Безхлібный. *Серед степів безвідних і безхлібних.* К. Іов. 63. *Побило мене в полі три недолі: перша доля — безхлібна, друга боля — безвідна.* АД. I. 111.

Безхліб'я, б'я, с. Недостатокъ въ хлѣбѣ, безхлѣбье. *Одно — безвіддя, друге безхліб'я.* АД. I. 117. *Припало на безвідді, на безхліб'ї погубити.* АД. I. 118. Ум. Безхліб'ячко.

Безхмарний, а, о. Безоблачный. *Влищать над ними небеса безхмарні.* К. XII. 95.

Безхмарно, нар. Безоблачно.

Бѣзцін, ну, м. — **Бѣзцінь.** Чѣще съ пред.: за бѣзцін. Желех. *Хоть продає часом для потреби і останній хлѣбець, до за бѣзцін.* О. 1852. IV. 105.

Бѣзцінный, а, о. Не имѣющій цѣнности. Желех.

Бѣзцінь, ні, жс. Бѣзцѣнокъ. Употребл. чаще всего съ пред.: за бѣзцінь — за бѣзцѣнокъ. *За бѣзцінь поѣдає мещанин здобич.* К. ПС. 103. *Овечата, свині, корови — все за бѣзцінь пішло.* Мир. Пов. I. 111.

Безчасу, нар. Прѣждевременно, несвое-

времяно. *Безчасу вмерли діти.* НВолын. у. *Вона безчасу дитину привела.* НВолын. у.

Везчеревій, а, в. Безбрюхий. *За горою кам'яною безчерева сучка бреше.* (Загадка: тернія). Грин. I. 250.

Везчеревий, а; в. Не очередной, не соблюдающий очереди. *Стій ти, безчеревна!* Лохв. у.

Вежбєсний, а, в. Безчестный. К. Кр. 22.

Везчєстити, шу, стий, гл. Безчестить, бранить. *Одна другу безчестять, ганять.* Котл. Ев.

Вєзчєсть, тв, ж. Безчестье, посямление. *Я не хочу такєй безчєсті.* НВолын. у.

Везчєсть, тв, с. Безчестіе, посямление. К. Бай. 114. *Лучче чєсть, нїж безчєсть.* Ном. № 4445. *Нєхай вона заплатить за безчєсть.* Кв. *Сєлу безчєстья не роблять.* Котл. Ум. Безчєстачно.

Везчїсна, прил. ж.—мережка. Такая мережка, въ которой вѣтъ чисницъ, т. е. всѣ витки утєа выдернuty. Лебед. у. (За-любовск.).

Везчуствєнний, а, в. Лишившийся чувствъ. *Настя безчуствєнна тєж лєжить.* Кв.

Вєзчуття, тв, с. Безчувствіе, безсознательность. К. ПС. 55.

Вєшабєльний, а, в. Не имѣющий сабли. *Треба цїм безшабєльным гєвалам збити трохи нухи.* К. ЧР. 226.

● **Вєшлїбний, а, в.** Безбрачный.

Вєштїанько, кв, м. 1) Малолѣтокъ, мальчишка, не поспівший еще штановъ. *Ой вийдїть, безштїаньки, співають веснянки, а ви, у штїанях, співайте з нами.* Грин. III. 58. 2) Вѣднѣкъ, не имѣющий штановъ. *Я, грабя Потюцький, коронний гетьман.... і в мене є голка, щоб—часом розірвєтьсѣ—занить, а ти ланєць, безштїанько, і в тебе нєма?* Стор. I. 185.

Вєштїадний, а, в. Безпощадный.

Вєштїадно, нар. Безпощадно. *Бєштїадно кров рутульську лють.* Котл. Ев.

Вєштїасвий, а, в. Несчастный, обездоленный, не имѣющий удачи. *Така твоя долєнка безшасна.* Нп. *У три ряди бідних безшасних невольникїю посажено.* АД. I. 90.

Вєштїасниця, дї, ж. Несчастная женщина, обездоленная, неудачница. Грин. III. 559. *Ой дєсь наша безшасниця на чужїй сторонї.* Чуб. V. 473.

Вєшчїастя, тв, с. Несчастье. МВ. I. 44. *Ой подумайте, мислї, по моїм безшчїастю.* Лукаш. 82.

Вєзя, ві, ж.—Вуз. Перевяз. у.

Вєз'язкий, а, в. 1) Не имѣющий языка. *Бєз'язика коняка.* Рудан. I. 69. 2) Нѣмой, безсловесный. *І вєі у ряд поставали, нєчє бєз'язикї.* Шевч. *Дружки бєз'язикї.* КС. 1883. II. 392. *Шєвченко, вийшовши дивом якимєся із тїєї темноти притоптаной, похилої, бєз'язикой.* К. (О. 1861. IV 30).

Вєз'язчик, кв, м. Раст. Ophioglossum vulgatum L., плодородная вая. ЗЮЗО. I. 130. См. Язичник.

Вєйбас, са, м.—Вельбас. *Умїстє загадувати, а розгадати так не вмивались. Та й куди вам, таким бєйбєсам.* Кост. (О. 1862. VI 52).

Вєйдак, кв, м. Глупецъ, болванъ. Вх. Лем. 391. См. Бейла.

Вєйдуля, лї, ж. Дура, глупая женщина. Вх. Лем. 391.

Вєйкання, ня, с. Крикъ на звѣра: *„а бий!“* съ цѣлю прогнать его. Желех. См. Тюкання.

Вєйкати, каю, єш, гл. Кричать на звѣря. См. Тюкан. Вх. Зн. II.

Вєйкатисѣ, каюсѣ, єшєсѣ, гл.—Вєкатисѣ. Змієв. у. *Сидїла б ти лєччє дома, чого його по грізї бєйкатисѣ.* Богод. у.

Вєйла, мл, м. Дурчина, остолюгъ, болванъ. Бердич. у.

Вєка, кв, ж. Дѣтск. Гадость. См. Бєну, бєятї.

Вєкання, ня, с. Блєянїє.

Вєкас, са, м. Бекасъ. Вх. Пч. II. 14. Ум. Бєнасики.

Вєкатисѣ, каю, єш, гл. 1) Кричать по овечья, по козья, блєять. *Цїла отара овецъ та кїз, якїят, козенкїи мєкала та бєкала.* Левци. I. 126. 2) О дѣтяхъ: рєнѣть.

Вєкатисѣ, каюсѣ, єшєсѣ, гл. 1) Ташитьсѣ, съ трудомъ идти. *Вєрстєвдєсятї шлї—бєкалєсь, бєкалєсь.* Змієв. у. 2) Таскатьсѣ. Скїльки не бєкаєтєсѣ, бач, у чужиж сєлат,—а нїякий не будє. Змієв. у.

Вєкєтї, тв, м. Военный пикетъ, стража. *Округи табора жадних бєкєтїв.* К. ЧР. 308. *Скрїзь по сєй бїк стояла на бєкєтах стража польска.* ЗЮЮР. I. 263.

Вєкєта, шї, ж. Родъ верхней одежды: крытая сукномъ овчинная шуба съ талїєй. Гол. Ол. 17. 51. *Подїрали з нєї дорогї коралї і бєкєшу.* Рудч. Ск. I. 209. *Ходїв... у плїсових чорних штїанях і в голубїй бєкєшї.* О. 1861. X. 33. Ум. Бєкєшня, бєнєшєчка.

Бенеша, км, ж. 1) Ум. отъ бенеша.

2) Гамба земли. Ромей. у.

Бену (неск.) Дѣтск. Гадость, дермо, грязь. Вх. Лем. 391. См. Бана.

Белбас, са, м. = Вельбас.

Белебѣнтя, ню, ния, гл. Болтать, багать. *Баби белебѣнтя, що реланьки від зубів би то помагати.* Черниг.

Белебень, бенд, и бия, м. 1) Возвышенное и открытое мѣсто Употребляется чаще въ выраж.: на белебні—на яру. *Хата стоить на белебні. Тут заверюха бє, а наші чумаки стали валкою на белебні.* Екстериносл. *Розумна голова: на белебні затишню хоче.* Ком. Пр. № 409.

2) Глубокое мѣсто въ водѣ. Угор.

Белѣга, гл, ж. Эскрементъ коровы. Вх. Зн. 2. Также во мн. ч. балѣги. Шух. I. 24.

Белѣй, лѣм, м. 1) Личинка майскаго жука. Вх. Лем. 291. См. Бедрая. 2) Пентюхъ; болванъ. Вх. Лем. 391.

Белѣдига, гл, ж. Сукровица. Желѣх.

Белендіти, джу, дит, гл. = Валадѣти. Вх. Зн. 2.

Бѣлочка, ки, ж. Овца. *Ой овечки, ой бѣлочки.* Шух. I. 198.

Бѣльбас, са, м. Валбесь, здорованъ, неуклюжій человекъ. *Здоровий бѣльбас, а такий дурний.*

Бѣльбахи, бѣльбохи и бѣльбухи, хів, м. мн. Внутренности. *Так йому бѣльбахи повідбивають.* Кв. См. Гельбухи.

Бѣльба, ки, ж. 1) Балка, колонна.

2) Напивъ яи бѣлина. Пьянъ, какъ стелька.

Бѣльбухи, ну, коц, гл. оди. в. отъ бѣлькотати. Сболтнуть, сказать что либо необдуманно. *Язик бѣльке та в кут, а стипку виставлять—бють.* Ном. № 1122.

Бѣлькот, ту, м. Болтовня, лепетъ. Аф.

Бѣлькотання, ня, с. Болтаніе, лепетаніе, болтованіе.

Бѣлькотати, чѹ, чѣм, гл. Лепетать, невзвато говорить, болтовать. *Язык... бѣлькотав.* Ел. V. 58. *Показуе ручкою і бѣлькоче: мамо... Боля! Кв. „Тату!“ бѣлькотали—„тату, тату!“ ми не лжи.“* Шевч.

Бѣлькотання, ня, с. = Бѣлькотання.

Бѣлькотати, чѹ, чѣм, гл. = Бѣлькотати. *Засідатель обматувється та бѣлькотить.* Стор. I. 236.

Бѣлькотѣ, ні, ж. Болтовня, лепетъ.

Бѣлькотѹ, ні, м. Лепетуть, болтуютъ.

Бѣлькотѹха, ки, ж. Болтунья.

Бѣлюк, лѣка, м. = Вѣлька. Волян.

Белѣха, ки, ж. Сортъ плахты. Черниг. у.

Бѣмѣа, би, м. Остолопъ, болванъ. Вх. Уг. 227.

Бемѹх, ха, м. = Вамбух. Вх. Лем. 391.

Бѣмѣати, каю, еш, гл. 1) = Вѣмѣати.

2) Метаться въ разныя стороны. Вх. Зн. 2.

Бѣмуд, ла, м. Дуракъ, болванъ. *Ото з тебе бемуд!* Ном. № 6273.

Бендѣз, меж. выражающее паденіе—бухъ! *Милій їде з дороги, а я йому бендѣз у ноги.* Грин. III. 326.

Бендѣга, ги, ж. 1) Бендѣга = Ломана = Дрюн. *Як схопилась буря, так я бендѣсу виламав та давай скоріше хату зкривати.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 2) Бревно, посредствомъ котораго втрѣная мельница поворачивается. Харьк. (Залюбовск.). 3) Каждая изъ жердей, которая кладутъ на возъ для укладки на нихъ сноповъ: двѣ вдоль, а двѣ поперегъ. Харьк. у. 4) мн. Бендѣги. Родъ простой повозки, ломовые роспуски. Шейк.

Бендѣжина, ни, ж. 1) = Бендѣга 1—3. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 2) Проститутка, развратница. Волян. г. Слов. Д. Эварн.

Бендѣжний, а, е. 1) Относящійся къ роспускамъ. 2) Скверный, нечестный. *Ходить яи бендѣжна. Ходить какъ безчестная, распутная женщина.* Шейк.

Бендѣжник, ка, м. Ломовикъ, ломовой извозчикъ. Херс.

Бендѣх, ха, м. 1) Брюхо. Угор. 2) мн. Бендѣхи = Нолиши. Шух. I. 165.

Бенѣбѣри, рі, ж. = Венѣра. *Куди тебе бенѣбѣри несе?* Золотонош. у. Слов. Д. Эварн.

Венѣри, рі, ж.? Неясное слово,—повидному какая то болѣзнь. Не чума ли? Сравни. *бенѣрѣсна чума;* быть можетъ бенѣри испорченное бенѣрѣ? *Бенѣри його принесла.* (Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.) аналогично выраженію: *холера його принесла!* *Куди тебе бенѣри несе?* Ном. № 14235. *Бє його бенѣри забрати в мене ту десятику.* Лубев. у. См. Бенѣбѣри.

Бѣньѣт, бѣнькот, ту, м. 1) Пиръ, пируество, банкетъ. Рудч. Ск. II. 102. Шевч. 8. *Одно одного на здоровя питає, одно одного на бенкет заиває.* Нп. *На хлїб, на сїль, на бенкет заивали.* Нп. *Що день бѣнькети, нов весїлля.* Котл. Ел. I. 24. 2) соб. Пирующіе. *В хорчму їде—вигукую, додому їде,—бенкет веде.* Грин. III. 381. Ум. Бенкетю. К. Дз. 118.

Бѣнькетарь, бѣнькетарь, ря, м. Гуля-

ка, любитель пировъ. *Пани поробились домонтьарями, бенкетарями.* К. Гр. Кв. 10.

Бенкетний, бенкѣтний, а. е. Относящийся къ пиру, банкетный. К. ЧР. 373. *Запросила гостей до себе: і гостей, і дітей, і близькихъ приятелів на бенкетний день.* Pauli. II. 103.

Бенкетокъ, тѣм, м. Ум. отъ бенкет.

Бенкетування бенкѣтування, нм, с. Пированіе.

Бенкетувати, бенкѣтувати, тѣю, еш, гл. Пировать, гулять. *Де наші панують? Де панують, бенкетують?* Шевч. *Оттакъ Еней жив у Дідони... пустився все бенкетувать.* Котл. Еп. I. 25.

Бентег, га, м. Послушникъ. *Доволі вбубо послушникомъ бентегомъ! З бентега вийшов не одинъ козакъ... ще в ченці не постригсь, не зрікся миру, — піду пролю за християнство крив.* К. ПС. 69.

Бентѣжити, жу, жиш, гл. 1) Смущать, обезкураживать, сбивать съ толку. 2) Тревожить, волновать. *По світахъ свою силу показувать, людей дакувати та людський спокій бентѣжить.* Грин. I. 193. *І нас новий бентѣжить Наливай.* К. ПС. 31. 3) Ругать, срамить, безчестить; покрывать срамомъ, безчестьемъ. *Я гетьма-номъ додичить літ... і я — теперъ нічѣмъ-ний дід — коверзував би ще про зраду? Глянь, що не вимудрує зло? На що мені бентѣжить славу?* Греб. 329.

Бенѣдуга, ги, жс, и пр. = Бендуга.

Бенѣкт, ту, м, и пр. См. Бенкет и пр.

Бер, ру, м. То же, что и кладна. Вх. 3н. 2. *Небольшой мостикъ изъ бревенъ, шириной въ два бревна.* Шух. I. 80.

П. Бер! меж = Вирь. Вх. 3н. 2.

Бербениця, ці, жс. Боченокъ (чаще всего для сыра и др. молочныхъ продуктовъ). Шух. I. 250, 251. ЕЗ. V. 63. *Протились молодіцу за паленки бербеницю.* Гол. IV. 441. *Сямъ бербениця сиру.* О. 1862. IV. 13. *Ложать в бербениця червоці безъ числа.* Млак. 82.

Бербіака, ки, жс. Родъ деревяннаго сосуда. Угор.

Бѣрва, вж, жс. 1) Перекладина, мостикъ. Желех. 2) Вѣтка? *Лежали берви бервінковій, благослови, Боже, і ти, Вожая Мати, деревце убирати.* Гол. II. 99. (Свад. пѣсня).

Бѣрвѣ, нѣ, с. Бревно, колода. Лохв. у. *У людей бачишъ заporоxу в оці, а в себе і бервѣна не бачишъ.* Чуб. I. 273.

Бѣрвѣння, нѣ, с. соб. Бревна, стволы и сучья деревъ, наносимые водой. Вх. 3н. 2.

Бѣрвѣчастій, а, е. Срубленный изъ бревенъ, бревенчатый.

Бѣрвина, ни, жс. Въ ткацкомъ станкѣ для ковровъ: поперечная связь (нѣхъ дѣтъ: вверху и внизу) стоекъ, играющая роль навои. Вас. 171.

Бѣрвінковій, а, е. Относящийся къ барвинку, барвинковый. *Ой лежать берви бервінкові.* Гол. IV. 437.

Бѣрвінок, нку, м. = Варвінок. ЕЗ. V. 96.

Бѣрда, ди, жс. Стража. Желех.

Бѣрдечко, ка, с. Ум. отъ бердо.

Бѣрдінка, ки, жс. Маленькій тоноръ. *Побіг я до мельника, помичу бердинки, прорубов дупло.* Чуб. I. 215.

Бѣрдів'я, в'я, с. соб. Берда? *Свята пречиста залягла каміня, бердів'я.* МУЕ. III. 53.

Бѣрдинка, ка, м. Мастеръ, дѣлающій берда. *Ситникъ бердинку не товариш.* Ном. № 1026.

Бѣрдо, да, с. 1) Бердо, ткацкій снарядъ: родъ гребня въ рамкѣ, сквозъ зубья котораго проходятъ нити основы. МУЕ. III. 24. Вх. Уг. 247. Части: горизонтальныя планки рамки — *листои*, зубья — *троща*, промежутки между зубьями — *комірчи*. Шух. I. 256. То же, что и *блат*. 2) Пронасть. Вх. 3н. 2. Ум. *Бердечко. Тобі, мати, нити и бердечко, мені давай полотенечко.* Мет. 212.

Бѣрдо! меж. Крикъ сельскихъ сторожей ночью, въ родѣ: *слушай!* Шейк.

Бѣрдов, ни, бердова, ви, жс. = Верда. Желех.

Вердулець, льця, м. Раст. *Rhododendron*. Вх. Пч. II. 35.

Верег, га, м.; во мн. ч. берега и берегі.

- 1) Берегъ. *Ой піду я, піду не берегомъ — лугомъ.* Мет. 94. *Богу мисля, а до берега гребись.* Посл. *На березі Ганна роздиглася.* Шевч. **Берегати.** По берегамъ. *Берегами глубокий пісокъ.* Св. I. 94.
- 2) Край, бортъ. *Глубока миска з крутими берегами.* Конов. у. 3) Кайна. *Принесу хварту дорозгий — золоті береги.* Лукаш. 144. 4) Обрѣзъ въ книгѣ. *Книжка з золотими берегами.* 5) Пуститися **бѣрега** — отдатися на произволъ судьбы. Аф. 6) **Держатися бѣрега** означаетъ въ прямомъ значеніи плыть подѣвъ берега, а въ переносномъ — быть осторожнымъ. Аф. 7) **Бѣрега дати** — положить предѣлъ, козень.

Треба тобі берега дати, бо щось дуже вже роспустився. Харьк. Ум. Бережок. бережечок. бережёнко. На бережку у ставка. Нп. Он у тихого Дунаю, у крутого бережку. Чуб. Тиза вода береженьки зносить. Чуб. V. 344.

Берегі́вка, кн. ж. Пт. стрижь, Нігундо гірагіа. Вх. Уг. 227.

Берего́вія, а, б. 1) Береговой. Береговий вітер, т. е. дуючий съ берега. 2) Прибрежный. Хиба у нас береговий огород, що і досі б мокро було. Лебед. у. 3) Употребля. какъ сущ. въ значеніи—береговой надзиратель. Ходім до берегового—він нас розсудить. Київ.

Берегові́сько, кн. и берегові́ще, ща, с. Прибрежье.

Берего́у. Творит. пад. отъ берег. Форма эта встрѣчается въ лѣснѣ: *Пливе віночок крєм Дунаєм, а вона за нею (вм. за лям) все берегоу.* Чуб. III. 304.

Берегті́, жу́, жбн, гл. Беречь, хранить. Береженого і Бог береже. Посл.

Берегті́ся, жу́ся, жбнся, гл. Беречься, остерегаться. *Бережі́ться, хлопці!* Кв. Тільки одної слави бережиюа. Чуб. V. 474.

Берегу́лька, кн. ж. Ум. отъ берегуля.

Берегу́ля, жі, жс.—**Берегі́вка.** Нігундо гірагіа. Вх. Пч. II. 12. Ум. Берегулька.

Бережа́к, кн. и бережа́н, на, м. Прибрежный житель.

Бережёнко́, кн. и бережечок, чка, м. Ум. отъ берег.

Бережі́ня, нн ж. 1) Прибрежье, побережье. *Берегом, берегом, бережиною ой хто ж то приходий вечориною?* Чуб. V. 92. 2) Бережний. Береганая трава, береговое сѣно. *Підем бережину поскидаємо.* Харьк. у.

Бережі́стий, а, в. Съ высокими берегами. *Оберне й степ сухий в озера бережисті.* К. Псал. 251.

Бережі́ти, жу́, жбн, гл.—**Берегти.** Хто будетъ на світі правду бережити, тому идесть Бог з неба довог в світі прожити. КС. 1884. I. 48.

Бережі́ння, нн, с. Бережливость, охранность. *Бережі́ння лучше ворожіння.* Посл.

Бережі́й, ків, м. мн. Металлическая обдѣлка краевъ у ножевого черенка. НВольня. у.

Бережі́й, а, б. Осторожный, берегущийся. *Бережі́й чоловік не піймається*

в лісі. Міус. окр. Дика вутка бережна. Волч. у.

Бережі́й, а, с.—**Бережі́й.** Ум. Бережменький.

Бережі́й, а, в. Прибрежный. *Бережі́й піски: бережі́ буряки.* Чигир. у.

Бережі́сть, ностя, ж. Осторожность. Бѣл.-Нос.

Бережі́ю, нар. Бережно, осторожно. Ум. Бережменько.

Бережі́ак, кн. м. 1) Вітки и куски дерева, валяючіся на берегу річки, выброшенные водою. 2) Заросль на берегу річки.

Бережі́ж, жбн, м. Ум. отъ берег.

Бере́за, ж, жс. 1) Береза, Betula alba L. ЗЮЗО. I, 114. *Під білою березою козаченька обито.* Мет. 102. 2) Парень (у двашукъ—двашука), избираемый распорядителемъ во время вечерниць. півня молодок и пр. зацівало, заправитель хора. КС. 1887. VIII. 772. Г. Барв. 120. МУЕ. III. 58. *А хто, хлопці, буде в нас за березу?* Херс. *Настя-береза завела, а за кою еє!* Г. Барв. 221. Ум. Березна, берізна, берізочка, березоньна, берізо́чна, берізо́ньна.

Бере́зень, зня, м.—**Бере́зиль.** 22 березня 1838 року я глянув із неволі на світ божий. Шевч. (О. 1862. VI. 15).

Бере́зінна, нн, ж. 1) Березовое дерево. Грин. III. 499. *Осичино, березино! чом не горить, тільки куриться?* Чуб. V. 548. 2) Березовая вітка, розга. *У три березини потягали.* Нп. 3) Березовый лѣсъ. Шейк. *А в березині грибіа, грибіа!—Кувала мѣ залулечка в густій березині.* Шух. I. 201. Ум. Березинна.

Бере́зі́вка, кн. ж. Настойка водки на молодыхъ березовыхъ листочкахъ или почкахъ (употребл. при лѣченіи ранъ). Маркев. 171. Чуб. VII. 447.

Бере́зі́ль, лл, м. Мѣсяць марть. О. 1862. III, заглавный лѣтъ.

Бере́зі́нь, зня, м.—**Бере́зі́ль.** Гл. II. 211.

Бере́зка, кн. ж. 1)—**Бері́зка.** Очерет, повитий березкою. О. 1862. VIII. 16. 2)—**болѣ́тня.** Betula humilis Schrank. ЗЮЗО. I. 114.

Бере́зні́к, ків, м. Березовый лѣсъ, роща. *А тут йому з березника на зустріч ткадибав рижа кобила.* Кв. Ум. Березничок. *Бігла телечка з березничка.* Чуб. III. 479. *Їздили ми по горах з по ярах, і по дубничках, і по березничках.* Грин. III. 543.

Верези́ця, ці, ж. = **Березник**. *Бігла телиця та з березниці*. Х. Сб. VII. 444.

Верезні́к, ка, м. = **Березник**. *Іде березняком дічина*. Щог. Сл. 105. Ум. **Березначок** Чуб. III. 429. *Стоїть він в гарному частенькому березнячку*. Драг. 119.

Верезовий, а, в. 1) **Березовий**. *На тобі листя березовес*. Чуб. V. 589. *Поплави з березової кори білили разками по лозах*. Левиц. I. 98. 2) *Какъ ѣнать при нѣкоторыхъ сущ. означаєть: розги. Хведько не вчиясь і скуштував березової кашки*. Г. Арт. (О. 1861. III. 109). *Дати березової каші*. Фр. Пр. 26. *Березовим пером виписувати*. *Березової дам припарки*. Котл. Ен. *Уже не їсть березової каші*. *Уже вышелъ изъ школьныхъ лѣтъ*. Фр. Пр. 26.

Верезові́й, збля и **березові́ль**, збля, м. = **Верезі́ль**. Бѣл.-Нос.

Верезонька, **березочка**, ки, ж. Ум. отъ береза.

Верэ́ка, ки, ж. Раст. *Pyrus torminalis Ehrh.* ЗЮЗО I. 133.

Верэ́мок, ка, м. = **Оберэмок**. Бѣл.-Нос. **Вересклéн**, ну и **бересклéт**, ту, м. Раст. *Evonimus verrucosus Scop.* ЗЮЗО I. 123.

Вéрест, ча, м. 1) **Бересть**. *Ulmus campestris L.* ЗЮЗО. I. 140. 2) — **білий** = **Береза**, *Betula alba*. Вх. Лем. 392. 3) *Верхня кора берези, годная для гонки дегтя*. *Березовий берест*. Н. Волян. у. Ум. **Берестон**, **берестонько**, **бересточок**. *Проїхав козак луком берегом, приїзав коля до берестонька*. Мет. Ув. **Берестище**, **берестяка**.

Верэ́стия, ки, ж. **Берестовое** дерево. *Прички держали з берестини*. Котл. Ен. *На берестині ворон крока*. Щол. Сл. 59. Ум. **Берестинка**.

Верэ́стича, ца, м. Ув. отъ берест. **Вересті́й**, ка, м. **Берестовий** лѣсъ, берестовая роща. Аф. Ум. **Берестничок**.

Верэ́стия́к, ка, м. = **Верестник**. Аф. Ум. **Берестнячок**.

Верэ́стовий, а, в. *Приналежачий или относящийся къ бересту; сдѣланный изъ береста*. *Шалва гарна, берестова*. Харьк. **Вересок**, тка, **берестонько**, ка, **бересточок**, чка, м. Ум. отъ берест.

Верэ́стюх, ка, м. = **Верест**. *Там виріє берестюк крилатий*. Грин. I. 118.

Верэ́стяка, ки, м. Ув. отъ берест.

Верэ́стия́к, ки, ж. 1) *Коробка изъ березовой кори*. 2) *Грибъ, растущій на*

берестовыхъ пенькахъ. *Галушки з берестянками*. Канев. у.

Верэ́чй, жў, жэш, гл. = **Верэгти**. **Верж́улочка**, ки, ж. *Встрѣчено въ пѣснѣ* (Чуб. V. 1088, № 232) съ испорченнымъ текстомъ; если не искаженіе, то — названіе коровы?

Вері́вка, ки, ж. = **Варі́вка** = **Варі́лка**. Шух. I. 307. Гя. II. 175. Ум. **Бері́вочка**. Шух. I. 250, 251.

Вері́г, рега, м. и пр. = **Верег** и пр. *Пливе дараба, а керманич на беріг поглядає*. Млак. 4.

Вері́ка, ки, ж. 1) Ум. отъ береза. 2) Раст. а) *Вьюнокъ. Convolvulus arvensis L.* Вх. Пч. П. 30. б) *Cuscuta epilinum*. Вх. Пч. П. 31.

Вері́зонька, ки, ж. Ум. отъ береза. **Верќий**, а, б. 1) *Липкий, клейкий*. *Пієля дощу кал рідкий, то він не беркий, не чіпляється за колеса*. Волч. у. 2) — *до роботи*. *Съ энергією работаюцій, ретивий, рьяный въ работѣ*. *Я таки була берка до роботи*. Г. Барв. 359. *Берка і збілка дічина до осього*. Г. Барв. 384.

Верќий! меж. Для означенія момента паденія: *кувырк! шлеп! Беркиць у яр!* Рудч. Ск. I. 2. *Беркиць обидва під лаву*. Миж. 92.

Верќийну́ти, ну, неш, гл. *Кувыркнутъ, повалять, бросить, шлепнуть, опрокинуть, повалить кого*. Шейк. *Так і беркикнув його на землю*.

Верќийну́тися, нуся, нешся, гл. *Шлепнуться, кувыркнутъся*.

Верх́у́т, та, м. **Беркутъ**. *Agnila fulva*.

Верлі́я, на, м. *Карета*. *Іде шляхом до Кієва берлик шестерню*. Шевч. *Так розжився, що було берликом їздити*. *Будка з вікнами і коні в-простяж*. ЗЮОР. I. 266.

Верлі́на, ки, ж. *Рѣчное судно: берлина, барка (по Дніпру)* О. 1861. XI. 109. Ум. **Берлі́нка**. *Кілька дубів і берлинок з кавунами бичувалося по Дніпру*. Левиц. Пов. 273.

Верлі́г, дога́, м. = **Вархіг**. *На тім то берлозі свинокі їди построиш Алуград*. Котл. Ен.

Берло, ла, с. *Скипетръ*. *Падишах своїя царіці берло довіряє*. К. МБ. XII. 274.

Веру́лька, ки, ж. = **Ягня**. Вх. Пч. П. 6.

Веру́чий, а, в. = **Верхий** 2. *У нас діти беручі до письменства*. Харьк. *З його*

був би добрий маляр, бо воно хлоп'я до
всього беруче. Шевч. (КС. 1883. II. 404).

Веручкій, а, б. 1=Веркій 2. 2) Лип-
кій, дѣлкий, вязкий.

Верфѣла, ли, ж. и берфѣло, ла, с.
Часть верилюга. Вх. Зн. 2. См. Верилюг.
Шух. I. 109, 186.

Верца, ця, ж. 1)=Вер=Кладка. На
тій пропасті був перехід через малу
берцу. 2) **Бѣрци.** Часть плуга (какая?) ЕЗ.
V. 58.

Верцѣ, цѣ, с. 1)=Верца 1 = Вер=
Кладка. Желех. 2)=**Орчим.** Вх. Лем. 391.

Бѣсаг, га, м. Чаше во мн. ч. бѣсаги.
1) Мѣшокъ. То бѣсаги мельничові стояли
з пшеницев. Гол. III. 225. 2)=**Сани,** до-
рожный двойной мѣшокъ. Kolb. I. 69. КС.
1891. VI. 380. Шух. I. 77. *Парубки кла-
дуть калачі в бѣсаги.* Федьк. 3) Писанка
съ изображеніемъ бѣсагів. КС. 1881. VI.
380.

Бѣседа, ди, ж. 1) Разговоръ, бѣсѣда,
рѣчь. *Іде між нами своя весела бѣседа.*
Г. Барв. *А у бѣсѣд частісінко і ніп не*
знав, що против його говорити. Кв. 2)
Пиръ, пирушка. Чи у бѣсѣді була, мед-
горілку пила? Бал. 11. 3) Общество го-
стей. *Там у покоях сидить царська че-
сна бѣседа.* Рудч. Ск. Ум. Бѣседоньна.
Веселая бѣседонька, де мій милий нѣ.
Чуб. V. 805.

Бѣсѣдка, ки, ж. Лавка для гребцовъ
въ большой дѣлпровой лодкѣ, называе-
мой дуб. Мнж. 179.

Бѣседонька, ки, ж. Ум. отъ бѣседа.
Бѣсѣдувати, дую, еш, гл. Бѣсѣдовать.
разговаривать. *А хлопецъ знає, що дома*
ніп бѣсѣдує. Рудч. Ск. I. 170. *І пийте, і*
їжте, і бѣсѣдуйте. Чуб. V. 149.

Бесермѣн, на и пр.=Вусурман и пр.
Бесекѣр, ра, м. Родъ растенія. Вх. Зн. 2.
Бесі, неж. Дѣтск.=Бѣбесі.

Бѣсида, ди, ж.=Весѣда. Бѣсиди багато.
а розуму мало. Фр. Пр. 27. *Ой чия ж*
то бѣсида тутъ вечеряє весела. Х. Сб. VII.
425.

Бѣсідливий, а, в. Разговорчивый, сло-
воохотливый. Желех.

Бѣсідувати, дую, еш, гл. 1)=Бѣсѣду-
вати. Турок до них бѣсѣдує. Гн. I. 63.
2) Говорить, произносить. *Маиштер бѣсѣ-*
дує 24 разів „Отче наш“. МУЕ. III. 55.

Бѣсидникъ, ка, м. Раст. а) *Paris quadri-*
folia. Желех. б) —огородный. *Malva.* Вх.
Зн. 2.

Весит, [ту?], м. Раст. *Epilobium angu-*
stifolium. Лв. 98.

Вѣскѣд, ду, м. бескѣда, ди, ж. Кру-
тизна, обрывъ, непроходимый оврагъ. *Бе-*
режно провія проміж різчаків і бескѣдіа.
Стор. П. 194. *З високої скелі в глибокий*
бескѣд. Стор. М. Пр. 40.

Вѣскѣдина, ни, ж. Крутой горный об-
рывъ. Желех.

Вѣскет, ту, м.=Вѣскѣд. Довго крути-
лась, ходила по бескетамъ та по яркахъ.
О. 1862. IV. 88.

Вѣскѣття, тя, с. соб. Обрывъ, обрывы,
овраги. *Он дивиться, яке бескеття ліво-*
руч від дороги. Пирят. у.

Вѣскид, ду, м. 1) Гора. Желех. 2)
Также во мн. Бесниди. Часть Карпатъ отъ
Яблонки до источниковъ р. Стрия на сѣ-
верномъ и р. Латорицы на южномъ склонахъ.
Гол. I. Геогр. оч. 558.

Вѣскидѣський, а, в. Относящійся къ
беснидамъ. Желех.

Вѣскидувати, дую, еш, гл. Пасти скотъ
на горахъ въ беснидахъ. Желех.

Вѣстія, тії, ж. Браннов: скотъ, бестія.
Зав'язта бестія. Шевч. Ув. Бѣстіяна. Сим.
214.

Вѣстіанський, а, в. Собачій, скотскій.
Ах він бестіяньський син. КС. 1883. VII.
501.

Вѣсур, ра, м.=Вусурман. *Тривай, бе-*
суре! я тебе відучу до чужих дівок за-
лицятися. О. 1861. XI. Кух. 16.

Вѣсурів, рова, ве. 1)=Вусурмансь-
кий. 2) Вражій, чортівъ. *Бесуриє син.*

Вѣсурман, и бесуримен, на, м.=Ву-
сурман.

Вусуриманський, и бесурименський, а,
в.=Вусурманський. К. ЧР. 23. *Віра бе-*
сурманська. АД. I. 334.

Вѣсурманна, на, м.=Вусурман. *Злі*
бесуримане з міста рушали. КС. 1884.
I. 47.

Вѣсурманський, а, в.=Вусурмансь-
кий. КС. 1882. VIII. 275.

Вѣтега, ги, ж. 1) Болѣзнь. Вх. Зн. 2.
2) об. Ни къ чему негодный человекъ.
Вх. Лем. 391.

Вѣтегота, ти, об.=Вѣтега 2. Вх. Лем.
391.

Вѣтежний, а, в. Больной. Вх. Зн. 2.

Вѣтлах, и бѣтлах, ха, м. Мусоръ,
крупный соръ? *Мале сміття я і сам ви-*
несу, а цього бѣтлаха хіба возом ви-
везти. Могил. Подол.

Бетоніка, *кн. ж.* Раст. *Betonica officinalis*. Вх. Пч. II. 29.

Бефѣль, *лж. м.* Приказъ. *А вахмайстер попередю бефѣль їм видає.* Гол. I. 145.

Бех! *меж. 1)* Бухъ! (о паденіи). *2)* Багдъ! (о выстрѣлѣ). ЗОЮР. I. 284.

Бех, *ка, м. 1)* Раст. *Cicuta virosa* L. ЗЮЗО. I. 116. *2)* Въ заклинаніяхъ употребл. какъ болѣзнь, родственная съ бешихою. *Богородице Діво! прошу тебе вишпетати і виговорити бех і бешиху.* Чуб. I. 115.

Бѣхати, *хаю, еш, одн. в. бѣхнути, ну, неш, гл.* Дѣлать что нибудь съ шумомъ: стучать, падать, бить, стукнуть, упасть, ударить. *Кого по пиці бѣхас, кого у груди тасує.* Кв. Так і бѣхнув з горища. Мнж. 113.

Бѣхатися, *хаюся, ешом, сов. в. бѣхнутися, нуся, нешся, гл.* Падать, упасть съ шумомъ, грохнуться. *Як би не вона, бѣхнулася би перед усіма.* Г. Барв. 398.

Бѣцманъ, *на, м.* Неповоротливый человѣкъ, увалень, дубина, балбестъ. *Який бѣцман, а нічого не вгоден робити.* Аф.

Бѣцманка, *кн. ж. р.* отъ бѣцман.

Бѣць, *ца, м.* Родъ большого хлѣба? *Бѣця їм спечу.* Мнж. 98.

Бѣцьомъ, *нар. — поси́уть.* Крѣпко заснуть. Желех.

Бѣцяти, *цяю, еш, гл.* Дѣтск. испражняться. Вх. Лем. 391.

Бѣчка, *кн. ж. — Торок 2.* МУЕ. III. 25.

Бѣшеги, *шег, ж. мн.* Заразительныя болѣзнетворныя вещества. *Закис бѣшеги до нашего села.* Вх. Зв. 3.

Бѣшѣзникъ, *ка, м.* Раст. *Paris quadrifolia*. Шух. I. 20, 46, 22.

Бѣшіха, *хн, ж.* Болѣзнь: рожа, рожистое воспаление. Чуб. I. 116. Х. Сб. VII. 416. Мил. М. 95. Ув. Бешішище. Мил. М. 96.

Бѣшішникъ, *ка, м. 1)* Раст. *Chenopodium hybridum* L. ЗЮЗО. I. 116. Мил. М. 96. II. *2)* Бешиха. Драг. 27, № 11, статья 4.

Бѣшкет, *ту, м. 1)* Скандалъ, безчестіе, посямленіе. *Се ще йому стиднійш буде, що при людяхъ такий бешкет йому зробили.* Кв. *2)* Шумъ, смятеніе. Шейк.

Бѣшкетъ, *ту, м. — Вешкет.* *Київ усе по бешкетамъ та по кручахъ.* Зміев. у.

Бѣшкетний, *а, е.* Скандальный, скандальный.

Бешметъ, *та, м.* Особый родъ верхней

одежды, бешметъ; кафтанъ, носимый подъ черкескою. Стор. П. 18. ЕЗ. V. 6. (Черном.).

Бѣшпет, *ту, м. — Вѣшкет.* *Цю ніч вони мені бешпет зробили. усі копи побили.* Сумск. у.

Бѣшпетити, *чу, тиш, гл.* Пачкать, гадить. *Мухи бешпетятъ стіни.*

Бѣштання, *ня, с.* Брань, нагоняй.

Бѣштати, *тяю, еш, гл.* Бранить, спрашивать, давать нагоняй. *Я його вже добре бештає.* Шейк. *Бештає за гріхи одвіця молодого.* Рудан. I. 158.

Бешад, *да, м. — Вешкид 2.* Вх. Уг. 227.

Вждирка, *кн. ж.* Рыба *Phonixus rivularis*. Вх. II. Ч. II. 20.

Вжів, *ва, м. — Чмівъ.* Вх. Пч. I. 5.

Вжілка, *кн. ж. — Вджілка.*

Вжолъ, *лж. ж. бжоланійс, ка, м. и пр. — Вджола, бджоланник и пр.*

Вжоланикувати, кюу, еш, гл. — Паоішникувати. Волч. у. (Дободовск.).

Вжук, *ка, м.* Навозный жукъ, *Scaevola stercorarius*. Вх. Пч. I. 27.

Вжун, *на, м. — Вжук.* Желех.

Вжувати, *нѣ, ниш, гл.* Жужжать. Желех.

Вздѣкати, *каю, еш, гл. — Вздѣти.*

Вздѣкѣти и бѣдковѣти, *нѣ, неш, гл.* Одн. в. отъ вздѣкати.

Вздижъ, *лж. ж.* Жукъ вонючка, *Blaps*. Мнж. 176.

Вздижи, *баджи, ж. мн. 1)* Газы въ желудкѣ. *2)* Бздохъ! *Рвется як бздижи.* Шейк.

Вздіти, бздію, бздиш, одн. в. бзди́ти, нѣ, неш, гл. Вздѣть, испускать, испустить вѣтры. Ном. № 12577. *Дід перднує, баба бздула — і хата потонула.* Нар. сказка. *Не бзди гостро, бо урижешся.* Посл. Канев. у.

Вздо, *да, с.* Газы въ желудкѣ, вѣтры.

Вздѣи, *на, м.* Часто испускающій вѣтры (см. Вздо); говорятъ преимущественно о старикахъ. *Старий бздун.* Ув. *Бздунака.* *Оце ще бздуняка: начхурів і дихати не можно.* Кременч. у.

Вздюха, *хн, ж. 1)* Родъ гриба: дождевикъ, *Lycoperdon Bovista* L. *2)* Насѣкомое: вонючка. Ув. Бздушна.

Взніа, *ня, ж. — Вузніа.* Желех. Шух. I. 18. ЕЗ. V. 89.

Взніовий, *а, е. — Вузніовий.* ЕЗ. V. 89.

Взничати, *чѣ, чѣш, гл. — Данчати.* Вх. Лем. 391.

Вісік, *ка*, *м.* = **Вузина**. Вх. Лем. 391.
Возок, *ку*, *м.* Раст. *Sambucus Ebulus* L. 3030. I. 135.

Ви, *сокращ.* 6. 1) Частица, прибавляемая к слову для выражения условности: *бы, бѣ. Я ж би твою Україну кругом облітала*. Ип. *Дурним би назвали, од себе прогнали*. Шевч. *Як би він не ляж, то не звав би ся Стасем.* Ітиня. у. **Би** 6. *Быль бы.* Не рад би б ти моему братику, як би в гості прийшов? Рудч. Ск. I. 85. **Би-м.** Выражается условность въ 1-мъ лицѣ. *Вид чорта би-м ся відхрестив, а від тебе ні відхрещусь, ні відмолюсь*. Ном. № 2806. *Дала би-м білу ручку, та немо кому*. Чуб. V. 1. *Ой рада би-м, мій синючку, листок написати*. Федьк. I. 37. Также точно для 2-го лица ед. ч. — **би-сь**. *Не волів би-сь, милий синку, йти з ягнитком на толоку*. Федьк. Для 1-го лица мн. ч. **би-сьмо**; для 2-го лица мн. ч. **би-сьте**. 2) Сз. Дабы, что-бы. *І над ним і коло него хрестикъ Божий пише, би уроки, би злі думи там не приступали*. Федьк. I. 3.

Вибіа́к, *ка*, *м.* Вередъ. Угор.
Вибка, *ки*, *ж.* Шишка овечьихъ экскрементовъ. Мил. М. 25. См. **Бибка**.

Виблі́йний, *а, о.* Библиейскій
Вибліоте́ка, *ки*, *ж.* Библиотека. *Скрізь як у дзвін дзвонять, — говорять за школи і бібліотеки*. О. 1861. X. 150. *Які все чудні книжки в бібліотеці мого батька*. Левиц. Пов. 128.

Вібліа, *ліі*, *ж.* Библия. *Розумний, по коліни в Вібліі*. Ном. № 5694.

Вигарь, *ря*, *м.* = **Вегар**. Угор.
Вигасень, *сня*, *м.* Дубина, болванъ, олухъ. Желех.

Виги збивати = **Вайдики бити**. Желех.
Відзатися, *дваюся, ешея, н бідзатися*, *каюся, ешея, гл.* = **Гедзатися**. Желех.

Відзень, *дзня*, *м.* = **Гедзень**. Желех.

Відзьявка, *ки*, *ж.* Насѣк. а) *Oestrus*, оводъ. Вх. Зн. 3. б) *Hippobosca equina*. Вх. Зн. 3.

Видлі́на, *ни*, *ж.* Единич.: скотина, одна штука скота. См. **Товарина**, **товаряна**.

Видло, *ла*, *с.* 1) Рогатый скотъ. *Май — бидлу дай, а сам на ніч зпійки*. Ном. № 447. *В тій оборі повно бидла*. Чуб. II. 232. 2) Бранное: скотъ, скотина. *Ах ти, бидло погане!* 3) Падалъ. Ув. **Бидлюга**, **бидляна**, **бидляна**, **бидлятина**.

Видлі́а, *літи*, *с.* Одна молодая скотина, одна скотина. Чуб. II. 374.

Видлі́ак, *ка*, *м.* Бранное: скотъ, скотина.
Видля́ка, *ки*, *н бидля́тина*, *ни*, *ж.* Ув. отъ бидло.

Видля́чий, *а, о.* Скотскій.
Видля́чка, *ки*, *ж.* Экскрементъ рогатой скотины. Вх. Лем. 391.

Визі́вий, *а, о.* Вірний. надежный, несомнительный. Угор.

Визі́вно, *нар.* Несомнівно, навѣрно. Вх. Зн. 3.

Визува́ти, *а́у*, *ещ, гл.* = **Визувати**. Вх. Зн. 3.

Вийстри́к, *ка*, *м.* Быстрое теченіе въ рѣкѣ. Кіев.

Вик, *ка*, *м.* 1) Быкъ (молодой, кастрированный). *До чого бик навик, того і волом счоче*. Фр. Пр. 27. *Міння бики на воли, аби дома не були*. Чуб. I. 272. 2) — **дийний** = **Олень**. Вх. Пч. П. 6. 3) **Насѣк**. *Lucanus cervus*, жукъ олень. Вх. Пч. II. 27. 4) Прочный треножникъ, съ помощью котораго поднимають мельничныя каменъ. Чигир. у. 5) Родъ неподвижныхъ гавдаювъ. КС. 1882. VIII. 263. 6) Родъ дѣтской игры. Ив. 47. Ум. **Бичон**, **бичечон**. Ув. **Бичиско**, **бичище**.

Виле́нь, *ляля*, *м.* = **Вич**. 2. Шух. I. 166.

Ві́лець, *ляця*, *м.* = **Вилень** = **Вич** 2 Kolb. I. 64.

Виле́т, *та*, *м.* 1) Билетъ. 2) Паспортъ. 3) Отпускной солдатскій билетъ. *По дорозі йшов молодий москаль додому по билету*. Левиц. I. 1. 4) Двадцатипятирублевая ассигнація. *А що за цю коровку?* — **Вилет**. Золотон. у.

Вилі́на, *ни*, *ж.* Стебель полевого злака, травка, былина. *Ой у полі биліна, її вітер колише*. Мет. 78. *Сам зостави на чужині, як биліна в полі*. Мет. 11. Ум. **Билинна**, **билинонка**, **билиночка**.

Вилі́сько, *ка*, *с.* Мѣсто, заросшее травой, стеблями растений. *Приїдь, приїдь, Кострубоныку! Стану з тобов до шлюбоныку на травнику-виліську і в подертій сірачиску*. Pauli, I. 22.

Вилі́ця, *ці*, *ж.* 1) Быль, бызое. *Бо се не казка, а билія, або бувалищина, сказати*. Шевч. 2) = **Билина**. *Інших била налицов, мене с била билицов*. Гол. I. 211.

Ві́лка, *ки*, *ж.* 1) Родъ игры въ мячъ.

Полтав. 2) Стволъ дерева толщиною въ руку. Павлогр. у.

Билья, ла, с. соб. Билье. *Ой Васильку, сиди в билью, а я в черешині.* Раціі, II. 189.

Било, ла, с. 1) Доска, употребляемая вместо колокола въ монастыряхъ; то же, что клепало. *Я йому як у било б'ю; жемись та жемись,—так ні та й годі.* Лебед.-у. *Говорили, як у било били, а йому й не в догадки.* 2) Крылья или отводы въ савяхъ, предназначенные для того, чтобы сави не опрокидывались. Сумск. у. Ум. **Бильце.**

Билб, ла, с. 1) Стебель растенія (конопли), стержень кукурузы. Шух. I. 147. *Торік добрі були кукурузи; на їднім билі по два стрюки було.* Каменец. у. 2) Часть друлївина (см.). Шух. I. 277. 3) Верхнія боковыя перекладины, соединяющія передокъ и задокъ воза. Черниг. Ум. Билцѣ.

Билька, ки, жс. Стебель картофеля. Вх. Уг. 227.

Бильник, ка, м. 1) Черешки въ листѣ. *Поїла проклята кузяка капушту,—тільки бильник одим стирчить.* Черниг. 2) Раст. чернобыльникъ, *Artemisia vulgaris*. Небож накрите, а билником огорожене. Волинск.

Бильцѣ, ця, с. 1) Ум. отъ било. 2) Рама у люльки. Чуб. VII. 386. *Шовковій червечки, золотій бильця, срібні колокольця, мальована колісочка.* Мет. *Колижала цілу ніч і бильця з рук не пускала.* Черк. у. 3) Часть ткацкаго инструмента, называемаго блат (см.) Константиногр. у. 4) Часть витушки (см.) Вас. 202. 5) Палочка въ удѣ, къ которой пчелы прикрѣпляютъ восчину. Шух. I. 111. 6) Часть лозовой корзины: „продольный брусокъ вверху и внизу корзины“. Вас. 147. 7) Одна изъ частей воротъ. Шух. I. 87. 8) Брусь въ боравѣ, въ которомъ укрѣплены зубья. *Треба було розбирати двоє бильців у бороні.* Чуб. II. 561. 9) Обручъ въ рыболовномъ снарядѣ, называемомъ хватка. Браун. 14. 10) Часть крыши оборога (см. оборіг 1)—половинка стропиль. Вх. Зн. 42.

Бильчак, ка, м. Бревно изъ дѣльнаго дерева, деревянный брусь.

Бильяка, ки, жс. = Вандурчанка. Вх. Лем. 391.

Би-м. См. Би.

Бинда, ди, жс. 1) Левта. Гол. Од. 26. Чуб. VII. 423. О. 1861. XI. Св. 29. *Дай*

же мені, моя маті, ще й червону бинду. Грин. III. 385. У биндах ходити. Быть дѣвучкою. Шейк. Ум. Биндочна. Чуб. III. 210.

Бинджук, ка, м. Дѣвѣя, лебебокъ. Желех.

Биндобий, а, е. Ленточный.

Биндобий, а, е. = Влиндоокій.

Биндочка, ки, жс. 1) Ум. отъ бинда.

2) Косоплетка. Гол. Од. 50.

Биндочковий, а, е. Относящійся къ ленточкѣ. Биндочковій кісник. О. 1861. XI. 28. 29.

Биндюг, гів, м. м. = Вендюги.

Биндѣ, ка, м. = Чмѣль. Вх. Пч. II. 26.

Биндючитися, чуса, чпса, гл. = Вудючатися.

Биньонька, ки, жс. Ум. отъ биня.

Биньча, ки, жс. Ум. отъ биня.

Бинч, ча, м. Трутень. Вх. Лем. 391.

Бинчати, чѣ, чпш, гл. = Дѣнчати.

Хрущ бинчат. Вх. Лем. 391.

Бинь-бинь! меж. Призывъ для коровъ. Шейк.

Бинька, ки, жс. Ум. отъ биня.

Бинькати, каю, еш, гл. = Виччати = Ваччати. Бинькала бінка на цвітю. Гол. IV. 349.

I. Биньо, ня = Вня. Желех.

II. Виньо, ня, м. Плакса. Желех.

Виньця, ці, жс. Ум. отъ биня.

Виня, ні, жс. Дѣтск. названіе быка, коровы. О. 1862. IX. 118. Ум. Биньна, биньця, биненьна, бинечна. *Плаче коло бинів: „бинейки мої, бинейки!“* Гн. II. 162. См. Бица.

Вир! бирр! меж. Крикъ, которымъ гонять овецъ. Kolb. I. 65. Шух. I. 210.

Вирва, ви, жс. = Врова. Желех.

Виренька, биречка, ки, жс. Ум. отъ биря. **Вірів, рова, м.** Сельскій староста, сельскій судья. Угор. *От бирова утікайте.* Гол. III. 237.

Вірка и бірка, ки, жс. 1) Овца.

2) Шкура овечья, мерлушка. Гол. Од. 17.

3) Шапка-бирка. Шапка изъ овчинны. *А ще на козаку білому не тільки шапка-бирка, зверху дірка.* Мет. 377. 4) Палочка, на которой парѣвываютъ счетъ чегонибудь, бирка; то же, что карбим. КС. 1893. V. 277. 5) = Багнітка. Вх. Лем. 391. 6) Сошная шишка. Харьк. у. Борз. у. 7) Родъ дѣтской игры. ЕЗ. V. 135. 8) Животное: стоногъ, тысячепогъ. Вх. Лем. 391.

Виркастий, а, е. О шерсти овецъ: въ мелкихъ завиткахъ. *Вівці биркасти.* Вх. Лем. 391.

Біркувати, каю, еш, гл. Созывать овецъ. *Вісчарь вісці наганяє, на ягнята біркуват.* Гол. Ш. 394.

Виркувати, кую, еш, гл. Отмѣчать, дѣлать помѣтки, наръзки. См. Бирна 4.

Виріак, ка, м. Палка съ крючкомъ, которою ловять овецъ.

Вировіти, влю, вйш, гл. Быть сельскимъ судьей. Угор.

Вірочка, ки, ж. Ум. отъ бира.

Вірса, си, ж. 1) Сильный вѣтеръ, ураганъ, буря, порывъ вѣтра. *Як набіжить бирса, то й млин повалить.* Кіев. 2) Эпилепсія, падучая болѣзнь. Канев. у.

Вироуватися, суюся, ешся, гл. Артачиться, бѣситься. *Спершу кінь бирсується, а далі оговається.* Черк. у.

Вирувати, рую, еш, гл. Мочь, быть въ силѣ. Угор.

Вірф, бирф, ж. мн. Ступеньки въ передвижной лѣстницѣ. То же, что и щаблі. Вх. Зя. 3

Вирь-бирь! меж. Призывъ для овецъ.

Вірька. См. Бирна.

Віря, рі, ж. Дѣтск. овца. О. 1861. VIII. 8. *Як піду я ярм по долині свої бирі гукати.* Чуб. Ум. Биренька, биречна, бирочна.

Висаг, га, м.—Весаг.

Віскуп, па, м. Римско-католическій епископъ, бискупъ. К. ЧР. 10.

Вискуплання, па, м. Крестьянинъ, жинущій на извѣстныхъ обязательствахъ на земляхъ епископства. К. ПС. 110.

Віскупський, а, е. Епископскій, бискупскій.

Вискупство, ва, с. Епископство.

Віскупщина, ни, ж. Епископскія владѣнія.

Вістревъ, ня, м. Потокъ, быстрый ручей. *Брати мої невірні, як той бистревъ, що дзюркотить на провесні в долині.* К. Іов. 14.

Вістрый, а, е. 1) Скорый, быстрый, стремительный. *Перебреду бистру річку.* Мет. 83. *Підмила корінь бистра вода.* Нп. 2) Проворный. *Повибігали якісь паночки нуці та бистрій як сороки.* МВ. I. 112. *І бистрим бігом все помише, неначе в гніві сам Зевес.* Котл. Ен. 3) Бистрый на очі. Быстроглазый, шустрый. *Була у нас жінка,—знаєте, все бісики пускала—така собі бистра на очі.* Волч. у. *Дивиться бистрим оком.* Внимательно смотреть. МВ. II. 107. 4) Бистрий на рбзум.

Сметливый, сообразительный. Ум. Бистренний, бистресенный.

Вистриня, ні и бистриня, ні, ж. Быстрина, быстрое, стремительное течение воды. *Люблять прати на самій бистрині.* К. (ЗОЮР. II. 205). *Один з плотів, зблизившись з бистрини, трапив між каміння.* Стор. II. 122.

Вистріти, рб, рйш, гл. Быстро, стремительно течь. *Вода бистритъ.* Радам. у.

Вістриця, ці, ж. 1) Быстрый и шумный потокъ. Желех. 2) Названіе многихъ рѣкъ. Желех. 3) Порода дивныхъ сливъ. Вх. Лем. 391.

Вистрінь, ні, ж.—Вистриня. *Як же повідь настала, наперла бистрінь на будинок той.* Ев. Л. VI. 48.

Вістро, нар. Скоро, проворно. Бистро очима стрімі. Бойко смотреть. Шейк. Ум. Бистренько, бистресенько.

Вистровідний, а, е. Стремительно текущій. *Потоки бистровідні.* К. Псал. 32.

Вистроцікий, а, е? Чого прийшов, бистроцокий? Грин. Ш. 680.

Вистря, рі, ж.—Вистриня. *Червона хустка пішла бистрею, дога коса розпустилась по воді.* МВ. I. 158.

Вистріак, ка, м. Наконный сапъ. Волын. г.

Вистріанка, ки, ж. 1) Раст. *Alburnus baldneri.* Шейк. 2) Быстрая и глубокая рѣчка. Ум. Бистряночна. *Течуть річки бистряночки, що й не переспочу.* Чуб. V. 577.

Ви-сь. См. Бн.

Вит, та, м. Драка. *Такий меж їми був вит, що обидва на місті зістались.* Черном.

Вітва, ви, ж. Битва, бой. *Ой не нахоть, Литва, буде з нами битва.* Мет. 215. *Лайки—байки, битва—молитва.* Ном. № 3807.

Вітѣльня, ні, ж. Станокъ для тренанія конопли. Левци. I. 2.

Вітѣць, тцѣ, м. Каменоломщикъ. Міус. окр.

Віти, б'ю, б'еш, гл. 1) Бить, наносить удары. *Дурного і в церкві б'ють.* Посл. *За що мене, мужу, б'еш, за які вчинки?* Нп. Орлом сизокрили літає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'с. Шевч. *Не по чім і б'є, як не по голові.* Въ томъ то и бѣда, въ томъ то и дѣло. Ном. № 7367. 2) О лошадахъ: лягать. *Кобила б'є.* 3) Вколачивать. *Бити налі*

4) О водѣ, волнѣ и пр. Бить стремительно, литься, течь. *Вода так і б'є. Ой не ходи коло води, буде хвиля бити.* Мет. 70. *Піна била з рота.* Стор. М. Пр. 19. 5) О часахъ, колоколахъ и пр. Звонить, бить. *В усі дзвони б'ють.* Грин. Ш. 275. *У дзвони дзвонять, в гармати б'ють.* О. 1862. II. 59. 6) Разбивать, бить. *Бити вікна. На мою невісточку не настачилися горників та мисок: так б'є, хоч що тиждня нові купув.* Харьк. 7) — на кого. Нападати, наступати на кого (во время войны). *І хоче ворогом на тебе бити.* К. ПН. 172. *Прийшов чужоземець татарин і ото вже на Вишгород б'є.* АД. I. 50. 8) Увстрѣть, метели: влітати, нести. *Б'є вітер на чистому.* Новомоск. у. *На Миколи перестало бити, за те ушкварив мороз.* Мир. Пов. I. 113. *Завірюха б'є.* Грин. II. 97. 9) Корчить въ энцефалии. *Бодай тебе било до землі, аби з ті дух вибило.* (Проклятіе—пожеланіе смерти отъ энцефалии). Фр. Пр. 31. 10) Олію бити. Выжимать постное масло. 11) Бити третяка. Танцовать. *Під дудку била третяка.* Котл. Ен. 12) Бійдани бити. Ничего не дѣлать, битъ баклуши. Ком. II. 17. 13) Бити на забій. Бить на смерть. *Бє жінку на забій.* НВолын. у. 14) Покло́ни бити. Бить поклоны. *Прийшли в каплицю перед Феба, Еней поклони бити став.* Котл. Ен. 15) — *вбину, повсті.* Перебивать шерсть, дѣлать войлоки. ЗОЮР. I. 48. Сим. 197. 16) — телеграмм. Посылать телеграмму. Лохв. у. 17) — *шіла.* Родъ игры у парней. О. 1861. XI. Св. 31. 18) — *чолом.* См. Чоло. 19) *Бодай тя на сон било!* Чтобъ ты не могъ заснуть. Фр. Пр. 29.

Бітий, а, е. 1) Битый. *Каже дитина, що бита, та не каже за що.* Посл. Бітий хідши. Вотъ вотъ будешь побитъ. *Битий ходиш.* — *от-от-от* попоб'ють. Ном. № 3610. *Я в тім не битий.* Я этому не учень. и этого не знаю. Фр. Пр. 35. 2) О дороге: торный, укатанный. *Ой як виїдеши на битий шлях: сідзюньками вмигнешь.* Нп. Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битий дорозі. Цп. 3) Печатный. *Я розбіраю тільки біте письмо, а скоротити не вмію.* Павлогр. у. (Залубовск.). 4) О монетѣ и металлѣ: чеканенный, кованый. *Битий таляри.* Год. I. 19. *При боці шабля у Дамашку бита.* Федьк. I. 132. *Без битой голой копейки.* Котл. 5) Бита підлога. Полъ изъ

бревенъ! Шух. I. 174. Ум. Битенький. Чуб. V. 943.

Бітися, б'юся, б'юся, гл. 1) Биться, драться, сражаться. *Бійтесь, не виляйте, нїстав тепер що січі час.* Котл. Ен. VI. 24. *Господарю Волоський, чи будеш зо мною битися?* Нп. *Бійте, поки б'ється.* Шевч. 2) Биться, трепетать. *Ти не знаєш, моя мати, за ким серце б'ється.* Мет. 50. *Жила б'ється. Плаче, плаче та ридає, як рибишка б'ється.* Нп. *Сока.... і давав перед нею битися, наче підбитий.* Мнж. 4. 3) Биться обо что. *Будеш плакати, в землю битися, долю проклинати.* О. 1862. II. 82. 4) Стараться, биться. Грин. II. 88. *Б'ється, як риба об лід.* Посл. *Настя ночі не поспить, усюди старається, б'ється, достас.* Стор. 5) Бить, ударять. *Ходить дітка по бережку та все в груди б'ється.* Мет. 19. 6) О кобылѣ: имѣть случку. Угор. 7) Битися навбитим. Особый родъ игры яйцами на свѣтлый праздникъ: бить одно яйцо объ другое, и чье разобьется, тотъ и считается проигравшимъ. 8) Битися об закладъ. Держать пари, биться объ закладъ. 9) Битися лунною. Отдаваться ахонъ. *Стукотіння од коліс билося лунною в обидва боки того яру.* Левинц. Пов. 272.

Бітка, ки, ж. 1) = **Вабка 5.** 2) Разбитое яйцо (см. Битися навбитим). *У мене є з двадцять бинок.* Черк. у. 3) Драка, битье. Гн. I. 65. Вх. Лем. 392. *На ярмарку счинилася межи людьми битка.* Бердич. у. 4) Ударъ въ игрѣ латка. Нв. 47. 5) Шило, которое отыскиваютъ другъ у друга играющіе въ игру: *шіла бити.* О. 1861. XI. Св. 31. 6) То же, что и терница, но съ болѣе широкой щелью для меча. Вас. 200.

Битливий, а, е. Драчливый. Мнж. 176. *Такий битливий,—зараз кулаком.* Константиногр. у. *Чоловік битливий буде.* Славянско. у. 2) Бодливый. *Така корова маленька, а битлива.* Черк. у. *Битлива корова наша.* Канев. у. 3) Сильно ударяющій. *Град битливий.* Міус. окр.

Бітниця, ці, ж. = **Ветельня.** Кобел. у. Киев. у.

Биття, ті, с. Битье; драка. *Махання за биття не рахується.* Ном. № 3884. *Як би знайшовся такий чоловік, щоб не биттям, а поважним словом зробив з неї роботящу людинку.* Стор. I. 10.

Віцїнька, ки, ж. Ум. отъ бица.

Виць-виць! меж. для призыва телятъ

Віцька, *кв, ж.* Ум. отъ бича.

Віццю-біццю! *меж.*—биць-биць!

Віцціня, *ні, ж.* Ум. отъ бича.

Віцця, *ці, ж.* Дѣтск. корова, теленокъ и вообще рогатый скотъ. О 1861. УШ. 8. Зійшли біці на кіці. Хозяйство пришло въ упадокъ. Фр. Пр. 27. Ум. Бицька. бицціня, бицціня. См. Биня.

Вич, *ча, м.* 1) Палка. КС. 1883. IV. 773. *Не біжить собака від калача, але від бича.* Чуб. I. 279. *Добрий бич запарив.* Маж. 105. 2) Било, короткая часть цѣпа, которою молотятъ. *Кий запорожськи—палічка не дуже довгі, некаче бичи у цінці.* Стор. II. 193. 3) Часть сукновального песта, при помощи которой онъ поднимается. Мик. 481. Ум. Бичин.

Вича́, ча́ти, с. Бычекъ. Чаше во мн. ч. бича́та. *Іде чоловік бичатьми маленькими.* Гн. I. 96.

Вича́к, ка́, м. Ножъ съ небольшимъ черенкомъ. Угор.

Виче́чок, че́к, м. Ум. отъ бичок. *У тебе дві корови телилося, два бичечки родилося.* Чуб. *Запряжи бичечки.* Грин. II. 69.

Вичий, *а, е.* Бычий. Вас. 163.

Вичик, *ка, м.* Ум. отъ бич.

Вичіва, *ни, ж.* 1) Отъ бич. Говядина. Константиногр. у. 2) Отъ бич. I. Палка. Рудн. ЧП. 233.

Вичісьєо, ка, м. Ув. отъ бич.

Вичітиса, чўса, чисо́я, гл. О коровѣ: имѣть случку. *Гарно вичитиса, та по-гано телитиса.* Ком. II. № 446.

Вичіще, ща, м. Ув. отъ бич.

Вичі́вка, ки, ж. Веревка, бичевка. О. 1862. IX. 61. Ум. Бичівочка.

Вичі́вник, ка́, м. Въ дышлово́мъ возу: жердь, служащая для припряжки третьей лошади. *Кий на бичівнику.* Вх. Зн. 3. Ум. Бичівничок.

Вичка, ки, ж.—**Вагнітка.** Вх. Пч. II. 37.

Вичні́, ні, ж. 1) Стадо воловъ. 2) Заго́й для воловъ. *Звелів з бичні волів пригнати.* Котл. Ен. III. 22.

Вичова́, ві, ж. Припрягиваніе добавочныхъ лошадей или воловъ. Шейк.

Вичовій, а́, ё. Припряженный въ до-бавленіе. См. Вичувати I.

Вичо́к, ча́, м. 1) Ум. отъ бич. Бичон-третячок. *Воль трелітогъ.* Чуб. III. 346. 2) Рыба: а) = **Бабець. Вх. Пч. II. 19. б) *Gobius.* Браун. 27. 3) Печной бороть? *Ха-***

та в його з рундукком і ніч не з бовду-ром, а так, як у панів, з бичком. Г. Барв. 424. 4) Мѣра водки, равная 1/2 чет-верти. Радом. у. 5) Мѣра лучины: два кубическихъ аршина. Радом. у. 6) = **Сичин** 2. 7) Родъ тапца. Алв. 32.

Вичува́ння, ня, с. Отглагольное сущ. отъ бичувати.

Вичува́ти, чу́ю, еш, гл. 1) Припря-гать къ одной парѣ лошадей или воловъ еще одну или нѣсколько вперед, когда тяжело везти. Ком. II. № 114. *На гору їду—не бичую, а з гори їду—не гальмую.* Мет. 460. 2) О судахъ: тащить на биче-вѣ. Кіев.

Вичува́тися, чу́юся, ешся, гл. 1) = **Вичувати** I. *Ми раз у раз бичуємось, їдути на цю гору.* Подольск. г. 2) Быть тащиму на бичевѣ, идти на бичевѣ. *Кіль-ко берлинок і дубів з кавунами бичува-лося по Дніпру.* Левич. Пов. 273.

Вичу́сь, бичу́ш, бичу́шка. Кличка быка. **Виша́к, ка́, м.** Сорть крупныхъ астра-ханскихъ сельдей. Харьк. Маж. 176.

Вишва́, ві, ж. Въ кожевенномъ произ-водствѣ: кадка, родъ ушата, въ которую уни вытянуты высоко вверхъ, а на про-дѣтой сквозъ нихъ палкѣ вѣшается вымо-ченная кожа. Вх. Зн. 3.

Виші́ха, хи, ж. и пр.—**Вешиха** и пр. **Вішкі!** *меж.* Окрикъ на телятъ. Маж. 176.

Віа́к, ка́, м.—**Вич** 2.

Ві, сокращ. **Віг,** употребл. въ слож-ныхъ словахъ: **помагай-бі.** Помогай Богъ! **Спаси-бі!** Спасибо! **Дасть-бі!** Богъ дастъ. **Дале-бі!** Прѣ-бі!

Віб, бѣбу. м. 1) Раст. Бобъ, *Vicia faba* L. Чуб. V. 1157. 2) **Дати бѣбу.** Задать, поколотить. *Як дам тобі бѣбу, то й крик-неш „пробу!“* [вмѣсто «про-бі»] Ном. № 3633. **Взяв доброго бѣбу.** Былъ сильно по-бить. Чуб. II. 524. **Дав йому бѣбу заліз-ного ззисті.** Застрѣлилъ? Задать непосиль-ную задачу? Ном. № 4186. Ум. **Бібик, бо-бик, бѣбик.** Ув. **Бѣбище.** ЕЗ. V. 149.

Ві́бка, ки, ж. 1) Пометъ въ шарикахъ: овечій, заячій, козій. Маж. 176. См. **Бибна.** 2) Шарикъ маленькій. Ум. **Бібочка.**

Ві́блиця, ці, бі́бля, ді, ж. Родъ рыбы. Кіев. Ум. **Бібличка.**

Ві́блія и пр. См. **библія** и пр.

Ві́бняк, ка, м. Трилистникъ.

Ві́бо́к, бка́, м.—**Ві́бка.** Черк. у.

Ві́бр, бѣбра́, м. Бобръ. Желех.

Вібу́ла, *ли, ж.* Оберточная бумага. См. Бебу́ла.

Вібу́ла́стий, *а, е.* Похожий на бібулу. Желех.

Вібі́шок, *шка, м. 1)*—**Ві́бка** 1. 2) Древешня почка. Чигир. у.

Ві́впу́шок, *шка, м.* Раст. *Tușsilago farfara*. Вх. Лем. 392.

Ві́г и **Вог, Во́га**, *м. 1)* Богъ. *Чоловік стріляє, а Ві́г кулі носить.* Ном. № 83. *Ві́г Богом, а люде людьми.* Посл. Як ось знечев'я обіг Меркурій заснавшись до богів. Котл. Ен. II. 20. *Жив у лісі такий бог лісовий.* Грин. I. 44. *В се врем'я в рай боги зібрались к Зевесу а гости на обід.* Котл. Ен. II. 19. 2) Икона, образъ. Чуб. VII. 384. *Поцілувала на божнику бога.* Г. Барв. 239. *Батько й мати беруть богів, хрестять богами молодих і оддають їм у руки. Молода оддає свого бога молодому.* Грин. III. 440. 3) Старий *вог?* Во́га іде, іде,—мов старий бог з во́ру слодить... *Вже до ворін, за двір...*—говорили о важности ухода уходящаго лица. Сим. 228. 4) Сильний бог. Водка, штофъ съ водкой. *Тоді то й зазналася я із сим скляним богом.* О. 1862. VII. 42. Прихилився до скляного бога, привчаєся горілочку оживати. Мир. ХРВ. 203. 5) **Ві́г-ма́.** **Ві́г-ма́е.** Нѣтъ, не нѣється. *Діточек у їх Ві́г-ма.* Шевч. А іще на козаку нетяжі шапка-бирка, зверху дірка, хутро голе, околиці **Ві́г-мае.** ЗОЮР. I. 6) **Ві́г-ма́.** Ей Богу; право. *Ві́г-ме на щотах не училась.* Котл. Ен. IV. 19. **Ві́г-ме,** *я не браз твоєї сохири.* Каменец. у. 7) **Ві́г** дав. Есть, нѣється. Галиц. 8) **Ві́ггу** робіти. Иносказ. сидѣть въ тюрьмѣ. *Повѣсть «Мамай» Скальк.* 9) **Зна́ти Бо́гу.** Зна́ть молитвы. О. 1862. IV. 9. 10) Бог ві́дъ. Богъ вѣсть. *Ото скільки очима скинеш, Бог ві́дъ колишній степи.* Конот. у. 11) **Сво́ім бо́гом** зробити, пі́ти. По своєму сдѣлать. Св. Л. 287. См. Зробити. *З сього часу пішла своїм богом коло всього.* Св. Л. 114. 12) **Ні́яким бо́гом** не допрѣснися. Никакъ не упросиши. *Ніяким богом не допрѣснися було, щоб хоть—а двір до тебе заглянули.* Сим. 222. 13) **За ма́лим бо́гом.** Едва. *За малим богом слави й чести казачко́й братерським боем не заіпастили.* К. ЦН. 221. *За малим богом Криму... не опакував.* К. ЦН. 219. 14) **За не́вйного бога** (побіто, взято). Ни за что (побить, арестованъ и пр.) Миж. 163. 15) **Спасе́ть же Ві́г тебе!** Выраженіе благо-

дарности. Котл. Ен. II. 29. 16) **Мо́лі вме́те у Бо́га і ді́нясь!** Бог знаєть, когда это и было. Сим. 223. 17) **У Бо́га.** Воскли-цаніе въ досадѣ, если чего выбудъ не находишь. *Де ті ключі у Бо́га!* Свир. у. 18) См. **Бі.** Ум. **Богоньмо, Богочно, Бі́неньмо, Бі́нечко, Божок.** Ей, *Богочку, тапочку, дай погуду!* Фр. Пр. 77. *Ішов Божок дорогою, водстрів дівку із водою: «Ой дай, дівко, води пити, смажні уста закропити!»—Не дам, старцю. води пити, бо вода есть нечиста... «Ой ти, дівко, сама нечиста, а вода есть завжди чиста.» Стала дівка, ізлякалась, перед Богом заховалясь.* Мар. Л. Сб. 237.

Ві́г, гу, м. **Ві́гъ.** *І бистрим бо́гом все колише, некаче в гнізі сам Зевес.* Котл. Ен.

Ві́га́, гі́, ж. 1) Вѣтъ, побѣжка. Екатеринос. у. 2) **Ві́гю.** Рысью. *Кінь біжить бігю.* Канев. у.

Ві́гавка, *ки, ж.* Понось.

Ві́га́йна, *ни, ж.* Вѣготня, суматоха, Левци. I. 318. *Наробив справник біганини.* Каменец. у.

Ві́гавня, *ня, с.* Вѣганіе. *І піднясь буа... голін, бігання, крик, галас.* Кв.

Ві́га́рь, *ря, м.* Цалка. *Візьму біга́ря на плечі—вся моя худоба.* Гол. IV. 513. См. **Біга́рь.**

Ві́га́ти, *гаю, еш, гл. 1)* Вѣгать. *Біга́ти по луці.* Вѣ повел. накл. употребл. *ниогда біга́й вм. бі́ни.* *Біга́й, ко́ню, біга́й, ко́ню, бо вже вечеріє.* Мег. 98. Употребл. оно также тавтологически: *Ой біга́йте-біга́йте шляхом да наженіте Касю з ляхом.* Чуб. V. 908. *Біга́й, хлопче! Біга́ймо у великий гай! Біга́ймо, кажу.* МВ. П. 112. 2) *О коровахъ: случаться.* Угор.

Ві́гати́ся, *гл.* О животных: быть въ періодѣ случки, случаться. Шух. I. 211.

Ві́гла́й, *а, е, Вѣгунці́.* *Бі́глому* сдна дорога, а *погонцеві* десяти. Фр. Пр. 37.

Ві́гати́ся, ма́юся, еше́я, гл. Божиться. Фр. Пр. 36. *Та не бігдайся, бо гріх.* Шейк.

Ві́гнуті, *ну, неш, гл.*—**Ві́гти.** Драг. 267. *Бі́гнуть, пли́вають човенцями.* АД. I. 246.

Ві́говисько, *ж, с.* Ристалище. Шейк.

Ві́го́ж, *нар.* Вѣгомъ, скоро. *Та біжи мені бі́ган, щоб одна нога тут, а друга там.* Ном. № 11020.

Ві́готі́, ті́, ж. Названіе кошки въ сказкѣ. Миж. 122.

Бігть, біжѹ, жий, гл. 1) Бѣжать. *Гріх по дорозі біг та до нас плиг.* Ном. № 96. *Туди жє бігла до дівинокька.* Мет. 87. *Ворон коню, біжи швидче!* Мет. 74. *Біг тах, що сам себе не чув—изо всѣхъ силъ бѣжать.* Котл. Ен. III. 21. 2) Быстро бѣжать, плыти на сузѣ. *Щось біжить з дзвоником.* О. 1862. V. 78. *Човном біжить по під берегом.* Харьк.—вѣрхи. Бѣхъ верхомъ.—з мопѣта, у чвал. Бѣхъ, бѣжать галопомъ. НВолын. у.—в илус. Бѣжать рысью. 3) О водѣ, жидкостяхъ и времени: течь. *Біжить річка-млинівочка, камені руйнує.* Рауіі. *Молоко біжить. Борщ біжить. Час біжить. Літа мої біжать як скороходець.* 4)—з блеску. Бѣжать со свѣта. *Як розсхидилася стара мая,—батю мій, хоч з блеску біжи!* Харьк.

Бігун, кѣ, м. 1) Бѣгунъ, быстро бѣгающій, скороходъ. *Олінь лісний—бігун бистрий, а людѣ бѣтсья.* Гол. I. 376. 2) Ось, на которой ходить дверь, ворота и пр.: верев. КС. 1893. VII. 78. Чуб. VII. 383. Kolb. I. 60. *Двері спали з бігуна.* Шейк. 3) Верхній двигающійся жерновъ въ мельницѣ. Вас. 183. 4) Полюсь. *Найтепліише на землі по-під рівноденником, а найхолодніише коло бігунів.* Дещо. 5) Извилистый узоръ, зигзагъ. Волын. г.; Славяносерб. у. 6) Родъ колбасы. Желех. 7) Ленъ. Вх. Уг. 227. Ум. **Бігунець, бігунчик.**

Бігунець, нѣд, м. 1) Ум. отъ бігун. 2) Дитя, уже начинающее бѣгать. *Ростуть вони не по днямъ і не по часам, а ростуть по минутам: уже такі бігунці гарні.* Рудч. Ск. I. 116. 3) Родъ вышивки. Славяносерб. у. Ум. **Бігунчик.**

Бігунка, ки, жс. 1) =Бігавка. *Чогось бігунка напала.* Кіев. у. 2) Трехлѣтняя телка, вошедшая въ періодъ половой зрѣлости. 3) Пуля малого калибра. Вх. Уг. 227. **Бігункі, ків. м. мн.** 1) Бѣговья дрожги. 2) ? Чуб. VII. 396.

Бігунці, ців, м. мн. =Бігунені 1. **Бігунчик, ка, м. 1)** Ум. отъ бігунець. 2) мн. Въ закладѣ: сани. *Бігунчики біжать, ревунички (=води) ревути, сухе дерево (груну) несуть.* Чуб. I. 313.

Бігунка, хи, жс. =Бігавка. **Бігунчий, а, е.** О водѣ: текуцій, проточный. Грин. II. 284. *Тут водича бігунчая—трохи покутаіся.* Грин. III. 340.

Бігунча, ки, жс. =Бігавка. **Бігунѣж, нар.** Бѣгомъ. *А він бігцем, бігцем з кінями.* Каменец. у.

Бігці, нар. =Бігцем. *В бігці бічи.* Быстро бѣжать. Желех.

Бігчи, бічя, біжѹ, жий, гл. =Бігти. Желех.

Бігарь, ря, м. =Бисарь =Бисгарь. Гн. I. 89.

Бігос, оу, м. Кушанье: жареная капуста съ колбасой, саломъ. Шейк.

Біда, ді, жс. 1) Бѣда, несчастье. *горе Від біди поли вріж та тікай.* Посл. I *грім біди не бє.* Посл. *Він є на біді.* Онъ въ бѣдѣ. Фр. Пр. 44. *Гягті біду за хвист.* Бѣдовать, бѣдствовать; жить съ горемъ и нуждою. *На біду зійти.* Обѣдять, впасть въ несчастье. Фр. Пр. 48. *Біау бідувати.* Переживать бѣду. *Уже жє мені та документо єю біду бідувати.* Чуб. V. 938. *Од біди пхajúчи.* Пополамъ съ бѣдой. Фр. Пр. 42. 2) Бѣсъ; бѣсовская сила, нѣчто страшное. *Була у царя донька, біда ту доньку вкрала.* Гн. II. 58. *Забіліло нѣби кіт.* Вік, мавши нагайку добру, підїхав: як вдарить, то цюби кіт, то перервав би його, а то біда стала так висока як верстава, давай скакати на нього. Драг. 47. 3) Плохой, недостойный уваженія человекъ. Фр. Пр. 46. *Строптивий, злой, лѣнливый человекъ. Біду саври, біду ганьби і бий і на біду весь ліс виломі, то біда все бідою.* Фр. Пр. 43. 4) Телѣжка о двухъ колесахъ. Ум. **Бідча, бідоньна, бідочка.** *Ой не плач же, любка любя, та не бідуку, бідко.* Шух. I. 199. *Ой коли б тобі да так як мені бідонька за бідою.* Нп.

Бідагъ, ги, об. =Бідаха.

Бідак, кѣ, м. Бѣднякъ. *Була на всю губу господинек, що й бідаків у неї єсть заробіток.* Г. Барв. 308.

Бідака, ки, об. =Бідаха.

Бідака, хи, об. Бѣдняга, бѣдняжка, горемыка. Г. Барв. 76. *Гостя (цана) в пришия в кошару мусять знати.* Пришлось бідасі пропадать. Греб. Ум. **Бідашна, бідашечна.** Шух. I. 198. ЕЗ. V. 145.

Бідацький, а, е. =Бідашний. Желех.

Бідацьтво, ва, с. Бѣдность. *Довше мов бідацьтво, ніж його балацтво.* Фр. Пр. 52.

Бідашечка, бідашка, ки, жс. Ум. отъ бідаха.

Бідашний, а, е. =Відолашний. *Трава сніжекомъ біленькимъ припала, бідашний степ став сумувать.* Греб. 387.

Бідвиннячко, ка, с.? *Ходім до него колядувати. Чим же він нам дасть? Бідвиннячко на насіннячко.* Чуб. III. 421.

Відіти, джѹ, даш, гл. Бѣдствовать. Гн. II. 188. *Дрібні діти мати та отак бідити.... а Господи милосердний! Камен. у. Бідив дід, як баба жила була, та й тепереньки бідить.* Каменец. у. *Нарід дуже з голоду бідив.* Гн. II. 189.

Відка, ки, ж. 1) Ум. отъ біда. 2) Телѣжа о двухъ колесахъ. *Запріг бідку.* Грн. II. 331.

Відкавни, ня, с. 1) Бѣдствованіе. *Ян побачив мою муку, мое бідкання щоденне, К. Псал. 69. Як де заведуться злидні, то отам не переводиться бідкання, аж поки злидні сами не перейдуть куди инде.* Чуб. II. 398. 2) Жалобы на судьбу, гореванье. *Хведор узвеза обома руками за голову і замість бідкання дрібно і весело зарегаотався.* Левип. I. 179. *Чи чує він наше бідкання за ним, чи баче наші сльози?* Мир. Пов. I. 123.

Відкатися, каюся, еся, гл. 1) Бѣдствовать, горевать. *Нехай, коли досі бідкались, нехай до старості у роскоші поживе.* Кв. *Бідкається тепер з волами в таку лиху годину.* Черк. у. *Клопочуся, бідкаюся з ночі до ночі, ніколи гаразд і діточками отішатися.* МВ. II. 7. *Ніколи чужим лихом бідкатися.* МВ. I. 47. 2)—чим. *Нуждаться въ чемъ.* *Козаки бідкаються пасовищами.* К. Бай. 41. 3) Жаловаться на судьбу. *Чого вони все бідкаються? хіба вже справді їм так погано?* Полт. *Ой, лихо з вами та й годі! бідкалась пані Макуха, важко зітхаючи.* Левип. Пов. 171.

Відко, къ, м. /Пт. *Assessor alpinus.* Вх. Уг. 227.

Відеувати, кѹю, еш, гл. Печаловаться о комъ, о чѣмъ. *А той щедрий та роскішний все храми мурує, та отечество так любить, так за ним бідкує.* Шевч. II. 12. *Ой не плач же, люблю любя, та не бідкуй, бідко.* Шух. I. 199.

Відеуватися, кѹюся, ешю, гл.—Відкатися. *А я так бідкуюся—чи вже вони поїхали, чи й досі ні.* Пирят. у.

Відний, а, о. 1) Бѣдный, неимущій. *Роди, Боже, на всякого долю—бідного і багатого.* Чуб. III. 229. 2) Несчастливий, горемычний, бідний. *Бідна моя головонька, доленька нещасна.* Мет. *Помер отеченька—я журюся: до кого ж я, бідна, пригорнуся?* Чуб. V. 50. Ум. *Бідненький,*

біднесенький. *Жия тоді бідненький чоловік із жінкою.* Грн. I. 71.

Відний, ва, м.—Відає. Вх. Уг. 227. **Відняти, нію, ніш, гл.** Дѣлать бѣднымъ. *Біднили нас постоями.* К. Досв. 115.

Віднитися, нюся, нишся, гл. Прикидываться бѣднымъ. *Та вони зовсім не такі! вони тільки бідняться, а в їх грошей до чорта!* Полт.

Відняця, ці, ж. 1) Бѣдная, бѣдствующая, бѣдняжка, несчастная. *Шейк. 2) Пустячная вещь? малое количество? ничтожество? Устану я у няницю, помогати єю бідницю: єди, туди помазнула та нічого не вмотнула.* Грн. III. 494. *Із мишачу бідницю.* Очень мало. *Ном. № 7696.*

Відніствіо, ва, с. Бѣдна семья, бѣдное хозяйство. *З бідніствя (приймає) пристає.* Фр. Пр. 55.

Віднішати, шаю, еш, гл. Бѣдѣть, дѣлаться бѣдѣе, приходитъ въ нищету. *Землі менше і люди біднішають, бо ні з чого потягти.* Черниг.

Відніснѣкий, а, о. Совершенно бѣдный.

Відність, ности, ж. Бѣдность, убожество, нищета.

Відніти, нію, еш, гл.—Віднішати.

Віднішати, шаю, еш, гл.—Віднішати.

Відно, нар. Бѣдно, убого. Ум. *Бідненько, біднесенько.* *Жив чоловік бідненько.* Грн. II. 163.

Віднота, ти, ж. 1) Бѣдность, убожество. 2) соб. Бѣдные люди, бѣдняги. *Там живе усе така біднота, що страх і дивитися.*

Відночія, чії, ж.—Віднота. Желех.

Відні, нати, с. Бѣдняжка. *Там онде блудить сплакана дитина, без тата, мамі бідна сиротина; нічо не їло, душечка му мліє, і хоче в хату бідня повернути.* Федьк. I. 21. *А я тебе, люблю, люблю, за ручку поведу. Веду бідне за рученьку, бідне не веде сі.* Шух. I. 202. *Іде бідне в полонинку.* Шух. I. 201. *Біднята.* Бѣдные люди. Вх. Уг. 227.

Відаєга, ги, об. Бѣдняга. *Пропав на вік сей Маг, бідняга, порхне душа на другий бік.* Котл. Ен. Ум. *Бідняга, біднячечка.* *Боровсь з своїм, сердега, горем, сльози, бідняжка, обливавсь.* Котл. Ен.

Відняк, ка, м. Бѣднякъ, неимущій-че-

лов'єкъ. А потім бачиш: той бідняк, хто його знає коли й як, землі накупить, хазяїнує. Гліб.

Бідняка, ки, об.—**Віднага.** Кричить бідняка: нічого сам не зробить. Рудч. Ск. I. 144. Так і видно, що бідняка заремиків хоче. Рудан. (КС. 1882. VI. 557). Серця не ранить дівчини бідняця. Рудан. I. 36. Ум. Біднячка. Іде качка і малесенькі каченята веде. Маленькі біднячки поприставали. Чуб. II. 302.

Бідняцтво, ва, с.—**Відність**—**Віднівство.** Дома він кинув таке бідняцтво, а застав—уже і все. Гн. II. 174.

Біднячка, ки, об. Ум. отъ бідняна.

Відолага, ги, об.—**Відолаха.** Драг. 212. Грив. II. 169. Побила його відолагу. Чуб. I. 254.

Відолажний, а, е.—**Відолашний.** Стор. М. Пр. 39.

Відолайчик, ка, м. Бідняжка. Встрѣчено въ писмѣ канъ епитетъ зайца: Ой ти, зайчику відолайчику. О. 1861. XI. Св. 46.

Відолак, ка, м.—**Відолах.** Вх. Зн. 3.

Відолака, ки, об.—**Відолаха.** Маленький одному відолаці. МВ. II. 143.

Відолах, ха, м. и відолаха, хи, об. Бідняга, бідняжка, горемыка. Прийде який небудь відолах. МВ. II. 32. Трохи одпочити позволяю відолахам. Шевч. Він відолаха і біжить у ліс. ЗОЮР. II. 35. Ум. Відолашна, відолашечка. Сумують обидві відолашечки. Г. Барв. 455. Як во-на тут, відолашка, повертається? Мир. ХРВ. 55.

Відолашний, а, е. Горемичний, бідний, несчастный.

Відонька, ки, ж. Ум. отъ біда.

Відорака, ки и відораха, хи, об.—**Відолаха.**

Відота, ти, ж. 1)—**Віднота 1.** Коли ко-го обачав я без одежі, на холоді та на дощі в бідоті. К. Іов. 67. 2)—**Біднота 2.** Сим. 235.

Відочка, ки, ж. Ум. отъ біда.

Відування, ня, с. Бідствование. Не гайся до мене озватися під час тяжкого відування. К. Псал. 230.

Відувати, дую, еш, гл. Бідствовати, терпіть несчастье. Пе нещастя неділю.... не яниця друку, а я бідна біду. Чуб. V. 585. Лучче мені жінку мати, як са-мому відувати. Чуб.

Відуля, лі, об.? Уже мене обрехали біленькі бідулі. Гол. III. 388.

Відага, ги, об.—**Відолаха.** Черк. у.

Вієць, бієця, м. Боець, борець. Ди-витись на бієців хватались. Котл. Гн.

Віжак, ка, м. Степная узенькая тропинка. Новомоск. у.

Віжачий, а, е.—**Вігучий.** Голосочок був у неї наче струмочок прудко біжачий. МВ.

Вижба, бі, ж. Божба. Кв. (Желех.).

Віждерево, ва, м. Віждерево, ва, с. Раст. Artemisia campestris. Вх. Пч. I. 8. Ум. Біждеревочок. Шейк.

Віжкі, нар. Вігомъ. Біжка добіг би, не то що ходою. Зміев. у.

Віжний, а, е. Біжний мінець невода. Та сторона невода, которую забрасывают, заводять. Черном.

Віжнік, ка, м. Полочка для иконъ. Константиногр. у.

Віжниця, ці, ж. 1)—**Вожниця. 2)** Храмъ. Соломон віжницю ставив. Гн. I. 51.

Віз, бѣзу, м.—**Вуз.** Владим. у. Волян. г.

Візувати, а́ую, еш, гл. 1) Ручатися, утверждать. Желех. 2) Быть въ состояніи. Багато їх масти, мабуть,—та не візу-еш годувати. Федьк. 3)—**дара́бою.** Управ-лять плотомъ. Желех.

Візуватися, а́уюся, ешоя, гл. Братися за что. Вх. Зн. 3. Не нашли нікого, хто би ся візував відмолодити царівну. Гн. I. 107.

Візу́н, на́, м. 1) Нагайка, арапникъ. Кі нему прибігає бізуном го затинає. Гол. I. 7. Голий, як бізун. Совершенно голый. Ном. № 1524. 2) Плотовщикъ; ру-левой. Желех.

Віздем, нар.—**Вігдем.** Каменец. у.

Візьдерево, ва, с.—**Вузьдерево.** Вх. Пч. I. 10.

Вій, бою, м. 1) Бой, битва. Хто не має зброї, най не йде в бой. Ном. № 4208. **Ббем увійти.** Вооруженной силою войти. У Київ мусив ббем увійти. К. ПС. 133. 2) Битье, побой. Вою білим не буде, а за велику провинність під арешт сажати-муть. О. 1862. V. 108. Жінка од бою вмерла. Харьк. г. 3) Убой (скота). Та мовчки як іти на плазу, мов у різни-цят влі на бій. Греб. 4) Боязнь, страхъ. Мале ббѣ. Бонтия. Фр. Пр. 114.

Війзак, нар.—**Війно.** Серце у мене як не вискочить, і бізько, і яхось весело. О. 1862. VII. 41.

Бійка, ки, ж. Драка. Лайка—не бійка: в боку не болить. Посл.

Бійкуватий, а, е. Драчливий. Нїжин. у.

Бійно, нар.=Вояко. Шух. I. 81. Бійно було, бо я спізнав, що то пекло. Гв. II. 72.

Бійство, ва, с.=Бійка. Плякство. бійство завелось таке, що й Боже! Лебед. у.

Бік, ббку, м. 1) Бокъ, часть тѣла. Узвесь під боки та й дунає, що пан. Посл. Тому козакові, що шабелька при бокові. Чуб. 2) Бокъ, сторона предмета, напр. сундука, лодки и пр. Вас. 150, 151; сторона. I по сей бік гора, і по той бік гора. Мет. 34. 3) Берегъ, сторона ріки, озера. Ой плавали утєнята по тїм боці стаю. Мет. 83. Ти по тїм боці, я по сїм боці,—передайся до мене. Нп. По тїм боці—моя доля, по сїм боці—горе. Шевч. 4) Вилізати бком. Даром не проходить. Вилізуть тобі боком оці гроці. Полт. См. Боком. 5) У ббці, у боку бѣти, зостатися. а) Остаться въ сторонѣ, непричастнымъ. Семен зостається у боці, а Леан обвїчай за все. Змєв. у. б) Сойти на второй плавъ. Що за город Ніжен,—еже ї гарний! а овїйшла у Козелець,—так і в боку, а як у Київ, так і погонів. Г. Барв. 37. 6) На другій бік (вищував, поправився). Еше дуже (заблѣль, сдѣлалъ). Фр. Пр. 56. 7) І ні в той бік. Все равно, безразлично. Галиц. 8) Боками робіти. Тяжело дышать. Фр. Пр. 55. 9) З боку го заїхав. Хитростью поддѣлъ. Фр. Пр. 55. Ум. Бочон, боченько, бочечок. На бочейках мот кований пояс. АД. I. 43. Бодельчо в головочки, стременички у бочечки. АД. I. 138.

Білавий, а, е.=Вілавий. Галиц.

Білавка, ки, ж. 1)=Вілавка. 2) Раст. *Bellis perennis*. Вх. Пч. II. 29. Ум. Білавока. А зложмєі, паче братє, та зложмєі, зложмо, та до одной білавоки на залюпнї ходьмо. Pauli.

Білан, на, м. 1) Блондинъ. Білан який з тебе, хлопче. Змєв. у. 2) Названє бѣлаго вола, собаки и пр. 3) Бѣлый хлѣбъ? А ну лишім, людє добрі, горілочку пити, бо будемо в Бовцатулї білани кочіти. Гол. Ш. 224. Ум. Біланчик.

Біларанський, а, е. Употребл. въ думѣ для обозначенія какой то второтно фантастической земли: (Бура) судна козацькї-молодецькї на три частї розбиває:

першу часть уронило—у біларанську землю занесло. АД. I. 177.

Білас, са, м. Раст. *Boletus edulis*. Вх. Лем. 392.

Біластий, а, е. Бѣловатый, бѣлосоватый. Черк. у.

Білаш, шї, м. Бѣлый хлѣбъ, (у нищихъ). Чортит у коницї, білаш у кармаи. Ном. № 4643.

Білений, а, е. 1) Выбѣленный. I сурове полатно, і білене. Чуб. II. 449. 2) Луженый. Білена посуда. Херс. у.

Біленик, ка, м. Выбѣленная юбка. Желех.

Біленце, ця, с. Холстъ, полотно. Галиц. Ох я там на ріцї біленце білила, ох там же я, мати, віночок згубила. Гол. I.

Біленький, білєсенський, а, е. 1) Ум. отъ білий. 2) Біленька недѣля. Страстная недѣля. Похвала похваляється, а вербна поставиться, а біленька й побілить. Ном. № 424: 3) Біленька нѣхворощ. Раст. степная трава, *Artemisia pontica*.

Білет, та, м.=Вилет. 1) Білети продаватимуться... у театрі. О. 1862. III. 73. 2) О. 1862. IX. 111. 4) Схотів рознімати білет. О. 1861. X. 146.

Білочка, ки, ж. Ум. отъ І. Біл.

Білівна, ни, ж. 1) Бѣлье. Прийшов він до річки, посидив з себе білизну. Чуб. II. 401. 2) Рыба, *Aspius rapax*. (Agas). Браун. 28.

Білівнина, ни, ж.=Вілівна 1. Вх. Уг. 227.

Білий, а, е. 1) Бѣлый. Червоная калиновка, білєе деревце. Мет. 64. Під білою берегою козаченька вбито. Мет. 102. Причарувала біле личенько. Мет. 84. 2) Чистый. Я матерї догожу,—постіль білу постелю. Нп. Взяв білу сорочку. Драг. 4. 3) Білий світ. Міръ Божїй, бѣлий світъ. Хведір учер, сама осталась на білому світї. Нудити білим світєм. Томитися, тосковать. Не співає: як сирота білим світлом нудити. Шевч. 4) Білий день. Полный разсвѣтъ. Прокинувся я, аж дивлюсь—білий день на дворї. 5) Білий тиждень. Страстная недѣля. Чуб. III. 13. Маркев. 4. 6) Біла челядь Жєнскїй полъ. Коли турки воювали, білу челядь забирали. Гол. I. 49. Нї в чїм буде між білу челядь пїти посуляти. АД. I. 109. 7) Біла радювнї. С.м. Радювина 1. Вас. 168. 8) По білому співати. Пѣть по церковному

Як би вони (шалопути) по білому співали, то й нічого,—я пізнав би, що співають. Новомоск. у. 9) Біла білява. Вь загадк: берега. Біла білява перед Богом стояла. Ном. 10) Біла. О монеті: десяти-крейперовая монета. Галиц. Ум. Біленький. білесенький.

Вілик, ка, м. 1) Стальної двуручний р'язець для очистки кож. Сумск. у. 2) Сажетъ б'ляки.

Вілілечко, ка, с. Ум. отъ білило.

Віліло, ля, с. 1) В'ляла краска, все ч'мъ можно б'ляти, уб'ляти. Та й купили білила.... дідам бороди білими. Грин. III. 95. Дідам чоркило, парубком білило. АД. I. 39. 2) Б'ль? Ой десь же ти, дівчинонько, з китаски з'вита, що ти мене задержала з вечора до світа. „Ой з китайки, не з китайки, з білого білила“. Мет. 45. Ум. Білілечко. Чуб. IV. 70.

Вілиня, ні, ж. Б'лизна. Чорний вуалъ затуляв її білий лоб і прибілняв білину її лица. Левич. I. 272.

Віліти, л'ю, лиш, гл. 1) В'ляти; опрашувати в' б'льмъ цв'тѣ. У суботу білю кату. МВ. Шти-біліти—завтра Велидень. Посл. Значить то же, что русское: коли на охоту йхати, тогда собакъ кормить. Біліти шкіру. При вид'вл'ї кожи: натирати м'ляомъ. Шух. I. 254. 2) О полотнѣ: д'ляти б'льмъ, б'ляти (на солдцѣ). Я вас пр'яла, чочей не доспала, білила вас в зеленім лузі. Левич. I. На тихім Думай під крутим берегом там господина різні білила. Чуб. Б'ль біліти. См. I. Б'ль. 3) Уб'ляти (умывая). Діжка Катерина личенько білила. Чуб. V. 574. 4) Лудати. Херс.

Вілитися, л'єся, лишся, гл. 1) Б'лятися. На траві білитися при шматки полотна. 2) Уб'лятися (умываясь). Встала дівчина раненько, білилася біленько. Чуб. V. 1082.

Віліця, ці, ж. 1) = Вілка. Вх. Пч. II. 7. Вх. Зн. 43. 2) Непострижена мохнатина (в' противоположность черниці). 3) Б'лое просо. 4) Раст. *Thlaspi arvense*. Вх. Пч. II. 36. 5) = Онїї, *Aspidus lucidus*. Вх. Пч. II. 18. См. Біюга. 6) М'ляован почва. Желех. Ум. Білічча.

Вілічча, ки, ж. 1) Ум. отъ білиця. 2) Имя б'лой собаки. Вх. Зн. 68.

Вілісінький, а, в. Совершенно б'льий. Стара Хоминина хата притулилась

позад новісінької білісінької хатки. Левич. I. 22.

Вілісінько, нар. Совершенно б'ло.

Вілість, лості, ж. В'лизна. Желех.

Віліти, л'ю, еш, гл. В'ляти, б'лятися. Лечу, лечу, а вітер віє, передо мною сніг біліє. Шевч. На синові явір зеленіє, на невісточи берега біліє. Чуб. V. 712.

Вілітися, л'юся, ешся, гл. = Віліти. Уже в мого Іванечка і своя хатка кінець села біліється. Федьк.

Вілка, ки, ж. 1) Б'лка. 2) Раст. *Jurinea cyanoides* Des. ЗЮЗО. I. 125. Ум. Білочка.

Вілка́тий, а, в. Им'ючий большіе б'ляки в' глазахъ. Шейк.

Вілк'о, ка, м. Кличка собакъ б'лой масти. Грин. I. 33.

Вілля, ля, с. 1) В'япла. На тобі, дівчино, тал'яра на білля, а сто злотих на мило. Подольск. г. 2) В'льє? Іди, бабо, уберися, візьми своє білля,—хочу тебе повести хоч раз на весілля. Грин. III. 340. См. Набілля.

Віло, нар. Б'ло. Катря біло збілила. МВ. III. 122. Ум. Біленько, білесенько. Умилася біло-біленько. Чуб. V. 704.

Вілоб'ожий, а, в. С' б'льми боками. Біг кін' вілобожий через яр глибокий. Грин. I. 248. Чаше всего служить эпитетомъ къ слову сорока. А сорока вілобока на скрипочку грає. Чуб. V. 1145. Ум. Білобоненний.

Вілобор'одий, а, в. С' б'лой бородой, б'лобородий. Ум. Білобороденний.

Вілоб'рівка, ки, ж. Им'ющая русые брови.

Вілоб'ровий, а, в. С' русыми бровями. б'лоб'ровий. Ум. Білобровенний.

Віловерба, бш, ж. Раст. *Salix alba* L. Вх. Зн. 3.

Вілов'идий, а, в. Б'лолиций. Ум. Біловиденний. О. 1862. IV. 75.

Вілов'яникки, ків, м. мн. Родъ ялинихъ ябл'окъ. Галиц.

Віловол'осий, а, в. Б'ловолосий. Ум. Біловолосенний.

Віловус, са, м. 1) Челов'к' съ русыми усами. Де ти бавиш, біловусе, де, мій ясний світе? Федьк. I. 25. 2) Челов'к' съ с'дими усами.

Віловусий, а, в. С' б'льми, св'тлými усами. Ум. Біловусенний.

Білоголова, вої, ж. Жевщина. Сим. 5. См. Біла челядь.

Білоголовець, вця, м. Раст. *Bellis perennis*. Вх. Пч. 29. См. Білава.

Білоголовий, а, в. Съ русой или сьдой головою. Ум. Білоголовийий.

Білоголова, ки, ж. О предметі (чаще о растеніи), имѣющемъ бѣлую головку. Ум. Білоголовочка. *Маківочки-білоголовочки, чи ви постіли?* Шейк.

Білоголовник, ка, м. Раст. *Archillea millefolium* L. ЗЮЗО. I. 109.

Білогородок, джа, м. Употребл. въ загадкѣ: хата. *Був на білогородку, та поїхав на чингородок.* (Котъ былъ въ хатѣ да забѣжалъ на печь). Ном. стр. 294. № 128.

Білогрѣцький, а, в. *В чистім полі при долині, при широкій доріженьці лежить козаченько молоденький білогрѣцький.* Мет. 448.

Білогривець, вця, м. 1) Конь съ бѣлой гривой. 2) Птица *Turdus torquatus*, дроздъ ошейниковый. Вх. Пч. II. 15.

Білогривий, а, в. Съ бѣлой, свѣтлой гривой. Чр. 44. *Ой куїнь білогривий, козакъ чорнобривий.* Грин. III. 245. Ум. Білогривенький.

Білогруд, да, м. 1) Имѣющій бѣлую грудь. Желех. 2) Пт. а) *Sterna minuta*. Вх. Пч. II. 14. б) *Cinclus aquaticus*. Шух. I. 23. Ум. Білогрудни. Вх. Зн. 3.

Білогрудець, джа, м. = Білогруд 2 а. Вх. Пч. II. 14. Ум. Білогрудчик. Вх. Зн. 3.

Білогрудий, а, в. Имѣющій бѣлую грудь, бѣлогрудый. Шейк. Ум. Білогруденький.

Білогрудик, ка, м. Ум. отъ білогруд.

Білогрудчик, ка, м. Ум. отъ білогрудець.

Білогубий, а, в. 1) Съ бѣлыми губами. 2) Молодой (у котораго молоко на губахъ). *Отой блазень? Білогубе щеня?* О. 1861. XI. Кух. 20.

Білогуза, ки, ж. *Saxicola oenanthe*. Вх. Лем. 392.

Білозорець, рця, м. = Білозірець. *На синім морі, на білому камені, там сидить ясен сокіл білозорець.* АД. I. 190.

Білозір, зора, м. 1) Красавецъ, милый? *Мій білозір на поріг, я йому на талірку періг.* Лебед. у. 2) Эпитетъ мѣсяца. *Місяцю-білозору, зайді за комору.* Грин. III. 242.

Білозірець, рця, м. Эпитетъ сокола?

Порода сокола? *Там сидить ясен сокіл-білозірець.* АД. I. 194.

Білозірка, ки, ж. 1) Красавица, милая. 2) Одинъ изъ видовъ крымской соли. Сумск. у. Ум. Білозірочка. *Моя панночко, моя дівочко, моя непорочная білозірочко.* Мет. 122. Какъ эпитетъ перепелки: *Тут була перепілочка.... тут була білозірочка.* Чуб. III. 64.

Білозбр, ра, білозбрєць, рця, м. 1) = Білозір, білозірець. АД. I. 190. *Козаченьку-білозору, говори зо мною!* Грин. III. 296. 2) Только білозбр. Раст. *Parnassia palustris* L. ЗЮЗО. I. 130.

Білозбрій, а, в. Имѣющій свѣтлые глаза. *Білозбрій кінь.* Шейк. Ум. Білозбренький.

Білозубий, а, в. Съ бѣлыми зубами.

Білок, лжа, м. 1) Бѣлокъ глазной. *Чого ти білки випливають?* Ном. № 6600. 2) Бѣлокъ личный. Шейк. Ум. Білочок.

Білокопитий, а, в. Съ бѣлыми копытами, бѣлокопытый. *Кінь білокопитий.* Гн. I. 164. Ум. Білокопитенький.

Білокобст, ту, м. Матерія красная съ чернымъ. Константиногр. у.

Білокрилець, дья, м. = Луц. Вх. Пч. II. 10.

Білокрилий, а, в. Съ бѣлыми крыльями. *Чи не бачили голубки поміж голубами?* — *Хоч бачили, не бачили, — не знаєм яка.* — *Сама сиза, білокрила, личко як калина.* Чуб. V. 173. *Лебеді білокрили.* К. Досв. 41. Ум. Білокриленький. Грин. III. 542.

Білолиций, а, в. Съ бѣлымъ лицомъ, бѣлолицый. *Білолиця, кароока і станом висока.* Шевч. 2) Употребл. какъ эпитетъ къ слову мѣсяцъ, замѣняя его. *Світить білолиций на всю Україну.* Шевч. Ум. Білолиценький.

Білоліп, коба, м. Раст. *Herniaria glabra*. Нх. Пч. II. 32.

Білоножка, ки, ж. Съ бѣлыми ногами, бѣлоножка (чаще о лошади). Шейк.

Білоногий, а, в. Бѣлоногий. Ум. Білоноженький.

Білоок, ка, м. Рыба. *Abramis Sapa*. Вх. Пч. II. 18.

Білоплечий, а, в. Съ бѣлыми плечами. Желех.

Білоріз, за, м. Встрѣчено въ заговорѣ какъ эпитетъ камня: *В окіян-море під білоріз камінь ключі закладаю.* КС. 1883. VII. 586.

Білоріпа, пи, ж. Раст. *Brassica rapa* L. Вх. Зн. 59.

Білоробгий, я, в. Съ бѣлыми рогами. *Гаялись наші батьки по Нзових степах за білорогими сукаками.* К. ЧР. 213.

Білорукій, а, в. Білорукій. Себе самих і білоруких городян хлібом годуємо. К. (О. 1861, I, 311).

Білорум'яний, а, в. Бѣлий і рум'яний. *Личко білорум'яне.* Мир. ХРВ. 8.

Білоручечка, ки, об. Ум. отъ білоручка.

Білоручка, ки, об. Малороботаючій челоуік или малороботаючая жінчина; бѣлоручка. Шейк. Ум. Білоручечка.

Білослива, ви, ж. Порода сливъ—съ бѣлыми ягодами. Желех. Шух. I. 109.

Білотарчик, ка, м.? Герой піснi, поющійся въ игрѣ того же имени. *Біло, білотарчику, поплинь, поплинь по Дукайчику* и т. д. Гол. IV. 156. У Чуб. игра съ той же пісней називається **Володарь**. Чуб. III. 39.

Білотурка, ки, ж. Родъ ярової пшеници.

Білоусий и пр = Біловусий и пр.

Білохатий, а, в. Съ бѣлыми хатами. *Оглав білохатий.* Шевч. 492.

Білохвостий, а, в. Съ бѣлым хвостомъ. **Білофбста.** Названіе овцы. Kolb. I. 65.

Білочка, ки, ж. Ум. отъ білка.

Білочник, ка, м. Раст. *Potentilla anserina*. Вх. Пч. II. 34.

Білошка, ки, ж. 1) Порода бѣлыхъ круглыхъ сливъ. Вх. Лем. 392. 2) Шутливо: кофе съ молокомъ. *Засолодити ваи білошку?* Вх. Зн. 3.

Білотіа, тка, м. Бѣлоє лїца. Вх. Лем. 392.

Білування, ня, с. 1) Сниманіе кожи съ убитого животнаго. См. **Білувати**. 2) Въ свадеб. пісняхъ: покривало (намітна) для новобрачної. *Біле білування, вічне похривання.* Мет. 207. 3) Досчатий заборъ. Черниг. у.

Білуватий, дїю, вш, гл 1) Снимать кожу съ убитого животнаго. *Наймит козла... білував.* Рудч. Ск. II. 150. *Зарівав чоловік ягня, тільки що зібравсь білувати.* Мяз. 134. 2) Бѣлїть (сгїну). *Ми ще хати не білували, тільки посіркували.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Білуватий, а, в. Бѣловатий. *Снігову хмару можна зараз примітити, бо вона білувата.* Дещо. *На небі ходять круглі білуваті хмари.* Грин. II. 21.

Білуватися, дїюся, ешся, гл. Принаряжатися, прихорашиватися. *Вийду в чорному—скажуть: лінується; вийду в білому—скажуть: білується, за своїм милим ні кришки не журиться.* Чуб. V. 862.

Білуга, ги, ж. Бѣлуга, *Acipenser Huso*. Рудч. Ск. II. 172. Ум. Білужина. Ув. Білужиня.

Білужий, а, в. Бѣлужий.

Білужина, ни, ж. Бѣлужье мясо, бѣлужина.

Білуха, хи, ж. Бѣлолицая, бѣлая какъ снѣгъ жінчина, блондинка. Шейк. Ум. Білушка.

Білочні, нїти, с. Дѣтєвнїш бѣзки. Черк. у.

Біли и пр. = Вільш и пр.

I. Віль, білі или бєлі, (зват. п. біле и бєле), ж. 1) Бѣлыя нитки для шитья. Чуб. VII. 574. *Під вербою над водою Катерина біль білила, із своєю білєю говорила: чой бєле моя, тонка бєле! Нп. Стоять намети як біль біленькі.* Чуб. III. 275. *Шие вона шовком-білєю своєю милу на неділю.* Нп. *Всю ніч не спала, біль сукала.* Мет. 313. *Я з тебе, біле, пласту витчу.* Мил. 84. 3) Часть дерева, слѣдующая непосредственно за корою. НВолын. у. 4) Бѣлизна. *Полюби мене в чорні, а вже в білі полюбить і аби хто.* Ном. № 2317. *Полюбате насъ чорненькими, а бѣленькими насъ всякій полюбить.* 5) Сало. Вх. Лем. 392. Ум. Білечка. *Забери собі біль-білечку.* Чуб. III. 470.

II. Віль, лю, м. Бѣлая краска, бѣлило. *Ой у полі коршма дильом дильована, дильом дольована, більом більована.* Нп. (Бердич. у.).

III. Віль, бблю, м. Боль, страданіе. *Чужий біль нікому не, боить.* Ном. № 2344.

Вільмак, ка, м. Имѣющій бѣльмо на глазу. Шейк.

Вільмач, ча, м. = Вільмак. Желех.

Вільжачб, чка, м. = Ватожки. Лв. 101.

Вільмб, ма, с. Бѣльмо. *Більмо окозі нічого не шкодить, але не бачить.* Ном. *Більмо із ока зганяти.* Мил. М. 35. *А більмом би ти очі зайши!* (Брань). Фр. Пр. 56.

Вільмовий, а, в. Съ бѣльмомъ. *Більмове око.* ЕЗ. V. 156.

Вільовий, а, б. Изъ бѣлыхъ нитокъ. *Це біловя лицива, а не заполочка.* Черниг. у.

Вільчѣк, чѣк, м. = **Вілток**. Вх. Уг. 227.

Вільш, нар. = **Вільше**. *Вільш коли лиха не буде*. Посл. **Вільш-менш**. Болѣе или менѣе. Пекарні в панотців тісні, то на кожну вільш-менш велику оказію вже страву готують на дворі. Св. Л. 202.

Вільшати, шаю, еш, гл. 1) Дѣляться більшими, увеличиваться. Град все більшає, падаючи крізь хмари. Діш. Виростають у тебе що-дня крила, більшають, ширшають. К.ДС. 27. 2) Подростать. Діти більшають—більшають і наопоті. Діти подрастають—увеличиваются и хлопоты.

Вільше, сравн. ст. отъ нар. багато. Больше. Більше Бог мас, як роздав. Ном. № 58. Ум. Більшенько.

Вільший, а, о. Сравн. ст. отъ прил. великий. 1) Большой. *Мабудь Господь так світ создав, що менший там не втне, де більший геть то зможе*. Греб. 381. Він (дош) ще більший піде. Чуб. Ш. 107. 2) Старший. Більший брат, більша сестра. Шейк. Ум. Більшенький. Більшенький шматочок. Гліб. Діточки... которе орішкани пересипає, а більшенькі новини чобітками рипають. МВ. I. 48.

Вільшня́, нї, ж. 1) Величина. Вѣл. Нос. 2) = **Більшість**.

Вільшати, шу, шиш, гл. Увеличивать. **Вільшість, шости, ж.** Большиство. *Більшість була на мой стороні*.

Вільга, га, ж. = **Ожлій**, *Aspius lucidus*. Вх. Пч. II. 18. См. **Біляця** 5.

Вілох, ха, м. Насѣк. *Pieris*. Вх. Пч. I. 7.

Вілющий, а, о. Очень бѣлый. *Дівчата все в білющих сорочках та в квітках*. Св. Л. 192.

Віліа, нар. Подіть, возлі. около. Ліг біля моря одпочить. Шевч. Будем ми старих людей біля його держати, будуть вони його научати. Дума.

Вілівий, а, о. Бѣлокурий, блондинъ. Рудч. ЧП. 214. Чорняву з душі люблю, з білявою женихаюся. Нп. Ум. Білявенький. Своім личком та білявеньким все підмаює. КС. 1883. I. 217.

Вілівина, нн, ж. = **Вілявка**. Через тому білявину дома не ночую. Гол. IV. 463.

Вілівиця, ці, ж. = **Вілявина**. Гол. IV. 508. Та де ж моя білявиця, що і не видаю. Pauli, II. 187.

Вілівати, вію, еш, гл. Становиться бѣллицьмъ, бѣлокурымъ.

Вілязка, кя, ж. Бѣлолиця, бѣлокурая, бѣлоблудна. Гол. II. 432. *Ой не піду до біляки, не піду*. Pauli, II. 189. Ум. Білявонна, білявочна.

Віляша, ші, ж. Насѣк. *Libellula*, стрекоза. Вх. Пч. I. 6.

Віляк, кя, м. 1) Вѣлый по масти, одѣтий въ бѣлое. *На ставі тишно лебедь плив, а гуци сірій край його поринали*.—*„Хиба тцею біляк вас згладу до звіз?“*—один гусяк зазмонів. Греб. 362. 2) Родъ грибовъ. Як загадав боровик... ой тим біляком да на войну йти. Чуб. V. 1183. 3) Вѣляк-запцъ. Шейк. 4) Родъ черешень. Уман. у. 5) Встрѣчено только въ думѣ „Про Самійла Кіпку“: (*Паювали*) *златосий кидяки на козяки, злато-глави—на отамани, турецькую білую габу—на козяки на біляки*. АД. I. 219. Значеніе неясно. Аф. (310) переводить: „козяки, не вступившіє еще въ товариство, т. е. не посвященные въ званіе лицаря славнаго войска запорожскаго“; Шейк. (65) „козяки, ходившіє въ бѣлой одѣжѣ“. Кулишъ поясняетъ это слово въ смыслѣ простой, рядовой козакъ. „*Лейстровик чи охочий?*—*Лейстровий, моєці-пане*.—*Біляк, чи отаман?*“—*З отамання*. К. ЦН. 310. 6) Горшокъ безъ глазури изъ бѣлой глины. Вх. Лем. 392.

Вілянка, кя, ж. 1) Бѣлизна лица (въ противоположность веснянка—веснушка). По народному повѣрью, имѣющій веснушки на лицѣ долженъ весною, увидѣвъ ласточку, сказать: „*Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білянки!*“ Ном. № 226. Чуб. I. 59. 2) Раст. *Agaricus subdulcis* Bull. ЗЮЗО. I. 110. 3) Порода бѣлыхъ сливъ. Вх. Уг. 227.

Віляний, а, о. О полотні: бѣленый (холстъ). Це сирове полотно, а то біляне. НВолын. у.

Віляр, рї, м. Вѣльничикъ. І стала одежа його осяйна, вельми біла, мов сніг, яко біляр на землі не може вблїтити. Ев. Мр. IX. 3.

Вілястий, а, о. Бѣловатый, бѣлѣющій.

Вілячий, а, о. Бѣлчій. *Білячий зоостик*. О. 1862. VIII. 33.

Вім-бім! меж. Звукоподражаніе дѣтской забавѣ, когда дѣти пальцемъ прикасаются къ нижней губѣ.

Вімвувати, бію, еш, гл. (См. **Вім-бім**) 1) Ничего не дѣлать, праздно время проводить. *Вімбуге, як жид у шабмі!* Посл.

Липов. у. 2) Гордиться, чваниться. *Біи-бує, як Берко в колоді.* Ном. 3) Говорить подь нось. Шейк.

І. Вір, бору, м. Сосновий дѣсь, борь. АД. І. 83. *Закотилося сонечко за зелений бір, ми підемо вечеряти у базатий двір.* Нп. Ум. Бірок, борочок. Чуб. V. 484. Ув. Борище, боряна.

ІІ. Вір, біру, и бору, м. Сборь, налогъ. *Небагато я вже мала доплочувати грамадського біру: вісім левів ще й скільки там.* Федьк.

Вірка, жі, ж. 1) Биржа, мѣсто стоянки городських извозників. 2) Городскія извозничьи дрожки, сани. *Ми прийшли биржею.* Полт.

Віржак, біржаник, біржовик, ка, м. Биржевой извозникъ. *Багацько народу зібралось; біржаники стоять і музика грас так що ну!* Кв.

Віржак, ка, м. Трезубия вили. Херс.

Віріак, ка, м. Мелкій сосновий дѣсь, сосновая роща. Зміев. у.

Вірох, рка, м. Ум. отъ бір.: сосновий дѣсокъ. *В бору, в бору, в бірку та й буде мій миленький комірку.* Чуб. III. 146.

Вірувати, рую, еш, гл. Мочь, быть въ состояніи. Вх. Лем. 392.

Вірше, нар.—Вільше. *Ти три тисячі народу вірше від мене маєш.* Гн. І. 59.

Віс, біса, м. 1) Вѣсь, дьяволъ. Чорт чортний, а біс рябенкий. Ном. № 193. 2) До біса; до сто-біса. Пропастъ, множество. *От їх до сто-біса!* Шевч. 3) 3-біса. Очень, сильно. Ставиться при прил. для обозначенія усиленной степени качества. *Моторні жє з біса!* Стор. МПр. 45. *3-біса швидка!* Вѣл.—Нос. О, хитра з-біса! Котл. 4) Н бісу! Къ чорту, прочь, долой! *Оттуди їм і дорога к бісу! К бісу це сиття!* Золотон. у. 5) Бісом дивитися. Сердито смотрѣть, косо поглядывать. Фр. Пр. 57. *Вже море так йому огидло, що бісом на його дививсь.* Котл. Ен. 6) Один біс! Все равно, безразлично, однаково плохо и то, и другое. Фр. Пр. 58. 7) Біс твоему батькові или матері! Бранное пожеланіе. 8) На біса; аного біса. Зачѣмъ; на кой чортъ. *Якого біса ти тут по під тикою валяєшся?* Полт. *На біса ти це зробиш?* Полт. 9) Біса з'усти. Ничего не получить. Вѣл.—Нос. 10) Біса вхопити. Ошибиться. Вѣл.—Нос. 11) Йому сам біс діти коліше. Ему все удається. Вѣл.—Нос. 12) Хай

тобі біс! Бранное пожеланіе. 13) Біс батька зна! Чортъ знаєть. *Мабуть біс батька зна, який череп на дяковій голові.* Левци. Пов. 348. 14) Біс-ма, біс-має. Нѣтъ, не имѣется. *Оступися, в тебе хисту біс-ма.* Чуб. V. 176. 15) Біс-дерево. Раст. *Datura stramonium.* Шейк. Вх. Пч. II. 31. Ум. Бісин. Ув. Бісяна.

Вісдѣрево, ва, с. См. Біс.

Вісеня, нїти, с. 1) Бѣсенокъ. *Дід ро-сказував, що бісенята, поки ще молоді, то зелені, як осітняк.* Стор. І. 111. 2) Бранное: чертенюк, бѣсенюк.

Віонж, ка, м. 1) Ум. отъ біс. 2) Біз-ни пускати. Строить глазки, ухаживать: строить куры; разыгрывать—мелкимъ бѣсомъ. Ном. № 8797. *Полобитися їм вім мосіці і буде бісики пускати.* Котл. Ен. І. 14. *З парубками вже не та: зуби до їх скалить, бісики пуска.* Стор. І. 53. *Послала йому бісика очима.* Мир. ХРВ. 63.

Вісінний, а, е. Бѣсовскій. Аф.

Вісів, сова, ва. 1) Бѣсовскій, бѣсовъ, дьявольскій. Чаше всего употребл. какъ бранный эпитетъ: бісів син, бісів батько, бісові діти, бісова худоба, бісова тіснота и пр. *Не йди туди, бісів сину, де голода нє.* Чуб. V. 1016. 2) Бісове ребрѣ. Раст. *Valeriana officinalis* L. 3030. І. 140.

Вісіянськый, а, е.—Вісовськый. Какъ бранное слово встрѣчено въ народ. раз-сказѣ: *Ну, та й утяла ж бісіянська ві-ра!* так гуля і набігла. Грин. II. 207.

Віскуп, па, м. и пр.—Бискуп и пр.

Вісма, нар. См. Біс.

Вісний, а, е.—Віснуватий, Фр. Пр. 59.

Віснновістий, а, е. Бѣснноватый. Ека-териносл.

Віснуватий, а, е. 1) Сумасшедшій, бѣснноватый. Ном. № 6426. 2) употребле. какъ эпитетъ въ значеніи переносномъ: сумасшедшій. *Вже жє і Січ їх біснувата жидовою поросла.* Шевч. *Ой, дівчино, люблю тебе, не їж хліба—візьму тебе.... Ой козаче біснуватий, нехай не їсть твоєї мати.* Чуб. V. 482. *Осадила назад біснуватих коней.* Левци. І. Ум. Біснува-тенький.

Віснуватися, нїюся, ешся, гл. Вѣ-ситься, бѣснноваться, сумасшествовать. Вѣл.—Нос.

Вісовськый, а, е. 1) Дьявольскій, бѣ-совскій. *Сила бісовська і та одступаєть.* Чуб. І. 164. 2) Употребл. какъ эпитетъ

бранний: Бісовська мати, бісовська дочка. Як побачив я твою бісовську гагару, то вона мені здалась страшніш од самісенького чорта. Стор. II. 76.

Бісовщина, **ни**, ж. Чертовщина. З тою бісовщиною: з ворожками, та з знахарками не водись. Кв.

Бісо́та, **ти**, ж. Власть нечистой силы; волшебство, колдовство. Бѣл.-Нос.

Бісу́рка, **ки**, ж. 1) Бранное; чертовка, злая женщина. Подольск. г. 2) м. Пренебрежительно: бѣсъ. Його зараз узав за бороду.... той бісурка. Рудч. Ск. I. 116.

Бісурма́н, **на**, м. и пр. = Вусурман и пр. Буде ж слава козаченькам, бісурманам — горе.

Бісурма́нець, **ндя**, м. = Бісурман. На розсвіті, на за-ранці, іще спали бісурманки. Пѣсня.

Біса́ка, **ки**, м. Ув. отъ біс.

Біхреса, **оп**, (м.?) Родъ бѣса, живущаго въ лѣсу и похожего на мужика въ красной шапкѣ. Вх. Лем. 392.

Бічѣчок. См. Бічок.

Бічи, **біжу́**, **жіш**, гл. = Вігти. Не можу бічи. Фр. Пр. 37.

Бічко, **ка**, (с.?) = Блюсак. Вх. Зя. 26.

Бічний, **а**, б. Боковой. Желех.

Бічок, **бічѣчок**, **чкѣ**, м. Ум. отъ біч. Маж. 28. А я піду на той бічок, де діточка моя мила. Чуб.

Бію́чий, **а**, о. Бьющійся. Біюча мила. Артерія.

Біа́к, **ка́**, м. 1) Большой молотъ, служащій для пробиванія мельничныхъ каменьевъ, для раскальванья дерева и пр. Біаком дуби в лісі то-чио б'ють. Черк. у. 2) = Биян. Ой біак черешневий, капиця залізна; як мя попер мужик ціном, аж мі шкура зізла. Чуб. V. 1081. Ум. Біячок. Ув. Біячійсно.

Біа́ти, **бію**, **еш**, гл. = Віти. Ой про що їм її біаю, з якої причини? Гол. I. 197.

Блава́т, **ту**, м. 1) Голубая шелковая матерія. К. ЧР. 423. Мав вона сукні, мав і блавати. АД. II. 60. 2) = Волошин, Cep-taurea Syanus. Вх. Пч. I. 9.

Блава́тас, **су**, м. = Блават 1. В блаватасѣ да саетах будемо ходити. К. Дз. 122. Ой де ж твої, Нечасенку, сукні блаватаси? АД. II. 79.

Блава́тний, **а**, о. Шелковый.

Блава́тус, **су**, м. = Блаватас. К. МХ. 15.

Блаву́чати, **чу**, **чаш**, гл. Сидѣть праздно, лѣнниться. Желех.

Благáнный, **а**, о. Желанный, просимый. **Благáння**, **нд**, с. Мольба, моленіе. Господеві моя дяка, що почув мое благання. К. Псал. 63.

Благáти, **гаю**, **еш**, гл. Просить, молить, умолять. Діа́ні-матку до свого дому благает. Мет. 350. Коли эле гадаеш, чом же Бога благаеш. Ном. № 87. Благáти на поміч. Просить помощи.

Благáтися, **га́ється**, гл. безл. Умоляться, проситься. Благáється, благáлося. Просится, просилось. Скільки благáлося благословення. МВ. II. 181.

Благáч, **ча**, м. Проситель, молителъ.

Благáщій, **а**, о. Умоляющій. Не завважив і не чув слова її благащого. МВ. II. 117.

Благáй, **а**, б. 1) Благой, блаженный. Отець Андрій.... устав та: "Боже благий, Боже мій милостивий!" каже. МВ. I. 133. 2) Плохой. Коли хліб благий, то його не жнуть, а косять. Радом. у. 3) Ветхий. Благенькі сороочки, драпочки. 4) Немоцный, слабый. Ум. Благѣнький, благонький, благѣсенький. Віз у його благенький. Драг. 118.

Бла́го, **га**, с. Благо, добро (заимствовано изъ церк. языка и въ нар. рѣчи не употребляется). Заспіваю Господеві за всі Його блага. К. Псал. 7.

Благові́рний, **а**, о. Благовѣрный. Прийди, слуго благові́рний. Чуб. I. 177.

Благові́сний, **а**, о. 1) Благовѣщенскій. Из благовісного теляти добра не ждати. Ном. № 420. 2) Полуумный, сумасшедшій. Благовісний, мов у петрівку теля. Ном. № 13795.

Благові́сний, **ка**, м. 1) Благовѣститель. Чуб. III. 12. 2) = Благовіщеніє. Благовісник старший від Великодніе. Фр. Пр. 59. То же значеніе и въ записяхъ Зялюбовск., а въ ХСб. I. 74 — праздникъ: соборъ архангела Гавріїла 26 марта.

Благові́ст, **ту**, м. Благовѣсть. Левиц. I. 378.

Благові́стити, **щу**, **стиш**, гл. 1) Благовѣщать. Та йдучи в Рим благовістити, зайшов у гай води напитись. Шевч. 2) Благовѣстить. Ком. Пр. № 484. Уже, тату, до церкви благовістять. Грин. I. 47. Чи вже благовістили до церкви? Стор. I. 223. 3) Разносить, разглашать. Уже Мелашка біає по хатах, мабуть якусь новину благовістити.

Благовіщення, ня, с. Благовѣщеніе (прадникъ 25 марта). ХСб. I. 74. *На Благовіщення й птиця гнізда не в'є.* Ном. № 418.

Благовіщний, а, в. Благовѣщенскій. *На благовіщнім тиждні одовин плуг.* Ном. № 419.

Благодар, ря, м. Благодарѣтель. Вх. Лем. 392. См. Добродій.

Благодатний, а, в. благодѣтвий, я, в. Благодатный. *Прийшла молодиця на той жутір благодатний у найми проситися.* Шевч. *Життя тоді наше було.... таке ж то любе, таке ж то благодатне.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Благодатно, нар. Благодатно.

Благодать, ті, ж. 1) Благодать. *Усюди Божа благодать і в серці, і в хаті.* Шевч. 2) **Божа благодать.** Раст. *Gratiola officinalis* L. ЗЮЗО I. 124.

Благоподобно, нар. Надлежащимъ образомъ, какъ слѣдуетъ, благолѣпно. *Треба тільки мені вивірити на свої очі, що темний сліпче благоподобно службу божею одправляє.* *МВ. I. 16.

Благополучний, а, в. Благополучный, здоровий. *Була ввечора благополучна, а єнокі і занедужала.* Лебед. у.

Благополучно, нар. Благополучно. Стор. I. 5.

Благородний, а, в. 1) Изъ привилегированныхъ сословій. *Благородні—хліба гододні.* Ном. № 953. *Благородна, як свиня отородна.* Ном. № 953 2) Благородный. *Болота засипав благородними кістками.* Шевч.

Благородність, ности, ж. Благородство. Желех.

Благословенний, а, в. Благословенный; благословенный. *Онопріє, святий, благословенний.* Чуб. *Курка вся благословенна їсти, тільки ноги не благословенні, бо вона гребе усяку нечисть.* Мнж. 155.

Благословення, ня, с. 1) Благословеніє. *Добрий тін, добре й благословення.* Ном. № 7108. 2) Славословіє, восхваленіє. Ум. Благословеннячно. *Молода Гапочка у свого батенька благословеннячка просе.* ХСб. VII. 427.

Благословѣство, ва, с. = Благословення I. *Хто иде, під благословѣство підійде.* Св. Л. 10.

Благословити, ся. Ся. Благословляти, ся.

Благословляти, ляю, еш, сов. в. Благословити, влю, виш, гл. 1) Благословлять, благословить, давать, дати благословеніє.

Чуб. I. 70. *Владика благословляє нас на рушення.* Стор. МПр. 51. *Благослови ж мене, та мій батеньку, на сім посаді сісти.* Нп. 2) Славословить, восхвалять, величать. *І Господа благословляла за долю добрую твою.* Шевч. *Благослови Бога.* Ев. Л. II. 28.

Благословлятися, ляюся, ешея, сов. в. Благословитися, влюся, вишся, гл. 1) Получать, получить благословеніє. *Благословила Марусенька у свого татка на посади сісти.* Нп.—до кого, у кого. *Получать благословеніє отъ кого.* (На весіллі) *нослани тричі благословляться до старости.* О. 1862. IV. 16. *Йди до нона благословитися.* АД. II. 21. *Вона благословитися у батька й у матері.* Грин. III. 428. 2) *На світ благословилося.* Разсвѣло. *Ось нічка утикла, мов стало розсвітати, мов почало на світ благословлятися.* Греб.

Благостинний, а, в. Милостивий, добрый. *Ти послав йому назустріч слово благостинне.* К. Псал. 47.

Благостиня, ні, ж. Доброта, милость, благодієніє. *Слава ж твої, чернче, твоїй благостині.* Чуб. V. 1167. *До кою мені сговатися, де шукати благостині?* К. Псал. 11.

Влăгость, ті, ж. Благость, доброта. *Великі скарби своєї влăгости розсипав Бог у своєму красному мирові.* К. Гр. Кв. 22.

Благочестівий, а, в. 1) Православный. *Графиня благочестива була і не ходила в усенський церкву до утіяна. Скоро потім настало благочестіє, усенська церква на самий перед стала благочестивою.* КС. 1884. VIII. 724. *Стали югнелства і на поів благочестивих.* ЗЮОР. I. 138. 2) Благочестивий, релігійний. *А людей благочестивих добре поважає.* К. Псал. 8.

Благочестя, тя, с. Православіє. ЗЮОР. I. 69. КС. 1884. I. 166. *От у Трійці благочестіє, а в нас унія.* ЗЮОР. I. 262.

Благочинний, кого, м. Благочинный. *Моліться, братія, молітесь,—так благочинний почина.* Шевч. *Коли б нашій понаді та попова борода,—давно б благочинним була.* Ком. Пр. № 899.

Благочинник, ка, м. = Благочинный. Шейк. *Прийшов указ від благочинника.* Св. Л. 8.

Благуватий, а, в. Малоумный. *Благувата трохи.* Вас. 209.

Благізнити, ню, ниш, м. Поговаривать, болтать. *Благізнають люде, що у Киє царь прийде.* Канев. у.

Благушка, ки, ж.? Встрѣчено въ заговорѣ. *Коровки благушки спали собі у своїю лазди в конпрах.* ЕЗ. V. 62.

Благуший, а, е. Умоляющий.

Блаженний, а, е. Блаженный. Блаженный муж на лукаву не вступає раду. Шевч.

Блаженство, ва, с. Блаженство, счастье. Св. Л. 22. *Не доймасмо віри ніякому блаженству на землі.* К. Гр. Кв. 23.

Блажитися, жуся, жієся, м. Соглашаться. *Оттой блажитися їхать, а ці то не хотять.*

Блажчий, а, е. Сравн. ст. отъ благій. *Кость блажчий за Григора.* Каменец. у.

Блазов, зна, м. = **Влазень.** Ном. № 1327.

Блазєнство, ва, с. Шутовство, дурачество. Ном. № 8108. *Йому все блазєнство є юлові.* Горбунчи хитрою ума блазєнством. К. Дз. 21.

Блазєнський, а, е. Шутовской, дурачєскій. К. Дз. 175.

Блазєнь, зня, м. 1) Молокосось; дуракъ, дурачина, глупецъ, олухъ. *І морду на плече схиливши, якъ блазєнь цмокавъ та лизавсь.* Котл. Ен. VI. 35. *Чи не соромъ такому блазєнєві юрітку пить?* **Блазєнь** який, *ще й він тут цєринька.* Черк. у. 2) Шутъ. Ум. **Блазник.** Вх. Лем. 392.

Блазєні, нїти, с. Избалованный ребенокъ. Ум. **Блазєнятио.**

Блазєник, ка, м. Ум. отъ блазєнь.

Блазєнити, ню, ниш, м. Соблазнять, вводить въ соблазнъ. *Коли блазєнити тебе рука твоє,—відомни її.* Ев. Мр. IX. 43.

Блазєнитися, нїєся, нїєся, м. 1) Ребачиться. шалить. 2) Соблазняться. *Як настане юре, зараз блазєнитися.* Ев. Мр. IV. 17.

Блазєнувати, нїю, еш, м. Дурачиться. Желех.

Блазєнїх, ка, м. = **Влазєнь.**

Блазєні, нїти, с. = **Влазєня.**

Блазєнїхка, хи, блазєнїчка, ки, ж. Небольшая дѣвочка, молокососка; дурочка.

Блакїт, ту, м. = **Влакєтє 2.** *А зорї на небї з блакїту виринають.* К. Дз. 145. *Блакит на небї був такий, що й написати його не можна.* Щог. Сл. 69.

Блакїтний, а, е. Голубой; лазурный. Котл. Ен. III. 14. *У нас червонї (стїонжєки), а тут—днєсь—усє блакїтнї.* К. ЧР.

334. *Орлом сизокрилим хїтає, ширєє, аж небо блакїтнє широким бє.* Шевч.

Влакїтїти, нїю, еш, м. Голубѣть. *Жита колосїють, водошки блакїтїють.* Г. Барв. 352. *Небо блакїтнєє.* О. 1862. IX. 112.

Влакїть, ті, ж. 1) Голубой цвѣтъ. 2) Синєва, лазурь.

Влам, му м. Мѣхъ. Гол. Ол. 28. *Треба було Орисї футро справити—ще й не справити, а верх набрати, бо блам був ютовий з Масїного футра.* Св. Л. 183. См. Шлям.

Вламанка, ки, ж. = **Ласосї.** *Аби думки не мучили, а без бламанки (без ласосїє) засну.* Ком. Пр. № 545.

Вланєвий, а, е. Опушенный барашкомъ. *На нему сардак чорний бланєвий.* Федьк.

Влани, нї, ж. Мѣхъ. Галиц. *Бо мое серце, бриття, сардаком ся крило, нїд бланєв ся ховало, нїд ремєнемъ крило.* Федьк. I. 32.

Вланїр, ра, м. = **Скляр.** Вх. Лем. 392.

Влатнїрь, рї, м. Гвоздь. *Так ю (Христа) тїлико ростїали на крестї і блатнїрями прибивали.* Гл. I. 65.

Вловїт, ту, м. = **Влават 2.** Вх. Пч. I. 9.

Влевїзнити, ню, ниш, м. = **Влягузкати.** *Що на рот налїє блєвзунїть.* Ном. № 13047.

Влезно, ка, с. Изъявъ въ ткани отъ неправильности при тканїї. *Полотно таке, що блєзно на блєзнї, самї блєзна.* Черк. у.

Влєйвас, єу, м. Свиноцвовья бѣвила, бѣлида. *Бо цюки терїли манїєю... а блєйвасом і нїє, і лоб.* Котл. Ен. III. 49.

Влєйвасовїй, а, е. Бѣлїзньнїй.

Влєкїтець, тїа, м. Раст. Euphorbia esula. Лв. 98.

Влєкїт, коту, м. Раст. а) Цикута, бѣшенница, Cicuta. Угор. б) Conium maculatum. Вх. Пч. I. 9.

Влєкїлий, а, е. Поблєкїшїй, увядшїй, **Влєкнуги, ну, нєш, м.** Влєкнугъ, увядать.

Влєкот, ту, м. Раст. Hyosciamus niger L. белена. Васильк. у. ЗЮЗО. I. 125. *Од зубїє блєкономъ нїдкурюють.* Грин. II. 317.

Влєкотї, тї, ж. Раст. а) Conium maculatum. Шейк. б) = **Блєкот.** ЗЮЗО. I. 125.

Влєкотїти, чї, чєш, м. 1) = **Вєлькотати.** 2) Клокотать. *Бєру воду з переводу, а вода блєкоче.* Гол. I. 176.

Влектотія, ці, ж. = **Влектот.** Вх. Пч. II. 32.

Влектотора, рн, блекотора, рі, ж.
1) Дойная матка съ сосуномъ. Вас. 198.

2) Ягненокъ, родившійся весною. Лохв. у.
Влектати, даю, еш, м. = **Плектати.**

Лебедь блеклами полами. Гн. II. 27.

Влеск, ку, м. = **Влиск.** Драг. 263.
Щоб ти блеску світа Божого не бачив.
Кіев. у. Пішов з блеску світа. Исчезъ. Ном. № 11041

Влескітка, ки, ж. Блестка.

Влескотіти, чу́, ти́ш, гл. Сверкать, блестять. *Блескотючи крупн очима, облизую козацький стрій.* Греб.

Влесну́ти, ну́, но́ш, гл. = **Влєснути.**
Блеснули мечами, як сонце з хмар. Чуб. III. 291.

Влєхува́ти, ху́ю, еш, м. = **Влихувати** 2. *Та Штолюка молодого в кайдани блєхуот.* Гол. III. 60.

Влєшня́, ні, ж. Родъ удочки для крупной рыбы; крючекъ у этой удочки прикрѣпленъ къ небольшой металлической рыбѣ. Вас. 186.

Влєші́, шів, м. = **Влєшня.** Лебед. у.

Влєяти, блєю, іш, гл. 1) Блєять. *Реве маржина, блєють віці.* Шух. I. 197.

2) Баять, говорить, болтать. *Блєй, блєля, пане Свириде, збачимъ, що з тою єи́де.* Ном. № 13026. *А народ блєє та й блєє, що москаль замовив доч.* Черниг. г.

Влєйні́й, а, е = **Влєгошній.** *А тепер плектайся до јудзя!.. Блєгий, бач, світ!* Мир. Пов. I. 116.

Влєгбм, блєго́мний, а, е. Близкій. Блєго́мний сві́т! Близкій сві́тъ! Ном. № 11424. *Блєго́мний сві́т, щод туди йти.*

Влєжні́й, а, е. Близкій, близкій. *Своім блєжні́м гла не ко́тъ.* Стор. *Люби блєжнього твоого.* Ев. Мр. XII. 31. *Блєжні́ приятелі.* МВ. II. 95.

Влєжчати, чаю, еш, гл. Приближать, дѣлаться ближе.

Влєжче, нар. Сравн. ст. отъ близько. Близко. Ум. Блєжченъко. *Єдьте блєжченко, мамо.* МВ.

Влєжчі́й, а, е. Сравн. ст. отъ близький. *Душа твоя стане через те блєжчі́й до Бога.* Кв. Ум. Блєжченыйй.

Влиз, ву, м. Близость. Употребл. только въ выраженіяхъ: *Коло блізу.* Вблизі. *Коло блізу пошукав коня.* Лебед. у. *Приступити до блізу.* Приблизиться, подойти

ближе. *Приступи, царенку, до блізу, уклонись царівні до низу.* Чуб. III. 159.

Влизє́нний, а, е = **Влизго́мний.**

Влизє́нь, зня, м. Близкое разстояніе.

Влизє́нький, близє́сенъкий, а, е, Ум. отъ близенький. Чуб. III. 120.

Влизє́нько, близє́сенъко, нар. Ум. отъ близенько. *Приступи близє́нько.* Чуб. III. 45.

Влизє́ць, ві́ці, м. = **Влизю́к** 1. *Она лава близє́ць (два хвощі).* Гл. I. 122.

Влизинна́, ні, ж. Близость. *Іака то близиня, як од села до села верстов сорок.* Екатеринос. г.

Влизити, жу, зши, гл. Приближать. *Все, здається, блізило мене до частни.* Котл. НП. 393.

Влизі́тися, жуся, зшєся, гл. Приближаться. Вх. Зн. 3. *Здавалося, немаче блізи́вся до покійника.* Стор. II. 143.

Влизі́сєнький, а, е. Совершенно близкій, близехонькій.

Влизі́сєнько, нар. Совершенно близко, близехонько.

Влизана, ви, ж. Рана, рубецъ отъ раны. Желех.

Влизині́ти, ні́в, ві́ш, гл. Рожать близнецовъ. *Два годи близнила, а на третій зми́гла.* Черк. у.

Влизині́ця, ці, ж. Близнецъ женскаго пола. *Виросли, мов дві близині́ці, ніжні і хороші.* Млак. 105.

Влизно́, нэ, с. = **Влезно.** Черк. у.

Влизнува́тий, а, е. Покрытый рубцями. Желех.

Влизню́к, кэ, м. 1) Близнецъ. 2) мн. = Близнята. 3) Волъ, очень похожій на того, съ которымъ онъ въ парѣ. КС. 1898. VII. 46. 4) мн. а) Двойчанки, два соединенные вмѣстѣ одной ручкой горшка. КС. 1882. IX. 459, 461. б) Двѣ деревянные посуды, тоже такимъ образомъ соединенныя. Шух. I. 251. Ум. Близнючокъ.

Влизня́, нэ́ти, с. 1) Ребенокъ близнецъ. 2) мн. Близнята. Двойня. *Діака не повинна їсти усього близнята—яблука тамъ чи що, бо буде вагоніть усе близнятами.* Ном. № 286. 3) мн. = Близнюк 4. а. Kolb. I. 51. Ум. Близнятно, близняточко. ЗОЮР. I. 34.

Влизно́гий, а, е = **Влизго́мний.** *Близомый сві́т!* Ном. № 11424.

Влизці́, ці́в, м. мн. То же, что и близнята, дѣти-двойни; также два горшка вмѣстѣ. (См. Близня 3). Вх. Лем. 392.

Влизче, близчий = **Влєжче, блєжчий.**

Влазчитися, *чуса, чинися*, гл. Становитися ближе.

Влазкий, *а, в.* 1) Близкий. *Сусідні близький, вороги тяжкий*. Мет. 92. Близкий родич. Грин. III. 531. Ум. Близенький, близесенький.

Влазкість, *жості*, ж. Близость. Желех **Влазко**, *кар.* 1) Близко. *Блазко—слизко, далеко—легко*. Посл. Ні близько! И не подходи! Вони ну блашати пана, а він—ні близько! О. 1862. I. 61. 2) Употребл. какъ предл. съ родит. пад.: возлѣ, подлѣ. Чуб. III. 291. Росла калина близько озера. Чуб. V. 148. Ум. Блазенько, близесенько.

Влак, *меж.*—**Влам**. *Передо мною усе щось блик та блик! коли я придивляюсь, аж то грони горять*. Шейк.

Влакати, *ма, с.* 1)—**Вламати** 1. 2)—*очима*—**Вламати** 2.

Влакати, *каю, еш*, гл.—**Вламати** 1. Головешка ота довог буде бликати. НВолы. у. 2)—**Вламати** 2. Так бликає на мене очима. О. 1862. V. 32. Чого ти своїми бліжками так бликаєш? Канев. у.

Влакотбрю, *рі, ж.* Дойная коза. О. 1862. V. Кух. 36. См. Блекотюра.

Влакнути, *ну, неш*, гл. Одн. в. отъ блимати—**Бламнути**. *Блакнуту очима на мене скоєта та й пішов*. Черк. у. *Блакнуту на жінку і одвернувся до стіни*. Мир. Пов. II. 77.

Влам, *меж.* выражающее мерцаніе, появленіе и исчезновеніе свѣта, миганіе, сверканіе глазами.

Вламавка, *ки, ж.* Блуждающій огонь. Желех.

Вламання, *ня, с.* 1) Мерцаніе, мельканіе, то вспыхиваніе, то погасаніе (объ огнѣ). 2)—*очима*. Бросаніе взгляда, миганіе глазами, хлопаніе глазами.

Вламати, *маю, еш*, гл. 1) Сяло, тускло свѣтитъ, мерцать, то вспыхивать, то потухать. *Каганецъ блимає у зипічку*. Берд. у. 2) Мигать глазами, хлопать глазами. бросать взгляды. *Тільки очима блима*. О. 1862. I. 36.

Вламнути *ну, неш*, гл. Одн. н. отъ блимати.

Вламдѣ, *дѣ, ж.* Сильная накожная сыпь. Вх. Зн. 3.

Вламдѣрь, *рѣ, м.* 1) Волъ, косящій ногами. КС. 1898. VII. 46. 2) Нищій. Желех.

Вламнѣ, *нѣ, м.*—**Мламнѣ**. Рудч. Ск. I. 35.

Влак, *ку, м.* 1) Свѣтъ. *А вже пізно, всі полякали, ніде й блиску не побачили*. Киев. у. 2) Блескъ. *Панна... в золотім колосі, така—аж блиск од неї б'є*. Драг. 268. *Блиск їх сяє так, що очі заслінялись*. Щог. Сл. 70.

Влакка, *ки, ж.* Трясогузка, Motacilla riparia. Вх. Уг. 227.

Влаккавѣ, *нѣ, м.* Насѣк. Свѣтлякъ, Lampiris noctiluca. *Блаккавці літають*. Вх. Лем. 392.

Влаккавий, *а, в.* Блестящій, сверкающій. *Як замазнувся блискавою шаблемою,—тільки кров тепла зчервонила сиву хвилю Дніпроу*. МВ. I. 158.

Влаккавця, *ці, ж.* 1) Зарница. 2)—**Блаккавця** 1. Ном. № 336. *Грім, блискавиця, вихор...* ЗОКУР. II. 40. *Блаккути шаблями як блискавиця*. АД. I. 23.

Влаккавичий, *а, в.* Молнійний, подобный молніи. *Блаккавичне сяєво*. К. Хп. 129.

Влаккавка, *ки, ж.* 1) Молнія. Ном. № 336. Мет. 452. *Тая буря не унимала, а все змійні громом по небу тараткала, да блискавою між змарами блискала*. Макс. 2)—**Блаккавка**. Вх. Пч. II. 13. 3) Рыба Abramis (Blissa) argyroleuca, а также вообще каждая рыба, выбрасывающаяся часто на поверхность воды. Вх. Пч. II. 18. 4) Серебряная монета въ 10 крейцеровъ. Вх. Зн. 3. 5) мн. Блестящая бусы серебряного и золотого цвѣта. Гол. Од. 71.

Влаккавоногий, *а, в.* Олошадяхъ: съ ногами, быстрыми какъ молнія, быстроногий. К. МХ. 16.

Влаккавичи, *ня, ш.* Принадлежащій молніи. Встрѣчено въ заговорѣ противъ переполоху: *Він єсть батьків і материн, і тітчин, і дядьків, і дівочий, і стрітаний, вітряний і грошовий, і блискавичин*. Мил. М. 48.

Влаккака, *ки, ж.* Раст. Nuphar luteum. Вх. Уг. 227.

Влаккачка, *ки, ж.* Птица: Motacilla. Вх. Пч. II. 12.

Влаккакия, *ня, с.* Сверканіе.

Влаккати, *каю, еш*, гл. 1) Сверкать. *Ніч темна, темна, тільки блискавка блискає*. МВ. I. 141. *І дощ не йде, і хмар нема, тільки блискає*. Грин. III. 308. *Ідуть (кобасі) мовчки, тільки коси блискають*. Греб. 401. 2) Бить задомъ, мигать. *Та бий її, нехай не блискає бісоча гудоба*. Канев. у.

Влаккітка, *ки, ж.* Влестка.

Блисковий, а, е=Влисковачи? *Перестолохи.... блискові (заговорі).* Мил. М. 50.

Влисковути, ну, неш, гл. Сверхнуть сильно. *Грім як зрякне, а блискавка як блисконе! Полт. Як здвигне старий брови, стисне уста тонкі та блисконе оком своїм чорним—ми вже з пані-маткою ледві дишимо.* МВ. II. 76.

Влискотіти, чу, тиш, гл. Блестять, сверкать. *Річка ледві блискоче.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Влискотілий, а, е. Сверкающий, блестящий. Желех.

Влискути, а, е. Блестящий. К. Досв. 26. *Очі поночі блищать блискути.* МВ. II. 176.

Влиснути, ну, неш, гл. 1) Блеснуть, сверкнуть. *Блиснем шаблями, як сонце в хмарі.* Чуб. III. 277. *Блисне булавою—море закипить.* Шевч. *Танцюючи, блиснула оком на Антося,—ще й так любенько.* Св. Л. 205. *Лиш блиснув та й уже го нема. На мигт показався і уж п'ять його.* Фр. Пр. 60. 2) Упасть. *І дівка блиснула в подушки зовсім, мовляють, як мерця.* Греб. 343. *Як упала, то так і блиснула на цілу хату.* Ном.

Влись, меж. выражающее блеск, сверканіе. *Ось розгулялося і сонце з хмары блись!* Греб. 376. *Вона сердешна туди, сюди, блись, блись очимами.* Греб. 403.

Влихавити, влю, виш, гл. Тратитъ попусту время. Желех.

Влишавка, ки, ж. *Phoxinus rivularis.* Вх. Уг. 227.

Влищак, ка, м. Свѣтлякъ, *Lampyris postilusa.* Вх. Нч. II. 27. (Шейк.).

Влищати, щу, щіш, гл. Блестять. *Що не віпроньки шумлять, ні водоньки блищать.* Чуб. V. 852.

Влищатися, щуся, щішся, гл. Свѣтитъ, блестѣть. Чуб. V. 39. *Того рубля (срібного) положив на верха, щоби блищався.* Чуб. II. 558. *Ой у полі криниченька, в ні вода блищиться.* Рудч. Чп. 58. *Топіріці блищатся на сонці.* Федьк.

Влищатий, а, е=Влискути. О. 1861. XI. Св. 28, 29. *Сю ніч у сні бачив я на небі зрест золотий ніби та блищатий.* Каменец. у.

Влищик, ка, м. Блестка. Балт. у.

Влідий, і, б. Блѣдный. МВ. II. 12, 25. *Біда, в кого жінка бліда, а в кого як халима, то й то лиха година.* Посл. Кавес. у. Ум. Бліденький, блідесенький.

Влідість, достя, ж. Блѣдность. Желех.

Влідий, а, е=Влідий.

Вліднути, ну, неш, гл. Блѣднѣть. *Батько наче не добавав, як мати блідла, як Катря плакала.* МВ. II. 110. *Зоя то червоніла, то блідла.* Левич. I. 304.

Влідольний, а, е. Блѣднѣщий. Желех.

Влідота, ти, ж. Блѣднота, блѣдность.

Влідуватий, а, е. Блѣдноватый. Левич.

Кс. 5. *Листя дрібчасте, як на ясенюї, тільки блідуватіше.* Константиногр. у.

Вліх, ха, м. 1) Вѣденіе (полотно и пр.).

Вх. Лем. 392. 2) Вѣильня. Желех. *Мали сад заводитъ за старим блісом.* КС. 1884. VIII. 723.

Вліхаре, ра, м. Бѣльщикъ (полотно).

Вх. Лем. 392.

Вліхоння, ні, ж.=Вліх 2. Желех.

Вліхування, ня, с. Вѣденіе (полотно и пр.). Желех.

Вліхувати, хую, еш, гл. 1) Вѣить (лень, полотно). 2) Заковывать въ кандалы. *Але Штолу молодого в кандалы бліхуют.* ЕЗ. V. 230.

Вліхати, шу, шеш, гл.=Вліхувати 1.

Вх. Лем. 392.

Влішка, ки, ж. Ум. отъ блоха.

Вліште, лю, еш, гл.=Влещи. *Там геть за лісом череда десь бліш.* Федьк. I. 18.

Влоиця, ці, ж. Крупъ (болѣзнь). Галиц.

Влоия, ні, ж. Часть поля. Желех.

Влоба, ки, ж.=Влоиця. Желех.

Влоха, хі, ж. 1) Блоха, *Pulex irritans.* Блоха кусае, а за що—не знає. Ном. № 3118. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 54. Чуб. IV. 40. 3)—консисторська. Консисторскій чиновникъ. Св. Л. 134.

Влоховник, ка, м. Раст. *Mentha Pulegium* L. ЗЮЗО. I. 128.

Влоховѣнниця, ці, ж. Имѣющая на себѣ много блохъ (преимущественно о кошкѣ, собакѣ). Лохв. у.

Влошанка, ки, ж. Ночная рубашка.

Влошия, ні, ж. Соб. Блохи.

Влощинник, ка, м. Раст. *Ledum palustre.* Лв. 99. См. Блощинник.

Влощія, ці, ж. Клопи. *Ладома сплющив як блощину.* Котл. Ев. VI. 27. Ум. Блощинка.

Влощичий, а, е. Принадлежащій, свойственный клоцу. Син. 170.

Влощичка, ки, ж. Ум. отъ блощиня.

Влощинник, ка, м. — Влощинник.

Лв. 99.

Блуд, ду, м. 1) Блужданіє. Блудом ходити. Блуждати; не знати, куда йти, що дівати. Тра, щоб у селі були такі, котрі перед ведуть, а без їх блудом люде ходять. Каменец. у. У блуд піти. Пойти блуждати. А третя дочка у блуд пошла, прибулдилася да й у луг темний. Чуб. V. 913. 2) Нечистая сила, сбивающая съ дороги. Як кого нападе блуд, нехай згадає, в який день було Різдобе, візьме землі з під ніг і посипле собі на голову. Ном. № 284. Як на чоловіка блуд нападе, то серед села дороги не найде. Фр. Пр. 61. Блуд ми сі вчепи. Фр. Пр. 61. Чи ті блуд напав? Ты съ ума сонешь? Фр. Пр. 61. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 27. 4) Блудъ, прелюбодѣяніе. А вслѣд летить янголь його, а його овіцає, на грѣх, на блуд, на розбойство не допускає. Грин. III. 141.

Блудець, ддѣ, м. Заблудившійся. Kolb. I. 107. А в лісі, лісі, лісі недоборі блудило блудців сімсот молодців. Чуб. III. 419.

Блудити, джѣ, диш, гл. 1) Блуждати; сбиваться съ пути. Не ходи, не блуди понад берегами. Мет. 17. Ляже, он блудити!—Єднаково їздити. Ном. № 875. Ми блудили цілий ліс. Харьк. у. 2) Заблуджуватися, опинятися. Ой блудити, але судиш, лашенку любий, тримаю, ховаю для тебе шлюбів. Чуб. V. 137. 3)—**словами**. Говорити, не сознавая что; бредить. Ой ти, дівчинонько, ти словами блудити, ти сама знаєш, кого вірно любиш. Мет. 78. Як блудить словами хворий, то знак тому, що вмере. Каменец. у.

Блудитися, джѣса, дишся, гл. = **Блудити** 1. Ой я в лісі не блудилась і у полі не пізниклась. Бал. 12.

Блудний, а, в. 1) Заблудшій, блудный. Блудна віця. Фр. Пр. 62. Вернися, діво блудна, додому. Чуб. V. 394. 2) Блудна дорога. Не та дорога, какой нужно. Блудними дорогами пішов. Сбидся съ пути (правствено). Фр. Пр. 62.

Блудник, ка, м. Блудникъ. Желех.

Блудниця, ці, ж. Блудница. Вока була есепіття блудниця з малих літ. Драг. 132.

Блудство, ва, с. Блудъ, блудодѣяніе. Тоди вони зробили грѣх, блудство. Гн. II. 218. Грішили, горікою п'ячили, блудство провадили. Гн. II. 72.

Блудяга, ги, об. Бродяга. От волючуюга, блудяга. Мир. ХРВ. 18. Як же ти без пашпорта ходиш? Ти блудяга якийсь.

Рудч. Ск. II. 461. Пішла в блудяги. Рудч. Ск. I. 175.

Блудажка, ки, ж. Потаскушка. Честь тоді святилася дуже, накриток карали, коси різали блудажкам, в позирі запірали. Мкр. Н. 35.

Блудажий, а, в. = **Влудий** 1. Блудящий син. Грин. III. 141.

Блуканіня, ки, ж. Блужданіє, постопное блужданіє; скитальничество.

Блуканка, ки, ж. = **Влуканка**. Желех. **Блуканья**, ня, с. 1) Блужданіє. 2) Скитальничество. Ти злічив мое блукання, як обходив я запеклих. К. Псал. 129.

Блукати, ся, каю, ся, еш, ся, гл. Блуждати, скитатися, ходити безъ цѣли. Рудч. Чп. 236.

Блуква, ви, ж. Мѣсто для пастбы, выгонъ. Мнж. 176.

Блучка, ки, ж. = **Волічка**. Желех.

Блювѣк, ка, м. Родъ ядовитого гриба. Вх. Лем. 392.

Блювѣка, ки, об. Страдающий рвотой.

Блювати, вѣк, ж. мн. Блевотина.

Блювання ня, с. Блеваніє, рвота.

Блювати, блюю, їш, гл. Блевать, рвать. Багато він чуже пожер і звергне, бо повелить йому Господь блювати. К. Іов. 44.

Блювачка, ки, ж. = **Блювання**. Желех.

Блювоти, ти, **блювотина**, ни, ж. = **Влювачка**.

Влѣдо, да, с. = **Кубка**. Вх. Зн. 30.

Влѣвник, ка, м. Богохульникъ, кощунъ. Балт. у.

Влювѣти, нѣ, нѣш, гл. Богохульствовати, кощунствовать.

Влюзнірський, а, в. Кошунскій, богохульникъ.

Влюзнїрство, ва, с. Кошунство, богохульство. Левч. 61.

Влюзнуги, ну, неш, гл. 1) Брызнуть. Як го взяла межі очі, аж кров вся блюзнула. Гол. III. 20. 2) Сблгнуги. Отой вже як блюзне, то но всі очі повитріщають на нього. Брацл. у. 3) Блюзнуги му в очі. Сказаль нѣчто дерзкое, оскорбительное. Фр. Пр. 63.

Влюхавина, ки, ж. То же, что и слота, ненастная дождливая погода. Вх. Уг. 228.

Вля, пред. 1) = **Для**. 2) = **Віля**. Світлика... стоїть бля порога. Грин. III. 544.

Влякати, каю, еш, гл. Говорять вздрѣ. См. Блякати.

Влявкнуги, ну, неш, гл. Одя. в. отъ блявкати. Сблгнуги. н. ЧР. 313. Ол

Іванець і собі до гурту... да щось і блягнув з простоти. К. ЧР. 28.

Блягувати, каю, еш, гл. Молотить вздоръ, болтать.

Блягувати, ці, ж. Женскій поволою орґанъ. Павлоград. у.

Блякати, каю, еш, гл. Болтать, врать, сизлетничать. Мнж. 176. См. Блякати.

Блякнути, ну, неш, гл.—**Влякнути.** Наростки маньколій блякнули і жовкли. Щог. Сл. 6.

Блякувати, кую, еш, гл. Линять.

Бляск, ку, м. Блескъ, сіяніе. Яскний місяць заглянув в віконця... пішов бляск по всій хаті. Левиц. I. 8.

Блят, ту, м. 1) Пластика (металлическая); доска дерев'яная для писанія на ній масляними красками. *Приснився мені сон, щоб змалювати три іконі.... Купити дерева та повезти до столярів, щоб поробили бляти, а мій брат.... помалює.* Драг. 137. 2) То же, что и бердо 1, ткацкій снарядъ, вставляемый въ ляду, сквозь который проходят нити основы. Вас. 152, 166, 176. Kolb. I. 68. Части: двѣ горизонтальныя планки рамки—*більця*, зубья—*тростини*. Константиногр. у. В. Г. Въ Галиціи зубья называются—*сказівки*, щели между ними—*комірки*. МУЕ. III. 18. 3) Составная часть внутренняго колеса мельницы—часть обода (4—6 такихъ частей составляютъ полный ободъ), въ который вставляются кулаки. Черниг. у. Мнж. 480. Ум. Блятин.

Бляха, хи, ж. 1) Металлическая пластинка, металлъ въ листахъ. Шух. I. 277. *Труну збудували, срібними бляхами обхували.* Грин. III. 686. *Всі покриті срібнов бляхов.* Федьк. I. 26. 2) Жестъ. Въ томъ же значеніи: біла бляха. *Дах, критий білою бляхою.* Св. Л. 25. *На кожнім (піддашку) хрест, білою бляхою обкований.* Св. Л. 25. 3) Кровельное желѣзо. Левиц. ПЮ. I. 476. 4) Родъ четырехугольной сквороды изъ листового желѣза, противень. Владим. у. Черниг. у. *Печеню... вкладають на бляху, вливають трошки води, щоб не припалилася і печуть.* МУЕ. I. 106. *Пражати горох на блясі.* МУЕ. I. 99. 5) Бляха, знакъ (у сотскаго і пр.) На грудяхъ з бляхою лядунка. Котл. Ен. Ум. Бляшка, бляшечка. *Соцький... з мідною бляшкою на свиті.* О. 1862. IX. 63.

Бляхярня, ці, ж. Жестяной заводъ.

Бляхярство, ва, с. Ремесло жестяника. Желех.

Бляхярський, а, о. Принадлежащій, свойственный жестянику. Желех.

Бляхяр, ра, м. 1) Жестяникъ, жестяныхъ дѣлъ мастеръ. 2) Кровельщикъ. Могилев. у.

Бляхіжка, ки, ж. Жестянка емкостью въ одинъ литръ. Шух. I. 101.

Бляхман, ні, м. Туманъ передъ глазами. Бляхманъ пускати, бляхманомъ очі завѣсти кому. Одурачить, обмануть кого, пустить кому пылъ въ глаза. Желех.

Вляхувати, хую, еш, гл. 1) Покрывать жестью. 2) Украшать металлическими пластинками. *Вуздечки були не прості, а циганські, бляховані.* Екатеринос. у. 3) У Котляревскаго употреблено въ значеніи: чеканити, выковывать изъ металла. *Вокругъ же щита на заламахъ найлуччі лицарські діла були бляховані в персонахъ.* Котл. Ен. V. 27.

Вляшаний, а, о. 1) Жестяной. 2) О крышѣ: желѣзный. *Палати... з бляшаною покрівлею.* Мир. ХРВ. 103.

Вляшанка, ки, ж. 1) Жестянка. 2) Мѣра для водки: осьмушка. Брацл. у. *Випив пів бляшанки.* Рудан. I. 68. *Випий, Іване, бляшанку, а за дві заплати.* Фр. Пр. 180. Ум. Бляшаночка.

Вляшечка, ки, ж. Ум. отъ бляха.

Вляшка, ки, ж. 1) Ум. отъ бляха.

2) Головной уборъ невѣсты. Kolb. I. 43. **Во, сз.** 1) Потому что, ибо. *Не завадай серцю жалю, бо я в чужім краі.* Нп. 2) Же. Чи ж бо я на світі одна! Нп. *Годі бо! Та йди бо швидче! Кв.*

Вобальма, ки, ж. Клецка, родъ галушки. Вх. Лем. 393.

Вобальчак, кі, м. мн.—**Вобальша.** Вх. Лем. 393.

Вобачик, ка, м. Раст. *Gallium verum.* Лв. 98.

Вобѣр, бра, м. 1) Вобѣр. *Castor fiber.* Грин. III. 135. *Чорні бобри на шубойку.* Чуб. III. 474. 2) Родъ дѣтской игры. Чуб. IV. 40. Ив. 60. Ум. Бобрик, бобричок.

Вобіж, ка, м. 1) Ум. отъ біб. 2) Раст. *Medicago Sativa.* МУЕ. I. 99.

Вобіна, ки, ж. Одно зерно боба. Ум. Бобинна, бобиночка.

Вобирѣдъ, рці, бобирчик, ка, м. Ум. отъ бобиръ.

Вобірь, ра, м. Рыба: *Acerina rossica* Pall., ершъ. Шейк. Вх. Пч. II. 18. Ум. Бобирѣцъ, бобирчик.

Вобіще, ща, м. Ум. отъ біб. ЕЗ V. 149.

Вобівник, ка, м. Раст. а) *Trifolium*

fibrinum, бобовникъ, вахта. 6) Butomus umbellatus. Лв. 97.

Бобковець, вця, м. Раст. Лавръ. Желех.

Бобковий, а, е. Лавровый. Желех. Бобкове листя. МУЕ. I. 109.

Бобовий, а, е. Бобовый. Ой бо мої куцерики як бобові струки. Чуб. V. 36.

Бобовиння, ня, с. бобовиця, ці, ж. Стебли бобовъ. Ум. Бобовинничко.

Бобовник, ка, м. Раст. Menyanthes trifoliata L. ЗЮЗО. I. 128.

Бобовх, меж. = Шубовість. *Бобовх у воду.

Бобовинка, ки, ж. = Вобовиння. Вх. Лем. 393.

Боббѣ, бѣа, м. Ум. отъ бѣб.

Вобору́нка, ки, ж. = Вобрунка. Вх. Уг. 228.

Вобрик, ка, м. 1) Ум. отъ бобер. 2) Родъ мѣдвой пуговицы; такія пуговицы гуцулы изготовляютъ сами, употребляя ихъ для украшенія кожаныхъ поясвъ, кож. сумокъ и пр. Шух. I. 126, 127, 278.

Вобричок, чка, м. Ум. отъ бобер.

Вобрѣ, брѣа, м. = Вобер I. Харьк. у.

Вобровий, а, е. Бобровый. Мій кожану новий, ковкір бобровий. Нп. Боброва шапка. Чуб. III. 294.

Вобровик, ка, м. = Вобровиня.

Вобровник, ка, м. Охотникъ на бобровъ, бобровый промышленникъ.

Вобруница, ці, ж. Настѣа. = Сонечко, Coccinella. Вх. Пч. II. 26.

Вобру́нка, ки, ж. = Вобруница. Вх. Лем. 393.

Вобъастий, а, е. О смущать: съ крупными слабыми завитками. Вас. 198.

Вов! меж. Подражаніе удара колокола. Гов, бов по московські брехні. Ном. № 848.

Вованіти, вію, еш, гл. Види́ться вдали. На небі чистому ген хмара вованіє. Греб. 367.

Вованя́чити, чу, чийш, гл. = Вованіти. Дивлюсь—щось вованячить під селом.

Вовань, на, м. Подоль. кумиръ, истуканъ.

Вованьський, а, е. Идолський.

Вовгáр, ра, м. Болгаринъ. К. МБ. XI. 154.

Вовгáрка, ки, ж. Загонъ для скота, то же, что и загорода. Шух. I. 186.

Вовгáрь, рá, м. Пастухъ рогатаго скота у гуцуловъ. Шух. I. 189.

Вовдур, ра, м. 1) Дымовая труба. Чуб.

VII. 380. *Повна хата (відьом) назбіралась. Вийняли вони із печі черепок чогось та й стали мазать ним під руками. Помаже оце під руками та й полетить у бовдуръ.* Грин. I. 60. *Темними стовбом дим пливъ з його бовдура.* 2) Густой клубъ дыма, густая туча. Фр. Пр. 63. 3) Шесть, жердь у рыболововъ. 4) Болванъ, чурбанъ, неостеса. Фр. Пр. 63. *Стирчить бовдур. Стоить, какъ болванъ.* Ум. **Бовдурець**, бовдурчик.

Бовкало, лѣа, с. 1) Языкъ у колокола. 2) Глухой болтунъ.

Бовкання, ня, с. Отрывистый звонъ въ колоколь.

Бовкати, каю, еш, гл. 1) Звонить отрывисто; ударять (въ колоколь). *Бовкає дзвін у неділю.* О. 1861. X. 148. *Чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він.* Ном. № 13827. 2) Говорить необдуманно. *Нехай хоч жінки ледачі посораняться, а то ще й при пому инший таке пробокне, щоб їх лиха година бовкала.* Г. Барв. 152.

Бовкнути, ну, неш, гл. Одн. "в. отъ бовкати. Тільки бовкне в дзвін, Ганка поперед усіхъ вже і в церкві. Левич. I. 43.

Бове́ути, на́, м. 1) Волг. Запиренный въ одиночку. Чуб. VII. 407. Ном. № 1555. Котл. Ея. IV. 10. *Їде чоловік бовкнутом.* ЗЮР. II. 31. *Нізащо й вола другого купить: бач, бовкнутом їде.* Козел. у. 2) Большой своіъ камышу. Лубен. у. 3) Танцовать бовкнутом. Танцовать одному. О. 1861. X. 61. Ум. Бовкунецъ, Чуб. II. 543, бовкунчик.

Бове́утичк, ка, м. 1) Ум. отъ бовкун. 2) Привѣска у серьги.

Вовву́нчá, чáти, с. Маленькій бовкун. (См.).

Бовт, та, м. 1) Ботъ, ботало, снарядъ, которымъ вспугиваютъ рыбу: длинный шестъ, на концѣ котораго прикрѣпленъ полый внутри конусъ со сръзаннымъ верхомъ,—отъ удара въ воду этимъ конусомъ получается сильный звукъ. Иногда вмѣсто конуса просто утолщеніе на концѣ шеста. Браун. 13. Вх. Пч. II. 26. Фр. Пр. 63. Ном. № 7633. *Зачинув рибалка сітку... і почали бовтати положати рибу.* Левич. I. 108. *Вдпру бовтом раз і вдруже, сонну рибу сполохну.* Шог. В. 91. 2) Палка, лопатка для мѣшавінъ растворенной извести (у каменщиковъ) или жидкости для дубленія кожи (у кожевниковъ). Волч. у.

Бовтати, таю, еш, гл. Ваблятьвати.

Бовтатисл, таюся, ешся, гл. Плескаться. *Кільки пак років, як ви, діду, бовтатесь тут за рибкою?* Левци. ЦЮО. I. 480. *Вода бовталась в хрипці.* Левци. Пов. 374. *Бовтається у воді.*

Бовтатч, чі, м. — **Бовт I.** Вх. Пч. II. 26.

Бовтати, ці, ж. 1) Подвіска од сергів. *Ковтки з бовтатцями.* Гол. Од. 60. 2) Кисть на шнурі для украшенія гуцульської шляни йли верхньої одежы. Гол. Од. 69, 46. 3) Металлическая цѣпочка, украшающая кожаный пояс гуцула. Шух. I. 127. 4) Мідный кружеж, родъ пуговицы, употребляемый (во множествѣ) для украшенія гуцульскихъ кожаныхъ сумокъ, ремней, сѣруи и пр. Шух. I. 279, 293.

Бовтаути, ну, жеш, гл. 1) Бултыхнуть, унасть въ воду. Левци. I. 495. *Бовтнуло, як дурень у воду.* Посл. *Вона так і бовтнула в гарячу смолу.* ЗОЮР. I. 308. *Бовтнуло би тобов у безодню!* (Брань). Фр. Пр. 63. 2) Бовтнуть. *Язиком бовтне та не доваде, а по спині с.* Ном. № 1122. *От і бовтнува чорзнати що!* НВолын. у.

Бовтути, на, м. Испорченное ищю. НВолын. у.

Бовти меж. 1) Бултых! *Бовти у воду!* Чуб. II. 443. 2) Звукоподр. плеску воды.

Бовтике, кі, м. — **Бовтуш.** Ум. Бовтучки.

Бог, га, м. 1) См. Бг, Бога. 2) Ріка: Южный Бугъ. Левч. 187. *Ой за Богом, за рікою, при турецькій грانیці, там стояли пікнери.* О. 1862. VІІІ. 28. (Нн.).

Богад, ду, м. Въ свадебномъ обрядѣ то же, что и посад. мѣсто для новобрачныхъ. Чуб. IV. 143.

Богарадіти, джу, деш, гл. Помогать матеріально, благотворствовать. *Я ціж людей ніколи не богарадив.* Екатериносл. г.

Богатий, а, е, богатіти, тію, еш, гл. и пр. — **Багатий, багатіти и пр.**

Богдай, сз. Дай Бог! *Богдай нікто такого не дждав.* МВ. I. 78. См. Бодай.

Богданка, км, ж. Данная Богомъ. *Доню моя люба, моя богданко! коли ж ти тебе у хрест введемо?* Сумск. у.

Богилі, лі, ж. — **Вугила.** *У тій барвінок хрещатий заріс богилою.* Шевч.

Богіини, на, не. Приналежащій богинѣ. К. МБ. II. 137.

Богіня, ні, ж. 1) Богиня. *Юнока, як богиня, знала, що Турну прийдеться про-*

насть. Котл. Ен. 2) Употребляется какъ названіе обожжаемой. *Не розстану, бо тя люблю серцем і душею, буду тобі віком служити, тільки будь моею. Ой як би ся прийшло з тобою розстати, богине, буду жити в густихъ лісі і в темній пустині.* Чуб. V. 250.

Богів, гова, вж. Божескій, Богу принадлежащій. Мвж. 76. Чуб. III. 166. Чуб. V. 1125. **Богів шлях.** Млечный путь. Черном. **Богова корова.** Жукъ олень, Luceanus cervus. Вх. Пч. II. 27.

Богнитися, млюся, мнися, гл. — **Божитися.** Вх. Лем. 393.

Богобійний, а, е. Богобоязливый.

Богобійність, нести, ж. Богобоязливость.

Богобійно, нар. Богобоязненно.

Богобоязливий, богобоязний, а, е — **Богобійний.** Г. Барв. 457. *А той тихий та тверезий богобоязливий.* Шевч. *Правдива душа, навѣки чесна і богобоязна.* Стор. II. 75.

Богобоязливо, богобоязно, нар. — **Богобійно.**

Богобійщій, а, е — **Богобійний.** *Які люди стали не богобоязні: у великий піст п'ють. Лебед. у. Буде зверху хороше убрання, а душа буде негарна, не богобоясна.* О. 1862. VІІІ. 29.

Богободниці, ці, ж. Богоугодница, Богу угождающая. *Яра пчілонька — богоугодниця.* Грин. III. 88.

Богодавець, щя, м. Давный Богомъ (въ сказкѣ). *Родився він, охрестили його і дали йому ім'я Іван Богодавець. Бог дав і Богодавцемъ назвали його.* Чуб. II. 239.

Богодухновенний, а, е. Богодохновенный. *Псалми... богодухновенный Давид оставив нам у Псалтирі.* К. Гр. 20.

Богозневага, ги, ж. Кошунство, богохульство. *Коли б тінк Бога, ми падишах, почула таку богозневагу, ти повелів би тут же перед нами язик проклятому джаєуру вирвати.* К. Драмов. Трил. Байда. 143.

Боголюбєць, бця, м. Боголюбєць.

Боголюбний, а, е. Боголюбный.

Боголюбно, нар. Боголюбиво. Чуб. I. 176.

Богомаз, за, м. 1) Иконописецъ. *А в тій слободі щонайлуччі богомази.* Гв. 2) Плохой живописецъ, маляръ. *Послав*

гінця до богомаза, щоб малювання накупить. Котл. Ен.

Богомазів, зова, ве. Относящийся къ иконописцу, къ плохому живописцу, принадлежащий ему.

Богомати, Богоматір, тері, ж. Богоматерь. Чуб. I. 165.

Богомілець, льця, м. Богомолецъ.

Богомілка, ки, ж. Богомолка.

Богомілля, ля, с. 1) Богомолье. К. Кр. 12. 2) Иудейське богомілля. Всѣ предметы, употребляемые евреями при молитвѣ.

Богомільний, а, е. Набожный, богомольный. Грин. I. 49. *Був собі чернець і такий богомільний.* Рудч. Ск. II. 200.

Богомільниця, ці, ж. Молебная, молитвенная домъ. *А як то був жид Янкель, то він коло школи похажав, та по школі плаче-ридає: „Школо наша, богомільнице!“* АД. II. 28.

Богоненавидник, ка, м. Ненавидящій Бога. К. (Желех).

Богоносець, сця, м. Носящій Бога. Въ загадкѣ—осель, везшій Христа. *Родися, то він коло школи похажав, та по школі плаче-ридає: „Школо наша, богомільнице!“* АД. II. 28.

Богоносець, сця, м. Ум. отъ Бг, Бог.

Богоприятний, а, е. Любезный Богу, угодный Богу. *Моя квіточко, моя зоринко богоугодна, богоприятна.* (Изъ молитвы вищихъ). ЕЗ. V. 242.

Богородицький, а, е. Богородичный. **богородична трэва.** Раст. *Thymus Serpyllum* L. ЗЮЗО. I. 138.

Богородиця, ці, ж. 1) Богородица. *Народися із Марії дівиці, із святої Богородиці.* Чуб. III. 325. 2) Молитва къ Богородицѣ: *Богородице Діво, Говори, Грицю, Богородицю, а я буду Оченаш,—буде легше для нас.* Ном. № 12961. *Кіца Богородиця.* Короткая молитва. 3) Второй день: а) Рождества Христова, б) Пасхи. ХСб. I. 75. 4) Капюшонъ въ плацѣ, свитѣ, буркѣ. Чуб. VII. 419. Гол. Од. 9, 45. КС. 1893. V. 279. *Ти б накрив голову богородицею; а то дощ хляе як з решета.*

Богородичний, а, е=Богородицький. **Богородичний чепчик.** Раст. *Thymus Serpyllum* L. ЗЮЗО. I. 138.—**Богородична носка.** Раст. *Astragalus Cicer* L. ЗЮЗО. I. 113.

Богорожник, ка, м. Раст. *Pyrus torminalis* Ehrh. ЗЮЗО. I. 133,

Богослѣв'я, в'я, с. 1) Богословіе. 2) Последній классъ духовной семинаріи. Сим. 175.

Богослѣв, ва, м. 1) Богословъ. *Богослов, та не однослов.* Ном. 2) Воспитанникъ последняго класса духовной семинаріи. Сим. 175. *Один хвилюзоф чи й богослов казав промову над якимсь помершим паном.* Грин. I. 230.

Богослѣвнн, в'лю, вищ, гл. Вести рѣчь о Богѣ.

Богослѣвський, а, е. 1) Богословскій. К. Кр. 8. 2) Относящийся къ последнему классу духовной семинаріи. *Богословскій клас.* Левиц. I. 153.

Богуюдний, а, е. Богоугодный. К. Кр. 8. ЕЗ. V. 242.

Богучко, ка, м. Ум. отъ Бг, Бог.

Богувати, г'юу, еш, гл. Быть Богомъ. Шейк. Чуб. I. 235. Гол. II. 225. *Ой Боже наш, Боже, а ми твої люди, над ким буден богувати, як нас турп не буде.* Грин. II. 302.

Богумілля, ля, с.=Богомілля. Ум. **Богуміллячко.** *Пішла лисичка-сестричка на богуміллячко.* Мвж. 3.

Богун, ка, м. 1) Горизонтальная жердь, перекладина, на которой развѣшиваютъ сушить рыбу. Азовск. море. (Стрижевск.) 2) Желудокъ, первый желудокъ жвачныхъ животныхъ, тупец. Желех.

Бодай, сз. Дай Богъ, о если бы,—то же, что и богдай. *Бодай тебе, мій миленький, ворогта прибили! Ни Бодай тебе грець злавав!* Ном. *Бодай тебб, бодай вас!* Употребляется въ видѣ добродушнаго неодобрения, порицанія. *Бодай тебе: який ти дурний!* Ном. *А бодай вас, та цур же вам.* Шевч. *Бодай не казати.* Лучше бы не говорить.

Бодак, ка, м. Раст. *Cirsium palustre*. Вх. Пч. I. 9. Ум. *Бодачок.*

Бодачок, чка, м. 1) Ум. отъ бодак. 2) Раст. *Cirsium rapunculoides*. Лв. 97.

Бодзак, ки, ж. Продолговатый шаплик (см.). Вх. Уг. 228.

Боденька, ки, ж. Ум. отъ бодня.

Боденьч, чати, с. Посуда, въ которой пахтаютъ масло. Вх. Лем. 393.

Бодлак, ка, м.=Вудак? *Казав, що-м сі у бодлак уколов.* Гн. II. 4. *Ой то в гору, то в долину, то в бодлаки, то в кропиву.* Гол. II. 182.

Бодлѣчка, ча, с. Соб. отъ бодлак. *Ой, Василу, сиди у бодлачу.* Pauli. II. 188.

Бодлак, ка, м.=Водлак. По терни

і бодляках накололи собі ноги доволі. Гн. I. 169.

Боднарь, рм, м. и пр.—Бондарь и пр. Шух. I. 249.

Бодня, ві, ж. Кадка или родъ улья съ крышкою и замкомъ. Мет. 213. Шух. I. 106. Чуб. VII. 383, 388. Рисунокъ: Шух. I. 250. Ум. Боденья. *Впала боденька з гори.* Ном. № 70, стр. 292.

Бодренно, нар. Бодро. *Як хто стоить бодренно, а як хто ласий на сон, то і дріма.* Павлогр у.

Бодрий, а, о. Бодрый. Котл.

Бодритъ, рю, рш. гл. Выпрямляться, бодриться. *Чом бо ви, паничу, не бодрите собі?.. а то увесь у сотулу.* Харьк. г.

Бодритися, рюся, ршся, гл.—Водрити. Котл. Кв.

Бодро, нар. Бодро. Кв.

Бодрож, ка, м. Имя собаки. Вх. Лем 393.

Бодяга, гм, ж. Рѣчная губка (водоросль), *Spongia fluviatilis* L. ЗЮЗО. I. 137.

Бодяк, кв, м. Раст.: а) —Будяк. *Бодяки замісь ячиною родять.* К. Іов. 69. 2) *Opororda acanthium*. Шух. I. 21. Ум. Бодячок.

Бодяк, ну, м. Раст. *Amisum stellatum*. Або горілочку тили.... настоянкую на бодян. Котл. Ен. III. 63.

Бодянівка, кш, ж. Водка, настоянная на бодяні. Сим. 148.

Бодячий, а, о. Водливый. *Бодячий бих.* Вх. Лем. 393.

Бодячок, чка, м. 1) Ум. отъ бодян. 2) —польовий. Раст. *Eryngium planum*. Лв. 98.

Боєць, бойця, м. Боєць. *Там стрільці-бойці одарили козу.* Грин. III. 54. *Оддалеку він чує бій кривавий і крик бойців, і голос отаманя.* К. Іов. 90.

Божатися, жажся, ешся, гл. ? Божайся, Боже! Волянъ.

Божба, бй, ж.—Божиння. *Я ж тобі і без божби вірю.* Кв.

Бождеревое, вка, м. Раст. *Hypericum perforatum*. Лв. 99.

Божевілля, ля, с. Сумасшествіе.

Божевільний, а, о. Сумасшедшій, помѣшанный. Котл. Ен. II. 28. Чуб. III. 133. *Та одчепись, божевільний!* Шевч. 494.

Божевільняк, та м. Сумасшедшій челоуѣкъ, безумецъ. Желех.

Божевільно, нар. Безумно, какъ су-

масшедшій. *Божевільно встромила очі у сїрі шибки.* Мир. Пов. I. 123.

Божевільня, ві, ж. Больница или домъ для умаишневныхъ. Шейк.

Божовіаіти, лію, еш, гл. Сходитъ съ ума. Св. I. X. 20.

Божовѣкатися, жаюся, ешся, гл.—Божитися. Желех.

Боженько, ка, м. Дѣтск. Богъ. *Боженьку мій милий, дай їм хоч по иматочку хлїба!* Стор. I. 18.

Божественній, а, о. Божественный. *Усю утренью божественную вислухає.* Чуб. V. 848.

Божество, вѣ, с. Божество. К. МХ. 10 *Ольга тепер здавалася йому божеством.* Левич. Пов. 284.

Божечко, ка, м.—Боженько. Вх. Уг. 228.

Божѣчок, чка, м. Крестикъ натѣльный. Мил. М. 60.

Божидерев, ва, м.—дѣкий—Віжде-рев. Вх. Пч. I. 8.

Божій, а, о 1) Божій, божескій. *Божя воля, Божя й сила.* Ном. *Усе Божеє, тільки грїхи наші.* Ном. № 9. 2)—дїм. Церковъ. Г. Барв. 424. *Застра Голово-сїка—треба йти до Божого дому.* Харьк. г.

3) **Бѣма мати**. Богоматерь. 4) **Бѣмий дар**. Причастіе. *До Божого дару з чортювилми ногами.* Ном. № 136. 5) **Бѣме древо**—Біждерево. 6) **Бѣма постіль** Смертний одръ. *Скоро мати старая, лежачи на Божій постелі, сина вздрїла, на своє лице хрест собі положила.* Дума. 7) **Бѣма дѣшна**. Пчела. Ном. № 409. 8) **Бѣма роса**. Моло-

ко. О. 1862. IV. 89. *За Божюю росу не беруть грошей.* Борз. у. 9) **Бѣма рѣчка**. Раст. *Primula officinalis* L. ЗЮЗО. I. 132.

10) **На Бѣмій дорозі**. При смерти. *У три дні занедужала, а вже й на Божій дорозі.* Кв. 11) **Бѣму хвалу** за хвст тяглі. Звонить въ колокола (насмѣшл.). 12) **На Бѣме дати**. Дать на службу церковную, на молебень. Фр. Пр. 109. *Тра занести до церкви на Боже, Миколаю.* Дала на Боже карбованця. НВолын. у. 13) **Іди ж ти в Бѣму путь**. Иди съ Богомъ. Мет. 15.

14) **Святий та бѣмий**. Говорится о челоуѣкѣ, прикинувшись кроткимъ и добродѣтельнымъ. Левич. Пов. 314.

Божитися, жўся, жишся, гл. Божить ся. *А я ж тобі божилася, що люблю як душу.* Мет. 62. *Ти божився, присягаєш: не покину я тебе.* Мет. 15.

Божиця, ці, ж. = **Вогня**. Шейк. Каже одуд до Бога: „Зроби, Боже, так, щоб я став богом, а моя одудиця стала божицею. Рк. Левиц.

Божище, ща, с. Идолъ. К. МХ. 13. Велик Господь, велик і хвален, страшніший над усі божища; бо всі боги—німі статуї, Господь же сотворив вселенну. К. Псал. 221.

Божіння, ня, с. Божба. Борз. у. Божіння тобі нічого не поможе. НВолын. у.

Божка, ки, ж. = **Вожіння**. Шух. I. 41.

Божкаръ, рѣ, м. Ханжа, святоша. (Галиц.). Желех.

Божкодайло, ла, м. = **Божкаръ**. (Галиц.). Желех.

Божкоробіти, джу, дши, гл. Фокусничать. (Галиц.). Желех.

Божкувати, кую, еш, гл. Постигъ. Желех.

Божникъ, ка, м. = **Віжникъ**. Чуб. VII. 384. *Божник із шитим рушником окургиз. К. ЧР. 38. 2) Рушник-божний. Полотенце для украшения иконъ. Вас. 168. 3) Продавецъ иконъ. А в нас тоді саме божник ночував, отой, що ікони возить продавати, і плати, і полотни і рушники—усячину. Пирят. у. Ум. Божничби. Рудч. Ск. II. 27.*

Божниця, ці, ж. 1) = **Вожня**. Мил. 170. 2) Храмъ, церковь. Піп каже: „Ідімо до божниці, а п'яниця каже: „ідімо до коршмиці“. Ном. № 11728. Чаше: „п'ятершескій храмъ. „Ідімо до костюла“.—А не до церкви?—посчитала Маса.—Так і видно, що хамка!... Щоб ти мені і бровю не моргнула в ту сторону, де хамська божниця стоїть“. Св. Л. 86. Як йива ф суботу до божниці, до святики, то й Саваном хотів з ньов піти. Гл. I. 41. Ум. Божничча.

Божничбе, че́, м. Ум. отъ божник.

Божо, нар. 1) По божьему. 2) О душепненно состояніи: хорошо, пріятно, сладостно. Так тихо, божо на душі. Сим. 235.

Божбе, жба́, м. 1) Ум. отъ Бг, Бог-Фр. Пр. 101. 2) Идолъ, кумиръ. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 4)—свинный. Свиной желудокъ. Вх. Зн. 3. См. Богун 2.

Бов, ву, м. = **Вузина**: Вх. Пч. II. 36. Під бзом сидить нечистий. ЕЗ. V. 246. Від бзу болить голова. ЕЗ. V. 246.

Бовівька, ки, м. Ум. отъ Бозя.

Бовий, а, в. Божескій. Да везуть ца-

ря до Господа, да везуть царя—Бозке тіло. Мар. л. сб. 347.

Бо-зна = **Віг зна**. Богъ знаетъ. Завелися, як той казав: багатий за багатство, а убогий—бо-зна й за віщо вже. Ном. № 3515. **Бо-зна-колишній**. Очень давній. Хліб черствий, бо-зна-колишній. Рк. Левиц. **Бо-зна** що. а) Богъ вѣсть, что. б) Пустяки. Не говоріть бо-зна чого. Левиц. Пов. 289.

Бозуля, ки, ж. Ум. отъ бозуля.

Бозуля, лі, ж. Шишка (на тѣлѣ), желвакъ, то же, что и гуля. Вх. Лем. 393. Ум. Бозуляна.

Бозівсьо, ся, м. = **Возя**. Дѣтское ласкательное отъ Бог. О, Бозюсю! Вх. Лем. 393.

Бозя, зі, м. 1) Богъ (дѣтск.). О. 1861: VII. 8. 2) Бозя калачі везе. Такъ говорить дѣтямъ, когда громъ гремитъ. То же значеніе: Бозя свариться. Ном. № 564. 3) Піти до Боби. Пойти въ церковь. Черк. у. Ум. Бозівьна.

Бойсько, ка, с. = **Тік** (у stodolі). Kolb. I. 59. Вх. Лем. 393.

Бойти, бою, їш, гл. О молокѣ: кипѣть. Про молоко не можна казати, що воно кипить, лише боїть. Шух. I. 214.

Бойще, ща, с. 1) Битва, бой. Хоч і не одіб'єшися вже; так бойцемъ навітшаєшися. МВ. II. 81. Івась кидав свої бойца та рукування. Мяр. ХРВ. 84. 2) Мѣсто битвы. Пішли ся брати (= битися) на олов'яке бойще. Драг. 262. Или здѣсь просто—тіп? См. Бойсько.

Ббйе? маж. Да? въ самомъ дѣлѣ? Вх. Зн. 3.

Бойка, ки, ж. Малоросска-галичанка, жительница Бойківщини. Желех.

Бойкався, каюся, ешся, гл. = **Войтися**. Вх. Уг. 228.

Бойкий, а, в. Хорошій. Чуб. VII. 574. Славяносерб. у. Іж кашку,—вона бойка. Зміев. у. Бойка дівчина. Зміев. у.

Бойкіня, ні, ж. = **Бойка**. Желех.

Бойківський, а, в. Къ бою относящийся, ему принадлежачій. Желех.

Бойківщина, ни, ж. Мѣсто жительства бойковъ—погорье стрыйскаго и самборскаго уѣздовъ въ Галици. Гол. I. Вступл. 712.

І. Бойко, нар. Хорошо. Зміев. у. Славяносерб. у.

II. Бойко, ка, м. Горечь-малороссъ изъ Галици, житель погорья стрыйскаго

и самборского уѣздовъ. Гол. I. Вступл. 712. Дала мене мати за бойка, за бойка, буде мені ще за бойком голова гладка. Pauli. II. 108.

Бойло, ла, с. Битье. Матчино бойло не болить. Грин. I. 238.

Бойний, а, в. О зарадѣ: боевой. ЗОЮР. I. 70. Бойний патрон.

Бойница, ці, ж. Бойница. К. Бай. 71.

Бойня, ні, ж. Драка. Дивись, яка онде бойня. Киев. г.

Бойовий, а, в. Боевой; военный. Хто на вози бойовий, хто на коні уповає. К. Псал. 46. Ми стоїмо на бойовому праві. К. ПС. 101.

Бововісько, ка, с.—**Вововище.** Федьк. I. 134.

Вововище, ща, с. Поле битвы. К. ЧР. 173.

Вововичий, а, в. Свойственный бойцу. Шейк.

Войський, а, в.—**Войківський.** Желех.

Войчак, ка, м. ? Да якийсь бойчак загалив кизяк, вліпив кизяком, аж гудзь під оком. Грин. III. 54.

Войчиха, хи, ж. Жена бойка. Желех.

Войчун, ка, м. Молодой бойко. Желех.

Бока, нар.—**Боком.** Стоить коло лавки бока. Г. Барв. 512. Курчатка чепурненькі, що цілий день греблись в городі по грядках і бока в ямочці лежали коло немки. К. Дз. 146.

Бокань, ні, м. Полнобокий, бокастый. Желех.

Бокась, нар. Бокомъ, бочкомъ. На дуби спиниться та гривою мотав, то піде бокаса, то беться і кусас. Греб. 382.

Боката, ти, ж.—**Вуката.** Желех. Ум. Бонатна.

Бокатий, а, в. Бокастый. Бокатий горщик. Волч. у. Стіг бокатий. Волч. у.

Боківий, ні, ж. 1) Судакъ короче дваняти вершковъ. 2) 500 штук уложенной вистѣ рыбы. Желех. 3) Уйти бокиві. Упасть на бокъ.

Бокла, ли, ж.—**Воклаг.** Новомоск. у.

Воклаг, га, м. бокльга, ги, ж. Плоскій бочевникъ. Ном. № 3004. Шух. I. 251. Потяг Охрім з двома боклагами до крижичі. Кв. Ум. Боклажонъ.

Воклажонъ, жка, м. Ум. отъ боклаг. 2) Головастикъ. Вх. Пч. II. 17. 3) Порода яблоск. Вх. Зн. 4.

Воклак, ка, м.—**Колак.** З. Kolb. I. 48, 70.

Воклѣтий, а, в. Пузатый, брюхастый. Желех.

Вокло, ла, с.—**Воклага.** Брацл. у.

Вокловий, а, в. 1) Боковой. *Боківі двері.* Левиц. I. 231. Боковой вітер. Вѣтеръ, дующій въ бокъ судна. Мж. 148. 2) Сторонний. З бокових мирського збору беруть більш, бо вони жадної повинности не одбываютъ. НВолын. у. 3)—**нінь.** Пристяжная лошадь. 4)—**ва сестра.** Шутливое названіе жены, а чаще—жены невѣчанной, которая выдается за сестру. Фр. Пр. 103.

Вокловина, ни, ж. 1) Одна сторона предмета. 2) Полевая доска у плуга. Херс. Ум. Бокловина.

Вокловиник, ка, м.—**Зивоокний.** Шух. I. 33.

Вокмъ, нар. Бокомъ. *Бокмъ ті то вилізе.* Сильно за это поплатишься. Фр. Пр. 55. *Бокмъ сі держит від мене.* Сторонится меня. Фр. Пр. 55.

Вокор, ра, м. Плоть. Угор.

Вокорван, на, м. Карбункулъ, огневикъ. Угор.

Вокрѣйда, ди, ж. Букетъ искусственныхъ цвѣтовъ, или павлинье перо, даримые невѣстой и дружинами жениху и шаферамъ. Гол. IV. 400, 368.

Вокувати, кую, вш, гл. 1) Сидѣть бокомъ. *Не бокуй, Марусенько, не бокуй: сядь собі прамесенько.* Pauli. I. 101. 2) Сторониться, обходить стороною. *Бокую чогось від мене.* Фр. Пр. 103.

Вокуръ, ми. Кожанный поясъ. Желех. См. Букурія.

Вокша, ші, ж. Корова такого же цвѣта, какъ и бокишій. Желех.

Вокшій, а, в. О масти: съ бѣлыми пятнами на бокахъ. Желех.

Вокшій, шія, м. Волъ черный или сѣрый съ бѣлыми боками или бѣлый съ черными или сѣрыми боками. Желех.

Волъ, лй, ж. Тяжелая болѣзнь, эпидемическая болѣзнь. Желех. *Бола по людяхъ ходє якъсь; з боли люди мрутъ.* Каменец. у. **Волбѣт, та, м.** Болтунъ. Левиц. I. 257.

Волбѣтати, чѣ, чеш, гл. 1) Болтать. Вх. Зн. 4. 2) Неотчетливо говорить. Вх. Зн. 4.

Волбѣтливий, а, в. 1) Болтливый. Вх. Зн. 4. 2) Неотчетливо говорящій. Вх. Зн. 4.

Волгър, ра, м. Болгаринъ. Желех. См. Бовгар. Ув. Болгарище. Левиц. Пов. 143.

Волгърка, ки, ж. 1) Болгарка. 2) Родъ шанки. *Пришию квіточку ік зеленому*

бараночку, ік шапці болгарці. МУЕ. III. 98. См. Бовгарна.

Болгарський, а, в. Болгарский. Желех. *Шо у тім болгарським краю за Дунаєм май чувати.* Федьк. I. 122.

Болгарщина, ня, ж. Болгарія. Желех. **Болдига, ги, ж.** Каменная глыба. Міус. окр.

Ббле, нар. Хорошо. *Боле, що я зарані пішов, а то замело б снігом дорогу.* Каменец у.

Бблезний, бблезний, а, е=Волісний. **Плач...** болезний. МВ. I. 100. *Не болезне, то и не любезне.* (Мачиха говорить о пасынкѣ или падчерицѣ). Фр. Пр. 103. *До Матері сі пречистої, до святої сі Матері болезної помолю.* ЕЗ. V. 108.

Бблезність, ности, ж. Болѣзнь. Драг. 29.

Бблезно, бблезно, нар.=Волісно. *І росло ж воно трудно та болезно,—усе нещуджає та каїлими.* МВ. II. 48.

Бблещ, щі, ж. Болѣзнь; переносно: скорбь, огорчєвія. *Ви, любощі, ви, немощі, хужє тої ви блещі: од' блещі зілля маю, од' любощей уміраю.* Чуб. V. 58. *Чаще во мн. ч.: блещі. Все у їх вкуні: блещі і радощі.* МВ. II. 172.

Боліголов, ва, м. Раст. а)=Бугиля; б) *Conium maculatum* L. ЗЮЗО. I. 119. ●

Болібрюх, ха, м. Пт. *Emberiza militaria*, подорожникъ. Вх. Пч. II. 10.

Ббланий и ббланий, а, е. 1) Болѣзненный, мучительный. *Був собі якийсь малий пудракуватий та болізнний.* Мир. ХРВ. 53. 2) Скорбний, горестный. *Я тут,—почуєся їй тихий болізнний голос.* Мир. Пов. II. 77.

Бблізно, бблісно, нар. 1) Болѣзненно, мучительно. 2) Скорбно, горестно. *Віла-бла, як крєйда, позирала на всієх палими очима та болізно всміхалася.* Мир. Пов. II. 69.

Бблізько, нар.=Волізно. *Не знають, що серденько мое мені каже; а в йому так тобі і болізько, і люблю.* Г. Барв. 68.

Бблісний, бблісно. См. Болізнний, болізно. **Бблїсть, ти, ж.** 1) Болѣзнь. Чуб. V. 1203. *Очисть мене від всього злого: болїсти і слабости.* Чуб. I. 43. *Бога благала, од' всякої болїсти помагала.* Мил. М. 7.—*чбрна.* Епиплесія. Грин. II. 35. 2) Боль, огорчєвіє, печаль, скорбь.

Бблїти, лїти, вщ, гл. 1) Болѣть. *Хорїти мені, болїти мені, смерті бажати мені.* Мер. 107. *Щось дуже мене ноги болять.*

Св. Л. 320. *Тя болит головонька.* АД. I. 134. *Татка очі болять.* Св. Л. 100. 2)—*сърце.* Скорбїть, печалиться. *Доки буду моїм сердцем день і ніч болїти.* К. Псал. *Один веде за рученьку, другий за рукав, третій стоїть, сердце болять,—любив, та не взяв.* Лукаш. 80.

Болїтцє, цї, с. Ум. оть болото. **Бблїко, нар.=Волько.** *Болять очі болко.* Волч. у.

Боліана, ня, ж. 1) Плева, оболочка, перепонка. Желех. 2) Оконное стекло. 3) Ворота? калитка? *Да прибіжи, коню, додому, да ударь конитом в болону.* Нп. Ум. *Болїна, боліночна.* Ой як глянє у його болоночку, аж усі ляхи в місті. АД. П. 91. См. Оболона.

Болонкарь, рї, м.=Скляр. **Боліня, ня, с.=Оболонь.** Гн. II. 68. *Пасуть візці по дубрівцї, кози по болоню.* Гол. II. 453. Ум. *Болінячно, боліняченно.* В чистейшїм полі, в болонїчєйку. Гол. II. 58.

Боліночка, ки, ж. Ум. оть болоня. **Болотавка, ки, ж.=Вложанка.** Вх. Пч. II. 12.

Болітєчко, ца, с. Ум. оть болото. **Болотїй, ї, б.** Болотистый. *Та й Ворска не дуже гарно тече; є місця болотїї.* Лебед. у.

Болотїня, ня, ж. Висохшее болото. Лебед. у.

Болотїсько, ка, с.=Волотище. **Болотїще, ща, с.** Мїсто, гдѣ было болото. Черк. у.

Болітний, а, в. Болотный, болотистый. *Болотня вода не погожа. Дещо.—соловїїно.* Шутливо: лягушка. Волч. у.

Волотїня, ня, ж. Торфъ. *Пишеться в книжках ще й про те, як розводити лїє і долядати його, щоб жутко ріє, та чим можна палити у печак замість дров, як от кам'яний вузоль або болотїна є.* Дещо. (вид. 4-те), 10.

Волотїїзка, ки, ж. Болотная трава. Змієв. у.

Волотїняний, а, в=Волотїняний. *Води калузі болотїняні.* АД. II. 39.

Болото, та, с. 1) Болото. *Насміялась верша болоту, аж і сама в болоті.* Ном. 2) Грязь. *Не ходи туди, де ликом заявлено і болотом замазано.* Рудч. Ск. I. 111. 3) Збив го на болото. Избив его до безпамятства. Фр. Пр. 105. Ум. *Болітцє, болотєчко.* Дорїжку проложив аж до того

болітця, що коло мостка. Драг. 222.

Болотѣга, ги, ж. Ув. отъ болото.

Болотѣний, а, е. 1) Болотный Сидять.... жаби на маленьких болотных островках. Левиц. I. 91. *Хоть болотяною водою промочу горло, коли нема хринишкої.* Чуб. II. 138. 2) Болотистый, грязный. *Калюжі болотѣний.*

Болотѣнь, ка, м. Чортъ, живущій въ болотѣ. Чуб. I. 193.

Болотѣнка, ки, ж. Стрекоза съ темными крыльями. Маж. 176.

Болотѣнок, нка, м. Раст. *Caltha palustris*, куролѣвъ болотѣный. Константиногр. у.

Бѣльба, би, ж. Полба. Маж. 176.

Бѣлько, нар. Больно. *Болить болько моя головонька.* Чуб. V. 442.

Бѣлюк, са, м. Катышокъ, шарикъ. *Болос воску.* Борз. у. *Болос хлѣба.* Борз. у. Слов. Д. Эварн.

Болѣх, ха, м. Болѣзнь? *Ти болѣх болѣши* (изъ заговора отъ искуга). Мил. M. 48. Ув. Болюшій. Мил. M. 11.

Болѣчий, а, е. Болящій. *Яку велику і болочу ношу у серці рану.* К. Псал. 210.

Болѣщій, а, е = **Волющій**. Чуб. I. 122. *Болить воно (серце) рівно, однаково болем болющим.* МВ. (О. 1862. I. 81). *Болюх болющій.* Мил. M. 48. *Болющі зуби.* Г. Барв. 35.

Бѣли, лі, ж. Дѣтск. Картофель. О. 1862. IX. 118.

Бѣль, ка, м. = **Волячка** 2. МУЕ. III 55. *Бѣлѣ як кулак.* Фр. Пр. 106. *Обмѣтало го бѣлками.* Фр. Пр. 106.

Бѣлѣти, (лѣю, еш? лю, лш?) гл. = **Волѣти**. Встрѣчено въ заговорѣ: *Соляники вітрові... тут вам не стояти і не болѣти.* Мил. M. 82.

Бѣлячѣ, нар. Больно. *І тут боляче, і там гаряче* (о безвыходномъ положеніи). Фр. Пр. 106.

Волячечка, ки, ж. Ум. отъ болячка.

Волячий, а, е = **Волючий**. Левиц. I. 4

Волячѣще, щі, ж. Ув. отъ болячка.

Волячка, ки, ж. 1) Нарывъ, чирей, язва. Чуб. V. 1179. *А спо крот болячок в твої печінки.* Ном. *Енесві так як болячий, або лихій осінній прѣсці годила пакі всякий день.* Котл. Ен. I. 24. 2) Переносно: язва. *Навіврітній друг народові той, хто не боїться правди і сміло розкриває його болячки.* О. 1862. IX. 29. 3) — на серці. Сердечная боль, горе. *Може в його є яка болячка на серці.* Г. Барв.

273. 4) — на дубі. Раст. *Loranthus europaeus* L., омела. Вх. Пч. II. 33. Ум. Болячечка. Ув. Болячище. Мил. M. 97.

Волячѣватий, а, е. Покрытый нарывами, чирьями.

Волящій, а, е. Больной, болящій. *Боляща стогнала.* Мир. Пов. II. 99. *Катерина з болящої і очей не зводить.* Шевч. 115.

Вом! меж. выражающее ударъ колокола. *Бом, бом, бом!... на службу божу звонять.* Грин. II. 112.

Во-и. Сложное слово: бо и окончаніе 1-го лица ед. ч. отъ глагола *буги*: есьм. Галиц. *Спочивайте, милі братя, бо вам добре спочивати; але я—о ні! ніколи, бо-м в кайданах, бо-м в неволі.* Федьк.

Воміага, ги, ж. = **Вумага**. Ум. Боманка. Вас. 190.

Вѣмба, би, ж. 1) Бомба, ядро. *Ой летить бомба з московского поля та посеред Січі впала.* ЗОЮР. II. 256. 2) Дѣтск. церковъ. Вх. Лем. 393.

Вомбѣрь, ря, м. Насѣк. *Melolontha vulgaris*, майскій жукъ. Вх. Пч. II. 27.

Вомбовка, ки, ж. Ягоды на ботвѣ картофеля. Вх. Лем. 393.

Вомбувати, бѣю, еш, гл. Бомбардировать. Шейк.

Вомбулька, ки, ж. 1) = **Вомбовка**. Вх. Уг. 228. 2) Часть одежды. (Какая)? Вх. Уг. 225.

Вѣмкати, каю, еш, гл. Болтать, рассказывать не очень правдоподобное. *Щось там люде бѣмкают.* Фр. Пр. 107.

Вомек, жка, м. 1) Стѣпень бычачій, *Tabanus bovinus*. Вх. Пч. I. 7. 2) **Бѣмки бѣти**, стрѣляти. Брать глину или грязь на палочку и бросать ее вверх; въ переносномъ значеніи: ничего не дѣлать, бакалушничать. Шейк. *Ниньки святої Дѣмки: хто не хоче робити, той стрѣляе бѣмки.* Ком. II. № 1067. *Бѣмка люде пустили за вас.* Распустили о васъ слухъ. Фр. Пр. 107. *Що ти ми пуцѣош бѣмки? Зачѣмъ ти врешь, обманываешь?* Фр. Пр. 107.

Вондарѣнко, ка, м. Сынъ бочара.

Вондарѣнчыха, хи, ж. Жена сына бочара.

Вондарѣць, рѣцѣ, м. Ум. отъ бондарь.

Вондарик, ка, м. Ум. отъ бондарь.

Вондарісько, ка, м. Ув. отъ бондарь.

Вондаріха, ки, ж. = **Вондарка**.

Вондаріще, ща, м. Ув. отъ бондарь.

Бондарівна, *ни, ж.* Дочь бочара. *Ном.* № 8443. Чуб. V. 428.

Бондарка, *ки, ж.* Жена бочара. *А старая на бондарка в шинку загуляла.* Грин. III. 615.

Бондарня, *ні, ж.* Бочарня, мастерская бочара.

Бондарство, *ва, с.* Бочарное ремесло.

Бондарський, *а, в.* Бочарскій.

Бондарча, *чати, бондарченя, няти, с.* Ребенок бочара. *Ум.* Бондарченятко, бондарчатко.

Бондарчуж, *ка, м.* Подмастерій бочара.

Бондарь, *ря, м.* Бочарь. *Покинь, покинь, старый бондарь, по дочці плакати, покинь відер набивати—будеш панувати.* Чуб. V. 428. *Ум.* Бондарець, бондарин. *На дворі погребець, на погребці бондарець: „ой бондаре, бондарнику,—набий мені бочку“.* Чуб. V. 1174. *Ув.* Бондарисню, бондарище, бондарюга.

Бондарювання, *ня, с.* Занятіє бочарствомъ.

Бондарювати, *рюю, еш, гл.* Заниматься бочарствомъ.

Бондарюга, *ги, м.* *Ув.* отъ бондарь. *Левиц.* „Голодному і оп. м'ясо“, 26.

Воднаря, *ряти, с.* = **Вондарча**.

Вонтожок, *жка, м.* Часть-одежды (какая?) *А на мой дівчині жовті черевички і чорний бонтожок.* Чуб. IV. 534.

Вонюх, *ха, м.* Навозный жукъ *Фр.* Пр. 107.

Вонак, *ка, м.* Раст. *Tagetes patula.* *Вх.* Пч. II. 36.

Вор, *ру, м.* Раст. а) *Setaria viridis* Beauv. ЗЮЗО. I. 136. б) —зілля. *Lycorodium complanatum* L. ЗЮЗО. I. 127.

Вора, *ря, борва, ви, ж.* = **Ворвій**. *Величкі й моря береги, коли їх борви не колинуть.* Щог. Сл. 5.

Ворвій, *вія, м.* Сильный вѣтеръ, буря, ураганъ. *Такий сильний та шкочливий вѣтеръ називають бурею, а ще инакше борвієм (ураганом).* Дешо. (4-те вид.), 91.

Ворг, *гу, м.* Кредитъ, долгъ. *Борг умер, зачекай не живі: хто не має грошей, най не п'є.* *Ном.* № 10615. *Боргбм.* Въ долгъ. *Боргом мені жид дасть тютюну.* Каменец. у. *На борг брати* = *Набір брати.* *Бо вже на борг хлоп не хочет горіаоньку брати.* Гол. III. 212.

Ворговий, *а, в.* Взятый въ долгъ. *У мене борговий один віл був,—тільки недавно виплатив.* Славянос. у. *Ум.* Борговенький. *Як задумав Харьку, задумав За-*

харченко, задумав багатіти, зібрав Харько волків борговеньких. Чуб. V. 1048.

Воргувати, *гую, еш, гл.* 1) Давать въ долгъ; кредитовать. *К.* ЦН. 219. *Як станеш усім боргувати, то прийдеться без сорочки ходити.* *Ном.* № 10617. *Сидить багач та й дивує, що убогому жид боргує.* Чуб. V. 1094. 2) Брать въ долгъ. *Пішов чумак до жидівки боргувати мед, горівку.* Грин. III. 575.

Вордюр, *га і бордюр, ха, м.* 1) Кожа, снятая пѣлою съ козы (или теленка), выдланная, завязанная въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ были ноги и хвостъ, а въ томъ мѣстѣ, гдѣ была голова, стягиваемая ремешкомъ,—служить какъ мѣшокъ. *Бордюх повний муки.* Шух. I. 84. *Вх.* Зп. 4. *См.* Бурдюг. *Облупив (козу) бордюгом і дав їму шкуру.* Гн. II. 222. 2) = **Кендюх** 3) Мочевой пузырь у животныхъ. Каменец. у.

Ворѣць, *рця, м.* 1) Борець, ратоборець. *Ходіте битися чи боротися! бо-я борець.* Шевч. 2) *Aconitum Napellus* L. ЗЮЗО. I. 109.

Ворѣцький, *а, в.* Принадлежащій борцу. *Ми борецького роду.* Г. Барв. 420.

Воржій, *нар.* Скорѣе. *Коби боржій трава росла.* Гол. IV. 494. *Давай мені боржій коня.* К. ЧР. 352. *Він потяг боржій на базар.* Федьк.

Ворзній, *а, в.* Быстрый, скорый. *Та як же ти найшов мені ба такий лѣк борзний.* Гол. II. 470. *Ум.* Борзенький.

Ворзяти, *жү, зйш, гл.* Торонить. *Бѣл-Нос.*

Ворзятися, *жүся, зйшся, гл.* Торониться. *Не борзйся, з повагом.* *Бѣл-Нос.*

Ворзо, *нар.* Скоро, быстро. *Донька не стерпіла, борзо прилетіла.* Гої. I. 195. *Не так то борзо діялося, як кажеся.* Гн. II. 29. *Борзо йди,—биду найдеш, помалу йди,—біда тебе найде.* *Фр.* Пр. 107. *Ум.* Борзенько. Гн. II. 91. *Ой підемо до вінчаня борзенько.* Гол. IV. 300.

Ворзвітер, *тра, м.* Пустельга, *Falco tinunculus.* *Вх.* Пч. II. 10.

Ворікати, 1) *каю, еш, гл.* Рыгъ рогами. *Сам бик землю борикає і на себе кидає.* *Фр.* Пр. 28. *Киртиця борикат землю.* *Вх.* Лем. 393. 2) *чу, чеш, гл.* Мычать. *Ходить волк понад Дунай, сумненько боріче.* Лукаш. 140.

Воріг, *рога, м.* = **Оборіг**. *В тебе воли як стодолі, а корови як бориги.* Гол. IV. 552.

Борідка, ки, ж. 1) Ум. отъ борода. Левцич Пов. 179. *Його брівоньки — так, як шкурочок, його борідка — золотенькая.* Чуб. Ш. 208. *Здурів скажжений цап, ріжки назад загнущи, замакав, засакав.* Греб. 362. 2) Нижняя или задняя часть лезвья топора. Сим. 24. Шух. I. 175. 3) Шетка на ногѣ лошади. *В пісок ногами по борідки врівся (кінь).* К. МХ. 24. 4) = **Борідця** 4. Гол. Од. 36. 5) — **царька**. Раст. *Mirabilis jalapa* L. Анн. 217. *Од причілка цвіє кущ панської рожі, цвіли всякі квітки — і гвоздики, і чорнобривці, і царська борідка, і кручені паничі.* Левцич. V. 23.

Борідонька, борідочка, ки, ж. Ум. отъ борода.

Борікати, каю, еш, гл. Бодать. *Борікає рогами.* О. 1861. I. 94.

Борікатися, каюся, ешся, гл. Боротися. *Лучче з медведем борікатися, ніж з паною рахуватися.* Ном. № 1207.

Борічка, ки, ж. Ум. отъ борода.

Борічний, а е. Относящийся къ борода. *Зелазо борічне.* Желѣзо употребляемое для зубьев бороны. Вас. 198.

Борічник, ка, м. Работникъ при борода. НВолын. у.

Борівання, ня, с. 1) Подрѣзываніе крыльев (у птицъ). 2) Усмиреніе, прибираніе къ рукамъ кого.

Борвати, каю, еш, гл. 1) Подрѣзывать крылья (птицамъ). 2) Смирять кого, прибирать къ рукамъ.

Боркошь, ня, Раст. *Melilotus officinalis*. Лв. 100.

Боркотати, кочу, чеш, гл. = **Вуркотати.**

Боркотун, ка, м. = **Вуркотун.**

Борлак, ка, м. Адамово яболоко, *lagunx* Вх. Зн. 4.

Борланька, ки, ж. = **Ворлак.** Вх. Зн. 4.

Бормотати, чу, чеш, гл. и пр. = **Бурмотати** и пр.

Бормотити, чу, тиш, гл. О еврейхъ: то-же, что и джертотати. *Жиди бормотили.* Рудан. I. 56.

Борня, ні, ж. Борьба. Левч. 6.

Боровий, а, е. Боровой. *Ой сосно, сосно борова.* Грин. Ш. 473. *Боровая ягода вельми солодка, а лугова я калина вельми горка.* Чуб. V. 484. 2) = *Стану, главу до долиноньку, а в долині все трава борова.* Грин. Ш. 389. *Житечко цвіте боровим цвіетом.* Грин. Ш. 13.

Боровік, ка, м. 1) Житель бора. 2) Раст.: а) Бѣлый грибъ, *Boletus edulis*. ЗЮЗО. I. 114. *Як загадав боровик, на всі гриби полковник.* Чуб. V. 1183. б) *Daphne snegorum* L. ЗЮЗО. I. 121. в) *Chimaphila umbellata* Nutt. Анн. 95. г) *Pyrola minor* L. ЗЮЗО. I. 133. Ум. **Боровичон.**

Боровина, ки, ж. = **Вір.** *Ой бором, бором, боровиною, ой хто ж то їде вечориною?* Чуб. IV. 596.

Боровиця, ці, ж. 1) Черника, *vaccinium myrtillus*. 2) = **Боровина.** Чуб. IV. 389

Боровичний, а, е. Черничний.

Боровичок, ча, м. Ум. отъ боровин.

Боровиця, ці, ж. = **Воровиця.** Вх. Уг. 228.

Борода, ди, ж. 1) Борода. *Ой не підю за старого — бородою коле.* Чуб. V. 490. *Задёр борода.* Грубо: умерь. Фр. Пр. 109.

2) Подбородокъ, нижняя челюсть. 3) **Лядська борода.** Трава, которую не можетъ захватить коса. 4) **Спасова борода.** Кустъ ржи, оставляемый на нивѣ въ концѣ жатвы. 5) **Борода лісова.** Раст. *Urtica barbatula*. ЗЮЗО. I. 140. 6) — **чертова Vincetoxicum officinale** L. Мюнх. ЗЮЗО. I. 141. Ум. **Борідка, борідонька, борідочка.** Мил. 106.

Бородавка, ки, ж. 1) Бородавка. *Ніс... з чорною бородавкою на кінці.* Мир. Пов. II. 46. 2) Сѣдъ отпавшаго листа на стеблѣ. Шух. I. 19. Ум. **Бородавочка.**

Бородавкани, ні, ж. = **Ропавка.** Желех.

Бородачник, ка, м. Раст.: а) *Clematis Vitalba* L. ЗЮЗО. I. 119. б) *Psilonema calycinum*. ЗЮЗО. I. 133. в) *Scleranthus annuus*. Вх. Пч. I. 12.

Бородавочка, ки, ж. Ум. отъ бородавка.

Бородай, дай, м. = **Бородань.** Вх. Зн. 4.

Бородань, ня, м. Бородачъ. Мисс. окр.

Бородатий, а, е 1) Бородатый. *Максим старий бородатий вийшов з хати.* Чуб. Ш. 342. 2) — **та трава.** Раст. *Andropogon ischaemum* L. ЗЮЗО. I. 111.

Борідця, ці, ж. То-же, что и богородиця, капюшонъ, пришитый къ верхней одеждѣ. Гол. Од. 36.

Боровадити, джу, диш, гл. — **ному що.** Дѣлать кому на перекоръ, мѣшать кому. Фр. Пр. 109.

Борозенний, а, е. — **віл.** Быкъ, во время паханія ходящій съ правой стороны, т. е. по бороздѣ. Ном. № 10015. *Купити, бач, треба до п'ятої пари борозенного та дійну корову з телям.* Кв.

Борозенька, ки, ж. Ум. отъ борозна.

Борозка, ки, ж. Ум. отъ борозна.

Борозна́, нй, ж. Борозда. Чуб. V. 341. Старий віл борозни не псує. Посл. Ум. Борозенька. Грин. III. 660, борозно́нька, борозна. А я жита не жала, в борозно́нці лежала. Гол. I. 311. Ти будеш, молода дівчино, житю зажинати, я буду у борозках лежати. Мет. 365.

Борозни́й, а, в = Воровенни́й. КС. 1898. VII. 44. Запріг хлопець п'ять волів, — нема шостого колішнього, борозного. Рудч. Ск. I. 182.

Борозни́стий, а, в. Діляючий большую борозду (о плугу). Черк. у.

Борознува́ти, ну́ю, еш, гл. Бороновать. Сем синов оре, сем борознує. Чуб. V. 821.

Борозно́к, ка́, м. = Воровняк. Желех.

Борозна́к, жа́, м. Личинка майського жука. Вх. Пч. I. 7.

Борозо́, ла, с. Разслина въ скалі, ущельє. Вх. Зн. 20.

Боро́на, ни, ж. Защита.

Воро́на, нй, ж. 1) Боро́на. Части ея: деревянные валки, въ которые вставлены зубья; каждый валок обоями концами укрѣпленъ въ двухъ глйцах. Чуб. VII. 401. Части гуцульской бороны: *Боро́на має два довші крайні і два коротші середу́чі хребетники; впо́перек хребетників пере́ходить шість тонших ё́стиків; там, де ёстики пере́хрещуютьс́я з хребетниками, задовба́ні́ через них обо́х зє́лі́ні чо́ли.* Шух. I. 165. Під боро́ну с́яти. С́яти́ по живиню безъ вспашки, за́дѣ́люва́я то́лько боро́вою. Вас. 196. Боро́ну за́ти́гати за́ ним. Подо́льща́тьс́я ќь кому. Фр. Пр. 109. Ум. Боро́нка, боро́ночка.

Воро́нє́ння, ня, с. 1) Защита. 2) Запращє́ння. 3) Обработка боро́ною.

Воро́нєць, нця́, м. Защитникъ.

Воро́нити, ну́ю, ни́ш, гл. 1) Оборонять, защищать; храни́ть. К. ЧР. 358. *В мо́рі не вто́пила, од сме́рти боро́нила.* Макс. (1849) 51. *Предки на́ші сла́вні боро́нили волю.* К. Досв. 27. *Нехай мене Бог боро́нить від лихо́ї напа́сти.* Ном. № 152. 2) Запращать. *Ожє́нися, сину́, я не боро́ню, та не бери вдови́, бо я не ве́лю.* Чуб. V. 880. *Ой про́шу вас, гості́ милі́, не боро́ньте того́.* Грин. III. 648. 3) Бороновать. *Оре плуго́м, кінми́ боро́нить.* Чуб. V. 199.

Воро́нитися, ну́юся, ни́шєся, гл. Защищаться. *Узя́єся я і́ буду боро́нитися, бо ё́сакій де́нь творю́є я Бо́жу правду́.* К. Іов. 57.

Воро́ння, ня, с. Борьба. „Давай боро-

тись!¹⁴....— *К нечистому з боро́ннями!— ва́жко ди́шучи ка́же запо́рожець.* К. ЧР. 168.

Воро́нува́ти, ну́ю, еш, гл. = Ворови́ти 3. *Стари́ми є́жидами о́раз, а є́жидо́ками боро́нува́в.* АД. II. 28.

Воро́сква́, ви́, ж. Абрикосъ. Угор.

Воро́бста́тися, та́юся, є́шєся, гл. Вози́тьс́я въ грязь, си́литс́я ви́братс́я изъ грязь. *За́груз бі́дола́га, боро́стає́тьс́я со́бі в ѓязі́.* О. 1861. XI. 2.

Воро́бати, та́ю, є́ш, гл. 1) Очища́ть отъ шелухи (просо). 2) Тормо́нить? Сби́вать с́я толку́? *Ви мене за́боро́бастє́, як в́т будете ха́пати та́ з одного́, та́ з дру́гого бо́ку! Вас ба́гато, а я оди́н,—де ж мені́ вас усі́х по́длі́тити?—Та ви са́ми себе боро́бастє́.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Воро́тє́я, тє́, с. Борьба. *З боро́ття ру́ки пови́бивав.*

Воро́ти, ру́ю, рє́ш, гл. Боро́ть, одо́льва́ть. *О Бо́же мій несконче́нний! ди́витися горе́, що те́пера на сі́м сві́ті ві́ра ві́ру́ боре́.* Нп.

Воро́тис́я, ру́єся, рє́шєся, гл. Боро́тьс́я. *Боро́вє́ з свої́м се́рдє́ца горе́м.* Котл. Ён. **Воро́тьба́, бй́, ж.** Борьба. К. Кр. 31. *Боро́тьба з зли́ми ду́хами.* Левич. Пон. 22. *Бу́вши в сме́ртній боро́тьбі́, мо́ливс́я.* Св. Л. XXII. 44.

Воро́бочо́, чка́, м. Ум. отъ бі́р.

Воро́бє́нний, а, в. Мучной. Левч. 72. *Боро́є́нна ко́мора.*

Воро́бє́нє, ца́, с. Ум. отъ боро́шно.

Воро́шниты́, ну́ю, ни́ш, гл. Обсы́пать му́кою, запачка́ть му́кой.

Воро́шнитися, ну́юся, ни́шєся, гл. Пачка́тьс́я въ му́ку.

Воро́шно, на, с. 1) Мука. *Де боро́шно, там і́ поро́шно.* Ном. № 9875. 2) Окисленны́й сви́нець въ ви́дѣ поро́шка. Вас. 183. Ум. **Боро́шенє.** Чуб. II. 98. Драг. 192. *Назмі́тай у засі́ці боро́шенє́я та спє́чи мені́ ко́лобок.* Рудч. Ск. II. 2.

Воро́шні́аний, а, в = Воро́шенє́ний.

Воро́, су = Ворть? *А мо́ї сини́ у чи́стому полі́, борси́ боро́сють, ро́ї збі́рають.* Грин. III. 9.

Воро́є́ння, ня, с. Мєтаніє въ разны́х сторо́ны.

Воро́є́ти, са́ю, є́ш, гл. ? См. **Борс.**

Воро́є́тися, са́юся, є́шєся, гл. Мєта́тьс́я въ разны́х сторо́ны, вози́тьс́я, барахта́тьс́я. *Пру́чає́ся, боро́є́ся, дрі́жав.* Мкр. Г. 21. *За́шєлє́сті́ло жито́, за́ко́лихало́ся, немов,*

у йому щось борсалося, билось. Мир. ХРВ. 6.

Борсук, ка, м. Барсукъ.

Борсукив, кова, ве=Ворсучий. Борсукове сало. ЕЗ. V. 171.

Борсучий, а, в. Барсучий. Собаки мабути натрапили на борсучий слід. Стор. МПр. 112.

Борсюк, ка, м.=Ворсук. Вх. Пч. II. 6.

Борт, та, м.=Вортъ. Вх. Зн. 4.

Вортавий, а, в. О деревѣ: трухлый въ срединѣ. Шух. I. 88, 178.

Вортак, ка, м. Болванъ, пентюхъ, остолюпъ. Вх. Лем. 393.

Вортник, ка, м. Вортникъ, пчеловодъ. Ледакого вортника і мед ледачим пахне. Ном. № 7160.

Вортняк, ка, м. Эпитетъ медвѣди. Широко ступав він, неначе ведмідь-вортняк. Стор. М. Пр. 109.

Вортула, лі, ж. Глухая женщина. Вх. Лем. 394.

Вортъ, тя, м. Бортъ, улей въ деревѣ. Чуб. III. 392.

Вортяний, а, в. Имѣющій бортъ (о деревѣ). К. (Желех.).

Вортяний, ка, м.=Вортник.

Борух, ха, м. 1) Еврейское имя Борухъ. 2) Борухи справляти, відмовляти, співати. Молитися (о евреяхъ). Рудан. I. 47. *Жид борухи відмовляе.* Ном. № 12157.

Ворушкаться, каюся, ешся, гл. Барахтаться, бороться. Сичи... борушкаться аждоох, а описля й покотються аже додолу. Грин. I. 255. *Підуть борушкаться по городу.* Верхнеднѣпр. у.

Борше, нар.=Воржій. Хто борше насипле, той борше змеле. Ном. № 7194.

Воршевка, ки, ж. Раст. Conium maculatum. Шух. I. 21.

Ворщ, щу, м. 1) Ворщъ. Наша пані чортюбриа, борщукані наварили. Чуб. III. 247. 2) Квасъ изъ бураковъ, изъ котораго приготавлиють борщъ. О. 1862. IV. 32. МУЕ. I. 100. 3) Раст. а) Chaerophyllum aromatatum. ЗЮЗО. I. 6) Hergacleum sibiricum L. ЗЮЗО. I. 124. См. Борщівниці. Ум. Ббрщін, ббрщичок. Ой кого ж моя руська, не рік же я тебе кожала, в червонім борщичку змивала. Грин. III. 509. Ув. Борщисно, борщиче. Отам, каже, борщиско стоить ераничий під опічком. Чуб. II. 383.

Ворщевий, а, в. Относящійся къ борщу.

Борщик, ку, ббрщичок, чку, м. Ум. отъ борщ.

Ворщівний, а, в. 1)=Ворщевий. 2) Любитель борща. Який бо ти борщівний.

Ворщівник, ка, м. 1) Раст. а) Anthriscus sylvestris Hoffm. ЗЮЗО. I. 111. 6) Hergacleum sibiricum L. Ани. 165. См. Борщ. 2) Горшокъ, въ которомъ варятъ борщъ. 3) Любитель борща. Ум. Борщівничокъ.

Ворщівниця, ці, ж. 1) Торговка, продающая борщъ. 2) Любительница борща. Ум. борщівнична.

Ворщівничати, чу, чипш, гл. Торговать борщемъ.

Ворщівничка, ки, ж. Ум. отъ борщівниці.

Ворщівничокъ, чка, м. Ум. отъ борщівниці.

Ворщівий, а, в.=Ворщевий.

Ворщувати, щую, еш, гл. Есть борщъ. Будем борщувати, коли дали борщук. Зміев. у.

Ворюкатися, каюся, ешся, гл.=Ворікатися. Годі вам борюкатися, схамініться. Полт.

Босакъ, нар. Босикомъ. Як ось летить школяр один—невеличкий, обдертий і босакъ. Св. Л. 139. *Босакъ вчистити, втіти.* Побѣжати босикомъ. Ум. Босакія.

Босем. Употребл. въ тавтологическомъ выраженіи: **Босем босісінний.** Совершенно босой. Там такий голем голісінний, босем босісінний. Харьк.

Босий, а, в. 1) Босой, необутый. Пан в чоботях, а босі сліди знати. Ном. № 1183. 2) Неподкованный, неоконанный. Босі коні. Фр. Пр. 112. *Босі колеса.* Каменец. у. *Босий віз.* Фр. Пр. 112. *Гармати да ковачі вози в поход ринтуть, а босими возами загороді тіснину в нетрах.* К. ЦН. 242. 3) О собаках: темной шерсти съ бѣлыми лапами. Вх. Зн. 68. Мж. 85. О быкъ: съ бѣлыми конятами. КС. 1898. VII. 42. 4) Чоловік з босою губою. Чоловікъ безъ усовъ. Ейскъ. Ум. Босенний, босенський. Ніжки босенські мерзнуть. Морд. Пл. 91.

Босини, сини, ж. мн. 1) Еврейскій праздникъ: Судный день, когда евреи ходятъ только въ чулкахъ. Шейк. *Жидівські босини.* 2) Трауръ у евреевъ, когда они, послѣ похоронъ, восемь дней должны быть босыми. ЕЗ. V. 200. 3) Босини справляти. Шутливо: быть безъ обуви, ходитъ босикомъ. Ном. № 11234.

Босісінський, а, в. Совершенно босой. Там такий голем голісінний, босем босісінний. Харьк.

Восіти, сію, еш, гл. Дѣляться босимъ.

Воска, ки, ж. Проститутка. Полт.

Воскб, ка, м. Собака съ бѣлыми ногами (до колѣнъ). *Боско через увесь вік босий бігає.* Ном. № 11231.

Восо, нар. Босыми ногами. Чуб. IV. 225. *Ходить босо.* ЕЗ. V. 179. Ум. **Босенько.** *Бігай босенько, — тепер тепло.* Полт.

Восоніж, нар. Босыми ногами, босикомъ. *Бігли босоніж дівчата.* К. Чр. 41.

Восоніжка, ки, ж. Босоножка. *Білявенька, русявенька босоніжка, Михайлова маленька сестричка Мелася.* МВ. III. 135.

Восоніч, нар.=Восоніж. *Позичка бо соніч ходить.* Ном. № 10618.

Восонігий, а, е. Босоногий. *Боги, богини і півбоги, простоволосі, босонігі.* Котл. Ен.

Восорка, ки, ж. 1) — **Восорканя.** Желех. 2) Лягушка, жаба. Вх. Уг. 228.

Восорканя, ні, ж. 1) Вѣдма, колдунья. Гл. II. 182, 252. 2) — **Ропавка.** Желех.

Восоркуй, ва, м. Упырь. Желех.

Вості, боду, деш, гл. Бодать. Угор. *Бик бодє.* Вх. Лем. 394.

Восувати, сѣю, еш, гл. Ходить босикомъ. *Що се ти босувє?* Лохв. у.

Восяжник, ка, м. Родъ растенія. Вх. Уг. 228.

Восяк, ка, м. Восякъ, оборванецъ, безприютный пролетарій. *Сам стаз за босяка на поденку.* Грин. II. 258. *У якономій усяка наволоц і босяки бувають.* Г. Барв. 511.

Восітник, ка, м. Родъ растенія. Желех.

Вот, та, м. Сапогъ съ короткимъ голенищемъ. *Боти сап'янові несе, на його козацькі ноги надіє ЗОКУР.* I. 207. *Та на козаку боти, та на козаку нові та німецької роботи.* Грин. III. 286. Ум. **Бѣтик,**

Вотівка, ни, ж. Свекловичные листья. *Ой через тин да в манастир стежечка в ботинку.* Нп. *Нарвала ботинки свині.* Черняг. у.

Вотѣй, тѣю, м.=Отара. Шух. I. 195, 198. *Цілий ботей овець іде за двома вічарами.* Шух. I. 210.

Вотелѣв, ва, м. Мутовка для пахтанья масла; состоитъ изъ ручки (державо), на концѣ которой прикрѣплены нагрѣсть двѣ пары брусочковъ (крила), сѣвозъ концы которыхъ проходитъ два кольца, свитыя изъ тонкаго корня смерени (росируці). Шух. I. 214, 141, 106.

Вѣти, ни. (ед. ч. бѣта?) Дубовыя доски для лодокъ. Браун. 19.

Вѣтик, ка, м. 1) Умъ отъ бѣт. 2) Башмакъ, ботинокъ. **Бѣтими з очима.** Башмаки съ металлическими пистонами для сиурковъ. Вас. 162.

Вѣтѣк, тѣа, м. Ботиннокъ; полуслапожекъ. *На тім паняті (дівчині) рудая сукня, на ножейках ма'т инуровані бѣтки.* АД. I. 43.

Вѣтѣк, ка, м. Стволъ дерева, предназначенный для распилки на доски. Желех. Вх. Зп. 4. *Ялиця стогне й шелестить.... „Мене підняли й бѣтѣка до трачки покотили“.* Млак. 108.

Вѣтя, ті, ж. Кокора въ срединѣ лодки, полубодѣ, поперечный выгнутый деревянный брусокъ, къ которому снаружи пришиваются доски. Вас. 151. Мнж. 179.

Вѣхало, ла и пр.=Бухало и пр.

Вохои, на, бохунѣц, нѣа, м. и пр.=Бухан, буханецъ. *Хлѣба бохунецъ.* Рудан. I. 67.

Воцѣн, боцѣн, на, м. Анстъ, Сісѣнія.

Вочѣлка, ки, ж. Небольшой боченокъ. *Де там барилко, то таки ціла бочалка: відєр з п'яты або й бѣльш трохи туди влізе.* Брадл. у.

Вочанѣц, нѣа, бочаннин, на, м. (мн. бочанѣ). Житель противоположнаго берега рѣки.

Вочѣстий, а, е. Толстобокій. *Сиві волі поздихають і бочасті корови.* Гол. I. 314.

Вѣченько, ка, м. Умъ отъ бѣк.

Вѣчечка, ки, ж. Умъ отъ бѣчка.

Вѣчѣчок, чка, м. Умъ отъ бѣк.

Вѣчѣстий, а, е=Вочастий. Коципинскій. I. 23.

Вѣчѣти, чѣ, чѣш, гл. 1) Сбочивать, вѣхать въ сторону. Шейк. 2) Смотрѣть въ сторону.

Вѣчѣтися, чѣся, чѣшся, гл. Косо, неприязненно смотрѣть, сердиться. Вх. Зп. 18. *Вѣчит сі на мене, як бѣм му маму зарізає.* Фр. IIр. 112.

Вѣчѣще, ща, с. Увъ отъ бѣи. *Дурне мужичище взялось у бѣчище.* Грин. III. 327.

Вѣчѣй, чѣа, м.=Вѣчѣй. Желех.

Вѣчка, ки, ж. 1) Бочка. Шух. I. 250. *Горілочка бочка.* Чуб. III. 243. 2) Родъ дѣтської игры. Ив. 46. Ум. **Вѣчечка.** Чуб. III. 456.

Вѣчковий, а, е. Бочечный. *Бѣчкова олія.* Полт. г.

Вѣчкорі, (ріні м.) мн. Родъ кожаной

обуви, то жє, что и постоим. Гол. Од. 82. Вх. Уг. 226.

Бочкуватий, а, о. Бочкообразный.

Бочкур, ра, м.—Очкур. Kolb. I. 35.

Бочки, чжі, м. 1) Ум. отъ бін. 2) мн. Бочий. Стінки лагулки (для дєгтя). Рудч. Чп. 250.

Бочбнок, яза, м.—Варило.

Бочуля, лі, ж. 1) Толстобркхая корова. Желех. 2) Корова съ бѣлыми боками. Желех. Ум. Бочулочна. Да прийду жє я, гою, на твою обору, ой займу жє я бочулочку до своего дому. Чуб. V. 1088.

Божби, нї, м. Трость. К. ПС. 66.

Богагз, ва, м.—Воюх. Св. Л. 219. Ой ти, боягузе! своєї тіни боїшся. Фр. Пр. 113.

Боязкий и боязький, а, б. Боязливый, робкий. Замучена молодиця, печаловита, боязка. МВ. I. 49. Ум. Боязньєний.

Бязько и бязько, нар. 1) Страшно. Собаки не боязко, та двязя його. Ном. № 7253. Бязько мені, бо тоді вони мене всі покинули. Г. Барв. 352. 2) Боязливо, робко. Усі боязко дивились на Зінку. Стор. М. Пр. 58. Ум. Боязньєний, боязьєний.

Боязливий, боязний, а, б.—Боязкий. К. МХ. 17.

Боязливо, бязьно, нар.—Боязко. Так мені чогось сумно й боязно, аж мое серце мре. МВ. I. 17. І стороже боязно кричить, щоб злого пана не збудити. Шевч.

Боязький, бязько. См. Боязний, боязко.

Бодрий, а, о.—Боярський. Уже коні на стану гогочуть, буяре до коней не хочуть, буярої чєсти не знають. Грин. Ш. 550.

Бодрин, на, м. 1) Бояринь. 2) Шаферъ (за свадьбѣ). МУЕ. I. 123. 3) Раст. Aster Amellus L. Вх. Пч. II. 29. Ум. Бодринько, боярчино. Чуб. V. 939. Не слухайтесь та боярочки, що короткі та подарочки. Мил. Св. 39.

Бояринування, на, с. Шаферство.

Бояринувати, нїю, вш, гл. Быть шаферомъ.

Боарньєко, боярчєко, ка, с. Ум. отъ боярин.

Боарство, ва, с. Боярство, бояре. Греб. 328.

Боарський, а, о. 1) Боярскій. 2) Шаферскій. Бере старший боярин боярські шапки і несе їх у хату. МУЕ. I. 123.

Боарчик, ка, м.—Боярин 2. Буває два або й три боярчики, бо часом іде й

третій, що зветься „писарь“, що запісує квартиру для молодого. На другий день, у неділю, як ідуть до шлюбу, він буває хорунжим. О. 1862. IV. 17.

Бояте, ти, ж. Боязнь. Левч. 6.

Боїтися, боїсья, ішєя, гл. Боятся. Бояка боятеся, то і в лїс не йти. Ном. № 4231. Не бійсь слави, не бійсь слави, не бійсь поговору. Мет. 105. Ідіть, душі, та й бояйтеся (вм. бійтеся). Грин. Ш. 147.

Бра—Братє. Сокращ. зват. пад. отъ брат. Дивись, бра, перший раз на своїм віку бачу.... що в полі виорують лїна. Рудч. Ск. I. 165.

Бравий, а, о. Хороший, красивый. Жив там веселий бравий чоловік. МВ. (О. 1862. I. 93). Дугаченьку бравий, наша доля рівна: в тебе нема жінки, в мене чоловіка. Валл. 94. Ум. Бравьєний, бравєсєний. Писарець маленький, на личку бравєний. Нп.

Браво, нар. Хорошо, красиво. Казав москаль „право“, та й збрєжав браво. Посл. Ум. Бравьєний, бравєсєнько.

Брага, ги, ж. 1) Брага, родъ напитка (изъ просяного солода). Марков. 170. Чуб. VII. 447. Лемішкѣ і куліш глїтали і брагу кухликом тягли. Котл. Ен. I. 11. І кубками пили слив'янку, мед, пиво, брагу, сирівець, горілку просту і калганку. Котл. Ен. I. 19. 2) Брага, спущєний заторь,—нимъ кормять скотъ. Пили, як брагу порєсєта, горілку так вони тягли. Котл. Ен. II. 15. Ум. Брїжна. АД. II. 33, брїжєчна. А що їли?—Кашку. А що пили?—Бражку. Чуб. III. 106. Браго жє моя, брїжєчко медовая, з ким я тебе пить буду, молодая? Чуб. V. 51.

Браговар, ра, м. Заторный чанъ. Шейк. Брїжєчка, брїжєка, жи, ж. Ум. отъ брага.

Бражний, а, о. Откормленный брагой. Бражна корова. НВолын. у.

Бражєня, ка, м. 1) Чанъ для браги. 2) Продавець браги.

Бражєниця, ці, ж. Продавщица браги.

Бражуха, хи, ж.—Брага. Насїяла грєчухи, нарєбила бражухи. Чуб. V. 1136.

Бразилїя, лі, ж. Родъ пвїтєка. См. Бразолі. По під гору високу ростє бразилїя. Гол. II. 734.

Бразолїйний, а, о. Имѣющій цвѣтъ сїяного савдала или окрашенный синимъ савдаломъ. Крашанки бразолїйні. Сим. 283.

Бразолі́йник, *жа*, м. Горшокъ, въ которомъ варять саудаль.

Бразолія, *ліп*, ж. Темносіній саудаль, преезіна дерева *Caesalpinia brasiliensis*. МУЕ. I. 175.

Брабля, *лі*, ж. Родъ цвѣтка. См. Бразилія. *Дієчата... в квітках і широчених стрічках, наче ті бразолі, маки та лелії*. К. ДС. 24.

Брай, *брая*, м. Инструментъ, которымъ бьють *бриндзу* при ея приготуванні: толстий буковий колъ, съ одного конца циліндрической, а съ другого четырехгранный, съ зарубками на граняхъ. Шух. I. 214.

Брак, *ку*, м. 1) Бракъ, негодное. *Сам брак ми (=мі) лишили*. Фр. Пр. 116. 2) Недостатокъ, неимѣніе. *Купив би всього, та брак грошей*.

Бракнути, *не*, гл. безл. Недоставать. *Бракне копійки*.

Бракувати, *кую*, *еш*, гл. 1) Пренебрегать, отбрасывать. *Еден бракує, другий накує*. Фр. Пр. 116. 2) безл. Недоставать. *Коли у тебе бракує того насіння, позич його*. Стор. МПр. 24. *Чого вам бракує, то си докупит*. Фр. Пр. 116.

Бразлі́йниця, *ці*, ж. = **Бразлія**. Желех.

Бра́ла, *лі*, ж. Работница, собирающая, держащая коноплю. Желех.

Брам, *жу*, м. Узкія полоски смушекъ, мѣха для обшивки краевъ тулуповъ, шубъ. Харьк. г.

Бра́ма, *ми*, ж. 1) Ворота. Мет. 407. *А в нашім дворі гріє як в неволі, вийди за браму, напалася доволі*. Чуб. V. 344. *Вашу діачину мов за золоту браму зачинено: і в вічі її не побачиш*. МВ. I. 71. 2) „Опущка изъ сафьяна, пласка (вольвета) или смущка“. Вас. 155. **См. Брам**. Ум. Бра́мна, бра́мочна. Чуб. V. 896.

Бра́мний, *а*, о. 1) Относящийся къ воротамъ. 2) какъ сущ. Привратникъ. Желех.

Бра́мурий, *а*, о. = **ка́мінь**. Азотная окись кобальта. Вас. 182.

Бра́ндзя, *зі*, ж. = **Вур'ян**. Вх. Лем. 394.

Брандүші, *шів*, м. мн. Раст. родъ подсижениковъ. *Crocus reticulatus* L. ЗЮЗО. I. 120.

Брандүшки, *шок*, ж., мн. Раст. а) = **Брандуші**. ЗЮЗО. I. 120. б) = **білі**. *Ornithogalum umbellatum* L. ЗЮЗО. I. 130.

Бра́нець, *нда*, м. 1) Плітничъ, военноплітний. 2) Рекрутъ. Желех. *Бранець на стойці*. Федьк. Ш. 45. 3) Наятій чоловікъ для выдергиванія конопли; чаще во мн. ч. **Бранці**. Волч. у.

Бра́нка, *ки*, ж. 1) Плітниця. *Дієжа бранка, Маруся попієна Богуславка*. ЗОЮР. I. 210. 2) Наборъ (рекрутовъ). *Я пішов до бранки, та не здавсі*. Шух. I. 317. *Стережіться, парубочки, бо либонь бранка буде*. Гол. I. 139. 3) Родъ рыбы: *Barbus fluviatilis*. Вх. Лем. 394. Ум. Бра́ночка.

Бра́нні, *ня*, с. 1) Бранье, дѣйствие берушого. *Браньом не збіднієш*. Фр. Пр. 116. *Солодше брані, як давані*. Фр. Пр. 116. 2) Выдергиваніе, выриваніе льва (при уборкѣ). *З ким мені лон брати?... а з свекорком брання—тільки воркотання*. Грин. III. 82.

Бра́ночка, *ки*, ж. Ум. отъ бранна.

Брань, *ні*, ж. Извѣстію только изъ анекдота о лѣнливой женщинѣ. „*Що ти, жінко, робиш, що роботи твоєї невидиш?*“ — *Та що роблю?* я—каже,—*чоловіче, брань беру*.—*А він то й дума: „що ж то таке: брань беруш“* Полізі на горище, сидить, дожидася, поки вона буде брань брати. Вона встала, напиргала ороху, прослала рядницю, насипала туди ороху; взяла, лягла черевом на землю і бере ротом орох той, їсть... Грин. II. 163.

Брат, *та*, м. 1) Братъ. *Нема... ні брата, ні сестри*. Чуб. V. 18. — У *ляхвінани*, на *Москві*—*реб'ята*, а у нас—*брати*. Ном. № 796. Употребл. какъ слово обращенія къ мужчѣй—пріятелю. *Товаришу, рідний брате, виклич мені діача з жати*. Мет. 69. 2) — у *лѣрших*. Двоюродный братъ. 3) — у *других*. Троюродный братъ. 4) — *чепушій*. Собутыльникъ. Млак. 85. 5) **Старший брат**. Въ *пехѣ*: начальникъ надъ подмастеріями. Козел. у. 6) **Молодший брат**. Въ *пехѣ*: лицо, служащее для посылокъ. Козел. у. Ум. **Братець**, **братіи**, **братічок**, **братко**, **братки**, **браточок**, **братонько**, **братечко**, **братуню**, **братусь**, **братуси**. *Ой прийхав брата до сестриці в гості*. Чуб. V. 764. Въ живой разговорной рѣчи употребляется преимущественно во мн. ч.: **брати**, **братця**. *Хваліте, крикнув, братця, Бога*. Котл. Ен. Очень любимо въ употребленіи нѣжно-ласкательное **братіи**, **братічи**. Особенно любятъ употребленіе его женщины какъ по отношенію къ брату, такъ и ко всякому любимому молодому мужчѣй, также при просьбахъ и пр. *Тиміи зібрав парубків: „Братіки мої, товариші мій, допоможіть мені!“* МВ. I. 132. *Посію я рожу, покладу сторожу: братіка рідного*. Чуб. III. 207. *Мій ба-*

течку, мій братіку, хоч ти не цурайся! Шевч. 86. Се ж мій братічок різнесьний! МВ. I. 30. Братічок помер,—я й загну. Чуб. V. 439. Тепер мій братко із вуйська приїхав. Чуб. III. 316. Братоньку милий, прибудь до мене. Чуб. V. 469. 7) Брат і сестра. Раст. Melampyrum nemorosum L. Вх. Пч. I. 11. 8) Брат-сестриця. Раст. Melampyrum arvense L. Шух. I. 21. 9) Три брати. Раст. а) Ephrasia lutea L. Шейк. б) Trifolium medium L. Шейк.

Братан, на, м.—**Вратанич.** Желех.

Вратанець, нця, м.—**Вратанич.** Желех.

Вратанич, ча, м. Племянник (сын брата). Чуб. VI. 292. НВолын. у. Каме-нець. у. Опат. 24. Ум. Братаничи.

Вратаниця, ці, ж.—**Вратанка.** Желех.

Вратаничка, ки, ж.—**Вратанка.** НВолын. у.

Вратання, ня, с. Братанье.

Вратанися, таяся, еся, гл. Брататься, дружитися, входять в дружбу. При добрій годині й чужі братаються, при лихій годині й свої цураються. О. 1861. IV. 94. Нп. Батько мій не братався з панами. Лебед. у. Того ж батька, такі ж діти,—жити б та братається. Шевч.

Враташа, ши, с. соб. Братцы. Упо-требл. преимуществ. какъ слово обращенія. Якої ж вам, браташиця, заспівати? К. Вай. 121.

Вратерій, я, е—**Вратерський.** Пийте братерною кров. Костом. (О. 1861. III. 31).

Вратерство, ва, с. 1) Братство, братское родство. 2) Братство, братское дружество. Шевч. 211. Розбить те гемонське братерство лятів з козаками. Стор. МПр. 44. 3) Соб. Брат і его жена.

Вратерський, нар. Братски, по братски. Котл. Ея.

Вратерський, а, в. Братскій. Братерская наша воля. Шевч. 368. По братерськи. По братски. Жили чесно, по братерськи. Стор. МПр. 40.

Вратець, тця, м. Ум. отъ брат.

Вратецьки, нар.—**Вратерськи.** Вони братецьки мов жили. Греб. 325.

Брати, беруть, рбш, гл. 1) Брать, принимать. Бере коня за повод. Мет. 31. Ой не хочу, діво, я од тебе плати брати. Мет. 101. Бере як не своїми руками. О лїнивомъ, вляломъ работникѣ или нечеловѣкѣ. Фр. Пр. 118. 2) Брати, набирать. Вийшла мати води брати. Мет. 72. Бере як віл на роги. Набираєть на себя

непосильно много работы, обязанностей. Фр. Пр. 118. 3) Собирать. Дівчата брали гриби в лісі. 4) Рвать, дергать. Ой там за ярм брала діжа льон, та забула пов'язати. Нп. Вмер він уже тоді, як плоскові брали. Грин. I. 33. **Брати з'бти.** Рвать зубы. Вх. Лем. 394. 5) Полу-чать (вознагражденіе, плату). Наняся до пана, бере по п'ять рублів на місяць. Харьк. 6)—(дівчину). Жениться. Не велила мати одоиної дочки брати. Мет. 81. 7) Займствовать, занимать, брать в долг. Пляниди ці... беруть сей світ від сонця. Дешо. Бере гроті на відробіток. Берє на зелений овес. Береть в долгъ въ счетъ сомнительныхъ будущихъ благъ. Фр. Пр. 118. 8) Объ инструментѣ, орудіи: хорошо дѣйствовать, брать. Коса тільки шелестъ! шелестъ! під самий корінець бере. О. 1861. IV. 34. Мушкетом бере, аж серце в'яне, а лях од страху амірає. АД. II. 40. Його ніяка ні куля, ні шабля не бере. Грин. I. 184. 9)—басѣ. П'ять басомъ. 10)—валю, ліворуч. Поворачивать лѣвою, держать лѣвою. 11)—город. Братъ городъ (на войнѣ). Тоді ж ото і Очаків брали. Шевч. 12)—дитину. Приймають (объ акушеркѣ). Баба Оксана у мене усіхъ дитей брала. Черниг. Оце баба, що брала мого Йвана. Лебед. у. 13)—завичну. См. Завичиз. 14)—контракт. Заключать условіе, контрактъ. Ніхто з Богом контракту не брав. Ном. Ж. 36. 15)—ланцюгами. Заковувать. Ланцюгами за попереки втрое буду тебе брати. АД. I. 212. 16)—за ліб, лоб. Братъ за чубъ, за вихоръ. Грин. III. 565. Сіхъ дуків-срібляників за ліб, наче волів, із за стола вивождайте. ЗОЮР. I. 209. 17)—мірку. Снимать мірку. 18)—на муми. Пытати. Як його взяли, на муки брали. Чуб. III. 349. 19)—на себе. Надівать. АД. I. 7. Що неділі бере білу сорочку. 20)—на спїток. Испытывать, 21)—на спбїдѣ. Исповѣдывать. 22)—на ум. По-нимать, замѣчать. Нам скаже на глум, а ми беремо на ум. ЗОЮР. I. 13. 23)—бчі. Привлекать, притягивать, останавливать внимание. Та й сорочка ж: аж на себе очі бере. Кобел. у. Його хата сляла тільки рушниками.... та хорошию, як божий рай, дочкою, що всім брала очі красотою. К. МВ. X. 3. 24)—під главу. Угождать, подчиняться. За віщо ж її нам під главу брати? Вона ж таки менша, а мій чоловік старший. Новомоск. у. 25)—під ноги ного. Первоначально: топтать, еал-

реносно: одолівать. *Бери вороги під ноги.* Фр. Пр. 118. 26)—розлуку. Раздучаться, разставаться. *Треба брати з миленьким розлуку.* Грин. Ш. 302. 27)—шлюб. Вна-чаться. *В неділю уже іде до церкви брати шлюб.* Грин. Ш. 515. Шлюб брала, шлюб шлюбувала перед попом і перед дяком з Юркою козаком. Нп. 28) Бері коб що. а) Ему хочеться чого. *Щоб його не брала ні їжа, ні робота, ні до инчої охота.* Грин. П. 323. *Пусти на улицу, бо й плач бере.* Мил. 87. б) Дрімаки беруть. Дрожить хто. *А мене тільки дрімаки беруть, наче у лихоманці.* О. 1862. X. 12. Жаль бері. Становиться жаль. Сум, журба бері. Становиться грустно. Уроки... колючими брали. Отъ слаза сдѣлались колючи. Миж. 152. Прич. Бранний и бранный. *Де вона брана? В неньки в коморі.* АД. I. 7. *У їх невістка молода, торік брата.* Г. Барв. 51.

Братім, ма, м.—Побратим. *Да брати аж мої, братими, горілки нап'ються.* Чуб. V. 1019.

Братикство, ва, с.—Побратимство.

Братина, ни, м.—Братуха. О. 1862. VШ. 25.

Братися, беруся, рѣшся, гл. 1) Братися; прийматися. *На Гліба-Бориса до зліба берися.* Ном. № 451. *Вийшов козак із сіней; за серце береться.* Мет. 90. *Хмари беруться із землі, а більше із води.* Чуб. I. 24. *Тобі мивється—і на спілку берється.* Тебѣ во всемъ удача. Г. Барв. 312. 2) Ідти, направлятися, всходити, взбираться, взгзвзть. *Як приїду в город, то все беруся почувати в кума.* Змієв. у. *Раденька вже, як хто настріч мені береться.* МВ. I. 14. *Що мені робити?* Чи додому, чи до тестя братися. Г. Барв. 211. *Хтось за ворітими почав кашляти, і стало чути, як щось, або старе, або недуже, береться в башті по сходах до віконця.* К. Чр. 5. *Дід, зігнувшись з холоду, береться на пів.* Г. Барв. 160. *Недалечко слива була рясна. Дивлюсь, щось береться на неї і трусить.* Г. Барв. 361. 3) Набираться. *Ой я в бору воду беру,—вода не береться.* Мет. 50. 4) Собирається, готовиться. *Стріляй швидче, бо вже беруться летіть качки.* НВолын. у. *Мати посідила, береться йти.* Драг. 10. *Посиділа я в нинь та й додому беруся.* МВ. II. 24. 5) Приближаться (о времени), подходить, доходить. *До сорока год вже мені береться.* Змієв. у. *Вже до двох ти-*

сяч років береться, як вони й (правду) затуманюють. К. (О. 1861. II. 229). *Бра-лося вже до півночі.* Мир. Пов. II. 556. *Уже і пуд обіди береться.* Чуб. II. 346. 6) Витися, драгтися. *Пішли ся брати на олов'яне ботце; як тот утяя Покотигорошком,—по кістці; Покотигорошок про-клятим як вдарив,—по коліна.* Драг. 262. 7)—в ноги. *Уб'гати, б'гжати.* *Береса в ноги і етіче.* Вх. Лем. 394. 8)—до чого. а) Братися, прийматися за что, дѣлать какое-либо дѣло. *До книжки він береться озохо.* К. (О. 1861. I. 310). *До французької мови і до музики добре і я бралася, до танців тож.* МВ. (О. 1862. III. 36). Вь томъ же значенні безъ предлога. *Воно гарненьке, не аби яке, і граматки береться.* Г. Барв. 482. б) Липнути, пристаєть кь чему. *Волото береться до коліс.* Хотин. у. 9)—з ним. *Вступить въ бракъ. Нащо мені женитися? нащо мені братися?* Шевч. *Лобилися, кохалися, чому не беремся?* Чуб. V. 97. *Коли син женцесь козацький, доня замуж брала,—той в жулан, а ся у кунтуши любо одягалася.* Мкр. Н. 34. 10)—за кого. *Прийматися за кого.* *Нікого й соромитись: нас двоє; що дня вже за мене береться.* Г. Барв. 273. 11)—чим. *Превращаться во что.* *Вгорі дуже холодно, як у нас з'їною, через що пара та, що йде од землі з теплимъ воздухомъ,... береться маленькими бульбашками.* Дещо (4-те вид.), 99. 12)—на силу. *Чувствовать себя въ силахъ.* *Ой коню мій, коню вороний! чи беренся на силу?* Мхр. л. сб. 13) **Берється сварна.** *Пронсходить ссора.* *Між челядію бересі сварка найбільше із за курей та лобасів.* Шух. I. 35. 14) **Берється сди.** *Не хочется спать.* *Хата біла, постіль мила, а сон не береться: чорні брови, біле личко на думці снується.* Грин. Ш. 220. 14) **Мороз берється.** *Морозить. Береться світом мороз.* Констан-тиногр. у.

Братітелі, лів, мн. Двоєродные братья и сестры.

Братіха, хи, жс.—Вратова. НВолын. у.

Братіща, тищ, м. мн. Соб. Грубо-ласкательно: братья, братці. *Що ж, братища,—кажуть инні,—рушайно панським добром ділитись.* К. Чр. 352.

Братів, това, во. Братовъ, принадле-жашій брату. *Змелють у братовім млині.* Рудн. Ск. II. 12. *Ой заплачуть братішки*

по братовій голові: що братова голова в чужім краї полягла. Рудч. Чп. 170.

Братівствó, вá, с. соб. Братья. Желех.

Братівчєко, ка, м. Ум. оть братій.

Братій, тія, м. = **Врат.** Желех. Ум. Братієчко. Желех.

Братіє, ка, м. 1) Ум. оть брат. 2) мп. Раст.: а) *Melampyrum nemorosum* L. Борз. у. Льв. 100. 6) *Viola tricolor* L. ЗЮЗО. I. 141.

Братічок, чєка, м. Ум. оть брат.

Братія, тії, ж. Братія. *Гумену діло, а братії зась.* Ном. № 1004.

Братка, єя, ж. 1) Взятка (вѣ карточ. игръ). *По віщо ти зняв?—По туза.—Ну, ото й гаразд: є вже братка.* Лубен. у. 2) мп. Раст. Іванъ-да-Марья, *Viola tricolor*. Чуб. I. 82. Литин. у. Канев. у.

Браткі, ків, м. мн. Шинци для углей.

Братко, ка, м. 1) Ум. оть брат. Грин. Ш. 307. ЗЮОР. I. 72. *Да накажу своєму милдму хоть рідним братком.* Грин. Ш. 166. Мн. ч. Братий и братіове. *Промовце до всіх монархів: „Мой братя (браткове), я би м хотів стару віру зоставити, а шину прийти.* Гн. I. 183. 2) мн. братній. а) Родъ хлѣбнаго печенья? Чого то з сього святого хлѣба не зробиш? Усячину: діда, братки... каленика. О. 1861. Кух. XI. 27. 6) Раст. = **Братіє** 2. Борз. у.

Братній, я, в. Братній, братвий. *З думки мені не їде братня бѣда.* МВ. *В братніа (чоботах) не буває, бо без пришов є халав.* Чуб. V. 1126.

І. Вратові, вбі, ж. Жена брата. „*Діверю мій, пожалуй мене, як той брат буде бити мене!*“—*Братова моя, того не очиню, як мій брат буде бити, я й двері зачиню.* Чуб. V. 1096.

ІІ. Вратовá, ві, ж. соб. Дружная компанія. *Братова зібралась та й гуляють.* Черк. у. *Братовою зібралися собі та й гуляють.* Черк. у.

Вратовбівство, ва, с. Братоубійство.

Вратовбійца, ці, об. Братоубійца.

Вратовбівчий, а, в. Братоубійственный.

Вратовизна, нн, ж. Наслѣдство послѣ брата.

Враток, тій, м. 1) Ум. оть брат. 2) — **лісовій.** Раст. *Viola sylvestris* Lam. ЗЮЗО. I. 141.

Братолюбний, а, в. Братолюбивий. *Братолюбний подиг.* К. (О. 1862. Ш. 23).

Братолюбність, ности, ж. Братолюбіє,

любовь къ ближнему. *У братолюбності треба жити.* Міус. окр.

Братолюбно, нар. Братолюбиво. *Людям треба жити братолюбно.* Міус. окр.

Братолюб'я, б'я, с. Братолюбіє.

Братонько, ка, м. Ум. оть брат.

Браточок, чєка, м. Ум. оть брат.

Братство, ва, с. 1) Братство. *Добре братство краще за багатство.* Посл. 2) Духовное общество, церковное братство. О. 1862. IX. 47. *Тут ще пішов і братчиків Кирик загодити, щоб братчики ізвелили на братство двознити.* ЗЮОР. II. 90.

Братський, а, в. Братскій.

Браття, тя, с. соб. Братья. К. Псах. 77. *Браття любє, браття милє!* АД. I. 114.

Братуга, ги, м. = **Вратуха.** О. 1862. IV. 74.

Братунин, братусин, на, не. Принадлежачій братцѣ.

Братунок, нєка, м. = **Вратанич.** Вх. Лем. 394.

Братуньо, ня, братусь, сá, м. Ласк. оть брат. *Іж, братуню, покіль сестра перед очима.* О. 1862. VШ. 17.

Братуха, хн, м. Увелич. и ласкат. оть брат. *Був їй братуха в друиухъ.* О. 1862. II. 59. *Не псуї икуру, мій братухо!* Чуб. V. 1173.

Братчик, ка, м. 1) Братъ. *Братчику мій любий, вечеряй ти з нами.* Федьк. I. 13. *Було там багато нашого братчика.* 2) Членъ братства (церковнаго и пр.) Чуб. Ш. 28. О. 1861. XI. Св. 68. О. 1862, IX. 47. 3) Членъ Січі. *Понаходило таки чимало братчиків-січовиків.* Стор. МПр. 60. 4) Мн. Раст. *Melampyrum nemorosum.* Вх. Пч. II. 33. См. **Братіє**, братно, брат. 5) Братчик и сестрична. Раст. *Viola tricolor.* Вх. Пч. II. 37.

Браха, хн, об. Берущій, берущая. *Будеш дада, будеш і браха.* Черниг. у.

Брацáр, ра, м. Обшлагъ рукава сорочки. Шух. I. 153, 160, 161.

Брацтво, ва, с. = **Вратство.**

Брацький, а, в. = **Вратський.**

Брачка, єя, ж. 1) Ухватъ. Козел. у. 2) Требуваніє на продуктъ, покупаніє. *Добре торгуєте грушами?—Кий біс! Така брачка, що одрує вже не привеземо,—купують мало.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.).

Брачкій, а, в. Любачій братъ, вяточникъ. *У нас нін брачкий, за хрестини править по н'ять карбованціє.* Валков. у.

Вре и брей, меж. Припѣвъ въ пѣсняхъ,

безъ особаго значенія, заимствованный изъ сербскаго языка и встрѣчающійся вмѣстѣ съ такимъ же восклицаніемъ море. *Ходить турчин по рыночку. Гей, море бре!* АД. I. 275. *Ходить сербин по базарі. Брей море, брей! Та торгує діачиномьку. Брей море, брей!* АД. I. 279.

Бреверія, ріі, ж. Споръ, ссора. Вх. Лем. 394. **Робити бреверію**—Збивати бучу. Вх. Лем. 394.

Бревкало, ла, с. Обжора. Подольск. г.

Бревкиння, ня, с. Жранье.

Бревкиати, каю, еш, гл. Жрать. Желех.

Бревкиб, ка, м.—**Бревкило.** Подольск. г.

Бревіій, тіі, м.—**Бревкало.**

Бредень, дя, м. Короткая рыболовная сѣть отъ 3 до 6 саж. длиною. Браун. 39.

Бредѣць, дя, м. Тотъ, кто бродитъ или ходитъ въ бродъ. *Наші хлопці стрелыці-бредці.* Грин. III. 102.

Бредзелія, лі, ж.—**Врезелія.** МУЕ. III. 43.

Бредіі, ні, ж. Бредня, враки, вздоръ. *Усе бредня, що люде кажуть.* Ном. № 5323.

Бредулець, льця, м. Раст. *Ledum palustre* L., багульникъ. Вх. Зн. 4.

Брез, пред. 1)—**Черезъ.** *Ішов єм брез сіни.* Гол. III. 407. 2) Безъ. Вх. Лем. 394.

Брезелія, лі, ж.—**Враволія.** МУЕ. I. 175.

Брезкій и бревскій, а, с.—**Брезк-лий 1.** Мнж. 176.

Брежклий, а, с. 1) Обрзгшій. 2) О деревѣ: сырой. Шух. I. 88.

Брежнути, ну, неш, гл. Брюзгнуть.

Брежулька, ки, ж. Бубенчикъ, привѣшиваемый къ ушамъ лошадей. *Коли чує, торожить щось задуу з дзвониками да з брезжулками.* Рудч. Ск. I. 74.

Брезулець, льця, м.—**Бредулець.** Вх. Зн. 4.

Брейцара, ри, ж. «Желѣзное кольцо, которымъ прикрѣпленъ къ герлигѣ баранъ». Мнж. 176.

Брежежкати, каю, еш, гл. Квакать (о лагушкахъ). Харьк. у. Александров. у. Осов. Д. Эварн.

Брендюша, ші, ж. Раст. *Crocus sativus.* Шух. I. 21. См. **Бриндуша.**

Бреніти, ніі, ніш, гл.—**Вриніти.** Гол. III. 313.

Брѣнчка, ки, ж. Раст. *Rhinantus crista galli.* Вх. Уг. 228.

Брень, меж.—**Вринь.**

Бренькання, ня, с.—**Вринькання.** Левиц. I. 267.

Бренькати, каю, еш, гл. 1)—**Вринькати.** Рудч. Ск. I. 18. 2)—**Брежній завадати.** Св. Л. 288.

Бренькач, ча, м. 1) Плохой музыкантъ. 2)—**Бринькач.** Ум. **Бренькачи.**

Бренькіт, коту, м.—**Вринькання.** Желех.

Бренькнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ **бренькати.** Ном. № 9766.

Бренькотіти, кочу, тіш, гл.—**Вринькотіти.** *Веретено бренькотіло.* ЕЗ. V. 38.

Бренчати, чу, чіш, гл.—**Вринчати.** Левиц. Пов. 49.

Брескянка, ки, ж. Ум. отъ брескиня.

Брескиновій, а, с. Абрикосовый. *Цвітуть сади брескинові та виноград мас.* Вінок. 114.

Брескяня, ні, ж. Абрикосъ, *Passica vulgaris.* Гол. II. 701. Ум. **Брескиня.**

Бресті, бреду, дѣш, гл. 1) Переходить въ бродъ. *Брести тобі дві річечки, а третій Дунай.* Мил. 135. *Ой коли ж ти мене любиш, бреди через воду.* Мет. 84. *Царівна пішла якоє на річку купатись, та бривши у воду її не перестрестилась.* Рудч. Ск. II. 29. 2) Брести, медленно идти. *Чужі жінки з базару ідуть, моєї немає. А ось переогом, бредє огородом.* Чуб. V. 664.

Брестіся, дѣтєся, гл. безл. **Взбредать.** *Що на яву бредеться, то і во сні верзеться.* Ном. № 11348.

Бретванник, ка, м. Раст. *Trollius europaeus.* Лв. 102.

Бретвіль, ли, м. 1) Кровельный гвоздь. Подольск. г. 2) Костыль желѣзный, гвоздь.

Бреус, са, м. Человѣкъ большого роста и неуклюжій, неповоротливый. Чуб. VII. 575.

I. Врех, ху, м. Лай. *Тот пес має великий брех.* Вх. Лем. 394.

II. Врех! меж. отъ гл. **брехати.** *Брех стара на покуті.* Ном. № 6932.

Врѣха, ки, об. Лгунъ, лгунья. А **брехо, брехо!**—говорятъ сказавшему неправду. Фр. Пр. 121.

Врѣхака, ки, об. 1)—**Врехун, брехуха.** 2) Эпитетъ собаки. *Собака злющий на ланцюзі, брѣхака негавующий.* К. Дз. 51. Ум. **Брѣхака.**

Врѣхало, ла, м. Врунъ.

Врѣхання, ня, с. 1) Лганье. 2)—**Гавкання.**

Врехати, шү, шеш, гл. 1) Лгать, врать. *Брешеш, дівчино, неправда твоя.* Чуб. V. 81. Иногда во 2 л. ед. ч. наст. вр.: *брехаеш: Брешеш, дівчино, брехаеш: що-вечора на улицу матавш;* Мил. 104. В живі бчі бреше. Безстыдно вретъ въ глаза. В живі очі тобі бреше, як шовком нисе—хоч би морскуювращай сим. МВ. (КС. 1902. X. 142). *Бреше, аж не постережеться.* Ном. № 6947. *Бреше на всі заставки.* Посл. Щільно бреше. Хорошо, складно вретъ. 2) = Гавнати. Собака бреше,—вітер несе. Ном.

Врехач, ча, м. = Врехун. Стор. МПр. 170. *Во Студенім добрі люди, миш брехачів много.* Гол. II. 418.

Врехачка, ки, 1) об. Лгунъ, лгунишка, лгувья. *А всі дівки як панянки, миш одна брехачка.* Гол. IV. 445. *Старая собака панская брехачка.* Котл. Ен. VI. 16. 2) ж. Раст. *Bellis perennis.* Вх. Пч. II. 29.

Врехенька, ки, ж. 1) Ум. отъ брехня. 2) Побасенка, небылица. *Хто оміє красти, той оміє і брехеньку скласти.* Ном. № 6814.

Врехіт, хоту, м. Лай. Желех. См. I. Брех.

Врехливий, а, в. 1) Лживый. *Здається, був ти не брехливий, таким тебе зна наша Сім.* Котл. Ен. VI. 53. 2) Любящий лаять. *Брехливу собаку дальше чуті.* Ном. № 6818.

Врехливість, вости, ж. Лживость. Желех.

Врехливо, нар. Лживо.

Врехля, лі, ж. = Врехуха. Желех.

Врехнути, нү, неш, гл. Одн. в. отъ брехати. 1) Соврать. *Можна і брехнути.* Котл. НП. 358. 3) = Гавннути. *Телята ревнули, собаки брехнули.* ХС. II. 195.

Врехні, ні, ж. Ложь, вранье. *Брехнею світ пройдеши, а назад не вернешся.* Ном. № 6804. *Брехнію точіти.* Врать. *Брехнію завадаіти.* Обвинять но лжи. *Не задавай мені брехні, бо я зроду не брехала.* Харьк.

Врехтя, ті, ж. = Врехуха. *Там така брехтя! З неї всі брехні виходять.* Харьк.

Врехун, на, м. Лгунъ. *Брехун бреше, а дурень єри ілне.* Ном. № 6405. *Брехун на всі заставки.* Ном. № 6951. В брехуні пошітисся. Сдѣлаться лгуномъ. О. 1862. X. 32. Ум. *Брехунчик.* Ув. *Брехуніна* Драг. 167.

Врехунець, нді, м. 1) Ум. отъ брехун. 2) Адвокатъ (насмѣшливо). *Брехунець в судах забреше.* Щог. В. 54.

Врехунівка, ки, ж. Имя ныммышенной деревни, въ которой будто бы живутъ одни вруны. Поэтому: *А ви часом не з Врехунівки?*—значить: а вы не лжете?

Врехунка, ки, ж. 1) = Врехуха. Желех. 2) Пучекъ волосъ и углубленіе на задней части шеи. Подольск. г. Ум. *Брехуночка.*

Врехунчик, ка, м. Ум. отъ брехун.

Врехуніка, ки, м. Ув. отъ брехун.

Врехуха, хи, ж. Лгунья. Котл. Ен. IV. 33. *Жаль мені на дівчину, на ту сучу брехуху.* Нн. Ум. *Брехушка.*

Врешко, ка, м. 1) Лгунішка. Желех. 2) Лающая собака.

Врид, ду и да, м. 1) Род. н.—ду. Гадость, мерзость. 2) Род. н.—да. Гадкій, безобразный челоувѣкъ. *Да не давай сти-ду-бриду цілувати свого виду.* Чуб. V. 540.

Вридак, ка, бридаль, ля, бридас, са, м. Безобразный челоувѣкъ. Вх. Лем. 394. См. Брид 2, бридій.

Вриденіка, ки, ж. Ум. отъ бридня.

Вридити, джу, дши, гл. 1) Внушать отвращеніе, отвращать. 2) = Бридитися. *Чого ти став такий вередливий? усім бридиш.* Подольск. г. *Чи ти бридиш, нуме?* МВ. (КС. 1902. X. 145).

Вридитися, джуся, дшися, гл. Брезгать, чувствовать отвращеніе, гнушаться. *Бридитися, як кіт салом:* Ном. № 5010. *Убогими не гордились, сиротами не бридились.* Драг. 169. *Тим єі бриджу, що коло бриджого сиджу.* Фр. Пр. 125.

Вридій, ді, м. = Врид 2. *Та я ви цим бридієм усі (півні) позабувала.* О. 1862. VI. 31.

Вриджій, а, б. 1) Мерзкій, гадкій. 2) Безобразный, некрасивый. Чуб. V. 421; I. 235. *Ой до старого, ой до бриджого серденько не приспане.* Мет. 67.

Вриджіотъ, кооти, ж. 1) Мерзость. гнусность. 2) Безобразіе, дурнота.

Вридко, нар. 1) Мерзко, гадко. Ном. № 2014. 2) Безобразно.

Вридливий, а, в. Брезгливый. Левч. 6.

Вридно, нар. Противно, гадко. *Бридно твєрезоуму межи п'яними сидіти.* Каме-нец. у.

Вридути, ну, веш, гл. Становиться безобразнѣе, дурнѣть.

Вридня, ні, ж. = Вредня. *Не що дня бридня.* Ном. № 5330. Ум. *Бриденіка.* *Курганікали все пісеньок: козацьких, гарних*

запорозьких, а які знали, то московським вигадували бриденьок. Котл. Ен. III. 6.

Бридуля, жі, ж. Безобразная жевщина. Вх. Лем. 394.

Бридь, ді, ж. = **Вридь** 1. Там така бридь, що й плюнути не варто. Фр. Пр. 126.

Вридь, ді, ж. = **Вридь**. Вх. Уг. 228.

Врижа, жі, ж. 1) преимущ. во мн. ч. **Брижі**. Сборки въ одеждѣ, напр. у ворота и на рукавахъ рубахи. Гол. Од. 20. У нашої баби золотій брижі. Чуб. III. 429. Ой на молодій Теклі високої брижі. Гол. I. 52. **Брижа** набіга. Образується складка. За брижі скопїти, держати. Схватить, держати сзади за шею. Ай! скрикнув Антося. Та не зміг і оглянутися, чия то рука так цупко схопила його за брижі. Св. Л. 140. Все держить його за брижі, аж йому в'язи затерли. Св. Л. 172. 2) мн. Складки на голенищі сапога. Вас. 161. 3) Морщина. На виду у неї чимало брижі, але ще бдворна. 4) Оборочки воязів товстих кишок, Mesenterium. 5) Зубь (на воді). 6) Гудокъ у бузажного змія. О. 1862. VII. 75. Ум. **Брижина**, **брижечка**, мн. **бриженья**, **бриженья**. Захотіла діда мати начепуритися, поставила-сь бриженьята,—ні притулитися. Гол. I. 252.

Врижаний, а, в. О сапогѣ: со складками на голенищахъ. Чоботи брижаний. Вас. 161.

Вриженята, нїт, **бриженїтка**, **ток**, с. мн. Ум. отъ брижі.

Врижечка, ки, ж. Ум. отъ брижа.

Врижик, ка, м. 1) Морщина, морщинка. У старшої дочки почали вже в куточках ноло очей складатися ледві помітні брижики. Мир. ХРВ. 109. 2) Неровність въ верхній часті сніглы послѣ оттапівшихъ сухихъ лїствень. Черк. у.

Врижитися, жуся, жисся, гл. Морщитися, образовать складки. Борз. у.

Врижі. См. Брижа.

Врижа, ки, ж. Ум. отъ брижа.

Врижаний, а, в. 1) Отороченный оборкой. 2) Морщинистый.

Врижувати, жу́ю, еш, гл. Украшати сборками, складками. Вх. Лем. 394.

Врижуваний, а, в. = **Врижаний**.

Врижа, ки, ж. Брызга. Вода киїла під кладкою, кидаючи бризками лєні під ноги. Левиц. I. 397. Брижа, кинута на жоринц, заскарчить і зникне. Мир. ХРВ. 266.

Врижалка, ки, ж. То, чїмъ брызгають. **Вризання**, ня, с. Брызганіє.

Вризати, каю, еш, гл. Брызгати. Дощик бризкав. Чуб. III. 218.

Вризатися, каюся, ешся, гл. Брызгаться.

Вризїна, ни, ж. = **Вризка**. Миж. 176.

Вризелїна, ни, ж. Evonimus vegrusobus Сор. ЗЮЗО. I. 123. См. Бруслина.

Вризнуги, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бризнати. 1) Вризнугъ. Навіть дощї ніколи не бризгне на цей великий пісок. Де-що. 2) Упасть (въ воду). Роститавишсь, бризнує в воду. Котл. Ен. II. 42. 3) Ударить. Бризнула невістку по зубам. 4) Бризнує му в живі очі. Сказавъ ему рзко правду, сказавъ дерзость. Фр. Пр. 126.

Вризнутися, нуся, нешся, гл. Одн. в. отъ бризнати. 1) Вризнугъ. 2) Броситься, упасть. Так і бризнулася Ієга губерна-торові в ноги. Кв.

Вризи! меж. 1) Выражаетъ брызганіє. 2) Трах! Я ударив коня, а він бризи об землю. НВолын. у.

Вризистий, а, в. Черный съ бѣлыми полосами. Вризиста корова. Вх. Лем. 394.

Врик! меж. выраж. лягавіє, толчекъ ногой. Ой чук-брик з рогом бик. Нп.

Врика, ки, ж. Фура. Приїздит на-пакована брика збіжем, мукою, солониною. Гн. II. 26. Золотій брики посправляють для тїй краківки-вїятївки. Чуб. V. 1085.

Врикайло, ла, м. Имѣющій привычку лягаться.

Вриканбѣ, нді, м. Лошадный прыжокъ. Шейк.

Врикання, ня, с. 1) Ляганіє. 2) Сопротивленіє, бархтаніє противъ кого.

Врика́ти(ся), ка́ю(ся), еш(ся), гл. 1) Лягаться. Знай, кобило, де брикати. Ном. І все кобилко позань, що оглобелна аж брикає. Котл. Ен. I. 28. Старій кобилі не брикатися, сивій бабі не цілуватися. Ном. Ж 8888. 2) Артачиться; капризничать, зазнаваться. Пархоле! в щасті не брикай: як білий нема, то й так нехай. Пост.

Врикливий, а, в. 1) Лягающій. 2) Своенравный, капризный. Ти, кажуть, діва не бриклива, але од старости сстрлива. Котл. Ен. V. 63. Ум. **Брикливенький**.

Врикливість, вості, ж. Своенравность.

Врикнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ брикати. 1) Лягнуть. Кобила брикнула ногою. 2) Упасть, кувирнутися.

Врикон (брико?), ж. Женскій праздникъ 29 юни. Чуб. III. 223.

Врийу, меж. = **Врик**. Встрѣчено въ соедин. съ словомъ стрикъ: *А кізочка стрик-у-брийу*. Рудч. Ск. I. 50.

Врийуя, нѣ, м. 1) Рѣзвая лошадь. 2) Шалутъ, рѣзвый мальчикъ. Левч. 178.

3) Своерравный человекъ. Ум. Брикунецъ, брикунчикъ.

Врийука, хн, ж. 1) Шалунья, рѣзвушка. Левч. 178. 2) Своерравная.

Врийучий, а, о = **Врикливий**. 1) *Кобила... брикуча*. Кс. 1882. X. 18. 2) *Се біа, а не діва! бач, яка брикуча*. О. 1861. XI. Кух. 20.

Врида, лн, ж. Глыба, большой кусокъ. Гв. I. 120. *Брила снгу, соли, льоду. 'О, се мабуть дуже сухо було, як гора; які брили повисвертав: тут ні ралою, ні бороною нічого не відіш*. Липов. у. Ум. **Бри́ла** бри́лочка.

Врилець, льця, бри́лик, ка, бри́личок, чеа, м. Ум. отъ бриль.

Врилі́в'є, в'я, с. соб. Крупные камни. Желех.

Ври́лка, ки, ж. Ум. отъ брила.

Врикля́тий, а, о. 1-ѣ комкахъ, крупнозернистый. Вх. Лем. 394.

Ври́лочка, ки, ж. Ум. отъ брила.

Ври́ль, лй, м. Шлипа. Чуб. VII. 413. *Старий сидів в сорочці білій на присні. Шевч. На голову бриль наложив*. Котл. Ев. I. 27. *Прбстий бриль*. Соломенная пляна, считая изъ гладкой, не зубчатой соломенной тесьмы. Чуб. VII. 413. Ум. **Бри́ли**, бри́личок, бри́лець.

Ври́дза, двж, бри́ндзя, даі, ж. 1) Солёный овечій сыръ. 2) Бри́ндзю біти. а) Дѣлать овечій сыръ (бри́ндзю). Вх. Зн. 4. б) Перебиваться ное-какъ со дзя на день. *Бий бри́ндзю в діраву діжу*. Ном. 12798.

Ври́ндзенті, джу, давш, гл. Дѣлать бри́ндзю. Вх. Зн. 4. См. Бри́ндза.

Ври́ндзя. См. Бри́ндза.

Ври́ндзяннє, ка, м. Лещенка съ бри́ндзою. Вх. Уч. 228.

Ври́ндзя́ка, ки, ж. Небольшая бербеница для храненія бри́ндзи. Шух I. 214, 206.

Ври́ндува́тися, ду́юся, ешся, гл. Наряжаться, одѣваться. „*Ой почекайте ино годинокъку малую, — нехай я ся в кралку сорочечку вбри́нду!*“—*Ой мала ж ти час-годинокъку ся бри́ндувати*. Гол. II. 143.

Ври́ндуша, ші, ж. Раст. *Scorus ver-*

pus. Желех *Росте дрібно густа бриндуша*. Шух. I. 215. См. Брендуша.

Ври́ндушкй, шок, ж. мн. Раст. *Scorus banatus*. Шух. I. 20.

Врині́ти и **бреві́ти**, ні́в, ниш, гл. 1) Звучать, звенѣть, дребезжать, издавать звукъ,—преимущественно о струнѣ и о подобныхъ струнному звукахъ. *Струна бринить. Пісня стихла, тільки одна луна й брєніла ще*. Мир. ХРВ. 6. *Полотно міцне, аж бринить*. Черк. у. *Аж губа бринить, та страшно казати. Губи так бриняють од холоду*. Ном. № 652. *Щоб чобітки не рипіли, щоб підківки не брєніли*. Грин. III. 170. *Так так грали музики і гуляли святі, аж шибби брєніли*. Гв. II. 69. 2) Жужжать. *Ярі пчілочки, не бринить рано*. Гол. III. 30. *Бо му комарь в ухо брєнить*. Чуб. V. 1087. 3) Журчать, струясь. *З криничовини вода бринить*. НВолын. у. *А в Перейму річки біжать, бігли ж вони, аж бриніли*. Чуб. III. 220. 4) Цвістѣть, красоваться. *Ой зацвіла макочка, зачала бриніти*. Чуб. V. 53. *Бриняють весди паняночки як королів цвіт*. О. 1862. X. 12. 5) Властѣть, переливаться. *Капками роса бринить та лиготить*. Св. Д. 295. 6) 1. и 2-в л.: бриніє, еш, гл. Дѣлаться, быть едва замѣтнымъ. *Орел під хмарою тільки бриніє. Сніг бриніє*. Мелкий, едва замѣтний свѣтъ моросить! Нѣжин. у. 7) В головѣ йому вже добре брєнить. У него уже поридочно шумитъ въ головѣ. МВ. (КС. 1902. X. 146).

Вринта́лик, ка, м. Ум. отъ бринталъ.

Вринта́ло, ла, с. = **Вретналь**. Желех.

Вринта́ль, лѣ, м. = **Вретналь**.

Вринчакъ, чка́, м. Звонокъ, бубенчикъ. Вх. Уг. 228.

Вринь меж. выражающее звукъ струны. *Бринь бандура та й замовкне*. К. Досв.

Вринькання, ня. с. 1) Звукъ струнаго инструмента. 2) Плохая игра на струнномъ инструментахъ.

Вринькати, каю, еш, гл. 1) Наигрывать на струнномъ инструментахъ. 2) Плохо играть, брєнчать. 3) Дергать за струну.

Вринька́ч, ча́, м. Звонкая монета. *Де бринькачі (гроші), там і слухачі*. Фр. Пр. 126. См. Побрязачъ.

Вринькнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бриняти. *Хоч одна струна по людськй на рідній бандурі бринькнула*. К (Хата. 2).

Вринькоті́ти, чу́, чеш, гл. = **Вринькати**.

Вриньчати, чу́, чіш, гл. Бренчать. *Бандура горлині бричкала.* Котл. Ев.

Вринявий, а, в. О срубленої пихті: перестоявшийся, начиний уже красіть. Шух. I. 88.

Врись, ся, м. Имя собаки. Колб. I. 65.
Врисько́, ка, м. Имя собаки. Вх. Лем. 394.

Врита, ти, ж. Полотнище. Шейк.

Врита́н, на́, м. Бульдог, порода больших собак. Левч. 151. О. 1861. XI. 133.

Врита́нський, а, в. Британський, англійський. Левич. Пов. 125. О. 1861. XI. 103.
Шевч. 606. *Сей лист найдений був в землі британський.* Драг. 168.

Врита́ва, ви, ж. Бритава. *Голый як бубон, а гострий як бритва.* Ном. № 1523.
Хто потопіє, той ся бритви хапає. Утопаючий хватається за соломинку. Чуб. I. 263.
Ум. Бри́вочна, бри́товна.

Врита́ль, ла́, м. У горшечниковъ; тигель, горшок для плавки олова. Канев. у.

Врита́ти, ваю, еш, гл. = **Врити** = **Голити**. Вх. Зв. 4.

Врита́чка, ки, ж. Ум. отъ **врита**.

Врита́ний, а, в. Бритвенный. Гол. II. 95.

Врити́, бри́ю, еш, гл. = **Голити**.

Врита́вка, ки, ж. Ум. отъ бритва.

Врита́вниця, ці, ж. Бритвенница.

Ври́ця, ці, ж. Раст. *Setaria glauca* Beauv. ЗЮЗО. I. 136. *Вриця в наших поминицях.* Ном. № 10136. *Тороз, тороз, сію горох, а вродиться бриця.* Нп.

Ври́ч, ча, м. 1) Бритава. Вх. Зв. 4. *Ще я тебе щербатим бричем виголю.* Будень ты еще меня знать, я тебе еще задамъ. Фр. Пр. 127.

Ври́чка, ки, ж. Бричка. Чуб. I. 106.
Грин. III. 653. *Ото бісової віри бричка, — ніяк не вилізу, така висока.* Грин. II. 57.

Ври́шкання, ня, с. Заносчивость, чванство.

Ври́шкати, каю, еш, гл. Заноситься, чваниться, важничать, фуфляриться. *Та ти не бришкай так! вилізирися Грицько.* Мир. Пов. II. 118. *Нікуди вже бришкати, усе пропив, що було.* Ао. *Тоді вже ніколи було гуляти та бришкати.* Федьк.

Ври́вка, бри́вонька, ки, ж. Ум. отъ брова.

Ври́д, брѣду, м. 1) Бродъ. *Не спитаєш броду, не лізь у воду.* Посл. 2) Ручей. *Розмисли води на чотирі броди.* Чуб. III. 142. Ум. Бри́док, бри́дочок. *Отам*

у мене за хатю тече бридочок. Лебед. у.

Ври́даний, а, в. Грязноватый. *Чи близький день, чи далекий, дорога брид-нява.* Вінок, 94.

Ври́док, дка́, м. 1) Ум. отъ брі́д. 2) — **күрчий.** Родъ вишивання.

Ври́дочок, чка, м. Ум. отъ брі́д.

Ври́х, (ха)́, м. = **Живіт.** Вх. Лем. 394.

Ври́ханий, а, в. = **Пузатий.** Вх. Лем. 394.

Ври́хач, ча́, м. = **Черевань.** Вх. Лем. 394.

Ври́ч, броча́, м. Раст. *Genista tinctoria*. Вх. Пч. I. 10.

Врова́, ві́, ж. 1) Бровь. *Не так очі, як ті брови, любі, милі до розмови.* Мет. 10. **Брови** на шкурбчю. Узенькія ровняє красивыя брови. 2) Мясистый наростъ надъ глазомъ тетерева. Шух. I. 238. 3) Кличка вола съ чорными бровами. КС. 1898. VII. 42. Ум. Брѣ́вка, брѣвонька, бри́вочка, бровені́, бровеня́тко, бровеня́точко. *Брѣвками моргає.* Г. Арт. (О. 1861. III. 109). *В мене чароньки — чорні брѣвоньки, в мене припада — сама молода.* Нп.

Врова́нь, на́, м. Имѣюцій большія брови.

Врова́р, ра́, м. = **Врова́рь.** Рудч. Чп. 245.

Врова́ря, рі́, ж. Ссора, драка, шумъ. *Щоб не було врова́рі, то я за чуба хлос-ців.* НВолын. у.

Врова́рний, а, в. Пивоварный.

Врова́рник, ка, м. 1) Пивоваръ. 2) Рабочій на пивоваренномъ заводѣ. *Бй винники, броварники! годі вам по запічках валяться, по броварнях пиво пити, по винницях горілок курити.* Мет. 414.

Врова́рниця, ці, брова́рня, ві́, ж. Пивоварня. *Міждо винниці, міждо броварниці пробігає.* Мет. 414. *Годі вам у винницях горілок курити, по броварнях пиво варити.* Лукаш. 37.

Врова́рство, ва, с. Пивоварство.

Врова́рський, а, в. Пивоварський.

Врова́рь, ра́, м. = **Врова́рниця.** *До броваря врова таскати.* Котл. Ев. IV. 10.

Врова́рюва́ти, рѣю, еш, гл. Пивоварничать.

Врова́тий, а, в. Имѣюцій большія брови. Морд. Пл. 124.

Вровені́, на́ти, бровеня́тко, ка, брѣвене́точко, ки, с. Ум. отъ брова.

Врова́ня, ни, ж. = **Врова** 1. *Писав два дні й дві години, поки списав дві бровини.* Грин. III. 243.

Врова́нці, ці, ж. Бровь, бровка. *І очі, і бровиці.* КС. 1884. VI. 357.

Бровище, ща, с. Ув. отъ брова. Лем. вид. I. 441.

Бровб, ка, м. Кличка собаки съ большими бровями. Kolb. I. 65. *Побачила, що ось лежав у бур'яні бровко муругий.* Котл. Ев. III. 38 *Отари стережуть бровки кулаці, гаякуці, злоці.* К. МВ. II. 119.

Бродісько, ка, м. = Врід I. Вх. Лем. 394.

Бродіти, джѹ, дш, гл. 1) Бродить. *Смутен, смутен наш отаман по табору бродить.* Чуб. V. 1052. *Да й зірочка по хмарочці як бродить, дак бродить.* Чуб. III. 179. 2) Идти въ водѣ. *Бродила по річці.* Мил. 21. *Оттак я вигадав: не бродячи, качку піймав.* Ном. № 1648. 3) Ловить рыбу бреднемъ. *З щастям по гриби ходитъ, з щастям в рибу бродить.* Ном. № 1670.

Броіти, брою, їш, гл. Куралесить, проказничать.

Броітися, їться, гл. Мерещиться. *Це тобі броіться.* Шейк.

Брідзав, дав, ж. Бронза. *І майстрові дали куватъ із бронзи кесаря.* Шевч. 608.

Брідзавий, а, в. Бронзовый. Шевч. 608.

Брѣя, ш, ж. Оружіе, броня. Стор. М. Пр. 4. *Хто тебе наділив конем і бронєю?* Стор. I. 75. *Вивели йому коня в броні.* Чуб. III. 296. *До броні Къ оружію!*

Брѣлива, ви, ж. Персикъ. Шух. I. 109.

Броснѣтий, а, в. О деревѣ: имѣющій много почекъ. *Броснаме дерево.* Черк. у.

Брост, ту, м. = Врость. *Обтичуть всіляким бростом.* Федьк.

Брѣстатися, таяся, ешя, гл. Пускать отпрыски, распускаться, выбрасывать почки. Шейк.

Брѣтина, ви, ж. Древесная почка.

Брѣстїтися, щѹся, стїшся, гл. = Врѣстїтися.

Брѣстѣк, тѣд, м. Отпрыскъ, отростокъ. К. (Желех.). Ум. **Брѣстѣчок**.

Брѣстур, ра, м. Родъ растенія. Вх. Лем. 394.

Брѣсть, ти, ж. 1) Почка на деревѣ, цвѣточная почка на деревѣ. *До тебе вірну, як абереш у брѣсть-листок діброва.* Млак. 58. *На тій яблонці, що в ярку, та й брѣсть є.* Полт. *Пожену на брѣсть пасти воли. Як було походять по брѣсті воли, то токі гарні.* Черк. у. 2) Зелень на деревѣ, вѣтви. *Мостила мости з зеленої брѣсти.* Чуб. V. 509.

Брѣста, тя, с. Соб. отъ брѣсть. Желех. **Брѣчник**, ка, м. Раст. *Gallium mollugo.* Лв. 98.

Брѣжй, ків, м. Названіе пороговъ на Днѣстрѣ и Бугѣ.

Брувіна, ни, ж. Шептала. Ум. **Брувінна**.

Брувіначий, а, в. Изъ шепталы.

Бруд, ду, м. 1) Грязь, нечистота. *Як би знала, мій миленький, що я твоя буду, випала би-и сороченьку з чорного бруду.* Чуб. V. 332. 2) Околоплодная жидкость у роженницы, вытекающая передъ появленіемъ младенца. *Попереду бруд одійде, тоді дитина родиться.* Черк. у. У Мил. 21: *послѣ родового очищеніе.* 3) Гной изъ нарыва, раны. *Оце палець як обривало, так скільки з його бруду попийшло.* Черниг. 4) Поросль волосъ у брѣвшагося челоуѣка. *Який у тебе бруд великий поріс.* Полт. г.

Брудіти, джу, дш, гл. Грязнить, начкати; загрязнять. *Не брудь криниці, бо схочеш водиці.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Брудий, а, в. Грязный. *Дай, братіку, мені хусточку: вона брудна, я піді, та виперу тобі.* Рудч. Ск. I. 121. Ум. **Бруднѣний**.

Брудіти, їю, еш, гл. Грязниться, становиться грязнымъ.

Брудно, нар. Грязно. Ум. **Бруднѣнько**.

Брузумент, ту, м. Позументъ. О. 1862. VIII. 19 *Одяг червоний жупан з аильотами, що пошививані брузументами.* Стор. I. 219.

Брук, ку, м. = Вурок. Желех.

Брукѣ, каю, еш, гл. Ворковать. Шейк. *Голубка... брукає.* Pauli. II. 115.

Брукѣ, ви, ж. Раст. Брукѣя, Brassica oleracea. Вх. Пч. II. 29. Шух. I. 142. *Ідять бруку, а лушпайки кидають.* Чуб. II. 250. Ум. **Брукіна**, **брувничка**.

Брукѹ! меж. выражающее воркованіе голубя. *Глянь, як голубка в парі брукає: бруку-бруку, бруку-бруку, бруку-ку!* Pauli. II. 115.

Брукувати, кѹю, еш, гл. Мостить камнемъ (улицу). Желех.

Брунат, ту, м. Смуглый, темный, каштановый цвѣтъ.

Брунатний, а, в. Смуглый, темный.

Брундішка, ки, ж. Раст. *Bulbocodium ruthenicum.* Анн. 72.

Вруядѣ, ка, м. Веревка отъ кормы судна на берегъ къ коду. Азовск. море. (Стрижевск.).

Врунѣлька, ки, ж. *Brunella vulgaris* Benth. ЗЮЗО. I. 115.

Врунѣт, та, м. Брюветъ. Два дончики и молоді и да обидва брунети. Чуб. V. 922.

Врунечка, ки, ж. Ум. отъ бруньна.

Врунитися, нюса, нишся, гл. Пускати почки. *Дерево брунитися*. Кролев. у.

Вруніти, ню, ниш, гл.—**Вруніти 2.**—**Врунчати.** Пчола брунит, хрущи брунят. Вх. Уг. 228.

Врунчати, чу, чіш, гл.—**Двнчати.** Пчола брунчить. Вх. Лем. 391.

Врунь меж.—**Врунь.** Зачепив бруньку за пакілець та брунь, бруно, смикай. Мжк. 109.

Врунька, ки, ж. 1) Древесная почка (лиственная). Мжк. 176. *На весні береза бруньки наганяє*. Чуб. I. 130. *Погнати візці на бруньки*. Вигнать овецъ пастиись въ лѣсъ, когда еще нѣтъ листьевъ на деревьяхъ. Харьк. г. 2) Смычекъ у шерстобита для бития шерсти. Мжк. 176. *Знайшов шапудала, ходє той з своєю брунькою*. Мжк. 109. Ум. *Брунька*.

Врунькати, каю, еш, гл.—**Врунькати 3.** *Шапудал давай брунькати*. Мжк. 109.

Врунькувати, кю, еш, гл. Съѣдать древесныя почки. *Віаці у лісі брунькують, як трави нема*. Харьк. г.

Врус, са, м. 1) Кусокъ, отрѣзокъ въ формѣ параллелепипеда. *Брус мила*. 2) Оселокъ, брусокъ. Шух. I. 169. 3) Четырехугольное бревно. МЖЕ. III. 29. Ум. *Брусби, бруин*. Ув. *Бруище, брусьяна*.

Врусіня, сини, ж. м. Вода изъ подъ точильнаго камня. Угор.

Врусіти, шу, сиш, гл. Точить камень. Угор.

Врусіще, ща, м. Ув. отъ брус.

Вруселина, ни, ж. Раст. *Eupomus eugoraeus* L. ЗЮЗО I. 123. См. *Бруселина*.

Врусєвіна, ни, ж. Раст. *Persica vulgaris*. Шейк. Ум. *Брусєвінина*.

Врусла, ли, ж. Родъ длинной кофты безъ рукавовъ. Борз. у. См. *Брусля*.

Вруслєвіна, бруслєвіна, ни, ж. Раст. *Eupomus verrucosus* Scop. ЗЮЗО. I. 123.

Вруслик, ка, м. Родъ жилета. Гол. Од 75, 76.

Вруслина, ни, ж. 1) Раст. а) *Eupomus eugoraeus*. Вх. Пч. II. 31. б) *Eupomus verrucosus*. Анн. 142. *Сам було ви-*

ріже нам удмица довгі та гмучкі із бруслини. Морд. Оп. 31. См. *Бруселина*. 2) Вода изъ подъ точила. См. *Бруслини*. 3) Окалина, шлакъ.

Вруслиниий, а, е. Относящійся къ бруслинѣ.

Врусли, лі, ж. Короткій тулунчикъ безъ рукавовъ. Вх. Зн. 4. См. *Брусла*.

Врусіина, ни, ж.—**Вруслєніна.** Вас. 161.

Врусіиця, ці, ж. Раст. *Vaccinium vitis Idaea* L. ЗЮЗО. I. 140.

Врусєваний, а, е. 1) О деревѣ: обтєсанный на четыре грани. Шух. I. 88. 2) Сдѣланный изъ четырехгранныхъ бревенъ. *Врусєвана хата*. Шух. I. 89.

Врусоє, єка, м. 1) Ум. отъ брус. Въ 1 и 2 знач. употребляется чаще, чѣмъ брус. *Мила брусок*. Чуб. V. 667. *Достав Панає сокиру та брусок*. Гліб. 2) Часть полудрабна: каждая изъ двухъ горизонтальныхъ жердей, соединенныхъ щаблами. Рудч. Чп. 250.

Врусоє, ся, с. Соб. отъ брус.

Врусоєвати, сю, еш, гл. Бѣтъ что либо не жидкое. *Сідайте, дружечки, мої голубочки, та без сорома брусоєайте, а ти, старосто, їм батуй!* Кв. 2) «Размягчать и разминать кожу при посредствѣ бруса изъ точильнаго камня» (у кожевниковъ). Вас. 157.

Врусєка, ки, м. Ув. отъ брус.

Врусєчка, ча, с. Соб. увел. отъ брусоєа.

Врухєтий, а, е. Брюхатый.

Врухо, ха, с. Брюхо. *Бодай тобі, мучо, розсієло брухо*. Чуб. III. 247.

Вруховєчина, ни, ж. Время гетманства Брюховецкаго. К. Хмельн. 6.

Врушлик, ка, м.—**Врусла и Врусля** Вх. Лем. 394. Ум. *Брушлячи*.

Врушти, на, м. 1)—**Вуршти.** 2) мн. Желѣзные обручи на колесахъ возахъ спиць, чтобы не раскололась колодка. У мастеровъ они употребляютъ, когда спицы забиваютъ въ колодку. Канев. у.

Вруї, бруї, ж. 1) Быстрое теченіе въ рѣкѣ. *Вийтає човном на річку, саме на бруї*. Кременч. у. 2) Сквоззьякъ. *Воли заслабли, бо їх поставили в теплій кошарі саме на бруї*. Кременч. у.

Врьохати(ся), хлю(ся), еш(ся), гл. 1) Шлепаться, ударять объ воду. 2) Плоскаться въ водѣ. *Пірнає, брьохается, хлюпается*. Левиц. I. 63. 3) Идти по водѣ или по жидкой грязи. *Тан і брьохая по*

одн. Харьк. у. *Плив... брѣхатися осокою та очеретами.* Снм. 199.

Брѣхнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ брѣхати. 1) Упастъ, шлепнуться. Так і брѣхнує у воду. Черк. у. *Об землю брѣхнує, засовав ногами і пропав.* Ез. V. 17. 2) Швырнуть, бросить, ударить обо что. Брѣхнує оберемок об землю. Снм. 200.

Брѣжчати, чѣ, чѣш, гл. = Врѣзати.

Врѣж, жу, м. = Врѣзкіт.

Врѣзало, ла, с. 1) Побрыкушка, погремущка. Левич. Пов. 156. 2) = **Било** 19 *Ударичини (при церкви—сторожѣ) в брѣзало.* Мир. Пов. I. 162. 3) Тотъ, кто брякаетъ, бряцаєть, бренчить.

Врѣзальце, ця, с. = Врѣзало 1 *Скрізь будуть брѣзальця дзінки.* Котл. Ев. V. 19.

Врѣзання, ня, с. Бряцаніє. Левич. Пов. 156.

Врѣзати, каю, аш, гл. Бряцать, звенѣть, звякати. *Кайдани брѣзають.* Шевч. *А Ігнашко до дівчини підківками брѣзка.* Нп.

Врѣзач, ча, м. Звонкая монета.

Врѣзкіти, кят, ж. м. Бренчалки, погремущки. Встрѣчено только въ фальсифицированной думѣ о походѣ князя-язычника въ христіанскую землю. *У дудки грали і в брѣзкіти брѣжчали.* ЗОЮ! I. 178.

Врѣзкілка, ки, ж. = Врѣзальце. Желех.

Врѣзкіт, коту, м. Звукъ отъ металлическихъ вещей, звонъ, бряцаніє, бренчаніє. *Наробив брѣзкоту, а він і прокинувся.* НВолын. у.

Врѣзкітка, ки, ж. = Врѣзальце. Ум. Брѣзкіточка.

Врѣзкотало, ла, с. = Врѣзало. Желех.

Врѣзкотіння, ня, с. = Врѣзкіт. Желех.

Врѣзкотіти, чу, тиш, гл. = Врѣзчати. Ком. II. 53. *А він собі як став грошима брѣзкотіти. Я брѣзкотів кайданами важкими.* К. XII. 51.

Врѣзкотія, ні ж. Бряцаніє, звонъ.

Врѣзкѣн, ва, м. = Врѣзало 2. *К ошляолу кармазині!—загулка громада...—Вони тільки сміють брѣжчати шаблями, а тоді де були ці брѣзкуні, як безбожний Радивил загуркотав із гармат?* К. Чр. 68.

Врѣзкѣтка, ки, ж. = Врѣзало? Въ пѣснѣ ум. брѣзкіточка является собствен-

но выѣсто слова *нагасачка.* *Тріцатиме руса коса в мене під ногою, брѣзчатиме брѣзкуточка услід за тобою.* Чуб. III. 112.

Врѣзчѣн, а, в. Бряцающій, звенящій. Левич. Пов. 310.

Врѣзнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ брѣзати. 1) Завенѣть, звякнути. *Врѣзнули ключі од комори ідучи.* Нп. *Здорова була, дівчиночко!—як на струні брѣзнуло обік мене.* МВ. (О. 1862. III. 54). *Врѣзнув гаманом на стіл.* Г. Барв. 211. *Ось і у всі дзвони брѣзнули.* Г. Барв. 158. 2) Упастъ, ударяясь о землю. *Горщик як брѣзне об під.* Г. Барв. 225. *Мати як брѣзилась як хрейдя біла, так і брѣзнула об землю.* Г. Барв. 402—403. *На яку коняку не покладе руку, вона з усіх чотирьох і брѣзне.* Мнж. 22. 3) Ударить. *Брѣзнула невістку по зубам.* НВолын. у.

Врѣзок, ака, м. Употребл. въ выраж.: *на брѣзкѣ—вотъ-вотъ, сейчасъ.* Мнж. 168.

Врѣзчати, чѣ, чѣш, гл. Бряцать, звенѣть. Чуб. III. 35, 112. *Козак, мамцю, гуляє, брѣзчатъ в його гроші.* Нп. *Коли б у шинкарки, то б брѣзчали чарки.* Чуб. V. 831. *Сам до мене босий чеши, щоб підківки не брѣзчали.* Мет. 27.

Врѣзь! межъ. выраж. звукъ металла или стекла. *Перстень брѣзь!* Чуб. II. 94. *Стук, брѣзь в віконечко: вийди, вийди, коханочко!* Чуб. V. 207.

Врѣз(ну)ти, ну, неш, гл. Разбѣхать. **Врѣжа, ми, ж. = Врѣжа.** *Вийшло (військо), брѣми облягло та й взялось воювати,* Чуб. 162.

Врѣжчати, кчѣ, чѣш, гл. = Врѣзчати. Вх. Лем. 394.

Врѣзка, ки, ж. Пряжка. Вх. Лем. 481.

Вѣба, би, ж. Дѣтск. 1) Зерно гороху, бобовъ (размякшее). О. 1861. VІІІ. 8. 2) Ягода. О. 1862. ІХ. 118. 3) = **Бублик.** О. 1861. VІІІ. 8. *Бийте ката в зуби, щоб не просив буби.* Мнл. 44. 4) Рана, нарывъ, слѣды удара. Вх. Зн. 4. *Не йди туди, бубу зробили.* Шейк. *Чи собою в пень, чи собою в дуба, а все собі буба.* Ном. № 8023. *Бубу зробити.* Ударить, причинить боль. Фр. Пр. 12.7

Вубарчѣк, ка, м. = Вайстрѣк. Желех.

Вубарѣ, ра, м. = Вубарчук. Желех.

Вубачка, ки, ж. Нарывъ. Вх. Зн. 4. См. Буба 4.

Вублѣйница, ці, бублѣшница, ці, ж. Пекущая бублики и торгующая ими. Котл. Ев. VІ. 14. *Піднялись на місто йти*

бублейниці, паликишниці. Кв. Була у нас на селі бублейниця. МВ. II. 195.

Бублик, ка, м. Бублик, баранок. Чуб. VII. 445. Чудний як бублик: кругом обіси, а в середині нема нічого. Ном. № 7827. Ум. Бубличок.

Бублик, кова, ве. = Вублишний. Драг. 173.

Бублиця, ці, ж. Родъ рыбы, *Leuciscus tutilis* L. Шейк.

Бубличок, чка, м. Ум. отъ бублика.

Вублишний, а, в. Бубличвый, бараночный. Рудч. Ск. I. 188.

Вублишниця, ці, ж. = Вублейниця.

Вубліл, ліл, бублик, ка, м. Пекущий в торгующій бубликами.

Вублійниця, ці, ж. = Вублейниця.

Вубляки, хів, м. Свіжяніе плоды картофеля. НВолын. у.

Вубна, ни, ж. = Гуля. Черном.

Вубнарити, рю, рш, гл. = Вубняти 1. Цей бубнар (на весіллі) гарно бубнарить. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вубнар, рі, м. Музикант на бубні. См. Бубнарити. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вубник, ка, м. Ум. отъ бубон.

Вубнило, ла, с. Барабанъ (шутливо)? Одкрив барабан і намазала у середині кістом. Уже у труби заграли салдатам іти в похід. Салдат і каже: „Прощай, бабушка! не погнівайся, що я тобі мички перелю”. — Не погнівайся, — каже баба, що я тобі бубнило набила. Грин. II. 200.

Вубняти, нію, ніш, гл. 1) О бубні: издавати звук; играти на бубні. Бубни бубнять. Рудч. Ск. II. 5. Бубон бубнить, скрипка грає. Ком. П. № 529. 2) Разглашать, разносить. Грицько гору їде, шумить, бубнить, худи їде, що в великім щастю. Pauli., II, 104.

Вубніл, ніл, м. 1) Играющій на бубні. 2) Безъ умолку богатающій.

Вубняти, нію, єш, гл. Разбухати, взбухати. Вубніе пашия, як на дворі мокро. НВолын. у.

Вубнувати, нію, єш, гл. = Вубняти. Угор.

Вубнявий, а, в. Разбухнувший.

Вубнявити, нію, єш, гл. Бухнуть, разбухати.

Вуббник, ка, м. Раст. *Rhinanthus major* Ehrh. ЗЮЗО. I. 134.

Вубон, бжа, м. Вубень. Чуб. III. 268; VII. 450. Слапні бубни за горами, а

зблизка шкураяні. Ном. № 2623. Голый як бубон. Ном. № 1523. Що дня бо-жого діточки їй як бубон збити. МВ. I. 45. 2) Родъ барана. Гей бігнє в бубни, довший, на лвалт. К. ПС. 15. Ум. Бубник. Качається, як бубник голеньке. Ном. № 9234.

Бубона, ні, ж. Названіе сковороды въ загадкѣ: Прийшла кума до куми: дай, кумо, бубоні—спекти собі ляпуні. ХС. III. 62.

Бубонѣць, нцѣ, м. Бубенчикъ. Вкотив у двір сивими кінми, побрязкуючи... бубонцями. МВ. (О. 1862. III. 67). Ум. Бубончин. Чуб. II. 348.

Бубоніти, нію, ніш, гл. Говорить невнятно, бормотать; лепетать. Тихо бубоніє святу молитву. Левин. I. 127. Дітвора бубоніти, регочеться. МВ. I. 9.

Бубончик, ка, м. Ум. отъ бубонѣць.

Буботати, бочу, чеш, гл. Ворчать. Медвідь бубоче. Вх. За. 34.

Вубісі, гл. Дѣст.: лапати, унасть

Вубухі меж. = Вебех! Преимущ. дѣтское. О. 1861. VIII. 8. Коли ж зміюка бубух! аж земля затряслась. ЗОЮР. II. 30.

Вубукути, ну, веш, гл. = Вебехнути.

Вувалоць, лця, м. Бывалый, опытный человекъ. Вувати у вувальцях. Многo испытати, извѣдати, видати виды. Ном. № 5775. Батькові доставалося на своєму віку бувати у вувальцях. Стор. II. 131.

Вувалий, а, в. Бывалый. опытный. Чуб. I. 236. Не питай старого, а питай бувалого. Ном. № 5784.

Вуваличі, чів, м. мн. Фантастическая мѣстность, въ которой случаются съ человекомъ различные приключенія, испытанія. Фр. Пр. 128. Бував він у Вуваличах. Ном. № 5775.

Вувало, ла, с. Въ сказкѣ то же, что и жуло. Мнж. 176. У мене єсть бувало... Яке бувало? питають.—Жлукто,—хитає же ви не знаєте? Грин. I. 284.

Вувальщина, ни, ж. Былое, бывш. Бо се не казка, а билиця, або вувальщина сказати. Шевч. Моє діло—бувальщина, задувати. Г. Барв. 19.

Вуван, нѣ, м. = Вован. НВолын. у.

Вуванѣць, нцѣ, м. Болванъ для растаивавія шапокъ. Лебед, у.

Вувіти, нію, єш, гл. = Вованіти. Темно, нічого не видно, тільки збоку садочок і лісєць вуваніють. Сим. 224.

Вувати, вѣю, єш, гл. Бывать. Ой бу-

оав я в тім садку. Чуб. Ш. 49. Бувало, із Мартином у дурня грають. Бував і на коні, і під конём. Всего переиспыталъ. Г. Арг. (О. 1861. Ш. 100). Бувай, бувайте здорові. Будь, будьте здоровы, прощай, прощайте. Бувайте здорові, мої чорноброві! Бува, буває. 1) Бываетъ, случается. Як вода, бува, греблю порвавши, біжить в дугу. 2) Чего доброго. Чи ти, бува, не здурів? 3) Въ случаѣ. Як, бува, считаютъ про мене, скажи, що жив і здоров. Аю. 18. Бугаєць, йдѣ, м. Ум. отъ бугай.

Бугай, ёва, ве. Принадлежащій племенному быку.—ве молоко. См. Молоко.

Бугай, гай, м. 1) Племенной быкъ. Вас. 197. 2) Пт. вып. *Ardea stellaris*. Вх. Пч. II. 8. А бугай бугу! гме чайку в дугу. Макс. Бугай гуде в болоті. Греб. 400. Какне крижня або прогуде бугай. О. 1862. VШ. 16. 3) Волчокъ (игрушка). Шейк. 4) Сильный и здоровый человекъ. 5) Название одного изъ ударовъ палкой въ игрѣ: вл. Ив. 22. 6)—скажений. Родъ дѣтской игры. Ив. 47. 7) мн. Родъ фасол. МУЕ. I. 98. Ум. Бугаєць, Вас. 197, ХС. Ш. 62, бугайок. Ном. № 7283, бугайчм. Ув. Бугайна.

Бугайкуватий, а, е. 1) О волѣ: похожий на вышнему виду на племенной быка. Бугайкуватий вл. Мнж. 192. 2) О человекѣ: развратный, ловеласъ. Та це бугайкуватий панич. Лубен. у.

Бугайок, йка, бугайчик, ка, м. Ум. отъ бугай.

Бугало, ла, с. ? Встрѣчено въ любовномъ заклинаніи. Не лети ж ти, огненный бугало, ліса палить, землі сушить, а трави в'ялиять! Полети ж ти, огненный бугало, до козака у двір..., учетися ти йому за серце..., щоб він мене не запив, то заів, із иними не загуля, усе мене на помислях мав. Чуб. I. 92, 93.

Бугаш, ша, м. Запустѣлый лѣсъ. Галич. Желех.

Бугаювати, гаюю, еш, гл. Вести себя какъ племенной быкъ (о не исполѣт осконяенномъ быкѣ). Це бичок нутряк,—бач, з одним, а друге в отрунку, буває й у пазві, то як не вирізати оте друге, то й бугаюватиме й у роботу не годитиметься. Волч. у.

Бугаїка, ки, м. Ув. отъ бугай.

Бугаичий, а, е. Свойственный, принадлежащій племенному быку.

Бугилѣ, ді, ж. Раст. *Anthriscus syl-*

vestris. Анн. 39. Вирізає ту бугилу і зробив з неї дудку. Рудч. Ск. I. 157.

Буглѣв, ва, м. Раст. *Conium maculatum*. ЗЮЗО. I. 119. Вх. Пч. II. 30.

Бугор, грѣ, м. Бугоръ. Тепер там порівняно, а перш бугри були. Драг. 85. Ум. Бугброн. Мир. Пов. II. 45.

Бугу! меж. выражающ. крикъ выпн. I бугай: бугу! гме з лози дугу. Лукаш. 85.

Вуга, гѣ, м.—Бугай I. Вх. Пч. II. 5.

Вуде, ди, ж. 1) Будка, шалашъ. Чуб. Ш. 377. Из запаски напну буду. Ни 2) Верхъ фургона. 3) Поташный заводъ. Ум. Будна, будочка.

Вудак, ка, м. Раст. *Centaurea scabiosa*. Вх. Пч. I. 9.

Вудара, ри, ж. Фургонъ, крытая повозка. Тепер несеться як крилами в бударі й два вози за ним. Мкр. Г. 55.

Вударажити, жу, жиш, гл. Сваражать (судна). Встрѣчено только въ фальсифицированной думѣ: Швидче човни рударажитъ та у християнську землю одпливать. ЗЮЮР. I. 178.

Вудень, дня, м. Будень, рабочий день.мені не вілен сѣт ні в буддери, ні в свято. Чуб. V. 628. Про буддень. Для будня, въ будень. Ця спідниця вже нехай про буддень буде. Харьк. г. Вона тій сержки про буддень зносила. Чуб. Ш. 131.

Вуде, нар. Довольно, достаточно. Буде з мене, поки живу, і мертвого слова. Шевч.

Вуденний, а, е. Будничный. Мир. ХРВ. 25. У буденний день неш, гуляєш. Чуб. V. 525. Шанка одна буденка, друга празничкова. Кв.

Вудженіна, ни, будженийця, ці, ж.—Вужанина I. Вх. Зн. 4. Шух. I. 37.

Вудз, дза, м. Высушенный творогъ. Шух. I. 214.

Вудзинѣ, ні, ж.—Вузина. Уман. у.

Вудзьобѣ, дзьба, м. Кусокъ, ломтикъ. Угор.

Вудзя, ві, ж. Мяс. Вх. Лем. 395.

Вудимір, ра, м. Будящій міръ. Встрѣчено лишь въ загадкѣ, гдѣ обозначаетъ пѣтуха. Ном., заг. № 125.

Вудинковий, а, е. Относящійся къ строенію, зданію. Вапна будинкова. К. ПС. 40.

Вудінок, неу, м. Зданіе, строеніе, домъ. Мет. 527. Котл. Ен. I. 30. В горді вистроений великий будинок. Котл. НП. 395. А в його будинок був самий

чиство скляний, увесь із кришталю.
ЗОЮР. II. 33. Ум. Будіночок.

Вудіти, джѹ, диш, гл. 1) Будить, пробуждать. *Не буди дитини, дитиночка буде спати.* Макс. 2) Бороновать передь поствомъ вспаханную плугомъ землю. Вас. 196. 3) Контитъ. Вх. Зв. 4.

Вудітися, джѹся, дишся, гл. Пробуждаться, просыпаться. *Ой ти же я та й напився, нішов спати, не будишся.* Ни.

Вудіще, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ поташный заводъ. Желех.

I. Вудівя, лі, ж. Строеіне, постройка, зданіе. *Шкодѣ йому об хату обіратись: не видержитъ, впаде його будівля.* К. Іов. 18.

II. Вудівя, ля, с. Строеіне, постройка. Любо оком глянуть на сю церкву! Здалека здається, що вона на воздусі стоїть—так вище хатів, і будівля якесь легесеньке. Св. Л. 25.

Вудівійк, ка, м. = Вудівничий.

Вудівніцтво, ва, с. Строеітельство, архитектура.

Вудівничий, чого, м. Строеітель, архитекторъ. К. МБ. XII. 268. *Китрий син казав, жеби були з дуба будинки, то був будівничий.* Гв. II. 149. *Занебали будівничі простий камінь у будівлі.* К. Ісак. 270.

Вудка, ки, ж. 1) Ум. отъ буда. 2) Кладовая. Екатеринос. у. *Як закинем удку в чужу будку, то дивись—коли не кожух, так свиту так і витягнем.* Чуб. II. 678. 3) Навѣс на столбахъ надъ гончарнымъ горномъ, досчатая крыша котораго раскрывается во время топки въ горнѣ. Вас. 180. 4) Простой экипажъ съ верхомъ. *Ой ідутъ вози на перевози, а попередъ будка.* Мет. 55. *Богиня сіла в просту будку, на передку сіз Кукидон; кобила їз везе кривая...* Котл. Ев. V. 34. 5) Костный остовъ спины птицы. Лохв. у.

Вудний, а, е. = Вуденний. Будного дня нема коли йти по горіхи. Каменец. у.

Вудник, ка, м. Работникъ на поташномъ заводѣ. Ум. Будничок.

Вудників, кова, ве. Принадлежащій работнику на поташномъ заводѣ.

Вудничені, нѣти, с. Дитя работника на поташномъ заводѣ.

Вудничка, ки, ж. Жена работника на поташномъ заводѣ.

Вудніти, нїѹ, нїш, гл. = Дудніти. Бу-

дуть вози будніти, підківочки звєніти. Гол. Служав—хтось будніть. А то злодій їшли. Чуб. II. 634. (Не ошибка ли въ. дудніти?)

Вудба, ви, ж. Строеіне, зданіе. *Тільки став доїздити до тієї будови, де живуть сестри, знов линув дощ.* Стор. I. 72. *Армаркові будови.* О. 1861. IX. 180.

Вудбач, ці, м. = Вудівник. *Е, він тут на всю губерню будовця, такого тут і нема, як він.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Вудочка, ки, ж. Ум. отъ буда.

Вудра, ри, ж. Раст. *Glechoma hederacea* L. ЗЮЗО. I. 124. См. Росхідини.

Вудування, ня, с. 1) Построеіне, созиданіе, сооруженіе. 2) Постройка, постройка, строеіне. *Ож, не видко ж того села, тільки будування.* Грин. III. 209. Ум. Будуваннячко.

Вудувійк, ка, м. и пр. = Будівник и пр.

Вудувати, дѹю, еш, гл. 1) Строеіть, сооружать, созидать. *Дерево везено, церков будовано.* Чуб. III. 131. *Для кого ж ти, мила, сей двір будувала?* Чуб. V. 167. *Зюда їм будове, а незюди руйнує.* Ном. № 3280. *Грунѹ будувати.* Дѣлять гробъ. 2) Основывать. *Розмовляють, розказують: як Сїч будували...* Шевч. 125.

Вудуватися, дѹюся, ешся, гл. Строеітись, сооружаться, созидаться.

Вудучніа, ни, ж. Градушее, будучность. Левич. Нов. 13.

Вудущий, а, -ѹ. Будущій. *Скарай мене, Боже, в сей вік і в будущий.* Лебед. у.

Вудущина, ни, ж. = Вудучина. К. Кр. 17. К. XII. 9. *Думає..., лякаючись сама своєї будучини.* Г. Барв. 166.

Вудчаний, а, -ѹ. Принадлежащій будці. *Дивлюсь—будчані двері одчинені.* Екатеринос. у.

Вудчик, ка, м. Строеітель желѣзнодорожный, живущій по ливні въ будкѣ. *Мені будчик дав дорогу, бо пронуст був незатертий, знятий,—я і зїзав на дороцѹ, а тут машина біжить.* Александров. у. (Залюбовск.).

Вудчїна, ни, ж. = Вудка 2—4. *Пїшли в будчину, подивились у засічку, аж там пляшка, що вкрадено.* Новомоск. у.

Вудькѹ, ка, м. Тотъ, который обѣщаєтъ, говоря: *буде или буду?* *Поки хав лько нахвалиться, будько набудеться.* Ном. № 5680. См. Набуватися 3.

Вудь-лі См. буті.

Вудѣк, ка, м. 1) Раст. Чертополохъ,

волчець. Вас. 199. *Не веди м'я в будяки, бо я поклоюся.* Чуб. V. 122. 2)—жовтоцвітний. а) *Senecio vernalis* Waldsh et. Kit. ЗЮЗО. I. 168. б) *Verbascum lychnitis* L. ЗЮЗО. I. 166. Ум. Будячок. Чуб. V. 1035, будяченько. *На городі будяк родить... Роди, роди, будяченьку.* Грин. III. 688. Ув. Будячище.

Будячина, ну, ж.—**Будак.**
Будячище, ща, м. Ув. отъ будяк.
Будячок, чка, м. Ум. отъ будяк.
Будячка, чя с. Соб. отъ будяк.
Буен, йна, не. Краткая форма отъ буйний. *Ой єв вітер, буен новіває.* Грин. III. 243.

Бужанина, ни, ж. 1) Копченок свиное мясо. 2) Особымъ образомъ приготовленный и изжаренный свиной окорок. Маркев. 150. Ум. Бужанинка.

Буждерев, (ну), м. Раст. *Tamarix germanica*. Лв. 102.

Буждигарня, ні, ж. Старая, разваливающаяся хата. Шух. I. 112.

Бужениця, ці, ж.—**Вужанина** 1. Шух. I. 141, 106.

Вужина, ни, ж.—**Вужанина.**
Вуз, ау, м. Раст. *Siringa vulgaris*, сирень. *Посинів як вуз.* Ном. № 131453. Ум. Бузюм.

Вуза, ві, ж. 1) Татарскій напитокъ изъ проса. 2) Нечистота въ немътой овечьей шерсти. *У вовні бузи багато.* Лебед. у. 3) Осадокъ въ жидкостяхъ.

Вуздерено, ва, с.—**Вуз.** Полт.

Вуздигарня, ні, ж.—**Вуцегарня.**

Вузина, ні, ж. Раст. а) Бузина. *Sambucus nigra* L. Вх. Пч. I. 12. ЗЮЗО. I. 135. *На в-городі бузина корениста.* Чуб. V. 9. б)—*яліва. Sambucus ebulus* L. ЗЮЗО. I. 135. в)—*червона. Sambucus racemosa* L. ЗЮЗО. I. 135. Ум. Бузіянка.

Вузиння, ни, ж. Одинъ стебель бузины. Ум. Бузиничка. *Виросла бузиничка, та така гарна, проревька.* Миж. 58.

Вузинка, ки, ж. Ум. отъ бузина.
Вузиняк, ка, м. Кисель изъ бузиновыхъ ягодъ. Лебед. у. Ум. Бузинничок.

Вузинівий, а, е. Бузинный. *Бузинівий кисіль.* Чуб. VII. 442. *Житиїв соломати бузинином молоком заливати.* АД. П. 38.

Вузівок, вка, м. Годовалый теленокъ. Вас. 197.

Вузів'я, в'яти, с.—**Вузівок.** *Побігли з двору вузів'ята.* Павлогр. у.

Вузімок, мка, м.—**Вузівок.** Левиц. I. 185.

Вузьковий, а, е. Сиреневый. *Кейточка бузькова.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Вузалъ, ка, м. Родъ подковы, подвизываемой на подкову, чтобы не скользить на льду. Поп. 95.

Вузий, а, е. Сорный, съ соромъ. *Бузе зерно.* Лубен. у. **Бузіа сіля.** Мутная соль, собираемая на мелкой водѣ.

Вузий, ка, м. Бузиновая заросль. *В бузинку чорт живе.* Ном. № 316. Ум. Бузиничок.

Вузиничий, а, е. Относящийся къ бузини. *Добри-вечір тобі, царю бузиничий (у бузини сидить би то царь).* Чуб. I. 95.

Вузинічок, чка, м. Ум. отъ бузини.

Вузівча, ки, ж. Потасовка? *У нас тут за це бунт: не кладуть подати, а вони правлять, то така бузовка—до бои доходить.* ЕЗ. V. 12.

Бузов'я, йти, с.—**Вузув'я.** Ум. Бузов'ятно.

Бузюк, зку, м. Ум. отъ буз. Во многихъ мѣстностяхъ употребляется нѣсто буз. *Воркувала юрлиця у садку, у куточку тихенькому на бузку.* Глб. Ум. Бузючок.

Вузувати, з'у, вш, м. 1) Наказывать, бить. Желех. 2) Журить, бранить, дѣлать, выговоръ. Желех.

Вузув'ір, ра, м.—**Везув'ір.**

Вузув'іріс, рова, не.—**Везув'іріс.** *Як то ми одно думали про бідних дівчаток та про вузув'іріс москалів.* Кв. (О. 1861. VII. 6).

Вузув'ірка, ки, ж.—**Везув'ірка.** *У, як би я піймала отту вузув'ірку, я б їй юлову одтала, щоб не кидала матері.* Кв.

Вузув'ірний, а, е.—**Везув'ірний.** *Чи ж воно таки подобенство старій людині та доплати у нѣст скоромне?* Сказано, *бузув'ірні люде.* Харьк. у.

Вузув'я, йти, с.—**Вузівок.** Ум. Бузув'ятно.

Вузуя, н'я, м. Низшій сортъ соли (съ прихвѣсомъ грязи). Радом. у.

Вуздерено, ва, с.—**Дивдерено.** Вх. Пч. I. 10.

Вузьків, кова, не. 1) Принадлежащій аисту. *Бузькове м'іздо.* 2)—огонь. Раст. *Lychnis flos cuculi*. Вх. Пч. II. 33.

Вузько, ка, м. 1) Аистъ, *Ciconia alba*. Вх. Пч. I. 16. *Тиниться, як би то бузько носом ськав.* Ном. № 12676. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 205.

Вузьок, зька, м. = Вузько 1. Вх. Пч. I. 16. Ум. Вузьочок.

Вузьочок, чка, м. 1) Ум. отъ вузьок-2) мн. Раст. *Erodium cicutarium*. Вх. Пч. I. 10.

Вузя, зі, ж. Дѣтск. 1) Уста, ротъ, ротикъ, лицо. О. 1862. IX. 118. Дати бузі. Поцѣловать. *Ти, дівчино хороша, дай же бузи без цроша*. Гол. II. 212. 2) Ласк. отъ бузини. Прийде він до теї бузини, бе ма-колоном по їй і приказує: «Добри-вечір тобі, бузю, ти мій вірний друг!» (Изъ заговора). Грин. II. 325.

Вуйї, я, о. Буйный. Стоїть як буйї тир, скопавши нѣт в зезлю. К. ЧР. 166. Голови си буйї. Котл.

Вуй, буя, м. Въ выраж.: на буй. На открытомъ мѣстѣ, доступномъ вѣтрамъ. Її хата стоїть на буй. Черниг.

Вуйвил, вола, м. Буйволъ. Греб. 359. Да зїхалось да три воли, да три воли, три буйволи. Чуб. III. 355. Їхав москадь буйволами. Драг. 2. Ум. Буйволик. Ув. Буйволяка.

Вуйволиця, ці, ж. Самка буйвола.

Вуйволів, лова, во. Принадлежащій буйволу.

Вуйволя, лѣти, с. Буйволенокъ. Вх. Пч. II. 5.

Вуйволяка, ки, м. Ув. отъ буйвил.

Вуйко, ка, м. Имя собаки въ сказкѣ. З костьок бычка вирює чуйко і буйко, да такі здорові да гладкі собаки. Чуб. II. 143.

Вуймистрія, рії, ж. = Вурмистрова? Ніхто не впадає, хто в нас коровай бѣає: чи з села селяночка, чи з міста міщаночка, чи з Києва буймистрія. Грин. III. 472.

Вуйний, а, о. 1) Крупный. *Бачте, яка буйна (картопля)!* Г. Варв. 428. Ці скипки дрібні—беріть оцї буйний. Радом. у. Ученька нехай читає тільки буйну печать. К. Гр. 15. Буйний доцї. 2) Рослый (о растеніяхъ). Уродило жито високе, буйне. Чуб. III. 399. Шумить буйна тива. Рудч. Чп. 104. Буйна трава поросла. 3) О почвѣ: жирный. Буйна земля. Хотин. у. 4) Сильный, буйный. Коло, коло Дунаю дівчина цуляє, на буйную филечку ситильна полядає. Мет. 77. Із-за юри буйний вітер віє. Мет. 27. 5) Буйный. Загадаються орники хижі... по буйних товаришах козакат. Пѣсн. Ум. Буйнѣний, буйнѣсennyй.

Аж де взявся буйненький вітрець. Чуб. III. 301.

Вуйність, ности, ж. 1) Изобиліє, плодородіє. 2) Невоздержность, неумѣренность. *Молодість—буйність, а буйність—дурність*. Ном. № 8717.

Вуйно, нар. Крупно, сильно, буйно. *Сад ріє собі на волі дико і буйно*. Левиц. Нов. 191. *Що буйний вітри буйно повівають*. Чуб. V. 570. *Буйно конем по ву-лиці проїзжав*. АД. I. 189.

Вуйтїр, ра, м. = Тур, *Bos taurus*. Вх. Пч. II. 5.

Вук, ка, м. 1) Вукъ, *Fagus silvestris*. *Коби ми єя тот бук розвив та й берези білі*. Гол. *Ночус Гаина під синім небом, під зеленими буками*. Левиц. I. 62. 2) Переносно: палка, розга. *Наука не йде на бука*. Ном. № 6024. *Як не даси з про-зби, то даси з принуки, а чою прозби не докаже, то докажуть буки*. Ном. № 1059. *Буком того, хто не боронить свою*. Фр. Пр. 129.

Вукарт, та, м. = Вайстрюк. Фр. Пр. 129.

Вукаръ, ря, м. = Пукаръ. Херс.

Вукат, та, м. Кусокъ. Шух. I. 106. *Втяла букат сира*. Шух. I. 199.

Вуката, ти, ж. = Вукат. Въ томъ же значеніи і ум. бунѣтат. *Прийде нам сі без букатки хліба пронадати*. ЕЗ. V. 29.

Вуква, ви, ж. 1) = Вуквиця. 2) Вуква. **Вуквиця, ці, ж.** Раст. а) *Betonica officinalis* L. ЗЮЗО. I. 114. Мил. М. 23. б) — біла. *Primula officinalis* L. ЗЮЗО. I. 132. Ум. Бувичка.

Вуквичний, а, о. Приготовленный изъ буквиці.

Вукє, нескл. Славян. названіє буквы Б. *Аз—били мене раз; буки—набралися муки*. Ном. № 6068.

Вукє-барабан-башта, Ченуха, чущь, не-лѣпца, та се так, не во нїв сказати,—буки-барабан-башта, шануючи Бою й вас. Котл. НП. 399.

Вукєвичак, ка, м. Зябликъ, *Fringilla coelebs*. Вх. Уг. 228.

Вузієка, ки, ж. Родъ гриба. Вх. Лем. 395.

Вуков (ви, ж.?) Буковый жолудь. Вх. Уг. 228.

Вуковенний, бѣковий, а, о. Буковый. ЕЗ. V. 229. *Лєс буювий*. Шух. I. 177. *На водах, на Іорданських, пліве листок буювенний*. Чуб. III. 459. *Скажи зробити буювою труну*. Чуб. V. 631.

Ву́ковина, *ни, ж.* 1) Буковое дерево. Гол. I. 106. Як упаде жовтий листок з тої буковини. Нп. 2) Буковий лѣсъ. Шух. I. 177. 3) Страна: Буковина. Ум. кб 1 и 2 знач.: **буковинна**, **буковиночна**, **буковиноньна**. А в лѣсі, в лѣсі в буковиниці; там же мі курка сива зазудейка... Вистинала би я лѣс буковину... Гол. II. 77.

Вуковинець, *ица, м.* Житель Буковины. Желех. Ум. **Буковиничи**. Желех.

Вуковинка, *ки, ж.* 1) Ум. отъ **буковина** 1, 2. Шух. I. 177. **Буковинка** сі розлила. Шух. I. 197. 2) Жительница Буковины. Ум. **Буковинична**, **буковиноньна**.

Вуковинський, *а, в.* Относящийся къ Буковинѣ, буковинскій. Федьк. I. 51.

Вуковинчик, *ка, м.* Ум. отъ **буковинець**.

Вукодѣрка, *ки, ж.* = **Вуквчак**. Вх. Уг. 228

Вукодѣрча, *чѣти, с.* Птенець зяблика. Вх. Уг. 228.

Вукурійка, *ки, ж.* См. **бунурія**

Вукурія, *ріі, ж.* и въ томъ же значеніи ум. **бунуріяна**. Узкій ремень, узкій кожаный поясъ для подвязыванія у мужчинъ штановъ, у женщинъ юбки. Шух. I. 120, 123, 127, 132.

Ву́кша, *ші, ж.* Втулка въ колесѣ (деревянная или желѣзная) Kolb. I. 66. *Вукшу на те, щоб не розмелювалося колесо.* Канев. у.

Ву́кшпан, *ну, м.* Самшитъ, буксъ, *Vuxus sempervirens*.

Вукшпановий, *а, в.* Буксовый.

Булава́, *ва́, ж.* 1) Булава, знакъ гетманскаго достоинства. *Оттоді тѣ козаки добре обали, бунчук, булаву положили, бѣрся Хмельниченка на гетьманство настановили.* Дума. До булави треба голови. Псал. 2) = **Нийби**. Грин. III. 667. *Мужик прийшов до вояка: лусь, лусь кийком. А лисичка... каже воякови: «Крути-верти, воячику, головою, щоб не поцілила сучий син булавою.* Рудч. Ск. I. 21. Ум. **Булава́на**. Ном. № 3944, **Булаво́чка**. Чуб. V. 1086.

Була́ний, *а, в.* Буланный. Сідлай коня вороного, а під себе ще буланого. Чуб. V. 41. Ум. **Буланѣнный**. АД. II. 45.

Була́т, *ту, м.* 1) Булатъ, узорчатая сталь. 2) Булатная сабля, *Посік же тебе булат вражий.* Стор. II. 267.

Була́тний, *а, в.* Булатный. АД. II. 99. *Шаблі булатній.* АД. I. 214.

Була́товий, *а, в.* = **Вулатний**. *Палаш.... булатовий.* Драг. 264.

Булди́мка, *ки, ж.* **булди́мок**, *меа, м.* Родъ стариннаго ружья. *Наклали повні гамазей.... булдимок, флинт і яничарок.* Котл. Ев. IV. 56. *За плечима мотався булдимок.* Стор. МПР. 3.

Булѣ́га, *ги, ж.* Ув. отъ **булка**. Голова була голена, тільки оселедець спереду (його через те й прозвали булѣгою, що в його голова була такъ як була обголена). О. 1861. X. 33, 34.

Були́га, *ги, ж.* Раст. *Conium maculatum* L. Прил. у.

Були́голова, *ви, ж.* Раст. а) = **Болиголов**. б) *Chaerophyllum bulbosum* L. ЗЮЗО. I. 167.

Бу́лий, *а, в.* Бывшій. *На булих товаришок, сільських дівчат і з під лоба не поглянула, наче ніколи вони й не здибалися з собою.* Св. Л. 90.

Бу́лінька, *ки, ж.* Ум. отъ **буля**.

Бу́лка, *ки, ж.* 1) Булка, бѣлый хлѣбъ. Чуб. V. 192; VII. 445. *Що ж ти напѣк булок?* Чуб. II. 185. *Шкода собаці булки: не зїсть, тільки покаляе.* Ном. № 7593. 2) Отдѣльный хлѣбъ. *Булка хлѣба.* Волын. г. 3) Деревянный шаръ, употреблявшийся въ игрѣ того-же имени. КС. 1887. VI. 474. Сим. 178, 6 (шаръ гоняють палками по льду). *Учора я дивився, як хлопці гуляли на толоці.... то в дучку булку заганяли.* Греб. 395. Ум. **Бу́лочка**. Чуб. V. 488. *Булочка хлѣба лежить.* Чуб. II. 8.

Буль-буль! *меж.* выражающее звукъ при вытеканіи жидкости изъ бутылки. Ном. № 13132.

Бу́льба, *би, ж.* 1) Водяной, мыльный пузырь. 2) Земляная груша, *Helianthus tuberosus* L. Анн. 163. 3) = **Картопля**. Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. Ум. **Бу́льбочка**.

Бульба́н, *на, м.* Картофелина. *Вдавився бульбаном.* ЕЗ. V. 128.

Бульба́шка, *жи, ж.* 1) Водяной или мыльный пузырь. Чуб. II. 566. *А на дворі дощик іде, аж бульбашки дмуться.* Грин. III. 391. 2) Пустой шарикъ. *У термометрі.... скляна дудочка з бульбашкою на кінці.* Ком. II. 78. 3) Цвѣточная почка. Сквир. у.

Бульба́шиний, *а, в.* Покрытый пузырями, пѣящийся. *Коряк же мучужно-бульбашной вип'є.* К. Вай 9.

Бульба́га, *ги, ж.* = **Картопля**. = **Бульба** 3. Вх. Пч. II. 36.

Вульбисько, ка, с. Поле, съ котораго снятъ картофель. Желех.

Вульбиця, ці, ж. = Картопля. Фр. Пр. 129.

Вульбучи, м. Родъ растенія Вх. Уг. 4. Ум. Бульбучи.

Вульбуканія, ня, с. = Вульканія. О. 1862. VII. 72.

Вульбукати, каю, еш, гл. = Вулькати. О. 1862. VII. 72.

Вульб'яник, ка, м. Бабочка: мертвая голова, *Acherontia Atropos*. Вх. Пч. I. 5.

Вульва, ви, ж. Луковица. Додають цибулі (мички або бульви). МУЕ. I. 97.

Вульвінка, ки, ж. Луковка. Желех.

Бульк! меж. Звукъ при паденіи въ воду. Мнж. 132. *А жидівськ айсєко в воду булк!* Грин. II. 223.

Вулька, ки, ж. = Вульбашка 1. Бульки, котрі позбігали з кияткю і захопили, із їх і стали гори, а меж ними долини. Чуб. I. 39. *Аж бульки на воді стаять.* Фр. Пр. 129.

Вульмашка, ня, с. Бульканіє.

Вулькати, каю, еш, гл. Булькати, издають звукъ: „буль-буль“, при вытеканіи, киятїни (жидкости). Драг. 48. *Пиво вщолоча та все булька: буль-буль-буль.* Грин. I. 206.

Вулькати́й, а, е. = Ванькати́й. Диякон..., виприщивши булькати́ очі, пер, киче з бочки, товстого баса. Мир. Пов. II. 60.

Вулькит, коту, м. Клокотаніє.

Вулькнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ булькати. Тільки булькнув пан у воду та бульбашки позскакували наверх води. Чуб. II. 566.

Вулькотати, кочу́, чеш, булькотіти, кочу́, ти́ш, гл. 1) Клокотать. Кров дзюритъ, булькотить з спина. Ном. № 8173. 2) Булькати. Доти баба булькотала, поки на дно не попала. Грин. III. 341. Стала тиковку топити, а та набірається води та булькотить. Мнж. 2. 3) Объ ивдюкѣ: кричать. Пуляк булькоче. Вх. Уг. 229.

Вулькотнеча, ці, ж. Переливаніє съ шумомъ; бурчаніє. Булькотнеча у животі така піднялась.

Вульон, на, м. Родъ картофеля. МУЕ. I. 101.

Вульчати, чу́, чи́ш, гл. = Вулькотати. Гол. III. 259.

Вуля, лі, ж. 1) Дѣтск. Булка. 2) = Кар-

топля. МУЕ. III. 56. *Копали булі.* МУЕ. III. 40. Ум. Булінька.

Вулі́нка, ки, ж. = Вульбисько. Гн. II. 107.

Вум-бум! меж. выражающее звукъ басовой трубы, бубна, барабана и т. п. О. 1862. VII. 74.

Вума́га, ги, ж. 1) = Папір. 2) Паспорть; документъ. *Іде до пани, щоб бумагу їй дала; а пани: Не хочу я, не дам тобі бумаги і їхати не пущу.* МВ. У волость аж три бумази прийшло; кажуть, якісь начальники їхатимуть. Лубен. у. Ум. Вумажна, вумажечна.

Вумажний, а, е. = Папіровий.

Вумба́к, ка, м. Жукъ. Угор.

Вумкати, каю, еш, гл. Извлекать басовые, густые звуки (на струнномъ инструментѣ).

Вунда, дя, ж. Верхняя одежда—родъ суконнаго пальто. Гол. Од. 80, 83.

Вундз, дав, м. 1) Молодой овечій творогъ. Шейк. Большой кусокъ овечьего сыру. Вх. Зн. 12. См. Будз. 2) Коротко остриженный мальчикъ. Желех. 3) Узелъ (на веревкѣ, ниткѣ и пр.). Вх. Лем. 395. Ум. Бундзин.

Вундзик, ка, м. Ум. отъ бундз. Во 2-мъ значеніи употребляется какъ прозвище для рекрутовъ, которыхъ сильно стригли въ прежнее время. *Видобрали го до бундзиків.* Фр. Пр. 129.

Вундю́читися, чуса, чияся, гл. Важничать, хорохориться, пѣтушиться, чваниться. *Твоя Маруся усе щось вундючиться.* О. 1861. XI. Кух. 28.

Вундю́чний, а, е. 1) Надутый, высокомерный, чванный. *Не приступили, таке вундючне.* Ном. № 2470. 2) Пышный, шумный. *Вундючне весілля було.* НВолы. у.

Вундю́чно, нар. Высокомерно, чванно. *Пішов з кізнат вундючно-грізною ходою.* Котл. Еп. IV. 52.

Вундучитися, чуса, чияся, гл. = Вундю́читися. Возний,—так і вундучиться, що помазався паном. Котл. НП. 387.

Вундучний, а, е. = Вундю́чний. *Таке вундучне весілля уджигне.* Котл. НП. 377.

Вуніти, иб, ніш, гл. = Вру́нати. Желех.

Вункош, ша, м. = Келеф. Гол. Од. 80.

І. Вунт, ту, м. 1) Связка, пукъ (нитокъ, шезку, табаку и пр.). 2) мн. Шесть большихъ струнъ на бандурѣ. КС. 1882.

VII. 282. Ум. Бунтик, бунтичок.

П. Вунт, ту, м. Вунть, возмущеніє, мятежъ. Бунт зривати. Вунтоватися. *Звели нам під москаля тікати, або звели нам з ляхами великий бунт зривати.* АД. II. 114.

Вунти́ковий, а, о. Связанный въ пуки. Вунти́чок, чка, м. Ум. отъ бунт.

Вунти́вий, а, о. = Вунтовливий. Желех.

Вунти́вий и бунтовни́й, ка, м. Бунтовщикъ. К. ЧР. 411. *Лихі бунтівники, перевертні щоденні.* К. Псал. 177.

Вунти́виця, ці, ж. Вунтовщица, мятежница.

Вунтовли́вий, а, о. Склонный къ бунтамъ, мятежамъ, мятежный. *Ваші предки бунтовливі.* К. Псал. 220. *Вунтовливі піддані.* Мир. ХРВ. 159.

Вунтовли́цтво, ва, с. Мятежность, бунтовство. К. ХП. 32.

Вунтовли́чий, а, о. Мятежническій, принадлежашій, свойственный мятежнику. *Тугі шії бунтовники нахилив під мене.* К. Псал. 42.

Вунтува́ння, ня, с. Возмущеніє, непокорность, мятежъ. *Переказ... про Мертве Море, що піби під його водами сидять велетні за бунтування проти Бога.* К. Іов. 56.

Вунтува́ти, тую, еш, гл. 1) Вунтовать, бунтоватися. *Не бунтуйте проти його, тяжко-важко покарає.* К. Псал. 146. 2) Вунтовать, возмущать. *Бунтує народ.* Ев. Л. XXIII. 5.

Вунтува́тися, туюся, ешся, гл. Вунтоватися, возмущатися. *Чого се так бунтуются народи?* К. Псал. 2.

Вунча́ти, чу, чеш, гл. = Врунчати. Вх. Уг. 229.

Вунчу́жий, ного, м. Носитель гетманского бунчука. *Бунчужний військовий.* К. ПС. 5.

Вунчу́к, ка, м. 1) Одинъ изъ знаменъ гетманскаго достоинства: древко съ металлическимъ яблокомъ на концѣ, подъ которымъ свѣщивался лошадинъ хвостъ. *Козаки добре зробили: бунчук, булаву положили, Серафъ Хмельниченка на гетьманство настановили.* Мет. 398. Бунчу́ком, бунчука́мъ, м. Стоять вертикально? Ого, напрутис! так бунчуком (бунчука) і стоїть. Ном. № 13958.

Вунчуковене́к, ка, м. Сынъ бунчукового товариша. Желех.

Вунчуко́вий, а, о. 1) Относящійся къ

бунчуку. 2) — товариш. Почетное званіє, которымъ сначала украинскіе гетманы награждали сыновей генеральной старшины и полковниковъ, а позже, съ половины XVIII в., это званіє стали получать, при выходѣ въ отставку, полковники и чины полковой старшины. Б. товариші соверждали гетманъ въ походѣ, находисъ під його бунчуком. Иногда сокращенно, безъ существительнаго: *Бувають військові, значкові, і сотники, і бунчукові.* Котл. Ен. III. 87.

Ву́лька, ки, ж. Глиняный сосудъ, родъ кувшины съ узкимъ горлышкомъ. Прил. у.

Вува́к, ка, м. = Джимль. Желех.

Вура́, рі, ж. Бурленіє воды. *Тепер вода тихо йде коло каміння, бо мала, а як весною вода велика, то бура б'є тут.* Екатеринос. у.

Вураві́й, а, о. Буроватый. Вх. Лем. 395.

Вура́є, ка, м. я пр. См. Буряи и пр.

Вура́стий, а, о. = Вуравий. *Вурастий кінь.* Вх. Уг. 329.

Вурачі́ння, ки, ж. Родъ кушанья. 3 листя буракового роб'ять бурачинку. МУЕ. I. 100.

Вурачі́й, ків, м. мн. Раст. Cuscuta epilinum Вх. Пч. II. 31.

Вура́чник, ка, м. Раст. Borrago officinalis L. ЗЮЗО. I. 114.

Вурбула́нка, ки, ж. Картофельный супъ. Желех.

Вурда́, ді, ж. 1) = Здинок. Вас. 157.

2) Родъ игры у мальчинокъ: а) попадають камешками въ поставленную стойма каменную плиту или кусокъ доски; выигрываетъ — дає бурду — сваливши плиту или доску, Шейк. *Задам я тобі бурду! Задаю я тебе трезвону! Шейк.*

Вурде́й, дѣя, м. 1) Землянка. Каме-нец. у. 2) Курная изба. Шух. I. 96. 111. 3) Публичный домъ. Желех. Ум. Бурдѣичи.

Вурді́й, дія, м. = Вурдей 1. *Гей так се хата! Так і єсть, хата, коли хатою можна звати бурдй, що тільки дає над землею, навіть вікон не видно.* Ев. Л. 27.

Вурдью́г, га, бурдю́ж, ка, м. = Вордюр 1. Чуб. V. 1086. О. 1862. X. 44. Вх. Зн. 4. *Іхав чоловік рябиною волами та найшов бурдюг з пирогоми.* Нп. *Ніхто не камає нового вина в старі бурдюки.* Ев. Мр. II. 22. *Бурдюк біти.* Шанить. Ум. Бурдюжон. Вх. Зн. 4.

Вуре́ж, ків, м. мн. Родъ прѣсныхъ пирожковъ. О. 1862. V. Кух. 36. Вореники

сь жаровими вытопками, сваренные въ жирѣ. Мнж. 176.

Бұрий, а, е. 1) Бурый, сѣрый. *Бұрий, як воок.* Фр. Пр. 130. 2) О головномъ уборѣ: въ складкахъ, въ сборкахъ. Вх. Уг. 225. 3) Сердитый, разсерженный. Фр. Пр. 130.

Бұрытөль, ля, м. Нарушитель.

Бұраты, рю, ршш, гл. 1) Разрушать, ниспровергать, разорить. 2) Сильно лить, литься. *Бұрыты як з барила.* 3) Волновать, возмущать. 4) Рыть. *Киртиця бұраты землю.* Вх. Лем. 395.

Бұрытися, рбсья, ршсья, гл. 1) Возмущаться, волноваться. 2) безл. Собираться бурѣ. *Хмаритися, буритися, — дощ буде....* Pauli. I. 120.

Бұрышечка, кш, ж. Ум. отъ бұришна.

Бұрышка, кш, ж. = Картопля. Вх. Зн. 64. Шух. I. 164. *Дві річі Бог для бідних створив: бұрышку та вербу.* Фр. Пр. 130. Ум. Бұрышечка. Шух. I. 203.

Бұривнік, ка, м. Раст. Centaurea scabiosa. Шух. I. 21.

Бұріння, ня, с. Разрушеніе.

Бұріти, рію, вш, гл. Становиться буримъ, бурѣть. *Де-де буріе останке просо і пізня гречка сіє.* О. 1861. XI. 100. *Погляну у віконце, калина буріє* Чуб. V. 649.

Бұрка, кш, ж. 1). Бурка. КС. 1882. XII. 592. ЗОЮР. I. 302. *То ти, бурко, лозака заморозила?—Я до його й не до-торкалася.* Ком. П. № 159. 2) Родъ башлыка у опанчі. Гол. Од. 18. 3) = Картопля. Фр. Пр. 130. 4) = Бұра Вх. Уг. 229. Ум. Бұрочна.

Бұркало, ла, об. Ворчунъ, ворчунья.

Бұркання, ня, с. Ворчаніе.

Бұркати, каю, вш, гл. 1) Ворчать. 2) Будить.

Бұркіт, коту, м. 1) Воркованіе. 2) Шумъ. *Іноді тут як в казані кипить, клекоче: і спів і йдуть, і сварки, і так крик та буркіт.* Св. Л. 217. 3) Ворчанье.

Бұркітник, ка, м. Воркующій (эпитетъ голубя). *А на зорі б усіх збудили голубки, озавивши до самиць, буркітники раненькі.* К. Дз. 40.

Бұркішця, ці, ж. Бревно вдоль крыши, къ которому прикрѣплена своими верхними концами каждая пара стропиль. Шух. I. 91.

Бұркути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ буркати 1. *І муха говоруха об мені не буркне.* Ном. № 4056.

Буркований, а, е. Вымощенный камнемъ, шоссированный. *У Київі завше сухо, бо вулиці бурковані як поміст.* Канев. у. *Дорога.... буркована.* Чуб. II. 182. Гн. II. 196.

Бурковица, ни, ж. Раст. Melilotus offic. *Ой стелеться мені широкий лист та бурковица.* Мет. 82.

Бурковка, кш, ж. Мостовая; шоссе. Одесск. у.

Буркотати, чұ, чеш, буркотіти, чұ, тшш, гл. 1) Ворковать. *Ой голубочок гуде, а голубка буркоче.* Мет. 78. 2) Рокотать, шумѣть. *Хвилі розходяться перед байдаком, а заду знов буркочучи зливаються.* К. ЧР. 310. 3) Ворчать. *Буркотів— собі під ніс, лаючи козаків.* Стор. МПр. 104. *Оце тобі, стара бабо, щоб не буркотіла.* Грин. III. 313.

Буркотливий, а, е. Воркующій. *Чи бачили сивую голубку? Сиза буркотлива.* Чуб. V. 24.

Буркотун, на, м. 1) Воркующій (эпитетъ голубя). См. Буркун. 2) Ворчунъ. См. Буркунъ. Ум. Буркотунѣць.

Буркування, ня, с. 1) Мошеніе камнемъ. 2) Воркованье.

Буркувати, кую, вш, гл. 1) Мостить (каменемъ). *Зробив.... бурковану дорогу.* Гн. II. 196. 2) Ворковать. *На калині зозуля, вона не кує—буркує.* Чуб. V. 690.

Буркувуй! меж. выражающее воркованіе голубя. Чуб. II. 93. *Він літає, буркотає, собі пароньки шукає. Як буркуку, так буркуку!* Мет. 261.

Буркун, на, м. 1) Воркующій (эпитетъ голубя). См. Буркотун. *Голуб-голубочок, сивий буркуночок.* Чуб. V. 102. 2) Ворчунъ. *У запічку буркун бурчить.* Нп. См. Буркотун. 3) Раст. а) Melilotus coerulea. Рудч. Чп. 245. То же: буркун синій. ЗЮЗО. I. 166. б) — жовтий. М. officinalis. Мил. М. 87. в) — білий. М. alba. Мил. М. 38. *В огороді буркун-зілля по тичині вється.* Чуб. V. 1029. Ум. Буркунѣць, буркунич. буркунонько, буркунбчон. Грин. III. 348, 688.

Буркунѣць, ндія, м. 1) Ум. отъ буркун. 2) Порода сельдя: бѣшанка.

Буркунина, ни, ж. Стебель буркуна. *На вгороді буркунина.* Мил. 101.

Буркуночок, чеа, буркунчик, ка, м. Ум. отъ буркун.

Буркун, та, м. Бьющій ключъ, источникъ кислой минеральной воды. Шух. I. 16, 17.

Буркутати, чѹ, чеш, гл.—**Вуркотати.** Мил. 209.

Вуркутовий, а, е.—**Вуркутський.** Желех.

Вуркутський, а, е. Принадлежащий источнику кислой минеральной воды. *Вода буркутська.* Шух. I. 17.

Бурлак, кá, бурляка, жи, м. 1) Бобыль, бездомный человекъ, работникъ вдали отъ родины. Рудч. Ск. I. 206. *Бурлак сам горить як свѣчка: як до роботи, як до охоти.* Ном. № 10684. *Нема в світі так нікому, як бурлаці молодому, що бурлака робить, заробляє, аж ніт очі заливає, а хазяїн його мис.* Нп. 2) Холостякъ. *Любої пари не знайшов, а побратись аби як не гоже...* Так довину бурлака й зостась наш *Гриць.* МВ. I. 64. *Козаче, бурлаче, що тебе зсушило?* Нп. Ум. **Бурлаченко.** Чуб. V. 639, **бурлачѹ.** КС. 1882. XI. 231.

Бурлакування, ня, с. 1) Жизнь бобыля, вѣчнаго батрака. 2) Холостая жизнь.

Бурлакувати, кѹю, еш, гл. 1) Быть бобылемъ, батракомъ, бродяжничать. 2) Вести холостую жизнь. МВ. II. 142. *Та йди додому хазяйнуи із жінкою, а я вже буду бурлакувати.* Рудч. Ск. I. 207.

Бурлаха, хи ж. ? *Свѣтилка-шпилька у стѣні, а сваха-бурлаха у хлѣві.* Чуб. IV. 357.

Бурлацтво, ва, с. 1) Соб. отъ бурлака. *Понаходило бурлацтва й гайдамак.* Стор. МПр. 75. 2) **Бурлакування.** Чуб. V. 524. Рудч. Чп. 220. *Ой хвортунно, хвортунно, послужи нам, як служила: служила в бурлацтві, служила в козацтві, послужи ще й у чумацтві.* Рудч. Чп. 219.

Бурлацький, а, е. Принадлежащий бурлаці, къ нему относящийся, свойственный ему. *Молодий бурлацкий сан.* Рудч. Чп. 115. *Нікто не заплаче по білому тілу по бурлацькому.* Рудч. Чп. 153. **Бурлацьке сонце.** Луна,—шутливое названіе, данное потому, что бурлаканъ часто приходитъ ходить ночью, скрываясь. **Бурлацький отче-наш.** Шутливая молитва, въ которой просятъ избавленія отъ разныхъ бѣдъ жизни бурлак. О. 1861. X. Св. 50.

Бурлаченко, ка, м. Ум. отъ бурлай. **Бурлачати, чу, чиш, гл.**—**Вурлакувати.** I. Рудч. Чп. 11.

Бурлачина, ни, м.—**Вурлак.** *Ой За пришили бідну бурлака у у некрути брати.* Чуб. V. 1026.

Бурлачка, ки, ж. Бездомная женщина, батрачка. Левин. ПНО. I. 165.

Бурлачок, чкá, м. Ум. отъ бурлак.

Бурлявий, а, е. Бурливый, бурный. *Сказав: о жизнь! бурливе море, хто цілий на тобі оставсь?* Котл.

Бурлі-голова, ви, м. Безпокойный человекъ, забіяка. *Як приїде оця бісова бурлі-голова додому,—так усе ти піде первертом по хаті.* Екатеринос. г

Бурліти, лію, ліш, гл. Бурлить. *Чути—щось гуде клекоче, бурлить страшніше самого грому.* Кв.

Бурліи, дія, м. Крикутъ, возмутитель. *Зараз деякі бурліи ссаметнулись, подумали про свою голову.* К. ЧР. 311.

Бурло, ла, м. Ругань, ропотъ. Миж. 176. **Бити бурло.** Поднять сварливый шумъ. Миж. 176. **Бурла бити.** Вездѣлничать. *Що день тобі у Бога бурла б'є та каламуте.* Павлогр. у.

Бурмак, кá, м. Ворчунъ, брюзга. Вх. Зв. 4.

Бурміло, ла, об. 1)—**Вурмак.** Вх. Зв. 4. 2) Прозваніе медвѣдя.

Бурмістер, стра, м. Бургомистръ. К. ЧР. 225.

Бурмистерський, а, е. Принадлежащий свойственному бургомистру.

Бурмістрѣнко, ка, м. Сынъ бургомистра.

Бурмістрівна, ни, ж. Дочь бургомистра.

Бурмістрѣва, вої, ж. Жена бургомистра.

Бурміструвати, рѹю, еш, гл. Отираная должность бургомистра.

Бурміи, мія, м.—**Вурмак.** Вх. Зв. 4. **Бурмістися, шуса, снсея, гл.** Дуться, показывать недовольство. Желех.

Бурмотати, чѹ, чеш, гл. Бормотать, ворчать. *Почав щось сам собі бурмотати, наче з просоння.* Мир. Пов. I. 172.

Бурний, а, е. Бурный. *Бурні води.* К. Іов. 60. *Тиха вода людей топить, а бурна тліка лякає.* О. 1862. VI. 41.

Буро, рку, м. Мостовая, вымощенная улица или дорога. Гн. II. 196. **На бурку жити.** Жить на авось. Ном. № 10320. **Сидѣти на бурку.** Быть безъ мѣста. Подольск. г. *Хвалити Бога, коли трапиться добре місце, а як же сидѣтиме на бурку.* Левин. I. 208. *Був старий священикъ у Покрови. Висвятившись десь, не пристав на унію; от же не правив, на бурку си-*

діє у Покрови, аж поки знов не наста-
ло благочестіє. КС. 1884. VIII. 724.

Бурѣха, хн, ж. Завирушка бурая,
Assentor modularis. Вх. Уг. 229.

Бурѣчка, кн, ж. Ум. отъ бурна. Упо-
требл. и вѣдсто бурна 3. Вх. Пч. II. 36.

Бурса, см, ж. 1) Нижнее духовное
училище, бурса. 2) Стадо, куча (живот-
ныхъ). Бурса гусей. Каменец. у. Від Різ-
два до Водохрища воюки бурсами бігають,
лютують. Подольск. г. 3) Толпа, гурьба,
група, партія. Бурса їде якихсь харчи-
ляк. О. 1861. XI. 8. Чимала бурса кося-
ри пішла,—чи не на Дін. Полт. Аж он
одна бурса ходе по житах, а ото дру-
га—жита оглядають. Канев. у. За па-
ні було як пострікають хлопці од не-
кручтва у ліс та зберуться у бурсу,
то вже ж їх тоді ніхто не візьме. Ка-
менец. у.

Бурсак, кн, м. Бурсакъ. Стор. I. 41.
Фр. Пр. 130. Ум. Бурсачк. Ув. Бурсачище.

Бурсацтво, на, с. Соб. Бурсаки. А із
брацтва те бурсацтво мовчки виглядає.
Шевч.

Бурсацький, а, о. Бурсацькій.

Бурсачина, нн, м.—Бурсак.

Бурсачище, ща, м. Ум. отъ бурсак.

Бурсачні, ні, ж. Соб. Бурсаки. Св. I.
219.

Бурсачь, чкн, м. Ум. отъ бурсак.

Бурсуватися, сѣюся, ешся, гл. Баха-
таться, въ борьбѣ возитися. Вони почали
бурсуватися—то в шутку, а то вже і
наспрашки. Новомоск. у.

Бурт, ту, м. 1) Пазъ, желобокъ въ
столбахъ для закладыванія досокъ. По-
дольск. г. Лебед. у. 2)—Буртинця. Мнг. 481.

Бурта, тн, ж. 1) Груда, куча (продол-
говатая). Цілі бурти огіркія лежать.
Сумск. у. 2) Насыпъ, холмъ, бугоръ. Рудн.
Ск. I. 29. Із трунів бурти насипас. Котл.
Біжить вона (вода) з крутих бурт у
глибокі долини. Мир. Пов. II. 41. Очі
бігають з ниви на ниву... з яру на зе-
лені бурти. Мир. Пов. II. 84. Розривають
бурти снігу та вибірають забулілх
(людей). Мир. Пов. I. 118. 3) Насыпъ,
ізъ которой добывають селитру. Лебед. у.
4) Цѣнь косяковъ. Лубен. у. 5)—Бурса 3.
Сим. 193. 6) Въ игрѣ въ буяну наз. бур-
тою, если кто изъ играющихъ прибѣтъ
шаръ къ берегу. Я на тебе вже нагнав
десять бурт. Рк. Левин.

Буртїоні, меж. выражающее быстрое
паденіє. Дядина загодилась лягати спа-

ти, і я вже розбіралась, аж щось бур-
тїоні у город, буртїоні, а послі ліса трїоні!
Г. Варв. 79.

Буртїти, рчѣ, тїш, гл. Сверлить, бу-
равить. Мир. Н. 27.

Буртїль, нн, м. Свертокъ. Одна жінка
вкрала буртїль краму. Кіев. у.

Буртниця, ці, ж. Въ мельницѣ: пери-
ла, ограждающія возвышеніє, на которомъ
находиться жернова. Мнг. 481.

Буртувати, тїю, еш, гл. Пазовать. По-
дольск. г.

Бурувати, рїю, еш, гл. Бурить. Де
по весні вода бурує, там буде яма. Мусск.
окр. Переносно о человекѣ: бурить, бу-
шевать. Прийде та ще й бурує, а що
знайде в коморі,—у шинок забере. Г.
Барв. 292.

Бурѣлочка, кн, ж. Ум. отъ бурѣлька.

Бурѣлька, кн, ж. 1) Точеная головка
у палки. 2) Ледяная сосулька. Із льоду
бурѣльки, що знай кругом брязчали (у
вовка), уже зовсім пообпадали. Греб. 386.
3) Трубка? В ніс етеревий (чорт) дві бу-
рѣльки, з бурѣлькою, мов з кущи, біють
під стелю через рѣльки джерела сивожи.
Г. Арт. (О. 1861. III. 103). 4) Москѣвська
бурѣлька. Кукишъ. Ном. М. 3265. Ум. Бу-
рѣлочка.

Бурїя, нн, м. 1) Ватъ (въ морѣ, рѣ-
кѣ). Як розгуляється погода та проти
вітру як пожене бурїни, то дуб грас
по бурїнах то вгору, то вниз, як із по-
балкає. ЗОЮР. I. 146. 2) Сугробъ. Ти
ба, бурїни які понамітало. Лохв. у.

Бурундїк, кн, м. Раст. Medicago fal-
cata L. Шейк. Вх. Пч. II. 33.

Бурѣнька, кн, ж. Трубка курительная
(ізъ березоваго корня)? У глибокій ки-
шені молька бурѣнька. Мет. 444.

Бурх! меж. выражающее порывъ вѣтра,
ударъ волны, бросаніє предмета въ воду.

Бурхїйло, ла, м. Порывистый вѣтеръ,
штормъ.

Бурхання, нн, с. Порывы вѣтра, бу-
шеваніє.

Бурхати, хню, еш, гл. 1) Порывисто
дуть (о вѣтрѣ), сильно волноваться (о во-
дѣ), бушевать. Великі хвилі піднялись і
вѣтри зачали бурхати. Котл. Ев. II. 6.
Море... реве да бурхас. К. ЧР. 808.
2) Бросать, швырять. Високі хвилі заки-
нули, суденце спали вверх бурхати. Мкр.
Г. 5. Там Дем'ян копа, тільки голову
вже видно з ями, бурха землею. Сим. 224.
3) Вырываться, вылетать (о водѣ, дымѣ и

пр.) *Загорівся Господь гнівом, з низдер дим бурхав.* К. Псал. 36.

Бурхвица, ці, ж. Часть мельницы: доска надъ мучникомъ, въ которой укрѣпленъ лоточекъ. Черниг. у.

Бурхливий, а, о. Бурный, бушующий, стремительный. *Де взялася бурхливая хвиля, од бережка човничок обдила.* Чр. 42.

Бурхнути, ну, нѣш, гл. Одн. в. отъ бурхати. 1) Порывисте дунуть. 2) Ливнуть, налить черезъ верхъ. 3) Хлынуть. *Бурхнуло з неба мов із бочки.* Котл. Ен. II. 33. 4) Швырнуть. *В Дунай зілля бурхнуло.* Чуб. V. 833. 5) Ринуться среди волнъ впередъ (о суднѣ). *Хтось човен на морі пустив, бурхнув він по хвилі.* Греб. 374.

Бурхнутися, нѣся, нѣсся, гл. Броситься. *Бурхнувся у воду, щоб втопити ся.* Стор. МПр. 40.

Бурхотѣти, чѣ, чѣш, гл. Бушевать. *Хвилі бурхотѣли, розливаючись по долині.* Стор. МПр. 50.

Бурчакъ, ка, м. 1) Журчащій ручей. 2) Струя проточной воды, текущей съ шумомъ. *Дзюркотання весняного струмочка-бурчака.* К. Барв. 308. Ум. Бурчачки. Пом. № 13663.

Бурчалю, ла, с. Наѣк. Муха жужжалка, *Musca vomitoria.* Вх. Пч. I. 7.

Бурчати, чѣ, чѣш, гл. 1) Ворчать, брызжать. *Хто має багачню, той бурчить; а хто не має, той мовчить.* Пом. № 1593. *Утихомирся, не бурчи.* Котл. Ен. III. 37. 2) Журчать (о ручьѣ, потокѣ). 3) Урчать. *Бурчить у животі.*

Бурчачокъ, чка, м. Ум. отъ бурчати.

Бурчичуха, ха, ж. Оводъ, *Oestrus.* Вх. Пч. I. 7.

Бурштін, ну, м. Янтарь. Желех. **Бурштинівый, а, о.** Янтарный, **Буртовий, а, о.** Относящійся къ бурѣ. ЕЗ. V. 52.

Бүра, рі, ж. Буря. *Чорне море вітер-буря колыхає.* Чуб. V. 935. *Схотилася велика вітряна буря.* Ев. Мр. IV. 37.

Буряє, ка, м. 1) Свекла, *Beta vulgaris.* ЗЮЗО. I. 114. На догад буряніє, щоб дали капусту. Говорить объ одномъ, а намекаетъ на другое. — Пом. 2) Кунанье изъ изжаренной свеклы. Маркев. 151. 3) Носащій бурку? Сомнительное слово, встрѣченное лишь въ фальсифицированной думѣ "Татарскій походъ Сергия" — напечатанной впервые Срезневскимъ: *Усіх татар-буряніє розбивали й палідрували.*

Запор. Стар. I. 85—86. Ум. Бурячки, бурячѣчон.

Буряковий, а, о. 1) Свекловичный. *Зеленіють... поля буряковим листом.* Левиц. I. 24. 2) Темно-красный. *Бурякови краска.* Кв.

Буряковинна, ня, с. Листья свеклы. **Бур'ян, ну, м.** Сорная трава. Чуб. V. 670. *Лежав у бур'яні бровко муругий.* Котл. Ен. III. 38. *Дунай засихав, зіллям заростає, зіллям-бур'яном, усяким квіттом.* Нп. Ум. Бур'янієць, бур'янчик. Чуб. V. 1034. Ув. Бур'янюна.

Бур'яний, ка, м. Порода небольшого чернобураго медвѣдя, обитающаго въ бур'янахъ и кустарникахъ. Вх. Пч. II. 7.

Бур'яний, ни, ж. Стебель сорной травы. Рудч. Ск. I. 208. *На городі бур'яника.* Грин. III. 656. Ум. Бур'яника.

Бур'яніти, нію, еш, гл. Заростать сорной травой. *Город бур'яніє.* Богод. у.

Бур'януватий, а, о. 1) Смѣшанный съ сорными травами. *Бур'янувате сіно.* Ковстаминогр. у. 2) Заросшій сорными травами. *Бур'янувати городища.* К. XII. 130.

Бур'януватити, тію, еш, гл. = Бур'яніти.

Бур'янчик, ка, м. Ум. отъ бур'ян.

Бур'янюка, ки, м. Ув. отъ бур'ян.

Бур'яти, рію, еш, гл. = Вурити 1. *Мую верх жижи бур'яти.* Вх. Уг. 229.

Бурячійня, ня, с. = Вураковинна.

Бурячківий, а, о. = Вураковий.

Бур'ячник, ка, м. Свекловичная плантация. Сумск. у.

Бурячокъ, чка, м. 1) Ум. отъ бур'ян. 2) мн. Раст. *Polygonum orientale* L. ЗЮЗО. I. 132.

Бур'ячка, ча, с. Соб. отъ бур'ян.

Бүсель, ся, м. Анстъ. Пом. № 13807.

Вх. Пч. I. 16. Ум. Бүселью.

Бүсенъ, сян, м. = Вүсоль. Пом. № 324.

Бүсі. Дѣтск.: падать, унасть, упадѣнь. О. 1861. VIII. 8.

Вүслені, нѣти, с. Дѣтенышъ аиста. Ум. Бүсленіто бүсленіточко.

Вүслиний, бүслѣний, а, о. Относящійся къ аисту.

Вүсол, ола, м. = Вүсоль. Драг. 8.

Вусуркани, ні, ж. = Восоркани. МУЕ. III. 45.

Вусурман и бусурмѣн, на, м. Басурманъ, магометанинъ, инвѣрѣцъ. *Ой паночко-паблочно, паночко-паблочно! з бусурманомъ зустрічались, та й не двічи ці.*

лувалася. Чуб. V. 935. *Кримці та нагайці, безбожні бусурмени.* АД. I. 114.

Бусурманець і **бусурманець**, **нця**, **м.** = **Буоурман.** К. ЦН. 226.

Бусурманити і **бусурманити**, **ню**, **вш**, **гл.** Басурманить.

Бусурманитися і **бусурманитися**, **ню**, **ся**, **нися**, **гл.** Басурманитися.

Бусурманський і **бусурманський**, **а**, **в.** Басурманський. *Весь мир християнський і бусурманський.* Чуб. III. 412. *Баши турецький бусурманський.* Чуб. V. 933. *Із землі турецької да з віри бусурманської.* АД. I. 113.

Бусурманщина і **бусурманщина**, **ня**, **ж.** *Коли ж ми тії бусурманщини лаялися?* Дуна.

Бусурман і **пр.** См. Бусурман і **пр.**

Бусь **меж.** = **Вух.**

Бусько, **ка**, **м.** 1) = **Вусель.** 2) **мн.** Бусий. Раст. *Erodium cicutarium* L. I. 122.

Бусьок, **ська**, **м.** = **Вусько.** Фр. Пр. 128.

Бусьчиха, **хн**, **ж.** Самка аиста. *Був собі бусьок і бусьчиха, увили собі гнізденце.* Фр. Пр. 128.

Бут, **та**, **м.** 1) Молодой зеленый лук. 2) Сапог. *Як будемо мастерівати, скажемо сі бути ковати золотими підківками.* Pauli. II. 157. 3) Щебен. Желех. 4) Фундамент? *Хотіли хоча б бут забутити на осінь—нехай устоюється, так не прийдеться.* Новомоск. у. (Залубовск.). См. **Бутити.** 5) **мн.** Бутій. Родь игри у мальчиків. Желех. Ум. **Бутини.**

Бута, **ті**, **ж.** Гордость, высокомеріє, спесь. *Бута хоче прута.* Фр. Пр. 130.

Бутати, **таю**, **вш**, **гл.** Гордиться, специвись, фордыбачить. *Бутає, як теле на мотузку.* Фр. Пр. 131. *Коби не бутає, то би ноги не зламав.* Фр. Пр. 131.

Бутвиння, **ня**, **с.** Зелені, которую кладуть в борщ: петрушка, лук, укроп і **пр.** Св. I. 5.

Бутей, **тєя**, **м.** = **Вотей.** *Віце ж мой, віце, великий бутєю, хто вас будєпасти,* як я сь ожєню? Год. III. 196.

Бутель, **тєя**, **м.** 1) = **Пляшка.** Вх. Лем. 395. 2) = **Сулія.**

Бутелька, **єя**, **ж.** = **Пляшка.** Стор. МПр. 72. Ум. Бутельочка.

Бутельковий, **а**, **в.** Бутылочный.

Буті, **єсья**, **єй**, **єсть** і **є**, **єсьш**, **єстє**, **суть**, **прош.** *був, була, було*, **гл.**

1) **Буть**, **существовать.** *Ти єси син мій.* Єв. Мт. I. 11. *Ідє, кобило, хоть єє три*

дні не їла. **Ном.** № 9989. *Дурєнь їсь, Гриню.* **Ном.** № 8563. *Єсть карї очі—як зїрнїхи сяють.* Шевч. 133. *Не єсть ти мені сестра, а єсть ти мені ворог.* Рудч. Ск. I. 124. *Не єсть то нас, братця, яничарські кулі в полі постріляли, єсть то нас отецьскїй матичини слїзї.... побивали.* **Мет.** 489. *Єсть у тебе гроші?* *Єсть де сїсти, та нікому їсти.* **Ном.** № 741. *Не є кому та донести до милого вісти.* **Гол.** III. 391. *Було б не рубати зеленого дуба, було б не сватати, коли я не любя.* **Нп.** *Як би знала, що покине,—була б не любила.* Шевч. *Станемо якось бути на світі,—хоч не жити, дах бути.* **Г. Барв.** 395. *Було, та загуло.* *Був, та нема.* 2) — **за.** **Буть** **чїмъ**, **въ** **качествѣ** чєго. *Буть за свідка.* 3) — **в** **бѣцѣ.** **Буть** **в** **сторонѣ.** **Змїєв.** у. **См.** **виже:** **бўти** **в** **бѣцѣ.** 4) — **в** **гнѣвѣ** **з** **нимъ.** **Буть** **в** **ссорѣ**, **сердїтьсѣ.** *Одже я буду в гнѣву з тїмъ або з другим.* **НВолын.** у. 5) — **в** **квѣтѣ.** **Цвѣсти.** **НВолын.** у. 6) — **в** **бѣцѣ.** **Буть** **на** **глазахъ.** *Тобі добре: ти в бѣцѣ, а я що раз во оцѣ, то менї ї докоряє, як що не так.* **Волч.** у. 7) — **з** **вѣдомомъ.** **Буть** **в** **извѣстности.** 8) — **з** **нимъ.** а) **Буть** **сѣ** **кѣмъ.** *Я був там з братом.* б) **Видѣтьсѣ** **я** **говорити** **сѣ** **кѣмъ.** *А вже були-сте з батюшкою, коли казав ховати буде?* **Камеєц.** у. 6) — **їдєн** **духъ** **з** **нимъ.** *Жить душа въ душу сѣ кѣмъ нїбудь.* **НВолын.** у. 10) **Будь** **лѣсна**, **будь** **лѣсна.** **Пожалуєста.** *Ви ж, будь ласкав добродію,.... розстрягайте конї.* **Рудч.** Ск. II. 151. 11) **Будь**, **будь-лі**, **нїбудь** (**неопр. част.**). *Та наклади будь-лі якою, аби обив козирем.* **Канєв.** у. *Будь-лі хто надїє сїту, то гарно ї дивитьсѣ.* **Канєв.** у. *Будь-лі де.* **Желех.** *Будь-хто.* *Кто, хто нїбудь.* **Вх.** **Зн.** 4. 12) **Здоров** **був**, **була!** **Здравствуй!** *Здорова була, дїачко мой!* **Мет.** 71.

Бўти, **ка**, **м.** Ум. **отъ** **бут.**

Бўтин, **на**, **м.** 1) Толстый стволъ дерева, очищенный отъ коры. **Вх.** **Зн.** 5. 2) = **Бўтина.** **Вх.** **Зн.** 5.

Бўтина, **ня**, **ж.** **Лѣсосѣкъ**, **лѣсъ**, **предназначенный** **къ** **рубкѣ.** **Шух.** I. 37, 173. **Вх.** **Зн.** 67.

Бўтинарь, **ря**, **м.** **Работникъ** **въ** **бўтинѣ**, **дровосѣкъ.** **Желех.**

Бўтинник, **ка**, **м.** = **Бўтинарь.** **Желех.** **Бўтинок**, **нея**, **м.** **Полусапожекъ**, **ботинка.** **Желех.** Ум. **Бўтиночон.**

Бўтирня, **ня**, **с.** **Всякій** **хлѣбъ.** **Шейк.** **Бўтирь**, **ря**, **м.** 1) **Котомка** **работника**

на рыбных заводах. Стрижевск. 2) Малая посуда и утварь въ хозяйствѣ: горшки, ухваты и пр. Мнж. 176.

Бутѣти, чѹ, тѣш, гл. 1) Закладывать фундаментъ изъ камней. Желех. 2) Трамбовать. Полт. г.

Бутѣвка, ки, ж. Тонкая палка лѣ-игрѣ бѹти. См. Бут 5.

Бутѣти, чѹ, тѣш, гл. 1) Ревѣть глухо, похоже на звукъ бѹ, мычать. *Бугай бутить*. Мнж. 176. *Худоба бутить, бо нероблена*. Каменец. у. 2) Гудѣть, глухо кричать. *Вач, ак бутаты* (спѣвали парубки), *аж сюди чути*. Харьк. у.

Бутѣбѣл, ла, м. Мѣстное названіе малорусса изъ Добруджи; живущіе тамъ малоруссы потомки ушедшихъ въ Турцію запорожцевъ и бѣглыхъ крестьянъ изъ Галиціи. О. 1861. I. 264.

Бутѣлки, ка, м. Бутылочка, пузырекъ. НВолын. у. Ум. Бѹличокъ.

Бутѣла, лѣ, ж. = Вутѣль. Желех.

Бутѣлѣвий, а, е. Пустой, выгнившій въ срединѣ. *Бутѣлава вже верба*. Екат. у. Слов. Д. Эваря.

Бутѣний, а, е. Спесивый, высокомерный. *На бутного найдеси ще бутѣнийший*. Фр. Пр. 134.

Бутѣність, ности, ж. = Вута. Желех.

Бутѣти, вѣю, ап, гл. Вздуться. *По вѣю все гірше бутѣти*. Федьк. I. 91.

Буттѣ, тя, с. 1) Бытіе, существованіе. Башт. 160. 2) Бытность, пребываніе. *За мого буття там*.

Буттѣк, ка, м. = Вутѣк. Вх. Зн. 5.

Буттѣм-буттѣм-бас, меж., выражающее игру на виолончели. *Буттѣм-буттѣм-бас! А хто буде свині пас?* Нп.

Бутурѣла, на, м. Въ загадкѣ: гребешокъ, изгибающійся набокъ. *Чорний бутурѣли з гори свині потурѣла*. Грин. I. 248.

Бутурѣла, ки, ж. 1) = Здирок. Вач. 157. См. Бурда. 2) Обрѣзки мездры, склеенныя и спрессованныя въ листы, — употребляются для каблукѣвъ въ простыхъ сапогахъ. Вас. 162.

Бух! меж., выражающее паденіе, глухой ударъ или выстрѣлъ. О. 1862. IX. 118. *Бух в воду, ніби втопився*. Драг. 47. *Заридала Катерина та бух йому в ноги*. Шевч. *Сили татко коло печі, малка татка бух у плечі*. Чуб. V. 1156. *Коли це з лѣсу бух! бух! бух! Так і повалило три воли у валці*. Драг. 238.

Бѹхало, ла, м. Уваленъ, неуклюжій.

Бухан, на, м. 1) = Вуханецъ. *Пшенищный бухан*. Грин. II. 311. *Бухан хлѣба*. Рудч. Ск. II. 86. *Наѣстись буханѣ*. Быть побитымъ. Ном. Ж. 4963. Ум. *Буханчик*. *Буханчики пшенищні білі*. Котл. Ен. II. 19.

Вуханѣць, нѣа, м. 1) Круглый, пшеничный или гречневый хлѣбъ. Маркев. 151. *Лучче в людей сугарці, ніж у мацухи буханці*. Нп. *Ідять дівки колачі, молодіци буханці, а парубки сугарці*. Чуб. III. 86. 2) Одинъ хлѣбъ. *Собака узав до столу буханецъ-хлѣба*. Рудч. Ск. I. 9. 3) Толчекъ, тумакъ. *Іноді було й буханця улітати Чинці в спину*. Мир. ХРВ. 26.

Вухарка, ки, ж. Сортъ дыни.

Вѹхати, хаю, еш, гл. 1) Бить, колдовать. *Взяла мене бухати, мусѣ я ю слухати*. Гол. 2) Бросать. *Бабусю у яму бух!* каже Оленка, показуючи кулачкомъ, *як будуть бухати бабусю у яму*. Мир. Пов. II. 116. 3) Стрѣлять, палить. *Вухають з гармат*.

Вухѣ-бухѣ! меж., выраж. кашель. *Ой ти старий бухѣ-бухѣ, я молода хихихихи!* Нп.

Вухѣкало, ла, об. Сильно кашляющій.

Вухѣкання, ня, с. Кашлянье, кашель.

Вухѣкати, каю, еш, гл. Кашлять. *Так закашляешся, що ну!* *Вухикаси та й бухикаси*. Св. Л. 49.

Вухѣкнути, ну, неш, гл. Одн. н. отъ бухикати. Кашлянуть.

Вухѣнка, ки, ж. = Вуханецъ. О. 1861. XI. Кух. 36. *Покелеи... гарячую м'яку бухику*. Котл. Ен. II. 9. Ум. Бухѣночка.

Вухѣати, каю, еш, гл. = Вухѣкати.

Вухотѣти, кочѹ, тѣш, гл. Q громѣ: гремѣть. Ів. Білик. Желех.

Вѹхнути, ну, неш, гл. Одн. н. отъ бухати. 1) Ударить. 2) Унасть, свалиться. *Він бухнув додолу*. Драг. 135. 3) Выстрѣлить. *Бухнула рушниця*. Рудан. I. 60. 4) Вспыхнуть. *То бухне, то загасне*. Вінок. 36.

Вѹхня, ні, ж. Маленькая хата изъ плохого матеріала, съ незаконченной (съ боковой стороны?) крышей. Гн. I. 81. Шух. I. 112.

Вухѣний, а, е. = Пухкий. 1. *Хлѣб у їх такий гарний — бухоний*. Черниг. у. *У нас не стечуть такихъ млинцівъ, як у*

вас: у вас он якій бухоний, а в нас жилив. Черниг. у.

Бухтіти, тїю, еш, гл. 1) Пылатъ, вспыхивать. *Вогні бухтіють.* Харьк. 2) Глухо звучать. *Вубон бухтіє.* Мир. ХРВ. 341.

І. Вуд! меж., выражающее столкновение лбами. *Баран-баран буц!* Шейк.

ІІ. Вуд, ца, м. Насмѣшливое названіе, которое даютъ херсонскіе крестьяне заковану человеку изъ болѣе сѣверной Малороссіи. Херс. Названіе жителя Подольск. губ., употребляемое крестьянами Черкасского у. (К. П. Михальчук).

Вудати, паю, еш, сов. в. бѣцнути, ну, неш, гл. Бить, ударить зломъ (о баранѣ). *І баран буцне, як зацепини.* Ном. № 3293.

Вудатися, цаюся, ешся, сов. в. бѣцнутися, нуся, нешся, гл. Ударяться, удариться, столкнуться лбами. *Вуднулись так, що аж в обидвох гулі на лобах понабігали.* Брацл. у.

Вудогария, ші, ж. Арестантская. *В бучегарню запрутъ.* Стор. І. 143, 152.

Вудке, ка, м. Родъ лепешки, жареной въ маслѣ. Шейк. *Нанече книшів, пиріжків, буцків.* Г. Барв. 130.

Вудіака, ки, ж. 1) Сортъ яблокъ. 2) Насмѣшливое названіе, которое жители херсонск. губ. даютъ крестьянкамъ изъ болѣе сѣверной Малороссіи.

Вудім, нар. Будто, словно. ЗОЮР. І. 218. *Засів, буцим в болоті чорт.* Котл. Ев. І. 26. *Буцим спить.* Драг. 112.

Вудкави, каю, еш, гл. = Вудати. Ходить як овечка, а буцкає як баран. Ном. № 3033.

Вудцнути, он. См. Буцати, ся.

Вудь, ця, м. Неудавшійся хлѣбъ. *Спекла мама буця, що не їстиме ні куця, ні цюця.* Посл.

Вудьо, ця, с. Дѣтск. Яблоко. О. 1862. IX. 118.

Вуца, ці, ж. Шумъ, крикъ, тревога. Чуб. П. 434. *Зчинилась була буца не мала: поспільство свого козацтва рішатись не хотіло.* К. ЧР. 198. *Збѣти бучу.* Поднять шумъ. *За онучу збили бучу.* Ном. № 3516.

Вучавий, а, о. Ссохшійся. *Які бучаві чоботи! щоб було другого дня вимазать дьогтем, після дощу.* Канев. у.

Вучавіти, влю, еш, гл. Твердѣть, сохнутъ (о кожѣ).

Вучіах, кі, м. = Вузьок. Вх. Пч. II. 9.

Вучіава, ви, ж. Буковое дерево. *Скажи*

зробити букову труну. — Це ж тобі, мила, бучики узяти? Чуб. У. 631.

Вучий, а, б. Роскошный, великогѣпный, богатый; шумный. *Бучне весілля справили.* МВ. І. 145. *Бучні були свачини.* НВолын. у. *Бучий дощ.* Дождь съ большимъ вѣтромъ, бурей. НВолын. у. Ум. Бученійий.

Вучиість, ности, ж. Пышность, великогѣпіе.

Вучно, нар. Роскошно, богато, шумно. *Гучно, бучно, а в п'яти зійно.* Ном. № 11197. *Бучно з проводом ховали попівну.* НВолын. у. Ум. Бучененько.

Вучок, чка, м. 1) Ум. отъ бун. *Ой збили Миколайка під зеленим бучком.* Гол. І. 229. 2) Буковая палка; вообще палка. Гол. Од. 60. *У нашому селі чабан убив бучком овка.* Полт. у. *Подай мені, жінко, бучка, тепер буду вчити братка.* Макс: 3) Небольшой улей. (Черниг.). Левч. 168. Ум. Буччок.

Вучня, ця, с. Соб. отъ бун. *Стало їй ся, стало галузя кланяти, бучя і корія і всяке створія.* Гол. II. 10.

Вучулька, ки, ж. Ум. отъ бучуля.

Вучуля, лі, ж. = Вочуля. *Плате, діти, платте, бучулі не бачте; платте, діти, ревно, цей орендар бучулю верне.* Pauli, II. 85. Ум. Бучулька.

Вуша, ші, ж. Цилиндрическій сосудъ для соленія рыбы. Черном.

Вушкя! Дѣтск. = Бусі.

Вушла, лі, ж. 1) Самка аиста. Желех. 2) Цапля. Вх. Пч. II. 8.

Вушувати, шум, еш, гл. 1) Бушевать. *Не буйкіі вітри в темнім лузі бушували.* Дума. 2) Оковывать (колеса). *Бушований колеса.*

Вушіти, вію, еш, гл. = Вуати 1. По за садком лани бувають широкополі. МВ. (О. 1862. І. 96).

Вуяк, кі, м. 1) = Вайрак. Встрѣчено только въ одномъ мѣстѣ, — не ошибка-ли? *Ой не шуми, луже, зелений буче.* Мет. 92. 2) = Бугай І. Вх. Пч. II. 5. *Гонить буюка на ярмак.* Гл. І. 96. 3) мн. Раст. *Vaccinium uliginosum.* Радам. у.

Вуян, кі, м. Непослушный, упрямый воль. КС. 1898. VII. 46.

Вуяння, ня, с. 1) Быстрый, пышный ростъ. 2) Бушеваніе, буйство. Ев. Л. VIII. 24. Чуб. І. 31. *Розбишачке буяння.* К. Кр. 36. *І гласу Возжого не чули за буянням.* К. Псал. 145. 3) Свободное, ничѣмъ

вистісняемое движеніе, пареніе. *Буяння* гордого ума. К. ПС. 46.

Буяр, ра, м. Большая лодка.

Буяти, аю, еш, гл. 1) Роскошно расти. Така бузина скрізь як ліс, ніхто туди не ходить,—та бує так, що продержитись трудно. Драг. 81. Поле в них буєс бодяками. К. МБ. XI. 152. Гіллястий ясокір бує. МВ. II. 174. 2) Буйствовать,

бушевать. *Козаки блукають купами по місту да бувають, як тій бугай в череді,—хочуть двори ламати да грабувати старшину.* К. ЧР. 322. *Тепер, славити Бога, тихо стало, а то все вітри буяли.* Камен. у. 3) Парить, рфять; жить и двигаться свободно. *Буями в небо крилами орлиці.* Вінок. 228. *Риба в морі і в ріках буяла.* Чуб. I. 70.

В.

В, пред. См. У.

Ваба, бж, ж. 1) Приманка. Желех. 2) Прелесть, привлекательность. *А самому як нортіли і любощі й молодецькі ваби:* Г. Барв. 509.

Вабіць, бцѣ, м. Приманщикъ. *Голуб вабіць усіх чужих голубів переманює.*

Вабик, ка, м. Дудочка, употребляемая на охотѣ для приманиванія дичи. Желех.

Вабіло, ла, с.—**Ваба** 1. Желех.

Вабити. блю, биш, гл. Привлекать, манить; прельщать. *Бере очі, вабить серденько красою.* К. Досв. 68. *Сама (дівчина) невеличка, метка і жвава, з веселою на виду усмішкою, вона так і вабила до себе.* Мир. ХРВ. 6.

Вабитися, блюся, бишся, гл. Быть привлекаемымъ, прельщаемымъ; льститься на что.

Вабіння, ня, с. Приманиваніе.

Вабійв, а, б. Легко приманиваемый. Уманець. III. 172.

Вабко, нар. Легко приманиваемо.

Ваблівий, а, в.—**Вабний** 2. Желех.

Вабліво, нар. Привлекательно, прелестно.

Вабній, а, в. 1) Манящій, приманивающий. 2) Привлекательный, прелестный. Желех.

Вабно, нар. Привлекательно, прелестно.

Вáva, ви, ж. Дѣтск. ранка, боль. О. 1861. VIII. 8. Ум. **Вávка**, **вávонька**, **вávочка**.

Вава-вўрр! межд. Подражаніе воркованію голубя. Желех.

Вávка, ки, ж. Ум. отъ вава

Вávкання, ня, с. Частыя жалобы на боль. *А набридло вже мені твоє вávкання!*

Вávкати, каю, еш, гл. Часто говорить вávка, жалуясь на боль. *Чого ти все вávкаси? Аж набрид уже!*

Вávонька и **вávочка**, ки, ж. Ум. отъ вава.

Вавцір, ра, вавчár, ра, м. Кличка старого кота. Желех. *Ой ти вавціру поганид* (говорится переносно и о человецѣ, совершающемъ проказы, наносящемъ ущербъ). Фр. Пр. 134.

Вага́, гѣ, ж. 1) Вѣсъ. *На хуру вагю кладуть.* Г. Барв. 324. *Ой десь мій брат у Криму продає сіль на вагу.* Рудч. Чп. **Вагю** дати. Отпустить на вѣсъ. **Важю** вагю. Съ великимъ трудомъ. 2) Тяжесть, бремя, грузъ. *Хури йшли з вагою. Широкко ступав Марко, здавалось, і ваги ніякої не було у його на плечач.* Стор. М. Пр. 25. *Ото ж на мене вагою сіло.* Ном. № 13275. *Усяка людина має свою вагу на світі.* К. (О. 1861. VI. 28). 3) Вѣсы. *Ой, що-б узня та зважив моє горе! що б на вагу зложив моє нещастя.* К. Гов. 4) Ги́ря. *Я бачив у Одесі самограйну машину: заги колеса повертають, а вона й грое, так само як у дзигаркові.* Канев. у. 5) Вѣсъ, значеніе, сила. *Це для мене не має жадної ваги.* 6) Бѣти у вазі. Быть беременной. *На третій годочок я стала у вазі. Господь і мені дав.* Г. Барв. 97. 7) Колебаніе. *Гой ги, вороги! ми не маєм ваги!* Шевч. 57. *Ревуть, лютують вороги, козацтво претяє без ваги—і покотилися яничари.* Шевч. 59.

Ветаній, пів, м. мн. 1) Продолговатая деревянная миса, родъ небольшого корытца для пищи. Сим. 19. *Всю страву в вагани вливали і роздавали всім ложек.* Котл. Ен. II. 12. 2) **Ночвы**. *Сіз (дурень) у вагани та й плава.* Мнж. 79. Ум. **Вагани**. *Біля куреня уже стояли вагажки, повнісінькі галушок з салом.* Греб. 401.

Ваганиці, ниць, ж. мн.—**Вагани**, если не ошибка вмѣсто: *ноганиці?* *Було собі три брати: шли собі широкою до-*

рогою, найшли собі рукавиці, ваганиці і ероки.... Стали поділятися: одному—рукавиці, другому—ваганиці, третьому—ероки. (Заклин.) Чуб. I. 182

Ваганей. Ум. отъ вагани.

Вагáтися, га́юся, е́ся, гл. Колебаться, не рíшатся. *От громада й присудила: комусь треба лізти у яму і подивитись, що там таке; всі вагаються.* Рудч. Ск. II. 195.

Вагівни́ця, ці, ж. В'єсы. Усі на Божій вагівниці легкі, нікчемні як полова. К. Псал. 140.

Вагітні́. Прилаг., употр. только въ ж. р. Беременная (о женщинѣ). Рудч. Ск. I. 209.

Ваговé, вóго, с. В'єсовой. сборъ. К. (Желех.).

Вагóвий, а, в. 1) Продающийся на в'єс. *Одібрав він миску слив вагових.* Мкр. II. 31. *Сталась йому причина—вагова сіль, прибила.* Рудч. Чп. 169. *Сіно вагове.* 2) В'єсовой. 3) Ваговий дрюк, дрючок. Шість для подняття воза при подмазкѣ колесъ. Чуб. VII. 104.

Ва́гом, нар. На в'єс, по в'єсу. *Усім розказали, який то Тизон став скупий, що вже й хліб вагою дає.* Кв. II. 19.

Вагóн, ву, м. Вагонъ. *Появився з людьми на цілий вагон на чугунку возити овес.* Г. Барв. 204.

Вагóнати, вію, еш, гл. Беременѣть. *Дітка не повинна їсти усього близнята—яблука там, чи що, бо буде вагоніть усе близнятами.* Ном. № 286.

Ваготá, ті́, ж. 1) Тяжесть. *Ваготу набірали.* А.Д. I. 334. *Звелів водити зградились на змарха. І ваготи не чують, не порвуться.* К. Юв. 56. 2) Беременность. *Сестра у ваготі ходить.* Київ. г.

Ваготі́ння, ня, с. Тяготі́ннє. *Ньютон назвав цю силу ваготі́нням.* Ком. I. 57.

Ваготі́ти, тію, еш, гл. Тяготі́ть. Желех.

Вагува́тися, гу́юся, е́ся, гл. 1) = Вагáтися. Вх. Зн. 5. 2) Ссориться, спорить. *Його силують, одвертають од неї, а він хислоюкоі Хвєськи, що батько йому велики любити й брати за себе, не хоче, і вони що-дня вагуються.* Така зв'язка йде в дому. Г. Барв. 536. 3) М'єряться силами? *Їхало 12 братів на войну, тринадцята сестра.... блилися, вагувалися, сестра пристала, кров їти перестала.* (Заговоръ). Грин. II. 315.

Вага́ш, ша, м. Дорога, которою ходять въ полонинах овця на пастбище. Шух. I. 210.

Ва́да, ди, ж. 1) Вредъ. *Оптим за оце і вади не буде.* Канев. у. 2) Недостатокъ. *Нема чоловіка без вади.* Ном. № 2446.

Ваджува́тися, джу́юся, е́ся, гл.— до ко́го. Привязываться, приставать къ кому. Вх. Уг. 229.

Ва́дяти, джу, диш, гл. 1) Вредить. *Ледячому животові і пироги вадять.* Ном. № 7159 *Хліб на хліб не вадить.* Ном. № 12028. *Багацько не вадить.* Ном. № 1366. *Як не чує, то й не вадить.* Ном. 2) безл. Тошнить.

Ва́дяться, джуся, ди́ся, гл. Ссориться. *Ой, мужу, та не вадьмося, та ходім до долуга та поради́мося.* Гол. III. 544.

Ваде́кий, á, б. 1) Вредный. 2) Тошный. Уман. IV. 120.

Ва́дко, нар. 1) Вредно. Левч. 16. 2) Тошно. Левч. 163. *Ва́дко мені. Мнѣ плохо, и нехорошо себя чувствую.* Желех.

Ва́дливий, а, в.—Ва́дкий. Загр. Уман. I. 104; IV. 120.

Ва́дли́во, нар.—Ва́дко. Уман. I. 104.

Ва́жкіє, ка, м. Палочка, на которой наматывают и завязывают пелти при плетенні сѣтей. Черномор.

Ва́жель, ля, м. Въ нижньому медничномъ жерновѣ: деревянное приспособленіе въ средині его, которымъ можно, при помощи простого механизма, поднимать и опускать этотъ жерновъ. Мнж. 481. См. Варжі́ль.

Ва́жений, в, е. 1) Възвѣшенный. 2) Выдаваемый по в'єсу. *А щоб ніхто не джѣдав, щоб і важений хліб їли.* Кв. II. I. 152.

Ва́жений, а, в. Очевъ тяжелый. *Важенна палиця. Най одягнешся в сирітєське гірке нарікання, підсирєжється одовицькимъ важенимъ зінтанням.* К. Псал. 257.

Ва́ження, ня, с. Възвѣшивание. Желех.

Ва́жє́нький, а, в. Ум. отъ важный.

Ва́жє́нько, нар. Ум. отъ важно.

Ва́жати, жу, жиш, гл. 1) В'єснѣ; имѣть в'єс. *Він таки має вагу, важити.* Дещо. 2) Възвѣшивать. *Поламались терези, сіль важучи на вози.* Рудч. Чп. 171. 3) Имѣть значеніе, в'єс, значить. *Знайду собі иншого... ти мені не важши нічого.* Г. Барв. 397. *Що він на своєму господарстві важить? що він за чоловік?* Г. Барв. 271. 4) Имѣть види, м'єтити; умышлять, покушаться. *Я двоє люблю, я двоє люблю,—на третього важу.* Грин. III. 70. *На віщо ж ти важши: чи на мою ясненую зброю, чи на мою коня вороного, чи*

на мене, козака молодого. АД. I. 170. Де я міро, там я віцію, де я важу,—там я вражу. Гол. I. 2. Хто на моє здоров'я важить, той (сам його) не має. Ном. № 3823. Він уже давно важив на нас: на новий рік мав хату запалити, а це от обікрає таки. 5)—**чм.** Рисковать. Не раз, не два через плоти лазив, не раз, не два здоров'я важив. Чуб. V. 79. 6)—**лбго.** Придавать мало значення, не придавать особаго значення. Не годилось так легко важити твій сили. К. ПН. 161.

Важитися, жуся, жинися, гл. 1) В'ситься, взв'исиваться. 2) Отваживаться, р'п'н'яться. Ніхто з них не важився озватись до його словами. К. Іов. 7. На діачку дивитися не важусь. К. Іов. 65. 3) Покушаться, умышлять. Не бийтєся, не лийтєся, ви на мене не важитєся. Нп. А в діачки чорні б'рівоньки, ти, козаченьку, не важєся. Нп.

Важиня, ня, с. Вав'шннваніє. А бодай його з таким важінням, що тільки вгайка, а не робота! Залюбовсь.

Важка, ки, ж. Снарядъ, котримъ тькати придерживаєть шийми. Состонть изъ дерев'яного крука и привязанной къ нему веревочки съ тяжестю на концѣ. МУЕ. III. 22.

Важкоб'нний, а, в. В'сскій, тяжельй. Левч. 24. См. Важніий.

Важкоб'нський, а, в. Ум. отъ важий.

Важкоб'ньо, нар. Ум. отъ важно.

Важкі, кір, м. В'сы небольшие. Угор.

Важкій, а, б. Тяжелый. Лучше жє тобі, брате, важкий камінь підняти, а ніж тобі, брате, з сиротою вік провозжати. Мет. 81. До Бога важкий шлях, а до некла прїмесенкий. Ном. № 201. Я в тебе гуляла, важкого діла не знала. Мет. 225. Важкий день. Важкий віз. Важка година настала. Важка туча налягає. Макс. Важкий дурень. Важим д'х'ом д'хати. Злит'ся. Дитя плаче, ти не поколинеш, — все на мене важим духом дишеш. Макс. Важкі жінки. Беременная жєнщина. Ум. Важенький, важенький. Баран важенький і орлу. Греб. 381. Маленько, але важенько. Ном. № 7329.

Важко, нар. Тяжело. Будуть підпр'ягать, як де буде на волів важко. Рудч. Ск. I. 180. Не розливай, мати, води, бо важко носити. Нп. Тяжко-важко убогому багату любити. Нп. Тяжко-важко заступає, як Січ руйнували. Шевч. 8. Коні уже важко йдуть. Григ. II. 104. **Важко**

бр'єше. Сильно вр'єть. Ум. Важеньмо, важеньмо. А пенька зачула, важенько здихнула. Макс.

Важливій, а, в. 1) Тяжелый, в'сскій. Серце, що ворухнеться од жєзлоу гнівною та од туги важливою. МВ. (О. 1862. I. 75). 2) Важный. Желех. Те вілля дуже важливе од поруки.

Важливо, нар. 1) Тяжело. 2) Важно.

Важний, а, в. 1) В'сскій. Червінець хоч маленький, але важенький. Ном. № 1386. 2) Важный. Він там важний, де маленькі вімки. Ном. № 3043. 3) Очень хороший. Поставив важну хату на дві половини. Стор. I. 127. Сьогодні важний задамо бенкет. Стор. I. 219. Ум. Важенький.

Важниця, ці, ж. Важность, важная особа, д'їло. А що він за (або: от яка, не велика) важниця. Ном. № 5542.

Важниця, ці, ж. 1) Подставка, представляемая подъ шесть (заговій дрю) для подв'яття воза, чтобы подмазать колеса. Рудч. Чп. 246. Чуб. VII. 404. Стеле чумах собі постілоньку, зелену травичку, а в голови замість подушечки — клєнчасту важницю. Нп. 2) Торговые в'сы на базарі; в'сы. Рудч. Чп. 246. О, зваж мене на праведній важниці. К. Іов. 66.

Важність, жєсть, ж. 1) В'сскость. 2) Важность. Желех.

Важно, нар. 1) В'сско. 2) Важно. 3) Хорошо, отлично.

Важніщий, а, в. Очень важный. Мати і взяла собі в голову, що дитинсю важнюща персона, коли й Тимоха проти його нічичирк. Св. Л. 283.

Важна, ві, ж. Важна, пом'їщеніє или м'єсто для в'совъ на торговых площадях. Желех.

Важко, жєкі, м. Гирька въ ватерп'ясі; тяжесть, привязываемая къ концу веревки (вапр. при опусканіи въ воду и пр.).

Важучий, а, в. Очень тяжелый, тяжело-в'сскый. Та хай їм лиха година, оцим грошім! які ж бо вони важучі. Лебед у. Мушкет важучий. Щог. В. 98.

Важчати, чаю, еш, гл. Д'їлат'ся тяжело, тяжєл'ть. Левч. 165.

Вайда, ди, ж. Раств. Isatis tinctoria L. ЗЮЗО. I. 125.

Вайкати, каю, еш, гл. С'їтовать, жалобно кричать. Вх. Лем. 395.

Вайкі, когу, м. Крикъ боли, тревоги, вообще безнорядочный крикъ, гамъ. Вайкіт, як у жєдівєскі школі. Фр. Пр. 135.

Вайло, меж. Уны! горе! Желех.

Вайло́, ді, с. Уваленъ, нахлать, медлительный, неповоротливый. *Вайло дурне!* (брань). МВ. (КС. 1902. X. 152). Ув. Вайлюна. Аф. 311.

Вайло́м, нар. Во множествѣ, толпой. *По сіль або там по рибу не ходять по одному, а все вайлом.* Волч. у.

Вайлува́ти, а, в. Пеноворотливый, неловкий, угловатый. *І в кого цей хлопець удався такий вайлуватий? У нас у роду наче й не було таких.* Харьк.

Вайлю́ка, ки. Ув. отъ вайло́.

Вак, ку, м. Въ игръ въ вак і копѣць—цѣль, въ которую попадаютъ палками играющіе. Kolb. I. 197.

Вакан, на, м. Участокъ земли въ шесть десятинъ. Вас. 197.

Вакане́ць, нди, м. Невоздѣлываемая, запасная земля. Уман. I. 282.

Ваканце́вий, а, в. 1) Вакантный. 2) Заплатный, отставной. *Ісправники все ваканціові.* Котл. Кн. III. 28.

Вакарка, ки, ж.—Загорода (для скота). Шух. I. 186.

Вакарь, ря, м. Коровій пастухъ. Вх. Зи. 5.

Вакаци́я, ції, ж. Ваканціонное время. О. 1861. VIII. 89. Левиц. Пов. 96. *Уже ся вичиха і прийшов доміє на ваканцію.* Драг. 407.

Вакаци́ватися, цібуюся, ется, гл. Житья [во время ваканціі]. *Не оспів він розказати, як вакациювалось.* Св. Л. 220.

Вакелія, ліп, ж. Раст. Polypogon monspeliensis, губка огнивая. Вх. Лем. 395. Губка, труть. Угор. См. Векелія.

Вакері́йна, ки, ж. Коза, овца—бѣлая съ черными или рыжими пятнами около глазъ.

Вакі́рський, а; в. Овца или баранъ бѣлый, но съ черными обводами вокругъ глазъ. О. 1862. V. Кух. 36.

Вакса, си, ж. Вакса: Уман. I. 62.

Ваксѣ́вий, а, в. Тотъ, который чистится ваксой. Уман. I. 62. *Ваксѣві чоботи.*

Ваксува́ти, оую, еши, гл. Чистить ваксой. *Ваксுவаний.* Вычищенный ваксой. *І остроги побіляні, і чоботи ваксовані.* Закр. 272.

Вакува́ти, куу, еш, гл. 1) Быть бездѣтельными (вообще), находиться въ бездѣлствіи. 2) Оставаться невоздѣланнымъ (о полѣ). Радом. Ананьев. у. 3) Терять время, ничего не дѣлать. *Чи ще ж тобі катерга турецька не вірилася.... Щоб*

ти назадъ завертався та дні вакував. АД. I. 130.

Вал, лу, м. 1) Валъ, насыпь. Драг. 85. *Вали поосідали і зрінялися із землею.* Стор. II. 97. 2) Грубые толстые нитки изъ пакли. Вас. 201. *Валом пошитий, вітром підбитий.* Ой я свого чоловіка нарядила пакомъ: сорочечка по коліна підв'язана валомъ. Ном. Ж. 12551. 3) Валъ, цилиндръ. *У млині вал.* Чорти зносять жмари до купи; як знесуть багацько, то качають в вали, оттого дуже гуде на небі. Чуб. 4) Кучка сѣна, въ которую сгребается попіс. *Горну покіє за покосом у вали, а послі в копціі коплю.* Г. Барв. 429. Ум. Валѣм.

Валасѣ́ння, ки, с. Шлянье.

Валасѣ́тися, саюся, еши, гл. Шляться, таскаться, скитаться. *Мені нема ні зими, ні літа: я завжди в роботі. Подоров Боже мир—пропитає мене. А ти де валасалася? ЗОЮР. I. 10. Став валасаться по світахъ.* Сим. 203.

Вѣлах, ха, м. 1) Выложенный баранъ. 2) Скопитель жеребцовъ. Шух. I. 211. Ум. Вѣлашѣ. Вас. 197.

Вѣлахан, на, м. Скопецъ. Харьк.

Вѣлашѣ́л, ха, м. Кастраторъ. Миж. 176.

Вѣлашѣ́ння, ки, м.—Вѣлашѣ. Желех.

Вѣлашѣ́ння, ки, с. Околощевіе, оскопленіе.

Вѣлашѣ́ти, шаю, еш, гл. 1) Оскоплять, выхолощивать. *Чабани заходжують вѣлашѣть ягнячі баранчики.* О. 1862. V. Кух. 33. 2) Обрѣзывать концы ботмы арбузовъ, чтобы она разрослася въ шпирну. *Казуки вѣлашають.* Лебед. у.

Вѣлашѣ́ний, а, в. Оскопленный, выхолощенный. О. 1862. V. Кух. 39.

Вѣлашѣ́ш, шѣл, м. 1) Ум. отъ вѣлах. 2) Стволъ дерева, чистый отъ вѣтвей. *Гарна лоза була колись: та ж славні та високі вѣлашки та прѣі,—Що ж то воно значить: вѣлашки?—Оці (указывая стволъ вишни) без гілля, самі оці.* Залубовсь.

Вѣлѣ́жний, а, в. Имѣющій значеніе, важность, солидный. *Це штука вѣлѣжна.* Переясл. у.

Вѣле́ць, льця, м. Вальсъ. *Танцюють польку або вальця.* Ком. I. 27.

Вѣленнѣ, ми. Суконные красивые штаны. Вх. Зи. 83.

Вѣли́во, ва, с. Корыто. Желех.

Вѣли́вочко, ка, с. Раст. Trollius europaeus. Вх. Пл. II. 36.

Валіло, ла, с. Родъ валяльни (при нодяной мельницѣ) безъ пестовъ, гдѣ дѣйствуетъ одна вода. Шух. I. 113.

Валіна, ни, ж. Нитка валу 2. Як сито замучиться, то не треба його оббивати, бо до його прийняті лихоради валом: була валину перебіси, то й одпустиши їх. Мнж. 154.

Валіти, ліб, лиш, гл. 1) Валить, сваливать. Свое на ніжки ставити, а чуже з ніг валить. Ном. № 9639. 2) Идти вперед; двигаться массою. Сліпому нема гори: куди понав, туди й вали. Ном. № 4660. Так валкою і валишь. 3) —вал. Прасць вал 2. Нумо вал валиши. Маргев. 142.

Валітися, лібси, лишси, гл. 1) Разваливаться, разрушаться. Церкви схищатики валються, поти голодні. Стор. М. Пр. 92. 2) Падать, валиться. Вийду за ворота, від вітру валюся. Мет. 20.

Валів, лова, м. —Валиво. Натяжки води до валова. Вх. Зн. 5. Ацю до валові. Фр. Пр. 135.

Валій, лія, м. Суеноваль. ЗЮЗО. I. 286.

Валка, ки, ж. Обозъ. Прийшов же син Гавриленко а до чумакив до валки. Рудч. Чп. 32. Кононенкі ческий поїзд валкою несеться. Мкр. Н. 22. Ум. Валочка.

Валкий, а, б. О гончарной глині: тощая глина, требующая принясь болѣе жирной глины. Вас. 177.

Валкувати, кую, еш, гл. Скатывать въ валъ (сѣно).

Валиця, ці, ж. Перекладина, на которой лежать концы вала (въ мельницѣ). Черниг. у. Мик. 480. Ум. Валична.

Валоб, ба, м. Родъ тодстой доски. Шух. I. 188.

Валовий, а, б. 1) Сдѣланный изъ валу 2. Волоки шовкові удвоє жіноцькі щирі валові. АД. I. 168. 2) Относящийся къ валу.

Валовина, ни, ж. 1) —Вал 2. МУЕ. III. 19. 2) Тянь изъ валу 2. Могилев. у. Желех. 3) Пеньковые очески. Гол. Од. 40.

Валовитий, а, е. —Вайлуватий, Вх. Зн. 5.

Валов'яний, а, е. Сдѣланный изъ валу 2. Желех. Валов'яний клубок. Драг. 44.

Вало́к, лѣа, м. 1) Ум. отъ вал. 2) Часть граблей, на которой укрѣплены зубья. Шух. I. 166. 3) Брусъ бороны, въ который вставлены зубья. Чуб. VII. 401. 4) Часть ткацкого сарая шури́в. МУЕ. III. 21. 5) Часть друлі́вника. Шух. I. 277. 6) Часть

мотовила. Шух. I. 150. 7) —Вал 4. Оплудні греблі сіно і в валочки клами щільно. Мет. 315. Ум. Валочок. 8) —Начіапа 1. Тісто роскачують валком. МУЕ. I. 103.

Валочка, ки, ж. Ум. отъ вала.

Вало́чок, чѣа, м. Ум. отъ валобі.

Валування, ня, с. Лай многихъ собакъ. Собаки де-где не спали. Як проходили хлопці темними вулицями, — позаду їх піднімалося неприяне валування. Мир. ХРВ. 240.

Валу́вати, лую, еш, гл. 1) Сильно лаять. Деся вовк у селі, бо так собаки валують. Черк. у. Чи чули ви, як стіні валували собаки? КС. 1883. XII. 700. 2) О баранахъ: совокупляться съ овцами. Барани валують оівці, від чого ті стають кінті. Шух. I. 210.

Валу́чня, ні, ж. —Валюшня. Чуб. VII.

Валу́ша, ші, ж. 34.

Вальбі́йка, ки, ж. Корыто. Пайцата журт з вльбійки. Вх. Уг. 229.

Валькі́р, ру, м. —Алькір. Чуб. VII. 382.

Валькі́рвий, а, в. Относящийся къ валькиру. Став серед хати проти валькирових дверей. Св. Л. 199.

Валько́вий и валько́ваний, а, о. О постройкѣ: сдѣланный изъ глины, глинобитный. Желех.

Валькува́ння, ня, с. 1) Выведеніе глиняной стѣны. 2) Обмазка стѣнъ глиной (валья́ми).

Валькува́ти, кую, еш, гл. 1) Дѣлать изъ глины стѣны постройки. Каменен. у. 2) Обмазывать стѣны толстымъ слоемъ глины. Чуб. VII. 380. Сим. 129.

Валькува́тися, куюся, ешся, гл. О постройкѣ: быть обмазываемымъ глиной (валья́ми). Е, ця хата ще раз валькуватиметься. Залюбовск.

Валькува́то, нар. О ходьбѣ: не твердо, шатаясь. Цей уже ходе валькувато, а той, хоч йому сто чотири годи, той ходе так як молодий. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Вальні́й, а, о. 1) Хороший, красивый. А Мисаю з Мариною там то вальня пара. Грин. III. 650. 2) Сильный, обильный, во множествѣ имѣющийся. Такой вальній сніг на дорозі, що й не пройдеши.

Вальбо́к, лѣа, м. Комокъ мокрой глины, приготовленной для обмазки стѣнъ, также для складыванія стѣнъ глинобитныхъ построекъ, — въ послѣднемъ случаѣ глина пе-

рем'янава съ соломою. Рудч. Ск. II. 28. Kolb. I. 55.

Вальс, са, м.—**Валець**. Краков'яка одирають, вальса та мазура. Шевч. 138.

Валюга, ги, ж.—**Корито**. Вх. Зи. 28.

Валюка, ки, об. Лѣвинець, лежебокъ. Харьк. у. О. 1862. IX. 66.

Валюх, ха, м. Широць изъ картофеля и пшени. Ковел.

Валюш, ша, м. Вальдишпѣ. Іде під осінь бити зайця й валюша стрілець. Щог. Сл. 67

Валюша, ші, ж. Сукновальня. Стор. II. 116.

Валюшенъ, шня, м.—**Валюш**. Мнж. 177.

Валюшиний, а, о. Сукновальний.

Валюшике, ка, м.—**Валюша**. НВолын. у.

Валюшня, ні, ж.—**Валюша**. Уман. IV. 94.

Валющий, а, о. 1) Валищій, ненужный. 2) Падающій, не могущій устояти на ногахъ. Він п'яний, аж валющий. Змiev. у.

Валѣва, ви, ж. Множество. Лубен-Александр. у. *Валѣва жидів іде з школи*. Залюбовск. *Валѣвою ідуть люде*. Чер. у. *Снігу валѣва*. О. 1861. V. 71. *Такого валѣва риби*. Мнж. 176.

Валѣка, ки, об.—**Валюка**. Ти такий грубиян і валѣка. Г. Барв. 500.

Валѣти; **лѣю**, еш, гл. 1) Валить, сваливать, опрокидывать. *Чорт розсердився, налітає і хату валѣє*. Рудч. Ск. II. 116. *Буйкий вітер в полі повіває, бідного козака із ні валѣє*. АД. I. 2) Вальть (сукно). 3) Бить, сбивать (съ дерева). 4) Пачкать, марать. *Помалу ступайте, пилу не збивайте, шмаття не валѣйте*. Чуб. III. 34. 5) —бней. Выхолащивать лошадей. Щух. I. 211. 6) Испражняться. Мнж. 122.

Валѣтися, **лѣюся**, ешся, гл. 1) Падать, валиться. *Пішла мати тиняючись, по нід тиною валѣючись*. Макс. 2) Вальтяться. *Ой не дурно моїх братів китиці по иляху валѣються*. АД. I. *Валѣється, як свиня в барлозі*. Ном. № 11344. 2) Пачкаться. *Валѣтися у глину. Коло чого ходиш, тим і валѣєшся*.

Валѣщий, а, о.—**Валющий** I. Г. Барв. 439.

Ванбѣрѣць, рѣю, м. Ивбяръ. *Настою вам, братці, горілку у пляшці із перцем, ванберцем...* Чуб. V. 478.

Вандѣ, ді, ж. Родъ арапника, длинной

плети. *Оюмани з батогами, саули з ванбою*. Грин. III. 634. См. **Фанда** и **Хвайдѣ**.

Вандри, рів, м. мн.—**Мандри**. Желех. *На вандри сі пустив*. Фр. Пр. 135.

Вандрівѣць, вѣд, м.—**Мандрівѣць**. Желех.

Вандрівка, ки, ж.—**Мандрівка**. Фр. Пр. 136. *Ой забери діти в торбу, підуй на вандрівку*. Гол.

Вандрівний, а, о.—**Мандрівний**. Желех. *Вандрівний чоловік: усе вандрує...* Фр. Пр. 136.

Вандрівник, ка, м.—**Мандрівѣць**. Желех. *Вандрівник,—завандрував в половник (насмѣшка надъ пойманнымъ воровъ)*. Фр. Пр. 136.

Вандрувати, рѣю, еш, гл.—**Мандрувати**. Желех. Фр. Пр. 136.

Ванки, ка, м. Родъ куртки. Екатериносл. у. (Залюбовск.).

Ванна, ни, ж. 1) Ванна. Чуб. II. 644. *Старий казав налісти води в ванну*. Чуб. II. 334. 2) Раст. *Verbascum nigrum*. Лв. 102.

Вантажити, жу, жиш, гл. Нагружать. Желех. *Не годиться поганенький візок тяжким залізом вантажити—не видержить*.

Ванькір, ра, м.—**Валькір**. Уман. у. **Ванѣльни**, ка, м. Приготовляющій извѣсть. См. **Ваняр**.

Ванѣлья, ні, ж.—**Ваньярка**.

Ванѣний, а, о.—**Ваняний**.

Ванѣнник, ка, м.—**Ванѣльник**. О. 1861. I. Слов.

Ванна, ви, ж. и **ванно**, на, с. Извѣсть. Вас. 169, 157.

Ванніс, сѣй, а, о. Известковый, богатый извѣстью. Желех.

Ванніти, пнѣю, нѣш, гл.—**Ваннувати**. Желех.

Ванніще, ща, с. Известковая копѣ.

Ванно. См. **Ванна**.

Ваннування, ня, с. Штукатурка, побѣлка извѣстью.

Ваннувати, нѣю, еш, гл. Штукатурить, бѣлить извѣстью. Желех.

Ваннік, ка, м. Известнякъ. Уман. I. 294.

Ваня́ний, а, о. Известковый, изъ извѣсти. Желех.

Ваня́р, ра, м. 1) Приготовляющій извѣсть. Желех. 2) Возищій извѣсть. Липовец. у. См. **Ванѣльни**.

Ваньярка, кп, ж. Печь для выжиганія пізнести. Желех.

Ванпаштій, а, в.—**Ванпаштий.** Уман. 1. 294.

Ванпорт, та, м. Испареніє. Як взяла я мертву за голову, то як пішов ванпорт на мене, то я насилу донесла до доминок. Київ. г.

Вар, ру, м. 1) Книжокъ. 2) Варка, количество для сваренія въ одинъ пріємъ. *Вареників буде тільки на один вар.* Борзен. у. 3) — **Узварь.** Шух. I. 144. МУЕ. I. 109. 4) Жижка нзъ квашенной капусты. 5) Составъ для смазки привитыхъ деревьевъ. 6) Зной, духота. *Вертаються з панцими люди потомлені і варом соляним і тяжкою працею.* МВ. (О. 1862. III. 43).

І. Вара! меж. Не тронь! прочь! *Вара від мене!* Фр. Пр. 136. *„Ой вара, вара, нові новобранці: ой є в мене иншій коханці.“* — *Ой чомусь тоді не казала: „вара!“ як єсь од нас подарунки брала.* Гол. II. 399.

II. Вара, рш, ж. Вареніє, варка. Встрѣчено въ поговоркѣ: *Тут ні віри, ні пари,* — не только ничего не варять, а и вода даже не гудѣетъ и потому и паръ не идетъ. Фр. Пр. 136. *З того ні вари, ні пари.* Отъ этого нѣтъ никакой пользы. Фр. Пр. 6.

Вараскати, каю, еш, гл. Переворачивать. *Вараскати сіно.*

Варакоба, бж, ж. Смута, мятежъ. Угор. См. Ворохібня.

Варвар, ра, м. Варваръ. Левиц. Пов. 316.

Варварити, рю, рш, гл. Праздновать день св. Варвары (4-го декабря). *Було не святии, не варварити та на сорочку сурганими.* Ном. № 4007.

Варварки, рок, ж. мн. Родъ уставовъ. Kolb. I. 49.

Варварство, ва, с. Варварство. К. Бай. 184. К. Краш. 33.

Варварський, а, в. Варварскій. К. Краш. 30.

Варга, гл, ж. 1) Также: *варга.* Губа. Желех. 2. ? *Не пуйдем за варгу, заваруй ня, Боже! пуйдем за млинаря, допомоз ми, Боже!* Гол. III. 251.

Варган, ва, м. Музыкальный инструментъ, на которомъ играютъ губами. *На словаць, як на варганъ, а на ділі, як на балабайці.* Ном. № 2989.

Варганий и варганий, а, в. Губастый. Желех.

Варгуня, лі, ж. Шутливо въ поговоркѣ, употребляемой при выпиваніи: губа. *Честь*

Богу хвала, а світі варгуні на офіру. Фр. Пр. 137.

Варѣ, меж.—**Вара.** Федьк.

Варево, ва, с. 1) Вареная пища. *Марево не варево (не нагодус).* Ном. № 5245. 2) Квашенныя огородныя овоци, заготовленныя для варенія. Сим. 19. *Сами собі й обідати варять, хліб печуть, варево кладуть.* Г. Барв. 81. 3) Количество съѣстного, необходимое для варенія на разъ. *Оцїх раків буде на варево.*

Варѣна, пої, ж.—**Варенуха.** Способъ приготовления: МУЕ. III. 88. *У двір закликає та вареною частує, на весілля просить.* Шевч. 108.

Вареній, а, в. Вареный. *Кидай печене и варене.* Ном. № 10054. *Який відко печений, такий і варений.* Ном. № 7971.

Варѣнж, ка, м. Родъ вареного пирожка съ творогомъ, ягодами, кислой капустой, макомъ, выжимками коноплянаго сѣмени и пр. Чуб. VII. 442. *Плавав, як вареник у маслі.* Ном. № 1721. Ум. **Варѣничок.**

Варѣнида, ці, ж. 1) Круглыя или четырехугольныя раскатанныя кусочки тѣста, сваренныя въ водѣ; это часто тѣ кусочки, которые были приготовлены для варѣнниківъ, но остались за немѣнїемъ начинки; варятъ тогда вмѣстѣ съ варѣниками. Чуб. VII. 442. 2) Приплюснутая лепешка окристой глины, — въ такомъ видѣ продаваемой. Вас. 182.

Варѣничок, чека, м. Ум. отъ вареники.

Варѣнуха, хж, ж. Водка, сваренная съ медомъ, плодами и пряностями. Чуб. VII. 447. *Як випили варѣнухи, то й загули як мучи.* Ном. № 11635. *А послї танців варѣнухи по филижанці піднесли.* Котл. Ев. I. 20. Ум. **Варѣнушка, варѣнушечка.** МУЕ. III. 183.

Варѣча, хж, ж. Разливная ложка. Желех. Ум. **Варѣшка.** Желех.

Варѣшль, желя, м. Деревянный цилиндръ или треугольникъ въ отверстіи нижняго мельничнаго жернова, — сквозь него проходитъ жельзное веретено. Козелецк. у. См. **Важель.**

Варзакати, каю, еш, гл.—**Верзакати.**

Вариво, ва, с.—**Варево.**

Варивода, ди, об. Капризный человекъ, принуждающій дѣлать что либо совершенно неужное и притомъ постоянно придирающійся. См. **Варити воду.** *Не чоловік, а варивода.* Ком. П. № 692.

Варїло, ла, с. Вареніє, варка. Встрѣ-

чено в пословицѣ: *Саме варило бабу по-старило*,—т. е. вареніе, работа около печи старить женщину. Фр. Пр. 137.

Варисто *пнч.* Кухонная печь. Затопила *пнч* варисту. Мкр. Н. 20.

Варити, *рб, рш, гл.* 1) Варить; стряпать. *Жінко, вари лише гречани галушки.* Рудч. Ск. I. 11.—*Дай мені вечеряти, моя ластівко!*—*Я ж не топила, я ж не варила.* Мет. 5. *Пиво варити зачинайте.* ЗОЮР. I. 223. 2) Безпрестанно уговаривать, читать науку. *Я в хаті челядку варила, варила, щоб ішла служити.* Кролевец. у. *Воду варити.* Заставлять кого дѣлать что-либо совершенно ненужное, изъ за одного лишь каприза, притомъ постоянно придираясь. *Вередливе, тільки воду варити.* Ном. № 2727. 3) *Нашу варити.* Родъ игры. О. 1861. XI. Сл. 31.

Варитися, *рбса, ршса, гл.* 1) Вариться. *Де на два варитися,—третій поживитися.* Ном. № 10758. 2) Быть въ вѣтерпѣнн, быть не въ состоянніи спокойно выждать. *Росказую їм (синам) і про те, і про друге.... Отже мій Андрійко жутко і заскукає; так він і варитися: очі собі тре і позигає, і сімга.* *Пустіть уже, мамо!* проситься. МВ. II. 9.

Варішка, *кж, ж.*—**Варѣха.** *Варишкое* меду не їдѣт,—т. е. лакомства нужно їсть повенножку. Фр. Пр. 138. *Батько збирав лишкою, а діти їли варишкою.* Фр. Пр. 24.

Варівкий, *а, б.* 1) Нерѣшительный. Шух. I. 83. 2) Опасный, требующій осторожности, осмотрительный; сопряженный съ рискомъ. *Робота коло машини варівка,—роби і бійся.* НВольн. у.

Варівко, *нар.* 1) Опасно. 2) Жутко; неловко. *Варівко на Гаурііла брати.* Сквир. у. *Нам аж варівко слухати, що мати одного сина гане, а другого хвале.* Волч. у.

Варівний, *а, в*—**Варівкий.** Шух. I. 83. *То варівне місце.* Фр. Пр. 138.

Варівно, *нар.*—**Варівко.** *Варівно з ним (стережіться, бо то злодій або хоче вас бити).* Фр. Пр. 138.

Варійка, *кж, ж.* Маленькій горшочекъ. Нѣжин. у.

Варіиник, *ка, м.*—**Варинник.** Вх. Зн. 5.

Варінка, *кж, ж.*—**Вариння.** Сим. 184.

Вариник, *ка, м.* Родъ кухоннаго горшка. Шух. I. 264.

Варіння, *кж, с.* Варка, вареніе. Уман. I. 64. *Яке ж воно буде варіння без дров?* Полт. г.

Варінчѣ, *чѣти, с.* Небольшой горшокъ, достаточный для двухъ. Шух. I. 264.

Варіант, *ту, м.* Варіантъ. О. 1862. I. 49.

Варка, *кж, ж.* Рымья голова. МУЕ. I. 48. (Добруджа).

Варкий, *а, б.* Удобоваримый. Уман. IV. 143.

Варко, *нар.* 1) Жарко (о погодѣ). Лебед. у. 2) Вѣроятно, правдоподобно. Галиц. 3)—**Варівко** 1. Шух. I. 83.

Варкося, *нар.*—**Варко** 2. Вх. Зн. 5.

Вармія, *шїї, ж.* Армія. Левч. *Наче мільон вїська хто поставив коло мене, наче вармія.* Драг. 66.

Варнак, *ка, м.* Бѣглый каторжникъ (въ Сибирі). *Не на Вкраїні, а далеко аж за Уралом, за Елеком старий недобиток-варнак мені розказував отпак.* Шевч. 585.

Варні, *пї, ж.* Помѣщеніе для варки, кухня. Желех.

Варнікати, *каю, еш, варнікати, чу, чш, гл.* Говорить невнятно; болтать. *Що на рот налізе—варнікати.* Ном. № 13047.

Варовий, *а, б.* Относящійся къ вару 1. Вас. 146.

Варовія, *пї, ж.* Сторожевая башня. Уман. I. 17.

Варстат, *ту, м.* См. Верстат.

Варт, *вартій, а, в.* Стоющій; стоять. *Не варт і річі.* Ном. № 6551. *Не варт і печеної цибулі.* Ном. № 7605. *Пустийого, не варт він того.* Шевч. 319. *Рублів з п'ять варт.* Грин. II. 60.

Варта, *тж, ж.* Стража, караулъ; время стоянія на стражѣ, на часахъ. *А варта заснула, нам прийшов—не чула.* Чуб. V. 64. *Перед палацом, де вона мешкала, стояла гострая варта.* Чуб. II. 77. *Всюди постановив варту, щоб ніхто вночі з табору не вештався.* К. ЧР. 312. *Прийде безпачасна на варта, тра її одстояти.* Рудч. Чп. 87. *На варті.* На часахъ. *Ходять по доору на варті.* ЗОЮР. I. 248. Ум. *Вартонька.*

Вартарка, *кж и вартарня, пї, ж.* Сторожка, будка для сторожа или часового. Желех. Вх. Зн. 5.

Вартати, *таю, еш, гл.* Стоять, Зі-дуються го тоти, што може тот плуг вартити. Гн. I. 41. *Він вартат пінязі.* Гн. I. 41.

Вартій. См. Варт.

Вартівник, ка́, м. Сторож, караульний, часовой, конвойный. *Він був... єко номом в с. Л. і ввечером пішов на тіх подивитись, чи є вартівники.* Драг. 58. *То певне добрий пройдисвіт, що аж два вартівники з ним ідуть.* Каменец. у. Ум. Вартівничо́в, вартівниченько. *Суть бо в мене два вартівниченьки, будуть вартувати мої кониченьки.* Раулі. См. Вартник, вартовий, вартовик, вартовничий.

Вартість, тости́, ж. Цінність, стоимость. Чуб. I. 236. *Казав вильпити золотий плуг... і питати... що той плуг варта.* Люди і паки то таксували о вартості злата. Гн. I. 44.

Вартний, а, є. 1) Цінний. Рк. Левиц. Уман. IV. 192. **2)** Достойный, Цей чоловік вартний. Рк. Левиц.

Вартник, ка, м.=Вартівник. *Прийшов на другу варту,—пустив го вартник.* Гн. I. 193.

Вартно, нар. Цінно.

Варто, нар., употребл. какъ безл. гл. Стоить. *Не варто ї турбуватись. Варто щось попоїсти.* Грин. I. 120.

Вартовий, а, б. 1) Сторожовий, караульный. *Парк теж оточала вартова сторожа.* Стор. М. Пр. 73. **2)=Вартівник.** ЗЮЮР. I. 159. К. ЧР. 389.

Вартовик, ка́, м.=Вартівник. Левч. 157.

Вартовничий, чого, м.=Вартівник. Желех.

Варто́нька, ки, ж. Ум. отъ варта.

Вартува́ння, ня, с. Охране́ніе, оберега́ніе.

Вартува́ти, т́ю, вш, гл. 1) Сторожить, караулить. *Я тебе буду вартувати тепер.* Чуб. **2)** Стоить. *Вона (праця) дома ж таки впродовж більше вартує.* О. 1862. IV. 104.

Вартуно́к, яку, м.=Вартість. Желех.

Варува́ти, ру́ю, вш, гл. Хранить, беречь, остерегаться отъ чего. *Од огня варувала, од огня і од води, і од вишньої пригоди.* Гол. IV. 388.

Варува́тися, ру́юся, ешся, гл. 1) Не рýнаться, стýснитись. *Що, Парасю голубонько? що тобі доброго трапилось?—А вона все варується мені сказати, тільки гляне на червоник.* МВ. II. 20. *Як я тебе вірно люблю да занятти боюся.—Займай, займай, козаченьку, да займай, не варуєш: я за славу сама стану, сама й нивогорюся.* Грин. III. 276. *Святий, святий, козаченьку, святий, не варуєш.*

Мет. 329. **2)** Остерегаться; беречься. *Котрий їде у старости, то най ся варує.* Гол. III. 215.

Вару́дити, джу, джш, гл. Томить. *Коло серця варудить.* См. Марудити.

Вару́нок, яку, м. Боль живота, вѣтры. Мнж. 177. *Я хоч що їм, то мені ніякого варунку нема, не так, як буває иншим.* Константиногр. у.

Варца́ба, би, ж.=Лутка 1. Шух. I. 90. **Варш, ша, м. ?** Ум. Варшало́н, варшало́чок. *Заснула кухарочка, треба їй варшало́чка, треба їй варша дати, щоб дала вечерати.* Грин. III. 504.

Варьо́ха, хи, ж.=Варенуха. *Ми ващої варьохи не пили.* Грин. III. 500.

Ва́ря, рі, ж. 1) Вареное. Угор. **2)** Родъ кушанья: сладкіе квашеные бураки, слявы и фасоль, сваренные каждое отдѣльно, смѣшивають въ одно кушанье. Шух. I. 142.

Ва́раг, га и ва́рага, ги, м. Здоровякъ. *У мене такий ва́раг.* Пом. № 13944.

Варяни́ця, ці, ж.=Варениця.

Ва́ранка, ки, ж. Родъ кушанья, свареннаго изъ капусты, капустной жижи. Вх. Лем. 395. Вх. Уг. 229.

Васа́г, га́, м. Чумацкій возъ. Св. Л. 187.

Васи́льбо, хька, м. Раст. а) *Ocimum Basilicum.* Вх. Чч. I. 11. б) *Amarantus paniculatus* L. ЗЮЗО. I. 111. в) *Amarantus sanguinēmus* L. ЗЮЗО. I. 166. г) *Salvia dumetorum* Andrз. ЗЮЗО. I. 135. д)—польовий. *Thymus asinus.* Лк. 102. *Без васильків і без рути спочивайте, діти.* Шевч. 204. *Нехай Марусі вільне в'ють з хрещатого барвінку, з запашного васильку, з червоної калини.* Нп. Ум. **Васильбо́н.** *А у садочку два васильочки.* Мет. 142.

Ваські́й, а, є. Вашъ. Одон. 72. *Ваські звичай не такі, як наські.*

Ва́та, ти, ж. Родъ венода съ мелкими ачеями для небольшой рыбы. Вх. Пч. II. 21.

Вата́г, га, м. 1)=Ватажок. *Виходило з зеленого гаю сорок чоловік разбою, поперед ватаг молоденький на воронім коню.* Рудч. Чч. 53. *Він за ватага в зброді разом був три годи.* Мкр. Н. 30. **2)** Старший надъ пастухами. *Ватаг—найстарший в полонині (при пастыбѣ скота); він порядкує там усім: людьми, маржиною, молоком.* Шух. I. 189.

Вата́га, ги, ж. 1) Ватага, отрядъ, толпа; шайка. *Простяглася по діброві по над Дніпром козацька ватага.* Шевч. 170. *І наплодилось у тім болоті чортяк до*

орага, — не багачко їх — ціла ватага. Рудч. Ск. I. 63. *Яка ж ватага розбішак!* Котл. Ев. 2) Стадо мелкого скота. *Ой я козак нетяга, в мене осець ватага.* Нп. *Віджени коров у череду, а овечок і телят у ватагу.* Чуб. II. 529. 3) *Огня. Воює ціла ватага.* Грин. I. 163. Ум. Ватажка.

Ватагування, ня, с. Бытие ватагом.

Ватагувати, гю, еш, гл. Быть ватагом. Шух. I. 218.

Ватажка, жи, с. соб. Предводитель, атаман, начальник. Желех. Ном. VI.

Ватажити, жу, жиш, гл. Предводительствовать, начальствовать. Уман. II. 149.

Ватажитися, жуся, жишся, гл. Волочитися, ухаживать. *Молоде парубча, а за тебе молодичею раз-у-раз ватажитися.*

Ватажка, ки, ж. 1) Ум. отъ ватага.

2) = Ватаг I. Рудч. Чп. 101.

Ватажок, ка, м. = Ватажок. ЗОЮР. I. 132.

Ватажувати, кю, еш, гл. Быть предводителем, атаманом, старшим. Желех. См. Ватажити.

Ватажний, ного, м. = Ватажок. Желех.

Ватажник, ки, м. Пастух овец. *Уже з села ватажники ватагу гнали.* Шевч. 517. *Ватажник пас віці.* Рудч. Ск. II. 50.

Ватажникувати, кю, еш, гл. Быть овечьим пастухом.

Ватажок, жеб, м. Предводитель, атаман, начальник. *Позаходили в Московщину з Гуню і ще деякими ватажками.* Стор. М. Пр. 60. *Хто ватажком піде перед вами?* Шевч. 127.

Ватерка, ки, ж. Ум. отъ ватра.

Ваторник, ка, м. 1) Въ жилищѣ пастуховъ въ полонинахъ, называемомъ стая, жило отделение, гдѣ спятъ и варятъ нищу пастухи. Шух. I. 186, 187. 2) Родъ пристройки при хатѣ состоятельнаго гудула, имѣющаго лѣтомъ дома дойный скотъ, въ которой приготавливаютъ молочные продукты. Шух. I. 109.

Ваторонка, ки, ж. Затрудненіе. *Ваторонка через те була мірицькові, що того земля туди йде, а того туди.* Черниг. у.

Ваторонко, нар. Затруднительно, неудобно. *З волами ваторонко в оранку, як муха куса, а то їм краще орати, ніж кіними.* Черниг. г.

Ватра, ри, ж. 1) Очагъ. Шух. I. 186. *Огонь. Живъ ватра.* Огонь, добытый при помощи тренія другъ о друга двухъ кусковъ дерева; добывается съ извѣстными обрядами ватагом въ полонинѣ и служитъ для

разведенія огня въ жилищѣ пастуховъ и для совершенія различныхъ обрядовыхъ дѣйствій надъ скотомъ охраняющихъ, по мѣнѣю пастуховъ, этотъ послѣдній. Шух. I. 191. 2) Подъ печи, на которомъ печется хлѣбъ. Вх. Лем. 395. Ум. Ватерка. *Ой там на леваді ватерка ся курить.* Гол. I. 290. *Чи би ви не дали мені ватерки?* Гн. II. 241.

Ватракъ, ка, м. Кухонный очагъ на дворѣ. Желех.

Ватралька, ки, ж. Родъ кочерги, но не загнутой, а липы разширенной и расплющенной на концѣ. Вх. Лем. 395.

Ватрище, ща, с. = Ватра. Желех.

Ватрігъ, рію, еш, гл. Сгорать. Желех.

Ватроль, ля, м. 1) Дубина, ухватъ. Угор. 2) Остолопъ, дубина.

Ватувати, тую, еш, гл. Имѣть намѣреніе, разсчитывать. *Я віз ватував купити.* Борз. у.

Ватуйка, ки, ж. 1) Годовалая коза. Шух. I. 211. 2) = Ватуля.

Ватуїникъ, ка, м. соб. Овцы, козы, еще не ягнявшіяся. Желех.

Ватуїчъ, чати, с. Козленокъ. Шух. I. 211.

Ватуля, лі, ж. Овца, впервые ягнящая ягненка. Вх. Уч. II. 6.

Вахлай, лаі, м. Вахлакъ. *І так собі ніби нікчемний народ, вахлай такі... ходять було схилювшись.* ЗОЮР. I. 293.

Вахмайстер, стра, м. Вахмистръ. Гол. I. 145.

Ваць! ваць! меж. для зова свиней. *Ваць, свині, до корита.* ХС. VII. 417.

Вацькати, каю, еш, одн. в. вацькнути, ну, неш. гл. Звать, позвать свинью крикомъ: ваць! *Біжу, як те поросятко, як на його скаже: „паць! паць!“ або вацькне.* Г. Варв. 354.

Ваш, ваша, ваше, мѣст. Вашъ, ваша, ваше. *Не оставте ласкою вашою, добродію, і моїх синів.* МВ. II. 63. *Де ваша мати? Поможі, Боже, і нашим, і вашим.* Ном. № 3009. *Вибачайте, не вашій честі, дурний був.* Черниг. г.

Вашенець, нця, м. Сторонникъ вашей партіи.

Вашецький. См. Вашецъкий.

Вашець, шеці, ж. Ваша милость (ти-туль). Котл. Нп. 396. *Просили батько і мати і я вашеці прошу на ці чесні дари.* Ном. № 345.

Вашецький и вѣшецький, а, е. Ува-

жаемый. А я роду не такого, щоб любила ледачого; а я роду вашецького,—люблю сина отецького. Грин. III. 289. Иногда употр. въ прописномъ смыслѣ въ значенія: вѣсколько гордый, спѣсивый. *Вашецкий панич (що на васецъ гне, гордовитенький)*. Ном. № 2530.

Вб..., вв..., вг..., см. Уб..., ув..., уг...,

Вд... См. Уд...

Вдівець, вдіа, м., вдівонька и вдівочка, ж. ж.—Удівець, удівонька, удівочка.

Вдова, ві, ж.—Удова.

Вдовѣнко, ка, м.—Удовѣнко.

Вдовець, вдіа, м.—Удовець.

Вдовецький, а, е.—Удовецький

Вдовин, на, нѣ.—Удовин.

Вдовичекій, а, е.—Удовичекій.

Вдовича, ці, ж.—Удовича.

Вдовиченко, ка, м.—Удовиченко.

Вдовина, ни, ж.—Удовина.

Вдовіти, вію, еш, гл.—Удовіти,

Вдовкй, вѣк, ж. м.—Удовкй.

Вдовування, ня, с.—Удовування.

Вдовувати, вѣю, еш, гл.—Удовувати.

Вѣ! меж. 1) Фн! гадость! 2) Подражаніе реву медвѣдя. Драг. 6. См. Вейнати. 3) Ве-ве! Выраженіе удивленія. Вх. Лем. 396.

Вѣвѣкати, каю, еш, гл. Говорить нечленораздѣльно, невнятно (о нѣмыхъ и пр.). Лохв. у.

Вевѣрка, вевѣрка, ж. ж. Бѣлка. Гол. III. 495.

Вегля, пред. Сообразно, соответственно. Радом. у.

Вегѣря, рі, ж. Родъ танца. *Підтикаєь та й давай вегері скакати*. Кв. II. 89.

Ведмеденя, нати, с. Медвѣженокъ. Рудч. Ск. II. 91. Ум. Ведмеденятно. Чуб. II. 155.

Ведмедик, ка, м. 1) Ум. отъ ведмідь. Рудч. Ск. II. 3. 2) Насѣк. медвѣдка, grilotalpa vulgaris. 3) Родъ хмѣльнаго напитка. 4) Наливное колесо въ мельницѣ.

Ведмѣдина, ни, ж. Медвѣжье мясо. Уман. II. 96.

Ведмедѣха, хи, ведмедѣца, ці, ж. Самка медвѣдя. „Дам,—каже ведмедиха,—тобі свого й покорму, дам ще ведмежого сина тобі на послузу, да тілько не губи мене з світу.“ Рудч. Ск. I. 134.

Ведмедка, ж. ж.—Ведмедиха. Чужі жінки баранки, Мелашка ведмедка: ведмежі лани.... (Заговоръ). Мил. М. 40.

Ведмедник, ка, м. Вожатый медвѣдей. Аф. 312.

Ведмедча, чати, с.—Ведмедоня. Рудч. Ск. I. 122.

Ведмедчук, ка, м. 1) Медвѣженокъ, молодой медвѣдь. Рудч. Ск. I. 134. 2) Часъ жукъ-огень, Lucanus cervus. Вх. Пч. I. 6.

Ведмедько, ка, м.—Ведмедик.

Ведмедюк, ка, м. 1) —Ведмедчук. 2) —Ведмедик 2.

Ведмедѣка, ж. м. Большой медвѣдь. Аф. 312.

Ведмедячий, ведмеджий, а, е. Медвѣжий. Рудч. Ск. I. 134. Греб. 365. *Ведмедячий барліг*. Грин. I. 181. *Ведмедже ўхо*. Раст. а) Verbascum Thapsus. ЗЮЗО. I. 140. 6) Salvia Aethiopis L. ЗЮЗО. I. 134.

Ведмежа, жати, с. Медвѣженокъ. *Од свині не будуть ведмежата, а ті ж поросята*. Ном. № 13909. Ум. Ведмежатно. Мил. 19.

Ведмеджий. См. Ведмедячий.

Ведмідь, мѣди, м. Медвѣдь. *Шидкий як ведмідь за перепелицями*. Ном. № 10997. *Не жируй з ведмедем, бо він тебе задавить*. Ном. № 1213. Ум. Ведмедик.

Вѣдриж, ка, м. Встрѣчено въ дѣтской щедровкѣ: *Щедрик-ведрик! дайте вареник!* Чуб. III. 477. См. Бѣдриж.

Вѣжа, жі, ж. 1) Башня. *Верх Бескида калинова там же стоить вежа нова*. Гол. I. 141. 2) Тюрьма, заключеніе. *Вежу одсиджує*. 3) Святочная, на праздникъ Пасхи, игра: пять или шесть мужчинъ становится вѣстѣ, берясь другъ за друга руками, у нихъ на плечахъ еще два или три, у тѣхъ еще одинъ, и такъ ходять. См. Дзвинця, Оборіг. Гол. I. Объясн. къ изобр. 21.

Вѣжовий, а, е. Башенный. *Вѣжовий дім*. Тюрьма. Звенигородка. Рк. Левиц.

Вевѣрунок, нка, м. Вивѣтка. *Зроблю маленьку книжечку, хрестами і везерунками з квітками кругом листочки обведу*. Шевч. 376.

Везті, везу, вѣш, гл. Везти. *Не є-тїм сила, що кобила сива, а в тїм, що не везе*. Ном. № 7221. Везті мснאלя. Вратъ.

Везучий, а, е. О лошади: хорошо везущій. *Кобила хоч і иканувата, та про те везуча*. Нїжин. у.

Вѣйкати, каю, еш, гл. 1) Кричать: вей! (о евреяхъ). 2) Ревѣть по медвѣжьему. *Люде хотіли Бога злякати та і сховались під місток. От тіки Бог зій-*

шов на місток, а вони: „Бе!“—„Вей-
хайте ж ви,—кає,—і до віку“. Вони і по-
бігли (ведмедами). Драг. 6.

Вєкати, каю; еш, гл. 1) Издавати
звук: во. Желех. 2) Выражать отвраще-
ніє. 3) Рвать, имѣть рвоту.

Векє́ля, лиї, ж. Трутѣ. Шух. I. 191.
См. Ванєлія.

Вє́кнути, ну, неш, гл. Издати звук:
во. З усього маху стусонула Колєсника
міжчи плєчі,—той вєкнув. Мир. Пов. II. 69.

Вє́коєль, ля, м. Вексель. Векселя не
дає. Г. Барв. 318.

Вєлє́жирувати, рую, еш, гл. Роско-
шествувати, жити по-барски. Чуб. VII. 575.

Вєлє́людний, а, о. Многолюдный. *Да
вознесуть його в громаді вєлєлюдній.* К.
Псал. 251.

Вєлє́людно, нар. Многолюдно.

Вєлє́мудрий, а, о. Весьма мудрый.

Вєлє́мудро, нар. Весьма мудро.

Вєлє́річйвий, а, о. Многорѣчйвий.
Лизк отой вєлєрічйвий. Шевч. 625.

Вєлєт, та, м.—**Вєлєтєнь.** Уман. I. 68.

Вєлєтєнь, тєя, м. Великанъ, исполинъ,
гигантъ. *Вєлєтні то були високі, високі
лєдє—от як дерева.* КС. 1885. IX. 186.
Вєлєтєнь у свѣті недогоє жити. Ном.
№ 5826. *Вєлєтєнь у громаді—як правда
є поради.* Ном. № 5827.

Вєлєтєнськйй, а, о. Исполинскйй, ги-
гантскйй. Уман. I. 68.

Вєлєтєй, това, во. Принадлежащйй ве-
ликану. *Видіє мальовану вєлєтову ногу.*
Гл. II. 4.

Вє́лий, а, о.—**Вє́ликий.** Свѣта твоєя
дорога, Боже! хто вєлий, яко ти, на
свѣті. К. Псал. 175.

Вє́лік, ка, ко.—**Вє́ликий.** Великйй пєнь,
та дурєнь. Ном. № 6341.

Вє́ликєнськйй, а, о. Огромный. *Батєнь-
ковї подарунок вєликєнське сито.* Гол.
III. 465.

Вє́ликєдєнь, кодня, м. Свѣтлое Воскре-
сєньє. Не к Рїздєу їде, а к Вє́ликєдню:
зуючі трицїть, а одєнь плючить. Ном.
№ 518. Рахмєнськйй Вє́ликєдєнь. По народн.
повѣр'ямъ, свѣтлый празникъ легендар-
ныхъ людей рахмановъ, которые празд-
нують его въ тотъ день, когда доплывуть
въ нимъ пущєнныя въ страстныє четвєргъ
или субботу скордуны пасхєльныхъ яєцъ,
а это бываєтъ на Прєполовєніє. Ном.
№ 299. Русєлчи Вє́ликєдєнь. Четвєргъ
троїцкихъ празникєвъ, когда, по повѣр'ю,
празднують русєлчи. ХС. I. 76.

Вє́ликий, а, о. 1) Большой; великйй.
Як свѣт великйй, так рїзнє на нїм буває.
Ном. № 397. *Як у водї не без чорта,
так у вєликого пана не без жєда.* ЗОЮР.
I. 146. *Вє́ликий дурєнь.* Ном. Вє́ликого
стѣїти. Много стєїть; много значить. Вє́-
ліка доро́га. Дальняя дорога. *Ой не їдє,
синку, у вєлику дорогу.* Нп. Вє́ліка голова.
Умная голова. *Нема чого журитисєя: не-
хай той журитисєя, що вєлику голову
має.* Ном. Вє́ликий Луг. Такъ называлася
у запорожцєвъ низменность по лѣвой сто-
ронѣ Дѣйпра, ниже о. Хортицы, отъ устєя
рѣки Мокрой Московки до перваго впа-
дєнія въ Дѣйпръ р. Конки, покрытая от-
рєзаннымъ вѣковымъ лѣсомъ, болотной тра-
вой и высокими камышами. Эваря. Волья.
запор. казаковъ. (2-є изд.) 124, 274. *Сїч—
мати, а Вє́ликий Луг—батько.* Ном. №
757. *Ой поїєй, поїєй, вїтре, через море
та з Вє́ликого Лугу.* Шевч. 56. Вє́ликий
пїст. Вє́ликий постъ. Ном. № 6410. Вє́ликий
понєдїлок, вїстѣрок и пр. Страстной поне-
дѣльникъ, вторникъ и т. д. Ном. № 11567.
Вє́ліка Руїна. Перїодъ въ исторїи право-
бережной Україны между 1672 и 1678 г.
Вє́ликий час. Продолжительное время. Не
за вє́ликий час. Въ короткое время. Вє́ли-
кого молїна, вє́лікой руїнї. Знатный, родо-
витый. Св. Л. 217. 2) Рослый, высокйй.
Вє́ликий рости та розумний будь. Ном.
Вє́ликий до неба, а дурний як треба.
Ном. № 6347. 3) Название медвѣдя у гу-
цуловъ. Шух. I. 22.

Вє́лікєсть, коєти, ж. 1) Вє́личина.
*Вирєсло аж до вє́лєкєсти справдєєнїх
гїр.* Левиц. ПІО. I. 479. 2) Большое ко-
личество.

Вє́ліко, нар. Очень; сильно; много. *На
своєго сина вє́ліко сєрдєвєя.* ЗОЮР. II.
49. *Иїный вє́ліко знає, а в мене пам'я-
ти не має. Вє́ліко розумна... вє́ліко
зїбна.* К. XII. 16. Ум. Вє́лічю.

Вє́ліковбїн, на, м. Вє́ликий вєнтєль.
Рудч. Ск. II. 185.

Вє́ліковбїнний, а, о. Тотъ, кто вє́ликий
вєнтєль. *Іван вє́ліковбїнний за 'дним ма-
хом-побивахом сто душ побиває.* Рудч.
Ск. II. 185.

Вє́ліковчє́ний, а, о. Многоученый. Ле-
виц. Пов. 93.

Вє́лікогрішнїця, цї, ж. Большая грѣш-
ница. *Замєлоду сє жїнка вє́лікогрішнїця
була: дїтину свою занєпаєтила.* Змїєв. у.

Вє́лікєдєнь, дня, м.—**Вє́ликєдєнь.**

Завтра пресвітле Христове воскресення, день-Великодень. АД. I. 234.

Великодній, я, в. Пасхальний. *Маруся у великодню суботу сама вчинила паску.* Кв. I. 67. **Великодні свята, святні.** Світлий празник, світлая неділя.

Великодшній, а, в. Великодушний. *О, Байдо, воїне великодушний.* К. Бай. 20.

Великолїтний, я, в. Многолїтний. *Дерева великолїтні.* Шевч. 436.

Великомівний, а, в. Многорїчивий. *Не великомовна була... усе мовчки.* МВ. П. 34.

Великомівність, ности, ж. Многорїчивість. Желех.

Великоможний, а, в. Вельможний, знатний. *Простих і великоможних смерть не минає.*

Великомученик, ка, м. Великомученик. *Де ж ти, великомучениче святий, пророче божий?* Шевч. 561.

Великомучениця, ці ж. Великомучениця. Шевч. 439.

Великорідний, а, в. Високорідний. *Княгиня великорідна.* МВ. (О. 1862. III. 39).

Великорозумний, а, в. Очень умный. *Ти вже в нас великорозумний.* Левич. КС. 27. Сим. 230.

Великосвітний, я, в. Аристократический, приналежачий кь высшему свѣту. *Соромилсь размовляти нею (українською мовою) серед людей великосвітніх.* К. ХП. 122.

Великотерпїливий, а, в. Многотерпїливий. *Бог великотерпїливий.* Васильк. у.

Велич, ці, ж. Громадина, громада. *Вони в його велич. Велич був покійний чумах. Ліс у мене стародавній, добрий; дуби—велич усе.* Харьк. Діаки така велич. Константиногр. у.

Величати, чаю, еш. гл. 1) Величать, називать, титуловать. Тільки будуть мене, мати, на підникту гречкосієм, домонтарем величати. Макс. Один одного звикли добродіями величати. ЗОЮР. II. 201. 2) Почитать, относиться сь уваженієм; чествовать. *Дурня багатого всі величають.* Ном. № 1429. *Андрею, не будьте свинєю, коли вас люде величають.* Ном. № 2837. *Деся я тобі та докучила, по твоєму двову ходячи, кісько маючи, той двір величаючи.* Макс.

Величатися, чаюся, ешся, гл. 1) Ваяжничать; чваниться. *Величатся, як заяць хвостом.* Ном. № 2488. *Величатся, мов понада на весїлі.* Ном. № 2491. 2) Возвеличиваться. *Веселися ж, мое серце, величайся, моя славо!* К. Псал. 31.

Величезаний, величєнний, а, в. Огромный, большущий. Желех.

Величєнний, а, в. Довольно большой. *Бур'янець і величєнний, та ніхто його не думає полоти.* Кв.

Величїнь, ні, ж. Величина; огромность. *Ми можемо вияснити величїнь сонця.* Дешо. (4-те вид.) 26.

Величкий, а, в. Большой. Вх. Зн. 6.

Величко, нар. Ум. отъ вєліно. Нас не велично. Насъ не много. Вх. Лем. 396.

Величний, а, в. 1) Почитаемый, находящийся въ чести, достойный. *До попа їдемо, гостинці несемо житній, пшемишній—ми в попа величний.* Мет. 25. *Який сей хлїб чесний та величний, щоб такі й ви були.* 2) Величественный. *Дїла твої святї, величнї, все сталося, як ти задумав.* К. Псал. 260.

Величність, ности, ж. 1) Значеніє, значительность, достоинство. *Козаки у хлїбі козаються, ото як зїдуться, то й пита один одного: а скїлько у тебе хлїба, бо він у чому иншому величности не покладає.* Могил. у. 2) Величественность.

Велично, нар. Величественно. *Одягнися красотою ианого велично.* К. Псал. 108. *Як у нас велично та пишно.* МВ. (О. 1862. III. 41). Ум. **Величєненько.** *Бабуся, сидячи за столом тихенько і величєненько, якусь думку собі думала.* МВ. (О. 1862. III. 58).

Величнєсний, а, в. Высокочестный, благородно честный. К. М. і Х. 39.

Величчя, чя, с. 1) Величіє. *Ти своє величчя з неба на всю землю разпросторив.* К. Псал. 14. *Велике слово свїдкує про величчя того народу, що зачав його в глибинї свого духа.* К. ХП. 131. 2) Величаніє, почить, честь. *Марусю—кажню, маминю! нам на тебе дивитися мило, да на твоє біле обличчя, що зробила родоньку величчя.* МУЕ. III. 152. *Народка родоньку величчя, що звеличали три двори.* МУЕ. III. 152.

Велїння, ня, с. Велївіє, приказаніє. *Обностає зложї мене словом, а я храню твої велїння.* К. Псал. 277.

Велїти, лїб, лїш, и. Велѣть, приказывать, приказать. *Ой чому не прийшов, чому не прийхав, як я тої, серденько, велїла?* Мет. 31. *Не велїти.* Не позволить, не велѣть, запретить. *Менї мати не велїть з тобою, серце, говорити.* Мет. 54.

Не вдалось ходити, дівчини любити. Мет. 92. Я не вело милому журитися. Мет. 99.

Вельбіб, бббу, м. Родь крупных бобовъ. Вх. Лем. 396.

Вельбучтася, чуся, чшся, и. Важничать, чваниться. Черниг.

Вельбучний, а, о. Важный, знатный. Я не вельбучний чоловік, — їм і рибу просту, і хліб. Черниг. у.

Вельбггор, ра, м. Раст. *Pisum macrocarpum*. Вх. Пч. II. 34.

Вельжи, нар. Очень, весьма. Дорогий таг до сповіда, а після сповіда не вельми. Ном. № 7775. Ішов козак на линію і вельми надуся. Ном. № 792. Радуйся, Хвесе, кіт сило несе! радуйся вельми, бо вже перед дверми. Ном. № 12680. Я маю вельми дорогий крам. Макс. Вельми добре. Київ. у.

Вельмий, а, о. = **Великий**. Боже єдиний, Боже вельмий! Тепер увесь світ на хабарові стоїть. Київ. у. Святий Боже, святий вельмий, змілуйся над нами. Київ. у. Дош іде, та не вельмий. Василь. у.

Вельмбжа, жі, м. Вельможа. Желех. **Вельмбжество, ва**, с. Знать. К. ЧР. 290.

Вельмбжний, а, о. Знатный, вельможный; могущественный. Доля карає й вельможного й неможного. Ном. № 1729. Вельможна громада. Шевч. 126. Була колись няляхетчина, вельможная пані. Шевч. 130. **Вельмбжний пане.** Милостивий государь (титулъ). Вельможный пане, моя жінка несповна розуму. Рудч. Ск. I. 187.

Вельмбжність, ности, жс. Знатность. Желех.

Венбѣрь, рю, м. = **Имбѣрь**. Несу перчику, венбѣри на сюю люблю вечерю. Грин. III. 539.

Венгѣрка, ви, жс. Родь сливъ, венгерская слива. Уман. IV. 39.

Венгѣрь, ря, м. Гарь отъ трубки. Він пригѣз або венгѣр кладе за губу як циган. Екатериносд. у.

Вѣнтеръ, ря, м. = **Ятір**.

Вѣпер, пра, м. 1) Вепрь, дикий кабанъ. Упався чорний вѣпер на ровинку рити. Гол. IV. 506. 2) Кастрированный свиной самецъ. Вх. Пч. II. 7. Ум. **Вѣпри**. Гн. I. 130, **вѣпріи**. Гн. I. 129.

Вѣприза, ни, жс. 1) Мясо вѣпри. 2) Раст. *Ribes grossularia*. Вх. Пч. II. 35.

Вѣпрѣж, [ка? вѣприка?], м. Ум. отъ **вѣпер**. Гн. I. 129.

Вѣра, нар. Навѣрное. Еще хойъ бисъ тила діялковий корень, вера уж не будет нашим дівам ровень. Гол. IV. 435. Хоць би ти обинила тижечку докола, вера ти не найдешь ньонечка сокола. Гол. IV. 424.

Вербá, бй, жс. Вербá, ветла, *Salix*. Шумлять верби в кінці грєбі, що я насадила. Мет. 113. Не стояла б до півнocy з милим під вербою. Шевч. 12. Будь високий як верба, а багатий як земля. Посл. У його на вербi грúшi ростýть. Онъ вретъ, онъ говорить небылицы. Кудй не підеш, то золотi верби ростýть. Вездѣ испортить дѣло. Рудч. Ск. II. 61. Вербý носити почавъ. Запиль. Грин. I. 233. 2) — **дйна** = **Дереза**. Вх. Пч. I. 11. Ум. **Вѣрбiна**, **вербiця**, **вербiчна**, **вербiченъна**, **вѣрбiчна**.

Вѣрбiна, ни, жс. 1) Одно вербовое дерево. КС. 1883. XI. 510. Не стій, вербино, розсидайся. Мет. 159. 2) Вербовое дерево. Стіни з вѣлки та вербини. Щог. Сл. 99. Ум. **Вѣрбiнка**. Мж. 30.

Вѣрбiнець, нця, м. Лоза. Вх. Лем. 396.

Вѣрбiнка, ки, жс. 1) Ум. отъ **вѣрбiна**. 2) Раст. *Aster Amellus* L. Вх. Пч. II. 29.

Вѣрбiця, ці, жс. Ум. отъ **вѣрбá**.

Вѣрбiч, чи, м. = **Вѣрбiнця**. Чуб. I. 237. Прийшов вербич, два кожухи тербич. Ном. № 426.

Вѣрбiченъка, вербiчка, ки, жс. Ум. отъ **вѣрбá**.

Вѣрбiж, ки, жс. Ум. отъ **вѣрбá**.

Вѣрбiжк, ка, м. Принадлежность уздечки, — задыжки, удерживающія съ обѣихъ сторони узды, вкладываемыя въ ротъ лошади. (К. П. Михальчукъ).

Вѣрбiюд, да, м. Вѣрбiюдъ. Шевч. 437. Після пою і вѣрбiюд не питиме. Драг. 379.

Вѣрбiюдка, ки, жс. Раст. *Epilobium tetragonum*. Вх. Пч. I. 10.

Вѣрбiюжий, а, о. Вѣрбiюжий. Іоан був оминений у вѣрбiюжий волос. Єв. Мт. I. 6.

Вѣрбiюжнина, ни, жс. Вѣрбiюжье мясо.

Вѣрбiяница, ці, жс. Время въ самому началѣ весны, когда вербы цвѣтутъ. Вѣрбiяница то те не весна: і снй припада, і крупи ідуть. Вх. Зн. 6.

Вѣрбiний, а, о. Иербный. — тiмдєнь. Вѣрбiная недѣля. — **недѣля**. Вѣрбiное воскресенье.

Вѣрбiник, кá, м. Вѣрбiвая рося. Кролевец. у.

Вѣрбiница, ці, жс. 1) Вѣрбiная недѣля. Прийде вѣрбiница, пазад земля вѣрнється. Ном. № 426. 2) = **Вѣрбiяница**. Желех.

Вѣрбiнáк, кá, м. = **Вѣрбiник**. Желех.

Вербовий, а, е. Ивовий. *Колячий ко-
жуз, вербові дрова, — бѣда готова.* *Ном.*
№ 8110.

Вербов'я, в'я, с. соб. Вербы. *Ой ти
вербо, вербов'я, похилилося голля.* *Грин.*
III. 429.

Вербовіа, лѣва, м. Раст. *Salix caprea.*
ЗЮЗО. I. 134. *Вербовіа бѣ до сліз.* *Ном.*
№ 18639.

Вербов'я, вербочка, ж, ж. Ум. отъ
верба.

Вербуванець, нця, м. Завербовавшийся
въ войско. *Вх. Лем.* 396.

Вербування, ня, с. Вербованіе.

Вербувати, бую, еш, м. Вербовать.
Ой цисарю, цисаричку, чому нас вербуєш?
ЕЗ. V. 143. *Ой як же нас вербували, зо-
ти юри дарували; а як же нас звербували,
то в кайдани закували.* *Нп.*

Вербунка, ки, ж. Вербовка. *Пристань,
пристань до вербунки, будеш їсти з ма-
слом курки.* *Ном.* № 12511.

Вербунковий, а, о. Къ вербованію от-
носящийся. Желех

Вербунок, нку, м.=Вербунка. *При-
стань, пристань до вербунку, будеш їсти
з маслом курку, будеш їсти, будеш пити
і в хорошому ходити.* *Нп.*

Верб'я, б'я, с. соб. Вербы. *Куди не повер-
нешся—золоте верб'я росте.* *Ном.* № 1336.

Верб'ячка, ки, ж. 1) Верево́чка, на ко-
торой привѣшена люлька, колыбель (всѣхъ
верб'ячокъ четыре). *К.С.* 1893. VII. 80. *Шо-
вові вервечки, колісочка шавбська, дити-
ночка панська.* *Мет.* 4. 2) Рядъ, толпа
людей, животныхъ. *А он Грицько малу
стравечку за собою веде.* *Мир. Пов.* I. 129.
Верб'ячка курей. *Миж.* 177.

Верб гу, м. Слои. *Вх. Зн.* 6.

Вѣрганія, ня, с. Бросаніе, швыряніе.
Г. Барв. 425.

**Вѣргати, гаю, еш, сов. в. вѣрг(ну)ти,
ну, неш, м.** 1) Бросать, бросить, швырять,
швырнуть. *Тикі дуби верга, що по півтору
обіймища.* *Рудч. Ск.* II. 106. 2) Вѣргнути очі-
ма. Взглянуть. *Ой нила сорочку,—покро-
тила, вергла очима на побратима.* *Гол.*
II. 226.

**Вѣргатися, гаюся, ешся, сов. в. вѣрг-
(ну)тися, нуся, нешся, м.** Бросаться,
броситься. *Шух.* I. 212. *Як не вержеся
усе те на мене, як не стане кусани, криз-
ти.* *Гн.* II. 64.

Вѣрглик, ка, м. Инструментъ для пле-
тѣнія лаптей. *Мас...* *верлик той, що
лапти плетуть.* *Чуб.* II. 382.

Вѣрг(ну)ти, ся. См. Вѣргати, ся.
Вѣргу, ня, м. Сладкое печеніе; хво-
рость, хрусты. *Сям.* 192. Ум. *Вѣргу́ньць,
вергунчик.*

Вѣре, нар. Въ-самомъ дѣлѣ? неужели?
Вх. Зн. 6.

Вѣреб'я, б'я, м.=Горобець. *Чуб.* II. 15.
Ум. *Вѣребейко. Вѣребейко ꙗ спрісі.* *МУЕ.*
III. 126.

Вѣреб'ячий, а, о.=Гороб'ячий. *Чуб.*
II. 16.

Вѣревіний, а, о. Верево́чный. *Слов.*
Д. Эвари.

Вѣреди, дів, мн. Капризы, прихоти.

Вѣредіти, джу, діш, м. Мѣшать, пре-
пятствовать, вредить. *Угор.*

Вѣредітися, джуся, дішся, м. Чва-
няться. *Як ся вѣредит боганький син:
убрався як пан.* *Вх. Зн.* 6.

Вѣредій, дія, м. Капризникъ, прихот-
ливый, переборчивый. *Уман.* II. 8. *Вѣ-
редува б тебе лиза година! Чого тобі не
стає ще? Ну, та й вѣредій же!* *Харьк.*

Вѣреділка, ки, ж. Капризница, при-
хотливая, переборчивая.

Вѣредливий, а, о. Капризный, прихот-
ливый. *Вѣредлива коза вовку користь.*
Ном. № 2630. *Вѣредливе тілки воду ва-
рить.* *Ном.* № 2727.

Вѣредливо, нар. Капризно, прихотливо.

Вѣредінь, ка, м. 1)=Вѣредій. 2) *Раст.*
Thlaspi arvense L. ЗЮЗО. I. 138.

Вѣредіниця, ці, ж.=Вѣреділка. *Не
буде їй добра у світі, коли такою вѣред-
ницею зостанеться.* *МВ.* I. 26.

Вѣредовний, а, о.=Вѣредливий. *Ну,
та й вѣредовна дитина.* *Черниг.* у.

Вѣреду, меж., обозначающее капризни-
чанье. Встрѣчено въ скороговоркѣ: *Вѣре-
ду-вереду та пасла дівчина череду.* *Харьк.*

Вѣредування, ня, с. Капризы, прихот-
ти, привередничанье. *Хома з тою масу
зарікся коней купувати та жінчине вѣре-
дування сповняти.* *Рудч. Ск.* II. 174.

Вѣредувати, дую, еш, м. 1) Капризни-
чать, прихотничать, перебирать, приверед-
ничать. *Тоді їм (запорожцям) таки й ті-
єніє стало, бо вѣредувати почали.* *ЗЮОР.*
I. 77. *Тенер ти вѣредуєш: будеш їсти пе-
чену редьку.* *Ном.* № 12228. 2) Перебирать
(польск. wertować?). *Вѣредував дерево: чи
більше сухого, чи більше зеленого.* *Чуб.*

Вѣредун, ня, м.=Вѣредій. *Левч.* 56.
Ум. *Вѣредуніць, вѣредунчик.* *Аф.* 313.

Вереду́ха, хн, ж. = **Вереди́вка.** Уман. II. 8. Ум. **Вереду́шка.** Аф. 313.

Вереза́ти, жу, жий, м. Скрипіть. Аби ахочилим оверима за едно не верзати, не рипати, кладуть... Шух. I. 94.

Веремі́й, міа, м., веремі́я, міп, ж. 1) Кутерма, суматоха, сматевію. Всі веремію шійняли. Котл. Ен. III. 8. Не храще було й товаришам Гонти: і їх чиствертували по юродах і містечках, і їх голови, руки і ноги розвішували по перехрестях. По-нався у сю веремію і наш дідун Тарасович. Стор. I. 252. Пастухи в ту ніч, як народився Христос, вздірили й велику веремію на небі. Старод. у Крутім вереміа, веремію. Дзлать быстрыя нападегія атаки, нападать то здісь, то тамъ. Потебн. III. 67. К. ЧР. 423. Нікто креще його не ставав до бою, ніхто не крутило лям такою вереміа. К. ЧР. 13. Крутіють в полі вереміа оддібані кіними. К. МБ. XI. 142. Як зачав він вереміа крутити: то шаріше, то гітше, то кусне мене, аж ірко мені стало. Канев. у. Крутіти мізном веремію. Назившлать, задумувать хитрости. Потебн. III. 67. Я вже трохи й догадуєсь, яку він крутіти міжом веремію. Шеренера, купала на Івана. 22. Сказати веремію. Сказать нечто. Сказав би веремію, та здумав, що ювію. Ном. № 3583.

Веремі́я, жіа, с. Хороша погода. Шух. I. 81. 189. По слоті вереміа. Фр. Пр. 146.

Веренва, ви, ж. Рядъ снопівъ въ одонь-яхъ. Чуб. VII. 575.

Веренка, жі, ж. Маленькая верета. Kolb. I. 69. Ум. **Верен(ь)ка.** У нас не суть веренки, лем тоненькі плахотки. Гол. IV. 407.

Вѣрес, су, м. Раст. = **Вѣріс.** Вх. Пч. I. 9.

Вѣресень, сін, м. Сентябрь (мѣсяць). Желех.

Вѣреск, ку, м. Визгъ, крикъ. Левч. 62. *Верск у хачі.* Фр. Пр. 146.

Вересклѣп, пу, м. = **Вересклет.** ЗЮЗО I. 123.

Вересклявий, а, е. Крикливый. Желех. Іевч. 62.

Верескотія, жі, верескотіява, ви, ж. = **Вереск.**

Верескун, жіа, м. Крикунъ. Уман. II. 48.

Верескуха, хн, ж. Крикунья. Уман. II. 48.

Вереснути, ну, леш, м. Крикнуть

рѣзко. *Півень на призьбі на все подівря як вересне.* Драг. 76.

Верѣта, ти, ж. 1) Дерюга. 2) Родъ шерстяныхъ разноцвѣтныхъ ковриковъ, которыми застилають лавки, а иногда и столъ. Чуб. VII. 387. Kolb. I. 58. *Дайте ж нам і постілку та і нисані верети.* Гол. II. 111. 3) Множество, куча. *Верети юроби́ні у просі.* Фр. Пр. 147. Ум. **Верѣта.**

Верѣтєнєчко, ка, с. Ум. отъ веретено. **Верѣтєнитися, нхоя, нхшя, м.** Верѣтѣться какъ веретено.

Верѣтєний, а, е. Относящійся къ веретену. *Залізо верѣтєне.* Стропильное желѣзо, двухвершковой толщины. Вас. 199.

Верѣтєнниця, ді, ж. = **Верѣтільник.** Вх. Пч. II. 16.

Верѣтєно, на, с. 1) Веретено для пряденія. Чуб. VII. 410. Вас. 201. *Позичили веретено, вѣбінъ, динце, прийшла додому і давай присти.* Рудч. Ск. I. 178. *На сорочку не напирала, веретін не було.* Г. Барв. 45. Названія частей веретена въ Лебед. у.: острый конецъ—**шипъ**, утолщенная средняя часть—**пузѣ**, зарубка послѣ нея—**шипина**, конецъ—**пята**. (Залюбовск.). Гуцульскія названія: острый конецъ—**спінь**, утолщенная средняя часть—**чѣрево**, зарубка послѣ нея—**затинка**, деревянный дискъ, надѣваемый на конецъ—**кобчальце**, ковецъ—**гуска**. Шух. I. 148. 2) Веретено, стержень какъ часть различныхъ снарядовъ и машинъ, напр. снаряда для пряденія шерсти (назв. тупого конца: **гузна** Вас. 153) и различныхъ ткацкихъ снарядовъ: **ремисинія** (Шух. I. 257), **снувальни** (МУЕ. III. 15), **чѣвинна** (Шух. I. 258), **шпѹлера** (МУЕ. III. 14), **прядки**; также какъ часть слѣдующихъ машинъ: **жѹрен** (Шух. I. 146), **млина** ручного (Шух. I. 103),—**водяного** и **вѣтряна** (Kolb. I. 61; Мик. 481), **кѹрга** гончарского (Вас. 179, Шух. I. 360—262) и пр. Ум. **Верѣтє(н)це**, **верѣтєнєчко**.

Верѣтєнце, верѣтѣнце, діа, с. 1) Ум. отъ верѣтєно. 2) м. Раст. *Equisetum arvense.* Вх. Лем. 396.

Верѣтѣня, нн, ж. Нитки для тканья верѣти. МУЕ. III. 19.

Верѣтѣння, на, с. ? *Ні з того, ні з сього—веретиння.* Ном. № 7003.

Верѣтище, ща, с. Рубище. *Все веретище Остапове держалось тільки латками.* Г. Барв. 22.

Веретильник, ка, м. 1) Згбѣ мѣдяница, *Anguis fragilis*. Вх. Пч. I. 16. 2) Ящерица. Вх. Лем. 396.

Веретильница, ці, ж. 1) = **Веретильник**. Вх. Пч. I. 16. 2) Родъ рыбы. Шух. I. 24. 3) Злая женщина.

Веретинник, ка, м. 1) Часть ручного млина. Шух. I. 103. 2) Снарядъ, употребляемый при сматываніи нитокъ съ веретена на мотовило: на четырехугольной деревянной подставкѣ—*лавиці* стоятъ вилки—*розсѣха*, которыя своимъ хвостомъ укрѣплены въ подставкѣ; на верхніе концы *розсѣх* надѣта дощечка—*правило*, имѣющая, кромѣ двухъ отверстій для концевъ вилокъ, еще и третье посреднѣе; веретено съ напращенными на него нитками вставляется такъ, что тупой его конецъ упирается въ мѣсто, гдѣ выходятъ вилки, а острый—въ среднее отверстие—*правило*; если тянуть за конецъ нитки, то веретено вращается и нитка разматывается. Шух. I. 149.

Веретинце. См. Веретенце.

Веретка, ки, ж. Ум. отъ *верета*.

Верето, та, м. = **Шілка** 3. Вх. Пч. II. 21.

Вереття, та, с. 1) Тряпье, хламъ: 2) Крутъ сноповъ въ стогѣ. Александров. у. **Веретяний, а, о.** Дерюжный; подобный дерюгѣ. У свой веретяний соитини. Г. Барв. 22.

Веречи, вержу, жещ, гл. Бросить, кинуть. Угор. *Волілась мя в болото веречи, ніж мя мали вояки стеречи*. Гол. I. 137.

Верещака, ки, м. Крикунь, пискунь.

Верещання, ня, с. Рѣзкій крикъ, визгъ.

Верещати, шѹ, шійш, гл. Рѣзко, пронзительно кричать, визжать, пищать. І кричить, верещить, против діда не мовчить. Нп. *Жаба кричить, верещить, а кухарь на рожні до кухні її тащить*. Ном. № 1222.

Верей, рѣі, ж. Ось, на которой ходятъ двери; столбъ, на который навѣшены ворота. КС. 1882. IV. 171. *Поставивши ворота съ верейми*. К. Іов. 85.

Вержѣт, ту, м. = **Лeverжет**. Накрутить оце вержет, аж стирчить, мов у ковка чубик. Сим. 230.

Верзаниця, ці, ж. Пустомеля. *Верзи, верзине, похуль верзеться*. Ном. № 13013.

Верзакати, каю, еш, гл. = **Верзакати**.

Верзіання, ня, с. Болтовня, пустые разговоры. *А що як спразді нападуть на*

нас розбійники?...—Не бійсь, мое серце: то усе верзіання. МВ. III. 180.

Вераті, зѹ, зѣш, гл. Говорить вздоръ, болтать, плести, пустомелить. *Великий крик всі підняли і всяку всячину верзли*. Котл. Ен. *Стара собако, де б молитися, верзеш тут погань*. Шевч. 159. *Іван Уласович і не слуха, що вона йому верзе*. Стор. I. 208.

Вератіся, зѣтсья, гл. безл. Грезиться. *Як сниться, то й верзеться*. Ном. № 11349. *Ой не спала я, все верзлась мені нічка темная*. Шевч. 295.

Верзувати, зѹю, еш, гл. Издѣваться. Испорч. *новерзувати*? Слово сомнительное; встрѣчено только въ одной пѣснѣ, помѣщенной въ соч. В. Шульгина: «Юго-западный край» (1864). *А там стали шкурри дерти, як і спершу дерли,—цілий тиждень верзувати, як і верзували*. (106).

Верзун, ні, м. Кожаный лапотъ. Стор. М. Пр. 4. *І так злиденно іскривися, що став похожим на верзун*. Котл. Ен. VI. 81.

Верзакання, ня, с. Нескладная болтовня. *Уже йому доучило слухати п'яне верзакання*. К. ЧР. 67.

Верзакати, каю, еш, гл. Болтать, плести, молоть вздоръ. *Верзакали вони таку дурницю*. Ком. I. 53.

Веризубъ, ба, м. Рыба: веризубъ, *Leniscus Friesii*. Браун. 28.

Верівчаний, а, о. Веревочный. Волч. у. (Лободовск.).

Верінка, ки, ж. = **Верена**. *Лягають спати, а окриваються сираками чи якою верінкою*. Шух. I. 216.

Vérío, cy, м. Раст. Верескъ, *Calluna vulgaris* Salis. ЗЮЗО. I. 115.

Верія, ріі, ж. = **Верез**. Желех.

Верклюг, га, м. Снарядъ для подвѣшивания котелка надъ огнемъ (въ жилищѣхъ гуцульск. пастуховъ и пр.). Столп—столбъ вращается, стоя у стѣны, въ наганці нижнимъ концемъ; вертикально къ нему вдѣланъ въ верхній его конецъ (такъ что выходитъ подобіе буквы Т) четырехгранный брусокъ дерева, назыв. собственно *веркльгомъ*, вдоль котораго двигается *берфѣла* (*кумба*)—пластинка съ крючкомъ на концѣ: одинъ конецъ *берфѣли* проходитъ въ отверстіе *веркльга* и поддерживается въ немъ *чоломъ*—колышкомъ, входящимъ въ отверстіе *берфѣли*, а на крюкѣ другого конца виситъ котелокъ; благодаря ряду отверстій для колышка вдоль *бер-*

фели, ее можно поднимать и опускать, также двигать по прорѣзу верилюга и такимъ образомъ перемѣщать котелокъ. Шух. I. 186, 187, 109. См. Верлюгъ.

Верлань, нѣ, м. Крикунъ. *Горлань, верлань, кулачникъ страшный.* Котл. Ен. V. 66.

Верлатий, а, е. Крикливый.

Верлѣ, лѣ, с. Рычагъ, къ которому припрягаютъ лошадей для приведенія въ дѣйствіе привода.

Верміян, на, м. Армянинъ. Мнж. 155.

Вернѣць, нѣць, м.—Вочварь. Угор.

Вернивода, ди, ж. 1) Водоворотъ. 2) м. Сказочный великанъ, по желанію, движеніемъ своихъ усовъ управляющій водою. *Вернивода з водою грається: на той бѣк усом поверне—там сухъ робиться, то на той—там сухо робиться.* Чуб. II. 266.

Верниголова, ви, ж. Родъ дѣтской игры.

Вернигора, ри, м. Сказочный герой, преворачивающій горы. Мнж. 43. Драг. 256.

Вернидуб, ба, м. Сказочный герой, руками ломающій огромные дубы. Мнж. 43.

Вернина, ни, ж.—Колѣтница. Вх. Зн. 27.

Вернисонце, ця, с. Раст. *Lupinus sae-guleus.* Харьк. у.

Вернѣти, си, м. Вертати, си.

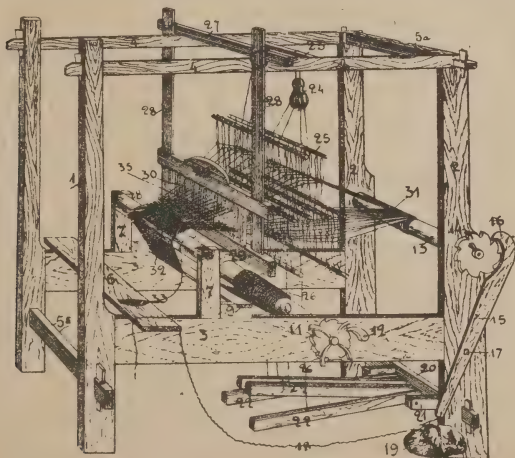
Версадло, да, с. Астролябія. Мнж. 177. См. Верцадло.

Версовик, ка, м. Лошенокъ, родившійся поздней осенью. Вх. Пч. II. 6.

Верста, тѣ, ж.—Верства.

Верстаѣ, кѣ, м. Повесникъ. Шух. I. 32.

Веротат и варстат, ту, м., варстатъ, ті, ж. 1) Также крѣсна. Ткацкій станокъ. Чуб. VII. 409. *Хто пряде, хто за верстаттю.* Г. Барв. 33. Части верстату видны изъ слѣдующаго рисунка гудульскихъ крѣс: 1 и 1. Передні конники; 2 и 2. задні конники; 3 и 3. ставні; 4 и 4. побѣдрини; 5 и 5. поперѣчницы; 6. сѣдка=сѣдец; 7 и 7. льбники; 8. маголь; 9. штан; 10. спідній навій=воротило; 11. сѣчка з зубами; 12. пѣски; 13. верхній навій=воротило; 14. сѣчка, нѣгло; 16. пѣски; 17. чіп; 18. шнур; 19. камінь; 20. поперѣчница; 21. вѣха; 22. поножі; 23. скраниї; 24. скранлі з нільцями; 25. ничиниці; 26. мотузі; 27. стріла; 28 и 28. снизькї; 29 и 29. на-

біва (—ляда), а в пій 30. бёрдо; 31. осибва; 32. полотнб; 33. чбвник; 34. полотнб. наміте на спідній навій. Шух. I. 254—256. Інші названія тїхъ же частей: а) 1. нбники, 2. слўпни, 3. ставни. 4. жёрдни, 5а. жёрдни, 5б. шайда, 6. сідан, 7. льбнтни, 8. магіль, 9. шан, 10. долшній навій, 11. триб, 12. пёски, 13. горішній навій, 14. гриб, 15—16. сўна, 20. шайда, 21. ночні, 22. підніжки, надїтїя на сворінь, 25. нбчине, 27. жёрдна, 28. лядобійці, 29. властїва лїда, 30. блят, 31. оснбва, 32. полотнб, 33. чбвник, 34. полотнб. Восточн. Галиція. МУЕ. III. 16—20. 6) 1. Передній стояній (стояній), 2. задній стояній (стояній), 3. нбні (застріянні), 4 п. 5а. жёртни (жёртни), 5б. шайда (шайда), 6. лавка, 7. лонки, ед. ч. лбмок (лбно), 8. шан (магієнїця), 9. шан, 10. спідній навій, 11. нблесо (трибнї), 12. цўга (жабна), 13. верхній навій, 14. нблесо (нбло), 15—16. цўга (дзўга), 20. шайда (шайда), 21. (жабна), 22. підніжки, надїтїя на шворінь (то-же), 23. середня жёртна, 24. мабий—ихъ двѣ (жидий), 25. начїння (начїння), 26. мотузбчки, 27. жёрточка (жёртна)—къ ней привязана лїда своєю рбспинкою,—въ гуцельскихъ кроснахъ жёрточка и рбспинка, какъ видно изъ рисуна, сведени въ одно, 28. хвостї, 29. самї лїда (то-же), 30. блят (блят), 31. оснбва (то-же). Константиногр. у., записавъ Б. Гринченко; въ скобкахъ поставлені названія, указанныя у Вас. 165—166.—См. еще отдѣльныя описанія: блят, лїда, навій, начинія. 2) Варстатъ гончарський. См. Кругъ гончарський. Шух. I. 260. 3) Варстатъ траційний. Подставки, на которїя кладуть дерево при распилюванїя его на доски. МУЕ. III. 30.

Верстатї, тїю, еш, гл.—дорбгу, путь. Держать путь. По морю простий путь верстатї судна. К. Псал. 237. Коней на-заваодахъ день і ніч держали, до гетьмана Наливайка дорогу верстали. Макс. Зїбралися повки його на мене, верстаючи далеку дорогу. К. Іов. 41.

Верста, ви, ж. 1) Верста. Прибігають до царєвого дому.... верстов за п'ять. Рудч. Ск. I. 105. У доброго коня не довгі верстви. Ном. № 11365. 2) Верстовой столбъ. З Береслава до Перехоту все мальованї верстви. Рудч. Чп. 155. По-наставляли тут верстві що й розми-нуться трудно. Ном. № 6595. 3) Слои земли, сноповъ; рядъ вїтвей на деревї, находящихся на одной высотї. Мнж. 177.

Шух. I. 175. Треба ще положити одну верству, а• тоді вже вершити стїг. Харьк. 4) Слои, класъ, кругъ (общества). Це люде однієї верстви з вами. Левиц. 5) Возрастъ. Цей дїд однієї зо мною верстви. Рк. Левиц. І з менчої верстви вчаться всі. Уманск. у.

Верствак, ж, м. Ровесникъ. Вх. Лем. 396.

Верстовий, а, б. Верстовой.—шлях. Столбовая дорога. На верстовім шляху в полі корчма під вербою. Шевч. 455.

Версть, тї, ж.—Верства 3—5. Вх. Зн. 6.

Вертаннї, нї, с. Возвращеніе. Ой то ж менї не гуляння,—за ворота та й вертаннї. Грин. III. 686.

Вертати, тїю, еш, сов. в. вернути, нї, неш, гл. 1) Возвращать, возвратить, вернуть. Щастя розум відбірає, а нещастя казав вертає. Ном. № 1715. Верни мє, візьми своє. Ном. № 273. Верни, верни, милий Боже, мє дозування. Мет. 259. 2) Возвратиться. Я ждатииму, доки вони не вернуть з мїста. Федьк. 3) Поворачивать, заворачивать. Туди мою головушку що вечора верне. Мил. 79. Гей, верни, Касяне, круто. Ном. № 11418. Куди не верни, наткнешся на тин. 4) Выворачивать, выворотить, воротить, съ силой двигаться впередъ. Де ся взялася да із моря синя хвиля: верне да верне всяку рибу ізо дна. Мет. 101. Правда зі дна моря верне. Ном. № 6689. Реве, споне журтосива, копить, верне поле. Шевч. 82. Як узав скот вернути із того яйця: верне та й верне. Рудч. Ск. I. 144. 5) Сваливать, свалить, сбрасывать, сбросить. Пшенишке, гречинише—верни вїсто. Ном. № 12167.

Вертатися, тїюся, ешю, сов. в. вернутися, нїся, нешю, гл. 1) Возвращаться, возвратиться, воротиться. Вернутися, літа мої, хоч до мене в гостї. Не вернемось, не вернемось, не знаєм до кого. Мет. 106. Щоб ти туди не дійшов і назад не вернувся. Ном. № 3676. 2) Вернеться світ кому. Голова у кого кружиться. Лежить напна Тетяна, вернеться їй світ. Г. Барв. 537.

Вертеп, ну, м. 1) Пещера. Благовістїя в Назаретї,—стала слава у вертепї. Колядка. Шевч. 291. І слово правди і любови в степи, вертепи понесли. Шевч. 2) Кукольний театр, театр маріонетокъ, на которомъ въ старину пред-

ставлялась рождественська містерія, а також і сцени із народної життя.

Вертепа, нм, ж. Пропасть, овраг, ущельє. Вх. Лем. 396.

Вертепний, а, в. Относящійся къ вертепу. Желех.

Вертіголов, на, м., вертіголова, ж. об. Тотъ, кто имѣетъ привычку крутить головой. Вх. Зн. 6.

Вертігузка, ж, ж. 1) Трясогуска. Уман. IV. 127. 2) Вертявая желязина.

Вертибродх, ха, м. Вѣтренникъ, вертопрахъ. Вх. Зн. 6.

Вертіж, жа, м. Мѣсто сверленія. Угор.

Вертії, тії, м.—Веретільникъ 1. Вх. Чч. II. 16.

Вертіїня, ня, с. 1) Вертіїє. 2) Сверленіє.

Вертії, чѣ, тіш, гл. 1) Вертії, крутитъ. *Вертії хвостомъ.* Ном. № 3004. *До Бога далеко, а пани вертії, як хотять.* Ном. № 1237. *У такому ділі як не вертії, треба або чорта, або жінки.* Шевч. 284. 2) Свертлїть. *У дошці вертії дірку.* Дешо.

Вертіїся, чѣся, тішся, гл. Вертіїся, крутіться. *Вертіїся, мов в'юн в ополонці.* Ном. № 3124. *Вертіїся, як муха в окропї.* Ном. № 10068.

Вертїїї, а, в. Вертлявий, шустрий. *Був там один, що його прозвали Малпою, швидкий та вертїїї, що й з під ступня викрутїїся.* Св. Л. 131.

Вертїїїї, а, в. Вертлявий. Ном. № 13618.

Вертїїї, ка, м. Шарманка. *Грає на вертїїї.* Вх. Лем. 397.

Вертїїї, га, м. Неподвижный вѣнчикъ, на которомъ что нибудь вращается. См. Вериліог.

Вертїїї, ні, м. Названіє хитраго вола. КС. 1898. VII. 46.

Вертїїї, нїї, м. Летучая мышь? (Вночі) одні тільки вертїїїї часом літали перед його очима. Мир. ХРВ. 306.

Вертїї, межь, означающее поворотъ. *Тоді вона вертїї, та за двері.* Г. Барв. 182. *Підійшли до його, а він тоді вертїї, та в другий бік, та й сховаєсь.* Павлогр. у.

Вертїїї, гу, м. Ухабъ; яма въ пескѣ, вынута вѣтромъ. Мнж. 177.

Вертїїї, гл, ж. Родъ посуды. *Виїла з одної вертїїї.* Чуб. II. 407.

Вертїю, нар. Въ выраженіи вертїю закрутіся—завертїлся; встрѣчено только въ одной пѣснѣ, повидимому фальсифицированной и напечатанной у Макс. (1834), 130: *А в Ланському розі вієр позилїся, ой татарин тяжко-важко вертїю закрутіся.* АД. I. 144.

Вертіїїї, ж, ж. Метательное орудіє. Угор.

Верх, ху, м. 1) Верхъ. *Козел смилівшїї—їзїз на самий верх.* Рудч. Ск. *Вода так через верх летїся.* Рудч. Ск. *З верху до спбду.* Съ верху до низу. **На версі.** Сверху. *Коровай накривають ратухом так, щоб різка з яблуками стрїмїла на версі.* Г. Барв. IV. 30. *Через верх слухати.* Невнимательно слушать, пропускать мимо ушей. *Як батько казав: „не важеся за його їти“, то я слухала його через верх.* Г. Барв. 277. 2) Поверхность. *Верх землі.* 3) Крыша, покрывка (шубы). *Кожух... сіронїмечкїй верх.* Сим. 227. 4) Верхняя часть, верхній край чего либо. **Верхї.** Въ палкѣ верхній конецъ, когда на ней мїрїються, чья очередь. *Ив. 14.—у нїводї.* Верхній край невода. *Вас. 186, Браун. 10.* 5) Верхушка (дереза, горы, стога и пр.). *Kolb. I. 63. Ой у горбї конопельки—верхи зеленїні.* Мет. 61. *А що буря верхи позривала.* Грин. III. 418. *На дуба зїзї, на самий вершїчок.* Чуб. 6) Крыша; глава церковная. *Стоїть церква без верха, у її людей без числа.* Ном. стр. 296, № 196. *Стане церковь з трома верхами, з трома верхами, з трома хрестами.* О. 1861. XI. Св. 62. *Твої хїта, а мїй верх.* Обрядовыя слова новобрачной, подъїжающей къ хатѣ мужа, выражающія пожеланіє властвовать въ домъ мужа. *Мїд. 123.* 7) Дымовая труба, отверстіє для выхода дыма изъ печи. *Мїй верх і затїкало.* Ном. № 2575. *Ти думаєш, дурню, я тебе козаю, у такім дурням верхи затїкаю.* Нп. *Верхї труїти.* Трубы чистить. Сим. 130. 8) **Верхїми**—**Вѣрхи.** *А москалі її назуєтрїч, як один, верхами.* Шевч. 85. *Не їдї до мене трьома верхами, прїїдї до мене трьома возами.* Грин. III. 266. 9) **Верхъ,** излишекъ. *Вас. 191* **Ум. Вершїи, вершїчок.**

• **Вѣрхи, нар.** **Верхомъ.** *Наганяє його верхи на конї пан. ЗОЮР. II. 47. Климєць сїв верхи, пробїг скїльки там.* Рудч. Ск. I. 69.

Вѣрхївєнь, вїї, м. Верховой, всадникъ.

Приїхали ті верхівні. Драг. 305. Учора два верхівні бігло за возом. Лубен. у.

Верхівець, вця, м. = **Верховинець.** Шух. I. 77.

Верхівка, кп, ж. Верхушка (растения). Шух. I. 86. Ум. **Верхівочка. Маки, маки, маковочки, золотий верховочки.** Маркев. 75.

Верхів'я, в'я, с. 1) Вершина; верхушка дерева. *Бог узяв... рукою того дуба за верхів'я.* О. 1862. V. 83. 2) Волоса на голов'ї, хохоль. *Мужик понав коваля за верхів'я і давав йому метелиці давати.* Грин. I. 109.

Верхляк и верхляк, ка, м. Дикій поросенокъ. Вх. Пч. II. 7.

Верхнява, ни, ж. Сливки. Вх. Зн. 6, 37. Ум. **Верхнинна.**

Верхній, я, е. Верхній. *А зуб як вискочить та в верхню гільку, та й застряє там.* Рудч. Ск. I. 130. *Верхня щелепа.* Міус. окр.

Верхнік, ка, м. 1) Верхній жерновъ въ мельницѣ. 2) Часть гончарнаго круга (см.). Вас. 179. Шух. I. 260—262. 3) Верхній слой скирды. 4) Дека въ стрункомъ музыкальномъ инструментѣ (кобзѣ, торбанѣ). КС. 1882. VIII. 282; 1892. III. 382. 5) Металлическая крышка курительной трубки. *Чіпка одкрив верхняк, потяг люльку, — огонь осіяв сіни.* Мир. ХРВ. 306. 6) У гребенщикова: верхушка рога. Вас. 163.

Верхоблуд, да, м. = **Верблуд.**

Верховѣ, вого, с. Подымная подать, взимаемая отъ трубъ. Кремен. у.

Верховѣць, вцѣ, м. = **Верхівень.** Он по полю верхівцемъ літає.

Верховій, ѓ, б. 1) Верховой. *Да сто коней верхових, а сімдесят возових.* Макс. 2; с. м. Верховой; всадникъ. *Послали верхового, щоб подав звістку. Дали проїзати верховим і ридванові.* К. ЧР. 74. 3) Верховій вітер. Сѣверовосточный вѣтеръ. О. 1862. V. Кух. 37. 4) Верхові сїла. Вили, которыми подають сїно на високіє стогы и скирды. Грин. II. 86. 5) **Верховѣ хата.** Хата съ соломенною крышей, въ противоположность землянкѣ. Херс. 6) —хвиля. *Гараско ж на талан і диво якось до берега прибивсь. Чи з ломом він туди заплив, чи хвиля верхова прибила?* Мкр. Г. 7.

Верховік, ка, м. 1) Сѣверный вѣтеръ. 2) Всадникъ, верховой. Миргор. у. Саов. Д. Эварн.

Верховина, ни, ж. Вершина (дерева, горы). *Він на те дерево: заліз аж на саму верховину.* Рудч. Ск. I. 4. **Могіла-верховина.** Курганъ на возвышенномъ мѣстѣ. обыкновенно сторожевой постъ. *Ой могило-верховина, чомусь рано не горіла.* Гол. I. 96. Ум. **Верховини.** Шух. I. 204.

Верховінець, нця, м. Горѣць. Гол.

Верховінний, а, е. Вершинный, относящийся къ вершинѣ. **Верховінна могила** = **верховина-могила.** *Горять могили верховинки в полі.* К. ЦН. 187.

Верховіття, тя, с. Верхнія вѣтви деревъ-евъ. *Верховіття у тернѣ стинає, меншому брату приміту покидає.* Макс.

Верховѣд, да, м. 1) Вожакъ. *З коллегіума виходили всі люди, которі були верховодами українського панського товариства.* К. Гр. Кв. 7. 2) = **Верховодна.**

Верховѣда, ди, ж. = **Оклій, Aspius lucidus.** Вх. Пч. II. 18.

Верховѣдити, джу, диш, гл. Командовать, заправлять, начальствовать. *Коли я змій, а ти прозмій, так ти над нами будеш верховѣдити.* Рудч. Ск. II. 188. *А над усіма був найстарший мармалак: він уже всіма верховѣдив.* Рудч. Ск. II. 204. *З громади кпили, хлопці були та верховѣдили в селі.* Шевч. 565.

Верховѣдця, ці, ж. = **Верховѣда** = **Оклій.** Вх. Пч. II. 18.

Верховѣдка, ки, ж. Рыба: а) *Uranus scorpius.* б) *Alburnus lucidus.* Браун. 27.

Верховѣдний, а, е. Желажущій властвовать. *Під римські верховѣдні мрії вовік чола свого не нагнемо.* К. ПС. 137.

Верхоглядка, ки, ж. Поверхностная женщана. *Як почали очачити якіс приятельки, верхоглядки та верхоумки, то й звели її ні на що.* МВ. I. 27.

Верходуб, ба, м. Раст. *Laserpitium latifolium.* Лв. 99.

Верхолѣз, за, м. Любящий лазить по крышамъ, деревьямъ. Рк. Левинц.

Верхолѣк, ка, м. Лѣсной жаворонокъ, *Anthus arboreus.* Вх. Пч. II. 8.

Верхом, нар. = **Верхи.** *Не сїдай верхом (на собаку).* Ном. № 13396.

Верхопаса́ння, ня, с. Въ постройкѣ: верхняя часть сруба. Шух. I. 116.

Верхотѣбб, бу, м. Особый способъ вышиванія.

Верхоушка, ки, ж. Умничающая, по поверхностной женщана. *Напокотила тій*

верхоушки скосирні, а ти віри поняла. МВ. (О. 1862. III. 45). МВ. I. 27.

Верца́дло, ла, с. 1) Зеркало. *Дочка Лависа чепуружа в верцадло очі все няла.* Котл. Ен. IV. 27. 2) Компасъ. Кременч. у. 3) Астролябія. Маж. 177.

Верч, ча, м. 1) Свертокъ, пучекъ. 2) Небольшая булочка съ шишкой посрединѣ. Ее даютъ старости на свадьбѣ, чтобы впустили въ дворъ. Ум. **Вѣрчик**, **вѣрчи́чок**. *Що за той верчи́чок упалер?* Харьк. у.

Вѣрчик, ка, м. 1) Ум. отъ верч. *Хри́ція скрутила вѣрчик соломи.* Мир. Пов. I. 117. 2) Сплетенный бубликъ.

Вѣрша, ші, ж. Рыболовный снарядъ конусообразной формы, сплетенный изъ прутьевъ. *Раки, лизьте вѣршу.* Ном. № 6897. *Розі́хаєсь як вѣрша.* Стор. II. 27. *Насміялась вѣрша болоту, коли оглянешься, аж і сама а болоті.* Ном. № 7999. См. **Стір** з прута.

Вѣршак, ка, м. Верхушка дерева, верхняя часть дерева. *Смерека, який утато замолоду вѣршак.* Шух. I. 185. Шух. I. 176.

Вѣрше, нар. Выше. Харьк.

Вѣршень, шня, м. = **Вѣрхівень**. Стор. II. Пр. 120.

Вѣршечок, чеа, м. Ум. отъ вѣршк.

Вѣрші́льні ві́ла. Вілы, которыми подаютъ сно при вершеніи стога.

Вѣрші́на, ни, ж. 1) Верховье рѣки. *Гей з устні Дніпра да до вершини сім-сот річок і чотирі.* Маке. 2) Начало (оврага). *Де коні?—В вершині балки.* Стор. II. 258. 3) = **Вершок** 2.

Вѣрші́ти, шү, шіш, гл. Завершать, заканчивать. *Вѣршіть у стозі, бо нема на возі.* Ном. 2) Насыпать чего либо въ сосудъ выше краевъ.

Вѣрші́тися, шүся, ші́тися, гл. Завершаться, оканчиваться наверху. *Мармурові комі́нки вѣрші́лися великокняжесми гербами.* Стор. II. Пр. 74.

Вѣрші́я, ші́я, м. Работникъ, заканчивающій верхъ стога. *Вѣрші́я немає на оцей стіг.* Волч. у.

Вѣршка, ки, ж. Рыболовный снарядъ изъ прутьевъ лозы,—родъ корзины, одна сторона которой открыта и бокъ въ этомъ мѣстѣ удлинень и лежитъ горизонтально,—конецъ его называется **при́пда**, средина—**спадъ**, сама кораяна—**го́говник**. Снарядъ ставится на дно открытой стороны противъ укаго и быстрого теченія, го́говникъ накрывается илитою; гонимая рыба захо-

дитъ въ корзину и не можетъ оттуда выбиться, благодаря силѣ теченія. Шух. I. 227.

Вѣршл́г, га, м. Молоть. (Коваль) і каже: *Ну, я нагрію клі́ці, а ти бери вѣршл́г.* Маж. 124. *Вѣршл́г хоч шклянку розбиває, та штуку з кри́ці вигинає.* Греб. 322.

Вѣрші́йк, ка, м. Верховой, всадникъ. Стор. II. 57. Аф. 315. См. **Вѣрхівень**.

Вѣрші́юк, ка, м. = **Верхолак**. Вх. Пч. II. 8.

Вѣршня, ні, ж. Поверхность.

Вѣршн́йк, ка, м. 1) Одинъ изъ пильщиковъ досокъ, стоящій при работѣ сверху. Борз. у. 2) = **Верхняк** I. Черниг. у.

Вѣршо́к, шка, м. 1) Ум. отъ верх. 2) Дно шапки съ наружной стороны. 3) Верхняя часть очіпка. КС. 1893. XII. 449. Вас. 191. 4) Та часть курительной трубки, въ которую кладется табакъ. Шух. I. 276. 5) Исто́къ рѣки. *Де річка Ли́ва взяла свої вѣршечки.* 6) Вѣршокъ. *Лисина у ші́сть вѣршків.* Ном. № 13942. 7) Сливки; сметана. *Зо всі́х гладішо́к чисто було вѣршечки по́здано, наче той кіт.* Г. Барв. 356. См. **Верхнина**. Ум. **Вѣршечок**.

Вѣршта́б, бу, м. У овчинниковъ: снарядъ въ видѣ стоящаго одного или двухъ параллельно поставленныхъ шестовъ съ перекладинами, употребляемый для навѣшивания овчины при ея обработкѣ. Вас. 153. Сумск. у.

Вѣрш́йк, ки, ж. Деревянный замокъ. Вх. Уг. 231.

Весѣ́ла, ло́й, ж. = **Веселка**. Вх. Зн. 6.

Весѣ́лечко, ка, с. Ум. отъ весло.

Весѣ́лий, а, е. 1) Веселый. *В погоду і смутний веселим буває.* Ном. № 602. *Будь... весела як весна.* Ном. № 4562. *Під весѣлу руч. Въ хороше́м настроєніи. Як от під веселу руч, то і пісень співаємо.* Харьк. 2) Приятный, производящій хорошее впечатлѣніе. *Веселі здалека паляти.* Шевч. Ум. **Веселѣ́нный**, **веселѣ́сенький**.

Весѣ́лик, ка, м. Название журавля, которое нужно употреблять относительно ихъ, когда они прилетаютъ весной, въ журавель, иначе будешь журитися весь годъ. Драг. 8.

Веселі́ти, лб, лі́ш, гл. 1) Веселить, увеселять. *Вона було весь двір веселить собою, як зорою.* МВ. I. 70. 2) Радовать. *І душу веселить одрадою благою.* К. Псал. 54. *Жити б, жити та славити*

Бога і добро творити та Божою кротою людей веселити. Шевч. 327.

Веселітися, любо, лішся, гл. 1) Веселитися. *Загубив, та не смутись,—знайди, то не веселись.* Ном. № 5851. *Веселіться ж, люде добрі, гуляйте!* Шевч. 306. 2) Радуватися. *Я тобою, пташко, веселюся.* Шевч. 193.

Веселіця, ці, ж. = Веселка 1. *Ой знати, знати, хто господина: в ней в світлиці, як в веселиці.* Гол. IV. 545. Ум. Веселичка. Вх. Зн. 6.

Веселісінький, а, о. Совершенно, очень веселый. Мил. 162.

Веселісінько, нар. Совершенно, очень весело. *Господи, як гарнісінько та веселісінько було.* О. 1862. IX. 111.

Веселість, лости, ж. Веселость, веселіє. *Наробили там крику та сміху, радості та веселости.* МВ. I. 114. *Дай вам, Боже, в стайниці радість, в хижі веселість.* Гол. II. 2.

Веселішати, шаю, еш, гл. Діляться веселією. Желех.

Веселка, ки, ж. 1) Радуга. Маркев. 16. 2)—*вопійча*. Раст. Phallus imprudicus. ЗЮЗО. I. 181. 3)—*чброва*. Раст. Phallus, capinus L. ЗЮЗО. I. 131. Ум. Веселонька, веселочка. *Розкажи, як за горою сонечко сїдає, як у Дніпра веселочка воду позичає.* Шевч. 324.

Веселковий, а, о. Радужный. Уман. III. 231.

Весело, нар. Весело. *Тоді чоловік весело співав, як п'ятериком поганяє.* Ном. № 1408. *Весело не засміється, не злякає.* МВ. II. 20. Ум. Веселенько. *Як мій милий біля мене,—гулять веселенько.* Нп.

Веселонька и веселочка, ки, ж. Ум. оть веселка.

Веселувати, лую, еш, гл. Играть свадьбу, гулять на свадьбі. *Аж тиждень веселували, як Марка женили.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Веселуха, хи, ж. 1) Веселая женщина. 2) Шутливое название спиртного напитка. *Варенуки, веселухи довели до зводу.* Мкр. Н. 38. 3) Лагушка. Вх. Пч. I. 16.

Веселюче, ки, с. Ум. оть веселб.

Веселіх, хі, м. = Веселуха 3. Вх. Пч. I. 16.

Весілка, ки, ж. = Веселка 1. Вх. Зн. 6.

Весіленько, ки, с. Ум. оть весілля.

Весілля, ли, с. Свадьба. *Дай, Боже,*

знати, з ким весілля грати. Ном. № 262. *Загойтсья, поки весілля скоїтсья.* Посл. Відбути, відгуляти весілля. Сыграть, отпраздновать свадьбу. Весіллям называются и вообще всѣ участники свадьбы: *весілля йде до молодої.* О. 1862. IV. 30. Ум. Весіленько, весіллячко. *Вінець сплете діччонька та на весіленько.* Млак. 93. *Яке ж твоє весіллячко смутне-невеселе.* Г. Барв. 208.

Весілячнини, на, м. Употр. болѣе во мн. ч.: *весілячине*. Участники свадебных торжеств. К. ПС. 38.

Весільний, а, о. Свадебный, брачный. *Так мені сподобалась, як вовкові весільні пісні.* Ном. № 5019. *Весільна хустка.* Шевч. 318. *Чи можуть синице весільні постити?* Єв. Мр. II. 19. *Весільний дім, хата.* *Домъ невѣсты.* Мет. МУЕ. III. 82. *Весільна корова.* Красный флаг во время свадебных обрядов. О. 1862. IV. 27.

Весінний, а, о. = Весняний. Гол. **Весло, ля, с.** 1) Весло. *На човничку парубочок веслами іграє.* Мет. 77. 2) Родъ лопатки, которой горничный размазывает глину. Шух. I. 260, 261. 3) Кормысло. Шух. I. 97. Ум. Весельце, весельчо. *Вігнуті, пливуть човенцями, поблискують весельцями.* Pauli.

Веслувати, лую, еш, гл. Грести весломъ. *Був човен серед моря, а він один на землі і бачив, як вони силкувались веслувати.* Єв. Мр. VI. 47, 48.

Веслюга, ги, м. Большого роста человекъ. Рк. К. *Ой взяли Попенка його вірні слуги, а Соткиченка з ратуші веслюги.* Нп.

Весна, ні, ж. Весна. *Встала й весна, чорну землю сонку розбудила, укітчала її рясом, барвінком покрила.* Шевч. 195. *Весноію, на весні, Весной.*

Веснівка, ки, ж. 1) = Веснянка. 2) Пт. луговой жаворонокъ, Alauda arvensis. Вх. Пч. II. 9.

Веснування, ня, с. Встрѣчено въ формѣ весноване: Весенняя пастъба скота въ полоніях. Шух. I. 190.

Веснувати, ную, еш, гл. Ділять весенній роботи; проводить весну. Желех. *Дай, Боже, веснувати!* Фр. Пр. 152.

Весняний, і, 6. Весенний. *Весняна година.* Макс. *Зійшло сонце весняне—стало пригіріати.* Рудч. Чп. 195.

Веснянка, ки, ж. 1) Весенняя пѣсня.

Веснянки поєдся виключительно ранней весною и виключительно молодежью. 2) **Весняная нимфа**. *Весняночка-паняночка десь у садочку шис сорочку*. Мет. 300. 3) **мн.** *Веснушки. Ластівко, ластівко! нй тобї веснянки, дай мені білянки*. Ном. № 266.

Веснянкуватий, а, в. Покритий веснушками, веснушчатый. Уман. I. 71

Весті, веду́, дѣш, гл. 1) Вести. *Взяла коня за гнудечку, веде коня у стадину*. Мет. 74. *Ти віс народ свій, як отару, жезлом Мойсея та Арона*. К. Псал. 2)—**гѣлос**. *Пѣть, тянуть голосомъ. Лугом їду, гѣлос веду—луже, розвивайся!* Мет. *Як же він високо веде*. 3)—**мѣву**. *Разговаривать, вести рѣчь. Вони тоді саме вели про його мову між собою*. Рудч. Ск. II. 20. 4)—**нїту**. *Выводить нїтку*. 5)—**перѣд**. *Предводительствовать, командовать; бить впереди, во главѣ. Господарює Хвєснѣа, у вѣсому перед веде, а Хвєско слуха їй и поважа*. Стор. I. 26. *На вечорницях... у колядцї, нїхто як и перед вела*. Стор. I. 133. 6)—**порядок**. *Распоряжаться. Тобї, мати, порядок вести*. Мнл. 160. 7)—**танѣн**. См. **Танок**.

Вестися, ведўся, дѣшся, гл. 1) Быть ведомымъ, вестися. *Веди швидче коня!—Еге, веди! коли ж не ведеться!* 2) Быть въ обычаѣ. *У нас так не ведеться. На свѣті вже давно ведеться, що нижчий перед вищим гнеться*. Глѣб. 3) Размножаться, плодиться, родить (о растєніяхъ). *У нас гарно ведуться кури. У нашїм ставку не ведуться карасї. Оця пшевица велася сім років, а на восьмий перевелася*. Лебед. у. 4) Вести, удаваться. *счастливиться. Коли не ведеться, то й курка не несеться*. Ном. № 1701. *Уже нам ся сього року любитки не веде*. Гол. IV. 508.

Весь, сю, м. Раст. *Phellandrium aquaticum*. Вх. Пч. I. 12. *Oenanthe phellandrium*. Лв. 100.

Ветлія, нн, ж. Раст. *Salix vittelina*. Вх. Пч. I. 12.

Ветўля, лі, ж.—**Ватуўля**. Вх. Уг. 230. **Вѣтхїй, а, в.** Ветхїй. *В ветхе рям'є я одїся*. К. Псал. 82.

Вех, м. 1)—**ху**. Раст. *Sium latifolium* L. Анн. 332. 2)—**ха**. Покомарь. *Лотоцький! не думай, що ти граф Потоцький, бо ти вех села Бебех*. Ном. № 5509.

Вехі, хн, ж. См. **Вїха**.

Веді! меж. *Призывъ свиней, то-же, что и ваць*.

Вечѣренѣя, кк, ж. Ум. *отъ вечера*.

Вечѣрїтн, ріє, гл. *бєл.* Вечѣрїть. *Бїгай, коню, бїгай, коню, бо вже вечерїє*. Мет. 98. *Вѣчїр вечерїє*. *Начинається вечерь. А вже вечір вечерїє, вже сонечко зайшло*. Грин. III. 129.

Вечѣрїшний, а, в.—**Вечїрїшї**. *Вечерїшне мєлоко*. Вх. Лем. 397.

Вечѣрїнци, ць, ж. мн. 1) Вечернія собранія молодежи. *Ей, стережися тих вечерниць, як мати тебе від вогню стєвєлла*. Ном. № 12560. 2)—**душїстї**. Раст. *Hesperis matronalis* L. ЗЮЗО. I. 125. Ум. Вечернічки, вечерніченьми.

Вечѣрниця, ці, ж. Вечерняя звїзда, Венера. Вх. Лем. 397.

Вечѣрніченьки, ньок, ж. мн. Ум. *отъ вечерниць*.

Вечѣрнічити, чу, чнш, гл. Устраивать вечерниць, бывать на нихъ. Вх. Зя. 6.

Вечѣрнічки, чок, ж. мн. Ум. *отъ вечерниць*.

Вечѣрѣншїй, а, в. Вечерній. *Зїйшла зоря вечеровая*. Чуб. I. 161.

Вечѣра, рі, ж. Ужинъ. *Надїявся дїд на обїд, та без вечерї лїг спати*. Ном. № 5638. *Вечѣрю вечерїти*. Їсть ужинає, ужинає. *Ой годї, годї сивим конем гра-ти; ходи до мене вечерю вечеряти*. Макс. Вечѣрю посилати, носїти. *Въ канунъ Рождєства, послѣ обрядоваго ужина, посилать вечерю (кутїю, озварь и пр.) родитєлямъ, кумамя, крестному отцу или матерї, сямчєннику и пр.; носять ее, обыкновенно дѣти, завязанную въ платокъ или полотенце; тѣ, кому ее привносятъ, лишь отвѣ-дають ее и возвращають (для дальнѣй-шихъ посвѣщенїй), подаривъ что либо при-несшему*. О. 1861. XI. Св. 61. Ум. **Вечѣре(о)нна**. *Нам вечеронька не мила: широкая нивонька втомлюа*. Грин. III. 671.

Вечѣрати, ряю, еш, гл. Ужинать. *Трейчі на день попас маю: а скїдаю ї обїдаю, полуднюю й вечерю*. Нп.

Вѣчїр, че(о)ра, м. Вечерь. *Цєнь-цєнь, аби день, аби вечір близько*. Ном. № 10915. **Вѣчїр зайшов**. Вечерь начался. Рудч. Ск. **Над вечір**. Около вечера, подъ вечеръ. *Над вечір прїїхав Кобза у велику сла-боду*. Стор. М. Пр. 57. **Що вѣчѣра**. Важ-дїй вечеръ. *До дївчини з старостами що вѣчѣра шлєшєя*. Мет. **У вѣчѣрї**. Вече-ромъ. *У вѣчѣрї пїзно, вѣчїр пїзно*. *Поздно вечеромъ*. Драг. 56. *Одного вѣчѣра*. *Однажды вечеромъ*. *Рано й вѣчїр*. *Утромъ и вече-*

ромъ. Проти вечора. Къ вечеру. Святий вечір. Кануть Рождества. Сим. 174. Дівччй вечір. Дівчачий. Задала баба дівччй вечір. Ном. № 13086. Добрий вечір. Добрий вечеръ. Привітствіє. Ум. Вечірокъ, вечіркоч. Зійшла зірка з-під вечірка. Мил. 82. Ой жаль мені вечіркока, що не був я вчора. Лис. III. № 20.

Вечіркх, рок, ж. мн. = Вечеряниці. У діда дочка і в баби дочка. Так вони ходили на вечірки. Рудч. Ск. II. 51. Грин. II. 174. III. 275.

Вечірни́й, я, в. Вечерній. Ой зійди, зійди, ти, зіронько та вечірна. Мет. 80.

Вечірна, ні, ж. Вечерня. Він на вечірні був і в кадило дув. Ном. № 13184.

Вечірко́к, рка́, вечірко́чок, чка, м. Ум. отъ вечір.

Вечорі́на, ни, ж. 1) = Вечір. Борз. у. Хоч не ранці,—в вечорині. Мил. 195. 2) = Вечера. Да спасибі, сину, за сь вечорину. Лукаш. 91. 3) мн. Совмѣстный уживъ невѣсты съ дру́жними, а жениха съ бойрами и со всей святой—въ субботу. ХС. VII. 427. Ум. Вечорінка. Коли б мені не тини та не перетинки, ходив би я до дівчини та що вечоринки. Мет.

Вечорі́ти, ра́ю, еш, гл. = Вечоріти. Уже вечор вечоріє. Мил. 71.

Вешна́к, ка́, м. Водяная мельница, дѣйствующая только въ половодѣ. Левч. 70.

Вѣштання, ня, с. Хожденіє туда и сюда, шатавіє. Котл. Ен. V. 67.

Вѣштатися, таюся, етєся, гл. Ходить вездѣ, шатається, шляється. Він усюди вештається та на кобзі грає. Шевч. 7. Обридло мені вештатися по осоруженому світу з нудогою. Стор. М. Пр. 40.

Вж... См. Уж...

Вз... См. Уз...

Ви, мѣст. Вы. Як ви нам, так і ми вам. Ном. № 7220.

Вибабати, блю, бшш, гл. 1) Принять (дѣтей о повитухѣ). Я в тебе усіх дѣтей вибабила. 2) Заработать акушерствомъ.

Вибава, ви, ж. Уничтоженіє, пострѣленіє. Уман. I. 317.

Вибавити, ся, См. Вибаляти, ся.

Вибавлѣння, ня, с. = Вибава. Левч. 55.

Вибаля́ти, ляю, еш, сов. в. вибави́ти, влю, виш, гл. 1) Избавлять, избавить, спасать, спасти. Ти мене вибавив од смерті, а я тебе. Рудч. Ск. I. 73. 2) Выводить, вывести, уничтожать, уничтожить. Вибаз плямки. Кротива заклонулась у

вишняку, так треба вибавити. Ном. № 1313. Він вибавляв кукіль з жита. Борз. у. Як вітрець повіє, росоньку вишущить; а з мого серденька жалю не вибавить. Грин. III. 408.

Вибаля́тися, ляюся, ешєся, сов. в. вибави́тися, влюся, вишєся, гл. 1) Избавляться, избавиться, спасаться, спастись. 2) Выводиться, вывести, уничтожаться, уничтожиться.

Виба́лювати, куюся, ешєся, гл. Выплыть изъ воды. Плив бистрою рікою, захлюсувався, токую, виба́лювався і знов-знов, поки аж на березі став. МВ. III. 50.

Виба́лакати, каю, еш, гл. Добиться чего разговоромъ, бесѣдой. Та що! Будем балакати, може що й вибалакаємо.

Виба́лакати, каюся, ешєся, гл. Наговориться, сказать все, что хотѣлъ. Та не перепиняй,—хай уже вибалакається Харьк.

Виба́лок, лу, м. Отроги оврага, степной балки.

Виба́длити, лю, лиш, гл. —вишій. Выпотрошить, вынуть кишки.

Виба́ндурити, рю, риш, гл. Выпотрошить. О. 1862. II. 63.

Виба́нити, ню, ниш, гл. Вымыть теплой водой (посуду, утварь). Извернули вони той шаплик, виба́нили. Мжж. 138.

Виба́нітувати, тую, еш, гл. Выбрани́ть. Виба́нітував на всі боки. Ном. № 3804.

Виба́жити, жу, жиш, гл. Отстегать кнутомъ.

Виба́тькувати, кую, еш, гл. Выругать въ отца. Суца дочка, коли не виба́тькую. Ном. № 3604.

Виба́чати, чаю, еш, сов. в. виба́чити, чу, чшш, гл. Извинять, извинить. Подорожному і Бог виба́чає. Ном. № 11374.

Їжте, умочайте, на друге виба́чайте. Ном. № 12022. Хто дурневі виба́чить, має сто днів відпусту. Ном. № 6212. Виба́чайте на сім слові. Извините за выраженіє, съ позволенія сказать.

Виба́чення, ня, с. Извиненіє. Левиц. I. 335.

Виба́чити. См. Виба́чати.

Виба́чний, а, в. Извиняющій, прощающій. Буйте виба́чні. Извините, простите. Вх. Лем. 397.

Виба́яти, баю, еш, гл. Выболтать, раз-

сказати. *Що бують, то вибають.* Ном. № 7810.

Вибієкати, *каю, еш, гл.* Проболатися. **Вибієкатися**, *каюся, ешся, гл.* Выбратся изъ грязи, болота.

Вибекати, *каю, еш, гл.* Вылокать. *Собака вибекала миску води.*

Вібелі, *бля, м.* Круглое бревно. См. Віблян, віблій.

Вибештати, *таю, еш и вібештувати, тую, еш, гл.* Выбранить. *Вибештував, буде з його.* Ном. № 3804.

Вибіванка, *ки, ж.* = **Вибійка**. Желех.

Вибівати, *вію, еш, сов. в. вибити, б'ю, еш, гл.* 1) Выбивать, выбить, вышибать, вышибить. *Клином вибивають.* Ном. № 5848. *Чого стоїш, моя доненько, чому не йдеш та додомоньку? Чи травиця ноги спутала, або роса очі вибила?* Мет. 289.

Вибівати очі. Колоты глаза. *Зараз і почне їй очі хлопцями вибивати.* Мир. Пов. I. 119. *Ой годі, мати, сим очі вибивати.* Мет. 265. 2) Выбивать, выбить, изрывать, изрыть. *Копитами землю вибиває.* Рудч. Ск. II. 112. 3) Выбивать, выбить, побить.

Господи милостивий, вибиймо їй (пшениц) зерном. Грин. II. 147. *Де не везає вітер—вибив те просо.* Рудч. Ск. II. 136.

4) Выколачивать, выколотить. *Вибий же добре килима дубцем.* 5) Выжимать, выжать, выдавить. *Нехай б'ють,—олій не виб'ють.* Ном. № 3913. 6) Вытѣснять, вытѣснить. *Б'ються (шаблями).* *Наливайко вибиває Жовковського з хати.* К. ЦН. 245.—у потилицю. *Выговать, выгвать, вытолкать въ шею. Иди, каже, брате, та й більше не приходить, бо як прийдеши, то в потилицю виб'ю.* Рудч. Ск. II. 135.

Козака нетягу за чуб брала, в потилицю з хати вибивала. ЗОЮР. I. 202. 7) Только сов. в. Побить, поколотить. *Батько його вибив добре.* Рудч. Ск. II. 107. *Нагаєм вибив.* ЗОЮР. I. 161. 8) Избивать, избить. *Вибивали народ тисячами.* Стор. I. 181. 9) Оттискивать, оттиснуть, вытиснуть, отпечатывать, отпечатать. *Оце ви напишите, а другому дасте, щоб вибив книжку?* (Залюбовск.). 10) Выбивать, выбить, набить (выбойку). (Полотно) *виб'є—спідницю пошив, ютку...* У вибічаному й у свято ходила. Мир. ХРВ. 25.

11) Только несов. в. Выбивать, бить, стучать, хлопать. *Барабани вибивали.* Рудч. Чп. 91. *Танцюють, кричать, у долоні вибивають.* Грин. I. 184. 12) **Вибівати тропакі**. Откальвать тренака. Стор. М. II.

52. 13) О перепелѣ: пѣть. *Перепел вибіва.* Маж. 172. 14) —з сімлі. Приводять, привести въ изнеможеніе. *І насприядки пускаєсь й колесом крутивсь, поки дружку вибив з сили, а сам не втопивсь.* Мкр. Н. 30.

Вибіватися, *валюся, ешся, сов. в. вибитися, б'юся, ешся, гл.* Выбиваться, выбиться, пробиваться, пробиться. *Звіри вже вибились, прибігли.* Рудч. Ск. II. 70. *Я тобою з війська виб'юсь, з мурів—силою твого.* К. Псал. 39. *Молода, зелена та пахуча травиця з-під землі вибивалася.* О. 1862. X. 111.—з сімлі, шчі. *Вибитись изъ силъ. Коняка вибилась із мочі.* Грин. II. 114.

Вибірати, *ся, раю, ся, еш, ся, гл.* = **Вибірати**, *ся.*

Вибити, *ся.* См. **Вибивати**, *ся.*

Вибичуватися, *чулюся, ешся, гл.* Выѣхать на гору, помогая лошадямъ, водамъ. *Вже як вибичувалися на річне, так трошки оддихали.* Стор. I. 146. *Вибичувався з хурою на гору.* Змiev. у.

I. **Вибігати**, *гаю, еш, гл.* 1) Исходить, бѣгать. *Наймичка вибігала (шукуючи) увесь курток.* Г. Барв. 502. *Довелось скрізь вибігати по хатах, шукаючи.* Грин. I. 109. 2) Проби́гать известное время. *Не багато він бігав, а рік вибігав вовеком.* Грин. II. 126.

II. **Вибігати**, *гаю, еш, сов. в. вибігти, біжу, жин, гл.* 1) Выбѣгать, выбѣжать. *Ой вибіг татарин старий бородатий...* *Вибіг того козаченька доганяти.* Макс. 2) Уходитъ, уйти, вылиться (о жидкости). *Що з горика вибіжить, то не позбіраєш.* Ном. № 1913.

Вибідувати, *дую, еш, гл.* 1) Пребывать. *Вибідував тиждень.* 2) Выстрадать.

Вибілка, *ки, ж.* Раст. Мятликъ, Роа. Вх. Уг. 230.—луговá. Раст. Роа pratensis. Шух. I. 20.

Вибій, *бою, м.* 1) Ухабъ. Киев. у. См. **вйбоина**. 2) Ямка въ земляномъ полу. *Посеред хати вибої, повні сміття.* Мир. ХРВ. 178

Вибійка, *ки, ж.* Набивная ткань. Котл. Ев. I. 21. Вас. 192.

Вибійчаний, *а, е.* Изъ набивной ткани. *Сорочка на йому чорна, итакі вибічані.* Мир. ХРВ. 11.

Вибіляти. См. **Вибіляти**.

Вибіляти, *ляю, еш, сов. в. вибіляти, ляю, лиш, гл.* Дѣлать болыме, бѣлять, вы-

б'лять. *Не ти личко вибіляла.* Мил. 89. *І наляла, і виткала, і вибілила по-лотно.* Чуб.

Вибір, бору, м. 1) Выборъ. *На вибір дають, на людську волю: хоч упились, хоч так загинь.* МВ. (О. 1862. III. 74). *А в листи—листи нової доір, чотирі доки на вибір.* Рудч. Ск. II. 5. 2) мн. **Вибіри.** **Выборы.**

Вибірання, ня, с. 1) Сборъ. *Попівське вибірання, а жидівське зараз,—то все їдно.* Ном. № 8066. 2) Выбирание, выборъ, избирание. Ум. **Вибіраннячно.** Грин. III. 549.

Вибірати, раю, аш, сов. в. вибрати, беру, рещ, гл. 1) Избирать, избрать, выбирать, выбрать. *Не мені бути нашим ватажком, вибірайте собі иншого.* Стор. М. Пр. 117. *Вибірає злу дорогу.* К. Псал. 84. *Вибірай, голубко, котрий милий тобі.* Мет. 108. 2) Выбирать, выбрать, исчерпывать, исчерпать. *Ой у броду беру воду, не виберу до дна.* Мет. 50. *Виправки та походи силу з його уся вибрати.* МВ. II. 15. 3) Выбирать, выбрать, отдѣлять, отдѣлять, вынимать, вынуть. *Кукіль з тишениці вибрати.* Ном. № 906. *Пора вже їй (картоплі) вибрати з землі.* Рудч. Ск. I. 52. *Пиріжечки вибіраю з печі.* Рудч. Ск. II. 6. *Водай дідко очі вибрав.* Ном. № 13171. *Хоч йому зуби вибери.* Ном. № 11757.—*невода.* Вытягивать, вытянуть, вынимать, вынуть неводъ изъ воды. Вас. 186. 4)—*жмѣт.* Давить, мять животъ съ цѣлью лѣчєнія. *Ворожка вибірає живіт.*

Вибіратися, раюся, ешея, сов. в. вибратися, беруся, рещся, гл. 1) Собира́ться, собратися (въ дорогу), выѣзжать, выѣхать, выбратися, отправиться. *Вибірається, як за морє стріляти.* Ном. № 10963. *Не мила я гостина, коли з дому з сваркою вибірається.* Ном. № 11949. *На превелику силу вибрались із Київѣ.* Стор. I. 156. *Треба нам зрання вибратися, щоб ще загоді доплити до Капулівки.* Стор. II. 115. 2) Взбираться, взобраться, взлѣзть. *Вибрався на уступ.* Стор. I. 120. *Вибравшись на середину сухого гілля, примоствився як раз над кобзою.* Стор. М. Пр. 107. 3) Выходить, выйти, случаться, случиться, попадаться, попасться, найтись. *Господи, що за красива дієчина з неї вибралася.* Федьк. *Як вибереться літом день гарячий, душний, то й гадаю собі те прощання наше.* МВ. II. 14. *Як тільки*

було вибереться у його слободна година. Сим. 199.

Вибірки, мн. 1) Остатки, бракъ. *Нема чого й купувати, там самі вибірки.* 2) Переборчивость, привередливость. *За вибірки дають Бог витрибки.* Ном. № 4619.

Вибіскуватися, нуся, ешея, гл. Перебѣсоватися.

Виблагати, гаю, еш, гл. Вымолить, выпросить. *Виблагала тую копійчину.* Шевч. 479.

Вибліскувати, кую, еш и вибліскуватися, куюся, ешея, гл. Сверкать, свѣтить. *Ясні зорі вибліскували на темному небі.* Мир. ХРВ. 50. *Викосив тичку таку гарну, що аж вибліскується.* Рудч. Ск. I. 163.

Виблудитися, джуся, дишея, гл. Заблудившись, найти потомъ дорогу. *Насилу виблудився таки з лісу.* Грин. I. 92.

Вибльовувати, вую, еш, сов. в. вибльовувати, лую, аш, гл. Рвать, вырвать (о рвотѣ). Аф. 323.

Вибовтати, ся, см. Вибовтувати, ся. Вибовтування, ня, с. Выплескивание.

Вибовтувати, тую, еш, сов. в. вибовтати, таю, еш, гл. Выплескивать, выплескать, разболтать, расплескать.

Вибовтуватися, туюся, ешея, сов. в. вибовтуватися, таюся, ешея, гл. 1) Выплескиваться, выплескаться, разболтаться. 2) Выплывать, выплыть съ трудомъ.

Вибобіна, ни, ж. Ухабы, углубленіе на дорогѣ. Желех. См. **Вибіи** 1.

Вибобістий, а, о. Ухабистый. *Вибобіста дорога.* Желех.

Виболіти, лю, лиш, гл. Переболѣть, отболѣть. *Колиб вихоріс, виболіє, що у мене вихилив.* Ном. № 11643.

Вибірний, а, о. 1) Отъянный, отборный. *Там то личко рум'янее, ще й слова виборні.* Грин. III. 163. *Збірав женців та все виборній, хлопці, дієчата та все молодії.* АД. I. 81. 2) и виборный. — **Виборовий.**

Виборовий, а, о. Выборный. Башт. 91.

Виборатися, саюся, ешея, гл. Выпутаться, выбратися. *У таке вскочив, що насилу виборався.* О. 1862. VI. 95.

Вибранець, нця, м. 1) Избранникъ. 2) Рекрутъ. Гол. *А що були годні хлопці,—пішли у вибранці.* Шух. I. 201. Ум. **Вибранчиків.** *Вибранчиків до війська змусили.* Гол. I. 134.

Вибрати, ся, см. Вибірати, ся.

Вибрехати, ся, см. Вибріхувати, ся.

Вибрікувати, хую, еш, сов. в. вибрехати, шу, неш, гл. 1) Ложьки, обманомъ приобрѣтать, приобрѣсть. (Циган) *що вибреше, що вимота, то те й його*. Рудч. Ск. II. 190. 2) Выдумывать, выдумать небывици. *Глузує над людьми, базіка, вибікує таке, що на, неначе пані превелика*. Глб. 47.

Вибрікуватися, хуюся, ешся, сов. в. вибрехатися, шуся, нешся, гл. Изворачиваться, извернуться, выйти изъ недовольного положенія при помощи лжи, оправдываться, оправдаться ложью. *Брехнею не вибрешешся*. Ном. № 6797.

Вибрик, жу, м. 1) Скачокъ, прыжокъ (о животныхъ). Вибриномъ. Въ припрыжку, отбрасывая заднія ноги. *Як підемо було вибриком на гору*. Снм. 200. 2) Капризная выходка.

Вибрікувати, кую, еш, гл. 1) Подпрыгивать, подскакивать, лягаться. *Скоти на вибрикує, ідучи до води*. Грин. I. 253. 2) Рвзяться, шалить (о дѣтяхъ). *Щоб наші діти так вибрикували*. Ном. № 11620.

Вибродити, джу, диш, гл. Исходить, бродитъ. *Все море вибродило*. ЗОЮР. II. 69.

Вибростати, рошу, стши, гл. Дать отроснуть. Вх. Лем. 397.

Вибрудок, дка, м. 1) Грязный осадокъ. Желех. 2) Очень ранній выкидышъ, embryo.

Вибріскувати, кую, еш, гл. Брицать. Желех.

Вива́вати, ваю, еш, сов. в. вивути, буду, деш, гл. Пробывать, пробыть, прожить определенное время. *В його нікто не вивуде. Але то добрий, що в доброго год вивуде, але то добрий, що в злого*. Ном. № 10361.

Вивудівувати, вую, еш, сов. в. вивудувати, дую, еш, гл. Выстраивать, выстроить (зданіе). *Світлицю навпроти старої хати я собі вивудував*. О. 1861. IV. 153.

Вивудівуватися, вуюся, ешся, сов. в. вивудуватися, дуюся, ешся, гл. Выстраиваться, выстроиться (о зданіи). *За одну ніч вивудувався такий дім*. Грин. II. 247.

Вивузувати, вую, еш, гл. Выкопать. *Але ми й яму вивузували! Як полетить ато, то й шину зверне*.

Вибуркнути, жу, неш, гл. Пробормотать.

Вибуркувати, кую, еш, гл. Вымошнить, вымошнить.

Вибуртати, таю, еш, гл. — Вибуртувати. Вх. Уг. 230.

Вибуртувати, тую, еш, гл. Вырывать. *Собака гребеться, гребеться... Там таку яму вибуртував! Пірат. у.*

Вибурхати, хаю, еш, гл. Выплеснуть, съ шумомъ выбросить.

Вібутти. См. Вивувати.

Вібуттяти, ляю, еш, гл. Дать толстый трубчатый стебель (о луку). *Цибуля вибуттятила*. Мнж. 177.

Вібух, ху, м. Взрывъ; изверженіе. *За вибухом сліпого фанатизму я чую спів*. К. Бай. 157.

Вибухати, хаю, еш, сов. в. вибухнути, ну, неш, гл. 1) Неожиданно prorываться, прорваться, всплывать, всплывать. *Дим з комина вибухає. Вибухла война*. Гн. II. 245. 2) Взрываться, взорваться. 3) Только сов. в. Выпалить, выстрѣлить. *Вибухнуло з рушниці*.

Вибухатися, хаюся, ешся, гл. Сильно вырасти. *Дивися, яка вибухалася: уже й батька переросла*. Харьк. у. Слов. Д. Эваря.

Вівуати, буаю, еш, гл. О растеніяхъ: вырасти, развиться сликомъ роскошно. *Жито вивуало*. Аनावевск. у. Переносно о человѣкѣ: *Вивуя як верба*. Фр. Пр. 157.

Вівага, ги, ж. Взышканіе.

Вівагом, нар. 1) — підіймати. Поднимать при помощи положеннаго подъ тяжесть рычага. Черк. у. 2) — говерати. Медленно, протяжно выговаривать. Шух. I. 28.

Вівадити, джу, диш, гл. Выпречь. *Мусіє коні вивадити*. Вх. Лем. 397.

Виважати, жаю, еш, гл. — Виважувати. *Довго пані виважала, поки зажила*. МВ. II. 34.

Віважити. См. Виважувати.

Виважувати, жую, еш, сов. в. виважити, жу, жши, гл. 1) Взышканіе, взыскать, взыскивать, взыскать; расчитывать, расчитывать. *Виважують, щоб і Біг ласкає, і батиг ласкає*. Ном. № 1276. *Теори ж мою вже виважено волю*. К. ЦН. 257. 2) Вытѣрять, вытѣрнуть (вѣсы). 3) Поднимать, поднимать при помощи подложенаго подъ тяжесть рычага. *Виваживає немка*. Черк. у. — двѣрі. Выставлять, выставить дверь, поднимать ее съ петель рычагомъ. *А як наважу, двѣрі виважу*. Гол. I. 147. — вивір. Поднимать, поднимать якорь. Мнж. 180. 4) Размахиваться, размахнуться. *Як ек-сважить руку, як ударе його з усього ма-жу по лиці*. Мир. ХРВ. 53. 5) Раздум-

вать такъ и этакъ, взвѣшивать, взвѣснѣть бы мысляхъ.

Вівасувати, сую, еш, гл. Вычистить нахосой. *Він вивасував коботи.* Св. Л 169.

Вівалашати, шаю, еш, гл. Оскопить.

Вівалити, ся. См. Вивалювати, ся.

Вівалювати, люю, еш, сов. в. вивалити, лю, лиш, гл. 1) Вываливать, вывалить, выкидывать, выкидать изъ чего либо. 2) Выбивать, выбить. *Вивалив двері.* См. Вивалити. 3) Вываливать, вывалить, высовывать, высунуть. *Язык вивалив мов та собака.* Маркев. 59.—*бчи* Вытаращить, выкатить глаза. *Вивалив очі як баран.* Ном. № 6599.

Вівалюватися, лююся, ешся, сов. в. вівалитися, люся, лишся, гл. 1) Вывалиться, вывалиться. *Не міг би ти так ізробити, щоб оця стіна вивалилась, то ми б укуті жили.* Рудч. Ск. II. 88. 2) Высовываться, высунуться. *Язык вивалився з рота.*

Вівалити, ляю, еш, гл. 1) Повалить все или многое. *Сунулись тій турі в туці,—так і вивалили дерево.* ЗОЮР. II. 204. 2) Вывалить, обвалить во что, исплукать какимъ-либо сыпучимъ веществомъ. *Упнувся хліб, вивалив у пісок,—як же його тепер їсти?*

Віваліти, ляю, еш, гл.—**Вивалювати.** Пустити, сую, враз до хати, щоб двері не вивалити. Лукаш. 114.

Вівалити. См. Вивалювати.

Вівалювати, люю, еш, сов. в. вівалити, лю, лиш, гл. Бѣлить, выбѣлить известно.

Віварити, ся. См. Виварювати, ся.

Виварювати, рюю, еш, сов. в. віварити, рю, рияш, гл. Вываривать, выварить. Виварив з нього вбду. Измучилъ его, истощилъ. Ном. № 2727.

Виварюватися, рююся, ешся, сов. в. віваритися, рюся, рияшся, гл. Вывариваться, вывариться. Аф. 324.

Вивати! мею. Вивать, да здравствуетъ! У Кулина употребляется какъ существительное. *Гукають гармати під панські вивати.* К. Досв. 21.

Вівести, ся. См. Вивозити, ся.

Віверняниця, ці, ж. Валежничъ, вѣтроломъ. Вх. Зн. 6. См. Вивертець.

Віверні, нів, м.—**Иверень.** В городі дуба рубають, за город виверні летять. (Загадка).

Вівернути, ся. См. Вивертати, ся.

Вивертати, таяю, еш, сов. в. вивернути,

ти, шу, неш, гл. 1) Выворачивать, выворотить (на другую сторону). *Покіль кожух не вивернеш, він все здається чорним.* Ном. № 11148. 2) Опрокидывать, опрокинуть, переворачивать, переворотить: выворачивать, выворотить. *З відер воду вивертає.* Лукаш. 74. *Щоб тебе буря вивернула.* Ном. № 3668. *Вивернем горщик з борщем.* Ном. № 14168. *Аж коріння вивертає.* Рудч. Ск. I. 66. *Він вивернув дуба.* Мж. 37. *Усіх батьків з того світу вивертає.* Сильно ругается по отцу. О 1861. III. 95. 3) Вываливать, вывалить. *Раненько взяли знов хліб святий, пісня з куркою і страшенну щуку. Пішли до пона. Щуку на ослінец так і вивернули: положили хліб на столі.* Г. Барв. 184—185.

Вивертатися, таяюся, ешся, сов. в. віввернутися, нуюся, нешся, гл. 1) Выворачиваться, вывернуться. 2) Выворачиваться, выворотиться, опрокидываться, опрокинуться, перенорачиваться, перевернуться. *Вивернувся з чома.* Сим. 220. *Через голови вивертались.* Левци. I. 358. *Вивернувся до-гори черепа на ліжку.* 3) Изворачиваться, извернуться. *Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся.* Ном. № 4197. 4) Разваливаться, развалиться. *Вивернувся як кабан, вередує.* Мир. Пов. II. 78. *Ісав написавишся, а то ще як здивався з ким, то вивернешся на бричці і гука: „торкай!“* Св. Л. 169. 5) Преплущ. вѣ-сов. в. Растянуться, упасть мертвымъ, безъ чувствъ. *Як плугне йому під ноги кішка,—він схопив рукавицю та й ударив її на-одалі,—ті так і вивернулася.* Грин. I. 66. *Ото кожна до корита, та хватати та й вивернешся. І так усі чисто пожежили.* Рудч. Ск. II. 59.

Вивертачка, ки, ж. Инструментъ для выворачиванія сапогъ.

Віввертець, тия, м. 1) Половина толстого ствола, распиленного на-двое Сумск. у. 2) Вѣтроломъ, валежникъ. Желех. 3) Родъ дѣтской игры съ бросаніемъ палочекъ. Ив. 21.

Вівверти, рну, неш, гл. Выбросить. *Цици такі, же аж си виверла на плечі.* МУЕ. III. 34.

Віввертіти, ся. См. Вивірчувати, ся. Віввертом, нар. Ломанно. *Отій якось кумедно виввертом говоре.*

Віввершити. См. Вивершувати.

Вивершувати, шую, еш, сов. в. вивершати. шу, шиш, гл. 1) Дѣлать, сдѣлать

верхт. *Вивершити стіг.* 2) Насыпати, насыпати выше—краєвъ. 3) Завершати, завершити, исполнять.

Вівести, ся См. **Виводити, ся.**

Вививати, вію, еш, сов. в. вивинути, ну, неш, гл. 1) Вывинать, вынуть что-либо, развернуть то, но что предмет был завернут. *З платка вивинув.* Ном. № 10817. *Вивини рубочок з паперу, з біленького шовку.* Грин. Ш. 522. 2) сов. в. Вывихнуть. *Хто кого мине, най ногу вивине.* Ном. № 11568.

Вивівати, вію, еш, сов. в. вівівати, вію, еш, гл. 1) Вывівать, вывѣять. Аф. 324. 2) Провѣвать, провѣять. Желех. (Пшеницю) помолотити, вивівати. Гв. II. 165.

Вивід, воду, м. 1) Выводъ. 2) Выводъ, выводка, рожденіе (о птицахъ); выводокъ; родъ. *Він кидає на землю свої яйця, щоб грілися в піску на вивод.* К. Іон. 89. *Торік вивід був луччий. Увесь вивід вовчий. Сучого виводу.* Ном. № 3548. 3) Первое посещеніе церкви женщиною через шесть недѣль послѣ рожденія ея ребенка для полученія очистительной молитвы. Такъ называется также и самая молитва. *На вікні требник лежав з хрестом, в патрахіяхъ замотаний. О. Герасій в йому, було, з кропилом ходити, вивід читав, ходити сповідати.* Сл. Л. 110. 4) Посѣщеніе новобрачною церкви въ понедѣльникъ послѣ брачной ночи для полученія молитвы. О. 1862. IV. 37; 1862. IX. 52; 1861. X. Св. 48. 5) Печная труба въ сѣняхъ и на крышѣ. Чуб. VII. 381. *Біжи в сіни до верха під вивід.* Грин. II. 323. *Дим стелеться з вивода.* Грин. I. 254. 6) Полоса узора, вышитая вдоль рукава или пазухи рубахи. *На сорочці у його гарний вивід,—наче змалювано з чого.* Екат. у. *Пошила рукава з виводами.* Славан. у.

Вівідати. См. **Вивідувати.**

Вівідець, дда, м. Въ орнаментѣ при раскрашиваніи мисокъ: кривиз ливія, идущая вдоль краєвъ миски. Вас. 184.

Вівідка, ки, ж. Развѣдані, разспросъ, разслѣдованіе. *Чаще во мн. ч. Це він ходив на вивідки.* Новомоск. у.

Вивідувати, дую, еш, сов. в. вівівати, даю, еш, гл. Разузнавать, разузнавать, вывѣдывать, вывѣдать. *Стали ся в нього вивідувати: ой брате, брате, що там слухати?* Гол. Также и когб **вивідувати.** Разспрашивать у кого. *Сталися його ви-*

видувати: „Що там доброго в Уграх слухати?“ Ад. I. 43. — *умѣ.* Старѣться узнавать образъ мыслей. *О, се такий пан, що мабути ума вивідує.*

Вівіз, возу, м.—**Узавіз.** Вх. Зн. 72.

Вівільга, ги, ж. Иволга. *Кричить жовта вівільга.* Г. 1862. IV. 72.

Вівірати. См. **Вивірати.**

Вивірка, ки, ж. Бѣлка. Вх. Пч. II. 7.

Вивірчувати, чую, еш, сов. в. віввертити, рчу, тиш, гл. 1) Высверливать, высверлить, вывертѣть. 2) Разматывать, разматать изъ чего-либо. *Прійшли, він вивертів із рядна і поклав на столі (хліб).* Рудч. Ск. I. 180.

Вивірчуватися, чуюся, ешся, сов. в. віввертітися, чуса, тишся, гл. 1) Высверливаться, высверлиться. 2) Разматываться, разматываться изъ чего. Кв. (Желех.).

Вивірати, вію, еш, сов. в. вівірати, рю, рш, гл. 1) Провѣрять, провѣрять. *Змієв. у.* *Вивіраємо, чи багато чарок у пляци.* Староб. у. 2) Испытывать, испытать, извѣрять. *Ти думаєш, позаченьку, що я умираю, а я з тебе, молодого, ума вивіраю.* Мил. 75. *Вивірів ти має серце ядень і нічюю добою.* К. Псал. 32.

Вивітрювати, рюю, еш, сов. в. вівітрити, рю, рш, гл. Вывѣтривать, вывѣтрить; переносно: искоренять, искоренить, уничтожать, уничтожить. *Така вже запорозька натура, ні літа її не вивітрять, ні під сивим волосом не сховається.* Стор. I. 132. 2) Только сов. в. Отклотить. *Батько взяв хлопця за руку та добре його нагаєм вивітрив.*

Вивітрюватися, рююся, ешся, сов. в. вівітрятися, рюся, ршся, гл. Вывѣтриваться, вывѣтриться. Аф. 325.

Вівівати, шаю, еш, гл. Перевѣшать. *Вівівали гайдамаків в Пятигорах много.* Макс.

Вівіванник, ка, м. Раст. Geum urbanum L. ЗЮЗО. I. 124.

Вівіщувати, щую, еш, гл. Напророчить. *Щоб воно на свою голову вивіщувало.* Ном. № 3661. *Лучче ти мені смерти попроси, її вивіщуй.* МВ. (О. 1862. I. 88).

Вівівати. См. **Вивівати.**

Вівідини, дин, ж. мн.—**Вивід** З. Вх. Лем. 397.

Виводити, джу, диш, гл. Выводить.

Виводила по всіх київських горах. Левиц. I. 316.

Виводити, джу, диш, сов. в. вівести, веду, деш, гл. 1) Выводить, вывести. *Вивів боса на морозець.* Мет. 237. *Сірко вивів зовка аж на поле.* Рудч. Ск. I. 12. 2) Выводить, вывести. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі.* Рудч. Чп. 88. *Вивела перепеличенка діти.* Нп. 3) Выстраивать, строить, сооружать, соорудить. *Виведем таку-сяку оселю та й буде,мо жити.* Рудч. Ск. I. 13. *Верх вивели і у головах поставили хрест.* Кв. I. 116. 4) Доказывать, доказать, обосновать, оправдать. *Бо ти стая на прю за мене, вивів моє право.* К. Псал. 17. *Тоді б йому все діло моє вивів, уста б мої я сповнив оправданням.* К. Юв. 51.—*справу.* Добитися своего. *З ним не виведе справи і той, що у болоті.* Ном. № 2666. 5)—на світ. Обнаруживать, обнаружить, раскрывать, раскрыть, выводить, вывести на чистую воду. *Яке б темне діло не було, та зараз його на світ виведе.* Стор. I. 32. 6)—нитку (в пряжі). Выпрягать, выпрясть нитку. *То мати науμισьне такі новсті митки виводили, бо у нас свого року дуже коноплі були народили.* Ном., стр. 287, № 6415. 7)—танчик. Танцовать, протанцовать. *Виведи танчик по-німецькій.* Ном. № 670. 8)—глас, пісню. Выводить, вывести голосомъ. *Зачав мій шпак пісні виводити.* Глб. 66. *Виводить голос, як лляну понку нитку.* Левиц. I. 112. 9) *Очі вивело.* Выкатились глаза. *Очі вивело із лоба од страшної муки.* Шевч. 24.

Виводитися, джуся, дишся, сов. в. вивестися, ведуся, дешся, гл. 1) Выводиться, вывестись. 2) Выводиться, вывестись, рождатися, родиться. *Нехай турта виводяться круки та ворони.* Нп. *В каміні там виводяться сазгири і золоту лежить піском блискучим.* К. Юв. 59. 3) Выводиться, вывестись, исчезнуть, выйти из употребления, изсякати, изсякнуть, истощиться. *Тепер такі пояси вивелися.... хіба рідко де побачиш.* Грин. I. 5. *Сидити циган і сніда.... хліба багато, а сала мало. От він, щоб сало з рук не виводилося, хліба вкуєсть, а сала понюха.* Ном. № 14320. *Я вивелася з чбго. У мене вийшло что. Я вивелася з малих горькіє,—нема ні одного.* Лебед. у. 4) Оправдываться, оправдаться. *Я прийду до вас вивестися, бо на мене набрехано!*—*Ні-*

чого виводитися. Лебед. у. 5) О родившей женщинѣ: идти въ церковь за молитвою черезъ шесть недѣль послѣ родовъ. Харьк. г.

Вивождѣти, ждѣю, еш, гл.—**Виводити.** *Дукія сребраників за лоб брали, із-за стола, наче волів, вивождали.* Мет. 382.

I. Вівозити, вожу, зеш, гл. Переносить все, вывезти все. *Хоч вивози цілий ліс, то все буде одим біс.* Ном. № 3230.

II. Вивозити, вожу, зеш, сов. в. вивести, ву, зеш, гл. Вывозить, вывезть. *Не то кін, що в болото увезе, а то, що з болота вивезе.* Ном. № 7225. *Вимету разком та вивезу возком.* Ном. № 10791.

Вивозитися, вожуся, зешся, сов. в. вивестися, вуся, зешся, гл. Вывозиться, вывестись. Аф. 325.

Виволанка, ки, ж. 1) Избраніе. *Повідають люде, же діста буде, я на виволанку заспівам співанку.* Гол. III. 257. 2) **Віволанка.** Изгнанница, выгнанная. Бранное слово у гудуловъ. Шух. I. 34.

Виволікати, каю, еш, сов. в. виволокти, лочу, чеш, гл. Выволакивать, выволочь, вытаскивать, вытащить. *Насилу вправилає із зовком, виволікати поможи!* Алв. 86. *Що написано пером, того не виволочені волом.* Ном. № 7383.

Виворот, ту, м. 1) Изнанка. *На виворот.* На изнанку. 2) Выворотъ. *Санна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворот.* Ном. № 11433.

Виворотній, а, б. Выворотні чоббти, черевіки. Сапоги, въ которыхъ подошва къ головкѣ припнута, а послѣ подшивки подошвы съ лѣвой стороны голенище съ головкой выворачивается на лицевую сторону и затѣмъ подшивается задникъ. Вас. 161, 162.

Виворотъ, ті, ж. Поваленное втрѣмъ дерево. Шух. I. 176.

Виворочати, чаю, еш, гл. Исходить. *Де вже він не виворочав,—як було почне казати покійник: бував і в Чорноморіі, і в Чорноморіі, і за Дунаєм.* Борз. у.

Вивчати, чаю, еш, сов. в. вивчити, чу, чеш, гл. 1) Выучивать, выучить. 2) Научать, научить. *Вивчив дітей, як сказати.* 3) Изучать, изучать.

Вивчатися, чаюся, ешся, сов. в. вивчитися, чуся, чешся, гл. Выучиваться, выучиться, научиться. *Ото ж і вивчився я, вчирі.* Шевч. 417. *І став усього вчитися, і за рік усього вивчився.* Рудч. Ск. II. 115.

Вибієння, ил, с. Изучение. *Праця д. Огоновського є здобуток широкого вибичення джерел.* Башт. 59.

Вибічити, сж. См. Вибічати, сж.

Виб'язати, сж. См. Виб'язувати, сж.

Виб'язувати, вую, еш, сов. в. виб'язати, жу, жеш, гл. 1) Развязать мѣшокъ, узелъ и т. п., вынуть оттуда. *Почали з рушниківця всячину виб'язувати.* Г. Барв. 65. 2) Связывать, связать. *Червону калину в пучки виб'язують.* **Виб'язати нѣвід.** Связать неводъ. Миж. 24.

Виб'язуватися, вуюся, ешся, сов. в. виб'язатися, жуся, жешся, гл. Появляться, появляться. *Виб'язаться шовковою хусткою.* Г. Барв. 364.

Виб'ялити, лю, лиш, гл. 1) Проявить.

2) Источить, изурить, обезсилить. Желех. **Виб'ялитися, люся, лишся, гл.** Обезсилить до влосты, изуриться. *Мужик у роботі виб'ялитися, виробиться та й не довго живе.* Волч. у.

Вигавкати, каю, еш, гл. Выгнать лаемъ. *Собака не зробе урону, щоб то переполох вилити.* *Вона хоч і зляка, так потім сама усе вигавка.* Миж. 155.

Вигадати. См. Вигадувати.

Вигадка ки, ж. 1) Выдумка. *Пішла голота на вигадки.* Ной. № 14265. 2) Выдумка, капризъ, прихоть. *Коли скінчили ти вигадки химерні і нам даси до тебе говорити.* К. Іов. 39. Ум. **Вигадочка.** А за молодого віку, славляють, вигадочки були чималі і в неї. МВ. (О. 1862. Ш. 34).

Вигадливий, а, о. 1) Изобрѣтательный. 2) Прихотливый. А жінка вередлива та вигадлива. Рудч. Ск. II. 174.

Вигадливість, вости, ж. Изобрѣтательность. До краси натури прийшла на поміч людська вигадливість. Левец. I. 221.

Вигадочка, ки, ж. Ум. отъ вигадна.

Вигадування, ня, с. Выдумывание.

Вигадувати, дую, еш, сов. в. вигадати, даю, еш, гл. 1) Выдумывать, выдумать, придумать. *Дідона вигадала грище.* Котл. Ен. I. 23. *Глухий не почує, то вигад.* *Посл. Учені люде вигадали такий струмент, що виміря кожну високість.* Ком. I. 14. 2) Только несов. в. Прихотничать, привередничать. *Як почала вигадувати: і те не добре, і се не гаразд,—дайте такого, що й не знаю якого.*

Вигадніца, ці, ж. Выдумщица. Желех.

Вигадчица, ці, ж. = Вигадниці. Доч-

ка була вже така вигадчиця, що нехай Господь боронить. МВ. I. 26.

Вигадько, ка, м. Выдумщикъ. Ном. № 12623.

Виганьбити, блю, биш, гл. Изругать. *Семен було мене і полас, і виганьбить.* Федьк.

Виганяти, няю, еш, гл. Выбѣгать. *Виганяв по всьому горбоду.* Аф. 325.

Виганяти, няю, еш, сов. в. вигнати, жену, кош, гл. 1) Выгонять, выгнать, изгонять, изгнать. *Вигнав Бог людей з раю.* Ном. № 11415. *Син виганя з хати.* Ном. № 9413. *Вигнала свиню з огорода.* Левец. I. 196. 2) Гнать, выгонять, выгнать. *Молотить виганяє людей недобитих.* Шевч. 333. *Виганяє чумаки сірі воли та на ранню росу.* Рудч. Чп. 87. 3) Вышибать, вышибить. *Клин клином виганяй.* Ном. № 3886. 4) Вигнати щод, когд. Вырось очоно вь вышину. *Вигнало того дуба тах, що за всіх вищий.* *Доріс Павлусь до парубка.* Так його вигнало. Стор. I. 60.

Виганятися, няюся, ешся, гл. Набѣгаться. *Виганявся за день, аж ніг не чую.*

Виганятися, няюся, ешся, сов. в. вигнатися, женуся, немеш, гл. 1) Изгоняться, быть изгнаннымъ. 2) Выгоняться, быть выгнаннымъ. *Віці виганяються раю вранці до ватаги.* 3) Вытаскиваться, вытолкнутися. *Смок витягає воздух з ціоки, а через те вода піднімається й виганяється геть.* Ком. II. 9. 4) Выростать, вырасти вь вышину. *Григор вигнався такий, як тополя.* Каменец. у. *Два дуби вигнались вище лип.* Левец. Пов. 179.

Вигантбувати, вую, еш, сов. в. вигантувати, тую, еш, гл. Вышивать, вышить золотомъ, серебромъ. *Я вишиву-вигантую чумаку рукавця.* Рудч. Чп. 26.

Вигарманувати, ную, еш, гл. Вымолотить, смолотить гарманом. *Відколи гарманую, тільки копу вигарманував.*

Вигасати, саю, еш, гл. Выбѣгать.

Вигасити. См. Вигащувати.

Вигаснути, ну, нем, гл. Угаснуть, потухнуть. *Да вигаснуть зарані й вогні.* К. Іов. 8.

Вигатити. См. Вигащувати.

Вигащувати, щую, еш, сов. в. вигатити, гачу, тиш, гл. Запруживать, запрудить, сдѣлать запруду.

Вигащувати, щую, еш, сов. в. вигасити, шу, шиш, гл. Гасить, тушить, потушить.

Вигиблювати, люю, еш, гл. Выстрогать рубанкомъ.

Вигибти, бну, нем, гл. = **Вигинути.**

Вигинути, ну, нем, гл. Изгнуть. *Дай, Боже, легенько вигинути.* *Ном. № 365.*

Вигинати, наю, еш, сов. в. вигнути, ну, нем, гл. Изгибать, выгибать, выгнуть. *Вона вигинала стан, шию.* *Левц. I. 294.*

Вигинатися, ляюся, ешся, гл. Изгибаться, выгибаться.

Вигинистий, а, е. 1) Выгнутый. *У котрої дитини проті ніжки, то скоріш почне ходити, а в котрої вигинисті, то не так-то.* *2)* Гибкий. *Вх. Зн. 6.* *Дубец вигинистий.* *Черниг. у.*

Вигинути, ну, нем, гл. Погибнуть, пропасть (всѣмъ). *Як би Бог слухав пастиуха, то б уся череда вигинула.* *Ном. № 4124.* *Од лица твого святого вигинути прокляті.* *К. Псал. 16.*

Вигищине, ни, жс. Время гетманства Ивана Выговского (1657—1659). *Мушу видати книжку про порядки, які завелись на Вкраїні за гетьмана Выговского: ту книжку оглашу Вигищиною.* *К. Хм. 5.*

Вигідда, да, с. Удобство; раздолье. *Цілий піст рибу їли, таке то вже нам було тоді вигідда.*

Вигідза, жи, жс. 1) Ум. отъ выгода. *2)* = **Вигідда.** *Ка' він, що бідою погано їздити, а мені здається, що така вигідка, що куди на світі.* *Канев. у.* *3)* Телѣжка на двухъ колесахъ, озовокола. *Прїїздив вигідкою.* *Верхнедніпр. у. (Залубовск.).*

Вигідливий, а, е. Удобный.

Вигідний, а, е. Удобный. *Желех.*

Вигідно, нар. Удобно.

Вигін, гону, м. Выгонъ, пастбище за селомъ. *Край великого зеленого вигону стояла корчма.* *Левц. I. 14.*

Вигищина, ни, жс. Дань пастиуху въ видѣ палицы и щепотки соли, даваемая отъ каждого двора при первомъ выгонѣ скота на пастбище. *Екатер. у. Слов. Д. Энари.*

Вигладжувати, джую, еш, сов. в. вигладити, джу, дши, гл. Выглаживать, выгладить, разглаживать, разгладить. *Він мені дивиться в очі; вигладжу мені брови, цілу.* *Г. Барс. 76.*

Вигладжуватися, джуюся, ешся, сов. в. вигладитися, джуся, дшися, гл. Сдѣлаться подлымъ, жирнымъ, попопѣть. *Вигладилися быки.* *Вх. Лев. 397.*

Вигляд, ду, м. 1) Видъ. *Драг. 94.* *2)* Око. *Вх. Зн. 6.*

Виглядѣння, ни, с. 1) Выглядываніе, высматриваніе изъ чего. *Желех.* *2)* Высматриваніе въ ожиданіи прибытія. *См. Виглядини.*

Виглядати, даю, еш, сов. в. виглянути, ну, нем, гл. 1) Выглядывать, выглядывать, высматривать. *Сонечко, сонечко, виглянь у віконечко.* *Ном. № 337.* *Не виглядай, не визирай, а дальше ховайся.* *Ном. 2)* Только несом. - в. Высматривать, глядѣть, ожидая кого. *Відкіля тебе виглядати, із якої сторононьки у гостину сподіватися.* *Мет. Потоптала черевички, на дорогу вибігаючи, виплакала карі очі, чумаченька виглядаючи.* *Рудч. Чп. 73.*

Виглядатися, даюся, ешся, сов. в. виглянутися, нуся, немся, гл. Смотрѣть, посмотрѣть, засматриваться, засмотрѣться. *Ой не ходи коло води та не виглядайся.* *Грин. III. 172.* *Любо місяцю з зорями в воду виглядатися.* *К. Досв. 90.* *Увесь день він чистився, мився, виглядався в дзеркало.* *Левц. I. 262.* *Вода... пливе тиха та чиста, хоч виглянься як у зеркало.* *ЗОЮР. II. 204.*

Виглядини, дни, жс. мн. Выглядываніе, высматриваніе въ ожиданіи прибытія.

Виглядѣти, жу, дши, гл. 1) Испортить глаза долгимъ смотрѣніемъ. *Не прийшло до Ганни частя тим великим битим шляхом, тільки вигляділа свої очі.* *Левц. I. 72.* *2)* Воспитать, вынашивать. *Вона вигляділа всіх дітей о. Хведора і молоду Ганю.* *Левц. I. 173.*

Виглядки, дож, жс. мн. Высматриваніе. *На виглядки.* *Чтобы посмотрѣть.* *Прибігла на виглядки.*

Виглянути, ся. См. Виглядати, ся. **Виглянець, нця, м.** Изгнальникъ. *К. Бай. 69.*

Вигнанія, ни, с. Изгнаніе. *Левц. 50.* **Вигнати, ся. См. Виганати, ся.**

Вигнивати, ваю, еш, сов. в. вигнити и вигнисти, нию, еш, гл. 1) Изгнивать, изгнить, перегнивать, перегнить. *2)* Выгнивать, выгнить. *Умав. I. 115.*

Вигнитити. См. Вигичувати.

Вигничувати, чую, еш, сов. в. вигнитити, чу тш, гл. Выжимать, выжать. **Вигноути. См. Ветгноувати.**

Вигноука, ки, жс. Удобреніе (поля). *Рк. Левц.*

Вигноувати, нѣю, еш, сов. в. ви-

гноїти, **гною**, **гнє**, **гл.** Унаваживать, унавозити. Звенигор. у. У добре вигноєнім городі копають підмети—грядки. Шух. I. 164. Вигноєла наша якономія цей год 26 десятин. Константиногр. у.

Вігнути, **св.** См. **Вигинати**, **св.**

Вігнор, **ру**, **м.**—**Вигнор** 2.

Вігнорити, **св.** См. **Вигнорювати** **св.**

Вигнорювати, **рюю**, **еш**, **сов. в.** **вигнорити**, **рю**, **риш**, **гл.** 1) Вываривать, выговорити, упрекать, упрекнуть. Шкадронний і давай йому вигнорювати: за що се, діду, ти мене цуравися? Стор. I. 238. Звісно, я йому вигнорю, що вони голі, на відданню, а ти їм нічого не придбає. Г. Барв. 292. 2) Высказывать, высказать. Що говорять, то й вигнорюють. Ном. № 7810. 3) Заговаривать, заговорити (о знахарському заговорі). КС. 1883. VII. 587. Вигнорити... рабу Божому (уроки). Мнж. 152. 4) Вываривать, выговорити, включить в договор, в условие. См. **Вигнорати**.

Вигнорюватися, **рюся**, **ешся**, **сов. в.** **вигноритися**, **рюся**, **рися**, **гл.** 1) Наговариваться, паговоритися, все высказать, все сказать. Нехай уже, думаю собі, Горбоноска трохи вигноритися (говірка була неказанно). Г. Барв. 429. 2) Отговариваться, отговоритися, оправдываться, оправдаться. Не бійся слави, не бійся слави, не бійся поговору, я за славу сама стану, ще й вигнорюся. Мет. 105.

Вигноріти, **рію**, **еш**, **гл.**—**Вигнорювати**. Буде твоя мати мені вигнорювати: вставай, невізго, ти вставай молодця. Мет. 49. Як би достаток, то не хотів би цього і вигнорити, а то по неволі уже треба (що має дати на весілля молодий). ХС. VII. 421.

Вігода, **дн**, **ж.** 1) Удобство; приятность. Викопали собі крикицю у дворі—добру вигоду зробили. Канев. у. Чужі жінки козю а для своєї вигоди. Грин. III. 282. Не їж хліба, не пий води, візьму тебе для вигоди. Мет. Ум. Віг(да).

Вігоднитися. См. **Вигонняюватися**.

Вигонняюватися, **нюється**, **сов. в.** **вигоннитися**, **нитися**, **гл.** безл. Пронсвяться, проясниться (о погоді). Перейде дощ, вигоннитися, протрясне, то й підемо. Канев. у.

Вігодити, **джу**, **днш**, **гл.** Угодить. Як естану раненько, кождому вигоджу. Гол. III. 348.—**годину**. Вибрати время. Виго-

дили таку годину, що нікого вжити не було. Черк. у.

Вігодитися, **дяться**, **гл.** безл. = **Вігоднитися**. Як би Бог дав, щоб вигодилось, то можна б і сіно скласти в копирі. Черк. у.

Вигодіванець, **идя**, **м.** Воспитанник, питомець. Желех.

Вигодіванка, **ки**, **ж.** Воспитанница, питомица.

Вигодівувати, **вую**, **еш**, **сов. в.** **вигодувати**, **дую**, **еш**, **гл.** Вскармливать, вскармливать. Вигодував сина Саву козакам на славу. Макс. Ой мала овдова сына сокола, вигодувала, в війсьکو оддала. Макс. 2) Выхормити, откормить. Вигодувала аж двадцять чотверо свиней, та й рахуби їм не дам. Харьк. 3) Израсходовать втрату, на корм. Попереду треба те сіно вигодувати, а тоді вже й друге давати.

Вигодівуватися, **вуюся**, **ешся**, **сов. в.** **вигодуватися**, **дуюся**, **ешся**, **гл.** Вскармливаться, вскармливаться, быть вскармленным. З нею вигодувався і зріє кукулі. Котля. НР. 356.

Вігоїти, **св.** См. **Вигнорювати**, **св.**

Вігоїкувати, **кую**, **еш**, **гл.** Весело выкрикивать. А неспина (п'ява) іде з міста та вигойкуючи. Гол. II. 477.

Віголити, **св.** См. **Виголоювати**, **св.**

Віголюватися. См. **Виголоджуватися**.

Виголоджуватися, **джуюся**, **ешся**, **сов. в.** **виголодитися**, **даюся**, **ешся**, **гл.** Діляться голодним, проголодитися. Виголожуєш це,—тоді їсти дам. Константиногр. у. Він і пі піа, бо, звісно, виголодивсь добре. Рудч. Ск. II. 19.

Віголює, **су**, **м.** Прозвищення; выражение. Желех.

Віголосити. См. **Виголошувати**.

Виголошувати, **шую**, **еш**, **сов. в.** **виголосити**, **шу**, **шиш**, **гл.** Объявлять, объявлять, громко произнести, провозгласить.

Віголювати, **люю**, **еш**, **сов. в.** **виголити**, **лю**, **лиш**, **гл.** Обривать, обрывать, выбиривать, выбирать. Виголити йому лоб. Стор. II. 81.

Віглоюватися, **лююся**, **ешся**, **сов. в.** **виголитися**, **люся**, **лися**, **гл.** Выбириваться, выбириваться, пообриваться. Дослав... брилау, виголися. Стор. I. 112.

Вігонити, **ню**, **нєш**, **гл.**—**Виганяти**. Спитавсь його: чи не схоче він грошей багато взяти, аби тільки він їх не вигонив. Рудч. Ск. I. 62. Скот вигонив із города. Рудч. Ск. I. 194.

Вигінчастий, а, е. Рослий и тонкий. Уман. III. 276.

Вигорілий, а, е. Вигорівший.

Вигоріти. См. Вигорати.

Вигорнути, ся. См. Вигорати, ся.

Вигорати, тало, еш, сов. в. **вигорнути**, ну, неш, гл. 1) Выгребать, выгрести. Ми його кочергою вигорнули. Рудч. Ск. II. 144. З мичиних кір достає було їх (горіхи)... З ижиної кори... иноді було з доброї півкоробки вигорне. Сім. 200. Перевосно; вибирати, выбирать, избирать. Ця хата, поки її зробите, вигорне з вас більш як на сто карбованців. Змієв. у. 2) Освобождать, освободить. Він (народ) своє народне слово з'під польської руйни вигортає. К. Дз. 110.

Вигортатися, талося, ешся, сов. в. **вигорнутися**, нуся, нешся, гл. 1) Выгребаться, выгрестись. 2) Вигорнутися з біди. Вынернуться.

Вигорювати, рюю, еш, гл. = Вигорати. На заході небо червоніло жаром, неначе в печі вигорювало. Левниц. I. 17.

Вигоряти, раю, еш, сов. в. **вигоріти**, рю, рш, гл. 1) Выгорать, выгорѣть. Клягалець вигорів. Вигорів увесь Ватурин. 2) Выгорать, выгорѣть; жолтіти и сохнути оть сонца. Гороби такі високі, що все вигоряє. Київ. у. Паша вигоріла до коріня. Стор. I. 50.

Вигострювати, трюю, еш, сов. в. **вигострити**, рю, рш, гл. Оттачивать, отточить, ваострить. Ой вигостри, сику, гострую сокиру, да пойдь у поле—ізрубай тополю. Мет. 286.

Вигострюватися, трююся, ешся, сов. в. **вигостритися**, рюся, ршся, гл. Вытачиваться, выточиться, выостриться. Аф. 326.

Виготовити. См. Виготовляти.

Виготовляти, ляю, еш, сов. в. **виготовити**, ляю, виш, гл. = Виготовувати, виготовувати. Мж. 177.— ниву. Як рілляю виготовляю, Богу помолилась—і все. Київ. у.

Виготовувати, вую, еш, сов. в. **виготовляти**, тую, еш, гл. Изготовлять, готовить, приготовить, приготовить. Кадовби набирав, кленки сама було виготовує. Г. Барв. 423.

Вигювати, гоюю, еш, сов. в. **вигюти**, гою, іш, гл. 1) Залѣчивать, залѣчить (рану). Болачки на людях вигював. Стор. II. 61.

Вигюватися, гоююся, ешся, сов. в. **вигютися**, гоюся, ішся, ж. Вылѣчиваться, вылѣчиться (отъ раны). Аф. 326.

Вігра, ри, ж. Вигришъ. Ровнен. у. **Віграбки**, ків, ж., жм. Мелкія частки соломы и колосевъ, остающіся послѣ молотбы. Вх. Уг. 230.

Вигравати, ваю раю, и еш, сов. в. **виграти**, разо, еш, гл. 1) Выигрывать, выиграть. Виграв у карти. Виграв мужик з паном справу. 2) Переливать свѣтомъ, блестятъ, заблестѣть, переливаться цвѣтомъ, зацвѣтъ. Сонечко з-за хмари виграло. МВ. (О. 1862. III. 42). Свѣтло виграв у кришталю усякими цвѣтами. Ком. I. 21. Въ виселѣдующихъ значеніяхъ только въ нсов. в.: 3) Играть. Як та водяна русалка вигравав хлопець у воді. Левниц. I. 63. Отпоти то по горобах на музики вигравали. Макс. Ой тамі козак похожає, у бандуру вигравав. Мет. 73. 4) О морѣ: волноваться. Синіє море, вигравав. Шевч. 91. 6) Гардовать (на). Вигравали наші хлопці ворожми кінми. Мил. 78. Попѣред війська да конем виграв. АД. I. 25. 6) Бродить. Пиво виграв.

Виграватися, ваюся и раюся, ешся, сов. в. **вигратися**, разося, ешся, гл. Выбравивать, выбродить. Як виграватся сиріасць добре, то гарний. Волч. у.

Віграти, ся. См. Вигравати, ся.

Віграшка, ки, ж. Игрушка; забавна. Вона і бере мене в покої синкам на виграшку. Шевч. 416.

Вигребути. См. Вигрібати.

Вигризати, заю, еш, сов. в. **вигризти**, зу, зеш, гл. 1) Выгрызать, выгрызть. 2) Изгрызть. Вигризла всі молодосилькі дубки. Рудч. Ск. II. 178. 3) Постоянными придиранки заставляти, заставить уйти. Хто ж, як не ви, і вигрили її з двору. Мир. Цев. II. 95.

Вигрібати, баю, еш, сов. в. **вигребути**, бу, беш, гл. Выгребать, выгрести. Вигребула рукою... ялку. Грин. II. 143. Нащо курка гребе? На те, щоб вигребути. Ном. № 9843. Вигребе із печі жару. Стор. I. 207.

Вигрівати, ваю, еш, сов. в. **вигріти**, грію, еш, гл. Грѣть, пригрѣвать, пригрѣть, согрѣть. Вигрів гадину за пазухою. Ном. № 4606. Волики, отоя біля тину, знай вигрівують свої боки. Греб. 400. Після дощу, коли хмара за гору засувається, і сонечко от-от нас вигріти. Св. Л. 26.

Вигріватися, ваюся, ешся, гл. Грѣтись. З води біжить на пісок вигріватися, з піску—в воду. Левниц. I. 63.

Вигрівати, вів, жм. Время, когда грѣть

сонце. Як почмуться вигрівати, то сміг пропаде. Міус. окр.

Вигріляти, ляю, еш, гл. Гремѣть, грохотати. То не жарни по небу громои святими вигріляють. Макс. Здалека грім вигріляв закомот. МВ. (О. 1862. I. 85).

Вігріти. См. Вигрівати.

Вигронаджувати, джую, еш, сов. в. вигромадити, джу, диш, гл. Выгребать, выгрести. Зубиха увесь огонь вигромадила на притічок. Кв. II. 128.

Вігубити. См. Вигублювати.

Вигублювати, люю, еш, сов. в. вигубити, блю, биш, гл. Истреблять, истребить, уничтожать, уничтожить. Синав гряд буїкий, вигублював екотину. К. Псал. 181. Прогнієшь ти на народи, вигубив жорстоких. К. Псал. 17.

Вигубляти, ляю, еш, гл. = **Вигублювати.** КС. 1882. IX. 588.

Вігук, ку, м. Крик, выкрик. Козаків угледено... вигук роскошися, і полетів турчин легкими кіньми на козаків. МВ. III. 56, 130.

Вігукати, каю, еш, гл. Выкриками добитись чого, вызвать кого. Писаренко грас в дубову сопілку, висвисивав, вигукав у Салсона дітку. Мил. 98.

Вігукнути. См. Вигукувати.

Вігуквання, ня, с. Выкрики. Христия мерцїй тікає в двір, а за нею глїдою погукування та вигуквання. Мир. Пов. II 57.

Вігукувати, кую, еш, сов. в. вигукнути, ку, неш, гл. Выкрикивать, выкрикнуть, вскрикнуть. Ідуть вози із-за гори вискрикуючи, а за ними чумаченьки вигукуючи. Рудч. Чн. 48.

Вігулювати, ну, неш, гл. Вынырнуть, внезапно появиться, внезапно выскочить. Вигулював із моря. О. 1861. VI. 59. Синий полонїй червоноястий біга, жиня, какає по грубцї; по підскоцить, то присїде, то знов вигулює. Св. Л. 259.

Вігулюватися, лююся, ешся, сов. в. вігулюватися, ляюся, ешся, гл. Выгуливались, выгуливались. Гості добре вигулялись і виголодались. Левин. I. 456. Пораю ще, каже, некого, ще вигуляйся (бо молоді). Р. Барн. 65.

Вігуляти, ляю, еш, гл. Прогулять, истратити на гульбу, удовольствія. Заграй мені сяку-таку за коробку мастернаку! Як я тую вигуляю, піду другу накупаю. Грин. III. 648.

Вігвинтити, чу, тиш, гл. Выпнвить.

Вигуляри, рів, м. мн. = **Окуляри.**

Добре, очі мої, я сам вигуляри куплю. Рудч. Ск. I. 18.

Вид, ду, м. 1) Лицо. Поганому виду нема стибу. Ном. № 3167. Глянь на вид та й кажи, що Свирид. Ном. № 6314. Увесь вид кропивою пожалив. МВ. I. 63. 2) Зрїніє. Видом видати, слухом слухати. Шевч. 497. Ум. Видби, видбочи.

Видавання, ня, с. 1) Выдача. Уман. I. 116. 2) Издаіє (книг). Желех.

Видавати, даю, еш, сов. в. видати, дам, даси, гл. 1) Выдавать, выдать; отпускать, отпустить. Мусила йти з ключами до комори видавати провизію на обід. Левин. I. 363. 2) Давать, подавать, подати (о кушавьях). Умїла готувати, та не зміла видавати. Рудч. Ск. II. 192. 3) Отдавать, отдать замуж. Видає мене мати за старого замїж. Шевч. 15. Четверту доньку видала вже за дударчика. Гол. III. 463. 4) Давать, дать, родить. Копи видає по четвертї зерна. 5) Издавать, издать (книгу). 6) = **Видаватися** 4. Воно так само видає все яснїшим та більшим. Ком. II. 89. 7) Говорить, сказать, представить. Сміїне що небудь видати, мов у школі вчилися. Мкр. Н. 35. 8) — **муштри**. Производити ружейные приемы. Чермерична наряжалась в руб'я як циганка, а усатим гарлизою Крїциха Ульянка; та халандри, чматовиха, для смїху скакала, — ся, хотїстку взявши в руки, муштри видала. Мкр. Н. 40.

Видаватися, даюся, ешся, сов. в. відатися, дамся, дасся, гл. 1) Выдаваться, выдаться, отпускаться. 2) Выходить, выйти замуж. Нещаслива та година, що видалася дівчині, такого мужа дістала, що все волю свою мала. Гол. I. 250. 3) Издаваться, издаться. 4) Казаться, показаться, представляться, представиться. Оддалеки все видається меншим. Ком. I. 17. Він їй трїку дав, а їй вже так видалося, що то ніж. Рудч. Ск. I. 73.

Видавць, вді, м. Издатель. Ном. I. Можна буде сказати видавцем насїмєс граматок. О. 1862. I. 67.

Видавити. См. Видавлювати.

Видавлювати, люю, еш, сов. в. відати, влю, виш, гл. 1) Выдавливать, выдавить, выжимать, выжать. Він видавить з тебе олію. Котл. Гл. I. 29. 2) Давить, передавить. Сучого сина зїрюка половиху кролів видави. Рудч. Ск. II. 12. 3) Оттискивать, оттиснуть.

Видавник, кї, м. Издатель. Желех.

Видавни́цтво, *ва*, с. **Издательство**. К. XII. 136.

Видавни́чий, *а*, е. **Издательский**. *Наш видавничий захід*. К. XII. 135.

Ви́давцем, *нар.* По счету, мірою. Хліб видавцем дали, все подавалось ніби видавцем. *Левин.* I. 4.

Ви́дайкати, *как*, *еш*, *гл.* **Выклячить** (отъ словъ: дай, дай!) *Запис.* А. Крымскій.

Ви́давняч *ня*, с. **Изданіе**. *Повістки (народні оповідання) Марка Навча. Другим виданням коштом Н. Тиблена.* Спб. 1861.

Ви́данський, *а*, е. **Виданный**. *Чи то виданське діло, щоб так робили?*

Ви́давськьо, *нар.* **Видано**. *А за горід зноу 102—чиж виданськьо?* О. 1862. IV. 108.

Ви́дати, *ся*. См. **Видавати**, *ся*.

Ви́дати, *даю*, *еш*, *гл.* **Видѣть**. *А ні слухом слухати, а ні видом видати.* *Ном.* № 1939. *Хто в світі не бував, той і дива не видав.* *Ном.* № 385. *Перва сотня виступає, одова сина не видіє.* *Мог.* *Хто видав так говорити? Разів такь можно говорити?* *Левин.* I. 242. *Відано.* *Чи то видано, щоб живе млясо само в рот ускочило?* *Рудч.* Ск. I. 2. *Видано-невидано, якого книждано.* *Ном.* заг. № 48.

Ви́датий, *а*, е. **Имѣющій** большое лицо.

Ви́датися, *діюся*, *ешся*, *гл.* **Видѣтись**. *Перепаєся, що не видаєся.* *Ном.* № 8750. *Спричаєтсья, видаєтсья та ізрибалками.* *Рудч.* Чп. 125.

Ви́даток, *тку*, м. **Умолоть**. *Гречка стеблом була пуняца, а не було доброго видатку.* *Волын.* г.

Ви́двигати, *гяю*, *еш*, *сов. в.* **вѣдвигати**, *гву*, *неш*, *гл.* **Выдвигать**; **видвигнуть**. *Видвигнути свою націю з теліряви.* К. XII. 7.

Ви́делка, *ків*, *мн.*—**Вилка**. *Подайте виделка.* *Мж.* 170.

Ви́делка, *ки*, *ж*. **Вилка**. *Дяки постукали заграничними виделками по німецьких тарілочках.* *Левин.* I. 898. *А щоб тих тарілок білиз або виделок і ножів—того й заводу в ней не було.* *Сим.* 232.

Ви́дельце, *ця*, с.—**Виделка**. *Левин.* I. 495. *Также и по мн. ч.: видельця. Той тільки й остинив, в того або чарка в руці була, або закуєка на видельцях.* *Св.* Л. 203.

Ви́держати. См. **Видержувати**.

Ви́держувати, *жую*, *еш*, *сов. н.* **вѣдержати**, *жу*, *жиш*, *гл.* **Выдерживать**,

выдержать, **выносить**, **вынести**, **вытерпѣть**. *Видержуйте, небожжата, і идіть до самого кінця.* *Хат.* XXII. *Чи гріх, чи дзя, а все не видержу.* *Ном.* № 118.

Ві́дерти, *ся*. См. **Видирати**, *ся*.

Ві́дзвонити. См. **Видзвонювати**.

Видзвонювати, *діюю*, *еш*, *сов. н.* **вѣдзвонити**, *ію*, *иш*, *гл.* 1) **Звонить**, **позивняти**, **позвонять**, **перезвонить**. *Наче хто у дзвіочки срібні видзвонює.* *МВ.* (О. 1862. III. 43). 2) **Выбивать**, **выбѣть**, **выколотить**. *Дзвонитимуть киями по плечах, поки й дуріу з тіла видзвонять.* К. XII. 236.

Видзвоняти, *іаю*, *еш*, *гл.*—**Видзвонювати**. *Ой і скажу пан Каньоський рублі помінати, аби його Бондарівки три дні видзвоняти.* *Гол.* I. 65.

Ві́дзьобати. См. **Видзьобувати**.

Видзьобувати, *бую*, *еш*, *сов. н.* **вѣдзьобати**, *баю*, *еш*, *гл.* **Выклеивать**, **выклевать**. *Уман.* I. 120.

Видьба́ти, *баю*, *еш*, *сов. п.* **вѣдьбати**, *баю*, *еш*, *гл.* **Выходить**, **выйти**, **исходить**, **изойти**, **съ** **трудомъ** **передвигать** ноги. *Мж.* 177. *Я насили видибала з хати.* *Змієв.* у. *Чи ви ж видибаете на гору?*

Ві́дибуляти, *ляю*, *еш*, *гл.*—**Видибати**. *На город хмѣ було видибуля, а то все в хаті.* *Сим.* 236.

Ві́дивити, *вляю*, *виш*, *гл.*—**бѣи**. **Испортивъ** глаза **отъ** **напряженнаго** **смотрѣнія**. *Поки сина ожениш—очі одивичи.* *Сумск.* у.

Ві́дивитися. См. **Видивлятися**.

Видивля́тися, *ляюся*, *ешся*, *сов. н.* **вѣдивитися**, *вляюся*, *вишся*, *гл.* **Разсматривать**, **разсмотрѣть**. *Буде цілий день одивлятися на коня.* *Харьк.* г. *Скрізь ми там видивилися.* *Змієв.* у. 2) **Вперить**, **выерить** глаза. *Чого ви отце так видивились на мене?* *Федьк.* Така (гарна), хоч видивись. *Ном.* № 8447.

Види́мвня, *ня*, с. **Видувание**.

Види́мати, *іаю*, *еш*, *сов. в.* **вѣдути**, *дју*, *неш*, *гл.* **Выдунать**, **выдутъ**. *Аф.* 328. *Тії дудочки видинають із скла бульбашку.* *Дещо.*

Ві́ди́ий, *а*, е. **Явный**; **очевидный**. *Шкода з того видіма була.* *МВ.* I. 9—10. *Видима смерть спрачина.* *Ном.* № 8296.

Ві́ди́мо, *нар.* 1) **Явно**; **очевидно**. *Видимо смерть зближалась.* *Св.* Л. 97. 2) **Конечно**, **разумѣется**. *Видимо,—він узая,—хто жє іще?* *Змієв.* у.

Види́рати, *раю*, *еш*, *сов. н.* **вѣдерти**, *дору*, *реш*, *гл.* 1) **Вырывать**, **вырвать**, **от-**

дирать, отодирать. Червону китаюку з-під асупана видирає. Макс. 2) Отнимать, отнять силою. Або дай, або видеру. Ном. № 1078. Вовкові барана з горла не видереш. Ном. № 4852. 3) Брать, взять из птичьего гнёзда или зёрновой поры яйца или дётевышей. Чуб. I. 59. Не видирай ластівок—гріх. Харьк. г. Видірали лісєнки. О. 1861. V. 70. То-же о доставанні раковъ изъ ихъ поръ. А що ви робите, хлопці?—Ракиє видираємо з-під круч. О. 1861. XI. 114.

Видиратися, раюся, ешея, сов. в. видертися, руся, решся, гл. 1) Вскрабкаться, вскрабаться. 2) Выкарабкаться, выкарабаться. Як вже надрубли дужє, дуб похилився та й пригнітив його... не видертися з під того дуба. О. 1862. V. 82.

Видихання, ня, с. Выдыханіе. Употр. также въ смыслѣ: перенесеніе болѣзни, побоевъ. Та ми йому дали доброго носу,—хай Бог йому дасть легше видихання. Новомоск. у.

Видихати, хаю, еш, сов. в. видихати, хаю, еш, оди. в. видихнути, ну, леш, гл. Выдыхать, выдохнуть. Видихнути воздухъ з себе. Видихати употреблєтся въ смыслѣ: оправиться послѣ болѣзни, побоевъ. Дав йому доброї кладі,—як то видихає.

Видихнути. См. Видихати.

Видихувати, хую, еш, гл.=Видихати.

Віділ, лу, м. 1) Выдѣл, удѣл. 2) Отдѣл, раздѣл. Желех. 3) Комитетъ, бюро, правленіе общества и пр. Желех.

Віділити. См. Виділяти.

Віділобий, а, в. 1) Относящійся къ комитету, бюро, правасію. 2) Членъ комитета, бюро, правленія. Желех.

Віділяти, ляю, еш, сов. в. віділяти, лю, леш, гл. Выдѣлять, отдѣлять, отдѣлять.

Відіти, джу, дш, гл. Видѣть. Желех.

Відітисся, дьтєся, гл. безл. Казаться, грєзнитися. Снилось мені, братіку, і виділось. Рудч. Ск. I. 121. Що видітєся на отцєвскому дворі, на моему три гори кам'яні процвітали. Макс Відітєся мені. Кажєтєся мнѣ.

Відко, нар. 1) Видно. Ой погляну в кватирочку — старенького видко. Мет. Ніч була темна, нічого не видко. Стор. I. 34. 2) Ясно, свѣтло. Ти, місяцю, світи видко. Мет. 74.

Віддубати, баю, еш, гл. Выковырять.

Відєа, ни, жє. Песчаное мѣсто, изъ

котораго въ вѣтренную погоду засыпаєтъ пескомъ ближайшія поля. Кролєнец. у.

Видмухнути, ну, нем, гл. 1) Выдуть. Аф. 327. 2) Быстро выбѣжать, вылетѣть. 3) Выпнать, выпить сразу. Аф. 327.

Виднєвський, виднєсєвський, а, в. Ум. отъ видний.

Виднєчко, нар. Ум. отъ видно.

Видний, а, в. 1) Ясный, видный. Ніч була слєвна, тепла, видна. Пирят. у. По видному. Когда свѣтло. 2) Видимый. Щоб лєки широкополі і Дніпро, і кручі були видні. Шевч. 666. Ум. Виднєньний, виднєсєньний.

Віднєти, ню, нш, гл. Вынуть дво. Гол. I. 90.

Видніха, хи, жє.=Видра. Стор. II. 165.

Віднівка, ки, жє. Бочка, въ которой было вино. Вх. Лєм. 397.

Виднісінький, а, в. Совершенно видный.

Виднісінько, нар. Совершенно видно, нездѣ видно. Посадите, рибалоньки, червоному калину, ой щоб було виднісінько на всю Україну. Рудч. Чп. 125.

Видніти, ніє, гл. безл. Свѣтать; проясняться.

Відно, нар.=Видко. 1) Ой не видно його дому, тільки видно грушу. Мет. 6. 2) Видно, хоч голки збирай. Ном. № 592. Ум. Виднєньо, виднєсєньо, віднєчно. 3) Также: виднѣ. Повидному, вѣротно. Нехай дурні собі пустують; у них видно жуки у голові. Глїб.

Видночі, ті, жє. Свѣтъ, освѣщеніе; ясность. Нехай одчинєні дєрє,—тепла найде в нашу хану.—А од вас видноти в мою, бо в мене темно. Пирят. у. На видноті. На свѣщенномъ мѣстѣ. Ясної ночі ставляють на видноті, сутроти зірок. Діпницю з водою. Грин. II. 46.

Відобрити, рю, рш, гл. Удобрить. Землю гарно видобрили гноєм. Волч. у. Відобвати. См. Видовувати.

Відобвувати, бую, еш, сов. в. відобвати, баю, еш, гл. 1) Выдабливать, выдобрить. 2) Выковырять, выковырять. 3) Выклеивать, выклевать. Ворон ворону ока не видоває. Ном. № 7958.

Відовжити. См. Видовжувати.

Відовжувати, жу, жш, гл. Удлинять, удлинять. Желех.

Видовище, ща, с. Зрѣлище. Желех.

Відоти. См. Видовжувати.

Видбж, джб, м. 1) Ум. отъ вид. 2) На видбж. На показъ, на видное мѣсто. Вх. Лем. 397.

Видолати, лаю, еш, гл. = Здолати. Уман. IV. 46.

Видолинок, вкл, м. Отрогъ оврага? тожбина? *Що дорож від Теплика до Кам'янок єсть поперечний яр і поздовжний видолинок.* Св. Л. 306. Як минеш Вищій Ташилук та Серебряну, та спустишся в видолинок, а там виберешся на величку гору.... Св. Л. 73.

Видоліти, лію, еш, гл. = Видолати. *Не видолію, бо не станє грешей.* Рк. Левинц.

Видоптати, пчу, чеш, гл. = Витоптати. *Що то лі за дорога од столу до порога? Родина видоптала,—Мариню дарувала.* О. 1862. IV. 23.

Видох(ну)ти, хну, неш, гл. Передохнуть. *Гей! щоб ти йому видохла, сучого сина худоба!* Рудч. Ск. I. 194.

Видбчоє, чжа, м. Ум. отъ вид.

Видбювати, дбюю, еш, сов. в. видюти, дою, іш, гл. Выдаивать, выдонтъ. *Ні води не принесе, ні корови не видоить.* Стор. I. 9.

Відра, рж, ж. Выдра рѣчная, *Lutra vulgaris.* Вх. Пч. II. 6. Въ нижеслѣдующей послѣдницѣ въ томъ-же значеніи, что и вѣрва. *Хотіла баба видри, та насилу сама видралась.* Ном. № 1784.

Відрати, деру, реш, гл. = Видерти.

Відратися, деруся, решся, гл. = Видертися.

Видристатися, таюся, ешся и шуся; шшся, гл. Испражниться поносомъ.

Видрибчєж, нар. Мелкими цапками. *Видрибчєж виступати.*

Видробкий, а, е. О человѣкѣ: съ глазами, вѣки которыхъ вывернуты или растянуты въ стороны. Рк. Левинц.

Видрочитися, чуся, чшся, гл. Пропасть, издохнуть, метаясь отъ укусовъ оводовъ, избѣситься. *А проклятий рід, щоб ти видрочивсь!* Г. Барв. 33.

Видрюкувати, кую, еш, гл. Отпечтать. Иногда неправильно: **видрюкувати.** *Буде те читати, як пан Гребінка видрюкує.* О. 1861. VII. 6.

Видрюкувати, кую, еш, гл. Побить палкой (дрючком). *Ой видрюкую дуже добре за жінку.* Канев. у.

Видранати, ся. См. Видранувати, ся.

Видранувати, ную, еш, сов. в. видра-

пати, паю, еш, гл. Выцарапывать, выпаранать.

Видрануватися, нуся, ешся, сов. в. видранатися, паюся, ешся, гл. Вцарапываться, вскарабкаться. *Видранаясь я на башту.* Стор. I. 25.

Видудлити, лю, лиш, гл. Выпить съ жадностью. *Поки я прийшла в хату, а він тобі чистю всю горілку видудлив.* Кобел. у.

Відужати. См. Видужувати.

Видужувати, жую, еш, сов. в. відужати, жаю, еш, гл. Выздоровливать, выздороветь. Рудч. Ск. I. 166.

Відумати. См. Видумувати.

Відумка, кж, ж. Видумка. *У химерному кохатись, видумки сплітати.* К. Цесл. 6.

Відумувати, мую, еш, сов. в. відужати, маю, еш, гл. Выдумывать, выдумать. *Сліпий не побачить, так видума.* Ном. № 6844.

Видукувати, каю, еш, гл. Вытотать. *Попід бором, попід лісом зродилося просо; ніхили коровайниці і видукали басо.* Чуб. IV. 225.

Відурити. См. Видүрювати.

Видүрювати, рюю, еш, сов. в. відурити, рю, ршш, гл. Выманывать, вымывать.

Відутти. См. Видимати.

Відуштити. См. Видушувати.

Видушувати, шую, еш, сов. в. відуштити, шу, шшш, гл. 1) Выдаивать, выдаивать. *Не відуштити із мене речі.* Г. Барв. 397. 2) Душить, передуть всѣхъ. К. Рп. 25.

Відханий, а, е. Выдохшійся. См. Витхлий.

Видбж, кж, м. Магъ—самостійка, *Rapaver Rhoeas.*

Видбж, хж, м., видбжа, хж, жс. —маж. = Виджж. Чуб. III. 225. Желех.

Видючий, видючий, а, е. 1) —Видючий. *Видюча смерть страшна.* Ном. № 8295. 2) Видящий. *Коли мені сліпому курка, то тобі видющому ти дві.* Ном. № 984.

Вієднати, ваю, еш, гл. —коб. Договорить кого, условиться съ кѣмъ.—цех. Договориться съ цехомъ на счетъ вступленія въ число его членовъ. Козелец. у.

Вієжню, нар. Исключительно. Левинц.

Віжаліти, лію, еш, гл. Достигнуть жадобами. *Вона вже раз жалілася йому, а що вижаліла?* Мир. Пов. I. 133.

І. Віжати. См. **Вижняти.**

ІІ. Віжати. См. **Вижняти.**

Віжати. См. **Вижняти.**

Віжахати, хаю, еш, гл. Прогнати страху. *Біл усе лягав, то ми як підсипали під його жару, то вижахали — тепер уже годі лягати.* Павлогр. у.

Виживати, вію, еш, сов. в. **віжити,** живу, веш, гл. 1) Проживати известное время. *Сяк-так, аби вижити.* Ном. 2) Нажить. *Жила а батька не рік, не два, не вижила добра.* Мет. 50.

Виживатися, віюся, ешся, сов. в. **вижитися,** живуся, вешю, гл. Истративать, истратить все, израсходовать. *Нема за що й соли купити, — так вижився.* Левиц. Пов. 185

Вижидати, дію, еш, гл. Поджидать. *Вижидай з поля чистого твого козаченка.* Мет. 13.

Вижимати, вію, еш, сов. в. **віжати,** жу, неш, гл. Як треба, то хоч у щимий голову положи, то нічого не вижмеш. Ном. № 10049.

Віжми, ну, м. Жатва. *Лішов на вижин.* Вх. Зн. 6.

Вижняти, вію, еш, сов. в. **віжати,** жу, неш, гл. Сжигать, сжечь. *Ой поді й скопи зв'яжу, як житечко вижму.* Грин. III. 198.

Віжірувати, руу, еш, гл. Украстить якорюстайми (металлическими). Шух. I. 306.

Віжити, ся. См. **Виживати,** ся.

Вижлені, няті, с. Щенокъ лягавой собаки.

Віжлици, ці, ж. Лягавая собака.

Віжлукати и **віжлукати,** таю, еш, гл. Выпить (Зевес) *вижлуктав підніжка чару.* Кота. Ев. VI. 37. *Що було останке у плянці, вижлуктав без чарки, нахилив.* МВ. (КС. 1903, X. 146).

Вижовтати, вчу, теш, гл. Пожелтить.

Віжуртиса, руся, рмса, гл. Достаточно впечатлеться. *Я, добродійко, вижурився за себе, як сватався.* Г. Варв. 311.

Виз, за, м. Рыба *Acipenser schura.* Браун. 31.

Визадкувати, куу, еш, гл. Выйти, ятиса. *Визадкував з хати.* Константиногр. у.

Визаконити, ню, ниш, гл. Истребить, искоренить. *Що завелось, те трудно визаконити.*

Византієць, тієця, м. 1) Житель Ви-

зантин. 2) Православный. *Я — круглий сирота між лютеран, латинців, византійців-християн.* К. ПС. 59.

Византійський, а, е. Византійскій. Желех.

Византія, тії, ж. Византия, Константинополь. *Восфор клекотить, неначе скажений; то стогне, то вис: йому Византію хочеться збудити.* Шевч. 58.

Византієство, ва, с. Образ мыслей и поступков, подобный византійскому. *А панство буде панувати... та византійство прославлять.* Шевч. II. 211.

Візбирати, раю, еш, гл. Подобрать, собирать. *Так збірав, так збірав... Визбірав і рушми далі.* Св. Л. 142. *На дворі ясно, хоч голки визбірай.* Левиц. I. 96.

Візбірки, рок, ж. мн. Выборки. Левч. 18.

Візвати. См. **Визивати,**

Візвіл, воу, м. Освобождение. *Щеня припне на мотузочці... Воно вищить, задравши голову, визволу просить.* Г. Барв. 279.

Візвірнися, руся, рмса, гл. Звёрски, сердито посмотреть. *Як визвірилась на мене — аж білки їй ходором зпозиди.* Харьк. *Лайдак! — гримув Кондратович, визвірившись на Потоцького.* Стор. I. 188.

Визволений, а, е. Освободительный. *Науки визволені.* К. ПС. 46. — лист. Освободительная грамота. *Которий би мог бідний невольник обгадати, мав би полум листи визволені писати, щоб не мог ніхто нігде зачепляти.* АД. I. 209.

Визволення, ня, с. Освобождение, избавление. *Визволення народу з крпацтва.* К. ХП. 8.

Визволити, ся. См. **Визволіти,** ся.

Визвола, ки, ж. Выручка. *І на визволаку наші і дітей прохарчини.* Київ. у.

Визволіти, лію, еш, сов. в. **визволити,** лю, леш, гл. Освобождать, освобождать; выручать, выручить. *Визволь, Боже, нас, бідних невольників, з тяжкої неволі.* ЗОЮР. I. 214. *Зрозумієте правду, і правда визволить вас.* Св. I. VIII. 32.

Визволятиса, ліюся, ешся, сов. в. **визволитиса,** люся, лешся, гл. Освобождаться, освобождаться; выручаться, выручаться. *Галілей визволився з темниці.* Ком. I. 56. *Огірками тіми й визволився.* Лебед. у.

Визганяти, няю, еш, гл. 1) Изгнать

вѣхъ. 2) Смести. Гамчиркою визганяю цей пісок.

Видих, ху, м. Падежъ (житиотнихъ). Уман. III. 1.

Видихати, хаю, еш, гл. Подохнути, издохнуть. Як би Бог слухав паству, то б уся череда видихала. Ном. Ж. 4124.

Визеленити, ню, ниш, гл. Испачкати о траву. Визеленив сорочку. Константиногр. у.

Визивання, ня, с. 1) Вызваніе. 2) Брань, ругня. Вх. Лем. 397.

Визивати, ваю, еш, сов. в. **визивати**. взу, веш, гл. Вызывать, вызывать.

Визиватися, ваюся, ешся, гл. Браниться. Зачали ся визивати. Вх. Лем. 397.

Визивка, ки, ж. Брань, ругательныя слова. Вх. Лем. 397.

Визирати, раю, еш, сов. в. **визирнути**, ну, неш, гл. = **Визглядати**, виглянути. Не визирдай, не визирай, а дальше зовайся. Ном. Ж. 8508. Вибірай, визирай, молода дівчино. Мет. 14. Коникии грави, царя визираеш. АД. I. 25.

Визиратися, раюся, ешся, гл. Смотрѣться. Ні ж зеркало всевітине, визирайся. К. ХП. 73.

Визиркати, каю, еш, гл. Высмотрѣть, уловить. Я визиркала таку годину, що люд поховавсь трохи, та й у гай. Г. Барв. 91.

Визирдек, нар. Высматривая.

Визичати, чаю, еш, сов. в. **визичити**, чу, чеш, гл. Одолжать, одолжить, занимать, занять, давать въ долгъ. Аф. 329.

Визівнути, ну, неш, гл. — духа. Испустить духъ. Бито коло стовпа кияли поти, поки й духа визівнув. К. ЦП. 216.

Визівувати, вую, еш, гл. Продержать, прокормить въ теченіе зими. Насилу визівували свою худобу.

Визівуватися, вуюся, ешся, гл. Перезимовать, прокормиться зимою. Вони виїхали, а кішка зосталася; так вона собі по клунях і визівується; і визівується. Пирят. у.

І. Визір, ру, м. 1) Видѣ; взглядъ. Вх. Уг. 230. Употреб. въ выраженіи: на визір — на взглядъ, для виду, видности. Аби був на визір. Мнж. 186. 2) Окно. Острожск. у. Слов. Д. Эварн.

II. Визір, ра, м. Визирь. Іде султан, покликавши в дивані башия та визірів широкоплотих. К. МБ. XII. 269.

Визірюватися, яться, гл. безл. Вызѣдывать. Визірюлося як. Херс. у.

Визнавати, знаю, еш, сов. в. **визнати**, ти, знаю, еш, гл. 1) Узнавать, узнавать, разузнать, развѣдывать, развѣдать. Знайшли у його замок, та по тому й визнали, що він украв гроші у скрині. Волч. у. Оце недавно дитину вбила молодиця, то другої недѣлі й визнали. Харьк. 2) Заявлять, заявить, признавать, исповѣдывать. Коли визнаватимеш устами твоїми Господа Ісуса. Первое посл. ап. Павла Римл. X. 9. Не так було б мені свою праву руку одрубати важко, як твою правду визнати, вимовити. МВ. (О. 1862. I. 80). 3) Признаваться, признаваться, сознаваться, сознаваться, свидѣтельствовать, давать показаніе. Хто такий дурний буде, щоб сам на себе визнавав таке (що воїни). МВ. (О. 1862. I. 103). 4) Предсказывать, предсказывать, предвизначать, предвизначать. Уже ся все те збуло, що визнано було. Чуб. III. 327.

Визнаватися, знаюся, ешся, сов. в. **визнатися**, знаюся, ешся, гл. Обнаруживаться, обнаружиться, сдѣлаться извѣстнымъ. Зняла ж бучу Пилипиша, як визналася батькою подія! МВ. II. 118. *

Визнання, ня, с. 1) Открытіе, дознаніе. 2) Исповѣданіе, признаніе; вѣроисповѣданіе. Зачали ружни віри пристаати грецям до їх визнаня православною. Гн. I. 181. 3) Сознаніе.

Визнати, ся. См. **Визнавати**, ся.

Визнатія, ті, с. = **Визнання**. Уростан з того визнання гнів його на Галю. МВ. (О. 1862. I. 81). По його визнаттю стала громада родитись, що робити. МВ. (О. 1862. I. 102).

Визначати, чаю, еш, сов. в. **визначити**, чу, чеш, гл. 1) Обозначать, обозначить, назначать, назначить, предѣлять, предѣлять. Меридіан по нашому визначив південник. Демко. Границю визначати. К. Псал. 236. 2) Обнаруживать, обнаруживать. Нарізуватися на чергес тепер не приходиться, треба уклінути, бо пластунки себе визначили, що мало їх. О. 1862. II. 61.

Визначатися, чуюся, ешся, сов. в. **визначитися**, чуюся, ешся, гл. Обозначаться, обозначиться, опредѣляться, опредѣляться, отличаться, выдѣляться, выдѣляться.

Визначити, ся. См. **Визначати**, ся.

Визначувати, чую, еш, гл. = **Визначати**. Визначує дорогу бискавицям. К. Іов. 60.

Візол, лу, м. Осадокъ золы послѣ бученія. Уман. II. 246.

Візолити, лю, лиш, гл. Выбучить. Аф. 328.

Візолитися, люся, лишся, гл. Выбучиться. *Німе й мої шпани,—нехай ви-золяться.* *Ном. № 6432.*

Візолотити. См. Визолочувати.

Визолочувати, чужо, еш, сов. в. **визолотити**, чу, тиш, гл. Позлащать, позолотить, визолотить. *Як би в мене була золота соломка, я б вас, каже, визолотив.* *Ном. № 12765.*

Візубень, бня, м. Зазубрина. Рк. Ле-вид.

Візублювати, блюю, еш, сов. в. **визубити**, блю, биш, гл. Зазубривать, зазубривать. Уман. I. 240.

Візублюватися, блююся, ешся, с. в. **визубитися**, блюся, бишся, гл. Зазубриватися, зазубриватися. Уман. I. 240.

Візути, вую, еш, гл. Раззуть. *Зараз го визус, красно му постелить.* *Рол. III. 409.*

Віститися, ішуся, стинеш, гл. Осушествиться, исполниться. Вх. Лем. 397.

Віздати, даю, еш, сов. в. **виздати**, їм, їм, гл. 1) Выдѣть, выдѣсть. *Покі сонце зійде, роса очі виїсть.* *Ном. № 5679.* 2) Съдѣть, съдѣсть все, всѣхъ. *Їх би тако-кого розплодилось, що й світу б не було, як би їм грим не бив та воки не ви-їдали.* *Рудч. Ск. I. 73.* *Хліб... сарана ви-їла.* *О. 1862. X. 114.* Когда говорятъ о їдѣ людей, то **визти** употребляется только въ приложеніи къ жидкой пищѣ: *Вив миску борщу, поїв усі пироги, та й буде з мене.*

Віїдок, два, м. Выѣденное яйцо, оту-рець и пр.

Віїзд, ду, м. Выїздъ, отїїздъ. *Соко-лонько та на виїзѣ, козаченько та на виїзді.* *Мет. 179.*

Віїзджати, жаю, еш, гл.—**Віїздіти**. *Все тїїй Юрочко з-за гори виїзджас.* *Мет. 177.* *Чоловік знає, коли виїзджас, а не знає, коли вернеться.* *Ном. № 11375.*

Віїздіти, джу, диш, сов. в. **виїхати**, їду, деш, гл. 1) Выїзжать, выїхать. *Що-дня їдні виїздили, другі приїздили.* *Стор. М. Пр. 67.* 2) Только несом. в. **Обїїзжати** (коля).

Віїздити, джу, диш, гл. **Изїїздити**. *Ой виїздив всю країну, увесь білий світ.* *Мет. 139.*

Віїсти. См. Виїдати.

Віїхати. См. Виїздити.

Віїгравати, граю, еш, сов. в. **виїгра-ти**, граю, еш, гл.—**Вигравати**, виграти. *Сурми труби виїгравали.* *Шевч. 361.* *У карти грав на твоє щастя,—ось скі-лко виїграв.* *О. 1862. VII. 44.*

Віїмати, маю, еш, сов. в. **виїмати**, їму, меш, гл. 1) Вынимать, вынуть; обжа-жать; освобождать. *Ключі з-під голо-ви виїмає.* *Макс. Дай, Боже, воювати, та шабелі не виїмати.* *Ном. № 4637.* *От-цева й матчина молитва зо дна моря виїмає.* *Макс. 2)* Исключать, исключать, изъять. 3)—*зїби*. Рвать зубы. 4)—*бчі*. Вы-калывать, выклеивать глаза. *Закрыкали чорні кроки, виїмаючи очі.* *Шевч. 54.*

Віїнятися, маюся, ешся, сов. в. **виї-нятися**, и **виїзятися**, їмуся, мешся, гл. 1) Выниматься, вынудиться; обнажаться. *Копирсаю, копирсаю,—ніяк не виїмається скабка з пальця.* 2) Находиться, найтис-ся, оказаться, случиться. *Тільки одна птиця виїнялась, що добила усіх звірів.* *ЗОЮР. II 31.* *Такі пішли доці, що й дня не виїнялось погоржого.* 3) Выходить, вїзйти (о солнцѣ). *Їнуло, скоро сонечко виїметь-ся, лікарі і котить у-двоконь.* *МВ. (О. 1862. III. 46).*

Віїна, ної, ж. Тетка, жена брата отца. *Стрийна-виїна—біс, не родина; зять і невістка—чорт, не дитина.* *Ном. № 9394.*

Віїти. См. Виходити.

Віїзувати, вую, еш, гл. **Вывранить**. *Я його добре виїзував.* *Вх. Зм. 23.*

Віїз, зу, м. Обнаруженіе; доисловіе, довѣсть. *Пилку вже через виїзз найдено,—хлопець виїззав.* *Верхнедїпр. у. (Залу-бовск.).*

Віїказати. См. Виказувати.

Віїказитися, жуся, вишся, гл. **Посхо-дити** съ ума, поїбиситися всѣмъ, переїб-ситься. *Да нехай вони виїказяться, не займай їм.* *Ном. № 5126.*

Віїказувати, вую, еш, сов. в. **виї-казати**, жу, жеш, гл. 1) Обнаруживать, об-наружить, открывать, открыть, высказы-вать, высказывать. *І ушки в мене сміються, так ними (дїтьми) вїїаюся, та їм свого не виїказую.* *Г. Бар. 293.* *Віїказує на тебе, що ти з ним крав.* *Екатериносл. у.* 2) Выговаривать, выговорить, высказы-вать, высказать. *Лав чоловіка та виї-казує.* *Рудч. Ск.*

Віїкакати, каю, еш, гл. **дѣтск.** Испраж-нить.

Викакатися, каюся, ешся, гл. дѣтск. Испражниться.

Викалючати, чу, чиш, гл. Выкалывать. *Так ви ж не викалючите!* Ном. № 4580.

Викапаный, а, е. 1) Испаканный. 2) Похотѣй какъ двѣ капли воды, вылитый. Радом. *Грицько - викапаный батусь.*

Викарати, раю, еш, гл. Наказывать. Чуб. IV. 56, 555.

Викарбувати, бую, еш, гл. Сдѣлать надрѣзы на деревѣ.

Викати, каю, еш, гл. Говорить „вы“. *Господарь слуги не викае.* Ном. № 10388.

Викачалкувати, кую, еш, гл. Побить скилкой. *Вона його викачалкувала та й прогнала.* Екатеринос. у. (Залюбовск.).

Викачати, ся. См. Викачувати, ся.

Викачувати, чую, еш, сов. в. викачати, чаю, еш, гл. Искать; искать что, напр. при золотухѣ припухшія железы выкачуютъ шариками изъ горячаго хлѣба. Грин. II. 319.

Викачуватися, чуюся, ешся, сов. в. викачатися, чаюся, ешся, гл. 1) Валися, повалиться, покататься по землѣ. *Кінь викачаєся добре.* О человекѣ: вальтаться, повалиться, лежать, пролежать долго. *Висплюється, викачаються.* Мир. ХРВ. 204. 2) Упавъ въ грязь, испачкаться, испачкаться. *Спіткнувся, упав і викачався у барлозі.* Мнж. 128.

Викашлювати, лую, еш, сов. в. викашляти, ляю, еш, гл. Выкашливать, выкашлять. Аф. 329.

Викашлюватися, луюся, ешся, сов. в. викашлятися, ляюся, ешся, гл. Выкашливаться, выкашляться. Аф. 329.

Викилати, ляю, еш, гл. Издавать жалобные звуки. *Щоб барабани та не виочмали, щоб і пицалочки та не викиляли.* Нп.

Викидати, даю, еш, гл. 1) Повыбрасывать, выбросить (все), поспрасывать. *Пшох, ще разіє зо два вінс дров, да й ті на попа викидає.* Рудч. Ск. I. 171. 2) Начать колоситься. *Жито викидало колос.* Змiev. у.

Викидати, даю, еш, сов. в. викинути, ну, неш, гл. 1) Выбрасывать, выбросить. *Як іде град, викидають на двір скороду і кочеру, щоб перестав.* Ном. № 13403. *Кожух викинув од молі провітрювати.* Г. Барв. 385. *Запнула вона за косу червону макову квітку і викинула потім.* Левиц. I. 196. Череносно: выкидать,

выкинуть, исключать, исключить. *Із пісні слова не викинути.* Ном. № 13115. *Із ряду і сього не викидають.* Ном. № 5711.

2) Бросать, бросить деньги на тарелку или въ шапку при сборѣ ихъ (напр. на крестинахъ, на свадьбѣ, во время увеселеній молодежи и пр.), а отсюда уже и просто давать въ такихъ случаяхъ деньги. *На вечорницяхъ хлопці викидають гроші дівчатам на гостинці.* Черняг. у. *На мед, на горілочку та скидаються, - викинув Іванко та копу грошей.* Мил. 88. *Дружок викидає на тарілку дві копійки.* Грин. III. 432. *Гей, Насте Горювая, шинкарко молодая, кабащнице степовая! Не велю я тобі сього козак з хати виганяти; хоч я свій осьмак на пиво викидаю, а ти його з хати не вибидай.* ЗОЮР. I. 319. *Викидати прибіє.* У раздоскиковъ мелочн. товара: на общемъ собраніи партіи предлѣвать весь собранный въ селахъ товаръ и остатки наличныхъ денегъ. Вас. 191. 3) *Викидати на бѣі.* Колотъ гла. *Часто дітям його викидали на очі, що батько їс... до церкви не ходить.* Грин. II. 153. *Мені на очі викидають, що я нас хати нема.* Г. Барв. 433. 4) Бросать, бросить вверхъ, подбрасывать, подбросить. *А що, хто вище викинув?* Грин. II. 81. Рудч. Ск. I. 61. 5) О растеніяхъ: *винидати нблос - колоситься.* Г. Барв. 147. Мил. 93. *Соловейко щебече, поки жито колос почне викидати.* Грин. I. 6. — *начай.* О капустѣ: давать кочни. *Ти, капуста, викидай качани!* Мил. 104. 6 — *хлай.* Вывѣшивать, вывѣсить флаги. *Викидають три хлайі.* Грин. I. 190.

Викидаться, даюся, ешся, сов. в. викинутися, нуся, нешся, гл. 1) Выбрасываться, выброститься, выкинуться. *Із пісні слово не викидається.* Ном. № 13115. 2) Всплескиваться, всплеснуться. *Риба перед дощем викидається. Аж поперед мене щось плеснуло в воду.* *Викинулась риба та і зникла враз.* Щог. Ск. 91.

Викидний, а, є. Викиднѣ дѣрка. Родъ дѣтской игры. Ив. 17.

Викинути, ся. См. Викидати, ся.

Википати, паю, еш, сов. в. википати, пая, пиш, гл. Выкипать, выкипѣть. Аф. 330.

Викисати, саю, еш, сов. в. викиснути, ну, неш, гл. Вымачиваться. *Боять у воду! Викис, вилок, вилиз, висох, став на колоту та знововдну вводу.* Ном. № 6074.

Викичувати, чую, еш, гл. Вытеревить,

викорченать. *Гляди, щоб ти мені виру-
дав, викичував, зорав, пишиці насіяв.*
Рудч. Ск. II. 120.

Викішкати, каю, еш, *м.* Выгнать,
прогнать (отъ киш!). *Упросилиж злидні на
три дні, та чорп їж і довіку викішкас.*
Ном. № 1538.

Вікіачити. См. **Викічувати**.

Викічувати, чую, еш, сов. в. **вікі-
чити**, чу, чиш, *м.* Оканчивать, окончить,
закончить. *Викічити роботу.* Вх. Уг. 230.

Виклад, ду, *м.* 1) Изложение. 2) Ис-
пражнение. *А ні ладу, а ні складу, ізжіж
собачю викладу.* Ном. № 13066.

Викладаний, а, е. О воротникъ шубы:
отложной. Гол. Од. 18.

Викладання, ня, с. 1) Выкладываніе.
2) Инкрустація изъ дерева, рога или кости.
Шух. I. 306. См. **Викладати** 2. 3) Раскла-
дываніе. 4) Изложение.

Викладати, даю, еш, сов. в. **віклас-
ти**, ду, деш, *м.* 1) Выкладывать, выло-
жить. *Як полчає, то всі боги викладиг.*
Ном. № 10629. 2) Въ художественныхъ
гуцульскихъ работахъ: дѣлать инкрустацію
изъ дерева, рога или кости. Шух. I. 309.
3) Только сов. в. Положить убитыми мно-
гими, убитъ многихъ. *Виклав лянків, ви-
клав лянків у чопирі лави.* Нп. 4) Рас-
кладывать, разложить. *Сидить мила в
загороді, карти викладає.* Гол. III. 430.
5) Издавать, изложить. *От я й викладаю
все тев небозі.* МВ. II. 21. 6) Сочинять,
составлять. *Не жапайсь пісні співать—
повагом! бо не ти їй виклав.* Ном. №
9650. 7) Испражнить, испражнить. *А ні
ладу, а ні складу, ізжіж те, що я ви-
клад.* Ном. № 13066. 8) = Валашити, ева-
лашати. 9) Смішити см (собі) з кѣго вина-
дати. Трунить, смѣяться надъ кѣмъ, под-
трунивать. Вх. Лем. 397.

Викладний, а, е. Повятный, ясный (о
языкъ). Вх. Лем. 397.

Викладування, ня, с. = **Викладання**.

Викладувати, дую, еш, *м.* = **Викла-
дати**.

Викладчастий и **вікладчатий**, а, е.
Отложной. *Викладчатий комір (у сорочці).*
Лениц. Пов. 181. См. **Викладаний**.

Вікласти. См. **Викладати**.

Віклейти. См. **Виклеювати**.

Віклесуватися, суся, ешся, *м.* Раз-
виться, возмужать. *Иноді малим і не хо-
роше, а потім, як виклесується, до такий
тобі стане парубок або дівка.* Черниг.

Віклеювати, клеюю, еш, сов. в. **ві-
клейти**, клею, їш, *м.* Выклеивать. вы-
клеить.

Віклик, ка, *м.* 1) Вызовъ. 2) Крикъ,
восклицаніе. *Віклик, вигук раскотился, і
полетів турчим лєжкимъ кінми на ко-
заків.* МВ. III. 56.

Викликання, ня, с. Вызываніе.

Виклика́ти, каю, еш, сов. в. **вікли-
кати**, чу, чеш, *м.* Вызывать, вызывать.
*Листи читали, козаків у похід викли-
кали.* Макс. *Виклич мені дівча з хати.*
Мет. 19.

Висли́нати, наю, еш, *м.* Проклинать.
Желех.

Віклизувати, сую, еш, *м.* Выглянси-
ровать (у сапожниковъ).

Вієличка, ки, ж. Оглашеніе о бракъ.
Тенер без трьохъ викличок і не вічають.
Черниг. у.

Віхлопотати, чу, чеш, *м.* Выхлопотать.

Вікльо́увати, вую, еш, сов. в. **ві-
кльоувати**, клею, еш, *м.* Выклеивать,
выклеивать. *Кльоув бабу в око, та виклю-
вав око.* Рудч. Ск. I. 38.

Віклюнути, ну, неш, *м.* = **Віклю-
вати**.

Вікобвати и **віковвати**, заю, еш, *м.*
Скользя по льду, продѣлать дорожку. Аф.
330.

Віков, ву, *м.* Выковка.

Віковерзувати, зую, еш, *м.* Продѣ-
лать что интригами. *Сам сатана не ви-
идає, іскушаючи праведників, що виковер-
зуть ти і згуби.* Стор. М. Пр. 69.

Віковтати, таю, еш, *м.* Выдолбить,
выклевать (углубленіе). Вх. Лем. 398.

Віко́увати, вую, еш, сов. в. **віку-
вати**, кую, еш, *м.* Выковывать, выковать.
З того заліза він викував плуга. Грин. II.
73. *Чого Бог не дасть, тою і коваль не
викує.* Ном. № 1281. 2) Кричать, прокличать
(окукункі). *Що викувала бже зозуля,—про-
живай, а більше—шкода, що й бажаєш.*
Г. Арт. (О. 1861. III. 112).

Віко́буватися, вуся, ешся, сов. в.
вікуватися, куюся, ешся, *м.* Выковы-
ваться, выковаться. Аф. 330.

Віколоти. См. **Виколювати**.

Віколупати, віколупнути. См. **Ви-
колупувати**.

Віколупувати, пую, еш, сов. в. **ві-
колупувати**, паю, еш, **віколупнути**, ну,
неш, *м.* Выковыривать, выковырять. *Хоч
із-за пілля виколупни, та дай.* Ном.
№ 2691.

Виколувати, *люю, еш, сов. в. вико-
лоти, лю, леш, м. 1)* Выкалывать, вы-
колотить. *Темно, хоч око виколи.* *Ном. № 586.*
2) Колотить, переколотить всёхъ. *Коли б сві-
ти рош, то б цілий світ виколола.* *Ном.
№ 3827.*

Виколядувати, *дую, еш, м. Колядуя,*
получить что-либо (см. *Колядувати*). *Так
як же не виколядуєш.* *Ном. № 4580.*

Викомпонувати, *ную, еш, м. Віду-
мать, придумать. Про що щось і за-
дасть страшно, те низовець.... викомпонує,
вимижусь.* *К. ЧР. 137.*

Виконавець, *вця, м. Исполнитель. Же-
лех.*

Виконання, *ня, с. Исполнение. Уман.
I. 313.*

І. Виконати, *наю, еш, м. Вымереть,*
перемереть. *Щоб наші вороти виконали до
ноги.* *Грин. III. 188.*

II. Виконати. См. Виконувати.

Виконувати, *ную, еш, сов. в. вико-
пати, наю, еш, м. Исполнять, исполнить,*
привести въ исполненіе. *Се твоє бажання
виконаємо.* *К. (О. 1861. III. 6).—присягу.*
Присягнуть. *Котл. НП. 344.* *Уся старши-
на присягу виконала Сомкові на послы-
шество в ринковій церкві Ивашківій.*
К. ЧР. 304.

Виконуватися, *нуєюсь, ешся, сов. в. ви-
конатися, наюся, ешся, м. Испол-
няться, исполниться. Уман. I. 313.*

Викопати, *ся. См. Викопувати, ся.*

Викопирсати. См. Викопирсувати.

Викопирсувати, *сую, еш, сов. в. ви-
копирсати, сую, еш, м. Выковыривать,
выковырять. Уман. I. 120.*

Викопувати, *ную, еш, сов. в. вико-
пати, паю, еш, м. Вырывать, вырыть,
выкапывать, выкопать. Глибоку яму ви-
копали.* *Мет. 99.* *Ликом пастернаку не
викопалиш.* *Ном. № 5254.*

Викопуватися, *нуєюсь, ешся, сов. в. ви-
конатися, паюся, ешся, м. 1)* Выры-
ваться, выкапываться, выкопаться. 2) Управ-
ляться, управиться. *І сметанки дай, і си-
ру дай, і молоко.... їй Богу, вже не
можу й викопатися.* *Подол. г.*

Викоренити. ся. См. Викоріювати, ся.

Викоріювати, *нюю, еш, сов. в. ви-
коренити, ню, ниш, м. 1)* Искоренять,
искоренять, вырывать, вырывать съ корнемъ.
*Що там (на городі) було нирю! Я як
пійшла, як стала, як стала, да і сапою,
і ірблями, і руками.... так усе викор-*

нила. *Г. Барв. 428. 2)* Совершенно истре-
блять, истребить. *Викореню їх імення на
всі вічні роки.* *К. Псал. 17.*

Викоріюватися, *нююся, ешся, сов. в. ви-
коренитися, ниюся, нишся, м. 1)* Иско-
реняться, искореняться, пропасть, исчез-
нуть. *Рід твій викоренитись.* *Стор. М.
Пр. 64. 2)? Викоренитись, як в'яла роса.*
Ном. № 5354. *Воно, серденьке, висухло
викоренилось, одні тільки гілочки зоста-
лись.* *Стор. II. 77.*

Викоріювати, *наю, еш, м. = Викорію-
вати.* *Тяжко лежас, на стіну дрався, а
я все викореню отє даяця; ото й виго-
дилося.* *Г. Барв. 342.*

Викормити, *млю, ниш, м. Выкормить.*

Викорпати. См. Викорпувати.

Викорпувати, *ную, еш, сов. в. вико-
пати, паю, еш, м. Житина в око впала?*
*Ке сюди, я викорпаю ціпильом.—Хоч би
бісем, а не ціпильом,—одповідь, проти-
раючи полот око, той, кому треба було
викорпувати.* *Г. Барв. 315.*

Викорчувати. См. Викорчовувати.

Викорчовувати, *ную, еш, сов. в. ви-
корчувати, чую, еш, м. Выкорчевывать,
выкорчевать, вытеребить деревья. Щоб
ти за одну п'яч отой луи викорчував.* *Рудч.
Ск. I. 145.*

Викос, *су, м. Скося. Дати луку на
никос.*

Викосити. См. Викопувати.

Викот, *ту, м. Вырѣзка, выемка (для
воротника напр., въ одеждѣ).* *Аф. 330.*

Викотити, ся. См. Викочувати, ся.

Викохати, ся. См. Викохувати, ся.

Викохувати, *хую, еш, сов. в. вико-
хати, хаю, еш, м. 1)* Взылгивать, взыл-
гивать, воспитывать, воспитать. *Викохав
дитину в добрую людину.* *Ном. № 9223.*
Викохав я дівчиноньку людя, не собі.
*Мет. Викохла, випестила, та її обоє по-
кинули.* *МВ. I. 153.* *Викохала свою дів-
чу красу.* *Левц. Г. 37. 2)* Выращивать,
выростить (животное, растение). *Хто ж
викохав таку пичку в степу помилати?*
Шевч. 11.

Викохуватися, *хуюся, ешся, сов. в. ви-
кохатися, хаюся, ешся, м. 1)* Взыл-
гиваться, взылгиваться, воспитаться. *Я
виросла, викохалась у білих пластах.*
Шевч. 356. 2) Выростать, вырасти хоро-
шо, взылгиваться. *Дарма, що в кріпани
була, а чолог викохався.* *Г. Барв. 120.*

Викопабнутися, *нуся, нешся, м. Упасть
вверх ногами.* *Вх. Уг. 230.*

**Викочувати, чую, еш, сов. в. вико-
тати, чу, тиш, м.** 1) Выкачивать, выка-
тить; вывозить, вывезти изъ чего. *Вико-
чує з-під повітки віз.* ЗОЮР. II. 201. *Та
винесе сапогани, викотить тармани.* Шевч.
450.

**Викочуватися, чуюся, ешся, сов. в. ви-
котитися, кочуся, тишся, м.** Выка-
чиваться, выкотиться. *Сонечко викочуєть-
ся з-за гори.* Драг. 25. *У діда із очей аж
дві сльози викотились.* Стор. I. 121.

**Викощувати, шую, еш, сов. в. вико-
сити, шу, шиш, м.** 1) Скашивать, ско-
сить, выкосить. *Четвертину проса вико-
сити.* Рудч. Ск. I. 89. 2) Находить, наї-
ти, кося. *Цінов на поле косить пшениці
і викосив пшичку таку гарну.* Рудч. Ск.
I. 163.

Викрити, плю, пиш, м. = Видурити.
Желех.

Викравка, ки, ж. = Окрайка. Екате-
риносл. у. Слов. Д. Эварн.

**Викрадіти, даю, еш, сов. в. вікрасти,
ду, деш, м.** Выкрадать, выкрасть. *Який
батько, такий син — викрали з діжки сир.*
Ном. № 7137.

**Викрадітися, даюся, ешся, сов. в. ви-
кратися, дуся, дешся, м.** Украдкой
выходить, выйти, уходить, уйти. *До бо-
жого дому стала ще частіше ходити, ви-
крадаючись од дітей.* Г. Барв. 370.

Вікрасити, ся. См. Викрашати, ся.

Вікрасти, ся. См. Викрадати, ся.

**Викрашати, шаю, еш, сов. в. вікра-
сити, шу, шиш, м.** 1) — себе. Рисоваться,
порисоваться, похвастать. *Йде (поштар)
і свистить: куніє за п'ятака свистик і
свистить — хотів себе викрасити, що, бач,
і він свистить.* Екатеринос. у. (Залю-
бовск.). 2) Только сов. в. = Вивалашати.
Корниз не викрашений. Вх. Лем. 398.

**Викрашатися, шаюся, ешся, сов. в. ви-
краситися, шуся, шишся, м.** Красо-
соваться, покрасоваться. *З полиці мис,
миски й мисочки і зелені, й червоні, і жо-
ві... викрашаються.* МВ. (О. 1862. III. 57).

Вікресати, шу, шеш, м. Выстѣчь (огня).
Викресали вогнь з оружжя. Мег. 369.

**Викривати, ваю, еш, сов. в. вікрити,
рю, еш, м.** Открывать, открыть, обнару-
живать, обнаруживать. Желех.

Вікривити, ся. См. Викривляти, ся.

**Викривляти, ляю, еш, сов. в. вікри-
вляти, влю, виш, м.** Искривлять, искри-
вить.

**Викривлятися, ляюся, ешся, сов. в. ви-
кривитися, влюся, вишся, м.** 1) Искри-
вляться, искривиться. 2) Кривляться, гри-
масничать.

Вікрик, ку, м. Крик. *Гомін... перей-
шов у викрик.* Мир. ХРВ. 262.

Вікривнути, ну, нем, м. Вскрикнуть.
А, бабусячко! — було викрикну. МВ. (О.
1862. III. 39). *Брат на мене викрикнув.*
Федьк.

Вікрити. См. Викривати.

Вікрішати, шу, тиш, м. Превратить
въ крошки.

Вікрішитися, шуся, шишся, м. Вы-
крошиться.

Вікришки, шок, ж. мн. Остатки при
крошеніи табаку.

Вікруглити. См. Викругляти.

**Вікруглати, ляю, еш, сов. в. вікру-
глати, лю, лиш, м.** Округлять, округлить.

Вікрут, ту, м. Уловка, увертка. *Хто
має викрути, не піде в некрути.* Ном.
№ 971.

Викрутаси, сів, м. 1) Извороты, труд-
ная „па“ (въ танцахъ). *Виробляє такі
викрутаси, що ніхто б і не подумав, що
сьою козака бити недавно киями.* К. ЧР.
286. 2) Увертки.

Викрутасом, нар. Изворачиваясь. *Тут
танцювала викрутасом.* Котл. Ея.

Вікрутен, тия, м. 1) Извилина. *Мо'в
їх земля три куні, а в нас викрутни.* Ка-
нев. у. 2) Плутня. *Викрутилми перебу-
вається.* Ном. № 817. 3) Изворотливый
человекъ. *Бач, який викрутен.* Ном.
№ 3019.

Вікрутити, ся. См. Викручувати, ся.

Вікрутка, ки, ж. Увертка.

**Вікручувати, чую, еш, сов. в. ві-
крутити, чу, тиш, м.** 1) Выкручивать,
выкрутить, выжимать, выжать. *Сорочка мо-
крисінка, — хоть викрути.* Лебед. у. 2) Вы-
рывать, вырвать. *А молода бондарочка
тих жартів не знала, — праву ручку ви-
крутила, — та й по личку втіла.* Гол.
3) — югу. Свихнуть, вывихнуть.

**Вікручуватися, чуюся, ешся, сов. в. ви-
крутитися, чуся, тишся, м.** 1) Увер-
тываться, увернуться; вывернуться. *Гриць-
ко побачив, що капає виймає ножа, та
й викрутився.* Рудч. Ск. I. 201. 2) Только
сов. в. Проработать безъ отдыху. *Ціла ні-
то, як муха в окроті, викрутяться обоє,
рано встаючи, пізно лягаючи.* Мир. ХРВ.
125.

Викрувати, тую, еш, м. Харчевать,

коринять, угощать. *Виктус свої юсті*. Год. IV.

Вікувати. См. **Викувувати.**

Вікуп, пу, м. 1) Вікупун. *Зостав його, нехай живе на світі, бо він мені подав за себе вікуп.* К. Іов. 73. 2) Искушение. *Од некла до викупу, до царства небесного душу проважас.* Макс.

Викупати, паю, еш, м. Выкупать.

Вікупатися, паюся, ешся, м. Выкупаться. *Викупалась і вона і виказить із води.* Рудч. Ск. II. 117.

Вікупатися, паюся, ешся, м. = **Викуплятися.**

Вікупити, ся. См. **Викупляти, ся.**

Вікупляти, ляю, еш, сов. в. вікупити, пю, пиш, м. 1) Выкупать, выкупить. *Сорожку викупи, а сукман застави.* Ном. № 10658. **Вікупляти** пояс. Свадебний обряд, совершаемый в обратную во вторник: давать подарок (шлаток) и угощение водкой дружка и поддружому, которые сидят в это время на подушках. Мил. 125. 2) Заплатить деньги, брать, взять сдланную по заказу работу. Г. Барв. 505. 3) Искушать, искушать.

Вікуплятися, ляюся, ешся, сов. в. вікупитися, пюся, пишся, м. Выкупаться, выкупиться, откупаться, откупиться. *Викупивсь од панщини.* Рудч. Ск. I. 62.

Вікупі, ніго, с. Выкупная девья за землю. *За землю викупне треба дати... а податки з якої речі?* Мир. Пов. I. 157.

Вікурити. См. **Викурювати.**

Вікурювати, рюю, еш, сов. в. вікурити, рю, рши, м. 1) Выкуривать, выкурить. 2) Выживать, выжить, изгонять, изгнать. *І ладаном не викуриш.* Ном. № 2810.

Вікурати, раю, еш, м. = **Викурювати.** *Ей, винники, броварники! Годі вам... по винниках гурляк курити, очей своїх молодечких викурати.* Мет.

Вікусити. См. **Викувувати.**

Вікушувати, шую, еш, сов. в. вікусити, шу, ши, м. Выкусывать, выкусить. *Бодай тобі здох той півень,—викусив око.* Рудч. Ск. I. 38.

Віла, вид, с. мн. 1) Вилы (земледельческой инструмент). *Приткнув, як ужа вилами.* Ном. № 6787. *А Кавель узав та й заколов вилами Авеля.* Чуб. I. 9. Се ще вилами писано. Еще очень мало вѣроятности, чтобы это совершилось. Ном. № 6821. *Говіти на вілах. Говіть на шестой неділі поста. Коли готитимеш?*—*На вилах.* (На шостому тижні, бо вже ви́лла-ви́лла, та далі нікуди, бо на останньому і ніколи, і

служба дови). Грин. II. 304. 2) Развилы, разохи—отдѣльно или какъ часть развилыхъ снарядовъ, напр. сам имѣютъ ви́ла, на которыхъ виситъ чѣть. Шух. I. 224, 228. 3) Уголь, образемый перестѣненіемъ двухъ рѣвъ, дорогъ и пр. Ум. Ві́лка, ви́лочки. *На Юрія сіна кинь, та й ви́лка закинь.* Ном. № 440.

Вілабудати, даю, еш, м. Съ трудомъ и медленно выискать, схватить что нибудь, добиться чего нибудь. *Треба б десь вилабудати якийсь місце, де б можна забавлятися.*

Вілабудатися, даюся, ешся, м. Съ трудомъ выбратися изъ чего. Желех.

Вілагодити, жу, диш, м. Уладить, устроить какъ должно. *Як баба зна добре, то вилагодить як слід.* Черк. у.

Віладнати, наю, еш, м. 1) Привести въ порядокъ. 2) Починить. 3) Приготовить, снарядить.

Вілаз, ву, м. Въ выраж.: *нема́ вилазу.* Невозможно вылезть. *Тут і в посергу банюка, що й вилазу нема.* Св. Л. 293.

Вілазити, жу, виш, м. Илзаться. *Скріп вилзали.* О. 1861. XI. 29.

Вілазити, жу, виш, сов. в. вілізати, ву, веш, м. 1) Вылазить, вылезать, хлзть. *Вилазить надюка.* Рудч. Ск. I. 146. *Кривда людська боком вилазить.* Ном. № 2294. *Кричить, аж з шкури вилазить.* Ном. № 3459. *Не так скоро лихо ви́ле, як у́ліз.* Ном. № 1959. 2) Взлзать, влзать. *Кричи, хоч на гору вліз.* Ном. *Виліз дружба на лину.* О. 1862. IV. 19. 3) Не вилзати з чого. Быть постоянно въ чемъ. 3 работи ніколи не вилазить. Другі в п'яцках та записках..., а Мотря з вибіячної юпки та спідниці не вилазила. Мир. ХРВ. 25.

Вілазка, ки, ж. Лазейка. *Кільки в решеті дірок, стільки вилазок.* Кролев. у.

Вілапати, ся. См. **Виламувати, ся.**

Віламувати, мую, еш, сов. в. вілажати, маю, еш, м. Вылаживать, выломать.

Віламуватися, муся, ешся, сов. в. вілажатися, маюся, ешся, м. 1) Вылаживаться, выломаться. 2) Провираться, выбираться. *Нема звірів... ще ніяк не виламуються (бо замкнені).* Рудч. Ск. II. 70.

Вілані, ві, м. мн. Вилы желзны для навоза. Их. Зн. 6. Желех.

Вілапати, паю, еш, м. Выискать, найти. *Ми у лісі вилапали добрих дубків, та дорогі вражі.* Волч. у.

Вілатати, таю, еш, гл. Наложити заплати. *Кожуха вилатати.* О. 1862. V. Кух. 34.

Вілаяти, лаю, еш, гл. Виругать. *Вілаю так, що тобі в пельку не полізе.* Ном. № 3605.

Вилежати, ся. См. Вилежувати, ся.
Вилежувати, жу, еш, сов. в. вилежати, жу, жеш, гл. 1) Вилежиться, вилежати. *У Пилипію ніч як море—не висниш і не вилежши йї.* 2) Пролежувати, пролежати. *От я зіму вилежала.* Ном. № 13923.

Вилежуватися, жуся, ешся, сов. в. вилежатися, жуся, жешся, гл. Вилеживатися, вилежаться, пролежати достаточное время. *Виспався, та не вилежався.* Ном. № 11334.

Вілетіти. См. Вілатати.

Вілетко, ка, с. Ум. отъ вильце.

Виливання, ня, с. Вывливание; изливание.

Виливати, ваю, еш, сов. в. вилити, ляю, леш, гл. Вывливать, вылить; изливать, излить. *Дешево юшку на двір виливають, а дорожю поїдають.* Ном. № 10537. *За карію оченята, за чорній брови серце рвалося, сміялось, виливало мову.* Шевч. 4. *Бач, на що здалися карі оченята, щоб нід чужим тином слози виливати.* Шевч. 80. *На Андрє виливають воском, оливом.* О. 1861. X. 48. *Як з воску вилив.* Хорошо, аккуратно сдѣлать вещь. Мнж. 171.

Виливатися, ваюся, ешся, сов. в. вилитися, ляюся, лешся, гл. Вывливаться, выливаться; изливаться, изливаться. *Вимлась вода. Пісня так і виливається із самою серця.* Стор. I. 4. *Вимлася як з воску в матір.*

Виливок, ва, м. Ицо, снесенное безъ скорлупы. Козел. у. *Проклята курка виливки лає, а нестися—не нестється.*

Виливати, ся. См. Вилизувати, ся.
Вилизувати, зую, еш, сов. в. вилизати, жу, жеш, гл. Вывлизывать, вылизывать.

Вилизуватися, зуюся, ешся, сов. в. вилизатися, жуся, жешся, гл. Вывлизываться, вылизываться.

Вилити, ву, неш, гл. Вылетѣти. *Де ти, птичко? Вилинь, серце.* Шевч. 276.

Вилиняти, няю, еш, гл. Облинять; отливаться. *Нехай цей ній три роки обіде, вилиняє.* Рудч. Ск. II. 72.

Вилисїти, сію, еш, гл. Опліснївѣти.

Вилискуватися, куюся, ешся, гл. По-

світись, блестять. *Вус чорний аж вилискується.* Стор. II. 11.

Вилити, ся. См. Виливѣти, ся.

Виліцї, цѣ, ж. мн. 1)=Вила 2. Шух. I. 194. Также какъ часть мотовїла. Шух. I. 150. 2) Въ куркѣ кремневого ружья пластинки, въ которыя вставляются кремневи. Шух. I. 299. 3) Въ ножицахъ—часть отъ винта до острыхъ концовъ. Шух. I. 153. 4) Часть цѣпа. См. Вуголов. Шух. I. 166. 5) Боковая сторона морды четвероногого животного. *У тих волів нід виліцями, коло щелепї були такі нарости.* Павлогр. у. (Залюбовск.). 6) Затылокъ рыбы. Шух. I. 224.

Вилицювати, цюю, еш, гл. Перелицевать.

Вилічати, чѣю, еш, гл. Просвѣчивать (напр. отъ глѣзъ подъ ажурной тканью). Мнж. 177.

Вилічковувати, вую, еш, сов. в. вилічкувати, кую, еш, гл. Очищать, очистити шкуру отъ шерсти.

Вилизати, зѣю, еш, гл.=Вилазити. Вх. Лем. 398.

Вїзївати. См. Вилазити.

Віліпїти. См. Виліплювати.

Виліплювати, люю, еш, сов. в. виліпїти, плю, пиш, гл. Лынтѣ, слынтѣ, вылїпїти. *З молодого, як з воску: що хоч, те й вилїпїти.* Ном. № 8725.

Віліт, ту, м. 1) Вылетѣть. 2) Отлетѣть. *Соколонько та на вилетї, козаченько та на вїзїдї.* Мет. 179.

Вилітання, ня, с. 1) Вылетѣть, вылетаніє. 2) Отлетѣть. Ум. Вилітаннячно. *Зозуленько, моя матїню! Та до Петра тобі та куваннячко, після Петра тобі вилітанячко.* Мил. 93.

Вилітати, таю, еш, сов. в. вилетіти, лечу, тиш, гл. 1) Вылетать, вылетѣть. *Ластівки вилітають, годиму обїцяють.* Ном. № 309. *Вилітали запорожцї на лан житю жати.* Шевч. 61. 2) Взлетать, взлетѣть на что. *Курка часто вилітає на квочку.* Грин. II. 20.

Вилітувати, тую, еш, гл. 1) Провести лѣто. 2) Прокорїянь вѣ прололоженїє лѣта.

Вилітуватися, туюся, ешся, гл. Прокорїянь вѣ течение лѣта. *Боки виїтали, а кїшка зостаєся; так вона собі по клуняє і виїзїмується, і вилїнується.* Пирят. у.

Вілічити, ся. См. Вилічувати, ся.

Вилічка, ня, ж. Нижній брусок льди (см.) МУЕ. III. 24.

Вилічування, ня, с. 1) Высчитывание, вычисление. 2) Вылѣчивание.

Вилічувати, чую, еш, сов. в. вилічити, чу, чий, гл. 1) Высчитывать, высчитывать, вычислять, посчитать. *Почому сьогодні яйця?—Як хто продасть. Я свої вилічила по чотирнадцять.* Черниг. у. 2) Вылѣчивать, вылѣчить. Чуб. II. 48. *Шукаю лікарства і не можу вилічити.* Рудч. Ск.

Вилічуватися, чуюся, ешся, сов. в. вилічитися, чуса, чийся, гл. 1) Высчитываться, высчитаться, вычисляться, вычисляться. 2) Вылѣчиваться, вылѣчиться.

Вилка, лок, с. ж. 1) Ум. отъ вила. 2) Ухват. Маркв. 84. 3) Косточка у животных, имѣющая видъ развилки. 4) Родъ вышивки на рубахахъ. Чуб. VII. 427.

Вилкастий, а, о. Вилообразный. Вх. Лем. 398.

Вилки, лок, ж. Вилка. Шух. I. 291. См. Виделка.

Вилляти, ляю, еш, гл. = Вилити. *Де ж тая барилочка, що вилляти горілочка?* Грин. III. 661.

Вилвити. См. Вилловлювати.

Вилловлювати, ляю, еш, сов. в. вилловити, влю, виш, гл. Вылавливать, выловить, переловить.

Вилог, гу, м. Раскладка сбора, налога. *І землю у жадного відрізали під скопину, і вилог на скопину таки плати—це біда.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Вилога, ги, ж. Родъ отворота спереди на груди въ сермягѣ или кафтанѣ. Гол. Од. 28, 55. Чуб. VII. 420, 421. Сужина з суконки. вилог. ги. Гол. Ум. Вилбана.

Виложистий, а, о. Отложной. Виложистий каміръ. О. 1861. XI. 26. *Дівчина була... в сороці з виложистим каміром.* Св. Л. 3.

Виложити, жу, жий, гл. 1) = Вилла-сти. Глибоку крижницю виложив цяриною. Шевч. Виложить з печі хліба. Рудч. Ск. Та й важно пісню виложено. Харьк. у. 2) Наложить плату, сдѣлать налогъ. *І землю взяли під подолку, ще й виложили платити від жадної товарики.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Виложка, ки, ж. Ум. отъ вилога.

Виложити, ляю, виш, гл. 1) Выломать, отломать. Вициллю, виломлю клинний

лист. Мет. 297. 2) Сломать. *Як була я в лужку, виломила ніжку.* Рудч. Ск. II. 34.

Вілочки, чок, с. ж. 1) Ум. отъ вила. 2) Родъ вышивки. Kolb. I. 48, 49.

Вилузати, заю, еш, гл. Вылущить. *А це хто вилузує соняшник? я собі поклада.* Черниг. у.

Вилузнутися, нуса, нешся, гл. Выйти изъ яйца. (Курчата) *вилузнуться* яець як слід. Грин. I. 19.

Вилупати, паю, еш, гл. Выламывать. *Мої двері вилупали.* Гол. I. 153.

Вилупенець, нця, м. Яйцо,—шуточное название, будто бы употребленное въ разговорѣ запорожцемъ. О. 1861. IX. 191.

Вилупити, ся, см. Вилуплювати, ся.

Вилуплювати, ляю, еш, сов. в. вилупити, плю, пиш, гл. 1) Вылушивать, вылуцать; откалывать, отколоть. *Наймитові хоч з коліна вилупи, а купи.* Ном. № 10334. *Тріску на одвірку вилупила.* МУЕ. III. 45. 2) Выводить, вывести, произвести, родити—преимущественно о птицахъ, но иногда, какъ грубое выражение, и о людяхъ. *Вилупила куріночка усіх тільки троє (курін'ят).* Мет. *Отъ я підсилав під тушу свиню, а вона я вилупила мені шість волів, так як соколів.* ЗОЮР. I. 229. *Вилупила вона ту дитину.* Грин. II. 262. 3) Вызубривать, вызубривать, выучить. *Було аж сложи тобі коятися, а таки не вилупиш тих латинів та греків, як отче наш.* Левиц. I. 152. 4) Вынучивать, вынуцать, вытаращить. *Вилупив очі, як баран.* Ном. № 6599.

Вилуплюватися, лююся, ешся, сов. в. вилупитися, плюся, пишся, гл. 1) Выйти изъ яйца. *Як вилупитися гусята або каченята, то, щоб здорові росли, гніздо і шкалярцю вносить на воду.* Ном. № 288. 2) Родиться, выйти (презрительно). *Мав уродитися чоловік, та вилупивсь чорт.* Ном. № 2917.

Вилупок, пка, м. Дитя (бранное слово). *Се ж твої вилупки.*

Вілух, ха, м. = Валах.

Вилучати, чаю, еш, сов. в. вилучити, чу, чий, гл. 1) Выдѣлать, выдѣлать, отдѣлать. 2) Исключать, исключать; отлучать, отлучить. *Хто визнає його Христом, того вилучити з школи.* Св. I. IX. 22. 3) Отдѣлать и брать, взять своихъ животныхъ изъ стада, когда оно возвращается вечеромъ домой. *Пора віці вилучати.* Св. Л. 53.

Вилучатися, чашся, ешся, гл. Дор-

жаться криво, нѣтъ искривленный спин-
ной хребетъ. Чуб. IV. 1.

Вилучити. См. Вилучати.

Вилучуватися, чуюся, ешся, гл. Из-
гиматься дугою.

Вилушок, шка, м. Орѣхъ, выпавшій
изъ шелухи.

Вилушити, ся. См. Вилушувати, ся.

**Вилушувати, щую, еш, сов. в. вилу-
шити, щу, щись, гл.** 1) Вышелушивать,
вышелушить. 2) Истреблять, истребить.
Вонч вилушувать усе твоє військо. Стор.
I. 81.

**Вилушуватися, щуюся, ешся, сов. в. вилу-
шитися, щуса, щись, гл.** Выше-
лущиваться, вышелушиться. *Глянь, як гар-
но оріхи вилушуються.* Харьков.

Виль! меж. для выраженія виланія.
Сюди виль, туди виль—аж за п'ять
миль. *Ном. № 11417.*

Вильний, а, б. Извилистый. *Вильна
річка.* Екатеринбург. г. *Попрямуйтеся ви,
вильні дороженьки, попрацюйтеся ви ли-
хі вороженьки.* Балт. у.

Вильоти, тів, м. мн. Откидные рукава.
*Чи не се той Микита, що з вильотами
сита?* Мет. 468.

Вильце, цѣ, с. Обрядовое деревцо украин-
ской свадьбы: вѣтъ сосны (зимомъ) или
другого дерева (лѣтомъ) втыкается въ
хлѣбъ или свадебный коровай, а каждая
вѣточка украшается цвѣтами, колосьями,
калиновыми ягодами съ хмѣлемъ, цѣтны-
ми (золотыми, серебряными и пр.) витка-
ми, ленточками и бумажками; къ вѣтямъ
приблнены также небольшія зажженные
восковые свѣчи. Дѣлать вильце называется
сити вильце. Оно стоитъ на столѣ въ те-
чение всей свадьбы. Чуб. IV. 99. МУЕ.
III. 86. Иногда употребляется мн. ч.: виль-
ця. Маркев. 104. Ум. Вилечю. Мил. 140.
Вильцата, цѣт, с. мн. См. Отримач.
Шух. I. 249.

Вилюдити. См. Вилюднювати.

**Вилюднювати, нюю, еш, сов. в. вилу-
дити, вью, еш, гл. 1)** Мужать, воз-
мужать, развиваться. *Був він тоді такє
мале та худе, а тепер, дивись, вилюдні-
ло. У неї всі діти змалку так незду-
жали, а дивись, всі вилюднювали, ні одно
не амерло і здоровісінькі тепер.* Лебед. у.
2) Стать на людей похожимъ; стать при-
личнымъ, порядочнымъ и т. п. *Був собі
чоловік ні те, ні се, а потерся між
людьми, то й вилюднів.*

Вилужка, ки, ж. 1) Волнистая ли-

ня,—напр. въ орнаментѣ писанокъ. КС.
1891. VI. 370. 2) Искривленіе. *Тут скізи
гони однакові, тільки в однім місці ти-
люжка.* Кременч. у.

Вилѣ, нар.—Віля. Вх. Лем. 398.

**Вилегати, гѣю, еш, сов. в. вилегти,
жу, жеш, гл.** Вылегать, вылечь.

Вилегтися, жуся, жешся, гл. Раз-
лечься. *Вилеглися на долиниці у холодику,
то вже так нам гарно було, що й не
сказати.* Харьков.

Виланати, пам, еш, гл. Забрызгать
грязью.

Виласки, ків, м. мн. Эхо, отголоски.
*Аж ідуть виласки од бою босих ніг по
твердій землі.* Мир. ХРВ. 128.

Виласкувати, кую, еш, гл. Сильно
хлопать, шелкать, плевать. *Виласкуючи
малахас.* Мир. ХРВ. 39. *Карасі, лзі,
щукі, окуні виласкують по воді.* О. 1862.
VIII. 16.

Вилѣти, лѣю, еш, гл. 1) Вилѣть. *Ви-
ляе уже, як той пєс.* *Ном. № 3181.*
2) Уклониться отъ работы. *Вилѣти мо-
лотиківсі не можна... трах-трах, трах-
трах,—не оставайся!* Г. Барв. 805. *По-
ли, поли, та, Марушко, поли, не виляй.*
Грив. III. 197.

Вимагання, ня, с. Требованіе.

**Вимагати, гѣю, еш, сов. в. вимагти,
можу, жеш, гл.** Требовать, потребовать.
*Вона вимагатиме добрих коней, пан-
ського погогеля.* Левиц. I. 318.

Вимаглювати, люю, еш, гл. Выкатать.
Ой виперу, вимаглюю козацьку сорочку.
Чуб.

Вимагом, нар. Насильно, путемъ тре-
бованій.

Вимазати, ся. См. Виназувати, ся.

**Вимазувати, зую, еш, сов. в. вима-
зати, жу, жеш, гл.** 1) Вымазывать, вы-
мазать, побѣлѣть. *Вимазати хату.* 2) = Ви-
машувати, вимастити. *Чоботи... вимаже
гарненько догтем.* Рудч. Ск. I. 213. 3) Вы-
пачкивать, выпачкаться.

**Вимазуватися, вуюся, ешся, сов. в. вимазати-
ся, жуся, жешся, гл. 1)** = Вимашува-
тися, вимаститися. 2) Выпачки-
ваться, выпачкаться.

Вімайструвати, рую, еш, гл. С масте-
рить

**Вимальбувати, вую, еш, сов. в. ви-
малювати, люю, еш, гл.** Рисовать, нари-
совать, написать красками; раскрасить.
*Коли б мені тії малярі, вималювала б
много собі.* Мет. 52. *Трумло збудувати,*

ще й *вималювати*. Грин. III. 364. 2) Вырисовывать, вырисовать, вписывать, выписать красками. 3) Разукрашивать, разукрашивать. Я *вишию*, *вималюю* *милому* *рукавиці*. Мет. 20.

Виманити. См. Вимаювати.

Виманіжити, жу, жиш, гл. 1) Отколотить, побить. *Виманіжить* *добре*, *та й пустив*. Мж. 104. 2) Измучить работой. *Виманіжить* *коней*, *аж мокрі*.

Вимантачити, чу, чш, гл. 1) Выострить мантикою (см.) 2) Вымаывать что, выпросить. Мж. 177. *Не придумав, щоб його тут утворити* *таке*, *щоб у чумака гроші окрасити*; *або як вимантачити, то вимантачити*. Рудч. Ск. II. 169.

Виманювати, нюю, еш, сов. в. *виманити*, ню, ниш, гл. Вымаивать, выманивать. В старці пугаю не *вганати*, а з старців калачем не *виманити*. Ном. № 4650. Такий збогий, що кошенят з запічка нічим *виманити*. Ном. № 13491.

Вімастити. См. Вимащувати.

Вімахати. См. Вимахувати.

Вімахувати, хую, еш, сов. в. *вімахати*, хаю, еш, гл. 1) Размахивать, размахиваться. *Буком вимахує*. Молодая Бондиріна ще *жартів* не знала, *вимахала ділу руку*, *да по пиці втіла*. Нп. 2) Намахиваться, намахаться. *Добре ж вони, добре вимахали крила*. К. Досв. 107.

Вімацати, цаю, еш, гл. Выцупать, прощунать.

Вімачкатися, каюся; ешся и *вімачуватися*, куюся, ешся, гл. Выкарабкаться. *Перекинулися з возами у яр*, *та й мацкуються там*; *та поки вимачкувалися*, *я далеко відїхав*. Волч. у. Лобод.

Вімащувати, щую, еш, сов. в. *вімастити*, щу, стш, гл. Вымазывать, вымазывать, смазывать, смазывать.

Вімащуватися, щуюся; ешся, сов. в. *вімаститися*, щуса, стшся, гл. Вымазываться, вымазаться, смазываться, смазаться.

Вимерезити. См. Вимерезувати.

Вимерезувати, жуу, еш, сов. в. *вимерезити*, жу, жиш, гл. Украшать, украшать узорами.

Вимерзати, заю, еш, сов. в. *вимерзати*, зуу, неш, гл. Вымерзать, вымерзнуть.

Вимерти. См. Вимірати.

Вимерхатися, хаюся, ешся, гл. Проголодаться. О. 1862. VI. 60; IV. 77. *Циган таки ханав добре*, *бо вимерхався*, *не снідавши й нічого*. Грин. I. 121. *Як ви-*

мерхався та виморився, *то все їсти-меш*. Константиноп. у.

Вімести. См. Вимітати.

Віметати, таю, еш, гл. Набросать, возвести, насыпать. *Щоб мені та виметав високу могилу*. Гол. I. 221.

Віметікувати, кую, еш, гл. Выдумать, придумать, сочинить. *Віметікує оттаку казку*, *та й продає по чотири гризні*. Кашев. у.

Віметний, а, о. Исключенный, избалованный, изысканный. *Та тут, як правду казати*, *нема й однієї хатки виметної од корости*. Переяс. у. *Злодіїв зловили*, а *Костянтин* *зостався виметний*. Прилук. у.

Вімивати, ваю, еш, сов. в. *вімити*, мию, еш, гл. Вымывать, вымыть. *Не вимили біле личко слізюньки дівоці*. Шевч. 27.

Вімиватися, ваюся; ешся, сов. в. *вімитися*, миюся, ешся, гл. Вымываться, вымыться. *До схід сонця охаюють хату і сами вимиваються*. Ном. стр. 282, № 427.

Вімиляти, ляю, лиш, гл. Измылить.

І. Вимінати, няю, еш, сов. в. *вими́нати*, няу, неш, гл. Выминать, вымывать; мять, напр. овчины при обработці. Вас. 153.

ІІ. Вимінати, няю, еш, гл. Переговяты, обговяты.

Вимислявий, а, о. Капризный, прихотливый. *Се батькова дочка, вимислява й пишна*, — *ощурайся їй*. МВ. I. 122.

Вімиляти. См. Вимишляти.

Вімити, ся. См. Вимивати, ся.

Вимишляти, ляю, еш, сов. в. *вими́слити*, сляю, лиш, гл. Вымышлять, выдумывать, выдумать. *Я тобі таку кару вимислю*, *що ти й не бачила*, *й не чула*. МВ. (О. 1862. III. 43).

Вимівка, ки, ж. 1) = **Винова**. Мж. 177. 2) = **Винювка** 3. *Не може бути вимівка*, *щоби була винна жінка*. Гол. I. 351.

Вімін, ну, м. и *вими́на*, не, ж. Оби́тъ.

Вимінювати, нюю, еш, сов. в. *вими́няти*, няю, еш, гл. Вымѣнивать, вымѣнять, обмѣнивать, обмѣнять. *Міняли тихо*, *вими́няли* *лихо*. Ном. № 1063.

Вімір, ру, м. 1) Проміръ, измѣрѣніе. 2) Доля хлѣба за пономѣль.

Вимірати, раю, еш, сов. в. *вими́рети*, мру, реш, гл. 1) Вимірать, вымереть, перемереть. *Кругом його лав вимерли* *люде*. Шевч. 165.

Вимірювати, кую, еш, гл. Придумати, измыслити, выдумати. *Треба було вимірювати що, инше.* О. 1862. I. 40.

Вимірювати, рюю, еш, виміряти, рію, еш, сов. в. вимірати, рая, еш, гл. Измѣрять, измѣрять, промѣрять: *Вони вимірято, скільки аришин буде в цьому декимитомі.* Лебед. у.

Виміратися, раяюся, ешся, гл. 1) Мѣряться на палкѣ, пояскѣ и пр. чѣя очередь. О. 1861. XI. Св. 31. *Ходім, браття, а в вишневий садок, та наріжем черешне-сиз палок, будем, браття, виміратися, кому в війско та збиратися.* Нп. 2) Извиняться, оправдываться.

Вимісати. См. **Вимішувати.**

Вимітальниця, ці, ж. Выметальница. Мил. 217.

Вимітати, тая, еш, сов. в. вимести, ту, теш, гл. Выметать, вынести. *Вимети хату.* Шевч. 132.

Вимітка, ки, ж. По народнымъ по-вѣр'ямъ: призракъ, заставляющій переносить себя отъ села до села. Вх. Зн. 7.

Вимішувати, шую, еш, гл. 1) Сов. в. вимішати, шаю, еш. Вымѣшивать, вымѣшавать, промѣшивать. *Треба добре вимішувати в грубі.* Діака зле вимішав лемішку. Ном. № 13400. 2) Сов. в. вимісати, шу, еш. Вымѣшивать, вымѣсать.

Вимкнути, нуся, нешся, гл. Освободиться, вырваться, выбратися, выскользнуть, ускользнуть. *Хлопці розставили руки, обтягли мене навкруги нечаче стіною; насилу вимкнулася.* Канев. у.

Вимня, ки, с.=Вим'я. Ум. **Вимнячию.**

Вимбова, ви, ж. 1) Выгоноръ, произношевіе. Ном. № 6072. 2) Обусловленное договоромъ добавочное вознагражденіе. *Вимбова така: окрім грошей, одежа й харч.* 3) Отговорка. Ум. **Вимбова.** *Ти береш тридцять рублів, а вимбова яка єсть у тебе? Хоч свита або що?* Змiev. у.

Вимовити, ся. См. **Вимовляти, ся.**

Вимівка, ки, ж. Ум. отъ **вимбова.**

Вимовляти, ляю, еш, сов. в. вимовити, вляю, виш, гл. 1) Выговаривать, выговорить, произносить, произнести. *Що вимовиш язиком, то не витягнеш і во-лом.* Ном. № 1106. *Мила ж йому у погоню з плачем вимовляє: вернись, милий, голубчику, вернись додому.* Мет. 306. 2) Выговаривать, выговорить, обусловливать, обусловить. ХС. VII. 423. О. 1861. X. 129. *Я умовився за 20 рублів грошей,*

та ще вимовив собі кожух та чоботи. Змiev. у. 3) Укорять, укорить, дѣлать, сдѣлать выговоръ.

Вимовлятися, ляюся, ешся, сов. в. вимовитися, вляюся, вишся, гл. 1) Выговариваться, выговориться, произноситься, произвестись. *Мення і однакове, та не-однаково єсюдн вимовляється.* О. 1862. I. 70. 2) Отговариваться, отговориться.

Вимовний, а, о. 1) Выразительный, краснорѣчивый. *Коли справді Бог дав чоловікові кибету до писання, то перше всього дає йому гарне вимовне слово.* О. 1862. III. 52. 2) Условленный, условный. 3) Укорительный; сопряженный, соединенный съ укорами. *Не дай мені, Боже, служашого хліба: служаший хліб добрий, та тільки вимовний; по кусочку крає, що дня вимовляє.* Чуб. V. 1021.

Вимовно, нар. 1) Выразительно. 2) Условно.

Вимовчати, чу, тиш, гл. 1) Смолчать, умолчать. *Жінка не вимовчала та й каже....* Рудч. Св. I. 208. 2) Промолчать извѣстное время. *Увесь вечір вимовчав, — ні пари з уст.*

Вимогти. См. **Вимагати.**

Вимогчи, жу, жог, гл.=Вимогти.

Вимок, ка, м. Мѣсто, гдѣ вимокъ посѣвъ.

Вимокати, каяю, еш, сов. в. вимокти, кну, неш, гл. 1) Вымокать, вымокнуть. *Ой як же тій конопличці у етаву вимокати.* Грин. III. 330. 2) Мокнуть, измокнуть. *Вовт у воду! Викис, вимок.* Ном. № 6074.

Вимоленець, нця, м. Выпрошенный у Бога молитвами.

Вимолити, ляю, ляш, гл. Вымолить. *Буду благи Господа і вимолою тобі вірну дружину.* Стор. I. 198.

Вимолитися, люся, ляшся, гл. Молитвами избавиться отъ чего. *Хоч кілька молиш, з біди не вимолитися.* Ном. № 159.

Вимолот, ту, м. Умолотъ.

Вимолоти, меляю, леш, гл. Смолотъ.

Вимолотити, лочу, тиш, гл. Вымолотить. *Показує пригорці писниці, що вимолотив.* Стор. I. 20.

Виморозувати, жую, еш, сов. в. виморозити, жу, виш, гл. Вымораживать, выморозить.

Виморити, рю, раш, гл. 1) Виморить.

2) Измучить, истомить.

Вимостити. См. **Вимощати.**

Вимотати, ся. См. **Вимотувати, ся.**

Вимотувати, тую, еш, сов. в. вимотати, таю, еш, гл. 1) Выматывать, вымотать. 2) Добывать, добыть мошенничеством. *Що вибреше, що вимота, то те й його.* Рудч. Ск. II. 190. 3) Выпугивать, выпугать изъ бѣды. *Йому аби тих вимотати, а сам викрутитися.* Св. Л. 159.

Вимотуватися, туюся, ешоя, сов. в. вимотатися, таюся, ешоя, гл. 1) Выматываться, вымотаться. 2) Выпугиваться, выпугаться изъ бѣды. *Де треба вимотатися, то такого туману впре, що й наймудрішого.... одурить.* Св. Л. 262.

Вимочити, ся. См. Вимочувати, ся.

Вимочки, чок, ж. мн. Спитой и высуханный чай. Рк. Левиц.

Вимочувати, чую, еш, сов. в. вимочити, чу, чеш, гл. Вымачивать, вымочить.

Вимочуватися, чуюся, ешоя, сов. в. вимочатися, чуюся, чешоя, гл. Вымачиваться, вымочиться.

Вимощати, щавю, еш и вимощувати, щую, еш, сов. в. вимощити, щу, стеш, гл. Выстилать, выстлать, устилать, устлать. *Ключем вимощала.* Шевч. 348. *Порпалитися.... курка на гнізді. Вимощує, підмощує, смиче, обсмичує.* Мир. ХРВ. 88. *Трутом гатики й байраки вимощували.* К. Кр. 27.

Вимудрувати, руху, еш, гл. 1) Получить хитрость. 2) Придумать, измыслить. *Вимудрував щось на Сомака.* К. ЧР. 26.

Вимудруватися, рухуюся, ешся, гл. Хитростью изобавиться, изъ бѣды выпутаться. *І так Соломон з некла вимудрувався, що всяк сьому дню дивувався.* О. 1862. VI. 52.

Вимурувати, руху, еш, гл. Построить (изъ кирпича, камня). *Стоять вимурованіи стовп.* Грин. II. 123.

Вимусити. См. Вимушувати.

Вимутурхатися, хаюся, ешоя, гл. Проголодаться, истощиться. *Зеребе обома руками, впадають олію, та в рот.... Зісно, скільки можна чоловікові так зістти, та ще як вимутурхався добре.* Ном. № 11988.

Вимучити. См. Вимучувати.

Вимучувати, чую, еш, сов. в. вимучити, чу, чеш, гл. 1) Измучивать, измучить; истощать, истощить. 2) Выпытывать, выпытать, достигъ мученіемъ.

Вимущувати, руху, еш, гл. 1) Обучить военнымъ приёмамъ. 2) Дисциплинировать.

Винішувати, шую, еш, сов. в. вині-

шувати, шу, сеш, гл. Выуждать, вынудить. К. Краш. 12.

Вим'я, м'я, с. Вымя. Чуб. I. 59. *Суче вим'я.* Родъ нарыва подъ мышкой. Грин. II. 320.

Вим'ята вівці. Овца съ испорченнымъ выменемъ, которая не можетъ кормить агненокъ. О. 1862. V. Кух. 32, 37.

Вим'яти. См. Виминати.

Вина, нй, ж. 1) Вина. *Иноді б'ють Хому за Яремину вину.* Ном. № 4062.

2) Обвинение. *На того вина, кого вдома нема.* Ном. № 2821. 3) Судебная пошлина.

Вина, вин, с. мн. См. Вино 3.

Винагорода, ди, ж. Награда.

Винагородити. См. Винагороджувати.

Винагороджувати, жуу, еш, сов. в. винагородити, джу, деш, гл. Награждать, награждать. *Я вас винагороджу....—Подивися на його: ще й винагороджувати хоче.* Рудч. Ск. II. 160. *Дак чим же тебе за твою службу винагородити?* Г. Барв. 196.

Винайти, ся. См. Винаходити, ся.

Винарня, нй, ж. Виноторговля, винный погребъ. КС. 1884. VII. 367.

Винародовити, влю, виш, гл. Денационализировать, лишить національности. К. Кр. 35.

Винаходити, джу, деш, сов. в. винайти, йду, деш, гл. 1) Отыскивать, отыскать, разыскать. 2) Открывать, открывать; изобрѣтать, изобрѣсти.

Винаходитися, джуся, дешся, сов. в. винайтися, дуся, дешся, гл. 1) Отыскиваться, отыскаться, найтись. 2) Открываться, открываться; изобрѣтаться, изобрѣстись.

Винен, вина, но.—І. Винний. *Винен був п'ятдесят рублів.* Кв. I. 217. *Чи винен той голуб, що сокл убив?* Шевч. 28.

Винести, ся. См. Виносити, ся.

Винизати, жу, жеш, гл. Нанизать все. *Винизала усе намисто, — і намистинки не зосталося.* Харьк.

Виникання, ня, с. Возникновение, явление; слѣдствие.

Виникати, каю, еш, сов. в. виникнути, ну, неш, гл. 1) Возникать, возникнуть, появляться, появляться, выходить, выйти. *Перед мапінков Божов ружа проквітаєт, а з тої ружи пташок виникаєт.* Гол. II. 7. 2) Слѣдовать, послѣдовать.

Виникати, каю, еш, гл. Исходить, всоуду зглядываая. *Туди ник, сюди ник, — увесь двір виникає, а діла не робить.* Харьк.

Вівнївнути. См. Вивнївати.

Вивнїти, нб, вїш, гл. Вивнїть. *Її і не вивнїти.* МВ. (О. 1862. I. 104). *Учителю, чи це ти не смирився і Господа вимитиш устами.* К. Іов. 90.

Вивнїтися, нбоя вїшся, гл. Вивнїться.

Вивнїпорити, рю, рш, гл. 1) Перелісати, перешарити по всьмь закуткам. *Тут же тобі така дітвора, що все вивнїпорить.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн. 2) Разыскать, выискать, найти.

Вивнїщити. См. Вивнїщувати.

Вивнїщувати, щую, еш, сов. в. **внїщити**, щу, щш, гл. Уничтожать, уничтожить (все). *Не вивнїщили з його серця того рідного, дорогого.* Г. Барв. 490.

Вивнївка, ки, ж. Винная бочка. Вх Лем. 398.

Вивнїжбачка, ки, ж. Нїженка. Встрїчено только у. МВочка: *Сестричка менша, вивнїженочка.* МВ. III. 61.

I. Вївнїй, а, е. 1) Виновный, виноватый. *За одного винного сто невинних гине.* Ном. № 7465. *Я цьому не винна. Не вина доля, винна воля.* Ном. 2) Долженъ, должный. *Так як я вам винний.* Ном. № 4053. *Вона мені винна карбованця.*

II. Вївнїй, а, е. 1) Винный. *Камінне серце, а винний смак—чому то так?* Ном. стр. 294, № 162. 2) Виноградный. *Ой сіяла винні квіти із приполю.* Мет. 139.

Вївнїк, ка, м. Винокуръ. *Ви, броварники, ви, винники...* *Ходіте з нами на долину Черкень погуляти.* Лукаш. 37. Ум. Вївнїчок.

Вивнїкївна, ни, ж. Дочь винокура.

Вивнїкувати, кїю, еш, гл. Быть винокуромъ.

Вивнїцький, а, е. Винокуренный.

Вївнїцц, ці, ж. 1) Винокурня. *Між до винкиці і між броварниці пробіга.* Мет. 414. 2) Виноградникъ. Угор. 3) Мн. Вївнїцц, ць. = Порічки. Шух. I. 109. Ум. Вївнїчка.

Вивнїчєнко, ка, м. Сынь винокура.

Вивнїчка, ки, ж. 1) Ум. отъ вївнїця. *Вивнїчка—всєму половинника, мліночок—усьому віночок.* Ном. № 14017. 2) Жена винокура.

Вївнїчок, чка, м. Ум. отъ вївнїни.

Вивнїюха, хи, ж. Родъ вивнїюкислыхъ яблокъ. Вх. За. 7.

Вївнїяти, йму, меш, гл. = Вивнїти. *Хе!... вивнїючи з рота люльку і сплюнувши, мовив Кирило.* Мир. Пов. II. 44.

Вивнїб, нб, с. 1) Вино. *На Вкраїні добре*

жити, меді винопити. Ном. № 700. *Нїзто не наливає нового вина в старі бурдюки.* Ев. Мр. II. 22. 2) Виноградъ. *Зелене вино к горі ся вило, к горі ся вило, сине розцвіло.* Гол. IV. 547. *Зелене вино високо звилло, ще й похилило.* ХС. VII. 425. 3) Пиковая масть. КС. 1887. VI. 463. *Часто во мн. ч. вина.* Ум. Вивнїб. *Без дірочки, без денця, повна чарочка винця.* Ном. стр. 292, № 67.

Винобат, **виноватий**, а, е. 1) Виновный, виноватый. *Нї сном, нї духом не виноват.* Ном. № 4055. *Нехай на себе жалкує виноватий.* Ном. № 7067. 2) Должный, должный.

Винобате, того, с. Долгъ. *Сей чоловік коєє мені не за гроші, а за винувате,—позичав весною.* Волч. у.

Винобатєль, дя, м. Обвинитель. *Жено, де ж ти винувателі твої?* Ев. I. VIII. 10.

Винобатєць, тця, м. 1) Виновинитъ. Мнж. 74. *Я не крад деревні, а ось я швидко винуватця знайду.* Канев. у. *Уміє він пізнати винуватця.* К. Іов. 24. 2) Должникъ. *Оце по винуватцях ходив, щоб повіддавали, хто скільки позичав, так нема—не молотили.* Черниг. г.

Винобатий. См. Винобат.

Винобатити, чу, тиш, гл. = Вивнївати. *Винуватили його архирей.* Ев. Мр. XIV. 3. *Ми не виноваті,—тих винуватєте.* Грин. III. 447.

Винобатїниця, ці, ж. 1) Виновинца. *Жадної іскорки жалю нї у кого не було до безпечної винуватниці.* О. 1862. II. 57. 2) Должница.

Винобатєтво, ви, с. Виновоество. *Повернїти в винобатєтво.* Обвинять. *Нехай же хто лихих моїх осудить, "напасників поверне в винобатєтво."* К. Іов. 57.

Вивнївий, а, е. Пиковый.

Вивнївій, а, б. 1) Вивнїй. *Виновий лоз.* 2) Виноградный. Чуб. VI. 71.

Виноград, ду, м. 1) Виноградъ. *По садочку ложу, виноград сажу.* Нп. *Сад-винограда. Виноградникъ. Ой у саді, саді-винограді, стояв кїнь вороний у наряді.* Мет. 98. Ум. Виноградочок. *Ти мій паточку, мій виноградочку.* Мил. 183.

Виноградовий, а, е. Виноградный.

Виноградочок, чку, м. Ум. отъ винограду.

Винобѳр, ра, м. Эпитетъ сокола. *Дальновзоркїй? Почини, громадо, сокола-винозора! найпридатнїший це тїтх: мде він лєсїї очі і бистрії крила.* Драг. 170.

Виноколо, коло, с. Виноградник? А в полі, в полі, а у виноколі, стоять наметі з білого шовку. АД. I. 8.

Виносити, шу, сши, сов. в. виносити, нести, сеш, гл. 1) Виносити. *І утоплю Ганнусю на берег виносити.* Шевч. 23. *Де не просать, там кием виносити.* *Ном. № 11895. О, щоб їх вихром винесло.* *Ном. № 3667. 2)* Виривати, виврати. *Зайшов (чорт) ззаду, та шпичкою а виніс ме око.* Драг. 43. *Глади, щоб вона (відьмиша сорочка) печі не рознесла,—дай я спав.* *Та пішли на город, викопали кабицю.* *Як запилили, так ту кабицю а винесло.* Драг. 69. *3)* О денежном счеті: составить, составить. *Вам треба заплата за поле.... 18 карб. 90 коп., та за город 5 карб. 10 к., до на рік винесе 24 карб. О. 1862. IV. 106.*

Виносити. См. Виношувати.

Виноситися, шуся, ошися, сов. в. виноситися, суся, сешся, гл. 1) Виноситися, вынести. *2)* Возноситися, вознестися, подниматься, подвигаться. *Між бідними невеличкими міщанськими хатами високо ошислася покрівля його чималої хати.* Левп. I. 238. *3)* Курна вінслася. *Снесла всь яйца, больше уж не будет нестися.* *За літо кури винеслися, то тепер і не несуться.* Волч. у.

Винотка, ки, ж. Точило для выжимки виноградного сока. *Чоловік виноцав винотку.* Ев. Мр. XII. 1.

Винохід, хода, м. Иноходецъ. *Спочили вони з матір'ю, осіддали коня-винохода і поїхали собі.* ЗОЮР. II. 50.

Виношати, шати, ши, гл.—Виносити. *А севекорко позожає, кагаечку виноцає.* Грин. III. 307.

Виношувати, шув, ши, сов. в. виносити, шу, сши, гл. 1) Виносити, повиносити. *Носить та носить, та насилу виносила.* Рудч. Ск. I. 37. *Який батько, такий син,—виносили з діжки сир.* *Ном. № 7137. 2)* Пронашивать, проносить. *3)* Изнашивать, взаносить.

Виношуватися, шуюся, ешся, сов. в. виноситися, шуся, ошися, гл. 1) Пронашиватися, проноситься. *2)* Изнашиватися, зноситься.

Винувати, ну, ши, гл. Обвинять, винить. *Бо як тій принуті полетять, тебе будуть, орлику, винувати.* *Радам. у.* *Нікого не винуйте, а нікого не виную, одного Петра, він зробив мені цю шкоду.* Канев. у.

Винуватися, нуся, ешся, гл. Обвиняться. *Шух. I. 189.*

Винувати, жати, ши, гл. Изнурять. *Ну, навщо б я себе отак винужаю: день у школі, приїде ніч—одно за книжками сидіти.* Лебед. у.

Винуватися, ряюся, ешся, гл. Выходить наружу, показываться, выступать. *Та вона (річка Оріль) так: то тече під кукотинною (така рослява), то знов винуврається і блищить проти сонця.* *Новомоск. у.* Слов. Д. Дваря.

Винувати, нати, ши, гл.—Виняти. Аф. 335.

Винухати. См. Виношувати.

Винюхувати, хув, ши, сов. в. винохати, хати, ши, гл. 1) Винохувати, винохати. *Табакі різко винохала.* О. 1862. IX. 123. *Миж. 59. 2)* Провинювати, провинювати.

Винячати, чу, чши, гл. Выпячивать.

Винячатися, чуся, чшися, гл. Выпячиваться.

Виняти, ся. См. Винмати, ся.

Винятковий, а, е. Исключительный. Желех.

Винюх, тку, м. Исключение. Желех.

Віорати, ся. См. Віорувати, ся.

Віорувати, рую, еш, сов. в. віорати, рю, реш, гл. 1) Вспахивати, вспахати. *Віорала діачиконька мислоньками поле.* *Мет. 274. 2)* Находити, найти в землі при паханні. *Не чув, щоб хто розказував, що в полі віорують лина.* Рудч. Ск. I. 165.

Віоруватися, руюся, ешся, сов. в. віоратися, руюся, решся, гл. Находитися, найтись в землі при паханні. *Віоруються барз із землі хрущі.* Вх. Уг. 230.

Випадати, дати, ши, сов. в. випасти, ду, деш, гл. 1) Выпадать, выпасть. *Аж очі випадають, так голова болить.* *Ном. № 10046. Як рак з кошеля випав, так багачеві таляр з калити.* *Ном. № 13371. Вітер і сніг випадає, чумак в полі пропадає.* Рудч. Чп. 238. *Випав сак і тому бідному.* *Ном. № 2108. 2)* Случатися, случиться, приходиться. *Випало мені якось бути у його в хаті. Така мені доля гірка випала.* МВ. (О. 1862. III. 47). *О. Герасієві саме тоді випала дорога.* Св. Д. 94. *Яке коли нещастя випаде.* Драг. 75. *Випаде. а)* Случається, приходится. *Чи гавкав Рябо, чи мовчки ніччу спить,—все випадає таки Рябоа притіммом побити.* Г. Арт. (О. 1861. III. 85). *Не ви-*

падіє. Не слідуєть, не приходится, неприлично. Рудч. Ск. I. 124. *Мені не випадає зла казати.* Волин. г. б) Значить, слідовательно, виходить. *Випада, ви усі три були дурні, а вона розумна.* Грин. II. 275. *Коли се все зробив як слід,— ти, випада, розумний.* Грин. II. 276.

Випадковий, а, о. Случайный. *Щирість у нас річ випадкова, що якось несамохитя виявляється.* Г. Барв. 378.

Віпадок, джу, м. Случай. *Пішло на віпадок.* Пошло на бѣду. Ном. № 1768. **Віпадною випасти, а)** Случитися. *Випадком випало дуже добре.* Рк. Левиц. б) **Пойти прахомъ.** А щоб йому випадком випало. Ном. № 3681. *Як беруть з нас гроші (дурно), так випадком і випадають.* Ном. № 13477. **Віпадною.** Случайно.

Випалити. См. **Випалювати.**

Випалювання, ня, с. Выжиганіє.

Випалювати, люю, еш, сов. в. випалити, лю, лиш, гл. 1) Выжигать, выжечь. *І винограду нащо стільки випалило?* Рудч. Ск. I. 94. 2) Стрѣлять, выстрѣлить, выпалити, дати залпъ. *Випалив, і лая схилився набік.* Стор. М. Пр. 131.

Випалати, лаяю, еш, гл.=Випалювати.

Випарити, ся. См. **Випарювати, ся.**

Випарювати, вую, еш, гл. Испарить-ся. *Вода у болоті раз-у-раз випаровує.* Дешо.

Віпарубок, бка, м. Подростокъ. Мжж. 177.

Випарювати, рюю, еш, сов. в. випарити, рю, рип, гл. 1) Выпаривать, выпарить. 2) Только сов. в. Высѣчь. *Випарили різками.* Шевч. 209.

Випарюватися, рююся, ешся, сов. в. випаритися, рюся, рипся, гл. Выпариваться, выпариться.

Випас, су, м. Пастбище, подножвий кормъ. *Випаси добрі.*

Випасати, саю, еш, сов. в. випасти, су, сеш, гл. 1) Выпасать, выпасты. 2) Пасты, папасты. *Пішли віці в полоникну писаною колією: а хто вас маєть випасати, як я ся оженив? Імуть они ся сами пасты, сами випасати.* Лукаш. 145.

Віпаскудити, джу, дпш, гл. Изгадить, загадить.

Віпаскудитися, джуся, дпшся, гл. Изгадиться, загадиться.

Випасти. См. **Випадати и випасати.**

Випасувати, сую, еш, гл.=Випасати.

Лемішка випасував товар на сьмаз до різниці. Левиц. I. 289.

Віпатрати, раю, еш, гл. Испачкать.

Віпахатися, хаюся, ешся, гл. Выдыхаться, очиститься отъ запаха. *Се вже трохи хата випахалась, а то так смерділа димом.*

Віпекти, ся. См. **Випікати, ед.**

Віпелешити, шу, шпш, гл. Искоревити, уничтожить все. Вх. Уг. 230.

Випереджати, джяю, еш, сов. в. випередити, джу, дпш, гл. Опережать, опередить, обгонять, обогнать. *Ну, тепер,— каже чорт,— хто кого випереде, того буде пані.* Рудч. Ск. I. 68.

Віперти, ся. См. **Випірати, ся.**

Віпестити, шу, шпш, гл. Валезять, выхлѣнтъ. *Випестити її, викохати хорошу і чепурну.* МВ. I. 35.

Віпестувати, тую, еш, гл.=Віпестити. К. ЧР. 218.

Віпечатати, таю, еш, гл. Отпечать.

Випивати, вію, еш, сов. в. випити, пю, еш, гл. 1) Выпивать, выпить. *Випивай до дна, щоб велика росла.* Ном. № 11551. *Горе—море: пий його, не вип'єш.* Ном. № 2235. *Він випивши, він тріхви випивши.* Онъ подъ хмелькомъ. *Видити побну, не малу, т. е. випити побну чарку горя, лиха.* Узнавъ много горя. *Він же з мене і кров виссе.... Не даром його жінка така замліла та занепадала.* Випила, видно, не малу, добра душа, на своєму віку. Мир. Пов. II. 53. 2) Выѣдать, выѣсть. *Жук хліб випивав.* Константиногр. у.—бчі. *Выклевывать, выклевать глаза.* *Неструби з орлами випивали очі.* О. 1862. I. 109.

Випилати. См. **Випилювати.**

Випилювати, люю, еш, сов. в. випилити, лаяю, еш, гл. Выпиливать, выпилить.

Випинати, няю, еш, сов. в. випнути и вип'ясти, пваю, нем, гл. 1) Выставлять, выставить впередъ, выпячивать, выпятить. 2) Выпучивать, выпучить. *Кобза як не випинав баньки.... однак не розгледів.* Стор. М. Пр. 52. *Вип'яло очі—неначе ті баньки.* Ном. № 6597.

Випинатися, няюся, ешся, сов. в. випнутися и вип'ястися, ппуюся, немся, гл. 1) Выпяливаться, выпяляться, выпячиваться, выпянтаться, выставляться, выставляться впередъ. *Його живіт страшенно випнувся, як здоровий гарбуз.* Левиц. I. 172.

Випис, су, м. 1) Выпись, выписка, извлечение изъ рукописи. 2) Написаніє. 3) Исключеніє изъ списка.

Віписати, ся. См. **Виписувати, ся.**

Вписувати, о́у, еш, сов. в. впи́сати, шу, шеш, гл. 1) Вписувати, вписати. *Впиши мені з книги оцю пісню.*

2) Писати, написати. *Щоб пропасниця покинула трусити, візьми й виписи на чертці оці слова.... згорни сей папірець у восьмеро, перев'яжи його миткою і акинь у воду.* Это называется *вписувати прописицю*. Грин. I. 255, 256. 3) Исключать, исключити из списковъ. *Ти вже виписаний з наших списків.* Грин. II. 149.

4) Расписывать, расписать, украшать, украсить орнаментами—деревянный предмет, посуду и пр. при помощи красокъ, нарізокъ и пр. *Шух. I. 251, 262, 294.* 5) Определять, определять, называть, назначать. *Вже мені виписана по-над лугом дорога.* Нп.

Вписуватися, оу́юся, ешся, сов. в. впи́сатися, шу́юся, шешся, гл. Вписываться, выписаться, уходитъ, уйти из общества. *Адже ти не виписувався із загорожі?* Шенч. 301.

Впит, ту, м. Разспросъ, допросъ, вывѣдываніе.

Впитати, ся. См. Впитувати, ся.

Впити. См. Впитувати.

Впиток, теу, м. Въ выраж.: під впитком—подъ хмелькомъ. *Семен під впитком і розказав, як вони крали яблука у панськім саду.* Волч. у. (Лобод.).

Впитування, ня; с. Разспросы, развѣдываніе, вывѣдываніе.

Впитувати, ту́ю, еш, сов. в. впи́тати, та́ю, еш, гл. Вывѣдывать, вывѣдать разспросами, допрашивать, спрашивать, разспросить. *Все роститують та впитують, і що вони судейським не кажуть, не ймуть віри.* Стор. I. 48.

Впитуватися, ту́юся, ешся, сов. в. впи́татися, та́юся, ешся, гл. Разспрашивать, разспросить. *Сидить хлопець коло дітки та й ся впитує.* Гол. I. 252.

Впихати, х́аю, еш, сов. в. впи́хати, х́аю, еш и впи́хнути, ну, неш, гл. Выталкивать, вытолкнуть, вытснять, вытснить. *Впихали з хати матір.* Левинц. I. 411. *Вона тебе впихає (заміж за удівця) на троє дітей, аби не за мене.* Г. Барв. 233. *Впихнули батька з хати.* Левинц.

Впихач, ча, м. Выталкивающий, изгоняющий. Старикъ говоривъ о его дѣтяхъ: *Се твої впихачі: тебе впихнуть з соїта, а сами зостануться.* Черниг. г.

Впиділюнка́тися, ка́юся, ешся, гл.

О переделкѣ: научиться хорошо кричать. Встрѣчено въ скороговоркѣ: *Наша перепеличка, мала-невеличка під полукіпком випиділюнкалась.* Грин. I. 238.

Впика́ння, ня, с. Выжиганіе.—очей. Укоры. *Лучче в чужій хатині та весело, ніж у своїй, та невідда, та зягга та випикання очей.* Г. Барв. 441.

Впика́ти, ка́ю, еш, сов. в. впи́кати, чу, чеш, гл. 1) Выпекать, выпѣчь. *Хліб випечений як сонце.* Ном. № 10103. 2) Выжигать, выжечь. *Очі виймали, гарячим залізом випікали.* Шевч. 256. *Впикати очі.* Переносно: колотъ глаза. Левинц. I. 368.

Впика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. впи́кестися, чу́ся, чешся, гл. 1) Выпекаться, выпѣчься. *І хліб у печі випикається, і Василь під вікном озивається.* Нп. 2) Выжигаться, выжечься.

Впирáти, ра́ю, еш, сов. в. впи́рети, пру, преш, гл. 1) Выпирать, выпереть, выталкивать, вытолкать, вытискивать, вытиснуть. *Вербові дрова, а козиний кожух, то й випре дух.* Ном. № 8110. 2) Вытснять, вытснить, заставить уйти. *Прийхніву випер у місто служити.* Мир. Пов. I. 172. *Я думаю, що з його й душу випре сю ніч.* Міусск. обр.

Впирáтися, ра́юся, ешся, сов. в. впи́рестися, пру́ся, прешся, гл. Выпираться, выпереться, выдаваться, выдаться, выставляться, выходить, выйти, вытсзть. *Як посадили їх у рейтанську,—вони випіралися з неї сами й вікно видали.* Ново-моск. у. *Чи вонб вже виперлося з підня?* Перешло ли уже за полдень? Харьк. г.

Впирну́ти, ну, неш, гл. Вынырнуть. *Впирнув з води.* Харьк. у.

Випла́вати, ва́ю, еш, гл. Исплавать. *Безкоште, безмозке усе море виплаває.* Ном. стр. 293, № 98.

Випла́кати, чу, чеш, гл. Выплакать. *Виплакала карі очі за чотирі ночі.* Мет. 6. *Плачем лиха не виплачем.* Ном. № 2390. *Долу виплачу слезами.* Шевч. 96.

Випла́катися, чу́ся, чешся, гл. Выплакаться, заплакаться. *От, виплакавшись добре за своїм чоловіком, і пішла додому.* Рудч. Ск. II. 146.

Випла́т, ту, м. Уплата, выплата. *На виплат гроші розкладати.* О. 1862. VII. 88.

Виплати́ти, ся. См. Виплачувати, ся.

Випла́чувати, чу́ю, еш, сов. в. впи́латити, чу́тиш, гл. Выплачивать, выплачивать, уплачивать, уплатить. *Вони тіла-*

ки й думають, як би їм гроші виплатили. МВ. (О. 1862. III. 36).

Виплачуватися, чуся, тишся, ешся, сов. в. виплатитися, чуся, тишся, гл. Расплачиваться, расплатиться, погашать, погасить долгъ. *Жид поналічував на людей стільки долгу, що стало вже не в йому й виплатитися.* ЗОЖР. I. 285.

Виплекати, каю, еш, гл. Выкормить (искусственно), воспитать. *Викозай і виплекай маму другу дочку.* Нп.

Виплескати. См. **Випліскувати.**

Виплеснути. См. **Випліскувати.**

Виплести. См. **Виплітати**

Виплив, ву, м. 1) Истечение, наливние. 2) Истокъ. Желех.

Випливати, ваю, еш, сов. в. впливти и вплистти, пливу, веш, гл. Выпливать, выплыть. *Випливає з води мати.* Шевч. 24. *Випливає щука.* Рудч. Ск. II. 105. *Впливу човен з очерету. Із за лісу, з-за туману місяць впливає.* Шевч. 150.

Виплигнути, гну, неш, гл. Выпрыгнуть.

Виплигом, нар. Подпрыгивая, проворно (идти). *Як найсися сала, то так вплигом і підеши.* Харьк. г.

Виплинути, ну, неш, гл.—**Виплисти.** Кому щастя, той і на киеві вплистане. Ном. № 1666.

Вплисти. См. **Впливати.**

Випліндрувати, рую, еш, гл. Истребить, уничтожить. *Стільки було берестків, а тепер ні годного нема—усі випліндровано.* Лубен. у.

Випліскувати, кую, еш, сов. в. виплескати, каю, еш, одн. в. виплеснути, ну, неш, гл. 1) Выплескивать, выплескать, выплеснуть, вылить (жидкость). *Не виплісхуй води по дурмані! Хто викине?... Ні-жто. Василь на мене виплескав, як я зомігав.* Г. Барв. 540. *Галька дотика і ще виплеснула на стелю, приказуючи! От-так наші вибрикуйте.* Г. Барв. 39. 2) Только сов. и несов. в. О хлѣбѣ: дѣлать, сдѣлать изъ тѣста ковригу хлѣба, перебрасывая ее въ рукахъ и хлопая по тѣсту ладонью. *Перш виплещи добре хлѣб, а тоді вже і в тіч сажай.*

Випліскуватися, куюся, ешся, сов. в. виплескатися, каюся, ешся, одн. в. виплеснутися, нуся, нешся, гл. Выплескиваться, выплескаться, выплеснуться, выливаться. *Аж вода з ночов випліскувалася.* Мир. Пов. II. 86.

Виплітати, тяти, еш, сов. в. виплести, плету, теш, гл. 1) Выплетать, выплести, сплестать, сплести; связывать, вязать, связать. *Випліє рукавиці.* 2) Выдумывать, выдумать, сочинять, врать, соврать.

Віплітка, ки, ж. Косонлетка, ленточка изъ косы. О. 1861. XI. Св. 27. Гол. Од. 50. *Твої коси роспітав,—де твої виплітки подівав?* Лукаш. 154.

Виплітувати, тую, еш, гл.—**Виплітати.** *Вона виплітувала скатерть на стіл.* Левич. I. 139.

Виплоджувати, джую, еш, сов. в. виплодити, джу, диш, гл. Плодить, выводить, выводить; рождать, родить, породить. *Та нігде виати, та нігде сісти, та гніздо звити, а малих діток виплодити.* Грин. III. 695.

Виплоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. виплодитися, джуся, дишся, гл. Плодиться, выводиться, вывестися; рожаться, родиться. *Де хто виплодився, туди й лике.* Посл.

Віплодок, два, м. Порождение.

Віплутати, ся. См. **Виплутувати, ся.**

Виплутувати, тую, еш, сов. в. виплутати, таю, еш, гл. Выпутывать, выпутать, распутывать, распутать.

Виплутуватися, туюся, ешся, сов. в. виплутатися, таюся, ешся, гл. Выпутываться, выпутаться. *Ніяк з... очеретяного коріння не виплутається.* Стор. II. 69.

Виплювати, ваю, еш, сов. в. виплювати, ляю, еш и виплюнути, ну, неш, гл. Выплювывать, выплюнуть. *Душі не виплювати.* Ном. № 8299. *Тоді чорт нічого робить—взяв та й виплював росписку.* Рудч. Ск. II. 25.

Виплюндрувати, рую, еш, гл.—**Випліндрувати.** *А що він садка виплюндрував! то і Божє! Лебед.* у.

Виплюнути. См. **Виплювувати.**

Виплюснути, ну, неш, гл. Выплеснуть. Черниг. у.

Випнути, ся. См. **Випинати, ся.**

Виповзати, ваю, еш, сов. в. виповзти, ву, зеш, гл. Выползать, выползти.

Виповідати, даю, еш, сов. в. виповісти, вім, віси, гл. Выражать, выразить, высказывать, высказать. *Кожен народ виповідав свої думки, свій погляд—по-своєму.* О. 1862. IX. 108. *Усі беремось вести народ, не значить його, а не хочемо у нього й трохи повчитись хоч би тієї мови.... контролю навкруги нас мільйони*

наших земляків свої думки і надію, горе й радість виповідають. О. 1861. XI. 105.

Виповідатися, діюся, ешся, сов. в. виповістися, вімся, вінесся, гл. Отговариваться, отговориться.

Віповнити, ся. См. Виповняти, ся.

Віповнювати, нюю, еш, гл.—**Виповняти.** *Кривої річки й озера виповнювали.* К. Кр. 27.

Виповніати, нію, еш, сов. в. виповнити, ню, ниш, гл. 1) Переповняти, переполняти, наповняти, наполювати. *Не вповниши Дніпра-Славути слізьми.* К. ЦН. 193. 2) Исполнять, исполнить, выполнять, выполнить.

Виповніатися, ніюся, ешся, сов. в. виповніатися, ніюся, нишся, гл. 1) Наполняться, наповниться, сдѣлаться полнымъ. *Каши: боки позападали у коня; а давай що-дня візса, то швидко виповніатися.* Канев. у. *Хата усе виповніалася людьми, що надходили.* МВ. (О. 1862. I. 91). 2) О лунѣ: дѣлаться полной. *Тоді (молодикиві) виповніатися, а нам оздоровлятися.* Грин. II. 316.

Віповнитися, чуся, чинся, гл. Исполниться. Шух. I. 43.

Випогіджуватися, джується, сов. в. випогіджитися, дитися, гл. безл. Проясниться, проясниться, наступать, наступить хорошей погоді.

Виповизвати, ваю, еш, гл. Получить по приговору суда. *Він судився, та нічого з його не виповизав.* Зміев. у. *Тільки два карбованці й виповизав за бика.* Канев. у.

Виповизити, чу, чинш, гл. 1) Искерать, завимая. 2) Раздать въ займы.

Віповізатися, хаюся, ешся, гл. Нагнѣваться вдоволь. *Зараз схопивсь, виповізавсь, вичузувався, помолвивсь Богу.* Кв. II. 51.

Виполіскувати, кую, еш, сов. в. виполоскати, шу, щеш, гл. 1) Выпоскивать, выполоскать. *Виполоскали, обмили, та й принесли у шинок.* Стор. II. 69. 2) Вымывать, вымыть, уносить, унести водой. *На саме дно (чорт) спустився, схвативши землі в пащечку і з тою землею наверх. А море глибоке, поки... вирине він з моря, то вода вже геть виполоскала землю з рота.* Драг. 15.

Віполонити, ню, ниш, гл. 1) Взять всё въ пѣть. 2) Истребить. *Бог милосердний держимъ нас на світі, а то б нас давно треба виполонити, як тварь нечестиву.* Мир. ХРВ. 41.

Віполоскати. См. Виполіскувати.

Віполоски, ків, м. м. Грязная вода отъ мытья, помой.

Віполоти. См. Виполувати.

Віполоч, чи, ж. Неглубокая водомонна. Липовец. у. лужа, Вх. Зн. 7; родъ неглубокаго рѣчнаго заливчика? Волч. у. *Є виполоч мала і велика; по коліна і по під плечі чоловікові.* Канев. у.

Віполувати, люю, еш, гл. Добыть на охотѣ. *Полювали вони, полювали цілий день і нічого не виполували.* Рудч. Ск. II. 75.

Віполювати, люю, еш, сов. в. виполоти, лю, леш, гл. Выпалывать, выполоть. *Заходивсь коло того проса... виполов його гарно.* Рудч. Ск. I. 54.

Віпоминати, нію, еш, гл. Дѣлать наставленія, напоминанія. *Батенько дає, ще й випоминає.* Грин. III. 524.

Віпорожні, нів, м. м. Въ выраж.: випорожні ловити. Воронь ловить, збѣвать.

Віпорожняти, ся. См. Випорожняти, ся.

Випорожняти, нію, еш, сов. в. випорожнити, ню, ниш, гл. Опорожнять, опорожнить. *Кутній випорожняв. Заберуть все имущество изъ дому.* Ном. № 10824.

Випорожнятися, ніюся, ешся, сов. в. випорожнятися, ніюся, нешся, гл. Опорожняться, опорожняться.

Віпороти. См. Випорювати.

Віпорснути, ну, неш, гл. Выскользнуть. *У жінки й лагалець із рук випорснув.* О. 1862. I. 31.

Віпорток, тка, м. Выпортокъ, мертворожденное животное. Вас. 198.

Віпоркати, хію, еш, гл. Порошить. *Чорна хмара виступав, дрібний дощик виправав, білий сніжок випорхав, бурлан ніжки піднімає.* Мер. 464.

Віпорювати, рюю, еш, сов. в. випороти, рю, рещ, гл. 1) Выпарывать, выпороть, отпороть. *Із-під стоячого підшвику випоре.* Ном. № 11064. 2) Только сов. в. Выпороть, высѣчь. *На всі боки випорес.* Ном. № 4020.

Віпорасати, жу, жинш, гл. Дать приданое. Левч. 31.

Віпостувати, тую, еш, гл. Пропостить. *Три дні вистостувати.* К. Бай. 102.

Віпочити, чиню, неш, гл. Отдохнуть.

Віправа, ви, ж. 1) Выправление; исправленіе. 2) Отправка; отравленіе. 3) Имущество, даваемое дочерямъ при выходѣ замужъ, состоящее изъ бѣлья, платья, по-

суды и иной домашней утвари. 4) — шкүри. Выдѣлка кожи. Ум. **Виправиа.** *Оддасть шкурку за виправку.* Ном. № 10570.

Виправдати, од. См. **Виправдувати, ся.**
Виправдатися, ся. См. **Виправдувати, ся.**

Виправдувати, дую, еш, сов. в. виправдати, даю, еш и виправдати, джу, дам, гл. Оправдывать, оправдать. Вх. Лем. 398.

Виправдуватися, дюся, ешся, сов. в. виправдатися, даюся, ешся и виправдатися, джуся, дшюся, гл. Оправдываться, оправдаться. *Хотія ся виправдати.* Вх. Лем. 398. *Як не піпмав його, то він там виправдиться.* Повомоск. у.

Виправити, ся. См. **Виправляти, ся.**

Виправляти, ляю, еш, сов. в. виправити, влю, виш, гл. 1) Выправлять, выправить, исправлять, исправить. *Горбатого глба могила виправити.* Ном. № 3221.

2) Оправдывать, оправдать. 3) Отправлять, отправить, отсылать, отослать. *Я не даром його з дому виправляю од себе.* Рудч. Ск. I. 133. 4) Требовать обратно, получить по требованию обратно. *Он тільки узав та й пішов виправляти жорен.* Рудч. Ск. I. 37. 5) — дочку. При выходѣ дочери замужь надѣлять бѣльемъ, платьемъ, посудой и иной домашней утварью. 6) — шкүру. Выдѣлывать, выдѣлать кожу. Шух. I. 254.

Виправлятися, ляюся, ешся, сов. в. виправитися, влюся, вишся, гл. 1) Выпрямляться, выпрямиться. (Гилка) *виправилась, та лусь пана по тщи.* Грин. II. 198. 2) Разглаживаться, разгладиться. *Повиймав із скрині жупан, шапку, пояс, почепив усе на кілочку, щоб виправилось.* Г. Барв. 165. 3) Оправдываться, оправдаться. Мир. ХРВ. 400. *Виправляється, що цього не було.* Екаторивоса. у. *Не по правді робили, та ще й виправляються.* Ном. № 176. 4) Отправляться, отправиться.

Випрасувати, сую, еш, гл. Выглядить.
Випрати, перу, реш, гл. Вымыть (о бѣльѣ). *Та виперу чумакові штани та сорочку.* Рудч. Чп. 43.

Випрацювати, цюю, еш, гл. Заработать тяжелымъ трудомъ.

Виприжати, каю, еш, гл. Выбрызгать.

Виприщити, щить, гл. безл. Покрываться прыщами.

Випрііати, ваю, еш, сов. в. випрііати, врію, еш, гл. 1) Выпрѣвать, выпрѣть, выки-

пѣть (о шишѣ). 2) Выпрѣвать, выпрѣть, выгивать, выгнуть отъ сырости. Шух. I. 74.

Випробовувати, вую, еш, сов. в. випробувати, бую, еш, гл. Испытывать, испытать. (Бог) *випробовує святого.* К. Псал. 24. *Випробовуй їх, що з їх за люди виподуть.* О. 1862. VI, 37. *Ви ж мене не знаєте, ви мене ні в якому ділі не випробували.* Г. Барв. 163.

Випроваджати, джәю, еш и випроваджувати, джую, еш, сов. в. випровадити, джу, дш, гл. 1) Отправлять, отправить. *Дую бабину дочку випровадити свиней напувати.* ЗОЮР. II. 12. *Тоді випроводили його додому.* Рудч. Ск. I. 95. 2) Провожать, проводить. *Випровадь мя ко Дунаю.* Гол. I. 84. *Вона його за порота собаками випровадила.* Мет. 115.

Випровозати, жаю, еш, гл. = Випроваджати. *Випровозала одва свого сина, ту одну дитину.* Шевч. 362.

Випродати, дам, даси, гл. Распродавать, распро-

давать. **Випродати, дуою, еш, сов. в. випродати, дам, даси, гл.** Распродавать, распро-

Випросити, ся. См. **Випрошувати, ся.**
Випростати, ся. См. **Випростувати, ся.**
Випростувати, тую, еш, сов. в. випростати, таю, еш, гл. Выпрямлять, выпрямить; вытягивать, вытянуть. *Випростав ти спину од тяжкої налі.* К. Псал. 189. *Ніжні випростати.* Умереть, издохнуть. *До вечора й ніжки (нівенъ) випростав.* Снм. 216.

Випростуватися, туюся, ешся, сов. в. випростатися, таюся, ешся, гл. Выпрямляться, выпрямиться. *Випросталась як самосотна верста.* Ном. № 8625 стр. 288. *А сам аж стелю підпірас, випроставсь.* МВ. I. 110.

Випрохати, ся. См. **Випрохувати, ся.**
Випрохувати, хую, еш, сов. в. випрохати, хаю, еш, гл. = Випрошувати, випросити. *Леміщиха обіцяла їй випрохати коней у свого старого.* Леввч. I. 346.

Випрохуватися, хуюся, ешся, гл. = Випрошуватися, випроситися.

Випрошувати, шую, еш, сов. в. випросити, шу, сш, гл. Выпрашивать, выпросить. *Тим тільки й живе, що випросить пшанок хліба.* Рудч. Ск. II. 162.

Випрошуватися, шуся, ешся, гл. = Випроситися, шуся, сшся, гл. Выпрашиваться, выпроситься.

Випрѣжувати, джую, еш, сов. в. ви-

прудити, джу, диш, *гл.* Изгонять, изгнать, выискивать, выискать (о ласкотно-паразитях). *Випрудив* пишу. К. ПС. 143.

Випручати, ся. См. **Випручувати, ся.**
Випручувати, чуо, еш, сов. в. випручати, чаю, еш, гл. Освобождаю, освободить, вырвать (руку). *Випручало* рученята. Шевч. 101. Вытаскивать, вытаскивать (изъ плетня палку, хворостину). *Собаки кинулись на него... Чинка подався назад до пси, став випручувати хворостину.* Мир. ХРВ. 213.

Випру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. ви́пручатися, чаюся, ешся, гл. Освобождаюсь, освободиться, вырываться, вырваться (изъ рукъ, лапъ кого-либо). *Випручавсь об того чорта, що мене ніс.* Стор. МПр. 48.

Випрягати, гаю, еш, сов. в. ви́прягати, жу, жеш, гл. Выпрягать, выпречь, отпрягать, отпречь. *Захтіюся—запрягайте! відхтілося—випрягайте.* Ном. № 4974. *Як погано орати, то краще випрягати.* Ном. № 7305.

Випрягати́ся, гаюся, ешся, сов. в. ви́прягати́ся, жуся, жешся, гл. Выпрягаться, выпречься, распрягаться, распречься, отпрягаться, отпречься. *Се як ві у ярмі: коли не випряжеш,—не випряжеться.* Ном. № 10013

Випрядати, даю, еш, сов. в. ви́прясти, праду, деш, гл. Выпрядать, выпрестъ, спрясть.

Випряжений, а, о. Выпряженный? Встрѣчено только въ письм., опубликованной у Макс. (1834, 130) и повидимому фальсифицированной: *Коні вороні, коні випряжені?* АД. I. 144.

Випрямати, ся. См. **Випрямляти, ся.**
Випрямляти, ляю, еш, сов. в. ви́прямити, мяю, миш, гл. Выпрямлять, выпрямлять.

Випрямлятися, ляюся, ешся, сов. в. ви́прямитися, мяюся, мишся, гл. Выпрямляться, выпрямляться. *Криве дерево не дуго випрямитися.* Ном. № 3216.

Випрясти. См. **Випрядати.**
Випратати, таю, еш, гл. Прибрать, убирать.

Випсакувати, кую, еш, гл. Выругать как пса, сильно выругать.

Вицурвати, ваю, еш, сов. в. ви́пурнути, ну, неш, гл. Выпурять, выпурнуть. *Випурнала* риба дуже велика. Лебед. у. *Випурну* морсь (з моря). Чуб. II. 18.

Випурхнути, ну, неш, гл. Выпорхнуть. *Випурхнув* соловейко в праве, а зозуля в лівє віконце. ЗОЮР. II. 34. *Іде було и скаже: „Тіточко-голубочко! я піду до дівчат“, або тили куди; а тепер уже випурхне з хати, не питаючи мене.* МВ. II. 20.

Випускати, каю, еш, сов. в. ви́пустити, щу, ешш, гл. 1) Выпускать, выпустить, отпускать, отпустить. *Суд не заклика, та и не выпуска.* Ном. № 7372. *То буду я до темниці прихождати, темницю відмакати, вас всіх, бідних невольників, на волю випускати.* АД. I. 232. *Та не випустять, не почастивавши.* Г. Барв. 186. 2) Выставлять, выставить, высовывать, высунуть. *Морське чудерство одну збуб випустило.* Минж. 35. *Стояжеш з сорочки червону випустити.* Г. Барв. 103.

Випуст, ту, м. Мѣсто возлѣ села, куда выпускають скотъ. *У самбуриці великий випуст, а у нас ніде скотині понастись, як не на толюці.* Черниг. г.

Випустяти. См. **Видускати.**

Випустіти, тію, еш, гл. 1) Опустѣть. Вх. Лем. 398. 2) Совершенно обдѣлать. Вх. Лем. 398.

Випустом, нар. О пасущемся скотѣ: безъ настуха, свободно вездѣ (пастись). *А пастуха коло них нема—такечки ходять, випустом.* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Випханець, ня, м. Насильно удаленный, изгнанный. Одесск. у. (Залюбовск.).

Випхати и випхнути. См. **Випхати.**

Випхано, на, с. Шуточное слово, употребленное повидимому въ значеніи: отсутствіе пшена, въ слѣд. разсказѣ: *Як оженився я, дав мені тещя в придане торбу з своїм пержгородками: на хлѣб і на вихлѣб, на пинок і на випхано, на сіль і на висіль.... Та дав їще кобилу—таку, як положить на віз сім мішків порожніх, то це з гори й біжить.* Ном. № 14321.

Випхати, ся. См. **Випхнати, ся.**
Вир, ру, м. Водоворотъ, омутъ. *Взяли жидівку та під білі боки, розмахали і кинули та у вир глибокий.* Гол. Ум. Вирбач.

Вираз, зу, м. Выраженіе словесное. Чуб. VI. 219. *Почала... солодкими виразами любоби промовляти.* Левиц. I. 341. *Выраженіе лица.* *Вираз на лиці покурорчистий.* Ж. МБ. XII. 269.

Віразка, ки, ж. Ранка, язва. *Трудно виразку гоїти, а не уразити.* Ном. № 1574.

Виразний, а, ё. Выразительный, ясный, являющийся. *Картає за них царів виразними словами.* К. Псалт. 240.

Віразність, ности, ж. Выразительность, ясность, являемость. Желех.

Віразно, нар. Выразительно; ясно, явно, отчетливо, явственно. *Виразно промовила.* Стор. МПр. 84. *Чути було дуже виразно, як горілка булькала.* Левиц. I. 144.

Віразок, ажу, м. = **Виразка**. *У мене виразок зробився на нозі—некача рана.* Новомоск. у. *Захранати треба безвізкою виразок.* Костантиногр. у.

Вірай, раю, м. = **Вирій**. Маркев. 18.

Віражити, ля, лиш, гл. Пройти по полю.

Виратювати, вую, еш, сов. в. **виратувати**, тую, еш, гл. = **Вирятувати**, вирятувати. *Коли б у цьому лісі хоч одна душа наїшлася така, щоб мене вирятувала.* Рудч. Ск. II. 19.

Вирахувати, вую, еш, сов. в. **виррахувати**, хую, еш, гл. Вычислять, вычислять.

Вірачувати, кую, еш, гл. Излазить на четвереньках. *Як утупи починок, і нема нікого—поки то намагаю!* Іноді есю хату вирачує. Сим. 236.

Вірачуватися, куюся, еся, гл. Вытїзть на четвереньках, вообще выбратись съ трудом на гору (о человеѣ, лошади). (Залюбовск.).

Вірва, ви, ж. Взятка, поборъ, всякій несправедливый или лишній поборъ, напр. при денежной платѣ еще добавочный отработокъ. *Оце писарь вирви хоче, тим сразу й не дає білета.* Борз. у. *За десятину землі панові одкосити дві, та ще вивести десять хуток гною,—то се вже гній буде вирва.* Лубен. у. *Хотіла баба вирви, та усилу сама вирвалася.* О. 1862. ІХ. 114. *То Шверенко Оленка, в перших брат Наталі, здумав вирви домагати, як москаль медалі.* *Заморившись, запалившись кинувся із гати, молодую, як ведеться, Галю продавати.... Кинули мерці піскірки срібний на одплату.* Мкр. Н. 29. *Три вирви в шю і міх кулаччя.* Ном. № 4761. *У три вирви. Въ шю. І самого Енея-пана в три вирви вигнали відтіл.* Котл. Ен. I. 16.

Вірівання, ня, с. Вырываніе. Чуб. I. 85.

Вірвати, ся. См. **Виривати**, ся: **Вірихвіст**, хвоста, м. Топкое болото на дорогѣ.

Виргав, ну, м. Органъ. *В розмовах на вирган мов грала.* Мкр. Г. 17.

Вирезуб, ба, м. Рыба. *Ciprinus dentix.*

Віректи, ся. См. **Вірікати**, ся.

Вірецентувати, тую, еш, гл. Разсказать, какъ по рецепту, точь въ точь. *Так йому (на экзамені вчителеві) вірецентував, аж спасибі сказав.* Св. Л. 225.

Віреци, чу, чеш, гл. = **Виректи**. Вх. Лем. 398.

І. Виривати, ваю, еш, сов. в. **виривати**, рву, веш, гл. 1) Вырывать, вырвать. *Вирвав з голови волосинку.* Рудч. Ск. II. 201. *Виривав куці з коріння.* Стор. МПр. 109. *Хоче у воєка з зубів виривати!* Ном. № 4853. 2) Срывать, сорвать. *Ой вирву я з рожі квітку, та пуцу на воду.* Нп.

II. Виривати, ваю, еш, сов. в. **виривати**, рию, еш, гл. Вырывать, вырять. *Зайчик узав та й вирив ямку на бурті.* Рудч. Ск. I. 29.

Вириватися, ваюся, еся, сов. в. **вириватися**, рвуся, вешся, гл. 1) Вырывать-ся, вырваться. *Як виривється сокира з рук.* Шевч. 436. *Придавила його до тину, щоб він не виривався.* Рудч. Ск. I. 8. 2) Рваться вперед, выступать, выступить вперед. *Наперед не виривайся, заду не зоставайся, середини держися.* Ном. № 5862. *Не йди.... бо далеко, сама не виривайся.* Рудч. Ск. I. 202. Также: выскакивать, выскочить вперед, внезапно появляться, появляться. *Виривався, як Дилип з конопелі.* Ном. № 3153. *Деся вирвалася діточинька.* Нп.

Виривання, ня, с. Изрываніе.

Виривати, гаю, еш, сов. в. **виривати**, гаю, еш, одн. в. **виривнути**, гаю, неш, гл. Изрыгать, ирывать. Маж. 39.

Виривувати, кую, еш, гл. О бытѣ, коровѣ: ревѣть. *Іде бичок у плаїчок, так виривуючи.* Пух. I. 201.

Виривати, ваю, еш, сов. в. **виривати**, ну, неш, гл. Вынырять, вынырнуть, всплыть, всплыть на поверхность. *Як бже воля, то вирнеш і з моря.* Ном. № 18. *Пуркує, вириває і утоплону Ганкусу на берег виносить.* Шевч. 23. 2) Вытечь, вытечь (объ источникѣ). *Ой у героді криниченька одна, да вириває холодная вода.* Мет. 147.

Віріпати, паю, еш, гл. Выходить

(комнату), часто отворяя дверь. Там так *вирипають хату*, що й собака не вдержитися.

Виріскатися, каюся, ешся, гл. Найгись, отыскаться. *Деє виріскався.... миршаний чоловічок.* Мир. Пов. II. 66. *А це знов проява якась виріскалася.* Мир. ХРВ. 21. *І виріскалося таке бидло.* Меж. 177.

Вірити. См. II. Виривати.

Вірити, риб, ріш, гл. Кружиться водѣ или какому либо предмету въ водѣ вокруг центра, въ водоворотѣ. Миж. 179.

Вірихтувати, тую, аш, гл. Направить, навести, нацѣлить.

Віріб, робу, м. 1) Издѣлие. Желех. 2) Свободное от работы время. Употр. въ выраженіи: *вірібу нема.* Постоянная работа, нѣтъ свободного времени. Миж. 165. *Німці гарно платять наймитам, за те нема у них і вірібу.* Новомоск. у.

Вірівнювати, нюю, аш, сов. в. вірівняти, няю, аш, гл. Выравнивать, выровнять.

Вірівнюватися, нююся, ешся, сов. в. вірівнятися, няюся, ешся, гл. Выравниваться, выравниваться. Так *виросла, вирівнялась, така з неї стала гарна молодичка.* Стор. I. 255.

Вірід, роду, м. Выродокъ, уродъ. *Нема роду без вироду.* Ном. № 9342.

Вірідий, а, е. Выродившійся. Желех.

Віріжок, жу, м. 1) Часть чего-либо, выдающаяся угломъ. 2) Конечъ поселка. *А що то за хижка там на віріжку?* Мет.

Віріпати, ся. См. Вирізувати, ся.

Вірізка, ки, ж. 1) Вирѣзка. 2) *мн.* Вірізки. Вирѣзаніе вытканнаго полотна изъ ткацкаго станка, производимое въ присутствіи приглашеннаго для этого хозяина (хозяйки) полотна, приносящаго при этомъ ткачу угощеніе—выпивку и хлѣбъ, или только хлѣбъ. МУЕ. III. 22.

Віріжати, ся. См. Вирівняти, ся.

Віріжати, няю, аш, сов. в. віріжати, няю, аш, гл. Отличать, отличать отъ другихъ.

Віріжати, каюся, ешся, сов. в. віріжати, каюся, ешся, гл. Отличаться, отличаться, разниться отъ другихъ.

Вирізування, ня, с. 1) Вирѣзываніе. 2) Особый способъ ажурнаго вышиванія. *Шити вирізування.* Вас. 193. 3) Украшеніе деревянныхъ предметовъ вырѣзываніемъ орнаментовъ. Шух. I. 306

Вирізувати, зую, аш, сов. в. вірізувати, жу, жеш, гл. 1) Вирѣзывать, вырѣзывать. *Вирізає з мѣй дошки клинчик. Віжили свинка, вирізана стикка.* Ном. стр. 302, № 432. 2) Срѣзывать, срѣзать. *Вирізає три різки з берізки.* Мет. 180. *Добре чорту в дудку грати, сидя в очереті: одну зломить, другу виріже.* Ном. № 1412. 3) Только сов. в. Перерѣзать всѣхъ. *Геть виріжемімъ вражихъ дяківъ, геть, що до одного.* Нп.

Вірізуватися, зуюся, ашся, сов. в. вірізуватися, жуся, жешся, гл. О мѣсяцѣ: выходить, выйти изъ-за чего-либо. *Місяць із-за левади вирізаєся.* К. ДС. 31. *Місяць, молодик, із-за чорної хмари вирізаєся—витали.* Г. Барв. 467.

Віріі, рію, м. Теплыя страны, куда птицы улетаютъ на зиму. *Доходив він аж до вірія, куди небесні пташки злітаються на зімнялю.* Стор. МПР. 167. *Зажирилась перепілочка: бідна моя головоночка, що я рано із вірію вилетіла.* Мет. 211.

Вірікати, каю, аш, сов. в. вірікати, речу, чеш, гл. Произносить, произнести, сказать. *То ж не один хто сказав—громада вирекла.* Ном. № 10744. *Чи оддає за мене Настусю? А Губрій.... вірік: „Відда“.* Г. Барв. 461.

Вірікатися, каюся, ешся, сов. в. вірікатися, чуюся, чешся, гл.—могб. Отречься, отречься, отказываться, отказываться отъ кого. *Ой вірікся і отець, виреклася й мати.* Рудч. Чн. 180.

Віріст, росту, м. 1) Выростаніе. До віросту. Пока вырастетъ. *Як до віросту не запрагавш лошак, то й буде кінъ добрий.* Валь. у. *До віросту нестай живе у вас дівчина.* Волч. у. *Суня на віріст.* Просторное, длинное платье. 2) Ростъ. МВ. II. 15. *На віріст не високий.* Ном. № 8615.

Вірілати, а, е. О глазахъ: выученный. Очей страшнихъ, вирлатихъ, товстобро-виз. К. ЦН. 187.

Віріляч, ча, м. Пучеглазый человекъ. **Віріло, ло, с. 1)** Дышло коннаго привода. 2) Длинный рычагъ, которымъ поворачиваютъ вѣтряныя мельницы. Рк. Левин. 3) Ямка? *Колін і грубка—се були чорні вирла в печищі.* Г. Барв. 20. 4) *мн.* Вірля. Глаза на выкатѣ.

Віролюкий, а, е. Пучеглазый.

Вірути, см. Виривати.

Віробити, ся. См. Виробляти, ся.

Віробка, ки, ж.—Віріб 1. Золоті а срібні виробки. Мир. ХРВ. 68.

Виброління, ня, с. См. **Виброління**. Шух. I. 216.

Вироблювати, люю, еш, гл. = **Виробляти**. О. 1861. IX. 179.

Виброління, ня, с., у гущу. **виробління**. 1) Виділяти. Шух. I. 216. 2) Вироботка, оброботка. Шух. I. 260. 3) Забавляввіє. 4) Проділяввіє.

Виробляти, ляю, еш, сов. в. **виробити**, бляю, бмш, гл. 1) Виділявати, виділяти, діляти. У Батурині сірі сукна виробляють. Черниг. у. Благословіть нас, мамо, коровий виробляти! Грин. III. 501. 2) Выработывать, виробляти; обрабатывать, оброботать, отділяти. Ми не виробили собі під византийською худитурі, рівноаажної з римською. К. XII. 65. Чесним потом виробляти із неволі волю. О. 1862. X. 31. (Поєма) ще не вироблена, тим і не посилаю. Шевч. (О. 1861. X. 12). У гущулов-гончаровъ виробляти глину—м'яшати руками, окончатально ее размягчая и діляя готовой для работы. Шух. I. 260. 3) Срабатывать, срабатати извѣстное количество, зарабатывать, зароботать. Хоч і не заробе багато, а все за хліб виробе. Грин. II. 73. Ти, кажуть, громадевку отару пасеш, рубліє з півсотні виробляеш. Мир. ХРВ. 51. 4)—силу. Истрачивать, истратити на работѣ силу. Ой щоб тобі, господине, хоріти, боліти: виробіє я свою силу та на твої діти. Грин. III. 556. 5) Истощать, истощити, измучити работою. Кінє не везе, бо дуже вироблений. Змієв. у. О землѣ: истощать, истощити частими посѣвами. Виробили так землю, що вже нічого не родить. 6) Прорабатывать, проработать извѣстное время. (Повинеш ти мені цілий год робити ту роботу, що я загадаю. Як виробити, так навчу, а не виробити, — не навчу. Мнж. 72. 7) Виділявати, проділявати, проділяти. Хто ж се виробля? Св. Л. 50. Оттакє-то людям горе чума виробляла. Шевч. 545.

Вироблятися, ляюся, ешся, сов. в. **виробитися**, бляюся, бмшся, гл. 1) Виділяватися, виділятися. 2) Выработываться, вырабатываться; обрабатываться, оброботатися. 3) Истощаться, обезсилѣть отъ работы. Виробився чоловік. Змієв. у.

Вироблякі, ків, м. мн. Родъ кожаныхъ лаптей. Шух. I. 120.

Виродитися, джуся, дшся, гл. 1) Выродиться. 2) Истощиться (о землѣ).

Виродек, дка, м. Выродокъ. См. **Вирід**.

Мав уродитися чоловік, та випутився виродек. Ном. № 2917. Всі люди як люди, а ти мов виродек який. О. 1862. II. 25.

Вірозуміти, мію, еш, гл. Повати. Желех.

Вірозумітися, міюся, ешся, гл. Сділятися повнятимъ. бытъ повнятимъ. Той те скаже, другий друге, третій третє, а од того вірозуміється діло, повернеться перед нами з усіх боків. О. 1862. I. 65.

Віроітися. См. **Вирозватися**.

Вірок, ку, м. Приговоръ (суда), рѣшеніє, опредѣленіє. Що ти мені страшни вироки тишеш. К. Іов. 29.

Виростати, таяю, еш, сов. в. **вирости**, сту, теш, гл. Выростать, вырасти. Борода виросла, та ума не винесла. Ном. № 6355. Буває, що і на полі рожє виростає. Ном. № 14303.

Виросток, тка, м. Подростокъ. У мене діти ще не великі: так, виростки собі. Екатеринос. у. (Залюбск.). Ум. **Віросточок**. Такий хлопчук, виросточок уже чималий.

Вирощати, щаю, еш, сов. в. **виростити**, шу, стши, гл. Вырашивать, вырастить. Дощі... землю промочають, траву вирощають. Нн. Виростив... як рідну дитину. О. 1861. VIII. 17.

Вирощуватися, роюся, ешся, сов. в. **вирітися**, роюся, ішся, гл. 1) Отронтися (о пчелахъ), вылетать, вылетѣть роємъ. Рій виріється. МВ. (О. 1862. I. 72). 2) Высыпаться, высылать, выходить, выйти толпою (о людяхъ). Люди вирілися з церкви. МВ. (О. 1862. I. 91). Люди за їми купали виrowалися. МВ. (О. 1862. I. 102). 3) Возникать, возникнутъ. Відсіля ж то й вирілася приказка. Стор. I. 8 4) безл. Вообразиться. Тільки що задрімає, таке вирілось, що аж страшно стало.

Вирубати, баяю, еш, сов. в. **вирубати**, баяю, еш, гл. 1) Вырубать, рубити. Вирубаю цей ліс. 2) Срубывать, срубити. Вирубав собі дубка на віс. 3) Изрубивать, изрубить. Вирубано всіх ворогів. 4) Ліхом вирубати. Говорить по-польски, (объ украинцѣ). Ой н'є Сава і гуляє, ляхом вирубає. Нн.

Вирубувати, бую, еш, гл. = **Вирубати**.

Виругувати, вую, еш, сов. в. **виругувати**, гую, еш, гл. Изгонять, изгнать кого изъ его владѣній.

Виручати, чаю, еш, сов. в. **виручити**, чу, чши, гл. Виручать, выручить, освободжати, освободити, спасти, спасти. Ходжу по світу: з біди людей виручаю. Рудч. Ск. II. 79.

Вірушити, шу, пиш, гл. Отправиться, двинутися. *Вирушу я так потужно, що безумством буде против мене воювати.* К. МБ. XII. 266.

Вірядити, ся. См. **Виряжати**, ся.

Вірядка, ки, ж. Снаряженіє в дорогу. *Оно ж як він їхав туди, то мати позичила у мене на вірядку грошей.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.).

Виряжати, жаю, еш, сов. в. **вірядити**, жу, диш, гл. Снаряжать, снарядити, отправлять, отправити. *В велику дорогу вирудили. Мет. Виряжала мати дочку в чужу сторонучку.* Макс. *Царь виряжає війсьکو на війну.*

Виряжатися, жуся, ешся, сов. в. **вірядитися**, жуся, дишся, гл. Отправляться, отправиться, снаряжаться, снаряжаться. *Мисливі люди (так) примовляють, виряжаючись до поля.* Ном. № 14148.

Вирятівувати, вую, еш, сов. в. **вірятувати**, тую, еш, гл. Спасать, спасти, избавити отъ бѣды, выручать, выручить. *Не загайся на підмогу, вирятуй з напасті.* К. Псал. 94. *А молодий Юрко та до береженька, знайшов човна і веселечко, вирятуюв Марусю-сердечко.* Мет. 129.

Вірятуватися, туюся, ешся, гл. Спасатися, избавитися отъ бѣды, выйти изъ затрудненій. Рудч. Ск. П. 114.

Вирячити. См. **Вирячувати**.

Вирячуватий, а, е. Пучеглазый; выпученый (о глазахъ). Чуб. II. 40. *Очі такі стали вирячуваті.* О. 1862. VIII. 17.

Вирячувати, чую, еш, сов. в. **вірячити**, чу, чиш, гл.—**бѣчи**. Вытаращивать, вытаращить глаза. *Яким знов вірячив очі на свою жінку.* Левин. I. 43.

Віса, си, ж. Что-либо висящее. Находится въ загачѣ о висящемъ плодѣ и савинѣ: *Віса висить, хода ходить, віса впала, хода ззіла.* Ном. стр. 294. Заг. № 120.

Висаджувати, джую, еш, сов. в. **висадити**, джу, диш, гл. 1) Висаживать, высадить. 2) Выставлять, выставить, выламывать, выломить. *Висадив замкову браму.* Стор. МПр. 145. 3) Поднимать, подинть; поднявъ сажать, посадить на что-либо. *Висадили того москаля якомсь наверх (із блоху).* О. 1862. I. 32. *Висадив його на коня і сам сів.* Грин. II. 55 *Висадив її на дерево; посадив поміж гіллям.* Чуб. II. 158.

Висадох, два, м. Растеніє, оставленное

на сѣмена. *Висадки пішли в куці.* Левиц. I. 28. *Товаришки мої давно повиходили заміж, а мене старости кидають на висадки.* Г. Барв. 234.

Висажувати, жую, еш, гл.—**Висаджувати**.

Висалати. См. **Висапувати**.

Висаптися, паюся, ешся, гл. Отдышаться.

Висапувати, пую, еш, сов. в. **висапати**, паю, еш, гл. Выпальвать, выполоть.

Висварити, рю, риш, гл. Добыть съ бранью.

Висваритися, рюся, ришся, гл. Перестать ссориться.

Висватати. См. **Висватувати**.

Висватувати, тую, еш, сов. в. **висватати**, таяю, еш, гл. Сватать, посватать. *Висваті мені царівну.* Мжк. 26.

Висвиснути, ну, неш, гл. Висвистнуть. *А і сів на коня, та і овисвиснув.* Нп.

Висвистати. См. **Висвистувати**.

Висвистувати, тую, еш, сов. в. **висвистати**, шу, еш, гл. 1) Только несов. в. Насвистывать, свистать. *Раз-у-раз насвистував візничар.* Стор. I. 206. *Витяг з-за пояса сопілку, висвистує, якої зна.* О. 1862. V. Кух. 34. 2) Вызывать, вызвать кого свистомъ. *Писаренко грає в дубову сопілку, висвистав, вигукав у Самсона діжку.* Мил. 98.

Висвищака, ки, ж. Шуточное названіє глута (въ народномъ анекдотѣ). О. 1861. IX. 191.

Висвідчати, чаю, еш, гл. Свидѣтельствовать, доказывать. *Гляньте, браття, правду святе письмо свідчить-висвідчає.* Макс.

Висвідчѣння, ня, с. Свидѣтельствованіє, засвидѣтельствованіє. Вх. Уг. 230.

Висвітити, ся. См. **Висвічувати**, ся.

Висвічувати, чую, еш, сов. в. **висвітити**, чу, тиш, гл. 1) Только несов. в. Свѣтитъ сильно. (Місяць) *висвічував на все небо.* Мир. Пов. I. 145. *Рако схопилося сонце, вигравуючи та висвічуючи червоним світлом.* Мир. ХРВ. 50. 2) Пояснять, объяснять, объяснить. 3) Въ картахъ: вскрывать, вскрыть козыря.

Висвічуватися, чуюся, ешся, гл. Свѣтитися. *Тисячі свічок висвічувалися як бліскавки.* Стор. МПр. 74.

Висвободити, джу; диш, гл. Освободить. Рудч. Ск. II. 117.

Вісвятити, ся. См. **Висвячувати, ся.**
Вісвятчення, ня, с. Посвященіє (въ духовный санъ). Желех.

Висвячувати, чую, еш, сов. в. **вісвятити, чу, тиш, гл.**—на попа. Посвящать, посвятить (въ духовный санъ).

Висвячуватися, чуюся, ешся, сов. в. **вісвятитися, чуса, тишся, гл.** Посвящаться, посвящаться (въ духовный санъ). *Висвятився семинарист на попи.* О. 1862. I. 54.

Виселати, ся. См. **Виселяти, ся.**

Виселати, ляю, еш, сов. в. **віселяти, лю, лиш, гл.** Виселять, выселить. *Із невої на родючу лобу землю виселяг.* К. Исал. 150.

Виселатися, ляюся, ешся, сов. в. **віселитися, люся, лишся, гл.** Виселяться, выселиться.

Вісерка, ки, ж. Лбоня или груша, выросшая непосвященою.

Висіджувати, джую, еш, сов. в. **вісидіти, джу, диш, гл.** 1) Просиживать, просидеть. *Два місяці висидів в карантину.* Стор. I. 175. 2) Висидѣть. *Сиділи три дні, та й висидили злидні.* Ном. № 9859. 3) Только сов. в. Усидѣть.

Висіджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **вісидітися, джуся, дишся, гл.** Насиживаться, насидѣться. *Нехай висидитися.*

Висілати, ляю, еш, сов. в. **віселяти, плю, леш, гл.** Высылать, выслать. *Всіх ляхів-паків на чотири місяці на Україну вислав.* АД.

Вісилити, ся. См. **Висилати, ся.**

Висилати, ляю, еш, сов. в. **вісилити, лю, лиш, гл.** 1) Обесилить, обезсилить, изнурять, изнурить. 2) Истощать, истощить.

Висілатися, ляюся, ешся, сов. в. **віселитися, люся, лишся, гл.** Изнуряться, изнуриться, истощаться, истощиться.

Висніватися, ється, сов. в. **віснитися, нитися, гл.** безл. Представляться, представиться во снѣ, присниться. *Мені вже з рік виснілось, що батько вмер.*

Виснівати. См. **Висниювати.**

Віснівувати, влю, виш, гл. Исклѣчить изъ семьи, лишить наслѣдства. *Було в його два сини.... Андрія, кажуть, не злюбив за щось: видно той не вмів шануватися, дак він його виснівувив—прогнав з двору.* О. 1861. X. 27.

Віснівувати, влю, еш, сов. в. **віснівувати, влю, виш, гл.** 1) Сивить, посинять. 2) Тратить, истратить на сивеніє.

Висніа, ні, ж. = Височива. Волч. у (Лободовск.).

Вісип, пу, м. Насып. *Турок нароби таки висипи висипи, от як би хата.* Брадл. у.

Висипати, пāju, еш, сов. в. **вісипати, плю, пеш, гл.** 1) Высыпать, высипать. *Висипав я на стіл жменю дукатів.* Стор. МПр. 41. 2) Выливать, вылить. *Висип осенький борщ у миску.* 3) Высыпать, появляться, появиться во множествѣ. *Висипали за порожиці—лиман човни ажрили.* Шевч. 49. 4) Насыпать, насыпать. *Та тиш же, мила, високу могилу.* Мет. 98. 5) Усыпать, усыпать.

Висипатися, пājuся, ешся, сов. в. **вісипатися, плюся, пишся, гл.** 1) Высыпаться, высипаться. *Висипався Хміль із міха та показав ляхам лиха.* Ном. № 664. 2) Показываться, показаться, прорастать (объ усахъ, бородѣ). *Висипався чорний ус.* Шевч. 555.

Вісипка, ки, ж. Сыпъ. Желех.

Висіпати, ляю, еш, сов. в. **віспати, плю, пиш, гл.** 1) Спать, проспать извѣстное время. *День виспати, а ніч у карті програти.* О. 1861. X. 151. *Виспав усю ніч.* Константиногр. у. 2) Только сов. в. Приобрѣсть что спаньемъ. *Виспав коваля і бондаря.* Ном. № 11325.

Висіпатися, ляюся, ешся, сов. в. **віспатися, плюся, пишся, гл.** Выспаться, выспаться. *Доки ти висіпатимешся та вилежуватимешся? А в відпорок похмелялася, а в середу висіпалася.* Грин. II. 325. *Хто як постеле, так і висіпиться.* Ном. № 7201.

Висісати, сāju, еш, сов. в. **віссати, сеу, ссеш, гл.** Высасывать, высосать. *Висисав останню сїлу нашої землі наші ворог.* Левиц. I. 203. *На хлібові клятий жушок висисає яке зерно м'яке.* Волч. у.

Вісіяти, шү, сїш, гл. Поднимать въ вышину. *Будуть (снопи) возити, в стоги стожити, а в шир ширити, а в вись висити.* Гол. II. 17.

Висіхання, ня, с. Высыхание. К. Псал. 69.

Висіхати, хāju, еш, сов. в. **вісхнути, я вісохти, хву, неш, гл.** Высыхать, высохнуть. *Сохнуть наші яри, висихає наші вода.* Левиц. I. 203. *Кухоль ходить, пережидить, так і висихає.* Шевч. 125.

Вісівати, вāju, еш, сов. в. **вісіяти, сїю, еш, гл.** 1) Расходовать, израсходовать на сѣваніє. *А бідний мужик і не*

висією тієї пшениці—стільки було, стільки й єсть Грин. II. 147. *Ой на горі вітер віє, подоланка руту сіє, сіє, висіває*. Голов. 2) Усвіать, усвіять. 3) Просвіать, просвіять.

Вісівки, **вок**, **ж. мн.** Отруби. *Дивиться, як собака на висівки*. Ном. № 3399.

Висіваний, **а. е.** Изъ отрубей сдѣланный.

Висівана, **кн. м.** Деракій, нахаль, вискочка. *Ого! провчу я висівану!* Котл. Ен. IV. 34.

Висіванка, **кн. ж.** Порка. *Ой там на долині жуки бабу повалили, і сорочку зняли, висіванку дали*. Ном. № 12529.

Висікати, **каю**, **еш, сов. в. висікти**, **січу**, **чеш, гл.** Вырубать, вырубить, высьць. *Ой як я схожу, терен висічу*. Нп. *Як зачав сікти мечем,—висік триста п'ятдесят чоловіка мечем*. Грин. III. 587.

Висікати, **каюся**, **ешся, сов. в. висіктися**, **січуся**, **чешся, гл.** Сѣчься, посьцься. *Грива коневі геть висіклася*.

Вісіале, **соли, ж.** Шуточное слово, употребленное повидимому въ значеніи: отсутствіе соли. Ном. № 14321. См. Вишоно.

Вісидесят, **восьмидесяти**, **числ.** Восемьдесят. *Мені вісидесять год*. Рудч. Ск. I. 20.

Вісіпатися, **паюся**, **ешся, гл.**—на кого. *Наброситься на кого съ крикомъ, бранью*. Вх. Лем. 398.

Вісіг, **шу, смш, гл.** Висѣть. *Сядь, нехай поли не висять*. Ном. № 11861. *Висить чоловік неживий*. Рудч. Ск. II. 180.

Вісіяти. См. Висівати.

Висікувати, **кую**, **еш, сов. в. вискочити**, **чу**, **чеш, гл.** 1) Вискакивать, выскакать, выпрыгивать, выпрыгнуть. *Вискакує з води проклятий ірод*. ЗОЮР. II. 30. 2) Подскакивать, подскокить, подпрыгивать, подпрыгнуть. *Хоч вискакуй, хоч не вискакуй, та чумаченьку й орле, що в неділоньку перейдти на Самарське поле*. Рудч. Чп. 205.

Віскалати, **ся**. См. Вискалати, **ся**.

Вискалати, **ляю**, **еш, сов. в. вискалати**, **ляю**, **леш, гл.** Оскальивать, оскалить. *Вискалив зуби, як собака*. Ном. № 12639. *Хоч убий москаля, то він зуби вискаля*. Ном. № 829.

Вискалятися, **ляюся**, **ешся, сов. в. вискалється**, **ляюся**, **лешся, гл.** 1) Оскальиваться, оскалиться. 2) О солнцѣ: проглядывать, прогляднуть сквозь тучи. *То дощ, то вискалиться*. Ном. № 568.

Вискиряться, **ріюся**, **ешся, гл.**—**Вискиряться**. *Сонечко вискирилось*. Мж. 178.

Віскирити, **ся**. См. Вискирати, **ся**. **Вискирати**, **рію**, **еш, сов. в. вискирети**, **рію**, **риш, гл.**—**Вискалати**, **вискалати**. *Так зуби й вискиря*. Грин. II. 93. **Вискиряться**, **ріюся**, **ешся, сов. в. вискирється**, **ріюся**, **ришся, гл.**—**Вискалатися**, **вискалється**.

Віскіпати, **паю**, **еш, гл.** 1) Выковыривать. 2) Отискать, найти. *От я собі вискіпаю чоловіка*. Г. Барв. 397.

Віскіпатися, **паюся**, **ешся, гл.** Проявиться, взяться. *І звідки се він віскіпався на наше безодолья?*

Віскічка, **кн, ж.**—**Вілка**. Вх. Уг. 230. **Віскотий**, **ні, ж.** Визканіє, визгъ.

Віскоць, **цня, м.** Ленъ, головки которого, созрѣвъ, лопаються оами и сѣмена выпадають. Гол. Од. 37. См. Скоць.

Віскочити. См. Вискакувати.

Віскребти. См. Вискрѣбати.

Віскріпувати, **кую**, **еш, гл.** Поскрипывать. *Ідуть воли, ідуть вози вискрипуючи*. Рудч. Чп. 193.

Віскрѣбати, **баю**, **еш, сов. в. вискрѣбти**, **бу**, **беш, гл.** Выскребать, выскрестъ. *Вискаблять, выскоблать*.

Віскрѣбки, **бків, м. мн.** Поскрѣбки.

Віскромѣжувати, **джую**, **еш, сов. в. вискромѣжати**, **джу**, **диш, гл.** Выскребать, выскрестъ. *А діжу, як стече хліба, то не вискромѣде, не оббана*. Мж. 99.

Віскубати, **баю**, **еш, сов. в. вискубти**, **бну**, **неш, гл.** Вырывать, вырвать, выщипывать, выщипать перья, волоса. *Як ухотив його за чуба, дак скільки зачепив, стільки й вискуб*. Также о срываніи травы, листьєвъ. *Нема наші: вискубас бідний товар кожну травинку з землею*.

Виславляти, **ляю**, **еш, гл.** Славить, прославлять. *Славу козацьку виславляли*. Іукаш.

Віслати. См. Висилати.

Віслєбєзувати, **зую**, **еш, гл.** 1) Прочестъ по складамъ, съ трудомъ. 2) Разсказать, высказать все, ничего не оускаая. *Вислєбєзував їм усе, як од мене тайлись*. К. XII. 30.

Віслизнути, **ну**, **неш, гл.**—**номі з рук**. Вискользнуть.

Віслий, **а. е.** Висачій. *Вісла колѣдна*. Висачій замокъ. Валковск. у.

Віслід, **ду, м.** Исслѣдованіє, результать исслѣдованія. Левч. 52.

Вислі́джування, ня, ср. Вислѣживаніе.

Вислі́джувати, джую, еш. сов. в. вѣслѣдити, джу, диш, гл. 1) Вислѣживать, вислѣдити. *Напрягну на слід та й висліди.* Стор. I. 49. 2) Исследовать. Уман. I. 304.

Вислі́пати, паю, еш, гл. Увидѣть, замѣтить (о людяхъ съ слабымъ зрѣніемъ).

Вислі́пати, паю, пиш, гл. Ослѣпить всѣхъ. *Іще не всіх чортів висліпили—підемо спити.* Ном. № 10346.

Вислобонити, ню, ниш, гл. Освободить.

Вислобонитися, нюся, нишся, гл. Освободиться.

Висловити, ся. См. Висловлювати, ся.

Висловлювати, люю, еш и **висловляти, ляю, еш, сов. в.** вѣслювати, влю, виш, гл. Выражать, выразить, говорить, сказать, рассказать. *Висловлювали так, щоб він нас утоторнав.* О. 1862. IX. 25. *Вислови сам, сам і одвічай.* Константиногр. у.

Висловок, вка, м. Выраженіе. Харьк. у. *Навімі висловом: „ad majorem Dei gloriam“ взято цілком із Корана.* К. ЦН. 248.

Висловлюватися, влююся, ешся, сов. в. вѣсловаться, влюся, вишся, гл. Выражаться, выражаться. *Змогли б висловитись по своєму про всяку річ.* К. (О. 1862. III. 30).

Висловадий, а, в. О рогатомъ скотѣ: съ такой задней частью спины, которая опускается внизъ. Волч. у.

Вислуга, ги, ж. 1) Служба. *А до того іще шпорили батогоми, а за вислугу паголами.* Г. Арт. (О. 1861. III. 85). 2) Прослуженное время. *Там козак по риночку ходит, у гетьмана вислуги ся просить: пусит мене, мій пане, додому.* Тол. I. 109. 3) Заслуженное, заработокъ за службу. Ум. **Вислуженька.** *На тім короваю три яблунка з раю: то ж тобі, Марусенько, вірнатою вислуженька, що ти собі вислужила у милого Бога.*—Рк. Макс.

Вислугівуватися, вууюся, ешся, гл.

1) Вислуживаться, отслуживать за что.
2) Прислуживать, прислужничать, угождать.

Вислужені́на, ни, ж. 1) = Вислуга 3.
2) Эмеритура. Желех.

Вислужонька, ки, ж. Ум. отъ вислуга.

Вислужити, ся. См. Вислужувати, ся.

Вислужний, а, в. Услужливый, готовый къ услугамъ. Вх. Лем. 398.

Вислужувати, жуу, еш, сов. в. вѣ-

служити, жу, жиш, гл. 1) Прослуживать, прослужить известное время. *Дай мені, Боже, цей год вислужити.* Нп. 2) Заслуживать, заслужить, зарабатывать, зарабатывать. *Служив я, дума, год,—вислужив день поля на год.* Рудч. Ск. II. 9.

Вислужуватися, жууюся, ешся, сов. в. вѣслуживаться, жуся, жишся, гл. 1) Вислуживаться, выслужиться. 2) Дослуживать, дослужить, отслужить, докончить службу.

Вислухання, ня, с. Вислушивание.

Вислухати, хаю, еш, гл. 1) Вислушивать, выслушать. *Все вислухав, що до його тітка говорив.* Рудч. Ск. II. 94. 2) Слушать, прослушать.

Вислухач, ча, м. Слушатель. *Будь добрим вислухачем, будеш добрим повідачем.* Ном. № 12871.

Вислужувати, жуу, еш, гл. = Вислужати.

Вислю́га, ги, м. Повѣса. Мл. л. сб.

Висмажити, ся. См. Висмажувати, ся.

Висмажувати, жуу, еш, сов. в. вѣсмажати, жу, жиш, гл. Выжаривать, выжарить, вытапливать, вытопить (жиръ).

Висмажуватися, жууюся, ешся, сов. в. вѣсмажиться, жуся, жишся, гл. Выжариваться, выжариться, вытапливаться, вытопиться (о жирѣ).

Висмалити, см. Висмалювати.

Висмалювати, люю, еш, сов. в. вѣсмалити, лю, лиш, гл. Выжигать, выжечь.

Висмердітися, джуся, дишся, гл. Вывоняться, утратить дурной запахъ. *Запра в нас юсті будуть, а до лаврюго хати не висмердітяться.* Левиц. I. 403.

Висмиг, ку, ч. Возвышеніе на дорогѣ. *Не хочу багачко набирати, а то буде мені до Богулава три висмиги, то важко на коні.* Каневск. у. Ум. Висмичок.

Висмигати, каю, еш, сов. в. вѣсмигнути, ну, неш, гл. Выдергивать, выдернуть. *З-під пояса шов:ову хустку висмигав.* Нп. 3 *лоба очі висмигати.* АД.

Висмигатися, каюся, ешся, сов. в. вѣсмигнуться, нуся, нешся, гл. Выдергиваться, выдернуться. *Висмигнувся кінець мотузка.*

Висмичок, чека, м. Ум. отъ висмиг.

Висмі́гати, ваю, еш, сов. в. вѣсмігати, смію, еш, гл. Осмѣивать, осмѣивать, поднимать смѣхъ. Ном. № 9441.

Висмігатися, ваюся, ешся, гл. На-смѣхаться, издѣваться.

Висмокта́ти. См. Висмоктувати.

Висмо́ктувати, тую, еш, сов. в. **ви́смоктати**, кчу, чеш, и.л. **Висасні́вати**, **висосати**. *Довго держає він чарку коло рота, висмоктуює останню крапельку.* Левец. I. 137. *Висмоктає з самого серця кров.* Стор. МПр. 32. *

Висмо́лити. См. **Висмолювати**.

Висмо́лювати, люю, еш, сов. в. **ви́смолювати**, лю, лиш, и.л. **Осмолювати**, **осмолювати**.

Ви́снажити, ся. См. **Виснажувати**, ся.

Висна́жувати, жуу, еш, сов. в. **ви́снажити**, жу, жиш, и.л. **Обезсилити**, **обезсилити**, **истоцати**, **истоцати**.

Висна́жуватися, жуся, ешся, сов. в. **ви́снажитися**, жуся, жишся, и.л. **Обезсилити**, **обезсилити**, **истоцатися**, **истоцатися**.

Ви́снатися. См. **Виснагатися**.

Ви́снувати, нуу, еш, и.л. 1) **Израсходовать** на основу (питки). 2) **Сосновать**.

Ви́снути, сну, неш, и.л. 1) **Виснуть**. 2) **О** человек: **торчать**. *Наймит усе висне в хаті, не йде на роботу.* Рк. Левец.

Ви́соко, **се́ка**, ж. 1) **Високо**. *Сивизна на висках.* Ном. № 8709. 2) **Отвѣс** (у каменщиков). Сумск. у. Ум. **Височок**. МВ. (О. 1862. I. 92).

Висо́кий, а, о. 1) **Високий**. *Високий до неба, а дурний як треба.* Ном. № 6347. *Долина глибока, а могила висока.* Мет. 79. 2) **Високо** **находящийся**. *Пошли, Боже, щастя з високою неба.* Мет. 65. 3) **Возвышенный**. Ум. **Височѣнный**. *Вийшла височечка дівчина.* Стор. I. 99.

Висо́кість, **кості**, ж. 1) **Висота**, **вышина**. *Летить орел понад морем по високій високості.* Мет. *Виставимо, миле браття, на високостях науки і літератури наше національне знамено.* К. XII. 133. *Аби в панській високості хоть-но рік проживи.* К. МВ. X. 6. 2) **Возвышенность**.

Ви́соко, нар. **Високо**. *Не дивись високо, бо запорошиш око.* Ном. № 2552. Ум. **Височѣньо**.

Високо́дүмний, а, о. **Гордый**, **высокомерный**.

Високо́дүмно, нар. **Гордо**, **высокомерно**.

Високо́дүмство, ва, с. **Высокомеріе**, **гордость**. Левец. I. 502.

Високопо́важний, а, о. **Многоуважаемый**, **глубокоуважаемый**. *Ось високоповажний пан Шрам із сином.* К. ЧР. 211. **Високоповажний** **Добродію!** **Милостивый Государь!**

Високорóгий, а, о. **Съ** **высокими** **рогами**. *Воли високорогі полові дивляться з загороди у двір поважно.* МВ. II. 134.

Високосла́вний, а, о. **Прославленный**. *Високослави герої.* К. Дз. 23.

Високоста́нний, а, о. **Високій** **ростомъ**. *Народ ручий... високостанний.* О. 1862. IX. 63.

Високочо́бий, а, о. **Съ** **высокимъ** **чоломъ**; **съ** **высоко** **поднятой** **головой**. *Мов ті діди високочолі дуби з гетьманщини стоять.* Шевч.

Високоша́новний, а, о. = **Високопоставлений**. *Послухали доброї ради високошановного народолубця.* О. 1862. IX. 125.

Ви́солонити. См. **Висолонювати**.

Висо́лоплювати, плюю, еш, сов. в. **ви́солонити**, плю, пиш, гл. **Высовывать**, **высунуть**, **вывалить** (язык). *Язык висолонив.* Рудч. Ск. II. 17. *Прийдеться бігати, язык висолонивши.* Кобел. у.

Висо́та, **та́**, ж. = **Високість**. К. Пс. 196. *Під високу висоту злітає (сокі).* КС. 1882. XII. 495. Мжж. 122.

Ви́сотатися, **таюся**, **ешся**, гл. 1) **Вымотаться** (о витках). 2) **Выйти** **одинъ** **за** **другимъ**. *Як заграли музики, то з хати так усі й висотались та в клуню.* Св. Л. 203.

Ви́сохлий, а, о. = **Висхлий**.

Ви́сохти. См. **Висихати**.

Височѣ́ний, **височѣ́нный**, а, о. **Очень** **високий**. *Височенний хрест поставив.* Шевч. 596.

Височѣ́нений, а, о. Ум. **отъ** **високий**.

Височѣ́ньо, нар. Ум. **отъ** **високо**.

Височина́, **ні** и **височинна́**, **ні**, ж. **Высота**. *Желех. Як небесна височина, так морська глибина.* Чпш.

Височі́ти, **чу́**, **чпш**, гл. **Поднимать** **на** **высоту**, **дѣлать** **высокимъ**. *Ой не хвалися, да березонько, не ри свою кору да вибілила, не ти сее листе да широчила, не ти сее гилле да височила.* Гол. III. 158.

Височі́нь, **ні**, ж. = **Височинна**. Желех.

Височок, **чка**, м. Ум. **отъ** **висок**.

Виспі́вати, ваю, еш, сов. в. **ви́спіти**, пію, еш, гл. 1) **Созрѣвать**, **созрѣть**. *Поки молодий, то срірнийкий, а як виспіє, то чорненкий, неначе ттір.* Стор. II. 165. 2) **Поспівати**, **поспівть**, **успівть**. Мжж. 136. *Виспівайте, а я тут поки сам одбиватимусь.* КС. 1882. III. 612. *Наче й на однім листі сиділа, а де треба—виспіла.* Мжж. 121.

Ви́співатися, **ваюся**, **ешся**, гл. **Испіваться**, **потерять** **голосъ**.

Виспі́увати, вуу, еш, сов. в. **ви́співати**.

ти, ваю, еш, гл. 1) Только несёв. в. Пѣть, распѣвать. Любо він було піснѣ виспівувати зорями. МВ. II. 11. *Грає кобзарь, виспівує, аж лихо сміється.* Шевч. 51. 2) Добывать, добыть пѣніємъ. *Виспівав собі дівчину лобу та гарну.* МВ. II. 12. 3) Пѣть, пропѣть. *А як думу виспівав, сяду в чистім полі.* Млак. 92. 4) Выражать, выразить пѣніємъ. *Виспівав горе.* Левич. I. 35. *Вона наче мою долю виспівує.* Г. Барв. 393. 5) Только сов. в. Пропѣть известное время. *Таке співуче, що весь день тобі виспівав.* 6) Терять, потерять отъ пѣнія. *Увесь голос виспівав і бандуру потрошив.* Стор. I. 94.

Висніути, сніу, нем, гл.—Висніти 2. *Кажу йому: не виснієш туди. Так ні, таки пробі: висніу! чи та й сидить, базікає,—ну й зазявся.* Новомоск. у.

Висніти. См. Виспівати.

Висповідати, даю, еш, гл. Исповѣдать. *Вона побігла до попа, щоб висповідати його.* Рудч. Ск. I. 166.

Висповідатися, даюся, ешя, гл. Побивать на исповѣди. *Піди попереду висповідатися.* Ном. № 5473.

Висповідь, ді, ж. Исповѣдь. Харьк.

Висп'яток, тьу, м. Носокъ саного. *Висп'ятками біти.* Бити носками саногъ. Драг. 18.

Виссати. См. Висисати.

Виставати, став, еш, сов. в. вистати, стану, нем, гл. 1) Быть достаточнымъ, ставить, ставъ. Употребляется только безлично. *Як вистало на юшку, то вистане й на петрулику.* Ном. № 4884. 2) Выступать, выступить, выйти, уйти. *Вже (молода) з панянства вистає, до старих людей пристає.* О. 1862. IV. 25. 3) Выдаваться, выдаться впередъ, выступить.

Виставити, ся. См. Виставляти, ся.

Виставляти, ляю, еш, сов. в. виставити, влю, виш, гл. 1) Выставлять, выставлять. *На базарі солодкий мед виставляла.* Макс. *Язик бельке та в кут, а спину виставляють, б'ють.* Ном. № 1122. 2) Уставлять, уставить. *Весь стіл виставив цяцками.* 3) Ставить, поставить на видъ. *Старе виставляє себе, що не скоро їсть.* Ном. № 13952.—*передъ бчі.* Представлять, представить на усмотрѣніе. 4) Устраивать, устроить, выстроить, соорудить. *Виставити хату.*

Виставлятися, ляюся, ешя, сов. в. виставлятися, влюся, вишся, гл. Выставляться, выставиться, выдаваться, выдаться (впередъ).

Висталити, лю, лиш, гл. Насталить. *Висталив ніж і став її різати.* Рудч. Ск. I. 44.

Вістановити, влю, виш, їл.—Виставити.

Вістановитися, влюся, вишся, гл. Душѣ встановиться. *Духъ вонъ. Дайте трохи душѣ утихнути, а то вистановиться.* Г. Барв. 69.

Вістаратися, раюся, ешя, гл. 1) Достать что-нибудь для себя, добиться чего выхлопотать, исходатайствовать. *Ви, панчику, лучше вистарайтесь на священника.* Левич. I. 174. 2)—*передъ ним, пробі його.* Услужить, прислужиться кому. *От тобі чорт і вистарався перед чортами: він думав, що коли робитиме великі капости людям, то його й чорти похвалять, а зони бач!* Грин. II. 62. *Дбасно про те, щоб і проти Бога і проти людей вистаратися гаразд.* Г. Барв. 442.

Вістарітися, ріюся, ешя, гл. Составиться. Вх. Лем. 398.

Вистачати, чаю, еш, сов. в. вистачити, чу, чш, гл. 1) Хватать, хватить, стать, быть достаточнымъ. *Одних менен вистачить на дві милі.* Стор. II. 219. 2) Доставить, поставить въ достаточномъ количествѣ. *Ім... треба виспичити добре їсти.* Левич. I. 501. *Таке війсьско вистачило, що й кримського хана завоювали б.* Стор. II. 226. *Хоч невеличкий млин, та, знаєш, чепуренький, раз-по-раз, день-у-день крутився і гуркотів і хліба вистачав хазяїну чимало.* Греб. 383. *На всіх не вистачиш.* Всѣхъ не удовлетворишь.

Вистачення, ня, с. Доставка, поставка.

Вістерегти, ся. См. Вистерігати, ся.

Вистерігати, гаю, еш, сов. в. вистерігати, режу, жеш, гл. 1) Подстергать, подстеречь. *Вистереже мене коло дверей, махне мені вітром,—я й догадаюсь: побіжу, води їй унесу.* Г. Барв. 112. 2) Предстерегать, предстеречь.

Вистерігатися, гаюся, ешя, сов. в. вистерігатися, режуся, жешся, гл. Остерегаться, остеречься. *Пий, та не опивайся, між чужими людьми вистерігайся.* Ном. № 224.

Вісти, в'ю, в'еш, гл.—Вити, в'ю, в'еш. *А з хрещатого та барвничка не висти віничка.* Грин. III. 537.

Вистигати, гаю, еш, сов. в. вистиг(ну)-ти, гну, нем, гл. 1) Поспѣвать, поспѣть, успѣвать, успѣть. *Ой вистигайте, славі! чумаки, зімзували до лузу.* Лис. III.

№ 7. Тут хліб постиг,—виймаю, а в другій діжці вистиг—саджаю. Г. Барв. 242. Вистигти на Божу службу. Г. Барв. 156. 2) Сип'ять, носить, зр'ять, со-зр'ять. 3) Остывать, остыть.

Вистилати, лаю, еш, сов. в. вистилати, стелю, лиш, гл. 1) Устилать, устелать. Тут тобі, серденько, в степу погубати, русими кудрями степи вистилати. Мет. 94. 2) Разстилать, разостлать. Ой там брала діжка льоночок дрібненький, вона ж його брала, тонко вистилала. Гриз. III. 413.

Вистивати, наю, еш, сов. в. вистивати, наю, еш, гл. Вырубать, вырубить. На походах жовніре вистивають зустрічку русь унень. К. Кр. 15. Іван ся схопив, шабельку вихопив, вистивав садок, садок вишневий. Голов.

Вистіг, гу, м. Строжка в'їзній. Харьк. г. Полтавск. г.

Вистігати, гаю, еш, гл. Строчить. Сорочку вистігаю. Каневск. у.

Вистоювати, стою, еш, сов. в. вистоювати, стою, їш, гл. Проставать, простоятъ, вставать, встоять. Вистоюти службу. Отстоять обідню. К. ЧР. 100.

Вистоюватися, стоюся, ешся, сов. в. вистоютися, стоюся, ешся, гл. 1) Наставляться, наставляться. Візці, вистоявшись за день, ідуть швидко. О. 1862. V. Кух. 33. 2) Устанавливаться, устояться.

Вистоїлка, ки, жс. Настоялка.

Вистояти, ся. См. Вистоювати, ся.

Вистрашати, шаю, еш, сов. в. вистрашати, шу, ший, гл. Выгонять, выгнать, напугавъ.

Вистрелити. См. Вистрелювати.

Вистрелювати, люю, еш, сов. в. вистрелити, лю, лиш, гл. Выстреливать, выстреливать. Той стрілець вистрелив, убив оовка. Рудч. Ск. I. 72.

Вистрелити, ляю, еш, гл. Перестреливать. Вистреляймо їх, вражих синів. ЗОЮР. I. 243.

Вістриба. нар. С'качками, подскакиванн. Я йому такє скажу, що він від мене вістриба піде. Черн. г.

Вістрибнути, ну, нел, гл. Вскочить, выпрыгнуть. Вона як вістрибне, та на небо, і стала зіркою. Мнж. 27.

Вістрибом, нар. В'їзній (б'їжати). Желех.

Вистрибувати, бую, еш, гл. Подскакивать, прыгать, тандевать. Потереду чумах іде, вистрибує ідуци. Рудч. Чн. В обох

підківки забряжчали, жижики до танців задріжжали, вистрибували гоцана. Котл. Ев. I. 20.

Вистригати, гаю, еш, сов. в. вистригати, жу, жеш, гл. 1) Выстригать, выстричь. 2) Только сов. в. Остричь всѣхъ. Одб'рають на росколи овець... і стрижуть. Вистригати, випускають. О. 1862. V. Кух. 33.

Вістріл, лу, м. Выстрѣлъ. Стор. II. 156.

Вістрілянка, ки, жс. Название ружья. Встрѣчено въ пѣснѣ въ ум. видѣ: вистріляночка. Сам на себе надіюся і на свого коня вороного і на сиделечку з-під злата самого, на два пістолі барзе гриміть, на третю рушничку-вистріляночку. Нп.

Вістріпати, ся. См. Вистріпувати, ся.
Вістріпувати, пую, еш, сов. в. вистріпати, паю, еш, гл. Выдергивать, выдернуть (нитки в'їзній).

Вистріпуватися, пуюся, ешся, сов. в. вистріпатися, паюся, ешся, гл. Выдергиваться, выдернуться, распускаться, обтрепаться (о ткани). Рукава вистріпались. Мнж. 178.

Вістріхнути, хну, нел, гл. Вистріхнув його на б'їзній. Ном. № 13180.

Вістроїти, ся. См. Вистроювати, ся.

Вістроїти, ся. См. Вистроювати, ся.
Вістроїляти, ляю, еш, сов. в. вистроїти, ляю, лиш, гл. Выставлять, выставлять, выткнути. Вистроїла (лисиця) хвоста з кори. Мнж. 4. З куца вистроїла рило. Левиц. I. 494.

Вістроїлятися, ляюся, ешся, сов. в. вистроїтися, ляюся, ешся, гл. Выставляться, выставляться, вытыкаться, выткнуться.

Вістроювати, строю, еш, сов. в. вистроїти, строю, їш, гл. 1) Нарядать, нарядить. 2) Будувати, збудувати. Вистроїв їм хату. Рудч. Ск. I. 164.

Вістроюватися, строюся, ешся, сов. в. вистроїтися, строюся, їшся, гл. Нарядаться, нарядиться. Вистроїлась, як лялечка. Ном. № 11184.

Вістругати. См. Вистругувати.

Вистругувати, гую, еш, сов. в. вистругати, гаю, еш, гл. 1) Вистругивать, вистругать. Вистругай оцю дошку. 2) Вываливать, выравнивать (поверхность земли). Тут за слободою вистругемо та наллемо тик, тут і змолотимо. Мнж. 127.

Вістудити. См. Вистужувати.

Вистужувати, жую, еш, сов. в. вистужувати, жую, еш, гл.

студити, джу, диш, гл. Студить, выстудить.

Віступ, ну, м. Виступленіє. Желех.

Виступати, паю, еш, сов. в. виступити, плаю, пиш, гл. 1) Выходить, выступить, выходить, выйти. *Вітіль виступа велике війско.* Лукаш. 89. 2)—на. Вступать, всходить, становиться на.

Віступець, пця, м. 1) Родъ танца. *Мотря співає виступця.* К. ЦН. 282. Отсюда какъ нарѣчіе: *виступцем.* *Плавко виступая.* *Виступцем тихо йду.* Мет. 294. 2) Множ. *Виступці.* Туфли. ЗОЮР. I. 69. *Шовкова плахта, виступці золотом виготовані.* Стор. II. 29. *Пійй на виступці.* Уйти. *Пішов на виступці, скільки здря.* Кобел. у. *Пробіу на виступці.* Пропу уйти, выйти. *Ном.* стр. 233.

Віступити. См. Виступати.

Віступка, ки.—Покритка. Вх. Зн. 7.

Віступцем. См. Виступець 1.

Віступці, нар.—Виступцем.

Вістыобати, баю, еш, гл. Выстегать.

Вистагати, таю, еш, сов. в. вистагати, гну, неш, гл. Протягивать, протянуть. *Вистагати ногу.* Сосниц. у.

Вистагатися, гаюся, ешся, сов. в. вистагатися, гаюся, нешся, гл. Протягиваться, протянуться, растянуться. *Гляньте на kota—як серед хати вистагся.* Св. I. 205.

Вістагом, нар. Въ строчку.

Висувати, няю, еш, сов. в. висунути, ну, неш, гл. 1) Выводить, высунуть, выставлять. *Висунула руку з води.* Ном. № 2656. 2) Выдвигать, выдвинуть.

Висуватися, ваюся, ешся, сов. в. висунутися, нуся, нешся, гл. 1) Выводиться, высунуться, выставляться. *Плечі їй дуже висунулись з-під чорної сукні.* Левиц. I. 477. 2) Выдвигаться, выдвигнуться. 3) Показываться, показаться. *Висунулась із самої пущі і сама ведмедиха.* Рудч. Ск. I. 134. 4) Выставляться, выставляться на показ. *Треба утайти, що я письменний: у них, кажуть, із розумом не треба висуватись.* Котл. НП. 381.

Вісудити, джу, диш, гл. Добыть судомъ. *О ти, Сво неспидлива! з раю сѣмя висудила.* Гол. IV. 521.

Вісувати. См. Висувувати.

Вісукувати, кую, еш, сов. в. висучати, каю, еш, гл. Высучивать, высучить. *Приська сидить на дишці, висучує та виводє нитку за ниткою.* Мир. Пов. I. 134.

Вісунути, ся. См. Висувати, ся.

Вісушити, маю, пиш, гл. Протрубить, Висушати, шаю, еш и висушувати, шую, еш, сов. в. висушити, шу, пиш, гл. Висушивать, высушить, иссушить. *Який Бог змочив, такий і висушить.* Ном. № 75. *Висушили мене сльози.* Левиц. I. 73.

Вісхлий, а, е. Иссохшій.

Вісхнути. См. Висихати.

Вись, оі, ж. Вись, высота, вышина. *Будуть (снопи) возити, в стогі стожити, а в вись висити.* Гол. II. 17.

Вісякати, каю, еш, гл. Висморкать. *Ніс висякав.* Ном. № 6276.

Вісякатися, каюся, ешся, гл. Висморкаться.

Витавати, таю, еш, гл. Выступать изъ воды. *Тепер і тут каміння повитавало і там потроху витав з води.* Екат. у. (Залуб.). См. Витоніти.

Віталіще, ща, с. Мѣсто перебуванія. *Виталище душі.* К. ЦН. 287.

Витанцьовувати, вую, еш, сов. в. витанцювати, цюю, еш, гл. Танцовать, протанцовать. *Доводилось витанцювувати з молодіями-паничами.* Левиц. I. 228. *Танцювали уже так, що против них ніхто на світі так не витанцює.* КС. 1883. XI. 504.

Вітарасувати, сую, еш, гл. Умостить фашинникомъ.

Вітарувати, рую, еш, гл. Выбѣсить (неправильные вѣсы). *Витарувати терези.* Рк. Левиц.

Витаскати. См. Витаскувати.

Витаскувати, кую, еш, сов. в. витаскати, каю, еш, гл. Вытаскивать, вытаскивать, стащить. *Насилу корець хмелю витаскали на гору.* Ном. № 924. *Ото як ухватив під черево,—так і витаскав на віз.* Рудч. Ск. I. 157.

Вітати, таю, еш, гл. Носиться. *Нехай душі козацькїй в Україні витаютъ.* Шевч. 4.

Вітвердити, джу, диш, гл. Утвердить? Закрѣпить? Скаже слово, так як вѣтвердити. Ном. № 12906.

Вітверезити, жу, зиш, гл. Протрезвить.

Вітверезитися, жуся, зишся, гл. Протрезвиться. *Ходить п'яний, не витверезився ще.* Грин. II. 224.

Вітворити. См. Витворяти.

Вітворен, рок, ж. мн. Проказы. Уман III. 199.

Вітвірний, а, е. Капризный, шалунъ.

Вітвірювати. См. Витворяти.

Витворати, раю, еш и **вितворювати, рюю, еш**, сов. в. **вितворити, рю, рин**, гл. 2. 1. *Видбываєть, выкидаєть, выпинуть. Таке було чинити виторює!* Сим. 212.

Витекти. См. Витікати.

Вителбушити, шу, шшш, гл. Выпотрошити.

Витеребитися, блюся, бишся, гл. Взорваться, залзть. *Витеребились аж на нч. Левиц. I. 188.*

Витерликаєть, каю, еш, гл. Заработать чрой на музыкальномъ инструментѣ. *Музыка що витерликаєть, то й проликаєть.* Чуб. I. 268.

Витерпяти. См. Витерплювати.

Витерплювати, плюю, еш, сов. в. **вितерпяти, плю, пшш**, гл. 1) Вытерпывать, вытерпеть, стерпеть, переносить, перенести. *Не витерпів святої кари.* Шевч. 147. *Витерплю покуту.* К. Псал. 93. 2) Выстрадать.

Витерти. См. Витирати.

Витесати. См. Витисувати.

Витечи, чу, чеш, гл. — **Витекти.**

Вити, вюю, еш, гл. Вить. *А вовк на волі, та й вис доволі.* Ном. № 1328. *Сине море звірюкою то стогне, то вис* Шевч. 49.

Вити, вю, в'еш, гл. Вить, свивать. *На Благовіщення і тичця гнізда не в'є.* Ном. № 418. *Я собі та й вінки вила.* Грин. III. 98. *Нехай дівочки не прядуть, нехай Марусі вильце в'ють.* Мет. 128. *Синови дав волоки вити.* О. 1861. X. 127.

Витивкати, каю, еш, гл. Вылокать. *Йому стільки не сип борщу, все витивкає.*

Витикати, каю, еш, сов. в. **виткнути, кну, неш**, гл. 1) Выткать, выткнуть, высовывать, высунуть, показать. *Лисичка виткнула мордочку.* Рудч. Ск. II. 15. *Ти ж із хати ніколи носа не виткнеш.* Стор. I. 64. 2) Витикати пальцемъ. *Тыкать, показывать пальцемъ.* *Вороженки поглядать, пальцями нас витикають.* Гол. I. 365. Сов. в. **вѣткати, каю, еш**. 3) Утыкать, утыкать. 4) — **кбпн.** Отмѣчать, отмѣтить боины (при раздѣлѣ сбора между владѣльцемъ и рабочими).

Витикатися, каюся, ешся, сов. в. **виткнутися, муса, нешся**, гл. Выткаться, выткнутися, высовываться, высунутися. *Виткнулась головка, співаючи „жукуріку“.* Рудч. Ск. I. 36. *Зацувши у дворі гаміт, виткнулась з хати.* Мир. Пов. II. 80.

Витинати, наю, еш, сов. в. **вѣтати и вѣтнути, тну, неш**, гл. 1) Вырублять, вырубить, вырѣзывать, вырѣзать. *Витяє з ремією шматок на підосіву.* *Витинали наші ліс.* Св. Л. 306. 2) Только сов. в. Перерубить, перерѣзать всѣхъ. *Ворогів моїхъ настигну, не вернуся доти з поля, доки до ноги не витну.* К. Псал. 40. 3) Дѣлать, сдѣлать что-либо съ жаромъ, съ силой. *Витинати гопака.* — *Горнись лишень ти до мене та витнемо з лиха.* Шевч. 621. *Ще три штуки за тобою; витнеш,—ні пів слова.* Г. Арт. О. 1861. III. 105.

Витирати, раю, еш, сов. в. **вѣтерти, тру, треш**, гл. 1) Витирать, вытереть. *Витри лаву.* 2) Витирать, вытереть, стирать, стереть. 3) — **сірничка.** *Зажечь спичку. Нема в вѣщо витерти сірничка.* — **огнію.** *Добыть огня тревіємъ. Витер огню деревомъ об дерево.* Рудч. Ск. II. 106.

Витірач, ча, м. Въ верхнемъ мельничномъ жерновѣ: находящаяся въ отверстіи палочка, счищающая приставшую къ стѣнкамъ отверстия муку. Мнх. 481.

Витискати, каю, еш, сов. в. **вѣтиснути, сну, неш**, гл. 1) Выдавливать, выдавить. *Витиски сѣк.* 2) Вытѣснять, вытѣснить. *Витискати козаків з маєтностей.*

Витискатися, скаюся, ешся, сов. в. **вѣтиснутися, нуса, нешся**, гл. Протискиваться, протиснуться, пролѣзть. *Намащує я соломиною та витиснує і щелиною.* Гол. I. 147.

Вѣтисся, в'юся, в'ешся, гл. 1) Вѣтсья, обиваться, увиваться. *Як хмелині вгору вѣтсья? тичини немає.* Мет. 79. *Коло носа вѣтсья, а в руки не дається.* Ном. № 1933. *Коло серця козацького як гадина вѣтсья.* Шевч. 31. *Коло тебе будуть рожми витись папки.* Левиц. I. 262. 2) Вѣтсья, быть свиваему. *Де се гілечко вилося?* Мнх. 140. 3) Развѣваться. *Над річкою над Дунаємъ короовка вѣтсья.* Нп.

Витівати, ваю, еш, сов. в. **вѣтѣяти, тію, еш**, гл. 1) Выдумывать, выдумать, затѣвать, затѣвать. *Тамъ таке витівка, що й миру не подобно.* Харьк. *Се вже, мабуть, не зовсімъ по Божому, а люде сами витіяли.* ЗОЮР. II. 288. 2) Видбывать, выкидывать, выкинуть. Мжж. 93.

Витівка, ки, жо. Затѣя, выдумка. *Змѣвск. у. Доки будуть оці витівки?*

Витікати, каю, еш, сов. в. **вѣтекти, течу, чеш**, гл. 1) Выекатъ, вытечь. 3 *озера витікає річка.* Делцо. *Тече вода в*

сине море, та не витікає. Шевч. 37. 2) Хватати, хватить, достать. Як витікатиме грошей, то купи. (Зазубовск.). Чого сорочка така куча?—Бо така витікала. Ном., стр. 287.

Вітінка, **ви**, **ж**. = **Вітінка**. Там без витікків не обійдеться. Змієвск. у.

Вітінати. См. **Витіувати**.

Витіувати, **пух**, **еш**, **сов. в. вітінати**, **паш**, **еш**, **г. л.** Трепати, вытрепать, потрепать. *Витіпух добре прядіво*. Харьк. у.

Вітесати. См. **Витісувати**.

Витісувати, **сум**, **еш**, **сов. в. вітесати**, **теш**, **пеш**, **г. л.** Вытесывать, вытесить, высекать, высечь. *Столя, неначе витесаний з білого каменя*. Левиц. Вітесати нетесаного тесаня. Выдумать небылицу, обмануть выдумкой. Ном. № 13127. А Грицик той, то був на все село чмуть: витесать кому якого нетесаного тесана, то він зараз. Грин. II. 209.

Вітіншати, **шу**, **паш**, **г. л.** Выиванчивать. *Козаю мене батько, витіншила-мати*. Грин. III. 358.

Вітіати. См. **Витівати**.

Вітка, **ка**, **ж**. 1) Цилиндр для удлинєнія ступицы колеса, сообразно длинѣ оси,—надѣвается между ступицей и чехой. 2) = Умівка. Вх. Зв. 7. 3) Обруч для бочки изъ молодой ели или орвишны. Вх. Зв. 7.

Віткати, **тчу**, **чеш**, **г. л.** Соткать, выткать. *Рушники виткали і принесли*. Рудч. Ск. II. 100.

Віткій, **а**, **б**. Вьющійся. *Вітке зілля хміль, виноград*. Чигир. у.

Вітєнути, **ся**. См. **Витєкати**, **ся**.

Вітліати, **ваю**, **еш**, **сов. в. вітліати**, **лію**, **еш**, **г. л.** Истлѣвать, истлѣть.

Вітлумачити, **чу**, **чаш**, **г. л.** Объяснить.

Вітнути. См. **Витівати**.

Вітовмачити, **чу**, **чаш**, **г. л.** 1) Побить, поколотить. 2) Растолковать, разъяснить.

Вітовкати, **вчу**, **чеш**, **г. л.** Выдавить. *Витовки-ніс, бо вже було би убогому жидаві помазати віз*. Ном. № 11267.

Витока, **ки**, **ж**. Куча орховъ, собраныхъ лѣсной мышью. Вх. Уг. 230.

Вітолочити. См. **Витолочувати**.

Витолочувати, **чуж**, **еш**, **сов. в. вітолочити**, **чу**, **чаш**, **г. л.** Вытапывать, вытоптать. *Не дали мені а зібрати того ячменю, увесь витолочили*. Стор. II. 119.

Всю траву витолочили гуляючи. Левиц. I. 350.

Вітопути, **ну**, **неш**, **г. л.** Выступить изъ воды. *Я посадив на низу дині, вони й зійшли були добре, а дощі залили пішли, вода й залила їх,—то поки витоне з-під води, паростки й погинуть*. Волч. у. (Лобод.). См. **Витавати**.

Вітопнати, **пзю**, **паш**, **г. л.** 1) Вытопнать (печь). *Витопила в печі*. Рудч. Ск. II. 2. 2) Вытопнать (жиръ, сало). 3) Выплавливать, выплавить (металлъ). 4) Перегонить всѣхъ. *По синому морю хвиля грає, казачкий корабличок розбиває... Сорок тисяч війська витопляє*. АД. I. 269.

Вітоплятися, **лѣюся**, **ешся**, **сов. в. вітоплятися**, **лѣюся**, **пашся**, **г. л.** Топиться, вытопиться (о печи). *Ой чия то хата скраю витопляється сама?* Грин. III. 357. *Піч витопилась*. Безглаголю: у: *печи вже витоплилось*.

Вітоптати, **пчу**, **чеш**, **г. л.** 1) Вытопнать. *Витоптала орда кіньми маленькій діти*. АД. 2) Истоптать (обувь).

Вітопчувати, **цѣю**, **еш**, **г. л.** = **Вітупнати** 2. *Цілу ніч на ногах було витопчувє покіяна коло людей*. О. 1861. X. 33.

Віторгувати, **гуя**, **еш**, **г. л.** Выторговать. **Віторопень**, **пня**, **м**. 1) Оторопѣлый, растерянный. *Віторопні ловити*. Воронъ ловить, гзаять. Змієвск. у. Дивитись віторопнем. Смотрѣть растерянно. 2) Пучеглазый.

Віторопитися, **плюся**, **пашся**, **г. л.** Вытаращить глаза.

Вітороплюватий, **а**, **е**. Оторопѣлый? *Вітороплюватий бісик*. МВ. (КС. 1902. X. 153.).

Віторохтіти, **хчу**, **тиш**, **г. л.** Простучать. *Віторохтіла миша осю ніч*. Конст. у.

Віторочити. См. **Віторобувати**.

Віторобувати, **чуж**, **еш**, **сов. в. віторочити**, **чу**, **чаш**, **г. л.** 1) Выдергивать, выдернуть (нитки изъ ткани) Желех. 2) Вырывать, вырвать. *Куртиця виторочит землю*. Вх. Лем 398.

Віточити. См. **Виточувати**.

Віточки, **чок**, **мн.** Остатки отъ очистки зернового хлѣба на грохотъ. Вас. 175.

Віточна **миш**. Лѣсная мышь, *Мия vilvaticus*. Вх. Уг. 231.

Віточувати, **чуж**, **еш**, **сов. в. віточити**, **чу**, **чаш**, **г. л.** 1) Выцѣживать, выцѣдить, проливать, пролить. *Ми сами потонемо в тій крові, що а їх виточим*. Стор. МПр. 90. *Якими ж я гіркими ва-*

плакала! Скільки ж я їх виточила! Г. Барв. 364. 2) Выгрызати, выгрызть (о мышах, червях). Миші виточили дірки в хлібі. 3) Точить, выточить (на токарномъ станкѣ). Шух. I. 304. 5) Выкатить (изъ сарая). Я виточу висога і в нього запряжу. 6) — брехлю. Врать, соврать. Константиногр. у.

Витратити, ся. См. Витра́чувати, ся. **Витратка, ки, ж.** Расходъ, трата. А витратка моя нічого? (Залюб.).

Витра́чувати, чую, еш, сов. в. вітра́тити, чу, тиш, гл. 1) Истратить, израсходовать. Витратила все, що мала. Єв. Мр. V. 26. Було трохи масла, та вже витратила. 2) Губить, погубить, истребить.

Витра́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. вітра́титися, чуса, тишся, гл. — з чого. Издерживать, издержать, потратить безъ остатка. Витратився з грошей, що й на хліб нема. Іде чумаки шостьма парами та й витративсь з хліба. Мжж. 101.

Витребеньки, нюк и ків, мн. Прихоти, баловство, выдумки. Уже ти мені в печінкасибиши з своїми витребеньками. Шевч. 283. Набудували гульбиш, печері, халабудок і усяких панських витребеньок. Стор. МПр. 66. Ум. Витребеньочки. Нема дівчат до роботи, тільки на витребеньочки. Грин. III. 647.

Витребенькувати, кую, еш, гл. Прихотничать, привередничать.

Витребенькуватий, а, е. Прихотливый, капризный.

Витребеньочки. Ум. отъ витребеньки.

Витребити. См. Витребляти.

Витребляти, лаю, еш, сов. в. вітребати, бляю, биш, гл. Истреблять, истребить, уничтожать, уничтожить. Ти його зосім зкоринням витребляеш, — от, думиш. О. 1862. I. 65. О. 1862. I. 64.

Витрибки, ків, мн. Негодные отбросы? За вибірки дасть Бог витрибки. Ном. № 4619.

Витривати, лу, м. Невспаханное мѣсто между полями. Ми сім на витривали. Екст. у. (Залюб.). (Испорченное — витривалъ?)

Витривати, ваю, еш, гл. Вытерпеть, выдержать.

Витримати, кую, еш, гл. Выдержать. Не витримала... та й умерла. Грин. II. 110. Уважай н. душу, аби шкура витримала. Ном № 3895. Гараяд — коли б витримати. Ном. № 10073.

Вітришкиати, каю, еш, гл. 1) Выпровадить, прогнать. Сьогодні насилу витришкала його, — поїхав до бджіла, а то все дома сидить. Зміев. у. 2) Попусту растратить. Поїхав на ярмарок, нічого не купив, а всі гроші витришків. Зміев. у.

Вітришок, вітришки. См. Вітришок.

Вітрипати, каю, еш, гл. Вытрепать.

Витришкобкий, витришкуватий, а, е. Пучеглазый.

Вітри́(ш)шок, шка, м. Первоначально — вытаращенный глазъ, чо употребляется теперь только въ выраженіи Вітришка ззіів. Прозіввалъ, проглядывалъ. Ном. № 6602. Употребительнѣ во мнж. числѣ въ выраженіи: Вітри(ш)шки Усти, ловити, купувати, проважати. Ротозівничать, глазѣть. Та що його питати: він по городу лу ловив та витришки продавав. Котл. НП. 366. Щось люди били витришки купують. О. 1862. IX. 67. За перебір дасть Бог витришми. Переборничий нічого не получить, только посмотреть. Ном. № 4619.

Витри́шкуватий, а, е. Пучеглазый. Си витришкуватий О. 1861. XI. Кух. 16. Витришкувати очі. Левин.

Вітри́щак, ки, об. 1) Тотъ, кто तरापять глаза. 2) Задница. Харьк.

Вітри́щати, щаяю, еш, сов. в. вітри́щити, чу, тиш, гл. 1) Вытаращивать, вытаращить. Ходив Хома ходив, витрищав банкы, витрищав — ніяк не побачити шкани. Рудч. Ск. II. 175. Очі витрищия, як жирювий туз. Ном. № 6596. 2) Выставлять, выставить обнаженную часть тѣла.

Вітри́щатися, щаяся, ешся, сов. в. вітри́щитися, щуса, щишся, гл. 1) Вытаращивать, вытаращить глаза, паять глаза, смотреть, выпуча глаза. Не витрищайся ні на кого, як коза на різника. Ном. № 6598. Як би все витрищилось на мужика, що йому буде, то смер би з ляку. Ном. № 1307. 2) Выставлять, выставить (объ обнаженномъ тѣлѣ). З дірки голе коліно витрищилось.

Вітро́жити, чу, тиш, гл. Перетрошить. **Вітру́дити, джу, диш, гл.** Утомить. Витрудив Грицько руки ту весну й те літо. Мир. ХРБ. 75.

Вітру́їти, руу, їш, гл. Вытравить, перетравить.

Вітру́сити, ся, См. Витру́шувати, ся. Вітру́т, ту, м. Мѣсто, натертое на ногѣ (отъ ходьбы). Вх. Лем. 398.

Витрухати, хаю, еш, сов. в. вітрухнути, ну, неш, гл. Выгивать, выгнать. **Вітрухати, хаю, еш, =Витрусити.**

Вітрухатися, хаюся, ешся, гл. Перетрастись.... *Добре таки витрухався, поки добіг до хати.*

Витрушування, ня, с. Чистка печныхъ трубъ. Мир. Пон. II. 56.

Вітрусити, ся. См. **Витрушувати, ся.**

Витрушувати, шую, еш, сов. в. вітрусити, шу, сш, гл. 1) Вытряхивать, вытряхнуть. *Жарину витрусити з халаван.* Рудч. Ск. II. 197. *Останній шаг витрушує тинькарні.* Греб. 371. **2)** Находить, навіт при обыскѣ. *Трушено його й витрушено крадене полотно.* Харьб. у. **3)**—са́му. Чистить, вычистить печную трубу. Грин. II. 76.

Витрушуватися, шуюся, ешся, сов. в. вітруситися, шуся, сшся, гл. Вытряхиваться, вытряхнуться, выпадать, высылаться.

Витрюхати, хаю, еш, сов. в. вітрюхнути, ну, неш, гл. =Витрухати, вітрукнути. *Скрипити дулинаста деревина від вітру і зовсім, здається, зогнула: середина витрюхла, випала.* Мир. Пов. II. 111.

Витрясати, саю, еш, сов. в. вітрясити, су, сеш, гл. 1) Вытрясать, вытрясти, вытряхивать, вытряхнуть. *Ми приходим молотити, в понеділок калатаєм, а в віпорок витрясаєм, а в середу б'єм солому.* Грин. III. 639. **2)** Несов. в. Танцовать. *Почав витрясати полки.* Св. Л. 206.

Вітрахнути (вітрахнути), хну, неш, гл. Высохнуть. Шух. I. 253.

Вітудитися, лую, луюся, гл. Составиться, набраться, выйти. *Подивлюсь по гроших, може й витудиться копа з шагом.* Лебедия. у.

Вітуманяти, ню, ниш, гл. Добыть обманомъ. (Циган) *витуманяв кусок сала.* Гудан. I. 67.

Вітунати, няю, еш, гл. 1) Протоптать, вытоптать. *Ой хто ж цюю стежечку витупав, до тебе ходячи?* **2)** Проходить. *Цілий день витупала, пораючись.*

Вітунити, ся. См. **Витуплювати, ся.** **Вітупкати, каю, еш, гл. 1)**—**Витупати 2.** **2)** Добыть хожденіємъ. *Витупкав йому добру парафію.* Св. Л. 308.

Вітуплювати, пляю, еш, сов. в. вітупити, пляю, пиш, гл. Тупить, иступить.

Вітуплюватися, луюся, ешся, сов. в. вітупатися, пляюся, пишся, гл. Тупить-

ся, иступиться. *Витупитися мін.* К. Ис. 44.

Витупцюбувати, вую, еш, гл. Толкать ногами, сѣменить ногами. (Півень) *витупцюбує, витупцюбує бригульками, ніби й справді танцює.* Сим. 212. Хата, 200.

Вітурити. См. **Витурати.**

Вітурляти, рлю, рлиш, гл. =Вітурити. *Всіх козаків у поход витурляв.* О. 1862. II. 24.

Витурати, раю, еш, сов. в. вітурити, рю, риш, гл. Прогонять, прогнать, вытѣснить, выгнать. *Як би дідову дочку витурити з дому.* Рудч. Ск. II. 55.

Вітущка, ки, ж. Моталка, сварядли для сматывания нитокъ въ клубки. Нас. 202. Части его: *стілчик*—нѣчто подобное табуреткѣ, расходящіеся ножки котораго укрѣплены въ толстой деревянной доскѣ—подставкѣ; сѣвзъ табуретъ проходить и нижній концомъ укрѣпляется въ подставкѣ *штомпель*—вертикально стоящая палка, на верхнемъ концѣ которой вращаются два бѣльца—положенные накрестъ палки; на четырехъ концахъ бѣльцевъ надѣты *ибинки*, на которые надѣвается *півміток*. Констант. у. Б. Гринч. Въ другихъ мѣстахъ вмѣсто *стілчика*—крестъ изъ тяжелыхъ досокъ, *штомпель* называется *нітка*, *ибинки*—начечий. Чуб. VII. 410. *Там жем з них чортні мотали і без витущки на клубок.* Котл. Ев. III. 50.

Вітхатися, хаюся, ешся, гл. Выдохнуться. *Хрін вже й витхався.*

Вітхлий, а, в. Выдохнуійся. Уман. I. 117. См. **Видхлий.**

Вітхнутися, нуся, нешся, гл. =Витхатися.

Вітяг, гу, м. 1) Извлеченіе. **2)** Экстракт. **3)** Выписка. Уман. I. 295.

Витягати, гаю, еш, сов. в. вітягати, гну, неш, гл. 1) Вытягивать, вытянуть, вытаскивать, вытянуть. *Витягати Василичка трюма неводами.* Мет. 181. *Марко витяг з кутка кілька шабелъ.* Стор. МПр. 115. **2)** Вынимать, вынуть. *Шаг з книжені панської витягає.* Ни. **3)** Вытягивать, вытянуть, удлинять. *Як короткий, то витягнуй.* Ном. № 1203. **4)** Изяскать, извлечь. Левч. 50.

Витягатися, гаюся, ешся, сов. в. вітягатися, гуся, нешся, гл. Вытягиваться, вытягиваться, протягиваться. *Та балка витяглась ік Абраміоні.* Верхведітвр. у. *Як учеш батька ціпм по лисні, той і витягсь* (т. е. умерь). Миж. 4.

Вітягом, нар. 1) Протяжно. 2) Віхати. Цугом в'їхати.

Вітягти, ся. См. **Витягати**, ся.

Вітяжка, ж, ж. Заготовлений цільний кусок кожи для передньої частини голенища і головки. Вас. 158.

Витязний, а, б. 1) Протяжний. *Пісня жалюба, витязна, плакуча*. Левиц. 2) Витязні чоботи. Сапоги, у которых передок і передня часть голенища изъ цїльной кожи. *Нові чоботи витязні*. Ном. № 11182.

Вітяжно, нар. Протяжно. *Роспочав чу-мака голосно та витязно*. Левиц. I. 18.

Вітязь, вя, м. Витязь. Ум. **Вітязенько**. Синки молоденкі, витязейки барз славненькі. Голов. I. 169.

Вітязький, а, в. Витязькій. *Усі поля обсягли головами козацькими, козацькими, витязькими*. Нп.

Вітяти. См. **Витнати**.

Вітчити, (ся), чу, (ся), чш, (ся), гл. = **Вивчати**, ся.

Вихання, на, с. Маханіє, размахиваніє.

Вихати, хая, еш, гл. Махати, размахивать. *Ой там Івас конем їрає, коп'є вихає*. Мет. 334. *Не вихай бо дуже вінником, бо курява встает*. 2) Лягати. *Іч, як кобила задом вихає!*

Вихвалити, ся. См. **Вихваляти**, ся.

Вихвала, ки, ж. Хвастовство, похвальба. *Ти все на вихвалку*. КС. 1883. XI. 500. *При.... вихвалкаж.... своєю силою*. Мир. ХРВ. 156.

Вихваліти, лая, еш, сов. в. **вихвалити**, ля, лиш, гл. Восхвалять, восхвалять, расхваливать, расхвалить. *Тоді козак чуру вихвалєє*. Макс. Бога вихвалєти. Шевч. 391.

Вихвалітися, лаяюся, ешся, сов. в. **вихвалитися**, люся, лишся, гл. Хвастать, похвалиться, хвалиться, похваляться. *Вихвалєється вірною дружиною*. Мет. 265.

Вихватити, ся. См. **Вихвачати**, ся.

Вихватний, а, в. Быстрый, хваткій, звертливый. *Запорожці—то народ був вихватний*. Верхнеднпр. у. Слов. Д. Эварі.

Вихвачати, чая, еш и **вихвачувати**, чую, еш, сов. в. **вихватити**, чу, тиш, гл. Выхватывать, выхватить.

Вихвачатися, чаяюся, ешся и **вихвачуватися**, чуюся, ешся, сов. в. **вихватитися**, чуюся, тишся, гл. Выскакивать, выскочить вперед, бросаться, броситься вперед. *Поперед війська не вихвачайся* (не вихвачуйся). АД. I. 16, 25.

Вихвицом, нар. Вскачь. *Жене коні вихвицом*.

Вихилити, ся. См. **Вихилати**, ся.

Вихилісь, сів, мн. Выгибаніє, изгибаніє. *Взявшись у боки, робити вихилєси*. О. 1862. IV. 18.

Вихилісом, нар. Извиваясь, выгибаясь. Шевч. 187. *Тут танцювала викрута-сом і пред Енеєм вихилісом під дудку біла третяка*. Котл. Ен. I. 19.

Вихиліти, ляю, еш, сов. в. **вихилити**, ля, лиш, гл. 1) Высовывать, высунуть, выставлять, выставить. 2) Выпивать, выпить. Грин. III. 565. *Вихилив же дві чарки*. Стор. I. 97. *Цили його горілку, поки до каплі вихилили*. Мир. ХРВ. 197.

Вихилітися, лаяюся, ешся, сов. в. **вихилитися**, люся, лишся, гл. 1) Выгибаться, выгнуться. *Дуб на йону (на чоловікові) трохи вихилився*. О. 1862. V. 82. *А чого, коню, вихилєсиєся? Чи я зажоко на тобі сидю?* Грин. III. 627. 2) Наклоняться, наклониться, склоняться, склониться. *Годі тобі, чумаченку, на пужалю вихилєсиєся*. Рудч. Чп. 43. 3) Высовываться, высунуться, выставляться, выставиться. 4) Выступать, выступить. *Вихилєсь за Кучманський тлях*. К. ЦН. 226.

Вихитати. См. **Вихитувати**.

Вихитрувати, трую, еш, гл. Добыть хитростью. Левиц.

Вихитувати, тую, еш, сов. в. **вихитати**, таю, еш, гл. 1) Распатыивать, разшатать, распатыивать повалить. *Віпер дерева вихитуює*. Славяносербск. у. *Корова чухалась, чухалась, поки стовпа вихитала*. 2) Только несов. в. Качать. *Корови—так попереду і аж головами вихитують*. Сим. 191.

Вихитуватися, туюся, ешся, гл. Покачиваться. *Замість щоб робити, вона на гоїдальці вихитуеться*.

Вихід, ходу, м. Выходъ. *Твій вхід і вихід з його будє од нині і довіку не-вен*. К. Псал. 290.

Вихлєскати, шу, щеш, гл. Выхлебать. *Наварила борщу, та й не вихлєщу*. Ном. № 12312.

Вихліб, бы, м. Шуточное слово, унотребленное повидимому въ смыслѣ: отсутствіє хлѣба. Ном. № 14321. Встрѣчено въ нар. разсказѣ, который см. при словѣ **вишпоно**.

Вихлювятий, а, в. Шаткій. Вихлювятий човен. Волч. у.

Віхлюпати, віхлюпати. См. **Віхлюпувати.**

Віхлюпувати, пуу, еш, сов. в. віхлюпати, паю, еш, одв. в. віхлюпнути, жу, неш, гл. Выплескивать, выплескать, выплеснуть. *Поки доніс відро, то всю воду вихлюпав.*

Вихованець, нця, м. Воспитанник. К. XII. 98.

Вихованка, ки, жс. 1) Воспитанница. 2) Любовница, содержанка. Борзенск. у.

Виховання, ня, ср. Воспитание. Лєвин. Пов. 314. Чуб. I. 238. *Виховання і похвала і народу з матірньої мови по-винно починатися.* О. 1861. XI. 104.

Виховати, ся. См. Виховувати, ся.

Виховувати, вуу, еш, сов. в. виховати, ваю, еш, гл. 1) Перепрятувати, укривати, укрить. 2) Воспитувати, воспитать. *Як доглядати дітей, як їх виховувати.* К. Псал. 14.

Виховуватися, вууюся, ешся, сов. / в. виховатися, ваюся, ешся, гл. 1) Укриватися, укрившись. *Як не виховуєся, а смерть тебе знайде. Чорта виховався (не сховаєня).* Ном. № 3922. *Виховалась три місяці. Три місяця все пряталась.* Константиногр. у. 2) Воспитуватися, воспитаться.

Виходець, дця, м. Выходецъ. Котл. Ян. I. *То не жива людина, то виходець з того світу.* Мир. Пов. I. 121.

Виходжати, джю, еш и виходжувати, джу, дши, гл. Выходить, выступать. Вх. Уг. 231. *Корсунський полковник із намету виходжася, до козаків стиха словами промовляв.* Дума.

Виходити, джу, дши, сов. в. вийти, йду, деш, гл. 1) Выходить, выйти изъ чего, откуда, куда. *Вийди, вийди, мила, з хати.* Мет. 10. *В панські ворота широко ввійти, та узко вийти.* Ном. № 1208. *І вийшла до його вся земля.* Єв. М. I. 5. *Чоловік і жінка вийшли у поле жати.* Рудч. Ск. I. 11. *Як вийшла воля, дак мене ніхто й не наймає.* Г. Барв. 315.—з чого. Стаття више, перерасти. *Я вже вийшла з того, щоб мене лаяти.* Лебед. у.—з грошей. *Падать вт цѣвъ. Кіль молодий у гроші аде, а старий виходить.* Ном. № 10230. *Не виходити з горілки. Быть постоянно пьянымъ. До самого дівчи-вечора я з горілки не виходила.* О. 1862. VII.—у доробу. *Виходять, вийти вь путь. Ой уже си, син Гавриленко, у дорогу виходить.*

Рудч. Чп. 32.—у пані, міщане и пр. *Дѣ-латься бариномъ, мѣщаниномъ и пр. Сил-куются вийти або в міщанство, або в панство.* О. 1862. III. 79.—на що. *Вийти на добре, на зле. Окончиться благополучно, хорошо, неблагополучно, нехорошо. Трудно, аби на добре вийшло, що із злих рук прийшло.* Ном. № 2876. *Вийде на ніше. Будеть по нашему.* Ном. М. 1069. *Воні все на одні вийде. Одно и то же будетъ.* Св. Л. 129. *Вийти на нбо. Сдѣлаться чѣмъ. Вони... виходять на попа без ніякої науки.* Св. Л. 130. *Вийти за нбо,—зѣмь. Вийти замужъ за кого. Як вийду за тебе,—зостанусь нещасна.* Мет. 48. *Вийшла заміж—як за стінку заснулася.* МВ. I. 2) Выходить, взойти. *Ой вийду я на шпичечок та гляну—и на долму.* Мет. 80. 3) Происходить, произойти. *Од того вихор вийшов, що як Сатанайл виніс землю з води, то вода зверху замерзла.* Чуб. I. 35. 4) Выходить, вийти, оказаться, быть. *Сам чорт не пізна, яка з діточки вийде молодича.* Ном. № 9000. 5) О времени: исполняться, исполниться, истечь. *Рік виходить.* Рудч. Ск. I. 65. *Виходить і другий год.* Рудч. Ск. II. 109. *Йому ще й год не вийшли женитись.* Г. Барв. 475. 6) Обходиться, обойтись, стоять. *Ця керсетка мені чотири з половиною вийшла: три з половиною за набор та карбованець за пошиття.* Черн. у.

Виходити, джу, дши, гл. 1) Исходить. *Всі лужечки виходила.* Мет. Багато світу виходила. О. 1862. V. 77. 2) Достичь, добитись хожденіємъ. *Ходив три дні, та виходив злидні.* Ном. № 10936. *Дай рукави, а не виходили погами.* Чуб. I. 247. *Три дні ходив Антосю по селі і виходив аж три злоти.* Св. Л. 40. 3) Проходить. *І де ти, Чіпко, ходиш? де ти бродиш?... Ось до якої пори виходить.* Мир. ХРВ. 9.

Виходитися. См. Вихожуватися.

Вихожуватися, жууюся, ешся, сов. в. виходитися, джуся, дшися, гл. 1) Выростать, вырасти, взлѣзяться. *А дівчина виходилась у неї хорота, як маківочка повнянька.* МВ. I. 130. 2) Оправляться, оправиться (отъ болѣзни), окрѣпнуть. Г. Барв. 342. *Бичок уже став вихожуватися—носа гоїться.* Змієвск. у. *Ще не дуже пісчя родин виходилась.* Кв. I. 207.

Виходитися, дитися, сов. в. вийтисся, деться, гл. безл. 1) Только несов. в. Выходить. *А з дверей виходилося по один*

широкий ганок. Федьк. 2) Выходить, выйти, случиться. *Пішли,—аж не так вийшлося.* О. 1862. VI. 59.

Виходько, ка, м. Выходецъ. Левиц. Нерші К. Кн. 5.

Виходжати, жажу, еш, гл.—Виходжати. Дівчаточка із гаю виходжаючи співають. Шевч. 648.

Вихолодити, ся См. Вихолоджувати, ся.

Вихолоджувати, джую, еш, сов. в. вихолодити, джу, диш, гл. Охлаждать, охладить, выстудить.

Вихолоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. вихолодитися, джуся, дишся, гл. Остывать, остыть. Константиногр. у.

Вихоложа, жи, жс. Мятель, вьста. Константиногр. у.

Вихолонути. См. Вихолоняти.

Вихолоняти, няю, еш, сов. в. вихолонути, ну, неш, гл. Охлаждаться, охладиться, остывать, остыть. *Нехай вихолоним борщ.* Волч. у. *Вода вихолонила.*

Вихолоштати, ташу, еш, гл. Выхолостить, осконить. *Вихолоштай і мене та тоді будем молотити.* Рудч. Ск. I. 56.

Вихоніти, ну, неш, гл. Сильно лягнуть. *Як вихоне та кобила задом, як дасть копитами в нукі!* Рудч. Ск. I. 1.

Вихопити, ся. См. Вихоплювати, ся.

Вихоплювати, ляю, еш, сов. в. вихопити, ляю, пиш, гл. Выхватывать, выхватить. *Оксану вихопив чуть живу.* Шевч. 189.

Вихоплюватися, ляюся, ешся, сов. в. вихопитися, пляся, пишся, гл. Выхватываться, выхватиться, выскакивать, выскачнуть, показаться, выбраться, выйти. *Вабуся не велить рано заміж вихоплюватися.* Г. Барв. 372. *Вихопився, як голый з маку.* Ном. № 7575. *Панич вихопився на вулицю та й давав цыкувати його собаками.* Стор. I. 17. *Рад бувининий, що з душею з міста вихопивсь.* К. ЧР. 857. *Роспитаємо, та й вихопимось на свій шлях.* Стор. I. 209. *Вихопився на гору.* Мир. ХРВ. 274. *Дрім не вихопився з жолобця.* Шух. I. 280.

Вихор, хру, м. Вихрь. *Крутить, як вихор на дорозі.* Ном. № 8427. *О, щоб їх вихорам вынесло.* Ном. № 3667.

Вихорити, рю, рин, гл. 1) Вихристь, крутиться вихремъ. *Вітер.... рвав сніг з землі, крутив його на всі боки, вихорив.* Мир. Пов. I. 14. *Буря завійала, метучи цілі гори снігу по землі, вихорючи, не-*

мов густу кашу у повітрі. Мир. Пов. I. 112.

Вихоритися, рюся, ринся, гл. Вихристь, кружиться вихремъ. *Заверюха крутилась, вихорилась.* Мир. ХРВ. 278. (Думки) як заверюха крутились, вихорились. Мир. ХРВ. 29.

Вихоріти, рію, еш, гл. Выболтъ. *Коли б вихорів, виболів, що у мене вихилина.* Ном. № 11643.

Вихорішуватися, шуюся, ешся, гл. Прихорашиваться, наряжаться красиво. *Ми робимо, ми жнемо, ми в коломазі, а вони, не робилиш, вихорішуются.* Г. Барв. (О. 1861. II. 189).

Вихорувати, рую, еш, гл. Пробольтъ: выздороветь. Рудч. Чп. 246.

Вихоруватися, руюся, ешся, гл. Выздоровѣть, оправиться послѣ продолжительной болѣзни. *Хоруй, мила, Бог з тобою. як ся вихоруси, оженись з тобою.* Гол. I. 105.

Вихрест, та, м Принявший христіанство. *Така з вихреста людина, як з собаки солонина.* Вас. 209. *То вихрест із жида Авлет.* Котл. Ев. VI. 19.

Вихрестити, ся. См. Вихрещувати, ся.

Вихрестка, ки, жс. Принявшая христіанство. Аф. 347.

Вихрещувати, шую, еш, сов. в. вихрестити, шу, отиш, гл. Крестить, окрестить иновѣрца.

Вихрещуватися, шуюся, ешся, сов. в. вихреститися, шуся, отишся, гл. Принимать, принять христіанство. *Вихрестився десь один жид.* Грин. II. 149.

Вихрування, ня, с. Буйство, буйство. К. ПС. 134.

Вихруваний, и вихруватий, а. о.

1) Обильный вихрями. *Зіма вихрувата.*

2) Сокрушае беззаконнымъ буйні глави вихрювати. К. Псал. 152.

Вихракати, каю, еш, однов. в. вихракнути, ну, неш, гл. Выхаркнуть, отплеивуть. Чуб. II. 295.

Вихракнути, ну, неш, гл.—Вихракнути. *Душй не вихрянути.* Ном. № 8299.

Віцха, ти, жс. Отработокъ натурою въ видѣ добавленія къ условленной денежной платѣ (при наймѣ земли). Вас. 205.

Вицхуратися, руюся, ешся, гл. Чваниться. Зівев. у.

Вицбати, баю, еш, гл. Выбать, выклевуть. *Вицбала його (зерно) птиця.* Староб. у.

Відвічати, чу, чий, гл. Проучити; висъвъ.

Відвахувати, хую, еш, гл. Обить гвоздиками.

Відганяти, ню, ниш, гл. Выманяти; выгнать.

Видиркати, каю, еш, одн. в. відиркнути, ну, неш, гл. Выжать что либо жидкое так, чтобы оно брызнуло струей. *Видиркати молоко з цицьки; видиркати сік з зілля.*

Видиркювати, лую, еш, гл. Очертить кругъ (цыркулемъ).

Видиркнути. См. Видиркувати.

Видитати, таю, еш, гл. Выиграть въ чегъ и нечегъ. *На тім стилчику можний паконьом, трома яблочки підкиданчи, двома орішки та читаючи, вицитає коня з-під короля. Гол.*

Видідати, джу, деш, гл. 1) Выцѣживать, выцѣдить, нацѣдить. О слезахъ: заставить пролить. *Потопи сих нових фараонів у тих слезах... що вони вицідили з очей вдовичих та сирітських. Св. І. 302.* 2) Выпивать, выпить. *Вицідили вони самопужки глек слив'янки. Кв. II. 55.*

Виділити, лю, лиш, гл. Попасть (при выстрѣлѣ). *Не завісиди він і попадає в нього. Часом вицідить, що на хвості йому одіб'є. Драг. 44.*

Виділюватися, вуся, ешя, гл. Цѣловаться. *Легшенько з чужими жінками вицеловуйтесь. Мир. Нов. II. 61.*

Виділювати, лую, еш, гл. Расцѣловать. *Він руки й ноги їй вицїлує. МВ. (О. 1862. III. 60). Вицїлувала б його всюди. Кв. II. 259.*

Видмоктати, кчу, чеш, гл.—**Висмоктати.**

Видунити, пю, пиш, гл. Вытащить. *Янколи вицунуть риби і на дві цілих масі. Рудч. Ск. II. 172.*

Видюркати, каю, еш, гл. Вытечь, вылиться. *Вх. Лем. 398.*

Видюстити, стрю, рин, гл. Сильно высъвъ (роздами).

Видяпати. См. Видяпувати.

Видяпкати, каю, еш, гл. Выцарапать. *Такі маєш очка красні: вицяпкала б ті. Гол. II. 822.*

Видяпувати, пую, еш, сов. в. відяпати, паю, еш, гл.—**Видиркувати. Шух. I. 193.**

Видюркати, каю, еш, гл.—**Видюркати. Вх. Лем. 398.**

Вичавити. См. Вичавлювати.

Вичавлювати, лую, еш, сов. в. вичавити, влю, виш, гл. 1) Выжимать, выжать, выдавливать, выдавить. *З проса не вичавили молока.* 2) Передавать всѣхъ. *Не вичавили бджіл в вулії.*

Вичакувати, лую, еш, гл. Выколдовать.

Вичапати, паю, еш, гл. Съ трудомъ выбраться. *Ледві вичапав відтіля. О. 1862. VI. 61.*

Вичастувати, тую, еш, гл. Истратить, потчиная. *Оставалась пляшка спотикачу. Піди ж принеси, коли не вичастувала ким. Котл. МЧ. 470.*

Вичахати, хāju, еш, сов. в. вичах(ну)ти, хну, неш, гл. Остывать, остыть. *В печі вже вичахлю.*

Вичвалати, лаю, еш, гл. Выходить, исходить (медленной походкой).

Вичваритися, рюся, рашося, гл. Выздоровѣть, поправиться. *Мнж. 178.*

Вичварювати, рую, еш, гл.—**Витівати.** *Було вичварусь да видумусь. Рудч. Ск. I. 77.*

Вичекурити, рю, рин, гл. Прибратъ, украсить. *Вичопала яму і як уже добре розсвіло, вичепурила їй гарненько—зовсім готово. Кв. I. 212.*

Вичервонити, ню, ниш, гл. Окрасить въ красній цвѣтъ.

Вичесати. См. Вичісувати.

Вичивити, ню, ниш, гл. Вычинить.

Вичинка, ки, жс. Вичинка. Шкура за вичинку не стане. Ном. № 10571.

Вичистити, ся. См. Вичищати, ся.

Вичитаний, а, е. Зачитанный. А книжку як розгорнув,—дивлюсь—„Кобзарь“, та вже дуже вичитаний. О. 1861. VII. 6.

Вичитати. См. Вичитувати.

Вичітувати, тую, еш, сов. в. вичитати, таю, еш, гл. 1) Читать, прочесть. *Ходив прозати дяка псалтирю вичитувать. МВ. (О. 1862. I. 92). І ще багачко... зводивъ (з книги) він вичитував. Грин. I. 289.* 2) Произносить, произнести при чтеніи. *Як його вичитувать треба? О. 1862. I. 69.* 3) Выговаривать, выговарить. *Ну, що як би їй оце почав вичитувати, як вона знучалася над нами? Г. Барв. 6.*

Вичищати, щāju, еш, сов. в. вичистити, щу, стин, гл. Чистить, вычищать. *От криничка і каже: „Вичищати мене, дівоно, що колись води нап'єшася. Рудч. Ск. II. 64.*

Вичищатися, щājuся, ешя, сов. в.

вичиститися, щуся, стишом, гл. Чиститися, вычиститься.

Вичісувати, оую, еш, сов. в. вичеса-ти, шу, шеш, гл. 1) Вычесывать, вычесать. 2) Расчесывать, расчесать. *Вичісувала коси.* Левиц. I. 410.

Вичихатися, хаюся, ешом, гл. Огфыряться.

Вичогти, гну, неш, гл. Выйти (шаркая ногами). *На світанні вичог з хати на двір.*

Вичорнити, ню, неш, гл. Вычернить.

Вичубити, блю, биш, гл. Выдрать за волосы. *Доладу його вичубив.* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Вичумакувати, кую, еш, гл. Заработать чумачеством. *Нехай хто хоче чумакує! Не вичумакуєш собі такої веселости серед безкраїх степів.* Г. Барв. 148.

Вичуняти. См. Вичунувати.

Вичунувати, нюю, еш, сов. в. вичунати, няю, еш, гл. Оправляться, оправиться оть болѣзни, выздороавливать, выздороветь. *Занедужала. Вачить, що не вичуняє і кличе батька.* Грин. I. 285. *Нездужав Катерина, ледве-ледве дыше... Вичуняла, та в зопічку дитинку количе.* Шевч. 67.

Вичути, чую, еш, гл. Прослышать, услышать о чемъ. *Посилают купити там, де вичуют, же тунюша, а добра.* МУЕ. III. 47.

Вичухатися, хаюся, ешом, гл. 1) Чесаться, почесаться вдоволь. *Випозичавсь, вичухавсь, понохав кабаки.* Кв. Качки *вичухуться на сонечку.* 2) Оправиться оть болѣзни, побоевъ. *Минув тиждень, другий, (побита) жінка вичухалась.* Грин. II. 166.

Вичхатися, хаюся, ешом, гл. Вычихаться.

Вичаювати, люю, еш, гл. Обить шалевкой.

Вішар, ру, м. Прошлогодня трава. Лубен. у.

Вішарбувати, вую, еш, сов. в. вішарувати, руу, еш, гл. Хорошо вымывать, мыть, смывать, смывать при помощи мочалки, щетки и пр. (твердый предмет—посуду, мебель, стѣну). Сия. 130. *Стіни вичиті, вишаровані, нечаче сього року збудовані.* Стор. II. 110.

Вішення, нд, с.=Вишняк 1. Садок той увесь був заріс вишенням, сливняком. О. 1862. VШ. 15.

Вішенька, ки, ж. Ум. оть вишня.

Вішеняти. См. Вішнітувати.

Вішенятися, чусю, чешом, гл. 1) Нашептаться. 2) Задохнутись, перестать шевелиться (о ракахъ). *Вишенятесь, як рак у торбі.* Ном. № 13376.

Вішеретувати, тую, еш, гл. Очистить передь помоломъ оть шелухи (зерно).

Вишиваний, а, е. Вышитый. *Вишиваний рукав.* Рудч. Ск. I. 162.

Вишиванка, ки, ж. 1) Вышивая е. 2) Вышитая сорочка. Аф. 348.

Вишивання, ня, с. 1) Вышивание. 2) Вышиванье, вышивка. ЗОЖР. II. 12. Чуб. VII. 426. *Прийшла до вас показати мое вишивання на вацій сорочці: чи подобаєте?* Г. Барв. 226.

Вишивати, вію, еш, сов. в. вишити, шию, еш, гл. 1) Вышивать. *Не жаль мені хустиночки, що я вишивало.* Мет. 18. 2) Истрачивать, истратить на шитье. *Ниточку шовку вишила.* Грин. III. 485.

Вишиватися, віюся, ешом, сов. в. вишитися, шиюся, ешом, гл. Вышиваться, вышиться. *І хустина мережалась, шовком вишивалась.* Шевч. 398.

Вішняк, ку, м. Розничная продажа вина, распивочная продажа питей. *Взяти на вишняк.* Ном. № 11789.

Вішнякувати, кую, еш, гл. Распродать въ розанду, но мелочамъ (вино). *Як би я що горілку вишнякував.*

Вішати, ся, (м. Вишвати, ся.

Вішнітувати, тую, еш, сов. в. вишенятати, пчу, чеш, гл. Лѣчить, излѣчить заговоромъ. *Бади вишнітують.* О. 1862. V. 13. *Я тебе (бишнху) вишнітую.* Грин. II. 37. КС. 1893. VII. 587.

Вішка, ки, ж. 1) Чердакъ? *Уб'ю та й на вишку скину.* Ном. № 3649. 2) На вишках. На столбахъ. *Комора не на землі, а на вишках, щоб вода не тес.* Канев. у.

Вішкандибати, бю, еш, гл. Выйти хромая. *Вишкандибав з хати.* Харьк. у.

Вішкандібуватися, буюся, ешом, гл. При игрѣ въ шандибки забрасывать палку дальше другихъ, луская при этомъ ее колесомъ, чтобы она ударилась о землю то одними концомъ, то другимъ. КС. 1887. VI. 476.

Вішкварати, рю, рш, гл. Вытопить жиръ.

Вішкварка, ки, ж. Вытопка, остатокъ послѣ вытопки жира, сала. *Зосталися самі вишкварки.* Ном. № 1929. За мѣсяні

вишківари не помирилися,—т. е. язъ за пустака поссорилися. *Ном. № 3513.*

Вишківлювати, люю, еш, гл. Вискабливать. *Шух. I. 250.*

Вишкірети, ся. См. Вишкірати, ся.
Вишкірати, рюю, еш, сов. в. вишкірети, рю, рши, гл.—зуби. Оскаливать, оскалить зубы.

Вишкіратися, рюся, ешся, сов. в. вишкіратися, рюся, ршся, гл. 1) Оскаливаться, оскалиться. **2)** О сонцѣ: проглядывать, проглянуть. *Хоч би сонечко вишкірилось: тепліш було б.*

Вишкюйругуватися, туюся, ешся, гл. То же, что и вишкандібуватися (пригрѣвъ въ шалану). *КС. 1887. VI. 476.*

Вишкрєбти. См. Вишкєрібати.

Вишкєрібати, бую, еш, сов. в. вишкєрєбти, бу, беш, гл.—Вискєрібати, вискєрєбти.

Вишкєрібок, бка, м. 1) Небольшой хлібець изъ остатковъ тїста въ квашнѣ. **2)** Послѣдній ребенокъ въ семьѣ (васмиш-ливо).

Вишкєрєбати. См. Вишкєрєбувати.

Вишкєрєбувати, бую, еш, сов. в. вишкєрєбати, бую, еш, гл. Выцарапывать, выцарапывать.

Вишлихтовувати, вую, еш, сов. в. вишлихтувати, тую, еш, гл. Шлифовать, отшлифовать.

Вишмарувати, рую, еш, гл. Смазать, обмазать. *Вишмаруй по добре колеса, бо далеко поїдемъ.*

Вишморгнути. См. Вишморгувати.

Вишморгувати, гую, еш, сов. в. вишморгнути, ну, неш, гл. Быстро выдергивать, выдернуть. *Вишморгнув палицю з рукъ.*

Вишневий, а, о. 1) Вишневый. *Іще обїяди, серденько мое, по за вишневий садочок.* *Мет. 60. 2)* Темно-красный. *До синьой спідниці як надїну вишневий попередник, то так гарно.* *Харьк. Ум. Вишневенький.* *Маркев. 45.*

Вишней, кї, м. Вишневый садъ. *Москаля молодого в вишник дожидала.* *Шевч. 69. Ум. Вишничѣм.* *Харьк.*

Вишнек, ка, м. Дѣла въ картахъ. *КС. 1887. VI. 463. Хто, бач, вишник, той не король.* *Ном. № 1007.*

Вишнійа, ки, ж. Вишневое дерево. *Левит. Пов. 191. Ой вишніино-черешіино, чом ти листу не пускаєши? Ни.*

Вишничѣв, чкї, м. Ум. отъ вишній.

Вишнівка, ки, ж. Вишневка, вишневая наливка. *Зевес тоді лигав вишніюку.* *Котл. Ев. Ум. Вишнівочна.*

Вишній, а, о. Верхній. *Шух. I. 162. Подивися, моя доню, в вишнійю кватиру.* *Лукаш. 124. 2)* Вишній. *Господи вишній, чи я в тебе лишній?* *Ном. № 11729.*

Вишпа, нї, ж. Вишня (плодъ и дерево), *Prunus cerasus.* *Сидить голуб на дубочку, голубка на вишні.* *Мет. 63. Ум. Вишениа.*

Вишпї, нї, ж. Высота. *Лебед. у.*

Вишпавати, баю, еш, гл. Выйти съ трудомъ, вылолзти. *Така стара, що вже й з хати не вишнябає: усе на печі лежить.* *Херс. у. Слов. Д. Зваря.*

Вишняк, кї, м.—Вишніак. Кривая загнулась у вишняку, так треба вибавити. *Ном. № 13131. Ум. Вишнячѣм.*

Вишѣнка, ки, ж.—польовї. Раст. *Amygdalus campestris.* *Лв. 96.*

Вишпїговувати, вую, еш, сов. в. вишпїгувати, гую, еш, гл. Шпїонать, вишпїонить, провюхать, узнать тайнымъ образомъ.

Вишпувати, пую, еш, гл. Выхватывать, (охотничїй терминъ). *У нього добрі собачки: запусті тільки, зараз вишпують зайця.* *Брацл. у.*

Вишпурати, рю, рши, гл. Выбросить, вышвырнуть. *Вх. Лем. 395.*

Виштапувати, пую, еш, гл. 1) Выстегать. *Гляньте, чи гарно виштапувала очінок?* *Харьк. 2)* Выбранивать, пробовать. *Не хоче робити, так я її як виштапувала, так вона давай браться за діло.* *Миргор. у. Слов. Д. Зваря.*

Виштатуватися, туюся, ешся, гл. Вырядиться, варидьтись. *Св. Л. 168.*

Виштырати, рю, рши, гл. Выпродать, выгнать. *Я таки його виштырила з хати.* *Лебед. у.*

Виштрикнути, ну, неш, гл. Выколоть. *Вночі я бокєс ока де небудь виштрикнути.* *Мяж. 147.*

Виштурати, рю, рши, гл.—Виштарыти. Насилу виштырила на двір, щоб хоч провітнись трохи.

Виштуркати, каю, еш, гл. 1) = Виштрикнути. *Хотів ся перекрести на собі очі виштуркав.* *Ном. № 6568. 2)* Вытолкать.

Вішукати. См. **Випукувати**.

Вішукувати, кую, еш, сов. в. вішукати, каю, еш, гл. Выскивать, выскать, отыскивать, отыскать. *Вішукую травиці.* К. Іов. 88. *Зілля асякі вішукую.* МВ. II. 8.

Віщати, щая, еш, гл. Дѣлаться выше. **Віщати, щі, щий, гл.** Визжать. *Вона аж вищити.* Рудя. Ск. II. 30.

Віще, нар. Выше. *Молоде орля, та вище старого літає.* Ном. № 7322. *Віще лоба очі не ходять.* Ном. № 1017. *Хто вище злізе; дужче пада.* Ном. № 14313.

Віщебетати, чу, чеш, гл. Выболтать, высказать неосторожно.

Віщедрувати, руо, еш, гл. Получить за півне щедріво.

Віщезати, заю, еш и віщезнути, ну, неш, гл. Исчезнуть, уничтожиться, истребиться. *Віщезає жито.* МУЕ. III. 43. *Каченята вищезли: ворони вижапали.* Рк. Левин.

Віщербити, бію, биш, гл. Зазубрить, вызубрить, выбить шербину. *Віщербила ніж.* *Зачепила рогачем горщик та й вищербила.* Харьков.

Віщербитися, біюся, бишся, гл. 1) Зазубриться, получить шербину. 2) Выйти изъ рада, изъ числа. *Тепер уже всі будемо за вас.—А може й не всі, може хто перейде на другий бік?*—*Ні, вже не вищербитися біли ні один.* Катеринослав. г. (Залюбовск.).

Віщій, а, в. Высшій. *Не впрохав нижнього, не впросив вищого.* Ном. № 981.

Віщик, ка, м. Родъ клейма въ видѣ вырѣзки на ухѣ овцы. Черк. у. Катеринослав. г. Маж. 182.

Віщикнути, ну, неш, гл. Вырвать, выщипнуть. *Прійшов Петро—вищикнув листок, прийшла Галля—вищикнула два.* Ном. № 468.

Віщипати. См. **Вищипувати**.

Віщипувати, нуо, еш, сов. в. вищипати, нуо (плю), паш (плеш), гл. Выщипывать, выщипать. *Вищиплю, виломлю кленовий лист.* Мет. 297.

Віщирати. См. **Вищирати**.

Віщирати, раю, еш, сов. в. вищирати, руо, рий, гл.—**Випширати, випширати.** *Випширав зуби, як циганські діти до місяця.* Ном. № 12637. *Випширав зуби, як печене поросля.* Ном. 12637.

Віщість, щості, ж. 1) Высшее положение, болѣе высокое положение. 2) Присходство. Желех.

Віяз, ву, м. Проявление, обнаруженіе. Желех.

Віязь, ви, ж. 1) — **Вязь.** МВ. III. 9. 2) Открытіе, обнаруженіе.

Віязити, ся. См. **Вияляти, ся.**

Віязлювати, люю, еш, гл.—**Вияляти.** *Радощів своїх нікому не вияляює.* Г. Барв. 454. *Пишучи у Київ у такім гарячім тоні, я вияляював себе аж надто виразно.* К. XII. 11.

Вияляти, ляю, еш, сов. в. виявити, влю, виш, гл. Обнаруживать, обнаружить, открывать, открытіе, показывать, показывать, появлять, появлять. *Юдиза виявила його капості перед Ксерксом.* Ном. № 3559.

Виялятися, ляюся, вишся, гл. Обнаруживаться, обнаружиться, открываться, открытіе, появляться, появляться, показываться, показывать. *Ось як виялялась ся загадка.* Стор. *Кодацький поріг виявився, а то не було його видно.* Стор. II. 120. *Він виявився народу.* К. Псал. 197. *На оулиці чорна свита виявилась одна й друга, замигли платки, намітки... йшли люди до церкви.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Виязичити, чу, чеш, гл. Проболтаться, проговориться. *То пра того чоловіка, що вбили, та й виязичили.* Лебел. у.

Віярок, рку, м. Лошника, неглубокий оврагъ. *Там такий є виярк, то вода й зливає инколи.* Новомоск. у. (Залюбовск.). Ум. **Віярочок.**

Вияснення, ня, с. Разъясненіе, поясненіе.

Вияснити, ся. См. **Вияснати, ся.**

Вияснати, няю, еш, сов. в. вияснити, ню, виш, гл. 1) Выяснять, выяснять, разъяснять, разъяснить, пояснять, пояснить. 2) Вычищать, вычистить; сдѣлать свѣтлымъ, блестящимъ. *Вияснила п'ятака.* Маж. 97. *Вияски добре стремена та й їздъ тобі верхи.* Черк. у. *Візьми мітку та мети, вияски хорошенько місяць: бач, як насутило.* Шевч. 297.

Виясниться, няюся, ешся, сов. в. виясниться, няся, лишся, гл. 1) Проясняться, проявляться, посвѣтлѣть. *Вияснилось блѣде та понуре обличчя Гумчиню.* Г. Барв. 154. 2) **Віясниться.** Проясниться (о погодѣ). *Нехай віясниться, бо дуже нахмарило.* Ном. № 5494.

Віблєк, ка, м. (= **Вібляк**). Бревно круглое, годное для постройки. Шух. I. 88. См. **Вибель**.

Віблїй, а, в. Круглїй, цилиндрическїй.

Шух. I. 88. Віблий обруч — обруч із цільного неразщепленого надного дерев'яного ствоза. Шух. I. 250. Вібла хата. Хата із круглих бревен. Шух. I. 89.

Вібат = **Виват**.

Віберця, ці, ж. Б'ялка. Гал.

Вівожк, ка, м. = **Вівожг**. Вх. Зн. 7.

Вівошна, ни, ж. Зерно овса (одно).

Вівошице, ша, с. Поле, съ которого снять овесь. Вас. 196.

Вівожг, га, м. и **вівожга**, ги, ж. Раст. *Avena fatua* L. ЗЮЗО. I. 113. Вх. Пч. I. 9.

Вівожуватий, а, е. Заростий **вівожг**м (о землі).

Вівсінний, а, е. Овсяний.

Вівсінник, ка, м. 1) Овсяний хліб.

Голодному *й* **вівсінник** добрий. Ном. № 1209.

2) Названіє лошади въ загадѣ. **Прибѣли штрики** — брики, **ухватили далду** — балду, **почули м'якинники**, казали **гречаникам**: „сідайте на **вівсінники**, доганяйте **штрики** — брики, **віднімайте далду** — балду“ (вовки, свиня, собаки, люде, кові). Ном., стр. 294, № 122.

Вівсінниця, ці, ж. Овсяная солома. Снм. 153.

Вівсінна, ки, 1) — **Вівсінниця**. Желех.

2) Овсяная мука.

Віварик, ка, м. Ум. отъ **віварь**.

Віварний, а, о. Олтарный.

Віварь, ря, м. Олтарь. *Боятися по-на та в віварь не йти*. Ном. № 4232. *Коли віварю служив, з віваря й живився*. Ном. № 10422. Ум. **Віварня**. Аф. 315.

Вівторок, рка, м. Вторникъ. *В понеділок перед обідом із гармати забили, а в вівторок іще раніше Уманя добули*. Маєс.

Віцця, ці, ж. 1) Овца. *Хто стається віцею, того вовк зїсть*. Ном. № 3841.

Віццю стрижуть, а друга **дивиться**. Ном. № 3904. 2) мн. Родъ дѣтской игры. *Ив. 59. Ум. Овечка, овечонька, овечечка. Жемуть воли із діброви, овеченьки з поля*. Мил. 115.

Віварієнко, ка, м. Сынъ пастуха овецъ. Аф. 315.

Віваріє, ка, м. 1) Ум. отъ **віварь**. 2) Родъ игры на свирѣли. 3) Бекасъ. *Захизикала над ними чайка... висистував віваріє*. Стор. I. 126.

Віварієти, рю, рши, гл. Быть пасту-

хомъ овецъ, пасти овецъ. Гол. II. 456. Шух. I. 201.

Віварієха, хи, ж. Жена пастуха овецъ. Аф. 315.

Віварієша, ни, ж. Дочь пастуха овецъ. Аф. 315.

Віварієський, а, е. Принадлежащій пастуху овецъ. Аф. 315.

Віварь, ря, м. Пастухъ овецъ. *Сопилка вівареві вітиса*. Ном. № 10487. *Роснувшие віварь віці та по крутій гірці*. Мет. 108. Ум. **Віварни**.

Віварувати, рю, еш, гл. = **Віварити**. Шух. I. 53.

Вівчий, а, е. Овечій. Вх. Лем. 425.

Вігран, ка, м. Органъ. *Гордий пак сидить, в віграні грає, в віграні грає, красно співає*. Гол. II. 65.

Від, од, пред. Отъ. *Привів од батька коня, а від брата взяв воза. Довідавшись од почину про все*. Вн. Л. I. 2. *Ватьк-ві од його нічого нема. Від села до села танці та музики*. Нп. *Зоставсь я хлопцем од батька й од матері одинадцяти год*. Г. Варв. 172. *Ты ляжеш од комори, а я ляжу від оборн*, — т. е. ты ляжеш со стороны амбара и. т. д. Грин. III. 386. *Родительный падежъ съ від при страдательномъ причастіи переводится по-русски творительнымъ падежомъ. Земля від Бога зроблена*. (Стрижев.). *Буя спогдишуваний од сатани*. Св. М. I. 13. *Употребляется від для образования сравнит. степени и тогда совсѣмъ не переводится. Єсть же і негідніиш від мене*. Кота. Нп. *Хиба ж таки я послідніишій од усіхъ?* Ном. № 2039. *Од моєй Ганнусеньки кращої немає*. Грин. III. 201.

Віда, ди, ж. Вѣсть, слухъ. *Хто тобі сказав? — Посилала я сорочку білобоку, а вона мені принесла дві віди під правим крильцем: одну про Данила, а другу про Кирила*. МВ. I. 89.

Відає, **відай**, нар. Вѣроятно, должно быть. *Ой відає ти слабій, хорій*. Гол. I. 82. *Болить мені головонька відай же я смру*. Гол. I. 103.

Відаєня, ня, с. 1) Знаніє. Левч. 48. 2) Извѣстіє, вѣсть. Ум. **Відаєнячко**. *Даютъ віданнячко: ісхояйся, Мінху*. Гол. I. 176.

Відати, даю, еш, (вн, віей, віють), гл. Знать, вѣдать. *Не єм, за що їм так довіря князь*. Стор. МПр. 97. *Ніхто тебе не відає, як хто обідає*. Ном. *Та кажи б*

я знала, коли ї я відала, що ласватана буду. Мет.

Відбабувати, бую, еш, гл. Окончатъ практику (объ акушеркѣ). *Пішла, відбабувала і вернулася додому.* Чуб.

Відбавити, ся. См. Відбавляти, ся.

Відбавляти, ляю, еш, сов. в. відбавити, влю, виш, гл. Убавлять, убавить, уменьшать, уменьшать.

Відбавлятися, ляюся, ешся, сов. в. відбавитися, влюся, вишся, гл. Отлучаться, отлучиться. *Нікуди на стороні одбавитися.* МВ. (О. 1862. I. 100).

Відбаглувати, лую, еш, гл. Отстоять, спасти. *Відбаглувати від смерті. Хотів був нашу собаку забрати, — ледві одбаглувала.* Рк. Лениц.

Відбарбарити, рю, рин, гл. Отколотять.

Відбатувати, тую, еш, сов. в. відбатувати, тую, еш, гл. Отривать, отривать. *Відбатував шматок хліба. Так і відбатував стругом пучку.*

Відбатожити, жу, жиш, гл. Отстегать кнутомъ.

Відбатувати. См. Відбатовувати.

Відбенькотувати, тую, еш, гл. Отпирать.

Відберезний, а, в. Съ берега на море дующій (о вѣтрі). *Одберезний вітер.* (Стрижевск.).

Відбивати, влю, еш, сов. в. відб'яти, д'б'ю, б'еш, гл. 1) Отбивать, отбить. *Відбив носок од кукля. Став дзері одбивати.* Рудч. Ск. I. 204. 2) Отбивать, отбить. отталкивать, оттолкнуть; отражать, отразить. *Одбивав од берега щука риба ряску.* Мет. 8. *Козак нахайкою стріли відбивав.* Макс. 3) Отражать, отразить (світъ, звукъ). *Поверси дзеркала і води відбивають од себе сонячний світ.* Дешо. 4) Отбивать, отбить у кого-либо что или кого-либо. *Він дічиму відб'є.* Чуб. V. 36.

Відбиватися, лався, ешся, сов. в. відб'їтися, д'б'юся, б'ешся, гл. 1) Отбиваться, отбиться. *Од проляція одбивалися.* Котл. Ев. VI. 62. 2) Удаляться, удалиться, отдаляться, удалиться, отбиться. *Від роду відбивалися.* Чуб. V. *Тут родилася, тут хрестилася, у чужую сторонушку да й відбивалася.* Мет. 3) Отражаться, отразиться. *В прозорій воді відбиваються золоті сержи.* Лениц. 4) О кобылѣ: случиться съ жеребенкомъ. Шух. I. 211.

Відбігати, гаю, еш, гл. 1) Отб'гать.

Я вже своє відбігаю, — біжи но ще ти: то чи не відбігаеш нїг. 2) О коровѣ: окончить случку.

Відбігати, гаю, еш, сов. в. відбігти, біжу, ж'їш, гл. 1) Отб'гать, отб'гаться. 2) — що. Терять, потерять. *Десь шанку відбіг.* Чм оббіжить була мольку в сварці, а грошей на ногу кат-ма, — вони.... кинували йому. Мир. ХРВ. 147. 3) — чо-гб, ногб. Чуждаться, оставлять, оставить, покидать, покинуть. *Свого батька змалку відбігаю.* К. Досв. 155. *Ой що кров живу ссали, — власних скорбія одбігали.* К. Досв. 116.

Відбігатися, гаюся, ешся, гл. — Відбігати 2.

Відбігти. См. Відбігати.

Відб'їти, бою, м. Лучного сорта крестовая петля. Вас. 190.

Відбірання, ня, с. 1) Отгибание, отгибание. 2) Получение. 3) Отборка.

Відбірати, раю, еш, сов. в. відбірати, відберу, р'їш, гл. Отбирать, отобрать, отнимать, отнять. *Іди, жоно, до матері віно відбірати.* Чуб. V. 758. *Щастя розум відбірає, а нещастя назад вертає.* Ном. № 1715. *Стали ляхи від козацьких мор ключі відбірати.* Макс. *Ти більш не будеш відбірати у мене душу.* Рудч. Ск. II. 23. 2) Получать, получить. Чуб. I. 163. *Відбрав і від їх листи.* Стор. 3) Отбирать. *Відбери жепі гурки на насінні, а зелені посели.*

Відбірка, ки, ж. У оконщиковъ: инструментъ для образования кромокъ и рамахъ. Вас. 149.

Відбірний, а, в. — Добірний. *Та й усє жєнці та й одбірні.* АД. I. 79.

Відбісуюватися, нуюся, ешся, гл. Цереб'їтися. *Як відбісуювався спановий, то й почав говорити наче людина.*

Відблеск, ку, м. Отблескъ. Лениц. Нов. 25.

Відболіти, лю, лям, гл. 1) Пробо'їть, побол'їть. *Будуть же бити, то ж кожен стрічок (гороху краєного) відболіть.* Св. Д. 142. 2) Перебол'їть. 3) Отгн'їть. *Цей ніготь у мене відболів, та новий виріс.* Киев.

Відборона, ни, ж. Оборона, защита отъ. *Схопивши у руки по кам'яноці, став на відборону.* МВ. (О. 1862. I. 104).

Відборонити, ся. См. Відбороняти, ся. **Відбороняти, нїю, еш, сов. в. відбо-**

ро́нити, нб́, ннш, гл. Оборонить, захищати. Ну, спасибі, дяку, що ти мене *д смерті відборониш, відбороню і я тебе.* Рудч. Ск. I. 71.

Відбороня́тися, нб́юся, ешся, сон. п. відбороня́тися, нб́ся, нншся, гл. Оборонятися, оборонятися, захищатися, захищатися.

Відбороти́ся, рб́ся, рещся, гл. Отбитися. *Вовчими зубами відгризуся, ведмежою силою відборюся.* Чуб. I. 95.

Відборчик, ка, м. Столярн.: отборний струг. Радомисльс. у.

Відбрати́, брб́ду, дб́ш, гл. Отойти вт бродь оть какого нибудь мѣста. *Відбріє од берега трохи.*

Відб́реха́тися. См. Відб́рихувати́ся.

Відб́рихувати́ся, хуб́ся, ешся, гл. Отбиваться, брыкаясь. У Кулиша вь проищ. смыслѣ о защищающихся женщинахъ: *Пшода відб́рихувати́сь.* К. ПС. 55.

Відб́рихувати́ся, хуб́ся, ешся, сов. в. відб́реха́тися, шуб́ся, шешся, гл. Отдѣльваться ложью, оправдываться, оправдаться при помощи лжи; вывернутись изъ бѣды ложью. *Прийшовши додому, тязко їй було відб́рихувати́сь перед матір'ю, що не принесла яєдок; бо зроду не брехавши ні в чім, не знала як і викрутитись.* Кв. I. 45. *Брехнею не відб́решешся.* Ном. № 6796.

Відб́ро́д, ду, м. Наїсися до відб́ро́ду. Наїсися до отвала. Миргор. у. Слов. Д. Эварп.

Відбубови́ти, нб́, нб́ш, гл. Проговорить скороговоркой, отбарабанить. *Такеньки усе чисто одбубонів і дождаєся, що пані йому скаже.* МВ. (О. 1862. Ш. 64).

Відбуба́ння, ня, с. Испашиваніє, отбиваніє, отработка.

Відбува́ти, вб́ю, еш, сов. в. відбу́ти, б́ду, деш, гл. 1) Отбивать, отбить, исполнять, исполнить (повинности), отработывать, отработать. *Проханий кусок горло дере, бо тязко його відбути.* Ном. Як ларобив, так і відбудеш. Ном. № 7071. *Хуста поперем, як три дні панщини відбудеш.* Ном. № 11260. *Відбудеш той муштер та й гуляв, скільки схочеш.* Левиц. I. 30. *При пості добре відбути гості.* Ном. № 192. *Не жаль було давко відбутих... моїх тязких кривавих сліз.* Шевч. 2) Принимать, принять в угостить гостей.—говорится главнымъ образомъ об обрядовыхъ обѣдахъ, обѣдахъ по пригла-

шенію и пр. *Давайте лишень сюди хлѣб, ковбаси і сало,—я буду одбувати панотця.* О. 1862. V. 56. *Дітей у нас було п'ятеро.... усі померли. Треба було мені тій одбутки робити самому. То дошки на труни, то копачам, то людеи одбувати, а попові ж? Г. Барв. 203. 3) Заканчивать, закончить. У суботу дівч-вечір відбули, а в неділю позичали.* Стор. МПр. 57. *Відбули похорон.*

Відбува́тися, вб́юся, ешся, сов. в. відбу́тися, б́дуся, дешся, гл. Исполняться, исполняться, совершаться, имѣть мѣсто. *Бесілля відбулося вчора. 2) = Збѣгись.* Вона прийшла, щоб тільки відбутись від людського нарікання. Левиц. I. 387. 3) = Відбути. *Брехнею не відбудешся.* О. 1862. I. 32.

Відбудовувати, ву́ю, еш, сов. в. відбудува́ти, д́ю, еш, гл. Вновь отстраивать, отстроить, возстановитъ прежде бывшее зданіє. Желех.

Відбу́дування, ня, с. Возстановленіє зданія.

Відбудува́ти. См. Відбудовувати.

Відбузува́ти, з́ю, еш, гл. Отколотить, отдуть. *Обдузує чоловік жінку.* О. 1862. I. 73.

Відбурнико́рувати, р́ю, еш, гл. Окоачить службу бургомистра.

Відбу́ти, см. См. Відбуга́ти, см.

Відбу́тка, ки, ж. = Відбуток.

Відбу́тий, а, б. Употреблено в загадкѣ изъ сказки вь приложеніи кь салу, вь значеніи: такой, которымъ отбивають всякія нужды. *А чого ж сам подавати: чи одбутного, чи прибутного... Сало одбутне, бо нимъ усякі зачіпки одбувають.* Грин. II. 274.

Відбу́ча, ці, ж. = Відбуток. Незагидурний мужик на всімъ робить, за всімъ платить, хай одбуває одбучи. Мир. ХРВ. 387. *Я відбуду за грѣхи відбучу.* К. ПС. 139.

Відва́га, ги, ж. Отвага. *Відвага мед н'є і кайдани тре.* Ном. № 4256. *Де відвага, там щастя.* Ном. № 4253.

Відва́жити, см. См. Відважувати, см.

Відва́жний, а, о. 1) Отважный, смѣлый. Ой ти, Ісусю, відважний козаче. К. ХП. 78.

Відва́жність, ности, ж. Отважность. Желех.

Відва́жно, нар. Отважно, смѣло.

Відва́жувати, жу́ю, еш, сов. в. відва́жжати, жу, жиш, гл. 1) Отважлять,

отвѣситъ. *Відваж соли.*—бѣбежа. Дать тумача, отвѣситъ ударъ. *За віщо се він мені бѣбежа відважиса межі плечі?* Харьк. 2) — жинь, житті. Рисковать, рискнуть жизнью. *Оддала б тепер Леся душу, аби оборонити од смерті козака, що так щиро одважиса за неї свою жинь.* К. ЧР. 173.

Відважуватися, жуся, еся, сов. в. відважитися, жуся, жисся, гл. 1) Отвѣшиваться, отвѣситься. 2) Отваживаться, отважиться, осмѣлиться, рѣшиться. *От я не відважуся сказати йому. Давно вже хотів він признатись, що жонатий, та не признавався. Далі одважися: треба!* МВ. (О. 1862. I. 78).

Відвал, лу. м. Отчаливаніе. Мнж. 180. Відвалити, ся. См. Відвалювати, ся. Відвалувати, лую, еш, гл. Спаси. отходитъ. *Лікаро, спасибі йому. відвалував такі дитину.*

Відвальновання, ня, с. Отваливаніе. Відвальновати, лую, еш, сов. в. відвалити, лю, лиш, гл. 1) Отваливать, отвалить. *Одвалив того каменя.* Чуб. II. 50. 2) Откалывать, отколотъ, отрѣзывать, отрубать. *Відвалив криги кусень оттакий завбільшки.* Харьк. у. *Відвалив скибу хліба.*

Відвальноватися, луюся, еся, сов. в. відвалитися, лися, лишся, гл. Отваливаться, отвалиться. Потроху земля відпалювалась, і він почав тонутти. Левич. Пов. 335.

Відвесті. См. Відвозити. Відвернути, ся. См. Відвертати, ся. Відвертання, ня, с. 1) Отворачиваніе 2) Отвертываніе, откручиваніе. 3) Вычитаніе.

Відвертати, тая, еш, сов. в. відвернути, ну, неш, гл. 1) Отворачивать, отворотить, отвращать, отвратить; поворачивать, поворачивать. *Відвертає від неї очі.* МВ. II. 27. *Не годиться відвертати хліб нарізаним боком до стіки.* Чуб. I. 109. *Нехай Бог відвертає.* Ном. Ж 5139. *Щоб я од вас лица не відвернула.* Ном. Ж 3241. 2) Отъѣзжать, отъѣхать, отплывать, отплывать. *Ви, турки-лижачи, по маленьку, браття, ячїте, од галери одвертаете.* АЛ. I. 216. 3) Отваливать, отвалить. *Одвернує (камінь).* Рудч. Ск. I. 86. *Годі орати!*—*Як годі?*—*наже чоловік.*—*Дві скиби тільки одвернути та й утрує.* Г. Барв. I. Барв. 198. 4) Возвращать, возвратить. *Були в мене старости, підбрѣзачі твої, ну, одвернує*

я почески тобі хліб, не прогнав тебе. Г. Барв. 455. 5) Пахать, вспахать плугомъ второй разъ поперегъ или вдоль участка. *Нѣжня. у.* 6) Отклонять, отклонить что-либо. *І кулі мов рукою одвертає.* К. ПН. 251. *Єсть такі люди, що на кожесі уміють одвернути вітер од сусідньої оселі.* Грин. II. 324. 7) Отвлекать, отвлечь, отклонять, отклонить. *Відвертала вона мене від сеї думки. Тебе прошу, голочко: відверни злих собак од мого скота.* Чуб. I. 69. 8) О колдовствѣ: возвращать, возвратить первоначальный видъ, отвращать, отвратить. *Зробив (чарами), то була біла редька, а то зусім почорніла. та вже назад не одверне, щоб чорна стала білою.* Драг. 77. 9) Вычитать, вычестъ. *Жиду грошей не понесу ліняти, бо він зараз доз одверне.* Бессар. 10) Отвѣчать, отвѣтять. *Та чую ж, чую,—одвертає.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Відвертатися, таяся, еся, сов. в. відвернутися, нуса, неся, гл. 1) Отворачиваться, отворотиться, отвернуться. *Горнеться до дог серцем, відвертається лицем.* Левич. I. 170. *Кривоніс одвернувся до своїх воззуряниц і грізно додав.* Стор. МПр. 138. 2) Отлучаться, отлучиться. *Ні куди він і не одвертався з паски.* О. 1861. X. 27.

Відвертати. См. Відверчувати.

Відвесті. См. Відводити.

Відвкати, кая, еш, сов. в. відвкнути, ну, неш, гл. Отвыкать, отвыкнутъ.

Відвкнути, ну, неш, гл. Отлучиться на короткое время. Тільки одвильне куди мати,—то вже дитина й долі, упала з полу. Цярат. у.

Відвильюватися, луюся, еся, гл. Отвильивать. Котл.

Відвинути, нуса, неся, гл. Отклониться, увернуться. Він на мене з ким, я насилу відвинуся.

Віднесати, сая, еш, сов. в. віднеснути, ну, неш, гл. 1) Отвасать, отвискуть. *Свідня губа відвисла.* Левич. I. 15. 2) Свѣшливаться, свѣситься, повиснуть. *З-від очіпка відвисло пасмо своєї коси.* Левич. I. 3.

Відникнутися, нуса, неся, гл. Отлучиться на короткое время. От, увечері дід з бабою кудись відникнулися, а дочка й давай шукать. Рудч. II. 35.

Відничити, чу, чеш, гл. Отничить. От такі одничите од сахарю. Черниг. г. *Одничити од горілки.* О. 1862. I. 71.

Відвід воду, м.- Резерву? Боевода, славний лицарь, на одводі зівстав. Гол. I. 15.

Відвідати, см. Відвідувати, см.

Відвідач, ча, м. Посвѣтитель. Не так аже по багато набогає одвідація. МВ. (О. 1862. I. 84).

Відвіджати, джаю, еш, гл.=Відвідувати. А як го найдете, дайте мені знати, щоби м прихотнула його відвіджати. Гол. I. 64.

Відвідини, дин, ж. мн. Посвѣщеніе. Ев. Л. XIX. 44. Ще більшого жалю завдав їй своїми одвідинами. Г. Барв. 168.

Відвідиний, а, е.—час. Сроку, который чожеть быть отложенъ. Вх. Зн. 7.

Відвідувати, дую, еш, сов. в. відвідати, даю, еш, гл. Навѣщать, навѣстити, провѣдати. Сидлай, хлопче, коня вороного,—поїду одвідаю коханця свого. Чуб. V. 345. Матинко моя, відвідай мене. Мет. 245. Вони там були та и її відвідали. Зміев. у.

Відвідуватися, дуся, ешся, сов. в. відвідатися, даюся, ешся, гл. Навѣдываться, навѣдаться и узнавать, пойти освѣдомиться. А я піду додомоньку та не забавлюся,чи готовий полуденок та відвідаюся. АД. I. 82.

Відвідціль, нар.=Відділь. Десь ти й доріжженьки відвідціль не змиєш. Грин. Ш. 377.

Відвійок, йка, м., иногда во мн. ч. **відвійки.** Щуплое зерно, которое при вѣяніи падаєть въ средній между мякиною и полновѣснымъ зерномъ. Мнж. 187. Відний (сіє) самий послід, уже одвійок од пшемиці. Грин. II.

Відвістати, віщу, стійш, гл. Послать вѣсть, извѣстіе въ отвѣтъ, отвітати. ЗОЮР. I. 246. Громада одвістила..., що Микола добра людина. О. 1861. VIII. 24. Ні,—одвістив. МВ. (О. 1862. I. 76).

Відвість, ти, ж. Ответное извѣстіе.

Відвіт, ту, м. Отвѣтъ. ЗОЮР. II. 207. Одві отдавати. Отвѣчать. КС. 1882 XII. 501.

Відвітати. См. Відвічати.

Відвітний, а, е. Отвѣтный.

Відвітувати, тую, еш, гл. Отвѣчать. Питає. „Де ти мою козу діє?—Продав,—одвітує Климце. Рудч. Ск. I. 67.

Відвічальний, а, е. Ответственный. Желех.

Відвічальність, ности, ж. Ответственность. Темрява окривала нас український розум із давніх давек що до... нашої одвічальности перед судом культури. К. Кр. 8.

Відвічати, чаю, еш, сов. в. відвітати, чу, тиш, гл. 1) Отвѣчать, отвітать. Вовк... питає його: „Чого ти тут ходиш?“—Сірко одвіча. Рудч. Ск. I. 11. 2) Отвѣчать, нести на себѣ ответственность, отвітать. Смієся, смієся, а за смішки плачем одчиним. Ном. № 12662. Гуляй, душа, у розкоші,—відвічаю. Ном. № 12503. Він одвічає, а той остається у боці. Змієв. у.

Відвічний, а, е. Вѣчный, всегда бывшій. Довгий острів на Дніпрі, укритий одвічним лісом. Стор.

Відвічно, нар. Отъ вѣка, вѣчно.

Відвікувати, віюю, еш, сов. в. відвіяти, вію, еш; гл. Отвѣвать, отвѣять.

Відвѣдини, дин, ж. мн. Обѣдъ новобрачныхъ, свекра и свекрови у тестя и тещи въ послѣдній день свадебныхъ пиршествъ—субботу той недѣли, въ началѣ которой было весілля, а затѣмъ ужинъ тестя и тещи въ хатѣ новобрачнаго. МУЕ. III. 170.

Відводити, джу, диш, сов. в. відвести, веду, дѣш, гл. 1) Отводить, отвѣсть. Одведи її додому. 2) Отстранять, отстранить. 3) Взводити, извѣсть. Одвіє курка і аже хотів... стріляти. Чуб. I. 154.

Відвозити, жу, змиш, сов. в. відвѣзти, зү, зѣш, гл. Отвозить, отвезти.

Відвоювати, вую, еш, сов. в. відвоювати, воюю, еш, гл. Отвоюывать, отвоевать, добыть силой. Я нас навчив би боронити що одвоювали вам козаки!—Який гасид одвоюював нам наше добре, опріч нас самих. К. ЧР. 69. Царь іде войною на цього самого царя, щоб відвоювати у його другу дочку. Рудч. Ск. Я тебе від смерти відвоював. Рудч. Ск.

Відволати, лаю, еш, гл. Первоначально значило: отозвать, теперь употребляется въ выраз. Бідү відволати.—Избавиться отъ бѣды. Мені тебе хоч жалко, мила, біді не можна одволати. Греб. 339. Відволати или відволати від смерті. Спасти отъ смерти, отклонить. Бабуся Настя погодвали і ледве, ледве одволати Трохима діда. Шевч. Вік мене від смерті одволав. Рудч. Ск. I. 128.

Відволикати, каю, еш, сов. в. відво-

лоти́ти, чу́, че́ш, гл. Оттаскивать, оттащить, оттягивать, оттянуть.

Відволо́га, ги, ж. Основное значение = **Відволода** = **Відлига**, но въ пѣснѣ употребл. въ смыслѣ: облегчение душевное, утѣшенье, также: утѣшительница. *Одна друго́й питається:—Подружечко-одволого, одволожи живота мого: чи була ти на улиці, чи бачила жениха мого?* Лавр. 113.

Відво́логнути, ну, неш, гл. Сдѣлаться влажнымъ, отсырѣть. *Сухарі в погрібі одвологли.* Рк. Левиц.

Відволо́да, ди, ж. = **Відлига**. Шух. I. 81.

Відво́лодати, даю, еш, гл. Отходить, выльзчить. *На силу, та на превелику силу його відволодали. Вже і водою обличали і трусили.* Кв. I. 106. *Одволодай мою дитину єдину! Дай дання від лубочей.* Г. Барв. 536.

Відво́лож, жі, ж. = **Відлига**.

Відво́ложити, ся. См. **Відволокувати, ся.**

Відво́лжувати, жуу, еш, сов. в. відво́ложити, жу, жеш, гл. 1) Дѣлать, сдѣлать влажнымъ. Вас. 153, 176. *Треба табак одволожити.* (Залюбовск.). 2) Облегчать, облегчить, утѣшать, утѣшить. Лавр. 113. См. прим. при словѣ **Відволога**.

Відво́ложуватися, жуся, ешся, сов. в. відво́ложитися, жуся, жешся, гл. Сырѣть, отсырѣть, дѣлаться, сдѣлаться влажнымъ.

Відво́локні. См. **Відво́лікати.**

Відво́ріт, роту, м. 1) Отступленіе. 2) Отвращеніе. 3) Отчисленіе, вычетъ въ уплату долга, вычетъ изъ платы рабочаго за прогулы и пр. Харь. у. Волч. у.

Відво́ротний, а, в. Отвратительный. *Відворотне таке воно на смак.*

Відво́ротно, нар. Отвратительно. *Як ті пани ідять жаб? Воно ж одворотно.*

Відвороча́ти, чає, гл. безл. Вытъ отвратительнымъ. (Вовкулаці) *треба й коному їсти й пахло,—одворочає.* Г. Барв. 453.

Відво́хлий, а, в. Отсырѣлый.

Відво́х(ну)ти, ну, неш, гл. Отсырѣть.

Відво́хрити, рю, рши, гл. Отколотить. *Дав доброго диттю: відвохрило добре.* Ном. № 3961.

Відво́ювати. См. **Відво́юувати.**

Відво́уд, дв, м. = **Удод**. Красне пір'я на відвуді, але сам смердить. Ном. № 11201.

Відв'язати, ся. См. **Відв'язувати, ся.** **Відв'язувати, вуу, еш, сов. в. відв'язати, жу́, жеш, гл.** Отвязывать, отвязать.

Відв'язуватися, вуюся, ешся, сов. в. відв'язатися, жу́ся, жешся, гл. Отвязываться, отвязаться.

Відга́да, ди, ж. Отгадчица. Ум. **Відга́дочна.** *Бабусенько-одгадочко, одгадай сен сом.* Чуб. V. 773.

Відгадай-сон, сна, м. Снотолкователь. *Усякі мені сни сняться,—де б то ни їх такого відгадай-сна найти.* Лубен. у.

Відга́дати. См. **Відгадувати.**

Відга́дка, ки, ж. Отгадка.

Відга́дочка, ки, ж. Ум. отъ **відга́да.**

Відга́дувати, дуу, еш, сов. в. відга́дати, даю, еш, гл. 1) Отгадывать, отгадать. *Біла рілля, а чорне насіння: хто зміє—посіє, хто зна—й одгада.* Ном., стр. 303, № 472. *Бабусенько да голубонько, відгадай мені сом.* Чуб. 2) Отвѣчать, отвѣтить. *Чи я тобі не казала: купи мені стрічку, а ти мені одгадає: переночуй нічку.* Грня. III. 655.

Відга́х, лу и відга́х, лю, м. Остановка, отдыхъ, перерывъ. *Петро без відгалу робить.* Борз. у. *Так то приживас Олесь, працюючи без спочинку, без відгалу.* МВ. I. 47. *На відгалі.* *На досугъ, во время отдыха.* *У вільну годину, на відгалі, як пани роз'їхались у гості, пішов мерцій до панотця.* Ком. I. 20. *На овес нема́ и відга́лу.* *На овесъ постоянный спросъ.* Борз. у.

Відганя́ти, вію, еш, сов. в. відгня́ти, віджену́, веш, гл. Отгонять, отогнать. *Курка як співа, то відганяє воросіє.* Чуб. I. 58.

Відга́рбати, баю, еш, гл. Отнять, отобрать. *Насилу відгарбав свого козачка від брата.*

Відгнѣ́катися, каюся, ешся, гл. Избавиться, отдѣлаться отъ чего. *Чим же Марко одгнѣкався од некрутства?* Волч. у. (Лобод.).

Відгні́, гону, м. Отбой. *Від баб одгні нема.*

Відглау́нити, шу́, шшш, гл. Отколотить, отлудъ. *Хто було захоче, той мене й одглаунисть.* Г. Барв. 51.

Відгнѣ́вати, вію, еш, сов. в. відгнѣ́ти, гнию́, еш, гл. Отгнѣвать, отгнѣть.

Відгові́тися, віюся, ешся, гл. Отго-

в'ється. *Нехай попереду піде та відговіється.* Ном. № 5474.

Відговоріти, ся. См. Відговорювати, ся.

Відговорювати, рюю, еш, відговоріти, р'ю, еш, сов. в. відговоріти, р'б, р'ш, гл. Отговаривать, отговорить. Як став одговорувать, так одговорив. Рудч. Ск. II. 74.

Відговорюватися, рююся, ешся, сов. в. відговорітися, р'бся, р'шся, гл. Отговариваться, отговориться, отвѣчать, отвѣтить. Була слава, була слива, стали й поговори.... я за славу сама стану, та й одговорюся. Мил. 75.

Відгодітися. См. Відгожатиця.

Відгодювати, дую, еш, сов. в. відгодувати, д'ю, еш, гл. Откармливать, откармливать.

Відгожатиця, ж'юся, ешся, сов. в. відгодітися, дж'юся, д'шся, гл. 1) Отлучаться, отлучаться. В иншого (москала) є й гроші, купив би собі чого, та не взята річ: не можна йому відгодітися. Дісне кажу тобі: його немає в селі; він десь поїхав, одгодини на малий час. 2) Оплачувати, оплатити услугою за услугу, пригодиться в'б'д'б. Гонять вовки козу. Коза каже.... „Оборони!“ Той.... узяв і вбив вовка. Коза йому сказала: „Я тобі одгоджуюся в турецькій землі. Грин. II. 64.

Відгомів, мову, м. Отзвук, отголосок. Запізнений відгомін гайдамацького голому. Г. Барв. 27.

Відгонити, ню, неш, гл. 1) = Віддавати. 2) Отдавать, принахивать. Вода чимсь одгонить. Кролев. у. Чим найвша, тим і відгонить. Нѣжин. у. На сім дворищі.... від усього пусткою відгонить. Св. Л. 310. Місцина справді стала пустирем одгонити. Мир. ХРВ. 24.

Відгоріти. См. Відгорати.

Відгоріти, ся. См. Відгортати, ся.

Відгороджувати, джую, еш, сов. в. відгородіти, дж'ю, д'ш, гл. Отгораживать, отгородить.

Відгороджуватися, джуюся, ешся, сов. в. відгородітися, дж'юся, д'шся, гл. Отгораживаться, отгородиться.

Відгортати, т'ю, еш, сов. в. відгортати, н'ю, неш, гл. 1) Отгребать, отгребать. Відгортати жар з припічка у піч. Землю відгорта. Мвж. 129. Відгортнули пісок.

2) Отворачивать, отворотить. Відгортнув полу, сягнув до кишені.

Відгортатиця, т'юся, ешся, сов. в. відгортітися, н'юся, нешся, гл. 1) Отгребаться, отгребаться. Єсть там такий млин і дванадцять каміней, що само і мелеться, і само насипається, само відгортається і само в мішки набивається. Рудч. Ск. I. 123. 2) Отворачивается, отворотиться. 3) Перестать ласкатися. Пригорнулася дівчина до козака, як сонечко зайшло, а відгортнулася, як сонечко зайшло.

Відгортувати(ся), т'ю(ся), еш(ся), гл. = Відгортати(ся) 1 и 2.

Відгоріти, р'ю, еш, сов. в. відгоріти, р'б, р'ш, гл. Отгорать, отгорять. Ужє на коневі і хвіст одгорів. Рудч. Ск. I. 118.

Відгосподарювати, р'юю, еш, гл. Перестать быть хозяиномъ.

Відгребіти, ся. См. Відгрібати, ся. **Відгрізати, з'ю, еш, сов. в. відгрізати, з'ю, з'ш, гл.** Отгрызать, отгрызть.

Відгрізатиця, з'юся, ешся, сов. в. відгрізтися, з'юся, з'шся, гл. 1) Отгрызаться, отгрызаться. Вовчими зубами відгрізуся, ведмежою силою відборюся. Чуб. I. 95. 2) Отгрызаться, отгрызаться, отбраниваться. Як напало на мене семеро перекупок, то ледві одгрізлася. ЗОЮР. I. 147.

Відгрібати, б'ю, еш, сов. в. відгребіти, греб'ю, б'ш, гл. 1) Отгребать, отгребать. Які руки загрібали, щоб ті і відгрібали. Чуб. I. 99. 2) Отбрасывать, отбросить, оттакивать, оттолкнуть (ногою, рукою). Літом одгрібають ногами, а взимі брали б руками. Ном. № 559.

Відгрібатиця, б'юся, ешся, сов. в. відгребітиця, б'юся, б'шся, гл. 1) Отгребаться, отгребаться. 2) Отбиваться, отбиваться, защищаться, защититься. Ні, я не одгрібався руками ніяк од нього, то й не міг ударити. Александров. у. (Залюбовск.). Ніяк я від його (лиха) ні одіб'юся, ні одгребуся. Мир. ХРВ. 393. Та Бог з вами!—одгрібався Чинка,—не рад, що й зачепив таку причепу. Мир. ХРВ. 177.

Відгрібати, в'ю, еш, сов. в. відгріти, грію, еш, гл.—свр. Гріть в'в' печи простоквашу, чтобы сыворотка отдѣлялась отъ творога. Св. Л. 5.

Відгрігнутиця, н'юся, нешся, гл. Крикнути в'в' отвѣтъ. Бодай тому шинкареві таке життя добре!—одгрігнувся дядько. МВ. (О. 1862. III. 75).

Відгрім, му, м.? І гроші побрали, і одгровому немає. *Ном. № 13213.*

Відгромадити, джу, даш, гл. Отгresti (сво).

Відгромайти. См. **Відгромажувати.**

Відгромажувати, лую, еш, сов. в. відгромажити, лью, лий, гл. Отбивать, отбить силой, отражать, отразить. *Він (рештант) і пакет одгормив у мене: мене схопив за груди та зіпхнув з воза, а сам з возом і з пакетом хоба. Новомоск. у. (Залюбовск.).*

Відгук, жу, м. Отклик.

Відгукати. См. **Відгукувати.**

Відгукатися, каюся, ешся, гл. = Відгукнутися. На кожний гук не одгукатися. *Ном. № 4715.*

Відгукнутися. См. **Відгукуватися.**

Відгукувати, кую, еш, сов. в. відгукати, каю, еш, гл. 1) Выкликать, выкликать. *Куди се ти так забрався, що ледве-не ледве відгукав тебе. Киев. г. 2)* Звать обмершее дитя съ цѣлю привести его въ чувство. *Мил. 19.*

Відгукуватися, куюся, ешся, сов. в. відгукнутися, куюся, ешся, гл. Откликаться, откликнуться. *На моє прохання відгукнулись.*

Відгулень, льня, м. Домашня лошадь, отбившаяся въ табунъ дикихъ лошадей. *О. 1862. 17—19.*

Відгуляти, лю, лий, гл. Отклонить. *А батько оце умисне кажуть, щоб мене від роботи відгуляти. Федь.*

Відгуляти, ляю, еш, гл. Отпраздновать, отпировать. *Зараз одгуляли весілля. Рудч. Ск. I. 129.*

Відгусті, дү, дбш, гл. Окончить гудіть, шуміть. *Одгуло весілля, zostалися молоді самі у хаті. МВ. (О. 1862. I. 95).*

Віддавання, ня, с. = Віддання. Ум. Віддаваннячко. *Покинула сина та ще й не женила; покинула дочку на віддаваннячку. Ни.*

Віддавати, даю, еш, сов. в. віддати, дам, даю, гл. 1) Отдавать, отдать. *А син старець та свого не живив, та все його зортал віддава. Чуб. I. 173. Взяв той собака буханець та й віддав вовкові. Рудч. Ск. I. 9. Віддати Бггові душу. Умереть. Закричав дід дикими голосами та й Богу душу віддав. Чуб. I. 156. — хвалу. Вождать хвалу, восхвалять. Хвалу Бггові оддав. МВ. I. 16.—на добридень. Пожелать*

добраго дня. І добридень мені оддала. Левич. I. 14. —поклін. Поклонитися. Матері Божій поклін оддавши. Чуб. I. 160. 2) Выдавать, выдать замужъ. *Тоді дівку віддавай, коли люде трапляються. Ном. № 5928. Як будуть тебе, моя мила, закиного віддавати, пиши листи на папері, давай мені знати. Мет. 60. 3)* Передавать, передать, выражать, выразить. *4)* Протягивать, протянуть голосомъ при концѣ пѣсни, при чемъ дѣлается рулада отъ високаго къ низкому на октаву. *У нас так заше: яку б пісню не співала, то усе віддає. Любеч. 5)* Теплѣть, потеплѣть. *Уранці було холодно, а одень трохи оддало. Константиновр. у.*

Віддаватися, даюся, ешся, сов. в. віддатися, дамся, даюся, гл. 1) Отдаваться, отдаться. *Левич. Пов. 81. 2)* Выходить, выйти замужъ. *Чого журиться? Не жай та журиться, що віддається. Ном. № 2265. Мамко моя старенькая, хочу ся віддати, коли б приймили старостоньки до нашої хати. Гол. I. 197. 3)* Отдаваться, отдаться (о звукѣ и пр.). *Як Тетяна засміється, в душі радість оддається. Котл. МЧ. 4)* Выражаться, выразиться, передаваться, передаться, отражаться, отразиться. *В тих писанняхъ красний божий мир і чоловіча жизнь.... не оддалися так правдиво, як воно есть у нас перед очима. К. Гр. Кв. 19.*

Віддалекі, нар. Издали. *Іще оддалеки зачуу Петро глухий галас мов на ярмарку. К. ЧР. 257.*

Віддалити, ся, См. Віддалати, ся.

Віддали, нар. = Віддалик. *Я став собі оддали і дивлюся, що то він робитиме. Волч. у.*

Віддалик, нар. Поодаль. *А лисиця оддалик стоїть. Рудч. Ск. I. 21.*

Віддалити, ляю, еш, гл. Поотстать, отдалиться. *Не жени коні: лоша віддаліло—не здожене. Усе вже те віддаліло, проминуло. МВ. (О. 1862. I. 95).*

Віддаль, нар. Издали *Відьми так не одаричи, а треба кинути на-оддаль, то попадеш. Грин. I. 66.*

Віддалати, ляю, еш, сов. в. віддалити, ляю, лий, гл. Отдавать, отдавать, удалять, удалять. *Бог віку прибавив, а від смерті оддалив. Ном. № 13920.*

Віддалатися, даюся, ешся, сов. в. віддалитися, даюся, лийся, гл. Отда-

ляться, отдалитися, удалаться, удалиться. Тепер же я сиротина у світі зосталась, що від роду віддалилась, а від села одійшла. Чуб. V. 747.

Відданиця, ці, ж. Невіста. О. 1861. XI. 49. Св. Л. 184.

Відданий, на, с. 1) Отдача. *Шість кабанів чорт дав, бідному чоловікові дав і на вічне віддання пропало.* Драг. 7. *Позичив ледачому гроші—десь на вічне вже віддання:* 2) Виходь заміж. Св. Л. 197. *Дівчина на відданні.* Дівушка невіста, взрослая дівушка. У мене ж дочка на відданні. Г. Барв. 11. 3) Народний празник 15 января. ХС. I. 74. Чуб. III. 5. Ум. Відданичко. *Маю сестру на відданничку.* Гол. IV. 547.

Віддаровувати, вую, еш, сов. в. віддарувати, рую, еш, гл. Отдаривать, отдарить.

Віддаровуватися, вуюся, ешся, сов. в. віддаруватися, руюся, ешся, гл. Отдариваться, отдариться.

Віддарок, рку, м. Обратный подарок. МУЕ. III. 76. **Віддарни давати.** Отдаривать. Маркв. 126.

Віддати, си. См. Віддавати, ся.

Віддатою, тку, м. То, что нужно отдать.

Віддѣла, хѣ, об. Отдающий, отдающая. *Будь узята, будь і одѣла.* Ном. № 10651.

Віддѣла, ці, ж. = **Віддѣла** 1 и 2. На оддѣчі (донька) = на відданню. Чуб. IV. 83.

Віддѣрти, си. См. Віддирати, ся.

Віддівитися, влібся, вилісся, гл. Окончатъ смотреть. Умиряющая говорит: *Очі ж мої каренкѣй віддівилися, уста ж мої сахарнѣй дговорилися.* Чуб. I. 771.

Віддівіати, нію, еш, сов. в. віддівіти, відодіві, нѣш, гл. 1) Отдывать, отдуть. 2) Віддівіати губи. Выпячивать губы. Переносно: сердиться. *Оддув губи, як капиці.* Ном. № 3368.

Віддівіатися, ніюся, ешся, сов. в. віддівітися, відодівіся, нѣшся, гл. 1) Отдываться, отдуться. 2) О губах: выпячиваться, выпятиться. *Очі горять, губи оддуюсь.* Мир. ХРВ. 33.

Віддирати, раю, еш, сов. в. віддѣрти и віддирати, деру, рѣш, гл. 1) Отдирать, отдрать, отрывать, оторвать. *Віддирав нитки, узяв у голку та й почав пришивати до чумарки те, що віддѣр.* Харьк. 2) Только несов. в. Отплевывать, откалы-

вать *Метелиці та гоняка гуртом віддирать* Шевч.

Віддиратися, раюся, ешся, сов. в. віддѣртися и віддиратися, деруся, рѣшся, гл. Отдираться. отодраться, отрываться, оторваться.

Віддіха, хѣ, ж. Отдыхъ. *Трихи та мжихі—нема оддижи.* Ном. № 10952.

Віддихання, ня, с. Отдохновение. *Пішов у темний лужок на віддихання.* Чуб. V. 773.

Віддихати, хаю, еш, сов. в. віддѣхати, хаю, еш и відѣхнути, ну, нѣш, гл. 1) Переводить, перевести духъ, стать свободно дышать. *Дини, дини, поки віддихи.* 2) Отдыхать, отдохнуть. *Полягайте та віддихайте трохи.* Рудч. Ск. I. 92. *Пришов у ліс і ліг оддихати.* Чуб. I. 5. *Сіла одѣхнути.* Левиц. I. 39.

Віддихатися, хаюся (шуся), ешся, (шешся), гл. = **Віддихати** 1. *Заснався, ніяк не віддихуся.*

Віддівувати, вую, еш, гл. Прожить дівичью жизнь. *Я вже своє дівоцтво віддівувала.* Киев. г.

Віддѣжурити, рю, рѣш, гл. Заморить работой. *Мабуть добре Карпа на панщині віддѣжурили, що на улиці нема.* Васильк. у.

Віддѣл, лу, м. 1) Отдѣлъ, раздѣлъ. *Старший син, швець, уже й одружився і на оддѣл пішов.* Г. Барв. 487.

Віддѣліати, ся. См. Віддѣляти, ся.

Віддѣліати, лію, еш, сов. в. віддѣліяти, лію, еш, гл. Отдѣлять, отдѣлнять; удѣлять, удѣлнять. *Оддѣли маленьку часточку землі на мое ім'я.* Чуб. I. 143. *Оддѣлив йому половину царства.* Рудч. Ск. II. 75.

Віддѣліатися, ліюся, ешся, сов. в. віддѣліятися, ліюся, ешся, гл. Отдѣляться, отдѣлняться.

Віддрючувати, кю, еш, гл. Побить палкой. Славяносерб. у.

Віддубосити, шу, сѣш, гл. Отколоитъ, отдуть. Стор. I. 239.

Віддуть, ся. См. Віддихати, ся.

Віддучати, хаю, еш, гл. = **Віддухопелити**. *А що, добре тебе оддухали?* Пират. у.

Віддухопелити, лю, лѣш, гл. Отколотивъ. *Иноді віддухопелять добре.* Г. Барв. 365.

Віддушити. См. Віддумувати.

Віддумувати, шую, еш, сов. в. від-

душати, шу, шип, гл. Отдавливать, отдавить. Віддушувати сир.

Віддубарити, рю, рш, гл. Отколоить, сильно побить. О. 1862. II. 58.

Віддана, ки, ж. Благодарность; отплата; возмездіе. Ум. Віддана.

Віддакувати, кую, еш, віддачити, чу, чш, гл. 1) Отблагодарить. Ном. № 12068. 2) Отомстить, отплатить. Віддячим диявольским синам, гукали громадяне, віддячим! Стор. МПр. 51.

Віддакуватися, куюся, ешся, віддачитися, чуюся, чшся, гл.=Віддакуватися, віддачитися. Грин. I. 114. Я не зможу тобі віддячитися. Федьк.

Віддачка, ки, ж. Ум. отъ віддяна.

Віддачливий, а, о. Старающийся отблагодарить чѣмъ-либо. Він такий оддячливий був. Черниг. у.

Відей, нар.=Відай.

Відьліга, ги, ж.=Відлига. Вх. Зн. 7.

Відеречко, відерко, ка, с. Ум. отъ відрб.

Відерковий, а, е. Ведерный.

Відерник, ка, м. 1) Дѣлающий ведра. 2) Горшокъ, чугунъ вѣстимостью въ 1 ведро. Купила собі горщик-відерник.

Відерця, ца, с. Ум. отъ відрб.

Відемний, а, е. О зерні: легковѣсний и потому отлетающий при провѣиваніи вѣстѣ съ мѣлиной. Одѣмна пшениця. Рє. Левиц.

Віджалувати, лую, еш, гл. Не пожалѣть дать. Родителів має (черниця) заможити, то нехай родителі оджалують їй децю на прожиття, бо вселилася вона у їх в такий убожестві, що їй не сказати. МВ. II. 164. Віджалуйте гроші на таке діло.

Віджарати, рю, рш, гл. Отпороть розгами, высѣчь. Узали його лакеї на станю та так оджарили, що ні лягти, ні сісти. Мир. ХРВ. 58.

Віджартюватися, вуюся, ешся, сов. в. віджартуватися, туюся, ешся, гл. Стає шинкар свою жінку знегажати; вона усе оджартовувалась, сміялася. МВ. II. 185.

I. Віджати. См. Віджимати.

II. Віджати. См. Віджимати.

Віджахи́ти, ну, нѣш, гл. Отогнать страхомъ, вообще отогнать, отбить силой, оружіемъ. Помогла тобі від Польщу Москову віджахи́ти. К. ХП. 65. Воюй добре, щоб вражих черкесів оджахи́ти. О. 1861. XI. Кух. 9.

Віджахи́ти, нуся, нѣшся, гл. Отскочить отъ кого въ ужасѣ, въ испугѣ (Відьма) пикну́ли на Пантелемона і оджахи́лись од круга. Грин. I. 67.

Відживати, вію, еш, сов. в. віджити, живу́, вѣш, гл. 1) Оживать, ожить; приходитъ, придти въ себя. 2) Отживать, отжить. Він уже свій вік оджив.

Відживати. См. Відживляти.

Відживати, вію, еш, гл. Ожить. Дожидали побачитися так, як дня сонячного, що його дожидає чоловік і радіє, одживте, діждатися. МВ. (О. 1862. I. 78).

Відживляти, лію, еш, сов. в. відживити, влію, вш, гл. Оживлять, оживить. Текотання, що його оджи́вило, живу́ и муку йому собою завдало. МВ. (О. 1862. I. 78).

Віджимати, вію, еш, сов. в. віджати, віджиму́, меш, гл. Выкручивать, выжимать, выжать мокрое бѣлье. А дівка—чорнявка порастєсь у другій хаті—віджимав сорочки. Рудч. Ск. II. 151. Мотря стала віджимати сорочки з відмоки. Левиц. КС. 43.

Віджимати, вію, еш, сов. в. віджати, віджиму́, нѣш, гл. Жать, сжать за долгѣ.

Віджиматися, віюся, ешся, гл. О жнецѣ: работая, обгонять остальныхъ жнецовъ. Оджиматися од жнеців.

Віджиріти, рю, еш, гл. Отжирѣть.

Віджити. См. Відживати.

Віджобоніти, вію, вѣш, гл. Отшептать. А баба таки віджобоніла трохи хоробу.

Віджувати, жу́ю, еш, гл. Отжевать. Теля віджувало рукава в сорочці.

Віджукаритися, руюся, ршся, гл. Отдѣваться. Насилу віджукарився від десятичника.

Відзааддя, дя, с. Мѣкина. Желех. Ум. Відзааддячко. Що ж она діє? Золото пряде. Ходім до неї колядувати, ой чей же нам дасть по колядочці, по колядочці, хоть відзааддячко, хоть відзааддячко, хоть відтрадочкі. Гол. IV. 31.

Відзвичати. См. Відзвичавати.

Відзвичавати, чаюю, еш, сов. в. відзвичати, чаю, їш, гл. Отучать, отучить. Желех.

Відзволати, ся. См. Відзволюти, ся.

Відзволати, лію, еш, сов. в. відзволати, лю, лиш, гл. Освободжати, освободить, выручить. Рудч. Ск. I. 138. Отто одзволів (од чортів) він сина. Драг. 51. Ти одзволів нас од смерті. Рудч. Ск. I. 120.

Відволятися, ляюся, ешся, сов. в. відволитися, ляся, лися, гл. Освобождається, освободиться. *Одволилась еси від недуги твоеї.* Св. Л. XIII. 12.

Відволок, мка, м. Часть древесного ствола до в'твей.

Відивати, ваю, еш, сов. в. відівати, зв'у, веш, гл. Отзивать, отозвать.

Відиватися, ваюся, ешся, сов. в. відіватися, зв'уся, вешся, гл. Отзиваться, отозваться. Чуб. I. 141.

Відивки, ків, м. мн. Исходь зими, время послѣ зими, когда еще возвращаются зимнія явления. Берд. и Житом. у.

Відизіорний, а, в. Франтоватый. *Така відизіорна—не упади, пороше, на мое горіще.* Уман. у. Подольск. у. См. фіцііорний.

Відімувати, мую, еш, гл. Перезимовать.

Відіріатися, ріаюся, ешся, гл. Скалнить зубы. *Лежить собака та й відіріється.* Полт. *Йй би усе тільки до хлопців відіріатися.* Полт.

Відзнака, ки, жс. Знакъ; отмітка. Желех.

Відзначати, чаю, еш, сов. в. відначити, ч'у, ч'ш, гл. Отмѣчать, отмѣтить.

Відзначатися, чаюся, ешся, сов. в. відначитися, ч'уся, ч'шся, гл. Отражаться, отразиться, обозначаться, обозначиться. *Ні в чім так не відзначилась душа, як у пісні. Все, що перейшло через серце і розум (українського народу) одзначилось в нашій рідній мові.* О. 1861. IV. 31.

Відзоліти. См. Відзолювати.

Відзолювати, люю, еш, сов. в. відзоліти, лю, лиш, гл. 1) Щелочить, выщелочить (бѣлье). 2) Бранить, выбирать. *Так його, так!... одзоліть його!* Мир. Пов. II. 62.

Відзянити, няю, ниш, гл. Отзорить, распахнуть. *Відзянити двері навстаж.*

Відібрати. См. Відібрати.

Відіграти. См. Відганяти.

Відігравати, граю, еш, сов. в. відіграти, граю, еш, гл. Играть, сыграть. *Дав йому своєї скрипки одограти весілля.* Грин. II. 58—59.

Відіграватися, граюся, ешся, сов. в. відігратися, граюся, ешся, гл. 1) Быть играющим, сыгравшимъ. 2) Отыгрываться, отыгаться.

Відідати, даю, еш, сов. в. відісти, їм, їси, гл. 1) Отгѣдать, отгѣсть. *Розжалю-*

бись, як вовк над поросям: від'їв ніжки та й плаче. Ном. № 4692. 2) Только сов. в. Кончить ѣсть, съѣсть. *То беріть та їжте!*—*Я вже, каже, своє од'їв.* Грин. I. 53. 3) Наверстывать, наверстать потерянное въ ѣдѣ, съѣвъ разомъ. *Їж, від'їдай за смідання, бо тобі й поснідати не довелося.* Харьк.

Відідатися, даюся, ешся, сов. в. відіотися, їси, їси, гл. 1) Откармливать, откормиться. 2) Їсти и зѣвать, то не відісіся. Такъ вкусно сварить, что все ѣлъ бы. Св. Л. 17.

Відідати, їб, їш, гл. Вынуть дно у бочки.

Відідрати, віддеру, рѣш, гл. = Віддерти.

Відідратися, віддеруся, рѣси, гл. = Віддертися. *Віддереться латка від одержки.* Св. Мг. IX. 16.

Відіватися. См. Відиватися.

Відїад, ду, м. Отгѣздъ.

Відїаджати, жаю, еш, гл. = Відїадити. *Ой куди ти їдеш, куди відїаджаеш, ти, козаченьку Марку?* Мет. *Покидає, відїаджає в Китай городочок.* Мет.

Відїадити, джу, диш, гл. Отгѣздить, кончить, перестать їздить. *Одїздила вже своє.* Сии. 236.

Відїадити, джу, диш, сов. в. відїхати, їду, деш, гл. 1) Отгѣзжать, отгѣхать отъ чего. *Відїхав уже від воріт.* 2) Уѣзжать, ухъвать. *До города Крилова відїздити.* Мавс.

Відїадний, а, б. Который на отгѣздѣ, прощальный. *Так може, діду, а одїадної (чарки)?* О. 1862. I. 51. **Відїадне** = Відклінне.

Відїявати, няю, еш, сов. в. відїявати, їну, меш, гл. Отнимать, отнять. Грин. III. 519. *Воли випрягає, пугу одїймає.* Чуб. V. 279. *Що малий пак зліпить, то і великий не відїяє.* Ном. № 1277.

Відїяматися, маюся, ешся, гл. Разставаться. *Не клопоч мені голови, бо я і так клопіт маю, від роду ся відїямаю.* Pauli.

Відїяти. См. Відходити.

Відїменути. См. Відмикати.

Відїмотити. См. Відімчати.

Відїмчати, ч'у, ч'ш, гл. Быстро отвезти или отнести. *Ой ти, коте сірий, та вимети сини, а ти, кінко, не ворчи, піді сміття одімчи.* Мил. 43. *Одімчить було*

хоторий возом.... харчі там і барило.
Сим. 222.

**Відімцяти, щāju, еш, сов. в. відім-
стїти, шцїу, стїш, гл.** Отомщать, отомстить.
Ой панове гайдамаки, добре себе майте,
що за мого пана Івана ляхам одомцай-
те. Нп.

Відімцїня, ня, с. Отмщение. *Спасен-
на смерть! Лєтїте, вірні дунї, до Бога
правди, Бога відімцїння.* К. ЦН. 241.

Відіпнати. См. Відпнати.

Відіпрати, ся. См. Відпірати, ся.

Відіпрїти, прїю, еш, гл. О льдѣ: от-
таять. Як пішли були дощі, од берега
відопрїла крига, а то всюди лежить не-
двигима. Волч. у.

Відіпхнути. См. Відпхати.

Відіпїти. См. Відпнати.

Відірвати, ся. См. Відривати, ся.

Відіслати. См. Відсилати.

Відіспати, спїю, спїш, гл. 1) Про-
спать. **Відіспати овцї.** Проспать до тїхъ
норь, пока овцы разбредутся. Як чабан
одіспав віці, то, прокинувшись, голо-
сить за ними, і пішов шукати. О. 1862.
У. Кух. 34. 2) Отоспаться, не доспавъ,
наверстать и высыпаться потомъ. *Одіспав
сьогодні за весь тиждень.*

Відїсти, ся. См. Відїдати, ся.

Відїтхнути, ся. См. Відтхати, ся.

Відїтхнути, тхїу, нощ, гл.=Відтяти.

Відотхну тобі хвїст. Стор. І. 221.

Відїтхнути. См. Віддихати.

Відїхати. См. Відїхати.

Відїкати, джїу, днш, гл. Окончить
кадять.

Відїкв, зу, м. Огвѣтъ. Стор. ІІ. 23.
МВ. І. 133.

Відїквати, ся. См. Відїквувати, ся.

**Відїквувати, зую, еш, сов. в. відїк-
зати, жїу, жеш, гл.** 1) Отвѣчать, отвѣ-
тить. Як Христа дочитаються, то не
одказуючи йому: „воистину воскрес“,
поблизай ного: так і станеться. Ном.
№ 289. Ішов козак дорогою: „помагай-бі,
женче!“ Вона ж йому відказала! „Здо-
ров бувай, серце.“ Нп. 2) Оставлять, оста-
вить въ наслѣдство, завїщати.

Відїквуватися, зуюся, ешся, сов. в.
**відїквѣтїтися, жїюся, жешся, гл.=Отго-
вариватися, отговоритися.**

Відїкалїбнїти, мю, нїш, гл. Отколо-
тнть. Та так його одкалїбнїли, то він

ледві додо́му дотягся. Екатериносл. у.
Слов. Д. Эвари.

Відїкалати, тāju, еш, гл. Отзвонить.

Відїкарскатися, карюся, ешся, гл. От-
дѣлаться, отбояриться. *Лихим лихом при-
чепивсь, насилу відїкарскався від його.*
Черк. у.

Відїкасніє, ка, м. Раст. а) *Asperugo
galloides.* ЗЮЗО. І. 113. б) *Carlina vul-
garis* L. ЗЮЗО. І. 116. в) *Thalictrum
flavum* L.

Відїкасну́тися, нїюся, нїшся, гл. От-
стать, отвязаться. *Од мене, бабо, відїкасни-
ся, і не тільки на яві—і ві сні не сніся.*
Ном. *Одїкались від мене і від лиця мого.*
Ном. *Налїякти хоче, аби ми від неї
відїкаснулись.* Г. Барв. 206.

Відїкувати, тїю, еш, гл. Сильно из-
бить.

Відїкашлюватися, лїюся, ешся, сов. в.
відїкашлїтися, лїюся, ешся, гл. Отка-
шливаться, откашляться.

Відїквасити. См. Відїквашувати.

**Відїквашувати, шую, еш, сов. в. від-
квасити, шу, еш, гл.** Выпачивать, вы-
пятить. Як молодик гострий та черево
відкваси, то місяць буде дощовий. Грин
І. 11. 2)—губы. Надуться, сдїлать недо-
вольную фізіономію.

Відки, нар.=Відкїль. *Відки ідете?*—
З під Дунаю. Гол. І. 98.

Відкїд, ду, м. Скать, покатьость, склонѣ.
Сїла.... на одкїді скелї. Левци. І. 254.

Відкїдїння, ня, с. Отбрасывание.

**Відкїдати, дāju, еш, сов. в. відїкїну-
ти, ну, нощ, гл.** 1) Откидывать, отки-
нуть, отбрасывать, отбросить. *Лопатю
нечисть відкїдають.* Ном. № 8059. 2) От-
вергать, отвергнуть. *Не відкїдай мого про-
ханья.* К. Псал. 3) Відкїнути нбги. Уме-
реть. Як не мудрий, а вмерти треба!...
Ори і засївай лаки, коси широкї пере-
логи і грошики за баштани луни,—та
все одкинєши ноги. Г. Арт. (О. 1864. Ш.
111). Иногда это значить лишь лежать
сильно утомленнымъ, обесилленнымъ. См.
Відкїдати. 4) Отворять, отворить. *Одкїну-
ла дверї, держить настєжі.* МВ. (КС.
1902. X. 147). *Одкїнула заслонку.* Кро-
лев. у. 5)—на сїто. Отцѣживать, отцѣдить
на сїто. Маркев. 169.

**Відкїдати, даю, еш, гл. 1)=Відкї-
нути 3.** *Лежить, відкїдаючи ноги, як
кулик після яйця.* Ном. № 14087. Вм.

моги товорять также: *кочѣрги, гуркала, сурелі*. *Ном. № 10879.*

Відкидатися, даюся, ешся, сов. в. відкинутися, нуся, нешся, гл. 1) Откидываться, откинуться, отбрасываться, отброситься. *Голова одкидалася назад.* *Левинц. I. 520.* 2) Отстраняться, отстраниться, отказываться, отказаться, отпачуватися, отпачнуться, отрекаться, отречься. *Вона одкинеться од його.* *Левинц. Пов. 276.* 3) Отражаться, отразиться. *Все те одкидалося, одбивалося в тихій воді.* *Левинц. I. 92.* 4) Принимать, принять прежний вид (послѣ превращенія во что). *Він перекинувся вовком та одкинувся назад не зміє.* *Ромен. у.* 5) Отворяться, отвориться. *Ворота... раз одкинутися,— стоять муть і ніч настіж.* *МВ. (О. 1862. I. 97).*

Відкіля, відкіля, нар. Откуда, откогда. *Відкіля такі се гольціаки?* *Котл. Ев. I. 16.* *Не стямився, відкіля лихо складеться.* *Ном. № 1963.* *Початок і не можна знати, відкіля взявся.* *Ном. № 388.*

Відкілясь, відкілясь, нар. Откуда-то. *Комляку відкілясь притаскав.* *Мнж. 131.*

Відклад, ду, м. Откладывание, проволочка. *Одклад не йде в лад.* *Ном. № 11006.*

Відкладаний, відкладний, а, в. Откладываемый, отложенный. *Що маєш робити, то роби сьогодні, бо тільки їден сир відкладний добрий.* *Ном. № 11008.* *Одкладний сир добрий.* *Ном. № 11007.*

Відкладання, ня, с. Откладывание.

Відкладати, даю, еш, сов. в. відкласти, кладу, дѣш, гл. Откладывать, отложить. *Одкладає, як ляж свято.* *Ном. № 11005.*

Відкладний. См. **Відкладаний.**

Відкладувати, дую, еш, гл. — **Відкладати.**

Відкелпати, паю, еш, гл. Отбить косу молоткомъ.

Відкелпати, каю, еш, сов. в. відкелкати, клѣчу, чеш, гл. Отзывать, отозвать.

Відкелкати, каюся, ешся, сов. в. відкелкнутися, нуся, нешся, гл. Отзывать, отозваться, откликаться, откликнуться. *Як прийде лисичка, то не одкликайся.* *Рудч. Чк. II. 4.* *Відкликнувся Олесь, та й сам гдесь.* *Ном. № 12723.*

Відкільки, ного, с. Прощальный подарок. *Ой дав же я їй да одкільного—комля вороного, а вона (мені) хустиночку.* *Грин. III. 175.* *Мнж. 113.*

Відклінщина, ни, ж. Прощальный пиръ: а) по случаю выхода ученика отъ мастера-кобзаря; б) по окончаніи свадебныхъ празднествъ (въ субботу). *Чуб. IV. 580.*

Відклоніти, ся. См. **Відклоняти, ся.**

Відклонати, няю, еш, сов. в. відклоніти, нію, ниш, гл. Въ свадебномъ обрядѣ: заставлять, заставить новобрачныхъ поклониться родителямъ,—это дѣлаетъ съ женихомъ дружно, съ невестой брат руками, обернутыми въ платокъ/или полотенце. *Старосто, пане підстаросто! благословіть батькові й матері молодого князя (сестру) одклонити!* *Маркев. 108, 110.* *МУЕ. III. 106.*

Відклонятися, няюся, ешся, сов. в. відклонитися, ніюся, нишся, гл. Кланяться, поклониться, передавать, передать поклонъ. *Грин. III. 175.* *Молодий і молоді молються спершу Богу, тоді одклоняються батькові й матері.* *Грин. III. 531.* *Та бийся, коню, вибивайся, та на крутий бережечок поспішайся, та до оця, ненюки відклоняйся.* *Чуб. V. 798.* *З України до дівчини козак відклонився.* *Чуб. V. 305.* *Не відклонившись їм, пішла скорою дорогою додому.* *Г. Барв. 152.*

Відкліннути, кну, неш, гл. Отойти (объокоченіишихъ или отморженныхъ частяхъ тѣла).

Відклястися, кланюся, нешся, гл. Отперестись отъ чего съ клятвою, божбой. *Харьк. у. (Лобод.).*

Відкозакувати, кую, еш, гл. Окончить козачествовать. *Запорожцѣ... відкозакували в Січі, позаводились жінками та дітьми.* *Стор. МПр. 152.*

Відкоби, нар. 1) Съ какихъ поръ. *Відколи пішов, та й нема.* *Рудч. Ск. II. 35.*

2) Съ тѣхъ поръ, какъ. *Ще не чула, одколи живу на світі.* *Левинц. Пов. 341.*

Відколішній, я, в. Очень давній.

Відколюти, см. **Відколювати.**

Відколупати, см. **Відколуплювати.**

Відколуплювати, люю, еш, відколупувати, пую, еш, сов. в. відколупіти, паю, еш, гл. Отковыривать, отковырять. *Одколупали грудку (каші).* *Грин. I. 33.*

Відколупнути, ну, неш, гл. — **Відколупати.**

Відколупувати, см. **Відколупнути.**

Відколювати, люю, еш, сов. в. відколюти, лю, лиш, гл. Откалывать, отколоть, отщепливать, отщепить.

Відколядувати, дую, еш, гл. Окончить колядування. *МУЕ. III. 57.*

Відкопати, ся. См. **Відкопувати, ся.**
Відкопалити, лю, лиш, гл. Оттопирить (о губі). *Оце! відкопали губу!* Васильк. у.

Відкопування, ня, с. Откапываніе.

Відкопувати, пуя, еш, сов. в. відкопати, пая, еш, гл. Откапывать, откапывать. *Щоб ці гроші відкопали такі руки, які закопали.* Чуб. I. 98.

Відкопуватися, пуюся, ешся, сов. в. відкопатися, паяся, ешся, гл. Откапываться, откапываться.

Відкосити. См. **Відкошувати.**

Відкосітися, шүся, ешся, гл. Окочичить косьбу.

Відкотіти, ся. См. **Відкочувати, ся.**

Відкочувати, чую, еш, сов. в. відкотіти, кочү, тиш, гл. Откатывать, откатить. *Він тоді його відкотив аж до лісу.* О. 1862. I. 33.

Відкочувати, чүю, еш, гл. Откочевать. *Татаре... одкочували собі геть у... степи.* К. Хмельн. 13.

Відкочуватися, чуюся, ешся, сов. в. відкотітися, кочүся, тишся, гл. Откатываться, откатиться. *Яблучко від яблунки не відкотиться.* Ном. № 9304.

Відкошувати, шую, еш, сов. в. відкосити, шү, еш, гл. Косить, скосить, отрабатывая за долг.

Відкратітися, даяся, ешся, сов. в. відкратітися, дуса, дешся, гл. Уходитъ, уйти украдкой. *Мене мати лає, гулять не пускає, ой я відкрадуся да й назуляюся.* Чуб. V. 542.

Відкраювати, краюю, еш, сов. в. відкраяти, краю, еш, гл. Отрѣзывать, отрѣзывать. *Сорочку відкрати.* Отрѣзать полотна на сорочку. Левич. КС. 60.

Відкривання, ня, с. Открываніе.

Відкривати, ваю, еш, сов. в. відкрити, кряю, еш, гл. Открывать, открыть; обнаруживать, обнаружить. *Прийшла його мила, китайку відкрила.* Нп. *Я ж тобі ось правду відкриваю.* Чуб. V. 825.

Відкриватися, ваюся, ешся, сов. в. відкритися, кряюся, ешся, гл. Открываться, открыться.

Відкриття, ті, с. Откровеніе. *Мені (Шевченкові твори) здались мов би якимсь відкриттям з неба.* К. ХП. 12.

Відкришити, шү, пиш, гл. Открошить.

Відкришитися, шүся, пишся, гл. Открошиться.

Відкрутіти, ся. См. **Відкручувати, ся.**

Відкручувати, чую, еш, сов. в. від-

крутіти, чү, тиш, гл. 1) Откручивать, открутить. *Трохи голови не відкрутив із чубом.* Стор. I. 191. 2) Отвинчивать, отвинтить.

Відкручуватися, чуюся, ешся, сов. в. відкрутітися, чүся, тишся, гл. Отдѣлываться, отдѣлаться. *Став думати, як би то від них відкрутитися.* Кв. I. 255.

Відкудбачити, чу, чш, гл. Поколотить. *Описля насилу люде зиволкли з кімнати, так він його відкудбачив.*

Відкуп, пу, м. 1) Откупъ. *Не раз із селами й церкви їм на одкуп оддавали.* К. ЧР. 10. 2) Выкупъ. МУЕ. III. 117.

Відкупати, ся, гл. = **Відкупляти, ся.**

Відкупати, ся. См. **Відкупляти, ся.**

Відкупляти, лаяю, еш, сов. в. відкупити, паяю, пиш, гл. Откупать, откупить, выкупать, выкупить. *З моря душу виймала, од гріхів одкупляла.* Чуб. V. 849. *Я б рад одкупити батьківське гніздо, та Віг ма за віщо.* Левич. I. 422.

Відкуплятися, лаяюся, ешся, сов. в. відкупитися, паяюся, пишся, гл. Откупаться, откупиться. *А я смерти не боюся я від смерти одкуплюся.* Чуб. V. 1093. *Наша душа гріхів довіку не відкупиться.* АД. I. 108.

Відкупнє, ного, с. Выкупъ. МУЕ. III. 117.

Відкупний, а, б. Откупленный, выкупленный. *Відкупні нуми.* Мужчина и женщина, которые, въ случаѣ если діти въ семьѣ мрутъ, для сохранения жизни ребенка, приглашаются его родителями (черезъ шесть недѣль послѣ его рожденія и уже послѣ крещенія) дать второю парю кумовьевъ, при чемъ кумъ даетъ деньги, кума—принимю; впоследствии ребенокъ родителями выкупается у этихъ кумовьевъ. Мил. 22. Мнж. 183.

Відкупюбуватися, вуюся, ешся, гл. = **Відкуплятися.**

Відкусити. См. **Відкошувати.**

Відкусувати, шую, еш, сов. в. відкусити, шү, еш, гл. Откусывать, откусить. *Собака собаці хвоста не одкусить.* Ном. № 7954.

Відлазити, жу, зш, сов. в. відлізти, лізу, зеш, гл. Отползать, отползти.

Відламати. См. **Відламувати.**

Відламувати, мую, еш, сов. в. відламати, маяю, еш, гл. Отламывать, отломать.

Відлатати, таяю, еш, гл. Отколотить. *Відлатав я йому боки.*

Відлаюватися, ююся, ешся, сов. в. відляються, ляюся, ешся, гл. Отругиватися, отбраниватися, отвѣчать бранью на брань, а вѣ сов. в. кончатъ, прекратити брань. *Лаяють, скверняють його москвичиною,—він мовчить, не відлаюється.* Г. Барв. 488.

Відлєглий, а, в. Отстоящій; отдаленный. **Відлєглисть, лєсти, ж.** Разстояніє; отдаленность.

Відлєгло, нар. Отдаленно.

Відлєжати. См. **Відлєжувати.**

Відлєжувати, жу, еш, сов. в. відлєжати, жу, жиш, гл. Пролєживать, пролєжати, лєжать извѣстное время.

Відлєгти. См. **Відлєгати.**

Відливало, ла, с. Ковшъ, котримъ выливають воду изъ большой лодки (дуба). Мнж. 179.

Відливати, ваво, еш, сов. в. відліти, діляб, лєш, гл. 1) Отливать, отлить. 2) Обливать, облить водою для приведенія вѣ чувство. *Ой став козак та й з гори ся спускати, взяли дівчину водою відливати.* Год. Разів із шість Рябка водою одливали, і стільки ж раз його, одливши, знов инагали. Г. Арт. (О. 1861. III. 84). 3) Только сов. в. Хорошо сдѣлать. Мир. Цов. II. 120. *Найпервійший кравецъ (корсет) пошив, так і одлив під дев'ять усяв.* Г. Барв. 205.

Відливатися, вавося, ешся, сов. в. відлітисся, ділябсся, лєшсся, гл. Отливаться, казавъ литься. То ваві слєззи їм одливаються—отомчаються. МВ. I. 28.

Відлігати, ги, ж. Оттепель. Драг. 388.

Відлігати(нути, ну, неш, гл. 1) Потеплѣть, отсырѣть. *Оце після дощу земля відлігала.* Черниг. г. 2)—на серці. Легче сдѣляться на душі. *Нехай трохи одлігне на серці.* О. 1862. V. 58.

Відлігнути, ну, неш, гл. 1) Отлетѣть. 2) Отхлынуть. *Відлинула вода від берега.*

Відлипати, паво, еш, сов. в. відліпати, ну, неш, гл. Отставать, отстать, отклєиваться, отклєиваться.

Відлиск, ку, м. Отлискъ. *Тільки одлиск червонястий майнує по білих стінах.* Левиц. I. 26.

Відліти, ся. См. **Відливати, ся.**

Відлічка, ки, ж. Знакъ, котримъ отвѣчаютъ, отвѣтка. *Дружки, як молодому пришивають квітку, (співають): Ой дай, мати, голку, ще й ниточку шовку,—при-*

шити квітку, ік зятеві одличку. Грин. III. 485.

Відлічний, а, в. Не такой, какъ другіє, отличный отъ другихъ. *Запорозжці були люде одличні: у них і собаки без пастуха сами овечь пасли.* О. 1861. X. 34.

Відліг, логу, м. На відліг. На отмашъ. *Як на відліг рукою не робити, так йому лиць і тілу від нічого не боліти.* Заговоръ. См. **Навідли, навідлі.**

Відліж, жі, ж.—Відлига. Вх. Зн. 7.

Відлігати. См. **Відлазити.**

Відлігати. См. **Відліплювати.**

Відліплювати, люю, еш, сов. в. відліпати, паво, еш, гл. Отлѣпливать, отлѣпнѣть.

Відліт, льоту, м. Отлетъ, улетаніє.

Відлітати, таво, еш, сов. в. відлетіти, чѣ, тиш, гл. 1) Отлетать, отлетѣть. *Пташки у вирий одлітають.* МВ. II. 8. *Од Цариграда-города ясний сокіл одлітає.* КС. 1882. X. 495. 2) Отскакивать, отскачить. *Взявся Добуш добувати, взяли замки відлітати.* Рус. Дніст.

Відліч, ці, ж. Вычитаніє. К. Грам. 100. *Одлічу... зветься справа, що нею одно число одлічується від другого, або зменшується другим.* Кон. Ар. 4.

Відлічити, ся. См. **Відлічувати, ся.**

Відлічувати, чую, еш, сов. в. відлічити, чѣ, чииш, гл. 1) Отсчитывать, отсчитать. *Одлічити... тридев'ять пшонин.* Чуб. I. 120. 2) Вычитать, вычесть. К. Грам. 102. Кон. Ар. 4.

Відлічуватися, чуюся, ешся, сов. в. відлічитися, чѣся, чиишся, гл. 1) Отсчитываться, отсчитаться. 2) Вычитаться, вычесть, быть вычтеннымъ. *Одно число одлічується від другого.* Кон. Ар. 4.

Відлога, ги, ж. Капюшонъ (въ верхней одеждѣ). Чуб. VI. 419.

Відложити, жу, жиш, гл.—Відкласти.

Відломати. См. **Відломлювати.**

Відломлювати, люю, еш, сов. в. відломити, каво, еш, гл. Отламывать, отломить.

Відломок, мву, м. Отломокъ, обломокъ. *Покрила звиля всієх одна, відломки тілєки шум хапа.* Мгр. Г. 6.

Відлувати, ваво, еш, гл. Пройти, проходить. *Одлувавши верстов а двадцятков.* Стор. (О. 1861. IX. 48).

Відлұка, кн, ж. Отлучение; отдѣленіе отъ чего либо.

Відлупити, ся. См. Відлуплювати, ся.

Відлуплювати, люю, еш, сов. в. відлупити, плію, пиш, гл. Отлупивать, отлупить, отковыривать, отковырять. *Тая земля, що він відлупив, взяла та й розсипалась.* Чуб. I. 144.

Відлұплюватися, лююся, ешся, сов. в. відлупитися, пліюся, пишся, гл. Отлупиваться, отлупиться, откалываться, отколаться.

Відлұстуватися, туюся, ешся, гл. Откалываться, отдѣляться слоями. *Кора од осокора одлустується.* Стриж.

Відлұчання, ня, с: 1) Разлучение, отдѣленіе. 2) Отгнание (ребенка отъ груди).

Відлұчати, чаю, еш, сов. в. відлучити, чұ, чийш, гл. Отлучать, отлучить, разлучать, разлучить, отдѣлять, отдѣлить. *Од жінки одлучив (змія).* Мнж. 9. *А тепер я заручени, од челяді одлучена.* КС. 1883.

II. 371. Відлұчати дитину. Отгнать ребенка отъ груди. **Відлұчати теля, агній.** Взять сосуна отъ матки, чтобы перестала сосать. *Одлучи теля од корови.* Левниц. I. 246.

Відлұчатися, чұся, ешся, сов. в. відлучитися, чұся, чийся, гл. Отдѣляться, отдѣлиться, разлучаться, разлучиться. *Там Маруся заручається, од батенька одлучається.* Мет. 127. *У дорозі не можна відлұчитися від товаришок.* Зміев. у.

Відлұчний, а, е. Отдѣленный, отдѣлившийся. Новомоск. у.

Відлұчувати, чую, еш, гл.=Відлұчати. *Пастух одлучив овець од козлів.* Ев. Мт. XXV. 32.

Відлұбити, блію, биш, гл. Отбить у кого-либо милаго, милую. *Уже ж моя дівчина да й одлюблена.* Нп.

Відлұдний, а, е. Удаленный отъ людей. **Відлұдникъ, ка, м.** Отшельникъ, анахоретъ, нелюдимъ.

Відлұдно, нар. Удаленно отъ людей. **Відлұдок, два, м.=Відлұдникъ.**

Відлұтовати, тую, еш, гл. 1) •Перелазить. 2) Отпаять.

Відлұтоватися, туюся, ешся, гл. Отпаяться.

Відлұгти, жу, жеш, гл. Отлечь. *Насилу від серця відлұгло.* Відлұгло в животи. Прошла спазма въ желудкѣ.

Відлұсок, ску, м. Отголосокъ, эхо. *Танцюють з парубками, тільки обласки, ідуть.* Г. Барв. 58. *Поцлұвала тричі,*

аж одласки пішли по-під вербами. Левниц. I. 51.

Відмұга, ги, ж. Отказъ, отговорка. *Це відмұга тільки.* НВолын. у.

Відмұгання, ня, с. Отказы, отговорки. *Ніяке відмұгання не помага.* Г. Барв. 519.

Відмұгати, гаю, еш, сов. в. відмұгати, можу, жеш, м. Отнимать, отнять. *Почав пан хату відмұгати: десь прикупи сем'ю людей, то треба було хати.* МВ. I. 44.

Відмұгатися, гаюся, ешся, сов. в. відмұгтися, можуся, жешся, м. 1) Отговариваться, отговориться, отказываться, отказаться. ХС. VII. 420. *Як уже там паріана не одмұгалась, що не робила,— треба їй за його їти.* Мнж. 29. *Черня їти меншому на сторожу,— той одмұгається.* Мнж. 22. 2) Отдѣываться, отдѣлаться, избавляться, избавиться. *Слұхайся мене, то, може, од батька одмұженся.* Рудч. Св. II. 118. *Він од уської кари відмұжеться, як оте прокаже.* Г. Барв. 385.

Відмұвати. См. Відмұзувати.

Відмұзувати, зую, еш, сов. в. відмұзати, жу, жеш, м. 1) Отдѣливать, отдѣлшить замаску. *На весні вічка у бджел відмұзують.* 2) Смачивать, смочить шайкою основу (у ткачей). Константиногр. у.

Відмұструвати, рую, еш, м. 1) Перестать быть мастеромъ. 2) Окончить урочную плотничью работу. *Відмұстрував своє, то й підси додому.*

Відмұкопити, шу, шийш, м. Отколо-тить. *Так він його як відмұг та як одмакнув!* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Відмұлювати, люю, еш, м. Нарисовать. **Відмұлюватися, лююся, ешся, м. 1)** Быть нарисованнымъ, изображеннымъ. 2) Отразиться. *Все творило в душі одмұлювалось.* К. МБ. 14.

Відмұняти. См. Відмұнявати.

Відмұняжати, жу, жийш, гл. Отколотить, отдуть. *Пан і цюю одмұняжен.* Мнж. 75.

Відмұнявати, нюю, еш, сов. в. відмұняти, няю, нийш, м. Отвлекать, отвлечь отъ чего, переманивать, переманить отъ чего. *Що я наблизь, вона знов пурхне, і відмұняла від сєла.* Г. Барв. 352.

Відмұстити. См. Відмұшувати.

Відмұстка, ки, ж. 1) Родъ клейстера (изъ муки, крахмала), употребляемого ткачами для смазыванія нитокъ основы, чтобы онѣ были совершенно гладкими. МУЕ. III. 13. Шух. I. 258. 2) Приправа кѣ

корму скота мукою, отрубями и пр. Желех.

Відмахну́ти, ся. См. **Відмахувати, ся.**

Відмахувати, хую, еш, сов. в. відмахну́ти, ну, неш, м. Отмахивать, отмахнуть.

Відмахуватися, хуюся, ешся, сов. в. відмахну́тися, нуся, нешся, м. Отмахиваться, отмахнуться. *Одмахувались руками.* Левец. Пов. 79.

Відмащівня, ня, с. Смазывание нитокъ основы відмастною (см.). МУЕ. III. 13.

Відмащувати, щую, еш, сов. в. відмастити, щу́, стіш, м. 1) Отрабатывать, обрабатывать мазанієм. *Мені завтра треба йти відмащувати за тою карбованця, що нап позичив.* 2) Смазывать, смазывать нитки основы відмастною. Шух. I. 258.

Відмежовувати, вую, еш, сов. в. відмежувати, жу́ю, еш, м. Отмежевывать, отмежевать.

Відмелювати, лую, еш, сов. в. відмолотити, мелю́, леш, м. Огмалывать, отмолотить.

Відмерзати, заю, еш, сов. в. відмерз(ну)ти, зну, неш, м. 1) Отмерзать, отмерзнуть. 2) Отгаивать, отгаять.

Відмерти. См. **Відмірати.**

Відмбести. См. **Відмітати.**

Відмивати, ваю, еш, сов. в. відмити, мію, еш, м. 1) Отмывать, отмывать. 2) Мыть за долги, обрабатывать, обработать мойкою.

Відмиватися, ваюся, ешся, сов. в. відмитися, міюся, ешся, м. Отмываться, отмываться. *Так заплывив, що й не відмитися.*

Відмика́ти, каю, еш, сов. в. відмикну́ти, ну, неш, м. Отпирать, отпереть. *Одмикай скриню.* ЗОЮР. I. 257. *Прийшов і одвері відмикає.* Шевч. *Одай, сину, райські ключі.... відмикнути рай і некло.* ЗОЮР. 243.

Відмика́тися, каюся, ешся, сов. в. відмикну́тися, нуся, нешся, м. Отпираться, отпереться (о замкѣ). *Не відмикається чогось замок: чи заіржавів, чи й зовсім поламався.*

Відмикувати, кую, еш, м.—від чого. Огминывать, уклоняться отъ чего. *Наймити вештальня по дворі, одмикували од роботи.* Левец. ПйО. II. 171 (видання 3-тє, 1905, а в другому виданні (221) — помилка).

Відмити, ся. См. **Відмивати, ся.**

Відміл, лу, м. Огмель. Радом. у.

Відмін, ну, м. Выкупъ. *Турчин-турчиноюку, не цубь мене холодойку: їде милый, одмін несе.* АД. I. 100.

Відміна, ни, ж. 1) Измѣненіе, переѣмна. 2) Отличіе. *У нас на Вкраїні.... не вводи однаково говорять.... не велика, воно, правда, і одміна.* О. 1862. I. 70. *Служки, доношючи після своїх панів стареньку їх зобуву, пришивали до неї для одміни чорні пришиви.* Ном. № 7334.

3) Варіантъ. *В ще сім відмін сієї приказки.* Ном. № 10854. 4) Выкупъ. *„Турчин-турчиноюку, не цубь мене молодойку, їде мамця відмінити, не даст єна мі зашинути“.* Одмінойки та й не стало: дівча пірко заплакало. АД. I. 100. 5) Уродливое дитя, большое англійскою болѣзнию. Чуб. I. 130. Народъ считаетъ такого ребенка чертенкомъ, которымъ подѣвляли человеческое дитя. См. **Відмінок.** КС. 1883. VI. 372. Ум. **Відміноньна.**

Відмінити, ся. См. **Відмінати, ся.**

Відмінний, а, в. Отличный, отличающийся отъ. *Почнеш їх Волинй зблизатися, зараз попередеш, що пішла перед тобою одміна од нашої стороны.* К. (О. 1861. II. 233).

Відмінник, ка, м.—Відміна 5.

Відмінність, ности, ж. Отличіе отъ чего.

Відмінок, неа, м.—Відміна 5. Чуб. I. 193. *Скільки в стремени, давай драма.... Аж що за одмінок?—Стріха в змарат заблизчала і стоїть будинок.* Г. Арт. (О. 1861. III. 106). *Який же його одмінок утворює, що він верзе!* О. 1861. III. 88.

Відмінча, чати, с.—Відміна 5.

Відмінати, ваю, еш, сов. в. відмінити, нб, ниш, м. 1) Переѣнять, переѣнять, измѣнять, измѣнять. *Природу тяжко одмінити.* Ном. № 3208. **Відмінйло.** *Переѣнялось. Вчора був великий мороз, а сьогодні відмінйло.* 2) Покупать, купить и поставитъ восковую свѣчу въ церкву. *Відміню святій Покрові свѣчку дорозу і на королю до церкви двісті подару.* Мкр. Н. 14. *Відмінйла свѣчку за катечку.* Ном. № 12832. *У Кулиша не только о свѣчкѣ, а вообще подарить, пожертвовать. Псалтирник шість неділей псалтир читав, а за те йому покійного батька свѣту відмінйли і хустку, і махалі.* ЗОЮР. II. 287. 3) Выкупать, выкупить изъ неволи. *Турчин-турчиноюку, не цубь*

мене молодойку: їде мамця відмінити. АД. I. 100.

Відмінатися, **відмінюся**, **відмінюся**, **відмінюся**, **відмінюся**, **відмінюся**, **відмінюся**. *Пора, мати, дочку віддати, голос відминися.* Чуб. I. 121.

Відмінювати, **відмінюю**, **відмінюю**, **відмінюю**, **відмінюю**, **відмінюю**. **Відміряти**, **відмірю**, **відмірю**, **відмірю**, **відмірю**, **відмірю**. *1) Умирати, умереть, перемирати, перемереть. Більш як двісті чоловіка свого року відмерло в нашої волості. Багато бджіл повиприскало й одмерло. Василько у. 2) Обмирати, обмереть і потім знова возвратиться гз живий. Було, посіли почую, що люде одмірали. Чому в нас не одмірають? Я пішла б ростити на про своє (покійного) дідуся. Г. Барв. 362.*

Відмірювати, **відмірюю**, **відмірюю**, **відмірюю**, **відмірюю**, **відмірюю**. *Відміряти*, **відміряю**, **відміряю**, **відміряю**, **відміряю**, **відміряю**. *Якою мірою міряєш, такою тобі одмірюють.* *Ном. № 7069.*

Відмітати, **відмітаю**, **відмітаю**, **відмітаю**, **відмітаю**, **відмітаю**. **Відмітати**, **відмітаю**, **відмітаю**, **відмітаю**, **відмітаю**, **відмітаю**. *1) Отметать, отмести. 2) Отбрасывать, отбросить. Що відмітаємо в час літній ногами, тоє з охотою б взімі і руками.* *Ном. № 559.*

Відмітати. См. **Відмічати**.

Відмітний, **відмітний**, **відмітний**, **відмітний**, **відмітний**, **відмітний**. *Та й увесь наш рід одмітень собі усім.* Г. Барв. 427.

Відмічати, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**. **Відмічати**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**.

Відмічати, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**.

Відмічати, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**.

Відмічати, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**, **відмічаю**. *Віддати без жадної відмовки.*

Відмовляння, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**. **Відмовляти**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**. *1) Заговор (отъ болѣзни). Кієвлянинъ, 1867, № 82 и 83.*

Відмовляти, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**. **Відмовляти**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**, **відмовляю**. *1) Отвѣчать, отвѣтять. Чи не закинути ще разъ?—То й закиньмо,—одмови Панько. Левич. I. 121. 2) Отговаривать, отговорить. Нема того, що любила, і немає, і не буде—одмовили еражі люде. Грин. III. 179. 3) Отказывать, отказать. Уранці їде Олеся дружок збирати; куди вступити, усюди одмовляють. МВ. I. 41. 4) Отбивать, отбить. Відмовилась мого любка від мого порога. Гол. IV. 454. 5) Прозаносить, прозвонить. Молитву відмовляє і про шахрайство каде. Ном. Жид борухи відмовляв. Ном. № 12157. 6) Заговаривать, заговорить (отъ болѣзни).*

Я від вас (пропасниця) анаю, од всіх відмовляю; не мучте бідних христіан. Чуб. I. 121.

Відмовлятися, **відмовляюся**, **відмовляюся**, **відмовляюся**, **відмовляюся**, **відмовляюся**. **Відмовлятися**, **відмовляюся**, **відмовляюся**, **відмовляюся**, **відмовляюся**, **відмовляюся**. *1) Отказываться, отказаться, отговариваться, отговариваться. Було мати казку: давай я тебе розсечу. Так я вже відмовляюсь, відмовляюсь; скубуть бо дуже. Черниг. у. Одмовлялась я одмовлялась, та й мусила послухатися. МВ. I. 21. 2) Оканчивать, окончить говорить. Ручки ж мої блісенькі одробилися, очі ж мої каресенькі оддівилися, уста ж мої сагарні одмовилися. Чуб. V. 767.*

Відмовний, **відмовний**, **відмовний**, **відмовний**, **відмовний**, **відмовний**. **Відмовний**, **відмовний**, **відмовний**, **відмовний**, **відмовний**, **відмовний**.

Відмовний. См. **Відмагатися**.

Відмока, **відмокаю**, **відмокаю**, **відмокаю**, **відмокаю**, **відмокаю**. **Відмока**, **відмокаю**, **відмокаю**, **відмокаю**, **відмокаю**, **відмокаю**. *1) Мокрое мѣсто въ землѣ, мочала. Кролев. у. 2) Шелокъ, въ которомъ намочено бѣлье. Ой треба нам, чоловіче, громаду збирати, щоб помогли сорочки з відмоки попрали. Грин. III. 314. Мотря стала віджимати сорочки з відмоки. Левич. КС. 43.*

Відмокнути, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. **Відмокнути**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**.

Відмокнути, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. **Відмокнути**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. *Прожить молодые годы.*

Відмокнути, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. **Відмокнути**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. *1) Вернуть молодость. 2) Отѣст: сдѣлать мягче.*

Відмокнути, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. **Відмокнути**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**, **відмокну**. *Як би він тієї води написав, то він би відмокнув, другий би він жив. Чуб. Одужала, одмокнула. МВ. I. 55.*

Відмокнуватися, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**. *О раст.: вновь зазеленѣть. Пішли доці і на городі стало відмокнуватися.*

Відмокнути. См. **Відмокнувати**.

Відмокнути. См. **Відмокнувати**.

Відмокнувати, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**. **Відмокнувати**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**. *Отмолачивать, отмолотить, отработать молотбой.*

Відмокнувати, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**. **Відмокнувати**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**, **відмокнуваю**. *Щоб відмокнували тяжкій мої іржі. Стор. Буду просити Бога... може ще і одмолю його (сина). Рудч. Ск. II. 115.*

Відмокнуватися, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**. **Відмокнуватися**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**, **відмокнуваюся**. *Отмолачивать, отмолотить, отработать молотбой. Від чорта би-м ся відхрестив, а від тебе ні відхрестусь, ні відмолюся. Ном. № 2806.*

Відморгувати, гуя, еш, м. Отвѣчать миганіємъ. *Одна морине бровою, а друга їй одморює.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Відморіти. См. Відморювати.

Відморжувати, жуя, еш, сов. в. відморювати, жу, зап, м. Отмораживать, отморожить. *Мороз узя та й одморозив йому пальця.* Чуб. I. 5.

Відморювати, рюю, еш, сов. в. відморіти, рй, рши, м.—бджілі. Морить, заморить пчелъ. *Треба перед Спасом одморювати бджілі.* Волч. у. (Лобод.).

Відмотати. См. Відмотувати.

Відмотувати, тую, еш, сов. в. відмотати, тая, еш, м. Отматывать, отмотать.

Відмочити. См. Відмочувати.

Відмочувати, чую, еш, сов. в. відмочити, чй, чши, м. Отмачивать, отмочить.

Відмуровувати, вую, еш, сов. в. відмурювати, рюю, еш, м. 1) Разбирать, разобрать каменную или кирпичную стѣну, которая закрывала входъ. *Люх замурований, треба його відмурювати.* 2) Отгораживать, отгородить каменной или кирпичной стѣной. *Відмурював город від сусіда.*

Відмурюватися, вуюся, ешся, сов. в. відмурюватися, рююся, ешся, гл. 1) О заложенномъ кирпичемъ, камнемъ: быть раскрываемымъ, раскрытымъ путемъ удаления каменной кладки. 2) Отгородившись, отгородиться каменной стѣной.

Відм'ялити, ля, лиш, м. Отколотить, отдубасить. *Хтось добре відм'ялив.* Чуб.

Віднаджувати, джую, еш, сов. в. віднаджити, джу, диш, м. Отваживать, отвадить. *Як занадяться кури на город, то ніяк не віднадять.* Черк. у.

Віднаджитися, джуся, дишся, м. Отвадиться, отсѣять. *Через його віднадився купець.* О. 1862. V. 56. *Зовсім віднадився від дому.*

Віднайти, ся. См. Віднаходити, ся.
Віднаходити, джу, диш, сов. в. віднайти, найдй, деш, м. Вновь находить, найти.

Віднаходитися, джуся, дишся, сов. в. віднайтися, йдйся, дешся, м. Вновь находиться, найтись. Желех.

Віднести. См. Відносити.

Відниж, кя, м. Сосудъ (кадка и пр.), въ которомъ держать воду. Ум. Відничі́н. *Куди ти?—Я хотіла до віднички й уийти, води унести у хату.* МВ. (О. 1862. I. 86). *Стоїть кухлик на відничку й уийши.* Чуб. V. 522.

Віднижні, нар. Отнышъ, съ этихъ поръ. *Слава не вмере, не поляжє одиниї до віка.* АД. I. 120.

Віднижа, хи, жс.=Відниж. Лебед. у. Вх. Плч. П. 6. О. 1862. II. 62.

Відниця, ці, жс.=Відниж.

Відничок, чкя, м. Ум. отъ відниж.

Віднімати, маю, еш, сов. в. відняти, нймй, меш, м. Отнимать, отнять, отобрать. *А де ж ти діла палиницю? Чи може в лісі хто відняв?* Шевч.

Віднова, ви, жс. Обновленіє.

Відновити, ся. См. Відновляти, ся.

Відновляти, ляю, еш, сов. в. відновити, влйб, виш, м. 1) Обновлять, обновить. 2) Возобновлять, возобновити.

Відновлятися, ляюся, ешся, сов. в. відновитися, влйбся, вишся, м. 1) Обновляться, обновиться. 2) Возобновляться, возобновиться.

Відновок, вка, м. Новый побѣгъ, новый ростокъ, отростокъ. Желех.

Віднога, ги, жс. 1) Каждымъ частью развѣтленія (дороги, деревнаго ствола). *Дорога вилами розходиться: та віднога, що на гору, йде в город..., а друга йде долиною.* Св. Л. 215. *Дуб був високий, а на дубі три одинокі були.* КС. 1883. I. 57. 2) Рукавъ рѣки. Желех. 3) Отрогъ горы. Желех.

Відножжина, жи, жс.=Віднога. Міусск. окр.

Віднести, шу, еши, сов. в. віднести, оу, еши, м. Относить, отнести. *Землі паръ віднести дітей у церкау на ніч.* Чуб. *Я приносив, а віднести тобі вже чера.* Чуб.

Відняти. См. Віднімати.

Відо, пред.=Від. Старший Галич від Львова. Ном. № 1010.

Відо.... Слова, починаючіяся съ Відо и здѣсь не имѣючіяся, см. на Віді....

Відокромити. См. Відокромлювати, тип.

Відокромлюватися, лююся, ешся, сов. в. відокромитися, лююся, мишся, м. Отдѣляться, отдѣлиться. *По всьейму брат відокромився від нас.* Федьк.

Відом, жа, м. Извѣстіє, знаніє, свѣдѣніє. Безъ могъ відома. Безъ моего відома. Стор. *Відома мати.* Знать. *Відома одібрати.* Узнавъ; до свѣдѣнія дойти. *Нема відома.* Неизвѣстно. *А нема відома, як у тому замку, що в тому?* Драг. 86.

Відомий, а, е. 1) Извѣстный. 2) Я ві-

дбмий. Ми́й изве́стно. *Я відомий за ті гроші.* Рк. Левид.

Відомісінський, а, е. Совершенно, вполне известный. *Там мені й стежки знакомісінкі, хати усі відомісінкі.* МВ. (О. 1862. I. 73).

Відомість, мости, ж. 1) Свідѣніе, знаніе. 2) Извѣстіе. *В салдати тя віддам,— відомости ся сподію.* Чуб. V. 234. См. Відом.

Відомо, нар. Извѣстно.

Відор, ру, м. Отработокъ пахотой за польованіе землею. Херс. г.

Відорати. См. Відоривати.

Відоривати, рюю, еш, сов. в. відорати, рю, реш, гл. 1) Отпахивать, отпахать. *Відорана сніба. Рудан. I. 22. 2) Отрабатувать, отработать пахотой.* Херс. г.

Відотіль, нар.=Відтіль. Треба відотіль сіно сюди завозити. Волч. у.

Відпадати, даю, еш, сов. в. відпасти, паду, деш, гл. Отпадать, отпасть. *Шпоруна відпала,—треба замазати.* Харьк. *Кислиці погла й оскома напала й озота відпала.* Грин. III. 232. **Відпасти, пра́ва, ласки.** Лишиться, потерять, утратити право, расположение. *Щоки відпали.* Лице оброзгло.

Відпалити, ни, ж. Мелкая гречневая шелуха, смѣшанная съ мукою.

Відпалитися. См. Відпалюватися.

Відпалюватися, лююся, ешся, сов. в. відпалитися, люся, лишся, гл. При стенномъ пожарѣ поджигать траву, чтобы вызвать встрѣчный пожаръ и такимъ образомъ прекратить дальнѣйшее распространѣніе пламени. О. 1862. V. Кух. 31.

Відпанувати, ну́ю, еш, гл. Окончить господствовать, царствовать.

Відпарити. См. Відпарювати.

Відпарити, рію, еш, гл. Оттаять. *Замерзле поріг, а як тільки потепліє, то й відпаріє зараз.*

Відпарь, рю, м. На болотѣ: не заростающее и не замерзающее мѣсто.

Відпарювати, рюю, еш, сов. в. відпарити, рю, рш, гл. 1) Распаривать, распарить. *Тепер одпарь лозину та й гни її.* 2) Только сов. в. Высѣчь, побить.

Відпасати, саю, еш, сов. в. відпасти, пасу, сеш, гл. 1) Откармливать, откармивъ скотъ на пастбищѣ или иномъ корму. *Це мабуть на бразі відпасений віл.* Васильк. у. Иногда и въ приложеніи къ лю-

дям; *Еч, яку пикю собі відпас?* 2) Пасты, пропасты изве́стнаго времени. *Заняв, погнав додому: одпас день.* Рудч. Ск. I. 88. *Ми їм перше пасли, а вони нам нехай відпасаютъ.* Грин. III. 565.

Відпасатися, саюся, ешся, сов. в. відпастися, суся, сешся, гл. 1) Откармливаться, откармиться, разжирѣть (о скотѣ, но также и о людяхъ). Маркев. 57. *Одпасся людськимъ потомъ.* Снм. 226.

Відпасти. См. Відпадати.

Відпасувати, сую, еш, гл.=Відпасати. *Одпасує житиѣ.* К. ПС. 83.

Відпасуватися, суюся, ешся, гл.=Відпасатися. *Годують їх (москалів) аби як по городах, то вже вони по селах відпасуються.* Рудч. Ск. II. 164.

Відпаювати, паю́ю, еш, гл. Отдѣлѣть.

Відпѣкатися. См. Відпѣкуватися.

Відпѣкуватися, куюся, ешся, сов. в. відпѣкатися, каюся, ешся, гл. Отдѣлываться, отдѣляться. *Живуть вони собі поки що нічого, та як вона відпѣкається від його.* Харьк.

Відпѣрти. См. II. Відпірати.

Відпѣрти, відпіру, преш, гл. Оттащить. *Відпер у млин мішок жита.*

Відпечатати. См. Відпечатувати.

Відпечатувати, ту́ю, еш, сов. в. відпечатати, таю, еш, гл. Распечатывать, распечатать. *Вже твої журанки помошені, вже твої меди відпечатані.* Чуб. V. 735.

Відпивати, ваю, еш, сов. в. відпіити, відпію, пѣш, гл. Выпивать, выпить что слѣдуетъ. *Цілий тѣст не пив горілки та казав, що на великдень відонѣ своє.* Черниг. г. *Чом же ви, каже, тату, не п'єте?—Я вже, каже, своє одпив, т. є. во время своей жизни выпилъ все что могъ, теперь не могу.* Грин. I. 53.

Відпиватися, ваюся, ешся, сов. в. відпіитися, відпіюся, ешся, гл. Напиваться, напиться вдоволь. *Знайшли воду, не відпіються; тяжко вже їм і дикати.* Кв. II. 305.

Відпинати, наю, еш, сов. в. відпінати, и відпінати, пнѣю, неш, гл. Отстегивать, отстегнуть, отвязывать, отвязать. Желех.

Відпірськатися. См. Відпірськуватися.

Відпірськуватися, куюся, ешся, сов. в. відпірськатися, каюся, ешся, гл. Отфыркиваться, отфыркаться. *Насіла собака на kota, а він тільки відпірськується.*

Відпис, оу, м. Письменный отвѣтъ. *Написав усе, що сталося, і пріслав відпису.* Св. Л. 318.

Відписати. См. **Відписувати.**

Відписувати, оу, еш, сов. в. відпи-сати, шў, шеш, гл. 1) Отвѣчать, отвѣ-тити письменно. *От і написали до царя, а цар одписав і кличе до себе.* Рудч. Ск. II. 71. *Наші хлопці назад листи одпи-сали.* Грин. III. 563. *На сей лист не відписано мені нічого.* К. XII. 65. 2) За-вѣщать, оставлять, оставить по завѣщанію. *Може старий відпише флігель мені.* Ле-виц. Пов. 80. *Макієвський пак відписав на церкву худобу.* Г. Барв. 168.

Відплатити. См. **Відплатувати.**

Відплати, ся. См. **Відплатити, ся.**

Відплатувати, ту, еш, сов. в. відпи-лати, тав, еш, гл. 1) Пугать, разспросить, находить, найти, узнавать, узнать. *Повіз Лебда горщик масла в місто продавати та й пішов собі на ринок купити відпи-тати.* Рудав. I. 64.

Відпихати, хав, еш, сов. в. відпихну-ти, нў, неш, гл. 1) Отпихивать, отпихнуть, отталкивать, оттолкнуть. *Відпихнув сріб-ний човник золотим весельцем.* Рудч. Ск. II. 39.

I. Відпирати, раю, еш, сов. в. віді-прати, відперу́, реш, гл. 1) Отстирывать, отстирать, отмывать, отмыть (белье).

II. Відпірати, раю, еш, сов. в. відпёр-ти, відіпру́, преш, гл. 1) Отпирать, от-переть. *Скрипльвій ворітчик, не можу відперти.* Мет. 2) Отражать, отразить, дать отпор, отогнать. *Смерти не відпер-ти.* Посл. *Насилу відперли його.* Черк. у. 3) Относить, отнести (тяжелое что либо).

I. Відпіратися, раюся, ешся, сов. в. відпіратися, відперу́ся, решся, гл. 1) Отстирываться, отстираться, отмываться, от-мываться (о бельѣ). *У щось таке рущини зуробили, що й не відпіралось.* Черниг.

II. Відпіратися, раюся, ешся, сов. в. відпёртися, відіпру́ся, прешся, гл. 1) Отпираться, отпереться (о запорѣ). 2) = **Від-магатися** I. *Відпірайся, мій синочку, що коника та й не мавш.* Нп.

Відпірка, ки, жс. Отговорка. *От і має відпірку.* НВозын. у.

Відпірцяти, чу, чинш, гл. 1) Отпороть, высѣчь. *Відпу дитину через стілець та й одпірцяти.* О. 1862. I. 72.

Відпичну́ти, нў, веш, гл. = Відпочи-ти. Желех.

Відплазувати, зўю, еш, гл. 1) Отползти. **Відплатити, чу, чеш, гл. 1)** Перестать оплакивать. *Відплакав своє горе.*

Відплата, ти, жс. 1) Отплата, вознаграждение. *А ще ж бо я отпую, пенячи оплати не дав.* Чуб. V. 1016. *Я люблю тебе, дівчино, як дитинку мати, не ба-жаю за кохання любові відплати.* К. Досн. 61. 2) Возмездіе, вознаграждение, отмищение.

Відплатити. См. **Відплатувати.**

Відплатувати, чу, еш, сов. в. від-платити, чў, тиш, гл. 1) Отплачивать, отплатить, вознаграждать, вознаградить. *Нема в нас, козаків, срібла та золота, щоб за дари дарами відплатити.* К. Бай. 21. 2) Отомщать, отомстить. *Товариші гай-далаки, чинить мою волю, що нам треба відплатити українську неволю.* Макс.

Відплив, ну, м. 1) Сток. 2) Отлив (морской). Желех.

Відпливати, вав, еш, сов. в. відпли-вти, вў, веш, відпли́нути, ну, неш, від-пливсти, вў, веш, гл. 1) Отплавать, отплыть. *Селезник одплив трохи далі.* Грин. I. 104. *Сіли собі у човничок, од бережка відплинули.* Чуб. V. 558.

Відпли́нити, шў, шинш, гл. 1) Вынуть клиншек, которым было что либо за-клинено. 2) Отзолотить. *Відпли́ниш так, що до нових вінчиків буде забувати.* Чуб.

Відпли́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. відпли́ватися, плююся, ешся, гл. 1) Отплевываться, отплеваться. *Як перейде (піч) дорогу—щастя не буде, хіба відплюється.* Ном. № 13383.

Відплюскати. См. **Відплюскувати.**

Відплюскувати, кую, еш, сов. в. від-плюскати, каю, еш, відплю́снути, нў, неш, гл. 1) Отплюскивать, отплюснуть.

Відплю́щити, ся. См. **Відплющувати, ся.**

Відплю́щувати, щую, аш, сов. в. від-плю́щати, шу, щинш, гл. 1) Раскрывать, раскрыть (глаза).

Відплю́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. відплю́щатися, щуся, щинся, гл. 1) Раскрываться, раскрыться (о глазахъ).

Відповзати, зав, еш, сов. в. відповзати, зў, зеш, гл. 1) Отползати, отползти.

Відповідання, ня, с. Отвѣтъ. Слово это взято изъ слѣдующаго стиха фальсифицированной думы „Битва Чигиринская“. *Служати гетьмана Жолковского одпові-данье.* Срезн. Запор. Ст. I. 88.

Відповідати, даю, еш, сов. в. відпові-ти, вїи, віси, гл. 1) Отвѣчать, отвѣтять.

І відповідав, кажучи: Ім'я мое леґіон. Св. Мр. V. 9. *Я, молоденька, уміла відповісти.* Чуб. V. 698. 2) Соотвѣтствоватьъ. 3) Отвѣчать, быть отвѣтственнымъ, отвѣтить.

Відповіддя, *дн.* с. Слово это впервые появилось въ фальсифицированной думѣ „Битва Чигиринская“, опубликованной Срезневскимъ въ первой части „Запорожской Старины“ стр. 86 въ такой формѣ: *Тільки святий Бог наших не забував, на великі зусилля на відповіту держав.* Значеніє слова здѣсь неясно. Максимовичъ въ сборникѣ 1849 г. исправилъ: *На великі зусилля, на відповідя держав* (стр. 53) и далъ переводъ: отвѣтъ, отпоръ.

Відповідний (*ній*), *а* (*ж*), *е* (*ю*). 1) Отвѣтный. *Відповідний лист.* 2) Соотвѣтственный. *Як, купаючись, набереться води в узо, то стане на одну ногу, відповідно тому ухові....* Ном. № 336.

Відповідно, *нар.* Соотвѣтственно.

Відповідувати, *дую, еш, гл.* — **Відповідати.** *А що він відповідував?* Черк. у.

Відповідь, *ді, ж.* Отвѣтъ. *Одповідь має дати.* Котл. Ен. IV. 48. *Нам треба дати одповідь тим, що віслали.* Єв. I. I. 22.

Відповісти. См. **Відповідати.**

Відповістяті. См. **Відповідати.**

Відповістяті, *щю, отіш, гл.* Рассказывать, рассказать. *Чую, що стара за мене одповістят.* МВ. I. 17. *Люде всі як раз нам і відповістили.* Федьк. *Як почала вона говорити, то і за себе все сказала, і за нас одповістила.* МВ. I. 75.

Відповізати, *вю, еш, гл.* Вернуть судомъ. *Дак я оце їду позивати: може як небудь чи не відповізаю своє.* Чуб.

Відпокутувати, *туш, еш, гл.* Искупить показаніємъ. *Маруся.... подалась у черниці, щоб свій гріх одпокутувати.* Г. Барв. 455.

Відполюскувати, *куш, еш, сов. в.* **Відполоскати**, *щю, щеш, гл.* Отмывать, мыть, полоща въ водѣ.

Відполовиняти, *ню, нш, гл.* Взять чего половину. *Хазяйко, дай на окуркі!—Не дає.... Я найшов драпочку, одполовинив собі, взяв, а то їй на пелюшки покину.* Г. Барв. 405.

Відполоскати. См. **Відполюскувати.**

Відпомянути, *вю, еш, гл.* Помянуть (церковнымъ поминовеніємъ). *Кому се зо-*

станеться, той і спасибі скаже, і відпомяна нас. Кв. I. 118. *Умер той відпоховали, відпомянали.* Г. Барв. 196. *Одноминають попи мою душу.* КС. 1882. X. 24.

Відпоріза, *ни, ж.* Шестъ, которыми отталкиваютъ неводъ на глубину. Павлогр. у. (Залюбовск.).

Відпороти, *ся, см.* **Відпорювати**, *ся.* **Відпорювати**, *рюю, еш, сов. в.* **Відпороти**, *рю, реш, гл.* Отпарывать, отпороть.

Відпорюватися, *рюся, ешся, сов. в.* **Відпоротися**, *рюся, решся, гл.* Отпарываться, отпоротися.

Відпочивання, *ня, с.* Отдыхъ, отдохновение. *Сами собі дали на три години відпочивання.* Макс. (1849). 54.

Відпочивати, *ваю, еш, сов. в.* **Відпочити**, *чню, неш, гл.* Отдыхать, отдохнуть. *Тоді одпочинемо, як помремо.* Ном. № 10031. *Ляжмо, сестро, одпочинемо.* ЗОЮР. II. 21.

Відпочівок, *ву, м.* — **Відпочинок.** Употр. и во мн. ч.: *Поки діло кінчатимі, — сядьмо на відпочинки.* Подольск. г.

Відпочін, *ну, м.* Отдыхъ. *Карим очам спання нема, ніжкам—одпочину.* Чуб. V. 577.

Відпочиння, *ня, с.* Отдохновение. *По три поклони покладали, відпочиння мали.* (Изъ фальсифиц. думы). Макс. (1849). 30.

Відпочінок, *ну, м.* — **Відпочин.** Рудч. Ск. II. 73. *Ні сну мені, ні одпочинку.* МВ. II. 14. *Нема ніжкам одпочинку.* Мет. 78.

Відпочити, См. **Відпочивати.**

Відправа, *ви, ж.* 1) Богослуженіє, служеніє. *Кончилась відправа, вона (паночка) пішла за церкву.* Рудч. Ск. II. 47. *Попи добилися копійки і за одправи прийнялись.* Мгр. Г. 70. **Відправу** *правити, чинити.* Служити (въ церкви). *Почали велику одправу правити.* Рудч. Ск. II. 31. *Смілий старець чинить у дому Божому одправу.* МВ. I. 16. 2) Отпускъ. *Козак молоденький о відправу просить: „пусти ж мене, пане, звідси на Волиня“.* Гол. I. 104.

Відправити, *ся, см.* **Відправляти**, *ся.* **Відправляти**, *ляю, еш, сов. в.* **Відкрівати**, *влю, вш, гл.* 1) Отправлять, отправитъ, отсылать, отослать. *Тяжко, тяжко мені тебе з дому одправляти.* Макс. (1849). 7. *Одправляла-сь чесних хлопцев, та чекай докині: тепер підеш за такого, котрий насе свині.* Гол. IV. 510. 2) Рассчитывать, удалять (служащихъ).

3) Отправляють, отправити, отбывать, отбыть. *Ой він пішов до ляхеників служби відправляти.* Макс. 4) Совершать, совершить богослужбный обряд. *Отправив отец Яків утренью.* Г. Барв. 190. *Заховав дід бабу і похорон одправив.* Рудч. Ск. II. 54. *Похорон одправляти.* АД. I. 117.

Відправля́тися, ля́юся, е́ся, сов. в. відправля́тися, влю́ся, ви́ся, гл. Отправля́тися, отпра́виться. Рудч. Ск. I. 100.

Відправува́ти, в́ю, е́ш, гл. = Відправля́ти 4. Службу (в церкві) отпра́вували. КС. 1884. VШ. 724.

Відпрова́джувати, джую, еш, сов. в. відпрова́дити, джу, диш, гл. 1) Отправля́ти, отпра́вить, отсылати, отослать, отвести; сироваживать, спровадити, прогнать. *Завтра відпроводить у Прилуцкину дієсті жолієрів, щоб вони спалили Ржасець.* Стор. МПр. 99. 2) Проводити, провезти. *Нам поїхали, Боже, вік і здоров'я, щоб цей празник одпроводити, нового году діждать легенько.* Ном. № 11573.

Відпрова́дження, ня, с. Провожаніє.

Відпрова́ж(ув)ати, жу(а́ю), еш, гл. = Відпроваджувати.

Відпро́дати. См. Відпродувати.

Відпро́дувати, ду́ю, еш, сов. в. відпро́дати, дам, даю́, гл. Перепродавати, перепродать.

Відпро́сити, ся. См. Відпрошувати, ся.

Відпроти́рити, рю, риш, гл. Отправля́ти, отпра́вить.

Відпроти́ритися, рюся, ри́ся, гл. Отстрані́тися. *Батько заможний, дак вона зараз і відпротирилась од нас: ми вже їй не рівня.* Г. Барв. 121.

Відпроха́ти, ся. См. Відпрошувати, ся. Відпро́хувати, хую, еш, сов. в. відпроха́ти, ха́ю, еш, гл. = Відпрошувати, відпросити.

Відпрохува́тися, хуюся, е́ся, сов. в. відпроха́тися, ха́юся, е́ся, гл. = Відпрошувати, ся. *Заплатив Беркові грош, а з процентом одпрохався.* Левинц. I. 108. Мж. 102.

Відпро́шувати, шу́ю, еш, сов. в. відпро́сити, шу́, омиш, гл. Отпра́шувати, отпра́сывать, освободити просьбами. *Побачили сина, а може й додошу одпросим.* Левинц. I. 60.

Відпро́шуватися, шуюся, е́ся; сов. в. відпро́ситися, шу́ся, оми́ся, гл. Отпра́шуватися, отпра́сываться. *Циган насили одпросився,—вони його покинули та й пі-*

шли. Рудч. Ск. II. 183. *Відпросились у матері у Київ.* Стор. МПр. 34.

Відпрага́ти, га́ю, еш, сов. в. відпрага́ти, жу́, жи́ш, гл. Отпрага́ти, огпречь. *Відпрагли коней.* Стор. II. 97.

Відпрада́ти, да́ю, еш, сов. в. відпра́сти, пряду́, дёш, гл. Прасть в́ь отилату за что, отработывать, отработать праденіємъ. *Сестро моя, сестро, де ти чого брала? Чи ти одшивала, чи ти одряддала?* Грин. Ш. 399. *Хто мені буде чужі мітки одрядати?* Мил. 219.

Відпра́дки, де́я, м. мн. Остатки, отбросы при пряденіи. Ум. Відпра́дочки. *Що ж ока діє?—Золото пряде. Ходім до неї колядувати, ой чей же нам дасть по колядочці, по колядочці, хоть відзачю... хоть відрядочки на шаріночку.*

Відпу́скати, ка́ю, еш, сов. в. відпу́стити, пу́щу, оти́ш, гл. 1) Отпуска́ти, отпра́вить. *Петра на волю відпустили.* Шевч. 2) Отчаливати, отчалити. *В тій галері від пристані далеко одпускали, чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209. 3) Отпускати, отпустить, ослабить. *Оце на́ється, треба й очкур відпустити.* 4) Разр́шати, разр́шати (отъ грѣховъ). *Одпусти, Боже, гріха, в кого жінка лиха: і моя недобра.* Ном. № 9114.

Відпу́ст, ту, м. Отпущеніє грѣховъ, разр́шеніє. *Хто дурневі вибачить, має сто днів відпусту.* Ном. № 6212. *На відпуст ходіти.* Ходить на богомольє. *З дитиною на відпуст, а з лихою долею на весілля.* Ном. № 8109.

Відпу́ститель, ля, м. Отпускающій. *Я Іван Хреститель,—гріхам відпуститель.* Рудч. Ск. I. 178.

Відпу́стити. См. Відпускати.

Відпу́щення, ня, с. Отпущеніє. *Відпущення гріхів од Господа.... добуде.* Стор. МПр. 39.

Відра́да, дя, ж. 1) Отрада, ут́шеніє. *Та не дав мені порадонокки, серцю одрадонокки.—Яку ж тобі, моя мила, ораду давати?* Мил. 115. *Ой коли б ти, мати, знала, що то за досада, то б ти мене оженила, щоб була відрада.* Мет. 2) Отсовѣтъваніє. Ум. Відрадо́ня. *Нема мені відрадонокки від мого нелюба.* Мет. 253. См. Відрадість.

Відра́джування, ня, с. Отсовѣтъваніє.

Відра́джувати, джую, еш, сов. в. відра́дити, джу, диш, гл. Отсовѣтъвати, не совѣтовати, не посо́вѣтовати что дѣлати.

Відрадісний, а, е. Отрадный, радостный. *Ой як же мені веселою бути, веселою, одрадною.* Мет. 71. *Мені ви світ одрадісний зробили.* К. ПС. 59.

Відрадісно, нар. Отрадно; радостно, весело. *Що то молоді літа золоті людям! Що задумав, все йому можна, все йому відрадісно, все тішило.* МВ. II. 79.

Відрадість, достя, жс. Отрада, утшешіє. АД. I. 91. *Ой молодисте, відрадисте!* Нп. *Шукав одрадості між козаками.* К. ЦН. 175. **Відрадіа, відрадіність.**

Відрадіюсть, ности, жс. — Відрадість. *Не маю я відрадности від свого нелюба.* Чуб. V. 361.

Відрадонька, ки, жс. Ум. оть відрадіа.

Відрадощі, щей, жс. мн. — Відрадість. *Відрадощі житні, кому ви судились?* К. Да. 135.

Відражуватися, жуся, еся, гл. *Итиъ отраду, радости. Та чужі люди живуть, та чужі люди одражуються, а я ще й не нажилася, ще й не наговорилася (бо вмер чоловік).* Мил. 209.

Відразу, нар. Сразу, вдругъ.

Відралити, лю, лиш, гл. Пройти разомъ между.

Відралитися, люся, лишся, гл. Окончить ралити.

Відрахувати, хую, еш, гл. Отсчитать. *Пан нехай відрахуєть тільки за кожних п'ятнадцять оірків, що там тому.* Чуб.

Відрājuвати, раюю, еш, сов. в. відрājuти, раю, еш, гл. Отсөвѣтовать, не соіѣтовать, не посөвѣтовать. *Одраяли, одсудили, щоб ми в парі не ходили.* Грн. III. 179.

Відректи, ся. См. Відрікати, ся.

Відрівати, віаю, еш, сов. в. відрівати, рвѹ, веш, гл. Отрывать, оторвать. *Ой відріжте й або відріжте й та срібного гудзя.* Мет. 403.

Відріватися, віаюся, еся, сов. в. відріватися, рвѹся, вешся, гл. Отрываться, оторваться. *Випив він та зараз давай відриватися від стіни.* Рудч. Ск. II. 69. *Одрівсь, коню, од берестонька.* Мет. 19.

Відрігати, гаю, еш, сов. в. відрігати, нѹ, нѣш, гл. Отрывать, отрыгнуть.

Відрігатися, гаюся, еся, сов. в. відрігатися, нѹся, нѣся, гл. Отрываться, отрыгнуться. *Так тхось задав, що вчорашній борц відрігнувся.* Ном. № 369.

Відріє, аю, м. Мѣра земли: участокъ въ три десятины. Миргор. у. Вас. 197.

Відрівати, ся. См. Відрівувати, ся.

Відрівити, ся. См. Відрівляти, ся.

Відрівати, віаю, еш, сов. в. відрівати, нѣш, нѣш, гл. 1) Отдѣлять, отдѣлять. *Вони вже двох синів одрізнили, а два з їми живуть.* Пирят. у. *Відрівняють дитину від матерньої мови.* О. 1861.

XI. 104. *Майстер ще з неї (дівчи) горюдинка зробить.... усіма звичаями од селян одрізнити.* К. (О. 1862. III. 22).

2) Отличать, отличить. *Мова.... відрівняє людей від інших звірів.* Дешо.

Відріватися, віаюся, еся, сов. в. відрівнитися, нѣся, нѣся, гл. 1) Отдѣляться, отдѣляться, отстраняться, отстраняться. *Цейла, цейла калинонька, на воду схилилась, дівчинонька журилася, що від роду відрівнилась.* Мет. А всі зірочки до купочки, місяць одрізניים. Грн. III. 165. **2)** *Видѣляться, видѣляться. Звідтіл одрізнявся голосний крик корови або півня.* Левци. I. 126. **3)** *Отличаться, видѣляться, видѣляться. Зорі відрівняються від планет.* Ком. I. 32.

Відрівувати, аюю, еш, сов. в. відрівати, жу, жеш, гл. 1) Отрѣзывать, отрѣзывать. *Я з Степанидою йому дві сорочки відрізали.* Г. Барв. 98. *Поли одрізуй та плечі лапай.* Ном. № 1545. *Як різцем одрізало.* Ном. № 1838. *Як одрізано. Нѣтъ какъ вѣтъ. То було що дня вчашає, а тепер і не побачили: як одрізано.* **2)** *Только сов. в. Рѣзко отвѣтити, рѣзко отказать. Возмоу так одрізала, що мусить одчнитися.* Котл. НЦ. 367.

Відрівуватися, аююся, еся, сов. в. відріватися, жуся, жешся, гл. Отрѣзывать, отрѣзывать себя отъ чего. *Взяла ключ і ніж, відрізлася.* Чуб. *Нерівно відрізалося.*

Відрікати, віаю, еш, сов. в. відрікати, речѹ, чѣш, гл. Отвѣчать, отвѣтить. *Так це їй... каже, а воно одріка.* Мет. 173. *Е ні, одріка, се вже не шпачки.* Ном. № 13712.

Відрікатися, віаюся, еся, сов. в. відріктися, речѹся, чѣшся, гл. Отказываться, отказываться. *Родино моя, не відрікайся од мене.* Чуб. III. 129. *Відрікаюся, відхрещуюсь від вас, ідіть собі на очерета, на болота.* Чуб. I. 120. *Варив чорт з москалем пиво та й солоду відрікся.* Ном. № 821.

Відрó, рá, с. Ведро. *Пішла по воду, відра побила.* Мет. 5. *Чи три відрі, чи чотири відрі про празники горілки взято?* Екстернаноса. у. Ум. **Відéрце, відéрочно,** відéрно.

Відробіти, ся. См. **Відробляти, ся.**

Відробіток, тку, м. = **Відробок.** *Позичте... карбованця на відробіток.* Левиц. І. 69. *Ти б позича у кого небудь на відробіток.* О. 1861. XI. 111.

Відроблювати, ляю, еш, гл. = **Відробляти.**

Відробляти, ляю, еш, сов. в. відробіти, бляю, биш, гл. 1) Отрабатывать, отработать. *Чи не зорали б ви мекі? Я б уже вам відробив.* Рудч. Ск. II. 9. *Иногда просто взаємні работы получить то-лябо. Хомина жінка одробила десь курочку і приносе додому.* Мжх. 66. *Одробить де пшніця або прієця та зварити кулешик.* Грин. II. 177. 2) При помощи волшебства уничтожать, уничтожить сдланное, возвращать, вернуть кь прежнему состоянию. *Я поробив їх вовками, а одробити не зумію.* ХС. VII. 455. *Хло одробе мою дочку од цього, що їй пороблено, тому дарую половину царства.* Грин. II. 252.

Відроблятися, ляюся, ешся, сов. в. відробітися, бляюся, бишся, гл. Оканчивать, окончить работу. *Було над вечір одробимось, пані куди в гостину пійде,— сидимо коло воріт.* МВ. II. 36.

Відрóбок, бку, м. Отработокъ. *За гроші не наймає пан поля, а все на відрóбок.* Лития. у.

Відрóдження, ня, с. Возрожденіе.

Відрóджувати, джую, еш, сов. в. відродіти, джу́, даш, гл. Возрождать, возродить. *Аж світ мені піднявся вгору! одродили ви мене.* МВ. (О. 1862. III. 49)

Відрóджуватися, джуюся, ешся, сов. в. відродітися, джу́ся, дашся, гл. Возражаться, возрадиться.

Відрóдок, два, м. Выродокъ.

Відроскошувати, шую, еш, гл. Пожить въ довольствіи, въ роскоши. *Це вона там одроскошує.* Цират. у.

Відростáння, ня, с. Отростаніе. Харьк.

Відростáти, таю, еш, сов. в. відрості́ти, т́, теш, гл. Отростать, отрости. *Як відростала чуприна, то закручували її за вухо.* Стор. II. 167.

Відрóсток, тку, м. Отростокъ. *Який корінь, такий і одросток.* Ном. № 7139. Ум. **Відрóстонок.** Зеленая та діврізньоко,

чого в тебе пеньків много, зеленого а ні одного, одростонька ні од одного? Гряп. III. 468.

Відрочіти См. **Відрочувати.**

Відрубáти. См. **Відрубувати.**

Відрублювати, ляю, еш, гл. = **Відрубувати.** Стор. I. 151.

Відрубáний, а, в. 1) Огдѣльный, обособленный. **2)** Совершенно отличнымъ, иной. Желех.

Відрубáність, ности, жс. Огдѣльность.

Відрубáно, нар. Огдѣльно.

Відрубóк, бка, м. Отрубокъ.

Відрубувати, бую, еш, сов. в. відрубáти, бáю, еш, гл. 1) Отрубывать, отрубить. *Голову йому відрубав.* Рудч. Ск. II. 69. *Відрубай кінець, щоб корочка палиця була.* 2) Только сов. в. = **Відрізати** 2. *А вона мені як одрубала, та ще й при дочка.* Левиц. I. 140.

Відрядіти, ся. См. **Відряжати, ся.**

Відряжáти, жáю, еш, сов. в. відрядіти, джу́, даш, гл. = **Варяжати, вирадити.** *Поставили йому хату й відрядили і нічого не дали.* Чуб. *Вхопила Ганна свою новішу свитину, побігла до шийкарки, заставила за карбованця і одрядила жиди, що привіз сина.* Левиц. I. 65. *Пішлю послів десятків з п'ять і мушу дари одрядити.* Котл. Ея.

Відряжáтися, жáюся, ешся, сов. в. відрадїтися, джу́ся, дашся, гл. = **Вваряжати, вирадитися.** *Куди ти убіраєшся, куди ти одряжаєшся?* Мил. 209.

Відратóвувати, вую, еш, сов. в. відрятувати, т́ую, еш, гл. Спасать, спасти отъ чего. *Одрятуй нас од видимої смерти.* Чуб. II. 48.

Відса́джувати, джую, еш, сов. в. відсадіти, джу́, даш, гл. 1) Отсаживать, отсадить, посадить отдѣльно. *Відсадив його, як коша від сала.* Ном. № 3503. 2) О растениях: Отсаживать, отсадить, посадить отростокъ. 3) Только сов. в. Отбїть. *Відсадив йому печіжки.*

Відсапáти. См. I. **Відсапувати.**

Відса́натися, паюся, ешся, гл. Перевести духъ, отдохнуть. *Щоб одсапанись трохи, зайшов він за куці.* Левиц. I. 272.

Відсапáнути. См. II. **Відсапувати.**

I. Відса́пувати, пу́ю, еш, сов. в. відсапáти, па́ю, еш, гл. Отрабатывать, отработать полотемъ. *Дайте на подати п'ять карбованців, я вам, пане, з дїтьми відсапаю.*

II. Відса́пувати, пу́ю, еш, сов. в. від-

саппути, ну́, нѣш, гл. Переводять, перенести духъ. Товстий Хоціньський насилу дихав, одсапував після дороги. Левич. I. 162. Відсапував трохи.

Відсахнутися, нѣса, нѣшся, гл. 1) Отплатитися отъ кого, отстрайнитися. Зострахом великим вона од його одсахнулася. МВ. (О. 1862. I. 90). 2) Останити кого, отплатитися отъ кого; отстать, отплатитися отъ кого. До батька не йду жалітись. Батько не мамі,—відсахнувся. Г. Барв. 273. Одсахнувся жінки й дитинки. Мнж. 187. Коли б мені його піймати да провчить, вона б тоді одсахнулося. ЗОЮІ. I. 11.

Відсвіт, ту, м. Отраженіє. Яким повів очима навкруги, ніби шукаючи в прозорній воді її (Зосниного) чарівничого одсвіту. Левич. I. 265.

Відсвітчувати, чую, еш, гл. 1) Отражать, отсвітчувать. У печі палає, як у гуті. Одсвітчують весело білі стіни і божичок. МВ. (О. 1862. III. 57). 2) Отражаться.

Відсвітчуватися, чуюся, ешся, гл. Отражаться, отсвітчуватися.

Відсвяткувати, кую, еш, гл. Отпраздновать. Одсвяткували ми Зелену Неділю. МВ. I. 84.

Відселіти, ся. См. Відселяти, ся.

Відселати, лаяю, еш, сов. в. відселати, лій, лий, гл. Огдѣляти, огдѣлять сына на самостоятельное хозяйство. Оце я одселяю вже старшого сина, ставлю йому жату на леваді. Рк. Левич.

Відселатися, лаяюся, ешся, сов. в. відселатися, лаяюся, лийся, гл. Выходить, выйти на самостоятельное жилище и хозяйство (о сыновьях). Час синам одселатися на свої оселі. Рк. Левич.

Відсердитися, джуса, дишся, гл. Перестить сердитися. Поки прут найшов, та й відсердився, та на свою миленьку змилосердився. Чуб. V. 581.

Відсж, нар.=Відсіль.

Відсиджувати, джую, еш, сов. в. відсидіти, джу, диш, гл. Отсиджывать, отсидѣть. Йду у монастир відсиджувати за шкуру. Чуб.

Відсілати, лаяю, еш, сов. в. відсілати, шляю, шлеш, гл. Отсылать, отослать, посылать, посылать. Козак до дочки дрібні листи пише, відсилав до дочки буйки-ли вітрими. Чуб. V. 312. Відсилають

у солому спати. Чуб. I. 175. Да взяв Бог тую жінку, що з цїту да одіслав на небо. Чуб. I. 146.

Відсіляти, ляю, лий, гл. Отвлягать. Галич. Відселив штири воли та й повів додому.

Відсіш, ну, м. Плата частью продукты за рушенє пшени. Товкла в нас просо за одсін. Г. Барв. 12.

Відсіпати, паяю, еш, сов. в. відсіпати, пий, плей, гл. 1) Отсыпать, отсыпать, отплатить, отплатить что-либо сыпучее. Відсип і мені трохи борошна. Треба відсипати хліб у гамазею, що весною позичали. Змієв. у. 2) Отплатить, отплатить. Відсипала борщу в глечик.

Відсіпатися, паяюся, ешся, гл. Отсыпаться. Три ночі не спав, тепер буду відсіпатися.

Відсіпів, ко́го, с. Отсыпное.

Відсіпний, а́, б́. Отсыпной.

Відсіпщина, ш, ж. Отплата за чтонибудь зерномъ или мукой.

Відсісати, саяю, еш, гл. Отсасывать.

Відсіхати, хаяю, еш, сов. в. відсіхати, хую, хуй, неш, гл. Отсыхать, отсыхаютъ.

Відсі, нар.=Відсіль.

Відсіватися, паяюся, ешся, сов. в. відсіватися, саяюся, ешся, гл. Кончатъ, кончить святы, кончить посты. Вже люди відсіваються.—Живуть уся весну... на полі, поки одсіються. О. 1861. IX. 193.

Відсідати, даяю, еш, сов. в. відсідати, сяду, деш, гл. Садиться, сѣсть даље, пересаживаться, пересѣсть.

Відсідатися, даяюся, ешся, сов. в. відсідатися, сядуся, дешся, гл. Отставать, отстать коркъ у хлѣба. Хліб відсієся. Вх. Зя. 7.

Відсікати, каяю, еш, сов. в. відсікати, січу́, чѣп, гл. Отсѣкать, отсѣчь. Ангел махну та й відсік правє крило Сатанайлу. Чуб. I. 35.

Відсіктися, чуюк, чѣшся, гл. Отбѣить ся оружіємъ въ бою.

Відсіль, відсіля́, нар. Отсюда. Колиусь буде тяжко важко, як и піду відсіль. Ни. Недалеко відсіля спасеться пустельник. Стор. I. 106.

Відсісти, ся. См. Відсидати, ся.

Відсіч, ці, ж. Отраженіє шапаченіа,

отпорь. Давали таки добру одсіч хар-
цизкам. К. ЧР. 358.

**Відскакувати, куш, еш, сов. в. від-
скачати, чу, чеш, гл. 1)** Отскакивать,
отскочить. *То збоку, то заду, то спереду, то прискакує, то одскакує.* Левци. I. 107. 2) Отлучаться, отлучиться на коротковє время. *Чи вам мене не треба буде? Я хочу одскачити ниток купити.* Черниг. у. 3) Відскачати від слова. Не исполнить даннаго слова, не сдержатъ обѣщанія. *Хто од слова одскачить, коло того шкура обскачить.* Ном. № 10670.

Відскапати, паюся, ешся, гл. Отдѣлаться. *Лихо, сказано, як до кого причепитися,—не одскапається.* Мир. ХРВ. 218.

Відскорѣджувати, джую, еш, сов. в. відскорѣдати, джу, даш, гл. 1) Отрабатывать, отработать боронованіємъ. 2) Отплачивать, отплатить, отомщати, отомстить. *Дав почубеньків (старецъ поводираві), дак той і одскорѣдив йому.* Ном. № 13663.

Відскачати. См. Відскакувати.

Відслід, ду, м. Слѣдъ; отпечатокъ. Желех.

Відслонити, ся. См. Відслоняти, ся.

Відслонѣти, нѣю, еш, сов. в. відслонѣти, нѣ, нѣш, гл. Отслонять, отслонить, открывать, открытъ. *Одслонила за-слінку.* Рудч. Ск. II. 41.

Відслонѣтися, нѣюся, ешся, сов. в. відслонѣтися, нѣюся, нѣшся, гл. Откры-
ваться, открыться. *Завіса відслонилась.* К. МХ. 28.

Відслуга, га, ж. 1) Отслуживаніє. *Забрав гроші, а тепер мусить їти у від-слугу.* 2) Отплата, вознагражденіє за что-либо. *От же тобі за твое добро й наше одслуга.* ЗОЮР. II. 69. 3) Конецъ службы. *Лишила дома слугу на відслугі, свекру-жу в недугі.* Гол. I. 158.

**Відслуговувати, вую, еш, сов. в. від-
служувати, гую, еш, гл.** Отслуживать,
отслужить, отрабатывать, отработать.

Відслужити. См. Відслужувати.

Відслужитися, жуся, жишся, гл. От-
быть службу. *Пишуть чорним по білому у некрути дати. Нехай пишуть, я не боюся: кінь вороний, сам молодий, дасть Бог одслужуся.* Чуб. V. 970.

**Відслужувати, жую, еш, сов. в. від-
служити, жу, жиш, гл.—Відслужовува-
ти, відслужувати.** Позичте мені огню,—
я вам одслужу. Рудч. Ск. II. 6. *Одслу-
жи той слѣб, що лежачи переїла.* Мир.
Пов. I. 124.

Відсоббрувати, рую, еш, гл. Совер-
шить надъ кѣмъ таинство елєосвященія.
Одсоббрував (хвору).... Михайл. Сим. 237.

Відсубувати, вую, еш, гл.—Відсубати.

**Відсубуватися, вуюся, ешся, гл.—
Відсубатися.** *Не годиться і вам, ста-
рим, одсубуватися, коли молоді прису-
ваються.* Левци. I. 326.

Відсѣння, ня, с. Солнечная сторона.

Відсѣтїся, пўся, пѣшся, гл. Отды-
шаться, отдохнуть. *Ми зупинились..., щоб
дати коням одсѣтїся, як казав погонич.*
Г. Барв. 31.

Відсѣтати. См. Відсѣтувати.

Відсѣток, тка, м. Процентъ. Ков.
Ар. 62.

**Відсѣтувати, тую, еш, сов. в. відсѣ-
тати, тѣю, еш, гл.** Разматывать, размо-
тать (нитки).

Відсѣх(ну)ти. См. Відсѣхати.

Відсѣчитися, чўся, чѣшся, гл. От-
стать отъ знакомыхъ, раззнакомиться. Ко-
нот.

Відсѣвати. См. Відсѣивувати.

Відсѣватися, вѣюся, ешся, гл. Пе-
рестать пѣть. *Соловейки вже відсѣвалися.*

**Відсѣивувати, вую, еш, сов. в. відсѣ-
вати, вѣю, еш, гл. 1)** Отвѣчать, отвѣтять
пѣніємъ. *А я їй одсѣивую, жартуючи,
бач.* Левци. I. 112. 2) Кончать, кончить
пѣть; пропѣть. *А чом же ти не спі-
ваєш?—Я вже одсѣвала.* Шевч. *Нехай
молодці співають, я вже своє одсѣиваю.*
Левци. Пов. 231. *Молебень завтра рано
одсѣиваю.* Мкр. Н. 14.

Відсповідати, дѣю, еш, гл. Окончить
исповѣдывать.

Відсповідатися, дѣюся, ешся, гл. Окон-
чить исповѣдываться.

**Відставѣти, тѣю, еш, сов. в. відставѣти,
тѣну, нѣш, гл. 1)** Отстанать, отстать.
*А того я (зозуля) кую, що від вас від-
стаю, мої чорні галочки.* Мет. 152. *Од
одного берега одстав, та до другого не
пристав.* Ном. № 7636. 2) Отставать, от-
ставъ, отдѣлятися, отдѣляться. *Як пома-
зав спину,—аж шкура одстала.* Чуб. V.
406. 3) Від журбѣти відстати. Отдохнуть
отъ заботъ, печали. *Нехай (чоловіч-пани-
ця) спить, нехай лежить, та нехай не
вспане. Нехай твоя бідна головонька од
журбѣти одстане.* Чуб. V. 624.

Відставити. См. Відставляти.

**Відставлѣти, вѣю, еш, сов. в. відста-
вити, вѣю, вѣш, гл. 1)** Отставлять, от-

ставить. *Стрибай, чапун з окропом трохи відставляю.* 2) Отгопиривати, отгопирить. *Вовк одставив свій хвіст.* Чуб. I. 52.

Відстановіти. См. Відстановляти.

Відстановляти, ляю, еш, сов. в. відстановіти, влю, виш, гл. Удаляти, удаляти, отстранить. *Оце тільки від грудей одлучати, так уже воно від діда й нікуди, — спить із їм укупи, поки друге підросне; тільки невістка одлучить, від уже більшого від себе відстановить, а другого бере.* Г. Барв. 130.

Відстановий, а, б. Отставной. *Він відстановий москаль і з давніх москалів нема старішого над його.* Васильк. у.

Відстаїти. См. Відставати.

Відстерегтиса, (речі)са, жүся, жєсья, гл. Быть на сторожѣ. Галиц.

Відстібати, баю, еш, сов. в. відстібнути, бяу, неш, гл. Отстегивать, отстегнуть.

Відсто(в)бурчати. См. Відсто(в)бурчувати.

Відсто(в)бурчувати, чую, еш, сов. в. відсто(в)бурчати, чу, чийш, гл. Отгопиривать, отгопирить. *Голуб праве крило відстобурчить трошки.* Чуб.

Відсторонітиса, нєся, вишєся, гл. 1) Посторонягься. 2) Отстранягься. *Краще відсторонитись, ніж і собі у біду попастися.* Мир. Пов. II. 103.

Відсторонь, нар. Въ сторонѣ, отдѣльно.

Відсторь, нар. = **Відсторонь.** *При самотному житті одсторь од товариства.* Мир. ХРВ. 29.

Відстоювати, стоюю, еш, сов. в. відстояти, стою, їш, гл. 1) Проставлять, простоять. *Побравсь до церкви, одстоя службу.* МВ. (О. 1862. I. 91). 2) Відстояти ноги. *Отъ долгаго стоянія получить отеж ногъ.* Левич. I. 147. *Оідайте, бо ноги відстоїте.* Г. Барв. 215. 3) Отставивать, отстоять, зацінять, зачитити. *Я оце вас усе одстоював.* Мир. Пов. I. 141.

Відстраждати, даю, еш, гл. Отстрадать, перенести страданія, вытерпеть страданія. *Волч. у. Що вже вона бідна отстраждала за таким п'яницею, так один Господь знає.* Харьк.

Відстрахати, хаю, еш, гл. Отпугнуть, отогнать страхомъ. *Робусинський думає відстрахати, глянув з погордою і зукнув: „Зась, свинокот!“* Св. Л. 299.

Відстрахатиса, хаюся, ешєся, гл. Покинуть со страху. *У людей сусіди бу-*

вають добрі... а тут усі відцурались, усі відстрахались. Св. Л. 125.

Відстравяти, ряю, еш, сов. в. відстріти, рāju, неш, гл. Отступать, отступитъ отъ чего, отстраняться. *Хотіли гуртом купити ту землю і Павло був між нами, а тоді він од нас одстряв.* Александров. у. (Залюбов.).

Відстун, пу, м. Отступленіє. Котл. Ев. VI. 62.

Відступати, пāju, еш, сов. в. відступити, пľю, виш, гл. 1) Отступать, отступитъ. *Слуги відступили назад.* Ев. I. XVIII. 6. *Подайте, каже, мені того Михайлика, то я одступлю.* ЗОЮР. I. 3. 2) Уступать, уступитъ. *Під ярмарок город відступив велику лоцину поміж Подолом і Ворсклом.* О. 1861. IX. 176.

Відступатиса, пājuся, ешєся, сов. в. відступітиса, пľюся, вишєся, гл. 1) Отходить, отойти, сходить, сойти съ дороги. *Одступітиса, вороги, із князєвої дороги.* Мет. 228. *Еней від неї одступався, поки зайшов через поріг.* Котл. Ев. I. 2) Отступаться, отступаться, отстраняться, отстраняться. *Як у сироти тиєниця родила, тоді сироту родика любила, а як у сироти кукіль уродисся, тоді од сироти вєсь рід одступився.* Чуб. V. 449.

Відступнє, нєго, с. Отступное. МУЕ. III. 117. См. Відупнє.

Відступний, а, б. Отступной.

Відступство, ва, с. Отступничество.

Відступця, ці, м. Отступникъ.

Відсувати, ваю, еш, сов. в. відсунути, ну, неш, гл. 1) Отодвигать, отодвигнуть, отсовывать, отсунуть. *Потихеньку к дозору приїзжає, помаленьку віконце одсуває.* Чуб. V. 55. *Не будуй та хвастирочки відсувати.* Мет. 154. 2) Отсрочивать, отсрочить (назначенное время, срокъ). *Я йому винен був гроші, так ото проси його, — ну він і одсунув строк на далі.* Новомоск. у.

Відсуватиса, ваюся, ешєся, сов. в. відсунутиса, нуся, нешєся, гл. Отодвигаться, отодвигнуться. *Не сами вікна одсуваються.* Чуб. V. 699. *Одсунєся геть, не підступайсь.* Котл. Ев. VI. 86

Відсуджувати, джую, еш, сов. в. відсудити, джү, диш, гл. 1) Присуджать, присудить въ чью пользу. *Вам громада відсудила.* Мир. Пов. I. 164. *Одсудили мою землю Бог знає й кому.* Мир. ХРВ. 220. 2) Отговѣтовать, совѣтами или на-

говорами отбивать, отбить, отстранить одного отъ другого. *Відсудилисьте мого друга від мене.* Грин. Ш. 251. *Нема того, що любила, і немає, і не буде—одмовили еражі люде, одраїли, одсудили, щоб ми є парі не ходили.* Грин. Ш. 179.

Відсу́нути, см. Відсувати, см.

Відта́вати, та́в, єш, сов. в. відта́ну-ти, ну, наш, гл. Оттаивать, оттаять.

Відта́ганяти. См. Відтаганювати.

Відта́ганювати, нюю, єш, сов. в. відта́ганяти, ню, наш, гл. Снимать, снять съ тревога котелокъ съ варящейся пищею. *Чи вже кашу відтаганювати?*

Відта́ж, нар. Поточъ, затіжъ. Треба приймати, відтак його до хатоньки миленько просити. Гол. Ш. 464. *Треба Богу ся помолити, відтак на войну йти.* Гол. I. 11.

Відта́ж, лі, ж. Время, когда сѣтъ весною таетъ.

Відта́нути. См. Відтавати.

Відте́пер, нар. Съ этого времени, отнынѣ. *Чого це ви лежите?—Хиба я одтепер лежу? П вже багато діла застоялось, обколи я ляла.* Киев. у.

Відте́плий, а, е. Оттаявший. *Вже травичка блищала з землі одтеплої.* МВ. (O. 1862. I. 72).

Відте́плиш, ні, ж. Оттепель. Мусск. окр.

Відте́рати, ра́в, єш, сов. в. відте́рти, відте́ру, рєш, гл. Оттирать, оттереть.

Відте́рпѣти. См. Відтерплювати.

Відте́рплювати, люю, єш, сов. в. відте́рпѣти, плю, пиш, гл. Вытерпѣвать, вытерпѣть за что либо. *За все ми одтерпѣли.* МВ. (O. 1862. III. 46).

Відте́рпѣтися, плюся, пишся, гл. На-терпѣться.

Відте́рти. См. Відтерати.

Відти, нар. Оттуда. *Бодай туди не дойшло і відти не прийшло.* Ном. № 3767.

I. Відти́кати, ка́ю, єш, сов. в. відти́кну-ти, ну́, нєш, гл. Откупоривать, откупорить, открывать, открытъ. *Відтикну пляш-ку. Відтикнув верх.* Рудч. Ск. I. 182.

II. Відти́кати, ка́ю, єш, сов. в. відти́кати, тачу́, чєш, гл. 1) Обдергивать, обдернуть. *Відтич спідницю, бо ходиш підтикана як чанля.* 2)—мѣни. Отгвѣчать копыи, втыкая въ нихъ палки? Ном. № 10175.

Відти́кати́ся, ка́юся, єшся, сов. в. відти́кну́тися, ну́ся, нєшся, гл. Отку-

пориваться, откупорваться. *Чоп як відтикнувся, вода й забулкотіла.* Стор. I. 82.

Відти́ти, ну, м. Отрѣзываніе, отрубываніе, отпиливаніе. Шух. I. 177.

Відти́нати, на́ю, єш, сов. в. відти́ну-ти, нєш, гл. Отсѣкать, отсѣчь, отрубивать, отрубить. *Вона йому голову відтїяла.* Рудч. Ск. Відти́ти пѣлену. Отрѣзать по-долъ—наказаніе женщинѣ за прелюбодѣянїе. *А з Марсом чи давно пїймавши, Булкан їй пелену відтїяв?* Котл. Ев. VI. 12. *Річ відтїяв (кому, у ко́го).* Не въ состоянїи заговорить, отняло языкъ. Мир. ХРВ. 17.

Відти́скати, ка́ю, єш, сов. в. відти́с-нути, ну, нєш, гл. 1) Отдавливать, отдавливать. 2) Отодвинуть, оттиснуть. *Пручались цікаві, щоб ближче,—їх знов одтискали далі.* МВ. (O. 1862. I. 101). *Молодиць і дѣчат одтиснули далі.* МВ. (O. 1862. I. 101).

Відтїв, нар.= Відтїль. Гол. I. 175.

Відтї́ль, відтї́ля, нар.=Відти. В три вирви вигнали відтїль. Котл. Ев. I. 16. *Він відтїля не отече.* Рудч. Ск. II. 108.

Відто́бурчати, чу, чєш, гл.=Відстов-бурчати. *Окунь одтобурчить пірця та хвостом повернется, то шука й не візьме.* Рудч. Ск. II. 112.

Відто́бчувати, ку́ю, єш, сов. в. відто́вчєти, вчу́, чєш, гл. 1) Оканчивать, окончить толочь. 2) Отрабативать, отработать толченіємъ. 3) Только сов. в. Отбить. *Треба йому відтовчєти боки, щоб другий раз глядів лучче телята.* Василк. у.

Відто́ді, нар. Съ тѣхъ поръ. *Відтоді та полоника відчарева звєся.* Млак. 100.

Відто́пѣти, см. См. Відтоплювати, см.

Відто́блювати, люю, єш, сов. в. відто́пати, плю́, пиш, гл. 1) Отогрѣвать, отогрѣть въ нечи сметану, простоквашу, чтобы сыворотка отдѣлилась. *Відтопила сиру глечик.* Харьк. 2) Отваривать, отварить. *А забудьків одтопиши, підноститъ напиться, то й не стане за ледащо лобочка нудитися.* Мер. Н. 5.

Відто́блюватися, лююся, єшся, сов. в. відто́пѣтися, плю́ся, пишся, гл. 1) Ра-стапливаться, растопиться, перепалятися. 2) Выплавляться, выплавляться. 3) Отвариваться, отвариться.

Відто́пати. См. Відтбигувати.

Відто́пувати, ту́ю, єш, сов. в. відто́пати, пчу́, чєш, гл. Оттапывать, отто-пять, истоптать (обувь, ноги). *Ми вже а*

ноєм відтоптали, ходивши до свата.
Г. Варв. 387. Черевички відтопчу. Грин.
III. 156.

Відтру́тити. См. Відтрусити.

Відтру́ть, ті, ж. Болячка, варынь.
МУЕ. III. 55.

**Відтру́чати, чаю, еш, сов. в. відтру́-
тати, тр́чу, тиш, гл.** Отталакивать,
оттолкувать, отт́снять, отт́снить, удалять.
Старшина відтрусач мене від батьківсь-
кого ґрунту.

Відтру́чення, на, с. Отталакиваніє, отт́-
сненіє.

Відтру́чувати, чую, еш, гл. = Відтру́-
чати. О. 1862. I. 80.

Відту́ляти. См. Відтуляти.

**Відту́ляти, ляю, еш, сов. в. відту́ля-
ти, лб, лиш, гл.** Кинулася до печі....
одтуле заслінку. Мир. Пов. II. 76.

Відту́пати, паю, еш, гл. Оттоптать.
Відтупав ноги, ходячи до пака по гроші.
Замолоду не поберегла (ноги), одтупала,
одтоптала. Сми: 236.

Відту́пуватися, пулює, ешея, гл. О
звукмах шаговъ: бытъ слышнымъ, отда-
ваться. Дзвінокъ ѿ різко одтупувалися
усі ступні по снігу. МВ. III. 81.

**Відту́хати, хаю, еш, сов. в. відту́х-
нути, ну, неш, гл.** Спнадать, спнасть,
уменьшаться (объ опухоли). Що ж тобі
відтухає на горличку? Змієв. у.

**Відта́гати, гаю, еш, сов. в. відта́гати,
га́у, неш, гл.** 1) Оттаскивать, оттащить,
отволочь. 2) Оттягивать, оттянуть, отвле-
кать, отвлечь. 3) Гла́су не відта́гиває. Не въ
силахъ отвести голосъ, заговорить. Ле-
житъ, гла́су не відта́гиває ніякого: ні, вже,
кажеу, не лийте води, не піднімається.
Новомоск. у.

Відта́гувати, гую, еш, гл. = Відтагати.

Відта́ти. См. Відтвнати.

Відумі́рщина, ш, ж. Выморочное на́-
віє. На старочиццях а́дуть, а за віду-
мериццуну гво́рять. Федьк.

Віду́сіля, } нар. Отовсюду со всѣхъ сто-
Віду́сіля, } ронъ. Віда віду́сіля претъ-
ся. Ном. № 2225.

Віду́сіля, нар. = Віду́сіля. Мнж. 60.

Відуча́ти, ся. См. Відучувати, ся.

**Відуч(ув)ати, чаю, (чую), еш, сов. в.
відуча́ти, ч́у, тиш, гл.** Отучать, отучить.

**Відуч(ув)атися, ч́уюся, (чую)ся, ешея,
сов. в. відуча́тисся, ч́уся, тишся, гл.**
Отучиваться, отучаться.

Відхарамарка́ти, каю, еш, гл. Быстро
и невнятно прочесть. Цін щось відхарамар-
кає, та ніхто не розібрає.

Відха́снени, ка, м. Valeriana officinalis
L. V. minor. ЗЮЗО. I. 172.

**Відха́ювати, хаюю, еш, сов. в. від-
ха́яти, хаю, еш, гл.** Отхаживать, отхо-
дить, спасти отъ смерти. Царь мусив про-
хати у Мазени на дванадцять день згоди,
поки відхалє Палія. ЗОЮР. I. 116. Ма-
ти відхалєла єю бідолошину жінку. К.
МВ. X. 19.

Відхва́люватися, ляюся, ешея, гл.
Грозиться. См. Нахвалитися. Св. Л. 165.

Відхва́титися. См. Відхвачуватися.

**Відхва́чуватися, ч́уюся, ешея, сов. в.
відхва́титися, ч́уся, тишся, гл.** Отска-
кивать, отскачить. Вона запалила свічку
з хати, а я тоді ѿ одхвтитисє од скри-
ні, не встиг нічого і взяти. Екаториноск. у.
Насилу Клим відхвтитисє.

Відхи́бу́ти, ну́, неш, гл. Отклониться.
Ном. III.

Відхи́бу́тисся, ну́ся, не́шея, гл. От-
лучиться на короткое время. Я одхи́бу́всь
куди́сь, а пастухи каауки красти. Волч. у.

Відхи́ляти, ся. См. Відхиліти, ся.

**Відхи́ляти, ляю, еш, сов. в. відхи́-
ляти, лб, лиш, гл.** 1) Отклонять, откло-
нить; отвпапать, отвпагить, отвести. МВ.
I. 21. 2) Пріотворять, пріотворить. Від-
хили трошки двері. Двері були відхи-
лені, то я ѿ загнуру. Харь.

**Відхи́литися, ляюся, ешея, сов. в.
відхи́литися, лбся, лишся, гл.** 1) От-
клоняться, отклониться. Полум'я відхи-
литься з хати на сіни. Ви ж, густіі
лози, відхилітєся, ви ж, дрібніі сло́ви,
відкотітєся. 2) Пріотворяться, пріотво-
ряться. Двері відхилилися. Харь.

Відхи́ну́ти, ну́, неш, гл. Отшатнуться.
Мов опалив її своїм поглядом, аж од-
хитнулася. МВ. I. 155. Хотів би він од-
хитнутись од неї, так вона такєнки
пригнулася, біднесенька, що слова гір-
кого уста не вимовили. (О. 1862. I. 75)

Відхі́д, х́ду, м. 1) Отходъ, выходъ.
Марусенька у батенька на одході, поси-
яла червоний мак на огороді. Мнж. 144.
Дружки прощаються— цілються з мо-
лодою та, збираючись виходити з хати,
на одхід їй співають. Грин. III. 490.
2) Расходъ; убыль. Шкури з дохлих овець
брали усі в економію, а як одходу (дох-
лих овець) було багато, то часть заста-
вляли на жупорі. Павлогр. у. (Залубовск).

Відхідливий, а, в. Легко успокаивающийся, отходчивый. Він хоч сердитий, та відхідливий. Серце в мене було одхідливе: я про все й забуду. Г. Барв. 273.

Відхідний, а, в. Прошальний, даваемый на отходъ, Обід відхідний. Чуб. Дали мені відхідного коня вороного, діачинючка тустинючку з під злата самого. Мет. 23.

Відхідник, ка, м. Задній проходъ. Входить з живіт і відходить в одхідник, дичищаючи всяку душу. Ев. Мр. VII. 19.

Відхіднути(ся), ну(ся), неш(ся), гл. Передохнуть при плачі; откашляться, поперхнувшись или закашлявшись. Душити кашель. Плаче, плаче,—не одхлине. Волч. у. За слізьми не одхлине. Г. Барв. 140. Як заб'є,—одхлинутись не можна.

Відхіднути, ну, неш, гл. Отхлынуть, сойти назадъ. Як же минуло лихоліття, та відхіднули татари геть. К. (Правда, 1868, 353).

Відхідати, джу, дши, сов. в. відійти, діду, деш, гл. 1) Отходить, отойти; уходить, уйти. Відійшли козаченки від села за мило. Мет. 26. Треба одійти од ями, щоб гарзд її перескочити. Ном. № 13752. Було бо багато, що пригодили і відходили. Ев. Мр. VI. 31. Незабаром молодий в своїм одходить до себе на обід. О. 1862. IV. 30. 2) Умирати, умереть, отходить, отойти. Твоя душечка одійшла з його поглядом. Г. Барв. 125. Також и о животных: Корова заслабла та через чотири дні й одійшла. Рк. Левич. 3) Кончатся, кончиться. Покиль воду принесла, то й вечеря одійшла. Чуб. III. 156. Косовиця ще не одійшла. Мнж. 120. Поки одправа в церкві одіде. О. 1862. IX. 67. 4) Поправлятися, поправиться, оживать, ожить. Чув Марина, що вона оживає, молодіє, одходить. Левич. I. 67. Дуб усох, та відходить од корія. Київ. у. 5) Приходить, прийти въ чувство. Поблиди, ніби неживая, упала діва на рундук. Хоч одійшла вона, та знова зомкнула очі. Греб. 319. 6) Переставать, перестать сердиться. Іноді траплялось, що він її дуже наляс..., дак послі, як одійде, нестити було її всяк. Г. Барв. 107. Також відійти від серця. Я такий, наничу, хоч який сердитий, то зараз одіаду від серця свого. Харьк. 7)—ноб. Бросать, бросить, покидать, покинуть кого. Спи дитятко! Колиш у тля, як мі заснеш, одіаду тля, поставляю тля під липками, сама піду з ко-

заками.—Не одходи мене, мати! хто ж мя буде колесати? Гол. III. 459.

Відходити; джу, дши, гл. 1) Окончить хождение. Я вже відходив своє. 2) Отгоптать, утомить хождениемъ (ноги). Відходила я свої ніженьки. 3) Выбывать. К. ЧР. 207. Вона тобі відходить твою слабість. Чуб. Яка вродила, та й одходила. Мил. 34.

Відходітися, джуся, дшися, гл. Потерять способность ходить, кончить ходить. Ручки мої паперові одробилися, ніжки мої білесенькі одходилися. Чуб. V. 771.

Відхожа, жої, жє. Музыка, которой сопровождается отправление жениха и невесты въ церковь къ вянці. Музики грають відхожої. О. 1861. XI. Кух. 36

Відхожати, жаю, еш, гл.—Відхедити. Старший брат тев зачуває, до утрени божественної одхожає. Чуб. V. 848.

Відхрестіти, ся. См. Відхрещувати, ся.

Відхр(я)шувати, шую, еш, сов. в. відхрестіти, шці, стши, гл. Удалять, удалить при помощи крещения. Ні, жидівського дуку не відхрестити. Ном. № 13460.

Відхр(я)шуватися, шуюся, ешся, сов. в. відхрестітися, шүся, стшися, гл. Открещиваться, откреститься. Відхреститися від дідака, а збудешся ерша. Ном. № 2797. Віо смерті а ні відхреститися, а ні відмолитися. Ном. № 8250. Відрікаюся, відхрещуюсь від вас. Чуб. I. 120.

Відхтітися, хочеться, гл. безл. Перестать хотѣться. Захтілося—запрягайте!—Відхтілося—выпрягайте! Ном. № 7974.

Відххати, хаю, еш, гл. Теплымъ дыханієм снова отогрѣть.

Відцарювати, ряю, еш, гл. Окончать царствовать.

Відцвігати, ся. См. Відцвітати, ся.

Відцвітати, таю, еш, сов. в. відцвігати, цвітү, теш, гл. Отцвѣтать, отцвѣсти. Маки одцвітають, а роду немає, либонь уже їм не жаль мене, що не одвіають. Чуб. V. 471.

Відцвітатися, туюся, ешся, сов. в. відцвігтися, түся, тешся, гл. Отцвѣтать, отцвѣсти. Роза одцвілася, а калина почалася. Мет. 17.

Відди, нар.—Відеи.

Віддіркувати, кую, еш, гл. При доселін—выдавать каждый сосокъ. Шух. I. 198.

Віддіджувати, джую, еш, сов. в. віддідіти, джу, дши, гл. Отдѣживать, отдѣдять.

Відціль, нар.—**Відеіль**.

Відцуратися. См. **Відцуруватися**.

Відцуруватися, руюся, ешся, сов. в. **відцуратися**, раюся, ешся, гл. Отрекатся, отречся, откажется отъ кого; отчуждаться. *Не одну сотню років по н'ять раз вони од старої науки і словесности одцурувались*. К. (О. 1861. I 311). *Ой чули через люде—тебе рід одцурався*. Чуб. V. 558 *Коли б пан за плуга взявся, то й світа б відцурався*. Ном. № 1143.

Відчай, чаю, м. Безнадежность. Употреб. лишь въ выраженіи: пустити на одчай бжний,—на одчай души. На все отважиться, дѣлать, всѣмъ рискуя. Ном. № 2294 и стр. 286, № 2294.

Відчалити, ся. См. **Відчалювати**, ся.

Відчалювати, лую, еш, сов. в. **відчалити**, лю, лиш, гл. Отчаливать, отчалить. *Самі ученики його відчалили*. Ев. I. VI. 22. *Зараз поставивши возок з кіними на пором і відчалили*. Стор. I. 146.—*маюм од берега. Оттолкнувъ челнокъ отъ берега*. Черном.

Відчалюватися, луюся, ешся, гл. Отдѣляться, отдѣлиться. *Відчалюєсь від народу та й пішов собі геть понад берегами*.

Відчарувати, рую еш, гл. Путемъ колдовства заставить одного любящаго оставить другого. *Сидить руда з моїм милим... Таки руду одчарую, з милим наживуся*. Мил. 81.

Відчахнути, ну, нѣш, гл. 1) Отломить, отщепить. *Нап'явсь, за гілочку смикнув, аж дерево те затріщало, і зараз гілку одчачнув*. Котл. Ев. III. 21. 2) Отлучиться. *Як полягають у неділю спати, а вона одчасне на вулицю до дівчат та парубків*. Волч. у.

Відчахнутися, нуся, нѣшся, гл. Отдѣлиться; отколоситься (о вѣтвяхъ). *Оженив сина, а він і одчачнуєсь—пішов жити до тєстєя*. НВолын. у. *Відчачнуєсь від кишої православної віри*. Стор. МПр. 169. *От шкода! Яка гарна гілка відчачнулась*. Харьк.

Відчаїма, ки, об. Отчаянный, отчаянный. *Був такий одчаїма, що без кінця*. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Відчепити, ся. См. **Відчеплати**, ся.

Відчеплати, лаю, еш, сов. в. **відчепити**, плю, пиш, гл. Отщиплять, отщипить. **Відчеплятися**, лаюся, ешся, сов. в. **відчепитися**, плюся, пишся, гл. 1) Отщипляться, отщипниться. *Ішла баба дубнячком, зачепилась гапличком; сюди смик,*

туди смик—одчепися мій гаплик. Ном. № 12535. 2) Отставать, отстать, отъязываться, отъязаться. *Одчепися од мене,—глянь на Бога*. Ном. № 2802. *Відчепися нападися на кого багатшого*. Ном. № 2805.

Відчеркнути, ну, нѣш, гл. Рѣзко отвѣтить. *Нема газяйки дома! одчеркнув, не довго думаючи*. Сям. 208.

Відчесати, шу, шеш, гл. Отрубить однимъ ударомъ. *Головку Турку одчесать*. Котл. Ев. IV. 67. *Іван.... відчесав йому (змієві) голову*. Чуб. *Одчесав сокирою палець*. Харьк.

Відчиріжжити, жу, жинш, гл. Отрѣзать, откромить, откромсать.

Відчинити, ся. См. **Відчиняти**, ся.

Відчиняти, няю, еш, сов. в. **відчинити**, няб, пиш, гл. Отворять, отворить. *Золотий обушок скрізь двері відчине*. Ном. № 1390. *Старий братіку! одчини воротця*. Мет. 170. *Хто торка, тому відчинять*. Ном. № 7197.

Відчинятися, няюся, ешся, сов. в. **відчинітися**, няюся, пишся, гл. Отворяться, отвориться. *Стукайте, то й одчинитися вам*. Ев. Л. XI. 9. *Замкова брама не відчинилася сіроман і голоті*. Стор. МПр. 73. *Забувсь, відкіля і двері відчиняються*. Ном. № 11812. *Побачив небеса, що відчинялись*. Ев. М. I. 10.

Відчистити, шу, стинш, гл. Отколотить. *Одчистив добре пана*. Мнж. 71.

Відчитати. См. **Відчитувати**.

Відчитувати, тую, еш, сов. в. **відчитати**, таю, еш, гл. Отчитывать, отчитать. *Прийшла оце мені черга царівну відчитувати*. Рудч. Ск. II. 29.

Відчипнѣ, нѣбо, с. Отступное. *Візьміть одчипного*. Ном. № 2803. *Я б йому відчипного дав, аби тільки покинув нас*. Г. Барв. 204.

Відчубити, блю, биш, гл. Оттаскать за волосы.

Відчуватися, ваюся, ешся, гл. Слышаться. *Мені одчуваються речі дідусяві*. Г. Барв. 367.

Відчудити, джу, дшш, гл. Знахарскимъ, вѣдовскимъ способомъ вылѣчить. *Прийшла біда до чудана, одчудив він—очунала*. Чуб. V. 1164.

Відчустрити, рю, ршш, гл. Отколотить, высѣчь.

Відчухмарити, рю, ршш, гл. Высѣчь, отодрать.

Відчухрати, раю, еш, гл. 1) Отрубить, отдѣлить вѣтву отъ ствола. 2)=**Відчухмарити**.

Відпани́тися, ну́ся, не́ся, гл. Отклонитися, отшатнутися. *Одпаниенся від пари очей грізних.* МВ. III. 93.

Відпентати. См. **Відпінтувати.**

Відшиб, бу, м. В.з. вираз. На, у відшибі. В.з. сторони. *А жиня той від богоугодний на одшибі за греблю.* Г. Барв. 188. *Сидів у одшибі од гурту.* Грин. II. 183. *Оддав дочку на одшиб.* Рк. Левиц.

Відшивати, ваю, еш, сов. в. відшіти, шийо, еш, гл. Ограбувати, отработати шитьєм. *Сестро моя, сестро, де ти чого брала? Чи ти одшивала, чи ти одиридала?* Грин. III. 399.

Відшпінтувати, туш, еш, сов. в. відшпінтати, чу, чеш, гл. Заговаривати, заговорити болізни (шпінтанєм). *Полетів він світ за очі у садки відшпінтувати головоньку і боки.* Гліб. *Умів і трясцю відшпінтати.* Котл. Ен. II. 34.

Відшкандибати, баю, еш, гл. Отойти прихрамывая.

Відшкварити, рю, рин, гл. 1) Оттоптит (о салі). 2) Выдрать, выпороть. Мир. ХРВ. 53. *Було ні за що батожжям одшкварити.* Рудч. Ск. II. 204.

Відшмагати, гаю, еш, гл. Отстегать, выпороть. *Треба його батогом добре відшмагати.*

Відшмарувати, рую, еш, гл.=Відшмагати. *Я тебе батогом одшмарую.* Рудч. Ск. II. 205.

Відшпандорити, рю, рин, гл. Высечь. *Гляди лишень, щоб я тебе за це не відшпандорив.* Полг.

Відшпиляти. См. **Відшпилювати.**

Відшпилювати, люю, еш, сов. в. відшпиляти, лій, лиш, гл. Отшпилювати, отшпилять, отколоць приколоць (булавкою и пр.).

Відшрубувати, бую, еш, гл. Отвинтити. **Відштовхнути, ну́, не́ш, гл.** Оттолкнуть.

Відшукати, ся. См. **Відшукувати, ся.** **Відшукування, ня, с.** Отыскивание. Нов., стр. II.

Відшукувати, кую, еш, сов. в. відшукати, каю, еш, гл. Отыскивать, отыскать. *Помогли отшукати його.* Мжж. 187.

Відшукуватися, каюся, ешся, сов. в. відшукатися, каюся, ешся, гл. Отыскиваться, отыскаться, находится, найтись.

Відшумувати, му́ю, еш, гл. Перестати гнітись.

Відщebetати, чу, чеш, гл. Окончить щebetать.

Відщедрувати, рую, еш, гл. Окончить щедрувати.

Відщепити, ся. См. **Відщепляти, ся.**

Відщеплюватися, лююся, ешся, гл.=Відщеплятися. *Пишть, добродійство граматики, не одщеплюючись од словески сти.* О. 1862. I. 79.

Відщепляти, лаю, еш, сов. в. відщепити, пийо, пиш, гл. Отщеплять, отщепить, отдѣлть.

Відщеплятися, лаюся, ешся, сов. в. відщепитися, пийося, пишся, гл. Отщепляться, отдѣлгться. *Багато з нас до тої омани покванилось і од простої віри мужичий одщепилось.* К. (О. 1861. I 314).

Відщепнути, ся. См. **Відщипати, ся.** **Відщібатися, баюся, ешся, гл.=Відщипатися.** Дроз. 39.

Відщипати, паю, еш, сов. в. відщепнути, ну́, не́ш. Отщипать, отщипнуть, заперту на крючокъ.

Відщипатися, паюся, ешся, сов. в. відщепнутися, ну́ся, не́ся, гл. Отщипаться, отщипаутись (о лвери, запертой на крючокъ). *Ти відщипи ж двері!—Коли ж не відщипаються—защипка туга.* Зміев. у. 2) =Відщеплятися, відщепитися. *Моя дитиночко, моя й щипочко, моя щипочка одщипулася.* Мил. 211.

Відьма, жи. ж. 1) Відьма. *Гірна відьма вчена, як родима.* Ном. № 235. 2) Бабочка махлюн, динновостка, Papilio machaon. Радом. у. 3) Родъ карточної игри, подобной русскому фофану. КС. 1887. VI. 464. Ув. Відьмище, відюга, відюха. Г. Барв. 449. *Ту сату я знайшов одначе, в котрій відьмище жила.* Алв. 83. *Проклята відюха причарувала.* К. ПС. 46.

Відьмак, ка, відьман, на, відьмарь, ра, відьмач, ча, м. Колдунъ. ЗОЮР. II. 41. *Відьмак і неперний—усім відьмам родич кривний.* Ном. № 239, стр. 281.

Відьмин, на, не. Відьминъ, принадлежаций відьмѣ. Відьмине зілля. Раст. Cirsium arvense Scop=Осот. ЗЮЗО. I. 118.

Відьмити, млю, миш, гл. Колдовать, чародѣйствовать. *Параска плече громаді, що я відьмила.* Левиц. ПНО. I. 375.

Відьмище, щі, ж. Ув. отъ відьма.

Відьмувати, му́ю, еш, гл. Заниматься колдовствомъ, колдовать, быть вѣдьмой.

Наш брат не литвин, відьмувати не має. Рудч. Ск. II. 172.

Відьомство, ва, с. Колдовство, чародійство. *Відьомства у рожденної відьми... навчалась.*

Відьомський, а, е. Свойственный, относящийся къ відьмѣ. *І зараз в горичинок наклали відьомських всяких розних трав.* Котл. Ен.

Відьоба, хи, ж. = Відьма. *На ню уцасно-дейкують, що вона таки відьоба.* Змiev. у.

Відюга, гі, відюха, хи, ж. Ув. отъ відьма.

Від'язувати, зую, еш, (ся), сов. в. від'язати, язю, жош, (ся), гл. = Від'язувати, від'язати, ся. Харкв.

Віже́ний, а, е. ? *Нехай Бог милує всякого хрещеного та й попа віженого.* Ном. № 6386.

Віже́чем, чо́к, ж. мн. Ум. отъ віжини.

Віжий, жо́к, ж. мн. Возж. Тягну за віжки, тпрукаю,—нічого не відю. Стор. I. 147. Ум. Віжечки.

Віз, вѡза, м. 1) Вожь, телега. Род. мн. віз и возѡ. Чуб. VII. 401. Части воза: снасть, ящич, полѡса, голѡбли или ві́йї стъ ярѡмѡ (см. все это Рудч. Чп. 249--250). *Треба, як н'ятого колеса до воза.* Ном. 9811. *Привезено сіна тридцять віз.* Екатеринівськ. у. Віз літерній. См. Літерня. 2) Сызвѣздѣ Большой Медвѣдицы. Грин. I. 1. Мнж. 148. *Віз на небі вниз повертавсь.* Котл. Ев. VI. 20. *Гляну на зорі, аж Віз уже докочується геть-геть.* Кв. 3) Родъ карточной игры: свои козыри. КС. 1887. VI. 465. *Підвезті вѡза, візѡ. Подвѣть, сдѣлати неожиданну несприятельность.* Ум. Візок. вѡзин, візѡчок, вѡзичок.

Візник, кі, м. Возница, кучерь. Гол. I. 50. *Кучеревий візник, поганій воли увидче!* Грин. III. 491. Ум. Візниченько. *Велю коникам візѡса дати, а візниченькам підождати.* Грин. III. 548.

Візні́ка, ки, м. Кучерь, возница. МВ. (О. 1862. Ш. 51). *Послав свого візнику попитати дороги.* Чуб.

Візні́ця, ці, м. = Візник. МУЕ. III. 114.

Візні́ченько, ка, м. Ум. отъ візник.

Візні́чий, чого, м. = Візник. *Велю коникам візѡса дати, а візничому підождати.* Грин. III. 491.

Візо́к, ві́а, візѡ́к, че́а, м. Ум. отъ віз

Вій, вѡя, м. Жмутъ хворосту при залетанні плевня. Мнж. 177. *Полоса плевня (въ длину). Плівт мамі горюди на сім во́я.* Вх. Зн. 7. Ум. Ві́йок. Мнж. 177.

Вій, вія, м. Миенческое существо съ вѣками до земли.

Ві́йна, ни, ж. Половина (по длинѣ) воловаго дышла. Міусск. окр.

Ві́йка, ки, ж. 1) Ум. отъ вія. Вх. Пч. I. 14. 2) = Віяча. Вх. Зн. 8. 3) Вѣялка. Славяносерб. у.

Ві́ймїти, мїаю, мїиш, гл. Отнять. *Ще мені мачуха сорочки не вишила, вже мені мачуха здоровя віймїла.* Гол. III. 274.

Ві́йна, ні, ж. Война. Ум. Ві́йнонька, війночна.

Ві́йну́ти, ну́, вѡнї, гл. Подуть, повѣять. *Хатина чепурно вибілена, тепла та ясна, тиха та щасна, війнула на щого якимсь теплим духом.* Мир. ХРВ. 217. См. Винути.

Ві́йок, ві́йка, м. Ум. отъ вій, воя.

Ві́йсько, ва, с. Войско. *Без гетьмана військо гине.* Ном. № 751. *Ві́йсько їде, як мак цїте.* Ном. № 4206.

Ві́йськѡ́вий, а, е. 1) Войсковой. *Ві́йськовий писарь, суддя, осаула. Ві́йськова старшина. Ві́йськову суремку в головах досягає.* Макс. (1849) 18. 2) Военный. *Ві́йськовий міністр Франції Гамбета.* Ком. II. 15.

Ві́йт, та, м. 1) Въ старой Украинѣ глава городского общества и предсѣдатель коллегіи судей въ старомъ украинскомъ городскомъ судѣ. *Молодець же нашего міщанського роду, син нашого ві́ята.* К. ЧР. 296. *Чия справа?—Ві́йтова.—А хто судить?—Ві́йт.* Ном. № 2571. 2) Сельскій староста, сельскій старшина: *Вже наш ві́йт не буде більше ходити під ві́яками та ззивати людей на панщину.* О. 1862. II. 78. *Тут десятиці, соцькі, ві́йти до мене пристали, що я з другого повіту, а паперу в мене нема.* Г. Барв. 367.

Ві́йтенко, ка, м. Сынъ ві́йти. *Невже ви хочете, щоб за вашого ві́йтенка батько силував одним одну дочку?* К. ЧР. 297.

Ві́йті́а, хи, ж. Жена ві́йтова. Гол. IV. 450.

Ві́йті́в, това, во. Принадлежащій ві́йтові. *Нема над ню і над ві́йтову сину.* Ном. № 2517. *Не ві́йтова дочка, та до речі говорить.* Ном. № 13059.

Віятівна, нн, ж. Дочь війтова. Ой я із Кракова віятівна, я ж тобі, серце, не ріжня. Нп.

Віятівство, на, с. Должність війтова.

Віятівщина, нн, ж. Дворь и домъ вѣта. Желех.

Віятувати, тїю, єш, гл. Быть війтом. КС. 1882. V. 354.

Віяцѣ, цѣ, с. Вѣ упрійж плуга—дышло, находящеєся между двумя парами воловъ. (Новомоск. у.). От він узая, наравя віяце і підпріг її, а жінку поставив за погонича. Рудч. Ск. I. 180. Чуб. VII. 399.

Віяї, віяї, с. Дышло у воловього воза. Kolb. I. 67. Рудч. Чп. 249, 250. Один чумах занедужав, на віїє схилився. Нп.

Віє, ку, м. 1) Вѣкъ, живъ, все время жизни. Пропав мій вік молоденький. Мет. Дай, Боже, тобі вік довгий і розум добрий. Ном. Зо мною віку не буде: візьмуть, серце, мене люде (а не ти). Чуб. V. 261. Раз на віку спиткнешся, та її те люде побачать. Ном. № 7019. Доброму чоловікові продовж, Боже, віку. Ном. № 4430. Збави я тобі віку. Стор. МПр. 22. Віи. Вѣчно. Не вік дієувати. Шевч. 14. Віи вікувати. Проводить всю жизнь. Щаслива я з тобою, Ясю, я б рада туди і вік вікувати. Во вік віна, во віки вічні, по вік вічний, во віки. Вѣчно, всегда. Во вік віка його будуть славити народи. К. Псал. 48. Співати му во віки вічні про милості Господні. К. Псал. Чи не лучше нам із ляхами мстити ми панамі з упокоєм хліб сіль по вік вічний уживати. АД. Во віки радуватись буде, хто на тебе кладе надію. К. Псал. Дати на віи. Опредѣлять долгу жизнь. На вік віки, на віки вічні, на віки, на всі віки. Навѣки, навсегда. І заснути на вік-віки. Шевч. 225. А путь ледача нечестивих на віки вічні погибав. К. Псал. 2. Тепер же я сиротою на віки зостала. Мет. Чужий, на всі віки чужий. МВ. (О. 1862. I. 79). До віку, до смерті віку. До смерти, до конца живи; всегда? Йому три дні до віку зісталося. Борз. у. Гуляла б у батька, гуляла б до віку дівчиною молодю. Мет. 79. Будеш у мене до смерти віку хліб-сіль уживати. Дума. До віку не. Никогда. Не сподівайтесь, мати, сына з походу вже до віку. Макс. Поняв віку. Всю жизнь. Поможі, Боже, чоловіку, щоб так ораз покіль віку. Мет. 57. 2) Лѣта. Віком молодю. МВ. (О. 1862. I. 76).

1 мати служила молодого віку. Мир. Пов. II. 41. 3) Вѣкъ, столѣтіе. 4)—чоловечий. Раст. Nemercallia fulva L. ЗЮЗО. I. 124. Ум. Вічѣи. Та її вічок довгий, пробуток добрий. Kolb. I. 103.

Віківщина, нн, ж. Старина. Пожалуй віковщину раз, а вона тебе десять раз.

Вікпастий, а, є. Съ большими окнами; со многими окнами.

Вікпінна, нн, ж. 1) Прорубь въ стѣнѣ для окна. 2) Не заросшее водорослями мѣсто на болотѣ. 3) Воронка водоворота.

Вікпѣ, нѣ, с. 1) Окно. Ой одсунь вікно да кватирочку. Мет. 162. Не тільки світу, що в вікні. Посл. 2) Отверстіе во льду для ловля рыбы. 3)—Вікпінна 2. Ум. Вікпѣце, вікпѣчко.

Вікпівнина, нн, ж. Чистое мѣсто на заросшемъ озерѣ или болотѣ. Канев. у.

Вікпѣр, рѣ, м.—**Склар.** Вх. Лем. 399.

Віко, ка, с. 1) Крышка сундука, квашии, бадн, гроба и пр. Мил. 169. Вас. 150. Зроблю... на діжку віко. Ном. стр. 295, № 155. Зриваю з труни віко, припав до неї. І. Варв. 212. 2) Вѣко. МВ. I. 57.

Віковий, ѣ, б. Старый, удрученный лѣтами. Не вірає віковий, тільки часовий. Ном. № 7262.

Віковичний, а, є. Вѣчный, вѣка существующій, вѣковѣчный. Здіймій свої верхи, ворота віковичні, порозчиняйтеся: увійде в вас царь слави. К. Псал. 55.

Вікодавній, ѣ, а. Древній, очень старый. К. (Желех.). Це дід вікодавній. Мярг. у. Слов. Д. Эваря.

Віконечко, ка, с. Ум. отъ вікно.

Віковний, а, є. Окопный. Подивися козак Нечай в віконку кватирку. Нп.

Віконниця, ці, ж. Ставня. Ой з-за гори вітер віє її віконниці хитаються. Грин. III. 673. У нас вікна із віконницями. Мил. 104.

Віконня, нн, с. соб. Окна. Примуш, въ выраженіи: По під віконню. Подъ окнами. По під віконню ходити, ширнати. Нищенствовать, выпрашивать подъ окнами милостыню.

Віконце, цѣ, с. Ум. отъ вікно.

Вікопам'ятний, ѣ, б.—**Вікопний.** О, вікопам'ятна свята хохлина. К. ЦН. 268.

Вікопний, а, є. Незабвенный, достопамятный.

Вікопмнність, ности, ж. Незабвенность, достопамятность.

Вікувати, кую, еш, гл. Проводять жизнь. *Уже ж мені у тебе не вік вікувати, тільки одну та ніченку переночувати.* Мет. Паничі не вікуватимуть на чужині, придуть. МВ.

Віл, вола́, м. 1) Волг. Ой воли ж мої та половії, чом ви та не орете? Нп. 2) Родь дѣтської игри. Ів. 21. Ум. **Вілки, вблнчок, вблонько.** Ой везут козака, везут козаченька та сірими волоньками. Гол.

Вілчео, ка, с. Ум. отъ вільце.

Вільга, гн, ж. 1) Мокрота, влага. 2) Пт. иволга. Ум. **Вільженька.**

Вільгий, а, е. Влажный, сырой. Вх. Лем. 399.

Вільгість, гости, ж. Влажность, сырость.

Вільго, нар. Влажно, сыро. *Вільго в ті хижі.* Вх. Лем. 399.

Вільгота, ти, ж. Льгота, облегчение; отсрочка. Зміев. у. *Попроси, щоб дав вільготи хоч на три часи, щоб передумати мені, що в мене дома.* Чуб. II. 18.

Вільготний, а, о. 1) Сырой, влажный. 2) Льготный, свободный.

Вільготно, нар. 1) Влажно, сыро. *В хаті було сильно вільготно, і тії огірки зішили.* Чуб. II. 522. 2) Свободно.

Вільний и вольний, а, о. Свободный, вольный. *Прийди, прийди, божжевільний, тепер мені вечір вільний.* Грин. III. 652. **Світ вільний,—не вільний (ному).** Свободенъ, несвободенъ (кто). А чи її обито, чи голошу знято, а чи її світ не вільний ні в буддень, ні в свято. Грин. III. 560. **Наче тільки йому світ вільний.** Какъ будто только ему можно дѣлать что угодно. *Ввійде в коршму і наче лиш йому світ вільний: ходить, руками розмахує, „водки“! крикне.* Св. Л. 169.

Вільність, и вольність, ности, ж. 1) Свобода, вольность. Левниц. Пов. 135. *Служба вільности не тратить.* Ном. № 10348. *У вольности хоч віку дожити.* КС. 1883. I. 44. **Вольність народня.** К. ЦН. 242. **Вільности вмивати, заживати.** Пользоваться свободой. *У нас невірні вольности вживають більш, ніж у вас.* К. МВ. XI. 153. *Волю ся в річці напити, але вольности зажити.* Гол. III. 344.

2) мп. вольности. Запорожскія землі. КС. 1883. IV. 769.

Вільно и вольно, нар. 1) Свободно, вольно. *І все, що лазить по долині, і все, що вгору вільно ліне.* К. Псал. 327. 2) Можно. *Дома я, каже, дома! Усе мені вільно.* МВ. (О. 1862. III. 39). *Що вільно панові, то не вільно Іванові.* Ном. № 1005. *Вільно собаці і на владуку брехати.* Ном. № 5197. *Красти вільно, та б'ють більно.* Ном. № 11057. **Не вільно.** Нельзя.

Вільха, хн, ж. Ольха. Betula almus. Сіла, пала галка на зеленій вільсі: не хилися, вільхо, бо й так мені гірко. Мет. 251. Ум. **Вільшка.** Волч. у.

Вільховий, а, о. Ольховый. *Наліз, як на вільхову довіню.* Ном. № 10020.

Вільбє, ця, с.=Вильце. Чуб. III. 196. МУЕ. III. 96, 100, 102. *Нехай дівочки не прядуть, нехай Марусі вільце в'ють з хрещатого барвінку, з запашного вильську, з червоної калани для молодії княгині.* Мет. 128. Ум. **Вільчко.**

Вільшина, нн, ж. 1) Ольховое дерево. 2) Ольховая роца; соб.: ольховия деревья. Стор. II. 142.

Вільшка, нн, ж. Ум. отъ вільха.

Він, м'єст. Онъ. Він старшеницький. МВ. II. 8. *І брови йому чорні, і уста рум'яні, і станом високий.* МВ. (О. 1862. III. 44).

Вінєць, нця, м. 1) Вѣнокъ. Грин. III. 271, 545. *Ізвила вінець та пішла в танець. Ой де взялися буйнії вітри, скинули вінок у тихий Дунай.* Мет. 2) Бѣнець. *На главу йому корону, вінець цигрозлотий.* К. Псал. 47. 3) Обрядъ вѣнчання; вѣнець. *Одчини вѣртіця до конця, іде твоя сестриця од вінця.* Мет. 170. *Розчесав її косу до вінця.* Ном. № 8827. *Що твоє дитя чувало? Під царським вінцем стояло, правою рукою шлоб брало.* Мет. 171. 4) Дѣвство, дѣвственность. **Збавити, розв'іти вінєць.** Лишити дѣвственность. Ум. **Вінчик.**

Віник, ка, м. 1) Вѣникъ. *Не шелести, як віник по хаті.* Ном. № 3164. *Пам'ятиме до нових віників.* Ном. № 3646. 2) Незване вола, часто махаючого хвостомъ. КС. 1898. VII. 46. Ум. **Винчок.**

Вінничок, чка, м. 1) Ум. отъ віник. 2) мп. Раст. Artemisia scoparia Waldst. ЗЮЗО. I. 112.

Віниччя, чл, с. Раст. а) *Obsinthium*. 6) Метельная трава, *Scoraria*. Вх. Зн. 7.— 6) ае. Раст. *Artemisia vulgaris*.

Віничель, кля, м. У галицьких плотників: угольник. МУЕ. III. 29.

Вінічобрани, ран, ж. мн. Приняті женихом і дружиною невеликих вівчків. Желех.

Вінічоплётник, тин, ж. мн. Свадебний обряд: плетение вівчків на голови невіст і жениху, совершаемое в четверг предъ свадебнымъ воскресеньемъ и сопровождаемое обрядовыми пѣснями. Галиц. О. 1862. IV. Рус. вес. 2.

Віно, на, с. Приданое. З вином дієти не сидіти. Ном. № 8979. Старости відказують: „Нам тільки душу саму треба, а віна ніякою“. Г. Барв. 517.

Вінобі, нкѣ, м. 1) Вівчок. Єдин цвіт не робить вівка. Ном. № 5270. Поле й босе, а голова в вівку. Ном. № 11192. У його в двори—як у вівчочку. Ном. № 14010. 2) Дівство, дівственність. Загубити вінобі. Потерати дівственність. Чуб. Удівонька свою дочку була: де ти, дочко, вівчок загубила? Нп. 3) Вінобі цибулі. Вить со вилетомъ луковницъ. Грин. I. 282. На горіщі два вівки цибулі. Г. Барв. 435. Ум. Вінобчон.

Вінувати, нѣм, еш, м. Надѣляти приданымъ, давати приданое. Журилася мати чим злати вінувати. Гол. IV. 338.

Вінути, нѣ, нѣш, м.=Вінути. Не чорна хмара налітала, не буйні вітри вінули, як душа козацька молодечка з тіломъ разлучалася. АД. I. 118. Вітрець не віне. МВ. I. 79.

Вінця, нець, с. мн. 1) Край посуду. 2) Кольцеобразные край вь недоуоткрытомъ говчарномъ горітѣ. Вас. 180.

Вінчальний батько, вінчальна матка. Посажений отець, посаженная мать. Хотин. у.

Вінчанка, кя, ж.=Вінчання. Вх. Уг. 231.

Вінчання, ня, с. Вѣнчаніе. Май має, коса трає, од вінчанія йдучи. Нп.

Вінчати, чѣм, еш, м. Вѣнчати; увѣнчувати. Ісаїя лий! Вранці Ярему вінчали. Шевч. 193. Вітчемъ братамъ вінчаємъ літо. К. Псал. 145. Кінець діло вінчає. Ном. № 10005.

Вінчатися, чѣюся, ешся, м. Вѣнчатися.

А на третє поле стає кінъ спотикатися: вернімося, дівчино, не будемъ вінчатися. Нп.

Вінчатонько, ка, с. Маленькій вівчок. Сховайтєся, дівчатонька, під зелені вінчатонька. Грин. III. 92.

Вінчик, ка, м. Ум. отъ віночка.

Віншування, ня, с. Поздравленіе.

Віншувати, шѣм, еш, м. Поздравлять. Вішую вас чим новимъ рокомъ. Ном. № 346.

Віска, си, ж. Окаль, окалина, огарина. То був коваль такий мудрий, що взявся леміші чоловікові кувати, та багато зализа у вісск повернув, перепалив. Ном. стр. 284, № 1858.

Вір, віру, м. 1) Огороджа изъ жердей. Чуб. VII. 392. Треба обкидати город воромъ. Канев. у. 2) Козли. Шух. I. 179. 3) —ра. Жеребець. Шух. I. 79. Кобила відбиваєся з ворем, від чого стає вона жеребина. Шух. I. 211. Ум. Вірин. Шух. I. 211.

Віра, ри, ж. 1) Вѣра; довѣріє. А в козака стільки віри, як на синім морі нині. Нп. Діймѣти, нїти, поняті віри. Вѣрити, повѣрять. З брегні не мрути, та вже віри більше не ймуть. Ном. № 6805. Не хоче дядько йти, та ще й віри не йме, що в мене єсть дерево на хату. Рудч. Ск. I. 92. Брат і віри поняв, а того не знав, сердеца, що жєноче плем'я лукаве. Рудч. Ск. I. 132. 2) Вѣра, релігія. Хто за віру умирає, той собі царство заробляє. Ном. № 1. Анахтемсьна, пєя, чѣртова віра. (Бравъ). 3) Народъ. Прийде віра християнська во небесний рай. Гол. III. 271. Ум. Віроння.

Вірѣнт, та, м. Желѣзная скобка, въ видѣ кольца, притягивающая одну деревяннуну часть предмета къ другой, также пину къ ободу колеса. Грин. II. 104. Рудч. Чп. 250.

Віргѣн, ну, м.=Віргѣн. Над Єленою віргѣни грають. Kolb. I. 96.

Вірити, рю, рши, м. 1) Вѣрити. Не вірь, то звір: хоч не скуситъ, то злякає. Ном. № 4309. 2) Давати въ долгъ. Не вірять шинкарі горілки. О. 1862. X. 32.

Вірлі. Мнж. число отъ ора.

Вірлѣ, лѣти, с.=Орля.

Вірмѣн, ня, м. Армянинъ.

Вірмѣнка, кя, ж. 1) Армянка, 2) Вірмѣнин. Родъ вышивокъ. Kolb. I. 49.

Вірмѣнський, а, є Армянскій.

Вірне, нар.=Вірно.

Вірнянький, вірнесенький, а, о. Ум. отъ вірний.

Вірнянько, вірнесенько, нар. Ум. отъ вірно.

Вірний, а, о. Вѣрный, преданный. Ой *вийди, вийди, дочинюнько моя вірная*. Мет. 81. *Ночує ніченьку з вірною дружиною*. Нп. *Без вірного друа великая туча*. Ном. № 9021. *Прошу тебе, милий, вірними словами*. Мет. 47. 2) Истинный, дѣйствительный. 3) Правовѣрный. *Прошло два вірних одного невірного: дай нам те, що лучше царства небесного*. Ном., стр. 290, № 3. Ум. **Вірнянький, вірнесенький.**

Вірний, ка, м. Довѣренное лицо, по-вѣренный. „Рѣдкій поміщикъ не имѣть вірнина изъ жидовъ“. О. 1862. IX. 43.

Вірність, ности, ж. Вѣрность, преданность. *Вірність непохибна*. К. Псал. 98.

Вірно, нар. 1) Вѣрно, преданно. *З ким вірно люблюся, не наговорюся. Хто вірно кохає, той часто вітає*. Ном. № 8757. 2) Искренно. *Чою, Насте, вірно плачем?* Гол. I. 70.

Вірянка, ки, ж. Вѣрная жена. Ум. **Вірянючка.** *Буде бити, катувати мене вірянючку*. Грн. III. 523. *Той сун в віську оженився, поняв собі вірянючку* Нп.

Вірюнька, ки, ж. Ум. отъ віра.

Вірувати, ру, еш, м. Вѣровать. *Богу молитесь, а чорту вірує*. Ном. № 1137. *Хто з Бога вірує, рятуйте!* Котл. Ев. II. 30.

Вірутний, а, о. Дѣйствительный, подлинный, настоящий.

Вірутник, ка, м. = Вірник. Між рі-ками Дніпром і Богом турецькі чабани насли свої отари на легкій землі, а вірутники султанські і королівські дуванились спільною з них десятиною. К. (Правда, 1868, 144).

Вірутно, нар. Вѣроятно. Желех.

Вірую. Символь вѣры. *Говори, Грицю, Богородицю, а я буду Вірую*. Ном. № 12962.

Вірний люд. Довѣренность.

Вірш, шу, м. Стихъ. **Вірші.** Стихи стихотвореніе. Латинський віршиник.... як пак його?.. Ну той, за якого мене в Брацтві випарми різками, як отецъ ректор піймає у мене за халлявою його мудрі вірші. Шевч. 299.

Вірша, ші, ж. Стихотвореніе, преняющеся школьного происхожденія на

тому по большей части духовнаго или нравственно-поучительнаго, а также историческаго содержанія, — распространены были въ старой украинской литературѣ. **Рідвина, великодна вірша.** Поздравительное стихотвореніе на праздники Рождества и Пасхи, преимущественно съ библейскимъ сюжетомъ. КС. 1881. I. 271. Большая Энциклопедія, V, 126.

Віршний, а, е. Стихотворный. = **Віршовий.** Желех.

Віршник, ка, м. Стихотворецъ. *Латинський віршиник*. Шевч. 298.

Віршовий, а, б. Стихотворный. О. 1862. III. 52.

Віршоміз, за, м. Стихоплетъ. *Наш віршоміз Тютій старих людей шанує: Гарасько як звеліє, так він і komponує*. Г. Арт. (О. 1861. III. 101).

Віршувальник, ка, м. Произносящій поздравительные стихи, віршу; декламаторъ.

Віршувальниця, ці, ж. Произносящая стихи; декламаторъ-женщина. Желех.

Віршувати, шую, еш, м. 1) Сочинять стихи. *Нехай собі у куточку і віршує й плаче*. Шевч. 377. 2) Произносить поздравительные стихи, віршу; декламировать.

Віршюка, ки, ж. Веренка. *Популя, як собака на віршюці*. Ном. № 12991. Ум. **Віршючка.**

Вірш, р'я, с. 1) соб. Жердн. 2) Иго-родъ изъ жердей. Рк. Левиц.

Вір'ян, на, м. Свать. *Прийшло ж оо неї аж три вір'яни: Ой ви, вір'яни, ви, юлублята! не беріть мене із поля, з кици, возьмете мене у батька з двора*. О. 1861. XI. (вид. 57).

Вісень, ні, ж. = Осінь. *Моя устала перед очима його та вісень тепла та ясна, коли він побрався з Галею*. МВ. (О. 1862. I. 80).

Вісім, восьмий, числ. Восемь. *Усім по сім, а мені буде вісім*. Ном. № 3529.

Вісімдесят, ти, числ. Восемьдесят.

Вісімдесятий, а, о. Восьмидесятый.

Вісімка, ки, ж. 1) Восьмая часть. 2) Восьмерка (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463.

Вісімнадцатий, а, о. Восемнадцатый. *Наступила вісімнадцята весна*. Стор. I. 208.

Вісімнадцатка, ки, ж. 1) Полотно въ восемнадцать палмовъ. 2) Рыболовная сѣть въ $\frac{1}{4}$ арш. которой помѣщается 18 ячей и въ длину, и въ ширину. Вас. 178.

Вісімнадцять, ті, числ. Восемнадцать. *Еден за вісімнадцять, а другий без двох двадцять.* Ном. № 7991.

Віск, віску, м. Воськ. *Зсукали свічку з ярош поску.* Пн. Ум. Воцок, воцочок. Грим. Ш. 8. Сым. 221.

Віскривець, вця, м. Сопливець, возгривець.

Віскривий, а, в. Сопливий, возгривий. **Віскрак, кá,** м. Сопл, возгр.

Вісльок, кá, м. Осель. *Як вісльок хвицьме, в полицію не йти.* Ном. № 4133.

Вісний, á, б. Осеной. **Віоний, між.** = Вісний. Желех. Шух. I. 249.

Вісник, ка, м. У столярів, бочарів: скобель. Желех.

Вісник, кá, м. = Вісник. Вх. Зп. 8. Желех.

Віспа, пш, ж. Оспа, Variolae.

Віспарь, рá, м. Ослопрививатель. Полт. г. Екатериносл. г.

Вістка, ки, ж. Вість, извістіє. З Хортиці-сестриці щоб в'стку прислав. О 1861. IV. 57. Сорока на хвості принесла вістку. Ном. № 6712.

Вістовець, вця, м. Вістиньк. *Вблає, задигаючись од поспізу, вістовець.* К. Бай. 62.

Вістовіє, кá, м. = Вістовець. *Скоро прилетить вістовик від дідуся.* Чуб II. 21.

Вістовийця, ці, ж. Вістиньку. *Зозуленька... вістовийця принесє звістку.* Мир. ХРВ. 83.

Вістонька, вісточка, ки, ж. Ум. оть віст.

Вістря, ря, с. Остріє. Шух. I. 153, 175. 291.

Віст, ти, ж. = Вістка. *Ой прийшли Перебийносу немудрій вісти.* Лукаш. 32. *Добрі вісти не лежать на місці.* Пом. № 13835. *Таке ж теля, що хоч без вісти тікий.* Мир. ХРВ. 390. Ум. Вістеня, вісточка.

Вісь, вбсі, ж. Ось. *Вісь передня, задня.* Рудч. Чн. 249. *Віз без восей.* Чуб. I. 317.

Вісьмо, ва, с. и пр. Вісьмо и пр. *Без ради й вісьмо тинь.* Ном. № 6116.

Вісьмака, ки, ж. Восьмерка (в картах). КС. 1887. VI. 469.

Вісьмеря, кá, м. 1) Содержаний в собі восьми одиниць, восьмерикъ. 2) Вось-

мерикъ (воловъ, лошадей въ упряжѣ). *Ой ішли воли та в вісьмеру.* Рудч. Чн. 158. 3) Мельничний жерновъ, въ которомъ радіусъ ракетъ 8 вершників.

Вісьмица, ня, ж. 1) Восьма часть. 2) Восьма часть кварты. 3) Раст. *Lucium.* Мнж. 177.

Вісьта! меж. Крикъ на лошадей: на лѣво. Колб. I. 65.

Віста́к, ка, м. У кожевників: палка для выворачиванія кожъ. Вх. Зн. 8.

Віта, ти, ж. Вітвь (употребл. преимущ. во мн. ч. віти). *Долина глибока, а калина висока, аж на землю в'ти нуться.* Мет. 80. Ум. Вітонья, віточка. вігна.

Вітанья, ня, с. 1) Привіть, привітствію. *Чолом! Вітанья за вітанья!* К. Цп. 174. 2) Приємъ гостей,

Вітати, таю, вш, м. 1) Привітствовать. *Пан того пона вітає: Ну що, батюшко, як ваш хлібъ ростити?* Рудч. Ск. II. 208. 2) Принимать (гостей). *Тобою, рибо, юстий вітати, а моїм пером листи писати.* Мет. 330. *Тоді стали його вітати медом іклякко і шорілки чаркою.* Дума. 3) Приглашать. *Музику наймає і нерівню титарівку у манець вітає.* Шевч. 4) Заходитъ. *Хло вірно кохає, той часно вітає.* Пом. № 8757. 5) Витать, носиться. *Сам Бог вітає над селом.* Шевч.

Вітер, тру, м. 1) Вітеръ. *Із-за гори вітер віє, калина не сніє.* Мет. 165. *Із вітром мочила в степу розмовляв.* Шевч. 37. *На вітер підняти.* Приводить въ чувство упавшаго въ обморокъ, вынося его на чистый воздухъ. *Не виймає козаченько за білий хомі, як дончесь дівчиноньку на вітер підняти.* Нн. *Пішлз з вітром, за вітром. Пропало, пошло прахомъ. Вітер мде. Уже віть.* *Шукай вітра в полі!* Напрасно будеш искать, не найдеш. *Іди по три вітри! Ступай къ чорту. Жене, як ддвно віт-і.* Летить, какъ бѣшеный. Ном. № 11428. Ум. Вітрець, вітречко, вітрик. вітренько. ХС. II. 196. 2) = Вітр. Колб. I. 73.

Вітерця, ці, ж. Вихрь. Вх. Уг. 231.

Вітерник, ка, м. 1) Болѣзнь—родъ сыпи или прыщей на тѣлѣ. Вх. Лем. 399. 2) Растеніє, употребляемое для лѣченія болѣзней вітерни. Вх. Лем. 399.

Віта́стий, а, в. Вітвистый. Желех.

Вітка, ки, ж. 1) Ум. оть віта. *Калинова вітка, як рідная тітка.* Ном. № 12398. *Хороша, як вітка.* Ном. № 8425. 2) От-

расль; потомокъ. *Княжа острожське, Ізяславська вітка*. К. Бай. 9. 3) *Притокъ. Вітки Дніпровій*. 4) Надставка къ короткой ступидѣ въ колесѣ. *Пересял, у*. 5) То же, что и лещата 36, но колья стягиваются обручемъ, сплетенымъ изъ лозы; это называется: *вітку набіти*. Лебед. у. (Лобод.).

Вітки, нар.=Відки. *А вітки ти, на-не-брате?* Гол. IV. 464.

Віткіль, нар.=Відки. *Здоров, брат! а віткіль ти?* Ном. № 739.

Вітланий, а, о.=Вістий. Желех.

Вітонька, віточка, ки, ж. Ум. отъ віта.

Вітрєць, терця, м. Ум. отъ вітер.

Вітрєчко, ка, м. Ум. отъ вітер.

Вітрик, ка, м. Ум. отъ вітер.

Вітрило, ла, с. Парусъ. *І попливе човен з широкими вітрилами*. Шевч. 238.

Вітрильний, а, о. Парусный. Желех.

Вітриш, рш, ршш, гл. Нюхать воздухъ. (о собакѣ).

Вітрисся, рюся, ршся, гл.? Собаки вітрислись тоді, тр я і взяв од собак ви-ла. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вітриця, ці, ж.=Вітерця. Вх. Уг. 231.

Вітрив, ровя, во. Принадлежащій вѣтру. Чуб. II. 15. *Жене, як вітрив батько*. Ном.

Вітровий, а, о. Вѣтранный. Шух. I. 112. *Чи на вітровому морі, чи на суходолі?* К. МБ. III. 248.

Вітровина, ши, ж. Раковина на деревѣ (болѣзнь коры древесной). *Бачите, які у осокора вітровини скрізь та ялики; де вітровина, там у середині сухий та пухлий*. (Залюбовск.).

Вітрогін, га, м. 1) Вѣтренникъ. 2) Вентиляторъ. Канев. у. *Вітрогоки станомлять, щоб воздух гнало в шатті*. Славяносерб. у.

Вітрогіння, ню, виш, гл. Вѣтренничать.

Вітрогінка, ки, ж. Вѣтренница. Желех.

Вітролетєнь, тня, м. Предметъ, легко разлетающійся по вѣтру. (Богдана лях) *спалив на вітролетєнь-прах*. К. Дз. 101.

Вітролом, шу, м. Буреломъ, дерево, сломаное вѣтромъ.

Вітрєнько, ка, м. Ум. отъ вітер.

Вітруватий, а, о. О деревѣ: съ трещинами въ корѣ, проникающими до древеснымъ. Вас. 146.

Вітробга, га, м. Очевъ сильный вѣтеръ. Лебед. у.

Вітрак, ка, м. Вѣтранный мельница. Чуб. II. 242. Ум. *Вітрачки*.

Вітряний, а, о. Вѣтранный. Маркев. 89. Грин. II. 37. *Схотилась велика вітряна буря*. Ев. Мр. IV. 37.

Вітряниця, ці, ж. Мотыль (въ машинахъ). *Як шеретують, то вітряниця у топчаку гуде*.

Вітранка, ки, ж. Вѣтренница. Константиногр. у.

Вітрино, нар. Вѣтрево.

Вітрачок, чка, м. Ум. отъ вітриа.

Вітти, віттіль, віттіла, нар.=Відти.

Віття, ття, с. соб. Вѣтви. *Долина глибока, а калина висока, аж додолу віття гнеться*. Мет. 79.

Вітцєвий, а, о.=Ватьків. Желех.

Вітцївський, а, о.=Ватьківський. Желех.

Вітцївщина, ни, ж.=Ватьківщина. Желех.

Вітчим, ча, м. Отчимъ. *Лихий вітчим козаченька молодого лас*. Макс. (1849). 2.

Віть за віть оддѣти. Отплатить тѣмъ же, воздать равнымъ за равное. Мкр. Н. 35.

Віха, хѣ, ж. 1) Вѣха. *Бояре збираються коло віхи або прапора, аби переважа не зняла віхи без викупу*. МУЕ. III. 165. *І беру віть. Колесо надінуть, квітками оберуть, любистком, чорнобривцями і поставлять на майдані, де улица дівчача*. Г. Барв. 64. 2) Раст. *Cicuta virosa* L. ЭЮЗЮ. I. 116. 3) Комета. *Б ще зорі, що зовуться кометами або мітлами, або віхами*. Ком. I. 50.

Віхало, ла, с.=Віхола. Мир. Пов. I. 112.

Віхола, ли, ж. 1) Метель; вѣтра. *Зіма буде з віхолами та лютими морозами. аби сідають купами,—буде віхола*. Мж. 157. 2) Грозовая буря. Шух. I. 9.

Віхоть, хтя, м. 1) Мочалка, употребленная при мытьѣ посуды, утвари и пр. 2) Пучекъ соломы. *Віхоть соломи на устілку*. Гол. Од. 49. *Далі трохи при-созиє, стануть палити стени: вийде чоловік у поле,—випреше огню, положить його у соломи'яний віхоть, розмаза гарнєнько та й кине*. Грєб. 400. 3) Горацийіи комокъ, уносимый вѣтромъ съ пожара.

Упав вхоть. Случилось несчастье, неприятность. *Здається, що сей чоловік бувас і крутиться у нас за тим, що дуже поганим вхоть упав,—і він не зна, як перебути сей час.* Харьк. Ум. Вхтик.

Віхтели, лить, гл. безл. Віхтелити. Дуєть сильний вхтеръ, буря. Вх. Лем. 399.

Віхтелиця, ці, ж. Буря, вихрь. Вх. Лем. 399. Вх. Уг. 231.

Віч-на-віч, нар. Съ глазу на глазъ; лицомъ къ лицу. *Нехай же я вас віч-на-віч зведу; тоді побачимо, хто бреше.*

Віче, ча, с. Вѣче, общественное собрание; въ Галиціи митингъ, народное собрание.

Вічистий, а, е. Вѣчный; долговѣчный. Вх. Лем. 399.

Вічі. См. Воко.

Вічко, кв, с.—Очко. Ном. № 642. Вас. 166, 186, 187. Шух. I. 256. *Купи мені перстень із зеленим вічком.* Мил. 103. Вічками називаються также отверстия между витками рѣдкой ткани. Шух. I. 154.

Вічний, а, е. Вѣчный. *Царство небесне, вічний покой.* Ном. № 353. Вічними часами. На вѣкъ, навсегда. *Продав грунт вічними часами.* Ном. № 1406.

Вічність, ности, ж. Вѣчность. Ном. № 390. *Продав худобу у вічність. Дати шматок кому хліба на вічність.* Г. Барв. 415.

Вічно, нар. 1) Вѣчно. 2) До смерти. *Як би ти не займав, то я б вічно була твоя.* Рудч. Ск. II. 104.

Вічовий, а, е. Вѣчевой; общественный. Вічовий, коповий, громадський суд. К. ПС. 24.

Вічок, чеа, м. Ум. отъ він.

Вішало, ла, с. Вѣшалка для платя. Вх. Лем. 399. *Іде ти, Марисю, загорнина?—В коморі на вішалі.* Гол. IV. 386.

Вішальник, за, м. Висѣльникъ; повѣсившійся, удавленникъ. Ном. № 3799.

Вішальниця, ці, ж. Висѣльниця. Мил. 53.

Вішання, ня, с. Вѣшаніе. *Лякали вішанням хлопця, щоб пропасниця покинула.* Грин. II. 315.

Вішати, шаю, еш, гл. Вѣшать. *Або вішайте, або пускайте.* Ном. № 2721.

Вішатися, шаюся, ешся, гл. Вѣшатися. *З тої досади узяв мотузо і пішов вішатися.*

Вішелак, ка, м. Повѣщенный. Вх. Лем. 399.

Вішта, віштá, неж.—Вісьта. О. 1861. X. Св. 44.

Віштáк, ка, м. Прозваніе подольскаго крестьянина ближе къ Каменцу за то, что, поговая дошпадей, кричать: вішта! Ном. № 714. О. 1861. X. Св. 44.

Віщий, а, е. Вѣщій. *Зроби мене віщим, зроблю тебе багатим.* Ном. № 5821. *Коб я віщий такийму!* Если бы я это впереди зналъ. Если бы я это предвидѣлъ. Вх. Зн. 8.

Віщівник, ка, м. Вѣщунъ, предвѣстникъ. *Бо то ворог нещасливий, віщівничок бора правдивий.* Гол. I. 170. Ум. Віщівничбн.

Віщо, мѣст. Внигъ, надежъ отъ що, употреб. постігъ предлога. *За віщо, на віщо. Завелися, як той казав: багатий за багатство, а убогий—бо на й за віщо.* Ном. № 3514.

Віщівний, а, е. Вѣстовой. *Гуде в Даміі дзвін віщівний і гасло всім к війні дав.* Котл. Ен. IV. 62.

Віщування, ня, с. Предвѣщаніе, пророчество.

Віщувати, щю, еш, гл. Предвѣщать, предсказывать. *Пугач або сич біду віщує і найпаче пожежеу.* Ном. № 13405.

Віщук, ка, м. Вѣстникъ. Вх. Лем. 399.

Віщу́н, на, м. Вѣщунъ, предсказатель. *Не дуже довіряй своєму серцю: сей віщун часто обманює.* Котл. НЦ. 365. *Під бороною з залізними або осиковими зубцями можна виговати пса віщуна-ярчука.* Ном. № 291.

Віщу́ха, ха, ж. Вѣщунья, предсказательница. *Віщуха баба.... пророкувала.* К. ЦН. 225.

Вія, віі, ж. Рѣсница. *Спустила свої довгі віі на очі.* Кв. I. 58. Ум. Віяна.

Віявкй, вбе, ж. мн.—Витушка. МУЕ. III. 24.

Віяльний, а, е. Вѣяльный. *Віяльна лопата.* Лопата, которою вѣють зерно.

Віяльник, ка, м. Вѣющій, зерно Аф. 351.

Віяльниця, ці, ж. Вѣялка. *Вже розжився трохи: купив собі віяльницю.* Александров. у. (Залюбовск.). См. Віяна.

Віянка, ки, ж.—Віяння 2. Аф. 351.

- Віяння, *ш.*, с. 1) Віаніє, духовеніє.
2) Провіваніє хліба.

Віяти, вію, вш. *гл.* 1) В'яти, дуть. *Ой вітер не віє, гілля не колише.* Пш. *Із низу Дніпра буйний вітер тіє-повіє.* Микс. *Люде гмуться як ті лози, куди вітер віє.* Шевч. 8. *Пишино процвітали, пахоцями віючи, коновалії.* Г. Барв 400.
2) В'яти, провівати. *Молод батько не віючи, пекла мати не сіючи.* Пом. № 6657.
3) Вилить. *Пес віє хвостом.*

Віятися, віюся, вшся. *гл.* 1) Носитися, бродити, тискатися. *Мабуль назвав десь поїзю всевітню та я віється.* Мир. ХРВ. 324. *Як пообідають, то незай собі віються куди слочунь.* О. 1862. V. 103.
2) В'ятися, провіватися. *Пішениця... і молотиться, і віється.* Стор. 1, 76.

Вічча, ви, ж. Лопата для провіванія зерня. Шух. I. 166.

Віолі меж. Крик на лошадей: по! Вх. Лем. 398.

Вя... Крім ниженаходящихся слів, см. еще. Уя...

Вваді, ди, ж. Власть.

Владання, ви, с. Обладанію.

Владарь, ра, м. Обладатель, владітель, повелитель. Желех.

Владіти, дію, вш. *гл.* 1) Обладати, владіть. *Князі Вішневецькі владіли на Україні великими маєтностями.* Стор. *Владав трохи не половиною землі української.* О. 1861. X. 136.

Владіти, ви, м. 1) Владика. К. МХ. 10. *Своя рука—владика.* Чуб. I. 258. *І не верстові, а волоні, широкі скрізь шляхи селяні проселюються і не знайдуть шляхів тих владіки.* А раби тими шляхами позігодяться докупити. Шевч. 629.
2) Архієрей, владика. *Борода як у владіки, а сумління як у шибеника.* Пом. № 180.

Владикувати, кую, вш. *гл.* 1) Владичествовать. *Воружий дух між Руссю і ляхами, лужний дар гнилої Візантії, владикують над ницини умани.* К. МБ. II. 122. *Бо Господь наш владикую над всіма богатами.* К. Псал. 2) Архієрейство-вати.

Владіцтво, ва, с. 1) Владичество. *Трон христовий свій, своє владичество люте прославляє.* К. ПС. 54. 2) Архієрейство, санъ архієрея і сопряжений съ нимъ права м владіти. *Між вас владіти неписани-*

ні, мов ті жиди владичства купували. К. ХП. 56.

Владичця, ці, ж. Владычица. *Ти не раба, о, ні! владичця ти тицина.* К. МХ. 46.

Владичний, а, в. 1) Властный, державний. *Коліс носили ми владичній барви.* К. Баб. 18. 2) Архієрейський.

Владічно, нар. Властво, державно. *Владічно правиш ти морями.* К. Псал. 204.

Владіти, дію, вш. *гл.* — Володіти.

Власне, нар. Собственно, именно.

Власний, а, в. Собственный, свой. Рудч. Ск. I. 169. *Хоч не красне, але власне.* Пом. № 9641. *Не кожен писав сам власним прізвищем.* К. ЧР. 13. *Румю ваді ною (підписав).* Собственнолично (подписався). Румю власною. Руку приложити.

Власник, ва, м. 1) Собственник, владітель. Желех. 2) Властитель, довірленое лицо властителя? *І прошу я царя жана і цариці жаниці і власників їв...* (Заговоръ). Чуб. I. 121.

Власність, ности, ж. Собственность. Лемків. Пом. 320. *Листи Шевченка тепер уже сталися власністю всієї рідної землі, всієї славянщини.* О. 1861. X. 3. **Власно, нар.** — Власне.

Власноручний, а, в. Собственноличный. *Багато гетьманських власноручних листів.* О. 1862. VII. 63.

Власноручно, нар. Собственнолично.

Властийми, а, в. Свойственными.

Властивість, вости, ж. Свойство. Желех.

Властиво, нар. 1) Свойственно. Желех. 2) — Власне.

Власть, ти, ж. Власть. *Божя власть, — що слече, та я дить.* Пом. № 2431. *Ой живу я, живу під Божою властю.* Мет. 65.

Ви... См. Ул.

Ви... См. Ул.

Во, пред. — В. (Рідко употребляемое). *Та й поїхав на Україну до діачки во гостину.* Чуб. V. 43.

Вова, ви, ж. Дітск. Волкъ; все страшное; бука, недобий. О. 1861. VIII. 8. *Куряча вова.* Странно одбити.

Вовгюра, ри, м. Чоловік, подобний волку? *І кріпцем над бисером червокиї мури, що річками розливали козики-вовгури.* К. МБ. XI. 265.

Вови, ва, м. 1) Волкъ, Canis lupus. *Вовка ноги гідують.* Псал. *Вовки-сіроманці кохляють-прохляляють.* Дума. Втьо-

то этой правильной формы мн. ч. въ козар. думахъ иногда встрѣчается вовці—поддѣлка кобырей подъ церковно-славянскій языкъ: *Вовці-сірохлики нахожд.п.м.* АД. I. 117. Хоч вовиѣ гаяйя (у халі). Очень холодно. Пом. № 638. Вовин Волчій нѣхъ, волчій шуба. 2) Кличка темно сѣраго и утрияго пола. КС. 1898. VII 42. 3) Раст. *Opopis pircina*. Шух. I. 21. 4) Родъ дѣтской игры. Пв. 45. Загинати сухого вовиѣ. Родъ игры нѣсколько мальчиковъ набрасываются на одного и пригибають ноги къ землѣ. КС. 1887. VI. 480. 5) Средина разрѣзаннаго арбуза, остающаяся неразрѣзанной. *Панич порізаз ковуна на скибки і розі-клив на траві. Скибки розпались і з середини випле червоий цвѣк.* Левни. Пов. 229. Ум. *Вовчиченько, вочѣн, вочим.* По діалектнѣ дзвони задзвонили, а по кизикѣ вочеченьки зивили. Мет. 96. Въ сказкахъ: *вовчик-братик та лисичка-сестричка.* Ув. *Вовчога.*

Вовківнѣ, м. ж. 1) Западня, яма для ловли волковъ. Грин. П. 238. 2) Волчье логовище. Вх. Зп. 8. 3) Проницае: холодное жилье. 4) Множество волковъ. *Вовківнѣ такої було, що біда. Там таке звірно ваялось, що і ходити страшно.* Екатеринеса. у

Вовковина, нн, ж. Волчій яма. *Викопав чоловік вовковину, да й укинув туди медведя, вовка, лисицю й зайця.* Рудч. Ск. I. 20.

Вовкодѣхъ, нѣ, м. Злой человѣкъ. *Гляди в мене, —ме розладація між моїми вовкодѣхами.* МВ. О. 1864. Ш. 64).

Вовкодѣхнѣ, в, в. Злой. Волын. Г. Слов. Д. Двари.

Вовкодѣбнѣ, в, в. Съ волчьими зубами. *Вовкодѣг, га, м.* Раст. *Lycopus exaltatus* ЗЮЗО I. 127.

Вовкувати, кѣю, еш, гл. Быть волкомъ. *Не перестане, мабуть, князь поти князювати, поки возк вовкувати.* К. Бай. 39. *Він падає своє ім'я святе вовкулакуючи, дах і гої вовкувати, бо то не прирощений вовк, а зробилий.* Г. Барв. 453.

Вовкуватий, в, в. Нелюдимий, ирачный. *У мене хлопці вовкуваті, а дітатко так до всякого приступне.* Волч. у.

Вовкулак, нѣ, вовкулака, нн, м. Оборотень, принявшій видъ волка. *Перекинувся через пенюк... і зробився вовкулакою і побіг у ліс.* ЗЮОР. II. 35. *Як у полі на мацинѣ вовкулак ночує.* Шевч. 324.

Вовкулакування, нн, с. Пребываніе,

жизнь въ видѣ вовкулаки. *Він таки справді наче пророкував своє вовкулакування.* Г. Барв. 464.

Вовкулакувати, кѣю, еш, гл. Быть вовкулакою. *Дознав, по чім ківши лиха, вовкулакуючи.* Г. Барв. 451.

Вовкулацтво, ва, с. Вовкулакування. *Грицько з вовкулацтва зробився таким, як мати народила.* Г. Барв. 454.

Вовкун, нѣ, м. = Вовкулака. *Теща зробили зати вовкуном.* МУЕ. III. 51.

Вовна, нн, ж. Шерсть овечья. *Із його добра, як з козла—ні вовни, ні молока.* Пом. № 7582. *Наказав три мішки (сім мішків) гречаної вовни.* Наговорилъ чепухи. Пом. № 13013. Ум. *Вовночка.*

Вовнистий, в, в. Съ длинной и густой шерстью. Канев. у.

Вовниця, ці, ж. = Вовна. Чуб. V. 1143. *Виженемо овечки, щоб по гірці не ходили, діток малих не будили, щоб овчині не губили.* Мил. 44. *Синце під його підстинала і теплу овчицю з руна.* Мкр. Г. 21.

Вовночка, ки, ж. Ум. отъ вовна.

Вовничий, н, в. Шерстяной. Аф. 819.

Вовниче, нн, ж. Грибъ *Agaricus pes-cator* Bull. ЗЮЗО. I. 110. Чуб. V. 1183. Ум. *Вовничночка.*

Вовтузитися, жуєш, вишеєш, гл. Вовзаться; барахтаться; ерзаться. *Він тих вовтузиться з тим бичком.* Рудч. Ск. II. 14. *Ви поб'єтесь, а мені треба потім з вами вовтузитися та лікарувати.* Клев.

Вовдѣга, ги, м. Ум. отъ вови. К. ЦН. 196.

Вовдюганъ, нѣ, м. = Вовдюга. Желех. **Вовчі, чѣти, с.** Волченюкъ. Рудч. Ск. I. 121.

Вовченюкъ, нѣ, м. Ум. отъ вови.

Вовченя, нѣти, с. = Вовчі. *Вовчиця на сонці з вовченятами грається.* Рудч. Ск. I. 134.

Вовчий, в, в. Волчій. *Вовк, то вовче я думаю.* Пом. № 2943. *Не на вбзчу шкуру.* Пьетъ въ счетъ будущихъ благъ. Пом. № 2615. *Дати кому вбзочого біліга.* Прогнать кого. *Йому видно дато вбзочого біліга, —прошнеться, кажуть.* Кролев. у. —бѣб. Водяной шпуръ, Sparganium. —горѣх. Раст. *Astragalus gryscophyllos*. Вбзчі міли. Раст. Сухоядиннѣ, Comarum palustre. —зуб. Раст. *Leontodon taraxacum*. —цѣринѣ. Раст. *Acconitum lycostodium*. —копѣт. вѣдча лапа. Раст. *Trollius europaeus* L. ЗЮЗО. I. 166. Вбзчі лави. Раст. *Geranium gra-*

tense L. ЗЮЗО. I. 124. Вбаче ліно, лічно. Раст. а) *Daphne mezereum* ЗЮЗО. I. 121. Шух. I. 21. б) *Evonimus europaeus* L. ЗЮЗО. I. 123. Вбаче молокб. Раст. *Thymalus*. Вбачі сѣрги. Раст. *Evonimus europaeus* L. ЗЮЗО. I. 123 (см. вовче лико). Вбб а стонб. Раст. *Geranium sanguineum* L. ЗЮЗО. I. 124.—тло. Раст. *Comarum palustre* ЗЮЗО. I. 119.—трасб. Раст. *Oponis spinosa* L. ЗЮЗО. I. 129. Вбвчч йгоди. Раст. а) *Tolkenynka*, *Aretostaphylos Uva ursi*. б) *Actala spicata* L. ЗЮЗО. I. 109. в) *Ligustrum vulgare* L. ЗЮЗО. I. 126. г) *Solanum Dulcamara* L. ЗЮЗО. I. 136. Вовчїнець, нця, м. Раст. Молочай, *Euphorbia*. Вх. Уг. 281.

Вовчїця, цї, ж. Волчица. Приходить на залісок, аж вовчиця на сонці з воченятами грається. Рудч. Ск. I. 134.

Вовчїще, ща, м.—Вовцюга. Тїкайте, бо йде вочище-помелище. Рудч. Ск. I. 17. Вовчкуватїй, а, б.—Вовкуватїй. Якесь невеселе (дитина), вовчкувате. Мир. ХРВ. 25.

Вовчник, ка, м. Раст. *Daphne mezereum*. Вх. Пч. I. 10. См. Вовче лико.

Вовчбб, чкб, м. 1) Ум. оть вовк. 2) Названіє собаки. О. 1862. VIII. 18. 3)—мїха. Нас. ктирь, *Asilus*. Вх. Пч. I. 5. 4) Долгоносик амбарный, *Calandra granaria*. Вх. Лем. 400. 5) Личинка майского жука. Вх. Лем. 400. 6) Раст. *Orobanchе гатоза* L. ЗЮЗО. I. 130. 7) Серезка на вербї. Мнж. 177. 8) Побїгъ оть древеснаго корня. 9) Зубъ у лошади, мїшающїй їдї. Мнж. 177.

Вовчїт, га, м. Раст. а) = Вовконог. ЗЮЗО. I. 127. б) *Ononis hircina* Jacq. ЗЮЗО. I. 129.

Вовчїтга, гл, ж. Раст. а) *Geranium pratense* L.—Вовчї лапки. ЗЮЗО. I. 124. б) *Geranium palustre* L. ЗЮЗО. I. 124.

Вовчїтж, кб, м. Молодой волк. Рудч. Ск. I. 129.

Вовїрбб, ркб, м.—Огірок. Ум. *Voripochm*. Мїббачї вогїрбчїни. Раст. *Menyanthes trifoliata*. Вх. Пч. I. 11.

Вогневіця, цї, ж.—Огневиця.

Вогнінїй, а, е.—Огнезїй. Гаряча смола та сірка немаче вогненїа річка розливаються. Стор. МПр. 47.

Вогнік, ка, м. 1)—Огнік 1 и 2. Мл. 23. 2) Раст. *Lychnis vesicaria*. Вх. Пч. I. 11.

Вогнічок, чкб, м. Ум. оть вогнї.

Вогніще, ща, с.—Огніще.

Вогняватїй, а, е. Пылкїй, страстный. Молодиця вогнявата. Зкїев. у.

Вогняїїй, б, б. Огненный. Вогняїїй язїки. Шевч. Шле святого Лїко на вогняїїй колїсницї. Мир. ХРВ. 31.

Вогнїк, ка, м. Огонек. Ум. оть вогнї.

Вогорїтї, рїб, рїш, гл. Испорч. говорити. Грин. III. 361. А нї до кого вогорити. Грин. III. 393.

Вогонї, гнїб, м.—Огонь. З вогню та в полонїнь. Ном. Хоч вогню до нього прикладай (запекле таке). Ном. № 2644. Коли Бог не годить, то й вогонь не горить. Ном. № 15. Викресати вогню. Ум. Вгнїни, вгнїнчюк, вогнїни. У лїсі вогнїк блима. Мнж. 147.

Водб, дї, ж. Вода. Тихо-тихо Дунай воду несе. Мет. 14. Ой я гляну в чисту воду да на свою вроду. Мет. 65. Не все те переймай, що на водї плїве. Посл. Щоб росло—як з води пішло. Мил. 43. Будь здорова як вода! По водї піти. Пойти кь колодезю, кь рїчкї набирать воду. Ой піду я, да до броду по воду. Мет. 65. За водбю піти. Пойти за теченїєм води, т. е. исчезнуть, пропасть. Не дав менї Господь пари, та дав менї таку долю, та й та пішла за водою. Іди, доле, за водою, а я піду за тобою. Нп. I за холоду воду не візьмється. Рїшительно ничего не дїлаєть, пальцем не дїняєть. Увесь день Божїй сидить та лапи ловить і за холоду воду не візьмється. МВ. I. 26. Немб і промїтої водї (ному). Постованнїя преслїдованїя (кого). І ступити менї не дасть; уже нема менї й промїтої води. МВ. I. 21. Водб живїуща і зїцїлюща. Живая и мертвая вода (въ сказкахъ). Сїльня, ббзсїльня вода (въ сказкахъ). Вода дающая и отнимающая силу. См. Сильный. Тбплї водї.—Вирїй. Драг. 7. Ум. Водїця, водїчїна, водїченїя, водїдонїя.

Водвїд, да, м.—Оуд. Вх. Пч. II. 15.

Водевїл, ля, м. Водевиль. Жбже піднялася заїса, аж почали грати на сїчї водевїл. Левиц. Пов. 138.

Водїло, ла, с. Длинная жердь, ворячая которой сгибають колесный ободъ. Сумск. у.

Водїльця, лещ, с. мн. Удаця. А поводи все ремїнїї, а водїльця все залїзнії. Рк. Макс.

Водїти, жї, дш, 1) Водить. А там милїй по садочку ходить, свою милу за рученку водить. Нп. Не менї ас, братця, на ляха водити, не менї тетер ста-

раму булаву носити. Шевч. 285. *Водить очима, неначе злoday по ярмарку.* Ном. № 13685. 2) *Одівать. Що ти мене як старця у дракону водить?* Екатеринослав. г. Ликом в'язаний, у ликаж хode та й всім у ликаж воде. Ном. 849. *Ой дієчина гордоюти козака любила й у тоненьких сорочечках по буднях водила.* Грин. III. 283. 3) *Тянуть дѣло, водить. Довго він тебе водитиме!* Рудч. Ск. II. 58.

Водітися, жу́ся, ди́ся, гл. 1) *Имѣть дѣло, быть въ свoшеніяхъ, вести компанію. З тобою ходити, як з туром водитися.* Ном. № 2662. *Мій батько так казав: з паками добре жити, водитися з ними хай тобі Господь поможе; із ними можна їсти й пити, а цілувать їх—крий нас Боже!* Греб. 386. *Оддалив людей од мене, з ким я живу, водився глбoм.* К. Псал. 202. *Вони живуть по писанню: не водяться з жінками.* Стор. I. 102. 2) *Жити, плодитися, розмвожаться (о животныхъ и растеніяхъ). Щоб водились свині, украдь у степу борожу і положи на хліб, то так і сипнуть поросята.* Чуб. I. 50.

Водіця, ці, водіченька, водічка, ки, ж. Ум. отъ вода.

Водіа, діа, м. Вожакъ. Желех.

Водний, в, е. Водяной. *Чоловік гордий, як пузирь водний.* Ном. № 2459.

Водник, ка, м. Пт. приморская ласточка, *Sterna hirundo.* Вх. Лем. 400.

Водніти, цію, еш, гл. Дѣляться водянистымъ.

Водністаль, нар. Въ одну нить.

Водівий, а, е. Водяной. *Водіва вбена.* Раст. водяной ислѣ, *Conferva.* Вх. Зн. 8.

Водовѣз, ва, м. 1) *Водовозъ.* Рк. Левиц. 2) *Названіе валега бубенъ при игрѣ въ хвѣлку.* КС. 1887. VI. 465.

Водовозка, ки, ж. Лошадь, возящая воду, плохая лошадеика. *Попроси у батька коняки!... Добула вона йому водовозку.* Миж. 13.

Водовѣд, да, м = Пт. Рибалка. Вх. Пч. II. 14.

Водограй, граю, м. Фонтанъ. Желех.

Водовѣр, вѣору, м. Вассейнъ. Желех.

Водоний, нійа, м. Рытвяны, промoнна.

Водоморѣз, за, м. Пт. Зимородокъ, *Alcedo isipida.* Вх. Пч. II. 8.

Водонька, ки, ж. Ум. отъ вода.

Водопій, пію, м. Водопой. *Бере Ох*

того коня за поводи, веде до водопою до річки. Рудч. Ск. II. 112.

Водопійло, ла, с. = **Водопій.** *І рукаї шумлять проміж горами звірятамъ польовим на водопійло.* К. Псал. 236. *Круг водопійла в балищахъ кочують татари з кінями, візцями й волами.* К. МВ. X. 17.

Водопііча, чати, с. = **Кухоль** (для воды). Шух. I. 264.

Водопілля, ля, с. 1) Наводненіє. 2) Приливъ.

Водорій, рія, м. = **Ведомий.** Аф. 319.

Водорщаний, а, е. = **Водохрестний.** Желех.

Водбрші, шів, мн. = **Водохреще.** Желех.

Водосвѣття, тя, й. Освященіє воды.

Водоспад, ду, м. Водопадъ. Мзак. 122.

З високої кам'яної стіни з двохъ розколин лилися водоспади. Левиц. Нов. 362.

Водотѣча, ті, ж. Теченіє воды. *По розорі (проораній борозні) пішла водотеча.* Грин. II. 286.

Водотѣка, ки, ж. Руслo весенняго или дождеваго потока. Міуськ. окр.

Водотат, та, м. Водяной насосъ.

Водохрестний, и, е. Относящійся къ празднику Богоявленія. *Водохрестні пісні.* Желех.

Водохреще, и мн. **Водохрещі.** Праздникъ Богоявленія. Ном. № 11217. ХС. I. 78.

Пішла, хрестити всюди на Водохреще написала, скотину покропила. Т. Барв. 337. Иногда во мн. ч. водохрица. *Водохриш.... дождать.* О. 1862. IV. 89.

Водявий, а, е. Водянистый. *Водляа картопля свого року.* Могил. у.

Водяія, ній, ж. Водянка.

Водяний, а, е. 1) Водяной. *Водяний*

млин.—на губка. Раст. *Spongia fluviatilis.*

ЗЮЗО. I. 137.—*кропива.* Раст. *Lycopus*

exaltatus. ЗЮЗО. I. 166.—*м'ята.* Раст.

Mentha aquatica L. ЗЮЗО. I. 128.—*жеруха.* Раст. *Cardamine amara* L. ЗЮЗО.

I. 115.—*ний ман.* Раст. а) *Nuphar luteum*

Smith. ЗЮЗО. I. 129. б) *Nymphaea alba* L.

ЗЮЗО. I. 129.—*ні орли.* Раст. *Trapa latans* L.

ЗЮЗО. I. 139.—*ний укрп.* Раст.

Oenthe Phenandrium.—*щавель.* Раст. *Rumex*

Hydrolapathum L. ЗЮЗО. I. 134.—*хрущ.* Насѣк. водяной жукъ, *Hydrophilus*

ripens Вх. Пч. I. 6. 2) **Водянистый.** *Водяні*

вишкі. 3) **Водний, водянистый, бога-**

тый водой. *На одняному місці стоїть село: усе там гарно роде.* Волч. у.

Водяник, кіа, м. 1) Сосудъ для воды.

Ум. Водянчин. *Онде у водянчику вода.* Кв. I. 240. 2) Водяной (бѣсъ). Левч. 37. 3) = Водник. Вх. Лем. 400.

Водянка, ки, жс. 1) Кадка для воды. *Стоить кухоль на водянци,—піди та й напийся.* Грин. III. 213. Мж. 129. См. Відник. 2) Раст. *Empetrum nigrum* L. 3Ю30 I. 121.

Водянчик, ка, м. Ум. отъ водяник.

Воевода, ди, м. Воевода. *Да оддав мене мій батенько да за воеводу, у чужую сторонушку, далеко од руду.* Пу.

Воеводство, ва, с. Воеводство. Желех.

Воеводський, а, в. Воеводскій. К. Краш. 11.

Вожа́й, жа́й, м. Вожа́к; проводникъ. *Дай вожа́й, як знаєш сам, щоб нис до моря допровадив.* Мкр. Г. 31. Вожа́йми назывались также эмиссары, которыхъ задунайские запорожцы высылали изъ своей среды въ Украинну, чтобы набирать злѣсь годныхъ въ козаки людей и затѣмъ проводили ихъ тайными путями черезъ границу въ Задунайскую Сѣчь. КС. 1883. IV. 376. 2) Водырь, передовое животное въ стадѣ. Браун. 24.

Вожи́во, ва, с. Проводъ, проведение куда либо (человѣка). *За вожи́во жс поміркувать у грека Фоки зговорились.* Мкр. Г. 32.

Воза́рня, ні, жс. = **Возівня**. Вх. Уг. 231.

Возді́бний и **воздоб́ний**, а, в. Хороші́й, хорошихъ качествъ. (Станьмо) *свої коні козацькії напасемо й напоїмо: тут трави зелені, води холодні, очерети воздобні.* АД. I. 112. *Которий то, наповне молодці, козакъ дородний, ще й кінє під нимъ воздобний.* Макс. (1849). 84. У Кулиша употреблено въ смыслъ: способный, талантливыи. *Шукати серед мужиків людей дотепних, здатнихъ, воздобнихъ, і такихъ людей підіймати наукою.* К. XII. 9.

Возду́х, ху, м. 1) = **Повітря**. *Се вже ми як той місяць, що на шаєчку воздуха вішає.* Ном. Ж. 9926. 2) Возду́хъ (церк. утн). Ном. Ж. 14182. Ум. Воздушо́.

Воздухо́вий, а, в. Воздушный. *І окрився темнотою—хмарою густою, мов налетомъ воздуховим—темною водою.* К. Псал. 37.

Воздухопла́в, ву, м. Авростатъ. *Аеростат... по нашому краще назвати воздухоплавомъ.* Ком. II. 15.

Воздухоплаве́ць, вця, м. Аэропавтъ. Желех.

Возду́шний, а, в. = **Воздуховий**.

Воздушо́к, шка́, м. Ум. отъ воздухъ.

Воздяно, нар. Прохладно. *Та й жара ж яка!—Нічого, як дійдемо до Полтави, буде воздяніи. Спустились до річки, а коло річки завжди буває трохи воздяи.* Гадяч. у.

Возик, ка, м. Ум. отъ віз.

Возирка, ки, жс. = **Возівня**. Вх. Лем. 400.

Возі́ти, возі́у, виш, гл. Вози́ть. *В ліс дров не вози́ть.* Ном. Ж. 1457.

Возі́тися, жу́ся, ви́шся, гл. 10 Вози́ться. *Рубайся, дерево, вози́сь, дерево, и клади́сь.* Рудч. Ск. I. 91. 2) Вози́ться, занима́ться. *Вози́ться, як кіт з сало́м.* Ном. Ж. 2593.

Возичок, чка, м. Ум. отъ віз.

Возі́й, ві́й, м. Возчикъ, работникъ, нанятый для перевозки хлѣба.

Возі́льник, ка, м. = **Возі́й** Змієв. у.

Возлі́сся, ся, с. = **Узлі́сся**. *Вибігас на возлі́сся; кругомъ подивилась та о яр...* Шенч. 87.

Возло́бок, бку, м. Покатость. *На возлобку погиний, городъ буде і вода не держити, меться.* Волч. у.

Возло́б'я, б'я, с. Волосы падеъ лбомъ. *Такъ скубонувъ за возлоб'я, ажъ волоси затріщало.*

Возні́й, во́го, м. Родъ судебного пристава при старыхъ судахъ. *Намъ возні́й позовъ дасть.* Котл. Ем. IV. 48.

Возни́ця, ці, м. = **Візни́ця**. Ум. Возниченько. Мет. 225.

Возово́, во́го, с. Натуральная повинность въ видѣ перевозки чего-либо. *Возове одбудеш, шість візъ привезеш колод.* ЗОЮР. I. 143.

Возові́й а́, б́. 1) Теля́жный. *Возове колесо.* 2) Упря́жной. *Да сто каней верховихъ, а сімдесятъ возовихъ.* Мет. 3) Про́ѣзжий, ѣдущий возомъ. *Да брали митрополито: од возового по пів золотого, од пішого пішениці по три денежки мита брали.* АД. II. 21. 4) Шляхъ возові́й. Проѣзжалъ дорогою. Канев. у.

Возові́к, ка́, м. Ломонои лошадей.

Возові́ця, ці, жс Свозка хлѣба съ поля п время этой сенокоси. *Після жнива Ісак нові—возовици.* Мнр. ХРВ. 125. *Якъ на-стала возовица, бідний братъ запрягъ воли і поїхавъ на своє поле по сенокоси.* Чуб.

Возові́ня, ні, жс. Экипажный сарай; въ сельскомъ хозяйствѣ: сарай для возовъ и земледѣльческихъ орудій. Чуб. VII. 396.

Левин. Пов. 194. Оце було заберусь у возовню, а там карета панська стояла, то влізу з підня, щоб і на очі не тес. Чернин.

Возок, зв́а, возочок, чка, м. = **Візок, візочок.**

Возоробня, ні, ж. Сарай, нъ которомъ дѣлають возы. Міус. окр.

Возрості-літ, нар. Взрослыхъ лѣтъ. Він возрости-літ пішов у москалі. Харьк.

Возростівши, нар. Выросши, взрослый, ал, се. Не возростівши. Малахъ лѣтъ, малолѣтній. У хаті нікогоїсьню, —хоть тур-ри гони! діти не возростівши були, от воно й позабирало худобу. Харьк.

Возірка, ки, ж. = **Возирка.** Вх. Лем. 400.

Войн, на, м. = **Войка.** Гей, Максиме полковнику, ти славний войну! гей випус-ти з Жаботина хоч лядську дитину. Нп.

Войнство, ва, с. Воинство. Духом уст його небесне войнство з'явилось. К. Псал. 74.

Вой, вью, м. Война; битва. Королі, коро-лі, пустить на вой воювати! Чуб. III. 43. Відкіля тебе, братіку, в гості ви-глядати: чи з буйного вою, чи з чистого поля, чи з славного люду Запорожжя? О. 1861. X. 89.

Войдування, ня, с. Барахтанье, возня. **Войдувати, дую, еш, гл.** Буянить, буй-ствовать, дебоширять. Він буде у нас у неклі войдувати. Мл. л. сб.

Войдуватися, дуюся, ешся, гл. Во-зяться, барахтаться, бороться. Довго з ним войдувались, поки з'їзали.

Война, ні, ж. = **Війна.** На войну йду-чи по чужу голову, й свою неси. Пом. № 4205.

Войний, а, е. Воинственный; военный. Із якої сторононьки у гостину сподіва-лись: чи з Чорного моря, чи з чистого поля, чи з славного із войного люду За-порожжя? Нп.

Войовитий, а, е. Воинственный. Жив у Персії царь Дарій. І він був такий войовитий, що усю землю завовував. Грин. I. 128.

Войовник, ка, м. Боецъ, воинъ, руба-ка, воетель. К. МБ. X. 19. Не для та-ких, як я, війна, і войовник з мене не живий. МБ. II. 15.

Войовниця, ці, ж. Воетельница. Ка-милла страшна войовниця і знасурка, і чарівниця. Котл. Ев. IV. 71.

Войовничий, а, е. Воинственный.

Войуватиом, туюся, ешся, гл. = **Вой-**

дуватися. З турками та з татарами войтувалися. Г. Барв. 141.

Вобо, ка, с. = **Око.** Мн. вб́чи, в́чі. Грин. III. 639. Чужую кучу вб́чи, вб́чі завсіді запорощиш. Ном. № 10314. Лізе в в́чі мов оса. Ном. № 2758. Довго, довго козаченка в́чми провожала. Макс. (1849). 8. У в́чу́ = **В очу́.** Як заглин по поти-лиці, так аж каганці в в́чу засвіти-лись. Ном. № 3982. Ум. **Вб́чно, в́чно, мн. ч.** вб́чна, вб́чий, в́чна, в́ченьки. Соньки-дринки у в́ченьки. Макс. (1849). 95.

Воларити, рю, ршп, гл. Быть пасту-хомъ воловъ, Вх. Зн. 7.

Воларь, ра́, м. = **Волар.** Галиц.

Воластий, а, е. 1) Гостастый. 2) Имѣю-щій жирный подбородокъ.

Волати, лаю, еш, гл. Взывать; громко кричать. Котл. НП. До Бога серцем жа-лосне волають. Гол. I. 34. Піду в край пустий, де й плуг не оре, і буду волати: горе мені, горе. Чуб.

Волеваха, хн, м. Родъ цапли. Радам. у. **Воленька, ки, ж.** Ум. отъ воля.

Волне, ка, м. 1) Ум. отъ віл. Москалики соколми, поїли ви наші волики, а як вернетесь здорові, то поїсте й корови. Ном. № 801. 2) Жукъ-носорогъ, Oryctes. Маж. 177.

Волнік, ки, ж. Жительница Волины. Ум. **Волиночна.** Татари їдуть, волиночку везуть. АД. I. 83.

Волинський, а, е. Волинскій.

Волинь, ні, ж. Волинь.

Волиннік, ка, волиннішня, на, м. Жи-тель Волини.

Волити, лю, лиш, гл. Хотѣть, желать. Ой чи волми, Вондарію, ти мед-вино пити, а чи волми, Вондарію, в сирій землі гнити? Нп. **Волити волю.** Исполнять желаніе. На чім возі сидиш, того й во-лю воли. Посл. Уже ж мені та й на-докучило твою волю волячи. Чуб.

Волічок, чка, м. Ум. отъ віл.

Волів язик, м. Раст. Digitalis grandiflora.

Волівні, ні, ж. соб. Волы, быки. Та и багато волівні назвали на ярмарок. Юхв. у. Слов. Д. Эваря.

Волісь, воліся, нар. Лучше, предпочти-тельсь мнѣ. Волісь я їстатт, як їсти. Валков. у. Волісь ми, брате, попросимо ми найменшого брата прирнбача. Мет. 438.

Воліти, лію, еш, гл. 1) Желать, хо-тѣть. Сього року бездоляного тп і сѣд зі-

ми волила-сь мя закопати до сирой землі. Гол. 2) Предпочитать. Волюю все пострадати, тебе зводити викупляти, ніж маю тя в неволениці поминити. Гол. Волила-сь мя, мати, в болото веречи, ніж маю мали цісарські воляки стеречи. Гол. Волию бим ся не родити, та й того не знати, як мя тяжко в нещастію породила мати. Гол.

Волічка, ки, ж. Шерстинны нитки для вишивань, гаруст. Гол. Од. 73, 18.

Волічковий, а, в. Гарусный. Хотин. у. **Воло, ла, с. 1)** Зобъ. 2) Жирный подборонок. Кричить наче за воло хопили. Ном. № 3458. 3) Подгрудокъ (у быка).

Воловарь, ры, м.—**Воларь.** Угор.

Воловий, а, в. Воловий, бычачій. *Що він загадав тобі—на воловий шкурі не списати.* Ном. № 5604. *Треба мені волового воза.* Мнл. 95. **Волбве** бно, бчно. а) Птица крапивникъ, Troglodytes pargulus. б) насък. Hipparchia Hyperanthus. Вх. Пч. I. 6. в) также волбві бчі. Раст.

полевая астра, Aster amellus. **Волівий аяни.** Раст. собачій корень. а) Anchusa officinalis L. ЗЮЗО. I. 111. б) Cynoglossum officinale. ЗЮЗО. I. 120. в) Symphytum officinale L. ЗЮЗО. I. 138.

Воловник, ка, м. Воловий пастухъ. Ну, гукнує пан воловикові, тепер запрягай пару волів. Грин. II. 232.

Воловина, ни, ж. Волосье мясо. Не буде вже, каже пан,—ні різати, ні їсти тієї волівини. Стор. II. 48.

Воловід, м. 1)—**вѡду**—**Надгач.** Ко нотоу. у. А все волики, все полові, а в них роженки все золоті, а воловоди все мовкові. Гол. II. 17. 2)—**вѡда.** Воловий барышникъ, чоловікъ, продаючий воли. КС. 1882. IX. 467. КС. 1882. III. 600. 3)—**вѡда.** Волоградъ. Ум. **Воловідни.** Ой на волики воловодици, а на коники пуга. Мст.

Воловник, ка, м.—**Воловня.** Ум. Воловничка. Зажурилися волове в воловничку стояти. Гол. IV. 319.

Воловня, ня, ж. Крытый сарай для волов.

Воловдик, ка, м. Ум. отъ воловід.

Воловідати, джу, диш, гл. Долго тянуть дѣло, проволочивать, водить. За мною молодий усе парі ходити, усе парі ходять та й все воловодять. Грин. III. 245.

Воловодитися, джуся, дишся, гл. Нить съ кѣмъ продолжительны хлопоты.

Воловодня, ні, ж. Мѣсто на рынкѣ, гдѣ продается рогатый скотъ; скотопригонный рынокъ. Павлогр. (Залюбовск.)

Волоѡга, ги, ж. Влага. Аф. 320.

Вологість, гости, ж. Сырость. *Мабуть тут од вологости в голові тобі завернулось.* К. ЧР. 400.

Володнути, ну, неш, гл. Влажнѣть.

Волод, ду, м. Влажность. Шух. I. 139.

Володѣрство, ва, с. 1) Владычество.

2) Владѣніе.

Володѣрський, а, е. Владѣтельный; владѣльскій.

Володѣрь, рѣ, м. Владѣтель, владѣлецъ.

Володѣрька, ки, ж. Владѣтельница, владѣлица.

Володѣти, даю, еш, гл. Владѣть. *Схватило мою невістку так, що не володав а ні руками, а ні ногами.* Харьк. Так наморинся, що й руками не володаю. Константиногр. у. *А ще будемо робити окупи, поки ноги несять, руки володають.* Г. Барв. 415.

Володѣти, джу, диш, гл. Увлажать, смачивать. Шух. I. 253.

Володѣння, ня, с. Владѣніе.

Володѣти, дію, еш, гл. Владѣть.

Волѡжати, жаю, еш, гл. Сырѣть.

Волѡжити, жу, жиш, гл. 1) Дѣлать влажнымъ. Аф. 320. 2) Колотить, трепать. *Доти їх (панів кнею) воложив, аж поки....* Мнж. 76. *Всі надо мною як завиють (собаки), давай воложити гуртом!* Алв. 77.

Волок, ка, м. 1) Бредень. *В ставу було чималенько лаяць; ніхто їх не ловив,—ні волоком, ні вѣтірами.* Гліб. Чорний волок випив води ставок. Ном. стр. 299, № 316. 2) Неревка, съ помощью которой тянутъ волами конны сѣна, бревна и пр. 3) Нерасколовный чурбанъ, бревно. Вх. Зп. 8. Ум. **Волочѣи.**

Волѡка, ки, ж. 1) Заявка у лантей, постоловъ и пр. Котл. Еп. VI. 51. Гол. Од. 67. Шух. I. 121. О. 1862. V. Кух. 37. *Наступив йому на волоку од постолоа.* Грин. I. 123. Ув. **Волѡчище.** *Вербовими пастоплицями, лозовими волочницами.* Грин. III. 98. 2) Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Стародубскаго и Сосницкаго уу участки, на которомъ нажинають отъ 80 до 100 жопевъ ржи (сѣдзозательно 8—10 десятинъ) съ равнымъ количествомъ земли въ другихъ двухъ сѣтнахъ съ нѣвѣстной частью сѣнокоса и даже лѣса или заросля

називається четвертою, а чотири таких чвертей—волокою. (Ефименко).

Волокі́та, *тл. ж.* Бродяжничество, скитання. *Ой нещасна волокіта та журба як мене збила.* Грин. III. 416.

Волокі́нник, *ка, м.* Раст. *Paris quadri-folia*. Вх. Пч. I. 11.

Волокі́ниця, *ці, ж.* Сифилитическія проявленія вт. носу. Шух. I. 46.

Волокі́нб, *на, с.* Волокно. Ум. **Волокі́нце**. *Прибігав, прибігав козлик під віконце: ой чи тутче, чи прядуть дівки волоконце.* Нп.

Волока́уватий, *а, в.* Волокнистий.

Волокна́уватити, *тію, еш, гл.* Дѣляться волокнистимъ. Аф. 320.

Воло́ком, *нар.* Таща. Переносно: насильно. *Волоком затяг у гості.* Константиногр. у.

Волокці́, *чү, чѣш, гл.* Тащити, влачить, тягнути. *Так потопалися, що насилу ноги волоцуть.* Рудч. Ск. II. 48. *Убив корову, взяв на плечі та й волоче.* Рудч. Ск. II. 189.

Волокці́ся, *чүся, чѣсся, гл.* 1) Тянуться тащитися. *Деся то моя лиха доля шляхом волоцється.* Нп. 2) Тянуться, продовжуватися. *Се не довго волоклося.* Мкр. Н. 37.

Волокці́ша, *ші, ж.* Родъ невода. Азовск. и Черном. Ум. **Волокці́ша**.

Волонти́р, *ра, м.* Волонтеръ. *Було тут військо волонтирі, то всяких турбиця людей.* Котл. Ен. IV. 56.

Волонцю́увати, *гүю, еш, гл.*—**Воло́читися** 1. *Всяку погану нечисть, що по світу волонцює.* Драг. 39.

Волонько, *ка, с.* Ум. отъ віл.

Волобо́чок, *чка, м.*—Пт. Волове очно. **Прилетіла** *фамилія; красно збрана компанія: пан крук і пан гайворон і прекрасний видувудок, і великий волобочок.* Гол. II. 519.

Воло́с, *св, м.* 1) Волость. *Без Божої волі і волос з голови не спаде.* Ном. № 27. *Всі вісім будуть однакові: волос у волос, голос у голос.* Рудч. Ск. II. 90. **Воло́с**, часто значить волоса, всѣ волоса на голові: *У волиночки коса з золотого волоса щирий бір осяїнила.* Ад. I. 83. *Не покинь же мене, Боже, як мій волос поблів.* К. Псал. 161. **Воло́сом** *світій.* Быть дивним. Ном. № 8884. **Вло́сом** *засвітїла.* Говориться о замужній жінці, когда у неї спадець очіпок. Ном. № 3994. 2) Опухоль съ шаривомъ на пальцѣ. *Кому чи*

трясцю одігнати, од заушницю, чи пошептану, або і волос ізгнати. Котл. Ен. III. 13. **Воло́с** *вилівати.* Лѣчить извѣстимъ образомъ *вло́с.* О. 1862. X. 36. 3) Гусеница *Eupreriea*. Ум. **Волосби**, **волосбчок**.

Волосб́ня, *ня, с.* и **волосб́н**, *ні, ж.*—**Волоси́в**. Борз. у. Черк. у. Вас. 152.

Волосі́на, *ни, ж.* Одинъ волосъ, волосинка. Рудч. Ск. I. 105. *Присмалив там золоту волосину (з коня)—тут прибігає кінь з Золотою гривою.* Рудч. Ск. I. 108. *Одна оула волосина, та й ту гнида одкусила.* Нп. *За сю ніч і на волосину не заснула;* т. е. не заснула и чуточки, ни на минути. Мир. Пов. I. 120. Ум. **Волосі́нка**. *Вирвав з голови волосинку.* Рудч. Ск. II. 201.

Волосі́тися, *шүся, сїсся, гл.* Таскати другъ друга за волосы. Вх. Зн. 8.

Волосі́нка, *ки, ж.* Пт. *Silvia cinerea*. Вх. Пч. I. 14.

Волосі́н, *ні, ж.* 1) Конскій волосъ. 2) Леса изъ конского волоса. 3) Болѣ длинныя нити овечьей шерсти, изъ которыхъ получаютъ сравнительно тонкія нити. *В мене плахта з волосіні.* Нп.

Волосі́, *нбго, с.* Подать, назначенная на расходы волостного управления.

I. Волосі́ний, *а, б* Волосной. Драг. 24.

II. Волосі́ний, *а, б.* Волостной.

III. Волосі́ний, *нбго, с.* Волостной старшина. *Я наварила риби—може буде волосний.* Грин. III. 566.

Волосі́н, *ка, м.* 1)—**Воло́с** 2. Драг. 24. 2) Раст. *Geranium sanguineum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Волосі́ниця, *ці, ж.* Раст. *Rosa nemoralis* L. ЗЮЗО. I. 131.

Волосну́ватися, *пүюся, ешся, гл.*—**Волосі́тися**. *Діти волоснуються.* Вх. Зн. 8.

Волосі́, *ні, ж.*—**Волосі́н**.

Волосб́зний, *а, в.* Изъ конского волоса. (Сито) *зложене з обичайки і дротиного або волосового дна.* Шух. I. 146.

Волосожар, *ру, м.* Созвѣздіе *Плѣядъ*. *Уже Волосожар піднявся, віз на небі омиз повертався.* Котл. Ен. VI. 20.

Волосб́, *ска, м.* Ум. отъ волосъ.

Волосб́чок, *чка, м.*

Волосі́я, *св, с. соб.* Волося. *Багацько, як у лисого волосся.* Ном. № 7710. *В його золоте волосся на золоті.* Рудч. Ск. I. 108.

Вло́сть, *ти, ж.* 1) Волость. 2) Волостное правленіе.

Волосувати, с'ю, еш, гл. Таскати за волоси. Він так мене волосував, що й на голові нічого не лишилося. Ольгон. у.

Волоський, а, в. Румынський. Насіння з волоських гарбузів. Сим. 209. **Волоські горіхи.** Грецькі оріхи, Juglans regia L. Анн. 180. Поминулися в саду яблучка, ще й волоські горішки. Грин. Ш. 225.

Волос'яний, а, б. Волосняной. Там водами тими орудує баба-яга, костяна нога, волос'яний язик. Рудч. Ск. I. 135. Основа соснова, волясяне п'іткання. (Заг. сито). Мнж. 174.

Волос'яниця, ці, ж. Власяница. За-мість чернеюї волос'яниці надів сталеву ковзану тканину. К. Бай. 73.

Волос'янки, нов, ж. мн. Штаны із овечей шерсти. Шух. I. 152

Волот, та, м. Колося, метелка проса или овса. Як миша їсть волот, так буде хліб дорог. Ном. № 319. Ум. Волотім.

Волота, ти, ж. = Волот.

Волотистий, а, в. Колосистый (о просі, овсі).

Волоття, тя, с. соб. Колос'я проса или овса. Ой просо, просо волоття! Мет. 206. У кукурузи — волосообразныя кисти сверху.

Вол'ох, ха, м. 1) Валахъ, румынъ. Ой вол'ох, вол'ох, вас осталося трохи; і ви, молдаване, тепер ви не пани. Шевч. 153. 2) мн. вол'охи. Волоса на рукахъ и пр. Так вол'охи й повставали. Ном. № 8191.

Волохатий, а, в. Мохнатий, косматий, оброслий волосами, перьями. Ходить голуб коло хати сивий, волохатий. Мет. 11. Хто волохатий, той буде багатий. Ном. № 307. Кім волохатий.

Волохатіти, тію, еш, гл. Мохнатіть. **Волохатість, тооти, ж.** Мохнатість, косматість. Желех.

Волохач, чя, м. 1) Мохнате существо. 2) Раст. *Amarantus retroflexus* L. ЗЮЗО. I. 111.

Волоц'юга, ги, об. Бродяга. Чуб. I. 240. Всесвітня волоц'юга. Котл. Ен. VI. 11. Ум. Волоц'южна. Ув. Волоц'южиче.

Вол'очаний, а, в. Об' обуви: съ вол'очани. Волочани черевики (у чоловіків). Константиногр. у.

Вол'очба, бі, ж. Боронованіе. Ананьев. у. **Вол'очбник, ка, м.** Ходящий съ поздравленіямъ по домамъ на св. недѣль. Ум. Вол'очбничок. Ой шили брели добрі молодці вол'очбнички. Нп.

Вол'очини, чин, ж. мн. Остатки расте-

ній, увязвающіе въ зубьяхъ бороны при ея работѣ.

Волоч'іти, ч'у, чинш, гл. 1) Тащить, тянуть, влачить, волочить. *Волочать трупи ланцюгами.* Шевч. 545. *Копиці волочив.* Греб. 378. 2) Бить, таща. *Хто пив, а мене волочать.* Ном. № 4063. 3) Бороновать (послѣ посѣва). Чуб. VII. 401. *Посіяв і волочить.* Грин. II. 151. *Удівонька пшениченьку сіє, посіявши, стала волочити.* Мет. 357.

Волоч'ітися, ч'уся, чиншя, гл. Таскаться, скитаться, шляться. *По світу волочуся.* Шевч. 224. *Казав мені батько, щоб я оженився, по довіткахъ не ходив, та й не волочився.* Нп. *Копійна волоч'ітися (у него).* Есть деньги. Котл. Нп. 351.

Волоч'іще, ща, с. Тасканіе за волоси. Як би піймав на кавунах, то б зробив йому добре волоч'іще. Волч. у. (Лобод.).

Вол'очинце, щі, ж. Ув. отъ вол'бна.

Волоч'ільне, ного, с. Даръ въ видѣ шпеничного калача и нѣсколькихъ окрашенныхъ яицъ, приносимый въ понедѣльникъ Пасхи липомъ, приходящійся съ поздравленіемъ. См Волоч'інник. Чуб. III. 24.

Волоч'ільник, ка, м. 1) Работникъ, боронующий послѣ посѣва. 2) = Волоч'інник. Желех.

Волоч'інник, ка, м. Понедѣльникъ Пасхи, когда ходятъ христосоваться и поздравлять съ праздникомъ. Чуб. III. 24.

Волоч'іння, ня, с. 1) Боронованіе послѣ посѣва. 2) Хожденіе крестьянскихъ мальчиговъ на праздникъ Пасхи съ поздравленіемъ и пѣніемъ соотвѣственныхъ пѣсень.

Вол'очка, ки, ж. = Вол'ічка. Канев. у.

Вол'очок, чка, м. 1) Ум. отъ вол'ок. Браун. 39. *Виплети, старий, вол'очок та піди на річку, може рибки вловити.* Мнж. 88. 2) Цилиндрическа склянка на свуркѣ, которой вынимають изъ бочки водку для пробы. Сим. 96. *Горілку, то що, возьмъ у Сич.... Привезеш горілку, то й прийде купувать і зараз бере вол'очок, тьгав, сам п'є і душ десять час тую.* ЗЮР. I. 156.

Вол'ощечка, шш, ж. Ум. отъ вол'бшка.

Вол'ощи, на, м. Валахъ, румынъ. У нас такий панич як вол'ощин; чорнявий, з волосом на виду. Ном. № 8554.

Вол'ощка, ки, ж. 1) Валашка, румынка. *А в дівчині та чорні брови, як у тій вол'ощки.* 2) Раст а) василекъ, Сеп-

taurea cyanus L. Вх. Пч. I. 9. ЗЮЗО. I. 116. Ой у мене на городі зацвіли волошки. Нп. 6) *Trifolium alpestre* L. ЗЮЗО. I. 139. 3) Крымская білая овчина, грубошерстна, крупная. Вас. 154. Ум. Волбешча.

Вольний, вольність, вольно. См. Вільний, вільність, вільно.

Вольнувати, нїю, вш, гл. Вольничать, своєвольничать. Через те чоловік так і вольнує, що Бог милосердний. Чуб. I. 234.

Вольовач, ча, м. Зобатий чоловік. Угор.

Воля, лі, ж. 1) Воля, свобода. Степ та воля — козацька доля. Ном. № 767. Дай рукам волю, то дам підеш у неволю. Ном. № 3821. Чи по волі, чи по неволі. По собственому желанію или по принужденію. Рудч. Ск. I. 93. Волею зробити. Свободно, по собственому желанію сдѣлать. Волею мое серце з твоїм понялося. О. 1861. XI. 15. 2) Власть, сила. Чия воля, того й сила. Ном. № 1054. Не будуть мати вражі ляхи на Україні волі. А я живу в Божій волі, не дав мені Господь долі. Мет. 57. В своїй хаті своя правда і сила, і воля. Шевч. 211.

3) Желаніє, сонзволненіє. Як Божя воля, то вирнеш з моря. Ном. В свою волю. Какъ хочешъ. Живи, доноу, в свою волю так, як полюбила. Мет. Про мою волю. Для мене все равно. Про мою волю роби, як хочеш. НВолын. у. Чинити чий волю. Исполнять чье желаніє, приказаніє. Чини як мою волю. Шевч. 15. Чинити свою волю. Дѣлать свое, по своему. А тим часом вороженьки чинять свою волю — кують речі недобріі. Шевч. 69. Уволити, учинити волю. Исполнить желаніє. А чизаючко да ворожечко, ой уволі мою волю: да причаруй да козаченка, що гуляє зо мною. Мет. 87. Ум. Воленна.

Воляка, ки, м. Большой волъ. К. ЦН. 309. Г. Барв. 245.

Воляр, ра, м. Воловий пастухъ. Kolb. I. 68. Ай лем почав воляр трубити, почало ся дівча будити. Гол. IV. 519.

Волячий, а, е. Бычачій. Воляча голова. Харьк. у.

Волисто, нар. = **Замість.** Запріє би жиди волисто худоби. Г. Барв. 19.

Волнитися, плю, пиш, гл. Колебаться, смущаться. В неволі мов в господі спав, на всіх як на своїх дивився, тив, їв, не валив, не смутився, а часом і пісні

співав. Мкр. Г. 8. Тягли тут пінненку троянці, не вомпили сицилійці, черкали добре на захват. Котл. Ея. II. 14.

Вон, нар. 1) = Геть. Жаль батька, та вон несуть. Ном. № 2256. Або світи, або вон лети. Ном. № 2722. 2) = **Вонна.** Коли вон сижу, тебе вижучу. Гол. II. 427.

Вона, її, мѣст. Она. Була в мене небога; при мені вона й зросла. МВ. II. 19.

Воночник, ка, м. Раст. *Salvia glutinosa*. Лв. 101.

Вонка, нар. Внѣ; вонѣ, изъ дома. Угор. А чому ти, моя мила, вонка не в'ходила, коли мене та на дворі собака гонила? Гол. IV. 500.

Вонлявий, а, е. Часто воняючий. Лф. 321.

Воню, йогб, мѣст. 1) Оно. *Послужав моря, що воно говорить.* Шевч. 9. Употребляется для обозначенія неизвѣстнаго лица. *Хто ж се в мене їх (коноплі) підчистив?* Воно й бере, та не заразом, а потрошку.... Коли б мені його піймати та провчити, — воно б тоді одсажнулося. ЗЮР. I. 11. Въ насчетельномъ смыслѣ о лицахъ обоего пола: *Гомонить він (чоловік, побравшись) до мене, а я усе мовчу.* Воно поміж народом плекталось, та й бачило доволі, дак і говорить до мене, а я усе соромляюсь. Г. Барв. 4. Въ смыслѣ нѣскольکو презрительномъ: *Та де ж таки йому за писаря ставати?* Воно ще таке млоде та дурне. 2) Оно; это. *Воно, бачте, жаліє мене мати.* Воно хотять зо мною он що зробити. Як би з ким сісти хліба ззісти, промовить слово, — то воно б хоч і як небудь на сім світі, а все б таки якось жилось. Шевч. '658. *Роступались — аж воно так як раз, що чин їх зять.* Рудч. (к).

Воняти, плю, пиш, гл. Сомнѣваться. *Не вонити старий Шрам, що син його Петро укладе Тура.* К. ЧР. 169.

Вонючий, а, е. Вонючий. Вонюче зілля = **Вонючка** 1.

Вонючка, ки, 1) Раст. Клоповникъ, *Sepidum ruderare*; 6) Раст. *Cimicifuda foetida* Z. ЗЮЗО. I. 118. 2) Жучекъ изъ породы жухелиць.

Воняти, нїю, вш, гл. = **Смердіти.** *Не їж цибулі й вонять не буде.* Ном. № 6745.

Воратися, рієс, рєшє, гл. Припахать своего поди прихватить чужаго.

Ворга, ги, ж. = **Варга.** Угор.

Воржє, ка, м. Ум. отъ вір' 3. Жеребчикъ. Шух. I. 211.

Воріна, ни, ж. Жердь, употребляемая для огорожи. *Ми взяли ворину таку, як у руку заставишки, та дозгу та рівну. Шпрят. у. З усього села ні хатини, ні ворини не зосталося, геть усе до щенту вигоріло.* Канев. у.

Воріг, рога, м.—Ворог. *Поглянь, Марусю, на поріг, то їде дружбонько, воріг той.* Нп.

Воріженько, жа, м. Ум. отъ вброд.

Ворін, рона, м. Воронъ. Мир. ХРВ. 70. Ум. Ворінець. *Ой по дівчині отець-мати плаче, а по козаку чорний ворінець криче.* Лис. VI. № 32.

Воріна, ня, с. Жерди для огорожи. Шух. I. 76. См. Віря.

Ворітенька, ньок, ворітечка, чок, мн. Ум. отъ воріта.

Ворітка, ток, мн. Ум. отъ ворота.

Ворітний, а, в. Воротный. Ворітний моріч. Обрядовое угощєніє, даваемое мѣстнимъ парнямъ за пропускъ въ ворота невесты поѣзда жениха. Мил. 122.

Ворітниця, ці, ж. 1) Доска въ воротной створѣ. См. Ворота. *Дойшли вони до воріт, Остап осадив сало (що ніс) на ворітницю.* О. 1862. I. 35. Иногда во мн. ч.: ворота. *Вторіть ворітниці!* АД. I. 41. 2) Ілукъ ворітниця. Столбъ, къ которому привязаны ворота. Меж. 135.

Ворітенька, ньок, мн. Ум. отъ ворота.

Воріття, тя, с. Мѣсто у воротъ. *Перві свати по за воріття, другі свати з кінцями під сім'ями.* Нп.

Воріття, тіа, с. Возвраті, возвращеніє. *Є каютя, та нема воріття.* Пом. № 2240. (м. Вороття).

Ворітця, гедь, мн. 1) Ум. отъ ворота. 2) Калитка. *Зачиний ворітечка й ворітця, а не пускай Василечка молодця.* Гк. Макс.

Воріх, х', м.—Оріх. Желех.

Ворішина, ни, ж. 1) Раст. *Geranium sanguineum.* Вх. Пч. I. 10. 2,—Орішина. Желех.

Ворішинка, ки, ж. Раст. *Latus corniculatus.* Вх. Пч. I. 11.

Ворка, ки, ж. Ворчанье. *Випидай, щоб на ворку не оставалось.* Пом. № 11555. *Ну бо допивай, а то буде чоловіча ворканься.* Г. Барв. 39.

Воркін, куні, м.—Воркотун. *У замітку да й воркін ворчить.* Грин. III. 99.

Воркіт, коті, м. Мурлыка. *Ой кіт воркіт да на віконечко скіп.* Макс. (1849), 103.

Воркітніа, ні, ж. Мурлыканіє.

Воркнути, ну, неш, гл. Мурлыкнути. *А ти, сірий, воркни.* Мил. 39.

Воркота, ти, ж. Мурлыканіє. *Оа на kota воркота, на дитину дримота.* Макс. (1849), 102.

Воркотанія, ня, с. 1) Мурлыканье. 2) Ворчанье. *А з свекорком бражня—тільки воркотання.* Грин. III. 82.

Воркотіти, чу, тиш, гл. Мурлыкать. *Ой кіт буде воркотати.* Макс. (1849) 58.

Воркотливий, а, в. Ворчливый. *Третій клопін—милий воркотливий.* Грин. III. 304.

Воркотніа, ні, ж.—Ворітня. *Воркотня, та не що-дня.* Пом. № 2736.

В воркути, на, м. Ворчунъ.

Воркутѹха, хи, ж. Ворчунья. *Годі тобі, стара воркутѹхо!* Стор. II. 216. *Жила Аматаина там нянька.... скупа і зла і воркутѹха.* Котл. Ен. IV. 42.

Воркота, ті, об. Ворчунъ, ворчунья.

Воркувати, кѹю, еш, гл. Ворковать. *Чого, серце, як голубка, день і ніч воркує?* Шевич. 43. *Воркувала горлиця у садку.* Гліб. 49.

Воркун, на, м.—Воркотун. *А на печі воркун ворчить.* О. 1861. XI. Св. 51. Ум. Воркунба, воркунбоча. *Ой воркуне та воркуночку, не бий мене та в головочку.* Г. Барв. 40.

Воробѣвъ, бѣа, м.—Воробецъ. О. 1862. X. 34.

Воробѣць, бѣа, м. 1)—Горобецъ. *Орел не пристає з воробѣями.* Пом. № 1033. 2)—тро тяміа. Пг. болотный воробей, *Emberiza schoeniclus.* Вх. Пч. II. 10.

Воробѣця, ці, ж. Самка воробѣя. Желех.

Воробѣя, ні, ж. соб. Воробѣя. Желех.

Воробѣйча, хи, ж.—Воробѣця. Желех.

Воробѣк, бѣа, м.—Горобецъ. Галиц.

Воробѣ, бѣти, с. 1)—Горобѣя. 2) Маленький реbenокъ (шутливо-ласкательное). Ум. *Ворбѣтиа А старая сго мами на крисєлку сидить, маленьков воробѣтко на руках держить.* Гол. I. 116.

Воробѣйча, ки, ж. Воробѣйный пометъ. Вх. Зп. 8. Желех.

Ворог, га, м. Врагъ. *В щасті не без*

ворога. Ном. № 1714. З одним Богом на сто ворог. Ном. № 12. Ум. Вор(б)оженью.

Ворогуванні, **ня**, с. Враждованіє. К. Краш. 11.

Ворогувати, **гум**, **аш**, **гл**. Враждовать. Баба, що ворогує на ю. Ном. № 13409. Вони на тебе ворогують, я буду ворог їм заклятий. К. Псал. 312.

Ворож, **жл**, **м**. = Ворожбит. Вх. Лем. 400.

Ворожбит, **та**, **м**. Гадальщикъ, колдунъ. Рудч. Ск. I. 43. Гол. I. 3.

Ворожбитіко, **ка**, **м**. Сынъ колдуна.

Ворожбитівна, **ни**, **ж**. Дочь колдуна.

Ворожбітеа, **ки**, **ж**. Ворожея, чародійка. Гол. IV. 445.

Ворожбітство, **ва**, с. Гаданіє, колдованіє, чародійство. Желех.

Воробжечка, **ки**, **ж**. Ум. отъ воробіна.

Воробжий, **а**, **о**. Вражескій. Заслінив вороже око. К. Псал. 66.

Воробжіль, **ли**, **м**. = Ворожбит. Вх. Лем. 400.

Воробжіля, **лі**, **ж**. 1) = Ворожбітка. Вх. Лем. 400. 2) = Сонечко, *Coccinella septempunctata*. Вх. Лем. 400.

Воробжіти, **жу**, **жиш**, **гл**. 1) Гадать; колдовать. Хто ворожить, той душею наложитъ. Ном. № 233. 2) — **моло** чбго. Возитъся съ чѣмъ, что-то дѣлать съ чѣмъ. Ночліжники бачили, що такі то коло тих коней ворожили і цього нишком балакали. Ном. № 12831.

Воробжіня, **ни**, с. Гаданіє, ворожба.

Воробжка, **ки**, **ж**. Гадалка, ворожея. У ворожки хліба трошки. Ном. № 231.

Воробжка з бісом накладає. Ном. № 232. Ум. Воробжечна.

Воробжіета, **ти**, **ж**. Вражда. Од лихої ворожнети заховався за мене. К. Псал. 81.

Воробжіча, **чі**, **ж**. = Ворожнета.

Вороба, **зк**, **ж**. Веревка или ремень із кнутів, которыми бьютъ. Вх. Зп. 8. Ум. Воробзна.

Воробжій, **а**, **б**. 1) Шаловливый. Шух. I. 32. 2) Быстрый, горячий. Воробжий кінь. Вх. Зп. 8. Желех.

Ворон, **ка**, **м**. 1) Мѣшокъ. Питався лях: „Що ти постелив?“ — Ворон. — „Чим ти окрився?“ — Вороком. — „Що ти поклав у голови?“ — Ворон. — „А він уліз у мішок, то постелився і окрився і під головами, і під ногами, — то все один. Ном. № 1308. 2) Небольшой мѣшокъ со скошенной нижней частью такъ

что внизу только однятъ уголь, — служить для отдавливанія творага. Ум. Ворочон. Мш. 177. Висів під полом у ворочку сир. Мш. 81. Йде хазяйка у комору та і тягне чого небудь ворочок. О. 1862. I. 73.

Ворон, **на**, **м**. 1) Воронъ, *Corvus*. По діачимонці отець-мати плаче, а по козакові чорний ворон криче. Мет. 96. 2) — **морський**. Албінность. Бх. Пч. II. 9. 3) Дѣтская игра, въ которой воронъ хватаєть дѣтей, а матъ захищаєть ихъ и пр. Марк. 71. Чуб. 73, 75; Ив. 56; КС. 1887. VI. 483. Ум. Вороніа. Аф. 322. Ув. Вороніана. Аф. 322.

Ворон, **на**, **нб**. = Вороний. Ворон коню, біжи швидко. Мет. 74.

Ворона, **ни**, **ж**. 1) Ворона. Ворона маленька, та ріг великий. Ном. 2) — **морський**. Пт = Синьоворонка. Вх. Пч. II. 9.

Воронієкий, **а**, **в**. Ум. отъ вороний. Воронені, **ніти**, с. = Ворона. Ворон послав вороненя, воно й полетіло. Грив. I. 163. Ум. Вороненіко. Прилітає ворон з вороненятком. Грин. I. 162.

Воронієць, **ніці**, **м**. 1) Вороний конь. Ой дайте мені коня воронця, коня воронця і гострого меча. Мет. 339. 2) Напитокъ изъ водки съ медомъ. 3) Раст. а) *Raeonia tenuifolia* L. ЗЮЗО. I. 130. б) *Spiraea Filipendula* L. ЗЮЗО. I. 137.

Вороній, **а**, **б**. 1) Вороний. Стояє кнть вороний у наряді. Мет. 98. 2) Чорный. Посередині колодязь, а там вода аж ворона. ЗЮЮР. II. 50. Ум. Воронієкий.

Вороніка, **ки**, **ж**. Воронка. Як олива закипіла, а вона виносить на двір, одтика воронку і по два кулі у кожну бочку. Рудч. Ск. II. 152.

Вороній, **ай**, с. соб. Вороны. А вороніє клеє щитле личенько козаке. Хата 17.

Вороніячча, **чі**, с. соб. = Вороння. А на клятого так ідіає галіч, вороніячча. Рудч. Ск. II. 74.

Вороніок, **нєка**, **м**. = Воронієць 1. Пускається наведогін своїм бавким бистроногим вороніком. Мир. ХРВ. 139.

Вороні, **ніти**. с. Воронієнокъ. Ум. Вороніко.

Вороніка, **ки**, **м**. Ув. отъ ворон.

Вороніачий, **а**, **в**. Вороніа. Ном. № 12743. Вороніаче вухо. Порода грибовъ.

Вороніай, **пай**, **м**. ? Чоловіче воропаю, де ж я тебе поховав? Заховаю під вербою. Чим накрию? Пеленою. Заховаю на могилі, щоб по тобі вояки вили. Тополя. Чарі. 9. См. еще Потебня, III. 65.

Ворѣта, ріт, м. Ворота. *Голий іде—сорота оуємі.* Ном. № 1473. Части ворѣтъ: *стовні*—столбы, въ которымъ прикрѣплены ворота, *стовці*—вертикальные бруссы, въ которыхъ укрѣплены горизонтальные *ворініці*; отъ верхушки одного стовпца до низу другого ідеть діагональ палка, прибитая для большей крѣпости лорѣтъ и называемая *перепічка*. Харьк. у. (Лобод.). Ум. *Ворітка, ворітці, ворінька, ворітєчка, ворінька, воріочка. Вігла чєтічка поперед ворітка.* Ном. стр. 302, № 429.

Воротарь, рѣ, м. 1) Привратникъ. *Воротаре, воротаре, вітвори воротонька.* АД. I. 40. 2) Родъ хороводной игры. КС. 1889. IX. 635.

Воротати, таю, еш, гл. Обтирать зерно въ ступѣ отъ шелухи. Золотонош. у.

Воротило, ла, с. 1)—*Навій.* Вх. Уг. 247. МУЕ. III. 24. Шух. I. 255. 2) Длинное бревно, которымъ поворачиваютъ мельницу. 3) Часть тонарні (см.). Шух. I. 305. 4) Родъ ключа для поворачиванія навоя въ ткацкомъ станкѣ. Волч. у.

Воротник, ка, м.—Воротарь. Гол. (Желех.).

Воротиця, ці, ж. 1)—*Ворітиця.*

2) Ворота, плетенныя изъ прутьевъ. Угор. **Воротній, я, в.** Воротный. *Якась людина... бралась на перелаз у воротній хвіртотці.* Г. Барв. 419.

Вороттѣ, тѣ, с.—*Воріття.* *Троянці, в крѣпості заперились, Еня ждали вороттѣ.* Котл. Ен. V. 31. *Буде каяття на світі,—вороттѣ не буде.* Шевч. 379.

Ворох, ха, м. 1) Куча. Шух. I. 178. *У віросі погубірити.* Поговорить въ компаніи. Шух. I. 41, 50. 2) Куча не вяннаго зернового хлѣба. *Пшениці ворох був не окритий.* Алв. 69. *Ні жадної скирти не осталось—він усі помолотив.* Вороха так до неба. Грин. II. 69.

Ворохібни, бни, ж. мн.—*Ворохібня.* К. Дз. 167.

Ворохібник, ка, м. Матежникъ. Вх. Зн. 21.

Ворохібництво, ва, с.—*Ворохібня.* *З ворохібництвомъ лихимъ своїмъ таяться.* К. Дз. 117.

Ворохібня, ні, ж. Матежъ. Вх. Зн. 21. К. Дз. 115, 32.

Ворохібати, бля, бш, гл. Бунтовать, возставать. Желех.

Ворочання, ня, с. Переворачиваніе.

Ворочати, чаю, еш, гл. 1) Возвратитьсѣ. *Ворочай, зятеньку, хоч не хутко.* Мет. 99. 2) Возвращать. *Доганяйте, ворочайте літа молодії.* Нп.

Ворочатися, чаюся, ешю, гл. 1) Возвращаться. *Ой їдь та їдь, мій милесенький, та не забавляйся, на конику воронькимъ назадъ ворочайся.* Гол. 2) Поворачиваться. *Ой матінко утко, ворочайся хутко: уже сонце низенько, дружечки близенько.* Грин. III. 429. 3) Ийтися, случаться. *Нашимъ усе чарчина ворочається.* Грин. I. 239.

Ворочок, чка, м. Ум. отъ *вброн.*

Ворочієся, шуєя, ошюєя, гл. Сердиться. Вх. Зн. 18.

Ворухливий, а, в. Подвижной; безпкойный.

Ворухнути, ну, нєш, гл. Шевельнуть. **Ворухнутися, нуєя, нєшюєя, гл.** Шевельнуться. *Не зна Марко, як в колісці часом серед ночі прокинеться, ворухнеться, то вона вже скочить і укріє її перехристомъ.* Шевч. 105.

Ворухило, ла, с. Рычагъ. Полѣсье.

Ворухити, ніу, шшш, гл. 1) Шевелить. *Не ворухи єноу, бо буде воянати.* Ном. № 3289. 2) Трогать. *Чортє, на груш, тільки мене не ворух.* Ном. № 3837. *Не ворухте мене, не займайте мене, неначе ви й не бачите нічого.* Кв. I. 88.

Ворухітися, шуєя, шшюєя, гл. Шевелиться. *Ворухіться, і усом моргає, і очима поводить.* Кв. I. 126. *Ворухіться ще, жили, поки живі.* Ном. № 5934. *Усюди... народъ ворухився.* Стор. М. Пр. 51.

Ворухливий, а, в.—Ворухливий.

Ворухня, ні, ж. Суматоха, волненіе (толпы). Желех.

Ворчати, чѣ, чшш, гл. Ворчать. *Коли зять стане ворчати, за двері хватайся.* Ном. *Хоч не лає, дак ворчить.* Г. Барв. 319.

Вор'я, р'я, с.—*Вір'я.* Козел. и Борз. у. *Черезъ вор'є перелізти, зараз і в леваду.* О. 1862. VII. 34.

В-осєні, нар. Осєнью. *В-осєні ложка води, а дві грізї.* Ном.

Восєт, ту, м. Раст.—Осєт. Вх. Пч. I. 9. **Восієка, кє, ж.**—*Осєка.* Вх. Пч. I. 12.

Восковійник, ка, м. Восковийникъ, воскобой и ховяникъ восковийни.

Воскобійниця, жі. Воскобоння. Котл. Ен. V. 65.

Воскобіння, ні, жі. = **Воскобійниця**. К. ПС. 111.

Воскобінна, жі. жі. Раст. *Solidago Virgaurea* L. Лв. 101.

Воскобіння, їж, жі. мм. Вощина, остаючися послѣ топлєня воска. *Я вже знаю віск і воскобіння*. Ном. № 5780.

Восковий, а, б. Восковой. *Не поможе, милий Боже, восковая свічка*. Ном. № 5671.

Воскрєсати, сая, еш, сов. в. **воскрєснути**, ху, неш, гл. Воскрєсать, воскрєснуть. *Простос воскрєс*. Ном. № 289.

Воскрєс, су, м. Воскрєшеніє. З немірущизни авторами „Марусі“ та „Катєрини“ почали вже простувати до *воскрєсу староруської бояновщини*. К. Дз. 115.

Воскрєсіння, ня, с. Воскрєсеніє. *Садукеї кажуть: нема воскресіння*. Ев. Мр. XII. 18.

Воскрєсити. См. **Воскрєсати**.

Воскрєснути. См. **Воскрєсати**.

Воскрєшати, шая, еш, сов. в. **воскрєсати**, шу, сіш, гл. Воскрєшати, воскрєсать. Чорна корова людей коле, а біла *воскрєшає*. Ном. стр. 291, № 44.

Воскувати, кую, еш, гл. Воштити.

Воспитати, тая, еш, гл. Пропитати, прокормити. *Ой як же мені не літати? Маю діток—нічим воспитати*. Нп.

Воспитатися, таясь, есья, гл. Пропитатися, прокормитися. *Він має сім десятин землі, то йому можна воспитатися*. Ромен. у.

Востаннє, нар. Вѣ послѣдній разъ. *В-останнє глянула на діток, на брата*.

Восьмака, ки, жі. Восьмерка вѣ картахъ.

Восьмерік, ка, м. = **Вісьмерик**. Рудч. Чп. 1584.

Восьмерня, ні, жі. Доска, получаемая при распилакѣ деревяного ствола на восемь частей. Сумск. у.

Восьмеро, числ. Восемь душъ, штукъ.

Восьмерувати, рую, еш, гл. Разсѣкати, разривати на восемь частей. *Літ з двадцять назад хоч бмъ восьмерували, хоч би підчилили двері тієї куди, де ми сиділи, то не зворужнувся б з місця*. Стор. I. 257.

Восьмий, а, в. Восьмой. Сім миль мосту, а на восьмій стоїть явор на весь світ слава. Ном., стр. 291, № 14.

Восьмужа, жи, жі. Осьмушка, осьмязя

часть чего-либо (земелья, участка, кварты и пр.).

Вохкий, а, в. Сырой, влажный. Ном. № 431. *Буде (хата) вожака зимою й весною*. Грин. II. 18.

Вохкість, кость, жі. Сырость, влажность.

Вохко, нар. Сыро, влажно.

Вохра, ри, жі. Охра, желтая глина.

Вчїй, чай, с. = **Вічї**. Ном. № 10314.

Вочко, ка, с. Ум. отъ вѣко.

Вош и **воша**, шї, жі. Вошь. *Держись, як воша кожуха*. Ном.

Вошівий, а, в. Вшивый. *Вошивий кожушок*. Чуб.

Вошківий, а, в. Ко вши относящийся. *Вошківє зїля*. Раст. *Opopis hircina*. Вх. Уг. 232.

Вошконруд и **вошонруд**, да, м. Вшивецъ. *Пусти мене, вошконруде, погуляти поміж люди!—Ой коли ж я вошконруд,—сиди дома, воші прудь*. Грин. III. 686.

Вошконрудка и **вошонрудка**, ки, жі. Вшивица.

Вошя, шї, жі. Вошина. *Медок у роток, а вошу у церкву*. Ном. № 12394.

Вошаний, а, в. Желтый, рыжий, по цвѣту подобный воску. О. 1862. V. Кух. 37.

Вошѣчок, чку, м. Ум. отъ віск.

Вошїна, ня, жі. Вошина.

Вошїти, шїу, шїш, гл. Воштити.

Вошѣк, цка, м. Ум. отъ віск.

Воювання, ня, с. Веденіє войны, война. К. МВ. II. 188. *Їх уста м'які як масло, а на серці воювання*. К. Псал. 127. *Не кидав свого запорозького звичаю—воювання*. Мир. ХРВ. 81.

Воювати, воюю, еш, гл. Воевать. *Коли б, Боже, воювати, щоб шоблоки не виймати*. Ном. № 4636. *Яким мечем воював, таким і поліг*. Ном. № 7085. *Мене хочуть воювати*. Рудч. Ск. II. 10. *Царь царя потугою воює*. К. Бай. 26.

Воюватися, воююся, есья, гл. 1) Воевать. *Турецкий цару, вийдь на войну, воюватися, мунитруватися*. Мет. 2) Дратися. *Приходять до неї та їй каже їй: ну що, ходім, бабо, воюватися*. Рудч. Ск. I. 53.

Воювник, ка, м. = **Войовник**. К. XII. 58. К. ЦН. 159.

Воювничий, а, в. = **Войовничий**. К. ЦН. 157.

Воїк, ка, воїка, ки, м. Воинъ. *Так наших славій воїки там мовчки проли-*

вали кров. Котл. Ев. V. 52. *Якого тобі ще треба? Чим не вояк?* Стор. II. 217. *А міщане ходять, все раду радять, що тому вояці за дари дати.* Нп. Ум. Войченко.

Войцький, а, о, Вониский, солдатский. Желех.

Войченко, ка, м. Ум. отъ воян.

Войчка, ки, ж. Вонтельница.

Вп.... См. Уп....

Вр.... Кромѣ нижепомѣщенныхъ словъ см. еще. Ур.

Враг, га, м. Чортъ, злой духъ. *Не взяв його враг!* Ном. № 1855. *Куди вас враг несе до гаспидьского сина?* Греб. 367.

Враговий, а, е.—Вражий. *Не взяла його врагова мати!* Ном. № 5714. *Враговий задирака.* Сим. 212.

Враждувати, дѹю, еш, гл.—на кого. Быть недовольнымъ на кого, гнѣваться, сердиться на кого. *Враждуютъ люде на Грицька, бо він з поля забірає чужі копилці.* Волч. у. *Народ і так на мене враждує.* О. 1862. II. 31. *Ой не враждуйте, вороженьки, на мене.* Грин. III. 251.

Вражѣний, а, е. Ув. отъ вражий.

Вражені, нати, с.—Вражчі. Жиденята-враженята беруть з хати кошенията. Грин. III. 326.

Вражий, а, о. Чертовъ, чертовский, дьявольский. *Чи ви пани, чи ви ляхи, а ми запорожці: пам'ятайте, вражій сини, що ми вам не хлопці.* Ном. № 12510. *Було б тобі, вражий сину, нас трьох не козати.* Мет. 103. Ув. **Вражѣний, Е,** вражѣний сину! Черк. у.

Вражчі, чати, м. Чертенюкъ. *Я з ним балакаю, а воно, вражча, так і заливається.*

Вражський, а, е.—Вражий. О. 1862. I. 35. *Гей ви, лягове, вражкї сикове! Ін порогу посувайтесь, мені, козаку-нетязі, на покуті місце попускайте.* ЗЮОР. I. 205.

Врата, врат, мн. Только въ выраж.: царські врата. Царскіе врата. *Зачиняються царські врата для нашого брата.* Ном. № 4782.

Времени, ня, с. Хорошая погода? *Чие времена, того й погода.* Ном. № 13354.

Врем'я, м,я, с. См. Урем'я.

Вс.... См. Ус....

Весьня! меж. Призывъ для воловъ и коровъ. Шух. I. 211.

Вт.... См. Ут....

Вѣтра, ри, ж. Басовая струна въ торбанѣ. КС. 1892. III. 383.

Вубратися, берѹся, рѣшся, гл.—Убратися. *Вубралася теща у овечинки.* Мет. 191.

Вугалля, ля, с. соб.—Вугілля. Черниг. Ум. Вугаллячко.

Вугальник, ка, м. Обжигатель углей. Вас. 145.

Вугілля, ля, с. Уголье, уголь.

Вугіле, гл,я, м. Уголь. Ум. Вуглик, вугличок.

Вугластий, а, е. Имѣющій углы, граниный.

Вугліна, ни, ж. Уголекъ. Ум. Вугліина. Мнж. 139.

Вугло, ла, с. При постройкѣ хаты въ срубъ: связъ дерева въ углу. Грин. I. 53.

Вугловий, а, б. Угольный. Желех.

Вугляр, рб, м. Угольщикъ.

Вуглярка, ки, ж. 1) Жена угольщика. Желех. 2) Мѣсто выжиганія углей.

Вуглярня, ні, ж.—Вуглярка 2.

Вуглярство, ва, с. Промыселъ выжиганія углей. Желех.

Вугнавець, вца, м.—Гунявий. Желех.

Вугнавка, ки, ж.—Гутнявка. Желех.

Вугнати, наю, еш, гл.—Вугнотати. Желех.

Вугноватий, а, е.—Гутнявий. Вх. Зн. 8.

Вугнотати, гл.—Гутнявити. Вх. Зн. 8.

Вугол, гла, м. 1) = **Вуток.** 2) = **Ріг.** (наружный уголь, уголь улицы).

Вуголов, ва, м. 1) Кожаная связъ, которой въ цѣпѣ било прикрѣплено къ цѣповищу; части, охватывающія концы била и цѣповища, называются **вѣлиці**, а больце ихъ соединяющее — **ремінник**. Шух. I. 166. 2) Часть уздечки, находящаяся на головѣ. Шух. I. 79.

Вугор, гра, м. Угорь, прыщъ.

Вугрин, на, м.—Зеленяк. Вх. Пч. II. 10.

Вугроватий, а, е. Угриватый, имѣющій угри на лицѣ.

Вудвѹд, да, м.—Одуд.

Вудвуді, дати, с. Птенець-удодъ. *Як вудвудята в вишневім садку, так та худібка при оборонці.* Гол. II. 36.

Вуділа, діла, с. мн. 1) Узла, уздечка. 2) Въ хвостѣ Большой Медвѣдицы названіе одной изъ меньшихъ звѣздъ, находящейся между конечной и средней звѣздой. Мнж. 148.

Вудило, ла, с.—Вудилище. Желех.

Вуділище, ща, с. = Вудлище. Шух. I. 226.

Вудити, джу, диш, гл. = Надити рибу.
Вудка, ки, ж. Уда, удочка. Уреалася вудка. Нечтѣмъ уже позживитися.

Вудкало, ла, вудкоб, ка, с. = Вудвуд.
Вх. Пч. II. 15.

Вудлище, ща, с. Удлище. *Пиду вудлище вирубую.* Св. Л. 50.

Вудод, да, м. = Вудвуд.

Вудок, дка, м. = Вудвуд. Вх. Пч. II. 15.

Вуж, жа, м. 1) Змѣя ужъ. 2) = Гум.
Коли взявся за вуж, то не кажи, що небуж. О. 1862. I. 35.

Вужака, ки, м. Ужъ, большой ужъ.

Вужів, жева, ве. Ужу принадлежаций.

Вужівка, ки, ж. Родъ веревки изъ прутьевъ, лозы или дуба.

Вужовий, а, е. = Вужів. Гол. I. 81.

Вузді, ді, ж. 1) Узда. 2) Длинная веревка, привязанная къ крыльямъ невода — для вытягиванія постѣднаго. Вас. 186.

Вуздечка, ки, ж. Уздечка. *Аби вуздечка, а кимъ буде.* Ном. № 5423.

Вузенький, вузесенький, а, е. Ум. отъ вузький.

Вузенько, вузесенько, нар. Ум. отъ вузько.

Вузити, жу́, виш, гл. Служивать, дѣлать уже. *Треба двері вузити, а то широкі.* Каменец. у.

Вузісенький, а, е. Совершенно узкій.

Вузісенько, нар. Совершенно узко.

Вузлих, ка, м. 1) Ум. отъ вузол. 2) Комокъ сбившейся глины. *Глину на горшки треба розмішувати, бо в ній є вузлики,* — такъ какъ камінці. Екатеринос. у. (Залюбовск.). Ум. Вузличок.

Вузлуватий, а, е. 1) Узловатый. 2) Замысловатый.

Вузол, влі, м. 1) Узелъ. *Лікарямъ чи допоможись, чи не допоможись, а вузол розв'яжись.* Ном. № 8339. 2) Узлы, связь. Ум. Вузлики, вузличок.

Вузыйий, а, е. Узкій. *Туди вейти — широкі ворота, а відтіль — вузькі.* Ном. № 7352. Ум. Вузенький, вузесенький.

Вузько, нар. Узко. Ум. Вузенько, вузесенько.

Вузьмийа, нй, ж. Суженное и мелкое русло рѣчнаго протока. Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.).

Вуй, вуя, м. Дядя. Желех. Ум. Вуйко. См. Стрий, дядько.

Вуйко, ка, м. 1) Ум. отъ вуй. *Киндрат свині брат, а кабана вуйко.* Ном. № 12706.

2) Название медвѣдя у гуцуловъ. Шух. I. 22.

Вуйна, ни, ж. = Дядина. Вх. Зн. 8. Желех.

Вулені, льня, м. = Вулії. *Гуде у будинку, як у вулені.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Вулиця, ці, ж. 1) Улиця. 2) Мѣсто, гдѣ собираются парни и дѣвушки для пѣнія, игръ, танцовъ. *В мене нелика нерідная, мене на вулицю не пускає.* Мет. 328. Ум. Вуличка, вуличенька, вулонька. *Тісні вуличеньки, тіснії.* Грин. III. 471.

Вуличання, на, м. Участникъ гулябищъ и увеселеній молодежи на вулиці 2.

Вуличенька, вуличка, ки, ж. Ум. отъ вулиця.

Вуличний и вулишний, а, е. Уличный. Желех.

Вулії, лія, м. Улей.

Вулік, ка, м. = Вулії.

Вулонька, ки, ж. Ум. отъ вулиця.

Вулувати, ся, тую, ся, еш, ся, гл. = Пручатися? *Ой ми його не пускаєм, най ся не вуктупе: ми хочемо то то знати, де він нім ночує.* Гол. I. 227.

Вурда, ди, ж. 1) Выжимки изъ сѣмянъ конопли или зеренъ мака, приготовленныя для начинки варениковъ или пироговъ. Kolb. I. 54. Марков. 151. 2) Сыръ, вываренный изъ сыворотки. Шух. I. 37, 206, 214.

Вурдитися, джуся, дишся, гл. 1) О молокѣ: створаживаться. Херс. Галиц. 2) О людяхъ: дѣлать кислоту физиономію.

Вурданий, а, е. = пироги. Пирогъ съ вурдою. Вх. Зн. 8.

Вуркоті, ті, ж. = Воркота. *Ой на kota вуркота.* КС. 1893. VII. 82.

Вурчати, чу, чаш, гл. = Мурчати. *Кім вурчить.* Мнж. 145.

Вус, са, м. См. Ус.

Вусань, ня, м. См. Усань.

Вусатий, а, е. См. Усатий.

Вусельниця, ці, ж. = Гусельниця. Вх. Пч. I. 6.

Вуспятиє, тоє, м. = Успятиє.

Вусті, вуст. мн. См. Уста.

Вўставка, ки, ж. = Уставка.

Вустінок, яка, м. Въ рыболовной вершѣ меньшій конусъ, входящій въ большій. Мнж. 177. См. Устенюк.

Вўстілка, ки, ж. = Устілка. *Треба є новий чобіт услати вўстілку з сїна аб з соломи.* ХС. IV. 56.

Вутеня́, ня́ти, с. = **Утена**. *Нехай мої вутенята в городі у тебе*. Грин. III. 250.

Ву́тінка, ки, ж. Ум. отъ вутна.

Ву́тка, ки, ж. = **Утка**. *Навідала кубельчко, де вутка несесться*. Мет. 86. Ум. **Ву́тинка, вуточка**. *Летять одинадцять вутінок*. Чуб. II. 19.

Вутлѣнький, а, в. Ум. отъ вутлий.

Вутлий, а, в. Слабосильный, слабый. *Ця тишенця вутла,—зараз висиплеться*. Харьк. у. *Гречка вутла—бойться морозу*. Лебед. у. Ум. **Вутлѣнький**. *Така ще вона вутлєнька*. МВ. (О. 1862. I. 85). См. Утлий.

Ву́точка, ки, ж. 1) Ум. отъ вутна 2) Родъ хоронодной ягры. Грин. III. 111.

Ву́треня, ні, ж. = **Утреня**.

Вуть-вуть! меж. Призывъ для утокъ. Херс.

Вутюхна, ни, ж. = **Вутка**. Грин. III. 112.

Вутя́, тати, с. = **Утя**. Грин. III. 111.

Ум. **Вутіюко**.

Ву́тчий, а, в. Утиный. Драг. 375.

Вуха́нь, ня́, м. Человѣкъ съ большими ушами.

Вуха́тний, и, в. Съ большими ушами, длинноухій.

Вухна́лик, ки, м. Ум. отъ вухна́ль.

Вухна́ль, лѣ, м. Подковный гвоздь и тотъ гвоздь, которымъ прибивають къ оси підсои. Ум. **Вухна́лик**. Г. Барв. 461.

Ву́хо, ха, с. 1) Ухо. *Гѣло, як у ву́сі*. Очень тепло. Ном. № 10285. *Та́хо, як у ву́сі*. Полная тишина. *Роспусити ву́ха*. Развѣсить уши, слушать со вниманіемъ и довѣріемъ. См. Ухо. 2) Ушко сосуда. Шух. 264. 3) Часть кушми (см.). Шух. I. 169.

4) Ухо, проухъ въ различныхъ инструментахъ для продвѣванія рукаятка (напр. въ сани, въ большой плѣтъ, топоръ и пр.). Шух. I. 164. МУЕ. III. 30. Сим. 24.

5) Въ желѣзномъ лемехѣ плуга гвѣздо, въ которое вставляється чепѣга. Вас. 199.

6) Шинъ бревна или бруса (въ постройкѣ, сварадѣ), входящій въ углубленіе. Шух. I. 90, 255. 7) Шинъ ваала, которымъ валя опирается на подставку. Шух. I. 235.

8) Шинъ, пятка дверей или воротъ, входящая въ гвѣздо и вращающаяся въ немъ. Шух. I. 87, 93. Ум. **Ву́шко, ву́шечко**.

Ву́чень, чня́, м. = **Учень**. О. 1862. I. 72.

Ву́шечко, ка, с. Ум. отъ ву́хо.

Ву́шко, ка, с. 1) Ум. отъ ву́хо. У мене аж у́шки засміялись.—сдѣлалось очень радостно. Г. Барв. 281. 2) мя. Вареники съ

говядиной, варимые въ супѣ. 3) Часть шнафі (см.). Шух. I. 253.

Вуа́шка, ки, ж. = **Вуйна**. Желех. Ум. и ласк. вуйня. (Галиц.).

Вх... См. Ух...

Вд... См. Уд...

Вч... См. Уч...

Вш... См. Уш...

Вщ... См. Ущ...

Вюе, ка, м. Вьюкъ. *Іде троє, а під ними по одному коню під в'юками*. ЗОЮР. I. 157.

В'юн, ня́, м. 1) Рыба вьюнь. *Колісь щука заступала в'юна у такім куточку, що не було куди йому втікати*. Рудч. Ск. I. 46. 2) Названіе вертлявого, живого вола. КС. 1898. VII. 46.

В'юнкій, а, в. Вертлявый, живой, проворный. *Тут що вже було б тобі в'юнке, так і на містці не осиде*. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

В'юновий, а, в. Относящійся къ в'юну. *Поконштував в'юнового сала*. Ном.

В'юнѣк, вѣк, м. Раст. Повилика, *Convolvulus Sepium* L. ЗОЮЗ. I. 119.

В'юрѣз, рѣз, м. = **Юрок**. Чуб. VII. 409.

В'юча́к, ка́, м. Вьючное животное. *Дяю горбі в'ючаки, цибані дромадери в піску глибокому немов купатись*. К. МХ. 15.

В'ючити, чу, чий, гл. Вьючить. *Все що треба, в'ючили на коней*. Сгор. II. 165.

В'яз, зу, м. 1) Дерево вязъ, *Ulmus*. 2) Рыба вязъ, *Ciprinus rutillus*. 3) Звѣязъ. *Як би дощ, то ще б'вяз був на огудині*. Лебед. у. *Щоб був в'яз на огіркас*. О. 1861. XI. Св. 59. 4) мн. в'язи = **В'язок**. 2. *То не біда, що по в'язи вода, тоє горни проняло, що і копилля помяло*. Ном. № 7228. Ум. **В'язіи**.

В'язальник, ки, м. Вязущій снапы.

В'язальниця, ці, ж. Вязущиы снапы. *У скіп в'язальниця не зв'яже*. К. Псал. 297. Ум. **В'язальничка**. О. 1861. XI. Св. 64.

В'язан(ь), ні, ж. Пучекъ, букетъ. *Велика в'язан квітя*. Вх. Лем. 400.

В'язання, ня, с. Связываніе.

В'язати, жу́, жеш, гл. 1) Вязать, связывать. *Як кажуть, то й батька в'яжуть*. Ном. № 1081. *Буду жати і в'язати, доленьки шукати*. Мер. 276. 2) Привязывать. *Приїхав до долини, в'яже коня до ялини*. Мер. 91. *Хто путає (коня), той ногами плутає, а хто в'яже, той певно спатъ ляже*. Ном. № 11396. 3) Присовиди- нять къ чему, связывать съ чѣмъ. *Не*

знайшли нічого такого, щоб її до того діла в'язати. Мир. Пов. II. 111. 4)—руку. Жениться, виходить заужь.

В'язатися, жуся, жешся, гл. 1) Свя-
затися. 2) Вязатися. *Густо сей пояс
в'язався*. Ном. № 257. 3) О раст.: завя-
зався. *Мой угірочки густо в'язались в
жудині*. Ном.

В'язень, зня, м. Узник; п'яниць;
арестант, заключенный. *Я буду сповіда-
ти в'язня*. К. ЧР. 393.

В'язи, зв, м. мн. Шейные позвонки.
Аби голова на в'язях, а розум буде. Ном.
№ 4877. *Трохи в'язи не звихнулись*. Котл.
Ек. VI. 41.

В'язіла, зіл, с. мн. Узы. *Розірвемо
ремінний в'язіла, поламлемо на шиях
наших ярма*. К. Псал. 3.

В'язій, зій, м.—В'язильник.

В'язіль, ля, м. 1) Раст.: а) Клеверъ
бѣлый и красный, *Trifolium repens*,—*pra-
tense* L. Вас. 205. б) *Trifolium flexosum* L.
ЗЮЗО. I. 139. в) *Trifolium montanum*.
ЗЮЗО. I. 139. 2) Связка. Угор.

В'язильник, ка, м.—В'язальник. Харьк.

В'язильниця, ці, ж.—В'язальниця.
Юрба в'язильниць молодих. Щог. Сл. 103.

В'язіння, ня, с. Связываніє сноповъ.
В'язка, ки, ж. 1) Связка. *От вам
хазка, мені бубликів в'язка*. Рудч. Ск. I. 4.
В'язка сіна. Грин. III. 571. *Я ж думала,
що мій милий, аж соломи в'язка*. Мет.
2)—В'язок 2. Сумск. у. Ум.—В'язочка.

В'язний, а, б. Огносянційся къ тыльвой
части шен. В'язне сало. Сало съ мен.
Павлогр. у.

В'язник, ка, м.—В'язень. *На свято
Пилип одпускав їм одного в'язника*. Ев.
Мр. XV. 6.

В'язниць, ці, ж. Тюрьма; заключеніє.
Гол. I. 162. *Да чи правда, що губили
Пилипка в в'язниці*. Лукаш. 137.

В'язничий, а, в. Тюремный. Желех.
В'язнути, ну, нещ. гл. Привязываться.
В'язовий, а, в. Вязовый. *А ще, правда,
на козакові постоги в'язові*. Макс.

В'язок, ака, м. 1) Связь полурабків
въ возѣ. Рудч. Чп. 250. 2) Связь (изъ
тонкаго гнутаго дерева), посредствомъ ко-
торой въ саняхъ кобили двухъ полозьевъ
соединяются между собой. Лебед. у. (За-
любовск.). 3) Въ наружномъ одиобортномъ

колесѣ водяной мельницы: дубовая дужка,
при помощи которой каждая лопатка при-
крѣплена къ вліяну. Черниг. у. 4) Изъ кор-
зинѣ: поперечина, сверхъ которой затаги-
вается дуга для ручки въ корзинѣ. Вас.
147. 5) Позвонокъ. Терск. обл. 6) Ум.
отъ в'яз.

В'язочка, ки, ж. Ум. отъ в'язка.

В'язура, ри, ж. Большая связка. *В'язу-
ру набере жворосту*. Кролев. у.

В'язь, зі, ж. 1)—В'яз 3. В'язі мало
на огудині. Черк. у. 2) Вязъ (сноповъ).
*Кана дає по 5 п., а як що буйної в'язі,
то й геть то більше*. О. 1862. I. 59.
3)? *Дубові сіни, а вербові в'язя*. Грин. III.
528.

В'ялий, а; в. Вялый, увядшій. *Лежить
моя жеминина, як тая квітка в'яла*.
Мет. 98. *Випоренитися, як в'яла риба*.
Ном. № 5354.

В'яліть, ль, ліш, гл. 1) Дѣлать вя-
лымъ, вялить. *Чужина в'ялить як били-
ну*. Глб. *Уже ж мені, мій же братику,
уже роженки не щипати.... а запашно-
го василека у рученьках не в'ялипи*.
Грин. III. 536. *Уроки.... печику в'ялили*.
Мнж. 152. 2) Сокрушати, печалити. *Не
суши, не в'яли чорними бровами*. Мет.
17. *Сушати мене, в'яляти мене мой по-
ріженки*. Мет. 253. *Хлопцєві серденько
сльзми в'ялила*. МВ.

В'янути, ну, нещ. гл. 1) Вянуть. *Ку-
ди глянє, трава в'яне*. Ном. стр. 304.
№ 497. 2) Чакнутъ, увядати. *Чого в'яне,
моя домо? Шевч. Лихо, лихо! мати в'яне,
дочка червоєне*. Шевч. 20. *Серце в'яне*.
Сердце замираєть, духъ захватываєть. *З
мушкетом стане, а серце в'яне*. Нп.
*Твоє личенко біле рум'яне, хто на його
гляне—серденько в'яне*. Мет. *Вблос в'яне*
(слухаючи що)—говорится, когда прихо-
дится слышать что-либо сильно неприятное?
А в мене волос в'яне, се слухаючи. Г. Барв.
441. *Так співає, аж волос в'яне*.

В'ятер, ра, в'ятір, ра, м.—В'ятір. Ном.
№ 13437. *Нікто їх не ловив,—ні воло-
ком, ні в'ятірами*. Глб. *Люде в'ятірі
просишували*. Грин. II. 58.

В'ятерина, ня, ж.—В'ятерина. Ум.
В'ятерина. *Тепло, як циганові під в'ятерин-
кою*. Ном. № 642.

В'ячати, чу, чеш, гл.—М'якати. *Коза
в'ячит, кричить: ве, ве!* Вх. Уг. 232.

Г.

Га? *меж.* 1) А? ась? что? Чому не по-слухав, як я казав, щоб у мишок не за-ходив? **га?** Рудч. Ск. II. 131. **Іване!**—**Га?** 2) А, ахъ, а, вотъ какъ! **Га,** добра твоѣ горілка,—дай вип'єм ще. Чуб. I. 109. Разлучилось робаку на віку, їна вже й **га!** Ном. № 2611. 3) Пѣсенный припѣвъ. Гоп, чук, **га,** тропака, бо я зроду така! Левиц. I. 53.

Габá, бѣ, *жс.* 1) Бѣлое сукно турецкое. Ой із города із Трапезонта виступала галера,... турецкою білою габою покровена. АД. I. 208. У Шевченка свѣжѣна пелена. Возьме її (дѣрову) та й огорне в ризу золотую і сповне дорогою білою га-бою. Шевч. 640. 2) Кайма? Хустка з золо-тими квітками, з золотою габою. МВ. II. 77. Хустка колись була чорна із га-бою, тепер стала руда. О. 1862. VIII. 32. **Габати,** баз, *жс.* гл. = **Габцювати.** Аф. 352.

Габелковий, а, о. Сдѣланный изъ кожи молодой скотины. Обутый в габелковиз черевикахъ. Стор. II. 96.

Габблэк, лѣв, м. 1) Кожа молодой ско-тины. Вас. 158, 157. 2) Кожа съ пень ло-шадя или быка. Миж. 178.

Габзюваній, а, о. ? *Вже була стара, а ще подавай їй і спідницї байові, і юпки забзювані.* О. 1861. VIII. 16.

Габляна, *жс.* Телятина. Желех. Вх. Зв. 9.

Габлі, лѣв, м. *жс.* = **Габляна.** Желех. Вх. Зв. 9.

Габѣв, *меж.* Восклицаніе гуцульскихъ дровосѣковъ при спусканіи срубленныхъ деревьевъ съ горы внизъ; этимъ восклица-ніемъ стоящіе внизу работники даютъ знакъ стоящимъ выше приостановить спускъ де-ревьевъ. См. Милатов. Шух. I. 180.

Габѣдній, а, о. Сдѣланный изъ бѣлаго су-ка **габѣ.** Рукавичейки **габѣві.** Гол. II. 119.

Габѣж, нѣ, м. Мѣсто въ рѣкѣ, гдѣ во-да течетъ узкимъ русломъ и съ шумомъ бѣжитъ внизъ. Шух. I. 227.

Габцювати, дѣю, *жс.* гл. Хватать. Хотѣ старого, хотѣ малого, то такъ габ-цюють. Аф. 352.

І. Гав! *меж.* Звукоподражаніе лая со-баки. Вовк узяв дитину да й побіг, а собака за нимъ: **гав, гав, гав!** Рудч. Ск. I. 9.

II. Гав, нар. = **Гев,** Вх. Лем. 402.

III. Гав, *жс.* м. Лай. Я пізнав і **гав** тїєї собаки,—такий хрипкий. Новомоск. (Залюбов).

Гáвa, *жс.* 1) Ворона. Аф. 352. **Гáвa** ловити. Рогозівничать, зѣвать. **Гав** ловив та витрішки продавав. Ном. № 10926.

2) Переносно: развѣя, ворона. 3) Промс-жутокъ межъ двухъ зубьевъ пилы. НВол-ын. у.

Гавановий, а, о. Темно-жѣтый. КС. 1891. V. 196.

Гáвaнѣ, нѣ, *жс.* Гаванѣ. Ой стояла на гавані противъ Яниколя; ой тамъ були хуртовина із чорного моря. Мет. 431.

Гавнá, нѣ, об. Гнусливый человекъ, гну-сливая женщина. Полт.

Гавнѣтій, а, о. Гнусливый. Полт.

Гáвнa, а, о. Вороній. Гавнe гнідо.

Гáвнaти, *жс.* влѣ, влѣ, гл. Рогозівничать, зѣвать.

Гавѣ, *жс.* м. Лай. Вх. Лем. 401.

Гáвaннa, нѣ, с. Лай.

Гáвaнѣти, *жс.* влѣ, гл. Лаять. Собака і на святого гавка. Ном. № 5195.

Гавкáч, чѣ, м. = **Лис.** Вх. Пч. II. 5.

Гáвкнyти, *жс.* влѣ, влѣ, гл. Однокр. в. отъ **гáвкати.** У дворі гавкнуло цуценя. МВ. I. 108.

Гáвкoтнá, нѣ, *жс.* Сильный лай.

Гавкѣж, нѣ, м. Лаящее животное. К. Дз. 57.

Гáвкyчнй, а, о. Громко лаящій, часто

лаптий. Це в нас гавкучий собака.—
Щея гавкуче. К. Дз. 49.

Гавкучий, а, е. = Гавкучий. Отари стережуть бровки кудлаті, гавкуці, злюці. КМБ. II. 119.

Гавра, рн, ж. Берлога. Угор.

Гавраа, нв, м. Птица: Согvus согах, норонъ. Вх. Пч. II. 9. Гаеврае, гаевране, високо літаєш. Гол. II. 719.

Гавра, рі, ж. = Гава. Морд.

Гаврах, хв, м. = Ховрах. Драг. 241.

Гавх, меж. = І. Гав. Ей, чоловіче, а ні важеся! Бо що два, а не еден, а собака третій.... гуджа-гавх! Ном. № 4357.

Гав'юрка, хв, ж. = Вев'юрка. Вх. Пч. II. 7. См. Біла.

Гав'язь, ві, ж. Раст. Symphytum officinale. Вх. Пч. II. 36. Шух. I. 22.

Гав'ичий, а, е. = Гавни.

Гав'ір, ру, м. Раст.: а) = Татарія. Asotus salinus L. ЗЮЗО. I. 109. б) Carex riparia L. ЗЮЗО. I. 115.

Гагаканія, нв, с. Вскрикзаніє, громкій говоръ.

Гагакати, каю, еш, гл. Вскриквати, громко говорити. Піп у церкві гагакав, гагакав, аж піп його прокляв.

Гагакнути, кау, неш, гл. Одногр. в. отъ гаганати.

Гагара, рн, ж. Родъ дикої утки, гадгара. По весні налетіло до нас на Терніюку гагар. Стор. II. 75.

Гагаричий, а, е. Гагарій. Гагариче пір'я.

Гад, ду, м. 1) Гадъ, пресмыкающееся. Чужими руками добре гада ловити. Ном. № 9664. 2) Соб. Много пресмыкающихся. Гад руками з ями до ями носить. ЗЮОР. I. 309. Там коло крилиці побачив такого багачого темного та сірого страшного гаду. Драг. 113. 3) Бранное: гадина. Скверний гаде, куди ти лізеши? Схаленнись! Шевч. 335.

Гадъ, ді, ж. = Гадка. Ідіте до батька, покинете свою непевну гаду. Г. Барв. 133.

Гадій-вілля, лв, с. = Віховор, Parnassia palustris L. ЗЮЗО. I. 130.

Гадання, нв, с. Размышленіє, помисли, думаніє.

Гадати, даю, еш, гл. 1) Думати, размышляти, помышляти, предполагати, воображать. Я козак молод, гадаю, що я собі пароньки не маю. Мет. 17. Ой ти, козаче, що ти думаєш-гадаєш? Мет. 81. Коники сидлав, а на Бога не гадає. Год.

I. 11. 2) = Згадувати. Та оудем ми помірати і свого батенька гадати. Мил. 211.

Гадатися, еться, гл. безл. Гадається, гадалося. Думається, думалося. Скільки ж то, гадалося мені, буде землі під усім царством. Ком. Р. I. 1. Коли б панам гадалося, з чого лиго скувалося. Ном. № 1136.

Гадаб, бу, м. = Бдваб. Вх. Лем. 401.

Гадвабний, а, е. = Бдвабний. Гадвабна хусточка. Гол. IV. 435.

Гаддв, ді, соб. = Гадн. Гаде підъ землю ховає сі на зіму. ЕЗ. V. 80.

Гаджуга, гн, ж. Молодая смерена вышней до трехъ метровъ. Шух. I. 176.

Гаджучка, жн, ж. Молодая смерена вышней до 1½ метра. Шух. I. 176.

Гадзичка, жн, ж. = Адзичка. Вх. Зп. 1.

Гадн-перегадн, дів, мн. Раздумываніє. Почнутися гадн-перегадн—начнутъ думать-передумывать. Лохв. у.

Гаділо, лв, с. Родъ игры съ лѣсной. Гад, гад, гаділо, що по полю бродило и пр. Мил. 54.

Гадина, нв, ж. 1) Гадъ, пресмыкающееся животное, змѣя. Вється, як гадина. Ном. № 3002. Гадина з його словах дижає. Ном. № 2932. Хоч би гадина там сичала, то візьме (такой воръ). Ном. № 11084. Туга коло серця як гадина вється. Чуб. V. 473. 2) — сліпа = Веретинник, Anguis fragilis. Вх. Пч. II. 16. 3) — соромѣта. Pelias praester. Шух. I. 22. 4) — чорна. Pelias chereza. Шух. I. 23. 5) Употребляется какъ бранное слово. Ум. Гадина, Грин. I. 6; гадиномька, Мет. 251. гадиночка. Чуб. V. 434.

Гадинник, кв, м. Раст. а) Alchemilla vulgaris. Вх. Пч. II. 29. б) Verbascum thapsus. Лв. 102.

Гадинька, жн, ж. Ум. отъ гадина.

Гадиночка, жн, ж. Ум. отъ гадина.

Гадина, нати, с. Змѣянышъ. Гадина чинить уперед яйце, а потім виводить гадикіма. Шух. I. 238.

Гадка, жн, ж. Мысль, помышленіє, думка. Ні думки, ні гадки.—Що хатка, то ишиа гадка. Взяли мене думки та гадки. Ном. № 5807. А ні гадки. І гадки не має. И не думаетъ вовсе; и въ усъ себѣ не дуеетъ; и не заботится. Ном. № 4991. Його лають, а він, а ні гадки, (а він, і гадки не має). Его бранять, а онъ и въ усъ себѣ не дуеетъ. Не жєрїться Катєрина, і гадки не має. Шевч. 67. За годинки жито помолотили и прибрали,—

тепер ні гадки, — т. е. тепер и спокойнм. Черн. у. Шноді й гадін. Нечого и думать. Шкода й гадки, не буде нічого. Шевч. 422. Ум. Гадоньна, гадочка. Думки-гадоньки не мають. Шевч. 648. *Ой почели вівчерики гадочки гадати, як би дати Бондарючій та у село знати.* Шух. I. 205.

Гадкувати, кую, еш, гл. Размышлять, раздумывать. *Він тогди не каже нічо, лиш собі гадкуєт.* Гн. II. 9.

Гадовий, а, о. Змѣнный, свойственный гаду. *Гадове подло.* Бранное слово. *Енен, гадового сына, пужни по своєму.* Котл. Ев. IV. 36. *Гадова свинота.* Ном. № 12403.

Гадовище, ща, с. Змѣнное гнѣздо, мѣсто пребыванія змѣй. Вх. Зн. 9.

Гадонька, ки, жс. Ум. отъ гадна.

Гадочка, ки, жс. Ум. отъ гадна.

Гадра, ри, жс. Баба-ля, сварливая баба. Вх. Зн. 9.

Гадү. Обыкновенно съ повтореніемъ въ выраженіи: Я (він, ти і т. д.) гадү, гадү. Я (овъ, ты і т. д.) болтаю.... *Гадү, гадү, а вовк суне.* Ном. № 5769 *Гадү, гадү, а пси в крутас.* Ном. № 12949.

Гадь, ді, жс. = Гаддя. *В хаті була всяка гадь.... вузжі та ящірки.* Гн. II. 66. *На благодіюція гадь вилазит із землі.* Фр. Пр. 59.

Гадюж, ка, м. = Гадина. Вх. Зн. 9.

Гадюка, ки, жс. 1) Гадюка, *Vipera berus.* *Вилазит гадюка та й сичить.* Рудч. Ск. I. 146. *Гадюк умію замовлять.* Котл. Ев. III. 13. *Нехай мої руки пойдять гадюці.* Грин. III. 266. 2) Гадина, змѣя. *Даю вам силу наступати на гадюки.* Ев. Л. X. 19. 3) Употребляется какъ бранное слово. Ум. Гадючка.

Гадюра, ри, жс. 1) Большая гадюка, большая змѣя 2) Бранное слово. *Що це ти, гадуро, робиш?* Уман. у.

Гадюцький, а, о. = Гадючий. Чуб. I. 122.

Гадюча, чати, с. = Гадюченя. Ном. II. стр. 107.

Гадюченя, нати, с. Дѣтеншій гадюки, змѣныш. *Гадюка й гадюченята.* Ком. II. 107 Ум. Гадюченятко.

Гадючий, а, о. 1) Змѣнный, гадючий. *Гадюча в серці в вас отрута.* К. Псал. 132. Гадюче подло. Змѣнное гнѣздо. 2) Гадюча морива. Раст. *Peucedanum Oreoselinum* Moench. ЗЮЗО I. 166. 3) Бранное слово. *Гадючий синю!* Маркев. 56. *Гадючий жид.* Маркев. 56. *І ціпка вхопила гадюча дитина.* Грин. II. 183.

Гадючин, на, не. Принадлежащий, свойственный гадючій. *Не лай гадючину матір.* Чуб. II. 12

Гадючина, ни, жс. Мясо гадюки, змѣй. Ном. № 12174.

Гадючка, ки, жс. 1) Ум. отъ гадюка. 2) Гадючку внінути, впусти. *Сдѣлять пакость. Здається і дружє, а гадючку впусти.* Ном. № 9536.

Гадючяж, ка, м. 1) Змѣнное гнѣздо. Екатеринослав. 2) Раст. = Воронецъ, *Spigaea Filipendula* L. ЗЮЗО. I. 137. 3) Низенькая землянка. Херс. *Викопав якийсь гадючник у землі.* Левиц. Пов. 343.

Гадючця, чя, с. соб. Гадюки. *Тільки й видно між куцями, що гадючця й ящірок.* Щог. Сл. 123.

Гадюшник, ка, м. = Гадючник 3. „Мѣстечко Курисово-Покровское“. (Одесса. 1883), стр. 16.

Гаді, діти, с. 1) Змѣнышъ, змѣнное отродье. Федьк. 2) Гадє сліне. Рыба *Pet-gomuzon* Fluc. Шух. I. 24.

Гадячий, а, о. 1) = Гадовий, гадючий. Мил. М. 48 *Сім голов гадячих.* Гн. I. 22. 2) Гадяче злля. Раст. *Veronica chamaedrus.* Вх. Пч. II. 37.

Гаввій, а, о. Лѣсной. Желех.

Гавчка, ки, жс. Ум. отъ гайна 1.

Гав, ву, м. 1) Газъ. 2) = Гас.

Газарі, рів, м. мн. Патронташи, пришитые на груди къ черемкѣ. Черном.

Газда, ди и пр. = Газда и пр

Газѣта, ти, жс. Газета. *Жадна газета, жадна пошта не переносила так швидко звісток з одного краю до другого, як языкъ Борюхів.* Левин. I. 180.

Газѣтник, ка, м. Журналистъ, издающий газету или пишущій въ ней. *Засіли письменки собором у сто дум, високі розумом, в газетників преславні.* К. Дз. 118.

Газник, ка, м. и Газниця, ці, жс. = Гасник, гасниця. Правобер.

Гаївка, ки, жс. Весенняя хорошедаан игра, весенняя пѣсня въ этой игрѣ. Гол. IV. 7. О. 1861. XI. Св. 39.

Гаїлка, ки, жс. = Гаївка. Желех. Гол. II. 177.

Гаїна, ни, жс. = Гай. *В зеленій гаїні, при низькій долині, козак грає і співає о любій дівчині.* Гол. I. 386.

Гаїння, ня, с. = Гаїння.

Гаїр, ру, м. = Татарак. = Гав'ар.

Гаїти, ся, гаю, ся, еш, си, г.ч. 1) =

Гайти, сж. О. 1861. XI. Св. 39: Рудч. Ск. I. 125. 2) **Гайти**. Занимать попусту мѣсто. Вх. Зв. 9.

Гай, **гаю**, м. Роща, небольшой лѣсъ. Вас. 206. *По гасві усякий птах літає.* Греб. 390. *Густий гаю, густий—не прогляну.* Мет. 66. Ум. **Гайба**, **гайбчок**. **Гайок** зелененький. Шевч. 411. *Ходить милий по гайочку, вигравав в сопілочку.* Чуб. V. 42.

Гай-гае! меж. 1) Эхъ-эхъ! *Гай-гай, як був я молодий! Гай-гай! добрий край, та мизяка година з вами.* Ном. № 705. 2) Крикъ на хищныхъ птицъ.

Гайбѹс, за, м. Раст. *Ocimum baxylisum*. Вх. Пч. I. 11.

Гайвір, ру, м.—**Гав'яр**. Св. Л. 271.

Гайворон, на, м. Грачъ, *Coturnix flugilegus*. Вх. Пч. II. 9. *Та ще мене гайворони укрили з півночі... Клюють очі козацькі, а трупу—не хочуть.* Шевч. 491.

Гайвороння, ня, с. Грачи. *Як же за-крякає гомонське гайвороння та здійметься, наче хмара.* Стор. I. 125.

Гайвороня, няти, с. Граченкокъ.

Гайворонячий, а, е. Свойственный, принадлежащій грачу, грачевый, грачий.

I. Гайда, ди, 1) м. и ж. **Повѣса** Аф. 352. 2) ж. Флейта. Угор.

II. Гайда! меж. Маршъ! впередъ! *Була колись правда, пожила—та й гайда.* Ном. № 6708. *Осідлаєм буланого та й гайда в дорогу.* Шевч. 246.

Гайдабѹра, ри, м. Разбойникъ. К. Досв. 209, 218.

Гайдабѹрити, рю, рш, гл. Разбойничать. *Коли б ти не гайдабѹриш—всяк сидів би тихо.* К. Дз. 125.

Гайдай, дая, м.—**Гайдѹр**. *Аж там стоїть гайдай молоденький.* Лукаш. 81.

Гайдамака, ки, м. 1) Гайдамакъ: челоуѣкъ, причастный къ крестьянскому возстанію въ 18 вѣкѣ на правомъ берегу Днѣпра. *Йде Залізнякъ Чорним шляхом, за ним гайдамаки.* Шевч. 155. 2) Разбойникъ.

Гайдамакуванія, ня, с. Пробываніе гайдамакою

Гайдамакувати, кѹю, еш, гл. Гайдамачествовать, быть гайдамакою. Аф. 353.

Гайдамаха, м.—**Гайдамака**. Желех.

Гайдамацтво, ва, с. Гайдамачество. См. **Гайдамана**. Левин. I. 535.

Гайдамацький, а, е. Гайдамаческій. См. **Гайдамана**. Ном. № 4258.

Гайдамачити, чу, чш, гл.—**Гайдамакувати**. Аф. 353.

Гайдамащина, ни, ж.—**Гайдамащина**. ЗОЖР. I. 139.

Гайдамашок, шка, м. Ум. отъ **гайдамана**. Желех. Грин. III. 601.

Гайдамащина, ни, ж. Возстаніе гайдамаковъ, время возстанія гайдамаковъ. КС. 1884. VIII. 721.

Гайдѹрик, ка, м. Ум. отъ **гайдѹр**.

Гайдѹрка, ки, ж. Длинная пастушеская палка. Лубен. у.

Гайдѹр, рѹ, м. Пастухъ овецъ. Змiev. у. Ум. **Гайдѹрин**.

Гайдати, даю, еш, гл. Играть на флейтѣ. Угор.

Гайдачѹк, чка, м. Особый родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 104.

Гайдѹй, дем, м. У гуцуловъ: пастухъ рогатого скота. См. **Гайдай**, **боггарь**. Шух. I. 189.

Гайдѹк, ка, м. Высокорослый служитель; солдатъ надворной стражи. *Ой ви вийти, отамани, панській гайдѹки.* Нп. *Ой крикнув царь на свої гайдѹки: „Возьміть Байду добре в руки!“* Гол. I. 2.

2) Особого рода танецъ. 3) **Гайдѹна** садити, ударити. Танцевать въ присядку. *Ударила б гайдѹка, та боює мужика.* Чуб. V. 687. *Еней, матню в кулакъ прибравши, і „не до соли“ примовляючи, садив крутенько гайдѹка.* Котл. Ев. I. 20.

4) **Ніс гайдѹна скѹче**. Выраженіе для указанія чьего-нибудь страшнаго аппетита, усиленной работы челюстями. *Лутить (=Ість), аже ніс гайдѹка склче,—танцює.* Ном. № 12206. Ум. **Гайдѹчѹк**. Чуб. V. 1075. Ув. **Гайдѹчище**. Чуб. V. 686.

Гайдѹцький, а, е. Принадлежащій, свойственный гайдѹнѹ 1.

Гайдѹчище, ща, м. Ув. отъ **гайдѹк**.

Гайдѹчѹк, чка, м. Ум. отъ **гайдѹк**.

Гайка, ки, м. 1) Гайка. 2) Замедленіе, проволочка, трата времени. *Коли б не гайка трапилася у дорогі, може б і вистиг на обід.* Екатериносл. у. Ум. **Гѹсечка**.

Гайкати, каю, еш, гл. Кричать гай!

Гайніа, на, м. Множество. *У місті сьогодні гайніа озіркѹ.* НВолын. у.

Гайнѹр, ря, м. Работникъ, пригоняющій на ярмарку еврейскій скотъ. Шух. I. 81.

Гайний, а, е. 1) Мѣлкотный, медленный. *Гайна робота.* Вх. Зв. 9. 2) **Гаввий**. *Повій, вітре гайний.* Гол. II. 793.

Гайникъ, ка, м. Лѣсникъ. Вх. Зв. 9.

Гайнів, нова, ве. Принадлежащій, свой-

ственный **гайну**. Бравное слово: *гайно* врат. Ном. стр. 285 № 3349.

Гайно, нар. Мѣшкотно, медленно.

Гайно, на, с. 1) Навозъ, испражненіе. Ном. № 7916; № 6572. 2) Подстилка соломы для скота. О. 1862. VІІІ. 49. 3) Медвѣжья берлога. Шух. I. 22. 4) Беспорядокъ. **Гайномъ** стоять. Быть въ беспорядкѣ. *Казала, що все прибрала в хаті, аж бачу, що все такечки й стоить гайномъ.*

Гайнуванія, на, с. Небреженіе, небрежность, бездѣлничанье.

Гайнувати, ну́ю, *еш*, гл. Небрежъ, растрачивать, мотать. *Ти ж і сам колись був таким, як ми, дукою. Хто тобі, пеському синові, звелі гайнувати батьківщину. К. Бай. 47. Хто в літі гайнує, той в зимі голодує.* Ном. № 558. *Заробить гроші, та й гайнує їм, — нічого не зостається в його.* Новомоск. у. 2) Кутить, гулять. *А кум з кумою в корчмі гайнує.* Чуб. № 1099. 3) Производить безпорядокъ. *Ну бігати, голоніть, гайнувати, — аж усе піде згужмом.* МВ. II. 10.

Гайнути, ну́, *неш*, гл. Побѣждать, вичуться, махнуть, ударъ. Г. Варв. 314. *Десь так гайнує, що й не видно. Ой гайну я до діачат та й на вечерниці.* Нп.

Гайний, а, о. Грязный, скверный. *Громада, громада! гайняна їх рада!* Ном. № 14068.

Гайовий, а, о.—**Гаевий**. *Гарна, як котика гайова.* Ном. № 8425.

Гайовий, во́го, м. Лѣсной сторожъ.

Гайовикъ, ка́, м. Лѣшій. Уман. II. 84.

Гайбк, йка́, м. Ум. отъ гай.

Гайбчок, чка́, м. Ум. отъ гай.

Гайсанія, ня́, с.—**Гасанія**.

Гайсати, са́ю, *еш*, гл.—**Гасати**.

Гайстер, ра, м. 1)—**Чорногуз**, *Ciconia nigra*. Вх. Пч. II. 9. Пират. у. 2)—**Гайстра**. ЗЮЗО. I. 113. Котл. Ен VI. 43.

Гайстра, три, ж. Астра, *Aster chinensis* L.

Гайструк, ка, м. Родъ женскаго головного убора: бѣлый платокъ, вышитый по концамъ. Борз. у.

Гайта́ *меж*. При управленіи лошады: направо. Желех.

Гайта, ти, ж. Распутная дѣвка. Желех.

Гайтан, на, м. Поясъ съ **гаманомъ**, большимъ шиломъ, ножомъ и прочее (у пастуховъ). О. 1862. V. Кух. 37.

Гайтара, ри, ж. Гитара. Екатериносл. у. Слов. П. Эварн.

Гайти, *жс.* Дѣтск. Гулять. О. 1862. IX. 118.

Гайтіна, ни, ж. Жердь. Кіев. г.

Гайтів, това́, м. 1) Полевой сторожъ. Желех. 2)—**Гайники**. Вх. Лем. 401.

Гайтовѣ, во́го, с. Охота. Желех. Тоже: **гайтови**, *мж.* Шух. I. 235.

Гайтта́ *меж.* **Гайта́**. Kolb. I. 65.

Гайтуванія, ня, с. Охота съ гончими. Галиц.

Гайтувати, ту́ю, *еш*, гл. Охотиться, особенно съ гончими. Вх. Зя. 9. Шух. I. 235. 2) Распутничать? См. **Гайта**. *Коти мати гайтує, то й діва.* Ном. № 13984.

Гайту́сь, — **ходити**. Дѣтск. Испражняться. *На чорнімъ хлѣбъ сія родить, а на білѣ гайтує ходити.* Ном. № 12206.

Гак, ку, м. 1) Крюкъ. Рудч. Ск. I. 69. Грин. III. 412. *Возьміть Байду добре руки, на гакъ ребромъ зачепите.* А.Д. I. 146. 2) Родъ багра для ловли рыбъ. Вх. Пч. II. 25. 3) Крючекъ для удочки, но чаще употребляется ум. **гачокъ**. 4) Шипъ подковы. *Треба перекувати коня, бо вже гачи позбивались.* Аф. 353. 5) Орудіе для обтигиванія бочки обручемъ. 6) Тут тобі **гак**! Тутъ тебѣ и конецъ, тутъ тебѣ и аминь! 7) 3 **гаку** плодять отару. Вратсья досматривать стадо овецъ, позучал за это отъ хозяина тридцатую овцу (о **личманакъ**). О. 1862. V. Кух. 37.*8) 3 **гакомъ**. Съ липникомъ, съ небольшою прибавкою. *По дві десятині й вісімъ артимъ та трошки й з гакомъ.* Вас. 208 Ум. **гачби**, **гачб́оч**.

Гакало, ла, м. и с. Часто повторяющій *меж.* га.

Гакання, ня, с. Частое повтореніе *вопросит. меж.* га.

Гакарь, ри, м. Стволъ молодого дерева, которымъ связываютъ въстѣо двѣ **гальби**, два плота, славляемаго дерева. Шух. I. 181.

Гакати, каю́, *еш*, гл. Часто повторять *вопросит. меж.* га; чтокать. *І доки ти будеш усе тільки гакати?*—Такий вже **гакало**!

Гаківниця, ці, ж. Длинное крѣпостное ружье. КС. 1882. X. 142. *Три ружини(гаківниці) і три самонали.* Шевч. 450.

Гакнути, ну́, *неш*, гл. Крикнуть **га**. *Га! Та як гакне, то аж зорі на небі заворушились.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Гакс, *меж.* Крикъ, которымъ проговяють свиней. Вх. Лем. 447.

Гакуватий, а, о. Крючковатый.

Гал, лу, м. 1) Небольшой шаръ. 2) По-

ляна въ лѣсу. Суранс. у. Ум. Галець, галечок.

Галѣ́, меж. 1) = **Галѣ́.** Дробу, дробу, дробушечки, найшися петрушечки, найшися лободи, гала, гала до води. Чуб. III. 88. 2) **Піти галѣ світа.** = **Світ за очі піти.** См. **Світ.** Щоб ти пішов круги світа та галі світа. **Ном.** № 3677. **Забіжи галасвіта.** Чуб. VII. 575. 3) **Прийвѣв.** Ой чук та гала, а я в церкві була. Чуб. V. 1166.

Галабурда, дв. 1) **ж.** Дебошъ, дебоширство, буйство. **Волянск.** 2) **м.** = **Галабурдник.** Желех.

Галабурдити, джу, диш, гл. Дебоширствовать, производить беспорядокъ. **Волянск.**

Галабурдник, ка, м. Буянъ, дебоширъ. Желех.

Галабута, ти, ж. Надменность. **Вх.** Зн. 9.

Галаган, на, м. = **Галаган.** Зверху (води) блицав довгий рядок здорових, білих, дерев'яних галаганів, наче разок намиста. **Левниц.**

Галагіва, ки, ж. = **Гаівка.** Желех.

Галадійка, ки, ж. Небольшой плужок съ прямой градилю, безъ моліси. **Одесск. у.**

Галаджовий, а, в. ? **Спідниця така, як ганчірка, а корсет новий галаджовий.** **Г.** **Барв.** 113.

Галадун, на, м. = **Галадушик.** Желех.

Галадушик, ка, м. = **Гладушик.** Желех.

Галай. 1) = **Галайко.** Желех. 2) **Кличка собаки.** **Вх.** **Лем.** 401. 3) **На галай-балай.** Необдуманно, на авось, какъ попало, какъ нибудь. **Ном.** № 13030. 4) **У галай світа піти** = **Гала світа піти.** Желех. **См.** **Гала 2.**

Галайдѣ, ді, м. Скиталець, бездомный. **НВолын. у.**

Галайкати, каю, еш, гл. Кричать; кричать и пѣть, мѣшая пѣніе съ крикомъ. Желех.

Галайко, ка, м. Крикунъ, верезга. Желех.

Галайкотати, кочу, чеш, гл. = **Галайкати.** Желех.

Галайкотіти, кочу, тиш, гл. = **Галайкати.** Желех.

Галайкуватий, а, в. Крикливый, болтливый. Желех.

Галайстра, стрн, ж. Толпа, куча народа, дѣтей. Желех.

Галакати, каю, еш, гл. Кричать. **Цит, брате, не галакай на мене.** **Гн.** II. 109.

Галамбѣць, бѣдѣ, м. 1) Кушанье изъ кукурузной муки. **Угор.** 2) Родъ киселя изъ овсяной муки. Желех.

Галамбувати, бую, еш, гл. Смѣшиваться, перемѣшиваться. Желех.

Галанка, ки, ж. Петля изъ веревки, извѣстнымъ образомъ связанная. **Мирг. у.** **Слов.** **Д.** **Эвари.**

Галанський, а, в. Голландскій. **Стор.** II. 160.

Галанці, цѣв, м. **мн.** Узкіе брюки. **У німецьких галанцях.** **Стор.** I. 111. **Носили латані галанці.** **Котл.** **Ен.** IV. 14.

Галанчатий, а, в. Одѣтый въ узкіе брюки.

Галапці, на, м. = **Голопуцьок?** **Вх.** **Пч.** I. 14.

Галас, оу, м. Крикъ, шумъ, вопль. **Злреготались нехречені.... гай обізався; галас, зик, орда мов різже.** **Шевч.** 29.

Галасайко, ка, м. Крикунъ. Желех.

Галасати, сѣю, еш, гл. = **Галасувати.** **Еней на старших галасас.** **Котл.** **Ен.** VI. 78. **Дяки зарненю галасали.** **Мкр.** Г. 70.

Галасливий, а, в. Крикливый. Желех.

Галасливість, вости, ж. Крикливость. Желех.

Галасний, а, в. = **Галасливий.** Желех.

Галаснути, сиу, нѣш, гл. Крикнуть. Желех.

Галасовѣ вілла, с. **Раст.** *Scopolina antropoides.* **Вх.** **Пч.** II. 36.

Галасування, ня, с. Крикъ, вопль, дѣйствіе отъ **гл.** **галасувати.** **Галасування то піднімалось разом, то затихало.** **Левниц.** I. 126.

Галасувати, сѣю, еш, гл. Драть горло, кричать, вопить. **Мій дом не улица, де кожний може галасувати.** **Левниц.** **Пов.** 269. **Жінки, пороспускавши коси, розхристані і без свиток.... галасували на ввесі рот.** **Котл.** **Ен.** VI. 52.

Галасуватий, а, в. = **Галасливий.** **К.** **Кр.** 40.

Галатін, на, м. = **Галайко.** Желех.

Галахура, ри, об. Насмѣшливое прозваніе лица духовнаго званія или его домоладцевъ. **Екатериносл. у.** **Слов.** **Д.** **Эвари.**

Галакуватий, а, в. = **Галайкуватий.** Желех.

Гальва, ві, ж. Мѣра жидкости. **Гальву віна.** **Гол.** III. 244.

Галамаш, ша, м. = **Одамаш.** **Вх.** **Зн.** 43.

Га-ле! меж. Иди сюда! **Вх.** **Лем.** 402.

Галені, нѣти, с. Галченкохъ. Чорнессенькі галенята, підіймійся в гору. Чуб. 1030.

Галѣра, рш, ж. Гребной корабль, галера. В тій галері од пристані далеко одпускали. Чорним морем далеко гуляли. АД. I. 209.

Галѣрний, а, в и **галѣрський, а, в.** 1) Привнадеждацій, свойственный галерѣ. Обізветься між турків Лях-Бутурлак, клюшник галерський. АД. I. 210. 2) Галѣрна робота. Каторжная работа (гребцами на галерахъ были обыкновенно невольники).

Галѣць, льця и **галѣчок, чека, м.** Ум. отъ гал.

Галѣти, лѣб, лѣш, гл. 1) Гладить галом (см.). 2) Спѣшити торопиться. Пождіте, вгамуйтеся трохи, не галіте. Кота. Ен. III. 25.

Галѣтися, лѣся, лѣшся, гл. 1) Быть глажену галом. 2) — Галити 2. На бой дивитись всяк галився. Котл. Ен. VI. 67.

Галицький, а, в. Галицій. Желех.

Галица, ці, ж. — Галика 1. Кинув не палицю, убив не галицю, скублю не пера, їм не м'ясо. Ном., стр. 293, № 92.

Галич, ці, ж. соб. Галки, грачи. Галич поле криє. Шевч. 52. Коли галич у повітрі шугас — буде хуртовина. Грин. I. 254.

Галичанин, на, м. Житель Галиціи. Желех.

Галичавка, км, ж. Жительница Галиціи. Желех.

Галичній, ні, ж. Галиція.

Галивник, ка, м. 1) Канать, которымъ тинуть паромъ. Каменец. у. 2) Работникъ, тинущій судно, бурлакъ. Черк. у. См. Галювати 1.

Галка, км, ж. 1) Галка, клуша, *corvus monedula*. Ой полети, полети, да чорная галко, да на Дін риби їсти! Мак. (1834). 128. Чорний, як галка. Ном. № 13152. 2) Небольшой шаръ, шарикъ. Стоїть палка, на їй галка. Ном. стр. 296. Галки класти, імдати. Баллотировать шарами. Каменец. у. 3) Мушкетна гална. Muskatний орхъ. 4) Родъ хорошевой весенней игры. Маркев. 73. Ум. Галоньна, галочна.

Галман, на, м. Бранное слово для мужчины Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Галманка, км, ж. Бранное слово для женщины. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Гало, ла, с. 1) Шаръ. 2) Стекланый шаръ для глаженья. Полт. 3) Круглая

поляна въ лѣсу. НВолын. у. 4) Круглое пространство по озерѣ, незаросшее водорослями. НВолын. у. 5) Лѣсное озеро. НВолын. у. См. Гал.

Галон, на, м. Галузъ, позументъ. Золотій галони, а срібній запони. Нп.

Галонька, км, ж. 1) Ум. отъ гална. 2) Ласкательное слово для женщины. Спасибі тобі, Марусенько, галонько. МВ. II. 124.

Галочка, км, ж. Ум. отъ гална. 2) — Галонька 2.

Галубаху, неж. Въ значеніи: болтать. Употребляется и какъ существительное, и какъ глаголъ. Аби зійшлись, то як почнуть галу-балу, — кого вже тут не згадають! — Галубаху, а свині в ріні. Ном. № 12948.

Галуза, зм, ж. Вѣтвь. Гол. I. 206. Ум. Галузна. Ном. № 1045; Галузоньна. Є у лісі галузонька. Гол. I. 206

Галуззя, зм, с. соб. Вѣтви.

Галувитися, жуса, вишюа, гл. Вѣтвиться.

Галузка, км, ж. Ум. отъ галуза.

Галузонька, км, ж. Ум. отъ галуза.

Галузъ, зі, ж. — Галуза.

Галуш, нѣ, м. Квасцы. Нате і мій галун до церкви. Ном. № 6434. Ум. Галушець, галушчя. Аф. 354.

Галушня, нн, ж. Квасцы (растворенные)? Як посолити, то не озме сі галушня ейці. ЕЗ. V. 92.

Галувити, ню, ниш, гл. Мочить въ растворѣ квасецъ. Чуб. III. 15. Крашанки галувають, а тоді варять у кірці. Черниг. у.

Галушка, км, ж. — Крашанка. МУЕ. I. 171. КС. 1891. V. 191.

Галунівий, а, в. Квасцевий.

Галувчик, ка, м. Ум. отъ галун.

Галух, ха, м. Нѣсколько галушекъ, слѣпившихся виѣстъ? Галушку галух іззів. Грин. I. 233.

Галуха, хн, ж. Большая галушина.

Галушечка, км, ж. Ум. отъ галушина.

Галушниця, ці, ж. Уп. отъ галушина.

Галушча, км, ж. Галушка, кусочекъ тѣста, сваренный въ водѣ или молокѣ, клецка. Чуб. VII. 440. Різани галушши, рвані галушники, — смотря по способу приготовленія. Вари лишень гречані галушки. Рудн. Ск. I. 11. Ум. Галушечка. Иди, доню, вечеряти, бо галушечки скипіли. Грин. III. 421.

Галушник, ка, м. Большой любитель галушекъ. Черниг.

Галушанка, ки, ж. Порода мяты. Вх. Лем. 402.

Галь, лі, ж. соб. Галки. Галь на скир-тах сидить. Міусск. окр.

Гальма, ми, ж. = **Гальмб** 1. Вітряк кру-тився, бо за гальму не зав'язаний був. Змів. у.

Гальміз, за, м. Отверстіє въ обухѣ топо-ра для вставки топорнища. НВол. у.

Гальмб, ма, с. 1) Тормозъ для оста-новки колеса экипажа, колеса мельницы (деревянные дуги, сжимающія посредствомъ веревки мельничное колесо, когда надо остановить его) и пр. 2) Переносно: препятствіе, задержка. 3) Изъять. *А нічого собі шкапина, без гальма, ні за що зга-нить.* О. 1861. XI. Св. 49

Гальмування, ня, с. Дѣйствіе тормо-зящаго, торможеніе, останавливаніе.

Гальмувати, -мую, еш, гл. 1) Тормо-зить. *У гору йду—не бичую, із гори йду не гальмую.* Мет. 460. 2) Останавливать мельничное колесо. 3) Переносно: препят-ствовать, задерживать. *Хто де не дума—там ноче, хотів де бігти—там гальмує.* Котл. Ен. VI. 42.

Гальовина, ни, ж. = **Гялява.** Лохв. у.

Гальонка, ки, ж. Парчевая лента. Мн. гальонки. Головной дѣвичій уборъ пзъ пар-чевой ленты. Ромен. у. Слов. Д. Эварн.

Гальювання, ня, с. Дѣйствіе отъ гл. гальювати.

Гальювати, лбую, еш, гл. 1) Тащить судно противъ воды людьми или лошадыми. Чер. у. 2) Рыскать. *Гальювали ціле літо по полю.* Чуб. III. 239. 3) Пустовать, быть беззаятымъ. *Чого в тебе город гальює,—хиби нема чого посадити?*

Галубарда, ди, ж. 1) Алебарда. 2) Осо-бый видъ топора. НВол. у.

Гялява, ви, ж. Поляна въ лѣсу; неза-росшее мѣсто среди хлѣба въ полѣ. Н'о-лын. у. На рѣкѣ, прудѣ; незаросшее мѣсто среди тростника. (К. П. Михальчукъ). См. Гало, Гальовина.

Гялява, ни, ж. = **Гялява.**

Гяліна, пи, ж? Бранное слово для женщины. Шух. I. 34.

Гялр, ру, м. = **Гав'ир.** Вас. 205.

Гяліра, ри, ж. 1) = **Галера.** КС. 1882. XII. 505. 2) Судно для перевозки грузовъ. 3) Плоскодонная лодка на два весла. Вас. 157. Ум. **Гялірна.** *Ми у Кремленчуні пе-реїздили на той беріг гяліркі.* ни. Пирят. у.

Гам! неж. 1) Означаетъ въ дѣтскомъ языкѣ: фѣть. *Не плач, дитино, зараз*

будем гам. — *І сам не гам і людям не дам.* Грин. I. 236. 2) Означаетъ быстро проглотить. *А лисичка його гам! та й проковтнула.* Рудч. Ск. II. 3.

Гам, му, м. Крикъ, шумъ. *Гармидер, галас, гам у гай.* Шевч. 333.

Гамазбѣ, збю и зед, м. и гамазбѣ, збѣ, ж. Магазины для склада и храненія какихъ либо вещей, хлѣба. О. 1862. I. 62. *Руш-ницѣ, мушкетів, оружжям наклали пов-ні гамазѣ.* Котл. Ен. IV. 56.

Гамазін, на, м. = **Гамазен.** Підпалюють гамазини з хлѣбом. Стор. МПр. 80.

Гамазій, зію, м. и Гамазія, зій, ж. = **Гамазен.** *Оттой хлѣб, що в гамазі, добрі люде розібрали.* Кв. П. I. 145.

Гамала, ли, ж. Смѣсь? Родъ кушавья? *Накришили так то того, то сього,—вийшла чисто гамала,—поїли.* Пирят. у. Слов. Д. Эварн.

Гамалиє, кя, м. Задняя часть шен. *Козаки сами там пораяться, а нашо-му брату дають оглоблю по гамалику.* К. ЧР. 354.

Гамаликуватий, а, е. Толстошей, ко-ренастый *Гамаликуватий вѣл.* — *Народ показний, гамаликуватий.* Г. Барв. 240.

І. Гаман, нѣ, м. Кожаный мѣшочекъ для храненія табаку, карманныхъ вещей; кошелекъ. Чуб. V. 919. *Закубила чотири гроші з гаманом.* Ном. № 12533. *Товчуть, як жиди гамана. Десь у мене був з кулями гаман.* АД. I. 173. Ум. **Гаманець, гаманчик.** Аф. 354. *„Ти ку-рець?“—Курець, ясновельможный пане. „А є люлька й гаманець?“* Рудч. Ск. II. 202. Ум. **Гаманіще, гаманія.**

II. Гаман, на, м. Еврейскій праздникъ: Амаѣ. *Гаман не свято, тряця не го-роба.* Ном. № 5520.

Гаманець, нцѣ, м. Ум. отъ гаман.

Гаманіще, ща, Ув. отъ гаман.

І. Гамановий, а, е. Осносящійся, при-надлежащій І. Гаману.

II Гамановий, а, е. Относящійся къ II. Гаману. **Гаманове вѣхо.** а) Пирожное, при-готовляемое евреями во время праздника **Гамана.** б) Бранное названіе еврей. Стор. II. 39.

Гаманчик, ка, м. Ум. отъ гаман.

Гаманяка, ки, м. Ув. отъ гаман. Аф. 354.

Гамарня, нѣ, ж. Металло-плавильное заведеніе. Полт.

Гамарство, ва, с. Плавильное искусство, металлургия.

Гамарський, а, в. Металло-плавильный.

Гамати, маю, еш, гл. Дѣтское: ѣсть. О. 1862. IX. 118.

Гамба, би, ж. Узелъ, служащій для застегиванія вмѣсто пуговицы. Гол. Од. 82. Угор.

Гамбарня, ні, ж. = **Гарбарня**. *Кору з дуба пообдирано і забрано до гамбарні... Ото де шкури чинять, то й гамбарня звється.* Київ у.

Гамбля, ли, об. Толстый, неповоротливый человекъ. Ном. № 13950.

Гамбра, ри, **гамёрка**, ки, ж. Бумажный вязаный кофтакъ въ видъ усѣченного конуса. Желех. Гол. Од. 48.

Гамёрницький, а, в. Американскій. Вх. Лем. 402.

Гамзѣ, ай, ж. Казна. У його багачко гамзи. Аф. 354. См. **Кабза**.

Гамів, мови, ж. = **Гальмо**. Желех.

Гамір, мору, м. Шумъ, крикъ. Желех. *В містечку почався... гамір.* Левиц. I. 126.

Гамірка, ки, ж. Низкая деревянная ручка въ большой пилѣ, которой распиливаютъ дерево на доски. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гамірний, а, б. Шумный. Желех.

Гамканія, ня, с. 1) Дѣтск.: ѣда. 2) Чавканіе.

Гамкати, маю, еш, гл. 1) Дѣтск.: ѣсть. 2) Чавкать. *Зубами скреготить, яриться і гамка їсти здалека.* Котл. Ев. VI. 29.

Гамкнути, ну, неш и **гамнути**, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ **гамати**. Съѣсть, глотнуть. *Дай панові покуштувати, а він і гамкне.* Ном. № 1148.

Гаморіти, рѣ, ріш, гл. Кричать, шумѣть. Желех. Подольск. *Люде гаморят, дерево тріщить, сичит, солома прискає, огонь шепотит (на пожежі).* Гл. II. 30. *Жінка гаморить на мене, теця і всі гості якось косо дивляться.* Грин. II. 178.

Гамрити, мрю, ріш, гл. = **Гаморити**. *Я думаю, що воно гамритъ, аж то ви балакаєте.* Лохв. у.

Гамсѣл, ла, м. Ироническое названіе, даваемое черноморцами жителямъ Таврической губ. Червом.

Гамселѣти, лѣ, ліш, гл. Колотить, бить, ударять. *Як почне тебе истиком гамселити, то будеш знати, як драгувати.* Екатеринос. у. *По столу кулаком гамсе-*

лить. Мир. ХРВ. 196. *У виски гамселило як обухом.* Мир. ХРВ. 266.

Гамуванія, ня, с. Усмиреніе, укрощеніе, упокоеніе, удерживаніе. *Той давно вже їздив по табору, гамуючи козацтво, тільки од його гамування їще гірші пидіймались гомін.* К. ЧР. 209.

Гамувати, м'ю, еш, гл. Удерживать, останавливать, укрощать, усмирять, успокаивать. *Кроз гамую, — з носа йде.* Уман. у. *Гамуй йому козаків, коли полковницький пірнач у судді.* К. ЧР. 322.

Гамуватися, м'юся, ешся, гл. Удерживаться, останавливаться, успокаиваться. Аф. 354.

Гамуа, зу, м. 1) Мякоть, мязга. 2) Потрощити на **гамуз**. Разбить въ дребезги. *Потрощили їм ноги на гамуз.* ЗОЮР. I. 76. 3) **гамузом**. Все вмѣстѣ, сполна. *Забрав гамузом, нічого не оставив.* Ека-тернос. г. *Ну, я скажу гамузом ціну за всю роботу.* Лубен. у.

Гамула, ли, ж. 1) Каша изъ яблокъ съ медомъ. Борз. у. 2) Полужидкая масса, kloчущая въ сопкахъ. Черном. 3) Неудавшееся жидкое кушанье, сдѣланное слишкомъ густымъ, подобныѣ киселю. напр. о борщѣ, о галушкахъ. Переяс. у.

Гамулець, льца, м. Узда. **Гамулець** упрѣвити. Надѣти узду, переносно: смирить, обуздати. *Шкода відбрикуватись! Ми вправимо гамулець вам.* К. ПС. 55.

Гана, ни, ж. Порицаніе, безчестіе, поношеніе, стыдъ. Желех. **Задавати**, **зробити** гану. Хулить, охулить.

Ганде, нар. Тамъ. Вх. Лем. 402.

Гандевери, рѣ, м. мн. Шаровары изъ саети. (Запорожці) *наїздить у Богуслава на ярмарок та в саетових штанях, чи то в гандеверах, кидаються було у чебер з дѣтєм.* О. 1861. XI. 31.

Гандель, **гандлюванія**, **гандлювати** и пр. = **Гендель** и пр. О. 1862. I. 71.

Ганджѣ, жі, ж. = **Ганджа**.

Ганджар, ру, м. Широкий татарскій кинжалъ. *Татарина в-пень стинає, бунчук, ганджар, лук довезений, ворон коня відбірає.* Млак. 76.

Гандзя, зі, ж. Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Гандри біти. = **Вайдики бити**. Желех.

Ганбний, а, в. Позорный, безчестный, постыдный.

Ганбно, нар. = **Ганебно**. *Ганебно знє-вожали.* Шейк.

Ганѣбність, ности, ж. Позоръ.

Ганѣбно, нар. Позорно, постыдно.

Ганѣтьба, би, ж. Сильное порицаніе, поношеніе, стыдъ. Її тільки ганѣтьбою і можна придавити.

Ганѣжа, жі, ж.—**Ганджа** Коняка не має ніякої ганѣжі. Рк. Левци

Ганѣба, би, ж.—**Ганеба.** А сам в убожестві, в ганѣбі. МВ. II. 43. Було куди ні підуть мої дочки і поденно робити, або що, ніколи ганѣби не чути. Г. Барв. 294.

Ганѣж, жу—**Ганус.** Вх. Пч. II. 34.

Ганити, ню, ниш, гл. Порицати, укорити, бранити, здословити, порочити, поносити, безчестити. *Служив Москві, Іване, а вона ж його гане.* Ном. № 669.

Ганібний, а, в. 1)—**Ганебний.** 2) Въ презрѣнні находящійся. Сама бідна і ганібна. МВ. (О. 1862. I. 96).

Ганок, нка и пр.—**Ганок** и пр.

Ганус, су, м. Анишъ. Левч. 1.

Ганусівка, ки, ж. Настоявка на анишѣ, анисовка. *Хазяйка пляшку узопила, що ганусівка в їй була.* Алв. 18.

Ганусовий, ганусовий, а, в. Анисовый.

Ганути, ну, вѣш, гл. Смегати, догадываться. *Ганути на кого.* Угор.

Ганца, ци, ж. Кляча. Вх. Зн. 9

Ганчаръ, ра, м.—**Гончаръ.**

Ганчѣрка, ки, ж. 1) Тряпка, тряпица, ветوشка, стирка. *Святая Покрівонько, покрий голівоньку хоч ганчѣркою, аби я була жінкою.* Ном. № 493. *Зітри ганчѣркою стил, та не тією, а чистенькою.* Харьк. 2) Грязное старое платце. *Чого це ти в таку ганчѣрку убралась?* Ум. Ганчѣрочка. Ув. Ганчѣрище. Аф. 354.

Ганчѣрина, ни, ж.—**Ганчѣрка.**

Ганчѣрини, ка, м. Тряпичникъ. Желех.

Ганчѣрочка, ки, ж. Ум. отъ ганчѣрка.

Ганчѣрря, ря, с. соб. и ганчѣрѣччя, чя, с. соб. Тряпье. Черниг. *З вікон залість шибок визирав ганчѣрря.* Мир. Пов. II. 83.

Ганчѣрчище, щі, ж. Ув. отъ ганчѣрка.

Ганчѣраний, а, в. Тряпичный. Константиногр. у.

Ганѣба, би, ж. 1) Позоръ, безчестіе, стыдъ, поруганіе. *Ганѣбою не візьмеш, так сию діями.* Ном. № 3892. 2) Порицаніе. *Тим тільки ганѣба йому, що инокді чарку вип'є.* Лебед. *Ганѣбу дами—кому.*

Выразити порицаніе. Ном. № 6820. *Я на рубку ганѣби не даю.* МВ. II. 125. *Ні хвали, а ні ганѣби я не сплітаю твоєї пустині.* Шевч. 441.

Ганѣбити, блѣ, биш, гл.—**Ганити.** Нащо ганѣбити чоловіка? Камен. у.

Ганѣбитися, блѣся, блѣся, гл. 1) Быть порицаему, хулимъ, порицаться, хулиться. 2) Стыдиться. Угор.

Ганѣблівий, а, в. 1)—**Ганебний.**

2) Стыдливый. Угор

Ганѣбливо, нар.—**Ганебно.**

Ганѣбувати, бую, еш, гл. 1)—**Ганити, ганѣбити.** *Гарна діва, ганѣбувати ні за яку роботу не можна.* Г. Барв. 384.

2)—**ним.** Браковать, порочити, презирать. *Діва ганѣбує ним.* Черк. у. *Да чого, мила, смуткуєш, чи мою маткою ганѣбуєш?* Чуб. V. 690. 3) Жити безчестно. *Судно мені Бог та й н'яиченьку мужа, що він н'є і ганѣбує, та ще й дома не ночує.* Нп.

Ганѣька, ки, ж. Снарядъ, котрымъ гонять рыбу. Мнж. 178. Тоже, что и бовт?

Ганянина, ни, ж. Разгонъ. *Тепер у нас, як прийшли з Петенбургу пани, так така коням ганянина, що куди тут.* Мелит. у. Слов. Д. Эварн.

Ганяння, ня, с. Бѣготня. Одно ганяння з ранку й до ночі.

Ганѣти, нѣю, еш, гл. 1) Гонять, поуждате къ ходу. *Хлопці раз-у-раз сюди ганѣють волів до водопою.*—*Його й наняв левади доглядати, проклятих горобців та гав ганити.* Глѣб. 2) Гонять, преслѣдовать, травити, стогнать. *Ганѣють, як солоного зайця.* Ном. № 10071. *У хаті—хоч вовків ганяй,—холодно.* Ном. № 638. 3) Много бѣгать въ хлопотахъ, суетиться. *Цілісенький день ганяє сьогодні і нічого не пощастило зробити.*—*Чого ти ганяєш, як навіжений?* 4) Гоняться, добиваться, искать. *За великою добыччу ганяє.* Макс. (1849) 31.

Ганѣтися, нѣюся, ешя, гл. Гонятси. *Ганялися наші батьки по низовихъ степах за білорогими сугаками.* К. ЧР. 213.

Ганѣка, ки, ж. 1) Петля изъ проволоки для застегиванія плаття. 2) Задниця. К. ЦН. 223.

Ганѣлкѣ, ка, м. Проволочный крючекъ для застегиванія плаття. Утяти до ганѣлкѣ. Сдѣлати, что-либо нехстати, невпопадъ. Ном. № 12469. *Утяю до ганѣлкѣ.* Котл. МЧ. 460.

Ганѣлковий, а, в. п. ганѣлчаний, а, в.

Относящийся къ гаплину. *Гаплична петелька*. Сдѣланный на крючкахъ. *Гапликова жилетка*.

Гапличокъ, чкѣ, м. 1) Ум. отъ гаплин. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. КС. 1893. V. 278.

Гаптарѣха, хн, ж. Жена золотошвей. **Гаптарка, кн, ж.** Золотошвея. Аф. 355.

Гаптарство, ва, с. Искусство вышивать золотомъ, золотошвейство.

Гаптарський, а, в. Относящийся, принадлежащій золотошвею, золотошвейскій. *Це гаптарське діло*.

Гаптарь, рѣ, м. Золотошвей.

Гаптарувати, рѣю, еш, гл. Быть золотошвеемъ. *Він уже десять год гаптарює*.

Гаптований, а, в. Вышитый, расшитый золотомъ или серебромъ. *Комір і поли гаптовані золотом*. К. ЧР. 102.

Гаптування, ня, с. 1) Вышивание золотомъ или серебромъ. 2) Вышивка золотомъ или серебромъ.

Гаптувати, тѣю, еш, гл. 1) Вышивать золотомъ или серебромъ. *Шовком шила, золотом гаптувала*. Рудч. Чп. 190. 2) Иногда употребляется и въ значеніи просто вышивать. *Несай же шити, шовком гаптують*. Метл. 3) Стѣжку гаптувати. Направлять путь. *Треба ж роститатись куди прямувати, яким трахтом стежку гаптувати*.

Гарабѣкати, каю, еш, гл. Орать, горланивать. Желех.

Г. Гарѣзд, нар. 1) Ладно, хорошо. *„Приходьте сьогодні до мене!“—Гарѣзд!* 2) Хорошо. *Ей, чи гарѣзд, чи добре нам гетьман Хмельницкий починає, що з ляжачи із мостивили у Вілій Церкві замириє?* АД. II. 110. *Не журись, каже, діво, — все гарѣзд буде*. Рудч. Св. II. 44. 3) Хорошо, достаточно, какъ слѣдуетъ, надлежащимъ образомъ. *Не найшов гарѣзд шляху*. Ном. № 667. *Сам ти гарѣзд не тямши, що робиш*. Ком. Р. II. 3. *І ви, плембей-грекосої, і ви молилися, та вас ніхто не милує. Не вміють вас і помилувати гарѣзд*. Шевч. 609. 4) Счастливо, благополучно. *Як усе дома буде гарѣзд, то може і прийду*. 5) Очень. *Гарѣзд таки причарувала і його до себе* Стор. МПр. 70. Ум. *Гарѣзденько. Сонечко гарѣзденько обитріє*. Снм. 201.

П. Гарѣзд, ду, м. 1) Добро, счастье, благополучіе. *Чоловікові мило згадати про давні свої гарѣзди*. Федьк. *Я гарѣзду не знамала, та вже й не знаю*. Гол. I. 263.

Живуть собі люди у добрі та в гарѣзді 2) *Гарѣзді* = Достатки. Шух. I. 104. 3) *На гарѣзд*. Къ добру, кстати. *Чи буде це на гарѣзд?*

Гарѣзденько, нар. Ум. отъ Г. Гарѣзд. **Гѣрак, жу, м.** Ромъ. МУЕ. I. 110.

Гармій, мѣя, м. Обманщикъ (о евреяхъ). ЕЗ. V. 151.

Гарѣп, на, м. = Арап.

Гарѣпа, пи, ж. = Гаранинъ. Драг. 277.

Гараній, піѣ, м. = Гаранинъ. *Він його як учеше гаранієм по стий!* Александров. у. (лов. А. Эварн.

Гарѣпникъ, ка, м. Плетъ, арапникъ. Рудч. Ск. II. 183. Шух. I. 292. *Гарѣпникъ тройчатий*. Г. Арт. (О. 1861. III. 105).

Гарасівка, кн, ж. Узкая красная шерстяная ленточка. Гарусная лента. Желех. Гол. Од. 54. 47. О. 1862. II. 9.

Гарасікуватися, жусяю, ешея, гл. Браниться, спорить. Вх. Зн. 9.

Гарѣч, чу, м. Дань, подать (хану).

Гарб, бу, м. Большой крюкъ, багоръ. *Морд. З гарбом. Съ лишкомъ. До Пенрикѣки буде доорих сім верстов з гарбом*. Новомоск. у.

Гарба, бѣ, ж. 1) Большая телега на высокихъ колесахъ, арба. Мкр. Н. 2) Телега на двухъ колесахъ. О. 1862. V. Кух. 37. Ум. *Гарбичка. Тією гарбичкою я по сіно їздив*. Екатериносл. у.

Гарбѣжійка, кн, ж. Лубъ-сѣянецъ. Херс.

Гарбання, ня, с. Захватъ, грабежъ. *Гарбання чужої предківщини*. К. ХП. 133.

Гарбар, ру, м. Крикъ, шумъ, гамъ. *Там у хаті гарбар*. НВолын. у.

Гарбарѣха, хн, ж. Жена скорняка. Правоб.

Гарбарня, ні, ж. Кожевенный заводъ. Правоб.

Гарбарство, ва, с. Скорнячество. Правоб.

Гарбарський, а, в. Принадлежащій, свойственный скорняку. Правоб.

Гарбарь, ря, м. Скорнякъ, кожевникъ. Гол. Од. 41.

Гарбарувати, рѣю, еш, гл. Кричать, шумѣть. *У корні там гарбарують*. НВолын. у.

Гарбарювання, ня, с. = Гарбарство.

Гарбарювати, рѣю, еш, гл. Заниматься, промышленно скорнячествомъ, скорпичить. Правоб.

Гѣрбати, баю, еш, гл. Грабить, захва-

тивать, забирають. *Черво́нці до себе гарбай.* Шевч. 284.

Гарба́чий, чі́я, м. Рабочій изъ артели пастуховъ овецъ, завѣдывающий гарбою съ припасами,—исполняющий обязанности экономы и повара. О. 1862. V. Кух. 37.

Гарба́чка, ж, ж. Ум. отъ гарба́.

Гарбо́вий, а, в. Относящийся къ арбѣ, ей принадлежащій. *Скрип коліс гарбових.* К. МБ. XI. 142.

Гарбу́з, за́, м. 1) Тыква, *Cucurbita maxima*. 2) Дати гарбуза́. Отказать сватающемуся. *Сватало їй багато парубків, так вона всім гарбуза давала.* Чуб. II. 92. Покуштувати, взяти, з'їсти гарбуза́. Получить отказъ при сватовствѣ. Ном. № 8976. Ум. **Гарбузе́ць.** Ув. **Гарбузі́ще, гарбузі́яна.**

Гарбузе́нь, ня́ти, с. Шутливо; маленькая тыква. Ум. **Гарбузеня́тко.** Ой казав ти, вражий сину, що гарбузеня́тко,—як я тобі втелющала,—помагав і батько. Грин. III. 680.

Гарбузе́ць, вца́, м. 1) Ум. отъ гарбуз. 2) мн. Сѣмена изъ тыквы.

Гарбузі́ще, ща, м. Ув. отъ гарбуз.

Гарбузі́ння, ня, с. Тыквенные стебли и листья.

Гарбузо́вий, а, в. Тыквенный. *Гарбузовий огуд.* Ном. стр. 296.

Гарбуза́, за́ти, с. = **Гарбузеня́.** *Дурний бо́йко, не видів огірка́, та їй каже, що то гарбузі́на.* Фр. Пр. 102.

Гарбуза́ка, ки, м. Большая тыква. *Вид—як волоский гарбузяка.* Г. Барв. 427.

Гарбузі́чий, а, в. = **Гарбузо́вий.**

Гарга́ла, ли, ж. Сосудъ для пошенія воды. Угор.

Гарга́ра, ри, ж. Сварливая баба. *Стара гаргара.* Ном. № 13620.

Га́рд, ду, м. 1) Рядъ перегородокъ или загоро́докъ въ водѣ для ловли рыбы. Браун. 17. МУЕ. I. 43. 2) Перегородка попере́къ рѣки изъ камней. КС. 1882. V. 348. 3) Рыболовный заводъ. Аф. 355. *Було тобі б, пане Саво, га́рд не руйнувати.* Чуб. V. 966.

Гарда́жій, джі́я, м. Мастеръ, устранивающий га́рд З. МУЕ. I. 43, 36.

Гардама́н, ну, м. Крепкая водка. *Напилися гардаману, пийшов бим гуляти.* Гол. III. 204.

Гардема́н, ну, м. = **Гардеман.** *Напи-*

лам ся гардеману. Чуб. IV. 513.

Гардибу́рка, ки, ж. = **Каропля.** *Solanum tuberosum.* Вх. Пч. II. 36.

Гарди́вничий, чого, м. Надзиратель за рыболовными. Рудч. Чп. 246.

Гардо́віна, ни, ж. = **Гордовина.** ЗЮЗО. I. 141.

Гардува́ти, дую́, еш, гл. 1) Запуживать. *Гардувати у ставку воду.* Лубен. у. 2) Быть перевозчикомъ. 3) Находиться. *До лісу почивалав, де гардував Евандр з попами.* Котл. Ев. V. II.

Гаре́ль, ля, м. = **Гарі́ль.**

Гаре́м, му, м. 1) Гаремъ. *Роскошуй в своїх гаремах.* Шевч. 613. *Гареми мусульманські забрєніли дівчатами вродливими й жінками.* К. МБ. XI. 152. 2) Отъ двадцати до тридцати соединенныхъ плотовъ сплавнаго дерева (**гальб**), идущихъ одинъ за другимъ. Шух. I. 181.

Гаре́мний, а, в. Гаремный. *Гаремна неволя.* К. ПС. 46.

Гаре́мник, ка, м. Многоженецъ, имѣющей гаремъ. К. МБ. III. 259.

Гаре́мниця, ці, ж. Гаремница, гаремная жена или наложница. *Усіх жінок, усіх своїх гаремниць порозсилав Осман, куди схотіли.* К. МБ. XI. 156.

Га́рець, рця́, м. Гарнецъ. Ум. **Га́рчин.** Грин. II. 147.

Га́решт, ту, м. и пр. = **Арешт** и пр.

Га́рикало, ла, м. и с. Ворчунъ, придира. *Оцей (или оце) мені гарикало остогид!*

Га́рикання, ня, с. Ворчаніе, придиричивость.

Га́рикати, каю́, еш, гл. Ворчать, дѣлать постоянныя внушенія, придиратся. *Ви нічого не робите, бо нема на вас ко́му гарикати.*

Га́рикатися, каю́ся, ешся, гл. Спорить, ссориться, перебриниваться. *Вони тільки й роблять, що гарикаються увесь день.*

Га́рикнути, кну́, неш, гл. Сказать сердито, огрызнуться. *Ага, живється!—гарикнула стара, мов у розбитого дзвона одарила.* Мир. Пов. II. 46.

Га́рікливий, а, в. Ворчливый. *Стара гаріклива баба.* Мир. Пов. II. 42.

Га́рі́ль, ля, м. Крошка, пылинка, мелкая часть. Аф. 356. **А ні га́рія.** Рѣшительно ничего. Ном. № 1923.

Га́ркаве́ць, вца́, м. Картавый человекъ. **Га́ркавий, а, в.** Картавщій, картавый. Левч. 72.

Гаргавити, влю, виш, гл. Картавить.
Гаргавка, ж, жс. Картавая женщина.
Гаргаво, нар. Картаво.

Гаркати, каю, еш, гл. Картавить.
 Гевч. 27.

Гаркебуз, за, м. Аркебуза, пищаль.
Німецькі гаркебузи. К. ЧР. 38, 423.

Гаркота, ти, жс. Картавость.

Гаркун, на, м. 1) Ворчунъ. 2) = Гаркуша.

Гаркуша, ші, об. Картавый, картавая.
 Гевч. 27.

Гарливати, каю, еш, гл. Плохо п'ять.
 Вх. Лем. 402.

Гарма-дарма, нар. Напрасно, безъ всякого повода. *Напався на мене гарма-дарма. Причепився гарма-дарми, задивився, що я гарма*. Нп.

Гарман, ну, м. 1) Токъ, гдѣ молотить хлѣбъ каткомъ или воза по хлѣбу повозку съ тяжестью; также и хлѣбъ, разложенный на току для такой молотбы. *Сиділи у жаті, поки дощ пішов, залив їх гарман, а вони усе убаваются. Вони тоді до його, аж його вже половина у яру*. Грин. I. 188. *Наслали... гарман, погарманились трохи, а то оставили на завтра*. Грин. I. 87. 2) Ходити в гармані (о лошадахъ). Молотить. *Ціх коней не можна брати, бо вони в гармані тепер ходять*.

Гарманити, ню, виш, гл. Молотить лошадыми или волами, запряженными въ катокъ или въ повозку съ тяжестью. *У нас сорох не молочений, чачавиця не гарманена*. Мил. 157.

Гарманка, ки, жс. Катокъ, которымъ молотить. Славяносерб. у.

Гарманування, ня, с. Молотбы лошадыми, запряженными въ катокъ или въ повозку съ тяжестью.

Гарманувати, нюю, еш, гл. = Гарманити. *Гармануєм, в мішки наб'раєм*. Грин. III. 566.

Гармасарь, ря, м. Жеребець. Желех. Вх. За. 9.

Гармата, ти, жс. 1) Пушка. *З гармати стріляли*. Шевч. 232. *Як став місяць серед неба, — ревнули гармати*. Шевч. 53. *Лід кріпкий, хоч гармати коти*. Ном. № 13436. 2) Військова гармата. Артиллерія. Ум. Гармата, гарматочка. *Стрельну-ти... з гармати*. Чуб. II. 35.

Гарматій, тіа, м. = Гармаш. Желех.

Гарматка, ки, жс. Ум. отъ гармата.

Гарматний, а, в, я гарматний, я, в.

1) Пушечный. *Ой буде розмова, гармат-ня рада*. П'єсн. *Гарматний гук*. К. ЦН. 252. *Із королем гарматним боем бився*. К. ЦН. 171. 2) Укрѣпленный пушками. *Гарматний замок*.

Гарматня, ні, жс. Арсеналь.

Гарматочка, ки, жс. Ум. отъ гармата.

Гармаш, ші, м. Артиллеристъ, пушкаръ. *Гей, гармаші! озвітесь із гармаш!* К. ПС. 15.

Гармашний, а, в. Артиллерійскій.

Гармидер, ру, м. Шумъ, крикъ, тревога, безпорядокъ, сматеніє. *Гармидер, галас, гам у гаї*. Шевч. 334. *Стук, гармидер, — систять, кричать, голосить сопілка*. Г. Арт. (О. 1861. III. 103).

Гармидерник, ка, м. Производящій безпорядокъ, неугомонный человекъ, дебоширникъ.

Гармидерування, ня, с. Дебоширство.

Гармидерувати, рую, еш, гл. Шумѣть, дебоширствовать. *Не гармидеруйте на та слухайте, що каже старшина*. НВолын. у.

Гармиза, зі, м. Гарнизонный солдатъ. *Чемеричка наряджалась в рубі, як циганка, а усами гармизою Кричижа Улянка*. Мкр. Н. 40.

Гармидер, ру, м. и пр. = Гармидер и пр.

Гармонійний, а, в. Гармоническій. Желех.

Гармонія, ніі, жс. 1) Гармония. *І гармонія, і сила, — музика та й годі!* Шевч. 214. 2) Музыкальный инструментъ: гармоника.

Гарнаситися, шуся, ешся, гл. 1) Возитися, барахтаться, драться. Вх. Лем. 402. 2) Комкаться, мяться. Вх. Лем. 402.

Гарнася, ся, с. Смятая, скомканная солома, трава, вообще — скомканная, смятая вещь. *Саме гарнася, — доброї трави нема*. Вх. Лем. 402.

Гарнасуватися, суюся, ешся, гл. = Гарнаситися. Вх. Лем. 402.

Гарпець, вця, м. 1) = Гарецъ. *Наварила гарпець бобу*. Чуб. V. 1140. 2) Мѣра жидкости. *Взяли собі гарпець меду, та й на доці сіли*. Чуб. V. 1016.

Гарний, а, в. Хорошій, красивый, пригожій. *З гарної дівки гарна й молодичка*. Ном. № 9004. *Гарна, як квітка гайова*. Ном. № 8425. *Плакали і молоді очі за ним, за його гарною рододою*. МВ. II. 11. *Не те гарне, що гарне, а що кому подобається*. Поса. *Гарна пісня. Гарна го-*

дина. Ум. Гарненький, гарнєсенький. *Гарненький голосок, та чортова думка.* Рудч. Ск. I. 18.

Гарнік, ка, м. Работникъ при возахъ Левч. 135.

Гарнішати, шаю, еш, гл. = **Гарнішати.**

Гарнісінький, а, о. Очень хороший, очень красивый. Левци. I. 314.

Гарнісінько, нар. Очень хорошо, очень красиво. *Господи, як гарнісінько та веселісінько було.* О. 1862. IX. III.

Гарніти, нію, еш и гарнішати, шаю, еш, гл. Дѣлаться красивѣе, хорошѣе.

Гарно, нар. Хорошо, красиво. *Як гарно молодиця, то гарно й подивиться.* Ном. № 9003. *Бачуть сестру гарно обрану.* Pauli. II. 11. *Гарно грає.* Рудч. Ск. II. 5. *Царь подикує гарно.* Рудч. Ск. II. 12. Ум. **Гарненько, гарнєсенько.** *Поцілуйсь гарненько.* Чуб. III. 44.

Гарніюк, ка, м. Красавецъ. Аф. 356.

Гарніючка, ки, ж. Красавица. Аф. 356.

Гарнісінький, а, о. = **Гарнісінький.** *Сам гарнісінький же, як линок.* Г. Барн. 234.

Гарнісінько, нар. = **Гарнісінько.**

Гарпулєць, лѣця, м. Колъ съ желѣзнымъ наконечникомъ, привязанный къ веревкѣ, другой конецъ которой прикрѣпленъ къ плоту; служить для остановки плота, для чего вбивается въ берегъ. Черк. у.

Гарт, ту, м. Закалъ, закалка. *Гарт твердий дав коваль.* НВолын. у. Кромѣ прямого значенія, дати, завдати гарту значить еще: задать кому. Ном. № 4180. *Дамо їм гарту.* Рудч. Ск. II. 123. *Дасть він вам гарту.* Св. Л. 283. *Як поспіє пшеничка* (=кукуруза), *то собаки дадуть їй гарту.* Кролев. у.

Гартівничий, гартівничий, чого. Производный закалку.

Гартіваний, в, о. Закаленный, каленый. *Стиси гартівані.* Шевч. 645.

Гартовня, ні, ж. Печь для обжиганія кирпичей. НВолын. у.

Гартування, ня, с. Закаливаніе.

Гартувати, тую, еш, гл. Закалять. *Гартувати залізо.* Чуб. I. 46. *Шабельки гартують.* Шевч. 131. *Бідуючи, серце собі гартували.* О. 1862. III. 25.

Гартуватися, туюся, ешся, гл. Закаляться. Аф. 356.

Гартувати, рую, еш, гл. 1) Запрашивать (цѣну, вознагражденіе). *Як що не дуже багато будуть гартувати, то й поступайтесь: там рублєй п'ять, ну хоть і десять, то вже давайте, а як що зацурують як дурень за батька, то йдїть у друге мїсто.* ХС. VII. 421. См. **Гартувати.** 2) Тяжело, безъ отдыха трудиться. *Увесь вік гартував та загарував собі тільки п'ядь землі та домовину.* (К. П. Михальчукъ).

Гартує, ки, об. Сварливый человекъ. Вх. Зя. 9.

Гартукатися, каюся, ешся, гл. Ссориться, браниться. Вх. Зя. 9.

Гарфа, фя, ж. Арфа. *По під ворітьми в гарфу грав.* Млак. 73.

Гарпівник, ка, м. 1) Ъздокъ на лошади. 2) Шалунъ. 3) Плясунъ.

Гарпівниця, ці, ж. 1) Шалунья. *На всю губу гарпівниця в людях і в господі.* Мкр. II. 30. 2) Плясунья.

Гарпівний, а, о. Вытѣшующій въ себѣ гарнецъ. *Гарцове відерко.*

Гарцювання, ня, с. 1) Скачка на лошадахъ, рыстаніе, гарцованіе. 2) Бѣганье, скачки, шалости. 3) Пляска усердная.

Гарцювати, цюю, еш, гл. 1) Скакать на лошадахъ, наѣздничать, рыскать, гарцовать. *На вороному коні гарцюєм.* Шевч. 312. *Батько веде того коня за недоуздок, а він так гарцює, копитами землю вибиває.* Рудч. Ск. II. 112. 2) Бѣгать, скакать, шалить. *Як хочете гарцювати, так ідіть на двір.* Кобел. у. *Іще сами як дивували та з хлопцями як гарцювали.* Котл. Ен. III. 50. *Вабина знай цілу ніч гуляє з хлопцями та крутиться і не раз так бувало, що гарцюючи і мички попадуть.* Рудч. Ск. II. 54. 3) Тавцевать. Рудч. Ск. I. 75. *Ріжуть скрипки і бандури, дівчата гонцюють; хлопці, нїм аж льється з шкури, коло їх гарцюють.* Г. Арт. (О. 1861. III. 102).

Гарт, ча, м. Черная гадюка, Pelias berus. Желех.

Гартівня, ня, с. 1) Ворчаніе (о собакахъ). 2) = **Гаркання.**

Гартати, чю, чїш, гл. 1) Ворчать. *Собака гартить.* Рудч. Ск. I. 18. *Чия б гарчала, а твоя б мовчала.* Ном. № 3181. 2) = **Гаркати.**

Гартє, чє, с. = **Гарт.** Вх. Зя. 9.

Гартик, ка, м. Ум. отъ гартєцъ.

Гарькавий и пр. = **Гаркавий и пр.**

Гарювати, рюю, еш, гл. Шалить. Лохв. у. Мил. 61.

Гарювало, ла, м. и с., гарювання, ня, с., гарювати, ся, каю, ся, еш, ся, одн. в. гарюкнути, кну, неш, гл. = **Гарикало, гарикання, гарикати, ся, гарикнути.** З тими наймичками, треба все гарюкатись, сваритись. Левниц. I. 475.

Гаряч, чų, м. Сбитень. Дуже змерз був, а як написев гарячу, то й зігрівся. Екатериносл. (Залюб.).

Гаряч, ча, че. Краткая форма отъ гарячий. *Лучче мені, моя мати, гаряч камінь їсти.* Чуб.

Гаряче, нар. 1) Горячо, жарко. *І сюди гаряче, і туди боляче.* Ном. № 8051. 2) Пылко, горячо.

Гарячий, а, в. 1) Жаркій, горячий. *Гарячий борщ. Гарячий комин.* Рудч. Ск. II. 166. *Умила личенко гарячою слезою.* Мет. 48. *Гарячою сáла за шкүру залити.* Задать кому, причинить мученія. 2) Пылкій, вспыльчивый, горячий. *Гарячий чоловік.* 3) Разгорячившийся, вспотівший. *Воли пристапи,—може ти їх водою напоїв гарячих?* Рудч. Ск. II. 135. 4) Гарячий час. Горячее время, недосугъ. 5) На гарячому вчинку. На мѣстѣ преступленія, по горячимъ слѣдамъ. *Злапати на гарячому вчинку.* Ном. № 7439.

Гарячити, чų, чийш, гл. Разгорячать. *Варенуха почала його гарячити.* Левниц. I. 281.

Гарячіти, чію, еш, гл. Становиться горячимъ, жаркимъ. *Сонце підбилося—на дворі гарячіє.*

Гарячка, ки, ж. 1) Жаръ, горячка. *На гарячку лежить.* Ном. № 8136. 2) = **Гаряч.** (Сбитень). Правоб.

Гарячкувати, чкюю, еш, гл. Пороть горячку. *Я гарячкую, гарячкую—де воно ділося сокира та долото, аж соно укриваєть.* Волч. у.

Гарячник, ка, м. Сбитеньщикъ. *Він був гарячник, усе було у нас гаряч продає.* Берхведтш. у. (Залюб.).

Гарячосердий, а, в. Вспыльчивый, жестокосердный. К. Кр. 30.

Гас, су, м. Керосинъ. Лохв. у.

Гасання, ня, с. Бѣганіе, прыганіе.

Гасати, саю, еш, гл. Бѣгать, прыгать, метаться, усердно танцовать. *Гасав і я, як божжевільний по степах за кабардою.* К. ЧР. 94. *„Сіла сиплется з кишені, сіль!“ кажуть чумакові, а він гаса.* „А

еже,—каже,—мені не до солі, коли грають на басолі“. Ном. № 10076.

Гасило, ла, с. Щипцы для гашенія свѣчей въ церкви. Аф. 357.

Гаситель, ля, м. Гаситель, гасильщикъ. К. Бай. 7.

Гасить, гашų, снш, гл. Тушить, гасить. *Гасити свічку. Стала діврова палати, палати.... взяли діврову гасити, коновками воду носити.* Чуб. III. 37.

Гасіння, ня, с. Погашеніе, тушеніе. Левниц. I. 360.

Гаска, ки, ж. Молотокъ для разбианія кусковъ соли вываренной на солеваренныхъ сквородахъ. Вх. Зн. 49.

Гасло, ла, с. 1) Сигналь, знакъ. *Дав еси до бої гасло і грізна потуга встала.* К. Псал. 150. *Узяв мушкет, вистрелив на гасло.* КС 1882. IV. 171. 2) Лозунгъ, пароль. ЗОЮР. I. 203.

Гасловий, а, в. Сигвальный.

Гасник, ка, м. 1) = **Гасниця.** 2) = **Гасило.** Вх. Лем. 402.

Гасниця, ці, ж. Керосиновая лампа. Нѣжин. у. Ум. Гасничка.

І. Гаснути, ну, неш, гл. Угасать, потухать. *На вітрі свічка гасне. Тліла іскра, тихо доглівала на розпущтій широкому, та й гаснути стала.* Шевч. 236. *Крізь верби сонечко сияє і тихо гасне.... День погас і все спочило.* Шевч. 424. *Гаснуть очі.* Шевч. 224.

II. Гаснути, ну, неш, гл. однокр. в. отъ гасати.

Гаспед, да и гаспид, да, м. 1) Ядовитый змѣй, аспидъ. *Гадюча в серці в вас отрута, отрута гаспеда лихого.* К. Псал. 132. 2) Бранное: дьяволь, бѣсъ. *А ти гаспид проклятий!* Ув. Гаспедюка.

Гаспедів, дова, во. гаспедовий, а, в, гаспедський, а, в и гаспидовий, гаспидський. 1) Аспидскій, относящійся къ ядовитому змѣю. 2) Бранное: дьявольскій, бѣсовскій. *Чого вже не роблю з тими гаспедовими схизматиками.* Стор. МПР. 80. *Гаспидський сину!* Ном. № 3558. *Куди вас враг несе до гаспидського сина?* Греб. 387.

Гаспедюка, ки, об. Ув. отъ гаспед.

Гат, ту, м. Гата, ти, ж. = **Гатка.** *Та вже ж тая криниченька гатом загачена.* Рудч. Чп. 194. *А вже ж тая криниченька гатом загачена.* Чуб. V. 251.

Гаталя, нар. = **Всакъ, галопохъ.** *Жид їздить або тюпки, або гаталя.* Полоськ. г.

Геталай, меж. выражающее галоширование лошади. Желех.

Геталати, лаяю, еш, гл. Бздитъ, бѣжать вскачь, галопомъ. *Оця коняка, аби трохи захотів швидче їхати, зараз геталає,—ні за що тобі не побіжить тлуса.* Подольск. г.

Гетаман, и пр.=Отаман и пр. Грин. III. 636.

Гетелати, ляю, лях, гл. Съ жадностью ѣсть, пожирать. *А убогий ще й голодний... як припався гетелити.* Рудан. I. 30.

Гетинець, нця, м. Раст. Chenopodium Bonus Henrichus L. 3Ю30. I. 116.

Гатити, гачу, тиш, гл. 1) Гатить, запруживать, мостить. *Мости мостили, греблі гатили.* Макс. (1849) 55. *Я греблю гачу.* Чуб. I. 127. *Хоч греблю гати.* (Гак много). Ном. № 7666. 2) Накладывать въ большое количество. *І на віщо стільки дров гатити в грубу?* 3) Бить, колотить, рубить. *Молотом гатили.* Гв. II. 49. *І ногами товче, і кулами гатило.* Св. Л. 286. 4) Стрѣлять сильно, напр. изъ пушекъ. *Із рушницъ стрѣляли, другі з мушкетів гатили.* Мкр. Н. 34.

Гатітися, чуюся, тишся, гл. 1) Гатиться, быть запруживаему. 2) Биться, колотиться, рубиться. *Перше поперек гатиться сокирою (дереву), а потім на-з-укіс.* МУЕ. III. 28.

Гатінка, ки, ж. Міусск. окр. и гатін-ня, ня, с. Качение, запруживание.

Гатен, еш, ж. Гать, небольшая плотина. *Од гатки до гатки ходить по Росі великий пором.* Левин. I. 94. *Ой піду ж бо я ту гатку гатити, щоб добре було до дівчини ходити.* Ум. *Гатонька, гаточка.* *Я до гаточки,—гаточка зегачена, я до дівчини,—дівчина заручена.* Грин. III. 222.

Гать, ті, ж.=Гата, гатка. Шух. I. 6. 180.

Гатини, фин, ж. мн.=Афини. Вх. Зп. 1.

Гайт, ту, м. Вышивка золотомъ или серебромъ. *А наша сорочка з тонкого рубочка... шовком мережена, гайтом гайшована.* О. 1862. IV. 20. (Нп.).

Гафтарь, ря, м., гафтування, ня, с. гафтувати, тую, еш, гл.=Гантарь, гаптування, гаптувати. Грин. III. 525.

Гачь-го-га! меж. Восклицаніе, направляющее собакъ, то же, что и кусі. Kolb. I. 65.

Гач. Бранное слово въ выраженіи: Хай тобі гач! Чортъ съ тобой.

Гача, чати, с.=Лоша. Вх. Лем. 402. Ум. Гачатко.

Гачбчок, чка, м. Ум. отъ гач.

Гачі, чів, м. мн. Штаны. а) полотняные. Гол. Од. 14, 66. б) бѣлые суконные. Шух. I. 120.

Гачийк, кі, м.=Очкур. Угор.

Гачок, чка, м. Ум. отъ гач. Крючекъ. Шух. I. 226. *Скуй гачок на удку.* Левиц. I. 123.

Гачур, ра, м.=Жеребець. Вх. Лем. 402. Ум. Гачурин. Вх. Уг. 232.

Гачура, ри, ж. Трехлѣтняя кобыла, не имѣвшая лоната. Вх. Лем. 402. Ум. Гачура. Вх. Уг. 232.

Гачуряк, рка, м. Ум. отъ гачур.

Гачурен, ки, ж. Ум. отъ гачура.

Гашенія, ня, с.=Гасіння. К. ХП. 127.

Гашка, ки, ж. Гадюка, змѣя. Желех. Вх. Зн. 10. *Моя та гашечка коло вѣтсья.* Федьк. *Тому мене (яцицю) тяжка печаль як гашечка обила.* Млак. 108.

Гашурка, ки, ж. Ищерица. Вх. Лем. 402. См. Ящирна.

Гая! меж. Крикъ, чтобы прогнать птицъ, то же, что и шугу. *Гая, гая в луги, райскій пташки.* Чуб. III. 400.

Гаянка, ки, ж. Проволочка, замедленіе. *Пізно прийшли, бо трапилаєся гаянка: вісь зламалась.*

Гаяння, ня, с. Дѣйствіе медлящаго, медленность, медлительность. *Твоє гаяння до ладу не доведе.*

Гаяти, гаю, еш, гл. 1) Замедлять, задерживать. *Ой матінко, та не гай мене! в велику дорогу виражай мене!* 2) Гаяти часъ. Терять время, медлить. *Не гаймо часної години.* Г. Барв. 192. *Побрались ми у Любкини, не гаявши часу.* МВ. II. 134.

Гайтисся, юся, ешся, гл. Медлить, мѣшкать. Рудч. Чп. 246. *Ой на, сину, коника—не гайся, щоб ти 'д того війська не зостався.* Лнс.

Гвавт, ту, м.=Гвалт. Драг. 247.

Гваджениця (=гладжениця), ці, ж.=Терляця. Вх. Лем. 403.

Гвалт, ту, м. и пр.=Гвалт. и пр.

Гвардійонець, нця, м. Гвардеець. *Мене, дячку, вибрали у гвардійонці.* О. 1861. VШ. 25.

Гвардія, ді, ж. Гвардія. *А памічів у гвардію.* Шенч. 417. *Царська гвардія.* Мир. ХРВ. 133.

Гварити, рю, рш, гл. Говорить. *Як*

бим не зробила, то бим не гварила. Гол. I. 89.

Гвер, ра, м. Ружье. Федьк. I. 4.

Гвінт, та, м.—Шруб. Ум. Гвинтик. Чистий він ту руйнуцію і загубив маленького гвинтика. Грин. II. 206.

Гвинтівка, ки, ж. Винтовка. Стор. II. 12.

Гвізде, дя, с. соб. Гвозди. Шух. I. 88.

Гвіздок, два, м. 1) Гвоздь. Ном. № 12909. 2) — Гай 2. Вх. Пч. II. 25. Ум. Гвіздочок.

Гвоздик, ка, м. 1) Раст. а) Гвоздика, *Dianthus*. Вх. Пч. I. 10. (Вінки) з гвоздиків та чорнобривців. Левци. I. 188. б) мн. *Tagetes erecta* L. ЗЮЗО. I. 138. *Tagetes patula* L. ЗЮЗО. I. 166. 2) Принасть: гвоздика, *caryophyllus aromaticus*. МУЕ. I. 109. Ум. Гвоздичок.

Гвоздички, чків, м. мн. Раст.: а) *Tagetes patula* L. Мил. М. 75. б) — польові. *Dianthus Castusianirum* L. ЗЮЗО. I. 121.

Гвоздіти, джу, діш, гл. Прибивать гвоздями. Варвара мостить, Сава гвоздить, а Микола крепить. Ном. № 508.

Гвор, ра, м. Клинья въ штапахъ. Гол. Од. 66.

Гдівськ, ка, м. Давцигъ (городъ).

Гдівський, а, е. Давцигский. Випили чарок по шість гдівської горілки. Стор. II. 26.

Гдась, нар. Когда-то. Черниг. у.

Гдб, нар.—Де. Где каша з маслом, там нас не маєш. Ном. № 2051.

І. Ге! меж. 1) Э! Ге, які-такі! Мене хочуть воювати, а ти нічого не знаєш. Рудч. Ск. II. 10. 2) Понукање для коровы, то же, что і гей. Вх. Уг. 250.

II. Ге, сз. Словно, будто, какъ. Драг. 258. Чи достеріг єсь?—А чому бим не достеріг? Не так ге ви. Драг. 263.

Гебан, ну, м. Эбеновое или черное дерево. Як з гебану волос чорний. Грин. III. 610.

Гебель, бля, м.—Гембель. Після гебля сокирою. Ном. № 6396.

Гев, нар. Тутъ, здѣсь, сюда. Дві думечки геє нусти́те. Гол. I. 234. Подъ гев, по-ле-ге! Иди сюда, иди ка сюда! Вх. Зн. 51. Вх. Лем. 425.

Гевади, нар.—Туди. Вх. Лем. 402.

Гевѣх, ла, м. Мужикъ, ханъ. З виду він і по одержі не гевѣл, не бурлака, а щось не просте. Стор. МПр. 4. К. ЧР. 423.

Гевѣлка, ки, ж. Мужичка, ханка. Аф. 357.

Гевѣти, гаю, еш, гл. Осаживать на-задъ (волы). Лежали волы. Вх. Зн. 10.

Гевѣр, ру, м. Ручка у пилы. Аф. 357.

Гевка, гевом, нар.—Гев. Вх. Уг. 232.

Гевѣн, меж.—Гев.

Гевѣпнути, пну, неш, гл. То же, что гѣпнути, но еще сильнѣе.

Гевѣпнутися, пнуся, нешся, гл. То же, что і гѣпнутися, но еще сильнѣе.

Гедѣ, нар. Тутъ, здѣсь. Угор.

Гедѣ, за, м и пр.—Гедѣ и пр.

I. Гей! меж. 1) Понукање для воловь, коровы: прямо впередъ. Воликів за на-лигач.... та й гей! соб! цабе! помаленьку. Рудч. Ск. II. 142. 2) Эй, ну! Гей, хлопці, до роботи! А гей, княгине, давай козакам вечерять. К. ЧР. 217. 3) Пѣсенное непереводимое восклицаніе. Розживайся, сухой дубе, завтра мороз буде, гей завтра мороз буде. Мет. 21. 4) Гей-си—Шугу. Гей-си, гей-си, зозуленько, в темный мес кувати. Чуб. V. 758.

II. Гей, гей-би, сз.—П. Ге. Вх. Лем. 403.

Гейкання, ня, с. 1) Произношеніе слова-гей. 2) Пѣнію пѣсни съ припѣвомъ гей. МУЕ. III. 39.

Гейкати, каю, еш, гл. 1) Кричать гей, погонять. Батько орав, а я гейкав. О. 1862. IX. 65. 2) Пѣть пѣсню съ припѣвомъ гей. На новий рік у вечір ідут на Буковині гейкати хлопці.... ідуть до кожної хижі під вікна, співають. МУЕ. III. 38.

Гейкатися, каюся, ешся, гл. Везя тяжесть, очень много хлопотать, возиться. Гейкався я чимало, поки виїхав на гору.

Гейки, меж. Въ значеніи: вхатъ впередъ въ слѣдующей поговоркѣ. Ні стейки, ні гейки. Ном. № 13864.

Гейкнути, ну, неш, гл. Вскрикнути: съ Гейкннтя на слогач. Гл. II. 168.

Гейку, меж. Призывный возгласъ. Тетяно! чи не знаєш, гейку, де зсипано просо?

Гейнувати, ную еш, гл.—Гайнувати. Узяв жовкір тити, узяв гейнувати, аж ся взяла жовкірская фортуна амен-тати. Гол. III. 85.

Гейс! меж. Крикъ на воловь: впередъ! Вх. Лем. 403. См. Гейс.

Гейс-берть, — берта! — Гейса. Вх. Уг. 232.

Гейса, меж. Крикъ на волонть: калѣво. Вх. Лем. 403.

Гейск! *меж.* Крикъ на волонть: на-ураво. Kolb. I. 65. См. Гейс. См. Ча.

Гексаметр, тру, м. Гексаметръ. *Все б гексаметри плели.* Шевч. 664.

Гѣла, ли, ж. Родъ дѣтской игры. Мил. 56.

Ге-ле-гѣв, меж. Окликъ зовущаго: ау! го-го! *Адаи заволал: геле-гев! Ево! Гол.* IV. 522.

Гелѣта, тн, ж. 1) Деревянный сосудъ. боченокъ. Угор. 2) Подойникъ. Полт. Ум. **Гелѣтна.** В мене грошей гелѣтка. Грин. III. 647.

Гель, меж. Подражаніе крику гусей. А гусочка гель-гель-гель. Грин. III. 659.

Гѣмбель, бля, м. Рубанокъ. Миж. 165.

Гембелювати, люю, еш, гл. = **Гемблювати.** *Струже, гембелю.* Щог. В. 57.

Гемблювання, нд, с. 1) Строганіе рубанкомъ. *Годи, майстре, гемблем гемблювати: прийде башко, буде сокирою під-привляти.* (Насильника надъ плохимъ мастеромъ). Миж. 165. 2) Врезгать. *Не гемблюйте нашимъ хлібомъ-сїлломъ.* Черном.

Гѣмбочка, ки, ж. Рубецъ шитья, загнутый на лицевую сторону и пристроченный. Волынск. г.

Гѣмон, на, м. Демонъ. Грин. II. 11. — Употребляется какъ бранное слово. Ув. Гемоніяна.

Гемонѣць, ндѣ, м? *Випийте до денця, — там нема гемонця.* Ком. II. № 875.

Гѣмонів, нова, во. Принадлежащій демону. Бранное слово. Желех.

Гѣмонський, а, е. Демонскій. — Употребляется какъ бранное слово. *Не було тоді і чулки про ту гемонську вуню.* Стор. МПр. 40. *Гемонські діти.* Мир. Пов. I. 146.

Гемоніака, ки, м. Ув. отъ гѣмон. Желех.

Гѣн, нар. 1) Вонъ тамъ. *На небі чистому ген хмара бовваніе.* Греб. 367. *Ген там на долині під моголою огонь палае.* Рудч. Ск. II. 18. 2) Ген-ген. а) далеко-далеко. *Пийдем ген-ген на гору.* Маркен. 33. б) очень, сильно. *Мотря таки ген-ген забарилася.* Св. Л. 176. 3) Какъ существительное: названіе дѣтской игры, состоящей въ бросаніи ножа (съ кулака, съ ладони, съ головы, зубами) такъ, чтобы онъ воткнулся въ землю. КС. 1887. VI. 474. Мил. 55. Не отсюда ли и выраженіе: *дѣти гѣну* — сально побить? Миж. 168.

Гѣнбаль, бля, м. У гребенщиковъ: „желѣзная полоса въ 5—6 вершковъ длины

и 1½ вершка ширины съ нафѣзанными поперекъ заостренными полосами. Употребляется для чистки пластинъ (рога), какъ рубанокъ у столяровъ“. Вас. 164

Гѣнде, гѣндека, нар. Вонъ тамъ. Желех. Вх. Зн. 10.

Гѣндель, ля, м. Барыничиство, торговля, мажачество.

Гѣнденьки, гѣндечки, нар. = Гѣнде. Вх. Зн. 10.

Гѣндльбовий, а, е. Барыничиескій, торговый. *Це жидок гѣндльбовий.*

Гѣндлювання, ня, с. = Гѣндель.

Гѣндлювати, люю, еш, гл. Барыничи-чать, мажачить.

Генералъ, ла, м. Генералъ. *Тут де не взялись генерали, сенатори.* Рудч. Ск. II. 10.

Генеральний, а, е. Высшій, главный.

Генеральський, а, е. Генеральскій. Шевч. 552.

Генеральша, ші, ж. Генеральша. Грин. II. 294. *За балом бал у генерала. За генеральною чимала орда панів і панків.* Шевч. 553.

Геній, нія, м. Геній. *Не чути в його словахъ дихання генія.* К. Юв. XV.

Геніальний, а, е. Гениальный. Левин. I. 338.

Генералъ, ла, м. = Генерал. Рудч. Ск. I. 150. МВ. I. 115.

Гѣнтіна, ки, ж. Кусокъ дерева, грубо отдѣланный для приготовления изъ него ложки, клепки для деревянной посуды. Шух. I. 247. 249.

Гѣнто, гѣнтова, гѣнтолі, нар. Недавно, позавчера. Желех: Вх. Зн. 72, 10.

Гѣнтоватишній, а, е, гѣнтований. Недавній, позавчерашній. Вх. Зн. 10.

Гѣнцинатий, а, е. — *кнзь* = Норовѣстий кнзь. Вх. Зн. 9.

Гѣнька, гѣнькай, нар. = Гѣнде. Желех.

Гѣп. меж. Звукъ подражаніе паденію или удару; шлепъ. *Кнзь спѣткнувся, а він гѣп у саму калюжу. Гѣп об землю!* Ном. № 6645.

Гѣпа, пи, ж. Задница. *А я знаю, що він діє, — коло печі гѣпу гріє.* Ном. № 14074.

Гѣпака, ки, ж. = Гѣпа. Ном. № 13065; Миж. 124, 92.

Гѣпати, паю, еш, гл. 1) Ударять. 2) Падать съ шумомъ. 3) Шлепать, идти по мягкому. *І нащо ти гѣпаєш по грязі?*

Гѣпнути, пау, неш, гл. Одокр. в. отъ гѣпати. 1) Ударить. *Гѣпнуло мов довб-нею.* Ном. № 13890. *Так і гѣпнує його*

об землю. 2) Упасть, шлепнуться. *Він з коня так і геннув.* 3) Бросить. *А Прокін з серця аж мюлку об землю геннув.* МВ. (О. 1862. III. 65).

Гѣннѣтисѣ, нѣсѣ, нешѣ, гл. = **Гѣннѣтисѣ** 2, *То це которий стане на горосі да попре спиком у стіну, то ноги пойдуть на горосі, а він задом так і гѣннѣтисѣ об підлогу.* Стор. I. 42.

Гѣпнѣтисѣ, ну, неш, гл. То же, что и гѣннѣтисѣ, но съ силой. Аф. 358.

Гѣнтатисѣ (таюся, ешѣ?), гл. Бранитесь. Шух. I. 34.

Гѣрб, бу, м. Гербъ. ЗОЮР. I. 317. *Вліщали мідяні позолотисті герби на ридвані.* К. ЧР. 54. *Од Притети й до Синюхи славили себе Обухи, та й не злотои рабованим, не гонором купованим, не гербали-клейнодани, а своїми пригодами.* К. Досв. 113.

Гѣрбѣтка, ки, ж. Раст. *Verbascum lychnitis.* Шух. I. 22.

Гѣрбѣваний, а, в. Имѣющій гербъ. *Гѣрбѣваний попишач езуцький.* К. МБ. II. 128.

Гѣрбѣвий, а, в. 1) Относящійся къ гербу. Гн. I. 194. 2) Гербовый. *Купив гербового паперу.* Шевч. (О. 1862. VI. 5).

Гѣрбувати, бую, вш, гл. = **Гребувати.** *Батьенькового слова мені не гербувати.* Чуб. II. 18.

Гѣргѣна, пи, м. и ж. Большой неуклюжий мужчина или женщина. Ув. *Гѣргѣнище.* Лохв. у.

Гѣргѣннѣтисѣ, пну, неш, гл. = **Гѣгеннѣтисѣ.** Лохв. у.

Гѣргѣннѣтисѣ, пнѣсѣ, нешѣ, гл. = **Гѣгеннѣтисѣ.** Лохв. у.

Гѣргот, ту, м. и пр. = **Гѣргот** и пр.

Гѣргѣв, ва, м. = **Кулешинник.** Вх. Зн. 10.

Гѣрець, рця, м. Ратоборство, отдѣльный стычка перель битвой. *Завзятий як перець, покиль не ошиде на герець.* Ном. № 13652.

Гѣркотѣти, кочѣ, чеш, гл. = **Гѣрготѣти.**

Гѣркотнѣ, ні, ж. = **Гѣрготѣтѣтѣ.** *І за-сѣлає на ставі геркотни.* Греб. 363.

Гѣрѣвський, а, в. Геройскій. *В серці похрустѣ герѣвскій голубить.* К. Дз. 235.

Гѣроїня, ні, ж. Героїня. К. Бай. 145.

Гѣроїти, рѣю, ш, гл. Вдохновлять геройскими чувствами. *Любов к отчизні де героїти, там сила вража не устоїти.* Котл. Ев. У. 52.

Гѣроїчний, а, в. Геройскій. *Левц. Пов. 7.*

Гѣроїчність, ностѣ, ж. Геройство, героизмъ. *Левц. (Правда. 1868. 423).*

Гѣроїчно, нар. Геройчески. *Український дух бистуниа на своє діло життя героїчно.* К. ХП. 128.

Гѣрої, рѣи, м. Герой. *Перед його очима басували гетьманські коні, а на конях сиділи гетьмани-герої.* Левц. Пов. 166. *Вони себе героїми явили.* К. ЦН. 191. *Калінері зовсім не нагадував героїв Ілїяди.* Левц. Пов. 13.

Гѣроїство, стѣа, с. Геройство. *Геройство духа, що підіймає серце на благодатні задуми і на великі подвиги.* К. ХП. 130.

Гѣроїський, а, в. Геройскій. К. Бай. 64.

Гѣрѣбнѣтисѣ, ну, неш, гл. Броситься бѣжать, побѣжать изо всѣхъ силъ. *З сі-нець вискочила та й герсонула до дому.* О. 1862. VII. 38.

Гѣртѣнка, ки, гѣртѣнѣ, ні, ж. Гортань. Угор.

Гѣрѣн, нѣ, м. 1) Волъ съ короткими тупыми рогами. Лохв. у. 2) Кувшинъ, съ оббитимъ верхомъ. Лохв. у.

Гѣрѣцѣ, цѣ, м. = **Гѣрець.**

Гѣрѣцѣвання, ва, с. 1) = **Гѣрець.** 2) = **Гарѣцѣвання.**

Гѣрѣцѣвати, цѣю, вш, гл. = **Гарѣцѣвати.** Ном. № 12566.

Гѣт, меж. и нар. = **Геть.** Угор.

Гѣтѣж, жа, м. Тотъ, кто управляетъ рулемъ на заднемъ плоту сплавного дѣса (если плоты соединены въ одну дарабу). Шух. I. 183.

Гѣтка, ки, ж. = **Гѣтка.** Вх. Пч. II. 15.

Гѣтта! меж. Крикъ на лошадь: направо. Вх. Дем. 403.

Геть, меж. и нар. 1) Долой, прочь, вонъ, отстань. *Геть, згинь, пропади і до мене не ходи!* Ном. № 8765. *Іди ж собі геть.* Рудч. Ск. II. 7. *Во мн. числѣ—гетьте.* 2) Далеко. *На бістріму на озері геть плавала качка.* Нп. *Геть-геть.* Далеко-далеко. *Дніпро геть-геть собі розкинувся, сияє батько та горить.* Шевч. 633. 3) Употребляется для усиленія. Совершенно, рѣшительно, далеко. *Геть чисто вий-ли.* *Геть виріжѣм вражих ляхів,* *геть що до одного.* Лукаш. 109. *Загнали ляхів геть аж за Вислу.* Лис. 4) Очень. *Чи треба молотника?*—*Треба, та ще й геть.* Г. Барв. 303. 5) Геть-то. Употребляется для усиленія значенія. Порядочно,

достаточно. *Прогаялись геть-то, оглядуючи монастирь.* К. ЧР. 82. *Ми знаємо про це і геть-то більше, ніж ви. І геть-то честію такою запинався.* Греб. 362.

Гетька, ж. Ж. Лошаденка, кляча, крест'янська лошадь. Вх. Лем. 403.

Гетьман, на, м. Гетманъ. *Вез гетьмана військо гине.* Ном. № 751. *Ей, чи гаразд, чи добре наш гетьман Хмельницький починив, що з лязгами із мостівими панамми у Білій Церкві замириє.* АД. II. 110. Ум. Гетьманонько. К. ПС. 21.

Гетьманонько, ка, м. Сынъ гетмана. Аф. 385.

Гетьманець, нця, м. Житель гетьманщини.

Гетьманіха, хи, ж. = Гетьманша. *Гетьманиху за рученьку коло себе водить.* АД. I. 166.

Гетьманів, нова, во. Приналежаний гетману, гетмановъ. Ном. № 138, стр. 294. *Ой раді б ми вернутися,—гетьман не пускає; не так гетьман, не так гетьман,—гетьманова мати.* Чуб. V. 1030.

Гетьманівна, ни, ж. Дочь гетмана. Желех.

Гетьманька, ки, ж. Жительница гетьманщини. Желех.

Гетьманьова, вої, ж. = Гетьманша. *Пані Барабанева, гетьманова молодая.* АД. II. 5.

Гетьманонько, ка, м. Ум. отъ гетьман.

Гетьманство, ви, с. 1) Гетманство; достоинство, санъ, власть гетмана. *Молодий на гетьманство.* Ном. № 996. *Од козацтва, од гетьманства високі могили,—більш нічого не осталось, та й ті розривають.* Шевч. 123. *Вбрася Хмельниченка на гетьмана наспановляли.* АД. II. 121. 2) Страна и народъ подъ властью гетмана. *У иншому царстві, у козацькому гетьманстві, у такому селі, як Пекарі, і там жило два брати.* Рудч. Ск. II. 139.

Гетьманський, а, е. Гетманскій. *Візьміть мої гетьманський клейноди, панове.* Шевч. 573. Для обозначенія красоти. *А був хороний із себе дуже: високе чоло гетьманське.* МВ. I. 152.

Гетьманування, ня, с. Гетманство, перебуваніє гетманомъ.

Гетьманувати, ну, еш, гл. Быть гетманомъ, гетманствовать. *З того часу Хмельницький гетьманувавши спав.* АД. II. 8. *То не багато Лудовський (=Виговський) гетьманував: півтора года булаву держав.* АД. II. 124.

Гетьманша, ші, ж. Жена гетмана. Шевч. 144. К. ЧР. 131.

Гетьманщина, ни, ж. 1) Украина подъ властью гетмана. *То пан Хмельницький добре учинив: Полщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив.* АД. II. 104. 2) = Гетьманство. *Ой тоді вже ви нас побачите ой у сій хатині, як вернеться гетьманщина в нації України.* Грин. III. 601.

Гець, меж. 1) = Гоп. *Вона вже обрала, да стала така дуже хороша; а він і каже: „гець-гець, тепер ходи в танець“.* Рудч. Ск. II. 63. 2) Восклицаніє, натравлююче собакъ, тоже, что и гаць-го-га, мусі. Kolb. I. 65.

Гм.... Если нѣтъ слова на гм, см. на гі. **Гм, сз.** = **П. Гө.** Таким слаба, ги ростиця. Гол. II. 554.

Гибель, лі, ж. Погибель.

Гибель, бля, м. = Гембель. Шух. I. 87.

Гибіть, бію, еш, гл. Хирѣть, болѣть, страдать отъ недостатка чего-либо. *Гибіла, гибіла моя ненька, поки і зовсім лягла.* *Переяс. у. Мусимо гибіти, бо нема в що вдатися добре.*

Гіва, ви, ж. = **Ива.** *Гіва тим черева, що кілками з неї Христа мучили.* Ном. № 315.

Гівер, ра, м. Щенка, лучина. Вх. Зн. 10. См. Иверъ.

Гіверень, рня, м. = **Иверень.** *Кінь так біжить, що аж гіверні летять з під ніг.* Черк. у.

Гивкаки, каю, еш, гл. О совѣ: кричать. Вх. Лем. 403.

Гивовий, а, е. Ивовый. *От і давай мучити Христа гивовими кілками.* О. 1861. X. 52.

Гигі, меж. Подражаніє звуку сѣбха плача, ржанія лошади. *Тепер продам, а сама зімою гиги буду їсти.* Ном. № 10551.

Гиготати, гочу, чеш и гиготіти, гочу, тіш, гл. Ржать. *Коняка гигоче, як їй дають овес.* Харьк.

Гид, да, ду, м. 1) —ду. Гадость, мерзость. *Там эщичають грязь, а наші купу превелику нагорнули, мов зібрали, гид з усього ринку.* К. Дз. 67. 2) —да. Гадкій, мерзкій чоловікъ. *Не займай гйда, не каляй вида.* Ном. № 3291. 3) Гид гидом. Мерзость изъ мерзостей. *Такий поганый—гид гидом!* 4) Употребляется въ значеніи нарѣчія: гадко, отвратительно.

Такий брудкий, що гид і глянути на його.

Гиджга́. меж. Крик для натравливання собак. Тоже, что и *кусі*, *гець*. *Сірко за тим вояком... а чоловік кричить: "Гиджга, Сірко!"* Рудч. Ск. I. 11.

Гиджга, джу, джш, гл. = **Гидувати.** Каменец. у.

Гидіти, джу́, діш, гл. Пачкати, марать, переважно: безчестити. *Вона мене гидить, а я в тому не вію.* Шолом. у.

Гидість, дості, жс. = **Гидота.** Переясл. у.

Гидкий, а, б. Гадкий, противный, мерзкий, отвратительный, плохой. Чуб V. 162. **Гидкий,** як поплазка. Ном. № 8194.

Гидкість, вості, жс. Гидость. Левч. 25.

Гідко, нар. Гадко, противно, мерзко, отвратительно, плохо. *І живеш гідко, і їсти брудко, як лизо чіпав.* Ном. № 2014. *Та й гідко ти танцюєш, бабо!*—Е, так довог. Ном. № 12558.

Гидливий, а, а. Брезгливый, брезгающий Драг. 35.

Гидливість, вості, жс. Брезгливость, чувство отвращения. *І гидливість, і ненависть.* Мир. Пов. II. 78.

Гидливо, нар. Брезгливо.

Гидний, а, в = **Гадкий.** Вх. Зн. 10. *Доле ж моя нещаслива, доле ж моя гідна, я ся з тобов не набула, та лишень нагибла.* Гол. I. 238.

Гідно, нар. = **Гідко.** *Ой на дворі плотка, тогди нам добре тутка; лиш нам єдно гідно, що сватонька не видно.* Гол. IV. 318.

Гідолоцький, а, в. = **Идольський.** Бравное слово. *Гидолецька дочка.* Ном. № 3567.

Гідолів, лова, во. *Гидолів син.* Ном. № 3567.

Гидомір, ра, м. Гадкий, отвратительный человек. *Та й вибрала ж якого гідоміра! Деся поганішого й на світі не було.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гидосвітний, а, в. То же, что и *гидний, гідолний, гідючий*, но еще хуже, омерзительный. Така *гидосвітна*, що й кінця нема. Константиногр. у.

Гідосний, а, в. = **Гидкий.** Левч. 95. **Гідосність, вості,** жс. = **Гидкість.** Желех.

Гідосно, нар. = **Гідко.** Левч. 25.

Гідота, ти, жс. Гадость, мерзость, не-

чистота. *Де жидота, там і гідота.* Прил. у.

Гидування, ня, с. Брезгание, чувство отвращения.

Гидувати, дју, еш, гл. Брезгать, чувствовать отвращение. К. Іов. 42. *Можже ви гидуете, що не їсте нічого?—Прикесли того охотню,—ми й почали пити. Ми ж гидуємо, а від так і не.* Грин. I. 33.

Гидчати, чаю, еш, гідшати, шаю, еш, гл. Дыаться хуже, гаже. *Важко, нестерпуче бути харцизом! З кожним днем мені гидать.* Стор. II. 254.

Гидь, ді, жс = **Гид** З землі як не стала всякі гидь вилазити; і жаби, і йцурки, і вужі, щурі, миші. Чн. II. 64. *Воно на мене: "гидь, волоцюго!"* Г. Барв. 439.

Гидьчий, а, в. Отвратительно гадкий, отвратительно мерзкий, крайне плохой. *Таке гідюче, що й глянути на його не хочеться.* Полт.

Гиза, жі, жс. Гадость, мерзость. *У хаті така гиза, що й навернутись гідко.* Правоб.

Гижіж, жбж, жс. мн. Студень изъ свинныхъ ножекъ и пр. Ножки въ студий. Kolb. I. 50. МУК. I. 105. Вх. Зн. 16. Тоже: Драгл 2, холодець.

Гій, меж. = **Гей** I. Шух. I. 211.

Гіка, ки, жс. = **Гич.** Вх. Лем. 403.

Гікавець, вця, жс. Занка. Вх. Зн. 10.

Гікавий, а, в Занкающий. Каменец. у. Вх. Зн. 10.

Гікавка, ки, жс. Икотка. Мил. М. 9; Грин. II. 41.

Гіково, нар. Занкаясь.

Гікало, ла, м. = **Гікавець.** Вх. Зн. 10.

Гікання, ня, с. Иканье.

Гікати, каю, еш, гл. Икать.

Гікатися, каюся, емся, гл. Икаться.

Гікв'ути, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ гикати: Икнутъ.

Гікв'утися, в'уся, нешся, гл. Икнуться. Ном. Ном. № 11610.

Гил, а гил! меж., которымъ прогоняють гусей. Kolb. I. 65.

Гілл, лі, жс, і) Грыжа. Мил. М. 85.

2) Родъ игры съ деревиннымъ шаромъ (свинкою), который обьютъ палками; также граничная черга въ этой игрѣ. Нв. 13.

Гилинуватий, а, в. Вольной грыжей. *Казали, що він гилинуватий, а я гили в його не бачив.* Коцел. у. (Залюб.).

Гилістий, а, в. = **Гіл ястил.** Желех.

Гиліти, лію, ліш, гл. 1) Подбивать мячъ гиликою. 2) Бить палкою свинку (де-

репаний шар) въ игрѣ въ гилу. Ив., 13. 3) Бить, колотить. *Він усіх гилить, нікому не змиряє*. Екатериносл. у. 4) Много лобирать, накладывать и т. д. Лохв. у.

Гілка, ки, ж. = Гілка. 1) Вѣтка. 2) Палка для подбиванія мяча. 3) Родъ игры въ мячъ. *Гуляти в гилки*. Левиц. I. 347.

Гілля, лі, ж. = Гілля. *Шукай собі або глибокої води, або високої гілля*. Ном. № 3652.

Гілля, ля, с. соб. = Гілля.

Гіллякуватий, а, о = Гіллястий. *Прийдем у ліс, пойдеш товстого дуба гіллякуватого*. Грин. II. 314.

Гілля, ні, м. 1) Мужчина или самецъ съ однимъ ядромъ. Мил. М. 88 (См. Гилунъ). 2) Человѣкъ, имѣющій грыжу. 3) Варевицъ съ мисомъ. Марков. 151.

Гиль, меж. = Гіля. *Гиль, мой гуси, вурт, мой урки*. ХС. III. 61. Гиль-гу и употребляется какъ существительное въ значеніи: околесица, чухъ. *Прийшов отой брегун, як заніс гиль-гуси*. Лебед. у.

Гілька, ки, ж. = Гілка.

Гілляистий, а, о = Гіллястий. Желех. **Гілляйтися, нюся, ншся, гл.** О волкахъ: бѣгать стаями въ періодъ течки. Желех.

Гильвѣти, нѣш, гл. Ударить, хватить. *Муса сіла на дитину. Я хотів її вбити. Як гилну макогоном дитину, та і вбив*. Грин. I. 223.

Гілляні, ні, ж. Стая волковъ въ періодъ течки. Желех.

Гільцѣ, ді, с. = Гільцѣ. МУЕ. III. 96, 100; О. 1861. XI. Св. 59.

Гіллячастий, а, о = Гіллястий. *Ой під віком вишня-черешня гіллячаста*. Грин. III. 510.

Гілля! меж. Крикъ на гусей, утокъ, голубей. *Гілля, гілля, селезю, додому*. Чуб. У. 1110. *Ой гілля, сизі голубоньки, на високе літання*. Мет. 102.

Гілляра, ри, ж. = Галлара З. Драг. 186 **Гилли, ну, м.** Гилль. *Дівчата трохи не голії стоять перед Кипридою і влад спляють гилли*. Шевч. 601.

Гивдія, ка, м и пр. = Индик и пр. Рудч. Сл. I. 32. *Гиндик буде билькотіти*. Грин. II. 224.

Гилкий, а, б. Легко стигающійся, гнущійся. *Гилкі паяси, забити не мож.* — як з олива нби Каменец. у *Обиддя гнуть з ясена, бо се гинке дерево* Уман. у.

Гилнути, ну, неш, гл. Погибать, уни-

рять; о скотинѣ: дохнутъ, пропадать, исчезать. *Без гетьмана військо гине*. Ном. № 751. *Москаль любить жартувати, жартувати кине, піде в свою Московщину, а дівчина гине*. Шевч. 65. *Тисячами гинуть голодні люди*. Шевч. 331. *Дурно тільки слова твої гинуть*. МВ. II. 62.

Гінчий, гінший, а, о = Гинчий. *Оступися, неголяю, в тебе гинша в*. Грин. II. 341.

Гир, меж. Подражаніе ворчанію, лаю собаки. *Гир, гир, та не окусиш*. Ном. № 3491.

Гіра! меж. Попуканіе для лошади. Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Гірати, раю, еш, гл. Терять, тратить. Угор.

Гірати, рю, рип, гл. Нести, тащить съ трудомъ. Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Гірка, ки, ж. 1) Сорть пшеницы. ЗЮЗО. I. 139. 2) Кувшинъ съ отбитымъ горлышкомъ. Козел. у.

Гіркання, ня, с. = Гаркання.

Гіркати, каю, еш, гл. = Гаркати.

Гіркатися, каюся, ешся, гл. = Гаркатися. *Мася з Орисєю гиркались: та каже: „тобі жениха приїде архирей“, а та каже: „тобі“*. Св. Л.

Гиркїня, ні, ж. Грибъ *Agaricus riperratus*, груздь. Вх. Лем. 403.

Гіро, ла, с. = Гірло.

Гирмота, ти, ж. Стукъ, грохотъ. Вх. Лем. 403.

Гирмотати, мочѣ, тїш, гл. Стучать, гремѣть, грохотать. Вх. Лем. 403.

Гіронька, ки, ж. Ум. отъ гіря.

Гирсувати, сѣю, еш, гл. Царапать, чертить. *Хлопці зізвѣздом погирсували нїч*. Борз. у.

Гиртан, на, м. Кадыкъ, головка дыхательнаго горла. Вх. Лем. 426.

Гирувати, рѣю, еш, гл. Разсуждать, размышлять, соображать. Лебед. у. См. Герувати.

Гірун, ні, м. Коротко остриженный. Копот. у.

Гирчати, чѣ, чїш, гл. = Гарчати. Рудч. (к. II. 174.

Гирюватий, а, о. Взъерошенный. Вх. Уг. 233.

Гіря, рі, ж. 1) Низко остриженный. *Бач чого гирі заблжалося: кісничків*. Ном. № 5343. *Зибриши деяких троянців, обмалених, як гиря, ланців, п'ятами з Трої наживас* Котл. Гн. I. 5. 2) Гиря.

Ум. Гіронька. Ой гіронька ложіжки мила, тонкий хвартух замочила. Грин. III. 683.

Гіряний, а, о. 1) Низко острижений. У його стільки землі, як у гіряного чуркини. Лебед. у. Бравное слово. Врешет гіряний. Лебед. у. 2) Испорченный, плохой. Таке вже гіряве мое щастя. НВолын. у. Гіряний гірціни—сї обтїяють верхиньт ободкомъ. Мвж. 171. Кутї гірява биваеть тогда на сочельникъ, когда вечера безъ рыбнаго блюда. Сим. 150.

Гіряво, нар. О стрижкѣ: низко. Гіряво острижено. Пом. № 9281.

Гіскара, рн, ж.—Искра. Його очі блищали гіскарами. Левич. Пов. 16. Ум. Гіскарина. Залітади невеличкі гіскарки по чорнихъ челюстяхъ печі. Мир. Пов. I. 115.

Гиссоп, пу, м. Раст. *Hyssopus officinalis* L. ЗЮЗО. I. 125

Гисторичний, а, е, гисторичний, я, е—Историчный. Стор. II. 204. Сподївався почути яку небудь гисторичню думу про Шведчину. О. 1862. I. 49.

Гисторія, рії, ж.—Исторія. Українська гисторія. Левич. Пов. 4.

Гісь, меж. Призывъ для курей. Лем. 403.

Гіта, ти, ж. Доска, составляющая $\frac{1}{3}$ расцѣленного и расколоннаго древеснаго ствола. Сумск. у. Вас. 148.

Гітала, ли, ж. Родъ гречневыхъ крупъ. Вх. Зн. 10.

Гіталь, ля, м.—Гичаль. Вх. Уг. 233.

Гітара, рн, ж. Гитара. Вигравав на гитарі. Левич. Пов. 20.

Гітїна, ни, ж. 1) = Гіта. Сумск. у. 2) = Молотвица. Вх. Зн. 27.

Гітїя, меж. Крикъ для повуканія лошадей. Правобер. См. Гетта.

Гіцати, цаю, еш, гл. 1) Подскакивать при їздѣ верхомъ. 2) = Чукати.

Гіцелів, а, е—Гіцельський.

Гіцель, целя, я цля, м. Занимающийя истребленіемъ собакъ. Бранное слово. Лихо мамі твоїй, гіцлю! Рудан. I. 65.

Гіцельський, а, о. Принадлежащій, свойственный гіцелю.

Гіцельство, ства, с. Занятіе истребленіемъ собакъ.

Гіцкати, каю, еш, гл. Пригаты, подпригивать. Вх. Лем. 403.

Гіцляк, ка, м. Родъ кожаной луговицы сади каблукъ для болѣе удобнаго снїзанія сапога. Шух. I. 121.

Гіцлювання, ня, с. Пребываніе гіцеля.

Гіцлювати, лью, еш, гл. Заниматься истребленіемъ собакъ.

Гіцнути, ну, еш, гл. Подскачить, прыгнуть. О. 1861. XI. Св. 34.

Гич, чї, ж. 1) Стебли съ листьями—преимущественно у огородныхъ и бакшевыхъ растений. 2) Ні гич. Ничего. Пом. № 5951. Мужики вілкі стали, панів ні гич ся не бояли. Грин. III. 640. І гич не до річі. Ни складу, ни ладу Шевч.

Гича, чї, ж.—Гач. Угор Гича у цибулі. Вх. Лем. 403.

Гичаль, ля, м. Стебель, толстое ребро листа, толстая жила листа. Вх. Лем. 403.

Гичальця, ля, с. Соб. Стебли, толстые жилы листовъ. Лем гичаль стоїть з капцями, так обїла гісєніца. Вх. Уг. 233.

Гичечка, ки, ж. Ум. отъ гичча.

Гичїна, ни, ж. Одинъ стебелекъ гичї. Ум. Гичїнка. Черниг. у.

Гичча, ки, ж. 1) Листва на огородныхъ растенияхъ, ботва. Цибулина гичча. Гв. II. 101. 2) Бумажная или шерстяная нитка навязываемая на руку, какъ симпатическое средство отъ ревматизма. Харьк. 3) Качаль кукуррузы безъ зеренъ. Угор. 4) Верхняя часть завязываемаго мѣшка выте перевязи. 5) Ириончї: волосы. Ужонїе його за гиччу. Ум. Гиччєна.

Гішель, лі, ж. Берцо; голень. Вх. Уг. 233.

Гішечкі, чок, м. мн. Ум. отъ гишки.

Гішєй, шок, ж. мн.—Гіжєи. Желех. Ум. Гишечкї.

Гішпанець, нця, м. Испанецъ. Индиком ходить там гішпанецъ. Котл. Ен. IV. 12.

Гішпанїя, нїї, ж. Испанія. Колумб поїхав у Гішпанїю. Ком. Р. I. 53.

Гішпанька, ки, ж. Испанка.—

Гішпанський, а, о. Испанскій. Левич. (Правда. 1868, 423).

Гі... Если итьє слова на гі, см. на ги. I. Гі, ел.—II. Ге. Скулився, стулився, ії тєс. Пом. № 3049.

II. Гі, гїй, меж.—Иги. Гі на ня! Пом. № 3488. Гій, гїй на тебе! Чуб. I. 90.

Гівно, нів, с. Каль, пометъ, говно. Не займатї гівка, і вонять не буде. Пом. № 3289.

Гівноїд, да, гівнорій, рнж, м. гівнорійка, ки, ж. гівняк, ка, гівняр, рд, м. Жукъ назозный. *Scarabaeus stercorarius*. Вх. Нч. II. 27. Вх. Лем. 403.

Гіготати, готу, чєш, гл. Ржать. Конї на станї гіготуть. МУЕ. III. 78.

Гід, году, м.—Год. **Гід від году**. Ежегодно, изъ года въ годъ. *Садити то-ді в нас стояли гід від году*. Ковстантиногр. у.

Гідний, а, е=Годный. *Настели ми опанку, бо я того гідна*. Чуб. V. 122.

Гідність, ности, ж. Достоинство. Желех.

Гідно, нар. Достойно, стоитъ. *Ти на коні, а я пішки,—не гідно ходити*. Чуб. M. 1190.

Гід, меж. 1) См. П. Гі. 2) Крикъ на завтра, тоже, что и тю. *Гід тулюлю! Вояк як побіжить!* Грин. I: 223.

Гідово, ва, с. Огромная грязь. Аф. 358.

Гіювати, каю, аш, гл.—Гейкати. *Щось коло місточка загрузло: гіюка, гіюка—мійка не витягне*. Грин. I. 38.

Гілочка, ки, ж. Ум. отъ гілка. Шевч. 30.

Гілка, ки, ж. 1) Вѣтка. 2) Палка для подбиванія мяча. КС. 1887. VI. 457. 3) Родъ игры въ мячъ. КС. 1887. V. 457. 458. Ум. Гілочка, гілочка.

Гіллюка, ки, ж.—Гілляка. Г. Барв. 18.

I. Гілля, лі, ж.—Гілка. *Як од гілля одірвався*. Ном. № 3150. *Моя одірвалосъ од гілля одно-однісіньке під тинном*. Шевч. 427. Ум. Гіллянка, гіллячка, гілляченька. *Та новий, вітроньку, підведи гілляньку*. Грин. III. 484. *Ото гілляченьки із її рученьки*. Рудан. I. 35. *Хвадилася біла береза межі дубами своїми гілляччанин*. Чуб. III. 299.

II. Гілля, ля, с. соб. Вѣтви. *Ой вінсир не він, гілля не кошице*. Мет. 244. *Он дуб на березу гіллям похилився*. Нп. Ум. Гіллячко. *Дубок і опустив гіллячко*. Грин. I. 148.

Гілляка, ки, ж. Вѣтвь, большая вѣтвь. *Нагинай гілляку, доки молода*. Ном. № 6007.

Гіллястий, а, в. Вѣвистый. *Серед двору гілляста яблуня стояла*. МВ. II. 32.

Гілляченька, ки, ж. Ум. отъ I гілля.

Гіллячка, ки, ж. Ум. отъ I гілля.

Гіллячко, ка, с. Ум. отъ II гілля.

Гілочка, ки, ж. Ум. отъ гілка.

Гілка, ки, ж.—Гілка. Рудч. Ск. I. 126.

Гільтій, тій, м. и пр.—Гультай и пр.

Гільчѣ, ці, с. 1)—Вильце. Чуб. V. 187. 2) Убранное цвѣтами и лентами деревцо, вокругъ котораго во время праздни-

ванія Купала поють купальскія пѣсни; наз. оно также Мареною. Чуб. III. 195.

Гільцѣм, нар. Гильцем голій. Совершенно неимущій; голъ, какъ соколъ. Черк. у.

Гільчастий, а, е=Гіллястий. *Стоить дуб гілчастий*. Мнж. 150. *Гильчастий скатерть?* (вар. *дрябчастий, квінчастий*). Мил. 129.

Гінець, нці, м. 1) Гонцы, курьеръ. 2) Лицо, которое обязано созвать на сходку членовъ цеха. Козел. у.

Гінквій, а, б. Тонкій и высокій, быстро вверхъ растущій. *Це дерево дуже гінке стало, як його підчувхали*. *Тополя буцім на могилі гінкий та гнучий стан*. Греб. 318.

Гінний, а, в. Свободный, вольный. Угор.

Гінво, нар. Свободно, вольно. Угор.

Гінтай, тій, м.—Гультай. Гол. I. 48.

Гінчакуватий, а, в. Высокорослый, быстро растущій. Черном.

Гінчий, а, в. Гончий. *Віжить як гінчий пѣс*. Фр. Пр. 37.

Гіей меж.—Гей I. Мнж. 178.

Гірговія, ній, ж.—Жоржина. ЗЮЗО. I. 120.

Гіренький, а, в. Ум. отъ гіркий. *Гіренький мій світ!* Федьк. I. 100.

Гіренько, нар. Ум. отъ гірно.

Гіркати, жу, жіш, гл.—Гржати. Рудч. Ск. I. 10.

Гірка, ки, ж. 1) Ум. отъ гора. 2)—Гирна. О. 1861. IX. 192.

Гіркій, а, б. 1) Горькій на вкусъ. *Гіркій полинь*. Мет. 81. 2) Бѣкій, донимающій. *Не лай мене, моя мати, гіркими словами*. Мет. 85. 3) Несчастный, бѣдственный, горькій. *Гірка доля*. Ном. № 2442. *Гіркій світ, а треба жити*. Ном. № 2440. 4) Сопровождаемый горестью, неутѣшный, горькій. *Облилася Морозиса гіркими сльозами*. Нп. *Забуди ласощі, паслін і цибулю, а за гірку твою працю візьми нід ніс дулю*. Ном. 5) Употребляется часто съ подражавнымъ существительнымъ. *Слившись на стіл, облилася гіркими (сльозами), потім устас*. Стор. *Та синові за гіржого (шага) медяник купила*. Шевч. 80. *Не дає перевести дихання і через край гіркої (долі) калює*. К. Іов. 20. *Гіркій долух*. Раст. Ларра шајон. Вх. Лем. 403. См. Долух. Ум. Гіренький, гіркеный. Срани. ст. Гірший, гірчіший. *Гіренький мій світ!* Федьк. I. 100.

Гіркути, ну, неш, гл. Діляться горькимъ, горькнуть.

Гіркий, а, о. Прогорьклый.

Гіркість, кости, ж. Горечь. НВолын. у.

Гірко, нар. 1) Горько. *Гірко звісти, жаль покинути.* Ном. № 4775. 2) Горестно, горько, бідствено, тяжело. *Обилється гірко слюзами.* Лукаш. *Гірко за-роби, солодко азжж.* Ном. № 9968. Ум. *Гіренько, гірніенько.* *Неня лиш заплакала гіренько.* Федьк. *Як гіренько і тяженько було відробляти,—годи і споминати.*

Гіркоті, ті, ж.—**Гіркість.** *Це сім сілка і гіркоти не має.* Волч. у. *Ніхто не може одібрати од перцю гіркоти.* Грив. II. 322.

Гірло, ля, с. Гирло, одно изъ устьевъ рѣки. Браун. 5. 6. *Друге (судно) дунайське гірло пожерло.* АД. I. 188. *З Дніпрового гірла широкого випливали.* Шевч. 255. *Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю, свої гірла прочищає,* Лиманові закидає. Гриз. III. 592.

Гірловий, а, о. Относящійся къ гирлу, ему принадлежащій. Браун. 17.

Гірний, а, б. Горный.

Гірник, ка, м. Работникъ въ каменоломнѣ. НВолын. у.

Гірництво, ва, с. Горное дѣло, горно-промышленность. Желех.

Гірниця, ці, ж. 1) Комната (рѣдкое). *У городі Килиї татарин сидить боро-датий, по гірницях похощає.* АД. I. 169. 2) Чердакъ на домѣ или какомъ-нибудь строєніи. Севир. у.

Гірийця, ці, ж. Каменоломня. Чиги-рин. у. Газета „Поряжокъ“ 1881, № 246.

Гірийчий, а, о. Горнопромышленный. Желех.

Гіріак, кі, м. Горець. Левч. 28.

Гіріачка, ки, ж. Жительница горъ. Желех.

Гірок, ркі, кі—**Гіркий.** *Не будь солодок—прогинути, не будь гірок—про-кленути.* Г. Барв. 512.

Гірок, ркі, м.—**Огірок.**

Гіровька, гірочка, ки, ж. Ум. отъ гора.

Гірочок, чка, м. Ум. отъ гірок.

Гірошник, ка, м. Раст. *Spiraea Ulma-ria* L. ЗЮЗО. I. 137.

Гірський, а, б. Горный. *Був схожий до гірських розбийників.* Левниц. Пов. 13.

Гірчак, кі, м. 1) Раст. а) *Hierochloa*

borealis R. et Schult. ЗЮЗО. I. 125. б) *Polygonum persicaria* L. ЗЮЗО. I. 168. в) *Polygonum hydropiper.* Вх. Пч. I. 12. г) *Sonchus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 171-д) *Spirea filipendula.* Лв. 101. е) —**польо-ва.** *Malachium aquaticum* Tries. ЗЮЗО. I. 128. 2) Порода рыбы. Харьк. у. 3) Нас-тойка на горькихъ травахъ. Конот. у.

Гірчати, чаю, еш, гл. Діляться болѣе горькимъ. *Короти все їдять полинь, а мо-локо все гірчає.* Уман. у.

Гірчек, ка, м. Раст. *Raphanus rapha-nistrum* Вх. Пч. I. 12.

Гірчати, чі, чий, гл. Ділять горь-кимъ, производить горечь. *Нелай не гір-чити на серці полинь.*

Гірчяця ці, ж. 1) Горчяца (растєніє и приправа). Каменец. у. Вх. Пч. I. 18. 2) Горькій грибокъ. Угор. 3) —**польова** Раст. *Sisymbrium Sophia* L. ЗЮЗО. I. 136.

Гірчичний, а, о. Горчичный.

Гірчичник, ка, м. Горчичникъ.

Гірчійший, гірчіший, а, о. Сравн. степ. отъ гірний.

Гірш, нар.—**Гірше.**

Гіршати, шаю, еш, гл. Становиться хуже. *Йому що-дня все гіршає. Станучас-тили... а їм (батькові) гірша та й гірша.* ЗЮЮР. II. 283.

Гірше, нар. Употребляется какъ срав-нит. степ. 1) Хуже, сквернѣе. *Немає гір-ше, як в неволі.* Шевч. 465. *Хоч гірше, аби инше.* Ном. № 2680. 2) Пуще, силь-нѣе. *Ще гірше полюбови.* *Чоловік ще й гірше злякався.* Рудч. Ск. II. 19. *Ми ще гірше здивувались.* КС. 1883. II. 467.

Гірийшій, а, о. Употребляется какъ срав-нят. степень: худшій. *Нема гірийшій бідн на світі, як хвороба.* *Котрі ліпшій, то собі їде, котрі гірийшій,—служейкам дає.* АД. I. 10.

Гірийшатися, каюся, ешю, гл. Ба-ловаться. *Пішли на вечерниці; відова ж (дочка) пряде, а бабина гірийшатється.* Чуб. II. 67.

Гір'я, р'я, с. Соб. Горы. *Хоч ти зій-деш і гір'я і поділяя, то таки не знай-деш над мов подвір'я.* Чуб. V. 194.

Гість, гостя, м. Гость. *Ой прийде ївий миленький,—буде в тебе гість.* Мет. 242. *У гостей. Їжте гости. Я прийду до тебе в гості.* Грин. II. 258. Ум. *Гб-тем-но, гб-стемно, гб-стен, гб-сточно.* Мил. 214. *Гос-*

тик за стіл, а лийний хоч і під стіл.
Ном. № 11978.

Гісь, меж. Крик на овець, которыми погонюють их вперед. Шух. I. 210.

Гітинка, ки, ж. Молодий ель. Желех.
Гіа, гіі, ж. Проволочка, замедленіє.
Вх. Зн. 10. См. Гаяния.

Гіаба, нар. = Гляба. Вх. Зн. 10.
Глабкій, а, б. = Глабчастый. Глабкі сани. Константиногр. у.

Глабці, ців или ббць, ж. мн. 1) Лубки въ саяяхъ. НВолын. у. 2) Сани обшитые лубками. (им.) 92.

Глабчастый, а, в. О возъ, саяяхъ: ящикъ котораго обшитъ лубомъ. НВолын. у.

Глава ві, ж. 1) = Голова. 2) Глава въ книжкѣ. 3) мн. Глави. Праздникъ усповенія главы Іоанна Крестителя. Галиц. = Главосіа.

Главця, ці, ж. Голова. Ой лишила я віночок з главиці. Гол. III. 17. Ум: **Главна, главичка.**

Главосіа, ка, м. Также и во мн. ч. Главо (ки) = Голово. іи. Праздникъ усповенія главы Іоанна Предтечи 29-го августа. МУ. II. 33; ЕЗ. V. 205.

Глабол, лу, м. 1) Слово, рѣчь, глаголь. Вислухай молитву щиру, і почуй мої глаголи. К. Псал. 125. 2) Читати глаголи. Стоять безъ корму. Ном. № 10232.

Глаголати, ляю, еш, гл. Говорить, глаголатъ. Колись будем і по своєму глаголатъ, як німець покаже. Шевч. № 214.

Глаголіти, лію, ліш, гл. Разговаривать. Іли, нили, глаголіли. Фр. Пр. 133.

Глаголь, ля, м. Название буквы г; глаголъ. Аз, буки, глагола, повісили Василя. Ном. № 6068.

Гладбінний, а, в. Ув. отъ гладный. Ой гладенна баба. Еватеринос. у.

Гладити, джу, диш, гл. 1) Гладить, равнять. Туди гладь, куди шерсть лежить. Ном. № 5898. Гладити дорігю. Выпивать на дорогу Ном. № 11618. Также: Гладити „додому“ и „з дому“. Св. Л. 146. 2) Переносно: ласкать, лелѣять. Усміх милий, аж по душі гладити. 3) Окончательно очищать отъ шелухи. Просо гладити. Кобел. у. 4) Уничтожать. Господь... гріхи гладить, до неба провадити. Гол. II. 7.

Гладши, ша, м. Яйцо. А ну, хлопці, давайте гладши покотимо! Воач. у.

Гладішечка, ки, ж. Ум. отъ гладшина.

Гладішка, ки, ж. Кувшинъ. Рудч. Св.

I. 65. Ум. Гладішечка, гладішечка. Рудч. Ск. I. 65.

Гладішник, ка, м. Раст. а) Agrimonia odorata L. ЗЮЗО. I. 110. б) Agrimonia Eupatoria L. ЗЮЗО. I. 110. в) Chelidonium majus L. ЗЮЗО. I. 116.

Гладішечка, ки, ж. Ум. отъ гладішка.

Гладій, діа, м. Инструментъ для обточки ступиць. Сумск. у.

Гладісінький, а, в. Совершенно гладкій.

Гладісінько, нар. Совершенно гладко. Зичени гладісінько. Мил. 148.

Гладкій, а, б. 1) Гладкій, ровный. Скоро їх Бог скарає на гладкій дорсі. Ном. № 4108. 2) О посудѣ: одноцвѣтний. Шух. I. 265. 3) Жирный, полный, толстый. Чому козак гладкий? Наївсь, заснув, та й нема гадки. Ном. № 1723. Гладкий аж шкура тріщить. Ном. № 8629. Ум. Гладбінний, гладбєнний. Сравн. степ. гладійш.

Гладкість, кости, ж. Гладкость. Желех.

Гладко, нар. Гладко, ровно, складно, хорошо. Хоч не гладко, аби міцно. Ном. Мій батько робив гладко, то й я в його одався. Чи чарка, чи ківш буде, — не лядають переміни, гладко п'ють, як з лука б'ють до ночної тіни. ЗОЮР. I. 316. Ум. гладенько, гладбєсенько. Сравн. ст. гладіше.

Гладуля, лі, ж. = Гладуха. Ком. II. стр. 103.

Гладун, на, м. 1) Полный, жирный человекъ. НВолын. у. 2) = Веретільник. Вх. Пч. II. 16. 3) Раст. Herniaria glabra L. ЗЮЗО. I. 124.

Гладуноць, нця, м. = Гладішка. Шух. I. 96, 264.

Гладушка, ки, ж. = Гладун 2. Вх. Пч. II. 16.

Гладу́ха, хи, ж. Полная, жирная женщина. Ном. ст. 299, № 301.

Гладуш, ша, м. Глиняный кувшинъ. Котл. МЧ. 465. См. Гладушка, гладушин.

Гладу́щик, ка, м. Молочный глиняный кувшинъ съ пирюкомъ и короткимъ горломъ. Могил. у. КС. 1893. VII. 76.

Гладчати, чаю, еш, гладчати, шам, еш, м. Полизать, толстѣть, жирѣть. Гладчаеш щодня, — кі врокъ тобі. Левиц. I. 140.

Гладше, нар. Сравн. ст. отъ гладко.

Гладший, а, в. Сравн. ст. отъ гладкий. Левиц. I. 64.

Гладьчий, а, е. Сильно толстый, жирный. *Ото, яка гладьча корова.* Волч. у.

Гляжанка, ки, ж. Просо вь толчѣ почти истолченное для пшена: Кобел. у.

Глаза, зи, ж.—*Логоза.* Вх. Зн. 10.

Глазій, им. Желѣзныя грузила у невода. Радом. у.

Глайти, глай, їш, гл. Успокаивать. Желех.

Глас, су, м. 1)—Голос 1. *Ном. № 1937. Почула його глас.* Грин. I. 120. *Коло їх двора а ні гласу.* МВ. (О. 1862. I. 96).

2) Вь церковномъ пѣніи: гласъ. *Затягнув на шестий глас.* *Ном. № 12442. Укупі б заспівали. Він усі гласи знає.* Г. Барв. 197. 3) Звукъ. (К. Михальчук).

Гласити, шү, сїш, гл. Возглашать. *Слава в вишніх Їсусу, ангели гласять.* Чуб. Ш. 341.

Гласний, ного, м. Избранный голосованиемъ, гласный. *Земський гласний.*

Гластівка, ки, ж.—*Ластівка* Вх. Лем. 403.

Глевкий, а, б. О. хлѣбъ: клейкій, вязкій, недопеченный. Грин. II. 25. *Хлѣб глевкий—на зуби легше.* *Ном. № 12288.*

Глѣво, нар. Ум. отъ глевкий. *Так наша піч пече глѣво.* *Ном. № 2131. Їж, Левко, хоч і глѣво.* *Ном. 12002.*

Глевтиц, ка, м.—*Глєвтіа.* Аф. 360.

Глєвтік, ка, м. и **глевчак, глєв'як, ка, м.** Мякишъ недопеченнаго хлѣба. *Аж баба хлѣб бровку штурнула і горло глєвтяком заткнула.* Котл. Ен. Ш. 38.

Глєв'якуватий, а, е. 1) О хлѣбѣ—Глевкий. 2) О человѣкѣ, преимущественно о дѣтяхъ: толстый и неповоротливый. *Глєв'якувата дитина.*

Глєдіти, джү, діш, гл.—*Глядіти.*

Глєдітиса, джүса, дишса, гл.—*Глядітиса.* Молодо глєдітиса. Кажется молодой, молодой. *Старенька вже, а на висках кучері, в перстнях у блискупих, у стрічках, то ніби її молодю глєдітиса.* МВ. I. 75.

Глєй, глєю, м. 1) Клейкая, влажная глина. *Глєй червокий.* Вас. 177. 2) Иль. (Гуси) таскають грязь і глєй зо дна да мажуть лебедя, щоб пірря посіріло. Ум. Глєйб.

Глєйний, а, е. Клейкій, вязкій (о почвѣ).

Глєйовина, ни, ж. Глинистая земля. ЧВолын. у.

Глєйб, йжү, м. 1) Ум. отъ глєй.

2) Смѣсь охристой глины съ пескомъ (красящее вещество). Вас. 182.

Глѣк, ка, м. 1) Кувшинъ. *Є в глєку молоко, та молоко не влізе.* *Ном. № 5391.* *Глєн розбіли.* *Поссорились.* *Ном. № 9539.* Грин. I. 242. Ум. Глѣчин.

Глєкоп'яр, ру, м. Раст. а) *Agrimonia pilosa* Led. ЗЮЗО. I. 110. б) *Chelidonium majus.* I. ЗЮЗО. I. 110.

Глємббї, ббї, ж. мн. Мѣсячное очищеніе женщины. Желех. Вх. Зн. 10.

Глєчатко, ка, с. Маленькій кувшинчикъ (Залюб.) Щог. Сл. 72.

Глѣчк, ка, м. Ум. отъ глѣк. 1) Кувшинъ. *Ном. № 12451.* 2) Часть самовара: внутренняя труба, вь которую кладутся угли. Змiev. у. 3) Родъ игры. Пав. 60.

4) *Глѣчки жовті.* Раст. *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. 5) Глѣчки полоскати. О женщинахъ: утошаться вь складчину вь понедѣльникъ послѣ заговѣнія на Петровъ постъ. ХС. I. 76. Ум. Глѣчичок. ЗЮОР. II. 11.

Глєюватий, а, е. Глинистый. *Глєювати земля.*

Глїб, бу, м. Глубина, глубь. *Кимувас на самий глїб.* МВ. I. 144. *Велика риба на глїбу ходить.* Лебед. у. *Піймати чорного лїмка з глїбу.* Грин. II. 322.

Глїбате, баю, еш, м. Тяжело махать крыльями, медленно летѣть.

Глїбенъ, ні, глїбиніа, ні, и глїбеніа, ні, глїбині, ні. ж. Глубина. *Є ніцями глїбенъ така, що й дна не достанеш.* Канев. у. *Морська глїбина.* *Ном. № 395.*

Глїбка, ки, ж. Подвалъ, подземелье. К. Довс. 106. *Вкиньте в глїбку сього бунтовника.* К. ЧР. 346.

Глїбокий, а, е. Глубокий. *Долина глїбока.* Мет. 79. *Маю на собі дев'ять ран—рубани широкі, а чотири—стріляні глїбокі.* АД. II. 258. *Шукай собі або глїбокої води, або високої гиллі.* *Ном. № 3652.* *Кайдаки повелі кувати, глїбокі турки мурувати.* Шевч. 470. *Що за дивні його твори, за глїбокі його гадки!* К. Псал. 215. Сравни. стен. Глїбший. Ум. Глїбоченький.

Глїбокість, кости, ж. Глубина, глубь. К. Бай. 106. *Розстунися, синє море, в своїй широкості, нехай же и життя скончу в твоїй глїбокісті.* Чуб. 378.

Глїбоко, нар. Глубоко. *Глїбоко оре.* *Ном. № 5600.* *Глїбоко тут брести, шукаймо иншого місця.* Сравни. стен.

Глибше. Риба тупка де глибше, а чоловік де краще. Ном. № 9840. Ум. Глибоченько.

Глибоч, ці, ж. — Глибочина. Нема глибочі на цій річці. НВолын. у.

Глибоченний, а, в. Чрезвычайно глубокий. Св. Л. 213. *А проваля таке глибоченне, що й дра не видно.* ЗЮЖ. I 311.

Глибочень, ні, ж. — Глибочина.

Глибоченький, а, в. Ум. отъ глибоний. Довольно глубокий. Утопила ж я свою домечку в криницю глибоченьку. Мяск. (1849). 112.

Глибоченько, нар. Ум. отъ глибоко.

Глибочий, ні, и глибочінь, ні, ж. Глухой.

Глибшати, шаю, еш, гл. Становиться глубже. Печера ніби глибшала, темніла. чорніла. Левиц. I. 450.

Глибше, нар. Сравни. степ. отъ глибоко. Ум. Глибшенько. Все глибшенько турнас. Г. Арт. (О. 1861. III. 109).

Глибший, а, в. Сравни. степ. отъ глубокий.

Глива, ви, ж. 1) Родъ груши, бергамота. *Гливи такі, як кулак.* Ном. № 14034. 2) Грибъ на дереві, губка. Угор. *Гливи ростут на букає.* Вх. Лем. 403.

Гливий, а, в. О масти: сѣро-желтый, черно-желтый. Вх. Пч. I. 14. *Гливий кінь.* НВолын. у.

Глидати, даю, еш, гл. Плодять, вѣсть. *Дай, Боже, із-за-молоду кости вѣсти, а на старість м'яке глидять.* Ном. № 8705. *Дитей годувать — як камінь глидять.* Ном. № 9199.

Глижа, жі, ж. Обрывъ, подрывъ водою. Перелесав. у.

Глижка, ки, ж. Комочекъ. Черниг. у. Ум. Глижечка.

Глизвий, а, в. Клейкий, вязкий. Чогось оця каша така глизва. Киев. у. *Глизвий хліб.* Міус. окр.

Глимання, ня, с. Глотаніе, жадное проглатываніе.

Глимати, маю, еш, гл. Глотать, жадно вѣсть. *По три акавистини на день чисти ти, а по чоловіку глимаси.* Ном. № 859.

Глигнути, мну, неш, гл. — Глипнути. *Як глигне він на мене, то аж холод по на шкірою ходить.* Ном. № 3403.

Глина, ви, ж. Глина. *А щоб його побила руда глина, та, що з кручі пада.* Ном. № 3773. Ум. Глинна.

Глинёць, нця, м. Алюминій. Желех.

Глинйва, ви, ж. Частица глины. Константиногр. у.

Глинйше, ща, с. Мѣсто, яма, откуда берутъ глину, глинйща. Левиц. I. 103.

Глинйка, ки, ж. 1) Ум. отъ глина. 2) Фарфоровая глина. Киев. Черниг.

Глинути, ну, неш, гл. Глотнуть, проглотить. (Змії) *прилетить, тебе глине.* Чуб. II. 173.

Глинйний, а, в. Глинйный. Шевч. 437.

Глинйняк, ка, м. Горшокъ для глины. НВолын. у. *Два щербаті глинйняки.* Левиц. I. 2. 2) — Глинйще. НВолын. у.

Глинйняк, ки, ж. — Глинйще. Желех. Вх. Зн. 10.

Глинйстий, а, в. 1) Глинйстый. *Земля есть всяка: глинйста, пісковата, чорноземля.* Ком. Р. I. 9. 2) Цвѣта желтой глины. *Глинйста курка.* Богодух. у. *Кінь глинйстий.* Вх. Лем. 403.

Глип! меж, выражающее раскрываніе глазъ, взглядъ. *А в церкву як упийду, то тільки глип-глип на мене; очі тії як стріли проймають.* Г. Варв. 120.

Глипання, ня, с. — Лупання.

Глипати, паю, еш, гл. — Лупати. Галиц. Угор. *За обід посадемо, — так і глипа на всіх, як хто ложку до рота несе.* Г. Барв. 93.

Глипіти, пю, пиш, гл. — Глипати. Желех. Вх. Зн. 10.

Глипнути, ну, неш, гл. Однокр. отъ глипати. *Глипнуть. А дівчина — чорні очі — глипла доокола.* Федьк. I. 25.

Глист, та, м. Глиста.

Глиста, ти, ж. 1) — Глист. Мид. М. 86. 2) Дождевой червь, Lumbricus terrestris. Вх. Лем. 403.

Глистник, ка, м. 1) Цытварное сѣмя, сѣмя раст. Artemisia Sieberi Bess или Artemisia vahliana Kostel. 2) Раст. Solanum Dulcamara L. ЗЮЗО. I. 136.

Глистюк, ка, м. — Глист. Левиц. Пов. 366.

Глистяк, ка, м. Раст. Solanum dulcamara L. ЗЮЗО. I. 167. См. Глистник.

Глистянка, ки, ж. Рыба съ глистою въ серединѣ. Азов. море. (Стрижев.).

Глидай, таї, м. Мірощъ, кулакъ.

Глитання, ня, с. Глотаніе.

Глитати, таю, еш, гл. Глотать. *Лемишку і куліш глитали.* Кота. Ен. I. 11. *Хорт глита, глита молоко.* Грин. I. 146.

Глитіти, тиї, неш, гл. Однокр. отъ глитати. Глотнуть.

Глицарь, ра, м. Палка, которою мѣшають извести въ творилѣ. Черниг. у.

Глицарня, ні, ж. Яма, въ которой приготавливается известь, творило. Черниг.

Глиця, ці, ж. 1) Деревянная игла: а) для напизыванія капустныхъ листьевъ. Рк. Левин. б) для визанія сѣти. Конот. у. в) вмѣсто челнока при тканіи сити и рѣшетъ. Вас. 152, 176. 2) Хвоя, игла хвойнаго дерева. Киев. 3) Баласина, столбикъ въ перилахъ, оградѣ. 4) Въ крылѣ вѣтряной мельницы: каждое изъ поперечныхъ бревнышекъ, проходящихъ съвѣзь рамено, на которыхъ наставно крыло. (Залюб.). 5) Поперечная соединительная жердь, поперечное соединительное бревно, напр. въ боронѣ. Чуб. VII. 401. 6) = **Младна**. Гей там рѣчка, черезъ рѣчку глиця. Макс. (1834) 96. 7) "Деревянная линейка съ закрѣпленнымъ концемъ и вырѣзомъ для наматыванія пряжи при плетеніи сѣтей". Вас. 187. 8) При тканіи ковра: линейки для раздѣленія верхнихъ и нижнихъ рядовъ основы ковра. Вас. 171. Ум. **Глична**. **Гличка, ки, ж.** 1) Ум. отъ глиця. 2) Название тонкаго вола. КС. 1898. VII. 46.

Глиг, глѣгу, м. = **Глід**. Желех.

Глід, глѣду, м. Раст.: боярышникъ, *Crataegus Oxyacantha* L. Анн. 112. *Crataegus monogyna* Jacq. ЗЮЗО. I. 120.

Глиг, глѣгу, м. Тѣснота, давка. Желех.

Глітно, нар. Тѣсно. Шух. I 84.

Глоба, бй, ж. 1) Согнутое отъ природы дерево. 2) Желѣзный клявъ. Черниг. 3) Переносно: хлопоты, забота, обуза, неприятность. *Оце мені глоба на шию з опцією роботою!*

Глобати, блѣ, бйш, гл. 1) Укрѣплять клинѣми валъ въ мельницѣ. Валков. у. 2) Ковопатить. Аф. 360. 3) = **Глобувати**? Тихорадка на вопросъ: "Чого жъ ти йдешъ?" отвѣчаетъ: "Сіпати і кидати, і трясти, і пекти, і знобити, і глобити, і кропати, і кість ломити. Мил. М. 64.

Глобок, бка, м. Клинышекъ, забиваемый между косовищемъ и желѣзнымъ кольцомъ, охватывающимъ косу и косовище. Вх. Лем. 404.

Глобувати, бѣу, еш, гл. Обижать кого. Желех. Причинять кому боль, неприятность. *Він мене глобує.* Вх. Зя. 11.

Гловарь, рѣ, м. Верхній косякъ у дверей и оконъ.

Гловень, ня, м. = **Гловарь**. Прил. у. **Глогинька, ки, ж.** Ягода боярышника. Вх. Уг. 233.

Глобовий, а, е. = **Глодовий**. Терновый

вінець на голову клали, лолові шпильки за німі були. Гол. II. 23.

Глоб, ду, м. = **Глід**.

Глодѣння, ня, с. Глоданіе.

Глодати, даю, еш, и, гложу, жеш, гл. Глодать. *Волила б мати твердий камінь глодати.* Гол. I. 285. *Дітей іодувати, як камінь глодати.* Черк. у. *Ой кусайте, хоч глодайте, тільки мене не займайте.* Чуб. V. 547. *Не борони козі ліса,—найложес.* Чуб. I. 258.

Глодіна, ни, ж. Боярышниковое дерево. Чуб. V. 105.

Глодовий, а, е. Боярышниковый. Чуб. III. 58. Грин. II. 34.

Глодинка, ки, ж. Каменная соль. Я даю сіль-глодинку скотині. Харьк. г.

Глоіва, ни, ж. = **Глиг** = **Глід**.

Глотѣ, тй, ж. = **Гліт**. Вх. Зя. 21. Подольск. г.

Глотѣти, чѣ, тйш, м. Тѣснить, толпиться. *Чого ви так глотите? почекайте трошки.* Ольгоп. у.

Глобно, нар = **Глітно**. Так глотно, що й стати нїде. Ольгоп. у.

Глубина, ий, ж. **глубокій, а, е** и пр. = **Глибина, глубокий** и пр.

Глузд, ду, м. 1) Умѣ, разумъ, смыслъ, сознаніе. *Скажіть, будь ласкаві, хто з їх дурніший дозвѣ?*—*Та глузду, віх сказати, скрутенко у обох.* Г. Арт. (О. 1861. III. 101). *Глузд остатній потеряла.* Котл. Ен. VI. 80. *З глузду зсунутися, зїхати, скрутитися, спасти.* Сойти съ ума. Ном. № 6332. Шевч. 300. *Глузди відбиті.* Іншитъ разсудка. Ном. № 6333. *До глузду прийти.* а) образумиться; б) опомниться. *Глузду відбитися.* Іншиться ума, рехнутися.

Глуздати, джу, дйш, м. Бить. Стегать. *Берет доцу запруту і глуздит їх.* Драг. 121.

Глуздівно, нар. = **Глузливо**. Енею *глуздівно* сказав. Котл. Ен. VI. 87.

Глузы, зів, м. мн. Насмѣшки. Мкр. Н. 36. *Остидло п лузи людські терпїти.* Грин. II. 165. *На глузи підняти.* Подняты на смѣхъ. Ном. № 12697.

Глузик, ка, м. Мелкій известковый дутикъ, попадающій въ гончарное издѣліе. Вас. 178.

Глузливий, а, е. Насмѣшливый. *Вона в мене добра й вірна жінка, тільки дуже жвава, жартлива й глузлива.* Котл. МЧ. 471.

Глузливо, нар. Насмѣшливо.

Глузовник, ка, м. Насмѣшникъ. *Парубки глузовники все було з старого шкулюють.* Харьк.

Глузовниця, ці, ж. Насмѣшница.

Глузування, ня, с. Издѣвательство, насмѣшка. *На обличчі в мене сором од докору, глузування.* К. Псал. 106.

Глузувати, з'юю, еш, ил. Насмѣхаться, издѣваться, поднимать на смѣхъ. *Матері глузують, що москалі вертаються та в неї ночують.* Шевч. 67.

Глузуватий, а, е. О глині: „неоднородная, комковатая... съ мелкими желваками или журавчиками, дутиками“. Вас. 178.

Глум, му, м. Насмѣшка, издѣвка, посьмѣяніе. *Старе скаже на глум, а ти бери на ум.* Ном. № 6013. *На глум пода́ти.* Отдать на посьмѣяніе. *На глум старих зовчай не подаймо.* К. ПС. 23.

Глумити, млю, мійш, ил. Поражать, истреблять, портить. *Наче кара Божя, що людей глумила.* Мет. 437. *Дітвора глумить тільки отті оріхи.* Нов.-Сѣверск. *Було б тобі, вражий сину... нас трох не козати, нас трох не глумити.* Рудч. Чп. 178.

Глумітися, млюся, мійся, ил. Издѣваться, насмѣхаться, осмѣивать. *Глумилась верша з боло́та.* Ном. № 7999.

Глуміччати, чаю, еш, ил. Обращать вниманіе? разбирать? *Е, у нас і паків не глуміччають.* Лебед. у. *Хоч який мороз, то не глумічка.* Лебед. у.

Глумли́вий, а, в. Насмѣшливый. *Міські все люде нещирі, глумливі.* МВ. I. 75.

Глумли́во, нар. Насмѣшливо.

Глумо́та, ти, ж. Подниманіе на смѣхъ, издѣвательство.

Глумування, ня, с. Издѣвательство, насмѣшки. К. XII. 90.

Глумувати, м'юю, еш, ил. Издѣваться. *Голови на шаблі здімали, дово́ глумували.* Макс. (1849) 24. *Вона з мене глумує, сміється.* О. 1861. XI. 9.

Глумуватися, м'юся, ешся, ил. = Глумувати. *Не по божому... так глумуватися з сироти.* Г. Барв. 476.

Глу́н, па, не—Глу́ний. *Хто скуп, собі не глу́н.* Ном. № 4707.

Глу́пак, ка, м. = Дурень. Харьк. у. Желех.

Глу́пак, ка, м. = Глу́пак. Вх. Лем. 404.

Глу́ний, а, е. 1) Глу́ный. *Молодий жовняре, глу́ний розум маєш.* Голов. 2) Глу́па кіч, північ. Глу́бокая ночь. Коли

це глу́пої ночі прилітає сокіл. Рудч. Ск. I. 153. *У глу́пу кіч виліз мертвець із гроба.* Грин.-I. 50.

Глу́щина, ні, ж. Глухое, густо заросшее мѣсто въ лѣсу. *У глу́щині вовки.* НВолын. у.

Глу́птія, пію, еш, ил. Пялить глаза, глазѣть. *Дитина на свічку лу́тіє.* Черк. *Ходив лу́тіє на весілля.* Черк. у.

Глу́пуватий, а, е. Глуповатый. *Оженився дурний та взяв глу́пувату, та не знали, що робить—запалили хату.* Ном. № 9014.

Глу́ха, хи, ж. = Глухана. Вх. Лем. 404.

Глу́хана, ні, ж. Тифъ. Желех.

Глу́хачка, ки, ж. = Глухана. Вх. Зп. 11.

Глу́хий, а, б. 1) Глухой. *Глу́хому пісню співати.* Ном. № 4679. *Глу́хий як тетерук.* Ном. № 8556. 2) Беззвучный, мертвий. *В глу́хий домовині усміхнуся.* Шевч. 269. 3) Пустой, запустѣлый, глухой. *Глу́хий край.* *Куток зовсім глу́хий.* О. 1862. IX. 65. 4) Глу́хий кінце́ (у воротах). *Тотъ ко́нець воро́ть, гдѣ ихъ пята.* *В глу́хим кінці́ під ворітьми.* АД. II. 9. 5) Глу́хий дуб. *Дубъ, на которомъ листва держится ці́люю зиму.* Борз. у. Прил. у. 6) Глу́ха кро́пива. Раст. а) *Lamium maculatum* L. ЗЮЗО. I. 126; б) *Leonurus Carduaca* L. ЗЮЗО. I. 126. Ум. *Глу́хенький, глу́хесенький.*

Глу́хман, на, м. = Глушан. Желех.

Глу́хнути, ну, неш, ил. Глохнуть.

Глу́хо, нар. 1) Глухо. 2) Беззвучно, мертво, глухо. 3) Пусто, глухо.

Глу́хота, ти, ж. Глухота.

Глу́ш, ші, ж. Густо заросшее мѣсто. *У глу́ші, між вербами, капуста погано росте.* Лебед. у.

Глу́шан, на, м. Глухой чоловікъ. *Коли сі кам'яні боги очима бачать, коли сі глу́шани ушима чують...* К. МХ. 19.

Глу́шець, шці, м. Ленъ, *Linum usitatissimum*. Вх. Уг. 233.

Глу́шити, ш'ю, шійш, ил. Оглушать, заглушать. *Вітер уривав багачко річей його; торостючи, колеса глу́шили їх.* Г. Барв. 19. *Оця кро́пива тільки глу́шить сад.*—*Придивитися, де риба залягла під крилою, та й стане затити кийком—глу́шити.* О. 1861. XI. 115.

Глу́шінця, ці, ж. Раст. *Lamium*. Вх. Пч. II. 32.

Глушіти, шію, еш, гл. Заглушаться, заростать сорными травами. *Горід глушіє, бур'яном понімається земля родюча.* МВ. (О. 1862. I. 96).

Глушка, ки, ж. 1) Глухая женщина. *Чи ти, кумо, глушка?—Та були ушка, та різним обрізав.* Ном. № 8560. 2) Глухана. Угор. То же: *глушна вітрова.* Вх. Лем. 404.

Глушканя, ні, ж. = **Глушка.** 2. Угор. **Глушко, ка, м.** Глухой человек. Аф. 361.

Глушман, на, м. = **Глушан** = **Глушко.** Одесс. у.

Глушманка, ки, ж. Глухая, женщина. Одесс. у.

Глушняк, ка, м. Раст. = **Глушиця.** Вх. Пч. II. 32.

Глушнй, ні, ж. Глушь. *Там така глушня, аж сумно; туди й люди не їздять.* Васильк. у.

Гля, пред. Для. Уживов р. поля, 270.

II. Гля, сокращенное повелительное наклонение вместо **глянь.** Смотри, взгляни, вотъ. *Оце, гля, прицепилася!*

Гляба, нар. Невозможно, напрасно. *Де... чоловікові гляба перейти, підє гуцульський кінь певно.* Шух. I. 81.

Глябаный, а, ен пр. = **Гляганый** и пр. **Гляданка, ки, ж.** Торговля. Угор.

Глядати, даю, еш, гл. Искать, высматривать. *Буду я собі мужа глядати.* Гол. III. 397. *Глядай, матко, довгий столець, бо вже мені вічний кінець.* Гол.

Гляділо, ла, с. = **Дзеркало.** Вх. Уг. 233.

Глядівний, а, б. Ловкий, проворный. Угор.

Глядіти, жу, дйш, гл. 1) Глядѣть, смотреть. *Гляди ж, тѣнику, як приїде мисичка—не одкликайся.* Рудч. Ск. II. 4. —в голові. *Искать вѣсткомыхъ въ головѣ. Та своєрку годи: в голови гляди.* Грин. III. 551. 2) Искать, шугать, ища, пробовать, узнавать. *Молоди сховалися і дружба висодит на двір і глядип молодой, а не може сам найти.* Грин. III. 507. *Нам уже докучило їсти пшеничний хлѣб, ідім глядіти житнього.* Чуб. II. 336. *Вгородив свердло в землю, а... щось за бороду лап.* Церемовчав мій батько, тільки боїться тим свердлом білши глядіти (скарба). Драг. 87. *Глядят хороваю, чи спієся.* Грин. III. 502. 3) Слѣдять, обращать вниманіе. *Коли кін не глядип дороги, то*

гляди ти! Чом не глядиш? Дехв. у. Гляди себе, то й буде з тебе. Ном. № 9586. 4) Беречь, присматривать. *Я їй розуму навчала і добра їй гляділа.* МВ. 5) Соблюдать. *Та ти б не глядів празника та поїхав би у поле орати.* Рудч. Ск. I. 163. *Треби глядіти п'ятниці і середи.* О. 1862. IV. 91.

Глядка, ки, ж. Раст. Aster. Вх. Пч. II. 29.

Глядь! меж. Глядь. *Потім глядь—стойть Іван.* Рудч. Ск. I. 134. *Глядь-поглядь у загоні.—нема волів пари.* Новомоск. у.

Глядько, ка, м. Тотъ, кто постоянно смотритъ? *Глядько не налядяться, хвалю не нахвалиться.* Ком. II. № 200.

Глянути, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ глядѣти. Глянуть, взглянуть, посмотреть. *Ой як гляну на хустину,—згадаю діачину.* Мст. 23.

Глянутися, нуся, нешся, гл. Посмотрѣть, взглянуть. *Глянься на мене, на себе.* *Подивися, глянься, який я удався!* Нп. **Гм! меж.** Гмъ. *Дивлюсь, аж стоить краля така, що тільки гм! та й годі.* К. ЧР. 121.

Гмятати, таю, еш, гл. Комкать, гнуть. Желех.

Гмятній, а, б. Гибкий. Желех.

Гняд, па, м. Мастеръ, изготовляющий сѣрпны и опанчі. Желех. Гол. Од. 55.

Гняти, жену, нѣш, гл. 1) Гнать, погонять. *Волові дай полову, та жени поволю, а коневі—віаса, та жени як пса.* Ном. № 10217. *Гномо гняти.* Хостр гнать. Харьк. 2) Гнать, прогонять. *Вач правду женуть люди, та правда завше буде.* Ном. *Молодих рекрут женуть кудись через наше село.* Г. Барв. 406. 3) Вьстробъжати, фхати. *Жене як віпрів батько.* МВ. I. 105. 4) Загонять, забивать. *Шпиці за нігті гнали і йому муки завдавали.* Чуб. III. 335. 5) —горілу. КС. 1882. I. 225. 6) —гони. См. Гони. —химороди. См. Химороди.

Гнятися, женуся, нѣшся, гл. 1) Гнаться. *Он котик як почув, як погнався.... Гнався, гнався, не догнав.* Рудч. Ск. I. 28. 2) Мчаться. Грин. III. 565. *Скажи, коню, до кого це ви так нагло гнались?* Шевч. 641.

Гнѣний, а, е. Гнутый. *Гнєне полоззя.* НВолын. у. 2) Никуда не годный. *Таке гнєне, що хоч покинь.* Кіев.

Гнѣсти, гнету, тѣш, гл. = **Гнітити** 1 и 2.

Гвѣт, нар. Вдругъ, сейчасъ, тотчасъ. *Гвѣт* словами поставали. Гол. II. 714.

Гнетуха, ки, ж. Лихорадка. *Чи ти гнетуха, чи ти трясуха?* Чуб. I. 119.

Гвѣть, нар.—**Гнет**. *А ту гвѣть по-топа буде.* Гн. I. 31.

Гнетючка, ки, ж.—**Гнетуха**. Черниг.

Гнида, ди, ж. Зародыши виш, гнида. *Ном. № 1861. Ум. Гнидка.*

Гнидник, ка, м. Вишневцъ. *Ах ти гнидник!* Юхн. у.

Гнидавий, а, е. Вишневый. О. 1862. V. 41.

Гнилобѣ, льці, м. Болѣзнь личинокъ пчелъ: пораженіе ихъ грибокѣмъ *Bacillus Prenslii*. Драг. 32.

Гнилоба, ці, ж. Гниль. *Там туфъ смердинъ у ямі гнилоба: картопля, чи що, загнилась.*

Гнилий, а, ё. 1) Гнилой, испорченный. *Гнила капуста.* Дровъ нарубахъ гнилий. Рудч. Ск. I. 124. 2) Гнилой, гниющий. *Гниле болото. Гнила зима.* О. 1861. I. 322. 3) Гнила квартира. Третья четверть луны. *Гнила квартира—робити нічого не слід, бо буде порча.* Чуб. I. 10. См. Гнилуша. 4) Гниле слово. Сверхная брань.

Гнилиця, ці, ж. Дикая груша, которую ѣдятъ только прогнівшею. *Ном. № 12217. Ум. гниличка.*

Гниличиться, चुся, चुшся, гл. О грушѣ: немного загниваться. Желех.

Гниличка, ки, ж. Ум. отъ гнилиця.

Гниличча, ча, с. соб. Гнилушки, истѣвныя вѣтви и стволы деревъ. Желех.

Гнилка, ва, ж.—**Гнилиця**. Желех.

Гниль, ля, с. Гниль. *Як приїде Ілля, то наробить у полі гниля.* *Ном. № 476.*

Гнилобѣвий, а, е. Со сгнившимъ бокомъ. *Групи гнилобѣ.* Шевч. 178.

Гниловід, вѣду, м. Болото, поросшее сѣномъ и лѣсомъ. Вас. 206. Во мн.: Гниловоди. Незамерзающія болота. О. 1861. V. 93. XI. 114.

Гнилозубий, а, е. Съ гнилыми зубами. *Деся впрескався гнилозубий, миршавий чоловічок.* Мир. Пов. II. 66.

Гнилоїд, да, м., гнилоїда, ди, об. Скряга, скупецъ. Желех.

Гнилоїдити, джу, дши, гл. Скряжничать. Желех.

Гнилоїдник, ка, м.—**Гнилоїд**. Желех.

Гнилобѣий, а, е. Съ больными, гноящимися глазами. Чуб. VII. 577.

Гнилуша, ші, ж. Третья четверть луны. Чуб. I. 11. См. Гнилия 3

Гниль, лі, ж. Гниль. К. Юв. 55.

Гнильк, ка, м. Сгнившее растеніе.

Гнилятина, ни, ж. Гвиль. *Розворушив ту гнилятинку.* Мир. Пов. II. 54.

Гнильчя, чя, с. соб. Сгнившія растенія, гниль.

Гвѣпель (гнипля?), м. Часть ткацкаго станка: рукоятка, которою вращаютъ передній наволъ при навиваніи основы". Вас. 167.

Гнисті и **гнѣти**, гнию, ёш, гл. Гнить.—*Хлѣбъ гнис.*—*„Гнис, бо є; оттоді по-го було б, як би гниети нічого було.* *Ном. № 14155. Варсво гнис.* Чуб. I. 10. *Хата пустою гнис.* Шевч. 401. *Гнис я неволі, у кайданах.* Шевч. 606.

Гнихѣть, тя, м.—**Нѣготь**. Прил. у.

Гнів, ва, м. Гнѣвъ. *Хай його гнів бо-жій поб'є.* *Ном. № 3781.* Не у гнівъ твоїй жиці. Не во гнѣвъъ бѣди сказано твоей женьѣ. К. ЧР. 220. Гнівъ покладати, положить на кого. *На свого старшого бранце великий гнівъ покладив.* АД. I. 187. *Не положивъ гнівѣй! А вона, невістка, такий уже гнівъ положила, що й обідати не увійшли.* Грин. I. 33.

Гніванка, ки, ж. Гнѣвъ, ссора. *Тут така була гніванка, що Господи, та й годі!* Черниг.

Гнівання, ня, с. Дѣйствіе гнѣвающагося, гнѣвное состояніе. *Як вам не обридло не гнівання?*

Гнівати, ваю, ёш, гл. 1) Гнѣваться, сердиться. *Ой вернися, любе кохання, перестань гнівати.* Чуб. V. 384. 2) Сердить, гнѣвать. *А я ж його не гнівала, ні його рогини; нехай його перепросить лихая година.* Чуб. V. 189.

Гніватися, ваюся, ёшся, гл. Гнѣваться, сердиться. *Не гнівайся, дівчинонько, що я не займаю.* Мет. 106.

Гнівѣти, влю, виш, гл. Сердить, раздражать, гнѣвать. *Бога не гнівѣ, а чортѣ не брочи.* *Ном. № 5871.*

Гнівѣтися, влюся, вишся, гл.—**Гнівѣватися**. Багатий тутъ на смерть гнівѣвоя. Котл.

Гнивлівий, а, е. Раздражительный, склонный къ гнѣву, часто гнѣвающийся. *Чогось Бог гнивлівий на нас!* Швыль. у. *Очі гнивліві.* МВ. II. 82.

Гнивлівість, вости, ж. Раздражительность, склонность къ гнѣву. Желех.

Гнівліво, нар. Гявнво.

Гнівний, а, ё. Гявнний, сердитий. *Такий гнівний,—крий мати Божу.* МВ. I. 99. *Червона і гнівна стояла вона.* Мир. Пов. II. 65. Ум. Гнівненький.

Гнівво, нар. 1) Гявнво, сердито. *Він гнівво глянув на його.* 2) Обидно, неприємно. Драг. 223. *Може, кому гнівво, добродію, що я кажу?* Харьк. Ум. Гнівненько. *Та годи, доненько, всім зарівненько, щоб не було гнівненько.* Грин. III. 551.

Гнівник, кя, м. Вь выраженіи: він мій гнівник. Онъ со мной вь ссорѣ. Желех.

Гнівничка, ки, жекск. р. отъ гнівник. Желех.

Гнідан, на, м. Гявдой конь. Желех.

Гнідай, а, ё. 1) Гявдой. Гнідай кінь. Употребляється иногда безъ подражательнаго существительнаго. *Сідлай, хлопче, ти гнідога, а сам сяду на другога.* Чуб. 2) Коричневый, бурый. Гнідай птах. Вх. Лем. 404. *Гніде просо.* Вх. Лем. 404. Ум. Гнідєний. гнідєсєний. Грин. III. 696.

Гнідати, джў, діш, гл. = Гнітити 4. Галиц.

Гнідєнце, ця, с. = Гніздо. *Бусьок і буськиха увили собі гнідєнце.* Фр. Пр. 128.

Гнідєчко, ка, с. 1) Ум. отъ гніздо. *Галочки гнідєчко вють.* Мет. 134. 2) Ковч. *Червяк сидить у гнідєчку, а як стане у мочах, то переризає його.*

Гнідїти, аджў, діш, гл. Бить все въ одно мѣсто. *Взломали його вдвох, повалили та й гнідїять його колїнами по голові.* Новомоск. у.

Гнідїтися, аджуся, дишся, гл. Гявдїтиться. Левиц. I. 95. *Яструбам з орлами не тугка гнідїтишся.* О 1862. I. 110.

Гнідїще, ща, с. Ум. отъ гніздо. Чуб. I. 122.

Гніздó, дá, с. 1) Гявздо. *Всяка пташка своє гніздо знає.* Ном. № 9480. 2) Въ толчєй для проса: углубленіє, гдѣ лежить зерно. Харьк. (Залюб.), 3) Солома, лежащая въ жлукті. Мил. 18. 4) = Мистище. Вх. Зн. 36) 5) ? *Як у хлопця на тімєни є одно „гніздо“, то буде мати одну жінку, а як двоє, то дві.* ЕЗ. V. 180. Ум. Гніздéчко.

Гніздюк, кя, м. 1) Запорожець, сьвішій на хозяйство. КС. 1883. XI. 502. 2) Неудачный хлѣбъ? *Ось їди, чоловіче, якого я гніздюка напекла!...* Той гніздюк

так і росплився по черені і ростріскався. Г. Барв. 323.

Гній, гною, м. 1) Навозъ, пометъ. *Кожух коні ганяє, він гноєм вонає.* Чуб. V. 1087. 2) Гной, матерія. *Чиряк великий, а гною мало.* Ном. № 6325.

Гнійний, а, ё. 1) Навозний, уважєний. *Гнійне поле.* Каменец. у. 2) Гнойный.

Гнійник, кя, м. Навозный жукъ. Вх. Зн. 11.

Гністі, тів, м. = Нігті. О. 1861. XI. Св. 62.

Гніт, ту, м. 1) Прессъ; тяжесть, наваленная съ цѣлю сдавить. *Сир під гнітом лежить.* 2) Гнетъ, притѣсненіє. *Весь віковичний гніт, вся ненависть виявлялась тим диким вогнем в його очах.* Левиц. Пов. 269. 3) Огонь, разведенный на припичку, когда въ печь сажають хлѣбъ. См. Гнітити хлѣб.

Гнітєрака, ки, об. Харьк. Упорный, несговорчивый человекъ. *Торгувалась, торгувалась—так і копійки не спуска; та я його вже давно, знаю він такий (вона така) гнітєрака.* Лебед. у.

Гнітїти, чў, тиш, гл. 1) Давить, пресовать, нагнєтати. *Камінюка гнітїла.* Стор. МПр: 21. *Гнітїли сир.* Левиц. I. 466. 2)—тєрен, сльиви. Сохранять на зиму въ кадкѣ съ водой, надавивъ сверху тяжелымъ деревяннымъ кружкомъ. *Гнічені сливи.* Чуб. II. 29. 3) Угнетати. *Усе, що гнітїть чоловіка в занедбалім товаристві.* Стор. 4) Гнітїти хлѣб. Подрумянивать. Чуб. I. 123. (Чтобы хлѣб гнітїти, берутъ немного соломы, зажимають и кладуть на припичку.) 5) Бить. *Як надали вони їй гнітїть тїли молотами.* Чуб. II. 263. 6) Гнітїти на сєрці. Сырывать въ душѣ тяжелое чувство. *Вачу я та мовчу: усе на своєму сєрці гнічу.* Кобел. у.

Гнітїтися, чўся, тишся, гл. 1) Давиться, надавливаться. 2) Быть угнетеннымъ. 3) Хлѣб гнітїтися. Хлѣбъ подрумянивается. *Паска нїяк не гнітїтися.* Кролев. у.

Гнітїха, хи, ж = Гнітючка: ХС. III. 53.

Гнітючка, ки, ж. Видъ лихорадки. Міусск. окр.

Гнобїтель, ля, м. Гновитель, претѣлователь, притѣснитель. *Не вірьте їм, пане, бо вони звїсні на нас гнобїтелі.* Могил. Подольск.

Гнобіти, бліб, біш, гл. Угнетать, пригнѣнять. Желех.

Гно́вка, ки, ж. 1) Навозная жижка, вода, въ которой моѣ навозъ. Вх. Зн. 34. *Випила б і гно́вки, не то що, та нігде і на тлі води не видно.* Гн. IV. 64. 2) *Erystalis tenax.* Вх. Лем. 404.

Гно́вня, ні, ж. Мѣсто для складыванія навоза, навозная куча. *На що тут сиплеш сніття? Хіба нема гно́вні?* Прил. у.

Гно́вня, на, с. 1) Гноеніе. 2) Унаваживаніе, удобреніе.

Гно́ти, гно́ю, їш, гл. 1) Гноить. *Діди спроють, а баби гноють.* Ном. № 10111. 2) Унаваживать, удобрять. Угор.

Гно́тися, гно́юся, їся, гл. 1) Гноитьсѣ, покрываться матеріей, гноемъ. 2) Быть превращающему въ гноѣ. въ навозъ. 3) Быть унаваживаему.

Гно́сько, ка, с.=Гно́вня.

Гно́ще, ща, с.=Гно́сько. К. Псал. 263.

Гно́вий, а, в. Навозный. Грин. II. 317. *Гно́воя яма. Гно́воя лопата.* Цвол. у.

Гно́во́к, ка, м.=Гно́як.

Гно́во́сько, ка, с.=Гно́сько.

Гно́юк, йку, м. Ум. отъ гній. *Як ноги єь гно́юку, то й губи в ло́юку.* Ном. № 7188.

Гно́ття, тя, с. Отрпель. *Де вже думати про одержини!... Все позночувала! Саме гно́ття та релі́я висіло.* Мир. ХРВ. 25.

Гно́вятий, а, в. Перегнойный. Харьк.

Гно́як, ка, м. 1) Навозный жукъ. Вх. Лем. 404. См. Гно́язия. 2) = Гно́вня? КС. 1893. V. 275.

Гно́яка, ки, ж. Ув. отъ гній.

Гно́яний, а, б. Навозный, уважоженный. Лебед. Мил. М. 105.

Гно́янка, ки, ж. 1) Гнойный прыщъ. Желех.

Гно́яря, ні, ж.=Гно́вня. Рк. Левиц.

Гну́здá, ді, ж. Чаше употребляется ум.: гнуздечка. Чуб. II. 319. *Взяла коня за гнуздечку.* Мет. 74. Части: вудила—удила, одивъ конецъ которыхъ имѣеть баранчки, которыми и зацѣпляется за нильцѣ; ремень поверхъ морды внизу—нахра́нник, вверху—на́лбник, застегивающійся подъ шеей—підбородник. (Е. Чикаленко).

Гну́здáти, даю, еш, гл. Зануздывать.

Гну́здечка, ки, ж. Ум. отъ гнузда.

Гну́ти, гну, гнеш, гл. 1) Гнуть. *Гне*

шию, як віл у ярмо. Ном. № 1293. *Шил— хоч обіддя гни,— така толстая.* Ном. № 8595. *Спати,— аж гілля гне,— такъ сильно хочется.* Вас. 212— *нірпу.* Важничать, задирать ность. Ном. № 2467.— *на щб, куді.* Намекать на что. Ном. № 13846. *Бач, куди гне! (изл на що).— теревені.* Болтать пустяки.— *матюний.* Браниться матерными словами. 2) Запрашивать много. *Гне, як дурень за батька—* очень много запрашивается. Мвж. 166.

Гну́тися, гну́ся, гнѣся, гл. 1) Гнуться, сгибаться. *Долина глибока, а калина висока, аж додолу віття гнѣся.* Мет. 79. *Їсть так, аж ніс гнѣся,—* съ жадностью ѣсть. Ном. № 12207. 2) Перевосно: покораться. *Ярема гнуся, бо не знав, не знав сіромаха, що вирости крила.* Шевч. 132. 3) Увиливать, не желать сдѣлать. *Не гнися, сваточку, не гнися: єсть у тебе на кошарі ягниця,— поведи на торжок та продай а нам горілочку роздай!* Грин. III. 499. *Довго мабуть гнуся— не давай?* МВ. (О. 1862. III. 74).

Гну́чий, а, в, гну́чий, а, б. Эластичный, гибкій. *Мужича правда єсть колюча, а панська на всі боки гнуча.* Котл. Ев. VI. 53. *Як тополя серед поля гнучка та висока.* Шевч. 20. *І стало м гнучим, і красою пренепорочно молодого старій очі веселю.* Шевч. 425. **Глі́на гну́ча.** Глина годная для дѣлки, достаточно приготовленная для этого; Вас. 177; Шух. I. 260.

І. Го! меж. Употребляется въ видѣ го-го-го! или го-гов! для оклика.

II. Го, мѣст. Сокращенная форма звѣсто його. Правоб. *І качачемі го не забили.* Ном. № 5097.

Гобѣлки, м. Въ выраженіи: На гобѣлки—до тла, совершенно. *Він нас хотів сталити на гобѣлки, значить, зовсім, усе, як єсть.* Екатеринос. у. (Залюб.).

Гобѣв, ви, ж. Раст. *Sambucus ebulus.* Лв. 101.

Гобува́ти, зу́ю, еш, гл. Изобиловать. *Колесниця Божя дивна тьмами во́їнства гобзуе.* К. Псал. 151. Вѣроятно это слово просто перевесено Кўлишемъ изъ ч.-славянскаго перевода псалма: „Колесница Божія тьмами темъ, тысяща гобзующихъ“. (Псаломъ, 67, ст. 18).

Гоблюванка, ки, ж. Стружка. Вх. Лем. 404.

Гбѣ! меж. Означаетъ окликъ: ау!

Говбу́р, ра, м. Водоворотъ. У говбури на Дністрі круяться. Каменец. у.

Говѣдо, да, с.=Говѣдо. Употребляется только какъ бранное слово. Вх. Лем. 404.

Говѣдо, да, с. Рогатый скотъ. (На границѣ съ Угорщиной и въ Галиціи). Вх. Зн. 11.

Говѣльник, ка, м. Говѣльщикъ. Аф. 361.

Говѣльница, ці, ж. Говѣльница. Аф. 362.

Говѣння, ня, с. 1) Говѣіе. З дурного говѣння не буде спасѣння. Ном. № 133. 2) Постъ. Шух. I. 41; Гн. II. 175. Зволювали Путилову в велике говѣіе. ЕЗ. V. 144.

Говѣр, вору, м. Говоръ. Почувся людський говѣр, крик. Левки. I. 126.

Говѣрка, ки, ж. 1) Выговоръ, діалектъ, манера говорить. У литвинів говірка не така, як у нас. Черниг. Пани наша... з себе була висока, огрядна, говірки скорої, гучної. МВ. II. 31. 2) Разговоръ, говореніе. А я хотію би почути говірки женихової. Г. Барв. 328. У тій тишій говірниці їм почулася грізна буря. Мир. ХРВ. 115. 3) Пересуды, сплетня. Пішла ажє скрізь по селу про його говірки. Полт. Ум. Говірюнка. Така тиша, така й мова, така й говірюнка. Чуб. V. 123.

Говіркий, а, ё. Разговорчивый. Зріє на самоті, сам із собою. Не говіркий був. МВ. II. 11. Старі люде говірки. Г. Барв. 316.

Говірюнка, ки, ж. Ум. отъ говірка.

Говіти, вію, еш, гл. Говѣть. Говіє, Богу неспокійно. Ном. № 132. Коли ви будете говіти? — Годі, як хліба не стане. Ном. № 131.

Говоріти, рѣ, рш, гл. 1) Говорить. Говорив би, та рот замазаний,—вельзи ничего говорить. Ном. № 3585. Говорить багато, та все чорт зна що. Посл. Говорить—як у рот кладе—такъ понятно. Ном. № 12903. Говорить—як з письма бере,—такъ умно и складно. Ном. № 12904. Говорить—як неживий, як спить, як три дні хліба не їв,—такъ вяло. Ном. № 12925—12928. Говорить, як з бочки,—трубный басомъ. Ном. № 12869. 2) Разговаривать. Та про волю нічимъ в полі з вітрами говорять. Шевч. Чом до мене не говориш, мое миле серце? Мет. 64.

Говорітися, гл. Употребляется только въ 3-емъ лицѣ и чаще всего безлично:

говоріться, говорілось. Пословиця говоріться, а хліб їстєся. Ном. № 11285. Діє мовити, некаже не до його говорітєся. Левки. I. 98. Ой що ся говоріло, то все ж то неправа. Чуб. V. 395.

Говоріння, ня, с. Говореніе, манера говоренія.

Говорливи́й, а, е. Говорливый. Говорлива, як горобчик. Кв.

Говору́ха, хи, ж. 1) Многоглаголющая женщина, говорунья. Котл. Ен. V. 36. 2) м. Говорунъ. Дрансеє був дивний говоруха. Котл. Ен. VI. 57. Ум. Говору́шка. говору́шена. Дівчино пташиночко, щобє-стучечко! Співай мені, нажи мені, говору́шечко. О. 1861. VI. 151.

Говору́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ говоруха. 2) мн. Родъ грибовъ.

Говору́чий, и, е. Говорящий, пѣлющий даръ слови. Говорючий голуб. Грин. I. 164, 160. 2) Говорливый, разговорчивый. Молодий говорючий Радюк. Левки. Нов. 154.

Гого́л, готу, м. 1) Ржавіє. 2) Сильный и продолжительный звукъ, шумъ. (См. гоготати). (На ярмарку) гогот та рейвал. О. 1862. VI. 98.

Гоголі́ти, лію, еш, гл. Влестѣть, свѣтиться. Вода гоголіє поверх трави. Борз. у.

Гого́ль, ля, м. Родъ дикой утки. Авак claugula. Вх. Пч. II. 8. Гоголю. гоголю, припливи к берегу. Чуб. III. 306.

Гоготання, ня, с. Дѣйствіе отъ гл. гоготати.

Гоготати, чу́, чеш и гоготіти, чу́, тиш, гл. 1) Ржать. А на дворі кониченьки гогочуть. Грин. III. 439. 2) Издавать сильный и продолжительный звукъ, напр.: при отдаленномъ громѣ, сильномъ вѣтрѣ, сильномъ пламени. Грім гогоче, а блискавка хмару роздирає. Шевч. 166. Вітер на десять голосів реве і виє, і скиглити, і гоготити. Драг. 72. А наша хата пол'ямъ полала, і навкруги земля, мов пекло, гоготала. КМБ. X. 17.

Год, ду, м. 1) Годъ, Год—великий годовикъ. Посл. (Борз. у.). Влітку день—год. Ном. № 12555. Ой гуляв, гуляв бідний козак-нептяга сім год і чотирі. ЗЮРГ. I. 200. Сім год баба похмілялась, та з похмілля і вмерла. Ном. № 11461. Два годи любились вони дуже. Рудч. Ск. I. 78. Другого чи третього году прислав їй гроші,—на второй или на третій годъ приславъ ей деньги. Харьк. У год. Черезъ годъ. Дак він жив год. Вони в год як

раз і прийшли довідатися. Рудч. Ск. I. 72. Під год, як до году. Какъ въ какой годъ. Під год (як до году) так і хліб родить. Ном. Год-у-год. Изъ года въ годъ. Так год-у-год і живемо, хвалити Господа. Г. Барв. 17. В ряді-годі. Рядко, иногда. Ном. № 7734. 2) мн. годів. Літа. Інший молоді юдами, та старий літами. Ном. № 2217. Годів вийшли ному. Достигъ извѣстныхъ лѣтъ. Піп не хоче вінчати: ще, каже, йому юда не вийшли. Г. Барв. 201. 3) У году бути Служить по найму на годъ. Борз. у. По годів ходити. Служить по найму на годъ нѣсколько лѣтъ. Та щоб я й юренка не знала, та щоб я не ходила по юдах. Мил. 202. Та буде ж мене по строках, буде ж мене й по юдах. Мил. 202. Ум. Годів, годівчон. Її дванадцять юдочкі. МВ. I. 130.

Годен, два, дие. Краткое окончание отъ годний. 1) = Годний. Годен у Бѣга. Угодный Богу. Як я буду в Богу юден. буде в мене худобонька. Гол. IV. 450. 2) Не годен. Не въ состояніи. З тої пуги аж не юден їсти. Гв. II. 188.

Годильник, кв., м. Стѣнные часы. См. Годинник. Вх. Лем. 404.

Година, ви, ж. 1) Часть. Ой сплю юдину, сплю і оружу, — й а вже повертає та на третюю. Гул. Арт. Укр. п. 33. Як ось із неба дощ полився, в юдину весь по-жар залю. Котл. Ев. II. 33. Ой уночі, а з півночі та о третій юдині, сей знаменний дощини сина... Гол. I. 139. В осені дня—юдина. Ном. № 613. Вік наш— як юдина. Ном. № 8265. Що годині. Каждый часть. Що юдини треба давати по ложці. Употребляется также въ значеніи: постоянно. Що день, що юдини питаються. Шевч. У Лемковъ години—стѣнные часы. Вх. Лем. 404. 2) Время, пора. Не такий світ, не така юдина да тепера настала. Мет. 241. Та збудила мене мати в обідню юдину. Мет. 20. Не за великий час—за малу юдину. Так то, бацу, недова літ наших юдина: скоро цвіте, скоро і в'яне, як у полі биллина. ЗЮОР. I. 318. По малій годині. Немного спустя. Коли по малій юдині і він приходить назад,—ово і не барився. Новомоск. у. Заміж тін—не дощову юдину перестояти. Ном. № 8851. Чималу юдину пересніла, поки вийшла нані. МВ. (О. 1862. III. 52). Щасливою юдиною козак уродився. Мил. 79. Досвітня година. Предразсвѣтная пора. Шевч. 233. Ліха година. Плохія, тяжелыя

времена. Ліха юдина настала. Ліха година часто употребляется въ значеніи: злой рокъ, злая судьба. Ой лиха юдина моя! Одцуралась родина моя! Макс. Бий тебе лиха юдина! Въ этомъ же значеніи употребляется и чорна година. Щоб на тебе прийшла чорна юдина! Ном. На лихій годині. На какого чорта. На лихій юдини тобі це здалося? При такій годині. Въ такомъ случаѣ. Орла повіситъ на тичині і при такій юдині республику зробить. Шевч. 582. Часто употребляется тавтологически: час—година. За час за юдину милосердному Богу душу отдав. Нп. Также: день-година. Як із день-юдини зчинилися великі війни на Україні. Ад. II. 3. Остатня година. Последній часть, конецъ жизни. Тепер прийшла на нас остатня юдина. Впрочемъ остатня година употребляется и просто въ значеніи последнее время. В остатню юдину йому стало-лекше, а то було зовсім погано. 3) Хорошая погода. Як би була юдини, то треба б їно пребити, а то дощі та дощі. Также употребляется: добра година—хорошая погода, негарна година—дурная погода. На годині стало. Установилась по года. Лохв. у. 4) Година ідѣ. Идетъ дождь. Шух. I. 81. Ум. Годинна, годиноньна, годиночка.

Годинарь, ра, м. Часовщикъ. Угор.

Годинка, ки, ж. 1) Ум. отъ година. 2) Часы: Угор. У Лемковъ години—карманные часы. Вх. Лем. 404.

Годинний, а, е. Пожарій, погодный, благоприятный (о погоді). Годинне літо. Лохв. у. КІІН. 187.

Годинник, кв, м. Часы. Годинник на стійі цював. Левиц. I. 34. Годинник ржавий і старий, за дверми виснеш ти. Щег. В. 140. Пап чекати нас об одинадцятій юдині,—промовив Іскра, устаючи з кананки і виймаючи з-за пазухи свою юдинника. Мюрд. Пл. 41. У Лемковъ: стѣнные часы: Вх. Лем. 404. См. еще: Година 1, година 2, годильник.

Годинонька, ки, ж. Ум. отъ година.

Годиночка, ки, ж. Ум. отъ година.

Годинуватий, а, е = Годинний. Як молодик пухлий—юдинуватий буде, а коли кривий—допковий. ХС. VII. 417.

Годинарь, ра, м. = Годинарь. Вх. Лем. 404.

Годіти, джү, діш, м. Угождать, помогать. Старому та хорому юди заше як малому. Ном. № 8085. Як Бою юдити,

то й мокре горить. *Ном. Годить, як бо-
лячий. Ном. № 4488.*

Годітисся, джу́ся, ді́шся, ш. 1) Услови-
няватися, соглашатися. *Годись на рік!
що зсочеш?* МВ. I. 31. 2) Мириться. *Як
посварилися, так і досі не лотять годи-
тисся.* 3) Быть годнымъ, годиться. *Тепер
я самі побіжу, ти пізуди не подисся.*
Рудч. Ск. I. 148. 4) Уговариваться, услови-
ваться. *Жид подисся з наймичкою (найма-
ючи).* КС. 1883. III. 670. 5) Безлично:
годиться, годилося. Годится, слѣдуетъ, при-
лично. Смм. 231. *Кроп не водниця, разлі-
вати не годиться.* *Ном. № 4074. Квочку
юдиться підсипати в неділю.* Гриф. II. 19.
Так не годиться говорити. *Левий. I. 316.*
Для годиться. Для приличія. *Він робить
це для годиться.* Кіев.

Годитися, джу́ся, ді́шся, ш. О погоді:
прояснятися. *От вже на дворі стало ю-
дитися.* Прил. у.

Годі, нар. 1) Полно, довольно, баста.
Та юді сидіти, та пора дити. Мет.
От Іван і юді її стріляти. Рудч. Ск.
I. 136. *Ждала, ждала, та й юді сказала.*
Ном. № 5628. 2) Дальше нечего сказать,
баста, да и только. *Добре мені так, що
юді.* МВ. I. 15. *Лихо, та й юді.* *Ном.
№ 2224.* *Рай, та й юді.* Шевч. 35. *Сміх,
та й юді.* Шевч. 285. 3) Нельзя, невоз-
можно.

Годівля, лі, ж. Кормъ, кормленіе. *На
юдіялю птиці треба багато зерна.* Полт.
*Пішов він (вовк) утіля просити собі у
Бога юдівлі.* Чуб. II. 126.

Годівщина, ня, ж. 1) Срочная годо-
вая служба. *Менишою наляла на юд, та
мабути одберуть з годівщини, бо піде в
силдати.* Екатериносль. у. 2) Заработан-
ное за годъ жалованье, годичная плата.
*То я купила за свою юдівщину, що за-
служила собі у чоловіка в юду.* Екатери-
носль. у. (Залюб.).

Годко, ка, м. Пт. Урира, удождь. Вх.
Уг. 233.

Годний, в, е. 1) Почетный, достой-
ный, уважаемый, хороший. *Четверту дош-
ку видала вже за дударчика, за юдною,
тверезою канельмайстерчика.* Гол. III. 463.
Товаришу наш юдний та славний. Федьк.
2) Достойный, стоитъ. *Добре само си хва-
лить, а злое похвали не юдно.* *Ном.
№ 2568.* *Наживши кривавим потом ко-
нику, носішав, щоб багатому Терпилові
показатись юдним його дочки.* Котл. III.
393. *Не плач, аниелюшко мов! сліз тво-*

їх вона не юдна. МВ. (О. 1862. III. 42).
3) Сoglасный. *Я ли тобой їти юдна.* Гол.
IV. 512.

Годіванець, нця, м. 1) Воспитанникъ,
вскормленникъ. *Прийня брав до себе якогось
ситому Петра за годіванця.* Котл. III.
355. 2) Крестьянинъ, который завѣщаеъ
кому либо свое имущество, за что наслѣд-
никъ долженъ до смерти кормить и поить
завѣщателя. Шух. I. 52. 3) Животное, от-
кармливаемое на убой. *Вже несли вра-
вилаєь, тільки ще лосналось бурляну на-
сікти для юдованця.* Св. Л. 9.

Годіваний, а, е. Откармливаемый. *А на
апостольськїм престолі чернець годова-
ний сидитъ.* Шевч. *Тілом обросло, як
кабан годований.* *Ном. № 8626.*

Годіванка, ки, ж. Воспитанница, искорм-
ленница. Шевч. 493; КС. 1885. III. 550.

Годіванок, нка, м. = Годіванець.

Годовий, а, б. Годичный, годовоїй. В.
заговорѣ: (Пристріт) і денний, і сутко-
вий, і тридневний, і годовий, і лісовий,
і шляховий. Чуб. I. 134.

Годовик, ка, м. Однолѣтокъ, годовикъ.
*Вона хлопчика годовика, свого Лева,
взяла у прийми.* Кв. Ум. Годовичѣи.
Стор. I. 95.

Годівини, він, ж., мн = Роковини.
Мил. 171.

Годовище, ща, с. Годовой срокъ найма.
*Один син у людей служитъ, а другого
нищий, кобзар, узле...* за годовище пів-
тора цілкового поступни. ЗОЮР. I. 46.

Годѣв, двѣ, м. Ум. отъ год.

Годѣчок, чека, м. Ум. отъ год.

Годувальниця, ці, ж. Кормилица. *Яра
пшекиця—годувальниця.* Грин. II. 38.

Годування, ня, с. 1) Кормленіе. 2) Вос-
питаніе, вскормленіе. 3) Откармливаніе.

Годувати, дую, еш, гл. 1) Кормить.
Багач ся дивує, чим убогий діти годує.
Ном. № 1606. *Вовка ноги годуєть.* *Ном.
№ 7207.* 2) Пропитывать, вскармливать.
Тяжко дитяй годувати у безверхій хаті.
Шевч. 99. *Не на тебе, козаченьку, дочку
годувала, щоб з тобою проидисятим
гуляти пускала.* Нп. 3) Откармливать.
Годують на сало. Рудч. Ск. I. 71. 4) Про-
бивать, проживать въ теченіе года. *Ном.
№ 10392.*

Годуватися, дуюся, ешся, гл. Корм-
иться, пропитываться. *Вагатию годуєть-
ся, як убогий годується.* *Ном. № 1606.* *Не
хлібом я—зіпханьями годуєсь.* К. Іов. 9.
2) Кушать, ѣсть. Употребляется прину-

шественно въ выраженіи, которымъ при-
прашиваютъ гостей: Годуйтеся, люде добрі!
Борицу скуштуєш, галушок, годується,
кунайте доволі. Котл. Ев. V. 14. Не
турбуйтеся, люде добрі, годується на
здоров'я. К. Оп. 138.

Годуля, лі, ж. Пища, кормъ. Угор.

Году́я, на́, м. Кормитель. Въ загадкѣ
такъ названъ горшокъ для варки пищи.
Годун-годунецъ сто душ годував. Ном. ст.
301. № 389.

Годунецъ, нцѣ, м. = Годун. Ном. ст.
301. № 389.

Годяний, а, е. О погодѣ: ясный. Цей
місяць був не годяний, а дощовий. Лебед. у.

Годя́щий, а, б. 1) Пригодный, годный.
Годящий на віник та на смітник,—
совсѣмъ плохой. Ном. 2) Хороший, добро-
качественный, прочный. Коли годящий
з його кінь—їдь на йому у Сич. Стор.
I. 122. А тут ще недостатки... що ти з
чим і врядити: ні сорочки, ні оде-
жки годящої. МВ. I. 52. Окруж зудо-
ра—годящий вал. КЧР. 5. О человекѣ:
хороший, здоровый, крѣпкій. Нікого в по-
ліч не просімо: годящі парні ти і я.
Котл. Ев. VI. 41. О работникѣ: хорошо
работающий, умѣлый. Годящий тесля. О.
1862. III. Кулишъ 22.

Го́же, нар. 1) Красиво, хорошо. Ма-
тинко, повная рожє, дивитись на тебе
гоже. Мет. 201. Як Бог поможе, то все
буде гоже. Ном. ст. 281, № 11. Кланяй-
ся, Ганнусю, гоже. Пн. 2) Прилично, слѣ-
дуетъ. Не гоже так робити. Прибра-
лась так, як гоже для празника. О. 1862.
IV. 77.

Го́жий, а, е. 1) Хороший, красивый.
Ой мій сину гожий, женися небоже!
Ном. Така красна, коби рожє, як топо-
ля, така гожа. Чуб. III. 38, 2) =Погожий 1.
Гожа вода. 3) Благоприятный, удобный.
Гожего часу підомуду. Звінчав дінки од-
молишки в гожий час. Пн. 4) Нужный,
годный. На тобі, небоже, що мені не
гоже. Ном.

Го́зеро, ра, с. =Озеро. Іди у поле, там
стоїть гозєро і коло гозєра стоїть ко-
била. Грин. П. 79. (Острожск. у.).

Го́йня, ня, с. Залѣчиваніє, заживленіє.

Го́йти, гою, їти, гл. О ранѣ: лѣчить,
заживлять. Трудно рану го́йти, а не пра-
вити. Ном. № 1574.

Го́тися, гоюся, їся, гл. Залѣчива-
єся, заживлять. Як був порівав пальці, а
єже го́ється. 2) Лѣчиться (отъ раны).

Го́й! меж. =Ой, го́й. Шух. I. 179. Ха-
лилася біла береза своїм цвітом перед
лісами,—гой дай, Боже! Чуб. III. 299.

Го́й, го́й, м. Евреи называютъ этимъ
именемъ христіанъ. На правобережьи упо-
ребляется въ значеніи дурачекъ. Дуриши
гою, продав кабак (гарбуз) замѣсь лою.
Ном. Та прийди ж, гою, сядь собі, я горі-
ки дам тобі. Чуб. V. 1088.

Го́йда! меж. отъ гл. го́йдати, выра-
жающее качаніє. Въ колыбельныхъ пѣс-
няхъ: А-а, го́йда! Чужа мати пойда!
Колыб. п. Макс. Ой ну люлі, го́йда. Мил. 48.

Го́йдойка, ки, ж. (Черниг.), гбѣдочка,
ж, ж. (Левич. Пов. 135). Качель.

Го́йдана́, меж. =Го́йда, го́йдаша. Го́й-
дана, го́йдана! заріжемо барана. Мил. 48
(Колыб. п.).

Го́йданка, ки, ж. 1) Качаніє. 2) =Го́й-
далка. МУЕ. III. 169. 3) Родъ лемішии
изъ кукурузной муки. МУЕ. I. 104.

Го́йдання, ня, с. Качаніє, колыханіє.

Го́йдарь, ря, м. и пр. =гайдарь и пр.

Го́йдати, даю, еш, гл. Качать, колы-
хать. Дивалося на височенну сосну. Ві-
тер нею го́йдає. Г. Барв. 366. Сонце гріє,
вітер веє... на каміні одиноке гніздечко
го́йдає. Шевч. 34. Сміється козак, коня
сідлаючи, плаче дівчина, дитину го́й-
даючи. Чуб. V. 342.

Го́йдатися, даюся, ешєя, гл. Колыхать-
ся, качаться. А на вітах го́йдаються нехре-
щені діти. Шевч. 324.

Го́йдаша́, меж. =Го́йда. Го́йда, го́йда,
го́йдаши! (Колыб. пригвѣтъ). Ном. № 9256.

Го́йдиця, ці, ж. Волянка, музыкаль-
ный инструментъ. Угор.

Го́йж, ку, м. Крикъ, шумъ. Угор.

Го́йкати, каю, еш, гл. Кричать. Вх.
Зн. 11.

Го́йна, ни, ж. Побѣгушка, вертушка.
Брацл. у.

Го́йний, а, е. Щедрый, роскошный.
Чоловік го́йний такий, що кождому да-
вав всего. Гв. II. 68.

Го́йниця, ці, ж. Цѣлебное средство.
Травница-гойница.

Го́йно, нар. Щедро, роскошно, изобиль-
но. Го́йно приймати гостей. Жити го́й-
но. Чуб. III. 371. Та вона у мене так
жила го́йно: не знала ніякої роботи.
Уман. у.

Го́йове листя, с. Раст. Plantago lan-
ceolata. Вх. Лем. 404.

Го́к, ку, м. Стеной загонъ для скота.
Маж. 178.

Гбл, ла, ле. Краткая форма от голый.

Гольві́ка, ж. = **Гілляка.** *Пойшов дід у гай, вирубає поліно дров, прив'язав його до гольвіки... що вітер повіє, погодне те поліно, то воно об дерево й стукає.* Чуб. II. 65.

Голдувати, дую, вш, гл. Давать дань, быть въ левнѣй зависимости. *Ей, Василю Молдавський, господарю наш волоський! Чи будеш за нас одностайне стояти? Будем тобі голдувати: коли ж ти не будеш за нас одностайне стояти,—будем иншому пану кровю вже голдувати.* АД. II. 101. *Царі Владиці всіх владик голдують.* К. ПС. 8.

Голбидер, ра, м. Голландець.

Голбидерський, а, о. Голландскій.

Голбѣ, льбѣ, м. Раст. *Avena nuda* L., овесъ голый. Вх. Пч. II. 29.

Голѣча, чі, ж. = **Голота.**

Голбѣник, ка, м. Игольникъ. Черк. у. *Загубив свій голбѣник, той, що голки в йому держати.* Новомоск. у.

Голйборода, дж, м. Шутливое названіе великовозрастнаго ученика, брѣющаго уже бороду. *Приходять аж три четвертокласники—все продауси та голйбороди.* Св. Л. 136.

Гблий, а, е. 1) О человѣкѣ: обнаженный, нагой, голый. *Не боїться мокрий дощу, а голый розбою.* Гол. I. 49. *Хоч голый та в поясѣ.* Ном. 11190. **Гблий** як **бубон**, як турецкій святий. Совершенно голъ какъ въ прямомъ значеніи, такъ и въ значеніи 3-емъ. Ном. № 1522, 1523. 2) О предметѣ: лишенный обычнаго покрова, не покрытый, не занятый ничѣмъ, обнаженный. *Обідрали до голой кости.* Ном. № 11093. *Голе дерево.* Ном. *Положив снопа на голому току.* Рудч. Ск. I. 55. *Положили Савку на голую лавку.* Ном. № 11918. *А ще на козаку, бідному нетязі, шапка-бирка—зверху дірка, зутро голе, околиці Біг мас.* ЗОЮР. I. 201. *В другій руці голій меч.* Гол. III. 44. 3) Бѣдный, голый. *Біда нашим головам за панами голими.* Ном. *Нема голій школі волі, а то б догодила.* Шевч. 369. 4) О хлѣбѣ: безостый, безъ усиковъ. *Ячмѣнь з остями і голій.* У. 1861. IX. 192. 5) **Гбла гбля.** Игла безъ нитки. Черном. 6) **Гблий борщ.** **гбла юшка.** Однѣя борщъ однѣя сунъ і больше ничего. *Баба побігла і взяла коробочку ячменю на відробіток, щоб не гола юшка була.* Г. Барв. 501. 7) **Гбла піч.** Печь, изъ которой

выгребены горячіе угли, чтобы сажать хлѣбъ. Грин. II. 18. 8) Родъ игры съ бросаніемъ палокъ. КС. 1887. VI. 475. Ум. **Голѣнький, голѣсенный.**

Голік, ка, м. = **Голіш?** *Із волика не буде волика.* Грин. I. 236. —

Голіна, нй, ж. Отборный зерновой хлѣбъ (кромѣ овса). Угор.

Голіти, лѣб, лиш, гл. 1) Брить. *Багатого і серп голити, а убогого і бритва не хоче.* Ном. № 1600. 2) **Лѣб. голіти.** Брать въ солдаты. *Прийшов указ лѣб голити.* Шевч. 591. Употребляется въ этомъ значеніи и только глаголъ съ дополненіемъ: *в москалі.* *Пронху собі волі—не дає і в москалі проклята не голити.* Шевч. 417.

Голітиса, лѣся, лишся, гл. Бриться. *Не милися, бо не будеш голитися.* Ном. № 5479.

Голіці, ці, ж. Чистое поле, прочищенное отъ деренья мѣсто. Угор. *Іде дощик на голіці.* Гол. IV. 574. 2) **Кожа,** съ которой облѣзъ, оборванъ мѣхъ. Константиногр. у. 3) = **Гонимна сітка.** Браун. 13.

Голіш, шѣ, м. 1) Бѣднякъ, голышъ. *Дайте чому голішу хоч ложечку кулішу.* Чуб. V. 583. *Добре я кого с жидіка... а голіш все таки дзьобом сяде.* О. 1862. IV. 106. 2) Раст. *Salvia nutans* L. ЗЮЗО. I. 135. 3) Камышъ, скошенный зымою. Мнж. 178.

Голівка, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівонька, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівочка, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівчерева, нар. Вверхъ животомъ. Полт.

Голій, ліа, м. Брандобрый, цирюльникъ.

Голінатий, а, о. 1) Длинноногий. Вх. Зн. 11. 2) О деревняхъ: имѣющій высокій голый стволъ съ коронообразной верхушкой. Подольск. **Голіната напуста.** Капуста, не образующая головки.

Голінка, ки, ж. Голень. *Білий, мов голінка.* Ном. № 8530. *Уроки-процѣща... тут вам не стояти, за плечима не зобити, поперека не ломити, голінок і колінок не крутити.* Мил. М. 39.

Голінний, а, о. 1) Удалой, браный, рѣзвый. *Голінний, занятый чоловік.* Шевч. 302. *От діва голінка, так так!* Шевч. 310. 2) Способный къ чему. *Він голінний до всього.* Черк. у. 3) — до чого, на що. *Охочій до чого, любящій что.* *Маруся голін-*

на до тарані. Черниг. у. Я дуже на сон голінна,—як засну, то вже й до світу не кинуся. Рк. Левиц. Голінний до скляного ббга. Любить вишити. Мир. Пов. I. 157. 4) Бритвенный, отточенный для бритвы, годный для бритья. Голінний ніж. Оця кося голінна год п'ять живе в мене; вона саме до гоління. Васильк. у.

Гоління, ня, с. Бритве.

Голісінький, а, е. Совершенно голый. А тим часом синя хвиля Ганнусю виносити: голісінька, ступенеться, сяде на пісочку. Шовч. 24.

Голіти, ліб, еш, гл. Обнажаться. Вітер—аж пісок голіє: зганяє воду з піску—він і голіє. Пересял. у.

Голічерева, нар.=Голічерева. Голічерева лежить на воді. Харьк. у.

Голка, ки, ж. 1) Игла, иголка. Місячко, хоч голки збирай. Ном. № 592. Гбла гблна. Игла без витки. Черном. 2) Голки загаяти. Закусать шпильки. Почне їй голки загаяти.... все про хлопців їй плеще. Мир. Пов. I. 119. Не одну, не дві голки загнав він і без того в уражене серце. Мир. Пов. I. 119.

Гбло, нар. 1) Голо, обнажено. 2) Исключительно. Голо сам пирій (поріє). Мнж. 178. 3) Грбшей голб. Нбть денег. Хоч грошей, каже, і голі, однак за віщось то купив село. О. 1861. VII. 119.

Голобелний, а, е. 1) О лошади: коренной, ходящий въ оглоблях. 2) Объ экипажах: оглобелный. Голобелні сани.

Голббля, лі, ж. Оглобля. Не по коню, та по голобблях. Ном. № 2818. См. Оглобля.

Голобкний, а, е. Съ голыми боками; перевозное значение: бдний. Обідранці пішли в танці, голобок пішли в скоки. Ном. № 12485.

Голобрїш, ша, м. Нищій, оборвышъ. Желех.

Голові, ві, ж. 1) Голова. Що голова, то розум. Посл. У глову заходити, зайти. а) сума сходити, сойти. К. ЧР. 152. Миш в голову зайшла, затім зерно зайшла (такая бдность). Ном. № 1506. б)—заходити. Печалитися. Фр. Пр. 52. в) думать, обдумывать. Що робити з бдиштра в голову заходити. Фр. Пр. 52. У глову (глови) класти, покладати. Думати. І в головах собі не покладай. І не думай собі втомъ. Ном. № 5478. Наложити головію, лягти головію. Погибнуть, умереть.

Пливи, косо, утинь за водою, щоб наложити нелоб головою. Мет. 14. Або за Дніпром. ляжу головою. Шевч. 142. В глові мені (тобі...). Засяла мысль въ голову. Дуже мені тее в голові! Я обь втомъ совбмъ і не думаю. Ном. № 4986. У головах. У изголовья. Рудч. Ск. I. 193. По-клав сокиру в головах. Під голови. Въ изголовье. А під голови голубая та жу-паннина. Мет. 82. У глову взяти, забрати. Задаться цблью, рбшити. Той мужик взяв собі в голову не, пити горілки. Рудч. Ск. I. 200. По мойй голові. Что касается до меня; по мнѣ. По мойй голові—хоч вовк траву їж. На мой. твой.... глову. На мое, твое.... несчастье. Нехай горшки б'ються на юнчарову глову. Ном. № 3148. Шоб тебе у жито головію. Шутливое пожелание богатства, богатого урожая подъ видомъ брани. Ном. № 3267. За твоєю (ноб і пр.) головію. Подъ твоимъ начальствомъ, предводительствомъ, распорядительствомъ. Ей, гетьмане Хмельницький, батю наш, Зінов Бойдане чигиринський! дай, Боже, щоб ми за твоєю головою тили та гуляли, віри своєї християнської у поруку вічні часи не подавали. АД. II. 8. Гблову кому їсти, жувати. Пилить кого, вбчно допекати кого. Ном. № 2725. Що в Бога день, усе голову їсти. Ном. № 2724. У голові, у головіці було. Былъ вынывши, былъ подъ хмблкомъ. Кв. Голова в глову. Всб заурядъ, одинъ въ одинъ. Капуста голова в голову однаковісінька. 2) Умъ, разумъ. Порадь мене своєю головою. К. ЧР. 188. До булави треба голови. Ном. № 753. Цвілі голови. Глупцы. Ном. № 6303. 3) м. Предводитель, распорядитель. Без голови військові тине. Ном. № 751. 4) м. Должность: голова городской, сельскій. Збиралась рада, голова щось торочив; один з... селян оббзавався.... О. 1861. VIII. 95. 5) ж. Глава, часть книги. К. Іов. XI. 6) Широкая часть прядильнаго гребня, гдѣ помбщаются зубья. Сумск. у. 7) Часть топора возлѣ обуха. Сим. 24. 8) Въ срубленномъ деревѣ конецъ тотъ, который отъ, корня. Сим. 24. 9) Раструбъ пастушьей трубы. Сосн. у. 10) = Маточина. Рудч. Чп. 250. 11) Часть гончарнаго круга. См. Круг. 11. Вас. 179. 12) Часть толчен. См. Ступа походяча. Шух. I. 162. 13) При раздблѣ кожъ между членами товарищества, изготовляющаго тулунъ: кожа, съ которой начинають раскладывать очинны для раздбла. Вас. 155. 14) Название туза трефъ

при игрѣ въ цыгана. КС. 1887. VI. 466. 15—святоньська. Повѣрье. Въ Ивановъ день шпуть два сросшихся колоса ржи, корень которыхъ, по повѣрью, долженъ быть изъ чистаго серебра, похожий на челоуѣчью голову; корень зтотъ и носить вышесказанное названіе. Чуб. I. 84. Ум. Голбѣна, голѣвна, голбоньна, голвоньна, голбвочка, голвочка. Очень часто употребляются какъ пѣжныя, ласкательныя. *Відна моя головонька! Ув. Головище. Кулачице під боцице, нагайце в головище.* Чуб. V. 482.

Головайчикъ, ка, м. Раст. *Trifolium gubena*. Лв. 102. См. Горішина 2.

Головайчикъ, ка, м.—**Головань 1.** Гей, гей, та баранчику, гей, гей, юлованчику. Мил. 51.

Головань, нѣ, м. 1) Съ большой головой. 2) Рыба: изъ.

Головатень, тнѣ, м. 1) Раст. *Centaurea Cyanus*. Шух. I. 21. 2) **Голватень.** Раст. *Echinops sphaerocephalus*. Вх. Пч. II. 31.

Головатий а, е, 1) Съ большой головой, головастый. Такой здоровенный, головатий, банкятый, з закорюченим носом. Стор. МШр. 156. *Чужі діти череваті й юловаті і балацько їдять, а вже мої—як паненята.* Ном. № 9240. 2) О растеніяхъ: съ большой головкой, кочнемъ. *Капуста юловата.* Ном. № 261. (Мак) поріє такий юловатий. Рудч. Ск. I. 52. 3) Умный, разумный. Рудч. Ск. II. 198. *Козарлюка дужє ручий, жвавий, юловатий.* Мкр. Н. 30. 4)—**батько, —та мати** См. Батько, мати. 5)—**нруг.** Гончарный кругъ извѣстной конструкціи. См. Нруг 11. Вас. 179.

Головатиця, ці, ж. Рыба: *Salmo hucho*. Вх. Пч. II. 20. Самка *Salmo hucho*. Шух. I. 24. 223. (Самецъ см. Головач).

Головачъ, ча, м. 1)—**Головань 1.** МВ. II. 13. 2) Рыба: *Salmo hucho* (самецъ). Шух. I. 24. 3) Рыба: *cottus*, бычекъ, головачъ. Вх. Лем. 404. Вх. Пч. II. 19. 4) Головастикъ. Вх. Пч. II. 17. 5) Верхъ шляпы клѣбани. Вх. Зн. 25. 6) См. Обиручий столецъ. Вх. Лем. 441.

Головачка, ки, ж. Головастикъ. Вх. Лем. 404.

Г. Головѣнь, вні, ж. Большая голова. Аф. 362. *Як заплеу Олоберн, то Юдифа к йому прийшла, цюк його в голову, аж із його дитя виийшла.* Стар. вирш. (Аф. 362).

П. Головень, вня, м. Рыба *Squalius cephalus*. Браун. 28.

Голбонька, ки, ж. 1)—**Головешка 1.** Гн. II. 17. 2)—**Головачка.** Вх. Лем. 404.

Головенѣ, нѣти, с. Головка. О. 1862. I. 72. *В головеняті у дитини.* О. 1862. I. 70.

Головѣшка, ки, ж. 1) Головня. Ном. № 6558. 2) *Вомъ, Pediculus*. Вх. Пч. I. 7. Ум. Головѣшечка. Г. Барв. 458.

Голови́на, ни, ж.—**Голова.** *Порубали Ігнаткові усю голову.* Загр. 72.

Голови́стий, а, е—**Головатий 2.** *Щоб моя капусточка була із кореня коренистая, а із листу головистая.* Ном. № 261.

Голови́ця, ці, ж. 1)—**Голова.** *Буду драги паси од ніг до головиці.* Чуб. Молодїй молодиці, завивайте головиці. Чуб. III. 47. 2)—**Дівч-вечір.** КС. 1883. II. 397, 399. 3) **Голвиця.** Родникъ. Шух. I. 211. *Була там керниця-головиця—нора, якою з землі вода їде.* Шух. I. 221. 4)—**Головатиця.** Вх. Зн. 11.

Голови́ха, хи, ж. Жена головы. О. 1861. XI. 112.

Голови́ще, ща, с. Ув. отъ голова. *Кулачице під боцице, нагайце в головище.* Чуб. V. 482.

Голови́чка, ки, ж. Раст. *Trollius europaeus*. Вх. Пч. II. 36.

Голбѣка, ки, ж. 1) Ум. отъ голова. 2) Кочень капусть. *Дай же, Боже, час добрий, щоб моя капуста приймалась і в головки складалась.* Ном. № 261. 3) **Маковка.** Баба головки з маку позрізувала. Рудч. Ск. I. 53. 4) Шляпка гвоздя, винта, шворня. Рудч. Чп. 250. 5) Часть полоза у саней, загибающаяся къ верху. Сумск. у. 6) Часть гончарнаго круга. См. Нруг. II. Вас. 179. МУЕ. I. 57. (Черниг.). 7) Начка, пучекъ очищеннаго и пригтовляеннаго для тканія сита волоса изъ конскаго хвоста. Вас. 152. 8) Особый родъ орнамента при украшеніи гуцульскихъ издѣлій. Шух. I. 281. 9) мн. Десятая фигура при игрѣ въ мячъ, называемой стінка. КС. 1887. VI. 463. 10)—**мѣртва.** Пт. *Parus caudatus*, долгохвостикъ, хвостный ремезъ. Вх. Пч. II. 13. 11)—**Голова святоньська.** Чуб. III. 193.

Головкѣто писемб. Родъ орнамента при украшеніи гуцульскихъ издѣлій. Шух. I. 303.

Головкѣ, ка, м.—**Головань 1.** 2) Названіе вола. Г. Барв. 242.

Голови́ий, ѣ, ѣ. 1) Головной. *Головна*

хустка. 2) Головний. *Всі головні догмати нашої віри.* Левиц. 3) Опасний, угрожающий смертю. *Не ходи по болоту, там мієце головне,—не один уже наклав голову.*

Головний, ка, м. 1) = Головань 2. Гадяч. у. 2) Убийца. МУЕ. III. 55. Вх. 3н. 11.

Головничтво, ва, с. Уголовное преступление, уголовщина, убийство. Шух. I. 33. *Під той годиночки, як головничтво сталося, вона без ума.* Федьк.

Головніца, ці, ж. = Головица 3. Вх. 3н. 11.

Головня, ні, ж. 1) = Головешка. Угор. Гн. II. 20. 2) = Зана. Вх. Пч. II. 37. *Як багато головні в пшениці, то буде мука чорна, як гречана.* Каменец. у. 3) Раст. *Ustilago maydis* L. U. Carbo Tul. ЗЮЗО. I. 140.

Головоїд, да, м. = Людоїд? Гол. II. 40. **Головокрут, ту, м.** 1) Головокружение. Харьк. 2) Раст. *Hilichrysum arenarium* DC. ЗЮЗО. I. 124.

Головонька, ки, ж. 1) Ум. отъ голова. 2) = Головенька. Гн. II. 20.

Головосік, ка, м. также мн. Головосічи. Праздникъ уськновенія главы Іоанна Крестителя, 29 августа. Чуб. III. 254.

Головочка, ки, ж. 1) Ум. отъ голова. *Не бідна головочка. Не бідствую, живу хорошо. Я вже двадцять літ замужем і не бідна головочка. Дай Боже, щобі моїм дітям так.* Г. Барв. 6. 2) мн. Родъ выпивки. Kolb. I. 48.

Головостення, ня, с. = Головосік. Волинск. г.

Голоувати, в'ю, еш, гл. Быть въ дозности головы. Сим. 226.

Голоуватий, а, е. О растеніяхъ: нм'юций головно 1. *Голоувате просо.* Черк. у.

Головчастий, а, е. 1) = Головатий 2. Черниг. у. 2) Родъ орнамента въ вышивкѣ. Kolb. I. 49, 48. Шух. I. 161.

Головяний, а, б. Головной. *Головяна хустка.* Киев. у.

Гбод, ду, м. 1) Голодь. *Вчи лінивого не молотом, а голодом.* Ном. № 11921. *Був собі такий бідний овек, що трохи не вдох з голоду.* Рудч. Ск. I. 1. *Опужку з голоду.* Рудч. Ск. I. 2. *Нічого нам їсти—голодом сидіти.* Чуб. V. 886. *Ми мусли бідувати голодом терпіти.* Гол. II. 465. 2) Раст. *Rumex Acetosus* L. Вх. Уг. 233.

Голоданя, ня, с. = Голодування.

Голодати, даю, еш, гл. = Голодувати. **Голбдя, дя, с.** Голодь, голодовка. *Одно—безвіддя, друге—голддя.* АД. I. 131.

Голбей, два, не = Голодний.

Голод'яти, джу, диш, гл. Морить голодомъ. *Сам себе Семен голодить та зб'рав гроші на хату.* Харьк. Тоже. **Гб-лодом голод'яти.** ЕЗ. V. 102.

Голодівка, ки, ж. Время голоданія, голодовка. *Спасіожа-ласівка, а Петрівка-голодівка.* Ном. № 483.

Голоднеча, ці, ж. Время голоданія, голодовка. *Зробив на світі він велику голоднечу: побив у полі хліб.* К. Псал. 240.

Голодний, а, е. 1) Голодный. *Не голодна корова, що під ногами солома.* Ном. № 5187. *Як собака голодний.* 2) Голбдне л'іто. Безхлібное л'іто. **Голбдний рік.** Голодный годъ. 3) Голбдна кут'я. Канунъ Богоявленія Господня.

Голодніця, ці, голоднівеа, ки, ж. = Здухвинна. Желех.

Голодно, нар. Голодно. *Три рік голодно було скрізь.* Каменец.

Голбдй, ні, ж. = Голоднеча. Ном. № 13451.

Голодніанка, ки, ж. = Голодніця. Желех.

Голодівий, а, е. Голодный. *Голодовий рік.* Вх. Лем. 404.

Голодовина, ни, ж. Плодь шиговника. Вх. Пч. I. 12.

Голодраб, ба, м. = Голодранецъ. Полт. **Голодраба, би, ж.** = Голодрабка. Знів'є. у.

Голодрабець, бця, м. 1) Возъ, необшитый дубомъ. 2) = Голодранецъ. Мир. Пов. I. 157. *Чого прийшли ви, голодрабці?* Котл. Ен. V. 69.

Голодрабий, а, е. 1) Необшитый дубомъ (о возѣ). *Голодрабий віз.* 2) Оборванный, голый, бідный. *Позбіралась у город голодраба нляжта.* Стор. МПР. 143.

Голодрабка, ки, ж. = Голодранка.

Голодрәнець, нця, м. Оборванецъ. К. ЧР. 336. *Еней прочулався, проспався і голодраниців позбірав.* Котл. Ен. Вообще біднякъ.

Голодранка, ки, ж. Оборванка.

Голодрига, гм, м. и ж. Оборванецъ, негодая. Желех.

Голодування, ня, с. Голодание.

Голодувати, д'ю, еш, гл. Голодать. *Хто в літі гаймає, той в зімі голодує.* Ном. № 558. *Голодний голодуєш цілий день.* Г. Бара. 451.

Голодїж, ка, м. Голодающий. К. ПС. 84.

Голодїрка, ки, ж. Безостая пшеница. Канев. у.

Голоколїнець, нця и голоколїнок, нка, м. = Голодренець. Пани ж наші, пани голоколїнци! Як ми в шинк, то й си навздогінці. Ном. № 1189. Дайте сьому голоколїнку, хоч із хліба скорїнку. Чуб. V. 583. Ум. Голоколїчник. КС. 1883. IV. 734.

Голоколїсний, а, в. О хлїбї: безостый. Пшениця голоколїска. Канев. у.

Гололїдця, ці, ж. = Голошїк. Вх. Зн. 11.

Голомбзник, ка, м. = Голомозько. О. 1861. X. 56.

Голомбзний, а, в. Плїшивий, лысый. Голомоза дитина. Дїд твій лисий, а мати голомоза. Ном. № 6319. Багацько, як у голомозко чуприни. Ном. № 7710.

Голомбзина, ни, ж. Лысина, плїшь. Голомозько, ка, м. Плїшивець, лысый чоловік. Ном. № 6156.

Голоморбжя, жя, с. = Голоморозя. Збїже вимолочують зачинаю в-осени на голоморожю. Шух. I. 166.

Голоморбзя, жи, с. Голоморбзина, ці, голоморозь, ві, ж. Гололїдця, морозная погода при отсутствї сїбга. Желез. Вх. Зн. 11. Голоморозь шкодить озимини. Черк. у.

Голомша, шї, ж. Раст. *Triticum Spelta*. Вх. Пч. II. 36.

Голомшївий, а, в. 1) Плїшивий. Голомшїва голова. Борз. у. Употребляется въ презрительномъ смыслѣ. Дуже ти голомшївий, щоб мене побужав. Кобеля. 2) Безостый, безусый (о хлїбахъ). Угор.

Голопїрва, ди, м. и ж. Правдивый мужчина, правдивая женщина. Він на ню звїряє усе, а вона й не мошенниця—голопїрва все. Змієв. у.

Голопўзний, а, в. Съ голымъ животомъ. 2) Въ иносказательномъ значенїи: бѣдный, ободраный, несчастный. Голопўзи ви пущь-веринки, а не козачи. Стор. МПР. 144.

Голопўзі, зїти, с. 1) = Голопўцьок. 2) Бїднякъ, оборвышь. Вх. Зн. 11.

Голопўп, па, м. = Голопўцьок. Вх. Лем. 404.

Голопўпний, а, в. 1) Съ обнаженнымъ пукомъ. 2) = Голопўзний. 2.

Голопўцьок, цїка, м. 1) Неоперившїйся птенець. 2) Переносно: ребенокъ.

Дїти голопўцьки, як горобенята, бїгають по улиці. Г. Барв. 416.

Голопўтий, а, в. Съ голыми пятками, въ рваныхъ, безъ подошвъ сапогахъ; переносно: бїднякъ. Було як на полювднїя їде, то біля його панів та панків голопўтих, такихъ, що їде в чоботяхъ, а пучки на піску й знать,—сила. О. 1862. V. 105.

Голорўч, нар. 1) Голыми руками. Вхопив жарину голоруч. 2) Съ пустыми руками. Хто ж продасть, як піду я голоруч? дайте грошей. Каменец. у.

Голос, су, м. 1) Голось. Козацьким голосом гукає. ЗОЮР. I. 217. Почула Леся Кирила Тура голос. К. ЧР. 136. На такий гóлос. Такимъ голосомъ. Питав його на такий саме голос, як у дочки. Чуб. II. 201. У гóлос. Громко. Ой прийшли до Дукаю та у голос гукнули. О. 1862. X. 2. Плаче-плаче, а далі й зарідає у голос. МВ. (О. 1862. III. 60). Іван у голос тужить. О. 1861. IV. 62. У гóлос удáрились. Заплакали громко. Г. Барв. 58. Иногда въ томъ же значенїи совсѣмъ безъ глагола. Батько ї мати бацуть лихо, та в голос. ХС. VII. 455. Справді робиться страшно. Деякі вже й у голос. Г. Барв. 207. Не своїмъ гóлосом. Громко, испуганно, неестественно. Кричить не своїмъ голосом. Ном. № 3460. У свинїй гóлос. Несвоевременно; чаще всего: отчаянно поздно. Ном. № 7797. Подáти гóлос. Отговаться. Марина перша було подає голос. Левиц. I. 112. В один гóлос. Одинаково. Чи можна ж, щоб стільки людей брехало та все в один голос? На гóлос. Громко. Брат читає коло стола на голос. Федьк. Ум. Гóлосом, голосочок. голосо́бно. Кого я люблю—по голосоньку пізнаю. Чуб. V. 1067.

Голосїна, ни, м. Голосище, огромный голосъ. Чуб. II. 581.

Голосїти, шў, свш, гл. 1) Голосить, рыдать, войти. Голосїти неначе по мертво́му. Ном. Біга Катря боса лїсом, біга та голосить. Шевч. 87. Гблосом голосїти. Громко плакать. Ой там по над ярм козак сїно косить, а діточина у долині голосом голосить. Мет. 17. 2) Издавать высокий или унылый звукъ, шумѣть, гудѣть. Стук, гармидер,—свистять, кричать, голосить сопїлка. Г. Арт. (О. 1861. III. 103). Синї хвилї голосили. Шевч. 386. Нехай хоч двїй голоситиме про нас до Бога. Левиц. I. 375.

Голосі́ння, **ня**, с. Плач, рыданіє, жалобное причитаніє. *Мати не почула її голосі́ння, як так і ридас.* Кв.

Голосі́ній, **а**, **б**. 1) Громкій, голосистый, звучный. *Отець Хома наш голосній.* Шевч. 503. *Голосній, як дзвін та дурний, як довіня*, Ном. № 6313. *Голосна гармата.* Шевч. 450. *Голосна луна розляглась серед тихої ночі.* Левиц. I. 109. 2) Гласный (о звукахъ рвчи). *Левиц. I. 163. О. 1862. I. 67. Ум. Голосні́ний.*

Голосі́ня, **ка**, м. Отверстіє въ серединѣ деки бандуры, гитары, въ дудакѣ и т. п. *КС. 1882. VIII. 281.*

Голосі́нця, **ці**, **ж**. 1) ? *Я ж його (пристрі) викликаю... з вух, з під вух, з голосниця, з під голосниця.* ЕЗ. V. 52. 2) Вертикально стоящее бревно въ куполѣ туцувської церкви. *Шух. I. 117.*

Голосі́шати и **голосі́шати**, **шаю**, **еш**, гл. Становиться громче, звучнѣе. Разом з пташиними піснями *голосі́шає пісня дівока.* *Левиц. I. 339.*

Гблосно, нар. Громко, звучно. *У кобзу грає, виправсє, гблосно співає.* *Мет. 443. Ум. Голосі́ньню.* *Віжи, коню, до нового двору, ой заржи гблосненько.* *Чуб. V. 1008.*

Голосо́к, **ска́**, м. Ум. отъ голос. **Голосо́нько**, **нька**, м. Ум. отъ голос. **Голосо́чок**, **чка**, м. Ум. отъ голос. **Голостьбб**, **бу**, м. Возвышенное мѣсто безъ растительности.

Голосу́вння, **ня**, с. Голосованіє, баллотировка.

Голосу́вати, **сую**, **еш**, гл. Голосовать, баллотировать.—на юго. Подавать свой голосъ за кого.

Голосу́ха, **хи**, **ж**. Та, которая голосить? Голосистая пѣвица? Молодежь вызываетъ пѣсней дівушку на улицу: *Вийди, вийди, Марусенько, наша голосухо!* *Мил. 64.*

Голота́, **ти**, **ж**. соб. Голь, бѣдняки. *Нейди туди, ображий сину, де голота нє.* *Чуб. V. 955. Ум. Голотонька.* *Чуб. V. 1016.*

Голотѣ́ча, **чі**, **ж**. Въ выраженіи: на голотѣ́чи=Голоті́ч. Желех.

Голоті́ч, нар. Подъ открытымъ небомъ. *Вх. Зп. 11.*

Голого́вда, **ди**, м. Предводителемъ голо-ти, голи, бѣдняковъ. У Кулиша: *Сього тєрезо гологоводу (Наливайка) опасується вже роздратувати.* *К. ЦН. 168. Дурний гологовода Јанжа.* *К. Ваг. 67.*

Голотонька, **ки**, **ж**. Ум. отъ голота.

Голо́цванок, **нка**, м.=Голопу́цок. *Екатеринос.*

Голо́ццок, **цка**, м.=Голопу́цок. *Повне зміздо горобиних голоццуків.* *Лев. вып. Пов. 150.*

Голочаванько, **ка**, м. Убогий франтъ, бѣднякъ, желающій чваниться фравтовствомъ.

Гблочка, **ки**, **ж**. Ум. отъ голка.

Голоші́ння, **ня**, с.=Голосі́ння. Желех.

Голоші́ч, **голоші́ч**, **щобу**, м. Голохедца; ледь обнаженный отъ снѣгу. *На Дніпрі голоші́ч: волами не пройдеш, хиба конячкою.* *Золотонош. Голоші́чом узяти.* *Придавить морозомъ непокрытую снѣгомъ землю.* *Волянск. Голоші́чом як візьме, то помєрне картопля у землі.* *НВолын. у. Голоші́чом узятися.* *Покритъся льдомъ.* *Земля у цю осінь узлялась голоші́чом.* *Полт.*

Голуб, **ба**, м. 1) Голубъ. *Ходить голуб синій волохатий.* *Мет. 10. Печені голуби не летять до губи.* *Ном. № 7185.* 2) Ласкательное: голубчикъ. *Прости мені, мій голубе, мій соколе милий.* *Шевч. Ум. Голубе́ць, голубчик, голубчи́н, голубонько, голубі́н, голубі́ч.* *Ой голубчи́чок гуде, а голубка не знає.* *Мет. 78.*

Голуба́ня, **ні**, **ж**. Названіє корови. *Ой казала голуба́ня сірому бичкові... ти у зимі у саночках, а літі у плузі, а я собі, голуба́ня, вірику у лузі.* *Шух. I. 198.*

Голубе́ня, **ня́ти**, с. 1) Голубенокъ. 2) Ласкательное слово. Ум. *Голубе́ня́тко, голубе́ня́точко.* *Діточки жъ мої, голубе́ня́точкі.* *Мил. 221.*

Голубе́ць, **бца́**, м. 1) Ум. отъ голуб. *Луччий нині горобець, як застра голубець.* *Ном. № 7295. Прилетів голуб з чорної змари, забив голубця, розлучив з пари.* *Мет.—107.* 2) Сдѣланная изъ тѣста и испеченная фигура птицы; такіе голубці пекутся 9-го марта въ день 40 святыхъ; тоже, что и майворони въ этотъ день. *Маркев. 2. 3) Искусственная птица: туловище изъ скорлупы яйца, голова изъ воску, а крылья и хвостъ изъ цвѣтної бумаги; что голубці висять въ сельскихъ хатахъ передъ образами.* *Шух. I. 100. Иногда дѣлаются цѣлакомъ изъ бумаги.* *Стор. II. 110. 4) Могильный крестъ съ крышкою свєрху.* *Ковот. у. 5) Особое па въ танцахъ.* *Як скочу голубця ще й принаджу молодця.* *Чуб. V. 10. Нагиналась, виправлялась, взявшись у боки, голубцями мичувала*

де где мудрі скоки. Мкр. Н. 29. 6) Раст. *Vaccinium uliginosum* L. Анн. 371. 7) мн. Кушанье: пшеничная каша (также крупы: овсяная, пшеничная, кукурузная) завернутая въ капустные листья и изжаренная съ приправами въ постной или скоромной маслѣ. Марков. 158. Чуб. VII. 441. МУЕ. III. 56. Колб. I. 50. Слух. I. 143.

Голубій, а, ё. 1) Голубой. *В голубий журан приберися.* Макс. (1849) 108. 2) О масти вола: темно-сѣрый. КС. 1898. VII. 41. Ум. Голубѣнный, голубѣсенный. *А хто любить чорні очі, а я голубенькі.* Мет. 16.

Голубина, ня, м.—**Голуб.** *Ой вилітає голубина з України, вироняє сизе перо на долині.* Чуб. V. 131.

Голубинець, нда, м. Раст. *Empetrum nigrum* L. Анн. 132. *Г'нав пілку на курдимон,.... дягиль, трониду, голубинець.* Мкр. I. I. 69.

Голубиний, а, о. 1)—**Голуб'ячий.** *Крила... голубині.* К. Псал. 127. 2) Переносно: неалобивий, кроткій. *Уродилася Настуся—серце голубине.* К. Досв. 92.

Голубинячий, а, о—**Голуб'ячий.** Мнл. М. 96.

Голубити, блю, биш, гл. 1) Ласкать, нѣжить, лелѣять, голубить. *Ти думавш, дурню, що я тебе люблю, а я тебе, дурню, словами голублю.* Чуб. V. 176. *Галля його застопковала, голубила, пригортала.* Мир. ХРВ. 389. 2) Лелѣять, питать (мысли, надежды). *Голубити в серці надії великі.* К. Досв. 29. *Голублячи такі думки в серці.* Мир. ХРВ. 71.

Голубитися, блюся, бишся, гл. Нѣжиться, ласкатися, голубиться. *Нам можно без гриха і любитися і голубитися.* Кв.

Голубиця, ці, ж. 1) Голубица, голубка. *Подай мені лука й три стрілиці, бо я й побачив три голубиці.* АД. I. 149. 2) Ласкательное слово. *Ідеш від нас, о цариче, їди, їди, голубице!* Чуб. III. 253.

Голубів, бова, во. Принадлежащій или свойственный голубю. *Прилетіли синиці, голубові сестриці.* Грин. III. 667.

Голубінка, ки, ж. Родъ грибовъ. МУЕ. I. 107. *Agaricus russula.* Желех.

Голубиня, ня, с. 1)—**Голублення.** Желех. 2) Лелѣніе (надеждъ, мыслей). *Голубиня веселих надій.* Мир. ХРВ. 353.

Голубісінський, а, о. Совершенно голубой. Аф. 363.

Голубіти, бію, еш, гл. Быть голубымъ,

голубѣться. *По над маківками метелики в'ються і скрізь проти сонця ясно голубіють.* О. 1861. XI. 14.

Голубка, ки, ж. 1) Голубка, голубица. *Там сидить голуб із голубкою.* Мет. 107. 2) Ласкательное слово. *А вона, моя голубка, нічого не знає.* Шевч. *Щестить було її всяк: і голубка моя вірняя, і ожинко повная....* Г. Барв. 107. Ум. **Голубонька, голубочна.**

Голубкатися, каюся, ешся, гл.—**Голубитися.** Св. Л. 271.

Голублення, ня, с. Ласканіе, лелѣніе, голубленіе. *За голубленням та за милуванням не зчулися, як і ніч минулася.* Кв.

Голубніє, ка, м. Голубятни. Харьк. Ум. Голубничий. *Голубонька з голубничка лице.* К. Досв. 120.

Голубо, нар. Голубымъ цвѣтомъ. *Жити полове, а в житі купка льону голубо цвіте.* МВ. I. 14.

Голубок, бка, м. 1) Ум. отъ голуб. 2)—**Голубец** 3. Лебед. у.

Голубонька, ки, ж. Ум. отъ голубка. **Голубонько, ка, м.** Ум. отъ голуб. **Голубочка, ки, ж.** Ум. отъ голубка. **Голубочок, чка, м.** Ум. отъ голуб.

Голубоцвітовий, а, о. Голубого цвѣта. Встрѣчено у М. Вовчка: *Очиці голубоцвітові ясенькі.* МВ. (О. 1862. III. 57).

Голубці. См. Голубецъ.

Голубці, ці, ж. Голубья нитки. *Хустки... перетикані заполоччу та голубцею.* Мет. 190.

Голубчик, ка, м. Ум. отъ голуб.

Голубчикок, чка, м. Ум. отъ голуб.

Голуб'я, йти, с.—**Голубеня.** Мнл. 219. Грин. III. 491. Употребляется какъ ласкательное слово. *Ой ви, дітки мої, мої голуб'ята!* Шевч. 183. Ум. Голуб'ятно, голуб'яточко. *Спокохнутесь голуб'яточкатай стихнуть.* МВ. I. 46.

Голуб'ятник, ка, м. 1) Постройка для голубей, голубятникъ. 2) Родъ коршуна.

Голуб'яточко, ка, с. Ум. отъ голуб'я. **Голуб'ячий, а, о.** Голубиний.

Голуза, за, и пр.—**Галуза** и пр. **Голь, лі, ж.** Голь, бѣдота. *Голь не щадина.* Ном. № 1513.

Голька, ки, ж. Безостая пшеница. Вх. Уг. 233.

Гольонка, ки, ж. Трубчатая кость. Черниг. у.

Гольона, пи, ж. Задъ (у лошади). Вх. Пч. I. 14.

Гольтіпа, пі, ж. соб.—**Голота.** *Іще там єсть до піддесятка (війська), но дрібязок і гольтіпа.* Котл. Ен. VI. 19.

Гольтіпака, ки, об. Голяк, б'дникъ, оборванецъ. *Відкіль такі се гольтіпаки?* Котл. Ен. I. 16. Ув. Гольтіпачище. Аф. 363.

Гольтій, тій, м. и пр.—**Гультій, и пр.** Ти—хріпак, гольтій поткнувся до багатирики? Г. Барв. 84.

Гольтіпа, пі, гольтіпака, ки, ж.—**Гольтіпа, гольтіпака.** Все з тих гольтіпах, що, попротівавши худобу, служили в козаків по дворах. К. ЧР. 185.

Гольцєм, нар.—**Гільцем.** Покинула мене голицем голого. НВолын. у.

Голик, ка, м. Голий чоловік, голиш, голяк. Чуб. V. 584.

Голибра, ри, ж. Вь сказкѣ цыганъ такъ называєть інструментъ для бриття. *Чи се голибра?*... Підголи мене трохи. Рудч. Ск. II. 184.

І. Голі, (лі, ж?) Обваженая вершина горы. Вх. Лем. 404.

П. Голя, ляті, с.—**Голопуцьов І.** Вх. Уг. 233. Ум. Голято. Вх. Уг. 233.

Голяк, ка, м 1) Б'дникъ, голяк. Киев. Чуб. V. 1042. 2) Бритва. Вх. Лем. 404.

Голяка, нар. 1) Нагишомъ. *По кропи-ві голяка.* 2) Вь неразведенномъ видѣ, цѣлымъ. *Він спирт голяка н'є.*

Голір, ра, м.—**Голій.** Вх. Лем. 404.

Гомбичи (ед. ч. гомбичка, ж?) Металлическія пуговки. Гол. Од. 81.

Гомелуватий, а, е. Уродливо кудрявий (о сосні). *Гомелувата сосна.* Мяж. 178.

Гомзатися, заюся, ешся, гл. Ворочатися, копошитися. *Чого гомзавшся за столом, наче блохи кусають?*

Гомилі, лі, ж. Верзила, дубина. *Там така гомила, аж під стелею зависики.* Старобільск. у.

Гомілка, ки, ж.—**Гомілка.** Нх. Зя. 11.

Гомілка, ки, ж. Голень. Мяж. 178. Ум. **Гомілочка.** *Їжте курча, — беріть гомілочку.* Зміев. у.

Гомін, мову, м. Говоръ, крикъ, шумъ. *Гомін справили такий, мов справді на бенкеті.* К. ЧР. 135. Ну, хлопці, в дорогу! та чисте—без гомону. Шевч. 177.

Гомінка, ки, ж. Разговоръ. Один парубок хотів погломити з дівчиною.... почав так: *„Чи ваші кури несуться?“*—*Несуться.*—*„І наша одна сірі несеться“.* Тільки й гомінки було. Грин. I. 230.

Гоміней, а, б. Громко говорящій, звучний. *Торжища гомінкі.* К. ДЗ. 6.

Гомок, (жа?), м. Куча землі, бугоръ. Вх. Лем. 404.

Гомоніти, нбі, ніш, гл. 1) Говорить. *Зібралася уся громада, посіли, гомонять.* Гліб. *Дай тобі, Боже, щоб ти тижень-жо гомонів, а громада тебе слухала.* Ном. № 13590. *Руками гомоніти.* Шутливо: писать. Ком. Пр. № 870. 2) Шумѣть, кричать; производить глухой шумъ. *Кажи, та не гомони дуже. Сині хвилі гомоніли.* Шевч. *Гомоніла Україна.* Шевч. *Широкий Дніпр не гомонить.* Шевч. 28. *Байрак гомонить.* 3) Поговаривать. *От і тепер гомонять, що Трубиціна ходить до своїх сиріт дітей.* Левиц. I. 116.

Гомонливий, а, е. 1) Говорливий, болтливий, разговорчивый. *То був дуже гомонливий, а то й на мову не дається.* Лубен. у. *Параска знов весела і гомонлива.* Г. Барв. 107. 2) Шумный.

Гомонуха, хи, ж. Говоруня. *Ішла баба гомонуха.* Ном. № 12522.

Гомоничий, а, е—**Гомонливий.** Гомонючий чоловік. Харьков. у.

Гомшати, мшу, шш, гл. Колотить, бить. *За тую локишину тато маму гомшили.* Ком. Пр. № 95.

Гондбін, дол, ж. мн. Салазки для вьтаскиванія льда изъ воды.

Гонѣння, ня, с. Гоненіє. преслѣдованіє. К. МХ. 34.

Гонѣць, ицѣ, м. 1)—**Гінець.** 2) Раст. *Sebum acre* L. ЗЮЗО. I. 136.

Гони, гін, гонів и гонѣй, м. и ж. мн. Первоначально: длина вспаханнаго поля: вспаханный участокъ вь длину; а затѣмъ, мѣра поля и вообще пространства вь длину различной величины отъ 60 саж., и болѣе: добрі гони—120 саж. середні—80 саж. невеликі—60 саж. Вас. 197. Кот. Ен. сл. 7. Вь Одесскомъ уездѣ до 160 саж. *Орав наші переліг і попомо обливався...* *А гони гнав та й гнав, назад не озирався.* К. ДЗ. 12. *Пішли воли по першому покосові до половини гін.* Грин. I. 118. *Чия пшекиця, що довгі гони? Це ж того козака, що чорній брови,* Чуб. V. 103. *Пройшовши відсіля гонів двое...* Котл. Ен. III. 38. *Прудко біжить та річка гоней із двадцять.* МВ. II. 74. Ум. **Гінкі, гіночі, НВолын. у.** *Ідні гінки засіяв пшекицею.* НВолын. у.

Гонивітер, тра, м.—Вертипорох. Вх. Зн. 6.

Гонітва, ви, ж. 1) Погоня. Ні, струни сі ослабли, закіміли в моїм буянні кримськими степами, в гонітвах за прудою татарвою. К. Бай. 11. 2) Гоневіє. Св. Л. 107.

Гонитель, ля, м. 1) Гонитель. От з того часу і став на неї гонителем. Кв. Один Грицько, другий Андрій, на віру гонитель. ЗОЮР. I. 315. 2) Гонаючийся за чьім, любитель чого. Наші родителі за тим не гонителі. Ном. № 5147. 2) Сгонщик людей на роботу, на сходь. Черниг. Подольск. 4) Надсмотрщик за роботами в полѣ. Ря. Левиц. 5) Вѣтрогонъ, шадунъ, непосѣда, сорви-голова. За цими гонителями і хати не напониш. Брадл. у.

Гонителька, ки, ж. 1) Гонительница, преслѣдующая. Желех. 2) Ганяющаяся за чьім, любительница чого. Я на ті оселці не гонителька. Піярят. у. 3) Шадунья, непосѣда. Брадл. у.

Гонительство, ва, с. Гоневіє. преслѣдование. К. XII. 130.

Гоніти, нѣ, нѣш, гл.—Гнати. Людей гонили силою на присягу. ЗОЮР. I. 137. Пророків вони вбиватимуть та гонитимуть. Св. Л. XI. 49.

Гонітися, нѣся, нѣшся, гл. 1) —Гна-тися 1 и 2. Шось за парень за волом гонівся. Мкр. Н. 47. 2) —з ним. Гнать что. Паші нема,—уже він гонівся з телятами на горбді. Змієв. у. 3) Имѣть случку. Колб. I. 65. 4) —з розумом. Размышлять, раздумывать. Він ся з розумом гонит що робити. Вх. Зн. 11.

Гоніця, ці, ж. 1) Корова во время течки. 2) Сладострастная женщина. Желех.

Гонішний, а, в.—на сѣка. Родъ рыболовной сѣти, на которую нагоняють рыбу. Браун. 12.

Гоній, ній, м. Избранное, въ числѣ нѣсколькихъ, крестьянскимъ обществомъ лицо, на обязанности котораго дежить собирать въ волость крестьянъ для взноса податей. (Харьк?).

Гоніник, ка, м. Пастухъ (въ полонинахъ), перегонающій овецъ нѣз морию въ струну, гдѣ ихъ доять. Шух. I. 193.

Гоніня, ня, с. Гоненіє. Шух. I. 227.

Гонір, нору, м.—Гонор. Стор. МПр. 46.

Гонкій, 4, 6. 1) —Гінький. Тонка, гон-

ка ще й висока, листемъ широка. Грин. III. 199. 2) Быстрый (о лошади). Коні гонкі як вітер. Рк. Левиц.

Гонббѣти, блѣ, бѣш, гл. 1) Устранять, дѣлать какъ слѣдуетъ: удовлетворять, доставлять удовольствіе, употреблять на что. Де що не заробѣ, усе в хазяйствѣ гонббѣти. 2) Делѣвать. Вога гонббила нѣдію у серці. Мир. Пов. I. 126.

Гоном гнати. См. Гнати.

Гонор, ру, м. Самолюбіе, гоноръ. Рудч. Ск. II. 203. Шляхтич за гонор уха рішився. Ном. № 4211. 2) Честь, почетъ. Служить Семен, служить, а гонору йому все таки нема. О. 1861. XI. 30. Доп'янувшись до високихъ титулівъ та великихъ гонорів. К. XII. 125.

Гонорѣстий, а, в. Самолюбивый, гордыѣ. Такой гонорѣстий ставъ, що й чарки з тобою не вип'є. Правоб.

Гонѣрний, а, в.—Гонорѣстий. Не бувъ такой гонѣрний, уступивъ до того глзди. Гн. I. 88.

Гонѣровий, а, в. Благородный, знатный. Я гонѣровий шляхтич. Стор. I. 188.

Гонѣровѣний, а, в.—Гонѣрѣстий. К. XII. 114. Онисько дідъ горднй і гонѣровѣний. Левиц. Пов. 226.

Гонѣрство, ва, с. Самолюбіе. Ляхи з лужавства та з гонѣрства зведуться на нивѣть що. Стор. МПр. 46.

Гонѣрувати, рѣю, вѣш, гл. Тщеславиться, гордо держать себя. Якъ з мужиківъ вилізе в підпанки, то вже такъ і гонѣрує: простому чоловіку і руки не подасть. Волянск. у.

Гонѣруватися, рѣюся, вѣшся, гл.—Гонѣрувати. Сидити дѣка на постелі ти ся гонѣрує. Чуб. V. 156.

Гонт, ту, гонтарь, рѣ, гонтовий и пр.—Гонт и пр.

Гонѣк, ка, м.—Онук. Грин. III. 530.

Гончак, ка, м. 1) Пловучая мельница. Левч. 70. 2) Родъ судаа. Екатеринос. у. Слов. Д. Эваря.

Гончаренко, ка, м. Сынъ горшечника. Аф. 364.

Гончарѣха и **ганчарѣха**, хи, ж. Жена горшечника. Аф. 464.

Гончарѣще и **ганчарѣще**, ща, м. Ув. отъ гончаръ. Грин. III. 683.

Гончарѣвна, ни, ж. Дочь горшечника. Аф. 364.

Гончарний і **ганчарний**, а, в.—Гончарський. Глина гончарна. Вас. 182.

Гончарня и **ганчарня**, *ні, ж.* Горшечный заводъ.

Гончарбвий и **ганчарбвий**, *а, е.* Принадлежащій, свойственный горшечнику. *Нехай горшки б'ються на гончарову голуву.* *Ном. № 3148.*

Гончарство и **ганчарство**, *ва, с.* Горшечное ремесло. *О. 1862. V. 20. Шух. I. 259.*

Гончарський і **ганчарський**, *а, е*==**Гончаровий**. *Єв. Мт. XXVII. 7. Шух. I. 259. Глина ганчарська. Вас. 177.*

Гончарь и **ганчарь**, *рѣ, м. 1)* Горшечникъ; выдѣлывающій, продающій глиняную посуду. *Вас. 177.—ближ. Выдѣлывающій гончарня издѣлія изъ глазури. Вас. 177. 2) Гончарь.* *Раст. Lucoroditum clavatum. Вх. Пч. II. 33. Ум. Гончарик.*

Гончарювати и **ганчарювати**, *рюю, еш, гл.* Заниматься горшечнымъ ремесломъ. *Аф. 364.*

Гончий, *а, е.* О собакахъ: гончий. Употребляется какъ существительное: *гонча.* *Левч. 151.*

Гонько, *ка, м.* *Раст. Cichorium intybus, цикорій дикий. Вх. Лем. 404.*

Гоня, *ні, ж.* Тоже, что и **гоня** (см.) и употребляется преимущественно именою въ указанной формѣ *мн. ч. За гоню блоху бѣ, а під носомъ ведмидь реве. Ном. № 6615.*

Гоняйло, *ла, м.* Названіе одного изъ играющихъ въ игръ **плаз**. *Ив. 19.*

Гоня! *меж.* Подражаніе звуку отъ топанья при прыжкѣ или цыскѣ. *Ой гоня, того дива! Наварили ляхи тива. Шевч. 158.*

Гопакъ, *ка, м.* Родъ танца. *Гопака вдарити. Побравитись у боки, вибивають під бандуру гопака веселій злидні. К. ЧР. 259.*

Гопати, *паю, еш, гл.* Топать, прыгая или танцуя.

Гопи, *мн.* Употребляется въ выражѣніи: *вдарити в гопи* — танцовать. *Поставили в кони та вдаримо в гопи. Ном. № 10173.*

Гопка, *ки, ж.* Шутливо: ребенокъ. *Як увидиу в хату поночі та боюся же, боюся!—Мала гопка? Бойтися! Мирг. у. Слов. Д. Эварн.*

Гопкати, *каю, еш, гл. 1)* Прыгать, топать, прыгая. *Вх. Лем. 404. 2) Як уже вийдуть на улицю, то то вже співали дівчата, а хлопці гопкають дружини. Грин. III. 510.*

Гопки, *меж. 1)* Выраженіе скаканіе,

прыганіе, топаніе въ танцѣ. *Гопки, рижка! а в рижой і духу нема. Ном. № 1844. Пізно старого коня цинить гопки. Ном. № 3222. Та вижнемо житю до самого краю, поставимо в конки та вдаримо в гопки. Грин. III. 137. 2) Стати гопки. Поднятыся на дыбы (о лошади). *Коні... як замсрдуються, як стануть гопки. ХС. VII. 455.**

Гопцювати, *цью, еш, гл. 1)* Танцовать, плясать, топая. *Ріжуть скрипки і бандури, дівчата гопцюють. Г. Арт. (О. 1861. III. 102). 2) Скакать (о лошадахъ). Під гаківницями гопцюють коні. К. ЦН. 169.*

Гора, *рѣ, ж. 1)* Гора, возвышенное мѣсто. *Як хоче, то й на гору повезе, а не хоче, то й з гори не спустить. Ном. № 2697. Порівняле гори з долинами, а багатий з убогими. Ном. № 1605. Я б і гори покотим. Все сдѣлатъ бы. Ном. № 5381. Лиса гора.* Гора съ обнаженной вершиной,—согласно народнымъ повѣр'ямъ обычное мѣсто собранія вѣдьмъ и чертѣй. *Чуб. I. 199. І на мудрімъ дідько на лису гору їздити. Ном. № 6502. Золотá гора, золоті гори. Несмѣтное богатство. Се їмъ золоту гору, та й ту рознесуть. Ном. № 10821. Золоті гори обіцяє. Прельщаетъ невѣроятными обѣщаніями. Ном. № 4526. 2) Чердакъ въ постройкахъ. *Чуб. VII. 388.**

МУЕ. I. 88. (Черниг.). Лисичка зробилась кінною, та з хати та на гору. Рудч. Ск. I. 30. Кутив чоботи, надів у неділю, а ні узвѣда на гору закинув. Рудч. Ск. I. 213. 3) О рѣкѣ: верховье, верхнее теченіе. *Вітер з гори дме, т. е. по теченію. 1) Родъ игры. Грин. III. 115. 3) Брати гбру. Одерживать верхъ надъ кѣмъ либо, одолювать. Здорова! почало брати гору. К. ЧР. 160. 2) Брати горюю. Пѣтъ басомъ высокія ноты; пѣтъ первымъ басомъ. Ти бери горюю, а я буду окселектувати. 7) До горі, у горі, у гбру. См. Догори, угорі, угору. Ум. Гринка, гронька, грочка. Грин. III. 44. Гбронька.*

Горазд, *ду, м.*==**Гаразд**. *ду.*

Гораздувати, *дую, еш, гл.* Жить въ довольствѣ, въ богатствѣ. *Від того часу зачали гораздувати і до днесъ гораздують. Гн. II. 187.*

Горальня, *ні, ж.*==**Горільня**. *Рудч. Чп. 29.*

Гораріє, *рѣ, м.* Лѣсникъ въ горахъ. *Вх. Уг. 233.*

Горання, **горати** и **пр.** См. **Орання**, **орати** и **пр.** *Грин. III. 409, 410.*

Горб, ба, м. 1) Вугорь, пригорок, кургань. Вирубала дручок та стала на горбі. Рудч. Ск. I. 17. 2) Горбъ. Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом. Ном. № 13954. Ум. **Горбин, горбін, горбчок.** На горбику під вербами сиділа купа дічат. Левниц. I. 18. Виори, синку, горбки і долинку. Чуб. Ш. 451. На плечах горбок мав. Ном. № 9116.

Горбака, ки, ж. Холмъ, возвышенность. Сюдою їзати—горбака, а тудою—рівно. НВолын. у.

Горбань, ня, м. Горбунъ.

Горбастий, а, о. Холмистий. Горбастий цвинтарь у молодого лікаря, т. е. многие умирають. Ном. № 13933.

Горбатий, а, е. 1) Горбатый. Горбатого хіба могла виправити. Ном. № 3221. Притуляє горбатого до стін. Сказавъ що-либ неособобразное, сдѣлавъ неудачное сравненіе. Ном. № 13079. 2)—та труна. Гробъ съ выпуклой крышкою. Мил. 168. Ум. **Горбатенький.**

Горбатіти, тію, еш, гл. Дѣляться горбатымъ. Употребляется въ значеніи: беременѣть (въ пословицахъ). Дай, Боже, багатіти та спереду горбатіти (пожеланіе новобрачной).

Горбик, ка, м. Ум. отъ горб.

Горбитися, блюся, бшся, гл. Сгибаться, горбиться.

Горбватий, а, о. Выпуклый. Миж. 178.

Горбівина, ни, ж. 1) Возвышенность, выпуклость на поверхності землі. Г. Барв. 136. 2) Выпуклость на какой-либо вещи, напр. на древесномъ стволѣ. Волч. у.

Горбѣк, бѣа, м. Ум. отъ горб.

Горбчок, чка, м. Ум. отъ горб.

Горгач, ча, м. Родъ сѣдобнаго гриба. Вх. 3я. 11.

Горгомія, ній, ж. Георгина. Правобер.

Горда, ді, ж.—Орда. АД. I. 117. Настигав горда. Лукаш. 123.

Горделівий, а, е. Гордый. Такі се в нас напюнчик не горделиві були, не так, як тоді нові напюнці. Федьк.

Гордий, а, о. 1) Гордый, спесивый, надменный. Горда душа в убогій тілі. Ном. Люде горді; горді очі; думи горді; тішов гордою ходою. 2) Величественный. Ой з-за гори, з-за крутої горіе військо виступає. Мар. Лнт. Сб. 193.

Гордіна, ни, ж. Раст. *Viburnum Lantana*, гордовина. Вх. Пч. II. 37.

Гордінець, нця, м. Татаринъ изъ орды. К. Дз. 9. К. ЦН. 226.

Гордіньський, а, о—Ординський. Труном полягла гординська сила. К. ЦН. 173.

Гордіня, ні, ж. 1) Гордость, чванливость. Як з мужика пак, то і гордіня. Ном. № 1267. 2) Гордость, то, чѣмъ можно гордиться. Волики мої круморогі, гордіне наша, товариші наші. Г. Барв. 141. 3) Гордый человекъ. Чи правда, що тая гордіня та в тобі закохалася. МВ. (О. 1862. Ш. 48).

Гордити, джу, диш, гл. Пренебрегать. Знати, вона мною гордить. Голов. Убогими не гордили. Драг. 169.

Гордітися, джуся, дишся, гл. Гордиться. Чуб. V. 496. Грин. Ш. 212.

Гордівний, ка, м. Гордый человекъ, гордецъ. Сумує собі гордівник мовчки. Г. Барв. 456.

Гордівиця, ці, ж. Гордая жєниця.

Гордій, діа, м.—Гордіванк. Г. Барв. 456.

Гордість, достя, ж. Гордость. Нема в його ні критики гордості. К. ЧР. 74. Почала його розбирати така гордість, що всіх людей, всіх панів і міністрів, і простих хлопів мав за нізачо. ЕЗ. V. 115.

Гордо, нар. Гордо, надменно. А син твій гордо на арену, псалом співаючи, ступив. Шевч. 613. Поводиться гордо. МВ. (О. 1862. Ш. 72). Устапав, Господи, щоб злощі гордо не неслися. К. Псал. 19.

Гордовать, ті, ж. Раст. *Malva crispa*. Лн. 100. См. Гордовина.

Гордовина, ни, ж. Раст. а) —Гордіна. ЗЮЗО. I. 141. Вх. Пч. II. 37. б) *Malva crispa*. Вх. Пч. I. 11. З кинних озочів найбільше ідіяні винні, дильше дерек, черемху, гордовину. МУЕ. I. 109. Лішов у ліс... Чи горіх знайде хлонець, чи китицями гордовину... Св. А. 211. Ой у городі та гордовина, на гордовині та зозуленка. Чуб. V. 727. 2) —Гордівиця. Ой дівино-гордовино, гордуєш ти мною. Чуб. V. 727. 3) —Городина. Жєлох.

Гордовитий, а, о—Гордуватий. Сим. 216. Ой дівино гордовита, гордуєш ти мною. Грин. Ш. 233. Він був... дуже гордовитий. Коли й глянє на тебе, то все одним оком через плече. МВ. I. 75. Ум. Гордовитенький. Ном. № 2530.

Гордовлівий, а, о. Гордый, горделивый. Він у нас не гордовлівий. Кв.

Гордороблий, а, о. Гордо растущий. Вограчено у Млаки: Колиси смереки на

горбочку пнино красувалися, зеленіли гордорослі, в небо зазирали. Млак. 38.

Гордош, щі, ж. чаще во мн. ч. гордоші. Гордость, надменность. Дистесь гордошцями лютий. К. Псал. 20.

Гордування, ня, є. Дійствие гордицання, гордяня, пренебрежителность. Ой дівчино гордовина, гордуєш ти мною, — буде твоє гордування все передо мною. Грин. III. 233.

Гордувати, дую, еш, гл. 1) Пренебрегати. Г. Барв. 186. Сама себе дурною називала, що Орликом гордувала. Чуб. V. 1085. Він нами гордує. МВ. II. 92. 2) Гордиться, чваниться. Воно багато гордує.

Гордуватися, дуюся, ешся, гл. Гордиться, чваниться. Сидь, козаче, не гордуйся, коли хочеш — поцілуйся. Чуб. V. 233.

Гордуватий, а, в. Гордий, гордячийся, надменний. Я не багатий, не гордуватий, високо не несуся. Мет. 67. Така думка світилась... на її гордуватому виду. Г. Барв. 461. Ум. Гордуватенький. МВ. (О. 1862. III. 57).

Гордун, на, м. Гордець. Козак не гордун, що оборує, то й в кавдун. Ном. № 12166.

Горе, ря, с. 1) Горе, печаль, горесть. Іде дівчина до хати, несе своє горе. Шевч. 276. 2) Горе, несчастье. З щастія та з горя скувалася доля. Ном. № 1725. На горе йдеться, пішло. Пошло на несчастье. Живє, гора прикупивши. Шлюховато живеть. Ном. № 7506. Ум. Гбренько, гбречно.

Горєд, рлє, м. = Орєд.

Горєді, рєлє, ж. мн. Качель. См. Рєлє 1. МУЕ. III. 169.

Горєн и гори, рна, м. 1) Горня в кузниць. Грин. II. 74; Чуб. II. 239. У кузні ковала, забувши про залізо в горні, балакав з хуторянами про чорну раду. К. ЧР. 194. 2) Печь для обжигання глиняної посуду. Шух. I. 263. Палає, як горєн. Ном. 3) Известковая печь. Славносєр. у.

Горєнит, ню, ниш, гл. 1) Горчить, отдавати горькимъ вкусомъ. Мнж. 178. Грєи, кулю, ягідки, которі солодкі, а которі гіркі — для моєї жінки, а которі горєнять, то діточки поїдять. Чуб. V. 614. Чогось борщ горєнить. Кролен. у. 2) Переносно у М. Вовчка: В серці горєнить мов отруною — сильное огорчєніє. МВ. (О. 1862. I. 80).

Горєнько, ка, с. Ум. отъ горе.

Горєцвіт, ту, м. Раст. *Helleborus niger* L. ЗЮЗО. I. 124.

Горєцтво, ва, с. Горесть, печаль. Черн. у.

Горєч, ці, ж. Жар. Вх. Лем. 405.

Горєчко, ка, с. Ум. отъ горе.

Горєйня, ки, ж. Плетєнь изъ нєв. Грєблі гатили, кїля забивали, горєйнику та дракицю клали. Макс. (1849) 55.

Горєйнє, нар. Вверхъ ногами. Каменєц. у.

Горєйцвіт, ту, м. = Горєцвіт. Вх. Пч. I. 8.

Горєхвіст, хвєстє, м. Птица. *Lusciola phaenicurus* (= *tithys*). Вх. Пч. II. 12.

Горєйцвіт, ту, м. Раст. *Adonis vernalis* L. Вх. Пч. I. 8. ЗЮЗО. I. 109. Мнж. М. 87.

Горєше, ша, с. Чердак. На хату закинє, на горєше. Рудч. Ск. II. 124.

Горі, нар. Вверхъ. Іде Мар'я горі драбичкою. Гол. IV. Горі, рїчки, горі, горі биспров водов. Гол. I. 337.

Горівка, ки, ж. = Горілка. Лукаш. 112. Грин. III. 349. Ум. Горівонька. Грин. III. 86. Горівочка.

Горідчик, ка, м. Ум. отъ город.

Горіжаний, а, в. Огражденный? Стирими людьми село порадне, парубочками село горіжне; а дівочками село весело. АД. I. 50.

Горізнач, нар. Лежа на спині. Черк. у.

Горій и горіше, нар. Хуже, горше. О. 1861. VIII. 31. Кєсько, Грєгорій, що далі, то горій. Нп. Ой лихо, лихо, де свєкруха є, а ще горіше, де є обєс. Чуб. V. 704.

Горішний, а, в. Худший, горній. Нємає й не буде горішної муки. Грин. III. 300.

Горілий, а, в. Горьлий. Межи вами жєнишице, як горілее днєще. Мет. 195. Горілий пєньок. Грин. I. 65.

Горілиць, нар. Вверхъ лицємъ, навзнич. Лежить горілиць, Каменєц. у. Чуб. I. 204.

Горілиця, ці, ж. = Горілка. К. ПЧ. 281. Горілицє оковита, кажуть тебе людє пипи. Чуб. V. 1099.

Горілка, ки, ж. Водка, хлєбное вино. Як горілку п'ють, то мене ликають, а як ся б'ють, то від мене починають. Ном. № 2093. Без горілки — нєма гєвірки.

Чуб. I. 282. Ум. Горілоньна, горілочна. Грин. III. 681.

Горілчанний і горілчаний, а, е. 1) Водочный. Там бочка горілчана. Ном. № 8628. Не любить бджола й душу горілчаного. Сим. 202. 2) Горілчаний брат. Собутыльники. Черк. у.

Горілля, ні, ж. Винокурня, винокурений заводъ. Рудч. Чп. 124.

Горінець, нар. Вверхъ лицемъ, навзничъ. Угор. Он в тотій труні горінець лежить. Драг. 268.

Горіня, яз, с. Горівніе.

Горістъ, ростъ, ж. Горечь (о вкусь). Треба варити ці коренці, поки з їх горістсть вийде. Черниг.

Горіський, а, е. Верхній. См. Горішній. Kolb. I. 92.

Горіти, рій, рійш, гл. 1) Горѣть. Коли Бог не годить, то й огонь не горить. Ном. № 14. Без підпаду й дрова не горять. Ном. № 3298. Горіть, як сліпий дійвється, — совсімъ не горить. Ном. № 7566. Як мібри горіть. Пахо, вяло идеть работа, дѣло. Ном. № 10909. Шкура горіть (на кому). Горачій, непосѣдливий (кто). Г. Варв. 320. 2) Быть въ жару, имѣть повышенную температуру (о больномъ). Болѣтимеш, горітимеш, смерти бажатимеш. Чуб. V. 186. 3) Блестѣть, горѣть. Погас, місяць, горить сонце. Шевч. 127. Базари, де військо, як море червоне, перед бунчуками бувало горіти. Шевч. 149. Надо мною з своєю божою красою горіти ти, зорецько моя. Шевч. 620. 4) Пылатъ, желиємъ, сильно желать чего. До нуждія рука болить, до горілки душа горить. Ном. Черк. I. 5) Гарю горіть пеня. Приставити въ игръ въ щітки. Чуб. III. 93.

Горіти, рійтись, гл. бжл. = Горіти I. Як не ладиться, то й в печі не горітись. Ном. № 1700.

Горіх, хв, м. Орѣхъ (плодъ). Сім міхій оріхія. Ном. № 9207. 2) Орѣшина, орѣховий кустъ, орѣхове дерево. Ой у лѣсі на горісі сорока зависла. Чуб. III. 133. Ум. Горішенью, горішечко, горішон. Грин. III. 407.

Горіховий, а, е. Орѣховий. Горіхова луніапка. Ой піду я у вишневий садочок та вирву горіховий листочок. Грин. III. 349. Сиделечко горіхове. Чуб. V. 305.

Горіше, нар. = Горішше. Ой горе, горе

каліни при долині, а ще й горіше сироті на чужині. Грин. III. 415.

Горішенью, ка, м. Ум. отъ горіх.

Горішечок, чка, м. Ум. отъ горіх.

Горішина, ни, ж. 1) Орѣховое дерево, орѣховий кустъ (въ послѣднѣмъ значенніи чаще употребляется: ліщина). Лишки, горішина, соснина. Котл. Ен. VI. 21. 2) Раст. а) *Coronilla varia*. Лв. 98. б) *Trifolium rubens*. Лв. 102. См. Головаички.

Горішній, ня, на. 1) Верхній, наверху находящійся. Подивитись козак Нечай в горішню квартиру. Гол. I. 8. Горішній навій. МУЕ. III. 17. Камінь у млині бувает горішній і долинній. Каменец у. Горішній одвірок над хатніми дверьми. ЕЗ. V. 204. 2) Выше по теченію лежащій. 3) О вѣтрѣ: сѣверній (на Днѣпрѣ). Мнж. 148. Сѣверо-восточный (Кубань). О. 1862. V. Кух. 37. Горішній бім у полотні. Лицевая сторона полотна, которая при вышиванніи обращена въ нѣтъ. Шух. I. 154. 4) Чердачный. Горішне вікно. 5) Горішня хата. Та изъ хат (комнатъ), которая находится въ сторону гари (въ подгорныхъ мѣстностяхъ). Шух. I. 95.

Горішчак, ка, м. Сѣверный вѣтеръ. Браун. 6.

Горішніанин, ня, м. Живущій на верхнемъ концѣ села. Фр. Пр. 72.

Горішок, шка, м. 1) Ум. отъ горіх. 2) Раст. а) — бѣлая. *Trifolium montanum* L. Шух. I. 22; б) — червоний. *Trifolium pratense* Шух. I. 22. 3) Родъ игра въ мячъ. О. 1861. XI Св. 36.

Горіше, нар. Выше. Йк узіаи Мирін Штолу та з собов горіш. ЕЗ. V. 34.

Горлаі, лаі, м. Человѣкъ съ сильнымъ голосомъ. Мнж. 178. См. Горланъ.

Горланка, ки, ж. = Горло. ЕЗ. V. 57.

Горланъ, ня, м. Крикунъ. Чи по неволі, чи по волі? Кричить аркадський їм горланъ. Котл. Ен. V. 11.

Горлаті, лаю, еш, гл. Кричатъ, горланить. Каменец у. Гв. II. 144. Черезчуръ громко нѣтъ. Мнж. 178.

Горлатій, а, е. 1) Крикливый, горлатый. Цитѣте, цитѣте, горлатій ворожи. К. ЧР. 297. Мовчи бо, жуїтко, не буди така горлати. Чуб. II. 348. 2) О ружьѣ, горшкѣ и пр.: имѣющій широкое отверстие, широкогорлый. Покрепились, підвесились ми з дідом їз того високого горлатого джбану. Г. Варв. 180. 3) О мерз-

нѣ: съ большими отверстіями. Славян. у.
4) **Горла́та яма**—Горлаха. Складає зерно...
а горлаті ями. Мир. ХРВ. 125.

Горла́ха, хм, ж. Яма для храненія зер-
нового хлѣба. Козел. у. *Треба покосити
горлахи пашнею.* К. ЧР. 131.

Горла́ч, ча, м. Птица: Соваѣа дви-
гоза, зростає въ дубѣ. Вх. Пч. II. 9.

Горле́нѣ, нѣти, с.—Орле́нѣ.

Горла́й, лѣв, м. иж. (=Орлаі). Названіе
узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427.

Горли́ца, ці, ж. 1) Горлишка, родъ ли-
скаго голубя. *Воркувала горлиця у садку.*
Гліб. 2) Родъ птицы. Мир. II. 29. 3) Пѣс-
ня про горлицю. *Заспівала про Чарою на
Горлицю зерно.* Шевч. 8. 4) Умстр. нѣтъ
ласкательное слово, особенно въ уменьш.
горли́чка. *Нехай мене мир не знає, коли
и зражу тебе, моя горличко.* МВ. II. 63.
Ум. Горличка. Такъ окунулилась, моя та
горличка. Пом. № 10102.

Горлі́ця, ці, ж.—Орлі́ця.

Горли́чок, ка, с. Ум. отъ горло.

Горло, ла, с. 1) Горло, глотка. Про-
ханий кусокъ горло дерс. Пом. № 4493.
Кричати на все горло. К. ЧР. У горлі
пересохло. Треба горло промочити. На
горло заробляти. Зарабатывать на водку.
Черк. у. Горлом дарувати. Освобождаютъ отъ
смертной казни. *Од устатъ ж бо вмерло
коби Текучи ні січено, ні рубано, але
щоби Текучи горлом даровано.* Гол. I. 53.
Горлом, на горло снара́ти. Казнить смертию.
2) Дуло въ пистолѣ, ружьѣ. *Москаль ар-
мани горлом у віні поставив.* Стор. II.
199. 3) Вхоть въ рыболовный сакъ. Шух.
I. 224, 228. 4) См. жорна. Шух. I. 261,
264. 5) Связанное мѣсто кошари въ поло-
винѣ. Шух. I. 192. Ум. Горличко. Пом.
№ 11587.

Горлови́й, а, б. 1) Горлоной. 2) Уго-
ловный. *Не горлова стравя.* Пом. № 7442.
Не горлове дію. Пом. № 7442. 3) Гор-
ловѣ яма. Яма для храненія зернового
хлѣба. Черк. у. См. Горлаха.

Горлорі́в, за, м. Голоноръѣзъ, отнажный
человѣкъ. *Ти знаєш від який суціа, на-
ливода і горлорізі.* Котл. Ея.

Горла́к, ка, м.—Горлач. Вх. Пч. II. 9.

Горла́чка, ка, ж. 1) Горла. Стор. I.
48. *У рині переклада, аже торлачка
горлишка, моя та гусця, що баби на
ней клудили мотати.* Мир. Пов. II. 61.
Людие небораки і яку квартиру в горляч-

ку вилити. Св. Л. 169. 2) Высушенное
птичье (особенно гусиное) горло, начинае-
ное горохомъ, служащее для дѣтей игруш-
кой и для наматыванія нитокъ. Аф. 366.
3) Раст. а) Brunella grandiflora Moench.
ЗКЕЗО. I. 114. б) Filago arvensis. ЗКЕЗО.
I. 123.

Горн, ца, м. См. Горен.

Горне́ць, нѣд, м. Горночекъ. Шух. I.
261. *Найдесе купецъ і на діравий гор-
нець.* Пом. № 5209. *Назарилла горнець
м'яса.* Гол. III. 495.

Горне́шник, ка, м. Тряпка, которою
беруть горячіи горночки изъ печи, тоже.
что и ганчірка. Камениц. у.

Горни́ця, ці, ж.—Гри́нця. Пом. №
10280. Ум. Горнична.

Горно́, нар. Гористо. *Туди їхати ду-
же горно.* Мюссск. окр.

Горноста́й, та́й, м. 1) Горностап. Гаси-
мири. 2) Горностап. Федк. I. 8. 2) Родъ
птицы? *Летин горностаемъ черезъ садъ,
пустила пірляко на весь сад.* КС. 1883.
II. 382. Та же пѣсня. О. 1861. XI. Кух.
38. Вѣриѣ, однако, что здѣсь просто за-
быто значеніе слова горноста́й, и въ пѣснѣ
оно подставлено мѣсто какого-либо иного.
но схожаго, слова, названія птицы.

Горноста́йовий, а, в. Горностаевый.
Горностаюва кирея. К. ЧР. 101.

Горноста́ль, ля, м.—Горноста́й 1.
*Вода сосну піднялася, горносталя коріні
підідає.* Чуб. V. 318.

Горно́чок, чка, м. Горночекъ. Вх.
Лем. 405.

Горну́ти, ну́, веш, гл. 1) Пригребать,
придвигать, загребать. *Кожна рука со-
бі горне.* Пом. № 9721. 2) Обвинять.
*Бондарь відра набиває, мене горне при-
гортає.* Шевч. 510.

Горну́тися, ну́ся, веш, гл. Прижи-
маться, ласкаться, льнуть. *Коли б діла
вернулася до тебе і ждали пригорта.*
Пом. № 8729. *Хитю діюла,—у куточок
горнуєсь.* МВ. II. 122. *Народ весь гор-
нуєсь до його.* Св. Л. XIX. 48.

Горні́, нѣти, с. Горночекъ. У печи
надає поцумѣ на припичку, на жару
горники і горнята. Левин. I. 37. Ум.
Горнятко. *Весь моголо, горні і горнята.*
Ком. Пр. № 429.

Горна́тко, тка, с. 1) Ум. отъ горня.
2) Вѣ. хорошеюй игръ вербовая дѣла на
трое играющихъ малыхъ дѣтей. Кошб. I.

159. 5)—*пщійна*. Ячейка у пщель. Вх. Лем. 405.

Горобей, бѣя, б'я, м. = Горобець. А в горобейки жуїнка маленька, сидить на кілочку, пряде на сорочку, що виведе нитку, гороб'ю на свитку, остануться комці—гороб'ю на нитанці. Чуб. III. 56. Ум. Горобєча, горобєйна, горобєичи, Чуб. III. 56. *Летів горобейчик*, — *джив, джив, джив*. Грин. III. 554. Горобєсько. Чуб. III. 57.

Горобєйник, ка, м. Раст. *Lithospermum argense* L. ЗЮЗО. I. 127.

Горобєль, бля, м. = Горобей = Горобець. Попуд тичами з гороблями живучи. Грин. III. 625.

Горобєнї, нѣти, с. Воробушевї, молодї воробей. Мир. ХРВ. 42.

Горобєць, блї, м. 1) Воробей. *Веселий як горобєць*. Ном. № 8471. *Води—горобєсї по колїна*. Ном. № 14048. 2) Названіе вола півтомо подобаго оперенію воробья. КС. 1898. V. II. 42. 3) Родь орнамента на писанках. МУЕ. I. 205. Ум. *Горобїчи, горобичок*. *Горобичок мамієнкий, на пієсенку кривієнкий*. Грин. III. 662.

Горобїна, ни, ж. Рябина. *Sorbus Aucuparia* L. Анн. 336. Вх. Пч. I. 18. *Горобина* роскинула зеленїй наїст і ряско на їй ягїд черно-золотих. МВ. I. 156. *Обетунїли стару, як горобїні горобїну*. МВ. (О. 1862. III. 69).

Горобїшець, щя, м. 1) Пометь воробья. Мил. М. 69. Мяд. 31. 2) Раст: а) = *Poriz*. Вас. 176, 207. б) *Oxytropis pilosa*. Дс. ЗЮЗО. I. 167.

Горобїшний, а, о. 1) Воробїшний. *Полне зїздо горобїшиз голоцїюкїя*. МВ. I. 140. 2) *Горобїна ніч*. Ночь, в теченїе которой биваєть сильна гроза, воробїшня ночь. Маркев. 15. *І в горобїну ніч прийдуть для такої памчочки, як мама*. Шевч. 282. 3) *Горобїний горбїшок*. Раст. а) *Vicia angustifolia* Roth. ЗЮЗО. I. 141. б) *Vicia Cracca* L. ЗЮЗО. I. 141. в) *Lotus corniculatus* L. ЗЮЗО. I. 127. *Повисєи горобїний горбїшок*. МВ. I. 140.

Горобїначий, а, о = Горобїний. Мил. М. 96.

Горобєсько, ка, м. Ум. оть горобей, **Горбєка, жи, ж.** Воробїняная самка. **Горбєчик, ка, м.** 1) Ум. оть горобєць. 2) Родь дївської игри. Нв. 65. **Горбєччок, чка, м.** Ум. оть горобєць. **Горбєчіха, хи, ж.** = **Горбєка**. *Пянь*

горбєчїх, а чотїрі горобїця,—вїзде, що овїий горбєчїсї нема пари. Мнж. 86.

Горобї, ати, с. = Горобєня. **Горобїчий, а, о** = Горобїний. Мил. М. 49.

Горобїй, а, о. Горобїй. *Рїчка текла з горобїй води*. КС. 1885. XI. 538. У горобї роспалил сонїний проїнь ронїв сїяючу сїягу. МВ. II. 159.

Горобїтїй, а, о. Горобїтїй. Вх. Зн. 12. **Гороб, да, м.** Горобь. *Чуру свєго до города Черкаси посїзав*. АД. II. 9. Ум. **Горобдєць, горобдєчон, горобдї.** *Он вєзуть сїроту-сїрїтку а в Камїянець-горобдєць*. Чуб. *В горобї царїв син, а за горобдєчон царїєна*. Чуб. III. 159.

Горбд, ду, м. 1) Огородь. *Сидить, як качан в горбїдї*. Ном. Ум. **Горбдєць, горбдєчон, горбдїчї.** Левц. I. 170. **Горбдїчї.** *Пїшла в горобдєць, рєала барвїєнць*. Чуб. III. 301. *Приїди, козаче, к лїопїму горобдїчю*. См. **Огород**. 2) Родь игри. КС. 1887. VI. 457. Родь хоровада. Грин. III. 109.

Горобдєрь, рї, м. Начальник города? *Та рушай, вїсько, під Бендер мїсто!* *Вїсько рушас, з гармат сїріале, аж чотїрі печї розсїпастєся, татарський горобдєрь їздрїгаєтьсє, мїцанє хобя, радокїку радя*. О. 1861. XI. Св. 56. *Вїронїтїє, однак, що слово горобдєрь, которє нїгдї нї разу болїє намї не вїтрїчалось, являєтьсє просто передїтїкой какого то другого слова, подобаго по своєї формї, но сї забутїям уже значенїєм*.

Горобдєць, дїд, м. Ум. оть горбд.

Горобїня, на, м. Вь пїсньї то же, что и **горбд**. *Ой горбд, горбд, горбдїн, приїхав Андрїєчко челядїн*. Маркев. 105. *Своєго рода lїcentїa poetїca, допущєнная пїснєй радї рїчїм*.

Горобїна, ни, ж. Огородняя овоцїя. Рудч. Ск. I. 131.

Горобїна, ни, ж. Плетєнь, заборь, огорожа. Угор.

Горобїсько, ка, с. = **Горобїще**. Волыиск. г.

Горобїти, джї, дїш, гл. Горобїть. огораживать. *І такими дурнями тїни горобїли*. Чуб. V. 1114. *Горобїня вїк раз їз батьком хлїв*. Грин. I. 166. 2) *Говорїть вадорь, горобїть*. *Старїй говорїть-горобїть, та на правду вїзодїть*. Ном. № 8676. *Горобїть таке—нї лїто, нї зїму*. *Говорїть чєнуху*. Ком. Пр. № 780.

Городитися, джуєся, дишся, гл. Огороджуватися.

Городище, ща, с. Древнєе земляное укрѣпленіє, городище. *Бур'якуваті городищі.* К. XII. 130.

Городильник, ка, м. Дѣлающий плетни. Левч. 135.

Городний, а, о и городній л, в. 1) Огородный. *Благородний, як кабан городний.* Ном. № 953. *Польова картопля краща, ніж городня.* НВолын. у. *Гарне, як мак городній.* Ном. № 8446. 2) **Гордіня річ.** Домашнее дѣло; вѣсьма близко. *Двадцять верстов—це городня річ!* НВолын. у.

Гордінька, ка, м. 1) Огородникъ. 2) **Гордіний.** Лопата для вскапыванія огорода—деревинная и желѣзная. Гн. I. 21. 22. Шух. I. 111. Части ея: деревинный фіст, пнзче дермівно (рукоять) и желѣзная лопатка ст. лійною, въ которую вставлено дермівно; и если лопата деревинная, то ее оковываютъ желѣзнымъ постолѣмъ. Шух. I. 164.

Городовий, а, б. Городовой. *Городові козаки.* К. ЧР. 12. *Городова старшина.* Мет. 413.

Городовія, ка, м. 1) Горожанинъ, мѣщанинъ. Драг. 68. 2) Такъ называютъ въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ полтавцевъ и черниговцевъ. Черноморцы такъ называютъ жителей Украины. Ном. 110.

Городовина, ни, ж. -1) = **Гордінья.** Шух. I. 164. *Чи у вас там городи ростуть?—Поліво росте, а городовики нема.* Черниг. у. 2) Раст.: *Malva crispa* L. ЗЮЗО. I. 128.

Городѣх, дѣя, м. 1) Ум. отъ **гѣрод.** *Гѣродок наш—такъ собі гѣродок, нічого.* МВ. I. 115. 2) Ум. отъ **гѣрод.** *По-проз мій гѣродок стѣжечкою до иншої йдеши.* Чуб. V. 180. 3) Родъ игры. Ив. 30, 44. Обозначенное мѣсто для хороводной игры «кривий танецъ». О. 1861. XI. (в. 40. 4) Древнее земляное укрѣпленіє. 5) **Гордінька** прищипати. Прищипать зубчиками (обшлага въ рукавѣ, воротникъ къ рубашкѣ). Чуб. VII. 575.

Гордінько, ка, м. Ум. отъ **горді.**

Гордічок, чѣя, м. Ум. отъ **гѣрод.**

Городський, а, б Городской. *Городське телятко, а сільське дитятко.* Ном. № 10491.

Гордічок, ка, м. Ум. отъ **горді.**

Гордіньки, ка, м. Горожанинъ. *Вийшли к йому всі городяне.* Чуб. III. 296.

Не йди за крамаря, не йди за городянина. Мир. Пов. II. 75.

Гордінька, ки, ж. Горожанка. Котл. II. 369. *Вона собі гордінька, міщанка.* Лв. Ум. **Гордіньочка.** *Я з Київѣ кияночка, а з города гордіньочка.* Мет. 197.

Гордіньський, а, в. Принадлежащий или свойственный горожанамъ. *Гордіньські діти.* К. Оп. 98. *Од ледяного товариства гордіньського не псувалась.* К. Оп. 98. *Гордіньський займай.* Мир. Пов. II. 89.

Горбіжа, жі, ж. Ограда, огорожа. Грин. III. 131.

Горбіжитися, жуєся, жишся, гл. Щетивитися, ершиться. Желех.

Горбала, ки, ж. и **м.** Горемыка, бѣдняга. *Горбалаху Кирила Тура звязали вірвочками да й повели до стовпа.* К. ЧР. 273.

Горобиний, а, в. Горемычный. Желех.

Горобізьба, би, ж. Выпуклая рѣзьба, горельефъ. Стор. II. 110. *Панцери, бунчуки і всякі клейноди, перелишані з кістками, з Адамошими главани...* повнуроблювано горобізьбою з мѣді та з каменю по над тими надгробками. К. ЧР. 101.

Горѣх, ху, м. Горохъ. *Як бачились у горосі, та й досі.* Ном. *Хоч горохом оу стіну, а він усе своє.* Ном. *Як горѣх при дорозі.* Плохо, скверно. *Живо, як горох при дорозі.* **Як горѣхом.** Быстро, скороговоркой. *Засипав, як горохом у бочку.* Ном. **Колѣчений горѣх.** Кушанье: растертый горохъ въ видѣ киселя. **Горобиний горѣх.** Раст. а) *Onobrycis gracilis* Bess. ЗЮЗО. I. 129; б) *Vicia villosa* L. ЗЮЗО. I. 141. См. **Горобиний.** 4) **Мишиний горѣх.** Раст. *Vicia sativa* L. ЗЮЗО. I. 141.

Горѣхвія, ни, ж., также и во мн. **горѣхвіни.** Гороховал солома. *Мені, мати, скрині та перики, тобі, мати, горох-горохвіни.* Мет. 212.

Горѣхвіни, ки, с. соб. = **Горохвиши.**

Горѣхвіний, а, в. Гороховый, принадлежащий гороху. *Сиди, сиди, ящуре, горохвіяний вінку.* Чуб. III. 96. *Горохвіяний цвіт.* К. ЧР. 64.

Горѣхвінька, ка, м. Лепешка изъ гороха. *За ними підтюццем поспішали з горохвіяниками і всякими ласощами.* Кв.

Горѣхвінька, ки, ж. = **Горохвиша.** ЕЗ. V. 177.

Горохлявка, ки, ж. = **Горохвиша.** Хотип. у.

Горб́ховий, а, е. Гороховий. *Сунеться, моя горохова кониця.* Ном. № 8635.

Гороховина, ни, жс. = **Гороховина.** Гол. IV. 460.

Горб́хуватий, а, е. Подобний гороху, сморщений. *Щиколотки стали горохувати.* Левич. I. 194. О смужках: съ туги, гороховидными завитками. Вас. 198.

Горб́ханий, а, е. = **Гороховий.** Грин. III. 301.

Горошина, ни, жс. Горошина. *Кониця дорогою біла горошина.* Чуб. III. 176. Ум. Горошинка. Рудч. Ск. II. 94. Горошинка. Г. Арт. (О. 1861. III. 95).

Горошина, ни, с. = **Гороховина.** *Дивиться—на дубові шість чоловіка горох мило: горошиня додолу падає, а горох на дубові остається.* Грин. I. 225.

Горб́шковий, а, е. О. рисунок материн: въ кругахъ крапинкахъ. КС. 1893. V. 282.

Горб́шковатий, а, е. Подобний гороху: въ круинныхъ зернахъ, въ мелкихъ шарикахъ. *Горб́шкувата земля.* Каменец. у. О смужк: въ мелкихъ завиткахъ. *Гарний ковчир, горошкуватий.* НВолын. у.

Горб́шок, шку, м. Ум. отъ горб́х. *Ой черз между горошок та постелився.* Мет. 82. 2) Раст. а) *Vicia villosa* Roth. ЗЮЗО. I. 167; б) *Vicia sepium.* ЗЮЗО. I. 141; в) *Medicago lupulina* L. ЗЮЗО. I. 167; г) *Medicago falcata* L. ЗЮЗО. I. 167; д) *Lathyrus.* Вх. Пч. I. 10; е) —лісовий *Vicia sylvatica* L. ЗЮЗО. I. 167; ж) —длинный, —ледий, *Vicia cracca* L. Вх. Пч. I. 14. То же: горб́шок гадючий, горб́б́чий. ЗЮЗО. I. 141, —потечий. Шух. I. 22; з) —горб́бий. См. Горб́бий: и) —журавляний. *Sathyrus sylvestris* L. ЗЮЗО. I. 126. 3) Родъ игры.

Горб́ю, нар. По горб́. *Їхати горою. Не купаться дічата, обходять горою.* Шевч. 24.

Горб́ет, та, м. = **Керсет.** *На їх були однакові горсети.* Левич. I. 10.

Горб́тка, ви, жс. Пучекъ стеблей (конопли, льна) изъ 4—5 жмень. Вас. 200. ЕЗ. V. 194. Шух. I. 147. *Та насіяв конопель, —вродилася горстка.* Чуб. V. 1144.

Гортанка, ки, жс. = **Горлянка** 1? ЕЗ. V. 47, 57.

Гортань, ві, жс. Горло, гортань. *Давайте тільки гортань промочити.* К. ЧР. 126.

Горуватий, а, е. Гористий, холистий. *Горувате поле.* Вх. Леш. 405.

Горувато, нар. Гористо. Новомоск. у.

Горунка, ки, жс. Раст. а) *Brassica Napus* L. ЗЮЗО. I. 114; б) *Sinapis arvensis* L. ЗЮЗО. I. 136.

Горупа, пі, жс. = **Свиріпа.** НВолын. у. **Горчидя, ці, жс.** 1) = **Гірчиця.** 2) —польова. Раст. *Lisymbrium Sophia* L. ЗЮЗО. I. 136. 3) —любінська. Раст. *Brassica Rapa.* ЗЮЗО. I. 114.

Горщ́е, ш́а, с. Родъ плошки изъ необожженой глины. Шух. I. 284.

Горшковий, а, б. Горшечный. *Глина горникова.* Вас. 177.

Горшкодрій, дра́я, м. Починяючий горшокъ, стягивая его проволокой, обыкновенно—бродячий мастеръ. Фр. Пр. 138.

Горшколат, та, м. Починяючий горшки. НВолын. у. См. Горшкодрій.

Горшкола́н, на, м. = **Гончарь.** Черном.

Горщик, ка, м. мн. ч. **Горщики.** Горшокъ. *Дощику, дощику! зварю тобі борщичку в повненькому горщичку.* Ном. Ум. **Горщичок, горщень, горщеньточко.**

Горщ́ще, ща, м. Ув. отъ горшки, горшон. Рудч. Ск. II. 86.

Горщ́вка, ки, жс. Желтоватая глина, идущая на выдѣлку горшковъ. Шух. I. 260.

Горщ́ок, ш́ка, м. Горшокъ. (Въ коси падежахъ: горш́ка, горш́кові и т. д.). *Є в горщичку молоко, та голова не влізе.* Ном. Ум. **Горщ́чоч.**

Горщ́а, щ́ати, с. Горшочекъ. *Щоб я не ходила по селі з горщатком.* Чуб. V. 1105. **Скидати горщ́а.** Ставить сухія банки. Ум. **Горщ́атко.**

Горюва́льник, ка, м. Человекъ, которому приходится бдствовать, горевать. Ум. **Горюва́льничок.** *Мій таточку, мій горювальничку.... Ви наснитались, ви нагорювались.* Мил. 186.

Горюва́льниця, ці, жс. Женщина бдствующая, горюющая. *Моя й матінко рідна! Моя й скитальниця, моя й горювальниця.* Мил. 195. Ум. **Горюва́льничка.** *Моя й дочко, моя й горювальничко!* Мил. 219.

Горюва́ння, ни, с. Гореваніе, бдствованіе. *Данськеє козання—гірке горювання.* Ном. № 1199. Мил. 201. Ум. **Горюва́ннячко.** Чуб. V. 698. *Нащо ви покидаєте нас, на яке горюваннячко?* Мил. 204.

Горюва́ти, рб́ю, еш, гл. Горевать, печалиться, бдствовать. *Горювала я з тобою і без тебе буду.* Мет. 103. *Та вже ж мені докупило в світі горюючи.* Нп. Употребляется возвратная форма безлично: **го-**

робіється. Черниг. Не так живеється, як горюється. Мет. 246.

Горю-дуб, горю-дуба, м. Родь игри. Чуб. III. 101. То же, что и горьлки. Пв. 55.

Горюха, хх, ж. Горемычная. Чаше всего употребляется въ выраженіи: мұха-горюха. А мұха-горюха діжу місінть. Чуб. III. 201.

Горючий, а, е. Горючий. Ясен—горюче дерево. Міусск. окр.

Горюшний, а, е. Горемычный. Горюшній чоловік отой Титиш. Черк. у. Поблику заріз притинив, бо страх горюшнику заморив. Греб. 376.

Горіє, ві, м. Ударъ мячемъ вверху въ нѣтъ въ гілки. КС. 1887. VI. 460.

Горієк, кш, м. и ж. Бѣдняга. Це то-бі, горієк... із домих ширин. Шог. В. 53.

Горієльня, ні, ж.—Горієльня. Колись іде Василь до горієльні. Рудч. Ск. I. 78.

Горієний, а, е. Гористый, возвышенный. Це буде крайня висока, горієна, то... Дещо.

Горієння, на, м. Горечь, житель возвышенныхъ мѣстъ. Галич.

Горієння, ці, ж. На гірочки по ягі-доньки, на горієнці по полокиці, у долину по каліну. Мил. 161.

Горієнка, кш, ж. Раст. Brunella gran-діфлора Мюссон. ЗОЮР. I. 114. См. Горієнка.

Горієський, а, е. Горный, гористый. І на дніпровській Україні, і на горя-нській за кордоном. Морд. II. 31.

Горієч, ча, м. Жара, зной. Желех. В лі-ті... серед спеки та горяча, коли всі бачури повисихають... Гн. I. 28.

Горієчий и пр.—Гарячий и пр.

Горієчка, кш, ж. Раст. Lychnis chalc-доніса. Вх. Пч. II. 33.

Госа! меж.—Гей 2. Госа, хлопці, до ряду! Вх. Уг. 233.

Госаєч, ча, м. Горячий воль. КС. 1898. VII. 46.

Госокі, кі, ж.—Осока. Чуб. III. 462.

Госпідь, господа, м.—Господь. НВо-лын. у. Ум. Госпідом. Госпідку любий, поможі мені. ЕЗ. V. 54.

Господа, дш, ж. Домъ и хозяйство ка-кой-либо семьи. Пішли до його господи, та й не застали його дома. Рудч. Ск. I. 192. Покинув матір і господоу. Шевч. 525. Діточконько, пусти на господоу!—Коза-ченку, боюсь поговору. Чуб. V. 151. Ум. Господонька.

Господаренько, ка, м. Ум. отъ господарь.

Господарик, ка, м. Ум. отъ господарь.

Господаричок, чка, м. Ум. отъ госпе-дарь.

Господарити, рю, рш, гл.—Господа-рювати. Нема там нікого, сам як прий-де, сам і господарити як хоче. Драг. 81. Козаченьки в Волощині господарити хо-тять. Млр. л. сб. 183, 184.

Господарка, кш, ж. 1) =Господиня. Моя жінка велика господарка. Левиц. I. 432. 2) =Господарство і 2.

Господарний, а, е. Занимающийся хо-зяйствомъ, хозяйственный. А дівка... та-ка господарня, що пари їй нема. Федь.

Господарно, нар. Хозяйственно, по хо-зяйству. Як не гарно, то не господарно. Чуб. I. 243.

Господарство, ва, с. 1) Имѣніе, иму-щество, хозяйство. Не то господарь, що збереть господарство, а то, що готовое задержитъ. Ном. № 10108. 2) Хозяи-нчанье, хозяйство. Привикай до господа-рства з молоду, не будеш знав на ста-рість голоду. Ном. № 10100. 3) Хозяева, семейство. Курча як заступа, вічує смерть кому з господарства. Ном. (Старець) у хаті бавить господарство кобзою. Ном. № 13664.

Господарський, а, е. Принадлежащий хозяину, владельцу, хозяйский. Наймит.... каже: „десь господарський воли займили“. Ном. № 14052. Я, дурню, господарську ро-боту робила. Чуб. V. 1067.

Господарь, рй, м. 1) Хозяинъ, владѣ-лецъ, глава въ домі. Де господар не хо-дить, там німа не родити. Ном. № 7162. Ой діти ж мої, да біда ж мені з вами, ой да що нема господаря над вами. Чуб. V. 855. 2) Титулъ прежнихъ князей Мол-давіи и Валахіи. Опинді то Василь мол-давський, господарь волоський.... до... кро-ля польського послав. АД. II. 101. Ум. Господарин, господаричон, господаренько. Що ж місячик—то господарик, що со-нечко—то господинька. Чуб. III. 461. Ой паночку, господаричку, а в ческій землі королю будеш. Гол. II. 30. Ой нема до-ма господаренька. Гол. II. 33.

Господарювання, ня, с. 1) Хозяи-нчанье. Господарювання в дому. К. ДС. 6. 2) Господство, владствование.

Господарювати, рбю, еш, гл. 1) Вла-дѣть, хозяйничать. ЗОЮР. I. 97. А хто дома, той господарює. Нн. Та що ж з тієї хати, коли там господарює лихо та недоля. Левиц. I. 254. 2) Господство-вать. Нехай над світом той господарює

в кого душа міцна в міцному тілі, хто правду правим, чистим серцем чув, хто в слові честен, непохибен в ділі. К. МБ. XI. 157.

Господевий, а, е=Господній. Кара Господева. Шевч. 331.

Господень, дня, не. Кратк. форма отъ господній. Забув і страх Господень, К. Іов. 14.

Господіня, ні, ж. Хозяйка, госпожа. Де багато господинь, там хата не метена. Ном. № 6668. Ой хто любить господаря, а я господицю. Нп. Ум. Господи́ня, господи́нечка, госпбся.

Господівий, ня, не. Господній, Божій. То серце щечене Господню славу. Шевч. 9.

Господонька, ки, ж. Ум. отъ господа. **Господь, Господа, м.** Богъ, Господь. Прихилився, дівинонько, а до Господа Бога. Мет. 106. Господи, помилуй, або дай що! Ном. Хай Господь мілує. Боже сохрани! Ном. № 5138. Так їй схотілось пити, що Господи!—сильно захотілось пити. Рудя. Ск. II. 57. Ум. Господенько, господонько. Ей, змилуйся, Господеньку! Чуб. I. 156. Крий, Господоньку! Гн. II. 68.

Господя, жі, ж. 1) Титуль Богородици (съ знітетохъ Пречиста). Благословен, Боже, Пречиста Госпэже! Грин. II. 496. 2) Попадья, жена священника. Борз. у. Ум. Господенька. Употребляється также въ значеніи: господиня. Уклонись.... хазяїні: „Чи нема в вас, госпоженько,—наже,—хоч сироватки нам попоїсти?“ Драг. 117.

Госпбся, сі, ж. Ласкательное отъ господина. Гол. I. 147. МВ. (КС, 1902. X. 144). Ось, слухайте, моя госпосю, моя пайніко! Р. Барв. 437.

Гостенько, ка, м. Ум. отъ гість.

Гостець, тця, м. Хроническій ревматизмъ въ суставахъ. Драг. 40. КС. 1889. XI. 303. Мнеть, як гостець бабу. Ном. № 4004. Точно болѣзнь эта не опредѣлена, такъ какъ, повидяному, названіємъ гостець охоптується не одна болѣзнь. По народному вѣрованію гостець въ скрытомъ состояннїи єсть у каждаго челоуѣка и обнатуржується ревматическими болями, сыпши, чирьями, ранами. Нечистий, поганний гостець, що загиняється—очевидно сифились. Мил. М. 94

Гостик, ка, м. Ум. отъ гість.

Гостіня, ки, ж. 1) Прѣбываніе въ гостяхъ, гостыба. Гірка гостина, коли лиха

година. Ном. Де все гостина, там голод недалекій. Ном. А ще мого сина з гостини не видно. Макс. (1834) 117. У гостину. Въ гості. Я тудю йтилу до батенька в гостину. Мет. 279. 2) Пришество, угощеніе, привітаніе гостей. Починається гостина для всіх нас радостяма. Гол. Так то оддячи ти пану гетьману за гостину! К. ЧР. 161. 3) Гость. Прийде до тебе три гостини: перва гостина—якне сонце. Чуб. Ум. Гостинка, гостінонька, гостіночка. Через долинку та в гостинку. Ном. № 11821.

Гостинець, вця, м. 1) Подарокъ, презентъ, гостинець. Так і гостинцівъ брати не хоче, не хоче й пана казочать. Шевч. Якого ти мені, тапу, гостинця купи? Ном. № 12431. 2) Большая дорога, столбовая дорога. Гостинцемъ буде їзати губернатор. Каменец. у. По під Камінець збитий гостинець: там військо стоїть, ладу не знає. Чуб. Аж тут два люде гостинцемъ їдуть. Федьк. 3) Корича. Пидемо го пропити до нового гостинця, за червоне винце. Гол. IV. 435. Ум. Гостинчик, гостинчик (только въ 1-мъ значеннїи). Чуб. V. 663. Ой прийшов мій миленький з дороги, привіз мені гостинчик дорогий. Чуб. V. 520.

Гостінка, ки, ж. Ум. отъ гостина.

Гостінонька, ки, м. Ум. отъ гостина.

Гостіночка, ки, ж. Ум. отъ гостина.

Гостінчик, ка, м. Ум. отъ гостинець.

Гостінчикок, чка, м. Ум. отъ гостинець.

Гостинність, ности, ж. Гостепрїимность. Худобу свою проциндрив.... (на) широкимъ учтаж, по старосвітському звичаю гостинности. К. XII. 22.

Гостістий, а, е=Остистий. О мѣхъ: мѣхъощій длиннымъ шерстинки. Гостиста шкура. НВолын. у.

Гостити, щу, стіш, гл. 1)=Гостювати. Просила прозьбою і грозьбою, щоб ми не довго гостили. Мет. 188. 2) Принимать гостей, угощать. Коли сама намоглася, щоб до тебе приїхали в гості, так гостити як я слід. Лебед. у. Зараз почали мене гостити вареними яйцями і паланицею. Г. Барв. 124. Повидали.... уєю страву... нічимъ людей гостити. Миж. 41.

Гостітися, щуся, стішся, гл. 1)=Гостюватися. Будемо гоститися то у вас, то в тебе. Ном. № 11819. 2) Принимать гостей. Мені ніколи гоститися з цими гостями. Зієв. у.

Гостівник, кф, м. Раст. *Geranium sanguineum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гостівство, на, с.=Гостювання. Рф. Левин.

Гостовько, ка, м. Ум. отъ гість.

Госточко, ка, м. Ум. отъ гість.

Гострий, а, в. 1) Острый, имѣющий тонкое лезвие. *Не пилая мене тупим, та ріж мене гострим.* Ном. *Гостра шабля.* У рученьках гостру шаблю носить. Мет. 238. Мала пташка, та кігті гострі. Ном. № 7325. 2) Остроконачный, конусообразный. *Як виїхав донський козак із-за гострої могили.* Нп. *Гострий шпиль.* Ком. Р. II. 90. 3) Сильный, жестокій, рѣзкій. *Цур-цурачка—гостра болячка.* Ном. № 14147. 4) Рѣзкій, остромушный. *Гострий, як бриня.* Ном. № 1523. *Хоч голый, та гострий.* Ном. № 1475. 5) Пронизательный, жгучій. *Гострі, чорні очі.* Левин. I. 332. 6) Гостра дорога. Колоть, мерзая грязь на дорогѣ. *Дорога гостра не можна їхати.* Каменец. у. Ум. *Гострѣнький, гострѣсенький.* Есть у мене гострѣсенький ножик. Гриня. III. 354.

Гостріло, ла, с. Приборъ для точенія косы. Черк. у.

Гострити, рю, раш, гл. Точить, острить. *Щоб мечі, шаблі гострили.* Шевч. *Гострити зуби.* Приготовляться къ чему, острить зубы на кого, замышлять противъ кого. *Не гостри зубів, бо не будеш їсти.* Ном. № 3832. *Вони на нас зуби гострять.* Рудч. Ск. *Гострити бчі, язикъ.* Острить зубы, замышлять противъ кого. *І ворог мій на мене очі гострить.* К. Юв. 36. *Язика на мене гострять.* К. Псал. 313.

Гостріа, ріа, м. Лезвие, острый край ножа, бритвы и пр. Сумск. у. Ум. *Гострієць.* Екатеринос. у.

Гостро, нар. 1) Остро. *Гостро ніж нагострений.* 2) Рѣзко. *Гостро говорить.* 3) Пристально, проникательно. *Дідуган гостро на мене глянув.* Стор. I. 228.

Гостровѣрхий, а, в. Конусообразный, островерхий. К. ЧР. 5. *Взялись димом гостровѣрхі шляхецькі будинки.* К. Досв. 123.

Гострогляд, ду, м. Крѣпкая водка. *Лигнув чарок зо три гострогляду, та й не журь, мати! хоч до вечора робити.* Канев. у.

Гостролистий, а, в. Съ длинными и узкими листьями. *Зелені ряди гостролистої кукурузи.* Левин. I. 28.

Гостроносій, а, в. Съ острымъ носомъ; съ острымъ носкомъ. *Чоботи гостроносі.* О. 1862. VIII. 33.

Гостроспінний, а, в. О лошади: имѣющий острую спину, съ выдающимся спиннымъ хребтомъ. *Який у тебе кінь гостроспінний,—на цюму верхи не далеко заїдеш. Маті йому віса не даеш.* Канев. у.

Гостряк, ка, м. Острие. *На кінци в того цінка гостряк був залізний.* Екатеринос. у. (Залуб.).

Гостювальник, ка, м. Гость, человекъ гостящій или гостившій. *Гостювальники вертались додому.* Мир. Пов. I. 139

Гостювання, ня, с. Прѣбываніе въ гостяхъ. К. ЧР. 395.

Гостювати, тбю, еш, гл. Гостить. *Наїхали гості гостювати, да кличуть мене, мати, в зелен сад гуляти.* Чуб. V. 175.

Гостюватися, тбюся, ешся, гл. Угостяться. *Був один пан у гостях і добре там гостювався: їв усякі страви і пив усякі вина.* Гриня. I. 299.

Гостювѣтій, а, в. Люблящій бывать въ гостяхъ. Аф. 367.

Гостя. Въ выраженіи: у гості. См. Гість.

Гостѣк, ка, м. Воль, трудно отгарамливаемый и худой. КС. 1898. VII. 46.

Готар, ру, м. Межа, граница. Желех. **Готарити, рю, раш, гл.** Граничить, прилегать къ.... Желех.

Готѣць, тѣа, м.=Отець. Гриня. III. 220.

Готѣцький, а, в. Готическій. *Церква з тонкою готичкою дзвіницею.* Левин. I. 217.

Готів, готів, ва, во. НВолын. у. и **готівий, а, в.** 1) Готовый, приготовленный. *До готового хлѣба знайдеться губа.* Ном. *У Бога все готово.* Ном. № 22. 2) **Готіві гроші.** Наличныя деньги. Ном. № 5239. *Купив за готіві гроші.* Ум. **Готовѣнький.** Ном. № 13661.

Готівка, ки, ж.=Готовие. Желех.

Готов, готівий. См. Готів.

Готовіа, ка, м. Наличныя деньги. Прил. у.

Готівити, влѣ, виш, гл.=Готувати. *Звелів готувити обід.* Котл. Ен.

Готово, нар. Готово. Шевч. 441.

Готувати, тѣю, еш, гл. 1) Готовить, приготовлять, готовить. *Дітей годуй, а сам торби готуй.* Ном. № 9201. *Жінка смерть готує на тебе.* НВолын. у. 2) О кушавыхъ: приготовлять, варить. *Вечерять готуй!* Чуб. III. 227.

Готуватися, туюся, ешю, гл. Готовиться, приготовляться. Страшний суд сїя прибилює,—готуймося всі. Чуб. I. 220. Той чоловік бере, готується на смерть. Драг. 76.

Готуля, лі, ж. Молодая коза. Угор.

Готур, ра, и готур, ра, и Глухарь, глухой тетеревь, Tetrao urogallus. Шух. I. 237. Желех.

Готьта! меж. Крик на лошадей: направо. Вх. Лем. 405.

Готя, тятя, с. Птенец-глухарь. Шух. I. 239.

Гоц, гоца, меж. Скоп! гоп! (при прыгавши, танцахъ). Не кажи гоц, поки не перескочеш. Чуб. I. 246. Гоца драла, гоца драла. Ном. № 12517.

Гоцак, ка, м. Особого рода таяццы съ прижимки. *Дивити од танців здржжати, вистрибувати гоцака.* Котл. Ея. I. 20. Москаль покинув глек да садить гоцака. Греб. 373.

Гоцки, меж.—Гоц. Ном. ст. 300, № 364.

Гочати, чу, чийш, гл. Ржать. Уже коні на стану гочати. Нн. Харьк.

Гочи, чей, с. мн.—Очи. Двоє нас, як гочі в лобі. Ном. № 9402.

Гоя, меж.—Гей, ой. Гоя, гоя, всяка діяка моя! Чуб. I. 80. Гоя, гоя, гоя! що зо мною, що я? Шевч. 281.

Гоя-дюдя, ді, ж. Хороводная игра, то же, что и гайка. Вх. Уг. 233.

Гра, гри, ж. Игра. Федьк. I. 135.

Грабо, би, м. дерево: грабъ, *Asperulus Betulus* L. ЗЮЗО. I. 116. Вх. Пч. II. 30. *Ой пиду я в лє по підняннє, там стоїть граб зелененький.* Грин. III. 407. Ум. Грабок, грабчонок. Чуб. V. 1156.

Грабо́рка, ки, ж. 1) Тачка, повозка для возки земли. 2) Артель землепопий съ тачками. 3) Земляная работа.

Грабо́рський, а, в. Принадлежащий или свойственный землепопу.

Грабо́рство, ва, с. Занятіе земляными работами.

Грабо́рювати, рюю, еш, гл. Заниматься земляными работами.

Грабо́рь, ря, м. 1) Землекоп, лопатник. 2) Гробкопатель. *Звеліз наш полковник іти грабарм полагати побитих ховати.* Федьк. *А грабарові дам стару козушину, щоби на мені висипав велику могилу.* Грин. III. 285.

Грабо́рювання, ва, с. Землекопаніе.

Граба́ти, баю, еш, гл. 1) Грести. *Грабати сіно.* Вх. Лем. 405. 2) Разгребать.

На те курка грабає, щоби що виграбала. Ком. Пр. № 958.

Граба́чка, ки, ж. Работница, сгребаящая сено или овесъ. Вх. Лем. 405.

Грабе́вно, на, с.—Грабильно. Вх. Эп. 45.

Грабе́лькй, льбк, ж. мн. 1) Ум. отъ граблі. *А не лиш, синку, мені грабельки,—он коло тебе стоять.* Грин. II. 207. 2) Родъ орнамента на писанні. МУЕ. I. 190. 3) Названіе одной изъ косточек въ скелетъ летучей мыши (по народному вѣрованію). Чуб. I. 35.

Грабе́льний, а, в. 1) Относящийся въ граблямъ. 2) Грабильный сверделъ. *Буранъ днй дѣлання граблєй.*

Грабильно, на, с. Ручка въ грабляхъ. Васильк. у.

Граб́ина, ни, ж. 1) Грабъ, одно дерево. *Грабина висока та тинька широкя.* Чуб. V. 1024. *Ой бери, синку, гострий топір та рубай грабину із кореня.* Чуб. V. 710. 2) Соб. Грабовый деревъ. *Ліс застилав гори й долини чистою старою дубиною та грабиною.* Левпч. Пов. 99. Ум. Грабинонька. (Только въ 1-му значенію). *У полі грабинонька тонка та висока.* Чуб. V. 710.

Граб́итель, ля, м. 1) Грабитель. *Бо несправдливимъ достаткомъ хвалитися грабитель.* К. Псал. 20. 2) Сборщикъ податей. Борз. у.

Граб́ителька, ки, ж. Грабительница. Аф. 367.

Граб́иж, жу́, м. 1) Грабежъ, ограбленіе. 2) Сборъ податей. Радом. у.

Граб́ижка, ки, ж.—Граб́иж 1. Ном. № 12026.

Граб́ижник, ки, м. Грабитель. *Лаяв нас, казав: ви граб́ижники, а не волосні судді.* Екатеринос. у.

Граб́ки, ків, м. мн. 1) Родъ длиннозубыхъ граблей, прикрѣпленныхъ къ косѣ (когда косать хлѣбъ). *Носити на граб́ки.* Косить косой съ такими граблями. 2)—св. Івана. Раст. *Geranium sylvaticum*. Вх. Пч. I. 10.

Граб́лиско, ка, с. и граб́лище, ща, с.—Грабильно. *Наступив на зубки (въ грабляхъ), а граб́лище підбололо щербу і хресь службу по любові.* Грин. II. 207.

Граб́лі, блѣ блів, ж. мн. 1) Грабли. Части: державію, ковшъ котораго представляють развилину—росніа, на концы

которого прикритієзъ валѣи, а въ послѣднѣй вставлены зубці. Шух. I. 166. Въ другихъ мѣстностяхъ дермивно называется грабленикомъ, грабленине, грабленино; два другія названія: валѣи і зубни. *Се ще вилами писано, а граблями скороджено.* Ном. № 6821. 2) Родъ писавки. КС. 1891. VI. 379. Ум. Грабелънѣ. *Ти підеши з косяю, діти з грабелями, ти будеш косити, діти загібати.* Чуб. V. 29.

Грабѣвий, а, е. Грабовий. Чуб. V. 674. *Між дубавими та грабавими слями.* Левин. I. 203.

Грабовѣтій, а, е. Корыстолюбивый, любоставителный. *Хеачесть Пастя своего пона: „Не грабовити“*, каже. О. 1862. V. 83, 84.

Грабѣк, бѣа, м. 1) Ум. отъ граб. 2) Пт. = Деркач, *Stex grateris.* Вх. Уг. 234.

Грабѣчок, чка, м. Ум. отъ граб.

Грабування, вѣ, с. 1) Грабѣжъ. Черк. у. 2) Взятіе движимости за долги. КС. 1889. VII. 670. 3) Взысканіе податей.

Грабувати, бѣю, еш, гл. 1) Грабѣть. 2) Брать движимость за долги. КС. 1889. III. 670. *Та беруть жиди, грабують, цінують ні за що.* Чуб. V. 1019. 3) Взыскивать подати. КС. 1889. III. 670.

Грабунок, неу, м. Грабѣжъ. Стор. II. 185.

Грабѣн, бѣа, м. 1) Молодое деревцо граба. Каменец. у. 2) Высокій, тонкій и льбный воль. КС. 1898. VII. 46.

Гравилѣт, ту, м. Раст. *Geum urbanum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Г. Град, ду, м. = Град. Граду-тучі увійшов, а злих рук не увійшов. Ном. № 2098.

Г. Град, ду, м. 1) = Гѣрод. (Заимствовано изъ церк.-слав.). Чуб. I. 160. 2) Огорожа. *Ой у саду, в саду-винограду, там стоїть коник коло граду.* Чуб. V. 781.

Градѣвникъ, вѣ, м. Знахарь, управляющій градомъ. Шух. I. 48.

Градѣль, лѣ, м. Гредиль, часть плуга, въ которую укрѣпляется чересло. Чуб. VII. 398.

Градѣй, дѣк, ж. м. Ограда вокругъ церкви. Мирг. у. Слов. Д. Зваря.

Градѣбѣцѣ, цѣ, ж. Побитый градомъ хлѣбъ. НВолын. у.

Градѣбѣвний, а, е. (О полѣ, дугѣ). Побитый градомъ. Черниг.

Градовий, а, бѣ. Градовой. *Пищать, як бѣдько в градовій хмарі.* Ном. № 12890.

Градусъ, са, м. Градусъ. *Тепломір поділяють на 80 частин.... звуться градусами.* Ком. Р. II. 79.

Градусникъ, ка, м. = Тепломір. *Тепломір деякі називають просто градусником.* Ком. Р. II. 79.

Грайворон, на, м. = Гайворон. Вх. Пч. II. 9.

Грайка, вѣ, ж. 1) Игра, партія игри. *Ходит до мене на грайку.* Вх. Зн. 12. 2) Родъ сильно жужжащей при полетѣ мухи. Вх. Зн. 12.

Грайливий, а, е. Сверкающий. *Над ним яснеє та холоднєє небо, грайливе сонечко.* МВ. II. 113.

Грайний, а, е. Искусный въ музыкѣ. *Маєши же музики грайнї? Маєши же свашоньки спѣвнї? Маєши же старости можнї?* Гол. II. 665.

Гракъ, бѣа, м. 1) Грачъ. *Од лѣвого виска він чорнявий як грак.* МВ. II. 182. 2) Ловити граків = Гави ловити. *Він граків ловить.* Ном. № 10925.

Гракъ, меж. и пр. = Грякъ и пр. *Стук! грек! то я п'ятак.* Ном. № 10433.

Грамѣтика, вѣ, ж. 1) Грамматика. Ном. № 10439. 2) Третій изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Грамѣтикъ, ка, м. 1) Грамматикъ. 2) Ученикъ третьяго изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Грамѣтка, вѣ, ж. 1) Азбука, букварь. *Аз-буки, бери грамѣтку в руки.* Ном. 2) Поминательная книжечка. *Наняли тут по йому нахажиду і у грамѣтку свою записали.* Кв.

Грамѣтний, а, бѣ. Грамотный. Шух. I. 33.

Грамѣта, тѣ, ж. 1) Грамота. *У руках царська грамота.* К. ЧР. 338. 2) Грамота, умѣнье читать и писать. *Уже воно я грамоти бралось.*

Грамѣтѣа, вѣ, ж. Письмо. *Ой напишу я грамотку, пошлю пісьлоньки до батенька.* Мет. 297.

Грамѣуджа, жѣ, ж. = Хина. Вх. Уг. 234.

Гранѣа, вѣ, ж. = Грань 3 = Жар. Желех.

Гранѣта, тѣ, ж. Драгоценный камень, гранатъ. *На шії гранати, корали, дукачі, як жар горять.* Стор. II. 29.

Гранѣтѣрь, рѣ, м. Гренадеръ. *Мене дано до гранѣтѣри.* Федьк.

Гранѣтовий, а, е. 1) Гранатовый. 2) Цвѣтомъ похожий на гранатъ, темносиній, темнорѣдковатый. *Мундір на нїм гранатовий.* Чуб. V. 1084.

Гранато́чка, жи, жс. Форточка? Приїжджає в подвір'я, покоює в гранато́чку: „Вийди, вийди, Роланочку“. АД. I. 300.

Гранча́стий, а, о=Гранча́стий. Оті гранча́сті яблука такі квасні. Черняг.

Грані́т, ту, м. Гранить. Коріння ми вчепилось у ка́міння і глибоко вросло аж до граніту. К. Іов. 18.

Грані́ця, ці, жс. 1)=Грані́ця. „Куди, синку, виїжджаєш?“—За гра́нцюю по дівицю. Чуб. III. 464. 2) Ісландський мох, *Cetraria islandica* L. Вх. Зн. 12. Ум. Гранічна. Вх. Лем. 405.

Гранка, ки, жс. 1)=Грань 2. Баян виведена скругла-гранча́ста,—одна гранка більша, а друга менша. Св. I. 45. 2) Чашечка, в якій сидить орхіх. 3) Сорт ячменя: *Hordeum distichum*, ячмень дурядний. Вх. Пч. I. 14.

Грані́й, ні, с. 1) Игра на інструменті. Почули вони весілля граня. Драг. 111. Були танці під граня своїх музик. Левиц. Пов. 8. 2) Дітські ігри.

Гранча́стий, а, о. Многогранний, гранений. Гранча́ста пляшка. Св. I. 226. Баян виведена скругла-гранча́ста,—одна гранка більша, а друга менша. Св. I. 25.

Гранчений хліб=Грі́нка 2. Вх. Уг. 234.

Гранчи́ти, чу, чип, гл.=Грі́нчити. Вх. Уг. 234.

Грань, ні, жс. 1) Межа, границя. Сине на грані росте дуб. Лебед. у. 2) Грань, боковий плоский в многогранник. 3) Крупніе горячіе уголья. Камінеп. у. ЕЗ. У. 194. Гн. II. 17. 4)=Границя 2, *Cetraria islandica* L. Вх. Зн. 12. 5) Раст. *Sticta*. Шух. I. 22.

Гранюва́ти, нбю, вш, гл.=Граня́чати. Конот., у.

Грані́к, ка́, м. 1) Призма. Желех. 2)=Грань 3. Желех.

Гранча́стий, а, о=Гранча́стий. Пишечка: гранча́ста, а житто ні. Волянск.

Гра́н, па, м. Граф. Левиц. I. 493. Стор. I. 152. Драг. 83. *Потоцький!* не думай, що ти *гран* *Потоцький*, бо ти *веш* (па́ламарь) з села *Вебеш*. Ном. № 5509. Поздоровляю ясновельможного пана грапа з іменинами. Рудч. Ск. II. 203.

Гра́нця, ні, жс. Графиня. Левиц. Пов. 316, 337. Мир. ХРВ. 333.

Гра́нський, а, о. Графський. ЗОЮР. I. 209.

Гра́нчу́к, ка́, м. Сын графа, молодой граф. Гн. II. 141.

Гра́нщина, ки, жс. Графское имѣніе. Черк. у.

Грасува́ти, сую, вш, гл. Вытаптывать. Татары стояли, копитами землю грасували. Гол. I. 101.

Гра́та, ти, жс. и пр.—Грата и пр.

Гра́ти, граю, вш, гл. 1) Играть на инструменті. *Бас гуде, скрипка грає.* Ном. № 5736. *Не в тую дудку грають.* Ном. № 5092. 2) Играть въ какую либо игру. *Ой та сіли вечеряти, по вечері в карти грали.* Гол. I. 45. *Собі очіні зав'язала і у пакаса грали стала.* Котл. Ен. I. 23. 3) **Гра́ти весілля.** Играть свадьбу. *Дай, Боже, знати з ким буду весілля грали.* Ном. № 262. 4) Дѣлать быстрыя, рывкія движенія напр. летая. *У лузі макіежа вескою завізала.... Бабок, метеликів над нею грає сила.* Греб. 370. *Як позлітало до неї тих відьом—сила! Давай того шукати; грали, грали по хаті,—ніяк не найдуть.* Грин. I. 286. О лошади: гарцовать. *Грайте, коні, під нами!* Мил. 159. *Граї, кониченку, під молоденьким Богданком.* Чуб. III. 281. **Гра́ти конём.** Гарцовать, скакать на лошади. *А поперед у коником грає, коником грає, мечем махає.* АД. I. 6. **Ріба грає.** Рыба выбрасывается на поверхность воды. 5) **Язиком гра́ти.** Лыстить, пресмыкаться. 6) **Море грає.** Море бушует. *У неділю вранці-рано сине море грало.* Шевч. *Як ось і море стало грали, великі хвилі піднялись, і вітри зачали бурхати, аж човни на морі тряслись.* Котл. Ен. II. 6. 7) **Сонце, зірниця, місяць грає.** Влестить, играет. ХС. I. 75. *По той біді Росі грала зірниця.* Левиц. **Сонце грає, вилискується в дощових краплях.** Ком. Р. I. 21. *Красно грає весняне сонце на чистому небі.* Мир. Пов. II. 41. 8) **Гра́ти в дзвони.** Звонить. *Весь день во всі дзвони грали.* Гол. I. 84. 9) О меді, пиві: бродить, играть. *Мед вже почав у бочці грали.* Чи не той то хміль.... що у пиві грає. АД. II. 77.

Гра́тися, гра́сьє, етсья, гл. Играть, забавляться. *Вовчича на сонці з овоченнями грається.* Рудч. Ск. I. 134. *З собакою учуюч граєся.* Шевч. 111.

Гра́ттє, тд, с. 1) Игра на інструменті. Лебед. у. 2) Игра (забава). *З гра́ттє то й лихо буває: у нас два парубки боролися, та й руку один виломив.* Пирят. у.

Грахла́я, на, м. Графинъ.

Грач, чл, м. 1) Игрокъ. Чуб. Ш. 45, 46. *Ні грач, ні помагач.* Ном. № 6544. 2) Музыкантъ. *Які грачі, такі й танці.* Новомоск. у.

Гра́шка, кч, ж. = **Игра́шка.** Встрѣчено только у М. Вовчка. *Спродавалися ласочі а грашки.* МВ. Ш. 32.

Гребанія, ия, с. Брезганіе, пренебреженіе.

Гребати, бая, еш, гл. Брезгать, пренебрегать. *Ти гребавш мою рукою, мойм товариством.* Стор. МПр. 10.

Гребелька, кч, ж. Ум. отъ гребля.

Гребельный, а, в. Относящійся къ плотнѣ, плотный.

Гребельч, ка, м. Пт. = **Верегуля.** Вх. Пч. II. 12.

Гребенатий, а, в. Имѣющій гребень. *Їури білі, чорні, гребенаті.* Мил. М. 51.

Гребено, на, с. То же, что и гребинна — для расчесыванья овечьей шерсти. Вх. Лей. 405.

Гребенчу́к, ка, м. Родъ растенія, похожаго на тернъ. Черном.

Гребенюк, ка, м. = **Гребелюк.** Вх. Пч. II. 12.

Гребенястий, а, в. = **Гребенатий.** Несло на гребенястї свилї. Мир. ХРВ. 359.

Гребецъ, бца, м. 1) Работникъ, сгребавшій сѣно. Левч. 135. Грин. Ш. 128, 129. *Хто йде — горюх скубне; гребецъ скубне у жменю; йде косарь і жнець, — нагарбають в кишеню.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 95). 2) Гребецъ, ходочникъ. Стор. II. 138. Ум. **Гребчик.** *Пішла заміж за гребця, за гребчика молодця.* Чуб. V. 924.

Гребінець, нця, м. Гребень, гребешокъ. Вас. 164. *Стояла Мар'я під вінцем, розчесала русу косу гребінцем.* Чуб. Ш. 207.

Гребінце, гца, с. Ув. отъ **гребінь.** *Бери, милий, днущи і гребінцї.* Чуб. V. 1074. Ум. **Гребінничко.** *Я робити прийшла — із днущечком, з гребінничечком.* Гринч. Ш. 655.

Гребінка, кч, ж. 1) Гребенка для расчесыванія льна, конопли, шерсти. Вас. 200. Чуб. I. 114. Чуб. VII. 409. *Виносить вона... гребінку, що коноплі чешуть.* Гринч. II. 346. 2) У ткущихъ коври: „небольшая зубчатая гребнеобразная деревянная колотушка, которую присаживаютъ нити утка коври по мѣрѣ выполненія рисунка“ Вас. 171. 3) = **Решітка 5.** Шух. I. 167.

4) Родъ орнамента въ писанкѣ. МУЕ. I. 190. Ум. **Гребіночка.**

Гребінний, а, в. 1) Относящійся къ гребню, гребеночный. 2) **Гребіне полотно.** Самое толстое полотно. Подольск. г. Полотно болѣе тонкое, чѣмъ головина. Вх. Зн. 5. Полотно = **Дванадцятка.** МУЕ. III. 19.

Гребінникъ, ка, м. 1) Дѣлающій гребенки, гребеночникъ. Лебед. у. 2) = **Гравилят,** *Geum urbanum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гребіннияз, пі, ж. Самое толстое полотно. Подольск. г.

Гребіночка, кч, ж. 1) Ум. отъ гребінна. 2) Родъ орнамента въ вышивкѣ. Залюбов.

Гребінчастий, а, в. 1) = **Гребеластий.** 2) **Гребінчестї уставин.** — уставин съ особаго рода узоромъ, вышивкой. Kolb. I. 49. См. **Гребіночка 2.**

Гребінь, ия, м. 1) Пряильный гребень. Чуб. VII. 409. Вас. 200. *Позичила веретено, гребінь, днущи, прийшла до дому і давай прости.* Рудч. Ск. I. 178. 2) Гребенка, гребешокъ. *То йому так потрібно, як лисому гребінь, сліпому дзеркало.* Ном. 3) Доска съ зубьями, составляющая часть наблина. См. **Наблук 2.** Шух. I. 228. 4) Подобная гребню часть решітки. См. **Решітка 5.** Шух. I. 167. У Вх. Зн. 12 = **решітка 5.** 5) Гребень, верхняя грань вещи, стоячая полоса, напр.: *гребень на крышѣ.* (Залюбов.). Шух. I. 91, 117. *Вдую покрийш стару, та на коморі гребінь виложш.* О. 1862. IX. 7. Гребень горы или подобнаго ей возвышенія. *З того боку — проваля і з сього боку проваля, а по середині гребінь.* Гринч. II. 59. Гребень волны. *Од берега до берега на Дніпрі понависа білий гребінь, неначе біла грива величезного коня.* Левиц. Поїв. 351. 5) Украшеніе на нижней части мѣдвой курительной трубки. Шух. I. 276. 6) Гребешокъ на головѣ птицъ. Ум. **Гребінець, гребінчик.** Ув. **Гребінце.** *Бери, милий, днущи і гребінцї.* Чуб. V. 1074. 7) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 190.

Гребца, кч, ж. 1) Весло. Манж. 179. *Гребці запустили гребки в воду.* Левиц. Пов. 350. *Сідай на гребінь.* Садись на весла. 2) Машина для сгребанія сѣна. Лохв. у.

Гребліця, пі, ж. Скребинца. Вх. Зн. 12.

Греблі, лія, м. = **Греблі.** Шух. I. 169. **Гребло, ла, с. 1)** = **Гребліця.** Вх. Зн. 12. 2) Орудіе на подобіе грабель (вмѣсто

зубцевъ дощечка шириною въ вершокъ), употребляемое для сгребанія соли въ лиманахъ. Черном.

Гребля, м, ж. Плотина. *Тиха вода греблі рве.* *Ном. № 3030. Ум. Гребельна. Водити гребельку прорвала.* О. 1861. IV. 62.

Гребляний, а, в. Плотинный. Гребляний млин. Водяная мельница съ плотиною. Вас. 172.

Гребня, м, ж. Дѣйствіе гребущаго весломъ, гребля. *Така вже з тебе і гребня: сидай краще на правило.*

Гребовицький, а, в. Относящійся къ гребовицѣ. *Пісні гребовицькі.* Грин. III. 127.

Гребовиця, ці, ж. 1) Сгребаніе сѣна, гребля. *На гребовицю вийшло десять діачат.* 2) Время сгребанія сѣна. Чуб. VII. 419. *Це було саме в гребовицю.*

Гребті, бѣ, бѣш, гл. прош. вр. грѣб, грѣблѣ, грѣблѣ. 1) Грестъ (весломъ). *Так грѣбе, що страх, човном.* Рудч. Ск. I. 206. *І стали веслами грѣбти.* Котл. Ев. II. 8. Грѣбти у ход. Грестъ прямо впередъ; з під човна грѣбуть, чтобы поворотить лодку; через обшивку—для быстрого хода. Вас. 189. 2) Сгребать (о сѣнѣ). *Дівчата на луці грѣбали, а парубки копці клали.* Шевч. 453. 3) Рыть, разгребать. *Собаки лапами грѣбуть.* *Ном. Курка що грѣбе, то все на себе.* *Ном. № 9740. Кінь грѣбе копитом.*

Гребтися, бѣся, бѣшся, гл. 1) Грестъ весломъ. *Богу молись, а до берега грѣдись.* *Ном. № 160.* 2) Рыть, разгребать. *В рѣсикунтому сїні грѣблись кури.* Лопиц. I. 195. *Квочки грѣбтимуться у градках.* Грин. I. 20.

Гребувати, бую, еш, гл.—Гребати.

Гребчик, ка, м. Ум. отъ грѣбце.

Греготіти, чѣ, тиш, гл. О лебедѣ: кричать. *Я (лебідь) раннім ранком, як займається світ і вода починає жевріти, голосно греготу світу на добридень.* О. 1862. VII. 18.

Грезен, на, м. Виноградная кисть, гроздь. Угор.

Гребѣт, ту, м. Парча, глазеть. *Глянь на себе: ась в перлах... грезеті, в оксамиті.* (тор. II. 216.

Грезетовий, а, в. Парчевый, глазетовый. Котл. Ев. Слов 7. *Взяла очіпок грезетовий.* Котл. Ев. I. 12.

Грѣк, ка, м. Грекъ. *Ном. № 12326.*

Грекня, м, ж. Гречанка. *Грек рос клзував про східні гарми, про афинських греків.* Левич. Нов. 18.

Греміти, жлю, міню, гл. Грѣмѣть, издавать сильный, раскатистый звукъ. *Грім гремить. Ой стучить гремить з поля сторожа.* Чуб.

Гремотати, чѣ, чеш в гремотіти, чѣ, тиш, гл.—Грімотати.

Грѣний, а, в.—Грянйи.

Гренѣха, ху, ж. Пѣсня, которую поютъ на Троицкія святки. Желех.

Греділо, ла, в. Квасцы. Шух. I. 254. См. Галун.

Грѣць, ця, м. 1) Музыкантъ, игрокъ. О. 1862. V. Кух. 31. *Ні тинця, ні тинця, ні в дуду грѣць.* *Ном. № 2963.* 2) = Герець. *Петро почав козацький грѣць.* К. ЧР. 166. 3) Апоплексическій ударъ, параличъ, пострѣлъ. *Грѣць тебе побивай.* *Посл. Щоб тебе грѣць попоносило на вилах.* Грин. I. 246. *Щоб його кінський грѣць узяв.* Миж. 165.

Грѣцький, а, в. 1) Греческій. *Хто не пізнає самих таки греків в грѣцьких богах?* Левич. Світ. Б. *Слово чужоземне, воно позичене з грѣцької мови.* Ком. Р. II. 57. **Грѣцький орх.** Раст. *Suglans regia.* L. ЗЮЗО. I. 125. 2) Гречневый. *Залізний ток, свиний перескок, а грѣцький посад* (скворцова, сядо і млинці). *Ном. ст. 301. № 402.*

Гречаний, а, в. 1) Гречневый. *Гречана каша сама себе хвалить.* *Ном. № 2563.* *Вари лихнені гречані галушки.* Рудч. Ск. I. 11. *Наказав три мішні гречаної вівни.* *Пустяковъ, небылицы наговорилъ* 2) О медѣ: собранный пчелами съ гречи. *Давай, діду, меду!.... Пішов, одрізав йому забоцень такого вже гарного, гречаного.* ЗЮЗР. I. 134. 3) О лошадиной масти: по бѣлой шерсти коричневая пытышка. *Гречаний кінь.*

Гречаник, ка, м. 1) Родъ хлѣба изъ гречневой муки. Чуб. VII. 445. *Сим. 15.* *Невѣстки напекли гречаників.* Рудч. Ск. II. 101. 2) Въ загадкѣ: человекъ. *Ном. ст. 294. № 122.* 3) Названіе пѣсни. *Почали співати „Гриця“ потім „Бурлаку“, „Чоботи“ і „Гречаники.“* Левич. I. 349.

Гречаниця, ці, ж. Гречневая солома. Желех. НВолын. у.

Гречанка, ки, ж.—Гречаниця Желех.

Гречва, ві, ж., соб. Греки. *Се ж не сама матиара; тут і греки досталиха.* Егатериново. г.

Грѣче, нар.—Грече. Маркен. 104.

Гречочка, кж, ж. Ум. отъ Гречна.
Гречіана, нж, ж. Греческій языкъ,
литература. Не дарма в Віттемберзі ти
гречизни жував. К. ЦН. 172.

Гречий, а, е=Гречий.
Гречіа, нж, ж. Одно зерно гречи.
Візьми... три гречини і посади. Грив.
II. 329. Ум. Гречіа. Грив. I. 212.

Гречіоко, ка, с.=Гречіівка. Вх.
Зв. 12.

Гречіше, ша, с.=Гречіівка.
Гречка, кж, ж. Греча, гречиха-растеніє.

Грочила йому така гречка, що на все
поле. Рудч. Ск. II. 207. Греча-зерно. Розси-
пає гречку. Мм. Гречий. Посіває гречихи.
Та й гречки гарні цей год. 2) Раст.: а)—
діна, польова. *Capsella bursa pastoris*. Вх.
Пч. I. 9. ЗЮЗО. I. 114. 6)—діна. *Rumex*
acetosa. Вх. Пч. I. 12. 3) Коричневый
крапчик по бѣлой лошади. Конена мате,
сухе, та таке пархате, що аж гречкою
успане. Рудч. Ск. II. 175. 4) Нехай буде
гречна. Пусть будетъ по твоему. Нехай
буде гречка, аби не суперечка. Ном.
№ 4965. 5) Скапати у гречку. Нарушать
супружескую вѣрность. 6) Перегнати через
гречку. Задать треньку. Ном. № 3632. Слм.
УШ. Ум. Гречіа. Грив. III. 54.

Гречіівка, кж, ж. Поле, на которомъ
растетъ или росла греча. Вас. 196.

Гречіів'я, в'я, с.=Гречіівка. Вас.
196. На гречіів'і жито посівав. Воляч у.

Гречкосій, сія, м. 1) Сѣвщикъ гречу.
2) Хлѣбопашецъ, земледѣлецъ. Ізнову шку-
ру дерете з братів, незрячих гречкосіів.
Шевч. 3) Насѣк. *Anisoplia*. Галиц. Вх.
Пч. II. 26.

Гречний, а, е=Гречний. Убійрайся,
мряжайся, гречна панно, з нами. Гол.
IV. 348.

Гречність, ности, ж.=Гречність.
Гречух, хѣ, м. Насѣк. *Anisoplia fruti-
cola*. Вх. Пч. I. 5. См. Гречкосій 3.

Гречушка, кж, ж. (Чаще мж. Гречушки.)
Блнячизнъ изъ гречневої муки.

Гриб, бѣ, м. 1) Грибъ. Ні риба, ні
м'ясо, а щось наче гриб. Ном. 7615. Щасли-
вому по гриби ходити. Ном. 2) Бѣлый
грибъ. Лохв. у. Ум. Грибни, грибочок.

Грибів, нар. Обильно на грибахъ. Коли
грибно, так і хлѣбно. Н. Посл.

Грибовіше, ша, с. Мѣсто, гдѣ растутъ
грибы ЕЗ. V. 167.

Грибів, бѣ, м. Ум. отъ гриб.

Грибчоок, чка, м. Ум. отъ гриб.

Грива, ви, ж. 1) Грива. Стоить кінь
з золотого гриваю. Рудч. Ск. I. 104. 2) Пе-
реносно: большіе волосы. Ужопи за чесну
гриву. Ном. № 3992. 3) Кучка травы, не
захваченная при косбѣ косою. Ном.
№ 10185. 4)=Гривна 2. Им. 179. Ум.
Гривна, гривонька, гривочка. Грив. III. 677,
518.

Гривак, кѣ, м. Сизый голубъ, вяхирь,
Columba palumbus. Вх. Пч. II. 9.

Гривань, нѣ, м. 1) Конь, имѣющій боль-
шую гриву. 2) Переносно: длинноволосый
человѣкъ.

Гривастий, а, е=Гривастий. Два баж-
мани, гривасті ступаки ішли під ними.
К. МВ. XI. 143.

Гриватий, а, е. Длинногривый. Кінь
гриватий. 2) Переносно: длинноволосый.

Гривач, чѣ, м. 1)=Гривань. 2) Дикій
голубъ.

Гривенник, ка, м. Гривенникъ, монета
въ 10 коп.

Гривенний, а, е. Трехкопечный (отъ
гривня). Роздавала гривенні свѣчки і
все з зеленого воску. Кв.

Гривенька, кж, ж. Ум. отъ гривня.
Гривий, а, е=Гривий. Кінь гривий.
Федьк. I. 7.

Гривія, нж, ж. Узкая полоса травы,
оставляемая на сѣнокосѣ въ видѣ межи.
Мж. 178.

Гривица, ці, ж.=Грива 3. Драг. 243.

Гривіа, кж, ж. Бордюръ у двѣ-
точної клумбы, сдѣланный пѣз дерну.
Кінчали в садку ту гривичку, що біля
грядочок, обкидати дерном. Новомоск. у.

Гривка, кж, ж. 1) Ум. отъ Грива.
2) Одно полотнище плахи отъ тали до
косточекъ ногъ. Вас. 169. А я тую плах-
ту шакуватиму, із припѣчка горшки
вийнатишу, гривками лавки стиратишу.
Мж. 84

Гривіастий, а, е=Гривастий. Вх.
Лем. 424. Голуб гривіастий=Гриван. Вх.
Лем. 405.

Гривко, кѣ, м. Имя собаки. Не одинъ
пес Гривко. Ном. № 5510. А Гривко аж
двері гризе. О. 1862. IV. 94.

Гривіок, кѣ, м.=Гривак. Вх. Пч.
II. 9.

Гривія, нѣ, ж. 1) Мѣдная монета въ 3 к.,
въ иныхъ мѣстностяхъ 2½ коп. О. 1861.
XI. 109; 1862. IV. 94. Стає у брамі з
мшком грошей і усім дає по гривні.
Рудч. Ск. II. 163. Сказав на гривню

пращади. Ном. № 6900. 2)—золоті. Черво-
нець? Обдарована Марусенька гривнями
золотими, талярами битими. Лукаш.
153. Ум. Гривеньки. Наш пак дає по гри-
веньці, пакі пятака. Чуб. III. 242. Ув.
Гривиня. Г. Арт. (О. 1861. III. 112). Ен-
телові ж дав на кабаку трохи не цілую
гривняку. Котля. Ев. II. 24.

Гривовька, ки, ж. Ум. отъ Грива.

Гривочка, ки, ж. Ум. отъ Грива.

Грйда, ди, ж.—Грядя 4: Рх. Зн. 12.

Гріджа, ки, ж. Часть рала=Жердя 3.
Чуб. VII. 400.

Грїжа, жі, ж. Печаль, огорченіе, тер-
заніе. Доков я ся не оженив, не мав же
я грижі. Гол. I. 230. Ой має він на сер-
дечку та й велику грижу. Ез. V. 25.

Грижа́я, ки, м. Волг известной (ка-
кой?) масти. КС. 1898. VII. 42.

Грїз, ву, м. Ся́жнанная съ дерту и
макиною соль, которує дають овцямъ.

Гриза́, жі, ж. 1) Брань, ссора. Соло-
вейкіє обминала, щоб тільки не було
меж нами тієї гризи, тієї змажки та
лайки. Левич. Пов. 338. Там у їх гриза
така завелася. Черк. у. 2)=Гризота=
Грижа.

Гризани́ца, ки, ж. Ссора, перебранка.
Брати, як посварилися, то й досі ще
між їми гризаника.

Гризачка, ки, ж. Ріпа. Brassica gara
L. Вх. Зн. 59.

Гризаше, ща, с. Ув. отъ гризь. Мил.
М. 55.

Гризні́, ні, ж.—Грива. Мир. Пов.
II. 42. Остигло йому слухати жіничку
гризню. Грин. II. 165.

Гризба, ча, ж. 1)=Грижа. Каменец.
у. 2) Ссора. Соловейкіє обминала, щоб
не було між нами тієї гризоти, тієї
змажки та лайки. Левич. ПЙО. I. 362.

Гри́ти, ві, вѣш, гл. 1) Гризть, кусать.

Нехай коза їде биліни гризти. Рудч.
Ск. I. 46. Кістки гризти. Ном. № 8705.

2) Бранить, нилить. Так що-дня гризе
мене, що хоч тїкай з хати. Гризти го-
лову. Распекать, бранить, нилить. Спус-
кайся з гори тигіше вниз, щоб ніхто
голови не гриз. Ном. Увійшов старий чо-
гось у хату, а вони й почали гризти
йому голови. Грия. II. 153. 3) Мучить,
гнести, не давать покою. Совість не дає
мені спокою: гризе мене і день, і ніч.
Стор. Гризе мене одна думка. Г. Бар.
295. 4) Тереть, жать, (ногу, об' обуюн).
Коли б ми гриз кобіт, то б і не жсале,

а то ходак та й ще не так. Ном.
№ 7350.

Гризтис́я, віся, вѣсся, гл. 1) Кусаться,
грызться. Де пси свої гризуться, там
чужий не мішайся. Ном. № 9449. 2) Ссо-
ряться, браниться. Чоловіче-голубчику,
не буду до віку з тобою гризтись. Рудч.
Ск. II. 133.

Гризун, ні, м. Мертворожденный ре-
бенокъ. Александров. у.

Гризучка, ки, ж.—Гризачка. Вх.
Зн. 59.

І. Гризь! меж. Выражаетъ гризение.
Миж. 26. Мокя і справді, мов тичка.
вхопила двома пальчиками ядерце, мов
та ланкама, і гризь його! Сим. 210.

II. Гризѣ, ви, м. и жі, ж. 1) Ревма-
тизмъ, ломота въ суставахъ. Маркв. 91.
Почне ломить руку або ногу, поки зро-
биться гризь. Мил. М. 53. У сього гризю
дев'ять зубів. Мил. М. 55. 2) Пупочная
грыжа. Мил. 31, 32, КС. 1893. VII. 80.

Ув. Гризйчо. Мил. М. 55; Грин. II. 43.

Гризю́ка, ки, ж. Сварливый человекъ
или женщина. Та годі вже тобі, гризюко,
гризтись. Полт.

Гри́мати, маю, еш, гл.—Гримати.

Гри́матися, маюся, вѣся, гл. Сер-
диться. Бог гримается. Ном. № 564.

Гри́мну́ти, ну, вѣш, гл.—Гримнути.

Гри́мота́ти, моту́, чеш, и гри́моті́ти,
чу́, тіш, гл.—Гримотати.

Гри́ндзобі́ли, джбі́л, м. мн.—Гри́н-
джоли.

Гри́п, па, м. Птица, грифъ. На дереві
грипенята, а грип, видно, полетів. Чуб.
II. 327.

Гри́па, пи, об. Неповоротливый чело-
вѣкъ, неуклюжая толстая женщина. Черк.
у. Чуб. VII. 575. Така грипа; як їде, то й
земля гуде. Новомоск. у. Ув. Гріпище.
Новомоск. у.

Гри́пеня́, пята́ти, с. Птенець грифа. На
дереві грипенята, а грип, видно, полетів.
Чуб. II. 327.

Гри́пка, ки, м. Та часть скрипки, гдѣ
привязаны струны, за подставкою. Ново-
моск. у.

Гри́ска, ка, м. Родъ хлѣба. Мужик
та був дуже бідний, і в нього тільки
може й було, що їде хлїб-гриска. Грин.
I. 71.

Гри́царни, ні, ж.—Глицьрик. Полт.

Гри́цьки, ки, м. Родъ растений, стебли

которого употребляются въ пищу. *Пішли дівчата по грицики на доли.* Грин. I. 31.

Гри́чки, ків, м. мн. Раст. *Cirsium саpin.* МВ. ЗЮЗО, I. 118.

Гри́ще, ща, с. Игрище, мѣсто для игры; праздничныя забавы молодежи. Мил. 61. *Вари, мати, вечеряти, я піду на грище: ужеж же мені наскучили пребісѣче днисице.* Грин. III. 647. *На гриці спізала.* Греб. 398.

Гри́б, грóбу, м. 1) Могила. Мет. 399. *Знайшли батьків гри́б і одкопали його аж до труни.* Грин. II. 186. *На тім грóбі, де дурень був закопаний, виросла буги́ла.* Рудч. Ск. I. 157. *Зробили домовину, по домовині пропустили і гри́б.* Драг. 103. *А збіглись джумаченьки та під могилочку, викопали гри́б глибокий.* Рудч. Чп. 167. **Грóбі.** Кладбище. Грин. I. 50. 2) мн. **Грóби.** Родъ игры, въ которой одна пара играючих ловить двѣ другія. Чуб. III. 89. Кв. П. II. 100. *Ив. 55.* Игра вта называється еще **рóби.** (См. **Роб 3.**) **Грóби** испорченное **рóби**? Ум. **Грóбин, грóбин.** Гробок запав. Харьк. г. **Грóбчо́к.** Гол. I. 229. См. **Грóбин.**

Гри́бні́ти, бнѣ, нѣш, гл. Гребнуть. *Такого багато сього году жа́б: що гри́бни́ти з землі картоплю, то і жа́ба.* Харьк. у.

Гри́душкі́й (шов, ж?). Переднія части кептара. Шух. I. 122.

Гри́зд, грóзду, м. Пробка. Шух. I. 101.

Гри́зен и гри́зній, а, б. Грозный, свирѣпый. МУЕ. III. 136. *Здри́гнеться од його гри́зного голосу.* К. ЧР. 219. *Тую галеру з гри́зної гармати привітайте.* АД. I. 217.

Гри́зно, нар. Грозно. *Став на ляхів гри́зно гукати.* ЗОЮР. I. 205.

Гри́зба, бн, ж. Угрозы. *Від постраху, від гри́зби стуманіють.* К. Юв. 58. *Ні батькова гри́зба, ні материна умова нічого не подіють з таким гульвісою.* Мир. ХРВ. 132.

Гри́зо, ла, с. Громадина. *Там таке гри́зо, ця ба́ба.* Лубен. у. Ув. Гри́щице.

Гри́ж, грóжу, м. 1) Громъ. *Гри́ж такий, що хоч тури гони, то не почують.* Ном. № 562. *Козак не боїться ні тучі, ні грому.* Ном. № 763. *Бодай мене громи вбили, коли ж не єсть тобі милій.* Чуб. V. 235. 2) Раст. *Herniaria glabra* L. ЗЮЗО, I. 124. Ум. **Грóмини.** Мет. 259.

Гри́ма́к, кі, м. Кусокъ льда, употреб-

ляемый для того, чтобы спускаться на немъ съ горки. Сим. 159.

Гри́мання, ня, с. 1) Грохотъ, грохотаніе. 2) Сердитый крикъ, брань. 3) Удары, битые.

Гри́мати и гри́мати, маю, еш, гри́мнути и гри́мнути, мию, нем, гл. 1) Гремѣть, загремѣть, грохнутъ, загрохотать. *О громъ, огнестрѣльномъ оружій и пр, Гри́м що гри́мне, а берег гряне—з пущі полуп'я прогляне.* Могил. 117. *Двері гри́мили серед хати.* Федьк. I. 114. *О стрѣльбѣ чаще: гри́мати.* *Із дванадцяти штукъ гармат гри́мали.* АД. I. 217. *Задзвонили в усі дзвони, гармата гри́мала.* Шевч. 574. *Три дні гри́мали самопал.* К. ЧР. 105. 2) Кричать, крикнуть сердито. *Не на те я дочку виконав,—гри́мнув батько,—щоб я її першому проидсвітну мав оддати.* МВ. II. III. *Як я з тебе сміюся?—гри́мнув дід.* Рудч. Ск. II. 131.—*на нбо.* *Кричать, крикнуть на кого, бранить.* *Колиб же на мене одну, а то й на свою рідну матір гри́мав.* МВ. I. 26. 3) Ударять, ударить сильно. *Як гри́мнув мене по спині.* Рудч. Ск. I. 23. *Также съ удареніємъ на предпослѣднемъ слогѣ.* *Келепом міжби плечи гри́міє.* ЗОЮР. I. 18.

Гри́мач, ча, м. Ворчунъ. Желех. МВ. I. 137.

Гри́мій, мія, м. Гремящій (о Зевесѣ). *Як буря налетів на їх і громом не так би Зеве гри́мій, як він, сторожну.* К. ЦН. 194.

Гри́мкій, а, б. 1) Звучный, громкій. *Гри́мкій рушниці.* ЗОЮР. I. 136. 2) Громко говорящій. *Гри́мкий чоловік.* Черк. у. 3) Громовой, обильный громомъ, грозный. *Гри́мке літо.* НВол. у.

Гри́мко, нар. Звучно.

Гри́мний, а, б. Грозный, громовой. *Зертається до козаків понуро і з гри́мною мовою.* Стор. МПр. 161.

Гри́мні́ця, ці, ж. 1) Ударъ грома? *Молнія съ громомъ?* *Виснула гри́мні́ця із чорної змари.* К. Досв. 9. 2) Свѣча, зажигаемая во время гроза (согласно народному вѣрованію). Черниг. 3) = **Гре́мни́ця.**

Гри́нно, нар. О звукѣ: сильно, громко. *Стукнуло у віконечко гри́нно.* Радом. у. *Починай, Со́лохо,—ти ж гро́мній співаєш.* Сосн. у.

Гри́мнути См. **Гри́мати.**

Гри́мотати, чу́, чеш, гл. и гри́мотіти,

чѹ, тѣш, м. Грохотать, гремѣть. Мвж. 22. Коли не стукотить-гримотить, коби-
ляча голова бѣжить. Рудч. Ск. П. 66.
Тоді мене, моя мила, ждаши—піджидати,
як стане по небу грім гримотами. Мет.
452.

Грімотній, ні, ж. Грохотъ. Левч. 29.

Грімучий, а, в. Гремящій. Ой ні, не
татарє,—християнська сила, мов хма-
рами грімучими, табор обложила. К.
Досв. 7.

Грінка, ки, ж. 1) Ломоть, кусокъ.
Шух. I. 144. Молила сі Богу і все тіла
склінку води і їла грінку хліба на день. Гн.
II. 98. 2) Гренокъ. Ном. № 12291. Про-
сієне з уиакми, з грінками. Котл. Ев. V.
14. 3) Корзинка подсолнечника. Харьк.
4) Пучекъ орѣховъ на деревѣ. Орѣхи так
грінками й висять. Борз. у. 5) Добру
грінку убийти, піймати. Выиграти что-либо.
Ном. № 10594. То же значеніє грінка
дому впала. Ном. № 10594. Дідошу мав
він мов за жінку, убивши добру в-ней
грінку. Котл. Св. I. 25

Грінчатн, чу, чийш, м. Поджаривать
(хлѣбъ). Угор.

Грієвица, ці, ж. Промежуточная по-
лоса между двумя рядами посадки на
бахчѣ. (Залюб.).

Гріти, грію, вш, м. 1) Грѣть, нагрѣ-
вать, согрѣвать. *Печ топлу, руки грію.*
Ном. № 12538. Чужий кожух не гріє.
Ном. № 9652. Ой, мієцію, мієцію! сві-
тиши, та не грієш,—даремне в Бога хлѣ-
бси. Ном. № 596. Ократи гріть. Рудч.
Ск. I. 137. Гріти самоваръ. Ставить само-
варъ. Пятигорск. окр. 2) Бить колотить.
Отець Хведор грів та грів його по всьому.
Левид. I. 535. 3)—поклони. Бить съ усер-
діємъ поклоны. Гріє перед ним хрестом
поклони. Мвж. 92. 4)—чуприну. Потѣть
отъ усній, свляться. *Нащо, про що тобі
над цим чуприну гріть?* Г. Арт. (О. 1861.
III. 112). Грім гадюку за пазухою. Ото-
грѣть змѣю на груди, приласкать небла-
годарнаго. Ном. 5) Грті надію. Поддер-
живать надежду въ комъ. Нехай радіє,
поки надію серце гріє. Шевч.

Грітися, гріюся, вшся, гл. 1) Грѣтись,
нагрѣваться, согрѣваться. *Грієся коло ба-
гаття.* Ев. Мр. XIV. 54. 2) О животныхъ:
состоять въ случкѣ. *Вовки гріються два
тижня перед хрещенням.* Киев. у.

Гріх, хѣ, м. 1) Грѣхъ. Як не прийме

Біг гріхи за жарт, то буди шалесту
багато. Ном. № 108. Незнає гріха не
чижить. Ном. № 106. Бжри не ляжи, а
наші гріхи. Ном. № 866. Де гріх, там
і похута. Ном. № 124. 2) Вина. Батько
Настусин радіє, що без його гріха спо-
лось таке Грицькові без вісти зник,
возвулакує. Г. Барв. 452. Ум. Грїбн, грї-
шѣчон. На дуличку спасеніє, грїшечків
отпущеніє. ЕЗ. У. 106.

Грїховний, а, в. Грїховный. Грїшний.
Грїховного нестудання старе тіло про-
сить. Шевч. 403.

Грїховно, нар. Грѣховно, грїшно. К.
МХ. 18.

Грїховѣда, ди, м. и ж. Грѣководникъ,
грїховодница. Желех. О ви, грїховоди!
НВолын. у.

Грїководство, ва, в. Грѣководство.
Там тільки пустѣта та грїководство. Кв.

Грїхувати, хїю, вш, гл.—на кого. Счи-
тати виновнымъ кого. Грїхують на пана
і наші дворові, що землі не дано. Харьк. г.
Грїхуватися, хїюся, вшся, м. Считать
грѣхомъ, почитать себѣ за грѣхъ. Я грї-
хувався воза мастити в неділю. Каме-
нец. у.

Грїш, грошѣ, м. 1) Денежка, полко-
пейка, грошъ. Вацяцько, як за грїш маку.
Ном. 2) Деньги. Грїш крулий,—роско-
титись. Ном. № 9924. Ум. Грїшки. З ко-
шиком та з грошиком. Ном.

Грїшѣчок, чека, м. Ум. отъ грїх.

Грїшчаль, ля, м. Творящій грїхи.
грїшачій. КС. 1883. II. 470.

Грїшити, шї, шїш, м. 1) Грїшить.
Хто спить, той не грїшає. Ном.
№ 11291. 2) Грїшити на кого. Подозрѣвать
кого, взводити напраслину, грїшить. Не
грїши на Бога—чорт діти забрав. Ном.
№ 933.

Грїшка, нар. (Дѣтск.). Грїшно. О. 1862.
IX. 118. Так грїшка робить, а то бояз
скара. Ном.

Грїшний, а, в. 1) Грїшный. Орудює
ними, як чортяка грїшними душами.
Ном. № 1083. Паки тільки грїшні, а му-
жики крулом безгрїшні—ні грошей, ні
грїхів. 2) Нуді тобі грїшному! Куди тебѣ
несчастному! 3) Грїшна—съ подразумѣ-
ваемымъ существительнымъ: горілка. Водка.
Не став уже й у грїшну окидатись.
О. 1862. VІІІ. 29. Ум. Грїшенний.

Грїшник, ка, м. Грѣшникъ. Ном.
№ 5098.

Гріншадця, ці, ж. Гріншадця. Св. Л. VII. 37.

Гріншадський, а, е. Приналежаний, отнесен до Гріншадця; Гріншадський. *Виниште на Гріншадській дорозі.* К. Иссл. 4.

Гріншад, сар. Гріншад, Гріншад. *Гріншад живе.*

Гріншад, шва, м. Ум. отъ Гріншад.

Гробак, ка, м. Червяк, личинка пашкомато. *І квасницю гробак гризе.* Ном. № 9796. Ум. Гробачок.

Гробарь, ра, м. Могилянчик, гробокопатель. Вх. Зн. 51. *Дістали від гробаря листку з мерця.* ЕЗ. V: 186. *Була раз холера, і вмерло дуже людей. Так гробар дуже мусів гробів копати.* Гн. II. 254.

Гробак, см. Гробок.

Гробний, а, о. Гробовий, могильний. *Годі його буде і до гробної дошки забути.* Федьк.

Гробниця, ці, ж. Гроб. Чорним оксамитом гробницю вибив. Чуб. V. 776.

Гробовий, а, б. Могильний, гробовий. *Треба відувати до гробової дошки.* Ном. № 2436.

Гробовик, ка, м. Як гробовики, ховаються по горницях, по погрібах..., переселюються чужо, нагроблене добро. Мир. ХРВ. 321.

Гробовище, ша, с.—Кладовище. О. 1861. XI. Св. 41. *Так ну ж тут віку дожидати, щоб не на другім кладовищі, а на знакомім гробовищі з батьками вкупі поживати.* Мир. Г. 63. *Обкопане роєм городянське гробовище з гостроверхою церквою, акрите зеленим токомогом і сизою чаполомчу та рясне хрестами.* О. 1862. IX. 61. *Чума з лопатою ходила та гробовище рила, рила.* Шевч. 544.

Гробок, бка, м. Ум. отъ Гріншад. Могила, могилка. *Полковник остався поживати на гробках...* *Узяв сідло, положив на гробок і ліг на йому.* Грин. I. 50. **Гробий**—Гроби—Гробовище—Кладовище. Миж. 178. *Левит. I. 117. На гробках посідали.* Червинг.

Гробокон, на, м. Гробокопатель. Пятигорск. окр.

Гробокопатель, ля, м.—Гробокоп. *Гробокопатели в селі волочуть труни ланцями.* Шевч. 545.

Гробочок, чка, м. Ум. отъ Гріншад.

Грозд, ай, ж. 1) Грозд. *Грозд буде.* Ком. Р. II. 56. 2) Угроза. *Поднялись на грозю.* Кв. 3) Громадина. Вх. Зн. 12.

Грозд, ду, м.—Чин 1. Шух. I. 250.

Гроздце, ця, с. Ум. отъ грозно.

Грозно, на, с. 1) Виноград. Угор. 2—дике. Дикій, виноградъ. *Ampeleopsis hederacea.* Вх. Уг. 236. 3) Кисть (винограду). *Грозно винограду.* Вх. Уг. 234. Ум. Грозенце. Жолех.

Грозьба, бй, ж.—Гризьба. *Ні прозьби, ні грозьби не чує.* МВ. II. 45. *Та й просила нас грозьбою і прозьбою, щоб привезли галочку із собою.* Грин. III. 484.

Громада, дя, ж. Общество равноправныхъ лицъ, міръ, собрание, мірская сходка. *Громада—великий чоловік.* Ном. № 10736. *Дай, Боже, щоб ти тихенько гомонів, а громада б тебе слухала.* Ном. № 13590. *Добре речеш, тільки в громаду не беруть.* Ном. № 6865. *Не хотілось в снігу, в лісі, козацьку громаду з булавами, з бунчуками збирати на пораду.* Шевч. 4. *Слухайте ж, наповне громадо!* Шевч. 165. *По селу люди громадою ходять та когось, лабуть, б'ють, бо дуже кричать.* Рудч. Ск. I. 186. *Турки село зрабували, громадами людей гнали.* Лукаш. 146. Ум. **Громадина, громадонька.** Чуб. V. 110. **Громадочка.**

Громадити, джу, диш, гл. Сгребати (о сівбі, скошенномъ хлѣбі, горящихъ угодляхъ). *Пійшли сіна громадити.* Рудч. Ск. I. 80. *Кочергою жар громадила. О курахі: грести ланами. На улиці півничок громаде.* Мет. 122.

Громадитися, джуся, дишся, гл. 1) Сгребатися. *Тепер саме сіно громадитися.* 2) Собиратися. *Стали вірний слуги його на майданах громадитися.* ЗОЮР. I. 175.

Громаділка, ка, ж. Коньята грабли.

Громадильник, ка, м. Сгребальщикъ, гребець граблими. Левч. 135. *Косарі і громадильники, напрацювавшись за цілий день..., повечеряючи, спивають.* О. 1861. IX. 176. *Багато накосили. Треба три громадильника, щоб громадили.* Грин. I. 119.

Громадіння, на, с. Сгребаніє (травы, скошеннаго хлѣба), разгребаніє горящихъ угодль въ печи. *Косовина. Тут уже й Мотрі робота—громадіння.* Мир. ХРВ. 125.

Громадка, ка, ж. Ум. отъ громада.

Громадонька, ка, ж. Ум. отъ громада.

Громадочка, ка, ж. Ум. отъ громада.

Громадський, а, е. Приналежаний, относящийся къ міру, общественный, мір-

скою. Громадських людей кликали цінувати. МВ. II. 203. Громадська земля. Громадська справа. Громадський суд. О. 1861. X. 55. Муж громадський. Членъ общества, представитель извѣстной его части, участвующій въ его рѣшеніяхъ. Г. Варв. 351. Кулишъ. Повѣсти. I. 185. Тоді ж то, не могли знати ні сотники, ні полковники, ні джурні козакські, ні мужі громадські, що нині пан гетьман Хмельницький... у городі Чигрині заручив, вже й застав. Мет. 391.

Громадянин, на, м. Членъ громади, членъ общества. Оне зібралися ми, нашоє-громадяне, про от що розсудить. Гліб. Хай буде громадянином тієї землі, де уродився й вмері О. 1861. X. 150.

Громадянка, ки, ж. Жінщина, принадлежащая къ обществу, въ міру.

Громадянство, ва, с. Общество, общественное тѣло, культурное общество. Не суміймо про мизерну долю нашою українською паробоу; не журимося про те сирітство, у якому zostався і zostаеться він без первоцвітну свято громадянства. К. XII. 130.

Громадянський, а, в. Общественный. Рудч. Ск. I. 26. Громадянське життя. К. Р. 35. К. XII. 135. Мусим з непа чоловіком громадянським статись. К. XII. 69. Не тільки що народної, а непа в нас і громадянської юрди. О. 1862. IX. 28. Наші нині, що повстали на Україні з нових народних дуків, обали про те, як би рідну мову підняли до... громадянської новат. К. XII. 121.

Громадянизна, ни, ж. Общество, общепствственность. См. Громадянство. Закинені серед чужої нам громадянщини, серед чужолементної і чужоюдною наповну, слово наше ховалося тільки про невмирущих тїснях. Шух. К. XII. 135.

Громажіння, ня, с. = Громадиння. Шух. I. 172.

Громіак, кі, м. 1) Ретивий конь. Черк. у. 2) = Грімач. Спускався на громаку з високої юри. Мир. ХРВ. 241.

Громішвя, жа, м. Раст. *Hepatica triloba*. Лв. 99.

Грбмня, ка, м. Ум. отъ грім.

Громіяка, ки, ж. Ель, подвергшаяся громовому удару. Скрипку роблять із ялин-громіяки, то б то з такої, що в неї трім удари. ЕЗ. V. 194.

Громіяця, ці, ж. Чаше во мн. Гром-

ніці. Праздникъ Срътенія (2 февралі). Чуб. I. 244. Коли на Громницю півець не наїється водниці,—то на Юрю він не наїється травниці. Ном. № 443.

Громіаційний, а, в. Относившійся къ празднику Срътенія. Чуб. III. 6.

Громовені, нїтї, с. По народному повір'ю: магенський громъ, какъ бы дити грома. Поклоняю си тобі і всі твої сили, громам і громовеніям, тучам і тученіям. ЕЗ. V. 67.

Громовий, а, б. 1) Громовой, отвосившійся къ грому. Ди за тучами громовими сонечко не сходить. Чуб. V. 6. Буде нас Господь громовим огнем карати. АД. I. 334. Який я контновий дом збудував, громовим пожегаром пішов. Грин. III. 693. Громовий дощ. Миж. 148. 2) Громові стріла. Громові стріли, вначе — чортів палець. Вх. II. 28. 3) Громові свїта, празник. Рідь посвященнихъ грому празників: съ 8-го юлія по 6-е августа; главные: Ілля (20 юлія) и Пам'юпа (27 юлія) Миж. 157. МУЕ. III. 48 Ум. Громовінький. Пішов дощик громовенький а на той час зелененький. Чуб. V. 178.

Громовіяна, ни, ж. Электричество. Ци то сила й зоветься електричеством, або то нашою краще назвати громоуною, бо од неї бува грім. Ком. Р. II. 59.

Громовіяца, ці, ж. Гроза. Вх. Зн. 12. 2) Громовая стріла, беземнїть. Вх. Зн. 12.

Громотуха, хи, ж. ? Зібралися мужи-старухи, слави громотухи. Грин. III. 666.

Громохмарний, а, в. Окутанный, покрытый грозными тучами. У великих проповідників людської віри, чи вони сходили з громохмарної гори у юдолі посяденщини, чи... К. XII. 130.

Громошїтїся, піюся, вшїся, гл. Преобретать кнѣз. Богач бідним сі громошїє. Фр. II. 95.

Громшїня, ня, ж. Почва, усяняня мелкими камешками. Подольск. г.

Гронїтїся, нїюся, нїшїся, гл. Вязатїся въ грози. Ви, гроночки, не гронїтїся. Мет. 176

Гроно нї, с. Виноградная кисть, гроздь. К. Псал. 187. Ум. ірбночно. Ви, гроночки, не гронїтїся. Мет. 176.

Грбт, та, м. То же, что и нїш въ мельницѣ (см. нїш 4)? А мликаръ завола з-тей новей млиникъ: "насиң пал, дівчат-ко, до грога тїненїя". Гол. III. 252.

Грошаччя, чя, с. соб. Деньги, деньгѣ. Тепер мужики позаводили грошаччя та й скітують у панів землю. Кобет. у. Грошвѣ, вѣ, ж. соб. Деньги, деньгѣ. Гроши багачко мли. Грин. II. 182.

Грошенята, ят, с. мн. Деньжонки. Прибав сірома грошенята. Шевч. 588. Зароби убогий брат ось грошенят. Рудч. Ск. II. 139.

Грошник, ка, м. 1) Ум стъ гріш. 2) Грошини. Девьги. 3) Німеччини йде, грошники несе. Чуб. III. 287.

Грошіна, ни, ж. Монета. Мусить випити на тарілочку дружкові грошину. МУЕ I. 146.

Гроші, шей, ж. Деньги. Грошей багачко, а шастя мало. Ном. № 1434. Грошей—як у жиди. Твор. пад. мн грошѣма и грѣшмъ. З грѣшми дурня-невѣлає почитують. Ном. № 1431. Дурні гроші. Незароботаніи деньги, доставшіся даромъ РК. Левиц. В гроші йти. Подниматься въ цѣнѣ. Кінъ молодий в гроші йде, а старий виходить. Ном. № 10230. З грошей виходити, гроші губити. Падають въ цѣнѣ Старий (кінъ з грошей) виходить. Ном. № 10230. Кораці свої гроші не гублять. Подольск. Гроші відказувати. Крімъ примого значенія (завіщать деньги)—быть въ предсмертной агоніи.

Грошовий, а, б. Денежный. Грошові податки. Грошовѣ війсьм. Наемное войско. Грошовий козакъ. Наемный козакъ (для войны). К. ЦН. 226. Ходивъ війною з козацтвами грошовимъ. К. МБ. II. 121.

Грошовитий, а, в. Зажиточный. Ном. № 13658. Деякі ліж ними й дуже багаті і грошовиті. Стор. II. 154. Черевань був тяжко грошовитий. К. ЧР. 4.

Грошованлод, да, м. Кошпачій деньги. Ном. № 7116. Хто хоче полюбить суддю-грошованлода, про його роспитай панів, а не питай у простою народа. Греб. 365.

Грошолби, ва, м. Гониміся за прибыль, за деньгами. Панські оконали, людські ніяки безсердечні, орібі грошолови. К. Досв. 213.

Грошоліб, ба, м. Любачій деньги, сребролюбъ. Грин. I. 43.

Грошолібка, ки, ж. Любача деньги. Грошні, шѣ, с. соб. Деньги, деньжата. Дав йому грошні пеццеленного. Чуб. III. 271.

Груба, би, ж. Печка для отопляванія, бомятаа печь. Чуб. VII. 382. Принеси цемлинку, або казю з груби. Шевч. 310.

Товстий такий, як груба. Рудч. Ск. II. 201. Ум. Груба.

Грубелѣаний, а, в. Очень толстый. Намацав грубелѣзною стовни мурованого. Гн. I. 35.

Грубій, а, в. 1) Толстый. Грубе дерево. Дай голому сорочку, а він каже, що груба. Ком. II. № 745. Було собі два поми здохлих і зрубих. Чуб. II. 335. Груба. Временная. Жінка зруба. 2) Грубий. Як що грубе скажеш.... ЗОЮР. I. 12. 3) Грубий. Плохой. Изъ уваженія къ «святому хлѣбу» очень часто выражаются: грубій хлѣбъ нѣвѣсто поганій. Як де на дурях, то й добрі життя, а на царні—і Божє, які зрубі. Кобет. у. Сравни. степ. грубшій и грубшій.

Грубійство, ва, с. Грубость; грубінство. Прохати простити їх грубійство. Г. Варв. 170. Грубійство дике. К. ЦН. 292.

Грубійноський, а, в. Грубый; грубінскій. Грубійанський вираз. К. Кр. 13.

Груба, ки, ж. Ум. стъ груба. Вас. 193.

Грубій, а, б=Грубий. Там зрубни така корова. Черниг. Ум. Грубінський. А він (комисар) був невеличкий, да грубіненький. ЗОЮР. I. 71.

Грубій, а, в. Относящійся къ печкѣ, печной. Грубни кама.

Грубник, ка, м. 1) Пестошникъ. Рудч. Ск. II. 84. Лукаш. 37. Служили.... по лазнях зрубниками. К. ЧР. 258. 2)=Пригубникъ? (Чорт) до дяка просився в зрубникъ жити. Вороник. 57. См. Пригубник.

Грубня, ці, ж. Истонница. Хоч би була сорочку білу набіла та вилася, а то як та зрубня. Рудч. Ск. II. 46.

Грубній, а, в. и грубній, я, в. Относящійся къ печкѣ, печной. Змѣв. у. Грубня печина. Харьков.

Грубнуги, ну, неш, м. Толстѣть, дѣлаться толще. Дерево зрубне. Вх. Лем. 405.

Грубо, нар. Толсто. Перо зрубо нинше. Каменец у.

Грубұла, лі, ж. Толстуха. Мати зрубұла, дочка товстұла, а син кучерявий. (Загадка: печь, огонь, дымъ). Ном., ст. 299, № 301.

Гругұрати, раю, еп, м. Мурчати. Вольяск. г.

Груд, да, м. Возвышенность, холмъ. Ум. Грудн. На грудку як посіє, то буде картопля. НВолын. у. Грудбон. Ой у лісі, в Берестечку, там стояла коршма на грудочку. АД. I. 146.

Груда, ди, ж. 1) Комокъ, кусокъ. За

чого не взяв би срібла хоч повну груду. Чуб. V. 935. Воляе употребительно въ ум. форитъ: грудна. (См.) 2) и грудѣ. Замерзшая комками земли, кочки, колотъ. Мир. Пов. II. 41. На Селені-Іллі (1-го сентября) боїться кін груді. Ном. № 486. Проблема піженку на сизині груді. Грин. III. 159. 3) = Груд. Волинск.

Грудѣ, дѣ, с соб. Комки (земли, глины). Дід уже і груддѣи кидав і палицею. Рудч. Ск. II. 37. Кинувся на незбиту дорогу, набрав груддѣ. Мир. ХРВ. 129.

Грудень, дѣя, м. Ноябрь. Употребляется въ этомъ значеніи издавна. Походна... на коньхъ, а по грудну пути, бѣ бо тогдѣ и цѣ грудені, рѣшче ноябрь. Появѣсть врем. лѣтъ: 6605 г. Срезневскій. Матер. для слов. I. 600. То-же въ новѣйшее время: Левч.; Гацц. Абетка, 97; Уманецъ, Словарь рос.-укр.; Тимч.-Р.-м. слов. Стѣтъ-же значеніемъ у гуцуловъ. Желех. Тоже въ новѣйшихъ календаряхъ: "Рідн. Краю" на 1907, "Просвіти" на 1908, "Промінь" на 1908. Въ галицкихъ календаряхъ: декабрь. Желех.

Грудѣ, дѣй, ж. мн. Грудь, перси. Сіа тобѣ в очі, а камінь у груді. Ном. Хрипати у грудѣхъ — не буть мені в людѣх. Ном. Коралі і дукачі як жар горіли на її панихъ грудѣхъ. Федьк. Ум. Грудонки.

Грудина, нѣ, ж. Передняя часть груди, гдѣ находится грудная кость. Нічим грудини прикрини. Ном. № 1527. По чому продаеш грудину? (О человекѣ, у котораго грудь раскрыта). Ном. № 11226. 2) Передняя часть груди, отдѣленная отъ стѣга, грудина. Волова грудина.

Грудка, ж, ж. Кусокъ (какой либо плотной массы), комокъ Вас. 178. Шух. I. 260, 261. Грудка землі. Ном. № 297. Масла грудка. Ном. № 6372. Грудка кашки. Чуб. III. 477. Ум. Грудочка. По грудочці сазарю дала. Грин. I. 89. Грудочка соли.

Грудковій, а, б. Относящийся къ куску, комку; въ кусочкахъ. Одвѣште мені на кѣтокъ сазарю грудковому. Васильк. у.

Грудкуватий, а, б = Грудуватий. Грудкувата дорож. Херс.

Груднѣвий, а, б. Ноябрьскій.

Грудній, а, б. 1) Грудной. Левин. I. 136. 2) = Грудуватий. (отъ слова груди). Груднѣ дорога. Дорога съ колотью, колоткала дорога.

Грудніна, нѣ, ж. = Грудина. Груднину такъ собі одкрита. Котл. Ен. V. 17.

Грудністий, а, б. Имѣющій большую грудь, грудастый. (Чаще говорится о жѣнщинахъ). Грудніста жѣнка. Мисск. окр.

Грудніця, ці, ж. 1) = Грудніца 1. Подольск. г. Плечі і грудніцю руб'ямъ покритіе. Мкр. Н. 97. 2) Раст. *Linosiris villosa* Dc. ЗЮЗО. I. 126.

Груднястий, а, б = Грудуватий. Скаче левенка борона по груднястій ріллі. Мир. ХРВ. 366.

Грудовой, а, б. На возвышенномъ мѣстѣ растущій (о травѣ: См. Груд). Сіао грудове добре — води її не бачило. Черниг.

Грудбѣ, дѣа, м. Ум. отъ груди.

Грудомѣха, хѣ, ж. Большой комокъ, большой кусокъ какой либо массы плотной. Грудками в воду і почали жбурляти; Юда як не вазнавъ грудомѣху, як не бужне. Гн. I. 120.

Грудочка, ж, ж. Ум. отъ грудиа

Грудбѣчокъ, чѣа, м. Ум. отъ груди.

Грудуватий, а, б. 1) Въ комкахъ находящийся, комковатый. Грудувата ріллі. Канев.-у. На гречківѣ жито посіае, а на ріллі нѣ, бо грудувата її дощу нема. Волч. у. 2) О дорогѣ: кочковатый, колоткій. Грудувата дорога, а проте їхати нічому (т. е. свосно).

Грудѣ, дѣ, ж. = Грудѣ 1. Угор.

Груджавина, нѣ, ж. Толкое мѣсто, трисина. НВолын. у.

Груджавити, вію, еш, м. Грудзуть. Як тамъ болото! їден копитъ груджавіе. НВолын. у.

Груджати, жѣю, еш, м. Мѣшать, размѣшивать. Вх. Лем. 405. Груджати масло. Дѣлатъ масло. Вх. Лем. 405.

Груджѣль, лѣа, м. Родъ гриба — груздь? Каменец. у.

Груджѣти, лѣю, еш, м. Втаптывать, вдавливать. Ходя воли по озимені та її груджѣють, бо земля мокра. Каменец. у.

Груѣ, жу, м. Битый кирпичъ, щебенъ. Оклицювавъ її (хату), грузомъ набив. Г. Варв. 53.

Груднінь, нѣ, м. Родъ гриба. Вх. Зн. 12.

Грудѣдъ, дѣ, м. Грибъ: груздь, *Agaricus ripetatus*. Чуб. V. 1183.

Груззіло, ла, с. Шесть съ желѣзной скобой, которыми рыболовы придерживаютъ края сѣти у дна (при вытѣгиваніи). МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Груззати, жуѣ, зѣш, м. Истачивать, мѣсить ногами размяченную дождемъ зем-

лю. *Кіними двора та й не грузите.* Чуб. IV. 410.

Гру́нути, ну, нем. *в. Вязнуть, увязать.* Заморожена скотина по саме чрево *грузне у бані.* Стор. I. 91.

Грузо́та, ти, ж. Тонкое мѣсто, трясина. Черк. у.

Гру́зь, ві, 1) ж. = **Грузота.** Кіев. у. 2) = **Груз.** *Аж кара вас Господня на криз не розвалит.* Федьк. 3) Густая грязь. Шух. I. 81.

Гру́зький, а, в, Тонкій, вязкій. Була дороженька барзо *грузька.* АД. II. 37. *Грузьке дно в річці.*

Гру́зько, нар. Тонко, вязко. *Ном. № 13323. Грузько йти.*

Груза́нина, ни, ж. = **Грузота.** НВолын. у.

Гру́ж, меж. и пр. = **Грюж и пр.** **Гру́жчий, а, в.** Стучащій. МВ. III. 124.

Гру́жчати, чію, еш, м. Сердито ворчать на кого (о людях), побранивать. *Їсть та й їсть та на нас ще гружчате, що не їмо.* Грин. I. 33.

Грумотіти, мочу, тиш, м. = **Грюкотіти.** *І стукотить, і грумотить, за комір вода йметься.* Рудч. Чп. 88.

Гру́н, на, ж. Холмъ, возвышенное мѣсто, горка. Угор. Ум. **Грунѣ.** *На грунку стояла.* Гол. II. 560.

Грундюва́ти, даю, еш, м. = **Гру́ндзувати.**

Грунт, ту, м и пр. = **См. Грунт и пр.** **Груча́ти, чу, чіш, м.** = **Грюкотіти.** Грин. II. 310.

Гру́ша, ші, ж. 1) Груша (дерево и плод). *Чортє, на груш, тільки мене не пориш.* Ном. № 385. *Нідо пришло ажже та й снить.* Руд. Ск. I. 175. *Наказав на вербі груш.* Пустиковъ, немилецъ наговориш. Ум. **Гру́ша, груше́ча.**

Груше́вий, а, в. Грушевый. *Грушевий касє, грушева палица.*

Груше́вка, ни, ж. Грушевое дерево. *На грушевині міздище.* Чуб. I. 122.

Груше́чка, ки, ж. Ум. отъ груша.

Груші́на, ни, ж. Грушевое дерево. Волн. у.

Груші́ця, ці, ж. = **Груша.** *Грушине мєл, чєм же ти не зеленєлє?* Мет. 251. Ум. **Груші́чка.**

Груші́вка, ки, ж. Сортъ пшати. Черниг. у.

Гру́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ груша. Рудч. Ск. I. 66, 175; II. 24. 2) Раст.

а) *Pyrula secunda* L. Борз. у. б) = **Картопля.** Вх. Пч. I. 13; в) — *дїна.* *Thalictrum minus.* Вх. Пч. I. 13; г) — *лісова.* *Pyrula sepucola.* Шух. I. 22. 3) **Гру́шні да́ти.** *Особеннымъ образомъ ударять по головѣ.*

Грушкóвий, а, в. Грушевый. *Та й на мою юловоньку білий цвіт улас; вишневий, черешневий додолочку, яблунковий, грушкóвий на юлосочку.* Мал. Св. 16.

Грушн́а, ші, с. соб. Грушні (деревья и плоды). О. 1861. X. 27.

Груші́ник, ка, м. Пирогъ съ грушами. Желєх.

Груші́нка, ки, ж. (Выговаривается также и **грушінка**). Родъ кушанья, свареннаго изъ растертыхъ грушъ *Грушінку варять з грунок, котрі перетирають через сито.* МУЕ. I. 101.

Груші́на, ни, ж. Груша, незначительная, плоховатая груша. Желєх.

Гру́яти, рю, еш, м. Каркать. *Ворон грує. Ой ворони чорненєкі, чєм ви кричите, гру́йте жєлізїненєкє?* Морд. К. 62.

Грюа́ж, ві, м. Грушила изъ камней, привязанная внизу невода. Вас. 186.

І. Грю́ж, меж. для обозначенія стука: *стук. Стук-грюж в віконечко!*

ІІ. Грю́ж, ку, м. Стукъ, грохотъ. *Ні стук, ні грюж.* Ном. № 8988.

Грю́жало, ла, м. и с. Сильно стучащій человекъ. *Отцєй (отцє) ще мені грю́жало!*

Грю́жання, ни, с. Стучаніє, грохотаніє.

Грю́жати, даю, еш, м. Стучать, грохотать. *Не-грюжай дверима.*

Грю́жати, ну, нем. *ст. Однокр. в. отъ грюжати.* Стукнуть, грохнуть. *Стукнули-грюкнули, мєл в великий дзвїн.* Ни.

Грю́жява, ви, ж. Стукотня. *Бісова стуклява та грю́жява.* Харьк. у.

Грю́жнута, ну, нем. *ст. Сильно стукнуть, грохнуть.* *Як грю́жє об сїтї!*

Грю́жотати, чу, чєш и грю́жотіти, чу, тиш, м. = **Грю́жати.** *Стукотить-грю́жотить, сто конєй бїжить.*

Грю́жоті́бча, ці, ж. = **Грю́жява.**

Грю́жоті́нава, ви, ж. = **Грю́жява.** *До двору близько не можє и підїйти: стукотя́ва, грю́жотя́ва.* Грин. I. 40.

Град, ду, м. К. Исал. 178. *Іде град.* Ном. № 13403. 3 нарр. робитьє роси, инєй, снї, град. Ком. Р. II. 25.

Градъ, ди, ж. 1) Гриада, грядка. Ном. № 10957, 6420. *Були в мене два городи, — теєпер нема й гряди.* Чуб. V. 901. Чаше въ ум. формѣ грядка. 2) Островъ, лежащій въ плавнях, хребетъ острова не

затопляемый водой. Браун. 51. О. 1862. У. Кух. 99. КС. 1873. I. 57. *В плавнях бувають сухі гряди, на них робляться пластунські курені.* О. 1862. II. 63. 3) Мѣсто, гдѣ рѣка проходить узкое русло и воды ея подпрыгивають и плещуть. Вх. Пч. II. 25. 4) Бревно, жердь въ сельской хатѣ, амбарѣ, ниже потолка, тянувшаяся отъ одной стѣны къ другой; такихъ жердей обыкновенно двѣ, на нихъ развѣшиваютъ одежду, сушать бѣлье, дрова, ковшом. Фр. Пр. 189. МУЕ. III. 46.

Гряділа, ни, ж. 1) Грядина. Деню. *Як грядини, у його конилися сльози.* Г. Барн. 508. 2) Твердая земля между болотами; полоса земли, находящаяся выше поверхности по сторонамъ. *Як дорожю йшов я зараз після великодня, то оце грядина суха, а далі уловина—й калѣно.* Волч. у. *Отак у Чорноморі: оце грядина—сіно чирне, стенове, а це уловина—осока, очерет.* Волч. у.

Гряділь, ля, м—Грядиль. Угор. Вас. 199.

Грядка, ки, ж. 1) Гряда, грядка. *Сидить як морква в грядці.* Ном. № 10957. Угор. Ум. Грядочка. Чуб. Ш. 121. 2) = Гряда. 2. МУЕ. III. 47. 3) = Гряда 4. Шух. I. 97, 98. 4) Рядъ сноповъ положенныхъ для обмолачивания. *А ну,—каже,—молоти, небоже, скоріи!.. І стане у грядки, і вже так було почне вимазувати ціном.* Сим. 198. 5) Слѣгнута в чужу грядку. Сойтись съ чужой женой. Вх. Зн. 68.

Грядовий, а, б. 1) Градовой. 2) Относящийся къ грядѣ. 2. 3) Градовый невід. Неводъ, который тянуть не въ лодки, а на берегъ. Браун. 9.

Грязиво, ва, с. Бренію. Зробив грязиво з глини. Ев. I. IX. 6.

Грязити, жу, виш, м. Грязнить. Аф. **Грязьби, ти, ж.** Грязь. *Вилмила свекруха додолу та наробила грязоти.* Чуб. V. 692.

Грязь, зі, ж. Грязь. *В-осени ложка води, а дві гряді.* Ном. № 13612.

Грязький, а, о. Грязный (о дорогѣ, вообще о растворенной дождемъ землѣ). *Грязка дороги. Калюжа грязька.* Чуб. III. 138. *Ой вийду й на вулицю, аж вулиця грязька.* Грин. III. 166.

Грязько, нар. Грязно (о дорогѣ, вообще о растворенной дождемъ землѣ). *У чоловіка камінець лежить перед порогом, щоб не грязько було.* Рудч. Ск. II. 163.

Грязька, ки, ж. Большая грязь. *На дворі грязька та холода.* Левицк. I. 74.

Грязь, зі, ж. = Грязь. Лохв. у.

Гряк! межю. = I. Гряж. *Стук-гряк та й свійжий п'ятак.* Ном. № 10433. *Гряк по столу кулаком.* Мир. ХРВ. 195. *Зацуркотів грім—гряк! трісь!* Мир. ХРВ. 169.

Грякати, каю, еш, м. = Грякати.

Грякнути, ну, неш, м. 1) = Грякнути. *Стукнули, грякнули, мов в великий дзвін.* Чуб. III. 278. *Стукни, грякни копитами у ворота.* Чуб. V: 943. 2) Упасть съ грохотомъ, стукотъ. *Циан як одрубав іляку, так і грякнув (з дерева) об землю зо всієї сили.* Рудч. Ск. II. 182.

Гріна, ни, ж. Часть? *Як придави ложку, так шкурка на каші аж на чотирі грядки й роспалася.* Черк. у.

Гріний, а, о. Зеленый. Кажется, употребляется только въ выраженіи: *Гріна неділя—зеленая святя.* Тройцывъ день. *На гріній неділі, на гріній неділі русалки сиділи, сорочок просили.* Мет. 309.

Грянция, ці, ж. Граница. ЗОЮР. I. 106. *Біля грянця не впада будувати світлиці.* Ном. № 9764. *Турецькі грянці.* Мет. 473. *Пили хлосці за грянцю, що ми їх кохали.* Чуб. V. 308. Ум. Грянщина. *грянниченька.* *А по той бік грянниченьки француз наступає.* Чуб. V. 1196.

Грянничтиса, чуся, чисся, м. Размежевываться, дѣлать, класть границы. *Було оце як стануть грянничтиса, то село на село йде. Той каже: „суди грянция!“ а той каже: „суди!“* ЗОЮР. I. 106. *Скажи, де світ грянничтиса не тьмою?*

Грянничка, ки, ж. Ум. отъ грянция.

Грянничый и грянниый, а, о. Граничный, граничащій. *Грянничі знаки.* К. Юв. 52. *Себе царем пустим грянниих славе.* К. ПС. 83.

Гряннути, ну, неш, м. Быстро двигаться, побѣжать, побѣхать. *Ой вийду я за ворота, суди-туди глянну; нема моєї миленького,—я додолу грянну.* Чуб. III. 169. *В мене дочка ледяниця, не почує дома, як вечір настане, на вулицю грянне.* Грин. III. 200.

Грянчастий, а, о. = Грячащій. *Грянчаста чарка.* Черк. у.

Грянъ, ні, ж. Раст. *Lychnis chalcedonica.* Вх. Пч. II. 33.

Гристі, гряду, деш, м. 1) Быстро и съ шумомъ бѣжать, вѣхать. *Гряде чотверною коней.* Водыск. г. 2) Занимствовано

изъ церк.-слав. яз. Важно илти или фхаты, шествовать, грести. *Гряде царська дружина до царя величю.* К. Исал. 109.

Грѣстиця, ці, ж. — **звичайна.** Раст. *Dactylis glomerata.* Шух. I. 20.

Грихотѣти, чѹ, тѣш, м. — **Грюкотѣти.** *Смукотити грихотѣти, кобилляча голова бѣжить.* Рудч. Ск. II. 67.

Гу! меж. 1) *Ау! А де ти? гу! сховайся у лѣс, а я в траву.* Ном. № 14142. 2) Подражаніе гудѣнію, напр. вѣтра. *Вітер каже: „гу-гу-гу, сѣм свѣт. проду“.* Ном. № 11161. Также о непрерывномъ звукѣ плача: *А зузуленька як ку, так ку! а я молодца, як ку, так ку!* Чуб. V. 589. 3) Протажный выкрикъ при пѣснѣ. *І—гу! Замувайтько дуу!* Шевч. 187. *Свекор оженився батько утопився.... І—гу!* Шевч. 339.

Губа, бѣ, ж. 1) Губа. *Як би не губи та не губи, була б душа на дубі.* Ном. № 368. *Язичок мѣльє, та й у куті, а губу наповнчуть.* Ном. *Поцілував Воноаріону у самі губи.* Закр. 100. Иногда въ значеніи: ротъ. *Має губу від уха до уха.* Ном. № 12982 — ротъ до ушей. *З доброї губи добре і слово.* Посл. На всю губу. Любидь, совершенно, сильно, очень. *Рече на всю губу.* Чуб. III. 382. *На всю губу нам.* Ном. № 1160. *Гриха на всю губу.* Шевч. Въ Галиціи — цілою губою. *Узди цілою губою.* Ном. № 10101. *Роспустити губи.* Много говорить, врать, смѣтничать. *А вони вже й розпустили губи; ех, бабська натура!* Ном. *Губу заповилити.* а) Надуться, разсердиться; б) заважничать. Ном. № 5084 *Робити з губи халяву.* Не исполнять обѣщанія. *Не роби з губи халяви.* 2) мн. губи. Грибы. *А хто любить губи, губи, а я печериці.* Закр. 87. *Вирросло нечислено боато ріжних зуб та грибів.* Гн. I. 70. 3) — **Губаня.** Гол. Од. 80, 83. Ум. Губна, губоньна, губочка. Мнж. 108. Ув. Губище.

Губань, нѣ, м. Имѣющій большія губы.

Губаня, нѣ, ж. Родъ нагольного тулупа безъ рукавовъ. Гол. Од. 80.

Губатий, а, о. 1) Имѣющій большія губы, толстогубый, губастый. Чуб. I. 5. *Базаман-губатая, а ще к тому пишна, а вбогая-хорошая, як у саду вишня.* Чуб. V. 38. 2) **Губатий віл.** Волъ съ большой мордой. КС. 1898. VII. 46.

Губенѣ, нѣти, ж. Губка (у человѣка). Ласкательное слово, употребляемое болѣе

во мн. ч.: **губенѣта.** *Мале дитя надме губенѣта.* Левиц. I. 43. Ум. Губенѣтка.

Губѣрець, рѣя, м. Губернскій чиновникъ. Котл. МЧ. 432. *Ой до мене губѣрець підїскаєсь.* Котл. МЧ. 475.

Губернатор, ра, м. 1) Губернаторъ. Чуб. V. 973. *Вийшов до їги губернатор з судящими.* Кв. II. II. 74. 2) Управляющій имѣніємъ. *Панів-дідичів ніколи й не бачили. Майонком правили губернатори.* О. 1862. II. 58. Ум. Губернаторчини. *Паночку, губернаторчику, голубчику, сьому не правдо!* Кв. II. II. 73.

Губернаторсьеній, а, о. Губернаторскій. *Пійшла.... до губернаторського дому.* Кв. II. II. 72.

Губѣрня, нѣ, ж. 1) Губернія. Чуб. V. 978. 2) Губернскій городъ. *Сяя дорога до Київа губерні.* Чуб. V. 980.

Губѣрський, а, о. Губернскій. *Кого ж ти думаєш діждатись (женихом)? Може пана якого, або губерського панича?* Котл. III. 362.

Губити, блѣ, биш, гл. 1) Губить, истреблять, уничтожать. *Що тіло любить, тоє душу губить.* Ном. № 8788. *Того в'яжуть, того ріжуть, той сам себе губить.* Шевч. 75. *Не губи мене з свѣту.* Рудч. Ск. I. 134. 2) Терять. *Який раз це ти вже гроші губиш?*

Губитися, блѣюся, бишся, гл. 1) Погубляться. 2) Теряться. *Не губись там од неї, бо город великий.* Змiev. у.

Губище, ща, с. Ув. отъ губа. *Замкну мѣмъ ворогам губи і губища.* Чуб. I. 95.

Губка, ки, ж. 1) Ум. отъ губа. *Коли гроші кажуть, то всі мусять губки поштулювати.* Ном. № 1426. *Стисну щиро за рученьку, в губки поцілує.* Чуб. V. 65. 2) Древесный грибъ, трутнякъ. Полт. *Гурогус.* ЗЮЗО. I. 132. *Під пеньком губка.* Ном. № 5396. *Пережвенный трутнякъ дають собакамъ, заболѣвшимъ водоболѣзнью.* Ном. № 13672. Отсюда пословица объ упорномъ, не обращающемъ ни на что вниманія человѣкѣ. *Хоч йому губки дай, а він усе своє.* Ном. № 2654. *Разсердившись, говорити надобдливому просителю.* *Губи, т. о. дам тобі губки.* Ном. № 13672. 3) Трутъ. *Взяв губку та кришю, крескує і викресає.* Рудч. Ск. II. 202. *Нема ні кресала, ні губки.* Грин. I. 219. 4) Въ основѣ для полотна, находящейся еще на сновальницѣ: то количество нитокъ, которое протянуто между двумя вертикальными сторонами въ одномъ мѣстѣ — отъ комъ-

ка до колышка. Употребляется как мѣра полотна: *Одинадцять губок полотна було. НВолын. у. Цілу губку у тупкала. Черниг. у. 5) „Полотнище шерстяной ткани, составляющее одну половину запасаки, которая сшивается изъ двухъ губок“.* Вас. 171. 6) —водянá. Раст. *Spongia fluvialis*. I. ЗЮЗО. I. 137.

Губокопѣлка, ки, общ. Тотъ, который часто губы поилить, т. е. сердится или важничаетъ. *Константиногр. у.*

Губонька, ки, жс. Ум. отъ губа.

Губочка, ки, жс. Ум. отъ губа.

Губрія, рія, м. = Губань. *Копотон. у. Губріємъ прозвано його за те, що був велимъ багатий і добре губатий. Г. Барн. 448. Ув. Губріяка. Аф. 370.*

Губці, бець, жс. мн. Губки. *Мандзейго, душійко, дай же ми губці. Гол. II. 484.*

Губ'яка, ки, жс. = Губка 2. *Радом. у. Губ'явець, виді, м.* Гнусливый человекъ. Желех.

Гугнавий, а, е = Гугнавий. *Угор.*

Гугнати, наю, еш, гл. = Гугнавити. *Угор.*

Гугнявий, а, е = Гугнявий. *А Кирило Тур... гугнявимъ полюсомъ: хіба ж тобї не страшно амїрати? К. ЧР. 395.*

Гугняво, нар. = Гугняво.

Гугняти, вію, нїш, гл. 1) = Гугнавити. *Щось гугняти, нїяк його і не второпаш, що він верзе: Стор. II. 69. Угу, гугняти ворона. Стор. I. 15. 2) Не ясно звучать. Десь далеко гугняв охотничий рїв. Стор. М. Пр. 110.*

Гугнявий, а, е. Гнусливый, говорящій въ носъ.

Гугнявити, вію, еш, гл. Гнусить, говорить въ носъ. *Мов собака мурличе, та ще й гугнявіє. Кн.*

Гугняво, нар. Гнусливо. *Як крикне, та ще й гугняво. Стор. I. 253.*

Гуготїти, чї, тїш, гл. Производить глухой шумъ. *Далї стало вже гуготїти, мов клеочє море, або їде великий вїтер здалеку. Кн. Дивись, як гуготїть оное, мачє у гутї. Черниг. г.*

Гугуп, меж. То же, что и гуп, но еще сильнѣе. *Гугуп названки у скїї і рослинує руки. Рудан. I. 81.*

Гудак, ка, м. 1) Музыкантъ, скрипачъ. *Гол. II. 121. Ой гудакі красно грають, а я не танцюю. Гол. IV. 500. 2) Насѣк.: скрипунъ, дровосѣкъ, Сегамбух. Вх. Уг.*

231. Ум. Гудаченько. *Заграй же мї, гудаченьку, як сам розумїєш. Гол. IV. 480. Гудачої. Гол. IV. 373.*

Гудж, джа, м. Узелъ. *Вїда ж менї з такимъ плугомъ, що не в'яже штанн плужом. Чуб. В. 1152.*

Гуджа, гуджга! меж. = Гиджга. *Ном. № 4357. А тою пою! гуджга! Котл. Ев. IV. 44.*

I. Гудзь, ви, м. и пр. = Гудзь и пр.

II. Гудзь и гудзя! меж. = Гуджв. *Гн. I. 25. Kolb. I. 65.*

Гудимець, нця, м. Волкъ. *Бора. у.*

Гудина, ки, жс. = Огудина. *Г. Барв. 438. Помалу ж ходи, бо потопчем гудину у гїрках. Черниг.*

Гудити, джу, диш, гл. Хулить, осуждать, порицать. *Мет. 410. Судите, гудите, а сами такі. Лукаш. 79. Здоровї будьмо, та себе не гудьмо. Посл.*

Гудїння, ня, с. Порипанїє, осужденїє. *См. Гудити.*

Гудїння, ня, с. Гудївнє, гуль. (См. Густі). *Левци. I. 389; Левци. Ном. 83.*

Гудїти, дї, дїш, гл. = Густі. *Добре гудїти, коли є чїм шумїти. Ном. № 1398. Рѣдко употребляется.*

Гудкати, каю, еш, гл. Разсказывать, поговаривать. *Люде гудкають — поговаривають, ходитъ слухъ. Вх. Лем. 406.*

Гудля, лї, жс. 1) Сумятица, безпорядокъ, смятенїє. *Вх. Лем. 406. 2) Плохая работа. Вх. Лем. 406.*

Гудок, дїа, м. Родъ духового инструмента. *Гудеть, як гудок. Ном. № 13895.*

Гудьбѣ, бї, жс. Порипанїє, осужденїє. *См. Гудїння.*

Гудючий, а, е. Гудящїй. *Гудючий лютїй зїмній вїтер. Левци. I. 55. Гудюча розмова. Левци. Нов. 243.*

Гуж, жї, м. 1) Гужъ. Ремень для прикрѣпленія оглобли къ хомуту. *Вас. 159. Коли взявся за гуж, не кажі, що не дуж. Ном. № 11015. Пристїти з корѣтими гужами. Требовать настойчиво. Ном. № 3439. Гужа! меж. = Гуджа. *Гужа пою! Чуб. I. 56.**

Гужвї, ві, жс. Распаренная древесная вѣтвь, употребляющаяся для связыванія, обыкновенно въ видѣ кольца. *Шух. I. 74, 87, 187.*

Гужовий, нї, жс. Часть плуга. *Морд.*

Гужівка, ки, жс. = Ружв. *Г. Барн. 64; Шух. I. 74.*

Гужов, жї, жс. 1) = Ружва. *Угор.*

2) Желѣзная цѣпь.... связывающая плугъ съ колесами. Вх. Лем. 406.

Гуз, *ва*, *м.*=Иудѣ. КС. 1893. VII. 447. Ум. Гузин.

Гуза, *вѣ*, *ж.* Корна, задняя часть долки. Черк. у.

Гузѣчка, *кѣ*, *ж.*=Узѣчка=Вузѣчка. Привѣжи своего коня чим небудь, а сам возьми гузѣчку. Грин. II. 110.

Гузѣро, *ра*, *с.*=Гузирь I. Вх. Зн. 12.

Гузирѣць, *рѣц.* *м.* Ум. отъ Гузирь.

Гузирь, *рѣ*, *м.* 1) Комель дерева.

(гузер, гүзир). Шух. I. 88, 176. Комель,

нижняя тощая часть снопа. Kolb. I. 63.

Ном. № 313. МУЕ. I. 83. Чуб. VII. 378.

Гузирем подавай снопи. 2) Мѣсто, гдѣ

мѣшокъ свизанъ, завизанъ. Уголь мѣшка

или косога мѣшечка: Лохв. у. 3) Мѣшокъ

въ бреднѣ. Ум. Гузирѣць. А він торбинку

за гузирѣць та й висипав ґрунт. Рудч.

Ск. II. 30.

Гузидца, *цѣ*, *ж.* Задница. Ном. № 5655.

Гузичний, *а*, *в.* Заднепроходный. Кіш-

на гузична. Прямая кишка. МУЕ. I. 69.

Гүзир, *рѣ*, *м.* См. Гузирь I. Шух. I.

176.

Гүза, *ва*, *ж.* 1) Тупой конецъ въ

яйцѣ. Цв. 41. Тупой конецъ веретена.

Вас. 153. Грин. II. 318. Тупой конецъ

отура. Валялися недовісні гузки з вір-

жі. Мир. ХРВ. 410. 2) Мозоль на пѣтѣ.

Ковотон. у. 3) Бородавка. Гузки.... випі-

жають гузкою веретена. Грин. II. 318.

4) Жировая опухоль. Мил. М. 103. 5) Ниж-

ній, задній мовець очіпка, собранный сбор-

ками въ пучекъ. Вас. 191.

Гуанідца, *цѣ*, *ж.*=Гузидца. Лохв. у.

Ум. Гузична. Лохв. у.

Гүзо, *ва*, *с.* Задница. Ном. № 2995,

2617.

Гузанѣна, *ва*, *ж.* Прямая кишка.

Харьк. См. Гузичний.

Гузѣк, *ва*, *м.* Небольшой волъ съ ма-

лыми рогами. КС. 1898. VII. 44.

Гузувати, *звѣ*, *в.* Мѣшкать. Ниж.

178.

Гуай! *меж.*=Гудая. Вх. Лем. 476.

I. Гук, *меж.* Подражаніе сильному,

звуку.

II. Гук, *ку*, *м.* 1) Звукъ. Тишу не

чути, а гук чути. Ком. Р. II. 27. Рай

цїлий радости і некло муж, пісні славян-

ські, голос з того сїта, невідомий од

серця і до серця гук. Петревку. (Юж.-р.

36. А Метл. 40). 2) Крикъ, гуль, шумъ,

ти, гук, де козаки п'ють. Мет. 449.

Братчики з веселим гуком підняли діж-

ки з медом та горілкою. К. ЧР. 282.

Щось гукне: „Химо, Химо!“ та й піде

гук по темному бору, аж лунає. МВ.

II. 65. У неділю гуки по селу: Карадїч

дочку оддає. Федьк. Настя розпачнула

двері з гуком. МВ. II. 46. Гук з замкової

гармати. Стор. МПр. 73. 3) Небольшой

водонадъ, порожекъ на рѣкѣ. Шух. I. 6.

4) Трубка волынки. О. 1862. V. Кух. 37,

34. Гуде, як гук. Ном. № 13895. 5) Пти-

ца. а)=Гунало. Вх. Пч. II. 8; 6)=Гунарня.

Вх. Лем. 406. 6) Настя. Scarabaeus ster-

corarius. Вх. Пч. I. 7. См. Гуном. Ум.

(кромя 1 и 2 знач.). Гучбн. Вх. Лем. 406.

Гукало, *ла*, *с.* Птица=Бугай. Ardea

stellaris. Вх. Пч. I. 16. II. 8.

Гуканина, *ва*, *ж.* Крики, окликанія.

Гукання, *ня*, *с.* Крикъ, окликаніе, зовъ.

Гукарня, *ні*, *ж.*=Пугач. Bubo ta-

ximus. Вх. Лем. 406.

Гукати, *каю*, *ещ.* *г.л.* 1) Издавать силь-

ный звукъ, громко кричать, призывать

кого. Заголосить, як та мати, голосна

гармата. Гукатиме-кричатиме не одну

годину. Шевч. 450. Через греблю пова-

лили, гукають, співають. Шевч. 189.

Як гукають, так і одгукуються. Ном.

№ 7127. До могили припала, латусени-

ки гукала. Мет. 277. Гукає на його.

2) Толкать. Шух. I. 176. 3) Оплодотво-

рить (свинью). Кнорос.... гукає лоску,

а пота від того упороситься. Шух. I. 212.

Гукатися, *каюся*, *ещ.* *г.л.* Случаться,

совокупляться. Вх. Уг. 234.

Гүзля, *лѣ*, *ж.* Распутная, гулящая жен-

щина. Желех.; блудница. Вх. Зн. 12.

Гукнѣти, *кнѣ*, *нѣш*, *г.л.* Однокр. в.

отъ *г.л.* гукати. Як стукне, так і гукне.

Ном. № 7128. Гукнує: здоров, дякую!

Рудч. Ск. II. 80 Загомонять самопали,

гукнуть гакіюниці. Шевч. 450.

Гүком, *нар.* Много. Дід бабу друком:

аому меду гуком. Ном. № 13968. Гуком

бараболи. Грин. III. 556. Тепер у мене

гуком свиней. Г. Барв. 420.

Гукнѣти, *ку*, *нѣш*, *г.л.* То же, что и

гукнути, но съ силой. Грізно гуконує

Грицько. Мир. Пов. I. 116. А чоловік з

борозни: „а куди?“ як гуконе! Драг. 15.

Гуконула гакіюниця. Мир. ХРВ. 126.

Гукотія, *тї*, *гукотня*, *ні*, *ж.*=Гука-

нина, Желех.

Гүку! *меж.*=I Гук. Ном. № 12514.

Гіланій, а, е. Сумасшедший. Желех.

І. Гіланій, а, е=Гіланій.

ІІ. Гіланій, кого, м. Птица: красношейка. Вх. Пч. II. 12.

Гіланіти, лів, мін, гл. Соблазнять обманчивими обманями, дурячать обманями. А ти все гулила, що він хлібця нам принесе. Федьк. III. 161. За вечерею бояре дружечок гулили: подавали їм почесну, а сами ковтали, або з рук їз яку небудь страву виривали. Мкр. Н. 35.

Гілиця, ці, жс.=Вулиця. Грин. III. 128, 72, 341. К. Дзв. 173. А на нашій гулиці усе хлопці молодці. Грин. III. 99. Ум. Гілонька, гілочка. Вийди, дою, на гулоньку. Чуб V. 651. За дудочку да й ти гулочку. Грин. III. 99.

І. Гілі, меж. Употребляется для призыва голубей. Гілі, гүлі, голуби, ви летіте сюди! Чуб. III. 192.

ІІ. Гілі. Употребляется как глаголь: гулять. Не плач, дитинко, гүлі підено. Що на нашій та гулиці все гүлі та гүлі. Грин. III. 72. Употребляется как существительное: гулянье, бездѣйствіе. Гүлі не обого в латті обули. Ном. № 12559.

Гүлонька, гүлочка, ки, жс. Ум. отъ гульця.

Гүлі, меж.=І Гүлі.

Гүльба, ой, жс. Кутежъ, пиръ, пирושка, собравіе гостей. Об Різді їх зарукали. Гостей-гостей найхало!.. Гүльба точилась до самого світу. МВ. (О. 1862. III. 49).

Гүльбище, бив, жс. мн. Гулянье, собраніе для забавъ, веселаго препровожденія времени. Там гульбини тоді були: зібрались родичі і чужі добрі люди і веселились собі. Новооск. у.

Гүльбище, ща, с. Мѣсто гуляній, увеселительныхъ собраній, гульбище. Було гульбище на високій могили.... Посходять було на ту могилу, балакають, у карти грають, співають. ЗОЮР. I. 280. У нас над річкою в ліс; в тій лісі лощина, де колись було гульбище,—нини гуляли. ХС. IV. 27.

Гүльбоці, шів, жс. мн. Гулянье, веселіе, кутежъ. Не втоплена гүльбоцями, горем не перемучена, ясна була собі, як тигез літо. МВ. II. 83.

Гүльвіса, си, м. Гуляка, повѣса, шалопай. К. ЧР. 130. Кота. Ем. I. 33. Чуб. I. 245. А з яру та лісу, з собаками та нєсарями, їде пан гүльвіса. Шевч. 472.

Гүльк, меж. Глядь, вдругъ, внезапно,

шастъ. Грин. II. 226. Гүльк назад—аж стоїть поруч чорняка. Рудч. Ск. I. 68. Аж гүльк зима опала. Шевч. 81. Аж гүльк—і в город причвалав. Кота. Ем. I. 15. А та собака між жидівське війско—гүльк. Грин. II. 223.

Гүлька, ки, жс. Разыльченіе, гуляніе, бездѣліе. А я з гүльки додомоньку—єсть де відпочити. Гол. I. 128. Чаше во мн. ч. Не ходив ти за волами, але сь ходив за гүльками. Гол. III. 82. Ти все в питки та все в гүльки, а об смерті неми й думки. Грин. III. 144.

Гүлькнути, кну, нєш, гл. Юркнути, вырнутъ, внезапно появиться. Так і гүлькнув у воду. Пора, бач, гүлькнула не та. О. 1861. II. 176. 2) Кинутъсь, броситъсь, хлынутъ. Угор. 3) Крикнути, хрюкнути. Угор.

Гүльмй, нар. употребляемое тавтологически для усиленія значенія гуляти. Оттак цілєснйкий день гүльма гуляв. Лу-бон у.

Гүльнути, нү, нєш, оди. в. отъ гл. гуляти. Хотілось таки на сєний празник гүльнуть. Стор. МІР. 153.

Гүльня, ці, жс. 1) Гуляніе, развлеченіе, забава. Ні гүльня, ні робота. Ном. № 10911. Без того і гүльня не гүльня. Шевч. 303. 2) Кутежъ. К. ЧР. 88.

Гүльтай, гүльтайський и пр.=Гүльтий, гүльтийський и пр.

Гүльтйіака, ки, м. 1) Голь, бѣдыякъ, оборвышъ (вслѣдствіе разгула). Ви не які небудь бурлаки, гүльтйіаки, а січовики. Стор. II. 277. 2) Повѣса, кутнаа, гуляка.

Гүльтйіше, ща, м. Ув. отъ гүльтай.

Гүльтйй, тйй, м. Гуляка, кутила, лѣнтйй, повѣса. Приймак-гүльтйй не хоче робити, бере лопку у кишеню, їде до коршми пити. Чуб. III. 127. Ум. Гүльтйіше. Великий гүльтййше. Лукаш. 127.

Гүльтййка, ки, жс. Женщина гуляка, лѣнтййка. Ум. Гүльтййноча. Моя дочка гүльтййкочка, дома не ночує. Нн.

Гүльтййство, ва, с. 1) Праздность, лѣнтййчанье, повѣсничество, і який буде лад з того гүльтййства? 2) Соб. Лѣнтйй, кутййи, повѣса. Он зібралось усе наше гүльтййство.

Гүльтййський, а, о. Принадлежащий, свойственный лѣнтйю, повѣс, кутйй. З гүльтйй гүльтййська й робота.

Гүльтййвати, тйюю, єш, гл. Кутити, повѣсничать, бездѣльничать, бродяжничать.

Грунт продам, а сам піду гулятьявити. Н.Волын. у.

Гулюкати, каю, еш, гл.—на кого. Кричать на кого, бранить кого. Желех.

Гулюкаха, хи, ж. Большая шинка. Лохв. у.

Гуля, лі; ж. 1) Дітск. голубь. О. 1861. VIII. 8. Чаше во мн. ч. *Прилетіли гулі та й сіли на люлі; а ви, гулі, не гудіть....* ХС. II. 195. 2) = Сич. Вх. Лем. 406. 3) = Гуля.

Гуля-гуч! меж. Крик, которым гонять гусей. Вх. Лем. 406.

Гуляй-городіяна, ни, ж. Подвижная деревянная башня (для военных надобностей).

Гуляка, ки, м. и ж. 1) Кутило, гуляка. К. ЧР. 353. *Де ж ти тепер, моя мила, що ти мене знарядила п'яницею-бурлакою і ледащою-гулякою.* Чуб. № 1061. 2) ж. Правая чепга. Прил. у.

Гулюкати, каю, еш, гл. Кричать. Вх. Уг. 234.

Гулябня, ні, ж. = Гульбище. *Він був на гулябні з нами; там було багато парубків і дічат.* Екатеринос. у.

Гулябня, ки, ж. 1) Гуляние, развлечение, забава. *Пусти дочку на гулянки.* Чуб. V. 170. *Погосподяє де на гулянку під неділю або під свято.* Мир. ХРВ. 87. 2) Свободное от занятий время. Употребляется в выражениях: *На гулянках, гуляниками.* *Нехай колись на гулянках (гулянками) зроблю* 3) В заборѣ изъ вертикально-стоящихъ досокъ: промежутокъ, оставаемый между досками. Лубен. у. Ум. Гулянонька, гуляночка. *Перебрела дзі річеньки, а Дунаю ніт, та забула гуляноньки, а роскоші ніт.* Мил. 135.

Гулясин, ня, с. Гуляние, веселіе, развлечение. *А без мого миленького гуляння немає.* Мет. 5. *Моя дочка на гуляння, їди подиося.* Чуб. Ум. Гуляннячко. Грин. III. 256. *Ой жаль мені коханничка, дівоцького гуляннячка.* Мет. 76.

Гуляночка, ки, ж. Ум. отъ гулянка.

Гуляти, ляю, еш, гл. 1) Гулять, расхаживать, ходить, ѣздить гдѣ либо. *От котки і довідався, що царь з дочкою гулятиме біля річки.* Рудч. Ск. *По садочку я гуляю, товарища викликаю.* Мет. 69. *В тій галері од пристані далеко одпускали, Чорним морем далеко гуляли.* Дума. *Вітер віє повіває, по полю гуляє.* Шевч. 8. *А думка край світа по хмарі гуляє.* Шевч. 9. *Ревуть ляхи, а постаєць по столу гуляє.* Шевч. 2) Кутить,

веселиться, гулять, развлекаться, пировать. *От знов грошей доволі; знов коваль нє та гуляє.* Рудч. Ск. I. 65. *Гуляй, дитино, поки твоя година.* Ном. *Козацьтво гуляє, байрак гомонить.* Шевч. *Гуляма гуляти.* Гулять направаю. 3) Быть празднымъ. *Козак—душа правдивая, сорочки не має—коли не нє, так нужу б'є, а все не гуляє.* Ном. № 769. *Роби, не лежи, не гуляй!—сам Бог сказав.* Рудч. Ск. I. 178. *Шлях не гуляє, т. е. много на немъ народу.* Ном. № 11390. *Щоб він, гуляючи, навчив Настусю заповідь.* Шевч. 4) Быть въ гостяхъ, развлекаться въ гостяхъ. Рудч. Ск. I. 82. *То оце жє ви й додому? гуляйте в нас іще.* Черниг. *Гуляйте!—Гуляли б, та хлїба не брали.* (Шутка). Ном. № 11876. 5) Играть (въ различные игры). *Вони... гуляють у карти.* Рудч. Ск. I. 107. *Гуляють у тісної баби.* Рудч. Ск. I. 199. 6) Танцевать. О. 1862. IV. 25. *Він як заграв на ту дудку, то увесь товари і я гуляли до самого вѣчера.* Грин. II. 82. 7) О животныхъ: быть въ періодѣ случки, бѣгаться. *Наша корова тепер єме гуляе.* Полт.

Гулятися, ляюся, ешем, гл. 1) Играть чѣмъ. *Чи будеш ніж, мов пташкою, гулятися, на ниточці прив'яжеш для дитини?* К. Іов. 92. 2) Безлично: гуляється, гулялося, возвр. в. отъ гуляти 1, 2. *Гуляй, серце дівчино, поки гуляється.* Чуб. V. 275. *Мені з своїм родом добре гуляється.* Чуб. V. 275. 3) = Гуляти 2. *Лучче мені пить-гулятися та й нікого не боятися.* АД. I. 151.

Гулятьоньки и гулятьочки, неспрягаемый ум. глаголъ отъ гуляти. *А тепер сь у пригоди, гулятьоньки годі.* Гол. I. 325.

Гулящий, а, о. 1) Праздный, свободный, нерабочій, гулевой, незанятый. *Гуляща скотина.* *Чоловік гулящий.* Чуб. V. 672. *Прокидається такий час, що вони и гулящий будують і одпочнуть таки як слід.* Драг. 172. *Все тєв гуляще, дак таке випещене.* (О. 1862. III. 40). *Гулящий час.* Свободное время. *Приходь до мене гулящего часу.* Левч. 35. *А я оє гулящим часом до вас.* Левч. I. 324. 2) Лишний, невужный, свободный. *Оце сокира гуляща—визми її.* *Гулящий кінець мотузка, т. е. ни къ чему не привязанный.* Чуб. III. 99.

Гумен, на, м. Игумень. Гумен у них був чоловік дуже побожний. Рудч. Ск. II. 201.

Гумѣнія, ні, ж. Игуменья. Зміев. у.
Гумѣнний, ного, м. По образ. прил.
 Прикашикъ при гумнѣ, надзирающий за
 работами тамъ; сторожъ при гумнѣ, гумени-
 щикъ. Рудч. Ск. I. 87. Kolb. I. 68.

Гумѣнник, ка, м. = Гуменный. Борз. у.
Гумѣнде, ца, с. 1) Ум. отъ гумно. Чуб.
 III. 251. 2) Тонзура у католическаго ду-
 ховенства. 3) — поповъ. Раст. Tagachium
 officinale Wigger. ЗЮЗО. I. 138.

Гумѣнце, ща, с. Мѣсто, на которомъ
 прежде было гумно, гумнище.

Гумѣ, нѣ, с. Гумно. Гв. II. 60. Гриня.
 III. 19. *Густо тишелиці на новині, да
 високі стогои на гумні.* Мет. 163. Ум. Гу-
 мѣнце.

Гумѣнныа, ви, ж. Говорь, шумъ. *От-
 там десь гумонныа, аж суди чутъ.* Ле-
 бед. у.

Гумор, ру, м. Юморъ. Левиц. (Пр.
 1868, 474).

Гумористичный, а, в. Юмористическій.
*Швидко почувался у українська мова,
 аїть між поляками, в гумористичних
 оповіданнях.* Левиц. I. 463.

Гунѣ, нѣ, ж. = Луна 2. Харьк.

Гунѣти, нѣю, еш, гл. = Лувати. Харьк.

Гунѣдѣа, ви, ж. Шишка. Червом.

Гунѣтовный, а, в. Бранное: шельмов-
 скій, собачій. *Гунственна дума.* Рк. Мар-
 ковича.

Гунѣство, ва, с. Бранное: шельмовство,
 собачество. Рк. Марковича.

Гунѣти, нѣ, шѣш, гл. 1) Дунуть, загудѣть, зашумѣть, крикнуть. *Як гуне, — такий
 вітер!* Зміев. у. *Він разом як гуне!* 2) Ки-
 нуть, броситься. *Гунѣм огулом на врага.*
 Мкр. Г. 31. *Собаки так і гунули, та
 вѣять назад.* О. 1861. V. 72.

Гунѣвол, лѣ, м. Бранное: собачій сынъ,
 шельма. (См. Гунство). *Кажу вам: сидай-
 те гунѣволи!* Рудч. Ск. II. 204.

Гунѣвѣт, та, м. 1) = Гунѣвол. *Утін
 гунѣвѣт.* Ном. № 1173. 2) мн. = Муци 2.
 Вх. Лем. 486.

Гунѣбѣ, бѣ, ж. Раст. Melilotus coe-
 rulea Lam. ЗЮЗО. I. 128. См. Буркун.

Гунѣка, ки, ж. 1) = Гуна. Гол. Од.
 44, 75. *На тїм молодці сірая гунѣка.*
 Гол. II. 59. 2) Гусица, говорящая въ
 ность женщина. Черк. у.

Гунѣ, нѣ, ж. Верхняя суконная одежда,
 серыга. Гол. Од. 44, 45, 75.

Гунѣвий, а, в. = Гунѣвий.

Гунѣти, нѣю, еш, гл. = Гунѣвати.

Гун! меж. для выраженія глухого звука

отъ паденія и удара, глухого топота. *Як
 стане молотини, то все ціном гун, гун!*
 Рудч. Ск. I. 56. *Гун його кулаком у спину!*

Гунѣлка, ки, ж. Игрушка: родъ дудки
 изъ бужины съ вынutoю сердцевиною для
 стрѣльбы (то же, что и пунѣлка). Васильк. у.

Гунѣло, ла, м. 1) = Гуркало. Вх. Пч.
 II. 8. I. 16. 2) — малѣ. Пт. Ardea minuta.
 Вх. Пч. II. 8.

Гунѣти, нѣю, еш, гл. 1) Топать. 2) Уда-
 рять, производить глухой звукъ.

Гунѣти, ну, еш, гл. Однокр. в. отъ
 гунѣти. 1) Топнуть. 2) Ударить съ глухимъ
 звукомъ. *Так і гунѣв його кулаком по
 спині. Як гунѣе у двері, так вони й роз-
 летілись.* Чуб. II. 22.

Гунѣтѣти, почѣ, тѣш, гл. То же, что
 и гунѣти. но о дѣйствіи учащенномъ. *Чи
 до нас жлопці гунѣтѣть?* Драг. 34.

Гунѣтѣнава, ва, с. 1) Тонотъ. *Чую: гу-
 нотѣнава по дорозі, — дунав, що коні бі-
 жать.* Новомоск. 2) Стукотѣя (глухими
 ударами).

Гур-гур, меж. звукоподражаніе грохоту.
*Гур-гур-гур! щось страшно загуркотіло,
 (іду) по під вітками в степі.* Левиц.
 Пов. 317. *А тут грім помаленьку: гур-
 гур-гур.* О. 1862. V. 30. У М. Кошова
 разсыпавшихся оусяхъ. *Як іроне з себе
 коралі дорозі — геть одкинула, — тільки
 вони гур-гур, розкотилися.* МВ. II. 160.

Гура, ра, ж. Мѣха, гурган. *Почути
 разокъ три гури.* Котл. Ен. V. 14. *Купа
 й гура і три оберемки.* Ном. № 7684.

Гурака, нар. Подвѣтъ руки вверхъ
 (ловить, напр. мячъ, бронзовый перти-
 кально вверхъ). *Гурака хватає гилку.* Ра-
 дом. у.

Гурѣльник, ка, м. Работникъ на ви-
 коуриѣ. Левч. 135.

Гурѣльня, нѣ, ж. = Гурѣльня. Ном.
 № 11659.

Гурѣба, бѣ, ж. = Юрба. Вх. Зн. 12.

Гурѣтѣти, готѣти, гл. = Гурѣтѣти
*Гурѣтѣти, стрѣтѣти, шпарті коні бі-
 жать.* (Колесѣ). Чуб. I. 310.

Гургуд, меж. для выраженія звука отъ
 паденія. *Як перескакував уже, гургуд! —
 каже.* Ном. № 13663.

Гурдѣ, дѣ, ж. 1) = Вурда. I. Смм. 77.
 2) = Вурда 2. Вх. Зн. 8.

Гурѣкало, ла, м. 1) = Гурѣкало. Вх. Зн.
 12. 2) Дюмоной. Вх. Зн. 12. Желех. 2) Дѣ-
 ская игрушка: родъ погремушки на ниткѣ.
 Мвж. 173. 4) Маленькій водопадъ. Желех.

5) = Суреля. *Одкидав сурелі (або гуркала).* Пом. № 10879.

Гуркати, каю, еш, гл. 1) Стучать, грохотать. *Прибіг він до хати, став у дзері гуркати.* Рудя. Ск. I. 170. *Дощечка густиме та гуркатиме.* Чуб. Ш. 99. *Гуркали дверима.* Левит. Пов. 167. См. Грюкати. 2) О доевін: сразу выжимать молоко изъ всего вымени. *Вівчар.... ловить (візду) за дійки і уперед їх продаює пальцями; потім гуркне рукою відразу з цілою ікри.* Шух. I. 193. 3) Ворковать. *Голуб гуркат.* Вх. Лем. 406.

Гуркіт, коту, м. Стукъ, грохотъ. Желех. У млині такі гуркоти, туркоти, що не дай Господи. ЕЗ. V. 197.

Гуркнути, ну, неш, гл. Однокр. в. отъ гуркати. 1) Стукнуть, грохнуť. *Ганна гуркнула дверми, аж вікна задзвеніли.* Левит. I. 54. См. Грюкнати. 2) Крикнуть басомъ. *Чого ти кричиш на мене?—гуркнув він басом.* Левит. Пов. 59.

Гуркоті, ти, ж. 1) = Гуркіт. 2) Мурлыканіе А на коша — гуркота, а на діти — дрімота. Мет. 3.

Гуркотати, коцү, чеш, гл. 1) Прохотать, стучать. 2) Ворковать. *Ой ну люлі, люлі! налетіли гулі, стали гуркотати, що дитині дати.* Дятко. пѣсни. *Ой голуб гуде, голубки гуркоче.* Чуб. V. 280.

Гуркотій, тій, м. Стучацій, неснокойный человекъ. Рк. Левит.

Гуркотіти, коцү, тіш, гл. = Гуркотати. 1. Грия. Ш. 673. *Стукотить, гуркотить, як сто коней біжить.* (Загадка: трім). Ном. стр. 291. № 47. *На горнищі щось стука та гуркотить.* Мнж. 130. *За громом громи гуркотять.* Греб. 374.

Гуркотливець, вця, м. Лѣсовй голубъ, дикій, слызй голубъ, Columba oenas. Вх. Пч. II. 9.

Гуркотливий, а, в. 1) Производяцій стукъ, грохотъ, грохочущій. 2) Воркующій.

Гуркотливого, ки, ж. Ласкат.: воркующій. *Чи збѣда, голубово-гуркотливого, чого бігла сюди?* МВ. II. 114.

Гуркочеба, ці, ж. Сильный стукъ, стукотня, грохотъ. *Там таку гуркотнечу підняли, що спразі!*

Гуркоти, ві и гуркотнава, ви, ж. = Гуркочеба. Черк. V.

Гурма, ки, ж. Толпа. *За нею хлопці урмою ходять.* Чуб. V. 215. См. Юрма.

Гурман, на, м. = Гуска 2. Желех.

Гурманка, ки, ж. 1) Большой комокъ

овечьего сыру. Желех. Вх. Зя. 12. 2) = Гусна 2. Желех.

Гурманом, нар. Кучей, толпой. Желех. **Гурмом, нар.** Толпой, гурьбой. *А заду йшли під бунчуком червоным татари гурмом.* К. МВ. XI. 154.

Гурок, рѣв, м. = Огірок. Ном. № 6660. Марьев. 153. Ум. Гурочок. *Повна як гурочок.* МВ. I. 8.

Гурочковий, а, в. Одна изъ разновидностей зеленого цвѣта (о матеріи). *Який очінок до лица: чи гурочковий, чи кумацевий, чи коїтчастий.* Г. Барв. 338.

Гуррикан, ну, м. Ураганъ. *І мов той гуррикан ширококрилий я мчусь.* К. МВ. XI. 144. *Тучі, що вітрами гонить-крутить гуррикан летучий.* К. МВ. XI. 142.

Гурт, та, м. 1) Стадо (о скотѣ). *По сусідству чужі гурти і отари скрізь паслись.* Стор. II. 8. 2) О людяхъ: толпа, собраніе, общество, компанія. *Женуть гуртами християн у колизей.* Шевч. 613. *У гурті, то й смерть не страшна.* Ном. № 10721. *У гурті каша їється.* Ном. № 10731. *Просимо до гурту.* МВ. (О. 1862. Ш. 57). 3) О неодушевленныхъ предметахъ: группа. *Кожку зріку нарізно не заприїмиш, а хіба тільки цілий гурт із.* Ком. Р. I. 50. 4) В гурт, до гурту. *Въ одно мѣсто, вѣйстѣ. Вокъ, медведі і кабан зібрались у гурт.* Рудя. Св. I. 23. *Прочиңдрив Солоній горох і провисітає, а за горохом в гурт і жито, і пшеницю.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 96). *Ходім же до гурту.* Стор. II. 21. 5) За гурт. *Вѣйстѣ. Бувайте здорові! промовив усім нам за гурт.* МВ. II. 132. 6) Гурт на гурт. *Всего на всего. Скільки зір гурт на гурт усіх,—цього ще ніхто й рахуби не склав.* Кош. Р. I. 49. 7) Продавати на гурт. *Проданать оптомъ.* Сумск. у. Ум. Гуртѣм. Ном. № 10733.

Гурт, нар. Много. Употребляется преимущественно съ отрицаніємъ: *не. Не гурт у мене грошей: так там який карбованецъ лишився. Та й дичини було не гурт-то потраплю підмати.* Левит. I. 122.

Гуртіваць, кі, м. Оптовый торговецъ. Шух. I. 271. Желех.

Гуртобравець, вця, м. = Гуртоправ. *По-за гаєм, гаєм, гаєм зелененьким там стояли гуртобравці з своїми гуртами.* Ип. Александров. у.

Гуртовий, а, в. 1) Совѣстный, общій, коллективный. *Свяtilась гуртова робота*

та чортова з'їжа. *Ном. № 10733.* 2) Оптовий. *Гуртовий продаж.* 3) Незаконно-рожденный (въ насмѣшку). *Чий це хлопень?—Це гуртовий Терешко. Гуртові діти.*

Гурток, тка́, *м. Ум. отъ гурт.*

Гурто́м, *нар. 1) Совмѣстно, общими силами. Гуртом заспівали. Шевч. 61. Лїямали щуку молодці, та в шаплиці гуртом до суду притаскали. Гліб. 2) Оптомъ. Купуйте все-гуртом.*

Гуртопра́в, ва, *м. Гуртовщикъ, пастухъ, говаящій гурт.*

Гуртопра́вця, *ці, м. = Гуртоправ.* *Мирг. у. Слов. Д. Энари.*

Гуртува́ти, ту́ю, еш, м. Соединять, собирать вмѣстѣ, въ одно общество, собраніе, въ одну толпу. *Желех.*

Гурча́ння, ня, *с. Гурчѣніе, журчаніе.*

Гурча́ти, чу́, чіш, .л. 1) Гудѣть, журчать. *Де езялися бурі й вітри,—і стучать, і гурчать. Лукаш. 81. Доц гурчить. МВ. II. 187. 2) Ворковать. На шеркві голуб гурче. Гол. IV. 438. 3) Рычать. Иди у ліс, будеш медведомъ та й будеш гурчати, поки світа. Гн. I. 69. 4) О свиньѣ: имѣть случку. Угор.*

Гуса́к, ка́, *м. 1) Гусь самецъ. Гусак гуску кличе. Нп. 2) Языкъ, дыхательное горло и легкія, вмѣстѣ взятія (терминъ мясниковъ), диверъ. Телячий гусак. 3) Ножная динная колодка, въ которую заковываютъ нѣсколько человѣкъ. Ум. Гусачѣк.*

Гусако́вий, а, е. Относящійся, принадлежащій гусак'у 1. *Гусакове пір'я.*

Гуса́р, ра, *м. 1) Гусаръ. Чуб. V. 426. 2) Родъ танца. Ум. Гусарки. Чуб. V. 716. 3) Гусари на монѣ. Родъ дѣтской игры. Ив. 31.*

Гуса́рин, на, *м. Гусаръ. Не вернувся із походу гусарин-москаль. Шевч. -487.*

Гуса́рка, ки, ж. 1) Жена гусара. *Шевч. 487. 2) Родъ теплой женской кофты. Славяносерб. у.*

Гуса́рський, а, е. Гусарскій. *Левиц. Пов. 147.*

Гуса́рь, ря, м. = Гусаръ 2. *Після сіх друзі струнали гусаря. Мкр. Н. 30.*

Гусачо́к, чка́, *м. Ум. отъ гусак.*

Гуса́ш, ша, *м. = Сорожівець. Желех. Гол. III. 431.*

Гусе́вкя, воя, ж. мн. Гусельки. *Гол. II. 57. АД. I. 36.*

Гусе́нниця, ці, ж. Мѣсто, гдѣ хранятъ гуси. *Гусовки шмарте до гусениці. Гол. II. 57.*

Гусе́льниця, ці, ж. Гусеница. *Вх. Пч. I. 6. Гусельня, ні, ж. = Гусельниця. Подольск. г.*

Гусе́ниця, ці, ж. = Гусельниця.

Гусе́нь, ні, ж, соб. Гусеницы. *Сарана окрила весь бинет, налізла гусені у поле. К. Псал. 241. Одколи як тепло вже стало, а гусені нема, черви зовсім так мало. Греб. 365.*

Гусе́ня, ня́ти, с. Гусенокъ. *Гуси-гуси, гусенята, візьміть мене на крилята. Рудч. Ск. Ум. Гусенятно, гусеняточно, гусенятонько.*

Гу́ся. *См. Гусь.*

Гуси́мевъ, мця, м. *Раст. Arabis Thaliana. Вх. Пч. II. 29.*

Гуси́нець, нця, м. *Раст. Gagea pusilla Schult. ЗЮЗО. I. 123. См. Гусятини.*

Гусе́вкя, воя, ж. мн. = Гусевкя. *На гусіюка грає. АД. I. 38.*

Гу́сця, я, е = Гусцячий. *Гуся трава. Раст. = Спорш, Polygonum aviculare. L. Вх. Уг. 234.*

Гу́сір, ра, м. = Гусир. *Вх. Пч. I. 14.*

Гу́ска, ки, ж. 1) Самка гуся, гусыня. *Ном. № 4116. А щоб тебе гуска обрикнула. Ном. 2) Соль въ столбикѣ, ступка соли. МУЕ. I. 98. Гуска соли. Шух. I. 101. 3) Родъ пеньки. Попекли снахи гуски. О. 1862. IV. 34. (Нп). На тарілку кладе чарку горіюки і гуску або колач. Грин. III. 506. 4) мн. Раст.: Nymphaea alba L., ЗЮЗО. I. 129. См. Латаття. Ум. Гусонька, гусочна. Нароблюють невеличких калачиків довгих (гусочки). О. 1862. IV. 18.*

Гу́сла и гу́слі, сел, ж. мн. 1) Гусли. *Ой ти, Давиде, свої гусли стрій! Чуб. III. 384. На гуслі грає, красно співав. Чуб. III. 274. 2) Скрипка. Вх. Уг. 234. Въ свадебной пѣснѣ: Гусли гудуть, до двора идуть. Наряжайся, дівоко Марусю, бо возьмуть тебе. Мил. Св. 35. Гусли загули.... Гуляе князь, гуляють гасі ті, режуть палати на помості. Шевч. 331. Ум. Гуслоньки. Грин. III. 473, гуслоньки, гусовни. Та все стиха у гуслоньки грає. Мет. 280. Гусовки шмарте до гусениці. АД. I. 37.*

Гу́слянка, ки, ж. Сладкое молоко, сваренное, а потомъ окисшее. *Гн. II. 221. Шух. I. 141, 109. См. Рямаяна. ЕЗ. V. 43.*

Гу́слар, ра́, м. Играющій на гусяхъ, гусярь.

Гу́сляти, ля́ю, аш, гл. Играть на скрипкѣ. Угор.

Гуснік, ка, м. Гусятня, гусиный хлѣвъ.
Гуснути, ну, веш, м. Сгущаться, дѣлаться гуще. *А глина все гусне, гусне.* Канев. у. *Кров у жилах гусне, холодіє.* К. МБ. XII. 266.

Гусови, вок, ж, мн. Ум. отъ гусля.
Гусонька, ки, ж. Ум. отъ гусь, гусна.
Гусочка, ки, ж. Ум. отъ гусь, гусна.
Густина, ни, ж. Чаща, густой лѣсъ, зарость.

Густі, дѣ, дѣш. гл. 1) Гудѣть. *Грім гуде.* Ном. № 7215. *Аж земля гула під ногами.* Левци. I. 378. *Голосно і жалібно гув новий дзвін.* Левци. I. 388. *Дощечка густиме та гуркатиме.* Чуб. III. 99. *Шумить, гуде вітер по дуброві.* Лукаш. 70. 2) О насѣкомыхъ: жужжать. *Бджоли гудуть. Жук летить і гуде.* 3) О голубяхъ: ворковать. *Ой у лісі на горісі три голубоньки гуде.* Мет. 89. Также о крикѣ и иныхъ птицъ: *Принутень гув.* Св. Л. 211. *Гуде сумно одуд.* Мир. Пов. II. 120. 4) Говорятъ разомъ многимъ такъ, что голоса сливаются въ одинъ общій гулъ. *Гула козацька рада.* Щог. Сл. 33. 5) У кишѣні гудѣ. *Пусто въ кармаві, въ кармаві свистить.* Ном. № 1485.

Густий, а, б. Густой, частый, плотный. *Хилієсе та густій лози.* Мет. 24. *Густа каша дітей не розгонить.* Ном. *Густий гребінець.* *Густий гай.* Мет. 66. *Густий, як патока.* *Густее покривало.* 2) Плотный, сильный. *Густий вѣл.* Каменец. у. *Де густа рука, не треба і друка.* Ном. № 7361. *Густа земля.* 3) Многочудный. *Базарь густий, як ярмарок.* Г. Барв. 401. 4) Обильный (объ урожаѣ). *Врожай того літа не густий удався.* Мир. Пов. I. 111. Ум. *Густѣнний, густѣсенний.*

Густиня, ні, ж. Густота.
Густирька, ки, ж. Родъ рыбы. Алек-сандровск. у. (Стрижевск.).

Густити, гуцѣ, стѣш, гл. Сгущать, дѣлать гуще, плотнѣе. Вх. Лем. 406.

Густість, тости, ж. Густота. Желех.

Густити, тѣю, еш, густійшати и густішати, шаю, еш, гл. Густѣть. О. 1862. III. 33. *Ліс все густішає. Молоко густішає.*

Густо, нар. 1) Густо. *Де густо, там не пусто.* Ном. № 1368. *Густо замісила тісто.* 2) Обильно. *Густо льози лютѣся.* Млак. 50. 3) Во множествѣ, много. *Манастирь весь богомольці густо обсту-*

тили. Млак. 46. *Людей було не дуже густо.* 4) Часто. *Густо дивиться, та рідко бачить.* Ном. № 6608. *Часто й густо.* Очень часто. *Моя мати часто і густо плаче за мною.* Чуб. I. 250. *Таких парубків часто і густо можна зустріти по нашихъ хуторахъ та селахъ.* Мир. ХРВ. 4. 5)—дзвонити. *Звонить во всѣ колокола.* *Як виїшла вона слідом за попадею, то вже густо дзвонили, аж стара дзвіниця хиталась.* Г. Барв. 158. Ум. *Густѣнню, густѣсенню.*

Густоволбсний, а, в. Съ густыми волосами. Желех.

Густолистий, а, в. Съ густой листвою. Желех.

Густриє, ка, м. Кукишъ. Борз. у. I. *Гусь, меж.* Призывъ для гусей. Kolb. I. 66. Также: *гусь-на.* Вх. Уг. 234.

II. **Гусь, єі, ж.** 1) Гусыня. *Аж там пливе гусь: Помагай-біг, біла гусь!* Лукаш. 142. *Мудрий мудрець гусю ореть.* (Загадка: нисьмо). Ном. стр. 303. № 473. Чаше употребляется во мн. ч.: *гуси*—гуси, самки и самцы. *Чи то гуси кричать, чи лебеді ячать.* Макс. (1834) 5. 2) *мн. гуси.* Родъ игры. КС. 1887. VI. 482; Ив. 58. 3) *Гусей підпунати.* Врать, пускать сплетню. Ном. № 13821. Ум. *Гусонька.* *Всі гусоньки на став полетіли.* Грин. III. 628.

Гусю, меж.—Гусь. Вх. Лем. 406.

Гуся, сати, с.—Гусеня. Ном. № 3411.

Гуся-на! меж.—I Гусь. Вх. Уг. 250.

Гусяр, ра, м. 1) Гусь—гермафродитъ. ЕЗ. V. 173. 2)—Гусятник I. Вх. Лем. 406.

Гусята, сят, с. мн. 1) *мн. ч.* отъ гуся. 2) Накожная болѣзнь.

Гусятина, ни, ж. Гусиное мясо, гусятина. *Снідання дає—все гусятину.* Чуб. III. 403.

Гусятник, ка, м. 1) Пастухъ гусей. Желех; Вх. Зн. 12. 2)—Гусник. Св. Л. 27. 3)—Гусятница. Кіев. 4) *Раст:* а) *Gagea pusilla* Schult. ЗЮЗО. I. 123; б) *Potentilla Anserina* L. ЗЮЗО. I. 132. в) Желтый птицемлечникъ, гусиный лукъ, *Gagea lutea*. Константиногр. у.

Гусятница, ці, ж. Родъ большой глиняной кастрюли. Вас. 181.

Гусачий, а, в. Гусиный, гусачій. *Беруть кістку з гусячої крила.* Чуб. III. 99.

Гусачка, ки, ж. 1) Гусиный пометъ. Вх. Лем. 406. 2) *Раст.* *Potentilla anserina*, Вх. Лем. 406.

Гѹта, ти, ж. Стекланый заводъ. *Палае, як у гуті.* Ном. № 14045.

Гѹтиско, ка, гутисе, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ стекланый заводъ. Желех.

Гутіня, ня, с. Крикъ тетерева, токованье. Шух. I. 238.

Гутір, торі, ж. Разговоръ, бесѣда. Мкр. Н. 8. *Всяку гутір піддобрала, нов медком, словами.* Мкр. Н. 22.

Гутірка, ки, ж.—**Гутір.** Г. Барв. 201, 446.

Гутіти, чу, тиш, м. 1) Шумѣть, гудѣть, шипѣть. Желех; Вх. Зн. 12. 2) О тетеревѣ: кричать, токовать. Шух. I. 238.

Гутіис, ка, м. Мастеръ на стекланомъ заводѣ.

Гѹторити, рю, риш, м. Разговаривать. К. ЧР. 47. *Годі вже вали гѹторить про свої снитки.* К. ЧР. 33. *На нашолу гѹторі по нашолу й гѹтори.* Посл. Зібранись три дѣвочки на Різдво, гѹторять собі. Грин. I. 284.

Гуті! То же, и тю, крикъ на волка. Звенигор. у. *Не раз, не два псали цѣвали, гутіо, гутіо викликали.* Грин. III. 283.

Гухналь, лѣ, м.—**Ухналь.**

Гуд-гѹді, гуць-гѹді! меж. для выражения подирывиванія. Ном. № 9259 (преимущественно о подбрасываемомъ ребенкѣ).

Гѹдити, цаю, еш, м. Подкидывать на рукахъ дитя. Ном. № 9259.

Гѹдѹл, ла, м. Гудуль, житель гуцульщины. Ном. № 4694.

Гудулія, ліі, ж.—**Гудульщина.** Желех.

Гудѹлка, ки, ж. 1) Жительница гуцульщины. Желех. 2) Родъ народной пѣсни, напѣва. Желех.

Гудѹлок, ла, м. Маленькая гудульская лошадь. Желех.

Гудѹльскій, а, в. Принадлежащій, свойственный гуцулу. Желех.

Гудѹльщина, ни, ж. Мѣстность въ Галиціи (уу. Косивскій, Печенижинскій, Надвирнянскій) и Буковинѣ, заселенная гуцулами.

Гудулак, ка, м 1)—**Гудулок.** Желех. 2) Очень короткій гуцульскій тулупчикъ. Желех.

Гудь. См. Гуд.

Гудѹкъ, цѣка, м.—**Гук** 3. Вх. Лем. 406.

Гудѹцѹ, меж.—**Гудь-гуді.** Въ слѣдующей приговоркѣ въ значеніи: дитя. *А що мені по коняж, по волаж, коли в мене гуцуцю на руках.* Ном. № 9261.

Гуч! меж. которымъ гонятъ гусей—**Гия.** Вх. Уг. 250.

Гучати, чѹ, чіш, м. 1) Звучать, шумѣть, гудѣть. *Порожня бочка гучить, а повна мовчить.* Ном. № 1474. *Через юру високою тихий вітер гучить.* Гол. IV. 515. *Вода гучить.* МВ. (О 1862. III. 77). *Гучить з шариат спіріянниа людоджерне.* К. ЦН. 268. 2) Кричать. Вх. Зн. 12. 3)—**Сварити.** Вх. Зн. 39.

Гучжѣ! меж.—**Гуджа.** Ном. № 4358.

Гучливий, а, в. Гудящій, жужжащій. *Хрущі літають гучливі.* МВ. II. 78.

Гучний, а, в. 1) Звонкій, громкій, звучный. *З себе була висока, остряна, іовірки скорої, гучної.* МВ. II. 31. 2) Веселый, шумный. *Йй забажалося життяя світовою, гучною.* Левиц. I. 339. *Гучне весілля справили.*

Гѹчивість, ности, ж. Звучность, звонкость. Желех.

Гучніти, нію, еш, м. Становиться болѣ шумнымъ, звучнымъ.

Гѹчно, нар. Звонко, громко, шумно. Ком. Р. II. 27. *Говорить гучно.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Разом усі гучно рушили.* Г. Барв. 205.

Гудѹкъ, чѣка, м. 1) Загонщикъ при облавѣ. Левч. 135. 2) Игрушка: волчокъ. 3) Особаго рода игрушка изъ кости. 4)—**Гупало** 2. Вх. Пч. II. 8. 5) Насѣкъ.—**Бурчало.** Вх. Пч. I. 7. См. **Гун** 3, знач. и слѣд.

Гѹшматок, тка, м. Освобожденный отъ кострики воловня ковопли. Шух. I. 147.

Гущ, щі, ж.—**Гуща** 2. Вх. Лем. 406.

Гуща, щі, ж. 1) Гуща, подонки, осадокъ. *Там тільки на денці... гуща засталася.* Рудч. Ск. II. 205. 2) Чаща, густое мѣсто. *Де ліси і гущі—прорубували просіки.* Стор. II. 123. 3) *І він у ту гущу.* И онъ туда выѣхался. Г. Барв. 336.

Гущавина, ни, ж. Чаща, густо заросшее мѣсто. Левиц. I. 374.

Гущавник, ка, м.—**Гущак.** Вх. Зн. 13.

Гущѣк, ка, м. Кусты, густой кустарникъ. НВолын. у.

Гущекі, ків, м. мн. Чаща лѣсная. *Несе у лѣс, у гущики.* Гя. II. 111.

Гущині, ні, ж.—**Гущавина.** Рудч. Ск. I. 133.

Гущовина, ни, ж.—**Гущавина.** Драг. 184. МВ. I. 157. *У гущавині зеленій зникне.* МВ. I. 18.

I

Г, пред.=К. Ogon, Studien, 189. *Добре г лежачий колоді і огонь класти.* Ном. № 4623. *Йден г лісу, другий г бісу.* Ном. № 6664.

Габелко́вий, а, е. Сдѣланный изъ телячьей кожи.

Габѣлок, лка и габѣль, ли, м. Кожа молодого теленка.

Габзува́ти, зую, еш, гл. Позорить.

Габлі, лів, м. мн. = Каблі.

Га́ва, ви, ж. 1) Ворона. Драг. 272. *Як гава до Юр'я у житі сховається,—буде добре жити.* Мнж. 157. 2) об. Зѣвака, ротозѣй. Га́ви ловити. Ротозѣйничать. *Він гав ловив та витрішки продавав.* Колл.

Гавѣга, ги, ж. Ув. отъ гава. Мнж. 181.

Гавеня́, нати, с. Вороненокъ. *Гава й говорі: що хоч візьми, тіко не руш моїх гавенят.* Драг. 272.

Гавзу́н, на́, м. Большой горшокъ. Вх. Зн. 12.

Гавити, ся, влю, ся, виш, ся, гл. Ротозѣйничать. (Залюбовск.).

Гавра, ри, ж. 1) Зимняя берлога медвѣди. *Виглянув, як медвѣдь з гаври.* Фр. Пр. 160. 2) Пастъ. Желех. *Роспустити гавру* = Гаврати. *Ото роспустив гавру.* Вх. Зн. 13.

Гаврати, раю, еш, гл. Сильно кричать, орать. Вх. Зн. 12.

Га́вчий, а, е. Вороній. Новомоск. у.

Гагати, гаю, еш, гл. = Гегати. Вх. Лем. 406.

Гаготати, гочу́, чеш, гл. = Гагати. Вх. Уг. 235.

Гаджа́ла, ли, ж. 1) Лодыжка. Вх. Зн. 13. 2) Зберу тя по гаджалах. Ударю тебя по ногамъ. Вх. Зн. 13.

Гаджала́гати, гую, еш, гл. Непонятно

или на непонятномъ языкѣ говорить. *Волохи гаджалагают.* Вх. Зн. 13.

Гадже́ло, ла, с. Кубарь, волчокъ. Вх. Зн. 13.

Гада́ули, лі, ж. Навозный жукъ. Вх. Зн. 13.

Га́зда, ди, м. Хозяинъ. Желех. Ном. № 10101, 11117. Ум. Га́зди, га́здонья, га́здочка. Гол. Ш. 42. *Га́здику, де ти ідеши?* Гл. II. 22. *Га́здойко, ту нема нікого?* Драг. 309.

Га́здине́чка, ки, ж. Ум. отъ газдиня.

Га́здинити, ню, ниш, гл. Быть хозяйкой. Вх. Лем. 407.

Га́здинька, ки, ж. Ум. отъ газдиня.

Га́здиня, ні, ж. Хозяйка. Гол. II. 619. Ум. Га́здинька, га́здине́чка, га́здино́нька. Драг. 407, 412. ЕЗ. V. 28.

Га́зді́вка, ки, ж. = Га́зді́вство. Вх. Лем. 407.

Га́зді́вий, а́, б. Хозяйственный. Желех.

Га́зді́вство, ва́, с. Хозяйство. Вх. Лем. 407.

Га́зді́вський, а, о. Хозяинскій.

Га́здові́тий, а, е = Га́зді́вний. Желех.

Га́здонька и га́здочка, ки, м. Ум. отъ га́зда.

Га́здува́ння, ня, с. Хозяинничанье.

Га́здува́ти, дую́, еш, гл. Хозяинничать. Гл. I. 160. *Як я буду га́здувати такий молоденький?* Гол. II. 380.

Га́здусьо, ся, м. Ласк. отъ га́зда. *Зі́днамсі вам, га́здусю, бо я сі свужби глядам.* Гл. II. 153.

Га́йда, ди, ж. 1) Родъ пастушьей свирѣли. Вх. Зн. 13. 2) Волянка. Вх. Зн. 13. Ум. отъ 1 и 2 знач. га́йдия, га́йдичка.

Вх. Зн. 13 3) Плохая собака. Вх. Зн. 13. 4) об. Негодникъ, негодница. Желех.

Гайдѣрь, ря, м. Музыкантъ, играющій на возынкѣ. Вх. Зн. 13.

Гайдидця, ці, гайдичка, ки, ж. Ум. отъ гайда 1, 2.

Гайдувати, дую, еш, гл. Играть на возынкѣ. Вх. Лем. 407.

Гала! = Гайда! *Сів на коня та й гала на той плац.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Галаган, на, м. 1) Искра, головня. *Ще ж не згасло галаганом козацьке сонце.* К. Досв. 219. 2) Большой мѣдный горшокъ. Желех. 3) Старинная мѣдная монета въ 4 крейцера. ЕЗ. V. 91. Вообще мѣдная монета. *У Марка тільки грошей, що ним ліку не знати: два слупа золота, два слупа дементів, а три срібла, а ціла гора галаганів.* Драг. 331. 4) Икра изъ ѱлзой рыбы. Поп. 102. 5) Поплавокъ въ рыболовныхъ сѣтяхъ. Браун. 9 и 10. Вас. 186. МУЕ I. 45.

Галамагати, гаю, еш, гл. 1) = Гаджа-лагати. Вх. Зн. 13. 2) Вздоръ говорить. *Не буду казати, нічого галамагати язиком: не чув, хоч і був там.* (Залюбовск.).

Галанев, ків, м. мн. Подштанники. Борз. у.

Галанці, ців, м. мн. Узкіе брюки.

Галда, ди, ж. Взятка. Полт. Рк. Номиса.

Галѣра, ри, ж. 1) = Галера. 2) Сбитая изъ досокъ лодка, почти квадратная, для перевозки хлѣба. Черк. у. См. Галѣра, галѣра.

Галидця, ці, ж. Гадюка черная. Вх. Зн. 13.

Галунок, нку, м. 1) = Гальон. Вх. Лем. 407. 2) = Гальонка. Вх. Лем. 407.

Гальбн, ну, м. Галунъ, позументъ.

Гальбнка, ки, ж. Головной уборъ дѣвущекъ изъ полосы позумента. *Убереться до церкви, надіне на голову гальонку, захочасться.* О. 1862. VIII. 16.

Галюга, ги, ж. = Галиця. Вх. Зн. 13.

Галѣра, ри, ж. То же, что п галѣра 2. Вх. Уг. 25. См. Галера.

Гамнути, ну, нѣш, гл. = Гамнути. *Жінка сало гамнула та на kota звернула.* Ном. № 4059.

Гандж, джі, ж. = Ганджа. Черк. у.

Ганджа, жі, ж. Изъянъ. *Кимъ з Ганджою.* Уман. I. 305.

Ганджовитий, я, е. Съ изъяномъ, имѣющій изъянъ. Черк. у.

Ганджули. *Пити на ганджули.* Пойти на заработки. Лохв. у.

Гандзбала, ля, с. соб. Отрепье, хомоть. *Іде, а гандзбала висить.* НВолын. у.

Ганзур, ра, м. = Канцур. *Солому бє на ганзур. В ганзур шенелю порвали. А зуби ще є?—Де там вам! Усі чисто походили, до ганзура.* Звенигор. у. Д. Эварн.

Ганок, нку, м. Крыльцо, подъѣздъ. балконъ. *Ой у Лубнях круторих у ви-сокім замку, сидить пишний князь Ярема на тисовім ганку.* К. Досв. *Ой сиділа Марійка на ганку та крапля черво-ну китайку.* Нп. Употребл. съ тѣмъ же значеніемъ и во мн. ч.: Ганки. *Підходимо до шинку,—на ганках такого народу зібралося.* Г. Барв. 67. Ум. Ганочок, ганочки. *Коло хати, перед ганочками, сидить юрба людей.* К. ЧР. 63.

Ганч, чу и ці, м. и ж. = Гандж. ЕЗ. V. 91. *У корови нема ніякої ганчі.* Канев. у. *Я не можу того вола купити, бо має в ногах великий ганч.* Вх. Зн. 13.

Ганчувати, чую, еш, гл. 1) Браковать, находить недостатки. *Котра дізнала вєредує з женихами, ганчує та плаче, то з єї оттак сміються.* Уман. у. 2) Имѣть изъянъ, порокъ, недостатокъ. *Ганчує на ногу кобила.* Канев. у.

Ганѣ, ні, ж. = Кани 2. Вх. Зн. 13.

Гѣра, ри, ж. 1) Пази, глубокая, но не сквозная продолговатая желобовина для вставки досокъ (напр. въ столбѣ забора), притесанныхъ брусевъ и пр. Лохв. у. См. еще навій. Константиногр. у. 2) Повозка съ ящикомъ для возки земли, песку. Киев. у.

Гаргала, ли, ж. 1) = Гаргало. Вх. Лем. 407. 2) Кружка. Вх. Уг. 235.

Гаргало, ла, с. Горло. Вх. Лем. 407.

Гаргѣра, ри, ж. Сердчатая, бранчивая баба. *Стара гаргѣра.* Ном. № 13620. См. Гаргара.

Гаргѣчки, чок, ж. мн. Крыжовникъ. Вх. Лем. 407. См. Агрус.

Гард, ду, м. То же, что и гард.

Гардувати, дую, еш, гл. 1) Гатить, дѣлать запруду. Черк. у. 2) ? *Як вєсло гардує, то треба його плазом постави-ти й перестане.* Канев. у.

Гаріта, тн, ж. Карета. *Посадили її в гариту.* АД. I. 312.

Гарлина, ми, ж. Пукъ соломы, приготовленный для крыши. Бѣл. Нос.

Гарнага, ги, ж. = **Кривуляка.** Нѣжин. у.

Гарованій, а, о. Имѣющій пазы. *Се ступи вже гаровані,—менше вгайки, зивидче складемо діловання.* (Залюбовск.).

Гарувати, рую, еш, гл. 1) Пазовать, дѣлать пазы. Подольск. г. 2) = **Герувати.** Лубен. у. Мирг. у.

Гахуватися, хуюся, ешся, гл. Франтить, наряжаться, прихорашиваться. *Ном. № 11205. Ходила б біло, то кажуть: гахується; ходила б чорно, то кажуть: лінується.* Нн.

Гацик, ка, м. = **Кажан.** Вх. Лем. 407.

Гвалт и гвалт, ту, м. 1) Крикъ шумъ. Алв. 11. Чуб. I. 105. *Гвалт і галас Шевч. 197. А гвалту! а крику!* Шевч. 214. 2) Насиліе. *Прийшов і взяв гвалтом.* Аф. 357. *Одняв він гвалтом од убогих козаків і посполитих.* О. 1861. VIII. 29. *Розумом, а не гвалтом мусимо ми узке лукавство переважати.* К. (О. 1861. VI. 33). 3) Восклипаніе: *гвалт! Караул! Гвалт! рятуйте!* Шевч. 139. *Ай, гвалт! сама в хаті, не дам ради кошеняті.* *Ном. № 8766. Гвалт, на гвалт кричати. Кричати караул.* *Ном. № 2385. Гукнули як на гвалт.* Гул. Арг. (С. 1861. III. 84). *Було ж тобї не любити, а тепер хоч гвалт кричи.* Грин. III. 159. *На гвалт біли, дзвоніти. Бить тревогу.*

Гвалтінний, гвалтовний, а, о. 1) Шумный, крикливый. 2) Насильственный. *Тиї наверхники змовлялись у очевидки на гвалтовний учинок.* К. ЧР. 96.

Гвалтівне, гвалтовне, гвалтовно, нар. 1) Шумно, крикливо. *Чорти об чімсь радилися і гвалтовно гомоніли.* Стор. МПр. 43. 2) Насильственно. *Мет. 373. Гвалтовне одібрати.* Морд. Пл. 64.

Гвалтувати, тую, еш, гл. 1) Шумѣть, кричать. *Гвалтуютъ, сказано, наспряжені цокотути (жінки).* Греб. 379. *Чого (собаки) так гвалтуютъ?* Стор. МПр. 112. *Той чоловік став гвалтувати.* Драг. 184. 2) Производить насиліе, насильствовать. 3) Производить тревогу, звать на помощь.

Гвер, ру, м. Ружье. Гол. I. 151.

Гвинт, тѣ, м. Винтъ. *А ми це вікну*

гвинтом придавим. Канев. у. Ум. **Гвинтин.** *Десь тут гвинтик лясав.* Харьк.

Гвир, ру, м. = **Гвер.** Гн. II. 50.

Ге-ге-ге, меж. Подражаніе крику гусей. *А гусочка ге-ге-ге!* Рудч. Ск. I. 50.

Гѣвгати, гаю, еш, гл. = **Гогати.** Вх. Лем. 407.

Гѣгавка, ки, ж. = **Гоголь.** Вх. Зн. 11.

Гѣгдзи, да, и гѣгдзи, цюк, ж. м. = **Гаргачки.** Вх. Лем. 407. Вх. Уг. 235. Ум. Гѣгдзи. Вх. Лем. 407.

Гѣганья, ня, с. Кракъ гусей. Гн. II. 30.

Гѣгати, гаю, еш, гл. = **Гогекати.** Вх. Зн. 11.

Гѣгекати, каю, еш, гл. О гусяхъ: кричать. *Гуси гѣгекать, качки казкають.* Кв.

Гѣдз, дзи и гѣдзъ, дзи, м. Oestrus bovis. Гѣдзъ його вкусів,—на його напав. Онъ раскapiзничался.—*А що це тобі? Гѣдзъ укусив, чи що?* Канев. у. Ум. Гѣдзин. Винути гѣдзина. Сказать что либо съ умысломъ раздражить. *Оце вона прийшла та акинула гѣдзика,—паня и реходилась.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гѣдзатися, заюся, ешю, гл. 1) О четвероногихъ животныхъ: бѣгать, мечась изъ стороны въ сторону, подъ вліяніемъ боли отъ укушеній овода. 2) О людяхъ: метаться, бросаться изъ стороны въ сторону. *Відомашний не знаходив собі місця: гѣдзався, буцимъ підпалювали його вогнем.* Стор. МПр. 18. *Кричала, гѣдзалась, качалась.* Котл. Бн. V. 60. 3) О людяхъ: капризничать, привередничать.

Гѣдзел, зла и гѣдзель, зла, м. = **Гѣдз.** Рудан. I. 160. *Ном. № 3389.*

Гѣдзень, ня, м. Лѣтнее время, когда окоть мечется отъ укушеній оводами (юль мѣсяць).

Гѣдзке, ка, м. Ум. отъ гѣдз.

Гѣдзілля, ли, с. Древесные опилки. Черном.

Гѣдзкатися, каюся, ешся, гл. = **Гѣдзатися.**

Гѣдзю, ля, с. 1) Укушенное оводомъ мѣсто? *Уразив козла у гѣдзю.* *Ном. № 3390.* 2) Задница. *Поцілуй мене у гѣдзю.*

Гѣдзунок, ну, м. Искусство, умѣнье; толкъ. *Треба на хитрощі, коли гѣдзунку не достас.* Киев. г. *У сього малого хлопця немає гѣдзунку бігти.* Лубен. у.

Гѣдкати, каю, еш, гл.—Лоскотати 1. Вх. Лем. 407.

Гѣдло, ла, с. Приказъ. *Розіслав же Іван Рижска гѣдло по всім селі.* ЗЮЗО. II. 558.

Гѣзунд, ду, м. Здоровье. *Трудно працювати, як Гезунду чорт-ла.* Бердич. у. *Як у чоловіка нема Гезунда, то він і клочча не варт хукта, тоді його в гармату та й стріляй за хату.* Ном. № 8130.

Гел! меж, выражающее крикъ гусей. Аф. 357.

Гелгати, гаю, еш, гл. О гусяхъ: кричать. Аф. 357.

Гелевѣч, ча, м. Брюханъ. Угор.

Гелево, ва, с. Брюхо. Угор.

Гелѣта, ти, ж. Деревянный сосудъ, бочевкохъ. Угор. Ум. Гелѣтка. *Купують Гелетку сиру.* МУЕ. III. 40. См. Гелета.

Гелетѣ, тѣти, ж. Деревянный сосудъ для молока. Желех.

Гѣлка, ки, ж. Шишка, опухоль. *Гріх задувати на Різдво біб, бо будуть викидати гелки на шиї.* ЗЮЗО. II. 381.

Гелкотѣти, кочѣ, чеш, гл.—Гелгати. *Гуси з радістю сичали й Гелкотали.* Бор. 25.

Гѣльгів, гова, м. Орудіе древосяковъ въ родѣ топора, у котораго вмѣсто широкаго лезвія подобіе птичьаго клюва внутрь загнутаго. Части: деревянное топориче, обѣх, пазухи (стѣнки отверстія для топорича), фавда—четырёхгранный клѣвъ съ дзюбѣм на концѣ; отъ удара дзюбомъ вливается въ конецъ бревна, которое древосякъ потомъ тащитъ, держа за топориче. Шух. I. 175, 176.

Гѣлюх, хѣ, м. 1) Внутренности, потроха. Угор. 2) Брюхо. Угор. 3) Брюханъ Угор.

Гемзати, мжу, жиш, гл.—Лоскотати. Вх. Уг. 235.

Гензѣра, рш, ж. Раст. *Gentiana.* Желех. Вх. Зн. 13.

Гер, ру, м. Раст. *Aegopodium.* Вх. Пч. II. 37.

Гергѣвка, ки, ж. Горло. Желех.

Гергѣліца, ці, ж. Раст. *Calandra granaria.* Вх. Пч. II. 26.

Гергѣлі, лів, м. м. Гуси крупной породы. Александров. у.

Гергѣра, рш, ж.—Гаргара. Ном. № 13620.

Гергѣтѣти, гечу, чеш, гл. 1) = Гелготати. *Гуси усе Гергечуть.* О. 1861. I. 322. 1) = Джерготати.

Гергѣтѣти, пі, ж. 1) = Гѣгани. 2) = Джергіт 2. *Жидівська Гергетня.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Гергѣчки, цок, ж. м. = Гаргачки. Вх. Лем. 407.

Гергѣчник, ка, м. Кустъ, кусты крыжовника, *Ribes grossularia.* Вх. Лем. 407. См. Агрус.

Гергѣтѣния, ня и гергѣтѣния, ня, с. 1) Крикъ гусей, индюковъ. 2) Разговоръ на непонятномъ языкѣ.

Гергѣтѣти, гочѣ, чеш, и гергѣтѣти, гочѣ, тиш, гл. 1) Кричать (о гусяхъ, индюкахъ). *Рябко ститати хотіє, але Рябків язык був в роті спутаний, неначе пуглом з лях і Гергѣтѣти щось як на сідали индик.* Г. Арт. (О. 1861. III.). 2) Говорить на непонятномъ языкѣ.

Гердѣн, ну, м. Шерстяная повязка въ формѣ широкой ленты, которую въ Галиціи двѣаушки носятъ на головѣ; если же она носится на шеѣ, то на ней нашиваются разноцвѣтныя бусы; подобною же повязкою украшаются и шляпы парвей. Kolb. I. 38, 40, 36.

Герѣга, гѣ, ж. Волчокъ. Вх. Зн. 13.

Герлак, кѣ, м. Овца, зачехнувшая отъ болѣзни. Аваньев. у.

Герлѣнка, жи, ж. См. Спір з прута.

Герувѣти и гирувѣти, рѣю, еш, гл. 1) Править возомъ, лошадыми. Мнж. 181. 2) Направлять возъ, катя его задомъ впередъ, держась за оглобли. 3) Направляться. *Гируємо аж у саму столицю.* Шевч. (О. 1861. X. 3). 4) Срывать, стаскивать. *Хуртовина назад бідачу пре, за поли смикое, відлогу з пліч Гирує.* Греб. 376. 5) Заурашивать (о цѣпѣ). *Що це він Герує? Дорого Герує за вола.* Мнж. 181. См. Керувати.

Гѣдѣтисѣ, цаюся, ешся, гл.—Гѣдзѣтисѣ. *Ой із гори та в яр Гѣдѣтисѣ товар.* Каменец. у.

Гѣнисѣ, су, м. Карнизъ. Подольск. г. Волян. г.

Гзѣтисѣ, гзѣусѣ, гзѣшся, гл.—Дрочитисѣ (о скотѣ). *Корова Гзѣтисѣ.* Вх. Уг. 235.

Гайка, ки, ж. Hippobosca equina. Вх. Уг. 235.

Гаусо, су, м. = **Глузд.** *Вона хоче роботу робити, та хазяйки з неї не буде, бо глумку нема.* Уман. у.

Гивт, ту, м. = **Ковток.** Вх. Лем. 407.

Гивтати, тату, еш, гл. = **Ковтати.** Вх. Лем. 407.

Гивти́ти, ну́, неш, гл. = **Ковтнути.** Вх. Лем. 407.

Гигнути, ну, неш, гл. 1) Швырнуть, бросить на землю. Угор. 2) Околять. *Кравець у хвіст руки як умотав, як одпустив (вовкові) три аршини, так вовк там трохи й не лигнув.* Рудч. Ск. I. 6.

Гилі, лі, ж. = **Вурта 6.** *Я на тебе вже нагнав десять Гил.* Рк. Левни.

Гилун, на, м. Самець съ однимъ ядромъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. См. Кишкун.

Гилькотіти, чу́, тиш, гл. О гусяхъ: кричать. *Гилькотять гуси.* Харьк. г.

Гиргачка, ки, ж. = **Гергачка.** Гн. П. 166.

Гирд, ду, м. Часть овечьего стада. Черк. у.

Гирлянка, ки, ж. = **Горлянка 1.** Вх. За. 13.

Гирляга, ги, ж. Длинная съ мягкой палка овечьего пастуха. *Вистойть чабан сердця аси ніч, обернись на Гирлягу.* О. 1862.

Гирувати. См. Герувати.

Гіцкати́ся, кая́ся, е́ся, гл. = **Доско-тати́ся.** Вх. Уг. 235.

Гіб, ба, м. Пт. сорокопуть, Lanius. Вх. Лем. 407.

Гівгач, ча и гівгор, ра, м. Пт. Junco torquilla. Вх. Лем. 407.

Гіпе, су, м. Гипсъ. *Шкіру натираєсі гіпсом дрібноенько меленим.* МУЕ. I. 72.

Гірги, ми. Пачи. Вх. Лем. 407.

Гіргобжик, ка, м. Разнощикъ товаровъ. Вх. Лем. 407.

Глог, га, м. 1) = **Глаг.** КС. 1889. VII. 44. Гол. I. Вступленіе. 700. 2) Весенняя игра, то же, что сыляп; состоитъ въ томъ, что играющіе стараются бросаемиими палками сбить воткнутую въ землю палку. Чуб. III. 98.

Глогати, гаю, еш, гл. = **Глагати.** Гол. I. Вступл. 700.

Гледжити, джу, джиш, гл. = **Глегати, глагати.** Гн. II. 8. Гол. I. Вступл. 700.

Глей, глєю, м. 1) Клей вишневый. Харьк. 2) = **Глей.** *Набирають коло річки або з болота глєю, привезуть до клуні, розмочать водою і потім утоптують (на току).* МУЕ. I. 83. (Черниг.).

Глейт, ту, м. 1) = **Ползав.** Вх. Лем. 407. 2) Глазированный горшокъ. Вх. Лем. 407.

Гловень, вия, м. Доска, которою прикрывается заборъ или частокъ, поверхъ ушул.

Глузи, глузувати = **Глузи, глузувати.**

Глюг, га, м. = **Глог.** Ном. № 12571.

Глюгати, гаю, еш, гл. Глотать не жевавши.

Глюч, ча, м. Рыба: Cottus, бычекъ. См. Головач, бабець. Вх. Пч. II. 19.

Гля, пред. для. *Ірви, кумо, ягідки, которі солодкі, а которі гіркі—гля моєї жінки.* Чуб. V. 614.

Гляг, га, м. глїга, ги, ж. Часть желудка жвачнаго животного, употребляемая для створаживания молока. (Херс. г.). Створожившееся молоко изъ желудка маленькаго теленка, кусочекъ котораго (молока) бросаютъ въ удой молока, чтобы оно скорѣе створожилось. (Гол. I. Вступленіе, 700). Употребл. также лишь во мн. ч.: **гліги, ум. глігүшки.** Маркев. 158.

Глігавець, иця, м. гліганка, ки, ж. Створожненное молоко, сладкій творогъ. Аф. 361. Грин. III. 561.

Гліганий, а, е. = **сир.** Сладкій творогъ.

Глігати, гаю, еш, гл. Створаживать молоко. Гол. I. Вступл. 700.

Глігүшки, шок, ж. мн. См. Гляга.

Глімати, маю, еш, гл. Съ трудомъ ѣсть. *Василь заклаєся з Гарасимом, що ззість 15 булок.... Ззіз шось три, взяв четверту та так глямає, що неначе вмірати збирається.* Брацл. у.

Гипи, па, м. Короткій саножный ножъ. Ум. Гипецъ. Павловскій, Грамматика, 38.

Гіпїт, гнотї, м. Фитиль, свѣтильня. *Святї та божї: свїчки поїми, на лнота засїли.* Уман. у. *Та згорїла лояночка від лнота до лнота.* Нп. Ні гнотї нема. Нїть вичего. Лохи. у. Ум. Гіпїти. Ув. Гіпїтище.

Здоровий гнотище: парасині багато ви-горіє. Васильк. у.

Гно́ття, тя, с. Отрєньє.

Говда, ди, ж. Башка. Подольск. г.

Гогá, гі, ж. Галиця. Вх. Зн. 13.

Гогóзи, ни. Плоды растєнія гогóзини. Лв. 102.

Гогóзник, ка, м. Раст. *Vaccinium vitis idaea*. Лв. 102.

Годло, ла, с. Кодло.

Гой, гóя, м. Гой. О. 1861. XI. 39, 40.

Голдува́ти, ду́ю, еш, гл. 1) = Голдувати. 2) Владѣть недвижимою собственностью. *Він голдує сим гаєм.* Борз. у. *Оцею греблюю голдували черниці якісь, чи міженєвкі, чи Бог їх знає які.* Драг. 223.

Гóлка, ки, ж. Пшеница, имѣющая ко-лосья безъ остей. Каменец. у.

Гондзо́ль, ля, м. и гондзо́ля, лі, ж. Побрякушка. *Ото гі́нцас оце намисто, ще зуби повиби́вас тим гондзо́лем.* Уман. у. Ум. Гондзо́льна, гондзо́лячка. Ув. Гондзо́ляна.

Гондзо́ляк, ка, м. Прищѣ, шишка. Вх. Зн. 13. *Ой діачино, діачинько, яка ти файнєнька: на личеньку гондзо́ляки як ріпа дрібнєнька.* Вх. Зн. 13.

Гондзо́ляка, ки, м. Ув. отъ гондзо́ля. *Ще собі зуби повиби́вас гондзо́лякою отим.* Подольск. г.

Гондзо́лячка, ки, ж. Ум. отъ гондзо́ля.

Гóнот, ту, м. Гонт. Вх. Лем. 407.

Гонт, ту, м. гóнта и гóнта, ти, ж. Тесь, гонтъ. *Він у нашому селі́ церкву новим гонтом обшив.* МВ. I. 65. *Дімок стояв, гонтою вбитий.* Св. Л. 215, 216.

Гонтáль, ля, м. Желѣзный гвоздь, который прибавляется гонть. Хотин. у.

Гонтáрь и гонтáрь, рá, м. Кровель-щикъ, покрывающій крыши гонтомъ.

Гонтáна, ни, ж. Одна штука кровель-ного теса. Желех.

Гонтовий и гонтовий, а, е. Сдѣланный изъ гонта. К. ЧР. 209. *Гонтовий дах округи церкви.* К. Он. 132.

Гонтя, гóнти, тя, с. Гонт. Голова скіпками вшита, борода гонтѣм побита. О. 1862. IV. 14.

Гонтяница, ці и гонтáрка, ки, ж. Ель, годная для теса, гонта. Вх. Лем. 407.

Горгóля, лі, ж. Сукъ. Вх. Лем. 408.

Горгóлáстий, а, е. Суковатый. Вх. Лем. 408.

Горсѣт, та, м. Корсет. Камен. у.

Госпо́да, ди, ж. Господа. Желех.

Господáрити, рю, раш, гл. Господа-рити. Желех.

Господáрів, рева, ве. Хозяйскій, при-надлежащій хозяину. *Господáрева мама дістала ножух.* Гн. II. 12.

Господáрка, ки, ж. Господáрный, а, е, господа́рство, ва, с. = Господарка, гос-подарный, господа́рство. Желех.

Господáрьскій, а, е = Господарскій. *Жид з гóндло жєс. Він до гóсподáрьско́ї роботи не зділий.* ЕЗ. V. 200.

Господáрь, ри, м. Господарюва́ти, рáю, еш, гл. = Господарь, господарювати. Же-лех.

Господáнина, на, не. Принадлежащій хозяйкѣ. *Господáнина мама гі́зе на піч.* Гн. II. 11.

Господáня, ні, ж. Господина. Желех.

Гóтка, ки, ж. Самка глухаря, глухого тетерева. Вх. Пч. II. 15. Шух. I. 23. См. Готур, готур.

Гóтур, ра, м. Готур, *Tetrao urogallus* Вх. Пч. II. 15.

Гóхнути, ну, неш, гл. Гавкнути-Зависно, краче, як собака е: *гохне, то почуєш.* (Залюбовск.).

Грáйцáрь, ря, м. Грейцар. Гн. II. 43. *Виняв та и дав Грáйцáря.* Гн. II. 42.

Грáмузлáти, лáю, еш, гл. Писать ка-ракулями.

Грáнáт, ту, м. Граната. Желех.

Грáнáтовий, а, е = Гранатовый. *Окуни перекинуєся Грáнáтовим перенєм у зо-лоті оправі.* Рудч. Ск. II. 113.

Грáса, си, ж. Сапа. Острожск. у.

Грáсува́ти, сáю, еш, гл. Расчищать дорожки. 2) Вытаптывать. *„Ой безрезонько, чого ти не зелєна?“—Ой як я мою зе-леню бутти, коли підо мною татари стояли, хопитями землю грáсували.* АД. I. 77.

Грáта, ти, ж. 1) Пруть желѣзной рѣ-шетки, а во мн. ч. грáти—желѣзная рѣ-шетка. 2) Клѣтка (на тканн). Ум. Грáтна, грáтини.

Гратчáстий, а, е. 1) Рѣшетчатый. 2) Клѣтчатый.

Гратя, тя, с. соб. Старыя вещи, старыя хламъ. Вх. Лем. 408.

Грацювати, цюю, еш, гл. = Грасувати І.

Грегѳрній, а, е = Моторный. Вх. Зн. 13.

Грейдар, ра, м. Крейцеръ (монета). Старче божий, чим я тебе обдарю, коли я не маю, хибі два Грейдари простих. Драг. 267.

Грѳци, нар. = Грѳче. Так собі грѳци розмовляли. Гн. І. 181.

Грѳче, нар. Хорошо, какъ слѣдуетъ. Він став біля печі та й почав підпирати палець грѳче. ЗОЮР. І. 204.

Грѳчний, а, в. Учтивый, любезный, милый. Бувай же здоров, грѳчний молодче, Грѳчний молодче, Іване-хлопче! Чуб. III. 283.

Грѳчність, прости, ж. Учтливость, любезность.

Грѳчно, нар. Учтиво, любезно; мило.

Гринджоли, джол, ж. м. 1) Маленькія сани. Пот. III. 99. Желех. 2) Простыя сани, дровни. Чуб. V. 1138.

Гринджолата, лят, м. Маленькія сани-дровни. Ном. № 10001. Впрягла я Гринджолата навичку. Кол. Ен. І. 7.

Грис, су, м. 1) Огрубі. Пересівається житку муку через сито і останий грис осипається до баривчини. Гн. І. 100. См. Висіпки. 2) Молотый крупно овесь съ ячменемъ, посыпанный солю; служить для выкормки скота. Нехай нас Бог милує, щоб ми своїм дітям давали Грис—ми здужаєм і хлібом выгодувати. Канев. у.

Гривджати, джату, еш, гл. Шипѣть (о гусяхъ). Гуски Гривджат, як хочут акусити. Вх. Лем. 408.

Грѳва, ни, ж. и грѳно, на, с. = Гроно. Херс.

Грос, су, м. Стадо беременныхъ овецъ. О. 1862. V. Кух. 32, 37. У Манжурі: грѳси—бережениыя овцы. Ниж. 182.

Груаго, ла, с. Комѣ, куча. Груали смігу. Вх. Уг. 235.

Грулиа, ни, ж. = Грулянка. Вх. Уг. 235.

Грулисько, ка, с. Мѣсто, гдѣ растеть или росъ картофель. Вх. Лем. 408.

Грульбѳниа, ни, ж. = Грулянка. Вх. Уг. 235.

Груля, лі, ж. Картофель. Вх. Лем. 408.

Грулянка, ка, м. = Вандурчаник. Вх. Лем. 408.

Грулянка, ки, ж. Стебли и листья картофеля. Вх. Лем. 408.

Грундаль, ли, м. Грубый человекъ. Вх. Уг. 235.

Грундзѳваний, а, е = Грундакуватый. Не яке воно і Грундзѳване, щоб шановний читель не розборся його сам, прочитавши картинку-дві в книжці. Ном. Од видав. VI.

Грундзѳвати, дзѳю, еш, гл. Крѳико увизывати, унаковывати.

Грундзѳватый, а, е. 1) Уловатый. 2) Переносно: замысловатый.

Грунт и грунт, ту, м. 1) Надѣлъ, земля, участокъ земли; усадьба. Продав грунт вічними часами. Ном. № 14064. Ходім, де тій батьківський Грунт. Рудч. Ск. II. 154. Грунта, великі маєтки збуває. АД. І. 95. Осіли на ранговихъ абб на магистратськихъ та чернечихъ грунтахъ. К. ЧР. 198. 2) Почва. Там добрий Грунт—усе як з поди йде. 3) Основа, основаніе. Земля не може рушити з Грунту своѳо. Чуб. І. 69. Слово—вітер, а письмо—грунт. Ном. № 10664. Ум. Грунтин, грунтин.

Грунтала, лі, ж. Родъ игута по верхнему краю четена (см. четен), шилетсѳнаго изъ растеній: или дерези, или Cotinus sanguinea. О. 1862. V. Кух. 37.

Грунтик, грунтик, ка, м. Ум. отъ грунт и грунт.

Грунтівка, и грунтівка, ж. Усадьба. Воно хоча й сиротѣ, а грунтівка і хата свої і поля день п'ять. О. 1862. VIII. 7.

Грунтовий, а, б. 1) Почвенный. 2) Землевлѣдѣльческій.

Грунтовѳще и грунтовѳще, ща, с. = Грунтівка. Жили вони (брати) на однімъ батьківськѣмъ грунтовѳщину. Грин. І. 287.

Грунтовний, а, б. Осповательный, прочный.

Грунтувати, тую, еш, гл. Основывать. Желех. 2) Грунтовати (у художниковъ). Желех.

Грунь, ня, м. Хребетъ горы. Шух. І. 1.

Гравчати и гравчати, чѳ, чѳш, гл. Каркать; крикати. По цілихъ поляхъ Гравчитъ шотъ пташок. Вх. Уг. 235. Качка гравчит. Вх. Уг. 235.

ГүҮля, лі, ж. 1) Родъ верхней мужской и женской одежды изъ бѣлаго сукна у гүцуловъ. Форма гүҮлі: мѣнокъ, распоротый по одной сторонѣ, надѣтый на плечи и связанный на шеѣ шерстянымъ шнуркомъ или мѣдною цѣпью; сшитый конецъ гүҮлі служить вмѣсто башлыка. Тол. Од. 69. 2) = Гүля. *Як гүдарив, так гүҮля и набігла йому.* Новомоск. у. Ум. ГүҮольна.

ГүҮлюватий, а, е. Покрытый шишками. Новомоск. у. (Залюбовс.). *ГүҮлювата деревина.* Киев. у.

ГүҮолька, ки, ж. Ум. отъ гүҮля.

Гүджулей, лая, гүджулэй, лѣя, м, гүджулейка, ки, гүджулѣя, лѣі, гүджулѣйка, ки, ж. Навозный жукъ. Вх. Зп. 14. Ум. Гүджульна. Вх. Зп. 14.

Гүдз, два и гүдзь, дая, м. 1) Пуговица. Мет. 403. *Ціновим гүдзєм застбнувся.* Котл. Гн. IV. 26. 2) Шишка отъ ушиба, опухоль. *Будував сю хату низького зросту чоловік і двері мірав по собі, то аби сьмо гүдза не набили.* Св. Л. 27. *Да якийсь бойчак загидав кизяк, влітин кизяком, аж гүдзь під оком.* Грин. III. 54. 3) Узелъ на веревкѣ, ниткѣ. *Сей батіг був і посмолений, а тепер вже давно обліз, аж рудий та товстий такий! І на кінці гүдз як голуб'яче яйце.* Св. Л. 74. Ум. Гүдзин. *Іде по улиці чоловічок, сам мерзений, мідяні гүдзики, на шапці бляшка з доброго селитровенного.* Морд. Оп. 23.

Гүдзь-гүдзь! гүдзюсь-на! Призывъ для свиней. Вх. Уг. 271.

Гүз, за, м. Узелъ (на вѣткѣ, веревкѣ). Вх. Лем. 408.

Гүзва, ви, м. = Гүля. Вх. Лем. 408. **Гүзелець, льця, м.** = Галиця, *Pelias berus.* Вх. Лем. 408.

Гүзий, а, е = Куций. Вх. Лем. 408.

Гүзүлька, ки, ж. Ум. отъ гүзуля.

Гүзүля, лі, ж. Круглая шишка. (См. Гүзва, гүля). Ум Гүзүлька. *Мат на чолі гүзульку.* Вх. Лем. 408.

Гүлати, лаю, еш, гл. Быть въ силахъ, въ состояніи. Прият. у.

Гүлий, а, е. Безрогий (о возахъ, коровахъ). *Запрігши гүлих він,—ну переліг орати.* Г. Арт. (О. 1861. III. 94). *Гүлий віл.* Мвж. 182.

Гүлька, ки, ж. Ум. отъ гүля.

Гүля, лі, ж. Наростъ, шишка. *Набігла гүля за вухом.* Загр. Ум. Гүльна Харьк.

Гүняда, зи, ж. 1) Большая шишка. Мвж. 182. 2) Шарообразный свертокъ. Мвж. 182.

Гүральня, ні, ж. Водочный заводъ.

Гүргүля, ли, ж. = Горголя. Вх. Лем. 408.

Гүргүля, лі, ж. = Гүля.

Гүдзла, ли, ж. = Гүруля. Вх. Лем. 408.

Гүдзьм, цьа, м. То же, что и гүдзин 3: узелокъ на веревкѣ, нити. *Сидів сивий дід і розмотував великий клубок і в'язав гүдзки.* Гн. II. 184.

Гүш, (ша, м. ?) Шишка (на тѣлѣ); зобъ. Желех. Гүцул. (В. Дорошенко).

Гүшуватий, а, е. Покрытый шишками (на тѣлѣ). Желех. Зобастый. Гүцул. (В. Дорошенко).

Д.

Д. пред. сокращ. **од.** Мене **д** смерти відборони. Рудч. Ск.

Д. пред.=**До.** **Д** мекі. Вояк хоче, аби ви **д** нему вийшли. Федьк.

Да, сз, 1) = **Та.** 2) Пусть. *Ісуса Христа у поміч просимо, да визволиш від гріхів чоловіка.* Чуб. Ш. 19. 3) Почти. *Служила там да зо штири роки.* Вх. Уг. 235.

Да-ба! меж.=**Та ба!**

Дава, ви, ж. Епидемическя горловал боліть, преимущественно дифтеритъ. *Тепер у нас дава давить дітей.* Зміевск. у.

Давани, він, м. мн. Мѣсто, гдѣ складавають сѣно і кормлять имъ скотъ. Шух. 1. 172.

Даванка, ки, ж. Кормленіе скота зимой. *Віаці тоді саме вийшли на даванку.* Новооск. у.

Давання, ня, с. 1) Даваніе. Воно ж і даванию кінець є. Мир. Пов. I. 116. 2) = **Данкй** 2. Давання гірше трутизни. Ном.

Давати, дай, дайш, сов. в. **дати, дам, дасй, дасть, дамб, дастб, дадуть, гл.** 1) Давать, вручать, доставлять, сеужать. *Чи се тій чоботи, що зять дав, а за тій чоботи дочку взяв?* Нн. Давайте, то й вам буде дано. Ев. Л. VI. 38. Було б тобі, моя мати, сіх брів не давати, було б тобі, моя мати, частя-долю дати. Мет. 108 Не давши оброку, не бий по боку. Ном. Дай мекі грошей. Бог дав чоловікові душу і серце.—**віру, віри.** Г'єрить. Прочу тебе, дай мй віру, скажу тобі правду щирю. Нн.—**ганыб.** Хулить, наводить недостакн. *Я парубку ганыби не даю і змійж не поїду.* Маркев.—**гарбузі.** Отказувать жєнху — **добридень, на добридень.** Жєлать доброго утра. *По воду їде, добридень дає.* Мет. 71. *Раненько встань, свєкорку на добридень дай.* Мет.—**догану.** См. **Догана.**—**драла, драчин, дропак.** дьбру.

Уб'гати. До хлопців дала драла. Ном. № 8806. *Перелякані жєвнїри несподіваним нападком... дали дропак.* Стор. МПр. 122.—**дуба.** а) У овчинників: намазывать, намазати овчину настоєм дубовой коры. Вас. 153. б) Умирать, умереть.—**дўлі.** Показывать куклиш.—**знати.** Ув'домлять, изв'щать, давать знать. *Як мене не буде, то я пришло свого товариша дати тобі знати, що мене нема.* Чуб. Сїдлай, хлопче, сїдлай коня, сїдлай во-роного,—**давай знати в третю роту аж до кошового; давай панам знати, давай панам знати, нехай дають порадонокку воліє одшукати.** Мет.—**кару.** Наказывать. *Яку йому кару дати?* Ном. № 8866.—**на ббже.** Жертвовать на церковныя нужды. *Пішов до церкви, дав на ббже.* НВолын. у.—**на-віжки, безл.** Дало увидѣть. Употребляется въ значеніи предупреждать, предназначено-вывать какой янбудь примѣтой что либо. *Скоро з двора я вїдхав, дало на-віжки, ал' я все таки поїхав.* Черкас. у.—**на він.** Предопредѣлять долготѣіе. *Як не дасть Бог на він, то воно (дити) і ростом ви-соке, і розумом як старе.* Лебед. у.—**на вблю.** Предоставлять на усмотрѣніе. *Ма-чуха пасинку на волю давала: хоч льолю купи, хоч голій ходи.* Ном. № 9377.—**на дзвоні.** Заплатить, чтобы звонили по умершемъ. *Дали на дзвоні й паназиду.* Мкр. Г. 12.—**на пам'ять.** Въ выраженіи: **Дай, Боже, на пам'ять! Дай Богъ памяти.** *Дай, Боже, на пам'ять,—у вїаторок, чи що, се діялось.* НВолын. у.—**на признаку.** Оставлять примѣту. *Віти тернові рубай-те, по шляху покидайте, мені, брату, пішому піхотинику на признаку давайте.* ЗЮЯР. I. 34.—**на рбзум.** Надоумлять, наводитъ на мысль. *Коб йому Бог на ро-зум дав, щоб ударило кого.* НВолын. у.—**озніау.** Обнаружить, проявить. *Квітка ма-*

ло не скоротав віку, поки почувся на своїх власних силах і дав добру ознаку свого великого дару. К. Гр. Кв.—полій. Оставлять вт покою.—пѣмочі. Помогать. Або мені пѣмочі дайте, або мене з собою візьміте. Мет. 380.—пѣмочі-порятунку. Помогать и спасать. Нам, гетьмане Хмельницький, батю Зінову Чигиринський, пѣмочі-порятунку дай. Мет. 408.—поради, раді. а) Давать совѣтъ, наставленіе. Чао приходить умирати,—нікому поради дати. Макс. (1849) 77. б) Давать помощь, помогать, способствовать. Що все пити та гуляти, да нікому порадики дати. Мет. 221. Вже вони ради дадуть. Ном. № 7887. в) Справляться съ чѣмъ. Ой гвалт, сама в хаті, не дам ради кошеняті. Нп. г)—давати порядок.—порядок. Распоряжаться, давать порядок. Ох і рад же б я, дитя моє, до тебе встати, порядок дати, да сиряя земля двері залегла, оконечка заклепила. Мет. 150.—сторчачі. Падать вниз головою.—честь-хвалу. Оказывать почете. І панові нашому честь-хвалу даймо. Чуб.—чолові. Кляняться. У намет уступає, пану Филоненку, Корсунському полковнику чолом дає. Мет. 41. Сн. Чоло. 2) Подавать. Давай вечеряти! Давай коні! Ой дайте ж мені холодної води. Мет. 95.—рѣку. Подавать руку. Устав, поздоровкаєсь до їх,—дав одному руку, другому. Грин. II. 13. І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною. Мет. 67. 3) Давать, предлагать, сулять. Даю йому за скриню два карбованці, а він править п'ять. 4) Допускати, позволять. Свої люди, не татари,—не дадуть загубати. Ном. Ой хвортуно, хвортунико, що ти учинила? дала серцю спізнатися, далі розлучила. Мет. Не дай пропасти на чужині. Шєвч. 5) Выдавать замужъ. Не дайте мене за п'яниченьку. Мет. 67. Синів женить, а дочок давати, родичів на весіллє звать. Мет. Тожо значеніє и—займіж. Ой дбай, мати, дбай, да дочку заміж дай! Мет. 6) Задавать, давать почувствовать. Я тобі дам! Як дам тобі стиха лиха,—повік не забудеш. Хоч я не дам, хоч я не дам, так дасть моя мати,—таки тобі лихо йметься із нашої хати. 7) Бить, ударять, ударить. Як дав ногами в дно у бочку,—воно так і вискочило, і горілка витекла. Грин. I. 222. Дав йому, що аж каганці засвітилися. То же значеніє слѣдующихъ вираженій: Дати духопѣлу, духопѣлків, духу.—

мѣтланим. Отколоити, отдутъ. Ном. № 3639.—пам'ятного. Наказавъ битємъ-такъ, чтобы помнилъ.—парла. Трепку дати. О. 1862. VI. 45. І речок у нас була ватага, то й не підходь було ворга, бо вже дамо парла!—запотїлишнина, потїлишнина. Дать подзятїльничъ.—прочухана. Поколотить.—товнача. Дать тумака.—чѣсу, шваби, шкварки. Отколоити. Як дам шкварки, то буде тобі жарко. Ном. № 3617. 8) Давай! Да и ну! Він узав тую горілку, давай пити її обос. Чуб. Як ухоплю чорта патера за ноги і давай ним, нечає колесом прощити бісів. Стор. МПр. 47. 9) Давай! давайте! Будемъ! Ну! Ну! Давай! дайте! 10) Даймо. Положимъ. Даймо, що він і добрий кухарь, але все таки.... Брацъ. у. Даймо на те. Допустимъ, предположимъ. Даймо на те, що воно було заїць, а хто ж його курей поїв? Мабуть то був вовк, або лис. Бердич. у. Даватися, дабсь, даѣсь, сов. в. даѣсь, даѣсь, даѣсь, и. 1) Даться, отдаться. А довог покружнѣмъ їй коло Трапезонда: не даєсь в руки. Морд. Ох, не даймося, панове молоді, ми.... у неволю. ЗОЮР. Сію конопельки орїбні зеленієчки, сами не беруться, мені не даються. Чуб. V. 3. 2) Позволить, допустить. Було тобі уродиться, було тобі вдатися, було тобі та й не даться з себе насміятися. Не давайся кожному вітропї повітати. Ном. № 3840. 3) Бить даванымъ, нибѣсь. Як би то дався орлині крила, за синім би морем милою знайшла. Шевч. 27. Коб далось хоч одну ідину, як прийшов оке, то б вирятував. НВолын. у. 4) Дѣтиса знати,—у знамі. Дать себя звать, помнить, почувствовать. Ном. № 414. Чи ще ж тобі не далася тяжка неволя знати. Дума. Було тобі Хмельницького у вічні часи не займати; бо даєсь мені гетьмані Хмельницький гаразд-добре знати. Мет. 394. Дамся ж я їм у знаки! Стор. МПр. 99. 5)—на підмову. Дать себя обмануть. Я.... такої (дівчини) жду, щоб ся не дала парубкові на підмову. Федьк. Пов. 6)—в тямні. Дать себя понимать. Мабуть добре Московщина в тямні їй далася! Бо уночі тільки ї знає, що москаля кличе. Шевч. 7)—на мѣву, на рѣчі. Бить разговорчивымъ, краснорѣчивымъ. Улита чоюєсь на речі не дадалась: яксь смутна наче зробилась. Г. Барв. 218. Друге на речі не дається, а в неї слово—як струмочок дзорчить. Г. Барв. 422. 8)—у вічі. Показаться на

глаза. Приведи його до матері, а сами повертались, не дались у вічі матері. ЗОЖР. II. 52. 9) — на явию. Показаться. Це все така невидима (порт), а то якось то він на леву дався. Мирг. у. Слов. Д. Эварі.

Давець, **вця**, м. Подакцій, даватель. Від злого давця бери й каця. Ном. № 10640.

Давило, **ла**, с. Пресс, нажим. Аф. 372.

Давильця, **ців**, с. мн. Пипцы для орхівов.

Давина, **ни**, ж. = **Давнина**. Ум. Давиночка. Я собі іздаю двину давиночку. Гол. III. 385.

Давити, **влію**, **виш**, одн. в. **давнути**, **давну**, **давнеш**, м. 1) Давити. 2) Сжимати, стискивать. Давити, як мороз бабу. Ном. № 4003. Ні не дави, туманочку, славой тільки в полі. Шевч. 95. 3) Выжимать. Сир ізві, а на масло давити. Ном. № 12215. 4) Душити, давить. 5) Пригнєтати, угнетати. Так судила Божа воля, щоб давила нас недоля. К. Досв. 112. 6) Раздавливать, давить. Да як же стерпїти, коли притїмом давають кармазини людей по дорогах. К. ЧР. 193.

Давитися, **вліюся**, **вишес**, м. Давиться. Не дуже й жує, так цілком і котирає, аж давиться. Бв. Трохи був на смерть не подався. А Петро йому й каже: се тобі, старче, так Бог зробив за те, щоб другому не бажав давитися. Стор. I. 24.

Даві, нар. Сегодня утром. Вх. Зн. 14.

Давлючий, **а**, в. Трудно проглатываемый (о пшїцї). См. **Давучий**.

Давленний, **а**, в. Очень древний. Сим робом передано нам сю давнєзну пам'ятку писаного слова до всіма її ушкодинами, перекрутками. К. Гов.

Давнеколішній, **а**, в. Давно когда то бывшій, давно прошедшій. Давнеколішній та ясний присниться сон мені. Ося. 1862. V. 3.

Давнебєзний, **а**, в. Чрезвычайно старый; очень древний. То давненезний дід. Уманск. у.

Давний-давнїй, нар. Очень давно.

Давнина, **ні**, ж. Старина, древность. Стали теревенї шунї, давнину задувать; потрошки-потрошки і розбили свою тулу. Стор. II. 15. Давня давнина. Давно прошедшее время. Давня то давнина, а наче сгора оїлось. МВ. Що мені нагадала ця пісня? Яку давню давнину пригадала вона мені! І мою молодість, і мою покійницю, і мої літа давні. Левц. У прич-

тах-приказках уста мої отверзу, про давню давнину тобі я возлагаю. К. Псал.

Давніти, **нію**, **ніш**, м. Дѣлать давнїмъ.

Давнітися, **ніюся**, **нішся**, м. Дѣлаться давнїмъ, старїмъ.

Давній, **а**, в. 1) Давній. Се, може є давній бідний неволїник із неволї утікав. Макс. (1849) 45. Вони не так старі, як давні. Ном. № 8645. В давній дуже жив він оїк. Котл. 2) Древній, старинный. Дві церкви, — одна мурована висока, друга дерев'яна і давня сильно. МВ. I. 16. В давні времена, як ходив по землі Бог з Петром і Павлом. Чуб. I. 56. Давня річ, давня давнина. Давно минувшее. Рудч. Ск. I. 59. 3) Прежній. Давні пригоди боронять від негодн. Ном. № 1753. Шанка сива, виступка козацька настояща, ще давнїх козаків. МВ.

Давнісінько, нар. Очонь давно. Та вже вона давнісінько мол. Кв. II. 187.

Давністі, **ности**, ж. 1) Давности. Давність земська. I. Ст. 2) = Давнина. Не давить тому серця, ніби рід з давности ведеться. К. Досв. 112.

Давніш, нар. 1) Сравнит. ст. отъ давнїй. 2) Ранѣе. На біса шук пускаєш, пане-брате? (у ставок). Мєїх ляцїв позводиш — їх шук заїдуть... — «Даремна рїч», — сказав хазїн, «жалкую, чом давнїм не звїв». Глїб. 42.

Давнішній, **а**, в. Давнишний. Тільки де-не-де димок над кручею піднімається, та по вітру, як давнїшня слава Синопа, розлітається. Морд. (Мар. л. сб. 92).

Давно, **на**, с. (Употребляется только въ косвенныхъ падежахъ). А тут бур'ян, піски, талї, і хоч би на смїх де могила о давнїм давнї говорила. Шевч. 378. І батьки наші казали, що зробив ти в давнї давна. К. Псал. З давна, з давнього давна, з давнїх давнї. Издавна, съ незапам'ятнихъ временъ. Було собі дід та бабї, з давнього давна у нїї над ставом увѣсх собі на хуторї жили. Шевч. 98. Ви, тітко, каже-те, що се Музичин грішнї, з давнїх давнї. Аджє же у давнього Музика було багато стєну. Левц. Пов. 373. Це ще з давнїх давнїх у нас новелося. Харьк. г.

Давно, нар. Давно. Да вже жє моєї оївчїночки давно не було. Чуб. III. 149.

Давноминутий, **а**, в. Давнопрошедшій. **Давнути**, **нї**, **неш**, м. См. **Давити**. Желєх.

Давнішній, я, е=Давнішній. Давнішня знайома. Рудч. Ск. II. 158.

Давонуті, нї, нєш, м. Сильно давнуть. Так її давонув, мало що духу не видавав. Чуб.

Давучий, а, е. (Огь давити). 1) Терпкий (о вкусї). 2) Удушливий. Давучий чай. Ковст. у.

Давучка, ки, ж. Терпкий фрукт. Стане давити отут, наче грипу давучку їси, да адавишися.

Дадікати, каю, еш, м. 1) Болтати. 2) Готувати. Гуски дадакають. Вх. Лем. 408.

Дадікач, ча, м. Болтунъ. Вх. Лем. 408.

Дадє, нар. Гдї нібудь. Вх. Лем. 408.

Дадєкой, дадекой, нар. Иногда. Вх. Лем. 408.

Даджеж, нар. (Вм. да аджеж) — Аджеж.

Дадєдєн. Кто нібудь. Вх. Лем. 409.

Дазь-бі, — Біг, нар. = Дасть-бі. Чи вже не варитимете кашки оцє? — Ні, серце, бо борошення в нас дазь-бі. У Гул. Арт. какъ существ.: Як їсти дазьбіна та ще й гладкими бути. О. 1861. Ш. 97.

Дайка, ки, ж. Даянє. Харьк. Мавж. **Дай, сз. 1)** Такъ, да, но. Рада б душа в рай, дак гріхи не пускають. Ном. Ой у полі да криниченька, тільки водниця сльозиться, не рад чумака да чумакувати, дак не мусить оплатитися. Мет. 459. „Куди ти, вовче, біжиш?“ — „До вдови за поросля.“ — „У неї ж одно.“ — „Дак шоб не було й того.“ Ном. № 10718. 2) То, такъ. Єв. Мр. XII. 19. Отиподі то Барабан, їтьман молодній, як у кума своєю Хмельницького дорожю нашинку напивсє, дак у його і спати повалясє. Мет. 386. Не ти мені скажеш, дак мати: було б убогої не бранї. Мет. 48. Дітино моя Переясловко, поїлуй же мене, моя листовко! — Дак що ж, дак ну ж, дак поїлуй, да у твою кубоньку да золотую. Мет. 5. „Колялуй, баранє!“ — „Не вмію, пане.“ — „Дак лїз у вікно!“ — „Дак рош, пане!“ Чуб. Ш. 428. 3) Дак же ні. Да нїть же. 4) Як нема, дак нема. Нїть какъ нїть. А в невідєнку рано-поранєнку колючки як нема, дак нема. Мет. 229.

Дакєди, нар. Иногда. Вх. Уг. 235.

Дакєтрий, а, е. Кто нібудь. Вх. Лем. 408.

Дакус, нар. Немного. Вх. Лем. 408. Ум. Данусчи. Вх. Уг. 235.

Далдє, ді, ж. Далдє-балдє вь загадєх — свиньї. Ном., стр. 294, № 122.

Далє, сз. = Алє.

Далєбі, далєбіг, нар. Ей-ей, право. Далєбі, що правда. Мако. Ой не смїєся, дітинонько, далєбі не смїєся! Я у тебе молодїй отрупи найсє. Мет. 90. Ей, та-нуїєся, коли хоч, бо далєбі колись тму-мно-здо-тмо синиу на синїї. Ном. № 3600. А мої (діти) вже й тєть то живучї. Такого їх, такого їх, що далєбі не знаю, що й діяти. Левич. I. 139.

Далєбо, нар. = Далєбі. Чуб. V. 342.

Далєж, сз. = Алєж.

Далєзний, а, е. Очєнь далєкій.

Далєзно, нар. Очєнь далєко.

Далєка. Употребляєтьсє какъ существ., но безъ имен. пад. Не боїтьсє ніякою далєка. Забачи Бог і з далєка, та ну з далєкого далєка.

Далєкій, а, е. 1) Далєкій, далєвій. До любїй небит нема далєкої дороти. Ном. № 8759. Чи то трапи, чи то мліч, чи хижї дейнеки росиускають по Вкраїні заони далєкі. К. Досв. 242. Дорїжека, дорїжека та пирока і далєка. Мет. 241. 2) Отдалєнний, далєкій. Ємен широкїй, край далєкій, милого не бачу. Мет. 64. По далєкому Дунаєчку злая буря вихо-жає-виступає. В далєкому краю в чужєй землю... заховать. Шевч. 73. Кою ж-їй любити? Ні батька, ні неськи, одна, як ти пташка в далєкім краю. Шевч. 27—82. Ум. Далєчєнький. Тєпер нїчєлє тємєнька, дорїжєнька далєчєньки. Чуб. V. 873.

Далєкість, кости, ж. Далє. Он не мїсє! — промовила Тодозл, лєгєнько кивнувши носом на сизу далєкість. Левич. I. 442. Вона все дивитьсє нїтьно-нїтьно в синї далєкостї. МВ. I.

Далєко, нар. 1) Далєко. На Чортєсє морє... далєко поїлдовє. ЗОЮР. I. 28. Добре далєко чути, а лєдаче ще далї. Ном. № 4451. Далєко, як оком сягєши. Ном. № 7745. 2) Долго. Ой високо соколї до нєба лїтати, ой далєко козакої до осєни жєдати. Мет. 7. Ум. Далєчєнько. Далєчєнько одишла од своєю сєла. Кв. II. 226.

Далєкоглад, ду, м. Тєлєскопъ. Ся труба тєлєскоп або далєкоглад. Ком. I. 89.

Далєч, чї, ж. Далє. Ви любив у той час довго, довго дивитисє на чорний чорнївовський бїр, на сизу далєч, нєначє там записана була його доля. Левич. Пов. 331.

Далєчєнький, а, е. Очєнь далєкій.

Далєчєнький, а, е. Ум. отъ далєний.

Далеченько, нар. Ум. отъ далеко.

Далечний, ні, ж. Даль. Не яка там далечиня. Схну, чхну в далечині, всяк день умираю. Гол. III. 367.

Далечіна, ні, ж. Большая даль. Куди землі за один день обійти таку далечіну, що має 900 мильонів верстов. Ком. I. 25.

Далешній, я, в. Прибывший издалека. Чи ви далешній? Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Далина, ні, ж. = Далечиня.

Далити, люб, лиш, м. Отдавать.

Далитися, любся, лишся, м. Отдаваться.

Далі, далій, нар. Сравни. ст. отъ далеко.

У дурня до Юр'я, у розумного далі. „Старче, село гирити!“— „А я за суму та далі посуну“. Ном. № 4992. 2) Потом, послѣ. Гемоніи люде на селі, а далі й розійшлися. МВ. I. 106. Ой, хворуно, хворуно, що ти учинила? Дала серцю спізнатися, далі розлучила. Мет. 63. 2) Вскорѣ. Далі прийде. Стенан вже далі приближить за сохору. Вже далі вечір... Вже далі хліба не стане. Далі-далі. Скоро, въ скоромъ времени. Ви вже дали-дали алуцати дружитимете, а в мене ще й діти мої спирточки на в'язях висять.

1) Подальше. Ти, дівчино, ти, подобна, не здавайся на підмову, бувай добра; бо дозриши по поганий: як іградиш дівчину, а сам далий. Мар. л. сб. 5) Далі-подалі. Спусти вѣкоторое время. Винси був проші і не віддавав, а далі-подаді віддавав. Харьк. у.

Далічко, нар. Далеко. Пасіка цей далічко від хати. Федьк.

Даль, лі, ж. = Далечиня. Кв. (Желех.).

Дальний, ні, ж. = Далина. Як би допомогти оку льдовському пролітрути за далеку дальнину. Дешо.

Дальній, я, в. Дальний, отдаенный. Та болить серце й головонока, бо чужа, дальня сторононька. Бал. 39. Дальній нечери. Левиц. Пов. 348.

Дальнозоркий, а, в. Дальнозоркій. Гай-списк. у.

Дальнообкий, а, в. Дальнозоркій. Козелец. у.

Дальш, дальше, нар. 1) Сравнительная степень отъ далѣко. Вони рікають від мене, а я мов помелом їх мету та все дальш, та все дальш у пекло прута пруту. Стор. МІР. 47. 2) = Далі 2. 3) Прочь. Да я й цілкового не хочу; нур тобі поганий, дальш! Кв.

Дальший, а, в. 1) Сравни. ст. отъ да-

лекий. 2) Слѣдующій. Мушу сьогодні і завтра, і дальшого дня ходити. Ев. Лук. XIII. 33.

Дамка, ки, ж. Шашка. Павл. 33. Гуляти в дамки. Играть въ шашки. Вхлюста, в парі, в візка грали і дамки по столу совали. Котл. Ев. Ум. Дамочка.

Дамничка, ці, ж. Шашечница. Павл. 33.

Дамочка, яи, ж. Ум. отъ дамка.

Дан, ну, м. Столбъ, стоянь. Чуб. VII. 575.

Дання, ни, ж. Дань. Ев. Л. XX. 22. І нехай йому данню принесуть царі фрейські. К. Псал. 164.

Данка, ки, ж. То, что дано, давание. Обиянка, а не данка—дурному радість. Ном. № 4515.

Дання, нобі, въ видѣ сущ. ж. Данная, письменный актъ на владѣніе недвижимымъ имуществомъ.

Дання, кі, с. 1) Отравя вообще, въ частности же яйца насккомыхъ, брошенныя въ водку, которую подносятъ тому, кого хотять отравити. Кіевск. г. Як мені було йти на весілля, коли Солов'їта отроїла б мене з своїх рук, дала б дання в чарці торілки, як би могла. Левиц. Пов. 342. 2) Заговорное питье. Дання триє трутизні. Ном. Се вже так, і дання причина. Чуб.

Данюв, нуу, м. Даяніе, даръ, пожалованье. Ум. Даночок.

Данцівний, кі, м. Танцоръ. Шух. I. 33.

Данцувати, цюю, еш, м. Танцовать. Шух. I. 33.

Дань, ні, ж. Дань. Колись був у Київі якийсь князь, лицар, і був коло Києва змій, і кожного іоду посилали йому дань: давали або молодого парубка, або дівчину. ЗОЮР. II. 27. Дітались турки, змі недовірки, підписалися до Почаєви що-юд ошнь давати. Чуб. I. 161.

Дар, ру, м. 1) Даръ, давание. Ні дар, ни куля. Ном. № 7619. Що ж нам за дар везуть? Срібло та золото. Чуб. III. 39. Вийми дар та і роздав. Федьк. Пов. Ви маєте добрі дари давати дітям вашим. Ев. Лук. XI. 13. Божий дар. Св. Причастіе. До Божого дару з чорновими потами. Ном. № 136. 2) Дарованіе, талант, даръ. Незвичайний дар розмови і оповідання. Левиц. Пов. 146. Кейка... дав добру ознаку свого великого дару. К. Г. Кв. 18. Ум. Дарюнок. Мл. л. сб. 218.

Дара, ри, ж. = Дар. Що сьому панянті за дару дані? АД. I. 19.

Дара, рі, ж. 1) Антидоръ. 2) Причастіє. *Не повівши дару коштує.* Ном. № 5752.

Дараба, бн, ж. Плоть изъ славного лѣсу. Шух. I. 181, 182. *Плше дараба, а керманчи на бері полядає.* Млак. 4.

Дарабчик, ка, м. Кусочекъ. *Заубує я дарабчик свѣчки.* Гол. IV. 498. *Дарабчик хлѣба.* Вх. Зн. 14.

Дарбениий, а, е. Дарственный. *У нас земля дарбениа, ми живемо на дарбениій землі, що поміщик наділів.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Дарівний, а, е = Даремний. Тому і сѣмъ великий, кому хлѣб дарівний. Ном. № 1418.

Дарѣние, дарѣмно, нар. 1) Даромъ, безвозмездно. *Умер той, що дарѣние давав.* Ном., стр. 90. 2) Напрасно, тщетно. *Дарѣние його дожидався,—не прийшов.* 3) Безъ пользы, даромъ. *Ой місяцю! свѣтши, та не рієш, тільки дарѣние в Бога хлѣб їєш.* ЗОЮР. I. 148.

Дарѣнний, а, е. 1) Даровой, безвозмездный. *Дарѣнному коню в зуби не заглядають.* Ном. 2) Напрасный, тщетный. *Горбатого лічимо—то, брате, дарѣнни праці. То дарѣнна річ,—духовній не так напѣсано.* Левци. Пов. 82.

Даремнієнько, нар. 1) Совершенно даромъ. 2) Совершенно напрасно. *Даремнієнько ти, матюшко, болѣєш.* КС. I. 83. II. 467.

Дарѣмно См. Дарѣние.

Дарѣщина, нн, ж. = Дарівщина

Дарити, рѣ, рш, н. = Дарувати 1 и 2.

Дариця, ці, ж. Подарокъ. *Всім дівчатам запродавав, и своїй Пауліні даром давав, даром, даром, дарицею.* Чуб. III. 210.

Дарівник, ка, м. Даритель. Такъ называется и дарящій новобрачнымъ на свадьбѣ. МУЕ. III. 168.

Дарівщина, нн, ж. Подаренное. *Ми на дарівщині житимемо.* Харьк. г.

Дарівний, а, е. Подаренный, даровой. *Пан дав йому одсипину землі навічне, подарував йому. Так він на тій дарівній землі розвів садок.... Той садок його, бо земля дарівниа.* Поат. г.

Дарівня, нн, с. Дареніє.

Даріа, нар. 1) Ни за что, напрасно, понапрасну. *Тоді б не сердився дірма.* Ком. II. 2) Ничего не значитъ, пустой его, ну его, нужды нѣтъ, ничего. *Дармі—ярма, аби б воли були.* Ном. *"Тату! лѣз чорт у хату!"—"Дармі, аби не мос-*

каль. Ном. № 809. *Мо' то й не вине, та дармі, беріть уже.* 3) Не хуже тѣмъ, не уступаєтъ. *Вітряк мене дармі водяного млина.* НВолын. у. *Тике солодке зілля, дарма патоки.* НВолын. у. 4) Дарма що. Не смотря на то, что; не взирая на то, что; хотя. *Одвітував Оврам і кажє: Ой заживиє б і сказати щось добродієві мому, дармі, що ти і поніє.* К. Св. П. *Дарма, що юлий, да в під'язках.* Посл. **Дарма-гарма.** Ни съ того, ни съ сего. *Причєтивєся дарма-дарма, задививєся, що я гарна.* Нп.

Дармо, нар. = Дарѣние. Ном. № 6120. *Зиспавиділи мене дармо.* Св. I. XX. 25.

Дирмовій, а, е = Даремний 1.

Дармовіє и дармовіє, су, м. 1) Безпоздно висящій вещь. 2) Пелерина въ шивелі 3) Бредокъ, подвіска, подвісьное украшеніє. Шух. I. 127, 299. 4) Лишній участникъ въ дѣлѣ, чловѣкъ, присутствующій безъ надобности. *Чого тут висєш, дармовіє?* 5) Phallus impotentis. 6) мн. ч. Связь, перекладина между двумя кольями.

Дармоїд, да, м. Дармоїдъ, тунєядоць, паразитъ. *Одсєнєя, дармоїде, бо до мене кращій їде.* Нп. *Тут дай Божє сялому з сєм'єю прожитатись, а він ще й дармоїдів тїбрас.* Кв. Пов. II. 20.

Дармоїдка, кн, ж. Дармоїдка, тунєядка.

Дармоїдний, а, е. Даромъ їдящій, тунєядный.

Дармоїдя, нї, ж. Дармоїдство, тунєядство.

Дармоїдство, на, с. 1) Дармоїдство, тунєядство. *Пашло ницостю та хижим дармоїдством.* К. Да. 40. 2) Соб. Тунєядци. *Усєюи повно в його дармоїдства, лежачим хлѣбом набивають нузо.* К. Псал. 82.

Дармоїжки, жок, ж. мн. Тунєядство. *Піти на дармоїжки.* Пойти на хлѣба къ кому.

Дармоїжкувати, кую, куєш, н. Дармоїдничать, тунєядствовать.

Дармоїжний, а, е = Дармоїдний.

Дирмоїжник, ка, м = Дармоїд.

Дармоїжниці, ці, ж. = Дармоїдка.

Дармої, мбю, м. Рыноко съ большими отвєрстїями. Гайсин.

Дарморє, су, м. Раст.: лищій, Lysium barbatum. Аня, 202.

Дармування, нн, с. Прєбываніє безъ употребленія.

Дармува́ти, жу́ю, еш, і.м. Быть безъ употребленія. Чи в тебе ня сохиря дармує? позич її на час. Нема нігде кавала землі, аби дармувала. Гол. III. 41.

Дарна́ неді́ля. Їоминно воскресєньє.

Дарні́к, ка́, м. Артофъ. Іду я з дарником і з паскою, до мене нани з доброю ласкою. Чуб. I. 95. Ум. Дарничба.

Дарова́ний, а, е. Подарєнный. Дарованому одини києць. Ном. № 4614. Дарованому коневі в зуби не двалиться. Ном. № 4616.

Дарова́зна, ни, ж. Подарєнныя вещи. Оце свята—даровизна. Черкас. у.

Дарова́зно, нар. Даромъ. вѣ подарокъ. Він дав даровизно мужикам землі Верхнедніпр. у.

Дарові́й, а́, б́. Даровой.

Даровина́, ні, ж. Жертва. І обернуєсь Господь до Авеля і до його даровини. К. Св. П.

Дарові́тий, а, е=Дарові́й.

Дарові́ця, ці, ж. Даровое, доставиєсья даромъ.

Дарові́ще, ща, с. Родъ дѣтської игры, вѣ которой попавшии палкою по палкѣ противника кричить. „Дарую копа! дарую вола!“ и т. д. КС. 1887. VI. 472.

Дарові́ий, а́, б́. Даровой. Хиба же у нас двова даровіі?

Даром, нар. 1) Даромъ, безвозмездно. Всім дівоцкам розпродас, Галочці даром днес. Мет. 302. Поймайте мені нерловий вінок, я вам, молода, даром не схочу: першому рибалочці—нерловий вінок, другому рибалочці—щиролотий перстєць. Чуб. III.

305. Ті вже повімірати, що даром давали, давно їх нема. Ном. 4626. 2) Напрасно, попусту, безъ пользы. Вже не даром Лєско каже. Кв. II. 249. Нехай таки я не даром житиму на світі. Кв. I. 158. Се щось не даром. Это что то не спороста. 3) Даром що=Дарна́ що. Ном. № 405.

Даромá, нар.=Дарма. О. 1861. VI. 62. А ясно, ясно—дарома, що ніч. О. 1862. V. 78.

Даронько, ка, м. Ум. отъ дар.

Дарува́ння, ни, с. Дарєніє.

Дарува́ти, рју́ю, еш, і.м. 1) Дарить. Своєю не дарує, чужого не бері. Ном. № 9671. Вола дарують без ярма. Ном. Сестриці, ви порадилиці, поради́те же ви мене, чим тєстєя дарувати?—Даруй, братко, дари, собі дівочку бері. Мет. 186. 2) Давати, награждати, жаловать. Не все же

Біи дарує, про що люд міркує. Ном. № 71. Царєвну оддав, частям дарував. Чуб. III. 272. Господь його донєю дарує. 3) Жертвовать чѣмъ. Та візьміть мене самого, на Чорне море пуєстите. Нехай і буду на Чорному морі своєю головою дарувати, але не товариства сердєсного, невинні душі терпати. КС. 1882. XII. 487. 4) Прощати, извиняти. Даруй мені, я вже більше не буду. Що твоя жєнка мене обидла,—я її те дарую. МВ. I. 12. Хто буде сей сон рано і вечер читати, того буде Господь на євтанійї суді, на будучому віку вітати дарувати. Мил. 15. 5) Дарувати життям. душею. Пошадять жизнь. Став же він у нана мляости прохати: чи не можна, шине, життєм дарувати? Лохв. у. Бері гроші, аби дарував дуєцю. Черкас. у.

Даруватися, рју́єся, рју́єся, і.м. Дарить кому. У нас така установка, що родина, як їде в гості,—дарується. Федьк. Пов.

Дару́нок, нка, м. Подарокъ. О. 1862. IV. 35. Ой що то мені за такі дарунки: білі перла і коралі білу шию муди. Нп.

Дасть-бі, нар. Т. е. Дастъ Біг. 1) Богъ дастъ Обыкновенная форма отказа нищему. 2) Нѣтъ, не имѣется. Хедити за дасть-бі з торбою. Хлопотати и получать отказы.

Дат, ту, м. Количество молочныхъ продуктовъ, даваемыхъ собственникомъ полонини хозяевамъ пасущагося на ней скота. Шух. I. 189, 197.

Дáта, ти, ж. Число мѣсяца.

Дáтешній, а, с, Плати́ий подати. Лебед. у.

Дáти, си. См. Давати, ся.

Дáтка, ки, ж. Податка. Підлизуєтьсє до нани; звик на датки, то де вже йому до роботи.

Дáток, тєу, м. 1) Даяніє. Придаток не стоїть за даток. Ном. № 10590. 2) Подаяніє. Даток убогому вчинити.

Датува́ти, тју́ю, еш, і.м. Датировати.

Дах, ху, м. Кровля, крыша. Летів нмах через Іожеий дах: „тїмь мє діє на оні морію.“ Ном. № 294. Трицало, непає дах зривало з хати. Стор. Мѣр. 37. Ум. Дашба.

І Дáха, хи, ж. Родъ короткої шуби шерстю навуку, съ канюшономъ и широкими рукавами, которые не надѣвались. Тоаді став князь у члєсяну дагу однятиєсь. ЗОЮР. I. 175. Обує ном не в ремінь, не в ремінь, а в чоботи із савіану, із

саянну. Шитий черес все шовками—кругом стану. Одя плечі не в жупан, не в жулан, надів даху, став як пан, став як пан. Вовна зерху так і має, так і має, ззаду кобень так і грає, так і грає, а рукава да широкі, широкі: забасть молод всякій дівонці роботи. ЗОЮР. I. 175.

П. Даха, хв, об.—Давець. Коли даха, так будеш і взяха. Ном. № 10650.

Дахарь, рп, м.—Давець. Будеш дахарь, будеш і взяхарь. Ном. № 10650.

Даховий, а, б. Кровельный. Сонечко вже по даховому мозу красним світом грає. Осн. 1861. IV. 155.

Дахто, мьст. Ктонибудь. Як дахто не піде, а дою бавити, то му мовлять.... МУЕ. III. 57.

Даца, ці, ж.—Данина. "Годі тобі, пане куме, листи королевські держати, дай мені хоч прочитати!"—"Нащо тобі, пане куме, їх знати? ми дачі не даєм, в військко польське не йдем. АД. II. 9.

Дачка, кп, ж. Денежный сборъ, податной сборъ. Шух. I. 51.

Даша, ші, ж. Большое рядно (см.). Борз. у.

Дашитя, шў, шїш, л. Крыть кровлю.

Дашок, шва, м. 1) Уменьшит. отъ дах. 2) Знакъ (^) вадъ долгой или перемѣнной гласной: ђ, ѣ. 3) Козырекъ фуражки.

Дашо, мьст. Чтонибудь, скольконибудь. МУЕ. III. 55.

Даяк, нар. Какънибудь. Вх. Лем. 409.

Дайти, дай, даеш, л.—Давати.

Добайливий, а, е.—Дбалий. Борз. у.

Дбалий, а, в. Рачительный, старательный, заботливый. А тим часом у дбалої господині-паніматки вже й обід постини. Левиц. I. 174.

Дбалисть, мьст, ж. Рачительность, старательность, заботливость.

Дбало, нар. Рачительно, старательно, заботливо.

Дбання, ня, с. Радѣние, стараніе, заботливость.

Дбати, дбаю, дбаеш, л. 1) Радѣть, стараться, заботиться. Ев. Л. XII. 11. Ой обай, мати, обай, та мене замуж дай. Лавр. 45. Ой, козаки, ви, бідні невольники, кажу я вам: добре обайте, в городі християнські утікайте. ЗОЮР. I. 213. Добрий пан: ні бе, ні лає, та нічим і не дбає. Ном. Панове молодці! Добре обайте: собі теньмана наставляйте, бо я стар, болю, більше теньманами не здолію. Макс.

(1849). 78. У неклі все тепло, а піди в рай, то й дровами обай. Ном. № 200. 2) Обращать вниманіе. Знаємо, що не дбаєш ні про кою, бо не дивишся на лице людей. Св. Мр. XII. 14. 3) Приобрѣтать.

У їх доля дбає, а сироті треба самому придбать. Шевч. 133. Коли місяць май, кожній собі дбай. Ном. № 448. 4) Діму дбати. Держать на ўмі, на мысли, измышлять. Сидить Сава, листи кише, Сава думку дбає, ой вже Сава, та пан Сава іадку замишляє. Чуб. V. 965

Дбаться, дбаюся, дбаєшся, л. Заботиться о себѣ, обращать на себя вниманіе. А ілякиця ти не обаеться, йде до церкви, не вмивається. Чуб. V. 591.

Дбѣха, хв, об. Рачитель, рачительница; приобрѣтатель, приобрѣтательница.

Дбач, ці, м. Приобрѣтатель, рачитель.

Дбачка, кп, ж. Приобрѣтательница, рачительница.

Два, дві, два, двох, чис. Два, двѣ, два. Палила два кінці має. Ном. В той час безбожній бусурмани набітали і тих двох братів порубали. Макс. (1849). 24. Усе доводиться робити їм двома. Гороз сїю два стручки,—роди, Боже, чотирі, щоб його двачата зносили. Чуб. III. 41. Винного двома батогами не б'ють. Ном. № 7474. Ой навалило дві утінки да під млинком. Чуб. Не годиться дві шапки надівати на голову. Чуб. См. Дві.

Двадньовий, а, в. Двухдневный. НВолынск. у.

Двадцятєро, чис. Двадцать душъ, штубъ и пр. Чуб. II. 36. Двадцятєро обізваюсь, що бачили все тєє і як з трімаи зманили Тєвка. Кв. Пов. Ум. Двадцятіро.

Двадцятій, а, в, чис. Двадцатый. Уже Павлусеві минув і двадцятій, вже б він і на вечорині пішов так мати не пуска. Стор. I. 61.

Двадцятірко, чис. Ум. отъ двадцятєро. Нема і двадцятірка ишончан. Борз. у.

Двадцѣтка, кп, ж. 1) Двадцать, два десятка чего либо. Вас. 150. 2) Гривенникъ (=20 грошей). Подольск. и Волынск. губ. 3) Полотно въ двадцать насмъ. 4) Рыболовная сѣть, въ $\frac{1}{4}$ арш. которой помѣщается 20 ячей и въ длину, и въ ширину. Вас. 187.

Двадцѣтник, ка, м. Двадцать пасыт. **Двадцѣток, тку, м.** Двадцать. До літ двадцѣтка сля-так було, а в сїм часі і тою не стало. Мпр. л. сб.

Двадцѣть, ті, чис. Двадцать Двадцѣть

досять. Тридцять, Макс. Двадцять з биом. Цвдцять одинь.

Двадцять, и пр.—Двадцять и пр.

Двадцятаро, чис. Двѣнадцать душъ, шукъ: дюжца. Була така жовна, мало дванадцятаро дітей, ті діти мали всі по дванадцятаро дітей,—скільки всіх було? Чуб. I. 139.

Дванадцятиголовний, а, в. Двѣнадцатиглавий, с 12 головачъ. Дванадцятиголовний змії. Мж. 15.

Дванадцятий, а, в. Двѣнадцатий. Було час (беших) одинадцять, а без дванадцятин. Чуб. I. 116.

Дванадцятикрилка, ки, ж. Сь двѣнадцатью крильми вѣдьма. Вона—дванадцятикрилка, а я тільки шестикрилка; вона всім нам (вѣдьмам) юкова. О. 1862. IX. 33.

Дванадцятка, ки, ж. 1) Полотно въ 12 пасмъ. 2) Рыболовная сѣть, въ которой на площади въ $\frac{1}{4}$ арш., помѣщается во всѣ оторы 12 ячей.

Двадцять, тьбх, чис. Двѣнадцать. Добра жінка дванадцять раз на день одурить, а як яка, то й без числа. Ном. № 9078. У мене сьмь кінъ з дванадцятьма юковами. ЗОЮР. II. 70. І, настановив дванадцятьох, щоб були з ним і щоб посилати їх проповідувати. Ев. Мр. XI. 11.

Двадцять и пр.—Дванадцять и пр.

Дверчки, чбж, ж. мн. Ум. отъ двери. Двері, рѣй, ж. мн. 1) Дверь. Золотий обручок скрізь двері відчинив. Ном. № 1390. Як у Бога за дверима. Ном. 2) Дерев'яная покривка, которою сверху закрыта ловушка для лѣсныхъ звѣрей—запалница. Шух. I. 235. Ум. Дверечки.

Дверник, ки, м. Придверникъ. Жел.

Дверница, ці, ж. Придверница. Петр же стояв перед дверми знайдору.... Другий ученик.... сказав дверницѣ і ввелъ Петра. Ев. I. XVIII. 16.

Дверці, рець, ж. мн. Маленькая дверь, дверки. Пристав нові дверні до старої лавеньки. Ном. № 13295. Треба дощик добувати, хлоромини будувати без віконечъ, без дверей,—там єдинъ козак молодечъ. Чуб. V. 881. Ото всі посідали на коні, останній витиню із дверей і сказав: "Дверні, замикайтесь!" І двері замикались. Рудч. Ст. II. 141.

Дверчатъ, чѣт, с. мн. Маленькая дверь. Ум. Дверчатна.

Дверчатий, а, в. Дверной.

Дверчатка, ток, с. Ум. отъ дверчата. Дви! меж. для выраженія движенія. Мамо! чого є в тебе брови тільки двиг-двиг? Судора, синку.

Двѣгати, гаю, гаш, одн. в. двѣгнути, гну, гнеш, гл. 1) Двигать. Не зміг двигнути ні рукою, ні ногою. 2) Носить. Нащо тобѣ, пане брате, шорбани двигати? Тинис тобѣ, пане брате, людей розбивати. Гол. I. 165.

Двѣгатися, гаюся, гашся, одн. в. двѣгнутися, гнуся, гнешся, гл. 1) Двигаться, трогаться, двинуться. Ев. Мр. XI. 23. Та ну, покинь, не двигайся, аже сам не донесеш. Кіевск. 2) Сотрясаться, сотрястися. Як ударили з гармати, так аж церква двигнулася. Кух.

Двѣгит, готу, м. Сотрясеніе, дрожаніе. Як пустив батько млин, та як напосився вихор, та як загуркотить, запорохотить усе: а двѣгит такий, що наспилу на ногахъ устоїш. Левиц.

Двѣгнути, ся. См. Двигати, ся.

Двигнути, нѣ, нѣш, гл.—Двигатися. І втворив Бог великі кити і всяке живе твориво, всяке повоює, що двигнотить у водах. Онат.

Двиготіти, готу, тѣш, гл.—Двигтяти. Так весь склеп і задвиготів. Драг.

Двигтіяня, ня, с. Сотрясеніе, дрожаніе.

Двигтѣти, гчу, тѣш, гл. Сотрясаться, дрожать. Кахикаючи, вони аж двигтѣли, а їх товсті цокки дріжали, немаче по їх ходила дрібна жовля. Левиц. Пов. 326. Змії той летить,—аж земля двигтѣти. Грин. I. 192

Двигѣти, жу, жіш, гл.—Двигтѣти. Просуну. я ди кватирочку, аж кладочка двигити, а вже моя тилая дівчина по воду біжить. Мзр. л. сб. 320. Як загрили в стани, станя двигжала. Чуб. III. 377. Аж земля двигити. О. 1861 XI. Св. 30.

Двѣжкати, ся.—Двигати, ся.

Двѣжкий, а, в. Удобоподвижный.

Двѣжбе, жкѣ, м. Жестъ, движеніе. Черниг. г.

Двинуту, ну, веш, гл. 1)—Двинуту. Он чи вийду на танецъ, від—старого буханецъ в потилицю, або в спину, що й ногами вже не двигну. Осн. 1861. XI. 2) Отправиться, двинуться. Сам не знає, чи полицю тесати, чи до дівчини на всю ніч латати, закину я вражу бардину.

сам до дівчини на всю нічку двину. Чуб. V. 172. І двинув він (Оврам) звіттіля в гори. К. Св. П. 3) Вистріляти. От ми поставили перед ними артилерію, та як двинули з гарман, так бісова церкесня врости, та тіка, аж не потовітяться. Черном. 4) Ударити сильно. Я як двину її (собаку) зо всього маху на-відлі бичем по морді, так вона на місці й перекрутилася. ХС. VII. 151. 5) Вистроїти. На хуторі (Максим) зараз же на перше літо двинув будинок, мов панські хорони. Мир. ХРВ. 168.

Двійхати, кляю, кавш, гл. Колебаться, трістись.

Двійхати, хчѹ, тіш, гл. 1) Колебаться. 2) Трістись. Така гладка: як іде, так аж двійхати. Харьк.

Дві, двох, чис. Имен. пад. ж. р. отъ два. Двѣ. Дві хаті. Дві позі.

Двійб, двійб, с.—Двійло.

Двійка, кн, ж. Двойка въ картахъ.

Двійко, чис. Ум. отъ двое. І їх лиш тільки двійко було. Федьк. Грин. I. 203.

Двійло, ла, с. 1) Бревно, употребляемое при запряжѣ двухъ или трехъ паръ воловъ вдоль; нѣмъ соединяють ярма со-седнихъ паръ. ЗОЮР. I. 76. 2) Желѣзо у сохи съ двойнымъ остріємъ.

Двійловий, а, в. Относящійся къ двійлу.

Двійлѣчий, а, в.—Двійловий.

Двійнесенький, а, в. Ум. отъ двійний. Як пройхав козаченько да повз ворота, ворітечка двійнесенькі, роздвоїтєся. Чуб. V. 776.

Двійний, а, в. 1) Двойной. Двійна кимайка. 2) Двухстворчатый. Ум. Двійне-сенький.

Двійник, ка, м. У сусальницьовъ и золотильницьовъ по дереву: листки позоло-ченного-серебра.

Двійнік, ка, м. Сортъ миски около семи вершковъ въ діаметрѣ. Вас. 181.

Двійніата, нѣт, с. иж. Двойни, близ-ноцы.

Двійца, ців, с.—Двійнята.

Двійчастий, а, в. Раздвоенный. Тобі любіца моя псалма, ніжє віл на жертву круторогий, ніжє тук його серед багат-тя, і в ратицях двійчастих ноги. К. Псал. 157.

Двійчастий, а, в.—Двійчастий

Двійчи, нар.—Двічи.

Двійток, тка, м. Двухлѣтній быкъ. Вх. Звн. 14.

Двір, двѡру, м. 1) Дворъ, мѣсто подлѣ дома, обнесенное заборомъ. І в хаті не чутъ, і на дворі не вишко. МВ. II. 8. Он не по правді, мій миленький, ти зо мною живиш: мимко мій двір, нові ворітєчка до иншої ідеши. Мет. 67. На дворі. Виш дома, Приходять тоді брати і Мати Його і, стоячи на дворі, послали до Його, кличучи Його. Ев. Мр. III. 31. 2) Домъ, усадьба. Не плач, небого, що ідеши за двір. Ном. Хол не сильна, аби двір за-красила. Ном. На конику зайжджас, до двору женчиків займас. Чуб. Стоять но-ві двори, а в тих дворах нові ворота. Чуб. 3) Дворъ, Высочайшія особы и прид-ворные. Ось ті, що панують у царських дворах. Ев. Л. VII. 25. 4) Дворня, дворо-вая прислуга. Іде з своїм двором. Ном. Двірєць, двірѡн, двірѡчок, двѡрин, двѡрѡн. Там я ходив через річку до своєї дівчини; в неї двірѡк біленький, наоколо тополі. Чуб. V. 238.

Двірєць, рѣд, м. 1) Ум. отъ двір. Стань, матинко, край двірця; іде твоє дочка до вінця. Мет. 173. 2) Дворецъ. 3) Двірєць залізничний. Вокзалъ желѣзно-дорожный.

Двірка, кн, ж. Женщина служащая у помѣщика, дворовая женщина.

Двірня, нѣ, ж. Дворня Грин. I. 124. Деруть Рябка мов пір'я, на галас збѣ-лась двірня. Г. Арт. (О. 1861. III. 82).

Двірнік, ка, м. Дворовый человекъ. Мвж. 60.

Двірнічка, кн, ж.—Двірка.

Двірѡк, рѣд, м. Ум. отъ двір.

Двірѡчок, чка, м. Ум. отъ двір.

Двірський, а, в. 1) Дворовый. Сільська собака най ся міжє двірський не мішає. Ном. № 1314. 2) Придворный. І жили-лась уся шляхта під панську руку, оддавала дітей своїх у двірську науку. К. Досв. 171.

Двіста, чис.—Двісті. Мали ми тоді більше як двіста бжѣл. Федьк. Пов.

Двісті, двохсот, чис. Двѣсти. Ев. Мр. VI. 37. Покидаю тобі, молода дівчино, козаченьків двісті. Мет. Вона мене добре знала, на сто рублѣ повіряла, а на двісті прищитала, сірі воли грабувала. Чуб. V. 1093.

Двіцалівка, кж, ж. Доска в два дюйма товщиною. МУЕ. III. 29.

Двічі, двічі, чис. Дважды. З однієї мни двічі лико не деруть. Пом.

Двоє, двох, чис. Двос. Як двос у батька дітей, то як єдно; а як єдно, то як ні єдного. Ном. У його двос діл. Лебед. у. Почав їх (учеників) послати по двос. Ев. Мр. VI. 7.

Двоєм, нар. Двоое. Ще двоєм стилки їсати. НВолын. у.

Двоєчко, чис. Ум. оть **двойко**. Промов, серце, словечко, як ми любилися двоєчко. Мет. 53. Ой ми любилися, нас двоєчко в парці, тепер розійшлися як сонечко з хмарці. Мет. 63.

Двожильний, а, в. Двужильный. Кобила двожилина. О. 1862. IV. 83.

Двоістий, а, в. Двойной.

Двоїти, двою, двоїш, гл. 1) Двоить. 2) Ділати или говорити однієї разі такт, а другої—піваче. Він раз каже так, а раз инак; він сам двоїть. Екатеринос. у.

Двоїтися, їся, їсься, гл. Раздваиваться. Зітвєвск. у.

Двоїко, чис. Двос, нара. Родилося у їх скоро двоїко діток—близнята: син і дочка. Рудч. Ск. I. 131. Нас тільки двоїко в світі. МВ. Худібичу завів і діток сплдові двоїко: карпуза хлопчика та скверуху дівчинку.

Двоїлений, а, в. Съ двумя лезвіями. Черняг. г.

Двоїняти, нить, гл. безл. Двоитьсѣ. Двоїнити мені у очіх, та й годі. Навіщо не подивлюся я, то все двоїнити мені. Харьк.

Двоїчатий, а, в. Двійчастий. ЗОЮР. I. 263.

Двоікрат, нар. Двукратно. Двоікрат до тебе промовляю.

Двоігдий, а, в. Двоуогдий. К. Дз. 138. **Дворяк, кж, м.** Дворовый чоловік. А чоловік ваш, небіжчик звідки був родом?—З того села, де... дворак був. МВ. II. 35. А хто любить сільські хлопці, а я люблю двораків. Грин. III. 173. Ум. **Двораченько**. КС. 1883. IV. 906.

Дворячність, пр.—Дворячство и пр. **Двораченько, кж, м.** Ум. оть дворак. **Дворець, рцж, м.**—Дворець. Ой на горі дворець карбований, а в тім дворці хлопець мальований. Гол. I. 205.

Дворих, кж, м. Ум. оть двір.

Двориченько, кж, м.—Дворяченько. Ум. оть дворак. Ой поїхав двориченько на полювання, пустив кониченька на поносання.... Став двориченько, та став на полісті, приїжджає до дворика, від милої вість. Чуб. V. 771.

Двориче, ша, с. Двориче, мѣсто, гдѣ былъ двір, усадьба. Із льохів, будинків, стаєнь, і з хлопського трупа на дворичі в Рарожинських стала чорна куна. К. Досв. 183. О, панське двориче! бодай нічого доброго в тебе не вступило. МВ. I. 53.

Дворичик, кж, м. Двухлѣтняя лошадь. Вх. Лем. 409.

Дворка, кж, ж.—Двѣрка. Гол. IV. 467. Ідем чобіт на обцасі, а друиий на корку; а хто хоче біду знати, най ся візьме дворку. Ой чи дворка, чи не дворка, аби в дворі була, уже ж вона, пане брате, робити забула. Чуб. V. 1067.

Дворяга, ги, ж. Дворовая собака.

Дворівий, а, в. Дворовий. Стор. МІР. 67. Ой у саду вишня, у саду черешня—не любіте, дівчиночка, дворового лежнѣ. Іавр. 58.

Дворік, ркж, м. Ум. оть двір.

Дворічок, чка, м. Ум. оть двір. Мил. 141.

Дворський, а, в. Дворовый (чоловік). Дворський чоловік Кіндрат,—усією як раз семєю робить він на пана. О. 1862. VI. 62.

Дворучки, чок, ж. мм.—пресвятой. Раст. Orchis maculata. Лв. 100.

Дворядний, дворадівий, а, в. Вѣдва ряда, двурядный. Вх. Уг. 235. О. 1861. VII. 2.

Дворяк, кж, м.—Дворяк. Ум. Дворяченько. Став дворяченько да став на полісті, приїтає до дворяка вість.—Здоров, здоров, пане зяту, чужий та не наш, бо вже твоїй миленької на світі не маю. Чуб. V. 366.

Дворян, нж, м.—Дворянин. Люблю, мамо, дворянина.... казав дворян—любити буду. Грин. III. 656.

Дворянин, нж, м. 1) Дворовый чоловік. Дізналися дворяне та панській козаки. Гол. I. 122. Ой мати криминина, чорні очі в дворянина. Мет. 114. 2) Дворянинъ. На безлюдді й Хома дворянин. Ном.

Дворянка, кж, ж. Дворянка.

Дворячність, ва, с. Дворячство. Тим дворячством пишавишся, училися шлях-

та, як достатком та гомором перева-
жить брата. К. Досв. 171.

Дворянський, а, в. Дворянскій. Я дво-
рянського роду, не ходила боса зроду.
Чуб. V. 1074.

Дворіченько, ка, м. Ум. отъ дворян.

Двохліток, тка, м. Днухлѣтній ребе-
нокъ. Г. Барв. 440.

Двоєк, ка, м. Два гроша. Київ. и Во-
лын. г.

Двоєн, на, м. Большие сосновые брусья,
отправляемые изъ Полѣся водою, преиму-
щественно въ Пруссію.

Двужо́н, на, м. Двоеженецъ. Мир.
ХРВ. 11.

Двуличний, а, в. 1) Двуличный. Язик
такий, як' доуличная китайка. Ном.
2) Двуличный, лицемерный. Було говорю
одно, а роблю друге. За се називали мене
двуличним. Шевч. 285.

Ддати=Оддати. Ходить Марусенька
керозчесаная, хоче її мати за Івана
ддати. Мет. 115.

Де, нар. 1) Гдѣ. Де гріхъ, там і по-
кута. Ном. № 124. Сова знає, де кури
почують. Ном. № 5739. Де ви ся повер-
таєте, як ви ся маєте? Мет. 444. Горе
дворові, де корова розказ волові. Ном. За
городом левада, де збиралась громада. Ном.
Та не дб дінѣться. Нигдѣ не дѣвется, не
пропадетъ. МВ. (О. 1862. Ш. 54). 2) Ку-
дъ. Сама ж я не знаю, де мій милий
дієся, а чи його звіри зѣли, а чи він
утопився. Мет. Три царі, де ви йдете?
Чуб. Ш. 342. Не було дб. Некуда було.
Було втікатъ, чорний баране.—"Не бу-
ло де, вельможний пане". Гол. IV. 529.
3) Откуда. Де ся взяв татарин стид-
кий, бридкий, позаний: хоче одвою зару-
бати, собі дитину забрати. Макс. (1849)
97. 4) Когда. Де Христос родився, той
день празнуємо. Чуб. Ш. 377. 5) Въ сое-
диненні съ прилагательними: какой; тотъ,
который. Не бере малого, а вибирає, де
білний. Де кращого шукає. Де менші
між їми, як ті поросята, валялись та
гнались собі на ніску; де навільші—в
семики" подалі гналися. Сніп. 155.
З де-більшого, з де-більша. Большею частью.
6) Какъ. Де йому й жити було! Воно
й росло так, аби слава, а мій виправки
та походи силу з його всю вибрани. МВ.
7) Де-б. а) Гдѣ бы; куда бы; откуда бы.
Пять слів сказати, і де б вялася поміч.
Сніп. б) Высто тбо, чтобы. Де б піти

до церкви, а вона потягла у ліс до го-
рихи. Харьк. г. Де б помитися та в
гріхах кається, а вона ще пику малює
та до судьських приміляється. Харьк.
в) Де б то. Гдѣ бы то, куда бы то. (Ко-
зак) не питається, де б то стати, ко-
ня понаести, а питається, де корчма
новая. Черниг. г. 8) Де вже! Ну гдѣ таки.
Де вже було мені служити! Хата. 164.
9) Де в біса, де в ката! Гдѣ там! Куд
там! Кой чорт! А що, куме, багато за-
робю грошенят на заробітках?—"Де в
біса! тепер не те стало, що колись у
старовину. Харьк. Де в біса, які зочай-
ні!... А кажуть люде, добрих батьків
діти. Приглаголись старі очі на турка
й на брата; на чужу кров і на рідну—
та де його в ката! не спочину на роби-
ні, отут деє зачину. Морд. (Млр. л. сб.
78). 10) Де то. Гдѣ же; куд же. Де то
твоя слава подівалася—чубатим козакам
досталася. Морд. (Млр. л. сб. 91). Де то
моя Катерина? Шевч. 79. 11) Де ж.
а) Гдѣ же. Ой де ж мені, моя мила, ко-
нихіє набрати—по за гаям зелененьким
до тебе об'їзжати. Мет. 60. б) Куд же.
Ох, погибель же моя! де ж мені тепер
дітись? К. ЧР. 44. Ой де ж ти їдеш,
о, мій синочку?—Їду в горонькі, аж до
дівонокъ. Чуб. Ш. 290. в) Развѣ. Ні жу-
вати, ні ковтати не можна, не їде в
горло. Се бо був хрін. Де ж його можна
їсти. Кв. г) Де ж пак! Какъ же! еще би!
Може вона за пана хоче? Де ж пак!
вона мабуть за царя думає. Пнеться,
наче справді велика цяця. Де ж пак! по-
ві штани справно. Ном. Злякаються во-
ни! де ж пак! І в горобину ніч придуть
для такої панночки, як наша. Шевч.
12) Де тобі. Куд там! Вийшов з гати
карбівничий, щоб ліс оглядіти, та де
тобі! таке лихо, що не видно й сѣм!
Шевч. 84. 13) Де хоті. Гдѣ угодно. Уста-
ровину такого землі було, що кожний
де хотя селився і кілько хотів, стілько
й займав. Харьк. г. 14) Де далі. Чымъ
далѣ. Де далі, усе спускає, ні травка
не колишється, усе їде чогось великого,
страшного. Кв. Пов. Примѣч. Остальныя
слова сложены съ де см. отдѣльно въ со-
отвѣтствующихъ мѣстахъ аафавита.

Дебеластий, а, в=Дебелий.

Дебелѣний, а, в. Огромный, массив-
ный, громадный.

Дебелень, на, м. Крѣпкого сложѣнія
здоровякъ,

Дебеленькуватий, а, е. Толстенький, плотвенький.

Дебелый, а, е. 1) Дебелый, плотный, толстый. *Я вже був (тоді) дебелим парубком.* (О 1862. II. 24). *Важко рушили з місця дебелі воли.* О. 1862, IV. 85. *На княжому дебелім тілі глибокі на ладо рани.* Шевч. 647. *Дебеле сукно.* Черняг. г. 2) У Шевченка: тяжелый (о горі). (Бог) *поможє лихо донести і поховать лихе, дебеле в хатині тихій і веселій.* Шевч. Ум. Дебеленький. дебелє внький, дебелєненький.

Дебелина, ні, ж. Толщина, плотность. *Вона дебелини оттака буде.* Черняг. у.

Дебелити, ліб, ліш, гл. Дѣлать дебелымъ. Харьк.

Дебелість, лости, ж. Дебелость, плотность, толстота.

Дебеліти, лію, ліеш, гл. Дѣлаться дебелымъ, толстѣть.

Дебело, жр. Дебело, толсто, плотно.

Дебелувастиї, дебелуватий, а, е = Дебеленькуватий.

Дебелюкуватий, а, е. Довольно дебелый, толстый, плотный.

Дебелюнький, а, е. Ум. отъ дебелый.

Дебелшати, шаю, еш, гл. Толстѣть.

Дебеліка, ки, об. Дебелый, плотный, толстый.

Дебринець, вци, м. Раст. *Geranium sanguineum.* Лв. 98.

Дебриця, ці, ж. ? Де ся калиночка росла? Там в лісі при дебриці, при ступидній водиці. Нн.

Дебрь, рі, ж. Добрь. *І дебрь-пустиня неполита, спідлюючи водою аміта прокинеться.* Шевч.

Дев'ясія, лу, дев'ятьсис, лу, м. Раст. *Inula Helenium.* Девесисль.

Дев'ятденне, ка, м. У жителей галиць: покути: бранное прозвание мазуровъ, которые будто бы 9 дней послѣ рожденія бývаютъ слѣпы. Kolb. I. 21.

Дев'ятдесят. тьох. чис. Девяносто. О. 1862. XI. 26. КС. 1885. XI. 537. Св. Л. XV. 4.

Дев'ятеро, чис. Девять душъ, штукъ. *Дев'ятеро скоту з кошари на вибір займала.* Мет. 416. *Ой не сам запорожець їде: дев'ятеро коней веде.* Нн. Ум. Дев'ятіро.

Дев'ятний, а, е. Девятый. *Темрява стала до години дев'ятої.* Св. Л. XXIII. 44.

Дев'ятилітник, ку, м. Раст. *Astragalus glycyphyllos* L. ЗОЮР. I. 113.

Дев'ятник, тів, ж. мн. Поминаки по умершемъ въ 9-й день послѣ его смерти. Мил. 171.

Дев'ятнирський, а, е. Съ девятью ранами, относящийся къ 9 ранамъ. Встрѣчено въ пар. молитвъ. *На горі на осиянській, на дев'ятнирській зілю там Божя Мамі спла... приєня ми ся сон дев'ятнирський, же Суса Христа на муки брали.* МУЕ. III. 36.

Дев'ятірко. Ум. отъ дев'ятеро.

Дев'ятка, ки, ж. 1) Полотно въ девять псалмъ. 2) Девятка въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 3) Рыболовная сѣть, въ которой на площади въ $\frac{1}{4}$ арш. помѣщается во всѣ стороны девять ячей. Вас. 187.

Дев'ятнадцатеро, чис. Девятнадцать душъ, штукъ. Ум. Дев'ятнадцятірко.

Дев'ятнадцатий, а, е, чис. Девятнадцатый.

Дев'ятнадцятірко, чис. Ум. отъ дев'ятнадцатеро.

Дев'ятнадцать, тьох, чис. Девятнадцать.

Дев'ятнаїцять и пр. = Дев'ятнадцать и пр.

Дев'ятник, ка, м. Девятый четверг послѣ Свѣтлаго Праздника. Радомыс. у.

Дев'ятірогий, а, е. Девятірогий. *Днянос звіря дев'яторого.* АД. I. 33.

Дев'ятосія, лу, м. = Дев'ясисль.

Дев'ятсьольник, ка, м. Раст. *Carlinae.* Лв. 97. См. Дев'ятотисина.

Дев'ятотисина, ни, ж. = Дев'ятосольник. Лв. 97.

Дев'ятіуха, хи, ж. Гречиха, посѣянная на 9-й вѣдѣлѣ послѣ Пасхи. Бл.-Нос.

Дев'ять, тьох, чис. Девять. *Дев'ять пар воли.* МВ. I. 61.

Дев'ятьдесатий, а, е. Девяностый.

Дев'ятьдесять, тьох, чис. Девяносто. *Як би Сара продила, що вже їй дев'ятьдесять років?* К. Св. П. Перна кн. -Мус. XVII. 17. *І жив Єнос дев'ятьдесять років і появив Каїкана.* Ibid. V. 9.

Дев'ятьсот, чис. Девятьсотъ. *А всього віку Сичового було дев'ятьсот і дванаїцять років, і вмер він.* К. Св. П. Перна кн. Мус. V. 8.

Дѣготь, гтѣ, м. = Діготь. В смолі потопе, в дегтю виринає. Чуб. III. 31.

Дегтарь, ра, м. = Дігтарь.

Де-далі, нар. Чѣтъ далѣе. *Де-далі, де-далі усе стиглає, ні травка не колишеться, усе чогось жде великого, страшного.* Кв. Воля (турецька царця) не молодіє, не старіє, а *де-далі* зліє. Шевч.

Де-де, нар. Кой-гдѣ; то тамъ, то сячъ. *І блідний місяць на ту пору із хмари де-де виглядав.* Шевч. 26. *Утомилась зп'юрюха, де-де позігав.* Шевч. 82.

Де́жма, ми, ж. Извѣстная доля урожая, удова и пр., отдаваемая работающими хозяину поля, воды и пр. (отъ молд. „дежма“—десятина). Браун. 46.

Де-інде, нар. 1) Кой-гдѣ. *Зімою були великі сніги, тах де-інде закидало, що аршинів у три було.* Кв. II. 38. 2) Куда нібудь въ другое мѣсто; гдѣ нібудь. *Іди, ринде, де-інде: там тебе не знати-муть і риндею не звати-муть.* Ном. № 10360. *Іди ти, матіи, де-інде пробу-вати, хліба-соли спокійно вживати.* ЗОЮР. I. 20. *Давно се діялось.... і не де-інде, а у націй таки землі.* Грин. I. 287.

Де-інше, нар. Гдѣ нібудь въ другомъ мѣстѣ. *Тепер і у Харьковѣ не найдешь сього, і де-инше не згадаєш.* Сніп. 205.

Дей, меж.=Дій. *Гай, гай! ой дей же його кату!* Еол, насупившись, сказав. Котл. Ен. I. 8.

Дейка́ти, каю, каш. гл. Поговаривать. *Дейкали люди, що подучине скасують НВолын. у. Дейкали, що в нас не буде сього мирового. НВолын. у. Щось люди дейкають, що війна буде.* Сквири. у. *Украдено коні; на селі знають хто, дейкають язиком, а старості не обявляють.* Черниг. у.

Дейка́тися, каюся, кашешся, гл. Изводиться, пропадать. *Оце у нас падиж був—скот усе дейкався, поки увесь пере-дейкався.* Кіевск. у.

Дейко, меж. Ну-ка, дай-ка. Г. Арт. (О. 1861. III. 94). *Знай неборак ганя то в той, то в сей курток, то закине в курник, то дейко до свинок!* Гул. Арт. (О. 1861. III. 94). *Ну, дейко до його швиденько!* Гул. Арт. (О. 1861. III. 111).

Дейне́ка, ки, м. Словомъ дейнеки вперше названъ пѣхотный полкъ, составленный въ 1657 г. полтавскими полковниками М. Пушкаремъ изъ всякаго сорода, пехоты вооруженнаго. „Пушкарь ... собралъ себѣ зъ винниковъ, броварниковъ, пастуховъ и наймитовъ людскихъ полкъ пѣхотній, напеченовавши его Дейнеками; которій то полкъ мало въ себѣ имѣлъ това-

рства зъ добримъ христіанскимъ сумле-ніємъ, и оружіємъ до войны приличнымъ; но тілько зъ рогатинами, косами і кіями, и изъ сердцами до убійства и разграбленія имѣній людскихъ готовимъ“ (Величко. Лѣт. I. 328). Клобуковская, жалуюсь на Поддеснаго, напавшаго на ея домъ съ тодішній вооруженныхъ слугъ, представила какъ corpus delicti, оружіе отнятое у убитаго П., она „презентовала“ въ судѣ „argum album alias luk bialogrodzki zagittas quatuor atque deinekam alias wegierę“, говорила, что П. стрѣлялъ „per fenestram, basculo alias wegierę, extrusam“. Сооставляя тексты находимъ, что слова: „дейнека, wegiera и basculum“—синовими: слѣд. *дейнека* = дубина, палка, а потому, въ примѣненіи къ козацкимъ отрядамъ, слово *дейнеки* должно было означать толпу, вооруженную дубинами. КС. 1889. I. 222. (Зимѣтка В. А.). Кулишъ, беря это слово въ томъ же значеніи полуразбойничьяго воспаннаго сорода, употребляетъ его въ поэмѣ „Великі проводни“, относящейся ко временамъ Богдана Хмельницкаго, т. е. до составленія упомянутого полка. *Чи то грачі, чи то галіч, чи хижі дейнеки розпускають по Вкраїні загони далекі?* К. Досв. 242. Величались дейнеки будинковимъ лутомъ. Ibid. 207.

Дейне́цтво, ва, с. соб. отъ дейнека. *Шкода хижому дейнецтву невод роскидати.* К. Досв. 250.

Дейне́цький, а, в. Относящійся къ дейнецѣ. *Запущили в лузі дуби кучеряві загукали гадячане на дейнецькі лави.* К. Досв. 202.

Дейне́цьки, нар. Нѣсколько. **Декларация, ціи, ж.** Объявленіе. **Декламування, ня, с.** Декламирование. **Декламувати, мую, муєш**, гл. Декламировать.

Де́коли, нар. Пногода, кой-когда. *І слі-на курка де́коли найде зерна.* Ном. № 4909. *Не що-дня брідяка, де́коли і правда.* Ном. № 6904. *Де́коли озеро заблищить, чи річка розливається.* МВ. I. 23.

Де́колішній, я, в. Пногода, кой-когда бывающій.

Де́кторий, де́кторий, а, в. Нѣкоторый. К. ЧП. 296. *Людей гонили силою на присягу; то й батько присягав на Унію, а де́кторий не хотів та совались.* ЗОЮР. I. 137. *Не всі сплять, що хрюпають, лиш де́кторі.* Каменец. у. *Інші го-мо-*

нять, а декотрі понури сидять і голів не зводять. МВ. I. 39.

Декрет, *тв.* м. Приговор, рѣшєвіє. *Прод.* *Прод* тебе чус, дає декрет і подписує: „нехай ся дитина згине“. Чуб. III. 374.

Дєкуди, *нар.* Кой-куда, кой-гдѣ. Так усі дєкуди я розійшлись. Холєра дєкуди викидається. Екат. г.

Дєлєбі, *нар.*—Далєбі.

Дєлі, *нар.*—Далі.

Дєлєнька, **дєлїя**, *кв.* ж. Ум. отї делїя.

Дєлїкатний, *н.* в. Нѣжный. Дєлїкатний як панський хорт. Ном. № 8506.

Дєлїкатність, **ності**, *ж.* Нѣжность.

Дєлїкатно, *нар.* Нѣжно.

Дєлія, *літ.* ж. Длинная медвѣжья или волчья шуба у галицкаго мѣшанина. Гол. Од. 17. Ум. Дєлєньна, дєлєчка. Гол. I. 339.

Дємєнний, *а.* в. Рулевой.

Дємєно, *на.* с. Руль. КС. 1883. I. 46. А. I. 244. О. 1861. VІІ. 99. *Повійте, вітри низовї, да на демєни малюванї.* Ой сидїть козак на демєні, і він демєном повертає. Лукаш. 72. *Отаман одїхнув човна в морє і повернув демєно.* Левинц.

Дємєнути, *ау.* нѣш. гл. Толкнути.

Дємки, **мок**, *ж.* лн. Боковим стѣнкам дивана.

Дємнати, *наю.* сп. гл. Приглашать къ угощенію. Брат та ватажки парубки гостеньків усе дємнають. Федьк. Пов.

Дємократ, *та.* м. Демократъ. *Не* внодобав демократ русин свого давнього панства. Г. Барв. 426.

Дємократїй, *я.* в. Демократическій. *Лїтература* си сталає демократїєю. К. XII. 121.

Дємон, *на.* м. Демонъ. К. ЧР. 93. *Вєдєть* (Спаситель) від некла демона. Чуб. III. 26.

Дємонський, *а.* в. Демонскій.

Дєдє, *нар.*—Дє-нє-дє. *Та там дєдє* києлиць видно. Екат. г.

Дєндєра, *рш.* ж. Раст. *Datura stramonium*. Л. Дурманъ.

Дє-нєбудь, *нар.* Гдѣ-нибуди; куда-нибуди. *На Подолї, на Дїяніях* парубки розводять огнище дє-нєбуди недалєко од церквї. Ном. № 362. *Коли ж ми тїї бусурманцини лянкалися? коли ж таки ми аї дє-нєбуди ховалися?* Макс. (1849). 29.

Дє-нє-дє, *нар.* Кой-гдѣ. *Удєсїята вєстє*

я ... темно ще на дворї, дє-нє-дє по хатах яєнє свѣтло сяє. К. Досз. *Тїлько дє-нє-дє димок над кучєю золи піднімається та по вітру як давнїшня слава Синопа розліпается.* Морд. (Млр. л. сб. 92)

Дєнєжка, *кш.* ж. Дєвѣга, $\frac{1}{4}$ коп. *Хоч дєнєжка в карманї та на сто рублїв чєанї.* Ном. № 2534.

Дєнєчє, *ка.* с. Ум. отъ дно.

Дєнєний, *а.* в. Дєвнїй. *Нїчна зозуля дєнєму перекує.* Ном. № 9088. *Як освѣтити дєнєним свѣтом тїї темнї ходи, тоді тїлько будє користь із Жовтої води.* К. Досз. 202. *І зачули вони (Адам та Ева) голос Господа Бога, що ходив по саду дєнємо прохолодою.* К. Св. П. I. кв. Мус. III. 8.

Дєнєник, *ка.* м. Дєвєнїкъ.

Дєнєниця, *цї.* ж. 1) Раст. *Tormentilla erecta*. Шух. I. 22. 2) м. Родъ дѣтської болѣзни. КС. 1883. VII. 588.

Дєнєко, *нар.* Днємъ. *Били турка дєнєко, нїчєко.* Мет. 429.

Дєндє, *ця.* с. Дєнышко. Ум. отъ дно.

Дєнїчка, *кш.* ж.—Солїлка. Вх. Зн. 14.

Дєнь, **днѣ**, *м.* 1) Дєнь. *Водай ти не мав, що сьогодня за дєнь.* Ном. *Всєє дєнь весєло прогуляли і п'яні спати полягали.* Котл. Ев. I. 20. *Дасть Бог дєнь, дасть і пожиток.* Ном. № 79. *Вєлїи-дєнь.* Свѣтлос Воскрєсєньє. *Дєнь від днѣ, дєнь крізь дєнь, дєнь при днєвї (дні)* Пїзо днѣ вь дєнь. Млж. 178. *Дєнь від днѣ робили на пана.* Каменец. у. *Сидить дарємнє дєнь при днєвї.* Пом. № 10885. *Дєнь при днї сварки.* НВолын. у. *Дєнь при днї, дєнь при днї робимо.* МВ. I. 98. *Симї днѣми, тимї днѣми.* Вь эти дни, вь тѣ дни. *Стаїюся тимї днѣми.* Св. М. I. 9. *Дєнь-годїна, із дєнь-годїни.* Сь нѣкогорта вєрємєш? *Як із дєнь годїни счинились вєлїкї войни на Україні.* Мет. 385. *Дєнь за дєнь, дєнь поза дєнь. Дєнь за днємъ. Дєнь по за дєнь, та й провєлєся, аж до осєни.* Каменец. у. *Дєнь у дєнь, по всѣм дєнь.* *Ежєднєвно. Дє днѣ. До разсвѣта, прєдъ разсвѣтомъ. До днѣ приходив до мене, щоб їхати.* Каменец. у. *На дєнь добрий, на добридєнь давати.* Жєлать доброго днѣ. *На добридєнь, сєрдєчко.* Мет. *Божє помагай і дєнь ваи добрий.* МВ. I. 111. *Однєг днѣ. Разъ; вь однѣ изъ днєй. Однєг теплого днѣ в недѣлю Санько та Яків сидїли собї на призбї.* Ком. II. 44. *По всѣм дєнь. Постонїно, всєгда. Сєкрє-*

шкин і плахти, і очіпки, і намістна одягають по всях дні! Кв. Що-дній. Каж-дний день, ежедневно. Буде ж твоє, мо-лода дівчино, що-дня спина бита. Чуб. Ш. 111. Через цілісінський день. Виро-дженіє цілого дня. Окриме сухого хліба через цілісінський день нічого не побачити. Кв. II. 324. День-деннички. Каждый день, р'шительно каждый день Я сама день-деннички як голубка гуду. Г. Бар. 276. Що в Ббга день. Ежедневно. Що з Бога день усе голову їсть. Ном. стр. 55. 2) Сут-ки. Три дні заходу, а день празнику. Ном. № 191. Блудили хлоп'ята, блудили, сім день да по запічку, а чотири да по припічку. Чуб. Ш. 163. 3) Дни, время жизни. Мої дні іспісуйте, мої страсті дочитуйте. Чуб. 4) М'бра поверхності, содержит около 1600 кв. саж., подраз-д'ляється на упруги (см.) Мир. ХРВ. 77. О. 1862. IX. 5. VIII. 1. Вока хоча й си-рота, а ґрунтівка і хата своя, і поля день п'ять. Осв. 1862. VIII. 7. Ум. Дені бн. Еней наш плив хоч дуже прудко, та вже ж він плавав не деньок. Котл. -Ен. Ой прибав, Боже, ночі на мої карі очі. Укороти, Боже, денька, щоб очі отдохли. Лавр. 26. На деньні. Поденно. Шух. I. 173. Депутат, та, м. 1) Депутат. Од ца-риці знов приказ: прислати до століці депутатів. О. 1862. V. 102. 2) Собствен-ник полонини. Шух I. 184.

Дер! може. 1) Для выражения звука, происходящего во время разрыван'я ткани. Дер-р-р! поли у шляфрока як не було. Стор. I. 236. Также для выражения звука отъ царапанія по твердому т'ялу. Дер-дер до діда в двері. Баба прокинулася: діду, діду, щось до нас у двері шкряботить. Дід вишивав, коли то ведмідь. Рудч. Ск. II. 15. 2) Крикъ коростеля. Деркач кри-чить: дер-дер! Грин. II. 313.

Дербв, би, ж. Дерк.

Дербання, ня, с Силпаніє дерна.

Дербати, баю, еш, гл. Снимать дернъ.

Дербіна, ни, ж. Кусокъ дерна.

Дербівий, а, в. Дершовий.

Дербувати, бую, буюш, гл.=Дербати.

Дерво, ва, с.=Дерево. Вітер дерво хитає. Чуб. V. 946.

Дерга, ги, ж. 1) Дерюга. Толстая и грубая ткань. Він лежав дергою окритий. Екат. г. (Залюбовск.). 2) Поноца. Чер-кас у. Прикрили (ковил) царського дергою. 3) Женская шерстяная одежда, носимая старыми женщинами вибсто плахти, отъ

которой отличается чернымъ цвѣтомъ. КС. 1889. V. Сумц. № 21—22. (Еней) к Си-виллі прижилися, хватая за дергу і ту-леса, мов от kota в коморі миш. Котл. Ен. III. 30.

Дергавка, ки, ж.=Дергальна щітка. Kolb. I. 69.

Дергальна щітка, ки, ж. Щетка круг-лой формы съ желѣзными зубьями для предварительнаго расчесыванія пеньки. НВолын. у.

Дергання, ня, с. 1) Выдергиваніє. 2) Расчесываніє пеньки. Kolb. I. 69.

Дергар, ра, м. Канатчикъ, занимаю-щійся плетенієм канатовъ, шлей изъ пеньки. Дергарі купля' прядиво на мо-тузи. Каменец. у.

Дергати, гаю, еш, гл. Дергать.

Дергівка, ки, ж.=Дергавка. Шух. I. 147.

Дергонути, ну, неш, гл. Сильно дер-нуть, рвануть. Черном.

Дер-дёр, ру, м., звукоподр. Названіє дѣтской игры съ трещоткой. Маркв. 76.

Дерева́ч, ча, м. 1) Настб.: а) Дрово-сѣкъ, скрипунъ, Сегашбух. Вх. Зн. I. 5. б) Nyctirupes bajulus. Вх. Ілч. I. 6. 2) Ди-тель. Вх. Ілч. II. 13.

Деревеніти, нію, еш, гл.=Дерев'я-ніти.

Деревенька, ки, ж. Ум. отъ деревни.

Дерев'яна, ни, ж. 1) Отдѣльное дерево. Щоб було другою вірвовкою приязати ще кобилу до дерева!... Вже б таки де-ревини з корінням не вирвало. К. Он. 81. Неродюча деревина. О. 1861. XI. Св. 66. Ум. Дерев'янка, дерев'яночка. Поїдь та й поїдь, діду, о лїс, вирубай мені деревин-ку та зроби колісочку. Рудч. Ск. II. 38. 2) соб. Деревня. Чи не треба б і там пошрозу деревинку садити? О. 1862. III. 35.

Дерев'яченько, ка, с. Ум. отъ дерево.

Дерев'яще, ща, с.=Дубовина. Вх. Зн. 14.

Дерев'ій, вію, м. Раст.: а) Achilla Mil-lefolium, деревей. Мул. 35. б) Hypericum perforatum. Лв. 99. См. Бождеревон.

Дерев'ійний, а, в. Относящійся къ де-ревію

Дерев'яні, ні, ж. Дерев'янные части въ плугѣ. Каменец. у. См. Деревня 4.

Дерев'ля́, лі, ж.=Деревня 2.

Дерев'ля́ний, а, в.=Дерев'яний.

Дерев'янка, ки, ж. — Дерев'янка. Ум. Дерев'яночка.

Дерев'яник, кў, м. Раст. *Lonicera*. Шух. I. 20. *Achillea*. Шух. I. 20. — бiлий. — Дерев'яніш. Шух. I. 21.

Дерев'яні, ці, ж. 1) Лїсь, дерева. 2) Срублені дерева, лїсь для пострoек. Чуб. VII. 377. *Отто лїс,—щоб же ви мені вирубали його!...*—А ті як ухопляться: той руба, той деревню вивозить.... Рудч. Ск. Недавно прислав мені деревні на повітку. Левиц. Пов. 150.

3) Дерев'яний домі. Гол. I. 191. *Одай мене, брате, та за міщанина, бо у міщанина нова деревня, нова деревня, велика сем'я.* Мет. 281. 4) Сь удар. на послїдньому слоґі: деревня, ні = Дерев'яні. Я купив плуг, лишень саму деревню. Каменец. у. Ум. Дерев'яніна. Чїй бджоли на долині, мої в дерев'яніці. Мет. 16.

Дерезо, ва, с. Дерезо. На позиле дерезо і кози скачуть. Ном. № 4076. На оди́н раз не зіпне́ дерева. Ном. № 5585. **Дерезо** заґна́ти. Занозити занозу. Харьк. г. Божє дерезо. = Бїждерезо. Вх. Пч. I. 8. Сердешне дерезо. = Сердешини 1. Шух. I. 76. Ум. Дерезце, дерезиченко, дерезонько. Грин. Ш. 185. АД. I. 38. Грин. Ш. 10.

Деревоклю́й, клю́й, м. Дятель. Змїєв. у. **Дерезце** ця, с. 1) Ум. оть дерезо. Черво́ная калино́нка, бі́лєс дере́вце. Мет. 64. 2) Ча́сть плуга. 3) Свадебное деревцо. См. Гільце.

Дерез'я́ка, ки, ж. 1) Отдїльний дерев. Уночі щось переносило луччі дерев'я у Антонів сад, уже одна тільки дерез'яка осталась. Чуб. II. 424. 2) Кусок дерева, по́дїно Ум. Дерез'я́ка.

Дерез'я́ний, а́, б. 1) Дерев'яний. К. ЧР. 81. Дерез'яна стїна. Ком. II. 52. 2) Безчуттєвий. Ой н'яна я, дерез'яна я. Чуб. V. 1135.

Дерез'я́ник, ка, м. Раст. *Lonicera husteum*. Вх. Уг. 236.

Дерез'я́ниця, ці, ж. Дерев'янка. *Ото з тебе́ пори він став ходити на дерез'яніці.* Чуб.

Дерез'я́ніти, нію, еш, гл. 1) Дерев'яніть. 2) Твердїть, дїляться нечуттєвительним, коченть. Во́на почувла, що дерез'яніє, холо́не, що мороз розливається по всьому мілі. Левиц. I. 496.

Дерез'я́нка, ки, ж. 1) Дерев'янка. Сиданки мчуть, дерез'яки везуть, Мартин обертає, ні́кто не угадає. Ном., стр. 302, № 411. 2) Дерев'янка, искусственная дере-

вянная нога. Я їй покотївся... ще як не збивсь, не знаю: Теперечки хоч плач — не плач, оттак, як бач, на дерез'яніці шкандибаю. Гліб. 28. Я колись переганяв і вітра в полі, поки не зсадили з коня на дерез'янку. Хата 121.

Дерез'я́чка, ки, ж. Ум. оть дерез'яна. **Дерез'я́чця, ця, с.** соб. Дерез'я. Жел. **Дерезу́ватий, а, в.** Зубчатий? Як отто мережку роблять, так роблять зубці, так отто воно дерезу́вате. Луб. у. Слов. Д. Эварн.

Дереза́, ві, ж. 1) Раст. а) *Caragana frutescens*. б) *Lucium barbarum*. в) *Lycopodium clavatum*. ЗЮЗО. I. 115, 127. А піди лишень нарі́ж дерези на мітли. Черном. 2) Назойливий чоловік. Липне як дереза. Росплакалось дитя як дереза. 3) Ссора. Дереза в хату окуну́лась. НВолынск. у. Ум. Дерезна, дерезоньна.

Дерез'я́на, ни, ж. Одинъ екземпляръ дерези.

Дерез'я́ка, ки, ж. Ум. оть дереза. **Дерез'я́ний, а, в.** Изъ дерезы, свойственный дерез'ї.

Дерезонька, ки, ж. Ум. оть дереза. **Дерез, рну, м.** Дернъ. Черк. у. *Зрівняв землю, покрит дерном, щоб ні́кто не бачив, де полягли Гонти діти, голови козачі.* Шевч. 204.

Дерез, рну, м. Раст. Кизиль, *Cornus mascula*. Могилев. у.

Дерез'я́нка, ки, ж. Кизилевая настойка. *Пили сикизку, дерез'янку.* Котл. Ев. IV. 32. **Дерез'я́ка, ки, ж.** — **Дерез'я́** (дерево и плод). Угор.

Дерез'я́ння, ня, с. Дребезжаніє. **Дерез'я́ти, чў, чїш, гл.** 1) Дребезжати. Г. Барв. 26. 2) Жужжати. *Увійшов у омїшівник, бжолла тільки що чути дерез'яти, ну, ще жива.* Черниг. у.

Дерез'я́лий, а, в. Дребезжачий. **Дерез'я́котати, кочў, чеш, гл.** — **Дерез'я́чати.** Як розбитий горнець, то завше дерез'якоче. Каменец. у.

Дерез'я́к, кў, м. — **Дерез'я́нка.** Могилев. у. **Дерез, су, м.** Раст. Горець, *Polygonum*. **Дерезень, сня, м.** Раст. *Polygonum minus*. Вх. Пч. I. 12.

Дерез'я́ний, а, в. Изъ растенія горець. **Дерез'я́на, ни, ж.** Отдїльний екземпляръ растенія горець. Ум. Дерез'я́нка, дерез'я́ноньна.

Дереза́, ці, ж. Порода кислыхъ вишенъ. *Дерезі по ко́котїській, а по нашому до́жикові ягоди.* Ном. № 14035.

Дѣреш, ша, м. Чалая лошадь, чалий волѣ.

Дерешуватий, а, в. 1) Чалий. НВолынск. у. 2) Дерешуватий шлях. Дорога, покрита шероховатымъ съ дырами льдомъ. Черкас. у.

Держава, ви, ж. 1) Прочность, крѣпость. *Нащо продовбав таку велику дірку? Мало держави буде.* т. е. вслѣдствіе большихъ размѣровъ дыры, окружающее ее дерево будетъ слишкомъ тонко и потому не прочно, не будетъ держать. То же говорится о планкѣ, напр., если ее слишкомъ вытесать въ какомъ-либо мѣстѣ: тогда тамъ „буде мало держави“. Кременчуг. у. 2) Помѣстье; владѣнія. *Батько вмер, такъ він і зостався хазяїномъ на всій державі.* ЗОЮР. II. 61. 3) Чаше съ удареніемъ на второмъ, слогѣ. Государство. 4) Власть. *Хлоп у нас розумів панську волю і силу не так, як тут, на сьому безлюдді.* То була держава, справді держава. Хата 139. *За твоєї держави якъ буде—побачимо.* НВолынск. у.

Державець, вця, м. Помѣщикъ; владѣтель. Хата, 135. *Городова жъ козацька старшина за коронного гетьмана, за старост, за державців і їх намісників і орандарівъ руку тягла.* К. ЧР. 10.

Державникъ, ка, м. Государственный челоѣкъ. К. Да. 172.

Державо, ва, ср. То же, что и держава 1, а также вообще то, что помогаетъ держаться, удерживаться выѣсть. *Нема соломі державо доброго, тимъ і сунеться з криши! треба притїжити.* Волч. у.

Державський, а, в. Помѣщичій, владѣльческій. *А ворота у Черевана не простіі, а державські.* К. ЧР. 5.

Держакъ, ка, м. 1) Рукоять, ручка; эфесъ; древо у метлы, вилъ и пр. Мнж. 179. Шух. 224, 228. МУЕ. III. 30. *Подай держакъ од лопати свата привітати.* Лукаш. 133. 2) Нижняя часть кнѣзівника. Шух. I. 307. Ум. *Держачи.* Коло скрині лежав замок та держачокъ від простихъ ножиць, що овець стрижуть. Екатер. у.

Держално, на, с. Рукоятка, ручка. Ном. стр. 287. Мир. ХРВ. 9. У топора—топориче. Сим. 24.

Держало, ла, с.—Держално. Ум. **Держальце.**

Держання, ня, с. 1) Держаніе 2) Обладаніе, владѣніе.

Державце, це, с. Ручка у ложки п т. п.

Уже Катруся ізломилла у своїй ложечці держанце.

Держать, жу, жѣш, гл. 1) Держать. 2) Имѣть у себя, держать. *Нащо, мати, нащо, мати, собаки держати, коли наші сусідонки уміють брегати.* Млр. I. сб. 68. 3) Содержать, держать въ извѣстномъ состояніи. *Держи відець цю-день біленьке, да й водицею повненьке.* Мет. 224. 4) Удерживать, держать. *Язикомъ що хоч кажи, а руки при собі держи.* Ном. № 3819. 5) Соблюдать, охранять, исполнять. *І рече Богъ до Аврама: оне жъ мусиш ти мій завітъ держати.* К. Св. П. I. кн. Мус. XVII. 9. *Князя Вишневецькі держали православну віру.* Стор. М. Пр. 62. 6) Терпѣть, выносить. *Великі гріхи Богъ держав.* 7) Оставлявать бѣгущаго. *Держи злобді!* 8) Содержать въ арендѣ. *Вінъ держить цю землю вже п'ятий рік.* 9) Содержать, держать. *Дівка Ориночка перевіз держала, святий вєпір! Перевозила царівъ та панів, та отецькихъ синів.* Мет. 333. 10) Быть женатымъ на. *Іванъ держить Степанову сестру.* Борзенск. у. 11) **Держати гроби.** Имѣть чьи деньги на процентъ. *Вінъ держить гроші отій пані, та думка була заталкувати, такъ ні, віддав.* Лебед. у. 12) **Держати одіаз.** Отвѣчать. *Я самъ буду одказъ держати.* МВ. I. 133. 13) **Держати страж.** Быть на часахъ. *Якъ стояли ми в Києві, то я з другими стражъ держав.* ЗОЮР. I. 77. 14) **Держати у голові розумъ добрий.** Быть благорозумнымъ, разсудительнымъ. *Не потурай, дівчонко, мой розмовонці, держи сама розумъ добрий в своїй головиці.*—*Держала б я розумъ добрий да впустила в воду, не вповала на худобу, а на його вроду.* Мет. 83.

Держатись, жѣсь, жѣшся, гл. 1) Держаться. 2) Придерживаться, держаться. *Держись берега!* Ном. № 3359. *Держиш вїйська все середнього.* Чуб. III. 271. *Наперед не вирішайся, зладу не зоставайся.* середини держись. Ном. № 5862. *Держись за землю!* Ном. 6643.—*хати.* Бывать, быть дома. *Я для тебе недобримъ був чоловікомъ: якъ не лежав, то ходив, або й хати не держався.* Св. I. 97.—98. *Дітворо й хати не держалась—розбрелась, хто куди понав.* Св. I. 175.—голові. Удерживаться въ головѣ. *Антиско слухавъ сю мову, а вона йому й голови не держалась.* Св. I. 191. 3) Не отступать, не сдаваться, держаться. *Держись, козаче, ота нана и будеш.*

Ном. 4) Поддерживаться, имѣть опору. *Пани мужиками тільки й держуться.* 5) Находиться, пребывать. *Зимою риба держиться на дні. Держатися купці.* Быть вѣстѣ. *Тане, що й купці не держитися.* Несообразность. *Вигадасте таке, що й купці не держитися.* Левец. Пов. 186.

Держачка, ки, ж. Перила. Угор.

Держачок, чка, м. Ум. отъ дерман.

Держиво, ва, с. Издвигеніе, содержаніе. *Мати живе на його держиві.*

Держівно, вѣ, с. 1)—Держално. Шух. I. 164, 214, 166. 2) Часть мотовила. Шух. I. 150. 3) Часть бутелева. Шух. I. 215. 4)—Дерман 2. Шух. I. 148.

Держкий, ь, б. 1) Цѣпкій, липкій. *Глина держка, добра для муру.* Мус. окр. 2) Стойкій, устойчивый; о суднѣ также: поднимающій много груза. *Це держкий човен: хоч би ми й усі посідали, то здержить.* Харьк. г.

Держкій, ь, б. Упругій, жесткій. *Трава держка, трудно тепер її косити.* Сквир. у.

Дерзілюд, да, м. Обдираатель, грабитель. Рк. Левец

Деріинье, ка, м. Раст. *Rubus caesius.* Лв. 101.

Дерихвіст, хвоста, м. Хвастунъ, задира, фатъ. Сквир. у.

Дерізиний, а, о. Задерястый.

Дерій, рія, м. 1)—Дерун. *Бога ради! І в Харківі в палаті добрі дерії.* Харьк. 2) Напильникъ. Черном. 3) Тотъ, который деретъ овечью шерсть.

Деріня, ни, с. Рваніе. НВолын. у.

Деркач, ча, м. 1) Коростель (птица). *Callus grex. А в очереті та деркач дере, пусті, мати, на полицю, бо аж плач бере.* Лавр. 32. 2) Вѣнникъ безъ листьевъ, голикъ. *Баба вловила, в міх положила, деркачем била.* Ном. № 9627. 3) Названіе нола тонкаго и высокаго, съ подтянутымъ животомъ. КС. 1898. VII. 46. 4) Трещетка вѣтряная или ручная для спугиванія птицъ въ огородѣ или саду. Части ручн. деркача: пальки, карбований валокъ, фист. Шух. I. 112, 166, 167. 5) Родъ игры съ трещеткой. Ив. 43. Ум. **Деркачки.**

Деркачі, чати, с. Птенець коростеля. Ум. Дерначітко, дерначаточко.

Деркачик, ка, м. Ум. отъ деркач.

Деркачині, нати, с.—Деркача.

Деркачитися, чуса, чисся, м. Истираться (о вѣнникѣ). *Уже віник деркачитися*

Деркій, ь, б. Шероховатый. Вх. Зн. 14.

Деркотіти, кочу, чеш, гл. Издавать звукъ дер-дер. *Деркач деркоче. Колесо в возі деркоче. Деркотіли деркачі.* Стор. МПр. 2.

Дерніна, ни, ж. Кусокъ дерна. Стор. МПр. 111. *Неси оце дві дернини.* Киев.

Дернини, ни, с. 1) Мѣсто, поросшее дерномъ. 2) Торфъ. Черкас. у.

Дерніця, ці, ж. 1) Четвероугольникъ вырѣзаннаго для корма маленькихъ гусей дерна. 2) Доска. *Ой і казав пан Кольоський дерниці накупити, молодой Вондарівні домовину збити.* Чуб. V. 428.

Дерновій, а, о. Выложений дерномъ.

Дерувати, ну, еш, гл. Обшивать дерномъ, выкладывать дерномъ. Рк. Левец.

Дернути, ну, нѣш, гл. одн. в. отъ дерти. 1) Рвануть. 2) Взять лишнее. *Му сили вдавати до сусідських попів. А чужий панотець, як чужий пан, як дерне, то аж пальці знати.* Св. Л. 126. 3) Сильно побѣжать. *Насилу живий вирвався! Як дерне!* Рудч. Ск. I. 3.

Дернюка, ки, ж.—Дернина. НВолын. у.

Дерній, ні, ж.—Дернина.

Дероніти, ну, нѣш, гл.—Дернути. *Як схоплю борону, та за ним дерону.* Харьк. г.

Дерріна, ни, ж. Въ Херсонской и Ека-теринославской губ. выраженіе для означенія кустарниковъ, состоящихъ изъ терновника, боярышника, шиповника и еже-вики. Закар.

Дерти, деру, рѣш, гл. 1) Разрывать на части, драть. *Так дере одежду що страж.* Харьк. у. 2) Сдирать, срывать. *З одного вола двоєш икур не деруть.* Ном. № 7472. 3) Грабить. *Гайдамаки дерли народ років, може, з десять, аж мандебуриг стала.* ЗОЮР. 135. 4) Требовать лишнее; брать взятки. *У поліції деруть і тепер так, як дерли і перше.* 5) Драть, царапать. *Протаний кусок горло дере.* Ном. 6) Дерти горобців, ластовеніт и пр. *Разорять гнізда воробьевъ, ласточекъ и пр. А ти б хотів, щоб институтки горобців дерли та учились мужичих казок?* Левец. Пов. 151. 7) Дерти горло. Сильно кричать. 8) Дерти ирпомъ. а) Превращать зерно въ крупу посредствомъ жернововъ. б) Рождественская игра. О. 1862. IV. 87. 9) Деріач дерѣ. Коростель кричать. 10) Дерти бчі. Лѣзть въ глаза. *Як сниться то що поперини, то треба на часточку да-*

ти, щоб очей не дерло. Ном. № 287.

11) Дѣрти пір'я. Обрывать бородки перьевъ. Усю зіму пір'я дерла—так надокучило, за те псдуки м'які будуть. Васильк. у. 12) Обдирать кору деревьевъ. Лица дерти. Ой як підємо у щирі бори да дерстоньку дерти. Мет. 466. 13) Дѣрти г'лову. Задирать, поднимать голову. (Кінь) дере вгору головушку. Нп. 14)—вбину. Чесать шерсть щеткой съ проволочными крючками. Вас. 152. 15)—мур. Приходить въ отчаяніе. Мати мур дере, в землю обивається: „Утопила я й твою, й свою головушку“. Г. Барв. 264. 16) Б'язать сильно. Я берегом деру. Г. Барв. 314.

Дѣртися, дер'єся, рѣшся, гл. 1) Разриваться на части, рваться, драться. У матері пазуха дерється дітям ховаючи, а в дітей пазуха дерється од матері ховаючи. Ном. № 9225. 2) Карабкаться. Дерється на стіну. Васильк. у. Драти-ся на гору. Мет. 167. 3) О кошкѣ: царапаться. Кішка на мішок дерється—на вітер. Грин. I. 11.

Дѣртиця, ці, ж. 1)—Драниця. 2)—Тѣртиця.

Дѣртичний, а, с. 1) Изъ драницы. 2) Дошаной.

Дѣртъ, тж, ж. Крупно смолоята мука для корма скота. Мнж. 166. Сілы дають у нас віцям весною ранню, мішають з борошином, або дертню з ярого житта, а як нема, то її озиме житто годиться. О. 1862. V. Кух. 35.

Дѣртаний, н, в. Изъ дерги.

Дѣр'ун, нй, м. 1) Грабитель. Піп-дерун дере і з живого, і з мертвого. Чуб. То такий дерун, що з Христа зняв би. Ном. № 7409. 2) Вяточникъ. 3) Чесальщикъ шерсти. Вас. 152. Ум. Дерунецъ. Чуб. V. 1164.

Дѣручий, а, б. Ум'яющий ловко вскарабкиваться. Константиногр. у.

Дѣр'якъ, кя, м. Настѣкомое изъ породы кужничковъ.

Дѣр'яння, нй, с. Дребезжаніе. Харьк.

Дѣр'яти, ч'у, ч'иш, гл. Дребезжать, трещать. Харьк.

Дѣр'юга, ги, ж.—Дерга. Пропила дерюгу на Мусійову наруку, а Мусій кучеряв та дерюгу викутляв. Ном. № 12553.

Дѣр'яба, би, м. Пт. Соя, *Coryus glan-darius*. Ум. Дѣр'ябонья.

Дѣр'ябка, ки, м. Раст. Подмаренникъ, *Galium aparine*.

Дѣр'ябонька, ки, ж. Ум. отъ деряба.

Дѣсб'ич, нар. По правую сторону. Загр.

Дѣсб'ичний, а, в. Направо лежащий. Желех.

Дѣсна, ни, ж. Десница, правая рука. Не дарма звав її своєю десною. Стор. МПр. 97.

Дѣсний, а, б. Правый.

Дѣсп'от, та, м. Деспотъ. Вони брати і христіяне, а ти собака, людоїд, деспот скажений. Шевч. 606.

Дѣспот'изм, му, м, Деспотизмъ. Левиц. Пов. 12, 67.

Дѣспот'ичний, а, в. Деспотическій. На-тура.... груба, дика і дуже деспотична. Левиц. Пов. 7.

Дѣспотство, ва, с. Деспотизмъ. К. Кр. 17, 31. К. XII. 10. Б'іда, як дика сила дѣспотства та викличе з пекла дику силу рабства. К. XII. 39.

Дѣсь, нар. 1) Гдѣ-то; куда-то; откуда-то. Дѣсь моя дитина на чужій стороні, та нема од неї вісти. Нп. Смерть з морозом танцювала, танцювала і співала, і за море дѣсь почвалала. Чуб. III. 180. Ой берегом плавала лебедочка з лебедем. Дѣсь ся азяла чорнявая воду брати, взяла тій лебедятп заганяти. Чуб. V. 7. 2) Вѣроятнo, должно быть. Дѣсь ти мене, моя мати, в церкву не носила, що ти мені, моя мати, долі не впросила. Млр. л. сб. 313. Йому дѣсь кислиці сняться. Ном. № 8795. Що то дѣсь розумний! Кв. Батьку козацький! дѣсь ти сам боїшся і нас козаків страшишся. Макс. (1849) 45. Ой, татоньку, мій голубчику, дѣсь я тобі да докучила. Мет. 155, 3) Дѣсь-то. Вѣроятно. Ангели дѣсь-то, не люде, засвітили так всюди. Чуб. III. 329.

Дѣсь-інде, нар. Гдѣ-то въ другомъ мѣстѣ. Дѣсь-інде живе, і не побачиш її. Сим.

Дѣсь-не-дѣсь, нар. 1)—Де-не-де. Чисте місце, тільки дѣсь-не-дѣсь порости-цвані вишенки та квітки. Сим. 202. 2) Гдѣ-то. Дѣсь-не-дѣсь є на чистому полі, на роздоллі криниця води. ЗОЮР. II. 53.

Дѣся, нар. Гдѣ ни, откуда ни. Дѣся взялася да із моря синя хвиля. Мет. 101.

Дѣсятеро, чис. Десять душъ, штукъ. К. Св. П. I. кн. М. XVIII. 32. У-дѣсятеро. Десятерницею, въ десять разъ. У-дѣсятеро їм відплатимо за наші б'іди. Снп. 48. Може є-дѣсятеро білих, ніжє вони були винуваті. ЗОЮР. I. 285.

Деся́тий, а, е, чис. Десятый. Через десяти-п'яте. Съ пропусками. Ном. № 7536.

Деся́тина, ни, ж. 1) Десятая часть. *Тоді Оврам дав йому (Мельхиседекові) десятину з убого.* К. Св. П. *Ви даєте десятину з м'яса.* Св. Л. XI. 42. 2) Десятина, міра землі—2400 кв. саж. Стор. I. 20. Ком. I. 1. Ум. Деся́тинна.

Деся́тинець, нця, м. Крестьянинъ, обрабатывающий чужую землю по договору отъ десятины. Херс.

Деся́тинка, ни, ж. Ум. отъ десятины.

Деся́тинний, а, е. Относящийся къ десятинѣ. Десятинний мед. Десятая часть съ продаваемого меда. Закр.

Деся́тинський, а, е. Принадлежачій десятинцю.

Деся́тка, ки, ж. 1) Десятка въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 2) Полотно въ десять пастъ. Чуб. VII. 408. 3) Талька пряхи для сѣтей въ 10 пастъ. Вас. 187. 4) При счетѣ денегъ: а) 10 копѣекъ. О. 1862. II. 42. б) 10 рублей (преимуш. въ одной ассигнаціи или монетѣ). *Пійди да зароби десятку, дак і будемо держати, буде зацо і поховати* Г. Барв. 508.. 5) Кучка въ десять сноповъ. Рк. Левин.

Десятеб́овий, а, е. Десятичный.

Деся́тник, ка, м. 1) Десятникъ. 2) Десятский, помощникъ старосты въ деревняхъ. Стор. I. 92. *А десятиник до мене ні разу не заходив і не загадував об подушному.* Кв. 3) Десятка треть при игрѣ въ цигана. КС. 1887. VI. Ум. Деся́тничом. 166.

Деся́тниківна, ни, ж. Дочь десятиника. **Деся́тникува́ти, кую, еш, гл.** Быть десятиникомъ.

Деся́тницький, а, е. Принадлежачій десятинку.

Деся́тничка, ки, ж. Жена десятиника.

Деся́тничок, чка, м. 1) Ум. отъ десятиника. 2) Монета въ 10 коп. *А сѣтрук у бідолахи....—ножний людзик иначи.... той як десятиничок завбільшки, а другий більш гривні.* Св. Л. 168. Рудан. I. 81.

Деся́ток, теу, м. 1) Десятокъ, десять штукъ. *Скільки б їх у неї не було, чи десятиком Бог благословля, чи тільки одним, для неї різні.* Кв. I. 155. 2) Десять человекъ, состоящихъ подъ надзоромъ одного выборного десятиника, десятокъ. *Могущого чоловіка з десятку не викинеш.* Ном. № 13467. Ум. Деся́точок.

Деся́толі́та, літ, с. мн. Десятилітній

возрастъ. Встрѣчено у МВ. *На десятиліттяхъ взяли мене в двір.* МВ. (О. 1862. III. 34).

Деся́толі́тній, я, е. Десятилітній. *Збагатилося (козацтво) за десятилітню війну з татарами.* К. ЧР. 4.

Деся́толі́ття, тя, с. Десятилітіе. Желех. **Деся́тостру́йний, а, е.** Десятиструнный. *У псалтирь десятиструнный та у гуслі вигравати.* К. Псал. 214.

Деся́точок, чка. Ум. отъ десятиком.

Деся́тчаній, а, е. Изъ хойста въ 10 пастъ. Аф. 375.

Деся́тчана, ни, ж.—Деся́тина. 1. Ум. Деся́тинна.

Де́сять, ті и тьох, чис. Десять. *Один дурень камінь у воду кице, а десять розумний не витягне.* Ном. № 6178. *Журбані ввечері оголошувалися десятиа вулицями.* Левин. Пов. 174. *Десятома рублями не оббудеш весілля.* НВолын. у.

Де́-хто, мьст. Кой-кто; нѣкоторые. *Не стало й Богдана! Як віл під ярмом схилалась громада од Божої карі, і плакали де-хто.* Млр. л. сб. 51. *От трошки жодом вернулись до Бруса де-хто і посідали край його.* Кв. *Так він не стерпів, позбрав де-кого та й учинив проти нихів тріагову.* Сніп.

Де́-чий, чия, чье, мьст. Кой-чей.

Де́шевий, а, е. Дешевый. *Дешева рибка, погана юшка.* Ном. № 10535. *Дешёва. Простая водка. Піти на дешёву.* Отправиться въ кабаць. *Лакей раз пішов на дешёву та й каже: „От я буду танцювати“.* Рудч. Ск. I. 215. Ум. Дешевённый и дешеве(і)сенький, а, е. *Було й пиво кабацьке, таке дешевеньке для всякого рощоду.* Кв.

Дешеві́на, ни, ж.—Дешевня.

Дешеві́ти, влю, виш, гл. Дешевить кого, что.

Дешеві́нь, ні, ж.—Дешевня. Херс. у.

Дешеві́сть, востя, ж.—Дешевня.

Дешеві́ти, влю, еш, гл. Дешевѣть, становиться дешевымъ.

Дешевні́, ні, ж. Дешевизна. *Тоді була дешевня, а тепер дорожнета.* Харьк.

Де́шево, нар. Дешево. Ум. Дешевённо.

Дешевша́ти, шаю, еш, гл. Становиться дешеве. Харьк. *Коні дешевшати, не повѣду свого на ярмарок.* Черниг. у.

Дешевше́, нар. Сравн. ст. отъ дешёво. Дешевле.

Дешевшій, а, о. Сравни. ст. отъ дешё-
вый. Боже дешевый. *Та коли б же то*
шукати, де хліб дешевший. Кв. II. 22.

Дешперувати, рую, еш, гл. Отчаявать-
ся. Закр.

Дешпит, поту, м. Дебошъ, скандалъ.
Удався моторний на всякий дешпит.
Полт. *Аби йому погуляти та поспівати,*
наробити дешпиту. Мир. ХРВ. 348.

Дешиця, ці, ж. Кой-что, нѣчто. О. 1861.
XI. Кух. 23. *От ми хочемо розказати*
дешицю про місяць. Дешо. 59. *Не вважай-*
те собі на те, що ми невидючі люди,
письма не читаємо, а й ми собі дешицю
знаємо. Екатеринос. г.

Дёшо, мѣст. Кой-что, нѣчто. *Я маю*
дешо братові переслати. МВ. I. 28. *В*
селі довго говорили дечого багато. Шевч.
74. *Погомонили де про що і розіхались.*
Хата.

Дѣж, нар. Кой-какъ. *Торік ще деяк*
жили, а тепера й овсі без хліба заста-
немосо. Екаторин. г.

Дѣжний, а, о. Кой-какой. нѣкоторый.
Інший легко робить та хороше ходить;
а деякий робить, то й пійт кривавий його
близав, нічого не має. Ном. № 1691. *За-*
бравши деяких троянців, осмалених як
гиря ланців, п'ятами з Трої накивав.
Котл. Ен. I. *Сонечко поллизус сніг де з*
яких горбиків на піску. Кв.

Дѣ, меж. Восклицаніє, которымъ оста-
навлюють бодаючогося вола. Мирг. у.
Слов. Д. Эварн.

Дедик, ва, м. Ум. отъ дедьо.

Дедіна, ни, жс. Село. *Піде Марта, пі-*
де на другу дедину. Гол. IV.

Дедьо, дя, м. Отець. Ум. Дедин. *Ой*
прийшла я до дедика, дай мо, дедю, воли.
Гол. III. 378.

Дж! меж. виражающее звукъ отъ взма-
хиванія розгой, хлестомъ.

Джа! меж. 1) Цыц! Смирно! *Їйте,*
гості, а ви, діти, джа! 2) Подражаніє
звуку розги при ударѣ, а потому употребле-
ляється въ разговорі *съ дідомъ въ значе-*
ніи удара розгой. Аф. 376.

Джаворок, рка, джаворонок, ика, м. =
Жайворонок. Вх. Лем. 409.

Джавур, ра, м. Гауръ. К. МВ. X. 10.
К. Бав. 149.

Джарка, кя, жс. = Чарка. *А я йому*
джарку вина, мебу дві. Гол. II. 579.

Джбан, ну, м. Жбанъ. *Червоної міді*
джбан.... востав на варенуху. Г. Барв.

179. *Хоч на мені жупан драк, єсть у*
мене грошей джбан. Мар. л. сб. 254.

Джавкати, кая, еш, одн. в. **Джавк-**
нути, ну, неш, гл. 1) Чавкати. 2) Уда-
рять сильно. *Я його як джавкнув!* Мирг. у.
Слов. Д. Эварн.

Джавкнувся, нуся, нешся, гл. Упасть
сильно, хлопнутися, удариться при паденіи.
Оце так джавкнулась, трохи кісток усіх
не поламала. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джгут, тѣ, м. 1) Платокъ или что ни-
будь другое свернутое на подобіє веревки,
жгутъ. Макс. (1849 60. 2) Родъ игры въ
карты. ГС. 1887. VI. 471. *Гуляти у*
джгута. Ум. Джгутѣмъ.

Джгутѣвий, а, о. Жгутѣвий.

Джгутѣ, тѣя, м. Ум. отъ джгутъ.

Дже, нар. сокрац. изъ адже. Вѣдъ.
Употр. преимущественно послѣ а: *Та*
дже ж у старого Лемішки є брат. Ле-
виц. Пов. 329.

Джегеръ, ря, м. Хвать, щеголь. Харьк.
(А. Павловъ).

Джегерелі, лѣ, жс. мн. = Джерегелі.
Джегерелі і дрібунки ще не пороспі-
тались, тільки довга коса... ползпалась
запеклою кров'ю. Стор. МПр. 9.

Джеджелуха, хи, жс. = Дженджеруха.
Е, у неї в хаті там так чисто та
славно. Вона така джеджелуха, що на
все село. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джеджѣра, ря, жс. Соя, сойка, *Corvus*
glandarius. Вх. Зн. 14.

Джеджулітися, люся, лишся, гл. Ко-
кетничать, хороши́ться.

Дженгѣлѣти, лю, лиш, гл. Кусать (о
комарахъ). Об спасеніи не можна через
мухи заснути, бо дуже кусаються, а те-
пер через бісової віри комарі: так джен-
гѣлѣти! — аж-аж-аж! Котопт. у.

Дженджерувати, рую, еш, гл. ? *А то,*
поїзд скоро піде?—Е, ні, не скоро.—А
то ж якийсь біа.—Та то він дженджер-
ує. (Говорилось о маневрировавшемъ по-
їздѣ). Харьк. г. Слов. Д. Эварн.

Дженджеруха, хи, жс. Чистуха, щего-
лиха, франтиха. *Ой за іаєм, іаєм, іаєм*
зеленькичм, там орала дженджеруха воли-
ком чорненьким. Чуб. V. 1112.

Дженджик, ва, м. Франтикъ, щеголь.
Чортів дженджик. Ном. № 3556.

Дженджуристий, а, о. Щеголеватий,
кокетливий. *Цур тобі, нех тобі, яка*
дженджуриста: я купи їй личман, ще
хоче й наміста. Чуб. V. 105.

Джебчик, кв, м. Настёк.—Дрім. Мнж.

178

Джер. ру, м. Пойло. Закр.

Джерга, ги, ж. То же, что и запаска, но из неокрашенной шерстяной ткани натурального цвета. Вас. 171. См. Дерга.

Джерга, ги, ж. Родъ подушки. *Ослини ліжко застелені постелею: сіном, ліжниками, а в головах в джерга (підклад з ліжника або сіна).* Шух. I. 98.

Джергати, гаю, еш, м. Болтать, поговаривать. *Почали вже люде джергати, що то він сам підняв хату.* Волч. у.

Джергіт, готу, м. 1) Сильно щебетание птицъ. 2) Быстрый и крикливый разговор на непонятномъ языкѣ (о еврейхъ, напр.).

Джерготати, готу, чеш, джерготіти, готу, тіш, м. 1) Сильно щебетать, чиркать. *Щебечуть і джерготать пташки, та шурхають ліщирки в траві.* МВ. I. 156. Также о крикѣ гусей. См. **Джеркотати**. 2) Говорить на непонятномъ для слушателя языкѣ.

Джерготні, ні, жс.—**Джергіт.** *Жидівська джерготня.* К. Исак. 15.

Джергёля, лі, жс. 1) Коса на головѣ, сложенная вѣнкомъ. Котл. Ен. Словарь 8. Слатевная изъ трехъ полосъ коса. Вас. 204. Встрѣчается преимущ. во мн. ч. *Тут поклали джергёлі, дробушечки на головах.* Котл. Ен.

Джереластий, а, е—**Джерелатий.** *Киплять меду по кубкахъ джереластих.* К. МВ. II. 123.

Джерелатий, а, е. Съ большимъ отвращеніемъ, съ большимъ жерломъ. К. ЦН. 246. *І заревли тоді гармати джерелаті.* К. Дз. 70. См. **Жерелатий**.

Джерёло, ла, с. 1) Источникъ, родникъ, ключъ. *У сей день роздзвигались усі джерёла в безодні і повідчинились небесні стлѣй.* К. Св. П. I. кн. М. VII. 11. 2) Кипящая ключемъ вода, кипень. *У юрціку пору джерёло вискакує, як наче вода у криниці.* Волч. у. 3) Жерло. *Джерёло гарматні.* 4) Братеръ вулкана. Ум. **Джерёльце.**

Джерёловий, а, е. Относящійся къ жерелу.

Джерёльний, а, е. Ключевой. *Е! у цій криниці була слава джерельна вода, та серед літку така холодна, що її пубали не доторкнулися.* Харьк. г. Лебед. у.

Джерёльце, ци, с. Ум. отъ жерело.

Джереліний, а, е—**Джерельний.** *Джерельна вода здорова, ніж річка.* Харьк. у.

Джерелістий, а, е. Богатый источни-

ками, родниками. *Джерелястий, криптичастий ставок.* Г. Барв. 136.

Джеркотання, ня, с.—**Джергіт.** *Пнаства джеркотання.* К. Дз. 214.

Джеркотати, кочу, чеш, джеркотіти, кочу, тіш, м.—**Джерготати.** *Яка мальована та шурка птиця! вертнеться, джеркотить, по дереву скака.* Греб. 391. Грин. II. 340. *Все шалють, джеркотять, як цури по німечки.* Греб. 388. *Жиди джеркочуть тільки та дурять людей хрепцених.* Стор. МПр. 170. Греб. 367. К. Дз. 147.

Джерло, ла, с.—**Джерело.** *А в сій юрласі, ляль, црялюки уцертъ джерло сповнило.* Черновор.

Джермала, мал, жс. мн. Пипчики, которыми чабаны вычищаютъ червей у овецъ. О. 1862. V. Кух. 37. *Чабани мусять за сѣм пылувати: черву витлають джермалами, засыпають ранку сѣнім каменем і мажуть дьогтем, щоб муха не сідала.* Кух. (О. 1862. V. 33).

Джермари, рив, с. м. мн.—**Джермала.** **Джермеліти, лю, ліш, м.** Очищать рану животныхъ отъ червей посредствомъ джермел.

Джермелітиса, лѣся, лішса, м. Очищаться отъ червей въ ранахъ джермелами.

Джермело, ла, с.—**Джермала.** Иногда только во мн. ч. джермела. Ум. **Джермелъце.**

Джермелувати, лѣю, еш, м. Очищать рану животныхъ отъ червей посредствомъ джермел.

Джермелъце, ци, с. Ум. отъ джермело.

Джеря, рі, жс.—**Джер.**

Джемори, мн. Густой кустарникъ. *Воли пасуться низомъ... джеморами,— цуцавшими з корів.* Шух. I. 211.

Джигало, ла, с.—**Джиган.** Черк. у.

Джигати, гаю, еш, одн. в. **джигнути, ну, нѣш, м.** 1) Хлестать, хлестнуть, ударять, ударить розгами. 2) Кусать, куснуть (о насѣкомыхъ).

Джигатиса, гаюся, ешя, м. 1) Бить-ся розгой. 2) Кусаться (о насѣкомыхъ).

Джигнути. См. **Джигати**.

Джигонути, ну, нѣш, м. 1) Сильно хлестнуть, ударить. 2) Сильно ужалить. *Дрік як джигоне ту кобилу.* Мнж. 56. *Джигнула здорово лядюка.* Харьк. у.

Джиг! меж. выражающее звукъ, происходящій при взмахѣ розгами или хлестомъ. *Джиг! Марушка, з перцемъ жука.* Ном. № 6380.

Джиганка, ки, ж. Родъ мухи, сильно жалящей. *Джиганка* або *спасівська муха*.

Джигбля, гел, ж. мн. Ляжки.

Джигіра, рі, ж. Горло съ легкими и печенью у овцы. О. 1862 V. Кух. 37.

Джигіра, ри, ж. Ржавчина.

Джигун, на, м. 1) Повіса; ловелась. *Ой джигуне, джигуне, який ти ледащо*. Лавр. 61. *Ой джигун, джигун, джигунце, який парний молодець*. Чуб. V 1125. 2) Родъ кушанья изъ сирівцю. О. 1862, VI. 43. *Зварила мені мати джигуна, наївсь, та все нити хочеться*. О. 1862, VI. 43. 3) = **Джоган**. Св. А. 40. Ум. *Джигунець*. Чуб. V. 1125.

Джигуха, ки, ж.: 1) Все хлещущее или жалящее: розга, кнутъ, наѣкомое. 2) Раст. Крапива, *Urtica dioica*. Черниг. г. Ум. *Джигушка. Пушка-джигушка,—вставий, дітка Марушка*. Ном. № 11341.

Джиджулити, лі, ліш, м. = **Чепурити**. *Джиджулити хату*. Сим. 185.

Джиджулитися, лібсь, лішсь, м. = **Джиджуритися**. Ном. № 11177.

Джиджулуха, ки, ж. = **Джиджуруха**. Сим. 182.

Джиджуритися, рібсь, рішсь, м. Принаряживаться, кокетничать.

Джиджуруха, ки, ж. Кокетка, франтиха. См. **Чепуруха**.

Джиджчати, чү, чіш, м. Жужжать. *Летять яничари на колах скажених. Як обджоли джиджчати їх кулі*. Морд. (Мр. а. сб. 89).

Джиді! ме-ж. Крикъ на собакъ въ Черноморіи.

Джинджиглистіи, а, е. Кокетливый, мертлывый, франтоватый.

Джинджор, ру, м. п **джинджора**, ри, ж. Раст. *Gentianae*. Лв. 99.

Джинджурістий, а, е. Кокетливый, франтовской.

Джирчати, чү, чіш, м. Дребезжать. *А голос такий у йому був, як з бочки, аж вікна джирчати*. Стор. I. 131.

Джіворонок, нка, м. Пт. *Coracias garula*. Шух. I. 23.

Джинджура, ри, ж. = **Джинджор**. Вх. Зв. 14.

Джимль, моли, м. Наѣк. Шмель. *Volubus apis terrestris*. *Джимльв слухати*. Лежать отъ удара кулакомъ и пр. *Дав йому думля добре—овою буде джимельв слухати*. Ном. № 3986. См. **Чміль**.

Джоболда, ди, ж. ? *Ач, як сторчкака динилсь! Хоч би він коди небудь по люд-*

ськи подивився на тебе, або посидів з тобою, чи попомонів би то там,—тільки й зна, куди б повітається, куди б швидче побрестив. Ні, не в батька покійного він уонивсь,—це якась джоболда. Екатеринбург.

Джоган, на, м. Палка съ желѣзнымъ наконечникомъ, употребляющаяся при бѣганні на тартахъ (родъ коньковъ). Св. А. 40.

Джойка, ки, ж. Ум. отъ **джоя**.

Джолгонѣти, нү, нѣш, м. = **Джигонути**. *Отъ одна (оса) як джолгонѣ йто*. Мж. 113.

Джолó, лó, с. Жало. Борз. у.

Джоломля, шп, ж. Свирѣль. См. **Моломля**. *Грає в джоломлю*. ЗЮЗО. I. Верѣсай, 35.

Джблонка, ки, ж. Дятель. Чуб. VII. 575.

Джбнви, ви, ж. Дятель. Вх. Зв. 14. См. **Монва**, і **Мовна**.

Джерелістий, а, е. Богатый источниками.

Джерелитися, лібсь, лішсь, м. Вить ключемъ, струиться.

Джерело, ла, с. и пр. = **Джерело**, и пр. **Джоя**, джбó, ж. = **Джеджора**. Ум. **Джойна**. Вх. Зв. 14.

Джуган, на, м. = **Джоган**.

Джугля, лі, ж. Зимняя шапка. Вх. Зв. 14.

Джуклити, влю, лиш, м. Жадно пить. *Оне ріби найсь, а потім джукляч, джукляч воду*. Киевск. у.

Джүлий, а, е. Безухий. *Джүлі візні*. О. 1862 V. Кух. 37.

Джума́к, кá, м. = **Чума́к**. Чуб. I. 178.

Джумачиха, ки, ж. Жена чумака. Рудя. Чп. 122.

Джумі́га, ги, ж. Осадокъ на днѣ со суда съ водой, на днѣ самовара. *Вже нема води в самоварі, на дні сама джуміга*.

Джумі́ха, ки, ж. = **Джумачиха**. *Німо джумак потитися, а джуміга динитися*. Чуб. I. 178.

Джунджовий, а, е. ? *Божая Мати в положі лежить, в положі лежить, сина поминає: ей повивачойки з самого злата, а неленочки та джунджовий*. Гол. II. 39.

Джупельце, ця, с. Ум. отъ **джупло**.

Джуплó, лó, с. Дырочка въ чемънибудь мягкомъ. Ум. **Джупельце**. Аф. 376.

Джур, ру, м. Кушавье: непросвященную овсяную муку разводитъ водой и ставить на ночь, что-бы вскисло, ятвѣмъ варять и ѣдятъ съ коноплянымъ масломъ. НВолын. у.

КС. 1885. VII. 419, 1889. VII. 43. Кош. I. 52. *Калашиния вода як кисля, як джур.* Ном. № 12420.

Джұра, рв. м. позачийий слуга-товарищ. оруженосецъ, ходивший вмѣстѣ съ козакомъ въ походы и битвы. *Тоді ж то не могли мати ні сотники, ні полковники, ні джери козацкі, що нам пань тельман Хмельницький... задурав.* Мет. 391. Ой сідлай, джуро, ой сідлай, малий, мені буланого, собі ж сідлай орудою—мідною старого. Мет. 401. Ой як оглянешся та Персбий-ніс на джурку малого, й аж кладе (=бьетъ прагови) джурки, кладе малий ще лущи від його. Мет. См. Чура. Ум. Джуронья.

Джұрга, гм. ж. Множество (людей, скога на дорогѣ). Шух. I. 84.

Джұрдаж, жі. ж. Муть, густая мутная жидкость. Мнж. 179.

Джұровья, кн. м. Ум. отъ джура.

Джурчати, чў, чїш. м. =Джурчати. А між горами тими узеньки річка пролора й глибока джурчить. МВ. II. 74.

Джусь! меж. Прочь!

Джут та, м. =Джугут. Котл. Ев. I. 23.

Джуфб. фд. м. Парень, хорошо играющий на губахъ. Шух. I. 33.

Джіворонок. вка. м. =Жйвороньок. Вх. Пч. II. 8.

Джан, ну. м. =Джбан. У мене грошіи джан. Чуб. V. 920.

Джанок, нку. м. Банкъ. Біою велики в тм, що немає джанків для позички, як б можна було в всяку пору без великого клопоту й на малий процент позичати гроші. Осн. 1861. VIII. 89.

Дзевеніня, ня. с. Звукъ (звенящий). Мелодій млися як сльози, то тихо, тихо, то разом залилися вси залу й сповняли її дзевеніням гарного рояля. Левип. Пов. 264.

Дзевеніти, вїб, нїш. м. 1) Звенѣть, звучать. Тільки дзевеніло ткло у вікнахъ. МВ. I. 132. *Голос дзевенити.* МВ. I. 110. Чи буде лад, чи не буде: в якому у мене цї дзевенити? Ном. № 13397. 2) Жужжать. Дзевенятъ шрути. Черкас. у.

Дзевенкач, ча. м. Пт. Зеленица, *Fringilla chloris.* Вх. Пч. II. 10.

Дзевенічий, а. в. Звенящий, звонкий. Чутно її голосок дзевенічий. МВ. I. 97.

Дзівизути, ну, неш. м. 1) Взявизути. Він уличив камінцемъ у собаку, а та аж дзівизнула. 2) Ударить. Як дзівизну тебе, так перекопнися не раз.

Дзівичати, чў, чїш. м. Жужжать (о пчелахъ, стрѣлахъ, волчкахъ и пр.).

Дзвін, дзвону. м. 1) Колоколъ. *Бубонів, як міський дзвін.* МВ. I. 105. У неділю рано задзвонили в дзвони. Мет. 95. 2) Звонъ. Дати на дзвони. См. Давати. 3) Родъ дѣтскої игры. О. 1861. XI. Св. 37. 4) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 37. Ум. Дзвінби, дзвонини.

Дзвіноць, вїд. м. Раст *Rhinantus minor* и *R. major.* Вх. Пч. I. 12. Шух. I. 20.

Дзвініца, ці. ж. 1) Колокольня. *Як в Київѣ на дзвінці черні в дзвони дзвонять, так в Познавѣ перекунки на містї штурять.* Ном. № 13445. 2) =Вежа. З. Гол. I. Объясн. къ рис. 21. О. 1861. XI. Св. 36. Ум. Дзвінічка.

Дзвінічний, а. в. Относящійся къ колокольнѣ. *Дзвіничний хрест.* Васильк. у.

Дзвінка, кн. ж. Бубновая масть въ картахъ. КС. 1897. VI. 463. Йому дзвінка свѣтитъ. Ему везетъ.

Дзвінкий, а. б. Звонкий, звучный. *Горнич дзвінкий.* Черкас. у. *Голос дзвінкий.* Черкас. у. *Дзвінкий реїт такий чутн, що так і розкохується.* МВ. II. 182.

Дзвінкобий, а. в. Бубновыи.

Дзвіноголосий, а. в. Звучный. К. МХ. 40.

Дзвінний, а. в. Колокольный.

Дзвінник, ка. м. Колокольный мастеръ. НВолын. у.

Дзвінок, нка. м. 1) Колокольчикъ, звонокъ. Греб. 361. *Сама як схопить дзвінок—по всіх поколе дзів-дзів.* МВ. I. 14. 2) мн. Дзвоникъ. Раст. *Convolvulus serium.* ЗЮЗО. I. 119. 3) Название рослаго красиваго веселого вола. КС. 1898. VII. 46. 4) =Дзвеняч. Вх. Пч. II. 10. Ум. Дзвіночок.

Дзвіночок, чка. м. 1) Ум. отъ дзвінок. О. 1861. XI. 10. 2) мн. Дзвіночки. Раст. *Linaria genistaeifolia* Mill. ЗЮЗО. I. 126.

Дзвонаріха, хи. ж. Жена звонаря.

Дзвонаріи, рѣва, во. Звонаревъ.

Дзвонарівна, нї. ж. Дочь звонаря.

Дзвонарьський, а. в. Относящійся къ звонарю.

Дзвонарь, рд. м. Звонарь. Чуб. V. 1154. Ум. Дзвонарчин.

Дзвоніць, вїд. м. 1) =Дзвінок 1. 2) =Дзвенкач. Вх. Пч. II. 10.

Дзвоник, ка. м. 1) Дзвінокъ въ 1 знач. Коні помчали, дзвоник задзвеніли. Кв.

2) *мн.* Дзвонічки. Раст. Колокольчики, Campanula persicifolia, Campanula trachelium, Convolvulus sepium L., Linaria genistaefolia Mill. См. Дзвіном, дзвіночок. Ум Дзвоничок. Ком. II. 81.

Дзвоніти, ні, вш, м. 1) Звонить. *Ще не дзвонено до церкви.* Г. Барв. 156. *Буркочуть-говорять, мов у дзвони дзвонять.* К. Досв. 127. 2) Звенять, брадати. *Іще таки і послі Хмельницького не раз дзвонив старий Шрам шаблюю.* К. ЧР. 14. *Ой ключи мої, срібні злоні, ой не дзвоните, не голосіте.* Чуб. 3) Разглашать. *А жіночки дито дзвонять, матері глузують, що москалі вертаються та в ней ночують.* Шевч. 67. 4) Дзвонити по йому, — по душі. Звонить по усопшему. Ном. № 6322. *По дівчиночці дзвони дзвонили.* Мет. 96.

Дзвоніця, ці, ж. н пр. См. Дзвіниця и пр. К. ЧР. 84. Чуб. III. 22.

Дзвоничок, чка, м. Ум. отъ дзвоник.

Дзвѣга, ги, ж. = Звѣга.

І Дзвѣк, ку, м. Металлическій звукъ.

II. Дзвѣк! меж. для выраженія металлическаго звука. *Було тільки сонця крачок засвітити, уже й бряк і дзвѣк по селу.* МВ. I. 44.

Дзвѣкало, ла, с. Чавкаючий чоловікъ.

Дзвѣкати, каю, каш, одн. в. **дзвѣкнути, ну, нем, м.** 1) Звякати, звякнути. *Дзвѣкну дзвонком.* МВ. I. 52. 2) Чавкати. *Іж бо вже та не дзвѣкай.* 3) Произносить звукъ дз. *Корити литвини, поки не дзвѣкне.* Ном. № 5012.

Дзвѣкнути, ся, нуся, немся, м. Упасть на землю, шлепнутися, брякнутися.

Дзвѣкотіти, коті, тѣш, м. = Дзвѣкати. МВ. (О 1862. III. 41).

Дзеленѣць, нді, м. Зеленый (о вѣткѣ). *Випишемо ті (дівчину) віником-дзеленцем.* Kolb. I. 106.

Дзелѣний, а, е = Зеленый. Подольск. г. **Дзелѣни, ки, ж.** Насѣк. = Зелени. Вх. Пч. I. 5

Дзелѣні! меж. для выраженія звона. *Коли трохи згодил дзвонком дзелені, дзелені!* Рудя. Ск. I. 76.

Дзелѣнькати, каю, ем, м. Звенять. *Угор. Як трюкне грім, то аж вікна дзеленькають.* Каменец. у.

Дзеленѣкотіти, куті, тѣш, м. Звенять. **Дзеленѣчати, чуті, чѣш, м.** = Дзеленѣкати. Знѣв. у. Новомоск. у.

Дзѣнгель, ль, м. Раст. Archangelica officinalis Hoffm. ЖУЗО. I. 112.

Дзѣндзелік, ка, м. Въ загадѣ: пламя фотіял. *Червоный дзѣндзелік, чорна личочка (каганецъ).* Чуб. I. 309.

Дзѣндзеліи, лі, ж. Раст. Золототысячникъ. Erythraea Centaurium. ЖУЗО. I. 122.

Дзѣні! меж. для выраж. звона. О. 1861. УШ. 8. *Тут, тут піженьками! Дзѣні, дзѣні підківали!* Нп. *Червоці дзелені-дзелені... так і поспінались.* Грин. II. 184.

Дзѣнькати, каю, ем, одн. в. **дзѣнькнути, ну, нем, м.** Звонить, звенять, преимущественно прерывисто, звякати. *Ото ж, мабуть, тоді ключик упав, як я казала що щось дзенькнуло.* Новомоск. у.

Дзѣня, ні, ж. Все, что звенять, преимущественно дѣвяти, (дѣтск. слово). О. 1862. XII. 119.

Дзер, ру, м. Сыворотка (молочная). Шух. I. 213.

Дѣра, ри, ж. = Дѣр. Вх. Зн. 24.

Дзеренчати, чуті, чѣш, м. = Деренчати. Мир. ХРВ. 68.

Дзерішній, а, е Относящийся къ молочной сывороткѣ. Шух. I. 213.

Дзѣркало, ла, с. Зеркало. Кв. Ном. № 5227. Ум. Дзѣркальце. Ком. II. 41. МВ. I. 25.

Дзеркальний, а, е. Зеркальный. *Дзеркальні вікна.* Мир. ХРВ. 68.

Дзеркальня, ні, ж. Зеркало. *Здогла в його кобила: буде з шкури спідниця, а з ребер карета возить інок до некла, а з ююви лизтарня, а із... дзеркальня.* Чуб. V. 1163.

Дзѣркальце, ця, с. Ум. отъ дзеркало.

Дзѣрно, на, с. н пр. См. Зерно и пр.

Дзѣкало, ла, с. Названіе бѣлоруса, по причинѣ употребленія пѣч въ своей рѣчѣ звукомъ дзе.

Дзѣкання, ня, с. Употребленіе дзе нѣмъсто де.

Дзѣкати, каю, ем, одн. н **дзѣкнути, ну, нем, м.** Говорить дзе вмѣсто де (о бѣлороссахъ). *Ну, а литвинок, хибі мого його нападе, щоб не дзѣкнув.* Г. Барв. 329.

Дзѣна, ни, ж. Кушанье: отваръ картофеля, фасоль и бобовъ, въ который кладутъ кусочки обыкновеннаго или кукуррузаго хлѣба. Шух. I. 142.

Дзѣні! меж. выражающее жужжаніе.

Дзѣбнути, ну, нем, м. Ударить, хватить. *Він як дзѣбнув мене по рці, то я й не стямивсь.* Полт. г.

Дзиг, меж. Правильніше: **дзиг'** (см.). Выражаєть быстрое движеніе; у МВ. употреблено какъ существ. Я за нею... а вона в мене поид рукою дзи знов у хату, та на дзигу шпорх мене у плеті. МВ. (КС. 1902. X. 148).

Дзиготіти, чү, тіш, гл. Стреготать, жужать. Гудуть бжжжж, дзиготють коники. О. 1862. VI. 90.

Дзиг! меж. Звукоподражаніе свисту кнута, волчка, тикальи часовъ.

Дзйга, гм, ж. 1) Волчекъ, юла. Крутиться як дзйга. Ном. № 5756. Бѣа як дзйга. ЗОЮР. I. 147. 2) Вертялый, рвзый человекъ, испосѣда. Ум. Дзйжна.

Дзйгар, ра, м.—**Годинникъ**. Чаше нъ умовышит. формѣ: **дзйгарок** (см.).

Дзйгарі, рив, м. мн. Часы стѣнные или башенные. Черк. у. Котл. Ев. (Слов.). **Дзйгарі бють**—Сердце стучить отъ испуга. Ном. № 4350.

Дзйгармайстер, дзйгармістер, стра, м. Часовой мастеръ. Котл. Ев. (Слов.).

Дзйгарний, а, в. Часовой. **Дзйгарни стрілка**. Біл.-Нов.

Дзйгарок, рка, дзйгар, ра, м.—**Годинникъ**. Чаше во им. ч.: **дзйгарки**. Знає ту високу з дзйгарками дзйжницю. К. ЧР. 81.

Дзйгати, гзю, еш, дзйгатися, гзюся, ешю, гл. Юлить, вертѣться. Годи тобі дзйгати. Староб. у. Що ти туди дзйгатися—тебѣ відсидѣ. Староб. у.

Дзйглик, ка, м. Стулъ, табуретъ, треножникъ. Однійу тебе, обую, посажу на паву на дзйглику, як істканину та й диниться брѣд. Шевч. 144. Царя на дзйглик посадили. Котл. Ев. Ум. Дзйгличок.

Дзйгликовій, а, в. Относящійся къ стулу, табурету.

Дзйгличок, чка, м. Ум. отъ дзйглик. **Дзйгльованій, а, в.** Кокетливый, бойкій. Дзйгльованій нарубок, дѣвка. Черкас.

Дзйгльтко, ка, с. Стульчикъ. Ум. Дзйгльточко.

Дзйгвѣти, нү, нѣш, гл. Прожужжать.

Дзйджкати, каю, еш, м. Говорить, какъ выговариваютъ сирен. Бо й правда, що сѣй Юдур дзйджкає мов сиревженій жид. Кв. II. 172.

Дзйжчѣняя, дзйжчѣти. См. Дзйжчати, дзйжчати.

Дзйж, зѣ, м. Оводъ. Сичється в вічі дзйж. Він дзйжється на мене дзйжом. Онъ вокомъ на меня смотритъ, неспріязненно смотритъ. Чи не наробиє в часом якого бѣн-

кету в хаті під п'яну руч, бо щось дзйжом усі дѣляються на мене. Грин. II. 179.

Дзйжѣчий, а, в. Жужжащій.

Дзйжнути, ну, нѣш, гл. О полетѣ пули, камня: издать звукъ, свиснуть. Камінь позу колову дзйжну. МВ. (О. 1862. I. 86).

Дзйжчѣняя, дзйжчѣния, ня, с Жужжаніе.

Дзйжчѣти, дзйжчѣти, чү, тіш, гл. Жужжать. Бжжжж, метелики, оси, бабки, чмелі гудуть, дзйжчати. Осн. 1862. VIII. 15.

Дзйжгель, ля, м. 1) Пт. щегленокъ. Fringilla carduelis. Вх. Пч. II. 10. 2) Раст. Angelica silvestris. Вх. Пч. I. 8. См. Дзйжгель.

Дзйждзйк, ка, м. Висящая и качающаяся кисточка или что либо подобное.

Дзйждзйкати, чү, чѣш, м.—**Дзйжчати**. Желех.

Дзйждзйобкій, а, в. Близорукій. Та в нас дѣвка буми дзйждзйока. Полт. у.

Дзйжчѣти, чү, чѣш, гл.—1) **Дзйжчати**. 2)—**Врзжчати**. Голосно дзйжчати чарочки. Мир. Пов. II. 61.

Дзйрчѣти, чү, чѣш, м.—**Деренчати**. У коміні плѣ; вікна дзйрчати, у хаті все ходором заходимъ. Стор. МПр. 37.

Дзйжчѣти, чү, чѣш, гл.—**Дзйжчати**. Комаръ дзйжчати. Харьк. у.

Дзйгерай, раю, м.—**Нежить**. Вх. Зн. 15.

Дзйндзйвер, ру, м. 1) Раст. Malva mauritiana. ЗОЮР. I. 128. 2) Дзйндзйвер-зук. Удалецъ, хватъ. Стор. I. 184. Бо Турн і сам дзйндзйвер-зук! Коли чи нѣ—не промѣає, коли чи бѣ—то вже влучає, йому людей давить—як мурк. Котл. Ев.

Дзйндзйбра, ри, ж.—**Дзйндзюра**. Вх. Зн. 14.

Дзйпв, ва, во—**Змйпв**.

Дзйп, мѣ, м. дамйпха, хн, ж.—**Змйп, змйпха**.

Дзйгъ, гъ, ж. Крѣчекъ, удерживающій навіи на трацкомъ поаній. Вас. 165.

Дзйдузурйха, хн, ж.—**Дзйджуруха**. МВ. (КС. 1902. X. 147).

Дзйз, дзйски! меж. 1) Прочь! Пошелъ! Нельзя! А дзйски, поаній! Кв. II. 268. Правда, й туди вашому брату... дзйз. К. ЧР. 243. А дзйски не хочеш? Козелю. у. 2) Брысь! (на конскѣ).

Дзйоб, дзйббѣти и пр.—**Дзйоб, дзйббати** и пр. НВолын. у. Харьк. г. **Дзйббосісти**. Остаться на мѣстѣ, не подвинутися. Дзйббом сиди, —ни ти що рук зачепити,

ніде заробити. Кролев. у. *В кою є жудіба, до той якоє виборсається, тою й на заробітки пустять, а юлими все такн дзюбом сяде.* О. 1862. IV. 106.

Дзюбавка, ки, ж. Родъ кашн изъ пше-ниці, которую їдять съ медомъ, сахаромъ. Шух. I. 143.

Дзюбань, ня, м. = **Оскард** (съ острыми коццямп). Мик. 481.

Дзюбенка, ки, ж. = **Дзюблинка**. Kolb. I. 36. Гол. Од. 68.

Дзюблинка, ки, ж. Сумка (четырех-угольная шерстяная) у гуцуловъ, родъ котомки, надѣваемой черезъ плечо. Федьк.

Дзюбня, ні, ж. = **Дзюблинка**. Шух. I. 124. Гол. Од. 68.

Дзюбро, ра, м. Ребро. *Конѣм дзюбро пробивали.* Чуб. III. 408.

Дзюба, ни, ж. 1) = **Дівчина**. *Юж дзюба оддати.* Вх. Лем. 409. Вх. Уг. 236. 2) Старый платокъ, Вх. Лем. 409.

Дзюркач, ча, м. = **Дзенкач**. Вх. Пч. II. 10.

Дзѣба, хи, ж. О женщинѣ: вертушка? болтушка? *Сѣ вже мабуть тобі та дзѣба набрехала.* Новомоск. у.

I. Дзюб, би, м. Ключъ. Угор. Ум. **Дзюбин, дзюбин.**

II. Дзюб! меж. выражающее клеваніе. *На маківці сиділа, дрібен макоч дзюбала: дзюб, дзюб, дзюбанень!* Маркев. 74.

Дзѣба, би, ж. Дѣвушка съ лицомъ, изрытымъ оспой. *А що кому до того, що я дзѣбу люблю; а я дзюбі, мойй любі, черевички куплю.* Нп. Ум. **Дзѣбна.**

Дзюбѣ, кѣ, м. = **I. Дзюб**. Вх. Лем. 409. **Дзюбанецъ, няця, м.** См. **Дзюб II.** Маркев. 74.

Дзюбаный, а, в. 1) Поклеванный. 2) Рябый отъ оспы. *Дзюбана дієка.* Ум. **Дзюбанѣнький.**

Дзюбань, ня, м. = **Дзюбатый.**

Дзюбатый, а, в. = **Дзюбатый.**

Дзюбати, баю, вш, оди. в. **дзюбнѣти, ну, веш, м.** Клевать, клюнуть. *Пшенний не дзюба, водичі не нѣ.* Бал. 82. *Пане-господару, на вашім дворі да три цѣлюби пшеницю дзюбають.* Чуб. III. 417. **Дзюбати насіння.** Вылущивая, їсть сѣмячки (о людяхъ).

Дзюбатый, а, в. 1) Съ большимъ клювомъ. *Яструби дзюбати.* К. Досв. 99. 2) = **Дзюбаный**. *Дзюбана дієка. Буг руський, еусатий, дзюбатый.* Св. Л. 275. Г. Барв. 447.

Дзюбик, ка, м. Ум. отъ **I. Дзюб.**

Дзюбка, ки, ж. 1) Каскѣ. Ворз. у. 2) Ум. отъ **дзюба**.

Дзюбнути. См. **Дзюбати**.

Дзюбок, бкѣ, м. 1) Ум. отъ **дзюб**. 2) См. **Гельгив**. Шух. I. 173.

Дзюбуи, ня, м. Ключищій.

Дзюбидя, зі, ж. *Vulva?* *Ходили я в річку по раки, викусили дзюбидю собаки.* Нп.

I. Дзюр, ра, м. Ключъ, источникъ.

II. Дзюр! меж. Звукоподражаніе для выраженія теченія струи. *Чарочко сребрененька, в тобі горілочка солоденька. А ні сучка, а ні задибочка, як дзюр, так дзюр до донечка.* Чуб. V. 1096. *Хоч дзюр, ти не кап!* — казалъ циган, як заговнявъ від дощу під дерево. Миж. 115.

Дзѣра, рш, ж. и пр. = **Дѣра** и пр. *Тѣ так пострієне, як дзѣри в мості.* Ном. № 9817. Ум. **Дзѣрочка**.

Дзюрѣти, рѣ, рѣш, м. Течь тонкой струей. *Рудч. Чп. 247. Кров дзюрить, булькотить з стини.* Ном. № 8173. *Рудч. Чп. 247. Так ла шню й дзюрить.* О. 1862. VI. 57.

Дзѣркнута, ну, веш, м. Политься струей. *Ряз цюкнув, кров дзѣркнула.* Мар. з. сб. 229.

Дзѣркѣм, нар. Струей. Уман. у. *Вода бѣжить дзѣркѣм.*

Дзюркотѣти, чѣ, чеш, дзюркотѣти, чѣ, тѣш, м. Течь съ шумомъ, журчать. *Дзюркотѣла з гори вода, збігаючи ринкомъ між куцями.* Левиц. Пов. 216. *А срібная хенля... дзюркотить.* К. Досв. 70.

Дзюркотливый, а, в. Журчащій. *А ти, вода дзюркотлива, течи із ставка.* К. Досв. 159.

Дзюркотонька, ки, ж. Журчащая вода. *Передай їй, дзюркотонько, плач довѣчний мій.* К. Досв. 160.

Дзѣрочка, ки, ж. Ум. отъ **дзюра**.

Дзюрчанія, ня, с. Журчаніе.

Дзюрчѣти, чѣ, чѣш, м. Журчать. *Дзюрчить бѣжить криниченька, пановня ставок.* К. Досв. 157.

Дзѣб, бш, ж. = **Зѣб**.

Дзѣбканистый, а, в. Пестрый, пѣгій. Вх. Зв. 15.

Дзѣбра, бер, мн. = **Зѣбра**. Угор.

Дзѣв! меж. Звукоподражаніе для выраженія лая щенка: *Тяв! Сюди тав, туди дзѣв.* Ном. № 3018. *Собака лежить на присіт та: дзѣв, дзѣв!...* Рудч. Ск. II. 67.

Дзѣвкали, ла, с. Постоянно лающій щенокъ.

Дзѣвканія, ня, с. Лай щенка, тѣвканіе.

Дзэ́вкати, каю, еш, 44. Оди. в. дзэ́вкати, ну, нощ, 44. Тывкати, тывкнутъ.

Дзэ́вкати, чу́, ти́ш, 44. = Дзэ́вкати. *Сучка біа коло хати та й дзэ́вкати.* Чуб. II. 101.

Дзэ́вкати, на́, м. = Дзэ́вкати.

Дзэ́вкати, лѣ́, лѣш, 44. = Дзэ́вкати. *Чи чуєте, цуєня дзэ́вкати?* Г. Барв. 7. *Ой не ходи коло хати та не орау́й цуєняти, бо цуєня дзэ́вкати.* Мил. 103.

Дзѣ́ма, шш, ж. Говяжий отваръ Угор. **Дѣ́,** сокр. дѣви. **А дѣ́-мо.** Смотри-ка. *А ты-но, який пѣс побѣи.* Каменец. у. См. Дивентися.

Дѣ́б! меж. отъ глг. **дѣбати.** Говорится маленькимъ дѣтямъ, когда они становятся на ноги. **Дѣб, дѣб, доно!** Харьк. у. Также и о взрослыхъ. *Я на мѣстѣ була, я юрѣлку пила: дѣб, дѣб на село, кив, моря на його.* Ном.

Дѣ́ба, нар. Дѣбомъ. *Як скочить Лѣв — аж дѣба стала гріва.* Глѣб. 21.

Дѣ́бання, ня, с. 1) Хождение на ходуляхъ. 2) Медленное и нетовкое хождение (о людяхъ съ длинными ногами или о дѣтяхъ).

Дѣ́бати, баж, (блѣ), баш, (блѣш), 44. 1) Ходить на ходуляхъ. 2) Ходить медленно и нетовко; ходить, вытягивая ноги (о людяхъ съ длинными ногами, о дѣтяхъ и пр.) *Близько видати, далеко дѣбати.* Ном. № 11423. **Дѣба, мов мухи по сметанѣ.** Ном. **Дѣба, мов журавля.** Ном. *Та мала тшаха, та невеличка по билиночці дѣбле.* Лавр. *На дворѣ під тополями дѣбали два журавлі.* **Дѣба, мов уе своїми ногами.** Стор. II. 44.

Дѣ́би, бів, ж. мн. 1) Ходули. Левнц. Пов. 90. 2) Колодки, деревянные бревна съ отверстиями внутри, куда вкладываются ноги арестантовъ. КС 1885. X. 231. *Забили їх у дѣби.* Рудч. Ск. I. 210. *Будем літо літувати в Стайковѣ на риночку, в тлѣжкахъ дѣбал, в залізочку.* Ум. **Дѣбини, дѣбиці, дѣбці.** К. Досв. 107. *Ой дубовѣ дѣбки, залізіні кайдани! по степахъ ви, по кошмилахъ нашихъ розпаяли.* К. Досв. 107. *Ой на нощ дѣби, на руки дѣбиці, — оце тобі, вражий сину, слави молодиці.* Лавр. 61.

Дѣ́битися, битися, безл. Становиться дѣбомъ. *Волосяя почало дѣбитися.*

Дѣ́биці, бідці, ж. мн. Ум. отъ дѣби.

Дѣ́ба, кш, ж. 1) Ножка у стола. 2) Подставка подъ что-нибудь. 3) мн. Ум. отъ дѣби.

Дѣ́ба́, нар. На дѣбы. **Дѣ́ба стае** Ном. № 3392.

I. Дѣ́би, нар. = **Дѣ́ба.** *Дамъ бабі рибки, стала баби дѣби.* Ном.

II. Дѣ́би, дѣ́боньки, дѣ́бу́ні, дѣ́буночки, дѣ́бѹсі, дѣ́бѹсеньки. О дѣтяхъ: ходить (= дѣбати) О 1862. IX. 119. — **ста́ти, ходи́ти.** О дѣтяхъ: стать, ходити; о взрослыхъ: стать, ходить на цыпочкахъ. *Івась або Василько при́лзе, стае дѣби коло матері, сминається їй на руку.* Мир. ХРВ. 71. *Іниша скочить та почне вистрибувати дѣби-дѣби, щобъ пані не почувла.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Дѣ́бом, нар. Дѣбомъ? *Бувало покійний Охрімъ якъ стане розказувати, царство йому небесне, — оакъ волосъ дѣбомъ становився.* Рудч. Ск. I. 24. *Пронадае, мов порошини з дула, тая козацька слава; що по всьому світу дѣбомъ стала.* Макс. (1849) 59. *Сивилу тут замордовало і очі на лобъ попаяло, і дѣбомъ волосъ стае сідий.* Котл. Ев.

Дѣ́бошки. Въ выраженіи: **На дѣ́бошакъ.** На цыпочкахъ. *Підходить на дѣбошакъ, щобъ не чу́ть було.* Екатер. у. См. II. **Дѣ́бини.**

Дѣ́бу, дѣ́бу, меж. Припѣвъ въ пѣснѣ. *Ой насъ візці да на Бондарівці, положи бурдюк да на могильці.* **Дѣбу, дѣбу!** Чуб. V. 1086.

Дѣ́бу́лі, нар. = **I. Дѣ́би.** *Дай бабі цибулі, стане баба дѣбулі.* Лубен. у.

Дѣ́бу́ль, меж. выражающее, что человекъ медленно идетъ. *Охъ я з корчми дѣбу́ль, дѣбу́ль, бочулочку тиму́ль, тиму́ль.* Чуб. V. 1088.

Дѣ́бу́лати, лѣ́у, еш, 44. Идти очень медленно. *Ондечки старий дѣбу́ля.* Чернѣг. г.

Дѣ́бу́ні, дѣ́буночки, дѣ́бѹсеньки, дѣ́бѹсі. См. II. **Дѣ́би.**

Дѣ́бці, цѣв, ж. мн. Ум. отъ дѣби. **Дѣв, ва, м. ?** *Щобъ на тебе дѣв прийшов.* Ном. № 3748. КС. 1890. X. 58.

Дѣ́ван, ну, м. Дѣванъ, турецкій государственный совѣтъ. *Іде султан, покинувши в дѣвані башіе та визиріа широкомовнихъ.* К. МВ. XII. 269.

Дѣ́ва́діа, цѣ, ж. Удивление, диковина. Киевск. г.

Дѣ́дере́в, ва, м. = **Дивдере́во.** Лѣв. 98. **Дѣ́дере́во, ва, с.** Раст. Дурманъ, *Datura stramonium.* ЗЮЗО. I. 121.

Дѣ́вѣ́ний, а, е. Очень удивительный. Желех.

Дѣ́вѣ́нь, вия, м. Хлѣбъ въ видѣ толстаго кольца; его пекутъ на свадьбу для

шеєшты, которая должна сквозь него по-
сморѣть на гостей. Полт.

Дивидло, дь, ? Видь? *Славний козак
Максим Залізняк славного дивидла,—не
буде на Україні ні ляха, ні жида.* Лу-
каш. 54.

Дивизія, зі, ж.—Диво, дивовижа.
*Оптাকা дивизія! Лебедина. у. Дивизія та й
годі. Удивительно! Ося. 1862. IX.*

Дівий, а, е. Дикій. *Ніби дивий звіра
зубами скреготали.* Чуб. I. 180.

Дивині, ній, ж. 1) Удивленіє, дикови-
на. *Бач, якої дивини наростло на отій
вербі.* Лохв. у. 2) Раст. Царскій жезль,
Urtica Lychniis. ЗЮЗО. I. 140. *Да
посадоу я дивину, да зеленую елину, чер-
воною калину.* Чуб. III. 321. *Сім миль
мосту, а на кінці мосту дивина, а на
тій дивині цвіт на весь світ.* Ном. стр.
290. № 14. Ум. Дивиніа.

Дівити, влю, виш, гл.—Дивувати.
Хто дивить, нехай собі так чинить.
Ном. № 7814.

Дивитися, влюся, вишем, гл. Смор-
рѣть, глядѣть. *Треба якось у очі дивити-
ся.* Ном. № 3177. *Дивитися, як кошеня
в копанець.* Ном. № 9242. *Тепер і хата
її дивитися якось сторч.* Хата. 103. *Дя-
вий-но. Смотри-ка. Див-но, вже сонце сі-
дає.* Ном. стр. 289. № 10057.

Дівка, ки, ж. Диковина. *Въ выраже-
ніи: Нема дівки. Не удивительно. Нема
дики на своїй гроні, а чужі все важкі.*
Ном. № 1811.

Дівний, а, е. 1) Удивительный, див-
ный, чудный. *Скажу я тобі диво дивное,
що о Петрі Дунай замерзав.* Чуб. III.
317. 2) Странний. *Дивний чоловік Хведь!
Чи він планетник, Бог його знає.* Каме-
нец. у. *Та представитесь Алкану-паша-
ті, трапезонському князяті, молодому
паняті, сон дивен, барзо дивен на прочуд.*
Макс. (1849) 33. Ум. Дивненький, дивнѣ-
сеный. *Приснився мені сон дивненький,
що приїзжав мій миленький.* Чуб. V. 3.
Приснився козакові диянесенький сон. Мар.
л. сб. 212.

Дивниця, ці, ж. Удивленіє. Дивниця
кому. Удивительно кому. *Ото мені див-
ниця, що де воно з хати ся поділо.* Каме-
нец. у.

Дивно, нар. Удивительно, странно. *Див-
но мені та чудно. Якось так дивно ся
кажице.* Камінец. у. *Дивно здаватися.* *Ка-
заться страннымъ, удивительнымъ. Дивно
тільки здалось йому, що Черевань про*

те а ні гадки. К. ЧР. 103. Ум. Див-
нінько.

Діво, ва, с. 1) Диво, чудо; страшное,
удивительное или рѣдкое явленіє. *Кілько
світа, тільки й дива.* Ном. № 2385. *Такі
дива руками його робляться.* Ев. Мр. VI. 2.
*Таку пісню чорнобува в степену заспіву-
ла: зілля дива каробило—тополою ста-
ла.* Шевч. 18. *Велике диво—опеньки!*
Ном. № 5536. *Там дива такого на ярмар-
ку, що й за тиждень не передивинишся.*
Лебедина. у. **Діво!** Удивительно. *Диво, що
добре обрався, коли такий багач!* На диво.
На диво, на удивленіє. *На диво була в
Череваня дочка.* К. ЧР. 48. *Не в діво.*
*Не в диковину. Твоє пиво та й не в
диво, дивні мені слова твої.* Лавр. 111.
Дівом дивуватися. Сильно удивлятися, изу-
млятися. *Драг. 3. То тоді то у городі
у Лебедені парі і князі великим всі дивом
дивували.* Макс. (1849) 88. *Тоді б кругом
уста веселі піснями Бога прославляли,
а чужеземний народи великим дивом
дивували.* К. Псал. 294. *То всі тоді козаки
дивом дивували, що по якому Чорному
морю, по бистрій зхилі потопали, а ні
одного козака з межі війська не втерпал.*
Макс. (1849) 52. 2) Родъ хоронода. Грин.
III. 114. Ум. Дивце. О. 1862. X. 31.

Дивовіжа, жі, ж. 1) Замѣчательное
зрѣлище; замѣчательное или странное яве-
ніє. Уман. у. *Чого ти, зятю, на мій двір
поглядати? На моїм дворі ніякої дивови-
жі не маєш.* Рк. Макс. 2) Диковина. Чу-
маки усе слухали дивовижу московську
да аж роти роззявляли. Рудч. Ск. II. 172.
На-в-дивовіжну. На удивленіє. *Що вже за
хороше діча було, всім на-в-дивовижу.*
Васильк. у. **В дивовіжну.** В диковину, уди-
вительно. *В дивовижу була їм ня загад-
ка.* Грин. II. 274. **Не в дивовіжну.** Не в
диковину. *Йому не в дивовижу ділати
цілувати, мов оріх лускати.* Кв.

Дивовіжний, а, е. Удивительный, стран-
ный. *Казки дивовіжні казали.* К. МХ. 14.

Дивовізія, зі, ж.—Дивовижа. Харьк.
Дивовисько, ка, с. 1) Зрѣлище. *З ни-
щими приятелями на дивовисько пішов.*
2) Удивительное явленіє.

Дивоглядний, а, е—Дивовижний. Ве-
личезний, дивоглядний замок ся простер.
Млак. 68.

Дивогляд, ді, ж.—Дивовижа. *Як на
дивогляд, диваються на мене.* Камінец. у.

Дивоял, лу, м.—Дев'яси.

Дивоті, ти, ж. 1) Удивленіє. 2) Уди-

вительная вещь. *То не дивота, що до чарки охота.*

Дивування, ня, с. Удивленіє. Онисько не показував дивування. Левц. Пов. 233. Ум. Дивуваннячко.

Дивувати, в'ю, еш, гл. 1) Удивлять. 2) Удивляться. *Ви йому не дивуйте: я його така повица.* НВолын. у. Нема чого дивувати, така була й її мати Мет. 235. Дивом дивувати. См. Диво.

Дивуватися, в'юся, ешся, гл. Удивлятися. Кв. II. 321. *Довго, довго дивувались на її уроду.* Шовч. 30. *Хто великого не бачив, той і маюму дивується.* Ном. № 4908. *Від дурня чуїю, то ся не диваю.* Ном. № 6280. *Багатий дивується, як убогий годується.* Ном. № 1606. *Дивуватися з чого.* Удивляться чому.

Дивцё, цё, с. Ум. отъ диво.

Дик, ка, м. Дикій кабавъ. Чуб. Вх. II. 7.

Дикарь, рі, м. Родъ камня. Камінь-дикор. Славяносерб. у.

Дикий, а, в. Дикій. *На печерській горі росла тоді дика пуща.* К. ЧР. 91. *Обізнається хлестом дикими степами.* К. Досв. 25. *Дикий кабан.* Рудч. Ск. I. 186. **Д. бузиня.** Раст. Бузина. *Sambucus nigra.* ЗЮЗО. I. 135. **Д. вишня.** Раст. Дикая вишня, *Prunus Chamaecerasus.* ЗЮЗО. I. 132. **Д. голуб.** Пт. Горлиця, *Columbus tur-tur.* **Д. груша.** Раст. Лісова груша. *Pyrus complanis.* *Зайшли вони на тинкий пущир, що буряни аж у чоловіка, і ни тім пущирі стоїть дика груша, а на ній груші та такі терні.* Рудч. Ск. II. 24. **Д. конюплі.** Раст. *Stachys recta.* ЗЮЗО. I. 168. **Д. льон.** Раст. *Linum perenne.* ЗЮЗО. I. 129. **Д. цибуля.** Раст. *Allium flagellum.* ЗЮЗО. I. 168. **Д. чорнушка.** Раст. *Nigella arvensis.* ЗЮЗО. I. 129.

Дікість, коости, ж. Дикость.

Диковина, ня, ж. 1) Дикое чісто, необробителне. *На збів житю краще, ніж на диковині.* НВолын. у. 2) Диковина—Дивовина. *Яка диковина, що собаки некована.* Ном. № 5541.

Диковиний, а, в.—Дивовинний. Сталося щось надзвичайне, диковинне, таке, чого ніколи не буває. Ном. стр. 288. № 7910.

Диктовати, тую, еш, гл. Диктовати. Левц. Пов. 226.

Диктура, ри, ж. 1) Диктовка. *Проказав в диктуру децицію.* Ном. Од. видавці I. 2) Вата, положена в чорнильницю, що-

бы не разливались чернила. *Чорнила про-сипать. Навіть „диктурую“ не відмовилися.* *Щоб не розливалось чорнило, диктора на-писав базови в каламар і вже робити пером, що видушити, наче б і вмочив.* *Отсе й есть „диктура“.* Св. I. 164.

Дікція, ці, ж. Дикція, чтеніє. *Роз-повляя Шевченко широко про свою поему „Ів. Гус“, почитуючи гарною дикцією своєю деякі місця.* К. XII. 21.

Диль, ля, м. Ім'ять н. множ. число (дил), но употребляется и какъ собират. Толстые брусъ, изъ которыхъ складываютъ стѣны хаты, колода и пр. пластины НВолын. у. МУЕ. III. 31. КС. 1883. I. 216. *Ой у полі кричиченя дильом дильована.* Чуб. V. 157.

Дилувати, люю, еш, гл. Строить изъ бревенъ. *Ой у полі корчма дильом дильована.* Нп.

Дим, му, м. Димъ. *Стид не дим, очей не висть.* Ном. № 3206. *Хто отпур слу-жить, тому димом платитъ.* Ном. № 7166. *Намітка як дим тоненька.* МВ. I. 122. *По за лугами дими стогнами.* *Ой то не дими, то з коней пара.* Чуб. III. 308. **Димом пішло** (Ном. № 1904),—взялося. *Сторѣло. Взятись димом гостро-верхі шпаленькі будинки, виглядають із за печиці білі хатинки.* К. Досв. 123. Ум. **Димби, димбчок.** К. ЧР. 235. Чуб. V. 704. *Вітер повіває, димок пошибос, а міже тим димочком ластівка літає.* Чуб. V. 1026.

Діма, ня, ж. Родъ теней прозрачной полосатой ткани, каніфасъ. Чуб. VI. 114, 103. Год. Од. 21. Ум. **Димка.**

Диман, ну, м. 1) Раст. *Betonica offici-nalis.* ЗЮЗО. I. 111. 2) Названіє вола темно-коричневого цвѣта. КС. 1898. VII. 31.

Димановий, а, в. ? Ньо, ньо, урагова! ньо, ньо, диманова! О. 1862. VI. Кост. 63.

Димаревий, димарний, а, в. Относящийся къ дымовой трубѣ.

Димарі, ка, димаричок, чка, м. Ум. отъ димаръ.

Димарь, рі, м. Печная труба. Грин. II. 158, 102. *А Максим на пожарище та на пожелице подивився. „Нема ради! Тільки вітер свище у димарі та в ко-мені.“* Шекс. 590. Ум. **Димарин, димаричон.**

Димати, маю, еш, гл. Дуть м'хомъ. *Як піджарити треба, то коваль кричить: димай! димай!* НВолын. у. *За ци-ганом, за його сиком тра рано-встати, минком димати.* Гол. II. 688.

Дімниці, ць, ж. мн. Роль опухолі.
Дімнівець, вця, м. = Димарь. Вх. Зн. 15.
нъ паху, подъ мышками. Каменец. у. См.
Дімениця.

Димітися, мліся, жи́ся, гл. Димитися.

Диміти, млію, жи́ш. гл. Димить, испускати димъ.

Дімка, ки, ж. 1) Ум. отъ дыма. 2) Выбойчатая полосатая юбка. НВолын. у. Чуб. VII. 429. Гол. Од. 49. 3) = Димна. Вх. Лем. 410.

Димебяр, ра, м. Выбойщикъ, набивающий выбойку. Гол. Од. 58.

Дімовий, а, о. Сдѣланный изъ димки.

Дімна, ни, ж. Родъ небольшихъ круглыхъ снівъ. Вх. Лем. 410.

Дімовий, а, о. 1) Дымный, курной. *Не видно було ні димних печей, ні бочок, ні вогів з припасами.* К. ЧР. Димна хмиза. Курная пѣва. Вх. Лем. 410. 2) Дымчатого цвѣта. *Мак повний усякий: червоний, перістий & димний.* Г. 1862. IV. 72.

Димчик, ко, м. = Димарь.

Димничка, ці, ж. 1) = Димарь. 2) = Димна. Ум. Димничка. Вх. Лем. 409, 410.

Дімно, нар. Дымно. *Не топила, не курила, — по сімечках димно.* Мот. 16.

Димоватий, а, о. Дымный, задымленный. Димовата кузня. Г. Барв. 21.

Димовий, а, о. 1) Дымовой. *Що се, що серед пустині стовпоз димовим знялося?* К. МБ. III. 254. 2) Сдѣланный изъ димки. *Що я приїду тихою та красно, а ти ще краще — свою паровицю у намітках димових.* МВ. I. 89.

Димовіще, ща, с. Пожарище, пепелище.

Димб, ки́у, димбчо́в, чку, м. Ум. отъ дим.

Диміанка, ки, ж. Проститутка.

Димува́ти, му́ю, їш, гл. Димитися. *Прикинь, о Господи, ти небо над землею, зійди, коснися гір, нехай горять, димують.* К. Псал. 319. *В руках його муикет димує.* Греб. 354.

Дінда, ди, м. Шатувъ.

Діндати, даю, аш, гл. 1) Шататься. 2) Качать ногами.

Діндерево, ва, с. = Дивдерево. Бердич. у.

Динділїудати, даю, аш, гл. = Телїпатися I. Вх. Зн. 14.

Дінніще, ща, с. Мѣсто, засѣянное димни.

Діннік, ки, м. Грядка съ дымни.

Діння, ні, ж. Раст. Дыня. *Cucumis Melo.* ЗЮЗО. I. 120. *Бодай твої кашки та побили табуки, бодай твої дині та поїли свині.* Чуб. V. 1177. Различн. породы дынь: дрисліва дубівка, Кв. II. 239. зімька, качанка, ліпівка, татарка. (см.). Ум. Дінька. Рудч. Ск. II. 9. *І як що єсть було насіннячко, згідни які, динька, — посилає, положить на могилу.* Сим. (Хата, 215).

Динька, ки, ж. Большая дыня.

Диня́тко, ко, с. Маленькая дыня. Ум. Диняточко.

Дінячий, а, о. Дымный. *Диняче бадилля.* Левин. Пов. 370. *Динячі кабачки.* Маж. 170.

Дінють, птю, м. Ударъ. Дати дінтю. Поколотить. *Дав доброго динтю: одвохрило добре.* Ном. № 3961.

Диптанка, ки, ж. = Димтанка. *Мандрюки, зльорки і диптанки, що продають себе на час.* Котл. Ев.

Дірва, ви, ж. Раст. *Bromus arvensis.*

Диря́ва, ви, ж. Одинъ экземпляръ раст. дирзы. Ум. Дирзя́на, дирзяно́нка.

Діркало, ла, с. Родъ трещетки, употреблюющейся при игрѣ въ деркачъ. Ив. 43.

Дірку́ти, каю, аш, гл. = Дирчати 2. *Деркач диркає, дирчить: дир, дир.* Вх. Пч. II. 10.

Дірку́тися, каюся, ашся, гл. Спорить, противорѣчить. *Що ж він, диркається? — Ні, так віддає. Що там йому диркатись, як він скрізь винен.* Мирг. у. Д. Эварн.

Діркач, ча, м. = Деркач.

Дирлі́га, ги, ж. = Гирлига.

Дирчати, чу́, чїш, гл. 1 = Деречати. *Коли слуха, — щось дирчить за стіною: оглядується: затичка (у шпоби) так лізе на двір, тягне, видно, атось.* Сим. 315. 2) О коростелѣ: кричать. Вх. Пч. II. 10.

Діско́с, су, м. Дискосъ.

Диста́нція, ці, ж. ? *Нехай би де у дистанцій так розтанузувались, дали б їм зараз перцю, хоч би й перечорт був.* Кв.

Диті́на, ки, ж. 1) Ребенокъ, дитя. *Тоді мама бідю знає, коли малую дитину має.* Ном. № 9189. *Він мені за дитину рідну став.* МВ. I. 22. *Знайти дитину.* Родить дитя. *Нарядити дитину.* Родити дитя — преимущественно помяно брака. 2) Сыны или дочь, хотя бы в взрослое. *Чи я в тебе, мати, не твоя дитина, коли моя мука тобі дуже мила.* Мет.

70. Батькова дитина, Ном. № 7485, мамин дитина. Любимчикъ отца, матери. 3) Продавати дитину. Родъ игры. О. 1861. XI. 30, 51. Ум. Дитинка, дитиноньна, дитиночка. Аби дружинка, дати Бог дитинку. Ном. № 9181. Ой кїт буде воркотати, дитиночка буде спати. Магс. (1849), 103.

Дитинець, нця, м. 1) Родимчикъ, дѣтскій болѣзнь. 2) Деревянный полъ; ящичъ на дѣт колодца. Борз. у.

Дитинни, на, во. Принадлежащій ребенку.

Дитинятися, нюся, нишся, гл. 1) Ребятиться, корнѣть изъ себя дитя. Лебед. у. *Ось не дитиняся та приймай гроші за теля.* Каменец. у. 2) Впадать въ дѣтство.

Дитинка, ки, ж. Ум. отъ дитина.

Дитинний, а, е. Дѣтскій, рябачій.

Дитинник, ки, м. Матка, Uterus. Каменск. у.

Дитинонька, ки, дитиночка, ки, ж. Ум. отъ дитина.

Дитинський, а, о. = Дитинний.

Дитинча, чати, с. = Дитиня. Грин. II. 314.

Дитиня, яти, с. Ребеночекъ. Дитиня амерло. Каменец. у. Ум. Дитинятно, дитинятчко. Мер. I. 22.

Дитинчий, а, о. = Дятчий.

Дитя, яти, с. Як дитя не пліче, у матері дулки нема. Ном. № 4481. Ум. Дитятис, дитятчко, дитятенько, дитятонько. О. 1862. IV. 29, 35. Пастушки з ягнятком перед тим хлоп'ятком навколїшки припадають, Бога вивалють. Чуб. III. 330.

Дитятчко, ки, с. Ум. отъ дитя.

Дитячий, а, о. Дѣтскій. Задали намї забавки давні, дитячі, — припадали їм дівочі безсумні часи. МВ. II. 179. На дитячий розум перейшов. Впавъ въ дѣтство. Ном. № 6248.

Дихавія, ці, ж. 1) Удушье, одышка. 2) Запалъ у лошадей. 3) Болотистое мѣсто. Вх. Лем. 410.

Дихавичний, а, е. 1) Удушливый, страдающій одышкой. Дихавичний чоловік. НВолын. 2) Большой запаломъ (о лошади). Дихавична конячка. НВолын. у.

Дихало, ла, с. Дыхательное горло. Ум. Дихальце.

Дихальний, е, е. Дыхательный.

Дихальце, ця, с. Ум. отъ дихало.

Диханя, ня, с. Дыханіе. К. Псал. 329. *І создав Господь Бог чоловіка із пи-*

лу і ввітхнув йому в нїдра дихання життя; і став чоловік душою жива. К. Св. II. I. кн. М. II. 7.

Дихати, хаю, еш, а также: дїшу, дїшеш, гл. 1) Дышать. Гадина в його словах дихає. Ном. № 2932. *Мовчи та дїши!* Ном. *Над ним воли своїм духом дихали.* Чуб. III. 323. *Горе ж мені на чужині, — аж мій дух не дїши.* Мет. 78. *Важнім духом дихати на нбо.* Злобствовать, имѣть неприязненные чувства къ кому либо. МВ. (О. 1862. III. 48). *Важним духом дїши.* Ном. № 3360. *Мічане вже давно на городове козацтво да на старшину важким духом дихали.* К. ЧР. 68. 2) Вѣять. Ой у полі вітер дїши, билину колише. Гол. I. 12.

Дїхи, хів, м. мн. = Здуховняа. Вх. Зн. 14.

Дихнути, ну, нѣш, гл. 1) Дохнуть. *Мороз — дуже старій чоловік; він як дїхне помалу, то й мороз не великий.* Чуб. I. 32. 2) Повѣять. Ні вітер не дїхне, і ніщо не колихнеться. Кв. II. 305

Дихтіти, чї, тїш, гл. Скоро и тяжело дышать (въ жаркое время). *Дихтять вітри.* НВолын. у. *Дихтять чоловік.* НВолын. у. *Пес вивалив язик і зачав дихтіти.* Вх. Лем. 410.

Дихтувати, тїю, еш, гл. Составлять (о письмѣ, офиц. бумагѣ и пр.). Исаор. дитувати. Черниг. у.

Дїча, ці, ж. Дикарство, одичалость; дикіе, одичалые люди. *Ваші замки, займища й осади козацька дїча під мечем держала.* К. ПН. 188. *Замчано кобзаря на край світу, між азїяцьку дїчу.* К. ХП. 130.

Дичавіти, вію, еш, дичати, чаю, еш, гл. Дичать.

Дичак, ки, м. Дикій звѣрь. *На людей позира як дичак який.* Св. I. 262.

Дичина, ні, ж. Дичь. *Не ловилася, бач, мені риба, та й дичини, було, не гурт то потрапило піймати.*

Дїчка, ки, ж. Дикое плодовое дерево. Каменец. у. Угор.

Дичко, ки, м. Дикій конь. *Тут сього дичка, то було встаровину!* Херс. у. Слов. I. Эварн.

Дичок, чки, м. 1) = Дичка. 2) Залетѣвшій изъ чужого ичельника и собравшій въ улей рой пчель. 3) Дикая лошадь. О. 1862. I. 17. 4) = Віасюг. Вх. Лем. 410.

Дїшель, шля, м. Дышло. НВолын. у.

Без динилля, без дули: куди захочем, туди й поїдем—я і ти. *Ном. стр. 302. № 431.*

Дишельний, а, е. Дышельный.

Дишкánt, ту, м. Диска́нтъ.

Дишкулá, ли, ж.—Дышкóл.

Дишлевий, а, е—Дышельный. *Чуб. VII. 401.*

Дя́вол, ла, м. Дьяволъ. *А в третій день Христос із труни устав і нам жи́зни ві́чну дарував і сам диявол посоромлений став. Чуб. III. 25.*

Дяво́лєний, а, е. Дьявольскій, чертовскій. *Дияволенний сину! Черкас. у. (Брані).*

Дяво́лів, ова, во. Приналежачий дьяволу. *Не по правді, дияво́лі сину, живеш ізо мною. Черкас. у.*

Дяво́льський, а, е. Дьявольскій. *Тоді повіє Ісуса дух на спокусу дияво́льську. Єв. Мт. IV. 1. Бачиш дияво́льський син, що бісова баба гаразд таки засмутила чоловіка. Стор. I. 3.*

Дяко́н, на, м. и пр.—Дяко́н и пр. *Оглядівсь—стоїть дяко́н, кни́гу розципає і по кни́зі слово Бо́же голосно читає. Мр. л. сб. 55.*

Дяма́нт, ту, м.—Діама́нт.

Діама́нт, ту, м. Алма́зъ. *Ум. Діама́нтин.*

Діама́нтовий, а, е. Алма́зний.

Діб, до́бі, ж. 1) Вре́ня, пора. *А молоди́ця на́ша са́ме у цю діб... по́стерегла злодія. Кієв. г. Тепер ні́чна діб,—не доро́го зби́тися з шля́ху. Кієв. г. Вже о́ця діб бере́тця, ма́ло не пі́вніч, а йо́го й до́сі нема. Кієв. г. На вся́ку діб. Во вся́ке вре́мя. 2) Во́зраст, лі́та. Со́й чо́ловік у ва́шу діб. Э́тот чо́ловік ва́ших лі́тъ. Лебедина. у. Ко́ли ста́рий чо́ловік,—бу́де ме́ні ба́тьком; ко́ли се́редній,—бу́де ме́ні бра́том, а ко́ли у мо́ю діб,—бу́де ме́ні ми́лий. Мжж. 51. См. Доба.*

Ді́брівка, ді́брівонька, ки, ж. *Ум. отъ дїбровá.*

Ді́брівá, ви, ж. Дубрава. *Ой по́чують чу́маченки в сте́пу край доро́ги, роспу́тими сі́рі во́ли по зе́лені дїброві. Бал. 28. Ум. Ді́брівáка, ді́брівонька. Чуб. V. 4. Ой зе́лена мо́я дїбровонька, ой бідна ж мо́я голо́вонька, ой рано́ ж тебе́ спусто́шено, на сі́но тра́ву по́кошено. Чуб. Шу́мить, гу́де ді́брівонька. Чуб. V. 4.*

Ді́брівистий, а, е. Бога́тий дубрава́ми.

Ді́бровний, а, е. Дубра́вний, о́тнося́щийся къ дубра́вѣ.

Ді́ва, ви, ж. Дѣ́ва. *Посла́в Бог а́нгела*

до діви. Єв. Л. I. 27. Вибрав ді́ву ю́р-но́бриву. Мет. 171. Ум. Діво́нька, дівочка. Шисш, діво́нько?—Шию.—А поро́ти ско́ро бу́деи?—Ті́льки ни́точки до́шми. Ном. № 10435. Ви́ляй—не ви́ляй, мо́лода дівочко, ви́ляй—не ви́ляй, по ру́шничку да́вай. Мет. Ув. Діва́на, дівáха. Ді́вака здо́рова. Змієв. у.

Діва́сенька, ки, ж. *Ум. отъ дівася.*

Ді́вася, сі, ж. Ласк. отъ ді́ва. *Ум. Ді́васенька*

Діва́ти, ва́ю, еш. Сов. в ді́ти, ді́ву, ді́неш, гл. Дѣ́вать. *Рудч. Ск. II. 142. Банду́ро мо́я ма́льована, де́ ж ме́ні тебе́ ді́ти? Мр. л. сб. 122. І де во́ни гро́ні дівáють? Васи́лк. у.*

Діва́тися, ва́юся, а́шся. Сов. в ді́ти-ся, ну́ся, не́шся, гл. Дѣ́ватися, дѣ́тця. *Де то́й змі́ль дівáся! Ді́тя моє, де ді́ну́сь з то́бою? Шевч. 87. А ма́ленький бра́т зоста́вся, та не зна́ю, де дівáвся. Мр. л. сб. 134. Ве́ликий сві́т, та не́ма де ді́тися. Нос. № 2101. Не де ді́не́тця! Не пропаде́ть! цѣ́ло бу́де́ть.*

Діва́ха, хи, ж. *Ув. отъ ді́ва.*

Ді́венна, ни, ж. Раст. Verbascum thapsus. *Лв. 102. См. Гадинник.*

Діве́р, ра, и діве́рь, ря, м. Деве́рь, му́жнинъ бра́ть. *Живе́ ба́ба за ді́вером, ли́ха при́кнутими. Ном. № 7507. Ум. Ді́верко. Ой як ме́ні ді́верка бра́ті́ком на́звать. Мет. 159.*

Ді́верів, ре́ва, во. Приналежачий де́верю, де́веринъ.

Ді́верка, ки, ж. Жена де́вера.

Ді́верко, ва, м. *Ум. отъ ді́вер.*

Ді́винна, ни, ж. Раст. Oenothera biennis. *Лв. 100.*

Ді́вич-вечі́р, чо́ра, м.—Ді́вич-вечі́р. *Мет. 156.*

Ді́виця ці, ж.—Ді́вичина. *Зоря зоря́ниця, кра́сна дівчи́ця. Ном. стр. 292, № 53. Пі́шов у сві́тлицю да́к з́найшов ді́вицю. Лавр. 21. О́звася ца́рь до ді́виці. Єв. Мр. VI. 22.*

Ді́вич-вечі́р, чо́ра, м. Дѣ́вичинъ. *Чуб. 99. КС. 1883. II. 372. Не́веселий ді́вич-вечі́р у на́шої мо́лодої. МВ. I. 41.*

Ді́вич-вечі́ровий, а, е. О́тнося́щийся къ дѣ́вичнику. *Крім ці́х пі́сень спі́вають ще на о́ченáї дея́кі з ді́вич-вечі́рових. Грин. III. 479.*

Ді́вище, ці, ж.—Ді́вичище. Желе́х.

Ді́вка, ки, ж. Дѣ́вка, дѣ́вушка. *Га́рна*

діва, як *засвітана*. *Ном. № 4816. Тихо, тихо Дуній воду несе, а ці тилиці діва косу чеде. Мет. 11. Діва у заплітах, — у бобіцах. Вросла дівушка, могутня уже виходить замужь. Шух. I. 32. 2)* = *раст. Медунка. Вх. Пч. I. 10. 3)* Одно из созвездій. *Мжк. 148. Ум. Дівонька, дівочна. Мет. 123. Ув. Дівчище. Ач. яка здороваєнна дівчице! Екатер. г.*

Дівнян, ну, м. *Раст. Ononis hircina. Лв. 100.*

Дівойник, кя, м. *Раст. Onobrychis sativa. Лв. 100.*

Дівока, кя, ж. *Раст. Cephalanthera bifolia. Лв. 97.*

Дівонька, кя, ж. *Ум. отъ діва.*

Дівоснуб, ба, м. = **Дівослюб**. „Посредники эти въ дѣлахъ жениха получаютъ названіе... старость, бояръ, послонть, дівоснубовъ“. *Чуб. IV. 56.*

Дівоснубний, а, е. *Относящийся къ сватовству. Дівоснубний сир. Обрядовое купанье во время сватовства въ Бѣльскомъ у. Сѣдл. губ. Чуб. IV. 64. См. Дівоснуб.*

Дівота, тм, ж. *соб. Дѣвухи. Сым. 234.*

Дівота, хм, ж. = **Дівуля**.

Дівотво, ва, с. 1) *Дѣвичество; дѣвство. Левип. Пов. 45. І дівотво своє, і худобу хочеш занепастити за такимъ харизыкою. Кв. II. 210. Кохалась я з однимъ козакомъ і записялась нікому більш, як йому одному віддати мое дівотво. Стор. I. 34. 2)* = **Дівота**.

Дівотчий, а, е = **Дівочий**. *Грин. III. 224. Жаль мені русої коси і дівочої краси. Мет. 152.*

Дівотчий, а, е. *Дѣвичій. Есть сердце сдике, серденько дівоче, що плаче, сніється, як він того хоче. Шевч. 133. Пролив кров червону річками. То не кров, аж дівоча краса. Чуб. V. 7. Дівочий мастири. Шевч. Дівоча гімназія. Женская гимназія. О. 1861. I. 321. Дівчата з дівочої гімназії. О. 1862. II. 52. Дівоча кров. Раст. Amygdalus nanna L. ЗЮЗО. I. 111.*

Дівотчий, чу, чин, гл. = **Дівувати**. *Ія каячусь по твоїмъ дитині дівотчини. Ном. № 5301. Св. Л. 79, 128. Ном. стр. 102. Дівотили удовцъ за Мариною. Каменец. у.*

Дівочка, кя, ж. *Ум. отъ діва.*

Дівослюб, (дівослюб), ба, м. 1) *Сватъ. 2) Названіе обряда сватства въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ, напр. въ Копр. у. Гродн. губ. Чуб. IV. 658. Дай мені, Боже, од батенька вийти, до свекорка прий-*

ти,—бо вже мені докучили частіі дівослюби столи устиляючи, кубочки спокляючи. Рк. Макс. См. Злюбини.

Дівощана, ня, ж. *Пущество, приобрѣтеніе во время дѣвчества. Дівощана засталає. Черкас. у.*

Дівування, ня, с. *Дѣвичество, дѣвичья жизнь. А жаль мені дівування, дівочого прибирання, Чуб. V. 42. Дівування здавати. Покидати дѣвичество, виходить замужъ. Маркев. 133. Ой у садочку, у садочку там голубка гуде, ой там Маруся дівування здає: Напе ж вам, дівочки, дівування мое! А вже ж я піду в жіночу раду, жінкамъ на пораду. Мет. 231. Ум. Дівуваннячко. Г. Барв. 40. Грин. III. 478.*

Дівувати, нюю, еш, гл. *Дѣвствовать, жити въ дѣвствѣ. Дідова дочка пішла заміж, а бабина і догі дівує та гордує. Рудч. Ск. II. 61.*

Дівуля, лі, ж. *Грубо-ласк. Дѣвуха. Не для тебе я зросла красная дівуля. Гол. I. 209.*

Дівушка, кя, ж. *Раст. Gallium verum. Лв. 98. См. Бобачин.*

Дівуся, сі, ж. *Ласк. отъ діва.*

Дівуха, хм, ж. = **Дівуля**. *Купила Олена сережечки зелені: як у діла у вуха—слава була дівуха.*

Дівця, ці, ж. = **Дівчина**. *У мене гарна дівця. НВолын. у.*

Дівчя, чяте, с. *Молодая дѣвуха; дѣвочка. Єв. Мр. V. 39. Грин. III. 176. Сидить діва край віконця при великімъ смутку: покидає козакъ діва, якъ голуб голубку. Мет. 41. Ум. Дівчатко, дівчатонько, дівчаточко. Мн. Дівчата, дівчатна, дівчатонька, дівчаточна. Дѣвухи, дѣвочки. Що по нас, пане, старі баби стануть в полі свистіти; а по тобі, пане, молоді дівчата зачнуть голосити. Макс. (1849) 61. Коли родяться більш хлопчики, ніж дівчатка—війна буде. Ном. № 13407.*

Дівчачий, а, е = **Дівочий**. *Чого ж голосиш талі? чого нявчиш дівчачимъ голоскомъ? Свіп. 21. Ой хлоп'яча біда—у некрути брати, а дівчача біда—нерідная мати. Чуб. III. 892. Дівчачий бог. Шуточное названіе аиста. Лохв. у.*

Дівчин, дівчини, ва, не. *Дѣвухиня. Що любив і кохав, собі дівчину мав як зироньку ясну, та за дівчиними та за ворогами покидаю нещасну. Мет. 24. Ой чубо же я через дівчині сіни. Чуб. III. 174.*

Дівчина, ня, ж. 1) Дівча, дівушка, дівочка. Під тією калиною стоїть козак з дівчиною. Мет. 79. Дівчино моя зарученія, чого ж ти така засмучена? Мет. 72. Погуляла дівчиною роки з три. МН. I. 7. 2) Також: Красна дівчина. Називаніє дівушки, стоящей около матері въ игрѣ въ вбрана. Маркєв. 71. 3) Дівчина з відрами. Одно изъ созвѣздій. Дещо. 37. Ум. Дівчинна, дівчинонька, дівчиненька. Грин. Ш. 389. Ой у полі криниченька, — орли воду п'ють, а вже ж мою да дівчинку до шлюбу ведуть. Чуб. Кожая козак дівчинючку, як батько дитину. Мет. 78. Ми. ч. не имѣть, а въ необходимыхъ случаяхъ употребляется мн. ч. отъ дівча: дівчата (см. Дівча).

Дівчинка, ки, ж. Дівочка. І дитинка в їх була, дівчинка як ясочка, свіжа й повна як гурочок. МВ. I. 8.

Дівчище, щі, ж. Ув. отъ дівка.

Дівчур, ра, м. 1) Волокита, любитель дівушекъ. Харьк. 2) Гермафродитъ женскаго рода. Е. З. VIII. 112.

Дівчати=Догнати.

Діготь, гтю, м. Деготь. *Лучче пропийш, ніжє дитю купитъ.* Ном. № 11718. К. Д. 120.

Дігетий, дігетий, а, в. Дегтарвий. **Дігтар, ра, м.** Дегтарникъ. *Дігтар і смердить дігетси.* Ном. № 7161.

Дігтарѣнко, ка, м. Сынъ дегтарника.

Дігтарівна, ня, ж. Дочь дегтарника.

Дігтарка, ки, ж. 1) Жена дегтарника.

2) Торговка дегтемъ.

Дігтарня, ні, ж. Дегтарный заводъ. *У бору була дігтарня, де наш чоловік двоготъ гнав.* Харьк.

Дігтарство, ва, с. Промыселъ и торговля дегтемъ.

Дігтарувати, рѣю, еш, гл. 1) Заниматься дегтарнымъ промысломъ. 2) Торговать дегтемъ.

Дігтарчук, ка, м. Мальчикъ лавочникъ у торговца дегтемъ.

Дід, да, м. 1) Дѣдъ. *То ж мій дід—материн батько.* Васильк. у. 2) Старикъ. Стор. МПр. 77. Чуб. Ш. 109. Сердилася баба на діда, а дід того не знав. Ном. № 3473. Вѣжливость сельская требуетъ, чтобы всякій молодой и среднихъ лѣтъ человекъ называлъ дідомъ каждого старика. Чуб. VII. 355. 3) Нищій. *Захтів у діда випросити хліба.* Ном. № 4792. 4) Чуче-

ло на огородахъ, чтобы отпугивать птицъ; то-же баштанний дід—на бахчѣ Снм. 200. 5) Родъ танца. *Дай хліба—поскачу діда.* Ном. № 12296. 6) Раст. *Cirsium lanceolatum* Scop. 7) Снопъ соломы или камышу, сложенный такъ, что половина верхня ми въ одну сторону, а половина въ другую. О. 1862. V. Кух. 29, 37. МУЕ. Ш. 56. 8) Родъ кушавья, приготовляемаго изъ пшена и муки; то-же, что и лемішка изъ ржаной муки. О. 1862. V. Кух. 37. 9) Діді. а) Предки, дѣды. б) Поминовение усопшихъ на Гоминой недѣлѣ. в) Тѣни по углахъ комнаты. *Невеселі ті коротенькі пилипівчані дні... День похожий на вечір, а вечір на ніч. По закуткахъ зрана до вечора стоять діди.* Левни. Пов. 42. Связанные попарно початки кукурузы, высящие, какъ украшеніе, въ гугульскихъ хатахъ подъ образами. Шух. I. 100. Ум. Дідки, дідочки, дідунь, дідунько, дідунечко, дідусь, Шевч. 206. Дідуси, дідусь, дідусечко. Ув. Дідіще, дідуга, дідуган. *Еней заснує і бачити снище: пред нимъ стоїть старий дідище.* Котл. Ев. V. 7.

Дідина, ня, ж. Имѣніе, наслѣдованное отъ предковъ; въ частности—наслѣдство отъ дѣда. *Дідизни було доволі—вічний покой предкамъ і дідалм.* ЗОЮР. I. 65. (Дворяне) кидають отчизну і свою дідизну, свої пасіки і левади. АД. II. 48.

Дідизний, а, в. 1) Унаслѣдованный отъ предковъ, родовой. *Що ж було за добре, що ж було за любо у старій дідизній Морозовій хаті.* К. Досв. 126. 2) Очень старій. *А той Грива був старій дідизний чоловік.* Е. Оріся. (ЗОЮР. II. 201).

Дідис, ка, м. 1) =Дідунь. 2) Ручная метелка изъ соломы, травы, стружекъ и т. п. 3) Раст. Крестовая трава. 4) Нѣсък. Медвѣдка обыкновенная. *Gryllotalpa vulgaris.* Ум. Дідичи.

Дідинець, нця, м. Дворъ. *А взяв я їй за рученьку, взяв я їй за обі, запровадивъ чрезъ дідинець до покою к собі.* Гол. III. 26.

Дідич, ча, м. Помѣщикъ, владѣтель. *Коли хочешъ дідичемъ на Вкраїні сидіти, то перше всего вези сюди огненну брону да сип замочокъ кругомъ будинків.* Хата. 136. *Отпалъ стоявъ дворець красний, а в нѣму роскоші, тамъ живъ дідичъ дуже добрий—все роздає гроші.* ЗОЮР. II. 85.

Дідичка, ки, ж. Помѣщица, владѣтельница.

Дідичний, а, о. Доставшийся отъ дѣда, наслѣдственный, помѣщичій. К. ЦН. 290.

Дідичок, чеа, м. Ум. отъ дідом.

Дідше, ща, м. Ум. отъ дід.

Дідів, ова, ве. Дѣловъ, принадлежащій дѣду. Дідова дочка. Дідового сусіда молодички. Ном. № 9350. Пан глянув на дідів город. Чуб. Зробила дідовій дочці так, щоб вона козою побігла. ЗЮОР. II. 24.

Дідівський, а, о. 1) Дѣдовскій, предковскій. Спом'яни на них дідівську, прадідівську славу. Хата. 108. Твій рід на срібло проміння звичай дідівський, старосвітський. Свп. 98. 2) Нищенскій.

Дідівщина, ни, жс. 1) Дѣдовщина, наслѣдіе, оставшееся послѣ дѣда. 2) Время, въ которое жили дѣды. Свідок слави дідівщини з вітром розмовляє, а онук кошу несе в росу, за ними співає. Шевч. 48.

Дідко, ка, м. = Дідько. Нехай тебе не несе дідко, де людей рідко. Ном. № 5894.

Дідо, да, м. 1) Дѣдъ. 2) То-же, что лѣси въ ткацкомъ станкѣ. МУЕ. III. 24. Ум. Дідонько.

Дідова, ві, жс. соб. 1) Старики. 2) Нищія.

Дідовин, на, м. Нищій. За відовином, за його сином тра рано вставати, торби латати. Гол. II. 688.

Дідовід, вода, м. Тотъ, кто водить свѣпныхъ випихть. НВозын. у. Шух. I. 33.

Дідовник, ку, м. Раст. *Aretium Lappa* L. ЗЮЗО. I. 112. *Cirsium lanceolatum* Scop. ЗЮЗО. I. 118.

Дідю, дѣа, м. 1) Старичекъ. Рудч. Ск. II. 108. Чуб. I. 155. 2) Жгутъ соломы, обмотанный валом и прибиваемый по краямъ дверей отъ холода. Мнж. 179. 3) Деревянный шаръ, величиною въ куриное яйцо, употребляемый въ игръ, которая также называется дідом. Ив. 25. Ум. Дідочон. Чуб. V. 844. Задумав дідочок, задумав жениться. Нп.

Дідонько, ка, м. Дѣдушка. Ум. отъ дідо. Ой, дідоньку, дідоньку, шовкова борода. Нп.

Дідочок, чеа, м. Ум. отъ дідом.

Дідувати, дѣю, аш, гл. 1) Быть дѣдомъ; жить дѣдомъ. Ми будемо дідувати по пасіахъ твоихъ. К. Досв. 125. 2) Нищенствовать. 3) Быть сторожемъ на бахтѣ. Оце ти дідувати у Грицька на бак-

ші? Волч. у. Оце я на бахтані дідую. Лебед. у.

Дідуга, гя, дідуган, на, м. Ум. отъ дід. Ой ти—старий дідуга, ізгнувся як дуга. Нп. Старий уже був дуже дідуган той Грива. К. Оріся. (ЗЮОР. II. 201). Зустрічає по дорозі діда. Такий смий дідуган, а борода зовсім біла аж до пояса. Рудч. Ск. II. 79.

Дідунь, дідуньо, ня, м. 1) Дѣдушка. Сн. Л. 274. Полюлись, дідуню, за умершого татуня. Чуб. III. 28. Ум. Дідунечко. Чуб. V. 1130. 2) Дідунь. Насѣк. *Dorcadion holosericeum*. Вх. Зя. 78.

Дідусенько, дідусечко, дідусик, ка, м. Ум. отъ дідусь.

Дідусів, сѣва, во, Дѣдушкинъ.

Дідусь, дідусьо, оя, м. = Дідунь. К. ЧР. 4. Ном. № 5677. Дідусь ще гуляє, а батько вже вмер. Шевч. 205. Ум. Дідусенько, дідусечко, дідуси. Мет. 472.

Дідух, хя, м. или дідуха, жс. жс. 1) Солома, которую стелятъ въ хатахъ на канунѣ Рождества Христова. О. 1861. XI. Св. 60. Чуб. I. 41. III. 437. 2) Фтиль, напитанный остатками отъ переставки воску. 3) Пробка изъ соломы. 4) Связка тростника или соломы, употребляемая для загорожи или обшивки стѣнокъ куреня и т. п. Чуб. VII, 379.

Дідчий, а, о. Чертовъ, чертовскій. Гол. III. 343. I. 252. Санна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворот. Ном. № 11433. Дідчая мати видала, щоб сова зайця їмала. Ном. № 6889. Дідче ребрѣ. Раст. *Valeriana officinalis* L. ЗЮЗО. I. 140.

Дідько, ка, с. Чортъ, дьяволъ, домовый. Грин. III. 385. Діачионько, прикіс тебе дідько, розсіяв я тишеничку рідко. Мет. 28. Якій би враг примусив мене жартувати із гетьманом, коли б сам купив дідько не засів мені в серці. К. ЧР. 164. Дідько не дідько, а й людей таких рідко. Козел. у. Дідька мати. Не имѣть ничего. В кишені дідька має. Рудч. Чп. 122.

Дієвий, а, б. Дѣйствующій. Дієі особи, д. люди. Дѣйствующіи лица съ свѣдѣніяхъ произведеніяхъ. К. Бай. 5.

Дієписання, ня, с. = Дієписъ.

Дієписний, а, о. Историческій.

Дієпись, сі, жс. Исторія. Загр.

Дієта, ти, жс. Ландтагъ, рейхстагъ (въ Вентрін). Гол. III. 261. Повідають люди, же дієта буде.... Найяснійший король наш

рачил дозволити, жеби всі народи змислися радити. Гол. III. 257.

Діж, жа, м. Кадка, ім'юча нечетне число клопів. (Кадка з четв'ятьма числом їх називається діжою. Славяносерб, у. *Купуючи діжку лічуть просенки, кажучи на першу: "діж", на другу: "діжа", на третю знову: "діж" і так усі переберуть. Як на останню прийдеється сказати: "діжа", то купують, бо хліб добрий буде, а як "діж", то не купують.* Славяносерб. у.

Діжа́, жі́, ж. 1) Квашня, кадка, в якій котрої приготують тісто. Хоч і діжу з тістом oddai, то ще буде клясти, що важко нести. Пом. № 4831. Питай, чи діжу замисити. Мет. 288 Діжу виробляти. Валить хлібом. Миж. 179. 2) Круглая ямка в землі, вириваема серед інших менших при дтської игрі в місяць. Пв. 36. Ум. **Діжна.** А мій милий діжку місити, а він мене і тили тішить Грив. III. 314.

Діда́ти, ся. См. Дождати, ся.

Діжечка, ки, ж. Ум. оть діжна.

Діжистий, а, в. Похожий на діжу.

Діжка, ки, ж. 1) Ум. оть діма. 2) Кадка. Який батько, такий син—якраз з діжки сир. Пом. № 7137. Ум. **Діжечка.** К. ЧР. 273, Вас. 145. См. Діж, діжун.

Діжковий, а́, б. Относящийся к кадкѣ.

Діжкува́тий, а, в. Кадкообразный; толстий. То діжкува́тий чоловік.

Діжча, ми, ж. Извѣстная доля урожая, улова и пр., отдаваемая работающими хозяину поля, воды и пр.

Діжніця, ці, ж. Небольшая діжа́. О. 1862. V. Кух. 37.

Діжун, на́, м. = Діж. КС. 1884. IV. 698.

Діжчівна, ми, ж. Плоховата кадка, п. квашня. Дівчина як діжчина, а черево як діжчина. Посл.

Дізнавати, наю́, еш, сов. в. дізна́ти, наю́, еш, гл. 1) Узнавать, разузнавать, провѣдывать. Коби моя матінка не дізнала: ба як моя матінка дізнає, то зараз мене за нелюба віддає. Чуб. V. 391. 2) Узнавать, извѣдывать, испытывать. Св. Мр. V. 25. Дізнає злощій злої муки. К. Исал. 8 См. Дознавати.

Дізнаватися, ню́ся, ешся, сов. в. дізна́тися, ню́ся, ешся, гл. Узнавать, узна́ть. Срин. II. 117. А як ся дізнали,—пану

дали знати. Гол. I. 62. Дізнався я про землю... Ком. I. 18. См. Дознаватися.

Діріти. См. Довирати. Вх. Лем. 410.

I. Діа́! ме́ж. Выражает удивленію и досаду. Дій його батькові! Хата. Дій його честі! Дій його нату! Котл. Смори пожайуста! Экая диковина! Усе свої люде, а є між нами злодіа! Дій його честі! на кого б то подумати? Кв. II. 281.

II. Діа́, дою́, м. Доење, удой. Чи буде ж у нас корова добра, як запрягати її? От німець держе корову для дою тїки, то й добра буде. Канев. у.

Дійво, ва, с. 1) Удой. Корова добра на дійво. Ромен. у. Полт. г. 2) Молоко, молочные продукты. Хата 182. Дійниця з коліски випаде,—дивись! Дай їй дійва. Екстер. г. Ум. **Дійвечко.**

Дійка, ки, ж. 1) Сосок у корови. 2) = Дійниця. Як надійла повну дійку, взяла з неї молока і помазувала корові дійки. ХС. VII. 452.

Дійливо, ва, с. = Дійво 2. Я коло дійлива ходила. Г. Барв. 259, 369.

Дійма, ми, ж. Предчувствіє, вѣсть, догадка? Венгер Руса не боявся, не мав тої дійми, бо він не чув, що йде москаль вороними кіньми. Гол. II. 461.

Дійма́ти, маю́, еш, сов. в. ді́йма́ти, (дойня́ти), ді́ймү, меш, гл. 1) Доймать. Його а ні пуга, ні кій не діймають. Гань-бо не візьмеш, так силою діймеш. Пом. № 3893. 2) Понимать. Торочили йому, аж ніт тобі копити, а він нічого не діймає. 3) Добирать, добать, допoлучать, допoлучить. Сам купиє кобилу за шістьдесят, а продає за сорок,—нілих двадцять рублів не дойняв. Кобел. у. См. **Доніматн.** 4) **Дійма-ти віри, правди.** Вѣрити, довѣрять. А козак добре дає, на жінку не попурає, жінці віри не діймає. ЗОЮР. I. 216. Хиба ти йому доймаєш правди? Полт.

Дійна, прил. Дойная. Купити... діяну корову з телям. Кв. II. 163. I діяна корова у роскоші купається. Шевч. 103.

Дійна́рка, ки, ж. Загорода, гдѣ доить коровъ, овець, козъ. Вх. Зн. 15.

Дійня́к, кү́, м. 1) = Дойняк. Шух. I. 109, 212. 2) = Дійниця. Вх. Лем. 410.

Дійниця, ці, ж. Подойникъ. Грив. I. 146. Щоб дійниця не текла, а хазяйка весела була; щоб хазяйка не засинала, до корови рано вставала; щоб корова сто-

ла та багато молока давала. (Замочу-
вання діляниці в Петрівку, в 1-й понеді-
лок). Ном. № 254. Ум. Ділянича. Ном.
№ 334.

Діляти, гл. См. Діляти.

Діляно, нар. Діляти, інтенсивно.

Діляний, а, в. Діляти.

Діляність, іменн. Діляти.

Діляно, нар. = Діляно.

Діляти, гл. См. Діляти.

Діляний, а, в. Зрідний, зрідний. Ще
ти дитя молоде, розумом не діляше.
Мет. 419.

І. Діля, діля, м. 1) Низь, долиня. Як
летіла ворона догори, то й крала,
а як на діля, то й крила опустила. Ном.
Неси мене, сивий коню, горами, долами.
Грин. Ш. 677. 2) Поль землі. Сим. 2.
Як мертві на діля повалились. Шевч. 72.
До-діля. На діля, на діля, до діля.
Заділя діля до-діля. До-діля діля
високі. Шевч. 26. Склонив головою низь-
ко до-діля. Чуб. Крикнув Шевчак та
на осадку: із коней до-діля! ЗОЮР. До-
ліня глибока, діля висока, аж до-діля
вітря гнеться. Мет. Ісус, нахилившись
до-діля, писав пальцем. Св. І. УП. 6.
Ум. Діля, діляно, діляно.

ІІ. Діля, діля, м. Часть, діля. В діля
Матвієві пішла пайка. Черниг. у.

Діляня, діля, с. Діляти.

Діляти, діля, с. 1) Діляти.
2) = Діляти. Бог знає, що діляс. Ном. № 33.
Діляни, діля, с. Діляти. МУР. Ш.
169.

Діляниця, діля, с. Часть, діля. См.
Діляниця. К. Св. П. І. кн. М. XIУ. 24.
Господи — най мій, діляниця, діляниця
моя части. К. Псал. 30.

Ділятка, діля, с. М'яка діля, четво-
рик. Вона свої сороківці ділякою ліряє.
Федк.

Ділячко, діля, с. Ум. діля.

Діляня, діля, с. Половиця, діля на
полу или в діля.

Діляти, діля, с. 1) Діляти. Нам
батьківщини не діляти. Ном. № 3313.
2) Діляти. Ось я діляти, а ти
діляти. Лубенск. у.

Ділятися, діля, с. Діляти.
Як пожали воки просо, то почали діля-
ся, да й не полирились. ЗОЮР. II. 31.

Діляти, діля, м. Вибірний отг общест-

ва діля совершени раздѣла общественнаго
сѣнокоса. На діля діля діля тра-
ву. Волч. у.

Діляня, діля, с. Діляти, раздѣленіє.

Діляний, а, в. Рабочий, діляний. Діля-
ний час тепер. Тепер діляний, діляний
діля. Лебед. у.

Діляня, діля, м. Діляти. Діляня і ді-
ло діляти. Ном. № 10418.

Діляня, діля, с. Рабочая діля.

Діля, діля, с. 1) Діля, діля. Діля не
робити і од діля не діляти. Ном. А в
черниці діля діляти, діля не робити.
Лавр. 46. Діля не діляти! Немного діля.
2) Поступок. Діля діля діляти на діля.
Св. Мр. XIV. 6. Тернів сиві діля за
діля діля. Чуб. Ш. 16. 3) = Діля.
4) Діляти, діля. С діля, діля, діля,
до діля. Гліб. 77. До діля, діля. Як діля
діля, діляти; к діля. ХС. IV. 18. Хи-
ба він діляти як до діля? Де діля,
там і діля. Мвж. 8. Діляти на
діля, діляти до діля. Мет. Так до ді-
ля, діля діля діля діля. Ном. Ось
рід до-діля. Кв. Я твої діля не діля-
ти... Помажу діляти — не діля, діля
діляти — не в діля. ХС. III. 37. Ум. Ді-
ляти, діляти. Чом не діляти, діляти,
діляти діляти? Нп. Хто в діля по діля
діляти? Хто в діля діляти діляти.
Мет. 232.

Ділявання, діля, с. Діляти. К. ЧР 424.
Діляти у діля діляти діляти. Ново-
мосток. у. Ой діля діляти, діля діляти,
діля діляти, діля діляти. Чуб. М. 1204.

Діля, діля, с. Пучек діляти (діля діля-
ти). Стрижівск.

Діля, діля, с. Діляти.

Діляний, а, в. Діляти.

Діляниця, діля, с. 1) Діляти. Наші
діляниці діляти над діляти. Черниг. у.
2) Діляти діляти діляти діляти діляти.
Черк. у. 3) Діляти діляти діляти діляти діляти.
на діляти (Уманск. у.), а діляти діляти
діляти діляти діляти діляти. Лохв.
у. Слов. Д. Діляти. О. 1861. Х. Св. 47.
4) Діляти діляти діляти діляти діляти.

Діляти, діля, с. Ум. діля.

Діляти, а, в. Діляти. Діляти-
акт, діляти.

Діляти, діля, с. Діляти. Бога діляти.

Діляти, діля, с. Діляти. Рк. Діляти.

Ділянка, ки, ж. 1) Половина шичин лаву, пеньки. 2) Часть, участок. *Ділянка в лісі.*

Дім, до́му, м. Домъ. *Згода дім будус, а негода руїнує.* *Ном. № 3280. Божий дім.* *Церков. 6. Чужі, брате, сестри з дому Божого йдуть.* *Макс. (1849). 10. До-дому. Домой. Ум. Ді́мби, ді́бини, до́мби, до́мичон, до́мбчон.* *Мав собі домочок і садок.* *МВ. I. 17. Домичок в неї біленький.* *Чуб. V. 328.*

Діше́вця, ці, ж. Нарывъ подрыльщової впадини. *Екатер. у. Слов. Т. Эвар. См. Диминці.*

Дімо́к, мка́, м. Ум. отъ дім.

Діняця, ці, ж. Огорожа. I. 73, 76, 187.

Діпра́вди, нар. Вь самому дѣлѣ. *Чи Галина любить діправди мого брата?* *Федьк. Пов.*

Діпа́нка, ки, ж. Проститука. *Мандрюхи, хворки і дітнянки, що продають себе на час.* *Котл. Ен. III. 48.*

Діра́, рі́, ж. Дыра. *Забий діру—собака не полізе.* *Ном. № 5903.*

Діра́вий, а, в. Дыривий. *Дірава верета все поле закрила.* *Ном. стр. 300, № 371. Діравого горника не наллеш.* *Ном. № 4756.*

Діра́вити, влю, виш, гл. Дыривить.

Діра́вка, ки, ж.—**Друшляк** I. Вх. Уг. 236.

Дірка́, ки, ж. Дырка. *Будь мудрий: надай маленку ланку на велику дірку.* *Ном. № 9909. Ум. Ді́рочка.* *Мет. 298. Без мене і дірочки малої нікому затупить.* *Ном.*

Діркува́тий, а, в. Имѣющий много дыръ, дырчатый, поздреватый. *НВолын. у. Дуже діркуваний хліб з сеї муки,—не знати, чого воно так.* *Камеңец. у.*

Ді́рочка, ки, ж. Ум. отъ дірка.

Ді́рча́вити, вію, еш, гл. Поздреватѣть. *Сніг м'якше, лід дірчає... весною дити.* *Мин. ХРВ. 292.*

Діра́вий, а, в.—**Діра́вий.** *Пазуха була дірава.* *Грин. III. 655. Рудч. Ск. I. 153.*

Діскува́тися, ку́юся, ешся, гл. Искать, хлопотать. *Пропає віл, не дуже за ним і дискуються.* *Черкас. у.*

Ді́сно, нар.—**Ді́йсно.** (Дѣйствительно, именно). *Так воно дісне єсть, як вони тобі сказали.* *МВ. II. 12.*

Ді́сний, а, в.—**Ді́сний.**

Дістава́ти; та́б, еш, сов. в. діста́ти, та́ну, неш, гл. Доставать, достать, добывать, добыть. *Найшла відьму і трупти дістала.* *Шевч. 22. Не дістане він язика.* *Ном. № 6547. Ой перестань до мене ходити!—Ой не перестану, доки не дістану білих рук, чорних брів, діавочого стану.* *Камеңец. у. 2) Получать, приобретать. Діста́ти жінку.* *Взять жену. Дістає собі добру жінку.* *Камеңец. у. Діста́ти в лице.* *Получить ударъ по лицу. Сьогодні пану і не наводі такі нічо, бо можеш ще й в лице дістати.* *Федьк. Пов. Діста́ти ласки.* *Приобрести, найти расположение, милость. Сеї ласки я і в жєнда дістану.* *Ном. № 4768. Такої ласки дістану і в Параски.* *Ном. № 4770.*

Дістава́тися, юся, ешся, сов. в. діста́тися, нуся, нешся, гл. 1) Доставаться, достаться. *Закоблукам лиха дам, дістанеться й передам.* *Шевч. 2)—до. Добираться, добираться, дозжати, дожхати. Через вороги тяжко до некла дістатися.* *Ном. Як би його дістатися додому?* *Могил. у.*

Діста́ти, ся. См. Діставати, ся.

Дітв́а, ві́, ж. соб.—**Дітвора.** К. ПС. 48.

Дітв́ає, ка́, м. Мальчуганъ. *Мл. Дітв́аєй.*

Діти́шки. Нема у нього дітв́аків. *Лебед. у.*

Дітв́ача, ця, с. соб. Подростки, дівтвора. Вх. Зя. 15.

Дітв́ора, ри, ж. соб. Діти, робятишки. К. Досв. 158. *Лихо з дівтворою та ще з малою.* *Васильк. у. Дітв́ора сокоче, дівтвора клекоче, а мати раденька дівтв́орі маленькій.* *Хата 19.*

Ді́ти, тб́й, с. м. отъ дитя. *Ді́ти. Ді́пи! ді́пи! Добре з вами в літі, а зімнуваті—горювати.* *Ном. № 557. Прийми, мила, хоч малі ді́пи!—Ой не хочу я дітей приймати, будеш, милий, і сам годувати.* *Мет. 286. З ді́тєй виходити.* *Виходить изъ дѣтскаго возраста. Діла небагато в Насті: ще поді вона з ді́тєй виходила.* *МВ. II. 36. Ум. Ді́ни, ді́ноньки, ді́ночки. Твої ді́тоньки плачуть, ді́тоньки хочуть.* *Ном. № 337. Ді́тки, ще короткий час я з вами.* *Ев. I. XIII. 33. Клопочусь, бідкаюся з ночі до ночі, ніколи гаразд і ді́точками өтітатися.* *МВ. II. 17.*

Ді́ти, см. См. Дівати, ся.

Ді́тки, тб́к, с. Ум. отъ ді́ти.

Ді́тку́тись, ну́ся, нешся, гл. Дотропу́ться. *Думаю собі: приступлю до неї,—*

не смію діткнулися ручки білої. Гол. I. 365.

Дітлахи́, хів, м. мн.—Дітлахи. Мж. 179. Св. J. 198.

Дітолюбний, а, в. Любящий дітей.

Дітовбкн, нбок, діточкн, чок. Ум. оть діти.

Дітонько, діточко, ка, с. Ласк. оть дитя. Діточка. Захотілось мрему діточку.... Ном. № 9302.

Дітопродавець, вця, м. Продавчий дітей. Нехай Бог тебе поб'є, дітопродавце. Шевч. 292.

Дітчий, а, в.—Дитячий. А як я се ба й осення, та став сі журити: треба миски, треба миски, дітчей колиски. Шух. I. 204.

Дітчий, а, в.—Дитячий.

Дітцяр і пр. См. Дітцяр і пр.

Діцтво, ва, с.—Дитинство. МВ. I. 14. Левиц. Пов. 174.

Діцький, а, в. Дятский. Повідбрав худобу і її й діцьку. Кв. I. 17. Ой родни, Боже, сю пшениченку яру, на діцьку долю, а на людську славу. Циссь, Ятрівка. 101.

Дія, ді, ж. 1) Діявствіє, діяніє. 2) Акт, діявствіє (въ драматическомъ сочиненіи).

Діако́н, на, м.—Діакон. Священники-діако́ни повелять дзвонити, тоді об нас перестануть люди говорити. Чуб. V. 152.

Діальний, а, в. Дятельный.

Діальність, ности, ж. Дятельность. Г. Барв. 347.

Діально, нар. Дятельно.

Діанка, ки, ж. Діловое время, время діявствія.

Діанне, ния, с. Дянія св. апостоловъ. Ударили в великий дзвін до церкви на діяніє. Кв. II. 177.

Діання, ня, с. Дяловіє.

Діяти, дію, еш, гл. Дѣлать. Що тут у Бога діяти? ЗОЮР. I. 291. Не зрятъ Бога над собою, не зѣвають, що діють. Шевч. Живе слово ви сієте,—яке ж лихо тим дієте! К. Досв. 128. Що же я буду, бідний, дія, що я життя не посіяв. Гол. I. 214.

Діятися, гл. безл. 1) Дѣлаться, происходить. Не так то діється все скоро. Котл. Еп. Чудно якось діється між нами.

Шевч. 102. Даско колись те діялось у нас на Україні. Шевч. 19. То це тоді діялось, як никурянні гроші були. Ном. № 6855. Діся ббжа воля! Что Богъ даст! Какъ Богу угодно! Федьк. 2) Длється, тянуться. Лягаймо спати, бо вже давно вечер діється. Лебедий. у. Чи давно діється? Рано еще или уже поздно? Ном. стр. 149. 3) Дббре діється. Хорошо живѣла, хорошо на душѣ. Кому добре діється, той і співає. Ном. 4)—чим. Зависѣть отъ чего, происходитъ отъ чего. Що орють гарно, те діється не скотиною, а справою. Харьк. у. Бог його святий знає, чим воно діється, що земля, здається б, однакова, а жито росте не однакове. Волч. у. Не багатством туп діється. Г. Барв. 349.

Ді́яч, ча, м. Дѣтель. Левиц. Пов. 119.

Діє, пред.—Віля. Ой, чи можно, тесню, дле Марусі сісти? Лавр. 148.

Дл́убати, баю, еш, гл. 1) Ковырять. Чого ти все в носі длубаєш? 2)—Длубатися 2.

Дл́убатися, баюся, ешя, гл. 1) Копаться въ чѣмъ-либо. 2) Медленно длѣть что, копатися. Коло чого він там длубається?

Для, пред. 1) Для. Любисточок—для діачок, василечки для пахоцей, а м'яточка—для любців. Мет. 311. Не для пса ковбаса, не для кицьки сало. Ном. № 4721. Для малого монастиря, мала й милостина. Ном. № 4537. 2) По. Діти тляли, кров іляляли для росказу твоего. Чуб. III. 378. 3) Потому, поэтому. Ти думаєш, що ти красна і для того така щасна. Мр. л. сб. 325.

Дл́ятися, дл́яюся, ешя, гл. Мѣшкать, возиться. Ми й не дліялися: днів через три й прислали. Е. Барв. 183.

Дму́хання, ня, с. 1) Дутьє. 2) Пыхтєвіє.

Дму́хати, хаю, еш, одн. в. дмухну́ти, ну́, нбш, гл. 1) Дуть, подуть. Не дмухай проти вітру. Ном. № 1100. Хто спарився на окропі, той і на холодну воду дмухне. Ном. № 5792. Попіл в вічі дмухати. Не дам у нашу собі дмухати. Не позволю вмѣшиваться въ мое дѣло. МВ. (КС. 1902. X. 147). 2) Только въ несов. в. Пыхтѣть. Росердився та так дмуха, що й не приступай. Черкас. у. Въ слѣдующихъ значеніяхъ употребляется только однокр. в.: 3) Ударить, хватить. Як дмухнуло мене по щіці, так у мене й голова замакітрилась. Лебедий. у. 4) Выпить

осушить. *Дмухнув чарчину мов тую воду.* Екатерина. г. 5) Побѣжать, побѣхать, махнути. *Дмухнім лиш братці, ми до неї.* Котл. Ен. *Бувало на сонці поміли; як угляділи воду, так до води її дмухнули.* Драг. 3. *Дмухнути драла.* Быстро уйти, ударить. Ном. № 4113.

Дмухач, ча, м. Вѣтеръ. **Дмухачъ дати.** Ударить. Ном. № 4113.

Дмухнути, см. Дмухати.

Дмухонутти, нутти, нѣш, гл. Сильно подуть, ударить, побѣжать. *Дмухонув на весь рот.* Ном. стр. 285, № 3151.

Дму́чка, чи, жс. Скопленіе вѣтровъ въ животѣ, запорѣ. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Днёвник, ка, м. Загородка въ полѣ дѣя загона овецъ во время жары.

Днедавий, я, в. Очень давній. *Г двоох тишенько заспівать ту думу сулинюк днедавно про лицаря того сѣтьмана, що на огні ляхи спекли.* Шевч. 551.

Днесь, нар.—Сьогодні. *Днесь мені, а завтра тобі.* Ном. 2360. Ум. **Днёська, днёськи.** Гол. III. 453. Вх. Зн. 15. *Я днесь-ка берізка зелена а завтра буду зрубана.* Гол.

Днёшний, я, в. Сегодняшний. Вх. Уг. 236.

Дняна, нн, жс. День. Г. Барв. 246. Грин. III. 302. *Яка весняна дняна, а він цілий день не їв.* Каменец. у. *Ой не хвалися, не ти ж їх кохала: кохала ненюка старенька ясного сонця против віконця, ясної днини против кватири.* Чуб. III. 299. Ум. **Днинна.** *В суботу на годинку, в неділю на всю днинку.* Гол. II. 99.

Дняти, дяю, днш, гл. Вставляютъ дню. Сумск. у. *Як би той бондарь, що торік днів.* Могилев. у.

Дняця, ці, жс. Поперечная доска въ колѣсѣ водяной мельницы,—такими досками покрыта вся внутренняя часть обода колеса. Галиц. Мик. 480.

Дняще, ща, с. 1) Ув. отъ дню. 2) Донце, дощечка, на одномъ концѣ которой садится пряжа, вставляя въ другой гребень или кудель. *Побігла до сусіди, позичила веретено, гребінь, днуща, прийшла додому і давай прлсти, аж веретено журчить.* Рудч. Ск. I. 178. Ум. **Днищечко.**

Дніти, днів, гл. безл. Свѣтатъ. *Стало вже дніти, як ми рушили.* НВолын. у. *Де козак од дівчини—починає дніти.* Чуб. V 53. *Уже дніє.* НВолын. у.

Дніпер, Дніпрѣ, прѣ, м. Рѣка Днѣпръ. *Роби, як Дніпер робить.* Чуб. I. 247. **Дніпро-батько.** Ном. № 725. *Ой як будеш же ти, серденьки моє, Дніпроливодою плисти.* Мет. 24.

Дніпровий, дніпраський, а, в. Днѣпровскій. К. Досв. 179. *Ой ріки ви, каже, ріки низові, помішнічі Дніпрові.* Мет. 380. **Дніпрянські пороги.**

Дніпрянщина, нн, жс. Мѣстность при Днѣпрѣ.

Дністер, Дністрѣ, стрѣ, м. Рѣка Днѣстръ. Мет. 392. К. Досв. 102. *А ти процай, Дністер, ой ти річко мутная, вже ж нам більше з тебе води не пити.* Грин. III. 603. Ум. **Дністрочон.** Чуб. V. 82.

Дністровий, дністранський, а, в. Днѣстровскій. *Над сагою дністровою лежить Хведір безрідний.* Мет. 440.

Дністрѣчок, чка, м. Ум. отъ Дністер. **Дністранщина, нн, жс.** Мѣстность при Днѣстрѣ.

Дню, дня, с. Дно. *Ходить, як лнх по дню.* Ном. № 3238. *Ой там плавало судно, позолочуване дно.* Лавр. 145. Ум. **Дёнце, дёнечко.** *Сопілочка з барвіночку, калинове дёнце.* Гол. *Там пільки на дёнци... гуца зосталася... під чарочки.* Рудч. Ск. *Ой у полі та озеречко, там плавало та відеречко, соснові клежки, дубове дёночко.* Мет. Ув. **Дніще.**

Днювання, я, с. Дневаніе.

Днювати, днѣю, еш, гл. Дневать, проводитьъ день. *По-під тиньку сіромаха і днює і коцує.* Шевч. 7. *Там будете дні днювати.* Лукаш. 116. **Днювали собі?** Привѣтствіе, равносильное выраженіямъ: *Какъ провели день? Какъ ваше здоровье? Также и въ болѣе полномъ видѣ: Чи здорові днювали?* О. 1862. V. 81.

До, пред. 1) До. *Не учиняє розуму до старости, але до смерти.* Ном. № 6003. *Верболіз б'є до сліз.* Ном. **Дійшов до села.** *До меду ласий.* Грин. I. 141. 2) Къ. *Говори до стозпа.* Ном. **Піти до голови по розум.** Ном. № 5831. *Піду до річєнки.* Мет. *Він пішов до Остапа.* **До хрестѣ понести (днину).** *Понести крестити (ребенка).* Г. Барв. 276. **До душі сказати.** *Съ большою искренностью, съ чувствомъ сказать.* Г. Барв. 363. **Піти до нѣго.** *Пить за чье здоровье. Не до тебе піють, не кажи: дай, Боже, здоров'я.* Чуб. I. 271. **Поздоровнатися до нѣго.** *Обратиться къ кому съ привѣтствіемъ, сказать кому: здравствуй.* *Чоловік їхав і поздоровкався до мене.* Рк.

Левит. 3) **Въ**. Ходи зо мною до кімнати. Мет. **Приймати** до рук. Ішов до церкви. Грин. I. 153. **Запри** до плуга волів. ЗОЮР. II. 30. Своїй матері рідненькій, удові старенькій до ніг угодімо. Мет. 316. Хмельницькому кролевській листи до рук дозакре оддав. Мет. 388. 4) **На**. Полвину козаків до опачин посади. Дума. Важкий до ходу НВолын. у. 5) **Для**. Слова до радї, руки до заводи. Ном. Любі, милі до розмови. Мет. Дам тобі пораду до життя. Шейк. 6) **Съ**. Цвіт калину ламала та я пучечки в'язала, до личенька рівняла. Лавр. 1. Тим на світі хліб не родить, що брат до сестриці не говорить. Чуб. До панів — пан, до мужиків мужик. Ном. № 5879. 7) **За**. Узялися до роботи: Бояре до шабелі! Грин. Ш. 546. До науки бралися. О. 1861. I. 322. 8) **До** въ соединеніи со многими словами образуетъ выражения, означающія неопредѣленно большое количество. **До біса** (Ном. № 12304), **до стобіса**, **до стобісового б'ятка**, **догасп'ада**, **до г'омона**, **до гр'єцл**, **до злидня**, **до к'іта**, **до лихот** годий. **до напасті**, **до прас**, **до сина** (Мр. I. сб. 81), **до хр'на**, **до ч'рта** и т. д. Очень много. Тут їх до ч'нобіса. Шевч. 178. **Та вас до стобісового б'ятка набреться, а вас годуй!** ЗОЮР. У наний слободі москалів до напасті. Екатор. г. **Та в нас, паничу, до праса цій жидови.** Павлогр. у. 9) **До аж**. Не возможности терпѣть, до высшей степени. 10) **До-віку**. Повѣкъ, никогда. **Трудяща копійка годує до-віку.** Ном. № 9941. **До-віку й до-суду тебе не забуду.** Не сподівайсь, мини, сини з походу до-віку. Пш. II. 11) **До-гурту**. Ко всѣмъ остальнымъ. **Зношу свою копійчину до гурту.** Кв. 12) **До-діла**. Какъ слѣдуетъ, кстаті. **Так до-діла, як свияи читани наділа.** Ном. 13) **До душ**. По душѣ. **Той мені не до души, що прихопив у кожусі.** Лавр. 4. 14) **До загину**. До смерти. К. Досв. 121. **Будем битиесь до загину.** К. Досв. 130. **Любить до загину.** Мр. I. сб. 59. 15) **До грунту**. Совершенно, до основанія. 16) **До крихти**. До крошки, все р'знительно. **Поси курчатам пшійца, не пропаде, — вони до крихти все вибірають.** Васильк. у. 17) **До-купи**, **до-купни**, **до-купонни**, **до-купочни**. Въ одно мѣсто; вмѣстѣ. **Хоч чорт латї подрав, та до-купи зібрав.** Ном. № 9023. **Усе військo своє до-купи у громаду** екликають. Маєс. **Вершечки до-**

купи схилились. Мр. I. сб. 215. **Зібратися до-купи.** **От раз, до-купоньки зібравшись,.... вони згадали....** 18а) **До-ладу**. Кстаті. **До-ладу**, як ложечка по меду. 18б) **До любови**: а) **До сподоби**. **Весілле одгуляли тихо, да до любови.** Г. Барв. 96. б) **Съ любовью**. **Крїпко до любови поцілувались.** Г. Барв. 80. 19) **До міри**. а) **По м'рѣкѣ**. **Оті вікна пороблено до одній міри.** Лубен. у. б) **Ум'рєнно**. **Як питимеш до міри, то й гаразд буде.** Лубен. у. 20) **До-м'єста**. Въ одно мѣсто. 21) **До ногі**. Дочинства, совершенно. **Вкупі з жидами до ноги вирізували.** К. Хм. 60. 22) **До-низу**. Внизъ. **Одно долонями до-гори, а друге до-низу.** Чуб. III. 103. 23) **До-п'арн**. Подъ пару; подъ стать. МВ. I. 7. 24) **До-слідну**. Окончательно, до конца. 25) **До-прикладу**. Кстаті. **Не до-ладу, не до-прикладу.** Ном. № 13066. **Не до-прикладу хавачитъ.** Гліб. 36. 26) **До-путті**. Какъ слѣдуетъ. 27) **До-решти**. Окончательно, совсемъ, совершенно. **Сговарите, бо вони до-решти поламають.** 28) **До сподоби**. По вкусу, по сердцу 29) **До цури**. До гла, до основанія, до послѣднего кусочка. **Усе згоріло до цури.** Харьк. **Усе позабірали до цури.** 30) **До ц'їти**. До мал'йшей подробности. 31) **До часу**. На время. **Багацтво до часу, а бідність до-віку.** Ном. № 1450. 32) **До-чмйги**. По вкусу, кстаті. **Тобі там буде не до чмйги, як піднесуть із оцтом фіги, то зараз вложитъ тебе лунь.** Котл. Ен. 33) **До-ц'єнті**. До основанія. Недостаточія здѣсь выраженія подобнаго образованія см. на коренное слово.

До, сз. = То. Ой як прийду додомоньку, до всі мене лають. Мет. 85. **Як прийде чора, до я вийду сама.** Лавр. 33. **До-б = То-б.** **Як би я не манила, до-б я боса ходила.** Лавр. **Коли б мені, да Господи, повечоріло, до-б на моєму серденьку по-здоровіло.** Чуб.

Доб'а, б'я, ж. 1) Сутки. Угор. **Дві добі лежав я в ліжку. Як я умру, до візьмеш мене на три добі до церкви, і дяк нехай три ночі читає надо мною псалтиру.** Чуб. I. 201. 2) Пора, время. **Нічної добі з неволі утікали.** Дума. **Ув обідню добу там і опинивсь Стор.** **В таку добу під горою щось біле блукає.** Шевч. 26. 3) Возраст. **Два молодці так вашої доби.** Змієв. у. См. **Діб**.

Добавити. См. Добавляти.

Доб'авка, кп, ж. Прибавка. **Без добавки і борщ не смакний.** Ном. № 10589.

Добавля́ти, ля́ю, ёш. сов. в. **добави́ти, влю́, виш,** гл. Добавлять, добавить, прибавлять, прибавить.

Добажа́тися, жа́юся, ешся, гл. Желать до тѣхъ поръ, пока....

Добазарува́ти, рю́ю, еш, гл. Окончить торговать на базарѣ.

Добазарува́тися, рю́юся ешся, гл. До-торговаться на базарѣ до чего.

Добала́кати, каю́, еш, гл. Договори́ть. Чи ти вже своє добалакає? Харьк. у.

Добала́катися, каю́ся, ешся. гл. Догово-ряться до чего. Бач, до чого добалакаєш! ізляхав справді бідну дитину. К. ЧР. 129.

Добаоува́тися, о́уюся, ешся, гл. До-бѣситься, доигратися.

Добача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **добачи́ти, чу́, чш,** гл. Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить, примѣчать, примѣтить. Старі очі не так добачають, як бачили давно колись. Мпр. л. сб. 77. А Катря стоїть коло стіни.... бачу—зомліває. Доба-час те й мати. МВ. II. 148. Не добачати. Дурно видѣть; не замѣчать. І ноги не дер-жуть, і не дочуюю, і не добачаю. Стор. I. 135. А зо мною зустрінуться, мов не добачають. Шевч. Ти, як дитина, свого лиха не пам'ятає, не добачаєш. МВ. II. 81.

Добенькетува́ти, т́ую, еш, гл. Дош-ировать.

Добенькетува́тися, т́уюся, ешся, гл. Дошироваться.

Доберега́ти, га́ю, еш. сов. в. **доберегті́, реж́у, жёш,** гл. Приберегати, прибере-чь; досматривати, досмотрѣть. Тепер уже до-берегайте одно діно. Г. Барв. 515.

Добива́ння, ня, с. Добиваніе.

Добива́ти, ва́ю, еш. сов. в. **добити́, б'ю́, б'еш,** гл. 1) Добивать, добить. Не до-бити нам свого вола й орудом. К. ЧР. 278. 2) Домолачивать, домолотить хлѣбъ. 3)—вицу. Доживать, дожить. Так то я й добигаю свого молодого підкошеного віку. Г. Барв. 60.

Добива́тися, ва́юся, ешся. сов. в. **доби́тися, б'ю́ся, б'ешся,** гл. 1) Добиваться, добиться; достигать, достичь чего либо. Багато й Юрус погубив земляків, доби-ваючись того правд, щоб над обома бе-ресами гетьманувати. К. ЧР. 396. Як з бихом не битися, а все молоха не до-бьтисся. Ном. № 2664. 2) Добираться, до-браться; доходить, дойти; достигать, достичь чего. До пресвященного добийтисся, то буд-

і в вас благочестис. ЗОЮР. I. 262. До-бився він до раю. Чуб. I. 218. Не загине наша слава, доб'ємося до Варшави. К. Досв. 130. Міст трициць, лист ос-нається: змій додому добивається. Миж. 16. І аж в середину у Хрестці к вечеру добились. Мкр. Н. 39.

Добі́ти, ся. См. Добивати, ся.

Добі́ток, тку́, м. Грабежъ, добываніе. А гайдамаки приїхали з добитків, аж нема того чоловіка; дуже вони здивува-лись. Рудч. Ск. II. 148.

Добич́, ху́, м. Встрѣчается въ слѣдую-щемъ выраженіи: Він вернувся не з доби-хом. Онъ возвратился не добившись сво-его, безъ добычи. Зміев. у.

Добич́, ці́, ж. 1) Добыча. Рудч. Ск. I. 145. Мкр. Г. 14. Ми з тобою, Лебеден-ку, пили та гуляли, ми з тобою, Ле-беденку, одну добич мали. Чуб. V. 962. 2) Скоть. Желех. Ум. Добиченька. Макс. (1849) 30.

Добични́к, ка́, м. Разбойникъ. А з байраку сорок і чотири добичникия виїз-дило. Чуб. V. 1052.

Добиччави́й, а, в. Скотный, скотскій. МУЕ. III. 45. Як воробець наїсся в По-веденію в добиччанім сліду води, то ся напасе худоба до їр'я трави. МУЕ. III. 51.

Добі́гати, га́ю, еш, сов. в. **добі́гти, біж́у, жі́ш,** гл. Добігати, добіжати. Швидкий сам добіжить, а смирного Бо-донесс. Ном. № 1968. 2) Добігти чогб. Приобрѣсти что, добыть что, о болѣзни: захватить. Мабуть чи не сухоти доби-ла й кров'ю стала хрякати. Г. Барв. 154.

Добі́гатися, га́юся, ешся, гл. Добі-гаться. Добігатися чогб. Достичь чего. Борз. у.

Добі́гти. См. Добігати.

Добі́тисся, біж́уся, жі́шся; гл. Добі-жати. Хто біжить, той і добіжиться. Ном. № 7090.

Добі́ддя, дя́, в. Дообѣденное время.

Добі́дній, я́, в. Дообѣденный.

Добі́ляти, ся. См. Добіляти, ся.

Добі́ляти, ля́ю, еш. сов. в. **добі́ляти, ля́ю, лш,** гл. Добілять, добілять.

Добі́лятися, ля́юся, ешся. сов. в. **добі́лятися, ля́юся, лшся,** гл. Добіляваться, добіляться. Добілятися полотно рю-стелені по землі. МВ. II. 134.

Добі́р, б́ру, м. Обборъ; подборъ.

Добіра́ння, ня́, с. Подбирание, выбо-

равіє. З таким добіранням ти нічого не купиш.

Добірати, раю, еш. сов. в. **добрати, беру, реш, и.** 1) Добирати, добратъ. *Колю беру воду, не доберу до дна.* Грин. Ш. 61. *Як послала мене мати по рудую глину, а я глини не добрала,—привела дитину.* Чуб. *„Йди, невісточко, в поле брати льону: не вибереш льону,—не вертайся одому!“* Ой, брала, брала, да й не добірала, у чистому полі монолею стала. Чуб. V. 705. *Треба добрати трийох аршин на спідницю.* 2) Подбирати, подобрати, вибирати, вибрати. *До роти добрав (ложку), та в миску не ввійде.* Ном. № 12221. *Водять уже до його і просять дівчат: кою вже він полюбить. Водили вже їх там, водили.....,—не доберуть.* Рудч. Ск. I. 81. *Добрає що найкращіє слів. Не добре Самсониха невістки до мисл.* Мил. 98. 3) Дождати, дождьти. *Добірайте кашу!* Змiev. у. *Достав телятини, поспідав, аж цілу чертву сразу вбрав; на другий день не поспідав, на третій вже теля добрав.* 4) Догадуватися, догадатися, соображати, сообразити. *Я не питала його і сама не добірала, як він прочитував ті книжки: ні раз тільки, чи уся на пам'яті.* Павлогр. у. *Добірати рбзуму, ума.* Смикать, соображати, додузяться. *Не обобре розуму. Москалі умні, москалі розумні—розуму добрали: ой наперод Швачку із осулою до-хули зв'язали.* ЗОЮР. I. 135. *Не доберу свого ума.* К. ПС. 121. *Добірати спосіб.* Изыскивать, находить средство. К. Гр. 31. *Добрали спосіб, як без коней їздити.* Канев. у. *Якою б спосіб добрати, щоб ізнов усе до лоди довести?* Г. Барв. 336. *Добірати хісту.* Ухитряться, умудриться. *Е, ні! ти добери хісту при великому орнсту, щоб митанів не закаляти.*

Добіратися, раюся, ешся, сов. в. **добратися, беруся, рєшся, и.** Добираться, добратися. *Ой я з броду беру воду, - не доберусь до дна.* Лавр. 111. *Ось добірається він до Сожкової глибоки.* К. ЧР. 393. *Хто добереться до моєї дочки і зніме з неї перстень.* Грин. I. 175. *Мою літ до двадцяти добіралось.* Їму було около двадцати лєтъ. Мир. ХРВ. 4.

Добірний, а, е. Отборный. Добірними словами дорікає. Черном. *Та се ж добірна тишниця.* Київ. у. *Він п'ють молодці ось добірні.* О. 1861. XI. Св. 55.

Добрішам, шя, с. Выборъ. *А вона, ма-*

мо, добрали собі найкращого немиста в корабейника і найкращих серей та ским-дячок.—Нікчемне то, дочко, добрання!

Доблагати, гаю, еш, и. Допроситься, упросить, умолиť. *Благав Бога, щоб дівчину хоч свою поначить,—не обдлавав.* Шевч. 1883. 33.

Добляжати, жаюся, ешся, сов. в. **доблязяться, жуся, жишся, и.** Приближаться, приблизиться. *Добляжатеся до клуні.* Г. Барв. 278.

Доборітися, рєся, еш, рєшся, и. Окончить боротися,—борьбу. *Добородась Україна до самого краю.* Шевч. II. 69

Добре, нар. Хорошо; порядкомъ. *Добре тому дати, хто не хоче брати; а той хто бере, як по душі дере.* Ном. № 4710. *На Водограйці риба табунами ходить, то на рої добре буде.* Чуб. Ш. 4. *Вийти його добре киями, щоб знів, по чому киями лиха.* Ном. № 4954. *Добре побив.* Циган уже їсти добре хоче. Грин. I. 120. *Добре каже.* Дьльню говорить; красно говорить. Каменец. у. **Гаразд-добре.** Достаточно, вполне хорошо. *Будем радиться, чи гаразд-добре на славній Україні прожизвати.* Мет. 381. Ум. **Добренько, добречко.**

Добренний, добренний, а, е. Очень добрый, хороший, очень вкусный и пр. См. **Добрий.** Така добрена наперця з срібною чоловкою. Мнж. 107.

Добресті, бреду, дєш, и. Перейти через воду. *Бреди, старий, за Дунай по калиту, як не добредеш, на твою душу лишу.* Чуб. V. 846.

Добрехати, брешу, шеш, и. Довратъ. *Або перебрехати, або не добрехати.* Кв. II. 221.

Добрехатися, брешуся, шешся, и. Довратися. *До такої добрешихеш.* Ном. *Нехай брешуть, нехай брешуть, добрешуться лиха.* Мет. 16.

Добречко, нар. Ум. отъ добре.

Добрявечір, добридень, добридосвіт. См. **Добрий** 9, 10 и 11.

Добрий, а, е. 1) Добрый, благой. *Дуже се добре діло. Добре словом до його озивався. Лихий доброму пошує.* Ном. № 5983. *Говорить добре.* Ном. № 5829.

2) Добрий, отличающийся добротой (о человеке). *Добрий дуже чоловік: кожному запоможе, пособить. Будь для того, мати, добра, що я полюбив.* Метл. 3) Хороший. *Він добрий був син і щирий козак.* К. ЧР. 234. *Темною луку калина, доброго роду дитина.* Нп. 4) Хороший, доброкаче-

ственный. Каждне дерево, що не дає доброго овану зрубують та й в огонь кидати. Ев. Лк. III. 9. Добрі чоловіки. Добра горілка. 5) Искусный. Згодіючи був добрий. Кв. II. 193. Добрий з його ковалю. 6) Вкусный. Ти й сирієць добрий,—аж губи злипаються. Полт. І того, було, не їсть, і того не п'є. Все хотілося їй м'ясного та добренького. Левинц. Пов. 113. Дobreю борщу наварила,—в смак поноїв. 7) Благоприятный (о времени). Ой добрал ж юдипонька, не куралася родипонька. Нп. В недобру час-юдину почав се. 8) Порядочныхъ разбѣровъ, большой. Цей кухлик з добру бѣжку. Гайку, гайку, дай триба й бабку! Сиріюжку з добру бѣжку, красноюдовля з доброю молодця. Ном. № 370. 9) Добрий-вечір! (привітання). Добрий вечері! Ой прийшов він від віконце, добри-вечір, серце! Чуб. III. 154. 10) Добрий-день! (привіт.) Доброго дня! Доброго утра! Добри-день же, татю, в хату. Шевч. 129. Давати из добри-день. Здороватися, желать доброго утра. Шанку зягати, на добри-день дати. Уман. у. По воду йде, добридень дає, з водою йде, жемлю заважає. Бал. 98. 11) Добри-досвітло! Доброго утра! Привітання. употребляемое только раннимъ утромъ, на разсвѣтѣ. Основа, 1861. 51. Сам. 148. 12) Добре мило. Всякое тузлетное мыло. Лебедин. у. 13) Добре намісто. Коразовия мониста. Чуб. VII. 426. Усі гурти так і обізані добрим намістом з червильцями. Кв. I.-6. 14) Добра-ніч, на добра-ніч. Добрай ночі, спокійної ночі. Ой добра-ніч, широкше поле, жито яренес. Мет. 322. На добра-ніч, усі бляхи на ніч! Спать до півночі витріщивши очі. Ном. (Шутка). 15) Добрий розум. Здравый смыслъ. Да хоч хожу пізнєсенко,—добрий розум маю: ой я ж тому ледачому віри не доймаю. Чуб. III. 141. Держи сама розум добрий в своїй головоці. Метя. 16) Доброго здоров'я зичу (жичу). Желая здравствовать. Бокрину, красний панцичу! Доброго здоров'я жичу. Мет. 202. Доброго здоров'ячка, мамі! Ном. № 6417. 17) З доброго дѣла. Ни съ того, ни съ сего, на здорово живешь. Вилаяни з доброю дѣла. Васильк. у. Ум. Добренький, добрєсеный, добрененький. Чоботи те добрєсенки. НВолын. у.

Добрині, ні, ж. Хорошее качество. Купуйме, добродію, дрова, тут така добрика.

Добріти, рѣ, рѣш, гл. 1) Задабривать.

А вона вже і всіміхається до його і стравою що найкращою його добрити, так ні! сидити, накупившись, мов той сич. Змієв. у. 2) Хвалити. Тільки й добрити, що той світ, ніби вже в своєму світові нема ні добра; ні краси. МВ. I. 44. 3) Удобрить. Ні-вже, коли грунт пісковатий, то хоч чим, мовля, добри, а хліба не їстимеш. Змієв. у.

Добрітиса, рѣся, рѣшен, гл. 1) Поддабриваться, подлащиваться. Як стали мужики-лизуни добритися до панів та навчати їх хазяйнуванню, то у панів стало погано жити. Волч. у. 2) Удаваться, хорошо идти. Он таки мені не добритися; знов поковзнулася і впаде. Це сьогодні вже вдруге. Черниг. у. 3) Щось мені не добритися. Что то плохо себя чувствую. Волч. у.

Добрі, нар. Едва. Добрі мене собаки не з'їм. Гол. III. 407.

Добріненський, а, о. Ум. отъ добрый.

Добрість, рости, ж. Доброта. На, та знай мою добрість! Ном. № 4531. Добрості і милосердію Нос і міри нема. Кв. II. 1. Я по добрості даю тобі. НВолын. у. Мати добрість. Быть добрымъ. А вже в нас отець і мати все добрість собі мали б та в чиснеє поле вони вихожали б. Мет. 439. У добрості жити з ним. Быть въ хорошихъ отношеніяхъ. Мироний у добрості живе з паном. НВолын. у. По добрости. Добромъ. Почала його по добрости просить. Грин. II. 100.

Добріти, рѣю, еш, гл. Ставониться добрымъ, добрѣть,

Добрѣшати, шаю, еш, гл. Ставониться добрѣе.

Добро, рѣ, с. 1) Добро, благо. Лихо не без добра. Ном. № 4900. Добра твою (Боже) язик переказати не може. Чуб. III. 17. За мов добро—штовх мене в ребро. 2) Имущество. Заснув він смачно так, як сплять всі добрі люде, що щиро стережуть добра своїх панів. Г.-Арт. (О. 1861. III). Стали пани-ляхи спосіб прибирати: од козацьких, од мужицьких комір ключі одбирати, над козацьким над мужицьким добром господарувати. Макс. (1819) 75. Мн. Добра. Имѣнія. Не має привласнити добр військових. Не осягли мої варязькі добра князькі підлизи. К. Бай. 28. 3) Довольство. Ой мандрував молодий козак та мандрував зти-

жа: він не з добра, не з розквітів, а з великого лиха. Нп. В добрі ся не чує. 3 тебе добра не буде. Изъ тебя зичего хорошого, порядочнаго не выйдетъ. Ой казали мені люди, що добра з тебе не буде. Ном. № 2907.

Добробу́т, ту, м. Благосостояніе. К. XII. 7. Буде на сторожі добробуту народнього стояти. К. Бай. 64.

Доброві́льний, а, о. Доброжелательный. Да чи він (батько женихів) добрий, за чи добровільний, да чи такий, як мій рідний. Мет. 147.

Доброві́льно, нар. Доброжелательно.

Доброглас́ний, а, о. Благозвучный. Страданя мученика Степана прославляємо, у тилипани доброзласнім пісню йому воспівасмо. Чуб. III. 180.

Доброгра́й, ра́й, м. Хороший музыкантъ.

Доброгра́йка, ки, ж. Хорошая музыкантша.

Добродба́й, ба́й, добродба́ч, ча́, м. Стяжатель имущества.

Добро́дієчко, ка, м. Ум. отъ добродій.

Добро́дієчка, ки, ж. Ум. отъ добродіянна.

Добро́дій, дія, м. 1) Благодѣтель. Писало і нікому, ані своєму добродієві, не показувало. Хата, 63. Т. Шевченко—наш перший добродій народній. К. (О. 1861. VI. 32). 2) (сударь (титуль) Правда, правда, добродію мій любий. К. ЧР. 6. Кланяюсь, прошу: не оставте ласкою ошню, добродію, і моїх синів. МВ II. 113. 3) Господинъ (нѣтъсное лицо). Добродій N написав нову повість. 4) Шановний добродію! Високоповажний добродію! Милостивий государь! Правда, 1867, № 10. Лист. П. Куліна. Ум. Добро́дієчко. А де ж він, добродієчку? Кв.

Добро́дія, ки, ж. 1) Благодѣтельница. 2) Сударыня. „Так ти на тім світі була?“—Була, моя добродію! „Що ж ти там бачила?“—Усе бачила, добродію, що діється з різними людьми. ЗОЮР. I. 304. 3) Госпожа. Добродіюка N сім років виїхала звідси. 4) Шановна добродію! Високоповажна добродію. Милостивая государыня! Ум. Добро́дієчка.

Добро́діяний, а, о. Благодѣтельный.

Добро́дійство, ва, с. 1) Благодѣніе. Ой виходить в поле, вельможне жовнірство! Буде вам велика дяка за все добродійство. К. Досв. 26. 2) Соб. Господа! Милостивые Государи! Я повинен сказать, любе добро-

дійство земляки, що се остання річ моя. К. Ваше добродійство. Ваша милость. Як би то, ваше добродійство, ви нам своїми руками милостину подали. ЗОЮР. II. 76.

Добро́діяти, дію, еш, м. Благодѣльствовать.

Добро́ківаска, ки, ж. Сортъ кислосладкихъ яблукъ. Вх. Зн. 15.

Добромо́вний; а, о. Краснорѣчивый.

Добросе́рдий, а, о. Благодушный, добросердечный. І ви ще, одолівши нас, як добрі нас милуйте. О, ви добросерді. Свіп. 87.

Добросе́рдо, нар. Благодушно, добросердечно.

Доброслі́вно, нар. Милосливо. Ми ділилися з сестрою без суда добрословне. Подольск. г.

Добростві́лий, а, о = Добро́тливий. Пане милостивий, пане добростливий, пожертвуйте! Черк. у.

Добро́та, ти, ж. Все хорошее, хорошие свойства, доброкачественность. Доброта повила, а чорна що осталось. Мил. 13. Освіти мене, рабу Божу, перед усім миром добротою, красою, любовима і милостями. Чуб. I. 93. Въ слѣдъ свад. ітсья доброта—добраи нравственность новобрачнѣй, сохранившей до замужества дѣвство. Будем цуляти і в середу, а за твою, Парасятко, доброту розійдемося в суботу. Мил. 164.

Добро́тво́рець, рця, м. Благодѣтель.

Добро́тливий, а, о. Добродушный, благодушный.

Добро́тливість, вости, ж. Добродушіе, благодушіе.

Добро́тливо, нар. Добродушно, благодушно.

Добро́тний, а, о. Прочный, плотный, надежный. Чоботи шканові доброти. Добротна кожущина. Черном.

Добро́тність, ности, ж. Хорошее качество, прочность, плотность, надежность. Черном. и Прилуд. у.

Добро́тно, нар. Прочно, плотно, надежно.

Доброхі́тний, а, о. Добровольный.

Доброхі́т, нар. Добровольно. Не підси доброхіт—силою поведемо. МВ. I. 73. А він то (Сомко) не такієський, щоб оддаи доброхіт бувалу. К. ЧР. 329.

Добро́чієць, ця, м. = Добро́дій 1. Пів світа сходи,—другою такою доброчиця не надібаси. Кост. 7. 80.

Доброчинни, *вю, явш, м.* Благодієтельствовать, благотворить.

Доброчинний, *а, о.* Благодієльний, благотворительный.

Доброчинність, *ности, ж.* Благодіяніє, благотворительность. За мою доброчинність така мені дяки. НВолын. у.

Добряга, *гя, м.* Добрый человек, добряк. *А сі добрі люде найдуть тебе всюде: і на тім світі, добрям, тебе не забудуть.* Шевч. 539.

Добряче, нар. Очень хорошо. *Усе вони було собі добряче, тільки що ж? жінка цього чоловіка вередлива була.* Рудч. Ск. II. 174.

Добрячий, *а, о.* Очень добрый, очень хороший. *Всі царства Божого йому жадають, такий добрячий був чоловік.* МВ. I. 27. *Добрячі були люде покійнички.* МВ. I. 15. *Каміння ще добряче. Добрячий таки армарок був. Добрячу таки бійку считали.*

Добрящий, *а, о* = **Добрячий**. *Що м добрящі колеса.* Левниц. Пов. 195.

Добування, *ки, ж.* = **Добування**. 1) *„А як тволя, сину, добування в батька?“* — *Еге, ляца по потилиці дав.* Черном. 2) *Та не легка й добування. Двадцять літ служив-проклаивав, а ся п'ятоліття добування, так вірна од некла здається.* Черном.

Добування, *ня, с.* 1) Добування, приобрѣтєніє. *Піти на добування.* Черном. 2) Доживаніє, дожитіє до срока.

Добувати, *ваю, еш, сов. в. добути, буду, деш, м.* 1) Добувать, добыть; доставать, достать, приобрѣтать, приобрѣсти. *От лисичка змерзла, то й побігла в село воюно, добувать, щоб витопити.* Рудч. Ск. II. 6. *Чи у свази сорочки немає, чи щобім добуває?* Мет. Панувахи, добували і славу, і волю. Шевч. 48. *Буде з нас, — не діти в нас; а діти будуть, то сами добудуть.* Ном. № 9898. 2) Брать, взять (городъ во время войны). *Добувати міста.* 3) Вынимать, вынуть (саблю изъ ноженъ). 4) Доживать, дожить до срока. *Мушу зоду добути.* Г. Барв. 247. *Іще тиждень добуду. Вона вже останні години добуває дома.* Добувати *вм.* Доживать.

Добувати, *ваюся, ешся, сов. в. добу́тися, будуся, дешся, м.* 1) Добуваться, добыться, быть добываемымъ, быть добытымъ. *Золото добувається з землі.* 2) Добираться, добираться, стараться войти, проникнуть. МВ. (О. 1862. III. 56). *Злодій добувався до хати, до кожори, до скрини.*

НВолын. у. *Щоб вийшов з хати хто небудь, у дострі спускав, добувався.* Котл. Ев. *Позова Минна хліп і все в стрісі в хліпці, щоб собаки не добулись.* Сям. 203.

3) Раздобывать, раздобывать, добыть, добыть. *Він бідний чоловік на заробітках добувається.* Лебедин. у. *Грошей бо немиш добувся.* Кв. *З пальця меду не добудеся.* Ном. *Добувався, як швед під Полтавою.* Ном. № 1796.

Добудітися, *жу́ся, дешся, м.* Добудиться, Соплывого добудинися, митного дошмешся. Ном. № 10842.

Добудчі, *чати, с.* Незаконнорожденный ребенокъ. Черкас у.

Добути, *ся, см.* Добувати, ся.

Добутний, *а, о.* Благоприобрѣтєнный. Добутний чоловік. Незаконный мужъ. *Ін то не її чоловік, то добутний: вона десь його наїбала, та й живе з ним.* Лебедин. у. *Добутні дитина.* Незаконнорожденный ребенокъ. Лебед. у.

Добуток, *теу, м.* Приобрѣтєніє. Добутки. Приплодъ (ягнята, телята). Шух. I. 36.

Добуття, *тя, с.* = **Добування**. Черном.

Довада, *ди, ж.* Досада, тоска. *Та коли б ти знала, мамо, яка то довада, то ти б мене й оженили, щоб були опради.* Черном.

Довадити, *важу, деш, м.* 1) Досадить. *До того мені довадно, що вже й вадити більш ні в чім.* Змієв. у. 2) Приучить. *Довадив хлопця до зорілки.* Харьк.

Довадливий, **довадливий**, *а, о.* Досадный, тошный.

Довадно, нар. Досадно, тошно. *Як усе недовладно, то й жити довадно.* Змієв. у.

Доважити. См. **Доважувати**

Доважок, *жку, м.* Довѣсокъ.

Доважувати, *жу́ю, еш, сов. в. дова́жити, жу, жш, м.* Довѣшивать, довѣсить, оканчивать, окончить завѣшивать. *Важили до загоди сонця, та ще й смерком доважували.* Черном.

Доваліти, *ся, см.* См. **Довалювати, ся.**

Довалювати, *ляю, еш, сов. в. дова́ляти, ля́, лш, м.* Приваливать, приваливать.

Довалюватися, *ляюся, ешся, сов. в. дова́лятися, ля́ся, лшся, м.* 1) Добираться, добираться, дотаскиваться, дотаскаться. *Коли б же нам до города довалитися, ой час тому отаману поклонитися.* Чуб. V. 1011. *Як нам до некла довалитися?* Котл. Ев. 2) Набрасываться, наброситься на їду. *Ото довалився до*

миски, як свиня до корита. Довалився, як вів до брами. Ном. № 12199.

Доварити, ся. См. Доварювати, ся. **Доварювати, рюю, еш,** сов. в. доварити, рб, ршш, т. 1) Доваривать, доварить. Доварити борщ треба; а то сирій. 2) Придблявать, придбать (о кузнечной работѣ). *Адже ви знаєте Олексія?*—*Якого сь?*—*Коваля... що доварив вам кочергу, а оне недавно чандію зробив.* Кв.

Доварюватися, рююся, ешся, сов. в. доваритися, рбся, ршся, т. 1) Довариваться, довариться. Доваритися сироті в животі. Ном. № 10706.

Довба, бн, об. Рябой. *Дівка вже давня була, погана, ряба... Її довбою звано.* Осп. 1862. VШ. 8.

Довбало, ла, м. 1) Долбящий чтонибудь. Черном. 2) Дятель. Вх. Пч. II. 13.

Довбальня, ні, ж. Ставокъ для выдалбливанія въ ступицѣ дымъ для сницъ. Сумск. у.

Довбанья, ня, с. Долбленіе.

Довбати, бажу, еш, т. 1) Долбить. *Вода і камінь довба.* Ном. № 1097. 2) Ковырять. *Довбати в носі.*

Довбатися, бажуся, ешся, т. 1) Ковыряться. 2) Колпаться, руться. *Все в кишені довбавсь.* Кв. I. 9.

Довбач, ча, м. 1) Довбало 1 и 2. Вх. Пч. II. 13. Шух. I. 23. 2) Человѣкъ, твердацій одно и то же. Черном.

Довбенька, ки, ж. Ум. отъ довбни = Довбешка. Довбенькою выбойщикъ приближаетъ намазанную краской форму къ полотну. Гол. Од. 58.

Довбѣха, хи, довбѣшка, ки, ж. 1) Колотушка. Чуб. Ш. 13. Вас. 175. *Пристань, пристань до вербушки, будеш їсти з маслом булки; будеш їсти, будеш їти, довбешкою воші їти.* Ном. № 12511. 2) Тупица, тупая голова.

Довбиш, ша, м. Литавричикъ. *Серед базару стає коло стовпа довбиш та й почав їти в бубни.* К. ЧР. 373.

Довбишка, ки, ж. Жена литаврищика.

Довбіня, ня, с. Довбанья.

Довбня, ні, ж. Большой деревяный молотъ. Носиться, як дурень з довбнею. Ном. № 2592. *Ідти по довбню,—нехай іде волів бити, бо не хочуть води пити.* Груд. Ск. I. 47.

Довбіак, ка, м. Болванъ, глуный, какъ довбня. Черном.

Довбож, нар. Долбя. *Узяв ніж та так довбом і б'є у голову чоловіка.* Волч. у. **Довбти, б'у, бѣш, т.** = Довбати. *Нужда і камінь довбо.* Ном. № 9770.

Довбтися, бўся, бѣшся, т. = Довбатися.

Довбу́н, на́, м. = Довбач.

Довг, гу, м. Долгъ. *Узяв його дідько за старий довг.* Ном. № 8314. *Голод мунити, а довг крутити.* Ном. № 10654. Ум. **Довжок.** Чуб. V. 1095.

Довгв́лий, а, е = Довгастий. Вх. Лем. 411.

Довгв́ль, л́а, м. 1) Высокій и худой человекъ. Черном. 2) Кузнечій молотокъ съ острыми и длинными носомъ.

Довганастий, а, е = Довгастий.

Довгань, н́а, м. = Довгаль 1.

Довганя, ні, ж. = Веретільник. Вх. Пч. II. 16.

Довгастий, а, е. Продолговатый. *Довгастий кінъ.* НВолын. у. Ум. **Довгастенький.** *Довгастенькі зручі.* Черк. у.

Довгасто, нар. Продолговато.

Довгѣла, ли, довгѣля, лі, об. = Довгаль 1. Черном.

Довгелѣзний, а, е = Довжелезний.

Довгелѣзчий, а, е = Довжелезний. Харьк. у.

Довгѣний, а, е. Очень длинный. *Довгѣнні вуси.* К. С. 1883. XI. 500.

Довгий, а, е. 1) Длинный. *У вола язык довгий, та говорити не може.* Ном. № 5388. *Чеше довгі коси.* Шевч. 25. 2) Долгий, продолжительный. *Не за довгий час це зробилося.* НВолын. у. *Дай дні довгі нам жити, щоб тебе хвалили.* Чуб. Ш. 332. *У віку довгий.* Долговѣчный. *Да бувай же здоров і у віку довгий не сам собою, з своєю жоною.* Мет. 330. **Довга лоза.** Игра мальчиговъ, состоящая въ прыганіи черезъ товаришей. О. 1861. XI. 35. (Св.). Ив. 66. *Скакати в довгої лози.* Левиц. **Дівча довга лоза.** Родъ хорошеюды игры. О. 1861. XI. С. 35. Ум. **Довгѣняний, довгѣсенный.** Луниц. Пов. 11.

Довгисті, гости, ж. Долгота, длина.

Довго, нар. 1) Длинно. 2) Долго, продолжительно. *Довро довго пам'ятається, а зло ще довше.* Ном. № 4434. Ум. **Довгѣню.** *І довгѣню ви жили з ним.* МВ. II. 35.

Довгобразий, а, е. Длиннолицый. Левиц. КС. 4. *Лице довгобраз.* Мир. ХРВ. 4.

Довгбвастий, довгбватий, а, е. Продолговатый. Канев. и Черкас. у. *Ставочок довгбвастий.*

Довгопій вія, мів. Съ длинными ресницами.

Довговік, ка, м. Долговечный, многолѣтній. *Дуб-довговік.* *Ном. стр. 292, № 59.*

Довговічний, довговішний, а, в. Долговечный, долголѣтній. *МВ. II. 174. НВолын. у. Буде довговічний і на війні щасливий. К. ЧР. 41.*

Довговічно, нар. Долговечно, долго-временно.

Довговолний, а, в. Длинношерстный (объ овцахъ).

Довговолосий, а, в. Длинноволосый.

Довговусий, а, в. Длинновусый. *Обізветься Гуня довговусий. К. Досв. 110.*

Довговішній, а, в. Длинношей. *Харьк. у.*

Довгогривець, вид, м. Конь съ длинной гривой. *На довгогривця сіла і понала. Млак. 105.*

Довгогривий, а, в. Долгогривый. *Сідий мені, пан кошовий, коня мою довгогривого. К. Досв. 181.*

Довгоклітгий, а, в. Съ длиннымъ остриємъ (о копѣ). *Спис довгоклітгий. К. Іов. 94.*

Довголітній, а, в. Долголѣтній. *Будьте щасливі і довголітні. Черниг. у. Нехай їй вічне царство, мені же довголітнє панство. Котл. Ен.*

Довголіття, ти, с. Долголѣтіе, многолѣтіе. *Благословила мене мама на довголіття. Стор. I. 260.*

Довгомуд, да, м. Сказочное существо. По одной сказкѣ—полу-змірь, полу-человѣкъ: „Довгомуд—це колись такі люди були: чоловік—не чоловік, вовк—не вовк: руки у нього були такі, як і в чоловіка, а тіло усе в волосі, а на голові шапка—хто їй зна, якої масти. Чуб. II. 95. *Летить довгомуд. Чуб. II. 96.* По другой сказкѣ: хорь. *Мнж. I. Ум. Довгомудик.*

Довгомудиків, кова, ве. Принадлежащій довгомудикові. *Довгомудикова хатка. Мнж. I.*

Довгомудів, дова, ве. Принадлежащій довгомудові. *Прийшли вони всі до довгомудової хати. Чуб. II. 96.*

Довгоніг, ноба, м. Длинноногий. *Черном.*

Довгонігий, а, в. Длинноногий. *Довгонігий як чапля. Ном. № 8622.*

Довгоносий, а, в. Длинновосый. *Полетіли мов ті пуги до ірля чайки довгоносі. Мпр. I. сб. 64. Ум. Довгоносенький. Харьк. г.*

Довгоносик, ка, м. Насѣк. *Посатикъ. Закр.*

Довгопільий, а, в. Длиннополюй. *Довгопільий сіртук. Левиц. Пов. 30.*

Довгоп'ятій, а, в. Длинноногий. *Хотіла мене мати за п'ятого дати, а той п'ятій—довгоп'ятій. Гол. III. 473. Узля би я ворону, так довгоп'яла. Мет. 469.*

Довготі, ті, ж. Долгота. *Тисяча літ, як дня довгота супротив вічного живота. Чуб. III. 19.*

Довготелесий, а, в. Длиннотѣлый. *Черном. Високий человекъ. Яким я бачив там звірок, довготелесих та страшних гадюк. Гліб. 44.*

Довготелесість, сооти, ж. Длиннотѣлость. *Черном.*

Довгоусий, а, в. Довговусий. *Старий, довгоусий дідун. К. ЧР. 223.*

Довгоух, ка, м. Заецъ. *Вх. Пч. II. 6.*

Довгохвостий, а, в. Длиннохвостый.

Довгохвоста, ті, ж. Длиннохвостое существо. *У вості до довгохвості (=до чортяки). Ном. № 14106.*

Довгочхун, на, м. Долго чихающій.

Довгошерстий, а, в. Длинношерстный. **Довгошій, ший, шив.** Длинношей. *Васильк. у.*

Довгошій, ший, м. Съ длинной шеей. **Довгошійкв, км, ж.** Съ длинной шеей. *Там така довгошійка! Як у цуки шия. Васильк. у.*

Довезти. См. Довозити.

Довеликий, а, в. Подростокъ. *Як ми були довеликі, то в нас була земля, а як повиростали, то мати продала. Переясл. у.*

Довендитися, джуса, дшися, з. Домѣшкаться. *Уже ладналась, ладналась їти, та бач до чого довендилась.*

Довередуватися, дхуса, ешся, з. 1) Добиться капризами чего. *Та вона же не панянка! Нехай вже ті вередують, поки довередуються свого. Кв. 2) Докапризничаться.*

Довернутися, нуса, нешся, з. Поворотиться, вернуться до извѣстной степени. *Не довернешся—б'ють, перевернешся—б'ють. Ном. № 8050.*

Довіршати. См. Довіршувати.

Довести, ся. См. Доводити, ся.

Довечерувати, рую, еш, сов. в. до-вечерити, рію, еш, з. Оканчивать, окончить ужинъ. *Аф. 378.*

Довж, жі, м. Встрѣчается въ выраже-ніи: *У всю довж. Во всю длину. На ви-*

сокому чолі морщина у всю довж ляла. МВ. II. 166.

Довжанка, ки, ж. 1) Продольная испанка. 2) Высокий горшок, молочный горшок, молочник. Угор.

Довжбзний, довжелезний, довженбзний, довженний, а, о. Очень длинный. *Довжениий пубуг.* Левич. Пов. 150.

Довжиківі ягоди=Деречі. Деречі по копитонській, а по нашому довжиківі ягоди. Ном. № 14035.

Довжніа, ні, довжніа, ні, ж. Длина. *Голей трое довжнини.*

Довжником, нар. Въ длину, вдоль. Моя десятина йде довжником відсі. Лебедя. у.

Довжнати, жу, жши, гл. 1) Длнить, удлинять. *Старе, старе, що само й з міста не зведеться, а ще йому Бог віку довжнати.* Черном. 2) Довжнати. Проходить ралом по ниві въ длину ея. Нѣжин. у. НВолын. у. Чуб. VII. 400.

Довжнік, ка, м. 1) Должникъ. Бв. Л. VII. 41. Довжник весело бере, а смутно віддає. Ном. № 10623. 2) Раст. *Euphrasia officinalis.* Лв. 98.

Довжбк, жку, м. Ум. отъ довг. **Довживати, вию, еш, сов. в. довжити, в'ю, в'еш, гл.** Довивать, довить, окончить вить, свивать. *Ой прощу вас, дружечки, до хати моєї донечці віточок довивати.* Грин. III. 458.

І. Довід, воду, м. 1) Доказательство, доповідь. Доводами доведений: Що казати перед громадою, які доводи давати. Мир. Пов. I. 160. Тиха Кирилова мова, щира та тепла порада, розсудливі доводи не раз спияли гіркі батькові скорботи. Мир. Пов. II. 42. 2) Довід дати чому. Управитись, сладити. Не дав доводу ділові. Черк. у. Він готовому доводу не дав, а то щоб придбав ще. Черк. у.

II. Довід, ду, м.=Довідки. Поїхав на довід. НВолын. у. Та й пустився слідком за нею на розгляд і довід. Мкр. Н. 11.

Довідати, см. См. Довідувати, си. **Довідки, док, ж. мн.** Развідки. *Піду на довідки, що там вони роблять.* Харьк. г. Оце саме під чергу на Чорноморію йти. Піду туди на довідки: роздивлюся, розбачусь, як там. Черк. у. Прийшов же я на довідки, чи дівчина дома. Мил. 102.

Довідає. См. Довідаю.

Довідний, а, о. Доказательный

Довідно, довідне, нар. Навѣрное. Довідно ніхто не скаже, що дав йому. Каменец. у.

Довідувати, дую, еш, сов. в. довідати, даю, еш, гл. Навѣщать, навѣстити, провѣдывать, провѣдать. *Зайшов гостей довідати.* Шевч.

Довідуватися, дуюся, ешся, сов. в. довідатися, даюся, ешся, гл. 1) Узнавать, узнать, разузнавать, разузнать. Рудч. Ск. II. 12. Ой питається, довідуеться від батька. Лукаш. *Піди ти до тієї хати та довідайся, хто там живе.* Чуб. *Тепер же я довідалася, яке мені горе.* Довідавшись, що довгий час нездужає, рече. Бв. I. V. 6. 2)—до чого. Навѣдываться, навѣдаться, приходить, прийти, узнавать, узнать. Мир. ХРВ. 9. Тільки ік Спасу там, чи що, довідуеться до меду, аж йому пчолы наносили ще менше. ЗОЮР. II. 41. 3) Навѣдываться, навѣдаться, навѣщать, навѣстити. *До сусід я не вчащаю і до мене одна Катря частіш довідуеться.* МВ. *А довідаюсь до Химки—чи жива вона?* Рудч. Св. I. 57.

Довіжуватися, жуся, ешся, гл.=Довідуватися 1. *Вже я довіжуюся, прочую, добродію мій! Якесь хороше та веселе діло моемо.* МВ. (О. 1862. I. 94).

До-віку, нар. Повѣкъ. См. До.

Довікувати, кую, еш, гл. Дожить. Не довікуси ти так віку. Хата, 165.

Довільний (ній), а (я), е (а). 1) Довольный. Я довольний вашим словом, кохані судці. НВолын. у. 2) Доступный для пользования каждому.—*Чи можна з цієї криниці коня напоїти?*—Чому ж не можна: вода довольня. Харьк. 3) Имѣющийся въ достаточномъ количествѣ. Довільні дрова у нас. Харьк. у. 4) Произвольный.

Довільно, нар. 1) Всѣмъ доступно для пользования. 2) Въ достаточномъ количествѣ. Тут таки й на землю довольній, та й хлопцям буде кращий заробіток. КС. 1885. VI. 345. 3) Произвольно. Він поводитися собі довольно,—як заманеться йому. Бердич. у.

Довінчати, чію, еш, гл. Довѣнчать.

Довірити. См. Довірати.

Довіритися, рюся, риюся, гл. Навѣрное узнать. Так от батько вже довірився, хоч люди й кажуть, що нема. Грин. I. 32.

Довіршувувати, вую, еш, сов. в. довіршувати, шую, еш, гл. Дописувати, дописати стихи, дописати стихами.

Довіршування, ня, с. Выведеніє верха (стога, крыши и пр.).

Довіршувати, шую, еш, сов. в. довершити, шү, пійш, гл. Заканчивати, заковчати верхъ (стога, крыши). *Довіршуютъ уже стіжок.* Черн. у.

Довіряний, а, е. Дознаний, испытанный, несомніный. *Що є відьми—се довіряна річ.* НВолын. у.

Довіряння, ня, с. Довітріє.

Довірати, раю, еш, сов. в. доверити, рю, раш, гл. 1) Доверять, доверити. К. Псал. 178. *І батькові не довіряє.* Котл. Ев. 2) Испытывать, испытать. *Я довіряю попа, який він.* НВолын. у.

Довірятися, раюся, ешся, сов. в. доверитися, рюся, рашся, гл. Доверяться, доверитися. *І той, хто хліб мій їв, кому я довірявся, приятель щирий мій підняв п'яту на мене.* К. Псал. 100.

Довічний, а, е. Вѣчный, которому конца не будетъ. *Щастя дочасне, а злидні довічні.* Ном. № 1450. *Засни, серце, довічнимъ спом!* К. Досв. 50. *Довічнця отрута.* Мет. 89.

Довічно, нар.=Доочно.

Довіяти, вію, еш, гл. 1) О вѣтрѣ: достигнуть, долетѣть. *Туди вітер не довіє і сонечко не догріє.* Мнл. 182. 2) Окончить вѣять. *Коли б Ві поміг довіяти сьогодні ячмінь.* Харьк. у.

Довєбля, нар. Вокругъ. *Обступили ковані коні довокла.* Ном. № 9862. IV. 31.

Довмїтися, доумїтися, жлїюся, жншся, гл. Додуматься, сообразить, смекнуть. *Коли б було не довмїся, що робить, то тїжее б лихо сталося.* Лебедин. у. *Він довмїся, що посяяти.* Черк. у. *Добре ви собі довмїлися.* НВолын. у.

Доводєць, дця, м. Доказатель.

Доводження, ня, с. Доказательство, доказываніє. Каменец. у.

Доводити, джу, диш, сов. в. довести, ведү, деш, гл. 1) Доводить, довести. *От як раз дід довіє гайдамаку до тивї хати.* Рудч. Ск. II. 149. 2) Допускати, допустить, доводити, довести. *Нехай Господь скарає того, хто довіє до того.* Ном. № 4109. *Бог його зна, до чого мене Бог доведе.* ЗОЮР. I. 11. *А чи довго матір та ще*

й добру довести до того, що повірить усьому, що їй стануть розказувати. Кв. **Не довести.** Не допустить, не привести. *Не доведи мене до свого, Господи!* К. ЧР. 267. 3) Только несов. в. Предводительствовать. *Швачка їм доводив.* ЗОЮР. I. 135.

4) Доказывать, доказать. *Галілей став доводити, що Коперник не дурень і не сренчик.* Ком. I. 56. *А я йому довожу, що все одно.* МВ. *Прокіп мене розважає, доводить мені, що се лихо дочасне.* МВ. (О. 1862. III. 76). 5) **Довесті до згуби.** Погубить, довести до гибели. *Одарка заплакала слізьми та й почала розказувати все: як її замикали на ніч салу у горницю, як спирали їй біли, як до згуби довели.* МВ. I. 72. 6) —до краю, д. краю. Окончить, довести до конца. *Доведу уже до краю, доведу,—спочину.* Шевч. 206. *Треба краю доводити.* Шевч. 7) —до пуття. а) Сдѣлать какъ сдѣдуетъ. б) —Доводити до розуму. *Не довіє тебе до пуття.* Св. Л. 99. 8) **Доводити до розуму.** Воспитывать. *Батько щоб навчав та до розуму доводив.* Кв. *Не той тато, що сплодив, а той, що до розуму довіє.* Ном. № 7236. 9) **Довесті своє.** Поставити на своємъ. *Мене б він такеньки не обійшов: я б йому довела свого, побачив би він.* МВ. II. 80. 10) —соромі. Надбавъ сраму, пристыдити. *Се чужа сторона доведе сором.* Мет. 196.

—Доводитися, джуся, дишся, сов. в. довестися, дүся, дешся, гл. 1) Приходиться, придтисся, случатьсся, случитисся, выпадати на долю (безлично). *Ни довідом віку усього доведетсся.* Ном. № 9893. *Не довелося свині на небо дивитися.* Ном. № 5329. *Так нам довелося.* НВолын. у. *Чує, чує материне серце, яка доля доні доведетсся.* К. Досв. 121. *Чаруй, чаруй, дівчинонько, коли довелося,—уже твоє біле личко з моїмъ помялося.* Мет. 12. *Доведетсся ледачому всю правду сказати.* Чуб. V. 28. 2) Слѣдовать (къ полученію). *Заплатив два рублі, а ще доводитсся йому иїсть.* 3) Доставатися, достаться. *А їй довелося запаска гарна. Сама, діво, не вгадала, кому доведетсся.* Грин. III. 212. Чуб. I. 246. 4) Приходитися, придтисся, стоить. *Бідна козацька голово! Отіпак то завжди доводитсся нам та честь та слава! Збоку дивлятьсся люди, дивуютсся, що блищати, сияє, а в серце ніхто не загляне.* К. ЧР. 312. 5) Только несов. в. Приходиться (какимъ либо родственни-

комъ). *А Сомко... доводитися Юрасеі дядьком.* К. ЧР. 28.

Доводливий, а, е. Доказательный, убедительный.

Доводливість, воість, жс. Доказательность, убедительность. Черном.

Доводливо, нар. Доказательно, убедительно. *Та вже так доводливо викладає.* Черном.

Доводний, а, е=Довідний.

Доводник, ка, м. Доносчик; доказатель. См. Доводець.

Доводити, вожу, виш, сов. в. довести, вѣ, вѣш, гл. Доводить. *Найнявся мужик довести двох жидів у містечко на ярмарок.* Рудч. Ск. II. 193.

Доводити, лю, лиш, гл. Довольствоваться, содержать въ довольствіѣ.

Доволі, нар. Довольно, достаточно. *Доволі буде з тебе і карбованця.* НВолын. у. *І вовк на волі та й вів доволі.* Ном. № 1328. *На волі—плачу доволі.* Ном. № 1332. *А дідчизини було доволі,—вічний покой предкам і дідам.* К. ЧР. I. 85. У Мирн. употреблено какъ сущ. въ значеніи: достовѣрство. Мир. ХРВ. 331. *Замолоду напертився всього,—поживи хоч зо мною в доволі.* Мир. ХРВ. 347.

Доволокати, каю, еш, сов. в. доволокти, чѣ, чѣш, гл. Доволакивать, доволочить, дотаскивать, дотачить. *Ледве ноги доволік.* Шевч. 532. *Насилу доволік шкуру до круиниці.* Рудч. Ск. II. 189.

Доволочити. См. Доволочувати.

Доволочитися, чѣся, чашся, гл. Дошпалиться. *Було собі дві волоцюги і доволочилися до того, що вже їсти нічого.* ЗОЮР. II. 96.

Доволочувати, чую, еш, сов. в. доволочити, чѣ, чаш, гл. Оканчивать, окончить бороновать посѣвъ пшѣва. *Коли б, Господи, до дощу доволочити.* Харьк. у.

Довольний, а, е. Удовлетворенный. *А що ви, святи, довольні?—Ні, не довольні.* Мет. 190.

Довольніти, виб, виш, гл. Удовольствоваться пищей и питьемъ. *Спасибі, довольниє нас кум.* Черк. у.

Довольнітися, вибся, вишся, гл. Удовлетворяться вообще, а также въ частности пищей и питьемъ. *Та вже ми і довольнілися у свата.* Черк. у. *І тим сєрдега доволнився (що бачив), як Чорне бовваніло море.* Мкр. Г. II. *Ти часто їв у нас і пив, татусь у тебе доволнився.* Мкр. Г. 33.

Довольність, ности, жс. Довольствие, довольство, удовлетворенность. *Чого ж, чого, Домашенько, од пана втікаси? Чи ти собі довольности ніякої не маєш?* Грин. Ш. 615.

Доволѣти, ляю, еш, гл.=Доволяти.
Довоміна, ни, жс.=Домовина. *Зроби... довомину, а я піду до попа, щоб прийшов завтра поховати.* Чуб. II. 541.

Дововѣтиса, воіюся, ешся, гл. Довоеваться. *Вони воювали, та й дововѣдалися, що ляхам та недоляшкам в неволю досталися.* К. Досв. 11.

Довшати, шаю, еш, гл. Удлиняться, становиться длиннѣе. *Великі світлиці (здавалось у сні) ширшали, довшали.* Левинц. Нов. 539.

Довше, нар. 1) Длиннѣе. 2) Дольше. *Скрипуче колесо довше ходить.* Ном. № 8157. Ум. *Довшенько.* *Я б і довшенько посиділа, так мати лягтимуть.* Васильк. у.

Довший, а, е. Ср. ст. отъ довгий. *Хороша (пісня), коли б трохли довша.* Ном. № 13854. Ум. *Довшенький.*

Дов'язати. См. Дов'язувати.

Дов'язувати, вую, еш, сов. в. дов'язати, жу, жеш, гл. Оканчивать, окончить связывать. *Ми дов'язували своїмні тишницю.—А ми свою ще вчора дов'язали.* Зміев. у.

Догавѣтиса, каюся, ешся, гл. Доляяться.

Догад, ду, м. Догадка. *Аби погад, то виїде й догад.* Посл. *Не в догад.* *Невломскѣ. І не в догад йому, що святий отець думав, мабуть, заробити собі яку сотняку.* К. ЧР. 26. *На догад знати.* *Догадываться.* *Ще соколонько не долітає, а батенько на догад знає.* Мет. 150. *На догад казати.* *Говорить намеками.* *На догад давати.* *Намекать.* *Дає тому на догад.* Мнж. 109.

Догадати, даю, еш, гл. Догадаться. *А Кишка Самійло чогось догадає, за бідного невольника ланцюгами втрое себе приняв, полуночної години дожидає.* Дума.

Догадатися. См. Догадуватися.

Догаджати, джаю, еш, гл. Угождать. Подольск. г.

Догадка, ки, жс. Догадка. *Треба якось одвернути оці його догадки.* Рудч. Ск. I. 133. Ум. *Догадочна.* МВ. II. 99. См. *Догад.*

Догадливий, а, е. Догадливый, смѣтливый. *Тогді ляхи, мостили пани, до-*

гадливі бували, усі по лісах, по куцах повтікали. ЗОЮР. Отподі то вдова не-догадлива бувала, ще у другого козака правди питала. Мет. 423.

Дога́дочка, ки, ж. Ум. отъ догадна.

Дога́дуватися, ду́юся, е́ся, сов. в. дога́датися, да́юся, е́ся, гл. 1) Доду-мыватися, додуматися, домислитися. Вкупи працювали, брат із братом брався; що одна в нас мати, ти не догадався. К. Досв. 137. На злеє не учи нікого,—і сам догадається. Ном. № 2873. 2) Догады-ватися, догадаться, смекать, смекнуть, со-ображать, сообразить. Мела хату, мела сіни, да й засміялася, вийшла мати во-ди брати, да й догадалася. Мет. 72. Ой вийду я та гукну я, а ти догадаєшся: як зачусь мій голосок, хитий поспішайся. Чуб. III. 148.

Дога́їти, гаю, еш, гл. = Догаати. Сами себе до ночі догаїте. Грин. III. 432.

Дога́їтися, гаюся, е́ся, гл. = Дога-ятися.

I. Дога́н, ну, м. = Догана. К. Псал. 106.

II. Дога́н, ну, м. = Дуган. Желех. Ум. Доганець. Желех.

Дога́на, ни, ж. 1) Порацання, хула; упрек. Догана мудрого більше стоїть, як повила дурного. Ном. № 5686. 2) Не-достаток, порокъ. А що мені за догана, що я руда та погана—за те мій бать-ко багач. Чуб. V. 1139. Дога́ну да́ти. Осу-дити, охулити, упрекнути, найти недоста-ток. Козаченко за вічнину та три ко-пи дав та щоб її ніхто не займав, ні-хто не займав, за ручку не взяв, пер-стень не зняв і догани не дав. Мет. 317. Що Лукенька у батька дитина була, усім вона парубочкам догану дала. Чуб. V. 1157. Свита добра, ніхто догани не дасть. Борз. у. Ум. Дога́нна, дога́нонька, дога́ночка. Любити тебе отець, любити тебе мати, тільки тобі доганочки, що ти небагатий. Чуб. V. 118. Тільки тобі доганочки, що ти не чорноброя. Чуб.

Дога́нець, нця, м. Ум. отъ II Доган.

Дога́нка, дога́нонька, дога́ночка, ки, ж. Ум. отъ догана.

I. Дога́нати, наю, еш, сов. в. догна́-ти, дожену́, нэш, гл. 1) Догоняти, до-гнать, нагонять, нагнать. Запрягайте коні в шори, коні вороний; доганяйте літа мої, літа молодий. Мет. 106. Швидко їди ти,—доженеш лизо; їди тихо,—тебе дожене лизо. Ном. № 8048. 2) Догонять, догнать, пригонять, пригнать. Та як до-

гнав до Смілянської греблі, вони й esco-чили у Смілу. ЗОЮР. I. 135. 3) Въ ка-кой лібо работі, сопряженній съ прохожде-ніємъ пространства (напр. косьба): дохо-дить, дійти до конца. Батько не догнав постані, занедужав. Г. Барв. 232.

II. Дога́нати, наю, еш, гл. Укорять, находити недостатки, порицать. Горнець коплові доганяє, а обое смілий. Ном. № 8006.

Дога́рі́катися, каюся, е́ся, гл. = До-гарю́катися. Ніяк не догарикавися, щоб приблизь зацімку до дверей. Богод. у.

Дога́рціва́тися, ці́юся, е́ся, гл. До-прыгаться, доскакаться. А що, догарцювався, що й ногу вибив! Харьк. у.

Дога́риво́вати, рюю, еш, гл. Догорать. Одно перегарує, а друге не догарує. НВол-ын. у.

Дога́рі́катися, каюся, е́ся, гл. До-битися чого частымъ напоминаніємъ.

I. Дога́рати = Догорати.

II. Дога́рати і догорати, ряю, еш, гл. 1) Интересовать, сильно занимать, за-трогивать. Дівка засватана, то її не до-гаряють вечерниці. Звягел. у. Більш ні-кому не догоря, як тобі, родичеві. Ново-мирг. 2) Донекаль, донимать. Його ні-чого не догаряє, то що йому. НВолын. у. Жінка йому цупко догаряє за свою жу-добу. Подын. г.

Дога́рати, гаю, еш, гл. — коб. Задержати. до извѣстнаго времени. До вѣчера мене догая і таки не віддав грошей Харьк. г.

Дога́ряться, гаюся, е́ся, гл. Замедлитъ до извѣстнаго времени. Догаювся, що вже й ніч. Харьк. г.

Догиня́ння, ни, с. Догинання.

Догиня́ти, наю, еш, сов. в. дога́їти, ві, нэш, гл. Догинать, догануть.

Догі́дний, а, в. Пригодный, годный. Та-ке догідне, що тільки на смітник пови-кидати. Ном. № 6548.

Догін, гону, м. Погоня. Що сили в їх стало, побігли в догін. Син. 161.

Дога́джува́ти, джую, еш, сов. в. дога́ля́ти, джу, дши, гл. Доглаживать, доглядать.

Дога́ля́ти, дога́ля́ти = Доглядати, до-глядіти. Стор. I. 258. Вона і зробить усе і доглядить усього. МВ. II. 19. Або ти не мав часу доглядіти? НВолын. у.

Дога́ля́тися, дога́ля́тися = Доглядати-ся, доглядітися.

Догля́патися, паюся, ешся, гл. Съ трудомъ сообразить, понять что либо.

Догля́д, ду, м. Присмотръ, надзоръ; попеченіе, уходъ. Чуб. I. 271. Левиц. Пов. 119.

Догляда́ння, ня, с. Присматриваніе. Ум. Догляда́ннячко. Грин. III. 279.

Догляда́ти, даю, еш, сов. в. догля́дити, джу, диш и догля́нути, ну, неш, гл. Присматривать, присмотрѣть; надзирать, стеречь; заботиться, позаботиться о чемъ. *Будеш ти в мене хату помітати, малих діток доглядати.* Мет. 346. *Господи моєй доглядає Елизар із Дамаска.* К. Св. II. I. ян. М. XV. 2. *Нащо вас кохав я, нащо доглядає?* Шевч. 3. *І я цілу ніч не спала та його доглядала, та й не доглянула: побіг мов божесвільний.* Рудч. Ск. II. 152. *Дітки дрібненькі,—треба його доглядіти.* Хата. 102. *Де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш.* Ном. № 9969. *Догляда́ти душі, догляда́ти смерті.* Присматривать за умирающимъ и совершать все въ этомъ случаѣ необходимое. *Ой я буду, брате, в степу помірати, та нікому буде, брате, смерті доглядати.* Мет. 447. *Занедужав чумаченько, задумав умерти, та нікому чумакові доглядати смерті.* Мет. 458. *Ой не дай же, Боже, в походи умерти, там нікому доглянути жовнірської смерті.* Чуб. V. 1006.

Догляда́тися, даюся, ешся, сов. в. догля́дітися, джуся, дишся, гл. Присматрива́тися, присмотрѣ́тися, досматрива́тися, досмотрѣ́тися. *Як до два доглядатися, так за Дукай убіратися.* Ном.

Догля́дач, ча, м. Надзиратель, надсмотрщикъ.

Догля́дачка, ки, ж. Надзирательница, надсмотрщица. Левиц. Пов. 123, 254. *От чортова доглядачка! Таки й оздірла.* Кв.

Догля́діти. См. Доглядати.

Догля́дник, ка, м. = Доглядач. *Доглядник древньої будівлі.* К. ПС. 16.

Догля́нути. См. Доглядати.

Догма́т, ту, м. Догмать. *І нам сліпим передали свої догмати.* Шенч.

Догма́ти. См. Доганати.

Догнива́ти, ваю, еш, сов. в. догни́ти, нию, єш, гл. Догнивать, догнить. *Над ним і хрест згнувшись стоїть, догниває.* Млр. I. сб. 96.

Догові́р, віру, м. 1) Договоръ, условіе. *Напишемо листи, вічні договори, гостри-*

ми шаблями. К. Досв. 153. 2) Попрекъ. *Я ж тобі сказала при твоєму роду, щоб не було послі мені договору, бо в мене худоби не буде, візьмуть мене, серце, й так люде.* Мет. 47.

Догові́рний, а, о. Заключаючийся въ договоръ, причитаючийся по договору.

Догово́рити, ся. См. Договорювати. **ся.** **Догово́рювати, рюю, еш, сов. в. догово́рити, рію, риш, гл.** Договаривать, договаривать, оканчивають, оканчивають річъ. *Ще він не договорив слова.* К. Іов. 4.

Догово́рюватися, рююся, ешся, сов. в. догово́ритися, ріюся, ришся, гл. Договарива́тися, договори́тися. *Хто мовчить, той двох навчить, а хто говорить, той договориться.* Ном. № 5954. *Договорились до сього пороху.* Ном. № 13092.

Дого́да, ди, ж. 1) Угодливості, угожденіє. *Вона все сподівалась, що свою покійністю, своєю угодою чоловікові і його гостям вона верне його любов.* Левиц. I. 501. 2) Удбовство, довольство. Рк. Левиц.

Догоджа́ти (догожа́ти), джаю (жаю), джавш (жавш), сов. в. догоди́ти, джу́ (жу́), диш, гл. Угоджати, угодить. *Вернулось бурлацтво шляхти догодижати.* К. Досв. 25. *Господь не може людям догодити: то дощу просять, то кажуть—багато вже.* Каменец. у.

Догоди́ти. См. Догоджати.

Догоди́тися, жу́ся, дишся, гл. Угоджати. *Не день, не два, як панові, Микиті годила. Догодилась татарівна до самого краю.* Шевч. 570.

Дого́дливий, а, о. Угодливий, услужливий.

Дого́дне, нар. Удовлетворительно, какъ слѣдуетъ; удобно. *Вона нічого не зміє, а ні плаття вигладить, а ні вслужити догодне.* МВ. I. 25.

Дого́дний, а, о = Дого́дний.

Догодо́вувати, вую, еш, сов. в. догодува́ти, дую, еш, гл. 1) Докармливать, докармливать. *Догодуй бжолу до Івана (19 апр.), то вона наряде тебе як пана.* Ном. № 432. 2) Довоснищать, довоснищать. *А мене пан взяв догодувати. Я виросла, вижогалась у білих паламатах.* Шевч. 356.

Догожа́ння, ня, с. Угожденіе.

Догожа́ти = Догоджати.

Догожи́ти, даю, еш, гл. = Догоджати. *Догождає, як чирякові на роті.* Ном. **Дого́йти, гою, їш, гл.** Долѣжить, заживить рану, варить и т. п.

I. Догоняти, ню, ниш, гл.—I Доганяти. 1) *Ой ти зоре та вечірняя, чом черано ізіходила, чом місяця не догонила?* Лавр. 2. *Вже погоня її догонила.* Млр. л. сб. 283. 2) *От став той хлопець знати козу. Тільки що став до ворит догонити, а вже стоить той дід на воротях.* Рудч. Ск. I. 43.

II. Догоняти, ню, ниш, гл.—II Доганяти. Ніхто нічим тобі не дожене. Як узав мені догонити. Черк. у. Він кожному догонити. Каменец. у. Він не повинен догонити. Каменец. у.

Догонь, ні, ж.—Догін. Змій як прокинеться, як пішов у догонь; нагнав, одняв. Рудч. Ск. I. 86.

Догоня, ві, ж.—Догонь. Рудч. Ск. I. 88. **Догорі, нар.** Вверх. Як летіла ворона догори, то й крикала; а як на діл, то й крила опустила. Ном. № 1462. Колос повний до землі гнеться, а пустий догори стирчить. Ном. № 2472. **Догорі ногами.** Вверх ногами. Ном., стр. 63. **Догорі черева.** Навзнич. *Крутнувся догори черева.* Ном. № 1833. **Лягті догорі черева.** Лечь на спину. *Підеш собі у сад, ляжеш долі догори черева під грушею.* Греб. 402.

Догорілий, а, в. Догоріваний.

Догоріти. См. Догоряти.

Догорювати, рюю, еш, гл. Дожити сь горемъ пополамъ. *І коли вже я свого віку гіркого догорюю?* Славяносерб. у.

I. Догоріти, рюю, еш, сов. в. догоріти, рш, ршш, гл. Догорать, догорѣть. Де що. 60. *Сосонка горить, дівчина говорить; сосна догоряє, дівчина вмирає.* Чуб. V. 394.

II. Догорати. См. Догаряти.

Догрбаки, ків, лн. Конецъ сгребанія. уборки сѣна. Вх. Тем. 410.

Догравати, граю, еш, сов. в. дограти, граю, еш, гл. Донгравать, доиграть. *Дід до вечора дограв, а увечері став їти додому.* Грин. II. 59.

Дограватися, граюся, ешся, сов. в. догратися, граюся, ешся, гл. Донграваться, доиграться.

Догреbtи, ся. См. Догрібати, ся.

Догрібати, баю, еш, сов. в. догребті, б́у, б́еш, гл. Догребать, догребть.

Догрібатися, баюся, ешся, сов. в. догребт́ися, б́уся, б́ешся, гл. Догребаться, догребт́ся.

Догривати, ваю, еш, сов. в. догріти,

грів, еш, гл. Достигать, достигнуть своимъ тепломъ. *Та хатонька (труна) без дверей і без віконця: туди вітер не довіє і сонечко не догрів.* Мил. 182.

Догріматися, маюся, ешся, гл. Докричатися на кого нібудь. *Догрімаєшся ти, що й я, на тебе гримну.*

Догріти. См. Догривати.

Догроміджувати, джую, еш, сов. в. догроміджати, джу, диш, гл. Оканчивать, окончить сгребать (сѣно).

Догроміджуватися, джуюся, ешся, сов. в. догроміджитися, джуюся, дишся, гл. Сгребать, догresti до чего либо.

Догріватися, каюся, ешся, гл. Достучаться, а вѣ переносномъ смыслѣ: добитися, достичь, добыть. *Де ж то він догрякався? Нач, прохав, і таки здобувся.* Катеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Догукатися, каюся, ешся, гл. Доуватися, докричатися. *А ні достукаєшся, а ні догукаєшся.* Київ. *Насилу догукався хлопець.* Васильк. у.

Догулювати, люю, еш, сов. в. догуляти, ляю, еш, гл. Догуливать, догулять. *Що у батька да й одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою косою да домяяти.* Грин. III. 122.

Догулюватися, ляюся, ешся, сов. в. догулятися, ляюся, ешся, гл. Догуливаться, догуляться. *Вже козачка в корчмі догулялась, що шинкаря в потилицю виганяла.* Догуляються так до четверга. Грин. III. 453.

Догуляти, ся, См. Догулювати, ся. **Доіуркатися.** См. Догуркуватися.

Догуркотітися, ч́уся, т́ишся, гл.—Догуркатися.

Догуркуватися, куюся, ешся, сов. в. догуркатися, каюся, ешся, гл. Достукиваться, достучаться. *Іде милий на коні, під вікно він під'їжджає та й достукується, та й догуркується.* Лавр. 26.

Доба, ги, ж.—Клепка (вѣ деревинной посудѣ). Шух. I. 249.

Догѣдзгатися, гаюся, ешся, гл. Докапризничаться.

Доглѣбати, баю, еш, гл. Доплестися, доташитися. *Осе нам треба ще якось доглѣбати додому, ще верстив буде з п'ять.* Бранц. у.

Додавання, ня, с. Прибавленіє.

Додавати, додаю, їш, сов. в. додати, дам, даси, гл. Прибавить, прибавить. *Добавлять, добавити; придавать, придать.* До

цього кожуха він мені додає п'ять карбованців. Сей мені хміль не буде заважати, а буде моему серцю смілости додавати. Макс. (1849) 85. Додавати раді. Сповідуватися. Стали ради додавати, відкиль Варни достагати. Гол. I. 3.—решту. Докопати. Піп йому додав решту: аж у Сібір завдано. Лебедина. у.—рун. Употребить усиліе, приложити стараніе. Додай рук, то вимієш до-діла. Полт. у.—словани. Довнимати рвчани. Нажене Немецію, то й не б'є, та все її словечками додає: чи ти в мене служаночки не маєш? Чуб. V. 894.

Додаватися, даюся, ешся, сов. в. додаться, даюся, даюся, гл. Прибавитися, приложитися. Лучче шукайте царства Божого, а се все додається вам. Ев. Лк. XII. 30.

Додаватися, вляюся, вишся, гл. Давя, дойти до кого, чого. Вь сказкѣ. Кім давай зараз миши давити, давай давити, та додавсь до самого їхного (мишачого) царя. Мнж. 56.

Додатковий, а, о. Прибавочный.

Додаток, тку, м. Прибавленіе, довавлення, прибавка. Нум мінятися на коні! Кілько додатку хочете? Каменец. у. В додаток. Вь додату; кь тому же, при томъ. Удався він високий, здоровий та ще в додаток був великий характерник. Стор. I. 97. Ум. Додаточок. І хурочку дарую, а пісничка в додаточку—любим мене, мій батечку. Млр. л. сб. 345.

Додбати, баю, еш, гл. Дополнити. Ні-зго йому не додбав, а ні розруйнує. Шевч.

Додержати, ся. См. Додержувати, ся.

Додержування, ня, с. Соблюденіе.

Додержувати, жу, еш, сов. в. додержати, жу, жиш, гл. 1) Додерживати, додержати, придерживати, придержати. Ой десь же ти, дівчиночко, з китаски згита, що ти мене додержала з вечора до світа. Мет. 45. 2) Соблюдати, сюбити. Фарісеї і всі жижи, поки не локіть не помістять рук, не йдять, додержуючи переказу старини. Ев. Мр. VII. 3. 3) Придерживатися, придержатися. Додержуй корчми! (Пронія). Ном. № 11866. 4) Додержати слова. Сдержати слово. Додержав так Кирило Тур свого слова, що все згалявся тою чорною горою. К. ЧР. 417. Постіль буде шовкова, додержити ляхок слова. Мет. 9. 5) Додержувати вірности. Оставатися вірнимъ. Додержав її вірности 24 роки. К. МХ. 5. 6) Додержува-

ти варті. Сторожить, быть на часахъ, держать сторожу. Венькетус шляхта, граючи в карти, а козаки лейпсровики додержують варті. К. Досв. 10.

Додержуватися, жуся, ешся, сов. в. додержатися, жуся, жишся, гл. 1) Сохраняться, сохраниться. Додержалося до нашого часу воно. 2) Соблюдаться, соблюстися.

Додзвонітися, нюся, нишся, гл. Дозвонитися.

Додзвббати. См. Додзвобувати.

Додзвобувати, буу, еш, сов. в. додзвббати, баю, еш, гл. Доклевывать, доклевать. Грушкю додзвобав. К. Дз. 140.

Додібати. См. Додидувати.

Додібатися, баюся, ешся, гл. Ходить (о старикѣ), пока случится бѣда.

Додібувати, буу, еш, сов. в. додібати, баю, еш, гл. Доходить, дойти съ трудомъ. А я ледве додидала до вашої хати. Шевч. 112.

Додивлятися, ляюся, ешся, сов. в. додивитися, вляюся, вишся, гл. 1) Присматриваться, присмотрѣться. А дячки додивляються, читають книги помилляються. Чуб. V. 1166. 2) Досматриватися, досмотрѣться, замѣчать, замѣтити. Олга додивилася, що на тому молодому лиці не видко було й сліду сміху. Левиц. Пов. 137.

Додівчати, чу, чш, гл. Сохранить дѣвственності, пробить дѣвшею до самого выхода замужъ. Вх. Лем. 410.

Додільна сорбчка. Рубака пѣльная изъ одностороннаго полотна безъ підточни. Чуб. VII. 426.

Додлятися, дляюся, ешся, гл. Домедлять, домѣшкаться. Додлялись таки, по-ки дощ пішов. Черниг. у.

Додмухатися, хаюся, ешся, гл. Дуть до чего нибудь, до какого нибудь случая.

Додмухнути, хну, нѣш, гл. Додуть до чего-либ.

Додблу. Ев. I. VIII. 6. См. Діл. Ум. Додблну, додблоньну, додблочну. Чуб. V. 364.

Додбмжу, додбмоньжу, додбмочжу, нар. Ум. отъ додому.

Додбму, нар. Домой. Іде додому мій миленький. Мет. Прихожу я додому,—нема мого пана. Чуб. V. 1. Уже сонце на лану, я додому полену. Чуб. III. 248. Ум. Додбмну, додбмоньну, додбмочну.

Вернись, сину, додомоньку, змию тобі головоньку! Бал. 30. Бличе мати сина з корини додомочку. Чуб. V. 33. Вони напасуться, водиці нап'ються і додомку притрясуться. Мил. 41.

Додрібуштіся, шўся, шїхся, гл. Дїлать быстро сїдуючи одно за другий движенїя до какого либо времени, случая. Взяв москаль цїна і почав швидко-швидко ним дрібуштити.... Додрібуштився москаль, що батьків бич та зачепив москалевого. Грин. II. 207.

Додружбичи, блю, бмш, гл. Пробувать дружбаю (см. Дружба во 2-й знач.) до какого либо случая. І ти дружбо, і я дружбо, оба сьмо сі дружби, ой вже ми ся додружбили воцяккої служби. Гол. II. 803.

Додумати, ся. См. Додумувати, ся. Додумувати, мую, еш, сов. в. додумати, маю, еш, гл. 1) Окончить думать. Ще й не додумала Христя своїх думок. Мир. Пов. I. 1586. 2) Придумывать, придумать. Пішов... додумать, як би то скувати кайдани на римлян. Шевч. 642.

Додумуватися, муюся, ешся, сов. в. додуматися, маюся, ешся, гл. Додумуватися, додуматися. Думаю, не додумаюся. Г. Барв. 390.

Дожартуватися, тїуюся, ешся, гл. Дошутиться. От ви і дожартувалися з своєю умією. Хата. 154.

Дожати, ся. См. Дожина́ти, ся.

Дожати, ждї, деш, гл.—Діждати. Ой як дождеди до осені, буду я твоє. Чуб.

Дождатися, ждїся, дешся, гл.—Діждатися. Ждав, ждав змій, та й не дождався. Рудч. Ск.

Дождівріти, рію, еш, гл. Дотїїть, догорїть безь пламени.

Доживати, ваю, еш, сов. в. дожити, живї, вбш, гл. 1) Доживать, дожить. Бог його зна, як мені й віку доживати. ЗОЮР. I. 9. 2) Доживать, дожить до чего, дожdatься. Може доживу я, що на Україні людську воленку побачу. К. Досв. 168.

Доживатися, ваюся, ешся, сов. в. дожитися, живїюся, вбшся, гл. Доживатися, дожитися. Бачимо, бачимо, вразкий сину,—дармо, що ти гетьман,—до чого ми в тебе доживали. К. ЧР. 375.

Дожидання, ня, с. Ожиданіє. Вранці у їх весіллячко, кінцею дожидаючи. Мпр. у. сб. 145. Помертвють люде від страху та дожидаючи. Єв. Л. XXI. 26.

Дождіяти, даю, еш, сов. в. ді(о)ждати, ждї, деш, гл. Дождать, дожdatься, ожидать, поджидать. Добре роби, доброго й кінця дождидай. Ном. № 7178. Ой я тебе, козаченьку, що-дня дождидаю. Мет. 7. Щоб ти не діждав сонечка праведного побачити! Ном. № 3770. Не діждуть вони свого, невірні душі! К. ЧР.

Дождіятися, даюся, ешся, сов. в. ді(о)ждатися, ждїся, дешся, гл. Дождатися, дожdatься, ожидать. Дождидайся ж мене, серденьятко моє, гей, та до себе в гості. Мет. 23. Ой діждуся я вечорини, та й піду я до діачкини. Лавр. 144. Коли б Марка діждатися! Шевч. 112.

Дожи́н, ну, м. Конець жатви.

Дожи́нання, ня, с. Дожи́нание.

Дожи́нати, наю, еш, сов. в. дожати, дожиї, нбш, гл. Дожинать, дожать. Та щоб дожати до ланового, ще копу дожинати пішла. Шевч.

Дожи́натися, наюся, ешся, сов. в. дожатися, жиїюся, нбшся, гл. Дожинать, дожать до известного предїла. Пішла в поле жати. Дожалася до долини,—сіла спочивати. Грин. III. 314.

Дожируватися, рїуюся, ешся, гл. Дошпалитися. Дожирувалися, що й міску з столу звалили. Харьк. г.

Дожи́ти. См. Доживати.

Дожи́тися. См. Доживатися.

Дозбірати, раю, еш, гл. Окончить собирать. Підожди, ось дозбіраю останні яблука, то й підемо.

Дозвїдуватися, дууюся, ешся, сов. в. дозвїдатися, даюся, ешся, гл. Навїдыватися, навїдыватися, посьщати, посьщити. Сивий орле, сивий орле, ти всюди літаєш, ачеї ти ся до милого мого дозвїдаєш. Гол. III. 391.

Дозвіл, волю, м. Позволеніє, разрїшеніє. То прошу ж у вас дозволу бувати в гостях у ваших рідних. Левиц. Пов. 329.

Дозвілля, ля, с. 1) Досугь, свободное время. Троянці покатом лежали і на дозвіллі добре спали. Котл. Єв. Так на дозвіллі добре виспавсь. Черк. у. 2) Прївольє. У лісі на дозвіллі, то добре волам пастись. Черк. у.

Дозвільний, а, о. Прївольный.

Дозвільти. См. Дозволяти.

Дозво́ління, ня, с.—Дозвіл. Левиц. I. 310. За господським дозво́лінням, за руб'я-

чим приказанням, щоб було гризнице, кі-
сичице і бухан хліба. Рудч. Ск. II. 86.

**Дозволяти, ляю, еш, сов. в. дозволю-
ти, ля, лиш, гл.** Позволять, позволить,
дозволять, дозволить, разрешать, разрѣ-
шить. *Не дозволяй говорити бісам.* Ев.
Мр. I. 34. *Не дозволю кров людську мар-
не розливати.* К. Досв. 218.

Доземний, а, в. Длинной до земли. *Во-
рода, коси та доземна одежка вже свід-
чили, що не проста людина йде, а ба-
тюка.* Св. Л. 10.

**Дозирати, раю, еш, сов. в. дозріти
(діаріти), рю, ріш, гл. 1)**—Доглядати,
доглянути. Вх. Лем. 410. *Не будеш ді-
ток моїх дозирати.* Мет. 351. *Треба
пильно тих лукавих ходів дозирати.* К.
Досв. 201. 2) Видѣть, увидѣть. Вх. Уг. 236.

Дозиратися, раюся, ешся, гл.—Догля-
датися. Г. Барв. 523. *Набере та й несе:
что там хіба дозирається.* Лебедня. у.
Ти до моєї пелени не дозираєся. Черниг. г.

Дозимувати, мую, еш, гл. 1) Дозимо-
вати, дожити зиму. 2) Докормить до вонца
зимы скотъ. *Шкапина здихає і нічим до-
зимувати,—позичте хоч в'язку сіна.* Грин.
II. 208.

Довір, зору, м. Досмотръ, присмотръ,
надзоръ. Стор. МІр. 70.

Довірний, а, в. Бывающій до зарп, рап-
ній. *Я вмивала своє личко ранню до-
вірною росю.* Левиц. I. 37.

Дознавання, ня, с. 1) Узнаваніє, раз-
вѣдываніє. 2) Испытаніє, изслѣдованіє.

**Дознавати, наю, еш, сов. в. дознати,
наю, еш, гл. 1)** Узнавать, узнать, разу-
знавать, разузнать. *Треба піти до кузні
дознати, чи віз уже готовий.* Змієв. у.
Ніхто не може дознати Божої тайни.
Чуб. III. 366. *Ой коли б же я дознала
свою гірку долю, не пішла б же я і за-
мѣж, не пішла б ніколи.* Мет. 307. *Дати
мудрости дознати.* Исполнить мудростью.
*Святого Бога просить-хвалить, щоб дав
їм мудрости дознати,—гетьмана доброго
обрати.* Шевч. 234. 2) Узнавать, узнать,
испытывать, испытать, извѣдывать, извѣ-
дать. *Дознавали наші предки тяжкої на-
руги.* К. Досв. 16. *Ми родимось турботи
дознавати.* К. Юв. 11. *Під час пригоди
дознати приятеля.* Ном. стр. 289, № 9528.
См. Дізнавати.

Дознаватися, наюся, ешся, гл. Узнавать,
узнать. *Ледве лихо дозналося, де люди*

живуть. Ном. № 2009. *Думаю, що вона
його любить так, як він її.* А далі я
дознаю, що вже щось непереливки з жін-
кою. Рудч. Ск. I. 172. См. Дізнаватися.

Доволіти. См. Дозволати.

Доволотіти. См. Доволочувати.

**Доволочувати, чую, еш, сов. в. дово-
лотіти, чу, тиш, гл.** Оканчивать, окон-
чить позолоту. *На дворі просо молотять,
а в хаті косу золотять; на дворі домо-
лочують, а в хаті дозолочують.* Грин. III.
509.

**Доволіти, ляю, еш, сов. в. доволіти,
ля, лиш, гл.** Допекать, допечь кому ни-
будь. *Хіба я не знаю, як їм (вівцям)
оцей дощ дозола?* Мир. ХРВ. 51.

Доворець, рця, м. Наблюдатель, над-
смотрщикъ, дядька.

Довірний, а, в. Наблюдающій, надсма-
тривающій.

Довіраці, ці, м.—Доворець.

Довіряти, наю, еш, гл. Видѣть, узрѣ-
вать. *І сонця правди дозрівать в німець-
кі землі, у чужій претеся знову.* Шевч.
211.

**Доїдати, даю, еш, сов. в. доїсти, їм, їси,
їсть, їмо, їсте, їдять, гл. 1)** Дождать,
доѣсть. 2) Їсть в достаточномъ количе-
ствѣ, насыщаться. *Чого ізмарніло твоє
личенко? Чи не допивала, чи не доїда-
ла?* Чуб. V. 928. *Як не доїси, то й свя-
того продаси.* Ном. № 9803. *На ж тобі,
милий, вечеру з обідом, не доїси стра-
вою, то намагай хлібом.* Чуб. III. 127.
3) Наскучать, наскучить, досадять, до-
садять. *Ну та й доїда клята корова,
що все етікає.* Каменец. у. *Мені най-
більше доїдає Рутульський Турн, соба-
чий сик.* Котл. Ен. *Чи я тобі, матінко,
доїла, що я в твоїй світлонці сиділа.*
Свад. п. Також я безлічно. *Виведе мене
од батенька: вже мені у батенька доїло.*
Свад. п.

Доїдлиий, а, в. Докучливий, надоїдли-
вий. *Слухати доїдлиих річей.* Мир. Пов.
II. 53.

Доїжний, а, в. Сытний.

Доїжно, нар. Сытно, достаточно їди.
Чи доїжно, чи доїжено тобі? Ном.
№ 10387.

Доїжджати, джваю, еш, гл.—Доїждити.

1) Ой став коник приставати, до діч-
ки доїжджати. Нп. 2) *Пан-отець у нас
доїжджав, а живе на парафії одовиця.*
Св. Л. 193.

Доїздити, джү, діш, сов. в. доїхати, їду, деш, гл. 1) Доїзжать, доїхати, подїзжать, подїхати. *Не доїздячи верстов зо дві чи зо три до Києва, взяли вони у ліву руку.* К. ЧР. 3. *Не доїздячи Со-лодків, корима стоїть.* Св. Л. 169. 2) Наїзжать, наїхати. *Ой як узяли наші чумаченки з під байраку виходити, ой як узяли вражі здобишиники частом до нас доїздити.* Мет. 454. 3) Доїхати кінця. *Насолить. А вже я тобі доїду кімця!* Ном. № 3651.

Доїльниця, ці, жс. Доильница. *Така з неї доїльниця, що боїться й до корови приступитись, а не та щоб поиягати як слід.* Харьк. у.

Доїння, ня, с. Доение. Змієв. у.

Доїсти. См. Доїдати.

Доїстися, їмся, їємся, гл. Доссориться. *Зпершу почали жаритиувати, а потім доїлися до того, що один другому і очі загаркали.*

Доїти, дою, їш, гл. Доить. *Дівка пішла корови доїти.* Рудч. *Тоді їде Петру-сичок, як доють овечки.* Чуб. *Дій ті ко-рови, що од батька нагнала.* Мет. 49.

Доїтися, доюся, їмся, гл. Доиться. *Приспоряй, Господи, Боже, росу, щоб коровки доїлися.* Ном. № 11577.

Доїхати. См. Доїжджати.

Доїда, ди, жс. Охотничья собака, ищей-ка. Закр. *Лис звостом виляе, як дужче доїда налягає.* Котл. Ен. IV. 10.

Доїка, ки, жс. Мамка, кормилиця вь Угорщинї. Вх. Уг. 236.

Доїмати, маю, вш, сов. в. доїняти, доймү, мєш, гл. = Дїяти.

Доїна, прил. = Дїйна.

Доїник, кү, м. = Доїняк. Гол.

Доїниця, ці, жс. = Дїйниця. Мет. 212. Млр. л. сб. 269. Мет. 341. Ум. Доїнична.

Доїняк, кү, м. Дойный скотъ. *Та ще к тому убогий: сорок тисяч доїняку, яловнику без ліку.* Чуб. V. 415.

Доїняти. См. Доїмати.

Доїнячка, ки, жс. Корба-дойничка. *Дойная корова.* О. 1861. X. 133.

Доїок, їка, м. = Дїйка 1. Пух. I. 193, 194.

Доїти, ді, деш, гл. = Дїйти.

Доїчити, чу, чаш, гл. Быть корми-лицею, кормить грудью. Угор.

Док. См. Дожи.

Доказ, ву, м. Явная улика, обвиненіе.

Доказ маю, хто окрав. Каменец. у. На кого маєте пеню,—скажіть; я брата рідного не пожалію, аби б по правді до-каз був,—так сказав голова. Кв. По до-казу то було трусють горілку, а на-падом справник не дозволяє трустити так здря, ні, було за це й друка. Харьк.

Доказати. См. Доказувати.

Доказе, ки, жс. Оговоръ. *Раз тільки був на допросі по доказі.* Екатер. г.

Доказування, ня, с. 1) Договариваніе до конца. 2) Дїланіе, совершение чего либо. 3) Попрекіи.

Доказувати, гу, вш, сов. в. доказати, жү, жєш, гл. 1) Договаривать, догово-ривать. *„Оттут з мунистри виглядала, оттут розмовляла, а там... а там... сину, сину!“* та й не доказала. Шевч. 69. 2) Показувать, показати, дїлати, сдїла-ти, продїльвати, продїлвати. Котл. НП. 388. К. ПН. 219. О. 1861. XI. 104. МВ. (О. 1862. III. 41). *Дай нам, мати, до-казати, що ми—рісні діти тих вели-ких, що за правду гинули на світі!* К. Досв. 33. *Чого прозба не докаже, те докажуть буки.* Ном. *Бачить Бог, що москаль такі штуки доказує над смер-тю,—вели йому їти, куди хоче.* Чуб. I. 319. 3) —кому. Укорять, укорить кого; по-прекати, попрекнути; грубо говорити, грубо сказати. *Коли б мені на чужині хоч одна людина,—ніхто б мені не доказав, що я сиротина.* Мет. 58. *Було старий і ста-не доказувати жінці: на яку ми його (сина) радість вигодували? Який з його хазяїн буде?* Стор. I. 60. *Вона мені щод-ня добре докаже. Того ж бо я й тужу: твоїй матері не вожу... Постелю по-стіль—не ляже,—моєму серденьку дока-же.* Мет. 264. 4) Обвинять, обвинити, ули-чати, уличити. *„Що ж роблять у Білій Церкві наші гетьмани Потюцький та Калиновський?“—Одїбрав і од їх листи: один на другого доказує,—видно, що нема між ними доброї згоди.* Стор. МПР. 89. 5) Быть вь состояніи, умѣть, сьумѣть ска-зати, разсказать, пояснити. *От про камінь тіки я не докажу, чи взяв його хто, чи він там.* Драг. 11. *Чи на сій худобі жив, чи, може, й на другій,—сього тобі не докажу.* О. 1861. X. 26.

Доказчик, ки, м. Уличитель. *Хоть його і під суд оддадуть, та як доказчи-ків нема, то так він і надїється, що йому все так і минеться.* Кв.

Доказчица, ці, жс. Уличительница.

Доканати, наю, еш, гл. 1) = Доконати.
2) Окончиться. *Ет, вісім доканає літ, як часто, часто цілі ночі без сну мої морились очі.* Мкр. I. 58.

Докандибити, бю, биш, гл. Дотянуть до известного времени, скупо пользуясь чѣмъ. *Чи стане, чи не стане нам хліба докандибити?* Зміев. у.

Докатати, таяю, еш, гл. Спѣшно окончить что-либо дѣлать. *Докатав до самого краю.* Ном. № 1823.

Докачати. См. Докачувати.

Докачувати, чую, еш, сов. в. докачати, чаю, еш, гл. Докатывать, докатать бѣгъ.

Доквасити, ся. См. Доквашувати, ся. **Доквашувати, шую, еш, сов. в. доквасити, шу, еш, гл.** Доквашивать, доквашить. *Треба доквасити огірки.*

Доквашуватися, шуюся, ешся, сов. в. доквашитися, шуса, ешся, гл. Доквашиваться, доквашиться.

Докѣпкати, каюся, ешся, докѣпкуватися, куюся, ешся, гл. Дошутиться, дошудѣваться до того, что...

Доки и док, нар. 1) Докопѣ, до капихъ порѣ. *Доки тобі пустувати? Доки буди мучить душу і серцем боліти?* Шевч. 2) **Пока.** *Доти лях мучив, доки не наїсся.* Ном. *Доти-м я тебе вірно козала, доки-м нещирість твою дознала.* Чуб. V. 386. **Доки теплий.** До полусмерти (битъ). (Бив) доки теплий. Св. Л. 161. **Не доки.** Не безъ конца же. *„Пора б уже їх в хату звати“*,—сказав я старостам своїм, — *та молодих за стіл сажати,—не доки тут стоять їм!*“ *Добре було нашим батькам на Україні жити, доки не знали наші батьки панщини роботи.* Гол. I. 20.

Докідати, даю, еш, гл. Добросать.

Докідати, даю, еш, сов. в. докіннути, ну, неш, гл. Добрасывать, добросить. *Кругленьким, маленьким до неба докинеш.* Ном. стр. 297. № 228.

Докипати, саю, еш, сов. в. докіпнути, ну, неш, гл. Докипать, докипнуть.

Докіп, нар. = Докіпль. *Докіп була я в мамочки, куди йшла,—співала.* Гол. I. 122.

Докіль, докіля, нар. = Доки. Дешо. 119. *Вража ж тебе мати знає, докіль тебе, молодиче, жбати.* Чуб. V. 549.

Докінчання, ня, с. Окончаніє, довершеніє.

Докінчати, чаю, еш, гл. = Докінчити. *Чи мені по тобі сумом сумувати, чи*

твою роботу взяти докінчати? Докінчаю, брате, не загну марне! К. Досв. 137. *А докінчав Бог дня свого діло своє, що зробив.* К. Св. П. 1 кн. М. П. 2.

Докінчати. См. Докінчувати.

Докінчувати, чую, еш, сов. в. докінчити, чѣ, чїш, гл. Оканчивать, окончить. К. (О. 1861. VI. 33).

Докір, віру, м. Укорь, укоризна. *Докір тому, хто при лихові вдається до шинку.* Ном. № 922. *Докором серця не вражає.* В словах її почувся докір. Левиц. Пов. 69.

Докірливий, а, е. Укоризненный.

Докірливо, нар. Укоризненно.

Докірний, а, е = Докірливий.

Докірник, ка, м. Укоритель.

Доклад, ду, м. Докладъ, добавочные матеріали. *Як добрий доклад до тїста, то і паливниці добрі будуть.* Лебедин. у. *Нема докладу, тим і не роблю.*

Докладання, ня, с. 1) Докладываніє. 2) Прибавленіє. 3) Изложеніє. 4) Насмѣшка.

Докладати, даю, еш, сов. в. докласти, дѣ, дѣш, гл. 1) Докладывать, доложить, прилагать, приложить. **Докладати праці, докладати рук.** Прилагать трудъ, прилагать старанія. *Люде, що в науці кохаються, що зивкли не тільки очима дивитися, а ще і доклади розумної праці, щоб вияснити собі все те, на що дивляться.* Дешо. 17. **Докладати вѣза.** Отколоити, убить. Ном. № 13185. *Солдаты. Бываєть и на старушу проруха. Не потачь, хозинь: у каждого есть свои блохи.* (О женѣ Михайла Чупруна). Михайло. *Борони, Боже! як і я свою підстеріг в чім,—тут би їй і доклад воза.* Котл. Моск. Чар., явл. X. 2) Прибавлять, прибавить, дополнять, дополнить. *Инциий розважає, а инциий туго докладає.* Черк. у. *До книжок докладає своє розумне слово.* 3) Излагать, изложить обстоятельно, съ доказательствами. (О терпимыхъ отъ поляковъ и евреевъ притѣсненіяхъ). *Козаки і мужики у неділю рано, Богу помолвившись, листи писали, і в листах добре доклаждали, і до пана Хмельницького у Полонне послали.* Дума. *Начне їй докладале, бо розумна таки і голова була у його.* Стор. М. Пр. 153. 4) Докладати кому. *Насмѣхаться надъ кѣмъ. Чус, як сміються з його, чус, як докладають йому.* Кв.

Докладка, ки, ж. Острога насмѣшка. *Спійний на докладки*. Ном. № 12899. *Почну... глузувати... Вже на докладки я лизий*. Кв.

Докладнінько, нар. Ум. отъ докладно. **Докладний**, в, в. Обстоятельный, подробный, точный.

Докладність, ности, ж. Обстоятельность, точность; подробность въ изложеніи.

Докладно, нар. Обстоятельно, подробно, точно. Ум. Докладнінько. *Він на все докладнінько з ласкою одвітував*. Г. Барв. 151.

Докласти. См. Докладати.

Докликатися, чуся, чешся, гл. До-звѣтисъ. *Кликала батька, не докликала*. Чуб. М. 101.

Докля, нар. Пока. *Не женися, Шугайку, доклясь молоденький*. Гол. III. 403.

Докбувати, вую, еш, сов. в. до-ку-вати, ку́в, еш, гл. 1) Докорывать, до-ковать. 2) Оканчивать, окончить кукованье (о кукушкѣ).

Докбли, нар.=Докл. *Доколи, Господи, забуде мене в напасті до кінця*. К. Псал. 26.

Доколийшній, я, в. По какое время существовавший; когда то бывшій.

Доколінняці, ниць, ж. мн. Родъ длин-ныхъ чулокъ у гуцуловъ. Гол. Од. 72.

Доколінчитися, чуся, чешся, гл. По-бить до того, что.... *Колінчив я, колінчив дурне порося, да й доколінчивсь, що там і дошло*. Г. Барв. 315.

Доколоти, ся. См. Доколювати, ся. **Доколювати**, люю, еш, сов. в. до-ко-лоти, лб, леш, гл. Докалывать, до-ко-лоть. ЗОЮР. I. 76.

Доколюватися, лююся, ешся, сов. в. доколютисъ, лбюся, лешюся, гл. Докалы-ваться, доколоться.

Докомпоновувати, вую, еш, сов. в. докомпо-нувати, ну́ю, еш, гл. Оканчивать, окончить сочиненіе, произведеніе. *Я доком-поновував "Чорну Раду"*. К. XII. 10.

Доконати, наю, еш, гл. 1) Довести до послѣдней крайности, доканать. *Я знаю, братиї, рознеслася чутка, що вороги Ли-сенка доконали, закатували голодом в темниці*. Свп. 45. 2)—свогѣ. Добиться, достигнуть какой либо цѣли. *Та вже бим рачки ліз, а свого доконав*. Ном. № 3332. *Мушу доконати свого*. НВолын. у. 8)—сво-гѣ слава. Сдержать свое слово. *А чому ж ти свого слова не доконала?* Казала, що

зробив та й ні. Мирг. у. Слов. Д. Зваря. *Ти, Марусю, неправду сказала, свого сло-ва та й не доконала*. Грин. III. 235.

Доконатися, наюся, ешся, гл. Убѣ-диться, испытать. *Я вже цим доконався*. НВолын. у. *Я вже тебе доконався, який то ти*. НВолын. у.

Доконѣчне, нар. Обязательно, непре-мѣнно. *А той доконѣчне щоб спігати*. Чуб. *Та він доконѣшне був у селі*. Уман. у. *Доконѣчне треба*. О. 1861. VI. 77.

Доконѣчний, а, в. Обязательный, не-премѣнный.

Доконтегувати, тую, еш, гл. Докор-мить, прокормить до какого либо времени. *Біл той, що встав, каже...* „Хазяїн наш шось дуже мало таїї мас. До вес-ни ще далеко,—чим він нас доконтегує до весни?“ Драг. 3.

Докончати, чаю, еш, гл.—Докінчати. **Доконче**, нар.=Доконѣчне. *Дещо. 99. Доконче привезу* (книжок). Левиц. Пов. 209.

Доконати, ся. См. Докопувати, ся.

Докопувати, пую, еш, сов. в. до-ко-пати, паю, еш, гл. Доканывать, докопать. *Ями докопаю*. Мет. 2.

Докопуватися, пуюся, ешся, сов. в. докопатисъ, паюся, ешюся, гл. Доканы-ваться, докопаться. *Силою води не доко-пашися*. Ном. № 1088.

Докора, ри, ж.=Докір. Мир. ХРВ. 269.

Докоріти. См. Докоряти.

Докоріще, ща, с. Упреки, укормы. Ка-нев. у. *От як опізнитись прийти, то вже й єсть йому докорище од батька*. *Як зачнут: ти до гульні проворний, а до роботи так ні*. Та всяко, всяко. Пи-рят. у.

Докоротати, таю, еш, гл. Дотянуть, довлачить. *Насилу ніч ту докоротала*. Де мені смерти своєї дождати, альбо віка свого докоротати. Мет. 349.

Докоріння, ня, с. Укормы, упреки; упреканіе. Грин. III. 383.

Докорати, раю, еш, сов. в. докоріти, рб, рбш, гл. Укорять, укорить, упрекать, упрекнуть. *Як будеш ти мені сими сло-вами докоряти, не зарікаюся я тобі са-мому з пліч голову як галку зняти*. Мет. 390. *Прийшов докорити світові за гріх*. Ев. I. XVI. 8.

Докоратися, раюся, ешся, гл.=Докор-яти. *Тепер докоряється, що не роблю нічого*. НВолын. у.

Докосити, ся. См. Докошувати, ся.

Докотіти, ся. См. **Докочувати**, ся.
Докохатися, хаяюся, ешся, гл. Любя достиг желанного. *Ой він її кохав, та не докохався,—вона його осудила, він не сподівався.* Мет. 78.

Докобчувати, чую, еш, сов. в. **доко-тяти**, чу, тиш, гл. Докатывать, докатить, прикатывать, прикатить.

Докобчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **докотітися**, чуюся, тишся, гл. Докаты-ваться, докатиться, прикатываться, при-катиться. Мил. 214. Не докотилишися, за-стигали слюзи. К. ХП. 52.

Докобшувати, шую, еш, сов. в. **доко-сати**, шу, сш, гл. Доканивать, докосить. З одного кінця докошували, а з другого гребці гребли. Г. Барв. 146.

Докобшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **докосітися**, шуюся, сшся, гл. 1) Дока-ниваться, докоситься. 2) Косить до чегонибудь. *Докосився до ночі. Докосився, по-ки й косу увірвав.* Аф. 382.

Докравати, ваяю, еш, сов. в. **дократи**, раю, раеш, гл. 1) Докрывать, докронить. *Крать, шевці, крать, та вже й до-кравають.* Чуб. V. 1086. 2) Дорывзывать, дорывзав.

Докрасуватися, суюся, ешся, гл. До-красоваться.

Докраювати, краюю, еш, гл.=**Докра-вати**.

Дократи. См. **Докравати**.

Докривати, ваяю, еш, сов. в. **докріти**, криво, еш, гл. Оканчивать, оковчить крыть. *Докривши кляні, вернусь я до віда.* Г. Барв. 178.

Докрїти, крою, кроїш, гл.=**Дократи**.

Докрутити. См. **Докочувати**.

Докрутитися, чуюся, тишся, гл. Довер-таться, докружиться, докрутиться.

Докру́чувати, чую, еш, сов. в. **докру-тити**, чу, тиш, гл. Докручивать, докру-тить, доверчивать, довертеть.

Докувати. См. **Доковувати**.

Докуватися, кувся, ешся, гл. 1) До-коваться. 2) Доковываться.

Докуди, нар.=**Доки**. Закр.

Докуча еш, ж. Досада, хлопоты, недо-вдливость. *Докука мені з дітьми.* Черк. у. *Докука з свинями—допіру погодува-ла,—знов кричат.* Черк. у.

Докуль, нар.=**Докіль**. *І докуль чорт очі зв'язав, то дубину приготував.* Рудч. Ск. I. 64.

I. Докупати. См. **Докупувати**.

II. Докупати, паю, еш, сов. в. **докупати**,

паю, пиш, гл. Докунать, докупить, при-купить. *Грози не стане деревні на хату, треба докупити.*

Докупатися, паюся, ешся, гл. Доку-паться. *Докупався до того, що мало не отопився.*

Докупи, нар. Вмѣстѣ. Ком. I. 50.

Докупати. См. **Докупати**.

Докупитися, паюся, пишся, гл. Упот-ребляється преимущественно съ отриц. не. Не имѣть возможности купить. *Таке все дороге стало,—не докупитися.* Васильк. у. *Тяжка-важка чужа сторона: сіна-віска не докупитися, хліба-соли не допросишся.* Грин. III. 627.

Докуплати, лаяю, еш, гл.=**Докупову-вати**.

Докуповувати, вую, еш, гл. Докупать, прикупать.

Докупувати, пую, еш, сов. в. **доку-пати**, паю, еш, гл. Докупывать, докупать.

Докурити, ся. См. **Докурювати**, ся.
Докурювання, ня, с. Докуривание.

Докурювати, руюю, еш, сов. в. **доку-рити**, рю, рш, гл. Докуривать, докурить.

Докурюватися, руюся, ешся, сов. в. **докуритися**, рюся, ршся, гл. Докури-ваться, докуриться.

Докуча, ці, ж.=**Докука**. *Стали раду радити, кого в некрути взяти; взяли би-сьмо багача, буде пану докуча.* Чуб. V. 977.

Докучання, ня, с. Надобданіе, неот-ступныя просьбы. *За-для докучання його вставши дасть йому.* Св. I. XI. 8.

Докучати, чаяю, еш, сов. в. **доку́чати**, чу, пиш, гл. Надобдать, надобсть, доку-чать, докучить, досаждать, досадить. Шевч. 448. *Мужи йому не докучають, бо тоді ще ніяка нуджа не буває.* Осв. 1862. V. *А старший хлопчик лазить, голосить та докуча матері.* Кв. Ти вже ж мені та докучила та чужая та сторононька. Лукаш. 11. *Віда докучила.* Мет. 66. *Я стала докучати своїй матері, щоб дала мені їсти.* Рудч. Ск. I. 79. Также безлично. Чуб. V. 10. *Повернусь на дру-гий бік, або що, бо вже докучило одним боком лежати.* Рудч. Ск. II. 92.

Докучливий, а, в. Надобливый, при-чинающий беспокойство. Мир. Пов. I. 134. *Докучливі діти у Григора.* Каменец. у. *Докучливе допитування.* Мир. Пов. I. 140.

Докучливо, нар. Надобливо. МВ. II. 196.

Долагоджувати, джую, еш, сов. в.

долагодити, джу, дши, гл. Оканчивать, окончить починать что, долаживать, доладить. *Чи ти скоро долагодиш воза?*

Доладжувати, джую, еш, сов. в. доладити, джу, дши, гл.—**Долагоджувати.**

Доладне. См. Доладно.

Доладній, а, в. 1) Пристойный, красивый. *Який Микола доладний парубок. Васильк. у. Багатих та доладних уборів. Левип. I. 430. 2)* Порядочный. *Доладний чоловік.* 3) Разумный, подходящий, хороший. *Доладня рада.* Гліб. 52.

Доладно, доладне, нар. Красиво, порядочно, разумно, хорошо, основательно. *Чи то ж можно того назвати християнином, хто не знає навіть доладне про життя і діла Христові? Дещо. 9. Отак буде доладний.* НВолын. у.

Доладу́, нар. Какъ слѣдуетъ, кстати. *Доладу, як ложечка на меду.* Ном. № 6476. *Що зробите, то все не доладу.* МВ. I. 25. *Казати доладу́.* Говорить дѣльно, толково. *Хто каже доладу, то ужо наставляй, а хоч і без ладу, то й тож не затикай.* Ном. № 6119.

Доладжувати, жуу, еш, гл.—**Доладжувати.**

Долавити, лажу, виш, сов. в. долавити, зу, зеш, гл. 1) Долазить, долазть. 2) Добираться, добираться, дотаскиваться, доташиться. *От і долазла до якогось писарчука у тяжинового халатика.* Кв. *Як хан долазе до Криму.* Ном. № 5635.

Долапати. См. Долапувати.

Долапувати, пуу, еш, сов. в. долапати, пау, еш, гл. Дошупываться, дошупаться. *Полапають його за боки: чи багато поросло сала; як до маслака долапають, то значить худий.* Драг. 2.

Доласити, ся—**Доласувати, ся.**

Доласувати, суу, еш, гл. Долакомиться. **Доласуватися, сууюся, ешся, гл.** Долакомиться.

Долатати. См. Долатувати.

Долататися, татюся, ешся, гл. Ставить заплату до извѣстнаго предѣла. *Долатався до того, що латка на латці.* Пират. у.

Долатувати, тую, еш, сов. в. долатати, татю, еш, гл. Дочинивать, дочинить, оканчивать, окончить нашиваніе заплатъ. *Долатами кожуза.* Лубен. у.

Долегати, гату, еш, гл. 1) Донимать, досаждать. См. долігати. 2) Наставлять, уширать на. *Дак старий же долегає на те, щоб мерщій одружити сина.* Черном.

Долéгливий, а, в. Донимающий, настойчивый. См. долігливий.

Долéгливість, вости, ж. Досада, неприятность.

Долéжати, ся. См. Долежувати, ся.

Долéжка, ки, ж. Плодь, которому необходимо въ которое время полежать, чтобы дозрѣть.

Долежування, ня, с. Долеживаніе.

Долежувати, жуу, еш, сов. в. долéжати, жу, жиш, гл. Долеживать, долежать. *Тепер ніч довга, як до ранку долежати, то й боки заболять.* Черняг. у.

Долежуватися, жуся, ешся, сов. в. долéжатися, жуся, жишся, гл. 1) Долеживаться, долежаться. *Долежалась таки торбина, настала й її щаслива година: хазяїн взяв, повисніснучи червінцями й напхав.* Гліб. 47. 2) Дозрѣвать, дозрѣть отъ лежанія на солнці, будучи уже сорванымъ (о яблокахъ, грушахъ).

Долежвати, ваю, еш, гл. Доплестись. *Така моя жінька: насилу долежала до вас.* Богодух. у.

Долéнька, долéчка, ки, ж. Ум. отъ долéя.

Долетіти. См. Долітати.

Долівання, ня, с. Доливаніе.

Долівати, ваю, еш, сов. в. доліти, долібі, ллеш, гл. Доливать, долить. *Не доливай, не доливай—не будеш п'яний.* Ном. № 11449. *А моторна господина кухлів доливає.* К. Досв. 113.

Доливатися, ваюся, ешся, сов. в. долітися, ллібся, ллешся, гл. Доливать, долиться.

Долигатися, гаюся, ешся, гл. Довѣстися, дожаться до чего либо.

Долизати, ся. См. Долизувати, ся.

Долизувати, зуу, еш, сов. в. долизати, жу́, жеш, гл. Долизывать, долизать. **Долизуватися, зууюся, ешся, сов. в. долизатися, жу́ся, жешся, гл.** Долизываться, долизаться.

Долина, ни, ж. Долина. Мет 79, 69, 102. Ев. Л. III. 5. *Ой по горах, по долинах, по широких українах, ой там козак потожжає, у бандуру виграває.* Мет. 78. Ум. Доляїна, доляїнька, доляїночка. Ном. № 14228. Стор. I. 89. Мет. 79. Шевч. 262.

Доляїнистий, доляїнча(о)тий, а, в. Низменный.

Доляїнка, ки, ж. Ум. отъ доляїна.

Доляїнуватий, а, в.—**Доляїнистий.**

Долинний, долиновий, а, е. Относящийся къ долині.

Долиновська, долиночка, ки, ж. Ум. отъ долина.

Долинѹти, ну, неш, гл. Долеґѣть.

Долинняне, ка, м. Житель долинь.

Доли́ти, ся. См. Доливати, ся.

Долище, ща, с. Увел. отъ доля? Чи таке долище, чи таке дворище? Ном. 2134.

Долі, нар. Внизу, на землѣ, на полу. *Долі посідали.* Млр. л. сб. 83. *Хоч долі, аби в своїй волі.* Ном. № 8915. *А гайдамаки положили Дригу долі та написавши йому на голу спину пороку, запалили і брали гробом.* ЗОЮР. I. 248.

Доліа, нар. 1) На землю, внизъ. *Нераз мѣ ся долів оком сльози покотили.* Гол. IV. 453. 2) Внизъ по теченію. *Ой пустимло ж ся на тихий Дунай, долів Дунаєм під Царгород.* АД. I. 1.

Долівка, ки, ж. Земляной полѣ, вымазаний глиною. Вас. 194. Сим. 2. Чуб. VII. 383. *Скриня... одчинена, розбитий залом лежить коло неї на долівці.* Кв. Ум. Долвоньна, долвочка.

Долівлиць, нар. = Довілиць. Шух. I. 211.

Д лівонька, долівочка, ки, ж. Ум. отъ долинка.

Долігати, гаю, еш, гл. = Долегати. *Кім знає, як му сідло долігає.* Ном. № 2358. *До кого долігає, там рукою сягає.* Ном. № 9750.

Долігливий, а, е = Долегливий. *А вже батько у позивах долігливий: поти гроші тратить, поти пнеться, поки свого доб'ється.* Черном. *Нужда доліглива, що їсти нічого.* Валк. у.

Долігливість, вости, ж. = Долегливість.

Доліжно, нар. Возможно вволю лежать. *Чи доіжно, чи доліжна тобі? (питає наймичка наймичку).* Ном. № 10387.

Долізати. См. Долазити.

Долілиць, нар. Лицомъ къ землѣ, внизъ.

Доліліж, нар. Ногами внизъ къ землѣ.

Доліліяти. См. Доліплювати.

Доліплювати, люю, еш, сов. в. доліпати, плію, пиш, гл. Ованчивать, окончить лѣпнѣ. *Тим часом пироги́в доліпили.* Г. Барв. 158.

Доліський, а, е. Нижній, внизу нахощійся. Kolb. I. 92. Шух. I. 36.

Долітати, таю, еш, сов. в. долетіти, чѹ, тїш, гл. Долетать. долетѣть. *Хоть високо, невисоко, треба долітати.* Мст. 7. *Долетіти до сонця.* Ком. I. 23.

Долітцѣ, цѣ, с. Ум. отъ долото.

Долічіти, ся. См. Долічувати, ся.

Долічувати, чѹю, еш, сов. в. долічіати, чѹ, чїш, гл. Досчитывать, досчитать. *Пас воля та все лічив (зорі), а перед світом заснув, то й не долічив.* ЗОЮР. I. 231.

Долічуватися, чѹюся, ешся, сов. в. долічіатися, чѹся, чїшся, гл. Досчитываться, досчитаться. *Одніє дружечки, одніє квіточки, одніє маківочки та й н долічаться.* Г. Барв. 208.

Долішний, я, е. Внизу лежачій, нижній. См. доліський.

Долля́ти, ляю, еш, гл. = Доляти. *Що надіцідять, то й долляють.* Херс.

Долння, ку, м. Мѣра жидкости въ двѣ осьмушки. Мвж. 179.

Дблов, нар. Низомъ. *Ой долов, долов на полонині.* Гол. II. 38.

Доловати. См. Доловлювати.

Доловлювати, люю, еш, сов. в. доловити, влю, виш, гл. Долавивать, доловить.

Доложити, жѹ, жиш, гл. 1) = Докласти. *Рук добре доложити.* Ном. № 9959. 2) Доложить. *Щоб туди люде не ходили, із криниці води не носили, Івася та й не розбудили і батеньку та й не доложили.* Бал. 68.

Долбѣ, лѹу, м. Ум. отъ і діл.

Доломина, ни, ж. = Домовина. Чуб. II. 69. Мил. 168.

Долбнечка, ки, ж. } Ум. отъ долбня.

Долбнька, ки, ж. }

Долбонько, ка, м. Ум. отъ і діл.

Долоньковий, а, е. ? Долоньковий табак. Черкас. у.

Долбня, ві, ж. Ладонь. *Свербить долоня проти чоґась.* Ном. № 306. *Тоді, як на долоні волосся поросло.* Никогда. Ном. № 5489. Ум. Долбнечка, долбнька, долбшка I в долонечки вже плеще. МВ. I. 98. *Вони такі раді, що аж у долоньки плещуть.* Федьк.

Долотѣ, та, с. Долото. *Ув умілого і долото рибу ловить.* Ном. № 6019. *Довбав долотом на дриґетні.* Ленци. Пов. 150. *Покочу я долото, всі дівочки в долото.* Млр. л. сб. 351. Ум. долітцѣ. Шух. I. 277, 284.

Долочко, ка, м. Ум. отъ і діл.

Долбшка, ки, жс. Ум. отъ долбня.

Долубай, баю, м. н. Долубайка, ки, жс. Огурецъ, выдвенный курами. НВолын. у.

Долубати, баю, еш, гл. = Длубати. Почае долубати. Продолював таку вже дірочку, що й кулак улізе. Грин. III. 336.

Долубатися, баюся, ешся, гл. = Довбатися, длубатися.

Долузати, заю, еш, гл. Долущить (сечки). Долузати насіння. Васильк. у.

Долупати, паю, еш, гл. Окончить отковыриваніе, отделение слоевъ или отламываніе чего.

Долупатися, паюся, ешся, гл. Окончиться — об отковыриваніи, отложеніи слоевъ или отламываніи чего.

Долупати, паю, пиш, гл. Окончить сдираніе чего-нибудь.

Долупатися, пайся, пишся, гл. Дошелушиться.

Долупуватися, пуюся, ешся, сов. в. долупатися, паюся, ешся. Дописываться, докапываться. Люде й не долупуються, куди то гроші йдуть. Каменец. у.

Долучати, чаю, еш, сов. в. долучити, чю, чш, гл. Прибавлять, прибавить.

Долучити, ся. См. Долущувати, ся. Долущування, ня, с. Окончаніе вылучиванія.

Долущувати, щую, еш, сов. в. долущити, шу, щш, гл. Оканчивать, окончить вылучиваніе. Ось квасолі долущу та й піду. Богодух. у.

Долущуватися, щуюся, ешся, сов. в. долущитися, щуса, щшся, гл. Оканчивать, окончить вылучиваніе, шелушиться.

Дольній, а, е. Нижній. Рад я жити над горою, кину дольню персть. Чуб. III. 18.

Долюблювати, ляю, еш и долюбляти, ляю сп, с.г. долюблять. Е, не долюблювала жидова тих казенних. Стор. I. 237. Не долюбляв тільки батько удови. МВ. II. 79.

Доля, лі, жс. 1) Участь, удѣлъ, жребій, судьба. Моя доля терпіння. Така тобі, доню, доля судилася. Метл. Горі ж мені, горі, нещасна доля, — виорала дівчинонька мислониками поле. Чуб. V. 6. 2) Счастливая судьба. Пошли йому, Господи, щастя й долю. К. ЧР. 67. В того доля ходить полем, колоски збирав, а моя десь ледащия за морем блукає. Шевч. 41. Нема йому щастя-доли. Мет. 461. 3) Раст. Sempervivum globiferum. L. ЗЮЗО. I. 136.

Ум. Дбленьна, дблечка. Чуб. V. 555. Відна моя головонька, доленька нещасна! Мет. 65. А я, доленько, в неволі помолюся Богу. Шевч.

Дом, ну, м. = Дім. Чуб. III. 177.

I. Дѣма, ки, жс. = Дім. Своя дома, Рк. Левич. Занесеси до моєї дома. Грин. II. 81. Прийшов... до своєї дома. Грин. III. 369.

II. Дѣма, нар. Дома. Чом не хочеш ти робити і дома сидіти? Чуб. III. 148. Батько й мати поїхали до родичів..., дома зосталися хлопці. Ком. II. 68.

Домаганія, ня, с. = Домогання.

Домагатися, гаюся, ешся, гл. = Домогатися. Ном. № 5342.

Домазати, см. Домазувати.

Домазувати, заю, еш, сов. в. домазати, жу, жш, гл. Домазывать, домазати. Ось доліку домажу та й піду. Харьк. г.

Домальбувати, вую, еш, сов. в. домальювати, ляю, еш, гл. Дописывать, дописати красками. Шевч. 196.

Домальюватися, ляюся, ешся, гл. Дописать красками до чего-нибудь.

Доманити, ніб, пиш, гл. Приманить. Ніяк теляти до рук не доманиш Черк. у.

Домарити, рю, рш, гл. Быть, находиться дома. Чи єс сама домарила, чи єс мала гості? Шух. I. 201.

Домаритися, рійся, гл. безл. Находиться дома. Як сі домарило? Шух. I. 201.

Домарь, ря, м. Хозяинъ, домохозяинъ. Вх. Зн. 5. Шух. I. 217, 218.

Домѣха, хє, жс. 1) Жилище, домъ, мѣстопребываніе (у рыбаковъ). Браун. 43. 2) Первый удель, ближайшій къ стоянкѣ рыбаковъ. Левич.

Домѣдатися, см. Домацуватися.

Домѣдуватися, цуюся, ешся, сов. в. домѣдатися, паюся, ешся, гл. Допысываться, доцпуняться. Ти така гладка стала, що мабуть і ребер не домѣцпсися. Васильк. у.

Домѣшній, а, в. = Домовій Домашній-го злодія не встеречеися. Ном. № 11096. Левич. I. 173.

Домѣлювати, маюю, еш, сов. в. домѣяти, маю, еш, гл. Оканчивать, окочивити развѣтвяться, колыхаться и пр. См. маяти. Що у батька да й одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою косою да домаяти. Грин. III. 122. (Конопелькам) да не дали вітри да достояти, зеленому листу да домаяти. Грин. III. 122.

Домѣлювати, ляю, еш, сов. в. домо-

дѣти, молѣ, мѣлеш, гл. Домаливать, домолотъ.

Доместі. См. Донітати.

Домѣць, мѣц, м. Дворецъ. *Я чув, що у Києві domeць царський стріється.* Лубен. у.

Домівати, вати, еш, сов. в. доміти, мію, еш, гл. Домывать, домыть. *Ще трохи пишніці не домил.* Богодух. у.

Доміватися, ватися, ешся, сов. в. домітися, міюся, ешся, гл. Домываться, домыться, быть въ состояніи вымыть, вымыть до чиста. *Огірки збирала, а тепер рук не домиюся.* Богодух. у. *Невісточка так запустила діжу, що мию, мию, та й не домиюся.* Богодух. у.

Доминати, вати, еш, сов. в. доминати и доміти, мію, еш, гл. 1) Доминать, домиль, оканчивать, окончить мать. 2) Оканчивать, окончить растирать, измелчать. *Доминай бо швидче перець!* Киев. у. 3) Довдять, ушпсывать. *Кухарь kota лає, а він курча уминає.*

Домирати, рѣ, рѣш, гл. Окончить мирить.

Домирятися, рѣся, рѣшся, гл. Помириться.

Домисел, слуг, м. Догадка, предположеніе.

Домислитися, См. Домислятися.

Домислюватися, сляюся, ешся и домислятися, ляюся, ешся, сов. в. доміслитися, сляся, ляся, гл. Догадываться, догадаться. *Сама собі домислююсь що мені робити.* Г. Барв. 234. *Усяке зараз домислялось, куди вони простують.* К. ЧР. 3.

Доміти. См. Домивати.

Домичок, чка, м. Ум. отъ дім.

Домислятися, ляюся, ешся,=Домислятися.

Домів, нар.=Додому. *Жид з порожніми бербеницями верне домів.* Федьк.

Домівка, ки, ж. 1) Домъ—не въ смыслѣ здавія, а въ смыслѣ вообще жилья. *Бідна вдова, старая жона у своїй домівці з діточками маленькими гомоніла.* Мет. 345. *Чуже дитя клене-проклинає... за хліб, за сіль нарікає, з домівки загнає.* Чуб. V. 849. 2) Мѣсто жительства. *Де твоя домівка?—У Красному.* *Наступня 1660 рік; посушили пани з Польщі до домівок, почали свої добра осягати, почали людей на роботу кликати.* К. Хмельн. Ум. Домівонька, домівочка.

Домівник, ка, м. Домочадець. *І перед власними домовниками моїми.* Загр.

Домівниця, ці, ж. Домочадець-женщина. *Ти у нас в хаті не домівниця, нашому добру не курібниця.* Нп.

Домівство, ві, с. Домъ. *Там домівства повибудовувано такі, що ну!* Каменец. у. *Здибують мя кумове і зо мнов ся вітають, і за жену питають: „Ми то собі кумівство,—ходім трохи в домівство!“* Гол. I. 216.

Домівський, а, е. Домашній, домовый.

Домізуватися, куюся, ешся, гл. Домизуватися, соорбразити. *Домізувалися, що у вдови Загірньої сунь не один син, а іменно... два.* К.

Доміркуватися, куюся, ешся, гл. Доміркуватися. Ком. I. 48.

Домірний, а, е. Соразмѣрный. Черк. у.

Домітати, тати, еш, сов. в. домести, мету, тѣш, гл. Доместать, домести. *Не домела до порога й кинула сліття серед хати.*

Домлівати, вати, еш, сов. в. домліти, лію, еш, гл. Довариватися, довариться. *М'ясо домліває.*

Доміати, ну, нѣш, гл.=Дом'яти.

Домівий, а, е. Домашній. *Домового злодія не встерещишся.* Ном. № 11096. *На домовій раді в гетьмана.* К. ЧР. 27. *Збували... скот і рудомоть домовую.* Мкр. Г. 62. *Господарь домівий.* Хозяинъ дома. *Сидять мужні жони, господарі домові.* Рк. Макс. **Домівий ділако.=Домовин.**

Домовік, ка, м. Домовой. *Стука раз-по-раз, мов його домовик душить.* Ном. № 3142.

Домовіна, ни, ж. 1) Гробъ. Шевч. 47. *Ой же казав пан Каньовський дерниці накупити, молодой Гондарики домовину збити.* Чуб. V. 428. 2) Гробниця. *Стоїть в селі Суботіві на горі високій домовина України широка, глибока.* Шевч. Ум. **Домовінка.** *От уже і домовинку принесли новеньку* МВ. I. 101.

Домовини, вин, ж. мн. Обрядовый предъ свадьбой уговоръ относительно числа свадебныхъ гостей, подарковъ и пр. Чуб. IV. 560. Мет. 165.

Домовінка, ки, ж. Ум. отъ домовіна.

Домівити, ся. См. Домовляти, ся.

Домовляти, ляю, еш, сов. в. домівити, влю, вил, гл. 1) Договаривать, договорить. *Сльози лились, лилися козацькі,*

тугу домовлячи. Шевч. 56. 2) Договаривать, договорить, нанинать, нанять. 3) Укорять, укорить, упрекать, упрекнуть. „Не сором тобі в коримлі сидіти? Маєш ти дома жінку і діти“. — „На, пий горівку та не домовляй, або іди к бісу, нас не забавляй!“ (Говорить нявця укоряющей его жень). Чуб. V. 1099. Бач, ти об мені й не думаєш! — домовля йому. МВ. (О. 1862. III. 47).

Домовля́тися, ляюся, еся, сов. в. домови́тися, вляюся, ви́ся, гл. 1) Договариваться, договориться до чего. 2) Договариваться, договориться, улаживаться, улаживаться, нанинаться, наняться. Може домови́тися, коли за рушниками прислати. Кв. Тільки домовся з нею так, щоб вона про мене не знала. Шевч. 301.

Домовний, а, е. Условленный.

Домовни́к, ка, м. 1) = **Домівник**. 2) = **Домовик**. Відьма не ходить туди, де єсть домовник: він її зараз укладе. ЗОЮР. II. 37.

Домогання, ня, с. Требуваніє, домогательство, притязаніє на что.

Домогати́ся, гаюся, еся, сов. в. домогте́ся, жу́ся, жешся, гл. Требувать, добиваться, добиться, настойчиво просить. Поки було домоглось молока у пана, або тарані, то краще сами собі купи. Лебедин. у.

Домодержавець, вця, м. Домовладілець, домохозяїн. Сьому домодержавцю хазяїну і хазяїні подай, Боже, на мига літа! Мет. 395.

Домолі́ти, ліб, лиш, гл. Умолить. Не домолів його: хоче таки правити довг.

Домолі́тися, лібся, лишся, гл. Домолиться. Та вже вдова Богу домолася: синів поженила і дочок заміж пооддавала. Мет. 349.

Домолі́ти. См. Домелювати.

Домолоті́ти. См. Домолочувати.

Домолочува́ти, чую, еш, сов. в. домолоті́ти, чу́, тиш, гл. Домолачивать, домолотить. (Просо) на дворі домолочуют. Грин. III. 509.

Домонтарство, ва, с. Сидбіє дома, хазяйничанье дома. Краще... було Грицькові домонтарство з любим його подружжям. Г. Барі. 146.

Домонтарь, ра, м. Домосѣдъ. Будуть мене козаки за хліб, за сіль позажати, тільки будуть мене, мати, на підпитку гречкосієм, домонтарем величати. Дума.

Доморбсний, а, е. Домашнього издѣлія.

Доморбсний, а, е. Доморощенный, дома выросний. НВолын. у. Простий собі був (півень, доморослий. Сич. 211. Та се моя кобила, навіть усі скажуть, що вона доморосла, а не купована. Кіев. у.

Домора́дник, ка, м. = **Домора́дця**. Посл. Кор. I. IV. 1.

Домора́дця, ці, м. Домоправитель.

Домостя́ти, ся. См. Домощувати, ся.

Домотка́ний, а, е. Домашнього тканія. Сич. 227. Домоткане пологно.

Домстѹр, ра, м. = **Домонтарь**. Будуть мене пани й козаки на підпитку зневажати, полежає, домотуром, гречкосієм узивати. Мет. 415.

Домочі́ти. См. Домочувати.

Домочо́к, чка, м. Ум. отъ дім.

Домочува́ти, чую, еш, сов. в. домочі́ти, чу́, тиш, гл. Домачивать, домочить. Своїх конопель домочу та й вам трохи поможу. Славяносерб. у.

Домочува́ти, щую, еш, сов. в. домості́ти, щу́, стиш, гл. Домачивать, домостити.

Домочува́тися, щуюся, еся, сов. в. домості́тися, щу́ся, сти́ся, гл. Домачиваться, домоститись.

Домування, ня, с. Пробываніє дома.

Домува́ти, му́ю, еш, гл. 1) Быть, находится дома. Наніа пані домує, вечеряти готує. Чуб. III. 235. 2) Домосѣдничать, сидѣть дома. Годі вам, панове-молодці, домувати! ідіте зо мною на Черкень-долину гуляти. Макс (1819), 82.

Домува́тися, му́юся, еся, гл. = **Домувати** въ 1-мъ знач. Сини в його чумакують, а старий допуститься собі. Харьк.

Домудрува́тися, дру́юся, еся, гл. Домудуматься до чего-либо, выдумать. Хитрий жидок мудрував та й домудрувся. Рудан. I. 63.

Домурбу́вати, вую, еш, сов. в. домурува́ти, ру́ю, еш, гл. Достраивать, достроить каменную постройку. Чи вже домурована ваша церква? Васильк. у.

Домурбува́тися, ру́юся, еся, сов. в. домурува́тися, ру́юся, еся, гл. 1) Достраивать, достроить до чего. 2) Быть достраиваемым, достроенным.

Домча́ти, чу́, тиш, гл. Домчать, быстро довести, доставить. Кінь як покис, як поніс, — домчав. Маж. 35.

Домча́тися, чу́ся, ти́ся, гл. Домчаться.

Дома́ти. См. Доминати.

Дон, на, м. = **Донець**. Якійсь дон кашу м'яса в казанках ложкою. О. 1862. І. 76.

Доньська, кш, ж. Ум. оть дбня.

Донесті, см. **Доносити**.

Донехочу, нар. По горло, досыта. Було що їсти й пити донехочу. Ном. № 11888.

Донець, вдя, м. Донской козакъ. Лавр. 145. Ум. **Дбички, дбиччюк**. Молодая удови двох дончиків любила. Чуб. V. 921. Стів дончикок розмовлять. Чуб. V. 952.

Дбнечка, кш, ж. Ум. оть дбня.

Донігаться, гаюся, еся, гл. Уморитися, устать до известной степени, доходитися до утомленія. Оце так донігався, що аж тіло труситися. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Донімати, маю, еш, сов. в. донати, дймю, меш, гл. = **Діймати**. Вік йому віри не донімав. ЗОЮР. Я б спарість продала,—ціни не доняла, молодість купила,—ціни б доложила. Г. Барв. 411.

Донів, на, не. Приналежачій дочері.

Дбнка, кш, ж. Дочь донского козака. Черк. у.

Доносити, нбшу, сеш, сов. в. донесті, сѣ, сѣш, гл. 1) Доносить, донести до какого-либо мѣста. Ложки до рта не донесе. Ном. № 11742. Донесті ряду. Окончє потчинать водкой рядъ гостей. Ряду... донести не стало,—долийте пляшку. 2) Сообщать, сообщать. І було після сіх прилук, що донесено Овранові так: он і Мелла породила сини братові твоему Назхорові. К. Св. Пис., кн. І. Мус. XXII. 20. Донесті вісти. Известить. Ох пошлімо галку, ой пошлімо чортку аж до Січі рибу їсти, ох нехай донесе, ох нехай донесе до кошового вісти. ЗОЮР. І. 136. Донесті у вуха. Довести до свѣдѣнія. Як (хто) донесє татові у вуха, то зараз їй смерть. Уман. у.

Доносити, си. См. **Донюшувати, си.**

Донюшати, шаю, еш, гл. 1) = **Донюшувати**. 2) Принюшивать, подавать. Казав його до келіи взяти, казав слугам їсти донюшати. Мет. 360. Ой вже ж тобі, галко, а вже ж тобі, чорна, вісти та й не донюшати. Донюшана дитина. Своєрменно родившийся ребенокъ. НВолын. у.

Донюшатися, шаюся, еся, гл. = **Донюшуватися**.

Донюшіня, ня, с. Поднесеніє, подаваніє. Встаньте, бояре, встаньте, честь, хвалу дайте, наперед Богу і господарю,

і куховарці за хлѣба поставління, за страви донюшіння. Рк. Макс.

Донюшувати, шую, еш, сов. в. доносити, нбшу, сеш, гл. 1) Донюшивать, доносить, оканчивать, окончить носеніє. Це ще материну юпку донюшую. Черниг. у. 2) Донюшивать, доносить, износить одежду. Віночка доносити. Сохранить дѣвство. Либонь, козаченьку, віночка не донюшу!... Треба, козаче, три серпанки купити: одним серпанком мале дитя сповити, другий серпанок бабусенці дати, а третій серпанок самій треба надіти. Лавр.

Донюшуватися, шуюся, еся, сов. в. доноситися, лѣся, сѣся, гл. Обнашиваться, обноситися. Донюсилась до того, що зв'язує рубець до рубця. Рудч. Ск. І. 176.

Дбнчик, ка, дбнччюк, чка, м. Ум. оть донечь.

Дончїця, ці, ж. Донская козачка.

Дончїха, хш, ж. = **Дончїця**. Дончїха йшла в Ярусалим. Черк. у.

Дбнчка, кш, ж. Ум. оть дбня.

Дбнчин, на, не. Приналежачій дочері.

Дбнхатися. См. **Донюхуватися**.

Донюхуватися, хуюся, еся, сов. в. донюхатися, хаюся, еся, гл. Донюхиваться, донюхаться. Собаки донюхались та й зїли. Стор. І. 27.

Дбня, нї, ж. ласк. Дочь. Не стій, доню, з нелюбим, не дай ручки тискати. Чуб. III. 36. Іди, доню! каже мати, не вік дівувати! Шевч. 14. Ум. **Дбнчка, дбненька, дбнечка**. У сусѣда доньок сім, та й є доля всім,—у мене єдна, та й тій долі нема. Ном. № 1738. Доненько моя, рідная моя! Мет. Там тобі... добре буде, як тій донечці у матінки. Мет. 301.

Донати. См. **Донімати**.

Донятися, дймѣся, мешся, гл. Дотрогнутися, прикоснуться. Болить палець, не можна донятися. НВолын. у.

До-обїд, нар. До обѣда. До-обїд ложка, а після обїд не треба. Ном.

Дообїдати. См. **Дообїдувати**.

Дообїдній, я, в. Бывающій до обѣда. Дообїдня година. О. 1862. І. 81.

Дообїдувати, дую, еш, сов. в. дообїдати, даю, еш, гл. Дообѣдывать, дообѣдать. Дообїдуйте бо изидче! Богодух. у. **Дообїбла, нар.** Вокругъ. У синє море

сонце ясне тоне і своє світло, ніби кров червоне, по всій країні доколя сіє. Федьк.

Доорати, ся. См. Доорювати, ся.

Доорювати, рюю, еш, сов. в. доорати, рю, реш, гл. Донахивать, донахатъ. Чи доорете сьогодні?—Дооремо. Харьк. г.

Доорюватися, рююся, ешся, сов. в. дооратися, рюся, решся, гл. Допахиваться, допахатся. Доорався до сухого лану. Чуб. V. 365.

Доостанку, доостану, нар. Вконець, совершенно, окончательно. Не було добра змалку, не буде й доостанку. Ном. І сам я, хлопці, перестану, коли поб'ю всіх доостанку. Сніп. 188.

Добче, нар. Лично, самолично. Полт. г.

Допадати, даю, еш, сов. в. допасти, паду, деш, гл. 1) Захватывать, захватить. 2) Очень желать, пожелать. Безличн. Коли допадає вам,—загубить мою душу. МВ. (О. 1862. I. 104). 3) Допасти коня. Вскочить на лошадей.

Допадатися, даюся, ешся, сов. в. допастися, дуся, дешся, гл. Набрасываться, наброситься на что-либо съ жадностью. Допався як муха до меду. Ном. № 4836.

Допалати, лаю, еш, гл. Догорѣть. Частверта свічка допалала, нім договорили. Гол. I. 62.

Допалити, ся. См. Допалювати, ся. **Допалювати**, люю, еш, сов. в. допалити, лю, леш, гл. 1) Дожигать, дожечь. 2) Докуривать, докурить.

Допалюватися, лююся, ешся, сов. в. допалитися, люся, лешся, гл. 1) Дожигаться, дожечься. Зліпили дозгу свічку і почали палити осичину. Допалились до половини. Грин. I. 70. 2) Докуриваться, докуриться. 3) Догорать, догорѣть.

Допаніти, нію, еш, гл.—до чбо. Сдѣляться бариниомъ до того, что..., стать такимъ бариниомъ, что.... Допаніли до того, що й хати підмести не зумієте. О. 1862. V. 47.

Допанувати, ную, еш, гл. 1) Окончить барствовать. 2) Окончить царствовать.

Допануватися, нуюся, ешся, гл. Дожити бариниомъ до разоренія, до нещастія. Годино моя нещаслива! До чого ж се я допанувалася? Хата. 155. Позволялося панів багаті: хотіють панувати, та ні з чого, бо допанувалися до краю. Зміев. у.

Допарок, рка, м. Приналежати парѣ, одинъ изъ пары. Ум. Допарочок.

Допарувати, рую, еш, гл. Подобрать пару. Могил. у.

Допасати, саю, эш, сов. в. допасты, су, сеш, гл. Оканчивать, окончить пасты.

Допасатися, саюся, ешся, сов. в. допастися, суся, сешся, гл. Оканчивать пастись.

I. **Допасты**, ся. См. Допасаты, ся.

II. **Допасты**. См. Допадаты.

Допастися. См. Допадатися.

Допатрати, раю, еш, гл. Окончать опивать птицу. Допатруй швиденько курчата. Васильк. у.

Допашкувати, кую, еш, гл. Окончить вздорные рассказы.

Допашкуватися, куюся, ешся, гл. Договориться до чего-либо, говоря вздоръ. Допашкувалася, поки батько з хати вигнали. Харьк. г.

Допевне, нар. Навѣрное, точно. Желех.

Допевнення, ня, с. Увѣреніе.

Допевнитися, ся. См. Допевняти, ся.

Допевняти, нію, еш, сов. в. допевнитися, ню, неш, гл. Увѣрять, увѣрить.

Допевнятися, ніюся, ешся, сов. в. допевнитися, нюся, нешся, гл. 1) Удостовѣряться. 2) Домогаться, добиваться, добиться, требовать. Грин. I. 293. Г. Барв. 368 *На два золоті і більше не допевняйся*. НВолын. у. *Допевняйся, плати*. НВолын. у. *Іди допевняйся, нехай тобі віддасть*. НВолын. у. 3) Добиваться, добиться, достигать, осуществлять. *І рече Господь: ось один народ і одна в його мова; оце почали вони свою роботу і ніщо їм не перебиває допевнитись усього, що задумали*. Св. П. 1 кн. Мус. XI. 6.

Допекти. См. Допікати.

Доперати, раю, еш, сов. в. доперти, прю, реш, гл. Дотаскивать, дотаскать. *Пишо на мишок.... коли б сто поліг доперти до хутора*. К. ЧР. 356.

Доператися, раюся, ешся, гл. Домогаться. *Іван доператся землі*. НВолын. у.

Доперво, нар.=Допіро.

Доперти. См. Доперати.

Допертися, пруюся, ешся, гл. Дотаскиваться.

Допивати, ваю, еш, сов. в. допити, п'ю, п'еш, гл. 1) Допивать, допить. *Не допивай, не доливай,—не будеш п'яний*. Ном. № 11449. *Чом ви.... пива не допиваєте?* ЗОЮР. I. 224. 2) Пить сколько хочется. *Сестро ж моя, сестро, перепечененько, чого ізмарніло білєе личенько? Чи не допивала, чи не доїдала, чи тем-*

ної нічки та й не досипляла? Чуб. V. 928. Сама не зїсть і не доп'є,—його нагодує. Шевч. 105.

Допнв'ятися, н'юся, еся, сов. в. допн'ятися, н'юся, еся, гл. Допнв'ятися, допн'ятися. *Допнв'ятися вже..., що усе чисто худобою пропав.* Рудч. Ск. II. 21.

Допильнювати, нбюю, еш, сов. в. допильнувати, нбюю, еш, гл. Досматривать, досматрѣть, досерегать, досерець. *Допильний діток моїх. Знають німці, як хутче зібрати збожжя і як допильнувати його.* Дешо, 11.

Допнлювати, люю, еш, сов. в. допнлювати, люю, еш, гл. Допнлювати, допнлювати.

Допнн'ання, ня, с. Дотягивання.

Допннати, нано, еш, сов. в. допннати и допн'ятися, нн'ю, неш, гл. 1) Окачивать, окончить ватягиваніє. 2)—чогб. Добиваться, добиться чего. 3) Тибрить, стибрить, красть, украсть. *А таки допнє щось.* НВолын. у. 4) Допекать, допечь, притискивать, притиснуть, поставить въ безвыходное положение. *Сю весну як доп'яло, так і не дай Боже! Нема ні клаття сина и купити ніде.* Волч. у.

Допнн'ятися, н'юся, еся, сов. в. допнн'ятися и допн'ятися, нн'юся, нешся, гл. 1) Дотягиваться, дотянуться до чего-либо. *Мнеться, мнеться та и допн'юлось рукою до квітки.* 2) Домогаться, добиваться, добиться. *Попоп'явшись добренько, свого можна таки допн'ятися.* О. 1862. I. 69.

Допнє, су, м. Корреспонденція.

Допнсати. См. Допнсувати.

Допнсувати, сую, еш, сов. в. допнсати, пиш'ю, еш, гл. 1) Допнсувать, допнсать. 2) Корреспондировать.

Допнсуватися, суюся, еся, сов. в. допнсуватися, пиш'юся, ешся, гл. Допнсуваться, допнсаться. *Приходе він у пекло і давай грести писани та до того допнсався, що усіх чортів ув один куток збив.* Маж. 129.

Допнє, ту, м. Допросъ. *І силою, і правдою великий, нікому він на допнє не відкиже.* К. Іов. 83.

Допн'ятися, ся. См. Допнтувати, ся.

Допн'яти, ся. См. Допнвати, ся.

Допн'яти, ків, м. мн. Вопросы. *Тоді нитай, відказувати буду, або мені на допн'ятки відказу.* К. Іов. 29.

Допн'тливий, а, е. Пытливый. *Мати єе не бачила допн'тливим оком.* Левниц. Пов. 257.

Допн'тливо, нар. Пытливо. ~

Допн'тувати, тую, еш, сов. в. допн'тати, тую, еш, гл. 1) Допрашивать, допросить. 2) Разспрашивать, разспросить. *Глухий не дочує, так допн'тає.* Ном. № 8565.

Допн'туватися, туюся, ешся, сов. в. допн'татися, туюся, ешся, гл. 1) Узнавать, узнаѣ, выпрашивать, выпросить. *Царь допн'тується: чого ти, дочко, журишся?* Рудч. Ск. II. 32. *Допн'татися слова.* Узнаѣ рѣшеніє. *Поїхали до свата слова допн'татися.* НВолын. у. 2) Находить, найти кого либо при помощи разспросовъ. *Скоро козак нетяга Насті Горовой, кабачинці степової допн'тався, зараз у світлицю вбрався.* ЗОЮР. I. 201. *Допн'тався до того багатого купця.* Грин. II. 326.

Допн-Пелу-

Допнвруйн'ований. Полуразрушенный.

Допнзна, нар. До поздней поры. *Він сидів допнзна.*

Допнкати, кано, еш, сов. в. допнк'ати, ч'ю, чеш, гл. 1) Допекать, дожаривать. *Допнкати хліб, курку.* 2) Допекать, допнмать, досаждать. *Чумаки чумака таранею допнка, а сам у його з оза потягує чабака.* Ном. № 13571. *А ніхто мені так не допнкає, як та капоска баба Палажка Солов'їха.* Левниц. Пов. 336. *Щирий і незлобивий був рицарь, да вже як допнчуть йому, то стережись тоді кожен.* К. ЧР. 311.

Допнр'ання, ня, с. Доспириваніє бѣлья.

Допнр'ати, раю, еш, сов. в. допнр'ати, пер'ю, реш, гл. Доспиривать, доспиривать бѣлье. *Поможіть мені сорочок допнрати.* Славяносерб. у.

Допнро, допнру, нар. Теперь только, лишь только, только что. *Драг. 44, 45. Грин. III. 360. Чуб. II. 45. Чого я тужу, чого я нуджуся? Чого я допнро плакати учуся?* Чуб. 450. *Радий, кате допнро народився.* Рудч. Ск. II. 160. *Повів їх до клуні і дав їм по конк Богові кону, Петрові кону і Павлові кону, та й допнру дав їм пообідати.* Чуб. III. 157. *Ми оце допнро прийшли.* Уман. у.

Доплазувати, зую, еш, гл. Доползти. *Доплазував до самого верха.* Черк. у.

Доплатити. См. Доплачувати.

Доплачувати, чую, еш, сов. в. доплатити, ч'ю, тиш, гл. Доплачивать, доплатить, приплативать, приплатить. *Де оком*

не доглянеш, та ж калиткою доплатити.
Ном. № 9969.

Доплѣтатися, таюся, ешся, гл. Добратися, дотанщитися, доплестися. Харьк. у. Я міркував собі идучи, поки доплектавсь до хатини. Шевч.

Доплесті. См. Доплітати.

Доплив, ву, м. Притоць. Желех.

Допливати, ваяю, еш, сов. в. доплив-ті и доплесті, пливу, веш, гл. Допливати, доплыть. Чуб. V. 345. Пливе, допливає, руки простягає. К. Досв. 70.

Доплігувати, гую, еш, сов. в. доплигнути, ну, неш, гл. Доскакивати, доскочити, допрыгивати, допрыгнуть. Розгні-описє кінє, як стрибнув, — на сажень до царівки не доплигнув. Грин. I. 173.

Доплітати, таю, еш, сов. в. доплесті, лету, теш, гл. 1) Доплетати, доплесті. 2) Донызывать, довязать, надвязывать, надвязать. Допліта панчизку. К.

Доплуганятися, няюся, ешся, гл. Дотанщитися, добратися. Педве доплуганився до міста. Ком. I. 52.

Доплутатися, таюся, ешся, гл. = **Доплентатися.** Аж отінокі хліба додому доплутасися. К. I. 4.

Допнути, ся. См. Допинати, ся.

Доповзати, зяю, еш, сов. в. доповзті, зу, веш, гл. Доповзати, доповзати. Мов рачки доповзла до города. Кв.

Доповідати, даю, еш, сов. в. доповіс-ті, вію, вісї, гл. 1) Оканчивати, окончити рассказывать. 2) Сообщать, сообщити, докладывать, доложить. Скоро ввиділи, па-ну доповіли. А.Д. I. 36. Наймичка допо-віла їй, що се все Турпотун так веселить беседу. Г. Барв. 311.

Доповідно, нар. Основательно, точно. Були у нього гроші, але доповідно не мо-жу сказати скільки. Ольгон. у.

Доповіяти. См. Доповідати.

Доповняти, ся. См. Доповняти, ся.

Доповнювати, нюю, еш, гл. = **Допов-няти.** Усього достачає и хлібом святим доповнює. Г. Барв. 180. Вам и чаші не доповнювані Грин. III. 147.

Доповняти, няю, еш, сов. в. допов-няти, ню, ниш, гл. Дополнять, допоявлять. З тій змари дощик накрапає та синього моря доповняє. Мет. 146. А.Д. I. 99. Сліз-ми моря не доповниш.

Доповнітися, няюся, ешся, сов. в. доповнитися, няюся, яшся, гл. Допол-нятися, дополниться.

Допобачити, чу, чеш. Достроить, допол-нить. Хата виведена була по вікна, а то вже я її укукобила и доповчила. Харьков.

Допокі, нар. До тѣх порѣ пока. Не оженюся, допоки єш віков. Гол. I. 344. Співати му дому допоки віку, допоки тху хвалити му на струнах. К. Песак.

Допомагати, гаю, еш, сов. в. допо-могті, можу, жеш, гл. Помогать, помочь. Вже и сики Шрамови підросли и допо-магали батькові у походах. К. ЧР. 14. Як мід, так допоміж. Ном. № 4540. Роби, небоже, то и Бог допоможе! Ном. № 68.

Допомагати, гаюся, ешся, гл. До-бываться, помогаться. Пише було син, що йому не дуже добре допомагаться за до-хід з наслідства. Левич. I. 68.

Допоминяти, я, ср. Домогательство. **Допоминяти(ся), няю(ся), еш(ся), гл.** Добываться, домогаться. Хто припоми-нає, той допоминає. Ном.

Допомижний, а, в. вспомогательный. **Допомога, ги, ж.** Помощь, пособие. Грин. II. 38. Тільки озвешся, руку по-чияне и допологу дасть. К. ЧР. 398. Я тобі буду в допомозі. Грин. II. 32.

Допомогті. См. Допомогати.

Допорати, раю, еш, гл. Докончати при-бирати. Тут усе недопоране, завтра свят-ки, а вона хурк! пішла до матері — от и добре! Канев. у.

Допотіля, нар. До сих порѣ, до этого мѣста. Вх. Лем. 411.

Доправді, нар. Дѣйствительно. Я та-ки доправди дуже похитилася. Чуб.

Доправити. См. Доправляти.

Доправляти, ляю, еш, сов. в. допра-вити, вляю, веш, гл. 1) Дослуживать. до-служити церковную службу. Пін доправив службу. 2) Доправити довг. Взыскать долгъ. 3) Доводить, довести. Оведи опниц людей та глады мєні, прямо доправа до красної діяци — ясної зірницї. Мнж. 19.

Доправлятися, ляюся, ешся, гл. 1) Тре-бовать, добиваться. Свого доправлявся, роду не чужайся. Ном. № 9033. 2) — за що. Требовать уплаты. Стахова жін-ка доправляється за курчата. Н.Волын. у. **Доправуватися, вуюся, ешся, гл.** Тре-бовать. І горієки ся напиває, и їсти ся доправує, и на войну ся збирає. Гол. I. 11.

Допрати. См. Допирати.

Допрівати, ваяю, еш, сов. в. допріти прію, еш, гл. Свиригаться, свариться. вполѣть. Капа пріла, не допріла. Мил. 72.

Допрік, ку, м. Упрек, укорь. Якими допріками палкими, якими гіркими його допрікала. МВ. II. 144.

Допрікати, каю, еш, гл. Упрекати.

Допріти. См. Допривати.

Допроваджувати, джую, еш, сов. в. допровадити, джу, диш, гл. Доводить, довести. К. ЧР. 380.

Допрбшуватися, шуюся, ешся, сов. н. допросітися, шўся, сшєся, гл. Допрашиваться, допроситься. І не допрошуйся до мене в хату, бо не допросишся.

Допрядати, даю, еш, сов. в. допрісти, радю, діш, гл. Допрядувати, допрісти. Ось допряду мички, та й будемо вечеряти. Харьк. у.

Доптати, пчу, чеш, гл.—**Топтати.** Грин. III. 518. Взулася в черевички та й по хаті допче. Чуб. V. 156. Ми пізроку допчемо, ким осьмак найдемо. Гол. I. 128.

Допускати, каю, еш, сов. в. допустіти, шў, стип, гл. Допускати, допустити. Боже, як прийде час умерти, не допускай дого лежати—кажи прийми смерти. Ном. № 8304. Тільки допусти його до коша, а сам не рад будеш. Ном. № 4840.

Допускатися, каюся, ешся, гл. Допускатися.

Допуст, ту, м. Попущеніє, допущеніє. Перш було; як ідуть некрути, а просто їх жид іде: взяли розпряли коней і віз повернули й пропало. От який допуст був. Каменец. у.

Допустіти. См. Допускати.

До-пуття, нар. Якъ слідуєть.

Допхатися, хаюся, ешся, гл. Дойти съ съ трудомъ, дотащитися. Сяк-так до слобідки хоч з горем допхався. Сніп. 162.

Допхати, ся. См. Доппхати, ся.

Дорв, рі, ж.—**Паска.** Шух. I. 106, 251.

Дорадець, ддя, м. Совітникъ.

Дораджувати, джую, еш, сов. в. дорадити, джу, диш, гл. Совітовати, посовітовати. Дорадила вража вдова, як жінку забити,—тепер поради, вража вдово, де єї подіти. Чуб. V. 630.

Дорадиця, ці, ж. Совітниця. Мати моя, дорадиця в хаті, дорадила, як жінку карати, тепер доради, де її сховати. Чуб.

Дораз, доразу, нар. Сразу. Той і стихнув доразу. МВ. I. 133. А мати як ся дознала, дораз на гору біжала. Гол. II. 712.

Доразісінько, нар. Виругъ. Гадка прояснилася мені доразісінько.

Дорахуватися, хўюся, ешся, гл. До-считатися.

Дорвати, ся. См. Доривати, ся.

Дореготатися, готўся, чешся, гл. До-хототатися.

Дорекання, ня, с. и пр.—**Дорікання** и пр. Занебали паненята дорекання мого брата. К. Досв. 48.

Дорєчі, нар. Кстати.

Дорівання, ня, с. Дорываніє. Богодух. у.

Доривати, ваю, еш, сов. в. дорвати, вў, веш, гл. Дорывать, дорвать. Дорву відра (вишень) та й ітиму в хату. Богодух. у.

Дориватися, ваюся, ешся, сов. в. дорв-тисся, вўся, вешся, гл. Дорываться, до-рваться.

Доріпатися. См. Дорипуватися.

Доріпуватися, пуєюся, ешся, сов. в. доріпатися, паюся, ешся, гл. Отворять и затворять дверь до тѣх поръ пока... Дорипався, що зовсім виголодио хату. Харьк. у.

Дорібок, рббку, м. Заработокъ, прибытокъ. Щоб ти дорібку не мав. Чуб. III. 89.

Дорід, роду, м. Урожай.

Дорідливий, а, е—**Дорідний.** Сльози такі дорідливі, як дощ перед ярдом. Св. Л. 98.

Дорідний, а, о. 1) Урожайный. Хвалить Бога, тепер дорідний год на всячину. Васильк. у. 2) Рослый, крупный. Дорідне жито. Канев. у. 3) Прирожденный, врожденный. Дорідна відьма, а єсть відьми роблені,—мати дочці так поробе, то вона й відьмою стане. Александрійск. у. Слов. Д. Эваре.

Доріженька, доріжечка, ки, ж. Ум. отъ дорбга.

Доріжка, ки, ж. 1) Ум. отъ дорбга. 2) Родъ узорной рѣзьбы, которой украшается прямо. Чумак у дорозі, гуляючи, вирізує (на ярмі) складаним ножом то доріжки, то кривульки, то зубчики. Чуб. VII. 406. Також у гончаровъ—узоръ при раскраскѣ мисокъ: трехцвѣтная полоска. Вас. 184.

Доріжний, я, в. Дорожный.

Дорізати, ся. См. Дорізувати, ся.

Дорізування, ня, с. Дорізываніє.

Дорізувати, зую, еш, сов. в. дорізати, ріжу, жеш, гл. Дорізовать, дорізати. Сніп.

161. *Барило дорізував тых, що ще хрипі-м.* Стор. М. Пр. 123.

Дорізуватися, ауюся, евся, сов. в. до-різуватися, жуся, жешся, м. Дорізуваться, дорізаться.

Дорікати, ня, с. Укоризна, упреканіє, упрек. *Смілив дорікання і горді про-тести Іова здавались би сучасникам Езри і Неемії богозневагою.* К. Іов. VII. *Було не втерпіє єї дорікання за ту горючку і надає їй безбегів.* Стор. М. Пр. 153.

Дорікати, каю, еш, одн. в. дорікнути, ну, неш, сов. в. дорікти, речу, чеш, м. Укоряти, укорити, упрекати, упрекнути. *З світу Божого жене, дорікає, що я батькова дочка.* МВ. I. 123. *Дорік парубок ірко. Федьк. Мені за вас люди дорікають.* Мж. 104. *А вороги мої будуть, ірким докором дорікають.* К. Псал. 230. *"Кам-ре!"—дорікнула мати.* МВ. II. 120.

Дорікливий, а, е. Укоризнений.

Дорікливо, нар. Укоризнено.

Дорікнути, дорікти, см. Дорікати.

Дорізня, ки, ж. Топоръ на динномъ топорницѣ для срубання деревевъ, на-званий по мѣсту (Дорна-Натра) изъ ко-торого такіе топоры доставляються. Шух. I. 175.

Доробіти, ся. см. Доробляти, ся.

Доробковий, а, е. Зароботаний. *Бать-ко нічого нам не лишив, ніякої дідиньчини, зосталося од матері доробкове, зароблене.* Могила. Под.

Дороблювати, люю, еш, м. = Доробляти.

Доробляти, ляю, еш, сов. в. доробіти, бля, биш, м. 1) Додблявати, додблять, Ішов робить, доробляти, *щоби дали ве-черяти.* Чуб. V. 1014. 2) Доробувати, дороботать, доканчивать, докончить. *Не ївши і дня доробив.* Мж. 127.

Дороблятися, ляюся, ешся, сов. в. доробітися, ляся, бишся, м. 1) Дора-биватися, дороботаться. *Доробився, що й руки не зведе.* 2) Приобрѣтати, приобрѣсть работою что-нибудь. Чуб. I. 272. *Роблю, роблю, та й не можна ніяк доробитись.* НВолын. у. *Хто робить, той ся доробить.* Ном. № 9951. *Силуваннм конем не доробився.* Ном. № 1086. *Чужим волом не доробився.* Ном. № 9663. *Змиднями не доробився.* Ном. № 1579.

Дорів, ва, ве. Сокращенное изъ здоров!

Здравствуй! Грин. II. 178. *Доров був, дядь-ку!* Рудч. Ск. II. 154.

Дороба, ги, ж. 1) Дорога, путь. *В по-год у дорогу славіи компанійці до сід сонечка рушали.* Шевч. *Смерть—неминая дорога.* Ном. № 8243. *Проста до Христа у світі дорога.* Чуб. III. 17. *Бѣжа дороба* (Ном. № 8229), *чумацьна дорога.* Млечный путь. *Бѣги на бѣжій, останній доробі.* Бѣть при смерти. Г. Барв. 361, 434. *Куди вам дороба?* Куди тамъ путь лежить? 2) До-рога, путешестве. *Ой ти, казаче, ти, хре-щатий барвіночку, хто ж тобі постеле у доробі та постілочку.* Мет. 81. 3) Въ гончарной печи арка, образуемая изломомъ и стѣною печи. Вас. 180. 4) У ткачей: а) то-же, что и сиз. МУЕ. III. 20; б) въ основѣ: мѣсто, сквозь которое продѣвается челнокъ. Шух. I. 258. Ум. **Дор(о)жня, дор(о)женька, дор(о)бична, дорбейна.** Мет. 32. 22, 229. К. Досв. 19. Чуб. III. 240.

Дорогий, ь, ь. 1) Дорогой. *Де ж твої, доню, доробі коралі?* Чуб. III. 144. 2) До-рогой, любимый. *Любов дорогий,—розлука тяжка.* Мет. 93. *З дорогою душою.* Очень охотно, отъ всего сердца. *Невже ви хо-чете, щоб за ваного вѣтника отець си-лував одним одну дочку?*—*Який... ври просить його силувати? вона з дорогою ду-шею ниді!* К. ЧР. 297. Сравни. ст. **дорго-ший и дорбичий, дорбичий.** К. ЧР. 57. Грин. III. 595. Ум. **Дорогенький, дорогѣ-сенький.** Г. Барв. 363. *Моя порадниця до-рогесенька.* Мил. 204.

Дорогісенький, а, е. Въ высшей сте-пени дорогой. *Моя й матінко, моя й до-рогісенька.* Мил. 200.

Дорого, нар. Дорого. Ном. № 10500. *Тепер усе дорожнє стало.* МВ. I. 112. *Дорожнє очей нема нічого в світі.* ЗОЮР. II. 100. Ум. **Дорогенько, дорогѣсенько.**

Дороготба, ви, ж. Дорога ціна. *Для дороготви і батька продать готови.* Ном. № 10518.

Дорогочинний, а, е. Драгоценный. *Ка-міння дорогочинне.* Рудч. Ск. II. 32.

Доробшати, шаю, еш, м. = Дорожчати.

Доробний, а, е = Дорідний 2. Макс. (1849), 84.

Доробженька, ки, } Ум. отъ дороба.
Доробечка ки, }

Дорожків, нар. Ближе дорогой, болѣе по дорогѣ, съ руки. *Я живу по цей бѣк села, так мені й дорожків, як би й пай-ка по цей бѣк випала.* Черниг. г.

Дорожити, жу́, жі́ш, і. Цьніти. Нас дорожать білямі, аніж їх, дарма, що вони пани. Харьк.

Дорожитися, жу́ся, жі́тися, і. Дорожитися, дорого запитувати. Грин. II. 333. *Будьте ласкаві, не дорожіть: одже ж і юр'ілка відрами дешева, як квартами.* Стор. I. 240.

Дорожнєта, ти, дорожнєча, ці, жс. Дороговизна. *Ото дорожнєта на рибу, — не докутишся.* Харьк.

Дорбжник, ка, м. Раст. *Plantago lanceolata.* ЗЮЗО. I. 131.

Дорбжній, я, в. Дорожній, находящийся в'їзді на дорогі.

Дорожній, ні, жс. — Дорожнєта. Теперки дорожня на всім стала. Каменец. у.

Дорбжчати, чаю, еш, и дорбжпати, паю, еш, і. Дорожать. *Усе вже дорожчає на базарі* Черниг. у.

Дорозумітися, міюся, ешся, і. Додуматися, сообразити, догадатися. Дещо. 32. *Дорозумівся і я як зробити.* Черк. у.

Дорозумовуватися, ву́юся, ешся, сов. в. дорозумуватися, кіюся, ешся, і. (= Дорозумітися). Додумуватися, додуматися, сообразити. *Усяке по своєму дорозумовується.* О. 1862. X. 115. *Чи ти зажурився, чи ти завадався, — хто же би то не тобі дорозумувався?* К. Досв. 149.

Дороблий, а, в. 1) Взрослий. *Вже дієчина доросла, а хороша ти тишина, як королева.* МВ. I. 136. 2) Дорослий. *Доросле жито.* НВолын. у.

Доростати, таю, еш, сов. в. дорості, ту́, тєш, і. Дорастати, дорости. *Ріс, ріс, не доріс, свій юнці водні не приніс.* Чуб. III. 183. *Дорості літ.* Достигти повноліття. *Меніша сестра літ не доросла.* Мет. 32.

Дорубати, ся. См. Дорубувати, ся.

Дорубіти. См. Дорублювати.

Дорублювати, люю, еш, сов. в. дорубити, бію, биш, і. Оканчивати, оканчити обрубати (в'їзти). *Ти ще й рубця не дорубиш, я вже й звернусь.* Кв.

Дорубувати, бу́ю, еш, сов. в. дорубати, баю, еш, і. Дорубувати, дорубити. *Дорубай оті дрова та повкидай у гнізеч, щоб не моли на дощі.* Харьк. у.

Дорубуватися, бу́юся, ешся, сов. в. дорубатися, ба́юся, ешся, і. Дорубуватися, дорубитися. *Сокира свою дорубається.* Ном. № 4090.

Доручати, чаю, еш, сов. в. доручити, чу́, чип, і. Поручати, поручити.

Доручення, ня, с. Порученіє.

Дорі, шу́, м. и пр. = Дош и пр. Грин. III. 390. *Не проси у Бога доріцу, а проси урожаю.* Ном. № 7270. Ум. *Дорічин.* МУЕ. III. 118.

Досада, дя, жс. Неприятність, досада. *Чужа хата — велика досада.* Ном. № 9626. *Досада скребе, як кішка лапою.* Ном. № 3665. Ум. *Досадоньма.* Чуб. V. 448.

Досадити. См. Досаждати.

Досадний, а, в. 1) Неприятний. *Досадний звістки.* Грин. III. 588. 2) Вредний. *Поганому животу досадні й пирози.* Харьк. Ум. *Досаднічний.*

Досадно, нар. Неприятно. МВ. I. 24. Ум. *Досаднічю.* *Що в черницях добре жити, легче ділечко робити, тільки, нечко, досаднічю, шд в черні ходити.* Грин. III. 376.

Досадонька, ки, жс. Ум. оть. досада.

Досаждати, даю, еш, сов. в. досадити, джу́, діш, і. Досаждати, досадити. *Скільки ворогів запеклих мені досаждають.* К. Псал. 4. *„Так чим же я вам досадие?“* анянко, плачуци, питає. Гліб. 34.

Досв'ятати, таю, еш, і. Досв'ятати.

Досв'ятатися, таюся, ешся, і. Досв'ятатися до чого нібудь.

Досвід, ду, м. Опыту. Знаючи з історичного досвіду, як уставали нації. К. XII. 131.

Досвідчати, чаю, еш, сов. в. досвідчити, чу, чип, і. 1) Свідѣтельствовати, посвідѣтельствовати, засвідѣтельствовати.

2) Испытывать, испытати, узнавать, узнать по опыту. (Шевченко) *добре на самим собі досвідчив усього, що сердешний люд терпів під тим ярмом.* Передм. до Кобз. Шевч. 1867. 3) Доказывать, доказати.

Досвідчатися, ча́юся, ешся, сов. в. досвідчитися, чу́ся, чипся, і. Ссылатися на чье либо свідѣтельство до якого либо времени. *Досвідчився циган жіночкою й дітми, поки забрали всіх у торму.* Васильк. у. 2) Убѣждаться, убѣдиться по опыту; узнать. *Перемалала свій жалі як тільки мога, щоб люде не досвідчилися.* Г. Барв. 168.

Досвідчення, ня, с. Убѣдження.

Досвідчити, ся. См. Досвідчати, ся. **Досвіт, ту, м.** Разсвіт. *І пришов я із панщини вже перед досвітом.* Грин. III. 633. *У вікно поглянь тихий досвіт.* Левиц.

І. 463. У-досвіта. На разсвітѣ, передъ разсвіттомъ. *У-досвіта встав я.... темно ще на дворі; до-не-де по хатах лене світло сяє.* К. Досв.

Досвітковий, и, е. Предразсвітний. *Темнота досвіткова.* Лєниц. І. 271.

Досвітування, ня, с. Прєбываніє на досвітках.

Досвітувати, кую, еш, и. Быть на досвітках.

Досвітний, я, е. Предразсвітний. *Моя зоре досвітня.* Шевч. 240.

Досвіток, тжу, м. Предразсвітное время. *Чорт би й не оддав, та на лихо йому досвіток захващив.* Рудч. Ск. І. 25. *Темним досвітком усі тров вийшли з села.* Г. Барв. 548. **У досвіток.** До разсвіта. 2) Во мн. ч. **Досвіти.** Вечерні собравні неженатої моложежі осеню і зимою, по сиділки. Чуб. VII. 451. КС. 1889. X. Сумцовъ. № 89. *Ой маєм ти, моя мати, інше дочок п'ять: не пускай їх на досвітки, нехай дома сплять.* Чуб. V. 891. *Сестри дома немає, на досвітках гуляє.* Млр. д. сб. 343.

Досвітчанний, а, е. 1) Предразсвітний. Сим. 185. 2) Сдѣланный во время досвіток. *Цє ранища робота, а не досвітчана.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. **Досвітчана мати.** Жєнщина, вѣ домѣ которой собираются досвіти. Борз. у.

Досвітчанни, на, м. Парєнь, ходящій на досвіти. **Досвітчанє.** Паря и дѣвущки, ходящє на досвіти. Константиногр. у.

Досвітчанка, ки, ж. Дѣвунка, ходящая на досвіти. *Торішньої зими аж три досвітчанки ходили до нашої баби на попрядки, на досвітки.* Васильк. у. *Самє глупої ночі пішли ми з підотаманчим досвіток разанять, але на досвітках були тільки чотирі дівчат досвітчанок та й юді.* Васильк. у.

Досіджувати, джую, еш, сов. в. до-сидіти, джу, дш, и. Досиживать, досидѣть. *Досиділи трохи не до нівочі.* Лєвц. Пов. 278.

Досіджуватися, джуюся, ешєя, сов. в. досидітися, джуєя, дшєся, и. Досиживаться, досидѣться. *До того досиділась, що й сорочки на хребті нема.* Рудч. Ск. І. 177.

Досилати, лаяю, еш, сов. в. дослать, шлю, лш, и. Досылать, дослать. *Колн єи мені дошле решту? І козацьке на Вкраї-*

ні серце залунало і луку із серця в серце аж до нас дослало. К МБ. XI. 142.

Досиніти, ся, См. Досинювати, оя. **Досинювання, ня, с.** Досиниваніє.

Досинювати, нюю, еш, сов. в. до-синіти нб, нш, и. Досинивать, досинить.

Досинюватися, нююся, ешєя, сов. в. досинітися, нбєся, ншєся, и. Досиниваться, досиниться.

Досипання, ня, с. Досыпаніє.

І. Досипати, паю, еш, сов. в. досипати, плб, плеш, и. Досыпать, досыпать. *Досип мішка, щоб повний був.* Харьк.

ІІ. Досипати, паю, еш, сов. в. досипати, плб, нш, и. Досыпать, досыпать. *Чи не допала, чи не додала, чи темної нічки та й не досипала.* Чуб. V. 928. *А вже ж мої очі не досипали ночі.* Нп. Млр. л. б. 277. *Досипав до обід.*

І. Досипатися, паюся, ешєя, сов. в. досипатися, плбєся, лєшєя, и. Досыпаться, досыпаться.

ІІ. Досипатися, паюся, ешєя, сов. в. досипатися, плбєся, ншєся, и. Досыпаться, досыпаться. *До білого волоса досипався.* Стор. І. 67. *Ой поспи, поспи, красная дівко, та досипиш до гора.* Грин. III. 262.

Досипка, ки, ж. Досыпка. Ум. Досипонька.

Досипляти, ляю, еш, и. — **ІІ. Досипати.** *Молода дівчина нічки досипляє.* Мет. 362.

Досипонька, ки, Ум. отъ досипки.

Досипувати, пую, еш, и. — **І. Досипати.**

Досіпа, нар. Досыта. *Ми їмо з корита, та до сита, а ви з блюда, та до худя.* Пом. № 1614

Доситіпати, паю, еш, и. Пожирѣть, потолстѣть. *Я все буду настиєсь, та й доситіпаю.* Рудч. Ск. І. 1.

Досить, нар. Достаточно, довольно. *Мудрій голові досить дві слові.* Пом. № 5912. *У мене добра досить.* Борз. у.

Досихання, ня, с. Досыханіє.

Досихати, хаяю, еш, сов. в. досыхнути и досихнути. *досихти, сбхну, неш и схиу, нш, и. Досыхать, досыхнуть. Хлб уже досихає.* Васильк. у. *Викинь сорочки на тин, нехай досохнуть.* Харьк. у.

Досі, нар. 1) До сих поръ, до этой поры. *Чужі люди полуднуть, ми й досі не їли.* Мет. 321. 2) Уже, въ настоящее время. *Та юді сидіти та нора летіти, досі плачуть та маленькій діти.* Мет. 257. *Я думаю, що досі вже і пороблено все.* 3) До сего мѣста.

Досівання, ня, с. Досіваніє.

Досівати, ваю, еш, гл.=Досіювати.

Досієль, нар.=Досі.

Досіпати, паю, еш, гл. 1) Додергати.

2) Достати, добыть. *А що, синку, досіпає де грошенят?*—Досіпаєш!... *таке тепер і стало!* О. 1862. IX. 5.

Досіпатися, паюся, ешся, гл. Додергаться.

Досіювання, ня, с. н пр.=Досіювання и пр.

Досіювати, сіюю, сіюеш, сов. в. досіяти, сію, еш, гл. Достіять. достіять. *Не досієв пшениці до краю.* Мет. 27.

Доскакати. См. Доскакувати.

Доскакувати, кую, еш, сов. в. доскакати, каю, еш, гл. Доскакивать, доскакать. *Доскакує Сомко із Шрамом до проваля.* К. ЧР. 169.

Доскіпатися. См. Доскіпуватися.

Доскіпуватися, пуюся, ешся, сов. в. доскіпатися, паюся, ешся, гл. 1) Придиратися, придираться. *Він доскіпувався до неї: то чому вона не хоче... не та друге.* Мир. ХРВ. 392. 2) Дорыватися, дорываться, наброситься. *Доскіпається до горілки, що й не встане.* Змієв. у.

Досклепіти, плію, пиш, гл. Окончить арку, своді. *„А що досклепиш?“—Ні, ще й на завтра до обід оспалясь.*

Досконалий, а, о. 1) Совершенный.

2) Настоящий, дійсительный. *Хто тут досконалий жазлін?* Черк. у.

Досконалисть, лости, ж. Совершенство.

Досконалиний, а, о=Досконалий 2.

Звісно, той там у школах, потім у віську, жазліна досконалиного нема. Сми. 217.

Доскороджувати, джую, еш, сов. в. доскородити, джу, диш, гл. Оканчивать, окончить бороновать перед посівом.

Доскоцький, а, о. Приткий, уміючий добивати. *Бач, який доскоцький, перший вигрався.*

Доскочистий, а, о. Живої, неселый (о музич.). *А ну йому марш!—І етали такого доскочистого, аж волосся їжитьсь.* Св. Л. 231.

Доскочити, чу, чш, гл. 1) Подпрыгнуть до, допрыгнуть. *Не доскочили, бо дуже високо. Доскоче конем до царівни (а царівна сиділа у високому терему).* Грин. I. 171. *Свого одбіг, чужого не доскочив.* Г. Барв. 92. 2) Дойти, достигнуть.

По чарці, по другій, та так може й до десятка, чи й лучше, доскочило. Грин. II. 179. 3) Достати, приобрести, взять въ добычу. *Отпоти то й Черевань доскочив собі нечисленного скарбу.* К. ЧР. 4. *Добре, кажуть, що шовкові брови удались, хода павлина да вид королівський,—дак і козака доскочили.* Осн. 1862. VIII. *Вовака... живцем доскочили.* К. ДС. 7.

Доскребті. См. Доскріпати.

Доскрипіти, плію, пиш, гл. Доскрипѣти. *А що, доскрипіло, поки не луснуло: я казав, що обід ляєне.*

Доскрібати, бію, еш, сов. в. доскребті, біу, беш, гл. Доскребывать, доскресть, доскабливать, доскоблить.

Доскрібувати, бую, еш, гл.=Доскрібати.

Доскрібуватися, буюся, ешся, гл. Доскребываться, докапываться, добираться. *Він доскрібується вже до мене.*

Доскроміджувати, джую, еш, сов. в. доскромідати, джу, диш, гл. Доскребать, доскресть. *А ми вже доскромідали буряків.* Богодух. у.

Дослати. См. Досилати.

Дослатися, дошлюся, шлюся, гл. Быть въ состояніи послать. *Сонливого добудитися, лінивого дошлюся.* Ном. № 10842.

Дослід, ду, м. Изслѣдованіє. *Лінивий до історичного досліду розум.* К. XII. 37.

Досліджувати, джую, еш, сов. в. дослідити, джу, диш, гл. Изслѣдовать.

Дослідник, ка, м. Изслѣдователь. *Вельми поважений дослідник польської староєвѣсти.* К. XII. 65.

Дослужити, ся. См. Дослужувати, ся.

Дослужувати, жую, еш, сов. в. дослужити, жу, жиш, гл. Дослуживать, дослужить. *Дослужу місяця та й піду до дому.* Васильє. у.

Дослужуватися, жуся, ешся, сов. в. дослужитися, жуся, жишся, гл. Дослуживаться, дослужиться. *Дослужитися до великого чина.* Левинц. I. 66. *В кого ж ми ся, рідні браття, цього дослужили?* Бал.

Дослухати, ся. См. Дослухувати, ся.

Дослухатися, хаюся, ешся, гл.=Дослухуватися. *Еней позжопивсь, дослухався—Сивила що йому верзла.* Котл. Ев.

Дослухувати, хую, еш, сов. в. дослухати, хаю, еш, гл. 1) Дослушивать, дослушать до-конца. *Диво та й тільки,*

каже гайдамака, дослухавши сотниківому. Стор. I. 35. 2) Слышать, услышать. *Що дослуха—наче крізь воду проточну.* МВ. (О. 1862. I. 81). Як річ таку суддя дослухає, низенько поклонився, потилицю почував. Греб. 380.

Дослу́хуватися, хуюся, ешся и **дослу́хатися, хаюся, ешся**, гл. сов. в. **дослу́хатися, хаюся, ешся**, гл. Прислушнаться, прислушаться. *Цесе... засичав Загнибида, і знову почав дослухатись.* Мир. Пов. II. 73. Прочитав батюшка вдруге. Баба дослухалася і гадала, що так воно і єсть. Левин. I. 70.

Досмаліти. См. Досмалювати.

Досмалювати, лую, еш, сов. в. досмаліти, лб, лиш, гл.—**Дошмаліти.**

Досмеркатися, каюся, ешся, гл. Досидітись вь гостях до сумерекъ. *От я й досмеркалася.* Галач. у.

Досми́кати, каю, еш, сов. в. досми́кати, каю, еш, гл. Додергивать, додергать. **Досми́катися, каюся, ешся, гл.** Додергаться.

Досми́кування, ня, с. Додергиваніє.

Досми́кувати, кую, еш, гл.—**Досми́кати.**

Досмоліти. См. Досмолювати.

Досмолітисся, лбюся, лишся, гл. Досмоли́тисся.

Досмолювати, лую, еш, сов. в. досмоліти, лб, лиш, гл. Досмаливать, досмалить.

Досні́тисся, сніюся, снішся, гл. Окончиться спу. *Сей сон мені, Заіро, не доснівся.* К. МВ. XI. 145.

Досні́дати. См. Доснідувати.

Досні́датися, дяюся, ешся, гл. Дозавтракаться.

Досні́дувати, дяю, еш, сов. в. досні́дати, дяю, еш, гл. Оканчивать, оканчить завтракать. *Досніду́й уже швидче, бо день не стоїть.* Харь.

Досновига́ти, гаю, еш, гл. Доплестись. **Досновига́тисся, гаюся, ешся, гл.** Доплестаться, дошататься.

Доснува́ти, ну́ю, їш, гл. Окончить основу (вь тканьї).

Доснува́тисся, ну́юся, ешся, гл. Оканчиваться основь (вь тканьї). 2) = **Досновига́тисся.**

Досовда́ти(ся), дяю(ся), еш(ся), гл.—**Досовда́тисся.**

Досовда́тисся, каюся, ешся, гл. Доплестись, добратись. *Та вже й перано.*

Поки то досовкаєся додому. Осн. 1862. VI. 31.

Досо́літи, си. См. Досолювати, си.

Досо́лджувати, джую, еш, сов. в. досо́лдити, джу́, диш, гл. Добавлять, добавитъ сладкаго куда нибудь.

Досо́лювати, лую, еш, сов. в. досо́літи, лб, лиш, гл. Досаливать, досолить. *Не досо́литъ,—не доість.* Ном. № 12379. *Треба досо́лити огірки.* Васильк. у.

Досо́люватися, луюся, ешся, сов. в. досо́літисся, лбюся, лишся, гл. Досаливаться, досоляться.

Досо́х(ну)ти. См. Досихати.

Доспа́ти, ся. См. Досипати, ся.

І. Доспіва́ти. См. Доспівувати.

Доспі́увати, вую, еш, сов. в. доспіва́ти, ваю, еш, гл. Допіввать, допівть.

ІІ. Доспіва́ти, ваю, еш, сов. в. доспі́ти, пію, еш, гл. Дозривать, дозреть. *Доспіла еси, моя ясочко, як повний колос на ниві.* К. Оріс. (ЗОЮР. II. 200). *Нехай цвіте, нехай тим часом доспівав.* Г. Арт. (О. 1861. III. 96).

Доспі́лий, а, в. Спѣлый, созрѣвшій. *Доспіле яблуко.* Левин. Пов. 290.

Доспі́ти. См. II. Доспівати.

Доспі́х, ху, м. Успѣхъ, успѣшность. *А в ділі все нема доспіху,—куди ні глянеш,—все не те.* Алв. 9.

Доспорожня́тисся, няюся, ешся, гл. Все опорожнить до того, что.... *Доспорожнялася уже: затого і на кашу нічого.*

Дбста, нар.—**Досити.** Гол. III. 219.

Доставати, ста́ю, їш, сов. в. доста́ти, ку, веш, гл. 1)—**Діставати.** У такого й чорт лавану не доставане. Ном. *Ой хто мені царь зілля доставане, той зо мною на рушничку стане.* Мет. 104. *Ідіть зо мною на Черкеню долину гуляти, слави лицарства козацькому війську доставати.* Макс. (1849), 82. *Над річкою над Дунаєм орли загравали, а козаки отамана в неволі доставали.* Мет. 429. *У неділю города доставали.* 2) **Доставати, доста́ти, доставати, достичь.** До пліч доставати.

Доставати́ся, ста́юся, ешся, сов. в. доста́тисся, та́нуся, шешся, гл.—**Дістава́тисся.** 1) *Пішла душа по руках, та й чортові досталася.* Ном. № 8836. *Не попущу тебе, мила, иншому достатись.* Мет. 40. 2) *Стоїть над морем: ніяк на острів не достанеться.* Рудч. Ск. Як

достанує у столицю, то я вас нагороджу. Рудч. Ск. II. 160. ЗОЮР. II. 28.

Доставляти, вляю, вш, гл. Доставлять. Під туго свічку шість воли запрягли, під Почаєвську гору в монастир доставляди. Чуб. I. 162.

Досталь, нар.=Доволі. Черк. у.

Достарчати, чāju, вш, гл. Достарять. Коням достарчали волю сіна й віаса. Левин. I. 504.

Достатєчність, ности, ж. Достаточность. Достатокъ. Достатечність показує естатечність. Ном. № 1363.

Достатня,—ню, нар. 1) Достаточно, зажиточно. У рокошах жили, не так щоб уже дуже, а достатня пили. Лебедия. у. 2) Вдоволь. У його усього достатньо. НВолын. у.

Достатній, я, в. Достаточный, зажиточный. На все достатній і на лих не жаден. Ном. № 2013. Достатня одежи. Шевч. (О. 1861. X. 4). 2) Обильный. Достатня паша. Шух. I. 78.

Достаток, тку, м. Достатокъ, довольство, изобиліє, средства. Достаток чинить спаток. Ном. Тоді люба бере, як достаток в. Ном. № 8921. Він при достатку. Черк. у. Достаток добрий у його. Черк. у. Як би у мене достатки, то я б учився. Ромен. у. Хто буде ховати (мерця)? На які достатки? Мир. Пов. II. 115 У достатку живє. Живєть безбѣдно. Вь твор. пад. употребляется вь видѣ нарѣчія, вь значеніи: достаточно, вдоволь. Аби хліба було достатком, а про яблука жити можно. Каменец. у. Ум. Достаточом. Сим. 227.

Достача, ці, ж. 1) Часть, слѣдуемая мельнику за помологъ 2) Изобиліє. 3) Необходимый для работы матеріалъ. Аби ваши достача, а ми хоч який віз, то зробим.

Достачання, ня, с. Доставка, поставка.

Достачати, чāju, вш, сов. в. Достачати, чу, чинш, гл. 1) Доставлять вь нужное количество. Аби достачали, я зроблю як слід А мед-вино поплачу, сіно-овес достачу. Мет. 46. А ви думали, грошей у мене нема? Достачу, не бійтесь! Лебедия. у. 2) Быть достаточнымъ, доставать. Не достача на сорочку.

Достачування. См. Достачання.

Достачувати. См. Достачати.

Достеменісінький, а, в. Точнехонько

такой. Достеменісінько такий віл, як у мене. Черк. у.

Достеменісінько, нар. Точнехонько такъ.

Достємено, нар. Точно, тоць вь тоць. Достемено так робиш, як той баран. Рудч. Отак достемено і у нас. Шевч. (О. 1861. X. 5).

Достерегті, См. Достерігати.

Достерігати, гаю, вш, сов. в. Достерєгті, режѹ, жєш, гл. Слѣдить, выслѣдить, наблюдать. Я достерігаю всяку річ. НВолын. у. Таки достеріг вовка. Радомысл. у. Я достеріг, де воно дивається. НВолын. у. Про що мене що дня достерігати і цілитись на мене що години. К. Іов. 17.

Достігати, гаю, вш, сов. в. Достігті, гаю, неш, гл. Созрѣвать, созрѣть. Надійшли жнива, достігла Василева пшениця. МВ. I. 124.

До-сто-біса, нар. Очень много. См. До.

До-сто-бісового батька = До-сто-біса. См. До.

Достогніатися, гнѹся, нешся, гл. Достоваться.

Достойний, а, в. Достойный. Чи достойні ж сі вєпри Дніпрові, щоб трактувати з ними по людськи? І. ЧР. 336.

Достойність, ности, ж. Достоинство. Бант. 12.

Достойно, нар. Достойно. За віру християнську достойно і праведно стати. Мет. 418.

Достотній, я, в. Точь вь тоць, совершенно похожий:

Достотно, нар. Точно, тоць вь тоць Черк. у.

Достоту, нар. Точь вь тоць. Вона дивилась на жовте й підсиняне батьківське лице... і злякалась, думаючи, що колись такий достоту буде її чоловік. Левин. Пов. 279.

Достобування, ня, с. Достанованіє.

Достобувати, тобую, вш, сов. в. Достобяти, тою, іш, гл. 1) Достановать, достоять. І в церкві достояла мов спокійна. МВ. I. 102. 2) Дозрѣвать, дозрѣть. (Кононель-кам) не дали вітри да достояти. Гряп. III. 122.

Достобятися, юся, ішся, гл. Достоятся. Достоялося з нумою, що вже й короля з череди прийшла. Черниг. у.

Дострибати, См. Дострибувати I.

Дострибатися, бājuся, вшся, гл. Достригаться.

Дострибувати, бую, еш, *гл.* 1) сов. в. **дострибати**, баю, еш, *гл.* Допрыгивать, допрыгать до чего либо. 2) сов. в. **дострибути**, би́у, не́ш. Допрыгивать, допрыгнуть до чего либо.

Достригати, гаю, еш, сов. в. **достригати**, жу́, же́ш, *гл.* Достригать, достричь. *Стриже стрижей чоловіка, достриг до уха.* Миж 121.

Достригатися, гаюся, ешся, сов. в. **достригтися**, жу́ся, же́шся, *гл.* Достригаться, достричься.

Достругати, ся. См. **Достругувати**, ся. **Достругувати**, гу́ю, еш, сов. в. **достругати**, гаю, еш, *гл.* Достругивать, достругать.

Достругуватися, гу́юся, ешся, сов. в. **достругатися**, гаюся, ешся, *гл.* Достругиваться, достругаться.

Достукати, ся. См. **Достукувати**, ся. **Достукування**, ня, с. Достукивание.

Достукувати, ку́ю, еш, сов. в. **достукати**, каю, еш, *гл.* Достукивать, достучать.

Достукуватися, ку́юся, ешся, сов. в. **достукватися**, каю́ся, ешся, *гл.* Достукиваться, достучаться. *Під вікно він підїзжає та й достукується.* Лавр. 26.

Доступ, пу, м. **Доступ**. *Прозьба доступ має.* Ном., стр. 286, № 4466.

Доступати, паю, еш, сов. в. **доступати**, плю́, пиш, *гл.* Приступать, приступить, подходить, подойти. *Що мені тепер на світі робити? Як мені тепер до жінок доступити? Хата.* 69. *Відьми скільки будиць мучитися..., а до тебе не доступлять.* Грин. I. 69.

Доступатися, паю́ся, ешся, сов. в. **доступатися**, плю́ся, пишся, *гл.* Доступаться, доступиться, подходить, подойти, добираться, добраться, приближаться, приблизиться. *Чого збідла? Чого боїшся? Сюди не доступляється.* К. (Хата, 165). *Обридло вже мені жити на селі. Надумався я до царя доступитися: хочу подивитися на царя й на царичю.* К. (О. 1861. IV. 39). *Коли б мені знайти оселю Божу, і до його престолу доступитися.* К. Іов. 51.

Доступний, а́, б. 1) Доступный. *Люде живуть доступні такі, привітні.* МВ. II. 96. 2) Ум'ючий легко ко всякому проникнути, втереться в довіріє. *Се провідала та Катря, обітавши села: жінка хитра, доступная, гарна і весела; зоть до кого підлеститься і що хоче*

знає, тайну з серця, слово з рота, де бажа, виймає. Мкр. Н. 7—8.

Достягати, гаю, еш, сов. в. **достягти**, гу́, неш, *гл.*—**Досягати** 1—3. АД. I. 258. КС. 1883. II. 391. Грин. II. 113.

1) *Коло броду беру воду, не досягну до дна.* Чуб. V. 224. 2) *Нехай найменший брат добре дбає, хоч наекілишки вставас і військову суремку в головах достягає.* Макс. (1849), 18.

Досування, ня, с. **Придвиганіє** **Досувати**, ваю, еш, сов. в. **досунути**, ну, неш, *гл.* Додвигать, додвинуть.

Досуватися, ваю́ся, ешся, сов. в. **досунутися**, ну́ся, нешся, *гл.* Придвигаться, придвинуться.

Досутий, а. о. Престарѣлый. *Це дуже досуга жінка: літ з вісімдесять.* Кременч. у.

Досукати. См. **Досукувати**.

Досукування, ня, с. **Досучива́ніє**.

Досукувати, ку́ю, еш, сов. в. **досукати**, каю, еш, *гл.* Досучивать, досучить. *Оце сяду та ниток досукаю.* Богдох. у.

Досунути, ся. См. **Досувати**, ся.

Досушити, ся. См. **Досушувати**, ся.

Досушувати, шу́ю, еш, сов. в. **досушити**, шу́, шеш, *гл.* Досушивать, досушить.

Досушуватися, шу́юся, ешся, сов. в. **досушитися**, шу́ся, шешся, *гл.* Досушиваться, досушиться.

Досхв'іти. См. **Досихати**.

До-схочу́, нар. Вволю, сколько угодно. Ком. I. 21.

Досхті. См. **Досихати**.

Досягати, гаю, еш, сов. в. **досягти**, гу́, неш, *гл.* 1) Доставать, достать до чего, хватать, хватить до чего. *І кри́авими руками мене ловлять, досягають.* К. Псал. 133. *Б'ють так, як і великі панчи, аби рука досягла.* МВ. I. 99. *Один чумах сало став їсти, із лаванця досягши, а другий лоплюк запалив.* Рудч. Ск. II. 171. 2) Достигать, достичь чего. 3) Достать, брать, взять. 4) Доставать, достать, добывать, добыть. *Молюка досягти.*

Досяяти, сяю, еш, *гл.* Оковчить сіять. *Що й у батька да й одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою косою да домаяти, червоном косничком да досяяти.* Грин. III. 122.

Дотанцьовувати, ву́ю, еш, сов. в. **дотанцювати**, цю́ю, еш, *гл.* 1) Дотанцовывать, дотанцовать. *„Твій батько вмер!“—Постій трохи, дотанцюю.* Ном. № 10078.

2) Дойти, танцюя. *Дотанцював аж до брами.* Шевч. 270.

Дотанцюватися, *добу, ешся, гл.* 1) Танцюя дойти до чого. 2) Дотанцюватися до чого.

Дотарабанити, *ню, ниш, гл.* Доташити, довести. *Насилу дотарабанила мішок, — дуже важкий.* Богодух. у.

Дотарабанитися, *нюся, нишся, гл.* Доташитися. *Очі завидючі: набірала кислиць стільки, що всилу дотарабанилася з їми додому.* Богодух. у.

Дотаскати, *ся. См. Дотаскувати, ся.*
Дотаскувати, *кую, еш, сов. в. дотаскати, кая, еш, гл.* 1) Дотаскивать, доташити. *Мнж. 40. Насилу дотаскав його, такий великий.* 2) Истаскивать, истаскать, донашивать, доносить (объ одеждъ).

Дотаскуватися, *куюся ешся, сов. в. дотаскатися, каяся, ешся, гл.* Дотаскиваться, доташитися, съ трудомъ доходить, дойти.

Дотекти. См. Дотикати.

Дотеп, *пу, м.* Остроуміє, искусство.

Дотепна, *пи, ж.* 1) Способность, умѣнье. Гуляти часто до пісночи в пісні, в парі, у лави, в жгут; кому ж із них була дотепна, то в гроші грали в сім листів. *Котл. Ев. 2) Способный чоловік.*

Дотепёр, *нар.* До настоящего времени, до сей горы. *Бідня я, та й дотепер бідую.* Каменец. у. *Як тримаю я поїдинка (11 десятин) тоді, та й дотепер тримаю.* Каменец. у.

Дотепний, *а, о.* Способный. *Дотепна до всякого діла.* Шевч. 296. *А в нас такого дотепного ковала ізроду не було.* К. ЧР. 331.

Дотепник, *ка, м.* Способный мужчина, дока, молодець.

Дотепница, *ці, ж.* Способная женщина.

Дотепність, *постя, ж.* Способность, дарованіє. *Так даремне потратив свої сили чоловік з наукою, з щирою охотою, та й не без дотепности.* Драгом. Перем. Пов. Федьк. *Не було дотепности самому додуматись.* Ком. I. 48.

Дотепно, *нар.* Способно, искусно.

Дотепре, *нар.* = Дотепер.

Дотерпіти. См. Дотерплювати.

Дотерплювати, *плюю, еш, сов. в. дотерпіти, плю, пії; гл.* 1) Вытерпывать, вытерпеть. *Я знаю, він не дотерпить.* НВолын. у. 2) Выносить, вынести, претер-

півать, претерпеть. *Дотерпіла лиха в походах.* Левиц. Пов. 24.

Дотерти, *ся. См. Дотирати, ся.*

Дотесати, *ся. См. Дотісувати, ся.*

Доти, *дотіль, дотіль, нар.* До тѣхъ поръ, до того времени. *Доти ляж муртис, доки не найдеся.* Ном. № 876. *Доти ходив, доки не наклав головою.* Ном. № 10050.

Дѣтик, *ку, Осназаніє.*

Дотіка, *ки, ж.* Укоръ.

Дотикання, *ня, с.* Прикосновение.

І. Дотикати, *каю, еш, сов. в. дотикнути, кну, неш, гл.* 1) Дотрагиваться, дотрогнуться, прикасаться, прикоснуться. 2) Колоть, уколоть, уязвлять, уязвить словами.

І. Дотикатися, *каюся, ешся, сов. в. дотикнутися, куюся, нешся, гл.* = Дотикати І. *Ев. Л. XXIV. 39.*

ІІ. Дотикати, *каю, еш, сов. в. доткати, кту, чѣш, гл.* Дотыкать, доткать, оканчивать, окончить тканіє. *Уже небагато дотикать Ярошисі.*

ІІ. Дотикатися, *каюся, ешся, сов. в. доткатися, ктуюся, чѣшся, гл.* Дотыкаться, доткаться.

Дотинати, *наю, еш, сов. в. дотинти и дотати, тну, неш, гл.* 1) Дорѣзывать, дорубивать. 2) Досаждать, допекать, пилить. *Він мені дотинає за манір.* НВолын. у. *Хочь ти не скажеш, то скаже твоя мати да буде мені що-ранку дотинати: „вставай, невістко, бодай ти здорова не встала.* Чуб. I. 696. *Він почав дотинати мому чоловікові, що мене треба в острог за те, що я колись дотинала його жінці чамайдано.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.). *Словом дотина.* К. Ваг. 49.

Дотинатися, *наюся, ешся, гл.* Дословляться, дошатається.

Дотирати, *раю, егі, сов. в. дотерти, трю, трѣш, гл.* Дотирать, дотереть.

Дотиратися, *раюся, ешся, сов. в. дотертися, трюся, рѣшся, гл.* Дотираться, дотерться.

Дотичний, *а, о.* Касающийся чого.

Дотікати, *каю, еш, сов. в. дотекти, течу, чѣш, гл.* 1) Дотекать, дотечь, оканчивать, окончить течь. 2) Дотекать, дотечь до какого либо мѣста. 3) Хватать. *У нас на це толку не дотече.* Зміев. у. 4) Сравниваться, сравниться. *Хареків проти Кієва не дотече, бо менший.* Зміев. у.

Дотіля, *нар.* = Доти.

Дотіпати, *ся. См. Дотіпувати, ся.*

Допілювати, пую, еш, сов. в. допіна-ти, пано, еш, гл. Дотрениувати, дотрениати, оканчивати, окончати очистку льна или пеньки отъ кострики.

Допілюватися, пуюся, ешся, гл. Оканчиваться очисткой (о льнѣ, пенькѣ).

Дотісувати, сую, еш, сов. в. дотесати, тешу, шеш, гл. Дотесывать, дотесать.

Дотісуватися, суюся, ешся, сов. в. дотесатися, тешуся, шешся, гл. Дотесываться, дотесаться.

Дотікати. См. II. **Дотікати.**

Дотіклий, а, о. 1) Різкий, говорящій колючести, обидныя вещи. *Усе робила і слухалась як матір рідоку* (свекруху); *дотіклива вона була, да що,—думаю,—мені з їм жити, а не з нею.* Г. Барв. 60. 2) Колючій, різкий, обидный (о словахъ).

Дотікливисті, вости, ж. Колючость.

Дотікливо, нар. Колко, різко, обидно. *Не кажіть бо так дотікливо, пані, не говоріть так згрізна до мене.* Г. Барв. 344.

Дотікнення, ня, с. Прикосновение.

Дотікнути, ся. См. Дотікати, ся.

Дотіляти, яю, еш, сов. в. дотіляти, ляю, еш, гл. Дотілять, дотілять. *Тіла искра, тихо дотіляла на роснуті широкому, та її гаснути стала.* Шевч. 236.

Дотля, нар.—**Дотли.** Дотли собі погуляю, поким молодечка. Гол. II. 410.

Дотюкати, вчу, чеш, гл. Дотюкать.

Дотюкатися, вчуся, чешся, гл. 1) Дотюкаться. 2) Довозистися.

Дотюти, ну, я. Доступъ. *Дотюти немає.* За тьсвотой, давкой нельзя протиснуться, пробраться. Черк. у. *А далі, далі, спасибі людям, як розвердувались та розібрались добре та пустили на всі застави, так і дотюти нема в пеклі.* Кв. II. 187.

Дотюпитися. См. Дотовилюватися.

Дотюпильованн, ня, с. Дотискирание.

Дотюпильоватися, ляюся, ешся, сов. в. дотюпильюватися, ляюся, ешся, гл. Протискиваться, протиснуться, пробираться, пробраться. *Діється на його сьогодні, бо завтра не дотюпильовишесь.* Ном. № 9238. **Дотюпильватися, ляюся, ешся, гл.**—**Дотюпильюватися.**

Дотюпати, ся. См. Дотюплювати, ся и дотюпати, ся.

Дотюплювати, ляю, еш, сов. в. дотюпати, ляю, еш, гл. 1) Оканчивати, окончати расплавку чего на огнѣ. 2)—пич. Оканчивати, окончати топить въ печкѣ

Дотюплюватися, ляюся, ешся, сов. в. дотюпатися, ляюся, ешся, гл. 1) Оканчиваться, окончиться (о расплавлѣ). 2) Дотюпильоватися, дотюпатися (въ печи).

Дотюпати, ляю, еш, сов. в. дотюпати, ляю, еш, гл.—**Дотюплювати.**

Дотюпатися, ляюся, ешся, гл.—**Дотюплюватися.**

Доторгувати, гую, еш, гл. Доторговать, окончити торговлю.

Доторгуватися, гуюся, ешся, гл. 1) Доторговаться. *Доторгувався, що вже ні краму, ні грошей нема.* Харьк. 2) Сторговаться.

Доторкати, кая, еш, сов. в. доторкнути, ну, неш, гл.—**Доторкатися.** *Пересесу ключі не побрязкаючи, пробужу милого не доторкаючи.* Мет. 26.

Доторкатися, каяся, ешся, сов. в. доторкнутися, нуся, нешся, гл.—**что, до чего.** Доторгиватися, доторнутися, касаться, коснуться, прикасываться, прикоснуться. *Колесо бурчить і льоду не доторкається.* Св. Л. 40. *Ходи тихо, як лис по дну, що ні до кого не доторкається.* Ном. № 3285. *Кінь його несе повище колиши, так що до землі не доторкається.* Рудч. Ск. I. 107. *Я й не доторкнуся до тебе.* МВ. I. 30.

Доторкуватися, куюся, ешся, гл.—**Доторкатися.** Левич. Пов. 433.

Доточити, ся. См. Доточувати, ся.

Доточка, ки, ж. Кусокъ чего-либо (ткани, веревки, доски и пр.), прибавляемый для удлиненія. Рк. Левич.

Доточувати, чую, еш, сов. в. доточити, чу, чеш, гл. 1) Доточивати, доточить (о жидкости), допѣляти. 2) Прибавляти, прибавить, увеличивать, увеличить. *Чим Бог світлостъ доточивъ?—Оземл.* Ном. № 403. *Як почав я лізти и короткій мотузок не сягав аж до землі, то я візьму вгорі уразу, а внизу доточу.* Чуб. I. 215.

Доточуватися, чуюся, ешся, сов. в. доточитися, чуся, чешся, гл. 1) Доточиватися, доточиться (о жидкости). 2) Прибавлятися, прибавиться.

Дотримати. См. Дотримувати.

Дотримувати, мую, еш, сов. в. дотримати, маю, еш, гл. Додерживать, додержать.—**слова.** Сдерживать, сдержать слово. *Хто багато обіцяє, той рідо слова дотримує.* Ном. № 4520. *Перестань, милий, долі нарікати, спирайся тільки слова дотримати.* Гол. I. 344.

Дотуляти, ляю, еш, гл. Пристѣбать.

Дотулитися, либся, лишся, гл. Прижати, коснутися. *А як дуба перескочу, що я не дотулюся.* Грин. Ш 210.

Дотьобнати, паю, еш, сов. в. дотьобнати, каю, еш, гл. Добреести. *Поки то дотьобнаться до села.*

Дотягати, гаю, еш, сов. в. дотягати, гаю, еш, гл. Дотягивать, дотянуть, дотаскивать, дотаскать.

І. Дотягтися, гаюся, ешся, сов. в. дотягтися, гаюся, ешся, гл. Дотягиваться, дотянуться, дотаскиваться, дотаскаться.

ІІ. Дотягтися, гаюся, ешся, гл. 1) Дотягаться, тянуть, тащить до какого либо времени, до каких либо последствий. *Тягав на собі важке та й дотягався, що тепер лежить.* Харьк. у. *Він усе їх (гроші з гамана) тягав і дотягався, що коло їх і вмер.* Грин. І. 88. 2) Дотаскаться.

Дотягти, сс. См. Дотягати, ся.

Дотяти. См. Дотинати.

Доумитися, млюся, мишся, гл. — До-
ровнітися.

Дохазийнуватися, нуюся, ешся, гл. Хозяйничать до какого либо времени, до каких либо последствий. *Дохазийнувались до такого, що в хаті й шматка хліба не було.* Грин. ІІ. 253.

Доханатися, паюся, ешся, гл. Дохвататься.

Дохід, хбду, м. 1) Плата, заработок. *Петавай та дохід давай, бо вже ти, козаченку, зовсім здоров.* (Слова знахарки пациенту). КС. 1882. X. 28.) 2) Вознаграждение (натурой или деньгами), даваемое колядином. *Виносите дохід паляницю й хліб.* Грин. ІІІ. 32. *Вже, дай вечір добрий та давайте дохід догнй.* Мет. 333. См. Недохід. 3) Платье и обувь для слуги (няйми). НВолын. у.

Дохлай, а, в. Дохлай. Стор. І. 66.

Дохлайна, нн, ж. Дохлаятина.

Дохнути, ну, еш, гл. Издыхать,дохнуть. *Під стогом вогни дохнуть.* Ном., стр 299, № 308.

Дохнути, ну, еш, гл. Вдохнуть. *Подихав на мене,дохнув і його не стало.* Черниг. г.

Доховати, вію, еш, гл. Сохранить,сберечь.

Доховатися, віюся, ешся, гл. 1) При-
таться до чего либо. *Усе ховався та й доховався, що далі вже й нікуди.* 2) Вскор-
нить, поспитать. *З чужого чортятти не до-
ховаєшся своєю дитяти.* Чуб. І. 302.

Доходжати, джю, еш, гл. — Дохожати.

Доходжувати, джужу, еш, гл. 1) Кон-
чать, кончить хождение. 2) Донашивать.
*Доходжували свої сіртужи, то що, щоб по
жмивах (=по экзаменах у семинарі) на-
діти ясу у підрясник.* Св. І. 130.

Доходителька, ки, ж. Всезнайка, опыт-
ная. *Вона така доходителька: все у го-
роді знає, то й мені показувала.* Змієв. у.

Доходити, джу, дши, сов. в. дійти
(дойти), дійду, деш, гл. 1) Доходить, дой-
ти, подходить, подойти. *Став (вовк) дохо-
дити до лисичиноі хатки.* Чуб. *Щоб
ти туди не дійшов і назад не вернувся*
(бравь). Ном. № 3766. *Доходити до сьрця.*
Трогать. І чую, що говорять, і бачу їх,
а до сьрця ніщо мені не доходить. МВ.

ІІ. 12. Дійти до зросту. Вырасти. Рудч.
Ск. І. 99. 2) Приходить, прийти, заходить,
зайти кь кому. *Чом ти ніколи до нас не
дійдеш?* Харьк. *Доходили молодичі зна-
комі навідати.* МВ. (О. 1862. І. 81).

3) —чогб. Достигать, достигнуть чего либо.
Святого він дійти заміру хоче. К. ЦН.
259. *От був мій пан-отець князь, вели-
кого чину дойшов.* МВ. ІІ. 32.—*добра.*

*Быть счастливыми, добиться счастья. Дай
тобі, Боже, щоб ти добра дійшла.* Св.
Л. 114.—*ніці.* Оканчивать, окончить. *То
сяк, то так і дійшов кінця.* Св. Л. 13

—літ. Вырастать, вырасти. *Тільки що діти
літ стали доходити, що вже матері і
стіха, і поміч.* МВ. І. 45. *Маси сина,
брате, я—дочку єдину; як діадуть літ,
іспаруй їх у добру годину.* К. Досв. 105.

—розуму. Созрѣвать, созрѣть умственно.
ЗОЮР. І. 20. *Став розуму доходити,—
сам побачив, що треба робити.* Мир.

ХРВ. 46. *Яка ще з нею мова? вона ще
дурна,—нехай перше розуму діде.* ГВ.
—рўчи. Коснать покость. Г. Барв. 145.

—соромі. Осрамляться, осрамиться. *Ой там
чужая сторона,—щоб нам не дійти со-
рома.* Мет. 181. 4) Добиваться, добиться,
узнавать, узнать, выикать, выикнуть, из-
сѣдывать, высѣдять. *Вони доходять по
книжках що від чого взялось.* Ромен. у.
*Знайшли пuto у Семена та по тому
й дійшли, хто коня екрав у Йсана.*

Волч. у. *Чи не дійдемо, які там у неї
думки.* МВ. (О. 1862. ІІІ. 86). *Він до
всього дохбде.* Онъ во все выикаеть. Харьк.

5) Кончатся, кончатся. *Через тиждень
мені місьць діде, як тут живу.* Пн-
рят. у. 6) Кончатся, кончатся, умирать,
умереть. *Там лежить такий хворий, що*

скоро мабу́те дійде. Лебед. у. Уже до-
ходе дитина. Лебед. у. Як би були води
не дали, то я б дійшов уже. (Стрижевск).
Із лошати й дійшла кобила. НВолын. у.

Доходитися, хіджуся, дшся, сов. в.
д(о)йти́ся, дійд́уся, дешся, гл. 1) При-
ходити, прийти, доходить, дійти до чого,
кого. Дійдеться рід. Придеться чередь. Кон-
стантиногр. у. 2)—до кого. Дійти, дохо-
дити до свідння ког. До царя те дій-
шлося. Рудч. Ск. I. 82. 3) безл. Прихо-
диться. Як мені доходилося—він знає.
Черк. у. Побли там ще до чого дійдеться!
Пока еще что будетъ. Кв. II. 100.

Доходитися, джуся, дшся, гл. 1) До-
ходитися. Доходився, що й хвоста збувся.
Ном. № 8780. 2) Находиться, ухидиться.
Доходились ніжки, доробились ручки. Ном.
№ 8234. 3)—чогб. Доходиться до бди,
нажити бду. Не ходи, мій синоньку, до-
ходи́шся лиха. Млр. л. сб. 339.

Дохожаний, а, в. Взрослий, въ лѣтахъ.
О. VII. 39. Дохожаний таки був парубок,
та й умер. Канев. у. Дієка вже до-
хожала, не сьогодні—завтра заміж піде.

Дохожаний, лости, ж. Пожилыя лѣ-
та. Не вважаючи на свою дохожаність,
вона любила молодитися. Левци. Пов. 168.

Дохожати, жаю, еш, гл.—Доходити.
1) Нещай би нас стали козаки загучувати,
до нас дохожати, смерти найой догля-
дати. Мако. (1849), 18. 2) Я до тебе, ді-
вчиноньку, я до тебе дохожав, я до тебе,
серце мове, чорну стежку утоптав. Млр.
л. сб. 310. Слічняя панна да там дохо-
жала, злото позбирала, золотару дала.
Чуб. III. 391. 3) До розуму дохожати. Со-
зрівать умствене. Стали тій сини до
розуму дохожати, стали собі молодії
подружжя знахожати. Мет. 347.

Дохождати, даю, еш, гл.—Дохожати.
До отця, до матки дохождати. АД.
I. 120.

Дохожий, а, в.—Дохожаний. Дієка
вже дохожа, пора сватати. Борз. у.

Дохожувати, жуу, еш, гл.—Дохожати.
Дохтор, ра, м. Доктор, врачъ. Добри-
вечір, пане дохтор, я то з жінкою при-
їхав; сорок рублів положу, викури́й мѣ, я
тя прошу. Чуб. V. 1085.

До-худа, нар. Істи до худа. Бсть такъ,
что їда не идеть впрокъ. Ми їмо з кори-
та досита, би же їсте з блюда до-худа.
Ном. № 1614.

Доцарівати, рюу, еш, гл. Доцарство-

вать. По всьому царству постигати ма-
лих дітей, а то погани нам не дідуть
доцарювати. Шевч. 638.

Доцїкати́ся, каюся, ешся, гл. Дого-
воритися ці (зонь кози). Употреблено въ
вертепной драмѣ въ слѣд. сценѣ: Клим:
Ци-ци! Коза: Меее! Клим: Ци-ци! Коза:
Меее! Прачетси подъ Иродовъ тронъ. Клим:
Отже доцїкався! й козу загубив. Мар-
ков. 63.

Доцїджувати, джую, еш, сов. в. до-
цїдїти, джу́, дш, гл. Доцїжувати, до-
цїдити.

Доцїджуватися, джуюся, ешся, сов. в.
доцїдїтис, джу́ся, дшся, гл. Доцїжи-
натися, доцїдитися.

Доцупити. См. Доцуплювати.
Доцуплювання, ня, с. Дотаскиваніє
какого-либо предмета.

Доцуплювати, ляю, еш, сов. в. доцупи-
ти, ляю, пиш, гл. Дотаскивати, дота-
щити что-либо.

До-цурї, нар. Все до-цурї. Все рїши-
тельно. Згорїло до-цурї. Сгорїло до тла.
Харьк.

Дбця, ці, ж. Ласк. отъ дочка. Ог, до
цю, ти моя голубко! Кота. Ен. I. 13.

Доцяцькбувати, вуу, еш, сов. в. до-
цяцькувати, кюу, еш, гл. Оканчивати,
окончить разукрашіваніє чого.

Доч, дочері, ж.—Дочка. Жени сина,
коли хоч—коли можеш, давай доч. Ном.
№ 9330.

Дочапати, наю, еш, гл. Добратися, во-
лоча ноги, съ трудомъ. Присмерком доча-
пали до хутора. МВ. (О. 1862. III. 52).

Дочапатися, паюся, еш, гл.—Дочапа-
ти. Ходити ще не вміє, а до помийни-
ці як дочапається, дак так і виклюпоє
всю. Г. Барв. 6.

Дочасний, а, в. Временный. Щастя
дочасне, а злидні довічні. Ном. № 1450.

Дочасність, ности, ж. Временность.

Дочасно, нар. Временно.

Доцастбувати, вуу, еш, сов. в. до-
цастувати, тјуу, еш, гл. Оканчивати, окон-
чить потчивати.

Доцастуватися, тјуся, ешся, гл. До-
угощаться.

Доцвалати, ляю, еш, гл. Доплестися,
добрести. Вулкан, до кузнї дочвалавини,
будить зачас всіз ковалів. Кота. Ен. V. 20.

Дочека́ння, ня, с. Ожиданіє. А не до-
чекання твое, щоб я тобі планівся. Во-
лын. г.

Дочека́ти, ка́ю, еш, гл. Дождаться. *Бо-дай нікто не дочекає в чужім кутку сидіти.* Ком. № 1867. *Щоб усі святки пересаяткували, другого року дочекали з миром, покоем, добрим здоров'єм.* Чуб. III. 356.

Дочека́тися, ка́юся, ешся, гл. Дождаться. Так тяжко добра дочекатися, як з кд-мня. Ном. № 2028. *Коли то того дочекається.* Ном. № 5622.

Доченька, ки, жс. Ум. отъ дочка.

Доче́р, рі, жс. = Дочка. Коли б я знав, чий то син воював, то б я за його свою дочер оддав. Чуб. III. 278.

Дочеса́ти, ся, См. Дочісувати, ся.

Доческа, ки, жс. Ум. отъ дочка.

Дочисчи́увати, кую, еш, гл. Дойти куда нибудь скоро.

Дочиста, нар. Совершенно все. *Ззіли цілого кавуна дочиста* Левц. Пов. 229. *Накинемо злишку по копі, чи й по руб-лю, то, ей, розберуть дочиста.* Кв. II. 13. *Забрав усе дочиста.*

Дочісти́ти, см. Дочищати.

Дочита́ти, ся, См. Дочитувати, ся.

Дочітува́ти, тую, еш, сов. в. дочита́ти, таю, еш, гл. Дочитывать, дочитать. *Той, стоя перед образом, дочитував своїм молитов.* К. ЧР. 53. *Дочитаючи, Єремія зобгав у жмені лист.* Стор. М. Пр. 88.

Дочітува́тися, туюся, ешся, сов. в. дочита́тися, таюся, ешся, гл. Дочитываться, дочитаться. *Стійте у церкві та слухайте: ніч не довга, не забаряйтесь до Христа дочитатись.* Кв. II. 179.

Дочісува́ти, сую, еш, сов. в. дочеса́ти, шу, еш, гл. Дочесывать, дочесать. *Оттакє щастя було і в батька,—промогла Ганя, вертаючись у хату і дочісуючи косу.* Левц. I, 196.

Дочісува́тися, суюся, ешся, сов. в. дочеса́тися, шуся, ешся, гл. Дочесываться, дочесаться.

Дочка́, кі, жс. Дочь. *І появил єін (Адам) сини і дочки.* К. Св. П. I. кн. М. V. 4. *Вона князька дочка.* МВ. II. 32. *Не велила мати єдиної дочки брати.* Мет. 81. Ум. *Доченька, дочечка.* Чуб. II. 69. Кв. I. 15. *Встань, моя дочечко, встань, моя галочко.* Мар. л. сб. 125.

До-чми́ти, нар. = До-шмиги. *Тобі там буде не до-чмиги.* Котл. Ен. III. 17.

Дочува́ти, чува́ю, еш, сов. в. дочу́ти, чу́ю, еш, гл. Хорошо слышать, хорошо слышать. *Кличу тебе серденьком, ти*

не дочуєши. К. Досв. 131. *І ноги не держуть; і не дочуємо, і не додачаю.* Стор. I. 135. *Глухий не дочує, то вигадас.* Пом. № 8564.

Дочува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. до-чу́тися, чу́юся, ешся, гл. Слышать, слышать. Рудч. Ск. II. 206. К. ЧР. 138. *ЗОЮР. I. 116. Уранці дочекаємося, аж коні наші у пана: на житті занято.* НВолын. у. *Як дочується старшина, що ми його лаємо,—буде нам.* Волч. у. *Нептун дочує в скляних будинках, що про-бу закривав Еней.* Котл. Ен.

Дочумакува́ти, кую, еш, гл. Отовчить чумачество.

Дочумакува́тися, куюся, ешся, гл. Заниматься чумачеством до какого либо времени, до каких либо последствий. *Оттак чумак дочумакувався.* Ном. № 1756.

Дочу́ти, ся, См. Дочувати, ся.

Дочутни́й, а, о. Чуткій. *Які ви дочутні!* Новомоск. (Залибовск.).

Дочу́жна, ни, жс. Дочь.

Дочча́я, на, нб. Дочерній, дочерня.

Дошарува́ти, рую, еш, гл. Дошить (мочалкой). *Чи вже дошарувала підлогу?* Васильк. у.

Дошарува́тися, руюся, ешся, гл. До-мыться (о вымывании при помощи тре-ния щеткой, мочалкой и т. п. твердой по-верхности, напр. стола).

Дошв́ндати, даю, еш, гл. Добрести. *Не вам кажучи, нарів трохи чуба, по-ки дошвндая до вас.* Кв.

Дошв́ндатися, дяюся, ешся, гл. До-бродить, дошляться до какого либо време-ни, до каких либо последствий.

Дошешта́ти, См. Домішувати.

Дошива́ти, ва́ю, еш, сов. в. доши́ти, шію, еш, гл. Дошивать, дошить.

Дошива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. до-ши́тисся, шіюся, ешся, гл. Дошиваться, дошиваться.

Доші́мати, раю, еш, гл. Докопаться, добратись, узнать, догадаться. *Та я се тільки вам призналась, що не знаю, а чужі зроду того не дошімають, нехай хоч цілий день питають.* МВ. (О. 1862. III. 37).

Доші́тувати, тую, еш, сов. в. до-шешта́ти, пчу́, чеш, гл. Дошештывать, дошештать.

Дошка, ки, жс. 1) Доска. *Не тра, ти, не тра, мати, пона турбувати: чтирі дошки, сажень землі, то й буду*

лежати. Чуб. Ш. 154. 2) Родъ скам'я въ водѣ возлѣ берега, на которой женщины моють бѣлье и пр. *Ой на річці та на дощечці, там дівчина та полощеться.* Мет. 118. 3) Дошасть руля у плоту. См. Керма. Шух. I. 181. 4) Судна дошка? Пам'ятатиме до новиз віників і до судної дошки, покуль аж пороку на очі насиплеть. Ном. № 3645. Ум. Дощечна. Ном. № 5297.

Дошкандибати, б'аю, еш, гл. Дойти, хромая.

Дошкандибатися, б'аюся, ешся, гл. Доходити, хромая, до извѣстнаго времени, до какого либо случая.

Дошкварити. См. Дошкварювати.

Дошкварювати, рюю, еш, сов. в. дошкварити, рю, рш, гл. Дожаривать, дожарить (о жирѣ).

Дошкребти, б'у, б'еш, гл. и пр. = Доскребти и пр.

Дошк'уляти. См. Дошк'уляти.

Дошк'улький, а, б = Дошк'ульний. *Нагачка-доротяночка не велими дошк'улька: де ударить та по тілі,—розсядеться шкурка.* Рк. Макс.

Дошк'ульний, а, б. Донимающий, дающий себя чувствовать. *Дошк'ульний вітер.* Черк. у.

Дошк'ульно, нар. Больно. *Так, братця, б'є дошк'ульно, що коли б були не держали, то сам був би не видержав.* Ном. № 2346 на стр. 284.

Дошк'уляти, л'аю, еш, сов. в. дошк'уляти, л'ю, лш, гл. Донимать, донять, допекать, допечь. *Коли б було знаття, що гаспидська дрючина так дуже дошк'уля, то песька й дитина, коли б я так робив.* Г. Арг. (О. 1861. Ш. 110. *Що ти з ними (запорожцями) відієш? коли живого не дошк'улиши, а то щоб мерлого.* Стор. I. 110. *Дошк'улю, мов пугою по воді.* Ном. № 3938.

Дошк'урений, а, е = Дошк'ульний. *Я ж думала, що нагачка не дошк'урка,—як ударить, то розсядеться тіло й шкурка.* Чуб. V. 598.

Дошмалити, ся, См. Дошмалювати, ся.
Дошмалювати, л'юю, еш, сов. в. дошмалити, л'ю, лш, гл. Оканчивать, оканчить, обжиганіе опаливаніе.

Дошмалюватися, л'ююся, ешся, сов. в. дошмалітися, л'юся, лшся, гл. Обгорать, обгорѣть до конца.

До-шмиги, нар. Кстати, къ дѣлу, умістено (употребляется преимущественно съ

отрицаніємъ). Тут щось не до-шмиги. Здѣсь что то да не такъ.

До-ширу, до-шн'ря, нар. Совершенно, дочиста. *Усе до-ширу забрали у двір. Вона видрала з-за нігтя все до ширу, все йому розказала.* Полт. См. Шнир.

Дошпарювати, в'ую, еш, сов. в. дошпарювати, р'ую, еш, гл. Домазывать, домазать при обмазкѣ хаты глиной, при замазыванніи щелей. *Дошпаровуй уже швидче, а то ж воно висхне.* Харьк.

До-шпенету, до-шп'енту, нар. = До-щенту. *З'їла худоба до-шпенету.* Вх. Лем. 411.

Дошпиг'уватися, в'уюся, ешся, сов. в. дошпигуватися, г'уюся, ешся, гл. Доискиваться, доискаться, добратися, довѣдаться. *Оце леді дошпигувалася, де воно ділося.* Кіев. у.

Дошук'атися. См. Дошукуватися.

Дошукуватися, в'уюся, ешся, сов. в. дошукатися, в'аюся, ешся, гл. Донскиваться, доискаться. *Заховав кінци так, що ні жоден чоловік не дошукався до правди.* Кв. 279. *Що ти гріхи мої перебіраєш, переступи дошукуючися грізно.* К. Іов. 22.

Дош, ш'у, м. Дождь. *З малої змарн великий дощ буває.* Ном. № 3842. *Мокрий дощу не боїться.* Ном. № 1477. *Червона калина, чого почорніла: чи вітру боїться, чи дощу бажавш?* Мет. 98. *Дощ аж пищить, дощ як відром ілє, дощ як з іновни.* Сильний дождь. Миж. 164. Ном., стр. 13. *Дощ—як крізь сїто.* Мелкій дождь. Миж. 164. *К'ураний дощ, з снѣгом дощ, свинячий дощ, сліпий дощ.* Дождь сквозь солнцепе. Ном. № 570. Ум. *Дощик, дощичок.* *Дощику, дощичку! аварю тобі борщичку в новенькому горщичку, поставлю на дубочку: дубочок схитнувся, а дощик линієси—цебром, відром, дйичкою над нашу пашичкою.* Ном. № 334. *Ой дощичку-накрапайчику, накрапай!* Ном. № 13389. Ув. **Дощище.**

Дош'аний, а, е. Досчатый. *Панлогр. у.* *Дошана хриша.* О. 1862. I. 76.

Дош'евий, а, е = Дошовий 2.

Дош'єво, нар. Дождливо. *На дворі дош'єво та холодно.* Шух. I. 189.

До-ш'енту, нар. До основанія, до гла, совершенно. О. 1862. VI. 63. *І тільки що простяг своє в багаття рило, а пол'м'я його до-щенту обсмалило.* Греб. 386. *Налетить, як той вихор нагальний, до щенту викорчує.* МВ. I. 138.

До-щѣрця, нар. До два, до остатка. *До-щѣрця повибїрали воду в колодязї.* Харьк. *І що взнаю, добродїї, все до-щѣрця розскажу.* Свїп. 107.

До-щѣти, нар. = До-щенту.

Дощечка, ки, ж. 1) Ум. отъ дошна. 2) Инструментъ у ткачей: дощечка съ рукояткою и съ просверленными въ равныхъ разстояніяхъ отверстїями, сквозь который проходила нити при снованїи ихъ на сну-валку. МУЕ. III. 16.

Дощик, ка, дощичок, чка, м. Ум. отъ дощ.

Дощина, ни, ж. Небольшая доска, дощечка. Ум. Дощина. Мик. 480.

Дощїстїй, а, о = Дощуватїй.

Дощїще, ща, м. Ув. отъ дощ.

Дошовїй, а, ё. 1) Дождевой. *За жма-рами дошовили горить, еке ясне сонечко.* К. Досв. 181. *Замїж їти—не дошову го-дину перестоять.* Ном. № 8851. *А як стане дощик накрапати, то знай, що твоя жїнка дошовою росою умиваться.* Рудч. Ск. II. 102 2) Дожливый. *Дошово лїто.* Кролев. у. *Вода дошово не солона.* Ком. I. 16.

Дошовїтїй, а, о = Дощуватїй. *Цей мїсяць увесь дошовїтїй.* Змїев. у.

Дошомїр, ру, м. Дождомѣръ.

Дошуватїй, а, о. Дождливый. *Дошувате лїто.* Черк. у.

Доюн, нї, м. Удой? *По два доюни їбувати.* Ном. № 13739. *Такий доюн, що куди.* Ном. № 1628.

Доїнєв, ки, ж. Время досяня.

Доїр, рї, м. Доильщикъ овецъ. Херс. г.

Доїрка, ки, ж. Доильница. *Стали за доїрку до корїв.* Св. I. 322.

Дпѣрти, ся, гл. Сокращ. изъ одпѣрти, ся при предшествующей гласной.

Драб, ба, м. 1) Оборванецъ, бѣднякъ, босовикъ, босїякъ. *Мене мамка годувала, а папер обивала, за босача 'ня стїрїла, а за драба дала, за пана ей обїяла,— за жєбрака дала.* Гол. III. 233. 2) Раст. Viola anemaria Dec. ЗЮЗО. I. 141.

Драбїстїй, а, о = Драбинчастїй 2. *Оддав Чїнци старого-старого драбїстого гусарського коня.* Мир. ХРВ. 364.

Драбина, ни, ж. 1) Переносная лѣстница. Пас. 195. Чуб. VII. 388. *Нема тїї драбини, щоб до неба достала.* Ном. № 394. 2) = Драбин. Чуб. VII. 402, 403. Kolb. I. 67. *Закедужав чуїмаченько, на*

драбину похилився. Мет. 458. 3) Гнѣткая возлѣ яселї. Ум. Драбина, драбиночка.

Драбинїстїй, а, о = Драбинястїй.

Драбинник, ка, м. Кузовъ телеги, рѣб драбини. (Залюбовск.).

Драбинчастїй, а, ё. 1) = Драбчастїй. *Драбинчастїй вїз.* Чуб. VII. 401. 2) Въ переносн. смыслѣ о скотинѣ: худой до такой степени, что видны ребра. *Менї віддайте тїльки отпу драбинчасту кобилу.* Стор. I. 39.

Драбинїк, ка, м. 1) = Драбчастїй вїз. КС. 1882. IV. 93. 2) Очень худая лошадь. ПВолын. у.

Драбинїстїй, а, о = Драбинчастїй.

Драбкї, кїв, м. мн. Гнѣстки, составляющїя боковыя стороны тележнаго ящика и имѣющїя видъ небольшой лѣстницы.

Драбчїстїй, а, о. О возѣ: драбчїстїй вїз. Возъ, въ ящикъ котораго боковыя стороны состоятъ изъ драбкїв.

Драгвї, вї, ж. Тонъ, тонкое мѣсто. См. Драгва.

Драглѣнькїй, а, ё. Ум. отъ драглий.

Драглий, а, ё. 1) Студенистый. 2) Переносн. слабый, безилный. Ум. Драглѣнький. *Як маєш у рїцї щя драглєньке, то пустити мусїш.* МВ. (О. 1862. I. 85).

Драглинїй, нї, ж. Тонъ, трясина. См. Драгва.

Драглинїстїй, а, о. Тонкїй. *Драглинаста лука.* Васильк. у.

Драглї, лїв, м. мн. 1) Сту снїстое вещество. Драглими взялось. Отъ разложенїя превратилось въ полужидкую массу. *Картонїя зїмою померзла, а не весну так драгліми ї взялась.* Мир. Пов. II. 88. *Той сїмїй туман угорї відастїсь нам жма-рою, а не так, як думають, що нїби то жмара схожа на драглї.* Деню. 2) Кушанье: студень. Чуб. VII. 444. 3) Раст. Tremella mesenterica Retz. ЗЮЗО. I. 139.

Драглїти, лїю, еш, гл. 1) Превращать-ся въ студенистое вещество, дрожать подобно студенистому веществу. 2) Навис-нуть (о тучахъ). *Чи не буде сїну; там такі білі жмари драглїють.* МВ. II. 124.

Драгнї, нї, с. Грязь, болото. *В сїни раз-у-раз вода з стелї напїкає, тс там вже таке драгно.* Черк. у.

Драговїнї, нї, ж. = Драговина. *Там колись болото було, а тепер така драговина, аж страшно, як їдеш.* Капєв. у.

Драголїб, ба, м. Раст. а) Mentha arven-

sis, полевая мята, 6) *I. usorus europaens L.* ЗЮЗО. I. 127. Ум. Драголюбчик. Мил. 96. Ти, Одарко, ти, голубко моя, що ти мені та за зілля дала? Дала тобі драголюбчику, ти Іванку, мій голубчику. Чуб. V. 34.

Драгоман, на, м. Переводчикъ при посольствѣ, миссії. А такожє п'янує він драгомана і до латинського султана. Котл. Ев.

Драгонія, нії, ж. Наемная конница, служившая въ Польшѣ. Наряжайте драгонію, лаштуйте гармати. К. Досв. 145.

Драгуля, лі, ж. Въ загадкѣ: лошадь. Хороша драгуля біжить як куля. ХС. III. 65.

Драгун, на, м. Драгунъ. Чому рано не була?—Боялася драгуна. Чуб. III. 102.

Драгунський, а, о. Драгунскій. У їх драгунська совість. Ном. № 3170.

Дражливий, а, е. Щекотливый. У сьому дражливому ділі спустись на мене. К. XII. 17.

Дражнити, нб, нш, гл. Дразнить, сердить. Пусти мене, моя мати, на юлиці погуляти; пуссти мене, моя мати, я не забарюся, тільки хлопців подражню да й назад вернуся. Мет. 302. Собак дражнили на дворах. Котл. Ев. 2) Прозывать. Пилили ми в'ягъ по сліду і як раз у се село зайшли, як його дражнять,—не знаємо. Шевч. 288.

Дражнитися, нбся, ншся, гл.—з ним. Дразнить, поддразнивать кого. Він дражниться з Лекерою Петровою. Левич. Пов. 237.

Дракбн, на, м. Драконъ. А ті були фараони, кесарі—то погане! Поганя люта, безъ Бога, сказано,—дракони. Шевч. II. 169. Дракон огнекрилатий. К. МБ. II. 137.

Дра́ла, нар. Бѣгомъ. Так я від його драла, одбіг з пігонів та й став. Стор. I. 148. Отпуги то в'птри схаменились, і ну всі драла до норі, до ляс, моя ляги, шатнулись. Котл. Ев. I. 11. Дра́ла да́ти. Убѣжать, ударъ. Дав од неї драла не оглядаючись. Стор. I. 54. І до плуга, і до рала, і до хлопців дала драла. Ном. № 8807. Дра́ла дму́хнути, дря́пнути. Ударъ. Спалив оселю у Калиновського та й дряпнує драла. К. ЦН. 172.

Дра́ли, лів, м. мн. Шутливо: заячьи ноги. Вх. Пч. II. 6.

Дралимбана, нар.—Драла. Харьк.

Дра́ма, мн, ж. Драма. „Колій. Українська драма“. Хата, 113.

Драматичний, а, о. Драматическій.

Драмований, а, о. У Кулиша: драматическій. Драмована трилогія. К.

Драмувати, му́ю, еш, гл. Драматизировать, сочинять драмы. Драмована історія життя обох поетів. К. XII. 21.

Дранджо́ли, жо́л, м. мн. Салазки, полозьями для которыхъ служатъ двѣ доски. Ум. Дранджо́лята. Чуб. VII. 575. См. Гринджо́ли.

Дранѣнький, а, о. Ум. отъ драний.

Дра́нець, нця, м. Оборванецъ.

Дра́ний, а, о. 1) Драный, порванный, въ дырахъ. Пізнають хлопці і в дра́ній сорочці. Ном. № 11245. Шинкаро́чко мо́лода! По́зирь ме́ду й ви́на. Не по́вірю не про́дама, бо на то́бі ка́птан дра́н. Чуб. V. 201. 2) Ободраный, облупленный. Я ко́за я́ря, пі́в бо́ка дра́ная, пі́в бо́ка лу́лена. Ном. № 9267.

Дра́ни́ця, ці, ж. Дранница, тонкая доска отколотая или отщепленная отъ дерева (употребл. для кровель и пр.). Ум. Дра́ни́чка.

Дра́ни́чина, нн, ж = Дра́ни́ця. Загадка. Дра́ни́чина хо́ть яку купу зва́лить. Черкиг. Губ. Вѣд. 1859, № 29, стр. 209.

Дра́ни́чка, кн, ж. Ум. отъ драни́ця.

Дра́нка, кн, ж. 1) Изношенное бѣлье, изношенная одежда. Сорочечка-дра́нка. Грин. I. 79. Была ме́не ма́ти зра́нку, що порва́ли хло́пці дра́нку, а я сі́ла та й ла́гала, та й на хло́пців по́глядаю. Мил. 103. 2) = Дра́ни́ця. Вх. Лем. 411. Ум. Дра́но́чка. Не бу́ло в його ні ха́ти, нічо́го, тільки сорочка-дра́но́чка на хре́бті. Г. Барв. 353.

Дра́нні, нї, с. соб. Лохмотья. Чуб. V. 1092.

Дра́нт, ту, м. = Дра́нти. Вх. Лем. 411.

Дра́нта́вий, а, о. = Дра́нтівий. Гол. II. 466.

Дра́нта́вий, а, о. 1) Изорванный, рваный. 2) Дранной, негодный. Дра́нтива ко́новка. Дра́нтива сви́та. Дра́нтиві ко́леса. Каменецъ. у.

Дра́нтива, нн, ж. = Дра́нта. Ле́жить Га́нна на ста́рій дра́нти, при́крита ста́рою ря́диною. Левич. I. 75.

Дра́нтогу́з, ва, м. Оборвышъ. На го́роді жу́куруза; нема́ мого дра́нтогу́за, нема́ його і не бу́де, він по́йжав ме́жні лю́де. Чуб. V. 1180.

Дрантя, тя, с. 1) Ветошь, старья вещи, лохмотья. Св. Л. 91. *Ні в'їз, ні в'їз, а дрантям світити.* Ном. № 1869. *Жид каже: „ти не знаєш, що купуєш“, і справді жид замість доброго—дрантя продає.* Ном. № 10519. *Яка там свита—дрантя саме.* Канев. у. 2) **Дрань, негодная вещь.** *Ет, дрантя ті колеса! Старі. Побіжи, то й розсиплються.* Каменец. у. *Як би добра кобила, то б варт дати 30 карб., а то дрантя.* Каменец. у. Ум. **Дрантячко.** *Отой жид, що дрантячко збирає, купує.* Каменец. у.

Дрань, ні, ж. 1)—**Дрантя.** *Як люде дрань, то така їх Орда.* Ном. № 7126. 2) **Драниця.** Левиц. І. 92.

Драп, меж. См. **Драп.**

Драпак, ка, м. См. **Дряпак.**

Драпати, драпнути, драпонуті, гл. См. **Драпати** и пр.

Драпáтій, а, в. О вышивкѣ: **драпáті** устави. Kolb. I. 48.

Драпáч, ча, м. Шерстобой, употребляемый для очистки шерсти проволоочныя щетки. Вас. '202.

Драпáчка, ки, ж. Зв'язáті драпáчки. Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Драпáжник, ка, м. 1) См. **Драпáжник.** 2) У гуцуловъ: ночной церковный сторожъ. Шух. І. 119.

Драпáка, ки, об.—**Драпáка.** О. 1861. XI. 28.

Драпкати, каю, еш, гл.—**Драпати.** Вх. Уг. 237.

Драпкатися, каюся, ешся, гл.—**Драпатися.** Вх. Уг. 237.

Драпустáн, ну, м. Раст. *Asalea pontica* L. См. **Штанодран.** ЗЮЗО. І. 113.

Драпцувáти, цюю, еш, гл. Удирать. Вх. Зн. 16.

Драпцём, нар.—**побігти.** Скоро побіжать, скоро убіжать. Вх. Зн. 16.

Дра́та, ти, ж. Притѣсненіе, поборъ. Загр.

Дра́тва, ви, ж. Дра́тва. ЗЮЮР. II. 92. *Що шилом приколе, дра́твою прив'яже.* Грин. III. 300. Ум. **Дра́твиця, дра́товна.** *Загадав шевці шевчисі дра́товки спрясти.* Чуб. V. 818.

Дра́ти, деру́, ре́ш, гл.—**Дерти.**

Дра́тися, деру́ся, ре́шся, гл.—**Дертися.**

Дра́тливий, а, в. Раздражительный.

Дра́тливість, вости, ж. Раздражительность.

Дра́тований, а, в. Раздраженный.

Дра́товка, ки, ж. Ум. отъ дра́тва.

Дра́тува́ння, ня, с. Раздраженіе.

Дра́тува́ти, тую, еш, гл. Раздража́ти, дразнить. К. ЦН. 179. *Буде з вас, що шляхту дурно дра́тували і з лукавим Острижником в степи пострікали.* К. Досв. 203. *Кожен лист, що читав він, дра́тував його.* Стор. М. Пр. 88.

Дра́тува́тися, туюся, ешся, гл. 1) Дразнить. *Та ну вже не дра́туйся: давай дітям гостинця, а мені очіпка.* Рудч. Ск. II. 168. 2) Раздража́тися.

Драч, ча, м. 1) Шомполь. Ромев. у. 2) Пильщикъ. *Уже драчі поприходили з лісу від драчки.* Волян. г. 2) Обдирало, сборщикъ-податей. *Воно б добре жилося, та драчі прокляті: двадцять п'ять карбованців за п'ять дурі подушного запла-ти.* Лебед. у. 4) Колѣчий кустарникъ. (Добруджа). КС. 1883. I. 59. 5) Родъ удочки для крупної рыбы при ловлѣ зимой: оловянная ги́рька съ грючкомъ на шнуркѣ. Вас. 189.

Дра́ча, ці, ж. 1) Обирательство, вымогательство, поборы, взятки. *Нема життя: великі драчі.* Лебед. у. КС. 1882. IX. 568. 2) Ссоры. *Як менший брат оженився, то почалась між ними драча за худобу.* Екатериносл. у.

Дра́чка, ки, ж. 1) Лѣсопильный заводъ. (Примѣръ см. при словѣ драчъ 2). 2) Доска. **Дра́чку рѣзати.** Пилать доски. Волян. г. 3) Плоти. инструменты: ресмусъ. 4) Расположеніе къ ссорѣ. *Оттак і посердилися, неначе хто між їми драчку вкинув.* Киев. у.

Дра́чкува́ти, кую, еш, гл. Обивать стѣны новаго дома передъ обмазкою дра́нциями. Рк. Левиц.

Дре́в'яна, ви, ж.—**Дере́вина.** Шевч. 436.

Дре́вко, ка, с. Ум. отъ дре́во. Деревцо. Чуб. V. 850.

Дре́вній, я, в. Престарѣлый, старый. Сим. 230. *Була то жена вельми дре́вня і немощна.* МВ. II. 74.

Дре́во, ва, с.—**Дере́во.** Грин. III. 690. *А зузуюла стрепенула, в темний луз по-линула, сіла собі на високім древі.* Мет. 256. *Над водою посажене древо зелене.* Ум. **Дре́вко.** *Помости гніздечко й у садочку, на високім древку, на яворку.* Чуб. V. 850.

Древора́б, ба, м. Сарай для дровъ. Шух. I. 106.

Дреглі, лів, м. мн.—**Драглі.** Вх. Зн. 16.

Дрегло, ля, с. ? Всякое дрегло, разные жити. Чуб. Ш. 336.

Дрегну́ти, ну́, не́ш, гл. = Дрегну́ти. **А наймит справді мов божевільний дрегнув із поля додому. Не гледів і дороги.** Г. Барв. 198.

Дреготі́, ті, ж. = Дрігота. **Все на бідного дрегота.** Ном. № 1577.

Дре́гес, са, м. = Дрегес. **Він кладе дрегес за губу.**

Дрежену́ти, ну́, не́ш, гл. Быстро побжгать, уйти. Мир. Пов. I. 1586. **А кобила як дремене, аж курява встала.** Рудч. Ск. I. 1.

Дре́жля, ва, м. Раст. Orchis morio. **Дрежляга, ги, ж.** Птица козодой, Carpinulus europaeus. Черк. у.

Дрену́ти, ну, неш, гл. = Дреженути. **До корми дреку.** НВолын. у.

Дренча́ти, чу́, чийш, гл. = Доренчати. **Голос їй дремчить.** Св. Л. 103. **Панотець давно хрін, аж вікна дренчали.** Св. Л. 13.

Дрепену́ти, ну́, не́ш, гл. = Дреженути. **Дрепня́к, ка, м.** У овчинников: когтеобразный желѣзный гребешок, которыми расчесывают шерсть на обработанной уже овчинѣ. Вас. 153.

Дриві́ти, драві́ти, дриві́ти, ні, ж. = Дрівітня. Чуб. VII. 387.

Дривотень, тня, м. = Дрівітня. Ека-теринск. у. (Залубовск.).

Дригави́ця, ці, ж. и пр. = Дрігавиця и пр.

Дриглі́, лі́в, м. мн. = Драглі. Вх. Зн. 16.

Дригті́ти, гчу́, тіш, гл. = Драгліти. О. 1862. VIII. 49.

Дриг, меж., виражающее быстрое одно-разовое движеніе ногой. **Дриг ногою! круть різками!** Г. Арт. (О. 1861. Ш. 104).

Дри́гавка, ки, ж. Руль. Ровен. у. Ролы. г.

Дри́гання, ва, с. Быстрое движеніе ногою; судорожное подергиваніе членовъ.

Дри́гати, гаю, еш, одн. в. **дригну́ти, ну́, не́ш, гл.** Дѣлать быстрое движеніе ногою; судорожно подергиваться. **Тут уміра, а ногою ще дрига.** Ном. № 3340. **Не рад лих, що взяв по зубих, а він ще і ногами дригає.** Ном. № 868. **А Потоцький ще грш сміється: аж ніжками дрига та регочеться.** Стор. I. 192. **І старому собіти дригають жили.** Ном. № 8695.

Тепер вони сплять з перенаю, не дригне ні один ногою. Котл. Ен.

Дри́гати́ся, гаю́ся, ешя, гл. Дѣлать судорожныя движенія, содрогаться. **Зари́зав барана,—і не дригався.** НВолын. у.

Дри́гез, зу, м. Изгаръ табачная, остаю-щаяся въ трубкѣ и которую потомъ клан-дуть себѣ за нижнюю губу.

Дригну́ти. См. Дригати.

Дригону́ти, ну́, не́ш, гл. То-же, что и дригнути, но обозначает движеніе болѣе сильное. **„Вісові груші! пробубонити: які спілі і над самісінькою головою висять, а ні одна ж то не впаде у рот!“** І що б то дригонути ногою та шпозвнути об цівку, то і посипались би. Стор. I. 63.

Дригу́лька, ки, ж. Фигура, сдѣланная нотами, какъ бы въ танцѣ. **Заберє голову (півень).... і винупцювує-випупцює дригульками!** Ніби й справді танцює. (шм.

Дрижене́ць, нці́, м. = Драглі 2. Вх. Зн. 16.

Дрижені́на, ни, ж. = Дриженець. Же-лех.

Дрижфі́ст, фості́, м. Пт. горихвостка, Phoenicurus. Вх. Зн. 16.

Дри́з, за и зу, м. Хворостъ. **Нема ні дри́за, зу.** Нѣтъ ні прутика. Маж. 179; нѣтъ ничего. Маж. 162.

Дри́за да́ти. Побжгать, убжгать. **Як дав дри́за, дак так тільки п'ятами за-лопотів.**

Дризу́ти, ну́, не́ш, гл. Побжгать, удрать. **Злякався Хома... та кинувши москаля (що вів на мотузці), як дри́зис, так тільки й бачили Хому.** Рудч. Ск. II. 176.

Дри́ль, ля, м. Сварядъ для сверленія.

Дрилюва́ти, люю, еш, гл. 1) Сверлитъ дрилем. 2) Очищать крижовникъ, сморо-дину и т. п. отъ косточекъ.

Дри́ля, лі́, ж. Дырка, просверленная дрилем.

Дри́мба, би, ж. 1) Пружинный музы-кальный инструментъ изъ желѣза: его во время игры держатъ въ зубахъ, производи-вукъ ударами пальца. 2) Неряха. 3) Жен-щина легкаго поведенія.

Дри́мбати́, баю, еш, гл. Танцювати, под-плясывать. **Найду собі цимбали, щоб ні-женьки дри́мбали.** Чуб. V. 1155.

Дри́ндати, даю, еш, гл. О лошади: бѣ-жать рысью. Вх. Уг. 237.

Дри́ндом, нар. Рысью. **Дриндом іде кінь.** Вх. Уг. 237.

Дри́пи, пів, м. ж. и **дри́п'я, г'я, с.**

Тряп'ю. *Ти б своє дрип'я узав, нехай не жалється отут.*

Дрискуля, лі, ж. = Дрислівка 2. Желех.

Дрислівий, а, е. Часто страждаючий поносомъ.

Дрисливиці, виць, ж. мн. = Дриоля. *На твого сина плаксивиці, дрисливиці... і вся нечистота, а на мою дочку чистота, красота зо всіх сторон.* Чуб. I. 118.

Дрислівка, ки, ж. 1) Дыня, имѣющая много жидкости въ срединѣ и вообще мягкая. 2) Слива скороспѣлка. Аф. 394.

Дрисля, лі, ж. 1) Поносъ. Закр. 2) Раст. См. Пішійка. Лебед. у.

Дрислявка, ки, ж. = Дрислівка 2. Желех.

Дрислячий, а, е. Относящийся къ поносу.

Дрисні, ні, ж. = Дрисля.

Дриотати, щу, щеш, гл. Страдать поносомъ.

Дристокъ, зу, м. Раст. *Crocus reticulatus*. ЗЮЗО. I. 120.

Дристун, на, м. 1) Страдаючий поносомъ. 2) Раст. *Polygonum lapalifolium*. Шух. I. 22. Ум. Дристунецъ, дристунчик.

Дристуха, хи, ж. 1) Страдающая поносомъ. 2) Разжиженный слой земли, встрѣчающийся при копанніи, напр., колодца на большой глубинѣ. 3) = Дрислівка 1.

Дрись! меж, выражающее звукъ при испражненніи поносомъ.

Дрисля, лі, дришля, ві, ж. = Дрисля.

Дріб, дрібу, м. 1) = Дрібок. Чуб. V. 1158. 2) Дрібъ ружейная. Аф. 394. 3) = Дрібина. 4) Недоійная овця. Шух. I. 190.

Дрібен, прил. = Дрібний. *А не піде дрібен дощик без чорної хмари.* Мет. 85.

Дрібка, ки, ж. = Дрібок. *Соли дрібка.* Г.к. Левиц. Дрібку. Немного. *Дрібку постояти і поговорити.* Вх. Зн. 16.

Дрібківий, а, е. Большими крупинками, въ кусочкахъ (о соли и т. п.). См. Дрібчатий.

Дрібний, а, ё, устѣ. форма: дрібен. 1) Мелкій, дробный, небольшої, маленькій. *Дрібні речі у кошк поклала.* НВолын. у. *А я ж тую дрібну ряску зберу у запаску.* Мет. 8. *Заганяла дрібні пташки до бору.* Чуб. III. 251. *Сію конопельки дрібні зелененькі.* Нп. *Шкода як умре, бо дрібні діти має.* Каменец. у. 2) Мелкоузорчатый. *Вийди, вийди, дівчинонько, під*

вербу густую, нехай же я подивлюся на плахту дрібную. Мет. 241. Зп. *Густой, частый. Дрібен дощик іде.* Нп. *За дрібними слізюньками світоньку не бачу.* Мет. 21. Когда говорится о слезахъ, существительное часто опускается. *Дрібними вмилися. Покотились дрібненькі з очей.* О. 1862. X. 2. *Дрібний лист.* Мелко и густо испи-санное письмо. Грин. III. 677. Ум. *Дрібненький, дрібнєсенький, дрібніий.* *Та й знов мережать зазожусь дрібненьку книжечку.* Шевч. 549. *Листячок дрібнесеньке.* Кв. II. 163. *Дрібнюки, як піоно, червоні квіточки.* Константиногр. у.

Дрібністий, а, е = Дрібний.

Дрібніти, виб, виш, гл. Рѣзать, крошить, разбивать, расквашивать мельче, чѣмъ нужно. *Не дрібни бо так сахарю: хай більші грудочки будуть.* Харьк. *Не дрібни ложками: я дуже дрібної не люблю.*

Дрібнітися, вибсь, вишсь, гл. Раздробляться, измельчаться. *Сахарь дрібниться на маленькі грудочки.* Кролев. у.

Дрібніця, ці, ж. 1) Мелочь, пустякъ. 2) = плхтя. Мелкоузорчатая плхтя. *Вийди, вийди, молодце, з відром по водицю, нехай гляну, подивлюся на плахту дрібніцю.* Чуб. V. 675. *Виткала молода дівчина даї плахти дрібниці.* Лавр. 162. 3) мн. Дрібниці. Мелко заплетенная косы. Св. Л. 2. *Росчесала русу косу, заплела в дрібниці.* Гайсин. у. 4) Родъ сѣти для ловли рыбы въ Днѣстрѣ. Браун. 12. Ум. *Дрібнича, дрібниченя.* Ном. № 14029. *Ой плахотка-дрібниченя по тросточці черацю.* ЗЮЮР. II. 241.

Дрібнісінький, а, е. Очень мелкій, очень маленькій, очень густой и пр.

Дрібнісінько, нар. Очень мелко, очень густо, очень подробно и пр.

Дрібніти, вию, виш, гл. Мельчать.

Дрібно, нар. Мелко; густо, часто. *Понабивано каміння дрібно-дрібно, немаче горохом вислано.* Стор. I. 146. *Багатий дрібно крає.* Ном. № 1451. *Вий та й дрібно, щоб знали, чий син.* Ном. № 9297 на стр. 289. *Як музика дрібно грає,—я слухати люблю.* Гол. VI. 447. 2) Подробно. *Потім все дрібно розказала, кого до пекла провожала.* Котл. Ен. III. 37. Ум. *Дрібнєнно, дрібнєсєньо.* *Дрібно, дрібнесєньо русу косу заплела.* МВ. I. 134. *Дрібнєнно ходити.* Ходить мелкими шажками. *Може ту, мамо, сватати, що дрібнєньо ходити?* Мет. 238.

Дрібногляд, ду, м. Микроскоп. *Микроскоп по нашому можна назвати дрібноглядом.* Ком. II. 88.

Дрібноголовий, а, в. Пустоголовий, обмежений. *Дрібноголове пенство кепкує з рідної мови.* К.

Дрібнолістий, а, в. Мелколистий. *Дрібноліста група.* МВ. II. 74.

Дрібноба, ти, ж. Мелюзга, мелочь. *Тоді то вже орда значних людей у полонь заложити брала, а дрібному панів без жалю стинала.* К. Хмельн. 66. *Дрібна дрібнота.* К. Кр. 23. Ум. **Дрібноба, дрібнобонь.**

Дрібнобій, а, в. Ум. оть дрібний.

Дрібняк, ків, м. мн. Мелкія деньги. Вх. Зн. 16.

Дрібок, бж, м. Кусочек, крупинка (о соли, напр.). *І не раз, і не два траплялось, що в хаті не було ні дрібна соли, ні сухого сухаря.* Левиц. I. 73. Ум. **Дрібчон.**

Дріботання, ня, с. Неразборчивая болтовня скороговоркой. *Таке якесь дріботання у його, що я й не розберу, що він і розкаже.* Новомоск. у.

Дріботати, бочу, чеш і дріботіти, бочу, тиш, гл. 1) Говорить очень скоро. *Оце було й дивиться він на тебе і дріботить тобі, а дума певно о чімсь другим.* Снм. 199. *Мовчки слуха, що дріботить йому вона.* Греб. 357. 2) Мелко ступать, частити ногами. *Цей кінш цюс не дурно ногами дрібоче. Як було одпряті музики в струни, Марина не остойті і не втерпін!* Вже й б'є тропака і дріботить. Левиц. I. 12.

Дріботун, на, м. Говорун, много и быстро говорящий, болтун. *Дивиться він на тебе й дріботить тобі (дріботун був старий).* Снм. 199.

Дріботуха, хи, ж. Говорунья, болтунья. *Що вже й дріботуха вона, то ж Боже! Усе дрібоче, усе дрібоче!* Новомоск. у.

Дрібчока, чжа, м. Ум. оть дрібон.

Дрібошити и дрібушити, шу, шіш, гл. Дѣлать быстро слѣдующія одно за другимъ движенія. *Взяв москаль ціпа і почав швидко-швидко ним дрібушити.* Грин. II. 207. *Поэтому дрібошити=дріботати.* 2. *Кінш... дрібошиа ристю.* Левиц. I. 484.

Дрібушечки, чок, ж. мн. Ум. оть дрібушки.

Дрібушити. См. Дрібошити.

Дрібушки, шок, ж. мн. 1) Родъ игры:

берутся вдвоємъ за руки и поставивъ носки къ носкамъ, кружатся, приговаривая: „дрібу-дрібу, дрібушечки!“ 2) Танецъ, таке же мелкія па въ танцахъ. *Ті „дрібушки“ танцювали, ті садили гонака.* Снп. 136. *Настя вийшла у танецъ... виробляла дрібушки.* Левиц. Пов. 111. 3) Мелко заплетенні коси. Гол. Од. 60. *Поплегла коси у самі маленькі дрібушки і вінком на голову поклала.* Кв. I. 50. *Не плеті кісоньки утрос, заплети кісоньку в дрібушки.* Мет. 205. Ум. **Дрібушечки.** Ін. 77.

Дрібцювати, цюю, ш, гл. Дѣлать мелкія па, частити танцюя. *Який там він прудкий? Дрібцює й ноги укупи, і тільки цупотить, товче мов просо в ступі.* О. 1861. VIII. 50.

Дрібчати, а, в. Большими крупинками (о соли и т. п.). Рк. Левиц. См. **Дрібновий.**

Дрібзакій, дрібзаківий, а, в. Мелочный.

Дрібзак, зку, м. 1) Мелочь, мелкія вещи. *Оце забув купити олії. Стільки дрібзаку було, що як його й не забути: купити соли, купити риби, меду, мила, олії,—от і забудеш що небудь, випаде з голови.* Кіев. у. 2) Маленькі дѣти. *Там того дрібзаку повен запічок.* 3) Мелкій скотъ. *В мене овень ватага, а дїякику без ліку, а дрібзаку як піску.* Лавр. 77: 4) **На дрібзакон, на дрібзакни побити.** Побити на мелкіе кусочки. Грин. II. 243

Дрівітня, дрівотня, дрівутня, ні, ж. Бревно, на которомъ рубять дрова, а таке ж і мѣсто, гдѣ оно находилось. *Хлопці цюс робили та й покинули сокиру, устроивши у дрівотню.* Кост. (О. 1862. VI. 46). *На дрівітні дров ні поляна.* ЗОЮР. I. 220. *А турки, що тріски на дрівітні, валяються кучами.* ЗОЮР. I. 291. *Чи пересуне що, чи переложить, а сама зирк із камори на дрівотню.* Кв. II. 160.

Дрівіц, вец, с. мн. Ум. оть дрова.

Дрігавиця, ці, дрігав, ві, ж. Студениста масса или что либо подобное ей. *Ще за старих панів віці такі вже ситі були, що як ідуть—аж дрігавиця дріготить.* Лубен. у. *Там і віці ситі, як дрігва, аж шкура ходором ходе.* Лубен. у.

Дріготі, ті, ж. Дрожь.

Дріготіти, чу, тиш, гл. Дрожать. *Дріготини, як зімою хорт.* Ном. № 651.

Дріжаки, ків, м. мн. Дрожь. **Дрімани** їсти. Трастись оть холода. *Пархім ходить та, голодний, дріжаки їсть по холодній зорі, не маючи у віщо й одягтися.* Кв. О, та й змерз же я цупко!... Та й дріжаків найвєся! Кв. I. 5. **Дрімани** снічуть у душі. Страшно ставонитися, нападаєть страхъ. *Йдуть злонці... в душі дріжаки скачуть, Господи, Господи! що то буде?...* Кожному в голові був той екзамєн. Св. I. 215.

Дріжання, ня, с. Дрожаніє, дрожь. Ком. II. 34. *Насупляні брови, чорні, гострі очі, твердий погляд, товстий голос,—все те обсилає її спину дріжан-ням.* Левнц. I. 332.

Дріжати, жу, жіш, гл. Дрожать. Стор. I. 84. *Дріжить як мокрий хорт, зубами знай цокоче.* Греб. Гей як вискочив козак Нечасенко сам кониченька сідлати, гей під кониченьком, гей під вороненьком стали ніженьки дріжати. Нп.

Дріжджати, джу, джіш, гл. Класть дрожди (въ тѣсто и т. п.). Загадав Іван ся женити, з м'якини пиво варити, кропивою змелити, а глиною дріжджити. Рк. Макс.

Дріжджі, джів, дріжчі, чів, м. мн. Дрожди. *Росте, як на дріжджах.* Ном. № 8611. *Пішов, як рак по дріжджі.* Ном. № 10981. *Пухла така, наче на дріжчах зійшла.* МВ. I. 113. *А тут, не тобі ка-жучи, ростуть дочки як на дріжчах.* Іевнц. I. 140.

Дріжова, ви, жс. Трясина.

Дріжчі. См. **Дріжджі.**

Дрізд, дроздѣ, м.=Дрозд. Вх. Пч. II. 15.

Дрізки, зок, мн. Щепки, черепки, кусочки, дребезги. Ум. **Дрізочин.** *Строщити на дрізочки.* Ном. № 3866.

Дріжніти, нї, нѣш, гл. Толкнути, лягнути. *Не підходь до коня близько, а то ногою дріжане.* Херс. у.

Дріж, дріжу, м. I) Раст. *дрожь.* Genista tinctoria. Лв. 99. *А в городі чисто-колі два кущики дроку.* Мет. 70. *Оці квітоньки так, каже, зветься, а оця травиця так.... оце беззача, оце чебрець, оце дріж.* Сям. 2) **Оводь.**

Дріма, ми, жс. Родъ весенней хорова-нои игры.

Дрімѣ, кѣ, м. Соня. **З дрімано́м** ся вітає. Онъ дремлетъ, спить. Вх. Лем. 411.

Дрімання, ня, с. Дреманіє. Хилив її

сон якийсь, якесь неспокійне дрімання. МВ. (О. 1862. I. 91).

Дрімати, маю, вш, гл. Дремати. *Як спить, то не їсть, а як їсть, то не дрімає.* Ном. № 5742. *Зирнув місяць ти-хесенько з-за чорної хмари: дрімай, дрімай, Турецько, бо нової кари.* Морд. (Мір. I. сб. 66). *Стали спочивати, став Марко дрімати.* Мет. 100.

Дріматися, мається, гл. безл. Клонити ко сну. *Став кунь вороний спотикатися, мені молодому да дріматися.* Мар. I. сб. 242. *Дріматється мені.* Федьк.

Дрімки, ків, мн. Дремота. Соньки-дрім-ки в головоньки. Мил. 36.

Дрімливий, а, в. Наводящий сонъ. Мил. 37. *Ой спи, дитя, без сповиття, поки мати з поля прийде та принесе три квіточки: одна буде дрімливая, друга бу-де сонливая, а третя щасливая.* Макс. (1849), 95. *Вітрець дрімливий якийсь наше.* МВ. II. 78.

Дрімливці, вць, жс. мн. Располо-женіє къ дремотѣ, дремота. *На мого сина дрімливці, сонливці і сплячки.* Чуб. I. 112.

Дрімлюх, ха, м.=Дрімух. Подольск. г. См. **Дремлюга.**

Дрімлючий, а, в. Сонливый, розпо-ложенный къ дремотѣ.

Дрімливці, вць, жс. мн.=Дрімли-виці. Мил. 34.

Дрімливці, вць, жс. мн.=Дрімки, дрі-мливці. *А соньки в головоньки, а дрім-ливці в очі.* Мил. 36.

Дрімота, ти, жс. Дремота. Левнц. I. 9. *Ой ходить сон коло вікон, а дрімота крло плота.* Мет. 2. *Ой на kota ворко-та, на дитину дрімота.* Макс. *Цвіти ж собі, живи собі самотою, самотою, ві-шай себе солодкою дрімотою, дрімотою.* К. Досв. 49.

Дрімух, ха, м. Пт. Козодой. Caprimul-
gus europaeus. Вх. Пч. II. 9. См. **Дрімлюх.**

Дрімучий, а, в. Объятый дремотой, дремлющий. *Тихенько дрімучий Прут да-лі тече.* Млак. 3.

Дріпа, пи, жс.=Задріпа? *Уродиться ж дріпа, мов червива ріпа.* Ном. № 8499.

Дрішло, ла, с. об. Дрянъ, оборвышп. *Ми робимо, ми женемо, ми в коломазі, а вони, не робивши вихорошуются; ста-ре дрішло—і те шубу яку напирить.* Г. Барв. 33.

Дріт, дроту, м. Проволока. Вас. 199. *Єсть у мене нагаєчка з кінця дротом шита.* Млр. л. сб. 337. Ум. **Дроти́м.** Драг. 79. **Дроти́чок.** *Я ж думала, що нагаєчка з платочка, аж то вона із проклятого дроти́чка.* Нп.

Дріта́рь, ра́, м. Проволочникъ. Вх. Уг. 237.

Дрітовач, ча, м. = **Дрітарь.** Вх. Уг. 237.

Дріть, дроти́, ж. Сплетенная вдвое мѣдная проволока, употребляющаяся въ гущевскихъ издѣліяхъ. Шух. I. 275, 312.

Дрі́чний, а, ь = Гр-чний. Lutskey, Grammatica slavoruthena, 168. Вх. Уг. 237. *Ой дівчата, ой сестриці, приходять мѣсячні, як нас возмуть дрі́чні злотці, — будем молодиці.* Гол. II. 431.

Дробеля́ва, ви, ж. = **Дрібнота.** Вх. Лем. 411.

Дробеля́чів'я, в'я, с. соб. Овцы и козы. Вх. Лем. 411.

Дробина́, ні, ж. соб. 1) Домашнія птици. Сим. 137, 142. К. Лз. 214. 2) Мелкія пресмыкающіяся, также черви. *Хай йому дробина́ сниться!* — нехорошее пожелание мертвому. Мнж. Ск. 179. 3) Дрова изъ тонкихъ стволокъ. Каменец. у. 4) Мелкія вещи. НВолын. у. 5) Мелкія деньги. НВолын. у. 6) Мелкіе куски. *Посіжи Іванка, посіжи братка на... дробину.* Молодич. (1843), 141.

Дробинникъ, ка, м. 1) Пастухъ гусей. 2) Дворъ и хлѣвъ, гдѣ содержатъ домашнюю птицу.

Дробинница, ці, ж. Женищина, при-сматривающая за домашней птицей.

Дробити́, блі, биш, м. Рѣзать на мелкіе куски. *А мій милий тісто дробить, а я рада, що їй то робить.* Грин. III. 314. 2) = **Дріботи́ти** 2. Шух. I. 80.

Дробітько, ка, м. Говорящій скоро и невнятно.

Дробівни́ця, ці, ж. Дробница (мѣшокъ или сосудъ для храненія дробі). *І pistols, і дробівни́ця, і мушкет важучий.* Щог. В. 98.

Дробови́к, ка́, м. Охотничье ружье. Аф. 394. Ум. Дробовичі́м.

Дробувати́й, а, в. Большими крупинами (о соли и т. п.). *Дробувата сі́ль.*

Дроб'ята, б'ят, с. мн. Овцы. Желех. Шух. I. 84.

Дрѣва, дрів и дров, с. мн. Дрова. *У нежъ все тепло, а пойді в рай, то й дрѣвами дбай.* Ном. № 200. Ум. **Дріва́й.** Рудч.

Ск. II. 7. *А ну, синку, розкидаймо хлѣвець та нарубаймо дрѣвець.* Ном. № 10289. *Василь на всі празники нарублює дрѣвець.* Кв. II. 160.

Дрові́на, ви, ж. Полѣно дровъ. *Треба, щобъ гола ніч ніколи не була, класти на ніч у неї дровину.* ХС. III. 50.

Дрови́нака, ки, ж. Большое полѣно дровъ, бревно. *Дві дровинаки, чотири коляки, восьм о́йр, дев'яти ші́ль.* (Загадка: яро). ХС. III. 64.

Дрови́тник, ка, м. Дровникъ. Радодомисл. у. (Рк. Левич.).

Дрови́тня, ні, ж. = **Дриві́тня.** *Пилово дрова рубити, на дрови́тню ліг спати.* Нп. *Як тріски ліпакъ-скачуть з під сокири на дрови́тні, розсипають лигі люди наші кісті беззащитні.* К. Псал. 315.

Дрови́к, ка́, м. Дровяной сарай.

Дрѣвно, на, с. = **Дровина.** Вх. Лем. 411.

Дровово́в, за, м. Работникъ на сахарномъ заводѣ, возящій дрова. НВолын. у.

Дровору́б, ба, м. Дровосѣкъ.

Дровору́бня, ні, ж. Мѣсто, гдѣ рубятъ дрова. Міус. окр.

Дров'яний, а, б. Дровяной, изъ дровъ. *Дров'яний жар у печі.* Константиногр. у. **Дрозжа́чка, ки, ж.** Раст. Briza media. Шух. I. 20.

Дрозд, да́, м. Пт. Дроздь, Turdus vulgaris.

Дрокови́стий, а, в. Капризный, раздражительный.

Дрокови́ця, ці, ж. Жаркое время въ маѣ и іюні, когда скотъ подвергается нападенію оводовъ и мечется изъ стороны въ сторону (дрочиться). *Чого ти голову крутиш, мов той цан у дрокови́цю?* О. 1861. XI.

Дропѣ́к, ка́, м. Родъ танца, трѣпака. *Ой тили б я на музики... да вдарили дропака.* Нп. **Дропа́на да́ти.** Убѣжать. *Чим дуж дая відті́ль дропака.* Котл. Ен. II. 16.

Дроти́к, ка, м. Ум. отъ дріт. 2) Прутъ толстовый. МВ. (1862. I. 40).

Дроті́на, ни, ж. Проволока.

Дроти́вий, а, в. = **Дротяний.** *Доротова струнка.* КС. 1882. VIII. 282. *Найайка дротовая, чорним шовком шита.* Чуб V. 621.

Дроти́чок, че́а, м. Ум. отъ дріт.

Дротяне́нький, а, в. Ум. отъ дротяний.

Дротяни́й, а́, б. Проволочный. Рудч. Ск. I. 60. *Озми, синку, дротяни́й вѣжки, зв'яжи млі́й рученьки і ніжки.* Млр. л.

сб. 209. **Дротяна́ запаска.** Запаска съ вогтанной въ нее канителью. Шух. I. 132. Ум. **Дротяне́нький.** Напачка дротяне́нька, а я молоденька, у мило длинне, кровю́ ланине. Чуб. V. 491.

Дротя́нка, кн, ж. Нага́йка дротя́нка. Нагайка, сдѣланная изъ проволоки. Не титайся, брате, какъ дужа-здорова, занитайся, брате, яка моя доля: шовкая тусточка в рукахъ моихъ стѣла, нагайка-дротянка кровю́ обкинула. Мет. 281. 2) Раст. *Juncus trifidus*. Лв. 99. Ум. **Дротяно́чка.** Чг. 26. Напачка-дротяночка у три дротни ланца. Чуб. III. 111.

Дрохва́, вѣ, ж. Драхва. Грин. II. 158, 157. О. 1861, XI. 100. Восталася царича серед стѣну однимъ одна. Однак не покида її Госнодь: підійде до неї дика коза, от вона підойть молочка та й нап'ється; поналімають до неї дровзи, хохітва і напесуть нечок. Стор. I. 74. По куцахъ міжъ деревю́ ходять дрохви табунами. Щог. V. 53.

Дрохвеня́, нѣтя, с. Драхва-дѣтенышъ. Ум. **Дрохвеня́тн.** Аф. 394.

Дрохві́н, дрохві́ний, а, е. Принадлежнѣй дрохвѣ, относящійся къ дрохвѣ. *Дрохві́н лийл.* Сям. 233.

Дрохві́ч, ча́, м. Самецъ драхва. Стор. II. 23.

Дрохві́чка, кн, ж. Самка драхва.

Дро́чїть, чу́, чиш, м. Дразнить, сердить, раздражать. Бога не мїви, а чорта не дрочи. Ном. № 5871. Пусти мене, мати, я й не лабаруся, тільки хлопцівъ попрошу та й назадъ вернуся. Лавр. 32.

Дро́читися, чу́ся, чишся, м. 1) Метаться изъ стороны въ сторону отъ укусовъ оводовъ (о скотѣ). 3) Сердиться, бѣситься, капризничать. *Озатися ж, не дрочїся, не басїй, Панаку!* Мкр. N. 9. 3) Дразниться. *Ти дрочїшся з мене.* Драг. 51.

Дро́чливїй, а, е. Легко раздражаемый укусами оводовъ и мечущійся подъ вліяніємъ ихъ (о скотѣ). См. **Дро́читися.** Якъ корови отелїлися, то приїсїши теля у хату, заразъ закуляють оджею, або чимъ друку, пїчку, щобъ не дрочливє було нїсла. Чуб. I. 50.

Друба́к, ба, м.—**Гробак.** Шух. I. 23.

Друбе́н, бна, не—**Дрібе́н.** Внолі, мати, друбе́н дощикъ їде, ой той мене раноньки промїне. Чуб. V. 876. Ум. **Друбе́нький.** Бодай же вамъ, панове-молодцове, да три ліпа болїти, а що ви мене посиротили і друбе́нькі дїти. Мзр. I. сб. 191.

Друба́к, бна́, м.—**Дрібок.** Мені небацяцько треба: соли друбок, глїба шматок та горїлки чарка. Ном. № 12175. Ум. **Друбб́оч.** Нема соли друбб́очки. Чуб. V. 196.

Друбу́шки, шок, ж, мн.—**Дрібушки** 3. Стор. M. Пр. 9.

Друг, га, мн. дру́зі, м. 1) Другъ. *Без вірною друга великая туга.* Ном. № 9021. *Годи тобі жити за тихимъ Дунаємъ: ми на тебе, друже, давно вже чинаємъ.* К. Досъ. 28. *Разом, друзі! крикнувъ Карно.* Левинд. Пѣв. 350. *Не такъ тїі сто братівъ, якъ сто друзівъ.* Ном: *Рече Христосъ до Івана, своєю друга.* Чуб. III. 21. 2) Мужъ (пѣсяяхъ) *Ой пїду я, не беру́ю—ду́юмъ: чи не застрїнуся з несу́женимъ дру́юмъ.* Мет. 94. *Слава Маруся до Юрочка: мій Юрасеньку, мій друже вірний!* (Свад. пѣснѣ о новобрачныхъ). Мет. 184. Ум. **Дружо́в.** Чуб. V. 1004.

Друга́к, ка́, м. 1) Теленокъ или жеребенокъ на второмъ году жизни. 2) Второй рой, вышедшій въ то-же лѣто изъ одного и того-же улья.

Дру́гий, а, е. 1) Другой; иной. *Один сидить конецъ столу, мед-вино кружася, дру́гий сидить біля його, на скрипочку грає.* Мет. 8. *Але він тут собі дру́гий, піж у нашому селі.* Кв. II. 296. *В місті добре тільки каму небудь халач кинувати, а не що друге.* Ном. № 10484. 2) Второй. *Уже й дру́гою сина діждали собі.* Харьк. **Дру́гого дня.** На другой день. Каменец. у.

Другі́ня, нї, ж. Подруга. *За царичею дру́гїні до царя в юстику середъ радощівъ весїлини якъ голубки линуть.* К. Псал. 110.

Другора́днїй, а, е. Второстепенный. Желех.

Друга́р, ра́, м. Рукавка рулевого везла у плота. См. **Нерпа.** Шух. I. 181.

Дру́жба, бн, 1) ж. Дружба. *Услужїте мені службу, покажіте дружбу.* Кв. I. 34. 2) об. Одинъ изъ супруговъ; замужняя женщїна или женатый мужчина. *Позбїралися судді-сенатори, присудили йому женитися, тому молодому князеві, і їде він шукати собі дружби, а за їмъ великій поїздъ.* ЗОЮР. II. 61. *І ти дружба, і я дружба,—оба їємо сі дружби, ой вже ми ся додружили вояцько́ю служби.* Гол. II. 803. Въ одной сказкѣ употреблено въ устахъ дѣвухи о молодомъ царевичѣ повидимому въ смыслѣ: молодой человекъ, могущій быть женихомъ: *Приходить він до будинокъ, ажъ виїде три дочкї тїєї баби на рундукъ....*

Який ти, кажуть, дружбо, хороний, да
б'є тебе нана мати. ЗОЮР. II. 51—52.
3) м. Товарищ жениха на свадьбѣ, пригла-
шенный пѣть изъ числа парней; шаферъ.
Чуб. IV. 95—96. Иногда это значить то-
же, что и дружио Чуб. IV. 182. Гол. IV.
432. Ум. Дружбною, дружиненью. Мар-
кев. 132. Грин. III. 498. Поляна, Мару-
сю, на порі: то йде дружбною ворі
твѣй, та несе коровай на віці, білѣе за-
вивало на тарілѣй. Мет. 207.

Дружбарт, та, м. Родъ игры въ карты.
Давай різати в мар'яша, в дружбарта,
а хто і просто в візка. Св. Л. 222.

Дружбіненько, ка, м. Ум. отъ дружба.

Дружбінти, блю, биш, гл. Быть дру-
бою, шаферомъ на свадьбѣ. Вх. Лем. 411.
Було б тобі не дружбінити, було б тобі
свині пасти. Насм'ял. свад. п'єсня. Рк.
Макс.

Дружбів, бова, во. Приналежачій
дружбі. Грин. III. 506. Дружка за сто-
лом надіває дружбову шапку. О. 1862.
IV. 18.

Дружбонько, ка, м. Ум. отъ дружба.

Друженька, дружечка, ки, жс. Ум.
отъ дружна.

Друженько, ка, м. Ум. отъ дружио.

Дружина, ни, 1) об. Каждый изъ супру-
говъ—какъ мужъ, такъ и жена. Да по-
можи, Боже, на рушничку стапи: по-
ді не розлучить ні батько, ні мати, ні
чужан чужина, коли судилася дружина.
Мет. 53. З великою худобою битись да
сваритись, з хорошою дружиною на сві-
ті нажитись. Мет. 83. Ой як буду, моя
матусенько, да я в війську полирати,
приймай мою вірну дружинку да за рід-
ну дитину. Мет. 241. Чоловіче мій, дру-
жино моя, завіз ти мене, де роду нема.
Мет. 246. 2) ж. Товарищи, дружина, слуги.
Хвалиться стрілкою перед дружинкою:
да нема у дружини такої стріли, як у
самого пана Івана. Чуб. III. 288. Ум.
Дружинна, дружиньна, дружиньочка Чуб.
III. 288. Маркев. 136. Грин. III. 429.
Мил. 205. Що білая лебедина Дунай
сколотила, невірная дружинонька жалю
наробила. Чуб. III. 137. Негідня дру-
жиньочка молодому світі зав'яже. Чуб. V.
31. Борейкова дружинонька волає долами:
один каже до другого: „Боже пана не
мами“. Гол. I. 14.

Дружити, жу, жиш, гл. 1) Дружить.
З москалем дружи, а камінь за пазухою
держи. Ном. № 819. 2) Поступать по дру-

жески. Другу дружи, а другого не гнів.
Ном. № 9531. 3) Женить или отдавать
замужъ. Мил. 218. Тому сина женити....
тому дочку дружити. О. 1861. XI. Сн.
30. 4)—собі. Брать въ жены. В тебе си-
ни в царя служать, царівочку собі дру-
жать, в царя дочку заручили та й до-
дому пригостили. Гол. IV. 551. Ум. Дру-
житоньки. Мої любі вечерниченьки! Все ж
бо ми на вас не ходитоньки, з панянка-
ми не дружитоньки. О. 1862. IV. 4.

Дружитися, жуся, жишся, гл. 1)—
Дружити I. Слабий з дужим не борисъ,
голий з багатим не дружисъ. Ном. № 1417.
2) Жениться. Не стій а ні дружитисъ,
а ні дома жити—чумакуєш. МВ. I. 65.

Дружитоньки. Ум. отъ дружити.

Дружка, ки, жс. 1) Молодая дівушка
изъ приглашенныхъ невѣстой быть на
свадьбѣ; одна изъ дружок носитъ названіе
старшої. Завтра заплети кісоньку в дрі-
бушки, та вже ж тобі не ходити в
дружки! Мет. 206. Ой брязнули на дворі
цимбали, озвалися у сінях бояри, заспі-
вали дружки у світлиці, забилося серце
у одоєвиці. К. Досв. 120. 2) Подруга. Ой
звалилася гречная панна своїми косами
перед дружками. Чуб. III. 299. Ум. Дру-
женька, дружечка. Грин. III. 496, 433, 476.
Сідайте сюди, дівчата... от же вам і
ложечки, брусуїте, друженьки, брусуї-
те. Кв. Есть у мене служечка, старшая
дружечка. Мет. 193. Усі дружечки по
лавах сіли, а Ганкуся на посаді. Нп.

Дружків, кова, во. Приналежачій
дружкові.

Дружко, ка, м. Приглашенный ро-
дителями жениха женатыи мужчина; онъ
распоряжается свадьбой. МУЕ. III. 93.
Син. 11. КС. 1883. II. 380. На тарілку
положить рушник і дадуть дружкові,
піддружому і старостам. Мет. 190. Аж
ось крикну дружко: „старосте, пани
підстарости! благословіте молодих ви-
вести з хати на двор погуляти. Кв. I.
14. Ум. Друженько, друмонько. Грин. III.
436. Одчиняйте сватам хату, дружень-
кам пивницю. Нп.

Дружкувати, кую, еш, гл. Быть дру-
жкомъ или дружною на свадьбѣ. Грин. III.
437. Аля. 64, 96. Було б тобі, дружку,
не дружкувати, було б тобі свині пасти.
Грин. III. 457. Чи ти вже дружкувала
коши? Полт.

Дружний, я, в. 1) Дружественный,

дружний. Г. Барв 138. Дружня розмова. К. Досв. 93. Дружній череді вовк не стрипаний. Пол. № 10717. 2) Приналежаний другу. Дружно жінку взяв до себе. Ум. Дружненький.

Дру́жність, ности, ж. Дружна жизнь, дружескіе. Та то тільки кажуть, що у них дружність, а вони дома їдаться, як ті собаки. Канев. у.

Дру́жно, нар. Дружно, въ согласіи. З газетнои я живу дружно. Стор. I. 228. Ум. Дружненько. Жили дружненько ті дві жінки, мов би куми або ятрієки. Сніп. 207.

Дружонько, ка, м. Ум. отъ дружно.

Дру́жчи, чу, чий, гл. Быть дружкою. Дружеска пишмєнка... не дружчила нікому, перший раз ся придало і то ся не ддало. О. 1862. IV. 6. См. Дружувати.

Дру́зки, (ків? м.) мн. = Дрізки. Ласери в друзки порозлінались. К. Бай. 93.

Дру́ж, зв, м. = Друг. Чи не вб'єте або чи не скраєте вірного мого друга. Мет. 403.

Друзі́ка, ки, м. Друг, пріятель, услужливий. Що, як би таких друзяк припало хоч дві чайки до Кермана, як я пропадав там у неволі? К. ЧР. 7. Є ви товариші, друзяки? Собаки, а не товариші. Мир. ХРВ 276. Парень молодий, друзяка, роботячий, смірний, не п'ючий і вже ні з ким не залається. Кв. I. 167.

I. Дру́к, ку, м. Печать, печатаніє. Подали до друку у „Основу“. К. (О. 1862. III. 30). Писав, щоб я слав йому до друку. А що тепер не перейшло через редакцію до друку, лусить зоставатись до иншого часу. Передм. до Кобзаря Шевч. вид. Кожанчикова, стр. 1.

II. Дру́к, ка, дручо́к, чка, м. = Дрюк, дрючок. Бив, бив, та ще й дрюк кинув. Пол. № 4023. Вирубав дрючка та й подав чортіві в яму, щоб його... витягти. Рудч. I. 57. Ум. Дручяга.

Друкáря, ні, ж. Типографія. Позбірав, що було у мене писаного по нашому... одніє у друкáрю, -- от вам і книжка. Греб. 407. Ось нехай лиш Господь нам допоможе зложити докупи обидва береги Дніпрові, тоді ми позаволаємо усякого праяві суди, школи, академії, друкáрні, -- підніємо Вкраїну вгору. К. ЧР. 132. А при школах споружалися друкáрні, щоб і книжками свою віру боро-

нити, а унію і католицтво знесажати. К. Хмельня, 47.

Друкáрьський, а, в. Типографскій.

Друкáрь, ра, м. Типографщикъ.

Друкáвниця, ці, ж. Юбка ізъ синей вибойки. Вх. Лем. 411.

Друківля, ля, с Шрифть? Як се ті книжки друкують? Там є друкарля таке, що його прикидають, чи що? Брацл. у.

Друкóваний, а, в. Печатный. Друкóвана словесність. К. ХП. 114. Як же піднялися братства церковні свою... віру од Унії наукою церковною, книжками друкованими та школами братськими боронити. К. Хмельн. 123. 2) Учений (иронично). Такі, бачте, люде: все письменні, друковані, сонце навіть гудять. Шевч. 122. Люде письменні й друковані. К. (О. 1861. II. 230). Іногда употребляется умышленно въ двузначномъ смыслѣ: можно повять, что дѣло идетъ и о глѣсномъ наказаніи друкомъ (дрюкомъ) -- т. е. палкою. Вчений, та не друкóваний (друкóваний) т. е. недоученный -- подразумевается: при помочи дрюка, палки, почему въ вариантахъ этой поговорки. бываетъ и такъ: вчений, та не дочений, -- не проченный, -- не товчений. Ном.

Друкóвання, ня, с. Печатаніє.

Друкóвати, в'ю, еш, гл. Печатать.

Друкóватися, к'юся, ешся, гл. Печататься. Друкóється тепер усе, що можна було знайти і надрукóвати. Передмова до Кобзаря Шевченкового вид. Кожанчикова, стр. 1.

Дру́лити. См. Друляти.

Друлі́вник, ка, м. Инструментъ, которымъ гуцульскіе мосжики вырѣзають при орнаментировкѣ металла круговия лінії. Части: цилиндрической стержень біло, въ нижнемъ концѣ стержня вставленъ стальной писачокъ съ двумя (какъ въ вилахъ) острыми, при прорѣзываніи круга одно изъ нихъ -- сердешникъ -- находится въ центрѣ, другое -- околичникъ -- очерчиваетъ окружность; выше стержень проходитъ сквозь горизонтально лежащій дискъ, -- іначало, а еще выше сквозь планку -- валбѣ, отъ котораго идетъ веревочка -- мотузокъ, выше проходящій сквозь стержень; движеніємъ валліа вверху і внизъ приводится въ вращеніє стержень, а потому и писачокъ. Шух. I. 277.

Друля́ти, ляю, еш, одн. в. друля́ти, лю, лиш, гл. Толкать, толкать. Мить-

ся люде і друляють одні других в воду.
МУЕ. III. 39.

Дру́хва, ни, ж. = Дружка. Люба.

Друхніти, нію, еш, гл. = Трухніти.
Вх. Зн. 16.

Дручина, ни, ж. = Дричина.

Дручок, чка, м. Ум. отъ друн.

Дру́чка, чя, с. соб. = Дручка.

Друча́га, га, ж. Ув. отъ П. Друн.

Дру́хляк, ка, м. 1) Родъ металлическаго или глинянаго ситца, сосудъ съ дырочками въ днѣ, чрезъ который сѣбживаютъ воду съ варениковъ, лапши, макаронъ и т. п. 2) Родъ шубки-безрукавки или дивнаго суконнаго жилета. Вх. Лем. 412.

Дрюк, ка, м. Толстая палка, дубина. Ном. № 7094. *Ой ви хлопці, ви добрі молодці, та беріте дрюки в руки, бийте, бийте, бийте і в'яжіте, на нові вози кладіте.* Мет. 453. *Кинувсь ляхок до канчука, а козак до дрюка: „оце ж-тобі, вражий сину, з душею розлука“.* Нп. Ум. **Дрю́чи, дрю́чею.** Ув. Дрючище. Чуб V. 1124.

Дрюка́рня, дрюко́ваний, дрюкува́ння, дрюкува́ти = Друкарня, друкова́ний, друкува́ння, друкува́ти.

Дрю́чок, чка, м. Ум. отъ дрюк.

Дрю́чина, ни, ж. Дубина. *Ой ханайте, браття, хто кий, хто дрючину на вельможну спину! Вирятуймо, браття, з тяжкої неволі своєю річку Україну.* К. Досв. 175. *Добра-каша: кручина за крупиною гониться з дрючиною.* Ном. № 12321.

Дрю́чище, ща, с. Ув. отъ дрюк.

Дрю́чок, чка, м. Ум. отъ дрюк. *Там тебе ждуть—з двома дрючками за дверима на порозі.* Ном. № 14263. **Дрю́чи ваговий.** Рычагъ, которымъ, опирая его на „вижницю“, поднимають тяжело нагруженный возъ. Чуб. VII. 404.

Дрю́чка, чя, с. соб. Толстая палка. *Щоб тебе ча дрю́чки винесли!*—Пожеланіе смерти. Г. Ыарв. 225.

Дрябчак, ка, м. Раст. *Cirsium lanceolatum*.

Дрягва́, ві, ж. = Дряговина. Вас. 207. См. Драгва.

Дря́глий, а, е. Ветхий, подгнивший, изношенный. *Дерево дрягле. Грубка дрягла.* Любен. у. См. Драглий.

Дря́гнути, ну, неш, гл. Просыхать, высыхать. Угор.

Дряговина́, ні, ж. Болотистое мѣсто,

трясина, болото. Сторож (Желех). Левиц. Перші к. князі, 5. См. Драговина.

Дряго́тіти, гочу́, тіш, гл. Дрожать. *Як біжить хто конем по греблі, то аж дряготитъ гребля вся.* Волч. у. См. Дрягтіти.

Дрягті́ти, гчу́, тіш, гл. = Двигтіти, дряго́тіти. *Ходять сім коров по ніску і такі ситі, що сало на їх так і дрягтіть.* Мил. 4.

Дряп! меж. 1) Царап! А кишка дряп його кітлями, так і передрала щоку. Харьк. 2) Хвати! Брат собі дряп, сестра собі несла. Ном.

Дря́па, ня, ж. Родъ проволоочної неподвижной щетки для расчесыванія обѣе шерсти. Шух. I. 151.

Дряпа́к, ка, м. 1) Царапина, 2) Машина-экстирпаторъ. 3) Истрепавшійся вѣвѣть. 4) мн. = Ожина. Шух. I. 18.

Дряпа́ння, ня, ж. 1) Царапанье. Говорится преимущественно о плохомъ писаньи. 2) Грабежъ. *Черкеси... йдуть скоріше на дряпанню.* О. 1862. II. 64.

Дряпа́ння, ня, с. Царапаніе.

Дряпа́ти, паю, еш, гл. 1) Царапать. *Штовгають її, дряпають, щипають.* МВ. I. 76. *Дивись, кіт як дряпає.* Харьк. (Собаки) заскiгдили і стали дряпати лапами. Стор. М. Пр. 112. 2) Царапать, плохо писать.

Дряпа́тися, паюся, ешся, гл. 1) Царапаться. 2) Карабкаться. *Аж страшно було дивитись, як та ди́ка степова животина дряпається копитами на кручу.* К. ЧР. 92. *Дряпается на гору.*

Дряпа́ч, ча, м. 1) = Дряпак.

Дря́пець, пця, м. Хорошо, легко вскарабкивающійся на высоту. *Нехай він лізе на вишню—він дряпець.* Елисаветгр. у.

Дря́пчик, а, е. Хищный, разбойничій. Стор. М. Пр. 26.

Дря́пчик, ка, м. 1) Хищникъ, грабитель. Стор. М. Пр. 29. 2) Взяточникъ, обдирало. Мир. ХРВ. 85.

Дря́пство, ва, с. 1) Хищничество, грабительство. 2) Лихонство, взяточничество.

Дря́пка, ки, м. Обдирало, лихонемець. Ум. Дряпчина. *Нептун издавна був дряпчик.* Котл. Ен. I. 10.

Дряплі́вий, а, е = Дряпучий.

Дряпну́ти, ну́, неш, гл. Царапнуть.

Дряпня, ні, ж. 1) Паранавіє. 2) Сди-
ратиє, обдираніє.

Дряпну́ти, ну́, не́ш, гл. 1) Сильно
паранувати. *Ведмідь як дряпоне його.* Мнж.
112. 2) Сильно побіжати, удрати. *Ото
дряпнуло! аж потилиця лиска!* Ном.

Дряпота, ти, ж. Обдираніє.

Дряпотіти, чу́, тіш, гл. Парпати (го-
воритися тільки о звук). *Змієв. у.*

Дряпу́га, ги, об.=Дряпика.

Дряпу́чий, а, в. 1) Люблячий царапати-
ся. *Кіт дряпучий.* 2) Задорливий. *Ти
його тільки займи—він такий дряпучий,
що зараз і битися буде.* Київ. у.

Дря́пи, пі, с.=Дряптя.

Дра́сон, ну, м. Раст. Polygonum hyd-
roriper. Вх. I. 12.

Дра́сува́ти, су́ю, еш, гл. Топтати. *Ой
як же вишла Божая мати да на кри-
жові стала: кулі вертала, хіньми дря-
сувала, воювати не дала.* Млр. л. сб. 188.
См. Грасувати.

Дуб, ба, м. 1) Раст. дуб, Quercus ro-
bur. Як ми з тобою спознавалися, су́ж
дуби розвивалися. Мет. 69. *Ой ти, дубе
кучерявий, голяя твоє рясце.* Мет. 107.
2) Большая лодка, выдолбленная из де-
рева. Вас. 150. Описаніє ея: Мнж. 179.
*Чоловік десять їх плало по Дніпру та й
пристали дубом коло Черкас.* ЗОЮР. 260.
*Я раз стояла на тім камені і брала
воду, а гетьман їхав дубом.* Левич. Пов.
268. *Ой пустились наші запорожці че-
рез море дубами.* КС. 1883. I. 43. 3) Ду-
бильное вещество, жидкость изъ тертой
дубовой или вербовой коры, употребляемая
для чинки кожи. Вас. 158. См. Дубило.
*Я шевчика не люблю, за шевчика не пі-
ду: шевчик шкури чиняє, а він дубом во-
няє.* Чуб. V. 1087. 4) Название одного
изъ играющих въ игръ стовп. Ив. 48.
5) Зеленій дуб. Родъ дѣтской игры. Ив. 68.
6) Високий дуб. Родъ игры въ мячъ.
Ив. 28. 7) Горю-дуб. Игра въ горѣлки.
Гуляти в горо-дуба. 8) Дѣба да́ти. Уме-
реть. *Дав йому дѣба.* Убилъ его. 9) Дѣба
става́ти. а) Становиться на дыбы. *Кінь
дуба стає.* Каменец. у б) —ста́ти. Остол-
бенѣть. См. Дубала, дубора. 10) По сей
дуб мѣля. Дальше ни шагу, конецъ дѣлу.
Ум. Дуби́, дубо́н, дубо́нько, дубчи́, дуб-
чи́чок. Аби дубки, а берізки будуть (аби
парубки, а дівчата будуть). Ном. № 8868.
*Ой у лісі на дубочку зовула кувала. Гол.
Сидить голуб на дубочку, голубка на*

вишні. Мет. 62. *Я присилаю кониченька
до дубонька зеленого.* Чуб. V. 917. *Ой не
видко його дому, тільки видко дубчик.*
Мет. 7. *І спинається він та на дубчи-
чок і зриває з дубка м'яке листячко.*
Сніг. 102. Ув. Дубище. Чуб. V. 1169.

Дуба́ла, нар. Дубонт, вверху ногами.
Дубала стати. См. Дубора.

Дуба́рь, ра́, м. Большой дубъ. *Дубарі
товстелезі.* Константиногр. у.

Дубас, са, м. Большой ножъ. Вх. Уг.
237.

Дуба́сити, шу, сеш, гл. Дубасить, ко-
лотить.

Дубеле́ць, льца, м.=Туболець. НВ-
лын. у.

Дубе́ль, та, м. Бекасъ, дупель, Scolo-
рах major. Вх. Пл. II. 14.

Дубе́льті́вка, ки, ж. Двустволка. *Пан
Цидульський... в одній руці держав пень-
кову люльку, а в другій дубельтівку; у
ногах вертівся пудель і гавкав на сіль-
ських собак.* Стор. I. 233.

Дубе́ць, бця́, м. 1) Молодой дубъ. *Ой
у лісі під дубцем стоїть дівка з молод-
цем.* Грин. III. 168. 2) Пруть, палочка.
*Треба називувати дубців з усякого де-
рева.* Грин. I. 180. *Поштою таже—розга.
Не дубцем, так лозиною.* Ном. *Треба його
дубцем бишь.* Грин. III. 553. Ум. Дубчин,
дубчи́чок.

Дуби́ло, ля, с. а) Дубильное вещество.
б) Отваръ ольховой коры и пр., въ кото-
ромъ вымачиваютъ сукно или нитки. Шух.
I. 152, 254. См. Дуб 3.

Дуби́на, ни, ж. 1) Дубовое дерево.
*Суди туди дубину стрепену,—посина-
лись жолудочки в пелену.* Чуб. III. 176.
*От кри́нка дубина,—сокира як заліза
одскакує.* Харьк. 2) Дубовый лѣсъ. Сим.
26. КС. 1883. I. 34. *Ой з-за гори висо-
кої та з зеленої дубини ідуть ляги на
три шляги за пістори млі.* Нп. *Як
були ми молодими, то ходили по дуби-
ні у червожх запасах і сизизна на
висках.* Ном. № 8709. 3) Дубовая палка.
От козаки до його з дубинами. ЗОЮР.
284. Ум. Дуби́нна, дуби́нька, дуби́ночка.
Грин. III. 682. Сим. 26. *Між дубинки та
лищинки шматок шкурятинки.* Ном.,
стр. 301, № 379. *Ой піду я в дуби́ноньку
спати.* Млр. л. сб. 346. *Пойду в ліс, ви-
рубаю дубинку.* Ном., стр. 295, № 155.

Дуби́ти, блю, биш, гл. 1) Драти, сди-
рати (о деньгахъ). *Суча жидова за кожну
службу по піддесяника злотих дубити.*

Сніп. 18. 2) Вымачивать сукно в отварѣ ольховой коры. Шух. I. 152. Дубить, выдѣлывать кожу. Вх. Лем. 412.

Дубитися, бляся, бишся, гл. 1) О репѣ: быть в эрекции. Радом. у. 2) Коробиться.

Дубіаще, ща, м. Ув. отъ дуб.

Дубівка, кн, ж. 1) Родъ дыни. *Пішов на свій базарь, купив хліба, огірків, пшенички, дикю дубіоку.* Кв. II. 293. 2) Чернильный орѣшекъ. Каменец. у. Вх. Лем. 412.

Дубіти, бію, еш, гл. Коченіть отъ холода. Желех.

Дубкати, каю, еш, гл. Тонать, производить тонавель шумъ. Вх. Зн. 208.

Дубленець, нця, м. Выдѣланная дубленая кожа. Вх. Уг. 237.

Дублений, а, е. 1) Вымоченный в дубѣ. Шух. I. 254: О кожѣ: выдѣланный. 2) Одеревѣлый, окоченѣлый. Один тільки мови між їми не вів, нікуди и не гляне, зовсім мов дублений. Сніп. 160. *Не ворог, хто уже дублений, не супостат, чий труп нікчемний на полі без душі лежить.* Котл. Ен.

Дубленийистий, а, е. Красножелтоватый, цвѣта дубленой кожи. *Квіток дубленийистий.* Вх. Уг. 237.

Дубля, ля, с. соб. Дубье, дубы. *Там дубля таке, що один деревина варт шість карбованців.* Каменец. у.

Дубніє, кá, м. 1)=Дубняк. 2) Чанъ для дубленія кожъ. Вас. 157. Ум. Дубничѣм. Мет. 196.

Дубніати, нб, нш, гл. =Дубкати. *Кінь дубнити ногами.* Вх. Зн. 16.

Дубніак, кá, м. Дубовый лѣсъ. *Роскинули тенега, загавкали собачи, коли ж і летять у тенега жарасі, акуні, шуки,—так із дубняка а сипають.* ЗЮЮЕ. II. 37. Ум. Дубнячѣн. *Йшла баба дубнячком.* Ном. № 12535.

Дубовий, а, е. Дубовый. *Щоб тобі дубови хрест.* Ном. № 3783. *Высоким валом воно (село) обсидалось і по валу дубовими палями опаркалилось.* К. Хмельн. 97. **Дубова лапа.** Раст. *Sticta pulmonacea.* ЗЮЗО. I. 137. **Дубові листий.** Родъ вышиванья на женскихъ сорочкахъ. Чуб. VII. 427.

Дубовіє, кá, м. 1) Хозянин лодки дуба. 2)=Вернидуб. Грин. I. 181.

Дубовина, нн, ж. =Дожовина.

Дубѣк, бкá, м. Ум. отъ дуб.

Дубом, нар. Дубомъ. *Дубом стає во лос.* Чуб. III. 328.

Дубоніти, нб, нш, гл. =Дубкати. Вх. Зн. 16.

Дубовько, ка, м. Ум. отъ дуб.

Дубонька, кн, ж. =Дубочка.

Дубора, нар. Дубомъ. *Волосся на голві дубора пішло.* Стор. См. Дубала.

Дубочка, кн, ж. То же, что и дуб? *Що під дубом та під дубочкою сидію голуб із голубочкою.* Чуб. V. 1122. См. Дубонька.

Дубѣчок, чка, м. Ум. отъ дуб.

Дубрівка, кн, ж. Ум. отъ дуброва.

Дубрівний, а, е =Дібрівний. *Вона мов квітка та дубрівна, що тільки стала розцвітати.* Греб. 318. *Дубрівная зазуля.* Гол. У самій гушавині дубрівний, там, де липина і горобина і дуб кучерявий поспіталиси вітами зеленими. МВ. II. 97.

Дубрівник, ка, м. Раст. а) *Tormentilla erecta.* Лв. 102. б) *Tormentilla vulgaris.* Лв. 102.

Дубрівонька, кн, ж. Ум. отъ дуброва.

Дуброва, нн, ж. 1) Дубовий лѣсъ. Шух. I. 177. 2)=Діброва. Ум. Дубрівна, дубрівонька. *На дубрівці пасу вівці, в долині не був єм.* Гол. IV. 456. *Зеленая дубрівонько! чого в тебе пеньку много, зелено-го да ні одного?* Мет. 155.

Дубрівина, нн, ж. =Дуброва 1. Шух. I. 177.

Дубувати, бію, еш, гл. Мерзнуть отъ холода. *Встрѣчено только въ лѣснѣ о Паліѣ, повидиному фальсифицированной. Той, душу заклавиши, свиту, бач, гаптує, а той по Сібіру мов в лузі дубує.*

Дубцѣвати, цѣю, еш, гл. Колотять, бить.

Дубчак, кá, м. =Дубець 1. *Бив мене муж три рази кж з віника дубчаком.* Чуб. V. 1140.

Дубчик, кн, м. 1) Ум. отъ дуб. *Ночувала нічку під дубчиком з тобою, козаче, голубчиком.* Мил. 91. 2) Ум. отъ дубѣцъ. Ум. Дубчикок.

Дубá, бá, с. соб. Дубы. *Наворочав їй повну яму дуб'я.* Мнж. 4.

Дуб'як, кá, м. =Дубняк? *Гайда, гайда, діяча, гайда! де ж я тебе завітра знайду: чи в дуб'яках, чи в кропучах?* Чуб. V. 97. Ум. Дуб'ячѣн, Рк. Макс.

Дуб'яниці, ців, м. мн. Родъ кожнанихъ лаятей изъ дубленой кожи. Вх. Зн. 72.

Дубачок, чка, м. Ум. отъ дубян.

Дубан, на, м. Дѣлѣжь, раздѣль. Ум. Дуванецъ.

Дуванити, ню, ниш, гл. Дѣлать. Мгр. Г. 60. Орли грають, орли клекуть, козака дуванить: чорні очі козачки з лоба винімають. Морд. (Мгр. л. сб. 112).

Дуванитися, нюся, нишся, гл. Дѣлаться. А инші вже за воєнні дупи татарські змагаються, як то вони в татар рабунки пооднімають і як мають їм дуванитися. К. Хмельн. 65.

Дуга, гм, жс. Дуга — согнутая линия или согнутый дугою предметъ; часть различныхъ снарядовъ. Шух I. 98, 199, 221, 225, 228, 278. Также дуга въ упряжи. Ой ти старий дідуга, ізогнувся як дуга. Нп. Гне з лози дугу. Дід за дугу, а баба вже й на возі. Ном. № 5768. Ум. Дужка, дужечка.

Дуган, ну, м. Сортъ табаку. Желех. Вх. Лем. 428.

Дуганчак, ка, м. — Кисет. Вх. Лем. 412.

Дуганір, ра, м. Торговецъ табакомъ. Вх. Лем. 412.

Дуда, ди, жс. Пошлина за право окрестить дитя. Піднялися за оранди, за жидівські дуди, що терпіли — не стерпіли убогій люди. К. Досв. 13.

Дудя, ді, жс. Музыкальній инструментъ, родъ свирѣли. Біда як дудя: куди йде, то реве. Ном. № 2369. Ні швець, ні мнець, ні в дуду грець. Ном. № 2965. Заграй мені, дуднику, у дуду. Чуб. Ш. 176. Ум. Дудна, дудочка.

Дударенько, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дударик, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дударитися, руся, рихся, гл. Чванитися. Прил. у.

Дударка, ки, жс. Чванливая. Вона така дударка, що і ні приступу. Прил. у.

Дударський, а, в. Относящийся къ дударю 1 и 2. Подай дударським рогом троїсте гасло. К. Псал. 149.

Дударчик, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дудярь, ра, м. 1) Мастеръ, дѣлающій дудки. 2) Играющій на свирѣли 3) Родъ хороводной игры. Ив. 70. Ум. Дударик, дударчин, дударенько. Заграй мені, дударю, на дуду, тепер же я своє горе забуду. Чуб. V. 1110. Доньку видала за дударчика. Гол. Ш. 463. Ой сину, мій дударчику, ти же було селом ідеши, ти було в дуду граєш. Чуб. V. 1143.

Дудя, ві, жс. 1) = Дудла. Вх. Лем. 412. 2) Раст.: а) Conium maculatum L. Вх. Зн. 16. б) Chaerophyllum. Вх. Зн. 16.

Дудек, ка, м. 1) Название старинной польской монеты (18 коп.). 2) Плата въ давней Польшѣ арендатору отъ поселянъ при рождѣніи дѣтей.

Дудѣла, ки, жс. Ум. отъ дудла.

Дудя, дуд, жс. мн. Обиплага на рукавахъ рубахи. Гол. Од. 43, 20 Шух. I. 153, 161.

Дудик, ка, м. Небольшой камешекъ въ глиня. Ця глина, то вони нездобна на цеглу, — в ній дудиків багато, Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Нехай дудина ззість = Хай дудю ззість. Мир. ХРВ. 374.

Дудило, ла, м. Пт. удодъ.

Дудина, ни, жс. ? Гей ти, коримо, ти, дудине! праця моя в тобі гине ЗЮЗО. II. 595.

Дудити, джѹ, дйш, гл. Играть на свирѣли. Дудити на сопілці. О. 1862. VШ. 18.

Дудниця, ці, жс. 1) Соломинка изъ пшеницы или ржи для плетения шляпъ. Уман. у. 2) мн. = Дуди. Гол. Од. 20, 57.

Дудка, ки, жс. 1) Ум. отъ дуда. Наші козачки танцювали під польську дудку. К. ЧР. 219. 2) Трубка. 3) Стебель, стволъ растенія, полямъ въ срединѣ. Як чорт улізе в очерет, то в котру схоче дудку грає. (тор. М. Пр. 154).

Дудко, ка, м. = Оду. Вх. Лем. 412.

Дудля, лі, жс. = Дудло. Вх. Лем. 412. Ум. Дудѣлка. Вх. Уг. 237.

Дудлявий, дудлявий, а, в = Душлавий. Дудлаве дерево. Вх. Лем. 412.

Дудлик, ка, м. = Дудник. Заграй мені, дуднику, на дуду. Чуб. V. 1110.

Дудлити, лю, лвш, гл. Пить съ жадностью. Оце дудлить! аж у горлі клеко тить. Ном. № 14127. Як допавсь до води, так і дудлить. О. 1861. V. 70.

Дудло, ла, с. = Дупло. Вх. Лем. 412.

Дудник, ка, м. = Дударь 1 и 2. За три копн жолудики продала, а за копу дудника напьяла: заграй мені, дуднику, у дуду. Чуб. Ш. 176. Ум. Дудничон. Заграй, дудничку, — танцюй, дурничку Ном. № 12519.

Дудніти, виб, виш, гл. Гудѣть, гремѣть, шумѣть. Доков була у мамочки дівою, то греміла, то дудніла земля підо мною. Гол. I. 222. На довогорицѣ сіла і погнала... Шлях дуднити. Млак. 105. Камінь буде дуднити. Гол.

Дудбє, дѣб, м. = Оуд. Вх. Пч. 15. *Який дудок—такий чубок.* Ном. № 7110.

Дудочка, кн, ж. Ум. отъ дудна. 1) Маленькая свирѣль. *Вийди, Грицю, на улицю і ти, коваленку, заграй мені у дудочку стижа помаленьку.* Чуб. III. 125. **Воні всі в одну дудочку грають.** Всѣ однимъ заняті, всѣ одинаковы. Грин. I. 233. 2) Трубочка. *У токеньку склянку дудочку... налиймо води і нагріймо її, то вода підійметься вгору.* Дещо, 54. 3) Родъ танца. *Алв. 21. Тут ичѣ журавля скакали, а хто од дудочки потів.* Котл. Ен. I. 23.

Ду-ду! Припѣвъ въ пѣснѣ. *Сидить голуби і нарікає, лихого орла проклинає, що через нього пари не має: "ой ду-ду, ду-ду, як же я буду?"* Нп. *Ду-ду-ду, ду-ду-ду, вродилася на біду.* Нп.

Дудуватий, а, о. Имѣющій толстый стебель. *Дудувате жито.*

Дудуритися, рюся, ршся, гл. Топырится, упирается со страху. Вх. Зн. 16.

Дуж, жа, же, 1) = Дужий. Ном. № 8792. 2) Чим-дуж. На сколько силъ хватить. *Другий раз як трісне, то чим-дуж тійай у вістар.* Чуб. I. 202.

Дужак, кѣ, м. Силачъ. *Там і дужак опой чумак: не швидко б з моці збивсь.* Лубен. у.

Дужатися, жаюся, еся, гл. Боротися. Вх. Зн. 16.

Дуже, нар. 1) Очень. *Да чиста панна сина породила, да в Офлейовим місті дужє рачо.* Чуб. III. 328. *Ні, братця, тепера дужє і дужє лучше стало нашому братові.* Харьк. 2) Сильно, очень. *Ой, милий друже, люблю тебе дуже.* Мет. 239. *І росли води, і прибували дужє на землі.* К. Св. II. 1 кн. Мус. VII. 18. *Пого дужє вдарено.* Харьк.

Дужєвий, а, о. Очень сильный.

Дужень, ня, м. = Дужак. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Дужєнький, а, о. Ум. отъ дужий. Довольно сильный.

Дужєнько, нар. Ум. отъ дуже. Довольно сильно.

Дужечка, кн, ж. Ум. отъ дужна.

Дужий, а, о. 1) Сильный, мощный. *Не дужий б'є, а сміливий.* Ном. № 7259. *Ой Дніпре, мій Дніпре, широкий та дужий!* Шевч. 165. *Дужий, не дужий зробіти щось.* Въ состояніи, не въ состояніи сдѣлати что либо. *Кривє дерево не дужо випрямиться.* Ном. № 3216. 2) Здоровый.

Дужим не треба лікаря. Св. Мт. IX. 12. Ум. Дужєнький.

Дужінь, жені, ж. = Дужість. Вх. Зн. 16. **Дужість, жости, жс.** 1) Сила; мощь. 2) Здоровье.

Дужка, кн, ж. 1) Ум. отъ дуга. 2) Ушко у сосуда. 3) У ведра, лагувки: веревка или металлическій прутъ, которыми соединены его ушні. Сим. 250. 4) У корзины—ручка, соединяющая ея бока. 5) Анат. ключица. Терек. обл. 6) Напійся по дужку. Напиться вволю, до невозможности еще пить. *Я сам, напившись по дужку, гукнув...* Алв. 42. Ум. Дужечка. *Ой я в броду воду беру, вода не береться; яворовий коромисел у дужечку гнеться.* Мет. 50.

Дужний, а, о. Дугообразный, сводообразный. *Дужна стеля.* Радом. у.

Дужо, нар. 1) Сильно, мощно. 2) Здорово.

Дужчати, чаю, еш, гл. 1) Дѣлаться сильнѣе. 2) Выздоровлявать, оправляться. Черк. у.

Дужче, нар. 1) Сравн. ст. отъ дуже. *Сонце тепер дужче гріє на землю, ніж зімою.* Ком. II. 45. *Хто вище злізе,—дужче пада.* Посл. 2) Громче. *Кажіть дужче—не чуо.* Полт. *На музику знай покрикує, щоб дужче грала.* Кв. II. 233. Ум. Дужченько. Немного сильнѣе.

Дужбию подѣти. Быстро побѣжать. Вх. Зн. 16.

Дуйний, а, о. Сильно дующій (о вѣтрѣ). *Дуйні віпроє, дрібні дожджовє.* Гол. II. 3.

Дуйнѣти, нѣ, нѣш, гл. оди. в. отъ дуть = **Дмукнути** и въ значеніи подуть, и въ значеніи побѣжать. *Ой а в той час матуненька заснула,—Мариненька з Івасем дуйнула.* Гол. III. 17.

Дук, ка, м. 1) Ямка, вырытая въ землѣ для игры, которая тоже называется дук. Ив. 14. 2) Огражденное пространство, гдѣ находится кругъ въ видѣ стола, вокругъ котораго парни собираются съ дѣвущками весной. Мил. 59.

Дука, кн, м. Князь, знатный господинъ, богачъ. ЗОЮР. I. 21. *Пани й панята, дуки, княжата зїхались трунку провозжати.* К. Досв. 141. *Аж ніхто не радиться, не поражається на славуку Україну гуляти, тільки радяться три дуки сребраники до Насті кабишної меду да оквитой горілки підпивати: первий дука сребраника ніженький Вой-*

женко, а другий чернігівський Попаденко, а третій Грицько Коломієць. Мет. 383.

Дукарь, ра́, м. Богачь. Такому дукареві буши, та не зарятувать чоловіка гримми. Лубен. у.

Дукат, та, м. 1) Червонець. От тобі сто дукатів. Рудч. Ск. II. 202. Набив дукатами гаман. К. МВ. III. 241. Як довжеле було который запорожець до великої старости, що воювати більш не здужає, то наб'є через дукатами... да їде в Київ бенкетувати. К. ЧР. 84.

2) Жетонъ или монета, носимая женщинами на шеѣ. Гол. Од. 22.

Дукач, ча́, м. 1) = **Дукарь**. К. Псал. 22. Іде багач, та їде дукач, п'ян вальється, з козацького отамана наслідється: за що тая голодонька напивається? Мет. 449. Чужі пани дукачі держать людей до ночі. Чуб. III. 237. 2) = **Дукат** 2. Чуб. VII. 426. Гол. Од. 22. Снм. 10. Ум. **Дукачини**. І онучатам із клунючка гостиниці виймала: і хрестики, і дукачики, і наміста разочок Ориночирі. Шевч. 112.

Дуксати, саю, еш, гл. Бить, пихать кулаками вѣ бока і груди. Як почала вона мене дуксати, та все не б'є по голові, або по морді, а все дуксає в груди. Екатериносл. у.

Дулівина, ни, ж. Сильно закаленная сталь. КС. 1887. III. 584. Нічого, друже, не журися: в дулевину себе закуй. Шевч. 581.

Дулѣй, лѣя, м. Подстилка или логовище, которое мостится вѣ мокрую осень вокруг стада овецъ, чтобы собаки знали свое мѣсто. Отара на ніч тирлується, а круг неї по дулѣях розмикаються собаки; добре як найдеться з чого поробити дулѣй. О. 1862. V. Кух. 31.

Дулѣчка, ки, ж. Ум. отъ дуля.

Дулівка, ки, ж. 1) Наливка на грушакх-дуляхъ. Була й вишнівка, й тернівка, й дулівка. Кв. II. 184. Набалкашились за дуліюку я медом, вже брався він за шапку. Стор. I. 239. 2) Родъ плахты. Черниг. у. Ум. **Дуліючка**. Полізі у погріб я дуліюки ще втиснути; дуліючка-первак така смашна була. Гліб. 44.

Ду́ло, ла, с. Дуло. К. Досв. 215. Пропаде, мов порохина з дула, тая козацька слава. Макс (1849), 59.

Дульєти, (еті́, ж.) мн. Родъ женской одежды. Були в свиткахъ, були в озвонтахъ,

були в дульєтах і капотах. Були всі гримші жіночки. Котля. Ев. III. 51.

Ду́лька, ки, ж. Ум. отъ дуля.

Ду́ля, лі, ж. 1) Порода грушъ. 2) Кукишъ. шпинь. Ти думаєш, дурню, що, я тебе кличу, а я тобї, дурню, круз тин дулі тичу. Чуб. V. 1114. Ум. **Ду́льна, ду́лечка**. Грин. III. 224. Сидів голуб на дубочку, голубка на дульці. Лавр. 133. Хотъ минулися в саду яблущка, не минаються дульки. Мет. 12.

Дум, ну, м. Мысли. Думу, думу в його було, як того шуму на морі, та все об дівчини. МВ (О. 1862. I. 76). Чого се ти все думаєш? Коли вже ти перестанеш того думу? МВ. (О. 1862. I. 97). Не приїде мі на дум. Вх. Уг. 237.

Ду́ма, ки, ж. 1) Мысль, дума. За думою дума роєм вилітає, одна давить серце, друга роздирає, а третя тижо, тижесенько плаче у самому серці—і ніхто не бачить. Шевч. 2) Эпическая пѣсня, исполняемая под звуки кобзы или бандуры; отъ прочихъ народныхъ украинскихъ пѣсень отличается неравнобѣрнымъ стихомъ (отъ 4 до 40 слоговъ), преимущественно глагольной рѣмой и простымъ вапѣвомъ—мелодическимъ речитативомъ.

Ду́мання, ня, с. Мышленіе. К. Кр 34.

Ду́мати, маю, еш, гл. Думати, полагать; предполагать. Ном. № 8880. *Котика сидля і думки думає, бо їзав далеко аж за гірочки*. Чуб. III. 290. *Ох не думали ж мої старі очі вбачити пана Шрама*. К. ЧР. 7. *Вони думали, що се мара*. Ев. Мр. VI. 49. *Що ти, милій, думаєш-гадаєш, либонь мене покинути маєш*. Мет. 282.

Ду́матися, ється, гл. безл. Так я міркував, так думалося мені про цес-опсе. Ком. I. 20.

Ду́мка, ки, ж. Мысль; вапѣреніе, замисель. Рукою (на молитві) маєш, а думкою скрізь літаєш. Ном. № 177. *А думка край світа на змарі гуля*. Шевч. 9. *Таня в його думна*. Ов такъ думаєть, предполагаєть. Така в його думка була, щоб дівчина йому жінка була. Мил. 97. *На думці стойти*. Не сходить съ ума, быть на умѣ. *На думку спасти*. Прийти вѣ голову. Стор. М. Пр. 51. **Думка** 6. Предполагается. *Думка б завтра вже їзати*. **Думка** тамъ, що... Можно думать, что... **Думку** взяти. Вознапѣриться, рѣшиться. *Узяла собі таку думку: локими їз*. МВ. I. 10. *На моє думку*. По моему мнѣнію. 2) Родъ

лирического стихотворения (элегического характера). Ум. Думонья. Голос як сурмонька, тале ж чортво домонька. Ном. № 2984. Слова твої прекрасні, превражя думка. Мет. 107.

Думний, а, о. 1) Задумчивий, мисливий. І думнее чло позмарніло. Шевч. (1883) 127. 2) Гордый. Чого ж ти така думна? Чого ти погорджуєси поповичами? Св. Л. 124.

Думно, нар. 1) Задумчиво. Шкода згоганяти, шукати, гукати! Пішла луна по гаві сумно. Ніхто не озвався, а ні яснився, зостає козак сам собі думно. К. Досв. 67. 2) Гордо.

Думонька, ки, ж. Ум. оть думна.

Дунасько, Дунасько, ка, м. Ум. оть Дунай.

Дунай, наю, м. 1) Разливъ воды, вообще большое скопление воды. Ой за горами вода дунаями, ой там козаченько коня напуває. Чуб. V. 760. По-над дунаями вода стоянами, ой там козаченько коня напуває. Чуб. V. 329. 2) Рѣка Дунай. О. 1862. V. 103. Ум. Дунасько, дунасько. Течуть річеньки, течуть бистренькі із тихого Дунаєньку. Грин. III. 526. Текла вода з Дунаєчка, а другая з моря. Грин. III. 558.

Дундѹ, ка, м. 1) Индійскій пѣтухъ. 2) Насмѣшл.: старый хрычъ. Но сей плачу його байдуже, на прозби уважав не дуже: злий з сина був старий дундук. Котл. Ев. III. 33.

Дунути. См. Дутн.

Дупа, ки, ж. Задница. Вх. Уг. 237. Хорошенько в три берези по дупахъ зайтинаєтс. ЗОЮР. I. 320. Ум. Дупка.

Дупельчко, ка, с. Ум. оть дупельце.

Дупельце, ця, с. 1) Ум. оть дупло. 2) Задній проходе, Netur Ioch. Поцілуй мене в дупельце, мое серце. Ум. Дупельчино.

Дупка, ки, ж. 1) Ум. оть дупа. 2) Кірачі дупки. Раст. Anchusa officinalis. Вх. Пч. I. 8.

Дуплавий, а, о. Дуплистий. Дуплавий бересток. Дуплава груша Каменец. у.

Дупластий, а, о = Дуплинястий.

Дуплинявий, дуплинястий, дуплинястий, а, о. Дуплистий. О. 1862. XI. 71. Грин. II. 310. Великий дуб, та дуплинятий, порожню напхатий. Ном. № 6342. Чому дуба не рубати, бо дуб дуплинятий. Чуб. V. 901. Вона й сіла коло вербового кореня дуплинястого. МВ. I. 144.

Дупло, ла, с. Дупло. Чуб. II. 72. То!

з дупла того дуба сич вилетін. Ном. № 13067. Заснула Україна, бурянок укрилася, цілком заціла, в калюжі, в болоті серце прогойла і в дупло холодне гадюк напустила. Шевч. 668.

Дуплуватий, а, о = Дупзавий. Великий дуб, та дупловатий. Ном. № 5409. Був він (дуб) дуже товстий, дуплуватий. Стор. М. Пр. 105.

Дупляк, ка, м. Дуплистое дерево. Вх. Уг. 237.

Дупний, а, о. Заднепроходный Дупна кишка. Вх. Уг. 239.

Дупчастий, а, о = Дуплинястий. Стояв дуб дупчастий. Мвж. 151.

Дур, ру, м. 1) Глупость. З великого рзumu у дур заходить. Ном. № 6359. Пиксний дур. О. 1861. XI. 109. 2) Оудрепие. До дуру всі тоді пили. Котл. Ев. Дур напас від хмелю. Мкр. Н. 36.

Дурак, жі, м. — Дурень. Пиди ж ти, чумак, пиди ж ти, дурак, пиди ж та проспий, із улом ізсерис. Мет. 459.

Дуракуватий, а, о. Дуриковатый, глуповатый. Один дуракуватий челядник розказував, що як він їздив у Крим по сілі, дак хоча ж і соли наївсь уволю. Грин. I. 230.

Дуранялєси, сів, м. мн. Глуposti, глуные поступки. Дуранялєси виробляє. Рудч. Ск. I. 75.

Дѹрбас, са, м. Дуракъ. Черк. у. Дурбас! мабуть очі в його випали із лоба. Мкр. Н. 21.

Дѹрень, рия, м. 1) Дуракъ. Скоріш дурень одурить розумного, як розумний дурня на розум наведе. Ном. № 6155. Ти думаєш, дурню, що я тебе люблю, а я тебе, дурню, словами голублю. Чуб. V. 1114. Хто скаже: „дурню“, на того буде огонь пекельний. Св. Мт. V. 22. Уманський дѹрень. Человѣкъ себя на умѣ Уманьскій дурень: з чужого воза бере та на свій кладе. Посл. З дѹрнем зчепитись, — дѹрнем зробітись. Сь дуракомъ свяжись, — самъ дуракомъ будеш. Ном. № 6170. 2) Дурачки, родъ игры въ карты; разновидности: прѣстий дѹрень, невѣрний, підкидний. КС. 1887. VI. 465.

Дурѣпа, ки, ж. Дура, дурища. КС. 1883. II. 389.

Дурѣць, рцѣ, м. Раст. Lolium tenuilentum. Шух. I. 21.

Дуріло, ла, м. 1) = Дурень. Харьк. г. 2) Раст. Angelica archangelica.

Дурілюд, да, дурілюдок, дка, м.

1) = Дурисвіт 1. 2) Пг. Красношейка. Вх. Пч. II. 12.

Дуріна, *ни*, *жс.* Придурь. Чи він трохи буває не з дурною? Харьк. Дурину стріти = Дурину стріти. Константиногр. у.

Дурісвіт, *та*, *м.* 1) Обманщик, шарлатан. Ком. I. 29. Грин. I. 212. 2) = Дурило 2. Вх. Пч. II. 12.

Дурісвітка, *кв*, *жс.* Обманщица.

Дурісвітство, *ва*, *с.* Обман; шарлатанство. Та тепер скрізь таке дурісвітство! Нема й по судах правди. Лебед. у.

Дуріти, *рй*, *рш*, *гл.* Обманувати, дурачити. Що день Бога хвалить і що день людей дурить. Ном. № 3060. Не дуріте дітей ваших, що вони на світі не тільки, щоб панувати. Шевч. 212.

Дурість, *рост*, *жс.* Глупость. См. Дурці.

Дуріти, *рію*, *вш*, *гл.* 1) Глупить, дѣляться дураком. Як волосся сивіє, то чоловік дуріє. Ном. № 8692. Як парубкував, — поведе чорними бровами, — дівчата сохнуть і дуріють. МВ. I. 108. 2) Дѣлять глуposti, шалити. А дуріти нам негоже. МВ. I. 88. Чого ти дурієш? де твій розум? Шевч. 298.

Дурє, *ку*, *м.* Стук. Вх. Уг. 237. Дурни робити = Дурнати. Вх. Лем. 412. См. Турніт.

Дурєа, *кв*, *жс.* Глупая, дурочка.

Дурєати, *каю*, *вш*, *гл.* Стучати. Вх. Лем. 412.

Дурман, *нй*, *м.* Раст. *Datura stramonium*. Об'ївся дурману. Ошалѣвъ Запінилася, посатаніла, немаче дурману ізіла. Котл. Ен.

Дурнас, *са*, *м.* = Дурбас. Вх. Лем. 412.

Дурнєча, *чі*, *об.* Дураць, дура. Чи ти принесеш нам таганки, чортова дурнєча? Чуб. II. 491.

Дурний, *а*, *б.* 1) Глупый. Заткне тебе за шапиче, за дурную голову. Чуб. III. 146. Хто дурничий — чи пани, чи прості люди? — Пани сами по собі дурні, а ми сами сами по собі. Ном. № 13473. Лучче з розумким зугубити, як з дурним знайти. Посл. Да дурна була дівчинька, що так іказала. Чуб. V. 7. **Дурний розум**. Глупость; глупая голова. Дурний свій розум проклинали, що дався дурням одурити. Шевч. Ти, козаче молоденький, дурний розум у тобі. Мет. 15. З дурного розуму. По глуposti. Дурнє балана. Глуposti говорить. Змієв. у. Дурнє нблосо. Весенняя игра. Маркев. По дур-

нóму. Напрасно. 2) Бѣшенный (о собаках). Грин. II. 20. Дурна собака напих собакам покачала. Харьк. у. Ум. Дуренєний, дурнєсенний. Радєнький, що дурнєний Ном.

Дурник, *ка*, *м.* Дурачек; шутъ. Брат був дурник. Чуб. Пошився у дурники. Ном. № 6245. Яким передражнював бабу так жимєрно, що всі потішалися із його, як із дурника. Левиц. I. 523. Що ти з мене смієши та підманюєши, мов дурника якого? Рудч. Ск. II. 131. Ум. Дурничок. Загай, дудничку, — танцюй, дурничку. Ном. № 12519.

Дурніна, *ни*, *жс.* = Дурниця 1 и 2. Хіба тільки горілку в'їєшся? Дурнику можно зробити й з вина. Змієв. у. Лежить цюра в дубині, не кланяється дурнині. Грин. III. 608. Дурніну стріти. Говорить или дѣлять чепуху. Змієв. у.

Дурніця, *ці*, *жс.* 1) Пустяки, вздоръ. Він дума, що дурніця се. Се дурніця, що мара сниться, а перехрестись та певно й спи. Ном. № 5155. А чоловік дивиться на жидівську ширість, що вони так просять, укинув тій дурніці у голову, про усе забувся, сидить собі та мед-горілку попивав. Рудч. Ск. II. 130. 2) Глупый или нехороший поступокъ. Не хпайєсь дурніці, — не будеш сидів у тємніці. Ном. № 7068. Чоловіка вік люоила, не неслася в дурніцю. Мкр. Н. 35. Ой Грицю, Грицю, Грицю, не вдавася у дурніцю, бо дурніця тебе зрадити, що й матінка не poradить. Чуб. V. 1118. 3) Даровщинка. Дурніцею, дурнічками, на дурніцю. На даровщинку, даромъ. Що перш дурніцею доставалось, то тепер або випросити треба, або купити. Котл. III. 348. Йому б усе дурнічками. Ном. № 4632. Ізвѣк на дурніцю. Ном. № 4631. 4) Раст. *Vaccinium Myrtillus*. ЗЮЗО. I. 740. Ум. Дурнічна. Дурнічки (какъ нарѣчіє). 1. Понусту, безъ дѣла. Наймити вешталися у дворі, одкикували од роботи, все дѣлялися дурнічки, а воли дурнічки, стояли в загороді Левц. ПЙО. II. 221. 2. Даромъ. Наїдяться, нап'ються дурнічки. КС. 1883. XI. 505.

Дурісінєий, *а*, *б.* Совершенно глупый. Рудч. Ск. II. 174. Дурний, дурісінєий. До крайности глупый.

Дурісінєко, *нар.* 1) Совершенно глупо. 2) Совершенно напрасно. Так дурісінєко викала мене. Харьк. 3) Совершен-

но даромъ. Утік панич, викормивши коні дурнісінько. Хата, 95. Оце помилилась, не перемирляла добре різи та й наждала отій зраний дурнісінько тькоми життя. Левиц. Пов. 337.

Дурніість, ности, ж. Глупіість. *А все то дурніість робе.* Каменич. у. Молодість—буйність, а буйність—дурніість. Ном. № 8717.

Дурнііти, нію, еш, м. Глупііти.

Дурніішати, шаю, еш, м. Дьлаться глупіе. О. 1861. VI. Слов.

Дурно, нар. 1) Даромъ, безплатно, без-возмездно. Усім діткам продас, своїй Домні дурно дає. Чуб. III. 210. 2) Напрасно, даромъ. *Каль мені діачионки, що журились дурно.* Мет. 22. *Не дурно Івася Вдовиченка кінь по степу гуляє, видно нашого первого лицаря на світі немає.* Мет. 421. Ум. Дурнієнько, дурнієсенюко.

Дурноверхий, а, в. Глупий, полуумный. *Та й жагається вночі, мов дурноверхий.* Черк. у.

Дурновіс, су, м.—Дармовіс 2. О. 1862. VІІ. 33.

Дурноголовий, а, в. Дурноверхий.

Дурнолобець, бля, м. Дуракъ. *Сказано—святі отці карбованні: з дурнолобця зроблять розумовця.* Харьк.

Дурноляц, на, м. Говорящий наобумъ, не подумавъ.

Дурноляцький, а, в. Глупий, высказанный наобумъ. *Дурноляцькі речі шкода й слухати.*

Дурноля́н, ну, м. Раст. *Datura stramonium* L. 3Ю30. І. 121.

Дурносміх, ха, м. Сміючийся безъ повода. Константиногр. у.

Дурно́та, ти, ж. 1) Глупіість. 2) Соб. Дураки. *Аж там сіпна дурнота сидить по застіллію та горілку їе.* Коли ж орда про тебе брехні меже, ти на дурну дурноту мовчки плий. К. Дз. 107.

Дурно́ха, хя, ж. Нервная лихорадка, тифъ. Вх. Зя. 16.

Дурнува́ти, ну́ю, еш, м. 1) Дурачить-ся, шалить. *Люде до божого дому йдуть, а ми дурнуємо та нуствуємо.* Харьк. 2) Быть безъ употребленія. *Яке любе місце, та й дурнує: віддали б кому на грунт.* Каменич. у.

Дурнува́тий, а, в. Глуповатий. Желех. *Чому дуба не рубати, бо дуб дурнуватий; чому хлопців не дурити—вони дурнуваті.* Чуб. V. 901. Ум. Дурнува́тенький.

Дурні́чка, ки, ж.—Дурно́ха. Желех. Вх. Зя. 16.

Дуросві́тка, ки, ж.—Дурисві́тка. *Серце радіє, бо оживає в йому дуросвітка-надія.* Мир. Пов. II. 41.

Дуросві́ство, ва, с.—Дурисві́ство. К. ПС. 8. К. ЦН. 287. *Мое добро брехнею руйнували, мені в'язали дуросвіством руки.* К. Дз. 200.

Дуросві́щина, ни, ж. 1) Дуросві́ство. К. ПС. 30. 2) Соб. Обманщики, шарлатани. *Хотів би правду людям заговорити,—ведмедем дуросвіщина реве.* К. Дз. 196.

Дуро́щі, щей и щів, ж. м. Глупіости. *Йому все дурощі в голові.* Ном. № 10804. 3 серия чоловіка виходять дурощі. Ев. Мр. VII. 22.

Дурува́ння, ня, с. Сумасбродство, глу-поє поведеніє. *Не Божє карання—своє дурування.* Ном. № 7044.

Дурча́ти, чу́, чійш, м. Урчать, бурчать. *І отесу можна в кишку затягнуть, аби не дурчала.* Ном. № 12172.

Дуса́тися, сяюся, ешоя, м. Дуться, сердиться. *Ото вже та Параска: сказала їй троти правди,—вже й дусається і не дивиться на чебе.*

Дусе́нї, нїти, дусе́нїтко, дусе́нїточ-ко, ка, с. Ум. отъ дуса.

Ду́са, сі, ж. Душка, душенька. Чг. 33. *Марусю, дусю, мийся, чешися.* Ном. № 11261. *А в Марусі дусі чотири подусі.* Чуб V. 11.

Ду́тель, ля, м. Пустой орѣхъ. *Дутеля взяв.* Черк. у. *Дутеля ззісти.* Умереть. *Паллант Евандрович наскоком як раз Гібсона і насів, итинив, в висок над правим оком, Гібсон і дутеля їзів.* Котл. Ея. VI. 27.

Ду́ти, джу, дмеш, одн. в. дуну́ти, ну́, неш, м. 1) Дуть, дунуть. *Як такий (горіпний) вітер дме по сіну або з сіном—ото ху, а. Черном.* *Дунув вітер по-над ставом.* Шевч. 88. 2) Только несов. в. *Надувать, нучить.* *Мовчанка.... черева не дме.* Ном. № 1117. *Балатство дме, а не щастя їне.* Ном. № 1592. См. Дуйнути.

Ду́тися, дму́ся, дмешся, м. 1) Наду-ваться, дуться. *І де вже, сестро, нам (жабам) рівнятися (до вола)”, казати їй друга почала.* *А та не слуха.... дметься.... дметься.... Гліб.* *Дмись—не дмись, волом не будеш.* Ном. № 2506. 2) Спесивитися.

Багата, губата вона к чорту дметься, а вбогата хороша хоча засмється. Грин. Ш. 186. Ой як мені не дутися, що ніво-що обутися. Радом. у. Дметься, як шкура на оми. Ном. № 13533.

Дух, ха и ху, м. 1) Воздух. Паланиця як пух, як дух, як мисле щастя. Ном. № 12332. 2) Запах. Курнись для духу лавець. Котл. Ев. I. 19. Дух вовчий обчмил. О. 1861. VI. 164 3) Тепло. Шух. I. 263. Тепера солома—ні духу з неї, ні що. 4) Дух, дихавіе. Глянупла, усміхнулась,—та й духу не стало. Й мати вмерла, в одній лмі обох поховали. Шевч. Заглоило дух. Так йому дух затяле, дише, дише, поки оддигне. Ото мороз, аж дух захвачує. Ном. Над тим воли своїм духом дихали. Чуб. Ш. 323. Боюся твогб сына й дѹху. Очень боюся твоего сына. Грин. I. 149. Дух лѣдѣ звѣдѣть. Едва дышетъ. Мкр. Н. 5. Важний духом дихати на когб. Гнѣваться, сердиться на кого. Ном. № 3360. Нечѣстим духом^ддѣхати на когб. Быть неискреннимъ къ кому, обманывать кого. Король на нас нечѣстим духом дише, зѣверсали езуѣтскѣ тише. К. ЦН. 180. Що дѹху. Изю всѣхъ силъ. Пан, що було в його духу, пригався. МВ. (О. 1862. III. 70). Що дѹху е зпѣає. Кричить во все горло. Безъ дѹху прибѣгти. Запыхавшись отъ быстрого бѣга, испугавшись сильно, прибѣжать. Драг. 48. Дѹхом. Мигом. Духом збѣає и принесе. Васильк. у. Кипулис духом і, не справивши нічого, погачис зѣнчалис, щоб ще не розлучила нас пані. МВ. (О. 1862. III. 68). 5) Духъ, мужество, смѣлость. Набравшись духу, мовляв. Нагнати дѹху. Наугать. Ном. № 4181. 6) Духъ, душа. Малі тілом, та великі духом. Ном. № 7332. Немѣ ні духа. Нѣтъ рѣшительно нікого, ни души. Мжж. 31. Нема нікого, аж ні духа, а ні тобѣ лялечки. Мжж. 130. 7) Духъ. Из Отця, із Отця Дух святий виходить. Чуб. Ш. 11. І Дух Божий вѣтає над водами. К. Св. II. 1 кн. Мус. I. 2. 8) Духовъ день (праздникъ). До Духа не зймай кожуха. Ном. 9) Прорубъ для ловли рыбы, закрывающаея конусообразною кучею сѣтя. Сим. 146. 10.—земляній. Паутина, которою земляные пауки выстилають свои норы. Мжж. 156. Ум. Духоб.

Духан, на, м.—Духопел. Духанів я їм надаю. Константиногр. у.

Дѹхати, хаю, еш, одн. в. духнѹти, нѹ, нѹш, гл. Дуть на что нибудь, подуть,

дунуть. Вітер як духнув. Рудч. Ск. II. 126. Ходім, каже, товаришу, ще до моря: хто більше води видме.—Ходім. От тишли. От Прало як духне, то чуть риби за хвоста не ахвять—аж до сухою. Рудч. Ск.

Духвѣлий, а, е. Самонадѣянный, самоувѣренный. Який ти дуже духвѣлий. Киев. г.

Духвѣти, хаю, еш, гл. Надѣяться, полагаться. Він духвѣає на своє багатство. Та й на дядька не дуже духвѣайте. Св. Л. 248.

Духівниця, ці, жс. Духовное завѣщаніє. Мил. 165.

Духівня, ні, жс.—Духівниця. Екстерносл. у. (Залубовск.).

Духнѹти, См. Духати.

Духовенство, ва, с. Духовенство. Левич. КС. 6.

Духовий, а, е. Духовный, къ духу относящійся. Якъ незвичайна смѣливість і духова мѣн. Мир. ХРВ. 4.

Духовик, ка, м. Ливерь. Ком. II. 3. **Духовина, ни, жс.** Незамерзающее мѣсто на прудѣ или на рѣкѣ. Черк. у.

Духовитий, а, е. Душистый, ароматный.

Духовний, а, е. 1) Духовный, къ духовенству относящійся. Духовний стан. Св. Л. 104. На кого не млянь, хоч на нація, хоч на духовних, то такої праці не побачим. О. 1862. IV. 57. 2)—Духовий. Ваш образ духовний чрез мое слово ніколи не забудеться. К. Оп. 125. Борюючи народню Гѣппокрену, духовну зброду без устанку носим. К. Бай. 7.

Духовниця, ці, жс.—Духівниця. Г. Барв. 169.

Духопѣл, лу; м. Употр. въ выраженіи: духопѣлу давати, дати. Бить, поколотить. Такою духопѣлу дам. Ном. № 3639. Як почала давати йому духопѣлу, то він уже й не встає: попередивала руки й ноги. Грин. II. 126. У Мирнаго ум. духопѣликъ въ знач. ударъ рукой. Мир. ХРВ. 34.

Духопѣлити, лю, лиш, гл. Бить, дубасить.

Духота, ти, жс. 1) Зной, жара, духота. А соїце все пече та нече, духота дуть, соїне в горлі, в роті, в вудлах. Левиц. I. 83. 2) Смертный воздухъ.

Дѹча, ці, жс.—Дучайка. Мик. 481.

Дучай, чаю, м.—Дучайка. МУЕ. III. 54.

Дучайка, ки, жс. Отверстіє въ верховнѣмъ мельничномъ жерновѣ. Мик. 481.

Дучейка, ки, ж. Дыра въ бочкѣ, сквозъ которую льется пиво. Вх. Зн. 16.

Дучечка, ки, ж. Ум. отъ дуча.

Дучійка, ки, ж. = Дучайка. Вх. Зн. 16.

Дучка, ки, ж. Вообще дыра, отверстие, ямка. Ном. № 14006. Чуб. Ш. 107. Небольшая ямка въ землѣ при различныхъ дѣтскихъ играхъ: в свѣтну, в масла, в глѣба. Ном. № 12570. Ив. 14. Лунка, въ которой вращается конецъ веретена въ гончарномъ кругѣ. Вас. 179. Дучки—мелкія отверстия въ сводахъ гончарной печи для пропуска огня. Вас. 180. Дучка = дучайка. Вх. Зн. 16. Ум. Дучечка.

Дучковий, а, е.—м'яч. Родъ игры въ мячъ, иначе: земляний м'ячъ, висбний дуб. Ив. 28.

Душа, пі, ж. 1) Душа. *Тіло помішасться, як чоловік зап'є, а душа похибає.* К. ЧР. 44. *Чує щось душа, та мені не каже.* Ном. Люблю як душу. Мет. 62. *Богу душу віддати.* Умереть, отдать Богу душу. За час, за годину милосердному Богу душу оддав. Макс. (1849), 22. 3 души. Искренно. *Ой чорналоу з душі люблю,—на біляву залилюся.* Лавр. Сам душю. Одиногодишеникѣ. Ном. № 10680. *Лежала собі сама душою.* МВ. (О. 1862. I. 81). *Чого душі забавляє.* Чего бы ни захотѣлось,—все. Кв. II. 331. *По душі дзвонити.* Звонить по мертвымъ. 2) Человѣкъ, душа. *Забере з собою приятелів душ тридцять або й сорок, да й іде з ними в Київ бенкетувати.* К. ЧР. 84. *Йому треба над п'ятима душами буть ураз, то тепер йому ніколи.* Лубен. у. *Вони у дві душі робили.* Кролев. у. 3) Въ скрипкѣ: душка, подставка ка внутри, распорка. *Здоров, скрипалю!—Здоров, чорті!—Ну, давай душу!*—А скрипаль тріє об дуба скрипку, та й дав чортіві душу з скрипки. Грин. I. 41. 4) Мѣсто вверху горла спереди. *Не застѣпулася до ший, мені й надуло в душу.* Рк. Левиц. 5) Опухоль на шеѣ. ЗЮЗО. II. 389. 6) — татарська. Пт. Чайка. Вх. II. 15. Ум. Душка, душенька, душечка, душеньтко, душечко, душиця. Кромѣ послѣдняго слова, употребляются преимущественно какъ ласкательныя имена для любимыхъ, дорогихъ людей. *Ой хріп та ромен та петрушечка... кучерявий Іван, мол душечка.* Пн.

Душарка, ки, ж. и **душарь, ря, м.** Въ заговорѣ отъ души (опухари на шеѣ) новидимому въ значеніи душительница, ду-

шитель. *Мил душарь дівчѣт синоу, мила душарка дівчѣт донок.* ЗЮЗО. II. 389.

Душевний, а, е. Душевный. *Тепер я тебе рішена, радість моя душевна!* Чуб. Ш. 15.

Душеніна, ни, ж. Душеное мясо. *Душенини доволі ї їсти ніколи.* Чуб. V. 1081.

Душенька, дүшечка, ки, ж. Ум. отъ душа.

Душенятко, душенятонько, душевнѣточко, ка, с. Ум. отъ душа.

Душість, а, е = **Духовиті**. Душістий богун. Раст. *Daphne Sneorum.* ЗЮЗО. I. 121. Душісті васильки. Раст. *Ocinum basilicum.* ЗЮЗО. I. 129. Душісті гвоздичи. Раст. *Dianthus Caryophyllus.* ЗЮЗО. I. 121. Душістий горбшом. Раст. *Lathyrus odoratus.* ЗЮЗО. I. 126. Душіста нѣхворощ. Раст. *Artemisia annua.* ЗЮЗО. I. 112. Душіста фіялка. *Viola odorata.* ЗЮЗО. I. 141.

Душити, шү, шис, м. 1) Душить, давить. 2) Давить, жать. *Взяла за маленький палець та й душить його помаленьку.* 3) Давить, притѣснять. *Поки ляги да не доляжики душили Україну, туди (на Запоріжжя) втікає цюнайкращий люд з тороді.* К. ЧР. 89. 4) Душити копійчину. *Беречь деньги, скунитися. Батьки в поповичѣ народ все скупенський, що душить копійчину.* Св. Л. 136.

Душитися, шүся, шисся, м. Задыхаться.

Душиця, пі, ж. Ум. отъ душа.

Душівка, ки, ж. Полоса земли въ надѣлѣ, приходящаяся на одну ревизскую душу. Нѣжин. у.

Душити, шү, шис, м. Издавать запахъ, нести запахомъ. *Любисточку вітравла,— у голови положу, щоб душило.* Г. Барв. 80. *Вона чорт та чим ї душить.*

Дүшка, ки, ж. 1) Ум. отъ душа. Ном. № 4573. Кв. II. 237. 2) Платье для дѣвочекъ—безъ рукавовъ, съ прорѣзю впереди, зашпуровывающейся на спинѣ. Гол. Од. 23.

Душкувати, кую, аш, м. Объ овцахъ: во время жары, собившись въ кучу, тяжело и усиленно дышать. *Вівці душкуютъ.* Каменец. у.

Душман, на, м. Притѣснитель, угнетатель. К. ПС. 70. *Пресвітлий князю, ми всією не знаєчи, що в тебе коять душмани козацькі...* бо дука ці голоту зобіждають. К. Бай. 57.

Душай, а, б. Жаркій, знойный, душ-

явій. Як б души літо не було, а розкидай що соломку, то зараз де не возмється і мороз, і сніг. Рудч. Ск. II. 81. Літом оень гарячий, душний. МВ. II. 14. Ум.

Душенький.

Душно, нар. Жарко, душно. Пом. № 10288. Душно мені,—ходім, дочко, до ставка купатись. Шевч. 22. Ум. Душенько.

Душогуб. ба, м.—Душогубець.

Душогубець, бця, м. Душегубець, убійця. Теїй рід хороний і величний не плодив ні злодіїв, ні душогубців. МВ. I. 27. Перш було як який іриний погнаде сюди, так і то наведиовижу; та й то бували всі то душогубці, то харциляки. Кв. II. 187. Той був душогубець. Єв. I. VIII. 44.

Душогубка, ки, ж. 1) Душегубка, убійця. Ой погала, малу, душогубку, рай, да не вразі ж мою серденька край: ти ж мене, сестро, з світу зубила, ніж у серденьку да й устромила. ЗОЮР. II. 22. 2) Маленька лодка, преимущественно выдолблена изъ одного дерева. Вас. 152. Свм. 152.

Душогубний, а. о. 1) Убийственный. 2) Душу погубляющий. Риди душогубної користи. К. ПС. 15.

Душогубник, ка, м. 1) = Душогубець. 2) Душу погубляющий. (Сатана) душогубник. К. ПС. 75.

Душогубниця, ці, ж.—Душогубка 1. Душогубниця війна. К. Дз. 94.

Душогубство, ва, с. Душегубство. Багато там людей пегубля свої душі то лайкою, то скнаростю, то душогубством безбожним. ЗОЮР. 311. 3 серия.... вишольваті лихі думки, перелюб, душогубство. Єв. Мр. VII. 21.

Душок, шкя, м. Ум. отъ дух.

Душохват, та, м. Уловляющий душу. К. ПС. 52. Не попусти мене в тяжку поруку лихому душохвату сатані. К. ПС. 87.

Дуявця, ці, ж.—Завірюха. Вх. Лем. 412.

Дхвѣти, дхну, дхнеш, м. Дохнуть. См. Тхвѣти. Такий був лицарь, що тільки дхне, то оо самого духу не остойн на полат. ЗОЮР. I. 141.

Дхвѣтиса, дхнѣтєса, м. безл. Вздохнуться. Нехай мойму лихенькому легсенько дхнѣтєса. Чуб. V. 570.

Дьогнути, гну, меш, м. Толквуть, кольвуть. Дьогнуло в сердце. Вх. Зн. 14.

Дьоготь, гть, м.—Діготь. Тхне смолою та дьогтем. Левниц.

Дьогтьовий, а, б.—Дігтьовий. Люде бочкй дьогтьові палють. Грин. II. 234.

Дьогтѣр, рѣ, м.—Дігтар. Дьогтѣр і смердить дьогтем. Ном.

Дьогул, ла, м. Датель. Вх. Пч. II. 13.

Дьор, ру, м. Ізъ выраженіи: дьору дати. Удрать. Кв.

Дьорка, ки, ж. Въ выраженіи: дьорки дати = дьору дати. Їх звелі ще кріпше держати, щоб не дали бува дьорки. Мир. ХРВ. 248.

Дьовѣда, ві, ж. Раст. Malva mauritia. па. См. Дзіндзівер. ЗЮЗО. I. 128.

Дьодінька, дьодічка, дьодька, ки, ж. Ум. отъ дюдя.

Дюдя, ді, ж. Дѣтск. холодъ, холодно. О. 1861. VIII. 8. Ум. Дьодька, дьодінька, дьодічка.

Дюж, ка, м. Гусеница насѣкомаго deilephila euphorbiae. Вх. Пч. I. 6.

Дѣрка, ки, ж.—Дірка. Юрку, Юрку, паллюй в дюрку. Ном. № 12718.

Дя, меж. Дѣтск. Благодарить, поклонитьсѣ головою. О. 1862. IX. 119.

Дябѣль, бля, м.—Дявіл. Ти його медом масти, а він дяблем вполя. Ном. № 7292.

Дявіл, дяволѣнний, дяволів, дявольський—Диявол, дьяволенний, дьяволів, дьявольський.

Дяволѣка, ки, м. Ув. отъ дявіл.

Дягель, лю, м. Раст. а) Angelica sylvestris. ЗЮЗО. I. 111. б) Archangelica officinalis. ЗЮЗО. I. 112.

Дяглиця, ці, ж. Раст.—Яглиця? У неділю по шевлію, в понеділок по барейно, а в вісторок снопів сорок, а в середу по череду, а в четвер по щавель, а в п'ятницю по дялицю, у суботу на роботу. Ном. № 14137.

Дядечко, ка, м. Ум. и ласк. отъ дядько.

Дядиє, ка, м. Отець. Гол. I. 198. Ум.

Дядичо. Желех.

Дядин, на, не—Дядьків. Дядин двір. Чуб. III. 429.

Дядина, ки, ж. Жена дяди, не родная тетка. Чуб. III. 476. Бодай чорт у дядько служив, а до дядини за платю ходив. Ном. № 7614. Ум. Дядина, дядиночка. Чуб. III. 429.

Дядиний, діи, ж. мн. Вторникъ на первой вѣдѣлѣ посѣлѣ пасхи, въ который поминають дядей и тетокъ. Екатеринбург. у. (Залюбовск.).

Дядинин, ва, не. Приналежачий дядини. Г. Барв. 87.

Дядинка, дядиночка, ки, ж. Ум. отъ дядина.

Дядьків, кова, ве. Дядинъ. *Справа ко-ло дядькового воза.* Ном. А в дядька й у нас коробка ковбас. Дядькові поїмо, своїх не дамо. Чуб. Ш. 436. **Дядьнова хата.** Турьма. Грин. I. 112.

Дядько, ка, м. 1) Дядя. 2) Чоловѣкъ середнихъ лѣтъ. Изъ уваженія малоросси-не называють такъ всякаго старшого себи лѣтами. Чуб. VII. 355. *Не впадає моска-ля дядьком звати.* Ном. № 850. 3) —соба-чий. Волкъ. Як собаки гавкають! Чи не пробірається до овець собачий дядько? О. 1861. V. 71. 4) Дядьна налясти. Пере-путать основу во время снованія. А я слу-хав, що вона балака, та й наклала дядь-ка. Оксана в мене сьогодні спувала, так аж двоє дядьків наклала. Одною ж я змотала, а дружиї зосталася. За дядьків ткачі лають, як направляють полотно. Черниг. у. Ум. Дядченко. Охрипе дядечку! будь ласкав схаменись! Хата, 54. Що ж мені, дядечку, по тіх трошач? МВ. I. 107.

Дядь, дя, м. 1) Дядя (дѣтск.). О. 1862. IX. 119. 2) Отець. Желех.

Дядьчин, на, не—Дядьків.

Дядьсь, сѣ, м. Ум. отъ дядя.

Дядюшка, ки, м.—Дядько. До Дмит-ра дяка гитра, а по Дмитрі то стріле собаку та й питає: „дядюшка, чи ви не з сватами?“ Ном. № 497.

Дядя, ді, м. Дядя. *Вила теличка та з березничка та до дяді в двір. „Дай, дядю, тири!“* Чуб. Ш. 479. Зробив дядя, на себе ляля. Ном. № 10429.

Дяк, ка, м. Дячокъ. Прийшли попи — почитали, прийшли дяки—поспівали. Чуб. Ш. 442. Пригалялись попи й дяки, що папству служили і по папській петис-менну голоту дурили. К. Досв. 212. Ум. Дяченько. Ой мапудували два дяченьки з микільської школи. О. 1861. XI. Ніс. 9.

Дяка, ки, ж. 1) Благодарність. Не сподівайся дяки від прибулдоу несяки. Ном. № 4604. Дяку віддавати. Привосить бла-годарність, благодарить. *Пишов.... Богу дяку оддавати, що жив у ворога зоставсь.* Мкр. Г. 23. 2) Охота, желаніє. Як маш дяку, то зроб. Вх. Лем. 413.

Дяків, кова, ве. Приналежачий дячку, дячковській. *Оттак чини, як я чиню: лю-*

би дочку аби чю, хоч понову, хоч дякову, хоч хорошу мужикову. Нп.

Дяківна, ни, ж. Дочь дячка. Ном. № 7079.

Дяківнин, на, не. Приналежачий до-чери дячка.

Дяківня, ні, ж. Домъ дячка. Угор.

Дяківство, ва, с. 1) Должность дячка. 2) Соб. Дячки. *Найшло до попа того дяківства та попівства новен двір.* Рк. Левиц.

Дяківський, а, е. Свойственный дячку. *Не кидавсь дяківської натурн.* Кв. II. 213.

Дякон, на, м. Діаконъ. Морд. (Млр. л. сб. 124).

Дяконівків, кова, ве. Приналежачий сыну діакона.

Дяконівківна, ни, ж. Внука діакона. **Дяконівко, ка, м.** Сынъ діакона.

Дяконівченко, ка, м. Внукъ діакона.

Дяконівчича, хи, ж. Жена сына діакона.

Дяконіха, хи, ж. Жена діакона.

Дяконішня, на, не. Приналежачий жевѣ діакона.

Дяконів, нова, ве. Приналежачий діакону.

Дяконівна, ни, ж. Дочь діакона.

Дяконівнин, на, не. Приналежачий дочери діакона.

Дяконувати, нѣю, еш, м. Діаконство-вать

Дякончѣ, чѣти, с. Ребенокъ діакона. Ум. Дякончѣтко, дякончѣточко.

Дякування, ня, с. Благодареніє, бла-годарність. *Яке частування, таке дяку-вання.* Ном. № 7121.

Дякування, ня, с. Пребываніє дячкомъ.

Дякувати, кую, еш, м. Благодарить. *Дякує красно. АД. I. 16. Дякую тобі, ма-ти, да що ти породила, тільки не дякую, що не оженила.* Чуб. Чого сидиш, Мару-сенько, чом не дякуєш батеньку? Мет. 225. Ой не дякуй мені, брате. К. Досв. 84. Дякувати Господеві. Благодаря Бога.

Дякувати, кую, еш, м. Быть дячкомъ. При попірській церкві щось довго і дяку-вав. О. 1861. X. 30.

Дятел, тла, м. Дятель. *Чорт би дят-ла знав, як би не йюю ніс.* Чуб. I. 250.

Дятини, тин, ж. мн., также ум. дя-тиний. Обычай: на третій день Христова Воскресенія, послѣ обѣди раздавать бѣд-

нымъ куски освященныхъ пасхи, мяса, колбасъ и яйца. О. 1862. I. 55. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Дятліна, ни, ж. = Дятловина.

Дятлів, лова, во. Принадлежащій дятлу.

Дятловина, ни, ж. Раст. трилистникъ, *Trifolium pratense*. ЗЮЗО. I. 139. Сіно—сама чиста дятловина та зелене, зелене.

Дяченків, кова, во. Принадлежащій сыну дячка.

Дяченківна, ни, ж. Внука дячка.

Дяченко, ка, м. Сынъ дячка.

Дяченко, ка, м. Ум. отъ дяч.

Дячені, няти, м. Ребенокъ дячка. Мкр. Н. 25. Душенини доволі, а їсти ніколи: потерніте, дяченята, до божої волі.

Чуб. V. 1081.

Дяченітні, на, но. Принадлежащій ребенку дячка.

Дячиті, чу, чиш, м. = Дякувати. Не знає, чим дячить сироту. Мкр. Г. 22.

Дячѣха, хи, ж. Жена дячка. Ой, проби! Очіпка хочу!... Проби такою хочу, як на дячисі. Кв. II. 328.

Дячішин, на, но. Принадлежащій женѣ дячка.

Дячків, кова, во. Принадлежащій дячку. А я хлопець, дячків син. Грин. III. 169.

Дячно, нар. Охотно, съ радостью. Угор.

Дячок, чка, м. Дячокъ. А ти, дячку учений, над школами вибраний, скажи мені, дячку, що то єсть їден? Чуб. V. 1080.

Е.

Е, меж. *Э.* *Е*, ні, нани, не дам. Рудч. Ск. I. 68. *Е*, вже на мене зуби юстрять. *Ном.* № 9557.

Егѳ, нар. 1) Да. Віддає ти їй?—*Еге*. *Еге*, як би то так. *Ном.* № 5372. 2) Вѳдъ. *Еге*, ти прийдеши до нас сьогодні ввечері? *Еге*, так? Вѳдъ такъ? У вас, здається, ні перед собою, ні за собою? *Еге*, так? *Левиц. Кож.* 49. 3) Да, какъ-бы не такъ. „*Оце, каже, увесь скоті знають та поб'ю та їсти буду.*“—*Та буде з нас і одного,— змій йому каже.*—*„Еге! ти найсися, а я ні“.* Рудч. Ск. II. 189. „*Ходім, Рябо!*“—*Еге*, ходім! Не дуже квапся, сам принеси сюди! Г. Арт. (О. 1861. III. 84). 4) Выражаєть тщетность ожидания чего либо или удивленіе по поводу обнаружившагося. *Еге*, побіили вже кози в лозі! *Ном.* № 1942. *Еге*, ся на обидві кована. *Ном.* № 3326.

Егѳкати, *каю, аш, м.* Говорить еге. *Мир.* ХРВ. 181.

Едек, *ку, м.* Длинная бичева, которой, при безвѣтріі, тануть лодку вдоль берега. *МУЕ.* I. 50. (Добруджа). *Наловили риби руснаки, плянуть її в човнах на едеку, идучи берегом.* *МУЕ.* I. 35.

Ей, меж. 1) Выраженіе неудовольствіи и угрозы. „*Ей, Хведьку вчись! ей, схаменись!*“ Так панотець казав своїй дитині: „*Шануйсь, бо, далеко, колись тму, мну, здо, тло спину на спині!*“ Г. Арт. (О. 1861. III. 109). 2) Охъ, вѳтъ. *Ей, де там!* Желех. *Оттепер же я тебе з'їм, кобило!*—*Ей, овечку, голубчику, не їж мене!* Рудч. Ск. I. 7. 3) Эй. *Ей, нуте, беріться!* *Ном.* № 10892.

Екзамен, *ну, м.* Экзаменъ. *Левинц. Пов.* 265.

Екзаменувати, *в'їю, аш, м.* Экзаменовать. *Шевченко* загордися екзаменувати її з рідних пісень. К. ХП. 25.

Економъ, *ма, м.*—*Оконом.* *Посінаки економ....* парід катував. Гн. II. 174.

Економичний, *а, е.* 1) Экономическій. *Великий економичний кризис.* О. 1861. XI. 107. 2) = *Окономичний.*

Економія, *мїї, ж.* 1) Экономія. 2) = *Окономія.* Грнв. II. 257. *Одвозив з економії у город до панів индики, качки і усяку всячину.* О. 1862. I. 41. *Стоїть така привелика економія, Він утворюєть у двір у економію.* Грнв. II. 122.

Елѳгія, *гїї, ж.* Элегія. *Як би ви знали, паничі, де люде плачуть живучи, то ви б елеий не творили.* Шевч. II. 152.

Електрика, *ки, ж.* Электричество. *Покрутив за ту корбу, що там є електрика і спустив електрику дротом до них.* Гв. II. 227.

Електрія, *рїї, ж.* = *Електрика.* Персяє. у.

Емблѳма, *ми, ж.* Эмблема. К. Бай. 105. *Коли б уже мені заманулось такої емблѳми, то малював би я собі двоголового, або хоті укоронованого орла.* К. ХП. 33.

Емблѳмувати, *м'їю, аш, м.* Изображать въ видѣ эмблѳмы, символически. *Коли вже емблѳмувати Росію...* К. ХП. 33.

Епитафія, *фїї, ж.* Эпитафія. *Шрам, розглядаючи ту горорізбу да читаючи епитафії, засмутився душею.* К. ЧР. 101.

Ерлѳць, *ця, м.* Клеймо на ухѣ скотини: вирізка въ ухѣ въ видѣ прямого угла. *Екатериносл. у.* (Залубовск.). Черк. у. То-же въ видѣ острога угла. *Мнж.* 182.

Естинъ, *ка, м.* Часть бороны: каждый изъ поперечныхъ брусьевъ, въ мѣстахъ скрепленія которыхъ съ продольными забиты зубы бороны. *Шух.* I. 166.

Ет, меж. 1) = *Ат!* *Посидѣте, каже чоловік, у мене на лаві, поки я хоч з жінкою та з дітьми попрощаюсь.*—*Ет, не падаєш прощатись!* *Ходім!* Рудч. Ск. II. 23.

2) Ввдъ, воть. *Ет* вісім доканає літ, як часто, часто цілі ночі без сну мої морились очі. Мкр. Г. 58. *Ет* тямии же, як я і ти, що тут стежки і всі дороти черкеські обняли залом. Мкр. Г. 25.

Етнограф, фа, м. Этнографъ.

Етнографичний, я, в. Этнографическій. Позирали скрива на етнографичню Україну. К. XII. 125.

Етнографія, фії, ж. Этнографія.

Етнографувати, фую, еш, м. Заниматься этнографіей. Як вільно ще було

етнографувати проміж народом на Вкраїні, я записав її (пісню) в рідній околиці Хмельницького. К. Кр. 21.

Ех! меж. Эхъ! *Ех*, говорить, мало! Хоть би ще трошки дали. Рудч. Ск. II. 83. Чого ти, жінко, плачеш?—*Ех*, чоловіче, чого я плачу! А зробиш мені те, що я тебе буду просити? Рудч. Ск. I. 80. *Ех*, як би то!... Та що й казати! Кебети не маю. Шевч. II. 3.

Еч! меж.—**Ач.** *Еч*, який гарний! Сам їсть, а мені не дає. Харьк.

Є. 3-є лицо ед. ч. н. вр. отъ гл. *бути*.
Есть. *Є в мене криниця під перелазом*.
Лавр. 85. *Добро у кого є господа, а є тій*
господі є сестра, чи мати добрая. Шенч.
439.

Єва, ви, жс. Пт. Иволга. Вх. Пч. II. 13.
Євангеліє, лія, с. н. євангелія, лії, жс.
Євангеліє. *Не змоглись на євангелію, ці-*
луйте псалтирю. Ном. № 12026.

Євангелський, а, є. Євангелський. Стор.
II. 153.

Євдошка, ки, жс. Рыба Umbra Krame-
гі. Браун. 29.

Євза, ви, жс. Въ заговорѣ: лихарада.
На золотому мосту три сѣзи. — Куди ж
ви йдете? — На мир хрещений... сипать
і кидать, і трясти, і пекти, і знобити,
і глобити. Мил. М. 61.

Євірняці, ниці, жс. мж. = **Порічки**.
Шух. I. 109.

Євка, ки, жс. Пт. Півночка. Вх. Зн. 14.
Європа, пи, жс. Европа. *Ми кланяємо-*
ся новим гуманним ідеям, які давно ро-
зійшлись по Європі й ледві оце добі-
раються до нас. Левич.

Європець, пійця, м. Європеець. *Ми*
вже стали європейцями. Левич.

Європейський, а, є. Європейскій. *Євро-*
пейська культура. К. *Європейські ідеї*.
Левич.

Єгерь, ря, м. Стоянь вь постройкѣ.
МУЕ. I. 86. (Черняг.) См. **Стоян**.

Єгіпет, пту, м. Єгипеть.

Єгіпетник, ка, м. Єгиптянинъ. Пере-
носно: притѣснитель, подобный єгипетскимъ
притѣснителямъ євреямъ. *Панич... об'явля,*
що як козачка за його кресцянина пій-
де, то на паничку не ходитиме; так і
то не йдуть. *Думка така: поки ти жив,*
так добре, а як часом помреш, да якому
небудь єгипетнику достанемось, тоді—
що? О. 1862. V. 109.

Єгіпетський, а, є. Єгипетскій. Пере-
носно: злой. *Єгіпетська баба, єгіпетська*
жума. *Злая баба*. Ном. № 2901 2902.

Єгня і пр. См. **Ягня** и пр.

Єдамашка, ки, жс. = **Адамашка**. *А де ж*
твої, пане Саво, сукні-єдамашки, що ти
нажив, вражий сину, з козацької ласки?
Чуб. V. 966. *Знімали з себе жупани-лу-*
дани, бляватаси й єдамашки. К. ЧП. 358.

Єдамашковий, а, є = **Адамашковий**.
Цариця ж сіла на ослоні в єдамашко-
вому широні. Котл. Ен. IV. 26.

Єдамашок, шеу, м. = **Адамашок**.

Єдвѣб, ба и бу, м. Родъ шелковой мате-
ріи. *Ладна баба без єдѣба*. Ном. № 7516.
Оксалитом шляхи тєлє і єдѣбом за-
стилає. Шевч. 368.

Єдѣбвий, а, є. Изъ єдѣба, шелковый.
Ой возьми, мати, єдѣбну хустиньку.
Гол. III. 144. *Панчїшечки єдѣбвий*. Чуб.
III. 212.

Єдѣман, ва и ву, м. Родъ шелковой тка-
ви? = **Єдамашок**. *Которіє козаки, то і му-*
жики не хотять по ролі споникати,
жовтого саф'яна каляти, чорного єдема-
на пиллом набивати. Лукаш. 37.

Єдин, єдва, не, числ. = **Один**. *Єдин*
гроші складає, а другий мішок шие. Ном.
№ 1696.

Єдиніа, ка, м. 1) Единственный сынъ,
то-же, что и **одинак, одинець** 1. *Засмути-*
ла мене мати, єдинака-сина. Гол. I. 305.
2) Старый дикій бабать, живущій въ оди-
ночествѣ. Вх. Пч. II. 7. См. **Одинець** 3.
Ум. **Єдиначѣ**.

Єдинѣчка, ки, жс. Единственная дочь,
то-же что и **одиначка** 1. *Нехай дочка-*
єдиначка трохи погуляє. Нп. Рк. Макс.
Пещена була така, бо, сказано, — єди-
начка. МВ. I. 130.

Єдинѣць, иці, м. = **Єдинак** 1. Ум.
Єдинічою, єдинчик. КС. 1882. XII. 513.

Бодий же море не процітало, вічними часи висихало та що мого сина єдиничка, єдиничка у себе взяло. АД. I. 246.

Єдиний, а, в. Одинь, єдиний, єдинствений. *Покидаю тебе, серденько моє, гей єдиний! Богу.* Мет. 23. *Друже мій єдиний!* К. Досв. 108. *Його єдина дитина покинуть хоче.* Шевч. 251.

Єдиньця, ці, ж. Єдинственця дьч, то-же, що і єдиниця 2. *Ой у дови єдиниця та ще не віддана.* Чуб. V. 363. Ум. Єдиничка

Єдиньчок, чка, м. Ум. оть єдиньць. **Єдиність, ности, ж.** Єдинство. *Двоє церков єдиності служити.* К. ЦН. 207. *Стояли на сеймах отірол против політичної системи єдиности віри в Польщі.* К. XII. 115.

Єдиноштерній, я, в. Єдиноштерній. Вони прийшли з Беніамина, його єдиноштернім братом. Он. 77.

Єдинчик, ка, м. Ум. оть єдиньць.

Єдинчук, ка, м. = Єдинак 1. Оба багачі сини, оба єдинчуки. Федьк.

Єднѣк, нар. = Однек. *Боже, єднак не маєш що робити, то хочь тепер зроби світ.* Чуб. I. 142.

Єднѣкий, я, в. = Одинаковий. *Приїхали два козаки, обидва єднѣкі.* Чуб. V. 103. *Раду радили не єднакую, не єднакую, а троякую.* АД. I. 1.

Єднѣків, кова, ве і єднѣковий, я, в. = Одинаковий. *Хоч я піду і за Краків, всюда буду я єднѣків.* Гол. I. 364.

Єднѣково, нар. 1) = Одинаково. 2) *Однако. На Олімпських положеня, вони все злее оддають.... єднѣково ж сам не понаїнайся, з аркадянами не братайся,—вони латинцям вороги.* Котл. Єл. V. 8.

Єднѣнка, ки, ж. 1) Примиреніє. Вх. Зв. 84. Також і во мн.: *їднѣнки.* Шух. I. 34. 2) Вознагражденіє за причиненний убиток: *їднѣк.*

Єднѣння, ня, с. 1) Соединеніє, соглашеніє. 2) Договариваніє.

Єднѣнщина, ни, ж. Мировал, могоричъ при мировій сдѣлкѣ. Рк. Левид.

Єднѣть, нѣю, аш, гл. 1) Соединяють, об'єднують. *Єднай, батьку, Україну.* К. ЧР. 299. *І єднає людські князі з ізраїльським родом.* К. Псал. 112. 2) Словить кь своїм, приоб'єднать чье расположеніє, соглаждать. *Таки у нашому селі назває я дичину. Вчащую і матір' удвою єднаю.* Шевч. *Гетьмане Потопцький, що в тѣм розум жіноцький: ти за дорогими напичкає:*

бенкетами уганяєш—чом ти Хмельницького не єднаєш? АД. II. 104. *Ісус учеників єднає.* Єв. I. IV. 1. *Стала мати задати та зятя єднати.* Шевч. 268. 3) Договаривать. *Не страшно женитись, а страшно попа' єднати.* Ном. № 7260.— *за кого дочку? Уговариваєш о видачі дочери замужь за кого. „Чого в'янеш, моя дочко?“ мати не спитала,—за старого, багатого кищечком єднала.* Шевч. 11.

Єднѣтисѣ, нѣюся, ешѣя, гл. 1) Соединяться. *І прийшли ви єднѣтисѣ з ним чистою словою.* О. 1861. III. 12. 2) Договариваться, подражаться. *А що, Опанасе,—єднѣйся на год!*

Єднѣть, ности, ж. Єдинство, єдиненіє. *Кожен сам про себе дбає. Немає єднѣсти.* Мпр. ХРВ. 87.

Єднѣрал, ла, м. Генераль. *Раді ж ми ся додому вернути, нас єднѣрал не пускає.* Чуб. V. 999. *Вийшли муштруватись перед паном єднѣралом.* Федьк. III. 121.

Єднѣральський, а, в. Генеральський. *Раді ж ми ся додому вернути, нас єднѣрал не пускає. Їй не так єднѣрал, як єднѣральська мати.* Чуб. V. 999.

Єднѣс, са, м. = Дукач 2. *Поверх такої то шиї, на чорній бархатці, широкій, так, що пальців може у два, золотий єднѣс, і у кільцї зверху калінець червононький.* Кв. I. 6.

Єднѣро, ра, с. Глубокая рывина въ горахъ, наполненная водой, глубокая водомоина въ горахъ. Шух. I. 178, 210.

Єднѣт, та, м. Єзуит. *Болить сердце, як задиает: старихъ славіян діти впились кровю. А хто винен? Ксьондзи, єднѣти.* Шевч. 175.

Єднѣтство, ва, с. Єзуити, а также образъ дѣйствій, подобный єзуитскому. К. ПС. 8. *Волів'лучче тихо попувати, ніж з ляхами бучно панувати, єднѣтство в ноги себе слати.* К. МБ. X. 2. *Та се ж гірше того єднѣтства проклятого.* Морг. Пл. 124.

Єднѣтський, а, в. Єзуитський. *Єй, меже. Їй. Єй Богу, єй же Богу, єй же ти Богу! Їй Богу. Єй Богу немає.* Шевч. 137. *Він усе не дає діла робити, єй же Богу.* МБ. II. 22.

Єднѣть, ка, с. Ум. оть єльце. **Єднѣя, ни, ж.** и пр. = Яднѣя и пр. МУЕ. III. 75.

Єднѣця, ці, ж. Названіє води въ за-

говорѣ. *Помагай Бг, водице-сливице.* ЕЗ. V. 99.

Слівник, ка, м. Хлѣвъ, помѣщеніе для молодого и недойнаго рогатаго скота. Шух. I. 185.

Словѣга, гм, ж. Духлѣтняя овца, не имѣющая агнятъ. Вх. Зн. 7.

Слѡм, му, м. Конической формы бпранья шанка. Канев. у. Чуб VII. 413.

Слочѣр, ра, м. 1) Пастухъ баранонѣ и недойныхъ овецъ. Шух. I. 190. 3) = **Слівник.** Шух. I. 185.

Сльцѣ, цѣ, с. = **Вильце.** Ум. **Слечко.** *І де ж наше слечко, що в п'ятницю ви-ли?* Мет. 210.

Сма, ми, ж. = **Яма.** См. **Яма** 3 и 4. **Смий, а, б.** 1) Хваткій. Желех. 2) Ловкій, проворный, быстрый, скорый.

Смко, нар. 1) Хватко. 2) Ловко, проворно, быстро, скоро. 3) **Смко їсти.** Жадно ѣсть. Желех.

Снерѣл, ла, м. Генераль. *Там сидять коло неї пани-енерали.* Чуб. V. 778.

Снерѣльний, а, в. Генеральный.

Снерѣльство, ва, с. Генеральство. Желех.

Снерѣльський, а, в. Генеральскій. Желех.

Сниченъко, ка, м. Ум. отъ лничар? *Турки-сниченки.* АД. I. 148.

Снчий, снший, а, в. = **Ииний.** Желех. *Ой чую же я через люде, що снших по-хаеш.* Грин. III. 228.

Снархія, хіѣ, ж. Епархія. *Викарій їздив по епархії.* Левиц. I. 148.

Снархіяльний, а, в. Епархіяльный. Левиц. I. 155.

Спископ, па, м. Епископъ. *Хто прий-хав?--розтеслось по зам.--Ректор ака-демі! епископ! митрополит.* Левиц. Пов. 317.

Спископія, піѣ, ж. Епископство.

Спископський, а, в. Епископскій.

Срѣм, ермѣ, м. 1) = **Ярмо.** Шух. I. 165. 2) = **Ключ** б. Шух. I. 194. 3) Часть стѣпи походючої. Шух. I. 162. 4) Часть самотѣки. Шух. I. 150. 5) Часть мельницы. См. **Млин.** Шух. I. 103, 104, 113.

Срѣпуд, да, м. Малорослый, но тяжелой человѣкъ.

Срѣпудин, на, не. Бранное слово: плохой, проклятый. *Я ж так ухоркався, по-*

ки вибрався із ерѣпудиної бѣлки, що аж сорочка мокра. О. 1862. II. 38.

Сресо, сі, ж. Ересь.

Сретѣнный, а, в. = **Еретичный.** *Сретен-ний сину!* КС. 1883. I. 46.

Сретѣк, ка, м. Еретикъ. *Констанскій еретик великий.* Шевч. 239. *Клене олимп-ських, еретик.* Котл. Ев.

Сретицтво, ва, с. Ересь. К. Кр. 19.

Сретѣцький, а, в. Еретическій.

Сретиця, ці, ж. Еретичка. КС. 1883. VII. 586.

Срети́чий, а, в. Еретическій. Бранное слово. *Срети́чий син, ерети́ча дочка.* Чуб. V. 1052. *Срети́чі черкесі.* О. 1861. XI. Кух. 9.

Срети́чка, ки, ж. = **Срети́ця.** Полт.

Срѣж, ка, м. Небольшой и узкій про-токъ рѣки или озера. Браун. 6. КС. 1883. I. 39. Небольшой каналъ (шириной отъ 4 до 6 метровъ) между небольшими лим-нами, болотами, плавнями. МУЕ. I. 41. (Добруджа).

Срусалим, ма и му, м. Іерусалимъ. *Як їти, каже, у Єрусалим, то буде тобі море велике.* О. 1862. V. 78.

Срусали́ський, а, в. Іерусалимскій. *Всі святії київські, печерські, почановські, єрусали́ські.* Чуб. I. 134.

Срка, ки, ж. ерчѣ, ерчу́к и пр. См. **Ярка** и пр. Шух. I. 210.

Ссѣ (воь), всть, встѣ, гл. Отъ гл. **бути** н. вр. 2 и 3 лица ед. ч. и 2 лицо мн. ч. *Добре сси робиш.* Шевч.

Стір, ра, м. **Стіро, ра, с.** а) з прутя = верша. Шух. I. 226. б) — з ирлами = **ятір.** Шух. I. 226, 227.

Схїда, ди, ж. 1) Змѣя ехидна. 2) об. Ехидна, злой и лукавый человѣкъ. *Схїда! Аби підвести чоловіка, аби шкоди дру-гому наробити.* Мир. Пов. II. 71.

Схїдеуватий, а, в. Ехидненный, злой и лукавый. *Хто врозуміє схїдеувату простоту.* Греб. 323.

Схїдний, а, в. Ехидный. К. Бай. 137. К. Кр. 12, 27.

Схїдно, нар. Ехидно. *Схїдно усміхаю-чись.* Стор. М. Пр. 104.

Схїдство, ва, с. Ехидство. Мкр. Н. 37. К. Бай. 89.

Сщїр, ра, м. Зоол. *Salamandra macu- lata* Шух. I. 22.

Сщїрка, ки, ж. = **Ящїрка.** Шух. I. 22.

Ж.

Ж, сз. Употребляется послѣ предыдущей гласной. *Горе ж мені, горе, нещасная доле!* Чуб. V, 1.

Жаба, бж, жс. 1) Лягушка; жаба. *І жаба риба, бо в воді сидить.* Пош № 8249. *Пнеться, як жаба на купу.* ЗОЮР. I. 147. **Жаба** цыцни дасть (кому). Утоветь, вообще—умретъ (кто). Греб. 336. Ум. **Жабна**, **жабоньна**, **жабочна**. Ув. **Жабище**.

Жабалуха, и **жаболуха**, хж, жс. Большая лягушка. Аз. 399.

Жабаръ, рј, м. Луга или болото, гдѣ водится много лягушекъ.

Жабені, няги, с. Лягушенокъ. *Туди,—аж там жабенята.* Грин. I. 32. Ум. **Жабеняйно**, **жабеняйточко**.

Жаберина, нж, жс. 1) Лягушечья икра. Угор. 2) = **Жабурінна** 1. Вх. Лем. 413.

Жаберовина, нж, жс. = **Жаберина**. Вх. Уг. 237.

Жабини, бж, жс. мж. = **Жаберина**. Вх. Лем. 413.

Жабиний, а, е = **Жаб'ячий**.

Жабинський, а, е = **Жабиний**. *Родила вона. Баба... сина золотокудрика взяла, укинула в криницю, а жабу пудкинула. Іде царевич додому, а вона і стрічає. Кажала,.... що буду синів золотокудриків водить, а тепер привела жабинського.* Чуб. II. 42.

Жабище, ща, с. Ув. отъ жаба *Сидить жабище на пні, як копця.* Ворон, г. *Мов жабище з багна, на світ вона дивилась.* К. Дз. 46.

Жабій, б'я, б'е = **Жаб'ячий**. Вх. Лем. 413.

Жабійка, кж, жс. Порода грибовъ. Вх. Уг. 237.

Жабка, кж, жс. 1) Ум. отъ жаба. *А це скаже жаба та й каже: Хто, хто у цій рукавиці?—Я мишка шкряботушка, а ти хто?—А я жабка скрекопушка.* Рудч.

Ск. II. 2) Регуляторъ въ плугѣ, служащій для подниманія и опусканія леміша. Вас. 199. „Съ передней стороны между граділем и чепігами подкладываютъ дощечку—жабку; это дѣлается для того, чтобы граділь не опускался внизъ“. Чуб. VII. 398. — Часть рала. „Чтобы колысь не подвигалась по стовбѣ къ жертвѣ, между ними оставляется изъ крѣпкаго дерева распорка, которая называется жабка“. Чуб. VII. 400. 3) Въ блокѣ; двѣ щеки, между которыми обрабатывается каточекъ, колодка съ вырѣзомъ для каточка. Полт. г. Шух. I. 256, 162. Подобный же сваридъ въ гончарномъ кругѣ: между щеками помѣщается веретено круга. Шух. I. 260—262. 4) Палочка, употребляемая въ дѣтской игрѣ того же имени. Ив. 35. 5) Название одного изъ играющихъ въ прѣймашии. Ив. 39. 6) Ракета. К. ЦН. 175.

Жабникъ, кя, Раст. а) *Caltha palustris*. Вх. Пч. I. 9. б) *Alisma plantago*. Вх. Уг. 237.

Жабнѣ, нї, соб. Лягушки.

Жабовинѣ, нї, жс. и жабовиння, ня, с. = **Жабаръ**.

Жабодъ, да, м. Анстѣ. *Жабодъ прилетів—щастя приніє, теть підняєсь—горе ввалило.* Донск. обл.

Жабкобалець, льца, м. Колящій жабъ. Употребляется какъ насмѣшка дѣвушекъ надъ парнями въ купальской пѣснѣ: *Наші хлопці—жабкобальці: скололи жабу на колодці.* Чуб. III. 221. .

Жабокряківка, кж, жс. Болото, наполненное жабами. *В жабокряківці як на ярмарці,—тут жінки бубонять, а там жабки скрекоцуть.* Ворон. г.

Жабонітя, нб, вїш, гл. Разговаривать, перешептываться тихо и невнятно, подобно неопредѣленному шуму, произво-

димому иногда лягушками (безъ громкаго кваканья). Говорится преимущественно о жерлянках.

Жабонька, в **жабочка**. ки, жс. Ум отъ жаба.

Жаборіння, ня, с. = **Жабуріння**.

Жабрик, ка, м. Раст. = **Жабрії лісо-вий**. ЗЮЗО. I. 123.

Жабрії, рід, м. 1) Раст. а) жабрей, Galeopsis ladanum L. ЗЮЗО. I. 123. в) лісовий жабрії. G tetrahit. ЗЮЗО. I. 123. б) осога, Cirsium arvense? ЗЮЗО. I. 118. 2) Жадний? прожорливий? Вони такі жабрії, що ніколи не наїдяться. Змієн. у.

Жабры, рів, жс. Жабры. Риба зіпхнула жабрами і простяглася. Лениц.

Жабський, а, в. = **Жабчий**. Желех.

Жабюка, ки, жс. = **Жабалуха**.

Жабуніти, нб, нбш, гл. = **Жабоніти**.

Жабур, рұ, м. = **Жабуріння**. (Болото) поржевело, від жабуру зелене. Греб. 369.

Жабуріння, на, с. 1) Водоросль: водяної мак, conferva. 2) Лигушечня ікра. 3) Внутренности дани.

Жабчий, а, в. Лигушечій; жабій. Попитий із самих жабчих стипок. Пом. № 5713. **Жабча** губа. Родъ снєздобнаго гриба. Ж-ча цибуля. Раст. Scirpus Tabernaemontani Gmel. ЗЮЗО. I. 135. — **Зяля**. Раст. Лютикъ. Anemone ranunculius.

Жавкий, а, в. = **Жалкий** 2. Обізнався малий з глибокої долини жавками словами до своєї дівчини. Чуб. V. 431.

Жаврити, ряю, еш, гл. = **Жевріти**.

Жага, гі, жс. 1) Жажда. 2) Горічче желавіє. До жаги приспів. Пом. № 5026.

Жагати, нұ, нбш, гл. Указати. Чорненьке маленьке увесь світ жагало (жаг: блохи). Пом., стр. 295, № 149.

Жада, ді, жс. Жажда желавіє.

Жаданий, а, в. Желаний. Наступив дого жаданий день. Стор. Пани мої кохані та жадані! НВолын. у. Е, мій жаданий, де ж я візьму стільки грошей? Камен. у.

Жаданки, ки, жс. Желання. Да не віхно наша жаданко, да не вік ми тебе жадали, за один вечір діждали. Рк. Макс.

Жадання, ня, с. Желаніє. Коли б Господь спевив мого жадання і дав мені, чого я сподіваюсь. К. Юв 13. Прийшла у наш монастирь і заснилася, мають велике жадання черницю бути. МВ. II.

164

Жадано, нар. Желанно.

Жадати, дію, еш, гл. Желать, жажда. Не той убогий, що мало має, а той, що багачко жадає. Пом. № 1617. Вставай, вірний козаче, давно мого серденьку тебе жадає. Чуб. V. 54.

Жадатися, діється, гл. бєл. Желаться. Сулимо мені було і перемовити щире слово ждалось. МВ. II. 34.

I. **Жаден**, дна, в. = **Жадний**.

II. **Жадєн**, дна, в. = **Жадний**. Не жидєн ні хліба, не жадєн ні грошей. НВолын. у. На конійку не жадєн. Св. Л. 188.

Жадівка, ки, жс. Ум. отъ жадова.

1) Жажда. Циган з великої жадівки сорбнув тавського кисцю. Пом. № 934. 2) Желані. I. Жадівку, не в жадівку (кому) хочеться, не хочеться (кому). Чи побачило ми там Чайченка?... А в жадівку його побачили. МВ. II. 94. Се вам не в жадівку. Этого вамъ не хочется. Пом. № 4534. 3) Жадность.

Жадівний, а, в. 1) Жажливий. 2) Желючий, вождяющий. Хлоп спольяє на жінку жадівним оком, той уже вчинив перелюб. Бб. Мт. V. 28.

Жадлівість вості, жс. = **Жадання**.

I. **Жадний**, а, в. 1) Каждый, всякій. Та ми туди жадне літо лінуємо Лубен. у. Жадний сваний по ковбасці. Пом. № 3528. **Жакигород** був колись козачий город: од жадного двора козак виходив. ЗЮЮР. I. 105. 2) При отрицательныхъ выраженіяхъ: Никіков. Жадна пташка без толарица не пробуває. Пом. № 8459. Ласкаве телятко дві матки сєє, а лише жадної. Пом. № 3302. Пани не має жадного права на нас. МВ. II. 46. Жадним способом, побитом, жадною мірою. Никікимъ образомъ, отнюдь не, никакъ. Не можна було жаднимъ побитомъ пропінкутись. К. ЧР. 337. Ні жаднимъ способом не можна. Рудч. Ск. I. 78. Жадною мірою не одержиш їх. К. ЧР. 84.

II. **Жадний**, а, в. 1) Желующій, жаждущій. У сусіда донок сім, та й доля всім, у мене одна, та й долі жадна. Пом. № 1739. Убогий чоловік на лизо не жадний. Пом. № 1609. 2) Жадный.

Жаднісінький, а, в. 1) Рівнително каждый, каждый безъ исключеній. Хиба ж не життя пополю? Жаднісінький йому несе й везе. Екат. у. 2) Рівнительно никакой.

Жадність, ности, жс. Жадность.

Жадно, нар. 1) Желательно. *Що на людях видно, то і собі жадно.* Ном. № 4804. 2) Жадно. Ні, не плаче: змія люта жадно випиває його слюзи. Шевч. 178.

Жадоба, бж, ж. 1) Жажда, сильний апетит. *Деся у жадобу зів та води написе, та з того й сталося.* Черк. у. 2) Желаніє. *Все вона світом нудить, все ні до чого у неї нема охоти, ні до чого жадобу.* МВ. II. 158. Велика жадоба у простих людей до освіти. О. 1862. III. 30. *О несимая жадоба старинку-важкі! тепер то я побачи тебе в вічі.* К. ЧР. 186. 3) Жадность. До ласощів жадоба наглая напала. Мкр. II.

Жадота, ти, ж. = Жадоба.

Жадівий, а, е = Жадібний. Гол III. 523.

Жаждувати, дую, еш, гл. = Жадати. *Хворий жаждує того й того.* Черк. у. **Жайвір**, вора, м. = Жайворонок. Вх. IV. II. 8.

Жайворінка, ки и жайворінок, нка, м. Жаворонокъ. Мж. 172. *Собака жайворінка лови, та й господаря загуби.* Ном. № 11149. Ум. Жайворіночок.

Жайворіничий, а, е = Жайворонків. Аф. 399.

Жайворонник, ка, м. Клітка для жавороноків. Харьк.

Жайворонків, кова, ве. Приналежаний жаворонку. *Зори лине жайворонкова пісня.* Мир. ХРВ. 3.

Жайворонко, нка, м. 1) = Жайворінок. *Поле зеленіло, як оксамит зелений, сонечко зіходило, жайворонки співали.* МВ. III. 9. 2) Испеченная изъ тѣста булочка въ видѣ птички, — такія булочки пекуть въ день сорока мучениковъ (9 марта), когда, по народному повір'ю, прилетаютъ жаворонки, предвѣстники весны. Марков. 2.

Жайвороня, нати, с. Птенецъ жаворонка. Ум. Жайворонятко.

Жайворонячий, а, е = Жайворіничий. **Жак**, ку и ка, м. 1) Расхищение, грабежъ, расхвѣт. *На жакъ кидати.* 2) Работа вѣстмъ обществомъ при условіи, что каждый получаетъ добываемаго продукта (напр. сѣна при косѣбѣ общественного сѣнокоса) столько, сколько за одинаковос для каждого время успѣетъ добыть. *Косать, було, такъ: отъ якъ поспіє права... осяву-ла... з вечора того дня, що маєть бути косовиця, дає поістку...* Той вже годі висипатися... *Личий летить чужь світ*

на громадський жак... Кожний поровис так справить косу як бритву, щоб не треба було вже застра клепати, бо там так: одвизниє на саму малу годину, вже й програв, звичайно, як на жаку. Драг. 243. 3) Школьникъ, бурсакъ. К. ПС. 70. А такъ какъ школьники въ то же время и пѣли въ церковномъ хорѣ, то отсюда у лемковъ жакъ — церковный пѣвчій. Вх. Лем. 413. Отсюда же и выражение: **битий жак** — бывалый человекъ, тертый калачъ. *О, то битий жак!* Ном. № 5701. *Продаєть і викупить і грони поирмає (битий жак).* Ном. № 13740. 4) Рыболовный снарядъ, разновидность ятіра. *Жак на обручѣ, крила сяєнь два, три н'яла на крило.* — *Жак-полежак:* положити (ного рибалка), а сѣм і ляже спати, а за сѣною вже не буде спати. Черн. Губ. Вѣд. 1853, № 9, стр. 62. 5) Наѣскомъ = Бомон. Вх. IV. I. 7.

Жаків, кона, ве. Приналежаний школьнику, пѣвчому. *Жакова хижка* = Жаківка. Вх. Лем. 413.

Жаківка, ки, ж. Помѣщеніе для церковныхъ пѣвчихъ. Вх. Лем. 413.

Жакування, ви, с. Разграбленіе, расхищеніе. *Збѣгали жажу силу жакуваннямъ-лупомъ.* К. МВ. X. 13.

Жакувати, кую, еш, гл. Грабить, расхищать. *Заріз і почали вози своїхъ старшин жакувати.* К. ЧР. 345. *Прийшли москалі Січ жакувати.* ЗОЮР. I. 141. *Пожакували всі крамні комори, як жакували з нимъ у бусурман.* К. ПС. 102.

Жаліва, ви, жс. Крапивка, *Urtica urens* L., *Urtica dioica* L. Каменецъ у.

Жалити, лѣ, ліш, гл. Жалить, кусать. *Як чіпля я у кропиву стати, пожалити собі лишки й п'яни.* III. *Іс хвала жалила як гостра кропива.* Левцв.

Жалитися, луюся, лишає, гл. 1) Жаловаться. *Ніколи не жалитися, і не бачила зроду я, щоб вона плакала.* МВ. II. 151. *Жалься, Боже! Сохрани, Боже! Помилуй, Боже! Будь милостивъ, Боже! Жалься, Боже, чого доброго.* Ном. № 7602. *Жалься, Боже, спаренкой миски, що з дочкою ще не нажилася, сѣззоньками гірко обилася, що дочкою ще не навітнѣлася, сиротною у хаті зосталася.* К. Досв. 2) Съ измѣнен. удар.: жалитися. Жалитися, жалити. *Кропива жалитися.*

Жалиця, ці, жс. Наѣбъ. Жалиця, *Stomatopus*. Вх. IV. I. 7.

Жаліб, лебу, м. Скорбь. *Стали в ту-*

зі її мати. Ой чи не приймеш гостей до хати? Вона їм каже: Жаліб великий, що ся не хоче вже знати з ніким. Чуб. V. 738.

Жалібний, а, б, 1) Жалобний, грустний, госклиний. Вдова тее забичала, жалібний слова промовляла. Маке (1819), 87. Застигла вони тіх жалібних пісень, що молода прощається з чорною косою, дівочою кривою, з батьком та матіррю. Левич. I. 21. 2) Минорный (із музык). КС. 1892. III. 381. Ум. Жалібненький, жалібнєсенький. Ой ти, соловей, ти, мансєсєнкий.... а на голосочок жалібнєсєнкий. Чуб. V. 759.

Жалібник, ка, м. Сострадательний чоловік. Та бийся, колю, вибизайся, та до моего братика-жалібника. Чуб. V. 799. Як нездужаєш.... тоді ніхто тебе не бачить, а як на помер душі, дак назбігаються; де тій жалібники, де тій родичі візьмуться! Г. Барв. 435.

Жалібниця, ці, ж. Сострадательная женщина. І жалібниця, і поради́ниця образилися, покинули Марусю: нехай же терниш, коли така. МВ. II. 181. Это слово является въ поэзіи обычнымъ эпитетомъ любящей матери или сестры. Братчики розділаи Кирила Тура, а в Петра аж мороз пійшов по-за шкурую, як побачив він білу його сорочку, що сестра-жалібниця шила й мережила, усю в крові, ще й поприкипала до ран. К. ЧР. 281. Та батькові й ненці поклоняйся, та моїм же братикам-поради́нцям, та моїм же сестрицям-жалібницям. Чуб. V. 370. Матері-жалібниця у його не була. Г. Барв. 453. Ум. Жалібниця. До онця, до ненки поклоняйся.... до моїх сестричок-жалібничок. Чуб. V. 316.

Жалібно, нар. Жалобно, грустно. І дуже жалібно стогнав. Котл. Ев. II. 24. Княгиня зійшла з риди́дука казустріч гостям, веселенько всміхаючись, тільки динькась якось так жалібно, що аж чудно усім зділось. К. ЧР. 211. Ум. Жалібнєнко, жалібнєсєнко. Сама стала, подумала, жа-лібнєнко заплакала. Чуб. V. 43. Сидя зозуленько, не жуй жалібнєнко. Мет. 251. Сиринєнко-жа-лібнєсєнко граю-гравав. ЗОЮР. I. 188.

Жалівний, а, б и пр. = Жалібний и пр. I. Жалівня, ня, с. Жалєньє.

II Жаління, ня, с. 1) Сожалєніє, собогззованіє. Усі до Марусі молодиці

з питаннями та з жалоцями, усі старі баби з радями та з науками. Тільки Маруся на усі питання і на ради усі: „він мені добрий і любий...“ МВ. II. 181. 2) Жалоба. Як синав підростати, так уже не дуже й докучав жалі́нням Горини, а тільки було все їзві розказує, що він страждає. Кв.

Жалісливець, вця, м. = Жалібний. Найдуть люде, найдуть жалісливця і поховають як слід. Мпр. Пов. II. 115.

Жалісливий и жалісний, а, в. 1) Сострадательный, сердобольный. Матусєнка жаліслива добре нестувала меню. Кв. 159. Оком жалісним на них дивитись стали. К. Псалт. 217. 2) Жалобный, грустний. Жалісливі пісні. КС. 1882. X. 185. 3) Возбуждающий сожалєніє, достойный сожалєнія. (Продови воїни) діти стинали, кі жодному не пробачали. Жалостній матки плачуть. Чуб. III. 374.

Жалісливо, жалісно, нар. 1) Сострадательно, сердобольно. 2) Жалобно, грустно. Сидить голубка, жалісно гуде. Чуб. V. 310. Ум. Жалісєнко. (Зозуленька) жалієнєнко закувала. Чуб. V. 756.

Жалісний. См. Жалісливий.

Жалість, лєст, ж. 1) Состраданіє, жалість. В їх нема ні трохи жалости. К. ЧР. 252. 2) Грусть, тоска. Куди піду, повернуся, не маю радости, тільки в очах заше сльози, а в серці жалости. Чуб. V. 476. Твоя мила лежить дома із жалости хора. Гол. III. 391. Ум. Жалостовь-ка. Желєх.

Жаліти, лію, еш, гл. 1) Жалѣть, сожалѣть. Хто любить ревне—жаліє певне. Ном. № 8781. Жалій мене, мій батеньку: милий покидає. Чуб. V. 99. 2) Беречь, хранишь. жалѣть. Не жалій ухналя, бо підкову загубиш. Ном. № 4674. Хто чужого не жаліє, той і свого не іміє. Ном. № 14053.

Жалітися, ліюся, ешєш, гл. Жаловаться. Жаліються молодиці, що ти шкоду робиш. Мет. 240. Ніколи й не жалієся, щоб що в неї боліло. Стор. Оп. II. 37.

Жалєз, ки, ж. = Жалєз П. Волын. у.

Жалєжй, а, б 1) Жалєжйй, жгучій, рзкий. І на жалєку криву мороз бував. Ном. № 3821. Жалєка крива. Ном. № 3363. Жалєжий батіг. Жалєжий вітер поцягає. Могилєв. у. 2) Жалобный. Плач жалєжй та болєжйй. МВ. I. 100.

Жалєко, нар. 1) Жалѣ, жалко. В ми-

тері дітки—нарівно жалко. Ном. № 9217. Як поїдем з України, буде комуся жалко. Мет. 39. 2) Жгуче, больно. Як же жалко укусила мене муха. Ср. ст. Жалчіше.

Жалкування, ня, с. Сожалтніе. МВ. (О. 1862. I. 91). І приїде час німого жалкування. К. ПС. 151.

Жалкувати, кую, еш, гл. 1) Сожалтть, жалтть. Возьми, а то будеш послі жалкувати. ЗОЮР. II. 45. Дав я тебе до школи, та й жалкую: між панськими дітьми і ти, бачу, нахатався панського духу. Левнц. I. 252. 2)—за ним, чим. Оплакивать кого, что, сожалтть о потері кого, чего. Вона жалкує ще й досі за змієм. Рудч. Ск. I. 129. І що то жалкували за ним і хазяїн, і всі! А що вже дічата, так і міри нема. Кв. 287. 3)—на кого. Пенять, стовать на кого. Живи ж, дою, в свою волю, так, як полюбила, не жалкую на свою матку, що тебе згубила. Мет. 72. Не жалкуй, куме, на Бога: од квасу діти померли. Ном. № 933. 4) Жалтть, беречь. Свого доброго та не жалкувать. Ном. № 10779.

Жалкуватися, куюся, ешся, гл. 1) Жаловаться. Жалкується на ногу. НВольня. у. Де ти, синку, ходиш? що ти, синку, робиш? жалкуються молодичі, що ти шкоду робиш. О. 1861. II. 7. Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю. Макс. (1834), 131. 2) Плакаться, стовать. От як стала вона жалкуватися: що мені робити? Нема слуги. МВ. II. 33. От життя моє! жалкується. МВ. II. 43. 3) Пенять. Будуть на мене жалкуватися люде. Н-Вольня. у.

Жалівий, а, в.—Жалкий 1. Ой ти, кропивко жалливая, у мене свернула журливая. Чуб. V. 707.

Жаллі, ля, с.—Жаль. Батько бив, батько бив, нагай уірзався, а я низом по-під хмизом в зілля заховався. Батько їде, батько їде, на грудку споткнувся, а я з жаллі, з запечалля з батька усмінуся. Чуб. V. 653.

Жалючі, шей и шів, ж. мн.—Жалючі. Жалючі узяли його. Черк. у.

Жалó, ла, с. 1) Жало настькомаго, языкъ у змій. І гаді з гострими жалами шипіли, хорчилися, повзли. Котл. Ев. 2) Остріе голки. 3) Лезвее ножа, топора, косы. Сим. 24. Я різнує, дак жало так і заєрнулось. Ум. Жалцьó.

Жалóба, бш, ж. Трауръ, траурная одежда. Гол. Од. 27. По правді, накі би сід одя-

тись у жалобу. Левнц. I. 451. Сестрам Маса також жалобу посправляла. Св. I. 113

Жáлоба, бш, ж.—Скарга.

Жалóбний, жалобно—Жалібний, жалібно.

Жалóбний, а, в. Траурный.

Жалóсливий, жалóсливо—Жалісливий, жалісливо.

Жалóсний, жалóсно—Жалісний, жалісно.

Жалóсний, кш, м.—Жалісний. Ном. № 4823.

Жалóстовъка, ки, ж. Ум. отъ жалість.

Жалóці, шей, и шів, ж. мн. 1) Скорбь, печаль. Приймй, матінко, віночок з ярої рути, з сердечок.—За жалоцями не прийму, за слізюньками не бачу. Свад. II. Нікля трава жалоцями, гнулось древо з туги: дознавали наші предки тяжкої наруги. К. Досв. 2) (оболъзнованіе, сожалтніе. Тоді усі до Марусі: молодичі з питаннями та з жалоцями, усі старі баби з радами. МВ. II. 181.

Жалування, ня, с. 1) Сожалтніе, соболъзнованіе. Питання та жалювання було доволі в дому, а ще більш вбожества та суму. МВ. III. 107. 2) Заботливость, выраженіе любви. 3) (съ великорусск.). Жалованіе. Царь йому жалювання дав. Рудч. Ск. II. 185.

Жалувати, лую, еш, гл. 1) Жалтть, сожалтть о комъ, чемъ. А мати і спиняє, й жалує спиняти сина. Левнц. I. 64. Ой поїзав мій миленький за буквоюною,—ой чую ж я через люде—жалує за мною. Чуб. V. 383. 2) Жалтть кого, состраданіе къ кому чувствовать. Шрам Паволоцький, жалуючи згуби паволочан, сам... приняв усю винку на одного себе. К. ЧР. 411. А то ж я з чого тее говорю, як не з приязні моєї?... Тебе жалуючи говорю, тебе люблячи. МВ. II. 81. Жалуй мене, подружечко: жених покидає. Чуб. V. 182. 3) Относіться къ кому съ заботливостью, съ любовью, любить, ласкать. Ой їдеш ти, дою, між чужії люде: ой хто ж тебе, дою моя, жалувати буде? Макс. (1849), 113. Батько наш був дуже добрий: жалував нас обох рівно, і брата й мене. МВ. I. 7. От баба свою дочку й жалує, а відпоу все лає, все лає. Рудч. Ск. II. 43. Чи добре тобі тут, синку? Чи жалують тебе? Левнц. I. 41. Лихого нічого жалувати. Ном. № 3869. Бує у чоловіка собака; покіль

молодим був, дак він його і жалував, а як ізстарівсь, дак він його проганяє. Рудч. Ск. I. 13. Кинулась нас цілувати, жалувати Катря. МВ. II. 100. 4) Жалѣть, беречь, скупиться. З чужої торби хліба не жалувати. Ном. № 4618. Віжж, біжж, королевичу, не жалуй коня. Чуб. V. 767. Ганна грошей не жалувала. Левиц. I. 57.

Жа́дуватися, *лукся, ешюа*, гл. Жа́дуватися. Чоловік якось побив жінку—от вона й побігла до сотника жалуватись. Рудч. Ск. I. 189. Живш; дочко, на чужині, не жалуйсь мені. Чуб. V. 333.

І. Жаль, лю, м. 1) Скорбь, горе, горесть. Ой настала жаль туга да по всій Україні. К. ЧР. 20. Такий уже сум мене візьме, такий жаль обійме, що й світ мені не милий. МВ. I. 8. Ой тепер нище Запорожжя у великому жалю. Цп. Піду до річеньки, за жалю утоплюсь. Мет. 17. Міалю завадати, завадати, наробити, начинити, жаль чинити, робити. Причиняти, причиняти скорбь, печаль, горе. Тепер мене покидаєш, серцю жалю завадаєш. Мет. 15. Як я тебе в військo дам, собі жалю я задам. Макс. (1849), 96. Ой Галю, Галю, не роби жалю! Мет. 84. Молоді да козаченьки да жалю начинили. Лукш. 68. 2) Жалость, состраданіє, сожальніє. І до мого горя ти жалю не маєш. Коля. Н. Полт. Ти не ласки жалю до рідної своєї дитини. Шевч. 293. Панська ляхівська сокира без жалю облупила, обгодили млії гори нашої України. Левиц. I. 203. Жаль берє, взяв, обняв. Охватила скорбь, жалость, сожальніє. Бере живий жаль, як задаєш старовину. Ном. № 680. Взяв її жаль, як почула вона, що Ганна плаче. Левиц. I. Візьме манір жаль, вона й пошле останні гроші (свинов). Левиц. I. 68. Жалю по кісілі! Пустяки! не стоить жалѣть. Ном. Ум. Жальби. Ой тишов я лісом темненьким, надивав мене жалюк тяженький. Гол. I. 295.

II. Жаль, нар. Жаль, жалко. Жаль багатому корабля, а бідному кошеля. Ном. № 4716. Ой не так мені жаль за півста кіними, ой як мені жаль за моїм конем. Чуб. III. 289. Жаль його та й на його, що таке погане діло очини.

Жа́лько, нар.—**Жалко.** От тоді хоч і жалко було йому свого лошачка, та нічого робить. Рудч. Ск. I. 90.

Жа́льний, а, б. Печальний, грустний. Желех.

Жа́льно, нар.—**Жаль.** Мені городини жалынці, як твого сала. Рудч. Ск. I. 194. Сина жаль, а дочки ще жалынше. Харьк.

Жа́льнощі, щей и щів, ж. мн.—**Жалощі.** Желех.

Жа́льбо, лѣкѹ, м. Ум. отъ жаль.

Жа́льбѣ, цѣ, с. Ум. отъ мало.

Жа́льчливий, а, е—**Жалісливий.**

Жа́льливий народ ці жінки: уже п'ятнадцять год, як умер (козак), а вони й досі оплакують. Куб. обл.

Жа́ля, лі, ж. Жинці. Желех.

Жа́ляча, ки, жс.—**Жалива.** Желех.

Жа́ндар, ра, м. Жандарм. Там жандари ходили, Маруськину водили. Чуб. V. 981. Ум. Жандарин. Як побігла Бондарівна темними лугами, а за нею жандарники з гострими шаблями. Грин. III. 613.

Жа́ндарка, ки, ж. Жена жандарма.

Жа́ндарський, в. е. Жандармський.

Жар, ру, м. 1) Жарь. Тільки що ввійшли вони в биню, аж жар такий, що не можна. Рудч. Ск. II. 84. Так мене жар ухопив. Ном. № 8192. 2) Раскаленные тѣлѣнкіє угли. Осадила, мов горички од жару осадила. Ном. № 3506. Так, як на мене жаром сипнуло. Ном. № 4388. Зоя сиділа червона, як жар. Левиц. I. 312. Ум. Жарен. жарбачо.

Жа́р, рі, жс.—**Спека.** Сонце світило стиха, без жару. К. ЧР. 4.

Жа́рений, а, в. Жареный. Не вставай же ізза обіду, це в печі долото жарене. Ном. № 5557.

Жа́реня, ні, ж. Жаркое. Да заглянув я йа три голубочки, да і убо царю на вечерю їна печеню, на жареню. Грин. III. 583.

Жа́риво, ва, с. Тѣлѣнціє костерь. Київ.

Жа́рина, ни, жс. Раскаленный уголекъ. Кадиш, кадиш (pip), а це якось жарина з кадильничі й упала да попові в халаяву. Рудч. Ск. II. 197. Ум. Жаринка. Став ті жаринки вигрібати. Мвж. 139.

Жа́рістий, а, в. Тѣлѣнціє, горинціє безъ пламени. Желех.

Жа́рїтя, рю, рїш, гл. 1) Жарить, печь, жечь. Жарять в печях. Хата, 188. Як піднялось сонечко, що то вже жарило. Кв. 305. 2) Быстро бѣжать. Як же він прудко жарє на гнідому. 3) Сильно бить, сечь. Давай їда жарити поліном. Рудч. Ск. II. 184.

Жа́ріння, ня, с. Тлѣніє, горінніє безъ пламени. Що ростє без коріння, а що

цеїте без насіння, а що горить без жаріття? Чуб. III. 315.

Жаркий, а, б. 1) Жаркий, горячий. *День був дуже жаркий.* Стор. Оп. II. 17. *Не жарке вугілля.* Черк. у. 2) Алий. *Ой коли б я така, як калина жаркая.* Нп. 3) = Жалкий 1. *Кропива така жарка,— аж дим іде після дощу,— я думаю—се од жаркості.* — По слідочку жарку кропиву садила. Чуб. V. 488. Ум. Жаркенький. *Накладу я вогню жаркенького та наварю я пива п'яненкокого.* Чуб. V. 916.

Жаркість, кость, ж. Жгучість? *Кропива така жарка, аж дим іде після дощу,— я думаю—се од жаркості.*

Жарко, нар. 1) Жарко, горячо. *Жарко горить у печі.* Харк. у. А змій як озонь горить,— так йому жарко. ЗЮОР. II. 30. 2) — хропкий. Сильно съ испугу и пр. храпѣть (о лошади). (Кінь) заглянувши в провалля, як там рине вода, аж затрусивсь да й посухує назад, жарко зропучи й водючі очима. К. ЧР. 162.

Жарливий, а, е = Жалкий 1. *Ой у полі кропивушка жарлива.* Чуб. V. 707.

Жарлівість, воуть, ж. Жгучість?

Жарнівка, ки, ж. Раковий жерновокъ. **Жарок, реу, жарбчок, чку, м.** Ум. отъ жар.

Жарбта, ти, ж. Жара, зной. *Вдень жарота припікала.* Мир. Н. 27. *Опасівська жарота.* Стор. М. Пр. 1.

Жарт, ту, м. Шутка. *З жарту і біда часом буває.* Ном. № 12665. *Як не прийме Бог гриха за жарт, то буде шестесту базато.* Пом. № 108. *Смішками та жартами і одмовилась, а правди не сказала.* МВ. I. 89. *Казати на жарт, жартом.* Говорить въ шутку, шутя. *Да я жартом на вас казав, а ви справді подумали. Чи ти жартом, чи наспражки так говориш?* Котл. М. Ч. (1874), 387. *Не в жарт. Не на шутку. Деякі тужать не в жарт.* Г. Барв. 207. Ум. Жартин. Желех.

Жартівливий, а, в. Шугливий. Н.-Волып. у. *Визадували витребеньки, бо жартиліві вже собі подавались.* О. 1862. IX. 71.

Жартівливо, нар. Шутливо.

Жартівник, ка, м. Шутникъ.

Жартівниця, ці, ж. Шутниця.

Жартівний, а, в = Жартівливий. *Я з Центром моїм жаслива і весела, і жартлива.* Котл. Н. Полт. 345.

Жартлівість, вості, ж. Шутливість. *Дівочка жартлівість.* Мир. Нов. I. 145.

Жартливо, нар. = Жартівливо.

Жартовливий, жартовливо = Жартівливий, жартівливо. МВ. II. 19.

Жартівно, нар. Шутливо, шутя. Бер.

Жартовник, жартовниця = Жартівник, жартівниця.

Жартування, ня, с. Шутки. *Оддала ж мене мати, учинила мою волю, тепер мені жартування з великою бідою.* Чуб. V. 606.

Жартувати, тїю, еш, гл. 1) Шутить. *З Богом нічого жартувати.* Ном. *Москаль любить жартуючи, жартуючи кине.* Шевч. 65. 2) Проявлять любовні ласки. *Жартувала дівчина до зорі, поки стало видно вже на дворі: „Иди, иди, козаченьку, додому, не хвалися, серденьку, нікому. Нп. Коли любиш—люби дуже, а не любиш—не жартиуй же!“* Мер. 69. *Стала вона ночувати коло його, він давав з нею жартувати.* Рудч. Ск. I. 211.

Жартуваясь, тїюся, ешю, гл. Шутить друг з другом. *Ідуть дівчата, парубки, співають, жартуються.* Рудч. Ск. II. 157.

Жартун, на, м. = Жартівник.

Жартуши, ків, м. мн. Шутки. *Кому жартушки, а милиці смертушки.* Ном. № 2351.

Жаруха, хи, ж. = Жалива. Желех.

Жарьба, хи, ж. Трепка, побой. Алв. 86.

Жас, су, м. = Жасх. Желех.

Жасати, сїю, еш, гл. Пугать. Вх. Зн. 17.

Жаско, нар. Страшно. *Боюся, бо вже ніч,— жаско мені буде додому йти.* Ковельск. у.

Жасин, ну, м. Жасминъ, *Philadelphus coronarius* L. ЗЮЗО. I. 131. *Цвіли куці рожі, бузку, жасмину.* Левиц. Пов. 20.

Жасинний, а, в. Жасминный. *Жасминними пагоцями пахне.* МВ. III. 52.

Жасний, а, в. Страшний. Желех.

Жасно, нар. = Жаско.

Жаснїти, нї, нїш, гл. Пугнуть. Вх. Зн. 17. Желех.

І. Жати, жву, жнєш, гл. Жать. *Пора, мати, жито жати,— колос позилився.* Мер. 21. *Жало два жєніцї.* Ном., стр. 298; № 256. *Жати на один сїп. Жить вь согласїи. Забудь свою кривду і сил робом нахилили свою сєм'ю до одного діла, до одних думок і будете всі жати на один сїп.* Г. Барв. 343.

П. Жати, жму, жмош, гл. Жать, сжи-

мать. Як є, так жму, а нема, так жду. *Ном. № 13744. Снопочок нажала, к серденьку прижала. Жми, жми, мое серденько. Чуб. III. 250.*

Жатий, а, е. Сжатый (серпомъ). *Ой де буде жито жате, то там будем ночувати. Чуб. V. 191.*

І. Жатися, жи́ся, жи́нся, гл. Жатыся. быть пожинаемымъ. *Рутулиці з криком в город прутися, як од серпа колосся жмуться. Котл. Ен.*

II. Жатися, жм́ся, жм́нся, гл. Жатыся, скинматься. *Жметься, жеться,—як кургузый дядько. Ном. № 3053.*

Жатка, ки, ж. Жатвенная машина. *О. 1861. IX. 178.*

Жатті, ті, с. Жатіе, сжинаніе, жатва. *Од жаттія рука болять. Канев. у. Пішов дощ та вже й по жаттію. Каменец. у.*

Жах, ху, м. Ужасъ, страхъ. *Тоді латинці жах напас: утратили і дух, і силу, побігли, хто куди попав. Котл. Ен. VI. 63. Спари мати сливе що страшила розум з хоренька та з жаху, з ляку. МВ. III. 21.*

Жахавка, ки, ж. = **Жаханя?** Харьк. г.

Жаханя, ня, с. 1) Пуганіе. 2) Страхъ, испугъ. *Чуток було чимало для нашого жаханя і сподівання. МВ. II. 163. Я пізнаю з їх жаханя, що ти, Боже мій, зо мною. К. Псал. 129.*

Жахати, хаю, еш, гл. 1) Пугать, страшить, ужасать. *Твій гнів мене жахає. К. Псал. 203. 2) Вырываться (о пламени). Полум'я так і жахає з комина. Жажнуло полум'я з груби.*

Жахатися, хаюся, ешся, гл. 1) Пугаться, страшиться. *Жахатється і вітає, ні слова не сказавши парубкові. Кв. I. 23. Про Київ не жахайсь, Волиня пригортайсь, а Покутя тримайсь. Ном. № 722. Отце жахатється, як жид Христа. Ном. № 4371. 2) Съ испугу вздрогнуть, особенно во снѣ. Зо сну жахатється. Ном. № 11352. І страху не раз набрався, аж криз сон жахався. Св. Л. 37. Улюбився у діачку, що й зо сну жахався. Чуб. V. 25.*

Жахливий, а, е. Пугливый. *Яка ж ти жахлива, Меласю, каже Михайло, осміхаючись. МВ. III. 142. Ум. Жахливенький.*

Жахливість, вости, ж. Пуглиность.

Жахливо, нар. Пугливо. *Озираючись жахливо, вибігла його діачина. МВ. (О. 1862. I. 92).*

Жахний, а, б. Страшный. Харьк. Ум. Жахненький.

Жахно, нар. Страшно.

Жахнути, ну, нѣш, гл. Одя. в. отъ гл. жахати. 1) Пугнуть. 2) Броситься, побѣжать. *Вовк так і жахнув у лозняк. Тоді запорожці як жахнули! так чисто все забрали, а татар на ламуз порубили. КС. 1882. XII. 591. 3) Испыхнуть, вырваться (о пламени). *Содома в синях так і жахнула. Г. Барв. 458.**

Жахнутися, нуся, нѣсся, гл. Одя. в. отъ жахатися. Вздрогнуть, кинуться съ испугу. *Ой мені личечко! жахнулася Катря обік мене. МВ. II. 90. Пані так і жахнулася, аж одскочила, ніби вколася, або опекалася. Левиц. I. 334. Се твій прийшов до тебе батько, то не сполохайсь, не жахнись. Котл. Ен. 53.*

Жахота, ти, ж. Ужасы, страхи.

Жахтіти, хчу, хтѣш, гл. Пышать, испускать сильный жаръ, раскалять, рдѣть. *Кула жару, та аж жахтіть, червоніє. Г. Барв. 453. Натопив ніч, аж жахтіть. Харьк. А серденько, немов той жар, жахтіло. К. Бай. 45. Не знаю, як вам і сказати, панічечко, про своє дівоцтво. Цвіло воно—аж жахтіло. Г. Барв. 526.*

Жачка, ки, ж. = **Жатка.** Це кошено жачкою: бачите, як одмітно од того, де косять кошено. Полт. г.

Жбан, ну, м. = **Джбан.** До пори жбан воду носить. *Ном. № 7771. Усип мені меду жбан, а я тобі заплачу як нан. Чуб. V. 921. Ум. Жбанець, жбанок, жбанчик, жбанчичок.*

Жбановий, а, е = **Джбановий.**

Жбанок, вка, жбанчик, ка, жбанчик, чеа, м. Ум. отъ жбан.

Жбанячий, а, е = **Жбановий.**

Жбир, ру, м. Скила, гора, возвышенность. *Вх. Лем. 413. См Жбир.*

Жбирь, рі, ж. 1) Навось въ рѣкѣ, мель. *Мнж. 180. 2) Сѣнокосъ, поросшій кочками и кустами. Вх. Зн. 17.*

Жбурити, рю, рши и жбурляти, ляю, еш, одн. в. жбурю́ти, ну́, нѣш, гл. = **Шпурляти, шпурнути.** *Жбурляє чорт дідьком. Посл. Як жбурне книжкою під поріг. Св. Л. 230.*

Жбух! меж. обозначающее вливание чего-либо сразу въ большемъ количествѣ. Желех.

Жбухати, хаю, еш, одн. в. жбу́хнути,

жу, нош, гл. Сразу много вливать, влить, налить. Желех.

Жвавий, а, е. Живой, бойкий, рвзвый, подвижной, энергичный, бравый. *Жвавий Савка, аж шкура на йому горить.* Ном. № 5765. *Такий жвавий, як рак на греблі.* Ном. № 10995. *Жвавий, як ведмідь до корита.* Ном. № 6550. *Жвавий, як риба в річці.* Ном. № 5761. *Запанував над лягами Понятовський жвавий.* Шевч. 123. Ум. Жвавєнький, жвавєсєнький. *І Галя своїми жвавєнькими оченятачками у їх пипалася: чи їй правда.* МВ. Ш. 84.

Жвавість, вости, ж. Живость. *Зоя дивувалася, де набралось стільки жвавости, спиритности в того Тараса.* Левиц. I. 353. *Видлучили всю жвавість з дитини.* Св. Л. 159.

Жваво, нар. Живо, подвижно. *Жваво метнулися до роботи.* Полт. г. *Дивиться жваво.* МВ. II. 81. Ум. Жвавєнько, жвавєсєнько.

Жвавота, ти, ж.—Жвавість.

Жвака, ки, ж.—Жука.

Жвакання, ня, с. Чавканіє, жеваніє.

Жвакати, каю, еш, гл. Чавкати, жевати.

Жвакнути, ну, неш, гл. Брягнувшись, шлепнутись.

Жвакота, ти, ж. Жеваніє, чавканіє.

Жвакування, ня, с. Глоданіє.

Жвакувати, кую, еш, гл. 1) Глодати. *Бовки сіроманиці набігали, тіло козачківє рвали, по балках, по тернях жовту кість жвакували.* Мако. (1849), 23. 2) — Жвакати.

Жвакун, ня, м. Чавкаючий, чавкунь. Ум. Жвакунєць.

Жвакуня, няте, с. Маленький чавкунь.

Ум. Жвакунітко, жвакуніточко.

Жва́ти, жу́ю, еш, гл. Жевати. Угор.

Жвахтати, таю, еш, гл.—Жвакати.

Жва́чка, ки, ж. Згарь изъ трубки, которую жують во рту или кладутъ за губу.

Жва́кати, каю, еш, гл.—Жвакати.

Жвахтіти, хчу́, та́ш, гл. Обь обуви: шлепнѣти, будучи наполевленнымъ водой. *Жвахтіли мокрі личаки.* Котл. Ен. V. 53.

Жгут, та, м.—Джгут.

Жгряджѣтися, джаюся, ешєя, гл. Соритись. *Жгряджѣтися отець і мати.* Вх. Лем. 413.

Жгут, та, м.—Джгут.

Жданій, а, е. Ожидаемый. *На жданого гостя багато треба.* Ном. № 11922.

Жданієни, ків, м. мн.—Жданєж. Ном. № 5627.

Жданєж, ків, м. мн. Ожиданіє. *Чи таки ви самі не бачите, що мені не до жданєж, не до обітниць.* МВ. II. 133. *Жданіє розгубити, поїсти.* Не дождається. *Ждали, ждали, та й жданєж роззубили...* поїли. Ном. № 5627.

Жданіє, ча́, с. Ожиданіє. *Ждали, ждали, та й жданіє погубили.* Ном. № 5627.

Жда́ти, жду́, ждєш, гл. Ждать, ожидать, ча́ть. Бог не різно ділить: жде, щоб самі ділилися. Ном. № 81. *Якого прасунка жда́тимеш.* Ном. № 5623. *Не жди свого мильногого із чужого краю.* Мет. 77. *Я щастя ждаю,—на злигодні здобуєся: я світу ждаю,—у темряві зостався.* К. Іов. 65. *Жда́ти на ко́го.* Ждать кого. *Ждаю уже на нас увесь рід Іланиш, Федьк.* Пов. 29. *Час не жде на нас.* Св. Л. 295.

Жджок, ка, м. Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 413.

Же, сз. Же. Употребляется послѣдъ предыдущей согласной и ѣ. Та ѣ дурный же який ти, пане брате. Ном. № 6215. См. Ж. 2) —Що. *Добре того страшить, же єя бо́ть.* Ном. № 4401. *Та та́кий а ні же.* Положительно ничего, нисколько. Ном. № 4971.

Жеб, же́би, сз. 1)—Щоб. *Чоловік не ангол, жеб не согрішив.* Ном. № 100. *Немає злого, жеби на добре не вийшло.* Ном. № 4899. 2) Если-бы. *Жеби, вибачайте, свині роги, то б усіх поколола.* Ном. № 3827.

Жебоніти, нѣ́, нѣш, гл. Лепетать. *Будемо жебоніти, як маленькі діти.* Чуб. V. 37.

Жебра́к, ка́, м. Нищий. *Не пішла діва за козака, тільки пішла за жебрака.* Чуб. V. 915.

Жебра́н, ня́, м.—Жебрак. *Жебран ходить, хліба просить.* Чуб. V. 433.

Жебра́ний, а, е. Нищенскій, добытый нищенствомъ, выпрашиваніємъ. *Піти на жебра́ний хліб.* Обвинять, сдѣлаться нищимъ. *Врешті пак той пішов на жебра́ний хліб, а через ко́го? Через жида.* Подольск. г.

Жебра́ння, ни, ж. 1) Нищенствова́ніє, выпрашиваніє 2) Милостыня. Желех.

Жебра́ти, раю́, еш, гл.—Жебрувати.

Жебра́цтво, ва, с. 1) Нищенство. 2) Соб. Нищіє. Желех.

Жебрацький, а, е. Приналежний нищему.

Жебрачий, а, е—**Жебрацький.**

Жебрачка, ки, ж. Нищак. *Де що було в мене, то позабирала—добра жебрачка!* Черв. у.

Жебри, рів, м. мн. Нищенствовање, попрошайничество, прошеніє милостыни. *Пійти на жебри. Пойти нищенствовать. Пішов дід на жебри, та не мав у що хліба класти.* Ном. № 9871.

Жебрий, рію, м. Раст. *Galeopsis veriscolor.* Вх. Пч. I. 10, См. **Жабрий.**

Жебрувати, рую, еш, гл. Нищенствовать, просити милостыни. *Радом. у Пішов уже жебрувати.* Ном. № 14292.

Жевжиг, ка, м. 1) Воробей. 2) Вѣтренникъ, вертопрахъ. *Чортів жевжиг.* Ном. № 3256. *Жевжиги, що діячат обдурювали.* Кв. II. 421. Ум. **Жевжичок.**

Жевжикувати, кую, еш, гл. Вѣтрогоныть. Харьк. г.

Жевжичок, чеа, м. Ум. отъ жевжик.

Жерій, рію, м. Синее пламя надъ горящими угольями.

Жевріти, рію, еш, гл. Горѣть безъ пламени, рдѣть. *Жар червоном золотом жевріє.* Г. Барв. 458. *Зоря жевріє. Там зроду жевріє любов.*

Жеврітися, ріюся, ешся, гл.—**Жевріти.**

Жегнанія, ня, с. Пропаніє.

Жегвати, ваю, еш, (кого), гл. Пропасться съ кѣмъ. *Тещенка зятя жегнала, колдрами двір застирала.* Гол. VI. 290.

Жегнатися, ваюся, ешся, гл. Пропасться.

Жезель, ля, м. Мѣсто, открытое для вѣтра Борз. у. *І сіє же на жезелі.* Прилуц. у.

Жезко, нар. Горячо, жарко. *Ідуть, вже недалеко й пекло.—„Ей, каже вуйт, вертайтесь, чоловіче, додому, мені вже дуже жезко“.* Чуб. II. 403.

Жезл, ла, м. Жезъ. *І Божий жезл минає окаянних.* К. Іов. 46.

Жезло, ла, с.—**Жезл.**

Желізний, и пр.—**Залізний и пр.**

Желіпало, ла, м. 1) Медленно ядущій. 2) Крикунъ.

Желіпанія, ня, с. 1) Медленная їда. 2) Крикъ, орання.

Желіпати, паю, еш, гл. 1) Медленно їсть. 2) оди. в. *Желіпати, ну, неш.* Сильно закричать, заорать. *Бач, трясця його ма-*

тері!—*желіпнув Грицько.* Мир. Пов. I. 156.

Желонка, ки, ж. Дятель. Змієв. у. См. **Жовна.**

Жельман, на, м. Родъ игры, родъ весельяго хоровода. *А ми як колись милими гуляли з вами і в жельмана, і веснянок співали.* Левич. Пов. 106.

Жемеріяня, ня, с. Жмыхи.

Жемчуг, гу, м. Жемчугъ. *Ой там Ганночка гуляла, жемчуг намисто порвала.* Чуб. III. 188. Ум. **Жемчужон.**

Жемчужина, ни, ж. Жемчужина.

Жемчужний, а, е. Жемчужный. *Золотее коріннячко, жемчужнее насіннячко.* Чуб. III. 125.

Жемчужбе, жиб, м. Ум. отъ жемчуг.

Живий, а, е. Живой, проворный. Вх. Зн. 37.

Жовіло, ла, м. Насмѣшливо: парень, котораго пора женить. Сим. 177. *То таке женило аж під стелю.* Рудч. Ск. II. 107.

Жовіти, виб, виш, гл. Женить. *Женить би вас, щоб не брикали.* Ном. № 10229. *Ой стара мене; чом не жениш мене? На що тебе, сиңу, молодим женити?* Маєс. (1849). 160.

Жонітися, няся, нишся, гл. Жениться. *Як сироті женитися, то й ніч мала.* Ном. № 10699. *Чи такому ж бридкому, як ти, женитися з Марусею?* О. 1861. XI. Кух. 15. *Не хочу я женитися з тїєю, що ви мені засватали.* Грин. II. 188. *Оженився з Палажчиною дочкою.* ПЙО. Левич. I. 366.

Жоніх, ха, м. Молодой чоловікъ, ухаживающій за дѣвучкою и пользующійся ея взаимностью; это названіє имѣетъ мѣсто только до формальнаго сватовства, послѣ котораго онъ называется уже молодымъ.

Жалуй мене, подружечко; жених покидав.—Не журися, подружечко,—рута зелененька,—сей покине, другий буде, ще й од сього кращій. Мил. 81. *А я тобі, подружечко, жениха дарую.—Брешеш, брешеш, подружечко, як ти подаруєш, що ти його вірно любиш і з ним поладруєш.* Мил. 79. *Мій першій жених!* Мил. 68. *А дівчина листи пише: приїдь, приїдь, мій женише.* Чуб. III. 466. Ум. *Женійшенько, женишон.* *Стрилай, мати, погуляю: женишки настигли.* Чуб. V. 10. *Ой то мені женишененько, що три годи ходить.* Мил. 72. Ув. *Женишіще.*

Жоніхання, ня, с. Ухаживаніє (любовня). *Чи Бог не дав, чи сам не взяв, чи*

зраили люде, ой щось з мого женихання нічого не буде. Нп. Не жаль мені вишивання, як вірного женихання. Чуб. V. 796. Ум. Жениханнячко. Ой хто не знає того жениханнячка, той не знав лиха. Чуб. V. 197.

Женихатися, хаюся, ешся, гл. Ухаживать. Часто ходив, вірно любив, вірно женихався. Мет. 85. Чи се тая діччонька, що я женихався? Мет. 69.

Женихівський, а, е. Относящийся к жениху. Не один запитувався займати її, так знаєте, на женихівське діло... так куди ж!—ні пристуїу! Кв. II. II. 101.

Женихлівий, а, е. Люблїй ухаживать за женичинами. Гол. II. 254.

Женихлівість, вості, ж. Наклонность к ухаживанію за женичинами. Желех.

Женишенько, кв, м. Ум. отъ жених.

Женишїна, ни, об. Одинъ изъ двухъ любящихъ: дівушка или парубокъ. Та чогось моя женищина смутна, невесела. Мет. 98. Ой е-в мене женищина не до тебе чорта. Чуб. III. 161. І на шлях темлицький справив сина Опакаса, щоб побачив і сподобав любу женишину. Мкр. II. 39. Лежить моя женищина як квітка в'яла. Мет. 98.

Женишїще, ца, м. Ув. отъ жених.

Женишок, шкв, м. Ум. отъ жених.

Женїння, ня, с. Женильба. Мвж. 164. Лродом кобилу на женїння та куплю горілки. Лебед. у. Ум. Женїнячко. В мене брати—на женїнячко. Грин. III. 27.

Женїничка, кн. ж. Жатвенная машина. Борз. у. Нїжин. у.

Жентїця, ці, ж. Сыворотка (молочная). Шух. I. 37.

Жентїчник, ка, м. Употребляющий въ пищу сыворотку. Вх. За 17.

Женців, цѣва, во. Привадежащїй жнецу.

Женчик, ка, м. Ум. отъ жнецъ.

Женчіха, хв, ж. Жница. НВолын. у.

Женчуг, гу, м.=Жемчуг.

Жень, ні, ж. Сжигъ, укинъ. Мої жєні спокїя не дали. Канєв. у. Жєнь не пов'язана, покидана гуком лежить. Г. Барв. 253. 2) (Снарядъ, посредствомъ котораго влззають на дерево для осмотра вїанїи бортей. Радом. у.

Женьїня, нї, ж.=Жница. Вх. Лем. 414.

Женьчар, ра, м.=Жець. Вх. Лем. 413.

Женьчарка, кн, ж.=Жница. Вх. Лем. 413.

Женьчуги, гів, м. мн. (вмѣсто жемчуги). Бѣлые стеклянные бусы у гуцулѣк. Гол. Ол. 71.

Жербї, бію, м. Раст.: а)=Осот, *Cirsium arvense* Scop. ЗЮЗО. I. 118. б) *Cirsium sanum*. ЗЮЗО. I. 118.

Жѣрва, ви, м. Злая собака. Шух. I. 107.

Жѣрділя, лі, ж. Африкосъ.

Жѣрдїна, ни, ж.=Жѣрдка. Ум. Жѣрдинна.

Жѣрдка, чаще жѣртка, кн, ж. 1) Вѣшалка для платя въ сельскихъ хатахъ: жердь, за оба конца веревками подвѣшенная къ потолку вдоль задней стѣны надъ полом (нарами для спанья). Жѣрдка бываєть и въ коморі. Вас. 192. Чуб. 382, 386. Я музикантїв для простору на нїл під жертку полїстїв. Алв. 22. Стала доставати собі в коморі з жертки що мали кращого про велике свято. Г. Барв. 165. 2) Часть ткацкаго станка. МУЕ. III. 16. См. Верстат. 3) Въ ралѣ: жердь, къ переднему концу которой прикрѣплено армо, а къ заднему (съ разохої)—колода съ зубьями. Чуб. VII. 400. Ум. Жѣрдоchina.

Жѣрдь, ді, ж. Дышло въ вѣтряной мельницѣ, которымъ се поворачивають. Полт. г.

І. Жѣрдя, ді, ж. Жердь.

II. Жѣрдя, дя, с. соб. Жерди. Поклав же жердя все срібнеє. Грин. III. 11. Сунь то росохи, на росохах кадовець, на кадовцї драбинка, на драбинцї гірка, а на гірцї жердди, по тїм жерддї дикї птички літають, але крилець не мають. (Загадка на чєловѣка, жердя—волоса). Ном. с. 297, № 220.

Жѣрданий, а, е. Относящийся къ жерди.

Жѣреб, ба, м. 1) Жѣрбїй. Ходїм, братїя, у лїс темний, вирубаєм три жѣреби та положимъ в три городи: кому, братїя, припадється. Чуб. V. 981. Ум. Жѣребїй. Гей зїбрались в город нашї парубки до призїву розбїрати жѣребки. Щог. 2)=Жѣребець. Прилетїть нечистий... а ти тпрукнеш, —ї він зробитьсє жѣребом. Грин. II. 120. 3) Раст. *Pinus pumilio*. Шух. I. 18.

Жѣребѣць, бцѣ, м. Жѣребець. Ірже начє жѣребець на станї. Ном. № 843. Ум. Жѣребчик.

Жеребитися, блієся, бітсья, гл. Рожать (о кобылѣ). *Кобыла жеребитися.*

Жеребва, прил. Жеребая (о кобылѣ).

Жеребцовати, цюю, еш, гл. Быть жеребцомъ. Употреблено Котляревскимъ въ разсказѣ о превращеніи различныхъ народовъ въ животныхъ. *Звіркує шведин повком тям, датчанин добре жеребцює.* Котл. Ен. IV. 12.

Жеребчик, ка, м. Ум. отъ жеребца.

Жереб'я, йти, с. Жеребеночъ. *Італа Пречиста Мати на осятні, Оує Христос на жереб'яті.* Грин. II. 35. Ум. Жереб'ятко. Чуб. III. 452.

Жереб'ячий, а, в. Жеребинный.

Жерелатий, а, в. Съ большимъ отверстиемъ, съ большимъ жерломъ. *То ж товста нитка,—намісто на нсї не налізе.—Налізе: воно жерелате дуже.* Черн. у.

Жерелó, лó, с. и пр.=Джерело и пр. *Під горою крикиченъка, там жерело б'є.* Нп. Ум. Жерельце.

Жерелуха и жерлуха, хи, жс. Раст. *Lepidium Sativum.*

Жерельце, ця, с. 1) Ум. отъ жерело. 2) Горлышко бутылки. Черняг. у.

Жереп, пу, м. 1) Родъ горной сосны, *Pinus mughus.* 3 жерепу роблять ручки до кієл. Вх. Зн. 17. 2) Можжевелникъ, *Juniperus communis.* Вх. Зн. 17.

Жерепникъ, ка, м. Лѣсъ изъ жерепу. Вх. Зн. 17.

Жеретій, тіá, м. Обжора, неасытный. Аф. 401. Ув. Жеретіяна. *Чоловік зажератувавши: йому все мало. Жеретіяна!*

Жеретіá, тіí, жс. 1) Обжора. Аф. 401. 2) Змѣя лаящая по деревьямъ. *Неначе холодна жеретія обвилася і здавила йому серце.* Стор. М. Пр. 5.

Жеретіáка, ки, м. Ув. отъ жеретій.

Жерех, ха, м. Мелкій ледъ на рѣкѣ. Ворон.

Жерецький, а, в. Жереческій.

Жерібна=Жеребна.

Жерлига, ги, жс. Большая удочка.

Жерлистий, а, в=Джерелистий.

Жерлó, лó, с.=Жерело. *Знахарі жерло забили у крилиці—тепер нема де напнитись холодної водиці.*

Жерлянка, ки, жс. Родъ маленькой рыбки. Циссь, Ятр. 39. Ум. Жерляночка. *Лети, лети до озера, а в озері жерляночка: бери її вразу дочку, щоб не пила води-роси.* Циссь, Ятр. 38.

Жерніця, ці, жс.=Стерня. *Повели їх по жерніці, а жерніця ніжки коле.* АД. I 85.

Жернівка, ки, жс.=Жарнівка.

Жерства, ви, жс. 1)=Жорства. 2) Родъ змѣи? Шух. I. 232.

Жерстинá, ки, жс. Листъ жести. Ум. Жерстинна.

Жерстити, риду, стáш, гл. Покрывать жестью.

Жерсть, ти, жс. Жестъ.

Жерстяний, á, б. Жестяной. *Купив собі самуварчик отой білий жерстяний.* Харьк. *Запрудили у жерстяний ріг у гетьманськїм дворі.* Мет. 436.

Жерстянка, ки, жс. Жестянка. Харьк.

Жертва, ви, жс. Жертва. *Звеліз з бичи ні воли пригнати, цаніз з віцями готувати—Ілутону в жертву принести.* Котл. Ен.

Жертвувати, вую, еш, гл. Жертвовать.

Жерти, жеру́, рѣш, гл. Жрать, пожирать. *Цереться горло—чи би спало, чи би жерло.* Ном. № 11316. *І вороги нові розсрабують як овець нас і жеруть.* Шевч. 230.

Жертівня, ні, жс. Жертвенникъ. К. Псал. 195.

Жертка, ки, жс. См. Жердка.

Жертovníк, ки, жс. Жертвенникъ (въ алтарѣ). Черк. у.

Жерть, ти, жс.=Жердь.

Жерухé, хи, жс. 1)=Жерелуха. 2)—лісна. Раст. *Bursa pastoris.* Лв. 97.

Жерцѣм, нар. Азичо. *Ненавидять, гонять, б'ють, жерцемъ пожирають.* Чуб. V. 448.

Жерявий, а, в. Горящій, напаленій, пламенный! Угор.

Жестер, ру, м.=Жостір.

Жес, жесати и пр.=Жас, жасати и пр.—

Жабець, бця, м. Раст.

Жабрі́й, рібó, м.=Жабрі́й. ЗЮЗО. I. 168.

Жип! меж. Звукоподраж. чырикавъю воробѣвъ. Ном. № 10260.

Живáти, вáю, еш, гл. Поживать. *Праведно в миру жиєали.* Котл. Ен.

Живетѣнь, тня, м. Подносива. Любеч. См. Живецъ 2.

Живець, вцá, м. 1) Сила, жизненная сила. *Ще єсть для вської незгоди живець у вожан твого.* Мкр. Г. 35. 2) Мо-

лодое, дикорастущее дерево, выкопанное для окулировки; также новые побѣги, отростки садового дерева. Кавен. у 3) Въ деревѣ: живая древесина. 4) Источникъ, ключъ. 5) Пульсъ. 6) Живая мелкая рыба, которую надвѣваютъ на удочку, какъ приманку. 7) Подпочва. *Не можна дуже глибоко пускати плуга, бо можна живцю достати.* Винниц. у. 8) Отличающийся въ разрывѣ темнымъ цвѣтомъ, плотный слой выдѣланной на подошвы кожи. 9) Ремешекъ съ деревянной палочкой на концѣ. Овъ прикрѣпляется къ веводу и свободнымъ концемъ съ палочкой накручивается на канатъ, когда его нужно тянуть. *Як тільки мережа наближалася до берега, ті, що стояли на кінці кодолл, розскупували живці.* Левин. 10) Ремешекъ, около котораго плетется кнутъ. Мж. 180. 11) Желѣзное кольцо посредствѣ верхней части ярма,—въ него проходить дышло экипажа, плуга. Шух. I. 165.

Живчик, ка, м. = Жевчик.

Живжикувати, кую, еш, гл. = Жевжикувати.

Живий, а, б 1) Живой. *Не кидай живого, не шукай мертвого.* Ном. № 5817. *Лучче живий хорунжий, ніж мертвий сотник.* Ном. № 7291. Чи живѣ-здорові: Какъ ваше здоровье. (Обычная форма пріятельства). До живихъ печинѣхъ допекти. (Рудч. Ск. II. 55); вразити до живого. (Федк.). Сильно допечь, досадить. Живий жаль берѣ. Очень, въ высшей степени жаль. Живий очей бере, якъ згапоєш про старовину. Ном. № 680. Вѣйна живѣ душѣ. Каждый. Всяка жива душа з гаю, з поля пішла до села, або прилягла на спочинокъ під зорями. Левин. I. 207. Ні живѣ душ. Рѣшительно никого. Час пишемиці жати; а жемиці не видно ніде, ніде ні живої душі. Левин. I. 82. В живѣ бчѣ брѣше. Прямо въ глаза вретъ. Ном. № 6950. Живѣ зілля. Бальзамивъ. Живѣ срібло. Ртуть. Живе срібло зразу збѣжнися. Дешо, 66. 15. Сивій, недавий Диталася, поки не песталось живого сліду на воді. Шевч. Ум. Живѣнний, живѣсенний.

Живило, ла, с. Оживляющее средство. *Не плати, я вам його оживлю: в мене с живило.* Рудч. Ск. II. 184.

Живина; нй, ж. Животное, животное. Вх. Лем. 413. Зосталася єя нещаслива, якъ живина в полю. Гол. I. 297.

Живити, вляб, виш, сл. 1) Оживлять, оставлять живымъ. *Моя свята небеса си-*

ла, вона серце нам жнила. К. Досв. 115. *Тих куркодія, якъ жидів, не жилили.* Ном. № 874. 2) Питать, кормить, продовольствовать. *Хазяйське око товар живить.* Ном. № 9972.

Живітися, влябся, вишся, гл. 1) Питаться, кормиться. *Багатий дивитися, якъ убогий живітися.* Ном. № 1806. *Коло вістари служивши, з вістара й живіся.* Ном. № 10422. *Три дні не живіся, а красно дивіся.* Ном. № 12567. *Летить орелъ сизокрилий у поле живітися.* Мер. 42. 2) Живиться, поживляться, пользоваться. *Те їде молитися, а те живітися* (красити). Ном. № 171.

Живіця, ці, ж. 1) Живца, смола вступающая отъ жары на соснахъ. 2) Капна-фоль. 3) Название водки. *Вареники, знаєте, парують на столі... Оп і живіцю при-несли.* Св. Л. 222. Чаще: ледащія живіця. *А охрипну—чарочку, другу тій ледащій-ці-живіці, якъ то кажуть, та й зноу.* Шевч. 160. Ум. Живічча.

Живічний, а, в. 1) Смоляный. 2) Капнафольный. Желех.

Живичуватий, а, о. Смолистый. *Живичувати сосна.* Мж. 180.

Живісінький, а, в. Совершенно живой.

Живісінько, нар. 1) Очень живо. 2) Очень быстро. 3) Точь въ точь, какъ разъ такъ. *Такі ні вярні, такъ з його настрѣи і висте; лось би тобі щоро, або свиня,—таки живісінько воно й є.* Кв. I. 123.

Живіт, вота, м. 1) Животъ. *Живіт товстий, а добъ истий.* Ном. № 6358. *Берѣ, капає за живѣт.* Говорится о боли въ животѣ, а также и для обозначенія лавины, скуности, горя объ уtratѣ и пр. Ном. № 8159. *Бере якъ баштою за живіт.* Ном. № 13886. *Будь здорова з живітомъ!* Пріятельство отца дочери, когда оная придетъ къ ней на редины. Мил. 21. *Бабини животі.* Тресняна, болото. Ном. № 13430. 2) Жизнь. *Даруй мене живітомъ.* Черк. у. *За животѣ.* При жизни. *Дакъ ще за живота своєю діти дещо зъ зуроби своєї. Те спанілись зі матню ще животою.* К. XII. 14. *Мати бѣга в животі.* Имѣть совѣсти. *На тилку людину хто жъ така сити реметувати, коли вона має Бога в животі.* Хата, 184. *Чи в тебе боги в животі нема, що... ти все по тилъ тилкаш, тилася?* Рудч. Ск. II. 22. *Къ животу звалити.* Поощадить, не убить. *Дамъ я тобі...*

старшого сина на послугу,—він тобі ко-
лись припаднись за те, що ти мене
(вочичко) к животу звалив. Рудч. Ск. I.
134. Ум. Животин, животін, животічок. Ум.
Животище.

Живіття, тї, с.=Життя. Поки й жи-
вотія мою—не забуди. Ном. № 4088. За
живіття—За життя.

Живий, а, б. Живої, проворний, зпер-
гический. *Ярмн живий чоловік.* Н.-Во-
лын. у.

Живко, нар. Живо, проворно, быстро.
Вх. Зв. 17.

Живло, яї, с. Все живое, живущее.
За сонцем усе живло прокинулось. Мир.
ХРВ. Усе живло тремтіло його джур.
Мир. ХРВ. 359.

Живлющий, а, е=Живущий. Тільки
де не де зостається пам'ять живлюща.
МВ. III. 41.

Живність, ности, ж. Пища, продо-
вольство, припаси. Мир. Н. 31. Як по-
летів старий сокіл на чужу країну живо-
ності доставити. КС. *1882. XII. 493.

Живняк, ка, м. Щетина, собравная
с живих свиней. Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Живо, нар. 1) Живо. Давно те дія-
лось..., а здається—неначе вчора минуло,—
так воно живо перед очима. Стор. II.
2) Быстро; скоро. Було як випле нас чет-
веро жати, даж живо ниву зисесмо. Хата,
103. Ум. Живенько, живесенько. Стів у
Марусі на дворі живенько. Грин. III. 235.

Живоїд, да, м. Живемь с'їдають, —
говорится о зломѣ, безжалостности челове-
ка. Чому мене не віддали куди инше, а
в сю прокляту свинарню, під сінг живої-
ої? Св. Л. 261.

Живокіст, кісту, м. *и' живокість,
кості, ж. Раст. а) Окопникъ. *Symphutium*
officinale L. 3030 I. 168. б) *Trifolium*
ochroleucum. Шух. I. 22. Пагура берізка
коло сухої дукантатої пенька повилася
і слінній живокіст, і кружесво червоної
сїлки. МВ. I. 157.

Живолуп, па, м. Живодеръ (ругат.).

Живопіхом, нар. Сильно спїша, на-
сильво. Ми оїрки збирали яко моти пид-
че, живопіхом. Новомоск. у.

Живопліт, плоту, м. Живал изгородь.
Желех.

Живоробка, ки, ж. Рчка-живоробка.
Сказочная чудотворная рѣчка. Чуди у ка-
ках—то змії, то річки були живоробки,

то пілюща, то мертвища води. Рудч. Ск.
I. 130.

Живосїлом, нар. Насильво. Схотни
мене, моя мамінко, живосилом на обере-
мок на й потаскав у куді. Харьк. Я вже
живосилом одволочка Катрю од дверей
жаниї. МВ. II. 111. Живосилом не повина.

Животїр, твору, м. Живая природа,
все имѣющее жизнь. *І тут безодня жи-
вотворн, і тут президрїсть без кїпн.*
К. XII. 110.

Животворити, рїо, рїш, гл. Ожиялять.
Животворний, а, е. Животворный,
оживляющий. К. (О. 1861. III. 6).

Животик, ка, м. Ум. отъ живїт.

Животїна, ни, ж. 1) Животь. 2) Жи-
вотное. Кїнь насєя на волї окрїв гати.
Розумна була животина: зараз прибігла,
зачуїни хазїйський новист. К. ЧР. 248.

Животїнник, ка, м. Гуртовникъ, скуп-
щикъ скота на убой. Із крамарями, із
пестунниками, із животинниками бала-
каєм. Греб. 406.

Животїння, ня, с. Внутренности. *Зод-
ні треба викинути живоїтїня.* Лебед. у.

Животище, ща, м. Ум. отъ живїт.

Животїти, тїю, еш, гл. Жить, быть
живымъ, существовать. Чую, чую, мої ді-
ти, що менї не животиїти. Ном. № 5300.
Так моїм Марусі не животиїти?—аж
скрикнув Наум. Кв. I. 95. Прощайся з ким
гочеш: вже тобі не животиїти. Рудч. Ск.
I. 99.

Животок, теї, животічок, чка, м.
Ум. отъ живїт.

Животїа, тїа, с.=Живіття. До жи-
вотїа. До смерті, позизнено. Це аж
земля до животїа її буде. Н.-Волян. у.

Живїт, живу, вїш, гл.=Жити. Тут
комсь добре було жити нашим ба-
тькам, а нам уже ніколи не прийде́ться
жити так. Кобел. у.

Живучий, а, е. Живучий. Невамованї,
живучі діти Ізраїля і в воді не потонуть,
і в огні не горять. Левит. I. 92.

Живучість, чостя, ж. Живучесть. Же-
лех.

Живўшечка, ки, ж. Живое существо
Живая живущечка на живїй колодочї
живє м'ясо їсть. Заг.: дитя і груди мате-
рн. Ном. с. 297, № 248.

Живу́щий, а, е. 1) Живої, живу́щий.
Таке́ньки ти́женї сходили, що вона, жи-
ву́ща, була наче мертва. МВ. II. 147.
Трохи одпочила стара мамн недобити;

жизницю силу сна, поці оживила. Шевч. 615. 2) Оживлюючий, животворный. Пуло там дерево живуще, таке; що чоловік, годуючись його овоцями, не амер би ніколи. Ошат. 6. Живуща й сіюоща вода. Скажочная живая и мертвая вода. Ох відносив дрова, наймити смалив... улину сиренув живуцю водою,—наймити знов ожив. Рудч. Ск. II. 109. І немочину мою дину за світ посадию сніжною й живуцю водою пошукати. Шевч. 263. 3) Вечно живой. Усе тіль минуша, одна річ живуца: світ з Богом. Пом. № 393.

Живцем, нар. Живьомъ. Живцем у яму лляй. Пом. 3 пліч голову як залку зняв, жону його й дітей живцем забрав. Мет. 390. Скажу соколові живцем вас поїсти. Чуб. V. 35.

Живчик, ка, м. 1) Ум. отъ живецъ 2—5. 2) Ръзвйй мальчикъ. Веселй (або стрибкий) як живчик. Пом. № 8470.

Жигавка и **жигалка**, ки, жс. Крапива, *Urtica dioica*, —urens. ЗЮЗО. I. 140. Вх. Пч. I. 13. Жигалок напарена. Гол. IV. 530.

Жигало, ла, с. Желъзный прутъ для прожиганія отверстій въ деревь. А він як просече жигало, так і шпирка у віці. Запаливсь кунець, немов його жигалом шпинули. Чуб. II. 666. Ум. Жигальце.

Жигаль, ля, м. 1) Сухая жила. Вх. жила. Вх. Уг. 238. 2) Въ канутиѣмъ листѣ: листочный нервъ. Вх. Уг. 238.

Жигальце, пя, с. Ум. отъ жигало.

Жигун, на, м. = **Жи́гун**.

Жигуча, ки, жс. = **Жигавка**. Вас. 140.

Жид, да, м. 1) Еврей, жидъ. 2) = **настк**. Гул. Вх. Пч. I. 7. Ум. Жидок, жидбачи, жидунъ, жидни. Ув. Жидюга. Шевч. 133. Жидяка. Мвж. 147.

Жидва, ві, жс. = **Жидова**.

Жидел, дла, м. Мѣра жидкости въ Галлиці. Подъ до карми, напиймесь! чашку вина, жидел пива. Гол. III. 244.

Жиденя, нати, с. Жиденокъ. Жиденята і жиди так і хватають ти дятля, аж за ушима ляцять. Рудч. Ск. II. 128.

Жидок, ка, м. Ум. отъ жид.

Жидів, дова, во. Принадлежащій єврею.

Жидівка, ки, жс. Еврейка, жидовка. А хто хоче меду тити—ходім до жидівки, а в жидівки чорні брівки, високі нідоки. Макс. (1849), 32. Ум. Жидівонка, жидівочна.

Жидівочка, ки, жс. 1) Ум. отъ жидівки. 2) = Птица Синюх. Вх. Пч. II. 13.

Жидівство, ва, с. Еврейство, жидовство

Жидівський, а, о. Еврейскій, жидовскій. Поких жидівський, віріє у порогу; а не класе домі, людей не займа. Шевч. 133. Жидівське богеміля. Молитвенный принадлежності євреєвъ. Жидівські грѹші. *Phyllis Alkekengi* L. ЗЮЗО. I. 131. Жидівські яйця. *Alkekengi chalicocubus*. Жидівські лепехи. *Acorus calamus*. ЗЮЗО. I. 109.

Жидівча, чати, с. = **Жидени**. Жидівчата, висинами кутюю, тити зовсім голі.

Жидівчин, ва, во. Еврейкинъ.

Жидова, ві, жс. соб. Еврен. Стала жидова лієн рубати, Христа тукати. Чуб. III. 343.

Жидовія, ва, м. = **Жид**. Гила Марія крутим березком, зостріло її три жидовини. Чуб. III. 343.

Жидовіна, ни, жс. = **Жидівка**. Ой жиді іде, коли веде, а за жидом жидовина. Чуб. III. 181.

Жидовіти, вію, еш, л. Ожидовливатьсѧ. Жидовіти нам... ні, се не по нашої натурі. К. (О. 1861. I. 312).

Жидок, дка, м. Ум. отъ жид. Жидки сидять та крацюють руками шидкими та сухими як кість. Левинц. I. 95.

2) Птица *Lusciola tithys*. Вх. Пч. II. 12. 3) **Настк**. *Nastalus ruficornis*. Вх. Пч. I. 6. 4) Муравей маленькой породы, свѣтлый, воднящийся въ домахъ. К. С. 1883. III. 669. 5) мн. Жидні. Раст. *Agaricus verpalis*.

Жидолубоць, бца, м. Другъ євреєвъ, юдофилъ. Желех.

Жидобоч, чва, м. Ум. отъ жид.

Жидувати, дую, еш, л. Быть євреємъ, жидовствовать. Покинь, жиде, жидувати, годім хлѣб заробляти. Пч.

Жидюга, га, м. Ув. отъ жид.

Жидюк, ка, м. Жидокъ, єврейчикъ. Закланіє жидюка. Рудач. I. 62.

Жиді, дати, м. Еврейскій ребенокъ, жиденокъ. Дити малеча-жидки з свѣчками і по бокахъ вулиці тож жидята. Св. I. 291.

Жижка, жі, жс. 1) Все горячее и горячее (дѣтск. сл.). Дитина тукєє на жижу. Котл. Ен. VI. 25. З огнем не жаршуй, бо то жижа. Пом. 2) Возбужденіє, пылъ. Тут саме женжа така, що ну! Сказано, жінка молода, а він старий, аж сидіи лебед. у. Ум. Жижка.

Жижакі, ків, м. мн. = **Дрізжакі**

Жижель, лю, м. = **Жежель.** Я буду в кибиточці, а він на жижелі.

Жіжка, ки, жс. 1) Ум. отъ жима. 2) Подкожный, поджилка. Як члану на неї сіо, то аж жижки в його затруслились. Стор. I. 101. Аж жижки обріжати. Ном. № 5040. В обох підкожи забряжчали, жижки до танив забряжчали. Котл. Ея. I. 20. Кресати в жижку. Танцюя, пятаку касаться икры. Ном. № 14133. 3) Раст. = **Жиганка.** ЗЮЗО. I. 140.

Жіжкати, каю, еш, м. Жить, существовать. Не довго вже мені жижкати, не сьогодні—завтра смерть. Черк. у.

Жижкий, а, б. Жгучий. І на жижку кропиву мороз буває. Ном. № 3825.

Жіжло, ла, с. 1) = **Жигало** 2) Палка, которой ибнають солому, когда сжигать кабаня.

Жижуха, хи, жс. = **Жерелуха.**

Жизний, а, в. 1) Жизненный. 2) Плодородный, плодоносный. Жоби земля була жизная, і збожи великий достаток родила. А де очеретні, там люде сідали, а де житні поля—москалі стояли. Гол. I. 27.

Жизність, ности, жс. 1) Жизнь, жизненность. Не попустимо дзгові Польці, поки нашої жизности. Мет. 400. Мені казав один чоловік, що в тім году буде кінець жизности, а як инакше сказати—сиріаний суд. Грин. Изъ усть, 205. 2) Плодородность, плодоносность.

Жизнь, ні, жс. 1) Жизнь. Ой, Боже, Боже! яка моя жизнь тяжка! Мил. 223. 2) = **Життя.** Хто лишка рубатиме, той козацьку жизнь знатиме. Ном.

Жизняний, а, б. Жизненный. Се воля жизнянийх неволибних законів, що сила силою із віка в вік була. К. Дз. 177.

Жіла, ли, жс. 1) Жила. кровеносный сосуд. Будемо жити, щоб з наших ворогів новинягло жили. Ном. № 11580. Жіла кидается. Бьется пульс. Береться лікар за руку, — ото диньтись, чи ще кидается жила. Полт. г. 2) Сухожиле. Нап'ясти жили. Понатужиться. Троляти нап'яли всі жили та вни пролом і загожили. Котл. Ея. 3) Жила минеральная, жила воды подземная. В землі вода тече по жилах, як в чоловікові тече кров. Дещо, 80. 4) Стягательный человек, скряга. Ук. Жилана, жилонья, жилочна. Жилка як жилка: коли схоч — потянеш. Ном. Усяка жилочка неначе сяде, а він сердешний і дур притий. Кв.

Жілавай, а, в. 1) Жилистый. муску-

листый. Жилава рука. Левин. I. 302. 2) Твердый, жесткий. Жилавий хліб. Жилавий тиждень. Первая неделя великого поста.—понеділок. Первый день великого поста. Драг. 22.

Жілавіти, вію, еш, м. Дѣлаться тугимъ, жесткимъ, жилистымъ. Желех.

Жилба, би, жс. Жить. Добра жилба, коли сварки нема. Ном. № 3277. Ум Жилбонья.

Жилѣтея, ки, жс. Жилеть. Ковтір по ши, жилѣтку надує (ждиджультись). Ном. № 11177.

Жилище, ща, с. Мѣсто жительства. (То зайдмаки узали того бахатиря і понесли на своє жилище. Рудч. Ск. II. 147.

Жилка, ки, жс. Ум. отъ жила.

Жиллі, лі, с. Заселенное мѣсто, мѣсто, занятое поселеніемъ. У полі дорога добра ще, а як по жиллю, то не добре. Волч. у.

Жиллар, ра, м. Крестьянинъ-земледелецъ, не имѣющій земли, бобыль. Угор.

Жилларити, рю, рип, м. Жить въ чужомъ домѣ. Угор.

Жилний, а, в. См. **Жилавий.** В жилиний четвер кунються від чорної хориби. Ном. № 8407. См. **Жилний.**

Жіляник, ка, м. Первый понедѣльникъ великого поста. Як прийде жіляник, то не зине й вишник. Волын. г. См. **Жилавий.** жилиний.

Жилѣ, ла, с. = **Жало.**

Жілочка, ки, жс. Ум. отъ жила.

Жилуватий, а, в. = **Жилавий** I. Н.-Волын. у.

Жилавий, жіляний, а, в. = **Жилавий.**

Жіляник, ка, м. Прѣсный коржъ изъ ржаной муки на водѣ, который пекутъ въ первый понедѣльникъ великого поста. Харьк. и Кіев. г.

Жим, му, м. = **Задава** 2. Миргор. у. Слов. Д. Эварн. Драг. 22.

Жимолдине, ке, м. Обжора. Вх. Зн. 17.

Жимолость, ти, жс. Раст. жимолость, *Lonicera Xylostemum* L. ЗЮЗО. I. 127.

Жизнівер, ру, м. = **Дзидзіввер** и **Зидзіввер.**

Жир, ру, м. 1) Жиръ. То з жиру дуріють; собаки з жиру казяться. Ном. № 10800. 2) Кориж, пропитаніе, добыча (у дикихъ звѣрей). Качки полетіли на жири. 3) Орѣшки изъ дерева букъ. Каменец. у. 4) Трефовая жистъ (въ картахъ). К. С. 1887. VI. 463. Ум. **Жирѣн.**

Жеркувати, кую, еш, м. Пастись,

кормиться (объ уѣхатъ и гусяхъ). Мисня, де дикі качки *жирнуть*. Черк. у.

Жирнієвський, а, е. Ум: отъ жирный. **Жіраий, а, е.** Откормленный, жирный. Диво, що *жирний бих* до роботи привик. Воляга. г. Ум **Жирнієвський**.

Жірно, нар. Жирно. *Ой в сирні і в смолі кийли за те, що жирно дуже їли.* Жук. Ем. III. 49.

Жирючий, а, е. Очень жирный. *Жирючі та сміявві губи.* Мир. Пов. II. 66.

Жарованый, а, е. 1) Избалованный, шалув. 2) Инкрустированный.

Жарване. См. **Жирування**.

Жировий, а, б. 1) Незаконнорожденный, прижитий. Мвж. 180. *Жаль хлопця доброю, він жирюачу бере дочку.* 2) Трефовый (о масти въ картахъ). К. С. 1887. VI. 466. *Очи витрієчча, як жировий тил.* Ном. № 6596.

Жировитий, а, е. Прожорливый. *Жировитий чоловік.* Н.-Волян. у. *Корній жирючий — сам ційний хліб зїсть.* Н.-Волян. у.

Жировіця, ці, жс. Муха, надїваема на удочку для приманки. *Жировицю намкнуся на удку і ловит пеструки.* Вх. Зи. 17.

Жировілина, ии, жс.—**Жиравілина.** *Поїхав мій милий по жиравілини, полюбив коники, Боже мій милий!* Чуб. V. 257.

Жирод, да, м. Кровопійца, живодеръ. *Ніякими мене прокляті жириоди, поки не виперло з мене духу.* Стор. I. 154.

Жирування, ия, с. 1) Кормежка (дикихъ животныхъ). 2) Шалости, заигрыванье парней съ дівушками и наоборотъ. 3) Въ формѣ: жарване. Инкрустація, инкрустирование металомъ. Шух. I. 273, 280.

Жирувати, рую, еш, м. 1) Добывать пищу (о дикихъ животныхъ). *Зайці на зорі жирюють. Найкраще бити качок, як вони жирюють.* 2) Шалить, дурачиться, играти. *Не жируй з вгледем, а то він тебе задавить.* Ном. О парняхъ съ дівушками: заигрывать. *Походились на улицю дівчата й хлопці, зачали жирувати.* Грин. I. 69. *Забравсь до дівчат під їяку руку та й жирує з ними.* Харьк. 3) = Роскошувати. *Жирували та панували ними.* Змієв. у. *Кали жирувати, то жирувати: бий, жінко, орує яйце в борщ.* Ном.

Жируватися, руюся, ешся, м. Роскошествовать. *Жирується, як пірка в салі.* Ном. № 1722.

Жирун, нів, м. Шалувъ.

Жируха, хи, жс. Шалунья.

Жирухія, хія, жс.—**Жерелуха.**

Жирушка, ки, жс.—**Жирушка 2.**

Житів, вів, с. Мѣсто жительства, жилье. Мир. ХРВ. 143.

Жительний, а, е—**Житаний.** *Да зрабила пужку жителю.* Грин. III. 49.

Житієць, тїця, м. 1) Житель, обитатель. *Німі та мовчазні воли (оселі) не кажуть.... чи часна доля докладає сон їм житиє.* Мир. Пов. I. 127. 2) Раст. *Brutus mollis* L. Ан. 71. *Як уродить в житі ментія, так буде хліб і паланиця; а як уродить житиє, так і хлібу консь.* Ном. № 10138.

Житієць, ка, с. Ум. отъ житю.

Житієчий, а, е. Житєйскій. *Ведуть розмову про хазайство, про свої витрати та користі,—завсідні житєчні турботи.* Мир. ХРВ. 350.

Жити, живу, веш, м. 1) Жить, существовать. *Добре в світі жити понові, лікарєві та кошові.* Ном. № 8069. *Жити правдою святою.* Ном. № 14193. 2)—з чого. *Жити чѣмъ, имѣть средства къ существованію. Пін живе з однара, а писар з калалара.* Ном. 3) Жити, обитать. *Ой не видно його дому, тільки видно дубчик, коло його недалеко живе мій золущик.* Мет. 7. 4) —з ним. *Жити съ кѣмъ. Він з братом добре живе. Ой не по правді, мій миленький, ти зо мною живеш.* Мет. 67. *Скажуть воріженські, що я живу з тобою.* Мет. 93. *Жити як риба з водою.* Согласно жить. *Я б живу з тобою, як риба з водою.* Ном. № 9526.

Житіна, ии, жс. 1) Ржаной стебель. Мвж. 145. *Бач, житина як добра очеретина.* 2) Ржаное зерно. *Взяв на ойрках завбілики з житинку.* Черк. у. *Запорошив око житинною.* Г. Барв. 315.

Житися, живѣтсья, м. безл. Житись. *Як йому живѣтсья?* Рудч. Ск. I. 192. *Усім людям хороше живѣтсья.* Чуб. V. 525.

Жітка, ки, жс. Образъ жизни. *Хиба ти на його житку заводиш.* Радом. у.

Житлв, лів, с. 1) Житє, жительство. *Не буде тобі ні добра, ні житла.* Ном. № 13633. *Чорноморці на житло пішли собі, чи їм понали, на грацію.* Черк. у. *Ідуть люди на житло в степ.* Кієв. г. *Коротке сватання! Таке й житло швидко й коротке: як нитка порвалось ує один мент.* Г. Барв. 434. 2) Жилье, жилище, обитель. *В глугій глугі пошукати, там де людське житло, а ні сабиби не знай-*

ми. МВ. III. 63. *Осядеться чужий в його наметі, його житло засине з неба сірка.* К. Іов. 40. *О, поміни, мій Боже, їх у житлах приведеш своїх.* Шог. Сл. 90.

Жітний, а, в. Ржаної. Житие барано. Жити соломи.

Жітняк, ка, м. 1) Жук, поїлюючий-ся, когда наливаются рожь нъ колосѣ. 2) Человѣкъ, крестьянинъ (въ загадкѣ): *Побѣди листья: вставайте, житники, сѣдайте на зівалики, допийте шурду-бурду, одиайте штрики-брики (собака, люде, коні, вовк, віця).* Ном. № 294, № 122.

Жітнясько, ка, с.—**Житище.** Вх. Зв. 17.

Жітняця, ці, ж. Ржана солома. Н.-Волы. у.

Жітнще, ща, с. Поле гдѣ была посѣяна рожь. Вас. 196.

Житняк, ка, м. Ржаної хлѣбъ.

Житняний, а, в.—**Житний.** Вх. Лем. 113.

Житнянка, ки, ж. Ржана солома. Вх. Лем. 413.

Жіто, та, с. Рожь: *Не оважай на врожайі, а житю сій, то хлѣб буде.* Ном. № 5845. *Жіта.* Выходы, засѣянные рожью поля. 1 *появился чей помѣж житами, тільки шапка та поверх колосѣ.* Хата 179. *Іде полями та житами до матері в гості.* Рудн. Ск. I. 209. Ум. Жітечно, жітце. *Затина в кланю поросючку і восьмеро порослят, там і житцем їх підодуюмо.* Г. Барв. 244.

Житов'я, в'я, с. 1) Житѣ. Левч. 40. 2)—**Житище.** На усею садibu їх, на усе житов'я пала пуетина. МВ. (О. 1862. I. 97).

Життєвий, а, в. Жизненный. Желех Життєше, су, м. Біографіи.

Життєписний, а, в. Біографический. Желех.

Життєчко, ка, с. Ум. отъ життя.

Життя, тѣ, с. Жизнь, житѣ. Чи годить-ся в суботу життє спасати, чи поубляти. Св. Мр. III. 4. *Заваня козаче, а життя собаче.* Ном. № 790. *Якє життя, така й смерть.* Ном. № 7101. *За життя—за живота.* У Люборацьких він таки не раз був, ще за життя покійного о. Гервасія. Св. Л. 117. Ум. Життєчко. Болить серце в животочку на чужому життєчку. Чуб. V. 463.

Житцѣ, ці, с. Ум. отъ жито.

Жітаний, а, в. 1) Сдѣланный изъ ржаної соломы. Дала йому мати життання

пужку. Чуб. III. 321. *Жітна кѣпа.* Букетикъ изъ колосковъ ржи. КС. 1897. VII. 79. 2) Съ примѣсью ржи. *Гарна була в його тишениця (на полі), тільки житняна.* Черк у.

Жіхлий, а, в. Подобный, похожий. Вх. Зв. 17.

Жичунѣць, нѣа, м. Раст. чистотѣль, Chelidonium majus L.

Жиця, ці, ж.—**Ложка.** Вх. Лем. 413. Ум. Жича. Вх. Лем. 413.

Жичати, чаю, еш, гл.—**Позичати.** Угор.

Жичечка, ки, ж. Ум. отъ і Жича.

Жичити, чу, чш, гл.—**Жичити.** Тим не жичу тобі лиха, розкажи, будь ласкав, зтиха. Ном. *Воярину, красний паничу, доброго здоров'я жичу.* Мет. 202.

І. Жічка, ки, ж. 1) Красная шерстяная нитка, нитка гаруса. *Побачивши першій цвіт на огірках, або на гарбузах, перев'язують червоною жичкою, з пояса висмикнутою.* Ном. 2) Шерстяная или гарусная тесьма, ленточка. Гол. Од. 47, 54. Ум. Жічечка.

ІІ. Жічка, ки, ж. Ум. отъ жиця.

Жичливій, а, в.—**Жичливий.** Доле моя нещаслива, коли будеш мѣ жичлива. Гол. III. 396.

Жичливість, вости, ж.—**Жичливість.** Желех.

Жінѣ, ви, ж, соб. Женщины, бабѣ. У тому Кодаці (слобода) жінва так чирінями й сидить.

Жінка, ки, ж. 1) Жѣнщина. Жінки довге волосѣ мають, а розум короткий. Ном. № 9034. *І жінка одна була у кровотечі років дванадцять.* Св. Мр. V. 25. 2) Жѣва. *Єсть у мене дятко і рідная мати, єсть у мене жінка і малій діти.* Мет. 94. Ум. Жімоньна, жіночка. *А жіночки лиху дзвонять, матері глузують.* Шевч. 67.

Жінѣта, ти, ж.—**Жіноцтво** 1. В останню квадру жіноца ні за віщо ні садитиме нічого, ні сятиме. Ном. № 13148.

Жінѣтва, ви, ж.—**Жінѣта**—**Жінва.** Волч. у.

Жіноцтво, ва, с. соб. 1) Женщины. Жіноцтво щебече, усі разом розказують і ні одна не слухав. Кв. I. 138. 2) Замужняя жизнь. В жіноцтѣ вона зовсім не така стала, як була дівкою.

Жіноцький, а, в.—**Жіночий.** Гетьма-

не *Потоцький*, що в тебе розум жіноцький. *Мет.* 41.

Жіночий, а, о. Жевскій. Жіноча річ коло прип'їчка. *Ном.* № 9039. *Нам вам, дівоки, діювання мє!* А вже ж я піду в жіночу раду. *Мет.* 231. *Жіночі прим-ки.* *МВ.* I. 38.

Жіночка, ки, ж. Ум. отъ жінки.

Жінощина, ня, ж. *соб.* = **Жінота**. А господарина, — сказано жінощина, — вона йому, те і простила. *ЗОЮР.* I.

Жінчин, на, не. Женинъ, привадежний жєвѣ. Він а жінчиних мотнувся пастинкає. *Котл. Ев.* Хома з того часу зарікся коней купувати та жінчинє вердування сповняти. *Рудч. Ск. П.* 177.

Жлюктання, ня, с. и пр. = **Жлуктання** и пр.

Жлуктання, ня, с. Питъ воды съ жадностью.

Жлуктати, кчѹ, чеш, гл. Питъ съ жадностью.

Жлуктечко, ка, с. Ум. отъ жлукто.

Жлуктати, кчѹ, тиш, гл. Бучить бѣлы въ жлукті.

Жлуктіи, тіи, м. Ньюцій съ жадностью. *Аф.* 402. Ув. *Жлутііа*.

Жлуктііа, ки, ж. Ньюця съ жадностью.

Жлуктііа, ки, м. Ув. отъ жлуктіи.

Жлукто, та, с. Родъ кадки, выдолбленой изъ цѣльнаго дерева, какъ улей — безъ дна; служить для бученія бѣлы или полтна. *ХС.* IV. 55. Жінка приводить його (чорта) до жлуқта та й каже: «ставай раком у жлуқта!» Чорт уліз у жлуқта. *Рудч. Ск. I.* 56. Ум. *Жлуктечко*.

Жмак, ка, м. Оханка, пучекъ. *Дай, хлопче, жмак сіна коневі.* **Жмакомъ**, жмакомъ. Въ скомканномъ видѣ. *Жмачкомъ* кинув оджеу. *Черк. у.* *Жмачкомъ* не зв'язуй. *Черк. у.*

Жмакання, ня, с. 1) Жеваніє. 2) Комканіє.

Жмакати, каю, еш, гл. 1) Жевать. 2) = **Жмакувати** 2.

Жмаки, ків, ж. мн. Выжимки. Жмаками з буряків добре годувати худобу.

Жмакувати, кѹю, еш, гл. 1) = **Жмакувати**. Одна мие, друга шис, а третя витирає, а четверта пече, верить, п'ята жмакує. *Гол. I.* 253. 2) Мять, комкать. **Жмєнє**, ні, ж. 1) Горсть, часть руки. *Лучче синиця в жмені, ніж журавель*

в небі. *Ном.* № 7295. Сім'ю свою треба хазяйці так тримати, як мак у жмені. *МВ.* II. 81. 2) Пригоршня, горсть, количество сыпучихъ тѣлъ, пеньки, льна и пр. которое можетъ помѣститься въ горсти. *Вас.* 200. Чуб. VII. 108. Саме мєкне, а жмєнь шємь (конопель) пропало. *ЗОЮР.* I. 11. *Візьми, сестро, піску жмєню.* *Макс.* *Висипав їй жмєню дукатів.* *Стор. М.* Пр. 41. *Укинув попелу жмєню.* *Рудч. Ск. I.* 106. 3) Какъ обозначеніє малого количества; немного, малость. *За старого Хмеля* (Богд. Хмельницького) *людей було жмєня.* *Ном.* № 666. *Оглянувся Сошко, аж при йому тільки зо жмєню старшини.* *К. ЧР.* 310. *Стоїть жмєня, коло неї жмєня города.* *Левин.* I. 100. 4) Часть полотника, полотничконой кирки: желѣзная треугольная пластинка, — посредствомъ уха она надѣвается на рукоятъ. *Шух. I.* 164. Ум. *Жмєньна, жмєньна, жмєньна.* *Чужє візьмєт жмєньною, то чорт твоє міркує.* *Ном.* № 9677. Ув. *Жмєнище*.

Жмєкати, каю, еш, гл. = **Жмакати** 2. *Жмєкати сорочку.* *Их.* Уг. 238.

Жмєкрут, та, ж. Кулакъ, скрига.

Жмєкрутна, ні, ж. Кулачество.

Жмєкрутський, а, о. Кулачскій.

Жмєток, тка, м. = **Жмуток**. Угор.

Жмєхи, хів, м. мн. Выжимки изъ свеклы на сахарныхъ заводахъ. *См. Жмаки.*

Жмєль, лѣ, м. = **Джмєль**. *Григ.* III. 203.

Жмєнічка и **жмєнька**, ки, ж. Ум. отъ жмєня.

Жмурвѹти, нѹ, нѣш, гл. Шмырнуть. *Аби тобов під лаву жмурвѹло.* *Гол.*

Жмукомъ = **Жмакомъ**, *См. Жмак.* *Жмукомъ* кинув свину. *П.* — *Волын. у.*

Жмѹри, рів, м. мн. Медкая зябѣ (на водѣ) образующаяся если бросить что-либо въ воду, а также пузырки, вскакивающие при этомъ на водѣ или получающієся при взбалтываніи жидкости. *Плиснує у воду — тільки жмѹри пішли.* *Борщ, — аж жмѹри встають.* *Плохой борщ.* *Маж.* 164. Ум. *Жмѹрини.* Тільки жмѹрини встали, як камінь кинеш у воду. *Екатер. г.*

Жмѹрити, рѹ, рш, гл. Шурить. *Рання пташка зубці тереться, а пізня очі ці жмѹрити.* *Пом.* № 11309.

Жмѹритися, рѣся, ршєся, гл. 1) Шуриться. 2) Играть въ жмурки. *Щетинку із свиней смалити, або жмѹрились по кутках.* *Котл. Ев.*

Жмұрки, ків, м. мн. 1) Ум. отъ жмури. 2) = Пижмури. Вх. Зв. 17.

Жмурико, ків, м. Человѣкъ, постоянно щураючи глаза.

Жмут, та, м. Пучекъ. пачка, охапка. *Отъ вли цілий жмут солони.* Умин. у. *На тобі жмут веретин та напряди всі.* Грин. I. 48. *Держав у руці жмут грошей (напяривих).* Новомоск. у. *Шовку жмут.* Мкр. Н. 19. Ум. **Жмүтик**, жмүток. *Дикий хміль націлявся за те коріння і колінється кудлатими жмүтиками.* К. Орися. (ЗОЮР. II. 203).

Жмүття, тя, с. соб. отъ жмут. *Округ мене багато ялих вайточок жмүттями лежать.* Г. Барв. 352.

Жнець, женця, зв. **жбачо**, м. Жнецъ. *Ой на горі та жєнці жмуть.* Макс. 105. Ум. **Жєнчин**. *Наша пані пищна проти жєнчики вийшла.* Чуб. III. 234.

Жнявіа, жняв, ж. мн. 1) Жатвенный сборъ. *Тільки зворуши землю уміючи да посій до ладу, будуть колись добрі жнява на Вкраїні.* Хата. XV. 2) Жатвенная пора. *В жнява швець шив, а вока ходить на поле жать.* Рудч. Ск. У жнява той чоловік і жінка вийшли у поле жать. Рудч. Ск. 3) Доходное время. *Тепер у мірошника жнява: води багато по дощєві, с ним молоти.* Каменец. у.

Жняварт, рів, м. = **Жнець**. Вх. Лем. 414. Ум. **Жнявэрти**.

Жнявний, а, е. Жатвенный.

Жняво, ва, с. Жатва. *Ой вже ж бо ми біде личко запалили, ой годячи ранесенько та на жнява.* Чуб. III. 251.

Жнявовий, а, е. = **Жнявний**. *Жнявового часу тяжко у нас наняти жєнців.* Н. Волян. у.

Жняця, ці, ж. = **Жнів**. Ум. **Жничка**. МВ. I. 125.

Жнівка, ки, жс. Ум. отъ жнів.

Жнів, жнів, ж. Жница. *Кремень, мов блискавица, серпи у добрих жнів.* Ном. № 11106. *Приберися, наша господинько, перод нажи жнівими.* Чуб. III. 236. Ум. **Жнівина**. *Вже сонечко зійшло, росиця опала, а моя жнівина не була.* Чуб. III. 241.

Жовдък и пр. = **Жовнір** и пр.

Жовклий, а, е. Желтый.

Жовклів, ків, м. = **Жовтак**. Ум. **Жовклячок**.

Жовкити, нію, еш, гл. = **Жовкнути**. *Ой їу саду на горбочку шрива все жовкитє.* Гол. I. 267.

Жовкнути, кну, ном, гл. Желтѣть, становиться желтымъ. *Без милого дієча жовкне як трава без роси.* Чуб. V. 298.

І. Жовніа, ній, жс. Шт. а) Иволга. *Лебедь у. б) Дятель зеленый.* Вх. Шч II. 13. в) — **зелєна**. Дятель зеленый. Вх. Лем. 414. г) — **тарчєста**. Пестрый дятель. Вх. Лем. 414. д) — **чєрна**. Черный дятель. Вх. Лем. 414.

II. Жовна и **жовни**, с. мн. Опухоль железъ на шеѣ, желваки, антиномикозъ. *Ростристана, простоволоса і як в наместі вся в жовнах.* Котл. Ев. III. 11. *Обєли його жовни, то й повалаяся мало не два роки.* Св. Л. 303. *Жовна викладється.* Богод. у.

Жовнір, ра, м. Солдатъ. *Про їдного жовніра війна буде.* Ном. № 833. *Пишов милій я жєвєніри, я я їду в черниченьки.* Чуб. V. 54. Ум. **Жовіри**, **жовіронько**, **жовіроноч**.

Жовнірство, ва, с. соб. Солдаты. *Приїхав до Січі, аж там стоїть жовнірство і бере од козаків десяту рибу.* ЗОЮР. I. 275.

Жовнірський, а, е. Солдатскій. *Нікому доглянути жовнірської смерті.* Чуб. V. 1006.

Жовнірування, ня, с. Солдатская служба.

Жовнірувати, рую, еш, гл. Служить солдатомъ.

Жовнірщина, ни, жс. Солдатчина.

Жовнуватий, а, е. Большой антиномикозомъ, желвастый. Св. Л. 303.

Жовнівий, а, е. Отвоявшийся къ жовні.

Жовнір, ра, м. и пр. = **Жовнір** и пр.

Жовтєвий, а, е. Желтоватый. Желех.

Жовтєчка, ки, жс. = **Жовтєниця**. Вх. Уг. 238.

І. Жовтєнь, тєд, м. Сентябрь. Съ такимъ значєніємъ въ словаряхъ Левченка, Уманця і Спізки, Тимченка, въ „Основѣ“ 1862, № 9, въ новѣйшихъ калєндаряхъ: „Рідного Краю“ на 1907, „Просвіти“ на 1908, „Промінь“ на 1908. У галичанъ — октябрь, а для сентябрю у нихъ — **вересєнь**. Желех.

II. Жовтєнь, нї, жс. У гончаровъ: желтая краска для раскрашиванія посуды. Шух. I. 264.

Жовтєзна, ни, жс. = **Жовтина**.

Жовтий, а, е. Желтый. *Ходім, сєстро, степами, розсєємось цєтєлами! Ой ти бу-*

дещ жовтий цвіт, а я буду синій цвіт. Чуб. V. 201. Посадили Морозенка на жовтім пісочку. Мет. 75. Жовтє воски Богу на свічку. Чуб. III. 39. Тоді орли налітали, з лобу очі висмикали, тоді ще й дрібна птиця налітала, коло жовтої кості тіло оббірала. Мет. 12. Голови старіс жидівок і жидів з страшеними худими жовтими обличчями. Левци. I. 90. І вже мені не подоба по рілях смотикати, жовтих цобіт калати. Мак. (1849). 83. Висока малодія в жовтім очіку. Левци. I. 100. Жовта аніція. Раст. *Caragana arborescens* L. ЗЮЗО. I. 115. Жовтий буркун. Раст. *Melilotus officinalis* Lam. ЗЮЗО. I. 128. Жовті глечики. Раст. Водяне кувшинчики, *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. Жовті зозульки, — зязюльки, Раст. *Cypripedium Calceolus* L. ЗЮЗО. I. 120. Жовта лілія. Раст. *Heimerocallis fulva* L. ЗЮЗО. I. 124. Жовта лобода. Раст. *Atriplex hortensis* L. ЗЮЗО. I. 113. Жовтий хробіст. Раст. Осотъ желтый, *Cirsium oleaceum* Scop. ЗЮЗО. I. 118. Жовтий чістик. Раст. Чистотілъ. *Chelidonium majus* L. ЗЮЗО. I. 116. Ум. Жовтєний, жовтєсенний.

Жовтіло, ла, с. 1) Раст. а) *Anthemis tinctoria* L. ЗЮЗО. I. 111. 6) *Serratula coronata* L. ЗЮЗО. I. 136. в) *Statice tatarica* L. ЗЮЗО. I. 137. 2) Желтая краска, приготовляемая изъ коры дикой яблони, для окраски пасхальных яицъ. Н.-Вольск. у.

Жовтилі, ні, ж. Желтизна.

Жовтінци, ців, м. мн. Сапоги изъ желтого сафьяна. Цоботи одні жовтинці, а другі жовті. Мкр. Н. 19.

Жовтіти, тіи, тиш, гл. Желтить, окрашивать въ желтый цвѣтъ. Жовтятъ яйца на Великдень. Н.-Волын. у.

Жовтільниця, ці, ж. = 1) Жовтятиця. Вх. Зв. 17. 2) Раст. *Scabiosa arvensis*. Вх. Пч. I. 12.

Жовтісінький, а, е. Совершенно желтый, очень желтый.

Жовтість, тости, ж. = Жовтина.

Жовтіськкй, а, е = Жовтісінький. Желех.

Жовтіти, тіи, еш, гл. Желтѣть. Від Лиману до Єсмаки жовтіє пшениця. К. Досв. Мати дивиться на неї, од злости німіє, то жовтіє, то синіє. Шевч. 21.

Жовтішати, шаю, еш, гл. Дѣляться

болѣе желтымъ. Жовтішає листя на дереви.

Жовтка, ки, ж. Желтая краска. Писанки кидають спочатку в жовтку, а потім по жовтому і пишуть.

Жовтоковина, ни, ж. Желтокъ въ яйцѣ. Хіба пікну їдять без жовтоковини? К. Досв. 13.

Жовтлєвий, а, е = Жовтий.

Жовтлєс, ка, м. = Жовтан. Огірки жовтляки. Грин. III. 102.

Жовтєвий, а, е Сентябрьскій.

Жовто, нар. Желто. Сади розкинули, доріжки помеж деревами ніби жовто помальовані. Левци. I. 214. Голова морочилась, в очах мені жовто. Левци. I. 73.

Жовтобобий, а, е. Желтобобий.

Жовтобрюх, ха, м. 1) Роль зміи. 2) Пт. Желтая стрепата, золотой подорожникъ, *Emberica citrinella*. Вх. Пч. II. 10. Ум. Жовтобрюшок.

Жовтобрюха, хи, ж. Пт. Желтобрюшка, овсянка, *Motacilla citreola*. Ум. Жовтобрюшка.

Жовтобрюшок, ша, м. Ум. отъ жовтобрюх.

Жовтогарячий, а, е. Оранжевый. Велка... має такі цвѣти: червоний, жовтогарячий, жовтий, блакитний, синій і вишневий. Дещо, 96.

Жовтогарячка, ки, ж. Раст. = Жовтушка. ЗЮЗО. I. 124.

Жовтогрудий, а, е. Желтогрудый.

Жовтогрудка, ки, ж. Пт. = Жовтобрюх 2. Вх. Пч. II. 10.

Жовтожар, ру, м. Оранжевый цвѣтъ.

Жовтозелєний, а, е. Желтозеленый.

Жовтозілля, ля, с. Раст. *Senecio ega-caefolius* L. Авг. 326.

Жовтєк, теа, м. Желтокъ. Жовте, як жовток. Пом. № 13155.

Жовтокрїлий, а, е. Желтокрылый. Ой не ходи коло води, жовтокрїлий кобче. Чуб. V. 266.

Жовтоліций, а, е. Желтолицый.

Жовтоногий, а, е. Желтоногий. Ой не ходи жити до мене, жовтоногий кобче. Нп.

Жовтопуз, за, м. = Жовтобрюх 1.

Жовтоцвіт, ту, м. Раст. Желтоцвѣтъ, *Adonis vernalis*? Польові пахоці: чебрець, жовтоцвіт. Мир. Пов. II. 76.

Жовточеревий, а, е. Желтобрюхий. Кокотить, як Бойко жовточеревий. Пом. № 1289.

Жовтобчниця, ці, ж. = **Жовтяниця** 2. ЖЮЗО. I. 116.

Жовтушка, кш, ж. Раст. *Helichrisum aeneum*. ЖЮЗО. I. 124.

Жовтѣх, хѣ, м. Пт. *Lusciola rubecula*. Вх. Пч. II. 12.

Жовтѣвий, а, в. Желтоватый. *Жовтя-ве* якесь полотно.

Жовтѣк, кѣ, м. 1) Перезрѣлый огурецъ. *Огірки жовтяки*—збирайтеся *пирубки*. *Огірочки зелененькі*—збирайтеся *поподенькі*. Нп. Ум. *Жовтячѣм*. Ув. *Жовтячище*. 2) Человѣческое испражнение. Вх. Зн. 17.

Жовтяниця, ці, ж. Желтуха (болѣзнь). Мил. 32. *Та чого се ви такі на виду жовті? Чи не жовтяниця?* МВ. II. 203. 2) Раст. *Chrysosplenium alternifolium* L. ЖЮЗО. I. 116.

Жовтячище, ща, м. Ув. отъ жовтяк. **Жовтячѣк**, чкѣ, м. Ум. отъ жовтяк.

Жовч, ці, ж. Желчь. *На мід, не на жовч люди мух ловлять*. Ном. № 3083.

Жовчѣк, чкѣ, м. = **Жовток**. Вх. Уг. 238.

Жѣден, жѣдний, на, ве = **Жаден**, жадний 1. *Ту пишицю жѣден год старцям і роздавали*. ЖЮР. II. 283. *Поділялись так, що жѣдному упало кожного звіра по одному*. Мнж. 31. 2) *Ніколи ні жѣдної душі не обидів*. ЖЮР. I. 307.

Жѣдак, кѣ, м. и пр. = **Жваде** и пр. **Жѣдашний**, шї, ж. соб. 1) Солдаты. 2) Мальчики. *Жѣдашня біга*. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Жѣліб и **жѣлоб**, ба, м. 1) Желобъ, желобокъ. 2) Корыто. Шух. I. 185. *Візьме тебе за повод і приведе до жѣлоба, ой дасть тобі вівса-сіна*. Нп. *Жѣлоби викотили з нової комори*. Шевч. 112. *Насипали три жѣлоби грошей*. Рудч. Ск. II. 142. 3) Выдолбленный дубовый пень, въ который вдѣлано дно, но въ днѣ пробиты дыры; вставляется въ полевой родникъ: вода изъ послѣдняго проходитъ сквозь дыры въ днѣ и стоитъ въ пнѣ, не смѣшивающа съ иломъ. Черниг. у. 4) Въ ручной мельницѣ гончара: желобокъ, по которому размолотый матеріалъ падаетъ изъ подъ жернова. Шух. I. 261. 5) Въ герлицѣ: пространство между боками въ которое опускается мѣчина. Шух. I. 147. 6) Глубокая и узкая долина. *Ідьмо жѣлобом*. Н.-Волын. у. Ум. *Жѣлобѣм*, *жѣлобчѣм*. *Кринички-жѣлобки*. Левниц. I. 197. У ко-

морі стоять три жѣлобки. Рудч. Ск. II. 142.

Жѣлоб, ба, м. См. **Жѣліб**.

Жѣлобѣць, бцѣ, м. Желобокъ. Шух. I. 357, 280.

Жѣлобѣна, нѣ, ж. Долинка между двумя возвышеніями. Лубен. у. Шух. I. 178. Ум. *Жѣлобѣнна*. См. **Жѣліб** 6.

Жѣлобѣтися, блюся, бѣшся, гл. Коробитися.

Жѣлобѣця, ці, ж. Продолговатое углубленіе, желобокъ, выемка. Шух. I. 94.

Жѣлобуватий, а, в. = **Жѣлобуватий**.

Жѣлобѣця, ці, ж. Желобина, продолговатое и узкое углубленіе. Шух. I. 91. **Жѣлобѣвий**, а, в. Относящійся къ желобу.

Жѣлобѣк, бкѣ, **жѣлобѣчок**, чкѣ, м. Ум. отъ желобѣ.

Жѣлобуватий, а, в. Выемчатый, желобчатый.

Жѣлобчатий, а, в. Желобчатый, въ видѣ желобка. *Жѣлобчате долото*.

Жѣломіа, гѣ, ж. Шутл. *vulva*. Вх. Зн. 17.

Жѣломіа, нѣ, ж. Ум. отъ жѣломіа.

Жѣломіаковий, а, в. Относящійся къ свирѣли, сыгранный на свирѣли. *Чути козацький жѣломіаковий марш*. К. ЦН. 185.

Жѣломіа, міа, ж. Свирѣль. *Гусак грає в жѣломіа вобразний музика*. Нп. Ум. **Жѣломіаий**. *У труби ковані трубіте, у жѣломіаийки грайше*. К. Псал. 225. *Бойові жѣломіаийки*. К. ЦН. 181. *А тут усюди в труби та в жѣломіаийки жѣлібно вигрававуть*. ЖЮР. I. 121. *В барабани да повибивали, в жѣломіаийки да повигравали*. Чуб. V. 151.

Жѣлопати, паю, еш, гл. Жрать. *Коли ти наїсися вже? Од самого ранку все жѣлопає та й жѣлопає*.

Жѣлуддя, дя, с. соб. Желуди.

Жѣлуденька, кш, ж. = **Жолудь**. *Летіла соя в кінець села, упустила жѣлуденьку: „рости, рости, дубе, тонкий, високій“*. Чуб. III. 473.

Жѣлудіє, кѣ, м. Ум. отъ жолудь.

Жѣлудістий, а, в. Изобилующій жѣлудями. *Дуб жѣлудістий*. Аф. 403.

Жѣлудѣвий, а, в. Желудевый. *Жѣлудѣвий пересток*.

Жѣлудь, дя, м. Желудь. *Суди-туди дубину стрепену—посипались жѣлуді в пе-*

лему. Нп. Ум. Жолудін. Мяж. 1. Ув. Жолудяня.

Жона, жі, ж. 1) Женина. 2) Жена. *Чужі жони хороній як макуз цвіт.* Чуб. V. 215. *Ти не будеш мені мужем, я тобі женою.* Мет. 70. 3) Название хороводной весенней игры. Грин. III. 104. Ум. Жонухна. *Ой женою як мая, жонухно, ревнивеє серце мое.* Грин. III. 105.

Жбнва, ви, ж. = **Жовна.**

Жоніх, хя, м. = **Жених.**

Жонбта, ти, ж. = **Жінота.**

Жонюха, хи, ж. = **Жінка.** *Взяв я жонюху—чистиу водоху, взяв я сватове—з моря ракове.* Чуб. III. 116.

Жонюцький, жонючий а, в = **Жіночий.**

Жонухна, ни, ж. Ум. отъ жона.

Жоренця, ців, с. м. Ум. отъ жорна.

Жоржінна, ни, ж. Раст. георгина, *Dahlia variabilis*. ЗЮЗО. I. 120. Мил. 13. *Нема цвітну світлішого над жоржину.* Чуб. V. 440.

Жорілка, ки, ж. Кружок—изъ сплетенной лозы, служащий ошейникомъ для телят, а также связок на воротахъ *Пора теля узяти на жорілку.* Сося у.

Жорна, рен, с. м. См. **Жорно.**

Жорнівка, ки, ж. = **Жарнівка 2.**

Жорнівка, ки, ж. 1) = **Жарнівка 2.** 2) Часть ручной мельницы. См. **Жорно.** Шух. I. 261. См. **Млин.**

Жорно, на, с. Ручная мельница. *В їх було жорно.* Рудк. Ск. I. 35. *О, які ж зуби! Усе молола ними як жорном добрим.* МВ. II. 200. Боже употреб. во мн.: *жорна. Добрі жорна все перемелють.* Ном. № 12015. *Мав жорно, що руками хліб мелють.* Чуб. П. 382. Части жорен: *лаби*—возки (4) поддерживающія колдуду—толстую доску, на которой въ углубленіи лежить спідник—неподвижный жерновъ, а на немъ, въ обичайці,—поверхній—верхній жерновъ; надъ нимъ перекаладина на двухъ столбикахъ (въ видѣ буквы П), что называется *крісна*; сквозь отверстие перекаладины проходитъ *погінач*—шестъ, упирающийся нижнимъ концемъ въ наганецъ—круглую ямку въ верхнемъ жерновѣ,—погоначемъ вращаютъ жерновъ; зерно всыпается въ прогбраницу—круглую дыру въ центрі верхней жернова, мука проходитъ *мучиніомъ* изъ подъ жернова и подаетъ въ *норіто*. Что-бы верхній жерновъ хорошо вращался на нижнемъ, черезъ послѣдній проходитъ желѣзное веретено, конецъ котораго вхо-

дитъ въ углубленіе (наганецъ) порилці—подосы желѣза, проходящей черезъ центръ прогбраницы и утвержденной концамъ въ верхнемъ жерновѣ. Шух. I. 146. Въ гончарскихъ жорнахъ нѣтъ лаб и колды, а намінь лежитъ въ обичайці, надъ нимъ *крісна* и *жарнівча* (=погонач), масса высыпается въ *гбрто* (=прогбраница) и выходитъ изъ подъ жернова *жолобомъ*. Шух. I. 261, 264. См. еще **Млин** **ручний**. Ум. **Жоренця**.

Жорновий, жорняний, а, в. 1) Относящійся къ ручной мельницѣ. 2)—хлібъ изъ муки, смолотой на ручной мельницѣ. **Желех.**

Жорость, ти, ж. Бревно, употребляемое для связки плота. Радом. у.

Жоретва, ві, ж. Гравій. *Скрізь доріжки жоретвою висипано.* Черк. у.

Жореткій, а, в. Жесткій. *Загортає плату, щоб не намулиз щоки об жоретку обжежину.* Стор. Чуб *жореткого волосся.* См. **Шоретний**.

Жоретбкий, а, в. 1) Жестокій, свирѣпый. *А первый император такой жоретбой був, що тільки збреши, то й голови зніме.* ЗОЮР. I. 124. *О, голови сліпії і жоретокі... заводите криваві чвари.* К. ЧР. 299. 2) Рѣзкій, язвительный, жесткій. Слово *жоретко* *воздвигаетъ гнів.* Ном. № 3300. *Чи вже скінчив жоретокі речі?* К. Іов. 35. 3) Страшный. *Йому присявсь сон жоретокій.* Чуб. V. 768.

Жоретокість, кости, ж. Жестокость, свирѣпость.

Жоретко, нар. 1) Жестоко. *Помстись над дуками срібляниками, помстись над їх заступником жоретоко.* К. Бай. 129. 2) Язвительно, рѣзко.

Жбстір, ру, м. Раст. крушина, *Rhamnus cathartica*. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 133.

Жбсть, ти, ж. Раст. *Ligustrum vulgare*.

Жребувати, бую, еш, гл. Метать жребій. *Поділили мое плаття, про одержу жребували.* К. Псал. 52.

Жрець, жерця, м. Жрецъ. *Жерці і ликторі стоять.* Шевч. 607.

Жриця, ці, ж. Жрица. *А жриця Киприди, оргії царця, покинала.* Шевч. 605.

Жубелиця, ці, ж. Назовный жуекъ, *Scarabeus stercorarius*. Вх. Зн. 17.

Жубовіти, вію, еш, гл. Жужжать.

Жубровий, а, в. Зубровый. *Третя трубонька та жуброва.* Чуб. III. 291.

Жуваіти, жуу, еш, гл. Жевать. **Жи-**

путь і хліб жувають, постолом добро носить. Рудч. Ск. II. 43.

Жуватися, жу́бся, ї́ся, гл. *Щось цей хліб не жується*,—черствий. Харьк.

Жугало, ла, с.—**Жигало**.

Жужелитися, люся, лишся, гл. Давати нагарь. *Свічка... неясно горіла: знай їмні нагоряв—жушелівся*. Мир. ХРВ. 408.

Жужелиця, ці, ж. Окалина, шлак. Це не камінь, а жушеліця. Екатеринодарь.

Жужель, лі, ж.—**Жужелиця**. Земля така суха, як жушель. Радом. у.

Жужитися, млюся, мишося, гл. Комкаться. *Не купуйте полотна (застилати підлогу): бо воно за ногами тягнеться і жужитися, а купити дві плати: розпорете та й будете застилати*. Київ.

Жужмон, нар. Скомкавши. Так жужем і поклав одержу, не хоче гаразд згорнути. Черк. у. Переносно: безпорядочно. *Ну бігати, голонити, гайнувати, аж усе піде жужем*. МВ. II. 10.

Жу́йка, ки, ж. Жу́йка. Тихо в оборі, худоба лягла на спочивок, жує собі жу́йку. Драг. 3. Віл жу́йку жує. Н.-Волын. у.

Жук, ка́, м. 1) Жукъ. Scarabeus. Жу́ки у голові (у вібр). Гауп. *Нехай, дурні, собі пустують; у них, видно, жуки у голові*. Глб. 2) Кличка черной собаки. Аф. 403. Ум. Жу́чки, жу́бчон. Ув. Жу́чище.

Жуковина, ни, ж. ? Ой через воду, та й через Дунай... стоять мостоньки калинові, калинові, покошені, покошені жуковинами. Гол. II, 27—28.

Жукуватий, а, в. Очень смуглый. МВ. II. 31; 32.

Жу́мрати, раю, аш і жу́мрати, рю, ршш, гл. Їсть, улітати, жевати. (Коялка) почала на весь рот жу́мрати, аж за ушима лящить. Грин. II. 210.

Жу́га, пи, ж. 1) Соляная конь. Галич. 2) Связка соломы для кровля. Угор.

Жупан, н́а, м. Кафтанъ, верхняя мужская одежда. Гол. Од. 16. КС. 1893. V. 280; XII, 447. *Хоч і надів жупан—все не царяйся свитки*. Ном. № 1274. Ум. Жупаники, жупаничон, жупаниченько, жупани́н, жупани́чон, жупани́чки. Де узляся козаченько на вороному кониченьку та в голубому жупаниченьку. Мил. 91. *Одягнаний він був у китайчатий синій жупанок*. Стор.

Жупанець, н́а́, м. Кафтанишко. Жу-

панець на йому блакитної китайки, ледаченький. О. 1862. IX. 60.

Жупани́на, ни, ж. Кафтанишко. *Ходить панчи по долині в червої жупанині*. Ном. с. 296, № 179. Ум. Жупани́нка.

Жупани́ченько, ка, м. Ум. отъ жупан.

Жупани́ий, а, в. Носящий жупан. (Писарь) *все поглядає, як кіт на сало, тільки на жупаники*. Кв. II. 208.

Жупани́я, ни, с. соб. отъ жупан. *На що ж ти, моя доню, вважала, що ти того запорожця сподобала? На жупаня, моя мати, на жупаня*. Чуб. V. 340.

Жупанок, н́а́ і жупани́чок, че́а, м. Ум. отъ жупан.

Жупани́чек, ка, м. Ум. отъ жупан.

Жупел, ла, м.—**Джупел**.

Жупити, плю, пиш, гл. Крыть крышу связками соломы. Угор.

Жупище, ща, с. Яма, гдѣ была соляная конь.

Жупи́ок, ка, м. Куль снопе соломы. Угор.

Жур, ру, м.—**Джур**. Мати жар варила. Гол. II. 197.

Жу́ра, ри, м.—**Джура**. Сидлай, жу́ро, коня вороного, а під мене гнідого старого. Мет. 403.

Жу́ра, рі, ж.—**Журба**. Мамі на журу взяли сина у москалі. Камен. у. *Мислять люди, що я не жу́руся, а я таку жу́ру маю—лиш не подаюся*. Гол. II. 759. Ум. Жу́рна. Вх. Зв. 17.

Жура́бки, ків, м. Шерстяные носки.

Журав, ва, м. 1)—**Журавель** 1. Журав грає, журав грає, журавочка скаче. Чуб. V. 52. 2)—**Журавель** 2. Вх. Лем. 414. Ум. Жура́вчик.

Журавель, в́а́, м. 1) Журавль, Grus. *Лучше синиця в жмені, ніж журавель в небі*. Ном. № 7296. 2) Оцепь, подъемный рычаг у колода. КС. 1853. IX. 223. *Стеся пішла, а я за журавля, щоб витягти води*. Г. Бар. 382. 3) Грудныя внутрєвности. 4) Родъ танца. *Тут пніш журавля скакали, а хто од дудочки потів*. Котл. Ев. I. 23. Ум. Жура́вли, жура́вличон. Ув. Жура́вище, жура́влиж.

Жураве́ць, в́а́, м. 1)—**Журавель**. Вх. Лем. 414. 2) Раст. Hypericum perforatum L.

Жураві́на, ни, ж. 1)—**Журавель** 2. 2)—**Журавлина**. ЗЮЗО. I. 130. Ум. Журавіно́чка. *Я не царіона ке короліани: батькова дочка як ягодо́чка, матчина дочка журавіно́чка*. Чуб. III. 396.

Журавка, жи, ж. Самка журавля. *Над річкою, над бистрою там журавка купалася.* Мет. 447. Ум. Журавочка. *Був собі журавель та журавочка.* Г. Барв. 38.

Журавлений, а, о=Журавлинний.—горбошом. Раст.=Журавлинний горох. 3Ю30. I. 126.

Журавлик, кі, м. Ум. отъ журавель.

Журавліна, ни, ж. Раст. Клюква.

Журавлинний, а, о. Журавлинний.

Журавлинний, а, о. Клюквенный.

Журавлиця, ці, ж.—Журавка.

Журавличок, чка, м. Ум. отъ журавель.

Журавліще, ца, м. Ув. отъ журавель.

Журавлюка, ки, м. Ув. отъ журавель.

Журавочка, ки, ж. Ум. отъ журавна.

Журавчик, ка, м. Ум. отъ журав.

Жура́т, та, м. Судья. Угор.

Жура́х, ха, м. Испорченное жу́ра. См. Жураши. АД. II. 68.

Журавина, ни, ж.—Журавліна.

Жура́шин, на, м.—Журах. *Ой гукнув же та козак Нехай та й на журашичка: „Та сідай, журах, та сідай, мамий, коня вороного!“* АД. II. 63.

Журба́, бі, ж. 1) Печаль, кручина, горесть, грусть, тоска; забота. *Журба не матінка.* Ном. № 2259. *Журба сорочки не дасть.* Ном. № 2260. Уже лужечки, бережечки вода поняла, молодую Марусю журба обняла. Мет. 135. *От журба йому той кінь Н.Волын. у. Ой є в мене, мати, три журби у хаті: перва журба—дитина мала, друга журба—свекруха лихая, третя журба—милий покидав.* Нп. Козак журби не має. Ном. № 717. *Журба зього світу і инші жаботи входять і глушать слово.* Бв. Мр. IV. 19. 2) Траурный платокъ (черный стъ бѣльня). *Бора. у. Ум. Журбонка, журбочка. З старим життя—сухота моя, з малим життя—журбонка моя.* Чуб. V. 700.

Журбовий, а, о. Печальный. *Хиба ж се (сватання) журбова річ?* Г. Барв. 312.

Журбо́та, ти, ж.—Журба. *Нехай спить, нехай лежить, та нехай не встане, нехай твоя відна головонька од журботи одстане.* Чуб. V. 624.

Журбочка, ки, ж. Ум. отъ журба.

Жури́на, ни, ж.—Жур. У селянина борщ нема, а в ліщанина з пѣрцем журина. Чуб. III. 472.

Жури́ти, ріб, рши, гл. Печалить, озачувати. *Не лихо журить, а чужа сторіпка та недала жінка.* Чуб. *Не журь мене, кажу, моя матінко, моя квітенько!*

Ти бачиш, я й сама в журбі потоплю. Г. Барв.. 527.

Жури́тися, рібси, ршиш, гл. Печалиться, грустити, сокрушаться. *Не журися, дівчиночко, ще ж ти молоденька.* Мет. 26. *Журилась мати, плакала дуже жінка, а нічого робити: провели свого Трохима аж у губерню.* Кв. 289. *Як дівчині не журиться, — козак покидав!* Мет. 79. **Жури́тися ним.** Заботиться о комъ, принимать къ сердцу чью участь. *Ой ти, братіку-жайворонку, не журися ти нами: годув Господь малі мой діти дрібними кришечками.* Подол. г. **Жури́тися за ним, по йому.** Грустити, печалиться по комъ. *Ти не знаєш, моя мати, за ким я журуюся.* Нп. *Ой умру я, умру, та буду дивитись, ой чи будеш, мій миленький, по мені журиться?* О. 1862. VI. 35. *Ой чи журиться отець-мати по мені?* Мет. 450. **Жури́тися за чим, — чим.** Заботиться о чемъ, хлопотать о чемъ. *Журився за м'ясом, а м'ясо само йде.* Рудч. Ск. I. 124. *Дурень нічим ся не журить: горілку н'є і тільки курить.* Ном. № 6207. *Не журіться життям вашим.* Бв. Мт. VI. 25.

Жури́ця, ці, ж.—Жура, журба. Вх. Зн. 17.

Жури́ння, ня, с. Печаль, тоска. *Єсть у мене, братіку, із змелю позмілля, — коло мого серденька велике жури́ння.* Мет. 249.

Жу́рка, ки, ж. Ум. отъ жура.

Жури́лий, а, о. 1) Склонный къ печали, часто грустящий. *Я собі одалася журлива, а Параска ніколи не зажуриться, все регочеться.* Славянськ. у. 2) Печальный, грустный. *А Настя йде біла як хустка, ні журлива, ні весела, — от мов з каменю.* МВ. II. 52. 3) Заботливый, постоянно заботящийся. *Гей не журливая та не хлопотливая бурлацкая голова! Куди гляну, подивлюся: все чужая чужина.* Канев. у.

Жури́ливість вости, ж. Склонность къ грусти, печали. Желех.

Жури́ливо, нар. Печально, грустно. *Важко, сумно, журливо.* Мир. ХРВ. 298. *Всі журливо дивились на Кобзу, куди поділись жарты і сміхи.* Стор. М. Пр. 53.

Жури́ль, жу, м. Жураль, періодическое издание. *При університеті почав видаватися журнал „Українській Вѣстникъ“.* К. Гр. Кв. XIV.

Журналіст, та, м. Журналист, лите-раторъ, пишущій въ журналахъ. *Глузуви-*

ли журналісти незгірше й над Шевченком. К. Гр. К. ХХІ.

Журнальний, а, в. Журнальный. З нагоди приятелів, писав романи на кшталт журнальних. К. Гр. Кв. ХVІІІ.

Журний, а, в. Печальный. Вона не сердита, а така вона журна. Сама вона журна дуже, а Катрю оговоряє: „Не пчалься“. МВ. ІІ. 121.

Журно, нар. Печально, грустно. Чудно мені те, що пита він ні журно, ні весело, наче за хліб-сімі подяку складе. МВ. Н. 115. Журилася удівонька, журилася журно. Ни

Журовіць, вця, м.—Журавель 2.

Жученя, вати, с. Маленький жукъ.

Жучина, ни, жс. Ходъ, проточенный въ деревѣ жукомъ? Самка жука? Желех. *A hraj ziszu po ziszēni, a ziszuna po dolēni.* Kolv. I. 156. Ходить жучок по жучині, а жучина по деревині. Чуб. ІІІ. 80.

Жучиха, хн, жс. Жукъ-самка. Як поїхав жук по сіно, а жучиху щось наїло. Чуб. ІІІ. 164.

Жучище, ща, м. Ув. отъ жук.

Жучок, чка, м. Ум. отъ жук.

3, пред. 1) Сь. Як з 'млим квасом, так ліпше з водою, аби не з бідюю. Ном. № 7307. Без Божої волі й волос з голови не спаде. Ном. № 27. Гайку, іайку, дай триба й бабку, сирійську з добру діжку, краснополівця з доброю молодця! Ном. № 340. Показав з-на ариши від землі. Св. Л. 122. 3 ним женітися. На комъ женіться. Не хочу я женітися з тією, що ви мені за-сватали. Грин. II. 188. Пітім будеш на-рікати, що з бідною оженився. Нп. Чи такому ж бридкому, як ти, женітися з Марусею? О. 1861. XI. Кух. 15. Оженився з Палажчиною дочкою. Левиц. Пйю. I. 366. 2) Изъ. Вийшов з води. Ев. М. I. 10. Дош лє, як з бочки. Ном. № 574. Не роби з пуби халяви. Ном. № 6867. Не дай, Боже, з Івана пана. з кози кожуха, з сви-ні чобіт. Ном. № 1263. Вони приймали усякою: де хто з-під пана утече, прий-муть. КС. 1883. XI. 499. З-межи всіх найкраща. Св. Л. 205. Кукуруза з жовта-зелена. Св. Л. 138. 3) Отъ, по. З частя не мруть. Ном. № 1710. Ото був собі та-кий бідний вовк, що трохі не дох з голоду. Рудч. Ск. I. 1. Аж страшина стала з пла-чу. Г. Барв. 114. Дякуєм тобі з душі! Г. Барв. 420. Я з того не винен, що така причина впала. КС. 1883. III. 671. Як не даси з прозьби, то даси з принуки. Ном. № 1059. З лиця. Людомъ. І що ж то за хороша з лица була! МВ. (О. 1862. III. 35). 4) Надъ. З Зевса добре глузувала. Котл. Еч. П. 23. Не з Микити кпяти. Ном. № 12659. З другою ся насміває, а за себе забуває. Ном. № 12686. Смішки з по-пової кпички, а як своя здохне, то й пла-катимеш. Ном. 12687. Не смійся, Іван-ку, з могою припадку. Ном. № 12693.

За, пред. 1) За. Пливе човен води повен, а за ним веселые. Мет. 16. На в-городі

вишня, за в-городом дві. Мет. 47. Продав сестрицю за тарель, русу косу за шостак. Мет. 195. Виплакала карі очі за чотири ночі. Мет. 6. Ой паничу, паничу, я вас за чуба посмичу. Ном. № 1162. За сєв Бог не повісить. Ном. № 114. Зайхав за Дунай, та й додому не думай. Ном. № 708. Тоді самдат за лонату та до трошей (за-конаних). Грин. I. 127. 2) По причинѣ; изъ-за. Рада б тебе одвідати, да не можу за темними луками, за широкими степами, за бистрими ріками. Дума. За литими людми та за ворогами гуляти не вільно. Нп. Ізав у Крути сино відвідати, бо на Різдво його за холодом не привозили. Св. Л. 94. 3) —чим, ним. При чємъ, комъ; при помощи, содѣйствіи, работъ кого. За дурною головою та й номам михо. Ном. № 6682. Думала бути за ним пані. Мет. 237. За хорошим чоловіком жінка молодіє. Нп. Без мене ти не зробиш, любий царю, не так то зробиш, може, і за мною. К. ЦН. 205. За нею й скотина пло-диться, за нею й дробина водиться. Г. Бар. 371. Вся робота за (ним). Вся ра-бота на (комъ). Сєвкруха тільки під ви-топе, а то вся робота за мною. Черн. у. Жаль за ним, чим. Жаль кого, чєго. Мені жаль за сином. Св. Л. 322. Говорити за ним. Говорить вѣ зациту кого. Говорим на вовка, але за вовком щось треба ска-зати. Ном. № 6737. 4) При (о времени), во (время). Не за нас се стало, не за нас і перестане. Ном. № 687. За Хмельниць-кою Юрася пуста Україна звелася, а за Павла Тетеренка—не поправиться й те-перенка. Ном. № 13440. Дай же, Боже,—козаки промовляли,—за темляна молодю жити як за старюю. АД. П. 124. За мене, то вже в дворі жили ми спокійненько. МВ. (О. 1862. III. 34). За темля ще

попорав усе в дворі. Харьк.. За години покосили сіно. Харьк. Наци господарь дозори, вижав житю за соція. Грин. III. 671. Ми старі, та ще померло: тебе треба за доброю ума оженити. Г. Барв. 201. 5) Черезъ (о времени); въ теченіе. За тиждень—Великдень. Марк. 4. Мати дочку за рік не пізнала, мати дочку старою назвала. Нп. Вже не скоро, мало не за рік, бачу в церкві вдову. Г. Барв. 877. За тиждень замість чорний стонів жовтіли високі озереда солами. Мир. Пов. I. 111. 6) О, объ. За вояка помовка, а вояк у хату. Ном. № 5769. Не скажу тобі за корови нічого. Мет. 264. За любові спом'янули. Лавр. Я за тебе й забуду. Лавр. А козаченки за віру обавють. Мпр. л. сб. 181. Коли б там не оладілись їм за мене. МВ. (О. 1862. III. 43). 7) По. Дурна дівчина нерозумная за козаченком плаче. Лавр. 51. 8) Но, вслѣдъ, (о водѣ) по теченію. Пішло за вітром. Ном. № 1906. Та дав мені таку долю, та й та пішла за водою. Іди, доле, за водою, а я іду за тобою дівчиною молодого. Мет. 57. 9) На. Що в дівчат ума й за щеля нема. Лавр. 121. Иногда переводится безъ предлога родительным падежемъ. Старий оселецьку, не стоїти за редьку. Нп. Такий молодий, що не варі і за старою. 10) При сравнительной степени: чѣмъ, нежेलі (или же переводится родительным падежемъ). Що солодше за мед? Чуб. За нас розумніишій. Чуб. Твоя Нанамаж крапці за всіх. Мет. 303. Лени, лени, соколоньку, поперед нас, занеси там вістеньку писне за нас. Мет. 171. 11) Переводится творительным падежемъ: вмѣсто, какъ, въ качествѣ. У мене дванадцять мій за джурю пробував. Мет. 413. Чужої дитини не май за свою. Ном. № 1196. Черешину за крижа уткнули. Чуб. Я втопилася, хіба ти іди за мене. Чуб. Дяха-бутурмака не рубайте, между військом для порядку за яризу військового заставляйте. АД. I. 215. Хочу тебе за дружину взяти. Мир. Л. сб. 220. Скриня моя за стіл править. Г. Барв. 435. Порається востюди за видюшу. Г. Барв. 370. Одялась за старичку. Грин. II. 177. Чужая біда за шрапку. Ном. № 2341. За короля обирали. 12) За руки давати гроші. См. Рука. 13) За все гарязд, добре. Все хорошо. За все царзд, пане Саго, тільки одну страшино: вишлядають найдавали із-за юри часто. Мпр. л. сб. 198.

Заарештувати, тую, еш, гл. Арестовать, заарестовать. Як тобі село покинуни, коли в тебе ніякого паперу немає? Да тебе всяка судова погань заарештує. К. Дів. С. 15.

Забабіти, бію, еш, гл. Обабниться. **Забабувати, бую, еш, гл.** 1) Начати акушерствовать. 2) Заработать акушерствомъ.

Забабити, блю, блш, гл. — **Забавувати.** **Забави, ви, забавка, ки, ж.** 1) Забави, игрушка; развлечение. Рости, сину, в забаву, козачеству на славу. Макс. 1849. 97. Людям дівчину дарю і всі свої забави, беру малюку і пхотю та й іду в цусари. Чуб. V. 61. Положу деревинку в колицючку та буду колицати: буде мені забавка. Рудч. Ск. II. 38. Зірвала квітку з ялови, кинула мені на забавку. Г. Барв. 352. Ой наступив, наступив чорний віл на чом, одкинувши всі забави, хватайся за рони. Грин. III. 295.

Забавити, ся. См. Забавляти, ся.
Забавка. См. Забави.

Забавляти, ляю, еш, с. в. Забавити, влю, виш, гл. 1) Забавлять, развлекать, развлекать. Ужодотися великій віти забавляти маленькій діти. Мет. 271. 2) Замедлять, замедлитъ, задерживать, задержать.

Забавлятися, ляюся, ешся, с. в. Забавитися, влюся, вишся, гл. 1) Забавляться, забавиться, развлекаться, развлекаться. Прийде нічка осіння,—ні з ким забавлятися. Чуб. V. 26. 2) Замедляться, замедлиться, задерживаться, задержаться, замедлитъ. Прощай, милий мій синючку, да не забавляйся, за чотири неділоньки додому вертайся. Нп. Пусти, мати, погуляти, я не забавлюся,—тільки хлопців потуmano і назад вернуся. Чуб. V. 685. Воно це не світа,—але день не забавитися. Каме-нець. у.

Забавний, ѓ, ѓ. — **Забавний.** Черн. у. **Забігати, гаю, еш и забігатися, гаюся, ешся, гл.** — **Забажати, забажатися.** Бач, чою забажатися. Св. Л. 124.

Забігати, тую, еш, гл. Разбогатѣть. Він тим не забігатіє, а ми не завобожієм. Ном. № 4859. Ой загомила баба та й забігатіти, підкинала курочку, щоб висла діти. Чуб. V. 1130.

Забігати, ся. См. Забагнувати, ся.
Забігнути и забігати, гну, нем, гл. Пожелать, захотѣть. Антосю забіг: їхати та й їхати. Св. Л. 174.

Забігнувати, нюю, еш, с. в. забіг-

ни́ти, гні́ти ніш, м. Загрязнить, загрязнить. Аф. 404.

Забáгнуватися, ню́юся, е́ся, с. в. забáгну́тися, ню́ся, ні́ся, м. Загрязняться, загрязниться. Аф. 404.

Забáгтися, гнеться, м. безл. Захотѣться. *Забалося дівчині подивитись на свою ерду.* Св. Л. 13. *Забалося води: наче ж і солоною не й.* Каменец. у. *От забалося тобі не знати чою.* Камен. у.

Забажáти, жа́ю, еш, м. Захотѣть, пожелать. *Забажав неначе перед смертю.* Ном. № 2632. *Заморського злля забажала.* Мет. 104.

Забажáтися, жа́ється, м. безл. Захотѣться. *Забажалося в Петрівку мерзлюю.* Ном. № 5340. *Якої вам таточки забажалося, смутної та нечеслої.* Мил. 183.

Забазáкватися, кую́ся, е́ся, с. в.

забазáкватися, каю́ся, е́ся, м. Заговариваться, заговориться, заболтаться. *Оце ж як я забазікався.* Г. Барв. 56.

Забáйти, ба́ю, їш, гл. Заворожить. Вх. Лем. 414.

Забайдúже, нар.=Вайдуже. *А як він випас нам луки, так те забайдуже?* Миргор. у. Слзв. Д. Эварн.

Забайдúжитися, житься, м. безл. Потерять желаніе, охоту, охладѣть. *Мав їжати, та щось забайдужилося.* Дубен. у. *Там воно ї забайдужилося, а думав зробити.* Черк. у.

Забалáкати, ся. См. Забалакувати, ся.

Забалáкувати, кую́, еш, с. в. забалáкати, каю́, еш, м. Заговаривать, заговорить. *Зараз підісла до чоловіка та й ну його забалакувати.* Мнж. 96. *Забалакує до його так люб'язенько.*

Забалáкуватися, кую́ся, е́ся, с. в. забалáку́ватися, каю́ся, е́ся, м. 1) Заговариваться, заговориться, долго проговорить. *Якось у полі ми зострились та й забалакували.* Шевч. 415. 2) Только несов. в.: заговариваться, бредить. *Далі уже став забалакуватися і дратися на стінку.* Грин. I. 107.

Забалáжкати, каю́, еш, м. Зазвонить (о бубенчиках, о маленькомъ церковномъ колоколѣ).

Забаламúтити. См. Забаламучувати.

Забаламúчувати, чую́, еш, с. в. забаламúтити, мúчу, тиш, м. Дурачить, одурячивать, отуманивать, отуманить, обманывать, обмануть. *Та вже як не забаламунити його.* Харьк.

Забалувáти, лую́, еш, м. Запировать. Аф.

Забалувáтися, лую́ся, е́ся, м. Запироваться. Аф.

Забаландра́сити, шу́, сиш, м. Начать болтать. *Як защебече, як забаландрасить, так усім весело.* Кв. I. 158.

Забáжкати, каю́, еш, м.=Забалам-кати.

Забандúритися, рю́ся, ри́ся, м.=Загугатися. Вх. Уг. 238.

Забандúритися, риться, м. безл. Захотѣться, придти фантазіи. *З нею собі зробитися ріднею: не сини з нею поеднатъ, а забандорились старому самому в дурнях побувати.* Шевч. 493.

Забáнити. См. Забанювати.

Забáнутися, нýся, нё́ся, м. Затосковать. *Ней ю калка візьме, ней ся забанує.* Гол. I. 337.

Забáнювати, нюю́, еш, сов. в. забáнити, ню́, ниш, м. 1) Дурно вымывать, вымыть. Аф. 2) Терять, утерять при мытьѣ. *Понесла плаття на річку та один румник десь ї забанила.* Аф.

Забáра, ри́, ж. 1) Задержка; замедленіе. *Не в забарі.* Вскорѣ. *Не в забарі буде у нас дитина.* Борз. у. 2) Медлительный человекъ. Залюбовск.

Забарабáнити, ню́, ниш, м. Забарабанить. *Зробить барабан та забарабанить, то він вийде.* Рудч. Ск. I. 71.

Забáрвити. См. Забарвляти.

Забарвлáти, ля́ю, еш, сов. в. забáрвити, влю́, зиш, м. Окрасить, придать окраску, придать цвѣтъ.

Забарíти, ся. См. Забаряти, ся.

Забарні́й, á, ё. 1) Медлительный. *Забарній гості забармиля в хаті.* Мет. 215. 2) Требуемый много времени. *Малі миски робити—то забарна робота; великі краще.* Канев. у.

Забáрність, ности́, ж. Замедленіе, остановка. *Забарність, що поки коней погудуєш.* Черп. г.

Забáрно, нар. Медлительно.

Забáряти, ря́ю, еш, сов. в. забáрити, рю́, риш, м. Замедлять, замедлить, задерживать, задержать. *То у Івасичка мисавий панотченко, забарив нас ласкавими словами.* Лукаш. 95. *Жидам довжок забарила.* Грин. III. 326.

Забарáтися, ря́юся, е́ся, сов. в. забáритися, ря́ся, ри́ся, м. Замедлять, замедлить, замѣшкиваться, замѣшкаться, опаздывать, опоздать, засиживаться, заси-

дѣтсь. *Пустя, мати, погуляти,—я не забарюся.* Чуб. V. 2. *Поїхав царевич на охоту та там і забарився аж три дні.* Рудч. Ск. I. 97.

Забескалітись, чуся, чийся. м. Заупричитись. На заміцнення молодих забескалілихся мочала. Греб. 321.

Забесувати, сѣю, аш, м. 1) О лошади: начать бить ногами, становиться на дыбы. 2) Закабалить. *Забесували хлопця у чужі руки аж на три іоди.* Зміев. у.

Забатувати, тѣю, аш, м. Связать лошадей рядами.

Забатурувати, рѣю; аш, м. Пуститься въ развратъ. *Ти поїдеши, а жінка забатурує з молодими.*

Забачати, чаю, аш, сов. в. забачити, чу, чий, м. Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить. *Стали бідні немальники на собі кров християнську забачати.* Макс. 1849. 12. *Ой дай, Боже, такую іодину, щоб забачити світ хоч на частину.* Мет. 324.

Забачення, ня, с. Видъ. Встрѣчается только въ фальсифицированной думѣ "Битва чигиринская", напечатанной впервые въ Запор. Стар. Срезневскаго I. 89. *Три жоруди на забачення лясам становили.*

Забачити. См. **Забачати.**

Забѣчитися, чуся, чийся, м. 1) Увидѣть себя. *Коли на тѣм змисненім полі забѣчусь в щасливій дам?* Грин. III. 632. 2) Увидѣться. *Забѣчюся в кушніра на жердці.* Ном. № 10247.

Забѣгати, гѣю, аш, м. 1) Загнуть. *Забавили—занувили залізем один конецъ дота, окладають його у ямку.* Шух. I. 280. 2) Запрятать. *Куди ти забѣг сокиру?* Болч. у.

Забѣга, ги, ж.—**Забіг 3.** НВолын. у.

Забезвѣнно и забезвѣвно, нар. Безъ вины. *Забезвѣнно душа пропада.* Грин. I. 70.

Забезпѣка, ки, ж. Обезпечиваніе, обезпачиваніе.

Забезпѣчати, чаю, аш, м.—**Забезпечувати.**

Забезпѣчити. См. **Забезпечувати.**

Забезпѣчувати, чую, аш, сов. в. забезпѣчати, чу, чий, м. Обезпечивать, обезпечить, обезопасить. *Тим я путь свій забезпечу серед гришників завлятих.* К. Іов. 14. *Справді земля вже його і він вертається додому забезпечений.* Мир. ХРВ. 179. *Ви тільки городи знали освітою забезпечувати.* К. (О. 1861. I. 312).

Забѣкати, каю, аш, м. Замочить, заболтать. *Бач як штани забѣкав.* Харьк..

Забелькотѣти, чѣ, тѣш и забелькотити, чѣ, чеш, м. Заговорить невнятно, скороговоркой. *Як забелькотить по своєму, то й свящій не зрозуміє його.*

Забендугувати, гѣю аш, м. О возѣ съ снопами, сѣномъ: придавить сверху положенной жердью (рублемъ). *Понаклали вози (снопами), забендугували, ушинурували.* Мир. ХРВ. 229.

Забенкетувати, тѣю, аш, м. Запировать.

Забенкетуватися, тѣюся, ашся, м. Запировавшись. Аф.

Забербѣрити, рѣю, рипш, м. Обмочить.

Забербѣритися, рѣся, рипся, м. Обмочиться.

Забережень, жня, м. Ледъ возлѣ берега. *Річка ще не замерзла, а забережні вже є.* Миусск. окр.

Забережжа, жа, с. Забережье.

Забесідувати, дуя, аш, м. Заговаривать. Вх. Уг. 238.

Забіванка, ки, ж. Въ женскомъ плушубкѣ: кантъ по таліи. Вас. 155.

Забивати, вѣю, аш, сов. в. забіти, б'ю, б'ѣш, м. 1) Забивать, забить, вбивать, вбить, вколачивать, вколотить. *Греблі гнали, кілля забивали.* Макс. 1834. 23. 2) Забивать, забить, заколачивать, заколотить. *Забити дівку.* 3) Ушибать, ушибать, зашибить. *Внає та так забив козю, що й ногою не поворухне.* Харьк. *Не лѣзь на колодку, бо заб'єш колодку.* Макс. 1849. № 26. 4) Убивать, убить. *Ой упала Бондарівна близько перемазу: забив, забив пан Каньовський з рупиний одразу.* Чуб. V. 427. *Я нікого не забив, бо сам душу маю.* Чуб. V. 963. 5) Забивать, забить, запугивать, запугать. *Так забили біду дитину, що вона вже всего боїться.* Харьк.. 6) О запахахъ: заглушать, заглушить. *Пижмо хочь одно, та усі зілля забавая.* Подол. г. 7) Объ огнѣ: тушить, затушить. *Чабани забивають огонь свитами.* О. 1862. V. Кух. 31. 8) Только сов. в. О поклоняхъ: положить. *Забий десять поклонів.* КС. 1882. X. 57. 9) —бани. Заговорить, сбить съ толку. *Не забивай баки!* Мир. Пов. II. 106. *Він йому ні в чому не повірить і баки йому заб'є.* Кв. II. 202. 10) —в наядани, в колодну, в дуби, в сирепицю. Заковывать, заковать въ кандалы, въ оковы. *Взяли його в неволонку, забили в кайдани.* Чуб. V. 1018. *Да узляжи Харька, да узляжи батька, да забили в колоду.* Мир. Л. сб. 191. *Забим їх у дуби.* Рудч. Ск. I. 210.

І одовиченка-аєданицю забили в скрепницю та її посли до прийому. Шевч. 591. 11) —*дорогу, шлях.* Заносить, занести снігомъ. Гудим дорожку, забиту та занесену снігом Мир. Пов. I. 118. 12) —*памороки.* См. Памороки.

Забивати, ся, в'яюся, ешся, сов. в. забитися, б'юся, б'єшся, м. 1) Забиваться, забиться. *Коли серце молодече, від ласки заб'ється.* Мир. Л. сб. 101. 2) Ушибаться, ушибитися, ударитися. *Ой поламалася колосонька нова, ой забилася дитинонька мамля.* Гол. III. 460. *Внав та так забився, що й досі незружа.* Харьк. 3) Забираться, забраться. *Дике утя... забилось собі між синями.* Греб. 402. *Питайте, чого ми до вас забилася?* ХС. VII. 420. *Забилася у чужу спироку.* Пустуточ, дурне яля само забилось до річки. Гліб. 22.

Забивний, а, є. Неукатанный (о дорогѣ). Черк. у.

Забигач, ча, м. Складной карманный ножъ. Шух. I. 291.

Забигачий, а, є. Могуцій быть сложеннымъ, согнутымъ такъ, что одна часть складывается къ другой.—*ним.* Складной ножъ. Вх. Зн. 17.

Забій-круча, ці, ж. Раст. Clematis integrifolia L. ЗЮЗО. I. 118.

Забійство, ва, с. Убіство.

Забійца, ці, ж. Убійца.

Забильнік, ка, м. 1) Лишний воля у чумакохъ. Мнж. 180. 2) Лишний чоловікъ. Мнж. 180.

Забірвати, в'ю, еш, м. —**Забригдзати.** *Динсь, забирзані, як вівці.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн..

Забірватися, в'яюся, ешся, м. —**Забриндзатися.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Забиркувати, к'ю, еш, м. —**Закарбувати.**

Забіти, ся. См. Забивати, ся.

Забитий, а, є. О пути, дорогѣ: занесенный снігомъ. Черк. у. *Дорога забитна... снігу валява.* О. 1861. V. 71.

Забиття, т'я, с. Убіство.

Забіг, гу, м. 1) Набѣгъ. Драг. 228. 2) Убжище, пристанище. *Уд'їтиса в забіг до.* Уб'язать, укрывшись вѣ. *Шляхта постодалася, удавшись в забіг до кріпких своїх фортець.* 3) Зак'їть сніжний, скользящая покостась, куда сани съб'жають. Полт. і Харьк. г. Міус. окр. *І казов, не їдъ туди, там великі забіг.* Кобел. у. 4) —*чому.* Предупрежденіе. 5) мн. Старанія, усилія. *Як уже він не підгодив до неї,*

як не підлащувався, то вона на всі пою забіг наче й не дивиться. Харьк. у.

Забіга, ги, об. Бродяга, пришелець. *Та се мабуть якийсь забіг.* Харьк.

Забіг'їло, ла, м. Лстець, заискивающій чоловікъ.

Забігання, ня, с. 1) Забѣганіе. 2) Предупрежденіе.

Забігати, гаю, еш, м. Забѣгать, начать бѣгать. *Заноручились, забігали люде.*

Забігати, гаю, еш, сов. в. забігти, біж'ю, жийш, м. 1) Забѣгать, заб'язать. *Туди до Лимана та до Очакова, або ще й ближче забігася.* Мир. Л. сб. 48. *Забігайте з усіх боків.* ЗОЮР. I. 6. *В село із лісу вояк забіг.* Гліб. 49. 2) Забѣгати, заходить на короткое время. *Та він забігав на одну хвилину.* Полт. г. *Забіжши до Марусі у робочу хвилину,—от скучиш, так словце яке нашевику перемовити.* МВ. II. 83. 3) О саняхъ: скатываться, съб'ззати. Харьк. *Цілу дорогу сани забігали.* Полт. г. 4) Предупреждать, предупредить. 5) Набѣгать, наб'язать, нападать, напастъ (на кого). *Як на чайках забігали на тилх мотих ворогів.* Грин. III. 609. 6) Заставать, застать. *Я не забіг уже запорожців.* (Слова старика при упоминанні о запорожцахъ). Стрижевск. 7) *Най ті язик не забігас.* Не говори глупостей. Вх. Зн. 17.

Забігатися, гаюся, ешся, м. Запыхаться отъ бѣганія. *Забігася, ледве динс.* Харьк.

Забіглий, а, є. Забѣжавшій. *Забігли дригі (з України а Дунай).* КС. 1883. IV. 770.

Забігматися, в'яюся, ешся, м. Заб'язаться, употребляя выраженіе: „бігме“⁴. Вх. Зн. 21.

Забігти. См. Забігати.

Забідіти, дж'ю, діш, м. Нанести ущербъ, обдѣть матеріально. *Я тим не забідна його багато, що взяв у його трохи сього та того.* Екат. у.

Забідкатися, каюся, ешся, м. Начать жаловаться на свое положеніе.

Забідіти, нію, еш, м. Обдѣднѣть. *Буває, що бідний забігатіє, а багатий забідіє.*

Забіжний, а, є. Забіжнѣ крыло (у піводі), Нижнее крыло невода. Вас. 187.

Забій б'ю, м. 1) Убой, убіеніе. **Бий його до заб'ю.** Бей его до смерти **Як у забій бити.** Дѣлать что-либо не переставая, безпрестанно. *Як у забій б'є мороз (день у день).* Ном. № 683. *Жаїлися на прокля-*

туций мороз, що як у забій забив—день у день. Мир. ХРВ. 283. *Перенем хавав-ками та як у забій билі.* Мир. ХРВ. 40. 2)? *Делим забой були на шляху.* Екатер.

Забійниця, ці, ж. Снарядъ для убивавія ховька. НВолын. у.

Забійня, ні, ж. У колесниковъ при гнутіи ободовъ: столбъ возлѣ пенька,— между нимъ и пенькомъ закладається комлевая часть обода при его загибаніи по кругу пенька. Вас. 147.

Забіл, ду, м. То, при помощи чего жидкая пища получаетъ бѣлый цвѣтъ: сметана, молоко. *Сметана у борщі... забіл.* О. 1862. I. 72.

Забіліти, ся. См. **Забілювати, ся.**

Забіліти, лію, еш, м. Забѣлѣть. *Забіліли сміи.* Чуб. V. 806. *День забілію.* МВ. (О. 1862. I. 100).

Забілка, ки, ж. = **Забіл.** Желех.

Забілювати, люю, еш, забіляти, лію, еш, забіляти, лю, лиш, м. 1) Забѣлювать, забѣлить. 2) Подбѣлювать, подбѣлить, приправлять, приправитъ молокомъ или сметаной кушанье.

Забілюватися, лююся, ешся, забілятися, ліюся, лишся, м. 1) Подбѣлюваться, подбѣлиться молокомъ, сметаной (о кушаньи). 2) = **Забіліти.**

Забір, беру, м. 1) Заборъ, забирає. **У забір іти.** Идти изъ дому на заработки для отработки неуплаченныхъ податей или забранныхъ впередъ денегъ. Вас. 208. *Є такі обой, що не спроможуться казенні віддати. Оттож такі йдуть у забор.* Голова, бачите, поведнеться з яким небудь паном, котрому треба козарів або жєнців, запише тиж, що не заплатили податей та й вислав, їх з села на роботу. О. 1861. XI. 111. 2) Вышивки на конпахъ перемітки. Kolb. I. 38. Шух. I. 132, 160.

Забірати, раю, еш, сов. в. забрати беру, рѣш, м. Забирать, брать, забрать, захватывать, захватить, уносить, унести. *Король війну замишляє, дієки, жєнки зоставляє, самих хлопців забірає.* Мог. 147. *Нехай криваве забірає.* Ном. № 13677. *Забірай турка! бий турка!* ЗОЮР. I. 6. *Він же мене підмовляє з і собою забірає.* Лавр. 70. *Всюю світу не забєрєш.* Ном. № 4851.—*в неволі.* Братъ въ плѣнь.—*в мєналі.* Братъ въ солдаты. Лавр. 124. *Хлопців в москалі забірали.* Шевч. 662.—*силу.* Приобрѣтати значеніе, вліяніе. *Таку*

силу забірали запорожці. Стор. М. Пр. 43.

2) Перегораживать, перегородить стѣною.

Забіратися, раюся, ешся, сов. в. забратися, беруся, берѣмся, м. 1) Забираться, забратися, заходить, зайти, залѣзть, залѣзть. *Зозуля вросєнєнка в курці забіратєся.* Мар. л. сб. 54. *Еней на ніч забрався спати.* Котл. Ен. I. 21. *Нарєсєзував мєж, що і в торбу не забєрєся.* Ном. № 1345. *Забіравсь у чужю солому, та ще й шєлєстїть.* Послов.. 2) Убаваться, убаваться. *Гєть, забірайєся звїдєси!* Харьк. у. 3) Перебираться, перебраться. *Я забєрусь у зату, а татко тут жєтїмуть.* Каменец. у. 4) Братся, взаться руками. *Забратисє в бєки.* *Забєрїтєся за ручєчки.* Мвл. 220. 5)—на телло. Начинать теплѣть (о погодѣ). Вх. Лєм. 414.

Забіряк, ка, м. Взвѣсивъ авансомъ плату (деньгами или натурой) за будущую работу. Вас. 208.

Забієнуватися, нїюся, ешся, м. Забѣсноваться. *Та він деколи як забієнуєтєся, то всїх з хати порєзняє.* Харьк.

Забієнований, а, є. Упорный, упрямый. *Був з нєю козарєлю забієнований. Що скажє, те й рєбїть, удача мїна в чоло-єни.* Г. Барв. 448.

І. Забіч, бочі, ж. 1) Укронное мѣсто. **У забіч.** Въ сторону, въ сторонѣ. 2) Укронный заливъ, бухта съ спокойнымъ течєніємъ. Вас. 206.

ІІ. Забіч, нар. Въ сторону, въ сторонѣ, стороной. *Нашєю хутора не зачєнила буря, пішла мїмо, наш зоставє забоч.* Новомоск. у.

Забічи, біжү, жїш, м. = **Забігти.**

Забіяка, ки, м. Убийца, разбойникъ. *Ти сучий сєн волоцюга, забіяка, злий катюга, нїчого о собі не дбєш, о рєзєво помишляєш.* Чуб. V. 233.

Заблагати, гаю, еш, м. Умолить.

Заблаговістити, щу, стїш, гл. Заблаговѣстити.

Заблімати, маю, еш, м. 1) Замерцать, тускло засвѣтити. 2) Заморгать. *Заблімала очима.*

Заблієкати, каю, еш, м. Засверкать. *Серєє в них рєзєкуєвалєся, очі заблієками.* Мог. 133. *Як блиєкає заблієє—знай, що твоя жєна в дорєє убрання прибіраєтєся.* Рудч. Ск. II. 102.

Заблієцяти, щү, щїш, м. Заблєстѣть, засверкать.

Забліяти, лію, еш, м. Объ овцѣ: заблєять. *Вїєця заблєє.* Шух. I. 89.

Заблуда, *дм*, *об*. Заблудившийся.

Заблудити, *джу*, *диш*, *ш*. Заблудить-ся, сбиться съ пути. *Заблудив, не попаду на свою дорогу*. Рудч. Ск. II. 101.

Заблудитися, *джуся*, *дишся*, *ш*. Заблудиться. *Ой либонь моя доччинька та й у лісі заблудилася*. Чуб. V. 24.

Заблудний, *а*, *е*. Заблудившийся. *Рідний тей батенько... шурається тебе, моє цуценяті заблудноє*. Г. Барв. 478.

Заблукати, *каю*, *еш*, *ш*. 1) Зайти куда нибудь, блуждая. 2) Пуститься въ бродяжничество.

Заблюбувати, *вую*, *еш*, *сов. в*. заблювати, *люю*, *еш*, *ш*. 1) Начинать, начать блевать, рвать. Аф. 2) Выпачкивать, выпачкать блевотинами. Аф.

Заблюбуватися, *вуюся*, *ешся*, *сов. в*. заблюватися, *блююся*, *ешся*, *ш*. Выпачкиваться блевотинами. Аф.

Забобони, *нів*, *м*. *мн*. Суевѣрія, различные суевѣрныя примѣты. Сям. 188. К. ПС. 120.

Забобонний, *а*, *е*. Суевѣрный. *Блукав би й я в химерах забобонних*. К. ПС. 81.

Забобонність, *ности*, *ж*. Суевѣрность. Желех.

Забовваніти, *нію*, *еш*, *ш*. Завиднѣть-ся вдали. *Де-де забованіи і моде*. Мир. ХРВ. 141.

Забовкати, *каю*, *еш*, *ш*. Начать звонить.

Забовтанка, *ки*, *ж*. Имѣющая замоченное, забрызганное платье, замараха.

Забовтати, *таю*, *еш*, *ш*. Замочить, запачкать мокрой грязью.

Забовтатися, *таюся*, *ешся*, *ш*. Замочиться, запачкаться жидкой грязью.

Забовтѣха, *хи*. = **Забовтанка**.

Забогарадити, *джу*, *диш*, *ш*. Помочь (ради Бога). *Підіть хита до Грицька Скакуна; той камі й не забогарадить, то хоч доброго радою порадити*. Грин. II. 268.

Забожитися, *жуся*, *жишся*, *ш*. Забожиться. *Хоч як козак забожиться,—не йми, дітко, віри*. Мет. 53.

Забобітний, *а*, *е*. Снѣжный (о зимѣ), занесенный снѣгомъ (о дорогѣ). *Зіма була тоді забобіста—понамітало скрізь*. Еватерия. у.

Забобіто, *нар*. Много снѣгу, сугробовъ. *Забобіто було тоді (на шляху) дуже, великі забобі буми*. Еватер. у.

Забобінний, *а*, *е*. = **Забобітний**. *Забойна зіма*. Лебед. у.

Забобіство, *ва*, *с*. Убійство. *За ним змій*

ділає ходити, на віх, на блуд, на забойство приходить. КС. 1894. IX. 442.

Заболіти, *лѣ*, *лѣш*, *ш*. Заболѣть. *Заболіла голова, сама не знаю чою*. Чуб. 123.

Заболотитися, *чуса*, *тишся*, *ш*. Забрызгаться грязью, испачкаться въ грязь. Желех.

Заболотний, *а*, *е*. Находящийся, живущій за болотомъ. Желех.

Забондарювати, *рюю*, *еш*, *ш*. 1) Начать бочарничать. *Мій кум поперед ко- леса робив, а тепер забондарював*. Аф. 2) Заработать бочарствомъ. *Забондарював кону, та й в ірші на святки*. Аф. 3) Затерять, не возратить при бондарской работѣ. *Се такий бондарь, що як оддаси що, то він і забондарює*. Аф.

Забондарюватися, *рююся*, *ешся*, *ш*. О бочарѣ: зарабатывать. Аф.

Заббра, *ри*, *ж*. 1) На днѣпровскихъ порогахъ: рядъ, града камней, прорѣз- вающихъ русло поперегъ теченія. Драг. 229. *Карто знав добре всі пороги, всі забори, знав кожний камінь*. Левиц. ПЮ. I. 138. 2) У рыболовонъ: камышевая стѣнка, перерѣзвающаяя рѣку (употреб- ляется при ловлѣ рыбы нотцѣмъ). Браун. 16.

Забборка, *ки*, *ж*. Під забборку (пошитий). *О шубѣ: съ нѣсколькими складками сзади у тали*. КС. 1893. VII. 447.

Забормотати, *чу*, *чешь*, *ш*. Забормо- тать. *Часом усмізнеться, то насуниться, то забормоче*. Кв. I. 108.

Заборонѣник, **заборонѣник**, *ки*, *м*. Часть плуга: каждый изъ клиньевъ, вбива- емыхъ около чересла: забивая ихъ то съ той, то съ другой стороны чересла, можно поднимать и опускать его или подвигать въ стороны. Чуб. VII. 398.

Заборбло, *ла*, *с*. Забрало.

Заборбна, *ни*, *ж*. 1) Защища. 2) За- прещеніе:

Забороніти, *ся*. См. **Заборонати**, *ся*.

Забороніти, *нію*, *еш*, *сов. в*. заборо- нити, *нію*, *ниш*, *ш*. 1) Защищать, защи- тить. *Я працював один за трьох і заборо- нив від нужди матір с сестрою*. Стор. М. Пр. 34. *Господи Боже!... заступи мене, заборони мене від усякого злою*. Шух. I. 38. 2) Запрещать, запретить. *Ми ба- чили, що во ім'я Твоє отання біси, і за- боронили йому*. Ев. Л. IX. 49.

Заборонятися, *ніюся*, *ешся*, *сов. в*. заборонятися, *ніюся*, *нишся*, *ш*. 1) За- щищаться, защититься. *Вкривали отама- нів курінь і свої халабудки, щоб заборони-*

тися від дощу. Стор. М. Пр. 129. 2) Быть запрещаему, быть запрещенну.

Заборотати, таю, еш, м. Затормозить, ебить сь толку. *Ви мене забортаєте, як будете ханати та з одною, а та з другою боку.* Вас заборта, а я один. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Заборотатися, таюся, ешся, м. Запутаться (въ прямомъ или переносномъ смысле). *Він забортався, та вже не знає що й робить.* Волч. у.

Заборошніти, ся. См. Заборошнювати, ся.

Заборошнювати, нюю, еш, сов. в. заборошніти, ню, чийш, м. Запачкивать, запачкать мукою. Константиногр. у.

Заборошнюватися, нююся, ешся, сов. в. заборошнітися, нюся, чийшся, м. Запачкиваться, запачкаться мукою. Борз. у.

Заборсати, ся. См. Заборсувати, ся.

Заборсувати, сую, еш, сов. в. заборсати, сяю, еш, м. Завязывать, завязать, перепутывая (веревку) напр. *волоками од постолів заборотують на нолах канці.* Гол. Од. 67. *Коси заборані в мичку, немоя жінка збиралася словами їх під очінок та зав'язала на тім'ї, а вони й розсинались.* Мир. ХРВ. 180. Вообще перепутывать, перепутать (нити). *Глянь, як заборсала нитки, як їх тепер розпутувати?* Харьк. г.

Заборсуватися, суєюся, ешся, сов. в. заборсатися, сякоюся, ешся, м. 1) Перепутываться, перепутаться. 2) Только сов. в. Заметаться, начать бросаться изъ стороны въ сторону. Аф. 3) Только оов. в.? Устать отъ суеты, отъ хлопотливой работы. *За день такечки заборсається чоловік.* Полт. г. Г. Слов. Д. Эварн. 4) Заборсаться з виплатою. Не уплатить, остаться должникомъ. Желех.

Заборіяти, на, м. Работникъ, идущій по принужденію на работу для уплаты податей. См. Забір. *Пішли заборяне купую на стени.* О. 1861. XI. 111.

Заборієнство, на, с. Хожденіе на заработки по принужденію, сь цѣлю добыть денегъ для уплаты податей. См. Забір. О. 1861. XI. 111.

Забості, боду, дѣш, м. Заколоть. Вх. Уг. 238.

Забощень, цня, м. Соть, кусоть сотоваго меда. *„Давай, діду, меду!“*... Пішов, одрізав йому забощень такою вже гарною, зреченою. ЗЮР. I. 134.

Забочітися, чуюся, чийшся, гл. Косо

смотрѣть (непривѣтливо, угрюмо), коситься на кого. Угор.

Забрання, ня, с. Взятіе, захватъ.

Забрати, ся. См. Забирати, ся.

Забрѣкнути, кну, неш, м. 1) Обрызнуть. Сим. 36. 2) Сдѣлаться водянистымъ; покрыться слизью (о кашеньї и пр.). *Буряк який, та й той у мого забрѣкне. Отто і дїжка забрѣкла.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забреніти, нб, нйш, м. 1) Зажужжать. *У полі пчїлка забреніла.* Чуб. V. 387. 2) Загремѣть, зазвенѣть, зазвучать. *Запили дуги, забреніли ріки.* Грин. III. 681. *Одні джері запилими, другі забреніли.* Чуб. V. 1085. 3) Красоваться, заблистать, засіять. *Квітки забреніли на полі. Гарели мусульманські забреніли дівамими проливими й жінками.* К. МБ. XI. 152.

Забренювати, каю, еш, м. Зазвенѣть, забренчать. *Сказ брать ту скриночку та якось і забренював струнами.* Рудч. Ск. I. 154.

Забренькнути, кну, неш, м. = Вренькнути. *Ще раз забренькали струни її.* Млак. 73.

Забресті, реду, дѣш, м. 1) Забрестъ, зайти. *Ой ти прїд, чорнобрїв, чом до мене не забрїв?* Чуб. V. 1126 — в голову. *Забрести на умъ.* *Робе, що в голову йому забрїв.* Харьк.. 2) Зайти въ воду (напр. во время ловли рыбы неводомъ). Аф.

Забрехати, шу, шеш, м. Залазть (о собакахъ). *Он же собака забрѣгала.* Кв. 259. *Собаки забрѣгали.* *Всі в гаті клинули до вікон.* Левинц. Пов. 203.

Забрехатися, шуюся, шешся, м. Завратиться, залгаться. *Та він декам як забрехатися, то й сам не зна, що меле.* Харьк.

Забрызкати, ся. См. Забрызкувати, ся.

Забрызкувати, кую, еш, сов. в. забрызкати, каю, еш, м. *Забрызказ кров'ю.... матір.* Стор. М. Нр. 139. 2) Запрыскивать, запрыснуть, закроплатъ, закропать. *У маленьг дітей (очі, як болять) мати забрызкує покоромом.* Грин. II. 318. 3) Начинать, начать брызгать. *Здається, і хмар нема, а дощик забрызказ.* Аф.

Забрызкуватися, куюся, ешся, сов. в. забрызкатися, каюся, ешся, м. Забрызгиваться, забрызгаться. *Забрызказався, зажаюстався.* Кв. I. 138.

Забринцати, дзюю, еш, м. = Забрюхати. *Іч, як забринцала спідницю.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забріндзатися, дзаяся, ешся *м.*==
Забрьохатися. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забринжати, жу́, жийц, м. Закуж-
жать. *Кульки забринжсала.* Федьк.

Забринькати, каю, еш, м. Забреньчать.
Рк. Уг. 238.

Забрити, рію, еш, м. Забрить, взять
въ солдаты.—*люб.* Взять въ солдаты. *Ще*
два дні до заручин, як йому лоб забрили.
Чуб. V. 243.

Забріншкати(ся), каю(ся), еш(ся), м.
Заважничать, зачванитися; закарпизничать.

Забрі́д, рѣду, м. 1) Уходить изъ дому
на заработки; бродяжничество. *Це б то*
ми покинемо село та пустимось въ забрі́д.
О. 1862. V. 106. У Макаровскаго в *за-*
брід пуститися имѣть переносный смыслъ.
Там з роду жегеріе любові, і як порою за-
палає, то з толку хоч кою збиває, і мо-
зох напунити і крові. Се і *Знеможенько*
дознав: єть як мудриць, стеріся, штинця,
а все такий в забрі́д, пустинця, до муки
сам себе оддав. Мер. Г. 17. 2) Рыбный
заводъ.

Забрѣда, ди, об. 1)==**Задрі́па.** 2) Бро-
дята. *Та він у нас забрѣда: усе деєть блу-*
ка—чи на роботі де, чи й так,—это
його зна й де він. Александров. у.

Забродіти, джу, диш, м. Замочить
въ водѣ, запачкать въ грязь.

Забродітися, джуся, дишся, м. За-
мочиться въ водѣ, запачкаться, ходя по
грязи. *Ном. № 7252. А дівчина з лісу*
йде та й зарослась, та й забродилась.
Мвл. 110.

Забрѣдчик, ка, м. Работникъ, зани-
мающийся рыбной ловлей сѣтями на за-
водахъ. Черном..

Забрость, сти, ж. На плодовыхъ де-
ревяхъ: почки цвѣтоты. *На яблуні ба-*
гато забрості, багато яблук буде. Рк.
Левец.

Забрудіти, джу, диш, м. Запачкать.

Забрудітися, джуся, дишся, гл. За-
пачкаться. *Заросцися, забрудилися.* Гол. I.
180.

Забрудніти, нб́, нйш, м.==**Забру-**
дити.

Забру́кати, каюся, ешся, м. За-
пачкаться въ грязь. *Забрукається свита*
як дога. НВолын. у.

Забрьѡха, хи, об. Забрызганный грязью.
См. **Задрі́па.** *Тик і шведня куди попало*
бісів забрьѡха. Харьк..

Забрьѡхати, ся. См. **Забрьѡхувати, ся.**
Забрьѡхувати, хую, еш, сов. в. забрьѡ-

хати, хаю, еш, гл. Замачивать, замочить,
забрызгивать, забрызгать грязью (платье).

Забрьѡхуватися, хуюся, ешся, сов. в.
забрьѡхатися, хаюся, ешся, м. Загряз-
няться, загрязниться мокрой грязью, за-
мачивать, замочить себѣ край платья.

Забрюхнати́ти, тію, еш, гл. Забере-
менѣть. *Забрюхнати́ дівчина, мені мо-*
лодню біда. Грин. III. 683.

Забрызкати, каю, еш, м. Зазвенѣть,
забрызгать, забрызгать. *Пан грини забрыз-*
кав. Г. Арт. (О. 1861. III. 103). *Хай*
чарка забрызка, хай несело буде. Греб. 392.
Ступки в браму конитам, та й забрыз-
кай поводиши. АД. I. 271..

Забрызкотіти, кочу́, тіш, гл.==**За-**
брызкати. Аф.

Забрызчати, зчу́, зчийц, м.==**Забрыз-**
кати. *Криві шаблі забрызчали.* Мет. 436.
Уіору руки підіймали, кайданами забрыз-
чали. Макс. 1849. 11.

Забубніти, бню, ниш, м. Ударить въ
литавры. *Ой зарано мені і забубнено, бо-*
яри побужено. Нп.

Забубніи, ків, м. мн.==**Забобони.** *Не*
дуже люблю сімьке поведілкування і всякі
сімьскі забубони. Левец. Пов. 170. *Баб-*
ські забубони. *Ном. № 253.*

Забубоніти, нб́, нйш, гл. Невнятно
заговорить, глухимъ голосомъ заговорить.
Забубонів, як старий дяк. *Ном. № 12892.*

Забування, ня, с. Забываніе, забве-
ніе. Левец. Пов. 303.

Забувати, ваю, еш, сов. в. **забу́ти,**
б́ду, деш, гл. Забывать, забыть. *Таку*
собі, моя мило, натуроньку маю, то як
сяду близько тебе, то все забуваю. Мет. 64.
Тоді я тебе забуду, як оні заплющу. Мет.
62. *Збув віл, коли телям був.* *Ном.*
№ 1044. Пилип кудісь синій забува
замкнути. Рудч. Ск. I. 20. *Забуним латини.*
Чуб. III. 353. *Забуті на цѣ, на ко́го.* За-
бывать о чемъ, о комъ. *Що б то й було,*
як би всі багатили!.. то б і на Бога забули!
Ном. № 1448.

Забуватися, ваюся, ешся, сов. в. **за-**
бу́тися, дуса, дешся, гл. 1)=**Забувати.**
Протай же! швидко убрійся, обіцянки не
забувайся. Котл. Ен. IV. 11. *З камъ лю-*
бивлась, розлюбилась, мушу забиратися. Чуб.
V. 156. *Ой за яром брала дітка лют, та*
забулась пов'язати. Мет. 60. *Забувсь, від-*
кіля й діврі відняжкошся. *Ном. № 5811.*
Забуня на пою. 2) Забываться, забываться,
приходить, придти въ забвеніе. *Минулися—*
забулися. *Посл. Забудетеся туре.* Шевч. 67.

Забудівник, ну, м.—Забудування.
Вийдеш на путі місце, де ні однієїминої хати; а там ізнов починаються забудівники і всі на друшій шитилі: де двірчик стоїть, де просто як сімська хата. Св. Л. 24—

Забудівля, ля, с. Стroeнiе, пострoйка.
Дзвiниця коло тiєї ж церкви ще дивнiйша: стоїть пiдмурок... на пiдмурку по краях... стовпи... на тих стовпах мурований пiддашок, як червоний поясок; на пiддашку забудiвля з дiрами замiсць вiком. Тут дзвони висять... Стоїть собi дзвiниченька, і хрест на нiй наче пишеться, наче йому величнiйше стояти на такiм тишiм забудiвлi. Св. Л. 26.

Забудовувати, вую, еш, сов. в. забудувати, дую, еш, м. Застраивать, застроить. Инде замiсть улици майдан і нічого йому не забудовує і нічого на йому нема. К. ЧР. 63.

Забудовуватися, вуюся, ешся, сов. н. забудуватися, дуюся, ешся, м. Застраиваться, застроиться. Великий був майдан, та вже забудовався багатом. Черниг. г.

Забудування, ня, с. Стroeнiе, пострoйка. Якiсь невиданi мiсця, якесь тишине забудування. Левич. I. 213.

Забудувати, ся. См. Забудовувати, ся.

Забудька, ки, ж.—Забудьок 2. Озми хлiб, забудьку, той, що як виймаєш із печі та забудеш вийняти. Драг. 32.

Забудько, ка, м. Забывчивый чело-вѣкъ. Який же з тебе забудько, хлопче. Подольск. г.

Забудькуватий, а, в. Забывчивый. Могил. г.

Забудьок, дька, м. 1) Забытый пред-метъ. Черк. у. 2) Забытый въ печи хлѣбъ. Як забудька хто зiсть, то все буде забувати. Подол. г. 3) Раст. чернобыль. *Arthemisia vulgaris* L. Найвсѣ забудьивъ. Сталь забывчивъ. Ном. № 13742.

Забужавіти, вію, еш, м. Загрязниться. Ото вікна забужавіли—нічого не видно.

Забужувати, жу́ю, еш, м. Опалить перья и пухъ (у птицѣ). Я вже курка забужувала. Лебед. у.

Забуживати, жу, ним, м. Заговорить, понести (чепуху)? Вона йому нисенітницю як забуживала, та він і рукою махнув.

Забувувати, в́ю, еш, м. Забыть, заполнить, засыпать, залѣпить сыпучимъ тѣломъ, грязью. Борода йому забувована снігом. Греб. 404. Банька скляна, та забузована, та й не видно, що у ній. Кан. у.

Забулькати, каю, еш, м. О жидкости забудьчать, забудькать, забултыхать.

Забулькотіти, чу́, ти́ш, м. Сильно забудьчать. Шубовств у воду! тільки забулькотіло. Харьк. Чот як відткнувся, вода й забулькотіла у човен. Стор. I. 82.

Забундочитися, чуся, чинися, м. Заважничать.

Забунтувати, ту́ю, еш, м. Вбунтоваться. На Господа вони забунтували. Б. Пс. 3.

Забуритися, рюся, ршися, м. Обмочиться.

Забуркотіти, чу́, чеш и забуркотіти, чу́, ти́ш, м. Заворковать.

Забуркюкати, каю, еш, м.—Забуркютати. Озвись, голубко, забуркюкай стиха. К. Дз. 191.

Забурний, а, в. Буянь. Він як п'яний,—страх який забурний. Міус. окр.

Забуртати, таю, еш, м. Зарыть. Вх. Уч. 238.

Забуртатися, таюся, ешся, м. Зарыться. Вх. Уг. 238.

Забуртати, рю́, ти́ш, м. 1) Забыть, засыпать, залѣпить. Вікна забуртило (снігомъ),—нічого не видно. Мнж. 130. 2) Воткнуть, вонзить. У серце ніж забуртило. АД. I. 304.

Забурувати, рю́ю, еш, м. Забурлить. Харьк.

Забурунний, а, в.—Забурний. Я як п'яний, то забурунний. Міус. окр.

Забурхати, ха́ю, еш, м. Забुшевать (о волѣ, вѣтрѣ).

Забурчати, чу́, чи́ш, м. Заворчать, заурчать. Уже старий забурчав—сердится. 2) Зашумѣть, зажурчать. По хвилі веселля чуми. Плачуть—аж вітри забурчали. Котл. Ен. IV. 8. В річачку струмочок забурчав. МВ. (О. 1862. I. 71).

Забүти, ся. См. Забувати, ся.

Забүти́ти, чу́, ти́ш, м. Загудѣть. Загудіє, забүтиє сивий голубонько по зеленій ліщині. Гол. I. 131.

Забүтевий, а, в. Вызывающий забвeнiе. Треба тобі дати забүтевої. Ном. № 5820.

Забүтний, а, в и Забүтний, я, в. 1) Забывчивый. Забүтний чоловік. Черк. у. Ніж от не задаю, як його прозивати; я такий забүтний став—так раз і забуду. Верхнеднѣпр. у. 2) Вызывающий забвeнiе. Чи мені дано такого ділля забүтнього, чи що? Г. Барв. 351.

Забуток, тку, м. 1) Остатокъ, памятникъ. *Забуток старовини*. О. 1862. X. 1. 2) Забвение. Павлогр. у.

Забутті, ті, с. 1) Забвение. *Продаємо чортячі тіло й душу за нещасливу забуття хвилину*. К. ЦН. 217. 2) Забуття. *Ус круюм сплю, мов зачароване, в тиллі забутті темної ночі*. Мир. ХРВ. 19.

Забухікати, каю, еш, м. Закаплять глухо и сильно.

Забучавіти, вію, еш, м. Затвердѣть (о почвѣ).

Забуати, яю, еш, м. Роскошно разрастись, вырасти; во множествѣ появиться. *Як поле в нил буяє бодяками, так забували серед Царяграда невольницькі базарі козаками*. К. МБ. XI. 52. *Густо забував наш нарід на руїні*. К. *Дз. 16.

Завабити, люю, еш. См. Заваблювати.

Заваблювати, люю, еш, сов. в. **завабити, блю, биш**, м. Примащивать, приманять.

Завбага, ги, ж. Отягощеніе; помѣха. *Ось підписуйте листи!—каже писарь старшини.—Зібравсь ціл багаж (скільки) Хоч би меніше здригались ції заваги.—Хі стільки не бувало*. Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Завагітніти, нію, еш, м. Забеременѣть. *От вона вже як завагітніла, що от-от родити будуть...* Рудч. Ск. II. 90.

Завагоніти, нію, еш, м. = **Завагітніти**. *А та чи злягалась, чи не злягалась з ужакою, вже її завагоніли*. ЗОЮР. II. 33. *От як його жінка завагоніла, так теця і каже йому: привези ж її до мене роджати*. ЗОЮР. II. 38.

Заваготіти, тію, еш, м. = **Завагітніти**. Мнж. 37, 25.

Завада, ди, ж. Препятствие, помѣха, затруднение. *То завада є йому, що воно не зійшло*. Камен. у. **Біти на заваді**. Служить помѣхою, мѣшать. *Йому й муси на заваді*. Ном. № 2890. *Покинувши животомі й тири на заваді*. Посл. Стати на заваді. Помѣшать.

Заваджати, джаю, еш, м. = **Заважати**.

Завадити. См. **Заважати**.

Заважати, жаю, еш, сов. в. **Завадити, джу, диш**, м. 1) Препятствовать, мѣшать, помѣшать, быть помѣхою. *Сей зміль мені не буде заважати, а буде моему серцю смѣлости додавати*. Макс. 1849, 85. *Ет, темь звідне, не заважай, нема часу з тобою ну балакати!* Камен. у. 2) Подѣйствовать дурно (на желудокъ). *Поки*

ному животомі і тири завадять. Ном. № 7159. **Завадило**. *Затошило. Мені з самого ранку завадило*. Аф. 406.

Заважати, жаю, еш, м. = **Заважувати**. *А в кишені три шеляхи, та й ті заважують*. Грин. III. 652. *Бачця, нічою не заважують слова, а Ісяя, да й сама Черезаниця, насилу змогли дивитись без сліз на ту нещасливу невісту*. К. ЧР. 221.

Заважити. См. **Заважувати**.

Заважний, а, ё. Вѣскій, тяжелый, желовѣсный. Левч. 165. *Продажне—заважне*. Ном. № 10523.

Заважніти, нію, еш, м. = **Завагітніти**. *Жінка в його дивно вже заважніла*. Рудч. Ск. II. 114.

Заважувати, жую, еш, сов. в. **заважити, жу, жиш**. 1) Вѣситъ, имѣть вѣсъ. *Скільки пудів вона заважить?* Кош. II. 72. 2) Имѣть значеніе, быть важнымъ. *Тут початок діла більше заважить, аніж силки ірсиі*. К. (О. 1862. III. 23). *А що? Багато твій заважив розум?* К. ЦН. 296.

Заважуватий, а, е. Неповоротливый. Мнж. 180.

Завала, ли, ж. 1) Завалъ, набросанная масса чего; загромождение. *У хаті така завала, що нема де сісти*. НВол. у. 2) Заносы снѣжные. *Завала снігу велика*. НВол. у. *Лезет і зимі як кричить—то на завалу*. Вх. Лем. 414. 3) Грозовая туча; буря. *Від запад-сонця прийшла завала*. Вх. Зя. 18.

Завалий, а, е. Неповоротливый, увалень. Мнж. 180.

Завалистий, а, е. Многоснѣжный (о зимѣ). *Завалиста зіма*. НВол. у.

Завалисто, нар. Большіе сугробы снѣга, глубокий снѣгъ. *Як у долині, то завалисто, а полем ні*. НВол. -у. *Снігу не дуже завалисто*. Черк. у.

Заваліти. См. **Завалювати**.

Завалювати, лую, еш, м. Сильно залять (о многихъ собакахъ). *Завалюють собаки, звалюють на вогки*.

Завальковий, а, е. = **Завалистий**.

Завалькувати, кую, еш, м. Замазать глиной стѣну.

Завалькуватий, а, е. Лѣнивий? неповоротливый? *Потім як роздизалась ближче, дак і завалькуватий, і лемзуватий (дід)*. Г. Барв. 498.

Завальний, а, ё. = **Завалистий**. *Завальна зіма*. НВол. у.

Завалювання, ня, с. Обваливание.

Завалювати, люю, еш, сов. в. заваліти, лю, лиш, м. 1) Завалювати, завалити. *Сніг завалив по стелу усі шляги, ні вийти, ні ввійти.* Греб. 404. 2) Обрушувати, обрушити. *Прийшла додому, піч завалила.* Нш. 3) Переносно — закатувати, закатити. *Він як завалив! Онť какъ закатилъ (о їздѣ).* Йому як завалили, то мабуть сот кілька. **Завалив пити.** Запилъ.

Завалюватися, лююся, ешся, сов. в. завалітися, люся, лишся, м. 1) Обвалюватися, обвалитися, обрушуватися, обрушитися, завалюватися, завалитися. *Була завалилася стіла, трохи людей не побила.* 2) Заваливатися, завалитися, забиратися, забратися. *Було завалитися на піч.*

Заваляти, лїю, еш, м. 1) Заваляти. 2) Запачкати.

Завалітися, лїюся, ешся, м. 1) Завалітися. *Деся завалілося у коморі.* 2) Запачкаться.

Заваліщий, а, в. Завалівшийся, плохой, мало пригодный.

Завар, ру, м.—Заварювання 2. Кв. П. 289.

Заварити. См. Заварювати.

Заварка, ки, ж. Кушанье, сваренное изъ молочной сыворотки и сыра или вурди. Вх. Зн. 18.

Заварувати, рїю, еш, м. Обезпечить, упрочить; сохранить. *Заваруй нас, Христе пане!* Гол. II. 95.

Заварювання, ня, с. 1) Завариваніе. 2) Лѣченіе сухими банками при боляхъ живота.

Заварювати, рїю, еш, сов. в. заваріти, рї, рш, м. 1) Заваривати, заварить. *Варшара заварить, а Сва засолить.* Ном № 507. 2) Печь, запечь (о боли). *Що це, сестро, да їй за півно, коло серця заварило.* Чуб. V. 432. 3) —сбїяшницї. Ставить, поставити сухїя банки при боляхъ живота. *Вона й язичок підняти, і соняшницї заварити, ось така то вона.* Кв. Драм. 57).

Заватра, ри, ж. У гуцульських пастуховъ въ полонинахъ: родъ шалаша среди загороди, въ которой ночують животныя: съ покатою крышею изъ луба и открытыми боками, чтобы спящїй тамъ пастухъ могъ всегда видѣть животныхъ. Шух. I. 185, 188.

Завбильши, нар. Величиною. *Камінь такий завбильши, як де є гата велика.* Рудч. Ск. I. 105. *Так мабуть з теля завбильши буде.* Харь.

Завбожіти, жію, еш, м. Обѣднѣть. *Лебед. у. Камен. у. Він тим не забатиє, а ми не забожієм.* Камен. у.

Завважати, жаю, еш, сов. в. завважити, жу, жш, м. Замѣчать, замѣтнѣть, подмѣчать, подмѣтнѣть, усмотрѣть, соображать, сообразить. *І пїюво собі, наче він не завважи і не чув слова її балацію.* МВ. II. 117. *Я вже завважию мирового, який він.* НВол. у. *Ідь-но, а там дам завважию, куди нам повертати.* НВол. у. *Уже й сих слів Христових досить, щоб завважити, як протївнї слова п. Аскачеськаго науцї християнськїй.* Костом. (О. 1862. VI. 10). 2) Дѣлать, сдѣлать замѣчаніе кому.

Заввиш, заввишки, нар. Вышиною. *Кров із ями свистала вору заввишки з чоловіка.* ЗОЮР. I. 302. *Де хата стояла, — кротила там бур'ян заввишки з мене поросло.* Г. Барв. 176. Ум. Заввишечни.

Заввблїти, лю, лиш, м. Пожелать, захотѣть. *Як заввблїте, сестро Меланіє, — одказала Катря.* МВ. II. 199.

Завгарити, рїю, рш, м. —комѣ. Затруднить кого; задержать кого. *Ще й не вечір, а вже шпарування тільки побилити... О, це їй не загарити! Потім сите сяде, вона і побіла.* Мир. Пов. II. 80.

Завгѣть, нар. Исключая, кромѣ: Харь. **Завглиб і Завглибки, нар.**—Завглибшки. *Кїнь як стрибне,—так угімла чотирма ногами по котїю й вибив, у колїно завглибки.* Драг. 253.

Завглибшки, нар. Глубиною. *В цїй кручі завглибшки буде сажївї пївтора.* Черк. у.

Завгбдно, нар. Угодно. *Ізвертається і чоловікамъ, і свиню; і кішкою, і чим завгбно.* Рудч. Ск. II. 176.

Завгодї, нар. Заблаговременно, заранѣе. *Треба заводї лагодитись з своїм добром у город на ярмарок.* О. 1861. IX. 176. *Збїралися заводї, заводї скуповувались, пекли, варили.* Мир. Пов. II. 56.

Завгородній, я, в. Находящїйся за огородами. Аф.

Завгбрити. См. Завгорювати.

Завгбрювати, рїю, еш, сов. в. Завгбрити, рїю, рш, м. 1) Причиняти, причинити горе, неприємность. *Та хоч бий себе, хоч рїж,—сім нікому не загвориш.* Харь. 2) Переносн. запрещати, запрети. *Нехай брешуть: лїдїм не загвориш.* Харь.

Завгрубшки, нар. Толщиною. *Намисто було загрубшки як моє.* Харь.

Завдаванка, ж. Согре́тое молоко съ примісьсю сметаны. Каменец. у.

Завдавати, **даю**, **еш**, сов. в. **завда́ти**, **да́м**, **да́си**, ім. 1) Давать, да́ть. Як Бог дасть, то й тут завдасть. Ном. № 13. 2) Задавать, за́дать (урокъ). О. 1862. I. 54. 3) Отдавать, от́дать, закабаливать, **закабальти**. Мій батенько мене прокляв і зміяці завдав аж на три роки на послуш. Рудч. Ск. II. 106. З дочкою їй спати, завдав сина у лакеї. Шевч. 349. Ждала мати, ждала мати (дочки), та вже й зажурилася. Доню моя, доню, доню-одиночце, та й безмаланнице! чи тебе завдано, а чи запродано? Чуб. V. 744. 4) Засы- лать, засла́ть, ссыла́ть, сосла́ть, упраты- вать, упрата́ть. А на дворі коня взято, за Дунай завдано. Мет. 213. На вічну каторгу завдав. Макс. 1849, 91. Семена Паля на Сібір завдав. Макс. 1849, 88. Далеко десь були вони завда́ті. МВ. II. 34. 5) Причинять, причини́ть кому что- либо, какой-нибудь вредъ, сдѣлать что- либо неприя́тное,—въ слѣдующихъ выра- женияхъ:—жа́лю. Причинять скорбь, пе- чаль, горе. Тепер мене покидаєш, серцю жгало завдаєш. Мет. 15. Як я тебе в війсьско дам, собі жалю завдам. Макс. 1849, № 22.—жа́ху, страх, стра́ху. Наво- дить страхъ, устраша́ть. Щоб більше жаху їй завда́ти, і щоб усяк боявся так робити,—у річці вражю шуку утопити. Гліб. А буде нашу тисячу мати й рубати, буде нам, великим панам, великий страх завдавати. Макс. 1849, 89.—жу́ни. При- чинять страданія. Не завдавай мені моло- дому смертельної муки. Мет. 210.—пар- ля́, прочухана́, прочухани́м, хло́сту, чо́су. За- да́ть трепку, отколоти́ти. Ном. № 3860— 3862. Завдаючи чо́су татаря́м, січовики одпровадили заін проти́ черкесів. Стор. М. Пр. 27.—сорома́. Пристыди́ть. Світила- шиська при стіні, в неї сорочка не їй, в неї сорочка кумина,—завдайте, бурже, сорома! Грин. III. 486.—ту́ги. Причинять тоску, горе. Ой не завдавай, чорнявая, йому серцю туги. Чуб. V. 55. 6)—брехню́, неправду́. Обвинять во лжи. Що обізує, то зазастав неправду. К. Іов. 74. 7)—ду́ми. Застави́ть думать, безпо- кояться. Я боржій пішла додому, бо грім і блискавка, і дощ завдам домашнім про мене думки. Г. Барв. 221. 8)—ду́рня. Ставити въ глупое положеніе, выславля́ть дуракомъ. Вони добре бачили, якою дурня завдав усім Колумб. Ком. I. 55.

Завда́леки, нар.—Завда́льшки.

Завда́льшки, нар. Разстояніємъ. Так завда́льшки, як до тієї кремі, сиділи в оче- ретахъ дикі качки. Черк. у. Завда́льшки як до того сукхоставу од'їхали чумаки од села. Черк. у.

Завда́ння, ня, с. Задача; урокъ. Башт. 22.

Завда́рім, нар. Задаромъ, за безцѣно́къ. Татарин, братіку, татарин, продав се- стричку завда́рім, та взяв завдатку ка- лину. Нп.

Завда́ти. См. Завдавати.

Завда́ток, **теу**, м. Задатокъ. Добре слово стои́тъ за за́даток. Ном. № 10674. Я трохи дам завдатку, а там зароблю в кою майструючи та й оплачусь. Г. Барв. 186.

Завда́ча, ці, ж. Задатокъ. Я вже взяла три карбованці на завдачу. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Завдо́вж, **Завдо́вжж**, нар. Длинно́, въ длину. Роги по аргину завдовжки, коли не білизи. Стор. I. 41.

Завдо́віти, вію, **еш**, ім. Овдо́вѣтъ. Малою заміж пішла, та ще й молодого завдо́вила. Мил. 91. Чом ви, цѣтти, рано забілими, я молода завдо́вила. Чуб. V. 806.

Завдру́го, нар.—Вдру́го. А він його задру́ге як заціде у вухо! Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Завдя́кі, нар. Благодаря. Завдяки до- брому чоловікові, що порятував мене шмат- ком хліба, я, поснідаючи, спромієся пере- вати-вати додому допелентатися, а то пак нездужав уже і ступіня ступити.

Завдяча́ти, ча́ю, **еш**, ім. Благода́рять, приносить благодарность.

Завдя́чений, а, в. Благодарный. За- вдячений поетові, що він квітками душі своєї уявляв йому щастя,... просив його до себе. К. XII. 23.

Завде́ний, а, в. 1) Принятый, уста- новлений. 2) Явленный. Він казав, що наш контракт незаконний, бо не заведе- ний у нотаруса. Павлогр. у.

Завде́ння, ня, с. Обычай, обыкнове- ніе. У них таке вже заведе́ннє, що всі брати, хоть вони і жонаті, живуть і роблять укупі. У нас таке заведе́ння, що жінки не молочать.

Заве́дено, нар. Разумѣ́тся, конечно. Борз. у.

Завде́нція, ці, ж.—Заведення. Ич, думаю, які в їс заведе́нція! Треба їй собі, щоб не подумали, що я мужик, дак нічого

й не знаю. Драг. 52. *Се вже така буде устою заведенія.* Кв. Драм. 34.

Заведисвіток, тка, м. = Дурисвіт. Желех.

Заведія, діі м. Обманщик? Гол. II. 508.

Завіванско и завівалиско, ка, с. Мѣсто, гдѣ почва глибоко запала. Вх. Лем. 414.

Завівати. См. Завовити.

Завівкачи, каю, еш, м. Закричать „вей-мир“. „Яку торбу, якого бараниа?“—*завейкачи жиди.* Рудч. Ск. II. 132.

Завеличатися, чіюся, ешю, м. Заважничать. *Завеличався, як жид на родинах.* Ном. № 2490.

Заверба, бн, ж, н. **Завербник, ка, м.** Родъ раст. изъ породы Salix. Вх. Зн. 18.

Завербувати, бую, еш, м. Завербовувати. *Друну половину завербували собі в товариство ті шмаровози.* Стор. I. 109.

Завергати, гаю, еш, сов. в. **завѣрнути, ну, неш я завѣрнути, вѣржу, жеш, м.** Забрасувати, забросити, закидувати, закинути. *Прали дівойка хустки на леду, прийшов до неї красний молодець:... „Я ті, дівойко, хустки розмечу.“—Як ти розмечеш, я сі позбераю. „Я ті, дівойко, праник завержу.“—Як ти завержеш, а я сі найду.* Гол. II. 73—74.

Заверѣдити, дить, м. безл. Почувствовать дурноту. *Щось мені заверѣдило.*

Завередувати, дую, еш, м. Закапризничать, заприхотничать, начать привередничать.

Заверѣтнітися, нюся, нишся, м. Завертѣтися, закружитися. *Усе заверѣтнілось у мене в очі.* Г. Барв. 398.

Заверещати, щу чіш, м. Громко и рѣзко крикати. *Як увійшла в хату, як заверещить, як засичить!* Левиц. Пов. 343.

Заверніголова, ви, об. Человѣкъ, морочащий другого, сбивающий съ толку.

Завернути, ся. См. **Завертати, ся.**

Заверт, ту, м. 1) = **Завертень.** Нічим вогкови бловати, так завертали. Ном. № 2823. 2) Заворотъ, поворотъ. *Отой Шпак живе на заверті.* Каменец. у.

Завертайло, да, м. Производящий катастрофу. *Оцеї мій кум завертайло на нашому селі.*

Завертати, таю, еш, сов. в. **завернути, ну, неш, м.** 1) Заворачивати, заворачивать, поворачивать, поворачивать. *Дике утня... завернуло під крильце юлячку та й купяє на озері.* Греб. 402. *Уже коники запряжені і возики завернути.* МУЕ. III. 139. 2) Заходить, зайти по дорогѣ. *Хто б*

не завернув на двір, або не зайшов у хату,—в кожному юрілки чарка. Стор. М. Пр. 153. *І в хутір мого завернуло, і сіз чимало принесло.* Шевч. 106. 3) Ворочать, воротить. *Завертала миленюго, завертала: ой вернися, мій миленюкий, завернися.* Мир. Л. сб. 295. *Там пасла пуси дівчина молода.* — „Покинь, дівчино, цусонки завертати“. Гол. I. 72. *Жоліри, що йшли слідком, завернули собак.* Стор. М. Пр. 112. 4) Пригласять, пригласить зайти, запрашивать, запросить. *Оттоді-то удова не убого себе мамі, всіх козаків у двір завертала.* Мет. 424. 5) Возвращать, возвратить что. *Заверну все тое.* Грин. II. 99. 6) Оскоплять, оскопить (животное). О. 1862. V. Кух. 39. 7) — **голоу, мзон (ному).** Оглушлять, одурять (кого). *Не тіїї освіти, що серце сушить і голову завертас.* О. 1861. XI. 104. Чаше безлично: *завернуло голову, мзон (ному).* Одурѣлъ (кто). Чуб. III. 131. 8) **Завернути ніс.** Заважничать. Ном. № 2467.

Завертатися, таюся, ешся, сов. в. **завернутися, нуся, нешся, м.** 1) Заворачиваться, завернутись, поворачиваться, поворачиваться. 2) Ворочаться, воротиться, возвращаться, возвратиться. *Біжи, біжи, дитя моє, не борися: на січечному порозі завернися.* Мет. 150. *Тебе, серце, не покину, топи покину,—завернися, до сербенька приориюся.* Чуб. V. 262. *Заверніться, тату, до дому,—я й сама піду.* Рудч. Ск. II. 55.

Завертѣха, хн, ж.? — *Який буде обід твоїй...—Не журися ти, дівчино, еш, ним в полі соломах, козицькая завертѣха.* Лукаш. 12.

Завертень, тня, м. Вережка или деревянное кольцо, которыми прикрѣпляют оглоблю къ санямъ. Сим. 37. *Нічим вогкови бловати, так завертѣнями.* Ном. № 2823.

Завертіти, ся. См. **Завірювати, ся.**

Завертка, кн, ж. 1) Пукъ стеблей стоягаго на корню хлѣба, свернутый узломъ. По народному повѣрью, **завертка** дѣлається съ злымъ умысломъ и имѣть силу причинити болѣзнь сорвавшему ее или събьшему хлѣбъ изъ зеренъ тѣхъ колосѣвъ, которые были въ **завертці.** К. С. 1889. XII. 597. См. **Завина, завитка, завиття, закрутень, закрутка** 2) Родъ деревяннаго запора у дверей: проходящий сквозъ дверной косякъ стержень, на внутреннемъ концѣ котораго деревянная пластинка, прикрѣпленная къ стержню посредніи і при горизонтальномъ положеніи захватывающая свою по-

ловиною внутрі отворяющуюся дверь; вра-
щая стержень, а съ нимъ и пластинку,
можно отпирать и запирать дверь. Чуб.
VII. 383. *Христя кинулась до надвірній
дверей... зачинила й закрутила заверікою.*
Мир. ХРВ. 216.

Завершати, шлю, аш, сов. в. завер-
шити, шу, ший, *ш.* Завершати, завер-
шитъ, заканчивать, закончить (крышу,
стогъ, кошу). Чуб. III. 390. *Здорові та
гарно завершені стони тишениці та жита.*
О. 1862. X. 113. Иногда употребляется
и вообще въ смыслъ заканчивать, закон-
чить, довершить. *Брешин, брешин, гаразд за-
вершин, під конців правду скажи та й за-
божись.* Мнж. 166. *Було, було, погано, а
сей юй завершило* (т. е. дошло до высшей
степени): *ні хлѣб не вродив, ні одгородив.*
Волч. у.

Заверюха, хи и пр. = **Завірюха** и пр.

Заверяйка, ки, ж. Родъ запора дере-
вяннаго. Вх. Лем. 414.

Завеселитися, лібся, лішся, ш. От-
даться веселью.

Завесті, ся. См. **Заводити, ся.**

Завечеріти и **завечоріти, рить, ш.**
безз. Повечерѣть.

Завештатися, таюся, ашся, ш. 1) За-
суетиться. *Вона завешталася по заті,—
дівалось, несе й черв'яка заморини.* 2) На-
чати шляться. *Парубок сунів удоба, а це
завештався по міснать.* 3) Засидѣться, за-
гуляться. *На току завештався: там мо-
лотять та віють.* Харьк. *У насні завеш-
тався.* Харьк.

Завжде, нар. Всегда. *Ой де то ангели
та пісню співали, Вечниціня Боги завжде
випливають.* Чуб. III. 384.

Завждінний, я, е. Всегдашній, по-
стоянный. *Треба їх до діла призначити.
Они і почалося завждінне призначування.*
Мир. ХРВ. 127.

Завжди, нар. = **Завжде.** *Чи що зроблю,
купів піду, завжди серце в тузі.* Чуб. V. 277.

Завждінний, я, е. = **Завждінний.** *То
було завждінне замашня.* Мир. Нов. I. 149.

Завздалегідь, нар. = **Завздалегідь.**

Завздовж, завздовжки, нар. = **Зав-
довжки.**

Завзятій, а, е. Стойкій въ преслѣдо-
ванні своей дѣли, упорный, неуступчивый;
ожесточенный, неукротимый, злобный. *Зав-
зянне як перець, покиль не вийде на перець.*
Наші отаман Гамалія, отаман завзятий.
Шевч. 60.

Завзятися, візьм'юся, мешся, ш. 1) За-
даться дѣлю, упорно стремиться къ чему.
*Завзялись ляхи ще й бататі люде за-
брати, забрати тих бідних сирот.* Чуб. V.
973—974. 2) — на кого. *Взв'яється, оже-
сточиться, нападъ на кого.* *Писарь за-
взявся на мене.* Каменец. у. *Три селі завзя-
лися на старшину.* НВолын. у.

Завзятість, тости, ж. Отвага, стой-
кость въ преслѣдованні дѣли, упорство,
ожесточеніе, злоба. *Военна буря закрутила,
латинське серце замутила, завзятість вся-
кого бере.* Котл. Ев. IV. 63. *Завзятістю
сповняе Україну.* К. ЦН. 201. *В звяз-
тості страшній.* К. МБ. XI. 144. *Госпо-
дарство своє позаводили, вончи, не так дола-
дом, як завзяністю.* *Іх усяке бойтись, чи
сусіда, чи наймит; з убогого вони зміють
здерти своєю запоною і з поденника викру-
тять останню краплю поту.* Г. Барв. 162.

Завзято, нар. Стойко; упорно, неуступ-
чиво; сильно. *Потимись завзято.* Шевч. 454.

Завзяток, тку, м. Враждебныя чув-
ства, неприязнь, злобное отношеніе къ
кому. *Має на мене завзяток.* Вх. Зн. 18.

Завзяття, ти, с. Энергія, отвага, стой-
кость, неуступчивость, упорство. *Козаки
(отамана) на руках, видоляючи його ли-
царське завзяття.* Стор. М. Пр. 148. *А в
братів твоїх козаків багато завзяття.*
Макс. 1834. 86.

Завивайка, ки, ж. *Бо на нас (дівча-
тах) плетля—все шовк та китайка, чер-
вона обрайка.* *А въ варіантѣ вмѣсто по-
слѣдняго стиха: зверху завивайка.* Мил. 51.

Завивайлечко, ка, с. Ум. отъ **завивайло.**

Завивайло, завивало, ла, с. 1) Бѣлая
намітна или вообще кисей, которой поны-
зываютъ повобрачную поверхъ очіпка. *Ой
білєе завивайло да вічнєе покривайло.* Нп.
2) Чалма. *Сам на чердак виступав,
сурьським білим завивалом махав.* Ад. I. 216.
Ум. **Завивайлечко.**

І. Завивання, ня, с. 1) Завиваніе,
свиваніе. 2) Обмотываніе, обертываніе.
3) = **Завивайло.** *Глянь на порі, діво, несуть
твоє діло: білєе завивання, вічне покрива-
ня.* Свод. п. Грин. III. 488. *Ой твої бра-
тєнь із віком іде і білєе завивання у віні
несе.* Мет. 208. Ум. **Завиваннячно.** Грин.
III. 435.

ІІ. Завивання, ня, с. Завиваніе. *Ле-
вип.* Пов. 331.

І. Завивати, вавю, еш, сов. в. **завити,**

в'ю́, еш, м. 1) Завивать, завить, свивать, свить. *Ой зав'ю вінки їй на всі святаки.* Чуб. III. 190. 2) Заворачивать, завернуть, обматывать, обмотать, обертывать, обернуть, повязывать, повязать; налагать, наложить повязку. *Скину оточчу, зав'ю ніж-ки.* Чуб. V. 115. *Молодіє молодіці, зави-вайте волоси.* Чуб. III. 47. *Рани мої смертельні проминав, м'якенькою бавоюмою закладав, червоною китайкою завивав.* АД. I. 250. 3) То же, что и покривати, по-крити новобранчу, а также дівушку, нем'ющую ребенка. Переносно: покріти дівчину—обольстити дівушку. Желех.

II. Завивати, в'аю, еш, сов. в. завити, в'ію, еш, м. Завивать, завить. *Завив як вовк.* Ном. 2382. *По козикиві повченьки завив.* Чуб. Сердитий вітер завив. Шевч. 26.

Завиватися, в'юся, ешся, сов. в. завитися, в'іюся, ешся, м. 1) Завиваться, завитися. *Зап'ятайся, плетінні, зап'ятайся, завивайся труба золотая.* Мет. *На їм кур-чурі завиваються.* Чуб. V. 874. 2) За-ворачиваться, завернуться, обматываться, обмотаться, повязываться, повязаться. *Ру-синки там завиваються в намітки.* Св. Л. 2. 3) То же, что покриватися (новобран-чой), а покрітися з ним—быть обольщен-ной к'єм (о дівушкѣ). Желех.

Завивка, ки, ж.—Завертка I. Чуб. III. 193.

Завида, ди, об. Завистникъ, зависти-ница. Аф.

Завидити, джу, диш, м. Позавидо-вать. *Хто завидить, той мене сиротоньку зобидить.* Мет. 293.

Завидіти, джу, диш, м. Увидѣть. *Ой заплакала та Морозиха, ох ідучи на місто. Завиділи козаченьки да мед-вино н'ючи: „Годі, годі, Морозихо, по Морозенку полюють“.* Мет. 410.

Завідка, завідко, нар. Засвѣтло. *Камі б мені завідка додому приїтти.* Каменец. у. *Вечеряй, козаче, сю вечеру завідка.* Чуб. V. 47.

Завідки, ків, мн. Зависть. **Завідки беруть.** Завидно. *Завідки беруть, що нам не дають.* Посл.

Завідливий, а, о, Завистливый. *Дівча-та завідливі.* О. 1861. I. 57.

Завідна, нар. Засвѣтло. Аф.

Завідний, а, о. Замѣтный, примѣт-ный. *Тоді межа зави́на була, а тепер ким його зна й непримітно стало.* Пав-логр. у.

Завидник, ка, м. Завистникъ. К. Бай.

152. *Завиднику пирожок, а жалоснику ро-жок.* Ном. № 4823. *Весело позирне зоріа забісони́на дівчини на свої́х завидників.* Г. Барв. 464.

Завидниця, ці, ж. Завистница.

Завідно, нар. Завидно. МВ. II. 158. *Завідно, що в когось видно.* Ном. № 4803.

Завидоти, щів и щей, ж. мн. Зависть. Ном. № 4808.

Завідувати, дую, еш, м. Завидовать. *Ой у броду, ой у броду брала дівчина воду, там козаченько коня напуває, завидує на її вроду.* Нп.

Завидущий, а, е. Завистливый. *Зави-дущі оні.*

Завидько, ка, м.—Завидникъ. *Завидько з зигорости мудися.* Мер. Н. 37.

Завидіючий, а, о.—Завидующий.

Завикати, к'аю, еш, сов. в. завикну-ти и завикти, кну, неш, м.—Завикати звикнути.

Завилювання, ня, с. Завискивание, ви-ляние около чего нибудь.

Завилювати, л'юю, еш, м. Завискивать, вилять передъ к'єм нибудь.

Завиляти, л'аю, еш, м. Завилять. *А Прус хвостом не завиляв, як знаєш лис хвостом виляє.* Котл. Ев.

Завина, ни, ж. Вина, погрѣшность. МВ.

Завинитель, ля, м. Обвинитель. МВ.

Завинити, н'ю, н'іш, м. 1) Задолжать. *А тибулка ся не вродила, а я дождок за-винила.* Чуб. V. 1095. *Завинів я йому тридцять карбованців.* Каменец. у. 2) Про-виниться. *А що ж бо я кому завинила, за що ж мене за доля побила?* Гол. I. 358.

Завиніння, ня, с. Свитокъ, свертокъ. *Зносили свої скриньки, свої завиніння, свої торбинки.* Левец. I. 505.

Завиноватитися, чуса, тишся, м. Задолжаться, войти въ долги. *Завинова-тися я людям багато.* Канев. у.

Завиноватити, тію, еш, м. Задолжать. *Багато грошей завиноватів Петро.* Ка-менец. у.

Завиніперитися, руся, ршся, м. За-упрямиться. *Худоба завиніперилася, везучи віз на юру.* Кременч. у.

Завинувати, н'юю, еш, м. Обвинить. *Завинувал їмьку.* Каменец. у.

Завинутти, н'у, н'еш, м.—Завити 2. *Купи, мити, шовку завинуть голову.* Нп. *Відказала вона, взявши грушу і завинула її в хустку.* Св. Л. 204. *Знайшла дити-ну,—ні в віно завинутти.* Г. Барв. 529.

Завинутися, нуся, ніся, м. 1) = **Завитися** 2. 2) О цвѣтахъ: свертываться, складывать лепестки. *Завинулась каминька, та й не розпускує.* Рудан. I. 15.

Завиня́тко, ка, с. Узелокъ, свертокъ. *Вештаєш по Божому світові із палицею в руках, а завинятком на плечах.*

Заві́ряться, ряся, рися, м. Разсердиться, разгнівуватися. Вх. Зн. 18.

Заві́сати, сая, еш, сов. в. **заві́снути** и **заві́сти**, сну, неш, м. 1) Вѣшаться, повѣситися; повиснуть. *Ой у лісі на горісі сороки зависли.* Чуб. III. 133. *Червоне намисто в шинкорки зависло.* Чуб. V. 582. *Мертвець за ним і собі у дзвоницю, та в дірці, що перетрещена, і завис на хресті.* ХС. III. 57. *На віях, мов дві перлини, сльози зависли.* Г. Барв. 223. 2) Оставаться, оставаться неуплаченнымъ, накопляться, накопиться (о платежахъ, недоимкѣ, долгахъ). *Я й платив, щоб подати не зависала.* 3) — **на кому**. Лежать на комъ, лечь на кого. *На твоїй голові все зависло, бо ти староста.* Каменец. у.

Заві́ска, ки, ж. Недоимка, просроченный платежъ. *Це на вас зависка зосталась, а ми всі дали подурине.* НВолын. у.

Зависко́тити, коцѹ, тиш, м. Завизжать, взвизгнути. *І з реютом завискотіла — і мов лизий її злизав.* Греб. 358.

Заві́сливий, а, о. = **Завидливий**. *Зависливі очі.* Ном. № 4817. *Зависливі багачиці.* Грин. I. 193.

Заві́снути и **заві́сти**. См. **Зависати**.

Заві́сть, сти, ж. Зависть. *Вам на зависть, а їй на користь.* Ном. № 11593.

Заві́тання, ня, с. = **Завітання**

Заві́тати, тая, еш, м. = **Завітати**. *Завитав я до веселої козачої хати понасувати коні.* Хата. 95. *Сінові гості завитали таки до нас.* Хата. 115.

І. Заві́ти, ся. См. **І. Завивати**, ся.

П. Заві́ти. См. **П. Завивати**.

Заві́тка, ки, ж. 1) = **Завертка** 1. Чуб. III. 193. 2) **Заві́тка** = **Покритка**. Вх. Зн. 18.

Заві́тці, ті, с. 1) Женская повязка, иміющая видъ полотенця, обматываемаго вокругъ головы и шен. Гол. Од. 27. *Яксь жінка у завіттю прийшла.* Каменец. у. 2) = **Завертка** 1. Ч. Г. В. 1858, № 17, 129.

Зави́хіль, хілі, ж. Мятель, вьюга. Черк. у.

Завихори́тися, ряся, рися, м. За-

кружиться вихремъ. *Думка його закаламутилась, завихорилась.* Мир. ХРВ. 51.

Зави́хрити, рю, риш, м. Подняти шумъ. *Поки нема його, то й тихо, а як прийшов, так і завихри.* НВолын. у.

Зави́хтуритися, риться, м. безл. Захотѣться сильно и чтобы скоро сдѣлалось желаемое. *Завихтурилося їмъ в наймички.* Вас. 213.

Заві́чити, чу, чиш, м. Приучать. *Завичили так, що голова ваша все свербить, хоч і нічого нема.* Лебед. у.

Заві́чка, ки, ж. = **Звичка**. **Врати завичку**. Привыкать, имѣть обыкновение. *Я й завички не брала удень спати.* Зміев. у.

Зави́щати, щѹ, щип, м. Завизжать. *Як зашипить, як завищитъ! та й побіла в лис.* Рудч. Ск. II. 20.

Заві́зати, вію, еш, сов. в. **заві́яти**, вію, еш, м. 1) Вѣять, повѣять. *Холодом завіє.* *Туди (в труну) й вітер не завіє і сонечко не загіє.* Мил. 183. 2) Заносить, занести, завѣять. *Снігом дорогу завізло.* *Ой зірву я листочок та закрию слідочок, щоб не завіє, щоб не засипав буйний вітерочок.* Нп.

Завід и **завод**, вѹду, м. 1) Начало, то, съ чего что-либо началось, **завелось**. *Ще й заводу нема, ще й не починали.* Ном. № 7801. **Нема́ й заводу**. а) Не было и заведено, и не было никогда. *Гребня чорт-ма й заводу, бо не пряла, каже, зроду.* Нп. б) Исчезло все, нѣтъ и слѣда. *Уже й заводу нема того нічого, що там було.* 2) Начало, причина ссоры. *Я знаю цей завід між ними.* НВолын. у. *Знайду собі другу милу, щоб не мала роду, щоб не було, як з тобою, жадного заводу.* Чуб. V. 255. *Завод зробився з того, що той не хотів платити за горілку.* НВолын. у. *Не роби заводу: як в прохії—віддай податок.* НВол. у. 3) **Заводь**. *А мій милый у неволі, у неволі—на роботі, він на сахарній заводі.* Грин. III. 563. *Там недалеко рибні заводи запо-розькіі.* ЗОКУР. I. 111. 4) **Заведеніє**, учреждение. 5) Звукъ плача, плачъ. *Почулися важкі заводи плачу.* Мир. ХРВ. 49. *Мирний употребляєть это слово вообще въ смыслъ протяжного звука.* *Дикі заводи реву (бугаєвого) розлягались по околиці.* Мир. ХРВ. 129. *Вітер покривав їх своїми жалісливими заводами.* Мир. Пов. I. 118. *Вітер доносить до них заводи дзвонів.* Мир. ХРВ. 142. *На всі заводи кричати.* Во все горло кричать. *Слухайте мене!—на всі заводи кричав Уласич,—адоже і сотник.*

Кв. II. 94. 6) Домашній прайзникъ (крестини, свадьба и т. п.). *Який же там завід?*—Хрестини. *На заводи був. Підем на завід.* Черк. у. 7) Верхній край плавной сѣти, къ которому привязываются поплавки. Вас. 188. 8) Родъ понятыхъ или экспертовъ, въ количествѣ пяти и болѣе человекъ, которыхъ потерпѣвшій убытокъ отъ поправки хозяйнъ приглашаетъ (заводить завід) для освидѣтельствованія на мѣстѣ разбѣровъ причиненныхъ убытковъ; завід можетъ самостоятельно постановити рѣшеніе. Чуб. VI. 79. 9) У заводи. Во весь карьеръ. *А братъ уже летить у заводи між двохъ гостей зустрічатися.* Федьк.

Завідати. См. Завідувати.

Завідка, ки, ж. Въ плывучей сукновальнѣ, помѣщаемой на лодкахъ: передняя, меньшей величины лодка, на которую упираются валы колесъ. Вас. 173.

Завідний, я, е. 1) Захожий. *Хиба я завідний?* *я тутейши.* НВолын. у. 2) = Забійний. Вас. 187.

Завідний, ні, ж. Бревно, которымъ поворачиваютъ вѣтраную мельницу. Полт. г.

Завідомити. См. Завідомляти.

Завідомляти, ляю, еш, сов. н. завідомили, млю, миш, и. 1) Заявлять, заявить. *Мою злочину можна прийняти й тепер до школи, бо він завідомлений, дарма що прийому нема тепер.* Черк. у. 2) Извѣщать, извѣщать.

Завідування, ня, с. 1) Провѣдываніе. 2) Отвѣдываніе.

Завідувати, дую, еш, сов. н. завідали, даю, еш, и. 1) Навѣщать, навѣстить, провѣдывать, провѣдать. *Негай мене той завіда, що в полі обіда.* Чуб. V. 13. *Як на ту ж пеню і стара Чайчиха не завідає нас.* МВ. II. 122. 2) Отвѣдывать, отвѣдать. *Або води завідаю, або петлі на шню.* Ном. № 4086.

Завідця, ці, м. Завѣдывающий, руководитель; подрядчикъ. *Властитель такого ліса наймає собі завідцю—чоловіка, який би уся роботу у лісі (рубати ліс) на себе перебрав; завідця іодить собі легінів.* Шух. I. 173.

Завідь, воді, ж. Въ выраж.: чоботи зшити під завідь, т. е. такъ, что баблукъ пришить дратвою, образуящюму рубецъ сверху надъ баблукомъ. Черном.

Завідьмувати, мую, еш, и. Околдовать. *Дочку завідьмувала якась лядиця.*

Завіжжати, каю, еш, и. Завозжати. *Завіжжав коні.* НВолын. у.

Завіз, возу, м. Привозъ, подвозъ зерна на мельницу; также подводы, привезшія зерно, и тѣснота, ими производимая. *Вперше бачу, щобъ такий завізъ був.* НВол. у. *Коло млина вешталось люде, зночили з воізів мійкихъ млина, пірнали в темноті дверей і знов вернулись до воізів.* *Завозу стало дужче багато.* Левич. I. 373.

Завізенько, нар. Ум. отъ завізно

Завізний, а, е. Имѣющій много дѣла, работы. *Чи ви завізні?* *може б мені чоботи пришили?* НВолын. у.

Завізник, ка, м. Привозящій зерно на мельницу для помола.

Завізно, нар. Много привоза зерна въ мельницу. *На такому млині такъ завізно, що не поспіятилися молоти.* Употребляется также и въ значеніи много работы вообще. *Іздили наші коні кувати, та кажуть,— завізно.* Мнж. *Прийшов лізно, ажъ завізно.* Ном. № 1802. Ум. **Завізенько.** Аф.

Завій, вою, м. Повязка; чалма.

Завійка, ки, ж. = Намітка. Гол. Од. 70. Въ Буковинѣ это также и дѣвичье покрывало. Гол. Од. 71.

Завійна, ни, ж. 1) Болѣзнь: сильная рѣзъ въ животѣ. *Перша каже: у неботи пристрітніи уроки; друга насця: йй завійна орудує в боки.* Мер. Н. 4. 2) Мятель. Мнж. 180.

Завійниця, ці, ж. = Завійна 1. *Бодай тебе взяла завійниця!* Ном. № 3724. *Троянські пласки тут ридали, якъ на завійницю кричали.* Котл. Ен. VI. 43.

Завійтуватися, туюся, ешся, и. Занятися, будучи войтомъ

Завікувати, кую, еш, и. Остаться навѣки, навсегда, закончить жизнь. *Не вернусь уже на свої краї, тутъ уже десь завікую.* *В покринкахъ мабуть вона й завікує.* Харьк.

Завількуватий, а, е. О деревѣ: съ волнистыми извилинами. Вас. 145.

Завірати. См. Завіряти.

Завіреж, рок, ж. мн. Огорожа изъ колышекъ или древесныхъ вѣтвей. Вх. Лем. 414.

Завірчування, ня, с. Обвиваніе, обворачиваніе, закутываніе.

Завірчувати, чую, еш, сов. в. завертіти, верчу, тиш, и. 1) Обвивать, обвить тканью, бумагой и пр.; заворачивать, завернуть, обертывать, обернуть. *Не лізь на колодку, бо заб'єшъ головокъ, та буде боліти, нічимъ завертіти.* Макс. (1849) 103. *Мені, діво, та пришиють квітку, тебе, діво,*

звертяться в намітку. Мет. 15. 2) Завертувати, завертѣти, завинчивати, завинтити.

Завірчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **завертїтися, чўся, тїшся,** и. 1) Обвиняти, обвинѣти, обвинувати, обвинуватися, обвинѣтися. З карної дівки гарна і молодия: карно (в намітку, напр.) завертїтися, любо подивитися. Ном. № 9004. 2) Тільки сов. в. закружиться, завертѣтися. Коло сусіди завертївся чоловік якийсь незнайомий. Ново-моск. у.

Завірїюха, хи, жс. Вьюга, мятель. *Аж гуля, — зіма тала, сонце полем завірюха.* Шевч. 84. *Завірїюха—треба козюха.* Ном. № 626. Ул. **Завірїюшице.**

Завірїюшливий, а, о. Вьюжный. Желех. **Завірати, рію, еш,** сов. в. **завірити, рю, риш,** и. Увѣрати, увѣрити. Мене завірили люди, що тебе нема вже на сім світі. Стор. М. Пр. 54.

Завіс, су, м. = **Круча.** Вх. Зн. 18.

Завіса, си, жс. 1) Завіса, занавѣс. Левинц. Пов. 52. *У церкві на-двоє роздѣлась завіса.* Чуб. III. 16. *Над вікнами висіли з оксамиту та ще з чоюс завіси.* Стор. М. Пр. 74. 2) Тесемки, которыми связывается опушка мѣхової шапки (у галицк. мѣшань). *Шапка на завісах.* Гол. Од. 19. 3) Дверная петля. 4) Родъ жерди для развѣшыванія бѣлья. Вх. Зн. 18. 5) = **Завіс.** Вх. Уг. 238.

Завісити, ся. См. **Завішувати, ся.**

Завіска, ки, жс. Передникъ, фартукъ. Мусск. окр.

Завіскрїтися, ріюся, рішся, и. Распустити сопли, запачкати́ся соплями. *Прийшла Венгера іскривившись, заплакавшись і завіскрившись.* Котл. Бн. I. 12.

Завісок, ска, м. Желѣзний брусокъ лѣ вазу, прибитий къ плечу, чтобы колесо не терло плеча, на которомъ стоить ящикъ вазы. НВолын. у. Рудч. Чп. 249.

Завістити, щў, стїш. и. — **кого.** Сообщити (кому). *Думам-думам, як його лучче Катрю завістити про те, що чуми.* МВ. II. 138.

Завісь, сі, жс. = **Завіс.** Вх. Зн. 18.

Завіт, та и ту, м. **Завѣтъ.** Ев. Мр. XIV. 24.

Коваче завіта. Чуб. III. 340. *А що, доню, пам'ятаєш мій завіт тобі?* МВ.

Завітальник, ка, м. Посѣтитель. *Мучать Тетяну завітальники. Хто не заїде, то все рдно кажуть, що Василь до них ходить.* Г. Барв. 541.

Завітання, ня, с. Посѣщеніє, заходженіє.

Завітати, таю, еш, и. Посѣтити, зайти. *Люде, бативши, що вони нікуди не завітують, також одступились од них.* Г. Барв. 160.

Завітритися, ріюся, рішся, и. **Завѣхати, забратися.** *Нема мого панича—аж у Чернїї завітритися.* Харьк.

Завітування, ня, с. 1) **Завѣтъ.** 2) **Завѣщаніє** духовное. Желех.

Завітувати, тую, еш, и. **Завѣщать.** *Душою високом... жив та й нам його завітував наш батько Тарас.* О. 1862. III. 25.

Завіть, ті, жс. Проволока на задникѣ сапога.

Завіхолитися, литися, и. безл. Начатися мятелю.

Завігирити, рю, риш, и. Схватитися вихремъ. *Зауло, завігирило.* МВ. (К. С. 1902. X. 155).

Завічати, чію, еш, и. Предвѣщать. *Ой голубе, голубе! завічаєш щось доброго для нашої молодого.* Гол. IV. 438.

Завічно, нар. При життї. *Грод собі завічно некло ютував.* Чуб. III. 356.

Завішальник, ка, м. Повѣсившійся. Каменец. у.

Завішати, ся. См. **Завішувати, ся.**

Завішувати, шую, еш, сов. в. **завісити, шу, сиш и завішати, шаю, еш, и.** 1) Вѣшати, повѣсити. *Такого дітей, що й ілля не здержало б (як би завіс).* Ном. № 13871. *А його мила не любила, гей повела його въ сад та й завішала.* Чуб. V. 804. 2) **Завѣшувати, завѣсити; увѣшувати, увѣсити, обвѣшувати, обвѣсити чѣмъ-либо.** *Він усе просив завісити вікна.* Левинц. Пов. 81. *Купалочка з купа вийшла та й кропом очі завішала.* Мет. 312.

Завішуватися, шуюся, ешся, сов. в. **завісатися, шуся, сишся, гл.** 1) Вѣшати-ся, повѣситься. *Піду завішуся, нехай усі люди знають, як чумаки умирають.* Гол. *До осичини прийшов і завішався на осичині.* О. 1861. X. 53. 2) **Завѣшиватися, завіситься, увѣшиватися, увѣситься, обвѣшиватися, обвѣситься чѣмъ-либо.**

За-віщо? За-что? За-віщо він її убив? **Завікуватий, а, о.** Разгублений. *Один завікуватий чоловік та піячив у шинку.* Грин. II. 171.

Завіяти, См. Завівати.

Завкрї(в)ди, нар. Обидно. *Завкрїдно йому, що в нього нема.* Каменец. у. *Тому завкрїдно, що він сіяв, а той узяв хліба дві копи.* НВолын. у.

Завладати, даю, еш, и. **Завладѣти.**

Якось то ними князь той жуковатий неправдою завладав. МВ. II. 34.

Завладіти, дію, еш, м.—**Завлѣдати.**

Завлѣканий, а, о. Выштытый. *А в нашої Бондарієни завлѣкани плічки.* Чуб.

Завляти, діяг, ж. мн. Время наступлення сна. *До завляти ще далеко. У добрі завляти (дуже пізно) приїсав.* Каменец. у.

Завмерти, мру́, рѣш, м. Упасть вь обморокѣ. Уман. у.; замереть.

Завовтѣзнитися, жуся, зпшся, м. Завозитися надь чѣмъ нибудь.

Завод. См. Завід.

Заводити, джу, диш, сов. в. завести, дү, дѣш, м. 1) Заводить, завести кудалибо. *Завів його на таку кручу, що страшно їй гланути вниз. Завів дівчину в чужє село. Вона до нас діток своїх завела, покинула, а сама знов таки пішла туди до його.* МВ. II. 190. — **пером.** Повести куда нибудь ліній пером. *Що заведе пером, того не виволочеш волом.* Ном. № 7383. 2) Заводить, завести за что-либо. *Завів його за хату, щоб не бачили, та й каже нишком... А брат сестру за стіл завів.* Грин. III. 512. **Заводити на поса́д** (молоду). Свадебний обрядъ: сажать новобрачную за стіль вь красномъ углѣ. *В неділю після обіда завели Ганку на посад.* Левиц. I. 21. **Молоду заводить за стіл брат аусточкою.** Грин. III. 429. 3) Отводить; отвести. *Завела коня до стаєнки.* Чуб. III. 393. **Дівчино моя, напій мі коня і заведи до кірниць, де зімна вода.** Чуб. V. 108. *Я заведу тебе до нас.* Г. Барв. 241. 4) Вставлять, вставити, вдѣлювать, вдѣлять во что, всовывать, всунуть. **Заводити цүрки.** При постройкѣ дуба (лодки изъ цѣльной колоды): распоровъ колоду, вставлять вь щель распорки для распиранія боковъ. Вас. 151. — **у рити, у шохти.** У ткачей: пропускать нити основы сквозъ отверстія названихъ снарядовъ. См. **Варстат.** Вас. 166, 167. — **в палітурни.** Переплетать (книгу). Славяносерб. у. — **під сило.** Вставлять вь рамку подь стекло (картину). 5) Вносить, ввести (вь книгу записъ). *Та ще в метрики як заведе Марусю...* О. 1861. XI. Кух. 34. 6) Класть, положить на ноты. *Він все записував пісні народні... і навіть самі мелодії пісень і заводив у ноты.* Левиц. Пов. 225. 7) Прикрѣплять, прикрѣпити сапогъ къ колодкѣ гвоздями или веревочкой (у сапожниковъ). Сумск. у. 8) Начинать, начать. *Товариш мій давний заводить з нею танець.* Федьк. 9) Заво-

дити, завести; устраивать, устроить, основывать, основать. *Завели собі деяку городину.* Рудч. Ск. I. 131. *Пішла вона звичайніеко прохати, щоб лев в дуплї дозволив їй... хазяйство завести маленьке.* Гліб. 58. *Ти, козаче, ти, бурлаче, не хороше робили, що зараняя п'єш, пуляєш, бенкети заводили.* Чуб. V. 1020. *Як би у нас на селі школу завести.* Ком. I. 23. **Завесті поду́шне.** Завести недомку вь уплатѣ подушной подати. НВолын. у. 10) Затѣвать, запѣть, затыгивать, зятянуть, начинать, начать пѣсню. *Без мене не знаєш як і взятися, як і пісню завести.* Стор. I. 133. *Завели одвох пісеньку.* Г. Барв. 198. *Онде дівча йде по воду, думку їкує завело.* Федьк. I. 24. 11) Голосити, плакать. *Не чує, як заводить сиротина.* Млак. 76. 12) **Так заведено.** Такъ принято, таковъ обычай. Вас. 212.

Заводитися, джуся, дишся, сов. в. завестися, дүся, дѣшся, м. 1) Вводиться, ввестися, отводиться, отвестися. *У їх коні не заводяться на ніч у хлів.* 2) Вставляться, вставитися. *Уже хто ї зна відколи все заводиться в його ся картина під скло, та ї досі ніяк не заведе.* 3) Вноситися, ввестися (вь книгу, записъ). 4) Быть полагаемымъ, положеннымъ на ноты. 5) Заводиться, завестися, появляться, появляться; входить, войти вь обычай; устраиваться, устроиться; основываться, основываться. *Як заводяться злиді на три дні, то чорт їх і довіку викишкає.* Ном. № 1518. *Тоді саме заводись університет у Харьковї.* К. Гр. Кв. XVI. *Хиба ж чорноморцєві за службою було коли заводиться стражнім хазяйствомъ?* О. 1862. X. 112. 6) Начинаться, начаться. *Вже заводиться доч.* Каменец. у. *І завелась на ставі черкотня.* Греб. 363. *Ще на світ не заводились.* Еще и не начинало свѣтати. Св. Л. 69. 7) Начинать, начать состязаніе, споръ, ссору, заспорить, ссориться. *Стали ділитися... і завели споритися.* Рудч. Ск. I. 196. *Думаю, от заводяться за ту віру, так ні...* Стор. М. Пр. 44. *Завелися, як той казав: багатїй за багатство, а убогий—бо зна ї за віщо вже.* Ном. № 3514. *Як поп'юти ся зорілки, то ї заводяться битися.* ЗЮОР. I. 110. *Як би ти не заводився, то ї не смуткував би тепер, і не стыдно б було, що тебе понобито.* МВ. II. 10.

Заводілка, км, м. Зачинщикъ. Васильк. у.

Заводня, ні, ж. Хлопотливое дѣло,—

заведешь его, да и не оберешься хлопотъ. *Я не хочу робити млина, не хочу цієї заводи.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Заводський, а, ё. Заводской, относящийся къ заводу. *А заводський лежить не хоче робити.* Грин. III. 214.

Заводця, ці, м. Зачинщикъ.

Заводъ, ді, жс. Заливъ. Левч. 42.

Завозити, жу, зинш, сов. в. завезти, зү, зэш, м. 1) Завозить, завести куда нибудь далеко. *Чоловіче мій, дружино моя! завіз ти мене, де роду нема, де роду нема, та все чужина.* Мет. 246. *Він не хотів його убивати, да звівз його в ліс.* Рудч. Ск. I. 25. *Почали дорікати Колумбові, що завіз їх ка-зна куди.* Ком. I. 54. 2) Привозити, привезти. *Степом їду,—степ широкій, дорой смутненька,—завези мене, сивий коню, де моя миленька.* Чуб. V. 241. 3) Ввозити, везти во внутрь чего-либо. *Завези воза в возняю.* 4) Доставлять, доставить, завозить, завезти что по пути. *Із Одеси прегляної завезли чуму.* Шевч. 535.

Завозити, жу, зинш, м. Затаскать, загрязнить.

Завозітися, жуся, зинся, м. Затаскаться, загрязниться.

Завозання, на, м. Привезшій для помола хлѣбъ на мельницу.

Завозітий, а, ё. Воинственный, задорный. *Він був у нас хоч і малий на зріст, так завозітий: було кожного зачепить.* Верхнедніпр. у. (Залюбовс.).

Завойовник, ка, м. Завоеватель. Башт. 137.

Завойовничий, а, ё. Завоевательный, Башт. 105.

Завойовувати, вую, еш, сов. в. завоювати, воюю, еш, м. Завоевать, завоевать. *Хоче завоювати у цього царя старшу дочку.* Рудч. Ск. I. 106.

Заволання, ня, с. Призывъ, зовъ.

Заволати, лаю, еш, м. 1) Позвать, пригласить. *Заволав у шиню на мотори до поради.* Полт. *Вже ї мати завола.* Гол. III. 67. *Ось він Степана в хату завола.* Черн. у. 2) Воскликнуть, завопить. *Тоді жиди рандарі горким голосом заволали.* Нп.

Заволікання, ня, с. 1) Затягиваніе, завлечение. 2) = Заволочування.

Заволікати, каю, еш, м. 1) сов. в. **заволокти, лочу, чинш.** Затягивать, затащить; завлекать, завлечь. *Мужик той посів заводік його в тростник.* Рудч. Ск. I.

200. *Е, чоловік! чорт заводік!* Ном. № 2896. *Я було ніякам кажу: „Пийте, та його не заводікайте“.* Г. Барв. 290. 2) сов. в. **заволочити, чү, чинш.** См. Заволочувати.

Заволікати, каюся, ешся, сов. в. заволоктися, лочуся, чешся, м. 1) Затягиваться, затащиться; завлекаться, завлечься. *Заволочи його за хату!*—*Коли ж не заводікється важке.* 2) Бороноваться послѣ посѣва. 3) Забрѣдять, забрести куда. *Він покинув там усю свою родину, заводікся на козацьку.* Україну. К. МБ. X. 2. *Иний заводікється з Москви.* Г. Барв. 329.

Заволікування, ня, с. = Заволікання. Левци. Кайд. С. 186.

Заволічка, ки, жс. 1) = Волічка. *Капшук покен топтану, гарно вишитий заводічкою по оксамиті.* Св. Л. 234. 2) Ремешекъ или веревочка, которыми въ армѣ прикрѣплены вверху снізки къ чашовинѣ. Рудч. Чп. 250. 3) Гвоздь, которымъ стянута оковка обода (вірвант) въ колесѣ воза. Рудч. Чп. 250.

Заволіка, ки, об. 1) Захожій изъ чужой страны, бродяга чужестранный. *Горе мені на чужині: зовуть мене заволокою.* Чуб. V. 198. 2) Бревно, которымъ закладываютъ въ плотинѣ прорванное мѣсто, чтобы успѣшнѣе его задрѣзать. Мусск. окр.

Заволіком, нар. О посѣвѣ: безъ предварительнаго вспахиванія, посѣявъ по жнитву и потомъ забороновавъ зерно. *Заволоком—уродиться як нарком.* Ном. № 7169.

Заволокти. См. Заволікати.

Заволончати, чаю, еш, м. Затащить. *Я таки й не хотів, та як зачав, то й заволончав таки.* Кобел. у.

Заволоть, ті, жс. Родъ рыболовной сѣти. Вх. Уг. 238.

Заволочіти. См. Заволочувати.

Заволочування, ня, с. Боронованіе послѣ посѣва. См. Заволікання.

Заволочувати, чую, еш, сов. в. заволочити, чү, чинш, м. Бороновать, забороновать послѣ посѣва. *Посіяла та й заволочила, а заволочивши, та й Бога просила: зроди, Боже, ту яру тишницю.* Мет. 357.

Завонітися, нійся нійшся, м. Завоняться, провоняться. *Коза... здохла. А їди та облупи, щоб не завонілася.* Вх. Зн. 18.

Завонати, нію, еш, м. Завонять. *Не ворущи, бо завоняє.* Ном. № 3289.

Завора, ри, жс. Бревно для задвижки воротъ.

Заворити, рю, рин, м. Загородить. См. Вір'я.

Заворіння, ня, с. = Ворота. Шух. 87.

Заворітниця, ці, ж. См. Розлог. Шух. I. 86.

Заворітний, я, е. 1) Находящийся за воротами. 2) Сторожъ при воротахъ, запирающихъ село къ полю. Як прийшли під самий коливорот, наші матики постигали в заворітнього. Св. I. 77.

Заворіття, тя, с. Мѣсто за воротами.

Заворкотати, чү, чеш, м. Замурлыкать. Не ззість пес, поки не повала, а кіт, поки не заворкоче. Ном. № 12270.

Заворожити, жү, жиш, м. 1) Заворожить, заколдовать, заговорить. Чою-се ти сидиш як заворожений? Ти не втопився? МВ. (О. 1862. I. 99). 2) Поворожить, назначить ворожить. Заворожи мені, волхве, друже своєусий! Шевч. 264. Ой заворожи, да преврися бабо, де козацькій гроші? Грин. III. 598.

Заворот, ту, м. 1) Заливъ. Александр. у. 2) Головокружение. Борз. у. 3) Поворотъ, колѣно, изгибъ. На завороті річка глибока. НВолын. у. Рот без заворот. Ном. № 2849. 4) В завороті. По дорогѣ. Засодила є Д. Хоть і не в завороті мені була, та дуже бажала я побачити своїх перших господарів. МВ. I. 22.

Заворотень, тня, м. 1) Колѣно, изгибъ рѣки. Павлогр. у. 2) Холодный, оскотленный бычокъ. Мжк. 180.

Заворотич, ча, м. Конецъ обода въ колесѣ тельжкомъ. Рудч. Чп. 250.

Заворотъ, ті, ж. 1) = Заворотень 1. Мжк. 180. 2) Круговоротъ, водоворотъ, поворотъ воды противъ теченія. Там заворотъ: вода тече вниз, а то назад уору. Кобел. у. (Залюбовск.).

Заворсити, ршу, сииш, м. Нахмурить. **Заворсенний.** Нахмуренный. Вх. Зн. 18.

Заворситися, ршуса, сииша, м. Нахмуриться. Заворсклося на дворі. Небо въ тучахъ. Вх. Зн. 18.

Заворуха, хи, ж. 1) Движеніе (въ толпѣ). 2) = Заверюха.

Заворухити, шү, шииш, м. Зашевелить.

Заворухатися, шүся, шииша, м. Зашевелиться. Котл. Ен. III. 22. Ком. I. 54. **Затуркотіла** і заворукилась підмою земля. Стор. М. Пр. 42.

Заворчати, чү, чииш, м. Заворчать. У вас, у жінок, усе з очей! заворчав Наум. Кв. I. 25.

Заворчати, шү, чииш, м. Забрнзгать восткомъ.

Завоювання, ня, с. Завоеваніе.

Завоювати. См. Завойовувати.

Завперше, нар. Прежде всѣхъ. Ой мій пане, пане Іване, десь то ти забиався, що на ляхів став заперше, да їй не сподівався. Маке.

Завсе(і)гдѣ и завсїгдѣ, нар. = Завсїди. Желех. Зевсеида будемо укуні. Кв. Драм. 302. Неїра завсїда неїра. Ном. № 896.

Завсїди, нар. Всегда. У skutно завсїди по обїдї. Ном. № 4667. Голодному завсїди полудни. Ном. № 12097.

Завсїдний, а, е. Всегдашній. Левин. Правда, 1868. 448. Шух. I. 120. Въ значенія обычный. Зрнули завсїдній спокій життя. Мир. ХРВ. 256. Завсїдні життєні турботи. Мир. ХРВ. 350.

Завсїди, нар. = Завсїди. Це роблять що вечора, завсїди. Чуб. I. 103. І завсїди, як тільки вони окуні,—все оттак завсїди ласкавили словами одно 'дного шпильки. МВ. II. 82.

Завтїви, завтївиши, нар. Толчиною. Ударив кулаком у стїну,—так стїна їй провалилась, дарма, що була така завтївиши, як у мужика хата. Рудч. Ск. I. 104.

Завторувати, рүю, аш, м. Завторить. Завторує в рїбї нути, аж ю звїзди муся чути. Федьк.

Завтра, завтре, нар. Завтра. Сьогодні пан, а завтра пропав. Ном. № 1152. **На завтра(е).** На слѣдующій день, на другой день. Щоб на завтре на ранок рушники виткала. Рудч. Ск. II. 100. **По завтрьому.** Послѣзавтра. Як сьогодні, так і завтра, як завтра, так і по завтрьому. Мир. ХРВ. 171.

Завзулити, лю, лиш, м. Завязать узломъ. Натяг вірговку і став зав'язувати. Не всім він удрує завзулити, як просунулась рука. Стор. М. Пр. 107.

Завушиниці, ць, ж. мн. Опухоль за ушами.

Завчас, нар. = Завчасу.

Завчасний, а, е. Заблаговременный. Желех.

Завчасно, нар. Зачастую. Тенер зачастую доводиться чувати. О. 1862. III. 31.

Завчасу, нар. Заблаговременно, заранѣе. Мкр. Г. 4.

Завчати, чію, аш, сов. в. завчїти, чү, чииш, м. Заучивать, заучить.

Завше, нар. = Завжде. У мене чари

завше тонким: білєс личка, чорні брови. Чуб. V. 75.

Завшір, завшірки, завшіршки, нар. Широною. *А завшірки він ширший океану.* К. Юв. 24.

Зав'язати, ся. См. **Зав'язувати, ся.**

Зав'язка, ки, ж. Завязка, веревочка, которой завязывають. *Коло своєю мійка й зав'язки нема. Уняв по салу зав'язку.* Ном. № 7569. 2) Зав'язь на фруктових дерев'ях. Каменец. у. 3) В'з плотничей в столярной работ': связь, сплєненіє двох концов дерев'єв, сходящихся под' угломъ. Шух. I. 91, 98. 4) Зачатокъ, начало, причина, источникъ. *Разом роз'язка і зав'язка, і залє й добре докіри.* Ум. **Зав'язочна.**

Зав'язник, ка, м. Раст. *Tormentilla erecta.*

Зав'язнути и зав'язти, зну, неш, м. Завязнуть. *Пшла вони (овечка) собі пастись, тїя й зав'язла у хмелі.* Рудч. Ск. I. 40.

Зав'язок, зку, м. Почка растєнія. Вх. Пч. I. 14.

Зав'язочка, ки, ж. Ум. отъ **зав'язка.**

Зав'язування, ня, с. Завязываніє.

Зав'язувати, зую, еш, сов. в. зав'язати, жу, жеш, м. 1) Завязывать, завязать. *Зав'язав вовка в мійку.* Рудч. Ск. Великої треба хустки, щоб зав'язати усти. Ном. № 6988. 2) Связывать, связать. *Гризє не миком зав'язати ти під лавку словати.* Ном. № 101. 3) Повязывать, повязать. *Не росплетє довгу косу, хустку не зав'яже.* Шевч. 27. Переносно: *зав'яз ти голову.* Видти замужъ. *Зав'язалі чоловоньку,—не розв'язу довіку.* Чуб. V. 4) Закладывать, заложить (зданіє). *Зав'язує латку.* Шух. I. 88. 5)—**вік.** Испортить живъ. *Я і твій вік зав'язала.* Кв. Драм. 326. 6)—**дорігу.** Прєградить путь, стать на пути. *Гуси, жує, зав'язу вам дорігу, щоб не втрапили додому.* Ном. № 327. 7)—**світ.** Сдѣлать жизнь безотрадной, горестной, несчастной. *Зелена ліщиньки проти сонечка зав'язла, молодая дівоночка козку світ зав'язала.* Нп. *Що вже тобі, дитя моє, зав'язаний світ.* Мет. 138. 8)—**язик.** Заставить молчать. *Людял язика не зав'яжеш.* Ном. № 6984.

Зав'язуватися, зуюся, ешєя, сов. в. зав'язатися, жуся, жешєя, м. 1) Завязываться, завязаться. 2) Завязываться (о плодахъ), завязаться. 3) Начинаться, начаться, зарождатися, зародитися, возникать,

возникнуть. *Треба трюмки полежать, щоб сало зав'язалось.* Ном. № 12260.

Зав'ялий, а, е. Завялый, завявший, увядший. Мур. Пов. II. 76.

Зав'яліти, лю, лиш, м.—**Зв'яліти.** *Не зв'ялів би свої літа молодії, як тепер в'яліти.* О. 1862. X. 13.

Зав'язнути и зав'язти, в'язу, неш, м. Завязнуть, увянуть. *Може він таку пісню знає, що як би заспівав, то й волос би зав'яз.* ЗЮОР. I. 146. *Одно завіло, а другє зав'яз.* Нп. *півки зав'язло.* Шевч. 121.

Зіга, ги, ж. Изжога. *Зага пекла.* Канев. у. МУЕ. III. 55.

Загавкати, каю, еш, м. Залаять. *Собаки де-де по Вілліані загавкають.* Шевч. 149.

Загавкотіти, кочү, тіш, м. Залаять (о многихъ). *Бісова собачня доюхалась і загавкотіла.* Стор. М. Пр. 123.

Загаворонитися, нюся, нишєя, м.

Зав'язаться. Прилуд. у.

Загабкати, каю, еш, м. Заготовать, заохотать. Харьк. у.

Загад, ду, м. 1) Затѣя. 2) Заказъ. 3) Приказаніє, распоряженіє. *Загад діло стравує.* Ном. № 1082. *Чи тобі загад був у полє йти?* Черниг. г.

Загадати, ся. См. **Загадувати, ся.**

Загадка, ки, ж. 1)—**Загад** 3. *Загадав мені мій милиничий загадки в дорігу: їдна загадочка,—щоб вишити сорочку; друга загадочка,—щоб вишити синій мундир.* Грин. III. 629. 2) Загадка. *Тика ваша загадка, що нема її розпідки.* Ном. № 13055. 3) Раст. *Erigeron canadensis* L. ЗЮЗО. I. 121. Ум. **Загадонька, загадочна.**

Загадування, ня, с. 1) Задумываніє. 2) Приказываніє, распоряженіє. 3) Загадываніє.

Загадувати, дую, еш, сов. в. загадати, даю, еш, м. 1) Задумывать, задумать, згадывать, згадать. *Загадали козаченьки в похід онїєночі.* Чуб. V. 1006. *Чого не загадає! І голонить, і пустує.* МВ. II. 9. 2) Приказывать, приказать дѣлать, сдѣлать распоряженіє, заказывать, заказывать. *Загадай дурному Богу молитися, він і лоб розбіє.* Ном. № 6576. *Загадав татарин татарці пару коней сидати.* *Хиба я тобі загадав море вишити?* Ном. № 13722. *Загадали йому хорошененько грати, а парубку з дівоночо скакати.* Мет. 161. *Штирі хлопці варту дали, ще й коників загадали.* Чуб. V. 983. 3) Загадывать, загадать. *Загадують, чия (вишня) зацвіте, той жи-*

тиме рік. Грин. I. 15. **Загадати загадку.** Предложити, задати загадку. *Загадаю загадку, закину за ґрядку: нехай моя загадка до літа лежить.* Ном. стр. 376. *Загадаю тобі три загадочки, як угадаєш—до батька пуцу.* Чуб. III. 190.

Загадуватися, дуюся, ешся, сов. в. загадатися, дяюся, ешся, м. Задумываться, задуматься. *Закуркають кречети сизі, загадаються орлики хмоя.* Макс. 59. *Говорить, було, говорить, да їй загадається.* Г. Барв. 109.

Загаждати, даю, еш, м. = **Загаджувати.** *Вельможная пані слухи загаждала: кожному слухині по золотому дала.* Чуб. V. 1017.

Загаїти, гаю, еш, м. 1) = **Загаяти.** 2) Заставити чѣмъ либо пространство. *Загаїли стаю бербенцями.* Вх. Зн. 18. 3) Загородити, положить преграду. Вх. Уг. 238.

Загаїй, гаю, м. 1) Проволочка, замедленіе. *Не стільки тою діла, як один загаїй.* Лубен. у. *Аби б знаю не було, а то я не баритимусь.* Лубен. у. 2) Заросль; чаща. *В тебе лани як загаїй, в тебе хліби як Дунай.* Гол. IV. 552.

Загайка, ки, ж. Замедленіе. НВолын. у.

Загайкати, каю, еш, м. Закричать: „гай! гай!“

Загайко, ка, м. Медлитель. *Загайки, дружбоньки, загайки, запаялися в коморі.* Грин. III. 439.

Загайний, а, в. Медлительный, кропотливый, нескорый. *Загайна робота.* Черк. у.

Загайно, нар. Медлительно, кропотливо, нескоро.

Загайство; ва, с. Замедленіе, задержка. Борз. у.

Загакливець, вця, м. Зайка. Вх. Лем. 414.

Загакливий, а, в. Зайкаючийся. Вх. Зн. 238.

Загакуватися, куюся, ешся, м. Заикаться. Вх. Лем. 415.

Загал, лу, м. 1) Цѣлость, все, общая сумма. 2) Общество, публика. 3) **В-загалі** См. **Узагалі.**

Загалав'янитися, нюся, нишся, м. Застѣбаться. *Загалав'янився, та їй віжки впустили.* Гадач. у. Слов. Д. Эварн.

Загаласувати, сую, еш, м. Закричать, завопить. Аф.

Загалом, нар. 1) Оптомъ, гуртомъ.

На вибір десяток сороковень, а загалом золотий. Каменец. у. 2) Сплошь. *З неділі ниду тобі робити три дні загалом.* Каменец. у. *Масти загалом усю стіну.* Каменец. у. *Попереду було той на чини, той на одрібок, а потім пішли всі загалом на викуп.* НВолын. у.

Загалунити, си. См. Загалунювати, си.

Загалунювати, нюю, еш, сов. в. загалунити, ню, ниш, м. Вымачивать, вымочить или прокипятить въ растворѣ квасцовъ (лица передъ окраской). Харьк. Аф.

Загалунюватися, нююся, ешся, сов. в. загалунитися, нюся, нишся, м. 1) Вымачиваться, вымочиться въ растворѣ квасцовъ. Аф. 2) Переносно: выпивать, выпить лишнее. *Ще добрі люди з церкви не випили, а він уже їй загалунювся.* Аф. *Оце якось я в шинку був зашлунювся, то їй пропив чимало гроши.* Екатер. г.

Загальмувати, мую, еш, м. Затормозить. *З гори їхавши, треба загальмувати воза.*

Загальний, а, в. 1) Общій, всеобщій. *Загальна розмова.* Ленин. Пов. 254. *Загальний рахунок.* 2)—тиждень. Всеїдна недѣля (3-я передъ великимъ постомъ). Каменец. у.

Загальник, ка, м. Общее мѣсто (въ рѣчн), банальная фраза. Желех.

Загальниця, ці, ж. = **Загальний тиждень.**

Загальність, ности, ж. Все вообще; всеобщность; совокупность. Желех.

Загажкати, каю, еш, м. Закричать: **гам-гам!**

Загажоритися, рюся, ришся, м. Заговориться, увлечся разговоромъ. *Я загжорився в корчмі, а кінь їй отік.* НВолын. у.

Загажування, ня, с. Обузданіе, укрощеніе, усмирненіе.

Загажувати, му́ю, еш м. Успокоить, укротить, обуздать, усмирить, придержать.

Загажуватися, му́юся, ешся, м. Успокоиться, утихнуть; удержаться *Не руш їй (дитини),—тільки що загжмувалася.* Черк. у.

Заганити, ню, ниш, м. Охудить.

Заганьбіти, бліь, біш, м. Застыдить, устыдить. Вх. Лем. 415.

Заганіти, нію, еш, сов. в. загнати, жену́, нѣш, м. Загонять, загнать. *Боярам*

свині пасти, молодому заганяти. Мет. 195. *Ходить голуб синій волохатий,—ні загнати, ні зазвати.* Мет. 10. 2) Вбивать, вбитъ, вколачивать, вколотить. *Коло колодязя дванадцять стовпів заінаю в землю.* Рудя. Ск. I. 135.

Заганятися, няюся, ешся, сов. в. загнѣтися, женуся, нѣшся, і. 1) Быть загоняему, быть загнану. *Теляточка напасується, в хлівці заженується.* 2) Вбиваться, вбитъся, вколачиваться, вколотиться, вганяться, втыкаться, воткнуться. *Глибоко заінався клин у колоду. Заіналася тобі в серцею стрілка.* Чуб. 3) Забѣгать, забѣжать слишкомъ далеко. 4) Увлекаться, увлечся.

Заганятися, каюся, ешся, і. 1. Забѣваться. Желех.

Загантувати, тую, еш, і. 1. Покрывать вышивкой (преимущественно золотомъ или серебромъ).

Загара, ри, ж. Усердіе, горячность въ работѣ. *Нема заіри робити.* НВолын. у.

Загарбання, ня, с. Захватъ, незаконное присвоеніе. Левич. Правда, 1868. 437.

Загарбати, баю, еш, і. 1) Захватить, заграбить. *Хмельницькою в руки свої загарбали.* Стор. II. 13. *Чесні люди: своє оджили та чужою не загарбали.* Стор. II. 13. 2) Законать. *Мене загарбають, як умру.* Уман. у.

Загардувати, дую, еш, і. 1. Запрудить. Ейскъ.

Загарікати, каю, еш, і. 1. Загорчать.

Загареатися, каюся, ешся, і. 1. Загорѣться. *Загаркався з людьми, та й забую, що теця жде.*

Загарливи́й, а, в. Усердный, горячій въ работѣ. *Загарливи́й до роботи.* НВолын. у.

Загартівувати, вую, еш, сов. в. загартувати, тую, еш, і. 1. Закалять, закалить. *Тільки крицю треба загартувати.* Ком. II. 57.

Загартівуватися, вуюся, ешся, сов. в. загартуватися, туюся, ешся, і. 1. Закаляться, закалиться. Левич. Правда, 1868, 437. *В когні він і вуріє, тут і загартувався.* Стор. II. 11.

Загарувати, рую, еш, і. 1. Запросить (дѣну). *Загарував за їх аж п'ять рублів.* Змiev. у.

Загарцюватися, цююся, ешся, і. 1. Устаъ, гарцуя.

Загарчати, чу, чийш, і. 1. Заворчать (о собакахъ). *У бур'яні бровко муруний... він на Емея загарчав.* Котл. Ен. III. 38.

Загарь, рю, м. и загарь, рі, ж. Угаръ отъ горящихъ углей. Вх. Зн. 18.

Загасати, саю, еш, сов. в. загаснути, ну, неш, і. 1) Потухать, потухнуть, угасать, угаснуть. Мнж. 34. *Куй залізо, покинь не загасло.* Ном. № 5927. 2) Переносно: прекратиться. *Загаснув рід.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Загасити, шу, сииш, і. 1) Потушить, загасить. 2) Утратить. *Де ти діє? Уже мабуть загинє?* (яку там річ). Екатор. у. Слов. Д. Эварн.

Загаснути. См. Загасати.

Загата, ти, ж. 1) Насыпь изъ навоза у канавы, служащая вмѣсто забора. Нѣжин. у. 2) Стѣнка хлѣва, состоящая изъ двухъ параллельныхъ плетней на четверть или полъ аршина другъ отъ друга, промежутокъ между которыми набить соломой. Чуб. VII 393. 3) Вѣтви терновника или другого колючаго дерева, положенныя сверхъ плетня, чтобы препятствовать перелѣзать черезъ него. О 1861. VIII. 93.

Загатівода, ди, м. Сказочное существо, могущее удерживать, запруживать воду. Драг. 257, 259.

Загатистий, а, в. Загатиста земля. Земля, содержащая корни и пр мѣшающее свободному движенію плуга. Черк. у.

Загатити. См. Загачувати.

Загачувати, чую, еш, сов. в. загачити, чу, чийш, і. 1. Запруживать, запрудить; дѣлать, сдѣлать плотину, запруду. *Ні один не переліз, усі каменем лягли по дну, аж річку загачили.* К. Орися. (ЗОЮР. II. 204). *Ігул що-зіму замерзає—Богу не остане заігати шляхетським трутом.* Шевч. 160. *Всє нами та нами, а уроби нема кому заігати.* Ном. № 1173.

Загачувати, чую, еш, сов. в. загачити, чу, чийш, і. 1. Захватывать, захватить крюкомъ; зацѣплять, зацѣплять, задѣвать, задѣть, завлечь, привлечь. *Хлюпці йю у свою компанію загачили хитроцями.*

Загаювання, ня, с. Замедленіе, задержка.

Загаювати, гаюю, еш, сов. в. загачати, гаю, еш, і. 1. Задерживать, задержать. *Щоб не загачи тебе, а я те підую кося заігати.* Канев. у.—*Постригайте, кажє, я напою воли, а тоді й вам витяну.*—*Ви ж мене заігате.* Я перш собі витяну. Г. Барв. 382.

Загаюватися, гаююся, ешся, сов. в. загаятися, гаюся, ешся, и. Замішкиватися, замішкаться, замедлитъ. *Пора, брате, на виступи, бо вже ми й так загаялись. Не жайся на підмоу.* К. Псал.

Загвинтіти, ичү, тіш, и.—**Загвинтити.**

Загвіздох, дка, м. 1) Въ продѣломъ сквозь отверстіе концѣ (болта, бруска и пр.) колышекъ или гвоздь, препятствующій концу обратно выдвинутися изъ отверстія. *Напр въ возу верхніе брусні в полудрабку продѣты своїми концами въ отверстія кримівниці и закрѣпленіє сади загвіздами.* Рудч. Чп. 250. 2) Чека, дерев'яний или желѣзний гвоздь, удерживающій колесо. Рудч. Чп. 250.

Загвозджувати, джую, еш, сов. в. загвоздіти, джү, дїш, и. 1) Забивать, забить гвоздемъ. Переносно: заморозить. *Варяка заварить, Микола завоздить, а на Галки сидай в сакки.* Ном. № 507. 2) Сказать рѣзко, колостъ. *Емею в батька завоздила, щоб довго не базикав тут.* Котл. Ен.

Загівкати, каю, еш, и.—**Закрычать: гей! гей!**

Загеркотати, кочү, чеш, и. **Закрычать (о гусяхъ).**

Загіб, бу, м. Погибель. Вх. Зн. 18.

Загіб, бн, ж.—**Загиб.** *Чи нема у вас чою од поганки? Жаден день поганка; то вічна загиба та й іоді.* Лубен. у.

Загибання, ня, с. Погибаніє.

Загибати, баю, еш, сов. в. загибнути, ну, неш, и. Погибать, погибнуть, пропадать, пропасть. *Горе з жінкою-бідю вік каратати—що маю робити!—мушу загибати!* Каменец. у.

Загібаль, лі, ж. Погибель. *На загибель буде тому, хто бере бакачку з дому.* Чуб. V. 217. Ум. **Загібельна.** *Бо вже мені за дівачков загібелька буде.* Гол.

Загібно, нар. Гибельно, губительно. *Загибно робити в заводі.* НВолын. у.

Загибнути. См. **Загибати.**

Загибок, бку, м.—**Загиб.** Вх. Зн. 18.

Загиджувати, джую, еш, сов. в. загидити, джу, дїш, и. Запакочивать, запакостить.

Загиліти. См. **Загилювати.**

Загилівати, люю, еш, сов. в. загиліти, лію, ліш, и. 1) Ударять, ударить палкою (гілкою) мячъ, бросая его. 2) Ударять, ударить (человѣка), заѣхать. *Як за-*

пильно по пошллиці, так аж каменці в вічу засівілились. Ном. № 3982.

Загін, ну, м. Погибель, гибель. **До загину.** До смерти.

Загинати, наю, еш, сов. в. загнүти, гнү, неш, и. 1) Загинать, загнүти. *Оце итучка: загину пильні та й карлючка.* Ном. Прич. стр. загнѣний. НВолын. у. 2)—**крючнй.** Крючкотворствовать. 3)—**матюний.** Бранити по матушѣ. 4)—**сухого вівна.** См. **Вови.** 5)—**чортові новбасу.**—**Заломити чортові новбасу.** См. **Заломити.** Грин. I. 236.

Загинатися, наюся, ешся, сов. в. загнүтися, нүся, нешся, и. **Загинаться, загнүться.**

Загіннути, ну, неш, и. Погибнуть. *Не загину еси у неволі, не занемиш із нами, козакани, на волі.* Дума. *Наша дума, наша пісня не вмре, не загине.* Шевч. 46. *Ратуй мене, мій батеньку, ратуй, не дай мені да й загинути.* Мет. 128.

Загиржати, ржү, жіш, и.—**Заржати.** *Заиржав по-кінськи.* Грин. II. 100.

Загіряти, рю, риш, и. Утратить, растратить. *Заириг маюток.* Вх. Зн. 18.

Загівлати, лаю, еш, сов. в. заговіти, вію, еш, и. Заговляться, заговѣтись.

Загін, гону, м. 1) Загонъ, нашенная полоса. Угор. 2) Отрядъ. *А козаци тим часом сумли з України повагом, свої заюни до куті скаликаючи.* К. Хмельн. 3) Мѣсто на рѣкѣ, гдѣ вода течеть тихо. Шух. I. 225. Ум. **Загінець, загоночон.** *Добрий жнецъ не питається, чи широкий загінецъ.* Ном. № 7356.

Загінчай, чяя, м.—**Погонич (при плугѣ).** Вх. Зн. 18.

Загірній, я, е. Находящійся за горою.

Загір'я, р'я, с. Мѣстность за горою. Ум. **Загір'ячно.** *Ой кіт-воркіт по заір'ячках скіт, перенелочки ловив.* Мил. 40.

Загладжувати, джую, еш, сов. в. загладити, джу, дїш, и. 1) Заглаживать, загладить, приглаживать, пригладить. *Та емій біле личко, та загладь юловочку.* Чуб. III. 39. 2) Уничтожать, уничтожить, истреблять, истребить. *Загладжують безбожники іранці.* К. Іов. 52. *Він хоче загладити наше обличчє серед народів.* К. XII. 132.

Загледіти и загладіти, джу, дїш, и. Увидѣть, завидѣть. *Як загледити да козиченька на морі.* Мет. 101. *Загледівши, що й доганяють, побіжить, як полетить на кри-*

лах. МВ. II. 45. *Загледіла рибалочку, що хорошиї на вроду.* Чуб. V. 560. *Вареників не дали. Він ї заглядів, що вони на полиці стоять.* Мнж. 110.

Заглемедзок, дзка, м. Грубо сдѣланный предмет. *Воно таке, ніщо: заглемедзок.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Заглемедвий, а, в.=Завалий. Мнж. 180.

Заглемезий, а, в. Неуклюжий, аляповатый. *Ич, яка заглемеза!* (о глиняной посудѣ). Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Заглититися, нўся, нєшся, л. Перхнуться, подавиться. Аф.

Заглюбїти, блю, биш, л.=Заплїшити. Вх. Лем. 415.

Заглотїти, лочу, тиш, л. Захватить мѣсто, вытѣснить. *Заглоти́м лїсом поле.* Вх. За. 19.

Заглузува́ти, зўю, єш, л. Начать насмѣхаться.

Заглуша́ти, шбю, єш, сов. в. заглушіти, шу́, шїш, л. Заглушать, заглушить. *Ой як же я заглушила, вгнєть сад заглушила.* Мет. 257.

Заглушувати, шую, єш, л.=Заглушати. Угаский чоловік заглушує своє горе: хто п'яством, хто скнаростю, а сей, бач, казками. Г. Барв. 311.

Загладїгати, гаю, єш, л. Приготовить глянґаний сырѣ. См. Глянґаний. Марк. 158.

Загляданни, ня, с. Засматриваніе, заглядыванье.

Заглядати даю, єш, сов. в. заглянути, ну, нєш, л. 1) Заглядывать, заглядывать, засматривать. *Пильно в очі показав заглядаю.* Макс. У світлоючку заглядає та ранесенько. Мет. 133. 2) Видѣть, увидѣть. *Ди заглянув я ї а три голубочки.* Грин. III. 583.

Заглядатися, даюся, єшся, сов. в. заглядїтися, джуса, дїшся, л. Засматриваться, засмотрѣться. *Не заглядайся на його чорні брови.* Г. Барв. 271.

Заглядїти См. Загледїти.

Заглянути. См. Заглядати.

Загмороздїти, джў, диш, л. Глубоко воткнуть въ землю.

Загнати, ся. См. Заганяти, ся.

Загнєсти, нєту, тєш, л.=тїсто. Замѣсить тїсто. Вх. Лем. 415.

Загнїбїда, ди, об. Скупецъ. *Все менє скупою зве: ти вже, кажє, така жинїбїда!* Зміев. у.

Загнивати, вбю, єш, сов. в. загни-

сти и загнїти, нїбю, єш, л. Загнивать, заплїть. Чуб. V. 388.

Загнїватися, вбюся, єшся, сов. в. загнїтїся и загнїтися, нїбєся, єшся, л. Загниваться, загнїться. *Стояча вода найчиснїше зострічається в болотї; тут то загнїваються останки цїх тварїв.* Дємо, 72.

Загнїлий, а, в. Загнивший.

Загнїлїсть, лости, ж. Начало гнїенїя.

Загнїстї, ся, загнїти, ся. См. Загнївати, ся.

Загнїватися, вбюся, єшся, л. Разсердиться. *Ой закінався мїй миленький без причини на мене.* Гол. I. 275.

Загнїздїтися, джўся, дїшся, л. Сдѣлать себѣ гнїздо. *Тамари..., стїсновї орлята, що загнїздилися по-над морем Чорчим.* К. МВ. XI. 154.

Загнїти, ту, м. Горящие угли, солома или щепки, употребляемые для того, чтобы хлѣбъ загнїтївся. (см.) *Рубайте сосону здорову та берїте шїрки на загнїт,—щоб сивний короваї був на весь свїт.* Грин. III. 473.

Загнїтїти, ся. См. Загнїчувати, ся.

Загнїтиця, цї, ж. Болѣзнь ногтя, ногтяда.

Загнїток, тка, м. Угнетенный. *Там такий загнїток, всякий ним послуювє.* Брацл. у.

Загнїчувати, чую, єш, сов. в. загнїтїти, чў, тиш, л. Зарумянить, запечь хлѣбъ (пирог и пр.) такимъ образомъ, чтобы его корка приняла обычный ей красно-коричневый цвѣтъ.—для этого къ посаженному въ печь хлѣбу подгребаютъ горящие угли или зажигаютъ тонкія щепки или солому. *До двору, дружечки, до двору! залїжте сосонку додому, ди коїть її на загнїт, ди загнїчувать короваї.* МУЕ. III. 90—91. *Спали соломи три крутїні під чємєстями, щоб загнїтити, як хлїб мїтїять.* Чуб. I. 123.

Загнїчуватися, чўся, тишся, л. Зарумяниваться, зарумяниваться, принимать, принимать красно-коричневый цвѣтъ (о коркѣ печеного хлѣба). *Циром добре загнїтитися.*

Загноїти, нобю, їш, л. Унавозить. *Як би загноїти добре землю, то б вирости здоровї конюї.* Прил. у. *Загноїти собі біл-*

ший або менший кусник поля. МУЕ. III. 48.

Загнуздати. См. Загнуздувати.

Загнуздувати, ду́ю, еш, сов. в. **загнуздати,** да́ю, еш, м. Зауздывать, зауздать. Кінську голову на дорозі знайди, та й ту загнуздуй. Ном. № 10236. Вона сіла на його, загнуздала його. Рудч. Ск. I. 53.

Загну́ти, ся. См. Загнати́ти, ся.

Загну́чатися, ча́юся, ешся, м. Пре небречь. Чи батьками отті німці загну́чались, що чуприни враскі діти одиурались. Мог. 49.

Заго́ва, нар. Заранѣ, заблаговременно. Вх. Зв. 18. Желех.

Заговіни, він, ж. мн. Заговѣнне, капунъ поста.

Заговір, ві́ру, м.—Замова.

Заговіти. См. Загівляти.

Заговоріти. ся. См. Заговорювати, ся.

Заговорювати, рю́ю, еш, сов. в. **заговоріти,** рі́ю, риш, м. Ев. Мр. XVI. 17. Заговорять всі вороги, що ся поблим ми убої. Чуб. V. 97. Настане суд, заговорять і Дніпро, і гори. Шевч. 212. 2)—**Замовляти.**

Заговорюватися, рю́юся, ешся, сов. в. **заговорітися,** рі́юся, ришся, м.—**Замовлятися.** Запикаєся кров, заповоруйся кров, замовляю тебе. Чуб.

Загоготіти, го́чу, ти́ш, м. Загудѣть глухо. Загоготів якийсь підземний hlas. Греб. 373. В печі загоготіло. Св. Л. 121.

Заго́джувати, джу́ю, еш, сов. в. **загодіти,** ди́ж, діш, м. Задабривати, задобрить, располагать, расположить въ свою пользу. Загодоже судиці. НВолын. у. Старшина побив мене та загоди справника—тісноті карбованців одвіз. Канев. у. Щоб і ту загодиш, і мене не розніжить. НВолын. у. См. Загаждати.

Заго́ді, нар. Заранѣ, заблаговременно. Гляди ж, приходить загоді. Черном.

Загодо́увати, ву́ю, еш, сов. в. **загодувати,** ду́ю, еш, м. 1) Начинять въ первый разъ что-либо ѣсть. Як що уперѣ (того року) починають їсти (хурча, яблуко, айро), то переминають за голову руку і загодовують отак: „нова новина, щоб не боліла ні живіт, ні голова“ (і тоді їдять). Грин. I. 253. 2) Начинять откармливать.

За́года, нар.—Загоді.

Заго́іти, ся. См. Заговювати, ся.

Загойда́ти, да́ю, еш, м. Закачать, заколыхать.

Загойда́тися, да́юся, ешся, м. Зака-

чаться. Золоті сережки загойдались. Левиц. Пов. 180.

Загоклі́вий, а, о. Заикаюційся.

Заго́куватися, ку́юся, ку́ешся, м. Заикаться. Угор.

Заголі́ти, ся. См. Заголювати, ся.

Заго́ловний, а, о. Заглавный.

Заго́ловок, вкү, м. 1) Съ удареніємъ на первомъ слогѣ: подушка. Угор. **За́голови му́рячнани́.** Муравинья яйца. Вх. Уг. 253. 2) Съ удар. на третьемъ слогѣ: заглавіе. О. 1862. I. 77. Ум. **Заго́ловочок.**

Заго́лоси́ти, шу́, сииш, м. Громко заплакать съ причитаніями. Ев. Мр. IX. 24. Прийшла його мила, китайку одкрила, китайку одкрила та й заголосила. Мет. 104.

Заголу́біти, бі́ю, еш, м. Сдѣлаться, стать голубымъ. Зажовтіє, заюлубіє і зачервоніє кїтми. Стор. М. Пр. 1.

Заго́лювати, лю́ю, еш, сов. в. заголі́ти, лі́ю, лиш, м. 1) Обнажать, обнажить. 2) Забривать, забривать. ...сины в салядати позаторік заюлими. Шевч. 479.

Заго́люватися, лю́юся, ешся, сов. в. **заголі́тися, лі́юся, лишся, м.** Обнажаться, обнажаться снизу, поднять платье вверхъ.

Загомо́ніти, ні́ю, ніш, м. Заговорить. Ой цюкнув раз перший—вона зашуміла, ой цюкнув раз друий, та й загомо́ніла. Чуб. V. 710. А ні поспитати, а ні загомо́ніти до неї. МВ. II. 98. Иногда употребляется въ смыслѣ: прикрыкнуть, строго и съ укоромъ заговорить съ кѣмъ. Батько аж загомонів тоді на його: „Та чи довою ти зви тут ловитимеш?“ Г. Барв. 387. Въ прилож. къ толпѣ, значить: загальдѣть. То тако було, а то як загомо́ніла вся громада,—такого крику!

Заго́нистий, а, о. 1) Требовательный. Він чоловік не заго́нистий, зайвого не просить, а тільки своє бере. 2) Вспыльчивый. Там такий заго́нистий, що не можна й слова сказати, так і схопиться на ноні. 3) Увлекаюційся.

Заго́нити, ню, ниш, м.—Заганяти.

Заго́ни́чка, ки, ж. Родъ игры въ свинку (см.), при которой играюцій долженъ загнать свинку до известной черты. Ив. 18.

Загорба́ти, тію, еш, м. Сдѣлаться горбатымъ. На сій роботі не забатієш, а загорбатієш. Ном. № 10371.

Загорда́тися, джу́ся, ди́шся, м. Загордиться. Опат. 9.

Загорідка, **кп.**, **ж.** Ум. оть **загорода**.
Загорідець, **льцд.**, **м.** Фанатикъ. Желех.
Загорілий, **в.** **в.** 1) Горачій, пылкій, вспылчивый. 2) Фанатическій. 3) Загорѣвшійся. 4) Загорѣлый (отъ солнца).

Загоріти, **св.** См. **Загорѣти**, **св.**

Загорнѣти, **св.** См. **Загорѣти**, **св.**

Загорода, **дн.**, **ж.** 1) **Загорода**. Огорожа, огороженное мѣсто. 2) **Загорода**. Базъ (не крытый), огороженное мѣсто, куда загоняють скотъ. Чуб. VII. 394. Шух. I. 185. Воли високоюю половию дивляються з загороди у двір поважно. МВ. II. 184. В чужій загороді овечо—не рослидиш. Ном. № 9659. Шукають йою ляхи, щоб страпити,—то він до зятя, та й жив там з місяця, поки все отихомирилось. ЗОЮР. I. 264. 3) Садъ; огородъ. Вх. Лем. 415. Ум. **Загорідна**, Вх. Лем. 415. **Загородна**. Вийшов батюшка на двір, а скот повилазив із загородок. Грин. II. 155.

Загороджувати, **джую**, **еш**, **сов. в.** **загородити** **джу**, **диш**, **л.** Загораживать, загородить, огораживать, огородить. *Рот не город—не загородиш.* Ном. № 6990. *На твоїх мів не загорожений хмів.* Ном. № 3480.

Загородище, **ща**, **м.** Мѣсто, гдѣ была **загорода** (см.). Черк. у.

Загородка, **кп.**, **ж.** Ум. оть **загорода**.

Загорієка, **жі**, **ж.** = **Загорода** 1. *Задумали та снітинці городити, щоб нікуди литвакціям пуляти ходити. Не поможє, милий Боже, ваша загорожа.* Мил. 78.

Загороджувати, **жу**, **еш**, **л.** = **Загороджувати**.

Загорѣти, **таю**, **еш**, **сов. в.** **загорнѣти**, **нѣ**, **неш**, **л.** 1) Заворачивать, заворотить. *А скину я опанчу та ніжши заорну.* Чуб. 2) Загребать, загребсти. *Заортай, мати, жар, жар!* О. 1862. IV. 36. *Кладуть у яму і заортають землю.* ХС. IV. 40.

Загорѣтися, **тājuся**, **ешся**, **сов. в.** **загорнѣтися**, **нѣся**, **нешся**, **л.** 1) Заворачиваться, заворотиться. 2) Загребаться, загребстись.

Загорѣтина, **ни**, **ж.** Верхнее женское платье. Желех.

Загортка, **кп.**, **ж.** = **Загортина**. Угор. Вх. Зп. 18.

Загорьований, **а**, **в.** Заработанный тяжелымъ трудомъ. *А як вечір прийде,—на вулицю вийде: та в позиченому, та в добуваному... Ой вийди ж ти, вражий сину, у своєму заорьованому.* Грин. III. 215.

Загорювати, **рюю**, **еш**, **л.** Съ трудомъ зарабатывать. *Заорюй снажно та й їж смаши.* Ном. № 9967. *А що заорюєш, то все проайнуєш.* Чуб. V. 478.

Загоріанин, **на**, **м.** Живущій за горой. Аф.

Загорѣти, **рāju**, **еш**, **сов. в.** **загоріти**, **рїш**, **л.** Загорать, загорѣть (отъ солнца). *На те мені мати платок дала, щоб не загоряла.* Грин. III. 180. *Закрипай личко од сонечка, чорні брови од полом'ячка, щоб твоїй видок не загорів, чорних брівок не поспалив.* Нп.

Загорѣтися, **рājuся**, **ешся**, **сов. в.** **загорітися**, **рїся**, **рїшся**, **л.** 1) Загораться, загорѣться. *Юрка одного впустили, а вся хата заорілася.* Ном. № 14109. 2) Только сов. в. Вспылить. *Як коли загорітися, то й хата мала.* Г. Барв. 107.

Загосподарювати, **рїю**, **еш**, **л.** Начать хозяйничать. *Загосподарював Хведірко.* О. 1862. VIII. 23.

Загостріти, **св.** См. **Загострювати**, **св.**

Загострювати, **рюю**, **еш**, **сов. в.** **загостріти**, **рїш**, **л.** Заостривать, заострять.

Загострюватися, **рюся**, **ешся**, **сов. в.** **загострітися**, **рїся**, **рїшся**, **л.** Заостриваться, заостряться.

Загостіти, **щү**, **стіш**, **л.** Прибыть въ гости. *Рад би я, мов дитятко, до тебе заюстити, сиряя земля двері прикрила,—не можу відчинити.* Рв. Макс.

Загостювати(ся), **тāju(ся)**, **еш(ся)**, **л.** Загоститься. *Оце було як наша Катря де заюстє, то мати дивують: що се доні нема!* МВ. II. 84. *Така вже доля моя, що в мене не заюстєється щастя.* Г. Барв. 56.

Заготувати, **тāju**, **еш**, **л.** Заготовить.

Заготүритися, **рюся**, **рїшся**, **л.** = **Загугатися**. Вх. УГ. 238.

Загювати, **гюю**, **еш**, **сов. в.** **загюіти**, **гюю**, **л.** Залѣчивать, залѣчить, заживлять, заживить (рану). *Всі йою рани заює своїм розумним словом.* Г. Барв. 163. *Йою рука поранить і заюїть.* К. Іов. 12.

Загюватися, **гююся**, **ешся**, **сов. в.** **загюітися**, **гююся**, **л.** Заживать, зажить (о ранѣ). *Заюїться, поки весілля скотїться.* Ном. № 5305.

Заграбати, **баю**, **еш**, **л.** = **Загребти**.

Що ж, татуню (до поща), чи підете ховати мерця, чи ні?—Піду, як дасьте 8 злотих...—Та вже, прошє татуня, не турбуйтєся йти: ми й сами заграбаєм. Бог вибачить нам, бо ми бідні. О. 1862. IX. 53.

Заграбувати, бую, еш, м. Заграбить, отнять. *Заграбував волика.* О. 1862. I. 43.

Заграва, ви, ж. Зарево. НВолын. у.

Загравати, раю, еш, сов. в. заграти, раю, еш, м. 1) Начинать играть, заиграть. *Заєля вже він музиком заграми.* Мет. 105. 2) Начинать, начать двигаться: бѣжать, летать и пр. рѣзвыми, бойкими движениями. *Гей коню мій, коню, заграй підо мною! Над річкою, над Дунаєм орм загравали.* Мет. 429. 3) О морѣ: начать волноваться. *Ой заграй, заграй, синесеньке море, та під тими бийдаками.* Шевч. 56. О свѣтѣ: начинать играть, заиграть. *Заграло сонечко.* Чуб. III. 219. 4) О винѣ, наливкѣ: начать бродить.

Заграда, ди, ж. Огорожа, ограда. *Загрило сонечко на стіну, на заграду зелену.* Гол. I. 211.

Загрікатися, каюся, ешся, м. Загріваться. *Мене... послано, що вже не зап'ю, не забалакаюся, не заракаюся, та й не злякаюся.* Г. Барв. 443.

Загранічати, чу, чийш, м. Опредѣлить, указать границу.

Загранічний, а, е. Заграничный.

Заграти. См. Загравати.

Загратися, раюся, ешся, м. Заиграться. *Не засидитися, не зарається ніде.* МВ.

Загребба, би. 1) Загребаніе; мѣсто, гдѣ что-либо загреблено, закопано. *Знає він кошечу заребу.* Ном. № 13776. 2) Родъ хлѣба (норма), который при печеніи загребается въ горящіе угли. *Припоминися од далекої дороги й посідали під лісом одпочити та тим часом і заребу спекти, щоб сими підкрепити. Замісими кісто, зробили з того кіста коржа й заребили його пектись у те околице.* Грин. II. 182. *Поставили нам знатну вечерю: тетерю з заребами...* (Такі коржі, що печуть їх, заприбаючи у жарі: од того й заребами зветься). Стор. II. 16. У Милорадовича: снадебный длинный хлѣбъ. Мил. 121. 3) Жадный человекъ. *Забере усе бісів зареба.*

Загребѣлля, ля, с. Мѣсто за плотиною *На заребелі живє.* Черк. у.

Загребѣльний, а, е. Находящийся за плотиною. *До заребелі моїм прибувайте.* Мет. 396.

Загребті, ся. См. Загрібати, ся.

Загребу́щий, а, е. Жадный, старающийся все забрать. *Очі завидуючі, руки заребу́чі.* Посл.

Загремѣтити, хчу́, тиш, м. Загре-

мѣть, загромышать. *Як застукотить у сінязі, загремѣтити.* МВ. I. 69.

Загрімѣти. См. Загрімати.

Загрівий, а, е. Имѣющий бѣлую масть вокругъ шеи (о птицахъ и четвероногихъ животныхъ). *Загрівий цука.* Харьк. *Загріва цука.* *Загріва вічка—біла, а шиворот чорний.* О. 1862. V. Кух. 37.

Загрізати, заю, еш, сов. в. загрізати, зү, вѣш, м. Загрызать, загрызть.

Загрізатися, заюся, ешся, сов. в. загрізатися, зүся, вѣшся, м. Начинать споръ, ссору, заспорить. *Загрізався з братом.* Мир. ХРВ. 138.

Загрізкуватий, а, е. Сварливый, задира.

Загрізти, ся. См. Загрізати, ся.

Загрімати. См. Загрімати.

Загрімотити, чу́ тиш, м. Приѣхала, запримотила кобиляча моя голова. Котл. Ен. II. 40.

Загрібати, баю, еш, сов. в. загребті, бую, бѣш, м. 1) Загребать, загрести. *І кури б заребли, если б не ратував.* Ном. № 4582. 2) Сгребать, сгрести. *Ононь каже: зареби мені.* Чуб.

Загрібатися, баюся, ешся, сов. в. загребтіся, буюся, бѣшся, м. Загребаться, загрестись.

Загрібачка, ки, ж. Кочерга. *Ужатила горнень з печі, та й шпурнула в труди.* *Та бо я ся від череп'я зачяя обтріпати, єна взомила загрібачку: „Рушай, шпую, з хати!“* Гол. III. 215.

Загрібок, бка, м. Неудавшийся, испорченный въ печенѣи хлѣбъ. *Екатер. у.*

Загрівати, ваю, еш, сов. в. загріати, рію, еш, м. 1) Согрѣвать, согрѣть. *А чортяка од парубка, давай загрівати його.* Г. Барв. 190. *Та прихили своє личко, най мене загіє.* Гол. IV. 452. 2) Проникнуть со своимъ тепломъ. *Туди (въ труну) й вітер не загіє, і сонечко не загіє.* Мир. 183.

Загріватися, ваюся, ешся, сов. в. загрітися, ріюся, ешся, м. Согрѣваться, согрѣться.

Загрілий, а, е. Согрѣвшийся.

Загрімати, маю, еш, сов. в. загремѣти, маю, мийш, м. Начинать гремѣть, загремѣть. *Грім унять заграмає.* Константи. у. *Ой зареми; пролику, над моєю кімнатою.* Мет. 259. *Заревило, зареміло, заступило земля.* Стор. М. Пр. 143.

Загрімати и загрімати, маю, еш, м. 1) Загремѣть, застучать. 2)—на кого. *За- кричать на кого. Батько часом на нього*

загірміти. О. 1862. VIII. 19. 2)—ного. Постойними криками, бранью отупить кого. *Ще в сповиничонку загірмівають тебе.* МВ. I. 45.

Загірмітити, мочу́, тіш, гл. Загремѣти. *Як загірмітити ірім.* Рудч. Ск. II. 102.

Загірті, ся. См. Загірвати, ся.

Загірток, тку, м. Тепло́та Желех.

Загрома́джувати, джую, еш, сов. в. загрома́дити, **джу, диш, гл.** Загребати, загресть, закапывать, закопать. *Живцем в землі їх загромадили.* Котл. Ен.

Загрома́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. загрома́дитися, **джуюся, дишся, гл.** Загребатися, загрестися, закапываться, закопаться.

Загронитися, нюся, нишся, гл. Покрыться гроздьями, кистями.

Загру́вати, заю, еш, сов. в. загру́зати, **зну, неш, гл.** Вязнуть, завязнуть, увязнуть. *Не промади, дурку, сіна, бо загрузнеш по коліна.* Ном. № 4305. *А в той іарбуз москаль загруз.* Чуб. V. 1070.

Загру́зати, жу́, зіш, гл.—Згрузяти. Черк. у.

Загрунтува́ти, тую, еш, гл. 1) Загрунтовать. 2) Утвердить.

Загру́ти, рую, еш, гл. Закричать (о вороні). Встрѣчається только въ фальсифицированной думѣ, напечатанной Срезневскимъ. *Закряче ворон, заруе, зацумуе.* Запор. Стар. I. 105.

Загрю́зятися, жу́ся, зішся, гл. Увязнуть въ грязи. *Треба їм деє через буже калну білку їхати,—вони їй загрюзяться.* Мнж. 121.

Загрю́кати, каю еш, гл. Застучать, захлопать (дверью).

Загрюко́тати, чу́, тіш, гл. 1) Застучать сильно и часто. 2) Загромыхать.

Загрюко́тати, чу́, тіш, гл.—Загрюко́тати. Стор. М. Пр. 143.

Загрянйшний, а, є.—Загранишний. *Поязав їй хустками... загрянйшними.* О. 1862. I. 74.

Загуба, би, ж. 1) Потеря. *Як у нього ячмін, то по прохам загуба.* Уман. у. 2) Пагуба.

Загубіти, блю́, биш, гл. 1) Потерять, затерять. *Загубив червоні, а я йшов та й найшов.* *Загубив, що не смурив, знайдеши, то не веселись.* Посл. 2) Погубить; вазнить, убить. *Не топись, козаче, бо душу загубиш.* Мет. 17. *Ой не орла, не сокола збіраються обити, ой то ж-пана та Супру-*

на ведуть загубити. Мет. 430. *Загубила свого мужа та поповича жінка.* Гол. I. 51.

Загубітися, блю́ся, бишся, гл. Потеряться. *Ой любов моя дівчинонька та й у налі загубилася.* Чуб. V. 24.

Загубіть, лі, ж.—Загуба. Драг. 191.

Загугніти, гнй, ніш, гл. Заговорить въ ность, загнусить. *Аж ось пан Овксій покинув читати та як загугнитъ з своїми школярами.* Кв. I. 244. *І мені Господь послав побратима,—загугнив Кривоніс.* Стор. М. Пр. 133.

Загугня́вити, влю, виш, гл.—Загугніти. *Солоха загугня́вила: сойволяю.* Кв. II. 148.

Загуготіти, чу́, тіш, гл.—Загоготіти.

Загуда́, ди, ж. Порицаніє. *Яку ж загуду сім дровам зробите?*

Загудіти, джу, диш, гл. Начать порицать, находить недостатки. *Дискулись, що се сталоє старому, що разом загудив Василя.* Кв. I. 58.

Загудіти, дју́, дѣш, гл.—Загустити. Стор. М. Пр. 106. *Загудіти юлуби.* Чуб.

Загукати, каю, еш, гл. 1) Закричать. *Феся закукала, юлос по дубині аж ся розлялає.* Чуб. V. 69. 2)—на нѣго. Позвать, зазвать кого. *Закуай на його,—хотай іде в зиму.*

Загу́лити, лю, лиш, гл. Завести, запрягать. *І в край світа їх загулиш.* Федьк. II. 76.

Загу́ляти, ляю, еш, гл. 1) Закутить. *Зауляя Іван, зауляя, не до мислі жінку взяв.* Чуб. V. 790. 2) Заглушить, ослабить при помочи кутежей (свою бѣду, горе и пр.). *Не втекла... таки од свого лига: і не зауляла, і не заспівала, і не затанцювала його.* Левиц. I. 86.

Загу́лятися, ляюся, ешся, гл. Закутить. *А хазяїн так заулявся, що й усі можна бочки повиозити,—то й не чутиме.* Рудч. Ск. II. 151.

Загумѣний, а, є. Находящійся за гумномъ.

Загумѣння, ня́, с. Мѣсто за гумномъ. *Там на зауменню тополя стояла.* Гол. I. 285.

Загумѣно́х, нку, м.—Загумення.

Загу́пати, паю, еш, гл. 1) Начать ударять, начать глухо стучать, сильно стучать. 2) Пойти тяжелой поступью.

Загу́рити. См. Загуряти.

Загу́ритися, рюся, ришся, гл. Развлечься чѣмъ-либо и забыть о нужномъ,

задержаться, замѣшкаться изъ-за этого. Вх. Зн. 18.

Загуркотати, чу́, чеш и **загуркотіти чу́, тиш**, *м.* 1) Загремѣть раскатами. Ком. П. 34. *Буря повстала, загуркотіло.* Мет. 58. 2) Застучать, загремѣть. *Гур! гур! гур!* *щось страшно загуркотіло по-під вікнами й стігло. То підкотилась карета.* Левиц. Пов. 317. *Заскренотали зубами відьми й загуркотіли з хати.* Грин. I. 68.

Загурчати, чу́, чіш, *м.* 1) Загремѣть, застучать, затрещать, почти то-же, что и **загуркотіти** 2; иногда просто зашумѣть сильно. *Зашуміть садок, стемніє світ і загурчить дощ об землю.* МВ. (О. 1862. III. 42). 2) Упасть, скатиться съ шумомъ, стукнуть, а иногда и просто упасть съ высоты. *Так він і загурчав з кручі!*

Загурчати, рію́, еш, *сов. в.* **загурчати, рю́, рип**, *м.* Занимать, занять, развлекать, развлечь чѣмъ-либо, напр. разговорами, заставивъ забыть прежнее. *Загурчати́ти.* Вх. Зн. 18.

Загурчати́ся, рію́ся, ешся, *сов. в.* **загурчати́ся, рю́ся, рипся**, *м.* Развлекаться, развлечься чѣмъ-либо и забыть о нужномъ; задержаться, замѣшкаться изъ-за этого. Вх. Зн. 18.

Загусати, сѣю́, еш, *сов. в.* **загуснути, ну́, неш**, *м.* Сгущаться, сгуститься. *Наситала багато води, а мало борошна, та мішала, мішала, а воно не загуса.* Грин. II. 164. *Як загусне глина, тоді не зробили горщика.* Канев. у. *На чужє пийнє гурка не підставляй, бо кипітиме, кипітиме, та й не загусне.* НВолын. у.

Загусті́ти, гуду́, дѣш, *м.* 1) Загудѣть. *Під землею щось загуло страшно.* ЗОЮР. II. 31. *Загула Хортиця з Луєм: „чую, чу!“* Шевч. 57. *А загу—аж сумно слухати—неначе бурай у болоті.* Рудч. Ск. I. 64. *Мов дзвони, загули кайдани на неопітхаз.* Шевч. 611. 2) Упасть съ большой высоты (подразумѣвается: съ гуломъ). *Так з конем і загу у провалля.* Вообще куда нибудь съ силой, съ гуломъ двинуться, броситься, напр. въ сказкѣ: *Одну овечку хіп за ніжку та у лантук,—так уся отара і загула туди.* Мнж. 55. *Була ложка, помело, та й те з дому загуло.* Нп. Г. Барв. 288. *Отсюда: Було, та загуло, равносильно русскому: было, да сплыло.* 3) О голубяхъ: заворковать. *Ходить голуб коло хати свій волохатий, як загуде жалібненько,—на серию тяженько.* Мет. 11.

Загутати, таю́, еш, *м.* 1) Ошеломить,

оглушить. Желех. 2) Укротить, уговорить. Желех.

Загутатися, таю́ся, ешся, *м.* Загвататься; забыть объ окружающемъ при видѣ чего. *Загутася, як таку красоту побачив.* Вх. Зн. 19.

Загавити, влю́, виш, *м.*—ногѣ. Отвлечь вниманіе чье. *Я (злодій) піду їх загавлю, ти і бери.* Мнж. 110.

Загавитися, влю́ся, вишся, *м.* Загвататься, засмотрѣться. Мнж. 29.

Загвалтувати, тую́, еш, *м.* Поднять шумъ, крикъ. *Загвалтувало село від краю до краю.* Мир. ХРВ. 249.

Загеготати, гочу́, чеш, *м.* Закричать (о гусяхъ). *Гуси по ставках загеготали.* Г. Барв. 544.

Загедѣлити, лю́, лиш, *м.* Понести чепуху.

Загедзкатися, каю́ся, ешся, *м.* 1) = Задрочиться. 2) Заапризничать.

Загелгати и загелкати, гѣю́ (каю́), еш, *м.* Закричать (о гусяхъ, индѣйскихъ пѣтухахъ). *Аф. Загелкали гуси.* Шевч. II. 35. *Загелкали мов индики.* Мир. ХРВ. 98.

Загеробувати, вую́, еш, *сов. в.* **загерувати, рую́, еш**, *м.* 1) Загинать, загнуть. *Почали загерувати нолу за голову; аж кістки їй тріщали, а вона їй суверелітні уюру.* Грин. П. 167. 2) Запрашивать, запросить дорого. *Загерував ти з його багато.* Дохв. у.

Загерготати и загерготіти, гочу́, чеш и тиш *м.* = Загелкати.

Загрундзобувати, вую́, еш, *сов. в.* **загрундаювати, дзю́ю, еш**, *м.* Завязывать, завязать узломъ такъ, что трудно развязать. Черк. у.

Загудзлити, лю́, лиш, *м.* Завязать узелъ. Вх. Лем. 415.

Зад, ду́, м. 1) Задъ, задняя часть. 2) Задъ; задница. *Голова—кість, а зад, вибачте, м'ясо: в голову цілюють, а в зад б'ють.* Ном. № 1288. Ум. **Задон, задбон.**

Зад, нар. Всѣгдъ за, позади. *Я вскочив у хату зад їх; вона вже лежала на лаві.* Екатер. у.

Задана, ви, ж. 1) = Кужба. Вас. 147. 2) Рычагъ для зажиманія дерева при увязкѣ его на саняхъ для перевозки. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Задавати, даю́, еш, *сов. в.* **зада́ти, дѣж, дасі́, м.** 1) Задавать, задасть. *Задам я тобі бурду.* Ном. № 13602. 2) = **Задавати.** *В неволю всіх задали.* Гол. I. 4.

Задаватися, даю́ся, ешся, *сов. в.* **за-**

да́тися, да́жся, да́сися, *гл.* Возна́мѣри-
ваться, визна́мѣряться, рѣ́шати сдѣ́лать.
Вона ще літом, як сонечко сіпало теплим
промінням, задалась, виходячи з церкви,
понести комись попогї рунце на розжиток.
Г. Барв. 155—156.

Задавіти, влію, виш, *гл.* Задушити,
задавити. Таки Бог погодив, вояк кобилу за-
давив. Чуб. V. 1151. Не жируй з ведме-
дем, а то він тебе задавить. Ном. № 1213.
Нудна його задавила на чужому полі.
Шевч. 214.

Задавійко, *ка, м.* Душитель; мірофѣд,
кулак. То хита пан? То задавійко. Він
скільки людей зрубив тими процентами.
Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Задавлічка, *ки, ж.* Медиц. Жаба,
angina. Вх. Зн. 19.

Задавнений, *а, е.* Пришедший въ дав-
ность; застарѣлый, запущенный (о бо-
лѣзни). Задавлена хвороба.

Задавнення, *ия, с.* Давность, заста-
рѣлость. Желех.

Задавнити, *ся.* См. Задавиювати, *ся.*

**Задавиювати, *нюю, еш, сов. в. за-
давити, ню, виш, *гл.**** Запускать, запу-
стить (болѣзнь). Еле, так воно задавнено,
то й важко зайти. Канев. у.

Задавиюватися, *нюся, ешся, сов. в.*
зада́внитися, *нюся, вишся, *гл.** Застарѣ-
вать, застарѣть.

Зада́ння, *ия, с.*—Завдання. Яке важке
задання бути дічем на далекій стороні.
Левц. Пов. 120.

Зада́р, *нар.* Даромъ. Вх. Лем. 415.

Зада́рити. *См.* Зада́рювати.

Зада́рь, *нар.*—Зада́р. Вх. Зн. 19.

**Зада́рювати, *рюю, еш, сов. в. за-
да́ри, рю, риш, *гл.**** Задаривать, задарить.

Зада́ти, *ся.* См. Задавати, *ся.*

Зада́ток, *тку, м.*—Завдаток.

Зада́ча, *чі, ж.* Задача. К. Гр. 102.

Задви́гати, *гчу, чїш, *гл.** Задрожать.
Як ступи... на ті підлоги, то вони аж
задви́гали й заули. Левц. Пов. 330.

Задви́жати, *жу, жіш, *гл.**—Задви́гати.

Задви́рковий, *а, е.* Выходящий на дворъ
позади дома. Дочка на задви́ркові двері рип!
Чуб. IV. 557.

Задви́рок, *реу, м.* Дворъ позади дома.
Схотилась, вискочила на задви́рок. Г. Барв.
237.

Задво́йний, *а, е.* Двухъ родою. Аст-
ряби суть задво́які: астряб великий і ма-
ний. Вх. Лем. 415.

Задекре́тувати, *тую, еш, *гл.** Прика-

зати, да́ти указъ. Як ваше лукаве серце
поверне справою, так він би́даха (царь) і
задекре́тує. К. XII. 32. Одно тільки наше
зосталося при нас—живе українське слово.
І тому задекре́товано згинути. К. XII. 128.

Заденчи́ти, *чу, чїш, *гл.**—Задни́ти.
Діжку ще не заденче́но. Екатор. у. (За-
любовсьє.).

Заде́ра, *ри, ж.* Лучина, щепка. Вх.
Лем. 415.

Заде́рака, *ки, ж.*—Задира́ка.

Заде́рачка, *ки, ж.* Задравшися кожа
надъ ногтемъ, заусеница. Миргор. у. Слов.
Д. Эварн.

Заде́ревіти, *вію, еш, *гл.** Одеревні́ть,
окоче́вѣть (отъ холода, смерти). Руки мені
заде́ревіли—чи воно з голоду, чи хто його
знає. Камен. у. Як побачила чоловіка, так
і заде́ревіла. Камен. у. Прийшов п'яний,
та як заснує, так і заде́ревіє. Камен. у.

— **Заде́реві́нати, *нію, еш, *гл.****—Заде́ре-
віти.

Заде́ржати, *ся.* См. Заде́ржувати, *ся.*

**Заде́ржувати, *жую, еш, сов. в. за-
де́ржати, жу, жиш, *гл.**** 1) Заде́ржувати,
заде́ржати. 2) Уде́ржувати, уде́ржати. Не
то господар, що збереть господарство,—
то, що його заде́ржить. Ном. № 10108.

Заде́ржуватися, *жуюся, ешся, сов. в.*
заде́ржатися, *жуюся, жишся, *гл.** 1) За-
де́ржуватися, заде́ржатися. Чує він, що
плуг його за щось заде́ржався. О. 1861.
XI. 29. 2) Уде́ржуватися, уде́ржатися, сох-
ра́нися, сохрани́тися. Де-не-де заде́ржались
старі шапки.

Заде́рїка, *ки, об.*—Задира́ка.

Заде́рїкуватий, *а, е.* Задорный. Харьк.

Заде́рїхвіст, *воста, =* Въ выраженіи:
заде́рїхвоста да́ти. Удрати безъ оглядки.

Заде́рїй, *ріє, м.*—Задери́ка. Андрій-за-
де́рїй. Ном. № 12702.

Заде́рнувати, *ную, еш, *гл.** Заложить
дерномъ. Вони викопали яму, насипали
грошей, поклали того, що обібрався грошей
стерети, та й знов засипали й заде́рну-
вали. Канев. у.

Заде́рнути, *ну, неш, *гл.** Заде́ть, опа-
рапати. Чесні дідька зрідка, щоб не заде́р-
нути. Ном. № 1212.

Заде́рти. *См.* Зади́рати.

Задесе́нець, *нця, м.* Житель мѣстно-
сти, за Десною находящейся. Ном. № 13617.

Задесе́ньський, *а, е.* За Десною нахо-
дящийся.

Задесе́нщина, *ни, ж.* Мѣстность за
Десною.

Задешевіти, вію еш, м. Подешевѣть.
Скрізь задешевіла горілка.

Заджерготати, чу́, тиш, м. Заговорити на непонятномъ языкѣ (преимущественно о еврейхъ).

Заджеркотити, коту́, тиш, м. = **Заджерготати**. Як заджеркотіли жиди, то аж у вухах ляцяти. Славяносерб. у.

Заджижчати, жчу́, чіш, м. Зажужжать. См. **Заданжжати**.

Задзвеніти, нб́, нйш, м. Зазвенѣть.

Задзвоніти, нб́, нйш, м. Зазвонити. Котл. Ен. П. 30. В неділеньку рано задзвонили дзвони. Мет. 95.

Задзвонитися, нб́ся, нйшся, м. Зазвенѣть, зазвонити самому. Самі дзвоники задзвонилися. Грин. III. 117.

Задзеленьчати, чу́, чіш, м. Зазвонить (о бубенчикахъ); зазвенѣть, забренчать.

Задзеленькотити, коту́, тиш, м. = **Задзеленчати**. Рудан. I. 77. Пан виняв, дав гроші. Той кинув в кишеню, аж задзеленькотіли. Драг. 54.

Задзѣбати, каю, еш, м. Начать дзѣбати. Аф.

Заджижчати и **задзничати**, чу́, чіш, м. = **Заджижжати**. Коли не коли заджижчить... роботяца бджола. Греб. 402. А мухи разом задзизжчали: „Ось годі, не каже!“ Гліб. 114.

Задзігоріти, рб́, рйш, м. Быстро заговорить. Так задзігоріла лзикам, що він ледві встиг розібрати ті слова. Левиц. Пов. 67.

Задзіюріти, рб́, рйш, м. Политься струей. Харьк.

Задзіюркотати и **задзіюркотити**, чу́, чеш и тиш, м. Зажурчать. Домонтовиченко алуиц Війтенка по лігій руці,—кроз так і задзіюркотала. К. ЧР. 306.

Задзіюрчати, чу́, чіш, м. Зажурчать. Тане сні, задзіюрчали по улицях струмочки. МВ. I. 28.

Задібати, баю, еш, м. Начать ходить (о дѣтяхъ).

Задивѣтися. См. **Задивлятися**.

Задивлятися, лѣюся, ешся, сов. в. задивитися, влѣюся, вйшся, м. Засматриваться, засмотрѣться. Прийшло до неї мале патоля, вона на його задивилася. Чуб. III. 419.

Задивувати, вѣю, еш, м. Удивиться. Й аж сі панове задивували. Kolb. I. 109.

Задивуватися, вѣюся, ешся, м. Задивиться, засмотрѣться съ удивленіємъ. Як

би ви їхали надворськлянськомъ низиною,... то задивувалися би. О. 1861. XI. 101.

Задимати, маю, еш, м. Задувать, тушить. Каднечей горить добре і його ніщо не задима. Дешо, 52. См. **Задувати**.

Задиміти. См. **Задимлювати**.

Задімка, кн, ж. Снѣжный вихрь, метель. Вх. Лем. 415.

Задимлювати, люю, еш и **задимляти**, лѣю, еш, сов. в. **задиміти**, млѣю, мйш, м. Закапчивать, коптить, закоптить. Повісив задимлювати. НВолын. у. Стояла... сахарня з високим задимлянимъ стовпом. Левиц. Пов. 370.

Задимувати, му́ю, еш, м. Задымить. Коснеться гір—і гори задимують. К. Псал. 238.

Задина́ти, наю, еш, сов. в. **задиніти** днб́, нйш, м. Вставлять, вставить дно. Як роблять липівку на мед, то намоче поперед тої край, де дно повинно бути, а тоді й задинає. Волч. у.

Задіра́к, ка, м. Пт. турухтанъ, Tringa rugosa. Вх. Пч. П. 15.

Задіра́ка, кн, об. Задорливый чело́вѣкъ. Нентуніє син сподарь Мезап, боець, ярун і задирака. Котл. Ен. Ум. **Задірачна**.

Задіракуватий, а, е. = **Задерикуватий**. О. 1861. X. 37.

Задіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **заде́рти** и **задра́ти**, деру́, ре́ш, м. 1) **Задирать**, **задрать**, **поднимать**, **поднять** вверхъ. Біда вмерла і ноги задрала. Посл. Ворона літає, а дурень голову задирає. Ном. № 6404. 2) **Задирать**, **задрать**, **начинать**, **начать** ссору. 3) О коростелѣ: **начинать**, **начать** кричать. Як держак котрого году заде́ре поперед перепілки, то сіно буде дорожє. Грин. I. 15.

Задіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **заде́ртися**, **задра́тися**, **деру́ся**, **ре́шся**, м. 1) **Задираться**. **задраться**, **подниматься**, **подняться** вверхъ. Чуприна задралася уюру. Рудч. Ск. II. 126. Нис... задрася до гори. Стор. М. Пр. 83. 2) **Начинать**, **начать** ссориться, поссориться, повздорить.

Заді́рга, ги, **заді́рка**, кн, ж. 1) **Задоръ**; ссора. Кіндрат на зади́ргу йде. НВолынск. у. 2) **Заусеница**. Камен: у. Ум. **Заді́рочна**.

Заді́ркуватий, а, е. = **Задерикуватий**.

Заді́рливий, а, е. = **Задерикуватий**. Греб. 409.

Заді́рчастий, а, е. О дере́вѣ: **зади́раючийся**. **Заді́рчасте** обіддя: ти його

так теши, а воно он як задихається.
Каневск. у.

Задих, ху, м. Удушье, астма. Вх. Лем. 415.

Задиханий, а, е. Запыхавшийся. Прибила шинкарка, задихана вся, до мене. МВ. II. 186.

Задиха-тися, хаюся, ешся, м. Запыхаться. *Задихався, як вів в борозні.* Ном. № 1404.

Задиха-тися, хаюся, ешся, м. Задыхаться. *Трясучи головою і задихаючись, переказує.* Стор. М. Пр. 155.

Задихлиий и **задышливий** а, е. Удушливый (о человеке). Вх. Лем. 415. Желех.

Задівати, вію, еш, сов. в. **задіти**, діну, неш и дію, еш, м. 1) Вдвѣть, вдѣть. Вх. Зн. 39. 2) Дѣвать, дѣть. *Ой знаю я, товаришу, де я їх задію: занесу їх в Чорногору, та там їх посію.* Шух. I. 201.

Задівати, віюся, ешся, м. Сов. в. **задітися**, нуся, нешся, м. 1) Вдвѣтаться, вдѣтаться. 2) Дѣваться, дѣтаться; пропасть, исчезнуть. Вх. Зн. 19.

Заділітися, ліюся, лмшся, м. Ошибиться при сдачѣ картъ. *Шкодѣ, хлопче, заділівся! Перемацує, лишень, гарзд, та не задімісь.* Лубен. у.

Заділувати, луію, еш, м. Обнести заборомъ.

Задіти, си. См. **Задівати**, си.

Задіятий, а, е. О полевой землѣ: истощенный, много разъ пахавшийся и потерявший плодородіе. Земля *задіяна*. Лубенск. у.

Задки, нар. **Задомъ** (идти). Мнж. 181. *Я до його, а він задки, задки.*

Задеувати, куію, еш, м. 1) Идти задомъ, пятиться. *Дивомось: задкує-задкує—та в двері.* Мнж. 2) Идти сзади, слѣдовать. *Іде султан; за нимъ наші задекують небомъ.* Мпр. л. зб. 82.

Задля, пред. Ради, для. *Виросте на йому шасливиша доля задля людей.* Стор. М. Пр. 49. *Це вона мене задля тою й приєднала, щобъ іззисти у своїй норі.* Рудя. Ск. П. 20. *Задля його звертають каравани.* К. Іов. 14.

Задля-тися, ляюся, ешся, м. Замедлить, пробить долго; протянуть. *Прочула я, що в неї чоловік умер,—де вже з нею ні світи з'яляється.* МВ. II. 143.

Задмукати, хаю, еш, м. Задуть.

Задніти. См. **Задняти**.

Задниця, ці, ж. То же, что и за-

пaska 1, называемая *задницею* нъ тѣхъ случаяхъ, когда этотъ кусокъ сукна, надѣваемій сзади, противопологается сопро-вождающему его переднему куску, фар-туху, носицеу названіе: *попередниця*. *Заськи тобі, почитухо, заськи, без задньої запаски... ні пороzi зачетилася і задниця загубилася.* Мил. 156.

Задній, а, в. 1) Задній. *Оглядайся на задні колеса.* Ном. № 4305. 2) **Задню пасти**. Оставаться сзади, не успѣвать, быть послѣднимъ. 3) **Задня кишка**. Заднепроходная кишка. Вх. Уг. 239.

Задніпрів'я, в'я и **задніпри**, ря, с. **Задніпрів'я**. О. 1862. VII. 63. *Все задніпрів'я, мов ірім його ударив, запалало.* Сніп.

Задніпрів'я, нця, м. Житель задніпрів'я. Черк. у. Шевч. 574.

Задніпрянський, а, е. **Задніпрівскій**. *Вони дивились на темний задніпрянський бір.* Левиц. Пов. 24.

Задніпка, ки, ж. Прямая кишка. Черк. у.

Задобід, нар. Въ предобѣденное время. О. 1862. I. 81.

Задобідня, дя, с. Предобѣденное время. *Город Сорочу у неділю рано (в) задобідня взяв.* Мет. 393.

Задобідній, а, в. Предобѣденный. *Задобідня година.* О. 1862. I. 81.

Задобре, нар. Очень хорошо.

Задоббати. См. **Задовбувати**.

Задовбувати, буію, еш, сов. в. **задовбати**, баію, еш и **задовбти**, бѣ, бѣш, м. Вдалбливать, вдолбить. Чуб. VII. 403.

Задовжати, жаюся, ешся, м. = **Задоволюватися**. *Ой годи сюда, діво млада, викупи мене, задовжася я.* Лавр. 46.

Задовжати, жуся, жішся, м. = **Задовжати**. *Да ми уже всімъ задовжимося! Ні в когъ вже і позичати.* Г. Барв. 523.

Задовіл, віію, м. Удовлетвореніе. *Держаться жадааннямъ неситимъ своїмъ... задоволу неситой страсти.* К. Дз. 135.

Задоволення, ня, с. = **Задовіл**. *Се вона юворить із якимсь задоволеннямъ.* Г. Барв. 218.

Задовольняти. См. **Задовольняти**.

Задовольняти, няію, еш, сов. в. **задовольняти**, няю, няш, м. Удовлетворять, удовлетворить. *Таке вже серце Богъ дав матері, що коли її дитина жива і здорова, то щобъ була і шаслива, тоді тільки його і задовольниш.* Стор. М. Пр. 56.

Задоїти, доію, іш, м. О коровѣ: испортить неаккуратнымъ доеніемъ.

Задок, *дѣл.* м. 1) Ум. отъ Зад. 2) Заднее сидѣнье экипажа. Рудч. Чп. 250. *Сами сім є передочку, а некрутика в задочку.* Чуб. V. 986.

Задощить, *нар.* Совершенно достаточно, больше чѣмъ достаточно. *Торік було садощини задощити.* НВолын. у.

Задощитися, *щўся, щїлися, і.* 1) Замокнуть отъ дождя. *Задощилося сіно.* Константиногр. у. 2) **Задощитися**, *безл.* Наступить дождливой погодѣ. *Задощилося: вже третій день дощ.* Константиногр. у.

Задрагувати, *тїю, еш, і.* Задразнить. *Задрагував турчина.*

Задрати, *сѣ.* См. **Задирати**, *сѣ.*

Задригати, *г'їю, еш, і.* Заболтать ногами. *Коли вліз у ту яму—тільки трошки пош зерку,—да як задригав ногами.* Рудч. Ск. II. 195.

Задригати, *щў, еш, і.* Запачеать поносомъ.

Задригати, *щўся, ешся, і.* Запачеаться поносомъ.

Задрибити, *чў, тїш, і.* 1) Быстро заговорить, засыпать скороговоркой. *Я не хочу нічою знати, слухати, бачити!—задрибіла пані.* МВ. (О. 1862. III. 53). 2) Засеменить (ногами). *А хлопці, озлявшись у боки, задрибляли ногами, то одарят тропака.* Левнц. I. 16.

Задригати, *жў, жїш, і.* Задрожать. К. Іов. 19. Шевч. 118. *Та повели до прийдому—задригали ніжки, ручки йому.* Чуб. V. 1003.

Задригати, *ж'їю, еш, і.* Задремать. *То це що задригав та похилився, то його колотили і околяти.* Рудч. Ск. I. 156. *К череді йшла—задригала.* Чуб. III. 203. *Ледве встів він задригати, а йому вже снились страшні сни.* Опат. 88.

Задригати, *лосє, і.* безл. Вздремнуть. *Добре задригавсь.* Мнж. 130.

Задригнути, *нў, нїш, і.* Вздремнуть. Радомисл. у.

Задрипа, *пи, об.* Забрызгавшийся грязью. **Задрипанець**, *ндя, м.* Забрызгавшийся грязью, веряха. Черк. у.

Задрипаний, *а, е.* Запачканный, забрызганный грязью; неряшливый. *Моя газійка замітає мене задрипаним віником.* Чуб. I. 45.

Задрипанка, *ки, ж.* Забрызганная грязью; веряха. *А ти, задрипанко, шинкарко, перекупи н'яна.* Шевч. 621.

Задрипати, *сѣ.* См. **Задрипувати**, *сѣ.* **Задрипувати**, *пуя, еш, сов. в.* **задрипати**, *пая, еш, і.* Забрызгивать, забрыз-

гать грязью нижнюю часть платья. *Де це ти так задрипала спідницю?* Харьк.

Задрипуватися, *пуюся, ешся, і.* Забрызгиваться, забрызгаться грязью. *Оце я поки до вас дійшла, так здорово задрипалася. Коли ж грязько дуже на дворі.* Екатер. у.

Задробити, *блїю, биш, і.* Чи се таки до діла робиш, що й досі тута зацупався? *Та швидкі і не так задробиш; Зевес не дурно похвалявся.* Котл. Еп. I. 29.

Задрочитися, *чўся, чїшся, і.* 1) Побѣжать подъ влияніемъ укусовъ насѣкомыхъ (о рогатомъ скотѣ). 2) Закапризничать, взбѣситься. *Мовчіт!.. чою ви задрочились?* Котл. Еп. II. 22.

Задруге, *нар.* Вторично. *Задруге посія буряки, бо то кузка, то мороз побив.* Черк. у.

Задрыбанный, *а, е.*—**Задрипаний**. *Ой як би ти, дівчинонько, не задрыпана така.* Грин. III. 683.

Задубіти, *сѣ.* См. **Задублювати**, *сѣ.* **Задубіти**, *бію, еш, гл.* Окоченѣть. *Задубів чоловік на морозі.* Черк. у.

Задубити, *бну, нїш, і.*—**Задубіти**.

Задублювати, *люю, еш, сов. в.* **задубіти**, *блїю, биш, і.* 1) Выдѣлывать, выдѣлать, выдубить (кожу). Гол. Од. 66. 2) О животныхъ: поднимать, подаять вверхъ хвостъ. *Задубили коні хвосты.* О людяхъ: поднимать, подаять одежду, обнаживъ нижнюю часть тѣла.

Задублюватися, *лююся, ешся, і.* **задубітися**, *блїюся, бишся, і.* Обнажать, обнажить нижнюю часть тѣла.

Задувати, *ваю, еш, сов. в.* **задути**, *дїю, нїш, і.* Задувать, задувать. *На ніч стануть світло задувати.* Макс. (1834), 158.

Задувка, *ки, ж.* Мятель. Вх. Уг. 239.

Задудніти, *дїю, нїш, і.* Глухо загремѣть. *Ой задудніли ковані вози на дворі.* Грин. III. 524.

Задум, *жу, м.* Замысль, наміреніе. *Душа в великихъ задумахъ кохалась.* К. МВ. *Чи знаєш ти закони рівноваги і задуми того, хто весь—премудрість?* К. Іов. 83.

Задума, *жи, ж.* Задумчивость. *Радюк хотів піймати на її лиці хоч крапельку задуми, хоч крапельку того смутку.* Левнц. Пов. 298.

Задуманий, *а, е.* Задумчивый. *Він бачив її не такою задуманою і мовчазною тепер, яка вона була недавно.* Левнц. Пов. 298. *Блакитні задумані очі.* Мир. Пов. II. 76.

Задуманість, ности, жс. Задумчивість. Желех.

Задумати, см. См. Задумувати, см.

Задумливий, а, о. Задумчивий. Левиц. Правда, 1868. 461.

Задумувати, мую, еш, сов. в. задумати, маю, еш, іа. Задумывать, задумывать. Голова задумала, а ноги несуть, *Ном. № 6680.* Задумав козак жемитися. *Мет. 78.* Задумала мисля вчинить велике діло. *Гліб. 10.*

Задумуватися, муюся, ешся, сов. в. задуматися, маюся, ешся, іа. Задумываться, задуматься. Задумався, як собака в човні. *Ном. Василько над квітками та зіллями сидить, задумався. МВ. II. 16.*

Задумшливий, а, о. Задумчивий. Був якийсь задумшливий змалку. *МВ. II. 18.*

Задунайський, а, о. Находящийся за Дунаєм, на правому его берегу. Незай мене не ховають ні попи, ні дяки, незай мене поховать задунайські козаки. *К. С. 1883. IV. 739.*

Задурити. См. Задурювати.

Задуркати, каю, еш, іа. Застучать. *Принципи вони перед небо, задурками в царські врата. Гол. I. 234.*

Задурювати, рюю, еш, сов. в. задурити, рію, рш, іа. Забивать, забить голову, притупити умственные способности. Мене, такого пана, суди задурювать прийшло. *Гліб. 59.* Чоловік дурний, бо (жінка) задурила. *Грин. II. 159.*

Задүти. См. Задувати.

Задүтий, а, о. Одутый, обрюзглый. Дивися на його задуту тилу. *Мир. Пов. II. 78.*

Задүтиса, джүся, дмѣся, іа. Опухнутъ отъ сна, пьянства, болѣзни. Аж задүся від гульнї та недоспаних ночей. *Мир. ХРВ. 233.*

Задүха, хи. жс. 1) Сильный, удушливый запахъ. Шпигула у нїс хримова задүха. *Полт. у.* **2)** Спертый, удушливый воздухъ. **3)** Засореніе дымовыхъ проходовъ въ печкѣ. Задүха десь зробилася, та й курить тою. *НВолын. у.* **4)** Удушье, астма. *Вх. Зн. 19.*

Задүшити, шү, шш, іа. Задушить. Сірко мї на вовкові, наче хоче задүшити. *Рудч. Ск. I. 12.*

Задүшитиса, шүся, шшся, іа. Задохнутися. Такий сморід, що й задүшити можна. *Дещо, 53.*

Задүшний, а, о. 1) О воздухѣ: спер-

тый. **2)** Заупокійний, поминальний. -- день. День всеобщаго поминовенія, родительская суббота.

Задүшний, ка, м.—Сердак. *Вх. Уг. 239.*

Задүшнийця, ці, жс. Панихида по усопшимъ. *Вх. Лем. 415.*

Задүвка, ки, жс.—Задувка. *Вх. Уг. 239.*

Задүр, ру, м. Причина къ ссорѣ, дракѣ. *Задүр між їми е. НВолын. у.*

Задүрний, а, о.—Задирливий. Таке задүрне було, що до всякого так у вічі й лізе як тая оса. *Кв. I. 234.*

Задякувати, кую, еш, іа. Слишкомъ много благодарить. *Константиногр. у.*

Задѣдно, нар. 1) Вмѣстѣ. Що ж,—каже—або жиєтї будем, або заедно зачинем. *Волч. у.* **2)** Постоянно. Один чоловік купив собі хату... пожив там трохи, нічого не було, а потім тою почала являтися оказія така: заедно стеля кричить: "Ой упаду, ой упаду!" *ХС. IV. 29.*

Зайць зайця, м. 1) Заяць. Біває, як солоний заєць. *Ном. № 6677.* Боятися, щоб йому заєць дорон не перебі. *Ном. № 303.* **2)** Названіе волѣ съ прямими толстыми и приподнятыми вверхъ рогами. *К. С. 1898. VII. 44.* **3)** Дѣтскія игры: а) охотники охотятся за зайцемъ. *Ив. 60.* б) то-же, что и сіра нішка. *Ив. 47.* Ум. *Зайчим, зайчичон, зайньо.* Зайчикок-стрибайчикок обризує молодї павонї на вишнях. *О. 1861. V. 74.*

Зайчека, ки, жс. Зайчиха. *Вх. Зн. 20.*

Зажадати, дію, еш, іа. Пожелать, потребовать.

Зажадіти, дію, еш, іа. Пожалѣть. Не зажадіш батька в наймах. *Мир. ХРВ. 343.*

Зажакувати, кую еш, іа.—Зажадіти.

Зажарити, рю, рш, іа. Начать быстро дѣлать что-либо. Як же воно зажарило (замололо дуже), то чорти його батька зна—ну прямо ж страшно і в млинї сидіти. *Грин. I. 39.*

Зажаритиса, ріюся, ешся, іа. 1) Заалѣть. **2)** Сдѣлаться ярнимъ. По дощові як ся зажарила озимина. *Каменец. у.*

Зажартий, а, о. Ожесточенный, озлобленный.

Зажартість, тости, жс. Ожесточеніе, злоба.

Зажартувати, тую, еш, іа. Подшутить.

Зажати. См. Зажнати.

Зажахтіти, хчу, тіш, іа. Запыхать, распалиться, начать испускать сильный

жарь, зардѣть (о горящих угольях). *Зажажити* як жар. К. Дз. 151.

Зажвакати, жаво, еш, м. Зачавкати.

Заждати. См. Зажидати.

Зажеврѣти, рію, еш, м. Заалѣть, разгорѣться. *Але ж оце чого, як тільки сонечко зажеврѣ, то по всякому дереву і по всякій биліні роса і виступав.* Рудч. Св. I. 138.

Заженіхатися, хаюся, ешся, м.—з ним. Увлечись ухаживанієм. *З дівчатами заженіхався.* Котл. Ен. I. 8.

Зажеблнвість, вости и пр.—**Зажирильність и пр.**

Зажебти. См. Зажирати.

Зажив, ву, м.—**Заживок 2.** *Інші думають, що в нашій землі мало заживу.* О. 1861. IV. 34.

Заживаний, а, в. Бышій въ употребленіи.

Заживання, ня, с Употребленіе. *Все на частім заживанню належить.* Ном. № 5785.

Заживати, ваво, еш, сов. в. зажити, живу, вѣш, м. 1) Употреблять, употребить, вкушать, вкусить. *Будуть до тебе козки заїждати, будуть у тебе злібасоми заживати.* К. С. 1884. I. 36. *Я юрліки не заживаю.* Черк. у. *Зажиймо табак.* Чуб. V. 1146. *Гей, істї, що єсть—заживайте.* Гол. IV. 505. 2) Испытывать, испытать. *Жила в батька не рік, не два,—не зажила добра.* Грин. III. 220. **Роскоші зажити.** *Пожить въ роскоши, богатствѣ.* *Гей, хто хоче роскоші зажити,—гей, нехай іде до двора служити.* Чуб. V. 344. 3) Приобрѣтати, приобрѣсти; зарабатывать заработать въ наймѣ. *Мізерний був, змілось то конійки зажити.* Драг. 83. *Скільки це вже я в вас трошеї зажила?* Полт. г. **Слави зажити.** *Приобрѣсти извѣстность, славу.* *Ой не знав козак, да не знав Сунрун, да як слави зажити: ой зібрав військо славе запорожське та й пішов орду бити.* Грин. III. 585. *Зажила вона собі це того часминого часу слави доброї панночки.* Г. Барв. 333. 4) —він. *Жить, пожить на счет чужого вѣка. Ти чужий вік заживаеш.* Стор. I. 232.

Заживатися, вавося, ешся, сов. в. зажитися, живуся, вѣшся, м. 1) Заживаться, зажитись, долго прожить гдѣ. *Зажилась Улита у родичів.* Левци. I. 406. 2) Богатѣть, разбогатѣть. *З чого ти, брате, так заживс?* *Був бідний, а тепер нема батючого від тебе.* Грин. II. 250

Заживітися, влюся, вишся, м. Наѣстись, насытитись. *Заживісь, як собака мухою.* Ном. № 4763.

Заживний, а, в. 1) Питательный. 2) Крѣпкій, плотный. *Заживна це у вас діїниці.* Харьк. у.

Заживок, вку, м. 1) Зародышъ. *Пропало просо: морози заживок побили.* Луб. у. *В єй ще з замолоду заживок (хвѣробу) у середині, в животі.* Черк. у. 2) Питаніе. *Як їмоюата земля, то корень краний заживок має, тим зліб добрий роде.* Кам. у. 3) Зажитое, заработанное наймомъ имущество. *Я не чужу темницю взяв, а свою: вона мій заживок.* Прил. у. 4) Внутренняя, самая крѣпкая часть снятой съ животнаго кожи, лежащая между наружнымъ слоемъ—лишком и внутреннимъ—ніздрію. Мняж. 180.

Зажигати, гаю, еш, м.—**Запалювати.** *Нехай свічі воскові зажигав.* Мет. 170.

Зажигатися, гаюся, ешся, м. Ячмені зажиються,—слов'ї щебетати забуваються; ячмені позажигались,—слов'ї щебетать позабувались. Мил. 93.

Зажидати, даю, еш, сов. в. заждати, дѣ, дѣш, м. Ждать, подождать, обожждать. *Зажиди трохи!*—*Мамо, мамо! якою мені зажидати?* МВ. II. 110. *Обіцяя Бог дати, тіко казав зажидати.* Ном. *Зажиди, серце дівчино, та напій мі коня.* Чуб.

Зажикки, мое, ж., мн. Складки отъ неправильнаго покрою одежды. Павлогр. у.

Зажин, ну, м. Начало жатвы,—родъ обряда, совершеніе котораго составляетъ обязанность старшихъ въ семьѣ.

Зажинати, наю, еш, сов. в. зажати, жнѣ, нѣш, м. 1) Дѣлать, сдѣлать начало жатвы, начинать, начать жать. Родъ обряда, совершеніе котораго составляетъ обязанность старшихъ въ семьѣ. *Ми, старіі, тільки подемь поле зажати—молодіж заохотити.* *Станем удвох, по постаті прийдемо, нажнем удвох снопок, поблажословимо своїх робітників, та й додому з снопом первачком.* Г. Барв. 16. 2) Зарабатывать, заработать жатвой. *Я зажила торік итуриі карбованці.* Каменец. у. *Зажнемо якого снопа.* Г. Барв. 435. 3) При жатвѣ захватывать, захватить часть чужой нивы. *Рядом жала удова, та все в його десятину і зажила.* Драг. 71.

Зажинки, ків, м., мн. Начало жатвы. **Зажіра, ри, об.** 1) Обжора. 2) Любостыжательный, алчный къ богатствамъ, ненасытний.

Зажира́ка, ки, об.=Зажи́ра. О, з Грицька зажирака добрий! Ормо й сіємо окупи, а ділитися почнемо, то він усе собі яко мога більше бере. Волч. у.

Зажи́ракува́тий, а, є. 1) Обжорливий, прожорливий. 2) Любостязательный, алчный к богатству, ненасытный. *Ото у нас чоловік Рогуля—зажиракуватий: йому все мало!* Волч. у.

Зажи́рати, раю, еш, сов. в. заже́рти, жеру́, їш, м. 1) Бсть, поѣсть. Хмб тижде́нь печений, та такий, що й зажерти не можна. Лебед. у. 2) Пожирать, пократь, сожрать. *Зажер усе, нічого не зстигав.* К. Іов. 44. *І жадав негитим духом увесь світ зажерти.* К. Псал. 256. *Неправда увесь світ зажерла.* ЗОЮР. II. 102.

Зажи́рливий, а, є. 1) Прожорливий. *Старенький панотіць толкував одному панові, од чого то є такі нині зажирливі.* Ном. № 9768. 2) Алчный, любостязательный. *До дітей своїх був зажирливий.* Г. Барв. 464. См. Замирануватий.

Зажи́рливість, вости, ж. 1) Прожорливость. 2) Любостязательность, алчность. *Нехай тіло Бог судить за тіло зажирливість.* Г. Барв. 468.

Зажи́рливо, нар. Прожорливо.

Зажи́рний, а, б. 1) = **Зажи́рливий.** К. XII. 56. 2) О бураві: забираючий при сверленні много дерева. Волч. у.

Зажи́рува́ти, рую, еш. м. Заиграть, заплясать.

Зажи́ти. См. Заживати.

Зажи́тий, а, є. Зажиточный. Миусск. окр.

Зажи́тися. См. Заживатися.

За́йма, за́ймагом, нар. Сколько рука хватить, сколько можно захватить рукой (рвать). *Вибрала мюн займа.* НВолын. у. *Руку цапав займагом, щоб пан не піймав.* НВолын. у.

Зажму́рити, рю, рипш. м. Зажмурить (о глазах).

Зажни́вий, а, є. Относящийся ко времени жатвы. *Зажниві пісні.* Піснн, *якотри поють во время жатвы.*

Зажо́вклий, а, є. Пожелтѣвший. *Де не-де зазеленіє бліде зажовкле стебло.* Мир. Пов. II. 85. *Бліда та зажовкла, наче за'яла квітка.* Мир. Пов. II. 51.

Зажовті́ти, вчу́, тиш, м. Сдѣлать желтымъ.

Зажовті́лий, а, є. Зажелтѣвший.

Зажовті́ти тію, еш, м. Зажелтѣть. Ой

чиє ж то поле зажовтіло, стояє? Чуб. III. 242.

Зажо́га, ги, ж. Поджогъ. *Без зажогів й дрова не горять.* Ном. № 3298.

Зажо́н, ну, м.=Зажни. Сим. 204.

Зажо́хатися, хаюся, ешся, м. Заболѣть отъ жары (о жирныхъ животныхъ). *Зажохавсь віл.* Каменец. у.

Зажо́хнутися, нуся, нешся, м. Издохнуть отъ жары (о жирныхъ животныхъ). *Як добре подована свиня, и спека та далеко тати, то й зажохнеться.* Камен. у. Иронически говорится и о толстошъ чело-вѣкѣ.

Зажу́рити, ся. См. **Зажу́рювати, ся.**

Зажу́рювати, рую, еш, сов. в. зажу́рити, рю, рипш, м. Опечаливать, опечалить. *Зажурило того Івана.* Рудч. Ск. II. 120.

Зажу́рюватися, руюся, ешся, сов. в. зажу́ритися, рюся, рипся, м. Опечаливаться, опечалиться, пригорюливаться, пригорюниться. *Ото зажурилась! Та така годить, як тумі.* Ном. № 2268. *Вже було як зажуритися чим, то аж занедужав.* МВ. II. 37. *Зажурился, що в мене грошей нема,—набавно і в тебе не буде.* Ном. № 6465. *Молодий козаче, чого зажурился?* Чуб. V. 27.

Зазбі́рува́ти, рую, еш. м. Собираť. *Же боличеві з устив снадако, тев же бо тії пси зазбірували.* Гол. III. 264.

Зазва́ти. См. **Зазивати.**

Зазве́нити, нію, ніш, м.=Зазвеніти.

Якимов поле зазвеніло стоя. Чуб. III. 228.

Зазда́легідний, а, є. Заблаговременный, предварительный. *„Заздаденіє словце до другою типу „Досвіток“.* (Київ, 1876).

Зазда́легід, зазда́легідн и зазда́лі-годи, нар. Заблаговременно. *Готовили заздаденіє башко всякого снаряду.* Котл. Ев. IV 57. *Не байте заздаденіє, що казатимете.* Ев. Мр. XIII. 11. *Дід заздаде-годи піднявся, палічку взяв, шкандибає.* Г. Барв. 189. *Тобі до свого діла заздаде-годи привикати.* О. 1861. XI. Кух. 10.

Заздо́рвний, а, є. Заздравный, за-здравіє. *Молитви заздорвні.*

Заздрі́ний, а, є. Завистливий. НВол. у. **Заздри́ти, дру, рипш, м.=Заздростити.** —**очіма.** Завистливо, съ завистью смо-трѣть. *Як побачить було, що хто небудь їздить на коняці, то так і заздрить очи-ма.* Рудч. Ск. II. 174.

Заздри́тися, рюся, рипся, м.=на що. Завидовать, зариться на что. *На ве-лику худобу; батьківину й заздримсь.*

Г. Барв. 462. В нас той невеличкий шма-ток, скільки то очей заздритися на його. Мир. Пов. I. 153.

Заздрівий, а, в. = **Заздрісний**. Заздрі-вому боком вилизе. Ном. 4821.

Заздрісний, заздрісний, а, в. Завист-ливий. Заздрісні очі. Каменец. у. Заздріс-ний чоловік. Каменец. у.

Заздрісно, нар. 1) Завистливо. 2) За-видно. Щасливі, думаю, люди на світі!.. І стане мені якось і заздрісно, і жалю мене бере. Левич. ПНО. I. 493.

Заздрість, рості, ж. Зависть. Нема щастя без заздрості. Ном. М. 1713. За-видко з заздрості нудився. Мкр. Н. 37.—**мати** на його. Зазидовати йому. Заздрість має на його. НВолын. у.

Заздріти, рію, ріш, л. 1) Увидіть, завидіть; замітити. Заздріла розляу на порозі. О. 1861. III. 96. Заздріла що у дворі байто людей. Константиногр. у. 2) Заглянуть. Вони судять, як нас видять, не заздрівши в груди. Федьк. II. 80.

Заздро, нар. Завидно. НВолын. у. Треба крові, брата крові, бо задро, що в брата є в камері і на дворі, і весело в хаті. Шевч. 182.

Заздростити, шу, стиш, л.—на. За-видовати. Заздростити на воли його. НВо-лынск. у.

Заздрощі, шей и шів, ж., м. Зависть, завистливість. Ком. I. 54. Що вже сестри з заздрощів не вигадували на мені, а царевич з нею одружився. Стор. I. 70.

Заздрувати, рію, еш, л.—на.—**За-здростити**. Чого бо ти заздруєш на мою хубобу! Хуба в мене скарги які, чи що? Екатор. г.

Зазеленіти, нію, ніш, л. Сділяти зеленим, выпачкати въ зеленую краску.

Зазеленіти, нію, еш, л. Зазеленіть. Діраве радно все поле закрило, Бога про-сило, щоб ся зазеленіло. Ном. стр. 300. От весна настає; зліба скрізь постохили,—зазеленіло. Рудч. Св. II. 194.

Зазелені, нар. Незрільмъ, зеленимъ. Садовник не продавай зазелені.

Зазяяти, зяю, еш, л.—**Засяти**. За-зяти стовпи все золоті. Грин. III. 11.

Зазив, ву, м. Зазивъ, приглашение. Прилуд. у.

Зазивати, зяю, еш, сов. в. зазвати, ну, нєш, л. Зазивати, зазвати. У світлиці кам'яниці зазивала. Дума.

Зазивний, а, б. Воззвний. Зазивний

лиот. Воззване. Зазивний лист до укра-їнської інтелігенції. К. XII. 113.

Зазір, ру, м.—**Завір**. Виралими старо-давні троші, що й зазиру їм тепер нема. Васильк. у.

Зазирати, раю, еш, сов. в. зазирнути, ну, нєш, л. Заглядивати, заглянуть. Бо-дай умирати і в свій юришок зазирати. Ном. М. 9616. Срібнороний в воду зазирає. К. Досв. 67. 2) **—Зазіхати**. Хоч би мені дали морів два, бо де ж мені на-більше зазирати. Могил. у.

Зазирити, рію, ріш, л. Увидіть, за-видіть. Все наше, що круюм зазирить око. К.ЦН. 189. І знов далі пійшов, поки свого рідного краю зазире. Г. Барв. 412.

Зазирний, а, б. Яркий (о цвѣтахъ). Київ. у.

Зазирнути. См. Зазирати.

Зазичати, чаю, еш, сов. в. зазічити, чу, чип, л.—**Позичати, позичити**. Ті троші, що твій чоловік заличив у Зазни-биди, хай твоя дочка одслуже. Мир. Пов. I. 170.

Зазімки, ків, м. м. Начало зимы, заморозки, первые холода. Екатор. у. Берд. у. У Мнж., 180: послѣдніе заморозки.

Зазімкуватий, а, в. Которий зимой тощаєть, бодбєть, а весной поправляється. Зазімкуватий віл. Черк. у. Мо'я ще дово прожисву, мо'я така зазімкувата.

Зазімований, а, в. Отощавший за зиму. І зазімовану свиню внозять (на Юрія) на лубку на степ пастись. ХС. I. 76.

Зазімувати, м'ю, еш, л. 1) Зазимо-вати. 2) Истощить дурнымъ кормомъ за зиму.

Зазір, зору, м. 1) Замѣтность, при-мѣтность. А що іде без проюну, а що світить без зазору? Човен іде без проюну, місяць світить без зазору. Мет. 364. 2) **Нема й зазору**—зазором. Нельзя и уви-дѣть, нѣтъ и слѣда, нѣтъ и признака. Нема й зазору, де був посіяний лс. Звє-нигор. у. У його курей і зазору нема. Черк. у. Ге-ге! та його тут і зазором нема! він чорти батька зна де—в Бесарабіі. Ка-менец. у. Тепер неправда з панамі в світ-лиці і в осоди, а правди й зазором не ви-дати, як торішнього снігу. Св. Л. 283.

Зазіхання, ня, с. Жадничаніє, за-висть. Чуб. I. 253.

Зазіхати, хати, еш, л.—на що. Лститься на что, жадничать.

Зазліти, злію, діш, л. Очень раз-

сердить, озлобить. *Залма батька.* НВолын. у.

Зазлісно, нар.—**стало комусь.** Разсердився хто-либо, зло взяло кого. *Зазлісно йому стало.* Драг. 89.

Зазлість, лостя, ж. Вражда, ненависть. **Зазлість на когось.** Враждовать съ кѣмъ, ненавидѣть кого. Желех.

Зазлостити, чу́, отиш, гл. Надѣлати зла, насолить. *Він так зазлостив промаді, що вона йому нічого не зробить, чого б він хотів.* Черк. у.

Зазмагатися, гаюся, ешся, гл. Вступити въ споръ, заспорити. *Зазмагалися за той город, та й сваряться, та й позиваються й досі.*

Зазнавання, ня, с. 1) Испытаніе. 2) Знакомство. 3) Близкія, любовныя отношенія. *А жаль мені дізнання, що пречжнього зазнавання. ой як же ми любилися.* Мвл. 117.

Зазнавати, наю́, еш, сов. в. **зазнати**, наю́, еш, гл. 1) Помнить, знать, узвать. *Тепер яка тут глибина, а пречжні люди, скільки я й зазнаю, то тут так тільки поплоски були води.* Кобел. у. *Батька й матір ледві-зазнаю.* МВ. II. 35. *На таку виїдав гору, що мій батько й я—от уже й постарієся, а не зазнаємо тут води.* Рудч. Ск. I. 117. *В хаті... що ступиши, то й спиткнешся,—уже й не зазнати, коли долітку маємо.* Г. Барв. 31. 2) Испытывать, испытать, извѣдывать, извѣдать. *Я роскоші не зазнала, а літа минають.* Мет. 59. *Ідуть твої марне літа, не зазнаєш свою світа.* Чуб. *Зазнавала я за свій вік усього: і доброю й лихою.* Харьк. *Наші діди зазнали бід, наші внуки зазнають муки.* Ном. 693.

Зазнаватися, наюся́, ешся, сов. в. **завна́тися**, наюся́, ешся, гл. 1) Знакомиться, познакомиться. *Ідуть, та вже з такими кралами та царями знається.* ЗОЮР. II. 51. *З купцями всякими зазнався в своїй і дальній стороні.* Мкр. Г. 61. 2) Сходиться, сойтися, стать въ близкія любовныя отношенія. *Одкомі зазнався з моєю мій Яків,—ні до чого став парубок.* МВ. II. 141. *Пішов би я до пниної,—зазнався з тобою.* Мет. 50. *Перше дами нам зазнався, тепер розлучили.* Грин. III. 186.

Зазна́йбіда, ди, об. Горемыка. Волын. г.

Зазнайомити, ся. См. **Зазнайомлювати**, ся.

Зазнайомлювати, люю́, еш, сов. в. **зазнайомити**, люю́, миш, гл. Знакомить, познакомить.

Зазнайомлюватися, лююся́, ешся, сов. в. **зазнайомитися**, лююся́, мишся́, гл. Знакомиться, познакомиться. *Ходімо до його... там і зазнайомимся.* Г. Барв. 178.

Зазна́кі, нар. Завѣдомо.

Зазнакомитися, лююся́, мишся́, гл. = **Зазнайомитися**. Зміев. у.

Зазначити, ся. См. **Зазначувати**, ся. **Зазначка**, ки, ж. Знаць, помітка.

Зазначувати, чую́, еш, сов. в. **зазначити**, чу́, чіш, гл. Обозначать, обозначить, намѣчать, намѣтити. *Зазначи свого дуба, щоб і знайти потім.*

Зазначуватися, чуюся́, ашся, сов. в. **зазначитися**, чу́ся, чішся, гл. Обозначаться, обозначиться; быть намѣчаваемымъ, намѣченнымъ. *Буяни се зазначились кривавими болями.* К. Бай. 18.

Зазнобка, ки, ж. Огорченіе. *Ой у доміноі невслику зазнобку зчинили: матку стиремку з двора впилили.* ЗОЮР. I. 20.

Зазобини, ви́, ж. мн. Прушка у свадебныхъ гостей послѣ свадьбы. Лебед. у. *Цілу ніч тили, гуляли; на другий день вранці приступили до зазовин; по рідні пустились; годять, п'ють; од луку, крику Хресці затруслися.* Мкр. Н. 40.

Зазолити, лю́, ліш, гл. Досадить. *Ти зазолить мені.* НВолын. у.

Зазолотити, чу́, тиш, гл. Зазолотить.

Зазолотитися, чу́ся, тишся́, гл. Зазолотиться. *Зазолотились і верхів'я дерев по лісах.* Кв. I. 30.

Зазолотіти, тію́, еш, гл. = **Зазолотити**.

Зазорений, а, е. Заподозрѣнный. Левч. 44.

Зазорити, рю́, риш, гл. Заподозрити. Левч. 44.

Зазоріти, ріа́, гл. безл. Показаться зарѣ. *Лингш зазоріло,—я устав та й пішов.* Каменец. у. *Засвѣтити, засіять (какъ звѣзда).*

Зазорати, ряю́, еш, гл. = **Зазоріти**. *Темна нічка проминула, Божим світлом зазоряло.* Млак. 77. *І надія нова красна, як та ясна зоря... зазоряє нещасному.* Федьк. II. 108.

Зазоратися, ряюся́, ешся, гл. Свѣтати, загорятися зарѣ.

Зазріти, рю́, риш, гл. = **Заздрити**. Вх. Лем. 415.

Зауб, ба, м. 1) Зазубрина, зарубка. Шух. I. 150, 281. 2) Родъ ловушки для лисиць. См. Пасть. Шух. I. 236.

Заубѣлити, лю, лиш, м. Взуздать. Угор.

Заубень, бня, м. 1) Тупикъ, глухой заулочъ, изъ котораго нѣтъ выхода. Леб. у. 2) — **Заубецъ.**

Заубецъ, бця, м. Зазубрина; острый косой зубецъ для зацѣпы—на крючкахъ удочекъ, на баграхъ и пр. Шух. I. 223, 226.

Заубѣтити. См. Зазублювати.

Зазублювати, люю, еш, сов. в. зазубити, бля, бш, м. 1) Загинати, загнуть крючкомъ. 2) Дѣлать, сдѣлать зазубрины (на лезвіи и пр.), зазубривать, зазубрить. *Ниж зазубив.* 3) — **зуби.** Выставить зубы? *Ускалитесь?* Встрѣчено только въ нар. поговоркѣ: *Лізе кусіка з-за сусіка, зуби зазубила, очі зачила, руки заручила, нони заможила.* Зоря, 1883, стр. 323.

Зазублюватися, люся, ешся, сов. в. зазубітися, бляся, бшся, м. 1) Покрываться, покрыться зазубринами. *Ниж зазубиця.* 2) Впиваться, впиться (зубами). Желех.

Зазуванецъ, нця, м. Каждый изъ пары сапогъ, такъ сдѣланный, что его можно надѣвать безразлично на обѣ ноги. Вх. Зн. 19.

Зазувати, ваю, еш, сов. в. зазути, зую, еш, м. Обувать, обувъ. Черевички *везе: зазувай, заципай.* Гол. II. 190.

Зазувистий, а, е. Объ обувъ: просторный. *Зазувисті чоботи.* Гол. Од. 49.

Зазуленька, ки, ж. Ум. отъ зазуля.

Зазулька, ки, ж. 1) Ум. отъ зазуля. 2) Наѣк. То-же, что и сонечко, божья коровка, *Coccinella septempunctata* Вх. Пч. I. 5.

Зазуля, лі, ж. — **Зовуля.** Гал. Употребляется также какъ названіе коровы. Kolb. I. 65. — **жидівська.** Пт. удодъ. Вх. Пч. II. 15. Ум. **Зазуленька, зазулька.**

Заїдання, ня, с. 1) Заїданіе (чѣмъ). 2) Заїданіе, загрызеніе (кого). 3) Погубленіе (кого). 4) Захватываніе (чужого добра). К. ЦН. 243.

Заїдати, даю, еш, сов. в. заїсти, їм, їси, м. 1) Заїдать, заїсть. *Любоців ні заїсти, ні запити, ні заспати.* Г. Барв. 449. 2) Заїдать, заїсть, загрызть (кого). 3) Губить, погубить, не дать жить. *Чи я в тебе, моя мати, увесь хліб поїла, що ти мене, моя мати, та навік заїла.* Мет. Старий став я: літа мої вороги заїм. К.

Псал. *Світ мені зв'язав, заїв мій вік рожевий.* Г. Барв. 4) Захватывать, захватить (чужое добро). *Одні в одних достатки заїдають.* К. ЦН. III. *Он мою полтинника заїла... А мою карбованця...* Мир. Пов. I. 131.

Заїдатися, даюся, ешся, сов. в. заїстися, їмся, їси, м. Грызться, кусать друг друга. *Бджола заїдається.* О. 1861. XI. Свид. 69. 2) Сориться, носсориться, поспорить. *Заїлись із їм'яном пани—порубають.* ЗОЮР. II. 167. *Заївся писарь з старшиною.* Канев. у. 3) Сильно нападать, лаять (о собакахъ).

Заїди, дів, м. мн. 1) Язвники по угламъ рта. 2) Желтая кожаца въ углахъ клюва молодыхъ птицъ. *Пташки цитрінкалі, роздяляючи червоні роти з жовтими заїдами.* Левци. Пов. 150. 3) Хищеніе, пользование чужимъ. *А і тоді не без заїдів було: не дали нам за третій год жаловання.* ЗОЮР. I. 70. *Усуди не без заїдів.* Ном. № 10627.

Заїдки, ків, м. мн. Закуска, десертъ. *Солов'яні заїдки.*

Заїдливий, а, е. 1) Злой, привязчивый. *Часом у руках і цінок є, може б декотру заїдливішу (собаку) зачепи би чи по морді, чи по боку.* Греб. 408. 2) Спорливый, сварливый. *Безулий сам тілом себе вбиває, заїдливий від думок своїх сожне.* К. Іов. 11.

Заїдні, ні, ж. Ссора, грызня. *В хаті заїдня, колотнеча: содома піднялась, що й не сказати: Маса з матіррю зуб на зуб стинається.* Св. Л. 278.

Заїжджати, жаяю, еш, м. — **Заїждити.** *Ото та дівчина росте, а царевич усе заїжджає, як на охоту приїде.*

Заїжджий, а, е. Заїзжий, приїзжий. *Заїжджому розказувала бабуся про убогі вжитки.* Ном. стр. 284, № 1509.

Заїжка, ки, ж. Закуска, заїданіе чѣмъ. *Чарку вип'є для заїжки, та й більше ніяк не п'є.* Слов. Д. Эваря.

Заїзд, ду, м. Наїздъ. *Було б то тобі меншого брата на заїзді висилати.* Мет. 451. 2) Приїздъ (на базаръ, на ярмарку). *Нема тепер заїзду ніякого.* 3) Постоялый дворъ. *Де б тут найти заїзд, щоб переночувати?* Грин. II. 124. *От приїжджас той царенко в той город і став собі у заїзді Рудя.* Ск. I. 126.

Заїждіти, джю, дш, сов. в. заїхати, їду, деш, м. 1) Заїзжать, заїхать. *Заїгав на чужину. Ігав козак іо війни, та*

заїхав до одою. Чуб. V. 66. Заїхав за Дунай, та й додому не думай. Ном. № 708. 2) Успівать, успівте добухать. Ми це завітала заїдемо у Горюшину. Уман. у.

Заїздити, *джу, диш, м.* Заїздити, иззурить їздой. Заїздив коники, заїздив дружок... Скажи, серце, правду, чи що буде з того. Чуб. V. 116.

Заїздний, *а, б.* Заїзжий, постійний. Заїздний двір. Пан звелів коней зупинити коло заїздного двору. МВ. (О. 1862. III. 51).

Заїка, *ки, м. н. ж.* Занка. Бог дав чоловіка: і сповний, і заїка. Нп. Аф. Ум. Заїчна. Ув. Заїчище.

Заїкати, *каюся, ашся, сов. в.* заїкнутися, нуся, нєшся, *м.* Занкаться, занкуться. Аф.

Заїкувати, *а, в.* Занкливий. Аф.

Заїнько, *ка, м.* Ум. оть заєць.

Заїржавити, *вію, еш, м.* Покритися ржавчиною, заржавіть. Була колись пшадка, та заїржавіла. Посл.

Заїржати, *жү, жєш, м.*—**Заржати**. А кінь заїржав, аж ніс задріжав. Грин. III. 216.

Заїскрити, *крію, ріш, м.* Занскритися. Засвітими зорі, замисотіли, заїскрили. Мир. ХРВ. 31. Кристалею заїскрила роса по зеленій траві. Мир. ХРВ. 39. Очі в неї заїскрили, заіррали. Мир. ХРВ. 7.

Заїскритися, *ріюся, рішся, м.*—**Заїскрити**. Затокотило у Коби́ серце, заїскрились очі. Стор. М. Пр. 77.

Заїхати. См. Заїздити.

Заїчище, *щі м. н. ж.* Ув. оть заїка.

Заїчка, *ки, ж.* Ум. оть заїка.

Заїшний, *а, в.* Лишний. Левинц. Пов. 22. Давай вони зерном ділитися. От одно зерно та зайве було. Рудч. Ск. I. 141. **Зайва мовва** Лишнія слова. О, я зайвої мови не люблю. Черк. у. **Зайва година**. Свободное время. Як матиму зайву години,—зайду.

Зайвний, *ні, ж.* 1) Излишек, избыток. Слава Богу, що хліба є у зайвину. Борз. у. Нема ладу ні раз! казав же ж їй: не напикай паланиць у зайвину. Васильк. у. За батька багато було зайвини, а це вже звівся з худоби. Васильк. у. 2) Займає. А він тієї гроші сховає на зайвину в кишеню. Се в вас про зайвину. Козел. у. Ум. **Зайвинна**. Тому добре жити, у кого є з зайвинки, та трохи свого приробить. Васильк. у.

Зайво, *нар.* Излишне, напрасно, тщет-

но. Ні, нічого я не чув на його недоброму,—нічого зайво й казати. Павлогр. у.

Зайворонок, *нка, м.*—**Жайворонок**. Ум. **Зайвороночок**. Ой ти, братику зайвороночку, пусти мене у сусіди. Чуб. V. 860.

Зайда, *ди, об.* 1) Захожий чоловік. Желех. 2) Родь большого мѣшка? Широкий великий міх і довгий, на креслах. Вх. Лем. 415. Ум. **Зайдочна**.

Зайдѣй, *дѣя, м.*—**Зайда** 1. Шух. I. 33

Зайдений, *а, в.* Захожий. То чоловік не наш; він зайдений відкілясь. Катерин. у.

Зайдѣя, *дѣй, об.*—**Зайдѣй**. Желех.

Зайдѣголова, *ви, об.* 1) Мудрствующий, умствующий фантазер. 2) Сумасброд.

Зайдикати, *каю, еш, м.* Начать повторять: їди! їди! їди собі! їди, їди! заїдиш Порох. Мир. ХРВ. 180.

Зайдісвіт, *та, м.* Бродяга, авантюрист. Пройдісвітє, зайдісвітє, які дороги знаєш. Гол. I. 261.

Зайдочка, *ки, об.* Ум. оть зайда.

Займанія, *ня, с.* 1) Троганіє. 2) Заграгиваніє, задбваніє. Займаєш людей,—визлєз тобі колись те займанія боком. Харьк. 3) Занятіє (чого) 4) Завхатѣ. У погон займанія. 5) Загоняніє, заарестовуваніє домашніх животних, пойманих на потрафв. Краще б я й не займав тих волів, а то з того займанія тільки клопоту мені та сварки з людьми. Харьк.

Займанщина, *ни, ж.* Земля, приобрѣтенная правомъ первого занятія (ju riprae occupacionis). Благослови, пане ієрманє, заняті займанщину!—Та й займе, скільки оком закисє, степу, зайє, сіножа-тей, рибних озір, і вже це його родова земля. К. ЧР. 199. Мусив прогнати з-рєкєсє з їх стародавніх займанщин О. 1862. X. 111.

Займань, *ні, ж.* 1) —**Займагщина**. По займані, пнідровині шлях пєс-лїй живе народ. К. Дз. 100. Була у нас у займані на Галах береза суховерха... Чия вона? Нічля, так як сама займань—промадєска. Г. Барв. 468. 2) У займані бути. О домашніх животних: быть заарестованимъ послѣ поимки на потрафв. Кабан тоїй у займані, викупи, то й візьмеш! Левинц. К. С. 198. Вже наші телята два дні в займані у Кисляка: у житі ка пїймає. Канєв. у.

Займати, маю, аш, сов. в. зайняти, заняти, йму, меш, і. 1) Трогати, тронуть. Козак діву вірно любить,—заняти не сміє. Тим я її не займлю, що сватами маю, тим до неї не журнуса, що слави боюся. Мет. 105. Та гуляє козак Голова, та ціляє, ні порога, ні сема не займає. ЗОЮР. I. 15. Гайдамаки не займали замкових козаків і козаки їх не займали. ЗОЮР. I. 249. Словом займати ногі. Заговаривать съ кѣмъ. Чужі, брате, сестри з дому Божого ідуть, всі як бджілочки гудуть, на хліб, на сімъ людей закликають, мене жє, брате, словом не займають, мов в вічі не знають. Макс. (1849) 10. 2) Затрагивать, затронуть, задѣвать, задѣть. Хоч той його й удариш, дак сей же попередь займє. 3) Занимать, занять. Підеш, матюкно, у поле та зеленого життя жати, та займеш широкую постать. Мет. 224. 4) Захватывать, захватить. Пани весь світ заняли. Чуб. III. 417. Поляж,—займаю не тільки бур'ян, да й бур'яки, і все... так і ознола. Г. Барв. 80. У полон зайняти. Взять въ плѣнъ, захватить въ неволю. Чи її убито, чи в полон занято? Чуб. V. 628. 5) Загонять, загнать (домашнихъ животныхъ). Займи й маму на пащу,—и жди напасється. Ном. № 12095. Займає я коровиці, на росу погнала. Грин. III. 685. Чаше употребляется въ болѣе тѣсномъ значенні: захватить животныхъ на потрафѣ, запереть ихъ впродъ до выкупа хозяиномъ. Займи скотинку і візьми за спаш. Сим. 217. „А ми проса насієм, насієм.“—А ми коні пустимо, пустимо.—„А ми коні займемо, займемо.“—А ми коні викутим, викутим. Чуб. III. 67. 6) О людяхъ: прогонять, прогнать. Прийшла тут до мене мятися! я як заняв її з двою, дак не знала куди тікати. Полт. г. Як займе з шинку, дак аж спотикаєшся! Г. Барв. 322. 7) О душевныхъ движеніяхъ: трогать, тронуть, затрагивать, затронуть (душу, сердце). Сі приказки займають душу глибока. Хата, 41. Туго так усюди, тільки соловейки співають... так душу твою й займає. Г. Барв. 136.

Займатися і заніматися, маюся, ешся, сов. в. зайнятися і занятися, ймусь, мешся, м. Загораться, загорѣться, воспламеняться, воспламениться. Дмеш, дмеш,—ніяк не займається. Дрон нарубав шмалє, то вони підкокнули трохи та й займаються. Рудч. Ск. I. 124. Ей, гаск! тепер, як занялось! Хата, 138. На зорю,

на світ займатися. Свѣтати. Почина на світ займатися. МВ. П. 61. Іше й на зорю не займається—імаа. МВ. I. 18. 2) Краснѣть, покраснѣть отъ гнѣва, вспыхивать, вспыхнуть. А він як відкаже добре панові, то той так і займеться. Черк. у. Очі горіли, вся зайнялась і уші почервоніли. Г. Барв. 218. 3) Дух занявся. Дыханіє захватило. Руки й ноги затрусилась, у животі поголомуло, і дух занявся, а сама ні з місця. Кв. I. 81.

Займина, ни, жє.—Займанщина. Черниг. г.

Займіти, илю, миш, м.—Зайняти. Послїдною корову з загороди займиш. Федьк.

Займище, ши, с. Занятое мѣсто вообще, въ частности то-же, что и займанщина. Не буде він багатий, а ні щасний, і займище його уишр не піде. К. Іов. 34.

Зайніати, ся. См. **Займати, ся.**

Зайбланий, а, е.—Заяловений. Мир. ХРВ. 92.

Зайблвити, жу, виш, м.—Заяловити.

Зайом, йму, м. Первоначальное завладѣніє землей. Черниг. Рід його бляний осяме зайом земаю. К. Псал. 57.

Зайті, ся. См. **Заходити, ся.**

Зайців, цєва, ве. Принадлежащій зайцу.—люн. Раст. *Linaria vulg.* Желех.

Зайчя, чѣти, с. Зайченокъ.

Зайчѣтина, ни, жє. Мясо зайца.

Зайчѣний, а, е. Относящійся къ зайцу.

Зайченя, нѣти, с.—Зайче

Зайчик, ка, м. 1) Ум. отъ зайця. Зайчик-мапанчик. Рудч. Ск. II. 1. Зайчик-побітайчик. Рудч. Ск. II. 2. 2) Часть снаряда для прѣгненія шерсти, состоящая изъ двухъ вертикальныхъ параллельныхъ столбикомъ, прикрѣпленныхъ къ постаменту изъ доски. Каждый столбикъ имѣеть кожаную петлю, въ которую вкладывается прядильное веретено. Вас. 153. 3) Движущіся солнечныя пятна, отблескъ отъ воды, зеркала, движущіся по стѣнѣ и пр. Сонце ускоче у вікно, забіає зайчиками по стѣнахъ, по доляні. Мир. Пов. II. 120. 4) Родъ дѣтської игры. Изв. 72. 5) Раст. *Lepidium rudemale* L. ЗЮЗО. I. 126.

Зайчіха, хи, жє. Самка зайца.

Зайчіця, ці, жє.—Зайчиха. Рудч. Ск. I. 139. Зайчиха з зайченятами. Мнж. 36.

Зайчичок, чка, м. Ум. отъ зайця.

Зайшлий, а. е. Захожий. Це чоловік зайшлий. ПВолын. у.

Зає, нар.—**Заки**.

Закаблї, лїв, м. мн. Задники сапога. Дам миза закаблуком, дам миза закаблам, достанеться їй передам. Шевч. 369.

Закаблук, ка, м. 1) Задникъ (въ сапогѣ). Од Полтави до Прилуки заламала закаблукки. Нп. 2) Хата закаблукном. Домъ, построенный въ видѣ буквы Г. Лебед. у. Ум. Закаблукоч. Купи мені черевички,—закаблукки риплять. Грин. III. 654.

Закаблүчити. См. **Закаблүчувати**.

Закаблүчувати, чую, еш, сов. в. **закаблүчити**, чу, чийш, м. Загибать, загнуть. Желех.

Закавраш, ша, м.—**Закарваш**. К.С. 1893. XII. 447. Сим. 206.

Закавчати, чу, чийш, м. Запирать.

Закав'ядити, діло, м. безл. Затопить. Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Закадїти, джү, диш, м. 1) Закадить (о казненіи ладонюмъ). 2) Задымить. Витя з кишені гапанецъ з своїм тютюном і закадив мажоркою. Левци. Пов. 232.

Заказ, зу, м. 1) Приказъ, распоряженіе. А тут уже й заказ есть: біають по ссадах осаули на конях і всі громади, чоловіки, жінки, дітей вишаняють, щоб на ранок у Василюччини стали привітати круля. О. 1862. II. 59. 2) Запрещеніе. Вийшов з палати заказ, щоб не рубали лісу. Прилуц. у.

Заказаний, а. е. Запрещенный, запрещенный.

Заказати. См. **Заказувати**.

Заказніє, ка, м. 1) Приказывающий, распоряжающийся; приказчикъ. 2) Заповѣдний лѣсъ. Харьк. Ум. Заказничок. Ув. Заказнище. Заказнище (осаул), всталиши рано, кричить під віконце, щоби зійти на панщину. Грин. III. 634.

Заказувати, заую, еш, сов. в. **заказати**, кажү, жош, м. 1) Приказывать, приказать, наказывать, наказати, дѣлать, сдѣлать распоряженіе. Ой заказано і задано всім козаченькам у військо йти. Маркев. 24. Поховали його, як він заказав. Мвж. 36. Тепер заказу світові осьому: нехай не вірить ніхто нікому. Нп. 2) Запрещать, запрещать. Як я в матері чула, —мати не стигала, а тепера істнула чужая дитина, і світ мені зав'язала, гулять заказала. Грин. III. 86. Ой мені мати заказала, щоб я з тобою ніде не стояла. Мет.

Закайок, йку, м.—**Закальок**.

Закакати, каю, еш, м. Дѣтск. запачкать экскрементами.

Закал, лу, м. и **закала**, ли, ж. 1) Въ хлѣбѣ: закалѣ, нерыхлый слой хлѣба надъ нижней коркой. 2) Трещина, скважина. Направо ся тягне широкий мур, а в мурі щось чути, шепоче, вскронюк звертає там очі, аж тутки в закалі, гей срібний чмур, збігаються нори в студений чур. Федьк. I. 93. Ум. **Заналець**. Такой хлѣб удався, що кіт би за шкуру сховався: закалає на палець. Ном. № 12283.

Закаламүтити. См. **Закаламүчувати**.

Закаламүчувати, чую, еш, сов. в. **закаламүтити**, чу, тиш, м. Возмущать, возмутить, замутить, сдѣлать мутнымъ.

Закалатати, тая, еш, м. 1) Застучать въ налатало (колотушка); зазвонить въ колоколъ учащенными ударами.

Закалець, льця, м. Ум. отъ **закал**.

Закалічити, чу, чийш, м.—**Скалічити**. Желех.

Закалічити, чію, еш, м. Сдѣлаться калѣкой. *Закалічив і в диванько вже*. Черк. у.

Закальок, ка, м.—**Закалець**.

Закалюжений, а. е. Испачканный въ жидкой грязи. *Свиня закалюжена*. Змiev. у.

Закаляти, ляю, еш, м. Запачкать. Він оставя на дворі, закаляв чобіт. Рудч. Ск. I. 67.

Закамарок, рку, м. Закоулокъ. *Раз, як ховався він по закамарках, нахотися на його якийсь чоловік*. Стор. I. 54.

Закаменїти, нїю, нийш, м. Превратить въ камень. Желех.

Закаменїти, **закам'яніти**, нїю, еш, м. Окаменѣть. А всім безбожникам уста *закаменїють*. К. Псал. 252. *Закаменї ти, мій язичку!* Рудан. I. 28.

Закандзюбитися. См. **Закандзюблюватися**.

Закандзюблюватися, лююся, ешся, сов. в. **закандзюбитися**, блюся, бишся, м. Загинаться, загнутись (крючкомъ). *Ніс закандзюбився як у кобця*. Стор. М. Пр. 4. *Воні тани на діло закандзюбилися*. Ном. № 10010. Похоже, какъ будто что-то изъ этого и выйдетъ.

Закандүдити, діло, м. безл. Затопить. Харьк. у.

Закандүчити, чу, чийш, м. Заклянуть.

Закапати, паю, еш, м.—**Закапати**.

Червона кров закапала з пучки. МВ. II. 66. **Закапелок**, леу, м. Мѣсто за печкой, печурка, закоулокъ. *Той їх і в хату уведе*,

і в комору, і на кирице, і де є який закапелок, усюди. Кв. П. 285. *Сиділи б отам тихенько по своїй закармелка.* Кадев. у.

Закарбувати, бўу, еш, м. Сдѣлать зарубки.

Закарва́ш, шу, м. Обшлагъ, отворотъ рукава.

Закарлю́ка, ки, ж. Крючекъ, загибъ. Ум. Закарлю́чка. О. 1862. I. 79.

Закарлю́чистий, а, е. Со многими загибами, поворотами. *Пишов собі знову блукати по закарлючистих улицах московських.* О. 1861. Шевч. X. 4.

Закарлю́чити, ся. См. Закарлю́чувати, ся.

Закарлю́чка, ки, ж. Ум. отъ закарлю́ка.

Закарлю́чувати, чую, еш, сов. в. закарлю́чити, чу, чий, м. Загибать, загнуть крючкомъ.

Закарлю́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. закарлю́читися, чуюся, чийся, м. Сгинатися, согнутися крючкомъ.

Закаса́ти, ся. См. Закасувати, ся.

Закастри́ти, рю, рийш, м. Загромоздити, заставити пространствомъ вещами. *Сіни там невеликі, та ще так закастроєно, що і повернутися ніде,—настановлено всього.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Закасу́вати, сую, еш, сов. в. зака́ати, сая, еш, м. Засучивать, засучить, заворачивать, заворотить. *Рукава в неї за йлі лікти закасовані.* МВ. II. 176.

Закасува́ти, сую, еш, м. 1) Превзойти. *Мій буланій навзагодах закасував його мистагою.* 2) Уничтожить, исключить. *Колісь до війська людей вербували, а тепер їх закасували.*

Закасува́тися, суюся, ешся, сов. в. закаса́тися, саяся, ешся, м. Подбирать, подбирать, поднимать, поднять платье, полы шубы и пр. Гол. Од. 28.

Зака́тний, а, е. Звѣрскій, свирѣпый.

Зака́тований, а, е. 1) Замученный истязаніями, пытками. 2) Неуступчивый, упрямый. *Він закатований та упертий.* Левиц. Пов. 106.

Зака́тува́ти, тую, еш, м. Замучити. **Зака́хикати, каю, еш, м.** Закапльять сухимъ кашлемъ.

Зака́хкати, каю, еш, м. Объ утѣбъ: закричать. *Знялись з води утятя, закахкають і ну степом крулять.* Греб. 387.

Зака́дубнути, бну, неш, м.—**Зака́дубнути.**

Зака́дубнути и зака́дубти, бну, неш,

м. Окопѣнѣть отъ холода, затвердѣть отъ мороза. *Мороз добрий, бачу: оце допіру повісила на плоті сорочки, а вже їй закадубли.* Черк. у.

Закача́ти, ся. См. Закачувати, ся. **Закача́тися, чаюся, ешся, м.** Закачыватися. *Ясна зіронька закачається, мене матінка сподівається.* Чуб. V. 747.

Закачу́вати, чую, еш, сов. в. закача́ти, чаю, еш, м. 1) —**Закасувати, закасати.** 2) —глину. У горшечниковъ: смоченную водой глину смѣшивать такъ, чтобы обратять ее въ тѣстообразную массу. Вас. 178.

Закачу́ватися, чуюся, ешся, сов. в. закача́тися, чаюся, ешся, м.—**Закасува́тися, закасатися.** *Очеретом качки жала, високо м ся закачала.* Чуб. V. 1180.

Закачу́рити, рю, рийш, м.—**хвіст.** Свить кольцомъ хвостъ. *Пес закачури́т хвіст як обяронец.* Вх. Лем. 415.

Зака́шляти, ляю, еш, м. Закашлять.

Зака́шлятися, ляюся, ешся, м. Закашлятися. *Батюшка сів проти неї та їй закашлявся.* МВ. II. 203.

Зака́кати, каю, еш, м. Закакать. **Зака́кати, ся. См. Закавшувати, ся.** **Закавасува́ти, сую, еш, м.** Запереть, посадить. *Закували хлопця молодого та в тюрму закавасували.* Шевч. 454.

Зака́вшувати, шую, еш, сов. в. за́квасити, шу, сийш, м. Закавашивать, заквашать. *Вона швидче ті недали булочки знов у діжку та їй заквасила.* Мвж. 97.

Зака́вшуватися, шуюся, ешся, сов. в. за́кваситися, шуся, сийся, м. Закасать, закиснуть.

Заки́ляти, лю, лийш, м. Жалобно застонать, заплякать. *Закиляло два соколоньки, на ворітках сидячи.* Рк. Макс. *Закиляти дитячко, схилитися до його.* *Маруся йойдати.* МВ. II. 180.

Заки́тати, тая, еш, м. Внести въ списокъ, въ записъ. *Піш по лейстухах закигтав, що Сивка, прозвищемъ Знемога...* для шиталася той дѣір оддав. Мкр. I. 63.

Заки́тува́ти, тую, еш, м.—**Заки́тати.**

Заки́тати, тая, еш, сов. в. заки́тнути, ну, неш, м. Закиѣтать, зацвѣсть. *Які тоді квітки красні, котрі заки́тють.* Гол. II. 797. *Ой заки́тали хвілочки, заки́тали.* Гол. I. 335.

Заки́тчаний, а, е. 1) Убранный, украшений цвѣтами, лентами и пр. **Заки́тчана дівчина.** *Дѣвушка съ цвѣтами на головѣ.*

2) **Заквітчаний вік.** Счастливая жизнь. *Оттакий, памієчко, наші заквітчаний вік!* Г. Барв. 399.

Заквітчати, ся. См. **Заквітчувати, ся.**

Заквітчувати, чую, еш, сов. в. за-квітчати, чаю, еш, і. Убирати, убрати, украшати, украсити цвітами (преимущественно голову), а также и цвітними ягодами, матеріями и пр. *Покладе косу на голову поперс скиндячок вінком та заквітча квітками.* Кв. I. 75. *Иноді труну заквітчують кашиною.* Ном. № 13427.

Заквітчуватися, чуюся, ешся, сов. в. за-квітчатися, чаюся, ешся, і. Украшаться, украсити цвітами (преимущественно о головах дівушек), а также и вообще чімъ-либо цвітнимъ. *Квітки рвала, заквітчалася.* Чуб. III. 406.

Заквітчати, чі, чіш, і. — **Закувікати.**

Заквоєтати, вчу, чеш, і. О насѣдѣхъ: закудахкати.

Заклепувати, кую, еш, і. — **з ко́го.** Посміятися надъ кѣмъ; начати надъ кѣмъ сміятися, насмѣхатися.

Заки, нар. Пока. Велю коням оброк дати, возникенькам постояти, заки мати приїде з саду. Мет. 226. *Заки я схамену-лася,—його вже й немає.* МВ. (О. 1862. III. 60).

Закивати, ваю, еш, і. 1) Закивати. 2) П'ятами закивати. Убѣжати. *Закивали п'ятами скілько видно.* Кв. II. 269. 3) П'ятами закивати на ко́го. Бросити, покинути ко́го.

Закликати, каю, еш, і. О чайкѣ: закричати. Тільки закинула чайка. Стор. I. 206.

Заклад, ду, м. Упрекъ, укоръ; указание недостатка. *Сердити закиди про те, як тепер сталося.* Мир. ХРВ. 127.

Закидати, даю, еш, сов. в. за-кинути, ну, неш, і. 1) Забрасывать, забросать. Один дурень закине у воду сокиру, а десять розумних не витягнуть. Ном. № 6179. *Закидай мати прова!* (у піч). Мет. 227. *На Юрія сіни ким, та й вилки закинь.* Ном. № 440. *Новід закидали й досі не піймали.* Мет. 366. *О. Мойсей притулюся в однім кутку капати, а о. Хведір розліся в другому, закинувши голову на стипку капати.* Левци. I. 134. 2) Забрасывать, забросать, класть, положить такъ, что потомъ не найдешь, потерять. *Деся капосні діти закинули баті: шукаю, шукаю—ніяк не знайдю.* 3) Садити, посадить куда-либо: вт. яму, тюрьму и пр. Люде

його (Карпа) аж на тиждень у пашенну яму закинули були. Хата 143. *Закинув старшина чоловіка в голодну. Ой залиши його у кайдани, закидаючи в темницю.* К. С. 1882. III. 615. *Закинули в далеку неволю.* Шевч. 448. *Ей, мірошники, закидайте собаки в дізін, бо жидівське військo йде.* Грин. П. 222. 4) Выпивать, выпить. *Видно, часто він закидає буде,—не раз уже я його п'яним бачила.* О. 1862. X. 4. *То же значить и закинути в ділову.* О. 1862. VIII. 13. 5) Заговаривать, заговорить, намекать, намекнуть. *Шило-мотовило по-під небесами ходило, по-німечки юворило, по-турецки закидало.* Ном. стр. 293. № 87. *Так бо почервоніла, як я її став закидати, що її полюбив.* Кв. I. 22. *Занидаєти на догад,—слова.* Намекать, намекають. *Закинув Марусі на догад, що се він її любить.* Кв. I. 22. *Почне слова закидати, воду, як то кажуть, каламутити.* МВ. П. 80. 6) — **на ко́го.** Намѣчать, намѣтати въ мыслихъ. *Стає дівки шука-ти. Вже на яку то він не думав? Зараз на чернівецьку протополіну закинув, та й сам злякався од черівні.* Кв. II. 53. — **о́ном (нуді, на ко́го).** Посматривать, посматрѣть, взглядывать, взглянуть. *Деся гарно жонатому, що усі ж то, усі, куди оком закинеш, усі женються.* Кв. Драм. 185. *І мати, бачу, на нас карим оком закидає.* МВ. I. 129. — **гадіючу (на ко́го).** Дѣлать злостные намеки (на ко́го). *Се так на мене закидаю дочку, а я... наче мені не втяжки.* МВ. (К. С. 1902. X. 146). 7) Сов. в. закидати, даю, еш. Забрасывать, забросать. *Ой не ходи ж, козаченку, нозом, бо закидаю доріженьку хмизом.* Чуб. V. 389. *Вони дивились на пичину картини тихого Дніпра, закиданого барками, байдаками і плотами.* Левиц. Пов. 24.

Закидатися, даюся, ешся, сов. в. за-кинутися, нуса, нешся, і. 1) Забрасываться, забросаться. *Закидается невід у воду.* 2) Забрасываться, забросаться такъ, что потомъ не найдешь, затеряться. *Деся закинулася шапка,—ніяк не знайду.* 3) Сов. в. закидатися, даюся, ешся. Забросившись, забросаться. *Все викидають та й викидають сюди,—аж поки закидався весь юрод.*

Закидний, 6, 6. Многосѣбный. Зіма закидна. Мнж. 168.

Заким, нар. — **Заки.** *Заким сонце зійде, роса очі вієть.* Ном. № 5679. *Заведу тебе*

в чужу (хату), заким свою збудую. Чуб. V. 121.

Закіннути, ся. См. **Закіндати, ся.**

Закінпати, паю, аш, сов. в. **закінпати, плив, піш,** м. 1) Закінпати, закінгѣть. *Казаночок закинав.* Хата, 6. *Закінпало синє море.* Шевч. 48. 2) —крів'ю. *Серце крив'ю закипав.* Употребляется для выражения высокой степени мучительных душевных страданий. *Що в козаки серце замирає, а в діточки крив'ю закипає.* Чуб. V. 135. 3) Начинать сердиться, разсердиться, разгнѣваться. *Закипів же й я тоді: „Да ти, кажу, Якове, говори доладу!“* МВ. I. 107. То же значение —гнівѣм. *Злякаються усі правдою моє і закиплять гнівом на нечестивих.* К. Іов. 38. 4) Так шкура на тобі й закипить! Будешь вся избита. Г. Барв. 287.

Закипілий, а, е. 1) Закипѣвший. 2) —крів'ю. Покрытый запекшейся кровью. *Крив'ю закипівий.* Хата. XXI.

Закінпати. См. **Закінпати.**

Закіркати, каю, аш, м. О курці: закудахтати, закривчати: *кир, кир!* Кв.

Закисати, саю, аш, сов. в. **закиснути, ну, нею, м.** Закисать, закиснуть. *Очі закисатимуть.* Мнж. 166.

Закислити. См. **Закислювати.**

Закислювати, люю, аш, сов. в. **закислити, лю, лиш, м.** 1) Дѣлать, сдѣлать кислым; пропитывать, пропитать посуду кислым содержимым. *Закисли мені своїм борщем юрщик.* Константиногр. у. *Не буду макітри закислювати.* Константиногр. у. 2) —душу. Съѣсть чего-либо кисло-го (натошакъ передъ выпивкой): *Треба хоч душу закислити.* Мнж. 167.

Закиснути. См. **Закисати.**

Закіпкати, каю, аш, м. = **Закашкати.**

Закіпкати, каю, аш, м. Засмѣяться сдержанно.

Закіпкати, каю, аш, м. Закривчати: *кип!*

Заківець, ядл, м. Металлическая скрѣпа, оковка на деревянныхъ предметахъ. *Те яро було з заківцями залізними.* Новомоск. у.

Заківець, ки, ж. 1) Металлическая оковка конца пали, *келефа, топирці.* Шух. I. 275. 2) См. *Носа.* Шух. I. 169.

Закінь, нар. Пока. *Сити, зоре, на все поле, закінь місяць зійде.* Мет. 37. *Я в школі аж у троєх дівчєх учивсь, закінь навчивсь читання да писання.* К. Дз. 232.

Закім, нар. = **Заким.** *Закім багатий ступне, то убогий опукне.* Ном. № 5678.

Закім, кону, м. Причастіе, св. дары. *Є й такі стрільці,—але се вже дуже уніжні,—що коли законуються (причащаються), то не прокоотнуть закін.* Шух. I. 234, 224.

Закінчання, ня, с. 1) Окончание. *Чом же оце нема в мене сили до закінчання?* К. ЧР. 384. 2) Конецъ, заключение.

Закінчати и закінчити, чү, чїш, м. Закончить, окончить. *Весілля вже, бачте, закінчали.* Г. Барв. 4. *Люде живуть і бідніше, і живуть же якось!*—*закінчила вона тими словами свою річ.* Левци. Пов. 280.

Закінчатися и закінчитися, чүся, чїпся, м. Закончиться, окончиться. *А тисяча годів у тебе—день єдиний, вчорашній ніби день, що сю ніч закінчився.* К. Пс. 24. *День закінчився весільним бенкетом.* Стор. М. Пр. 73.

Закіп, копу, м. Окопъ, .окопанное мѣсто. Черв. у.

Закінтати, пчү, тіш, м. 1) Закончить. 2) Поднять іль.

Закінчитися, чүся, тишся, м. Окончить работать. Угор.

Заклад, ду, м. 1) Основаніе, фундаментъ. 2) Учрежденіе, заведеніе. 3) Количество неваленаго сукна, какое можно положить въ валушку въ одинъ разъ. 4) Закладъ, паръ. *Давай у заклад на гроші.* Грин. I. 213. *Бітись, заходити, іти у заклад.* Держать пари. *Не заходи з дідком у заклад.* Ном. № 12593. *Спор як згод, а в заклад не бийсь.* Ном. № 12595. *Боже борони чти в заклад.* Ном. № 12594. 5) На заклад робити підлогу. Дѣлать полъ такъ, чтобы одна половица заходила за другую. НВолын. у. 6) **Закладом.** Тихо, не спѣша. **Закладом робити.** Работать медленно, не спѣша. *Ти все закладом: другий би се зробив до полудня, а ти до тіночі.* О лошадахъ: тихой ровной рысью. *Не шарпай коней, пускай їх закладом.* Уман. у. **Закладом косяти.** Брать косой при самой землѣ. НВолын. у.

Закладанка, ки, ж. Названіе сорта плѣтки. Черниг. у.

Закладати, даю, аш, сов. в. **закладати, ладү, дѣш и вложити, жу, жиш, м.** 1) Закладывать, вложить чѣмъ что-либо, или что-либо за что. *Рани мої смертельніі промивав, м'якенькою бавоною закладав.* Мет. 440. *Заклав він сокиру за пояс.* Грин. I. 188. *Молода... закладає молодому хустку за пояс.* Грин. III. 515. 2) **Накла-**

днвати, наложити. *Закладають царський вінець: тепер ти моя.* Чуб. V. 205. 3) Закладувати, заложити, запрятати, запереч. *Господарь волосський пару коней у колясу закладав.* Мет. 393. 4) Класть, положити. *Коня тобі напою, ова, сіна закладу.* Чуб. V. 8. 5) Основувати, основув. 6) Учреждати, учредити. 7) Вносити, ввести за кого-либо деньги. *А заложити же за тебе багато треба?* Сім. 195. 8) —*пóзов.* Вчинати, вчинити искъ, начати судебное дѣло. Котл. НП. 344.

Закладатися, даюся, ешся, сов. в. закладітися, дўся, дѣшся и заложітися, жуся, жишся, и. 1) Закладуватися, заложитися. 2) Закладуватися, основуватися, основуватися. 3) Учреждатися, учредитися. 4) Рішати, рішитися твердо, дати обѣть. *Заложився їсти усе піснє.* Левиц. 5) Держати пари, побитися обѣ закладъ. Левиц. Пов. 162. *Мужики закладалися, що не прийде вона, на сто рублів.* Рудч. Ск. I. 215.

Закладіни, дин, жс. мн. Закладка, основаніе (зданія), также и пиршество по этому поводу. Чуб. VII. 376. *Нехай піде позве людей на закладіни.* Рудч. Ск. I. 92.

Закладка, ки, жс. I) Отрѣзокъ отъ другого колеса, надѣваемый на ось, если колесо коротко въ рукавъ. НВолын. у. 2) Складка. 3) Закладка (въ книгѣ). Ум. *Закладка.*

Закладний, а, б. Урочный. *Закладна робота.* Брацл. у. *На закладного робочого дозв'яті не треба.* Брацл. у.

Закладочка, ки, жс. Ум. отъ *закладна.*

Закладіччя, на, м. Гость, приглашенный на празднество по поводу закладки зданія. Чуб. VII. 376.

Закладіччя, чин, жс. мн.—**Закладіни.** *Як положать зруб на хату..., то н'ють закладіччя.* ХС. III. 39.

Закладіччя, чин, жс. мн.—**Закладіни.** Канев. у. ХС. III. 39.

Закласті. См. **Закладати.**

Заклацати, цаю, еш, и. Застучать губами.

Заклебучений, а, о. Загнутый, изогнутый. Шух. I. 284. *Носи (у постоялах) суть заше менше або більше догори заклебучені.* Шух. I. 121.

Заклекотати, чу, чеш и заклекотіти, чу, таш, и. 1) Заклюкотовати. *Щоб твоєї й путі заклекотіла!* Ном. № 3695. Проклятіе, равняющееся пожеланію смерти. 2) Обѣ орді: закличать. *У святую неділю не сизі орні за-*

клекотали, як то бідні неволіники у тяжкій неволі заплакали. Чуб. V. 933. *Заклекоті (орле) з-під шмари.* Шог. Сл. 135. 3) Заговорити (о шумномъ говорѣ толпы). *„Обділяй мерщій!“ заклекотіла мертвецька громада.* Кв. I. 259. *Село закричало, заклекотіло тисячою усіяких голосів.* Лев. Пов. 101.

Заклепіти, плію, піш, и. Закрывать. *Ох і рада ж би я, дитя моє, до тебе встати, тобі порядок дати,—да сирая земля двері заляля, оконечка заклепила.* Мет. 150.

Заклик, ку, м. Призывъ, зововъ, воззваніе. *А за тим удруге, третє заклик оддається.* Мл. л. сб. 139.

Закликальник, ка, м. Зовущій, зазывающій.

Закликальниця, ці, жс. Зовущая, зазывающая. *Курица говорить о кухаркѣ: Казала я п'яням і курам-кумонькам, щоб закликальниця мов кобля стереглася.* К. Дз. 139.

Заклика́ння, ня, с. Зазываніе, приглашеніе.

Заклика́ти, каю, еш, сов. в. закли́кати, чу, чеш, и. 1) Приглашать, пригласить, зазывать, зазвать. *На хліб, на сіль людей закликають.* Макс. *Я шавлію пересію, руту перетичу,—каю обмолю та кохано,—до себе закличу.* Лавр. 156. *Як у лісі була хата, то вона боялась сама почувати і пішла в село, щоб закликати дічат.* Рудч. Ск. I. 202. 2) Произносить, произнести божбу, вкляту, обѣть. *Крім постів, уставлених церквою, закликає собі цуцул на перебутий хоробі або з иншої нагоди особну божку (піст) в скоромний день.* Шух. I. 41.

Закли́н, ну, м. Заклятіе. *Гроші ти (скарб) заклинені, бо той, що клав, казав: котра рука поклала, то та най їх озме. Отже той заклин мусить випоріти.* Шух. I. 44.

Закли́нання, ня, с. Заклинаніе. *Заклинанє, як іадина укусить.* МУЕ. III. 53.

Закли́нати, наю, еш, сов. в. закли́сти, кле́ну, нѣш, и. Заклинать, заекать, проклинать, проклясть. *Заклинаю тебе Богом, не жуй мене.* Ев. Мр. V. 7. *Заклинаю тє іменем Божим.* МУЕ. III. 53. *Деє ти мене, моя мати, в барятинку купала, купало чи заклинала, щоб долі не мала.* Мет. *Заклинала вона гроші ті... ось як.* Грин. II. 143.

Закли́натися, наюся, ешся, сов. в. заекі́стися, кле́ну́ся, нѣшуся, и. Клясть-

ся, поклястися. **Закаляася і забожилася**, що не прийде до хати. Чуб. V. 656. *Мотря заклиналася, що бачила хазару.*

Закли́нати́, ча, м. **Заключитель**.

Заключи́ювати́, дію, еш, і.а. 1) Набити стіну клинцями переді обмазкою глини. 2) — в кайдани. **Заковать в кайдани**. Діти люди закинули його в кину, та ще й заклинювали в кайдани. О. 1862. VII. 47.

Заключіпати, паю, еш, і.а. **Замігати**. Бубка тільки очима закла́пає і нічого не сказав. Левиц. Пов. 184.

За́кло, ла, с. Кусокъ земли, вдаючийся въ чужую землю. Козелец. у.

Захлопотати, чу́, чеш, і.а. **Причинити** много заботы, хлопоты. Бо свекруха й лепетула, свармляла голова, вона ж мене заклопоче, — а ж дівчина молода. Чуб. V. 535.

Захлопотатися, чу́ся, чешся, і.а. **Быть в хлопотахъ, заботахъ**. Ей, зажуриться заклопочеться Хмельницького старая голова, що три йому ні сотників, ні полковників нема. Дума. Вмер в їх хазяїн, — дівчина тротси заклопоталася, поки його поховали. МВ. II. 196.

За́кло́вок, вку, м. Надклеванное яйце, изъ котораго долженъ выйти цыпленокъ. НВолын. у.

За́клюбувати, вую, еш, сов. в. **за́клювати**, клюю, еш, і.а. **Заклевывать, за́клевать**. Тепер її і кури заклопоють. Ном. № 2089.

За́клюбуватися, вуюся, ешся, сов. в. **за́клюнутися**, нуся, нешся, і.а. 1) **Зарождатися, зародитися, заводатися, завестися**. Черва за́клюнулася у м'ясі. *Кропива за́клюнулася у вишняку, так треба вибавити*. Ном. № 13231. 2) **Начинатися, начатися**. *Добре бути за́зде́ждано на місті, як тільки за́клюнується ярмарок: одбирай собі де хоч притулок*. О. 1862. IX. 69. *Чи то давне яке лихо при́кинулося в хаті? Чи очоранне зада́вене знов заворушилося, чи ще тільки за́клюнулося?* Шевч. 100.

За́клюбачений, а, е. — **За́клебучений**. Вх. Уг. 239.

За́клювати́, ся. См. **За́клюбувати**, ся. **За́клевання**, ня, с. Запутываніе, запутанность. (Самборщина въ Галиц.) Вх. Зн. 26.

За́клюкати, каю, еш, і.а. **Запутать, спутать**. (Самборщ. въ Галиц.) Вх. Зн. 26.

За́клюнути, ся. См. **За́клюбувати**, ся. **За́клея**, нар. — **За́клея**. *Розвеселяй маминку, за́клея ся повернем*. Гол. IV. 374.

Звє́лякати́, каю, еш, сов. в. **за́клеа́-**

нути и **за́клеяти**, яну, неш, і.а. **Оковечивать, оковечѣть; отвердѣвать, отвердѣть**. *Долядами смерти, долядами — не долядам, одвернулася на часок, — до його, а він уже й за́клеяк*. — *Зімою якось запізнися, за́клеяк серце в хуртовині*. Мог. 111. *Продержавъ з тиждень морозом, — земля за́клеякла як кістка*. Мир. Пов. I. 111.

За́кле́лий, а, е. **Оковечѣлый, окостенѣлый**. *Навіщо тє тепло, отє ясє сонечко, коли воно вже не ірїє... за́клеякло серця*. Мир. Пов. II. 41.

За́кле́ннути, **за́кле́нати**. См. **За́клепати**.

За́кле́сти, ся. См. **За́кли́нати**, ся.

За́кле́тий, я, е. 1) **За́клятый, зако́дованный**. З тою часу ставокъ чистий за́ріє осокою; не купуються дівчата, обдодять юрою; як улядять, то христяться і зовуть за́клеяким. Шевч. 24. *За́клеяті гроші хоч і знайдеш, то аби як і не візьмеш*. Грин. II. 145. 2) **Упорный; жестокий**. *Вони на тебе ворожують, — а буду ворог їм за́клятий*. К. Псал. 312. *Ой при́їхав чоловік додому за́клятий, був же мене, волочив до самої хати*. Чуб. V. 680.

За́кле́чуваний, а, е. ? **Щільно за́кле́чувано**. У сапожниковъ: шило для подшивки лубковъ. Вас. 161.

За́кметіти. } См. **За́кмічувати**.
За́кмітити. }

За́кмічувати, чую, еш, сов. в. **за́кметіти, мечу, тиш и за́кмітати, мічу, тиш, і.а. За́мѣчать, за́мѣтити, запоминать, запомнить**. *Я й за́кметив їє (слова з книжки) зараз, скоро почув, як він читав*. Г. Барв. 177. *За́кмітити у голові собі*. Сосниці. у.

За́кня́вати́, чу́, чіш, і.а. — **За́ня́вати**. Св. I. 222.

За́ков, ву, м. **Оковы**. *Бути мені у новомі, у нехрутському наборі, у за́мізі, у за́кові*. Бал. *Одиноким дав сєм'ю, із за́кову визволяє*. К. Псал. 150.

За́ковезі́тися, жу́ся, зі́шся, і.а. — **За́ковезитися**. Аф.

За́ковєрува́ти, з'юу, еш, і.а. **За́капризничать**.

За́кові́зннути и **за́кові́зати**, зну, неш, і.а. 1) **Застыть, оковечѣть**. *Такий п'яний, що де унає, там і за́ковіз*. Мнж. 180. *Так, як його корчило, бідного хлопця, перед смертю, — так він і за́ковіз*. 2) **Залечь, за́пасть**. *Кохання набу́ть йому далеко у серці за́ковизов*. Полт. у.

За́ковтати, таю, еш, і.а. **Постучать**.

Я лавів приїхав і в двері заковався. Гол. I. 90.

Заковувати, вую, еш, сов. в. закувати і закути, кую, еш, м. 1) Заковывать, заковать. Часто бо закувано його в кайдани. Ев. Мр. V. 4. Бистрі ніженьки закували, білі рученьки зв'язали. Макс. 159. *Та Травина за'язали, та в кайдани закули.* Чуб. V. 1027. 2) Зарабатывать, заработать кузнечной работой. *А мій Коваленко кує помаленьку; що закує, то проп'є в неділю раненько.* Грин. III. 661. 3) Только сов. в. О кукушці: закуковать. *Прилетіла зозуленька з темною личку, сіла, пала, закувала в зеленім садочку.* Чуб. III. 188.

Закозакувати, кую, еш, м. Начать вести жизнь козака.

Закозакуватися, куюся, ешся, м. Долго пробить где козакомъ.

Закоб'іти, кою, їш, м. Начать дѣлать дурное. *Спусти їм, то таке закоб'іть, і вист'є твою собі присвоює.* Котл. Ен. V. 37.

Закол'ятати, таю, еш, м. Постучаться. *Заколатав в двері.*

Закол'єсник, ка, м. 1) Чека, колышекъ для задержанія колеса на осн. Каменец. у. Kolb. I. 66. *Заколєсник зачубили і колесо зліта.* Ев. Л. 74. 2) = Колєсник. *Хто з них чоботар, той латав чоботи, хто заколєсник, той ладючить коло воза, хто ткач—тїсє полотно.* Шух. I. 146.

Закоб'є, лів, м. мн. Изломъ. *Видно було, що недавно цїлку ту відломано: свїжі закоми.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Заколювати, вую, еш, м. Закачать, заколебать.

Закол'єсати. См. Заколисувати.

Закол'єсувати, сую, еш, сов. в. заколєсати, лишу, шеш, м. = Заколіхувати, заколихати.

Заколіхати, ся. См. Заколіхувати, ся.

Заколіхувати, хую, еш, сов. в. заколихати, шу, шеш, м. Закачивать, качать. *І укріє її перестригити, тїзо заколише.* Шевч. 105.

Заколіхуватися, хуюся, ешся, сов. в. заколихатися, шуюся, шешся, м. Качаться, заколхаться. *Оп'єночі заколихалась і затурпїла під ним земля.* Стор. М. Пр.-42.

Закол'єдзувати, джує, сов. в. закол'єдзати, діло, м. безл. Сдѣлаться запору. *Як закол'єдило, так який уже день і на двор не ходє.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Закол'єстися, шуюся, ешся, м. Вы-

бросить колость. *Пишениця розрослась і заколєсилась навдивовижку.* Стор

Заколот, ту, м. Сорор, раздоръ, смута. *На землі буде переполох народів у заколоті.* Ев. Л. XXI. 25.

Закол'єта, ти, ж. 1) Похлебка для животныхъ. Аф. 2) Пренебрежительное названіе для плохо взготовленнаго жидеаго кушанья. Аф.

Закол'єти, лєю, лєш, м. 1) Заколотъ. *Занудило коло серця, закололо в боку.* Шевч. 68. *Злякався—аж у п'яті закололо.* Ном. № 4386. 2) Заколотъ, убитъ колющимъ оружіємъ. 3) Зар'єзати (о свиньяхъ). *Прийди, серце Миколо, поросятко закомо.* Чуб. V. 11.

Закол'єтися, лєюся, лєшся, м. Закол'єт'ся.

Закол'єтити. См. Заколочувати.

Закол'єтитися, чуюся, тишся, м. 1) Забитися. *Серце заколотилось.* 2) Задрожать отъ волненія. *Аж закол'єтилась уся, як побачила.*

Закол'єток, теа, м. Яйцо безъ зародыша. Каменец. у.

Закол'єчувати, чую, еш, сов. в. заколот'яти, лочу, тиш, м. 1) Намѣшивать, намѣшати, наболтать; разболтать,—напр. муку въ водѣ и пр. *Висівок там заколотити.* Хата, 178. 2) Только сов. в. Произвести ссору, раздоръ, смуту.

Закол'єчити, плю, пиш, м. Ковырнуть. *Як планує на його, то аж серце їє закол'єчило.* ЗОЮР. I. 119.

Заколядувати, дую, еш, м. 1) Запѣть колядки. *Ой я тобі, дядьку, заколядую.* Чуб. III. 427. 2) Заработать пѣніємъ колядки.

Закомеж'їтися, жуся, зїшся, м. Заупрямиться, закапризничать.

Закомеж'їтися, шуюся, шїшся, м. Запешелиться, закипѣть. *Троянці всі зворушилися, зажегались, закомежились.* Котл. Ен.

Закомірок, рку, м. Огороженное мѣсто за амбаромъ. Аф. Также вообще всякій закоулочекъ. *Всі закоморочки, куточки уже не первый знаю год.* Котл. Ен. III. 24. Ум. Закомірочокъ.

Закон, ну, м. 1) Зародышъ. Константиногр. у. Там жоді й закону нема. Нѣтъ его тамъ и зародыша, нѣтъ и слѣда. Константиногр. у. 2) Законъ. *Де жє такий закон є, щоб чоловіки нївѣсти?* Харьк. 3) Исповѣданіе, обрядъ, предписаніе религій, обычая. *Хитрий закон, що не зна*

ні чорт, ні ніч, ні дякон. Посл. Аф. 419. *Князь ісповідував православну віру і кріпко тримався свого закону.* Стор. М. Пр. 69. *Поговами тромадою, як слід, по закону.* Шевч. 32. *Як раз по нашому закону пред нею шапочку зняв.* Котл. Ен. III. 56. *Ждїть від нас людей по закону увечері.* Кв. Драм. 173. *В закон увести:* а) Сочетать законным бракомъ. *Нехай нас звінчає, та тоді вже з'явимося до матері.* Вона, побачивши, що ти вже у закон уведена, не так буде на тебе жалкувати. Кв. I. 219. б) Окрестити. *Вже три дні, як дитина не хрещена... Не дай, Боже, якого случаю—ї вмере не введена в закон.* Мар. ХРВ. 23. *У закон уступити.* Вступити въ законный бракъ. Маркев. 114. См. ещё Законн.

Законіти, ся. См. Законяти, ся.

Законний, а, е. Законный. **Законне** слово, **законні** речі. Обрядовий вираження, обов'язальні при народних обрядах, напр. свадебных. *Говорили старости законні речі про кунцию.* Кв. I. 76. *Поки староста се законне слово казав, Маруся у кімнаті все поклонилася, щоб батько оддав її за Василя.* Кв. I. 54.

Законність, ности, ж. Законность. Желех.

Законювалити, лю, лиш, м. Залечить, заморить ліченнямъ.

Законодавець, вця, м. Законодатель.

Законтрагувати, тую, еш, м. Принять по контракту.

Законюватися, нююся, ешся, м. = **Законатися.** *Є й такі 'стрілці,—але се вже дуже гірші,—що коли законуються (причащаються), то не проковтнуть закін.* Шух. I. 234.

Законяти, няю, еш, сов. в. законіти; нїю, нїш, м. Зараждать, зародить. *Яке його Господь законив, таке воно й є.* Зміев. у.

Законятися, няюся, ешся, сов. в. законітися, нїюся, нїшся, м. 1) Заражаться, зародиться. *Законяється дитина.* Константиногр. у. *Бог його знає, як воно дитина законяється у жінки.* Волч. у. *Бог зерно яке довге! значиться велике бути законюлося, та запекло сонце.* Волч. у. 2) Приобщаться, приобщиться св. таїнъ.

Законанець, нця, м. Что-нибудь краденое и закопанное. Черк. у.

Законати, ся. См. Закопувати, ся.

Законїлїти. См. Закопїлювати.

Закопїлювати, люю, еш, сов. в. закопїлїти, лю, лиш, м. 1) Приподнимать, приподнять кверху, заворачивать, заворачить, отворотить (кверху). *Витер закопїлїи очерет на стрісі.* Миусск. окр. 2) **Закопїлїти гїбу.** Надуться, разсердиться; заважничать. *Ном. № 5084. Хочє-б то всміхнутись, та здержується, щоб невідстка не закопїлїла губи.* Кв. II. 177.

Закопїрсати, сїю, еш, м. 1) Закопирять. 2) Негладко, нехорошо зашити.

Закопїрчувати, чую, еш, м. = **Закопїлювати.**

Закопотїти, чї, тїш, м. 1) О дїтях: побіжувать мелкими шажками. 2) О лошадях: побіжувать съ быстрымъ топотомъ. *Закопотїли коні.* К. ЧР. 154. *Ущухло поле. Тільки коні закопотїли тах то там.* Греб. 343.

Закопошїтися, шїся, шїшся, м. Зашевелиться, закопошиться. *Стор. I. 150. Чоловє конопеший народ загомонїє і закопошївся.* Кв. II. 90.

Закоптїти, ся. См. Закопчувати, ся.

Закоптїлий, а, е. Закопченный.

Закопування, ня, с. Закапываніе.

Закопувати, пую, еш, сов. в. закопати, пїю, еш, м. 1) Закапывать, закопать, зарывать, зарыть. *Убили його та й закопали під яблунею.* Рудч. Ск. I. 157. *Нехай в'яне, поки закопають.* Шевч. 12. *Бодай тебе, мій миленький, в землю закопани!* Лавр. 107. *А під котрою ж то вербою ви, діду, закопали іронї?* Лівниц. I. 99. 2) **Вкапувать, вкопать, врывать, врыть.** Скажімо ся поховати, ще й зрест закопати. Чуб. V. 209.

Закопуватися, пуюся, ешся, сов. в. закопатися, пїюся, ешся, м. Закапываться, закопаться, зарываться, зарыться. *Дашкович все глибоше й глибоше закопувався в книжки.* Левниц. Пов. 87.

Закопчувати, чую, еш, сов. в. закоптїти, птї, тїш, м. Закапчивать, закоптить.

Закопчуватися, чуюся, ешся, сов. в. закоптїтися, чїся, тїшся, м. Закапчиваться, закоптиться. *Від диму закоптїлися.* Ном. № 5994.

Закордонець, нця, м. Заграничный житель.

Закордонний, а, е. Заграничный.

Закордонник, ка, м. = **Закордонець.**

Закоренїти, ся. См. Закоренювати, ся.

Закоренювати, нюю, еш, сов. в. за-

кореніти, нб, нпш, м. Укоренять, укоренять.

Закоренюватися, нююся, ешся, сов. в. закоренітися, нбюся, нпшся, м. Укореняться, укореняться. *Закореняться наші онуки в дарованій нам займаниціні.* К. Псал. 159.

Закоржавіти, вію, еш, м. Заковравѣть.

Закороставіти, вію, еш, м. Заболѣть коростой.

Закорґіти, тїть, м. безл. Сильно захотѣться. *Аж труситися, так йому закорґіло написти тиєї помети.* Стор. I. 187. *Закорґіло чоловіка зайти у шинок.* Рудч. Ск. II. 129.

Закорчавіти, вію, еш, м. Покривиться.

Закорчючити, чу, чпш, м. Загнуть крґючкомъ. *Банькатий, з закорюченим носомъ.* Стор. М. Пр. 156.

Закосяіти. См. Закошувати.

Закосяічити, ся. См. Закосяичувати, ся.

Закосяічувати, чую, еш, сов. в. закосяічити, чу, чпш, м. Убирать, убирать, украсить цвѣтами голову или головной уборъ. *Ой зроблю я косиченьку саму бервінкову, закосяичу крґсанину своєму миленькому.* Гол. IV. 448.

Закосяичуватися, чуюся, ешся, сов. в. закосяичитися, чуюся, чпшся, м. Украшати, украсить, убирать, убирать себѣ голову или головной уборъ цвѣтами. То же, что и завітчатися, *Закосяичилася дівка.* Вх. Зн. 28. Иногда прилагается и къ другимъ украшениямъ головы, могущимъ играть роль цвѣтовъ. *Ой упала зоря з неба, та й розсипалася, а Марія ю позбріла, закосяичилася.* Гол. Значить также и вообще украшаться, украситься цвѣтами. Напр. гудули говорятъ, что весною полонина закосичиться, т. е. покроется цвѣтами. Шух. I. 184.

Закосок, ску, м. Заливъ рѣки.

Закострічятися, чуюся, чпшся, м. Застрѣчься. *Я до його ріднимъ братомъ,— а він як закострічятися, так куди тобі.* Лебед. у.

Закосяини, на, м. Въ свадѣбномъ ритуалѣ закосяинами называються тѣ лица, которые отвозять понобратнюю къ новобрачному—за носію ідути. Черниг. у.

Завѣт, ту, м. Отговорѣ. *Чобити з червонимъ заветомъ.* МВ. III. 94. *Одягання з заветами, а коміра нема.* Вора. у.

Закѣта, ти, жс.—Закот. *Комірі съ закітою носять дівчата.* Чуб. VII. 427.

Закѣтистий, а, е. Отложной. *Коміръ закѣтистий.* НВолын. у.

Закотіти, ся. См. Закочувати, ся. *Закоханаець, нця, м. Влюбленный.* МВ. (К.С. 1902. X. 151).

Закоханий, а, б. 1) Влюбленный. *Закоханий хлопець.* Г. Барв. 147. 2) Выхоленный, взлелѣянный. *Закоханий чоловік.* Черк. у.

Закохання, ня, с. 1) Любовь. *Не я, милий, осудила, судять же нас люди, що з нашою закохання нічого не буде.* Мет. 78. *Хто не знає закохання, той не знає миза.* Мет. 31. 2) Возлюбленный. *возлюбленная.* *А десь мое закохання до вечери сиділо.* Гол. III. 329. *Вернися, мове закохання, перестань ся мівати.* Грин. III. 228.

Закохати, ся. См. Закохувати, ся.

Закохувати, хую, еш, сов. в. закохати, хаю, еш, м. 1) Влюбляться, влюбиться, полюбить. *І юстинців брати не хоче, не хоче й пана закохати.* Шевч. 526. 2) —Винохувати, винохати. *Сім літ силки закохати,—мої двері вилупати.* Гол. I. 153. *Чи воно закохувано оті ліси, що вони такі хороші.* Черниг. г.

Закохуватися, хуюся, ешся, сов. в. закохатися, хаюся, ешся, м. 1) Влюбляться, влюбиться. *Бодай же я був перше в пробі, ніж я закохався в тобі.* Чуб. V. 235. *Закохався обидві в одну.* Івана. Шевч. 473. *Закохався, як чорт в суху вербу.* Ном. № 8749. *Що зо мною закохався, а з иншою повнічався.* Нп. 2) —в чбм. Пристращаться, пристраститься къ чему. *Ще його батько чумакував, і бере, було, його з собою малю, то ще тоді він закохався у дорозах.* МВ. II. 75. *Ходив він білями для того, що вже в чумацтві закохався.* МВ. II. 76.

Закоцѣрбитися, блюся, бишся, м. Загнути.

Закѣтистий, а; е.—Закѣтистий. *Пошила сорочку Юхимові з закочистимъ коміромъ, а він і не хоче надівати.* Васил. у.

Закочувати, чую, еш, сов. в. закотїти, чу, тпш, м. Отворачивать, отвернуть; засучивать, засучить. *Закоти комір!* *Дідова дочка закотила рукава.* Рудч. Ск. II. 55. *Закотив сі щимик штаниці по колінця.* Чуб. V. 1145.

Закочуватися, чуюся, ешся, сов. в. закотїтися, чуюся, тпшся, м. Закатываться, закатиться. *Закотилось сонечко за зелений сад.* Мет. 316. *Очі йому аж під ніб закотились.* Кв. II. 205. *Упустила копітку, а вона закотилася аж під ніч.*

Закоштувати, тую, еш, іа. Попробувати. Левич. I. 166.

Закбшувати, шую, еш, сов. в. закосити, кошу, сшш, іа. 1) Начинати, начать косить. 2) Скашивать, косить. А за мною молодого ходо смертонька з косяю, хоче мене умертвити, ще й косяю закосити. Грин III. 142. 3) Зарабатувати, заработать косябою.

Закошавіти, вію, еш, іа. Сильно исхудать.

Закрадітиса, діюся, ешся, сов. в. закрастися, дуся, дешся, іа. Прокрадуватися, прокрастися, подкрадуватися, подкрастися, закрадуватися, закрастися, вкрадуватися, вкрастися. *Оцей ліс колись наші був, а теперка як злодій закрадайся, як вузевки треба.* Каменец. у. *Каня ся закрала, курчаток покрала.* Чуб. V. 1124. *Крутом, бачите, вода, так не закрадеться туди кішка.* Стор. II. 66.

Закраїнок, йку, м. Край, окраина.

Закрапати, паю, еш, іа. 1) Заканати, начать капать. *Потанув сніг, із стріх закрапало.* МВ. II. 77. 2) Заканати, капать на что. *Закрапати треба беззвіскою у виразку.* Константиногр. у.

Закрасіти, ся. См. Закрашати, ся.

Закрасти, ду, деш, іа. Украсть. *Коли не закрадуть у погосон, то поназодити усе.* Федьк.

Закрастися. См. Закрадатися.

Закрасуватися, суюся, ешся, іа. 1) Начать красоваться. 2) О хлѣбахъ: зацѣсти. *Жита закрасувались.* Г. Барв. 147.

Закрашати, шаю, еш, сов. в. закрасити, шу, сшш, іа. Украшати, украсить. *Мак у городі всі квітки закрашав.* К. Ор. (ЗОЮР. II. 262). *Ой у лузі каміна увесь луг закрасила.* Мет. 260. *Ой чого, чого усі моляки коровами закрашено?* Б. Досв. 141. *Скрипки й цимбали закрасили шовком.* Мкр. Н. 24. *Тільки його закрасили брівоньки чорненькі.* Мил. 74. *Хата рупиниками закрашена.* Г. Барв. 180. *Хатки, садочками закрашені.* Мир. ХРВ. 99. *Одна чорнобрива, та всіг закрасила.* Грин III. 475.

Закрашатися, шаюся, ешся, сов. в. закраситися, шуся, сшся, іа. Украшаться, украситься. *Чим же той світ закрашається? чи горами, чи долинами, чи великими могилами?* Чуб. V. 943. *Рул'янем закрасилася живим.* МВ. II. 200.

Закраяти, раю, еш, іа. Открывать.

Закректати, кчу, чеш, іа. Закряхтѣть.

Цибелла перше закректала, а посли нашілять почала. Котл. Ен. V. 36.

Закрѣна, пи, об. Крѣпышъ. *Там діти закрѣпи, хоч якого коня, то вдерже, а лоб йому як у вола.* Лебед. у.

Закрепѣти, плѣ, пиш, іа.—Закрепити. **Закрепѣтиса, плѣся, пишся, іа.—Закрепитися.**

Закривання, ня, с. Закриваніе.

Закривати, вію, еш, сов. в. закрѣти, рію, еш, іа. Закрывать, закрѣть, укривать, укрѣть. *І то не наші корх землі, що нам очі закривють.* Ном. № 1499.

Закриватися, віюся, ешся, сов. в. закрѣтиса, ріюся, ешся, іа. Закриваться, закрѣтиса, укриваться, укрѣтиса. *Стоїть дівка з молодцем, закривлася рукавцем.* Чуб. V. 87.

Закривдити, джу, диш, іа. Обидѣть. **Закривѣти, вілю, виш, іа.** Закривить, загнуть, искривить.

Закривѣтиса, вілюся, вишся, іа. 1) Закривиться, искривиться. 2) —на кого. Начать походить на кого, начать дѣлаться кѣмъ. *Хоч буцим, Гришкку, ти на пана закривився, та з пантелику ти, так як друї; не збався.* Гул. Арт. (О. 1861. III. 87).

Закривѣти, вію, еш, іа. Стать хромимъ. Черк. у.

Закривѣщенє, ка, м. Крайній облавщикъ. Черк. у.

Закрѣти, ся. См. Закривати, ся.

Закритиїй, ѣ, ѣ. 1) Укромный. *Отам у лісі місце закритиїе, то вони й гайдамачили собі, та й нікто не знав, де вони ховались.* Кавев. у. 2) Скрытный. *Я не закритиїй був: як що таке, то зараз усе поросказую.* Константиногр. у.

Закричати, чу, чшш, іа. Закричать. *Лучше замовчиш, ніжє закричиш.* Ном.

Закришити. См. Закришувати.

Закришка, ки, ж. То, что крошеть въ борщѣ. Каменец. у. (Закришка)—бутовиння що кришать в борщ: петрулика, цибуля та кріп, то що. Св. Л. 5.

Закришталюватися, лююся, ешся, іа. Кристаллизоваться. *Сироп вже закришталювався.* Черк. у.

Закришувати, шую, еш, сов. в. закришити, шу, пиш, іа. Положить въ борщѣ и пр. зелень. *Гарбуз, мамцю, варю, цибулькою закришила.* Грин. III. 387.

Закривавити, вілю, диш, іа. Окровавить. *Жінка мертва лежить посеред хати, а він сидить на печі закривавлений.* Грин. II. 128.

Закріва́тися, *вляюся, вйшся, м.* Окровавиться. Константиногр. у.

Закрі́па, *пи, жс. Скрі́па.* Указ за скріпотою Гуриса.

Закрі́пати, *ся. См. Закрі́плати, ся.*
Закрі́плати, *ляю, еш, сов. в. закрі́пати, п'я́ти, п'я́ш, м.* Скрі́плать, скрі́пять.

Закрі́п'я́тися, *ляюся, ешся, сов. в. закрі́п'я́тися, п'я́юся, п'я́шся, м.* 1) Скрі́п'я́тися, скрі́п'я́тися. 2) Смыкаться, сомкнутися (о губахъ). **Закрі́п'я́лись рі́чі.** Замоделли слова. **Зані́мили тво́ї губо́чки, заплі́ючили тво́ї очі́ни, закрі́пились тво́ї рече́ники.** Мет. 298.

Закрі́пости́ти, *ся. См. Закрі́пошати, ся.*
Закрі́поша́ти, *п'я́ю, еш, сов. в. закрі́пости́ти, п'я́, сті́ш, м.* Закрі́пошати, закрі́постить. *І як степи запорозські тоді поділили і панам на Україні люд закрі́постили.* Шевч. 260.

Закрі́пош'я́тися, *п'я́юся, ешся, сов. в. закрі́пош'я́тися, п'я́ся, т'я́шся, м.* Закрі́пош'я́тися, закрі́пош'я́тися. *Нехай ві́йна ко́зачка не закрі́пош'я́ється, лю́дя на смі́х, а своєму селу на сором.* МВ. I. 42.

Закр'овле́ний, *а, е.* Окровавленный. *Була (дуже) закр'овлена—весь він) у неї був у крові.* Новомоск. у.

Закро́пати. *См. Захро́плати.*

Захро́плати, *ляю, еш, сов. в. захро́пати, п'я́ю, п'я́ш, м.* 1) Охро́плать, охро́пить. *Захро́плайте—дорі́женки, щоб ся не курили.* Чуб. V. 994. 2) Омочать, омочить, освіж'ять, освіж'ять влагою. *Ой дай, ді́во, води́ пити, смажні́ уста захро́пити.* Мл. л. сб. 237.

Захро́г'ля́ти, *г'ля́ю, л'я́ш, м.* Охро́г'лять. *Ві́но зверху́ трохи захро́г'ляне.* Левиц. Пов. 19.

Захро́ж'я́ти, *ж'ю́, жи́ш, м.* Захро́ж'ять, начать д'ягаться (летать и пр.) кругами. *Ворон сме́рти де захро́ж'я́ть.* Федьк. I. 60.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Захаркати. *Захро́ж'яють крече́ти сі́зі.* Стор. II. 143.

Захро́ж, ту, *м.* Поворотъ, заворотъ Шух. I. 179.

Захро́уте́нь, *тня, м.=Завертка 1.* *Вся нива захро́утнями́ унизана.* Мир. ХРВ. 25.

Захро́утити, *ся. См. Захро́чувати, ся.*
Захро́утка, *ки, жс. 1)=Завертка 1.* Маркев. 93. 2) Завертка, закрутка для запарива воротъ. Шух. I. 87. **См. Завертка 2.** 3) Часть ручной мельницы. *См. Млин ручний.* Шух. I. 104. 4) Колокъ у скрипки для натягиванія струвъ. Вх. Лем. 415.

Захро́ути́ти, *ся, м. мн.* Лабиринты, запутання улицы, переулки. *Виходи́ усі захро́утити у мі́сті.* Каменеп. у.

Захро́чува́ний, *а, е. 1)* Захро́ченний. *Не тільки па́рубацький чорний захро́чува́ний ус моторний чарує молоді́х ді́чат.* Греб. 320. 2) О деревѣ: съ извилистыми слоями, непригодное для раскалыванія вдоль,—кругом так млинком і колеється. Вас. 146.

Захро́чува́ння, *ня, с.* Захро́чуваніє.

Захро́чува́ти, *чую, еш, сов. в. захро́тити, кру́чу, ти́ш, м.* 1) Захро́чувать, закрутитъ, завертѣть. *Козак со́лох не змо́бив, тільки усок закру́тив.* Мет. 115. *За́крутив носом, як тертого хрину понюхав.* Ном. № 3396. *За́крутив верем'я.* Ном. № 3928. 2) Захро́чувать, закрутитъ (о вѣтрѣ). *Як пові́я ві́тер, посіяв сні́г зверху́ і знизу́, да́в як закру́тило!* О. 1862. IV. 87. 3) Зараб'ювати, заработать пряденіємъ. *А Ганна гроше́й не жалу́вала... поси́лала, що́ було закру́тити верте́ном.* Лев. I. 57. 4) Сов. в. Заку́тити. *Шо́ за ти́ждень зарбо́е, усе у не́длю про́луя.* От раз... узля́ він у ха́зяїна пла́ту, та́ як за́кру́тив. Мнж. 142.

Захро́чува́тися, *чуюся, ешся, м.* Захро́чуватися, закрутитися, закруж'иватися, закруж'иться, завертѣться. *За́крутилася кру́то зеле́на хме́лина, зви́снись на ти́чину.* К. Доев. 173. *В Хми́ї і в оча́х усе за́кру́тилось.* МВ. II. 65. *Мо́зон за́кру́тився.* За́кружи́лася голова́, оду́р'я́ть. *Мо́зон всі́м ї́м за́кру́тився, ду́р на́пав од хме́лю.* Мкр. Н. 36.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Захро́ж'я́ти, *каю, еш, м.* Зах'якати. *Жа́би захро́ж'я́ли.* Грин. I. 33.

Закуйовдити, джу, диш, м. і Перепутать, взбить (волоса). 2) Сдѣлаться мятли. *Оце б'є яке! Оце закуйовдило!* Мир. Пов. I. 115.

Закуйовдитися, джуся, дишся, м. 1) Спутаться, запутаться; начать путаться. 2) Зашевелиться, начать беспорядкамъ, начать беспорядки. *В Польщі знов закуйовдилось.* ЗЮОР. I. 70. *Під той саме час лягли закуйовдилися* (повстали). Мир. ХРВ. 91.

Закукурікати, каю(чу), каш (чеш), м. Закурекать. *Опівночі закукурікали півні.* Стор. II. 68.

Закульгати, гаю, еш, м. Захромать.

Закуна́ти, наю, еш, м. Задремать. *Коли б сподобинно був ніч хоч закуна.* Гул. Арт. О. 1861. III. 83.

Закупі́ти, пію, еш, сов. в. закупі́ти, пію, пиш, м. 1) Закупать, закупить. *Ніби з паном повінчалась, закупила села.* Шевч. 107. 2) —но́б. Покупать; подкупать. *Закупила батька, щоб юрілки не пив.* Ном. № 6479. 3) Закупить славу ббму. Дать при сборѣ пожертвованій въ церкви во время служенія. Вх. Лем. 415

Закупонь, пня, м. Покупатель, скупщикъ. *Пан жеде закупня тою ї не дає наділу на відробіток.* Каменец. у.

Закупі́ти. См. Закупати.

Закупний, а, е. Закупні кумі= Окупні кумі. Мил. 22.

Закупня, ні, ж. Покупка. *Потім і закупня пішла...* Розпродав усі села. ЗЮЗО. I. 301.

Закурівчи, влю, виш, м. Заработать проституціей. Сосниц. у.

Закурі́ти, ся. См. Закурювати, ся.

Закурі́ти, рію, еш, м. Задымиться, поднимать пыли; побѣжать такъ, что пыль поднимается. *Чорт сам не свій. "Ой, пропав же я, каже, пусти мене, пусти!"... Чоловік тоді його задиав з крику, —чорт аж закурів.* Рудч. Ск. II. 25.

Закурювати, кюю, еш, м. Закурлякать (объ орлахъ). Встрѣчено въ фальсифицированной думѣ "Походъ на поляковъ". *Закурюють кречети сізі.* Макс. (1849). 59.

Закурні́кати, каю, еш, м. Закурлякать, забормотать.

Закурювати, рюю, еш, сов. в. заку́рити, рію, пиш, м. і 1) Задымлявать, задымлять. *Затопила, закурила сирими дровами.* Чуб. V. 262. 2) Закуривать, закурить. *Длявки з пожару закурили.* Шевч. 60. 3) Закапчивать, закоптить. 4) Запыливать, запылить что. 5) Только сов. в. Быстро

побѣжать, быстро поѣхать. *Закурює з Кам'яниця вже парабільним попом.* Св. I. 184. 6) Начинать, начать курить водку, закурить. Отсюда **зану́рити**—запить, загудать. *Продав усю худобу, та як закурило!*

Закурюватися, рююся, ешся, сов. в. заку́ритися, рібом, пишся, м. і 1) Начинать, начать дымить, задымиться. *Замалась хата, перекинуло воно на друку, — он уже ї та закурилася.* Бодай тобі закурилося. Бравное пожеланіе пожара. *Що не по їл, зараз: "щоб і подзвилось, щоб і закурилося".* Г. Барв. 438. 2) Закуриваться, закуриться. *Ніяк не закурюється молока, —тютюн важкий.* 3) Закапчиваться, закоптиться, потечить отъ дыму. *Увесь дим закурився і почорнів од диму.* Стор. МПР. *Ониже розложив таке, що аж небо закурилося, аж до Бога дим дійшов.* Драг. 17. 4) Начинать, начать пылить, запылить. *Не жсаль мені доріженьки, що закурилася.* Гогоритъ также и о снѣгѣ. *От скопилась хуртовина, закурилася домина.* Щог. В. 30. 5) Запыливать, запылиться, покрыться пылью.

Закусі́ти. См. Закушувати.

Заку́ска, ки, ж. Закуска. Стор. М. Пр. 74. *Спасибі за закуску, що зівів курку ї луску.* Ном. № 12073. Ум. **Закусочка.**

Закусэраний, а, е. Вэтерошенный, всклокоченный. *Одуплуватий, закуэраний, він спляв серед хати, понуро оглядаючи крупи себе.* Мир. Пов. II. 76.

Заку́срати, раю, еш, м. Вэтерошить, растрѣпать волосы.

Заку́т, та, м. Закоулокъ, уголъ. *Ой з-за гори чорні хмари з закуті.* Чуб. V. 1004. Ум. **Заку́ток, заку́точок.** Въ этой формѣ употребляется въ смыслѣ: убѣжище, пріютъ. *В її серці знайшовся добрий, теплий закуточок для милого хлопця.* Левци. Пов. 383.

Заку́та, ти, ж. Канура, хлѣвъ. *Сім закут, одна свиня.* Ном. № 11789.

Заку́тати, ся. См. Закутувати, ся.

Заку́тонь, тня, м. Уголокъ, глухое мѣсто. *Село наше у закутті такому, що ніхто туди не зайде.* Каменец. у.

Заку́ти, кумі, еш, м. = Закувати.

Заку́тий, а, е. Закованный. *Закуті в пуга неопітні.* Шевч. 612.

Заку́ток, тва, заку́точок, чека, м. Ум. отъ заку́т.

Заку́тувати, туу, еш, сов. в. заку́-

тати, тату, еш, м. Закутывать, закутать.
Закутаю їх сніг білий. Мог. 158.

Заку́туватися, туюся, ешся, сов. в. заку́татися, туюся, ешся, м. Закутываться, закутаться.

Заку́туляти, лаю, еш, м. Задвигать ртом, плохо пережевывая пищу или переминая рту напиться. *Намня чарку і знову вилма у рот, закутуляв, коетнув.* Мир. ХРВ. 178.

Закухарюва́ти, рюю, еш, м. Заняться стряпней.

Заку́шнелити, лю, лиш, м. Запылить, подняться пыли, мятели. *Закуштуло, закушнелю шаягом.* Мир. ХРВ. 169.

Заку́штрати, раю, еш, м. = **Закустра-ти.** Черк. у.

Заку́штува́ти, тую, еш, м. Испробовать, отве́дать. *Закуштувала якось луччого життя.* Левиц. I. 233.

Заку́шувати, шую, еш, сов. в. заку́сити, шу́, сиш, м. Закусывать, закусить. *Ном. № 6001. Уже закушувала смаченько, што добре піньої лінув.* Котл. Ен. V. 21. *По одній не закушують.* Ном. № 11527.

Зала́годити. См. Залагоджувати.

Зала́годжувати, джую, еш, сов. в. зала́годити, джу, диш, м. 1) Починять, починить, поправлять, поправить. 2) Улаживать, уладить.

Зала́днати, наю, еш, м. = **Залагодити.** *Стріла в його добре попрошувала і могом пообротала: треба заладнати.* Г. Барв. 14.

Зала́зати, жу, зиш, сов. в. залі́зти, лізу, зеш, м. 1) Залезать, залізть, забираться, забраться. *Пусти чорта в хату, то він і на ніч залізе.* Ном. № 2809. *Заліз, як муха в патоку.* Ном. № 1642. 2) Только несов. в. Запачкать, лазаж.

Залама́ти. См. Заламлиувати.

Зала́млиувати, лую, еш, сов. в. зала́мати, млю, еш и заломі́ти, млю, миш, м. 1) Заламывать, заломить. *Заламан білі руки, став собі думати.* Чуб. V. 428. *Молодя дівчинонька заломила руки, чоюсь мені тяжко-важко да з тей розлуки.* Волч. у. *Попереду отаман заломить бриль на багір.* Греб. 401. *Заломити чортові новбасу.* Сдізлати крюк (въ пути). Грин. I. 236. 2) —могб. Взять верхъ вадъ кѣмъ, быть лучше кого въ какомъ либо отношеніи. *Всіх дічат заломила своїм станом і красою.* Г. Барв. 542. *Заломив би козкуванчм він і Байду.* К. ЦН. 226.

Зала́плити. См. Залаплювати.

Зала́плювати, лую, еш, сов. в. зала́-

плити, плю, пиш, м. У плотниковъ: соединять концы бревенъ. *Оце тільки ми підвалими залаплювали, а тепер візьмемось за дошки.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Зала́сний, а, е. Лакомый, привлекательный, заманчивый, упоительный. *Козак та воля—заласна доля.* Ном. № 766.

Зала́тати. См. Залатувати.

Зала́тувати, тую, еш, сов. в. зала́тати, таю, еш, м. Заплатывать, заплатать, ставить, поставить заплату. *Дай мені смолі обідраний бік залатати.* Рудч. Ск. II. 14.

Зала́штува́ти, тую, еш, м. Задѣлать; починить, исправить. *Годилося б залаштувати сю межу, де плуг переорав.* Лубен. у.

Зала́щитися, шуся, щисся, м. О собакахъ: начать ласкаться. *То собаки лаякам, наче кою за полм ведуть, а то залащились зразу і перестали лаякати.* Верхне-дѣбр. у.

Зала́яти, лаю, еш, м. Ругнуть, обругать. *Він залая менс.* Уман. у. *Залінилась, постаніла, немаче дурману ізгла, залаяла Емея так.* Котл. Ен. I. 32. *Засвістив, залаяв: чорти б вашу ма!* Чуб. III. 426.

Зала́ятися, лаюся, ешся, м. Побраниться. *Я ні з ким не заведуся, ні залаюся.* Кв. Драм. 216.

Зале́вчний, ка, м. Чека въ оси экипажа. Угор. Вх. Зн. 19.

Зале́глий, а, е. 1) Залежалый. 2) Недоплаченный.

Зале́глисть, лости, ж. Недоплата, недоборъ, недоимка

Зале́гшити, шу́, пиш, м. Облегчить. *Залежни трохи, а то важко.* Константиногр. у.

Зале́дащити, щію, еш, м. Облѣняться. **Зале́дье, нар.** Едва лишь.

Зале́жаний, а, е. Залежалый. *Залежаний хліб.* Мл. л. сб. 175.

Зале́жати, жу, жиш, м. Зависѣть.

Зале́жатися. См. Залежуватися. **Зале́жність, м.** безл. = **Залежати.**

Зале́жний, а, е. 1) Зависимый. 2) Залежавшийся, запасной. *О, в тою є залежні гроші.* Каменец. у.

Зале́жність, ности, ж. Зависимость. Чуб. I. 253.

Зале́жуватися, жуся, жишся, м. Залеживаться, залежаться. *Грицько собі був гаяжін хороший... було і на обою старія. Дитки тільки не залежувалися.* Ч. Барв.

136. *Залежався куций в соломі.* *Ном. № 14088.*

Залементувати, тїю, еш, м. Подняти крик, плач. *Христя припала до труни і страшенно залементувала.* *Мир. Пов. II. 121.*

Залепетати, печу́, чеш, м. Залепетать.

Залепетатися, чу́ся, чешся, м. = **Залепетати.** *Тільки губонька залепечеться... твоє горе настане* (о неговорящем еще ребенкѣ). *Рудан. I. 22.*

Залескотати, чу́, чеш, м. = **Залескотати.**

Залескотіти, чу́, тіш, м. Записывать (о кобчикѣ). *Кібчик залескотів, спускаючись на березу.*

Залєсливий, а, е. Листивый.

Залетіти. См. **Залітати.**

Залету́ха, хи, ж. Залетная птица.

Зали́ва, ви, ж. 1) Разливъ, наводненіе. *Угор. 2)* Проливной дождь. *Рк. Левиц. Залива йшла.* *НВолын. у.*

Зали́вання, ня, с. Заливаніе.

Заливати, ваю, еш, сов. в. заліти и залля́ти, ллю́, ллєш, м. 1) Заливать, залить. *Св. Мр. IV. 37. Заливає Дунай бережечки, та нікуди обминути.* *Мет. 61. На сирє коріння, на біле каміння ніжки свої козачикі посікає, кров'ю сліди заливає.* *Дума. Залив... огонь.* *Рудя. Ск. I. 37. Залити очі.* *Напиться п'янимъ. Співає, що має на те охоту, залиши очі наперед.* *Мкр. Г. 48. Заливати за шнүру сала.* *Сильно допекать.* *Ном. № 5850. Шевч. 586. Котл. Ен. II. 22. 2)* — в найда́ни. *Заковувать, заковати.* *Ой залили сотника Харька Шамрайці у кайдани.* *Мет. 426. Ой узявши істиха під руки, залийте в кайдани, а залишиш та у ті кайдани, закидайте а тежницю.* *К. С. 1882. III. 614.*

Зали́ватися, ваюся, ешся, сов. в. залітисся и залля́тисся, ллю́ся, ллєшся, м. 1) Заливаться, залиться. *Заливається слюзами.* *Чуб. V. 67. Заливатися рє́готом.* *Сильно смѣяться. Залився заленим рє́готом.* *Мир. ХРВ. 130. 2)* Захлебываться, захлебнуться. *Поринаси,—не дай, Боже, залєшися водою.* *К. Досв. 61. Залітисся кров'ю.* *Умереть отъ прилива крови. Люде, що живуть по-під нами, не падають з землі і не заливаються кров'ю.* *Ком. I. 8.*

Заливний, а, є. 1) О смѣхѣ: сильный, перекатистый. *Почувся їй залоний... рє́т.* *Мир. ХРВ. 52. 2)* О дождѣ: пролив-

ной. *Заливний дощ був у нас позавчора.* *Воля. у.*

Залигати. См. **Залигувати.**

Залигувати, гу́ю, еш, сов. в. залигати, гаю́, еш, м. 1) Надѣть веревку (налігач) на рога вола. *Сірі воли заливає.* *Чуб. V. 1054. 2)* Переносно: схватить, лишать свободу. *Мене залили того ж дня і держали під арештом і до сьогодні.* *Новомоск. у.*

Зали́жние, ка, м. Полея, гдѣ кладуть ложки. *Вх. Зн. 19.*

Зализаний, а, е. 1) Зализанный. 2) Прилизанный. *Вертиш лисою зализаною головою перед хлопцями.* *Левип. ПЙО. I. 363.*

Зализати. См. **Зализувати.**

Зализувати, зу́ю, еш, сов. в. заливати, жу́, жєш, м. Зализывать, зализать. *Чуб. I. 122. Як корова зализала.* *Ном. № 11202. Укусивши, не залижеш.* *Ном. № 4126.*

Зали́манити, ню, ниш, м. Выманить, занять. *Два карбованці замиання та й не дає.*

Залину́ти, ну́, неш, м. Залетѣть.

Залипа́ти, паю́, еш, сов. в. залипнути, ну, неш, м. Облипать, облипнуть. *Нагавка дротяненька, а я молоденька: у тіло емпає, кров'ю залипає.* *Мл. д. сб. 282.*

Зали́скати, каю́, еш, м. Заблестать, блеснуть; засверкать. *Блисканицями залискає.* *К. Псал. 37.*

Зали́снити, нію́, еш, м. Заблестѣть, залосниться. *Залиснїли чорні пучері.* *Лєвн. I. 85.*

Залі́ти, ся. См. **Заливати, ся.**

Залицьований, а, е. Обтянутый шпной. *Колеса залицьовані.* *Екатериносл. (Залубовск.).*

Залиця́йник, ка, м. Ухаживатель. *До себе нікого не підпускає... зараз прїїздить залицяйникові й приложить.* *Г. Барв. 447.*

Залиця́ння, ня, с. Ухаживаніе, любовизнаніе. *Не до козацького залицяння було убогому бурлаці.* *Хата 159. Дівчатом до любого повабу, а молодим козакам до залицяння.*

Зали́цятися, цяю́ся, ешся, м. 1) — до ко́го, на ко́го. Ухаживать за кѣмъ (о любовномъ ухаживаніи). *Не ходи, не люби, не залицяйся,—не поїду за тебе, ти ж не сподівайся.* *Чуб. III. 144. Чи ти, милий, епися, чи з котика обвися, чи на друку залицяєся, мене одиурався.* *Мет. 104.*

2) —на кого. Имѣть виды на кого, желать кого. А на того Середенка старий дукач замицявся: годить дукач по ярмарку, собі наймита шукав. Грин. III. 624. 3) Наміреватися, собираться. Через тебе, вражий сину, мене мати була. Не була, не була, замицялась бити. Подольск. г. Хлопці... вже замицялись бити мене. Уман. у.

Залички, чок, ж. мн. Шелестячий обивка стѣтъ, сложенныхъ изъ бревенъ. Залички поробив добрі. НВолын. у.

Заличківувати, вую, еш, сов. в. заличківувати, кую, еш, м. Прикрывать, прикрывать, замаскировать, закрыть плохое лучшими. Чи ви була не заличківували льону: він зверху гарний, а насподі який? Лебед. у. Другий бѣх у каністасеві аж ніже ж тобі не заличковавий: віздохчки тобі та юртимички на виді. Еватерин. г.

Залишати, шаву, еш, сов. в. залишати, шув, шивш, м. Оставлять, оставить, покидать, покинуть. А тепер я чумачина, дак ти мене й залишила. Лавр. 70. Ніхто не залишить свого козання. МВ. II. 158. Дівчиноньки мила перш мене любила, тепер залишила. Чуб. V. 168.

Залишатися, шався, шився, м. Оставаться, остаться. Грин. III. 92.

Залишити, ся. См. Залішити, ся.

Залишний, я, а. Излишний. Змієв. у. Випило залишне, нехай одоїше. Нем. № 11650. Тільки щоб пропитатися, а не залишне. Кв. II. 12.

Залишок, шку, м. Излишекъ. На малу міру сот зо три з залишком. Кв. II. 13.

Залиштовник, ка, м. Въ оковѣ крышки крестьянскаго сундука: каждая изъ короткихъ желѣзныхъ полосъ, идущихъ отъ шпугъ къ угламъ сундука и захватывающихъ собою лішту. Вас. 150.

Заліг, лбгу, м. Препятствіе, препона. Став залогомъ измѣждо нами: ні того не пуска, ні того. Канев. у.

Заліжка, ки, ж. Закладъ, паря. Виврав заліжку. Шух. I. 219.

Залізаві, ві, с. Желѣзные части плуга. Купи плуг, лишець деревін, а залізаві треба ще. Каменец. у.

Залізко, ка, с. Утюгъ. Одна насилу володіла руками, прасуючи залізкомъ мушкетеру сукню. Левци. I. 178.

Залізний, а, в. 1) Желѣзный. Мишко, на тобі кістяні зуби, дай мені залізні. Ном. № 263. 2) Переносно: презвычайно

крѣпкій, могучій. Сумно, сумно гайдамаки залізною силою поховали. Шевч. 220. 3) Залізана трава. Раст.: черный лѣсной горохъ.

Залізняк, ка, м. Инструменты желѣзные (у плотниковъ). Шух. I. 87.

Залізняк, ка, м. 1) Торговецъ желѣзомъ. Лебед. у. 2) Желѣзный котель. 3) Желѣзная руда. 4) Кирпичъ, выжженный сильно, д. расплавки песку. Харьк. у. 5) Порода раковъ: рѣчной стѣры, съ широкими клешнями. Браун. 32. 6) Название вола темно-красной масти. К. С. 1898. VII. 42. 7) Раст. а) —нозачный. Phlomis pungens Wild. ЗЮЗО. I. 131; б) —червоний. Lytrum Salicaria L. ЗЮЗО. I. 127.

Залізо, ва, с. 1) Желѣзо. Істѣ, як іржа залізо. Ном. № 2723. 2) мн. Цѣпи, оковы. На суд твій праведний прийми, в залізахъ руки принести. Шевч. 58. Навісті залізами ніхто не мігъ його зв'язати. Ев. Мр. V. 3 Ум. Залізде. Ном., стр. 284, № 1858.

Залізовина, ні, ж. Желѣзная руда? То то червона земля, то іржа, бо повинно в тут залізовина. Могил. у.

Залізити. См. Залізати.

Залізде, ця, с. 1) Ум. отъ залізо. 2) Залізця карнові, лютрові. См. Лютрові залізця. Вх. Пч. II. 7.

Залізяка, ки, ж. Обломокъ, кусокъ желѣза. Як поклади залізку ни тому припічку, що в комені, до ніколи не буде вовк нападатъ на скотину. Чуб. I. 48. Виколю око залізкою. Левци. Пов. 341. Ум. Залізячна.

Залізячний, а, в. Желѣзный. Де твоя лопатка залізяна? Еватер. у. (Залюбовск.). Задача: Вовчок залізаний, хвіст конопляний (голка). Грин. II. 310.

Залізянка, ки, ж. Желѣзная дорога. Іхав там, де проходить ота залізянка, що біжить прудко. Еватер. у. (Залюбовск.).

Залізячка, ки, ж. Ум. отъ залізяка.

Заліж и залом, лому, м. 1) Изгибъ, кривизна. 2) Поворотъ (рѣкъ, дорогъ). Черк. у. Мвж. 180. 3) Переломъ. 4) Карнизъ. 5) —Завертна 1. Це залом у житі. Бог його знає, хто оце нароби? Заломило, —ми й мишим. Черниг. у. 6) Залом. Мѣсто въ лѣсу, гдѣ лежить буреломъ. Корова і воли пасуться у заламах —лісах, де лежить поломане дерево. Шух. I. 211.

Заліжуватися, нуюся, ешся, м. Залѣяться.

Заліжати, ся. См. Заліплювати, ся.

Заліплювати, лую, еш, сов. в. залі-

пнѣти, плѣю, пиш, м. Залѣпливать, залѣпить.

Заліплюватися, лююся, ешся, сов. в. заліпїтися, пліюся, пишся, м. 1) Залѣпливаться, залѣпниться. 2) Слѣпливаться, слѣпиться. *Заліпилися мої карі очі, не можу я розняти.* Чуб. V. 950.

Залісок, ску, м. Олушка лѣса. *Приходить на залісок,—аж вовчиза з вовченятами грається.* Рудч. Ск. I. 134.

Залітати, тату, аш, сов. в. залетіти, летіу, тіш, м. Залетать, залетѣть. *В чужий край не залітай, щоб крилечка мати.* Ном. № 9421. *За сто миль залетіла.* Ном. стр. 303.

Заліток, тку, м. Лѣтній выпасъ скота. *Брав на заліток воли, то через те й було в мене багато скотини чужої.* Верхнеднѣпр. у. 2) Употребительнѣ во мн. ч. залітки. Начало лѣта. На залітки заставляти. Оставлять до начала будущаго лѣта. *Не заставляйте сіно на залітки, а то буде мийш переїзнуть, затече.* Волч. у.

Залітошній, я, в. Позапрошлый. *Се було чи літошній, чи залітошній год.* Черниг. у.

Залігувати, гуу, аш, м. 1) Остаться на лѣто. 2) Хватить до новаго урожая. *Повитрачувалися з хлѣба, з сіна, з соломи,—не залігує, доведеться купувати.* Кожитоп. у.

Залічити, чѣ, чнш, м. 1) Зачесть, 2) Залѣчить. Левич. Пов. 176. *Залічили в серцях наших великую рану.* Макс.

Залічітися, чѣся, чншся, м. Засчитаться, ошибиться въ счетѣ.

Заллѣти, ллѣу, аш, м.—**Залити.** Лучче було мене, мати, в купелі заллѣти, ніж такую нещасну на світ видавати. Чуб V. 361.

Залог, гу, м.—**Заклад** 4. Уман. у.

Залоба, ги, ж. 1) Гарнизонъ. *Сей город був султанський; стола в йому туречка залоба.* К. (Правда, 1868, стр. 53). 2) Охранительная стража. *Ой Бог знає, Бог відає; де мій милий ночує: чи у полі, чи у полі, чи в великій дорогі, чи у пана гетьмана да стоїть на залозі.* 3) Засада. Черном. Стежки і всі дороги черкеські обняли залом. Мкр. Г. 25. 4) Собрание, сборище людей. *Не ночує дівчинка дома, на досвітках велика залоба, там ночує дівчинка здорова.* Мвл. 95. 5) Землянка? См. Мкр. Г. 19 и 23. *Виходить часом із залоби, на сонці вріється, співа.* Мкр. Г. 23.

Заложатися, жажюся, ашся, м. Биться объ закладъ. Черк. у.

Заложити, ся, См. Закладати, ся.

Залова, ви, ж. Железа, гланда. Ум. **Залозна.** Ув. Залозина.

Залозувати, зѣу, аш, м. Страдать гландами, опухолью слюнныхъ железъ. *Мої воли тепер залозують.* Прилуц. у.

Залозуватий, а, в. Страдающий гландами.

Заловіка, ки, ж. Ув. отъ залоза.

Залойтиса, лоюся, їшся, м. 1) Засалиться. НВолын. у. 2) Облѣпиться чѣмъ. *Залойся камінъ, бо зерно було сире, то моє тістом замазав сто.* Канев. у.

Залоктати, кчу, чеш, м.—**Залоптати.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Залок, См. Залик.

Залоба, ми, ж. Верхняя конусообразная часть стога. *Я оце снопи на залому кидаю.* Черк. у.

Залобистий, а, в. Изгибистый, излучистый.

Заломити. См. Заламлювати.

Залопом, нар. Быстро, стремительно. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Залопотіти, чѣ, тіш, м. 1) Захлопать. *Як засміється та залопотить у долоні.* Грин. П. 95. 2) Затопотать, побѣжать, побѣжать съ топотомъ. *П'ятами накивав, аж залопотіло.* Ном. № 4418. *Вовки як залопотіли, так їх бігли ніхто й не бачив.* Грин. П. 244. *Которі в плач, а сто в ноги,—тільки залопотіло.* МВ. (О. 1862. III. 69).

Залоптати, пчу, чеш, м. Защемить. *Сіль зайшла у виразку,—так залоптало.* Харьк.

Залоскотати, чѣ, чеш, м. Защекотать. *Може виїшла русалонька матері шукати, а може жде козаченька, щоб залоскотати.* Шевч. 26. *Панночка заладочок не вгайала, русалочка панночку залоскотала.* Чуб. III. 190.

Залубиці, цѣ, ж. мн. Сани съ кузовомъ.

Залубка, ки, ж.—**Залубиці.**

Залубиний, а, в. О саняхъ: съ кузовомъ.

Залубиниці, цѣ и залубні, бонь, ж. мн.—**Залубиці.** *Подивлюся на подвір'є,—мише слід, до ковані залубиниці столяри, до вороні коники ірзали, то ті ж мою Марусеньку взяли.* Гол. П. 112.

Залубуватити, тію, аш, м. О хлѣбѣ: затвердѣть. *Залубуваті хлѣб.* Каменец. у.

Залудукати, каю, еш, м. О ночныхъ хвищныхъ птицахъ: замривать. *Залудукала сова. Залудукав леліт.* Вх. Зн. 83.

Залунати, наю, еш, м. О звукѣ: раздается, огласиться. К. МБ. XI. 142.

Залуна, пи, жс. Залуна.

Залупати, паю, еш, м. Захлопать (глазами).

Залупити, ся. См. Залуплювати, ся.

Залуплювати, люю, еш, сов. в. залупити, плю, пиш, м. Отворачивать, отворотить (кожу), залупливать, залупить. *Сваха-неліпашика: шийшок не ліпила, та єсть залупила.* Грин. III. 547. — *бчі.* Выворотить вѣки. *Залуплює очі.* Каменец. у.

Залуплюватися, лююся, ешся, сов. в. залупитися, плюся, пишся, м. Залупливать, залупиться.

Залупчистий, а, е. О сапогѣ: съ отворачивающимися голенищемъ? *Залупчисті чоботи.* Гол. Од. 67.

Залускати, каю, еш, м. Затрещать.

Залускотити, кочу, тіш, м. Усиленно затрещать.

Залучати, чаю, еш, сов. в. залучити, чу, чип, м. 1) Завербовывать, завербовать, затянуть въ свою компанію, залучать, залучить. *І веселимся у чернечихъ душакъ, що. Конашевича до себе залучили.* К. МБ. II. 135. *На зиму хто небудь залучить мого дідуся скотину порати, вірвовки плести.* Г. Барв. 355. 2) Загонять, загнать домой домашнее животное (изъ стада). *Кожне своїя овець залучало додому.* Мвр. ХРВ. 45. *Залучав скотину.* Мвр. Г. 55. *Гусей або утятъ з річки залучити.* Мвр. Н. 35. 3) Доставать, достать, получать, получить. *Оце було, як залучить собі яблучко вг кишеню, дак і заклине мене в хмелець: „На, мамо!“* Г. Барв. 433. — *слави.* Приобрѣсти славу, прославиться. *Ой не смотів та пан Сава козакамъ служити, він пішов же до лашеньків слави залучити.* Макс.

Залучник, ка, м. Раст. *Xanthium Strumarium* L. ЗЮЗО. I. 142.

Залучати, шу, щип, м. — Залускати.

Зальбги, гів, м. мн. Засада. *Вони обидва лежали тоді в зальобах з киями—один з одного боку, а другий з другою; ми туди, а вони до нас.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Зальбпати, паю, еш, м. — Задріпати.

Зальбти, тів, м. мн. Ухаживаніе, волокитство. *До дівки Санджаківни на зальоти поспішав.* АД. I. 211. *Він удівлює, бачте,*

так на зальоти хопе до тієї удови-молодиці. Каменец. у.

Зальбтний, а, е. 1) Любящій ухаживаніе, волокитство. *Там така удалась зальотни: хоч як мати лає, а вона таки вискочить на вулицю.* 2) Удалий. *Стояло військо тут зальотне, володе, кінне і ніхотне.* Котл. Ев. IV. 27; Словарь

Зальбтник, ка, м. Ухаживатель.

Зальобіти, ся. См. Зальоблювати, ся.

Зальобіи, нар. Съ удовольствіемъ; охотно. *Ну там вода! зальобки напились.* Черк. у. *На Наталю молодую зальобки дивились.* Мкр. Н. *Як перше було, коли йду куди, то весело й зальобки.* МБ. I. 17.

Зальоблювати, люю, еш, сов. в. залюбяти, блю, биш, м. Любить, полюбить. *Вовки, бачте, вовкулаку не залюблюють..., бо вовкулака їсти пабло нуде.* Г. Барв. 451. *Тепер уже сама не промовляє слова, не залюбила і другихъ чути, як говорять.* МБ. II. 97. *Він залюбив, не залюбив.* Ему понравилось, не понравилось. *На добрий ум научали,—ти не залюбив.* Грин. III. 142. *Не залюбив небіжчик кулі.* Греб. 353. *Одкинула ващу масть од чирака—не залюбив: дуже почав сипати.* Харьк.

Зальоблюватися, лююся, ешся, сов. в. залюбитися, блюся, бишся, м. Влюбляться, влюбиться, полюбить. *Чи не було річки утопитися, чи не було кращихъ залюбитися?* Чуб. V. 540. *Не віро, щоб так швидко і дуже залюбитися можна було.* Котл. III. 344.

Зальюднення, ня, с. Заселенность.

Зальюднити, ся. См. Зальюдняти, ся.

Зальюднити, кію, еш, м. — Зальюднятися. *Зальюдніла Україна.* К. Грам. 32.

Зальюдняти, наю, еш, сов. в. залюдняти, ню, ниш, м. Заселять, заселять.

Зальюднятися, наюся, ешся, сов. в. залюднитися, нюся, нишся, м. Заселять-ся, заселяться.

Зальюдати, ляю, еш, м. Убаювать.

Залюцишу, залюляю, сама піду погуляю. Мил. 37.

Зальюпатися, паюся, ешся, м. Замочиться, забрызгаться сильно. Вх. Уг. 239.

Зальютий, а, е. — Лютий. *Зімонька-зіма та залюта була.* Нп. Волч. у. Слов. Д. Эварн.

Залютувати, тую, еш, м. 1) Запаять.

2) Засвирипствовать. *Уже осін; незабаром зіма залютує.* Шевч. II. 163

Залютуватися, туюся, ешся, м. Прийти в ярость.

Залігання, ня, с. 1) Указує на дійство по значенню глагола **залігати**. 2) Запада. *Залігання на ґоринця*. К. ЦН. 170.

Залігати, гати, еш, сов. в. залігти, ліжу, жеш, м. 1) Занимать, заняті мѣсто, покривать, покрывъ собою. *Геть! бач мое мѣсто залігало*. Мнж. 143. *Свої кабини усе поле залігали*. Ном. стр. 292. № 54. *Великая худобонка все подвір'я заліжє*. Чуб. V 163. 2) Полечь. *Не одного тепер ляжа голова заліжє*. Макс. (1834). 123. 3) Заваливать, завалить. *Сирая земля двери залігла*. Мет. 150. 4) Залегать, залечь. *Заліг, як собака в трубі*. Ном. № 11762. *Заліжє до завітрого*. К. ЧР. 286. 5) Засѣдѣть, засѣсть (въ засадѣ). Мнж. 141. *Залігли вони на нас у бамбі*. К. ЦН. 191. *Та ж за ордою пан Хмельницький вивася*. *Він у Ведмежих Лозах залігав*. К. ПС. 110. 6) Затихать, затихнуть (о вѣтрѣ). *Вітерець заліг десь, тиша*. МВ. II. 49. 7) Оставаться, остаться безъ обработки. *Ця нива ще торік залігла*. Борз. у.

Залікати См. **Залікувати**.

Залікатися, катюся, ешся, м. Испугаться. *А я молоденька залікатися, та в нову світлоньку затовалася*. Чуб. V. 19.

Залікувати, кую, еш, соз. в. залікати, катю, еш, м. Запугивать, запугать. *Наскакуєш, щоб дух мій залікати*. К. Іов. 23.

Залимувати, мую, еш, м. Окаймить Черк. у.

Залимчитися, чуся, чиншся, м. Сбійтись (о волосахъ). *Але ж то як у тебе залімчилося волосся, трудно її врівнемъ потягти*. Брацл. у.

Заліпати, паю, еш, м. 1) Захлопать. *Заліпа деркачами (півень крилами) і „ку-ку-рі-кууу!“*. Сим. 212. 2) Забрызгать грязью.

Заліпотіти, потчу, тіш, м. 1) Захлопать (быстро, учащено). 2) Закапать (учащено).

Заліскавати, каю, еш, м. 1) Захлопать, защелкать. 2) Зарукоплекать. *Публіка... заліскала в долоні*. Левиц. Пов. 136.

Заліскотити, кочу, тіш, м. 1) Учащено захоплють, защелкать. 2) Быстро заговорить; чаще: кричать рѣзкимъ голосомъ. *Як заверещить, заліскотить на мене*. Г. Барв. 300.

Залічі, жу, жеш, м.—**Залічити**.

Залічїся, жуся, жешся, м. Вгнѣздиться, расположиться въ порѣ. *Скверчокъ заліжєся в нових будинках*. Вх. Лем. 415.

Заліцати, щу, щам, м.—**Залискотити**. *Як закричить, заліцати!* Кв. I. 125. *Козаки зареютались, вже луна по місц заліцала*. Стор. МПР. 104. *Як крикне не своїмъ голосомъ: кукуріку!... аж у вухахъ заліцало!* Стор. I. 236.

Замагати, гати, еш, м. Одолѣвать. *Робота замагав*. Ольгопольск. у.

Замазвати, ся См. **Замазувати, ся**. **Замазка, ки, ж.** Замазка.

Замазувати, вую, еш, сов. в. замазати, жу, жеш, м. 1) Замазывать, замазывать. *Не йди туди, де миком зав'язано, а калом замазано*. Рудч. Ск. I. 102. 2) Запачкивать, запачкать. 3) Покривать, покрывъ въ слѣд. примѣръ: *Густі шмари замазали небо*. Мвр. ХРВ. 238.

Замазуватися, вуюся, ешся, сов. в. замазатися, жуся, жешся, м. 1) Замазываться, замазаться. *Від смерті і в печі не замажєшся*. Ном. № 2247. 2) Запачкываться, запачкаться. *Сидить дід під лавою, замазався сметаною*. Ном., стр. 301. № 385.

Замазува, ри, об. Замарашка. *Замазури мої ще мені й усміхаються, і не мислять про те, що мати журиться*. Г. Барв. 285.

Замазурити, рю, риш, м. Запачкать.

Замазуритися, рюся, ришся, м. Запачкаться.

Замазуха, ки, ж. Замарашка.

Замазчїти, чу, чїш, м. Окровавить.

Замазчїтися, чуся, чїшся, м. Окровавиваться.

Замалїти См. **Замалювати**.

Замайструвати, руу, еш, м. Преняться мастерить.

Замайструватися, руюся, ешся, м. Увлечєся, мастерствомъ.

Замакїтритися, рюся, ришся, м. Закружиться. *Щоб тобі світ замакїтрилося і в очу позеленїло й потемнїло*. Г. Барв. 514.

Замалїти, замалом не, нар. Чуть не; безъ малаго. *Оце замалом не опала*. Ном. № 6639. *Замалом не пїймав зайця*. Черк. у. *Замалом не двїстї*.

Замалювати, лїю, еш, м. Закрасить. *„Замий, серце, росторочку въ мою чере-*

сичку!"—Зашито, зашию, іще й замалюю. Чуб. V. 1174.

Замаларувати, рую, еш, м. 1) Занятись живописью. 2) Заробити живописцю.

Замандюритися, риться, м. безл. = **Заманутися**. Замандюрилось йому їти стати на леваду. Богодухов. у.

Заманіти, ню, ниш, м. Заманити. На побибел вас у замок заманили. К. Досв. 209.

Заманка, ки, ж. Приманка. Оттепер же то саме й пора, панове товариство, кожному з нас чужі зичаї кидати, панськї циячки занедбосувати, на городяньскі заманки не вважати. К. (О. 1862. III 24).

Заманутися, нється, м. безл. Захотіться. Заманулось як серед зими приїти. Ном. № 5336. Заманулось їсти старенькій. Г. Барв. 370.

Заманячіти, чу, чиш, м. = **Заманячити**. З жити заманячила дівоча постать. Мар. ХРВ. 6.

Замарити, рю, риш, м. = **Возмечтати**. Замаритися, руся, рюся, м. Замечтаться, забрати себе в голову.

Замаріувати, жу, виш, м. Запачкати.

Замаріуватися, жуся, вишся, м. Запачкаться, засалитися.

Замарудити, джу, диш, м. 1) Утоми́ть скучнимъ. 2) Защекотати. Муза їм у носі замарудила. О. 1862. IX. 66.

Замасльонити, ню, ниш, м. Замасляти.

Замастіти. См. **Замашувати**.

Замаш, ху, м. 1) Взмахъ, розмахъ. У правій руці крайній замаш, ніж у лівій. НВолны. у. Одним, за одним замахом. Сразу. Вона випила й не по-жіночї, — прикупитовуючи, а одним замахом. О. 1862. VII. 33. Під сей, той замаш. Вь зтотъ, вь тотъ разъ. Тоді саме, під той замаш, мабути і її зачеплено. Верхнедніпр. у. 2) Покушення, посягательство. Лядський замаш на благочестив. К. Кр. 15.

Замашайло, ла, с. Вь загадї: хвостъ четвероногого животного. Штири тики, два патики, сьоме замашайло. (Віл). Чуб. I. 306.

Замашати, хашу, еш, м. 1) Замашать. 2) —п'ятими. Поб'язать. Грицько... уже п'ятами замашав, тільки видно. Циссь, Сват. 115.

Замашну́ти(ся), хну́(ся), неш(ся), м. **Замашнутися**. Вихватила у його з-за ха-

ляви ножка і замашнула, і одрубала гайдамаїї голову. Рудч. Ск. II. 153. Замашнись, та не одарь. Ном. № 3810.

Замашовий, а, в. Маховой. Для ліпшої замазу всаджено на кінець колодки замазове колесо. МУЕ. III. 15.

Замачати, чаю, еш, м. Омочити. Тонку спідниченьку дуже замачала. Год. I. 64.

Замашний, а, в. Тяжелый, увісний, тьмъ удобно замашнутися. Качалка замашина. Рк. Левиц. Подай сюди щось замашине забити кілок. Рк. Левиц. А там смерть страшна і коса замашина. Чуб. III. 435. 2) Быстрый, скорый, прыткій. Замашиний хлопечъ. Ном. № 8751.

Замашно, нар. Далеко. Замашно їти. НВолны. у.

Замашувати, шую, еш, сов. в. замастіти, шу, стіш, м. 1) Замазывать, замазать. Ліна... замастити піч. МУЕ. III. 51. 2) Замасливать, замаслить.

Замашувати, юю, еш, сов. в. замашти, маю, їш, м. Украшати, украсить зеленою: в'їтими деревцями, травами. Вінци закладають худобі на роги... Так замашна худоба їде вечером домів. МУЕ. III. 46.

Замашювати, юшу, сиш, м. Зажилить, присвоить. Ёе, то це ти хочеш замашювати мій ніж. Харьк. у. Слов. Д. Эварн. См. **Замашювати**.

Замашти, маю, еш, м. Заколыхаться отъ в'їтра. Замашть коври все шовковїй, загоряться свічі все восковїй. Чуб. III. 441. Позігнула такеньки, що в мене рукава замашали. МВ. II. 202.

Замашчати, чу, чиш, м. Показаться вдали.

Замгнути, гну́, неш, м. Вздремнуть, задремать. Сим. 185. „Ну лишень, жіночко, а трошки замну, а ти мені пісьма“. Лі ото собі й заснує. Драг. 60. Чи спалимо, чи ні, а наші крамарь як що замнує, то й гаразд. О. 1862. IX. 67.

Замбкати, каю, еш, м. Заблєять. **Замекекбати**, каю, еш, м. = **Замекевати**. Москва бодай би не козою замекекав. Котл. Ен. IV. 10.

Замел, лу, м. Смолотный зерновой хлѣбъ, мука. Той замел, що я вранці приніс зерно, зостався у млини. Новомоск. у.

Замелюватий, а, в. Завираюційся; много попусту болтаюцій. Константиногр. у.

Замелювати, лєю, еш, м. Закатываться; сходять вь сторону. Сани замелюють. Жєнці почали замелювати з правого боку, та й поламали постать.

Замелюватися, *лююся, ешся, м.* Завертатися. Він уже замелюється. Харьк. у. **Замерзѣти**, *жу, жиш, м.* Покрити узорами, рѣзбой.

Замерзання, *ня, с.* Замерзання.

Замерзати, *заю, еш, сов. в. замерзти, взу, неш, м.* Замерзати, замерзнути. А вилядай мене, сестро, як будуть о Петрі сині озеро замерзати. Мет. 435. Болото сю зіму не замерзало. Хата. 169. Так замерзло, що хоч тури юни. Ном. № 645.

Замерзлий, *а, е.* Замерзший, мерзлий. Знашли у снігу замерзлого. Мир. Пов. I. 122. На замерзлу землю як упаде сніг, хочень і великий, то глибові тее не шкодить. Каменец. у.

Замерзлякий, *ків, м. мн.* Ледяныя сосульки на вѣтвяхъ деревьевъ. Вх. Лем. 416.

Замерзати. См. Замерзати.

Замерзотіти, *кочу́, тиш, м.* Заблестіть, замерцать.

Замерзлий, *а, е.* 1) Замерзший. 2) Находящийся въ детаргическомъ свѣ.

Замертвити, *вюю, еш, м.* Замереть, обмереть (отъ искуга и пр.). Як глянуч, а вона лежить в крові,—я так і замертвів. Александров. у. (Залубовск.).

Замѣрти. См. Замерзати.

Замерхати, *хаю, еш, сов. в. замѣрхнути, ну, неш, м.* Покриватися тонкимъ слоємъ льда, слегка замерзати (о водѣ). Уже й морози маленькі, уже й вода в калюжах трішки замерха зверху. Константиногр. у.

Заместі, *ся. См. Замітати, ся.*

Замѣт, *ту, м.* 1) Сугробъ, заносъ снѣжний. Через пеньки, заметами біжить, ледве динше. Шевч. 88. 2) Плоскія, горизонтально лежація бревна, которыя обоими концами вставляються в лари двухъ столбовъ, составляя такимъ образомъ часть стѣны. Кіевск. і Подольск. г. 3) В-замѣт. Подряди. Питались всякихъ знахурок, так зрадничі в-замѣт брехали і тільки боки написали, та замикали од чарок. Мкр. Г. 11.

Замѣта, *ти, ж.* 1)=Замет I. Черк. у. 2)=Завірюха. Шух. I. 107.

Замѣтина, *ни, ж.* Отдѣльное бревно въ замѣті 2.

Замѣтистый, *а, е.* О зинѣ: снѣжная, съ заносами. Цього року дуже заметиста зима була. Канев. у.

Замѣтитися, *чуся, тишся, м.* Заразиться. Була в його скотинка, та так за-

метілася і пропала. Новомоск. у. Заметися страшиного пошесто. Левиц. Пов. 327.

Заметіль, *лі, ж.* Матиль. Заметіль замела шляхи. Лев. I. 512.

Заметличитися, *чуся, чинся, м.*==Замотличитися.

Заметушати, *шаю, еш, м.* Замять. Писарь гроші громадські узяв, та як громада пристала, він грошки поставив, да так діло й заметушав. Кіев. у.

Заметушитися, *шуся, шийся, м.* Засуетитися.

Замѣшкати, *каю, еш, м.* Занять подѣ жильє. Нікто не замѣшкав спустилою обійстя. Св. Л. 71.

Замивати, *ваю, еш, сов. в. замити, мійю, еш, м.* Замивать, замить.

Замиватися, *ваюся, ешся, сов. в. замитися, мійюся, ешся, м.* Замываться, замыться.

Замит(о)тити, *чу́, тиш, м.* 1) Засверкать, замерцать. Зігншов на небо місяць, і зорі замитіли на небі. Опат. 5. 2) Замивать, замелькать. Так мені в очі і замитіли білі хати. МВ. I. 13.

Заміжкати, *каю́, еш, м.* Объ одеждѣ: заносить, затаскать, истрепать. Тобі хоч яку гарну одєжу дай, то зараз заміжкаєш. Черниг. у.

Замикання, *ня, с.* 1) Запирание. 2) Заключеніе (въ тюрьму).

Замикати, *каю, еш, сов. в. замикнути, ну́, неш, м.* 1) Запирать, запереть. Замикайте, діти, двері. Шевч. Як коня окраи, він тоді станю замкнув. Ном. № 6625. Прич. стр. Заминаний. Церква замикана. Чуб. III. 40. 2) Заключать, заключить, запирать, запереть. Замикана Настю,—вона було таки отеч. МВ. II. 47. 3) Заграждать, заградить, преграждать, преградить. Замкнуло їм мову. 4) —губу, уста. Зажать ротъ, принудить замолчать. Людям губи не замкнути. Ном. № 6986. Як би вона знала, що я прийшла до неї з жалю над її долею нещасливою, то се замкнулоб їй уста. Г. Барв. 378. 5) —очі. Сомкнути, закрыть глаза. Замкну я очі ворогам. Мл. л. еб. 300.

Замикатися, *каюся, ешся, сов. в. замикнутися, ну́ся, нешся, м.* 1) Запираться, запереться. 2) Заключаться. Якій Гнат тихий, а що у йому замикається. Черк. у. Чоловік, здається, нічою собі, але хто-ї-зна, що в йому в середині замикается. Рк. Лев.

Замілитися, люся, лишся. 1. Покрыться пёной.

Замілітвся, люся, лишся. 1. = **Позмилитися**.

Замилувати, лую, еш, 1. Полюбить. *А мій милий замилував иншу.* Вх. Лем. 416.

Замилуватися, луюся, ешся. 1. Залюбоваться. *Карпо лянув на тихі моєй і трохи заякався і добувався й замилувався: такі вони були високі, рівні, дужі.* Левц. Пов. 354.

Заміморити, рю, рш, 1. Забормотать. *Замимрив тихим голосом.* О. 1861. IV. 41.

Заминати, наю, еш, сов. в. **замнати** и **зам'яти**, ми́у, не́ш, 1. 1) О кушаньях: заправлять, заправлять, напр., растертимъ пшевомъ. *Замнати борщ.* 2) — **розмову**. Заминать разговоръ. *Почала заминати розмову.* Левц. Пов. 316.

Заминнаха, хи, жс. = **Лемішка**.

Замінка, ки, жс. 1) Мука или отруби, разведенные съ водой для корма домашнихъ животныхъ. Вх. Зн. 19. Желех. 2) = **Замнятом**. Вх. Зн. 19.

Замирення, ня, с. Примиреніе. *Скоро після свого тисма почули і про замирення.* Стор. II. 85.

Замир'яти, рю, рш, 1. 1) Заключить миръ, примириться. *Ей чи гаразд, чи добре наши істман Хмельницький учини, що з ляхами, мостивими панамы, у Білій Церкві замирив.* Дума. 2) — **кого**. Помирить. *Замирив він їх.* Знєв. у.

Заміршавий, а, е. = **Миршавий**. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Заміскрити, рю, рш, 1. = **Заминити**.

Замисл, лу, м. Намѣреніе, умысль, замысль. *Лучший розмисл, як замисл.* Ном. № 5835.

Замислитися. См. **Замисляти**.

Замислитися, слюся, лишся, 1. Задуматься. *Замислився козак, і йому досталося покрутити оуса.* Стор. I. 86.

Замисник, ка, м. = **Мисник**. Kolb. I. 58.

Заміти, ся. См. **Заминвати**, ся.

Замисли́вка, **замисли́нка**, **ки**, **замисля́ниця**, ці, жс. Прихотливая женщина. *Як був собі Сава, та не їв сава, та есе паланиці, не любив дівок-замисли́вок, та есе молодичі-замисля́ниці.* Ном. № 12509. *Кожар... озгенівся та взяв собі замислянку.* Чуб. V. 1169.

Замисля́ти, лую, еш, сов. в. **заміслити**, лую, лиш, 1. 1) Замышлять, за-

мыслить, задумывать, задумать. *Тільки Бог святий знав, що він думає, гадав, замисляв.* Макс. (1849) 53. 2) Только не сов. в. Командовать, распоряжаться. *Грин. III. 84. Мил. 223. Ким же я буду, мій синок, тепер замисляти?* Мил. 213. *Годувала дітки да і їм замисляти?* Чуб. III. 157. *Узяли собі ирну невістку, — тепер буде ким замисляти.*

Заміж, нар. **Замужь**. *Хапается, як потіона заміж.* Ном. № 3159. *Мене заміж дайте.* Чуб. III. 37. *Візьму заміж (тебе) за себе.* Чуб. V. 87.

Заміжжю, нар. **Замужемъ**. *Мати есе тоді були, кажуть, заміжжю.* Пирят. у. *Вона в чужому селі заміжжю.* Пирят. у.

Заміжжя, жя, с. **Замужество**. *Та що з того заміжжя?* *Як була дівою, то було цуляси, кілька хочеш, а тепер нема есе того.* Дебед. у.

Заміжний, а, е. = **Заможний**.

Заміжній, я, а. Во время замужества происходившій, заму́жній, который бываетъ замужемъ. *Вона тепер більше родила і кохалась у всьому, що вбачали очі, ніж із початку життя свого заміжнього.* Г. Барв. 144. **Заміжній**. *Замужняя. Збунтувала проти мене... мою заміжню дочку.* Левц. ПЙО. I. 378.

Заміжувати, кую, еш, 1. Залучать.

Замілі, ді, жс. Отмель.

Заміна, ни, жс. 1) **Замѣна**, **осміть**. *Даси на заміну.* Черк. у. 2) **Подмінь**.

Замінка, ки, жс. = **Заміна** 1. *Дам з заміну.* Грин. III. 610.

Замінний, а, е. 1) **Замѣнительный**. 2) — **лист**. Мѣновая записъ. Борз. у.

Замінати, наю, еш, 1. **Прогнѣть**. *Боїться, щоб не замінiali його поля на чуже.* О. 1862. I. 62. *Мужикъ мужика заміняв на бика.* Ном. № 13242. *Вона мене заміняла на свекруку.* МВ. II. 175.

Замінатися, наюся, ешся, 1. **Обмѣнятися**. МВ. I. 84.

Замір, ру, м. 1) Намѣреніе, умысль; дѣль; планъ. *Тільки матері призналась про свої заміри.* Г. Барв. 528. *Малючі деякі заміри, розділив своє військо на три часті.* Стор. II. 132. *У кожного одна була думка, одні заміри: оддѣлити лютиимъ ворогам.* Стор. МПр. 59. 2) **Отдѣленное, отиѣренное поле**. *Пан замір відпуска на випас худоби, за це ми усеїмъ сіно йому збираємо.* Радом. у.

Замірання, ня, с. **Оби́раніе**, **летаргія**. Левц. (Правда, 1868, 460).

Замірати, раю, еш, сов. в. замёрти, **мру, мреш, и.** Замирать, замереть, обмерать, обмереть. Серце б'ється, замирає. Чуб. V. 25. Не дай спати ходячому, серцем замірати. Шевч. 224. В мене серце наче замерло. МВ. II. 12. 2) Впадати, впасти в' детаргію. Як їй не вірити, коли вона, замираючи, бачила, яке на тому світі в мучення і злодіям, і табаникам. Кв. II. 87.

Заміристий, а, е. ? Звичай, паничу, заporожців були дуже чудні і заміристі, бо народ був з біса хитрий і спритний. Стор. II. 166.

Замірити, ся. См. Замірати, ся.

Замірка, ки, ж. Палка съ нарізками для измірення жидкості.

Заміркуватий, а, е. О хлібномъ зерні: цуплий, мелкий. Мнж. 180. Але своєю року заміркувате життя: таке дрібне, що не знаю, що то копа й видасть. Брацл. у. Заміркувата тищенія. Рк. Лев.

Замірок, рка, м. Заморить. Та дитина—замірок. НВолын. у.

Заміряння, ня, с. 1) Наміреніє. 2) Замахиванье, наміреніє ударить. Ні лайка, ні заміряння Максимове нічого їм не поділяли: він замірявся—учежить, а там зирк!—ун'ять ідуть і драмуть його. Чуб. II. 665.

Замірати, раю, еш, сов. в. замірити, **рю, рши, и.**—Заміратися. Из-під бока шабелку витягає да на туго каминоньку заміряє. Мет. 182.

Заміратися, ряюся, ешся, сов. в. заміритися, ряся, ршся, и. 1) Вознаміриватися, вознаміряться. 2) Замахуватися, замахнутися. Дід підійшов до дуба і вже замірився, щоб його рубати. Рудч. Ск. I. 97. Заміряся, та не одарь. Ном. № 3810.

Заміс, су, м. Количество вязаної мукки, глины и т. п. для замѣшыванья. Дав жінці борошно на заміс. Мнж. 132.

Замісати, шу, еши, и. Замѣсать. Замісила яйцем борошно. Рудч. Ск. II. 2. Сватай, синку, і людей питай, чи діжу замісити. Мет. 238.

Замісто, заміість, замісьць, замісь. нар. Вибісто. Дала ж мені моя мати заміж за старого і казала шанувати замісто молодого. Чуб. V. 225. Ой не стеле чулак собі постіленьку, а зелену травичку, а у юлоки замість подушечки кленчасту важницю. Чуб. V. 1038. Замісьць доброю, драгтя продає. Ном. № 10519. Замісь по-

му помощена велика купа комшину. Рудч. Ск. II. 20.

Замістя, тя, с. Загородье, предместье. КС. 1887. VI. 485.

Замісьць, замісь. См. Замісто.

Заміський, а, е. Загородный.

Заміт, мѣту, м.—Замет.

Замітáвєа, ки, ж. 1) Съ удар. на предпосл. слогѣ. Половая щетка. Желех. 2) Лопата для горящихъ углей. Шух. I. 97.

Замітáти, тáю, еш, сов. н. замѣстáти, мѣтý, тѣш, и. Заметать, замести; сметать, смести. Не замітай чужої хижі,—смотри чи твоя заметена. Ном. № 9587. По улиці вітер віє, та сніг замітає. Шевч. 479. Так у тиждені і замело і худобу, і дітей,—ей Богу мови! НВолын. у.

Замітáтися, тáюся, ешся, сов. в. замѣстáтися, тýся, тѣшся, и. 1) Заметаться, замеситься, выметаться, выместиться. 2) Переносно: исчезать, исчезнуть, убѣжать. Скоро сонечко з-за хмари виірало, сонці (діти) так і замесились із хати. МВ. (О. 1862. III. 43.).

Замітити См. Замічати.

Замітка, ки, ж. 1) Замѣтка. 2)—давати. Давати поняти. Кішки б'ють, поєстий на замітку дають. Ном. № 3901. 3) Брати на замітку. Принимать къ свѣдѣнію.

Заміткій, á, ё. Примѣтный.

Замітливий, а, е. Наблюдательный. Панич Павлик у нас дуже замітливий. Лохв. у. Один києне, другий морине, третій засміється, а мій милий замітливий,—мені не минеться. Грин. III. 311.

Замітний, ка, м. Отрубленный древесный стволъ длиною около пяти саж. Шух. I. 183.

Замітниця, ці, ж.—Замітник? Замітниця довге і тонке дерево, що сплавляють. Вх. 3я. 19.

Заміття, тя, с. соб. Сугробы снѣга. Понасаяло заміття. Брез того заміття не переїди. Вх. Лем. 416.

Замігувати, туго, еш, и. 1) Забрасывать, закидывать. 2) Забрасывать, оставлять, не употреблять. Сей звичай тепер замітують. МУЕ. III. 44.

Заміть, мѣті, ж.—Замѣт 2. Заміть добра у магазині. НВолын. у. Хата у заміть зроблена. НВолын. у.

Замічати, чаю, еш, сов. в. замітити, чу, тиш, и. Замѣчать, замѣтить, пригнѣчать, примѣтять. Тільки замітими сова

сторону, дак і кажі: *туру!* Рудч. Ск. I. 72.

Замішанець, нця, м. Малороссь изъ окрестностей Коросно, живущий среди мазури. Вх. Лем. 416.

Замішання, нн, ж. Замѣшательство.

Замішання, нн, с. Смятеніе, замѣшательство.

Замішати. См. Замішувати.

Замішатися, шajúся, ешся, м. 1) Застеряться, замѣшаться, примѣшаться. *Замішався, як полоник межі ложками.* Ном. № 7936. (Овечка) *в отарі замішалась і загинула по сей день.* Г. Барв. 202. 2) Сми-шатися, смутитися. Котл. Ен. V. 73. *Ті вжаснулись, замішались.* К. Псал. 46.

Замішка, еш, ж. 1) Замѣшательство, путаница, неурядица. Драг. 242. *Замішка зробилась. Багато буде замішки.* Черк. у. 2) Помѣха. *Пішки—нема замішки.* Ном. № 11371. 3) Родъ мучнаго купання. Угор. *Замішка жити на молоці.* Вх. Лем. 416.

Замішувати, шую, еш, сов. в. замішати, шajú, еш, м. Замѣшивать, замѣшати, размѣшивати, размѣшати. *Борошенця туди усипати і замішати.* Рудч. Ск. II. 56. *Хліб на тій воді замішувала.* Г. Барв. 157.

Замішукати, шую, еш, м. = Запротопити I. Мнж. 180. См. Замажукати.

Замішений, а, е. 1) Запертий. 2) Заключенный (въ тюрьму).

Заміжіння, нн, с. Заключение; за-творъ.

Заміжати, сн. См. Заміжати, сн.

Заміжвий, а, е. Замковий, принадле-жащій замку. *Приїхали вони під замкову браму.* ЗОЮР. I. 242. *Замкова брама не одчинилась сіромам і гюлті.* Стор. МПр. 73. *Пожаром обсмажи замкові мури.* К. ЦН. 166.

Замковиче, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ замокъ. *Колись замок там був... Він їден собі там жив... на замковичі.* Драг. 80. *По замковичі бузина поросла.* Драг. 81.

Замлівати, вajú, еш, сов. в. замліти, лію, еш, м. 1) Ослабляти, ослабѣти, изнуряться, изнуриться. *Ой я ж терпіла да вже замліла.* Чуб. III. 250. *То він дуже знати замлів, що він свою зброю не мис, що він свою коня не вів.* Гол. I. 12, 2) Отерпати, о'рпанути, онѣмѣти (о тѣлѣ). *Нона замліла.* Г. Барв. 223.

Замлілий, а, е. Вялый, ослабѣвший,

изнуренный. *Вони були худі, замлілі.* Левин. Пов. 369. *Хотів бити,—не змі ужити тис з ручок—її замлілих.* МВ. (О. 1862. I. 83). *Замлілі, пригнічені душі.* Мпр. ХРВ. 258.

Замліти. См. Замлівати.

Замліяти, мю, нѣш и пр. м. = За-м'яти и пр.

Замнятий, ні, ж. = Замятня.

Замняток, тку, м. = Замятня. Вх. Зн. 19.

Замнякнѣнитися, нюся, нишся, м. = Замакнѣритися? *Чоюсь мені світ замнякнѣнився.* Подольск. г.

Замова, ви, ж. Заговоръ, заклинаніе. *Замова від гаюки.*

Замовини, вин, ж. мн. = Замова. Він каже: я начамства не боюсь. Знає замо-вини. Г. Барв. 335.

Замовіти. См. Замовляти.

Замовѣати, кajú, еш, сов. в. замовѣ-нути и замовѣти, кну, нѣш, м. Замол-кати, замолчать, умолкати, умолкнуть, за-молкнуть. *Не замовкне воіки тайї юлос між нашим народом.* О. 1861. III. 7. *Зу-милися! всі четверо замовком, проти мене ні слова не пробовкнути.* К. Іов. 71.

Замовління, нн, с. Заговариваніе, за-говоръ. Ном. стр. II.

Замовляти, лajú, еш, сов. в. замовѣ-ти, вajú, еш, м. Заговаривати, загово-рять. *Та не замовляйте зуби—не болять.* Ном. № 14189. *Кров замовляти.* Грин. II. 315.

Замовній, а, б. Заговоренный. *Ой у тебе, отамане, замовна рупиниця.* К. Досв.

Замовчати, чу, чийш, м. Замолчать. *Да й усе мовчки замовчали.* Макс. (1849). 29. *Друге замовчѣм, ніж закричѣм.* Ном. 3495.

Замогати, гajú еш, сов. в. замогіти, жу, жеш, м. 1) Осилывать, осилить, одо-лѣвать, одолѣть. *Дужчий замі би багато декою, та се не закон.* Каменец. у. 2) Быть въ состояніи.

Замогільний, а, е. Загробный, замо-гильный. *Проріцає людям Божі замогільні тайни.* К. Гр. Кв. XXXI.

Замогорічити, чу, чийш, м. Угостить магарычемъ, напоить п'янымъ при сдѣлкѣ. Шух. I. 85.

Замогті. См. Замогати.

Замодлувати, лajú, еш и замодлю-вати, лajú, еш, м. У плотниковъ и сто-ляровъ: примѣрять, пригнати, размѣрять. Прилуд. у.

Заможенькый, а, е. Ум. отъ замѣжний.

Замѣжний, а, е. Зажиточный, состоятельный. *Родич мій був хазяїн заможний, шмоборб.* МВ. II. 75. *Зізвав к собі панів вельможних, старих, чиновних і заможних.* Котл. Ен. IV. 49. Ум. **Заможенький.** *Заможенька була дівчина.* Г. Барв. 449.

Замѣжність, няти, ж. Зажиточность, состоятельность. *Яка замѣжність, така й скупість.* Ном. № 12089.

Замѣжніти, нію, еш, и. Разживаться, богатѣть.

Замовляти, лю, лиш, и. Заработать тяжелымъ трудомъ. *Своє замозолеи носить людям.* Г. Барв. 484.

Замок, жку, м. **Замокъ, К.** Досв. 25. Стор. МПР. 61. *А на що же ти мене покидаєш у мурованім замку?* Мет. 14. *Лучче б ти в замку zostавъ з козаками.* О. 1861. XI. Кух. 18.

Замѣк, мѣа, м. 1) **Замокъ.** *Вона зіврив зачинила у мох за дванадцятю дверей, за дванадцять змків.* Рудч. Ск. II. 70. У гуцуловъ замокъ бываетъ бганий, лавчастий (лавчестий), одноручный, сліпий (см.) Шух. I. 93, 94. 2) **Замон.** **Замокъ** у ружья. Шух. I. 229. 3) При деревянной постройкѣ соединеніе бревенъ въ замокъ. Чуб. VII. 388. Шух. I. 90. 4) **Маганецъ** 7. Шух. I. 235. Ум. **Замочон.**

Замокати, каяу, еш, сов. в. замѣкнути и замѣкти, ену, неш, и. **Замокать, замокнуть.**

Замокріти, рію, еш, и. **Сдѣлаться** мокрымъ; вспотѣть. *Аж замокріла йому чуприна од поту.*

Замѣкти. См. **Замокати.**

Замолѣти. См. **Замолювати.**

Замолѣтися, люся, лишся, и. **Начать** молиться. *Люде, зачувши дзвонів, захристились, замолѣлись.* Мир. Пов. II. 121.

Замолодикувати, кую, еш, и. **Начать** жизнь парня, холостого человѣка.

Замолоду, нар. Въ молодости. *Вони замолоду услужали людям, а тепер, звісно, постаріли, немочи тепер стали.* Екатеринос. у. *Чи ти хочеш замолоду м'ясо їсти, чи на старість кістки гризти?* Рудч. Ск. I. 162. *Не дав їм Бог замолоду діток.* Г. Барв. 188.

Замолѣт, ту, м. Плата за молотѣбу. Черк. у. *По замолѣтах ходив.* *Ходивъ зарабатывать молотѣбу.*

Замолѣти, мѣлю, леш, и. 1) **Замолѣть.** *Млин замолов.* 2) **Заработать** молотѣею. 3) **Обмолѣть.** *Замолов каменя.*

4) **Заболѣть, замахать.** *Ли на землю та й замолов руками й ногами.* 5) **Замолѣть,** понести вздоръ.

Замолѣтити. См. **Замолочувати.**

Замолѣчувати, чую, еш, сов. в. замолѣтити, чу, тиш, и. **Зарабатывать, зарабатывать** молотѣбой. *Піде замолѣтити коробку, а ще й зажнемо якого снопа.* Г. Барв. 435. *Чи зажала, чи замолѣтила?* Мкр. Н. 21.

Замѣлювати, люю, еш, сов. в. замѣлити, ліб, лиш, и. **Замаливать, замолѣть.**

Замѣсати, саяу, еш, и. **Съ** трудомъ кое-какъ завязать. *Холут був порвався. Уже замѣсав.* Новомоск. у.

Заморгати, гаю, еш, и. **Заморгать,** зашевеливъ бровями. *Оддай мене за такого, що чорніє усьм: він до мене замортає, а я засміюся.* Чуб. V. 561.

Замордування, ня, с. **Убийство, смертоубійство.**

Замордувати, дую, еш, и. 1) **Замучить** на смерть. *А титара тою... усяк мордували.* *Оце коноплями обмотають та смолою обмажуть та й запалють.* *А потім, замордувавши, голову йому одрубали.* ЗОЮР. I. 265. *Тисячі ще других замордували мотилими муками.* Стор. МПР. 49. 2) **Измучить.** *Кінь замордований стоить.* Шевч. 32.

Заморіти, ся. См. **Заморяти, ся.**

Заморѣжувати, жуу, еш, сов. в. заморѣзити, жу, виш, и. **Замораживать, заморозить.**

Заморозень, зня, м. **Ледъ** подъ грязью (во время весенней распутицы). *От і бо-лото, а сани як гурчать: то певно є ще й досі заморозень.* *Як би не було заморозня, то вода б у землю увійшла, а то як море.* Каменец. у.

Заморѣзити. См. **Заморожувати.**

Заморозок, зку, м. **Первый осенній морозъ.**

Заморозь, ві, ж. **Снѣгъ,** намерзшій на оконномъ стеклѣ. *Дивиться в поле, через царину, прокрухавши заморозъ на склі.* Г. Барв. 167.

Заморѣка, ки, ж. **Помраченіе,** а переносно: одуреніе, ошеломленіе, приведеніе въ безпмятство, мученіе. *Ну, це діти! заморѣка сѣта.* Подольск. г. *Оце мені чиста заморѣка з тими дітьми.* Подол. г. **Заморѣни** на нѣго упали. Онъ лишился сознанія. Вх. Зн. 19. **Употребляется** въ предложеніи къ человѣку, способному **заморѣчити**—сбить съ толку, одурить, вскружить

голову. *Котрий хлопць заволока, то то моя заморока.* Грив. III. 649. *Ой дівчино-замороко, не йди замуж свого року.* Грив. III. 653.

Заморочити, чу, чий, м. Помрачити, омрачити, а переносно: заморочити, ослабити, одурити, ошеломити. *Дівчинонька козаченька та й заморочила.* Чуб. V. 1207. *Заморочило голову.* Закружилась голова.

Заморочитися, чуся, чийся, м. 1) Потеряти голову, сбитися з толку. 2) О голові: закружиться. *Житом. у. Глянула я очис, голова моя заморочилась і я прокинулась.* Левич. I. 397.

Заморський, а, в. Заморський. *Заморського зілля забажала.* Мет. 104.

Замор'я, р'я, с. Земля за морем, заморський край. Федьк.

Замор'яти, р'яю, еш, сов. в. замор'їти, р'ї, рий, м. 1) Замаривати, заморити, изнурити. *Вона повинна умерти на той час і заморити все в домі.* Левич. Пов. 14. 2) Приводити, привести в безпам'ятство, лишити чувств. *Молодичі різали ногу,— вона казала, що слабо спершу замор'яють, а тоді ріжуть.* Київ, г. *Що ми того меду поїми! Було батько як заморить колодок три, або й більші, як набавоть його,— та і їсти вже не хочеться.* Грив. II. 88. 3) **Замор'їти дідна.** В дівчеській игрі в дідон: ударити палкою на лету дерев'яний шарф (дідон). Ив. 25.

Замор'ятися, р'їся, ешся, сов. в. замор'їтися, р'їся, рийся, м. Уставати, устати, утомитися. *Аж замор'ївся від натули, а все таки не зворухнув торби.* Стор. МПр. 7.

Замост'їти. См. Замощувати.

Замостовий, а, в. Находящийся за жостом. *Бодай здорові були замостові люде.* Чуб. III. 159.

Замот'яти, ся. См. Замотувати, ся.

Замотиличтити, чу, чий, м. Об' ульб пчелъ: дати проникнути в улей воїчинной моли. Желех.

Замотиличнитися, чуся, чийся, м. Об' ульб пчелъ: пильти в себѣ воїчинну моль. Желех. Переносно: *Семинарія, бачте, замотиличилась, треба підчистити.* Св. Л. 297.

Замотор'їтися, р'їся, рийся, м. Засп'їшити. *Замотор'ївся він, як у школу йти.* Константиногр. у.

Замотувати, тую, еш, сов. в. замот'їти, т'їю, еш, м. Заматувати, замотати, наматувати, намотати. *Замотай собі на ус.*

Ном. № 5829. *Замотати, зав'язати, та й нікому не казати.* Ном. № 5946.

Замотуватися, туюся, ешся, сов. в. замот'їтися, т'їюся, ешся, м. 1) Обматуватися, обмотатися, закутуватися, закутатися. *Замотався у кирею, м' на дворі спати.* 2) Запутуватися, запутатися. *Ой ішов я з вечерниці через ті іороди: замотався в карбузіння, набрав я шкоди.* Грив. III. 674.

Замочуватися, ц'юся, ешся, м. Укр'їтися, сд'їлатися болѣ кр'їпкимъ. *Тютюн замочувався від неї (горілки).* Шух. I. 36.

Замоч'ї, жу, жеш, м.—**Замоч'їти.** *Може бис зам'ї ще одну ручку скосити.* Вх. Зн. 19.

Замоч'їти, ся. См. Замочувати, ся.

Замочок, чка, м. 1) Ум. отъ зам'їк. 2) мн. См. Рити. МУЕ. III. 20.

Замочування, ня, с. Замачивання.

Замочувати, чую, еш, сов. в. замоч'їти, ц'ї, чий, м. 1) Замачивати, замочити, обмачивати, обмочити. *І риби не зловити, собі штани замочити.* Чуб. III. 326. 2) Намачивати, намочити в воду дерев'яную бочарського издѣлія посуду, чтобы она разбухла и не давала течи. 3)—**нам'їти.** Обряд в концѣ крестинъ. *Популяли, вже б слід їти нам'їтку замочувати, а Семен просить, щоб ще по чарці.* О. 1862. VIII. 2.

Замочуватися, чуюся, ешся, сов. в. замоч'їтися, ц'їся, чийся, м. 1) Замачиватися, замочитися, обмачиватися, обмочитися. *Через річку брела—да й замочилася, зайшла до сестри—пересушилася.* Чуб. V. 107. 2) Шутливо: вичити водки. *Замочмесь!* Вх. Лем. 416.

Замощувати, щую, еш, сов. в. замост'їти, щ'ї, щий, м. 1) Замашивати, замостити, закладувати, заложити. *Треба назмашувати дубів з усякого дерева та й замостити, тоді вже ніщо не розірве трібі.* Грив. I. 180. 2) Покривати, покрить. *Хмарами тів неба замостило.* Греб. 367.

Замр'їти, р'їю, еш, м. Показатися неясно вдали. *Замр'їв місяць між хмарами.* Щог. В. 21. *Мрій далекі осяїні мені веселкою замр'їють.* Г. Барв. 535.

Замружити, жу, жий, м. Зажмурити, закрити, смежати (глаза). *Нема такою а ні дня, а ні ночі, щоб не плакали мої чорні очі. І стання на них нідні не буває, хоч я їх замружу, смутко пробуджує.* Чуб. V. 16.

Замричати, чіть, іа. беза. Заморосить, пойти мелкому дождю.

Замугикати, каю, еш, іа. Запѣть тихо, подь носъ.

Замудрувати, рую, еш, іа. Замудрить, замудрствовать. *Отце Нептун замудрував.* Котл. Ен. II. 7.

Замужжю, нар. Замужемъ. *Се вже я одруче замужжю.* Г. Барв. 433.

Замужжя, жя, с.—Заміжжя.

Замужній, я, е.—Заміжній. Замужній хліб добрий, да не пожиточний. Чуб. III. 121. *Ох, як би я знала замужнєсє лих, то пуляла б у матінки тиги.* Грин. III. 297.

I. Замуляти, лю, лиш, іа.—Замуляти.

II. Замуляти, ся. См. Замулювати, ся.

Замулювати, люю, еш, сов. в. замуляти, лю, лиш, іа. Завосить, занести вломъ.

Замулюватися, лююся, ешся, сов. в. замулятися, люся, лишся, іа. 1) Заноситься, быть занесеннымъ вломъ. 2) Только сов. в. Замѣшаться, замѣяться.

Замуляти, ляю, еш, іа. Начать давить, тереть, мозолить. *Чоботи так замуляли, що мусив скидати.*

Замуравитися, влюся, вилюся, іа. Зарости, покрыться травой. *Криниця їй замуравилась.* Грин. I. 148.

Замурзв, ви, об. Съ запачканнымъ, замусленнымъ лицомъ.

Замурзаний, а, е. Замусленный, испачканный. *Замурзана така! сказано—дитина: чи їсть, чи п'є, то по грудях тече; а там мокре таке полізе на двір і бавиться в поросі.* Св. Л. 99. *Кирпизь замурзане.* Шевч. (О. 1862. III. 4).

Замурзвати, ся. См. Замурзувати, ся.

Замурзувати, вую, еш, сов. в. замуравати, ваю, еш, іа. Замусливать, замуслить, испачкать.

Замурзуватися, вуюся, ешся, сов. в. замураватися, ваюся, ешся, іа. Замусливаться, замуслиться, испачкаться. *Стоїть котик під лавкою, замуравався сметанкою.* Грин. II. 310. *Замурзувся в крові і кризлись як собаки.* К. Дз. 11.

Замурмотати, чұ, чеш, іа. 1) Замурмлыать. 2) Забормотать. *Той щось замурмотав,—чуть, ляється ще.* О. 1862. VIII. 27.

Замурмотати, чұ, чеш и замурмотіти, чұ, тіш, іа. Троянці всі замурмотали. Котл. Ен. I. 16.

Замурбувати, вую, еш, сов. в. за-

мурувати, рую, еш, іа. 1) Закладывать, заложить, задѣлывать, задѣлать камнемъ, кирпичемъ. *Бог знайде, хоч і в печі замуруйся.* Ном. № 50. 2) Залѣпывать, залѣпить (снѣгомъ окна). *Як підніметься завіроста... замурує тобі вікна, засипле снігом двері.* Греб. 404. *Бач, у шинку як замурувало вікна.* О. 1861. V. 70.

Замурбуватися, вуюся, ешся, сов. в. замуруватися, руюся, ешся, іа. Заложиться камнемъ, кирпичемъ. *Пійду в черниці, замуруюсь по шиню.* Г. Барв. 248.

Замурчати, чұ, чіш, іа. Заворчать.

Замусобити, лю, лиш, іа. Замуслить, запачкать. *Ото як ти корсетку замусомила.*

Замусувати, сую, еш, іа. Запѣниться.

Замутити, чұ, тіш, іа. 1) Замутить, возмутить. *Воно у нас таке тихе та любе, що сказано ї водою не замутишь.* 2) —тішу. Нарушить тишину. *Навспинячки Христа ходила, щоб не замутиши тиші, що панувала в хаті.* Мар. Пов. I. 121.

Замутітися, чұся, тішся, іа. 1) Найти предлогъ. *Загоде дяк,—ничим замутишься,—так: розміняйте, куме, п'ятака!* Лебед. у. *Замутився шмаровізі, мибонь то до коней, як уносив на даченка товстенський грабовий.* Чуб. V. 674. 2) Развлечься. *Інші вишукують того козання так, аби замутишься.* МВ. II. 131.

Замуцкуватий, а, е. Затвердѣлый. *Де сичагця була, то замуцкувате поле.* Черк. у.

Замучити, чұ, чіш, іа. Замучить. *Ви, жидове, Христа замучили.* Чуб. III. 353.

Замучитися, чуюся, чішся, іа. Измучиться.

Замучітися, чұся, чішся, іа. Покрыться мукою, также: забиться мукою (объ отверстіяхъ сита). *Як сито замучиться, то не треба його оббивати.* Мнж. 154.

Замчати, чұ, чіш, іа. Замчать, занести. *Мир. ХРВ. 24. Козачки суда на три часті розвіяла! Першу частъ оббивало, в тихий Дунай замчало.* Лукаш. 61. *О, нещаслива доле ти звеліла орді в турецьцину мене замчати.* К. ЦН. 214. *Вхоплено ї замчано кобзаря на край світу, між азійську дичу.* К. XII. 130.

Замчисько, ка, с.—Замчище. Драг. 85.

Замчище, ща, с. Мѣсто, гдѣ стоялъ замокъ, также и развалины замка. *Про це замчище... у церковних записках, ка-*

жуть, є перенесано про осе: і коли ти вали повисипувани, і хто тій журі мурував, що тепер од їх тільки цегла та каміннячки валяються. Драг. 224. Як би то ти, Бодане п'яний, тепер на' Перяслав лягнув та на замчище подивився. Шевч. 636.

Зам'яти. См. Заминати.

Зам'ятися и **замінятися**, нуся, нєнся, *гл.* 1) Зам'ятися. Як не той став хлопчє, оставивши з панянками: зам'явся зараз, закахикав. Св. Л. 121. 2) Начать чувствовать себя больнымъ. Чолоє малє наше зам'ялось, головка гаряча і невеселе таке. Коли б ще не занедужало. Черниг. у.

Зам'ятня, нї, жс. Зам'ятельство, суматоха, суета. Така була зам'ятня тоді! Єкатериносл. у.

Зам'яття, тї, с.—Зам'ятня. Здається, велике зам'яття затлумило їм голови, бо мов навипередки, один одного збиваючи з нї, ганяють по ярмарку. О. 1862. IX. 65.

Зав'я, нї, жс. Раст. Головна зерновоя, *Uredo segetum*. Дивись лишєнь... скільки Бог дав сьому чоловікові пшениці, та яка ж гарна, та чиста, нема в неї ні зана¹⁾, ні пукмо.—¹⁾ Зана—таке зілля, що як доспіє, то неначе сажє з квітки сплється і темнить пшеницю. Стор. I. 23.

Зав'ядити, джу, диш, *гл.* Завлечь, заманити. Вх. Зн. 19.

Зав'ядитися, джуся, дишє, *гл.* Пов'ядитися. Занадмислє кури та й позурилами пун'яночки. Каменец. у. В той садок до яблук занадився сокіл і кожєдї ночі обїда яблука. Рудч. Ск. I. 153. Занадився мелник та до мелниці. Грин. III. 654.

Зав'ядто, нар. Слншкємъ, черзчуръ. Глядїть, щоб часом уже занадто великою не була. Рудч. Ск. II. 96. Де вже занадто солодкий буде. НВолын. у.

Занапасти, см. Занапащати.

Занапащати, щяю, еш, сов. в. занапащати, щї, стїш, *гл.* Погублять, погубить. Занапасти худобину через свою дичину. Чуб. V. 295. Степ широкій, край веселий та й занапастили. ЗОЮР. II. 254. Збави я тобі віку, занапасти долю. Стор. МІПр. 22.

Занапрасно, нар. Безъ вини. Прости мене..., що я тебе занапрасно ударив. Мнж. 33.

Занатужитися, жуся, жишє, *гл.* Заупрямиться. А хоч і чує коли, то занатужитися та й мовчить. Черк. у.

Занатуритися, руся, рншє, *гл.* Заупрямиться.

Заневільний, а, е. Лишений волі, свободи, подневольный. Плаче та ридє, що долї немає, заневільний світ. Чуб. V. 603.

Заневіріти. См. Заневіріати.

Заневіріти, нїю, аш, *гл.* Подурити, известись, истощиться. Так молодий заневіріла, наче з домовини встала. 2) Сдїлаться дурнимъ, гадкимъ.

Заневіріати, нїю, еш, сов. в. заневіріати, нїю, ннш, *гл.* Загажувать, загадити, загрязнять, загрязнить. Гладичиком помий виносила, та так заневіріла, що їй не думай уже на молоко її брати.

Заневолений, а, е.—Заневільний. Плаче, ридє, що долї немає, заневолений світ. Нп.

Заневолити. См. Заневолувати.

Заневолувати, люю, еш, сов. в. заневолити, лю, лиш, *гл.* 1) Лишати, лишати свободи; приволювати; стїснять, стїснить. Заневолити своєю роботою. Заневолять жінку, як понасходяться, що їй до печі не можна доступити. Черк. у. 2) Принуждати, принудити. На горді термія, чолоє милий сердитися, сердитися, не юворити, чорт його заневолить. Грин. III. 659.

Заневіднити, нїю, аш, *гл.* Потемнїть, омрачиться. Вх. Зн. 19.

Занебідитися, дятєся, *гл.* безл. Наступити дурної погоди. Занебидилось: все дощ та дощ. Черк. у.

Занебання, ня, с. 1) Пренебреженіє, оставленіє безъ вниманія, нерадїніє. Защємїло серденько в моєї Десї од того занебання. К. ЧР. 134. Рідна мова, мова великих предків, пїйшла в неї у занебання. К. XII. 114. 2) —себє самого. Самоотверженіє. Дух повен жертви, повен занебання себе самого для добра людського. К. Бай. 144.

Занебати. См. Занебдовувати.

Занебдовувати, вую, еш, сов. в. занебдати, бїю, аш, *гл.* Оставлять, оставити безъ вниманія, пренебрегать, пренебречь, не заботитися о чємъ. Занебдовувати роботу у пекарні, поспїшалася боржїй до молотників. Г. Барв. 316. І дитя своє зовсім занебала,—пропадає дитя. МВ. II. 49. Людей і славу занебала. Котл. Ен. I. 35.

Занедужати, жаю, еш, *гл.* Занемочь, заболїть. Сталася йому прищодонка не одєн, а очнї: занедужав чумаченько, з Криму їдучи. Макс. (1849) 175.

Занеадоровіти, вію, еш, іа. Занедажати. Вх. Зн. 19.

Занепад, дү, м. Упадокъ, упадокъ силъ. *Воздвижнути рідну націю з духовного занепаду.* К. ХЦ. 133. *Народний дух з занепаду підняти.* К. Бай. 7.

Занепадати, даю, еш, сов. в. занепасти, дү, дэш, іа. 1) Приходить, прийти въ упадокъ. 2) Надривать, надорвать здоров'я, ослаблять, ослабѣть, обезсилѣть. *І свою часу, як занепаю о Гернасії, то до віроку так висох.* Св. Л. 90. *Занепаю од рай наш батько.* К. СП. 106. *Ти так занепаю, синку, з своєю чумачкою, що й не пізнави тебе, тільки одні очі блив ть.* Харьк. г. *Мій хлопець чогось занепаю: каже, голова болить і на світ не можна ся дивити.* Каменец. у.

Занепалий, а, е. Слабого здоров'я, съ надорванными здоров'ємъ. *Я убогий, занепалий од самої молодости.* К. Псал. 203. *Його жінка така замліла та занепаала.* Мпр. Пов. II. 53.

Занепасти. См. Занепадати.

Занести, ся. См. Заносити, ся.

Занехання, ня, с. Пренебреженіе, оставленіе безъ вниманія, недосмотръ, нерадіе.

Занехати, хаю, еш, іа. Составитъ, покинуть, пренебрежъ. *Любим же я дівча змалу, а тепера занехаю, бо вже иншу маму маю.* Грин. III. 681. *А я таку занехала матусину волю.* Гол. IV. 445. *Нещаслив заохання треба занехати.* Гол. I. 297.

Занехлювати, хаюю, еш, сов. в. занехлювати, люю, еш, іа. 1) = Занехати, занедбати. Так ти, домо, занехаяла того, що любила? *Одвезли дитину да її занехаяли.* Не їдувала собаки, занехаяла, а він хоч і старий, а все таки поміч дав. Рудч. Ск. I. 13.

Занехлювати, хлююю, еш, сов. в. занехлювати, люю, еш, іа. Загрязнять, загризати, привести въ неряшливий, нечистый видъ. К. Кр. 24. *Добра хазяйка, — так занехлюла хату, що сміття по коліна!*

Занехтувати, тую, еш, іа. = Занехати.

Зане́чати, чюю, еш, іа. Потерять слухъ, оглохнуть.

Занив, ву, м. То-же, что и толена (пастбище для скота), но находящаяся за полями. Вх. Зн. 19.

Занивати, вюю, еш, сов. в. занівати, ніюю, еш, іа. Изнывать, изнытъ. *Нис, нис, заниваю мое серце без тебе.* Мет. 61. *Знадаю Бога, засумую, подумаю, — занисе серце.* К. Псал. 174.

Зані́діти, дію, еш, іа. Зачахнутъ.

Занізування, ня, с. Способъ вышиванья, при которомъ нитка продѣвается сквозь полотно постоянно въ одномъ направленіи и узоръ получается съ обѣихъ сторонъ ткани. Вас. 193.

Занізувати, зую, еш, іа. Вышивать занізுவання. (см.)

Занікнути, кну, неш, іа. Заглянуть, зайти, посмотрѣть. *Він уже туди заникнув, у кіс, так і знав, хто там.* Черниг. у.

Занікуватися, куюся, ешся, одн. в. занікнутися, нуюся, нѣшся. іа. Завкаться, завкнутися. *Як говорить, то все занікується.* Харьк.

Заніти. См. Зачивати.

Занікнути, ку, неш, іа. Утихнутъ, умолкнуть. *Гомоніли, гомоніли, а далі й занішкли.* Черк. у. *Занішкніть, уха-на-ставляйте і слухайте, що я скажу.* Котл. Ен. VI. 14.

Занішпорити, рю, рш, іа. Зашарять. *Коло дверей щось занішпорило.* Мпр. Пов. I. 140.

Занішпоритися, рюся, ршся. іа. Закопаться, углубиться во что.

Зані́вечити, чу, чш, іа. Искортить, погубить. *Я сам занівечив свій вік.* Шевч. 415.

Зані́в, нѣзу, м. Палка, продѣваемая въ концы ярма и запирающая шею вола. Рудч. Чп. 250. Чуб. VII. 405. Kolb. I. 67. *Поробили ярма кленові, поробили занозы дубові.* Нп. Ум. Занѣзи. Аф. Ув. Занѣзня. Аф.

Зані́зка, ки, ж. = Заніа. Угор. Шух. I. 194. Ум. Зані́зочна. Зані́зочки все мідяніі. Гол. II. 17.

Зані́колитися, литься, іа. безл. Сдѣлаться некогда. *Оне ж, бач, матері занікомилось, вона її не пішла.* Харьк. *Так занікомилось, що Боже! а він кличе на хрестини.* Канев. у.

Зані́кчєніти, нію, еш, іа. Сдѣлаться ничтожнымъ, негоднымъ.

Зані́мати, ся. = Займати, ся.

Зані́мати, млію, міш, іа. Сдѣлать нѣмымъ. *А бодай ти занімаю!* (Каменец. у.) — пожеланіе равносильное: тишунь тебе на языкъ!

Заніміти, *мію, аш, м.* 1) Заніміть, *овіміть*. Заніміли твої зубочки. Мет. 293. 2) Потеряти чувствительність. У мертвою зуби ніколи не болять, кости задубили, зуби заніміли. Чуб. I. 125.

Заніска, *ки, ж.*—Занізка.

Занісно, *нар.* То-же, що і занізно. В мамі дуже занісно. Вх. Зн. 19.

Занітувати, *тую, аш, м.*—Занютувати.

Зановати, *ті, ж.* Раст. *Sotus corniculatus*. Шух. I. 21.

Заново, *нар.* Заново, наново, опять. Так з неї нечиста сила й виїшла, мов *схрестили її заново*. Рудч. Ск. II. 32.

Заногтиця, *ці, ж.* Заусениця.

Занокіти, *жү, жіш, м.*—ноги. Двигати ногами съ цілюю ийти? Встрѣчено въ народной поговорѣ: *Лізе кусіка з-за сусіка, зуби забувила, очі заочила, руки заручила, ноги заносила*. Зоря 1883, стр. 223.

Занова, *жк, ж.*—Занів.

Зановина, *ни, ж.*—Занів. Що на волики все занозини, а на коники пуга. Чуб. V. 276.

Заноріти, *рїю, ріш, м.* О мышахъ: за-скрестись въ норѣ. Занорили миші під по-мостом.

Заноричитися, *чуся, чишся, м.* Упасть лицомъ внивъ. Він підскочив та пихтиць її! так і заноричилась! Черниг. у.

Заносити, *шу, сии, сов. в.* занести, нести, сѣш, м. 1) Заносить, занести кого или что куда. Забери, занеси всі любові мої. Мет. 30. Занесеш юлову на чужою сторону, занесеш очі на турецькі ірляниці. Мет. 434. Бодай тая річка коширом заросла: вона мою товариша за Дунай занесла. Макс. (1849) 169. Аж де ся взяв буйнеський вітрець, заніс той вінець аж на Дунайці. Чуб. III. 301. Ой обади, мила, юлюбонько сива, вишеньками двір, ой щоб не заходив, вітер не заносив моего голосочку в двір. Мет. 67. Якось їх клятих і до кимі ночі на хутір занесло. Шевч. 434. Яка нечиста мати тебе сюди занесла? Стор. МПр. 78. Мисльоний заносять. Осаждають разные мысли. Говорили мені люде, що ти иншу маєш.—Ой я иншої не маю,—мисльонки заносять, бо й сама ж ти, мила, бачиш, що всі мене просять. Мет. 64. 2) Заносить, занести за что, мимо чего. Дожки за узо не занесеш. Ном. № 3082. 3) Заносить, занести чѣмъ (пескомъ, снѣгомъ и пр.). І занесе піскомъ-сні-

юм куринь—мою хату. Шевч. 447. Твої білі ребра піском занесу, у мул поховано. Шевч. 57. 4) Относить, отнести. Заніс вошу до ткача. НВолын. у. Змії... узля той баркаси, заніс ураз до берега. Мнж. 40. 5) Продолжаться, продолжиться. Штурі дні занесе весіля. Вх. Лем. 416.

Заноситися, *суса, сиися, сов. в.* занестися, сѣся, сѣшся, м. 1) Заноситься, занестись. 2) Важничать, зазнаваться. 3) На дощ заноситься. Собирается дождь.

Заночувати, *чюю, аш, м.* 1) Заночевати, остаться на ночь. Добре, остануся, заночую в тебе. МВ. II. 87. 2) О дѣвущѣ или парнѣ: лечь спать съ кѣмъ (на поси-дѣлкахъ). Я з тобою вечерую, з другим заночую. Чуб. V. 165. 3) Принять на но-члегъ. Чи спиш, серце, та чи чуєш, чи Добоша заночуєш? Гол. I. 153.

Зануда, *ди, ж.* Тоска. Як осмія я, так замуда така, не дай Боже! Ум. За-нудна. В тебе жінка юлубка, а нам ірша замудка: вона тебе юлубить, а нас ірше замудить. Гадяч. у.

Занудіти, *джү, диш, м.* 1) Навести тоску, скуку. Вона в мене не полуднала, тільки мені та занудила. Мет. 290. Се ти себе, замудниш, дитино моя. Г. Барв. 197. 2) безл. Затощити. Занудило коло серця. Шевч. 68.

Занудітися, *джүся, дишся, м.* 1) За-тосковати, заскучати. Од болясти прохо-жуся, од любови занужуся. Лавр. 141. 2) Лихом занудітися. Напасть тоскѣ, хандрѣ. Деся моему панові лихом занудилося, що з Хмельницьким чуляти сходились. Макс. (1849). 66.

Занудз, *ду, м.* Вязудка. На занудзі бѣти. Бѣть вязуданнимъ. Ой наші узди в конях на занудзі. ЗОЮР. I. 136.

Занудзати, *дѣю, аш, м.* Вязудзати. Кінську юлову найди та й ту занудзай. Ном. № 12235.

Занүрити, *си. См.* Занүрити, *си.*

Занүрати, *рїю, аш, сов. в.* занүрити, *рж, ріш, м.* Погружать, погружать въ воду. Угор.

Занүратися, *рїюся, ешся, сов. в.* занүритися, *рюся, рішся, м.* Погружаться, погружаться въ воду. Угор.

Занютувати, *тую, аш, м.* Заклепати (о гвоздѣ или винтѣ). Рк. Левид. Та не крути, нічою не буде; бачиш, тут не шійка, а занютовано. Брацл. у.

Занюхати, *хаю, аш, м.* Почуять но-

сомъ. *Занюхав ковбасу в борщі.* *Ном. № 5723.*

Занявкати, *каю, еш и занявчати, чү, чіш, іа.* Замлукати.

Заняти, ся. *См. Займати, ся.*

Заоблогувати, *грю, еш, іа.* О полѣ: отається невиздѣланимъ. *Чуб. VI. 62.*

Заодітиса, *нуса, нешса, іа.* Одѣтиса. *Вх. Зн. 20.*

Заопирувати, *рю, еш, іа.* Заупорствувати. *Піди, кажу, піди!.. так він заопирував, вражий син, таки не пішов! Канев. у.*

Заорандарювати, *рю, еш, іа.* Начать быть арендаторомъ. *Ще Богу дяка, що юлова держить: усе таки і нам зовляе трохи з нашого плеса пожичитись; а вже як би жид заорандарював, то нашим бідолахам і у велике свято не прийшлося би покуштувати тіїї риби.* *О. 1861. XI. 114.*

Заорандувати, *дую, еш, іа.* Заарендовать, взяти въ аренду. *Іще ж то жидирандорі у тому не перестали: на словній Україні всі козацькі торги заорандували.* *АД. II. 21.*

Заорати. *См. Заорювати.*

Заори, ор и заборни, рин, жс. мн. Края пахатного поля съ трудомъ запахи-ваемые и дающіе *огріхи* вслѣдствіе твердой увѣженной почвы. *Миргор. у. Слов. Д. Эварн.*

Заорудити, *джу, диш, іа.*—**Заорудувати.**—*в свої рѹки.* Прибрати къ рукамъ. *Чуб. I. 171.*

Заорудувати, *дую, еш, іа.* Завладѣть, командовать, начать распоряджаться. *Шинкарка ним так уже заорудувала, що він у неї під тилом шинковим днює і ноче.* *МВ. II. 181.*

Забрюванія, ня, с. 1) Запахиваніе. 2) Начало пахоты. *Тот день найліпший до заорюваня.* *МУЕ. III. 37.*

Забрювати, рюю, еш, сов. в. заорати, рю, рѣш, іа. 1) Запахивать, пахатъ. *Нбсом заорати.* Упасть лицомъ внизъ. *Упає так, що аж носом заорає.* *Ном. № 6634.* 2) Начинать, начать пахатъ. *В той день ідуть заорювати.* *МУЕ. III. 38.* *Забрювати (в понеділок) не можна.* *МУЕ. III. 33.*

Заохота, ти, жс. Поощреніе. Желех.

Заохати, хаю, еш, іа. Заохать. *Тільки пані зоха, або хто з дієчат на ухо зачим озветься.* *МВ. (О. 1862. III. 35).*

Заохотити. *См. Заохочувати.*

Заохочування, ня, с. Поощреніе, привлеченіе къ какому-либо дѣлу. Желех.

Заохочувати, чую, еш, сов. в. заохоб-

тити, хбчу, тиш, іа. Возбуждать, возбуждать желаніе, привлекать, привлечь, поощрять, поощрять. *Роздумував оюн на Україні, заохочуючи благодетельних до Унії.* *Левип. (Правда 1868, 485).* *Він, щоб нас удрує заохотити, давав нам на обід баранини і кашу молошну.* *Грин. II. 233.* *Ми, старій, тільки поведемо поле зажати, молодіж заохотити.* *Г. Барв. 16.*

Заочіти, чү, чіш, іа.—*бчі.* Уставиться глазами? Смотрѣть не сводя глазъ? *Примѣръ см. при словѣ занонити.*

Забчний, а, о. Заочный. *Заочно кутя пулами бють.* *Ном. № 10497.*

Запад, ду, м. 1) Въ выраженіи: *запад-сонця*—западъ. *Від запад-сонця прийшла завала.* *Вх. Зн. 18. 2)* *См. Єтір. Шух. I. 226.*

Западати, дію, еш, сов. в. запасті, паду, дѣш, м: 1) Проваливаться, провалиться. *Та бодай тая стенова моила запала.* *Мет. 98.* *Бодай їх слід запав!* Пожеланіе смерти. *МВ. (О. 1862. III. 48).* 2) Вваливаться, ввалиться. *Пий до дна, щоб очі не запали.* *Ном. № 11550.* 3) Западывать, запастъ за что, напр. о шеколдѣ, запирающей дверь. *Запала клімна.* Кончилось. *Вже по всьому, вже клямка запала.* *Ном. № 1841.* 4) О солнцѣ: заходить, зайти за что-либо. *Сонечко вже запало за гору.* *МВ. (КС. 1902. X. 143).* 5) Впадать, впасть во что. *Та як козанка сльозу проливає, сльоза та в моюу мою западає.* *Мог. 151.*—*в голову.* Засѣсть въ голову. *Все сидіть, рукою підпершись, все думає... наче думка яка важка запала їй в голову.* *О. 1862. V. 84.*—*в душу, в бѣо, в серце.* Произвести впечатлѣніе, понравиться. *Олена знає того парубка, що їй так у душу запав.* *Кв. I. 17.*

Западатися, діюся, ешся, сов. в. запастіся, дѣся, іа. Проваливаться, провалиться; обваливаться, обвалиться. *Нова хата нехай западеться.* *Чуб. V. 792.* *Через письменних світ западеться.* *Ном. № 6044.*

Западень, дня, м. Углубленіе. *Черк. у.*

Западенька, ки, жс. 1) Ум. отъ *западніа.* *Моя юлубок у западений биса.* *К.Дв. 87.* 2) Та часть дверной шеколды, которая, падая на крюкъ, запираетъ тѣмъ дверь. *Волч. у.*

Западина, ни, жс. Впадина. *Під одною горою, коло зеленої левади, в глибокій западині стояла хата.* *Левип. КС. 4.* *В зерні саме посередині буда западина через те, що в дно щось точило те зерно, пропер-*

тіло дірку. Александров. у. *Очі позападами і блищали в западинах іскрами.* Г. Барв. 18.

Западистий, а, е. Впавший, впалий.

Широкі груди, хоч і западісті. Г. Барв. 22.

Западний, а, б. Впадистий. *Западнє озеро.* Озеро, лежаче в глибині плавні і не м'яючеє сообщенія съ р'кою. Браун. 4.

Западниця, ці, ж. Ловушка для звірей: яма съ вращающейся крышкой, опускающейся под ногами звіря. Шух. I. 235.

Западня, пі, ж. 1) Глубокая долина, западина. 2) Западня, ловушка. *Раз, чатуючи з десятком козаків у полі, попавсь був я у таку западню.* К. ЧР. 112. Ум. **Западеньна.**

Западє, дкб, м. = **Западня.** Мнж. 180, **Западь**, ді, ж. Глубокий св'гъ. *Того року западь велика була.* Черк. у.

Запазушний, а, е. О ребенкѣ: грудной. *Ще мале дитя, запазушне.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Запаківувати, вую, еш, сов. в. **запакувати**, кую, еш, м. 1) Укладувати, уложити, упаковувати, упаковать. 2) Заключити, запереть, сослать. *Крав, поки таки запакували в острог.* Харьк. *Я йою запакую в Сибір.* Кв. II. 210. 3) Задѣвать, задѣть, заложити куда-либо вещь такъ, что и найти ее трудно.

Запал, ду, м. 1) Жаръ, горячность; пылъ, пылкость; воодушевленіе. *В такім запалі він був і справді трохи похожий на героя Ілліади.* Левиц. Пов. 16. *В запалі налетів на Маса, як на мале курча шулік.* Котл. Ен. VI. 32. *Мов з запалу до забави, все прав, словом не озвався.* Мкр. Т. 15. 2) —у горлі. Воспаленіе въ горлѣ. Вх. Зн. 20. 3) Затравка у ружья. (Черном.). Въ слѣд. стихахъ пѣсни употр. повидимому въ значеніи: выстрѣлъ. *Вдарили разом з самоналов в седмі-п'ятдесят запалов.* АД. I. 246.

Запала, ли, ж. Поношеніе, позоръ. *Ниде о кобитах з позору не судіте, пам'ятайте, що ви їх діти. Бо очернили маму, жінку і дитину і не здохлими запали з них до згину.* Чуб. II. 557.

Запалати, лаяю, еш; м. **Запалати.** Земля затрясється, небо запалає. Шевч. 156.

Запалахкотіти, чѣ, тїш, м. О пламени: запалать сильно: *Сухих дрів наклав, то як запалахкотіло в грубі.* *Борода над свічкою запалахкотіла.* Рудан. I. 43.

І в очах стомі свічками запалахкотіло. Рудан. I. 77.

Запаленіти, нію, еш, м. *Покрасніть (отъ смущенія, стыда—о чловѣкѣ).* Желех.

Запалення, запаління, ня, с. 1) Воспаленіе. *Це у мене було запалення ока.* Терск. обл. 2) Воспламененіе; пылъ. *Запаління серця трудно уясити.* Чуб. V. 69.

Запалій, а, е. Впалый, ввалившійся. *Запалі щокі.* Левиц. Пов. 279. *Запалій рот з сухими тоненькими губами.* Мир. ХРВ. 189.

Запалистий, а, е. Запальчивый. *Він чловік смурний, а як був отто у нас пан, так такий же запалистий, що криї мене Мати Божя.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Запаліти, ся. См. **Запалювати**, ся. **Запаліхвіст**, хвоста, м. Пт. = **Горихвіст.** Вх. Пч. II. 12.

Запалка, ки, ж. Спичка. *Чи нема у вас запалки? Нічим люльки запалити.* Черниг. у.

Запальний, а, б. Воспламеняющійся, горючий.

Запальбоний, а, е. Запальчивый, часто гнѣвающійся. *Там батько й мати такі запальбоні, що хоч би тиждень той приймак вижив.* Черниг. у.

Запальчастий, а, е. Запальчивый, вспыльчивый. *Як зійдуться брати, а запальчасті обидва, то без сварки не обійдеться, а то ще й будуть ся бити.* Каменец. у.

Запальчасто, нар. Запальчиво.

Запалювати, вую, еш, м. Нарѣзывать шипы на концахъ колесныхъ спиць. Сумск. у.

Запалювати, люю, еш, сов. в. **запаліти**, лію, лиш, м. Зажигать, зажечь. Ев. Мт. XXII. 7. *Запалю я куль соломи, не горить—палає.* Чуб. III. 134. *Запалю свічку.* Чуб. V. 59. —у грубі, у печі. *Затопити печку.* *Запали в печі і затикни комін.* Чуб. —люльку. *Закурить трубку.* *Козачто запалило люльки.* Стор. МІР. 117.

Запалюватися, люся, ешся, сов. в. **запалітися**, люся, лишся, м. 1) Загораться, загорѣться, воспламеняться, воспламениться, зажигаться, зажечься. *Губка запалилася і почала горіти.* Ком. II. 88. 2) Разгорячатися, разгорячиться, вспалить. *Я запалився та й ударив.* НВолын. у. 3) Загорить, загорѣть. Уман. у. *І од сотиї не запалилася (Гагя).* Левиц. I. 26.

4) Красніть, покрасніть. *Я ще й більш запам'ялася з сорому.* Г. Барв. 381.

Запаморочити, чу, чим, м. Заморочить. Запаморочив себе думками на вік: змивав з плохомо. Полт. г.

Запаморочитися, чуса, чимся, м. Потерить сознание. *Я тоді запаморочився і не знаю, як ударив її і чим ударив.* Егтеринска. у.

Запам'ятати, таю, еш, м. 1) Запомнить, удержать въ памяти. *Мити вмерла—я ще малесенькою була, добре й незапам'ятаю.* МВ. Весною була дуже велика вода в Росі, що й люде насилу таку воду запам'ятають. Левиц. I. 127. 2) Забыть. Вх. Зн. 20.

Запам'ятування, ня, с. Запоминание. Ном., стр. II.

Запам'ятувати, тую, еш, м. = Запам'ятати. *Школяр добре запам'ятував кожне слово.* О. 1862. I. 75.

Запанібраті, нар. Семейно.

Запанібрататися, таюся, ешся, м. Вступить въ семейныя отношенія.

Запанілий, а, є. 1) Усвоивший барскія привычки. 2) Загордившийся.

Запаніти, нію, еш, м. Забастовать. *Недавно я запаніла.* Чуб. V. 1095. *Мая думала собі: мабуть я, гої і запанію, а не буду погорджати простими дівчатами.* Св. А. 62. *Що ти запанів, що і на роботу не ідеш?* Новомоск. у.

Запанувати, ную, еш, м. Загосподствовать, владѣть. *Запанував над лядами Порятиславський князь.* Шевч. 131. *Знов смерть запанувала там, де недавно був гармидер і колонієка.* Левиц. Пов. 86.

Запара, ри, ж. Опара. Полт. Ум. Запарна.

Запарити, ся. См. Запарювати, ся.

Запарі, рів, м. м. = Запори. *Запарі в тиллі зайшли.* Желех.

Запарка, ки, ж. 1) Ум. отъ запара. 2) Пойло для скота изъ запаренныхъ отрубей. 3) Запарки даѣти. Высѣчь.

Запарторити, рю, риж, м. = Запорторити.

Запаршівати, вію, еш, м. 1) Покрыться парами. 2) Подурить.

Запарювати, рюю, еш, сов. в. запарити, рю, риж, м. 1) Запаривать, запарить. *Молодиця запарила в п'ятницю на ніч кашу.* Левиц. (Правда, 1868, стр. 12).

Добрий бич запарив. Мнж. 105. 2) — чай. Заварить чай.

Запарюватися, рюю, ешся, сов. в. запаритися, рюю, рижся, м. Пускать, пустить пары. *Як розпарилось, закипіло, запарилось, заклекотіло.* Котл. Ен.

Запас, су, ж. 1) Запасъ. *Запас бѣди не чинить.* Ном. № 9927. 2) Запасъ провизіи. *Ой над Ляманом, над Соп'яном запаси держали.* Грин. III. 604. *Стали пекти сухарі, різать кабанів на сало і усі ті запаси розвозили по лісах.* Стор. МПР. 60. 3) Принадлежности для стрѣльбы изъ огнестрѣльнаго оружія. *Зеленой недлоньки орда наступав, їей, панове, уступімо! запасу не має.* Макс.

Запасати, саю, еш, сов. в. запасті, су, еш, м. Запасать, запасти. Чуб. I. 201.

Запасатися, сіюся, ешся, сов. в. запастися, суся, сѣся, м. Запасаться, запастись. 3 *Катеринославу поїхав я на село Михайлівку, щоб запастись там бувалим чоловіком.* Стор. II. 95.

Запасака, ки, ж. 1) Женская одежда, замѣняющая юбку: кусокъ черной домотканной шерстяной матеріи, надѣваемый такъ, чтобы концы его сходились спереди; поверхъ этого куска, спереди, въ видѣ передника, надѣвается другой кусокъ такой же матеріи, снятого цвѣта; оба куска вышѣт подвязываются краснымъ шерстянымъ поясомъ. Задній кусокъ называется просто запасна или задниця, передній — попередниця. Чуб. VII. 427, 428. Вас. 170. КС. 1893. V. 282. Мнл. 156. 2) Родъ женскаго передника: а) полотнянаго бѣлаго, надѣваемого къ юбкѣ. Гол. Од. 21, 50. б) шерстянаго зеленого или краснаго, надѣваемого поверхъ плахти или опинки. Чуб. VII. 428. Kolb. I. 37. *А я же тую дрібну ряску заберу в запаску.* Мет. 8. Ум. Запасонька, запасочка.

Запаскуджувати, джую, еш, сов. в. запаскуджати, джу, диш, м. Загадить. *Як чорни-що—не чепать, щоб і посуду не запаскуджити.* Ном. № 3288.

Запаскудити, нію, еш, м. Подурить, исхудать.

Запасльонити, нію, ниш, м. Запачкати въ паслім.

Запасний, а, б. Запасливый. *Ось у Цвіляка можна купити: се люде запасні; а білші нема ні в кого.* Каменец. у.

Запасонька, ки, ж. } Ум. отъ запаска.
Запасочка, ки, ж. }
Запасті, су, еш, м. 1) Пася зате-

рять. *Ледяний пастух запас віцю.* 2) Заробити в пастухах. *Що запасе (вічаря), то несе жінці.* Гол. IV. 459.

Запастися, суси, ошси, ш. Начати пастись. *Як розійдеться (отара) так, що одна ошій не мігас пастись, то віці і запастуться на місяці.* О. 1862. V. Кух. 34.

Запасті, си. См. Западати, ся.

Запастіний, а, в. Относящийся к запасу, принадлежащий ей.

Запасчина, ни, ж. = Запаска, плоховата запаска. У мамі ходила в старій запасчині. Чуб. Так собі, в запасчині, в сороччині і в очіку: звісно,—дома. Г. Барв. 15.

Запах, ху, м. 1) Запах. Хрещатий буреюнок сади устимає; запашиний васильок три запахи має. Чуб. V. 487. 2) Родъ желтыхъ грибовъ. Вх., Уг. 239.

Запахнути и запахти, хну, неш, ш. Запахнуть. *Запахли труші.* Рудч. Ск. II. 64.

Запаху́чий, а, в. = Запашиный. Желех.

Запахіти, шю, еш, ш. 1) Пахнуть. З печі запахіло полу'м'я. 2) Издать тепло. Земля так нагрілась, що аж запахіло від неї.

Запахниий, а, в. Душистый, пахучий, ароматный. Запашиный васильок три запахи має. Чуб. V. 487.

Запахно, нар. Пахуче, сь запахомъ. *Хто ж тобі оловочку змив, м'яткою та мобистечком, щоб і тепло, щоб і запахно... тобі було?* Г. Барв. 125. *В хаті стало, як у садочку: і зелено, і запахно.* Св. Л. 273.

Запащекувати, кую, еш, ш. 1) Заговорити быстро. 2) Начати говорити дерзости.

Запевне, нар. Навѣрное; безъ сумнѣнія. *Запевне не забуду.* Котл. НП. 383. *Присвідчи ти мені, що мене любиш; запевне тям серцем ніди не забудиш.* Чуб. V. 137.

Запевнити. См. Запевняти.

Запевняти, няю, еш, сов. в. запевняти, няю, ниш, ш. Увѣрять, увѣрити. *Не можна теж запевняти, що і в таких людей, як М. Вовчок, не різнитъ децю з народною мовою.* О. 1861. IV. 33.

Запекати, каю, еш, ш. = Запроторити. *Десь їй далеко запекав.* Зміев. у.

Запеклий, а, в. Зачерствѣлый, закорепѣлый, упрямый; отчаянный. *Онъ запеклий не пече.* Шеня. 60. *Запеклий ворог.* Є такі запеблі, що й на кладовище уночі не бояться тобі йти. Канев. у. *Стельмах сей був чолов'яка запеклий собі, такий, що*

купити на торгу оселедця, сам їсть, а жінці... їй диткам не дасть, і зожре сам перед їх очима. Г. Барв. 458.

Запеклуватий, а, в. = Запеклий.

Запекті, ся. См. Запекати, ся.

Запекуватий, а, в. Очень строгій. *Запекуватий нам був! Що було задає кому, то вже слухай!* О. 1862. V. 106.

Заперѣжуватися, джуюся, ешся, ш. Надѣвать передникъ? *Жінки заважаються в намітки, а в платкѣ срамъ ййти міжє людей; заперѣжуються большими платками, складываючи ихъ по діагоналі в трикутникъ.* О. 1861. XI. Свядн. 27.

Заперѣзати, ся. См. Заперѣзувати, ся.

Заперѣзувати, зую, еш, сов. в. заперѣзати, жу, жеш, ш. Опоясывать, опоясать.

Заперѣзуватися, зуюся, ешся, сов. в. заперѣзатися, жуся, жешся, ш. Опоясываться, опоясаться. *Напередовець, красний молодець, заперѣзавъ чорною ожинкою.* Чуб. III. 291.

Заперти, ся. См. Запірати, ся.

Заперцювати, цюю, еш, ш. Заперчити, чу, чийш, ш. Приправити перцемъ.

Запетлювати, лую, еш, ш. 1) Завязать петлей, затянуть петлей; связать. 2) переносно: лишити свободи, забрати в руки. *А що, запетлювано тебе?* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Запетлюватися, луюся, ешся, ш. 1) Завязаться петлей. 2) Переносно: закабалиться, нанятися на тяжелую службу. *Та це запетлювався на цілий рік.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Запецькати, каю, еш, ш. Запачкати.

Запечалити, лю, лиш, ш. Опечалить. *Вона в мене не вечеряла, тільки мене запечалила.* Мет. 290.

Запечалитися, люся, лишся, ш. Опечалиться. *Вийду я за гай, якну на свій край, та й зжжурюся, запечалюся.* Лавр. 8.

Запечалля, ля, с. Печаль. *Батько був, батько був, найай уирався, а я нині, погид хмизом в зилля заховався; батько їде, батько їде, на трудку споткнувся, а я з жалля, з запечалля з батька усміхнувся.* Чуб. V. 653.

Запечатати. См. Запечатувати.

Запечатувати, тую, еш, сов. в. запечатати, тую, еш, ш. 1) Запечатывать, запечатать. *Візьми шматочок сурічку, що листи запечатують.* Ком. I. 14. *Писав, писав, та чим инчим запечатав.* Ном. № 6082. 2) Закрывать, закрыть для погребен-

ніа (гробъ). *Запечатати* (труну) *батьошка обійля зайти на цвинтарь*. Мир. Пов. II. 120. Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Галиціи *запечатати*—похоронити. *Пин запечатавъ дитину*. Вх. Зв. 20.

Запеченый, а, в. Опаленный. *Нескожо була на селянок, часто запечених сонцем*. Мир. ХРВ. 6.

Запечи, чу, чеш, м. = **Запекти**. Желех.

Запивайло, ла, м. Пьяница. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Запивати, ваю, еш, сов. в. запіти, п'ю, п'еш, м. 1) Запивать, запить что нибудь. *Запий водою, бо црке*. Харьк. Любошів ні зайти, ні запити, ні *дспати*. Г. Барв. 449. 2) Запивать, запить, начать пить, предаваться пьянству. *Запив Іван, забуваю, не до мислі жіночку взяв*. Чуб. V. 790. 3) Выпивать, выпить. *Могорич запив*. Чуб. V. 963. *Запили сватання*. Г. Барв. 183.

Запіватися. См. Запикуватися.

Запикнутися, нуся, нѣся, м. = **Запекатися**. *Він не запикнется*. НВолын. у.

Запикуватися, куся, еся, сов. в. запікатися, каюся, еся, м. Заминается, замяться въ рѣчи, заикаться, заикнуться. *Він став казати та й запикався*. Черк. у. *Вибачайте, будьте ласкаві, що я знехотя... не навмисне... розсилав ваши вісники... промовив Радюк, запикуючись*. Левец. Пов. 200.

Запильти. См. Запильовати.

Запильтися, лься, лѣся, м. Запылиться. *А вже хустиночка та й запильлась*. Чуб. V. 289.

Запильнувати, ную, еш, м. Подстеречь, подмѣтять.

I. Запильовати, люю, еш, сов. в. запильти, лью, лѣш, м. Запыливать, запылить.

II. Запильовати, люю, еш, сов. в. запильти, лью, еш, м. 1) Приниматься, привнаться пылить. 2) Пылиши, сходитъ, сойти съ намѣченной черты.

Запіна, ни, ж. Преграда, помѣха. *А Дніпро, як кажуть, татарини не запина*. Стор. II. 161.

Запинало, ла, с. 1) Все то, чѣмъ можно завѣситься, закрыться, напрямѣрь, платокъ. *З землі вставала важка пара, закутувала все в своє вохке запинало*. Мир. ХРВ. 297. 2) Черный капюшонъ у монахинь. Рудч. Чп. 248.

Запинання, ни, с. Завѣшиваніе, закрываніе.

Запинати, няю, еш, сов. в. запінути и зап'ясті, пну, нем, м. Завѣшивать, завѣсить, закрывать, закрыть. *Запинав вікно хусткою*. *Пішла пані така зап'ята, що ї очей не видно*. Лебед. у. *Очі мої козацькі молодечькі червоною китайкою запніте*. АД. I. 178.

Запинатися, няюся, еся, сов. в. запінутися и зап'ястися, нуся, нѣся, м. 1) Завѣшиваться, завѣситься, закрываться, закрыться, 2) Повязываться, повязаться (платкомъ). *Я.. зап'ялась білою хустиною*. Г. Барв. 239. 3) Застегиваться, застегнуться. *Салдат на всі лудзики запинається*.

Запиначка, ки, ж. Покрывало, кусокъ ткани, которой что-либо завѣшивають, покрывають. Константиногр. у.

Запиндіючтися, чуся, чѣся, м. Заважничать, задрать носъ.

Запиніти, ся. См. Запиняти, ся.

Запінка, ки, ж. Запинка, остановка.

Запиняти, няю, еш, сов. в. запіняти, ню, нем, м. Остановливать, остановить. *Ой виїхало вражих здобичників сорок коней, ще ї чотирі, ой як стали вони наперед возів, а всі вози запинили*. Мет. 454. *І ніде ні садочка, ні квіток, нема на чолу запинити ока*. Левец. ПЮ. I. 475.

Запинятися, няюся, еся, сов. в. запинітися, нюся, нѣся, м. Остановливаться, остановиться. *Через дощ запинилась робота*.

Запір(ь)кати, каю, еш, м. Запрятать.

Запірхатися, хаюся, еся, м. Запыхаться.

Запис, су, м. Запись. Ном., стр. 283, № 890. *На останці не стало шкури на запис (грішників записувати) і почали ті два чорти зубами ростилати тую шкуру*. Грин. II. 154.

Записати, ся. См. Записувати, ся.

Записка, ки, ж. 1) Запись. 2) Записка. *Прислав Максим козака з запискою до замку*. ЗОЮР. I. 244. *У гребенщикова записку писати значить проводити по длігѣ гребенки, въ видѣ украшенія, тонкія параллельныя лінії*. Вас. 163. *Ум. Записочка*. *На, брате коте, тобі отсю записочку: ти в зати, в сухому сидиши, то й запи сочка ніколи не поможне*. Грин. I. 8.

Запискотати, чу́, чеш и запискотіти, чу́, ти́ш, м. Записцать. В один голос так і запискотіли: спасибі вам, дядечку Кирило, за вашу ласку. Стор. I. 112.

Записочка, ки, ж. Уж. отъ записна. **Записувати**, сую, еш, сов. в. записати, шу́, шеш, м. 1) Записивать, записать. В момѣнти записати. Оставити безъ вниманія. Ном. 2) Записывать, записать куда-либо. Записали в салдати. Чуб. V. 968. 3) Забывать. 4) Уступать, уступить по записи, по писанному документу. Здумав чортowi душу записати. Драг. 55.

Записуватися, суюся, ешся, сов. в. записатися, шуся, шешся, м. Записываться, записаться.

Запит, ту, м. Вопросъ. Чуб. III. 108. **Запитання**, ня, с. Вопросъ. Я й відповів йому на його запитання. Федьк.

Запитати, ся. См. Запитувати, ся. **Запитувати**, туо, еш, сов. в. запитати, таю, еш, м. Спрашивать, спросить. Прийшли, запитувемо пона—що візьме за вичиння. Г. Барв. 183. Запитай, матінко, усіх нас, де твоє дитятко було. Мет. 171.

Запитуватися, туюся, ешся, сов. в. запитатися, таюся, ешся, м. = **Запитувати**. Запитайся, брате, яка моя доля. Чуб. V. 764.

Запити. См. Запивати.

Зап'ятий, а, е. О болѣзни: приобрѣтенный отъ п'яты чего-нибудь. Чуб. I. 134.

Запихати, хаю, еш, сов. в. запихати, хаю, еш, м. Запихивать, запихнуть. Петрушкою рот запихав. Чуб. III. 113.

Запихатися, хаюся, ешся, сов. в. запихатися, хаюся, ешся, м. 1) Забираться, забраться, влѣзть. Тільки прийшов до світлиці, в кімнату запихався. Чуб. V. 1081. 2) Только не сов. ч. Їсть съ жадністю. Пригне і закритися кулаком, щоб не всі бачили, як він запихається. Св. Л. 219. Галушкою запихався. Канев. у.

Запихатися, шуюся, ешся, м. Заважничать. Запихався, як кошеня в потелі. Ном. № 2473.

Запишнітися, нбюся, ншся, м. = **Запишатися**. І єсть то честію такою запишнівся. Греб. 362.

Запишніти, нбю, еш, м. = **Запишатися**. Аф. 432.

Запищати, щу́, ти́ш, м. Запищать. Як запищить, як запищити! та й побігла в мс. Рудч. Ск. II. 20.

Запідпідбжкати, жую, еш, м. О перепелѣ: закричать. Закинула над ним чайка запідпідбжкала перепілочка. Стор. I. 206.

Запівати, зву́, веш, м. Привлечь къ суду. Запівав мене Степан. Каменец. у.

Запівнавати, набу́, еш, сов. в. запівнати, набу, еш, м. = **Завнавати**, **завнати**. Запознати світа, поки служать літа. Чуб. I. 269.

Запівнаватися, набуся, ешся, сов. в. запівнатися, набуся, ешся, м. = **Завнаватися**, **завнатися**. 1) З козачеством нашим добре запівнався. К. ПС. 120. 2) Хоть з котрою ся запізнаю, взаємности не дознаю. Гол. I. 215.

Запізнитися, нбюся, ншся, м. Опоздать. Запізнений відомин гайдамацькою гомону Г. Барв. 27.

Запіканка, ноі и запіканка, ки, ж. Водка, сваренная съ пряностями. Маркев. 171. Чуб. VII. 447. На запікану корінкову купи кубеби й калману. Мкр. Г. 69. Участвовала запіканкою і тернівкою. Стор. I. 117.

Запікати, каю, еш, сов. в. запекти́, чу́, чеш, м. Запекать, запечь. Неначе знаа запекла. Шевч. 402. Запікають товсті стени (тедличі), обід спорядили. Рудан. I. 75.

Запікатися, каюся, ешся, сов. в. запектійся, чуюся, чешся, м. Запекаться, запечаться. Запеклася уста кров'ю—не промовлю. Мет. 129. Запеклося мое серце. Чуб. V. 958.

Запіклуватися, лхуюся, ешся, м. Озабочитися, позаботиться о комъ. Нема кому тебе пожалувати, а ні тобою запіклуватися. МВ. III. 65.

Запіл, по́лу, м. Пола одежды, завернутая такъ, чтобы въ нее можно было что-либо положить. У запіла набрати. У запілі принести. О. 1862. I. 55. Дімітійкий тиждень перенбів (золото) у запілі. Кв. II. 165.

Запілка, ки, ж. Передникъ. Желех.

Запілля, ля, с. Поля. Тернові вітки в запілля рубайте, мені признаку покидайте. Макс. (1849). 21.

Запілок, по́лку, м. ? МУЕ. III. 119, 123, 124. Молода стоїть у запілку, жедучи, поки увіде молодий. МУЕ. III. 96.

Запильчяна, ни, ж. = **Запілка**. Желех.

Запіняти, ню, ниш, м. Покрити п'ною.

Запінятися, нюся, нишся, м. Покритися п'ною, зап'нитися. „Грай же, море!“—зспівали. Запінились хвилі. Шевч. 47. А кабан таки справді зап'нився. О. 1862. IV. 83.

Запіперечитися, чуся, чинся, м. Зауприятися, заартачатися. Запіперечилася ковила. Вх. Лем. 416.

Запір, піру, м. 1) Запорь (у двері в пр.). 2) Залержка, преграда. Вчинися запір на ріці. Вх. Зн. 20. 3) Рудевая часть байдана. Черк. у. 4) Проклятіє, бранное слово. Вх. Лем. 416.

Запірати, раю, еш, сов. в. заперти, прү, рёш, м. 1) Запирать, заперерь. Скриплять ворітонець—не можу заперти. Чуб. V. 123. Людям губа не заперта—равнозн. русскому: На чужой роток не накинешь платокъ. Ном. № 6982. 2) Всаживать, всадить (такъ, что трудно вынуть); затаскивать, затащить куда. Запер таки затичку в пляшку. Як поперли сани, то ї не знаю, куди б заперли, як би моде не зупинили.

Запіратися, раюся, ешся, сов. в. запертися, прүся, рёся, м. Запираться, запереться. Зійшло сонце; Україна де на-мала, тмла, а де тмалта, заперилася, у будинках мліла. Шевч. 174.

Запісоч, ці, ж. Небольшая отлогая насыпь песку возлѣ рѣки. Кременчугск. у.

Запісати, сяю, еш, м. Дѣтск. обмочить.

Запіти, пію, ёш, м. Запѣть (преимущественно о пѣтухѣ). Мала еродитися сатана, та півні запіли—еродилася дитина. Ном. № 2917. Ой рано, рано кури запіли. Маркев. 25.

Запітілий, а, в. Вспотѣвший.

Запітіти, нію, еш, м. Вспотѣть.

Запічкуритися, рюся, ршся, м. Привыкнуть лежать за печкой. Харьк.

Запічний, а, в. Находящийся за печью, лежащий на печи. Бийтєся, котки, в ланки до запічної бабки, щоб ся догадала да нам вечеряти дала. Рк. Макс.

Запічок, чка, м. Мѣсто на печи (гдѣ лежать). Чуб. VII. 384. Вас. 194. МУЕ. I. 89. Сидить собі баба на запічку. Чуб. V. 150. Такий убогий, що й кошенили нічим з запічка выманили. Ном. № 13496.

Запішва, ви, ж. Рубецъ въ шитѣ.

Запіяти, чу, чин, м. Запить, за-

пьянствовать. Я не зап'яю, не зап'ячу, не засп'яю. Г. Барв. 193.

Запко, нар. Страшно, жутко. У лісі так запко. НВолын. у.

Заплав, ву, м. = Заплава 2. Ми таки їздили човником, де більший заплава хворосту, ілочок, що вода зносила по весні,—там ми й збирали його. Новомоск.

Заплава, ви, ж. 1) Поемный лугъ. Харьк. у. 2) Плаваючіє на рѣкѣ въ половодье дрова, камышъ, щепки и пр. Мнж. 180.

Заплавець, вця, м. = Заволока. Вх. Зн. 20.

Заплазувати, в'ю, еш, м. 1) Начать ползати, заползати. 2) Запачкати ползая.

Заплазуватися, в'юся, ешся, м. Запачкаться, загрязняться ползая.

Заплакати, чу, чеш, м. 1) Заплакать. Заплач, дурно, по своїй голові. Ном. № 2374. Козак з бѣди не заплаче. Ном. № 776. 2) Заплакати что. Заплакала чорні очі, заплакала брови. Федьк. I. 50. 3) —могб. Причитаньями и плачемъ какъ по мертвому умирить. Встрѣчено у Г. Барвинокъ: Раз, так жартувавши, на вечернилах дівку заплакали. Жартували, жартували, а посі ї кажуть: „Умри, Гамю, ми по тобі голоситимемъ“. Та з смѣхом і лгла. Вони зложили її руки... (ї стали голосити). Далі дівчата вже ї їді, стали її будити—не встає... а у її і дуку нема. Г. Барв. 57.

Заплакатися, чуся, чешся, м. = Заплакати. Стелеть білу постіль та заплачеться. Чуб. V. 26.

Заплакн'ти, н'ю, нѣш, м. Всплакн'уть. Иноді було ї заплакне. Сим. 210.

Заплата, ти, ж. Плата; вознаграждение. Яка заплата, така й робота. Чуб. I. 283. Хоч у ката, аби заплата. НВолын. у. Роздай робітникам заплату. Ев. Мт. XX. 8. Бо Бог правдивий всіх нас діла знає: як хто заслужить—так заплату дає. Чуб. V. 450.

Заплатити, чу, тиш, м. Заплатить, уплатить. Він тобі заплатить багато грошей. Рудч. Ск. I. 58.

Заплатно, нар. За деньги, платно. Змієв. у.

Заплекатися, каюся, ешся, м. Забрести, забратися. По глибоких лісах, далеко від людських осель, заплекався і заложив собі гайно медвідь. Шух. I. 22. См. Запелентатися.

Запелентати, таю, еш, м. Запелестя,

заболтати. *Щось таке заплентав, що й не розбереш.*

Заплéнтатися, таюся, ашся, м. Забрести.

Заплескати, шү, щеш, м. 1) Заплескати. *Заплескала в долоні. Левий. I. 352.*

2) См. **Заплискувати.**

Заплесті, ся. См. Заплітати, ся.

Заплеухи, ух, ж. мн. Родъ дѣтской игры въ прятки. *Ив. 51.*

Запливанець, нця, м.—**Постіл.** Вх. Зн. 20.

Запливати, ваю, аш, сов. в. запливти, ві, вэш, м. Заплывать, заплыть. *Де ж ти водою, доле, запливала? Чуб. V. 504.*

Заплигати, гаю, аш, м. Запрыгать.

Заплід, лоду, м. 1) Оплодотвореніе.

2) Расплодъ. *Кутила курочку на заплід.*

Заплискувати, кую, аш, сов. в. заплескати, шү, щеш, м. 1) Прибивать, прибить поверхность почвы дождемъ. 2) Расплюсывать, расплюснуть конецъ чего-либо.

Заплиснений, а, е. Покрытый плѣсенью. Кв. II. 188.

Заплиснявити, вію, аш, м. Заплесневѣть, покрыться плѣсенью. Котл. Ен.

Заплітання, ня, с. Заплетаніе. *А жаль мені дідування, субітнього заплітання. Чуб. V. 545.*

Заплітати, тая, аш, сов. в. заплесті тї, тэш, м. Заплетать, заплестъ. *Чи се той дівр, що мій милий заплітає сини? Чуб. III. 161. Дрібушка за дрібушку та все сама собі заплітає. Кв. На твій він не заплем хлів. Ном. № 3480.*

Заплітатися, таюся, ашся, сов. в. заплестіся, тўся, тэшся, м. Заплетаться, заплестся. *Заплітайся, плетін, заплітайся. Мет. 295. Не буду більше так заплітатися. Св. Л. 15.*

Заплітеа, ки, ж. Косоплетка. Гол. Од. 60. О. 1862. IV. 8. Мисни. Ум. **Запліточка.**

Заплітти, ти, с. Мѣсто за плетнемъ, куда обыкновенно выбрасываютъ соръ. Вх. Лем. 416.

Заплітувати, тую, аш, м.—**Заплітати.**

Заплишечка, ки, ж. Ум. отъ **заплишка.**

Заплишати. См. Заплишувати.

Заплишка, ки, ж. Заклинокъ, клинышекъ для заклинка, закрѣпы топорща, ручки молотка и пр. Ум. **Заплишечка.**

Заплишування, ня, с. Заклинивание.

Заплишувати, шую, аш, сов. в. заплишати, шү, шаш, м. 1) Заклиновать, заклинить, закрѣплять, закрѣпить ручку топора, молотка, ножку въ скамѣй и пр., вбивая въ конецъ, входящій въ отверстие, клинышекъ. Чуб. VII. 403. *Заплиши ножку в ослоні. Константиногр. у. Заплиши щабель у драбини, а то хитається. Харьк. у.* 2) Переносно, преимуществъ. въ сов. в.: сказать въ заключеніе, закончить рѣчь. *„Та вже не що, становіться!“ заплиши соцький. О. 1862. IX. 64.* 3) Заслатъ (въ ссылку), засадить (въ тюрьму). *Заплиши його аж у Сибіряку. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.*

Заплишувати, шую, аш, м.—**Заплишити.** *Росплишувалося моє ліжко,—треба заплишувати. Черниг. у.*

Запліджувати, джую, аш, сов. в. заплідити, джү, даш, м. Расплавивать, расплодить, разводить, развестъ.

Заплітати, ся. См. Заплутувати, ся.

Заплітувати, тую, аш, сов. в. заплітати, тая, аш, м. Запутывать, запутать.

Заплітуватися, туюся, ашся, сов. в. заплітатися, таюся, ашся, м. Запутываться, запутаться. *Як стояла, так і спала, заплуталася в пластину. Чуб. V. 378.*

Заплюбувати, вую, аш, сов. в. заплювати, люю, эш, м. Заплювывать, заплывать.

Заплювця, ці, ж. Насѣк.: мясная муха, *Sarcophaga carnaria.* Вх. Пч. I. 7. **Заплюскати, каю, аш, м.** Заплескать (о водѣ).

Заплюснути, ну, неш, м. Заплеснуть. *У човен згеля заплюснула.*

Заплющити, ся. См. Заплющувати, ся.

Заплющувати, шую, аш, сов. в. заплющити, шу, шаш, м. Закрывать, закрывать (глаза), зажмуривать, зажмурить. *Заплющує очі від сонця. Переносно: заплющити очі—умереть. Тоді я тебе забуду, як очі заплющу. Чуб. V. 177.*

Заплющуватися, щуюся, ашся, сов. в. заплющитися, щуся, шашся, м. Закрывать, закрывать глаза, зажмуривать, зажмурить.

Заплямити, млю, міш, м. Запятнать, запятнать.

Запляматися, млюся, мішся, м. Запятнаться, запятнаться. *Прожинулась, не стямилась, як спідничка заплямилась. Нп.*

Зап'ялмкати, в'аю, еш, м. Зачавкати губами.

Запно, нар. Досадно, неприятно, обидно. *Он за що йому запно! ЗОЮР. I. 22. Йому, бач, запно, що моя жінка краца, ніж йому. Запно бува, як дитина в хаті наробить. Лебед. у. Як було за панцими засталяють у неділю робити, то й запно, а тепер сами собі роблять і байдуже.* Волч. у.

Запну́ти, сж. См. Зап'япати, сж.

Запобігати, гаю, еш, сов. в. запобігти, біжу́, жи́ш, м. 1) Предупреждать, предупредить, предвартити, предвартити. 2) Добувати, добыть, получить, достать; пользоваться чьим. *Неприступна панна сама запобігла Четвертинського.* Стор. МІР. 70. *Запобідай світа, поки служать літа.* Ном. № 5931. *Запобі мига.* Ном. № 1834. *Запобіжши гою як золота, а не збудеш як ворога.* Г. Барв. 271. *Чою ти хотіла, тою й запобігла.* Чуб. V. 826. 3) Заискивать, заискать. *Мениши перед більшим запобіає. Сами моде мене запобіає.* Г. Барв. 175. —*ласни. Приобр'ятать, снискивать, снискать расположение. То золота п'яна, мужичий діти, що не хочуть у великих ласки запобіти.* К. Досв. 28. *Такої ласки можна і в цигана запобіти.* Ном. № 4769.

Заповзати, ваю, еш, м. Заползати, начати ползати.

Заповзати, ваю, еш, сов. в. заповзті, зу́, зеш, м. Заползати, заползти.

Заповзатися, заюся, ешся, м. Запачкатися, ползая. *Глянь, як дитина заповзалася.* Харьк. у.

Заповідання, ня, с. Зав'язь. *Та не хотіли й тут коритися його волі і заповідання Господне зачебували.* К. Псал. 182.

Заповідати, даю, еш, сов. в. заповісти, вім, вію, м. Зав'язати. *Вм'яраючи, заповідала причепити її (хустку) тобі, як будуть її зовати.* Кв. I. 112.

Заповідь, ді, ж. Заповідь. *Боже мий, вони ж твою заповідь чинили.* Хата, 107. *А Настуся з боюсловом заповіді вчиться.* Шевч. 499.

Заповісти. См. Заповідати.

Заповіт, ту, м. Зав'язь, зав'язання. Шевч. 666.

Заповітяти, рю, риш, м. 1) Заразити (воздух). 2) Завонят.

Заповітритися, рюся, ришся, м. Запропащатися.

Заповняти. См. Заповняти.

Заповняти, няю, еш, сов. в. запов-

няти, ню, ниш, м. Наполнять, наполнить, заполнять, заполнить. *Вода... заповняла завбільки з його місце.* Дещо. 71.

Запоганяти. См. Запоганювати.

Запоганювати, нюю, еш, сов. в. запоганяти, ню, ниш, м. Загаживати, загадити, оскверняти, осквернить. *Паршова віця все стадо запоганить.* Ном. № 5987.

Заподіти, діну, неш, м. Зад'єв'яти. *Ой де ж мужа заподіла? Чуб. V. 839.*

Заподіяти, дію, еш, м. 1) Сд'єлать, причинити. *Ні, ні, Господь не заподіє зло! К. Юв. 75. Віця! Що вона кому заподіє? Мир. ХРВ. 41. —смерть собі. Наложить на себе руки. Сам собі смерть заподію.* Кв. Драм. 190. *Смерть би собі заподіля, як би ір'а за те не було.* Г. Барв. 209. 2) Под'єлать (колдовством). *Це йй так було заподіаю.*

Заповзв'єра, нар. Третього дня. Волч. у.

Заповзівати, ваю, еш, м. Разорити тяжбами.

Заповзіватися, ваюся, ешся, м. Начати судитися, завести тяжбу. *Не заповзів'ється ж йому з манатом.* Стор. I. 189.

Запозічати, чу, чш, м. Призаяти, заявляти.

Запоіни, ін, ж. мн. Обрядове угощеніє оть жениха родителів невісти і других родствеників послі заручин и сопроводжаемое положеннїм для этого пїснями. Глуховск. у. МУЕ. ПН. 76. —*дівоцїні=Дівичвечір.* Чуб. IV. 214.

Запоіти, коб, іш, м. Упоить.

Запо́ла, ли, ж. Подолъ женской рубахи. *Дід і окинув їй у заполу жменю жару... Баба одійшла трюки... а дай по диялюсь, чо воно тут за жар е пелені. Коли подивилася, аж вою повна жменя трошей.* ХС. IV. 23.

Заполіскувати, кую, еш, сов. в. заполоскати, лошч, щеш, м. 1) Заполоскати, заполоскати, замывати, замывать. *Жінка пішла заполіскувати рядно, бо в болото троги закалаюсь.* НВолын. у. *Заполіскував у ставку конотопських молодіщ та старих баб, мов плаття, та з півдесятка їх на смерть утопив.* Кв. II. 152.

Заполітати, таю, еш, м. Залетати вперед; заб'їгати мысленно вперед. *Чи їсти мте...—Ні, ні!—А що ж я вам даю хіба?—Та я знаю що.—А що?—Молоко.—Еге, моялямі! Яблуко даю!—То давайте, їстиму!—То-то! не заполітайте ж ніколи! Канев. у.*

Заполовіти, вію, еш, м. Зажелтєти,

зарижѣть. Жито заполюило—житва над-
ходить.

Заполонити, нїю, ниш, м. Пльнитъ,
взять въ пльнѣ. Душу мою заполюниш.
Млак. 8. Думка, як би заполюнити Чет-
вертинського. Стор. МПр. 71.

Заполоскати, цїу, щеш, м. 1) О па-
русахъ: обвяснуть, ошастъ. Вітер стїз,
то й паруси заполюсками. Херс. г. 2) См.
Заполіскувати.

Заполоти, лїб, леш, м. 1) Заполотъ.
2) Заработать половини.

Заполѡха, хи, ж. Пугало. Ей гурде,
гурде Сороко! ще ти моїм козакам не за-
полоха. Мет. 393.

Заполоч, чї, ж. 1) Цвѣтныя бума-
жны нитки, употребляемыя для вышиванья.
Чуб. VII. 427, 415. Ходила Катря у Люб-
чики, нїби то запологі позичати червоної.
МВ. II. 102. Шила-пошила три шири-
ночки... третю пошила та заполоччу. Чуб.
III. 397. 2) Раст.=Чаполоч. ЗЮЗО. I. 125.

Заполочний, а, б. Изъ цвѣтныхъ бу-
мажныхъ нитокъ; вышитыя цвѣтными бу-
мажными нитками. Тепер шїйте заполоч-
ний стоєпчик. Це бїльова лиштѡва, а це
заполочна. Черниг. у.

Запомагання, ня, с. Помощь, вспомо-
ществованіе. К. МБ. XI. 153.

**Запомагати, гайю, еш, сов. в. запо-
могти, можу, жеш, м.** Помогать, помочь,
поддерживать, поддерживать, давать, дать
помощь. Я запоми їхъ худобою, землею.
НВолын. у. Запомавав зубожене козацтво.
К. ЦН. 173. Вони мене не запоможуть.
Ном. №

Запомагач, ча, м. Дающій вспоможе-
ствованіе, помогающій.

Запомїйнити, нїю, ниш, м. Напо-
лнить помоями, занять для помой, испач-
кать помоями. Запомиї на чавун: узїав та
помий налив. Константиногр. у.

Запѡмни, ну, м. Забвеніе. Усе запоми-
ном і нетямом окрилось. К. МБ. II. 130.
В запѡмни пустїти. Забыть. К. Дз. 154.

**Запомянати, наю, еш, сов. в. запѡм-
нити, нїю, ниш, м.** Забывать, забыть.
Тепер миного буду хотати, о тобї завше
запомянати. Чуб. V. 386. Хоч лучиться
печаль на єдну годину, запомянить і милу
родину. Ном. № 2232.

Запомѡга, ги, ж. Вспомоществованіе,
помощь. Запомоги моя в Богї: правїхъ сер-
цем Він спасає. К. Псал. 13.

Запомогти. См. Запомагати.

Запомогтїся, жуся, жешся, м. 1) По-

мочь себя. Він тим не запоможеться.
НВолын. у. 2) Разбогатѣть, разжиться.
Запомїся дужє N: має теперка з тисячу
карбованцї. Каменец. у.

Запѡна, ня, ж. 1) Подсѣг, занавѣска.
На вікнах... запони. Мир. Пов. II. 56.
Чорною запоною застилав очї. Мир. Пов.
I. 120. 2) Застѣжка. Срібній запони. Лукаш.
46. 3) Препятствїе, помѣха. Каменец. у.
Ум. Запѡнна. Одчини!—Не одчиняє. Він
як суне дверї ногою... У хату,—аж він
там за запонкою. ЗЮОР. I. 160.

**Запопадати, дайю, еш, сов. в. запо-
пасти, паду, дѡш, м.** 1) Ловить, поймать,
захватывать, захватить, схватить. Де ж це
він коняку запопає? Мнж. 131. Хоче, бач,
Марко запопасти йому і дати йому добро-
го промучана. Стор. МПр. 169. Як би за-
попасти їй так, щоб вона вже не вирвала-
сь з його лапок. Мир. Пов. I. 165. 2) Попа-
дать, попасть. Пішли, куди хто запопає.
Котл. Ен. I. 15.

Запопадливий і запѡпадний, а, о.
Ревностный, трудолюбивый, старательный.
Гаїрило чоловік запопадний: знайшов собі
притулок у панї на економїї та й розба-
гатїв. Церк. у.

Запопасти. См. Запопадати.

Запѡра, ри, ж. Запоръ.

Запорати, раю, еш, м. 1) Закончить
работу; убрать. Гм! що робїв! біля скотини
порався, зрубав запорав. Лебед. у. Піч файно
запраїте. Вх. Зн. 20. 2) Заборонять
послѣ посѣва; вообще: обработать і за-
сѣять поле. Уже засїяє, тра запорати.
НВолын. у. Харченкови десятини були
вже запоранї. Г. Барв. 347. Скільки си
запорали поля торїк?—Вісім десятин то-
локи та вісім на зяб на оес. Г. Барв. 306.
3) Загрязнить. Запорав дверї, що підко їй
лякнути. Змїєв. у.

Запоратися, раюся, ешся, м. Засуе-
титься, захлопотаться. Запоралася коло
печї, що їй не виледїла, як собака м'ясо
вловила.

Запорвати, ву, вѡш, м. Захватить.
Ховай, невісточко, в свою скриню, що за-
поравси. Левиц. КС. 72.

Запорѡжець, жця, м. 1) Запорожець,
козакъ запорожской Сѣчи. 2) На свадеб-
номъ пиршествї, во время раздачи коро-
вай, запорѡжцями называються посѣтителї,
стоящіє за порогомъ хаты. На самїм
останку дають короваї на запорожця...
А як нема запорожцїв, то староста ви-
ходить за порї і бере той короваї, кото-

рий полагается запорожцям. Грин. III. 521. *Чи усім святогого хліба достало?— Ні, ще запорожцям не давали.* Маркев. 133. *Ой ти, славі запорожці, не лайкайся, за пороги, за високи не ховайся! Просимо вас до хати короавм дарувати.* Св. п. КС. 1883. II. 399.

Запорожецький, а, в.—**Запорожський.** Се все були запорожські землі. О. 1862. V. 101. *Земля, мати, земля, мати, запорожська.* Чуб. V. 951.

Запорожжя, жя, с. 1) Запорожье. *Славний козак Максим Зазізняк, славніше запорожжя!* Ном. № 674. 2) На свадебномъ пирушстві посѣтителі, стоящіе за порогомъ хаты,—они получаютъ свою часть при раздѣлѣ короваля. *На запорожжє (коровай) подають тречі.* Грин. III. 437.

Запорожніти. См. Запорожнювати.

Запорожнювати, нюю, еш, сов. в. **запорожніти, нію, ніш,** и. О посудѣ, мѣшкѣ, вообще о какомъ-либо вмѣстительствѣ: занимать, заняты чѣмъ. *Не запорожнюй миски, бо вона не наша.*

Запорожський, а, в. Запорожскій. *Що дід, а що жид, а що й запорожський козак.* Ном. № 7919.

Запорожчик, ка, м. Запорожскій козакъ. *Чи заступался ж то за хрищеніи мод наші запорожчики?* Стор. МІР. 50.

Запоросіти, сію, еш, и. О свиньѣ: забеременѣть. *Тричі инча свиня на рік запоросіє.* Черниг. у.

Запороти, рю, рєш, и. 1) Распоротъ. 2) Носом запороти землю. Упастъ ничкомъ, уткнувшись носомъ въ землю. *Добре його приняв, що аж носом запоров землю.* Ном. №4173.

Запороток, тка, м. Яйцо-болтунъ, изъ котораго не можетъ вывестись цыпленокъ. Мнж. 117.

Запорѣха, хи, ж. Пылинка, попавшая въ глазъ. *Запорохою в оці муляв.* Константиногр. у. *Й Солоха не запороха.* Ном. № 13222.

Запорошити, ся. См. Запорошувати, ся. **Запорошувати, шую, еш,** сов. в. **запорошити, шѣ, шип,** и. 1) Начинать, начать пылить, сыпать (о свѣтѣ и пр.). *Сні то запорошити, то перейде, то знов запорошити.* МВ. (О. 1862. I. 92). 2) Запыливать, запылить, запорошить. *Перед нею став і сам Опанас, але не запорошеним ратаєм.* Г. Барв. 347. 3) О глазѣ: засо-

рять, засорить. *Не дивись високо, бо запорошиш око.* Ном. № 2551.

Запорошуватися, шуюся, ешся, сов. в. **запорошитися, шѣся, шипся,** и. 1) Пылиться, запылиться. 2) О глазѣ: засориться.

Запорошати, шѣ, шип, и. 1) О дождѣ: загустѣть каплями. *Дош у вікно запорошав.* 2) Заговорить быстро. *На його трізно закричала, заляла, запорошала.* Котл. Ен. III. 59.

Запорток, тка, м.—**Запороток.** Употребляется какъ бранное слово въ приложеніи къ дѣтямъ и въ смыслѣ заморышь. Мир. ХРВ. 26.

Запоручити, чѣ, чип, и. Поручить.

Запоряд, нар. Одинъ за другимъ. Вх. Лем. 416.

Запорядати, джу, дип, и. —**запорядок.** Распорядиться. Вх. Зн. 20.

Запоряджувати, кую, еш, и. Начать распоряджаться.

Запорідати, дію, еш, сов. в. **запорісти, сяду, деш,** и. Завладѣвать, завладѣть, занять. *Молодий богослов запосіє паразію, що митрополит zostавив за мою дочкою.* Рк. Левил.

Запорідати, джу, дип, и. Занять чѣмъ. *Запоріжена та бочка буряками.* Черк. у.

Запосятати, гая, еш, сов. в. **запосятити, глѣ, неш,** и. —**Засягати, засягити.** Показуе хлопчика гарменького та сліпенького на обидва ока—і воно само одно очко кізтиком продуває, щоб світу божого запосятати. Г. Барв. 513.

Запотілишник, ка, м. Подзатыльникъ.

Запохмурений, а, в. Нахмуренный, мрачный. Вх. Зн. 20.

Започати, ся. Започинати.

Започинати, няю, еш, сов. в. **започати, чнѣ, кєш,** и. Начинать, начать. *Мусимо, любі земляки, заходити укуні всі живі коло тієї праці, що започали наші предки.* К. XII. 134.

Започити, чню, неш, и. Отдохнуть.

Запошівати, ваю, еш, сов. в. **запошити, шню, еш,** и. Запошивать, запошить. *Одна шила, друга запошівала.* Мнж. 150.

Запоєсник, ка, м. Запоясный ножъ, кинжалъ. *Близнув перед очима турецькимъ заоясникомъ.* К. ЧР. 158.

Заправа, вж, ж. 1) Запросъ (при про-продажѣ). 2) Начинаніе, приготовленіе къ чему, матеріалъ для чего-либо пригото-вленный. *Протала вся заправа!* Черном. I

еже! шкода їй заправи! Лебед. у. 3) Приправа.

Заправди, заправжжє, нар. Въ самомъ дѣлѣ, дѣйствительно.

Заправжній, я, е.—Справжній. *Встав заправжній мертвець.* Драг. 62.

Заправити, ся. См. **Заправляти, ся.**

Заправки, (вок.? ж.) мн. У гончаровъ: посуда, оказавшая послѣ обжиганія съ небольшими трещинами, которыя поддежать задѣлыванію глиной, послѣ чего посуда вновь обжигается. Вас. 181.

Заправлювати, люю, еш, м.—Заправляти.

Заправляти, лаяю, еш, сов. в. заправити, влю, виш, м. 1) Приправлять, приправитъ. *Заправляла борщ олією. Медову кутучу силу словомъ заправляла.* К. Досв. 113. **Заправлена горілка.** Водка, приготовленная съ кореньями, травами и пр. *Прибуди же, мій милий, в медію уранці,—заправмо горілки в кришталевій пляшці.* Мет. 250. 2) Запрашивать, запросить, продавая. *Заправя як за батька.* Ном. № 10504. 3) Дрессировать, выдрессировать, приучать, приучить, упражнять. *Біда тій курці, що на ній сокола заправляють на логі.* Ном. № 1301. 4) Заряжать, зарядить, приготовить, приготовить къ стрѣлбѣ. *Стрілки струже да в лучокъ кладе, а з лучка бере да їй заправляе.* Чуб. III, 275. *Старший братъ кониченка сидѣла, а підстарший ружжємъ заправляе, хотять тую голуленку обити.* Мет. 257. 5) Задѣлывать, задѣлать. *І ворота того саду кілками заправила.* Мєр. Н. 12. 6) Вставлять, вставить. *Викрутив діаманти і заправила зо скла друї.* Вх. Уг. 239. 7) —обсу. Точить, отточить косу. Желех.

Заправлятися, лаяюся, ешся, сов. в. заправитися, влюся, вишся, м. Приправляться, приправиться (о кушаньѣ). **Заправлятися хрином.** Шутливо: ѣсть хри́н съ квасомъ и постнымъ масломъ въ первый день великаго поста. Маркєв. 164.

Запрагáтися, гáюся, ешся, сов. в. запрагáтися, гнуся, нешся, м. Желаться, пожелаться, заговѣтаться. *Що тобі ся запрагáє?* Вх. Зн. 20.

Запранцюватіти, тію, еш, м. Покрывать сифилитическими язвами, сдѣлаться сифилитикомъ.

Запрацьовувати, вую, еш, сов. в. запрацьовати, дію, еш, м. Зарабатывать, зарабатывать, прибрѣтать, прибрѣсть трудомъ. *Все, думаю, що небудь запрацюю*

собі. Роботи не боюся. МВ. I. 24. *Я запрацювала корою.* НВолын. у.

Запрелю́тий, а, е. Очень злой. Вх. Зн. 34.

Запрёт, ту, м. 1) Удержъ. *Віють вітри в стѣну, запрету не мають.* Нп. 2) Запоръ. *Зробився у неї запрет у трунку, то їй на двір не ходила.* Новомоск. (Залюбовск.).

Запретити, ся. См. **Запрещати, ся.**

Запрещати, щаяю, еш, сов. в. запрети́ти, щу́, тиш, м. Удерживать, удержать. *Людамъ языка не запретиши.* Ном. № 6984.

Запрещатися, щаяюся, ешся, сов. в. запрети́тися, чуюся, тишся, м. Отречься, отречся. *Одай три карбованці! Так він запретишся: ні, каже, я не брав та їй годі!* Харьк.

Запрі́дху, ху, м. Очень крѣпкая водка. Желех.

Запрі́дху, хи, ж. Очень крѣпкій табакъ.

Запримі́тити, чу, тиш, м. Примѣтить, замѣтить. *Я вже давно запримітила, що полюбила його.* Кв. Драм. 265. *Запримітила, що у Пилипа і очі карі, і вуся шокові.* Мир. Пов. I. 124.

Запрі́ндитися, джуся, дишся, м. Заприхотничать.

Запрі́скати, каю, еш, м. Забрызгать. *Окезими стрілами на німці заприсками.* Мор. 133.

Заприсяга́ти (ся), га́ю (ся), еш (ся), сов. в. заприсягти (ся), гу́ (ся), нѣш (ся), м. Клясться, поклясться. *Свята приста передо мною, заприсянавсь бути слуюю.* Чуб. V. 386.

Запричасті́ти, ся. См. **Запричащати, ся.**

Запричащати, щаяю, еш, сов. в. запричасті́ти, щу́, стіш, м. Приобщать, приобщить св. даровъ. *Прогія хворого запричастити.* Г. Барв. 151. *В четвер уже не оставая, а в п'ятницю його запричастили.* Стор. I. 259.

Запричащáтися, щаяюся, ешся, сов. в. запричасті́тися, щуюся, стішся, м. Приобщаться, приобщиться, принимать, принять причастіе.

Запрі́щати, щу, щаш, м. Покрывать прищами.

Запрі́щитися, щуся, щашся, м. Покрывать прищами.

Запрятелю́вати, люю, еш, м. Подружиться, сдѣлаться друзьями. Г. Барв. 372.

Запроваджати, джаю, еш, сов. в. запровадити, джу, диш, м. 1) Заводить, завести; отводить, отвести; относить, отнести. *У нову комірочку запровадять.* Чуб. V. 304. *Попові нину сіру корову, щобі мене запровади гарно до тробу.* Грин. III. 285. 2) Заводить, завести, учреждать, учредить. *Запровади школи і друкарню в Раківі і Бімороді.* Стор. МПр. '44. *Новою не запроваджай, старовину держись.* Ном. № 685.

Запровадження, ня, с. Заведеніє, учрежденіє.

Запровадити, рю, риш, м.—**Запропорити.** *Нехай куди запропорити так, щоб тільки мій та палики про те знали.* Гул. Арт. О. 1861. III. 102.

Запроданець, нця, м. Чоловікъ, продающий кому, предающийся изъ-за корыстных выгод. Желех.

Запроданка, ки, ж. Женщина, предающаяся кому изъ-за корыстных расчетов.

Запродати, ся. См. Запродувати, ся.

Запродувати, дую, еш, сов. в. запродати, дам, дася, м. Запродавать, продавать, продавать окончательно. *Ой коню мій, коню, коню вороненький, я ж тебе запродав за Дунай бистренький.* АД. I. 271. *Ой мене не взято і не запродано, тільки ж мені світ не вілен ні в будень, ні в свято.* Чуб. V. 334. *Чи тебе завдано, а чи запродано?* Чуб. V. 744.

Запродуватися, дуся, ешся, сов. в. запродатися, дамся, сіся, м. Продаваться, продаться кому; предаться на чью либо сторону изъ корыстных побуждений. *Чорт каже до того: запродайся мені.* Драг. 56.

Запропадати, даю, еш, сов. в. запропасти, паду, деш, м. Совершенно пропадать, пропасть. *Бодай тій пси марно запропали.* Чуб. V. 258.

Запропадатися, даюся, ешся, сов. в. запропастися, падуся, дешся, м. Пропадать, пропасть. Вх. Лем. 416.

Запропале, нар. Напрасно. *Ти служив нам не запропале, тобі я добре заплачу.* Котл. Ен. V. 47.

Запропалый, а, о. Напрасный, тщетный. *Дурному про розумне балакати—запропала праця.*

Запропасти, ся. См. Запропадати, ся.

Запропасти, м. См. Запропасти, м.

Запропащати, щажу, еш, сов. в. запропащати, щажу, еш, м. Запропащивать, щажу, еш, м.

запропастила свій вік молодю. Ном. № 9147.

Запробини, син, ж. м. Приглашеніє.

Запросити. См. Запрошувати.

Запротестувати, тую, еш, м. Запротестовать. *Його муза запротестувала з усією енергією своєю проти ледарства сильних мира сього.* К. XII. 12.

Запротівити, влю, виш, м. Повредити, подѣйствовать вредно. *Лік запротівив.* Вх. Лем. 416.

Запрохання, ня, с.—**Запросини.**

Запрохати. См. Запрохувати.

Запрохувати, хую, еш, сов. в. запрохати, хаю, еш, м.—**Запрошувати, запросити.** *Просимо до хати!—запрохуе Чіпка.* Мир. ХРВ. 365. *Хоч не нагодували, аби запрохали.* Ном. № 11919.

Запрошувати, шую, еш, сов. в. запросити, шу, сш, м. Приглашать, пригласить. *Запросила дівчинонька трьох козаків пізно.* Мет. 89. *А хто тебе тут запросив?*—*Просила Ганнуса.* Чуб. V. 678.

Запрута, ти, ж. 1) Палка въ плетні. 2) Палка, употребляемая при стягиваніи связаннаго. См. Запручувати, 2.

Запрутити. См. Запручувати.

Запручатися, чаюся, ешся, м. Начать сопротивляться, освобождаться. *Хотів узяти дитину, а воно так запручалось, що я й пустив.*

Запручувати, чую, еш, сов. в. запрутити, пручу, тиш, м. 1) Заплетать, плести, задыбывать, задыбать дыру въ плетні. 2) Запручувати.

Запряганий, а, о. Бывшій въ упряжи. *Не зміє, кажеш, волити: та він уже тричі запряганий.* Канев. у.

Запрягати, гаю, еш, сов. в. запрягти, жу, жеш, м. Запрягать, запрячь. *Учений, а кобили не запряже.* Ном. № 6058. *Запряги коня вороного та й одвідай.* Чуб. V. 661.

Запрягатися, гаюся, ешся, сов. в. запрягтися, жуся, жешся, м. Запрягаться, запрячься. *Трое разом запряглися.* Гліб. 88.

Запрядати, даю, еш, сов. в. запрясти, ду, деш, м. 1) Зарабатывать пряденіємъ. *Як запряде стара шматок хліба, то й їм.* О. 1862. II. 39. *Хоч буду запрядати, та буду тютюн купувати.* Ном. № 12606. 2) Покрывать, покрыть нитками (при пряденіи). **Запрясти, сжалу.** Напрясть столько, чтобы вся шпудька покрылась нитками. Константиногр. у.

Запрядач, ча, м. Мені знов дала премудру оздобинку мішковою та й запрядач делікатний. Федьк. Пов. 14.

Запрядувати, дує, еш, м. = **Запрядати**. По народн. вб'юваніямъ можно запрядувати дарюгу кому нибудь, т. е. отъ того, что женщина прядеть, кому-либо не будетъ удачі въ промислѣ, на который онъ отправляется. Коли стрілець або рибар вибірає на лолю, тоді у хаті не сміє челядина прядти, бо она запрядує ему долю. Шух. I. 239.

I. Запряжка, ки, ж. = **Засмажка**. Вх. Лем. 416.

II. Запряжка, ки, ж. Въ выраж. У запрянци бути. Быть запряженнымъ. Змiev. у. Запрясти. См. Запрядати.

Запрятка, ки, ж. Мѣсто, гдѣ прячуть или прячутся. Угор.

Запрати, ряжу, жѣш, м. = **Запрати**. Желех.

Запсувати, сує, еш, м. = **Вопсувати**. Мет. 373. Старий від ніколи борозни не запсує. Ном. № 8919.

Запсувати, тію, еш, м. 1) Отростить брѣшко. Скільки не їж, що не забалатиш, а запсуватиш. Мнж. 165. 2) Забеременѣть.

Запсувати, каю, еш, м. Застучать.

Запсуватися, куєся, ешся, м. Свертываться (о цѣвѣтахъ). Над вечір перед заходом сонця майже усі квітки запсуються, схиляють свої головки додолу. Подольск. г.

Запсування, ки, ж. Яйцо, изъ котораго сквозъ небольшую дырочку выпущено содержимое, а затѣмъ скорлупа наполнена смолой или воскомъ; употребляется при игрѣ набытіи. Черк. у.

Запускати, каю, еш, сов. в. **запустити**, щу, стиж, м. 1) Впускать, впускать куда; вгонять, вогнать (о скотѣ). А ми просо засієм, засієм!—А ми стадом запустим, запустим. Мет. 297. 2) Пускать, пустить въ ходъ. Моє діло, як казкує, мірошиничке: запусти та й мовчи. Ном. № 3114. 3) Запускать, запустить, погружать, погружать; вонжати, вонзять. Як на ляха козак налітає, в нього спис запускає. Мог. 87. 4) — чим що. Подбавлять, подбавить во что какой-либо жидкости. Горілка була у п'ялиці наче запущена перчіюка. Новомоск. у. 5) Запускать, запустить, оставить безъ присмотра, въ небреженіи. Одна жінка запустила діжку, що вона її на діжку не похазя: около і в середині... позасичало тісто. Грин. I. 77. Байрачок той колись,

видно, і хорошемикий був, тільки потім запустили. Сем. 217. 6) Теревені запустити. Начать болтать. Ном. № 12968.

Запускати, ків, м. мн. = **II. Запуст**. На запуски як за'язано. Ном., стр. 282. № 524.

Запускні ополонка. При ловлѣ рыбы неведомъ зимою та прорубь, въ которую первоначально опускается неводъ. Вас. 187. Браун. 11.

I. Запуст, ту, м. 1) Густо выросшій дѣсь, густая молодая заросль. Желех. Канев. у. 2) Живая изгородь. Вх. Зн. 20.

II. Запуст, ту, м. я **запусти**, тів, м. мн. Заговѣны. Латин прибрався мов на запуст. Котл. Ен. IV. 24.

Запустити. См. Запускати.

Зап'ютати(ся), таю(ся), еш(ся), м. = **Зап'ютати**, ся.

Зап'юхати, хаю, еш, сов. в. **зап'юхти**, хну, неш, м. Запыхать, запыхнуть.

Зап'юхлий, а, е. Опухшій.

Зап'юхати, ся. См. Запихати, ся.

Зап'юхати, каю, еш, м. Захныкать.

Зап'юсти, ся. См. Запинати, ся.

Зап'юсти, ка, м. Манжета (шерстяная). Вх. Лем. 416.

Зап'юсця, ців, мн. Желѣзные бруски на внутреннихъ сторонахъ оси.

Зап'юток, тку, м. Тылъ пятки (въ ногѣ), задникъ, закаблучье (обувя). НВолын. у. Гол. Од. 15. (Когда явились волки)—Тут вибіло собак з десяток, із хати вишло душ із п'ять: "Тютю! беру! рои за зап'юток!" Усі гуртом на них кричать. Алв. 78. Ум. **Зап'юточок**. Ще й горошок не зігнано, тільки лободочки, витоптала ж черевички, тільки зап'юточки. Чуб. III. 95.

Зарабувати, бує, еш, м. Начать грабить.

Заради, нар. Ради, езь-за. Треба мритися заради дітей. Г. Барв. 342.

Зарадити, джу, диш, м. 1) Посовѣтывать, помочь совѣтомъ. Ви нас за те своєю радою зарадите. О. 1861. IV. 31. 2) Пособить, помочь. 3) — чим. Употребить съ пользой, дать толкъ. Діти ж мої молодії, жаль мені за вами, а що ж бо я не уміла зарадити вами. Мл. а. сб. 262.

Зарадитися, джуся, дишся, м. 1) — ного. Посовѣтоваться, попросить совѣта. Він повинен мене зарадитися. НВолын. у. 2) Помочь себѣ.

Зараз, нар. Сейчасъ, немедленно. Зараз не вішають, а поперед розсудять. Ном.

№ 7445. Чи так, то й так, каже він, та зараз до хвоста. Рудч. Ск. I. 1. Скажи, що зараз прийду. Харьк. Зараз Івана зв'язали, вивели його в чисте поле. Чуб. V. 930.

Зара́за, *ж.* 1) Зараза. Не злякають тебе стріли, що летять удень на тебе, а ні боліть в темну добу, ні зараза ополудні. К. Псал. 213. 2) Раст. *Orobancha Epithimum* Des. ЗЮЗО. I. 130.

Заразі́ти, *жү*, *виш*, *и.* Заразить. Паршица ввела все стадо заразить. Ном. № 5987.

Заразі́тися, *жүся*, *вишся*, *и.* Заразяться.

Заразі́ха, *хи*, *ж.* = Зараза 2. ЗЮЗО. I. 130.

Заразі́чки, *нар.* Сію минуту, сейчас. Вх. Лем. 416.

Заразли́вий, *а*, *а.* Заразительный. Скажене, храни Боже, лише сіпне заразливе. Ном. № 8167.

Заразли́вість, *вості*, *ж.* Заразительность.

Заразли́й, *а*, *б.* = Заразливий. Холера дуже заразна. Волч. у.

Заразо́м, *нар.* Сразу, вь одно время, вь одинь пріємъ. Слово козицьку виславляли, заразом похорон і весілля одправляли. Дуля. Хто ни яблуці ізобє десять яблуц заразом. Рудч. Ск. I. 20. Не всі бо заразом. Ном. № 13732.

Зара́лити, *лю*, *лиш*, *и.* Пройти раломъ.—Чи зараляно?—Зараляно.—Чи заволочено?—Заволочено. Чуб. III. 49.

Заране́нька, }
Заране́нько, } *нар.* Ум. отъ **зарані**.

Зара́ні, *нар.* 1) Рано утромъ. Посію шевлю зарані в неділю. Чуб. V. 601. 2) Пораньше. Ну вже ж, мамо, сьогодні зарані уприсяжся, зарані пообідаємо, та піду хоч раз пожуляю. Мир. Пов. I. 167. Ум. **Заране́нька**, **заране́нько**. Я заране́нька руши у поле. Черниг. у. Заране́нько витопила ніч та й пішла в поле. Леб. у.

Зара́ній, *я*, *в.* Утренній. Вже на дворі світ зарній. Лавр. 24.

І. Зара́ння, *ня*, *с.* Утреннее время. Пісень співа поки з зарання, а далі спить, аж потіє. Ном., стр. 298, № 292.

II. Зара́ння, *нар.* = **Зарані**. Іде мий додому заразня. Чуб. V. 576. Ото, Рябко, шануйся, добра своїх панів як ока стережи, зарання спати не квапсь, в солому не біжи. Гул. Арт. (О. 1861. III. 84). Старі зарання повмірали. Шевч.

Зара́но, *нар.* Слишкомъ рано. Жінка його уданенька змерла зарано. Г. Барв. 509.

Зара́нон, *ику*, *м.* = **І Зарання**. На розз'їті, на зарані їще спали бусурманці. Мет. 374.

Зара́нше, *нар.* = **Зарані**. Коли б пан Фєб од переполо заранше в воду не заліз. Котл. Ен. VI. 64. Писа, та й заранше принон. Ном. № 12096.

Зарату́вати, *түю*, *еш*, *и.* Помочь, подержать. Прилуц. у. Заратуй, та й сам себе затрапуй. Посл.

Зарату́нок, *ику*, *м.* Помощь, подержка, пособіє. Прилуц. у.

Зараху́вати, *хүю*, *еш*, *и.* 1) Прочитать. 2) Зачесть.

Зараху́ватися, *хүюся*, *ешся*, *и.* 1) Обсчитаться. 2) Углубиться кь счету.

Зарачку́вати, *күю*, *еш*, *и.* Подвзть на четверенькахъ.

Зарва, *ви*, *ж.* Обрыть, глыба земли. Угор.

Зарва́ти, *си*. См. **Зариватися**, *си*.

Заре́вті, *вү*, *вѣш*, *и.* 1) Заре́вть, издать ревъ. Леа зареві. Гліб. Аренa зїрем зарева. Шевч. 613. Ой заревло на порозі телятко. Чуб. V. 49. Пекельне свято по всій Україні сю ніч зареве. Шевч. 171. Море постало і заревло. Мог. 91. Зашуміла вода і заревла. Левци. Пов. 351. Заревла страшенна буря. Кв. II. 307. Заревли великі дзюни. Хата, 87. І знову ліри заревли. Шевч. 565. 2) Заре́вть, заплакать. Пройшла уже й Покрова,—заревла дівка як корова. Ном. № 492.

Заре́готати(ся), *чү(ся)*, *чеш(ся)*, *и.* Захотать. Мертвий би, здається, заре́готав. Ном. № 12628.

Заре́кті, *си*. См. **Зарікати**, *си*.

Заре́петувати, *түю*, *еш*, *и.* Закричать, загорланить. Заре́петувала не своїм юлосом Зося. Левци. I. 365.

Заре́чі, *чү*, *чеш*, *и.* = **Заре́кти**. Желех. **Заре́штувати**, *түю*, *еш*, *и.* Арестовать. **Заржа́вити**, *вію*, *еш*, *и.* Заржа́вть. Та вже шаблі заржа́віли. Нп. Була комись правда, та заржа́віла. Ном. № 6835.

Заржа́ти, *жү*, *жѣш*, *и.* Заржа́ть. Ой заржи, вороний коню, та під круту гору ідуци. Мет. 55.

Заржа́ти, *вію*, *еш*, *и.* = **Заржати**. Він заржав. Шух. I. 89.

Зариба́лити, *лю*, *лиш*, *и.* Заработать рыбной ловлей. Що заріба́лимо, тим ділмось. Азовск. (Стрижевск.).

Зари́бити, *блю*, *биш*, *и.* Развести,

напустить рыбы въ прудъ. Треба б купити пудів два риби та зарибити ставок. Могил. у.

Зарібок, бжу, м. Рыба, впущенная въ воду для расплода. Могил. у.

Заривати, вію, еш, сов. в. заріти. рію, еш, м. Зарывать, зарыть. Узав тою сина і обив та й зарив під корито. Рудч. Ск. I. 43. Упав так, що аж носом зарив. Ном. № 6634.

Заривати, вію, еш, сов. в. зарівати, рві, веш, м. Затрагивать, затронуть. Що за двоє отсей Люборацький,—думам його соучні: з ким не зарив, все знакомий, все дружить. Св. Л. 266.

І. Зариватися, віюся, ешся, сов. в. зарітися, рійся, ешся, м. Зарываться, зарыться. Зарився, як свиня въ бані. Ном. № 13784.

ІІ. Зариватися, віюся, ешся, сов. в. заріватися, рвіся, вешся, м. 1) Начинать, начать рваться. Катря як скричить, зарветься до хати,—я її за поперек взонмила, у сінні назад одкинула. МВ. II. 112. 2) Порываться. Вже Катря сама до їх бігати заривалася. МВ. II. 126. 3) Начинать, начать споръ, ссору. Не заривайся з бантиром, бо він судий підкупе. НВолын. у.

Заривкувати, а, в. Сварливы, заводящій ссору. НВолын. у.

Заригати, гаю, еш, м. 1) Начать отрыгивать. 2) Запачкать рвотой.

Заригувати, вую, аш, сов. в. заригувати, гую, еш, м. Сметивать, сметать (о шить). Прилуд. у.

Заридати, даю, еш, м. Зарыдать. Ой зачула мати... заплакала, заридала. Чуб. V. 152.

Зарикати, каю, еш, м. Зарычать. І мов ті леви молоді з усіх боків зарикали. К. Псал. 51.

Заринати, наю, еш, сов. в. заринути и заріути, ну, веш, м. Погружаться, погружаться въ воду, потопать, затонуть. Ті (Петро й Павло) перейшли поверх води, а тіп почав заринати, заринув по пахи. Чуб. I. 158. Нехай тупа зарне на дно моря.

Зарипти, плію, піш, м. Заскрипѣть.

Заріти, ся. См. Заривати, ся.

Заричати, чю, чіш, м. Заревѣть. Корова... прийшла домія та й заричала. Ном., стр. 304. № 496. Віз зарич. Шух. I. 89.

Заричити, чу, чіш, м. ? Встрѣчено въ загадках: Із вечора заричив, ік повночі захандричив, ік світу заричив. (Загада:

хліб учинити і замістити і в ніч посадити). Грин. II. 312.

Заріб, робу, м. См. Зарібок.

Зарібкувати, кую, еш, м. Зарабатывать, имѣть заработки, ходять на заработки. Він зарібкує. Вх. Лем. 416.

Зарібний, а, в. Живущій заработками; нанямающийся. Я чоловік зарібний. НВол. у.

Зарібник, ка, м. Человѣкъ, живущій заработками, рабочій, работникъ. Желех.

Зарібниця, ці, ж. Женищина, живущая заработками, работница. Желех.

Зарібок, бжу и заріб, робу, м. Заработокъ. Більше зарібку матимеш. Ном. № 10660. Чи не однаковий хліб, де його заробити,—аби зарібок був чесний. Г. Барв. 142. Як отак він привуватиме та хазяйнуватиме, то ніякою заробу не буде ні йому, ні молям. Лубен. у.

Зарівна и зарівно, нар. Поровну, ровно, наравнѣ; однаково; все равно. Укупі грались (паньч та лакей—діти) і усе у них зарівно. Мнж. 70. Кожною зілля узяти зарівно. Вона ділитъ все зо мною—зарівно щастя з бідом. Чуб. V. 519. Йому зарівно, чи дома, чи ні. Каменец. у. Коли не Гая, то хай і... Вирара буде, а я зарівно пропав, бо не буду любити. Св. Л. 319.

Зарівнювати, нюю еш, сов. в. зарівняти, няю, еш, м. Равнять, сравнивать. Благородним нашим трупом ровн зарівняєм. К. Досв. 179.

Зарід, роду, м. Зародышъ. Желех.

Зарідливий, а, в. Урожайный. Сей рік зарідливий буде. МВ. О. 1862. I. 74.

Зарідок, джу, м.—Зарід. К. ЦН. 316.

Заріжок, жжу, м.—У кожевниковъ: при разрываніи кожи поперечными кусками на семь кусковъ (начиная отъ хвоста) заріжон—последній кусокъ, находящійся передъ рогами. Сумск. у. (Ефименко).

Заріз, зу, м. Убой. На заріз. На убой, чтобы зарезать. Пісня на заріз несуть, а він каже: кукуріку! Ном. № 6187. Як овечок ти нас, Боже, на заріз роздав неситим. К. Псал. 106.

Заріза, зи, зарізака, ки, м. Мѣйца, людорѣзъ, рѣзникъ. Пиймали одною зарізу. Котл. Ен. V. 54. Заюшилася маляко, мов лютій зарізака.

Зарізати, жу, жеш, м. Зарѣзать. Хоч заріж, то не хоче. Ном. № 2636.

Зарізатися, жуся, жешся, м. Зарѣзаться. Вийшов я з ножем в халляі з броварського лісу, щоб зарізатися. Шевч. 420.

Зарізака, ки, м.—Зарізала. Як неси

покійника біля торми, то виводили і зарізяку черкеса. О. 1861. VII. 5.

Зарік, року, м. Зарокъ, обѣтъ. Зарік положив не женитися. Г. Барв. 14.

Заріканий, а, е. Давній зарокъ, обѣтъ. *Ті, що постануть в понеділок, зовуться „зарікани“.* МУЕ. III. 33.

Зарікання, ня, с. Зарокъ. *Не вважаючи на своє зарікання, він мусив після вечері знов танцювати.* Левинц. Пов. 56.

Зарікати, каю, еш, сов. в. заректіа, речу, чѣш, м. Заклинати, клясти, просити. *Княгиня Раїна, вмираючи, зарікала сина не піддаватися католицькому.* Стор. МПр. 63.

Зарікатися, каюся, ешся, сов. в. заректіся, чуся, чѣсся, м. Давати, дати зарокъ, обѣтъ. *Я не зарікаюся з бусурманами ще краще побитися.* Макс. (1849). 85. *Не зарікайся всього робити, тільки свого уха окусити.* Ном. № 2620. *Зарічуся та й не піду до чужої жінки.* Чуб. V. 673.

Заріння, ня, с.—**Зарінок.** Желех.

Зарінок, нгу, м. Берегъ, покритий мелкими камешками.

Зарінче, ча, с.—**Зарінок.** Желех.

Зарість, рости, ж. Рубецъ, слѣдъ бывшей рани, поврежденія (на дереві). Каменец. у.

Зарічаний, а, е. Любичий противорѣчить. *Добре, що ви такі собі на натуру плохі,—байдуже, мовчите собі; а як мій син, то михо! Йому слово чи дві, а він тобі десять,—такий зарічаний, усе насупроти йде.* Васильк. у.

Зарічанин, на, м. Житель заріччя. *Прерважій тій зарічане,—вони живуть за водами.* Лавр. 43.

Зарічанка, ки, ж. Живущая за рѣкѣй. *Як напало на мене сім зарічанок, а я сама, то насили відризалась.* Ном. № 3343.

Зарічанський, а, е. Приналежачий зарічнмъ жителямъ.

Зарічний, а, е. Зарічний.

Зарічок, чка, м. Рѣчною рукавъ. Канев. у.

Зарічча, ча, с. Зарічье.

Зарішати, шав, еш, сов. в. зарішіти, шу, ший, м. Окончательно рѣшати, рѣшити. *Видно їм (панам) наші руки подобалися,—зарішає сивоголовий дід.* Мир. ХРВ. 57.

Зармути́тися, чуся, тішся, м.—**Засму́титися.** Угор. Гол. III. 490.

Зарму́ток, тку, м.—**Смуток.** Угор. Гол. III. 132.

Зарно, нар. Завидно. *Чи вже йому*

зарно стало на той стіжок? Рудч. Ск. II. 209.

Зарну́ти. См. Заринати.

Заробіти, ся. См. Заробляти, ся.

Заробітний, а, е. 1) Даючий зароботокъ. *Край заробітний.* 2) Зароботаний. Кв. II. 304.

Заробіток, тку, м. Зароботокъ. *Пишов він на заробітки, заробив грошей рублів мабуть із сто,—приніс додому.* Рудч. Ск. I. 164. *Наймит жде тяжкою заробітку.* Б. Іов. 11. *Ой ціркі аж мої заробітки, плачуть дома мої дітки.* Чуб. V. 789.

Заробітошно, нар. Можливо зароботати, есть зароботокъ. *Тепер заробітошно не тімки у Харькові, але й на селі.* Харьк. у.

Заробітчанин, на, м. Работникъ, идущій на заробітки. Мир. ХРВ. 68.

Заробленія, ня, ж. Зароботанная плата, зароботанныя деньги. Желех.

Заробля́ти, ляю, еш, сов. в. заробі́ти, бліи, биш, м. 1) Зарабатывать, зарабатывать. *МВ. П. 7. Тиждень козак заробляє, за один день пропичає.* Макс. *Що заробила?—Кусок сала.* Чуб. III. 108. 2) Заслуживать, заслужить. *А хто мене поїмає, заробить спасіння.* Чуб. V. 9. 3) Задѣлывать, задѣлать. *Кінці основи, що були прив'язані до куснів полотна у воротил, не можуть бути зароблені, вони полишаються яко тороки.* Шух. I. 259. 4) Опачкивать, опачкати. *Заробили, сорочку заду!* Лебед. у.

Заробля́тися, ляюся, ешся, сов. в. заробі́тися, бліюся, бишся, м. Запачкиваться, запачкаться. *Заробився як чорт.* Ном. № 6649.

Заробля́чий, а, е. Живущий заработками. *Я заробляющий чоловік.* НВолын. у.

Заробок, бгу, м.—**Зарібок.** Гол. I. 351.

Заробітаний, а, е. Могущий хорошо зарабатывать, вмѣющий хорошіе заработки. *Найшовсь чоловік у прийми. Люде кажуть—добрий і заробітаний: і тесля, й столяр, і чоботар,—до всього здатний.* Г. Барв. 264.

Зародіти, джу́, диш, м. Уродити. *Зароди, Боже, життя, тищенню, всяку тищенню!* Мет. 344. *Добра тищенця зародила.* Мвж. 83.

Зароді́тися, джу́ся, дишся, м. 1) Зародиться, зачатися. *Курчата в яйцях через тиждень уже й зародились на лежанці під квочкою.* Рк. Левинц. 2) Родитися, уродитися. *Катря не в матері зародилася—палка, прудка дівчина.* МВ. II. 76.

Зародок, *джу*, *м.* Зародышъ, embryo. *Стоять стовп до неба, на нім 12 мізод, в кождім мізді по 4 яйця, в кождім яйці по 7 зародків.* (Загадка: рік). Чуб. I. 314.

Ум. Зародочон.

Зарожєдний, *а, е.* Урожайний.

Зарожєдно, *нар.* Урожайно. Цього року зарожєдний було на хмб, як торік. Екаторянос. у.

Зарожєний, *а, е.* Имѣющій зародышъ. *а озене яйце.* Лебедн. у.

Зароїтись, *роїсья, їсья, м.* Зароїтись. Кп. I. 165. *Рече—і амарами з'явилися пеські мухи, і скити навкрумі роїми зароїсья.* К. Псал. 241.

Заросїти, *шў, онш, м.* Оросить, зажити въ росѣ (одежду, обувъ).

Заросїтись, *шўся, онсья, м.* Измащиватись въ росѣ. *Де ти в чорта волочесья? Заросїсья, замочїсья?* Чуб. V. 472.

Зарослий, *а, е.* Заросшій. Левин. Пов. 192.

Зарослі, *лів, ж. мн.* Заросль. *Проміж тії зарослі на полянах і промісках росла висока трава.* Стор. II. 118.

Заросся, *ся, с.* Мѣстность за р. Росью. Желех.

Заростати, *тїю, аш, сов. в.* зарості, *отї, тїш, м.* Заростать, зарости. *Двір заріс бур'яном.* МВ. II. 70. *Бодай тая річка очеретом заросла.* Чуб. III. 123.

Заростка, *кн, ж.?* Ум. Заросточка. *Тепер же я заросточка, не бачила ні виросточка.* Чуб. V. 1116.

Заросляньскій, *а, е.* Находящійся за р. Росью. Желех.

Зарохкати, *каю, аш, м.* Захрюкати. *Зарохкаю по свинячий.* Хата. 130.

Зарощений, *а, е.* Заросшій. *Стоить яблунка така зарощена бур'яном, що ї не видно.* Рудч. Ск. II. 55. *Стоить криниченька така зарощена.* Рудч. Ск. II. 58.

Зарощаний, *а, е.* Покритий росой. *Зарощана гречка.* Рудан. I. 51.

Заруб, *ба, м.*—Зарубка. Шух. I. 171.

Зарубати. См. Зарубувати.

Зарубина, *ни, ж.*—Зарубка. Ум. Зарубина. *У зарубинки врязі поналазило, так ніяк не витирається.* Черниг. у.

Зарубка, *кн, ж.* Зарубка, насѣчка. Сумск. у. Ном., стр. 300, № 348. Рудч. Чп. 249. Ум. Зарубочка.

Зарубувати, *бую, аш, сов. в.* зарубати, *бїю, аш, м.* 1) Зарублювати, зарубати, убивти рубящимъ орудїємъ. *Коня віз-*

муть і попружечку, тебе зарубають, мою душечку. Чуб. V. 95. 2) Дѣлати, сдѣлать зарубку, насѣчку. 3)—язи. О лошади: ранить зыкъ травомъ. Шух. I. 211. 4)—себѣ. Ограждатись, оградитись, защититись. *Ой піду я в полонину та в зелену пушу, там я себе зарубаю, нікого не пушу.* Шух. I. 203.

Заружка, *жа, с.* Соловчакъ. *По заружкахъ скот кризе землю.* Радам. у.

Зарука, *кн, ж.* Поручка, поручительство. *Наші молодії мрії знайшли в Шевченкові... заруку своєї будущини.* К. XII. 14. *Змовлена Марусенька... помстила білу руку на заруку.* Мет. 124.

Зарукований, *а, е.* Обрученний. *Черкай, милий, черкай до білого рана: я к тобі не вїйду, бо'м зарукована.* Гол. II. 234.

Зарумати, *маю, аш, м.* 1) Заплакати. *Годі вже, юді, а то ї я зарумало.* МВ. (О. 1862. III. 49). 2) Заплакати (глаза). *Ой сіла, задумала, карі очі зарумала.* Мет. 114.

Зарумсати, *саю, аш, м.*—Зарумсати. *Чого се, дурню, плачеш?.. зарумсав очі.* К. ПС. 67.

Зарум'янити, *ню, аш, м.* Зарумянити.

Зарум'янитись, *нюся, аш, м.* Зарумянитись. Хата, 189.

Зарумсїти, *вію, аш, м.* Сдѣлаться русымъ.

Зарути, *рїю, аш, м.* Заректї? *Заруй, туре, буйний туре, буховинський туре!* Федьк. (Ватра, 104).

Заручання, *ня, с.*—Заручини. *Там сиділо аж два ятлаї, вони собі раду радилі: „Та ї полинем на заручини, де Галочка заручається“.* Грин. III. 470.

Заручати, *чїю, аш, сов. в.* заручити, *чў, чїш, м.* 1) Обручати, обручить. *А вже ж твою дівчиноньку заручимъ люде.* Чуб. V. 111. 2) Только сов. в. Наставить руки? Примвіръ см. при словѣ заомити.

Заручатись, *чїся, аш, сов. в.* заручитись, *чўся, чїшся, м.* 1) Обручатись, обручаться. *Галочка заручається, од матінки одрізняється... Од батенька од ріденького до свекорка неймовірненького.* Грин. III. 470. 2) Ручатись, поручатись. Константиногр. у.

Заручини, *чин, ж. мн.* Обрученіе. О. 1862. IV. 6. МУЕ. III. 74. *Летім, брація, на заручини: там Маруся зару-*

чається, од батенька одлучається, до свє-
корки прилучається. Мет. 127.

Заручити, см. См. Заручати, ся.

Зарюмати, маю, еш, ім.—Зарумати.
Сама сіла задумала, карі очі зарумала.
Мет. 75.

Зарюматити, сяю, еш, ім.—Зарюматити.

Зарюматитися, сяюся, ешся, ім. Имѣть заплаканные глаза.

Зарябити, бію, еш, ім. Зарябить, за-
пестрѣть. У Христі... зарябило у оіх.
Мир. Пов. II. 51.

Заряд, ду, м. Правленіє, управленіє. Жел.

Заряджувати, джую, еш, сов. в. за-
рядити, джу, диш, ім. 1) Преймущ. сов. в.
Управлять, завѣдывать. 2) Приправлять,
приправити, одобрити (кушанье, напр. сме-
таной). Желех. Вх. Зн. 20. 3)—бразу. За-
варивать, заварить бразу. Брауу зараз за-
рядили. Мкр. Н. 20. См. Зарямати.

Зарядити. См. Заряджувати и заря-
мати.

Зарядка, ки, ж. Сметана. Желех. Вх.
Зн. 20.

Зарязати, зяю, еш, сов. в. зарядити,
жю, диш, ім. Зарязать, зарядити. Заря-
жайте ясне ружжо чорним порошком.
Чуб. V. 1011. Узав джугра, та узав ма-
лий пістолі зарязати. Мет. 401.

Зарязь зі, ж. Раст. Hieracium augan-
tiasum. Лв. 99.

Зарясніти, нію, еш, ім. 1) Густо по-
крытись плодами, листьями. 2) Переносно:
запестрѣть красивыми одеждами. *Пожа-
луймо заставишину козацьку,—нехай круп-
нас ююта зарясніє.* К. ЦН. 223.

Зарятювувати, вую, еш, сов. в. зари-
тувати, тую, еш, ім. Помогать, помочь,
давать, дать помощь въ бѣдѣ, поддержать.
*Спасибі тобі... що ти мене послухав та
зарятював.* Мнж. 142. *Гришми зари-
туйте на подшине.* О. 1862. IX. 7. *Вся-
кою зарятювали, чим хто пѣбджається.*
ЗОЮР. II. 285. *І сам голоду й холоду не
знає, бо й його люде зарятювали, як чим
треба.* Г. Барв. 137.

Зарятюватися, туюся, ешся, сов. в.
зарятюватися, туюся, ешся, ім. Одо-
лжати, одолжить, получать, получить ма-
теріальную поддержку, занять. *Се я у чо-
ловіка зарятювався, та й оплатиє подати.*
Екатериносл. у.

Засада, ди, ж. 1) Основаніє, основа.
2) Заключеніє; тюрьма. *Деся моя дружина
сидити у засаді, сидити у засаді в великій
досаді.* Чуб. V. 342.

Засадець, дця, м.—Засадьок. Мирг. у.
Слов. Д. Эварн. Ум. Засадаччи, засадчиччи.
*Жінка вибере із діжки тїсто та маленький
засадачок посадить.* ЗОЮР. II. 32.

Засаджувати, джую, еш, сов. в. за-
садити, джу, диш, ім. 1) Засаживать, за-
садить. *Кукла наробила, куток засадила.*
Макс. (1849), 104. 2) Засаживать, заса-
дить (огорожд, садъ и др.). 3) Засаживать,
засадити, посадити, заключать, заключить.
Засадил у темну темницю. Чуб. V. 396.
4) Втыкать, воткнуть, всовывать, всунуть.
Ниж в черево ч засадил. Котля. Ен. III. 23.
Засадило руку та й витягло задоку. Гліб. 56.

Засади́стий, а, е. Плотный, дюжий.
Вх. Лем. 417.

Засади́ти. См. Засаджувати.

Засади́ч, ча, м.—Засадық.

Заса́дний, а, е. 1) Объемистый, боль-
шой. *Цє засадні кулі: більше двадцяти ку-
лів не візьмеш на воза. Засадні вульки, хоч
по три рої накидай.* Брацл. у. Не треба,
казано, дужє засадні стюли в'язати, бо не
висадити й на вима. Могила. у. 2) Крѣпкій.
Заса́дні коні. Каменец. у. 3) Солидный.
*Безпесина будь: чоловік засадний, не ледящо
яке.* Брацл. у. 4) Заса́дна зима. Продолжи-
тельная и постоянная зима. НВолын. у.

Заса́дчик и заса́дчикоч, чека, м. Ум.
отъ засадець.

Заса́дық, дька, м. Хлѣбъ изъ остат-
ковъ тѣста, послѣднимъ сажаемымъ въ печь;
обыкновенно онъ меньше другихъ.

Засакраментува́тися, туюся, ешся,
ім. Приобщиться св. таинств. Черк. у.

Засалаббинити, ню, ниш, ім.—Засанд-
ричити. *Оце так засалаббоня, що його і
чортяка тепер не витягне.* Мирг. у. Слов.
Д. Эварн.

Засалити, ся. См. Засалювати, ся.

Засалювати, люю, еш, сов. в. заса-
лити, лю, лиш, ім. Засаливать, засалить,
вымазывать, вымазать саломъ. *Глазю, як
засалиє рукава.* Харьков.

Засалюватися, лююся, ешся, сов. в.
засалитися, люся, лишся, ім. Засали-
ваться, засалиться, вымазываться, выма-
заться саломъ. *Ой їж, кумо, горобля, не
засалюйся!* Грин. III. 695.

Засандри́чити, чу, чинш, ім. Всадить,
всунуть, воткнуть. *Так засандричя коляку
в землю, що й чортяка не витягне.* Мирг.
у. Слов. Д. Эварн.

Засандри́читися, чуся, чиншся, ім. ?
Въ загадкѣ: *Звечора закричилось, а к сѣи-*

тові засандричилося. (Діжа з кістом).
Мнж. 174.

Засапатися. См. Засапуватися.

Засапуватися, пусяся, ашся, сов. в. засапатися, паюся, ашся, м. Запыхиваться, запыхаться. *Втомивсь, заснався, спотикався.* Котл. Ен. III. 20.—*Чого ж ти так засналася?*—Я мовчу: не здішусь. Г. Барв. 397.

Засатарити, рю, рип, м.—Запроторити. 1) *Оце так засатарив, що й сам не знайду шапки.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн. 2) *Засатарив мене чоловік сюди, у міє, а сам іть і подався.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Засварітися, рюся, рипся, м. Поссориться.

Засвѣтати, таю, аш, м. Посвѣтять. *Тою ж дня, як Катря їм зордувала, засвѣтає друку дівчину.* МВ. II. 132. *А кою за тебе засватаєм?* Грин. I. 205. *Прийшов Євхимка, заплакав: „хтось мою Марійку засватав“.* Чуб. III. 207.

Засвѣтатися, таюся, ашся, м. Посвѣтаться. *Поздоровляю тебе засватавшись.* Кв. Драм. 188.

Засвашкувати, кюю, аш, м. Начать исполнять обязанности свѣщих.

Засвербіти, біть, м. безл. Зазудить, зачесаться. *Венери серце засвербіло од жалю, що Еней стомав.* Котл. Ен. VI. 73.

Засвистѣти, щу, щеп и засвистѣти, щу, стіш, м. Засвистѣть, засвистать. *Засвистали козаченки в поход з полуночі.* Макс. (1849), 140. *Вітер буйний знявся, засвистіє.* Мог. 124.

Засвѣдчення, ня, с. Засвѣдѣтельство-ваніє, свѣдѣтельство, удостовѣреніє. Черк. у. *Смутна пісня в историчне засвѣдчення важкого минушого життя.* Довид (Правда, 1868, 484). *Піди, хай тіп дасть засвѣдчення.* НВолын. у.

Засвѣдчити. См. Засвѣдчувати.

Засвѣдчувати, чую, аш, сов. в. засвѣдчити, чу, чип, м. Свѣдѣтельство-вать, засвѣдѣтельствовать.

Засвѣтати, таю, аш, м. Свѣтять. *Ще і на моїх воротах сонце засвѣтає.* Ном. № 4886. *Межи двома світлоньками там рано засвѣтало.* Рк. Макс.

Засвѣтити, ся. См. Засвѣчувати, ся.

Засвѣтла, нар. Засвѣтло. *Несуть траву, де що запонали, щоб засвѣтла повечерять.* Шевч. 180.

Засвѣчувати, чую, аш, сов. в. засвѣтити, чу, тип, м. 1) Зажигать, зажечь.

Шевч. 257. *Засвѣчу я свічку, перебреду річку до моєї миленької хаті на одну нічку.* Мет. 113. 2) Только сов. в. Засвѣтити, засіяти. *Колись і в наше віконце засвѣтити сонце.* Ном. № 4886. *Місяць у віконечко засвѣтити.* МВ. II. 9. *Засвѣти, Боже, з раю нашому короваю, щоб було виднесенько краяти дрібнесьно.* Марчев. 101. *Аж зірніці засвѣтили.* Искры изъ глазъ посыпались. Ном. № 6628. 3) Глагол засвѣтити. Показать голое тѣло. *Волоссям засвѣтити.* Открыть волоса (о замужней женщинѣ). Ном. № 3994.

Засвѣчуватися, чуюся, ашся, сов. в. засвѣтитися, чүся, тпся, м. 1) Зажигаться, зажечься. *Чом ти досі не світиш?*—*Та ніяк лямпа не засвѣчується.* 2) Только сов. в. Освѣтиться, засвѣтиться, засіяти. *Ой чому, чому у сьому дому так рано засвѣтилися?* КС. 1883. II. 371. *Він як уледів дівчину, аж очі йому засвѣтилися.* МВ. *Город, мов на свято, засвѣтився.* Мені тепер саме на веселу жизнь засвѣтилось. Г. Барв. 10. *Наганці в бчях засвѣтилися.* Искры изъ глазъ посыпались. Ном. № 3982.

Засвѣтити. См. Засвѣчувати.

Засвѣювати, воюю, аш, сов. в. засвѣити, вою, їш, м. Присвѣщать, присвѣити. *Велику материзну мала, а з тим добра вона не знала... Брат все, що лучше, засвѣй.* Мкр. Г. 18.

Засвѣткувати, кюю, аш, м. Запразднствовать. *Засвѣткували вже оці жиди.* Черк. у.

Заселити, ся. См. Заселявати, ся.

Заселити, ща, с. Заселенное мѣсто.

Заселявати, люю, аш и заселѣти, лѣю, аш, сов. в. заселѣти, лѣю, лип, м. Заселять, заселить. Аф.

Заселяватися, лююся, ашся и заселѣтися, лѣюся, ашся, сов. в. заселѣтися, лѣюся, липся, м. Заселяться, заселиться. *Я знаю сей край, як він тільки що заселявся.* Стор. II. 9.

Засѣра, ри, об. Нечистоплотный человекъ.

Засѣвити, вію, аш, м. 1) Посѣдѣть. 2) Засѣрѣть. Аф. 434.

Засиджувати, джую, аш, сов. в. засидѣти, джу, дпш, м. 1) Просиживать, просидѣть. *Гість лави не засидить, міжка не залежить.* Ном. № 11939. 2) Насидѣть. *Засиджене яйце.*

Засиджуватися, джуюся, ашся, сов. в. засидѣтися, джүся, дпшся, м. Засиживаться, засидѣться. *Як тільки було почує*

дзвін, то вже ні заграється, ні засидиться. Зол земля не давати багато пляшок на стіл, щоб духовенство не засиджувалося. Левич. I. 395.

Заслати, лаяю, еш, сов. в. заслати, шлю, плеш, л. 1) Засылати, заслатъ. 2) Ссылать, сослать. *Туди тебе заслать. де козам рои правлять.* Ном. № 3631. 3) Посылать, послать, присылать, прислать. *Засилай, посилаи, сердечатко мое, частенькїй листи.* Мет. 24. *Москалєв заслає царь, та й припинили.* Черк. у. *Старостів заслати.* Сватать. *Заслав він старостів та й хустки побрав.*

Засїлтити. См. Засїлювати.

Засїлювати, люю, еш, сов. в. засїлтити, лю, лш, л. 1) Усиливать, усилить, подкрѣплять, подкрѣпить. *Вона тебе ні в чому за руку не веде, вона тільки тей розум засилює, щоб сама ти свій шлях пізнала.* К. Д. Серце. 29. 2) Вдѣвать, вдѣть; всовывать, всунуть. *Засилити нитку в голку.* Желех. Вх. Зн. 39. *Дірка була вкопана в стїні невелика: так тільки можна було руку туди засилити і витягти що-небудь поблизу.* Новомоск. у. 3) Прикрѣплять, прикрѣпить, привязать (веревку, дѣш в пр.) Желех.

I. Засїлка, ки, ж. Пипца, что-либо подкрѣпляющее силы—пипца или напикток. Желех.

II Засїлка, ки, ж. Ушко, отверстие для вдѣвания нитки, шурка и пр. (въ иглѣ и пр.) Желех. Вх. Зн. 20.

Засїлок, лку, м. Помощь, подкрѣпленіе, поддержка. Желех.

Заснїати, лаяю, еш и заснїпати, паяю, еш, сов. в. заснїти, смѣ, неш, л. 1) Засыпать, заснуть. *Серед миру я лялаю, тихо засинаю.* К. Псал. 7. *Ходила, блудила та й заснула, прийшов Гриць мій,—я й не чула.* Лавр. 55. *Заснули думи, серце спить.* Шевч. 224.

Заснїяти, нїю, нїш, л. Засниять.

Заснїтисся, нїюся, нїшся, л. Сдѣлаться снннмъ. *Заснїлось полотно.* НВолынск. у

Заснїти, нїю, еш, л. Заснїѣть. *Заснїли понад Дніпром високї могили.* Шевч. 30.

Заснїтисся, нїюся, ешся, л.=Заснїти. *Сине море заснїлося.* Чуб. V. 985.

Засип, пу, м. и засїпа, пи, ж.=Приспа. Вх. Уг. 359.

I. Заснїпати, паяю, еш. 1)=Заснїпати. 2) Сов. в. заснїти, сплїю, сплїш. Засыпать,

заспать, подолгу спать. *Щоб газяйка не заспала, до корови рано вставала.* Ном. № 254. 3) Сов. в. Заснїти, сплїю, сплїш. Засыпать, забыть что-либо за сномъ, послѣ сна. *Любощіє ні зайти, ні запити, ні заспати.* Т. Барв. 449.

II. Заснїпати, паяю, еш, сов. в. заснїпати, плю, плеш, л. 1) Засыпать, засыпать. *Засипав їй очі борошином.* Грин. II. 337. *Його житло засипле з неба сїрка.* К. Юв. 40. *Поховали. Засипали домовину.* Г. Барв. 208. 2) Вснїпати, вснїпать. *Засипав у ступу проса і засипав товкти москаля.* Рудч. Ск. II. 166. *Чие, нане, засипано, того й мелять.* Мнж. 120. 3) Только сов. в. Быстро заговорить. *Засипав, як горохом в бочку.* Ном. № 12894.

Заснїпатисся, паяюся, ешся, сов. в. заснїпатисся, сплїюся, сплїшся, л. Засыпаться, заспать, спать снннкомъ долго. *Нема в мене свята,—каже чорт:—я не загулюсь, не запїячу, не засплюсь і на Великдень.* Г. Барв. 193.

Заснїпатисся, паяюся, ешся, сов. в. заснїпатисся, плюся, лешся, л. Засыпаться, заспать. *Нехай мені гарячим пїском очі засиплють.* МВ. II. 63. *Засипалась кричиченька золотим пїском.* Чуб. V. 204.

Заснїпати, лаяю, еш, л. Просыпать какое-либо событие, явленіе. *Зелена дїброва, скажи мені правду: хто такий у світі зору заснїпав?* Чуб. V. 486.

Заснїрнити. См. Заснїрнювати.

Заснїрнювати, нюю, еш, сов. в. заснїрнити, ню, нш, л. Запачкивать, запачкать сиромъ.

Заснїротїти, чї, тїш, л. Осиротить.

Заснїротїти, тїю, еш, л. Осиротѣть. *Дитя ж мое козанєє, чою рано заснїротїло? а я молода завдогїла.* Чуб. V. 807.

Заснїсати, саяю, еш, л. 1) Засысывать. 2) Жалить, кусать (о змїяхъ). *Хто буде цю молитву знати... Не буде звір його поїдати, не буде їад його заснїсати.* Грин. III. 151.

Заснїтарити, рю, рш, л.=Заснїтарити. *Де ти заснїтарив коня?* Мнж.

Заснїтїти, чї, тїш, л. Вогнать, загнать. *Заснїтити оце кілок у землю.* Лебед. у.

Заснїтїтисся, чїся, тїшся, л. Всысаться, увязнуть, завязнуть. О. 1861. XI. 116.

Заснїхати, хаяю, еш, сов. в. заснїхнути и заснїхти, хну, неш, л. Засыхать, засохнуть. *Як та билина заснїхала.* Шевч.

567. *Впамі карі очі, засохла губи.* Шевч. 558.

Засичати, ч́у, ч́ийш, и. Засича́ть (о змі́й). *Гадюка хоч не вкусить, то засичить.* Ном. № 2878.

Засія́ти, сія́ю, еш, и. = **Засяти.** *І світ над ним не засіяв вовки.* К. Іов. 7.

Засі́б, собу, м. Средства матеріальныя, **силы.** *В мою батька засіб невеликий, середній: він не багатий і не бідний.* Рк. Левин. *Які маємо до сього часу грошові засоби і звідкіля ще їх добути, про те иншим часом разгукатимем.* К. (О. 1862. III. 23). *На сю... боротьбу тратять вони останні сили, останні свої засоби.* К. Кр. 31.

Засі́бний, а, в. 1) Зажиточный, со средствами. *Хиба котрий засібний, то не жувувал молодого року хліба.* Каменец. у. 2) Обь одежд: просторный. Гол. Од. 18.

Засі́бно, нар. Зажиточно, со средствами.

Засі́в, ву, м. Посѣвъ. *Оця рука у нас сього року під засівом.* Черк. у. *Дают плуги, воли сірі, ще й до того всі засіви.* Чуб. V. 216.

Засіва́льник, ка, м. Поздравляющий съ новымъ годомъ и посыпающий при этомъ въ комнать хлѣбными зернами. Прилуд. у.

Засіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. засіа́ти, сіа́ю, еш, и. 1) Засѣвать, засѣять. *Почав... тишечню сіяти і засіяв нею цілий дві десятини.* Грин. II. 47. *Радимось, як уроди засіваємо.* МВ. II. 206. *Чого ви ластесь! Хиба вас поле засіяно?* Ном. № 9230. 2) Посыпать комнату зернами при поздравленіи съ новымъ годомъ. Прилуд. у. 3) Только сов. в. Затанцовать. *Потім юрлиці засіяв Гарасим Калина.* Мкр. N. 91.

Засіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. засіа́тися, сіа́юся, ешся, и. 1) Засѣваться, засѣяться. *Узяло тоді хлоп'я жемно житя та й посіяло нахрест, от усе поле й засіає житом.* Грин. I. 72. 2) О володах: пробираться, пробирься. *Ще молоденький: борідка тільки стала засіватись.* Екатеринос. у. *Не піду ж я за старою,—бородою коле; но я піду за такою, що вус засіяєся.* Грин. III. 195.

Засіда́тель, ля, м. Засѣдатель. *Вибрали мене в засідателі.* Стор. I. 161.

Засіда́тельський, а, в. Засѣдательскій. *Накинув голова засідательські мітки прясни.* О. 1862. II. 39.

Засіда́ти, да́ю, еш, сов. в. засіа́ти, са́ду, деш, и. 1) Садятся, сѣсть. *Просимо до журту (до вечері)! привітали мене і поклонились.—Може б поруч зо мною така*

краля засідала, га? кажє Назар. МВ. (О. 1862. III. 57). 2) Засѣдать, засѣсть, присутствовать. *Засідав серед громадських мужів.* К. Іов. 61. 3) Быть въ засадѣ, подкарауливать изъ засады. *Ой не лети, сивий орле, на Волиня нити, засідають вражі лиски, готять тебе обити.* Чуб. V. 133. 4) О мѣстѣ: занимать. *Війшов нелюб в хату, засів уся лава.* Чуб. V. 345. 5) Засѣдать, засѣсть гдѣ-либо. *Та й засіаєм по пасіках на весь літ остаток.* К. Досв. 109.

Засі́ди, дів, м. мн., засі́дка, ки, ж. Засада, подстереганіе. *Ходити, піти на засіди, засідки.* Залегать, залечь на дич. *Охотники... підуть на засіди.* Мнж. 156. *Ходив я на засіди на котки.* Екатеринос. у. *Пішов на засідки на вооків.* Канев. у. *На серни та оленя виходить стрілець на засідку.* Шух. I. 235.

Засі́длати, ла́ю, еш, и. Осѣдлать. *Засідав собі коника гетьманського.* Чуб. III. 294.

Засі́док, джу, м., Яйцо, пролежавшее нѣкоторое время подъ насѣдкой.

Засі́є, ка, м. засі́єка, ки, ж. Закромъ. Чуб. VII. 388. *Він узля, розкрив один засіє.* Рудч. Ск. II. 141. *Засіє в законак, як мийи вг засіє.* К. Гр. К. XXX. *Подивився він у своїм обійсті,—аж у нього все жито в засієх.* Рудч. Ск. I. 8, Ум. **Засі́чок, засі́чна.** *Прийшли в будчину, подивились у засічку, аж там та пляшка, що вкрадено.* Новооск. у.

Засі́кати, ка́ю, еш, сов. в. засі́кати, ч́у, ч́еш, и. Засѣкать, ранить (о ногѣ лошади). *Кань засієка ногу.*

Засі́лля, ля, с. Выселокъ, хуторъ за селомъ.

Засі́нок, неу, м. Загородка у сѣней.

Засі́пати, паю, еш, и. Задержать. *Засіпали, як чиян сонце.* Харьк. у.

Засі́патися, па́юся, ешся, и. 1) Задержаться. 2) Сильно умориться отъ хлопотъ, бѣготни. *Наймички аж засіпались, поралолись: та лошину кришуть, та вареники ліпуть.* Кв. II. 212.

Засі́рити, рію, еш, и. Засѣрѣть, начать сѣрѣть; разсѣвѣть.

Засі́реувати, ку́ю, еш, и. При обмазкѣ стѣн слегка побѣлвать бѣлою глиной (худшимъ сортомъ) по сѣрой. Новооск. (Залюбовск.).

Засі́сти. См. **Засідати.**

Засі́чий, ч́у, ч́еш, и. = **Засієчий.** Желех.

Засі́яти, ся. См. **Засівати, ся.**

Заскаба, би, ж. Заноза.

Заскабѣти. См. Заскаблювати.

Заскаблювати, люю, еш, сов. в. **заскабѣти**, блю, биш, іа. Занозить.

Заскавучати, чу́, чѣш, іа. Завизжать. *Заскавучали... собаки*. Стор. МПр. 111. *Недай тільки руки зложу, заскавучиш ти, як цурик*. Ном. № 3594.

Заскакати, каю, еш и качу́, чеш, іа. Запрыгать. *Нізто не баче, як сирота плаче, а як заскаче, то всяк побаче*. Ном. № 10698.

Заскакувати, ку́ю, еш, сов. в. **заскачити**, чу, чѣш, іа. 1) Вскакивать, вскочить, понасть куда. *Заскочила баба в перет: ні назад, ні наперед*. Ном. № 10086. 2) Захватывать, хватить, застигать, застичь. *Гайдамаки напали на двір Олексійи у Білозер'я, а самого не заскочили*. ЗОЮР. I. 249. *Де ти його спобіжиш, де ти його заскочиш?* Чуб. I. 92.

Заскаліти, лію, лиш, іа. Занозить. *Заскалив палець*. Каменец. у.

Заска́лка, ки, ж. Заноза.

Заска́ляти, ля, с. При тесаніи дерева оставшіяся на немъ острия щепки. Каменец. у.

Заскара́тноя, ра́юся, ешся, іа. Забожиться, поклясться словами: *Скаръ ня, Боже!* Вх. Лем. 417.

Заска́ржити, жу, жиш, іа. Принести жалобу.

Заскварча́ти, чу́, чѣш, іа. = **Зашкварчати**. ЗОЮР. II. 18.

Заскени́ти, нію, ниш, іа. Занозить. Левч. 44.

Заски́гли, глю, лиш, іа. Жалобно застонать, завывть, завизжать, залаять. *Одна юнча заскинула і стала дряпть лапами і скребти землю*. Стор. МПр. 112. *Аж чульки! із-за байраку татароа! як заскиляють, мов собаки*.

Заскі́ляти, лю, лиш, іа. = **Заскигли**. *Заскімле по собакцї*. Полт. г.

Заскіпати, іа. Встрѣчено въ безличной формѣ въ слѣд. бражномъ выраженіи: *А в голові би ти заскіпало!*—т. е. чтобы заболѣла тебѣ голова такъ, какъ будто бы ее кололи. Шух. I. 34. См. Скіпати.

Заскле́пати, клію, кліш, іа. 1) Вывести сводъ. 2) Запереть, замкнуть, заключить. 3) Закрыть плотно. *Ми воду так засклепили (у водянци)*. Александров. у. 4) Окаменить, сдѣлать твердымъ. *Засклепило, що не можна орати*. Каменец. у.

Засклі́ти, лію, лиш, іа. Вставить стекло. *Заскли оте вікно*.

Засклі́ти, лію, еш, іа. Замереть. *Заскліла-сь була, замгла, що вже й боло не чула... Тоді дали трохи уалги,—... віджилась краси набралась*. Св. Л. 301.

Заскорб́ити, бію, биш, іа. Опечалить. *Увійде в хату з молитасю—не звеселить, а заскорбить*. Г. Барв. 149.

Заскороді́ти. См. Заскороджувати.

Заскороджувати, джюю, еш, сов. в. **заскородити**, джу, дѣш, іа. Бороновать, забороновать. *Зорали, посіями... заскородили*. Рудч. Ск. II. 194.

Заскрего́тати, чу́, чеш, и **заскреготіти**, чу́, тіш, іа. Заскрежетать. *Назирає іриний правих і зубами заскрегоче*. К. Псал. 87. *Сорока заскреготить*. Шух. I. 89. *Скрикнув він, заскреготивши зубами*. Стор. МПр. 99.

Заскри́пѣти, пію, піш, іа. Заскрипѣть. *Заскрипи ворітонеци, бо були заперті*. Мет. 161.

Заску́бати, баю, еш, сов. в. **заску́бти**, бу́, бѣш, іа. 1) Часто и много драть за волосы; вообще подвергать постоянному дурному обращенію: побоямъ, преслѣдованіямъ и пр. 2) Хватить за волосы. *Кільки заскуб чуприни, тільки і виравав*.

Заску́бувати, бу́ю, еш, іа. = **Заскубати**.

Заску́чати, чаю, еш, іа. Заскучать. *Отже мій Андрійко хутко і заскучає*. МВ. II. 9.

Засла́біти, бію, еш, іа. Заболѣть. *А в суботу заслабіла, а в неділю лежала, в понеділок умерла*. Чуб. V. 794.

Засла́бнути и **засла́бти**, бну, неш, іа. = **Заслабіти**. *Як заслаб, то спокійно дождив смерти*. Левиц. Пов. 80. *Заслаб чумак, заслаб молоденький*. Рудч. Чп. 136.

Засла́влений, а, о. Прославленный. *Екатеринос.* у. Слов. Д. Эварн.

Засла́нець, нця, м. Ссылный. Желех.

Засла́ння, ня, с. Ссылка. Желех.

Засластьо́нити, ню, ниш, іа. Замаслеть, засалить.

Засластьо́нитися, нюся, нишся, іа. Замаслѣться, засалиться.

I. Засла́ти. См. Засилати.

II. Засла́ти, ся. См. Застилати, ся.

Заслебе́зувати, зу́ю, еш, іа. Начать читать невнятно, по складамъ. Аф. 435.

Засли́нити, ся. См. Заслинювати, ся.

Засли́нювати, нюю, еш, сов. в. **засли́нити**, ню, ниш, іа. Заслионивать, заслюнить, испачкать слюной.

Заслинюватися, *ниюся, ешся*, сов. в. **заслинятися**, *нися, нишся*, *гл.* Обслю-ниваться, обслуняться. *Прийшла Венера іскриючись, заслинившись і заіскриючись.* Котл. Ен.

Заслідити, *джі, діш*, *гл.* Запачкати слідами (гразивою обуву).

Заслінка, *ен, ж.* Доска для закриття отверстія въ кухонной печи. *Одслонила заслінку, викинула з печі... і пошла.* Рудч. Ск. П. 41.

Засліпнати, *ся*. См. **Засліпляти**, *ся*.

Засліпляти, *ляю, еш*, сов. в. **засліпнати**, *пляю, пиш*, *гл.* Осліплять. *Молода княгиня всіх засліпила своєю красою.* Стор. МПр. 76. *Їй краса засліпила йому очі.* Лепиц. КС. 86. *Йому засліпило очі.* Очч. ослѣплъ. Переносно: закрыть глаза, перестать видѣть (ночью, во снѣ). *Сієї ночі, як ворогам засліпнати очі.* Мкр. Г. 88. Переносно: ослѣпить, лишити правильного взгляда на вещи. *Нехай і пурчин... Байди золотом не засліпляє.* К. Бай. 29. *Пам'ять посмертна твою засліплю манюю нам очі.* Костом. (О. 1861. I. 94). *Покиньте... засліплених латиною панів.* К. ПС. 134.

Засліплювати, *ляюся, ешся*, сов. в. **засліпнати**, *пляюся, пишся*, *гл.* Осліплять, ослѣпить. *І блиск їх саяв так, що очі засліплювались.* Щог. Сл. 70.

Заслона, *им, ж.* 1) Занавѣс. НВолын. у. 2) = **Заслінина**. *Швидче лізьте під припічок. Я заставляю вас заслоною, а як усі поспнуть, тоді випущу.* Котл. МЧ. 364. 3) Защита. *Моя ти радість і орада, моя заслона і орада.* Котл. Ен. V. 60.

Заслонити, *ся*. См. **Заслоняти**, *ся*.

Заслонка, *ка, ж.* = **Заслінка**.

Заслоняти, *няю, еш*, сов. в. **засло-няти**, *ню, ниш*, *гл.* Заслонять, заслонить, закривать, закрыть, завѣшувати, завѣсить. *Синая земля двері залезла, віконця засло-нила.* Мет. 151. *Укинув її в ніч і засло-нив.* Рудч. Ск. П. 40. *Я гірко плакала, що не довелося її очі заслонити.* Г. Барв. 95.

Заслонятися, *няюся, ешся*, сов. в. **засло-нятися**, *нюся, нишся*, *гл.* Закриваться, закрывшись, заслоняться, заслонившись. *Най ся моде наговорять, нізго їм не боронить. Ой прийде так тудиночка, що ся їм очі заслонить.* Чуб. V. 125.

Заслуга, *ги, ж.* 1) Заслуга. *Котюзі по заслузі.* Ном. № 7089. 2) Вознагражде-ние, жалованье. *Що я в свою пана служив і заслузи не получив.* Чуб. V. 1014. *Мари*

окрити червоною китайкою, заслугою ко-зацькою. К. Досв. 48. Ум. **Заслуженька**.

Заслуженія, *ни, ж.* = **Заслуга** 2. Желех.

Заслуженник, *ка, м.* Заслуженный человек? Ум. **Заслуженничок**. *Сину мій, кавалерочку, і сину мій заслуженничку, сину мій страдальничку! Похорон. причи-тання.* Мил. 216.

Заслуженька, *ки, ж.* Ум. отъ **заслуга**.

Заслужина, *ни, ж.* = **Заслуга** 2. *Ой несплю, несплю, неспляженько моя, де заслу-жина твоя? Чуб. V. 1023.*

Заслужити. См. **Заслужувати**.

Заслужувати, *жую, еш*, сов. в. **за-служити**, *жі, жиш*, *гл.* Заслуживать, за-служить, зарабатывать, заработать. К. Досв. 148. *Як заслуживш пару волів, а пару жу-панів, тоді сядеш коло моїх вишитих ру-кавів.* Мет. 42. *Бог правдивий всіх нас діла знає, як хто заслужить—так заплату дає.* Чуб. V. 450. *Заслужував یتیمانства він криваво.* К. ЦН. 304. *Матір не купи-ти, не заслужити.* Ном. № 9359.

Заслужчина, *ни, ж.* = **Заслуга** 2. *Не-тяженько моя, де заслужчина твоя? Грин. III. 206.*

Заслухатися. См. **Заслухуватися**.

Заслухуватися, *хуюся, ешся*, сов. в. **заслухатися**, *хаюся, ешся*, *гл.* Заслуши-ваться, заслушаться. *Як стане розка-зувати, то я й заслухаюся.* Кв. Драм. 265.

Засльозити, *жі, виш*, *гл.* 1) Обмочить слезами. *Засльозив подушку.* 2) Просле-зиться.

Засльозитися, *жусь, вишся*, *гл.* Об-литися слезами. *Плакала дівчина, засльо-зилася.*

Засльотітися, *тіється*, *гл.* безл. Насту-пить дождливою погодою. *Уже засльотилося, не можна молотити.* НВолын. у.

Засмагнути, *ну, неш*, *гл.* Загорѣть. *Засмаг так.* Г. Барв. 209.

Засмажити. См. **Засмажувати**.

Засмажка, *ки, ж.* Жиръ, пережарен-ный съ мукой для заправки кушанья.

Засмажувати, *жую, еш*, сов. в. **за-смажити**, *жу жиш*, *гл.* Поджаривать, под-жарить въ маслѣ. *Засмаж трибків на сні-дання.*

Засмакувати, *кую, еш*, *гл.* Найти по-вкусу, распробовать.

Засмалити, *ся*. См. **Засмалювати**, *ся*.

Засмальцювати, *вую, еш*, сов. в. **за-смальцювати**, *дую, еш*, *гл.* Засаливать, засаливать, запачкати жиромъ.

Засмалювати, люю, еш, сов. в. засмалити, лб, лиш, м. Обжигать, обжечь; опаливать, опалить.

Засмалюватися, лююся, ешся, сов. в. засмалитися, лбюся, лишся, м. 1) Обжигаться, обжечься. *Іванова хата запалася, Іванова голова засмалася.* Чуб. III. 205.

Засмачити, чұ, чіш, м. Приправити (кушанье). *Кулиш пісний. Чом же ти його не засмачила?* Грин. II. 177.

Засмердіти, джұ, діш, м. Завонять. *В повітрі засмерділо смалатиною.* Левци. Пов. 188.

Засмердітися, джұся, дішся, м. Провоняться. *Вже весь світ засмердівся ним (тютюном).* Грин. II. 14.

Засмикати. См. Засмикувати.

Засмикувати, кую, еш, сов. в. засмикати, каю, еш, м. 1) Задерживать, задержать. *Засмиками, як циган сонце.* Ном. № 10057. 2) Сбивать, сбить съ толку.

Засмітати. См. Засмічувати.

Засмічувати, чую, еш, сов. в. засмітити, чұ, тиш, м. Засорить, засорить.

Засмішити, шұ, шіш, м. Уморить со сніжху. *Засміши мене.* Константиногр. у.

Засміяти, мію, еш, м. Осміятъ, засміятъ. *Люде чужій їй засміють.* Шевч. 28.

Засміятися, міюся, ешся, м. Засміятися. *Як толяне, засміється, душа замірає.* Чуб. V. 25.

Засмоктаний, а, е. 1) Засосанный. 2) Плохо уродивийся, болізнений. *Жито... ледві од землі одлізло,—низеньке, жовте, засмоктане.* Мир. ХРВ. 5.

Засмоктати, ся. См. Засмоктувати, ся.

Засмоктувати, тую, еш, сов. в. засмоктати, кчұ, чеш, м. 1) Засасывать, засосать. 2) Сплачивать, сплотить (о водѣ въ землѣ). *Вода засмоктала землю у кургани: зробила їй твердою.* Черном.

Засмоктуватися, туюся, ешся, сов. в. засмоктатися, кчұся, чешся, м. 1) Засасываться, засосаться. 2) Впиваться, впитаться. *Олеґ лови не кінчас, скопив як на мукаш,—йому в нозу засмокталася чорная ладюка.* Рудан. IV. 31.

Засмоліти. См. Засмолювати.

Засмолювати, люю, еш, сов. в. засмоліти, лб, лиш, м. Засмаливать, засмолить. *Коли ти смолую засмолений, каже воєк, то дай і мені засмолити бик, а то собаки обібрали.* Руд. Ск. II. 14.

Засмугтати, ся. См. Засмугатися, ся.

Засмугуватися, кұюся, ешся, м. Загрудити.

Засмугтати, нію, еш, м. Опечалиться. **Засмугувати, тую, еш, м.** Опечалить. *ся. Засмугувала на чужій стороні.* Г. Барв. 410.

Засмугтати, чajú, еш, засмугчувати, чую, еш, сов. в. засмугтити, чұ, тиш, м. Опечаливать, опечалить. *Не тиш мої вориженьки, не засмучай мене.* Гол. I. 289. *Не засмучуй мене тяжко.* К. Псал. 102. *Вона ж його не звеселила, тільки гірше засмугила.* Мет. 145. *Господь засмугив, Господь и потішиить.* НВолын. у.

Засмугатися, чajúся, ешся, засмугчуватися, чуюся, ешся, сов. в. засмугтитися, чұся, тишся, м. Опечаливаться, опечалиться. *Забувив гроші та так ся, небожєнько, засмугив.* Каменец. у.

Заснівка, ки, ж. Родъ пштыя. *Все пооближави (рушники) заснівками.* Кв. I. 111. Ум. Заснівочка.

Засніжити, жу, жиш, м. Покрити снігомъ.

Засніжитися, жуся, жишся, м. Покритися снігомъ. *Уже і сніг почав сіятися із неба, і іляя засніжилось мов зячим пухом.* Мл. л. сб. 175.

Засніг, ту, м. Головная зерновая, Ureda Segetum. *Люде купують жито з заснігом, бо воно дешевше.* Ковел. у.

Заснігати, ся. См. Заснічувати, ся.

Засніжок, тку, м. Зародышъ. *Який куц не вирви, то й засніжку навіть картоплі нема.* Могил. у.

Заснічувати, чую, еш, сов. в. заснітити, чұ, тиш, м. 1) Засыпать, засыпать, забить (чѣмъ-либо сыпучимъ). *Побіла б по його сліду стежками, перелазими, да снаги не маю, наче хмелиною ноги спутано, очі заснічено—т. е. засыпано землею въ могилѣ.* Г. Барв. 78. 2)—*очи.* Ответи глаза, отуманять, одурачить. *Та вони, прокляті цигани, так тобі заснітати очі, що ти й сам не чуєшся, як і гроші їм викинеш.* Миргор. у. Слов. Д. Энари.

Заснічуватися, чуюся, ешся, сов. в. заснітитися, чұся, тишся, м. 1) Зарождається, зародиться. *І не заснітілося на це (ному). Нїтъ этого и признаков, и не начиналось.* *Минуло їх (років) аж п'ять, а на щастя сиротам і не заснітілося.* Св. Л. 112. 2) Покриваться, покрываться головней зерновой (Ureda segetum). *Збіжжя заснітілося.* Вх. Пч. I. 13. 3) Закупориватися, закупориться (о гнойной ранѣ),

зайбитися гноємъ. *Оце рана заснітилася, так іній і не витіка.* Лебед. у. *Нароє на-лець, витече трохи мною, знов заснітяться та й болить.* Лебед. у. *Заснітяться іній у вусі.*

Засновання, **ня**, с. Закладка (постройки) и угощение по поводу этого. Шух. I. 89.

Засновигати, **гати**, **гати**, **аш**, **м.** Засновать, забывать.

Засновувати, **вую**, **аш**, **сов. в.** **заснувати**, **нувати**, **аш**, **м.** 1) Засновувать, засновать, затыкать, затыкать. *Заснуем ліси оце поворожками.* Нп. *Павук заснував усе вікно.* 2) Основувать, основать. *Нову Січ на Чортотмилу заснувати.* К. Бай. 114.

Засновуватися, **вуюся**, **ашся**, **сов. в.** **заснуватися**, **нуватися**, **ашся**, **м.** 1) Засновуватися, засноватися, затыкатися, затыкаться. *Паутинням заснувалось.* Кв. II. 196. 2) Основуватися, основатися.

Засновіти, **жати**, **виш**, **м.** 1) Затянуть перекладки въ ульї. 2) Вставить въ ярмо снази.

Заснулий, **а**, **о.** Уснувший. *Заснулий на зіму бабак.* Ном. № 5491.

Заснути. См. **Засниати**.

Засобок, **беу**, **м.** 1) Сборки на спинї подушка вверху отъ тали. См. **Засібний** 2. 2) Задняя часть рубашки. Вх. Зн. 20.

Засов, **ва**, **м.** Засовъ, задвижка. Ум. **Засовець**. *Трьома засовцями засувала (двері).* Мил. 85.

Засоватися, **ваюся**, **ашся**, **м.** Засоватися, задвигаться. *Стара засовалася на місті, мов їй що вкусило.* Мир. Пов. II. 47.

Засовгати, **гати**, **аш**, **м.** Запаркать (ногами).

Засовень, **вня**, **ж.** = **Засов**. Звенигор. у.

Засовець, **вця**, **ж.** Ум. отъ **засов**.

Засова, **ки**, **ж.** Родъ деревяннаго засова или задвижки у дверей, запираемой и отпираемой снаружы при помощи особаго ключа. КС. 1889. V. 489. Чуб. VII. 383.

Засокотати, **чати**, **чеш**, **м.** Закричать, закудахтать (о курахъ). *Півень засокотав, заляпав крилами і заспівав.* Левиц. I. 45.

Засолити, **літи**, **лиш**, **м.** Посолить. *Варвара заварить, а Сава засолить, а Микола поставити кола.* Ном. № 507.

Засолоджувати, **джую**, **аш**, **сов. в.** **засолодити**, **джати**, **диш**, **м.** Подслащивать, подсластить.

Засольщик, **ка**, **м.** Занимающийся солениемъ рыбы на заводахъ. Черном.

Засопти, **пуги**, **пеш**, **м.** Засопеть. *А Ничипир мав щось сказати та й не здужав і тільки дужче засів.* Кв. I. 240.

Засоптисся, **пугся**, **пешся**, **м.** = **Засанатися**. *Оддих бо трохи, Остапе! бач, як засоптисся.* К. ЧР. 204.

Засоромити, **ся**. См. **Засоромлювати**, **ся**.

Засоромлювати, **люю**, **аш**, **сов. в.** **засоромити**, **млю**, **миш**, **м.** Пристыжать, пристыдить.

Засоромлюватися, **лююся**, **ашся**, **сов. в.** **засоромитися**, **млюся**, **мишся**, **м.** Конфузиться, сконфузиться, застыдиться. *А вона і всміхнеться, і засоромиться.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Засохлий, **а**, **о.** Засохший. *Дрібні слюзи по пожирини на засохлу землю роняє.* Мл. л. сб. 90.

Засохляний, **а**, **о.** = **Засохлий**. *Тісто зверху не засохляне.* НВолын. у.

Засохнути и **засохти**. См. **Засихати**.

Заспаній, **а**, **о.** Сонный. Левиц. Пов. 17. *Ой очі мої заспані.* Мет. 263.

Заспати. См. **Заснипати** 2.

Заспатися, **сплюся**, **пінся**, **м.** Обрюзнуть отъ сна, имѣть сонный видъ. Чуб. V. 106.

Заспів, **ву**, **м.** Запѣвъ, прелюдія. К. Дз. 5.

Заспівати. См. **Заспівувати**.

Заспівувати, **вую**, **аш**, **сов. в.** **заспівати**, **ваю**, **аш**, **м.** 1) Запѣвать, запѣть. *Заспівайте пісеньки ой хоч рдній.* Мет. 114. *Заспівало поле—говорится о шумѣ зрѣлаго хлѣба. Ой чие ж то поле заспівало стоя, заспівало нам, хорощим жєнцям?* Мет. 394. 2) Убаюкивать, убаюкать колыбельной пісней. *Над колесками дитвору немовлять заспівуєм котками.* К. Дз. 238. 3) Заглушать, заглушить при помощи пѣнія (горе, бѣду и пр.). *Не втекла... таки од свого лица: і не забувала їй не заспівала їй не затанцювала його.* Левиц. I. 86.

Заспіль, **нар.** Сплошь, подрядъ. Мнж. 180.

Заспокобити, **ся**. См. **Заспокоювати**, **ся**.

Заспокоювати, **коюю**, **аш**, **сов. в.** **заспокобити**, **кою**, **іш**, **м.** Успокаивать, успокоить. *Ой ти вміа заспокоїть лякає серденько.* К. Досв. 140. *Галия його заспоковала, голубила.* Мир. ХРВ. 389.

Заспокоюватися, **коююся**, **ашся**, **сов. в.** **заспокобитися**, **коюся**, **ішся**, **м.** Успо-

каиватися, успокоїтися. *Зинько! заспокоїся, я од широго зерця тебе прошою.* Стор. МПр. 58. *Знов, заспокоївшись, сидить коло криниці.* К. МХ. 41.

Заспоритися, *рюся, рися, м.* Заспоритъ. *Заспорились орел та муравка, хто дужчий.* Мнж. 147.

Засосати, *соф, осбш, м.* Начать сосать.

Засосати, *осбся, осбша, м.* Засосаться, сосать слишком долго. Желех.

Застав, *ву, м.* 1) = Заставка 2. Грин. I. 25. 2) = Застава 1. *Будь, братчику, ласкав, мишаем ті застав: коника вороною, Івана молодого.* О. 1862. IV. 32.

Застава, *ви, ж.* 1) Залогъ. *Шинкарочко мила, усип меду-вина. бери на заставу коня вороною.* Чуб. V. 29. *А тут ще нема чою шинкари і в заставу оддати.* Рудч. Ск. II. 21. *Положили нову ситиу і кожух в заставі.* Мкр. Н. 3. 2) Застава, пограничная стража. *А у Тендрові острові Семен Скалозуб з військом у заставі стояв.* АД. I. 217. *Застави хотъ стояли, та не тусто, сторожа не пильнувала так, як от тепер по Збручеві, чи шо.* МВ. Ще недавно по тій річці застави стояли, по заставах орандари жито з людей брали. К. Досв. 122. 3) Хоругвь. *Зійди, Господи, з неба, бо нам тя ту треба—заставу вишивати.* Гол. IV. 423. 4) Застава. Ловушка для лѣсного звѣря. Шух. I. 235. Ум. Заставонька. *Не веліла мати заставоньки брати.* Чуб. V. 89.

Заставати, *застаб, бш, сов. в. застѣти, стѣну, неш, м.* Заставать, застать. *Буду бити, коня нати, щоб дівку застати.* Чуб. III. 134. *Йди, корови дій, що від батька напала.—Я ті подожу, що в тебе застала.* Чуб. V. 118.

Заставити, *ся, см.* Заставляти, ся.

Заставка, *ки, ж.* 1) Заслонка, заставка. Шух. I. 174. 2) Вешнякъ, ставень для удержанія воды въ плотинахъ и запрудахъ. *З млина викинув мірочиник заставку заставлять.* Грин. II. 160. *На всі застави. Ізо всѣхъ силъ, во всю двановскую, во всѣ лопатки и пр. Сі баби ніяк не збанути, що сьогодні можна з чоловіком рубатися на всі застави, а завтра цуляти окулі по братерськи.* К. ЧР. 242. *Стожжа довгими кінцями так і мав на всі застави.* О. 1862. IX. 60. *Гей, ріжте на всі застави музики.* К. ПС. 24. *На всі застави лав.* Ном. № 3534. Ум. Заставочка. *У лотоках заставочки мельник заставляє.* Чуб. III. 178.

Заставляти, *лію, еш, сов. в. застѣвити, влію, виш, м.* 1) Закладывать, положить. *Оце кожух заставила та купила борошна.* Харьк. 2) Заставлять, заставить, загораживать, загородить. 3) Уставлять, уставить. *І стравами стоми твої заставити.* К. Іов. 80. 4) Заставлять, заставить, принуждать, принудить. *Заставила мене мати тонку пряску пряти.* Лавр. 66. 5) Опускать, опустить пліюзний ставень. *У лотоках заставочки мельник заставляє.* Чуб. III. 178. 6) — діло ним. Поручать, поручить кому діло, ставити кого на роботу какую нибудь. *Въ похорон. причитанія матъ обращається къ умершей дочери: Ким я буду те ділечко заставляти, як тобою заставляла?* Мвл. 220.

Заставлятися, *ліюся, ешся, сов. в. застѣвнитися, вліюся, вишся, м.* 1) Закрывать, закрыться. *Вовірка заставляється хвостом.* Вх. Лем. 417. 2) Биться, побиться объ закладъ. Вх. Лем. 415. 3) Закладывать, заложить себя. *Хоч застався, а постався.* Ном. № 11932.

Заставний, *ѣ, 6.* Положенный, отданный подъ залогъ, заложенный, закладной.

Заставний, *ка, м.* Завладчий, залогодатель.

Заставонька, *ки, ж.* Ум. отъ застѣва.

Заставочка, *ки, ж.* Ум. отъ застѣвка.

Заставщина, *ни, ж.* Отданное въ залогъ, заложенное. *Нехай сей козак, бідний нетя, не маєтсья в тебе сеї заставщини викуплати.* ЗОЮР. I. 206.

Застайка, *ки, ж.* Жилище пастуха гуцула въ полонинах. См. Стайна. Шух. I. 215.

Засталитися, *м.* Встрѣчено въ выраженіи: засталитися не собою. Проглянуть солнцу. *Полюба оце засталитися на сошино, та й знову хмарки.* Ном. № 337.

Засталитися, *ліюся, ешся, м.* Занесивать. *Еней з Палантом обнімався і в його пріязнь заставлявся.* Котл. Ен. V. 11 и Словарь 11.

Застанова, *ви, ж.* = Застава 1. *Поніс чоловік до жиди ціп на застанову, щоб навірив юрліки.* Лебед. у. *Жидові клади застанову як позичаєш, а йому не треба.* НВолын. у. *Кожух у застанові.* НВолын. у.

Застановити, *ся, см.* Застановляти, ся.

Застановляти, *лію, еш, соз. в. застановити, влію, виш, м.* 1) Закладывать, заложить. *Запаску свою до жиділки однесла, застановила.* Г. Барв. 277. *А тре-*

тій ниві не платив та коня, зброю застановив. Чуб. V. 672. 2) Заставлять, заставляють, загромождять. 3) Ставить, поставив, во что-либо, напр. в печь. Обід застановив, хліб посадила. Г. Барв. 80.

Застановлятися, ляюся, ешся, сов. в. застановитися, вляюся, вишся, і.а. Остановливаются, останавливаются, задерживаются, задержаться. Через спеку орання застановилося. Каменец. у.

Застаренний, а, в. Преждевременно состарившийся. Не так стара, як застарена молодийця. Мир. Пов. I. 112..

Застарцювати, цію, еш, і.а. 1) Занищенствовать, начать ходить по міру. 2) Заработать нищенствомъ.

Застаршинувати, цію, еш, і.а. Заначальствовать.

Застаткувати, кюю, еш, і.а. Порядочно повести себя. Перше все по коримам вештався, а як оженився, так і застаткував.

Застати. См. Заставати.

Застабу́ти, бу́, неш и пр. і.а. = **Засті́нути и пр.**

Застеліти, сія. См. Застеляти, ся.

Застеліти, ляю, еш, сов. в. застеліти, лю, леш, і.а. = **Застилати, заслати.** Достала скатірку, стіл застелє. МВ. II. 20. Білу постіль застєлю. Чуб. V. 48.

Застелітися, ляюся, ешся, сов. в. застелітися, вляюся, лешся, і.а. 1) = **Застилатися, заслатися.** 2) — шалєю, хустною. Надѣть на плечи шаль, платокъ Люборацька вже і шалєю застєлилась. Св. Л. 78. 3) Начать дуть (о вѣтрѣ)? Та він (вітер) зранку застєлився був он-який, а тепер—сказано, така тиша, що й Господи! Кобел. у.

Застєгати, гаю, еш, сов. в. застєгти, гну, неш, і.а. 1) Застывать, застыть. Ам йому в литках застєгло. Испугался. Ном. № 9336. 2) Застєгать, застєчь. Терпи, домо, неволєнку, поки смерть застєгне. Чуб. V. 629.

Застєглий, а, в. Застывший. Застєглие холодне повітря. Мир. Пов. I. 145.

Застєгти. См. Застєгати.

Застєдїти, джѹ, дїш, і.а. = **Засорожїти.**

Застєлати, ляю, еш, сов. в. застєлати, еш, і.а. 1) Застилать, застелать. Столи застєлали. Мет. Око з тїла слязою. МВ. (О. 1862. I. 76). 2) Застєлати бчі. Закрїть глаза, переносно: заснути. Иноді, як прийдесть, так тїя *о спїє

на серїї, що й молю Бога, щоб мені очі заспали. Г. Барв. 101.

Застєлатися, ляюся, ешся, сов. в. застєлатися, ешся, лешся, і.а. Застєлаться, заслаться.

Застєбати, бѣю, еш, сов. в. застєбнѹти, бнѹ, неш, і.а. Застєгивать, застєгнуть. Застєба повагом гудзик. Сим. 230.

Застєбїтися, бѣюся, ешся, сов. в. застєбнѹтися, нѹся, нешся, і.а. Застєгиваться, застєгнуться. Гудзиками застєбївся. Лавр. 4.

Застєбка, ки, ж. = **Застїжка.** У нашої Одарки на застєбї стрїчка. О. 1861. X. 82. Двоє дїтей... а якихсь ганчірках замість сорочок, котрі вони якось сорожимо повозили на грудях чорними ручєнками, бо застєбок не було. Мир. ХРВ. 186.

Застєжечка, ки, ж. Ум. отъ застїжка.

Застєжїна, ни, ж. = **Застїжка.** На бїдній дївичинї сїня застєжїна. Грин. III. 531.

Застєжка, ки, ж. Застєжка, шнурокъ или ленточка для завязыванія воротника рубаші. Чуб. VII. 415. Сим. 182. Гол. Од. 54. Подару миленькому на застєжку стрїчки. Чуб. V. 194. Во мн. ч. застїжїни значить петли, вѣ которые продѣвается застєжка. В його червона стьожка гарна в застєжках. Ном. № 11181. Як тобі, козаченку, угодить, яку тобі та стьожку купити? Червоную, дївичину, червону, щоб висїла з застєжок додолу. Мил. Ум. Застїжечка. Сукню шими да й покоротили... остаточки на подарочки, обрїзки на застїжечки. Грин. III. 46.

Застїлля, дя, с. Мѣсто за столомъ. Kolb. I. 109. МУЕ. III. 126. Мѣж. 59. Гол. IV. 539. Пустї, пустї, Івасеньку, із застїлля, та поляжусь я по надвїрю. Мет. 175. Сидять по застїллю. Мил. 156. Ум. Застїллячно. Сами сидять по застїллячку. Грин. III. 481.

Застїлок, лєу, м. Постель. Вх. Лем. 417.

Застїльний, а, в. Застольный. Розговорились, трапезуючи... Постановили промадо застїльнымъ так... К. Д. Серпе. 19.

Застовбурчїтися, чуся, чїшся, і.а. Стать вверху, дїбомъ (о волосахъ, шерстї).

Застогнати, нѹ, неш, і.а. Застогнать. Нарко застогнав і почав рвати на собі ося. Стор. МПр. 23. Застогнали, застогнали церковнї мурї. К. Досв. 211. Загудѣла застогнала земля під козацькими підїжками. Левин. I. 16.

Застолітній, я, а. Им'ючий бол'ше ста л'т'є. *І сида, і юбата, мабуть застолітній.* Мкр. Н. 32.

Засторбонь, нку, м. Бокове від'єдле-н'є в'є клуні, в'є комнаті, в'є амбарі, бо-кової прид'єл в'є церкві и пр. Чуб. VII. 397. *Показав засторонки, повні тиенні арнаутки.* Левич. Пов. 194.

Засторцювати, цюю, еш, м. = Запро-торити. 1) *Куди це ти засторцювала мою л'єжку?* Миргор. у. Слов. Д. Эваря. 2) *Та я його засторцював у наймити.* Миргор. у. Слов. Д. Эваря.

Засторчіти, ч'ї, ч'їш, м. = Застроми-ти. *В болото вершу засторчив.* Греб. 369.

Застоювати, тоюю, еш, сов. в. засто-ят, стою, їш, м. —ч'єргу. Стоять, очидая очереди. *Паничі жусми застоювати коло неї чергу навіть на польку.* Левич. Пов. 40.

Застоюватися, тоююся, ешея, сов. в. застоїтися, стоїся, їшея, м. Застанувать, застоїтися. *Кін' на стані трохи застоївся, треба його проїздити.* Грин. П. 12.

Застобний, а, е. Застоявшійся. *Зас-тобніє ст'єжки, аж повила солома.* Ка-монец. у.

Застоїти, ся. См. Застоювати, ся.

Застраїти, х'юю, еш, м. = Застраши-ти. Мир. ХРВ. 127.

Застраїти, ш'ї, ш'їш, м. Устрашити, испугать, запугать. *Та не всіє же лижа сила м'єлодієм застрашила.* К. Досв. 112.

Застраїтися, ш'їся, ш'їшея, м. Испугаться, устраситься. Драг. 61.

Застрекотіти, ч'ї, ч'їш, м. Застрекотать. *Застреко-тіли коники, заспівали пташечки.* Стор. МПр. 22.

Застр'єліти, лю, лиш, м. Застр'єл'ть. *Застр'єл' сина свого Сачка.* Чуб. I. 154.

Застриб'ати, б'юю, еш, м. Запрыгать. **Застриб'ати, в'юю, еш, м.** Повремениць, обождаць немного.

Застроміти, м'юю, м'їш, м. Воткнуть, вонзять. *Застроміли ножа у стіл.* Рудч. Ск. I. 148. *Зм'їй перекинувся юл'кою.* Вона взяла, застроміла його в стіну. Рудч. Ск. I. 22. *Та виломлю калинову вітку, та за-стромлю за білу намітку.* Мет. 234.

Заструг'ати. См. Застругувати.

Застругувати, гую, еш, сов. в. за-струг'ати, ж'ї, ж'їш, м. Застр'єгивать, за-строгать, заостр'їть.

Заструн'їтися. См. Заструн'їлюватися. **Заструн'їлюватися, л'ююся, ешея, сов.**

в. заструн'їтися, пл'юся, п'їшея, м. Стру-п'їть, заструп'їть, покр'їться струп'їями.

Застряв'ати, р'юю, еш и застряг'ати, г'юю, еш, сов. в. застряти, р'яну, неш и застряг-ти, г'ну, неш, м. Застряв'ать, застряг'ать, завязнуть. *Жартувала баба з колесом, та ст'їця застряла.* Ном. № 12665. *Як то нам застряти у неволі вічній?* МВ. II. 46. *З... лоба мимис краплі поту и застрякали в пустих св'їзх кудлатих бров'єх.* Левич. I. 162. *Піде собі у двір, та там и застряне.* Св. Л. 246.

Застрянина, ни, ж. Часть те'єв'єго станка. См. Верстат. Вас. 165.

Застряти. См. Застряв'ати.

Застрування, ня, с. Заслоненіє св'їта.

Заструвати, тую, еш, м. Заслонять, св'їтъ, застити. Ном. № 12740.

Застругоніти, н'їю, н'їш, м. Глухо за-стучать. *Під вікном застругоніло.* Св. Л. 222.

Заст'їда, ди, ж. Простуда. Аф. 438.

Заст'їджувати, д'юю, еш, сов. в. за-студ'їти, д'ж'ї, диш, м. Простуживать, простудить. Аф. 438.

Заст'їджуватися, д'ж'юся, ешея, сов. в. застуд'їтися, д'ж'їся, дишея, м. Про-стуживаться простудиться. Аф. 438. *Трош-ки застуд'ївся та и занедужав.* Стор. I. 189.

Застуж'ати, ж'юю, еш, м. Затруднять, утрудж'ать, принужд'ать. *Ми вас не засту-жаєм, щоб ви сами приїздили до нас.* Екатеринаси. у. (Залубовсь.).

Заст'їжати, ж'юю, еш, м. 1) Застучать.

2) Застичь, захватить, поймать. *Застукав, як сотника в горосі.* Ном. № 3927. *Кол'їсь жука застукала в'їона у такім куточку, що не було куди йому утікати.* Рудч. Ск. I. 46.

Застукотіти, ч'ї, т'їш, м. 1) Уча-щенно застучать. *Шось застукотіло у вікно.* Мнж. 129. 2) Забитися (о сердці). *Серце в бат'їка и матері швидче засту-котіло.* Левич. Пов. 156.

Застум, ма, м. Укромное м'єсто, пу-стынное глухое м'єсто. *Сховалась ти на відпочинок, як лебідь в тихі застуми води.* К. ПС. 130. *І засв'їтився св'їт по засту-мах московських.* К. Дз. 15. *Чи не сором тобі покидати нас і по застумах цього ліса блукати без нас?* Нп.

Заступ, па, м. Заступ'ь. Д'їх'юю спра-вить заступ та лопата. Ном. № 3230. *Візьми заступ та викопай отут ямку.* Харьк. Ум. Заступець, заступочон. Грин. III. 56.

Заст'їпа, ш, ж. Защита. Левч. 47.

Заступати, п'яю, еш, сов. в. заступити, п'яю, пиш, м. 1) Закривати, закривати, становитися между. Рада б зірка зійти, чорна хмара заступає. Мет. 81. То не чорні хмари ясне сонце заступали. Макс. (1849), 80. Рад би я встати та й привід дати своєму дитяточку,—сиря земля заступила оченка, прийшла мі ручку. О. 1862. IV. 40. Люде б сонце заступили, як би мали силу. Шевч. 80. Так мені світ і заступило. 2) Занимати, заняти, преграждати, преградити (дорогу). Де не візьметься воюю,—увесь шлях заступив. Рудч. Ск. II. 75. Йому калина дорогу заступила. О. 1862. IV. 27. А тязький воріжененьки заступили доріжененьки. Чуб. V. 248. 3) Заходити, зайти за что. Як хто йде, або йде було мимо, то він заступити за комору, чи за двері, щоб не здрокатися. Г. Барв. 160. Шкода від нас за мурі заступати, на козаків гармати рихтувати. К. ЦН. 174. 4) Начинятися, начатися (о днів и пр.). Заступало свято, настав багатий вечір. Мир. Пов. I. 136. 5) Вступати, вступати (въ должность). Тільки старостою заступив, а ти вже мене й старшиною робиш. Грин. II. 245. 6) Заб'яти, заб'ити, заб'яти, заб'яти. 7) Защищати, защитити. Мил. 196. Хто мене (без матері) буде тепер заступати? Мил. 201. Було б кому заступити дочку від силоміття. Г. Барв. 509. Заступи мене, Боже, при лійкій юдині! Заступи, Господи, заборони хрестинську ху-дібку. Шух. I. 192.

Заступатися, п'яюся, ешся, сов. в. заступитися, п'яюся, пишся, м. 1) Покриватися, покриватися. Улиця у - продовж людми заступилася. МВ. (О. 1862. I. 101). 2) Заступатися, заступитися. Чоловік заступився, став пана просити, що його жінка не стоєна розуму. Рудч. Ск. I. 187.

Заступень, п'я, м. Древко, ручка кь заступу. Каменец. у.

Заступець, п'я, м. 1) Ум. отъ заступ. 2) м. Родъ узора для вышивки сорочки. КС. 1893. V. 278.

Заступільно, на, с.=Заступень. Канев. у.

Заступіти, ся. См. Заступати, ся.

Заступник, ка, м. 1) Замѣститель, заступающий мѣсто другого, исправляющий должность. Черниг. у. 2) Защитникъ, заступникъ, ходатай за кого. Мир. Пов. I. 161. Хто в нас Бог, отріч Єврей? Хто заступник, отріч Бога? К. Псал. 39.

Заступниця, ці, ж. 1) Замѣстительница. 2) Защитница, заступница. Чуб. III. 255.

Заступочок, че, м. Ум. отъ заступ.

Застьол, лу, м. Покривало, то, чѣмъ застлано (диванъ, кровать, столъ). Він до кровати, шумів рукою під застьол,—там і гроші підкинуто. Александр. у. (Залюбовск.).

Застьбла, ли, ж. Полотно, котрымъ накрывають, застилають возъ, когда на него нагужають хлѣбъ. Александр. у. (Залюбовск.).

Засув, ва, м. 1) = Засов. Ном. № 503. 2) Часть лавчагого замка. См. Лавчагий. Шух. I. 93. 3) Часть отримача. Шух. I. 249.

Засувати, наю, еш, сов. в. засунути, ну, еш, м. Засовувати, засунути. задвигати, задвигути. Ой високо товариша, засуну в галляу. Шевч. 534.

Засуватися, ваюся, ешся, сов. в. засунутися, нуся, нешся, м. 1) Задвигатися, задвигнутися, засовуватися, засунутися. 2) Осыпаться, засыпаться, засыпаться (землей). Вже й криниця тая засунулась і висохла. Шевч.

Засувка, ки, ж. 1) Задвижка. 2) Дощечка въ ложѣ гуцульскаго ружья, которой задвигается полое мѣсто, гдѣ хранятся пули. Шух. I. 229, 230. 3) Часть ригтона (см.) МУЕ. III. 20.

Засудити, джу, диш, м. Осудити, приговорити. Ой вже тебе, молодий козаче, в салдати засудили. Чуб. V. 948.

Засудити, джу, диш, м. Стянути, свести. Судорга засудила руку. Борз. у.

Засукати, ся. См. Засукувати, ся.

Засукувати, кую, еш, сов. в. засукати, каю, еш, м. Засучивати, засучати. По локотъ руки засукав. Котл. Ен. II. 19.

Засукуватися, куюся, ешся, сов. в. засукатися, каюся, ешся, м. 1) Засучиватися, засучатися. Оце це! не засукують-ся ніяк рукава! 2)—самій в собі. О ниткѣ: скручиватися, скрутитися. Шух. I. 149.

Засулли, ля, с. Мѣстность за рѣкой Сулой. Желех.

Засумити, мію, еш, м. Опечалитися. Засумів Ірод. Ев. Мт. XIV. 9. Йде сумний, понурий... Дивно так засумів. К. ЦН. 250.

Засумувати, мію, еш, м. Затосковать, загрустити. Старий Тавола часом тязко, тязко засумує. К. Орися. (ЗОЮР. II. 200).

Засунути, ся. См. Засувати, ся.

Засурмити, мліб, мінш, іл. Затрубять. *А всі дзвони задзвонили, а всі сурми засурмили.* Нп. *Ой у городі у Черкасі сурми засурмили.* АД. I. 159.

Засурбелити. См. Засурплювати.

Засурбелювати, люю, еш, сов. в. засурбелити, лю, лиш, іл. Всаживать, всадить съ силою. Аф. 438.

Засу́ха, хн, ж. 1) Засуха. *Покарав Господь людей превеликою засухою.* Стор. I. 150. 2) Высохшее озеро. Одесск. у. (Браунеръ).

Засу́шечок, чка, м. Ум. отъ засушок.

Засу́шити, ся. См. Засушувати, ся.

Засу́шка, ки, ж. Сортъ луку. *Цибумо-засушку годиться сховати до Покрози на ніч, щоб у стовбурі не йшла.* Грин. II. 21.

Засу́шок, шка, м. Сухарь. Ум. Засушечок. *Дала йому засушечок хліба.* Рудч. Ск. I. 88.

Засу́шувати, шую, еш, сов. в. засушити, шү, шиш, іл. Засушивать, засушить. *Доставши рибу, одріже голову, засуши і сховай.* Чуб. I. 75.

Засну́ти, ну, неш, іл.—Засохти. *Зиниши, серденько, зиниши, мов рясст весною у ночі заснеш.* Шевч. 327.

Засця́ка, ки, об. Обмоченный уриной.

Засци́кати, каяю, еш, сов. в. засціяти, сціб, ціш, іл. Замачивать, замочить (уриной). *Чорний чорне більмо засця, білий біле більмо засця.* Чуб. I. 139.

Засци́катися, ціюся, цішся, ешся, сов. в. засціятися, ціюся, цішся, іл. Замачиваться, замочиться (уриной).

Засця́нка, ки, ж. Замочившаяся уриной.

Засці́ти, ся. См. Засцикати, ся.

Зась меж, виражающее запрещеніе: нельзя не смѣти! *Що попові можна, то дякові зась!* Нѳм. № 1004. *Омила їж, а руками зась!* Нѳм. № 3822. *Горілка, ка-жуть, не дівка, а козакові зась.* Мл. л. зб. 47. *Я з хорощим постояла, тобі зась, тобі зась!* Чуб. V. 1114. Иногда употребляется въ видѣ суроваго выговору. *Дяко, бо тику наговочу!... А зася до пикн ти не знаєш?* Грин. II. 165.

Засябрува́ти, рую, еш, іл. Стать въ сосѣдскія, товарищескія отношенія. *З сусідою, охтирським крамарем, вони засябрували.* О. 1862. IX. 70.

Засяга́ти, гаю, еш, сов. в. засягати, гнү, неш, іл. 1) Захватывать, захватить. 2) Охватывать, охватить. *Було видно усе, скільки засягло око.* Ком. I. 10. (Думки)

од билинки перелітали до птиці, од птиці до скотини, од скотини до чоловіка, поки не засягли всього світа. Мир. ХРВ. 29. 3) Добывать, добыть. *Роботою засягне собі частя.* Мир. ХРВ. 4) Заимствовать, позаимствовать, почерпнуть.

Зася́ти, сяю, еш, іл. Засіять. *Так в хаті засяло, що ніби свічки юріли.* Рудч. Ск. I. 113. *І світ ясний, не вєірній ти-хенько засяє.* Шевч. 217.

Зася́яти, сяю, еш, іл.—Засяти. *Зася-ями шаблі, як сонце з хмар.* Чуб. III. 278.

Зата́йти, ся. См. Затаювати, ся.

Зата́кати, каю, еш, іл. Начать поддаивать.

Затала́нити, ню, ниш, іл. Приобрѣсть по счастливой случайности. *Що вєдєнь загоруєш, то за ніч прогайнуєш, а що заталанити,—то музики наймаєш.* Чуб. V. 479. *Він і шевць добрий, тільки що заталанити, то все й прогайнує.* Г. Барв. 272.

Затала́пати, паю, еш, іл. Забрызгать, запачкать жидею грязью одежду. Желех.

Затала́патися, паюся, ешся, іл. Запачкаться въ грязи, забрызгаться грязью. *Глянь, як заталапалась і тварі не знає.* Брацл. у.

Затамува́ти, мую, еш, іл. 1) Задержать, остановить, унять. *Затамувати кров.* Житом. у. *Гріх розмножався на землі і нічим було вже його затамувати.* Опат. 12. 2) Остановить теченіе воды, запрудить. 3) Подождать, замедлить, протянуть. *Затамував два дні, не заплатив.* Черк. у.

Затамува́тися, му́юся, ешся, іл. Задержаться, замедлить. *Пішов і затамувався там.* Черк. у.

Затанцюва́ти, цію, еш, іл. 1) Затапцовать. 2) Заработать танцами. 3) Заглушить, осилить при помощи танцевъ (горе, печаль и пр.). *Не текла... таки од своєю бо і не здалося їй не заспівала, їй не затанцювала.* Левич. I. 86.

Затанцюва́тися, ціюся, ешся, іл. Увлечься танцами. *Катря до впаду не затанцюється, не розсердиться до сварки.* МВ. II. 83.

Затанчѣти, чу, чш, іл.—Затанцювати.

Затарабанѣти, ню, ниш, іл. 1) Забарабанить; загучать. *Здалось, що як неначе ложками на лаві затарабаніло; думало,*

посто кім. Драг. 69. 2) Задѣвати, зата-
щити.

Затарасувати, о́у, аш, іа. 1) Зави-
дять хворостомъ (топъ). 2) Преградять
(путь). В болоті зарузка і заднім путемъ
затарасувала.

Затарасуватися, о́уся, ашся, іа.
Увязнути въ грязи. Оттуп їхала пані у
каремі та як затарасувалася у бані, то
насилочку двома парами волів витягли.
Харьб. у. Слов. Д. Дварн.

Затаскати. См. Затаскувати.

**Затаскувати, ку́ю, аш, сов. в. зата-
скати, ка́ю, аш, іа.** 1) Затаскивать, за-
тащить, куда-нибудь. Собаки десь уже і
яма (зарізана) затаскали. Мнж. 184.
2) = Запроторити 2. Тимоху (попа, за кару)
затаскали в монастир, та ще й на де-
в'ять місяців. Св. Л. 300. 3) Занимать,
заять притащеними предметами извѣст-
ное мѣсто. Затаскав чирегі дровами увесѣ
двір. Мнж. 41.

Затасувати, о́у, аш, іа. 1) Задѣвати,
заложити неизвѣстно куда, забросати, за-
пропасти. Куди се ти вѣлика затасува-
ла? 2) Заять, затереть. Там у олості і
затасували мов дію. Черк. у.

Затахлувати, лу́ю, аш, іа. Запропа-
стят. Затахлував усю худобу і кімля не
знайдеи.

**Затяювати, та́ю, аш, сов. в. затаїти,
таї́ю, іа.** Скрывать, скрыть, утаивать,
утаять, прятать. Породила Діва сина,
а тіла затаїть. Чуб. III. 368. І дух від
ляку затаїв. Котл. Ен. Затаївши дух,
никому на неї дивися. Стор. МПР. 76.

**Затяюватися, та́юся, ашся, сов. в. затаї-
тися, таї́ся, ішся, іа.** 1) Скрываться,
скрыться, укрываться, укрыться. За-
таївся духом і тілом. НВолын. у. 2) От-
пираться, отпереться, не признаваться, не
признаться. Затаїться, та й що хоч йому
роби. НВолын. у.

**Затверджувати, джу́ю, аш, сов. в. за-
твердіти, дѣ́ю, аш, іа.** Утверждать,
утвердить.

Затверділий, а, о. Загрудблйй, за-
твердѣвшйй. Серце бо їх затверділе. Ев.
Мр. VI. 52.

Затвердіти, дію, аш, іа. Затвердѣть.

Затверднути, ну, неш, іа. = Затвер-
діти. Затвердло поле й не вореш. Камен-
ец. у.

Затемліи, а, о. Затемшій.

Затеміти. См. Затемати.

Зателѣняти, ка́ю, аш, іа. = Задѣ-
ленъяти. Тут бо саме зателѣняв дзві-
нок. Хата, 95. Зауе великий дзвін з дзві-
ниці і ростоктився в повітрі. За ним ти-
хо зателѣняли маленькі дзвоники. Мир.
Пов. II. 129.

Зателѣняти, ни, об. Неряха. МВ. (КС.
1902. X. 152). Осе ще зателѣня, осе в неї
чорт знає як: сорочка от-от онаде, запаска
теж, пояс аж по землі волочється. Брадл.
у. Уже й вѣсир минає; а як вѣсир проми-
нує,—зателѣня прилинує. Грин. III. 652.

Зателѣпанка, ки, ж. Неряха. Желех.

Зателѣпати, па́ю, аш, іа. = Заталяпа-
пати. Желех.

Зателѣпатися, па́юся, ашся, іа. =
Заталяпатися. Так зателѣпаєся, як жид.
Ном. № 11273.

**Зателѣпуватий, зателѣпуватий, а,
о.** Неряшливий. Каменец. и Брадл. у. у.

Зателіпати, па́ю, аш, іа. Закачати,
заболтати.

Зателіпатися, па́юся, ашся, іа. 1) За-
болтатися, закачатися. 2) = Заталяпати.
Зателіпалася як свиня. Зміев. у.

Затемніння, ня, с. Затемнение, по-
мрачение. Затемнення історії. К. Кр. 23.

Затемніти. См. Затемнити.

Затемніти, нію, аш, іа. Ослѣпнуть.
Затемнювати, ню́ю, аш, іа. = Затем-
нати. Затемнює евангельський завіт. К.
ПС. 62.

Затемніти, ні́ю, аш, іа. Затемнять, затемнять.
Та хмара надулася і річ таку веде: „що
вже мені се сонце надойло!... Я здужаю
йому собою затемнити. Греб. 367. Хто
ти такий, що хочеш затемнити небесний
суд словами без науки? К. Іов. 84.

Затемперувати, ру́ю, аш, іа. Очинити
перо.

Затемрітися, ри́юся, ри́шся, іа. Поте-
мнѣть, стемнѣть. То влястилося було, а то
знов затемрілося. НВолын. у. Вийшли
увечері, а у ліс прийшли—затемрілося,
нічого не видно. Каменец. у.

Затенѣти, чу, ти́ш, іа. 1) Поста-
вить сѣні. 2) Слегка прикрыть.

Затѣпла, нар. Пока тепло.

Затѣплити, лі́ю, аш, іа. 1) По-
теплѣть. 2) безл. Стать теплѣе (о погодѣ).

Затѣрпнути, ну, неш, іа. Отерпнуть,
онѣмѣть. Богослов курив та й курив, аж
язик йому затѣрп. Св. Л. 122.

Затерчати, чу́, чі́ш, іа. О помощи

солов'ї: дроб'ю розсыпаться. (Соловейко) *защечебе, затерчить.* Кв. I. 29.

Затесати. См. Затисувати.

Затїкати, кїю, еш, сов. в. затїнути, кї, нїш, м. 1) Затїкати, затїнуть (отверстїе). *Я такими дурлями верхи затїкаю.* Чуб. V. 76. *Протї дїрку у бичка, з середини все євїв, а туди горобїв напустив і соломою затїкнув.* Рудч. Ск. II. 8. 2) Затїкати, затїкнуть за что либо. *Заток сонїку за пояс.* Федьк. 3) Втыкать, воткнуть, водружать, водрузить. *Затїкають з одного боку на човні бунчук, з другого прапор.* К. Бай. 92.

Затїкати, тїчу, чеш, м. Украсить цвїтами, затїкнув їх вь волоса, головной уборь. *Та й вирвемо квіточку зеленїмьку, та й затїчем Марусю молодїньку.* Мил. 134. *Затичу бїжник запашиим зїллям.* Г. Барв. 278.

Затїкатися, каюся, єшся, м. Украситься цвїтами и пр., затїкнув їх вь волоса, головной уборь. *В саду була, рожу рвала та й затїкалася.* Чуб. V. 51. *Ой упала зоря з неба та й розсипалася; мила зорю позбирала та й затїкалася.* Чуб. V. 1174.

Затїлля, лї, с. Задняя, не лицевая сторона. *А у Стриго на затїллю мальованї сїни, а там мої, товаришу, кучерї посїли.* Гол. IV. 445.

Затїлок, лку, м. Задняя стїна вь домї.

Затїльний, а, в. Задній. НВолын. у. *Вийшла стара панї на затїльний двїрї.* Гол. III. 207. *Утїкала Бондарїєна затїльними двїрми.* Грин. III. 616.

Затїн, ну, м. Родь перегородки изь камїша, ставящейся вь рїкї, чтобы поддержать рыбу, которая, ища выхода, попадает вь поставленную вершу. О. 1861. XI. 116. *Отче ж ми робим затїн—з очерету, пускаємо ворїтка, а бїля них спускаємо у воду вершу проти води; через день і набїжить окунї и плїтка.* О. 1861. XI. 115.

Затїнати, нїю, еш, сов. в. затїнути и затїти, тїш, нїш, м. 1) Ударять, ударить. *Скоро Лях-Бутурлак тес зачуває, Кирику Самїйла у шоку затїнає.* Макс. 37. *Як до мїса дождїжає, дубиною затїнає.* Чуб. V. 933. *Затїля її в пику.* НВолын. у. 2) Ударять, ударить рубящим или рїжущим орудїем, начинать, начать рубить рїзнуть. 3) —нош. Допекать, допечь, укорать, укорить. *Хазїйка смика*

дїда за рукав, щоб він уважив памотцївї, а хазїїн утворює попа, щоб він не затїнав старенькому. Стор. I. 240. 4) Дїлать, сдїлать что съ энергїей, съ жаромъ. *Сотїлка зуба затїнала.* Котл. Ен. I. 19. *На вїсонї дївчата затїнають веснянки.* Греб. 401. *Затїнає по-лїдськи.*

Затїнатися, нїюся, єшся, сов. в. затїнутися и затїтися, тїшся, нїшся, м. 1) Цїпляться, зацїпиться, задївать, задїть. *Се видно ж усякому, що сей замок скручено, бо кмоч затїнається.* Екатериносл. г. 2) Задерживаться, останавливаться, приостановиться. *Як повїв я рїштантa, то він спершу їшов як смїд, а далї все затїнався їти, а то ї побїв од мене та ї утїк.* Новомоск. у. 3) Останавливаться, остановиться вь разговорї, занекасться; замолкать, замолкнуть. *Хто? хто? затїнаючись скрикнув він.* Мир. ХРВ. 52. *Друге на речї дається, а як я... Якось Улита затїнулася.* Г. Барв. 226. *Дївочїй клїкт на хвилину затїнувся.* Мир. Пов. I. 144. 4) Только сов. в. Упорно стоять на своемъ; упорно продолжать что либо дїлать. *Не хочу, не поїду!... і затїялася на сїму.* Г. Барв. 531. *Затїямсь в одну шкуру: давай роцот!* Мир. ХРВ. 259. *Доц затїяся.* Мир. ХРВ. *В армеза тїлько нуд затїясь: там краї нищєком рїдали, як нїч наступить, сна не мам, а вечїр карюю здавався.* Мкр. Г. 16. 5) Только сов. в. Удариться. *Чоловїк розїтався, в одїрок зїтався.* Чуб. V. 1080.

Затїняти, нїб, нїш, м. Обгородить плетнемъ. Вх. Зн. 20.

Затїнка, кн, ж. Нижняя треть, нижняя утолщенная, послї зарубки, часть веретена. Шух. I. 148.

Затїнчивий и затїнчливий, а, в. Не поддающийся, неуступчивый, упрямий. *О яка ж бо ти затїнчива! Почастуй жє нас, коли сама не хочеш.* О. 1862. П. 36. *Ну, це ї колода затїнчива,—як от дитина буває.* Волч. у.

Затїрати, рїю, еш, сов. в. затїрѣти, трї, рїш, м. Затирать, затереть, стирать, стереть. *Ой ходїмо, дївчинотко, слїдок затїрати.* Чуб. III. 174. Переносно: заглаживать, загладить, стараться скрыть. *Як нї затїрала сїй смуток шуктуванїямъ... він раз-по-раз допитувався.* Г. Барв. 152. 2)—руки. Потирать руки. *А нам, затїраючи руки... потїм дорїженькою до хати.* Св. Л. 205. 3) Дїлать заторь. *Із лїхами нїво варити затїрайте: лїдський солод,*

козачка вода, людські дрова, козачки тру-
да. Макс. (1849), 67. 4) У бочаровъ: про-
рѣзывать на нижней части клепок полосу
или вырѣзку для вставки дна. Сумск. у.
Шух. I. 250. 5) Только несев. в. Ъсть
съ аппетитомъ. Панотежъ затирає смета-
ну з свѣжим сиром, витисни чарку окви-
тої Св. Л. 16. Тимоха тим часом зати-
рає печену курку, що на стіл подали.
Св. Л. 198. 6)—борщ.—Заправляти 1.

Затіраха, хи, ж. Названіє соломахи.
Соломаха-затирата, як затрем—поймо.
Грин. III. 195.

Затірач, ча, м. Инструментъ, ко-
торимъ прорѣзываютъ бочары въ клепкахъ
углубленіе для вставки дна. См. Затирати 4.
Шух. I. 250.

Затірити. См. Затирювати.

Затірогати, чų, чеш, м.—Заторох-
тити. Як юрошок затірокоче. Гол. III. 458.

Затірлявати, рлічу, чеш, м. Запи-
ливать. Музика що затірлявав, то й про-
ликав. Посл. †

**Затірювати, рюю, еш, сов. в. заті-
рити, рю, ршш, м.** Затаскивать, затащить
куда-либо, занести куда-либо.

**Затісбати, кая, еш, сов. в. затіс-
нути, ну, неш, м.** 1) Сжимать, сжать,
стискивать, стиснуть. Впірнув Сатанаїл
у самую безодню... бере він той пісок..., а
вода йому той пісок так і їзмиє; той
так затіскає жемню. О. 1861. VI. 59.
2) Запихать, засунуть. Затис за пазуху.
Сосниці. у.

**Затіхати, хая, еш, сов. в. затіх-
нути, хну, неш, м.** Затихать, затихнуть.
Затихло все... Тільки дівчата та соловейко
не затих. Шевч. 395.

Затічка, ки, ж. 1) Пробка, то, чѣмъ
закупориваютъ, затыкають. Чоловік ско-
ренко заткнув пляшку, перехрестив за-
тичку, та знов у воду. Ном. № 1254. 2)
Цвѣтокъ, который втыкается въ волосы
дѣвушекъ для украшенія. Вх. Зн. 20.

Затіщина, ни, ж.—Затишок 1. Вх.
Уг. 239.

Затішнитися, шуся, пишся, м.—За-
тихнути. Затишились уже грім—не грі-
митъ. Константиногр. у.

Затішний, а, б. Уютный, укромный.
Затишний ярк отой,—бодасі добре сто-
яти. Волч. у. Я юворив: умру в нїзді за-
тишнім, і в старості лічить годя забуду.
К. Іов. 62.

Затішно, нар. Уютно, укромно; тихо.
Затітїв пиши! аби затишно. Ном. № 9890.

Затішок, шку, м. 1) Мѣсто, закрытое
отъ вѣтра. Затишком жили, то воно не
так холодно. Лебед. у. 2) Уютное, укром-
ное мѣстечко. Пийма собі мишку да зів
у затишку. Макс. 105.

Затїва, ви, ж. Затїя.

**Затївати, ваю, еш, сов. в. затїяти,
тію, еш, м.** Затївать, затїять. Як затїє
дурень-молитись, то і лоб собі розквасить.
Ном. № 6576. Затїяє жемитись, сам не
знаєш нащо. Чуб. V. 491.

**Затїватися, ваюся, ешся, сов. в. за-
тїятися, тіюся, ешся, м.** Затїваться, за-
тїяться. Ніхто не сподївався і іадки не
має, що тєє затївається. О. 1861. VII. 6.

**Затїкати, кая, еш, сов. в. затїкати,
течų, чѣш, м.** Затекать, затечь. Дайте
йому молотить з тїєї скирти, що за-
текла. Стор. I. 19.

Затїніти. См. Затїняти.

Затїнок, нуку, м. 1) Мѣсто находя-
щееся въ тѣни. В затїнку стане за діку.
Ном. № 7517. Плаче баба, плаче та сіла
в затїнку. Чуб. V. 1131. 2) Тѣнь. Ди-
виться кожний на свій затїнок на стїні.
МУЕ. III. 55.

**Затїняти, няю, еш, сов. в. затїняти,
нїю, нїш, м.** Затїнять, затїнять, покрыва-
ть, покрывать тѣнью, затемнять, затем-
нять. Твою юловонку весною калма не за-
тїнить. О. 1861. III. 17. Що то, Боже,
хмара! сонце затїнить. Лебед. у.

Затїпати, паю, еш, м. Начать тре-
пать.

Затїпатися, паюся, ешся, м. Затре-
петать, задрожать. Губа затїпалася. У По-
роха руки затїпались. Мир. ХРВ. 180.
Серце затїпалось, немов хто доторкнувся
до його. Мир. ХРВ. 5. Затїпалось розми-
товане тіло Речі Посполитої, як тіпаєть-
ся индик після тою, як юлова одрубана.
Мир. ХРВ. 91.

Затір, тору, м. Углубленіє въ клеп-
кахъ деревянной посуды, въ которое бо-
чаръ вставляєть дно. Шух. I. 250.

Затїрка, ки, ж. Родъ мучного ку-
шанья: мелкіє шарикъ изъ тѣста, варимые
въ водѣ или молокѣ. Чуб. VII. 440. Мар-
кев. 158. М'яка була затїрка, була мене
матїнка. Лавр. 25. Дати затїрки. Задать
трепки. Я тобі дам затїрки! Попадаєш
ти в мої лещата! О. 1861. XI. Кух. 20.

Затїснїти. См. Затїснати.

Затїсно, нар. Тѣсно. Мнж. 180.

**Затїснати, няю, еш, сов. в. затїснїти,
нїю, нїш, м.** Тѣснить, стѣснять. Мнж. 180.

Затисувати, *сую, еш, сов. в. затосати, тешу, шеш, м.* 1) Обтесувати, обтесати, заострити, заострити. 2) Только сов. в. Начать тесати.

Затіяти. См. Затівати.

Заткалка, *ки, ж.* Пробка. НВолын. у.

Заткално, *на, заткало, ла, с.* Затичка изъ трипоць, которой затикають дымовую трубу вмѣсто вьюшекъ. Чуб. VII. 381. Вас. 193. *Бо на парубка з шмаття—то мѣх, то ряднина, з заткала шапка, з клочча поясица.* Чуб. III. 34. *Мій верх і заткало.* Ном. X. 2575.

Заткати, *тчү, чѣш, м.* 1) Начать ткать. 2) Заработать тканіемъ. 3) Покрывать, покрыть тканіемъ узоромъ. *Були ті жупани сребромъ заткани.* АД. I. 261. 4) **Заткнути**. *Ти й заткав я йому боржій рану.* Федьк. *Не можна всімъ туби заткати.* Ном. № 6986. *З-під коріння, з-під верби досерело було, що й кулакомъ не заткати.* Св. Л. 307.

Заткати́ся, *тчүся, чѣся, м.* Покрыватьсѣ, покрыватисѣ тканіемъ узоромъ. *Зазеленіло поле й мукі, мов заткалисѣ травою та квітками.* О. 1861. IX. 175.

Заткну́ти. См. Затикати.

Заткну́тися, *нүся, нѣся, м.* Заткнутисѣ.

Затлѣ́тися, *лїюся, ешся, м.* Затлѣтисѣ.

Затлума́ти, *млю, миш, м.* Подавить.

Затну́ти, *ся, См. Затинати, ся.*

Затоваришувати, *шую, еш, м.* Вступити въ товарищескія отношенія. *Вони ще дужче затоваришували.* Мир. ХРВ. 353. **Затовари́шувати**, *чую, еш, м.* **Затовари́шувати**.

Затовкувати, *кую, еш, сов. в. затовѣти, вчү, чѣш, м.* Приправляти, приправити толченимъ саломъ и зеленію. *Жінко, вари, мишень, гречані галушки та сито їх із саломъ затовочи.* Рудч. Ск. I. 11. *Заточений свіжимъ саломъ з зеленою цибулею і кропомъ куліш.* Левиц. Пов. 109.

Затовни́стий, *а, в.* Тупоугольный. **Затовни́стий** клин. НВолын. у.

Затобго, *нар.* Вотъ-вотъ, того и гляди, скоро уже. *Сидить у хаті, а затобго хата повалитисѣ.* Час затобго й жати. Хата, 110. *От-от угаде затобго ЗОЮР.* II. 20. *Затобго сивий волосъ пробѣтисѣ.* Г. Барв. 248. *Твоє море славіянськеє, нове, затобго вже буде повне і попливе човен.* Шевч.

Затоба, *ки, ж.* 1) Заливъ. *За селомъ блищать течії, затоки й озера Мжї.* Стор. I. 90. 2) Скользкое мѣсто на дорогѣ, гдѣ закативаються сани. Канев. у. *Біда, якъ*

придѣться їхати нашими дриджолами, що все забігають в затокки. О. 1862. IV. 92.

Затокари́ти, *рю, риш, м.* Дѣвять, запрятати. *Затокариш десь мого пощика.* Кіев. у.

Затокмачити. См. Затокмачувати.

Затокмачувати, *чую, еш, сов. в. затокмачити, чу, чш, м.* Втискивать, втиснуть, всовывать, всунуть куда.

Затокотіти, *чү, чѣш, м.* О сердцѣ: забытьсѣ. *Дуже затокотіло в його груди серце, млянувши на рідне село.* Стор. МПр. 51.

Затолочити, *чу, чш, м.* Затоптати.

Затоміти, *млю, миш, м.* Истомить, изнурить. *Ученися ти йому за серце, затоми ти його, зануди, запали ти його.* Чуб. I. 92.

Затомі́сть, *нар.* Вмѣсто того. *Хай вона й вам, тільки я собі Чинку візьму затомі́сть.* Мир. ХРВ. 352.

Затомлюва́тий, *а, в.* О гребешкѣ: съ толстыми зубами, не проходящими въ волоса. **Затомлюва́тий** гребінець. Константиногр. у.

Затон, *ну, м.* Разливъ, вода затопившая землю. *І хоч затони вод уся країну піймуть, не дійдуть до його, стоятиме на суші.* К. Псал. 72. *Настала ж провесня і воду скрізь пустило...* По-над затонами зібралосѣ село. К. Дз. 153. *Ховаєсь по пущах, нетрях і затонах.* К. ЦН. 293.

Затону́ти, *нү, неш, м.* Утонуть. *Мостовиначка похилиласѣ, вірний дружокъ затонув.* Чуб. V. 370.

Затопі́ти, *ся, См. Затопляти, ся.*

Затопа́ти, *лїю, еш, сов. в. затопіти, плю, пиш, м.* 1) Затопляти, затопити, потопити, утопати. *Затоплю домо дрібними сльозами.* Шевч. 77. *Хвиля човен затопила.* Гол. I. 184. *Чи його вода затопила?* Чуб. 2) Погружать, погрузити, вонзати, вонзати. *Затопиш йому ніж у серце.* 3) *бчи, погляд.* Вперять, вперити, устремлять, устремлять глаза, взоръ. *В далеку дамо затоплюмо зірничі.* К. Іов. 90. *Ти затопиши очі в очі.* Рудан. I. 31. 4) Бить, ударить. *Підскокиш до його та як затопиш у вухо.* Св. Л. 288. *Сичовик справді хотів було затопити по камінику.* Стор. МПр. 7. 5) Затоплять затопити (въ печи). *Затопила сирими дровами.* Гол. I. 12. *Затопила свою хату пізно.* Мет. 90. 6) Закабалывать, закабалити. *Затопила свою ідолю.* О. 1862. I. 78. *Ти мене, моя мати, за бурлаку затопила.* О. 1861. X. 83. *Ті люди не жес-*

шла, в річку службу затопила. Чуб. V. 954.

Затоплятися, ляюся, аюся, сов. в. **затопаїтися, ляюся, пишся,** м. Погружаться, погрузяться в воду, утонуть. *А змія тоді в море,—так і затопилась.* Рудч. Ск. II. 97.

Затопити, чу, тиш, м. Затопать ногами, быстро побігать.

Затоптати. См. Затоптувати.

Затоптувати, туя, аш, сов. в. **затоптати, чу, чеш,** м. 1) Затоптывать, затоптать. *Затопчу неволю босими ногами.* Шевч. 77. *Киную між коні, щоб його затоптали.* Рудч. Ск. I. 36. 2) Засыпать, засыпать рану и пр. (чѣмъ либо сыпучимъ напр.) ХС. VП. 417. *Як собака екусить, затоптують рану шерстю з тії собаки, перепаленою.* Грин. II. 320. Млж. 155.

Заторгувати, гю, аш, м. Заторговать.

Заторкотати, кочу, чеш, м. Забарабанить. *Та чекав барабана заким заторкоче.* Рудан. (КС. 1882. VI. 558).

Заторопити, плб, пиш, м. Сбить с толку. *Напались на мене, заторопили зовсім.* О. 1862. VII. 44.

Затороплений, а, в. Сбитый с толку. *Жидієка затороплену дівчину ще її на инший путь наведе.* О. 1862. I. 74.

Заторохкотити, кочу, тиш, м. Загрозкотать, загрозчать.

Заторохтати, чу, тиш, м. 1) = **Заторохкотити.** *Заторохтів возом по буржу.* 2) Быстро и громко заговорить. *„Січовик! січовик!“ заторохтим молодичі.* Стор. МПр. 52. *Тіточко, голубочко!—заторохтіла та,—пустім її.* Мир. Пов. I. 139.

Заторочити, чу, чин, м. 1) Затарагорить, заговорить скороговоркой. *Люде заторочили: „Чого се, чого?“* Г. Барв. 89. 2) —світ. = **Зав'язати світ.** Вх. Зн. 20.

Заторочити, чу, чин, м. Обшить бахромою, опушкой. *Тра рукавиці заторочити.* НВолын. у.

Заторочка, ж, ж. Враждебныя отношенія. *Уже в з вами заторочка.* НВолын. у.

Заточати, ся. См. Заточувати, ся.

Заточувати, чуо, аш, сов. в. **заточати, чу, чин,** м. 1) Закачивать, закатывать. *Ой деж твої, Нечаснику, ковані вози? Під містечком Берестечком заточені в лози.* Нп. *Заточи воза в клуню.* НВолын. у. 2) — в пику. Ударить по лицу, дать в морду.

Заточуватися, чуюся, аюся, сов. в. **заточітися, чуса, чинся,** м. 1) Пошатываться, пошатнуться. *Ой оре жітцями*

та й заточується. Чуб. V. 1075. *Одного ранку Трохим устав з ліжка і нощ його заточилися.* Левци. I. 370. 2) О саянях: забігати в сторону. *Заточуються сани.* НВолын. у.

Затрата, ти, ас. 1) Потеря, утрата, уронъ. 2) Уничтоженіе, истребленіе.

Затратити. См. Затрачувати.

Затрачувати, чуо, аш, сов. в. **затратити, чу, тиш,** м. Уничтожать, уничтожить, истреблять, истребить. *Затратишши мичко чуже, ремінцем луски оддати.* Ном. № 9688.

Затрембівати, таю, аш, м. Затрубить, зангратъ в трембѣту. *Ой піду я в полонинку, там затрембіватю, щоби мене було чути на дежѣту стаю.* Шух. I. 198.

Затремтити, мчу, тиш, м. Задрожать. *І серце в нѣх од ляку затремтіло.* К. Псал. 8. *Над ставками, над садками затремтіло ясне марево.* Левци. I. 9.

Затримання, ня, с. Задержка.

Затримати, маю, аш, м. Задержать. *Кохання... затримало і руку Богу, щоб покаратъ грішників.* Стор. МПр. 34. *Лучче чорта затримати, ніж ледачу жітку.* Ном. № 9108.

Затримати, маю, аш, и пр. м. = Затримати и пр.

Затріпати, паю, аш, м. Замахать учащенно, затрасти. *Затріпала маленькими ручками.* Левци. Пов. 216.

Затріпатися, паюся, аюся, м. Затрепетать, забиться. *Його серце дуже, дуже затріпалося у грудях.* Левци. Пов. 192.

Затріпотіти, почу, чеш, м. = **Затріпотіти.** *Затріпотало... серце.* Млак. 99.

Затріпотатися, почуса, чешся, м. *Затріпоталося серденько.* Млак. 101.

Затріпотіти, почу, чеш, м. Затрепетать. Стор. II. 172. *Вона як жар почервонів і затріпотіть.* Стор. МПр. 33. *Кісточки затріпотіли.* Г. Барв. 219.

Затріщати, щу, щип, м. Затрещать. *І затріщитъ намет небесний іромом.* К. Гов. 81. *Нап'яся, за пілочку смикну, аж дерево те затріщало.* Котл. Ен. III. 21.

Затроїдити, джу, диш, м. Отравить, *Затроїжене нещастям серце.* Мир. ХРВ. 204.

Затрубити, блб, биш, м. 1) Затрубить. *Тепер, дівчино, затруби собі в кулак.* Чуб. V. 408. *Та як затрубить та в розюжю.* Чуб. III. 291. 2) Завить. *Не затрубують так пес, як вовк.* Ном. № 7345. *За козаком всі звіри затрубили.* Гол. I. 105

Затруд, ду, м. Трудъ, усяліе. *Шкода, мамо, затруду твою: не найдем ти віночка мого.* Гол. I. 285.

Затруїти. См. Затруювати.

Затрусити. См. Затрушувати.

Затрусітися, шүся, снися, і. 1) Затрястися. *Затрусився мов у трясиці.* Ном. 2) Задрожать. *Земля запудурилася.* ЗОЮР. I. 166. *Мов Каїн затрусився увесь.* Котл. Ев. I. 30. *Ото подивився вовк і увесь затрусився.* Рудч. Ск. II. 18.

Затрухлявити, вію, еш, і. Сдѣлаться трухльмъ.

Затрушувати, шую, еш, сов. в. **затрусіти**, шү, снш, і. 1) Посыпѣть, насыпѣть чѣмъ, засыпѣть чѣмъ. *Як де по-тріло,—затрушують гречаним борошном.* Грин. II. 320. *Як докопаю,—зворостняком затрушу.* Миж. 2. *О, як затрусить зеленим маком, то тільки держись берега!*—О чоловікѣ, который засыпает укорами, бранью и пр. Ном. № 3359. 2) Только сов. в. Затрясти. *Зіхнали на прудувату дорогу, то так затрусило.*

Затруювати, юю, еш, сов. в. **затруїти**, рую, їш, і. 1) Отравлять, отравить (кого). 2) Отравлять, отравить, напниты, напнѣть ядомъ. 3) Заражать, заразить. *Я не хочу, щоб вона в нас ночувала, бо одно дереться, як шкури на собі не порве: ще й нас вошами затруїть.* Черныгов. у.

Затрюхати, хаю, еш, і. Побѣжать мелкой рысцой.

Затрясти, сү, сѣш, і. Затрясти. *Йою трясяся затрясе.* Стец. 42. *Дух затряс ним.* Ев. Мр. IX. 20.

Затрястися, сүся, сѣся, і. = **Затрусітися**. *Пекло затряслось.* КС. 1882. IV. 171. *Щоб над тобою земля затряслась!* Ном. № 3796. *Не біжось, хоч би світ затрясся і юри провалився в море.* К. Псал. 110.

Затугавити, вію, еш, **затугнути**, гну, неш, і. Загустѣть, затвердѣть; уплотниться. *Болото затугавило, що й ноги не витягнеш.* Каменец. у. *Трохи хай глина затугне, тоді можна ще замазати.* Канев. у. См. Затумавити.

Затугавілий, а, в. Загустѣлый, затвердѣлый, уплотнившійся.

Затугавити, вію, еш, і. = **Затугавити**. *Затугавила капуста.* Зміев. у.

Затужити, жу, жш, і. 1) Затужить, загоревать, затосковать. *Затужила дівчина за мною.* Чуб. V. 259. 2) Заплакать

горестно съ причитаньями. *Як же заридас Катря, як затужить!* МВ. II. 145. Въ болѣе тѣсномъ значеніи: заплакать надъ мертвымъ, произнося обыкновенно въ этомъ случаѣ причитаніе. *Умер козак та й лежить, та й нікому затужить.* Ном. № 787.

Затугла, ли, ж. Защита, прикрытіе. К. ЦН. 255. Г. Бар. 299, 221, 488, 97. *Чоловіченку, ти затуло моя: я за тебе затулюсь, да й нічого не боюсь.* Нп. Гордугали мною люде, а ти був моя затула. К. Псал. 160. 2) Капюшонъ въ верхней одеждѣ. *Підіми затулу, то воно затицніше буде од вітру.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. Ум. **Затулочка**. *Ватечку, мій золучику! Мій обороничку, моя затулочко, оборони мене від лихої людини, від невірної дружини.* Г. Барв. 274.

Затулїти, ся. См. Затулїти, ся.

Затулєва, ки, ж. Заслонка въ печи. Черк. и НВолын. у.

Затүлок, леа, м. Отдѣлка полшубка по борту смужкомъ. Вас. 154.

Затүлочка, ки, ж. Ум. отъ затүла.

Затүльщина, ни, ж. Пошлаина съ котла на винокуренномъ заводѣ.

Затүлїти, лїю, еш, сов. в. **затүлїти**, лїю, лш, і. 1) Закрывать, закрыть (отверстіе), заслонять, заслонить. *Без мене й дірочки малої нікому затүлїти.* Ном. № 4581. *Зінка затүлила хусткою очі і прю заплакала.* Стор. МІР. 54. 2) Удовлетворять, удовлетворить претензію. *Це таке діло, що ще парюю воліє і не затүлите, як пожаліється.* Павлогр. у.

Затүлїтися, лїюся, ешся, сов. в. **затүлїтися**, лїюся, лшся, і. Закрываться, закрываться; заслоняться, заслониться. *Не плач, мила, миленька, не журись, зоть обома долонями затүлюсь.* Чуб. V. 669. *Дівчина, затүлюючись руками, риде.* МВ. II. 41. *Хоч і н'є і б'є, та менше.* Я візьму, та дитиною й затүлюся. Г. Барв. 283.

Затүмнїти, ся. См. Затуманювати, ся.

Затүмнїти, нїю, еш, і. Затуманить-ся, омрачиться. *Зроду бравий запорожець ні сльозинки не пролив, а тепер стоїть понурий, від його затүмнїв.* Щог. Сл. 29.

Затүмнювати, нюю, еш, сов. в. **затүмнїти**, ню, нш, і. 1) Затуманивать, затуманить. *Не переступлять його волі, не затуманять його слави.* К. Псал. 327. 2) Обмануть, обморочить.

Затүмнюватися, нююся, ешся, сов.

в. затуманітися, нюся, ниюся, м. Затуманяватися, затуманяться. *Затуманився туман, край доріженьки принав.* Чуб. V. 997. *Зійди, хто світ видав, на юри ті величній, що по-над хмарами затуманивсь.* К. МХ. 32.

Затушити, ся. См. Затуплювати, ся.

Затуплювати, ляю, еш, сов. в. затупіти, плю, пиш, м. Притуплять, притупити, иступлять, иступити, затупити.

Затуплюватися, ляюся, ешся, сов. в. затупітися, плюся, пишся, м. Притупливаться, притупиться, иступляться, иступиться, затупиться.

Затупотіти, чу, тиш, м. Затопать, застучать копытами. *Коли так одною вчора затупотіло в дворі; вибіла стара, а Данило коня прив'язув.* МВ.

Затурбувати, бую, еш, м. Обезпокоить.

Затурбуватися, буюся, ешся, м. Захлопотаться, засуетиться.

Затуркотіти, чу, тиш, м. Застучать. *Частенько було уночі затуркотити у віконце.* Стор. I. 207.

Затуркати, каю, еш, м. 1) О голубях: заворкотать. *Гілля до гілля прихилилось, затуркали юрлиці.* Стор. I. 100. 2) Заговорить быстро. *От як затуркали, затуркали, бо, звісно, як наші молодичі, скільки їх не буде, та як заговорять разом усі в один голос, так нічого і не споропаєш.* Кв. I. 134. 3) —голову. Сбьить съ толку, затуманить (голову).

Затуркотіти, чу, тиш, м. —Затурготіти. *І не скаменувалась небожа, як лихо затуркотіло у віконце.* Стор. I. 4. *Затуркотів барабан.* Мвр. ХРВ. 144.

Затурчати, чу, чіш, м. —Затуркати 1 и 2. *Затурчить у'вухо юрмичю.* Стор. I. 90.

Затюшкати, ся. См. Затюшковувати, ся.

Затюшковувати, ковую, еш, сов. в. затюшкати, каю, еш и затюшеувати, кую, еш, м. 1) Закутывать, закутать, закрывать, закрыть со всіх сторонь. Кв. III. 177. *Навіщо ти хату заштурмовуєш, заштурковуєш?* Константиногр. у. 2) Приправити, прибавити для вкуса. *Юшки салом затюшкую.* Г. Барв. 356.

Затюшковаватися, ковуюся, ешся, сов. в. затюшкватися, каюся, ешся, и затюшеуватися, куюся, ешся, м. Закутываться, закутаться.

Затюшковувати, ся. См. Затюшковувати, ся.

Затюхнутися, нюся, ніюся, м. Получить дурной запах, провоняться. *Яйця затюхнулись.* Лебед. у.

Затюхити, плю, пиш, м. Затеменить, затмить. *Як летіла сарана, то світ затюхила,—така її була сила.* Каменец. у. —очі. Затызгать глаза. *Очі мої козацькі молодецькі червоною китайкою затюхміте.* О. 1862. VIII. 22.

Затьон, ну, м. 1) Упрямый, неподатливый человекъ. Черк. у. 2) Зарубна. *Цурка з затьонами на кінцях.* О. 1862. V. Кух. 39.

Затьона, пн, об. —Задріпа.

Затьобатися, наюся, ешся, м. —Задріпатися.

Затьор, ру, м. 1) Скопление льда во время ледохода. *Тут на березі, саме на Ненастиці, стояв водяний млин якоюсь купця; та знесло його, як був затьор.* Екаториносла. у. 2) Давати затьору. Колодять, бить сильно. *Пану Гезенору смертельною дали затьору, і той без духу тут зостаєсь.* Котл. Ен. V. 67.

Затьорач, ча, м. —Затирач. Сумск. у. **Затьобкати, каю, еш, м.** 1) Запѣть (о соловьѣ). *Затьобкав у садку соловейко.* 2) Забиться (о сердцѣ). *Серце затьобкало, як не вискоче.* О. 1862. X. 12.

Затьюкати, каю, еш, м. 1) Закричать: тю! 2) Запугать крикомъ на кого.

Затьюпати, наю, еш, м. Побѣждать маленькій рисою.

Затяг, гу, м. Навербованный отрядъ войска. КС. 1883. IV. 751; II. 298. *Ой деж твої, пане Сиво, битії таларі, що їх набрав по Україні водяки затяги?* Нп.

Затягати, гаю, еш, сов. в. зятягти, гну, ном, м. 1) Затягивать, затащить. *Не можна затащати нитку на шії, бо нечистий задавит.* Грин. II. 25. *Нуте, хлопці чорнобриві, затащайте неводи.* Чуб. III. 123. *Бери воли та затащай вози.* Грин. III. 571. 2) Затаскивать, затащить. *Під білою березою козаченка вбито, ой убито, вбито, затащено в ожито.* Чуб. V. 375. 3) Затягивать, затащить, завлекать, завлечь; приглашать, пригласить. *Суд не затага, та суд і не одпуска.* Ном. № 7372. *Дівка Санюжаківна на встрічу визвожає, Алкана-пашу в город Козлов зо всім військом затагав.* АД. I. 211. —на хліб. Приглашать на угощение. *Буду панів і козаків на хліб, на сіль затагати.* Мет. 416.

4) Вербовать, наwerben, КС. 1883. IV. 751. Затягли зати́г. Наwerbenвали отрядъ, шайку. КС. 1883. II. 298. 5) Приобрѣтати, приобрести, получить. *Забув Грицько про великий посол, який думав зати́гати за сінкою*. Мир. ХРВ. 77. *За жінкою яку худобу зати́г*. Мир. ХРВ. 349. *Зати́г таки, заробив грошей*. Харьк. у.

Затяга́тися, га́юся, е́ся, сов. в. за́тяга́тися, гну́ся, не́ся, м. 1) Затягиваться, затынаться. 2) Затаскиваться, затаскаться. 3) Вербоваться, наwerbenваться. КС. 1883. IV. 751.

Затя́гач, ча, м. Ремень для укрѣпленія снѣжи у арма. Рудч. Чп. 250.

Затяготі́ти, ні́ю, е́ш, м. Забеременѣть. *Затяготі́ла жінка*. НВолын. у.

Затягті́, ся. См. Затягати, ся.

Затя́жець, жця, м. Завербованный въ войско, участникъ вольнаго военнаго отряда, — напр. такъ называли гайдамаковъ. ЗОЖР. 153, 154.

Затяжи́ти, жу́, жи́ш, м. Обременить, отяготить. *Хлі́б в доро́зі не зати́жить*. Ном. № 11878.

Затя́жний, а, о. Набранный, наwerbenный (о войскѣ). 2) Продолжительный, хроническій. *Затя́жна хвороба*. 3) Затягивающийся. *Затя́жний хомут*.

Затя́жок, жу́, м.—Затяг. *Ходив по Укра́їні, водячи зати́жки*. Гол. I. 19.

Затя́жити, млю́, ми́ш, м. Запомнить. **Зати́ти, ся. См. Зати́гати, ся.**

Зати́тий, а, о. Упрямый, упорный, неуступчивый. НВолын. у. *Ко́ли він та́кий зати́тий, то й я буду зати́тий*. Каменец. у. **Заубо́жати, жаю́, е́ш, м.—Завбо́жити.** *Господа́ милости́вий! не заубо́жаєте, як да́сте ко́пійчуку*. Рє. Левнц.

Зауважа́ти, жаю́, е́ш, м.—Завва́жати. **Заува́ти, жаю́, е́ш, м.** Взять на веревку. *Черкес із-за Опа́на аркана́ми його́ як ча́па зв'язав, опута́в, заужав*. Мер. Г. 7.

Заува́дати, даю́, е́ш, м.—Загнува́дати.

Зау́док, лка, м. Глухой переулочок. *Хожу, хожу, тільки́ ули́ці й зау́лки пере́хрещую*. МВ.

Заупни́яти, ні́ю, е́ш, м.—Зупни́яти. *Іздале́ка кончи́ченка зау́пняв*. Мер. 182.

Зауто́ріти, ріє́, м. безл. Разсѣсть. *Так вже зау́тері́ло, як ми у́війшли у хату*. Любечь.

Зау́хати, хаю́, е́ш, м. Закричать: ух! **Зау́шник, ка, м.—Зау́шниця** 1. Гол.

Од. 26, 27. *І чо́боти, і лі́тники і ко́рамі, зау́шники*. Гол. III. 382.

Зау́шниця, ці́, ж. 1) Серьга. *Купи́в коза́к Оле́ні зау́шницю́ зе́сені да й поче́пив до уха*. *Я́ка ж та́рна пси́юха!* Борз. у. 2) Лента, перевязываемая отъ одной серьги къ другой и опускаемая на груди. Гол. Од. 73. 3) Заушница, опухоль позади уха. *Ко́му чи тря́стю оді́нати, од зау́шницю́ чи поше́птати; або́ і во́лос і́знати*. Котл. Ев. III. 13. 4) мн. Жа́бры (у рыбы). Вх. Лем. 417.

Зафактува́ти, ту́ю, е́ш, м. Представить какъ фактъ, какъ доказанное фактами. *Ба́зачко зафактовано́го* (в історі́й) *тоді́, з'я́вилось нам те́пер легендовани́м*. К. Досв. (1876). Заздалег. словце.

Зафарбува́ти, бу́ю, е́ш, м. Закрасить.

Зафундува́ти, ду́ю, е́ш, м. 1) Основать, заложить. 2) Купить и угостить. *Зафунду́й мені́ п'яли́чку пива*.

Заха́каться, каю́ся, е́ся, м. Запыхаться.

Захандри́чити, чу́, чи́ш, м. ? *Із во́чора за́горив, і́к по́вночі захандри́чив, і́к со́йту заричи́в*. Загадка: *хлі́б учини́ти і за́місити, і в пі́ч посади́ти*. Грин. II. 312.

Захана́ти. См. Заханувати.

Захана́тися, па́юся, е́ся, м. Заторопиться, заспѣшить.

Заха́нувати, ну́ю, е́ш, сов. в. заха́пати, па́ю, е́ш, м. Захватывать, захватить. Константиногр. у. *Ві́тер раз-у-раз за́ханув з со́бою па́ру й односи́ть її*. Дещо, 55.

Захарамарка́ти, каю́, е́ш, м. Заборонити.

Захара́стрити, рю́, ри́ш, захара́стити, щу́, сті́ш, м. Забросать, заложить, заставить чѣмъ-либо въ безпорядкѣ. *Захара́стрено у ха́ті Черк. у.*

Захара́стритися, щу́ся, сті́шся, м. Засориться, забиться. *В ю́рлі захара́сти́лось, тре́ба промочи́ти*. Лю́лька захара́сти́лась, тре́ба витере́бити. НВолын. у.

Заха́ркати, каю́, е́ш, м. Захаркать, начать харкать. Драг. 1.

Захарла́ти, ла́ю, е́ш, м. Зажиловать, взять на время и не отдать. Ном. № 11699.

Захарча́ти, чу́, чи́ш, м. Захрипѣть. *Є́дною і дру́гою уда́ри́в під бі́к носом,— так во́ни і за́харкали*. Рудч. Ск. I. 199.

Захарчува́ти, чу́ю, е́ш, м. Заморить голодомъ.

Зах'яти, х'ю, еш, м.—За~~не~~х'яти.

Зах'абрува́ти, р'ю, еш, м. Зах'раб-
ряться.

Зах'валі́ти. См. Зах'валювати.

Зах'валюва́ння, ня, с. Расхвалива́ніе,
рекомендація.

Зах'валюва́ти, ш'ю, еш, м. Заплу-
товать.

**Зах'валюва́ти, л'ю, еш, сов. в. за-
х'валі́ти, л'ю, лиш, м.** Хвалить, захва-
лить, расхваливать, предлагая хвалить.

Зах'валі́ти, л'ю, еш, м.—Зах'валю-
вати. *Осій зах'валю, що добрий кінь.*
Канев. у.

Зах'ваті́тися, т'юся, ешся, м.—За-
хапати́ся. *Він ся зах'ватав.* МУЕ. III. 57.

Зах'ваті́ти. См. Зах'вачувати.

Зах'ваті́ти, ч'я, м. Клян'є в'я плуг'я.
Чуб. IV. 17.

**Зах'вачува́ти, ч'ю, еш, сов. в. зах'ва-
та́ти, ч'ю, тиш, м.**—Захоп'лювати, захо-
пити. *Не х'пайся в' пекло: може ще й
син зах'ватить.* Ном. № 5599.

Зах'вилюва́ти, л'ю, еш, м. Заволно-
ваться.

Зах'ви́рсува́ти, с'ю, еш, м. Задоса-
довать, печалиться. *Іуда Христа жи-
дам продав, і о том вельми зах'ви́рсував.*
О. 1862. VI. 49.

Зах'во́йдати, даю, еш, м. Загрязнить.
Де це ти зах'во́йдата спідницю?

Зах'во́йдаха, х'я, об. Неряха, постоя-
но забрызганный грязью, запачканный.
*Де це ти так заті́м'ялася, як свиня за-
калюжена?* *От зах'во́йдаха!* Зміев. у.

Зах'ворі́ти, рію, еш, м. Зах'ворять.
Мяж. 28, 131. Чуб. V. 482.

Зах'ворту́нити, нить, м. Безл. Повезти,
посчастливиться.

Зах'воста́ти, т'ю, еш, м. Заострить
(о кльняхъ). *Треба зах'востати тини, щоб
бува злодій не переміз.* Брацл. у.

Зах'воста́ти, т'ю, еш, м. Защелкать,
захлопать кнутомъ в' воздухъ. Липов. у.

Зах'востува́тий, а, в. Суживающийся
кверху и кончающийся остриемъ. *Ціпок
був зах'востуватий.* Новомоск. у.

Зах'воб'єка́ти, каю, еш, м.—Зах'во́й-
дати. *Ото зах'воб'єкала як рука.*

Зах'во́щатися, ш'юся, ешся, м. Зато-
ропиться, засуетиться. *Чого він так зах'во-
щався сьогодні їхати? Ну, завтра б і їхав.*
Зміев. у.

Зах'єка́тися, каюся, ешся, м.—Зах'а-
кати́ся.

Зах'і́лий, а, е. Хилый, изнуренный.
Шевч. 437.

Зах'илі́ти, ся. См. Зах'иляти, ся.

**Зах'илі́ти, л'ю, еш, сов. в. зах'илі́ти,
л'ю, лиш, м.** 1) Загинать, загигать, за-
гнуть. 2) Закрывать, закрыть, прикрывать,
прикрыть.

**Зах'илі́тися, л'юся, ешся, сов. в.
зах'илі́тися, л'юся, лишся, м.** Укры-
ваться, укрыться за кѣмъ или чѣмъ-либо.
*Хоч у мене мужичок з кулачок, а я таки
мужикова зсінка: я за його зах'илілось, за-
х'илілось, та й нікого не боюсь, не боюсь.* Нп.

Зах'и́брити, р'ю, р'иш, м. Закаприз-
ничать.

Зах'і́рлий, а, е. Болѣзненный, захи-
рѣвший.

Зах'і́рити, рію, еш, м. Зах'ирѣть. *За-
х'ирі́ так, що й волоси не підведу.* Гул.
Арт. (О. 1861. III. 99). *Оце й зах'иріє би-
тина.* Левиц. I. 139.

Зах'ист, ту, м. 1) Мѣсто, защищенное
отъ вѣтра; пріютъ, пристанище. *Да як же
мені зійти з сього села? Де мені знайти
той зах'ист?* Г. Варв. 394. *Гори, що ро́б-
лять кораблям зах'ист од бурі.* Дещо. 69.
*Нема чоловікові зах'исту на широкому
степу.* Стор. МПр. 2. 2) Защита, покрови-
тельство. *Посередник... повинен бути за-
х'истом для крєпаків, боронити їх.* О. 1862.
IX. 125. Ум. Зах'истом, зах'источон.

Зах'иста́ти, ся. См. Зах'ищати, ся.

Зах'истний, а, б. Защищенный отъ
вѣтра; уюренный; уютный. У М. Вовча
о вечерѣ в' смыслѣ: тихій, вмѣсто затиш-
ний. *Як то вже я тою вечора зах'истного,
темного дождюю.* МВ. (О. 1862. III. 61).

Зах'истник, ка, м. Защитникъ. Ново-
моск. у. (Залюбовск.).

Зах'і́стя, тя, с.—Зах'ист і. *Зах'і́стя
инше ти зна́йшов.* Щог. Сл. 105.

Зах'і́тати, т'ю, еш, м. Заплатать, за-
качать. *А дочка зах'італа оловою так, що
серезки заті́м'ялись.* Гацц. Аб. 39.

Зах'і́татися, т'юся, ешся, м. 1) За-
плататься, заколебаться. *Зах'і́татися, від-
чинилась мертвецька хата.* К. Досв. 209.
2) Поколебаться. *Положи печаль на Бога,
підкрєпити він твою неміч і не дасть се-
ред напасти зах'ітатися святому.* К. Псал.
128.

Зах'их'єка́ти, каю, еш, м. Зах'их'євать.
*Підняв упору коротеньку борідку і зах'их-
кав.* Левиц. I. 135.

Захищ, щі, ж.—**Захнот** 1. У Вас. (195), вь хатѣ безъ сѣней: родъ шалаша нязь камыша или соломѣ,—временно замѣняеть сѣни.

Захищати, щіаю, еш, сов. в. **захистити**, щіу, стіш, іа. Прикривать, прикрить, захищати, захищити. *На зиму нічим хліва захистити.* Хата. 169. *Од татарів безбожної землю захистили.* К. Досв. 20. *Бачили захищають, а з убогих деруть.* Лебед. у.

Захищатися, щіаюся, ешся, сов. в. **захиститися**, щіся, стішся, іа. Прикриватися, прикриться, захищатися, захищитися. *Возами захистились од вітру.*

Зацаринський, а, о. Находящийся за цариною. У нас аж три ватаги: низзяньска, горяньска й зацариньска. Луб. у.

Зацарювати, ріюю, еш, іа. Зацарствовать.

Зацвѣнькати, каю, еш, іа. Иронически: заговорить. *Наші злоні і дівчата швидко зацвѣньками по ляхівській.* Левиц. I. 159.

Зацвиліти, лбі, лш, іа.—**Завцилити**. Райські пташечки як не зацвильять. Грин. III. 24.

Зацвірінкати, каю, еш, іа. Зачиркати. *Горобіи прилетять, зацвірінкають.* МВ. II. 193.

Зацвірінчатати, чү, чіш, іа.—**Зацвірінкати** Употребляется также, когда рѣчь о дѣтскомъ говорѣ: *Христосъ воскрес!—зацвірінчала дитвора.* Сим. 206.

Зацвірчатати, чү, чіш, іа. О сверчокѣ: застрекотать.

Зацвісті. См. **Зацвітати**.

Зацвітати, тіаю, еш, сов. в. **зацвісті**, тїу, тѣш, іа. 1) Зацвѣтати, зацвѣсть. *Зацвіла каміньонка в лузі.* Чуб V. 63. 2) Плесневѣть, заплесневѣть. *Цѣллю зацвіла.* Шевч. 668.

Зацвихувати, хїю, еш, іа. Обить гвоздями.

Зацхувати, рію, еш, іа. Заштопать.

Зацїтькати. См. **Зацїтькувати**.

Зацїтькувати, кую, еш, сов. в. **зацїтькати**, каю, еш, іа. 1) Заставлять, заставить замолчать. *Цити! цити, моя дитино!—зацїтькувала Мотря.* Мир. ХРВ. 413. 2) Заминаять, замыять. *Так це діло й зацїтьками.* НВолын. у.

Зацідіти, джү, дш, іа. Сильно ударить, хватить. Грин. II. 172. Мир. ХРВ. 94. *Турн перший зацідив Енея, що з плеч*

упала і керел. Котл. Ен. VI. 86. *По помиліці й зацідѣ.* Г. Барв. 275.

Зацїлувати, лїю, еш, іа. Зацѣловать.

Зацїпеніти, нію, еш, іа. Окоченѣть. Желех.

Зацїпити, пїть, іа. безл. Отнять языкъ. *Бодай тобі зацїпило.* Ном. № 3718. *Просить батько й мати на хліб, на сіль і на весілля,—та й зацїпило їй сказати: і я прощу.* Г. Барв. 391.

Зацїпкуватий, а, о. Затвердѣвшій. *Пройшов дощ, а далі зразу сонце, то земля зробилась така зацїпкувата, що її зубами не вирижеш.* Полт. у. Слов. Д. Эварн.

Зацїпнути, ну, нѣш, іа. Оцѣпенѣть. *Налюю смертю умерла...* Я так і зацїп. Г. Барв. 211. *Як ударить цїм, як хряснеш! так усі й зацїпили.* Г. Барв. 220.

Зацїмкати, каю, еш, іа. Зачмокать. *Аж руки діюри підняли, аж зацїмкали.* Стор. I. 45.

Зацокотати и **зацокотіти**, кочү, тїш, іа. 1) Застучать учащенно. 2) Заговорить скороговоркой и громко. *А бач, бач! зацокотала пані.* МВ. (О. 1862. III. 54). *Ми йшли побіля вашого двору,—зацокотіли дівчата.* Стор. II. 31.

Зацүпити, пїю, пш, іа. 1) Затащить. 2) Ударить, хватить. *В морду хоть зацүпиш.* Марчев. 51.

Зацүпїти, пію, еш, іа. Одеревенѣть, лишиться гибкости. *Від холоду пам'їці зацүпїли.*

Зацүрати, ріаю, еш, іа. Оставить, бросить. *Твою дочку хоче брати, мене, бідну, зацүрати.* О. 1861. XI. Кух. 30.

Зацүратися, раюся, ешся, іа. Чуждатися кого.

Зацүрувати, рію, еш, іа. 1) Связать что-либо при помощи палки (цүри), котора, скручивая веревку, укорачиваетъ ее и затягиваетъ такимъ образомъ связку. 2) Запросить (дорого). *Як що не дуже багато будуть гарувати... там рублів п'ять, ну, хоть і десять, то вже давайте, а як що зацүрують як дурень за батька, то йдїть у друге місто.* ХС. VII. 421.

Зацүквати, куїю, еш, іа. — ногѣ. Затравить кого, натравить на кого (собакѣ). *Оце колись зацүкували були його поповичі собаками,—як же курнув од них, дак ні одна собака і не дочала.* О. 1862. II. 25.

Зацүкати, каю, еш, іа. Начать слегка рубить топоромъ.

Зацүдяти, дяю, еш, іа. Обмочить уриной.

За́чави́ти, влю, виш, м. Задавить, раздавить.—*мурча. За́рзавать цыпленка. Левиц. Пов. 106.*

За́чавлі́ти, лію, еш, м. Захирѣть, заболѣть.

За́чаді́ти, джу́, діш, м. Начать угарить.

За́чаді́ти, дію, еш, м. Угорѣть.

За́чаку́вати, дую, еш, м. Заколдовать.

За́чалі́ти, лю, лиш, м. Затинуть, завязать, связать веревку, сплести ея концы. *Оце ж та петля,—я сам її зачалив. Новомоск. у. (Залюбовск.).*

За́чалю, ла, с. Начало. *Треба усе з зачала і доладу вам розказати. МВ. (КС. 1902. X. 142).*

За́чапати, паю, еш, м. Пойти разбитой походкой.

За́чаро́вувати, вую, еш, сов. в. за́чарува́ти, рую, еш, м. Очаровывать, очаровывать, обворожить. *А тило коло тебе, як зачаровано. МВ. (О. 1862. III. 34).*

За́чати, ся. См. **Зачина́ти, ся.**

За́чатія, тія, с. Праздник 9 декабря.

За́чаток, теу, м. Начало. НВолын. у.

За́чатувати, тую, еш, м. 1) Начать сторожить, начать караулить. 2)—*що. Поставит гдѣ-либо, при чемъ либо караулы. Нехай цуго зачатують битую дорогу, щоб нікто не зміг чинити князеві тревогу. К. Досв. 234.*

За́чати, хну, неш, м. Простыть, остыть. *Уже й борці зачах, поки ти хліба приміс.*

За́чавкати, каю, еш, м. Зачавкать.

За́чвалати, лаю, еш, м. Забрести.

За́чвані́тися, нюся, нишся, м. Зачавняться. *Як тут не розприндитись і не зачванітись. Стор. I. 55.*

За́чваркати, каю, еш, м. Забрызгать, заплевать.

За́чебёрхнути, ну, неш, м. Зачерпнуть, загрести очень много.

За́чева́ти, каю, еш, м. Подождать. *Хто хоче питловати, мусить зачекати, а хто нараз, буде зараз. Ном. № 5596. Зачекай посилати у Прилуцину. Стор. МПр. 100.*

За́челадкува́ти, кую, еш, м. Пойти въ слуги, въ услуженіе.

За́ченцюва́ти, цюю, еш, м. Сдѣлаться монахомъ.

За́чеп, ну, м. Затрагиваніе. *Заманеться йому... пожартувати з жінкою. Сумно (жінка) дивиться на його зачепи. Мир. ХРВ. 251.*

За́чена, нк, 1) ж. За́чѣпа. 2) *об. Задирищкѣ, задирищца. Одсувається... щоб була з п'яних очей не крестув зачѣпа. Мир. ХРВ. 260.*

За́чепі́ти, ся. См. **Зачина́ти, ся.**

За́червѣ́вати, вівлю, віввиш, м. Завести червей.

За́червѣ́вати, вію, еш, м. Покрыться червями.

За́червоні́ти, нію, ніш, м. Окрасить въ красный цвѣтъ.

За́червоні́ти, нію, еш, м. Покраснѣть; заалѣть. *Та й задріма, поки неба край зачервоніє. Шевч. 19. Тим часом на валу зачервоніли кармазини. Хата 156.*

За́червоні́тися, ніюся, ешся, м. Раскраснѣться, зардѣт.ся. *Зачервонілася, як та квіточка. К. Оріся. (ЗОЮР. П. 21).*

За́черова́ти, тую, еш, м. 1) Отростить брюхо. *Доки їж, то не забачатієш, а зачероватієш. Ном. № 12045. 2) О жєнщинѣ: забеременѣть.*

За́черѣ́ти, м, = За́черпнути. Вх. Зн. 20.

За́черкнѣ́ти, ну́, неш, м. Зацѣпнѣть, зацѣть. *Водицю бере і вас зачеркне, і вас зачеркне, мене спом'яне. Чуб. III. 434.*

За́черкнѣ́тися, ну́ся, нешся, м. Зацѣпнѣться, зацѣть. *Та й побіг я через тин, же й не зачеркнувся. Мет. 468.*

За́черпа́ти, паю, еш, сов. в. за́черпу́ти, ну́, неш, м. Зачерпать, зачерпнуть. *Піди до річку, зачерпни води. Драг. 26.*

За́черстві́ти, вію, еш, м. Зачерствѣть. *Була колись правда, та зачерствіла. Ном. № 6835. Довго хліб їмо, уже аж зачерствіє. Харьк.*

За́черпа́шити, паю, пиш, м. = **За́черпнути.** *Сорока-білобока тоді зашла в колодяз, зачерпнула там води дала їй бизнесла Іванові. Рудч. Ск. I. 136.*

За́чеса́ти, ся. См. **За́чи́сувати, ся.**

За́чесно, нар. Въ чести? *І мені б зачесно було, як би у дітей було. Ном. № 9227, 12041.*

За́чин, ну, м. Начало, начинаніе, починѣ. *Так миха година й годе по людѣ; усе з дітей зачим. Харьк. у.*

За́чиня́ння, ня, с. Начинаніе.

За́чиня́ти, наю, еш, сов. в. за́чати, чну́, неш, м. 1) Начинать, начать. *То жє козаки із ляхами пиво варить зачинам. Дума. За́чало світати. Мл. л. сб. 314. Як приїхав приймачице, зачав тещу бити. Чуб. III. 128. 2) Начинаться. Як за-*

чинає завада, не pomoже їй рада. *Ном. № 3510.*

Зачинятися, наюся, ашся, сов. в. зачатися, чуїся, нешся, м. Начинятися, начатися. *Як світ зачався, то люди так Богу молились. О. 1862. V. 79. Нове життя зачалося. Мпр. Пов. I. 142.*

Зачинити, ся. См. **Зачиняти, ся.**

Зачиняти, няю, аш, сов. в. зачинити, нїю, нїш, м. Затворяті, затворить. У свого батька і хлів зачиняв, а в нашої не хоче й хати. *Ном. № 2539.*

Зачиняний, а, в. Затворенний. *Як би віконниця у хаті не зачиняїть, то я б по-дивилась. О. 1862. VII. Кост. 52.*

Зачинятися, наюся, ашся, сов. в. зачинятися, нїюся, нешся, м. Затворятися, затвориться. *Кот. Ен. V. 20. Зачиняються царські врата для нашого брата. Ном. № 4782.*

Зачірякати, каю, аш, м. Зачиривати. *Соловейко защебетав, залаявав, зачиркав. Кв. I. 29.*

Зачитати, таю, аш, м. Зачитати, начати читати. *Письма принесли і всі тихенько зачитали. Шевч. 439.*

Зачитатися, таюся, ашся, м. Начати читатися. *Да самі свічі посвітилися, да самі книги зачиталися. Чуб. V. 837.*

Зачілябяти, блю, биш, м. Ударити, треснути. *Він його як зачілябив у вухо. Александров. у. Слов. Д. Зварн.*

Зачіляпнути, ну, неш, м. Захватити, заграбастати, забрати. *У мене всіх трьох синів зачіляпнули у службу. Харьк. у.*

Зачіпати, пїю, аш, сов. в. зачепити, пїю, пиш, м. 1) Цїпляти, зацїпляти, зацїпляти, зацїпяти. Чи цїпляєш з води Леви-ахана, качком його, як рибу, зачепиши. *К. Іов. 92. Ні за що руи зачепити. Ном. № 9870. Не сь чїмь начати, нїть средств для начала (о хозяйствї, заработкї). За що б тут руки зачепити? За яке ремесло взятись? Чуб. II. 17. Хибї тебе вїдом зачепили? Чїмь тебе особеннимь затронули, обидїли? Ном. № 4040. 2) Трогати, тронуть, затрагивати, затронуть. Ми би йому листи виволоєні писати, щоб не мї ніхто нїде зачїпати. Макс. (1849), 33. Мене овки і не зачепили. Грин. I. 165. А сусїдї перстень даєш,—нищо ж мене зачїпаєш? Чуб. V. 200.*

Зачіпатися, пїюся, ашся, сов. в. зачепитися, пїюся, пишся, м. Цїплятися, зацїплятися, зацїпляти, зацїпяти. *Бїда, та й за бїду зачепилася. Ном. № 2162. Та*

їшла баба п'яна, на порозі впала, а дїд зачепився, та й сам повавився. Цисев. Св. 45. Хоч юмї бїжи, то нїде нема нікого, не зачепиши. Ном. № 1918. Нічого так не хотїлось тїмасї, як зачепитись на житї в Київї. К. ХП. 17.

Зачіпнєнка, ки, ж. Предлогъ. *Зачіпнєнка у мене на тїм кутку. Черк. у.*

Зачіпка, ки, ж. 1) Зацїпка. 2) Недоразумїєнїе, споръ. *Він зачїпку має з дячком за гроші. Могил. у. 3) Препятствїе, помїха. Змїев. у. 4) Поводъ, предлогъ. Змїев. у. Він їй перед очима як усього її лиха неповамованого зачїпка. МВ. (О. 1862. I. 100). Хотїла їхати до бабусї, та було б се по панському їхати просто з цікавостї. Мусила якусь зачїпку до того знайти. Г. Барв. 378. 5) Претензія, придрєка. Гляди ми, зачїпка тобі буде, бо ти в його служив, як сталась пожежа. Новомоск. у.*

Зачісок, сів, м. мн. Прическа. *МВ.*

Зачіска, ки, ж.—**Бічка** 1. *Мет. 208.*

Зачісувати, сую, аш, сов. в. зачесати, чешу, шеш, м. Зачесувати, зачесати, причесувати, причесати. *Чи зумїєш ж хто з вас мене зачесати? МВ. (О. 1862. III. 38). Усі дївочки, як маківочки, зачесанї їдуть. Грин. III. 273.*

Зачісуватися, суюся, ашся, сов. в. зачесатися, чешуся, шешся, м. Зачесуватися, зачесатися, причесуватися, причесатися.

Зачмелїти, лїю, лїш, м. Оглушити, ошеломити. *Угор.*

Зачіпхати, хаю, аш, м. Зафїрвать. *Зачіпхав як кабан. О. 1862. II. 64.*

Зачмугувати, тїю, аш, м. Начати ласкатися? *Зачмугувала кумася коло соєю Івася. Ном. № 12648.*

Зачобгати, гаю, аш, м. Зашаркати (ногами).

Зачопувати, пїю, аш, м. Сдїлати шипї, стержень вь бревнї для соединенїя его сь другимь. *Зачопуй стовпа, а я викопаю тїм часом яму. Волч. у. (Лободовскї.).*

Зачорнїти, нїю, нїш, м. Зачернити. *Зачорнїти, нїю, аш. Зачернїть. Ледведле зачорнїв ус. О. 1862. IV. 75.*

Зачортіваний, а, в.—**Забїсований.** *Полт. у.*

Зачубитися, блюся, бишся, м. Загїяти драку, вцїпятися вь волоса другу.

Зачувати, ваю, аш, сов. в. зачути,

чу́ю, еш, м. Слышать, слышать, услышать. *То удова тое зачував.* Чуб. V. 848. *Зароси, зароси, сивий конику, рано на нашу йдучи, чи не зачусе серце-дівчина, а в саду євчки євччи.* Чуб. III. 118. 2) Чувать, почитать. *Хутко зачусе книжка, де сало.* Ном. № 5741.

Зачуватися, вачуюся, ешся, м. Чуваться, чувствоваться. *Ії не зачувалось, що вона їде усе низче та низче.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Зачудувати, дую, еш, м. Удивить.

Зачудуватися, дуюся, ешся, м. Удивитися.

Зачужа, нар. Вужѣ. *Зачужа жаль.* Ном. № 2255.

Зачумакувати, кую, еш, м. 1) Начать чумачить. 2) Заработать чумачествомъ.

Зачуміти, мліб, мліш, м. Зачумить, заразить.

Зачуміти, нію, еш, м. Очумѣть.

Зачумлений, а, е. 1) Зараженный чумой. 2) Одурѣвший. *Чинка стояв як зачумлений.* Мвр. ХРВ. 236.

Зачути. См. Зачувати.

Зачуханий, а, е. Безприворный, оставленный безъ попечения. *Як би прибрати, то й дитина була б гарна, а то нема рідної матері, то й ходить зачухане.* Змiev. y.

Зачухатися, хачуюся, ешся, м. Зачесаться, начать чесаться вследствие зуда (о дѣйстви, но не объ ощущеніи).

Зачухрати, раю, еш, м. 1) О шерсти: растрепать. *Зачухрала мужикъ, що й прости важко.* 2) Быстро побѣждать. 3) Засѣчь (розгами). *Умчай, каже, Гродів сину, а не то до смерти зачухраю.* Стор. I. 137.

Зачухверіти, рію, еш, м. Зачахнуть, закорявѣть.

Зачхати, хачю, еш, м. Зачихать.

Зашавкати, каю, еш и зашавкотіти, коту, тіш, м. Зашавкать, зашавкать. Св. Л. 303. *Зашавкотів старий.* Св. Л. 309.

Зашалювати, лую, еш, м. Обить шпалевками.

Зашамотатися, таюся, ешся, м. Засуетиться, зашевелиться. *Зашамотались люди.* Черк. y.

Зашамотіти, чу, тіш, м. Зашелестѣть, зашуршать. *В сіняз щось зашамотіло.* Мвр. Пов. I. 1586. *Зашамотіла дівтора.* Слм. 193. *Вінюк той труситися, мов усі квіточки зашамотіли.* Г. Барв. 83. *Кита зашамотіли.* Мвр. ХРВ. 64.

Зашарітися, ребся, рішся, м. За-

рдѣться, зарумяниться, покраснѣться. *Емел очі запалами, уста од міву задрігали, весь зашарівся мов жар в печі.* Котл. Ен. VI. 89.

Зашарпати, паю, еш, м. ПринятьсЯ рвать, терзать.

Зашарудіти, джю, діш, м. Зашелестѣть, зашуршать. Аф. *Зашаруділа мина.*

Зашастувати, тую, еш, м. На дворі тихо все було... ніщо ніде не зашастувало, осика листом не жартувало. Греб. 335.

Зашатірити, рю, риш, м. Замотать. *Він у мене трохи зашатирило.*

Зашахратися, ракою, ешся, м. Зако-таться. *Приплигло мені у думку: еге, був він багатир над усе село, одже зашахрався: де млина, де воли, де коні, де яка худоба, де що було, усе їсть чисто поцінували.* Васильє. y.

Зашварговати, гочу, чеш, м. 1) Заговорить быстро (о еврейск. и пр.). 2) Зашелестѣть, зашуршать. *Як жбурнув книжкою під порі! аж листки зашварготали.* Св. Л. 230.

Зашвѣндати, дяю, еш, м. 1) Заходить. 2) Загрязнить ходивши.

Зашелестіти, щу, стіш, м. Зашелестѣть, зашумѣть. *Коли щось зашелестіло: рипнули двері, увійшла наша Одарка.* МВ. I. 71. *Важко зітхнуло, аж листя зашелестіло.* Стор. I. 107.

Зашепнути, ну, неш, м. Шепнуть. *А сторожик як почуло, зараз мені зашепнуло.* Гол. I. 144.

Зашепотати и зашепотіти, чу, тіш, м. Зашептать. *Зашепотіли люди.* Г. Барв. 542.

Зашептувати, тую, еш, м. Зашептывать. *Батюшка усе зашептував і записував.* МВ. II. 204.

Зашеретувати, тую, еш, м. 1) Озернахъ: размолатъ на круп. 2) О льдѣ: затереть. *Свою року під Вознесенскимъ могом зашеретувамо.*

Зашеретуватися, туюся, ешся, м. Врѣзаться во что и увязнуть. *Оце їхав та й зашеретувався у ірязюку.* Слов. Д. Эварн.

Зашерхати, хачю, еш, сов. в. зашербхнути, хну, неш, м. Подергиваться, подернутъ, покрываться тонкимъ слоемъ чего-либо, напр. льда. *Уже оранці, то й водича у кориті, де намувають товар, зашерхав.* Греб. 403. *Прийшов Петрусь, і сльози, що ще не зашерхали, зараз і висохли.* Г. Барв. 501.

Се він говорить, аби горло не зашмерало.
Г. Барв. 316.

Защивати, ваю, еш, сов. в. зашіти, шію, еш, м. Сам чобіт зашив, коли розірвався. Ном. № 11265.

Защиватися, ваюся, ешся, сов. в. зашітися, шіюся, ешся, м. 1) Защиватися, зашитися. 2) Запрятываться, запрятаться, залізати, залізть. Бісове поросся, куди зашилося! Нехай би вже парубки, а то й оті жевжени зберуться, та зашиються десь у хаті та й гуляють у карт. Пирятин. у.

Заши́йок, йку, м. Шиворотъ, тылъ пен. Дай не дай, а в заши́йок не пгай. Ном. № 4585.

Защинеувати, кую, еш, м. Заняться продажей спиртных напитковъ.

Защипіти, пль, піш, м. Защипіть. Защиплять як іадоки. Стор. II. 254.

Защипотіти, поту, тіш, м.=Защипіти. Защипотять мов іадоки. Кв.

Зашіти, ся. См. Защивати, ся.

Защкалѹбина, ни, ж. Скважина, щель. Коло самої стіни десь знайшлася защкалѹбина між дошками. Перстінъ закотився туди і зник. Левнц. I. 516.

Защкалѹбити, блю, биш, м. Сдѣлать щель, углубленіе.

Защкандибати, баю, еш, м. Захромать. То затопав, то знов зашкандибав. Кв. II. 164.

Защкарѹбнути, бну, неш, м. Засохнуть, отвердѣть сверху, покрыться какъ бы коркой. Снм. 197. Виверни кожуза, а то як змочить дощ та защкарубне, буде такий, як луб. Уман. у. Як нападе нежить, то й у носі защкарубне. Лебед. у. Земля защкарубла.

Защкарѹпитися, плюся, пнися, м.=Защкарубнути.

Защкарупіти, пію, еш, м.=Защкарубнути. Желех.

Защкварити, См. Защкварювати.

Защкваркотіти, чу, тіш, м.} Защипіть **Защкварчати, чу, чш, м.}** на огні.

Защкварювати, рюю, еш, сов. в. защкварити, рю, рш, м. 1) Сильно жарить, сильно нагрѣвать, нагрѣть. 2) Зажаривать, жарить. 3) Приправлять, приправлять поджареннымъ саломъ. Въ проницной пѣсенкѣ: Гарбуз варю, гарбуз печу, гарбуз, маминю, варю, цибулькою запришила, редькою защкарю (т. е. вмѣсто сала). Грин. III. 387. 4) Дѣлать что-либо съ силой, съ напряженіемъ.

Защкѹдити, джу, дш, м. Повредить; помѣшать. Слабому животомѣ і пирі защкѹдитъ. Чуб. I. 251. Піякварта горізки защкѹдила мені. Левнц. I. 124. Воск кнѣтся на того чоловіка, котрий йому защкѹдитъ дотати чорта. Чуб. I. 52. Бог як нам уродить, то буде нам і всім, і злодій не защкѹдить. Гул. Арт. (О. 1861. III. 95).

Защкруміти, мію, еш, м.=Защкарупіти (отъ тепла). Желех. Шух. I. 163.

Защкрѣбати, баю, еш, м. Заскрестъ.

Защкѹлити, лю, лш, м. Пронять, донять.

Защкѹрний, а, е. 1) Подкожный. Вел кров скинулася защкурна. Котл. Ен. VI. 30. 2) —вода. Подпочвенная вода. Могил. у. В сій криниці защкурна вода, а не джерельна, то в сузе літо пересыхав. Подольск. г.

Защлюбити, блю, биш, м. Сочетать бракомъ. Ах мати, не знати, чи рада тому, може тя защлюбить кому иншому. Чуб. V. 137

Защлюбитися, блюся, бишся, м. Обвѣнчаться, жениться, вийти замужъ. Защлюбитися, не дощик перечекати. Ном. № 8851.

Защмагати, гаю, еш, м. Засѣчь, забить. До полусмерти защмагав камчуками. Стор. I. 191.

Защмаліти, лѹ, лш, м. Подвергнуть загару, обжечь.

Защмор, гу, м. 1) Затягиваніе петли. **Защязати защмором.** Затянуть петлей. 2) **Дивитися защмором.** Неприязненно смотрѣть. Ном. № 3044. І косо, защмором дивися. Котл. Ен. VI. 63.

Защморгнути, ся. См. Защморгувати, ся.

Защморгувати, гую, еш, сов. в. защморгнути, нѹ, нѣш, м. Затягивать, затянуть (петлю и пр.). Мнж. 61. Защморни камтку. Защморнує на ший він аркан. Г. Арт. (О. 1861. III. 84).

Защморгуватися, гуюся, ешся, сов. в. защморгну́тися, нѹся, нѣшся, м. Затягиваться, затянуться (о петлѣ и пр.).

Защнурувати, рѹю, еш, м. Защнуровать. Чому щнуровка не защнурована? Чуб. III. 149.

Защолудівити, вію, еш, м. Запаршивѣть. Стор.

Защпигати, гаю, еш, м. Заколоть. Левнц. I. 515.

Защпиліти, лѹ, лш, м. 1) Прико-

лоть булавкой. 2) Засадить, пригвоздить. *Защипили мене на три роки у винницю.* Черк. у.

Защипкувати, кую, еш, и. Застегнуть при помощи пряжки. *Защипкує рем'яток жовтими пряжками.* Гол. II. 411.

Защипори, рів, мн. Острая боль в поверхности рук от мороза. *Оце защипори зайшли.* Ном. № 635. Переносно: боль, страдания. *Великі защипори заганяло життя у серце Присци.* Мпр. Пов. I. 117. *Ще он защипори не одійшли (після похорону), а тобі стіхи та жарти в голові.* Мпр. Пов. I. 139.

Защипотатися, туюся, ешся, и. Споткнуться. Желех.

Защипувати, цую, еш, и. Заволноваться, запынаться. *Защипує море й зашпугує.* Мпр. Г. 5.

Защипунтувати, тую, еш, и. Закупорить, заткнуть.

Защипунтуватися, туюся, ешся, и. Закупориться, крѣпко запереться. *В замку Корсунськѣм защипунтувались.*

Защпробувати, бую, еш, и. Завинтить.

Защтабувати, бую, еш, и. Забить железными полосами. Желех.

Защтѣвхати, хаю, еш, и. 1) Затолкать, начать толкать. 2) Затолкать, забить толчками (с ударением на втором слогѣ).

Защтѣкати, каю, еш, и. 1) Начать говорить „что“. 2) Сбить с толку, поставить в тупик. *Я його як защтѣкаю, так він не знав що й казати.* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Защтѣкуватися, куюся, ешся, и. Употреблять в разговорѣ „что“ (о великоруссахъ). *Отто воно (Псковська) губерня. А говорять так, що защтѣкуються.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Защтрипати, каю, еш, и. 1) Начать колоты, заколоты. *Як застудив голову, в ушах защтрипало.* 2) Заколоты, исколоты.

Защтурюбувати, вую, еш, и. = **Защтукуювати.** Константиногр. у.

Защубортати, рчу, тѣш, и. Запущить, заступать. Вх. Зн. 20.

Защугати, гаю, еш, и. Залетать, разсѣлая воздухъ. *Защугами сірі орли, літаючи над трупами.*

Защукуювати, кую, еш, и. Подыскивать. *Вісчарь, що пас громадську отару, защукуював хлопців у поміч.* Мпр. ХРВ. 37.

Защуліти, лію, лѣш, и. Вѣтврѣть вѣтврѣть: бросить палку такъ, чтобы она кон-

цемъ подсунулась подъ лежащую на землѣ палку. КС. 1887. VI. 477.

Защуміти, мляю, мѣш, и. Защумѣть. *А в городі та у Львові защуміли верби.* Макс. 80.

Защумотіти, мочу, тѣш, и. Защумѣть (въ головѣ). *Випили ми по чарці і по другій... защумотіло у його.* О. 1862. I. 48.

Защумувати, мую, еш, и. Защмынаться.

Защшукати, каю, еш, и. Защептаться.

Защщавити, вляю, виш, и. Ударить. *Защщавив його по тилці, що ну-ну!* Екатеринос. г.

Защщѣбати, чу, чѣш, и. 1) Защщѣбывать. *Защщѣбав жайворонок, уяру летючи.* Шевч. 30. *Защщѣбче словей уночі, розвѣсемть мої чорні очі.* Чуб. III. 147. 2) Защщеворить быстро и весело. *Повесѣлилася наша Феська, защщѣбала до баби.* Г. Барв. 198.

Защщедрувати, рую, еш, и. Пропѣть щедрику. *А я тобі защщедрую.* Чуб. III. 456.

Защщекнути, ну, нѣш, и. Защщекнуть, ущемить. *Росколов дуба та й защщекнув його там бороною.* Миж. 44.

Защщеміти, мляю, мѣш, и. Защщѣбить острой болью. *Як шабелька задзвенить, то й серденько защщемить.* Чуб. V. 981. *Защщмутилася його душа і защщеміло серце.* Стор. МПр. 39.

Защщепати. См. **Защщипляти.**

Защщипувати, цую, еш, сов. в. защщипнути, ну, нѣш, и. Защщиплять, защщипить (пирогъ, вареникъ). *Варила дружечка пиріжски, защщипувала їх в три ріжки.* О. 1862. IV. 35.

Защщита, ти, ж. Защита. *Дізнала Божої защщити.* К. Псал. 113.

Защщитати. См. **Защщипляти.**

Защщипати, пѣю, еш, сов. в. защщипити, щипчу, тѣш, и. Защщипать, защщипить. *Защщипив його перед судом.* Кв. Драм. 321.

Защщипати, пѣю, еш, сов. в. защщипнути, ну, нѣш, и. Защщепать, защщепнуть, брать, взять на крючекъ. *Защщипни, кажу, двері, та не пускаяй.* Кв. Драм. 260. *Защщипнеш же двері на защщипку, як я піду.* Харьк. г.

Защщипка, ки, ж. Крючокъ дверной. *Мене мати цулять не пускала да в ко-мору да защщипала, трома защщипками да защщипала.* Чуб. III. 132. Ум. **Защщипочка.** Мил. 84. *Защщипочка хороша.* КС. 1883. II. 291.

Защщипляти, лѣю, еш, сов. в. защщипати, пѣю, пѣш, и. Прививать, привить. *Защщипляти вісню.* НВолын. у

Защипнути. См. **Защипати.**

Защобкати, *каю, аш, м.* Начать говорить что.

За-що-раз, нар. Постоянно, всякий разъ.

За-що-раз дощ зачинається з тій закутини. Каменец. у.

Заюдовити, *влю, виш, (=зайудовити), м.* Сдѣлаться вдовымъ. *Не есть ти мені мати—моя змѣя, мене Молодою заюдовила.* Чуб. V. 706.

Зайю, *ка, м.*—**Заяць.** Желех.

Зажирити, *рѣ, риж, м.* Зашалить. *Дідона кріпко зажирила, юрцок з вареною розбила.* Котл. Ев. I. 20.

Зажуртуватися, *тѣхся, ашся, м.* Прийти въ волненіе, возбужденіе, смятеніе. К. Желех.

Захотѣритися, *рюся, рижся, м.* 1) Закапризничать. *От і захотѣрились—юді косить.* 2) Безл. **Захотѣрилося.** Захотѣлось (о капризномъ желаніи, нѣсколько презрительно). *От, захотѣрилося їй у юрод. Богодух.* у.

Заюшити, *шѣ шѣш, м.* 1) Полить (о крови). *Луску він його по голові германом і сразу заюшилася кров.* Новомоск. у. 2) Окровавить. *Увійшов старий у зату обшматований, побитий, заюшений.* Грин. II. 171.

Заюшитися, *шѣся, шѣшся, м.* Окровавиться. *Заюшився кров'ю.* Черк. у.

Зайва, *ви, ж.* Заявленіе.

Заявѣти. См. **Заявляти.**

Заявляти, *ляю, аш, сов. в. заявѣти, влю, виш, м.* Заявлять, заявить, объявлять, объявить. *Моя любая дитино, заявляю тобі мою волю.* Стор. МПр. 71. *Треба, мати, людям заявляти.* Чуб. V. 734.

Зайкати, *каю, аш, м.* Заговорить, закричать: *"Я! я!"* *Братця! хто хоче юрляку панську пити?—Я! я! я! так усі й зайками.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Зайкоритися, *рюся, рижся, м.* Согнутися. *Дигись, як якорь зайкорився.* Борз. у.

Зайловити, *вію, аш, м.* О коровѣ: быть безъ теленка (въ данномъ году). *Як зайловів корова, то продам.* Черк. у.

Зайловений, *а, о.* Засаленный.

Зайловити, *жу, виш, м.* Засалить.

Зайловитися, *жуся, вишся, м.* Засалиться.

Зайн, *на, м.* Сказочный герой, зачавшійся отъ полученнаго отъ зайца яблока. Грин. II. 260.

Зайноць, *нцѣ, м.*—**Заяць.** Вх. Пч. II. 6.

Заяринитися, *нюся, няшся, м.* Въ загадкѣ: *Заячора заяринилося, а х світові засаноричилося.* (Діжа з кістом). Мнж. 174.

Заярѣувати, *ную, аш, м.* Веладывать, вдѣлывать (полевъ въ пшкѣ). Киев.

Заярѣуватися, *вуюся, ашся, м.* Веладываться, вдѣлываться (о полкахъ въ пшкѣ). *Полчки в миснику заярѣуються.* Киев.

Зайоля, *ля, с.* Ясли. *Купи та купи коняку... „А йодувати чим я буду? Тебе в заясь положу?“* Рудч. Ск. II. 174.

Зайтрения, *ня, с.* 1) О ранѣ: нагноеніе, воспаление. 2) Раздраженіе.

Зайтрити, *рю, риж, м.* 1) Растравить (рану). 2) Раздражать, разсердить.

Зайтритися, *рюся, рижся, м.* 1) О ранѣ: загноиться. *До тих же ран, которі заятринились і дуже некла, прикладував розрізаних жаб.* Стор. МПр. 166. 2) Раздражиться, прийти въ ярость.

Зайць, зайця, *м.* 1) Заяць. 2) Часть оліїиці: родъ толкача, пѣста, давленіемъ котораго выжимается постное масло. Шух. I. 163. Ум. **Зайчии.**

Зайчати, *чѣ, чѣш, м.* Закрычать (о лебедяхъ и людяхъ). *Випливала лебедочка по воді... зайчала, в воду одарила криком.* Щог. 47.

Заячий, *а, о.* 1) Заячий. *На новий рік прибилося дна на заячий скік.* Ном. № 513. 2) Раст.: а) заячий гірхоч. Астрагонъ широколистный. б)—*напуста.* Sedum Telephium L. ЗЮЗО. I. 168. в)—*квас.* Oxalis. Шух. I. 22. г) Заяча кривецъ, заячий кривецъ. Hypericum perforatum L. ЗЮЗО. I. 125, 168. д)—*кров.* Majanthemum bifolium L. ЗЮЗО. I. 128. е)—*чі лавий.* Eriophorum angustifolium Roth. ЗЮЗО. I. 121, E. latifolium Hoppe. ЗЮЗО. I. 122. ж)—*орішми.* Amygdalus nanna L. ЗЮЗО. I. 111. з)—*салата.* Ranunculus Ficaria L. ЗЮЗО. I. 133. и)—*ѣхо.* Verbascum Lychnitis L. ЗЮЗО. I. 146. і)—*холодѣн.* Asparagus officinalis. ЗЮЗО. I. 113. к)—*щавѣль, щавѣх.* Oxalis Acetosella L. ЗЮЗО. I. 130.

Зайчина, *ни, ж.* Мясо зайца. *Оскоромитися зоть зайчиною.* О. 1862. II. 25.

Зобѣити, *блю, биш, м.* Обабить.

Зобѣти, *бію, аш, м.* Обабиться. *Камі дієці сходять на вінци, то зобѣіе.* Ном. № 8998.

Зобѣратися, *раюся, ашся, м.* Выпач-

каться в грязь. Збаврався о болоті. Вх. Лем. 417.

Збачений, а, о. Сморщенный. Гораз збачений. Вх. Лем. 417.

Збава, вк, ж. Порча. Ум. Збавна.

Збавитель, м, м. Спаситель. Пере-
стань тужити, зачни благодати Збавителя.
Чуб. V. 119.

Збавити, ся. См. Збавляти, ся.

Збавлення; ня, с. 1) Лишение. 2) Из-
бавление. Трудиться до кровавого поту за
збавлення своїх безмірних гріхів. Стор.
МПр. 166.

Збавляти, ляю, еш, сов. в. збавити, влю, виш, м. 1) Лишать, лишити. Нехай тебе, чужий батько, синовчу, не лав, шастя твою козацькою навик не збавляе. Маєс. (1849), 7.—віку, життї. Лишить жизни, погубить. Чому мені злої дом, чом віку не збавили? Шевч. 95. Ой чи вдарил, чи не вдарил, тільки мені життя збавил. Чуб. V. 130. 2) Рубить, погубить. Ой лежить же н'який сотник Харко та тепер його збавляти. Мет. 527. Нехай буду один по-гибати, козацькою війська не збавляти. АД. I. 186. 3) Портить, испортить, иска-
жівать; подорвать. Збави же ти кобилу сусу. Грин. III. 652. Боюсь... щоб ти мене не зрадила, моєї русої кісочки не збавила. Мил. 84. Нащо ти нам чорта ізбави? Щоб зараз його викину! Рудч. Ск. I. 56. Силу отратила, здоров'я збавила. Мир. ХРВ. 35. 4) Истрачивать, истратить по-пусту. Матінка кричить, а батенько ще крише: "щоби-сь не ходив до дівчини більше. Нащо ж тобі, синку, нічєньки збавляти? Коли й любиш, то позволяй ті взяти" Грин. III. 258. 5) Избавлять, из-
бавять. Не чисть мене до живого, то збавлю тебе од всього злою. Ном. № 282.

**Збавлятися, лався, ешся, сов. в. зба-
витися, вався, вишся, м.** Уменьшаться,
уменьшиться, убавляться, убавиться. Не-
щасливість світа—збавилося літа, прий-
шла зима, то й хліба нема. Ном. № 10179.

Збагатіти, чу, тіш, м. Обогащать.
На землю мляни—і напоїти, і збагатити
її даремно. К. Псал. 144.

Збагатітися, чуся, тішся, м. Обо-
гатітись. Як розжисся, збагатітися,—нішто
не знає. К. Досв. 170. Черевань був тяжко
зрошочений... пан із козацтва, що збага-
тилось за десятилітню війну з козаками.
К. ЧР. 4.

Збагатіти, тію, еш, м. Разбобатіть.

К. Досв. 170. З того часу цареве царство
побільшало і збагатіло. Стор. I. 84.

Збагнувати, тую, еш, м. Впотять
в грязь; испортить; обезчестить. Збани-
тував мою велику славу, ізняв з мене ві-
нець мій осяяний. К. Гов. 41. Нащо я його
надію, щоб збанитувати одразу? Ну що ж
з того, що ми збанитуємо чоловіка? Ну,
задамо його в Сибір, ну, збанитуємо його,
а потім плати за його подурине, а жінка,
діти... Лебед. у.

Збагнути, ну, неш, м. Постичь, про-
невкнуть, догадаться, вспомнить. Господньої
сили ніщо не збагне. НВолн. у. Не мож-
на всього того жадним розумом збанути.
ЗОЮР. I. 311. Щем нікого не любила—
моде вже збанути. Гол. II. 820. Цяж ка-
зок так бачило є, що й Богу, їх і не
збагнеши усіх. Рудч. Ск. I. 130.

Збайдужити, жію, еш, м. Сдѣлаться
равнодушнимъ. Климович. (Желех.).

Збалакатися, каюся, ешся, м. Разгово-
ряться о чємъ-либо, коснуться въ разго-
ворѣ чєго-либо. Збалакалися про повія.
Константиновг. у.

Збаламутити, нучу, тиш, м. 1) Воз-
мутити. 2) Смутити. Тоді жінку збаламу-
тять, що й не подивиться. Чуб. V. 1066.

Збан, ну, м. = Дбан. Ішов красний
пан, ніс води збан. Чуб. I. 68. 2) Родь
узора вь вышневѣ. Чуб. VII. 415.

Збандірувати, рую, еш, м. Разгро-
мити? Пушками збандірували турчина. О.
1862. II. 62.

Збанка, ки, ж. = Збан.

**Збанкрутітися, кручуся, тишся и
збанкрутувати, тую, еш, м.** Обанкру-
тяться. Желех. У Ковачка згорів свічний
завод, і він трохи не збанкрутився. Левич.
Пов. 332.

Збанок, неу, м. 1) = Збан. Коби мені
зранку горілочку в збанку. Гол. I. 387. 2)
Перекладина вь ткацкомъ станкѣ, на ко-
торую ткачъ упирається грудью. Харьк. у.
Млѣк. 180. 3) Раст. Nuphar luteum Smith.
ЗЮЗО. I. 129. Ум. Збаночок.

Збаночок, чу, м. 1) Ум. отъ збанок.
Грин. III. 530. 2) мн. Раст. Nymphaea
alba. Вх. Пч. I. 11.

Збанѹрити, рю, риш, м. = Збаламу-
тити. Збанѹрити воду. Харьк. у.

Збанувати, ную, еш, м. 1) Затоско-
вать. Мовлять мені добрі моде, що я ско-
рувала, а я тако й за мильняним дуже
збанувала. Гол. II. 773. —на бч. Ослѣн-

путь. Уже третій рік, як збанував на очі й нічого не бачить. Уган. у.

Збана́ти, нати́, с. 1) Маленький жбанъ. Ум. Збанятко. Кахенеп. у. 2) мн. Раст. *Sampanula ranunculoides*. Вх. Пч. I. 9.

Збармува́ти, му́ю, еш, м. Снать п'яну съ варящейся пшци. Черк. у.

Збача́ти, та́ю, еш, м. Высоко подня́ться? *А рутка ся збачтала, аж по вікна достала.* Гол. II. 279.

Збача́ти, ча́ю, еш, сов. в. зба́чити, чу́, чийш, м. 1) Изгнати, извинить. *Не-зай тобі Бог зойдти і збачити.* Ном. № 4129. *От же Господь їй, милосійці, свого ї не збачив: хоч не скірен, та глущен.* Г. Барв. 52. 2) Замѣчать, замѣтять, увидѣть. Вх. Уг. 240.

Зба́яти, зба́ю, еш, м. Сказать, разсказать. *Що таке, дідусю?—Ні, свого не збаю,—не можу—не силуй!* Кузьменко (О. 1861. П. 44). *Неборята молодичі, збайте за мя, збайте, мене курва зчарувала,—радиці лі дайте.* Гол. IV. 498.

Збезу́митися, млю́ся, мнися, м. Оду-рѣть, обезумѣть. *Як нап'ється ірїаки—збезумиться чоловік.* Черк. у. *Прости, батеньку, не знайся, я вчора п'яний був, збезумився.* Чуб. III. 87.

Збезча́стити, ча́шу, стийш, м. Обезчестить. *Той Корній Заволока збезчестив мене.* КС. 1883. VII. 501.

Збенте́жити, ся. См. Збентежува-ти, ся.

Збенте́жувати, жу́ю, еш, сов. в. збен-те́жити, жу́, жиш, м. 1) Обезкураживать, обезкуражити, смущать, смутить. *Збенте-жила ся річ Латина.* Котл. Ен. VI. 55. 2) Ругать, обругать, обезчестить. *Вони же його збентежили: узяли та й винили.* Змієв. у. *Нашо мою збентежила дочку?* Алв. 64.

Збенте́жуватися, жу́юся, ашся, сов. в. збенте́житися, жу́ся, жишся, м. Сму-щатися, смутитися.

Зберега́ти. См. Зберігати.

Зберіга́ти, га́ю, еш, сов. в. зберега́ти, режу́, жбеш, м. Сберегати, сберечь. *А ще і для мене Бог на світі радість збері.* Моґ. 85.

Зберши́ти, ні́ю, еш, м. —Зрешіти. Вх. Уг. 240.

Збесі́дувати, ду́ю, еш, м. Сказать. Вх. Лем. 417.

Зби́вання, ня́, с. 1) Сбиваніє, скла-чиваніє. Шух. I. 182. 2) Сбиваніє, спшибаніє. *Збианням тільки дерево збиши,—*

труси яблука. Харьк. 3) Возмущеніє (води). 4) Пахтаньє (масла).

Збига́ти, ва́ю, еш, сов. в. зба́ти, зба́ю, б'еш, м. 1) Сбивати, сбивъ, складивати, сколотити. *Молодці Бондореки лемвинку збити.* Чуб. V. 428. *Од хвртки до ганку й до комори лежали по землі стержко збиті дошки до діжки.* Левц. Пов. 20. ВЪ приложеніи къ людямъ збити дошпи—собрать, соединить. *Буде кому ляд той збити дошпи, що вештається по острову.* Стор. МПр. 194. У Гребинки о составле-ніи книги: *Що ж то роблять земляки отсіми дошками зійніми вечорами? Давай, збйю їм книжку.* Греб. 407. ВЪ значеніи собирать, собрать (о деньгахъ, имуществѣ): *Ік Великсню збили пістєра карбосанні, хотіли, хоч поросятко купити.* Г. Барв. 503. *А яку худобу збив велику покійний.* О. 1861. X. 38. 2) Сбивать, сбивъ, спшибать, спшибить. *Збий сией сбруч з діжки.* Ой коно ж мій вороненький, ой де ж тей пан молоденький? *Чи ти його в Дніпрі втопив, чи ти його під себе збив?* Грин. III. 632. *Збив десятъ яблук.* Рудч. Ск. I. 20. *Як ударе його чоботом, а пеньок був тиллий,—так він його ногою і збив.* Грин. I. 209. 3) О лошади: осаживать, осадить. *Оце зайгав,—і завернувшись ніяк: треба мабуть збити коня.* Черниг. у. *Чуєш, халоче, збий мені воли.* Черниг. у. 4) Ссадину дѣ-лать, сдѣлать, ссаднить. *А правого чою ж ти не береш?—Та збив палець.* Грин. I. 175. *Збити шію (волові).* Натереть шен (волю). 5) Смолачивать, смолотить. *Коло клуні пашина потрушена; з піснїпка чи збито, чи не збито, а забито ї покинуто.* МВ. (О. 1862. I. 98). 6) Вытаптывать, вытоптать. *Дивляться: стійло збито коло дуба; що воно за знак, що коло дуба так стогнувано?* О. 1861. V. 67. 7) Выбивать, выбить (градомъ). *Збило ту пшеницю (гра-дом), зсталась сама стерня.* Грин. II. 147. 8) Возмущать, возмутити, взбивать, взбить. *Єв. I. V. 4. Чого вода каламутна? Чи не хвиля збила?* Чуб. V. 126. *Пилу не зби-вайте, шмаття не валяйте.* Чуб. III. 34. —бучу. *Підняти шумъ, крикъ, скандалъ, тревогу.* *Жінка аж під стелю,—таку бучу збила.* Рудч. Ск. II. 22. 9) Пахтати, на-пахтати (масла). *Збити масла.* Левц. I. 483. 10) Сбивать, сбивъ, смущать, сму-тити. *Ви Йова не збили, не зміли ви йому одвітувати.* К. Юв. 70. —з пантелику, з пливу, з пайгу. Сбивать, сбивъ съ толку. *Бісові дічата і жіночки... збивають його*

з пантелику. Стор. II. 243. Усі одного зіб'ють з п'яну. НВолын. у. 11) — з статку. Довести до потери, разорить. Вх. Уг. 240. 12) Только сов. в. — крилами. Захлонать крыльями. Коут збив крилами. МУЕ. III. 43.

Збиватися, в'яюся, ешся, сов. в. збігтися, зіб'юся, б'яшся, і.л. Сбиваться, сбьются, скучиться, слѣпиться; собираться. *Казав Хома: душа моя, де ти забарилась? У собачинім хвості та в коштуни збилася.* Ном. № 10973. *На майдані збивлось багачко народу.* Стор. МПр. 50. *Подме Господь—і молодом стануть води, загушувши, збиваються у камінь.* К. Іов. 82. — на що. Собрать денег на что. *Збився Пилип і на кату.* Мвр. Пов. I. 125. *Ти на свою худобу тим часом збився б. Г.* Барв. 179. 2) Быть сбиваемымъ, сбитымъ, сшибленнымъ. *Збий оту грушу з п'яки.— Коли ж не збивається!* 3) Сбиваться, сбьются; спутаться, ошибиться. *Ми збились того сніду, що їдали, та не знають де й опинились.* Новомоск. у. (Залюбовск.). — з пантелику. Сбьются съ толку. *Хоч булим, Грицьку, ти на пана закрививсь, та з пантелику ти, так як другі, не збивсь.* Г. Арт. (О. 1861. III. 87). 4) Подниматься, подняться вверхъ. *Знов зів'ялася, збився та й полетів.* Федьк. III. 141. 5) Возмущаться, возмутиться, взволноваться. *Чоловіка не маю, щоб, як зіб'ється вода, окину мене в купальню.* Ев. I. V. 7. — бучі. Подняться шуму, крику, скандалу. *Така буча збилася, що ледві розняли їх.* МВ. II. 185.

Збивач, ча, м. Скопидомъ, скряга. Вх. Лем. 417.

Збит, ту, м. = Збитки. Каменец. у. **Збіти, ол. См. Збивати, ся.**

Збиткувати, к'юю, еш (кого), і.л. Обижать кого, жестоко обходиться; издѣваться надъ кѣмъ. *Челядь Бога допросила, щоби ей не бити, аби челядь не бити, та й не збиткувати.* Гол. Мене у тому війську нікто не збиткував. Федьк.

Збиткуватися, к'ююся, ешся (надеєм), і.л. = Збиткувати (кого). Не збиткуйся, чужа мати, не збиткуйся надо мною. Чуб. V. 548. *Най ся лязи не збиткують, мов тіло не червють.* Гол. I. 155. *Теперка, дякувати Богу, вже не збиткуються над нами, як за кривацтва було.* Каменец. у.

Збітний, а, о. 1) Излишний, чрезмерный. 2) — чоловік. = Збитошник. Вх. Лем. 417.

Збітниця, ці, ж. ? Збитница б тебе побил! Грин. II. 166.

Збіток, тка, м. Чаще во мн. ч.: збітки.

1) Изобиліе, излишество. *Живуть пани у збитках і горя не знають.* Берд. у. *Велки збитки усякого добра.* Левич. I. 466. 2) — робити. Проказничать. *Оті шалізности паничі зробили мені збитки, взяли коняку та й знатурили.* Берд. у. *Бо ти тут збитки робиш.* Каменец. у. 3) На збитки. На зло. *Це він на збитки отак робить.* Каменец. у. *Я просив його заждати на мене, а він узав та й на збитки поїдав.* Бердич. у. *На збитки не замишу.* Федьк.

Збітошник, ка, м. Проказник, пакостникъ. *Нема примх збитошників, як молоді хлопці, за ними дігачтам хоч не виходь на улицу—зараз збитка якого небудь зроблять.* Берд. у.

Збіг, м. 1) — га. В'їгдєць, дезертиръ. 2) — гу. Бѣгство. **Збіг Богородиці.** Названіе дня 26 декабря. МУЕ. III. 37.

Збігати, гаю, аш, і.л. Сбѣгать. *Збігала—свічечку купила.* МВ. II. 50.

Збігати, гаю, аш, сов. в. збігти, біжѹ, жійш, і.л. 1) Убѣгать, убѣжать. *Паря оставляеш, ко шведом збігнеш.* Гол. I. 36. 2) Сбѣгать, сбѣжать съ чего. *Бо я стою зовсім не там, де треба бити вал, та ще й вода од вас сюди збіає.* Гліб. 23. 3) Понадять, понасть на дорогу (біжж). *Дуріє-дуріє, та таки й збіи на свою стежку.* Мвр. ХРВ. 294. 4) О времени: проходить, пройти, пролетѣть. *Час збіає, туа якось потроху етихля.* МВ. II. 147. *Віерку збіло за водою.* МВ. (О. 1862. III. 59). 5) О жидкости: уходить, уйтв; закипѣть и политься черезъ верхъ. *Як молоко на огонь збіжисть, то дійки у корови порепаються.* Грин. I. 18. 6) Только сов. в. Сравняется въ бѣгъ. *Куди тобі протів мене збіти?* Рудч. Ск. I. 68. 7) Только сов. в. — когѣ. Напасть врасплохъ на кого. *Тепер лязи збіжастъ нас п'яних.* К. ЦН. 285.

Збігатися, гаюся, ешся, і.л. Броситься, искать; засуетиться, забѣгать. *Говори шидче, бо за мною зараз збіаються.* Котл. (1874), 331. *За Оксаною, як її викрали, то зараз пан збіався.* МВ. I. 133. *Взяла да й утекла...* Як збіались пани, Бо' храни! трусу такого на все село. О. 1862. VI. 62.

Збігатися, гаюся, ешся, сов. в. збігтися, ж'юся, жійшся, і.л. 1) Сбѣгаться, сбѣжаться. *Шевць із юри, пєс із долини та збілися до кобили.* Чуб. V. 1173. 2) Сжаться, сжматься; о матеріи: сдѣлаться короче послѣ мойки. *Роздимаються (речі)*

од тепла, а збігаються од холоду. Ком. П. 54. Штанці... збілись. Св. Л. 310.

Збігленя, нати, с. Выкадышъ. Вх. Зн. 20. Желех.

Збіглий, а, е. Бѣглий.

Збігівсьєко, ка и **збігівсьє**, **ща, с.** Сборище, сксипище, тодпа. Сьогодні буде збігівсьє у Миколі. Екаториносл. у. Слов. Д. Эварн.

Збігати, ся. См. **Збігати, ся.**

Збідається, каюся, аюся, м. Привнутися бѣднымъ, начать жаловаться на бѣду. Як збідається: що се я, дурний, паробив! О. 1861. X. 23.

Збідняти. См. **Збідняти.**

Збіднитися. См. **Збіднюватися.**

Збідніння, ня, с. Обдѣяніе. Левич. I. 296.

Збідняти, нію, аш, м. Обдѣять. А сим з невісткою так з того часу збідніли, що й хата рака стала. Г. Барв. 371. Збідніли люди. Каменец. у.

І. Збіднюватися, нююся, аюся, сов. в. збіднитися, нюся, ниюся, м. Притвориться бѣднымъ. Черк. у. Увійшла баба в хату, збіднилася, злила. Стор. I. 4.

ІІ. Збіднюватися, нююся, аюся, сов. в. збіднитися, нюся, ниюся, м. = **Збідняти.** Сак збіднився. НВолн. у.

Збідняти, нію, аш, сов. в. збідняти, ню, ниш, м. Дѣлать, сдѣлать бѣднымъ. Будем їх двори сповняти, а свої збідняти. Г. Барв. 86.

Збіжжя, жя, с. 1) Зерновой хлѣбъ. Курка збіжжєя розіриває, а в сміттю зерно шукає. Ном. № 5849. 2) Имущество (движимое). Три злодії у коморі оббили засов і забрали збіжжєя і скриню витягли. Мил. 6. Зносили всяке збіжжєя, злидні, і оддавали оє на рать. Котл. Ен. IV. 60.

Збіж, збію и збѣя, м. 1) Утоптанная земля. Пишеницю сіють на збіж. 2) Разбойникъ. Няхай она знає, збѣєя синя мас. Гол.

Збіжник, ка, м. Разбойникъ. Вх. Уг. 240. Ум. Збіжничом, збіжниченько. Гол. I. 172.

Збіжлий, а, е. Побѣлѣвший. А вона й не скричала, тільки зітхнула тихо й скотилася з лавки, як сиділа, з тими шитками у рукавх збіжлий. МВ. (О. 1862. I. 89). Обличчя збіжє. МВ. (О. 1862. I. 88).

Збіжати, лію, аш, м. 1) Побѣлѣть. 2) Побѣдѣть. Побачила труночку, і збіж-

нулася, збіжєла. МВ. П. 50. Чою так збіжєла? Чуб. П. 121.

Збіж, збіжу, м. Амвонъ. У нашій словоді дужєє з золотий діякон. У неділю оє у церкві як ошєде на збіж та як почне викукувати з св. євангеліє, то так мина і розлага. МВ.

Збір, збіру, м. 1) Собрание. Збір людей. НВолн. у. Ой великий дѣир, та маленький збір,—чом не ося родимонька? Нп. 2) Молочные продукты, получаемые от молока (сметана, масло и пр.). Який же там збір буде, коли нїде корові напастися,—тільки лєчик молока надѣла. Змїєв. у. Збір поганин, бо молока мало. Змїєв. у. 3) Мн. **Збѣри.** Сборки. Свита... з маленькими збѣрами. О. 1862. VIII. 33.

Збіраний, а; е. 1) Собранный. Збіраним колосом не напастися рта. Ном. № 5244. 2) О молокѣ: збіране. Снятоє.

Збіранія, ня, збіранія, ці, ж. 1) Собираніє, сбираніє. 2) Собранное; собранное отовсюду. Тут усякі діти: і мої, і сусідини—збіранія. Змїєв. у.

Збіранка, ки, ж. = **Збірання** 1.

Збірати, раю, аш, сов. в. збірати, зберу, рѣш, м. Собирать, собирать. Ев. Мт. П. 4. А за нею глубли літали, вони тєє пірлячко збірали. Лавр. 82. А я ж тую дрібну ряску зберу у запанку. Мет. 84. Ярє наша отець і мати: хто не посів, не буде збірати. Ном. № 548. Збіравєя троянську єсю гроладу. Котл. Ен. П. 10.

Збіратися, раюся, аюся, сов. в. збіратися, зберуся, рѣшюся, м. 1) Собираться, собираться. Збіралася крєвая родина, мене в військю випроводили. Мет. 241. Всєє юрод збіралєся до деревей. Ев. Мр. I. 33. 2) Собираться, собираться, готовиться, приготовиться. Голий підперезався та й зовсім зібрався. Ном. № 1468. Збіранєє коладувати, як євєє й щєдрувати пора. Ном. № 512.

Збірка, жі, ж. Извозчикъа биржа. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Збіжжєний, ка, м. Извозчикъ. Хар. у. Слов. Д. Эварн.

Збірка, ки, ж. 1) Сходка, собрание. Збірка глєлати, дїєчат. Ужєє зібрав збірку; там ужєє збірка зібралєся. Черк. у. 2) Собрание чєго-либє. Константиногр. у. 3) Мїстия овчиня, скупаємїя на полтавських армянєхъ. Вас. 154.

Збірний, а, е. 1) Сборный. 2)—тїм-донь. Перва недѣля поста.

Збірник, ка, м. Сборникъ. Ум. **Збірко**.

Збірниця, ці, ж. 1) Метла. ЗЮЗО. II. 180. 2) Сборище. Котл. Ен. IV. 71.

Збірничок, чка, м. Ум. отъ збірник.

Збіря, ні, ж. Комната, гдѣ собираються на сходку. Нїжн. у.

Збіросвіт, гу, м. Фокусъ, точка, въ коей сходяться лучи свѣта. *Проміння збірається в однім місті, котре називається фокус (збіросвіт)*. Ком. II. 87.

Збірослів, ву, м. Словарь. Встрѣчено у Номиса на первой страницѣ его предисловія въ „Українським приказкам“.

Збіса, нар. Много; очень. *Збіса трошеї мас. Збіса розумний*. Чрезвычайно уменъ.

Збіч, збѣчу, м. Склоно (горы). *Наближися він до збоку гори Оливої*. Єв. Л. XIX. 37.

Збічи, збіжѣ, жіш, іа.—**Збігти**. Жел.

Зближати, жѣю, аш, сов. в. зближати, жу, аш, іа. Приближать, приближать.

Зближатися, жѣюся, ашся, сов. в. зближитися, жуся, ашся, іа. Приближаться, приближаться. *Літечко минає, мист опадає, холодні зближаються ночі*. К. Досв. 64. *Він близько до мене зближися*. МВ. II. 104.

Зблизька, нар. 1) Вблизи. *Славні бубни за горами, а зблизька шкуратяні*. Ном. № 2623. 2) Изнедалека. *Ой прилітає сім пар голубів зблизька*. Чуб. V. 238.

Зблідий, а, е. Поблѣдѣвший. *Сонце вискотилося з-за Дніпра й освітило їх зблідлі лиця й троски червоні очі*. Левиц. Пов. 38. *Тонкі та зблідлі уста*. Мир. Пов. II. 61.

Збліднути, ну, неш, іа. Поблѣднѣть. *Княгиня з переляку зблїдла як стїна*. Стор. МПр. 81.

Зблудити, джѣ, дш, іа. 1) Заблудитися, сбитися съ дороги. *Широкая доріженька, коли б не зблудити*. Чуб. V. 880. 2) Ошавитися. *Присвідчиви ти мені, що мене любиш, запевне тим серцем нїди не зблудив*. Чуб. V. 137.

Зблудятися, жѣюся, ашся, сов. в. зблудитися, джѣся, дшся, іа. Сбиватися, сбитися съ дороги. *Та йде батько та з шлягу зблужається*. Чуб. I. 173.

Зблукати, кѣю, аш, іа. Исходитъ блуждая.

Зблукатися, кѣюся, ашся, іа. Заблудитися. *Я зблукалась у житті як у лісі*. Г. Барв. 353.

Зблякнути, ну, неш, іа.—**Зблякувати**.

Зблякувати, кѣю, аш, іа. Поблѣкнуть. *Біле личко не зблякує, а ні чорні брови*. Гол. I. 314.

Збогарадитися, джуся, дшся, іа. Выпросить, вымолить. *Чи не збогараджує у вас пишотня?*

Збогатѣти, чѣ, тѣш, іа.—**Збогатити**.

Збоєцький, а, е. Разбойничій. *По шляхетській горюдам, по збоєцькій жартували*. К. Досв. 115.

Збожевільнѣти, ню, нш, іа.—**Збожеволѣти**. *Чи ти здурів, чи збожевільнѣв*? Ном. № 1380.

Збожеволѣлий, а, е. Безумный, сумасшедшій. *Збожеволѣлими очима прикро дивилися на Грицька*. Мир. Пов. I. 122.

Збожеволѣти, лію, аш, іа. Съ ума сойти. Котл. (1874), 341. ЗЮЮР. II. 206. *Чоловік дивиться,—чи не збожеволів наймит*. Г. Барв. 198.

Збожжя, жя, с.—**Збожжя**.

Збожїлля, лѣ, с. Хлѣбъ на корню. *Збожїлля шелестіло*. Єв. Л. 308. См. Збїжжя.

Збѣни, їн, ж. мн. Мелко перебитая солома.

Збѣч, ча, м.—**Качка** 3. МУЕ. III. 24.

Збѣку, нар. 1) Сбоку. *У жупані, кругом пані і спереду й збоку*. Шевч. 18. 2) Со стороны. *Ти мене не звали, нехай люди збоку похвалять*. Ном. № 13329. *Зараз збоку всі побачать, що де яка мила*. Чуб. V. 37.

Зборгувати, гѣю, аш, іа. Раздать въ долгъ. *Увесь крім зборнував, а трошеї кат-ма*.

Зборонѣти. См. Збороняти.

Зборонати, нѣю, аш, сов. в. зборонити, нѣю, нш, іа. 1) Запрещати, запрѣтити, воспрещати, воспрѣтити; помѣшати. *Коли не дали нам з собою жити, то не зборонять в грѣбї ся любити*. Чуб. V. 117. 2) Защищати, зацитвати. *Не зборонить тебе ні отець, ні мати*. Мл. л. об. 297.

Зборѣти, рѣю, аш, іа. Поборотъ, одолѣть. *Добра та корова, що й людей зборала*. Посл.

Збѣрчий, чого, м. Сборщикъ податей.

Збѣчати, чѣ, чѣш, іа. 1) Уклонитися въ сторону. Павлогр. у. *Козак бачив (дівчину край долини), конем збѣчив*. Гол. I. 120. 2) Покривитъ душою, сдѣлять несправедливость. Змієв. у.

Збѣчатися, чѣся, чѣшся, іа. Лечь на

бокъ, прилечь. Я не сплю, а так збочися, бо нема що робити. Канев. у.

Збоятися, збоюся, збоїшся, м. Убоятся, испугаться. Не лякайте, бо не збоюся. Грин. II. 307. Як п'ян, то копитан; а як проспався, то й свини збоюся. Ном. № 11484.

Збрататися, тався, ешся, м. Сдружитися.

Збреніти, ню, ніш, м.—Забреніти. На городі маківка збренила. Грин. III. 236.

Збресклий, а, е. О молокѣ: начинающий куснуть. Вх. Лем. 418.

Збресті, дү, дѣш, м. Сбрести, уйти. Скотина збресте з дому. Чуб. I. 48.

Збрехати, шү, шеш, м. Солгать, соврать. Чи справді так було, чи може хто збрехав. Гліб. 217.

Збрїднути, ну, неш, м. Опротївїть. Желех.

Збрїзкати, каю, еш, м. Побрызгать.

Збрїзнати, ну, неш, м. Брызнуть, побрызгать. Дощик збрїзнув тільки раз. О 1862. VI. 45.

Збродїти, джу, диш, м. 1) Выбродить, исходить. 2) Запачкать слѣдами, оставить слѣды на чемъ; истоптать, вытоптать. Буду закривати милою сїдочок, щоби пташки не збродили. Чуб. V. 212. Худоба збродила луку. Вх. Лем. 418.

Збрїіти, рюю, іш, м. Вооружать. Желех.

Збрїітися, рююся, ішся, м. Вооружаться. Желех.

Збрїіця, ці, ж.—Зброя. Гол. IV. 55.

Збрїйний, а, е. Вооруженный. Чи в мене вїйсько не збрїйне? Макс. (1849), 90. Збрїйниця, ці, ж. Арсеналь, оружейная палата. Желех.

Збрїйно, нар. Съ оружіємъ. Як вїдеш збрїйно ірїяничить ірїяниці. К. Досв. 151.

Збрїя, рбі, ж. Оружіє. То старшїя сестра коника виводить, а середушїя зброю виносить. Макс. (1849), 7. Хто не має зброї, най не їде в бої. Ном. № 4208.

Збрудїти, джү, диш, м. Загрязнить, запачкать. А він мені рантук-полу кров'ю да збрудив. Федьк. II. 71.

Збрудніти, нїю, еш, м. Загрязняться.

Збру́я, рүї, ж. Сбруя. Постає коня у станочку, повісь зброю на кілочку, а сам їди у нову сїтлочку. Лавр. 64.

Збравкнати, ну, неш, м. Скинуть (о молокѣ). Як через ніч постов (молоко), то збравкне. Каменец. у.

Збування, ня, с. Сбываніе, продажа.

Збувати, ваю, аш, сов. в. збу́ти, збу́ду, деш, м. 1) Сбывать, сбыть. Важко

нам убоим своє добро збувати. МВ. II. 7. 2) Избавляться, избавляться отъ чего. Не збуду смутку, а ні вдень, ні вночі. Чуб. V. 358. 3) Не збувати. Всегда быть, всегда находиться, имѣться. Чг. 27. Що напавка, що дратяночка, із колочка не збуває. Чуб. V. 220. А в жєнок не збуває до розмов то дївування задають, то се, то те, то про лїху долю не наговоряться. Св. Л. 5. Сьому не збувало на смьзи. Св. Л. 110. На розум не збувати (ному). Быть умнымъ. Людина добра і на розум йому не збувало. Св. Л. 129.

Збуватися, ваюся, ешся, сов. в. збу́тися, дуся, дешся, м. 1) Избавляться, избавляться. Бїда здїбає легко, та трудно її збутися. Ном. № 2171. Збувся тїто клопоту: жїтї змолотив і гроші пропив. Ном. № 10826. 2) Сбываться, сбыться, исполняться, исполниться. Уже ся все те збуло, що визнано було. Чуб. III. 327. 3) Лишаться, лишиться. З добрим думцєю князь високою стола додумается, а з лихим думцєю і малого стола збудеться. Ном. № 946.

Збуджувати, джую, еш, сов. в. збудїти, джү, диш, м. Пробуждать, пробудить, будить, разбудить. Його сонно було, не збудили. Макс. (1849) 27.

Збуджуватися, джуюся, ешся, сов. в. збудїтися, джүся, дишся, м. Пробуждаться, пробудиться, просыпаться, проснуться.

Збудування, ня, с. Построеніе.

Збудувати, дүю, еш, м. Построить; соорудить, создать. Збудуй хату з лободи, та в чужую не вежи. Нп. Ой коли б я знала, що буду вмірати, то б я сказала трунку збудувати. Чуб. III. 155. Чоловік збудував багату. Ев. Мр. XII. 1. Еней збудує сильне царство. Котл. Ен. I. 13.

Збудь-вік, ка, об. Отжившїй, очень старый, дряхлїй отъ старости. Перша збудь-вік Прїська Чирянка, змолоду не раз сидїла в кунї, поводи́ла на той сїт ажє трьох мужиків. Кв. II. 87.

Збудьок, дька, м. Малоцѣнный предметъ, продаваемый такъ—лишь бы сбыть съ рукъ. Молоді воли—на роботу, а цїна—збудьок. Хорольск. у.

Збу́й, збуа, м.—Збу́й 2. Ой горе, чорний збуо, поб'є тїа наша кров. Федьк. I. 86.

Збу́й-вік, ка, м. 1)—Збудь-вік. Волин. г. Як що баба стара, то кажуть на неї: ця вже баба збу́й-вік; він збу́й-вік.

Подольск. г. 2) *мн.* Мелкое или малоцѣнное ижуцество. *Жидівські збуй-віки погоріли.* Луб. у.

Збуйнувати, ну́ю, еш. м. Забуживать. *Де взялись буйні вітри—збуйнували, та комаря на поміст ізвалили.* Чуб. V. 1169.

Збунтувати, ту́ю, еш. м. Взбунтовать. *Зробилося діло, жидів збунтувало.* Чуб. V. 1160.

Збунтуватися, ту́юся, ешся, м. Взбунтоваться. *Збунтувалась Україна, пани і ляхи.* Макс. (1834) 125.

Збур, ру, м. Трипперъ. Вх. Зн. 20.

Збурення, ня, с. 1) Разрушеніє, ниспроверженіє. 2) Воленіє, возмущеніє.

Збуряти, ся. См. Збуряти, ся.

Збурлакувати, тию, еш. м. Сдѣлаться бурлакою, т. е. бездомнымъ. Аф. 447.

Збурмати(ся), ма́ю(ся), еш(ся), м. Собраться. *А в неділеньку вранці да бояри збурмали, да на море стріляли, на білугу да лебедочку.* Мет. 175. *Збурмались вони під ясні дуби, чекаючи отамана на раду собі.* Нп.

Збурник, ка, м. Раст. *Tormentilla erecta.* Лв. 102. См. *Мурече зілля.*

Збур'янувати, тию, еш. м. О травѣ: засориться сорными травами. Аф. 447.

Збуряти, ряю, еш. сов. в. збуряти, рю, рши, м. 1) Разорять, разорить, разрушать, разрушить, повалить. *Моя городи, що ти збурив, пам'ять його зникла.* К. Псал. 17. 2) Волновать, взволновать, возмущать, возмутить. *Та дума блискавкою минула в його голові, збурива всю кров.* Левиц. I. 249.

Збурятися, ряюся, ешся, сов. в. збуритися, рюся, ршися, м. Возмущаться, возмутиться, взбунтоваться. *Збурились люди.* НВолын. у.

Збуть, збуть, м. Сбыть. *Оце ж який на них збуть великий.* Гацц. Аб. 62.

Збутьвільний, а, е. Сгнивший, испортившийся.

Збутьвіти, вію, еш. м. Испортиться, сгнить.

Збутьи, ся. См. Збувати, ся.

Збутьок, теу, м. 1)=Збуть. О. 1862 IX. 72. 2) Исполненіє.

Збутьяно, нар. Сбыто съ рукъ. *Продав, аби збутьяно.* НВолын. у.

Збучавити, вію, еш. м. Одеревенѣть. *Старі кості не ворухнуться і серце збучавіло.* О. 1861. XI. Свид. 30.

Зваба, би, ж. Приманка, обольщеніє.

Звабити. См. Звабляти.

Зваблівий, а, е. Обольстительный, прелестный.

Звабляти, ляю, еш. сов. в. звабити, блю, биш, м. Приманивать, приманить, привлекать, привлечь, прельщать, прельстить. *Не могла звабити калячем, а потім тяжко було відбити бичем.* Ном. № 8771.

Зва́га, ги, ж. Отвага, смѣлость.

Звагом, нар. Медленно, нескоро. *Не біжи, не йди швидко, звагом.* НВолын. у.

Зва́да, ди, ж. Ссора, распря, раздоръ. *Лучча соломяна зода, як золота звада.* Ном. № 3279. Ум. **Зва́ддя.** *Нема тії гатки, де б не було звадки.* Ном. № 3320.

Зва́дитися, джуся, дишся, м. Ссориться. *У кого вийде яка звада на новий рік,—цільний рік звадитиметься.* Ном. № 13411.

Зва́дка, ки, ж. Ум. отъ звада.

Звадли́вий, а, е. Вздорливый, сварливый, бранчивый.

Звадли́во, нар. Досадно, неприємно. К. ЧР. 25.

Зва́дник, ка, м. Спорщикъ, забіяка.

Зва́ди́ниця, ці, ж. Спорщица, любящая ссориться.

Зва́жати, жаю, еш. сов. в. зва́жити, жу, жиш, м. Обращать, обратитъ внимание. *Не зважала вона, що темная ніч, пішла вона в чисте поле прич.* Чуб. V. 896.

Зва́жити, жу, жиш, м. 1) Свѣсити. *О, хто б узня та зважив мов юре.* К. Іов. 13. 2) Взвѣсити, размыслить, поняти. *Зважила громада, як би то воно було добре.* К. (О. 1862. III. 22). 3) См. **Зважати.**

Зва́житися, жуся, жишся, м. Отважиться, осмѣлиться, рѣшиться. *Не зважилась розлучити, поблажословила.* МВ. II. 21.

Зважува́ти, кую, еш. м. Потерять время, пробыть празднымъ. *Ось я піду в життя тишнций і життя жать, то, часу марне щоб, мовляв, не зважувать, скошу і свій горох.* Г. Арт. (О. 1861. III. 96).

Звал, лу, м. Сваливание, упадъ. *Бий мати до залу.* Подольск. г.

Звала́шити, шу́, шиш, м. Выхолостить. Константиногр. у.

Звалі́ти, ся. См. Звалювати, ся.

Зва́лище, ща, с. Развалины. *Ворони з іраками по звалищах літають.* К. Досв. 221.

Зва́ління, ня, с.=Звал. Впиваются до зваліня з ніч. Левиц. (Правда, 1868, 556).

Звалові́тий, а, е. Неповоротливый, медлительный. *Зваловитий кінь.* Вх. Зн. 21.

Звалувати, лую, еш, м. Удалитися, уйти, улетѣть (о многих). *Е, чою тут, у ція степат і не було? Птиці тісі, звіру!.. Звалувало десь у чужі краї.* Мелитоп. у. Слов. Д. Эварн.

Зв'ялювати, лую, еш, сов. в. зв'яліти, лѣ, лиш, м. 1) Сваливать, свалить. *Ханає кожкою за нощ і звамоє.* О. 1862. IV. 39. *Звалить дуба в кручу.* Хата, 67. 2) Сбивать, сбить, свалить. *Звамили сукно на валомаш.* Харьк. у.

Зв'ялюватися, луюся, ешся, сов. в. зв'ялітися, лѣюся, лишся, м. Сваливаться, свалиться, поваляться. *Не дай, Боже, звалитися під тинном.* Ном. № 8302. *Прийшов Басиль додомонку, на постіль звалився.* Чуб. V. 434.

Зв'яліти, лѣю, еш, м. = Звалити.

Зв'ялітися, лѣюся, ешся, м. 1) = Звалитися. 2) Пропасть безъ пользы, вялаясь.

Звандрувати, рую, еш, м. = Звандрувати. *Звандрували одно поле.* Чуб. V. 631.

Зв'ання, нѣ, с. 1) Званіє. *Зв'ання козацьке, а життя собацьке.* Ном. № 790. 2) Въ арифметикѣ: наименованіє. *Мѣнше, старше зв'ання.* Меньшее, большее наименованіє. К. Грам. 125, 123, 113.

Зварити, рѣ, рѣш, м. 1) Сварить. *Іди, іди, дощику, зварю тобі борщику.* Чуб. III. 107. 2) Сковать вмѣстѣ (два куса желѣза). *Треба залізо зварити докути.* Черк. у.

Зваритися, рѣся, рѣшся, м. Свариться.

Зваріятити, тію, еш, звар'ювати, р'юю, еш, м. Сойти съ ума. *Зваріятив Максим.* НВолын. у. *Чи не звар'ював він зовсім, чи не здурів він?* Левци. I. 528.

Звар'яння, нѣ, ж. = Зв'ялукто. См. Зваряти. МУЕ. III. 34.

Звар'яти, рѣю, еш, м. = Золити. *Звар'яти, деінде в юраж повідать: золити шмате. Перепране, чи відіпраже шмате кладуть до звар'яльні, або якою цebra, поситують погелом, наливвають кип'ячою водою і кидать розплавлене на отні каміне.* МУЕ. III. 33. *А в п'ятницю рано хусти звар'ям.* Нп. Левиц. (Правда, 1868, 12).

Зв'ати, зв'у, звѣш, м. 1) Звать, называть. *Нехай мати буде знати, кою зятєм звати.* Чуб. III. 125. 2) Призывать.

Зв'атися, зв'уся, звѣшся, м. Зваться, называться. *В тім городі жила Дідона, а город звався Карфаген.* Котл. Ен. *Був собі чоловік,—Останом звався.* Рудч. Ск. I. 63.

Поки Рось зоветься Россю, Дніпро в море летється, поти серце українське з панським не зживеться. К. Досв. 17.

Зведенія, ці, ж. Обобщенная мужчиной двѣшка, имѣвшая ребенка. Вх. Зн. 21.

Зведенник, ка, м. Сводчикъ, посредникъ при сдѣлкѣ; сводникъ. *Давай, батьку, гроші,—каже пригожий зведенник: упустимо свого коня,—другого не знайдеши такою.* Кух. (О. 1861. X. 22).

Зведеніюк, ка, м., зведенія, нѣти, с. Одинъ изъ сводныхъ дѣтей. *Та й діти між собою часто б'ються—надто бабина дочка: звичайно, як зведенята.* Рудч. Ск. II. 54.

Звесті, ся. См. Звонити, ся.

Зведичати, чаю, еш, м. Почтить, обазать честь; восхвалять. *Грин. III. 495. Як же ж можна щоб не зведичати його.* НВолын. у. *Ми ж тебе, Оксанко, зведичаємо.* Грин. III. 48.

Звеличити. См. Звеличувати.

Звеличувати, чую, еш, сов. в. звеличити, чу, чѣш, м. Дѣлать, сдѣлать великимъ, возвышать, возвысить. *Здобудеш, хлопко, слави, змилуєшися, чия тебе звеличує держава.* К. ЦН. 257.

Звеліти, лѣ, лиш, м. Велѣть, приказать. *Звеліла мені мати ячменю жати.* Чуб. III. 249.

Звеніти, нѣ, нѣш, м. = Дзвеніти. *Текла річенка, звеніла.* Чуб. III. 150.

Звенькотити, ч'у, тѣш, м. Звѣдѣть. *У Кременці звенькотить, як по каменю ідеш.* НВолын. у.

Звербувати, бую, еш, м. Завербовать. *В Беричеві славнім місті звербували хлопців деісті.* Макс. 161.

Звергати, гѣю, еш, сов. в. звергнути, ну, неш, м. Извергать, извергнуть. *Багачтвю він чуже пожер і зверне, бо пошлеть йому Господь бжовати.* К. Іов. 44. *Померші діти, недоснокси, що мати звергла.* Г. Варв. 350.

Звереснути, ну, неш, м. Всверкнуть. *Як звереснули моде—не хочемо!* НВолын. у. *Звересну та й побі.* НВолын. у.

Зверетѣнитися, нюся, нишся, м. Закружиться, завертѣться. *Таку маму пустив, що я так на місці й зверетѣнився.* Черк. у.

Звертѣти, в'у, вѣш, м. Сказать чепуху, смолотъ. *Прийшли з борозни та чорзна-що й звертѣли.*

Звертати, тѣю, еш, сов. в. звернути, н'у, неш, м. 1) Сворачивать, своротить,

поворачивати, поворотити. *Прощу вас, братця, на праву сторону звертатися.* Макс. (1849). 20. Як кіньми звернува, аж Львів ся здивува. АД. I. 15. В'язи звернути. Свернуть шею. Г. Барв. 112. Увагу звернути на. Обрати внимание. *Що б він мені не розказував, а все було увагу зверне на те, що який ірїх чіпати що чуже.* Г. Барв. 360. 2) Сворачивати, своротити на кого (вину). *Не звертай на людей, коли сам нашкодив.* Харьк. Зейкли усе на інших звертати, а себе неповинними в своїй біді чинити. К. Гр. Кв. XXXII. 3) Возвращати, возвратити. 4) Только сов. в. Скинуть, сбросить. *Кобила хоче лоша звернуть.* НВолын. у.

Звертáтися, тáюся, е́ся, сов. в. зверну́тися, ну́ся, не́ся, м. 1) Возвращаться, возвратиться. *Я ще... звернусь, поки ви прийдете.* Г. Барв. 34. *Пішов козак в Запорожжя,—ком б не звернувся.* Чуб. V. 940. 2) Обращаться, обратиться. *Звертається до козаків понуро і з гіркою мовою.* Стор. МПр. 161. 3) Гнутися, согнутися, свернуться (о лезвії). *Звернулася сокира.* НВолын. у. 4) Наклоняться, наклониться, искривиться. *Хата звернулася.* Радомысл. у.

Зверті́ти. См. Звірчувати.

Зверті́тися, чу́ся, ти́ся, м. Свертяться. *Кущий Степанко скрутився, звертівся, та й по хаті скаче—чик! чик! (Задака: вінки).* Ном. стр. 300, № 335.

Зверх, нар. Поверх, сверхъ. *Не понав же я в двері, та в стовп головою, тосподня те все чула—та зверх коцюбою.* Чуб. V. 1126. Один зверх одною. Рудч. Ск. I. 4.

Зверхдуба, ба, м. Названіє сказочного богатыря, жившого на деревахъ. Грин. II. 344, 345.

Зверхніе, ка, м. Начальство, старшій, властї влущій. *Нові там звергники запанували.* К. МБ. II. 132.

Зверхність, кося, ж. 1) Верховность. *Гаряча моя прихильність до них давала менї право їм дорекати і присвоювати собі ніби якусь над ними зверхність.* К. ХП. 11.

Зверху, нар. Сверху. В вербі корень підмивав, зверху вершок усикав. Чуб. III. 205. Нехай ваше зверху буде. Пусть будет по вашему. Ном. № 4963. Уж Звершечу. Ном. № 4671.

Зверша́ти, шу́, шіш, м. 1) Насыпать верхъ. *Насыпав мірку жита та ще й*

звершиш. 2) Мпновать верховье. *Звершити баку.* Александров. у.

Звеселі́ти, ся. См. Звеселяти, см.

Звеселі́ти, лію, аш, м. Повеселѣть. Шевч. 410. *А як коли то було звеселіємо не знати чою.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Звеселáти, лáю, аш, сов. в. звеселі́ти, лі́ю, лі́ш, м. Развеселять, развеселить. *То пан Хмельницький добре учинив: Польщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив.* Макс. (1849), 73. *Моє серце звесели.* КС. 1882. XII. 496.

Звеселáтися, лáюся, а́ся, сов. в. звеселі́тися, лі́юся, лі́шся, м. Радоваться, обрадоваться, возликовать. *Як зрадувалася та звеселилася Петрикова мати: як діждемо літа та виродить жито,—буде з ким жити жати.* Грин. III. 549. *Нехай предки звеселяться у забутих трунах.* К. Досв. 89.

Звесті́, ся. См. Зводити, ся.

Звечора́ти, ряю, аш, м. Поужинать. Вх. Лем. 418.

Звечора, нар. Наканунъ вечеромъ. *Хто звечора плаче, той уранїї буде сміятись.* Ном. № 2400.

Звечорі́ти, рію, аш, м. Повечерѣть.

Звѣ́нати, вѣ́ю, аш, сов. в. звѣ́ти, звѣ́ш, аш, м. 1) Свѣять, свѣтъ. *Чи ти звелів олові підійматись на висотах нїздо собі зивати.* К. Іов. 90. 2) Сматывать, смотать. *Основу зачинає... зивати на клубки.* МУЕ. III. 13. 3) Сплетать, сплести. *На свою головолку вінка не звела.* Грин. III. 273. 4) Завивать, завить. *А аміви ти волосся зивати?* МВ. (О. 1862. III. 38).

Звивáтися, вáюся, а́ся, сов. в. звѣ́тися, звѣ́юся, а́ся, м. 1) Извиваться. *Звивається коло музса єще гірше того ужа.* Коцип. 19. 2) Вертѣться около чего; хлопотать заботиться. *Швидкі, в'юнкі (жиди) звиваються коло покуції, як ті в'юни.* Левци. I. 107. *Звивається проміж юстями, як та ластівка.* Г. Барв. 180. *Баба звивалась миттю всюди.* Г. Барв. 486. 3) Звиваться, вавиться. *Звивавсь огонь понад землею.* Б. Псал. 176. *Звивалась стріла нижче змари.* Рудч. Ск. II. 99. *Та ще змів, та ще зелененький на тичинку не звився.* Макс. 60. *Над хатами звивавсь угору дим.* Г. Барв. 122.

Звѣ́внотий, а, е. Извивистый. К. ЦН. 293.

Звѣ́дити, джу, дш, м. Простить, извинить. *Нехай тобі Бог зодить і збачить.* Ном. № 4129.

Звѣдитися, дѣтсья, і.а. без. Пова-
заться. *Се тобі... звидилося, що я змурний*
О. 1862. VIII. 11.

Звѣк, ку, м. Привычка, обыкновение.
Вх. Лем. 418.

Звѣкання, ня, с. Привыканіе.

Звѣкати, кая, еш, сов. в. звѣкнути
и звѣкти, ну, неш, і.а. Привывать, при-
выкнуть. *Хто не звик правди поважати,*
той загине лабий панувати. Ном. № 1132.

**Звѣкати́ся, кая́ся, е́ся, сов. в. звѣк-
нутися и звѣктися, нуса, не́ся, і.а.**
Свыкаться, свыкнуться. *Галя сперва жа-
галася його, а далі звиклася.* Рудч. Ск. I.
132.

Звѣклий, а, в. Привыкший. *Я не звик-
лий був з дітьми.* Драг. 63.

Звѣкнути, ся и звѣкти, ся. См. **Звѣ-
кати, ся.**

Звильну́ти, ну́, не́ш, і.а. Увильнуть,
уклониться. *Не звильнувши дивитися у вічі.*

Звинувати́ти, чу, тиш, і.а. Обвинить.
*Найхали суди́; судили, судили та й зви-
нуватили того старосту.* О. 1862. I. 61.

Звину́ти, ну́, не́ш, і.а.—**Звинути.** Земля
моя риза обетнає і небо як одєжу зви-
неи. К. Псал. 232.

Звину́тися, ну́ся, не́ся, і.а. Успѣть
(сдѣлать, возвратиться). *Я звинувся і все*
зробив. НВолын. у.

Звиня́ти, няю, еш, і.а.—**Вибачати.**
*На те просили, що в рѣт носили,—звиня-
йте.* Ном. № 12085.

Звиса́ти, саю, аш, сов. в. звиснути,
ну, неш, і.а. 1) Нависать, нависнуть. *Ой*
звисли чорні хмароньки, звисли. Чуб. V. 34.
2) Отвисать, отвиснуть. *Тут то страва,*
тут то моба! покуштуєш—звисне губа.
Маркев. 48. 3) Съ отрицанієм: не пере-
ставать висѣть. *Нагаєчка дотряночка з*
кілка не звисає. Чуб. V. 578.

Звисник, ка, м. Обрывистый берегъ.
Угор.

Звиснути. См. **Звисати.**

Звисока, нар. 1) Высоко, на возвы-
шенномъ мѣстѣ. *Ой як мені тих друже-
чок позбирати, ой де мені їх звисока поса-
жати.* Мет. 158. 2) Съ вышины. *Твій*
престол во віки вічні звисока сіє. К. Псал.
108.

Звитати́ся, таю́ся, е́ся, і.а. Поздо-
роваться. *Ой ви́йди, матінко, зчитайся,*
свою дитяти спитайся: де твое дитятко
бувало. Грин. III. 516.

Звіати, ся. См. **Звѣвати, ся.**

Звѣтага, ги, жс. Побѣда.

Звѣтажити, жу, жиш, і.а. Побѣдить.
*Великий князь Роман Ростиславович, зви-
тажизив литвинів 1173 року, отримав*
бранців до плуга. Ном. № 663.

Звѣтажний, а, в. Побѣдний.

Звѣтажество, ва, с. Побѣда, одоланіе.
КС. 1885. VII. 444.

Звѣх, ху, м. Вывихъ. *Зовину́ту руку*
чи нору потянуть, то звѣх і проходить.
Чуб. I. 130.

Звѣхати́ся, хая́ся, е́ся, і.а.—**Зви-
ватися 2.** Ой матінко-вутко, звѣхай же
ся хутко, бо ми ся зчитали, все село зво-
вали, чикмани поросили, на весілля спро-
сили. Грин. III. 511.

Звѣхну́ти, ну́, не́ш, і.а. 1) Свихнуть,
сдѣлать вывихъ. *Ручку й ніженьку зви-
нула.* Чуб. V. 668. 2) Измѣнить. *Не же-
ниш із цією дівкою,—вона звѣхнеть, вона*
любе другою. Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Звѣх, чи, жс. Обычай. Шух. I. 134.

Звича́євий, а, в. Обычный. *Не маємо*
ні свою українського трибуналу, а ні свою
звичаєвого права. К. XII. 127.

Звича́єк, чайка, звича́єчок, чка, м.
Ум. отъ **звичай.**

Звича́їтися, чаю́ся, е́ся, і.а. Привы-
кать другъ къ другу, знакомиться. *День*
по дню минає, вечер по вѣчері, а вони собі
усе сходяться та говорять та усє лучче
звичаються. МВ. (О. 1862. I. 78).

Звича́й, чаю, м. 1) Обычай; обыкно-
веніе. *А я такий звичай маю, що по по-
ній випіаю.* Чуб. V. 1096. **Своїмъ звичаємъ.**
По обыкновению, по своему обыкновению.
Сходились люди і своїмъ звичаємъ навчав Ёх.
Єв. Мр. X. 1. 2) Приличіе. *І дітки зви-
чай знають.* Ном. № 2850. Слово неправ-
диве звичаю не знає. Лавр. 123. 3) Нравъ.
Ум. **Звичаєк, звичаєчок.** Поміж людьми по-
маталася, звичаєвкіи та набралася. МУЕ.
III. 160.

Звичайнѣнький, а, в, звичайнѣнько,
нар. Ум. отъ **звичайний, звичайно.**

Звичайний, а, в. 1) Обыкновенный.
2) Вѣжливый, приличный. *Була звичайна,*
поважала людей і грѣха боялась. Хата, 166.
Труби на пса—на чоловіка звичайне слово.
Ном. № 3500. Ум. **Звичайнѣнький.**

Звичайність, ности, жс. Вѣжливость,
приличіе. *Звичайною звичайністю вітаю,*
хто введе тордо,—зторда зустрілаю. К. ЦН.
184. **Для звичайности.** Изъ вѣжливости.
Левец. Пов. 32.

Звичайно, нар. 1) Обыкновенно. 2)
Вѣжливо, прилично. 3) Конечно, разумѣет-

ся, само собою, по обыкновенію. Звичайно, крадене. Шевч. 585. Було, як почне хто жазку казати, звичайно про зм'я, то так його наче і вишжає перед себе. Рудч. Ск. I. 130. Ум. Звичайненько. Бабуся йому на те звичайненько одмовила. МВ. (О. 1862. III. 55).

Звичений, а, е. Приученный. У неї погано діти звичені. Черниг. у. Вони до свого звичені. МВ. (О. 1862. III. 52).

Звичити, чу, чиш, м. Приучить. Це ви так цуцика до рук звичили. Лебед. у. Звичили корову дойтися на намісачі. Борс. у. То він звичений так. Черк. у.

Звичитися, чуса, чися, м. Приучиться, привыкнуть. Щитне або штовхне стика... та й сама почервоніла, як жар,—засоромиться. Поки жє тільки не звичилася; а як повталася, обжилася, то пізнали ми тоді, де воно в світі міко живе. МВ. (О. 1862. III. 41).

Звичка, ки, є. Привычка. Така звичка бісова. Мпр. Пов. I. 116.

Звичме, нар.=Звичайно 3. Звичме, московська напасть. Мом. № 847.

Звичний, а, е. 1) Привычный. До роботи не звичний. Рудч. Ск. II. 62. 2) Обычный. Кожене стало омишати звичний подарунок (на весіллі). Мпр. Н. 37.

Звично, нар. 1) Привычно. 2) Обычно, вь обычай. К. ЦН. 301.

Звійш, нар. Выше; выше.

Звійшки, нар. Высотой.

Звід, звѣду, м. 1) Уничтожение, разорение. Так їм на звід тишлоє; не один пан у нас звівєс; поживє оце, поживє, та й спустує, бур'яном поростє й двір. 2) Обманъ. Чи її щиро любии? Бо як єї держити у зводі, домо її залубии. Гол. III. 392. 3) Очепъ (въ колодезѣ). Ой у полі хришченська на чотири зводи. Чуб. V. 102. 4) Родъ ловушки съ пружиной для ловли лисиць, волковъ и пр. Шух. I. 237.

Звідати, ся. См. Звідувати, ся.

Звіді, дів, м. лн. Вывѣдки, развѣдки. Пити на зводи. Аф. 449.

Звідки, звиділі, звиділія, нар. Откуда. Звідки тебе, серце, вилядали? Лавр. 39. Хилилися цуті лоли, звиділі вітер віс. Чуб. V. 240. Хто він такий і звиділя він? Рудч. Ск. II. 20.

Звідєбли, нар. Съ какихъ поръ. Желєх.

Звідник, ка, м. Обманщикъ.

Звідниця, ці, жс. Обманщица.

Звідніти, нію, аш, м. Сдѣлаться водянистымъ такимъ образомъ, что вода от-

дѣлается отъ всего прочаго (въ кушавьихъ и пр.). Кутя звиділа через те, що в хаті держали, у теплі. Новомоск. у. Не бері ямою капусту, бо звидіє. Черк. у.

Звідніа, ні, жс. 1) Очная ставка. Чи то раз звидіи ця була? НВОлын. у. 2) Обманъ.

Звідєш, звидіє, звидієлі, звидієлія, нар. Отсюда. Шкода жє тя, козаче, звидіє відсилати. Гол. I. 104. Іди собі звидіє! Рудч. Ск. I. 70. Пусти мене звидіє додому на Україну. Чуб. V. 344.

Звідомлення, ня, с. Отчетъ. Записано (въ Києвск. губ.?) проф. А. Е. Крымскимъ вь фразѣ: Пішов на звидомлення до хазяїна. Літер.-наук. Вістник. 1901, X, 46.

Звідѣш, звидіти, звидітілѣ, звидітілія, нар. Оттуда. Як я звидѣм повертався, послухайте, з ким пізнався. Грив. III. 611. Це все вислухав, що його тітка говорила, та швидче звидіти. Рудч. Ск. II. 94. Та не звидітілѣ місяць сходи, звидітілѣ ясна зірка. Чуб. V. 675. Син узав, вив'язав звидітілѣ невѣстку, а ув'язав сучку. Рудч. Ск. I. 16.

Звідувати, дую, аш, сов. в. звидѣти, даю, аш, м. Узнавать, узнаѣть. Будемо питати а звидувати. Гол. II. 49. Піду звидѣю, чи нїп дома. Каменец. у. Як звидѣши, то змїряєш. Мом. № 6831.

Звидуватися, дуюся, ашся, сов. в. звидѣтися, даюся, ашся, м. Узнавать, узнаѣть, освѣдомляться, освѣдомиться, разспрашивать. Не звидѣвися, що ми болити, а ся звидѣши о товарі. Гол. I. 141. Сидятъ ткачі на варитаті, звидуються о сѣм браті. Гол. I. 207.

Звидувілі, нар.=Звидѣоли. Дивиси жє ти, звидувілі його нема: пішов—ше сонечко не сідало, а й досі нема. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Звидусілі, звидусілія, звидусюди, нар. Со всѣхъ сторонъ, отовсюду. Який тепер чорт скаже тобі ясно, коли звидусюди на-хмарило? К. ЧР. 239.

Звидці, звиділі, звиділія, нар.=Звидсілі. Ой звидци юра, а звидти друка. Чуб. V. 230. Як я маю, козак Нечай, звиділі утікати, славу свою козацькую під ноги топтати. Макс.

Звідѣ, ді, жс. Звѣзда. Аби місяць на мене світло, а звідзи хоч і так. Мом. № 5422. Ум. Звідзочна.

Звідѣр, рі, м. Астрономъ. Вх. Лем. 418.

Звідѣтний, а, е. Звѣздообразный. Желєх. Звідѣті дропачий и пр. Родъ выше-

ки. КоПб. I. 48, 49. Звіздатий кнѣ. Лопшадь съ бѣлымъ пятномъ на лбу. Желех. Звіздовий, а, в. Звѣздный. Срібная крида пруди покривас, звіздові очі далеко видать. Чуб. III. 289.

Звіадочка, ки, ж. Ум. отъ звіада.

Звізданенький, а, в. Ум. отъ звіздяний.

Звіадяний, а, в. Звѣданный, усяянный звѣздами. Ум. Звіздяненый. Чим небо менше? Всюди річеньке, всюди річеньке та звіздяненке. Гол. II. 32.

Звій, звюю, м.—Сувій. Звій полотна. Каменец. у.

Звіку, нар. Съ отриц. не при глаголѣ. Никогда. Зроду-звіку козак не був і не буде катом. Ном. № 767.

Звікувати, кѹю, еш, м. Провести жизнь. Звікував я як мій довий, та й не бачив тою змалку. К. Псал. 89.

Звіл, зволу, м. 1) = Зволенья. 2) До зволу, по зволу. Сколько угодно. Взямся їсти й запивати, варенузи-веселузи довелось до зволу, три мѣки її стояло рядом поверх полу. Мкр. Н. 38. Гуляв по зволу, веселився. Мкр. Г. 83.

Звільняти, жѹ, жѣш, м. О морозѣ: ослабѣть. Як звільниться мороз, тоді поїду у лѣс. Каменец. у. Вже звільнився мороз. Каменец. у.

Звільня, нар. Медленно, понемногу. Солодки. звільня вирізувались з-за гори. Св. Л. 309.

Звін, звону, м. и пр. = Девін и пр.

Звінка, ки, ж. 1) Карта бубновой насти. 2) Раст. Samolapulae. Вх. Пч. I. 9.

Звінок, нѣб, м. 1) —риби. Поперекъ отрізанный кусокъ рыбы. Ой поставлю козак Печай та сторожу в місті, а сам пішов до кумоньки звінокъ рыбы їсти. АД. II. 58. 2) Раст. Rhinanthus cristata galli. Лв. 101. См. Звонецъ.

Звіночки, ків, м. мн. Раст. Rinanthus minor. Вх. Пч. I. 12.

Звінуватися, кѹюся, ешся, м. Лышиться приданого. Бо ся уж звинувався з позачками поїсала. Гол. II. 722.

Звінчати, чѣю, еш, м. Обвѣнчать. А у тій церквѣ святой Спас, звінчай діточок в южний час. Мет. 167.

Звінчатися, чѣюся, ешся, м. Обвѣнчатися. Я з дороги повернуся та й з тобою звінчаюся. Чуб. V. 62.

І Звір, звіру, м. Оврагъ, дощина, ложбина. Не насчила я ся корчижа ходити, з звора воду пити, з торби хлѣбом жити,

з торби хлѣбом жити, на камені стати. Гол. I. 156.

II Звір, ра, ру, м. 1) Звѣрь. З теї тучи в темний лѣс,—нехай мене звір їзистъ. Чуб. V. 180. 2) Волкъ. Ум. Звірин, звіром. Звірок утинний білка. Сям. 210. Ув. Звірѣна, звіряна.

Звіракъ, ка, м. = II Звір 2. Пух. I. 22.

Звірѣк, ка, м. Ум. отъ II Звір.

Звірѣна, ки, ж. 1) = II Звір. В купцѣ чатують на звірину. К. Іов. 87. Св. Юрій почав скликати до себе усяку звірину. Грин. II. 72. 2) соб. Звѣри, звѣрье. Зібралася звірина до своєї громади. Гол. III. 499. 3) Звѣрина, звѣриное мясо. А в селянина в борщі свинина.... А в дворянина з перцем звірина. Грин. III. 540. Ум. Звірѣнна.

Звірѣнець, нѣд, м. Звѣринець. Добув їще всяких звірів: зайця, ведмедя й лиса—цімъ звѣринець у себе завіз. Рудч. Св. II. 68.

Звірѣний, а, в. Звѣринный. Не наділю його умомъ звіринимъ. К. Іов. 89.

Звірѣнка, ки, ж. Ум. отъ звірина.

Звірѣти, ся. См. Звірѣти, ся.

Звірѣний, ка, м. Звѣринець. Александров. у.

Звірѣсть, ростѣ, ж. Повѣрша. Кажуть, що там двадцять кіт—ходім на звірѣсть. Сквир. у.

Звірѣвати, кѹю, еш, м. Быть звѣремъ. Кротом же лже португалець, звѣрѣвши шедши вовкомъ там. Котл. Ен. IV. 12.

Звірѣватий, а, в. Звѣрообразный, звѣроподобный.

Звірѣий, а, в. Богатый звѣрями.

Звірѣний, ка, м. Звѣринець. Вх. Лем. 418.

Звірѣо, нар. Много хищныхъ звѣрей, преимущ. волковъ. Звірѣо у лѣсі цьому. Лебед. у. Колись було звірѣо, а тепер людно. Пирятин. у.

Звірѣй, нѣ, ж. соб. Звѣрьс. А що там звірѣй було,—Господи!

Звірѣк, рѣк, м. Уж. отъ II Звір.

Звірѣкруг, гу, м. Зодіакъ. Желех.

Звірѣта, ти, ж. соб. Звѣрьс.

Звірѣра, ра, с. соб. Звѣри. Звірѣра в лѣс ховається. Грин. I. 192.

Звірчувати, чѹю, еш, сов. в. звертѣти, рѹѣ, тѣш, м. 1) Скручивать, скрутити. Усі на його і напали, на смерть звертѣли і зім'яли. Котл. Ен. 2) Соединять, соединить двѣ доски, планки и пр., просверливъ дыры и вставивъ въ нихъ соединительные шпиль. Канев. у.

Звірювання, ня, с. Звѣрскіе поступки.
К. Краш. 17.

Звірюватий, а, е. Нѣсколько похожий своими поступками на звѣря. *Гайда, воле, в Дике поле, воле звірювата!* К. МВ. III. 297.

Звірюка, ки, жс. Большой звѣрь. *Злодій обраний та гавкай на звірюку.* Г. Арт. (О. 1861. III. 84). *Сине море звірюкою то стоїте, то вих Шевч.* 49. Ум. **Звірючка**. Рудч. Ск. I. 22.

Звіря, рята, с. Животное. *Опам'ятайся: чи ми ж тобі звірята, німий язик, що розуму не мав.* К. Гов. 39. Ум. **Звірятка**.

Звіряка, ки, м.—**Звірюка**. *Я ще не бачив, як чоловік звірюкою перекидається.* Кв. Драм. 241. *Із чоловіка став звіряка.* Алв. 74.

Звіряти, ряю, еш, сов. в. **звірити**, рю, рши. 1. 1) Провѣряти, провѣрять, вивѣрять, вивѣрять. *Я його вже звірила за тою карбованця.* Н. Волян. у. *Я звірила на собі, що нема й кірки, як води вип'єш з голоду.* (О. 1861. V. 70. 2) Довѣряти, до-звѣрять. *Він на то заірвав усе своє добро.* Зміев. у.

Звірятися, ряюся, ашся, сов. в. **звіритися**, рюся, ршся. 1. 1) Удосто-вѣря-тися, удостовѣритися. *Як побачив, тоді тільки звірявся, що то брешня.* Брадл. у. 2) До-звѣряться, дозвѣряться, положитися. *Мам-пани на Україні добрі оборонці, звірилися сотничкові уманському Гонті.* Макс. 126. 3) Терять, потерять до-звѣ-ріє. Сми. IV.

Звірячий, а, е. Звѣрскій, звѣриний.

Звісен, она, не, звисний, а, е. 1) Из-вѣстний. *Звісна тобі печаль моя.* Грин. III. 149. *Грицько звісний п'яниця.* 2) Ти звісен. *Ты знаєш, тебѣ извѣстно. Ты звісен,—між курки суддею я була.* О. 1861. VII. 119.

Звісити, ся. См. **Звішувати**, ся.

Звісний. См. **Звісен**.

Звісно, нар. 1) Извѣстно. *Здавна звісно, що він добрий чоловік.* 2) Извѣстное дѣло, конечно. *Звісно, чужі люди: хоть і добрі, та не знатимуть.* МВ. I. 13. *На бесѣді, вже звісно, попились.* Гліб. 43.

Звістити. См. **Звіщати**.

Звіститися, щуся, отішся, 1. Узнати. *Що нас Бог у купу зводить, вчора я звістився.* Мкр. Н. 28.

Звістка, ки, жс. Извѣстіє, вѣсть. *Прийшла звістка до милої, що милого вби-то.* Мет. 103. Ум. **Звістюнка**, звісточна.

Звість, ти, жс.—**Звістка**. *Ходять по-арній звісти.* КС. 1882. V. 362. *Не виїшла Галомонка, виїшла його свість, ой винесла королевицу да невеселу звість.* Чуб. V. 771.

Звітати, таяю, еш, 1. Привѣтствовать. *Звітали пана пастирі, звітали миром і кадилом.* Чуб. III. 328.

Звітанися, таяюся, ашся, 1. Поздоро-ваться, сказати привѣтствіє при вѣстрѣчѣ. *Войшли вони до хати, не умили ся зві-тати.* О. 1862. IV. 17.

Звітнє, звіткіль, звіткіля, нар.—**Звіднє**.

Звіток, тку, м. Пучекъ расчесанного льна. Вх. Уг. 249.

Звітріти, рію, еш, 1. Выѣтриться. *Коли сім звітріє, то чим приправити?* Ев. Л. XIV. 34.

Звітти, звітїль, звітїля, нар.—**Звідтє**.

Звітця, звітціль, звітцїля, нар.—**Звідци**.

Звічний, а, е. Старинний. *І погани звичай часто тримаються через те тільки, що вони звичні.*

Звіщати, щаяю, еш, 1. 1.—**Звістити**. *Сіла при Кубані над кручею і нощ звіщала.* (О. 1861. XI. Кух. 37).

Звішувати, шую, еш, сов. в. **звісити**, шу, еши, 1. Свѣшивать, свѣситъ.

Звішуватися, шуюся, ашся, сов. в. **звісїтися**, шуся, ешся, 1. Свѣшивать-ся, свѣсїтись.

Звіщати, щаяю, еш, сов. в. **звістити**, щу, отіш, 1. Извѣщать, извѣститъ. Ка-менець. у.

Звіювати, звіюю, еш, сов. в. **звіяти**, вію, еш, 1. Свѣивать, свѣять, сдувать, сдуть. *Я покрила свою миленькію сідючок, щоб вітер не звіяв, пташки не склювали.* Чуб. V. 46.

Звіяшка, шок, жс. мн. У ткачей: сна-рядъ, на который надѣваються нити для наматыванія ихъ на катушку челнока. Ча-сти ихъ: квадратная подставка—підніме, на двухъ противоположныхъ сторонахъ вдоблєны два столбика—стояки, на нихъ сверху лежать валикъ—валокъ, на каждый конецъ валика, у самыхъ столбиківъ і внутри ихъ, надѣвається по три дощечки—ліствиці: въ центрі (гдѣ ихъ пронизаєть валикъ) ойъ шире, а къ концамъ сходится подъ острымъ угломъ; раздвинутыя ліствиці составляють двѣ шестиугольны звѣзды; концы противоположныхъ ліствиць соеди-

неня между собою *мачинами*; *мачина*—тонкая узкая дощечка, вь обонить концамъ которой прикрѣплены шворни, другимъ концемъ своимъ захватывающія концы лѣствиць, не дозволяя имъ расходиться. МУЕ. III. 14.

Звладати, даю, аш, м. Совладать. 3 *серцем не звладаю, коли Петро не мій буде, то смерть загадаю.* Котл. (1874). 336.

Зводігтися, нюся, нишся, м. У гончаровъ, при обжиганіи глиняныхъ издѣлій: начинать поливъ распыляться. Вас. 180.

Зводи, дів, м. мн. Очная ставка. **Зводи зводити.** Давать очную ставку. Екатеринос. у.

Зводини, дин, жс. м. 1) Свадебный обрядъ, состоящій въ томъ, что послѣ перной свадебной ночи свѣха, двѣ приданніи і дружки весѣльнии входятъ у комбрю и заставляютъ новобрачныхъ встать (**зводять молодих**), затѣмъ одѣвають повобрачную, удостовѣряя по знаку на сорочкѣ ея невинности до брака. Чуб. IV. 611, 612. 2) = **Зводи.** Вх. Зн. 21.

Зводітель, ля, м. 1) Обольститель. 2) Пт. Крапивникъ, *Troglodytes parvulus*. Вх. Лем. 418.

Зводіти, джу, диш, сов. в. звѣсті, веду, дѣш, м. 1) Сводить, свести. *Зводи по малу дитину з рундука. З поклономъ ни-зеснѣскимъ панну з коня зводити.* К. Досв. 129. *Катерина з болящою і очей не зводитъ.* Шевч. 120.—**з розуму, з ума.** Сводишь съ ума. *Чоловік не дасться,—мише раз з розуму звести.* Ном. № 3076. *Дайся мені, дівча, на підмозу,—виведу тя з каю на дорогу.—Жебим мала дѣнь і ніч блудити, то ся не дам з розуму зводити.* Гол. I. 107. *Нема єтину одвоиному сину, що звів з ума дівку сиротину.* Мет. 14. *Аж він мене молодую із умочка зводить.* Лавр. 14.—**з світу.** Погубити. *Поки будуть у його очі хорти, поти Івана ми не зведемо з світу.* Рудя. Ск. I. 136.—**з хазяйства.** Сбѣжать бѣднымъ, разстронить чье-либо хозяйство. *Дивитися баба збоку, як дідові щастить, та аж розривається з досади. Стала думати, як би звести його з хазяйства.* „Видишу йому курей!“ Г. Барв. 195. 2) Взводить, ввѣстив. *Звів його на ошолу юру.* 3) Поднимать, поднать. *До вас не встане, голови не зведе.* АД. I. 217. *Не послів і очей звести на Зиньку.* Стор. МПр. 55. *Без трепету зведеш на його очі.* К. Іов. 50. *Як шабелкою звів,—Лавів ся по-*

клонив. АД. I. 15. *Звів королеу.* АД. I. 17. *Лисий він усіх людей звів.* Ном. стр. 291, № 43. 4) Сводить, свести вмѣстѣ, соединить. *Дякую тобі, що звів мене з Марком.* Стор. МПр. 56. *А зведи їх очі на очі.* *Слава ж тобі Шафарику во віки і віки, що звів см в одно море славіанскій ріки.* Шевч. 238. *Звести брови.* Нахмуриться. Сим. 99. 5) Обманывать, обмануть, обольщать, обольстить, искушать, искусятъ. *Та вже третій вечір, як дівчина зводить, казала: вийду, а тепер не виходить.* Мет. 54. *Чорт не спить, але людей зводить.* Ном. № 194. *Так ви мене звели в мой надії.* К. Іов. 14. *Звести дівну.* Обольщать и бросить дѣвушку. 6) Портить, испортить. *Бо треба дати у полі раду, щоб діла не звести.* Гліб. 8. *Звести ні нащо.* Погубить. *Чи се і ти пустився в ледащо, що хочеш нас звести ні на що?* Котл. Ен. II. 6. **Зводити пісню.** Сбиваться въ мелодію. Уманск. у. 7) Истреблять, истребить. *Не можна сарани зводити... віх за се.* О. 1862. II. 54. *Тільки юতোє зводити.* Г. Барв. 322. 8)—**дух.** Переводить, перевести духъ, дышать. *Припадає к сирій землі, теплий зведе дух.* Макс. 175. *А ви дайте мені дух звести.* МВ. I. 87. 9)—**очима.** а) Взглядывать, взглянуть, бросить взглядъ, посмотреть. *Ой не видно того села, тільки видно хрести, туди мені любо-мило оченками звести.* Чуб. V. 200. б) Смыкать, сомкнуть глаза. *Як зведу очима, а воно як щипне, то аж крикну.* Каменец у. 10)—**на бчі.** Обращать, обратитъ чье вниманіе на что. *Звожу на очі її чимало таких, що любили та її покинули.* МВ. II. 130.

Зводитися, джуса дишся, сов. в. звѣстїся, дѣся, дѣшся, м. 1) Сводиться, свестися.—**з ума.** Сходить съ ума. *Ой сонючку мій, дитино моя! Не тий рано горілочки,—зведеши з ума.* Нп.—**з хазяйства.** Обѣднѣть, разстронить свое хозяйство. *Козачий Марусі Горбоносисі не пійлими в руки світи. Звелася вона з свіней.* Г. Барв. 417. 2) Взводится, ввѣстився. 3) Подниматься, поднаться. *Рука на тебе не зведеться.* Макс. О лошади; подниматься, поднаться на дыбы. *Як звівся кінь, то так і перекинув оза.* Лебед. у. 4) Становиться, стать хуже, приходиць, прійти въ упадокъ, вырождаться, вырождаться, истребляться, истребляться; бѣднѣть, обѣднѣть. *Чим рік, то вже зводиться пищенця.* Каменец. у. *Велетні тепер звелися.* Г. Барв. 423. *Були в мой хаті таргани, та зев-*

лися, теєр немає. Бодай його корінь зів'яє! Ном. № 3787. Зелюсь у нього хазяйствечко. За Хмельницького Юрася пуста стала Україна, звелася: Лукаш. 35. До нитки зів'яє мій козак усе на пам'ятині проклятий. Шевч. 526. Усе позбував, усе попронивав,— зів'яє ні на що. Кв. Драм. 163. Звестися ні нащо. Придти вь совершенный упадокъ, совершенно испортиться и пр. К. Краш. 21. Св. І. 128. Нехай воно зведеться. Пропада оно! Не прядеться, нехай воно зведеться! Грин. І. 240.

Зводник, ка, м.—Звідник.

Зводніти, нію, аш, м.—Звідніти. Під ласкою капусточка, тижень, як кинула; ой їж, коли хоч, коли не зводніла. Нп.

Звожай, жад, м. Возжа хлѣба съ поля. Дай же ти, Боже, в полі урожай, в полі урожай! Гол. II. 37.

Зводіє, ка, м. Раст.: а) *Saroparia officinalis*. Вх. Пч. І. 12. б) *Dianthus compestus*. Шух. І. 21. в)—білий—Гермч. Вх. Пч. І. 13. г)—пільский. *Betonika officinalis*. Шух. І. 21.

Звоєтити, жу, виш, сов. в. звезті, зѣ, вѣш и звоєтити, зѣ, виш, м. Свазивать, свезти вь одно мѣсто. Кілько в небі зірочок, тільки на полі кіпочок. Суди, Боже, звозити, в велику скирту зложити. Чуб. III. 246. Волів одробила, пшеницю звозила. Чуб. V. 824.

Звоєтитися, жуся, вишся, сов. в. звезтіся, зѣся, вѣшся и звоєтнітися, зѣся, вишся, м. Свазиватися, свозитися. Ще дієчина Бону не молилась, козакова пшениця звозилась. Мет. 28.

Звоєнення, ня, с. Соизволеніє. Як панське звоєнення. Ном. № 4948.

Зволіати, ся. См. Зволіати, ся.

Зволікати, каю, аш, сов. в. зволокѣти, хочѣ, чѣши, м. Стягивать, стянуть, совлечь, совлечь. Зволік дошки уз їдне місце.

Зволікати́ся, каюся, ашся, сов. в. зволокѣ́тися, чѣ́ся, чѣ́шся, м. Поднимать-ся, піднятися съ трудомъ, вставать, встати съ трудомъ. Довго спав на сні в клуні, аж над вечір зволікся і потяг до церкви.

Зволѣк, ка, м. Спускъ съ горы. Міс. окр.

Зволокѣти, ся. См. Зволікати, ся.

Зволочіти, чѣ, чѣши, м. 1) Стянуть, стащати, собрати. Та хотять байраки рубати, ізрубавши, зволочити, зволочити й запалити. Мет. 367. Ой я ж тії співа-ночки з життя зволочила. Гол. IV. 466. 2)—щѣ. Таскати по чѣму. Чоловік (дигана

бвнши) двір ним увесь зволочив. Мнж. 115. 3) Совратити, развратити. Говорять моде, що ти дієчину зволочив. Не я її зволочив, но мої чорні брови. Чуб. V. 237.

Зволѣти, ляю, аш, сов. в. зволѣти, ляю, лиш, м. Соизволяти, соизволѣти, позволяти, позволѣти. Показав я дієчину, а батько не зволяв брати її. О. 1862. VIII. 11. Ох, вовче братіку, зволя же нам хоч пісню заспівати. Рудч. Ск. І. 5. Нащо ж Бог зволяє серце дати, коли ся бідним не вільно кохати. Чуб. V. 117.

Зволѣтися, ляюся, ашся, сов. в. зволѣтисся, лясся, лишся, м. 1) Изволѣти. Ужє зволялся читати, що в голові у ниг було. Котл. Ен. IV. 64. 2) Звольтєся! Сдѣлайте одолженіє, пожалуйте. Кв. Драм. 268.

Зво́мнити и звѣ́мнити, цлю, ниш, м. Оробѣти, пастъ духомъ, смутитися, потеряти надежду. Пандар поибѣл бачив брата, злякався, звомнив, замішався. Котл. Ен. V. 73. Не звомнив же і сичовик, на н'ядѣ не одступив і сміло дивитися чоловікові в вічі. Стор. МПр. 10. Всюди про козачке щастє звомнили. К. ЦН. 277.

Звоно́ць, нѣя, м. Раст.: а) *Rhinanthus crista galli*. Лв. 101. б) *Rhinanthus minor*. в) *Campanula ranunculoides*. Лв. 97. Як в житі кукіль, то хлібові покій, а як зво-нець, то му конець. Ном. № 10139.

Зво́нкі, ків, м. мн. Бубны, бубновая масть.

Зво́ник, ка и пр.—Дзвоник и пр.

Звоно́к, нѣя, м. 1)—Зво́ник. 2) Раст. *Campanula persicifolia*. Лв. 97.

Звоно́чок, чѣя, м. 1) Ум. отъ звонок. 2) мн. Раст. *Campanula sibirica*. Лв. 97.

Зво́рѣтити, цлю, ниш, м.—Зво́мнити. К. ЧР. 371.

Зво́рот, ту, м. 1) Поворотъ. А де рубав?—питають стрілими кою з дровами, або з деревом. Як скаже: на зворотѣ, то се украє дєс; дє звернує з дорони, там і вирубає. Грин. І. 232. 2) Оборотъ. На зворотъ. На оборотъ. І все робили на зворотъ: що стріють треба, те мамами. Котл. Ен. IV. 64. 2) Возвращеніє.

Зво́рта, ти, ж. Межа, оставляемая на полѣ для проѣзда.

Звороча́ти, чаю, аш, м.—Звертати. Я на його накривав, щоб з доріжки зворочав. Чуб. V. 789.

Зворухну́ти, ну́, нѣш, м. Сдвинуть съ мѣста, пошевельнуть. Аж заморивсь від

натури, а все таки не зворухнув торби.
Стор. МПр. 7.

Зворухнутися, нуся, несяся, м. 1) Тронути ся з місця, шевельнутися. 2) Всколыхнутися; засуетитися. *Мати Боже! Увесь будинок зворухнувся: білоти, моти, прибірати... Панночки сподіваємось!* МВ. (О. 1862. III. 35).

Зворухніти, ну, шнш, м. 1) = **Зворухнути**. *Хотім удвох скотити на віз того кабана,—та й не зворухить з місця.* Рудч. Ск. I. 157. 2) — **звільну**. Подняти, вспахати. *Зворуши землю уміочи та посій доладу.* Хата, XV. 3) Всколебати, всколыхнути. *Як магнемо хусткою..., то ми зворушили на тому місці воздух.* Деню, 75. 4) — **людину, серце**. Встреможити, взволновати, растрогати. *Одного прегарного літнього дня промаду села Кукуріківщини зворушило отако надзвичайний.* Г. Барв. 350. *Як она зворушила моє серце! Як давно не зазнавав я почування такого високого.* Г. Барв. 496.

Зворухнітися, нуся, шншся, м. 1) Зашевелитися. *Сонечко оставало. Уже обиди зворухнились, на труді постіхали.* Шевч. 2) Всколыхнутися. 3) Встреможитися, взволноватися; растрогатися. *Настусине й Марусине серце дуже зворушилося від цієї пологоски.* Г. Барв. 454.

Звохчїти, чїю, аш, м. Отсирьїти. Шух. I. 162.

Звошвати, звошю, аш, м. Завоевати, одолати. *Хтіім Почаєв звошвати.* Мл. л. сб. 188. *Да їще він думав, надає, щоб козака Голоту звошвати.* Мет. 446.

Звушати, жаю, аш, сов. в. звушїти, вушї, зїш, м. Служивати, служити.

Звушатися, жаюся, ашся, сов. в. звушїтися, вушїся, зїшся, м. Служиватися, служитися.

Звушїти, ся. См. Звушати, ся.

Звує, ка, м. — **Гує.**

Зв'їгд, гд, зв'їгд, жд, ж. 1) Лай. *Не боїться воєк собаки, але його зв'їгд (ч'їгд).* Ном. № 7253. 2) Брати. *Зв'їгд ссора. Така зв'їгд іде в дому.* Г. Барв. 536.

Зв'їгдїль, (гдї?), м. Раст. *Vicia silvatica.* Лв. 102.

Зв'їгдїлий, а, е. Любачий лаяти. *Зв'їгдїлий не бїйся, а кусливий.* Ном. № 7256.

Зв'їгдїти, ся. См. Зв'їгувати, ся.

Зв'їзень, вїя, м. Узелг, узелок з чїм-либо, звязка. Мнж. 181.

Зв'їзка, вїж, ж. Связь. Вх. Лем. 418.

Зв'язїй, а, б. Вязущїй. *Галун зв'язїй.* Волч. у. (Лободовск.).

Зв'язок, зєу, м. 1) Связь. *Зв'язок до вічного товариства з Галею.* Мир. ХРВ. 353. 2) мн. **Зв'язки.** Родь прически дївушек вь два пробора. Чуб. VII. 422.

Зв'язувати, вуш, аш, сов. в. зв'язати, жу, жеш, м. 1) Связывать, связать, обязывать, обязать. *Возьми ж, сину, напачку і візки, зв'язки жїнци рученьки і нїзки.* Чуб V. 425. *Зв'язки мені юловоньку, най не болить дуже.* Чуб. V. 145. 2) Вбївчати, обвївчати. *Мені ще тоді п'ятнадцять літ було, що тепер нїп не зв'язав би.* Г. Барв. 264.

Зв'язуватися, вушся, ашся, сов. в. зв'язатися, жуся, жешся, м. 1) Связываться, связаться чему. 2) Связываться, связаться з кїм. *Зв'язиш з дурнем, то й сам дурнем будеш.* Ном. № 6170.

Зв'язь, ві, ж. 1) Архитект. Связь, соединеніє. Черк. у. 2) Крїпость, прочность. *Хоч є смирязі, аби в добрі зв'язі.* Ном. № 11250.

Зв'язка. См. Зв'язга.

Зв'язїти, лї, лїш, м. Сдїлать вельмї; обезсилїти.

Зв'язїтися, лїся, лїшся, м. Увянуть, завянуть. *Серце моє зсохало, зв'язїлося за сином, що у москалі віддано.* Каменец. у.

Зв'язнути, ну, неш, м. Завянуть. *Траво зв'язло моє тіло.* К. Псал. 230.

Згд, згдга, гд, ж. 1) Изгода. Ном. № 8163. *Неначе знала запекла.* Шевч. 401. 2) Жажда. *Будеш серед бою знаюю томитись,—я подам тобі з криниці водиці капитись.* К. Досв. 132.

Згдд, ду, м. 1) Воспоминаніє. 2) Напоминаніє. *Нї згдду, нї спбгаду.* И не вспомнить. *Про цїлї чоловікові нї згаду, нї спогаду.* Грин. II. 144.

Згадїти, ся. См. Згадувати, ся.

Згадїти, вїж, ж. Воспоминаніє. Шевч. (КС. 1883. II. 487). *Почали ми тиху роздуму-згадування.* МВ. II. 179.

Згадувати, душ, аш, сов. в. згадїти, дїю, аш, м. 1) Вспоминати, вспоминать. *Нема гірше, як є неволі про волю згадувати.* Хата, 80. *Дарувала шити шовками хустину, щоб згадував на чужині.* Хата, 87. *Згадай, який приїшов до мене, що ні сорочки не було.* Котл. Ев. I. 32. *Згадала баба дівера, що добрий був.* Посл. 2) — **гдду**. Думати, подумати. *Не згадуо ідїки, не змїшлю я мїсли.* Рудан. I. 13.

Зга́дуватися, ду́юся, е́ся, сов. в. зга́дітися, да́юся, е́ся, 11. Вспоминать-ся, вспомниться.

Зга́ку, нар. Зря, необдуманно. *Дурню ти божий! Хіба там шлях, чи що, що тебе заку понесла миха година у яку яруну. Харьк.*

Зга́лмува́тися, му́юся, е́ся, 11. Сбѣтаться съ толпою, свихнутися. *Далі що йому робити? Зовсім згальмувався: як ні за що стало пити—завкати нанявся. Грин. III. 661.*

Зга́мкати, каю, еш, 11. Дѣтск. Съѣсть, проглотить. *І лиш глди, то і влучає, щоб замкати мене, як блин. Котл. Ен. V. 13.*

Зга́нати, ню, ниш, 11. Охулить, осудить. *А її зганяли й обидили і з покоїв вишнали. МВ. I. 52. Так було невістка знати мене, що я в неї стану чорнійша від землі. Г. Барв. 224.*

Зга́нбѣти, блію, бѣш, 11. Опозорить, обезчестить, осрамить.

Зга́няти, няю, еш, сов. в. зга́няти, згна́ти, нѣш, 11. 1) Сгонять, согнать съ чего, прогонять, прогнать откуда. *Послухай ти, чуро: чи то пуси кричать, чи лебеді ячать?.. Коли пуси кричать, або лебеді ячать, то зжені. Макс. (1849), 26. Своєю матір рідненку, удову стареньку, змежакали та з домівки зганяли. Мет. 346.* 2) Сгонять, согнать въ одно мѣсто. *Біває за скотом, зганя докупі есік. Рудч. Ск. II. 188.* 3)—з світу. *Губить, погубить, лишить життя, убить. Чи ж я кого з світу зганяв, чи я в кого одняв? Чуб. V. 233.* 4)—тірсу. *У гребенщиків: соскабливать, соскоблить ножемъ і сгладити шерохватую поверхність гребня. Вас. 163.*

Зга́рвати, ваю, еш, 11. 1) Отнять насильно. 2) Схватить. *Згарбали злодія у кормі. НВолын. у.*

Зга́рен, згарний, а, е.—Зугарний. *Він не зарен, він не затає мене цілувати, тіки зарен, тіки затає мене роззувати. Грин. III. 613.*

Зга́рець, рдч, м. Вязищенне поле. *Біже, цілий зарець нам скошу. Федк.*

Зга́рище, ша, с. Пожарище.

Зга́рний, а, е. См. Згарен

Зга́рцюва́ти, цюю, еш, 11. Истоптать б'ггя, скача. *Де сам падає, усе видно, і видно, що сніг згарцюваний. Мнж. 136. Коні бачитан згарцювали. Мнж. 181.*

Зга́рь, рі, ж. 1) Гарь. *Ти хоч би зарь з лозьки видобав. Полт.* 2) Пригарь въ водѣ. *Пинної без зарі сім відерок опалила*

суше корописької. Мкр. Н. 20. 3) Выгорѣвшій лѣсъ. *Кози пасуть у зарях—виорілих лісах. Шух. I. 211.* 2) Искры, отлетающія при ковкѣ желѣза. *Волч. у. (Лободовск.).*

Зга́рачу, нар. Сгоряча. *Прости мене, я зарячу забудуся. Шевч. 293.*

Згасанія, ня, с. Угасаніе. *Щог. Сл. 6.*

Згасати, саю, еш, сов. в. згаснути, ну, нѣш, 11. 1) Тухнуть, потухнуть, гаснуть, угаснуть. *Цілюю нічку свічі не загасали. Чуб. V. 732. Свічечка загасе, батенько загасе, то й вийду. Мет. 117. Очі загаси, і всю душу темрява покрила. К. Псал. 92. Дуже помилитись той, хто думатиме, що в українському народові загасло всяке життя. Левчик. (Правда, 1868, 416).* 2) Исчезать, исчезнуть. *У нас на Україні зараз після татар і слід їх загас. Левич. (Правда, 1868, 557). Гості хліба не цурались: вже не стало сала. Пирогов стояла миска, но мов не була; загас і борщ. Мкр. Н. 17.*

Згасіти. См. Згасати.

Згаснути. См. Згасати.

Зга́жкати, каю, еш, 11.—жбі. Изморить лошадей, гнавши ихъ. *Вх. Лем. 418.*

Зга́жати, жаю, еш, сов. в. згасіти, шіу, сиш, 11. Гасить, погашать, погасить, тушить, потушить. *А тепер нехай не зарікається Баракаш, їмътам молодий, на славіній Україні онів та тернів загашати. Мет. 388. Хіба тоді, дівчиненько, мої мислі загасиш, коли твою білу ручку та з моєю зв'яжеш. Коцип.*

Зга́яти, гаю, еш, 11. О времени: по терять, пропустить. *Не дооремо сьогодні, бо піз-дня зганя, поки плау поладнали—поламався. Харьк.*

Згвалтува́ти, тую, еш, 11.—Згвалтувати. *Побачили, згвалтували, та за ним (на здогін). Драг. 51.*

Згедзкати́ся, каюся, е́ся, 11.—Згедзкатися.

Згіба́ти, баю, еш, 11. Найти, встрѣтити. *Сидітимеш, Грина, поки тебе чорт зніба. Ном. № 8892.*

Згібель, лі, ж. Погибель.

Згіблий, а, е. Погибшій.

Згіб(ну)ти, бну, нѣш, 11. Погибнуть, пропасть. *Як би поїхав,—а метелиця рака була, що її світу не видно!—то був би либ. Канев. у.*

Згідити, джу, диш, 11. Изгадить, испачкать. *Зидив уже весь папір, давайте не буду писати. Канев. у.*

Згидувати, дую, еш, м. Побрезгати.

Згинати, няю, еш, сов. в. **зигнути**, ну, неш, м. Сгибать, согнуть. *Непріте за-лізо не згинеш.* *Ном. № 3887.*

Згинатися, няюся, ешся, сов. в. **зигнутися**, нуся, нешся, м. Сгибаться, согнуться. *Під віконцем зинувся, чи не вийде Маруся.* *Чуб. V. 67.* Як удариш ватаи молоденький чумаченька списом у груди. Ой той же спис удвоє зинувся. *Мет. 459.*

Згинути, ну, неш, м. Погибнуть. *Не силуїте мене за нелюба, да нехай же він згине.* *Мет. 243.* Біда біду перебуде—одна згине, десять буде. *Ном. № 2165.*

Згинці, нар. Согнувшись. Злодій згинці перебіг по під тином.

Згиддя, дя, с. Имущество, домашнія вещи, все добро. *Перед великодним святом до нас зо всім зиддям не перебрався.* *О. 1862. VIII. 23.*

Згидливий, а, в. 1) Пригодный, полезный. *Вона зидлава: нею підкурюють корову, як захвора.* *ХС. IV. 56.* Се зилля зидливе: його п'ють од кашлю. *Волч. у. 2)* Покладистый, сговорливый, миролюбивый.

Згідний, а, в. 1) Пригодный, годный. *Зидна на одно сміхотворство.* *К. Гр. Кв. XX.* До того дозжурюся, що не зидна буду ні людям, ні собі. *Г. Барв. 268.* 2) Соголасный.

Згідно, нар. 1) Согласно. *Виховувала б (школа) наших дітей згідно з духом нації.* *К. XII. 127.* 2) Пригодно.

Згін, згону, м. 1) Стоянiє вь одно мѣсто, напр. стоянiє скота вь одно стадо на одно пастбище. *Якось вставши до ове-чок рано та раненько, подоїла, в згін про-гнала.* *Мкр. Н. 7.* 2) Стоянiє сь мѣста, вгнанiє.

Згінний, а, в. **Згінні дні.** Дни, вь которые все сельское рабочее население стоялось на барщину. *О. 1862. IV. 94.*

Згірелий, а, в. Прогорклий.

Згіркнути, ну, неш, м. Прогорькнутъ, сдѣляється горькимъ.

Згірний, а, в. Нагорный.

Згірок, рку, м. Хомякъ. *Збіла прудко на зірок.* *Мир. ХРВ. 7.* Ум. **Згірочок.** *Веде його на зірочок.* *МВ. (О. 1862. I. 77).*

Згірря, ря и **згір'я**, р'я, с. Хомякъ; взгорье. *Левч. 27.* См. **Згірок.** *Східні по зір'ю направиляли (у хату).* *МВ. (О. 1862. I. 72).* На зір'я лісових знайшли його осело. *К. Псал. 299.*

Згірш, агірше, нар. Хуже. *Молодець не зірш старої баби.* *Ном. № 8504.* **Грай,**

співай, кобзарю! Не про дідів, бо не зірше й ми дяхів карали. *Шевч. 182.*

Згірший, а, в. Худший. *Не так добра, не так добра, як зіршого лиха.* *Лавр. III.*

Згір'я. См. **Згірря.**

Згладити, джу, диш, м. Сгладить. *Рівний зладиди, тісний ляжеш.* *Ном. № 7202.*

Згладмати, маю, еш, м. Проглотить, пожрать, сожрать. *От бабі й нудно, що чого сей дід на світі живе.* *Приміла б,— його зламала.* *Г. Барв. 188.*

Згловіти, вію, еш, м. Дѣлаться слы-зистий. *Сир зглові.* *См. Снядіти.*

Згледіти, джу, диш, м. = **Зглядіти.** *Жита які, гречки! і оком не зледиди.* *Г. Барв. 102.*

Зглібати, блю, биш, м. Появлять, по-стивнуть до глубины. *Добре злибив дітську натуру.* *О. 1862. I. 74.*

Зглібока, нар. 1) Изъ глубины. 2) Глу-боко. *Сі приказки займають душу зли-бока.* *Хата. 41.*

Зглібяти, блю, биш, м. Сплотить.

Зглоті, ті, ж. Толпа, скопленіє на-рода, давка. *Вх. Зн. 21.*

Зглотітися, чўся, тишся, м. Стол-паться, собраться толпой. *Вх. Зн. 21.*

Зглузувати, зўю, еш, м. Осмѣять. *Осмїяне, зглузоване їде.* *Г. Барв. 286.*

Згляд, ду, м. 1) = **Погляд.** 2) Кон-троль, досмотръ, присмотръ. *Тоді не було зляду такого, як теперечки.* *НВолын. у.*

Зглядати, дāju, еш, сов. в. **згляднути**, ну, неш, м. Взглядывать, взглянуть. *Злянь на Христа єдина.* *Чуб. III. 19.* Тільки злянути на твої очі, той й знає, скільки вони сліз вилили. *Г. Барв. 280.* — **оком.** *Охва-тити взглядомъ. Коло її хати був великий луз, скільки оком злянуть.* *Рудч. См. I. 145.*

Зглядатися, дājuся, ешся, сов. в. **згляднутися**, нуся, нешся, м. 1) Пере-глядуватися, переглянутися. *З корч-ми їдуть,—злядаються, з бурлаки сміються.* *Чуб. V. 1013.* *Навіки зоставсь у моєму серці з тієї ідиночки, як злянулись із ним на цвинтарі.* *Г. Барв. 67.* 2) — **на ногу.** *Преимущественно вь сов. в. Смыслости-виться, умилосердиться надъ кѣмъ. Бо на його злянувся.* *Ном. № 4926.* *Злянясь на дитину біду, друже мій!* *МВ. II. 149.* *І Бог злянувся на ті сльози і на Україну.* *Шевч. 366.*

Зглядіти, джу, диш, м. Увидѣть. *Закричали, задрожали, як Христъ злядиди.*

КС. 1882. IV. 170.—*фим.* Охватить взглядомъ.

Згладуватися, дуюся, ешся, ім.—**Зглядатися.** *Ізглядуємось, а сміх нас так і бере.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Зглядь, ді, ж. Вниманіє, уваженіє. *Шануй кожното, то будуть люде зглядь мати.* Каменец. у.

Зглянути, ся. См. Зглядати, ся.

Згнивати, ваю, еш, сов. в. згніти, ний, еш, ім. Сгнивать, сгнить. Ном. № 9468.

Згнітити. См. Згнічувати.

Згнічувати, чую, еш, сов. в. згнітити, чу, тиш, ім. 1) Сжимать, сжать, сдавливать, сдавить. *Ожсиає знічений морозом, непозичений у німця, український розум.* К. XII. 2)—*серце.* Скрѣши сердце. *Все переймає, знітившии серце, чою там його учено.* К. Д. Серце. 18.

Згноїти, ною, ім, ім. Дать сгнить. *Вже на тої зноїє хліб Семен.* Каменец. у.

Згнуватися, щуюся, ешся, ім.—**Знуватися.** *Да вже ж мені з твоєї доньки знуватися їді.* Чуб. V. 422. *Тяжко плакала Ганнуся і не знала, защо, защо мати знувається.* Шевч. 21.

Зговорини, рин, ж. мн.—**Змовини 2.** КС. 1883. II. 309.

Зговоріти, риб, рин, ім. Проговорить, сказать. *Хата, як покришка: що зговорини, то в хаті повинно пропасти.* Ном. № 3998. *А що я тобі казати, дочко,—зговорила Чайчица пошуро.* МВ. II. 42. *Як сє зговорим, так барзо й учиним.* Мет. 441.

Зговорітися, рібся, ринся, ім. Разговориться. *Зговорились удівці, а сидячи в кабіці: лучча жінка першая, а ніж тая друця.* Гадач. у.

Зго́да, ди, ж. 1) Согла́сїє; мирѣ. *Пригоди учать згоди.* Ном. № 1751. *Лучча солом'яна згода, як золота завада.* Ном. № 3279. 2) Согла́шенїє, примиренїє. *Пани, тєє зрозуміши, зоду учинили, підкинувши під Умань, Гонту ізловили.* Макс. (1834). 126.

Згоджатися, джуюся, ешся, п збджуватися, джуюся, ешся, сов. в. збдїтиса, джуся, дїшся, ім. 1) Согла́шатся, согласітиса. *„Сїдай' з нами!“—І пої зодїш—сія та й полетїли.* Рудч. Ск. II. 81. *А я хлопець гарний був, до жінки зодїсся.* Чуб. V. 655. 2) Уговариватися, уговоритися, условитися. 3) Миритися, по-

миритися, жить въ мирѣ, согласіи. *Невїстки якось між собою добренько зоджашатся, а се в нас рідко бува, щоб мирились.* Г. Барв. 410. 4) Пригодїтиса. Чуб. V. 934. *Не пийи у колодязь: зодїтиса води напїтиса.* Ном. № 4478.

Зго́дїти, джу, дїш, ім. 1)—*но́гѣ.* Условитися съ кѣмъ, пригласити или наняти кого. *„Затїється въ селѣ свадьба; прежде всего зоботятиса о томъ, чтобы збодити попа“.* О. 1862. IX. 52. *Зодили якогось мошскаля з мїста за куховара.* МВ. (О. 1862. III. 64). 2) Погодити, обождать. *Ой, си-ночку, зоди годиночку, та таки я зберу свою родиночку.* Чуб. V. 873. *Зодилиши днїв зо три, приїдемо на роботу.* Змієв. у.

Зго́дїтиса. См. Згоджатися.

Згодливий, а, в.—**Згїдливий.**

Згідний, а, в.—**Згїдний.**

Згїдно, нар. Выгодно. *Зодїнїше купити у мїстї, ніж у селї.* НВолын. у.

Зго́дом, нар. Спустя нѣкоторое время, погода. *Коли трохи згодом дзвоню—дзель! дзель! Рудч. Ск. I. 76.*

Згодування, ня, с. Вскормленіє. К. (Желех).

Згодувати, дју, еш, ім. Вскормить. *Мати сина да народила, а народивши, згодувала.* Чуб. III. 270.

Згодї, нар.—**Згодом.** *Дивись згодї: чу-ляє неборак в Охрімовїй куцїнькїй свитцї.* Глїб. 48.

Зго́даний, а, в. Договоренный. *Ми ще не згодїли.* Черк. у.

Згожїтиса, жаюся, ешся, ім.—**Згоджуватися.**

Згбжий, а, в. Годный. *Поздоров Боже—твое нам зожє.* Ном. № 9705.

Зго́жуватися, жу́юся, ешся, ім.—**Згоджуватися.**

Зго́їти, гою, ім, ім. Залѣчить.

Зго́їтиса, зго́юся, їшся, ім. Залѣ-чїтиса. *Не так хутко згоїтиса, як біда скоїтиса.* Ном. № 2158.

Зго́ла, нар. Совершенно, дочиста, вполнѣ.

Зго́лїти, лїю, лїш, ім. 1) Сбрати. *Першїй раз, як живу на свїтї, довелося менї золотити вуши.* Стор. I. 170. 2) Ого-лїти, обнажить. *Переносно: сдѣлать бѣд-нымъ, нищимъ. Та бодай же ти, корчмо,... та й у пень зорїла, та як ти ж мою сина, та як ти молодого, та навїки золи-ла.* Грин. III. 286.

Зголо́джений, а, в. Проголодавшїйся. *Зголоджена голота.* К. ЦН. 298.

Зголодніти, нію, еш, іа. Проголодатися. МУЕ. III. 47. *Вже й коні помітили і зголодніли сами.* Рудч. Ск. II. 62. *Чого той моровий не їде?—може зголодніли вже.* Каменец. у. *Лис зголоднів так, що вже їсти хоче.* Грин. II. 5.

Зголодрібніти, бію, еш, іа. Обнищати, обдідіти.

Зголосоїтися. См. **Зголошуватися**.

Зголошуватися, шуюся, ешся, сов. в. зголосоїтися, шуюся, ешся, іа. Отзивлятися, отозватися, виражати, виразити бажання. *Хто мене молоду додому проведе?—Зголосося козак.* Гол. III. 432.

Зголубити, блю, биш, іа. Вздлбляти. *Було тобі знати: зороним конем їздити, хлопця собі зголубити.* Гол. I. 2.

Згомоніти, нію, ніш, іа. Проговорити. *Маруся її осміжнулася „ні за віщо дякувати“, згомоніла: „я правду свою тобі кажу“.* МВ. II. 125.

Згон, ну, м.—Згін. *І я був у Тихлисі: колись юнив згон їдного тут купця,—було волив сорок у зони.* Терск. обл.

Згонежи, згонежи, жс. жм. Часта колосівь і соломы, падаючіє вмість съ зерномъ при вїяніи послѣдняго, сметаємые обыкновенно мелкой. Знаяй бо мерці з зерна оті зиюничи, не спи. Брацл. у.

Згнбяти, ню, ниш, іа. 1) =Зганяти. *Бідний брат став їз зюнити,—они не остать.* Рудч. Ск. II. 135. *Біжати зюнити овець, що ростеклися по всій царині.* Мер. ХРВ. 39. 2) Очищать зерно, уже провїянное, отъ кусочковъ колоса, соломы и пр. Та їм то навіяя і велику купу, та ше не зюнив. Брацл. у.

Згбраний, а, е. Сгорбівший. *Зюрана хата.* НВолын. у.

Згорбатити, тію, еш, іа. Сдбляється горбатымъ. Черк. у.

Згбрити, блю, биш, іа. Сгорбитъ, согнуть. *Мене вже давно горе зорбило.* Г. Барв. 298.

Згбритися, блуюся, бишся, іа. Сгорбитися. *Зюрилася, мовляла, старенька бабуся.* Хата. 178.

Згорблунитися, луюся, лишся, іа. =Згорбитися. Ив. 71.

Згорда, нар. Гордо, високомѣрно. *Марусянка пиіина в черевичках вийшла; на воторяж стала, зюрда одказала.* Чуб. V. 243.

Згорднати, дяюю, еш, сов. в. згбрднати, дяю, деш, іа. Пренебрегати, пренебрювати. *Не раз еси, не два добрими людьми зюридила.* Гол. IV. 275.

Згордувати, дуюю, еш, іа. =Згордити. *Як Катря їм зордувала, засатав друну дівчину.* МВ. II. 139.

Згоржати, жбю, еш, іа. =Згорджати.

Згорі, нар. 1) Сверху. 2) Впередъ. *Зюри гроші дав.* Каменец. у.

Згористий, а, е. Покатий, наклонный. *Двир був зористий, і до ганку треба було підїжджати трошки під юру.* Левиц. I. 457.

Згбрното, нар. Погато. НВолын. и Каменец. у.

Згорівка, кн, жс. =Горівка. Вх. Лем. 418.

Згоріти, рбю, рш, іа. 1) Сгоріть. *Вкинь його в піч,—нехай зюрит!* Рудч. Ск. I. 37. *Зюрила хижка, зюрила книжка—нічим ворожити.* Ном. № 1811. 2) Пожарнати. *Щось у віконіе стук-стук!.. так і ї зюрила!* МВ. (О. 1862. III. 56). *Урали їй зарозом діти в серце. Вона так і зюрила, та ї каже...* Г. Бар. 106.

Згорнүти, он См. **Згортати**, ся.

Згородіти, дяю, деш, іа. 1) Загородити. *Не одна баба город зюродила.* Ном. № 2586. 2) Соорудити, воздвигнуть. *Бо хотять же нас поломити, піч оженку зюродити.* Чуб. I. 169.

Згортати, тбю, еш, сов. в. згорнүти, цю, неш, іа. 1) Складувати, сложити, свертувати, свернуть. *Все б тільки сиділа, зюрнувши ручки.* Рудч. Ск. II. 44. *Мати їй убрання хороші та пиіни купув,—вона ледві подивиться: зюрне та ї забуде.* МВ. II. 158. 2) О книгѣ: закрывать, закрыть. *Зюрнувши книгу, віддав служі.* Ев. Л. IV. 20. 3) Сгребати, сгрести. *Зюрни жар докупи.*

Згортатися, тбюся, ешся, сов. в. згорпүтися, нуюся, нешся, іа. 1) Складуватися, сложитися, свертуватися, свернутися. *Як мої ручки зюрнутъся, то тоді твої роскоші минуться.* Чуб. V. 517. 2) Сгребатися, сгрестися.

Згостріти, рбю, рш, іа. Сточать.

Зготбвати. См. **Зготовляти**.

Зготовляти, дяю, еш, сов. в. зготбвати, влю, виш, іа. =Готувати, зготувати. *Йидочки реала, цибульку щипала,—я жс тому хлопчини сидати зютовляла.* Мил. 110.

Зготувати, тбю, еш, іа. Сострипати, взготовити. *А я йому ранесенько снідати зютую.* Маркев. 68. *Зютовати обід.* Рудч. Ск. II. 204.

Зграсувати, о́ую, аш, м. Уничтожить до основанія. Аф. 451.

Згра́я, ра́й, ж. Толпа, скопище; шайка. Е. Досв. 82. За ним, було, ціла зряя людей: і охотничі, і псарі, і дожджесачі. Рудч. Ск. П. 202. Кидав п'яний зграї золоті червінці. Мир. ХРВ. 92.

Згребло, ла, с. Скребявца.

Згребті, си. См. Згрібати, ся.

Згряв, зу, м. згрі́зав, **зм, жс.**—Згрізота. Вх. Зн. 21. Вх. Лем. 418.

Згрізати, за́ю, аш, сов. в. згрі́зти, зу́, ашш, м. 1) Сгрізати, сгрізть. Там його мисині і зрізуть на смерть. Рудч. Ск. 133. 2) Изгрізати, изгрізть.

Згрізота, ти, жс.—Гризота 1. Не лезала ні дня, ні іодини: лиш сухоти да зризоти на личку змарніли. Чуб. V. 210.

Згрі́зти. См. Згрізати.

Згріба́ти, ба́ю, аш, сов. в. згребті́, б́у, б́иш, м. Сгребати, сгresti.

Згріба́тися, ба́юся, ашся, сов. в. згребті́ся, б́уся, б́и́ся, м. 1) Быть сгребаемым, сгребаться, сгrestiся. Чоловікові коситися легко, утворю само ляга, само і згрібається, само і в'яжеться. Мнж. 127. 2) Быть въ силахъ грести. Бач, який вітер, як тече Дніпро,—тепер не згребешся. Черк. у.

Згрі́бний, а, о. О полотні: боліе толстое. Полотно грубіше називається зрібне, а тоніше чесане. Шух. I. 259.

Згрі́б'я, б'я, с. Пакля, охлонки (богдє грубе). Вх. Уг. 249.

Згрі́зна, нар. Грозно. Не говоріть зрізна до мене. Г. Барв. 344.

Згрі́зність, ности, жс. Строгий видъ. Старшині тра зрізність мати. НВолын. у.

Згрі́зну́тися, ну́ся, нё́ся, м. Строго прикрикнути, погрозить. О. 1861. X. 39. Згрі́знувся пан на Кирича, тупнувши ногою: „А ти, каже, плут, п'яниця! я въ тебе смую?“ ЗОЮР. П. 86.

Згрі́ти, рію, аш, м. Согріть. Та не вітер його не звів, ні сонце його не зрів. Грин. III. 488.

Згрі́шати, ша́ю, аш, сов. в. згрі́шити, ш́у, ш́иш, м. Согрішати, согрішити. Чоловік що ступить, то згрішити. Ном. № 99. Коваль згрішив, а шевця повісив. О. 1862. X. 34.

Згрома́джувати, джую, аш, сов. в. згрома́дити, джу, диш, м. Сгребати, сгresti, собирать, собрати. Вн згромади всі води у моря великі. К. Псал. 74.

Згрома́джуватися, джуюся, ашся, сов. в. згрома́дитися, джуся, ди́ся, м. Сгребатися, сгrestiся; собиратися, собратися. Зелити—і суд згромалилися на злою. К. Іов.

Згро́шити, ш́у, ш́иш, м. Обрати въ дельги. Як іхатимуть вже відіал на Кавказ на житло, то сей садок згрозить. Черк. у.

Згру́вити, жу́, віш, м.—доро́гу. Размокшую отъ дождя дорогу испортить їздою, ходьбой. Так зрузять дорогу, що треба бичувати, щоб витягти воза. Черк. у.

Зграві́ти, жу́, віш, м.—Згру́вити. Згравжена дорога. Черк. у.

Згуба, би, жс. 1) Потеря. Чия зуба, того зріза повна зуба. Ном. № 7452. 2) Гибель, погибель. Оцеї дощ—зуба. НВол. у. На зубу моделей не можна в завод мати. НВолын. у. Це він робе мені на сухоту та на зубу. НВолын. у.

Згубі́ти, блію́, биш, м. 1) Потеряти. Дуже з розумним дівчи зубити, як з дурнем раз найти. Пос. 2) Погубити. Ой стій, не топися, марне дину зубиш. Чуб. V. 212.

Згубі́тися, блію́ся, би́ся, м. Потерятися. Дуже не зубитися. Ном. № 3229.

Згубі́ний, а, е. Гибельний.

Згуда, дж, жс. Осміваніе, посрамленіе. Закохався я тяжко в тоби. Тепер я ютов присягати, що не виїду з тої хати; нехай ведуть мене на зуду, а без тебе жити я не буду. Нехай мене виганяють, кийом боки облавають, а я буду з того сміятись. Грин. III. 159.

Згуж, жу, м. Звукъ. КС. 1882. IV 166.

Згукну́ти, ну́, нёш, м. 1) Крикнути. Що ж, як він зукне нам отле своє „юді!“ та й нагадувати не звелить? МВ. II. 110. 2) Позвать. Зукнує його,—він обізвався і прийшов до мене. Еватериносл. у. (Загробовск.).

Згу́куватися, куюся, ашся, сов. в. згукну́тися, ну́ся, нё́ся, м. Переключатися, переключнутися. Ходять по лісу та зукнуться, бо поубились. Лебед. у.

Згу́ляти, ля́ю, аш, м. 1) Прогулять безъ работы. Увесь день робить і часиночки не зупає. Ох рад би я, моя мати, середу згуляти. АД. I. 260. 2) Погулять. Ой ледащо невісточка,—не хоче робить: тільки спати та гуляти. Мет. 322. Скажи ти, зозуле, скажи ти, свєнька, хто в світі найлучче зупає? Чуб. V. 487. 3) Поиграть, сыграть.

А зуляем, брате, в перевах?—Зуляем!
Ном. № 14095.

Згуртітися, чуся, тішся, м. Собраться вместе. Зміев. у.

Згуртувати, тую, еш, м. Сгурнировати, собрать в одно місце. *Згуртував людське поле, а своє все до села.* Каменец. у.

Згуслий, а, е. Сгустившийся. Желех.

Згуснути, ну, неш, м. Сгустеть. *Пара від холоду згусне.* Дещо. 89.

Згуста, нар. Вь выраж. **Зча́ста-згу́ста.** Часто. Вх. Зн. 22.

Згустіти, щу, стіш, м. Сгустить. *Як сир згустив, упорав, приспособив.* К. Іов. 22.

Згусуватися, суюся, ешся, м. Заупрямиться, заартачиться. *Згусувалися коні.* Вх. Лем. 418.

Згучатися, чуся, чийся, м. Испугаться. *Кінь згучався.* Галиц. Вх. Зн. 21.

Згърда, дн, ж. Родъ ожерелья изъ монетъ или крестиковъ. Шух. I. 130, 137.

Згвалтувати, тую, еш, м. 1) Изнасиловать. (Зграя) *вбила рандаря старого, дочок згвалтувала.* К. МБ. III. 247. 2) Разгласить, разнести. Вь этомъ значеніи употреблено только вь одной фальсифицир. псѣвѣ: *Згвалтували лизу чутку наші зуторянци.* Мет. 373.

Згедзатися, згѣдзкатися, аюся, ешся и згѣдзатися, джуся, даюся, м. Заупрямиться, заартачиться. *Гляди ж, Наталко, не згедзайся, як старости прийдуть.* Котл. НП. 377. *Жінка твоя згеджалася.* Левинц. I. 366. *О, вже згедзелися!* Каменец. у.

Згїгнути, гну, неш, м. Окольтъ. Вх. Уг. 245.

Згїлгатися, гаяся, ешся, м. Створожиться. *Згїлгалось молоко.* Черк. у.

Згїя, згїі, ж. Пт. сойка, *Caprus glandarius.* Шух. I. 23.

Згрунтувати, тую, еш, м. Достать дно. *Місяя того ніхто не згрунтує.* НВольск. у.

Здавати, здаю, еш, сов. в. здати, здам, здасі, м. 1) Сдавать, сдать. *Ой у саду, у садочку там юлубчик уде, там Юрочко парубокто здає; ой у саду, у садочку там юлубка уде, ой там Маруся дівування здає.* Мет. 230. 2) Давать, надавать. *Подій корівки, що 'д батенька начала, та прогонь і овечки, що ненька здавала.* Чуб. V. 695. 3)—**екзамена.** Выдерживать, выдержатъ экзаменъ. Левинц. Нов. 5.

Здаватися, здаюся, ешся, сов. в. здати́ся, зда́мся, адаю́ся, м. 1) Сдаваться,

сдаться, поддаваться, поддаться, уступати, уступить. *Ти діачино, ти подобна, не здавайся на підмону, будеш добра.* Чуб. V. 355. 2) Полагаться, положиться на. *Та на волю Боже здайся.* Грин. III. 359. *Ти по сім боці, я по тім боці, передайся до мене, ти чорнява, кучерява, не здавайся на мене.* Мет. 12. *Я оце здався на мого Форнаія, чи не налагодить він того діла.* Стор. МІР. 44. 3) Ссылаться, сослаться. *Здався циан на свої діти.* Посл. *Що стому правда,—здаюся на людей.* О. 1862. III 33. 4) Казаться, показаться. *Ой здається, моя мила, иншого кохаеш.* Мет. 8. *Ой здається, мое серце, що ти малювана.* Чуб. V. 157. 5) Годиться, пригодиться, быть нужнымъ. *Про що мені здамися нікемні руки?* К. Іов. 63. *Нащо він мені здався?* Рудч. Ск. I. 23. *Що я вам на сміх здався, чи що?* Ном. № 3478.

Здавити. См. Здавливати.

Здавливати, люю, еш, сов. в. здавити, влю, виш, м. 1) Сдавливать, сдавить, давить, задавить. *Не грай, китко, з медвідем, бо тя здавить.* Ном. № 1213. *Здави за руку, аж хруснуло.* Харьк. у. 2) **Здавити** оком на нѣго. Подмигнуть. *Здави на мене оком, я й замок та й край.* Черк. у.

Здівна, нар. Издавна. *Люд здавна коверзує, з того миха і плазує.* Ном. № 2456.

Здівний, я, е. Давний. *Попід наєм маленьким здавня стежечка.* Рк. Макс.

Здавнити, нію, еш, м. Устарѣть.

Здавніу, здівня, нар.=Здівна. *Вона мене здавну знає.* Чуб. V. 1033. *Мири вічностю ся здавна називають.* Ном. № 390.

Здалека, здалеку, нар. Издали, издадека. *А то михо, що боєш, хоч здалека подивлюсь.* Лав. 42. *Здалеку най ся іріє кваголя, бо пригирит.* Каменец. у.

Здальний, а, е.=Здатний. Желех.

Здальти, лю, лиш, м.? Сюди, сюди, парубочки, ми вам раді будем: бочку спалим, друну здалим—ми вам роздобудем. Грин. III. 88.

Здали, здали, нар.=Здалека. Вх. Лем. 419. *То ж сестриця з братом здалі розмовляла.* Чуб. V. 928.

Зданий, а, е.=Здатний. Желех.

Здання, ня, с. Мѣніе.

Здарити, рю, рин, м.=Подарувати. *Що не здарити можність наша, най похриє ласка ваша.* Гол. III. 505.

Здармувати, мую, еш, м. стратить попусту. *Здармувати час.* Вх. Лем. 419.

Здарувати, рую, еш, ш. Подарить, надавати подарковъ. *Здарували йому на весілі чотири карбованні. Черк. у. Чорнині, які милостиві, здарували її що мога. МВ. II. 164.*

Здати, ся. См. Здавати, ся.

Здатний, а, е, і) Способний. *На хитромі дідчата здатні. Котл. Ен. VI. 75. До чою здатний Петро? Каменец. у. 2) Годний, пригодний. Ми його приймали у своє село, бо він нам здатний: коваль, багаче, добрий з його. Каменец. у. Мені ці халяви не здатні, бо малі. Каменец. у.*

Здатність, ности, ж. 1) Способность. 2) Пригодность.

Здатно, нар. Пригодно. *Хоч не ошатно, та здатно. Ном. № 11251.*

Здача, ці, ж. Сдача. *Даютъ мені шага грошей, ще й копійку здачі. Грин. III. 402.*

Здви, гу, м. і) Стечение, скопленіє. *В Почаєві на Зелені свята—такий здви! Могил. у. 2) Праздникъ Воздвиження Креста Господня, 14 сентября. МУЕ. III. 48.*

Здвигати, гаю, еш, сов. в. здвигнути, ну, неш, ш. 1) Сдвигать, сдвинуть. *Бачу, що він здвигав брови. МВ. II. 26. 2) = Здагнути 2. Ударив кулаком по столу—аж вікна здвинули. Мпр. ХРВ. 195.*

Здвигатися, гаюся, ешем, сов. в. здвигнутися, нуся, нешся, ш. 1) Сдвигатися, сдвинутися, двинутися. *Здвигніться, брати, від сну прокиньтесь. КЦН. 240. 2) Вздрагивать, вздрогнуть, дрогнуть, содрогнутися, всколыхнуться. Здвинулись сніги, як бояре сіли, ще й не так здвинулись, як юрліки нап'ються. ХС. VII. 429. Ввесь Київ здвинувся. К. МБ. III. 243.*

Здвигувати, гую, еш, ш. = Здвигати. *Брати тільки плечима здвигують Рудч. Ск. II. 102.*

Здвиж, жу, м. Трясина. НВолын. у.

Здвіження, ня, с. = Здвиг 2. ХС. I. 78. Ракове здвіження. Такъ отвѣчають тому, хто доискивається праздника тогда, когда его нѣтъ. Грин. I. 242.

Здвіжжя, жж, с. = Здвижовина. Полтавск. г.

Здвіжовина, ня, ж. Трясина. НВолын. у. См. Здвиж.

Здвигнути, ну, неш, ш. Шевельнуть. *Зайчик... дух притаїв, оком не здвигне, а тільки дивиться. Греб. 403.*

Здебѣла, нар. 1) Толсто, плотно. 2) Чоловік здебѣла. Чоловѣкъ дюжій, плотный. Черном.

Здебѣльша, здебѣльшого, нар. Большея

частію; болѣе-менѣе. *Поприбірав у хаті здебѣлого. Скир. у.*

Здекретувати, тую, еш, ш. Определить, назначить. *Яку б кару ледяному наkostenникові здекретувати? К. ЧР. 272.*

Здокуційник, ка, м. Экзекюторъ, исполнитель судебного приговора. Галиц. Желех.

Здерѣти, раю, еш, сов. в. здерѣти, адеру, рѣш, ш. Сдирать, содрать. *Шкіру з нього здер. Ном. № 4029.*

Здерѣтися, раюся, ешся, сов. в. здерѣтися, руся, рѣшся, ш. 1) Сдираться, содраться. 2) Взыбратися, взобраться, вскарабкиватися, вскарабкаться. *Як кіт здерся на скало.*

Здеревѣти, вію, еш, ш. Превратиться въ дерево, одеревенѣть. *Відро скаменіло мармормом біленьким, дівча здеревіло явром зелененьким. Рудан. I. 34.*

Здерев'янілий а, е. Одеревенѣлый.

Здерев'яніти, вію, еш, ш. Одеревенѣть.

Здержати, ся. См. Здержувати, ся.

Здержувати, жую, еш, сов. в. здержати, жу, жийш, ш. 1) Удерживать, удержать, сдерживать, сдержать. *Та до такою доліз, що й дерево не здержало. Рудч. Ск. I. 25. Не мій здержати сіз. Онат. 76. А я його все здержую, як стане зриватися до жидівки. Г. Барв. 283. 2) Выдерживать, выдержать. Не дійдеш ти до пекла, не здержши тою пекельною воіню. Стор. МПР. 41.*

Здержуватися, жуся, ешся, сов. в. здержатися, жуся, жийся, ш. Удерживаться, удержаться. *І хочу здержатися, та не втинюсь. Г. Барв. 283.*

Здерти, ся. См. Здерати, ся.

Здешевѣти, вліб, виш, ш. Сдѣлать дешевымъ. *Здешевим хліб. Черк. у. Здешевила свекора, здешевила, рідного батеньки не купила. Чуб. III. 204.*

Здешевѣти, вію, еш, ш. Подешевѣть. *Здешевили оірки. НВолын. у. Вже воли здешевили, бо орання пройшло вже. Каменец. у.*

Здѣлгати, гаю, еш, ш. Щелкать, давать щелчки. Мнж. 181.

Здѣбати, баю, еш, сов. в. здѣбати, баю(блю), баш(блеш), ш. Встрѣчать, встрѣтійти. *Костю, чи не здѣбали-сте де мою Михаська? Камен. у. Ідуть, їдуть, здѣбають пана. Рудч. Ск. I. 162. Як вас (літа) здѣбле миха доля, будьте коротенькі. Гол. I. 273. Віда здѣбав легко, а трудно*

її збутися. Ном. № 2171. Він нас здибав за селом. Каменец. у.

**Зди́бати́ся, ба́юся, е́ся, сов. в. зди́-
бати́ся, ба́юся, е́ся, іа.** Встрѣчатися,
встрѣтяться. *Ой здибається сива юлубонька
та з сивими соколами.* Лукаш. 143. *Біла
Гандзя, біла пустими лозами, здибалася
она з трома соколами.* Чуб. V. 722.

Зди́бочки, чок, ж. мн. Употребл. въ
выраженіи: на здибочках ходити. Ходить
на пальцахъ. *Як спить, то ходить на
здибочках.* Г. Барв. 441.

Здівити́ся. См. Здивля́тися.

Зди́во, ва, с.=Диво. Вх. Лем. 419.

Здивля́тися, дя́юся, е́ся, сов. в.
здивитися, дя́юся, ви́ся, іа. 1) Засма-
триватися, засмотрѣться. *На неї всі зди-
влялись.* Подольск. г. 2) Спохватываться,
спохватиться, замѣчать, замѣтить. *І не
здивишся, як опинишся у бабів на записку,
та що добре, коли не в цебрі.* Подол. г.

Здивови́жений, а, в. Сильно удивлен-
ный. *Лев?!*—*вимова здивовижений* Гринь-
ко.—*Що ж то воно за лев?* Мир. ХРВ. 69.

Здивува́ти, в́у, еш, іа. 1) Удивить.
Далекий вік здикує його дола. К. Іов. 40.
*Вона подивилася на його здивованими очи-
ма.* Левиц. Пов. 246. 2) Удивятися. *Не
здивуйте на сирітські доручки.* Г. Барв.
330. *Не здивуйте, що вороном кричу: хмара
сонце заступила, я світа не бачу.* Шевч.
263. **Дивом здивува́ти.** Очень удивиться
вздуматься.

Здивува́тися, в́уюся, е́ся, іа. Уди-
вяться. *Там дівчина й умивалася, в лю-
стеречко й видивлялася, красотою здигува-
лася.* Чуб. V. 580.

**І. Зди́мати, ма́ю, еш, сов. в. зди́нати,
зди́му, меш, іа.=Зди́мати, зди́няти.**
*Здимай, жінко, хоть намітку, неси її за
горілку.* Чуб. V. 579. *Не дай ручки сти-
скати і перенки здиняти.* Чуб. III. 36.

ІІ. Зди́мати, ма́ю, еш, іа.=Здува́ти.
І. Зди́матися, ма́юся, е́ся, сов. в.
зди́нати́ся, зди́му́ся, мешо́ся, іа.=Зди́-
матися, зди́нятися.

**ІІ. Зди́матися, ма́юся, е́ся, іа.=Зду-
ватися.**

Зди́мити, мію, еш, іа. Обратиться въ
дымъ, разбѣгаться какъ дымъ. *Пропав, як
зди́мів.* Ном. № 1871.

Зди́нати. См. І Зди́мати.

Зди́рати, ра́ю, еш, іа.=Зде́рати. Ло-
вить вояк, ловить вояк, а як вояка пійма-
ють, то шкуру здирають. Ном. № 4092.

**Зди́ратися, ра́юся, е́ся, іа.=Зде́ра-
тися.**

Зди́рливий, а, в. Грабительскій.

Зди́рник, ка, м.=Зди́рця. Народ не
любить багачів, каже, що вони зди́рники,
О. 1862. V. 12.

Зди́рок, рка, м. У кожевниковъ: жи-
ровой слой на внутренней сторонѣ кожи,
срѣзываемый во время обработки ея.
Вас. 157.

Зди́рство, ва, с. Грабежъ, обиратель-
ство; вымогательство. *Метнувся на зди́р-
ство і душегубство ляхів та жидів.* Стор.
МПр. 143, 144.

Зди́рця, ці, м. Обдирало, взяточникъ,
вымогатель, мздоимца.

Зди́рщина, ни, ж.=Зди́рство. Мир.
ХРВ. 394.

Здискредитува́ти, т́ую, еш, іа. Ди-
скредитировать. *Силкуються здискредиту-
вати мене тим, що до „Крашанки“ я не
давав доказу моїх історичних виводів.* К.
Краш. 37.

**Зди́тинитися, ню́ся, ни́ся, іа.=Зди-
тиніти.**

Зди́тиніти, нію, еш, іа. Впасть въ
дѣтство. Екатеринос. г.

Зди́х, ху, м. Издыханіе. *Нема на вас
зди́ху.* Ковел. у.

Здихави́читися, чу́ся, чи́ся, іа.
Получить удущье. *Здихавичилася коняка.*
НВолын. у.

Зди́хання, ки, ж. Вздохъ. Ум. **Зди-
ханнячка.** Тяжкі здиханнячки. Гол. II. 419.

Здихання, ня, с. 1) Воздыханіе, вздохъ.
*Ой не кажи, орле, що я тут бідую: але
скажи, орле, що я тут працюю: мов пра-
цюючина—тяженьке зди́хання, мої любі ро-
кошоньки—дрібенькі сльозоньки.* Чуб. V.
325. 2) Издыханіе. Ум. **Здиханнячко.**

Здиха́ночка, ки, ж. Ум. отъ **зди́хання.**

Зди́хати, ха́ю, еш, іа. 1) сов. в.
зди́хну́ти, ну́, не́ш, іа. Вздыхать, вздох-
нуть. *Все чось скучав, важенько зди́хав.*
Мет. 113. 2) Сов. в. зди́хнути, ну, неш,
іа. Издыхать, вздохнуть. *Ой як би то
сталось, щоб ви не вертались, щоб там і
зди́хали, де ви поросли.* Шевч. 212. *Був
собі такий бідний вояк, що трохи не здох
з голоду.* Рудч. Ск. I. 1.

**Зди́хатися, ха́юся(шуся), ха́ешся
(шешся), іа. 1)** Перевести духъ. *Аж не
зди́хушъ.* Г. Барв. 397. *Не зди́хушъ—так
набіався.* 2) Избавиться, отдѣлаться. *Не
можна зди́хатися цього милого чоловіка.* Рк.
Левиц. Не зди́хався бідн. Рк. Левиц.

Здихнути. См. Здихати 1.

Здичавіти, вію, еш, іл. = **Здичіти.**
Кота як завезти в ліс, то він зовсім здичавів і не приступайся до його. Волян. г.
Здичавів злопеч. Св. Л. 158.

Здичіти, чію, еш, іл. Одичать. *Здичіли туди, що їй додому не гтати.* Каменец. у.
*Здичіє соння в лісі, що юре їй додому за-
 нати.* Каменец. у.

Здіб, здобу, м. Внѣшний, наружный
 ледь, внѣшность, фигура. *Вона на такий
 здіб, що і...* Она такова же по внѣшнему
 виду, какъ в... Вх. Зн. 21.

Здібний, а, е. Пригодный, годный;
 способный. К. ХП. 16. Г. Барв. 384. *Здібний,
 як віл до корита.* Ном. № 6549. *На тобі
 сукні дуже прибірни, а до роботи не здібні.*
 Чуб. V. 1127.

Здібність, ности, жс. Пригодность,
 годность; способность. *Постерів я в нїм
 тоді велику здібність до поетичного кри-
 тичізму.* К. ХП. 21.

Здінгати, здожену, нѣш, іл. = **Здо-
 гнати.** Від одного втік, а другого не здігав.
 Ном. № 7635.

Здідькатися, каюся, ешся, іл. Стать
 похожимъ на чорта, взбѣситься.

Здіжїтися. См. Здіжуватися.

Здіжуватися, жуся, жішся, іл. О квашнѣ:
 сдѣлаться плохою; негодною для употребе-
 ленія. *Чи діжка здіжмалась, чи хазяйка ска-
 змалась.* Ном. № 1282. *Діжка здіжмалась, чо-
 ловіче, остого двоє хліба виходе...* Стала
 вона тоді знати, що діжки казати, щоб не
 здіжувалась. Мнж. 99.

**Здіймати, маю, еш, сов. в. здіїняти,
 йїю, меш, іл.** 1) Снимать, снѣть. За ру-
 ченьку візьме, золот перстень здіїме. Мет.
 299. *Не здіїмай з мене, дідоусу, шкури.*
 Рудч. Ск. П. 15. *На поріг ступає, ша-
 потку здіїмає.* Лавр. 109. 2) Поднимать,
 подвѣять. *Руки до Бога здіїмає, Господа з
 небес балає.* Мет. 417. *Ой казав Криво-
 рук, що не здіїме орда рук. Орда руки
 ізняла і козака заняла.* Нп. Здіїмїть
 очі ваїї. Ев. I. IV. 35.

**Здійматися, маюся, ешся, сов. в.
 здіїнятися, муся, мешся, іл.** 1) Сни-
 маться, снѣтаться. 2) Подыматься, поднѣ-
 ся. *Свої голубочки, здіїмітеся вору.* Чуб.
 V. 998.

Здіймїти, му, меш, іл. = **Здійняти.**

Здіймїтися, муся, мешся, іл. = **Здій-
 нятися.**

Здійняти, си. См. Здіймати, ся.

Здрі, здору, м. Внутреннее сало. *Па-
 лець так би їй заруз, як у кабанячому
 здорі.* Левиц. ПНО. I. 379.

Здіяти, здію, еш, іл. = **Вдіяти.**

Здіятися, етєся, іл. безл. Пронзойти.
Ось як воно здіїлось, слухай. Стор. МПр. 40.

Здмухнути. См. Здмухувати.

**Здмухувати, хую, еш, сов. в. адмух-
 нути, ну, нѣш, іл.** Сдувать, сдуть. *Здмухни
 порох з стола.*

Здбба, би, жс. 1) = **Здобич.** *Тоді то
 козаки у городі Полоному пили-цудали, здобу
 хорошу собі коло жидів-рандарів мали.*
 Дума. 2) = **Здбі.** Вх. Уг. 240.

Здобаритися, риться, іл. безл. Слу-
 чаться. Вх. Лем. 419.

Здобіток, теу, м. = **Здобуток.** *На
 здобитки, підв'язавши лутки.* Ном. №
 10320. *Тепер пісник сидить дома, а ко-
 тик ходить за ковбасами на здобитки.*
 Рудч. Ск. I. 27.

Здобич, чі, жс. Добыча. Рудч. Ск. П.
 148. МВ. I. 144. *Ділими полїже собою здо-
 бич і гроші, що добули од жидів.* Стор.
 МПр. 145. Ум **Здобиченька.** *Козацькая здо-
 биченька марне пропадає.* Макс. (1849) 62.

Здобичний(ній), а(я), е(в). 1) Доста-
 шійся вь добычу. *Бч здобичні гроші про-
 тиваєтє.* К. ЦН. 220. 2) Хищнический.
*Скликать мусите ви все козацтво, нехай
 воно здобичникє путь покине.* К. МВ. П. 125.

Здобичникє и здобішникє, ва, м. Раз-
 бойникъ, хищникъ. Рудч. Чп. 100. *Ой як
 взяли наші чумаченки з під байраку ви-
 ходити, ой як узлял вражє здобішники
 частом до нас доїдзити.* Нп.

Здобіль, нар. Вь изобилїи. *І корсеток
 здобіль, і платот, і спідниць...* Всього в
 мене здобіль. Скриня як налита. Г.
 Барв. 227.

Здобритися, рюся, рїшся, іл. Умил-
 сердитися, проявить доброту. *Підпроси...
 щоб не дуже був, а може здобриться, по
 кожуріку тільки буде лаяти.* О. 1862.
 УІІ. 18.

Здобріти, рію, еш, іл. 1) Подобрѣть.
 2) Удовольствоваться, удовлетвориться. Рудч.
 Ск. П. 86. *Здобрій тим, що тобі волюсть
 присудила.* Левиц. КС. 170.

Здобування, ни, жс. = **Здобуток.**

**Здобувати, ваю, еш, сов. в. здобути,
 б́уду, деш, іл.** Добывать, добыть, раздо-
 бывать, раздобывать, приобрѣтать, приобрѣсть.
*Надвоє баба воросила: або здобути, або
 дома не бути.* Ном. № 5616. *Царство не-*

бесне здобуватися силою. Ев. Мт. XI. 12. Що за користь чоловікові, коли здобуде світ увесь? Ев. Мр. VIII. 36. Розуму за гроші не здобудеш. К. Іов. 60.

Здобуватися, **ваюся**, **ешся**, сов. в. **здобу́тися**, **б́дуся**, **депеша**, **м.** Добувать, добыть что, раздобувать, раздобыть, разжити на что. *Здобувся добре сіромата.* Ном. № 4028. Употребл. по большей части съ предл. на: на кращі почиття і задуми здобутись. К. XII. 71.

Здобу́ти, **ся**. См. **Здобувати**, **ся**.

Здобу́ток, **тку**, **м.** 1) Приобрѣтеніе. 2) Разжива. *Виряжаються козаки на здобуток.* МВ. I. 140.

Здобга, нар. Длинно. *Оріт же, синки, а здога низки, а здрібна скибки.* Гол. II. 17. **Здобити**, **жү**, **жіш**, **м.** Сдѣлать длиннымъ. Аф.

Здoвoлнѣти, **нб**, **ніш**, **м.** Удовлетворять, удовлетвoльствoвать. *Розуму,—чув не раз я од учених,—ніяк не можна здoвoлнѣти.* О. 1861. VII. 15. *Нічого Бога нїсити,—усім Бои здoвoлнѣю.* Г. Бавр. 424.

Здо́гад, **ду**, **м.** Догадка. Г. Барв. 308. **Давати** на здо́гад. Давать понять.

Здога́дати, **ся**. См. **Здогадувати**, **ся**. **Здога́дувати**, **дую**, **еш**, сов. в. **здога́дати**, **даю**, **еш**, **м.** Вспоминать, вспомнить. *Як я собі здогадаю, як ми ся любим.* Гол. II. 749.

Здога́дуватися, **дуюся**, **ешся**, сов. в. **здога́дватися**, **даюся**, **ешся**, **м.** Догадываться, догадаться. *А соцький ся здогадав, штири злотці варты дав.* Чуб. V. 977.

Здоганя́ти, **няю**, **еш**, сов. в. **здогна́ти**, **здожену́**, **неш**, **м.** Договнять, догнать. *Жінка за їм у погоню вози здоганя, воми заверта.* Чуб. V. 527.

Здо́гін, **гону**, **м.** Догонка, погоня. На здо́гін. Вь догонку, вь погоню. *Я за ним на здо́гін,—на тобі мако́гін.* Чуб. V. 1160.

Здогна́ти. См. **Здоганяти**.

Здо́гнати, **ню**, **ниш**, **м.** = **Здоганяти**. *Хто два зайці юнить, жадного не здогнать.* Ном. № 483.

Здо́гнати, **нок**, **жс**, **жс**, **жс**. = **Здо́гін**. *Петро... зараз верхи та на здогонки за Иваном.* Грин. II. 282.

Здо́гнати, **ня**, **с**. Доеніе. Шух. I. 192.

Здо́гти. См. **Здобувати**.

Здо́йма, **жс**, **жс**. Крючокъ при ловлѣ рыбы зимою неводом. Полт. г.

Здо́йма́ти, **кляю**, **ниш**, **м.** = **Здо́йняти**. *Шпанку з голови здо́ймими.* Федьк. I. 74.

Здо́лати, **ляю**, **еш**, **м.** 1) Одолѣть.

2) Быть въ силахъ, въ состояніи мочь. *Якіе усе хоріе... Давно вже він не робив нічого, не здолав.* МВ. II. 206.

Здо́лонок, **нку**, **м.** Углубленіе почвы. Каменец. у.

Здо́лоти, **ляю**, **еш**, **м.** = **Здолати**. *Я або втоплюся, або що! Я так жити не здолю.* МВ. II. 126. *Хто не здоле озвастись ділами, хай обізветься нікими сло́зми.* К. XII. 43.

Здо́лати, **пчу́**, **чеш**, **м.** Стоптать. *Сім пар черевчиків я здоптала, а осяму пару в скриничку сховала.* Чуб. V. 157.

Здо́ров, **здорóвий**, **а**, **о**. 1) **Здоровий**. *Не треба здоровим лікарю.* Ев. Мр. II. 17. *Дастъ він мені раду, бо сам здоров знає, як то тяжко блукати в світі сироті без роду.* Шевч. *Будь великий як верба, а здоровий як вода.* Ном. № 348. *Чи живі ж вони, чи здорові?—подумав* Кобза. Стор. МПр. 51. *Пожеланіе быти здоровымъ является обычнымъ привѣтствиемъ: здоров, здоров був, здорові були!* Здравствуй, здравствуйте. *Здорова, відвоюнько, дай води напичити.* Чуб. V. 903. *Здорова була, діточко моя!* Мет. 71. *Боже помози!—Здорові були!* МВ. II. 24. *Бувай здоров, бувайте здорові!* Прощай, прощайте, будьте здоровы. 2) **Сильный**. 3) **Большой**, очень большой. *Він знає, яке сонце здорове.* Кож. I. 19. **Ум. Здоровенький, здорове́(і)-се(і)нький.** **Ув. Здоровезний, здоровенний, здоровлю́чий.** *Серед моря стоїть здоровезний млин.* Рудч. Ск. I. 137. *Аж суне вовк—такий страшенний та здоровенний!* Гліб. 23.

Здоровань, **ня**, **м.** **Здоровакъ**. *Тоді робмо, як здоров'я змаєш, а ти сучої віри здоровані.* Васильк. у.

Здоровезний и **здоровенний**, **а**, **о**, **Ув. отъ здоровий.**

Здоровенький и **здоровесенький**, **а**, **о**. **Ум. отъ здоровий.**

Здоровець, **вда́**, **м.** **Здоровакъ**. Левч. 47. **Здоровецький**, **а**, **о**. = **Здоровезний**.

Позисне на ту ж тору здоровецьке каміння. Стор. МПр. 167.

Здорóвий. См. **Здоров**.

Здорóвило, **ла**, **м.** = **Здоровець**. Левч. 47.

Здорóвити, **вляю**, **виш**, **м.** Поздравлять. Желех.

Здорóвити, **вляю**, **еш**, **м.** Выздоровливать. Желех.

Здорóвкати, **ня**, **с**. Привѣтствіе, здравствованіе.

Здорóвкати, **каю**, **еш**, **м.** Желать здоровья при привѣтствіи, при выпиваніи водки и пр. Вх. Зн. 21.

Здоровкатися, *каюся, ешся, іл.* Здороватися. *Не здоровкайся, коли ніхто тобі не клянеться.* *Ном. № 2754.*

Здоровлячий, *а, о.* Большущий. *Зміев. у. Ув. отъ здоровый.*

Здоровля, *ля, с.*—Здоров'я. *А як молодий, хороший на вроду,—щоби йому Бог здоровля дав.* *Чуб. V. 12.*

Здорово, *нар.* 1) Здорово. 2) Сильно, очень. *Перестав і мигшей лозить, а колись здорово ловив.* *Рудч. Ск. I. 25. Здорово болясь.* *ХС. IV. 37.*

Здоров'я, *в'я, с.* Здоровье. *Стали оти пити на здоров'я молодої.* *Стор. МПр. 86. На добридень дає, на здоров'я питається.* *МВ. II. 141. Чоловік при здоров'ю.* *Здоровий чоловік, кр'пкий.* *Харьк. г. Ум. Здоров'ячко, здоров'ячко. Час мене дарувати...* *Не великим посадом, а щастям, здоров'ячком.* *О. 1862. IV. 22. Дай Боже здоров'ячко!* *Рудч. Ск. I. 14.*

Здоровжати, *жу, жиш, іл.* Изнурить дорогой. *Здоровжив збуду.* *Чи воно здорожені воли, чи хорі?* *Каменец. у.*

Здоровжати, *жү, жиш, іл.* Поднять въ цѣпѣ. *Здоровжили хліб.* *Черк. у.*

Здоровжитися, *жуся, жишся, іл.* Истощиться, чувствовать себя разбитымъ послѣ дороги. *Здоровжився, усе тіло болить.* *Канев. у.*

Здоровіти, *жію, еш, іл.* Вздоровать. *Вх. Уг. 241.*

Здохленийна, *ни, ж.* Дохлятина, мясо дохлой скотини. *Желех.*

Здохлий, *а, о.* Дохлый, издохший. *Я бачила там издохлого барана, ходімо приволочимо.* *Рудч. Ск. I. 22.*

Здохліна, *ни, ж.*—Здохленнина. *Вх. Зп. 21.*

Здохлік, *ка, м. и* *здохліка, жн, об.* 1) Издохшее животное. 2) Болѣзненный, едва живущий.

Здохлітина, *ни, ж.*—Здохлинина.

Здохнути и *здохти.* *См. Здихати.*

Здобувати, *здобую, еш, сов. в.* *здоби, здобі, здобіш, іл.* Выдаивать, выдоятъ, сдаивать, сдоить. *Царенко зараз здобів молока.* *Рудч. Ск. I. 121.*

Здрабисувати, *сую, еш, іл.* Изрыть. *Кури увес мій город здрабисували.* *Черк. у.*

Здрада, *дн, ж.* и *пр.*—Зрада и пр.

Здріг, *вдріг, жс. ин.* Дрожь. *Левч. 36.*

Здрігнути(ся), *гну(ся), нѣш(ся), іл.*—Здрігнути(ся).

Здрібня, *нар.* Мелко. *Оріт же, синки,*

а здовня нивки, а здрібня скибки. *Гол. II. 17. Ум. Здрібненьна.*

Здріснѣти, *нію, еш, іл.* Измельчать. *Аф. 452.*

Здрігати(ся), *гаю(ся), еш(ся), сов. в.* *здрігнути(ся), ну(ся), нѣш(ся), іл.* Вздрагивать, вздрогнуть. *Троянці всі здрінули.* *Котл. Еп. III. 59. Здрінувся сердешний Яків, почувши це.* *Стор. I. 7.*

Здріжати(ся), *жү(ся), жиш(ся), іл.* Здрожать. *Вони собі говорили, що ся не бояли, як уздріли тверду ровту, вони ся здріжали.* *Гол. I. 175.*

Здрік, *вдріку, м.*—Дрік 2. *І ну корпять очі чоловікові своєму, неначе здрік її кусає.* *Рудч. Ск. II. 174.*

Здрімати, *маю, еш и* *здрімати*, *маюся, ешся, іл.* Задремать. *Хто програв, той чорта (не тепер на сполинки) здрімає.* *Г. Арт. (О. 1861. III. 83). Нинді би-м ся не здрімала, хочь би й день біленький, коби сидів кало мене хлопця молоденький.* *Чуб. V. 125. А здрімаєшися,—заснув кріпко.* *Млак. 77.*

Здрімути, *ну, нѣш, іл.*—Здрімати. *Тільки оце здріму, і сниться мені, неначе я у брата мою.* *О. 1862. X. 6.*

Здрінка, *жн, жс.* Зрачокъ. *Вх. Лем. 419.*

Здріти, *рю, рши, іл. 1)* Видѣть. *Не здріє нічого пред собою.* *Котл. Еп. II. 12. 2)* *Смѣти.* *Сиди тут та здрій (склий).* *Ном. № 5634.*

Здрочитися, *чуюся, чинся, іл.* Вспылить, взбѣситься. *Той і здрочився за козуж.* *О. 1862. VI. 36.*

Здубцювати, *цбю, еш, іл.* Истоптать полъ ногами, оставая слѣды грязныхъ ногъ. *Бач як здубцювали (поміст) собаки—тільки що змила, та точ уп'ять мій.* *Звісно, на дворі мокро, а двері відчинені,—вони їй набігли.* *Екатеринос.*

Здружати, *жү, жиш, іл. 1)* Сочетать бракомъ. 2) Подружять. *Наука здружила і з'єднала всіх.* *О. 1861. VII. 5.*

Здружитися, *жүся, жишся, іл.* Подружиться.

Здранка, *жн, жс.* Зрачекъ, зѣница. *Вх. Пч. I. 15.*

Здубітися, *бляюся, бишся, іл.* Одубѣть. *А щоб ти каменем стая, а щоб ти здубився!* *Чуб. I. 89.*

Здувати, *ваю, еш, сов. в.* *здути, аду, еш, іл. 1)* Сдувать, сдутъ. *Ой на-сія козак пречки на дубові на вершечку;*

узлася шура-бура, козаків зречку здула. Чуб. V. 1170. 2) Вздывать, вздуть.

Здуватися, ваюся, ешся, сов. в. здутися, здуюся, ешся, и. 1) Сдуться, сдуться. 2) Вздматься, вздуться.

Здудніти, нію, еш, и. Загудіть, зазвучать. Сла-м собі в темнім лісі, трохи-м спочивала, аж ту разом щось здудніло,—я ся сползнула. О. 1862. IV. 7.

Здужати, жаю, еш, и. 1) Быть въ силахъ. Мати стара, сестра мала,—не здужають прати. Чуб. V. 300. 2) Одолать, осилить. Ні здужа, ні подужа. Ном. 14273. 3) Быть здоровымъ. Добре я здужала тоді. НВолын. у.

Здумати, ся. См. Здумувати, ся.

Здумітися, млюся, мійся, здуміти, нію, еш, и. Изумиться. Аж люде здуміли. Каменеп. у. Калина нінулася, дівчина здумілася, де воля поділася. Чуб. V. 508.

Здумувати, мую, еш, сов. в. здумати, маю, еш, и. 1) Вздумывать, вздумать, затівать, затівать. Єдин здумав женитися, щоб було чим журитися. Чуб. V. 519. 2) Вспоминать, вспоминать, припомнить. Сказав би веремію, та здамав, що ювію. Ном. № 3583. 3) Вообразить, вообразить, представлять, представлять.

Здумуватися, муюся, ешся, еов. в. здуматися, маюся, ешся; и. Надумувать, надумать. Я ся здумам инакше. Вх. Лем. 419.

Здуллівати, вію, еш, и. Сдлаться дуллистымъ (о деревѣ). Желех.

Здулленіати, тію, еш, и. = Здуллівати. Груша здулленіатила. Черк. у.

Здуріти, рїю, рипш, и. Обмануть. Сим-тим баба ляха здуріла. Ном. № 3104.

Здуріти, рїю, еш, и. Одурѣть; съ ума сойти. Виведь єї в чисте поле—скажуть, що здуріла. Чуб. V. 630.

Здуріти, нію, еш, и. Поглупѣть, сдлаться глупымъ. Вх. Лем. 419.

Здуріяти, наю, еш, и. Одурачить, оставить въ дуракахъ. Петро здуріав мене. НВолын. у.

Здуру, нар. Сдуру. Так инший здуру неборах над Божим ділом вередує. Гліб. 70.

Здути. См. Здувати.

Здухвина, ни, ж, и здухи, хів, и. м. = Здуховина. Так здухи й ходять у вола. Херс. у. Слон. Д. Эварн.

Здуховина, ни, ж. у четверовогого животного: часть между ребрами и сдлащными костями. Черк. у.

Здякуватися, жуся, ешся, и. На- благодариться. Не дякуюсь. Ном. № 12052. Так ті люде не дякувались. ЗЮОР. I. 231.

Здячитися, чуса, чишся, и. Отблагодарить. Бога мию одновила: дячить вам ся мати. Федьк. I. 99.

Зезюльєн, лює, ж. мн. Раст. Orchis Morio. L. ЗЮЗО. I. 130.

Зеленизелоня, ні, ж. = Земизеленя.

Вх. Пч. I. 9.

Зеленіастий, а, е. Зеленоватий. Закр. Зеленебальний, зеленісенський, а, е. Ум. отъ зеленый.

Зеленієнко, зеленісенсько, нар. Ум. отъ зелено.

Зеленієць, нці, м. 1) Незрѣлый плодъ. См. Зеленець. 2) Раст. Ой на горі мак сіють, під горою зеленієць. Грин. III. 107.

Зеленій, а, е. 1) Зеленый. Ой ти, козаче, зелений барвінку! Мет. 43. Ой піду я молоденька зеленого долиною. Мет. 96. Одступись, зелена жабо. Ном. № 3833. 2) Незрѣлый. 3) Зелені свѣта. Недѣля пятадесятици. Раз, на Зелені свѣта збиралось парубочтво шукати скарба. Стор. I. 65. Зелена недѣля. Воскресенье, которымъ починається недѣля пятадесятици. До зеленої недѣлі в байраках білили сніги білі. Шевч. 592. Ум. Зеленієнний, зеленісенський. Гнетсь явор зеленієнний. Мет. 96.

Зеленіти, нїю, нїш, и. Зеленить. Холлод зеленить старе жовте лице. Мир. Пов. I. 142.

Зеленісе(і)єнко, нар. Ум. отъ зелено.

Зеленість, ности, ж. 1) Зеленый цвѣтъ. 2) Незрѣлость. Зеленість—буйність, а молодість—дурність. Ном. № 8715.

Зеленіти, нію, еш, и. Зеленить. Тільки степом-полем трава зеленіє. Мет. 244.

Зеленіє, ки, ж. Сорть дини.

Зеленекуватий, а, е, 1) Зеленоватий. 2) Немного недозрѣвший. Ячмінь був зеленкуватий, а він покосив. Новомоск. у.

Зелено, нар. 1) Зелено. 2) Незрѣло. Ум. Зеленієнко, зелені(і)се(і)єнко.

Зеленобкий, а, е. Съ зелеными глазами. Гойдаються на зеленых вѣрбахъ зеленооки русалки. Левци. I. 97.

Зеленочює, чює, м. Почка, завязь. Не розів'єшся, дорогий мій квіте, ізов'янеш у зеленочку. МВ. I. 45. Плоди свої полюбить в зеленочку. К. Іов. 34.

Зеленуватий, а, е. = Зеленкуватий. Зеленувате жито. Черк. у.

Зеленуха, хи, ж. 1) Древесная жаба, Rana viridis. 2) Порода мухъ. Я тієї му-

зи-зеленухи полюбовничок. Грин. III. 666.
3) Въ загадкѣ: огурецъ. Кубушечка-зеле-
нушечка, не хлѣб, не сѣль, не вода, а добра
ѣда. ХС. III. 66. Ум. Зеленушка, зелену-
шечка.

Зеленцѣм, нар. Въ незрѣломъ видѣ.
Ей, обшукуй городъ нашъ зеленцемъ? Арт. (О.
1861. III. 99). Саме погане діло, як ото
зеленцем що небудь з огородини їсти—за-
раз почне тебе в отрунку різати. Харьк. г.

Зѣлень, ні, ж. 1) Зеленъ, растение.
Скажи мені правду, мое серденько, которая
земель найперш процвітає. Мет. 361. 2) Кра-
ска зеленая: ярь, мѣдянка. Шух. I. 264.

Зѣленява, ви, ж. Зеленая вода. Блю-
вала аж зеленявою. НВолын. у.

Зеленякъ, ка, м. 1) Насѣк. золотой
жукъ, *Cetonia aurata*. Вх. Пч. I. 5. 2) Пт.
зеленушка. *Fringilla chloris*. Вх. Пч. II, 10.

Зелену́га, ги, ж: и зелену́ш, ша, м.
1) Незрѣлыя вишни. Вх. Зн. 21. 2) По-
рода зеленоватыхъ сливъ. Желех.

Зелінякъ, ка, м. Желѣзные инстру-
менты плотника или столяра Шух. I. 87. 252.

Зелінякъ, ка, м. Желѣзный горшокъ.
Вх. Уг. 241.

Зелізо и пр.—Залізо и пр.

Зелінка, ки, ж. У горшечниковъ: зе-
леная мѣдная краска. Канев. у.

Зелѣ, ла, с. Зеленъ, травянистое /рас-
теніе. Тизая роса сідала над землѣю і дре-
вом. Мкр. Н. 35. Стало їх подівр'я землѣю
і дровом заростати. КС. 1884. I. 32: Ба-
гато зела на цім огороді, то тяжко буде
полотти. НВолын. у.

Зѣльман, на, м. Родъ гаївки. Kolb. I.
166, 177, 183.

Зем, зѣми, ж. Поль въ домѣ, пре-
имущественно вымощенный кирпичемъ.
Він сам розорив хату свою, а брат його
зем розібрав. Зем була цілою виложена в
хаті, так він цілою повикопував. Павлогр.
у. (Залюбовск.).

Земоні гривн,—ноі—ні, ж. Растен.
исландскій мохъ, *Cetraria islandica*. Шух.
I. 21.

Земизеленя, ні, ж. Раст. *Chelidonium*
majus. Вх. Пч. I. 9.

Земледух, ха, м. Насѣк. медвѣдка
обыкновенная, *Grullotalpa vulgaris*. Вх. Пч.
I. 6.

Земленька, ки, жс. Ум. отъ земли.

Землєнісний, а, е. Географическій.
Желех.

Землєнис, су, м., **землєнісь**, сі, жс.
Географія. Желех.

Земля, лі, ж. 1) Земля. Сирая земля,—
ти ж мати моя. Мет. 19. Будь багатий,
як земля. Маркев. 4. Де пройдуть—земля
юрить, кров'ю підливає. Шевч. 196. На
тій землі ростиме инше древо. К. Іов. 18.
Землю робити, управляти. Обработывать
землю. Ой там будуть нашими постами
землю управляти. Чуб. V. 1004. Ударити
лихом об землю. Забыть горе, оставить пе-
чальтись. Козацтво, ударивши лихом об
землю, садило гайдука. Стор. М. Пр. 126.
2) Земля, страна. Ти, земле турецька, віро
бусурменська. Дума. Було у землі Учъ чоло-
вік на імення Іов. К. Іов. 3. Встає шля-
хецька земля. Шевч. 131. Вигодила до
його вся земля. Ев. М. I. 5. I. 3) Земля,
земной шаръ. На місцїй, як і на землі,
єсть гори та долини. Ком. I. 90. Земля у
поясі має 37000 верстов навхрѣст себе.
Ком. I. 16. Ум. Земельна, зѣмленьна. Грин.
III. 302.

Землякъ, ка, м. 1) Землякъ. 2) Жаба,
Bufo. Вх. Пч. I. 16.

Земляний, а, е. 1) Земляной. Хиба
нас розлучить сирая земля, заступ, лопата,
земляна хата. Чуб. V. 81. 2) Земной.
Честъ Богу, слава на високім небі, а мо-
дям спокій на землянім подолі. Чуб. III.
380. 3) Владѣющій значительнымъ коли-
чествомъ земли. Земляний чоловік. Борз. у.
4) Земляніе вугілля. Каменный уголь. Міус.
окр. 5) Земляні груші. Раст. *Helianthus*
tuberosus L. ЗЮЗО. I. 124. 6) Земляніе
масло. Раст. *Aetidium Septicum* Fries.
ЗЮЗО. I. 110. 7) Земляні олія. Нефть, ке-
росинъ. 8) Земляний рак. Медвѣдка.

Земляний, на, м. Постоянный житель
въ сельскомъ обществѣ. Славне село Любчи-
ки, веселе... Та ми суди на селище приїшлим,
в земляне пишемось любчівські. МВ. II. 96.

Землянка, ки, ж. 1) Землянка. Ви-
риєм землянокъ, виведем сяку-таку осли та
й будем жити. Рудч. Ск. I. 131. 2) Въ
пѣсняхъ иносказательно: могила. 3) Карто-
фель (возлѣ Вучача въ Галиціи). Вх. Зн.
21. Ум. Земляночка. Узня собі паняночку,
у чистім полі земляночку. Чуб. V. 800.

Земляцкій, а, е. Земляцкій.

Земляцтво, ва, с. соб. Земляки.

Землячка, ки, жс. Землячка.

Земний, а, е. Земной. Шух. I. 43.
З мудрості земних до небесної слави. Чуб.
III. 20. Земна сімолъ. Асфальтъ. Шух. I. 12.

Зѣмно, нар. До земли. Поклоняється
земно. К. Псал. 19.

Зем'як, *ка*, *м*. Картофель. Вх. Пч. I. 13.

Земозелець, *ляця*, *м*. Раст. *Chelidonium majus*. Лв. 97.

Земство, *ва*, *с*. Земство.

Земський, *а*, *б*. 1) Земскій. 2) Земной. *Прийшов король земський до царя Будимира*. Ном. стр. 294. Чуб. III. 125.

Зем'яний, *а*, *б*. = **Земляний**.—*сэрце*. Раст. *Tuber cibarium*. Шух. I. 22.

Зенджул, *ла*, *м*. Родъ растений. *Засієм степи синім зенджулом*. Чуб. III. 419.

Зеренце, *ця*, *с*. Зернышко. Ум. отъ зерно.

Зеріпати, *п'аю*, *еш*, *м*. = **Зіпати**. Вх. Зп. 21.

Зеркало, *ла*, *с*. = **Дзеркало**. *То йому так потрібно, як спілому зеркало*. Посл.

Зернастий, *а*, *в*. = **Зернистий**. Мяз. 181.

Зерна́тий, *а*, *в*. = **Зернистий**. Аф. 453.

Зернечко, *ка*, *с*. Ум. отъ зерно.

Зерніа, *ни*, *ж*. Одно зерно, зернышко. Ум. Зернінка. *Ні одної зеринки не осталось*. Рудч. Ск. II. 126.

Зернистий, *а*, *в*. Имѣющій много зеренъ, имѣющій большія зерна, зернистый. *Сей лютъ зеленякий на стебло стеблистий, на зерно зернистий*. Грин. III. 82. *Жито зернисте*. Черк. у. *Сей пісок зернистий*. Лебед. у. *Жито на винодій землі зернистіє*. Волч. у (Лободовск.).

Зерниця, *ці*, *ж*. Плодовое дерево, выросшее изъ зерна (а не посадкой). НВолын. у.

Зерно, *на*, *с*. Зерно. *Тразвилось, як сліпий курці бовове зерно — і тим ся удавила*. Ном. № 1769. Ум. Зеренце, зернечко. Ном. № 9907. Чуб. I. 245, Мил. 212. *Як ми любилися, як в горосі зеренце*. Грин. III. 251. *Що мені по пшениці — в ній зеренця нема*. Чуб. V. 4. *Тобі яблучко, мені зернечко*. Грин. III. 336.

Зерновий, *а*, *в*. Зернистий, зерновой. Зерновий вивід. Родъ вышивки. Г. Барв. 216.

Зерня, *няти*, *с*. 1) Маленькое зернышко. *Я солому прогортаю, зерняти шукаю*. Грин. III. 166. *На макове зерній, зернятю*. Неможко. *Підсунеться хлоп'я на макове зерня*. О. 1762. V. 54. 2) мн. Зернята = Сираклі (часть ткацк. станка). См. Сираноль 3. Вх. Уг. 247. Ум. Зернято, зернячко. *Ячмінцев зернячко*. Чуб. III. 250.

З'єб'дуватися, *дуюся*, *ешся*, *м*. Стираться. Шух. I. 278.

З'єднати, *наю*, *еш*, *м*. 1) Соединить. 2) Отдать замужъ. *Мати та з'єднала дочку за немоба*. О. 1862. II. 58. *Я з'єднала домо за султана*. К. МВ. X. 12. 3) Договорить. *З'єднала по пасти Угемское стадо*. Гол. 4) — *собі*. Приобрѣсть, снискать, расположить къ себѣ. *Бо ти й суху з'єднаси собі землю й всяка тварь прихилиться до тебе*. К. Іов. 13.

З'єднатися, *наюся*, *ешся*, *м*. 1) Соединиться. 2) Договориться, условиться. *Давая по сороківці од хури, а з його правили по дві: торгувався він два дні, а на третій з'єдналися за золотою*. О. 1862. III. 78.

З'єдник, *ка*, *м*. Соучастникъ, соучастникъ въ предварительномъ соглашеніи, заговорѣ. *Хиба ми які з'єдники, хай Бог милує, хиба ми змѣнилися, що ви нам віри не ймете*. Лубен. у. (В. Леонтов).

З'єднчення, *ня*, *с*. Соединеніе.

З'єднчати, *чу*, *чиш*, *м*. = **З'єднати** 1. *Будеш лежати, Тарасе, на рідній Україні, на узбережжі славного Дніпра, — ти ж бо його ім'я з своїм ім'ям навѣки з'єдночив*. К. (О. 1861. III. 6).

З'єзуїтити, *чу*, *тиш*, *м*. Сдѣлать подобнымъ иезуиту. *З'єзуїчені попи*. К. ПС. 97.

З'єретичити, *чу*, *чиш*, *м*. Сдѣлать еретикомъ. *З'єретичені пани*. К. ПС. 91.

З'єхидствувати, *вую*, *еш*, *м*. Поступить ехидно. *На світі все так іде, що писарь з'єхидствує, так йому й нічого*. Кв. II. 149.

Зж'ялитися, *люся*, *лишся*, *м*. Разжалобиться. *Зж'ялився, як вовк над поросям: від'я ніжки та й плаче*. Ном. № 4692.

Зж'яти, *ся*. См. **Зжигати**, *ся*.

Зж'ягну́тися, *нуся*, *нѣшся*, *м*. Испугаться. *Ледве промовив писарь, зж'ягнувшись*. Кв. II. 274.

Зжентичитися, *чуся*, *чишся*, *м*. Створиться (о молокъ). Вх. Лек. 419.

Зжертв. См. **Зжирати**.

Зжидовіти, *вію*, *еш*, *м*. Сдѣлаться алымъ. *Всі зжидовили б і за кроші рідних батьків попродали*. К. (О. 1861. I. 317).

Зжидоватіти, *тію*, *еш*, *м*. Сдѣлаться жесткимъ.

Зжигати, *наю*, *еш*, *сов. в*. **зж'яти**, *віжну́*, *неш*, *м*. Сжигать, сжать. *Зж'яв менший брат свого пшеницю*. Стор. I. 22. *Наш господар рано встав, за всіх полів жито зж'яв*. Грин. III. 671.

Зжигатися, *наюся*, *ешся*, *сов. в*. **зж'ятися**, *віжну́ся*, *нешся*, *м*. Сжигаться,

жстяться. Ще діточина спатоньки не клалась, козакова пишениченька жжалась. Мет. 28.

Зжирати, раю, еш, сов. в. зжирти, рў, рѣш, м. Пожирати, пожрать, сожрать.

Зжити, зжити́, вѣш, м. Прожити. *От зжитого місяця живе у нас, а ще не при-вине.* Ми з тобою вік зжили. *Ном. № 11523.*

Зжитися, зживу́ся, вѣшся, м. Сжити-ся. *Поки Рось зоветься Россю, Дніпро в море лється, поти серце українське з панським не зживеться.* К. Досв.

Зжовтіти, вчү, тіш, м. Пожелтить.

Зжовтіти, тію, еш, м. Пожелтѣть. *Хоч як мак червоніє, а я швидко зжовтіє.* *Мог. 175.*

Зжолобити, блю, биш, м. Покоро-бить. *Так його й зжолобило, аж носом за-крутив.* *Стор. I. 176.*

Зжолобитися, блюся, бишся, м. По-коробитися. *Зжолобились двєрі.*

Зжувати, зжу́ю, єш, м. Сжевать. *См. 99.*

Зжурити, рїю, риш, м. Изсушитъ печалью. *Журба мене зжурила.*

Зжуритися, рѣся, ришся, м. Запе-чалитися, истомитися печалью. *Константи-ногр. у.*

Зза, пред. Изъ-за. *Вилітали орли зза крутої гори.* *Нп. Баба сім миль зза некла.* *Ном. № 242.*

Ззаду, нар. Сзади. *Кусь мене, вовче, ззаду, бо я зубів не маю.* *Ном. № 4006.*

Ззамолоду, нар. Съзмолоду. *Комись танцював ззамолоду.* *Левц. Пов. 54.*

Ззівати, вію, еш, сов. в. ві(о)зівати, візвү, вош, м. Сзывать, созывать, созвать. *Усіє некрутїє ззиває, отцю, немий жалю задоває.* *Чуб. V. 975.*

Ззиратися, раюся, ешся, сов. в. ззир-нутися, нўся, нѣшся, м. Переглядыва-тися, переглянутися. *Усі мюде ззираються, сміються нішком, що з того буде.* *Кв. II. 273.* *Ззирались тоді між собою ученики.* *Єв. I. XIII. 22.*

Ззиркнутися, нўся, нѣшся, м. Бро-сити виглядъ другъ на друга, перегля-нутися. *См. Ззирнутися.* *Латинськїй посли ззиркнулись.* *Котл. Ен. VI. 48.*

Ззирнутися, см. Ззиратися.

Ззіжж, жі, жс.=Зїжа. Святися б пур-ток, коли б не чортова ззіжжа. *Ном. № 10783.*

Ззісти, ззіж, ззісі, м. Съѣсть. *Адам ззіє кисличку, а у нас оскома на зубач.* *Ном. № 125.*

Ззувати, вію, еш, сов. в. ззути, ззу́ю, еш, м. Снимать, снять обувь.

Ззібком, нар.=ззітти. Безъ всего, ни съ чѣмъ кнїтѣ (о водѣ для кушанья). *Окрїп ззібком кититъ.* *Борз. у.*

Ззіє, за, м. 1) Косой, косоглазый. *Лис, зиз, кутерного: як удасться що доброго—велика ласка пана Бога.* *Ном. № 8546.* **Ззі-зом дивитися.** Искоса посматривать.

Ззивати, вію, еш, м. Летѣти цуси зизаючи, за їми другї слухаючи. *Чуб. III. 161.*

Ззіний, а, е.=Ззізокий. **Ззіний бѣом дивїтїся.** Искоса посматривать. *Деню-дені наїздять до нас, одно одного попере-жаючи та ззізим оком накриваючи.* *МВ. (О. 1862. III. 40).*

Ззізокий, а, е. Косоглазый. *На Спаса дивїтїся, а Богородицю бачить (на ззізо-око).* *Ном. № 8545.*

Ззізуля, лі, жс.=Зозуля.

Ззіє, ку, м. Крикѣ. *Зарєталось не-хрещенї... Гай обїзвася; алас, зик.* *Шевч. 29.* *Зиком-криком босий дїд цукає.* *К. МВ. II. 136.*

Ззієкати, вію, еш, сов. в. ззієкнути, ну, нѣш, м. Кричать, вскрикнути. *Дядько не схотїє—ще став зикати на його.* *Чуб. II. 8.* *Як не крикне, як не зикне.* *НВолын. у.* *Реве, лютує Византія, руками берег достає; достала, зикнула; встає.* *Шевч. 60.*

Ззіма і пр.=Зіма і пр.

Ззімарка, ки, жс. Зимная хата въ по-лонїнах, безъ печи,—въ ней живуть ра-ботники, убїрающіє сїно, а также кормя-щіє стоящіі тамъ скотѣ. *Шух. I. 54, 189, 111.*

Ззімѣд, шдї, м. Фронтонъ (у гуцу-ловъ). *Вх. Зн. 21.* *Желех.*

Ззімжє, мок, жс. мн. Снїга. *Шух. I. 202.* *Ой їнов я в полонину,—тієски ззімжи обили.* *Шух. I. 198.*

Ззімўшка, ки, жс. Яблоко, созрѣваю-щее къ зїмѣ. *Вх. Уг. 241.* *См. Ззімниця.*

Ззімўшний, я, е. Зимний. *Вх. Уг. 241.*

Ззірє! меж. Глядь! *Ззірк! Гортїна стоїть на хатнїюму порозї.* *МВ. II. 27.*

Ззіркнүти, нў, нѣш, м. Глянуть, бро-сити виглядъ, быстро взглянуть. *МВ. II. 43.* *На землю з неба не ззіркнеш.* *Котл. Ен. П. 31.* *Він ззіркнув на мене.* *Черк. у.*

Ззірно, нар. Зорко. *Крізь туман пис-менства клятий ззірно прозїрнула.* *К. ХП. 49.*

Ззірнүти, нў, нѣш, м.=Ззірнути. *Сюди-туди, де дитина? Ззірне під нїч, аж воно тїм залоскотане.* *Г. Барв. 376.*

Зиск, ку, м. Прибыль, выгода, выигрыш, барыш. *Чи зиск, чи страта,—одна заплата.* Чуб. I. 283. *Тільки зиску, що в тиску.* Ном. № 10565. *Без ями зребля, а без накладу зиск не буде.* Ном. № 10576.

Зискість, щу, щеш, м. Приобрѣсть; заработать, добыть; выиграть, получить прибыль. *На голому, як на святому—нічою не зиснеш.* Ном. № 1479.

Зичити, чу, чаш, м. Желать, хотѣть. *Нехай ті плачуть, що нам зле зичуть.* Ном. № 2393. *Старий Гуля доброю тобі здоров'я зичить.* Стар. МІР. 140.

Зичливець, вця, м. Доброжелатель.

Зичливий, а, е. Доброжелательный. *Доле ж моя нещаслива, чом ти мені не зичлива.* Гол. I. 307.

Зичливість, вости, жс. Доброжелательность.

Зичливо, нар. Доброжелательно.

Зичний, а, е. Зичный, громкій, звучный. *І замірав у дуків зичний голос.* К. Іов. 61.

Зично, нар. Громко, звучно. *Громада зично загула.* Шевч. 558.

Зі, пред. = З. Хуртовина зі сходу на їх найде. К. Іов. 58.

Зібгати, гаю, еш, м. 1) Скомкати. 2) Согнуть; свернуть. 3)—*коровай.* Слѣплять пзъ тѣста свадебный хлѣбъ. *Час тебе, тишенице, почати, Андрійко! коровай зібгати.* Нп. 4)—*гніздо.* Свить гніздо.

Зібгатися, гаюся, ешся, м. 1) Скомкаться. 2) Согнуться, свернуться.

Зібрати, ся. См. Збирати, ся.

Зів, ву, м. 1) Въ плувчей, на лодкахъ, мельницѣ: пролетъ между двумя лодками для водяной струи, приводящей въ дѣйствіе мельничныя колеса. Вас. 173. 2) *мн. зівá и зіви.* а) Ротъ. *Свої ж слова та йі у зівá!* Ном. № 7029. б) Жабы. в) Въ плугѣ: отверстие между леміємъ и чересломъ. *Як у плугу у зіви набереться багато трави, як ореш, то плуг погано одвертає скибу.* Волч. у. (Лободовск.).

Зівакá, нар.—дати. Прозівать. *Такий то з тебе стрілець, уже й зівакá дав.* Волч. у.

Зівати, ваю, еш, м. Раскрывать и закрывать ротъ. *Здорова щука приливила... та ротом і зівá.* Мнж. 141.

Зівкá, нар. = Зівакá. Зівка дати. Харьк.

Зів'янути и зів'яти, в'яну, веш, м. Завяннуть, увянуть. *Лежить моя мила, як рибонька зів'яла.* Чуб. V. 79.

Зігнати. См. Зганяти.

Зігнути, ся. См. Згинати, ся.

Зігріти, рію, еш, м. Согрѣть.

Зідрати, здеру, рѣш, м. = Здерти.

Зіждати, ждѣ, ждеш, м. Подождать.

Та як же мені було тебе не зіждати. МВ. (О. 1862. I. 87).

Зівзвати. См. Зивзати.

Зівзволити. См. Зівзволити.

Зівзволати, лаяю, еш, сов. в. зівзволити, лю, лиш, м. = Зволяти, зволити. *Гляни на все зівзволє.* Ном. № 11481.

Зівзаватися, наюся, ешся, сов. в. зівзватися, наюся, ешся, м. Свѣдываться, свѣдаться, знакомиться, познакомиться, входить, войти въ пріятельскія отношенія; слюбиться. *Коли ж се ви зівзавили, брате?* МВ. (О. 1862. I. 64). *Зівзався мировий з попом.* НВолын. у. *Спочатку й добре жив; а далі, як зівзався там з одною, то їмъ добро розвіє.* Канев. у.

Зійти, ся. См. Зіходити, ся.

Зікратий, а, е. Бѣлоглазый. *Зікратий кінь.* Черк. у. *І на зікратою сам сівши, на штурм їх не веде, а мчить.* Котл. Ен. V. 30.

Зіліна, ни, жс. Былинка, травка. *Усе проходить, як дим, усе минає, як зіліна.* МВ. II. 151. *В руках у його була якась зіліна, що я її не знаю.* Ушнп. у. Ум. **Зілінка, зіліночна.** *Хто топиться, той і за зіліночку хопиться.* МВ. (КС. 1902. X. 150). *Повалилась так, як зіліночка підкошена.* Г. Барв. 206.

Зілленько, ка, с. Ум. отъ зілля.

Зілля, ля, с. 1) Злаки. 2) Лекарственная трава, зелье, волшебное зелье. *Ой є в мене таке зілля близько перелазу; як дам тобі напитися, забудеш образу.* Мет. 62. *Марисенька в недузі лежала, аж за моря зілля забажала.* Гол. I. 112. **Чар-зілля.** Волшебныя травы, собранныя въ день и въ ночь на Івана Купала. О. 1861. II. 206. 3)—*Название различныхъ растений:* Болѣтне зілля. Ranunculus. Вх. Пч. I. 12. *Гадече—.* Gnaphalium canadense. Лв. 99. *Гоїоче—.* Astringia major. Вх. Пч. I. 9. *Кваснє—.* Valeriana tripterys Лв. 102. *Кіняче—.* Circaea luteliana. Вх. Пч. I. 9. *Кривє—.* Polygonum bistorta. Лв. 100. *Куряче—.* = Збурниці. Лв. 102. *Ластів'яче—.* = Земизеленя. ВХ. Пч. I. 9. *Масляне—.* = Sedum telephium. Вх. Пч. I. 12. *Мицнє—.* = Centaurea jacea. Вх. Лем. 436. *Святоїньське—.* = Іванюк. Вх. Пч. I. 10. *Сіре—?* О. 1861. XI. Свидн. 29. *Стралá-*

те—? О. 1861. XI. Свидн. 29. Татарське—
= Пувар. Вх. Пч. I. 8.

Зілляти, ляю, леш, л. = **Злети.**
Желех.

Зілляти, жу, жиш, л. Уменьшитъ-
ся, облігчитъся. *Мороз капку зільжис.* Вх.
Лем. 420.

I. Зільнік, кá, м. = **Золільник.** Вх.
Зн. 22.

II. Зільнік, кá, м. Огородъ, содер-
жашій зеленъ. Ум. **Зільничѳи.** *Не пади,*
косо, на камінь, ой пади, косо, в зільничок.
Гол. IV. 313.

Зільниця, ці, ж. = **Жлукто.** Камен. у.
Зільничѳе, чѳа, м. Ум. отъ II **зільнік.**

Зіма и зима, жи, ж. 1) Зима. *Зімо,*
зімочко, зімо лютая, ой проши тебе, не
морозь ти мене. Чуб. V. 874. — *впала.*
Аж пукъ—зіма опала. Шевч. 81. 2) Ля-
хорадка. **Зіма б'є (ногѳ).** Паровизмъ ля-
хорадки (у кого). Вх. Уг. 241. Ум. **Зі-**
шонька.

Зімівеа, ки, ж. Поздно созрѳвающая
дыня.

Зімівля, лі, ж. 1) Зимовеа; содержа-
ніе животныхъ зимов. *І знову пасіку на*
зімівлю в покрѳ. Сям. 202. *Журавель ка-*
же: прийми мене, лисичко, на зімівлю
Рудч. Ск. I. 30. 2) Кормъ на зиму для
скота. **Зімілі мало.** Харьк. у.

Зімінути, си. См. Зіміяти, си.
Зімлисть, лости, ж. Обморокъ, сла-
бость тѳлесная. Вх. Зн. 22.

Зімлити, лію, еш, л. = **Зомліти.**
Зіміньєвий, зіміньєнький, а, е. Ум.
отъ **зімний.**

Зімний, а, е, зімній, я, а. 1) Зимній.
Зіме сонце, як мачушине серце. Ном. №
619. 2) Холодний. *Козак зімної води про-*
сить. Гол. I. 106. *Парубочья краса, як*
зімня роса. Чуб. III. 31. *Бо зімна роса,*
як дієчина боса. Чуб. V. 32. Ум. **Зіміньєвий,**
зіміньє(і)сє(і)нький. *Росла я при криниці, при*
зіміньєвої водичі. Чуб. V. 49.

Зімінік, кá, м. Раст. *Aster annuus* L.
ЗЮЗО. I. 168.

Зімінуватий, а, е. О фруктахъ: по-
спѳвающій къ зимѳ. *Зімінуваті груші,*
яблука. Волч. у. (Лободовск.).

Зіміниця, ці, ж. 1) = **Зімівеа.** Черном.
2) Фруктъ, созрѳвающій поздно осенью.
Кислиці—зіміниці. Грин. III. 200. *Обтру-*
сять у саду зіміниці. Греб. 403. 3) Ляхо-
радка. Вх. Уг. 241.

Зімінуватий, а, е. Созрѳвающій позд-
ней осенью.

Зіжно, на, с. Холодъ. *А Сус Хри-*
стос в Давидовій шоті зіжно терпить
дрожку. Чуб. III. 384.

Зіжно, нар. Холодно.
Зіжняк, ка, м. Зимняя дорога. Черк. у.
Зімняти, си. См. Зім'яти, си.
Зімовий, á, б. Зимній. Каменец. у.
Вечір зимовий. МВ. (О. 1862. I. 92).

Зімовік, ка, м. 1) Погребъ, куда на
зиму кладуть ульи съ пчелами. *Уже*
останній дикі пуси в виріі полетіли, па-
сіку в зімовик поставили. Г. Барв 160. 2) =
Зімовник. *Наш таки сімовик Печина привіз*
йою з якогося зімовика. Стор. П. 11.

Зімовище, ща, с. = **Зімовник.**
Зімовнік, ка, м. Зимнее жилище за-
порожца внѳ Сѳчи. *Сидів він зімовникѳм*
серед дикого степу на Низу. К. ЧР. 13.

Зімовчак, ка, м. Козакъ, живущій въ
зімовиніу. *Козак зімовчак.* К. Бай. 5. КЦН.
276.

Зімогрій, грія, м. Название шубы.
Зімогрій кожух. К. Дз. 225

Зімодра, ри, ж. Раст. *Lysimachia vul-*
garis L. ЗЮЗО. I. 127.

Зімонька, ки, ж. Ум. отъ **зіма.**
Зімосєний, а, е. = **Зімовий.** *Зіма зімська.*
Ном. № 7790. *Такенки уся зіма зімська*
перезімувалась. МВ. (О. 1862. I. 72).

Зімувати, мую, еш, л. 1) Зимовать.
Діти, діти! добре з вами вліті, а зіму-
вати то горювати. Ном. № 557.—**зіму.**
Проводить зиму. Де ж ти, хмелю, зіму
зімував ? Чуб. V. 67. 2) Содержать зимой.
Ой прийде зіма, лизая годинюнька, нічим
волиг тобі зімувати буде. Грин. III. 569.

Зімуватися, мувся, ешся, л. 1) =
Зімувати I. *Ой убірайтесь, славіні чума-*
ченки, зімуватися до Луц. Грин. III. 571.

2) Содержаться зимой, кормиться зимой.
Зім'ати и зіміяти, муу, нѳш, м. 1)
Смять. 2) Стереть, растереть; истолочь.
Зіму всюю я на кабаку. Котл. Ен. III.
18. *Зіми трояси маку.* *Зім'яв сіл.*

Зім'ятися и зіміятися, муся, нѳшся,
л. 1) Смяться. 2) Растереться, исто-
лочься.

Зіниця, ці, ж. Зрачекъ.
Зіновка, ки, ж. Раст. *Origanum*
vulgare. L. ЗЮЗО. I. 130.

Зіновать, ті, ж. Раст. *Cytisus biflo-*
rus L. ЗЮЗО. I. 120. *C. austriacus.*
ЗЮЗО. I. 120.

Зіньже щенá, нѳти, м. Живот. а)
Кротъ, talpa; б) слѳпонецъ, *Spalax typhlus.*
Підсакує, як зіньске щєня. Ном. № 3406.

Зіньківка, ки. ж. 1) Сортъ деревняных курительныхъ трубокъ: небольшая круглая трубка съ короткой шейкой. Вас. 148. 2) Островерхая высокая барашковая шапка. Вас. 156.

Зіпа, пи, ж. Крикунья.

Зіпака, ки, об. Крикунъ, крикунья. Мир. ХРВ. 124.

Зіпати, пѣю, еш, м. 1) Кричать, орать. О. 1862. I. 42. *То піп дурний—нащесерне зіпає*. Ном. № 12464. 2) = **Зихати** 2 и 3. *Куретко туй-туй здохне; от іще зіпає ледегі*. Вх. Зн. 22.

Зіпнути, ся. См. **Зіп'ясти**, ся.

Зіпнути, ну, неш, м. Заорать, загорланить, закричать. Мир. ХРВ. 264. *Крик-ком... зіпонує гайдамака*. Мир. ХРВ. 251.

Зіпратися, вперуся, рѣшся, м. Смыться, дорваться отъ частаго мытья.

Зіпріти, рію, еш, м. Вспотѣть.

Зіпсувати, сую, ёш, м. Испортить. *Я ті шкури не зіпсую, свою пайку відбату*. Чуб. V. 1173. См. **Запсувати**, **Зопсувати**.

Зіпсуватися, суюся, ёшся, м. Испортиться.

Зіпхнути. См. **Спихати**.

Зіп'ясти и **зіпнути**, ну́, неш, м. Поставить.

Зіп'ястися и **зіпнутися**, ну́ся, не́шся, м. = **Сп'ястися**. *Учора собака зіп'яся, хопнув хліб*. НВолын. у. *Дитина на селі—поміч. Аби зіп'ялось на нощі,—зараз у поле*. Мир. ХРВ. 127.

Зір, віру, м. Взоръ, взглядъ. *Гляне,—б'яну як від зору злої чарівниці*. Млак. 4.

Зіра, ри, ж. Звѣзда. *Не зіра то зійде,—Бог із неба снійде*. Грин. III. 33. См. **Зірка**.

Зірвати, ся. См. **Зривати**, ся.

Зірк! меж. = **Зирк!**

Зірка, ки, ж. 1) Звѣзда, звѣздочка. *Візьму тебе саму, як зірку на небі*. Мет. 47. 2) — з мітлою. Комета. Харьк. 3) мн. **Зірині**. а) Раст. *Tagetes* р. ЗЮЗО. I. 18. б) *Lychnis Chagredonica*. ЗЮЗО. I. 127. Ум. **Зіронька**, **зірочка**.

Зірка́тий, а, в. Большеглазый. *Зірка́тий чоловік*. Каменец. у. **Зірка́тий мак**. = **Зірнак**. Желех.

Зірка́ч, ча, м. Дикій макъ. Желех.

Зірка́й, а, в. Зорка́й. *Говірка, зірка, маторна*. Мкр. Н. 12. *Очелята продирають дитині, щоб було зірке*. Мил. 27.

Зіркнути, ну́, неш, м. = **Зиркнути**.

Зірко, ка, с. Зернышко. *Зірко до зірка, то буде мірка*. Ном. № 9907.

Зірко, нар. Звѣздная ночь. НВолын. у.

Зірни́ця, ці, ж. Звѣзда. *В мене батенько—ясний місяць, в мене матінка—ясне сонячко, в мене сестриця—ясна зірни́ця*. Грин. III. 16. *Ой ішов я до дівчини, як зі́йшла зірни́ця*. Нп. Ам зірни́ці засвітили. Искры изъ глазъ посыпались (отъ удара). Ном. № 6628. 2) Молодые деревца, выросшія изъ сѣмянъ. *Я насію торік трупи та яблунь, так тепер зірни́ці в аршин*. Лебед. у. Ум. **Зірни́чна**. *Ясна зірни́чка барз ясно світила*. Гол. IV. 524.

Зірно, нар. = **Зоряно**. Г. Барв. 207.

Зірку́ти, ру́, неш, м. = **Зорнути**.

Зіронька, **зірочка**, ки, ж. Ум. отъ **зірка**.

Зіро́чний, а, в. Звѣздный. Еф. 13.

Зіска́кувати, кую, еш, сов. в. **зіска́чити**, чу, чиш, м. Соскакивать, соскочить.

Зісла́ти. См. **Зосла́ти**.

Зіспити, пѣю, пиш, м. = **Зуспити**. *Я його зіспив під лісом*. Каменец. у.

Зіставати(ся), та́в(ся), ёш(ся) сов. в. **зіста́ти**(ся), та́ну(ся), неш(ся), м. Оставаться, оставаться. *Все мине, а трі́з зостане*. Ном. № 103. **Зіставатися** од ногó. Отставать, отстать отъ кого.

Зіставити. См. **Зіставляти**.

Зіставля́ти, ляю, еш, сов. в. **зіста́вити**, вляю, виш, м. Оставлять, оставить. *Зажер усе, нічою не зіставив*. К. Іов. 44.

Зіста́рити, ря, риш, м. Состарить.

Зіста́рнитися, ряся, ри́шся, м. Составляться.

Зістрі́нути, ну, неш и **зістрі́нутися**, нуся, не́мся, м. = **Зострі́нути**, ся.

Зісхну́ти, хну́, неш, м. Ссохнуть, засохнуть. *В сухар зісхе*. Чуб. I. 64.

Зіте́рти, тру́, треш, м. Стереть.

Зітка́ти, тчу́, тчеш, м. Соткать. *Стужки, зіткані з кристалевих ниток*. Стор. МПр. 74.

Зіткну́тися, кну́ся, не́шся, м. Столкнуться.

Зітлі́ти, тлію, еш, м. Истлѣть. *Шовкова пухоточка від слюзі́в зітліла*. Гол. I. 191.

Зітну́ти, тну́, неш, м. = **Отяти**. *Як дерево зітнуть, кожний тріски збирає*. Ном. № 1249.

Зітну́тися, тну́ся, не́шся, м. = **Зтатися**. *Сам на сам із перевертнем зітнуся*. К. ЦН. 244.

Зітхання, ня, с. Вздохъ. Не хлібом я, зітханнями їдуюсь. К. Іов. 9.

Зітхати, хая, еш, сов. в. зітхну́ти, хну́, не́ш, и. 1) Вздыхать, вздохнуть. *Зітхнув тяжко я до Бога.* Чуб. № 1088. 2)—духа. Испустить духъ. *Се промовиши, зітхнув духа.* Єв. Л. XXIII. 46.

Зіхати, хая, еш, сов. в. зіхну́ти, хну́, не́ш, и. 1) Разв'язувати, разв'язувати (ротъ). *Своє зів, та й на моє зіхав.* Мом. № 10827. 2) Зв'язувати, зв'язувати. *Лежить та зіхав на все горло.* Мир. ХРВ 308. *Вилазе відтіля (з труни) мертвець: зіхнув, потявся і подався на свободу.* ХС. III. 56. 3) Испускати, испускати духъ (объ умирающемъ). *Як лежала я хвора дуже, то діти все ждали: ось зіхне! ось зіхне мати.* Воля. у. (Лободовск.).

Зіханий, а, е. Вскохій, годный для пос'ява (о с'їменахъ). *Птениця... умолють на... зіхана.* Чуб. III. 456.

Зіхну́ти. См. **Зіхати.**

Зіходити, джу, диш, сов. в. зійти, їду́, деш, и. 1) Сходити, сойти, нисходити, низойти. *Зійди з хреста, утіш мене єдину.* Чуб. III. 17. *Затопилося води нажитися,—от вун і зійшов униз.* Рудч. Ск. II. 107. *Дрібні дощик зійде.* Чуб. V. 144. *Зійшов волос із небес.* Єв. М. І. 11. 2) Уходити, уйти. *Після обід ми з Катрею зараз зійшли з хати.* МВ. II. 111. *Піде на тік, щоб з очей зійти.* Єв. Л. 158. *Як же мені зійти з свого села?* Г. Барв. 394. *У чужу землю десь зійшли (запорожці).* Мнж. 133. 3) Расходо́ваться, израсходо́ваться, выйти. *Зійшов увесь хліб, уся страва.* Черв. у. 4) Попа́дати, попа́сти, выйти. *А щоб ти на добрий путь не зійшов!* Мом. № 3693. 5) О водѣ: спа́дати, спа́сти. *Вода зійшла, колеса стали.* Глб. 6) Вско́дити, взойти. *Рада б зірка зійти,—чорна жмара наступала.* Мет. 81. *Зійди на могилу та не тужи дуже.* Мет. 92. *Ой зійду ж я, зійду на гору крутую.* Мет. 59. *Зійде твоє пишичечка цусто.* Мет. 28. 7)—на чий розум. *Поступати якъ кто. Я на твій розум не зійду.* НВолын. у. *Зійшов на дитячий розум.* НВолын. у. 8)—на що. *Обратиться во что. І ми колиш були добрі, а ось же довелось зійти на ледацю.* МВ. I. 71. *Тенер який багатир, а питиме горляку—зійде на ка-зна-що.* НВолын. у.

Зіходитися, джуся, дишся, сов. в. зійти́ся, їду́ся, дешся, и. 1) Сходитися, сойтися, ви́їсти. *Чи не зійдемося, чи не зострінемося зотя волосочком.* Мет. 60. *Кому*

на горі їдеться—велика дірка, та мала латка: і туди тямни, і туди тямни,—не зіходиться. Мом. № 1692. 2) Подниматься, подня́тися. *Зараз ся зійшла вітрово́я хвиля.* Гол. I. 183.

Зіхожати, хая, еш, и. = **Зіходити.** ЗОЮР. I. 26.

З'їддя, дя, с. = **З'їди.** Харьк. г. Слов. Д. Эварн.

З'їдень, дня, м. С'їденіє. Употребл. въ выраженіи: **На з'їдень.** На с'їденіє.

З'їди, дів, м. мн. и з'їдини, дин, жс. мн. Остатки корма травоядныхъ домашнихъ животныхъ. Чуб. VII. 394.

З'їднати, хая, еш, и. и пр. = **З'єдна́ти** и пр.

З'їду́, на, м. Їду́нь, їдокъ, об'їда́ло. *Мало своїх з'їду́нь, їще он який лентою їде.* Шух. I. 34.

З'їжа, жі, жс. Їжа, потребленіє, с'їденіє. *На з'їжу чимало дечого к'їтили. Да там з'їжи, Господи! таки ж н'ять души прогуду́ть що́ дня.*

З'їжджати, джая, еш, и. = **З'їздити.** *З того двора з'їжджаю.* Макс. *З'їжджайте в чужу дальню сторону.* Чуб. V. 505.

З'їжтися, жуся, жишся, и. Нае́житься, нахо́диться. Вх. Уг. 241.

З'їжка, ки, жс. = **З'їжа.** *Хиба мала з'їжка?* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

З'їзд, ду, м. С'їзздъ. *Аж там такий з'їзд—повен двір.* Рудч. Ск. II. 208.

З'їздини, дин, жс. мн. С'їзздъ.

З'їздити, джу, диш, и. 1) Изъїзди́ть. *З'їздили ми Польщу і всю Україну.* Шевч. 221. 2) Заїзди́ть, утоми́ть їздой. *З'їздива коника, з'їздива дру́гого.* Гол. I. 383. 3) Удари́ть. *З'їздив добре по губах.* Котл. Єв. V. 67.

З'їдати, джу, диш, сов. в. з'їхати, з'їду, деш, и. 1) С'їзжати, с'їх'яти, ви́їзжати, ви́їхати. *Інколи притиснеться гора, тах з неї знов з'їдеши на рівне.* Ком. I. 7. 2) Узізжати, узіхати. *Пани під той час з'їхали у юстину куди́сь на чужу сторону.* МВ. (О. 1862. I. 97). *З'їду я од вас, мамо.* Мнж. 38. 3) **З'їхати з глу́зду.** Рехнутися. *Сказаний, ти з глу́зду з'їхав!* Шевч. 300. 4) **З'їхати ні на що.** Разориться, об'їднати. Мом. № 1850.

З'їздитися, джуся, дишся, и. Изъїзди́тися. *Був кінь та з'їздився.* Мом. № 1898. *Не тільки що, але й залізо з'їздитися.* Мом. № 2728.

З'їздитися, джуся, дишся, сов. в. з'їхатися, з'їдуся, дешся, и. С'їзжати—

ся, сѣхаться. Там ся кажу поховати, де ся пани з'їздя. Гол. I.

З'їмати, маю, еш, м. Поймати. Хотіли дівчиноньку з'їмати. Гол. I. 186.

З'їсти, з'їм, з'їси, м. — **З'їзисті**

З'їхати, ся. См. З'їздити, ся.

Зе... Всѣ слова, починаючіяся на **зе**, см. на **См.**

Злагідливий и злагідний, а, е. Согласний, мирный. *Ненька старенька злагідлива бума.* Грин. III. 386.

Злагідливо и злагідно, нар. Соголасно, мирно. *Злагідно живуть собі з жінкою.* Каменец. у

Злагода, ди, ж. 1) Соголасіє, миръ. *Буде злагода, буде, кедь Марька добра буде.* Гол. IV. 433. *Спасибі Богу, живемо в злагоді.* Харьк. 2) Устройство, приспособленіє. *У нас уже така злагода, що бодай би її! Ні виїхати в люди, ні виїхати за ворота.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Злагоджувати, джую, еш, сов. в. злагодити, джу, диш, м. 1) Дѣлать, сдѣлать, ладить, сладить, устраивать, устроить, мастерить, смастерить, приготовить. *Злагодь мені меча остро.* Чуб. III. 274. 2) Нанимать, нанять, условиться въ цѣнѣ.

Злагоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. злагодитися, джуюся, дишся, м. 1) Собираться, собратися, приготовляться, приготовить. *Злагодись Ілько їхати у город.* О. 1862. IV. 87. 2) Мириться, помириться, соглашаться, согласиться, приходити, прійти къ соглашенію, уладиться. *А як злагодимтеся за ті чичуи?* Каменец. у. *От взяли за діло.* Жоворились, злагодимсь. Федьк. II. 79.

Злагодити, ся. См. Злагоджувати, ся.

Злагожуватися, жуюся, ешся, м. — **Злагожуватися.** *От злагожується зять на весні вже, чи коли там, іти орати.* Рудч. Ск. I. 180.

Злада, ди, ж. — **Злагода** 2. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Зладнати, нāju, еш, м. — **Злагодити.** Алв. 79.

Зладнатися, нājuся, ешся, м. — **Злагодитися.** *Якось доля її зладнається.* К. Д. Серце. 20.

Злзвѣти, жу, зшш, сов. в. злзвѣти, зу, зеш, м. 1) Слзвѣти, слззати, слззѣти, сползѣти, сползти. 3 *чужою коня серед дорои злззѣ.* Посл. Из неба злззла чорна ніч. Котл. Ен. III. 22. 2) Взлззѣти, взлззѣти, всползѣти, всползти. *Був собі дід та баба, та злззли на граба.* Чуб. III. 186.

Злзвѣтисся, жуся, зшшся, сов. в. злзвѣтисся, зуся, зешся, м. Сползѣтисся, сползѣтисѣ. *Гадюки злззѣтисся докути.* Щоб на тебе вся бѣда злззлася! Желая тебѣ всего худого, всѣхъ бѣдъ. Чуб. I. 90.

Злакомити, млю, миш, м. Соблазнить.

Злакомитися, млюся, мишся, м. Польститися, соблазнитися. *Злакомився на калитку, взяв собі бататирку.* Чуб. V. 215. *Злакомився на гроші та й не сказав нікому, що старшина явив Оверка.* НВолын. у.

Зламаний, а, е. Сломленный. Хай їде (їде) на зламану голову! Бранное выраженіє: пожеланіє сломать голову уходящему. Св. Л. 124.

Зламати. См. Зламувати.

Зламок, жму, м. Отломокъ. *Коса поламалась, так я один зламок потребив, а другий ще є.* Черк. у.

Зламувати, мую, еш, сов. в. зламати, маю, еш, м. 1) Сламывать, сломать. 2) Нарушать, нарушити. *Зламати слово, присягу.* К. Досв. 66. *Був зламаний закон Мойсея.* Єв. I. VII. 23. *Байда... не зламав своєї віри.* К. ЧР. 83.

Злапати, паю, еш, м. 1) Поймать, схватить. *Котл. Ен. I. 17.* Собака мене злапав за запяччину, добре пошматував. Г. Барв. 236. *Ой злапали Морозенка, назад руки зв'язали.* Гол. Тікай, тікай, козаченку, хотять тя злапати. Чуб. V. 127. 2) — **лїпаса.** Получать пощечину. Ном. № 3976.

Зласкавитися, влюся, вишся, м. Умилостивитися, умилосердиться.

Златініти, ню, ниш, м. 1) Латынировать. 2) Оватоличить. *Златинена ляхва.* К. ПС. 90.

Златкувати, кую, еш, м. Покрывать многими заплатами. *Уся свитина була златкована чорними і рудими латками.* Г. Барв. 21.

Злато, та, с. и пр. — **Злото** и пр.

Златоглав, ву, м. — **Злотоглав.** *Паювали... златосийні киньки на козаки, златоглави — на отамани, турецькую білую габу — на козаки на біляки.* АД. I. 219. *Оксамити, златоглави будемо носити.* К. МВ. X. 5.

Златоглавий, а, е. — **Злотоглавий.** *Кармазин златоглавий гянтуванням шитий.* К. МВ. X. 12.

Златограний, а, е. Искрающійся золотомъ. *Златограний промѣнь.* Чуб. I. 179.

Златокований, а, в. = **Златоскований.**
І на храмах його чесний хрест златокований поставили. Шевч. II. 168.

Златомальований, а, в. Позолочений, раскрашенный золотомъ. Хрест високий на кладовищі, трохи збоку, златомальований стоїть. Шевч. 600.

Златосійний, я, в. Синій съ золотомъ. Ой із города Трапезонта виступала галера трьома цвітами процивітана, мальована: ой першим цвітом процивітана, — златосініми киндяками побивана. Макс. (1849), 31.

Златоскований, а, в. Выкованный изъ золота. Златоскована сурма. Чуб. I. 179.

Зл'я́ти, зла́ю, аш, м. Обругать. Ти ж мене не збиг, не злая, догани не дав. Чуб. V. 31.

Зле, нар. 1) Зло. **2)** Дурно, плохо, нехорошо. Зле без дружини жити. Лукаш. 115. Чуб. V. 22.

Злебедати, даю, аш, м. Застигнуть, накрыть. Хочуть вони тебе узнати, тебе край мене злебедать. Лавр. 33.

Злебедіти, джу́, діш, м. Начать жалово п'ять. Желех.

Злебеніти, ніб, ніш, м. Попасть, схватить. Зараз жид злебенів його та й заправив у поштарі. Мир. ХРВ. 4.

Злегенька и **злегесенька, нар. Ум.** отъ зл'єгка.

Зл'єгка, нар. Слегка. Накинувши зл'єгка свитину за плечі, іде до дівчини. Хата, 14. Ум. Зл'єгенька, зл'єгесенька. Кв. II. 295. Приютає зл'єсенька. Чуб. V. 1180.

Зл'єглий, а, в. Слежавшийся.

Зл'єгтися, гнуса, нешся, м. Слежаться.

Зл'єгчїти, чу́, чїш, м. Облегчить. Желех.

Зл'єгчїтися, чу́ся, чїшся, м. Освободиться отъ бремени, родить. Я бачив, що вона була важкою, а тепер зл'єгчїлася, стала вже порожня. Новомовк. у. (Залубовск.).

Зледащїлий, а, в. Ухудшившийся, пришедший въ негодность, упадокъ. **2)** Разл'ивнийший.

Зледащїти, щїю, аш, м. 1) Ухудшиться, испортиться, прийти въ негодность: ослабѣть отъ старости. Зледащїла, не збужаю і на нощі стати. Шевч. 120. **2)** Избаловаться, разл'ивниться. Хто дома зледащїв, тому не жалі доміжки. Гліб. 45. Але Еней наші зледащїв. Котл. Ен. I. 27.

Зл'єжати́ся, жу́ся, жи́шся, м. Слежаться. Та на що ж тобі, домику, та з-

леній сукні? Та як буде та твої мимий та ревнивий, то зеленєе суконечко ізл'єжиться. Мет. 140.

Зл'єжєнь, жня, м. Шпала. А скільки то іде дерева на ті зл'єжні, що під рей-ами.

Зл'єкшїти, шў, шїш, м. Облегчить. Теперка все краще як за пани було: зл'єкшиє, обл'єкшиє царь. Каменец. у. Ми на тебе зл'єкшиємо. НВолын. у.

Зл'єну́ти, ну́, нєш, м. = **Злинути.** Там козак приленув, з коня вже зленув. Федьк. I. 67.

Зл'єбкуватий, а, в. О печеномъ хл'бѣ: слипающийся, во время печенія, съ другимъ.

Зл'єбок, пєз, м. М'єсто сбоку, которимъ одинъ хл'бѣ слипся, во время печенія, съ другимъ.

Зл'єстїти, щў, стїш, м. — **когб.** Подольститься къ кому, обойти кого лестью. Ти хочеш мене зл'єстити, а потому одурити. О. 1862. IV. 18.

Злї́ва, ви, жс. Проливной дождь. Злива іде добра. Каменец. у.

Зливання, ня, с. 1) Сливаніє; поливаніє. **2)** = **Зливи** 2. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Зливати, ваю, аш, сов. в. злїти, злїлю, злїлєш, м. 1) Сливать, слить изъ разныхъ м'єстъ въ одно. Йому мила з усіхъ мисок вечерю зливає. Чуб. III. 127. **2)** Лить, полить на что. Зливати на руки. Злиючи миро се, на погребеннї зробила. Ев. Мт. LXXVI. 12. **3)** Поливать, полить, обливать, облить, заливать, залить. Треба змити домілку, щоб пилу не було. Харьк. у. Зілляю весь сад слїзьми. Так іляне, неначе холодною водою зілляє. МВ. I. 35. Ріка зливає поберїжжє. К. Іов. 31.

Зливатися, ваюся, ашся, сов. в. злїтися, злїлюся, злїлєшся, м. 1) Сли-ваться, слиться вм'єстѣ. Ком. I. 50. Як оливо злилося, не здишнеться. К. Іов. 94. **2)** Обливаться, облитися.

Злї́вки, кїв, мн. злївини, вин, жс. 1) Сливаніє, обливаніє. **2)** Обрядовое омовеніє роженця и рукъ повивальной бабки послѣ крестинъ. Мил. 25. **3)** Слиное изъ разныхъ сосудовъ въ одинъ.

Злїга́ти, га́ю, аш, м. 1) Сожрать. З кітками чорт тебе злигає. Кота. Ен. II. 18. **2)** Привязать одно къ другому н'єсколькихъ рогатихъ животныхъ, при помощи веревки, надѣваемой на рога.

Злїга́тися, га́юся, ашся, м. Сойтись,

связаться. Котл. Ен. III. 57. Він *непо-
трібно зливався з жидівкою*. Стор. МІР.
146. Зливався я з діаволом. Шевч. 284.

Злігодні, нів, м. мн. Невзгоди, бѣд-
ства. *Всі злигодні на мене обернулись*. К.
Іов. 9. Хай йому злигодні! О. 1862. VI.
90.

Злігодній, я, в. Бѣдственный. Ой у
нашій славній Україні бували колись пре-
страшній злигодні бездомні юдини. Макс.
(1849). 53.

Зли(ну)ти, гнѹ, нѣш, іл. Спасть,
смягчиться. Уже зли мороз. НВолын. у.

Злидарик, ка, м. Ум. отъ злидарь.

Злидарити, рю, рип, іл. Выпраши-
вать, попрошайничать. Аф. 455.

Злидарь, рѣ, м. Бѣднякъ. Бор. 35.
Мас своє поле, гудоду таку, а по людз
робити поденно, мов який злидарь. Г. Варв.
186. Злиденні злидарі. К. ПС. 13. Ум.
Злидарик. Ув. Злидарюка, Аф. 455.

Злидарька, ки, ж. Бѣдная женщина.
Проби доріка все: ти злидарька! прийшла
від злиднів, так і підеш, нічого не полу-
чиш. Верхведівпр. у. (Залюбовск).

Злидарюка, ки, м. Ув. отъ злидарь.

Злиденний, а, в. 1) Бѣдный, несча-
стный. Вони моє злиденні. Ном. № 1536.
Життя злиденне. К. Досв. 37. 2) Жалкій.
А ну ми, митарю мізерний, злиденний,
випляж нікчемний, виходь сто лиз покуш-
тувать. Котл. Ен. VI. 38. 3) Свряга, ску-
пой. Бзатий, а такий злиденний, що над
копійкою аж труситися.

Злиденник, ка, м. = Злидарь. Ото
злиденник! Ном. № 2880. Г. Варв. 455,
357. Шкода про се казати, щоб із злиден-
ником та безземельником дочку мені звін-
чати. К. МБ. X. 4.

Злиденність, ности, ж. Бѣдность;
бѣдственное положение. Желех.

Злиденно, нар. 1) Бѣдно; бѣдственно.
Злиденно живуть. Одянений злиденно. К.
ПС. 85. 2) Жалкимъ образомъ. І так
злиденно іскривився. Котл. Ен. VI. 81.

Злидень, дня, м. 1) Бѣднякъ, голыть.
Скоро в злидні мене зведе, як не
перестанете гулять у шинку. Канев.
у. 2) = Злиденний 3. Бісовий злидень
за копійку труситися. Канев. у. 3) И злі-
дно. Къ чорту. Жидівочка к злидню деть-
ся, із бурлашенька сміється. Чуб. V. 1012.
4) Во мн. ч. Бѣдность, нищета, злосчастіє.
Чуб. I. 254. К. Іов. 63. Насміхаються
сусіди з наших злиднів та неволі. К. Псад.
154. Щастя дочасне, а злидні довгні. Ном.

№ 1450. Злидні осіли. Бѣдность одолѣла.
Бодай вас злидні побияли! — пожеланіє не-
счастія, бѣдности. Бодай же вас, цокоту-
хи, та злидні побияли. Шевч. 68.

Злиднувати, днѹю, еш, іл. Бѣдство-
вать. Не кажси, коню, що я злиднюю, а
кажси, коню, що я паную. Гол. I. 74.

Злиданий, а, в. = Злиденний 1. По-
тиш злидань серденько. Млак. 89.

Зливати. См. Злизувати.

Злину́ти, анѹ, нѣш, іл. Исчезнуть.
Тьху! злизни, пропади! НВолын. у. Лиза
искра поле спале й сама злизне. НВол-
ын. у.

**Злизувати, вузу, еш, сов. в. злизати,
жѹ, жеш, іл.** Слизывать, слизать. Як віл
злизав. Ном. стр. 284, № 1894. Мов ро-
рѣва злизала язвкомъ. Рудч. Св. II. 176.
Исчезъ, невзвѣстно гдѣ дѣлся. То-же зна-
ченіє: як лиз його злизав. Мир. ХРВ.

Злий, а, в. 1) Злой. МВ. II. 175.
Зняли з нього головушку злії басурмани.
Мет. 79. 2) Дурной, нехорошій. Хто чи-
нить хоч добре, хоч зле в першій раз, не
буде таково, як не першій. Ном. № 105.
Ой не їдь, ріденький, бо дороженька злая.
Мет. 32. Ой, дитино моя мила, що ти
злого учинила? Чуб. III. 356. Як а тобі
вина дам, коли на тобі злий жулан? Чуб.
V. 920.

Злинка, ки, ж. Раст. *Erigeron сапа-
densis*. ЗЮЗО. I. 121.

Злинути, ну, нѣш, іл. Слетѣть; взле-
тѣть. Злину з дуба. Гол. IV. 446. З дерева
злинула юлубка, сіла мені на плече. Левид.
Пов. 17. Побачив він Духа Божого, що
спустився, як юлуб, і злину на него. Ев.
Мт. III. 16. Злинув на дерево.

Злиняти, нѣю, еш, іл. Слнять, поли-
нять. Біле личко, чорні брови повік не зли-
няють. Чуб. V. 19.

**Злинятися, нѣюся, ешся, сов. в. зліп-
(ну)тися, пнуся, нѣшся, іл.** Слипаться,
слипнуться. К. Іов. 87. Спілі вишні зли-
пались китляхами. Левид. Пов. 192. Кого
мобло,—поцїлую, аж губоньки злипаються.
Мил. 101.

Зліти, ся. См. Зливати, ся.

Злихословіти, влю, виш, іл. Выбра-
няться, сказать дурное слово. Я питаюсь:
що тобі треба? А він злихословив мені
зразу. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Зличний, злишний, а, в. Прекрасный,
красивый. Гарне й зличне да не вічне. Ном.
Будай здоров, злишний паничу. Чуб. III.
275.

Злишнього, нар. Слишкомъ. То Катря усе хвалить, то Катря усе ганить; то усе в неї вже й злишнього славно, то усе в неї ні до чого не зарне і не докладне. МВ. II. 94.

Злишок, шку, м. Излишекъ. Накинемо злишку по коті, чи й по рублю. Кв. II. 18. Будуть злишки—убошому подаси. Г. Барв. 428.

Злізти, ся. См. Злизати, ся.

Злізуватися, п'юся, ася, м. Ползяться.

Зліпати, ся. См. Зліплювати, ся.

Зліплювати, ллю, аш, сов. в. зліп'яти, плію, пиш, м. 1) Лепити, сліпляти, выліпнати. Ён сказав чортіві зліпнати з глини вівка. Чуб. I. 52. 2) Сліпляти, сліплити, склеєти липкимъ. Зліпила (розбите) яйце. Рудч. Ск. I. 144. 3) Связувати, связать (слова въ рѣчи). Вона насилу, велику силу змола зліпнати докупі кілька польськихъ слоівъ. Левиц. I. 209.

Зліплюватися, ллюся, ася, сов. в. зліп'ятися, пліюся, пишуся, м. Сліплятися, сліплитися, склеїтися липкимъ.

Зліпок, пса, м. = Злепок. МУЕ. III. 72.

Злісливий, а, в. Злой, сердитый. Ну, та-й зліслива у мене жінка, сохрани Боже! Канев. у. А пані, куди далі, то все зліслива, усе лютиша. МВ. (О. 1862. III. 62).

Злісливо, нар. Зло, сердито.

Злістниця, ці, ж. Злая женщина. Він вибрав собі жінку дуже велику злістницю. Чуб. II. 548.

Злість, влбсти, ж. 1) Злость. К. Іов. 48. Чуб. III. 356. Год злості зубами скреюче. Шевч. 21. Зо злості болять кості. Ном. № 2934. На злість мой жінці нехай мене б'ють. Ном. № 2813. 2) Зло.—учинити. Сдѣлять зло. Ой ви, чумаченьки, ой ви, молоденькі, не вчиніте злості: поховайте мов тіло, щоб не розніс ворон кості. Нп.

Злітати, тати, аш, сов. в. зліт'іти, летіу, тійш, м. 1) Слетати, слетѣть. Сивою зозулею до роду злетіла. Гол. I. 195. Ти з неба злетіла. Шевч. 144. Гусята, качата зречку поїли, на панів ставочок нишки злетіли. Чуб. III. 208. 2) Валетати, взлетѣть. К. Досв. I. До тебе, Господи, душа моя злітає. Ё. Псал. 56. Злетів пісень на во-рота, сказав: кукуріку! Чуб. V. 37.

Злітатися, татися, ася, сов. в. зліт'ітися, ч'уся, тійшся, м. Слетатися, слетѣться. Сокіл з орлом та й злітається,

сокіл орла та й питається. Чуб. V. 943. Злетілись дрібні пташенята. МВ. II. 70. На полі, на роздолі зліталися по волі сичі. Шевч. 582.

Злітєлїтися, плюся, лншся, м. Согрѣться (о жидкості). Мабуть у сінях вода вже злітєлїлася. Черв. у.

Зліти, злію, аш, м. Дѣляться болѣе злимъ. Сидить вона сто тисяч літ, не молодіє, не старіє, а тільки де далі зліє. Шевч. 309.

Злітки, ків, м. н. На злітки оддавати (телята). Отдавати телята на вы-кормку, на чотире года. Вх. Лем. 420.

Злітній, я, в. Среднихъ лѣтъ. Злітній чоловік. Звенигор. у.

Злітце, ці, Ум. отъ злото.

Злічати, ся. См. Злічувати, ся.

Злічувати, чую, аш, сов. в. зліч'іти, ч'у, чнш, м. 1) Сосчитывать, сосчитать. Опат. 27. Ти в колорі, я на дворі, вийди, серце, злічим зорі. Мет. 10. Не можна да-лебі злічити, які народи тут палили. Котл. Ен. IV. 70. Хто воїнство його злічити може. К. Іов. 53. 2) Вылічивати, вылічати. Як би од Бога болізи, то Бог би й злічив. Грин. П. 314. 3) О разбитой посудѣ: склеивати, склеяти. Злічила макітру, та вже год десять живе.

Злічуватися, ч'уся, чншся, м. Сосчитываться, сосчитаться.

Зло, зла, с. Зло. Хто сія зло, той пожинає скорботу. К. Іов. 10. Чи годиться в суботу добро робити, чи зло робити? Єв. Мр. III. 4. Ну, брате,—кажуть:—як ти жив? Добро чи зло робиш? Гліб. 14.

Злоба, би, ж. Злоба. К. Іов. 12. Чернеча злоба до гроба. Ном. № 202. У жінки злоба така мота. Міус. окр. Злобу взїти на кого. Озлобиться.

Злобитель, ля, м. Недоброжелатель. Злобитель старшина поодавав у москалі, та тепер що зна, те й робе. Канев. у. Є такі злобители, що його підналюють. Міус. окр.

Злобителька, ки ж. Недоброжелательница. Волч. у.

Злоблївий, а, в. Злобный. Царю Христе, Спасителю мира! ти був зранку не злоблївий. Чуб. III. 21.

Злобний, а, в. = Злоблївий. Помилуй, пані благородна! не дай зачунуть го-ловам, будь милостива, будь не злобна. Котл. Ен. I. 17.

Злобствувати, в'ю, аш, іа. = **Злобувати.** *Злобствує на мене.* Черк. у.

Злобувати, б'ю, аш, іа. Злобствовать. Черк. у.

Зловжиток, теу, м. Злоупотребленіє. Башт. 39.

Зловити, в'лю, виш, іа. Поймать. *Зловив зайця за хвіст.* Ном. № 1800. *Та зловими Морозенка, рученьки зв'язали.* Нп. *Ходімо, я зловлю пусочку.* Рудч. Ск. І. 23.

Зловітися, в'люся, вишся, іа. Пойматися.

Зловістний, а, в. Зловіщій. Желех.

Зловіщуватий, а, в. = **Зловістний.** *Се справді страшний, зловіщуватий ворог.* К. Кр. 38.

Злоді, гів, м. мн. 1) Роды. Балт. у. 2) Сидіти на злѡгах. Сидѣть подпершись локтями. Черк. у.

Злодѣрний, а, в. Нечестивий, безбожний. Син злодѣрний—о синѣ, вигнавшемъ матъ. Гол. III. 197.

Злодѣнко, ка, м. Синъ вора. О. 1861. IV. 156.

Злодій, дія, м. 1) Воръ. *Казали їй руки ізв'язати; посадили між злодіями, між убійниками, молоду та добру.* МВ. II. 193. *Не так лотує юлий злодій, коли не має що украсть; як наші латин тут розтїнявся.* Котл. Ен. IV. 48. *Хто перелазить в кошару, той злодій. Не піймавши, не кажи злодій.* Посл. 2) Раст. = **Грѣчна дика.** Вх. Пч. I. 9. 3) Нас. короїдъ, *Bostyrchus.* Вх. Пч. I. 5.

Злодійка, ки, ж. Воровка.

Злодійкуватий, а, в. Вороватий.

Злодійство, ва, с. Воровство. *Коли не злодійство, то разбійство в нашихъ селі.* НВолын. у.

Злодійствувати, вую, аш, іа. Писарь... *п'ястеве, розбишує і, стидно добримъ людямъ казати, злодійствує.* Цись, Сват. 97.

Злодійський, а, в. Воровской. *Постава святя, а сумніня злодійське.* Ном. № 178. *Злодійські гроші.* НВолын. у.

Злодіяка, ки, м. Большой воръ. *Злодіяка такий, що ні з чим не розминеться.* Кв. I. 233. *Поночі блукав злодіяка.* К. Юв. 53. Ум. *Злодіячна.* Ворішка. Мир. ХРВ. 119. *Якийсь михий злодіячка.* Мир. ХРВ. 202.

Злодіячити, чу, чш, іа. Воровать, займатися воровствомъ.

Злодіяча, ки, м. Ум. отъ злодіяка.

Злодіяга, ги, м. = **Злодіяка.** *Один злодіяга крав.* Гліб. 81. Ум. *Злодіяжна.* *Зло-*

діяжка був на все село. Драг. 66. *Не був злодієм, а злодіяжкою був.* Г. Барв. 313.

Зложити, ж'у, жш, іа. = **Ожласти.** *Зов'ю я вінючка й а в штири ірлячки, зложу на іоловку.* Чуб. III. 121. *Аж його гречка стоїть у стїжку зложена.* Рудч. Ск. II. 208. *Руни зложити.* Умереть. Г. Барв. 95. *Ручки зложу, очки сплюну та ще слово скажу.* Чуб. V. 232. *Неславу зложити на кіго.* Обезславять. *На мене неславу зложили.* Гол. IV. 459. *Номїх зложити.* *Спати шубу.* *Нічим парад заплатити кравцям, щоб там свитину або козку зложили.* Сим. 199.

Зложитися, ж'уся, жшися, іа. = **Ожластися.** *Зложімся, пане брате, на сто зложихъ битиз.* Гол. I. 189.

Зложити, ж'лю, жш, іа. 1) Сломати, сломити. *Із дерева сыго зложити ти муши п'ялку хоть одну.* Котл. Ен. III. 19. *Ой зложю я і стїпчу в розку з каминою.* Мет. 96. *Ми перстенчик зложимо, тобі жони не дамо.* Чуб. III. 70. *Прудко юнить, іолову зложить.* Ном. № 5572. 2) Нарушити. *Не зложю... закону.* Г. Барв. 95.

Зложитися, ж'люся, жшися, іа. Сломатися, сломитися. *Бодай сіно отем пішло і коса зложилась.* Чуб. V. 86. *Тризубець щоб тобі зложився.* Котл. Ен. II. 31.

Зломок, ику, м. Обломокъ. Ум. **Зломоч.** *Шабю поламали недавно та поробили ножі, а один зломочок товщенький такий брали на весілля.* О. 1862. V. 87. *Се мабуть невеличкий зломочок колючо давнього широкого отвідання.* О. 1862. V. 91.

Зломчѣ, чѣти, с. Пт. Крапивникъ, *Troglodytes parvulus.* Вх. Лей. 420.

Злопати, паю, аш, іа. Сожратъ.

Злопотіти, поч'у, тіш, іа. Захлопать. *П'ють юлѹби зімню воду. Натилися та ї злетіли, крильцями злопотіли.* Гол. I. 265.

Злоріка, ки, м. Злословящій. К. Пс. 50. *Блажен... хто стежку грїшників минає, серед злоріків не сідає.* К. Псал. I.

Злорічити, чу, чш, іа. Злословить, говорити дурное. *Ти устами знай злорічи.* К. Псал. 119.

Злороб, ба, м. Злодѣй. *Встрѣчено только у Кулиша.* К. ЦН. 318.

Злослівий, а, в. = **Злісливий.** *Герод злосливий.* Kolb. I. 90.

Злослівість, вости, ж. Злость, злоба, злобність.

Злосліво, нар. Зло, злобно, злостно. *На мя злосливе чом поглядаєш?* Гол. I. 362.

Злословити, влю, виш, м. Злословить. *І хто твоє ім'я злословить.* К. Псал. 155.

Злосник, ка, м. Недруг, недоброжелатель. *Бо вже мої всі злосники взяли мене на язики.* Мл. л. сб. 260.

Злоспротивний, а, е. Враждебный; о втрѣ, волнѣ: противный. *Злоспротивна... хазяя вставав, судна козацькі-молодецькі на три часті розбивав.* АД. I. 177.

Злостітися, шуся, стішся, м.—Злостувати. *Він на мене злостився.* НВолын. у.

Злостувати, тую, аш, м. Злоститься, сердиться. *Злостує та й злостує жінка моя цілісний рік.* Канев. у. *Ще дужче злостує.* НВолын. у.

Злот, та, м. Монета в 15 коп.

Злотарник, ка, м. Золотых дѣл мастеръ. *Вылакала гіллячку з самого вершечку, понесла її до злотарників: ой, злотарники, мої братіки, іскуйте мені золотого перстника.* Чуб. III. 404.

Злотецько, ка, с. Ум. отъ злото.

Злότηй, ого, м.—Злот. *Сто злότηх не трошї, а мужик не брат.* Ном. № 1278. *А той чоловік дав йому злотою трошей.* Рудч. Ск. II. 154.

Злότηстий, а, е. Золотой. *Моя квітка злότηста.* Грин. III. 507.

Злότηти, чу, тиш, м. Злотить. Грин. III. 48. *Ширинку шила, золотом злότηла.* Гол. IV. 535.

Злότηвець, вид, м.—Злот. *Здурили ж ми попа: дали йому два злότηвці, а він думав, що червонці.* Чуб. IV. 278.

Злότηник, ка, м. 1) =Злотарник. КС. 1882. IV. 93. *А злότηнику-голубоньку, зроби мені золотий килих.* Чуб. III. 471. 2) Свѣтлень, Івановъ червчачокъ.

Злото, та, с. 1) Золото. *Привезе мені віничок з чистою злото.* Чуб. V. 207. *А в чім тебе дить?—У сріблі та в злоті.* Чуб. III. 39. 2) Ласкательное названіє любимаго чоловіка. *Ой вииду я за ворота,—нема мою злото, тільки стоїть той нескреба, що мені не треба.* Мет. 38. Ум. **Злітце**, злότηчко. Грин. III. 13. *Зробив ворітця із щирою злітця.* Чуб. III. 295.

Злотоглав, ву, м. Парча, глазеть, матерія, тканая или штая серебромъ или золотомъ. *Пани та князі в жупанах-злотоглавах.* Чуб. V. 847.

Злотоглавий, а, е. Парчевой, глазетный.

Злотокрилий, а, е. Съ золотыми или золотистыми крыльями. *Божїка злотокрила.* Федьк. I. 25.

Злототканій, а, е. Тканый золотомъ. *А ті курви злототкані всю світлицю укривають.* Федьк. I. 125.

Злочестівий, а, е. Злочестивый. К. ЦН. 276.

Злочін, ну, м.—Злочинство. Желех.

Злочинць, нця, м. Злодѣй, преступникъ. Мир. ХРВ. 55. Мкр. Г. 5. *Злочинцеві всі дні сповняє тука.* К. Іов. 33.

Злочінний, а, е. Злодѣйскій, преступный.

Злочинство, ва, с. Злодѣяніє, злодѣйство, преступленіє.

Злувати, злую, аш, м. Быть злымъ, сердиться. *На кою ж ти, мій миленький, злуєш, що мою білу постіль пачуєш?* Чуб. V. 553.

Злувати, зну, неш, м. Исчезнуть.

Злуватися, нуса, нешся, м. Слушиться. *Удранує — дак оце присоало та трохи злузулось.*

Злука, ки, ж. Соединеніє.

Злукавити, влю, виш, м. Слукавить, схитрити. *Тобі єдиному зривши я, перед тобою я злукавив.* К. Псал. 120.

Злукавити, вію, аш, м. Сдѣлаться лукавымъ, хитрымъ. *Зпанів, злукавіє, то вже одно що і вмерла.* Св. Л. 63.

Злукавувати, ную, аш, м.—Злукавити. *Не можна було йому злукавувати.* Кв. I. 72.

Злукѣтчко, ка, с. Ум. отъ злукѣто.

Злукѣто, та, с.—Злукѣто. *На паличку спіткнулася, на злукѣтчко впала.* Мет. 14.

Злупати, пāju, аш, м. 1) Грабить. *Церков злупали, Христа взяли.* Чуб. III. 349. 2) Сковырять, сколоть, снѣть слой. *Сяде на спід крохмаль, а він його злупа, мале води та змие.* Лебед. у.

Злупити, плію, пиш, м. Содратъ, слупить, ободратъ. *Тільки в тебе худобоньки, що сива кобила: тую злупи, жупан купи.* Чуб. III. 161. *Та він би з рідного батька злупи.* Ном. № 4828.

Злупитися, плієся, пишся, м. Содратъся, слупитися. *Я ж думала, що нагаєчка шуточка, як ударе, то злупитися шкурочка.* Чуб. V. 598.

Злупок, пка, м. 1) Отрубокъ дерева, изъ котораго выдѣлывается курительная трубка. Вас. 148. 2) У гребенщиковъ: пористая масса подъ периферією рога. Вас. 163.

Злукати, каю, аш, м. Слушить, сгрызть (о сѣмьякахъ, орѣхахъ).

Злуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. злучи́ти, чу́, чыш, і.а. Соединять, соединить. Левин. (Правда, 1868, 497). *Лежыць мертвыі, що-м його любіла, не злучым нас, то злучыць моцна.* Чуб. V. 117. *Що Бог злучыў, чоловік нехай не розлучае.* Єв. Мр. X. 9.

Злуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. злучи́тиса, чу́ся, чышся, і.а. Соединяться, соединиться. *Горить що небудь тільки через те, що кислорід з їм случается.* Дещо, 80.

Злуче́ння, ня, с. Соединение. *Злучення України з Московою.* Левин. (Правда, 1868, 448).

Злучи́ти, ся. См. **Злучати, ся.**

Злучи́ти. См. **Злушувати.**

Злу́шувати, шую, еш, сов. в. злу́щити, шу, щыш, і.а. Сдирать, содрать, счистить.

Злю́бини, бин, ж. мн. Названіе обряда сватовства въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ (напр. въ Кобринскомъ у.) Чуб. IV. 658. См. **Дівослюбін.**

Злю́біти, блію, биш, і.а. 1) Полюбить. *Його козаки злюбили.* ЗОЮР. I. 216. *Бодай тебе мій миленький инша не злюбила.* Мет. 64. *Голубонька бин, голубку злюбила.* Лавр. 81. 2) Він злюбів, вона злюбила. *Ему, ей понравилось. Дали Христу ім'я Петро,—Божя Мати не злюбила.* Год. IV. 549. *Не злюбила собі місця.* Ном. № 10248.

Злю́бітиса, бліюся, бишся, і.а. 1) Полюбить (взаємно). *Злюбилася дівчинонька з другим козаком.* Чуб. V. 204. 2) Погратися. *А білиш за те їй не злюбиса, що, бачиш, в Трої народився.* Котл. Ен. II. 10.

Злю́дніти, нію, еш, і.а. Обезлюдѣти. *Він житиме на хуторі, поки в люде на стіну, а як злюдніє, то він утече.* Міус. окр.

Злю́ка, ки, об. Злой человекъ. К. Іов. 50. Гліб. 116. *Чи він добрий, чи він злюка, ой що вам до тою.* Макс. (1834), 79. Ум. злючна.

Злю́лятиса, ляюся, ешся, і.а. Напиться пьянымъ. *На радощах так злюляся, аж очі заплююся.* Подольск. г.

Злю́патиса, паюся, ешся, і.а. Разсвирѣпѣть, сильно разсердиться. Драг. 100.

Злю́чий, злю́щий, а, в. Ув. отъ злий I. Очень злой. *Злючих собак держала.* Хата, 99. *Дізнає злющий злої муки.* К. Псал. 8.

Злю́чка, ки, об. Ум. отъ злюка.

Злю́щий. См. **Злю́чий.**

Зля́ганий, а, в. Слегшийся. *Як зляганий сніг, то вітер не одере.* НВолын. у.

Зля́гання, ня, с. Совокупление, сношенія половия. Харьк. у.

Зляга́ти, гаю, еш, сов. в. злягті́, жу, жеш, і.а. 1) Склоняться, склониться на что либо, опереться на что либо. *Зліз на лісу, постояв.* О. 1861. VIII. 20. (Пані) *сунула з юрниць, злягаючи на руки дває хороше зодялених дівок.* Мир. ХРВ. 104. 2) Разрѣшаться, разрѣшиться отъ бремени. *Уже Дарина злягла. Жінка злягла.* КС. 1893. VII. 74. *Одному чоловікові злягла вночі жінка.* Федьк.

Зляга́тиса, гаюся, ешся, сов. в. злягті́ся, зляжу́ся, жешся, і.а. Совокупляться, вступать, вступить въ связь любовную. *А та, чи злялася, чи не злялася з ужаскою,—вже її заваюніла.* ЗОЮР. II. 33. *Ходив чоловік у чумацтво, а жінка тим часом із салдатом злялася.* Мнж. 95. *Зліся свекор з невісткою.* НВолын. у.

Злягті́, зля́жу, жеш, і.а. = **Злягті.** Желех.

Зляка́ти, каю, еш, і.а. Испугать. *Не вір, то збір, хоч не вхусе, то зляка.* Ном. № 4309. *Запитала вона зляканим голосом.* Мир. ХРВ. 17.

Зляка́тиса, каюся, ешся, і.а. Испугаться. *Жінка, злякавшись, упала перед ним.* Єв. Мр. V. 33. *Еней, пожар такий узорітиш, злякався, побілів як сніг.* Котл. Ен. II. 30. *Злякався хлопчик, аж поблід.* Гліб. 56.

Злякнѹ́ти(ся), кнѹ́(ся), нѹш(ся), і.а. = **Злякатиса.** *Вона злякнулася йому.* Павлогр. у. *Ти, Ляше, злякнеш і з коня спадеш, сам присиплешся землею.* Мет. 400.

Зля́ку, нар. Съ испугу. *Не отямив зляку, де б сховався.*

Зля́пати, паю, еш, і.а. Сдѣлать неаккуратно, неумѣло. *Іх (великі млини) німці будувать уміють, а вже не зляпає наш брат.* Греб. 384.

Зля́патиса, паюся, ешся, і.а. Забрызгаться грязью. Вх. Лем. 420.

Злячі́, жу, жеш, і.а. = **Злягті.** Желех.

Зля́шити, шу, шыш, і.а. Ополячить.

Зля́шити, шію, еш, і.а. Ополячитися. *Була вона звичайна Присьма... за літ скільки запанила, зляшила і стала зватися... Фрузиною.* Св. Л. 65.

Зма́га, ги, ж. Споръ, препирательство. НВолын. у. *Юди, сину, прич од мене: через*

тебе що-дня змага в мене. КС. 1882. XII. 442. Ум. Зма́жжа. Грин. III. 610. Як своє мило, так Соловейків обминала, щоб тільки не було між нами тієї кризи, тієї змажки та лайки. Левш. Пов. 339.

Змагання, ня, с. Препирательство, ссора. Коли б мене покинули ледачі, щоб я їх крию, змагання їх не бачив. К. Іов. 37.

Змагати, гаю, еш, м. Быть въ силахъ, въ состояніи. Поки руки змагають, то як небудь по світу плентався б. Г. Барв. 416. Ой косити, молотити — я то не змагаю. Гол. IV. 446. Чи ти здоров'ям змагаєш? Здоров'я ли ти? Здоров'я змагає. Здоров'я, — ва. Як здоров'я змагає, то добре б робити. НВолын. у.

Змагатися, гаюся, ешся, м. Спорить. Чуб. III. 221. Не в правді братик козався, що за сестрицю змагався. Мет. 194. Ой добре, добре чуже дитя бити, що ні сваритися, ні змагатися. Чуб. V. 700. Змагались тоді між собою. Єв. I. I. 52. Змагається з нами, що нема у світі ані добрех людей, ані правди у людей. МВ. II. 152.

Змагливий, а, в. Спорливий, задорний. Він трохи змагливий був. О. 1862. V. 35.

Змагну́тися, ну́ся, нб́ся, м. Возразити, заспорити. Взяке обіждає, корить, а вона і не змагнеться. Г. Барв. 14.

Зма́жа, ки, ж. Ум. отъ змага.

Зма́зати, ся. См. Змазувати, ся.

Зма́зувати, зую, еш, сов. в. зма́зати, жеш, м. Смазывать, смазать. Чоботи здорові і добре змазані. МВ. I. 115.

Зма́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. зма́затися, жуся, жешся, м. Смазываться, смазаться.

Зма́зуритися, руся, ришся, м. Запачатися, испачкаться. Вх. Лем. 420.

Змайну́ти, ну́, нб́ш, м. Мелькнуть, улетѣть.

Змайструва́ти, рю́, еш, м. Смастерить. Все так змайструю, як самому собі. Г. Барв. 186. Чи ти вже, Арино, змайструвала нам що небудь? Шевч. 246.

Зма́леньку, зма́лечку, нар. Ум. отъ зма́леу.

Зма́литися, люся, лишся, м. Умалиться, сдѣлаться маленькимъ; дѣлать какъ маленькій. Не казав би то — мала, а то велика та змалася. Ном. № 6498. Ото змалася — зазмалася з дитиною. Харьк.

Зма́літи, лію, еш, м. Сдѣлаться меньше, уменьшиться. Желех.

Зма́леу, нар. Съ малолѣтства. Як не дав Бог талану змаку, то й не буде до останку. Ном. № 1749. Був якийсь задумливий змаку. МВ. II. 8. Один ще змаку вдатний іпак у щиллика співає навчився. Гліб. 85. Ум. Зма́леньку, зма́лечку. При мені вона й зросла, бо сиротою зосталася зма́лечку. МВ. II. 19. Оттак нам довелося йти ще зма́лечку колючу ниву. Шевч. 634.

Зма́люва́ни, ня, с. Изображение (красками или словомъ). Не хутко стромажеться яка б ні була початкова громада на зма́лювання себе писаним словом. К. XII. 124.

Зма́люва́ти, люю, еш, м. Списать, написать, изобразить (красками, словомъ, мыслью). Та коли б була знала та з тобою не стояла, то б я собі була малюрика мала, я б своє личенко тоді зма́лювала. Чуб. V. 100. Поки Бога зма́люєм, то чорта звоюєм. Ном. № 10427. Була чорнява, в рум'яниця, уста червоні... зма́лювати б таку та дивитись. МВ. II. 182. Изма́лювавши себе в своїй голові на поштарських, тільки поцукував: „торкай!“ Св. Л. 170.

Зма́ндрова́ти, рю́, еш, м. Уйти съ мѣста жительства. Гей, Орфію-небораче! Де ти зма́ндровав від нас? Котл. (1844). 403.

Зма́нити. См. Змаювати.

Зма́нтити, нчу, тиш, м. Обмануть, обмошенничать. Шух. I. 85.

Зма́нювати, нюю, еш, сов. в. зма́ніти, нб́ю, нб́ш, м. Сманивать, сманить.

Зма́рніти, нб́ю, нб́ш, м. — **Зма́рнувати.** Змарнив худобу. Вх. Зн. 22.

Зма́рнілий, а, в. Исхудалый (въ лицѣ).

Зма́рніти, нію, еш, м. Исхудать. Невістка скажирється, а на миці не зма́рніла. Ном. № 6899. За довгий час зма́рнів, борода одросла. Рудч. Ск. II. 162.

Зма́рнува́ти, ну́ю, еш, м. Безъ толку потратити, растратить; испортити. Могил. у.

Зма́стити, зма́щу, стиш, м. 1) Смазать. Ой надивав дубового сала, як зма́стив мило, аж шкура відстала. Чуб. V. 576. 2) Переносно: опорожнить тарелку, миску, събъвъ кушанье. І коряк той спорожнили, і миски зма́стили. Мкр. Н. 31.

Зма́ститися, зма́щуся, сти́шся, м. Оскоромиться. Вх. Зн. 22.

Зма́тчитися, чуся, чишся, м. Облуть: лишиться матки.

Зматчілий, а, е. Об' уль: лишившійся матки.

Змакнути. См. Змахувати.

Зма́хувати, хую, еш, сов. в. зма́хну́ти, ну́, не́ш, м. Смахивать, смахнуть, сметать, сметь. *А що, змазнула пил з містця?* Шевч. 302.

Змеж, змежи, пред.=Зміж.

Змеже́нїти, нію, еш, м. Спасть (о воді). *Як змеже́нє вода, тоді́ треба її вати́ти.* Міс. окр.

Змежи. См. Зміж.

Зме́лений, а, е. Смолотый.

Змельну́ти, ну́, не́ш, м. Смигнуть, сморгнуть. *А Замбидиза ж то і не змельне нікуди: як ун'яла свої блакитні очі у ясне світло сонця, та там вони і потонули.* Мир. ХРВ. II. 76.

Зменча́ти, ся і пр.=Зменша́ти, ся і пр. Меньший сын так зменчается перед батьком, а старший, так той не мовчить ні трохи. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Зменша́ти, шаю, еш, м. Уменьшиться. *Добрий дощ ішов та вже зменшав тропи.* НВолын. у.

Зменша́ти, шаю, еш, м.=Зменшувати.

Зменша́тися, шаюся, ешся, м.=Зменшуватися. *Моя прабаба яка, а перед чоловіком зменшалась, корилась йому.* Г. Барв. 430. *Тихо піднявся він (місяць) у гору, зменшавшись і яснючи.* Левиц. I. 19.

Зменшення, ня, с. Уменьшение.

Зменши́ти, ся. См. Зменшувати, ся.

Зменшування, ня, с.=Зменшення. НВолын. у.

Зменшувати, шую, еш, сов. в. зменши́ти, ші́, шіш, м. Уменьшать, уменьшать. *Не няли віри, що бачив сто вовків, так зменшував-зменшував, а далі ото каже—чув, мов, що щось шалеснуло.* Ном. № 4356.

Зменшуватися, шуюся, ешся, сов. в. зменши́тися, шу́ся, ші́шся, м. 1) Уменьшаться; уменьшиться. Левиц. Пов. 69. 2) Покоряться кому, уступать старшему.

Зме́рвати, влю, виш, м. Истереть, измать (солому). Вх. Лем. 420.

Змере́жати. См. Змережувати.

Змережування, ня, с. 1) Испещрение узоромъ и пр. 2) Распиваніє мере́жками. 3) Соединеніє мере́жною двохъ частей рубашки, двохъ кусковъ ткани. *Змережування бува: косе, стоєтниками і крупє.* (Залюбовск.).

Змере́жувати, жу́ю, еш, сов. в. зме́режіти, жу́, жиш, м. 1) Испещрять,

испещрить узорами и пр. *Тонесеньку хустку сріблом мережит; та як змережила, сльозами зросила.* Федьк. I. 106. 2) Распивать, расшить мере́жками. 3) Соединять, соединить мере́жною двѣ части рубашки, два куска ткани.

Змере́жуватися, жу́юся, ешся, сов. в. зме́режітися, жу́ся, жи́шся, м. 1) Испещряться, испещриться узорами и пр. 2) Распиваться, расшиться мере́жками. 3) О двухъ частяхъ рубашки, двухъ кускахъ ткани: соединяться, соединиться мере́жною.

Зме́рзлий, а, е. Смерзшій.

Змерзлю́х, ха, м. Мерзляк, зябкій чоловікъ. Желех.

Змерзлю́ка, ки, ж. Зябкая женщина. Желех.

Зме́рз(ну)ти, вну, неш, м. Смерзнуть, озябнуть. *Шолудиве порос і в Петріюку змерзє.* Ном. № 1582. *О, та й змерз же я цурко!* Кв. Драм. 5. *Зняв шапку, привітався...* „Змерз“, каже. МВ. II. 26. *Дайте нам пироги, бо ми змерзли в нощі.* Чуб. III. 431.

Зме́рзлий, а, е. Умершій.

Змертві́ти, вію, еш, м. Помертвѣть, обмереть, сыльє засугаться. *Оксана так і змертвіла.* Кв. I. 204.

Зме́рти. См. Змірати.

Зме́сті. См. Змітати.

Зметю́кати, каю, еш, м. Скомкать, смять, набросать въ беспорядкѣ. Вх. Лем. 420.

Змива́ння, ня, с. 1) Смываніє. 2) Вымываніє. Ум. *Змива́ннєчко.* *Суботнєє змиваннячко, неді́льнєє приби́раннячко, що в суботу змиюся, а в неді́лю приберуся.* Мвл. 131.

Змива́ти, ваю, еш, сов. в. зми́ти, зми́ю, еш, м. 1) Смыть, смыть. *Ой ви сльози, дрібні сльози, ви змиєте горе.* Шевч. 171. *Як водою змито — нема й нема.* Г. Барв. 78. 2) Вымывать, вымыть. *Голову йому змила і посилаа.* Рудч. Ск. II. 43. *Пастєся, сірі воли, не бійтеся вовка, а я піду до діточки, — чи змита головка.* Чуб. V. 57.

Змива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. зми́тися, зми́юся, ешо́ся, м. 1) Смываться, смыться. *Білі рученьки змиваються, а персники постирються.* Чуб. V. 591. 2) Вымывать, вымыть голову. *Ой як прийде субітняка, — я змиюся й росчешуся.* Мет. 76.

Змиг, гу, м. Мигъ.

Змигну́ти, ну́, не́ш, м. Магну́ти. *І оком не змигнути, як... зв'язався з дуба чоловік.* Стор. МПр. 107.

Змигну́тися, ну́ся, не́шся, м. Промелькну́ти. *Так от як блискавка мине, так моя доля змигнучася.* Г. Барв. 403. *Сь отрицанієм: пройти незаметно (о вре́мени).* *І час не зминеться.* Ном. № 7739. *З хорошою нічку почувати, то й ніченька не зминеться.* Чуб. V. 1021. *З тобою, хлопчине, вечір не зминеться.* Мет. 37. *І час нам не змигнеться.* Вре́мя летить. МВ. I. 30.

Зми́жну́ти, нію, еш, м. Сді́ляться худимъ, худимъ. *А його жінка дуже подалася, зміжну́ла, збідла.* Левци. Пов. 155.

Зми́жкати, каю, еш, м. Истаскати, истрепати. *Тобі хоч яку гарну одужу дай, то зараз зміжкеш.* Черниг. у.

Зми́жівна, ви, ж. Раст. Scogonopa rosea. Шух. I. 21.

Зми́жати, каю, еш, сов. в. зми́жну́ти, кну́, неш, м. 1) Сводити, свести судорогой. Ном. № 456, стр. 282. *Зомкнуло пальці.* Славяносерб. у. 2) Закр'я́ти, закр'я́ти. *Зомкнула очі.* Греб. 319. 3) О воді: покривати, покр'я́ти. *А вже дідові по шию вода забирає... А вже дідові чупер вода зомкнула.* Гол. I. 204.

Зми́жати, каюся, ешся, сов. в. зми́жну́тися, ну́ся, не́шся, м. Сводити, свести судорогой. *Як підняв руку, так вона і зомкнулася, так і залякла.* Эварн. Запор. I. 14.

Зми́жтити, кічу, тиш, м. Обманути, не исполнить обязательства. Желех.

Зми́кну́ти, ну́, не́ш, м. Уверну́тися, отскочити в сторону, уб'я́жати. *Хотів ударити чорта, а тий(=той) змикнуз, і кий ударився об камінь.* Чуб. I. 46.

Зми́длив, лив, ж. мн. Обмылки. Черк. у.

Зми́дити, ся. См. Зми́лювати, ся.

Зми́дитися, люся, лишся, м. Сь отрицанієм: сді́ляться немилымъ. *Як побила тебе, світ мені не змилися, усім я нудила, усюди я скучала.* Кв. I. 37.

Зми́лка, ки, ж. Ошибка. Угор.

Зми́лок, лок, м. 1) Смысленный кусокъ мыла. 2) мн. зми́лки.—Зми́лки.

Зми́лосердїтися, джуса, джуса, м. Умилосердїтися. Котл. Ен. V. 36. *Наш прут знайшов та й одсердївся. А ми йому миленьку зми́лосердїся.* Чуб. V. 581. *Кри́й, Боже, щоб над ним гріх з відсуду*

лосердїся. Греб. 380. *Ісус же, зми́лосердїшився, простяв руку.* Ев. Мр. I. 41.

Зми́лодїстїтися, щ҃ся, стншся, м.—Зми́лосердїтися. *Стали тоді люде Бога просити, щоб послав на їх лучче смерть. Тоді Бог зми́лостився і послав на їх смерть з козою.* Драг. 2.

Зми́лювання, ня, с. Милость, милосердіє, состраданіє, пощада. *Нема Божого зми́лювання—смерка та й смерка.* Каменец. у.

Зми́люватися, лююся, ешя, м. Сжальється. *Зми́луйсь, Боже, надо мною з ви́сокого неба!* Чуб. V. 362. *Ой пустить мене, пустить!.. Зми́луйтєся!* МВ. II. 49. *Зми́лювався Бог над раком та ззаду очі дав.* Ном. № 4684.

Зми́лювати, люю, еш, сов. в. зми́лі́ти, дію, лиш, м. 1) Ошибаться, ошибиться. *Вам не зми́лить.* Валк. у. *От і зми́лила вже.* Каменец. у. 2) Смыливать, смы́лять. *Половину зми́лила мила.* НВолын. у.

Зми́люватися, лююся, ешся, сов. в. зми́лі́тися, люся, лишся, м. 1) Ошибаться, ошибиться. *І вже кни́га не зми́литься.* Лебед. у. 2) Смыливаться (о мы́лѣ).

Зми́жрити, рю, риш, м. Пробормотать.

Зми́рїти, рїю, риш, м. Помирить. Змієв. у.

Зми́ршавїти, вію, еш, м. Сді́ляться худимъ, болѣзненнымъ, плохимъ.

Зми́рщина, ви, ж. Мирная сді́лка; примиреніє. *Простила мені теща та й зми́рщину пи́ти.* Грин. II. 179.

Зми́сел, слу, м. Чувство. *У чоловіка змісли: очима дивитися, ушима слуха и т. д.* Радом. у.

Зми́слений, а, є. 1) Подуманный; придуманный; выдуманный. 2) Чувственный, видимый. *Світ зміслений, де ся родив, з Діви Марії проісходив.* Чуб. III. 370.

Зми́слити, дію, лиш, м. Подумати; придумати; выдумати. *А грїшачи, змісли собі, що ще я млад; покаюся прежде смерти, не пі́йду і в ад.* КС. 1883. II. 470. *Покажеш праведне слово так, як воно вийшло з праведних уст, сами ви дивуетесь, як то воно в таку далеку старовину так ясно та сміливо зміслено.* К. (О. 1861. II. 230). *Зміслили п'яним собором.* К. ПС. 126.

Зми́сний, а, є. Ловкій, смысленный, догадливый.

Зми́ти, си. См. Зми́вати, ся.

Зми́дїти, нію, еш, м. Принять мегаллическій вкусъ отъ мѣди. Аф. 457.

Зміж, пред. Изъ среды. *І викинуть зміж себе його люде.* К. Іов. 40.

Зміжувати, кую, еш, м. Выдумать, измыслить.

Зміжв, ва, ве. Принадлежащий зміжю. *Недалеко од зміжового лога.* Грин. II. 235.

Зміжний, а, в. Зміжанный. *З того часу острів той зветься зміжним.* Стор. МПр. 113. *Зміжне сало.* Грин. I. 157. **Зміжний корінь.** Раст. Vincetoxicum officinale L. ЗЮЗО. I. 141.

Зміжха, хн ж. Сказочное существо: зміж-самка, жена зміжа, драконъ женскаго рода. *У тій хатці та жила зміжха з трьома головами, тому зміжіві.... -мати.* Мнж. 29.

Зміж, зміжа, м. Зміж, драконъ. *Зміж робиться з простої іадими, тільки їй треба так де-небудь пробути, щоб вона сім год не чула ні дзвона, ні чоловічого волосу. Тоді у неї почнуть рости крила.... і летить.* Мнж. 9. *І був коло Києва зміж, і кожного году посилали йому дань: давали або молодого парубка, або дівчину.* ЗОЮР. II. 27. Ум. Зміжон. Рудч. Ск. II. 187.

Зміжка, ки, жс. 1) Ум. отъ зміж. Зміжка. 2) Название козырной шестерки при игрѣ въ хвѣльну. КС. 1887: VI. 465.

Зміжок, йка, м. Ум. отъ зміж.

Зміжа, ни, жс. 1) Перемѣна, измѣненіе. Левц. (Правда, 1868, 496). *Ой тому барвіночку нема цвіту зміжи.* Чуб. V. 104. 2) Смѣна.

Зміжати, ся. См. II. Зміжати, ся.

Зміжний, а, в. Измѣничивый, измѣняющийся. Желех. **Зміжне.** Плата за промѣнъ денегъ. *Від сотки треба жидові дати тільки а тільки зміжною.* Вх. Зн. 22.

Зміжчик, жа, м. Работникъ, пришедшій на смѣну другому. Черк. у.

І. Зміжати, нѣю, еш, м. Обмѣнять, громѣнять. *Дали мені мужа—невѣрного друа, що його не зміжати, що його не продати.* Мет. 254.

II. Зміжати, нѣю, еш, сов. в. зміжати, нѣю, ниш, м. Измѣнять, измѣнить, перемѣнять, перемѣнить. *Лицеміри зміняють лиця свої.* Ев. Мт. I. 16. *Коли хочи зміжати, то зміжк.* Рудч. Ск. II. 159.

І. Зміжатися, нѣюся, ешся м. Помѣняться. ЗОЮР. I. 72. *А ну, зміжаймось!* НВолн. у.

II. Зміжатися, нѣюся, ешся, сов. в. зміжатися, нѣюся, нишся, м. Измѣняться, помѣняться, перемѣняться, перемѣниться. *Чого ж ти, синочку, з личенка змі-*

нився? Чуб. V. 661. *Ой час мене заміж дати, бо голос змінявся.* Мл. з сб. 290.

Змірати, раю, еш, сов. в. змірѣти, зімру, рѣш, м. Умирать, вымирать, вымереть. *Люде змірають.* О. 1862. VIII. 34. *Вся сім'я зімре.* Киев. у.

Змірати, јю, рш, змірати, ряю, еш, м. Смѣрять, измѣрять. *Не уєриши, поки сам не зміриши.* Ном. № 6831. *Добре чуже лизо мірати—зімряй своє.* Ном. № 2354.

Зміркувати, кую, еш, м. Сообразить. К. Іов. 45. *Зміркували, зракували, що з козака буде.* К. Досв. 163.

Зміркуватися, куюся, ешся, м. Сообразить, собораться съ мыслями. *От мов і хочуть спитатися та не зважуються; хочуть ігорити, не зміркуються.* МВ. II. 120.

Змірок, рка, м. Мѣрка. *Змірок з чобота.* Мус. окр.

Змірати. См. Змірати.

Змісѣти, шѣ, еш, м. Смѣсѣть. *Кров з піском змісѣли.* Чуб. I. 161.

Змістѣти, ся. См. Змішати, ся.

Змітати, тѣю, еш, сов. в. змістѣти, змітѣ, тѣш, м. Сметать, сместъ. *Як літлою зметено.* Ном. № 1908. *Вітер тил з землі змітає.* К. Псал. 2.

Змітка, ки, жс. Кобыла, у которой постоянно бывають выкидыши.

Змітки, ків, м. лн.—Обметця 1.

Зміток, тка, м. Изношенный лапоть. Вх. Зн. 22. Желех.

Зміцнѣти. См. Зміцнѣти.

Зміцнѣти, нѣю, еш, м. Укрѣпляться, сдѣлаться сильнѣе.

Зміцнювати, нѣю, еш, зміцнѣти, нѣю, еш, сов. в. зміцнѣти, нѣю, ниш, м. Укрѣплять, укрѣпить. *Ти зміцнював коліна слабосилни.* К. Іов. 9. *Вже б і помер, та зміняє мене надія вас побачити.* МВ. I. 49.

Змішання, ня, с. Смѣшеніе.

Змішати, ся. См. Змішувати, ся.

Змішувати, шую, еш, сов. в. змішати, шѣю, еш, м. Смѣшивать, смѣшать. Ном. № 1039.

Змішуватися, шуюся, ешся, сов. в. змішатися, шѣюся, ешся, м. Смѣшиваться, смѣшаться. Левц. Пов. 108. Децко. 44. *Змішався шавій з лободою.* Чуб. V. 576.

Змішати, шѣю, еш, сов. в. змістѣти, шѣ, еш, м. Помѣщать, помѣщать. *Із змістили докути.* Павлогр. у.

Змішатися, шѣюся, ешся, сов. в. змістѣтися, шѣся, ешся, м. Помѣщаться, помѣщаться. *Добре ся нестити, коли ся е де змістити.* Ном. № 1399. *То б не змі-*

стилися на землі моде, як би не вірали. НВолын. у. Таке й у юлові не зміщається, а не то, щоб його одним словом вимовити. Св. Л. 800.

Зміюк, ка, м. Самець-зм'я. Желех.

Зміюба, ки, ж. Зм'я, большая зм'я. Жила стара баба така, що зміла зміюк іскинати. Грин. II. 46.

Змія, змії, ж. Зм'я. А під тим каменем да люта змія лежить. Чуб. III. 440. Ум. Зміяна.

Зміястий, а, в. Змієвидний. Отари нівечив зміястими стрілами. К. Псал. 181.

Зміюти, люю, іш, м. Истомить. Зима, ді, мля морозила, а літо змюіло. Гол. II. 425.

Змюва, ви, ж. 1) Уговорь. Удовця змюви їх не знає. Мкр. Н. 15. А все таки в моїх немудрих слоів була якась недовідама сила, бо з правдою було воно у змюві. К. XII. 12. 2) Заговорь.

Змювини, вин, ж, мн. 1) Уговорь. І поуби їх серед ради, серед їх змювин нечестивих. К. Псал. 9. 2) Сговорь. Зробили змювини, а там і весілля справили. МВ. I. 117.

Змювити, ся. См. Змюляти, ся.

Змювеа, ки, ж.—Змюва. У нас була змюва наперід, то й жили вдовох красти. Новомоск. у. (Залюбовся.)

Змювкати, каю, еш, сов. в. змювк(ну)ти, ну, неш, м. Смокзати, смокнути. Спні!—кажу йому. Він і змювкне. МВ. II. 9.

Змювлєнник, ка, м. Заговорникъ. Желех.

Змювлати, ляю, еш, сов. в. змювлєти, влю, виш, м. 1) Говорити, проговорити, промовити. І риба річ премудру твою змювить. К. Іов. 26. Змюв мені одно словечко. Г. Барв. 72. 2) Сговаривати, сговорити. Мене змювили за багатою одиця. Г. Барв. 475. Як змювляють, то сто коней дають, а як змювають, то чортма і одного. Лебед. у. В суботонку змювляли, в неділонку зінчали. Маркев. 87. 3) Заговаривати, заговорити (о знахарях). Баба пристрїт змювляє. КС. 1893. VII. 76.

Змювлїтися, лїюся, ешся, сов. в. змювлїтися, влюся, вишся, м. Уговариватися, уговоритися, условливатися, условитися. Кв. Драм. 310. Змювлялися, завтра як до бою достанеться їм приступити. Котл. Ен. V. 44. Почали ми змювлятися, як двері відчинити Катрі і як їй вийти. МВ. II. 103. Так змювлялися три товариші. Чуб. III. 411. 2) Сговариватися,

сговоритися (свадебн. обрядъ). У суботу змювлялю, а в неділю вінчалися. Чуб. V. 201.

Змювчати, чу, чеш, м. Смолячи. Брат змювчав, тільки по голові дівчину поладив. МВ. I. 12.

Змюга, ги, ж. Возможность. Терпіла я, терпіла, так уже змюи не стало: взяла та й покинула його, живи собі сам.

Змюгті, змюжу, жеш, м. 1) Смоць, быть въ состояніи. Бо ти будеш сварити, а я ся журиги, то не змюжу, молодька, по світі ходити. Чуб. V. 529. А вже мені старенькому без коня пропадати, не змюжу я по степях чвалати. Мет. 444. Не змюи обвести очей од молодї. Стор. МПр. 77. Коли хочеш, змюжеш мене очистити. Св. Мр. I. 40. 2) Одолѣть. Котл. Ен. V. 18. Божевілля-коханія змюло безчасну. Г. Барв. 399. Два дні не спить і сон його не змюже. Харьк.

Змюгтіся, жуся, жешся, м. 1) Собраться съ силами. Я тебе доведу, юмубко. Змюжися, щоб їще гірше тобі не було. МВ. (О. 1862. III. 43). Не змюглись на евангелію, цілуйте псалтирь. Ном. № 12026. Уз, ізїла буба! коли б змюглись, та ще поволоктись—казав чоловік, маку дам. Ном. № 4841. 2) Устать, утомитися.

Спрюжєність, ности, ж.—**Мюжєність.** Ном. № 12025.

Змюкати, каю, еш, сов. в. змюкєти, кну, неш, м. 1) Мокнути, смокнути. Динив в своїй хаті змюкне. Ном. № 10838. 2) Иносказательно: горѣть, сгорѣть. См. Монти.

Змюкєлий, а, в. Промокший.

Змюкрівати, вюю, еш, м. Сдѣлаться влажнимъ, сырымъ, мокрымъ. Желех.

Змюкрїти, рію, еш, м.—**Змюкрівати.** Константиногр. у. Дешо. 66.

Змюкти. См. Змювати.

Змюлодикувати, кїю, еш, м. Прожити холостимъ.

Змюлодіти, дію, еш, м. Помолодѣть. Все у природі немоз змюлоділо. Щог. Сл. 61.

Змюлоду, нар. Смолоду. Привикай до господарства змюлоду, не будеш знати на старість голоду. Ном. № 10100. Старий з першого молодю був крїпкий. Харьк.

Змюлєти, змелїб, лєш, м. Смолотъ. Принесе зерно, змелють у братовім млині. Рудч. Ск. II. 12. Змели мені тишеничку. Чуб. V. 17.

Змюлєтися, змелєбєся, лєшєся, м. Смолоться. Без мене і хлїб не змелється. Ном. № 2523.

Змолотити. См. Змолочувати.

Змолочувати, чу́ю, еш, сов. в. змолотити, чу́, тиш, м. Смолачивать, смолотить. Він сам у день змолочував білий як десять чоловіка. Грин. П. 270. У його на виду чорт сім кіл торогу змолотив. Ном. № 8521. А в віаторок смотів сорок пишених нажсала, а в середу позозила, а четвери змолотила. Чуб. V. 1098.

Зморгну́ти, ну́, нэш, м. Мигнуть.

Зморгну́тися, ну́ся, нэшся, м. Перемигнутися. Поставила вона йому вечерю, зморгнувшись одно на одно: в мов. Рудч. Ск. П. 165.

Змордува́ти, ду́ю, еш, м. Измучить, изнурить. Ой не їдь, рідненький, бо доріжска злая: коня змордуєш. Мет. 32.

Змордува́тися, ду́юся, ешся, м. Измучиться, изнуриться.

Зморі́ти, рію, риш, м. Утомить, изнурить. Барабаш, зморений кріпкими трунками од Хмельницького.

Зморі́тися, рієся, риєся, м. Утомиться, умориться, изнуриться. Да як же ти зморилась! посидь трошки. Г. Барв. 91.

Зморозити, жу, виш, м. Заморозить. Ой морозе, морозуку, добрий чоловіче, зморозь того козутника, хай не кукуриє. Мл. л. сб. 308. Ой зіма, зіма, морозовая, прошу я тебе, не зморозь мене. Лавр. 120.

Зморозува́ти, ку́ю, еш, м. Выдумать. Ходив собі по вулиці, та ось що зморозував. Кв. Драм. 228.

Зморх(ну)́тися, нуся, нешся, м. Сморщиться.

Зморшка, ки, ж. 1) Морщина. На лобі... зморшки. Мир. ХРВ. 219. Омелько н'є та сунуться, аж зморшки понабінали йому на лобі. Левци. ПНО. I. 372. 2) Сборка у б'бля. 3) Грибъ: сморчокъ.

Зморшеува́тий, а, е. Морщинистый.

Зморщити, щу, щипш, м. Сморщить. Рудч. Ск. П. 108.

Зморщитися, щуся, щипшся, м. Сморщиться. Левий. Пов. 389. Зморщившись ще й зажурився. Чуб. V. 1147.

Зморшка, ки, ж. = Зморшка. На виду такі зморшки вже, як у мене. Павлогр. у.

Змоскалі́лий, а, в. Обрусьвший. О. 1861. XI. Св. 44.

Змоскалі́ти, лію, еш, м. Обрусьть. Жел.

Змоскалюва́ти, лію, еш, м. Отбыть солдатчину. Ти спарубуєш, змоскалюєш, а такої свити не носиє. Васильє. у.

Змості́ти, см. См. Змочувати, см.

Змості́ти, см. См. Змочувати, см.

Змостува́ти, ту́ю, еш, сов. в. змості́ти, та́ю, еш, м. Сматывать, смотать. Я оці мички спрала і змостала. Рудч. Ск. П. 44.

Змостува́тися, ту́юся, ешся, сов. в. змості́тися, та́юся, ешся, м. Сматываться, смотаться. Прийдеться ниточка до клубочка, та не змостається. Ном. № 4092.

Змоту́вити, жу, виш, м. Связать веревкой. Овруп. у.

Змочі́, змочу, жеш, м. = Змочти. Желех.

Змочі́ти. См. Змочувати.

Змочува́ти, чу́ю, еш, сов. в. змочі́ти, чу́, тиш, м. Смачивать, смочить, измачивать, измочить. Змочувала холодною водою засмажені Прісцині уста. Мир. Пов. I. 170. Який Бог змочив, такий і висушить. Ном. № 78. Ні дощик його не змоче. Мет. 208.

Змощува́ти, щу́ю, еш, сов. в. змості́ти, щу́, стиш, м. 1) Намащивать, намастити, настлать, настлать. Жінка не змощила й високу кровать змощила. Чуб. V. 668. 2) Свивать, свить гіґздо.

Змощуватися, щуся, стишся, м. Взбираться, взобраться и сѣсть. На сідало кури змощились. К. ЦН. 308.

Змріє, ріку, м. Сумраць. Желех.

Змру́жити. См. Змружувати.

Змру́жувати, жу́ю, еш, сов. в. змру́жити, жу́, жиш, м. Закрывать, закрыть (глаза). Іще й очко змружить. Грин. III. 163.

Змудрува́ти, ру́ю, еш, м. 1) Измыслять. Та ба! не всякий так змудрує, як сам Верилій намайє. Котл. Ен. VI. 49. 2) Перехитрить. Бабу і чорт не змудрує. Ном. № 9074.

Зму́лити. См. Змулювати.

Зму́лювати, лю́ю, еш, сов. в. зму́ляти, лю́, лиш и зму́ляти, ляю, еш, м. Натирать, натереть, надавить.

Зму́ркнути, ну́, неш, м. Померкнутъ. Сонце то засяє, то змуне. Левч. 113. Сонце майорить між ними (хмарами)—то засяє, то ові змуне. О. 1862. IX. 62.

Змурува́ти, ру́ю, еш, м. Построить (ізв' камня, кирпича); соорудить. Змурував високу башту. Грин. I. 128. Оце змурував Спаса. Ном. 14223.

Зму́сити. См. Змушати.

Зму́сува́ти, су́ю, еш, м. Придумать. Сичоалу лаїте безтолково, її се мізок змусуєш. Котл. Ен. IV. 6.

Змусуватися, с'юся, ашся, м. Перербродити, переп'янитися.

Змутіти, ч'у, тиш, м. Возмутити; помутити. *Надлетіли пуси з чистою броду, змутили мені студену воду.* Чуб. V. 325.

Змучити, чу, чиш, м. Измучити. Левец. Пов. 37.

Змучитися, чуся, чишся, м. 1) Измучитися. *А джміль впився, з чорногузом бився, почав бійку велику, чорногуз змучився.* Чуб. V. 1144. 2) Прожити в'мучахъ, страданіяхъ. *Бідна Галичина сестра не жила, а змучилась.* О. 1861. X. 32.

Змушати, ш'ю, аш, змушувати, шую, аш, сов. в. змусити, шу, сиш, м. 1) Принуждати, принудити. *Чи змусиш ти до послухання турка?* К. Іов. 88. *Ой я тебе не змушаю, по щире кохаю.* Гол. I. 239. 2) Съ отрицаніємъ. Не быть в' состояніи. *А що ж я буду робити, що не змушу ворогів пережити.* Чуб. V. 595.

Зм'якчіти, ч'у, ч'іш, м. Смягчить. *До тіночі Сухобрус молився Богу за свою Марту, щоб Господь зм'якчив їй серце.* Левец. Пов.

Зм'якшити, ш'ю, аш, м. Стать мягче; присмарт'вати. *Треба полити, щоб зм'якшила земля.* Волч. у. (Лободовск.). *Уже тепер старшина зм'якшив.* НВолын. у.

Зм'яти, зімну, неш, м.—**Зімяяти.** Чуб. V. 1185. *Да покуш батеньку я в'єднав, я свою шапочку стер та зм'яв.* Мет. 179.

Знабобчитися, чуся, чишся, м. Искривитися. *Чоботи знабобчились.* Мнж. 181.

Знавати, м. Знавать, знать. *У титаря, коли знавав. То козаки тес зачували, усі замовчали, бо в гріхав себе не знавали.* Макс. (1834), 15.

Знавець, в'ця, м. Знатокъ. Желех.

Знавідітися, дж'уся, дішся, м.—**Знавісіяти.** *От, знавідівся, чи що?* НВолын. у.

Знавісілий, а, е. Вздбісившийся, сопедлий съ ума.

Знавісіяти, н'ю, аш, м. Вздбіситься, сойти съ ума. *Рибко! ти знавісілі!* Г. Арт. (О. 1861. III. 83).

Знагла, нар. Внезапно.

Знагодітися, дж'уся, дішся, м. Случитися. Закр.

Знадірний, я, а. Вн'шній. Левец. (Правда, 1868, 557). Левец. I. 205.

Знадвору, нар. Со двора, извн'ї, снаружи. *Вомо його взяло до батенька і посадило на причілку знадвору, а само поле-*

тіло. Рудч. Ск. II. 43, *Знайшли осяя прив'язане коло дверей знадвору.* Єв. Mr. XI. 4.

Знаджувати, дж'ую, аш, сов. в. знайдити, джу, диш, м. Привлєкати, привлєчь, приманивати, приманить.

Знаджуватися, дж'уюся, ашся, сов. в. знайдитися, дж'уся, дішся, м. Идти, пойти на приманку, увлєкаться, увлєчься, приманиваться. Константиногр. у. Желех.

Знадний, а, е. Привлєкательный. *Знадний з усмішкою погляд.* Мир. ХРВ. 8.

Знадоба, би, ж. Надобность. **В знадобі бути.** Быть нужнымъ. *Нача дівка в знадобі.* Грин. III. 96.

Знадоб'ятися. См. Знадоблятися.

Знадоблятися, л'яюся, ашся, сов. в. знадоб'їтися, бл'юся, б'їшся, м. Надобиться, понадобится, пригодиться. *В хазяйстві все знадобиться.* Ном. № 10110. *Мені з жінкою не возитися, а тутотом та люлька козаку в дорозі знадобиться.* Нп. *Ісус Христос народився, всьому світу знадобився.* Чуб. III. 321. *Знадобилась вона тепер бідолашній Химі.* МВ. II. 65.

Знадоб'я, б'я, с. Снарядъ. *Риб'ячки бачуть, що волок подертий, та кажуть: „хай тобі іспид з твоїм знадоб'ям.* Харьк. у.

Знадтом, нар. Слишкомъ. *Узяв п'ятнадцять кіп знадтом з десятини.* НВолынск. у.

Знаємість, жости, ж. и пр.—**Знайомість и пр.**

Знайда, ди, об. Найденный.

Знайдібіда, ди, м. Авантюристъ, искагель приключеній.

Знайдух, ха, м.—**Знайда.** Желех.

Знайко, еа, м. Знающий, свідущий. *Знайко біжить, а незнайко лежить.* Ном. № 6018.

Знайомий, а, е. Знакомый. *А пані перелякалася: то за тим знайомим ише, то за другим.* МВ. II. 53. *Сей зичай був не тільки між товариством і знайомими, а й між чужими.* Стор. II. 181.

Знайомієвський, а, е. Совершенно знакомый, совершенно извѣстный. *Що мені там кожна стежечка, кожний кущик знайомієвські.* МВ. I. 13.

Знайомість, жости, ж. Знакомство. Чуб. I. 255.

Знайтіся. См. Знаходитися.

Знак, к'у, м. 1) Знакъ. *Дав же зрадник його знак їм.* Єв. Mr. XIV. 44. *Теллятко шукаю, десь же забуло, а червоним знаком назначено було.* Чуб. V. 69. 2) Да-

в'ати в знамі. Показувать видъ, давать понять, обнаруживать. 3) Д'атися в знамі. Дать себя знать. *Татари й турки дались в знаки й поспієстоу й шакати.* К. ЦН. 208. *Але ж дався він у знаки!* Ном. № 2764. 4) По знаку. Знакомый, ая, ое, извѣстный, ая, ое. *Чи по знаку кому цей Оляс благодатий?* Шевч. 492. *По знаку чоловік, лице по знаку.* Зміев. у. 5) *Що вонь за знак?* Что бы это значило? *Що воно за знак, що твоя дочка прийшла в юсти?* Рудч. Ск. II. 67. 6) Знаком. Видно; очевидно. Знаком, що літше. Вх. Зн. 22.

Знакімець, мця, м. Знакомый. Зміев. у. *Се же його знакімець; вони здавна знаються.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.).

Знакімля, ли, знакім'я, м'я, с. Знакомство. Екаториносл. у. (Залюбовск.).

Знакомий, а, в. Знакомый, извѣстный. К. Псал. 203. *До пороги недалеко, знакома дорога.* Морд. Знакомі люди догождали улицю. МВ. II. 104. *Як іррода—так знакомих: де поиду, то випнуть.* Ном. № 9482.

Знакомитель, ли, м. Знакомый. У мене є в Охтирці знакомитель. Харьк. у.

Знакомітий, а, в. Примѣтательный, достопримѣтательный, примѣтный, извѣстный. *Це знакомітий буде стовпець, бо сучків дуже багато.* Черниг. г. *Це свита знакомита.* НВолын. у. *Сусіди, сусідоньки, не бачили моєї жінки? Моя жінка знакомита: підпикана ззаду свита, на ніжку налягає, ще й на плечай горбок має.* Ном. № 9116. *Прійми (Гомере), нас під свою опіку знакомиту.* К. XII. 70. *Був альфа і омега знакомитого товариства святих братів Кирила і Моводія.* К. XII. 11.

Знакомість, шости. жс. = **Знакімля.** Маркев. 52.

Знаменітий, а, в. = **Знакомитий.** *Миколай ім'я знамените.* Чуб. I. 169.

Знамені, на, с. 1) Знать, знаменіє. *Мій меч? Це знамено святої правди.* К. ЦН. 208. 2) Знамя. Шевч. 233. *Вже військо пішло, знамена мають.* Чуб. V. 503. *Наше національне знамено.* К. XII. 133. 3) Печать, клеймо. Левц. (Правда, 1868, 449).

Знаменуватися, нулюся, ешся, м. Прикладуватися ко кресту и др. священнымъ предметамъ.

Знаменята, нят, с. мн. Значки или клейма на рогахъ скотъ, налагаемые на него гуцулами предъ выгономъ вѣ. полонину. *Кождий кладе своїй маржині свої знаменята.* Шух. I. 196, 197.

Знамірится. См. Знаміратися.

Знаміратися, ряюся, ешся, сов. в. **знамірится, ряся, рися, м.** Вознаміриватися, визнамірится. О. 1862. VIII. 22. **Знамірися тікати додому.** О. 1862. VIII. 17.

Знаний, а, в. Извѣстный. *Добре знамі нам речі.* Єв. Л. I. 1. *Знана на весь світ Баба Борця.* Г. Барв. 426. *Не дивитися на знаних і великих, не дивитися на обших і багатих.* К. Іов. 75.

Знанік, ка, м. = **Знатник.** Еф. 60.

Знанія, ній, с. Знаніє. Левид. Пов. 266.

Знарок, ку, м. 1) Умысль. 2) Случай. *Як на той знарок і в шинку на сей час нікого не лумилось.* Дорош., На Укр. 8.

Знарошно, нар. Нарочно, умысленно. *Він дав мені знарошне серце м'ягке, знарошне він л'якає мене страхом.* К. Іов. 52. *Не знарошне він занедбав Кіотичин способ малювання наших селян.* Хата, X.

Знаряддя, дя, с. Орудіє. *І Господь його ізбавить од ловецького знаряддя.* К. Псал. 212. *Котлярський... був тільки знаряддя українського світоялду.* К. XII. 123.

Знарядіти. См. Знарижати.

Знарижати, жаю, еш, сов. в. **знарижати, джу, дши, м.** **Знаряжать, снаряжать.** *У наряді доброго коня купувала, мене молодого в поход знарижала.* Макс. (1849), 83.

Знаскоба, нар. Наскочивши, налетомъ.

Знати, знаю, еш, м. 1) Знать. *Хто же в світі знає, що Би каде!* Ном. № 29. *Знаю тебе, хто єси.* Єв. Мр. I. 24. *Деся ви не знаєте любовиці ізроду.* Мет. 93.

2) Видно, замѣтно. **Знати, Марусю, знати, в котрій вона хати.** Мет. 234. 3 *ким стояла, говорила—підіюньки знати.* Чуб.

III. 112. *Знати милу по личеньку, що не спала всю ніченьку.* Лавр. 115. 3) Видно. *Знать, не дуже добавачи старі очі.* Левц. I. 2. 4) Съ отрицаніємъ. **Неизвѣстно. Не знати, щоб то значило.** О. 1862. VI. 96.

Не знать, де ділось. ЗОЮР. II. 34. *Чоловік не знать куди і подась.* Стор. МПр. 59. *Не знать по якому ігорять.* Се я не знать чою злякалася. Г. Барв. 195.

Послѣднее выраженіє имѣетъ также значеніє: пустяка испугалась. **Выраженія не знати що (чого, чому и пр.), не знати за що—значать не только неизвѣстно что, за что, но также имѣють смыслъ: ничтожная вещь, маловажная причина, пустякъ, изъ-за пустяка.** *Чою тобі смутитись не знать чим?* МВ. (О. 1862. III. 63).

Бідкається не зночь чим. Ном. № 13685.

Не знати за що зазнаємся. 5) Знай. Будто, какъ будто, Стара верба похилилась над ним, знай та пенка рідна над своїми діточками. Федьк. Пов.

Зна́тий, а, е. Видний, замітний. *Зна-ти були** міщане раз уже з тою, що не носили шабелъ,—тільки ніжж коло пояса: одні панн да козаки ходили при шаблях. К. ЧР. 63.

Зна́тися, зна́юся, а́всья, м. 1) Знать-ся, водить знакомство. *Бодай нікто не діждав з багачими знаться.* Ном. № 1416. *Розійшлись, мов не знали.* Шевч. 483. *Прощайте! Дай, Боже, знаться!* Г. Барв. 43. 2)—на чому. Смыслить въ чемъ, знать толкъ въ чемъ, имѣть въ чемъ-либо познанія. *Теля не знається на пирогах.* Ном. № 6510. *Знався на пасіці добре.* Сим. 202.

Зна́тний, а, е. Замітний.

Зна́тнік, ка, м. Знахарь, колдунъ. Млж. 72. Сей Бондарь знатнік великий був. О. 1862. V. 102.

Зна́тніця, ці, ж. Знахарка, колдунья. *Занебуджала Пилипица. Покликали ми до неї усіх знатниць і лікарю.* МВ. II. 178.

Зна́то, нар. Замітно, видно. *Сієї тички не знатно буде, бо билка тонка, не видно буде здалеку.* Павлогр. у. (Залубовск.).

Зна́ття, та, с. Знаніє. *Бува там, у промаді, якесь знаття помяне, що прочував негосну пледу доразу.* МВ. (О. 1862. I. 96). *Коли б, як би знаття.* Если бы было извѣстно. *Як би знаття, що в кума пит-тя, то б і дітей забрав.* Ном. № 5407.

Зна́турити, рю, ршш, м. Сваривъ. *Знатурив коня.* НВолын. у.

Зна́туритися, рюся, ршсья, м. Сваривъся. *Знатуривсь кін.* НВолын. у.

Зна́ха, хи, ж. Знающая, мастерица. Мкр. Н. 36.

Зна́харка, ки, ж. = **Знатниця.** *Од припрітій знахарка бере икянку чи ку-хлик води, киди туди жарину, витира зворого сілля, ипне тїєю водою і дає ї хмис-нути ї.* Ном. № 13927.

Зна́харство, ва, с. Знахарство.

Зна́харський, а, е. Знахарскій.

Зна́хар, ря, м. = **Знатник.** *Став я шукати знахарів та усяких характери-нів.* Стор. МІР. 41. *Знахарі і знахарки, замість „воистину воскрес“, кажуть: „по болоту хожу, чайок беру“, або що инше, що думають заподіяти чарями.* Ном. № 289, стр. 282.

Знахарюва́ти, рію, еш, м. Занимать-ся знахарствомъ. *Що не тільки та пан*

Сава церков та руйнує, із бісами став за право і дуже знахарює. Макс. (1834). 91. *А його жінки ще в тому і знахарювала, та такі так, що декому і помагала.* Мог. 111.

Зна́хід, ходу, м. Нахожденіє; находка. Желех.

Зна́хідка, ки, ж. Находка.

Зна́ходити, джу, дшш, сов. в. зна́йти, йду́, деш, м. 1) Находить, найти; обрѣ-тати, обрѣсти. *Хоч ти знайдеш з русою косяю. та не знайдеш з такою красою.* Мет. 111. *Посилала пані шукати. Шу-ками, шуками—не знайшли.* МВ. II. 52. *Не знайду я такої дружини.* Хата, 35.

Там іршники перестаютъ буяти, там томлені знаходять опочивок. К. Іов. *8. *Знайшли Ентелла сіромазу, що він під тинном іарно спав.* Котл. Ен. II. 17. 2) **Зна́йти дитину.** Родить ребенка. *А їй уже й не турбуно, моєї бідної Катрусі, щоб уже благополучно знайшла.* Г. Барв. 298.

Зна́хобдаться, джуся, дшсья, сов. в. зна́йтися, дуся, дешся, м. 1) Находить-ся, найтись, отыскиваться, отыскаться. *Як можем пробито, то знайдуться ліки, а як закохани—пропала навіки.* Чуб. V. 3. *Побить, то ї авистю знайдеться,—от инше діло пошалувати!* Ном. № 4072. 2) **Тільки сов. в. Родиться.** *Дитина знайшла-ся.* КС. 1893. VII. 74.

Зна́хобати, жаш, еш, м. = **Знаходити.** *Стали тії сини до розуму дохожати, стали собі молоді подружжя знахобати.* Мет. 347.

Зна́хобатися, жажся, а́всья, м. = **Зна-ходитися.**

Зна́хорка, знахурка, ки и пр. = **Зна-харка и пр.**

Знахорові́тий и знахурові́тий, а, е. Умѣюцій знахарствовать. *А його жінка та була якась знахоровита.* Чуб. II. 12.

І. Зна́чити, чу, чшш, м. Значить, означать. *Що значить, що ти лучче за мене овариш?* Рудч. Ск. I. 50.

ІІ. Зна́чати, чу́, чшш, м. 1) Мѣтити, намѣтити, дѣлать на чемъ-либо мѣтки, знаки. *Уже я ї значю шанку, так все такі крадутъ.* Лебед. у. *Узяв заступ та лопату, пішов ямки значити.* ЗОЮР. II. 87. 2) Показывать признаки беременности (о животныхъ). *Ся корова вже значить.* *Замѣтно, що эта корова стельная, скоро отелится.* Аф. 458.

Значи́тися, чуся, чшсья, м. Мѣтити-ся, намѣчатися, обозначитися.

Значіння, ня, с. Значеніє. К. Кр. 20.

Значіння, ня, с. Дѣланіє мѣтокъ, наложеніє знаковъ.

Значка, ки, ж. Мѣтка, (Кіев. у.), значекъ. *Подитись, он у воротах значка комисиона.* К. МБ. X. 7.

Значкій, а, б. Мѣченый, замѣтный, имѣющій знакъ.

Значковий, а, е. — товариш. Въ старомъ малорускомъ войскѣ прапорщикъ. Котл. Ен. (1874). 204. *Після полкової канцелярії служив він значковим товаришем.* О. 1861. X. 28.

Значний, а, е. 1) Значительный. *Значная часть війська.* 2) Видный, замѣтный. *Був сей чоловік значний між усіма на сході сонця.* К. Іов. 3. 3) Знатный. *Значні пани і шляхетство.* Стор. МПр. 67. *Чоловік значного роду.* Єв. Л. XIX. 12. 4) = Значкий. *Значні гроші, значний віл.* НВолын. у.

Значність, ности, ж. 1) Значительность. 2) Знатность. *Науку і талант над значність прекладали.* К. Дз. 13.

Значно, нар. 1) Значительно. 2) Видно, замѣтно. *Значно, що господарь.* Федьк. II. 80. *Все ж то то буде на мому личеньку значно.* Грин. III. 558. 3) Знатно.

Значок, чеа, м. Значокъ. *Великі вони тобі сії значки до рук приймати, а мені листи королевські оддати.* Дума.

Знайка, ки, об. Знаюць. Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Знаючий, а, е, Знаючий. *От волохи: ті знаючі! усяке зілля зна від чою воно, нащо—знаючі дуже!* Канев. у.

Знебаченя, знебачки, нар. Неожидано. НВолын. у. *Знебачки приїде пан, пожив тижнів зо два та й поїзав, а околом своє. Каменец.* у.

Знебжати́ся, жуся, жашся, м. Прикинутися бѣднимъ. *У униюго (землі) й так день на тридцять; ні, свою мало: їде, щоб ще виплакати. Приїде до пана, знебжиться: „Дайте, пане, землі, бо в мене зовсім мало“.* О. 1862. V. 109.

Знебу́ти, б́ду, деш, м. Лишиться, потерять. *Я свою силу знебув.* НВолын. у.

Знебу́тися, б́дуся, деша, м. Изнемо́чь, устать. *Я з ним не нажмалась, а тіки знебулась.* Черк. у.

Знева́га, ги, ж. Неуваженіє, пренебреженіє, непочтене. *Побачиз Тури собі зневагу: не мед дають тут пити, а брану.* Котл. Ен. VI. 28. *Зневагу да́ти.* Ока́сть

неуваженіє. *Дали зневагу матері.* НВолын. у.

Зневажа́ти, жаю, еш, сов. в. знева́жити, жу, жиш, м. Не уважать, оказывать, оказати неуваженіє, пренебреженіє, оскорблять, оскорбить. *Свою неньку зневажав, з двора й виганяв.* Макс. (1849). 100. *Будуть мене пани і козаки на підпитку зневажати.* Мет. 415.

Зневажли́вий, а, е. Неуважительный, пренебрежительный.

Зневажливо, нар. Неуважительно, пренебрежительно. К. Бай. 18.

Зневажний, а, е. = Зневажливий. Желех.

Зневажно, нар. = Зневажливо. Левч. 83, 121.

Зневі́жити, жу, жиш, м. Обмануть, поддѣть. *І щоб зневіжити, збити з толку...* Мкр. Н. 9.

Зневі́ра, ри, ж. Недовѣріє, сумніє. *А нині жалю, зневіра серденько обляли.* Млак. 17.

Зневі́ритися, рюся, ршся, м. 1) Потерять вѣру, извѣриться. 2) — кому. Утратить довѣріє. *Ти мені зневірився.* НВолын. у. *Йй уже тепер усе зневірилося.* Мир. Пов. II. 110. *Тобі... зневірились люде.* К. ЧР. 305.

Знево́лення, ня, с. Лишеніє свободи; принужденіє.

Знево́ляти. См. Зневолювати.

Зневолюва́ти, люю, еш, зневоля́ти, ляю, еш, сов. в. знево́ляти, лю, лиш, м. Лишать, лишити свободи; принуждать, принудить. *Убогою зневолюють.* К. Іов. 52. *Зневолюеш мене до того.* КС. 1883. VII, 519.

Знегі́дда, дя, с. Невзгоды, тяжелое время. *Тяжко, тяжко мені з дому тебе одправляти, а ще тяжче біля себе в знегидді держати.* Макс. (1849). 7.

Знего́да, ди, ж. = Знегі́дда.

Знежі́тися, жив́уся, вѣшся, м. Лишиться чувствъ. *Ударився так здорово, що аж знежився був.* Кіев. у.

Знезні́мки, нар. Вдругъ, неожиданно. Константиногр. у.

Знелю́дити, дію, еш, м. Сдѣлаться нелюдямъ, одичать.

Знема́га, ги, ж. Изнеможеніє, утомленіє. *В мене була дуже працююча кибла,—чи на гору там, чи що — й знемати їй нема.* Харьк. См. Знемога.

Знема́ганий, а, е. — на. Изнеможенный

чѣмъ. *Постреляний, порубаний на рани смертельні знемазаний.* Мет. 440.

Знемагати, гаю, еш, и.—на. Изнемогати отъ. *То тим вони спочивали, що на рани постреляні да порубані дуже знемагали.* Макс. (1849). 17. *На сон знемагати.* Сильно хотѣть спать. *А которій хмельні бували, на сон знемагали.* Макс. (1849), 39.

Знеміляти, лю, лиш, и. Сдѣлать неприятнымъ. *Світ мені— знемиляла.* Г. Барв. 72.

Знемілятися, люся, лишся, и. == **Знеміляти.**

Знеміліти, лію, еш, и. Сдѣлаться неприятнымъ.

Знемога, ги, ж. Изнеможеніе, слабость. Мир. ХРВ. 56. *Знов у знемозі впала Тетяна на траву.* Г. Барв. 540. См. **Знемага.**

Знемогати, гаю, еш, и. == **Знемагати.**
Знемогтися, жуся, жешся, и. Утомиться, устать, изнемогнуть, выбиться изъ силъ. *Покаси очі, знемоглися руки.* К. XII. 53. *Знеміся ж мов і задрімав.* Котл. Ен. II. 36.

Знемочі, жу, жеш, и. == **Знемогтися.** Желех.

Знемоціти, щію, еш, и. Изнемогнуть, обезсилѣть. *Стане навколишки і молитися собі, аж поки знемоціє.* Грян. II. 153.

Зненавидіти, джу, диш, и. Возненавидѣть. Рудч. Ск. I. 138. *Мати сина та оженила, молоду невістку та зненавиділа.* Мл. л. сб. 236.

Зненавистити, шу, стип, и. == **Зненавидіти.** *Зненавистили люде старичину та ї не схотіли його вдруге вибратися.* Волч. у. (Лободовск.).

Зненавзішка, нар. == **Знезнімка.** Харьк.

Знепапа, нар. == **Зненацька.** Шух. I. 180.

Зненацька, нар. Неожиданно, внезапно. Киев. у. *Напасть на ворогів збірався, зненацька копоті їм дати.* Котл. Ен. V. 28. *Зненацька ударили на всі московські сили.* Гол. I. 32.

Знебачка, нар. Неожиданно. *Коли знебачка Настин рейт почувся.* МВ. II. 46.

Знеохотити. См. **Знеохочувати.**

Знеохочувати, чую, еш, сов. в. знеохотити, хочу, тиш, и. Обезкураживать, обезкуражить, лишити охоты, желанія. Желех.

Знесіння, ня, с. 1) Снесеніе. 2) Уничтоженіе, упраздненіе, отміна. Левниц. (Правда, 1868, 485).

Знесиліти, лію, еш, и. Обезсилѣть. *Знесилія я духом.* Г. Барв. 411.

Знеславити. См. **Знеславлювати.**

Знеславлювати, ляю, еш, знеславляти, ляю, еш, сов. в. знеславити, вляю, виш, и. Обезславливати, обезславить. Желех.

Знесті, ся. См. **Зносити, ся.**

Знестямжа, нар. Въ безпам'ятствѣ.

Знетельки, нар. == **Зненацька.** *Знетельки шурнула маленька сіренька пташка.* О. 1862. VII. 48, 49.

Знеутити, шу, шиш, и. Испортить. *Знеутив мій сіряк чисто.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Знехотя, знехочу, нар. Нехотя, противъ воли, неохотно. *Давно!—знехотя промовив Сухобрус і замовк.* Левниц. Пов. 42. *Знехочу баба поросся ззіла.* Посл.

Знехтати, таю, еш, и. == **Знехтувати.** *Знехтали став, та й нема тепер.* НВолын. у.

Знехтування, ня, с. 1) Небреженіе; порча отъ небрежнаго обращенія. 2) Пренебреженіе.

Знехтувати, тую, еш, и. 1) Испортить, небрежно обращаясь. 2) Пренебречь, оставить безъ вниманія, забросить. *Підіймється уору, кою знехтували люде.* К. Псал. 26. *Знехтували мене сірому.* Г. Барв. 196.

Знечев'я, нар. Неожиданно. *Як ось знечев'я вби Меркурій, засапавшись, до бою.* Котл. Ен. II. 20. *Собака знечев'я як кинеться на мене.* См. **Нечевля.**

Зніділий, а, е. Зачахнувший, исхудалый.

Знідіти, дію, еш, и. Зачахнуть, исхудать. *Аж зніди, ждучи грошей.* Черк. у. *Знідило дитятко, знідило, на юру воду носачи.* Чуб. III. 178. *Аби знідили як віск на оні, піна на воді, роса на траві; так аби знідили уроки от...* Гол. IV. 539.

Знижати, жаю, еш, сов. в. знизати, жу́, виш, с. 1) Понижать, понизить, опускать, опустить. *Я ні перед ким очей не знизив.* К. Бай. 12. 2) Унижать, унизить. *Не хочеться рід своїй поважний знизити.* Г. Барв. 423.

Знижатися, жаюся, ешся, сов. в. знизатися, жуся, вишся, и. 1) Понижаться, понизиться. *Юро моя, юро, то єсь ся знижала.* Гол. I. 336. 2) Унижаться, унижаться.

Знизати. См. **Знизувати.**

Знизити, ся. См. **Знижати, ся.**

Знизнути(ся), зніу(ся), нѣш(ся), и.—

плечіма. Пожати плечами. **Знизу(сь)** плечами та-й пішов. НВолын. у.

Знізу, нар. **Снизу.** Ном., стр. 284. № 1545. *Подай нам, Господи, з неба дрібен дощик, а знизу буйний вітер.* Чуб. V. 933.

Знізувати, зую, еш, сов. в. знізати, жу́, жош, м. 1) Снизывать, сносить. *Знижи мені оце намісто.* 2) Натыкать, наткнути на что острое, пронзить. *Возмите Байду, повісіте і на острый як знизісте.* АД. I. 149. 3)—**плечіма.** Пожимать, пожати плечами.

Знийти, йдү, деш, м. Снизойти, сойти. *Дар нині преблагий од небес приїде, яко капля каплющая на землю зниїде.* Чуб. III. 383.

Знікати, кая, еш, сов. в. знік(ну)ти, ну, неш, м. Исчезать, исчезнуть, пропадать, пропасть. *Що пнуть без сліду, що мов сон зникають.* К. Досв. 53. *Щоб ти не зросло білих—таке і зникло.* Ном. № 8713. *Удень її не бачили: робила при панії, а ввечері знов зникла.* МВ. II. 44. *Не знала, чого й куди Василь її дівався; чи на довог він зник; чи вернеться і коли ще то буде.* Кв. I. 65. *І в той час скирти і клуня зайнялись і зорі зникли.* Шевч. 335.

Знікнути. См. **Знімати.**

Знімець, мця, м. Лыстець, подлиза-ло. Подольск. г.

Знімка, ки, ж. Лыстивая женщина, подлиза. Подольск. г.

Знирну́ти, ну́, нёш, м. Вынырнуть, всплыть. *Додже не знирнула, так вона й не відьма.* Кв. II. 94.

Знітитися, чуся, тишся, м. = **Зніттися.** *Прийшов, знітвившись до волости.* Черк. у. *Прийшов до старшини, знітяться, ніби згради вбогий, слабій.* Каменец. у.

Знішка, нар. Изподтишка, украдкой. *Знишка мішки рве: то це такий чоловік.* Черк. у. *Як ниця собака—знишка рве.* Ном. № 3039.

Знішкнути, ну, неш, м. Притихнуть, смолкнуть.

Знищення, ня, с. Уничтожение, истребление.

Знищити. См. **Знищувати.**

Знищити, щію, еш, м. Обдвѣть, сдѣлаться нищимъ. *Як Василь збіднів, так і Ониско знищів.* Мир. ХРВ. 138.

Знищувати, щую, еш, сов. в. зніщити, щу, щий, м. Уничтожать, уничтожить, истреблять, истребить. *Знищу,—каже,—його з землі, знищу усе, од чоловіка до скотини.* Опат. 15.

Знівечити, чу, чиш, м. Испортить; изуродовать, искалѣчить. *Знівечив чоловіка.* Ном. № 4021. *Десять літ неволі... знівечили, убили мою віру і надію.* Шевч. (О. 1861. X. 8).

Знівечитися, чуся, чишся, м. Искалѣчиться, изуродоваться. *Я ще не дужче зостаріся, та знівечився.* Шевч. (О. 1861. X. 9).

Знігатися, гаюся, ешся, м. Устать, обезсилѣть. *Ходив до Хотиня та так ся знігав.* Каменец. у.

Зніжати. См. **Зніжувати.**

Зніжувати, жуо, еш, сов. в. зніжати, жу, жиш, м. Извѣживать, изнѣжить. *Желех. Десь мабуть за пана думала мати тебе оддати, що так зніжила.* Харьк.

Знікчміний, а, е. Сдѣлавшийся ни єъ чему негоднымъ.

Знікчмінити, нію, еш, м. Сдѣлаться ничтожнымъ, негоднымъ. *Наші предки знікчмінили.* К. Гр. Кв. XXXIV.

Знімати, маю, еш, сов. в. зняти, зніму́, меш, м. 1) Снимать, свять. *І шанки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною.* Мет. 67. *Пішов коток на торжок, купив собі козушок. Треба з kota зняти та дитині дати.* Макс. (1849). 103. *Із правої ручки перстень зняв.* Мет. 168. *Зняли з нього головоньку.* Мет. 77. *Вернися, мийий, з чужої сторонки, зніми журбу з моєї головоньки.* Чуб. V. 861. 2) Поднимать, поднять. *Лучче мені, мати, важкий камінь зняти.* Мет. 259. *Зняв руки до Бога.* Левиц. ПЮ. I. 263. *До тебе очі я знімаю, небесній жителю і царю.* К. Псал. 291. *Філю зо дна моря знімає.* АД. I. 192. 3)—**бучу.** Поднять шумъ, крикъ. *Зняла же бучу Пилипица, як визналась батькова подія.* МВ. II. 118. 4)—**гблос, річ.** Начинять, начать говорить. МВ. II. 96. *Знявши одна жінка зміж народу юлос, каже.* Єв. I. XI. 27. 5)—**щот.** Считать, сосчитать. *Неможна з цього маку нікому щоту знімати.* Чуб. I. 85.

Зніматися, маюся, ешся, сов. в. зня́тися, зніму́ся, мешся, м. 1) Сниматься, сняться, быть снятымъ. 2) Подниматься, поднятися съ мѣста, вставать, встать, двинутися, взлетать, взлетѣть вверху. *Хоче знятися з лави, та не сила—наче прикипів.* МВ. (КС. 1902. X. 147). *Знялися всі і пішли.* Св. I. 86. *Султан турецький з ланчарами на Русь і Польщу знявся.* К. ЦН. 211. *Знялись з води утятя.* Греб. 387. *Козак—як той юлуб: знявся та й полинув.*

Ном. № 785. Коли б ми не так думали, то й не знали б вору до великого задуму. К. XII. 9. Знітись на ноги. Поднятися, стать, а въ переносномъ значеніи: выроси. Люде якось її виодудали, закіля знялась на ном. Г. Барв. 175. Пузирём знітись. Отбѣл: покритись пузиремъ (напр., отъ обжога). Мале... до половини пузирем знялося. Г. Барв. 53. 3) —бурі, вітрові, бучі. Подниматься, поднятися (о бурѣ, вѣтрѣ, шумѣ или крикѣ).

Знімати, мію, еш, м. Онѣмѣть.

Знімчати, чу, чнш, м. Онѣмечить. Желех.

Знімчитися, чуся, чншся, м. Онѣмечиться. Желех.

Знісок, ску, м. 1) Последнее, самое маленькое лицо, снесенное курицею. 2) Последний ребенокъ у матери.

Зніт, ту, м.—дівчий. Рас. *Epilobium palustre*. Лв. 98.

Знітийник, ка, м.—хлѣбський. Раст. *Epilobium angustifolium*. Лв. 98.

Знітнитися, чуся, тишся, м. 1) Пританься, прижаться робко, съезжаться, стараясь быть какъ можно менѣе замѣтнымъ; переносно: уничтожаться, представляться ничтожнымъ. Усякому дає дорою, а сам знітнитися так, мов той цуцик, ускочивши в хату. К. ЧР. 263. Зінувся, знітняся. МВ. I. 115. Він никує, мовкне, знітнячись тайтись, як серце колеє в нещасливій долі. К. Дз. 229.

Знічів'я, нар. = Зночев'я. Глѣб. 3.

Знов, нар. Снова, опять. І знов увійшов у Капернаум. Єв. Мр. II. 1. Та йди, мене, знов до мене. Макс. (1849), № 24.

Зновіти. См. Зновляти.

Зновляти, ляю, еш, сов. в. зновіти, вляю, вйш, м. Возобновлять, возобновить. Левч. 14.

Знововірений, а, в. Обращенный въ новую вѣру. Встрѣчено только у Кулиша. К. ПС. 139.

Знову, нар. = Знов. Ном. № 12010. Знову закипіло сине море; вздовже байдака знову погожас пан отаман. Шевч. 50.

Знос, су, м. Въ выраженіи: до зносу—до износу. Сорочечку до зносу носить. Шевч. 331.

Зносатити тію, еш, м. О лошадахъ: заболѣть сапомъ. Зносатів кінь. Камен. у.

Зносіти, шу, снш, сов. в. знести, сѹ, сѣш, м. 1) Сносить, снести съ чего либо внизъ или съ какого либо мѣста. „Знесите

худобу!“ А добра ж то повнісінький віз, ище й намісто товсте. Стали зносити. Рудч. Ск. II. 58. Тиха вода, тиха, бережечки зносить. Мл. л. сб. 329. А далі і знесло млинок. Хата. 51. 2) Снашивать, снести изъ разныхъ мѣстъ въ одно. З нечистою силою збірав і зносити модам гроші. Стор. МПр. 169. 3) Сносятъ, снести снизу вверхъ. Зніс на юрище млинок з головою. Зносить на віз скриню. Грин. III. 546. 4) Поднимать, поднять, возносить, вознести. Високо к небу очі свої зносять. Гол. I. 34. Як знесете вору сина. Єв. I. VIII. 28. 5) Рубить, срубить, срывать, снить. Так живо ниво знесемо. Хата, 103. Тобі голову знесу по-самі плечі. Рудч. Ск. I. 45. 6) Переносить, перенести, вынести, вынести, вытерпѣть. Ой як важко слясти море, то так тяжко знести юре. Мл. л. сб. 260. Гаразду знести не може, а біду терпяти. Ном. № 2208. 7) Уничтожать, уничтожить, упразднять, упразднить, отмѣнять. Мало не під села пожежега знесла. Г. Барв. 456. Ізній приговор знесут. Павлогр. у. Хвалитися знести всю шляхту й панство. К. ЦН. 256. 8). Только сов. в. О лицахъ: снести. Та була в їх курочка ряба, та злізла на полицку, та знесла лячку. Чуб. III. 107. 9) Зносіти мислі, зносіти мислям. Думать. Я до тебе не говорю, тільки мислі зношу. Чуб. V. 327. Мислоньки мене зносять. Грин. III. 246. 10) —головою. Быть въ состояніи по своему уму сдѣлать что-либо, соображать, сообразить, уразумѣть. Чи він би ж громадське діло зніс головою. Киев. у. Що ж вам, свату, гражу я? Йй Богу й головою не знесу. Грин. II. 208. 11) Охота зносе. Охота есть, беретъ. Як знесе його охота ковалювати, най учитись. Каменец. у.

Зносіти, шу, снш, м. Износить. І в жупанат не ходила, доброї свити не зносила. Мет. 237. Вона тії сережечки про буденн зносила. Чуб. III. 131. Без роскоші, без любови зношу свої чорні брови. Шевч. 475.

Зносітися, шуся, сншся, сов. в. знести́ся, сѹся, сѣшся, м. 1) Возносятся, вознестись, подыматься, подняться. Нехай лихий знесеться хоч до неба. К. Юв. 43. Уже хачки зносіються. Каменец. у. 2) Только сов. в. О птицахъ: снести яйцо.

Зносітися, шуся, сншся, м. Износятся. Зносілася свита. І краса була—не знати коли зносилася. Мир. Пов. I. 117.

Зносок, ска, м. = Знісок. Куряче яиче,

зносок називаємось. Воно маленьке, таке як гороб'яче. Драг. 57.

Зночі, нар. Вчора вчоромъ. А я зночі прядла клочеч, а сплюдне волос. Гол. III. 377.

Зношати, шати, еш, нар. в зношувати, шую, еш, м.—Зносити. Вх. Лем. 420.

Зну́дяти, джу, диш, м. 1) Истомлять. Зсущив мене, зну́див мене як билину. Чуб. V. 557. 2)—**чим**. Почувствовать, что надо́ло, опротивѣло что. Ти весела, світом рада, тобі милий світ!.. Живо, живо світом зну́диш, тяженько зди́гнеш. Рудан. I. 30.

Зну́дяться, джуся, дишся, м. Затовсковать. Як би була по́йхала, то зну́дилася б. Могил. у. Тяжко ж мені на серденьку, трюхи ся не зну́джоу. Гол. I. 293. Зну́дишися життям своїм мертвецьким, жадали ми у вирей полетіти. К. XII. 96.

Зну́дїти, дію, еш, м. Соскучиться, затосковать. Я аж зну́дїв, жбучи вас. НВолын. у.

Зну́щання, ня, с. Издѣвательство.

Зну́щатися, щасюся, ешся, м. Издѣваться. Що уже не робили, як з неї не зну́щались. Рудч. Ск. II. 55. Слуги зну́щались із його. Ев. Мр. XIV. 65.

Зну́хати, хаю, еш, м. Почуять несомь. Не кобаса—не знюхаси. Ном. № 5558. Гав-гав! за вітром щось мені її не чути. Не знюхаю. К. Дз. 48.

Зну́хатися, хаюся, ешся, м. Снюхаться, сойтись. Жіноче плем я лукаве, що тільки з ким знюхается, то вже певно готове збрехать. Рудч. Ск. I. 132.

Зняти, ся. См. Знімати, ся.

Зо, пред.—З. Було їх тисяч зо дві. Ев. Мр. V. 13. Отцева й матчина молитва зо два моря виймає. Дума. Чайченко танцював зо всіми. МВ. II. 22.

Зобати, баю, еш, м.—Дзювати. Калину зобає, тяженько зди́хав. Чуб. V. 854.

Зобачати, чаю, еш, сов. в. зобачити, чу, чийш, м. Видѣть, увидѣть. Грин. III. 162, 181. О. 1862. IV. 21. Як я дою не зобачу, то не раз заплачу. Чуб. V. 5.

Зобачення, ня, с. Свиданіє. Желех.

Зобачити. См. Зобачати.

Зобгати, гаю, еш, м.—Зібгати. Чоловік ніс під плечем зобаний кожух. Екаторнось. у. (Залюбовск.). Дочитавши, Єремія зобав у жмені лист. Стор. МПр. 88. Не бай же тізда у діброві, а зобай же зні́дечко в степу край дороти. Чуб. V. 1087.

Зобгаться, гаюся, ешся, м.—Зібгаться.

Зобідати. См. Зобіжати.

Зобіжати, жаю, еш, сов. в. зобідати, джу, диш, м. Обижать, обидѣть. Ніколи не зобіжав її. Мир. Пов. 123. Він і спершу її не поважав, а тепер буде зовсім таки зобіждати. Опат. 48. Хиба мене зобідала модина? К. Іов. 45. Як же ти ми так зобідить чоловіка? Грин. II. 72.

Зобрати, аберу́, рѣш, м. и пр.—Зібрати и пр.

Зоброкувати, кую, еш, м.—Обрік. Исполнить данный обѣтъ, наложенную на себя клятву. Колиш спокуюту (грих) або кривавою войною, або роботою, на манастирь важкою. Хвалити Бога, задержались іще в нас манастирі благочестиві: в де оброчникові свій оброк зоброкувати. К. ЦН. 220.

Зобува, ви, ж. Обувь. Черк. у. Ном. № 7334.

Зобувати, ваю, еш, сов. в. зобути, бую, еш, м. Обувать, обувъ. КС. 1883. Ц. 379. Мвж. 13. Послав рано по воду не зобуту, не зодягну. Чуб. V. 765.

Зобуватися, ваюся, ешся, сов. в. зобутися, буюся, ешся, м. Обуваться, обувъся. З сем'єю внодувався, зодіся і зобувся. Смм. 196.

Зовзілля, зовзу́ля, ді, ж.—Зовзуля. Прилетіла зовзілля кувати. Зовзуля рабяря раничко встала. Зенькенич.

Зовіцца, ці, ж. Золовка. Ой як мені сії суми пересумувати, ой як мені та зовіщо сестрицею звати. Мет. 159. Ум. Зовічна. Зовичко-сестричко, порятуй мене молоденьку. Грин. III. 308. Хоть діверко пустить,—зовичка не пустить. Чуб. III. 140.

Зовсі и зовсім, нар. Совсѣмъ, вовсе. Бу в там, де люд зовсі не такий, як у нас. О. 1862. IV. 81. От пробі—Великдень, а він зовсім не великий. Ном. № 430.

Зові́хна, ни, ж.—Зови́ця. Желех.

Зові́лий, а, е и пр.—Зів'ялий и пр.

Зоглядати, даю, еш, м. Созерцать, смотрѣть на. Бо як тебе зоглядаю, отця й немьку споминаю. Мл. л. сб. 134.

Зоглядаться, даюся, ешся, сов. в. зогля́даться, джуся, дишся, м. Осматриваться, осмотрѣться, оглядываться, оглянутись. А за мене люде брешуть, всі на мене зоглядаються. Грин. III. 673. Якось зоглядіся і не знайшов книжок. Левиц. Пов. 79. Випив чарку, випив другу, випив

третьо, а далі й не зоялядівся, як і проші
вкрам. КС. 1882. X. 186.

Зогнати, зжену́, неш, м. = Зігнати.
Ми свою матусю рідненьку, вдову стареньку,
проміняли, із двора зогнали. КС. 1882.
XII. 498.

Зогнілий, а, -е. Сгнвний, гнилой.
Зогнілий (картоплі) нема й одні. Каме-
нец. у.

Зогніти, ниб, неш, м. Сгнеть.
Учора жив, а сьогодні зогнів. Ном. №
8262.

Зогну́ти(ся), пу́(ся), неш(ся), м. =
Зігнути(ся).

Зогріток, тку, м. Пріють, притонь.
Угор.

Зогріти, рію, еш, м. = Зігріти. Синку,
іди ж собі до тої хатки, зогрієш собі
ручки. Чуб. I. 112.

**Зогрішати, шаю, еш, сов. в. зогріша-
ти, шу́, шійш, м. = Зігрішати, згіршати.**
Чоловік не ангел, щоб не зогрішив. Ном.
100.

Зодівати, ваю, еш, м. = Зодягати.
Зодіжний, а, е. Имѣющий достаточно
одежды. Зодіжений чоловік. Черк. у.

Зоднявати, нибю, еш, м. — день. Про-
вести день. Поможі, Господи, днину зо-
днувати всему народові православному та її
мені (Утренняя молитва гупула). Шух.
I. 38

Зодяга, ги, ж. = Одін. Найнялася на
хазяйській зодязі. Паряг. у. Заробити на
зодягу.

**Зодягати, гаю, еш, сов. в. зодягти́,
гну́, неш, м. Одѣвать, одѣть.** МВ. II. 42.
Та свої скринечки наповняю, та своїх ді-
точок зодягаю. Мет. 370. І не зоді його
з мою достатку. К. Іов. 67.

**Зодягаться, гаюся, ешся, сов. в. зо-
дяться, гну́ся, нешся, м. Одѣваться,
одѣтись.** Купалися, аж померзли, тоді...
повидали з води і почали зодягаться.
КС. VII. 458. З.семю виодувався, зодіся
і зобувся. Свм. 196. Не журіться тілом
вашим, чим зодягаться. Рв. Мт. VI. 25.

**Зодягний, а, б. Хорошо одѣтый. Дигі-
тись, моде добрі, який я зодягний та ошат-
ний.** Г. Барв. 346.

Зождати, ждү, дѣш, м. Подождать.
Зожди ж мені хоч годичку. Чуб. I. 217.

**Зожолобасти́ти, тію, еш, м. Сдѣлать-
ся желобоватымъ; о доскѣ: покоробиться.**
Вх. Лем. 420.

Зовбати. См. Ззивати.

Зовблѣти. См. Зовволѣти.

**Зовволѣти, лѣю, еш, сов. в. зовволѣ-
ти, лю, лиш, м. = Зізволѣти, зізволѣти.**

Зоздріти, рю, ріш, м. Увидѣть. В
полі і в домі нічою не зоздріли. КС. 1884.
I. 33.

Збзла, нар. Сердито, зло. На слуні
свої, на турки, на яничари зозла цукає.
Чуб. V. 933.

**Зовна́тися, наюся, ешся, м. = Зізна-
ватися.**

Зозначати, чу́, чійш, м. Отмѣтѣти,
покрѣтити значками, мѣтками. Чи не обис-
ками і нам такої шавчки молодому князю
квітку пришиють, бо у нас усе війське зо-
значене, а за ким п'єм да гуляем (на ве-
сїллі), до тому й знака немає. Мар-
кев. 125.

Зозуленька, зозу́лечка, ки, ж. Ум.
оть зозуля.

Зозуленько, ка, м. Ум. Кукушка-
самець. Мій братику, мій зозуленьку!
Мил. 220.

**Зозулені, нѣти, с. Дѣтенышъ кукуш-
ки. Ум. Зозуленятно. Птахи між своїми...**
іодують тих зозуленятко. О. 1862, IX.
107.

Зозу́лин, на, не, 1) Кукушкинъ. 2)
Раст. а) зозу́лин рушничин. *Listera ovata*
В. ЗЮЗО. I. 127; б) — **слѣбзи.** *Listera ova-*
ta В. ЗЮЗО. I. 127, *Orchis militaris* L.
ЗЮЗО. I. 130; в) — **черевични.** Раст.? г) — **чо-**
боти. Раст. *Orchis ustulata*. Шух. I. 22.

Зозу́лька, ки, ж. 1) Ум. оть зозу́ля.
2) мн. Раст. а) Viola tricolor L. ЗЮЗО. I.
169; б) *Viola hirta*. ЗЮЗО. I. 169; в)
Orchis militaris L. ЗЮЗО. I. 130. **См. Зе-**
зюльки; г) — жовті. *Cypripedium Calceolus* L.
ЗЮЗО. I. 120; д) — **рабі.** *C. guttatum*
schwarz. ЗЮЗО. I. 120; е) — **красні.** *C.*
macranthon schwarz. ЗЮЗО. I. 120.

Зозу́ля, лі, ж. 1) Кукушка. Котл.
Ен. VI. 40. Зозуля сива, сивесенька. Кує
зозуля на високій березі. МВ. II. 78. **Знать,**
добре спить, що не чує, як кує зозуля.
Шевч. 31. **Ой став козак царь-зілля ко-**
пати, стала над ним зозуля кувати. Мет.
104. **Щоб ти зозулі не чув!** Пожегання
смерті. Ном. № 826. 2) — **нічна.** Пт. Козо-
дой, *Caprimulgus europaeus*. Вх. Пч. II. 9.
3) Названіе вола очень темно-сѣрой масти.
КС. 1898. VII. 42. **Ум. Зозу́лька, зозу́лень-**
на, зозу́лечка. Сива зозу́ленько, не куй жа-
лібненько! Мет. 251. Употребляється какъ
ласкательное слово для женщины, пре-
имущественно матери. *Матусенько рідне-*
сенька, зозуленько милесенька. Кв. Драм. 218.

Зозулястий, а, е. Пестрий, въ черныхъ и бѣлыхъ пятнышкахъ. Козел. у. Уже зозуляста курка не дурно мов півень співав. Хата. 67.

Зозулячий, а, е. Кукушкинъ, свойственный, принадлежащій кукушкѣ.

Зойк, ку, м. Вопль, стenanіe, стонъ. А у касарні юмін, зойк. Федьк. Пов.

Зойкати, каю, аш, одн. в. зойкнути, ну, неш, и. Вопить, стонать, застонать. Желех.

Зозлюбчений, а, е. Загнутый крючкомъ. Дзюбак зозлюбчений у орела. Вх. Лем. 420.

Збокола, нар. Сваружи. Мнж. 181.

Золѣ, лі, ж. 1) Зола. *Лучче їсти хлѣб з золю, та не жити з чужиною.* Ном. № 14198. 2) Щелочь. 3) Сырой холодный вѣтеръ осенью или весной. *Вітер з золю.* НВолын. у.

Зблѣва, зн, ж. Железа. Вх. Пч. I. 14.

Зблѣво, ва, с. Букъ, бученье, щелоченье. *Попілу тра на золиво; з гречаної соломи потил добрий до золива.* Каменец. у.

Золяти, лю, лиш, и. 1) Бучить, щелочить. Вас. 169, 157. Золиши полотенно. Грин. I. 17. 2) Грызть голову. Мир. Пов. II. 48. *Золить тебе, та й золишь (жінка); доки ти мене золитимеш?* Канев. у.

Золятися, лися, лишся, и. Бучиться, щелочиться. *„Золись-золись! на білши не надійсь! (як золять плаття).“* Ном. № 13384.

Золіленьк, ка, м. Большой горшокъ для бученья, щелоченья. Вас. 181. Сям. 130.

Золінний, а, е. Относящійся къ бученію. Аф. 460.

Золіньк, ка, м. = **Золіленьк**. Аф. 460. Ум. Золінничон.

Золовато, нар. Пасмурно, холодно и вѣтряно. *Заньм вівці, бо на дворі золовато.* Острож. у.

Золотавий, а, е. Золотистый. *Прегарні золотаві сні.* Млак. 95.

Золотаренко, ка, м. Сынъ золотыхъ дѣлъ мастера.

Золотаріха, хи, ж. Жена золотыхъ дѣлъ мастера. Желех.

Золотарівна, ни, ж. Дочь золотыхъ дѣлъ мастера. Желех.

Золотарь, рі, м. 1) Золотыхъ дѣлъ мастеръ. *Золотарь, золотарих, скуй мені персник.* Чуб. III. 394. *Сусіди кажуть, що нема вдома, що пішов до золотаря.* Чуб. III. 326. 2) Насмѣшливое названіе

очистителя отхожихъ мѣсть. Харьк. Ум. Золотарім.

Золота́стий, а, е. Золотистый. *Не ховайся, моя рибонько золотастая.* Г. Барв. 74.

Золотець, тца, м. Червонецъ. *То як не піп купував і не дяк торував, а чернець-молодець та за свій золотець.* Грин. III. 552.

Золотій, а, б. 1) Золотой. *Ой іскринте золот перстіні із мизинця з пальця.* Мет. 19. 3 золотими перснями на руки МВ. II. 31. 2) Золотого цвѣта; золотистый. *Золота бджілка над квіткою в'ється.* Хата. 2. Ум. Золотѣнный, золотѣсенький. *Стріла мене козак молоденький, спонів з мене вінок золотенький.* Чуб. III. 170.

Золотій, тото, м = **Злот.** *Купи мені, моя мати, за копійку голку, за чотирі золоті червоного шовку.* Мл. л. сб. 304.

Золотіло, ла, с. Матеріаль для позолоты: краска, шумиха и пр. Гол. IV. 402.

Золотіти, чу, тиш, и. Золотить, позлащать. Федьк. I. 79. *Сонечко кий золотило.* Шевч. 410.

Золотітися, чүся, тишся, и. Позлащаться; казаться золотымъ. *Ще сонечко не піднялось, хмарний Кавказ не золотився.* Мак. Г. 37.

Золотісінький, а, е. Совершенно золотой. Употр. какъ ласкательное. *Моя матінко, моя золотісінька!* Мнл. 200.

Золотіти, тію, аш, и. 1) Влестѣть какъ золото. *На токаж золотіють скирти.* О. 1861. XI. 100. *Глина така жовста, аж золотіє.* Волч. у. 2) Обогащаться. *Доля йому щиро служила,—так і золотів, так і золоті.* МВ. I. 65.

Золотковий, вого? = Злот? *Не хочу я червоного, дайте мені золотковий (о деньгахъ).* Чуб. IV. 198.

Золотніє, ка, м. 1) = **Золотарь** I. Ой годімо ж ми до ковальчика, до золотника, покуймо ж собі мідяні човна, мідяні човна, золоті весла. АД. I. 1. 2) Раст. а) Potentilla tormentoides. Вх. Пч. I. 12; б) Geranium sanguineum. Шух. I. 21. 3) Золотникъ. *Лихо приходить пудами, а сходить золотниками.* Ном. № 1968. 4) Матка. Желех. *Примовляння, як підбірають животи, коли осунуться.* „Золотий золотничку, стань собі на містечку; де постави тебе отець і мати, тут тобі довіку стояти“. Грин. II. 17. Ум. Золотниччон.

Зблото, та, с. Золото. Гліб. 30. *Князі, що золотом чертот і сридами світлиці*

напосяють. К. Іов. 8. *Шовком шила, шовком шила золотом рубила*. Мет. 26. *Піднеси йому дари: золото, ладан і миро*. Ев. Мт. І. 1. Ум. Золотце. Чуб. III. 286.

Золотоберіжний, а, в. Золотообрізний.
Золотоверхий, а, в. Золотоглавий, сь золотимъ верхомъ. *Золотоверха церква*. Левци. Пов. 4. *Золотоверха скринька*. Грин. II. 246.

Золотоголосий, а, в. Сладкогласний.
Геній народній создав Шевченка з його стихом золотоголосим. Хата. XI.

Золотогрівий, а, в. Ім'ючий золотую или золотистаго цвѣта гриву. *Сів на золотого коня... і приїхав до царя*. Рудч. Ск. І. 109.

Золотокований, а, в. Окований золотомъ. *Біжить ридван золотокован*. Гол. IV. 535.

Золотокорий, а, в. Сь золотою корою. *На морі, на окияні, на річці на Ордані дуб золотокорий*. Драг. 30.

Золотокрилий, а, в. Сь золотими или золотистаго цвѣта крильми. *Полинула, застигла ти, золотокрила (муза)*. Шевч. 619.

Золотомушка, ки, ж. Пт. Королекъ, *Regulus*. Вх. Поч. II.

Золотопѣра, ри, ж. Раст. *Junceus effusus*. Шух. I. 21.

Золотопѣрий, а, в. Сь золотими перьями. Желех.

Золотополий, а, в. Сь золотими нивами, полями. *Удовх дивитися з юри на Дніпр широкий, на яри та на лани золотополі*. Шевч. 550. *Лани золотополі*. Хата, 84.

Золотопутий, а, в. Сь золотими цѣпями, оковами. *Пилишко золотопутий, той, що в поїрбі замурувався*. Драг. 38.

Золоторігий, а, в. Сь золотими или вызолоченими рогами. *Був собі пан такий багатий... мав собі шість волів, сьомого золоторігого*. Рудч. Ск. І. 211.

Золототисячник, ка, м. Раст. *Egyp- teum centaureum*.

Золототканый, а, в. Тканый золотомъ. Шевч. 628. *Парча золототканая*. К. ЧР. 58.

Золотохвильй, а, в. Сь золотими волнами. *Лани золотохвилі*. Шевч. II. 151.

Золоттѣ, тѣ, с. соб. Золотыя нити? Золотыя вещи? *Ой просо, просо—золоттѣ, ой косо, косо, золоттѣ*. Мет. 206.

Золотуха, хи, ж. 1) Золотуха. *Зовсім був освіт од золотухи*. К. Гр. Кв. 9. 2) = Золотушним 2. Вх. Пч. II. 12. 3) Раст.

a) *Solidago Virgaurea* L. ЗЮЗО. I. 137. б) *Thalictrum flavum* L. ЗЮЗО. I. 138.

Золотушний, а, в. Золотушний.

Золотушник, ка, м. Раст. а) *Inula britanica*. б) = Золотуха 3 а. ЗЮЗО. I. 137. 2) Пт. Пчеловоръ, *Meropsapiaster*. Вх. Пч. II. 12.

Золотце, цѣ, с. 1) Ум. отъ золото. 2) Шумиха. (Шипки з короваю) великі з золотцем. Алв. 35.

Зольниця, ці, ж. = Зильниця. Чуб. I. 103.

Зольник, ка, м. 1) Покупающий золу на мыльные заводы. Мнж. 2) Чанъ для щелоченія кожъ въ золѣ и известн. Вас. 157.

Зомкнути, ся. См. Зімкнути, ся.

Зомлівати, вѣю, еш, сов. в. зомліти, лію, еш, іл. Обомлѣть, унасть въ обморокъ. *Головонька змита, кошуленька біла, а молода дівчина із жалк зомліла*. Чуб. V. 354. *Катря стоить коло стіни, сама як стіна біла: бачу—зомліває*. МВ. II. 148.

Зомлілий, а, в. Обомлѣвший. Шевч. 148. *Тї зомліла душа*. Мир. Пов. I. 158.

Зомняти и зом'ятн, жн'ю, неш, іл. = Зімняти. Зомняв на кабаку. Ном. № 3960.

Зона, ні, ж. = Зана.

Зопак, нар. На зопак. Въ обратную сторону. *Колі сонечко на зопак зійде, тоді, сестрице, юстюм в вас буду*. Мл. л. сб. 232.

З-опалу, нар. Сгоряча. *З-опалу і не примитив далєбі, чи він був там, чи ні*. Верхнедніпр. у.

Зопаріти, рію, еш, іл. Заболѣть воспаленіємъ мочевого пузыря. *Зопарів в'л*. Черк. у.

Зопиніти, ніб, ниш, іл. = Зупинити. Кв. Драм. 250.

Зопочінок, нку, м. = Спочинок. *Чорним очам спання нема, ніжкам зопочинку*. Мл. л. сб. 328.

Зопсіти, сію, еш, іл. Испортитися. *Віл у мене зопсіт, нема чим і поїхати*. Міус. окр.

Зопсувати, сую, єш, іл. = Зіпсувати. *Зовсім бісова собака сало зопсувала*. Канев. у. *Доброго кормча не зопсує, а лихого і церква не поправить*. Ном. № 3232. См. Запсувати.

Зопсуватися, суюся, єшся, іл. = Зіпсуватися.

Зопхнути, н'ю, неш, іл. = Зіпхнути. *З кроватоньки зопхнула*. Чуб. V. 668.

Зоп'ясті(ся), пнү(ся), неш(ся), *м.* = **Зіп'ясти, ся.** Гліб. 89. Левич. I. 103.

Зоп'ятітися, чүся, тїшся, *м.* Остановитися. Тоді він зоп'ятився і не став їти до пою. Новомоск. у. Як скажеш, щоб він тобі віддав, то пам і зоп'ятітися. НВолын. у.

Зор'ати, рю, рєш, *м.* Вспахати. Зорав приймак-приймаченько зо три десятинами. Чуб. III. 127.

Зорв'ати(ся), рвү(ся), рвєш(ся), *м.* = **Зірвати, ся.** Що маювку зорву—друга буде, а матінка умре,—я ї заину. Чуб. V. 439. Як з тілі зорався. Ном. № 3150.

Зорганизуватися, зүюся, ешся, *м.* Організовуватися. Мое б Христі браттє зорганізувалось у якесь товариство. К. XII. 27.

Зоренія, ці, ж. = **Зориця.** Козел. у. **Зорешливий, а, е.** = **Зоряний.** Ніч зорешлива та тиха. МВ. I. 141.

Зорешливо, нар. = **Зоряно.** А на дворі зорешливо та тихо. Федьк.

Зор'ана, ня, ж. Зв'езда. Ум. Зорінна, зориночка. А мила сидить—як свіча зорить, а дитиночка—як зориночка. Грин. III. 365.

Зор'ати, рю, р'аш, *м.* Сл'єдять глазами за к'єм, смотр'єть пристально. Так і біга за їм, так і зорить. Змієв. у. Зорить праведного тришній, щоб з'нати пою з світу. К. Псал. 90. Чюю зориш на нас очима дико? К. Іов. 33.

Зориця, ці, ж. Зв'езда. Оце тобі провідниця—ясная зориця. Мет. 225.

Зор'ати, р'ю, еш, *м.* Св'єтиться, св'єтить, сіять. Місяць св'єтить, зоря зор'є. Чуб. V. 474. Серце мое, зоре моя, де це ти зор'єш? Шевч. 143. См. Зоряти.

Зоринія, ці, ж. = **Зіринія.** Тоді козак од дівки їде, як зїйде зоринія. Чуб. V. 93.

Зорній, а, е. Заревий. Як літнім ранком зчервоніють хмари над сонечком, що весело встає,... поети, моя боні, ні нащо не вважають і пісню зорнюю про дольний світ співають. К. Дз. 214.

Зорнүти. См. Зринати.

Зорүдувати, дую, еш, *м.* Справитися, с'д'єлати что. Не зорудє ніяк із Настусиним батьком. Г. Барв. 448. Що задумав, то вже зорудє. Г. Барв. 520.

Зоружити, жу, ж'аш, *м.* Соорудити. Уже зоружили зруб. НВолын. у. Зоружили чобота. НВолын. у.

Зорювати, р'юю, еш, *м.* Спати на от-

крытєхъ воздухъ. Ростигують, хто з чим і відкїл. і куди їде, і де зорювали, і де води краєц. Кв. II. 41. Літом у нас товар у полі зорює. Борз. у. Отара отирлувалась і зрює, і чапати поспули. О. 1862. V. Кух. 34.

Зор'я, р'і, ж. 1) Зв'езда. Чи це тая зоря зїйшла, щоб я додому їшла? Чи це тая вечірня, щоб я погуляла? Грин. III. 198. Ой ти зоре, моя зоре, зіронько вечірня. Лукаш. 161. 2) Зар'я. Чи то зоря розсвітає? Чуб. V. 2. На зорю займається. Св'єтаєть. Уже зоря залялася, вже ї сонечко зїйшло. МВ. II. 110.

Зорявий, а, е. = **Зоряний.** Зорява стїла рожева зорялася. МВ. (О. 1862. I. 90). Зоряє небо миготить. К. (О. 1861. IV. 151).

Зор'аво, нар. = **Зоряно.** На небі зор'аво, і золотим серпом підбився молодик упору по над змарки. К. Дз. 141.

Зоряний, а, е. 1) Зв'єздний. Ніч місьячна, зоряна. МВ. (О. 1862. III. 53. 2) З'оряна вода. По нар. пов'єр'ю: вода сь л'їкарствєной силой для корови, простоявшая ночь при зв'єздахъ. Коли корова дає мало молока (як хто поробє), треба давати їй зоряну воду пити. А ту воду роблють так: ясної ночі ставляють на відноті, супроти зірок, дїйницю з водою, то вона повинна простояти всю ніч. Грин. II. 46, 320.

Зоряніця, ці, ж. Зв'езда. Ном. № 53, стр. 291.

Зор'но, нар. Много зв'єздъ. А зоряно так, що, здається, зор'ями в вічі сипле. МВ. (КС. 1902. X. 148).

Зор'ати, р'юю, еш, *м.* Св'єтиться, сіять. Що то була за дівчина! Зайде в хату, то мов зоря зор'є. Г. Барв. 103, 237. Там квітки як в божім р'юю... зор'ями в траві зор'ють. К. Дз. 221. Ой вїйду на зірку та гляню на зірку,—що зоря зор'є, а вся челядь гуляє. Грин. ПІ. 61. См. Зор'ати.

Зор'атися, р'єється, *м.* безл. Показуватися зар'є. Там зор'єється, займається. Чуб. III. 475. Вже ї зор'ється. Вже сонце—день. МВ. ПІ 149. За дубків молодєхких зорява стїла рожева зорялася. МВ. (О. 1862. I. 90).

Зор'аний, а, е. = **Зоряний.** Ач яка зоряна ніч! Хоч талки збїрай. Староб. у.

Зосібна, нар. Порознє, каждое отд'єльно. Єсть же і иншого багато, що зробив Ісус, що, коли б писати зосібна, то думаю,

що й сам світ не помістив би писаних книг. Єв. I. XXI. 25.

Зослати, шлю, шлеш, м. = Зіслати.

Зосмілити. См. Зосмілювати.

Зосмілювати, люся, лишся, л. Осмілюється, ободритися. Іосиф, зосмілюючись, увійшов до Пилата. Єв. Мр. XV. 43. *Я раз ізнов зосмілюся матері натякнути.* Г. Барв. 201.

Зосмілювати, люю, еш, сов. в. зосмілю, лю, лиш, л. Ободрять, ободрять. — *Кажі мені всю правду, Опанасе,—зосмілювала його майорша.* Г. Барв. 334.

Зоставати(ся), тай(ся), еш(ся), сов. в. zostати(ся), ну(ся), неш(ся) л. = Зіставати(ся), зістати(ся). *То був волам, а то не хочеш zostатися конем.* Ном № 1865. — *кого.* Отставать, отстать отъ кого. *Йди та не тайся, щоб нас не zostавсь.* Мнж. 129.

Зоставати. См. Зоставляти.

Зоставляти, ляю, еш, сов. в. zostавити, влю, виш, л. = Зіставляти, зіставити. *Ляхи-Бутурлаки не рубайте, между військом для порядку за яризу військового zostавляйте.* АД. I. 215.

Зостановити, влю, виш, л. = Зоставити. *Його сонною будили, не збудили, мал його в неволі й зостановили.* АД. I. 127.

Зостанок, нку, м. = Останок. *Мабуть ще здужав би на зостанку віку вам зарпат.* Гацц. Аб. 65.

Зостарити, рю, ряш, л. = Зістарити. *Синів не женила, дочок не їдавала: zostарило мене, що я заробляла.* Чуб. V. 927.

Зостарітися, ріюся, ешся, л. Зостарється. Шевч. 101. *Як багато будеш знать, то скоро zostарієшся.* Ном. № 5948. *Вже старі, zostарілися.* Рудч. Ск. I. 210.

Зостати(ся). См. Зоставати(ся).

Зострах, ху, м. Испуг. Мнж. 181.

Зострівати, ваю, еш, сов. в. zостріти, рію, неш, л. Встрѣчать, зустріти. *Пішла моя дівчинонька понад берегами, та зостріла рибалочок з трьома неводами.* Мет. 18. *Зострів мене козак молоденький, скочив з мене вінок золотенький.* Чуб. III. 170.

Зостріватися, вася, ешся, сов. в. зострітися, ріюся, нешся, л. Встрѣчаться, зустрітися. *Да піду, я селом, улицю, та зострінуся з молодого дівчиною.* Чуб. V. 154.

Зостріти, рію, еш, л. Сдѣлаться острымъ, болѣе острымъ. *Зима з'остріла. Зима сдѣлалась болѣе холодною.* Вх. Лем. 420.

Зотглий, а; е. Истлѣвший.

Зотління, ня, с. Тлѣніе, истлѣніе.

Моім костям зотління я бажало. К. Іов. 16.

Зотліти, лію, еш, л. Истлѣть. *Мое біле тіло під найаїкого зотліло.* Гол. I. 196. *Хусточка зотліла.* Мл. л. сб. 277. *Пішла вона (надія) на той світ в трісподню, коли ще й там знайду впокій, зотлівши.* К. Іов. 38.

Зотнути, ну, неш, л. = Зітнути. Шевч. 382. Чуб. III. 270.

Зотнутися, нуся, нешся, л. = Зітнутися. К. Досв. 172.

Зотривати, ваю, еш, л. Подождать. *За ворітьми я ще довенько зотривала.* МВ. II. 105.

Зотрухнути, ну, неш, л. = Струхнути. *Там і зотрухла.* Руд. Ск. I. 141.

Зотхати, хаю, еш, сов. в. зотхнути, ну, неш, л. = Зітхати, зітхнути. *Вийди на мопилу та й зотхни тяженько.* Чуб. III. 117. *Зотхнув до Бога, далі занімів.* Федьк. I. 29.

Зотхнутися, нуся, нешся, л. Вздохнутъ. *Кінь спіткнувся, тяженько зітхнувся; „Чого ти, коню, зотхаєш?“* Грин. III. 237.

Зохабити, блю, биш, л. Оставить, бросить. *Вийшло дітя (жито) жати, не могло го в ручку взяти. Пішло оно до крамничі купувати рукавич, рукавич не купило, в поле життя зохабило.* Гол. I. 339.

Зохматися, маюся, ешся, л. Пожелать. *Мати собі міркувала, що як піїде на розглядни, що її своє, мовляв, тягло, і велика ікона від покійної жінки дітям zostалась, то я й зохмаюсь (заміж).* Г. Барв. 231. *Почула, що чоловік до свата збирається, та її собі зохмалась туди ж іти.*

Зохотитися, чуся, тишся, л. Почувствовать охоту, желаніе. Харьк. у. *Зохотився до школи хлопцев.* Черк. у.

Зочити, чу, чеш, л. Увидѣть. *На що ж і очі в лобі, коли не зочити кою треба.* МВ. (О. 1862. III. 56, 35).

Зошмарити, рю, ринш, л. Сбросить, свинуть. *Зошмар з воза сіно.* Вх. Лем. 421. **Зп... = Сп...**

Зрабувати, бую, еш, л. Ограбить. *Ідуть турки на рабунки, зрабують та молодого.* Чуб. V. 1087. *Зрабусами тієї город, забрали в йому всіх коней* Опат. 25.

Зрада, ди, ж. Измѣна, вѣроломство. *Чи ти мене вірно любиш, чи на одну зраду?* Мет. 43. *Сестру кликнула (Дідона) на пораду, щоб горе злеє розказати, Енеєву*

оплакати зраду. Котл. Ен. I. 35. *Співав він, що любив колись щиро та вірно, а йому зрада сталася несподівано.* МВ. II. 113. Ум. Зрадна, зрадоньна, зрадочна. О. 1862. IV. 30.

Зрадецький, а, е. Измѣннический. Зрадецькі речі супротив нава. Хата. 153.

Зрадіати, джати, аш и зраджувати, джати, аш, сов. в. зрадіти, джу, диш, м. МВ. II. 62. *Красні лиця часто зраджують.* Гол. I. 362. *Часто ходив, вірно любив, з нею жинивався, вона ж мене зрадила,—я й не сподівався.* Мет. 86. *Ой Палю, Палю Семене, чи не зрадиш ти мене?* Маєс. (1834), 98.

Зраділля, ля, с. Раст. Agrimonia Eupatorium. Шух. I. 21.

Зрадіти. См. Зрадіяти.

Зрадитися, джуся, дишся, м. 1) Посовѣтовавшись, рѣшити. Зрадилися, щоб піти до попа. О. 1862. VI. 59. 2) Измѣнити себѣ. Слово встрѣчено только въ „Ужинку“ Гатпука (стр. 350. Ном. № 8772): *Хоч кохання не зрадиться, та череві (?) завадитися.*

Зраділий, а, е. Обрадовавшийся. Боже, чирно!... токоче її зраділе серце. Мир. Пов. II. 84.

Зрадіти, дію, аш, м. Обрадоваться. Ев. Мр. XIV. 11. „*Вже козак твій назад іде*“. А козачка тому зраділа. Чуб. V. 1171. *Пані зраділа.* МВ. II. 40. *Як влягло у вас, так аж зраділо.* Гліб. I.

Зрадітися, діюся, ашся, м. = Зрадіти. Той чоловік зрадівся. ХС. IV. 16.

Зрадливий, а, е. Измѣнчивый, склонный къ измѣнамъ. *Моє серце зрадливее зичаю не знає.* Мл. л. сб. 312. *Ой сортуно зрадливая, що ж ти виробляеш? Дала серцю зазнатися, з життя розлучивш.* Чуб. V. 418.

Зрадливість, вости, ж. Вѣроломность, предательство. К. Кр. 17.

Зрадливо, нар. По-измѣннически. *Мес-сан, забіниш збоку, зрадливо, зо всього наскоку, пустив в Енея камінцем.* Котл. Ен. VI. 76.

Зрадиний, а, е и зрадний, я, а. = Зрадливий. *Гей-гей! не надь, трибалко молоденький, на зрадиний так ні щуки, ні лина.* Г. Арт. (О. 1861, III. 109). *Зрадня ваша рада.* О. 1861. IV. 31.

Зрадник, ка, м. Измѣнникъ, предатель. Чуб. V. 57. *Вибрав Юду Іскаріотського, що стався зрадником.* Ев. Л. VI. 16.

Зрадниця, ці, ж. Измѣнница, преда-

тельница. *Ой ти, дівице, моя зраднице, зрадила мене молодого.* Чуб. V. 410.

Зрадний. См. Зрадиний.

Зрадніти, нію, аш, м. = Зрадіти. *Небозі сонечко мріється,—воно ж зраднило, та й спраді іріється.* Ном. № 6402.

Зрадок, два, м. = Зрадник. *Плини, плини, майстрова, від кладки до кладки, щоб знала і на м'ятала, які шевці зрад-ки.* Чуб. V. 1086.

Зрадувати, дую, аш, м. Обрадовать.

Зрадуватися, дуюся, ашся, м. Обрадоваться. *Та зрадується, веселиться Марусина матінка.* Мет. 146.

Зраз, зу, м. 1) Черенокъ для прививки къ дереву. Желех. 2) Образецъ; колодка (у сапожниковъ). Желел. Вх. Зн. 22.

Зрази, зраз, ж. мн. Кушанье изъ говядины: родъ свернутого битка съ начинкой.

Зразковий, а, е. Образцовый. Желех.

Зразовий, а, е. Къ зразамъ относящийся. (Понесли) зразову до рїзків печінку. Котл. Ен. II. 9.

Зразок, зва, м. 1) Образецъ, образчикъ, примѣръ. *Перекривала... дочку й жінку, затягаючи жемліним волосом на зразок жіночого волосіння.* Левиц. I. 208. *Показав Чинку, другим ил зразок ставити.* Мир. ХРВ. 291. Мнж. 181. 2) Узоръ. *А ну лишень зразок зніму з мережки.* Лебед. у. *Покажіть, будьте ласкаві, ваши шитки, зразки. Мені треба сорочку вимережити і шитвою пошити.* Г. Барв. 216. 3) Выкройка.

Зразу, нар. Сразу, вдругъ; съ самаго начала. *Започ—і вродиться все зразу.* Котл. Ен. VI. 35. *Ми тільки що наткнулись, він так таки зразу і почав лаятись.* Новомоск. у.

Зрадіти, лю, лиш, м. Вспахать ралом.

Зрана, нар. Поутру, съ утра. *По закутках зрана до вечора стоять діди.* Левиц. I. 42.

Зраняти, ню, ниш, м. Изранить.

Зраню, зраняти, нар. = Зрана. *Приходили люди зранку.* Рудч. Ск. II. 168. *Орав же я зрання до полудня, доки не прийшла на серденьку туга.* Чуб. V. 157.

Зратитися, чуся, тишся, м. 1) Овласть, когда они, будучи въ армії, тянуться въ противоположныя стороны: расходятся. *Зратилися воли.* Каменец. VI. 2) Поссориться; разойтись. *От зратилися*

та й не живе з чоловіком, бо він ню бня, чи мара їх знає. Каменец. у.

Зрахувати, хую, еш, м. 1) Сосчитати. Найшли кунці з Варшави, тою кимика сторували, ще за його гроші зраховали. Чуб. V. 782. 2) Разсчитати, сообразити. Зміркували, зраховали, що з козака буде. К. Досв. 163. Твоє зраховане премудре слово. К. ЦН. 205.

Зреострувати, рую, еш, м. Сдѣлять реестр чому.

Зрекатися, каюся, ешся, сов. в. зректися, чуюся, чешся, м.—чогб. Отрєкатися, отрєчься отъ; отказываться, отказаться отъ. Несвинности моєї не зрєчуся. К. Іов. 57.

Зрєтатися, чуюся, тишся, м.—Зратитися. Попереду яким нічого, а далі зрєтимися, зрєтимися, що-дня сварка та колотня, та й розійшлися. Каменец. у. Ге-е! уже ся зрєтили, то шкода і вмовляти. Каменец. у.

Зрєчі, чу, чєш, м. Сказати. Желех. **Зрєчіся, чуюся, чешся, м.**—Зрєктися. Желех.

Зрєшілий, а, о. Трухлий. Дерево зрєшіле. Вх. Лем. 421.

Зрєшіти, шію, еш, м. Сдѣляться трухлымъ. Вх. Лем. 421.

Зривання, ня, с. Срываніє.

Зривати, ваяю, еш, сов. в. зірвати, рву, веш, м. 1) Сривати, сорвати. К. Досв. 57. Рудч. Ск. II. 60. Квітку зірвала, за ялову клала. Чуб. III. 303. 2)—бунт. Подняти бунт, возмущєніє. Звели мід москалє тікати, або звели нїм з лязами великий бунт зривати. Макс. (1849). 76. 3) Зірвати бики. Выпрєчь быковъ изъ яриа. Вх. Зн. 22. 4)—спїну, ийшки. Лѣченіє поясницѣ посредствомъ оттягиванія руками кожи отъ спини. Миргор, у. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн. 5) Зірвана дорога. Дорога съ замерзшею на ней грязью, изрѣзаною раніше колесами. НВолын. у.

Зриватися, ваяюся, ешся, сов. в. зірватися, рвуся, вешся, м. 1) Срываться, сорваться. Ой як тая черешенька сама не зирєється, так до мене дієчинонька сама не приилєється. Чуб. 2) Вскакивати, вскочити, быстро поднятися. Зривається нїби куди бити. МВ. II. 54. Справді?—покрикне панночка, зірвавшись з місця. МВ. (О. 1862. III. 48). Встав, зірвався, пішов з шумом. Гол. I. 37. Зірвється на нїги. Вскочить. Св. Л. 106. 3) Трогаться, тронуться съ мїста, двинутися. Раз март апрїля звав

у юсті до себе. Априль зорвався їхати возом. Драг. 16. Мати було як зирєється хоч на один день куди... Г. Барв. 62. Пішла заміжє та не так, пішла раз—не іаразд, не зирєся друний раз. Грин. III. 357. 4) Подниматься, подняться (о бурї и пр.) Зірвалася шуря-буря. Нп.

Зривєи, вєш, ж. мн. Деревья съ полуснятыми плодами. Ще нарвала лїд (вишень) на зривєих—де-не-де зосталось,—токи ту лїдку пїймаеш. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Зринати, наю, еш, сов. в. зо(і)рнути, рну, нєш и зрінути, ну, вєш, м. 1) Выплывать, выплыть на поверхность воды, вынырять, вынырнуть. Уже ж сьому сьому каменю на верх не зринати, а павиному піру на дно не тонуть. Чуб. V. 607. Утоплений сам зринув. Харьк. у. 2) сов. в. Сприсаути, сорваться, выскользнуть. Накинути відьму тим очкуром,—допіру не втече вона... з очкура не зрине. Драг. 78. Колесо зірнуло. Кїнь з недоуздка зірнув. Харьк. г.

Зрінутися, нуся, вєшся, м. Улїзнуть. Зрінулася водниця з Дунаю, з Дунаю тижого, бережку крутого. Мет. 294.

Зриштувати, тую, еш, м. Соорудить. От, зриштували байдаки. Рудч. Ск. II. 28.

Зрївка, ки, ж.—Здрївка. Вх. Уг.

Зрївна, нар. Ровно? Поровну? Зрївна, дружбоньку, зрївна, край коровай зрїбна. Гол. IV. 329.

Зрївноважити, жу, жиш, м. Уравновѣсить. К. ЦН. 185.

Зрївняти, наю, еш, м. Сривнати. Зрївля землю, покрив дерном. Шевч. 204. І з землею зрївняють тебе. Єв. Л. XIX. 44. Смерть усіх зрївляє. Харьк.

Зрївнятися, наюся, ешся, м. 1) Сравниться, сравняться. Турчин у воду покотився, вода зрївнялась Мл. л. сб. 87. 2) Порівнятися. Скоро зрївняєсь із ними, зараз поздоровавсь із тим братом Якимом. Рудч. Ск. I. 206.

Зрїдка, нар. Рїдко, не часто, не густо. Ох і гаю мій, гаю, розсаджений зрїдка. Чуб. V. 647.

Зрїдно, нар. Урожайно. Дай тобі, Боже, щоб у полі зрїдно, щоб у полі зрїдно, а у дворі плїдно. Чуб. III. 365.

Зрївати. См. Зрізувати.

Зрїзна, нар. Отдѣльно.

Зрізнитися, нібся, нибся, іл. Отділитися, розділитися.

Зрівок, зка, м. 1) Обр'зокъ. НВолын. у. 2) Срівъ, перерівъ.

Зрізувати, зую, еш, сов. в. зрізати, зріжу, жеш, іл. Срізувати, срізати. *Із зрізують, як спілий колос в полі.* К. Іов. 54. *Зріжу голову, виіму серце.* Ном. стр. 303, № 473.

Зріка́тися, ка́юся, е́ся, іл. = **Зрека́тися.**

Зрі́лко, ка, с. = **Здрі́нка.** Вх. Лем. 421.

Зрі́нка, ки, ж, н. зрі́нко, ка, с. = **Здрі́нка.** Вх. Лем. 421.

Зрі́ст, зрѣ́сту, м. 1) Ростъ. *Сама краса, чепурная, хорошого зросту.* Мл. п. сб. 203. *На зріст.* Росто́мъ. *Шити на зріст.* Шитъ такъ, чтобы пошитое годилось и тогда, когда виростеть той, для кого шито. 2) Взра́стъ. *З малих літ до великого зросту козала, годувала.* ЗОЮР. I. 19. 3) Проросшее зерно, снопы.

Зрі́сть, зрости, ж. Знакъ отъ сростанія на стволі дерева разрубленнаго мѣста. НВолын. у.

Зрі́ти, зрію, еш, іл. 1) Зрѣ́ти, созрѣ́вать. *Пшениця зріє на ниві.* Стор. I. 128. *І вітер не віє, сонце не зріє, калина не зріє.* Мет. 134. 2) Вироста́ти, дѣлятися взросло́мъ. *Ти на літі і Ярина зріє.* Шевч. 245.

Зрі́ти, зрю, зриш, іл. Видѣ́ти. *Мусить всякъ чоловік зріти, що недовго тут жити.* Чуб. III. 19.

Зроб, зрѣбу, м. 1) Совершенство, исполненіе работы. *Довести до зрѣбу.* Исполнить, сдѣлать. *Тоді аж зароблять вони велик спасибі, як доведуть до зрѣбу, до туртія тую роботу.* Васильк. у. *Прийнятися до зрѣбу.* Принятися за дѣло, за исполненіе работы. *Як приймуться до зрѣбу, у той час оддамо гроші.* Васильк. у.

Зробі́ти, блію, биш, іл. 1) Сдѣлать, произвести. *Хата, 164. Зроби, милый, золоті уділа, щоб я твою коня до води водила.* Мет. 112. *Гуси зробили великий крик.* Грин. II. 239. — *своім бѣгом.* По своему. *Не куди й дів ті гроші, а купи дзвін; та вже й тим скригиди громаду, що зробив своїм боєм.* Св. Л. 287. 2) Повре́дити кому ко́дво́ствомъ. *Чоловік з голоду сознє, а дурні брекують, що це йому зроблено.* 3) — *волю кому, чію.* Исполнить чье желаніе. *Ой чумаченки, ой ви молоденькі, зробіть мою волю.* Чуб. V. 1031. 4) — *ласку.*

Сдѣлать одолженіе. Велику ласку мені зроби, послухай. МВ. II. 112. 5) — *собо́ смерть.* Наложить на себя руки. *Ах волю сами собі смерть зробити, як в баацтві з немобом жити.* Чуб. V. 117.

Зробі́тися, блію́ся, би́ся, іл. Сдѣлаться. *Зробився мов несамовитий.* Котл. Ен. II. 15. *Усе зробилось, як бажали взіяти.* Стор. МПр. 72.

Зрѣ́бка, ки, ж, брати гроші на зрѣ́бу. Брать деньги подѣ отработокъ. *Землі в його нема, — бере гроші на зрѣбу: утерг даеш, а послі він одрѣбля.* Новомоск. у. (Задюбовск.).

Зробля́ти, ляю, еш, іл. Обрабатывать. *Ой я тобі не наймичка все поле зробляти.* Гол. IV. 538.

Зрѣ́бок, бка, м. Истощенный работою, негодный уже къ работѣ чело́вѣкъ. Желех.

Зро́да, зрѣ́ду, зроду-зві́ку, нар. 1) *Вона зрода й у церкві не була.* Мнж. 104. *Чи був у тебе батько зроду?* Ном. № 10505. *Ой я зроду мишенъка не знала.* Чуб. V. 594. *Зроду я заміжс не піду.* Лавр. 155. **Зро́ду-ві́ку.** Ныкогда еще. *Зро́ду-ві́ку не було такою, а тепер: ось тобі, на! Подолеск. г.* 2) Никакъ, никакимъ образомъ. *Такі капосні люде, що мені не можна зроду-зві́ку на селі одержатись.* Левиц. Пов. 348.

Зро́ді́ти, си. См. **Зрѣ́жати, си,**

Зрѣ́ду. См. **Зрода.**

Зрожа́й, жа́ю, м. Урожай. *Зрожаю нема, тільки зродила трава шовкова.* Мет. 465.

Зрожа́ти, жа́ю, аш, сов. в. зроді́ти, джѣ, дшип, іл. 1) Рожать, родить. *Так його мати зродила.* Ном. № 2918. *Ти учора ізвечора дитя зродила.* Грин. III. 273. 2) Родить, уродить. *Як будуть сестро... люди зрожати.* О. 1861. X. 89. *Прошу ж тебе, не цїти красно, прошу ж тебе, не зроди ясно.* Мет. 176. *Добра нивонька була: сто кіп жита зродила.* Чуб. III. 240.

Зрожа́тися, жа́юся, е́ся, сов. в. зроді́тися, джѣ́ся, дши́ся, іл. 1) Рожать-ся, родиться. 2) Родиться, уродиться. *Посіяла, мамко, жито, — зродився барвінок.* Гол. III. 403.

Зрозу́мі́лий, а, е. Понятный. Левиц. Пов. 237.

Зрозу́мі́лість, лости, ж. Понятность. Желех.

Зрозу́мі́ло, нар. Понятно.

Зрозу́мі́ння, ня, с. Пониманіе. *Вели-*

коздібно до зрозуміння такого, що бувас
етав не од премудрих і розумних. К. ХП. 16.

Зрозуміти, мію, еш, м. Понять. По-
ки, тес зрозумілиши, зоду учинили. Макс.
(1834), 126. Ви так зисмислиши говорите,
що я того не зрозумію. Котл. НП. 344.

Зроє, ку, м. Зрієніе. Бог дав усім лю-
дам однаковий зрок. Дешо. 36.

Зроніти. См. Зроняти.

**Зроніти, няю, еш, сов. в. зроніти,
нію, ниш, м.** Давать, дати унасть; терять,
потерять, утратити. Желех. Ой лісе, лі-
соньку, зронив ес красоньку. Вх. Лем. 421.

Зросіти, ся. См. Зрошати, ся.

Зрослівий, а, в. Даючий рістъ. Та
принеси три квіточки: ой першу зросли-
вую, а другу сонливую. Мет. 1.

Зрослий, а, в. Выросший. Левч. 10.

Зроста́ти, ня, с. Рости, вырастание.

**Зроста́ти, таю, еш, сов. в. зроста́ти,
стї, теш, м.** Выростать, вырасти. Єсть
у мене сестра мениша, без мене зросла. Мет.
32. Без частя зросла, а без долі вроди-
лася. Мет. 80. При мені вона й зросла, бо
сиротою зосталася змалечку. МВ. II. 19.

Зроста́ся, тїся, тешся, м. Сростися.
Ой у полі дві тополі дохули зрослися. Чуб.
V. 403.

Зроста́ти, шї, стїш, м. Выростить.
Нехай їм Бог зростить. Ном. № 375. Як
я тебе зростила, сама себе звеселила. Чуб.
V. 684.

Зростний, а, в. Взрослый. Левч. 10.

**Зрошати, шаю, еш, сов. в. зрошати,
шї, сиш, м.** Орошать, оросить. К. Досв.
26. Дрібненькими сіззоньками все поле зро-
сила. Мет. 274. Припсв він до землі та й
зросив її сіззьми. МВ. II. 70.

**Зрошати́ся, шаюся, ешся, сов. в. зро-
сати́ся, шїся, сишся, м.** Орошатися, оро-
ситься, обливаться, обліяється. Сіззьми так
і зрошається. МВ. I. 57.

Зруб, ба и бу, м. 1) Срубка. Знайшовся
чоловік, що купив на зруб зай. Стор. I. 47.
Также мѣсто, гдѣ срубленъ лѣсъ. Вас.
206. З липового зруба молоді паростки пу-
стились. МВ. I. 156. 2) Срубъ—при по-
стройкѣ, въ погребѣ, колодезѣ и пр. Чуб.
VII. 377. Як положать зруб на хату...,
то нїють закладчини. ХС. III. 41. Kolb.
I. 56. Був колодязь і такий низький зруб
у ньому. Грин. II. 338.

Зрубавь, ні, ж. Рубка лѣса. Вх. Уг.
242.

Зрубати. См. Зрубувати.

Зрубина, ни, ж. Одна пластина въ
колодезномъ срубѣ. Харьк. у.

Зрубати, бая, биш, м. Сдѣлать срубъ.
Зрубив хату. НВолын. у.

**Зрубувати, бую, еш, сов. в. зрубати,
бая, еш, м.** Срубывать, срубить. Кожене
дерево зрубують. Єв. Л. III. 9. Зрубай, ба-
теньку, високу латорину, збудуй, батеньку,
широку домовину. Чуб. V. 372.

Зруйнування, ня, с. Разореніе, раз-
рушеніе. Стор. II. 137.

Зруйнувати, нїю, еш, м. 1) Разру-
шить, разорить. Зруйнували Запорожжя.
Лукаш. 66. Не зостанеться тут камінь
на каміні, щоб не зруйновано. Єв. Мр.
XIII. 2. Зруйновано життя моє на світі.
К. Іов. 37. 2) Разорить (о потерѣ иму-
щества).

Зруйнуватися, нїюся, ешся, м. 1)
Разрушиться, разориться. Зруйнувався зо-
сім будинок. 2) Разориться, потерять иму-
щество. Пак не зруйнується, як скільки
кліток поля перелітує пустирем. О. 1862.
IV. 105.

Зрубований, а, в. Обрученный. Вх.
Лем. 421.

Зру́нати, таю, еш, м. Испортить,
сдвинуть съ мѣста, почти разрушить. По-
дольск. г.

Зрухнутися, нїся, нешся, м.—Зру-
шиться. З місяця й не зрухнеться. Грин.
II. 310.

Зруч, нар. Изъ руки, рукой держа.
Хтось буде шанувати: коли не зруч, то
накида. Ном. № 11971.

Зручати, чаю, еш, м. Поручать.

Зручний, а, в. Ловкій; удобный. Ле-
виц. Пов. 141.

Зручність, ности, ж. Ловкость. Ле-
виц. Пов. 237.

Зручно, нар. Ловко; удобно. Ком. I. 39.

Зрушати, шу, шиш, м. 1) Сдвинуть.
Насилу зрушив з місяця. 2) Тронуть, взвол-
новать. Дуже батька слова її зрушили.
МВ. II. 149. 3) Встревожить. Всю діброву
криличками вкрили, голосочком діброву зру-
шили. Чуб. V. 315.

Зрушати́ся, шуся, шишся, м. Дрог-
нуть, сдвинутися. Зрушилась земля—нар.
повітря, по которому земля при первомъ
весеннемъ громѣ какъ будто вздрагиваетъ.
Зрушилась земля, то тепер усе буде рости.
НВолын. у.

Зру́щик, ка, м. Въ довшкахъ для
звѣрей: палочка, -толчокъ въ которую со

сторони звѣря заставляють дѣйствовать ловушку. Шух. I. 236, 237. См. Пасть.

Зрябіти, бію, еш, м. Сдѣлаться рябымъ, пестрымъ. *Шия так зрябіла дуже; хто його зна й що воно.* Канев. у.

Зряджати, джѣю, еш, сов. в. зрядити, джу, диш, м. 1) Наряжать, нарядить; убирать, убирать. *Що в суботу кіснюку чесала, а в неділю головку зряжсала.* Мил. 148. *Не за для тебе ся каминотка сажена, а за для тебе діока Галочка зряжена.* Грин. III. 487. *Блищить шабля козацька від срібла та золота, зрядив його пан ласкавий як рідного брата.* К. Досв. 154. 2) Снаряжать, сварадить. *Зрядили його (в дорогу) і він пішов.* Мнж. 74. *Треба синя на чужину зряжати.* МВ. II. 52. *Зряджають молодіж на нове хазяйство.* МУЕ. III. 169.

Зрядник, ка, м. Раст. *Gladiolus imbricatus* L. ЗЮЗО. I. 124.

Зрясѣти, шѣ, сѣш, м. Усѣять. *Зрясѣть на віці коровай, у піч посадять із віка.* Мет. 164.

Зрятувати, тѣю, еш, м. Спасити. *Зрятуй його!* Греб. 341.

Зряхатися, хаяся, ешся, м. Собраться; сговориться. Мнж. 181. *Свати уже зряхались іти додому.*

Зрячий, а, о. Видящий, зрячий.

Зсаджувати, джуу, еш, сов. в. зсадити, джу, диш, м. 1) Ссаживать, ссадить, снимать, снѣть. *Чоловік тоді його зсадив з груші.* Рудч. Ск. 25. 3 **хазяйства зсадити.** Разорить. *Миші... нас із хазяйства зсадять.* Мнж. 66. 2) Сміщати, сміщати, увольнять отъ должности, отрѣшати отъ должности. *Громада його (голову) давно б зсадила.* О. 1861. VIII. 95. *Гляди, царю, бо сей Мазепа тебе з царства зсадить.* КС. 1882. III. 611. 3) Встакивать, встакать, взваливать, взвалить. *Узяли його в гату та й зсадили на піч.* Мнж. 95. *Зсадити дерево на віз.* Зміев. у.

Зсѣрця, нар. Разсердившись. *Турн зсѣрця скрипотів зубами.* Котл. Ен.

Зсѣйти, вію, еш, м. Посѣдѣть. Аф. 262.

Зсѣдити, джу, диш, м. Высидѣть, просидѣть. *Мати ще й удучиливенька була: було ось нічку зсидить, усе бухкає.* Г. Барв. 61.

Зсылати, лѣю, еш, сов. в. зсылати, шлѣю, шлѣш, м. 1) Ниспосылать, ниспослать. *Моя дужка—есть то ангел од Бога зісланий.* Мл. д. сб. 137. 2) Высылать, vysлать, отсылать, отослать. *Стали вдову*

стареньку незважати, на чуже подвірря зсылати. Мет. 347. *Зслав хлопця з гати.* Новомоск. у.

Зснѣти, нѣю, нѣш, м. Побить до снѣнковъ. *Зснѣи її так, що й Боже! Лебед. у.*

Зснѣти, нѣю, еш, м. Посинѣть.

Зснѣбобжитися, жуся, жишся, м. Прикинутися бѣднякомъ, несчастнымъ. *Зігнувся, зснѣбобжись і почав прохати.* Грин. II. 183.

Зсіна, пи, ж. Родъ корзины для зерна, стоящей въ амбарѣ: дѣлается съ крышковой въ формѣ большой, сверху расширенной бочки изъ пучковъ соломы, связанныхъ шворками или лыками. Kolb. I. 59.

Зсінати, пѣю, еш, сов. в. зсінати, пѣю, пѣш, м. Ссыпать, ссыпать. *Прошу вас, добре обайте, борошно зсінайте.* Мет. 396. *Хотів у мішок зсінати.* Кв.

Зсінатися, пѣюся, ешся, сов. в. зсінатися, пѣюся, пѣшся, м. Ссыпаться, ссыпаться. *Тії брукни зриваються, зсінатися в пляшку.* Чуб. I. 130.

Зсінхати, хѣю, еш, сов. в. зсінхнути и зсінхти, хну, неш, м. Иссыхать, иссохнуть.

Зсіданіяна, не, ж. Створожившаяся часть молока, творогъ, образовавшийся при окисаніи молока. Вх. Лем. 421.

Зсідати, дѣю, еш, сов. в. зсідати, зсѣду, деш, м. 1) Возсѣдѣть, возсѣсть. *Як чорт на його зсѣде.* Ном. № 3382. 2) Вставать, встать, сойти (съ лошади, наур.) *Зсѣсти з коня.*

Зсідатися, дѣюся, ешся, сов. в. зсідатися, зсѣдуся, дешся, м. О молокѣ: скисать, скиснуть, створаживаться, створожиться. *Молоко зсѣлось.* Г. Барв. 369.

Зсілий, а, о. Скисшій (о молокѣ). *Зсіле молоко.* Вх. Зн. 22.

Зсісти, ся. См. Зсідати, ся.

Зсѣкнувати, куу, еш, сов. в. зсѣкчати, чу, чиш, м. 1) Соскакивать, соскочить. *Жінка... так з печі і зсѣкнула.* Ном. № 4007. *Стинчиха зсѣкнує з ліжка.* Стор. II. 241. 2) Вскакивать, вскочить. *Зсѣкну на драбину.*

Зслізнути, зну, неш, м. Исчезнуть, пропасть. *Бодай чало зсліз!* Ном. № 3781.

Зсмутити, нѣю, еш, м. Опечалиться. *Чою так зсмутила?* Чуб. III. 121.

Зсуювати, луу, еш, сов. в. зсуюнути, ну, неш, м. Сдвигать, сдвинуть. *Давай зсуювати з себе пояс.* ЗЮОР. I. 247.

Зсуюватися, вууся, ешся, сов. в.

зсу́нутися, нуся, нешся, *м.* Сдвигаться, сдвинутся. З гла́ду зсу́нутися. Рехнутися. *Стара з гла́ду зсу́нулася, моя собака з со́лами.* Ном. № 6332.

Зсо́хнути и **зсо́хти.** См. **Зсихати.**

Зсо́ду, нар. = **Зісо́ду.** Наклада́м *стіжок зсо́ду широкі.* Чуб. III. 465.

Зста́рити, рю, рши, *м.* Состарить. *Нужда мене зстарила і зв'яла.* МВ. I. 30.

Зста́рити(ся), рію(ся), еш(ся), *м.* Состариться. *Зстаріли ви, немко!* МВ. II. 15. *І зстарівся волюючи, по корчмах по́чучоци.* Ном. № 1700.

Зстаро́дівна, нар. Издревле.

Зсту́пати(ся), паюся, ашся, сов. в. **зсту́па́тися,** п'юся, пишся, *м.* 1) Сходиться, сойтися вмістѣ, сближаться, сближаться. *Передні... зступаються ближче один до одного.* Мир ХРВ. 262. 2) Осѣдать, осѣсть, сойтися, сдвинутися. *Зступилася хата.* Канев. у. *Вейшов Іван до Остапа в урбі і слѣдом за ним земля зступилася.* Грин. I. 283. 3) Сжиматься, сжаться. *Як зступаються черевки, то ще й кісні будуть.* Канев. у.

Зсува́ти, ваю, еш, *м.* = **Зсовувати.**

Зсува́тися, ваюся, ашся, *м.* = **Зсовуватися.**

Зсука́ти. См. **Зсукувати.**

Зсукувати, кую, еш, сов. в. **зсука́ти,** каю, аш, *м.* Ссучивать, ссучить. *Зсукав лотузок.* Чуб. I. 162.—*свічку.* Сдѣлать свѣчу (изъ воску). *Зсукали свічку із ярою воску.* Чуб. I. 162. *А ще раніше пан Василько остав, три свічки зсукав.* Чуб. III. 285.

Зсукува́ти(ти), тію, еш, *м.* Сдѣлаться сучковатымъ. Аф. 462.

Зсу́нути, сн. См. **Зсовувати, сн.**

Зсу́рбнати, п'ю, пиш, *м.* Сибѣшать различнаго рода зерновой кльѣз. *Зсурунті мішок тишеці та кукурузи та й змолот.* Мус. окр.

Зсу́тніти, нію, еш, *м.* Стемнѣть. *Вже наринько зсутніло.* О. 1862. IV. 104.

Зсуші́ти, ш'у, пиш, *м.* 1) Высушить. *Зсушу я ще трохи яйд на зиму.* 2) Изсушить. *Невірная дружина зв'яла, зсушила.* Мет. 260.

Зсуші́тися, ш'юся, пишся, *м.* 1) Высушиться. *Чи вже зсушилися вугілля?* 2) Изсушиться. *Зсушилася, зв'ялася, як нитка тоненька.* Чуб. III. 168.

Зт... См. **Ст...**

Зуб, ба, *м.* 1) Зубъ. *Добрі ті зуби, що кіслъ жують.* Посл. *А вона тільки*

зуби знітила. МВ. II. 38. *Адам зів кисличку, а в нас оскома на зубах.* Ном. № 125. **Взяти на зуби** ногѣ. Злословить о комъ. *Вас цюс на зуби взяли.* 2) Зубъ — часть снаряда: зубецъ, колеса, валька для катанья бѣлья, зубъ борони, рала и пр. МУЕ. III. 17. Шух. I, 154, 228. Чуб. VII. 400. 3) **Вѣччі зуби.** Название рода писанки. КС. 1891. VI. 379. 4) Родъ пѣсни. Маркев. 34. *Сопілка зуба затинала.* Котл. Ен. I. 19. Ум. **Зубни.**

Зуба́нь, на́, *м.* Человѣкъ съ большими выдающимися зубами. Черк. у.

Зуба́тий, а, е. Зубастый. *З себе худий, жовтий, очі ямкуваті, зубатий такий.* МВ. II. 191.

Зубѣла, ли, *ж.* Узда. Угор.

Зубѣлнті, лю, лиш, *м.* Взвнздывать. Угор.

Зубе́ць, бца́, *м.* 1) Зубецъ — какъ фигура и какъ часть снаряда (напр. *зубці у граблѣх.* Шух. I. 166); сдѣланный изъ матеріи и пр. какъ украшеніе одежды. Шух. I. 122. Гол. Од. 56. 2) Зубокъ, часть чеснотной луковины, распадающейся на частіи. МУЕ. III. 39. 3) *мн.* **зубці.** Купанье изъ очищенныхъ зеренъ ячменя — сваренныхъ или поджаренныхъ. Чуб. VII. 440. Маркев. 153. *На закуску куліи і кашу, лежику, зубці, нутро, квашу.* Котл. Ен. I. 18. Ум. **Зубчи.**

Зубки́, ка, *м.* Ум. отъ **зуб.**

Зубі́ло, ла, *с.* Остроконечный молотъ, которымъ рубятъ желѣзо кузнецы. НВолын. у. Грин. II. 3.

Зубі́ч, нар. = **Узбіч.** НВолын. у.

Зубка́, ки, *ж.* Порода лука съ маленькими продолговатыми луковичками. Вас. 203.

Зубо́ній, а, б. Зубной. *Примітила вже до кости моя кожа, зостався я із яслами зубними.* К. лов. 42.

Зубова́тий, а, е. О картофелі, фасолѣ: недоваренная, еще твердая. *Каасоля ще не вкипала, ще зубовата.* Черниг. у.

Зубовѣ́й, а, е. 1) = **Зубний.** *Святій Антонію, зубовий цілителю, поможи мені.* Чуб. I. 125. 2) — **часни.** Обиновенный чеснокъ съ луковичей, распадающейся на зубки. Вас. 203.

Зубо́жений, а, е. Приведенный въ бѣдность, сдѣланный бѣднымъ. *Коли ми зійдемося знову на сій зубоже́ній землі?* Шеня. 383.

Зубо́жнати, жу, жиш, *м.* Обѣднить, привести въ обѣднѣніе.

Зубо́житися, жуся, жишся, *м.* Обѣд-

нѣть. Зубожився так, що нічого не має.
Рудч. Ск. II. 202.

Зубожіння, **ня**, с. Об'єднання. Желех.

Зубожіти, **жію**, **еш**, **л**. Об'єднѣть. І чи я ж сьогодні всиротіла? Чи се тепер тільки зубожіла. МВ. II. 105.

Зубок, **бк**, м. = **Зубець** 1 и 2. На-
ступив на зубки в граблях. Грин. II. 207.
Зубки в ритках. МУЕ. III. 20.

Зуббча, **нар**. Ікоса. Главе зубоча.
Сосниц. у. Слов. Д. Эварн.

Зубчастий, **а**, **е**. = **Згористий**.

Зубр, **ра**, м. **Зубрь**. Вх. Пч. II. 5.

Зубровий, **а**, **е**. Зубровий. Друга тру-
бонька та мідяная, третя трубонька та
зуброва. Гол. II. 61.

Зубра, **рати**, с. **Зубренко**. Вх. Пч.
II. 5.

Зубцьований, **а**, **е**. Имѣюцій зубча-
тый орнаментъ.

Зубчастий, **зубчатий**, **а**, **е**. Зубчатый.
Під прозорчастою, чистою як сльоза водою,
зеленіло якесь багвиння зубчасте, тоненьке,
дрібне. Левиц. I. 63. Зубчасті стіни.
Левиц. Пов. 165. Зубчастий прудіть. Осо-
бий проборъ при прическѣ дѣвусекъ въ
колоніям. Чуб. VII. 423.

Зубчик, **ка**, м. Ум. отъ **зубець**.

Зуверіти, **рію**, **еш**, **л**. Покоробиться.
Зуверіли дошки. Вх. Лем. 421.

Зугарний, **а**, **е**. Сposобний, мастеръ.
А ми доженемо.—Зугарні! Запалтається у
своїх полах та й попадає. Мир. Пов. I.
149. Зугарний теревені правити.

Зуглѣдити, **джу**, **диш**, **л**. Замѣтити,
подмѣтити.

Зужитеувати, **кю**, **еш**, **л**. Потре-
битъ, израсходовать. Подольск. г.

Зужом, **нар**. = **Жужом**. Коло її ху-
стина зужом лежить. Подольск. г.
Поночі крало та зужом усе в коморі й
забрало. Черк. у. Нащо отак зужом
неси вірочку? Черк. у.

Зужувати, **жуу**, **еш**, **сов**. в. **зүзяти**,
зүжу, **виш**, **л**. Суживати, сужить. То шир-
ить їм, то зужує ірляниці. К. Іов. 27.

Зүздріти, **дрю**, **риш**, **л**. Увидѣти,
узрѣти. Стрілець такий, що аби зүздрів на
око, то вже й його. ЗОЮР. II. 203. Шу-
катимеш—не зүздриш мене оком. К. Іов. 16.

Зүздритися, **рюся**, **риша**, **л**. Оглянуть-
ся, осмотрѣться. Лубен. у. (В. Леонтов.).

Зүзяти. См. **Зужувати**.

Зузуліна, **ня**, **ж**. = **Зозуля**. Закувала
зузуліна в саді на паду. Мил. 137.

Зузуля, **лі**, **ж**. и **пр**. = **Зозуля** и **пр**.

Зукрасити. См. **Зукрапати**.

Зукрапати, **п**, **ю**, **еш**, **сов**. в. **зукра-**
сити, **шу**, **сип**, **л**. Украпати, украсить.
Вони його любили, мов жертву ідоліську
кейтками зукрашали. К. МБ. III. 257.
Султанські зукрашені кіосками сади. К.
ПС. 126.

Зумати, **м**, **ю**, **еш**, **л**. Сойти съ ума.
Вх. Зн. 22.

Зумисне, **нар**. Умышленно, нарочно.
Всі гори бум ніби зумисне завітчані зе-
сеним деревом. Левиц. Пов. 4.

Зумітися. См. **Зумлятися**.

Зүміти, **мію**, **еш**, **л**. Съ ума сойти.
Чи ти зуміла, чи дурману наїлася? Київ.
Подольск. г.

Зуміти, **мію**, **еш**, **л**. Сумѣть. Як зу-
мила, так і спіла. Ном. № 1054.

Зумітися, **міюся**, **мієся**, **л**. 1) = **Зү-**
міти. А щоб ти зумілася! Ковел. у. 2)
Поразиться, изумиться. Дівчина зумілася,
де доля поділася. Чуб. V. 119.

Зумлятися, **ліюся**, **лієся**, **сов**. в. **зү-**
мітися, **ліюся**, **лієся**, **л**. Изумляться,
изумиться, поразиться. Зумлялися усі во-
лицем Божим. Ев. Л. IX. 43. Зүмилася ж
я! МВ. II. 124. Йосип зумілося, що Хри-
стос народився. Грин. III. 33.

Зумогти, **м**, **ю**, **жеш**, **л**. = **Змогти**.
Я би так не зумі жити на світі. Федьк.

Зумрати, **р**, **ю**, **еш**, **л**. Съѣсть, уплестъ.
Так цілого хліба і зумрав. Козелець. у.
Слов. Д. Эварн.

Зүмствовати, **в**, **ю**, **еш**, **л**. Придумати.
Я б зүмствовала, як робити. Зміев. у.

Зуніятити, **ічу**, **тиш**, **л**. Сдѣлати
уніятоть. К. ПС. 139.

Зуноватися, **нуюся**, **ашся**, **л**. Надо-
ѣсть, опротивѣть. Вх. Лем. 421.

Зуніш, **пу**, м. Удержъ. Гуля собі—
нема йому на світі зунішу. О. 1862. VIII.
54. Зунішу не було її ході кривавій. К.
Псал. 181.

Зупиніти, **ся**. См. **Зупиняти**, **ся**.

Зупінка, **ня**, **ж**. 1) Остановка. 2) Знакъ
препинання. Ном. № 11807.

Зупиняти, **нію**, **еш**, **сов**. в. **зупи-**
нити, **нію**, **ниш**, **л**. Остановливать, оста-
новить, удерживать, удержать. Да чулаа,
чулаа, мати не спиняла, да тепер зупи-
нила. Чуб. V. 542. Подбили до його і зу-
пинили коня. Стор. МПр. 52.

Зупинятися, **ніюся**, **нієся**, **сов**. в.
зупинітися, **ніюся**, **нієся**, **л**. Оста-
навливаться, останавливаться, удерживаться,
удержаться. Такий бенкет задали, що аж

до неба дим пішов та на змарі зупинився.
Рудч. Ск. II. 85.

Зуповний, а, в. Полный. Треба, ка-
жити, ізозвати зуповну раду, щоб і війсь-
ко з Запорозжя було на раді. К. ЧР. 26.

Зурівочний, а, в. Непрочный, шат-
кий. Слово сомнительное, встрѣченное лишь
въ пѣснѣ о Саввѣ Чаломѣ, видимо под-
правленою кѣмъ-то и напечатанной въ
„Запорожской Старинѣ“ Срезневскаго: *Хоч
спісний, не спісний, пани кажуть, Сава,
да недобра, зурівочна стала його слава.*
(Часть I, стр. 63).

Зурити, чѹ, тиш, м.—собі коб.
Почувствовать къ кому отвращеніе. Шух.
I. 45.

Зурка, ки, ж. Раст. *Cynoglossum*. Вх.
II. 9.

Зурочення, ня, с. Сглазъ. Гол. III. 4.

Зурочити, чу, чий, м. Сглазить. Дів-
чатам іудиться іноді вмикється з помий-
ниці, щоб хто не зурочив. Грин. II. 31.
Діже око зурочило наше щастя. О. 1862.
VIII. 21.

Зусілля, ля, с. Подвигъ, усиліе. Тіль-
ки святий Бог наших не забував: на ве-
ликі зусілля, на оповідою держав. Макс.

Зусім, нар. Совсѣмъ. Нехай, нехай,—
та й зусім занехай. Ном. № 11011.

Зуски, нар.—Дзуски.

Зуспитися, плюся, пинися, м. Встрѣ-
тись. Зміев. у.

Зуспит, нар. Назадъ, вспять. Оце плив-
ли ми до острова Чортомликом, а тепе-
реньки зуспит Підпільною. Екатериносл. у.
Слов. Д. Зварн.

Зуспіти, пію, аш, м. Встрѣтити. Ми
першого очима зуспіли Чайченка. МВ. II.
95. І не ступалась, як зуспіли дніпрові дівча-
та. Шевч. 359.

**Зустрівати, вāju, аш, сов. в. зустріти,
ріну, неш, м.** Встрѣчать, встрѣтити. Не
замосу з то стенох чвалати, будуть мене
вовки-сирямани зустрівати. Мет. 444. Зу-
стрів його один чоловік з іорода. Ев. Л.
VIII. 27.

**Зустріватися, вājuся, ешся, сов. в.
зустрітися, нуся, нешся, м.** Встрѣчатся,
встрѣтяться. Прощай, резуме, як з горі-
лкою зустрієся. Ном. № 11468. Думав, доля
зустрінеється, спіткалося горе. Шевч. 38.

Зустріч, ці, ж. Встрѣча. Ой поїхав
козаченко до свого двора, виїхала йому на
зустріч сама мениш свість. Чуб. V. 769.

Зустрічати, чāju, аш, м.—Зустрівати.

Зустрічати́ся, чājuся, ешся, м.—Зу-
стріватися.

Зустрічний, а, в. Встрѣчный. А зу-
стрічний каже: як же ми розійдемося, ко-
ли місточок узенький? Кв. II. 40.

Зух, ха, м. Молодець, молодчина,
удалець. Дали мені капелюг, уже тепер
овая зух. Гол. I. 143.

Зухв́лий, а, в. Дерзкий.

Зухв́лство, ва, с. Дерзость, наг-
лость. Стор. МПр. 82.

Зухов́тий, а, в. Молодецький, хватський.
Над річкою стоїть хата, там дітина
зуховата. Мл. л. сб. 324. Гуляй, доню,
ізводи хлопців, но вибирай все молодізі; чи
убокий чи багатий, аби був зуховатий.
Чуб. V. 685.

**Зуча́ти, чāju, аш, сов. в. зуча́ти, чѹ,
чий, м.** Приучать, приучать. Зучай дити-
ну чистенько коло себе ходити: Ви його не
зучайте курити. Константиногр. у.

**Зуча́тися, чājuся, ешся, сов. в. зуча́-
тися, чѹся, чийся, м.** Приучаться, при-
учиться. Бо під батьковськими крильми я
зучивсь до бою. К. МВ. III. 246.

Зупа́ти, пію, аш, м. Глушымъ сѣд-
ляться, одурѣть (какъ козель). Желех.

**Зці́джувати, жу́ю, аш, сов. в. зці́-
діти, джѹ, диш, м.** Отцѣжывать, отцѣ-
дить, славать, слить (напр., настойку съ
ягодъ).

Зці́лення, ня, с. 1) Соединеніе въ од-
но цѣлоє. 2) Испѣленіе. *Испѣлення души*
і тілес. Чуб. I. 165.

Зці́ляти, ся. См. Зціляти, ся.

Зці́літи, лію, аш, м. Остаться въ цѣ-
ломъ видѣ, остаться цѣлымъ. Черк. у.

Зці́лющий, а, в. Цѣлебный, цѣлитель-
ный. Як зцілющий вітер від долини подише,
хворі мої лоні міччу заколише. Щог. Сл. 6.
Зцілюща й живуща вода! Мертвая і живая
вода (въ сказкахъ). Набрала води зцілющої,
попорьскала,—так лежить зовсім так, як
чоловік, тільки неживий. Набрала вона жи-
вучої води, дала йому в рот,—він і ожив.
ЗОЮР. II. 56. См. Цілющий.

**Зці́ляти, лію, аш, сов. в. зці́ляти,
лію, лиш, м.** 1) Дѣлать, сдѣлать цѣлымъ,
соединить въ одно цѣлоє. Черк. у. НВол.
у. Ти розбила, а я зцілю. 2) Испѣлять,
исцѣлять. Мали силу зціляти недуги. Ев.
Мр. III. 15.

**Зці́лятися, ліājuся, ешся, сов. в. зці́-
лятися, лієся, лишся, м.** 1) Соединять-
ся въ одно цѣлоє; сростаться, срастись.
Взяв ту воду, помазав нею шматки ца-

реска,—они її зцімались. Рудч. Ск. I. 128.
2) Искляяться, искляются. Почула вона в тілі, що зцімалась від недуги. Ев. Мр. V. 29.

Зціпити. См. Зціплювати.

Зціпіти, пію, еш, м. Опієнєть, одере-ненєть. *Зціп мов пеню.* Млак. 84.

Зціплювати, плюю, еш, сов. в. зці-пити, плю, пиш, м.—зуби, рўку. Стис-кивать, стиснуть, сжимать, сжать.

Зцўпити. См. Зцуплювати.

Зцўплювати, плюю, еш, сов. в. зцў-пити, плю, пиш, м. Стаскивать, стащить, стянуть. *Зцупити з печі.* Г. Арт. (О. 1861. III. 111).

Зцуратися, рўюся, ешся, м.—Відду-ратися. *Зцуралась роду як чуми.* Мкр. I. 46.

Зцяцькувати, кўю, еш, м. Украсить, напр. украсить орнаментировкой. *Линіи мережані, колеса итучно позиточувані, арма зцяцьковані, як на відданню у дівки со-рочка.* Г. Барв. 137.

Зчалити, лю, лиш, м. Соединить, связать. Харьк. у.

Зчарувати, рўю, еш, м. Околдовать. *Треба брата зчарувати.* Гол. I. 207. *Вона ж мене зчарувала.* Рудан. I. 18.

Зчаста, нар. Часто. *Щоб ти в мене, донько, зчаста не бувала.* Гол. I. 195.

Зчезати, зано, еш, сов. в. зчезнути, ну, неш, м. Исчезать, исчезнуть. *Марко по-вернув у пуцциню і зчез за куццями.* Стор. МПр. 125.

Зчєпати, ся. См. Зціплювати, ся.

Зчєпурити, рўю, рїш, м. Убрать краси-во, украсить. *Обмазали хату, зчєпурили так, як молоду.* Г. Барв. 249.

Зчервоніти, нію, еш, м. Покраснєть. *Що слово Улита промовить, так і чер-воніє.* Г. Барв. 217. *Як літнім ранком зчервоніють змари над сонечком, що весело встасє.* К. Дз. 214.

Зчєсати. См. Зцісувати.

Зчиніти, ся. См. Зчиняти, ся.

Зчиняти, нїю, еш, сов. в. зчинїти, нїю, ниш, м. Делать, сдлать, производ-ить, произвести, совершать, совершить. *Всіх козаків поїла, кормила, по Івасю Вдо-виченку погосрон і всімля зчинила.* Мет. 424.—бўчу. Подняти шумъ.

Зчинятися, нїюся, нишся, м. Происходить, произойти, совершиться, подняться.

Зчістити. См. Зчищати.

Зчісток, тїа, м. Послѣдъ у родившей

корови. *Як корова отелилась, озми зчи-сток, законай.* Мнж. 156.

Зчищати, щано, еш, сов. в. зчістити, зчіщу, стип, м. Очищать, счищать.

Зціплювати, лїюю, еш, сов. в. зче-піти, плїю, пиш, м. 1) Сцѣплять, сцѣ-пить. 2)—рўку з рўкою. *Взятись за руки. Рўчку з рўчкою зчєтивши, ішли із церкви молодї.* Мкр. Н. 37.

Зціплюватися, лїююся, ешся, сов. в. зчєнітися, плїюся, пишся, м. Сцѣ-пляться, сцѣпляться.

Зчісувати, сїю, еш, сов. в. зчєсати, зчєшу, шеш, м. 1) Расчесывать, расче-сать. *Іди, сину, додомонку, змїю, зчєшу тобі головоньку.* Чуб. V. 937. 2) Срубить. *Нема вже шаблї, що не одну татарську голову зчєсала.* Стор. I. 15.

Зчорніти, нїю, еш, м. Почернѣть. *Зчорнів я, змарнів я, по полю ходячи.* Гол. I. 247.

Зчєхом, нар. Съ избыткомъ.

Зчудуватися, дўюся, ешся, м. Уди-вяться.

Зшивати, вано, еш, сов. в. зшїти, зшїю, зшїєш, м. Сшивать, шить. *Зши-вали лїнчухи на сухарї.* Стор. МПр. 126.

Зшїляти, лю, лиш, м.—гўби. Выпя-тить, сжать въ одну точку. *Та ще й губи зшїлять, кєнкуват би то, бридкий, з ста-рої людини.* Сим.

Зшїти. См. Зшивати.

Зшїток, тку, м. Тетрадь. Желех.

Зшпуртати, тано, еш, м. Смастерить, сдлать. „А ну лишєть“, каже, „свої лин-варї, або там сукно“ (він і кравецьке діло вміє) і зшпурта (сукнину або кожу). Сим. 199.

Зшукати. См. Зшукувати.

Зшукатися, канося, ешся, м. Хватить-ся, начать искать. *Зшукалася сьогодні за-полочі—нема, а знаю добре, що була.* Харьк.

Зшўкувати, кую, еш, сов. в. зшукати, кано еш, м. Отыскивать, отыскать предметы, находящиеся въ разных мѣс-тахъ. Аф. 463. *Зшукую овцє, що пастухи порозубовали.*

Зшумати, маю, еш, м. зшумувати, мїю, еш, м. Собрать пїну при кипїнні. Вх. Зн. 22.

Зюбрїй и Зябрїй, рїа, м. Раст.= Жабрїй. Вх. Пч. I. 10. Шух. I. 21.

Зювник, ка, м. Раст. *Lycopus euro- paens L.* ЗЮЗО. I. 127.

Зюзя, зі, ж. 1) Дѣтє:—букашка и вообще все крошечное. О. 1861. VIII. 8. 2)? Змерз, як зюзя. Пляний, як зюзя.

Зюрити, рю, рийш, 1л. = Дзюрити.

З'юртуватися, туюся, ашся, 1л. = Заюртуватися. На дворі з'юртувались і на щось дивились, до сіней як хмара ринуть, топляться, пугають, Харитину, осью беседу її молодий лякають. Мкр. Н. 26.

Зяб, би. Пахоть на зиму, поле, вспаханное осенью подь яровой хлѣбъ. На зяб орати. Вас. 196. Скільки ви запорали поля торі?—Всім десятии толоки та вісім на зяб на овер. Г. Барв. 306.

Зябля, лі, жс. = Зяб.

Зябра, бер, жс. мн. 1) Жабры. 2) Крю чья в осях. Шух. I. 223.

Зябрій. См. Зюбрій.

З'ява, ви, жс. Явленіє.

Зяви, вів, м. мн. = Зябра. Вх. Пч. I. 14. См. Зів 2.

З'явїтися, см. З'являтися.

З'являтися, ляюся, ашся, сов. в. з'явїтися, влюся, вишся, 1л. Являться, явиться. Грин. III. 33. Там, де його ніхто не сподївався, там він з'являвся. КС. 1882. Х. 185. Нова рада, нова рада світу ся з'явила. Чуб. III. 328. Перед їтьманою козаки з'явились. К. МБ. II. 139.

З'язувати, зую, аш, сов. в. з'язати, з'язу, жеш, 1л. = Зв'язувати, зв'язати. З'язала снопів зо два та й кинула. Харьк. З'язувати б уже це, та нема мотузків. Харьк.

З'язуватися, зуюся, ашся, сов. в.

з'язатися, з'язуся, жешся, 1л. = Зв'язуватися, зв'язатися. Харьк.

З'ясїрїти, рю, рийш, 1л. Взять въ неволю, въ плѣнь. А я з'ясїрю панну. К. ПС. 112.

З'яструбіти, бію, аш, 1л. Сдѣлаться подобнымъ ястребу. Коли сова з'яструбіє, то вище сокожа літає. Ном. № 4225.

З'ясувати, сїю, аш, 1л. Выяснить, обнаружить. Не смія я вам, що думав, з'ясувати. К. Іов. 70.

Зятенько, ка и зятчонок, чєа, м. Ум. отъ зять.

Зяти, зяю, аш, 1л. = Зяяти. Вх. Лем. 421.

Затів, тева, ве. Зятевь. Уже й христїться й молитися, що вирвалася із рук зятевих. Рудч. Ск. I. 181.

Зятній, я, а. Принадлежащій зятю. Прибулося теці зятній діти комхати. Ном. № 4910.

Зять, та, м. Зять. Хвали, мати, того зятя, що я полюбила. Мет. 72. Ум. Зятенько, зятчонок. Я ж тобі, зятеньку, рідная свїсть. Грин. III. 485.

Зятько, ка, м. Ласк. отъ зять. Укрїйся, зятку, укрїйся та на неюді не мочись. Грин. III. 498.

Зяяти, зяю, аш, 1л. Зіяти. Щоб тобі так рот зяяв, як ото двері зяють. (Як хто не зачинить дверей).

И.

Йва, ви, жс. Ива. *Salix Caprea* L. ЗЮЗО. I. 134.

Йверень, рня, м. 1) Щепка, отрубленая поперег дерева. Канев. у. В однім селі рубаютъ, а в другім иверні літають. (Загадка: *dévin*). Грин. II. 310. 2) Комокъ земли, вылетающий изъ подъ копыть скачущей лошади. См. Виверень.

Иверь, ря, м. Зарубка поперегъ дерева. НВолын. у.

Ивина, ни, жс. Одно дерево иви. Кролевец. у.

Ивійга, ги, жс. Раст. омела білая. *Viscum album* L. ЗЮЗО. I. 141.

Йвка, кя, жс. 1) Пт. = Евна. Вх. Пч. II. 14.

Йдол, ла, м. 1) Идолъ. Шевч. 603. 2) Чортъ. Ув. Идоляка. Так і заув упору той идоляка. Грин. II. 12.

Йдолів, лова, ве. Идолу принадлежащій. Бранное слово. А, идолового сина дитино, якого наробила!

Идолопоклѣнство, ва, с. Идолопоклонство. К. Бай. 150.

Идолѣство, ва, с. = Идолопоклонство. К. ПС. 130. *Идолѣство* борола наша віра. К. МБ. XI. 145.

Идолѣський, а, е. Идолѣський, язычскій. В римскій идолѣській землі. Шевч. 602.

Идоляка, ки, м. Ув. отъ Идол.

Йициця, ці, жс. Название буквы Y. Йицицю прописати. Высѣчь. Треба б йому ижицию прописати. Ном. № 13637.

Иивава, ки, жс. 1) Икотка. Ном. № 13390. 2) Раст. *Berteroa incana*. Dec. ЗЮЗО. I. 114. Ум. Иивачна. ЕЗ. V. 191.

Икати, каю, аш, одн. в. **икѣути, кѣ, нѣш, м.** Икати, икѣуть.

Икѣтися, икѣється, одн. в. **икѣѣтися, икѣється, м.** безл. Икѣаться, икѣються.

Як важно икається, так хтось судить. Грин. II. 313. Не лезенко икалось тому, кого вони хвалили. Левиц. I. 474. Хай її лезенко икнється. Г. Барв. 210.

Илѣць, ильцѣ, м. = Ивка 2, *Equisetum arvense*. Вх. Пч. II. 31.

Илкѣй, а, ё. 1) О маслѣ: прогорѣлый. Не покуштувала масла, як кутувала, а воно илке. Харьк. г. 2) О целокѣ: ѣдкий. Константиногр. у.

Имбѣрець, рцю, м. Ум. отъ имбѣрь.

Имбѣрь, рю, м. Имбирь. Положила туди яччок, имберю, бобків. Ум. Имбѣрець. Намочу зоріаки у зеленій пляшці з имберцем і з перцем, з своїм щирим серцем. Нп.

Импет, ту, м. Стремительность, сила, натискъ. Аби нам битий шлях переп'ятили і перший импет лядський зупинити. К. ЦН. 242. Яким импетом її до сього пхнув? Г. Барв. 543.

Инає, нар. Иначе. З почину світа було якось инає. Рудч. Ск. I. 130.

Инакѣй, а, е. Иной. В таких і инакѣх розмовах пройшли вони день і дружин. Св. Л. 305.

Инако, нар. = Инає. Не можна инако. МВ. II. 103.

Инаковий, а, е. = Инакѣй. Єсть речі, що в однім місці таке для їх мення, а в другім инакове. О. 1862. I. 70.

Инаково, нар. = Инак. Трошки инаково розказано. Ном. № 12251.

Инакше, нар. = Инак. Инакше не можна. Рудч. Ск. I. 126.

Инакшый, а, е. Иной. Зовсім инакша смена. Левиц. Пов. 249.

Иначѣ, нар. = Инак. Дяче, не буде иначѣ. Ном. № 1070.

Иначий, а, е. = Иничий. Треба иначий купити хамут, бо сей ти́сний коневі. Що

все тута не по нашому, що все тута по
иначому. Грин. III. 493.

Иябирець, оцц, м. Ум. отъ инбѣрь.

Иябирѣвка, кж, жс. Иябирная на
стойка.

Иябѣрь, рю, м. = Иябер. Ум. Иябѣ-
рець.

Инде, нар. Въ иное, въ другое мѣсто,
въ другой мѣстѣ. Ходим, ринде, кудч
инде, там нас не знатимуть та й риндею
не зватимуть. Лебед. у. Хто не входить
в кошару дверима, а перелазить де инде,
той злодій. Ев. I. X. 1. В Жаботини ро-
дилася, инде не привикну. Чуб. III. 137.

Инджѣбаба, бж, жс. Баба-яга. Угор.

Индѣк, ка, м. Индюкъ, индѣйскій
пѣтухъ. Ходить, як индикъ перелазівський.
Ном. Посип индикам, цусям дай. Шевч.
132. Надуся, як индик. Котл. Ен. II. 35.

Индѣчѣ, чѣти, индѣченѣя, нѣти, с.
Птенець-индюкъ. Та пропив чоловік инди-
ка, а жінка индикчу й индѣченѣя. Чуб. V.
636.

Индѣчий, а, е. Приважджащій, свой-
ственный индюку или индюкѣ.

Индѣчина, нж, жс. Мясо индѣйки,
индюка.

Индѣчитися, чуся, чшся, л. Важ-
ничать. Ти якого гасида индѣчишся? Ном.
№ 3546. А вже що отті калістратори
всѣкі!... жайте, які вони иноді в нас: і
чванитися, индѣчитися. Сим. 230.

Индѣчка, кж, жс. Индѣчка. Чуб. V. 636.

Индѣчня, нж, жс. Помѣщеніе для ин-
дюковъ.

Индѣчний, нж, жс. соб. Индюкинъ.

Индор, ра, м. = Индик. Вх. Лем. 421.

Индѣта, тж, жс. Испорч. индѣкта —
пошлина на ввозные товары. Так було
тоді тільки два перевозки. Заплатив було
индѣту, то й пропустили. ЗЮОР. I. 263.

Индѣр, ра, м. = Индор. Вх. Лем. 421.

Иней, нею, м. Иней. Ком. II. 25. Бу-
дуть твої карі очі инеем уростати. Чуб.
V. 603.

Иняір, ру, м. Ввинныя ягоды. О.
1862. IX. 64.

Иній, а, е. = Ияний. Мав хтось иній
родитися, та кури запіли. Посл.

Иногда, нар. Иногда, по временамъ.

Инууди, нар. Куда нибудь. Показали
ми не инкуди, а у саму университетську
церкву. Морд. Оп. 70.

Иняий, а, е. = Ияний. Не розмови-
шися з головою, до чогось инного не важся.
Ном. № 5837.

Иногді, йноді, нар. Иногда. Иногді
б'ють Холму за Яремину вину. Ном. № 4062.
Гайдамаки приходили в Черкаси разіе мо-
же п'ять, — иноді в день, а иноді вночі,
иноді в великій, а часом в невеликій купі.
ЗОЮР. I. 246.

Иноземний, а, е. Иноземный, иностран-
ный. Заводить усе в своїй домах по ино-
земному. К. Гр. Кв. VII.

Иноземщина, нж, жс. Иноземщина,
иностранные обычаи, порядки. Иноземщи-
на залмає наші народні низини. К. Гр.
Кв. XXVII.

Иномовний, а, е. Иноязычный. Ино-
мовні чудні слова. Левиц. I. 243.

Иноліза, зв, жс. = Инелюв. Чуб.
III. 23.

Инч, инче, нар. = Ияше.

Иячий, а, е. = Ияний. Поведу, каже...
у инче царство. Рудч. Ск. II. 108.

Ияшак, нар. = Ияак. Вх. Уг. 242.

Ияшакій, а, е. = Иякий. Вх. Лем. 421.

Йнше, нар. = Ияакше. Може як инше
це зробити? Куді йнше. Въ другое мѣсто.
Гшов бідний чоловік у Степанівці на пр-
марок, а може куди инше. Рудч. Ск. II. 25.

Ияний, а, е. 1) = Ияакний. Шевч.
152. Милий покидає, иншої шукає. Нп.
Діє в однаковому уборанні, а третя в ин-
шому. Грин. I. 112. 2) Иной, нѣкоторый.
Ияний легко робить та хороше ходить.

Йн'як, нар. = Ияак. Однаковисінью
йому, чи так, чи, може, ин'як. МВ. (О.
1862. I. 100).

Йн'якій, а, е. = Иякий. Ин'якої ночі
то є роса. Черк. у.

Ира, гж, жс. Раст. Cotoneaster vulga-
ris Linde. ЗЮЗО. I. 120.

Ирджок, (джеж?), м. Землеройка, Sorex.
Вх. Уг. 242.

Иржѣ, жж, жс. = Ржѣ. Було так і їсть,
як иржѣ залізо. МВ. I.

Иржѣвець, вцѣ, м. = Ржѣвець.

Иржѣвий, а, е. = Ржѣвий.

Иржѣвина, нж, жс. Мѣсто со ржѣвой
водой. Отам на луках та є иржѣвини,
то тим і трава иржѣва, неїдома. Волч. у.
Иржѣвити, вію, вш, л. = Ржѣвити.

Иряца, ці, жс. 1) Животное, водящее-
ся въ водѣ, въ частности Triton. Вх. Пч.
II. 17. 2) Птвца, возвратившаяся изъ зим-
няго отлета. Вже иряца проявилась, скоро
тепло стане. Борз. у. Птице, иряце, ходи
до нас вечерю їсти. 3) Очень старая жев

щина, старая вѣдьма. Тут якась старая баба, знахурка всевітня і сидаля, і горбата, мабуть застолітня, прислухалась, примінялась і, як став, сказала... Одсїнавши, заніміла, очі протираєла, а за сьєю така ж друка ирїня казала. Мкр. Н. 83.

Ірід, рода, м. См. Ірод.

Ірїй, рію, м.—Вирїй. Гуси, цуси бїлі в ирїй полетїли. Шевч. 519. Пташки, що влітку так стївали, у ирїй вже поодїтали. Греб. 387.

Ірод і Ірід, да. м. 1) Іродъ. Ірод-царь за Христом танявся. Колядка. 2) Злодїй. *А він мене і побачив, ирод.* 3) Чортъ. *А ирід його відав.* Ном. № 3576. *З шуму став ирод-чорт.* Гн. II. 217. У Шевченка по-видимому въ значенї: чортъ-змїй. *Знову люта мадина опилася в саме серце: кружю пою тричі обвилася, як той ирод.* Шевч.

Іродів, дова, вє. Іродовъ. Бранное слово. *Іродове кодро.* Ном. № 895. *Іродів сину.* Ном. № 3572.

Ірстенїя, на, м. Христїанїя. Ішов раз бідний ирстенин дитину ирстити, та не мїи найти кумів. Гн. II. 32.

Ірстїти, рїзї, стїти, л.—Хрестїти. Шух. I. 181.

Ірстїтїся, рїзїся, стїтїся, л.—Хрестїтїся. Шух. I. 38, 212.

Ірха, хи, ж. 1) Видѣланная овечья или козя шкура. Желех. 2) Канть въ сапогахъ, гдѣ сшиваються половинки голенища. НВолын. у. 3) Нам'яти ирху. Надрать холь.

Ірхівий, а, в.—Іршаний. Желех.

Ірчок, чка, м.—Ірджок. Вх. Уг. 242.

Іршаний, а, в. Изъ овечьей или козїей видѣланной шкуры. Иршанї штани. Кожаные мѣховые штани, обращенные шерстю внизъ,—носять пастухи въ Но-

воросїйскомъ краї в Черноморїи зимою. Чабанам видається на зиму одежа: сорочки, штани хрябтовї, штани иршанї. О. 1862. V. Кух. 34.

Іршанки, нок, ж. Кожаные, мѣховые штани. Мвж. 181.

Іршїня, шїя, мн.—Хрестїни. Желех.

Іршїця, ці, ж. Оторочка на тулупї изъ смушка или суркового мѣха. Вас. 155.

Іршїння, ня, с.—Іршїни. Желех.

Іскорка, ки, ж. Ум. отъ іскра.

Іскорник, ка, м. Раст. *Ranunculus acris.* Вх. Уг. 242.

Іскра, ри, ж. Іскра. *З малої іскри великий вогонь буває.* Ном. *Палкий як іскра.* Мкр. Н. 12, Ум. Іскорна.

Іскрїстїй, а, в. Іскристий. (Сонце) обсилав своїм іскристим світлом. Мир. Пов. II. 76. *За ними йде мїжа іскриста піни.* К. Іов. 94. *Іскристий погляд.* Мир. ХРВ. 61.

Іскрїти, рїб, рїш, л. Бросать искры. *Сонце... іскрило світлом.* Мир. Пов. I. 158. *Схилився до своєї жінки, оком іскрїть.* МВ. II. 184. *Німіи іскрїть—черезъ димову трубу видєтають искры.* Херс. у. **Іскроватїй, а, в.** Блєстящїй. Вх. Лем. 422.

Іскрявий, а, в.—Іскристий. *По блискучїй іскрявїй росї від них ляєть тїнь.* Г. Барв. 245.

Іскрянїй, а, в. Іскращїйся. *Іскрянї очі.* Левнц. I. 84.

Іскрїстїй, а, в.—Іскристий. МУЕ. III. 87

Ит, меж.—Ет. 1. *Ит, не знать чою ти турбуєшся.* Рудч. Ск. II. 119.

Ич, меж.—Ач. Ном. № 11185.

І, іі.

Всѣ слова, починаючіяся приставками **ів, іо** и не находячіяся здѣсь, см. на букви **З** и **С**.

І, сз. **И**. Був собі чоловік, і все його жінка слабувала. Рудч. Ск. І. 168. **Як** Бог дасть, то і в вікно подасть. Посл. **І** вітер не віє, і сонце не іріє. Нп. **І** виходила до його вся земля. Ев. М. І. 5. **І** де ті люде тут возьмуться. Шевч. 389. Между двумя гласными и послѣ гласной сокращается въ **й**. **Як** не зароблю, то лежатию поки **й** опухну. ЗОЮР. І. 11. **Стала їсти й пити**. Шевч. 352. **Далі вже й під Київ підступає**. ЗОЮР. І. 3.

І, меж. 1) Выражаетъ удивленіе. **І**, матінко моя! **Я** бачив в юроді такеє, що тільки в казці розказать. Гліб. **І!** що тепер із ним зробилось! **Де** в біса й сила тая ділась. Гліб. **А** жіночку свою любив і **Г**остоди єдиний! Шевч. 526. 2) **І** вже! Выражаетъ печаль, отсутствіе надежды: **Әх!** увь! **Йди**, доню, пуляти!... — **І** вже, моя мати, мені не пуляти. Хата, 11. **І** вже, не справить ірбатою монца. Ном. № 3221.

Ібюка, ки, ж. Пт. Чайка. Вх. Пч. П. 15.

Ібунка, ки, ж. Раст. Veronica Bessabunga. ЗЮЗО. І. 140.

Іван-зілля, ля, с. Раст. а) Hysopus offic. Шух. І. 21. б) — пільсьє. Echium vulgare. Шух. І. 21.

Іванішній, я, е. Относящійся въ дню св. Івана. Сію іванішню. Сѣно, скошенное въ день св. Івана. Шух. І. 170.

Івано́ва шүшка, ки, ж. Насѣк. — Світуг. Вх. Пч. І. 6.

Івані́ж, нѣа, м. 1) Раст. Hypericum perforatum. Вх. Пч. І. 10. 2) Пт. = **Водомороз**. Вх. Пч. ІІ. 8.

Іва́нчик, ка, м. — **золотій**. Раст. Galium luteum. Шух. І. 21.

Іва́сик, ка, м. Раст. Trifolium montanum L., T. pratense L. ЗЮЗО. І. 139.

Івилга, ги, ж. Раст. омеля бѣлая. Viscum album L. ЗЮЗО. І. 141.

Іволга, ги, ж. Пт. иволга. **Іво́ла, іво́ла!** свиню ссала, порося вкрала! (кажуть іво́лзі). **А** ти кобилу! — ніби каже іво́ла. Ном. № 10261.

Ігва́, ві, ж. = **Ігла** 1. Вх. Лем. 421.

Ігдѣ, нар. = **Де**. **Іде** родилась, **іде** приюдилась. Ном. № 8997.

Ігй, меж. — на ко́го. **Тьфу** (на кого). Желех. **Іти на ть!** стара каже. Гол. І. 222.

Ігиги, меж. выражающее ржаніе.

Ігі, ігіі, меж. = **Іги**.

Ігінѣ, меж. Крикъ гунульскаго пастуха на лошадей, чтобы остановились и возвратились. Шух. І. 211.

Ігла́, лі, ж. 1) = **Голка**. Шух. І. 153.

2) Пт. = **Іговна**. Вх. Пч. І. 16.

Іго́вка, ки, ж. = **Ігва**. Вх. Лем. 421.

Іговна, ки, ж. Иволга, Oriolus galbula. Вх. Уг. 242.

Іговник, ка, м. Игольникъ. Шух. І. 284, 154.

Іго́ла, лі, ж. = **Іговна**. Вх. Лем. 421.

Іго́лий, лія, м. іго́лийка, **ки, ж.** = **Іговна**. Вх. Лем. 421.

Ігра́, ри, ж. = **Гра**. Ном. № 12591.

Ігра́нка, ки, ж. Игра. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Ігра́ти, ра́ю, аш, и. = **Гра́ти**. Так танцують — **як іграють**. Ном. № 5876.

Ігра́ч, ча, м. = **Грач**.

Іграшечка, ки, ж. Ум. отъ іграшна.

Ігра́шка, ки, ж. Игрушка, забава. **Чужая біда за іграшку**. Ном. № 2341. **Кішці іграшка, а мишці сльози**. Ном. За іграш-

ни робити що. Съ легкостю, какъ бы играя, шутя дѣлать что. Зберуться дівчата да куртисм на сіножаті да днів у два, в три за іграшки і погребують. О. 1861. VШ. 18. Під високою скелею блищав на сонці новий гарний панський млин... Четверо коміс немаче залюбки та за іграшки крутились на ясному сонці. Левин. КС. 81. Ум. Ігращечка.

Ігрѣць, ця, ж. 1) = Грець 1. 2) Вихрь. Закрутились перед царичею ігрець, піднявся до неба стовп пилу, взлотив царевича і поймав у зелений пай. Стор. I. 74.

Ігрище, ща, с. = Гряще. Грин. III. 441. Дівочі ігрища незабутні. К. ДС. 21. На ігрищах нікто як я перед вела. Стор. I. 133.

Ігровько, ка, м. Музыкантъ. Приїхали подальше з подолу, ой привезли свої ігровки з собою; ой загадали хорошененько ірати. Мет. 161.

Ігумен, ва, м. Игумень. Що ігумено єі можна, то братії зась. Ном. № 1004.

Ігуменя, ні, жс. Игуменья.

Ід, пред. Къ. Їва заробила в мене ірошення на байбарах ід Великодню. Г. Барв. 251.

Ід, іду, м. Ядъ. Вх. Лем. 421.

Ідѣ, ді, жс. = Іжа. Хаїб та вода, то козачка іда. Ном. № 12276. Той ідою юстит ідами, питем. Гн. II. 177.

Ідѣк, ка, м. = Ідець. Желех.

Ідѣло, ва, с. 1) Ідало. Шутливо: желудокъ. Желех. 2) Ідало. Широкая часть ложки, та, которой набирается пища. Шух. I. 247.

Ідѣльний, а, е. = Істовний. Желех.

Ідѣння, ня, с. Їденіє. Тренав з роботы, з сухоты, з ідѣння.

Ідѣти, дѣю, еш, и. Їдѣть, сѣдѣть. Як я молодого бувала, по 40 вареників ідала, а тепер хамлемо-хамлемо, насилу 50 умемо. Ном. № 8146.

Ідеѣл, лу, м. Идеаль. Все, що чужі краї прозвали идеалом, сяло перед ним в небесній красоті. К. Дз. 162.

Ідеалізувати, вѣю, еш, и. Идеализировать. Желех.

Ідеѣльний, а, е. Идеальный. Ваш образ идеальний. К. XII. 74.

Ідѣн, ідѣн, нѣ. Одинъ. Чи раз, чи два — ідна біда. Ном. № 4290. Ум. Ідѣньний. Ідѣньке дитятко маю. НВолын. у.

Ідѣнке, ка, м. = динак I. Рк. Левин.

Ідѣнѣца, ці, жс. = Їдинця. Ой була

я у батенька та ідною ідѣницею. Грин. III. 681.

Ідѣння, ня, с. Їда, кушанье. Послав йому усякого питтєня, ідѣння і ірилок усяких. Ном. № 14007.

Ідѣць, дѣя, м. Їдокъ. Рудч. Ск. I. 2.

Ідѣя, ідѣї, жс. Идея. Європейські ідѣї. Левин. Пов. 153.

Ідѣєння, ня, с. = Ідення. Чуб. II. 582. Драг. 281. За сидѣєння нема ідѣєння. Ном. № 10846.

Ідѣме, мого, с. Съѣстное. Позоставалось і питиме й ідѣме. Рудч. Ск. II. 157.

Ідѣначитися, чуса, чиясь, и. Быть въ хорошихъ отношеніяхъ, дружить. Ідѣначитися з Лавром не можна. НВолын. у.

Ідѣння, ня, с. = Ідення. Там тобі питіння, там тобі ідѣння, там тобі одпочивання. Мил. М. 90.

Ідѣий, ѣ, ѣ. 1) Рѣзкій (о вѣтрѣ). Ідкий вітер. Каменец. у. 2) Съѣдомый. Зелена солома ідѣіша скотині. Черниг. у.

Ідѣло, лѣ, с. Пища, їда. Драг. 307. Вх. Уг. А Прокіп наче нѣ темна ходить, і вже тоді ні до іда, ні до пима, ні до розмови. МВ. (О. 1862. III. 62).

Ідѣнак, нар. = Однак. Я іднак приїхав. Чуб. V. 137.

Ідѣнаковий, а, е, Ідѣнаково, нар. = Однѣнаковий, однѣнаково. Ном. № 643.

Ідѣнакѣй, нѣк, жс. мн. См. Єднанка 2. Шух. I. 34.

Ідѣнѣти, ся, нѣю, ся, еш, ся, и пр. и. = Єднѣти, ся и пр.

Ідѣнѣнький, а, е. Ум. отъ Ідѣн.

Ідѣнѣтці, ців, м. мн. Ровесники. Мій Гринор, а братіє Кость, то вони собі ідѣнѣтці. Каменец. у.

Ідовѣтій, а, е. Ідоватий. Ідоватий гад. Вх. Лем. 421.

Ідом, нар. Поїдомъ. Ідом тебе їсть. Ном. № 12225.

Ідомній, а, е. Съѣдобный. Ідома річ. Черк. у. Полова хто-й-зна як ідома. Славнос. у. Молоте та потрапляє, щоб солома ідоміша була скотині, не дуже емолочує зерно. Грин. I. 299.

Ідѣсі, нар. = Досі.

Ідѣха, хи, жс. Охотница поїсть.

Ідѣєм, нар. = Ідом. Ідѣєм їсти.

Ідѣма, нар. = Ідом. За паничини пани ідѣма їм людей. НВолын. у. Невістка ідѣма їсть бабу й діда. Г. Барв. 487.

Іѣшня, ні, жс. = Яєшня.

Іѣж, жі, жс. Їда, Рудч. Ск. I, 3, 29, 115.

Іжак, ка́, м. 1) Ежъ. Котл. Ен. I. 11. Ном. № 6188. **2)** Родъ нахорданника съ колючками, надіваемый на телять, чтобы они не могли сами сосать корову. Каменек. у.

Іжаковий, а, о. Ежовый. *Іжаковим салом треба мазати, так і поюється.* Харьк.

Іжакуватий, а, о. Вязерошенный, сѣ торчащей шерстю. *Іжакуватий віл.* Черк. у.

Іжачіха, хи, ж. Ежъ-самка. Лубен. у.

Іжачич, ча, м. Ежъ-самецъ. *Чи воно іжаучич, чи іжачича?* Лубен. у.

Іжник, ка, м. = **Іжаж.** Чуб. II. 367.

Іжнитися, жуся, жишся, ш. 1) Щетиниться. Харьк. у. О волосахъ: подниматься. *Аж серце хлопцеві замірало, аж волосся іжнілося.* Св. Л. 217. 2) Вязничать. *Чого воно (школяр) іжнитися? чого дметися, як шкурлат на жару? — думав собі хурман.* Ов. Л. 168.

Іжно, нар. Сын. достаточно пищи. *Хоч не іжно, так умісно.* Ном. № 10387.

Із, пред. = З. Ставится между двумя согласными или послѣ согласной, иногда въ началѣ фразы, если слѣдующее слово начинается согласной; въ стихахъ иногда для соблюденія размѣра. *Збілосъ вівків щось із тисячу.* Рудч. Ск. I. 32. *Із нехочу ззіа три міски борщу.* Ном. № 5060. *Із славного Запорожжя найтали юсті.* Шевч. 221.

Із, ізу, м. Запруда рѣчки для ловли рыбы. Ном. № 14145. См. Яз. Ум. **Ізби.** Свм. 146.

Ізб... См. 36.

Ізв... См. 3а.

Ізг... См. 3г.

Ізд... См. 3д.

Ізда́, ді, ж. Ъзда. Рудч. Ск. II. 171. *Сання їзда — ангельска їзда, але дідчий виворот.* Ном. № 11433.

Ізде́ць, дді, м. Ъздоць. К. ЧР. 92. *Вчора увечері приїхав їздець.* МВ. I.

Ідзжалий, а, о. О лошадахъ: Ъзжалый. Свм. 153. *Біджається, де б йому купити на старість їдзжалою смирного коня.* О. 1861. X. 21.

Ідзяти, джу, дши, ш. Ъздити. *Дарожаним конем не їздити.* Ном. № 4615. *У Києв їздить всякий год.* Шевч. 463.

Ідзитися, джуся, дшися, ш. Постоянно їздити, разїзжати. *Ідзитися усюди з ім.* Зміев. у.

Їдніа́, ні, ж. Постоянная їзда. Подольск. г.

Їздун, на́, м. Ъздоць. *А чи довио туди їзати верхи? — Хто їбо зна, — як який їздун,* Александров. у. Екатеринос. г.

Ізв... См. 3в.

Ізж... См. 3ж.

Ізз... См. 3з.

Із-за, пред. = Заа. Употребл. подобно предложу із. *Із-за юри вітер віє, безрознуку хилить.* Мет. 20.

Ізїти, їжї, їши, ш. Перегораживать рѣку для ловли рыбы. *Іж їзити.*

Ізк... = Іск. См. Ск...

Ізл... См. 3л...

Ізм... См. 3м...

Ізн... См. 3н...

Ізо, пред. = Зо. *Василько буде хоч цілечку ніч їзо мною сидіти.* МВ. II. 9.

Ізо... См. 3о...

Ізоб, акá, м. Ум. отъ Із.

Ізп... = Ісп... См. Сп.

Ізр... См. 3р.

Ізс... См. 3с.

Ізт... = Іот... См. От.

Ізу... См. 3у...

Ізх... = Іох... См. Сх.

Ї, ї, мьст. Родит., винит. и дат. пад. отъ вона́.

Їй-бо, їй-Богу = Ёй-Вогу. Ном. № 4356, 6298.

Їйбн, меж. Вишь, вишь ты. Котл. Ен. Слов. *Їйон, їйон же, вража мати! але Ёней наш зледаців.* Котл. Ен. I. 27.

Їйти, їдї, дѣш, ш. = **Іти.** *Аж їйшов я мило їюю.* К. Псал. 90.

Ів, пред. = В. *Аж їк вечору вже знову приходить.* Рудч. Ск. II. 161.

Іклястий, іклятий, а, о. Имѣющий большіе клыки, клыкастый. Харьк. у.

Ікло, ла, с. Клыкъ. *Як піймав вовк ікло за хвіст, так і роспорос хвіст.* Черк. у.

Ікона, ни, ж. Икона, образъ. *Занадай дурному Богу молитися, він і іконц поб'є.* Ном. № 6575.

Іконний, а, о. Иконный. МВ. III. 91. **Іконоста́с, су, м. 1)** Иконостасъ. ЗОЮР. I. 281. **2)** Родъ писанки. КС. 1891. VI. 371.

Ікра́, рі, ж. 1) Икра; сѣмя грены. *Як будеш загодувать пчолу, то зотри тую ікру (з щуки) і змішай з медом, з перцем і барсучковим салом.* Чуб. I. 75. **2)** Вымя у коровы. Шух. I. 193. Ум.

Ікorna. Коровка ма'т ікорку добру. Вх. Лем. 421.

Ікратий, а, е. Имѣющій веру. Ікрата риба. Черк. у.

Ікрєць, ця, м. Самка рыбы. Вх. Пч. II. 21. См. Іровиця.

Ікриця, ці, ж. = Ікра 1. Вх. Пч. II. 21.

Ікрівця, ці, ж. Рыба-самка. Вх. Зн. 37. См. Ікрєць.

Ікриний, а, е. = Ікратий. Ікрйна риба. Лебед. у.

Ілем, ма, м. Раст. вязь. *Urtus montana*. ЗЮЗО. I. 140.

Ільм, му, м. ільма, жи, ж. = Ілем. ЗЮЗО. I. 140.

Ільмак, ільм'як, ка, м. = Ілем. Валк. у. ЗЮЗО. I. 140.

Ільмакбвий, а, е. Вязовий, бере-стовий.

Ільміна, нь, ж. Вязовое дерево. ЗЮЗО. I. 140.

Ільм'як. См. Ільмак.

Ільнування, ня, с. = Лънування. О. 1861. X. 62.

Ільнувати, нѹю, еш, м. = Лънувати.

Ільняк, ка, м. = Ілем. ЗЮЗО. I. 140.

Ільняний, а, е. = Лянний. Ільняна сорочка. Чуб. V. 189.

Ільтія, ці, ж. 1) Оголенная отъ шерсти овечья кожа. Вас. 154. 2) Канть изъ оголенной отъ шерсти овечьей кожи вокругъ полшубка внизу. Вас. 155. 3) К'яте, выпиваемый между двумя кусками жи или материн. Черк. у. Харьк. г. Мнж. 181.

Ільчастий, а, е. = Лянный. А що нам були скатерті? все ж то нам були ільчасті. Гол. II. 110.

Іманка, кж, ж. Поимка. Угор.

Імати, маю, еш, сов. в. імѣти, імѹ, мѣш, м. 1) Брать, взять, поймать, хватать, схватить. Ном. № 6889. *Наперед невода риби не імати*. Ном. № 2603. *Як заверли мрежі, імими двіста штири руб*. Гн. I. 124. *Ой казав пан круль Варвару імити*. МУЕ. III 52. 2) — *віри*. = Няти віри.

Імѣтися, імѣюся, ешся, сов. в. імѣ-тися, імѹся, імѣшся. м. 1) Ловитися; держаться; братися. *Імайся, рибко, велика й маленка*. Ном. № 1650. *Мокрою поліна воюю не ймється*. Посл. *Хотіли ю спалити, але огонь не ймаєсі тіла*. Гн. I. 124. *Куля ю ся не імат*. Гн. I. 36. 2) То-же, что и займатися, зайнятися, —загораться, загорѣться. *Тот му верг у полу воля три*

рази, *тот відтам пустився їти, вітер як подув, їмлюся на нїм шматя, сїрак і не доміс доміг, згорї*. Гн. II. 14.

Імелѣ, лі, ж. = Івилга. ЗЮЗО. I. 141.

Імелъга, ги, ж. Камышъ съ травой. Одес. у.

Іменіни, нин, ж. мн. Именины. *Прийшли іменини Потоцькою*. Рудч. Ск. II. 203.

Іменіиник, ка, м. Именинникъ. Шевч. (О. 1862. III. 17).

Іменітий, а, е. Именитый, знатный. *Миколой імня знаменито, побїждає всіє іменитих*. Чуб. I. 169.

Імєння, ня, с. Имя. *Дамь вони їм імення: сину Іван, а дочці—Ганна*. Рудч. Ск. I. 131.

Імєно, ма, с. = Імення. *Не забудь імено Господа Бога*. Гн. II. 251.

Іменування, ня, с. Именованіе, называніе. Г. Барв. 426.

Іменувати, нѹю, еш, м. 1) Именовать. *Мій син хрещений, порожений, іменований*. Чуб. I. 112. 2) Назначать, опредѣлять. Галиц.

Іменуватися, нѹюся, ешся, м. Именоваться. *Нехай ваші хуторі іменуються славою Михайлівкою*. Стор. II. 102.

Імѣти, імѣю, еш, м. = Мѣтити. *Ой у саду дрібен дощик імѣжить*. Мет. 270. *Ой на горі сніжок імѣжить*. Нп. Рк. Левинц.

Імѣти. См. Імѣти.

Імѣти, імѣю, еш, м. = Мати. *Єдиного тільки у себе сина імала*. Чуб. III. 1b.

Імѣй, а, б = Імѣй. Волч. у.

Імла, лі, ж. = Мла. *Ой імла, імла по полю лаяла*. Мет. 193. *Шо на нашій сестрі на русій косі білая імла пала*. Мил. 158.

Імнѣ, імєни, с. = Ім'я. Грин. II. 345. *Прибери тня, дай йому імня і з тою буде чоловік*. Ном. № 11173.

Імовірний, а, е. Довѣрчивый. *Є ї такі, що вимагають щирости, не скажи—для того тільки, щоб зоставити повік нещасливими імовірних*. МВ.

Імовірність, ности, ж. 1) Довѣрчивость. Ном. 9521. 2) Вѣроятность.

Імовірно, нар. Довѣрчиво.

Імхобий, а, е. = Моховий. *Три подушок імхобих*. Лукаш. 163.

Імшєдь, ді, ж. 1) Мохъ. Шух. I. 18. 2) = Мшєдь. Вх. Зн. 28.

Імшити, шѹ, шѣш, м. 1) Мштити. *Імшити хату*. Шух. I. 92. 2) —горшки.

Вкладувать горшки одинъ въ другой, нерекладывая соломой. Черк. у.

Ім'я, іменн, с. Імя. Ось же і я, що хороше і'мя. Ном. № 2525.

Інжені́р, ра, м. Инженеръ. Французский инженеръ Болам. К. Кр. 18.

Інклі́в, ва, м. По народн. повір'ю: неразбінная серебряная монета, которая, данная въ уплату, возвращается обратно къ своему хозяину. Ев. V. 255. См. Актаюз, инслиза.

Іно́б, нар. Только, лишь. Чуб. II. 50. Грин. III. 203. Все може нагородитися, іно страх ніколи. Ном. № 4399. Не прийшла ні спідати, ні обідати, іно прийшла роду овідати. Чуб. III. 124.

Іно́со, іно́сь, нар. Соголасень, ладно, хорошо, пусть такъ; разумѣтся. Греб. 376. „Іносе! сілкісь, як мозляла“, Юноні Юпітер сказав. Котл. Ен. VI. 86. „Чи ти підеши на умисно?“—Іносе. Борз. у.

Інститу́т, ту, м. Институтъ. Панночка поїхала вчитися до институту. Г. Барв. 333.

Інститу́теа, ки, ж. Институтеа. (О. 1862. III. 34).

Інститу́тський, а, о. Институтський. Вони в'їхали на институтське подвір'я. Левдав. Пов. 116.

Інститу́ція, ція, ж. Учреждение. Вірують у правду нової інституції і обачають у мирових посередниках правдивих судей. О. 1861. XI. 106.

Інті́рес, су, м. Выгода, польза, чинтересь. Ном. № 1381.

Інфі́ма, ни, ж. Второй изъ семи классовъ духовн. училищъ и семинарій. Сми. 175.

Інфі́мист, та, м. Ученикъ инфими. Сми. 175.

Ір, ру, м. = Аір. = Гав'яр. Мил. М. 20.

Ір, тра, м. Названіе буквы Ъ (въ Галліці.) Желех.

Ірва́нт, та, м. Желѣзное кольцо на ободе экипажного колеса.

Ірва́ти, ірву́, вѣш, іа. = Рвати. Ірви тісто та в молоко кидай. Ном. № 13220.

Ірва́тися, в'уса, вѣша, іа. = Рватися. Як рыба в притузі, так розум ірвється. Харьк. г. Ой ірвється нам на душі, що всі дівчата хороші. Чуб. III. 139.

Ірво́ути, ну́, нѣш, іа. = Рвонути. Воно ж за чуб як ірвоне. Алв. 61.

Іржа́ти, жу́, жѣш, іа. Ржати. А кінъ ірже, води не п'є, доріженьку чуж. Чуб. V. 15.

Ірва́ний, а, о. Шитий тонкими нитками мелкими стежками. МУЕ. I. 76.

Іск... См. Ск:

Існий, існійський, існійськьо. См. Істиний, істиніснійський, істиніснійськьо.

Іста, ти, ж. Капиталь, основной капиталъ. Чуб. VII. 575. Кувимо (хліба)... і станемо продавати... Як виручимо свою істу та і мотнемось, кувимо у Рассеі подешевше та в'ять з баришем будемо продавати. Кв. I. 148. Як так робити, то гроші потратимо, а не тільки прибили не буде, та і істу утерємо. Кв. I. 149.

Іство́, ва́, с. Кушанье. І де ти в Господа взялися усякі штучні іства. Шевч. 528.

Істо́, того, с. 1) = Іста. Кв. 2) Ство́ль дерева? Ум. Істечко. Ой жалю мені ті тополи, що на чистому полі. Де я буваю, де я літаю, на тополи спочиваю. А тепер істечко і ілечко забрато, ніде сісти і відпочити. Нп.

Істи, ім, ію́б, іотъ, імб, іотб, іда́тъ, іа. Вѣсть. Ходить, неначе не іюши. Ном. № 10991. Іао б ся сласно, а робити страшно. Ном. № 12185. Хто ідячи співає, буде мати дурну жінку. Ев. V. 255.

Істі́аний, а, о. = Істовний. 1) Тут і істинне і випити. Шевч. 278. 2) Сіно у мене істіане. Канев. у.

Істіа́но, ва, с. Їда, кушанье, все съдобное. Посвятим нп паски та друге істіно. Грин. II. 334.

Істі́ка, ка, м. Палочка съ желѣзнымъ наконечникомъ для очистки плуга отъ прилипшей земли. Козелец. у. Рудч. Ск. I. 170. Чуб. VII. 399. КС. 1883. IX. 223.

Істі́на, ни, ж. 1) = Іста. Я істину віддав, а проценту ще не віддавав. Каменец. у. 2) Истина. Шевч. 602. О. 1862. I. 71. Пресвята Діва мовит: „О, істина, жє воскрес“. Гн. I. 117.

Істі́ний, а, о. 1) О деньгахъ: істіні гроші. Основной капиталъ, деньги безъ процентовъ. 2) Истинный. Шевч. 617. Єсть цьому істина правда. Грин. III. 150.

Істі́ся, ісія, ісіюа, іа. 1) Безл. Вѣсться. В курті і каша істіся. Ном. № 10731. Дай, Боже, щоб пілоє та їлось. Ном. № 14301. 2) Ссориться. Ідяться за землю. Черк. у.

Істичі́льно, на, с. Руконтеа істина.

Істе́я, іа. Ум. отъ істи. Питочки вона не хоче, істки не береться. Мер. Н. 4.

Істі́й, а, о і існий, а, о. Настоя-

пій, истый, заправскій. Зараз мою чоловіка приручили дядькові, москалеві істньому. МВ. (О. 1862. III. 72).

Істнісінький и **істнісінький**, а, в. 1) Дійствительний, дійствительно настоящий. Чи то ж сподівався чоловік оттакої зневаги? Він може з істнісінької щирости обернувся до людей... а тут йому ще й халепа. О. 1862. IX. 66. 2) Точь вь точь такой.

Істнісінько и **істнісінько**, нар. Точне-хонько.

Істовець, вця, ж. Болѣзненный аппетитъ. Се в його істовець. Ном. № 12224.

Істовний, а, в. 1) Сѣдобный. Жінки всово істовного назносили. Г. Барв. 532. 2) Сытний, питательный. Який ваш хліб істовний.

Істовність, ности, ж. 1) Сѣдобность. 2) Сытность, питательность. А що воно (сіно) до істовности,—то Боже мій!

Істоньки, и. Ум. отъ істи. Твої дітоньки плачуть, істоньки хочуть. Ном. № 337. Йому ненечка істоньки носить. Чуб. III. 389.

Істота, ти, ж. Существо. К. Іов. 54, 73. Зроду-віку не чули, щоб кою обмовила, чи осудила; така вже люб'яча істота була. МВ. I. 2) Натура. Панську 'стоту не переробили. МВ. I. 99.

Істотне, нар. Дійствительно; точь-вь-точь. Я не зрікаюсь: коні істотне були в икоди. Могил. у.

Істотний, а, в. Дійствительный, настоящий, точь-вь-точь. На обличча істотний Степан, але не він. НВолын. у.

Історієк, ка, м. Историкъ. К. Гр. Кв. I. Ім'я своє потомкам на погорду, історикам на ганьбу не подаймо. К. ПН. 262.

Історичний, а, в, **історичний**, я, в. Исторический. Велика історична робота. О. 1861. I. 319. Куди історичні. К. Гр. Кв. XIII. Хто ж із них прозирнув либів в історичню правду? К. XII. 40.

Історично, нар. Исторически.

Історія, ріі, ж. История. К. Гр. Кв. III. Шенч. 214.

Істочки, и.—**Істоньки**. Божая Мати істочки носить. Kolb. I. 99. Носила істочки і пить. Мкр. Г. 21.

Іох, См. Ох...

Італійський, а, в. Итальянский. Левци. Пов. 124.

Італія, ліі, ж. Италия. Федьк. I. 55.

Іті, іду, ідеш, и. Идти. Ідемо містом. МВ. II. 22. Ось іди, сядь коло мене. МВ. II. 24. Іди слідом за мною. Єв. Мр. II. 14.

Ітіся, ідється, и. безл. 1) Везти, удаваться. Йдеться, то й на скінку прядеться. Ном. № 1668. На добро ідеться. Идетъ къ добру. Ном. № 1692. 2) Клоняться, вдти. Скажіть мені, до чою це ідеться. Мпр. ХРВ. 86. Студенти... постерегли до чою воно ідеться. Левци. Пов. 39. Йшлося вже до осени. Мпр. ХРВ. 140.

Іх, мнст. Ихъ, имъ принадлежащий. Коли б мене покинули ледачі, щоб я їх криюд, змагання їх не бачив. К. Іов. 37.

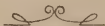
Іхавіця, ці, ж. Їзда. Ум. Іхавична. Де під'їхати, де пішки,—хоч би погана іхавичка. Черном.

Іхати, іду, дош, и. Їхать. Хто іде, той не іде, хто робить,—не чуляє. Посл. Сивим конем іде. Іхав верхи пан хорунжій. Стор. МПр. 112. Така зіма, що не знави, чи возом, чи саньми іхати. Спершу машиною іхати, а далі вже кіньми до села. Морем три дні іхали.

Іхатоньки, и. Ум. отъ іхати. Марисини три брати коники сідають, ідесь іхатойки мають. Нп.

Іхній, я, а.—**Іх**. Стає їм (звірам) їхнього розуму тільки на те, щоб вимостити зарне кубельце. Дещо. Перейшов у їхню віру. Мнж. 122.

Іще, нар.—**Ще**. Може Господь милосердний не все лихо роздасть, іще останеться. Ном. № 2011.

И.

И, сз.=**І**, сз, (см.).

Имати, **йові́рний** и пр. См. **імати**, **імові́рний** и пр.

Ино, нар.=**Іно**. Не буду казати, **іно** буду мовчати. Грин. Ш. 397.

Йо? меж. Выражает удивление: неужели? въ самомъ дѣлѣ? **Йо?** щоб то оце запорожець та почав до жінок миннути? К. ЧР. 331. То не живий салдат, а то його парсуна.—**Йо!** цукнули дівчата і підбили розлядати. Кв. І. 22.

Йогó, **йому́**, мст., Родит. и дат. пад. отъ він.

Йой! меж. Ой! ай! Водиці, моде, хоть друбину—водиці—йой—мій Боже, тину! Федьк. І. 54.

Йойк, **еу**, м. Плачъ, вопль, стenanія.

Йойкати, **каю**, **еш**, одн. в. **йойкнути**, **ну**, **неш**, **іа**. Плакать, вопить, вскрикнуть. А на зуб собі йойкай! ЕЗ. V. 183. Ні плаче, ні іолосить, бо відай не може, миши часом, часом йойкне: Боже милий, Боже! Федьк. І. 67.

Йойкотати, **кочу́**, **чеш**, **іа**.=**Йойкати**. Желех.

Йойкотні́, **ні́**, **жс**. Крики **йой!** А по нід горою в корчах крик, іагас, йойкотня: тут помовання якийсь пан справляв. Св. Л. 95.

Йойлик, **ка**, м. Плакса. Шух. І. 32.

Йойчати, **чу́**, **чіш**, **іа**.=**Йойкати**. Вх. Уг. 242.

Йойчик, **ка**, м. Пт. Пѣночка обыкновенная. Желех.

Йолóм, **ма**, м. Смушковая высокая шапка съ закругленнымъ верхомъ. Вас. 156.

Йолóмка, **ки**, **жс**. = **Наголовок**. Гол. Од. 57.

Йолóмчик, **ка**, м. Мерлушковая шапка съ пѣскольно заостреннымъ верхомъ, загибаемымъ внутрь. Вас. 156.

Йблoц, **йблун**, **па**, м. Олухъ, дуракъ, глупецъ. Котл. Ен. IV. 18. Желех. Чом ти, йолоте, не кланяєшся пану Возмоу? Котл. НП. 386.

Йолоповáтий, **а**, **е**. Глупый. Йолоповатому хлѣб попадеться, та не еміе їсти. Лебед. у.

Йолупéга, **гн**, **об**. Ув. отъ **йблoц**. Желех.

Йор, **ра**, м. Название буквы **Ъ** (въ Галиціи). Желех.

Йордánка, **ки**, **жс**.=**Йордань** 2. Хлестнула біла Йорданки — неудача. Ном. № 1816.

Йордáньскій, **а**, **е**. 1) Относящійся къ р. Иордану. 2) Относящійся къ освященію воды 6 января. **Иордáньська вода**. Вода, освященная 6 янв. **Достав йорданської води та ї зелів Насті, щоб нею натирала Марусі бик, де болить**. Кв. І. 94.

Йрдáнь, **ні́**, **жс**. 1) Рѣка Иордань. 2) Мѣсто на рѣкѣ, гдѣ святятъ воду въ день Богоявленія Господня 6 января. **Вийшли попи ї дяки на Йордань води святити**. Чуб. І. 116.

Йорж, **жа́**, м. Рыба ерпѣ. **Понадувались мов йоржі**. Котл. Ен. II. 19.

Йорá, **рів**, м. мн. Название буквы **Ы** (въ Галиціи). Желех.

Йорка, **ки**, **жс**. Очистки отъ чищенья уже выдѣланной кожи. Волч. у. Ум. **Йорочна**.

Йочати, **чу́**, **чіш**, **іа**.=**Йойчати**. Вх. Уг. 242.

Йти, **йтися**. См. **іти**, **ітися**.

К.

К. *пред.* Къ. Съ дат. падежемъ обозначаетъ: а) указаніе мѣста или предмета, къ которому направляется дѣйствіе. *Іде к лісу. Ну тебе к бісу!* б) опредѣленіе времени, къ которому близится дѣйствіе. *Сподівайся мене, серденьячко мое, ой к першій Пречистій; як не буду я к першій Пречистій, сподівайся к Миколі.* Мет. 25. **К** *Великодно сорочка хоч мизенька, аби біленька.* Ном. Переходить въ нѣкоторыхъ случаяхъ в г. Если предыдущее оканчивается, а слѣдующее за ж (г) слово начинается согласной, то слогъ принимаетъ предъ собою і: *ідуть ік лісу;* часто то-же бываєть и для пополненія стиха. Вообще же к (г) употребляется не часто (вмѣсто него употребляется до) и преимущественно въ указанномъ опредѣленіи времени и въ бранныхъ выраженіяхъ. *Іди к нечистій матері! Туди к мизій іудині!* и пр.

Ка'. 1) См. **Назати.** 2) Сокращ. изъ нат въ выраженіи на'зна употребляющемся также и въ полной формѣ. См. **Нат.** Ка'-зна-що. Чортъ знаетъ что, дрянъ; чепуха. *Ка-зав парубок—дівака нічого, а вийшло ка'-зна-що.* Ном. № 7557. Употребляется иногда какъ существительное: *Таке на'-зна-що говоріть.* Такую чепуху говоріть. *Прійде ка'-зна-що, ка'-зна-звідки, та й зрукотить, як воріт не розламає.* К. ЧР. 5. Ка'-зна-який робітник. Плохой работникъ. Ка'-зна-куді. Чортъ знаетъ куда. Ка'-зна-чого, Ка'-зна-нащо. Чортъ зваетъ зачѣмъ. Ка'-зна-звідки. Чортъ знаетъ откуда и т. д.

Кабѣк, ка, м. 1) Тыква. Чуб. I. 309. *Ішов же я через тин, через три ґороди, потюлючи кабаки, набравши я ішкоди.* Нп. **Піднести кабака.** Отказать жениху. *Намалка многиі женихамъ піднесла печеною кабака.* Котл. Нп. 352. 2) Кабакъ, питейный домъ. *Тоді то козак, бідний нетяга,*

по кабаку похаждає, квартируку одминає. ЗОЮР. I. 207.

Кабѣка, ки, ж. 1) Нюхательный табакъ. *„Мерш ісхопився, протерся, кабаки понюхав.* Сніп. 160. *Напругив з ріжка кабаки, раз, друшій понюхав.* Мер. Н. 9. *Мовчи, бо я тебе на кабаку зотру!* Ном. № 3618. **Кабѣки** даѣти кому. Наказать кого. Желех. Загр. 2) Penis.

Кабѣковий, а, о. Тыквенный.

Кабѣла, ли, ж. Гаданіе по картамъ. Желех. **Клѣсти каба́ли.** Гадать по картамъ. Желех.

Кабали́к, ка, м. Безпокойство, хлопоты, кутерьма, суматоха. Желех. См. **Малабали.**

Кабалѣа и Кабелѣка, ки, ж. Тонкій просмоленный канатикъ, употребляемый при укрываніи построекъ камышемъ. Херс.

Кабѣн, на, м. Кабанъ; вепрь. *Не бурли, як кабан у кориті.* К. ЧР. 152. Ум. **Кабанѣць, кабанча, кабанчик.** Ув. **Набани́юга.**

Кабѣняник, ка, м. 1) Торгующій свиньями. Подольск. г. 2) Свинобой, рѣзущій свиней.

Кабановий, а, о. См. **Кабанячий.**

Кабанувати, ну́ю, еш, м. Вали́ться, лежать подобно кабану. *Не хочеться мені уставати,—щось я утомився,—так би й кабанував ціліснійкий день.* Аван. Чужб., Восп. о Шевч. 19.

Кабанча́, ча́ти и Каба́нчик, ка, м. Ум. отъ каба́н.

Кабани́юга, ги, м. Ув. отъ каба́н. Желех.

Кабаня́тина, ни, ж. Мясо кабанье. *Розповімсь і стали ласувати кабанятиною.* Грин. I. 105.

Кабаня́чий, а, о. Кабаній. *Бийте його, кабанячу тушу.* К. ЧР. 341.

Кабарда, ди, ж. Кабарга? *Гасав і я,*

як божевільний, по стенах за кабардою. К. ЧР. 94.

Кабардинка, *кн, ж.* Шапка изъ мѣха кабарди? *Чоботи сап'яний, пояс шалевий і шапка кабардинка крула.* Стор. (изд. 1897). 305. У. Вас. иначе: Шапка съ барашковымъ околышемъ и шестиугольнымъ верхомъ, отдѣленнымъ перекрещивающимся позументомъ или двѣтными шерстанными шнурами. Вас. 156.

Кабасъ, *меж.* Призывъ свиней.

Кабасъкати, *кач' еш, м.* Кричать: *кабасы! кабасы!* сзывая свиней.

Кабат, *бата, м. 1)* Куртка, солдатскій мундиръ. *Ой вийду я з хати та й стану ідати: коби то не зброя, не білі кабаты.* Федьк. I. 43. *Ой маю я кабат, зброю,—буде в чім ходити.* Счас. 66. *2)* У женщинъ—юбка. Гол. Од. 75, 76. *3)* Кабата пійти. Перекувыркнуться. *Пострілений заць кабата пійшов.* Вх. Зн. 23. Ум. Кабатини. Гол. Од. 59, 81.

Кабата, *ти, с. соб. = Кабатиния.* Федьк. Желех.

Кабатик, *ка, м.* Ум. отъ кабат.

Кабатина, *ни, ж. 1)* Го же, что и кабат, но только одинъ экземпляръ. *Подивен же ти ся, мати, на жовтярські кабатини: вся кабатина кроє і камина.* Федьк. 48. *2)* Кабатина. Длинное шелковое или перкалевое женское платье, зимой на ватѣ (у галицкихъ мѣщановъ). Гол. Од. 24.

Кабатиня, *ня, с. соб.* Солдатская одежда. Федьк. Желех.

Кабатирка, *кн, ж.* Табакерка. Кв.

Кабатувати, *м. безл. Кабатув мені.* Мнѣ досадно, мнѣ жаль. *Кобись мені не кумочка, була би съ мѣ фрайрочка, нем мѣ тото кабатув, що мѣ мовни: „Пане куме!“* Гол. II. 237.

Кабачкий, *а, о.* Кабацкій. *Була і тиши́ка, і терні́ка і дулі́ка, було і пиво кабачке, так дешевеньке.* Кв. II. 184.

Кабачкй, *ків, м., мн. 1)* Раст. *PeroL var. citrifomis.* ЗЮЗО. I. 120. *2)* Тыквенный сѣмена, сѣмечки. Достанеться на кабачки. Достанется на орѣха. Ном. № 3613.

Кабашний, *а, о.* Кабацкій. *Гей, кажже, ти, шинкарко молода, ти Насте кабашина.* Мет. 378.

Кабашник, *ка, м.* Свѣдлецъ въ кабацѣ.

Кабашинця, *ці, ж.* Продащица водки или содержательница кабака. *Гей Насте Горювая, шинкарко молодая, кабашинце стеновая.* ЗЮОР. I. 319.

Кабашина, *ни, ж. соб.* Кабаки. *Якось московичиною дитинця: замість шинків—проклята кабащина, постоялі двори на москвський звичай.* Стор.

Кабелка. См. Кабалка.

Кабзъ, *аі, ж.* Кошелекъ. *Кабза грошей дора.*

Кабзан, *на, м.* Ходатай. Желех.

Кабзувати, *зую, еш, м. 1)* Портить. Вх. Зн. 23. *2)* Бранить, порицать. Вх. Зн. 23.

Кабинѣт, *ту, м.* Кабинетъ. *Восьма хата—мій кабинет.* Левци. I. 219.

Кабинѣтний, *а, о.* Кабинетный. *То велика помилка кабинетнихъ людей, польськихъ політиків.* Правда, 1868, 437.

Кабіця, *ці, ж. 1)* Очагъ въ землѣ (въ сѣняхъ или на дворѣ) для приготовления пищи. Вас. 194. *Онуци инші полоскали, другій лежа розмовляли, а хто турдился у кабіць.* Котл. Ен VI. 20. *Горить огонь тихенько на кабіці.* Шевч. *2)* Круглая или четырехугольная яма, въ которой помѣщается гончарная печь. Вас. 180.

Кабіш, *ша, м.* Шуточное названіе солдата и вообще великоросса за часто употребляемое ими выраженіе: „кабы-жъ“ Сим. 45.

Кабіж, *жу, м. = Шкода.* *1.* *Він став і стереже, щоб іще кабіжу не паробили.* ЗЮОР. II. 66.

Кабка, *кн, ж. = Кобка?* О. 1861. XI. Свидн. 26.

Каблі, *лів, м., мн.* Вилы съ тремя острыми. Канев. у.

Каблѣз, *ка, м. 1)* Дуга, часть окружности. *2)* Снарядъ для спугиванія рыбы, состоящій изъ дуги, концы которой соединены доской, оканчивающейся зубьями и въ видѣ гребня; бороздя дно, эти зубцы спугиваютъ мелкую рыбу, понападающую въ поставленную раньше сѣть. Дуга наз. *яблун*, доска съ зубьями—*гребінь*. Шух. I. 228. *3)* Лука въ сѣдлѣ. См. *Облук*. Шух. I. 252.

Каблѣза, *кн, ж. 1)* Кольцо вообще какое бы то ни было. *2)* Кольцо, перстень. *Вони твої біліі руки поламають, вони твої срібні каблучки поздіймають.* Чуб. V. 304. Ум. Каблѣчна.

Каблѣзуватий, *а, о.* Дугообразный **Каблѣз**, *ча, м.* Обручъ изъ нѣсколькихъ сплетенныхъ прутьевъ.

Каблѣзка, *кн, ж.* Ум. отъ каблучка. *1)* Кольцо вообще какое-бы то ни было—металлическое или изъ иного матеріала.

2) Кольцо, перстень. *Подарував золоту каблучку*. Грин. III. 69. *Од'їзжаючи при- казував Оними, надіваючи на палець каб- лучку*. Г. Барв. 204. *Не гарбузом тут паже, коли сама дала війтеньков каблукку*. К. ЧР. 297, 298. 3) Сплетенное изъ де- рева кольцо, которымъ прикрѣпляются во- рота къ столбу въ глухомъ концѣ, а так- же то, которымъ запираются ворота на другомъ концѣ путемъ набрасыванія наб- лучки на столбъ и на ворота. Чуб. VII. 392. *Коли ходиш у ворота,—накидай каблукку*. Мил. 81. 4) Сплетенное изъ дерева или изъ сыромятной кожи, иногда желѣзное кольцо, которымъ ядро прикрѣпляется къ дышлу. Чуб. VII. 405, 406. Мнж. 121. Чудч. Чп. 250. 5) Такое же кольцо, охва- тывающее средину війи въ томъ мѣстѣ, гдѣ війа раскалывается на двѣ части. Рудч. Чп. 250. 6) Въ повозкѣ: кольцо, связы- вающее підтоки съ підгерстю. Рудч. Чп. 249.

Кабурх! меж. Швырь! *Кабурх той хлѣб у нѣ!* Харь. у.

Кабурѣти, тѣм, ещ. м. Бросать палку такъ, чтобы она ударалась о землю то однимъ, то другимъ концомъ.

Кабурѣти, вѣ, ж. Игра, во время ко- торой бросаютъ палку такъ, чтобы она ударилась то однимъ, то другимъ концомъ о землю.

Кав! меж. Выражаетъ пискъ ребенка, щенка, мѣуканье кода, крикъ галки и пр.

Кава, вѣ, ж. 1) Кофе. *Та потуй їй чай, та потуй їй каву*. Левин. I. 318. 2) Сивая ворона. *Чорні кави, чорні врани кру- тятъ гору окрив.* 3) м. Родъ пугала. *Ча- сомъ Галля жаснеться і пошептомъ питає:— „Що ж якъ кава прийде?“—Не прийде,— одказують їй усі.—„А якъ вовкъ присуне?“* МВ. III. 68. *Пішла б вона гуляти того- таки самого вечора, коли б не той вовкъ невірний зъ лісу, а що їрви—турбувавъ їй той кава навісний, що не знає вона навіть, де він і сидить у світі—чи у лісі, чи під горою на луці, чи у Дніпрі у нурті.* МВ. III. 72. Ум. Кавна, Кавонья, Кавочна. За дівчиною всі звони зазвонили, а за козачень- комъ всі кавки закавчили. Гол. I. 106. *Ой ви, кавоньки, ой ви, голубоньки, піднесіться вгору.* Нп. *Ой кавочки вороночки усе поле окрили.* Нп. *Не жаль мені на каочку, якъ на тую на вороночку.* Чуб. V. 458.

Кавал, лу, м. Кусокъ, часть. *Нема нігде кавал землі.* Гол. Ум. Кавалець, на- вѣлон, кавѣльчин. *Не турбаний я дуже:*

головонька на четверо, а ніженки на ше- стеро, білі пали на кавалці, а рученьки на шмученьки. Гол. III. 90. *За кавалок кишки сім миль пішки.* Ном. № 6473. *Треба працювати, щобъ кавалок хлѣба ма- ти.* Чуб. I. 147. *Ой не руш же, найми- тоньку, та хлѣба цілою,—ой тамъ лежить на поміці кавалок цілою.* Грин. III. 556. *Рвали тіло по кавалку, пускали на воду.* Гол. I. 9.

Кавалер, Ковалірі, ра, м. Кавалеръ, мужчина. *Сама знаю, що не маю кавалери близько.* Грин. III. 185. *Плачуть мамі за синами, жінки за мужами, а дівчата ла- стів'ята за кавалерами.* Галич. 1867. 2) Холостякъ. *Гувай, бувай, Касю, здорова, я їду кавалірі, а ти одова.* Чуб. V. 355. 3) Кавалеристъ. *І безъ тебе ся намъ жало ко- ролеві і волякамъ, кавалірамъ і козакамъ.* Раулі. Ум. Кавалерочон. Мил. 216.

Кавалерія, ріі, ж. 1) Кавалерія. 3 молоду служивъ я в воєнній, в кавалеріі ще. Стор. 2) Орденъ. *Давъ звѣстку, що почете- ми йому кавалерію.* Стор.

Кавалерочок, чка, м. Ум. отъ ка- валер.

Кавалероський, а, е Относящійся къ кавалеру. Желех.

Кавалець, лця, м. Ум. отъ кавал. **Кавалірі.** См. Кавалер.

Кавалірувати, рую, ещ. м. Жить хо- лостякомъ.

Кавалок, лка, м. Ум. отъ кавал.

Кавальцовѣти, цюю, ещ. м. Дробить, крошить, рѣзать на куски. Желех.

Кавальчине, ка, м. Ум. отъ кавал. Желех.

Кавдун, на, м. Брюхо. *Козакъ не юр- дун, що обірве, то їй в кавдун.* Ном. № 12166.

Кавѣлок, лка, м. = Кавалок. Упо- треблено въ значеніи: комокъ, безформен- ный кусокъ. *Хиба жъ це пампушки? Це кавалки якісь.* Еватериноса. г.

Каверза, зи, ж. Проказа, прохѣлка. *Ось якъ жіноку укараю: пошлю васъ в за- порожську Січ; тамъ вашихъ каверз не ва- жасяють, жінокъ тамъ на тютюнъ міняють.* Котл. Ен. VI. 7.

Каверзник, ка, м. Проказникъ. *І ста- рий був, кажутъ, каверзникъ великий. А який каверзникъ? Посадять у клітку, а він і втече.* ЗОЮР. I. 73. *Оттакъ тій каверз- нику змовлялись у очевидки на гвалтовній утинокъ.* К. ЧР. 96.

Каверзниця, ці, ж. Проказница. Пі-

шла по житі витилатись, а за нею й дру-
га каверзники—Секлета. Де ї слюзи по-
ділись—усі в сміху. Г. Бавр. 47.

Каверзувати, вую, еш, іл. Проказити.

Каверзювати, каю, еш, іл. Говорити
чепуху. *Що там він каверзює? Каверзює
такі, що й не слухав би його.* Лебед. у.

Кавза, ви, жс. 1) Поризання, брань.
Желех. 2) Ссора. Желех.

Кавзувати, вую, еш, іл. 1) Поризати,
бранити. *Кавзує мене межки люди.* Вх. Зн.
23. См. Набувати 2. 2) Жаловаться, роп-
тати, виражать своє неудовольствие. Вх.
Зн. 23.

Кавід, вода, м. Родъ, порода. Левч.
*Дід його, батько і мати, та і весь їх
кавід такий закатований.*

Кавка, ки, жс. Ум. отъ **кава**. За дів-
чиною всі звони зазвонили, а за козачень-
ком всі кавки закахчили. Гол. I. 106.

Кавкати, каю, еш, іл. Кричать по
вороньому. *Кавкає як ворона, а хитрий як
чорт.* Ном. № 2978. *Аби чим кишку на-
пхати, щоб не кавкала.* Ном. № 12171.

Кавкнути, кну, неш, іл. Однокр. в. отъ
кавкати.

Кавний, а, е. = **Калний**. *Ой Олена
прибілена, Василина кавна, а Маричка
панина чічка, бо то любка давна.* Гол.
II. 362.

Кавонька, Кавочка, ки, жс. Ум. отъ
кава.

Кавніти, іл. Терпіть нужду, нуж-
дається. Желех.

Каврѣтити, рѣчу, тиш, іл. Смуцати,
смуцяти, возбуждати людей. *Нічого не
робе, та ще й усіма каврѣтити.* Миргор.
у. Слов. Д. Эварн.

Каврѣтка, ки, жс. 1) Кружка. *А вшит-
те мені каврѣтку меду!* 2) Церковная
кружка для сбора пожертвований

Кавсікнути, кну, неш, іл. Умереть.
Желех.

Кавтан, на, м. Родъ полукафтанья съ
откиднымъ воротникомъ,—женская празд-
ничная одежда галицкихъ горожанокъ.
Гол. Од. 23. Ум. Кавтаніи.

Кавувати, вую, еш, іл. Распивать
кофе.

Кавує, ка, м. Мѣшокъ. Желех. Закр.

Кавуля, лі, жс. Название кукушки.
*Зозуле-кавуле! чи дого ще мені у батенька,
у матінки жити?* Новц.

Кавуи, на, м. 1) Арбузъ. *Cucumis cit-
rullus.* *Ой ти ходиш по горі, а я по до-
лині, ой ти садии кавуни, а я саджу дніи.*

Нп. *Родючий багштан жовтіє динями, зе-
леніє кавунами.* МВ. I. 104. Отличаютъ
навуи отъ навуниці і навуни: у навуна сѣ-
ренькій кружокъ, гдѣ былъ цвѣтокъ, мень-
ше, чѣмъ у навуни; послѣдняя вкуснѣе
навуна. Аонасасъевъ-Чужбинскій. Поѣздка въ
Ю. Россію. I. 410. 2) жи. Дѣтская игра.
Ив. 44. Ум. Навунецъ, навуни, навуничи,
навуничичокъ.

Кавунецъ, нцѣ, кавуниє, ка, м. Ум.
отъ **кавуи**.

Кавуниця, ці, жс. = **Кавунка**.

Кавунка, ки, жс. См. **Кавун**.

Кавуниє, ка, м. Торговецъ арбузами.

Кавуновий, а, е. Арбузный.

Кавунчик, ка, кавунчикок, чека, м.
Ум. отъ **кавуи**.

Кавуначий, а, е. Арбузный. *Откри-
лося поле, неначе заслане картатими
хустками, де зеленіло дрібеняке... кавуначє
оудиння.* Левиц. Пов. 227.

Кавуначчя, чи, с. Собрательное отъ
кавуи. *І як уродився ж тої багштан! то
кавуначчя оттаке, а дині оттакі!* Рудч.
Ск. II. 9

Кавуриє, ка. Большой палець (въ
загадкахъ). Желех.

Кавчати, чу, чіш, іл. Кричать,
ищать. *Тут змій тільки що в хату, а вони
скакають та кавчать.* Рудч. Ск. II. 190.

Кав'яр, ру, м. Икра соленая рыба.
*Вина з Цариграду відер тров у барилі, і
кав'яру з Дону,—сього везе.* Шевч. 116.
(Тут були): *тараня, ще по весні з Дону
навезена, суха й солона, кав'яр, оселеді.*

Кав'ярка, ки, жс. Прислужница въ
кофейной. Желех.

Кав'ярник, ка, м. Варящий кофе.
Желех.

Кав'ярня, ні жс. Кофейная. Желех.

Кагал, лу, м. 1) Кагалъ—еврейская
община. *Жидівські кагали, ярмарки були
йому замість телеграфів.* Левиц. I. 180.

2) Презрительно: вообще кака-я-нибудь об-
щина, группа, кружокъ людей. *Що там
ні коять по ворожих кагалах, що ні виду-
мують, як би те життя зупинити,—
воно ширше та ширше виявляється.* О.
1862. III. 26. 3) У Гулака-Артемовскаго
кагалом названо общество чертей, вообще
население ада: *В письмі стоїть (читай
сміло): на кагал бісовський з начинкою ду-
шю й тіло одписав Твердовський.* О. 1861.
III. Г. Арт. 104. 4) Шумное, крикливое
собрание.

Кагалі, лі, жс. = **Кагал** 4. *Там уже*

кагала така дітей. Мург. у. Слов. Д. Эварн.

Кагаловий, а, в. Кагалыйный.

Кагалыйный, а, в. 1) = Кагаловий. Желех. 2) Старшина кагала.

Каганецъ, нцѣ, м. 1) Плошка, починикъ. Вас. 182, 196. *Глине, посвѣчуючи по лмбѣи каганцем.* К. ЧР. 394. *Дріжмѣ, ізмиуущись над каганцем, лічить гроші.* Шевч. 185. *Живе, як каганецъ без лою.* Посл. 2) Переносно: покрывельщикъ въ глазахъ послѣ удара. *Як зайжав по потимліні, так аж каганці в вічку засвітились.* Ном. № 3982. 3) Полка ружейная. Шух. I. 229. 4) Изоляторъ на телеграфѣ. Желех. 5) Шуточно: рюмка. *„Давай по чарці нам скоріи!“ Я добрий каганецъ підтриває та сам і витиє наперед.* Алв. 54. 6) Вообще углубленіе или гнѣздо, въ которое вставляется шипъ, пята столба и пр. Напр., въ глухомъ кондѣ воротъ то гнѣздо, въ которомъ вращается нижній конецъ воротнаго столбика; въ дверяхъ въ него входитъ шипъ дверной паты; въ снарядѣ для подвѣшиванія котелка надъ огнемъ (см. Верлиг) въ немъ ходитъ пята столба. Шух. I: 87, 93, 187. 7) Въ устроенной для ловли вибрѣй ямѣ (см. Западница) послѣднюю покрываетъ досчатая крышка, вращающаяся на валу, приходящемся посредині крышки; углубленія въ бокахъ ямы, въ которыя вставлены концы этого вала, также называются каганцями. Шух. I. 235. 8) Въ ручной мельницѣ въ верхнемъ жерновѣ углубленіе, въ которое входитъ шестъ, двигающій жернова. См. Жорна. Шух. I. 146. Ум. Каганчим. *Каганчик стоїть... на віконці.* К. ЧР. 393.

Каганцевий, а, в. Площечный.

Каганчик, ка, м. Ум. отъ каганецъ.

Кагат, ту, м. Куца: *Кагат кауноі, кагат солм.* Мург. у. Слов. Д. Эварн. То же о рыбѣ: куча рыбы, особымъ образомъ сложенной и прикрытой камышемъ (на Дону).

Кагла, лі, ж. Отверстіе дымовой трубы, закрывающееся для удержанія теплоты. *Послала жінка чоловіка каглу затичка ти, та й камлянка обила.* Ном. № 9165. Шух. I. 96.

Кагланый, а, в. Принадлежащій, относящійся къ наглі.

Каглянка, ки, ж. Ветошная затичка для закрыванія печной трубы. *Послала жінка чоловіка каглу затичкати, та й каглянки обила.* Ном. № 9165.

Кадѣння, ня, с. Кадженіе. *Множество народу молилось із надобору під час кадення.* Ев. Л. 10.

Кадѣ и Кадѣвай, нар. = Куди. Сяноцк. у. въ Галиціи. Вх. Зн. 23.

Кадѣло, ла, с. 1) Кадильница. *Дяк співа, попи з кадилами, з кропилом.* Шевч. 3 *кадила дым по церкві пішов.* 2) Огніамъ, ладонѣ. *Дурному персаязі, а умерлому кадило, то все єдно.* Ном. № 12967. 3) Раст. *Melittis Melissophyllum* L. 3030. I. 128. 4) — дине. Раст. *Lamium maculatum*. Лв. 99.

Кадильный, а, в. Кадильный. *Вознесу я жерои тучні із кадильными дынами.* К. Псалт. 147.

Кадильница, ці ж. Кадильница. *Піп почав кругом ріки ходити з кадилянницею.* Рудя. Сл. 174. Ум. Надильничка.

Кадина, ни, ж. Второе сплетенный якорный канатъ при рыболовной лодкѣ на Азовскомъ морѣ. Стрижевск.

Кадѣти, джу, дши, гл. Кадить, курить. *Ні світила, ні кадила, як тебе смерть схотила.* Ном. № 4054.

Кадѣтися, джуся, дшися; гл. Подвергаться каденію. *Василева мати ходила шедрувати. По церкві ходила, чесний хрест носила, золотій кадила: кадітєся люде, бо к нам Христос буде.* Чуб. III. 446.

Кадіб, доба и Кадівб, довба, м. 1) Большая кадка, употреблявшаяся для хранения зерна или муки, капуста и пр. *Уше просо в кадобі.* Грин. III. 96. *На юроді капуста росла, в стозі насічена, в кадобі наковашена.* Грин. III. 539. 2) Квасильный чанъ для обработки кожъ. Вас. 145, 153. 3) Часть дренеснаго пня, пустая въ срединѣ и вставляемая въ родникъ вмѣсто колодезнаго сруба. Шух. I. 9. Ум. Кадібешъ, надовбешъ.

Кадіння, ня, с. = Кадженія. *Магав кадилом, а з його кадіння диму нема.*

Кадѣка, ки, ж: 1) = Кадіб 2. Шух. I. 253. 2) Большой чанъ въ винокурнѣ. *Тут у винницькій кадіи місять тісто трое разом понами.* К. ЧР. 258. 3) Футляръ надъ жерновомъ въ водяной мельницѣ. Мил. 481.

Кадий, ѣ, б. Дымный, закопѣлый. Желех. Загр.

Кадовина, ни, ж. Небольшая прорубъ.

Кадриль, лі, ж. Кадриль. *Боярин насилу розінав цурт, щоб поставити молодих до першої кадрілі.* Левец. I. 187.

Кадуб, ба, м. = **Кадіб.** Ном. № 12888.

Кадуж, нѣ, м. 1) Родъ богівни. За твое добро кадук тобі в ребро. Посл. Закр. 2) Дявольт, чортъ. „Народъ называетъ чертей сѣдующими пнеами: кадук, дідю, болатяник"... Чуб. I. 191.

Кажан, нѣ, м. Летууча мышь. Людей не чутъ; через базар кажан костокрилий перелетить. Шевч. 150. Як миш ізійсть иматочок чою свяченою, то в неї виростуть крила і зробиться з неї кажан. Чуб. I. 55. Ум. **Нажаніи**.

Кажаніок, нѣ, м. 1) Ум. отъ **кажан**. Замитотім кажанки, наче хто перекидав фрудами. Левиц. I. 109. 2) Мѣховая или кожаная куртка. Смм. 138. Дама в себе вони, кажу, ходять було у дьомтяних сорочках да в дірлях кожухахъ—кажанках. К. ЧР. 87. А на йому був кажанок, то з під того кажанка кров так і лється. ЗЮЮР. I. 133.

Кажібісенький, а, в. Ум. отъ **кажний**.

Кажний, а, в. = **Кожний**. Та за се по три поклони кажному святому покладав. Срезн. Запор. Стар. Ум. **Кажібісенький**. См. **Кажніненький**, **кажнісенький**.

Кажнісінький, а, в. = **Кажнісінький**. **Кажніненький** у селі знає про те. НВолын. у.

Кажнісінький, а, в. Ум. отъ **кажний**. **Каждй** безъ исключенія.

Каз, ву, м. Вѣшенство. Нехай на тебе каз найде. Ном. № 5127.

Казавльниця, ці, ж. Амвонъ, каедря. Оце ж то вона, та діявольська спокуса, що про неї було нам отець Дем'ян з казанкиї малале. К. ЦН. 220.

Казан, нѣ, м. Котель. Нехай наш казан закитить іще і з другою боку. К. ЧР. 108. Як у казані кипить. Посл. Ум. **Назани**, **казанчоч**, **казанчки**. Наймит роспали багаття, повісив казанок і почав варити кашу. Левиц. Пойди ти до річки Самарки, до круниці Сатманки, казанок у руки взявши. Мет. 442. Вітер віє, повіває, казаночок закипає. Щог.

Казаніна, ни, м. Одинъ котель, плоховатий котель.

Казанія, ни, с. 1) Говореніє. 2) = **Казань**.

Казаніок, нѣ, казанчоч, чеа, казанчик, ка, м. Ум. отъ **казан**.

Казань, ні, ж. Слово, рѣчь, проповідь. Якусь тобі він (Шлутоц) казань скаже, дорону добру в Рим покаже. Котл. Ен.

П. 38. Попи тільки раз у год кажуть казань перед постом. О. 1862, I. 71.

Казарма, ни, ж. Казарма. Із казарми нечистої чистою, святою птишкою вилетіла. Шевч. 619.

Казатець, ли, м. Ораторъ, вѣтя. Желех.

Казати, кажу, жеш, и. 1) Говорить. Ой казав есь, присягав есь: не покину я тебе. Чуб. V. 180. Хоч будуть пинати, не буду казати. Нп. Ти казане кажеш, а мій батько під корчмою чув. Посл. Не при нас казучи. Ном. № 8365. Вѣ наст. времени вмѣсто обычной формы: **кажу**, **канеш** и пр. вѣ нѣкот. мѣстностяхъ сокращ.: **кау(ну)**, **каеш**, **кае(на)**, **каемо**. А я йому і ку: не бачиш,—ку,—роззяляю, куди ідеши? Грин. II. 310. Чую я, кае, вчора пани поносять якусь політику. Рудч. Ск. II. 209. Ми усім наготовили, а тепер він один да ще ка': мало. Рудч. Ск. I. 26. Эта форма вѣ частномъ употребленіи у Квяти. Намалювавши та, і кае нам: „Тепер, хлопці, дивіться, що за кумедія буде“. А ми каемо: „а ну, ну, що там буде?“ Кв. I. 7. (Изд. 1887). Не вам каіучи. Извнине за вираженіє. Та тут, не вам казучи, така хвороба прикинулася: чиряками обкидало всьою **Назати** з уст. Говорить **назують**. Каменец. у. 2) Приказывать, велѣть. **Казав** еси нас пан наказний додому одпускати, а тепер еси наказуєи землянки попати. Рк. Мѣкс. **Кажіть** мені, панове, своєю хлопця до себе узяти; я буду і ростити і подушине за його платити. О. 1861. VIII. 17. Скачи, враже, як пан каже. Ном. Обиця Бог дати, тіко казав зажадати. Ном. № 157.

Казатися, жуся, жешся, и. 1) Быть сказану. **Казатиметься** і те, що зробила оця. Єв. Мр. XIV. 9. 2) **Поназываться**, являться. Чи сам пан дома? Хоч же він дома, та не кається, к коню в шубочку прибирається. Чуб. III. 457.

Казенний, а, в. **Казенный**. Москаль казенна вец. Ном. № 799. Були і панські, і казенні. Котл.

Казень, ні, ж. = **Казань**. Прочувши ж казань, любувались уряду всякого жінки. Мкр. Г. 8. Що це, яку сьогодні тисарь казань казав? Новп.

Казіти, кажу, ани, и. Исказать, портить. Гостець казіть йому вид.

Казітися, жуся, вишся, и. 1) Вѣсяться. Собаки з жиру казіться. Ном. № 10801. 2) Вѣсяться, проказывать. Як же

були ча самоті, то молитовники ховали, казались, бігали, скакали. Котл. Ен.

Казінка, ки, ж.? Колись у дяків і... в школах, кара школярам за казінку, що не зміли шити їх і д.—і така була... Ном. № 3632.

Казіння, ня, с. Бєснованіє.

Казка, ки, ж. Сказка. В пісні правда, а в казці брехня. Посл. Ум. Казочка. От вам казочка.

Казковий, а, в. Сказочний. Желех. Кулишъ.

Казні, ні, ж. Казна, деньги. (Заміштовано изъ русскаго языка). Іздиши бурмистер до князя Ромодановського з грошима у московську казну. К. ЧР. 185. Є казна, та нікто не зна.

Казочка, ки, ж. Ум. отъ казка.

Казус, са, м. Случай. Казус сей так налякав усіх людей, що більше вже нікто із глуду не скрутився. Гліб. 65.

Казусний, а, в. Казусный. Казусне діло, обізвався таки писарь. Кв. І. 157.

Казюка, ки, ж. 1) Козьява. Казюка повила хліб у полі. Метелики і казюки усія дружно пречисту душу з неї випивають. Кул. 2) Змѣя. Ум. Назючка.

Кайданий, нів, м. мн. Кандали, оковы, цѣпи, колодки. Возьміть Галія Семена та забийте в кайдани. О. 1862. VIII. 26. Часто бо заковувано його в кайдани. Єв. Мр. Ой дали ж, дала славним запорожцям та цариня заплати: ой понабивали на ноги кайдани, дали в руки лопати. Новц. Уору руки підіймали, кайданами забряжчали. АД. І. 88. Ум. Найданики, найданочни. Кайданики на ноженьки, а скрипонька у рученьки. Андр. Ой будемо зімувати в Станіславі на рыночку, в кайданочках, в залізочку. Лукаш.

Кайданиці, ць, ж. мн.—Кайдани. Вбрани б ноги в кайданиці, а руки в скрипці! Тото тобі, легінику, за чужі яничі. Шух. І. 204.

Кайданки, нок, мн. Ручниці цѣпи. Ой зламали (вдовиного сина), назад руки зв'язали, ще в кайданки оковали. Гол.

Кайдання, ка, м. Закований в кандалы.

Кайдання, ня, с. соб. Кандали. Ум. Найданнячо. Наділи на руки і на ноги кайданнячко юстре. Федьк.

Кайданочка, ків, м. мн. Ум. отъ кайдани.

Кайла, (м.?) Венгерский быкъ съ большими рогами. Желех.

Кайлає, ка, м. 1) Короткий обрубокъ дерева, стоймя поставленный и употребляющийся какъ скамеечка для сидѣния. Шух. І. 96. 2) мн. Обрубки дерева кривые, годные только какъ дрова, сучье, ломъ древесный. Вх. Зн. 23.

Кайлені, нати, с. Бычекъ? теленокъ? Ой зайняла файна рибка сиві кайленята у зелену полонину,—тамъ отава мнята. Гол. III. 232. См. Кайла.

Кайма, ми, ж.? Ой увійди, батеньку, увійди, з кайми віночок ізійму. Мил. 130.

Кайман, на, м. Въ артели гуцульскихъ дровосѣковъ тотъ изъ нихъ, на обязанности котораго лежить топить печь, варить пицу, вообще наблюдать за порядкомъ въ помѣщеніи дровосѣковъ. Шух. І. 175. См. Нальман.

Кайора, ри, ж. Плоскодонная лодка. Вас. 151.

Кайотра, ри, ж. Мѣшокъ. Отъ зробив (кіт) собі скрипочку й молоточок і писану кайотру. Прийшов до (лисичиноі) нори—як загра... „Піду-я, подивлюся: хто там грає“. От вона (лисича) й пішла, а він її цок да в лобок, да в писану кайотру. Рудч. Ск. І. 28.

Кайстровий, а, в. Кайстрові капелюхи. Гол. Од. 19.

Кака, ки, ж. Дѣтск. 1) Испражнение. 2) Все дурное, нечистое, грязное. О. 1861. VIII. 8.

Какади, каю, еш, іа. Испражняться. На ледяній ниві трава не росте, а тільки собаки какають. Ном. № 6156.

Какабат, та, м.—Кабат? Лучшая кошуля, ніж какабат. Ном. № 11147.

Какарікати, каю, еш, одн. в. какарікнути, кну, неш, м. Кукарекать, кукарекнуть. См. Кукурікати.

Какаріку! меж. Крикъ пѣтуха. Куриць як чорт од какаріку! Ном. № 4420. Летів півець через ріку, казав: какаріку! Нп. См. Кукуріку.

Какарішняк, ка, м. Пѣтухъ, постоянно поющій. Казка про півня какарішняка. **Какіа.** Дѣтск. Говорять дѣти, когда хотятъ испражняться.

Кал, лу, м. 1) Грязь. Ой їей, воли, та їей помалу, та витягніть мене із калу, та поставте мене на суші. Грин. III. 367. Як посієш ячмінъ та овес у кал (=поки земля ще мокра), так вони тебе нарядять і в жулан. ХС. І. 75. Земля взялась од крові калом. Котл. Ен. Бодай мої сльози сину, на камі не впали. Нп. Посадив

на мал (ного). Поставилъ дѣ безвыходное положеніе. Ном. 2) У Кулиша употреблено въ значеніи: калъ, пометъ. *I zczne він, мов кал його, без смду.* К. Іов. 43.

Калабайка, ки, ж. Зарубка на деревѣ для добыванія сока.

Калабалік, ку, м. Суматоха, кутерьма. См. набалин.

Калабани, ні, ж. Лужа. *Аж калабани стоять, такий дощ був.* Камен. у.

Калабатина, ни, ж. Тонкое мѣсто. Ум. Калабатинна.

Калабач, ча и Калабаш, ша, м. = Калабана. Желех. Miklosich, Vergleich. Grammatik. d. sl. Sprachen. II. 291.

Калабуха, хи, ж. = Калабана. Желех.

Калавѣрці, ців, мн. Сапоги съ вывороченными голенищами. Kolb. I. 44.

Калавѣр, ра, м. Заимствов. изъ русскаго языка. 1) Караулъ. *Ой кружю перекъ січової калавѣри стали.* Нп. Для ночи вдвое калавѣри на всіх поставили бацтах. Котл. Ен. V. 40. 2) Крикъ: караулъ! *А він чукає: пробі! калавѣр!* Гліб. 16.

Калавѣрити, рю, рипш, м. Заимств. изъ русск. яз. Караулить. *Оце за ним ходимо, калавѣримо.* ЗЮОР. I. 78.

Калавѣриний, а, е. Заимств. изъ русск. яз. Караульный. Біля двотярної лавки стоїть з оружжєм калавѣриний. Кв.

Калавѣлуша, ші, ж. Раст. Черемуха. ЗЮО. I. 133.

Каламайка, ки, ж. Твань: коломенка. Котл. Ен. Словарь, 13. *Ютка в її була з байки, а спідниця з каламайки.* Сніп. 129. *Жупан на йому синій і китавга ютка, поясом з алицької каламайки підперезаний.* Кв. II. I. 35.

Каламайковий и **Каламайчатий**, а, е. Изъ каламайки. Каламайковий пояс. Кв. II. I. 33. Червоні або зелені каламайкові пояси. О. 1862. IX. 68.

Каламайка, ки, ж. Презрительно: водка. Вх. Зн. 23.

Каламарок, рка, м. = Каламарь 1.

Каламарчик, ка, м. Ум. отъ каламарь.

Каламарь, рі, м. 1) Чернильница. *Пін жие з олтаря, а писарь з каламаря.* Ном. № 212. 2) Пузырек. 3) Сосудъ, въ которомъ гудульскіе плотники держать разведенную въ водѣ сажу. Шух. I. 88. Ум. каламарчин.

Каламѣтний, а, е = Каломутний.

Каламѣт, та и ту, м. 1) = Валамут 2) Сеора, раздоръ; смута, волненіе. *Прийшов сюди,—ну вже й буде каламут.* Досі як хороше було, тихо, поки йод не було. Павлоградъ. См. Наломут.

Каламѣта, ти, ж. = Валамут 2. Мир. ХРВ. 86.

Каламѣтити, мѣчу, тиш, м. 1) Мутить, возмущать. *А що се ти, собачий си-ну, тут каламутити берег мій?* Гліб. 2) Смутити, смутянить, возмущать людей.

Каламѣтитися, мѣчуся, тишися, м. 1) Мутиться (о водѣ). 2) Возмущаться, беспокоиться, тревожиться. *Каламутитися народ, почувши від його таке.*

Каламѣтний, а, е. 1) Мутный, забаламученный. *Каламутна вода як кісіл.* Ном. № 12420. *Над Летою бездонною та каламутною.* Шевч. Чого вода каламутна? чи не звила збила? Нп. 2) Смутный. *Щоб під каламутний час модським добром поживатись.* К. ЧР. 191.

Каландек, ка, м. = Полукінок. Вх. Зн. 23.

Каланіяця, ці, ж. Яма или ящикъ для разведенія извести. НВолын. у.

Каланинь, ка, м. Бѣдвякъ. Шух. I. 73.

Калантѣрити, рю, рипш, м. Калаять, болтать громко. Знають юсні й сами, що вони нудні,—а то чою б вони калантарими. Ном. № 11905.

Калантѣр, ра, м. Карантий. Закр. Желех.

Калап, па, м. Черная шляпа съ низкими круглыми верхомъ и широкими полями, загнутыми внизъ. Угор. Гол. Од. 79. *Лем мене спізнала моя ффраерочка, що ми закладала за калап пірочка.* Гол.

Калатѣйло, ла, с. Колокольчикъ изъ дерева, который вѣшаютъ водамъ на шею, колотушка. Тільки десь далеко в гаю ступало калатѣйло на шій ватажка вола. Левинц. I. 206. *Як був Сидір та Михайло та зробили калатѣйло: куди ідуть, калатають, та нікого не питають.* Нп. *Пін у дзвін, а чорт в калатѣйло.* Ном. № 2650.

Калатѣло, ла, с. = Калатѣйло.

Калатѣти, тѣю, еш, одн. в. калатѣтити, тѣу, нѣш, м. 1) Бить, колотить, ударить. *Калатѣю батька.* НВолын. у. 2) Стучать, стукнуть. 3) Звонять. *Ото калатають, ще й дзвони побють.* Харьк. г.

4) Хлопотать, прилагать усилія, битися. Треба дово калатати, щоб бабу ошукати. Ном. № 9075. 5) Молотить, не развязывая снопа (о ржи). 6) Шевелить? тормошить? Не чулася, як воно ї народилося,—так мені стало негарно. Дивлюсь—воно лежить біля мене мовчки. Я його калатала, так воно вже неживе, то я й закопала. Ново-моск. у. Залюбовск.

Калач, ча, м. 1) Калачъ. За батачем сам чорт з калачем. Ном. № 1423. Чу-жми дїткам дулі, а нашому калачі, щоб спало уночі. Мет. 3. Вип'є коряк меду чи юрілки, калачем закусить. К. ЧР. 273. 2) Дѣтская игра, въ которой лежачій внизъ лѣтчить ребеночъ, имѣя на своей спинѣ пальцы сидящихъ вокругъ дѣтей, угадываетъ по счету словъ пѣсни, на чѣмъ пальцѣ остановилось кольцо. Чуб. III. 99. Ум. Калачини.

Калачице, ка, м. 1) Ум. отъ калач. 2) Раст. просвирки, *Malva rotundifolia* L. ЗЮЗО. I. 128. Воли... тилим собі... і де не вздрять калачики, або ромен і всякий бур'янець, то там і пасуться. Кв. II. 83.

Калачити, чу, чуш, тл. Стучать, бренчать. Під мою кобилу підковикалачуть. Гол.

Калашник, ка, м. Пекаръ, дѣлающій калачи.

Калашниця, ці, жс. Пекущая калачи или продавица бѣлаго хлѣба. Як не піду за Івана, піду я за Гриця, а у Гриця все тищенця,—буду калашниця. Чуб. V. 175.

Калган, ну, м. Раст. калганъ, *Maranta galanga*. Баба Параска заправляла юрілку мичим каланом. Левиц. I. 522. На запікану коринькову купив кубеби й калану. Мкр. Г. 69.

Калганівка, ки, жс. Настоявка на калганѣ. Настуй нам снідання, та щоб біли було настоек, запіканок, наливок і м'яти, і кардимоноки, і каланівки. Стор. Ум. Калганівочна.

Калганка, ки, жс. — Калганівка. І кубками пили смлянку, ... юрілку просту і каланку. Котл. Ен. I. 19.

Калгановий, а, е. Калгановий.

Калдані, нів, м. жс. Мѣста, на которихъ осталась прошлогодня трава. Левч. Желех.

Калѣка, ки, жс. Налимъ. Желех.

Календарь, ра, м. Календаръ. Віщував календарь, та в помийницю впа. Ном. № 18438.

Калѣник, ка, м. Хлѣбъ съ калиновыми ягодами. Чою то з союо святого хлѣба

не зробили? Усячину: діда, братки, рябка, сучку, каленика, натикана. О. 1861. XI. Кухар. 27.

Калениця, ці, жс. Посуда, въ которой приготавливаютъ глину для мазанья. Вх. Зн. 23.

Каліло, ла, с. Грязь. Миж. 181.

Калина, ни, жс. 1) Раст. калина, *Viburnum opulus* — дерево и ягоды. Та висип же, мила, високу мошлу, та посади, мила, червону калину. Мет. 93. Ой у лузі на камині зозуля кувала. Мет. 97. 2) Дѣвство, а также кровавый знакъ на сорокѣхъ послѣ перваго сокоупленія. Темною луку калина, доброю батька дитина: хоть вона по ночахъ зодила, ти калину при собі носили: купували купці — не продала, прохали хлопці — вона не дала, шовкомъ ніженьки зв'язала, за всіхъ тому Іванку держала. Чуб. IV. 451. Калину ламати — въ свадбѣныхъ пѣсняхъ: терять дѣвство. Калину стратити. Потерять дѣвственность. 3) Название вода или коровы темноокрасной масти. КС. 1898. VII. 41. Kolb. I. 65. Ум. Калинна, калиноньна, калиночка. Зацуміла шабелка, як в лузі каминка Чп. Ой у лузі каминьойка, там дівчина походила, каминьойку поломилла. Чуб. III. 472. Зацвіла каминьойка в лузі. Чуб. V. 63. Будуть тлацики прилітати, калинонику їсти. Нп. Ой припну я коня коло каминьойки. Гол. Да зацвіла каминьойка к Роздву... У нашої Мар'южни на подолі. Чуб. IV. 445.

Калиніна, ни, жс. Калиновое дерево.

Калинівка, ки, жс. Настоявка на калинѣ.

Калинка, ки, жс. Ум. отъ калина.

Калиник, ка, м 1) Пирогъ или хлѣбъ сиченный съ калиною. Маркев. 166. 2) Кисель изъ калины.

Калиновька, Калиночка, ки, жс. Ум. отъ калина.

Калиновий, а, е. Калиновий, изъ калины. Калинова вітка як рідная тітка. Ном. Доная юлуб сивую юлубку на калиновій вітці. Грин. III. 362. З-за темною дуба то калинова вітка витягнеться, то червоний кетял юритъ як жар. МВ. Калиновий кисіль. Чуб. VII. 442.

Калитя, ті, жс. 1) Мѣшокъ съ деньгами. За сиротою Бог з калитю. Ном. № 10703. 2) Лепешка, смазанная медомъ и употребляемая для гаданія въ день св. Андрея. Іду, іду калити кусати. Чуб. III. 259.

Калитіна, ни, жс. — Калита. Желех.

Калітка, ж, ж. 1) Кошелек кожаный. *Скупий збирає, а чорт калітку шие.* Ном. 2) Писанка з изображенієм калітки. КС. 1891. VI. 380. Ум. Каліточка. *Узяла я ті гроші в каліточку.* МВ. Лікарям — допоможись чи не допоможись, а каліточка розв'язись. Ном.

Калі-буд-буд! Крик русалок. *Калі-буд-буд! дайте мені волосинку зарізати та дитинку.* Нар. пов.

Калі дѣти. Запачкати умышленно грязью во время купанья. Дѣти, шая во время купанья, пачкають друг друга грязью, крича: „Калі! калі!“

Каліво, ва, с. 1) Куст картофеля. *Картопля сев літо не вродила: потроху пуд калівом.* Черниг. у. *Оце три каліва викопала Черниг.* у. 2) О коноплѣ, льнѣ: половина повісма. Черниг. у.

Каліка, ки, об. Калѣка, увѣчний. *Каліка не родиться — робиться.* Ном. № 4663. *Була комись Гандзя каліка небога, божилася, момилася, що боїли нощі.* Шевч. 138. Ум. Каліченька, калічка. *Ой не бий, мати, і не лай, мати, не роби каліченьки.* Чуб. V. 146.

Калікуватий, а, в. Уродливий, стѣхленими недостатками, увѣчний. Чигир. у. *Калікуватий трохи хлопець.* Зміев. у.

Каліфактор, ра, м. Сторожъ при духовныхъ учебныхъ заведеніяхъ. Подольск. у.

Каліцтво, ва, с. Калѣчество, увѣчье. *Сієнило, звернуло їй, руку — не дай Бог каліцтва.* Харьк. г. *Опасеть вас Бѣ, що ї нас при каліцтві не забуваєте.* Лебед. у. *Хиба яке каліцтво знайдуть дохторі, то не піде в москалі.* НВолын. у.

Каліч, ці, ж. соб. 1) Калѣк. *Потродає увесь скот — зосталася сама каліч.* Лохвиц. у. 2) Все искалѣченное, испорченое. *Знов піднімали в його молодці на друний лад — покручені фантазій, якусь каліч образів.* Левин. I. 244.

Калічений, а, в. Искалѣченный... *Підняв руки калічені до святого Бога.* Шевч. 529.

Каліченька, ки, об. Ум. отъ каліка.

Калічити, чу, чий, и. 1) Увѣчить, калѣчить. *Окинь їй (свиту) зараз, скинь!.. Ти себе покалічи.* — *А селяне носять та ї не калічать же себе.* Левин. Пов. 159. 2) Уродовать, искажать, извращать. *Не з щиростю... приступає до рідного слова, та ї почне його калічити.* О. 1861. IV. 34.

Калічтиса, чуса, чийся, и. Увѣчаться. *Калічтиса бідна дитина.* Мирг. у.

Калічка, ки, об. Ум. отъ каліка. 1) Немного калѣка или маленький калѣка. 2) Вторая ручка на косовищѣ, — въ концѣ его. Шух. I. 169. 3) Родъ съѣдобнаго гриба. Вх. Зн. 23.

Калічний, а, в. Увѣчний *Царь ут'ятъ послаз сказати: щоб збирались до його... усі: і старе ї мале ї калічине.* Грин. I. 174.

Калія, літ, ж. Индиго, синія краска. Вас. 170. *Синій як калія.* Ном. № 13150. *Так було б'є, що під очима як калія синє.* Лебед. у.

Калій, а, в. — Кальний.

Каліко, нар. — Кально. *Сіє би, та каліко.* Ном. № 13323.

Калічичи, чу, чий, и. Смачивать снопы въ жидкой глинѣ предъ покрываніємъ ими крышъ.

Калічичиня, ня, с. Смачиваніе сноповъ въ жидкой глинѣ предъ покрываніємъ ими крышъ.

Калній, ѓ, в. — Кальний. *Пізнають хлопці і в калній сорочці.* Ном. № 11245. *Треба їм десь через дуже калну балку їхати.* Мнж. 121.

Кално, нар. — Кально. *І снігу нема і води, і в полі не кално, а сузісінько всюди.* Нв. II. 38.

Каломут, та, ту, м. — Каламут.

Каломутити, мучу, тиш, и. — Каламутити.

Каломутитися, мучуся, тишся, и. — Каламутитися.

Каломутний, а, в. — Каламутний. *Каломутна річка.* К. Досв.

Калугирь, ря, м. Монахъ. *Калуширю, каже (до ченця): що то це ти робиш?* Рудч. II. 201.

Кальбўки, бўк, ж. мн. См. Цанар. Шух. I. 171.

Кальвінець, нця, м. Кальвинистъ. (Укравські пани), припობляючись до панів ляхів, робились римськими католиками, кальвинцями, мотеранами. К. XII. 114.

Кальвінський, а, в. Кальвинистскій. *У XVI-му ст. мотеранська та кальвинська колотнеча за віру.* К. Кр. 9.

Кальман, нѣ, м. — Кайман. Шух. I. 175.

Кальний, а, в. Грязный, нечистый. *В ремесника золота рука, та кальний рот.* Ном. № 410. *Як зазнали ляхів в кальній болота.* Лукаш. 57. *Шлях кальний, — коні ледве-ледве сунуть.* Мир. ХРВ. 298. См. Калний.

Кальник, ка, м. Хлібная лепешка. Желех. и Лупов. у.

Кальність, ности, ж. Грязь, нечистота.

Кально, нар. Грязно. *Ой шинкарочко Ганно, чою в тебе в сіял кално? То бурмаченьки були і гурілочку пили: вони танці воюли, вони грізі наносили Нп. См. Кално.*

Калювати, люблю, еш, м. (оріхи). Калить (оріхи). Лебед. у.

Калюжа, жі, ж. Лужа, грязь. *Не шукай моря, у калюжі втопишся. Ном. № 1982. Зараз, чи калюжку обачить де на дорозі,—так у калюжу і лізе в кармазині. К. ЧР. 87. Ум. Калюжина. Калюжка після вчорашнього дощичку. Кв. П. 156.*

Калюжити, жу, жиш, м. 1) Дѣлать лужи. 2) Пачкать, грязно что либо дѣлать. Вас. 211.

Калюжитися, жуся, жишся, м. Купаться въ лужѣ. *Ти чою (порося) святи ти несеши, а воно ще таки калюжитися. Черк. у.*

Калюжка, кж, ж. Ум. отъ калюжа.

Калюжний, а, о. Болотистый, грязный, нечистый. *Пити... калюжну воду. Левицк.*

Калюка, кж, ж. Большая, сильная грязь. *Миж. 121. Тепер дощ, калюка,—покаляеш свої білі ноженята. Мир. ХРВ. 306. Калюка на всі боки розбігалась од прудкої їзди. Мир. ХРВ. 301.*

Калюх, ка, м. 1) Брюхо, собств. задній прохід, а во мн. ч.—вышки. Желех. Вх. Зн. 23. 2) Желудок молодого ягненка или теленка, который не употреблял еще никакой пищи, кромѣ молока матери. Шух. I. 213.

Калюхатий, а, о. Выгнутый наружу. *На бербениці та барієки треба калюхатих—вишених догів, бо ті судити у середині ширші. Шух. I. 250. Калюхата пила. Пила, пластинка которой съ того края, гдѣ зубья, дугообразна. Шух. I. 175.*

Калюбур, ри, ж. Лужа. *З чужою коня і серед калюбури вставай. Ном. № 9691.*

Калюница, ці, ж. Деготь, стекающий изъ колесъ. Черниг. у.

Калѣння, ня, с. Маранье, пачканье.

Каляріа, пи, ж. Раст. кольраби, *Brassica oleracea caulogara.*

Калярувати, рую, еш, м. Окончательно полировать гребенку посредствомъ тренія между ладонями рукъ, слегка покрытыхъ золой. Вас. 163.

Калѣти, лѣю, еш, м. 1) Пачкать, марать, грязнить. *І вже мені не честь не подоба по ріллях спотикати, жовстих чобіт калѣти. Макс. (1849). Глядіть, діти, слави своєї не калѣйте Г. Барв. 293. 2) Испражняться. Мил. 31. А теля стало, калѣ та й калѣ; да таку купу накаляло здорову. Рудч. Ск. I. 39.*

Калѣчити, чу, чиш, м. Быть невнимательнымъ, разсѣяннымъ? зѣвать? ротозѣйничать? *Піддружй, ти там що калѣчиш? про тебе так усе дарма! буяри роблять що—не бачиш? дивись, уже шишок нема, Аля. 36.*

Кам, нар. Чѣмъ. Угорск. Желех. Вх. Зн. 23.

Камата, ти, ж. Процентъ. Желех. и Бессар. *Я жидові вироблю, ще й камату йому заплачу.*

Камѣші, шів, м. мн. Гамашы. *Дают мені камѣші, заплакали всі наші. Pauli.*

Камбрат, та, м. Товарищъ. *Той (семинарист) пісню насвистує, той таки співає стиха, той чука до камбрата... Св. Л. 218.*

Камбряття; тя, с. соб. Товарищи. *Ні Антосю, ні його камбряття й не думали чванитися родом. Св. Л. 169.*

Каменістий, а, о. Каменистый. *Иные ж (зерно) упало на каменистому. Ев. Мр. IV. 5.*

Каменіця, ці, ж. 1) Каменная постройка. Козел. у. 2) Раст. косяныка, *Rubus saxatilis* L. ЗЮЗО. I. 134.

Каменіти, нію, еш, м. Окаменѣвать. *Я мов камінь той каменю. МВ. Вона каменіла, дивлячись на все те. Мир. Пов. I. 128.*

Каменний, а, о. Каменный. *Попід юру каменную покопами шанці. Коцни.*

Каменування, ня, с. Побієніе камня. Желех.

Каменувати, ную, еш, м. Побивать камнями. *Єрусалиме, що каменуєш посланих до тебе. Єв.*

Каме́нь, ню, м.—Камінь.

Каме́нюка, кж, ж.—Камінюка. *Як би мені попалася каме́нюка. Кв.*

Каме́ня́р, ра, м. Каменоломъ. Желех.

Каменярський, а, в. Приналежашій. каменярєві. Желех.

Каменістий, а, в. = Каменистий. Господь сорок літ не допускав їх до обітваної землі..., а воюва по камінястий пустині. К. Грам. 60.

Камєна́, ві, жс. = Кабза. Мужикъ, не знав, що въ постолохъ папоротникъ, согласился продать їх за цѣлую камзу денегъ. Чуб. III. 198. *Мабуть не мала й камза перепала?—питає злось.—Та буде з нас,—одказує Цінка, витягаючи гаман з кишені.* Мвр. ХРВ. 303.

Камилавка, ки, жс. Камилавка. Кафедральний протоєрей високий, чорний і чор'ялий, з високою камилавкою на голові. Левип. Пов.

Камиліки, ків, ми. Обрѣзки кожи, котопне идуть на подборы. Чуб. VII. 575.

Камізелок, леа, м. Жилетъ. Гол. Од. 15.

Камізелъка, ки, жс. = Камізелок. На панчику камізелъка, пристав панчик до серденька. Чуб V. 1168.

Камізелъковий, а, в. Жилетный.

Камізелъчаний, а, в. = Камізелъковий.

Камінець, нця, м. Ум. отъ камінь. 1) Камышекъ. 2) Косточка у косточковыхъ плодовъ. *Сизу ззіє, а камінець кинує.* 3) Синій камінець—Камінь 6. Мил. 31.

Камінний, а, в. Каменный. Всюда гори кимінніє, всюда ріки водянніє. Гол. Антошю сидів як камінний. Св. Л. 312.

Каміння, ня, с. соб. 1) Камни. *На сире коріння, на біле каміння ніжши свої козацькіє посіає.* Дума про братів озівських. *Зможе Бог з каміння свого підняти дітей Авраамові.* Ев. Лк. III. 8. 2) Жернова.

Камінь, меню, м. 1) Камень. *Трудно вийти з біди, як камінь з води.* Ном. № 2757. *Возьми ти, сестро, піску у білу ручку, посій ти, сестро, на камінь: коли той буде пісок на білому камені зіхожати, синім цвітком процвітати, хрещатим барвінком біленький камінь устеляти...* ЗОЮР. I. 26. *Стояти ян у намені. Стоять какъ окая менѣлому.* Выраженіє встрѣчено только у М. Вовчка: *І засоротилась, і злякалась,—стою як у камені, онімїда.* МВ. (О. 1862. III. 54). То же значеніє нмѣють и выраженіє: *Ян з наменю тєсанний.* Г. Барв. 211. 2) Драгодѣнный камень. *От де, мюде, наша слава, слава України: без золота, без каменю.*

Шевч. 46. 3) Жерновъ какъ въ обыкновенной, такъ и въ ручной мельницѣ, а также и въ гончарскихъ жорнахъ. *На добрый камінь що ні скин, то все змелеться.* *Посл. Мам на два камені.* Желех. Шух. I. 261. *Млинѣвий камінь.* Жерновъ. 4) Часть ткацкого станка. См. Верстат. Шух. I. 255. 5) Вѣсъ въ 24, 30, 32, 36 фунтовъ. *Камінь вѣску. Купила цукру камінь.* *Тютюню каменей сто.* Закр. Гол. Од. 39. 6) Синій камінь. Мѣдный купоросъ. Ум. Камінець, каміньчон, каміньчичи. *Ой дзвеніте, перстєні, з дорожми камінці.* Рк. Макс. *Посій ти при дорозі та на каміньчюку.* Нп. *Бодай пани при дорозі каміньчички были.* Нп.

Каміньюка, ки, жс. Камень (одинъ). *Чи бачили, у мѣ в серце, і ти замість його кладєш каміньюку.* Шевч. 293. См. Каменіюна.

Каміньчючя, чя, с. соб. Камни. *Нав'язамі їй на руки і на ноги каміньчючя.* Кв.

Каміняччя, чя, с. соб. = Каміньчючя. *Шо Бог создав, те рівне, чистє; а вже що идолове, там саме каміняччя і гори, і всякі викрутаси.* Драг. 15.

Камєа, ки, жс. 1) Головной женскій уборъ. *Зелена сукня слід замітає, золотий перстєнь на руці слє, перлова камка голову клонить.* Чуб. III. 318. 2) Морская трава. Левип.

Камрѣт, та, м. Товарищъ. *А як приєслав своє військо і свої гармати, аж тоді се урадовали всі наші камрати.* Галиц. *Я співаю, а мій камрат Садинок смієтьєся з мене.* Федьк.

Камратісьєко, ка, м. = Камрат (ув). *А чекайте, камратиська, гурілки нап'ємєя.* Гол.

Камсѣ, сі, жс. Родъ морской рыбки, величиною въ палецъ, просоленной; варять въ борщѣ. Миж. 181.

Камужельський, а, в? Черевки камужельські. Гол. III. 252.

Каму́в, ву, м. Мелкіє куски. *Зухвалу на камуз роспасті.* Федьк. См. Гамуз.

Камчуг, га, м. Раст. Thlictrum minus L. ЗОЮР. I. 138.

Кам'яній, а, в. = Каменний. *Жінка і кам'яну гору пересіє.* Ном. № 9080. *Столяє же там шість кам'яних водників.* Ев. Іо. II. 6. *І жив він... у кам'яній горі.* МВ. I. 99. *Деє у тебе, мати, кам'яне сердечко.* Мет. 203.

Кам'янистий, а, в. = Каменистий. *Як ішов ти, Боже, з нами кам'янистими сте-*

нами. К. Пеалт. 150. Там юри... кам'янисті. Грин. III. 482.

Кам'яниці, ниць, ж. мн. = Каменця 2.

Кам'яниця, ці, ж. 1) Каменное строение. Де-не-де стояли по подолу кам'яниці, а то все було дерев'яне. К. ЧР. 63. Алма-на-башу за білу руку брала, у світлиці-кам'яниці зазивала. АД. I. 211. 2) Ловушка для вороб'їв, сд'яланная изъ четырехъ кирпичей, прикрываемыхъ пятымъ, а зототъ послѣдній поддерживается небольшою палочкою.

Кам'яничин, на, м. Обитатель города, каменного дома. Ой земле, земле, ти справді ж проклята! Тільки турчину-кам'яничину на сребро, на золото вєсьма багата. ЗЮЗО. I. 11. (Прилож.).

Кам'яничний, а, о. Приналежащій кам'яниці, замковий.

Кам'янище, ця, м. Каменоломня. Донск.-обл.

Кам'яніти, нію, еш, м. = Каменіти. Мужр. 29. Серце кам'яніє—таке мені горе. НВолын. у.

Кам'янка, ки, ж. 1) Банная печь для паровъ. 2) Каменная посуда. 3) = Наменця 2. 4) Шоссе. Кам'яною їхати. Миргородъ. (В. Горленко). Ум. Кам'яночна. Там Маруся молода ходила, кам'янички на віночок ламала. Рк. Макс.

Кам'янищанин, на, м. Житель города, замка. Пустили в ярмати як їрім по небі... Щоб ся паркани поздрінали, щоб ся міщане поляками, а всі міщане-кам'янищане. Колядка. См. Кам'яничин.

Канава, ви, ж. 1) Канавка, ровъ. Од села Ситників до города Курсня канавою перекопайте Потоцькою піймайте. 2) Каналь. Ой обизвався козак молоденький вовводи за плату,—ой набили на ноги кайдани, дали в руки лопату, ой послали на вічною роботу та канави копати. Грин. III. 595.

Канал, лу, м. Каналь. Желех. Вся (країна) обсажена садами, виноградом і лісами, вся облита ріками і каналами, з багатими городками і селами. Левиц. Пов. 175. Од послали ж його у сибірну роботу, ще й канали копати. Грин. III. 596.

Каналія, лії, об. Каналья.

Канальський, а, о. 1) Тяжелый, еаторжний. Канальська работа. Ном. № 12844. Первоначальное значение этого слова: канальный, относящійся къ каналу. Канальський похід—походъ козаковъ въ 1721 г. въ Ладогъ для рытья канала;

но такъ какъ эта принудительная работа оказалась крайне тяжелой (въ первомъ году умерло уже 2461 чел.), то слово и получило указанное значение. 2) Шельмовскій (отъ слова Каналія). Канальський шпак так умудрился, що як почне було співати, диковина і казати. Гліб.

Канала, пи, ж. Диванъ. Сидів о. Хєдїр Чепурковский на каналі в своїй світлиці. Левиц. I. 131. Ум. Каналапа. КС. 1882 X. 61.

Каналчик, ка, м. Диванчикъ. Маленький такий каналчик. Лебед. у.

Канарєчок, чка, м. Ум. отъ канарейко.

Канарѣйко, ка, м. Самецъ-канарейка. Як задумав горобейко оженитися та й узняв дружка канарейку. Грин. III. 662. Ум. Канарєчок. Мій таточку, мій канарєчку. Мил. 184.

Канарка, ки, ж. Канарейка. Ум. Канарочка. А в нашої канарочки сіра свита й піджачок. Грин. III. 667.

Канарок, река, м. Канарейка-самецъ.

Канарочка, ки, ж. Ум. отъ канарка.

Канархати, хаю, еш, м. 1) Пѣть на клиросѣ. Бил. Нос. 2) Говорить невнятно, въ носъ.

Канархіст, та, м. Клирошанинъ. Бил. Нос.

Канастас, су, м. Иконостасъ. І на канастасі святі, і скрізь по стінахъ святі. Стор. I. 148. Канастас човенький, церква веселенька. О. 1862. IX. 64.

Канати, нано, еш, м. Гибнуть. Люде мруть, канать в тюрмахъ там, босі. Шевч. 160.

Канделябр, га, м. Канделябръ. Олма вгопила канделябр, Катерина вгопила другий і всі побігли в коридор на зустріч Турманиї. Левиц. Пов. 313.

Кандавба, би, ж. Кривизна, крючекъ. Мнж. 181.

Кандиба, би, ж. Плохая лошадь, кляча. Желех. Бачили, яку кандибу Криженко купив у ярмарку? Там же й кандиба! Висока-така, що й під повітку не підійде, а сама така, що так їй кістки й повизали. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Кандибити, блю, биш, м. Сваредничать. Як що купиш, то їж відразу та й не кандиб. Змієв. у.

Кандидат, та, м. Кандидать. Кандидатам до академії були видані скарбові гроши. Левиц. Пов. 4. Побіжи-но мені до

Платона-брата, ксхай мені призове Марка-кандидата. Грин. III. 566.

Канді́йка, **кя**, **жс**. Миска съ вогнутыми нѣскольکو краями. Вас. 181.

Кандьб́ор, **ру**, **м**. Жидкая кашница изъ крупъ или пшена. = Кулш. Як наварить кандьбору,—і собакамъ уволю. Грин. III. 562.

Кани́да, **ці**, **жс**. 1) Дѣтская игра съ камешками. Желех. 2) Раст. *Chrysanthemum leucanthemum* L. Вх. Зн. 23.

Канѡвѡ, **кя**, **жс**. 1) Раст. *Scirpus lacustris*. Вх. Пч. I. 12. 2) Головной женскій уборъ. Вх. Зн. 23.

Кановѡ, **ці**, **жс**. = Коно(і)вѡ. Ганця ся дознала, кановцу порвала, кановцу порвала, на воду біжала. Гол. II. 711.

Канѡна, **нн**, **жс**. Пушка. Гей скажи мѣ, красній улан, чи не тут канѡны лѣтше знають зазвонити, як удома звони. Федьк.

Канѡна́да, **дн**, **жс**. Канѡнада, пушечная пальба. К. Бай. 90.

Канѡна́дѡ, **джу**, **дѡш**, **лз**. Стрѣлять изъ пушекъ. На турчина изъ нею, канѡнаѡвѡ. К. ПС. 65.

Канѡнѣрка, **кн**, **жс**. Пуговица канѡнѣрскаго мундира. Шух. I. 286.

Кантаба́д, **лу**, **м**. = Кантабас. Як написея кантабалу,—ляшокъ нестерезій. Нп.

Кантаба́с, **су**, **м**. Родъ опыняющаго напѣтка. Як напѣтсея кантабасу, стане нестерезій. Чуб. V. 1161.

Кантар, **ру**, **м**. 1) Узда, недоуздокъ. Чуб. VI. 111, 403. Сивий коникъ, — кантаръ на немъ. Гол. III. 436. 2) Родъ ручныхъ небольшихъ вѣсовъ. Ум. Кантарѡк. См. Кантѹръ.

Кантарѡк, **рка**, **м**. = Кантар.

Кантонѣст, **та**, **м**. Кантонистъ. Він, бач, нѣби салдатскій син, значитъ кантонистъ. Левиц. I. 59.

Канто́пля, **лі**, **жс**. = Картопля. У юропѡц чою там, немає?... Капустѡ, морквиця, ойрочки, стрючечки, квасоля, кантопля. О. 1862. IX. 111.

Кантѡра, **ри**, **жс**. Кондратович... пішов у кантору. Стор.

Кантѡха, **хн**, **жс**. = Картѡха. Сумск. у. Наберуть мішківъ п'ять кантѡхъ. Грин. I. 99.

Кантѹръ, **ря**, **м**. = Кантар 2. Безмена ти не положимъ у кишеню, а кантѹръ положивъ та й ходи. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Канѹ́дѡ, **дѡтѡ**, **лз**. безл. Топшнить. Наїлась мѣхъ опеньківъ, такъ ажъ канѹдѡть. Харьк. у.

Канѹн, **ну**, **м**. Медъ, который варятъ

къ храмовому празднику. Пішовъ по канѹн, та тамъ і вѡноув. Ном. № 10929.

Канѹ́пер и **Канѹ́пір**, **ру**, **м**. 1) Калюферъ, *Tanacetum balsamita*. Вх. Пч. I. 13. 3-за плѡта виглядали чорнобрѣвички, васильки і канѹпер. Стор. 2) Канѹпірь пѣльний. Раст. *Salvia pratensis*. Льв. 101. Ум. Канѹперецъ. Грин. III. 589.

Канѹти, **ну**, **неш**, **лз**. 1) Капать, течъ. Держить палашъ въ правій руцѣ, а зъ палаша кровля канѡ. Гол. Ой зоре, зоре!—і сльози канѹть,—чи ти зійшла вже на Україну? Шевч. 403. 2) Исклѣзать. Зірочка покотилася, далі друга, третя—і поховались у синьому небі, мовъ у морѣ канѹли. Кв. I. 28. Бідна жъ моя голівонько! всі надії мої канѹли. Г. Барв. 85.

Канцелѣ́ра, **ри**, **м**. Ув. отъ канцелярист. Св. Л. 242.

Канцелѣ́рист, **та** и **Канцелѣ́риста**, **ти**, **м**. Канцелѣристъ, канцелѣрскій чиновникъ. Зачавъ водити бенькетѡ съ повитчи-ками, зъ канцелѣристами, зъ куцѡями. Котл. III. 356. Ув. Канцелѣра.

Канцелѣ́рія, **ри**, **жс**. Канцелѣрія. Пішовъ я у канцелѣрію, давъ писарю четвѣртака. Стор. II. 89.

Канцѣ́лѡга, **гн**, **жс**. Бранное слово. Ажѡ поти коїла, поки розвѣла чоловѣка зъ жѣнкою, канцѣлѡга така. Кобелякск. у.

Канцѣ́лѡжка, **кн**, **м**. Чиновничѣшъ, презрительное названіе канцѣлариста. До-стаѣтся одъ неї деколи, якъ поприѣжджають, оттимъ цвѣтѡхъ, канцѣлѡжскамъ. Котл. МЧ. 471.

Канѹ́р, **ра**, **м**. Отрепье, кусокъ. До канѹра. До остатка, до чистѡта, до конца, совершенно. Витоптала бѡсова душка увѣсь овѡс до канѹра. Черномъ. Онучи чѡхатимъ, хочъ выкрути,—до канѹра помочились. По-крали все до канѹра. Забувъ все до канѹра. Черк. у. Ум. канѹронъ. Такъ той мечъ на канѹрѣ кѡ і розсѡчѡсь. Мжж. 10.

Канѹ́рря, **ря**, **с**. Лохмотье, отрепье. Превѣсликий п'яницѡ, обѡарпаний, в канѹррі Ном. № 4625.

Канѹ́к, **кѡ**, **м**. Плеть, нагайка. Знайшли йѡю повѣшеною за ноги йъ зашматованою канѹчками. Стор. МПр. 96. Підѣжджаѡ панъ окономъ, канѹкъ роспускаѡ. Нп.

Канѹ́ка, **кн**, **об**. 1) Попрошайка. 2) Ув. отъ канѡ. Вх. Пч. I. 16. Летѣла канѹка, пострѣляна зъ лука. Чуб. V. 833. Канѹкою сидѣть. Ном. № 2768.

Канѹ́чити, **чу**, **чнш**, **лз**. Клянчить. Ото канѹчить. Ном. № 2769.

Каніа, ні, ж. 1) Четырехугольное углубление, выдолбленное долотомъ въ підвалині, своде въ которое входить чіп столба. Кіев. и Подольск. г. 2) Родъ коршуна. *Ой летіла сива каня по полю.* Чуб. III. 251. *Пицить як каня.* Ном. № 2770. *Вилядає, як каня дощу.* Чуб. I. 256.

Канянка, ки, ж. Раст. повиляка, Cuscuta. Хотинск. у.

I. Кан! меж. Кань! *А в Умти сьмози тімки кан, кан!.* Г. Барв. 223. *Наче і всмігається вразкий запорожець, а сьмози в ложку тільки кан!* К. ЧР. Тут гуріа кан, а там хан! (з кивнені). Ном.

II. Кан, пу, м. Волосовий кан. Родъ шерстяного м'ячка, въ которомъ пережаренно коноплянное с'ма владється въ масляной для выжиманія масла. Шух. I. 163.

Капа, пи, ж. 1) Покрывало, попона. 2) Кошматъ. 3) Капоръ, шапка. 4) Въ пожной толчеѣ (въ масляной) желѣзный листъ, которымъ покрыто дно выдолбленной для песты дунки, ступи. Шух. I. 161.

Капана, ки, ж. Родъ греческаго жирнаго. Котл.

Кананий, а, е. Вышитый, испещренный вышивками въ видѣ розеты. Гол. Од. 74. *Як ідсте, хлопці, в танець,—повмивайте палці, та щобі сте не звалили канані рукавиці.* Гол. II. 397.

Капаніна, ки, ж. 1) Капаніе постоянное. Желех. 2) Небольшой доходъ по мелочамъ. *Сяка-така капанина буде з парабій: то за треби, то з приносів.* Св. Л. 112.

Капар, ра, м. 1) Обдѣившій, обнищавшій. В капар, на капар переходити. Приходить въ бѣдность, въ упадокъ. Желех. 2) —ру. Насосъ. 3) Сварядъ для забиванія свай. НВолын. у.

Капаріа, на, м. Родъ верхней козацкой (у задунайскихъ сѣчаевъ) одежды съ откидными рукавами. *А він (кошовый Гладкий) у штаняхъ широких, у шапці смушевій, капаран на йому з чотирма рукавами.* К. С. 1883. II. 285.

Капаріа, су, м. Кипарисъ, Cypressus Angustifolia.

Капарісовий, а, е. Кипарисовый.

Капарити, ру, ршш, м. 1) Худо дѣлать, кропать, пачкать. Желех. 2) Жить въ нищетѣ. *Свій вік капарить.* Желех.

Капарка, ки, ж. Обдѣившая, обнищавшая.

Капарний, а, е. Жалкій. Желех.

Капарник, ка, м. 1) Презрѣнный. 2) Медлитель. 3) Крователь, плохой работникъ.

Капарница, ці, ж. 1) Презрѣная. 2) Медлительница. 3) Неряха, плохая работница. *Лучше було дівчиною, як теперки хазяйкою: стоять ложка під лавкою, поросята в печі риють, а собаки гуріаки миють, коті хату замітають, хлопці в вікна заглядають.* Це котора капарница, то з її сміються. Уман. у.

Капарства, ви, ж. —Капестра. Вх. Зн. 24.

Капарство, ва, с. 1) Жалкая жизнь. 2) Плохая работа. Желех.

Капати, паю, еш, и пью, плеш, с. в. капнути, пну, неш, м. Капать. *Хомита слухала, а сьмоза за сьмозою капами з лиця на руки.* Левци. I. *Дав Бог весну, віє теплом, із стіхъ вода капле.* МВ. *Капле кровця у кирицію.* Рус. Дн.

Капелечка, ки, ж. Ум. отъ капля.

Капельна, ки, капелінка, ки, капеліночка, ки, ж. Ум. отъ капля.

Капельста, ти, м. Музыкантъ. *А ви, пани капелісти, танцю мі заграйте.* Гол. *А заграйте, капелісти, та не дуже дрібно.* К. С. 1883. XI. 521.

Капелья, ді, м. Капелла, оркестръ. *У містечку Берестечку капелія грала, молодая Бондаріна з хлопцями гуляла.* Грин. III. 612.

Капель, еля, м. Одинъ изъ двухъ длинныхъ наушниковъ у капелюхи. Находясь безъ употребленія, каплі отворочены вверхъ шапки и концы ихъ связаны; во время употребленія они опускаются внизъ и связываются подъ подбородкомъ Харь. г.

Капелька, ки, ж. 1) Уменьш. отъ капля. *Ні кришечки, ні капеліки.* Ном. *Біла через рибельку, та схватила водички капельку,—тілком і пила.* Рудч. Ск. *Капельку там було сиру.* 2) мн. капельи. Въ раскрашиваніи глиняной посуды: рисунокъ, состоящій изъ точекъ, расположенныхъ группами по нѣсколько вмѣстѣ. Вас. 184.

Капельмѣйстер, стра, м. Капельмейстеръ. Ум. Капельмѣйстерчик. *Дочку віддала за дударчика за годного тверезого капельмѣйстерчика.* Гол. III. 463.

Капельх, ха, м. 1) —Капелюха. Чуб. VII. 413. Котл. Ен. (Слов.). 2) Иногда капелюхами называются только наушники въ такой теплой шапкѣ. Вас. 156. *У зайчика шурка м'яженка, тепленька,—бу-*

дуть мені на зіму рукавички і капелюхи. Рудч. Св. II. 15. См. Капель. 3) Шляпа. Гол. Од. 48, 75. *Мут зілечко ізривати, за капелюх класти.* Гол. Ум. Капельюшонъ. Желех.

Капельюха, хя, ж. Зимняя теплая шапка съ отворачивающимися наушниками, концы которых завязываются под подбородкомъ. См. Капель. *Иде зіма проти літх у кожухі і червоніх чоботях, в капелюсі, в рукавицях.* Чуб. I. 13.

Капельюш, ша, м. Шляпа. *Ходим, в капелюшах, а тепер босенькі ходять.* Ном. 2) *мн.* Ластыя растенія *Nuphar luteum* Smith, а также *Nymphaea alba* L. ЗЮЗО. I. 129.

Капельюшанка, ки, ж. Кусокъ старой шляпы. Желех.

Капельюшок, шеа, м. Ум. отъ Капельюх.

Капельін, на, м. Капелланъ.

Капельінець, нця, м. Музыкантъ *Поки стали капеліанці, різать погодноі, і весілля до Покрови ринулось святоі.* Мкр. Н. 25.

Капельстра, ри, ж. Уздечка. Шух. I. 79. Kolb. I. 65.

Капельц, нця, м. 1) Кожаная обувь безъ голенищъ; опорки, туфли. *Від злого давця бери її капця.* Ном. *А дід бабці купив капці, та короткі були, то втяв нальці.* О. 1861. XI. 68. (Нп.). 2) Родъ суконыхъ шитихъ носковъ. Гол. Од. 67. Иногда къ нимъ пришивается продолжение, охватывающее якры ногъ. Шух. I. 125. 3) Переносно: козенецъ, смерть. *Як де напрюкають якого жидца, там йому й капель.* Екатер. у. Слов. Д. Эварн. См. Напуг.

Капи, пів, м. мн. Союзы у сапогъ.

Капірь, ря, м. Мужикъ? *А що ви капірі, чи запорожці?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Капітал, лу, м. Капиталь. *Найш плодюча крайна бідна на ірощі, бо... капіталамъ постыгали туди десь за Оку.* О. 1861. IX. 181.

Капіталіста, ти, м. Капиталистъ. *Покористуються тільки деякі капіталісти.* О. 1861. IX. 181.

Капітан, на, м. 1) Капитанъ въ войскѣ. *Вона на салдатів не дуже й доглядалась, все дивилась на капітана.* Кв. 2) Капитанъ корабля. (Матросъ на ватті стоя, журился самъ собі чомось, та й заспівавъ, зичайне тихо, щобъ капітан не чув.) Шевч.

576. Ум. Капитанни. *Вона, обнімаючи; пестувала його: і капітаніку мій, і соколицу, і голубчику.* Кв. I. 177.

Капітановий, а, о. Капитанскій. *За капитанового денщика.* Кв. I. 188.

Капітанський, а, о. Капитанскій. *Стане панесою, якъ буде капитанська теща.* Кв. I. 196.

Капіца, ці, ж. 1) = Капельцъ 1. *Панцанні та подинкові, що на єдиній нозі капіца, а на другій чобіт.* Ном. № 1309. 2) Кожаная связь, прикрѣпляющая въ цѣпѣ бичъ къ цѣпильну. 3) *мн.* Гребень крыши на избѣ. Вх. Зн. 24. 4) Браниое слово.

Капище, ща, с. Капище. *Росердимъ його (Бога) своїми капищами.* К. Псалт. 182.

Капів, пова, м. Охотничья собака. Шух. I. 235.

Капіа, ки, ж. 1) Капля. *Капками роса брениць та миготить.* Св. Л. 295. 2) Крапинка, пятнышко, точка. Камен. у. 3) Вышивка въ видѣ розеты. Гол. Од. 73. Ум. Капоча.

Капкан, ну, м. Капканъ. *Капканъ її (лисци) за хвист.* Мнж. 2) Ум. Капканецъ. Желех.

Капканістий, а, о. Испещренный крапинками. Вх. Зн. 24.

Капкѣч, ча, м. Деревянная крышка къ котлу. О. 1862. V. Кухар. 38.

Каплавух, каплаух, м. Вислоухій. **Каплавухий, а, о.** = Капловухий. *Чи ба який каплавухий!* Полт. г.

Каплина, ни, ж. = Капельіна.

Каплиця, ці, ж. Часовня. *І в віфілєвськую каплицю пішовъ молитися бірний Гус.* Шевч. II. 33. *Ой ходімо у каплицю, Богу помолюся. У насъ каплиця, а не церква.* О. 1861. XI. 108. Ум. Капличка. *На пригорі, ніби капличка, козацька церква невеличка.* Шевч. 407. *Чи ти знаєшъ ту капличку, що в кінці парку?* Стор. I. 182.

Капличка, ки, ж. Ум. отъ каплиця. **Капли.** См. Капель.

Капловухий и каплоухий, а, о. 1) Вислоухій. *Хочъ каплоуха, та до двора сторожека.* Ном. Обыкновенно употребляется, когда говорятъ о свинѣ. *По толочі капловухі тільки трох-трохъ одна за дніво.* Капловуху хочъ родзинками юдуї, а все буде капловуха. Ном. № 2832. 2) Капловуха шапка = Капелюха. *Били кожухи, усякі пояси, шапки—і козацькі, і капловухі.* Кв.

Капун, пѣ, м. 1) Кладеный, холощенный пѣтухъ. У містечку Берестечку

десять кур, а десята чубата, ще й кап-
лун. Нп. (О. 1861. П. 6). В маслі каплу-
ні зготувати. ЗОЮР. І. 321. 2) Названіє
хитрого вола. КС. 1898. VII. 46.

Каплунити, км, кнш, м. Выхола-
щивать. Черниг. Желех.

Каплунівий, а, в. Относящийся къ
каплуну.

Капля, лі, ж. 1) Капля. Листця од
дому під борону ховалась: не всяка, казала,
капля капне. Ном. № 6462. По каплі ви-
точу з його діавольську кров. Стор. МПР.
136. 2) Немного, небольшое количество.
Ум. Капельча, капельна, капеліна, капе-
ліна, капеліночка, капліна. Адже ж у
тебе в роті ні капеліночки красу не було.
Ком. Тільки капеліночка там була.

Капніє, ка, м. Въ плагѣ то-же, что
и умів. Придолоб плура причіплений кап-
ником до колісниць. Шух. I. 165.

Капнути. См. Капати.

Каповий, а, в. Капові пов. Охотничьи
собаки. Вх. Зн. 24. См. Капів.

Капосний, а, в. Пакоственный, вредный,
злой, дрянной. Цит. капосний! Либонь
не знав... ще й описується, щеня! Гліб. І в
хату капосна баба не пуста. Канев. у.

Капосник, ка, м. Пакостникъ.

Капосница, ці, ж. Павостница.

Капостити, пощ, стипш, м. Пакоститъ.

Капостіти, тіш, шш, м. Дѣлать гад-
лики.

Капость, оти, ж. Паковсть. На тобі
мішок грошей, тільки не роби цієї капости
для нас. Рудч. Ск. I. 68. Капости мені
роби. Гліб. На капость робити. На зло.
Усе на каписть робить. То все на капость!
Ном. № 3117.

Капота, ти, ж. Верхнее одѣяніе. У
галиц. мѣшанъ,—мужское: суконная верх-
няя одежда длинѣе и просторнѣе жулана.
Гол. Од. 16. У Котля. это—женская одежда:
Були в думетах і капотах, були всі грѣш-
ні жіночки. Котля. Ен. III. 51.

Капотіти, пощ, тіш, м. Капать силь-
но, часто. Дощик, дощик аж із стріли ка-
потить. Нп. Затумала руками очі, а слози
між пучки так і капотять. К. ЧР. 129.
Піт так і капотить із лоба.

Капочка, ки, ж. Ум. отъ канеа. 1) Ка-
пелька. Капочку чогось. Неможко. Желех.
2) Родъ дѣвчячого головного убора. Всі
дівчата в капочках і в рутяних віночках.
Грив. III. 346.

Каправий, а, в. Съ гноящимися гла-
зами.

Каправіти, віш, вішш, м. Гноиться
(о глазахъ). Угор.

Капраліє, ка, м. Ум. отъ капралъ.

Капралъ, лі, м. Капраль. Позволя,
позволя, пане капралъ, на мед, вино пойти.
Гол. Ум. Капраліи. Чого би ми, капраліи,
від вас утікали? Гол.

Капровікий, а, в. = Каправий. Вх.
Зн. 24.

Капса, см, ж. = Кабза.

Капсан, на, м. Бранное слово для
евреевъ.

Капсель, сля, м. 1) Пистонъ (ружей-
ный). 2) Пистонъ, мѣдная оправа для от-
верстій въ кожѣ или матеріи, черезъ ко-
торія проводится шнурокъ (въ обуви,
одеждѣ и пр.). Шух. I. 297.

Капслевий, а, в. Пистонный (о оружьи).
Шух. I. 229.

Каптан, на, м. Кафтанъ. Іскупив чу-
мак із себе каптан. Нп. Міщане в лича-
ках і в синіх каптанах. К. ЧР. Парубок...
у сиротому сукняному каптані. МПР. Пов. I.
138. Ум. Каптанецъ, каптанон, каптаночон,
каптанчини. На йому свитинка неначе той
німецький каптанецъ. Гліб. Смм. 18, 133.
Коли ж приходитъ ще один (гайдамака) у
жидівському каптанку. ЗОЮР. І.

Каптанка, ки, ж. 1) Верхняя одеж-
да въ родѣ кофты. 2) Пиджакъ ізъ вы-
бойки. НВолын. у.

Каптаніє, ка, м. Пѣющій кафтаны.

Каптанок, неа і Каптаночок, чеа,
м. Ум. отъ каптан

Каптанчик, ка, м. Ум. отъ каптан.

Каптіти, пщ, тіш, м. Капать. З носа
каптить. О. 1861. XI. Свидн. 68. См.
Капотіти.

Каптіи, тіа, м. Скрыга Зміев. у.

Каптіти, пщ, тіш, м. Свряжничать.
Гроші все збира, каптять. Зміев. у.

Каптур, ра, м. 1) Клобуток, капюшонъ
монашескій. Хиба схотілось знову під чор-
ний каптур? 2) Капюшонъ у верхній
одежді. Чуб. VII. 419. См. Капа, богоро-
дниця, відога. 3) Женскій головной уборъ
съ круглымъ дномъ ізъ дѣртяной матеріи,
разновидность очіпна. Накладають (моло-
дій на голову) каптур, як у друтих сер-
панок чи очіпок. Мет. 208. О. 1861. XI.
27. Гол. Од. 59. 4) Родъ навазанія же-
нщинъ: дѣла въ дѣвчій рукѣ надъ головою
навазываемой всѣ ея одежди, правой сѣ-
кутъ розгами. Новц. Ум. Каптурецъ, кап-
турин, каптурон, каптурин. Моя жіночка зна-
комита: задротана ззаду свита... Для

спать у роги, прокинеться, як та курка,—нема платка і каптурка. Чуб. V. 1639.

Каптурка, ки, ж. Мужской головной уборъ: шерстяной колпакъ въ видѣ усѣченнаго конуса. Гол. Од. 48.

Каптурник, ка, м. Монахъ, какъ носящій капюшонъ. К. МБ. II. 134.

Каптуровий, а, е. Относящійся къ каптурѣ.

Каптурок, река, м. Ум. отъ каптур.

Каптуронбсець, сця, м.—Каптурник. К. МБ. II. 134.

Каптурчик, ка, м. Ум. отъ каптур.

Капуза, зи, ж.—Капелюха. Гол. Од. 18.

Капурис, са, м. Конечъ. Говорится о евреяхъ, когда они умирають. *От Мсишкѣй й капурис*. Нови.

Капуснякъ, къ, м. Родъ щей

Капусняковий, а, е. Относящійся къ капусняку.

Капуснячий, а, е.—Капусняковский.

Капу́ста, ти, ж. 1) Капуста. *І межі капустою доброю бував багато индих качисей*. Ном. № 2449. *На капусту сікти*. Въ куски рубить. *Як узая лягів, як узая панів на капусту сікти*. Лукаш. 33. *Начанна капуста*. См. Начанний. 2) Зячка капуста. Раст. а) *Sedum Telephium* L. ЗЮЗО. I. 136. б) *Menyanthes trifol.* Шух. I. 21. 3) Густые щи изъ рубленной кислой капусты. Ум. Капустница, капустонька, капусточка. *Полуйте капустницю, то буде родити*. Чуб. V. 147. *Щоб моя капустниця була із кореня коренистая, із листу гологистая*. Ном. № 261.

Капусті́на, ни, ж. Одинъ кочень капусты, одинъ листокъ капусты.

Капусті́ця, ці, ж. Ум. отъ капуста.

Капусті́йник, ка, м. Горшокъ для вареніи капусты. 3. Верни, любко, капусті́йник, що́сь украла з ночі. Гол. II. 299.

Капусті́ниця, ці, ж.—Капу́ста 3. *Кусокъ змѣа на помічї кия не до́ла, капусті́ниця під лавкою іще не скисла*. Грин. III. 327.

Капусто́нька, ки и капусто́чка, ки, ж. Ум. отъ капуста.

Капустя́ний, а, е. 1) Капустный. *Набрав капустяного листя*. Рудч. Ск. II. 12. 2) Глухой. *Ви, голови капустяні: думаете, може, що я плачу*. Федьк.

Капустя́нка, ки, ж. 1) Кадка для капусты. 2) Мѣсто, съ котораго снята уже капуста. Вх. Зн. 24.

Капу́т, несклоняемое. Конечъ, смерть, гибель. *Там йому й капут*. Ном. *Присягайте мені на послушенство гетьманське, а не присянете, то тут вам і капут*. К. ЧР. 300. *Дати капут*. Убить. *Ми йому дамо капут!* Рудч. Ск. I. 26.

Капуш, ша, м. Насѣк. *Melophagus ovinus*. Вх. Пч. I. 7.

Капца́н, на, м. Голякъ, бѣднякъ. Желех.

Капца́нтіи, нію, еш, и. Бѣднѣть. Желех.

Ка́пці. См. Капѣць.

Капцѣ́вати, цѣю, еш, и. Онѣи капцѣ. Снѣгъ идетъ большими хлопьями. Желех.

Капчу́ри, рів, м. мн. Родъ зимнихъ штановъ у гуцуловъ. Вх. Зн. 24.

Капшѣ́вий, а, е. Неразливый, грязный. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ка́пші, шів, мн. ? *Чортони капші*. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Капшѣ́к, къ, м. 1) Кошелекъ. *Повнісінький капшукъ золота і срібла*. Стор. *Брязнути капшукѣи*. Дать денегъ, раскошелиться. *Брязнув капшукѣи передъ владикою,—той і вимудрував щось на Самка*. К. ЧР. 26. 2) мн. Раст. Земляника, *Fragaria vesca* L. а также и клубника, *Fragaria collina* L. Подольск. г. ЗЮЗО. I. 123. Ум. *Капшучѣи*. *Не находив ти часом у себе... капшучка із гримми? Де же то! Найшла моя жінка... ми гроші забрали, а капшукъ викинули*. Рудч. Ск. II. 144.

Капшукѣ́вий, а, е. Кошельковый.

Капшучѣ́к, къ, м. Ум. отъ капшукъ.

Капшукѣ́к, ків, м. мн. Раст. *Campanula glomerata*. Шух. I. 21.

Ка́пщина, ни, ж. Пошлина съ напитковъ. Желех.

Ка́ра, ри, ж. 1) Наказаніе. *Стоять Гонта за Залізнякам, кричать: „Ляхамъ кари! Кари ляхам, щобъ каялись“*. Шевч. 187. *Се кара божья на нас*. Мет. 263. 2) Гнѣвъ, немилость. *А я живу в божій карі: не дав мені Господь пари*. Мет. 57. Ум. *Мароньна*. *Яку б же нам, славнимъ запорожцям, та кароньку дати? Нп*.

Карабѣ́ль, блѣ, м.—Корабѣль. Ум. Караблін.

Карабѣ́ля, лі, ж. Изогнутая сабля. *Біля боку моталась карабѣля, обсажена самоцѣтатами*. МПР. 76.

Карабѣ́н, ну, м. Карабинъ, короткое ружье. *Ой той же то козакъ Зарвай а він бистрою око: ой як затомі із карабина,*

овернує Шамрай бока. Мет. Ум. Карабином. В руках карабинок, на плечах кишкетик, на плечах кишкетик, при боку банетик. Гол. I. 149

Карабинёр, ра, м. Карабинёръ.

Караби́нок, нка, м. Ум. отъ карабина.

Караби́н, на, м.—Карабин. *Стан са-датський, вус козацький, карабин до того. Федьк. Ум. Карабінчик. Вже ж йому рідну сину карабінчик дали. Гол. I. 137.*

Карабу́нитися, нюся, нишся, и. Лѣзь, нарабнаться. *Куди воно карабуни-тись ще?*

Карава́н, ну, м. 1) Большая повозка, фурго́нъ. 2) Траурный дрогъ. Желех. 3) Винокуренный заводъ. *Збудував караван і жене таку юрілку, що люде до всіх слобід ідуть до його купувати. Стор. 4) Карава́нъ. За для його звертають каравани, ідуть степом і марне помирають. К. Гов. 14. 5) Толпа людей, ищущихъ работы. 6) Отдѣлъ конского табуна изъ одного жеребца и нѣсколькихъ кобылъ. 7) Нѣсколь-ко рѣчныхъ судно́в. идущихъ въ товари-щество.*

Карава́ти, ми? Ой як мене, моя мам-ко, в рекрути ловили, нам ятаю, моя мам-ко, ще й котрої дини, записали в нову барму, в тоїй каравани; кажуть, кажуть, моя мамко, щоби не втікали. Записали в нову барму, в тому оделю. Гол. I. 150, 151.

Каразі́ювий, а, е. Сдѣланный изъ простого толстаго сукна.

Каразі́я, зіі, ж. Простое сукно. *Вбі-расте.. каразіями своїхъ слуг. Левин. (Прав-да, 1868, 485). Козацьку каразію та ко-жухи. К. ЦН. 238.*

Кара́імка, ки, ж. Низкая баранья шапка съ плоскимъ верхомъ Вас. 156.

Карака́ти, тів, м. Короткіе сапоги. Желех.

Кара́ки, ків, ми. Мѣсто, гдѣ стволъ дерева раздѣляется на двое. *Як насила у лісі сарани, то де гілля, або караки, то їсть усе поламала.*

Каракува́тий, а, е. Суковатый, съ на-ростами (о деревѣ) Черк. у.

Караку́ля, лі, ж.—Картопля Вх. Чч. I. 13.

Караку́цьки, цюк, ж. мн. Раст. *Cucurbita pepo L. Var citriformis.* ЗЮЗО. I. 120.

Каралу́ш, ша, м. Клинь, которымъ сбиваютъ плоть. Вх. Зн. 24.

Карама́н, на, м. Названіе чернаго во-ла. КС. 1898. VII. 42.

Кара́нія, ня, с. Наказаніе. *Не божє карання, своє дуровання. Ном. № 7044.*

Карапа́вка, ки, ж.—Коропавка. Вх. Зн. 24.

Карапа́ня, ні, ж.—Карапавка. Желех. **Карапу́дитись, джуся, дишся, и.**—Харапудитись.

Карапу́дливий, а, е. Пугливый (о ло-шади). Чигир. у.

Карапу́з, за, м. Карапузикъ. *Діток сплотив двоїю: карапузика хлопчика та скверну дівчинку. К. ЧР.*

Карапу́зка, ки, ж. Родъ круглой дыни.

Кара́сик, ка, карасичок, чка, м. Ум. отъ карася.

Карасі́р, ру, м. Керосинъ. Харьк. и Полт. г.

Карасі́ринця, ці, ж. Керосиновая лам-па, преимущественно безъ стекла. Вас. 196.

Кара́сь, ся, м. 1) Карась, *Carassius vulgaris.* *Не всі старі щукки карасіє гва-тають. Макс. Ой ми та карась у ятері трепетавсь. Нп. 2) Названіе вола пвѣта оперенія куропатки. КС. 1898. VII. 41. Ум. Карасіня, карасичон. За періжками по-дали печені карасики. Левин. 395. Ліз ка-расик через перелазик, та у воду плюсь! Ном.*

Карасьча́, ча́ти, с.—Карася́.

Кара́сі, са́ти, с. Молодой карась, ка-расикъ. Ум. Карасятко, карасятчо.

Карася́чця, чя, соб. Караси. *Карасячця як маючий заводники. Константиногр. у.*

Кара́тати, таю, еш, и. Коротать. *Тіль-ко з немобом свій вік каратати. Мет. Дев'ятий десяток каратала (бабуся). Сим. 235.*

Кара́тель, ля, м. Каратель. *Бог один каратель грішних. К. Псалт. 172.*

Кара́ти, раю, еш. и. Наказывать, ка-рать. *Було тобі знати, як Байду карати: було Байді голову істяти. Нп. Доля карас і вельможного, і неможного. Ном. № 1729.*

Мене, брати, милосердний Господь б'є й карас: хлібом і сілля, скотиною і дити-ною. Грин. III. 693. *Кою Бог кара на сві-ті, то й вони карать.* Шевч. 80. **Сло-вом на́рати.** Корить, бранить. *Він не б'є мене, не лас, він мене словом карас.* Мет. 263. **На го́рлі на́рати.** Предавать смертной казни. КС. 1885. VII. 448.

Кара́тись, юся, ашся, и. Мучиться. *Я каралась весь вік в чужій хаті. Шевч.*

123. *Карауся ти страхом та бідю.*
К. Іов.

Караул, лу, м. (Замѣств. изъ русск. языка)=Калавур. *Як опанували Умань, то й поставили усюди свій караул.* ЗОЮР. I. 299. *Ой круіом церкві, церкви січової караули стали.* Нп.

Караулити, лю, лиш, лл. (Замѣств. изъ русск. яз.)=Калавурити. *Голова пошла, щоб коло тою зарізаного караулили.* Кв. II. 313.

Карафа, фм, ж. Графиня. Ум. **Карафка, Карафочка.**

Карафівий, а, е. Графининий.

Карафочка, кя, ж. Ум. отъ карафа.

Карахвѣт, та, м. Карась. *Бач, які гарні карасі летять.* Екатерин. г.

Карахнька, ки, ж. Родъ маленькой тыквы. О. 1861. IV. 34.

Карайч, чу, м. Раст. Чернолентъ. Терск. обл.

Карб, бу, м. 1) Нарѣзка, зарубка, рубецъ, мѣтка. Подольск. г. Переносно: слѣдъ, воспоминаніе перенесеннаго. *В короткий вік мій багато карбів ляло на мійму серці.* Г. Барв. 99. 2) Вырубка на бревнѣ поперегъ, на половину толщины, для закладки въ нее другого бревна. Каменец. у. 3) Бирка, счетная палочка. *На карб узяти.* Поставить въ счетъ. Ум. **Нарбѣцъ, нарбин, нарбичон.**

Карба, би, ж. Борозда. Уманск. и Гайсин. у.

Карбас, су, м. Большая весельная лодка для прибрежнаго плаванія въ морѣ. Левч.

Карбач, чя, м. 1) Кнутъ, плеть, нагайка. *А козаченко олядається, карбачем одбивається.* Макс. *Карбачем по спині затинає.* ЗОЮР. I. 218. 2) Жгутъ въ игрѣ. Мил. 56.

Карбѣцъ, бця, м. Ум. отъ карб.

Карбин, ка, карбичок, чка, м. Ум. отъ карб.

Карбівка, ки, ж. 1) Нарѣзываніе мѣтокъ. 2) Чекантъ, чеканка. 3) Сушеная рыба съ нарѣзками.

Карбиник, кя, м.=Карбиничий I.

Карбиничий, чого, м. 1) Кладущій клейма. 2) Подѣсовщикъ. *Вийшов з хати карбиничий, щоб ліс олядіти.* Шевч. 84. *Я тут у лісі карбиничим.* КС. 1882. X. 187.

Карбіж, жб, м. Нарѣзки на деревѣ для счета, для отмѣтки предмета и пр. Вас. 155, 174. *По пальцях тож не роз-*

лічу... *Над карбіжем тож не трудилась.* Котл. Ен.

Карбованецъ, нца, м. Рубль—первоначально серебряный, затѣмъ всякій. *Далебі дав би карбованця, як би не против учора.* Шевч. Ум. **Карбованчим.** *Ми щоразу де карбованчика заробимо або позичимо, то й одішлемо.* Г. Барв. 499. *Нехай протрусить батькові карбованчики.* Кв. II. 139.

Карбований, а, е. 1) Испещренный нарѣзками, покрытый рѣзбой. *Сволоок карбований.* 2) Изрѣзанный, изреченный. *Купити чабана карбованого.* Харьк. **Карбована риба.** Рыба, изъ которой вынуты внутренности и сдѣланы по ней разрѣзы для соленія. 3) Изукрашенный карнизми и пр. (о зданіи). *Ой на дворі догорѣли карбованій.* Гол. 4) Серебряный (о рублѣ). *За чотирі карбовані рублі оддав.*

Карбованчик, ка, м. Ум. отъ карбованецъ.

Карбівка, ки, ж.=Карбівка 3. *Оседеція щось не беруть люди, а рибкою карбовкою ми визволились.* Сумск. у.

Карбувати, бѣм, еш, лл. 1) Нарѣзывать, дѣлать нарѣзы. Харьк. г. 2) Рѣзать, сѣчь. *І тих двоох братів порубали, тіло козацьке карбували.* 3) Анатомировать. *На другий день лікар її карбував,—каже: вмерла.* О. 1861. VII. 8. 4) Замѣчать, ставить въ счетъ. *Дивиться господарь скалупиною, що робить жовтір з господарю; дивиться, дивит, а все карбує, на свою жіночку дрючок ютує.* Гол. I. 147. Отсюда переносно: давать въ долгъ. *Мусить каспедька Настя (шинкарка) карбувати тобі.* К. Бай. 39.

Карбулати, лаям, еш и карбуцати, чаям, еш, лл.=Кабутати. Kolb., Pokucie, I. 196. Желех.

Карвасаръ, рю, м. Словесный судъ, помѣшавшійся въ прежнія времена въ городахъ и селеніяхъ на ярмарочныхъ площадяхъ въ палаткѣ. Котл. Ен., также и словарь къ ней.

Карватка, ки, ж.=Кавратка. *Повна карватка ще торішної думляки.* Кв. *Старий, дужче вже старий! Як візьме в руки карватку, щоб напитися води, то і в руках не здіміє держати.* Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн:

Карваш, ша, м. Обшлагъ. См. Завкавраш.

Карда, дн, ж. Желѣзная щетка, которую расчесываютъ шерсть или ленъ.

Кардинал, *ла, м.* Кардиналь. Як *тая* Ченцо *колись* убила *батька* - кардинала. Шевч. 335.

Кардований, *а, е.*—Кордований. Ой *увидів* би ти *мої красні строї*: кардовані *чистими* *землицю* *точ'ят*, *ройова* *сукня* *те-реми* *зміта'т*. Гол. II. 81.

Кардовник, *ка, м.* Раст. Sparganium simplex L. и Sparganium ramosum L. ЗЮЗО. I. 137.

Карета, *ти, ж.* Карета. *Висели* йому *коники* в *сідлі*, *шабельку* в *сріблі*, *панну* в *кареті*. Pauli.

Кари, *кар, ж.* мн. Водовозные дроги. *Колеса*, *бендюки* і *кари*, і *саміі* *церковні* *мари*. Котл. Ен.

Карій, *а, е.* 1) Карій. *Єсть* *каріі* *очі*, як *зіронки* *сяють*. Шевч. 131. *Нащо* *мені* *чорні* *брови*, *нащо* *карі* *очі*? Шевч. 40. 2) Вороной. *Коню* *сидий*, *коню* *карій*. Федьк. Ой у *нашим* *та* *заводі* *єсть* *ко-няка* *кара*. Грин. III. 565. Ум. **Каренький**. *Очи* *мої* *карен'кий*, *горе* *мені* *з* *вами*. Чуб.

Каріта, *ти, ж.*—Карета. *Вийшов* він *із* *карити*. О. 1862. II. 59.

Карє, *ка, м.* 1) Затылокъ, загривокъ. *Єдин* *веде* *за* *чуприну*, *другий* *у* *карк* *б'є*. Новп. *Карна* *вломити*. *Сломать* *шею*. Ном. № 4318. *Карна* *вигинати*. *Земно* *кланяться*, *низкопоклонничать*. Александровск. у. 2) Верхняя часть шеи у вола. Мнж. 181.

Карковий, *а, е.* Затылочный.

Карлик, *ка, м.* Карликъ. Ум. **Карличок**.

Карлуватий, *а, е.* Приземистый.

Карлюжа, *жі, ж.* Маленький уродъ.

Карлюжа, *жи, ж.* Крючокъ, загибъ на концѣ пазки. Кв. II. 170. Ум. **Карлючка**.

Карлючити, *чу, чий, м.* Кривить, искривлять.

Карлючитися, *чуса, чийся, м.* Кривиться, искривляться.

Карлюча, *ки, ж.* Ум. отъ карлюжа. О. *Мойсей* *зімнув* *шию* *кармочкою*, *а* *голови* *звисла* *на* *груді*. Левиц. I. 142. *Кожда* *ручка* *собі* *карлючка*. Ном. № 9718. *Загн'їти* *карличку* *ному*. *Задать* *трудный* *вопросъ* *кому*, *поставить* *въ* *затруднительное* *поло-женіе* *кого*.

Карлючуватий, *а, е.* Крючковатый, съ изгибомъ, изломомъ. *Ніс* *доний* *та* *карлючуватий*. Кв. II. 170. *Писання* *кар-мочкувате*.

Кармазин, *ну, м.* 1) Сукно малиново-го цвѣта. Ном. № 13159. 2) Платъе пѣзъ

кармазину. *Будуть* *куми* *у* *жупанях*, *побра-тими* *у* *луданях*, *сусідоньки* *в* *кармазині*. Макс. *Взяли* *зняли* *з* *Морозенка* *кармазин*, *сап'яни*. Мет. 411. *Не* *важилось* *ходити* *у* *кармазинах*. К. ЧР. 64.

Кармазинна, *ки, ж.* Родъ яблочки съ темнокрасною кожею. Харьк. г.

Кармазинник, *ка, м.* Носящій кармазини, вообще богатый человекъ. Желех.

Кармазиновий, *а, е.* 1) Сдѣланный изъ кармазину. (Скидає) *жупани* *кармази-нові* *з* *себе*. К. ЧР. 2) Малиновыи цвѣтъ.

Кармак, *ка, м.* Рыболовный снарядъ, для ловли подо льдомъ: волосаная веревка, къ которой приврѣшлены 5—6 удочекъ. Вас. 189. Въ Добруджѣ снарядъ этотъ дѣлается въ большихъ размѣрахъ: онъ состоитъ изъ многихъ *перемѣтів* (отъ 200 до 400 штукъ), т. е. осмоленныхъ канатовъ, на каждомъ канатѣ по 60 крючковъ. МУЕ. I. 40.

Кармалюк, *ка, м.* Биллиардъ. *З'їзали* *ся* *комисари* *в* *кармамока* *грати*. ЗЮЗО. I. Матеріали, 56, 60.

Карман, *на, м.* 1) Карманъ. *Ті* *кап-тани*, *та* *не* *ті* *кармани*. Ном. № 7921. 2) Небольшой изукрашенный мѣшечекъ, пришитый къ поясу и носимый женщинами. Харьк. у.

Кармаш, *ша, м.*—Карман? *Білаш*—*їди* *в* *кармаш*, *а* *чорниш*—*біжи* *в* *кашиш*. Ном. № 4643.

Карнавка, *жи, ж.* Церковная кружка для сбора денегъ. *Всі...* *клали* *в* *карнавку* *по* *копійці*. *Стор.* *Люде* *гроші* *кидали* *до* *карнавки* *церковної*. О. 1861. VI. 75. Ум. **Карнавочна**.

Карнавочний, *а, е.* Кружечный. *Є* *їх* *чимало* *церковних* *грошей*: *самих*, *мошав*, *карнавочних* *я* *кладу* *більш* *як* *дев'ятдесят* *карбованців*, *а* *знов* *свічкових*, *кошилевих*. Васильков. у.

Карниз, *ву, м.* Карнизъ. *Стояла* *па-лата* *хороша*, *висока*, *убрана* *в* *карнизи*. Левиц.

Карний, *а, е.* Наказуемый, уголовный.

Карність, *ности, ж.* Наказаніе. *Нехай* *мене* *Бог* *боронить* *від* *лізкої* *напасті*, *від* *панської* *карности*, *від* *модської* *ненависті*. Ном. № 152. *За* *злочиство* *їому* *свѣ* *кар-ности* *мало*. Донск. Об. *А* *хоч* *коли* *ї* *ми-не* *день* *бже* *карности*,—*то* *все* *неспокойно...* *все* *гюр* *та* *лиха* *сподівайся*. МВ. I. 45.

Карно, *нар.* Наказуемо.

Карноутий, *а, е.* Съ маленькими ушами.

Карноушка, ки, ж. Съ маленькими ушами. А личики карноушки поскаками коло кружки Чуб.

Карок, рку, м.—Карк. Казав орел закидати крука до росправи: крука ведуть, а карок ю б'ють, не дають поправи. Гол. II. 502.

Каронька, ки, ж. Ум. отъ кара.

Каробний, а, в. Ихиющий каріе глаза. Биломиця, кароока і станом оуцока. Шевч. Грицко був парубок високий, чорнявий карокий,—парубок як орел. МВ.

Карпітка, тки, ж. Носо́к (надѣвае-мий на ногу).

Карп'ульці, ців, м. м. Блокъ въ ткац-комъ станѣ. МУЕ. III. 19. См. Начиня.

Карсёт, ту, м. Карсётка, ки, ж. Женская верхняя одежда: короткая безрукавка. Карсет розцетнувся, сорочка роз-зрісталася. Кв. Залозена карсетка на пла-чах розлізлася. Мир. Пов. II. 56.

Карта, ти, ж. 1) Четырехугольникъ, четырехугольная площадь, клѣтка. Упо-требляется, когда говорится о полевой землѣ, о рисункѣ клѣтчатой материн. 2) Листокъ бумаги. І взявши карту, щоб на їй писати споминокъ дорожній. Шог. Паперу нї карти. О. 1861. III. Гуд-Арт. 104. 2) Игральная карта. Балакають, у карти грають, співають. К. В карті грають. Мж. 133. 4) Вилетъ. 5) Письмо. 6) Указъ, предписаніе. Чоловіче біснுவатий, нащо жінку продавати? Прийшла мені карта з неба, на податок грошей треба. Гол. Пала карта від царя з самої Ве-рони, а щоби ми, молоденькі, ступали до війни. Гол. Ум. Карта, карточка.

Карта́ти, та́ю, аш, г. Упрекать, ко-рить, выговаривать. Ой донава він Леме-ріюну, та й не б'є, тільки ж її словечками картає. Мег. 285. Такий міняний, криві мати божа! Почав її словами картати. МВ. I. 99. Мене матінка зроду не била, все словом картама. Гол. Він у церкві їх картає словами, соромив ледачими ділами. К. МВ. X. 3.

Карта́тий, а, в. Клѣтчатый. Картату пласту червоною окраскою підперезала. ЗОЮР. II. 290. А де твоєї, дочко, карта-тій пласти? Чуб. V. 582.

Карта́цький, а, в.—Карта́тий. Плах-та на їй картацька, черочата, ще мате-ринська придана; тепер уже таких не роблять. Кв. I. 6. Пласти, знаєте, все хороші, картацькі, старосвітські. Г. Барв. 63.

Карті́на, ни, ж. 1) Четырехугольникъ.

2) Небольшой листокъ бумаги. 3) Карти-на. Так як на картині змаював той ма-настирь печерський К. ЧР. А як саде: кі-нець стола та обіпреться рукою,—як та картина. Левц. I. 4) Изображение сло-весное въ образахъ. Як би почав я ви-ставляти в картинах да в речах, як той Терця обліл Паволоч, як хотів достати і вистинати усе місто... і як старший Шрам головою своєю одкупив полковий свій город, то не скоро б ще скончив своє опові-даннє. К. ЧР.

Карті́нуватий, а, в. Четырехуголь-ный. Карті́нуватий ка́мінь. Камень, по-рѣзанный ровными плитками. Донск. Обл.

Карті́вний, ка́, м.—Картини. І п'я-ниця, і картівник,—козак забіяка. Нп. Упо-добав картовника і костюра п'яного. К. Бай. 32.

Карті́вництво, ва, с. Картежъ. К. XII. 20.

Карті́вниця, ці, ж.—Картинця.

Кар́тка, ки, ж. Ум. отъ карта. 1) Листокъ книги. Мудрацію сю шановний читець изидко і сам розбере, прочитає-ши деі-тури картки. Ном. VI. 2) Пас-портъ. Майдусю, Майдусю, маю таку карт-ку, що з'їдемо всю Польшу, ще й землю ці-сарську. Нп.

Кар́тиня, ка, м. Картежникъ. Желех. КС. 1892. I. 152.

Кар́тинця, ці, ж. Картежница.

Карто́пельна, ни, ж.—Картоплина.

Карто́пелька, ки, ж. Ум. отъ картопля.

Карто́плина, ни, ж. Картофельна. (Свиня) хапала картоплину і зараз кидала до друую (куща). Левц. I.

Карто́плиця, ці, ж.—Картоплище.

Карто́плище, ща, с. Мѣсто, съ кото-рого снятъ картофель, а также и вообще мѣсто, употребляющееся для посадки карто-феля. Киев. г. Вас. 196.

Карто́пли́на, ни, с. Картофельные стебли.

Карто́пля, лі, ж. Картофель. А чиею кров'ю тая земля напоена, що картоплю родить? Шевч. Тут же був хрін, ріпа, картопля, що вже изидко хліб святий з свѣта божого зжене. Кв. Ум. Карто́пельна. А на Січі мудрий німець картопельку са-дить. Шевч. II. 69. См. Барабѣля, бульба, буришна, мандибурна.

Карто́плі́я, ка, м. Мѣра картофеля, равна 4 четверикамъ. Радом. у.

Карто́пли́ний, а, в. Картофельный.

Карто́пли́ник, ка, м.—Картоплище.

Карто́ха, хи, ж.—Картопля. Ум. **Карто́шка.** Не жалій хазяїна: їж картошку з лушиною Ном.

Карто́хля, лі, ж.—Картопля. Желех.

Карто́чка, ки, ж. Ум. отъ карто́ха. 1) Маленькая четырехугольная площадь, клѣтка. 2) Листокъ бумаги, бумажка. Така маленька карточка, що нїде її писати. 3) Письмен. Примання до себе голубка, аж під крильцем карточка. Він за карточку. Читає, аж дочка пише: так і так. ЗОЮР. II. 28. Та напишу карточку, та пошлю їй батечку. Грин. III. 81. 4) Вылетѣкъ. 5) мн. Родъ узора въ вышивкахъ на рубахѣ. КС. 1893. V. 278.

Карточний, а, в. Карточный. Встаючи з-за карточного стола, сміялись. Левц. Пов. 57.

Карто́шка, ки, ж. Ум. отъ карто́ха.

Картува́ти, ту́ю, ви, м.—по́ле. Разбивать поле на полосы. Богод. у.

Карту́в, а́в, м. Картузь, фуражка Вас. 156. Чуб. VII. 413. Хто ходить у картузі, так у тої чортї у пузі. Ном. Ум. **Карту́зин.** Взлясь за картузик та її прощається. О. 1862. V. 58.

Карту́зний, а, в.—Картузовий.

Карту́зовий, а, в. Картузиний.

Карува́ти, ру́ю, ви, м. Значеніє неясно. Потєбня (К исторіи звуков. III. 37) переводить на основаніи нижеприводимой пѣсни,—чаровать. См. еще накарувати. Навчи, навчи, бідна вдова, да своєїо сина! Як не будеш научати, будем карувати: окаруєм руки її нощі і чорній брови, щоб не ходив до дівчини молодой. Окаруєм руки її нощі і карій очі, щоб не ходив до дівчини опівночі. Мет. 214.

Кару́к, ка́, м. и пр. См. Карюк и пр.

Кару́ка, ки, ж. 1) Позументъ. Аж зирк—Паллантова людюка і золота нз ній карука у Турна висити на плечі. Котл. Ен. VI. 89. 2) Карназъ. Черниг. и Харьк. г.

Кару́пір, ру, м.—Кавупір. Вх. Пч. I. 13.

Кару́с, са, м. Осока. Carex hirta.

Кару́да, ди, ж. 1) Карета. Я тобі подарую... і оціх коней і каруу. Чуб. II. 565. 2) Гудульскій экипажъ: глубокий ящикъ на двухъ колесахъ, въ который собирають навозъ, а затѣмъ вывозять на поле. Шух. I. 106. Вивозить каруцями ній. Шух. I. 145.

Карчи́ло, ла, с. Затылокъ.

Карю́к, ка́, м. Столярный клей. На-

силу морив сонними очима, що зматімся, наче карюком примазані. Левц. I. 235.

Карю́ковий, а, в. Приналежачий карюкові.

Карю́чений, а, в. Склеенный столярнымъ клеємъ. Ой на столі тарілочка карючена. Нп.

Карю́чити, чу, чий, м. 1) Клеить столярнымъ клеємъ. 2) Коробить, кривить.

Каса́, си, ж. Касса.

Каса́рня, ні, ж. Казарня. Мене омїни́ла з касарні рекрута. Гол.

Касі́р, ра, м. Кассиръ.

Каскѣ́т, та, м. Фуражка. Плаче жовнир, плаче, каскет в рукахъ носить. Желех.

Касі́гга, ги, ж. Четырехугольный деревянный сосудъ, употребляемый для соленія рыбы. Черном.

Кастра́т, та, м. Кастратъ. Шевч. II. 168.

Касува́ти, су́ю, ви, м. Отыгнать, уничтожать. Ну то як же воно буде, старшино: касуете мое слово, чи най буде; як кажу? Камен. у.

Кася́нів рік. Високосный годъ. Чм у нас оце касянів рік, чи ні? Лебед. у.

Кат, та, м. 1) Палачъ. В понеділок рано Марусяка їмлено, а ві второк рано по ката послано, а в середу рано ката привезено, а у четвер рано Марусяка зублено. Гол. Що то, що він мовчить! Кажуть, що її кат не ївиркїй, а юлову він одтинає... МВ. II. 80. Переносно: мучитель, звергетъ. Кат-зна. Чортъ знаєть. Воно, бач, і робота москалям кат-зна яка. Левц. I. Кат-ма,—шас. Нѣтъ, не вѣється. Багато ума, та в кишені кат-ма. Ном. На йому шапка-бурка, ізверху дірка, соломою шита, а вітромъ підбита, а коло окоміці нічонісінько кат-мав. Мет. 445. До ката. Очень много. У нас ворогів до ката. Левц. I. В мене ім'я не одно, а єсть їх до ката. ЗОЮР. Ув. Каті́гга. Віз їх стремлений князя, наймотїйший катюга з челядинцїв Єремїї. Стор. МПр. 83. А єсть такі катюзі, як кажуть, буде по заслузі. Гліб.

Катако́мби, ко́мб, ж. мн. Катакомбы. І за апостолом пішли у катакомби. Шевч. 605.

Ката́нка, ки, ж. 1) Куртка суконная. КС. 1893. XII. 447. Тут Василь оступив у хату в новїй норїй катанці з фабрицькою сукна. Левц. I. 27. 2) Солдатскій мундиръ. Скидай свої сіртки, бери наші катанки. (До рекрута після прийому). Гол.

I. 143. 3) Родъ женской кофты, обыкновенно суконной, надѣваемой сверху одежды. Воляны. Гол. Од. 51, 76, 23.

Катаржний, а, е.—**Каторжний.** Я дуже боявся катаржної лози. Левнц. I.

Катати, тати, аш, и. Вить. Горілку, мед не чаркою,—поставляю кружася, а во рога, заплющившись, ката, не минає. Шевч.

Кататися, татися, ашся, и. Кататься. Гробило санчата, запряжемо коня та будемо кататься. Рудч. Ск.

Катедра, ри, ж. 1) Каедрa. Наука по катедрaх куляла або дрімала. Левнц. I. 257. 2) Каедральный соборъ. О. 1861. II. Слов.

Кателіє, ка, м. Католикъ. Іще не заржавіла і шабля, моя сажа... Таки вона й тепер як би роззмилася, то не один кателіє лобом догори стане. ЗОЮР. I. 318.

Кателієв, кова, во. Приналежачий католику.

Кателієвий, а, е. 1) Католический. 2) Употребляется какъ бранное слово въ смыслѣ: злой, дурной. Хай тобі кателієвий батко!

Кателієцтво, ва, с. Католичество. Теперішні тільки мені і надії, що на те кателієцтво і матері. Стор.

Кателієвич, а, е.—**Кателієвський.**

Кателієча, єч, ж. Католичка. Ти думаєш, що я маю би кателієчку за жінку? К. ЧР. 220.

Катервак, ка, м.—**Тетервак.** Вх. Зп. 24.

Каторга, ги, ж.—**Каторга.** Мучився 54 іоди в турецькій каторзі. К. ЧР.

Каторжний, а, е.—**Каторжний.** Уже вона мені отут сидить в печінках, ся річка каторжна. Греб. 388.

Катерінка, ки, ж. 1) Шарманка: В шинку голосить, та вже не своїм голосом катерінка. Левнц. Чути: катерінка грав. Св. Л. 293. 2) Воротъ для притягиванія ягора на плоту. Канев. у.

Катерініцв, ка, м. Шарманщикъ. Катерінка грав... іде катерініцв. Св. Л. 294.

Катерініщиза, ці, ж. Шарманщица.

Катерка, ки, ж. Катеръ. Гей, катерко розбитая. Чуб. V. 954.

Катехизис, са, м. Катехизисъ. Народ прикладає до Бога ті властивості, котрі звичайне прикладують до його в катехизисі. Левнц. Дітей малих збирають, катехизиса учать. О. 1862. II. 58.

Катир, ра, м. Селезень. Ой ходила

діточина по полю да юнила катіра до дому. Нп. См. Мачур.

Катіха, хи, ж. Жена палача.

Катів, това, тове. 1) Приналежачий палачу. Пекла—бодай катових рук не втекла. Ном. № 12284. 2) Бранное слово, употребляемое подобно слову чортів, бісів. Той же козак... одим шостак розідає, да й той к катовій матері у корчмі пропав. Макс. Іди собі к катовій матері! Иди к чорту!

Катівка, ки, ж. Мучительница. Петрівка—на хліб катівка. Ном. № 463. Значеніє слова ясно въ слѣдующаго мѣста письма Мазепы къ М. Кочубей: „Тяжко зафрасовалася, почувши же тая катушка не переставъ в. м. мучити“. Костомаровъ. Мазепа, 360.

Катівня, ні, ж. Пытка, истязаніє. Харьк. у. Лободовск. См. Катувания.

Катівський, а, е. Палачевъ. Щоб тебе не минули катівські руки. Ном. № 3690.

Катлам, мй, ж. Прѣсныя лепешки, жаренныя въ бараньемъ жирѣ (чабанское кушанье). Мнж. 181.

Катіваний, а, е. Наказанный палачемъ; пытанный; измученный.

Католіє, ка, м.—**Католіє.** Я прощаю, що ви католіки. Шевч. 204.

Католієв, кова, кове.—**Кателієв.** Гаспедську католієкову Явдоху б'ють. Кв.

Католієвський, а, е.—**Кателієвський.** 1) Католическі панци з нашими перевертнями условувались унію прищепити К. ЧР. 2) Будьте ласкаві, зведіть з нашого місця отого нав'язанного, католического, бусурменского москала. Кв.

Католієцтво, ва, с.—**Кателієцтво.**

Католієча, єч, ж.—**Кателієча.** Чом матер не били, ту прокляту католичку, що вас породила? Шевч. 199.

Каторга, ги, ж. 1) Гребное турецкое судно, галера. АД. I. 91. Подай нам, Господи, із неба дрібен дощик, а знизу буйний вітер! хочай-би чи не встала на Чорному морю бистраля звила, хочай-би чи не по-виривала якорів з турецької каторги. АД. I. 89. Бо як стане Чорне море согравати, то не знатиме отець, либонь мати, у котрій каторзі (невольника) шикати: чи у пристані Козловської, чи у уроді Царяграді на базарі. АД. I. 94. Визволь, Господи, всіх бідних невольників з тяжкої неволі турецької, з каторги бусурменської на тихі води, на ясній зорі. АД. I. 89. 2) Каторга,

каторжніа роботи. Живцем на вічну каторгу завад. Нп.

Каторжний, а, о. 1) Каторжнийъ. В кайдани забити із мор золото виносять, щоб пемку залити неситоому—то каторжні. Шевч. 2) Каторжний. Війк уже може в десятий раз з каторжної торми. КС. 1882. XI. 245. 3) Употребляється какъ бранное слово въ смыслѣ: злой, дурной. Каторжні собаки,—од їх не втечеи. Стор. МПр. Зроби, діду, сильче, то ти його, каторжною, піймави. Рудч. Ск.

Каторжник, ка, м. Каторжнийъ.

Катрага, ги, жс. 1) Шалашъ; шалашъ или хижина въ пчельникѣ или надъ погребомъ. 2) Стропила для шатра. Ум. Катражка. Хлопці, як їдуть на ніч коні пасти, то часом роблять для захисту катражку. Волч. у. Хто на сонці спить ліг і од сонця катражку зробив, з світи або з радна, на триніжках нап'яв, або снопи поставив і на снопи накинув. Загр.

Катран, ну, м. 1) Раст. *Bunias orientalis* L., а также *Strambe tatarica* Jacq. ЗЮЗО. I. 115, 120. 2) Передникъ. Гол. Од. 61. Ум. Катранецъ. Єдній съ купио чоботаята, а другій катранецъ. Гол. III. 231.

Катрановий, а, о Принадлежащій катрану.

Катраночка, ки, жс.—Катран? У іорді катраночка, ходить Галя як панночка. Нп.

Катріага, ги, жс.—Катрага 1. Чуб. VII. 347.

Катрага, ги, жс.—Катрага. На току був лоз, а над ним катрага чи половник. Св. Л. 206. Варять на таганах та на катрагах кашу. К. ЧР. 259.

Катування, ня, с. 1) Наказаніє черезъ падача. 2) Пытка. 3) Истязаніє, мученіє.

Катувати, тую, еш, м. 1) Казнить, наказувать плетью рукою палача. Уже ж тую Яковому жінку три пони ховають, а Якова з тую удовою три кати катують. Грин. III. 354. 2) Пытать. 3) Истязать, бить, мучить сильно. Буду бити, буду катувати. Нп. Ще день Україну катували язи сказжені. Шевч. 162. Катувала, мордувала, та не помагаю: як маківка на іорді Ганка розвітала. Шевч. 22. Колись (пані) били, катували, посторонками в'язали. Нп.

Катуватися, туюся, ешся, м. Мучиться, страдать. Нема сем'ї, немає хати,

немає брата, ні сестри, щоб не заплакати ходили, не катувалися в тормі. Шевч. 606.

Катун, на, м. 1) Солдаты. Як піду я у катуни, катуником буду. Гол. III. 122. 2) Раст. *Gipsophila paniculata* L. См. Перенотиполе. ЗЮЗО. I. 124.

Катунша, ші, жс. Мученіє, пытка. У п'ятницю порубали, в суботу завили, а в неділю до Драгири в катушу трутими. Гол.

Катюга, ги, м. Ув. отъ кат.

Катюжний, а, о. Принадлежащій катюжі. Не ти, розбійнику, а тільки катюжні руки твої. Кв. II. 206.

Катя! меж. Крикъ на зайца. Дивись, дивись, завіч, завіч! От же дорогу перебі! Катя, катя! га-га, га-га! Бач, і перебі! О. 1861. V. Нис. 66.

Каш! меж. выражающее утинный крикъ. А він селезем плава і тільки каш, каш, каш! Рудч. Ск.

Кашель, хля, м.—Кашля. Вас. 182.

Кашельний, а, о. Изразцовый. Од кашельной зрубки до другої стіни пішла перекорodka. Стор. II. 110.

Кашельник, ка, м. Мастеръ, дѣлающій изразцы. Вас. 177.

Каші, меж., выражающее кашель. Ой ти, старий, каш-каши, я, молода, каш-каши! Нп. Знов біжить москаль поз двір та: каші! А вона й собі: каші! Рудч. Си. II. 165.

Кашкати, кая, еш, с. в. кашкнути, кну, неш, м. Кашлять, кашлянуть. Кашкав писарь, кашкава, покручував усь. Кв. Раз кашкнула,—триох лийків прикликнула; вдруге кашкну, —п'ятох прикликну.

Кашкати, кая, еш, с. в. кашнути, хну, неш, м. Кричатъ (объ утѣ). На морі качки кашкали. Мнж. 56. Катнула утка—на морі чутка. Ном. № 290.

Кашльовий, а, о.—Кашельний. Катлюва зрубка. Подольск. г.

Кашля, лі, жс. Изразецъ. Принеси цеглинку або кашлю з зрубк. Шевч. 310.

Кашляний, а, о.—Кашельний.

Кашнути. См. Кашкати.

Кашоль, хля, м.—Кашель. Мені есе одно—що кашоль, що пічка. Ном.

Кашольний, а, о.—Кашельний.

Кацап, па, м. Презрительное отъ кацап. Грубий великорусь, великорусскій мужикъ. Св. Л. 249.

Кацап, па, м. 1) Великороссіянинъ. Тут дивляться, аж виходить кацап. Руд. КС. 1901. XII. 472. 2) У галицкихъ

дровосѣковъ: куча дровъ вышиною въ 1¹/₂ метра, длиною 2 и ширвиною 1 метръ. МУЕ. III. 28. Ум. Кацапчин. Ув. Кацапюга. Св. Л. 192.

Капаленá, нáти, с. Великорусскій ре-бенокъ.

Каца́нка, ки, ж. Великороссiянка. При́ѣхав в одно село—бичиться, кацапка кричитъ. Рудч. Ск.

Каца́ннá, нí, м. Соб. отъ кацап.

Каца́пскiй, а, е. Великорусскiй.

Каца́пчик, ка. Ум. отъ кацап.

Каца́щица, ни, ж. Великороссiя. Ла-же качаю́ і кача́щину. Мвр. ХРВ. 141.

Каца́пюга, ги, м. Ув. отъ кацап.

Каца́рiвна, ни, ж. Царевна. Ой од-чиняй ворітесчка, каца́рiвно! (Говорится къ царевнѣ). ЗОЮР. II. 14.

Каца́бну́ти, ну, неш, м. Замерзать, застывать. Мнж. 181.

Каца́, ці, ж. Длинная хворостина съ крючкомъ на концѣ,—зацѣпивъ имъ за шерсть овцы, ловить последнюю, если ее нельзя удержать обычнымъ способомъ при помощи гири́л'и. Кубань. О. 1862. V. Кухар. 38.

Кач! Слово, употребляющееся при дѣ-вичьей игрѣ въ Бердовично и означающее приказъ бѣжать: Кач даке, кач! Гол. IV. 527.

Кача́, ча́ти, с. (мн. кача́та и качата. Каменец. у). Утенокъ. Гуслята, качата гречку по́лил Нп. Качка качат вигала. Мнж. 36. Ум. Кача́тно, кача́точко. Хлюпоу́щуться кача́точка поміж осокою. Шевч. 660.

Качавáнка, ки, ж. Сортъ овчины: крымская бѣлая, грубошерстная и круп-ная. Вас. 154. См. Волошка.

Кача́лка, ки, ж. 1) Скалка для рас-катыванія тѣста и бѣлья. На рі́чці попра-ла, качалкою покачала. Чуб. 2) Като́къ для укачиванія полей.

Кача́лковiй, а, е. Относящiйся къ качалкѣ.

Качалкóвати, кѹю, аш, м. Бить скал-кой. Як узоне качалку та й давай йою качалкувати. Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Кача́ло, ла, с. Кружекъ деревянный. Желех.

Кача́льня, нí, ж. Като́къ для бѣлья. Радох. у.

Кача́льце, ці, с. Свертокъ, напр., лентъ.

Кача́н, нá, м. 1) Кочень капу́сты. І же-зю кау́стою добро́ю буває багачко́ ти-мáт кача́нiа. Ном. № 2449. 2) Кочерыжка

капустная. 3) Початокъ кукурузы. Колб. I. 51. 4) мн. Мѣста въ борту лодки, гдѣ по-мѣщаются весла, когда ими гребутъ. Ум. Кача́нчик. Були три синки, мов три кача́н-чики. О. 1861. X. 37.

Кача́нiстiй, а, е. Съ большимъ коч-немъ (о капустѣ). Капу́ста моя кача́нi-стая. Грин. III. 229.

Кача́нка, ки, ж. Порода дыни. Черномор.

Кача́нний, а, е. Относящiйся къ кочню вмѣющийся кочень. Кача́ння капу́ста. Ка-пуста, Brassica oleracea L. Var. capitata. Дс. ЗЮЗО. I. 114.

І. Кача́ння, ня, с. 1) Катанье, пере-катыванье. 2) Катанье бѣлья, раскатыванье тѣста.

II. Кача́ння, ни, с. Соб. отъ кача́н. Ум. Кача́нничко. Капу́ста моя ще й кача́н-нячко. Грин. III. 229.

Кача́новiй, а, е. Принадлежащiй кочню, кочерыжкѣ.

Кача́нá, нáти, с. Маленькiй кочень, початокъ, маленькая кочерыжка. Покоти́в кача́ня капу́сти з чієго́ во́за. МВ. III. 93.

Кача́ти, ча́ю, аш, м. 1) Катать. Вони і ну йою качати да вертіти, поки аж прочумявся він. Рудч. Ск. I. 136. 2) Ка-тать бѣлье. Старша сестра коня сідала, а середулиша хустку качала. Макс. (1834) 117. 3) Раскатывать тѣсто. Хомиза на-чала коржъ. Левц. I. 5. 4) Повалить и грызть (о собакахъ). Скажана собака на-шою Рябка качав. Своі собаки шкодять стали: з овечок перше вовну драли, а далі м'яса забажали та й ну що для овець качать. Гліб. 118.

Кача́ти́ня, ни, ж. Утиное мясо. Та казала собі снідання дати, снідання дати ове пусятину, єй подружечки—все качатину. Чуб. III. 403.

Кача́тися, ча́юся, ашся, м. 1) Ка-чаться. Качається Нецава голова по рин-ку. Нп. 2) Кататься. Качавсь ко́лессом і ви-робляв такі ви́кфутаси. К. ЧР. 3) Вала́ть-ся. Попід дєверима качаються купами за-мурзані, обстругані, закудлані, трохи не юлі жиденята. Левц. I. 90. 4) Бѣгать въ разныхъ направленiяхъ. Голу́чечка качаєть-ся по садку білимъ клубочком. МВ. 5) Ко́лн-хаться. Туман по полю качається. Мет. 243. Дипро синій шумів і легитий туманець качавсь по над ним. МВ. III. 90.

Кача́тко, ка, с. Ум. отъ кача́.

Кача́тник, ка, м. Помѣщеніе для утокъ. Мнж. Ск. 181.

Кача́точко, ка, с. Ум. отъ кача́.

Кача́чий, а, е. Утиный.

Каче́ня, ня́ти, с. Утенко́в. *Роспалався, як жабя до каченяти.* Ном. № 3411. Білії гуси поспішаються на воду з гори, а чорно-рябі каченята, крикаючи, у двір садком беруться. МВ. Ум. Каченіа́но, каченіа́точно.

Каче́р, ра, м.—**Качу́р**.

Каче́ство, ва, с. (Займств. изъ русск. яз.). Недостатокъ. *Усі в один юлос казали, що за ним (Левком) ні одного качества.* Кв.

Каче́чка, ки, ж. Ум. отъ качка.

1) Уточка. *Ой на ставу, на ставочку качечка ночує.* Грин. III. 227. Употребляется какъ ласкательное слово къ женщинамъ: *моя ж ти, качечко!* 2) = Конини 4. Чуб. VII. 410.

Качи́льці, ців, м. мн.—**Карпу́льці**. МУЕ. III. 24.

Качи́ний, а, е. Утиный. *Це качине яйце.* Канев. у.

Качка, ки, ж. 1) Утка. *На бистрому на озері їсть плавала качка.* Мет. 2) Часть сваряда для мотанія нитокъ. См. Звіяшини и Самотона. МУЕ. III. 14. Шух. I. 150. 3) Часть ткацкаго станка. См. Верстат. МУЕ. III. 16. Ум. Качечна.

Качковба́д, ду, м. Родъ овечьяго сыра.

Качковба́гий, а, е. Ходящій по утиному, переваливаясь. *Ач, яка качконога.* Харьк. у.

Каччи́я, а, е. Принадлежащій уткѣ.

Качу́тися, ну́ся, не́шся, м. Одн. в. отъ кача́тися. Покотиться. *Той чоловік... як качеться по траві.* Грин. I. 173.

Качо́р, ра, м. 1) = **Качу́р**. 2) мн. = **Качори́сті** вилочка. Колб. I. 49.

Качори́стий, а, е. **Качори́сті** вилочки. Название особаго рода вышиванья въ Галиции. Kolb. I. 48.

Качу́дба, дба́ї, ж. Головка маку. *Качулея маку.* Вх. Зн. 24.

Качу́лка, ки, ж. = **Качу́лея**. Желех.

Качу́ляти, ляю, еш, м. Ковылять. *Будемо ся качуляти із юр на долини.* Гол. II. 440.

Качу́р, ра, м. 1) Селезень. Хлюпочуться качаточка поміж осокою. А качечка випливає з качуром за ними, ловлять ряску, розмовляють з дітками своїми. Шевч. 660. *Дикий качур все на воді і днює, й ночує.* Чуб V. 265. 2) Рабочій, перевозчикъ грузу на тачкѣ. Ростовъ-на-Дону. Ум. Качу́рин. *Зморозь того качурика, нехай качка кваче.* Нп. Ув. *Качурина. Заріж, сину, качурина, нехай качка кваче.* Чуб.

Качи́й, ні, ж. соб. Утки. О. 1861. II. Ревяк. 51.

Ка́ша, ши́, ж. 1) Каша. *Бори без каші доведзе.* Канев. у. *Тан і дурень каші наварить.* Это всякій сдѣлаетъ. *Не дасть собі в кашу наплювати.* Не дасть собой помыкать. 2) Березова каша. Розги. 3) Родъ игры въ мячъ. Чуб. IV. 43. КС. 1887. VI. 461. 4) Пятая фигура при игрѣ въ мячъ, называемой стінка. КС. 1887. VI. 463. Ум. Кашна, кашечна. *Горщечок кашечки.* Грин. III. 657.

Каше́вок, вка́, м. Зоол. *Hypudaeus arvalis.* Шух. I. 22.

Каше́ль, шлю, м. Кашель. *Старість не приходе з добром: коли не з кашлем, то з горбом.* Ном.

Каше́чка, ки, ж. Ум. отъ каша.

Каши́ца, ці, ж. Родъ быка, составленнаго изъ двухъ, сбитыхъ изъ обрубокѣхъ дерева, стѣнокъ, поставленныхъ параллельно одна другой, приче́мъ пространство между ними наполнено камнями; употребляются при постройкѣ ризей. Шух. I. 179.

Каше́я, ки, ж. 1) Ум. отъ каша. Кашка. *Мовчи, язичку, кашки дам.* Посл. 2) Раковая или рыба икра. *Ото, що товста шийка, то рачица з кашкою.* Уманск. у. 3) Внутренности настѣкомыхъ. 4) Различныя растенія: *Spiraea Ulmaria L., Trifolium repens, Capsella Bursa Pastoris, Lycium flos cuculi* (кашка червона), *Galium verum* (кашка жовтенька). ЗЮЗО. I. 123, 137. Желех. Вх. Пч. I. 11. 5) Березова кашка. = Березова каша. *Хведько не вчався і скоштував березової кашки.* Гул. Арт.

Кашкѣ́т, та, м. = **Каскет**. Чуб. VII. 413. *На голові кашкет добрий.* Св. Л. 303. Ум. Кашкетин.

Кашкѣ́товий, а, е. Фуражечный.

Кашлѣ́к, ка́, м. Ковлющъ. Желех. Харьк. г.

Кашля́ти, ляю, еш, м. одн. в. кашляну́ти, ну́, не́ш, м. Кашлять, кашлянуть. *Хтось за ворітьми почав кашляти.* К. ЧР. *Коли ведмідь кашлянує,—ждати, що зареве.* МВ. III. 141.

Кашни́й, а, е. Икри́стый. *Кашина риба.* Чигир. у.

Кашни́к, ка, м. Горшокъ для каша. *Наставила кашник з водою.* Кв. Ум. Кашничон. Мжз. КС. 181.

Кашова́р, ра, м. Кашеваръ. *Є в рукописях оповідання Івана Цалібала, кашовара запорожського.* Ном. *Кашовар, поче-*

пиши на вила свитку, зійшов на мочу та знай маха, щоб тиш вечерять. Греб. 401.

Кашоварість, ростя, ж. Кашеварство. Да возьмемо, братця, по семеро молодців, а по восьмому, братця, за для кашоварости. Рудч. Чп. 83.

Кашоварка, кн, ж. Кашеварка. Желех.

Кашоварник, ка, м.—Кашовар. Ум.

Кашоварничок, КС. 1882. XI. 231.

Кашоварница, ці, ж.—Кашоварка.

Кашоварський, а, в. Принадлежачий кашевару.

Каштан, нд, м. 1) Каштанъ. *Fagus castanea*. 2) Мінський каштан. Раст. *Aesculus hippocastanum*. ЗЮЗО. I. 110. Желех.

Каштановий, а, в. Каштановий.

Каштанчик, ка, м. Раст. *Dianthus barbatus*. ЗЮЗО. I. 121.

Каштелян, на, м. 1) Каштелянъ, управитель замка. 2) Сановникъ, засѣдавший въ сенатѣ въ Польшѣ. Ті вельможні каштеляни і старости... пішли в неволю до Криму. К. ЧР. 38. Віш каштелян і райця хоролівський. К. МВ. II. 120.

Каштелянство, ва, с. Достоинство каштеляна. Владики роздавали монастирські маєтності, землі, дивлячись на їх, як на свої каштелянства. Левид.

Каштелінський, а, в. Каштелянський.

Каювання, ня, с. Дерев'янные рубленые замки, для связи, напр., въ закромѣ. Мнж. 181.

Каювати, каю, ювш, м. Рубить въ деревѣ замки для связи. Мнж. 181.

Каюк, ка, м. Родъ лодки; въ различныхъ мѣстахъ различной величины и устройства: на Дністрѣ и Дністровскомъ лиманѣ до трехъ сажень длини, сдѣланная изъ досокъ, рыболовная лодка. Браун. 19; въ Полтав. г.—килевая лодка изъ цѣльной колоды, поднимающая груза до 30 пуд. Вас. 151; въ Харьк. у.—небольшая рыболовная лодка для одного человѣка. Въ думѣ „Про Кішку Самійла“ каюки наюки у запорожцевъ: когда Самійло Кішка подѣхавъ къ о. Тендрову на турецкой галерѣ,—тоді козаки у каюки скакали, тую галеру за мальовані облявки брали та на пристань стякали. АД. I. 218. Ум. Каючок. Разів з чотирі потрібнувся і з каючком причалив. Котл. Ен.

Каюта, ти, ж. Задняя часть дніпровской лодки—дуба, то-же, что и нѣрпа. Мнж. 179.

Каючок, чка, м. Ум. отъ каюк.

Каюшіна, ня, ж. Раст. 1) *Trifolium montanum* L. ЗЮЗО. I. 169. 2) *Trifolium alpestre* L. ЗЮЗО. I. 169.

Каяний, а, в. Раскаявшийся. Бог любе грішника, але каяного. НВолын. у.

Каяння, ня, с. Раскаяніе. По смерти нема каяння. Ном. № 2237. До світу плач її по хаті, до світу каяння. МВ. (О. 1862. I. 100).

Каянський, а, в. Первоначально: принадлежачій Кайну, но теперь употребляется просто какъ бранное слово: мовчи, відьмо,—каянська ти дочка! О томъ, что вѣдьмы—изъ семьи Кайна—см. нар. рассказъ въ „Черниг. Губ. Вѣдомостяхъ. 1853, стр. 388.

Каятися, каюся, яшся, м. 1) Каяться. Вони проповідували, щоб каюлись. Ев. Мр. VI. 12. Расскажи людямъ... нехай пам'ятають на праведный суд Божий, бо взже мученик Іван у Києві, в печерахъ, по шию в землі стоить; а як увійде зовсім у землю, тоді ніколи буде каятися. ЗЮОР. 2) Раскаиваться, сожалѣть о сдѣланномъ. Не потурай їй, жінко, бо каятися будемъ. МВ. Не кайся, рано встатиш, молодю оженившись. Ном. 3) Каятися на кому. Перестать грѣшити при видѣ наказания, постигающаго за грѣхи кого-либо. Ном. № 3910.

Ква-ква! межъ, выражающее крикъ лягушки. Моя жаба квакають: ква-ква!

Квадра, ри, ж. Четверть (фазы луны). В остатню квадрю жінота ні за віщо ні садитиме нічого, ні сїятиме, ні солитиме уірків. Ном. № 13418.

Квадранець, нця, м. Четверть часа. Котл.

Квадрат, ту, м. Квадратъ.

Квадратовий, а, в. Квадратный. Я волила б собі збудувати... три великі замки: довгу, квадратову і круглу. Левид. I. 297.

Квадратувати, тую, аш, м. Превращать въ квадратъ.

Квадрівий, а, в.—Квадратовий. Вся хата була зложена з липових квадратних бруствів, ладко витесаних. Стор. Ум. Квадрівенький. НВолын. у.

Квак, ка, м. 1) Родъ птицъ. Стирчить, мов у квака чубик. Снм. 230. 2) Дѣтск. игра: плюють сквозь согнутые кольцою пальцы и оплеванній ихъ долженъ ловить остальныхъ играющихъ. Мил. 55. См. Ивак.

Квакання, ня, с. Кваканье.

Квакати, каю, аш, м. 1) Квакать (о лягушкѣ). Сила жаба та й квакає. Кв.

2) квачу, квачеш. Крякати (объ утѣ). Заріє, сину, качурину,—нехай кача кваче, Чуб. V. 883. 3) Говорити (выраженіе презрительное). Годі, годі, квачати!—кажуть кармазини.—Побачимо ось, чия візьме. К. ЧР. 298.

Квакун, нб, м.=Квак.

Кванька, ки, ж. Родъ жидеаго купавля. Добра кванька, та нема лоньки,—хба буду пальком. Ном. № 11968. Употребляется только въ поговоркѣ?

Квап, пу, ж. Поспѣшность, торопливость.

Квапнѣти, плю, пиш, м. 1) Торопнѣти. Желех. 2) Совать. Та квапни ніс позаній свій у чистую оцюю воду. Глб.

Квапнѣтися, плюся, пишся, м. 1) Спѣшнѣти, торопнѣтися. Не квапся против невода рыбу ловити. Ном. № 2603. Не квапся потерд батька в пекло. Ном. Ходім, Рябко!—Еге, ходім! Не дуже квапся! Гул.-Арт. (О. 1861. III. 84). 2) Стремнѣтися. Мирських забавок, до которых молодя душа його, не зірши, як і в инших людей, квапнѣлась. К. Г. Кв. XII. Хлоп'ята вже квапнѣлися чумкувати. Г. Барв. 11. 3) Лѣстнѣтися, зарнѣтися. Ты не квапся на мою дочку, бо вона не твоя: ти безштанько, наймит, а вона хазяйською роду. Каневск. у.

Кваплення, нл, с. 1) Торопливость, поспѣшность. 2) Прельщеніе.

Квапльнѣй, а, е. 1) Поспѣшнѣй, торопливѣй. 2) Склоннѣй. Чоловік квапльнѣй тільки до злого, лишого. Левниц (Правда 1868, 508).

Квапльвість, вости, ж. Поспѣшность.

Квапльво, нар. Поспѣшно.

Квапльятися, лѣюся, ешся, м. Спѣшнѣти, торопнѣтися. Квапльятися-хапається, як поївѣна замѣж. Гатц. 337. Ном. № 4833.

Квапльнѣй, а, е. 1) Спѣшнѣй. 2) Охочѣй до чего. 3) Соблазнительнѣй. Гроши квапльнѣ! що кожне на їх квапнѣтися. Чп-гер. у.

Квапно, нар. 1) Спѣшно. Мені квапно. Я спішу. Так томо мені квапно діялося. Федьк. 2) Соблазнительно.

Кварт, ти, ж. 1) Кварт, мѣра жидкоостей. Три кварта не простої горілки, оквитой взяти. ЗЮОР. I. 218. Смирѣнна хвада одкупується од смілої нахабы кварталю горілки. К. Г. Кв. Въ Полт. губ. квартами продають сѣмена лука. Вас. 203. 2) Кварт—посула. Чуб. VI. 112. Він сьому

витпощи осьмуху, послѣди з кварти сѣмивас. Котл. Ен. Ум. Квартонька, кварточка. Ой піду я до шинкарочки, возьму меду й да дві кварточки. Чуб. V. 533. См. еще: Кватирна, кватирочка, кватирна, кватруга.

Квартал, лу, м. 1) Четвертая часть. 2) Четвертая часть года. 3) Сборъ, податъ, собиравшася по четвертацѣ года въ прошлое время въ Украинѣ: зникли збори, вже... не правлять кварталу. КС. 1882. IX. 568. 4) Кварталь. Оселя... ворітьми виходила з другого боку кварталу на другу вулицю. Левниц. Пов. 18. 5) Извѣстная часть землѣ, получаемая домохозяиномъ-крестяниномъ при общественномъ передѣлѣ. Ефименко. Черниг. г.

Квартіна, ни, ж.=Кварт. Ум. Квартіночка. Чг. 77.

Квартіра, рн, ж. 1) Квартира. Гордо і нищою переступив поріг своєї панської квартири. Левниц. I. 219. 2) Форточка въ окнѣ. Одсунь, Господаре, кватіру, полянь на небо й на ниво. Грин. III. 671. Ум. Квартирна, квартіронька, квартірочна. Одично я кватірочку, подай, мила, білу ручку. Чуб. См. Кватіра.

Квартірка, ки, ж. 1) Ум. отъ кварта. Небольшая мѣра водки. Любив неборак і яку кватіру в горлянку вилити. Св. Л. 169. 2) Ум. отъ кватіра.

Квартіронька и квартірочка, ки, ж. Ум. отъ кватіра.

Квартій, а, е. 1) Въѣстимостью въ одну кварту. 2) Квартовѣ цибуля. Лукъ, оставляемый на сѣмена; послѣднія продаются квартами, отчего и получилось названіе. Вас. 203.

Квартонька и кварточка, ки, ж. Ум. отъ кварта.

Квартуга, ги, ж. Ув. отъ кварта. Взяли б кватругу та сім б кошом, та й пили б. Ном. № 14091.

Кварцінѣй, а, е. О войскѣ, солдатѣ: содержащійся на четвертую часть доходу съ королевскихъ вѣнѣй старой Польши. Білая замку стояли курені ни три тисячі кварціаного війська. Стор. МПР. 67.

Квас, су, м. 1) Кислота. 2) Квасъ. Чуб. VII. 446. Знайте нас: ми кислиці, із нас квас. Ном. № 2524. 3) Закваска. Остергайтесь квасу фарисейського. Ев. Мр. VIII. 15. 4) Также квас шесьний. Квасъ для выдѣлки кожъ. Шух. I. 253. Вас. 157. Ум. Квасон.

Квасець, сця, м. Раст. Ruscus acetasella.

Квасиво, *ва*, с. Квашеньє (квашенне бураки, капуста, яблоки и пр.) *Закупила я яблук на квасиво*. Чигир. у.

Квасило, *ла*, с. Плохой, синтой квасъ. *Як був квас, то не було вас, а як наста- ло квасило, то й вас розносило*. Ном. № 4579.

Квасина, *ни*, ж. Квашеньє. НВолынск. у.

Квасити, *шу*, *сипи*, *ла*. 1) Квасить. 2) Окислять. 3) — губи. *Имѣть кислу мину*. *Жінкам та дітям можно квасить губи*. Свѣш. 22.

Кваситися, *шуся*, *сипося*, *ла*. *Имѣть кислу мину*, хнызять, брызжать. Желех.

Кваскуватий, *а*, е. Кисловатий.

Квасліна, *ни*, ж. 1) Иногда только во мн. ч.: квасліни. Квасная гуща. Черниг. 2) Хлѣбная гуща, употребляемая при выдѣлкѣ овчинъ. Сумск. у.

Квасній, *а*, е. Кислый. *Оце вишні квасні, а це—солодкі*. Каменец. у. **Кваснѣ тѣсто**. Кислое тѣсто, а также небольшое количество тѣста, оставаемаго въ квашнѣ для слѣдующаго раза. Каменец. у.

Квасніе, *ка*, м. 1) Погребъ для квашенныхъ овощей. Кіев. г. 2) Кадка для квашенія. Екатериносл. г. Мнж. 181. 3) Дубильный чанъ. Сумск. у.

Квасніца, *ці*, ж. 1) Дикое яблоко. *Носив хлопцев молоденький до дівчини ябка, носив перше солоденькі, а послѣ квасніци*. Чуб. V. 122. 2) — Гуслянка.

Квасність, *ности*, ж. Кислота.

Квасніти, *нію*, *аш*, *ла*. Киснуть.

Квасно, *нар*. Кисло.

Кваснути, *сну*, *неш*, *ла*. — **Квасніти**. *Шипіять, як кваснуть, бураки*. Ботл. Ен. III. 33.

Квасок, *скуп*, м. Ум. отъ квас. 1) Квасокъ. 2) Цавель. 3) Родъ вужанья. *Варють борщі, локшину, квасок*. Кв. 4) Раст. *Rumex acetosella*. Вх. Пч. I. 12.

Квасолѣчка, *ки*, ж. Ум. отъ квасоля.

Квасоляна, *ни*, ж. Одно зерно фасоли.

Квасолюватий, *а*, е. О барашковомъ мѣхѣ: съ завітками въ фасольное зерно. Вас. 198.

Квасоля, *лі*, ж. Фасоль. *Phaseolus vulgaris*. У нашого дядька квасолі грядка, та все біла. Ном. стр. 297. *Отіуть було із-за тину вилає квасоля по тв. чині*. Шевч. 492. Ум. **Квасолѣчка**. *Посадила квасолечку*. Грин. III. 350.

Кватура, *ри*, ж. — **Кватира**. Мет. 378. Шевч. 346.

Кватира, *ри*, ж. 1) Квартира. *До Хотії прибував, у старшого копитана на квартиру став*. Макс. (1849). 72. *Тутечки недалечко... и на квартирі стали*. Стор. 2) Оконное стекло. *Подивися, моя доню, в вишню квартиру: спускаються козаченки з гори на долину*. Луцаш. 3) Форточка въ окнѣ. *Ой одсунув козак Нечасно квартиру од ринку*. АД. 74. 4) Фаза луны. Чуб. I. 10. Ум. **Кватірна**, **кватіроньна**, **кватірочна**. *Пойдемо у Москву на кватіроньки стол- ти*. *Відчинила кватіроньку*. Грин. III. 308. *А я шовком вишиваю, в кватірочку вишляю*. Шевч. 196. *Подай, подай крізь кватірочку руку!* Мет. 7. *Ой одсуне спід- ню кватірочку*. АД. II. 73. См **Квартира**, **кватера**, **кватіра**.

Кватираят, *та*, м. Квартирантъ. Лебедиск. у.

Кватирантів, *а*, е. Приналежащій квартиранту.

Квати́рка и **квати́рька**, *ки*, ж. Ум. отъ кватира. 1) Квартирка. 2) Стекло въ окнѣ. *Подивися козак Нечай у нову кватирку*. Макс. 3) Форточка въ окнѣ. Вас. 149. *Хтось одсунув знавору кватирку і тукнув на всю світлицю: Пулу!* К. ЧР. 221. *Ой відсунув та пан Нечасенко кватирку од ринку*. АД. II. 71. 4) Часть шапки (ка- кая)? *Дужею іостра кватирку: на його шап- ку треба крутішу*. Лебед. у. По объясне- нію Василенко, часть фуражки между око- лышемъ и верхомъ. Вас. 156. 5) Небольшое отверстие, вырѣзанное въ арбузѣ, что- бы узнать, спѣлъ-ли онъ. *Нехай наріже кавун на кватирку, так я покрутиту, який він.* Черниг. у. 6) Ум. отъ кватира. *Мені молодий купують іорівки. Ідна купить кватиричку, друа тіє кватирки* Грин. III. 281.

Квати́рний, *а*, е. Квартирный.

Квати́ро́чка, *ки*, ж. Ум. отъ кватира.

Кваті́ро́чка, *ки*, ж. 1) Ум. отъ кватира. 2) Ум. отъ кватира. *Гей! поставлю я кватирочку меду, таки тебе з розумо́нчу зведу*. Чуб. V. 347. *Возьми собі кватиро́чку та йди додомочку, та й вдома напийся та й не волочися*. Грин. III. 823.

Квату́вання, *ня*, с. Квартирование, стоянка.

Квату́вати, *рѣю*, *аш*, *ла*. 1) Квартировать. *В його кватирував о. Яким же семинаристом*. Св. Л. 216. 2) Стоять по-стоємъ. *В неділю рано стало світати, стали ся жовніри кватирувати*. Гол. I.

147. Москаль, що кватирував у нас. Г. Барв. 425.

Квaтирькa. См. Квaтирькa.

Квaтирьa, рі, ж. = **Квaтирьa.** Да й їди, мати, поскорій із хати! Да чою ї, мати, на ворота полядави? Да чою ї, мати, да кватири не шукаєш? Грин. III. 379. Мені згелів капрал їти на кватиру. Федьк. Вилядав в кватиру, чи не їде ще мужик з поля. Федьк.

Квaцювaти, цюю, еш, м. Сильно намазывать какою-либо жидкостью, напр., красной.

Квaцяти, цяю, еш, м. Размазывать. *Ото не їсть, а тільки квaцяє.*

Квaч, чя, м. 1) Мазилка для смазки колес дегтем. (Продавався) *дують і в ширтасах, і в мазницях, і самі квачі.* Кв. П'яний як квач. Плянь какъ стелька. Ном. № 11755. 2) О человекѣ переносно: безхарактерный, тряпка. *Не буде з його (з пана) нічого... я одразу побачив, що квач.* МВ. (О. 1861. III. 60). 3) Родъ дѣтской игры. См. Иван. КС. 1887. VI. 481. Ив. 48. Млв. 55. Ум. Ивaчим.

Квaчик, кв, м. Ум. отъ квач. 1) Мазилочка. 2) Кисточка (для мазанія).

Квaша, шя, ж. 1) Вареное жидкое кисло-сладкое гѣсто. Чуб. VII. 440. *Куди тобі грішному кісьм їсти, коли ти ї кваші не вкусиш.* Посл. 2) Переносно: плакса. Ум. Ивaшина.

Квaшений, а, е. Кислый, скисшій. *Квашене молоко на сыр зсілося.* Чигир. у.

Квaшення, ня, с. Квашение.

Квaшія, шія, ж. Длинная полоса кожи. Як коняка, або инша скотина здоagne, її обдеруть, шкура висохне, потім її мочать, далі вологать, складають у чевтерю, або й більш і надавають на день (не більш), а потім б'ють (ріжуть) на квашії (длинныя полосы). Черноморія. Ув. Ивaшія-на. Хто кому скаже брешеш, так тому од с... до потиляки вцїзати на три пальці шкури квашіялки виж. 124.

Квaшка, кв, ж. Ум. отъ кваша.

Квaзнути, ну, неш, м. Хныкать. *І чого кнзне? Евaтериного г.*

Квaліна, ня, ж. Плять, стенаніе. *Ненко моя, ненко, мала-сь мя єдику,—дала-сь мене, ненко, навѣки в колимну.* Гол. III. 319.

Квaліти, лѣ, ліш, м. 1) Плякать, стонать. *І колимть-плаче Ярослава.* Шевч. *І росло ж воно трудно то болезно: усе недужає та колимть.* МВ. II. 48. 2) Кри-

чать, преимущественно жалобно (о звѣряхъ, птицахъ). *Возки-сироманці набінали, по тернахъ, по балагахъ жовту кість жовкували, жалібнико кочили-прокиляли.* Макс. (1849) 23. *Не ясний сокіл колимть-прокиляв, як син до батька, до матері з тязкої неволі в городи християнські поклон посилав.* АД. I. 95.

Квaлія, ля, с. 1) Стогъ, стенаніе, плачъ (о людяхъ). 2) Вой вѣтра.

Квaль, лѣ, м. Стогъ, жалобный крикъ. Желех.

Квaтъ, ту, м. 1) Разсчетъ, получение рабочихъ денегъ. Черк. у. 2) Квитанція, расписка въ полученіи. 3) Расписка, дающая право на получение чего-либо. *Надіа... яресу та й піюво до його (пана). Думало: і познакомлюсь, і поговорю за квaтъ на дрова.* Бо то ж, бач, пани давали нам дрова з свого лісу. Левиц. I. 4) Запись, реестръ. *Записати її в листи, щоб її були такі й сестри; записати її в квити, щоб були такі й діти.* Мет. 235.

Квaтѣ, тѣа, м. 1) = **Квaтъ 2.** 2) Вилетъ на вхлѣд. *Чи зараз дають квaтки на пароход?* Харьк. 3) = **Квaтъ 3.** Чуб. VI. 123.

Квi, меж, выражающее крикъ свиньи. **Квiк, ку, м.** Визгъ поросенка. *Не мала баба клопоту, купила порося: порося у квiк, а баба у крик.* Ном. № 10058.

Квiкало, ла, с. Визжающее существо.

Квiкати, каю, еш, однокр. в. квiкнуги, кну, неш, м. Визжать (о свиньяхъ). *Мудрість Грiшкова свиней ізлалака—хрукнути, квiкнути, далі з ліва драма.* Март. См. Кувiкати.

Квiтъ, ту, м. 1) Цвѣтокъ. *Зацїла калина у лузі та пустила квiтни.* Макс. *Діточки мої, квiтки мої! нов'ям єш у зеленочку.* МВ. I. 46. 2) В квiті = **Квiтна 4.** *Зав'язала голову нового хусткою, все чорною і край в квiти.* Св. Л. 76.

Квiтѣнь, тѣя, м. Апрель. *Коли на Мартина (14 квiтня) буде хороша година, то буде хороше на людей і на урожай.* Ном. № 481.

Квiтіна, ня, ж. Одинъ цвѣтокъ. *Ось я принесла тобі сорочечку і тую квiтину з стозожок... сьогодні мое вiнчання.* О. 1862. VIII. 25. Ум. Квiтіночка. *А дитиночка—як квiтиночка.* Грин. III. 387.

Квiтка, кв, ж. 1) Цвѣтокъ. *А без долі біле личко,—як квiтка на полі: пече сонце, їйда вітер, рве всякий по волі.* Шевч. 70. *Провітав в саду квiтка... О, траво*

висока! Закрий її, сховай її від людського ока. К. Досв. Ой вирву я з рожеї квітку та й пушу на воду: пливи, пливи, з рожеї квітко, та й до моего роду. Нп. 2) мн. Вбюже язъ искусственныхъ цвѣтовъ, который носитъ дѣвушка, преимущественно просватанная. 3) Цвѣтной бабѣ, пришиваемій къ шапекъ на свадьбѣ жениху и боярамъ. Беруть шапки у бояр и пришиваютъ квітки, співають так само, як і поді, коли пришивають квітку молодому. Чуб. IV. 567. Пйду з села,—зараз ожеснюся: мені, дівоко, та пришиють квітку, тебе, дівоко, застерять в намітку. Мет. 15. Переносно: квітку пришити (кому). Осмѣять кого остримъ словомъ, мѣтлимъ отвѣтомъ и пр. Се така, що кожному квітку пришиє. Эта каждаго осмѣть. (Уміла) квітку хоть кому пришити, лигро на-смѣяться. Мвр. Н. 35. Обізвется який парубок,—він зараз і пришиє квітку: дівчатм рєст, парубокєй сором. О. 1861. VIII. 19. 4) Букетикъ язъ калины или цвѣтовъ, подносимий на крестинахъ повивальной бабкой гостямъ. КС. 1893. VII. 79. 5) Особий родъ вышивки на сорочкѣ. Залюбовск. Чуб. VII. 427. 6) У квітні. О матеріи: ст. рисункомъ въ видѣ цвѣтовъ. Жилетка шовкова в квітки. Св. Л. 174. Ум. Квітонька, квіточка. По садочку йшла, квіточки рвала. Чуб. V. 6. Квітоньками иреникомъ рожека розцвіла. Сніп. У хаті в її—як у віночку, хлѣб витечений—як сонце, сама сидить—як квіточка. ЗОЮР. I. 145. Дівчинонька, як квіточка, з нею рай. Глѣб.

Квітневий, а, в. Апрѣльскій.

Квітний, а, в. Цвѣтущій. Можна розцвітаться в луках зеленех, на квітнихъ луках. Левци. (Правда, 1868, 520).

Квітникъ, ка, м. Цвѣтникъ. Як багато квіток в нашій садю! промовив Дашкович, залагаючи в вікно на квітник. Левци. Пов. 33. Зеленими... хуторські сади, як росквітні квітники. Мвр. ХРВ. 8. Ум. Квітничок. Ходимо ми з нею по садку, робить вона квітнички і я їй помагала. О. 1862. X. 3. З обох боків Ганку був квітничок, де панські квітки перемишувались з зеленимъ зіллям. Левци. Пов. Степи з невеличкими хуторами, що як квітнички (здавались). Мвр. ХРВ. 140.

Квітнути, ну, нош, м. Цвѣсти.

Квітнутий, а, в. Цвѣтущій.

Квітонька и квіточка, ки, жє. Ум. отъ квітна.

Квіття, тя, с. соб. Цвѣты. Угор.

Квітувати, тѹю, еш, м. Цвѣсти (о хлѣбныхъ злакахъ). Жито квітувє. Ном. № 10162.

Квітущий, а, в. Цвѣтущій. Весна прийшла теплая, свіжєя, квітущєя. МВ. I. 115.

Квітчанний, а, в. 1) Цвѣточный. Тепленький вітрець по овою степу несе йому квітчані запати. Стор. I. 206. 2) Украшений цвѣтами. Квітчанюю ювовою схи-мисєя до неньки. К. Досв.

Квітчанна, ня, с. Убраніє цвѣтами. Жаль мені дівування і дитячого квітчання. Чуб. V. 44.

Квітчастий, а, в. 1) Цвѣстистый, усѣ-янный цвѣтами. Радуйся, ниво непомята! Радуйся, земле, не повизай квітчастимъ лаком! Шевч. 628. Ми знайдемо, мій ю-лубе, зелені діброви і долини квітчасті. О. 1861. II 49. 2) Разноцвѣтний, цвѣтної (о матеріяхъ). Квітчастий полє. Чигир. у. В'ються по вітру стрічки дівочі різно-цвітні, квітчасті. МВ. I. 93.

Квітчати, чѹю, еш, м. 1) Убирати, украшати цвѣтами. І баранком, і рутюю, і рєстою квітчєє весна землю. Шевч. 252. 2) Украшати. І волоцюгами помагали рогами людський лоб квітчати. Котл.

Квітчанєся, чѹєся, ешєся, м. Укра-шаться цвѣтами. Сухій вишині не квітча-тєся. Посл. Квітчалєся Настєчка. Грин. III. 79.

Квітчій, а, в. Цвѣтущій. Квітчюєа лука. Мвр. ХРВ. 65.

Квітчати, чѹ, чѹш, м. Визжати. Сви-ня квітчить, а в пліт лїє. Ном. № 2740.

Квітчєння, ня, с.—Ключєння. Коли побачили, що гроші горять, то зроби квітчєннямъ хрєст на тому місці,—гроші так і видуть з під землі. Подольск. губ.

Кво-кво! межь, виражающее клохтанье насѣдки. Ой ходила квочка вдоволя кілоч-ка, кво-кво-кво, вдоволя кілочка. Чуб. III. 194.

І Квоє! межь.—Кво. Ходить квочка коло кілочка та все квок, квок! Заглад.

II Квок, ка, м. Влє сказєць: крєстєє-нянєть, который бралєся высєживать цнє-лєть. Мнж. 117.

Квобкати, квю, еш, м.—Квостати. Угор.

Квостати, кѹ, чєш, м. 1) Клохтати (о насѣдкѣ). 2) Квєвати глухо (о лягуш-кѣ). Тільки квєкєє усє жєбєя згорює. 3) Постоянно охати, стонати, жалуюсь на бо-лѣзнь, несчасťє и пр. (о чєловѣкѣ).

Квоту́ха, хи, ж. Насѣдка.

Кво́лий, а, о. Слабый, хилый, болѣзненный, больной.

Кво́литися, люся, лишся, м. 1) Быть больнымъ, хирѣть. *Вона й кволитися вже,—нездужає.* ЗОЮР. II. 53. 2) Жаловаться на боль. *Перед товариством сором кволитися, а дома заляжу до завтра.* К. ЧР. 266. *Почав кволитися, що в боку болить.* Г. Барв. 110.

Кво́листь, лости, ж. Слабость, хилость.

Кво́лити, лію, аш, м. Хворать, хирѣть, болѣть. *Буде спати—не плакати, буде рости—не болѣти, ни серденьку не кволити.* Нп.

Кво́чечка, ки, жс. Ум. отъ квочка.

Квочка, ки, жс. 1) Насѣдка. *А з курчатами квочка... кублилась у моркві.* Левиц. I. 28. 2) Соевѣздіе племей. Мнж. 148. Соевѣздія имѣють слѣдующія наименованія: *Віз, Квочка, Чепіа, Косарі...* Чуб. I. 14. 3) Название играющаго ребенка въ игрѣ въ пиж. Ив. 37. Ум. Квочечка.

Кв'як, ка, м.—Квак 1?

Ке (для ед. ч.), **кѣте** (для мн. ч.). Дай, подай, подайте. Огон. 165—166. *Що воно за сѣлка, що вона так жарно грає? А ке, я заграю.* ЗОЮР. II. 21. *Коли не вмиєш тирюа зѣсти, ке його сюди.* Ном. № 6204. *Кете мли кресало та тютюну.* Шевч. 78.

Кѣба, би, жс.—Кѣбѣта. Нема кѣби зробить. Киев. г.

Кѣбѣта, ти, жс. Дарованіе, умѣніе, способность. *Ех, як би то!.. Та що й казати! Кѣбѣти не маю.* Шевч. 46.

Кѣбѣтливий, а, о. Способный, даровитый, талантливый. *Дуже кѣбѣтлива дитина.* Харьк. г.

Кѣбѣтний, а, о.—Кѣбѣтливий. Кѣбѣтний чоловік. Киев. г.

Кѣбѣтливий и кѣбѣтний, а, о.—Кѣбѣтливий и кѣбѣтний. Левч. 30. Мнж. 182.

Кѣвкнути, кну, неш, м. Екнуть. *Як магнув під бик, то стара й зуби стяла, мли кевкнуло.* Св. Л. 286.

Кед, нар.—Кедь *Тоді спізала, кед есь сина комизала.* Гол. I. 172.

Кѣдві-кѣдзі! меж. Призывъ козъ. Вх. 3н. 24.

Кеді, нар. Когда. Подражаніе языку бѣлоруса въ анекдотѣ о послѣднемъ: *Він мене кеді чи не кеді обухои, а я його шасту та пошасту кашельом.* Ном. № 745.

Кедр, ра, м. Кедръ, *Pinus sembra.* Ях ливанський кедр високий пілля широко пускати. К. Псалт.

Кѣдра, ри, жс.—Кедр. *Ще на його дворі там стояла кедра, що на тій кедрі три святії щедрі.* Грин. III. 5.

Кедрина, ни, жс. Кедръ; кедровое дерево. *Треба браття товарищу кедрину тесати.* Федьк. *Ой умру, мій миленький, умру,—зроби мені кедровую трину!*—*Ой де ж, мила, кедрини достати? Будеш, мила, і в сосновій лежати.* Мет. 267.

Кедровий, а, о. Кедровый. *Зроби мені кедровую трину.* Мет. 267. *Застель столи кедровий.* Гол.

Кедру́ша, ші, жс. Зоол.: кедровка пестрал, *Corvus caryocatactes.* Желех. Вх. 3н. 24.

Кедь, нар.—Коли. *Як би я го зчарувала, кедь я чари не видала? Голов. Кедь не прийду за рік, за два—не чекай м'я, мила, ніда.* Гол. I. 83.

Кѣкинъ, ня, м. Тяжесть, бремя. *Ский кѣкинъ мѣ на душі, іоловки не зведу.* Гол. III. 11.

Кей—Ке. *Кей сюди.* Харьк. у.

Кѣйло, ла, с.—Кійло. *Одна іора три-ву родить, а другая кѣйло.* Гол.

Кѣйловий, а, о. 1) Ковылевый. 2) Волнующийся подобно ковылю. *Шовковим фостом (кінь) сліди заметає, кѣйловое іриш-ков вде поле застелає.* Гол. IV. 357.

Кѣларь, ря, м. Инокъ, завѣдывающій всѣми монастырскими имѣніями.

Кѣлев, ва, м.—Келеп 2. Гол. Од. 70, 80.

Кѣленька, ки, жс. Ум. отъ кѣлія.

Кѣлеп, па, м. 1) Чекавъ. (Голота) до його прибуває, келепом міжи плечи грімає. ЗОЮР. I. 18. *Чи не розкололи лажі мені іолови шаблями да келепами?* К. ЧР. 116. 2) Палка съ рукояткой, преимущественно въ родѣ молотка. *Взявши келеп в руки... потягну: і доберуся сях то так в Теплиці:* Мкр. Н. 14. 3) Черепаша. Мнж. 182. Ум. Келепѣць. *Із під поли позлотистий келепець виньмає, по столу три рази за-тинає.* ЗОЮР. I. 319.

Кѣлеф, фа, м.—Келеп 2. Шух. I. 128, 274.

Кѣлех и кѣліх, ха, м. 1) Чаша церковная. 2) Кубокъ, чара, бокаль.

Кѣлиця, ці, жс. Кисть, украшающая шляпу парнягалицяго Покуття. Kolb. I. 36.

Келіска и **келійка**, **ки**, **жс**. Ум. отъ **келія**.

Келішок, **шка**, **м**. Рюмь. Св. Л. 58.

Келія, **лії**, **жс**. Келія. *Отець Залізо з келій вийшов*. Чуб. I. 162. *Перевезти із келій в дату на помості*. Шевч. 194. Ум. **Келенька**, **келіска**, **келійна**. *Велю слугам келеньку зробити, велю старцю у келенції жити*. Нп. *Сидить (чернець) у себе в келієнці, чита божє слово*. Рудч. Ск. II. 201. *Ой построй келієнку на крутій горі*. Нп.

Келтувати, **тїю**, **еш**, **л**. = **Глитати**. Вх. Зн. 24.

Кельбух, **ха**, **м**. = **Тельбух**. *Знайшов там десь задріпане теля, облупив його, бандури випустив, кельбух на голову нап'яв*. Мнж. 18.

Кельня, **ні**, **жс**. 1) Лопатка у штука-туровъ. 2) Каретный кузовъ.

Келюх, **ха**, **м**. = **Келех** 2. *Столи за-ставлені туровими рогами, келюхами і чар-ками*. Стор.

Кемзувати, **зїю**, **еш**, **л**. Думать, размышлять. *Що він там собі кемзує?* Харьк. у.

Кендерія, **ці**, **жс**. Кукуруза. Вх. Зн. 25.

Кенді. См. **Кендя**.

Кендюх, **ха**, **м**. Желудокъ четвероно-гихъ животныхъ. Сим. 142. Чуб. VII. 443. *І очия (у вола) тельбухи з кишками і нильно кендюх розлядав*. Котл. Ен. Ум. **Кендюшб**.

Кендюшвий, **а**, **е**. Относящийся къ желудку.

Кендюшб, **шка**, **м**. Ум. отъ **кендюх**.

Кендя, **ді**, **жс**. Чаше во мн. ч. **Кенді**, **дів**. 1) Валенки, валенныя калоши. Чуб. VII. 575. Сим. 71, 72. 2) Въ насмѣшку такъ называютъ большіе сапоги. Чуб. VII. 575.

Кеп, **кепа** и **кпа**, **м**. 1) Дуракъ, глупецъ. *Було не кпити з Микити, бо Микита і сам кеп*. Ном. № 6815. *Не таким кпал, пане-брате, в Польщі крулявати*. О. 1863. II. 54. 2) Карточная игра въ дураки. *Які ж були до карт охочі...—гуляли часто до піночі... у памфіля, в візка і в кепи*. Котл. Ен. III. 9.

Кепенъ, **пия**, **м**. = **Кепеня**.

Кепеняк, **ка**, **м**. 1) Одежда угорскихъ украинцевъ-горожанъ: родъ венгерской че-мерки съ особаго рода вышивками и съ боль-шимъ количествомъ пуговиць. 2) Верхняя суконная кофта, носимая украинскими мѣ-щанами въ Угорщинѣ. Гол. Од. 81.

Кепкування, **ня**, **с**. Насмѣшка. *Аж ось посипались кепкування і нарікання і на Павлуку*. Стор. МПр. 148.

Кепкувати, **кїю**, **еш**, **л**. 1) Смѣяться надъ кѣмъ, насмѣхаться. *Кепкують з його, як із блазня, та тільки за боки беруться*. К. ЧР. 139. *Ой косить хазяїн зелену діб-рову, аж нїт з його лиця летється, а чу-мак під возом сидить в холодочку та з хазяїна кепкує, сміється*. Грин. III. 569. 2) Пренебрегать. Въ такомъ значеніи сло-во это находится въ одной пословицѣ, по всѣмъ признакамъ фальсифицирован-ной, появившейся сперва въ "Ужинку" М. Гатчука, а затѣмъ перепечатанной Номисомъ: *Пани правдою кепкують, про теж у світі панують*. Гатч. 345.

Кепство, **ва**, **с**. Глупость. *Словай кеп-ство на господарство*. Ном. № 2838. *Щоб не робив кепства, то поклади три карбо-ванці*. Черк. у.

Кепський, **а**, **е**. 1) Глупый. *Лучче з добрим загубити, як з кепським найти*. Посл. 2) Плохой, дурной. *Грицько забачив, що то кепська справа, магнув ся задку, сун мана діряка*. Гол. *Кепські вісті засмутили і роздратували князя*. Стор. МПр.

Кепсько, нар. Худо, плохо. *То кепсько, що не купив соли*. НВолын. у.

Кептар, **ра**, **м**. Родъ короткаго полу-шубка безъ рукавовъ (у гуцуловъ). Шух. I. 121. Kolb. I. 41, 42. Ум. **Кептарин**.

Керв, **ви**, **кервавий** и пр. = **Крив**, **кривавий** и пр.

Кервель, **лю**, **м**. Раст. Scandix Cere-folium L. ЗЮЗО. I. 135.

Керез, **пред**. 1) Черезъ. *Москаль... по-шов напрямць керез став Рудч. Утоп-тав стежечку керез тишин двур*. Чуб. 2) Изъ-за. *Керез тебе, жєно, своїх будєм страхати*.

Керєн, **рєї**, **жс**. = **Кирєя**. *Уповама, мам-цю, на керєю,—думала бути попадею*. Мет. 237.

Керїнняця, **ці**, **жс**. = **Кирїнняця**. Шух. I. 34.

Керліба, **би**, **жс**. = **Сиворотке**. Шух. I. 213.

Керма, **ми**, **жс**. Весло, которымъ нра-вятъ, руль. Желєх. Руль у плотовъ; со-стоитъ изъ дошки (лопасті) в другарі (ру-коятка), который вращается на свєрені (шнїпѣ), вдѣланномъ въ стїлєць. Шух. I. 181.

Керманч, **ча**, **м**. Рулевой, кормчий на суднѣ, плотъ. Шух. I. 37. *Досвідчений керманч, що знає усі закутки ріки, усі*

плиткі місця, на яких би дараби могли осісти, всі скопи у воді, о які розбитися може дараба, держить керму при передній тальбі. Шух. I. 183. Пишині керманічі кедровими веселыми плюскоатю. Федьк. Пов.

Кермек, ку, м. 1) Раст. *Statice Gmelini* Willd. ЗЮЗО. I. 137. 2) *Statice tatarica* L. ЗЮЗО. I. 137.

Кермецький, а, в. Относительный к кермезу. Сей ремінь не хлібної чиниби, а кермецької. Конст. у.

Керпець, пца, м. 1)—Личак. Желех. 2)—Постіл. Гол. Од. 75.

Керсёт, та, м.—Керсетка. Та продала дівчина керсет, та купила чумакові кисет. Нп.

Керсётка, ки, ж. Верхня жіноча одежа без рукавів.

Кертїна, ни и кертїця, ці, ж. Кротъ. Желех.

Кертїчина, ни, ж. Холмикъ, поднятий кротомъ. Желех.

Кертовиння, ня, с. соб. Холмиги, поднятые кротомъ. Желех.

Керування, ня, с. Управление. Желех.

Керувати, рїю, аш, м. Направлять, управляютъ. Чоловік мислить, а Бог керує. Ном. № 82. Попереду Гамалія байдаком керує. Шевч. 57. Коня керують уздом, а чоловіка словом. Посл.

Керунок, ику, м. Направление.

Кесарик, ка, м. Ум. отъ кесаря.

Кесарів, а, в. Кесаревъ, кесарскій. Непевне вдумавши свято патрицій-аристократи и мудрий кесарів сенат. Шевч. 607.

Кесарський, а, в.—Кесарів.

Кесарь, ря, м. Кесарь, императоръ. Та заразом щоб доклати, вони на радї й присудили, щоб просто кесаря назвати самим Юпитером. Шевч. 608. Война стала од кесаря пана уже виволана. Ум. Кесарин. Запала Наталя кесарика обити. Нп.

Кёте. См. Кё.

Кётяг, гу и кётах, ху, м.—Китяг. З-за темного дуба... калинова вітка витягнеться и червоний кетяг лід торить, як жар. МВ. I. 156. Люди на калині, на бузині-кетяхами, а на тернові, на вишині—порічні. НВолын. у.

Кефалá, лі, ж. Кефаль.

Кецка, ки, ж.—Кидка. На місці, з якого вирізає кецку, закопує хрест так завеликий, аби застав вирізану кецку. Шух. I. 213.

Кець-кець! меж. Зовъ свиней. Радом у.

Кешёня, пі, ж.—Кишеня.

Кзáмент, ту, м. Экзамень. Змієв. у. **Кзáментувати, тїю, аш, м.** Экзаменовать. Змієв. у. Школярі кзáментовані. Змієв. у.

Кибáлиця, ці, ж.—Кибалка. Дівки вінки погубили, молодіці кибалиці. Чуб. V. 1113.

Кибáлка, ки, ж. Родъ головного женского убора. Гол. Од. 27. Вирїяла в гряджолїята павичку, сховала під кибалку личку, щоб не світилася коса. Котл. Еп. (В старовину молода) в понеділок не очіпок, а кораблик мала, або бізую кибалку любю надівала. Мкр. Н. 34 Ум. Кибáлочна. Крають китавечку, зичють кибалочку та на зівую головочку. Мет. 158. Он ілянь на порі, діво, несуть твоє діло: чінчикок, кибалочку на твою головочку. Грнв. III. 499.

Кйбета и пр.—Кебета и пр.

Кйбисть, сти, ж.—Кебета. Нема кйбисти у його. НВолын. у.

Кйбіт, біту, м.—Кебета. Кйбіт є співати, то й чарно співає,—краще, ніж у кого голос є. Лебед. у.

І. Кйв! меж. Выражаєть киваніє. Во на йому кив оддалеки головою. Г. Барв. 461. Кйв-мори на його! Нп.

ІІ. Кйв, ва, м. Кйвокъ, мимическій знакъ. Хто не слухає кйва, той послухає кйя. Ном. Там такий, що все на кйває та на мишє. Ном. № 5774. Підсунувши вгору шийка кйвом. К. ЦН. 173.

Кйва, вя, с. об.—Кйвун, кйвуха.

Кйвáння, ня, с. Кйваніє. Кйвання головою за кожним поклоном. Левц. (Правда, 1868. 557).

Кйвáти, вáю, аш, одн. в. кйвнүти, внү, пёш, м. 1) Кйвать. Хоч поміра, а таки памьчем кйва. Ном. № 3339. Кйва головою, наче кобила в спасіку. Ном. № 2418. Не кйвай на мене чорними бровами. Мет. 16. 2) Махати. Кйвнує на чурі и чурá сів коло його. К. ЧР. 248. Кйвáти дзвонами. Звонить. За шинкарком молоденьким дзвонами кйвають, а шинкарку Ядосеньку кіними ростяняють. Гол. Кйвáти п'ятами. Плятається, шататється. П'ятами кйває, бо діла не має. Ном. № 11049.

Кйвáтися, вáюся, ашся, м. Качаться. Шух. I. 256. Покачиваться. Ой н'є Байда та й кйвається, та на свою чюру полядається. АД. I. 145.

Кйвáч, чá, м.—Кйвонь.

Кйвонь, вня, м. Мбсяць іюль, когда лошади мотаютъ головою отъ укуса насекомыхъ. Каменец. и Чигирин. у.

Ківер, ра, м. Киверъ. Гитель білий, кивер чорний, халатець гарний і моторний. Нп. Там козак виїзжав на конику вороному..., а в жупані золотому, а в кивері золотому. Чуб. V. 8.

Кивну́ти. См. Кивати.

Киву́н, на, Люблячий кивать.

Киву́ха, хи, ж. Любящая кивать, преимущественно изъ екетства. Кв. Жел.

Кий! меж. Выражаетъ крикъ чайки. Ой біда чайні, чайці небозі, що свела дітки при битій дорозі. Кий! кий! злетівши вору. Лукаш. 85.

Кийге, ку, м. Крикъ чайки Чайка... пронеслась з книжком по над Дніпром. МВ. II. 117.

Кийгання, ня, с. Крики чайки. Желех.

Кийгати, гичу, чеш, одн. в. кийгнати, кну, неш, м. Кричать, кивнуть (о чайкѣ). Чайка киче—знь ти куличе. Лукаш. 85. (Чайка) літала над його могилою і кникала. Чуб. I. 62.

Кийгѣка, ки, ж. Чайка. Желех.

Кийгѣ, ці в кийгѣка, ки, ж. = Кигѣка. Желех.

Кидальник, ка, м. Рабочій, подающий снопы или сѣно при укладкѣ его. Мій синочку, мій золубчику! Мій молотнику, мій косарнику і мій копилнику, і мій кидальнику! Мл. 215.

Кідати, даю, еш, одн. в. кіннути, кінну, неш, м. 1) Бросать, кидать. Та й почав мені кидати у пазуху п'ятаки з обох кишень. ЗОЮР. I. 250. Не стій на моїм, не кидай пісочки. Мет. 92. Ой взяла го за реберці та й кинути через дверці. Гол. 2) Оставлять, бросать, переставать. Москаль любить жартуючи, жартуючи кине. Шевч. 65. Ой не кидай же мене та на чужей чужині. Мет. 78. Кидай... вечеряти: час на коня сісти. Макс. 3)—воду. Качать насосомъ. 4)—кров. Дѣлать кровопусканіе. 5)—сѣно. Подавать сѣно при укладываніи его въ стоги. Я вам лучче так чою пможжу бігів три робити за процент—косити там, чи сѣно кидати. О. 1862. IX. 7. 6)—ліхом об зѣмлю. Забыть о горѣ, пренебrecь имъ. Кинь лихом об зѣмлю та давай погуляем. 7) Кинуті оном. Ваглянуть, завидѣть. Скільки оком кинуті—гора мріла. Кинула оком мати на його обранця, та й відвернулася. Св. Д. 170. 8) Кидати хлящѣм. Бросать въ безпорядкѣ, какъ попало. На току повно свиней, а в хаті такий харидер: миска з водою перекинута, кури повалялі

юришки з полицѣ, а він кинув так хлящем усе хазяйство, а сам пішов на улицу. Киевск. у.

Кідатися, даюся, ешся, одн. в. кіннутися, нуся, нешся, м. 1) Бросаться. Кинувсь до Пірама і поцілував його. К. ЧР. Кидается до сірою собакою, і білою собакою, та ради не дасть. Ном. № 1766. Кинулася до Ганнусі і в коси опилася. Шевч. 22. 2) Обращаться. Вже й на прощу ходили, і до знахарів кидались—не пособляе. О. 1862. VIII. 1. 3) Впадати. Там, де Случ з Горином кидается у Припечь,—звідти ми приїнали. Черниг. 4) Биться (о сердцѣ, пульсѣ). А серце мое кидается, кидается. Г. Барв. 397. Мл. 166. 5) Не кидатися чогó. Придерживаться, не оставлять. До Св. Духа не кидайся кожуха. Ном. № 458. Цілий вік він брехав, дак того хліба не кинеється, поки і емре. Пѣршого купця не кидайся. Не упускай перваго покупщика. Чуб. I. 298. Чи стала ціна, чи не стала, а ти першого торгу не кидайся. Кв. I. 180.

Кідне, ка, м. 1) Маленькій человекъ. Вх. Зн. 25. 2) Замавашка. Вх. Зн. 25.

І. Кидь, ді, ж. Разстояніе, на которое можно что-нибудь бросить. А він був од мене не більше, як на одну кидь. Харьк.

II. Кидь меж. Выражаетъ бросаніе. Ухопив та кидь його об зѣмлю!

Кізлик, ка, м. Родъ льдины изъ замороженнаго низяка, на которомъ, катаются съ горки вмѣсто саней. Мярг. у. Слов. Д. Эварн. См. Грімак.

Кизяк, ка, м. = Кізяк.

Кійв, ва, м. Кіевъ.

Кіївський, а, в. Кіевскій.

І. Кий, кій, м. 1) Палка, трость. Язык доведе до Кієва і до кия. Ном. № 1125. Одня тільки мій Ярема на кий поцілювся. Шевч. 207. 2) Дубина, палка, на концѣ которой шаровидное утолщеніе отъ оставленной части корня. Приходить багато народу з мечами й киями. Ев. Мр. XIV. 43. Ум. Кийбон, кийбонч. Которий козак не мів в себе шаблі булатної, пицалі семп'ядної, той козак кийка на плечі забірав, за гетьманом Хмельницьким у озоніе військó поспішав. Мет. 391, 392. Ув. Кийбѣра, кийбѣра. Як сім раз одажить киякою, то хліба більше не їстимеш. К. ЧР. 273.

II. Кий, мѣст. сокращенное изъ кийий въ выраж. Кий біс! Гліб. Кий чорт! Мнж. 61.

Кийкуватий, а, е. = **Княкуватий.**

Просо кийкувате. О. 1861. IX. 192.

Кийовий, а, е. Палочный. Кийовé на-
ра́ння. Наказаніє палками (у запорожцевъ).
К. ЦН. 237.

Кийбэ, кийба́, м. Ум. отъ І. Кий.

Кийб́очок, чка, м. 1) Ум. отъ І. Кий.

2) Небольшая палочка, обязанная вышне-
выми ягодами сверху до низу, кромѣ кон-
чика, за который держитъ рука. Богодух. у.

Кй́ка, кй, ж. Дѣтск. слово. Мясо.
О. 1862. IX. 119. *Як дав дитини м'яса,
то каже: на кики! на кики!* Уманск. у. и
Харьк. г.

Кй́кати, каю, еш, м. Куковать. Ой
кикала зозуленька. Гол. IV. 497.

Кй́китъ, кй́котъ, ктй, м. Остатокъ
отрѣзаннаго пальца, руки, ноги, а также
недоразвита рука, нога. Желех. Ум.
Кийтин.

Кй́кнути, кну, неш, м. = **Гй́гнути.**
Желех.

Кй́ла, ли, жо. Грыжа. Грян. II. 121.
Пот. III. 32.

Кй́лавець, вди, м. Человѣкъ больной
грыжей. Желех.

Кй́лавий, а, е. 1) = **Кй́лавець.** 2) Кй́-
лаві́ уставни. Уставни сь извѣстнаго рода
вышивкой. Kolb. I. 48.

Кй́лика́ти, лі́чу, чеш, м. Щебетать.
Так жва́лісно, як пташенятко́чко, кй́личе—
пустіть. МВ. I. 78. *Вона як пташка
кй́личе.*

Кй́лим, ма, м. 1) Коверъ. Будем жи-
ти, вино пити, яничара бити, а курені
кй́лимами, оксамитом крити. Шевч. 61.
2) Ковровая скатерть. Кй́лимом стіл засте-
літе. Адв. 12. *Стояя стіл під турецьким
кй́лимом.* К. ЧР. 334. *А в тіх наметах
все столи стоять, позастилані все кй́ли-
мами.* Мет. 338. Ум. Кй́лиме́ць. К. ЧР. 38.
Кй́лимо́н.

Кй́ли́мни́ця, ці, ж. Дѣлающая ковры.
Жінка—ткаля, дочка—кй́ли́мни́ця. Сям.
196.

Кй́лимо́б, мка, м. Ум. отъ кй́лим.

Кй́ма́к, ка́, м. Обрубокъ дерева. Ду-
бовий кй́мак. Ум. Кй́мачо́н. Ув. Кй́мачи́ще,
кй́мачи́сьно. Вх. Зн. 25.

Кй́ма́чина, нш, ж. = **Кй́мак.** (Неболь-
шой). Вх. Зн. 25.

Кй́ма́чи́сько, ка и **кй́ма́чи́ще, ща,**
с. Ув. отъ кй́ма́к.

Кй́ма́чо́б, чка, м. Ум. отъ кй́ма́к.

Кй́ма́ччи, чй, с. соб. Обрубки дерева,
части жердей и пр. Вх. Зн. 25.

Кй́мн́а́х и кй́м'а́х, ха́, м. = **Кй́мн́а́х,
кй́м'а́х.**

Кй́нджа́л, лу, м. Кинжалъ. *А є у
нас, коли хочеш, турецькі запоясники, кй́нд-
жа́ли, однаки завдовжки і одного майстера.*
К. ЧР. 168.

Кй́нді, дів, мн. = **Кенді.** *Надія на
ночі кй́нді нові і рукавиці взяв шакапові.*
Котл. Ен.

Кй́нда́к, ка́, м. Лента? Родъ матеріи?
Въ Думѣ про С. Кишку употреблено, по-
видимому, въ значеніи флага: *Ой із юрода,
із Трапезонта виступала галера, трьома
цвітами процвітана, мальована: ой першим
цвітом процвітана,—златосиніми кй́ндя-
ками побивана; а другим цвітом процві-
тана,—карматили арештована.* АД. I.
208. (Паювали) златосині кй́ндяки на ко-
заки, златолави на отамани. АД. I. 219.

Кй́нути. См. Кй́дати.

Кй́нутися. См. Кй́датися.

Кй́па, пи, об. Неповоротливый чело-
вѣкъ, толстая женщина. *Оне ще кй́па ш-
дить.* Чуб. VII. 575.

Кй́парі́о, су, м. Кипарисъ. *Біжить
у сад меж кипариси чорні.* К. МХ. 42.

Кй́парі́совий, а, е. Кипарисный, ки-
парисовый. *Роздав всім кипарисові хрес-
тики і тіа пляшечки з почаяською водою.*
Левин. ПЙО. I. 387.

Кй́пенъ, пню, м. Кипятокъ. *Кй́пнем
йй... старію.* О. 1862. V. 85.

Кй́пін́ня, ня, с. Кипѣніе. Дещо.

Кй́пті, пй́д, пйш, м. 1) Кй́пть. *В
печі палав полум'я... кипить вечера.* Левинц.
I. 5. *У тих казанках кй́пять іршники.*
Стор. Ян у казані кй́пті. Сильно і волно-
ваться, шумѣть; сильно ссориться. *На яр-
марку—як у казані кипить,—такого на-
роду.* Харьк. *Під'їхав Іванецъ із своїми за-
порожцями, і пй́шло усе як у казані ки-
пті.* К. ЧР. 312. *У їх у хаті що-дня
як у казані кипить: невістки не помирять-
ся, а за їми й чоловіки—така сварка.* 2)
Волноваться. *Як кипів ти в молодому ві-
кові і як тушував на старості.* Кв. Голова
горить і серденько кипить, і тіло болить.
Вовч. III. 15. *Кипи, кипи, мов серденько,
на носі.* Нп.

Кй́пля́чий, а, е. = **Кй́п'я́чий.**

Кй́поть, птю, м. Копоть, сажа. *Аж
заплакали: змили той кипоть, що за сім
літ на серці осів.* Г. Барв. 96.

Кй́птар, ра, м. = **Кентар.** Гол. Од. 67.

Кй́птю́га, гй́, ж. = **Кй́птю́га.** Мирг. у.
Слов. Д. Эварн.

Кипучий, а, е. Кипучій. *Нащо мені жити на світі! крикнув Карпо і скочив у білу кипучу хвилю.* Левиц. Пов. 352.

Кип'яч, чу, м. Кипятокъ. Лохв. у Слов. Д. Эварн.

Кип'ячий, а, е. Кипящий. *Кланяється дяволу! Він тебе кип'ячою смолою напоїть.* Шевч. 294. *Потім ставалась тепломір у кип'ячу воду, то живе срібло піднімається вгору.* Дещо.

Кирган, на, м. Большой, изъ камыша, съ трубой, шалашъ, въ которомъ живеть и хранитъ свои снаряды артель рыболововъ на Днѣстрѣ. Одесск. у.

Кирд, да, м. Стадо овецъ. Ум. Кирдин.

Кирдик, ка, м. Ум. отъ Кірді. 1) Небольшая часть овечьего стада. Мнж. 184. 2) Стадо котныхъ овецъ. Мнж. 184.

Кирдя, рѣі, ж. Плацъ, длинная сукопная верхняя одежда; большая свита съ капюшономъ. Чуб. VII. 421. *Козацьке панство погосював в киреяхъ чорнихъ, як один.* Шевч. 152. *І шабля й булава з бунчуками, і горностава киря поляжуть колісся поруч із мертвими кістками.* К. ЧР. 101.

Кирінити, ню, ниш, гл. 1) Всклывать, взрывать. Желех. 2) Приводить въ безпорядокъ. 3) Пачкати, марати. Желех.

Кирінний, а, е. Грязный, испачканный. Желех.

Киріиник, ка, м. 1) Безпорядочный человекъ. Желех. 2) Пачкунъ, маральщикъ. Желех.

Киріинця, ці, ж. 1) Пачкунья, маральщица. Желех. 2) Помойная лохань. Желех. У гуцуловъ употребляется какъ ругательное слово относительно женщинъ. Шух. I. 34.

Киріиня, ня, с. 1) Безпорядочно набросанная куча, груда. Желех. 2) Пачканье, маранье. Желех.

Киріиня, ні, ж. Прозваніе водки. Желех.

Кірєати, каю, еш, одн. в. кірєнути, кну, веш, гл. Рѣзко произительно кричать, крикнути (о курацѣ). Желех. *Пипотъ у курей після ячменю робиться,— вони тоді киркають.* Грин. I. 253.

Кир-китайка, ки, ж. Родъ ткани. Один на собі дороний каптан має, та з під того кир-китайку видирає. КС. 1882. XII. 501.

Киріиця, ці, ж. —Криниця. У лузі при кирині, при студеній водичі. Гол. Ум. Киринченя, кирничка.

Киріичий, а, е. —Криничний.

Кирожан, ну, м. Раст. *Stalice latifolia* Lm. ЗЮЗО. I. 137.

Кірпа, пи, ж. 1) Вадернутый носъ. *Лічить Елея приступає, очками кирпу осідлав.* Котл. Ен. VI. 72. *Кірпу гнути.* Задираєть носъ. *А як закутує школи, вже й одвертає пику, вже й кирпу не.* Левиц. I. 277. *Стара не страшна, так молода кирпу не.* Котл. НП. 353. 2) —Кирпатий. Ум. Кирпонья. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Кирпатий, а, е. Курносый. *Перехрести ніс, щоб великий ріс, а то кирпатий.* Ном. № 5447. Ум. Кирпатенький. *Моя (дівчина) он бач русая, що трюшки кирпатенька.* Кв. I. 15.

Кирпіч, чу, м. Плиты навозу для топки въ печахъ. Харьк. г. Екатериносл. г.

Кирпичина, ни, ж. Плитка кирпичу. Ум. Кирпичина.

Кирполі, Ів, м. мн. Деревянные вилы съ тремя зубьями. Херс.

Кірпонька, ки, ж. Ум. отъ кірпа.

Кирр! меж. Выражаетъ произительный крикъ испуганной курицы. *На сідало тихе чиясь рука жорстка сляв, помачьки і курцию хапав...* „Кирр! кирр! кудах!“ К. Дз. 145.

Кіршава, ви, ж. Волоса? *Ну, в нас і батько: тільки проти них що небудь скажи, так зараз за киришаву й ловлять.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Кис, кис! меж. Усканье собакъ. *Джэй! кис, кис! джэй! Уджя, рябло! уджя!* —цуккував дід. Левиц. Пов. 227.

Киса, сі, ж. 1) Мѣшокъ, кошелекъ, мошна. *В кого вів та коса, в того й грошей киса.* Ном. № 10207. *За кису світ увесь не мирить.* Г. Барв. 448. 2) Веревочный мѣшокъ. Чуб. VI. 403.

Киселик, ку, м. Ум. отъ кисілі.

Киселиця, ці, ж. Родъ киселя, варямаго изъ сливъ и кукурузныхъ крупъ (Шух. I. 143) или изъ муки кукурузной гречневой или ржаной. (Kolb. I. 54), ячменной или овсяной. Желех.

Киселичник, ка, м. Сосудъ, въ которомъ готовится киселиця. Желех.

Кисѣт, та, м. Кисеть. *Плеши з ниток якіс кисети на тютюн.* Левиц. I. 506.

Кисѣтина, ни, ж. —Кисет. *Кладе чапко трош в кисетину.* О. 1861. XI. Кух. 23.

Кисяр, ра, м. Овцы съ новонарожденными ягнятами. О. 1862. V. Кух. 38.

Кисіль, лѣ, м. Кисель. *Добрі зуби, що й кисіль їдять.* Ном. № 2048. *Правда*

Сидорова! киселем млинці помазати, на паркані сушатися. Ном. № 6883.

Кислий, а, в. Кислый. Кисле в рот тисне. Ном. № 5086. Борц кислий, осконтий, чорт зна колишній. ЗОЮР. I. 217. Кисле молоко. Простокваша. Дак мати все було любити молоко парене, а ми все кисле. ЗОЮР. I. 229. Ум. Кисленний.

Кислиця, ці, ж. 1) Яблоко съ дькой яблонн. Знай нас! ми кислиці, з нас квас! Ном. № 2524. а) Наговорів на вербі груші, на осіці нислиці. Наговорилъ несообразностей, навралъ. б) Хто нислиці поїв, а на кідо осіма напала. Въ чужомъ пирі похмілье. Ном. № 4068. 2) Яблоня дичка. 3) Названіе необузданного, непослупнаго вола. КС. 1898. VII. 46. Ум. Кислична.

Кисличка, ки, ж. 1) Ум. отъ кислиця. Адам зів кисличку, а в нас оскома на зубак. Ном. № 125. 2) Дубовые орешки. Про хвороби, 14. 3) мн. Раст. *Pyrola secunda* L. ЗЮЗО. I. 169.

Кисличка, ча, с. соб. Дикія яблони, дикія яблоки. Зміев. у.

Кислице, ща, с. (Кяшлище?). Стало, гніздо, сборище рыбъ, насѣкомыхъ. Мнж. 184.

Кислисть, лости, ж. Кислота. Велику кислисть має. НВолыск. у.

Кисло, нар. Кисло. Хоч кисло, хоч прісно—усе умісто. Посл.

Кислобий, а, в. Съ гноящимися глазами. Був тонкий, сухий, високий і цупкий і кислобий. Сніп. 185.

Кислота, ті, ж. Кислота. Кислотою ввійтись. Покритись кислымъ. Як не вижиш дово лещика після молока, то він через день кислотою візьметься. Волч. у.

Кислоти, щей и щів, ж. мн. Кислота. Щоб не заводилось кислоти. Чигир. у.

Кисляк, ея, м. 1) Хлѣб кислый. Іже пріснѣкѣ, закѣмъ будуть кисляки. Ном. № 12288. 2) Простокваша. Шух. I. 215.

Киснути, ону, неш, м. 1) Киснуть. Не можна вже поки їсти: почала киснути. Училища очора хлѣб,—кисне, кисне, та ніяк не сгоде. Харвк. Чи не той то хміль, хміль, що у пиві кисне? ЗОЮР. I. 273. Кисне, як солоний огірѣк. Постоянно плаче. Ном. № 2380. Гляне—молоко кисне. Сдѣлаєть очень кислую фizioномію. Ном. 3041. 2) Долго мокнуть. Чи ти коли подожимаєш ті сорочки? Доки їм киснути? Харвк. 3) Хандрить, киснуть, плакать. Та вже мабуть вас так Бог создав, щоб усе киснути. К. ЧР. 290. Часом чоловік не

купить на базарі своїй жінці шматок драгмани, а вона киснутиме цілий день. Левиц. I. 499. 4)—у шиніу. Пьянствовать часто. Стали тільки по шинках киснути. Мир. ХРВ. 119.

Кісти, сну, неш, м.—Кіснути. Ох і кис той кислі да тринадцять неділя. Наварю я борщук: будем борщик їсти—перестанем киссти. Ном. 334.

Кит, та, м. Китъ. Йою кит-риба зараз і вхопила. ЗОЮР. II. 60.

Кіта, ти, ж. 1)—Кітиця. Въ слѣдующ. примѣрѣ употреблено, повидимому, въ значеніи: султанъ, перія на головномъ уборѣ: Кита біла, кивер чорний, хлопець юзний і моторний. Pauli. (Но см. зоттуже примѣр при словѣ китель). 2) Хлюсть лисци. Вх Пч. II. 5. См. Китох. 3)—Китайка? Один на собі каптан має та з під того жовті та чорні кити видирає. АД. I. 121. (Въ друг. вар. здѣсь: китайку видирає. АД. I. 116, 125.

Китаєвий, а, в. Изъ китайки. Жулан китаєвий. Гол. Жулан на йому синій і китаєва юпка. Кв. I. 9. Китаєві штани. О. 1862. IX. 68.

Китаєчка, ки, ж. Ум. отъ китайки.

Китай, тая, м. 1) Китай. 2)—Китайка. Приніс китаю на дві спідниці. Нп.—Будем драти, пане брате, з китаю онучи. Гол. I. 14. 3) Родъ музыкальнаго инструмента. Можний пан лежить її а в китай ірає, ой ірає, ірає, краще співає. Kolb. I. 113.

Китайка, ки, ж. Матерія китайка. Із кишені китайку виймає, поцілував мертвих в очі, хрестить, накриває червоною китайкою голову козачі. Шевч. 214. Ум. Китаєчка. Ой десь же ти, дівчинонько, з китаєчки згипа, що ти мене додержала до білого світа. Мет. 45.

Китайський, а, в. Китайскій. Желех. **Китайча, чати, с.** Маленькій китаецъ. Желех.

Китайчаннй и китаичастий а, в.—Китаєвий. В китаичаних штанах. Сніп. 134. Взяв штани якитаичасті. Сніп. 124.

Китиця, ці, ж. Дерев'янный цилиндръ, подкладаемый подъ рычагъ, которыми поднимають мельничный жерновъ дляковки послѣдняго. Мнж. 481. См. Нитвиля.

Кітель, дя, м. Китель. Китель білий, кивер чорний, хлопець гарний і моторний. Рк. Макс.

Китяти, кичу, тіш, м. Дѣлать ки-

ств. Та шила хусточки з китаечки, китица китиці з заполці. Мил. 88.

Кѣтиця, ці, ж. 1) Кисть (у п'ятя, ковра, сбрун п пр.) Вас. 160, 170. Шух. I 128. 2) Кисть изъ сросшихся вмѣстѣ нѣсколькѣ ь орѣховъ. Камен. у. 3) Снопъ соломы, связанный съ того конца, гдѣ колосъ, и употребляемый для соломенныхъ кровель. Чуб. VII. 379. См. Кѣли. 4) Букетъ цвѣтовъ. Желех. 5) Гора, только на вершинѣ покрытая снѣгомъ. Шух. I. 73. Ум. Кѣтична. Хусточка у поля мережувана і з вишитими орлами і ляхіока з під плазми вимережувана і з китичками. Кв. I. 7.

Кѣтичний, а, в. Относящійся въ кисти. Китичний сѣтний. Китичний тым завося сотник, що китиця в його була коло шаблі. О. 1861. XI. Кух. 29.

Кѣтѣй, тѣе, ж., м. Косы, положенныя надъ ушами. Гол. Од. 72.

Кѣтчѣстий, а, в. Украшенный кистями. Желех.

Кѣтѣх, ха, м. Лисій хвостъ. Вх. Пч. II. 5. См. Кѣта 2.

Кѣтѣг, гу и кѣтѣх, ху, м. 1) Гроздь, кисть. *Снігі вичині запитались кѣтѣхами, як бджоли кружол матки.* Левид. Пов. 192. *Вичині так і висять кѣтѣхами.* Харьк. г. 2) Комокъ. *А сніг лінив у шибки, набирався кѣтѣхами, блищав через скло.* Левид. I. 515. 3) Метелка проса. Мнж. 184.

Кѣх! меж. Выражаетъ смѣхъ. *Кѣх-кѣх-кѣх!—засміялись чулаки.* О. 1861. X. 22.

Кѣхкати, кѣю, еш, г. Смѣяться. *І почали кѣхкати усі чотири.* Св. Л. 196. *І старі на печі, вовну скрубучи, кѣхкають, а вона їй не всміхнется.* Г. Барв. 103.

Кѣці-баба. Игра въ родѣ жмурокъ. *Хто баби не веде, того кѣці-баба поведе.* Пом. № 12573. *А колись, каже, ви так з ними гуравали в хрещика та в кѣці-баби.* Левид. I. 276.

Кѣчка, ки, ж. Кусокъ дерна; комъ земли, глыба, вывороченная плугомъ. Вх. Зн. 25. Шух. I. 165.

Кѣць, кѣці! меж. Зовъ кошкекъ.

Кѣцька, ки, ж. Ум. отъ кѣця.

Кѣціня, пі и кѣцінечка, ки, ж. Ум. отъ кѣця.

Кѣця, ці, ж. 1) Кошка. *Пила кѣця по водичу, та їй упали у кришницю.* Нп. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 36. Ум. Кѣцьня, кѣціня, кѣцінечка. *Як до тебе ходити?.. В тебе кѣцька лиха.* Чуб.

Кѣця, цітя, с. Маленькій горшечекъ. Желех. Ум. Кѣциня, кѣцітно.

Кѣцітя, цію, еш, г. Въ стрѣ въ жмурки: дотрагиваться до кого либо изъ прятавшихся, который послѣ этого начинаетъ жмурить. О. 1861. XI. Свидн. 37.

Кѣчера, ря, ж. Гора, покрытая лѣсомъ, кромѣ вершины. Желех. Шух. I. 73. Ум. Кѣчѣра. Вх. Зн. 25.

Кѣчка, ки, ж. 1) Прядь льна, заплетенная въ косу новобрачной. *Беруть трошки льону і завивають їй (молодій) разом з косого, щоб більше було коси; хоті і великі коси, то заше треба той льон, і то називається зачіска та кичка.* Метл. 208. 2) Кольцеобразный валикъ изъ пакля, шерсти или гарусу, иногда обшитый холстомъ, который носится замужними женщинами на головахъ подъ головнымъ уборомъ (очіпкомъ, чепцѣмъ). Kolb. I. 38. 3) Хомотина, подушка валькомъ, кившкой, поджатая подъ клешни хомута. Вас. 159. *Лямарь кичку зашивав.* Шевч. 540. 4) Пучекъ соломы или камыша, употребляемый для крытия крыши. Желех. 5) Часть воротъ, дверей: кусокъ дерева съ вырѣзаннымъ въ немъ съ одной стороны углубленіемъ,—этой стороною онъ прибавляется къ столбу или стѣнѣ, тогда углубленіе даетъ отверстіе, въ которое входитъ верхъ вертикальнаго столбика глухого конца воротъ или шинъ дверей. Шух. I. 87, 93. 6) Оставшійся въ землѣ послѣ срубленнаго дерева его пень или корень. *А наші кички викопають.*

Кѣчматися, кося, ешся, г. Копаться, возиться. *Кѣчмався дома то над сим, то над тим.* Кременч. у.

Кѣчувати, чѣю, еш, г. Корчевать. *Отто лѣс,—щоб же ви мені вирубали його, викичувам, зорам, тишенимъ насильм!.. А ті як ухопляться: той руба, той деревню виозити, той кичув.* Рудч. Ск. II. 120.

Кѣш! меж., которыми отгоняють птицъ. *Позиним вас: кѣш-кѣш!*

Кѣшенъга, ки, ж. Ум. отъ кѣшеня.

Кѣшеня, пі, ж. Карманъ. *Спасибі в кишенью не ховають.* Пом. № 4137. *Шла з кишени панської виймає. Дума. У латаній свитині і без чобіт, а грошей носив повні кишени.* К. ЧР. 20. *Чѣртова кишѣня.* Родъ брани. *Отти дочка, а то батко—чѣртова кишѣня.* Шевч. 134. *В кишени гудѣ.* Пусто въ карманѣ, нѣтъ денегъ. Пом. № 1485. Ум.

Кишенька. Бере мольку у кишеньку, іде до корми пити. Чуб.

Кішечка, ки, ж. Ум. отъ кішка.

Кішіти, шү, шіш, м. Кишеть. Аж кишити невольника у Сиракузах. Шевч. 606.

Кішка, ки, ж. 1) Кышка. Чи мож, чи воно, аби кишка повна. Ном. 12173. Треба думати та іграти, чим кишки наплати. Ном. 2) Колбаса, начиненная кашей. Марков. 154. Дайте мені кишку, ізнім у записку. Чуб. 3) Красный наростъ на головѣ индѣйскаго пѣтуха. 4) Ходити безъ кишки. Ходить безъ пояса. Гол. Од. 48. Ум. Кишечка.

Кішкати, каю, еш, одн. в. кішнути, шну, неш, м. Прогоняти, прогнати птицу криком киш! Прилетіла тетерочка... Не кишкайте, не лякайте: нехай привикає. Нп.

Кішкати́й, а, о. Съ краснымъ наростомъ на головѣ (объ индѣйскомъ пѣтухѣ). Индин кишкати́й! говорится о спесивомъ чело́вѣкѣ. О. 1861. XI. Кух. 16.

Кішківий, а, е. Кышечный; сдѣланный изъ кишекъ. Кишківая струна. КС. 1882, VIII. 282; 1892. III. 383.

Кішкун, на́, м. Кабанъ съ однимъ ядромъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. См. Гилун.

Кішло, ла, с. Жилище, гнѣздо.

Кішнути. См. Кішкати.

Кіюра, ри, ж. Ув. отъ кий.

Кія́к, кі́, м. —Кіях.

Кія́ка, ки, ж. Ув. отъ кий.

Кіянѣць, и́ця́, м. Нога съ ляжкой въ мясной тушѣ. Лебед. у.

Кіянни́, на, м. Кіевлянинъ. Ой кияне, кияне, панове громада! ЗОЮР. I. 4.

Кіянка, ки, ж. 1) Кіевлянка. 2) Богомолка, идущая на богомолье въ Кіевъ, или возвращающаяся оттуда. Понеділкує, черничить, киянок ідує. Мкр. Н. 30. 3) Небольшой деревянный молотокъ у столяра. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Ум. Кійночка. Я з Києва швачка, я з Києва кияночка, а з юрода юродяночка. Мет. 197.

Кіянський, а, е. Кіевскій. В хаті мало та любо глянучи: лаки й томи мпоя́, образи киянські, хороше помальовані. МВ. I. 84.

Кіяра, ри, ж. —Кіюра. Мнж. 60.

Кіях, хя́, м. 1) Кисть, початокъ кургузы. За цілий день я зівів тільки два кияхи тишенички. Сквир. у. 2) Раст. *Thypha angustifolia* L. ЗЮОЗ. I. 169. 3) Метелья проса. Мнж. 184. Ум. Кіяшбон.

Кіяхуватий, а, е. О просѣ: Кіяхувате́ просо—то просо, кисть котораго собрана

вмѣстѣ, всѣ вѣточки прижаты. Мнж. 184. См. Кійнуватий.

Кіяшбон, пѣа́, м. Ум. отъ кіях.

Кібець, бця́, м. 1) Кобычъ. Ой на-мостя кібець нїздо на високій тополі. Нп. 2) Название одного изъ играющихъ въ дѣтской игрѣ въ перепелицу. Ив. 25. Ум. Кібчик. Летять спастись в лісахъ обширнихъ од злою кібчика котей. Котл. Ен.

Кібчати, чу, чиш, м. Бить, колотить. Мнж. 61.

Ківетора́, ри, ж. Половина тальби. Шух. I. 182.

Ківкй, ків, м. м. —Лядобійці. МУЕ. III. 24.

Ківна́та, ти, ж. —Кімна́та. Ой деж тебе порубали? В ківнаті на блататі. Гол. I. 82.

Ківш, ковша́, м. 1) Совокъ для насыпки зернового хлѣба, муки и пр. 2) Плата мельнику мукою за помолъ. Ковша брати. 3) Ковшъ, сосудъ съ рукоятью для черпанья и питья жидкостей. Чи чарка то, чи ківш буде,—не глядит переміни: гладко п'ють, як з лука б'ють, до ночної тіни. ЗОЮР. I, 317. Випити ківш лиха. Претерпѣть много горя. Не один ківш лиха підсунула йому злая доля,—витив їх бідолашний. Стор. I. 231. Бийте його добре киями, щоб знав почому ківш лиха. Ном. № 4954. Ум. Ківшин. Сивушки зараз ко-тонуми по ківшуку і не здрінули. Котл.

Кіготь, гтя́, м. Коготь. Здається й мала пташка, та кітні юстрі. Посл.

Кіз, кізу́, м. Каль животных. Сердитий та недужий-кізові ріня. Ном. № 3349. Посадити в кіз (в тепле нутро убитой скотини—дітинку од сусот). Ном. № 8402. Стілько кізу лежить, що у віз не забереши. См. Кізян.

Кізівер, ра, м. Крутое взгорье, которое можно пахать сверху внизъ, возвращаясь съ плугомъ порожнякомъ. Вас. 205.

Кізія́, м, в. Розій. Желєх. Ніза мо-локо—нітче молоко. Вх. Уг. 244.

Кізка, ки, ж. Ум. отъ коза́. 1) Козочка. Коли б кізка не скакала, то б і ніжки не зламала. Ном. № 7066. 2) Кнутъ, придѣланный къ козьей лапкѣ.

Кізли. См. Козел.

Кізли́к, ка, м. Отгорода на чабан-ской арбѣ для топлива. Мнж. 182.

Кізли́ни, лин, мн. 1) Подставки, на которыхъ лежитъ конецъ вала въ мельницѣ. Лебед. у. 2) Колышки, забитые по

бокам кізлами для того, чтобы лазить по нимъ вверхъ для смазки вала. Лебед. у.

Кізя, ляті, с. Козленокъ. Почали плодити рибиз янят і кізлят. Опат. 53.

Кізянка и кізочка, ки, ж. Ум. отъ коза.

Кізь-кізь! меже. Зовъ козь.

Кізяк, ка, м. Пометь, калъ домашнихъ животныхъ. До нашего берега ніщо добре не припливе—не кізяк, то тріска. Ном. № 2137. Ум. Кізячок. Мнж. 1.

Кійло, ла, с. Ковылъ, *Stipra pennata*. О. 1862. V. Кух. 38. Ой по гурі, по гурі, там Грицюзно ходитъ, там біле кійло косить та коню своему носить. Грин. III. 462.

Кіл, кола, м. Колъ. Дурному хоч кіл на юлоти теши. Ном. № 6185. Св. Микола не поставитъ кола. Ном. № 453.

Кілаш, ша, м. Родъ горшка около 5 вершковъ вышиною, то-же, что кашникъ. Вас. 181.

Кілець, льда, м. Ростокъ въ зерні. Каменец. у. Глазокъ въ картофелѣ. Кепська справа, коли люде почали вже кільцями картоплю садити. Це лихо ріже на кільці бараболо. Подольск. г. Кільці пуснати. Проростать. Ум. Кільчин.

Кілки, кілко, мнст.—Кілька, кілько.

Кілкій, а, б. Колючій. Зеленими споришами і кілкими будкажи. Нп.

Кілля, ля, с. соб. отъ кіл. 1) Колъя. Прославився на Україні ще козак і Гонта, що сажав жидів на кілля рядом поверх плота. Ном. № 672. Інший на ярмарок брався, инший у іай по кілля. К. ЧР. 67. 2) Приготовленныя для постройки части ствола дерева—самыя верхнія, длиной по 5—6 метровъ. Шух. I. 88.

Кілок, ляд, м. 1) Колышекъ. 2) Колъ въ плетні. На перелазі, вхопившись руками за два кілки, з'явився, як з землі, выросла, Ганна. Левиц. I. 26. 2) Деревянный гвоздь. Гива тим червиво, що кілками з неї Христа мучили. Ном. № 315. 4) Вбілала въ видѣ колышка, вбиваемаго въ стѣну. До півдня буде вбіратись та націпляє на себе всею... як на кілок у коморі. МВ. I. 28. 5) Въ дверяхъ крестьянскихъ построекъ: ручка въ видѣ колышка, за которую беруться при отворянні дверей. Kolb. I. 57. 6) Колышекъ, вкладываемый у запора вмісто замка. Пивниця на колку. Ном. № 1259. 7)—Заніз (у ярмі). Kolb. I. 67. 8) Одинъ изъ двухъ деревянныхъ

шиповъ, которыми прикрѣпленъ къ оси задній насадъ крестьянской повозки. Рудя. Чп. 249. Ум. Кілочок.

Кілочок, чка, м. Ум. отъ кілок. 1) Употребляется какъ уменьшительное отъ кіловъ во всѣхъ указанныхъ выше значеніяхъ. Отутъ це кілочок треба забити.—Та цей тин дово не стоятиме: кілочки пошаньки,—як же воно держатиметься?—Одріже од жмутка два шматочки та з'яже докупи та й повісити на кілочку. ЗЮОР. I. 308. Два кілочки у стіні... на їх нічо не висить. МВ. III. 2)—Чена. Рудя. Чп. 249, 250. 3) Въ сновальницѣ: колышки, на которые надѣвается пряжа. Вас. 202. 4) Колокы у струнныхъ музыкальных инструментовъ для укрѣпы струнъ.

Кілька, кілень и кілько, нар. 1) Сколько. Кілько смаку, тільки й візку. Ном. № 110. Хоч кільки молися, з біди не вимолитися. Ном. № 159. 2) Нѣсколько. Од вулиці поодрізнявалися кілька пар хлопців та дівчат. Левиц. I. 18. Я кільком казав—коли не хотять. НВолын. у. То хустку купила, то сорочок справила кільки. МВ. I. 28. Сила одного чоловіка або кількох людей. Левиц. (Правда 1868, 415).

Кількадѣсятъ, числ. Нѣсколько десятковъ.

Кількалітній, я, в. Существующій нѣсколько лѣтъ. Желех.

Кілька. См. Кілька.

Кіленьо, нар. Нѣсколько. Минуло кількис часу. Г. Барв. 510.

Кількисть, вости, ж. Количество. Желех.

Кілько. См. Кілька.

Кілеонадцять, числ. Сверхъ десятиа. Крупи сонця ходять кілеконадцять планет. Дещо. Розпорюв де небудь дівчина кілеконадцять шатів. О. 1862. I. 74.

Кількораз, нар. Нѣсколько разъ. Вх. Зн. 25.

Кількоро, нар. Нѣсколько. Як таракне в стадо цусей, так разом кількоро їх і в'є. О. 1861. XI. 73.

Кільцѣ, цѣ, с. 1) Кругъ, кружокъ. Ой у місці в крайній хаті кільцем танець ходить. Гатц. 296. 2) Кольцо вообще, за исключениемъ носимаго на пальцѣ. Ведмідь здоровий, та кільце в носі. Ном. № 4228. Хто старцям милостину подавав, то все перед ним і лежить: чи шматок хліба, чи кільце ковбаски. ЗЮОР. I. 306. 3) Звено. Біда за біду чепляється, як у ланцюзі кільце за кільце. Ном. № 2164.

Кільчик, ка, м. Ум. отъ кілець.

Кільчитися, чуся, чийся, м. Пускати ростки, проростати. *Вже кільчаться гречка, тишенця.* Каменец. у. *Він змідений господарь: у його в коморі їсть покільчилось тишенця.* Подольск. г.

Кілювати, лью, еш, м. Задблывати, забирає стѣну вертикально поставленими жердами. *Кілювати хату.* Каменец. у.

Кіля, пред.—Віля. *Сотворив з того ребра Єву і положив кіля Адама.* Чуб.

Кіляч, ча, м. Єсть въ видѣ верши для ловленія рыбы. То-же что ятір (см.), но безъ крыльєвъ. (Александровск. у. и Мнж. 182) и безъ суйтрина. Вх. Нч. II. 22.

Кіляшій, ші, ж. соб. Калмыки. Александров. у. Слов. Д. Евари.

Кілий, ка, м. Калмык.

Кіліцький, в, е. Калмыкій. До кімліцьких заговін їдати. Никогда не дождається. Ном. № 5633.

Кілічка, ки, ж. 1) Калмычка. 2) Деревянная курительная трубка съ длинной шейкой и выпуклой крышкою. Вас. 148.

Кілля, лі, ж. Єтка для ловли рыбы. Желех. и Лебед. у.

Кімната, ти, ж. Въ малорусскихъ хатѣ, домѣ—небольшая комнатка, отгороженная въ большой общей комнатѣ; служить обыкновенно спальней. Вас. 195. У вдовичі дві світлиці, а третя кімната. Мет. 53. *Поставляю хату і кімнату.* Шевч. *Піду я до кімнати постіль білу слати.* Чуб. *У Мати собі стрівожилася, устала з-за стола і одвела її в кімнату.* К. ЧР. 129. Ум. *Кімнатна, кімнаточка.* Він любив свою світлицху з кімнаткою. Г. Барв. 143. *Сам Сухобрус жив в сусідній кімнатці.* Левиц. Пов.

Кімнать, ха, м.—Кім'ях.

Кімса, си, ж. 1) Кусокъ, комъ, напр., земли. Ном. № 10466. 2) Кусокъ хлѣба. *Пастух за ворота, кімса в його коло рта.* Ном. № 10466.

Кім'ях, ха, м. Комокъ сляпшнихся ягодъ, гроздь. *Вишині так і висять кім'яхами.* Харьк. у.

Кін, кону, м. 1) Публичное мѣсто, гдѣ стояли присужденные къ тому въ видѣ наказанія. *Коси різамі блудяжкам, в поиріб затірали, друї у коня столами, їд не причащались.* Мер. Н. 35. 2) Мѣсто игры. 3) Сцена.

Кінатів! Восклиданіє гуцульськихъ дровосѣвъ: когда съ горъ спускають внизъ по деревянному желобу срубленное дере-

во, верхніе рабочіе кричатъ стоящимъ внизу вдоль желоба: *кнйго!*—крикъ, предостерегающій объ опасности отъ летящаго съ страшной силой дерева; когда послѣднее достигнетъ конца желоба и рабочіе отбросятъ его въ сторону, они кричатъ: *кінатів!* Крикъ этотъ передается, отъ одного къ другому все выше и, достигнувъ стоящихъ на высотахъ рабочихъ, служитъ для нихъ знакомъ, что путь свободенъ для новаго дерева. Шух. I. 179.

І. Кінва, ви, ж. 1) Деревянная кружка. *Кухарі ставлять по всіх столахъ дерев'яні ваянки з потравою, а між ними у великих кінвах, теж дерев'яних, юрілку, мед, пиво...* Стор. II. 150. *Взяв раз покуштував, удорне написав (пива), а стрепе як узав ту кінву за ухо, то зробив у тій коніці сухо.* ЗОЮР. I. 204. 2) Ведро. *Молодичка кароока... біла з кінвами по воду.* Федьє Ум. Конівка.

ІІ. Кінва, ві, ж. соб. Лошади. Бич, скільки кінви пасеться. Змієв. у.

Кінєць, нця, м. 1) Конєць, окончаніє, заключеніє. *Кінєць—дѣлу вїнець.* Посл. *Цорстоу його не буде кінця.* Ев. Л. I. 33. *На при кінці.* Въ концѣ, напоследокъ. *На при кінці всього ї каже...* До кінця. До конца, до окончанія. *До кінця там досиди.* Кінєць віну. а) Окончаніє жєзні. *Оце вже кінєць мою віку.* б) Конєць міра. *Мабуть кінєць віку оце приближєвся: зоч рідного брата тепер стережєся.* ЗОЮР. II. *Дійті кінця.* Окончить. Св. Л. 134. *А вже ж я тобі доїду кінця!* Уж я тебя доканую! Ном. № 3651. 2) Конєць (предмета). *Попустила низько кінці стрічок.* Устроива кілок юстрим кінцем у землю. *Кінцем по-жа копирєв.* Кінці в край. Нѣтъ выхода, безвыходное положеніє. *Таке мені прийшлоє тоді: прямо кінці в край,—нічою їсти.* *Пішов та ї укрив.* Новомоск. у. Залужбовск. 3) Кожная часть члвта. *На пугу ремінний конєць.* Маркев. 64. 4) Край, предѣль. *Позбірав вибраних од кінця землі до кінця неба.* Ев. Мр. XIII. 27. Употребляется какъ нарѣчіє съ родительнымъ падежемъ: *кінєць стола, кінєць сєля.* На концѣ стола, сєля. *Сидитъ в батько кінєць стола.* Шевч. 71. Тоже значить и кінці стола. *Сидитъ собі, сердека, у великій хаті, на лаві, кінці стола.* Кв. II. 69. 5) Окончаніє книгы. *Кінєць Чорній Раді.* К. ЧР. 422. Ум. *Кінчии, кінчичок.* *Бачив курку зірочок, або ріжок місяцевий, кінчичок.* МВ.

Кінний, а, е. Конный. *Найменший*

брат піший піхотою за кінними братами умяне. Дума. Покотились по базару кінні пагодою. Шевч. 197. Тут військо кіннес едилось. Котл.

Кінник, кá, м. = Кінникця. Шух. I. 185.

Кінникця, ці, ж. Конюшня. Коники їржуть у кінниці. Нп. Ум. Кінничейна, кінничейна, кіннична Коничка встаете до кінничейки. АД. I. 37. Коники возьте до кінничейки. Гол. II. 82. Суть в вас коники у три кіннички. Гол. II. 3.

Кінно, нар. На коняхъ. Слуш ідуть кінно округ воза. К. ЧР. 357.

Кінцевий, а, е. Конечный; послѣдній въ концѣ. На кінцевій талѣбѣ кладе керманич... лише одну керму. Шух. I. 182.

Кінцбівий, а, е. = Кінцевий. Кінцбівий гребінецъ. Гребень взъ верхушки (конца) рога. Вас. 164.

Кінчак, кá, м. Мечъ съ узкимъ лезвіємъ.

Кінчання, ня, с. Окончание.

Кінчастий, а, е. = Кінчатий.

Кінчати, чáю, вш, с.-в. кінчати, чý, чіш, м. 1) Оканчивать, кончать, кончить. Кінчаючи своє слово до шановного читця, повинен додати... Ном., стр. VII. У розкоші кінчатомъ вік часмилий. 2) Добивать. Розійшлись гайдамаки... з ножем у халляві жидів кінчать, ляхів не займати. Нп.

Кінчатий, а, е. Остроконечный. Кінчатий ніж.

Кінчатися, чáюся, вшся, с. в. кінчатися, чýся, чішся, м. 1) Оканчиваться, окончатися, приходитъ, придти къ концу. От уже і третій день кінчався, ніп і сам не знає, що робить. Рудч. Ск. II. 159. Кінчивсь рік. Рудч. Ск. II. 56. Вони знали одно: чим суд кінчився і по тому судили. Мир. Пов. I. 165. Служба божжа кінчалась. Левиц. I. 13. 2) Умирать, умереть.

Кінчик, ка и кінчичок, чев. м. Ум. отъ кінцѣ.

Кінчати, ся. См. Кінчати, ся.

Кінь, конá, м. 1) Конь, лошада. Коваль коня кує, а жаба ї собі нону дає. Ном. № 2548. Ідуть вони поле, ідуть і другеє, а на третєє поле став кінь спотикатися. Мет. 2) Дѣтская игра въ мячъ, когда пойманий мяч садится на бросавшого и кричить: продай коня! Каменец. у. О 1861. XI. Свиди. 36. 3) Часть ткацкого станка. См. Верстат.

Кінський, а е. Лошадинный, конский Уже почав він землю кінським копитом орати. Макс. Шкураяні подушечки, напхані кінським волосом. Ком. I. Мінська м'ята. Раст. а) Полевая мята. *Mentha arvensis*; б) *Lamium amplexicalle*. L. ЗЮЗО. I. 126. Мінський щавель. Раст. *Rumex obtusifolius*. ЗЮЗО I. 178.

Кіп, пу, м. Яким кіпом ти міг то учинити? Какимъ образомъ, какъ ты могъ это сдѣлать? Желех.

Кіпеа, ки, ж. Ум. отъ копá.

Кіпний, а, є. Кіпна дорбга. Грязная отъ растаявшаго снѣга? Як упаде пошпай (свіжий сніг), та дорога стане кіпною. Шух. I. 81.

Кіпнина, ки, ж. Кучка земли, поднятая кротомъ. Кіпнини показувалися. Вх. Уг. 244.

Кіпніти, кію, вш, м. Тягати. Желех.

Кіпно, нар. Потеплѣло, оттепелъ на дворѣ; грязно (отъ растаявшаго снѣга). Желех.

Кіпочка, ки, ж. Ум. отъ копá.

Кіптіти, пчý, тіш, м. Дымиться. Не туман то в полі кіптіть, не ірім ірімить. Гол.

Кіптюга, гі, ж. = Кіптага.

Кіптага, гі, ж. Пыль. Кіптяю збили діти у хаті. Кіптяю така, що й світу не видно. Черк. у. Збив таку кептяю коло земляники. Мир. ХРВ. 83.

Кір, кóру, м. Корь. А піднялася на ноні—кір, віздовчки та кимли, страшні заломі капи підкошували дитячі сили. Мир.

Кірець, рцá, м. = Корецъ. Возьми ж кірець та напийсь... квасу. Грин. I. 207.

Кірка, ки, ж. Ум. отъ корá. 1) Кожина, корка плодовъ. На запіканку коринковку купив кубеби, каману... і свіжею кірку із лимон. Мир. Г. 69. 2) Сандаля. Крашанки галунють, а тоді варють у кірці. Константиногр. у. 3) Подборъ, каблукъ. Убере було мене дядина, в дрібушки поплете, стоньжжи до кірок попустить. Г. Барв. (О. 1861. VI. 19).

Кірмáк, кá, м. = Кироман. ЗЮЗО. I. 137.

Кірря, ря, с. соб. отъ корá. Вх. Зн. 25. **Кірх, кóрху, м.** = Корх. Підіймись (=підрости) на кірх. Г. Барв.

Кірчик, ка, м. Ум. отъ корецъ. Вх. Лем. 424.

Кіо, косá, м. Дроздъ черный, *Turdus*

merula. Желех. Кіс гривнастий. Дроздь ошейниковый, *Turdus torquatus*. Вх. Лем. 424.

Кіска, ки, ж. Ум. отъ коса. 1) Употребляется какъ уменьшительное въ указанныхъ при словѣ коса значеніяхъ, преимущ. 1 и 2. *Дівки гуляють, кісками мають.* Грин. III. 85. 2) Ножъ изъ куска косы; употребляется какъ обыкновенный ножъ, а иногда служить и вмѣсто бритвы. *Пороблю було кіскою колеса млинової і п'ятірні, точнісінько, як у млині.* Левиц. I. 102. 3) Родъ огорожи изъ хворосту. О. 1861. XI. Свидн. 63. О. 1862. V. Кух. 38. 4) Въ гуцульскихъ хатахъ вѣшаютъ, въ видѣ украшенія подъ образами соединенные попарно початки кукурузы, для чего покрывающие ихъ листья сплетаются въ кіску. Шух. I. 100. 5) Родъ вышивки. Шух. I. 157, 158.

Кісній, а, ё.—Тісний. Кісній улиці, кісній,—іхали бояре пишині. Грин. III. 534.

Кіснійк, кá, м. 1) Косоплетка; лента, вплетенная въ косу. Чуб. VII. 422. *Захотіла цря нових кісників.* Ном. А чому ти й досі ніколи не вплетеш кісники оті, що тітка привезла? Шевч. 494. 2) Торговецъ косами для косыб, развѣзжающій по селамъ. Константиногр. у. Ум. Кісничок. Бач, чою тири забажалось—кісничків! Ном. № 5343

Кіснійца, ці, ж. Родъ рыбы. Кісниця—широкий писк, пера червені, пляска́та. Вх. Уг. 244.

Кісничок, чкá, м. Ум. отъ кісник.

Кісно, нар.—Тісно. Та його ще не кісно трѣба. Да его еще не безотлагательно, но очень нужно. Зміев. у.

Кіснота, ти, ж.—Тіснота. На порони й ломка зробиться через те, що кіснота. Каневск. у.

Кісонька и кісочка, ки, ж. Ум. отъ коса.

Кісса, сá, с. Рукоятка у косы, косовище. Шух. I. 169.

Кістка, ки, ж. Кость. *Чортюк, чортюк, не полічи моїх кісток.* Ном. № 275. *Кістки у могили, сам в Господа Бога.* Рк. Макс. Кістка мертва. Болѣзнь, наростъ на тѣлѣ. Чуб. III. 15.

Кістлявий, а, е. Костлявый. *Хто тілко кістлявим пальцем прощипує у носі ямки, замість табаки.* Кв. I. 243. *На кістлявих її плечіх сіріє сорочка.* Мир. Пов. I. 121.

Кістняк, кá, м.—Кістяк 1. Возила. *возила (коняка), а тепер кістняк тліє.*

Кісто, та, с.—Тісто. *Знає мою матір, що хліб пекла, бо на веротях кісто.* Ном. № 10793. *Діжа з кістом.* Мнж. 174.

Кісточка, ки, ж. Ум. отъ кістка. 1) Косточка (животнаго). *Казав нам дядь, що тусей не їсть, а повна стеля кісточок.* Ном. № 6893. 2) Анат. Лодыжка, *Malleolus*. *З річки нашої куди влітку дівається вода, так що й юрбцєві по кісточки перейти.* Ком. I. 22. *Там керви по кісточці.* Гол. 3) Гніздо въ срединѣ яблока или груши для зеренъ. Черк. у.

Кістриця, ці, ж.—Костриця. Вас. 200.

Кістрічитися, чуся, чияся, м.—Костричитися. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Кість, кбсти, ж. 1) Кость. *Кайдани-залізо ноги повривало, біле тіло козацьке-молодецьке коло жовтої кости пошмугляло.* Дума. 2) Игральная кость. *Прорвав чумак вози й воли в кости.* Нп. Ум. Кісна, кісточна.

Кістяк, кá, м. 1) Скелеть или часть его. *Кістяки тлітимуть собі в домовині до страшною суду.* Г. Барв. 460. *Вирветься змоций з домовини та й задушить живу людину руками-кістяками.* Г. Барв. 459. *Кіську голову, костяк на порозі положить.* ЗОЮР. II. 17. 2) Греческій орѣхъ. 3) Сѣрый рѣчной ракъ съ широкими влещнями. Браун. 32. См. Залізняк.

Кістяний, а, ё. Костяной. *Мишко, мишко! на тобі кістяні зуби, дай мені залізі.* Ном. № 263.

Кіт, котá, м. 1) Коть. *Є сало, та не для kota.* Б. ЧР. 92. 2) Кіт і вишна. Родъ дѣтской игры. Ив. 54. Ум. Кітин, кітичон, котбн, котбчон, коту́сь.

Кітва, ви, ж. Якорь. Ум. Кітвиця.

Кітвиця, ці, ж. 1) Ум. отъ кітва. 2) Доски, по которымъ скатываютъ возъ, чтобы поставить его на дуб при перевозѣ на другую сторону рѣки. Чигир. у. См. Нитвиця.

Кітка, ки, ж. Кошка. *Рано пташка заспівала б, як би кітка не зіла.* Ном. № 1950. *Не грай, кітко, з медвідем, бо ти здавить.* Ном. № 1213.

Кітлик, ка, м. Горшокъ, въ которомъ варится кулешъ. См. Кулешіиник. Шух. I. 96.

Кітловина, ни, ж. Котловина? Воли (в половинахъ) пасуться низом жолами-

длинами поміж двома юрбами та кітляркою. Шух. I. 211.

Кітляр, ра́, м. Мідняк. Котл. Ен. (Слов.).

Кітлярка, ки, ж. Жена мідника. Ум. Кітлярочка. Моя мати не кітлярочка, а не кітлярчина дочка. Я кітлів не латала, щобим по трошу брала. О. 1862. IV. 18.

Кітлярчина, а, е. Принадлежащий жень мідника. О. 1862. IV. 18. См. Кітлярна.

Кітній. Употребляется только въ жен. родѣ: кітня. Барани валують віці, від чою ті стають кітні. Шух. I. 219.

Кітѣ, тѣ́, м. Обмотанный веревочками жгутъ соломы, прибываемый по краямъ дверей для защиты отъ холода. Ниж. 179.

Кітчий, а, е. = Кошечий. Вх. Уг. 244. Кітче молоко. Раст. Молочай, Euphorbia. Вх. Уг. 244. Кітча совá. Вх. Лем. 425.

Кіть-кіть! меж. Катится. І перекинулася клубочком, кіть-кіть з Олімпіа як стріла. Котл. Ен. IV. 37.

Кітьва, ки, ж. Игра состоящая въ катаніи яєць. І в кітьки крашанками гралися. Котл. Ен.

Кіхоть, хти, м. Коготь. Розрѣба (курча) своїми кіхтями пісок на үребі. К. На неї уже давно чорти кіхті юстрять.

Кіш, кошá, м. 1) Корзина большая стоячая для хранения муки или зерна. Ой піду я до коша,—муки ні тилини! Нп. У сінях стоить кіш із борошном. Г. Варв. 435. 2) Корзина передвижная. Держу на голові три коші з злбм. Очат. 64. 3) Садокъ для рыбы въ видѣ поставленной въ воду шлестевой цилиндрической корзины. Чуб. VI. 107. Хочриби, нема—на́те вам кіш на рибу. Ном. № 4777, 4) Деревянный коробъ въ мельницѣ надъ жерновами, куда высыпается зерно. Меле гречку, на кіш посипае. Чуб. VI. 153. 5) Лагерь, стоянка. Гайдамаки повертілись повідъ частвоколом та й вернулись до коша. А кошем вони стояли тоді цілі сутки у Великихъ курани. ЗОЮР. I. 252. Какаки вночі утікали і на тилому Дунаї новим кошем стали. Шевч. 6) Запорожская Сѣчъ. Низовое товариство закликає мене до коша, бо я всі іраа, як свої п'ять пучок, знаю. К. ЧР. 23. Дáти від кошá. Прогнать, отразить. Остáться на кошу́. Сѣсть какъ ракъ на мели.

Кіша́стий, а, е. Пѣгій, дувцвѣтний. Боцан кіша́стий. Вх. Уг. 244.

Кішка, ки, ж. 1) Кошка. 2) Неболь-

шой якорь: Левиц. ПЙО. I. 3) Сіра кішна. Родъ дѣтской игры. Ив. 47.

Кішкаръ, ра́, м. Название одного изъ играющихъ у пла́за. Ив. 19.

Кішніця, ці, ж. Сѣнокосное мѣсто въ полонинах, огороженное; тамъ складывается сѣно въ стоги и тамъ-же находится лѣтнее жилище для приходящихъ туда рабочихъ, съ сараями для овецъ. Шух. I. 168, 189.

Кія́вкати, каю, еш и кія́вча́ти, чу, чиш, іа. Кричать (о галкахъ). Каяки кія́вкати або кія́вчат. Вх. Уг. 244.

Кла, м. мн. = Ікла. См. Ікол. Желех.

Клад, ду, м. Кладу дáти. Поколотить, побить. Він старших не займає, бо вони йому доброго кладу дадуть. Радомысл.

Кладі́вка, ки, ж. Укладывание.

Кладі́й, ді́я, м. = Кладі́льник. Кладі́вці найважче, бо той скидає сноти, той плав, а я один. Канев. у.

Кладі́льник, ка, м. Укладывающий снопы въ скирды. Ум. Кладі́льничок. Зберемо жєнці—ді́вки - панянки, а носі́льнички—хлопці-молоді́, а кладі́льнички—сєредні́ люди. Гол. II. 17.

Кладѣа, ки, ж. Мостокъ, мостен. Ой у степу річка, через річку кладка. Макс. То було люблять прати на самій бистрині, положивши кладку з каміня на камінь. Куліш. Ум. Кладочна Край прєбєльки млинчок, край млиночка кладочка. Чуб.

Кладні́, ні, ж. Копна хлѣба на полѣ въ 15—20 сноповъ. Шух. I. 166.

Кладовисько, ка, с. = Кладовище. О. 1861. XI. Свидн. 41.

Кладовище, ща, с. Кладбище. На шлях дивлюся та на поле, та на ворону на хресті, на кладовищі. Шевч. Опіючі дивиться—їде з кладовища гурба мерців. ЗОЮР. II. 43.

Кладочка, ки, ж. Ум. отъ владѣа.

Кладъ, ді́, ж. Кладі́ дáти = Кладу дати. Ну, наші парубки дали йому такої кладі, що не скоро вичухасться. Харьк. у.

Клак, ка, м. 1) = Ключа. Хунта клаків не варт. Ном. Клаки йдуть на підкання в ряднах. НВолын. у. Ніякий дружбонька, ніякий,—має кєтточку з клаків. О. 1862. IV. 17. 2) Клыкъ (свиной). Вх. Лем. 425.

Клампа́ти, паю, еш, іа. = Кладáти. Між двома дубами клампає баби зубьми. Ном., стр. 300, № 360.

Кладáти, даю, еш, іа. Управлять.

Взотив троші у його з рук та й заховав. Давай вони його кландати, щоб оддав. Новомоск. у.

Кландати, цаю, еш, 14.—**Кладати.** Желех.

Кландатий, а, в. Зубастий. Желех.

Кланці, ців, м. мн. Клыкы звірей и зубы. Вх. Зн. 25.

Клань, ня, м. и кланя, ні, ж. Полкопы, 30 сноповъ. *А на тих ланах тиешниця в кланя, в кланя, не в кланя, в сто оборогах.* Желех. Могил.—Под.

Кланяння, ня, с. Поклоны. Ум. **Кланяненко.** Останнє кланянькнко, навики мешканенько. О. 1862. IV. 36.

Кланятися, няюся, еша, 14. 1) Кланяться. *Иниий в нои кланяється, а за п'яти кусає.* Ном. № 3047 *Кланяюсь, прошу: не оставте ласкою вашою, добродію, і моїх синів.* МВ. 2) Покланяться. *І ми ся тобі кланяєм, ім'я твоє уживаєм.* Гол. 3) Приквітствовати. *Кланяюсь їм низьким поклоном, приятним словом.* Мил. 221.

Клап, ца, м. 1) Родъ зубца въ одеждѣ. Гол. Од. 22. 2) = **Напель.** Гол. Од. 69. 3) мн. Объ ухахъ свиньи. Ум. **Клапоники.** *Прийшла свиня до коня та й каже: "Ось бо й я румак!". А кінь одказав: "І ні-жемьки коротенькі, і ушкиники клапоники, і сама як свиня".* Ном. № 7981.

Клапан, на, м. 1) Клапанъ. Внизу дудочки прироблюються два клапани, котрі откриваються і зачиняються. Ком. I. 70. 2) = **Клап** I. Гол. Од. 22.

Клапаня, ні, ж.—**Клепаня.** Kolb. I. 41, 48.

Клапати, цаю, еш, 14. Болтати. Желех.

Клапатий, а, в. Неуклюжий, большой. Бо ми його не раз очимі то лиго клапате. Федьк. II. 58.

Клапач, ча, м. 1) Прозвище собаки (съ большими ушами?). Вх. Зн. 25. 2) Болтунъ. Желех. 3) Родъ кривого ножа. Вх. Уг. 244. Ум. **Клапачин.**

Клапачка, кя, ж. 1) Родъ трещетки, стукалки. *Клапачки робить з ялового дерева і ними клапкат.* Вх. Лем. 424.

Клапкати, каю, еш, 14. Стучать.

Клапкат в дзері. Вх. Уг. 224.

Клăпоть, птя, м. 1) Ключекъ, кусокъ (кожи, ткани, бумаги). *Ото клăптѣ скілки позоставалось!* 2) мн. **Клăпти.** Обшлага на рукавахъ опанчі. Гол. Од. 18. Ум. **Клăптии.**

Клапоухий, а, в.—**Каплоухий.** Кла-

поуху хоч родинками годуй, а все буде клапоуха. Ном.

Клăптик, ка, м. Ум. отъ клăпоть.

Клăптош, ша, м. Складной ножъ *Порізав клăптошом.* Вх. Лем. 425.

Клас, су, м. 1) Класъ въ учебномъ заведеніи. *І Антошо вже був у четвертійм класі.* Св. I. 185. 2) Классная комната. *Чого ти тут стоїш?—Учителя ви знам з класу, що не слухав.* Харьк. г. *Він увійшов у сім і залянув у клас.* Левец. Пов. 177. 3) Класъ (на желѣзной дорогѣ, пароходѣ). *Пойдемо третім класом.*

Класик, ка, м. Классикъ.

Класичний, а, в. Классическій. *Знадав класичні Афіни і пишні береги Морей.* Левец. Пов. 18.

Класний, а, в. Классный. Левец. Пов. 124.

Класті, кладу, деш, 14. 1) Класть. *Як та баба в купилъ клала, на труди ті іскра спала.* Рус. Дн. 2) Ставить. *Виходят коло воріт і кладут столики маленькі, а на столики хлѣб і чекают молодого.* Грин. III. 517. *Як уже проспівали,—кладут вечеряти.* Грин. III. 522. 3) Прикладувати. *У руку берс (китайку), к серцю кладе, словами промовляє.* Дума. 4) Раскладувати. *Тяжкий оюнъ підо мною клам.* Нп. 5) Вить (гнѣздо). *Ой ремезе, ремезоньку, не кледи нїзда близько над Десною.* Нп. 6) Убивати. *Ой як зачав ляшків-панків як снопики класти.* 7) —вариво. *Солить на зиму капусту, бураки, огурци. Батько старий, ні матері, ні сестри нема, сами собі й обідати варять, хлѣб печуть, вариво кладуть.* Г. Барв. 87. 8) —іопу. *Копнвть.* 9) —меміу. *Проводить межу.* Мвж. 26. 10) —нітку. *Забрасувать певодъ.* Вас. 189. 11) —прсаді. *Прививать прищепи.* Шух. I. 110. 12) —скирту. *Метать скирду, стогъ.* 13) —хату. *Строить избу, домъ.* Шух. I. 145. 14) —честь на собі. *Изъ уваженія къ себѣ самому не дѣлать. Давно я потоптав би сю ледарь, та тільки честь на собі кладу.* К. ЧР. 106. 15) —до міри. *Мѣрять. Принали мя у Яблонів, кладуть мя до міри, там же і забінали молоді жовніри.* Нп. 16) —у голову. *Догадываться, думать, ождать.* Чуб. I. 273. *Бідна наша немка і в голову собі не клала, щоб між нами стався такий великий тріх.* Стор. МПР. 34. *Ляли і в голову не клам, що вже їм завтра не оставать.* Шевч.

Клăстися, дуса, дешся, 14. 1) Быть положеннымъ, класться. *Умірати,—не на*

віа кластись. Чуб. I. 294. 2) Ложитися. Ще дівчина спатоньки не клалась, козако-ва пшениченька жгалась. Мет. 28. 3) Готовитися, собиратися. Дощик своєюня клався, клався, та й не зрівався. Чуб. I. 301. Кладється на ґрунті. Змієн. у. Се мені дорога кладється. Ном. № 11358. Як на добро кладється, то й на шкінку прядється. Ном. 4)—за кого. Выдавать себя за кого. Ти кладешься за доктора. Вх. Зв. 25.

Клатати, таво, аш, і. Шелестѣть, стучать. При тім боці, при толоці, там смерека клата. Год. IV. 502. См. Калатати.

Клац! меж. Щелк! (зубами) А пакінь клац! й зубами. Рудч. Ск. II. 12.

Клѣцання, ня, с. Щелканье зубами.

Клѣцати, цаю, аш, і. Щелкать зубами. Зубами клацав мов би нес. Котл. Ен. VI. 59. Так те дерево й остуїли, так зубами й клацають. Рудч. Ск.

Кле, пред. Возгѣ. Жив колись кле Чепелихи відьми.

Клебѣи, на, м. = Клебѣи, Угор.

Клебѣиїна, ни, ж. = Клебѣи. Ум. Клебѣиїна. Забуви я клѣбѣиїнку та й дарабчик свѣчки. Год. IV. 498.

Клебѣиїка, ки, ж. = Клебѣиї.

Клебѣиї, ні, ж. 1) Шляпа. Угор. Желех. 2) = Клепаня. Желех.

Клевѣк, ка, м. 1) Кирка для разбиїня глины. Радом. у. 2) Клык (свиньи). Вх. Пч. I. 14.

Клевѣтѣтисѣ, вѣчѣся, чѣсѣя, і. Болтѣть, много говорить; спорить. Та з нуди—щоб робити? Давай моєї морочити, щоб описѣя тою цілу неділю об їм тільки й клеветѣтисѣ. О. 1862. IV. 87.

Клевѣтѣха, хи, ж. Болтливая или сварливая женщина? Молодая жена говорить мужу: Я тобі, милий, миленька і кохобонька свѣнська, а твою бѣтеньку—медведиця, а твоїй матері позжурниця... твоїм братом—клеветуха. Чуб. III. 211, 212.

Клевѣць, вѣд, м. 1) Молоток. Далѣ, далѣ, лїнше сповити, чи клевиєм убити, як так коротати. Федьк. Цигане в лузі в два клевиці ковали. Федьк. Новз. I. 18. 2) Молоточек для клепанія гост. Мнж. 182. Шух. I. 169. Kolb. I. 64. Ум. Клевѣчин.

Клевѣцур, ра, м. Неуклюжий и неповоротливый человекъ большаго роста. Чуб. VII. 575.

Клевѣчик, ка, м. Ум. отъ клевиць.

Клевѣчѣка, хи, ж. Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Клевѣнѣти, нѣ, нѣш, і. Ударить по

лицу. Інший паном уродивсь, паном охрестивсь, паном і зріс, а далѣбі і мужика клезнуть не вміє. О. 1861. III. Гул-Арт. 99.

Клѣіти, клѣю, клѣіш, і. Клеить.

Клей, клѣю, м. Клей, клейстеръ, все клейкое.

Клейгов! меж. Воскликаніе гуцульскихъ дровосѣковъ: берегись! Шух. I. 179. См. Кінагов.

Клейніти, нѣ, нѣш, і. Клеймить, налагать клеймо, тавро. Клейнити віні. Щени у мене клейнѣти,—отъ я й пізнав, хто окрав у мене нѣять щен. Волч. у.

Клѣйно, нѣ, с. Клеймо, тавро на животныхъ. Черк. у. Мнж. 182.

Клѣйнод, да, м. 1) Драгоценность. 2) Атрибуты власти, регалія. Не на тѣе, миле браття, я Січ руйнувала, ой щоб я вам ваїи землі, клѣйноди вертала. ЗОЮР. I. 322. Возьміть мої отаїанські клѣйноди, панове, та однесіть москалеві. Шевч. 573.

Клѣйнодець, дѣд, м. Слово встрѣчено только одинъ разъ въ стихотворныхъ переложеніяхъ народныхъ повѣрій, сдѣланныхъ А. Корсунцомъ и значить, повидимому: торговецъ драгоценностями, ювелиръ. Польські клѣйноди сиділи... купці зможненькі із крамом багатим; перстні золоті, жемчужні сережки вони продавали. Свіп. 215.

Клѣйтух, ха, м. Пыжь. Харьк. г.

Клѣзѣвка, ки, ж. Насѣк. Acridium stridulum. Вх. Пч. I. 5.

Клѣѣцка, ки, ж. Крыжовникъ. Вх. Лем. 425.

Клѣкіт, коту, м. 1) Шумъ, гамъ. Вони всі говорили разом, та так голосно, що об тою клекою не було чути ні одного слова. Левич. Пов. 110. Ішов мимо шинку, слухаю—клѣкіт, і собі зайшов—коли там лайка така!.. Верхнедніпров. у. 2) Крикъ орла.

Клѣкотѣти, коту, чѣш, і. Кричать (объ орлахъ). Не орли чорнокрыліи клекоцуть і під небесами літають. Мет.

Клѣкотіти, коту, тіш, і. 1) Клокотѣть, бурлить, шумѣть. Смола там в пеклі клекотіла. Котл. Ен. III. 74. Перед їм море миле гононить і клекотить. Шевч. 62. Оце дудить, аж у юрѣ клекотить. Ном. № 14127. 2) Квакать шумно (о лягушкѣ). Жаби клекотять. Чуб. I. 65.

Клект, ту, м. = Клевѣт. Клект орлячий з під хмар чути. Ном. № 999.

Клектання, ня, с.—**Клекті 2.** Орлине чути здалеку клектання. К. МБ. II. 134.

Клектати, ечү, тій, і.—**Клектотати.** Кричить-клектить, орлят на бенкет звучи. К. МБ. II. 134.

Клект, ну, м. Клектъ, *Ascer platanoïdes* L. Рости, рости, клеи-дерев! Грин. III. 318. Ум. Клектон. Ой у ліску на клеику погісна комисочку на шкурку. Чуб. III. 486.

Клектіна, ни, ж. Кленовое дерево.

Клектія, ці, ж.—**Клект.** Шух. I. 18. Лв. 96.

Клектівий, а, в. Кленовий. Тут їм розні потреби... з нових клеинових тарілок. Котл. Ен. I. 18. Била через місточок та взятила клеиновий листочок. Рудч. Ск. I. 43.

Клектік, нкѣ, м. Ум. отъ клеи.

Клектъ, ня, м. Рыба *Squalus ephalus*. Шух. I. 24.

Клектійло, ла, м. Тотъ, который клеіло. См. Клектіти.

Клектіа, кѣ, м. Доска, которую сапожникъ кладеть къ себѣ на колѣни и разбивать на ней молоткомъ кожу. Вас. 161.

Клектіало, ла, с. 1) Колотушка, било. Били під двором в клеіало, як в панських водиться дворах. Котл. Ен. Пін у дзвін, а чорт у клеіало, та й каже, що його ю-лосніше. Ном. № 2650. 2) Молотокъ для отбиванія коси. Ми взяли бруски й клеіпала... Гострим коси, в ручку їдем. Щог. Вор. 86. 3) Съ измѣн. удар.: **клеіпало.** Токванье тетерева. Голтуриѣ стріляють лише в часі клеіпала. Шух. I. 235, 238.

Клектіання, ня, с. 1) Кованіе. 2) Отбиваніе молоткомъ косы.

Клектія, ні, ж.—**Капелюха.** Гол. Од. 69. Шух. I. 137.

Клектіти, пію, еш и клеіляю. клеілеш. і. 1) Ковать. Коваль клеіле, поки тепле. Посл. 2) Отпускать косу. Тне ко-сарь, не спочивав. Не клеіав коси. Шевч. 381. Де тес ще у Бога літо, а він уже косу клеіа. Ном. № 2614. 3) Бить, звонять в колотушку. 4) Бить. Як почав він мужика то в той висок, то в сей—клеіа, клеіа—йому, сердешному, аж очі помутні-лись, а той клеіа. Рудч. Ск. 5) Клеіе-тять. Помііють, що клеіали, гордим сер-цем промовляли. К. Псал. 25. 6) Клеіати язикомъ. Говорить вздоръ.

Клектіч, чѣ, м. 1) Молотокъ. Угор. 2)—**Клеіпачка.** Чуб. VII. 575.

Клеіпачка, ки, ж. 1) Лопатка для

оттачиванія косы. Радом. у. 2)—**Клеісачка.**

Клеіпецъ, пцѣ, м. 1)—**Клеінач** І. Желех. 2) Рыба. *Abramis sapa* (Pall). Браун. 26.

Клеіпка, ки, ж. Клеіпка. Ой у полі озерце, там плавало відерце. Соснові клеіпки, а дубове деще. Чуб. V. 81. Торох відра об землю, аж клеіпки забряжчали. Рудч. Ск. II. 124. У його клеіпки не стаѣ в голові. Немѣе третью клеіпки в голові. Онъ гдуно-вать. У него голова не въ порядкѣ. Ном. № 6254. Чуб. I. 249. Ораіти клеіпкою. Ідти на перекоръ. Ном. № 3308. Ум. Клеіпюнка. клеіпочка. Соснові клеіпкою, дубове деще. Грин. III. 242. Щоб твої обрүүі погоріли у печі, щоб твої клеіпочки розносили ді-точки. МУЕ. III. 159.

Клеіпѣти и клеітіти, пчү, чеш, і. Много разъ одно и то-же говорить. Желех.

Клеісачка, ки, ж. Сапожный инстру-ментъ для разглаживанія швовъ. Як би в шевця не клеісачка, шевць пропав би як со-бачка. Харьк. у.

Клеісувати, сую, еш, і. Разглаживать клеісачкою шовъ обуви. Клеісує чобіт.

Клеіць, ця, м. Чурбанъ, обрубокъ стол-ба. Кіев. и Подольск. г. Вх. Зн. 25. Ум. Клеіцон.

Клеічальний, а, в. Троицкій. Клеі-чальна неділя. Троицнъ день, воскре-сенье троицкой неділи. Клеічальна субіота. Канунъ Троицна дня. Чуб. III. 186.

Клеічаний, а, в. Украшенный вѣтвя-ми деревьевъ въ Троицнъ день; троиц-кій, то-же, что и клеічальний. Ото же у клеічану неділю їх і повіічано обох. Шевч. 418. Клеічані святій. Праздникъ Троицы. На першій день, на клеічанихъ святкахъ ді-вчата плетуть вінки. Ном. № 459.

Клеічяїна, ни, ж. Одно дерево изъ клеічания. Заколай і осичною з клеічаними пристроми. Ниж. 156.

Клеічання, ня, с. Срубленные неболь-шія деревья и древесныя вѣтви съ листь-ями въ домахъ и на дворахъ на Троицу. Чуб. III. 185.

Клеішня, ні, ж.—**Клішня.**

Клеішнотгий, а, в.—**Клішнотгий.** Уже наші поїхали... кобилую клеішнотгий. МУЕ. III. 172.

Клеівяк, кѣ, м. Клыкъ.

Клеі, ку, м. Зовъ. Троянство, знаеш, все олодне стигнуло ристо на той клик. Котл. Ен. IV. 19.

Кліканія, ня, с. Зовъ, призывъ.

Клікати, клічу, чеш, одн. в. клік-

нути, жну, неш, *м.* 1) Кричать, подавать голосъ. *Володарь, володарьку, обиди ворогів! Чого хочете, чого кличете?* Нп. *Кликне-покликане Филоненко, корсунський полковник.* Дума. 2) Звать, призывать, зывать. *Чи ти чула, дівчинонько, як я тебе кликаю?* Мет. 9. *Кличе мати вечеряти, а донька не чує.* Шевч. 66. *Не прийшов я кличати праведників.* Ев. Л. V. 32. *Клич громаду!* Шевч. 208. Употребляется также съ предложеньемъ: *от брат приоста трохи та й кличе на мене.* Федьк. Съ измѣненнымъ удареніемъ: *кликніть.* Позвать. *Пийдіть, іти́я мені кликніть!* Котл. Ен. I. 27. 3) Называть (по имени). *Ой ти дівчино, ти мила моя! як же я тебе кличе мати твоя?* Гол.

Клико́ти, кочу́, чеш, *м.*—Клеко́ти.

Клима́т, ту, *м.* Климать. *Одежа... примінялась до климату.* О. 1862. VIII. 29.

Клин, на, *м.* 1) Клинъ. *Клин клиномъ вбитый.* Ном. № 3886. Является составною частью различныхъ снарядовъ, напр., ткацкаго станка, (Вас. 171), маслябояни (Шух. I. 163) и пр. 2) Кусокъ ткани въ видѣ треугольника, какъ составная часть одежды. Шух. I. 153. Вас. 155. 3) Родъ рыбы. Ум. **Клинець, клино́в, клинчик.**

Кли́нець; нця, Ум. отъ клин. 1) Клинышекъ—отдѣльно или какъ часть различныхъ снарядовъ. Шух. I. 99, 249. Также какъ часть одежды. 2) Клинъ, подкладываемый мельниками подъ рычагъ, которымъ поднимается жерновъ для ковки послѣдняго. Мик. 481. 3) Вѣшалка въ видѣ деревяннаго колышка въ стѣнѣ. *Новеньке ситце на клинці, а старе під лавою.* Ном. № 5316. *Ой мій коникъ тобі стаїть не загоїть, а золота збоязъ клинці не поломить.* Pauli. II. 23. 4) Гвоздь, подковный гвоздь Вх. Уг. 244. 5) Различнаго рода орнаменты, въ которые составною частью такъ или иначе входитъ треугольникъ или фигура на него похожая: въ размазевкѣ глиняной посуды—рядъ сегментовъ по краю тарелки. (Вас. 184), въ писаннахъ—рисунокъ изъ 24 треугольниковъ. (КС. 1891. VI. 364), въ вышивкахъ: *овескові, реп'яшкові клинці.* (Залюбовск.) и пр.

Кли́ння, ня, с. соб. отъ клин. *Рубай, сину, яворину,—добре клиння буде.* Чуб. V. 883. *Розлетімся, як липове клиння.* Ном. № 1882. (Въ сорочці) *з боків пишито клинє.* Шух. I. 153. Вас. 155.

Клино́в, нка́, *м.* Ум. отъ клин.—

Кли́нець 1, 3, Чуб. VII. 432. *Забивають з осики клинкомъ.* Сніп, 160. *Канчук (висті) на клинку!* Гол. III. 310.

Кли́нтух, ха, *м.* Пыжъ.

Клинува́тий, а, е. 1) Клинообразный.

2) Человѣкъ съ однимъ ядромъ. Черк. у.

Кли́нцováння, ня, с. Клинышки, забитые въ стѣну передъ обмазкой ея, клинцовка. *Глина по стінахъ давно облупилась, стирчало саме клинцovaння.* Г. Барв. 19.

Кли́нцováти, цю́, аш, *м.* 1) Забивать клинъ. Харьк. г. 2) Набивать стѣну для обмазки глиной. Чуб. VII. 380.

Кли́нча́стий, а, е. Клиновидный.

Кли́нча́сті—о вышивкахъ въ Галиціи. Kolb. I. 48.

Кли́нчик, ка, *м.* Ум. отъ клин.

Кли́нчу́к, ка́, *м.*—Клин 3.

Кли́ч, ча, *м.* Репутація. *То вже ж одинъ козакъ доброго клича і луччой руки одинъ шостакъ розпадав.* Макс. (1849). 75.

Кли́ша, ши, об. Человѣкъ, на ходу задѣвающий ногою за ногу въ косточкахъ. Борз. у.

Кли́шавий, а, е. Косолапый. *Клишавий кінь.* НВолын. у.

Кли́шаво, нар. Косолапо. *Клишаво йде.* НВолын. у.

Клишоно́гий, а, е. Косолапый.

Клі́н, кло́ну, *м.*—Кльо́н. Желех.

Клі́но, нар. Кланяясь; покорно. *Прости діді і мені і я вашиєй прощю, бистые були ласкаві на коровай, корме покорно, кліно поклінно.* Kolb. I. 226.

Клі́павка, ки, ж. Вѣко глаза. Каменецъ. у. Вх. Пч. I. 14.

Клі́пайка, ки, ж.—**Клі́павка.** Вх. Уг. 224.

Клі́пати, паю, аш, *м.* Моргать, мигать, хлопать глазами. *Бувайте здорові, мої чорноброві! Кліпайте очима, коли ласка ваша.* Ном. № 11882. *Сидить та очима кліпає.* Левиц. I. 496.

Клі́пка, ки, ж.—**Клі́павка.** Угор.

Клі́пкати, каю, аш, *м.*—Клі́пати:

Клі́пко́, ка́, *м.* Мигающій глазами.

Клі́тка, ки, ж. 1) Клетка. *Лучше птиці на сухій півці, ніж ся в золотій клітці.* Ном. № 1336. 2) Участокъ земли въ 6 десятинъ. Вас. 197. 3) Полоса въ рисункѣ плахты. Вас. 170. 4) *мн.* Родъ дѣтской игры. Ив. 24. Ум. **Клі́точка** *Посади мого сороку у нову ю кліточку.* Чуб. V. 302.

Клі́тча́стий, а, е. Клітча́ста пла́хта—Плахта з клітками? См. **Клі́тка 3.** О. 1861. XII. 112.

Кліть, ті ж. 1) Клітєа. Та неволять нас у клітях, як тих бідних птахів. Нп. 2) Кошора. Шух. I. 105. Узляла сестру по нід силу; та веде в кліть. Федьк.

Клішня, ві, ж. 1) Клешня. Куди кінь з конником, туди й рак з клішнею. Ном. 2) мн. Раздвоенная часть вийя. Черк. у.

Клішоновий, а, о. = Клешиновий. Циганство клішиной. Чуб. V. 1177.

Кліщ, щя, м. Насѣк. Клещъ. Кліщі з дуба поспадали, головоньку покусали. Нп. Кліщ візвич. Овечій клещъ. Melophagus ovinus. Вх. Лем. 425.

Кліщак, ка, м. Насѣк. Уховертка, Formica. Вх. Пч. I. 6.

Кліщі, щя, мн. 1) Щипцы, клещи. Коли не коваль, то й кліщів не поань. Ном. 2) Деревянный овалъ у хомута. Вас. 159. Там такий кінь, що колінями кліщі достав: 3) Клешня (у рака). Ум. Кліщини.

Кло, кла, с. 1) Ребро, грань, гребень предмета. Доги (=клепки) клои—боками щільно приставали до себе. Шух. I. 249. 2) Клыкъ (свиной). Болѣе употр. во мн. ч. кла. Желех. Вх. Лем. 425. 3) Ростокъ. Цибуля пуцаєт кла. Вх. Лем. 425.

Клобук, ка, м. Клобуекъ. Надів клобук, взяв паперичку. Шевч.

Клобукарь, ря, м. Войлочникъ. Желех.

Клобучаний, а, о. Войлочный. Желех.

Клобучі, мн. Валенки. Желех.

Клобучіна, ня, ж. Войлокъ. Желех.

Клобучити, чу, чинш, м. Дѣлать войлокъ. Желех.

Кловак, ка, м. Клыкъ. У кнура кло- ваки які жострі.

Кловачка, ки, ж. 1) Деревянный колокольчикъ, вѣшаемый скоту на шею. Ковель. 2) Раст. Starphylea ripinata L. ЗЮЗО. I. 187. Кловічки. У гудульських жемлиць: монисто, сдѣланное изъ напизавнянихъ круглыхъ зеренъ этого растенія. Шух. I. 130.

Клоуша, ш, ж. Дошечка, обдѣланная вѣ видѣ ложки, ушопребляемая при ловлѣ сома: отъ удара ея по водѣ поду- чається звукъ, подобный кваканью лягушки, что приманиваетъ сома. Браун. 30.

Клоніти, нб, нш, м. 1) Клонить, наклонять. Клонить і в дощ, і в погоду зелені вітри додола. К. ЧР. Лежу собі та й думаю, а сон мене так і клонить. МВ. I. 111. Ой сон, мати, ой сон, мати, сон головоньку клонить. Мег. 88. 2) Клонити голову. Кланяться. І не прохались, бо та-

кий невірний був немилосердний, що дурно її голову було клонити. МВ. I. 46.

Клонітися, нбся, ншся, м. Кланяться. На сіделечку позаченько низенько клонитися. Нп. Богу ся молим, а всім ся клоним. Гол. Чи кому клонитися, чи кою прохати? Полт. г.

Клонітєся, плєся, пишся, м. Ссортиться. Вх. Лем. 425.

Клопіт, поту, м. Забота, хлопоты; беспокойство. Не мала баба клопоту, та купила поросю. Ном. № 10058. З клопоту голова болить. Ном. № 10038. І зайзайка з неї добра, роботяща. Як дітишла вона літ, своїх, то я без клопоту хлїб їла. МВ. II. 19. От мені великий клопіт! А мнѣ накое дѣло? Ном. № 4987.

Клопітний, а, о. 1) Заботливый. Я їй довожу гарненько, беруся розсудливо... та шкода мого розуму клопітного. МВ. II. 131.

2) Безпокойный, хлопотунъ, надобдливый (о чоловікѣ). Іван клопітний чоловік. 3) Хлопотливый, беспокойный (о дѣлѣ). За- реклися, що сами з роду-віку у таке кло- пітне не обережесь. МВ. III. 49.

Клопітно, нар. Безпокойно, хлопотно; хлопотливо.

Клопот, та, ж. = Клопіт. Гроші не- великі, але клопота. Камен. у. Ум. Клопо- точна. Та пров дітей покинула, а четверте в сповиточку та на мою клопоточку. Чуб. V. 786.

Клопотати, почу, чеш, м. 1) Безпо- коньт, утруждать, надобдять. Не тра стару клопотати: стара знає, кому дати. Ном. № 2711. Та чою тужили, та чою плачеш, головоньку клопочеш? Гол. I. 131. Ще не час голівку молоденьку на госпо- дарстві клопатати,—нехай пауляє дівчи- ною. МВ. I. 35. Не клопочи мені голови. Не надобдай мнѣ! Не приставай ко мнѣ! 2) Озабочиватися о чей. Клопочуть нянькою, так я й прийшла.

Клопотатися, чуся, чешся, м. 1) За- ботитися, хлопотать о чей. А що за- зайствечком будеш клопотатися, того не бійся. МВ. I. 36. Повеселила панночка, клопочеться своїм посагом. МВ. (О. 1862. III. 50). Усе мабуть про ґетьманство кло- почеться, так от і зозвав раду ще в Ба- турині. К. ЧР. 208. 2) Тревожиться, без- покоянься. Збула добро, клопочуся, бідка- юся з ночі до ночі. МВ. II. 7. Уже і ма- ти псалми примічати та клопотатися. МВ. I. 86. Вона потім клопочеться... де, де дісясь? Г. Барв. 403. 3) Размышлять.

Про инші речі клопочеться він із старим
Промом. К. ЧР. 135.

Клопоті́й, ті́й, жс.—Клопоті́. Камен. у.

Клопотли́вий, а, е.—Клопоті́ний. А
тим часом, як в одній хаті весела моло-
дість нісень співає, в другій лати клопот-
лива старість раду радить. Левиц. I. 175.

Клопотні́й, а, е.—Клопоті́ний.

Клопотно́, нар.—Клопоті́но.

Клопота́й, ні, жс. Хлопоты. Не ду-
маючи промістити Бога, перемішував слова
молитви з хазайського клопотнею. Левиц.
I. 246.

Клопоточе́ка, ки, жс. Ум. отъ клопота.

Клопоту́н, на́, м. Хлопотунъ.

Клопоту́ха, хи, жс. Хлопотунья. Як
та бідна курка-клопотуха, що знайде зер-
нятко да й те оддасть своїм курчаткам,
так і я усе до останнього жупана пороз-
давав своїм діткам. К. ЧР. 266.

Клопоти́ти, клочу́, тиш, іа.—Коло-
тити I. Мнж. 182.

Клопоти́ти, хчу, тиш, іа. Сяльно ки-
пѣть. Вх. Уг. 245.

Клоча́ние, ка, м. Кустарь плетель-
щикъ сѣтей. Такъ називаються они въ
Лохвицькомъ и смежныхъ уу., потому что
закупають на окрестныхъ ярмаркахъ кло-
чанну. Вас. 187.

Клоча́нка, ки, жс. Пряжа възъ пакли,
охлопцевъ, оческовъ. Вас. 187.

Клочкува́тий, а, е. Клоковатий, кло-
коватий. Почае чухати... дову клочкувату
бороду. Мир. ХРВ. 239.

Клочча́, чя, с. Пакля, охлопки. Чоло-
вік мій одався вже їмъ то тучкий, як
батій з клочча. Левиц. Пов. 336. У його
в голові клочча. Онъ глушь. Мені памо-
роки забито киями, а в вас мабуть ізроду
в голові клочча. К. ЧР. 283. Ум. Клоччачко.
У неї очіпок шитопенький, тільки вже
постаріє, клоччачко видно. Ном. № 8454. Я
думала, що напачка з клоччачка, а вона,
прокланта, з протичка. Чуб. V. 596.

Клоччяний, а́, б́. Изъ пакли.

Клуб, ба, м. 1) Клубокъ. Побачила
вдому, що клубом котилася. Кв. I. 182.
Понід мостом трава ростом да й сте-
лется клубом. Грин. III. 75. 2) мн. Бедро
(у скота). Рудч. Чп. 254.

Клуба́тий, а, е. Стъ широкими бед-
рами. Клубата коняка.

Клубетува́ти, ту́ю, аш, іа. Сняватися,
свертываться (о червѣ). Вх. Лем. 425. См.
Клубачитися.

Клубо́к, бѣа́, м. Клубокъ. По нитці

й клубка можна найти. Ном. № 7425. Ум.
Клубочок. Прийде́ться ниточка до клубочка.
Ном. № 4092. Мати Божа панчішку пле-
те, а вони перед нею золоті клубочки дер-
жать. ЗОЮР. I. 305.

Клубота́тися, чуса́, чешся, іа. Клу-
бвѣться. Дим почав клуботатися. Мир.
Пов. I. 114. Вже нема, далеко, тільки ти
слідом клубочешься. МВ. I. 47.

Клубо́чок, чеа, м. Ум. отъ клубок.

Клубу́к, ка́, м. Круглий, куполообраз-
ний навѣсъ надъ гончарной печью. Вас.
180.

Клу́макува́тий, а, е. Толковий. Він
чоловік клумакуватий—роскаже тобі, як,
що і до чою. Київ. г.

Клу́мля, лі́, жс. Рыболовный сна-
рядъ—сѣть, напаяленная на прутья, соеди-
ненные въ видѣ трехгранной призмы.
Радам. у.

Клу́нище, ща, с. Мѣсто, гдѣ стоять
клучи. А на той час Антін ній із клу-
нища вознѣ. Г. Варв. 310.

Клу́нок, неа, м. Полмѣшка; котомка;
узелъ. Півдесяток сомини і клунок тарані.
Полт. г. Одчинила вона скриню, виймала
Василей сорочки і вклала в клунок. Левиц.
I. 37. Зоставив він їй клунок з жарчами.
Стор. МПр. 28. Вийняв клунок з просом.
Подольск. и Харьк. г. Ум. Клуночон. І
внучкам із клуночка гостиниці виймала.
Шевч. 112. В'їзала в двір коняка, всту-
пили богомольці з клуночками. Левиц. I. 38.

Клу́нья, ки, жс. Ум. отъ клу́ня.

Клу́ня, ні, жс. Рига, гумно, овинѣ,
житница. Мокрий апрѣль, а сухий май, то
буде в клунях рай. Ном. № 446. Споляньте
на птаство небесне, що не сіють і не
жнуть, а ні збирають у клуню. Ев. Мт.
VI. 26. Ум. Клу́нья. Побачила нищих во-
ликів та клуню повну збісжжя. Г. Варв.
258.

Клус, са, м. Рысь. Коні біжать клу-
са (клусом).

Клусува́ти, су́ю, аш, іа. Гнать рысью.
Клусує коня. НВолын. у.

Кльо́б, ба, м. Пучекъ связанныхъ пос-
лѣ очистки отъ кострики пеньки или льна.
Шух. I. 147.

Кльо́к, (ка́?), м. Сьогодні вчорашче яр-
марку (=последній день), сьогодні ж йому
буде й кльо́к. Мирг. у. Слов. Д. Эвара.

Кльо́ка, ки, жс.—Квочка. Коут то-
че курку, від чою вона зносить поклади,
стає кльокою, яка кльо́че. Шух. I. 238.

Клюкати, ельбчу, чип, *и.* = **Квок-тати.** См. **Клюка, Шух.** I. 238.

Клюкзати, заю, еш, *и.* = **Цюкати.** Лубен. у.

Клюн, ну, м. Проклятіе. *То не ономь наше, то лице Мотрини; то не искри сипалотися,—то й кльони й прокльони.* Мир. ХРВ. 34.

Клюф, фа, м. Кирка (съ клювомъ). Вх. Лем. 425.

Клюбчати, чу, чип, *и.* О тетереви: токовать. *Ютур на весну клюбчат.* Вх. Зн. 25.

Клюбчка, ки, ж. = **Клюка.** Вх. Зн. 25.

Клюба, би, ж. 1) Выкопанное съ корнемъ дерево, которое возять на галарах. Вх. Зн. 25. 2) Тиски. Вх. Зн. 25 Желех.

Клюбака, ки, ж. = **Ключ** 3. Вх. Уг. 245.

Клюбачитися, чуса, чипси, *и.* 1) Извиваться. *Смѣец (=anguis fragilis, мѣдвяница) клюбачитися.* Вх. Зн. 26. 2) Взъерошиваться. Вх. Зн. 26.

Клюбак, ка, м. 1) Клювь. Вх. Лем. 425. 2) Полукруглое большое долото для выдалбливанія древесины внутри колоды. Вас. 151. 3) Поклеванный плодъ. *Оірки клюбаки.* Харьк. у.

Клювати, клюю, еш, одн. в. клюнути, ну, неш, и. 1) Клевать, клюнуть. *Ідять шляхту, клюють очі.* Шевч. 174. *Списаа спину, що й курці нїде клюнути.* Ном. № 4016. 2) Биться (о пульсѣ). *Вже жили не клюють.* Ном. № 8233.

Клюга, гй, ж. Металлическій наколечникъ коныя. *Чи не носить хто клюги в кишені?—Я ношу! У мене й ратища пострупані...—І в мене клюга за халавою...—Не ігразд, братні, як пан із навірніми наскочить. Колоти їх пірано ще... Кете сюди, позасовуюмо під сіно.—Люде достаютъ із кишені й з-за халав клюги списовіі.*

Клюг-дерево, ва в. клюй-дуб, ба. Дятель. ХС. VII. 419. Мирг. у. Слов. Д. Эварі.

І. Ключ! меж. 1) Выражаетъ клевање. Мнж. 4. 2) = **Цюк.** *Сокиркою все клюк та клюк.* Грин. I. 225.

II. Ключ, ка, м. Родъ деревяннаго крюка, колышекъ или деревянный гвоздь, загибающийся подъ прямымъ угломъ; употребляется при постройкахъ для приврѣпленія жердей, на него запираются ворота и пр. Шух. I. 91, 87.

Клюка, ки, ж. 1) Палка съ крючкомъ, крюкъ. *Коли жиди Христа мучили,*

на роспятію їей рослинали, клюков за ребра їей розбивали. Гол. II. 23. 2) **Клюки робити** = **ключувати.** Вх. Уг. 245.

Клюкати, каю, еш, и. 1) Клевать. *Якіл сів на дуба та й клюка.* Мнж. 4. 2) Биться (о пульсѣ). *Вже жили не клюкають.* Ном. № 8233. 3) Выпивать, пьянствовать. *Клюкнули вже з ранку добре.* К. ЧР.

Клюква, ви, ж. = **Ключина** 2. Вх. Зн. 26.

Клюпа, пи, ж. 1) Боекъ, пестъ въ ножной ступѣ, толчѣй. Шух. I. 161, 162. 2) Обыкновенная ступа, толчая. Шух. I. 104.

Клюпати, паю, еш, и. 1) Стучать. Вх. Зн. 26. 2) = **Клюнати** 1. *Жонка клюпае дзюбом в дерево.* Вх. Зн. 26.

Клюпач, ча, м. Рычагъ, на которомъ ходитъ въ ножной ступѣ боекъ. Шух. I. 161.

Клюсак, ка, м. Кривой ножъ, рѣзакъ. Вх. Зн. 26.

Клюска, ки, ж. Родъ кушанья: варенные кусочки тѣста съ творогомъ и масломъ. Хотин. у.

Ключта, ти, ж. Паяльная трубка (у трубочниковъ). Вас: 149.

Ключак, ка, м. = **Клюсак.** Вх. Зн. 26.

Ключ, ча, м. 1) Ключъ для запиранія и отпиранія замка—металлическій или деревянный. Kolb. I. 57. *Мати до церкви вижожав, срібними ключами хату замкає.* Нп. 2) Брусочъ, вдѣланный въ ось *полішні* (плуга), посредствомъ котораго къ *полішні* приврѣпляется дышло. Чуб. VII. 399. 3) Шестъ съ крючкомъ для опусканія въ колодезь и вытягиванія ведра. *Чи це ж тая криниченка і ключ і відрод?* Чуб. V. 203. 4) Снарядъ для ношенія сѣна, то-же, что и цапар, но съ четырьмя наріжниками—палками, придавленными сѣно подъ *рослоном*. Шух. I. 171. 5) У гудульскихъ *настуховъ* въ *поломинах*: столбъ, къ которому приврѣпленъ приборъ, подобный *половинѣ* ярма,—въ него запрягается шея теленка, пока пастухъ доить корову. Шух. I. 194. 6) Тупой стругъ, при помощи котораго мнутъ и растирають овчину,—деревянный (Вас. 153) или желѣзный. Последній у гудуловъ состоитъ изъ слѣдующихъ частей: деревянная *молодна* (рукоятка), къ ней подъ угломъ приврѣпленъ самый *ключ*, имѣющій видъ плоскаго крюка, болѣе острого съ наружнаго ребра, *вістря* (внутреннее, болѣе тупое, наз. *тіле*); отъ ко-

лѣдні вни́з іде́ть же́лѣзний пру́т, оканчува́ючийся ла́нцем (короткой цѣпью), имѣ́ющим на ко́нці стрѣ́ме, въ которое раба́тоа́щий вклада́ет ногу въ то вре́мя, ко́гда пра́вой ру́кой держа́ть но́лѣдну, а лѣ́вую имѣ́етъ на ко́жѣ, ле́жащей по́дъ ключѣ́м. Шух. I. 253. 7) Ста́я пти́ць, ле́тящихъ дру́г за дру́гомъ, составля́я фигу́ру, по́добную о́стро́му углу́, одна́ сторо́на ко́торого ко́роче дру́гой. *А жу́равлі́ летя́ть со́бі до́дому ключа́ми.* Шевч. Iу-сей... ці́лий ключ. Сим. 218. 8) Въ весе́ннихъ игра́хъ: ря́д дѣ́вушекъ, сто́ящихъ одна́ за дру́гою и взя́вшихся за та́ли; та́кже называ́ется и одна́ весе́нная игра. КС. 1887. VI. 483. Мил. 52. 9) Нѣ́ско́лько де́реве́нь или ху́торовъ, составля́ющихъ одну общи́ну или оди́но имѣ́ніе. 10) *Кипі́ти у́ ключ.* Кипѣ́ть, волну́сь. *Уже́ окрі́п у́ ключ кипі́ть.* Г. Барв. 502. *Закі́пілі ка́зани у́ ключ.* Рудч. Ск. II. 59. *Засича́в окрі́п у́ пе́чі, збі́ваючи́ ключем на че́рні.* Мир. ХРВ. 171. Ум. Ключе́нько, ключи́ч. *Золоті́й ключе́ньки в ко́мори.* Нп. *Золоті́й ключи́ч до ко́женихъ де́рей при́дасться.* Ном. № 7393.

Ключа́, чл, ж. 1) Деревя́нный крѣ́цъ. См. Ключна́ 2. Шух. I. 109. 2) Въ пѣ́снѣ́ о Сви́рговскомъ́, оче́виднó, кѣ́мъ-то испорче́нной попра́мками, непра́вильно́ употребле́но вм. ключ—ста́я-пти́ць: *воро́нів́ ключа́ на́бі́рала.* См. Макс. (1834), 71. АД. I. 161.

Ключа́рь, ря́, м. Ключи́никъ, ключа́рь. *Не бу́ло ні́кого́ коло́ не́ї, ті́льки ста́рий не́дужий́ ключа́рь па́нський си́дів у́ хаті́.* МВ.

Ключе́нько, ка́, м. Ум. отъ ключч.

Ключе́чка, ея́, жс. Ум. отъ ключча.

Ключи́ч, ка́, м. Ум. отъ е́люч. 1) См. Ключ. 2) *мн.* Раст. *Primula veris* Вх. Пч. I. 12.

Ключи́на, ни́, жс. 1) Жердь. *У нас та́к іа́рно ко́лиску́ ві́шано́ть: па́рубки́ ключи́чи чо́тири́ ви́рубано́ть, усе́їма́ми зв'я́зую́ть та́ батогів́ два́, та́ на батогі́ прив'я́зую́ть до́чку́ та́ й ви́даються.* Г. Барв. 64. 2) Жердь, ко́торой при́крѣ́пля́ется со́лома на кры́шѣ. *Ой за́пу, за́пу сизий́ голубочо́к, си́дя на́ ключи́ні.* Мет. 24.

Ключи́ння, ня́, с. соб. Жерди́, свя́занні́я по двѣ́ по́дъ угломъ́ и ле́жащія́ по обѣ́мъ сторо́ны со́ломенно́й кры́ши. Могил. у.

Ключи́ця, ці́, жс. = Ключи́нна 2.

Ключи́вникъ, ка́, м. У ко́жевниковъ́: ве́рвка на крѣ́цъ, ви́битомъ́ въ по́толокъ, служа́щая́ для по́двѣ́шива́нія ко́жи. Шух. I. 253.

Ключча́, ея́, жс. 1) Крѣ́цъ. 2) Деревя́нный крѣ́цъ, упо́требля́емый для по́двѣ́-

шива́нія че́го-ли́бо, напр., дѣ́тской лю́льки, ве́дра (двѣ́ ключи́чи вися́тъ на ве́рвкахъ́ на ка́ждомъ́ ко́нцѣ́ ко́ромысла́) и пр. Чуб. VII. 384. Год. Од. 61. 3) Деревя́нный крѣ́цъ въ ви́дѣ́ о́стро́го угла́, съ дли́нной ру́кою́ти, упо́требля́емый для вы́таскива́нія че́го-ли́бо, напр. *ключочко́ счи́путь сі́ю з сто́гу;* а ры́боло́вы га́лицка́го По́кутья́ ключочко́ вы́таскива́ють изъ́ воды́ поста́вленные́ для до́вли ры́бы ве́нтери́, ве́рші. Kolb. I. 73. 4) = Кі́лоу 4. *На́ ключочку́ поче́нила́ ру́шник.* Константино́гр. у. 5) Крѣ́чекъ для́ вяза́ния ру́кави́ць изъ́ шерсти́. Год. Од. 69. 6) Крѣ́чекъ для́ проти́гива́нія ните́й сквозъ́ нача́иния́ и бля́т (у́ тка́чей). Константино́гр. у. 7) Ро́дъ дере́вня́наго крѣ́чка у́ ко́лесника́, ко́торымъ́ при́хвата́вается́ ступи́ща съ оди́ной сторо́ны и́ сверху́, ко́гда въ́ ней про́биваю́тъ отве́рсті́я для́ спи́ць. Сумск. у. 8) У́ гребенщи́ка: дере́вня́нный крѣ́чекъ съ́ по́двяза́нною ве́рвочко́ю по́дно́жкою́ или педа́лью́-для́ при́жима́нія па́лки съ́ на́рѣ́зками́, при́держива́ющей́ при́ рабо́тѣ́ пла́стинку́ ро́га. Вас. 164. 9) Пѣ́тля, обрабо́ванная́ нитко́ю, сну́рко́мъ, ве́рвочко́ю. Шух. I. 151. Год. Од. 21, 23. 10) Ростокъ́. Ключи́чи пу́скати́. Проро́стать (о́ сѣ́мени). 11) Пере́носно. Хитро́сть, за́щлка́; при́дирка́. Ка́мене́ч. у. Желе́х. Ключи́чи со́бі шу́кати́. И́скать́ предло́га. Ключочку́ за́ини́нути. На́мекну́ть. 12) Рядъ́ дѣ́тской иѓры. Ном. № 12577. Ум. Ключе́чна.

Ключчу́вати, кѣ́ю, е́ш, гл. 1) О за́йцѣ́: метать́ петли́, у́мы́шенно́ запутыва́ть до́рогу, у́бѣ́гая, чо́бы сби́ть го́нящихъ́ за звѣ́ремъ́ соба́къ. Желе́х. 2) Дѣ́лать у́вертки́, увертыва́ться. Желе́х.

Ключи́ник, ка́, м. Ключи́никъ.

Ключи́ница, ці́, жс. Ключи́ница.

Ключчу́вати, чу́ю, е́ш, гл. У овчи́нниковъ́ и ко́жевниковъ́: ма́ть ко́жу при́ по́мо́щи ключа́. См. Ключ 6. Шух. I. 254.

Ключи́ник, ка́, м. 1) = Ключи́никъ. *Правда́, до́броді́ю мій́ любий́, ка́же ста́рий́ ключи́ник.* К. ЧР. 6. *Дя́х-Бу́турлакъ́ ключи́ч га́лицький.* АД. I. 210. 2) Въ́ це́хѣ́: помо́щникъ́ цехми́стра. 3) Въ́ ры́боло́вной арте́ли: храните́ль оди́ного изъ́ дву́хъ́ ключе́й отъ́ дене́жнаго́ су́ндука́ (на́ Азо́вскомъ́ мо́рѣ́).

Ключи́ница, ці́, жс. = Ключи́ница. *Ракша́—ключи́ница́ од́ ви́рю.* Ном. № 14029. *У́ нас не́ві́стка́ не́ робі́тни́ця, на́шому́ до́бру́ не*

кукібниця, і нашим коморам не клаюниця. Чуб.

Кляк, ка, м. 1) Заломъ на деревѣ, камышѣ, стебляхъ хлѣба, дѣлаемый обыкновенно съ цѣлью обозначить нужное; зарубка на деревѣ съ той-же цѣлью. 2) Метевой знакъ, состоящій въ обозначенномъ чѣмъ-либо (обыкновенно—зарубами, а иногда просто заломомъ) деревѣ или граничномъ столбѣ. К. ЧР. 424. Оборе плуюм, обнесе котлями, ровом обкотае, або ораничить кляками (землю) К. ЧР. 199. 3) Во вѣншемъ колесѣ водяной мельницы каждый изъ двухъ деревянныхъ круговъ, ограничивающихъ колесо и связывающихъ лопасти. Черниг. у. 4) Ледяная сосулька. 5) Родъ дѣтской игры. Ив. 22.

Клякати, каяю, еш, с. в. клякнути, кну, неш, м. Становиться, стать на колѣни. Ой як дѣтя ся улякло, на колѣни пред ним клякло. Гол. I. 237. Клякни, клякни, жено моя, буде стята мовка твоя. Гол. I. 372.

Кляковій, а, б. Кляковѣ дерево. Дерево, отмѣченное знакомъ для обозначенія мѣста межі. См. Клян, клячити. Левч. 48.

Клямати, маяю, еш, м. 1) Стучать пеклодод. 2) Чавкать. Клямаеш як свиня. НВолын. у.

Клямба, би, ж. = Клямбра 2. Угор.

Клямба, ри, ж. 1) Родъ скрѣпы или деревянныхъ тисковъ, употреблявшихся для удержанія вибѣстъ сколачиваемыхъ досокъ. Перш треба у клямбри взяти, а потім вже шпуні зачепити. Подольск. г. 2) Скоба, скрѣпа желѣзная. Угор.

Клямка, ки, ж. Щеколда. Коли чуе,—хтось лапос біля клямки; відчинив двері. Стор. Клямка запала. Дѣло кончено, поздно ужъ. Ном. № 1849, 1841. Ум. Клямочка. Вона зараз притягне залізу клямочку з візідочком. Ком. II. 67.

Клямра, ри, ж. = Блямбра 1. Шух. 1. 88.

Кляння, ня, с. Брань. Вх. Лем. 425.

Клянути, ну, неш, м. Хлынуть. А кров так і клянула з пою. Звенигор. у. Слов. Д. Эварн. См. Хлянути.

Кляпа, пи, ж. Старая корова. Вх. Лем. 425.

Кляскати, каяю, еш, одн. в. кляснути, сну, неш, м. 1) Хлопать, хлопнуть. Біс перістий сонснуге, кляснув. Гул.-Арт. (О. 1861. III. 106). 2)—языкомъ. Щелкать, щелкнуть языкомъ. Вх. Лем. 425.

Клясті, клянѣ (кленѣ), нѣш, м. 1) Проклинать. Не стіває чорноброба, кляне свою долю. Шевч. 69. Любитъ ворогів ваших, благословляйте, хто клене вас. Ев. М. V. 44. 2) Поносить, ругать. Хоч і діжу з тістом оддай, то ще буде клясти, що важко нести. Ном. № 4831.

Клятий, а, е. 1) Проклятый. Нехай кляті бенкетують. Шевч. 53. Жидола... лічить гроші коло ліжка, клятий. Шевч. 135. 2) Переносно: упорный, упрямый.

Кляття, та, с. Проклятіе. Ой задай про мене, здійми кляття з мене, горлице сивенная. Гатц.

Клятьба, бі, ж. 1) Проклятіе. Слухайте, панове-молодці, як то жіночка клятьба дурно йде. ЗОЮР. I. 217. 2) Заклятіе. Як німа клятьба, то візьмеш скарб, а то, кажуть, ні. Канев. у.

Кляч, ча, м. Каждая изъ двухъ папокъ на концахъ рыболовной сѣти (гнѣшиной сѣти), невода; къ клячѣ привязанъ канатъ, за который вытягивается сѣть. Браун. 12. Біля кляча на сподах каміни, щоб сторч кляч шов. Азовск. побережье.

Клячати, чу, чийш, м. 1) Стоять на колѣняхъ. 2) Дѣлать роль плетня въ дѣсу, подрубивъ тонкія деревья, наклонивъ и перепутавъ ихъ между собою. Чигир. у.

Клячіти, чу, чийш, м. 1) Заламывать стебли растений для обозначенія чего-либо; вообще дѣлать кляч (см. Клян 1 и 2). Клячати комши: охвативши в обертокъ столбою на нѣи комши и стиснувши його крѣпко руками, переламлють: комши... покаже признаку. О. 1862. II. Кух. 65.

Кляч(ш)никъ, ка, м. = Кляч. Вас. 186.

Кляштор, ра, м. Католическій монастырь. Будувать кляштори і костьолои. Стор. МПр. 45.

Кметія, ні, ж. = Кметиця. В рям'я б одяглася я, наче та кметія. Щог. Вор. 36.

Кметіти, кметѣ, тійш, м. Смегать, понимать; замѣчать, примѣчать. Уже дитина кметить. НВолын. у.

Кметія, ці, ж. Крестьянка, жена крестьянина. Коб лі Бог дав такі косоньки, годна ж бим бути за кметіським сином, за кметіським сином кметіцьов бути. Гол. IV. 77.

Кметливий, а, е. Понятливый.

Кметський, а, е. Крестьянскій, принадлежащій кметеві. За кметіським сином кметіцьов бути. Гол. IV. 77.

Кметувати, тѣю, еш, м. Думать, раздумывать. Так чоловік кметував, поглядючи. Св. Л. 160.

Кметь, тд, м. 1) Крестьянин, хлебопашецъ. *Два кмети, пан третій.* Ном. № 1175. 2) Смѣтливый человекъ, находчивый, хитрецъ. Подольск. г.

Кмитати, кмитливый, кмитувати. — **Кметити, кметливый, кметувати.** *Кмитливий хлопця, то й швидко навчиться.* Канев. у.

Кнац, па, м. Ткачъ. Вх. Лем. 425.

Кніга, ги, ж. 1) Книга. *Листоньки нише, книги читае.* Чуб. III. 306. *Ой хто б мої слова списав у книгу.* К. Іов. 42. 2) Томъ, часть сочиненія. 3) Чайка (птица). Волин. г. Ум. Книжечка, кийкиа. Зроблю маленьку книжечку. Шевч. 376. *Письменному—книжко в руки.* Ном. № 6016. *Троянске плем'я все засіло коло книжок та аж потіло і по латинському цуло.* Котл. Ен. IV. 21.

Книгарня, ні, ж. Книжный магазинъ.

Книгарський, а, е. Книгопродавческий.

Книгарь, ра, м. Книжный торговецъ, книгопродавецъ. *За поміччю ш. п. Кожанчикова, що не тільки яко книгарь, але яко правдивий... приятель покійників прийнявся за мою справу, друкується тепер усе.* Передмова до Кобз. Шевч. 1867.

Книгогра, за, м. Презрительно: книжникъ, вѣчно возниція съ книгами. *Ти написав томів із сотню, книгогра.* К. Дз. 52.

Книгозбір, збору, м. Библиотека. В книгозборі батька Тараса. Ном. II.

Книжечка, ки, ж. Ум. отъ кніга.

Книжка, ки, ж. Ум. отъ кніга.

Книжевий, а, е. Книжный. Залубовський прислав власного збору приказки: 127 книжкових і 585 записаних в Катеринославщині. Ном. I.

Книжник, ка, м. Книжникъ, любитель книгъ; большой грамотей. Одно изъ пожеланій на крестинахъ новорожденному: *Щоб був великий книжник!* Мил. 27. 3 мене не великий книжник. О. 1862. VIII. 9.

Книжницький, а, е. Книжничій. *Тепер зайнято книжницьку школу (бурсаків), що виспала з Брацтва в мичаках.* К. ПС. 69.

Книжний, я, е. Книжный. *Вибачайте, люди добрі, що козацьку славу так названя розказую без книжної справи.* Шевч. 206.

Книп, па, м. 1) — **Гнип.** 2) Неотеса, мужикъ. *Там годило два: подицтись—книпи, а як загра! Лебед. у.*

Книпець, пид, м. — **Гнипець.**

Книш, шд, м. 1) Родъ хлеба съ заво-

роченнымъ внутрь краями и смазанного свинымъ саломъ или коноплянымъ масломъ. Чуб. VII. 444. *Повна піч паланиць, посередній книш.* Ном. У гуцуловъ въ книш кладется смѣсь изъ варенаго картофеля, овечьего сыру, смѣшанного съ петрушкою, чеснокомъ и пр., а сверху масло или солонина. Шух. I. 143. 2) Пренебрежительное прозвище священниковъ и дьячковъ. 3) Камковый верхъ мѣховой шапки галицкаго мѣщанина, выдающийся надъ опушкой въ формѣ книша. Гол. Од. 18. 4) мн. Родъ вышивокъ на рубахъ. Чуб. VII. 427. Ум. Книшши.

Кнорос, са, м. Кабаній самецъ, не клadenый. Шух. I. 212.

Кнур, ра, м. Воронъ. *Кнур у бермозі.* К. ЧР. 372.

Кнуроватий, а, е. Похожій на борова.

Кнуровіа, ки, ж. Мясо борова.

Кнурачий, а, е. Принадлежащій, свойственный борову. *Волосся жорстке, як кнурача щетина.* Стор МПр. 129.

Кнюх, ха, м. Уваленъ, неповоротливый человекъ.

Кнюхатий, а, е. Брѣхастый. Борз. у.

Княгинечка, ки и княгинька, ки, ж. Ум. отъ княгиня.

Княгиня, ні, ж. 1) Княгиня, жена князя. *У його жінка княгиня, з Волині лиска.* К. ЧР. 46. 2) Новобрачная. *Ой вижди, мати, оляди, що тобі болре привезли: привезли скриню й перину й молодую княгиню.* Нп. *Ні, молода княгине, не піду я до тебе на весілля.* МВ. I. 42. 3) Родъ весенняго хоровода съ пѣснями. Грин. III. 114. Ум. Княгинечка, княгинька, княмбінка. *Засватав собі княгинечку.* Нп. *Жінка княгинька, а хата немечка.* Ном. № 9118. *Яворові сімці, тесові стільці, а на тих стільцях красна княжечка.* АД. I. 45.

Княгівна, ки, ж. Вѣсто общераспространеннаго князівна вступлено у Стороженька: Олмерда Гедиминовича, народженного од терської княгини Уляни. Стор. МПр. 62.

Княгіа, нати, с. — **Княжіа.** *А в танці ходитъ княгіа Іванко, на головиці сокола носить, в правій ручиці коничка воить.* АД. I. 36.

Княжіа(а), жіа(а)ти, с. Молодой князь; сынъ князя. *То в тій залі Алкан-паша, трапезонське князя.* АД. I. 208. *В ридвані сидів князь із князем.* К. ЧР. 212.

Княжевський, а, е. Княжескій. *Кня-*

жовські челядинці вештались по містечках, селам і хуторах. Стор. МПр. 65.

Гняжойка, ки, ж. Ум. оть княгиня.

Гняжоньцький, а, в. Гняжескій. Гняжоньцькі замки. К. ЧР. 220.

Гняжоньцтво, ва, с. Достойнство князя. К. ЦН. 280.

Гняжство, ва, с. Княжество. Було в якомусь княжестві три гняжоньцькі дочки. Рудч. Ск. II. 89.

Гняжоньцький, а, в. 1) = Гняжоньцький. Було в якомусь княжестві три гняжоньцькі дочки. Рудч. Ск. II. 89. 2) Относящийся къ новобраннымъ. Уже й коровай спекли, гняжоньцький калач на столі. О. 1862. VIII. 24.

Гняжкий, а, в. Гняжескій. Лютує голод в Україні, лютує в княжому селі, скирти вже княжі почили. Шевч. 332.

Гняжати, жу, жиш, гл. 1) Княжить. 2) Быть женихомъ или невестою. Буду ж бо я в суботу княжити, будуть мені бояри служити. Рк. Макс. Устань, Марусенько, не княжи, відсунь кватирочку, погляди, чи всі бояри на дворі. Рк. Макс.

Гняжна, ні, ж. Княжна. І княжні своїй маленькій сорочечки шила. Шевч. 328.

Гняжник, ка, м. Ум. оть князь.

Гнязів, зева, зеве. Приналежачій князю. Князеве перше жінка. Рудч. Ск. II. 93.

Гнязівна, ни, ж. Княжна. Кирило, обивши змія, визволив гнязівну і оддав князю. ЗОЮР. II. 30. Чи воно яка гнязівна, чи королівна? Рудч. Ск. II. 46.

Гнязівство, ва, с. Княжество.

Гнязівський, а, в. = Гняжоньцький. Ми роду гнязівського. Мил. 96.

Гнязь, яз, м. 1) Князь (государь или особа княжескаго титула). Тоді то у городі Лебедині царі і князі великим всі дивом дивували. Макс. Стеремись вони, проходячи побіля замку князя Висинецького. Стор. МПр. 61. 2) Новобранний, женихъ. Слухайте, бояре, що князь бреше. Ном. № 12778. Молоді князя зараз будуть (= молодий з молодою). МУЕ. III. 128. Ум. Гнязим, гнязьонь. Мій орлику, мій князику! Г. Барв. 495. На білому острові живе собі... якийсь князьок. Рудч. Ск. II. 93. Ув. Гнязіюна. К. ЦН. 223.

Гнязький, а, в. 1) = Гняжоньцький 1. Обернемо в хліди князівні чертоти. К. ЦН. 241. 2) = Гняжоньцький 2. Підходили під

князький вінець. Вѣнчаться. Щоб ти під князький вінець не підійшла! Желав тебѣ остаться въ дѣвкахъ! К. ЦН. 201.

Гнязьок, зька, м. Ум. оть князь.

Гнязьство, ва, с. = Гнязівство.

Гнязьескій, а, в. = Гнязький. Всякому розкаже, що вона князьська дочка. МВ. II. 32.

Гнязювання, ня, с. Княженіє.

Гнязювати, зюю, еш, гл. 1) Княжить, быть княземъ. Але то ще за Батия, як князювали колись князі. Васильск. у. Не перестане, мабуть, князь... князювати. К. Бай. 39.

Гнязіюка, ки, м. Ув. оть князь.

Го. Неотдѣлимая частица, употребляющаяся при повелит. наклоненіи, подобная русскому ка. Ходи-ко, дай-ко! Вх. Зн. 26.

Коб и Коби, сз. 1) Если-бы, когда-бы. Коб хліб та одежа, то їв би лежа. Ном. Ой коби я зозуленька, щоб я кримля мала, я ж би туру Україну кругом облітала Чуб. V. 5. 2) Какъ. Сухий марець, мокрий май,—буде жити коби гай. Ном. № 446. 3) Какъ-бы. Пливе човен... коби не схитнувся. Гол. III. 299. 4) Пусть, лишь-бы. Левіні, коби здорові, не конче і журять про це. Федьк. Коби зуби, то хліб буде. Посл.

Коба, би, ж. 1) Капюшонъ въ верхней одеждѣ (в опанчі, кобеняку). Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Здорові! привітався він, скидаючи разом з кобою й шапку. Мир. Пов. I. 115. 2) Рыба: Golio puviatilis. Вх. Лем. 425.

Кобеля, лі, ж. 1) Корзина. Вх. Зн. 26. Постаив, млати, кобелю, де я мала постелю. Гол. 2) Сумка, котомка. Набірають калачів-кусочок в кобелі (торбинки) скільки спроможуть. О. 1862. IV. 30. 3) Рыболовный снарядъ, похожий на сам. Чигирин. у.

Кобеніти, ню, ніш, гл. Ругать, поносить. Кричав бучім то мавиженій і кобенів народ хреценній, як водиться в шинках у нас. Котл. Ен.

Кобень, ня, м. Капюшонъ у бурки. Надів дагу... заду кобенъ так і грає. ЗОЮР. I. 175.

Кобеняк, ка, м. Суконная длинная верхняя одежда съ капюшономъ. Чуб. VII. 422. Чоловік в чорному кобеняку і татарський кучмі. Стор. МПр. 107. Під'їзжав якийсь чоловік до куріяна,—кобеняком

нап'яся, у простій одежині Рудч. Ск. II. 206.

Кобёр, брѣ, м. Коверь. Левч. 58. Ум. Кобѣрѣцъ. Постелю я коберецъ. Нп.

Кобець, бѣц, м.—**Кібець.** Страхопу-ди грѣх драги, бо він за курами тяне—кобця б'є Чуб. I. 60.

Кобза, зв, ж. 1) Струнный музыкаль-ный инструментъ. Сидить на мотилі ко-зак старесенький, у кобзу грає-вираває, голосно співає. Мет. 443. Він усюди веш-тається та на кобзі грає. Шевч. 7. На речах—як на кобзі. Ном. № 2989. 2) Рыбо-ловный снарядъ изъ тонкихъ прутьевъ. Сим. 148. Ум. Кобзонья, кобзочна. В ко-бзоньку грає, гарно співає. Грин. III. 21.

Кобзарів, рѣва, во. Приналежачій кобзарю. Шануваєм пам'ять кобзареву. О. 1861. III. 25.

Кобзарство, ва, с. соб. Кобзари. К. Кр. 112.

Кобзарь, рѣ, м. 1) Пѣвецъ, acompани-рующий себя на кобзѣ. Кобзарі ишведять поміж людьми, грають на кобзак, на бан-дурах да співають усяких пісень. К. ЧР. 259. І про неї добрим людям кобзарі спі-вають. Шевч. 2) Поэтъ. Кобзарю! не ди-вись ні на хвалу темноти, ні на письмен-ницьку онуду за пісні. Куліш.

Кобзарський, а, е. Приналежачій кобзарю.

Кобзарювання, ня, с. Бытіе кобза-рѣм. Желех.

Кобзарювати, рѣю, еш, м. Быть коб-зарѣм. Желех.

Кобзина, ки, ж.—**Кобза.** Узав кобзи-ну в руки та й зачав співати. Федьк. Поез. I. 4. Ой далеко чолі козака Ворла, що іде з кобзиною. Гол. I. 272.

Кобзонька, ки, ж. Ув. отъ кобза.

Кобзура, ри, ж. Ум. отъ кобза. Гіалнь, Орфію, ялнь із неба, дай кобзури мні своєї. Котл. Ев.

Кобі. См. Коб.

Кобіла, ли, ж. 1) Кобыла. Норовиста як кобила. Ном. № 2672. Старій кобилі не брикатся, сивій бабі не цілуватися. Ном. № 8888. 2) Скамья на высокихъ ножкахъ, употребляемая при мазаніи стѣнъ и потоло-ковъ. 3) Скамья или подмостки, на которыхъ наказываютъ кнутомъ преступниковъ. 4) Бревно, на которомъ кожевники развѣши-ваютъ кожу для выработки и для сушки. Вас. 157. 5) У горшечниковъ: круглый или кубическій комъ глины, вѣсомъ отъ 8 до 30 пудовъ, составленный изъ слѣплен-

ныхъ вмѣстѣ отдѣльныхъ шаровъ мокрой глины. Вас. 178. 6) Название шерстя-трефъ при игрѣ въ цигана. КС. 1887. VI. 466. Ум. Нобилана.

Кобылина, ни, ж. Конница, кобылье мясо. Івакко-івакко, де була?—У Киіаі.—Що їла?—Кобылину.—Де їла?—Покинула. Ном. № 13390.

Кобылінець, нця, м. Конскій пометъ. Вх. Уг. 245.

Кобіліця, ці, ж. 1) Кобыла. Він на-нявся в еї... три кобилці пасти. Рудч. Ск. I. 87. 2) Коалы, подпирны, подмостки. 3) Столбикъ на дорожкахъ и мостіахъ съ вертящимся крестомъ. 4) Отрубокъ дере-ва, на который натягивается кожа для очистки отъ мездры. Сумск. у. 5) Часть вѣтряной мельницы: балка, въ которую упи-рается веретено шерстяни верхнимъ кон-цомъ. Есть еще и кобилця нижня. (Залю-бовск.). 6) мн. Перила. Лохвиц. и Гадяч. у. 7) Насѣк.: родъ полевыхъ кузнечиковъ. Шух. I. 23.

Кобылка, ки, ж. 1) Ум. отъ кобіла. Тарадайка торкоче, кобылка біти не хоче. Ном. № 11439. 2) У гребенщиковъ: ин-струментъ для нарѣзки зубьевъ гребня. Вас. 164. 3) Ручка весла (гребни), пер-пендикулярная къ лопаті (на днѣпровскихъ лодкахъ, дубахъ). Мнж. 179. 4) Часть луна, употребляемая шерстобитами. См. Лун. Черниг. у. 5) Подставка для струнъ у скрипки, бандуры. КС. 1882. VIII. 282. 6) Грудная кость у птицъ (cicada). 7) Пал-ка, употребляемая въ дѣтскихъ играхъ ді-дѣм і матіа. Ив. 25, 29. 8) Часть начинія. См. Начинія 3. Шух. I. 256. МУЕ. III. 18. 9) Насѣк. Aphrophora. Вх. Пч. I. 5.

Кобыльха, хи, ж.—**Кобылярка** Вх. Лем. 425.

Кобыльчина, ни, ж. Плоховатая ко-была.

Кобилѣ, лѣти, с. Лошоновъ женскаго пола. Вх. Лем. 425.

Кобилѣнка, ки, ж. 1)—**Кобылярка.** Вх. Уг. 245. 2)—**Нобилинець.** Вх. Лем. 426.

Кобылярка, ки, ж. Порода большихъ круглыхъ слѣвъ. Вх. Лем. 426.

Кобылячий, а, е. Кобыльч. Вештаюсь, як кобыляча голова. Кобыляча голова дурні-ша за курчю. Ном. № 10234.

Кобло, ла, с. Кустъ камыша, возвы-шающийся надъ окружающимъ; обыкновен-но это кусокъ оторванного во время поло-вухъ, плывучаго камыша, гдѣ впадутъ сно-ва остановившагося. Днѣстръ.

Ковадло, ла, с. Наковальня. Вас. 148. *Вліз між молот і ковадло.* Ном. № 1817. *Кавав, положити їх на ковадло і ну дуги молотами.* Чуб. I. 155.

Ковадло, да, с. Молотъ для предвѣ-
женія шпаль. Борз. у.

Коваленко, ка, м. Сынъ кузнеца. *Ой ністо ж так не заправ, як той коваленко.* Чуб. Иногда—просто кузнецъ. *Ой де ж тії коваленки живуть, що хороші черевички кують?* Чуб.

Коваленька, ки, ж. Маленькая наковальня для отбивки кося, имѣющая видъ четырехугольной пирамиды, вершина которой обращена внизъ и вставлена въ деревянную подставку. Константиногр. у.

Ковалик, ка, м. Ум. отъ коваль.

Ковалисько, ка, м. Ув. отъ коваль. *У коваля того був старий батько... От ковалисько посилає... по свою батька.* Чуб. I. 155.

Ковалиха, хи, ж. Жена кузнеца. *Аби коваль та ковалиха,—а того буде миха.* Ном. № 5426.

Ковалів, лѣва, ве. Принадлежашій кузнецу. *Пройждожаючи мимо ковалеву хату, Шрам одрізнівся.* К. ЧР. 203. **Ковалѣва горілка.** Названіе водки, которую пьютъ на крестинахъ. Мил. 24. См. **Коваль 3.**

Ковалівна, ни, ж. Дочь кузнеца. *Оце ж тобі, ковалівно... отіюмоче обнімання.* Нн.

Коваль, лѣ, м. 1) Кузнецъ. *У кузні коваль, забувши про залізо в горні, балакає з хуторянами про чорну раду.* К. ЧР. *Коваль коня кув, а жаба і собі ному дає.* Ном. № 2548. 2) Холодный коваль. Слесарь. *Жінка старою холодною ковалю.* Стор. МПР. 155. 3) Названіе отца поворожденнаго (на крестинахъ). Мил. 24. 4) Названіе плохого въ ходу вола. КС. 1898. VII. 46. 5) Насѣк. шелкунъ, *Elater.* Вх. Пч. I. 6. 6) = **Новаля.** Вх. Уг. 245. 7) Насѣк.: тараканъ. Вх. Уг. 245. 8) Кусокъ сала, даваемый лучшему гонцику берляни и плотвоу. *Він добре жене—ковалю дістане.* Любечъ. Ум. **Новаляни, ковальчики.** Новаляни в паністарій кують. Страшно. Ном. № 13650.

Ковальний, а, е. Для ковки употребляющійся (о молоткѣ) Вас. 148.

Ковальня, ні, ж. Кузница. Левч. 68. КС. 1889. V.—VI, прилож. 75.

Ковальство, ва, с. Кузнечество, кузнечное ремесло. *Батько знов його вибив і оддав ковальства очитись.* Рудч. Св.

Ковальський, а, е. Кузнечный. Роз-

дусь, як ковальський міх. Ном. № 3377. *Сопе, наче ковальський міх.* Левц. Пов. 346.

Ковальчик, ка, м. 1) Ум. отъ коваль. 2) Птица: пилуха, *Certhia familiaris.* Вх. Лем. 480.

Ковальчук, лѣ, м. = **Коваленко 1.** 2) Ученикъ кузнеца.

Ковалювати, лѣю; еш, л. Заниматься кузнечнымъ мастерствомъ. (Цигани) ковалюють та кінями мізжують. Стор. МПР. 170.

Ковалѣк, ка, м. Навозный, лошадинъ жукъ. *Geotrupus stercorarius.* Вх. Уг. 245.

Кованій, а, е. 1) Подкованный. *Ой ступилим ковані коні на дворі.* О. 1862. IV. 31. *Ся на обидві кована.* Этой не проведешъ. Ном. 2) Окованный. *Ой де ж твої, Нечаєнку, кованії вози? Макс. Старостіська скрипка на колищатах, кована залізом вся.* Левц. I. 193. 3) Мощный. *Як пойдете у місто, то шукайте кованої вулиці; вона тільки одна там і є.* Звенигор. у. 4) Чеканенный. *Достав мальовану тачку, сріблом ковану.* К. ЧР. 42. 5) Съ измѣненнымъ удареніемъ: **кованій.** Пятнистый (о масти свиней). *Кабана будуть смалить... и смалятъ кованого или білого.* Сям. 142. *Від мого кованого кабана не отече ні один засць.* О. 1862. II. 25.

Кованка, ки, ж. Кованье. Кованка коной одна що стоить.

Ковання, ня, с. = **Кування.**

Ковати, кув, еш, л. = **Кувати.**

Ковач, ча, м. = **Коваль.** Вх. Зн. 26.

Ковбан, нѣ, м. 1) = **Ковбица 2.** Желез. 2) Короткій толстый обрубокъ дерева, употребляющійся вмѣсто табурета. Вх. Зн. 26.

Ковбанитися, нюся, ннся, л. Ваяться въ грязи. *Ковбаняться свині в ґризюці.* Харьк. у.

Ковбѣнка, ки, ж. Ум. отъ ковбѣня.

Ковбанюга, ги, ж. Ув. отъ ковбѣня.

Ковбѣня, ні, ж. Котловина или глубокая яма, наполненная водой. Вас. 200, 207. *Не шукай моря,—і в ковбѣні отопнися.* Чуб. I. 294. 2) Яма въ рѣкѣ, морѣ. Ум. **Ковбѣнька.** Ув. **Ковбанюга.** *Він зпромадив усі водою у моря великі на дні їх кованюги позовав навіжки.* К. Псалт. 74.

Ковбаса, са, ж. Колбаса. *Як би ковабасі да криза, то вже б луччої птиці її на світі не було.* Ном. Ум. **Ковбасна.** *Кожний святиці по ковбасці.* Ном. № 3528.

Ковбаситися, *шуся, снися, м.* Водитися въ грязи.

Ковбаска, *кн, ж.* Ум. отъ ковбасѣ.

Ковбасный, *а, о.* Колбасный. *Ковбасні кишки.*

Ковбасник, *ка, м.* Колбасникъ.

Ковбасница, *ці, ж.* 1) Колбасница. 2) = Ковбасняна. Вх. Лем. 426.

Ковбасня, *ні, ж.* 1) Колбасная лавка.

2) Мѣсто, гдѣ дѣлаются колбасы. **Ковбасяник**, *ка, м.* = Ковбасник. Вх. Зн. 26.

Ковбасянка, *кн, ж.* Кашка для колбасъ.

Ковбатка, *кн, ж.* Кусокъ. *Дали ковбатку свинини, що була в борщі.* Алв. 50. *Чоловік кабана смалив, циган і нарипився: дай та й дай йому м'яса. Той дав йому ковбатку.* Ном. № 938.

Ковбах, *ха, м.* = Кубах.

Ковбѣрь, *ра, м.* Мѣсто на рѣкѣ глубоке, съ твхою водой. Шух. I. 6.

Ковбиця, *ці, ж.* Печь, переднее отверстие печи. Желех. *Шанувалии ковбиці, лавиці, кокубу, помело, пічку лопату, ступу і перзрестя і вас, яко гречникъ.* (Знахарскій приговоръ). Ном. № 8372. 2) Чурбанъ, на которомъ рубяць дрова. Вх. Зн. 26.

Ковбок, *бка, м.* Болѣе толстая часть дерева, уще отгнѣзанная отъ вершины. Шух. I. 88. 177. Ум. Ковбчин. Вх. Зн. 26.

Ковбоѣта, *ти, ж.* Яма въ болотѣ, рѣкѣ. См. Ковбаня. Сим. 145.

Ковбур, *ра, м.* 1) Яма въ водѣ, выбитая паденіемъ послѣдней. *Під першим ускокомъ був ковбур, єго вибила вода.* Шух. I. 316. 2) = Ковбаня. Желех.

Ковбчик, *ка, м.* Ум. отъ ковбон.

Ковган, *на, м.* 1) Кусокъ льда или облитого водой и замороженного нѣзянѣ, на которомъ дѣти катаются съ горъ. 2) Набанъ. Мнж. 89. Харьк. г.

Ковганка, *кн, ж.* 1) Деревянная ступка для толченія сала. *Ковганка салу перемолочила.* Ном. № 10297. *Сала... чорт-ма в ковгані.* К. МБ. III. 241. 2) = Ковган. I. КС. 1887. VI. 482.

Ковдба, *би, ж.* Озерцо.

Ковдвбина, *ни, ж.* = Колодовбина. Левч.

Ковдра, *ри и ковдря, рі, ж.* Одѣяло. Котл. Ен. Слов. Г. Барв. 363. Въ крестьянскомъ быту очень плотное рядно, служащее одѣяломъ или подстилкой вмѣсто тюфяка. Вас. 168.

Ковѣр, *вра, м.* 1) Ковѣрь. Вас. 171.

Од свата до свата доріжка услата шитими коврами. МУЕ. III. 102: 2) Одѣяло. Мил. 162. Ум. Ковѣрець. *На віз посадила та коверцемъ заслала.* МУЕ. III. 159. *Почувала, моя матінко, під коверцемъ.* Мил. 162.

Коверзѣ, *зі, ж.* 1) Раздумье, размышление. *Об миленькій свій дитиний водив по мізку коверзу.* Котл. Ен. III. 68 и Слов. 2) Чепуха. *Лемника хотів і собі закидати по московській... але замолов таку коверзу, що тільки сам мазнув рукою.* Левниц. I. 332.

Коверзувати, *зѣу, аш, м.* 1) Умствовать, измышлять, стараться. *Розумом мирськимъ гріховно коверзує.* К. М. X. 18. *Як уже він не коверзував, щоб вирятувати його, а нічого не здужав виадати.* Стор. 2) Привередничать, капризничать. *Навісоголовий Васюта коверзував-коверзував, далі таке виадав, що люди й сам не пропас.* К. ЧР. 309. *Було шляхта знай чваниться, день і ніч гуляв та королемъ коверзує.* Шевч. 130. 3) — над ним. Издѣваться, помыкать. *Отакъ уранці жид поганий над козакомъ коверзував.* Шевч. 132. *Ще гірші надо мною коверзує вона, ще гірші варить з мене воду.* МВ. (О. 1862. III. 68).

Ковровцій, *а, о.* Ковровый. *Ковровіи (барани) лезники.* Шух. I. 98.

Коввалка, *кн, ж.* Катока на льду. Мил. 55.

Ковзати, *заю, аш, м.* Дѣлать скользкимъ, гладить, тереть. *Не ковзай підлоги чоботи.*

Ковзатися, *заюся, ешся, м.* Скользить, кататься по льду. *Не ковзайся, бо підосиш в чоботяхъ попротираєш.*

Ковзелиця, *ці, ж.* Гололедица. *От ковзелиця, — насилу до хлѣвчика дійшла.* Черниг. у.

Ковзкій, *а, о.* Скользкій. *Реміняка плавка, ковзка, до дерева не пристає.* Чигир. у.

Ковзко, нар. Скользко.

Ковзун, *на, м.* Ползающій ребенокъ.

Ковзы! меж. Скользы!

Ковзѣ, *зі, ж.* Вочарный инструментъ для сгибанія обручей. Сумск. у. Ум. Ковизна.

Ковизатися, *жѣся, зішся, м.* = Ковизитися. Сим. 213.

Ковизка, *кн, ж.* 1) Ум. отъ ковизѣ. 2) Палка съ загнутымъ концемъ, разновидность нийка. *От ідутъ льодом, а дід ходє з ковизкою... Як учеше (по льоду) ко-*

визкою, так селезень і окипів. Мнж. 119. ВЪ нгрѣ въ свинну ею гоняють свинну. Мнж. 182.

Кови́ла, лі, ж.—Тирса. Ковила, що стелється по широким степам. О. 1862. IV. 90.

Кови́нька, кя, ж. 1) Палка съ загнутимъ вондомъ. Родъ дѣтской игры, въ которой кови́нькою гоняється обрубокъ дерева или камешекъ. Сим. 6. Отъ этой игры выражение: на руку кови́ньна. Какъ разъ того и надо. Какъ разъ кстати. Сим. 6. *Нашому Нечипору на руку кови́нька.* Ном. *Марусі на руку кови́нька,—мерцій з хати.* Кв. I. 49.

Кови́р, ра, м. Воротникъ. У його на сертці́ був червоний кови́р. Ком. II.

Кови́но, ма, с. Вязка конопли или льна.

Кови́р, ра, м.—Кови́р. Козак згик червону стрічку в кови́рі носити. К. ЧР. 327. Ум. Кови́рець. *А в нашого Василя... вишиваний кови́рець.* Чуб. V. 1115.

Ководка, кя, ж. Позвонокъ (спинной). Вх. Лем. 426.

Коворот, ту, м. 1) Коловоротъ. *Язык як на ковороті чулає.* Ном. № 12972. 2) Ворота, которыми заправляются выходные улицы изъ села для охраненія полей отъ домашнихъ животныхъ. КС. 1893. V. 275. Рудч. Ск. II. 171.

Ковпакъ, ка, м. 1) Колпакъ, шапка. *От тепер я козак, що на мені червоний ковпак.* Мет. 194. 2) Родъ посуды? *Як я була в свою батька дівою, то вживалася з ковака орлякою, а втиралася білою хустиною.* Грин. III. 358. Ум. Ковпачокъ. *Ізнікуся і підскачусь, ще й поправив ковачок.* Чуб. V. 20.

Ковтати, тая, вш, одн. в. ковту́ти, ну́, нѣш, л. Глотать, глотнуть. *Мовчав він, мовчав, тільки знай сльози ковтає.* Кв. I. 57. *Бідна Леся мабу́т добре ковту́ла знахарчиною зілля од переполоху.* К. ЧР. 156. *Слізку ковта́ти.* Видѣть, какъ другіе ѣдят, а самому не имѣть возможности. *Нашому теляті мши слинку ковтати.* Ном. № 1038. Употребляется и въ болѣе широкомъ значеніи: не имѣть возможности сдѣлать желаемого въ то время, какъ другіе дѣлають.

Ковтѣ́, кі́в, жн. 1) Серьги. О. 1861. XI. Свед. 29. Гол. Од. 60. Шух. I. 180. *В стьожкаж, в намисті і ковках тут танцювала викрутасом.* Кот. Ен. 2) Сбившіеся комья шерсти. *Диви, які ковати он на собаці.* Канев. у.

Ковтну́ти. См. Ковтати.

Ковто́к, теа́, м. Глотокъ. *Кричить: Еня ледяцину злиаю я в один ковток.* Котл. Ен. VI. 27. *От він ізійшов на низ, щоб ковтоку із три води ковту́ти.* Рудч. Ск. II. 171.

Ковто́ну́ти, ну́, нѣш, л. Сильно глотнуть. *Сивушки зараз ковто́нули по кілнш-ку.* Котл. Ен.

Ковтрушкóвий, а, в. Сдѣланный изъ простой, недостаточно очищенной шерсти. (о сукні).

Ковту́н, на́, м. 1) Медиц. Колтунъ, Placa polonica. *Лучче відразу ковтун з го-лови збути.* Ном. № 4285. *І довгі коси в рен'яхах о поли бились в ковтунях.* Шевч. 340. 2) Вообще сбившіеся въ комья волосы. 3) Комокъ овечьей шерсти, попадающий при разбирании ея для чесанія. Вас. 152.

Ковту́ти межъ, выражающее глотаніе. Сосниц. у.

Ковтѣ́ба, би и **ковтѣ́ббина, нн, ж.** Оставшееся на лукахъ послѣ половодья углубленіе въ землѣ, наполненное водою и заросшее осокою. *А вже кабана то шукай де небудь біля ковтѣби.* Черном. и Крем. у. *Там така твань та такі ковтѣби, що й волами зйдтіля не видеш.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ковтѣ́х, ха́, м. Карликъ. Вх. Зн. 26.

Ковта́х, ха́, м.—Ковтун. 2. *В яловат ковтязи.* К. МБ. XII. 276.

Ковчѣ́г, га, м. Ковчегъ. *Увійшов Ной у ковче.* Ев. Л. XVII. 27.

Когутъ, та, м. 1) Пѣтухъ. *Два когutti, два дима, дві господині ніколи не поводять-ся.* Ном. 2) Тетеревъ (у гуцуловъ). Шух. I. 237. 3) Пѣтушье перо на шляпѣ гуцула. Шух. I. 128. Ум. Когутин. Ув. Когутце. *Є у мене когuttiще, що всю нічку кукуріче.* Нп.

Когутѣ́к, ка, м. Ум. отъ когутъ. 1) Ой морозе, морозонку, добрий чоловіче! *Зморозь того когuttiка, нехай не кукуріче.* Чуб. V. 113. 2) Самый верхній конецъ смерени. Шух. I. 176. 3) Узелъ на перевязи снопа. Вх. Зн. 26. 4) Курокъ ружья. Шух. I. 229. 5) Порода продолговатыхъ кислыхъ яблокъ. Вх. Лем. 426. 6) Раст. Convallaria bifolia. Лв. 97.

Когутѣ́ще, ща, м. Ув. отъ когутъ.

Когутѣ́й, я, в.—Когутячий. Вх. Лем. 426.

Когутя́чий, а, в. Пѣтушій. Желех.

Кодаш, ша, м. Исполняющий обязан-
ность возницы на свадьбу (въ Буковинѣ).
*Скитайте по грошеві, купіть коня коди-
шеві.* ЗЮЗО. II. 486.

Кодій, дія, м. Название вода съ тол-
стыми ногами. КС. 1898. VII. 46.

Кодильничий, чого, м. Тянуший ка-
нать при вытягиваніи невода. Желех.

Кодкати, каю, еш, м. Кудяхтатъ. Вх.
Зн. 26.

Кодкодати, коджу, диш, м. = **Код-
кати.** Вх. Уг. 245.

Кодло, ла, с. 1) Родъ, племя. *Іродове
кодло.* Ном. *А тил може перевелось
і кодло, що сими гербами величались* К. ЧР.
54. *Кодло твое пропаде і сам изведешся.
Щоб твоє кодло звелось! Щоб тебе з кодла
звелі! (брань).* Пусть твой родъ погибнетъ.
Ном. № 10202. 2) Порождение, выводокъ.
Рече до мідєї: кодло іадуче! Ев. Л. III. 7.

Кодловатий, а, в. Многосемейный. Усі
поти кодловиті, бо книшми ідовані. По-
дольск. г.

Кодбѣла, ли, ж. Канать. *А ну, хлопці,
до кодои порон тяти.* Канев. у. **Кодоли,**
привязанныя къ крыльямъ невода, имѣютъ
названія по имени завѣдывающихъ каж-
дой: **отамѣна** и его помощника **крилаша**—
отамѣсна **нодѣла** и **крилашсна** **нодѣла.**
Браун. 9.

Кодра, рі, ж. = **Ковдра.** *Укривтєсь
кодрами.* Кобеляк. у.

Кобець, кобця, м. Клетка для курей,
плетеная или обтянутая сѣткой. ЗЮЗО.
I. 288.

Кѡжа, жі, ж. Кожа. *Власіть ту шу-
ку та потіл бить, покіль та шучина ко-
жа облізе.* Рудя. Ск. II. 53.

Кожан, на, м. = **Кажан.**

Кожанець, нця, м. Башмакъ, сдѣлан-
ный изъ цѣльнаго куска кожи. *Господи
благослови стару бабу на постолі, а моло-
ду на кожаниці.* Ном. 8663.

Кожанѡк, нка, м. Родъ кожаного
короткаго полшубка, родъ кожаной курт-
ки. *Найстаріиши кожушок був у Тупоту-
на. Він заав його кожанком.* Г. Барв. 304.

Кѡждий, а, в. = **Кожний.** *Кожда при-
года—до мудрости дорота.* Ном. № 1752.
*То не можна жінку бити, жінка кожда
видна.* Гол.

Кождісенький и кождіський, а, в. =
Кожнісенький.

Кѡжен и кожний, а, в. Каждый, вся-
кій. *Набожний! як би такий кожний,
то б увесь світ догори ногами перевернули.*

Ном. № 175. *У кожної кути був свій ва-
тажок.* К. ЧР. 355. **Кѡжний свѣщї** по нов-
басці. *Посл. Всѣмъ сестрамъ по сергамъ.*

Кожнісінький, а, в. Каждый безъ
исключенія. *І приходила б туди кожні-
сінький ранок бесідувати з Богом.* Левинц.
I. 27.

Кожнірь, рі, м. Овчинникъ. Гол.
Од. 10.

Кожом'яка, ки, м. Кожевникъ. *А як
вийде на Дніпро мочить кожу (бо він ко-
жом'яка), то не одну несе.* ЗЮОР. II. 28.

Кожом'яківна, ки, ж. Дочь кожевни-
ка. *Везе на батьківщину багату кожом'я-
ківну.* Г. Барв. 253.

Кожом'яцький, а, в. Кожевницій.

Кожом'яцтво, ва с. Кожевенное ре-
месло.

Кожух, ха, м. Тулупъ, шуба. *Казав
пан—кожух дам, та й слово його тепле.*
Ном. № 4517. *Трудно літом без корови, а зі-
мою без кожуха.* Ном. № 560. **Ум. Кожу-
шок.** Ув. **Кожушище.** Тільки залилось старєє
волицє, драле кожушище. Рк. Макс.

Кожухарь, рі, м. Цортной, шьющій
кожухи. Хотин. у.

Кожушанка, ки, ж. 1) Женская шу-
ба, покроемъ подобная свѣті. КС. 1893. V.
283. Чуб. VII. 433. *Тільки баба впрова-
дила чорта, зараз натягла на себе кожу-
шанку та й побігла до церкви.* Стор. I. 2.
2) Шапка-кожушанна. Шапка (изъ овчины?).
См. 199. Ум. **Кожушаночка.** *Якось прине-
сла до нас Пимитиха кожушаночку—звали-
лася, що добра.* МВ. II. 153.

Кожушаний, а, в. Относящійся, свой-
ственный **кожуху.** *Кожушана латка за рід-
ною батька.* Ном. № 11163.

Кожушаночка, ки, ж. Ум. отъ **кожу-
шанка.**

Кожушіна, ки, ж. Тулупъ болѣ лег-
кій. Вас. 154. *Ой зашину, дівчино, зашину,
викни мені вікном кожушину.* Чуб. 5. 57.
*То ви, діду Панасе, вмієте й крацювати?..
Пошийте ж мені кожушину, як приїде
зіма.* Левинц. I. 101.

Кожушіще, ща, с. Ув. отъ **кожух.**

Кожушка, ки, ж. = **Кожушанка.** Ду-
маю потіти свою кожушку черкасином.
Черниг. у.

Кожушно, на, с. = **Кожух.** Известно
только въ слѣдующей пословицѣ: *Душно!*—
Скин кожушину. Ном. № 14266.

Кожушок, шка, м. Ум. отъ **кожух.**

1) У новенькихъ козусрикахъ, у сивенькихъ
напочкахъ,—такъ гарно повдягані дітки.

Харьк. у. *Послі собі їй козушок справимо.* МВ. 2) *Кожа*, вишняня оболочка нѣкоторыхъ животныхъ. Въ сказкѣ—лягушечья кожа у женщины, превращенной въ лягушку. *Взяла козушок з себе—скинула, вийшла...* *Знову козушок наліла і стала такою жабкою, як і була.* Рудч. Ск. II. 101. *Козушок у волі.* Константиновгр. у. 3)—на *орісі*. Листовата плоска у орѣха. Желех. 4) Тонкая кожа поверху молока, киселя и пр. Желех. 5) мн. Рас. *Echinopeltium lappula*. ЗЮЗО. I. 121.

Коза, жі, ж. 1) Коза, Сарга. *На погиле дерево і кози скачуть.* Ном. № 4075. *Пішов туди, де кози роги правлять.* Пошедь вь Сибирь. *Кози в золоті показувати.* Прельщати обманчивими обѣщаніями. *Не кидайтесь ви на ту оману городянську, котора вже тисячу років кози в золоті вам показує.* К. (О. 1861. II. 229). 2) Музыкальный инструментъ, волынка. Мнж. 182. Ном. № 7130. 3) Бурдюк. 4) Весенняя игра, состоящая въ томъ, что дѣвушку, изображающую козу, дразнятъ остальные, она за ними гоняется и какую поймаетъ, та становится козю. Чуб. III. 84. 5) Святочное представленіе на рождественск. святѣ,, преимущественно подъ Новый годъ, состоящее въ томъ, что компанія парней, изъ которыхъ одинъ одѣвается козю, ходятъ по хатамъ, коза танцуетъ подъ музыку, причеиъ поють особыя пѣсни. Это называется *водити козю*. Чуб. III. 265. О. 1861. XI—XII, 61. „Черниг. Губ. Вѣд.“ 1859, № 16. Переносно: козю *водити*—значить пьянствовать долгое время, вѣсколько дней. Грин. I. 237. 6) Тюрма. *У нас скоро чоловіка спителничить мирська суета, то в куну або до кози не сажать.* К. ЧР. 138. *Чоловіка та старшого сина за крадіж у козу посаджено.* Г. Варв. 252. 7) Переяславское названіе семинариста. К. 1887. VI. 485. 8) Выглядывающая изъ носа засохшая сопля. *Кози гніати.* Чистить носъ. Кремен. у. 9) Полоса, которую подпалываетъ полыхидца. *Як полоти, так кожна полыхидця жене козу: змазались, коли яка вузеньку дуже козу жене.* Харьк. 10) *Коза сіявня.* Рыба *Cobitis taenia* Шух. I. 29. Ум. *Кізна, кізоньна, кізочна, козюня.* А я тую кізоньку пасла та пасла, та моя кізонька добра до масла. Чуб. V. 1105. *Юн, юн, козуню! юн, юн, сіренька!* Чуб. Вп. *Мозяна.* *Ходім, жінко, у нас десь козяка була.* Маркев. 63.

Козак, ка, м. 1) Казакъ, воинъ, ры-

царь. *Висинами козаченки з високої гори: попередку козак Хмельницький на воронім коні.* АД. II. 107. *То вємо я вам между собою козака на гетьманство обірати, буде между вами гетьманувати, вам козачки порядки давати.* АД. II. 120. *О милій Боже України, не дай пропасті на чужині в неволі воином козакам!* Шевч. 58. 2) Какъ идеаль рыцаря, прекраснаго въ нравственномъ и физическомъ смыслѣ, слово козакъ прилагается въ народной поэзіи ко всякому молодому человеку. *Ой ти, козаче, ти хрепчатий барвінку!* Мет. 87. *Під тівю каліною стоїть козак з дівчиною.* Мет. 79. 3)—чорнобѣрський. Казакъ Кубанскаго казачьего войска 4) Членъ волягого сословія казаковъ въ Черниговск. и Полтавск. губ. МВ. 5) *Танецъ.* *Парубки... розганяли дівчат як пологлих лебедів і починали козака.* Левиц. I. 15. 6) Названіе красиваго, но хитраго вола. КС. 1898. VII. 46. Ум. *Козаченью, козачон, козюря.* *Зібрав Тарас козаченків поради прозати.* Шевч. *Буде тобі, моя домо, милая юдина, що ти тою козаченька циро полюбила.* Мет. 72. *Козаченьку-барвіночку!* Мет. 8. Ув. *Козарлюга, козачище.* *Васюринський козарлюга все п'є та гуляє.* ЗОЮР. I. 322. *Козарлюга дуже ручий, жвавий.* Мкр. N. 30. *Славного війська козачище.* Нп. *Першій запорожець був здоровенний козарлюга.* К. ЧР.

Козакін, на, м. Козакинъ. *Вийняла жінка з скрині мій милий козакин, що порвалося—козачишала.* Стор. I. 161.

Козаків, кова, ве. Принадлежащій козаку. *Ще дівчина дверей не одчинила, козакова тишниця поспіла.* Мет. 28.

Козакоман, на, м. Любитель козачості. Слово, введенное Кудимшемъ: *Присвят усіх моїх творів землякам-козакоманам.* К. Дз. 100.

Козакування, ня, с. Козацкая жизнь. *Господи наустив тебе взятись ізнов до козакування.* К. ЧР. 22.

Козакувати, кую, аш, м. Жить, быть козакомъ. *Не козакувать Миколі, бо не буде у його коня ніколи.* Ном. № 6291.

Козакуватий, а, е. Имѣющій козацкіи нравъ. Желех. *Козакувати руська шляхта.* К. Кр. 14.

Козарлюга, ги, м. Ув. отъ козакъ.

Козарня, ні, ж. Казарня для разсылныхъ казаковъ въ панскихъ вѣнчаніяхъ. *У тій козарні живуть сімї козаки, там сідла козачки, уздечки, то що.* Черк. у.

Коварь, ря, м. Пастухъ козъ. Шух. I. 190.

Коварька, еп, ж. Загонъ, сарай для козъ. Вх. Зн. 26.

Козацтво, ва, с. 1) Казаки. 3 Смілянщина, з Чигирина, просте козацтво, старшина на певне діло налетіти. Шевч. 151. 2) Званіе казака. *Ти свою силу голову пошамуй, коли не шануєш козацтва.* МВ. 3) Молодые люди. *Нашому козацтву хотілося побачити того дива.*

Козацький, а, о. 1) Казацкій, принадлежащій казаку. *Не китаюкою покрились козацькі очі.* Шевч. 2) Казацкій, рыцарскій, воинскій. *Ой засію я надії і думи високі у козацькій, у макарській натурі широкій.* К. Досв. **Козацьке море.** Черное море. *Чорне, або по старосвітському Козацьке море.* О. 1862. III. 34. **Козацьке сонце.** Луна. *Козацьке сонце високо підбилося уюру; зорі вкрили все небо як ризу.* К. ЧР. 147. **Козацький залізний.** Раст. *Phlomis pungens* Wild. ЗЮЗО. I. 131.

Козача, чати, с. Дитя казацкое. Желех.

Козаченце, ка, м. Ум. отъ козакъ.

Козачизна, ни, ж.—**Козаччина.** *Не вернется козачизна, не остануть гетьмани.* Шевч. II. 2.

Козацій, а, о. Казацій. *Сонце зріє, вітер віє на степу козачім.* Шевч.

Козачина, ни, ж. 1) Молодой человекъ, молодець. 2) Казакинъ *Мати хотіла одягти його в козачину, в нові краватні штанці.* Левич. I. 245.

Козачище, ща, м. Ув. отъ козакъ.

Козачка, ки, ж. 1) Казачка. *Та хто таке чує, щоб вічна козачка за кренака віддавалась?* МВ. *Скоро стала козачка козацький голос зачувати.* ЗЮОР. 2) Родъ верхней мужской суконной одежды. Чуб. VII. 419. 3)—*піснєва.* Настѣк. *Cicindela sylvatica.* Вх. Пч. I. 5.

Козабок, чеа, м. Ум. отъ козакъ. 1) Маленькій казакъ. *Я не царенко, не короленько, я ж отецький синок да паник козачок.* Чуб. III. 281. 2) Прислуга комнатная изъ крѣпостныхъ въ прежнее время. 3) Настѣк. *Cerambyx.* Вх. Пч. I. 5. *Червоні козачки... ворухаться по землі.* Г. Барв. 541. 4) мн. Прутики, употребляемые въ дѣтской игрѣ того-же имени. Харьк. г. Ив. 38.

Козаччина, ни, ж. Казаччина. *Хто не пізнає ба тут потомків старого Запорозся, старої козаччини, одягнутої в мундири.* Левич. I. 258.

Козагирь, рю, м.—**Козырь 3.** Терск. обл. Пятигорск. окр.

Козел, ала, м. 1) Козель. 2) Мальчикъ, состоящій въ качествѣ прислуги и пастуха. Азовск. побережье. 3) Название растений: *Boletus luteus* L., *Heraclium sibiricum* L., *Pimpinella Saxifraga* L. ЗЮЗО. I. 114, 124, 131. 4) Родъ игры. **Козелъ водити.** Играть въ масляничную хороводную игру съ пѣснями о козлѣ. Харьк. Ив. 78. 5) Четырехугольный столбъ или подставка для черній гончарной печи. Вас. 180. 6) мн. **Козла.** Козлы. *Стали вояд, а ратнича в козла поставили.* ЗЮОР. I. 254. 7) мн. **Кізли.** Въ гуцульскихъ хатахъ то-же что и ирваны, стропила. Шух. I. 91. Kolb. I. 55.

Козелюк, льда, м. 1) Козель. *Виблі козелюк... наставив рожок.* Грин. III. 52. 2) Стативъ въ витущці. 3) Снарядъ, подкладываемый мельниками подъ рычагъ при подниманіи жернова съ цѣлюю ковки послѣдняго. Галиц. Мик. 481. 4)—**Козелон.**

Козѣлок, лка, м. Раст. *Tragopogon majus* L. ЗЮЗО. I. 139.

Козѣлок, лька, м.—**Козѣлок.** *Павлик... бівав по степу, гуляв там в іляки, в цурки... їв козелюки, щавель.* Левич. Пов. 150.

Козеня, няти, с. Козленокъ. *Одна козочка з козеням.* Чуб. Ум. *Козенятно.* *Дада мені моя мати козу з козенятком.* Чуб. V. 1105.

Козінець, нця, м. Болѣзнь коплѣнь переднихъ ногъ лошади, отъ чего эти ноги въ коплѣнь всегда согнуты. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Козиний, а, о. Козинный. *Козиний козуж, а вербові дрова, то й смерт готова.* Грин. I. 237.

Козіначий, а, о.—**Козиний.**

Козярити, рю, рши (ушима), г. *Прясти ушима, насторожить уши (о лошади).* О. 1861. V. Слов.

Козиритися, рбися, рйсья, г. 1) безл. Идти картамъ. *Не буду дивитися, нехай козиритися.* Мнж. 165. 2) Принимать бравый видъ. *Коло дівки нарубонько піснем козиритися.* Чуб. III. 178.

Козырь, ря, м. 1) Козырь. *До всякої масти козырь.* Ном. № 13551. 2) Картузъ (головной уборъ). *Паробічка в жупанині, на голові козырь.* О. 1861. VIII. 19. 3) Железная лопата. Терск. обл. Пятигорск. окр. 4) Войкій, бравый человекъ. *Вже козырь-дівка—не вам рівня.* Шевч. 310. 5) **Козыремъ стати, дивитися.** Стоять въ вызывающей позѣ,

имѣть вызывающій, задорный видъ. *А то ж як? кажуть, стоячи козирем, міцане.* К. ЧР. 72. Ум. **Козирьбѣм.**

Козирька, ки, жс. Картузъ, шапка съ козырькомъ.

Козирьбѣк, ка, м. Ум. отъ козирь.

1) Маленькій козырь въ картахъ. *Не буду дивитися, нехай козириться; як під тим козырьком сидить чорт з молотком, він іде і кує, мені козирі дав.* Мнж. 165. 2) Козырь (головного убора). Вас. 156. 3) Картузъ (головной уборъ). *Виходить з моими якийсь пан... Він у козирьку, і той козырьок так і юрить, так і юрить на йому.* СХО. VIII. 316. На йому був москвовський мундир з червоном козиром, козырок з червоною стрічкою навкруш. Левнц. I. 10. 4) Название вола съ рогами, расходящимися въ противоположныя стороны почти горизонтально, кончики которых загнуты внутрь. КС. 1898. VII. 45. Ум. **Козирьбѣчок.** *То я б свого маленького по шатці пізнала. Хоть по шатці, не по шатці, то й по козырочку.* Грин. III. 177.

Козирати, рати, еш, м. 1) Ходить съ козыря (при игрѣ въ карты). 2) Храбриться, козырять. *Однаке як не козыряє, утратив силу над собою.* Мкр. Г. 19.

Козийця, ці, жс. 1) Коза. 2) Родъ духового инструмента. Гол. Н. 458. 3) Насѣк. *Peior blaroides.* Вх. Пч. I. 7.

Козій, вія, м. Название вола съ расходящимися въ стороны рогами, концы которыхъ закручены наружу. КС. 1898. VII. 45.

Козлик, ка, м. Ум. отъ козѣл. 1) Козлякъ. *Козлик ускокча у капусту, і вона у капусту.* Рудч. Ск. I. 41. 2) Весенняя игра. Играющіе, взявшись за руки и составивши кругъ, поютъ про козлика. Чуб. III. 89. 3) мн. Раст. *Pimpinella Saxifraga.* Л. ЗЮЗО. I. 131.

Козліна, ни, жс. 1) Козье мясо. 2) Козья кожа. 3) козлины пошма чоботи.

Козлиний, а, е. Козлиный. *Яка в тебе, дідусеньку, козлиная борода.* Чуб. V 843.

Козловий, а, е. Козловый.

Козлобѣгий, а, е. Съ козлиными ногами. *...козлоногий п'яний дід.* Шевч. 604.

Козлуватий, а, е. Съ короткими хвостомъ. *Той вѣл був козлуватий: хвіст одкручено йому колись.* Еватер. у.

Козля, лѣти, с.—**Кізя.** *Не прийму тельців од тебе, ні козлят з отар твоїх.* К. Псалт. 118.

Козлячий, а, е. Козлиный. *Хиба ж*

ім я те м'ясию, або ж н'ю крицю козячу. К. Псалт. 118.

Кѣзонька, ки, жс.—**Кізонька.**

Кѣзоріа, за, м. Мясникъ, рѣжущій козъ. Желех.

Кѣзуб, ба, м. Лубочная коробка, лукошко. *Коли ти мені муж, то будь мені дуж, а як не гриб, то не лізь у козуб.* Ном. № 9131. **Кѣзубом стѣти.** Замерзнуть, сдѣлаться твердымъ какъ кора (о мокрой одеждѣ). *Поки до самок дѣйшов, (мокрый) підрясник козубом став.* Св. Л. 96. Ум. **Кѣзубѣць.** Вх. Зн. 26.

Кѣзубѣнька, ки, жс. Ум. отъ козубніа.

Кѣзубніа, ні, жс.—**Кѣзуб.** Гиря-мокотиря, собаки дражила; собаки за нею, вона з козубнею. Ном. № 9281. Ум. **Кѣзубѣньна.** *Да й забрала той овес козубенькою увесь.* Нп. *Із мик плетени козубеньки, з якими ходять по оленки.* Котл. Ен. IV. 58.

Кѣзубка, ки, жс.—**Кѣзубня.** *Ото ви мабуть і несли картуз в козубні.* Лебед. у.

Кѣзубька, ки, жс. 1) Ум. отъ козубля. 2) Раст. *Gentiana germanica.* Лв. 99.

Кѣзубля, лі, жс. 1) Маленькая корова съ загнутыми назадъ рогами. Желех. Kolb. I. 65. 2) Насѣк. *Cerambyx.* Желех. 3) Двойной крючекъ для ловли рыбы. Ум. **Кѣзубьна.**

Кѣзубня, ні, жс. Ум. отъ козѣ.

Кѣзубра, рі, м. Ум. и ласк. отъ козѣк. *Лучче б, козубро, моли мої очі на потилиці стати, так би я мі із-за річки Висли на Україну поглядати.* Макс. (1849). 77.

Кѣзубна, ни, жс.—**Кѣза.** *Ой ти, козубна, ой ти, матубна, ти розходиш, розвеселиш, старому пану у нас поклонишся.* Чуб. III. 266.

Кѣзюдріаст, ту, м. Раст. *Galanthus nivalis.* Вх. Пч. I. 10.

Кѣзѣ, зѣти, с. Козленокъ. Вх. Пч. II. 5.

Кѣзѣа, ки, жс. Ув. отъ козѣ.

Кѣзѣчий, а, е.—**Кѣзиний.** *Бороки, Боже... від козячого кожуха.* Чуб. I. 231.

Кѣйти, вѣю, іш, м. Дѣлать, творить (преимущественно дурное). *Се воно койти не хто, як проклятуций Іванець.* К. ЧР. 75. *Лихо койти.* Ном. № 2874.

Кѣтися, іться, м. безл. Происходить, дѣлаться (преимущественно о дурномъ). *На дворі таке койтися, що і вилянуть не можна.* Канев. у. *Якесь іще лихо койтися.* МВ.

Кѣй, сз. Когда, если. *Заплатит ти пан Бог з неба, кої ти найбарше буде*

требя. Гол. Там яи ной. Какъ. Зйди, місячку, зйди, місячку, так як кой млинське коло. Гол.

Коліяти, ля, лиш, м. У дівстрів. снхъ рыбаковъ: складывать канатъ кругами.

Колати, каю, вш, м. Стричь (преимущественно овецъ). Мнж. 182.

Колін, на, м. Пѣтухъ кохинхянской породы. Вх. Уг. 245.

Коліня, ні, ж. Курица кохинхянка. *Коліня мат оброснуті нош.* Вх. Уг. 245.

Коліняє, ка, м. = **Колін.** Вх. Уг. 245.

Коліль, колю, м. = **Кукіль.** *Не ородила мні пшениця, но коліль і метлиця.* Чуб. V. 168. *Ходила дівочка по полю, звила собі віночок з коколою.* Мет. 138.

Колірчики, кія, м. мн. Раст. *Cony-dalis cava* Schweigg. ЗЮЗО. I. 120.

І. Кіко, меж. Выражаетъ клохтанье курицы. *А курочка коко да коко.* Чуб. V. 113.

П. Кіко, ка, с. дѣтск. Яйцо.

Кокоруддя, дя, с. соб. Шишки (сосны и пр.). Вх. Уг. 245.

Кокорудка, ен, ж. Шишка (сосн. и пр.). Вх. Уг. 245.

Кокосом, нар. Злобно, исвосо. *Дивитсья кокосом.* Канев. у.

Кікот, та, м. Шалунъ, рѣзвое дитя. *Менши кот, менше клопот.* Ном. № 13591.

Кікотень, тня, м. = **Кікот.** *Мій ти кікотень маленький.* Ном. № 9252.

Кікотіти, тї, тїш, м. Лепетать, болтать. *Кікотитъ, як бойко жовточеревий.* Ном. № 12891.

Кікош, ша, м. Пѣтухъ. *Два кікоші жито молотили, дві курочки чернушечки у млин поносили. Баран меле, баран меле, а цям мірки бере.* Гол. II. 558.

Кікошитися, шуса, пишся, м. Важничать, пѣтушиться. Вх. Зн. 26.

Кікобі, кобіш, ж. мн. Ноги. *Підпори свої кікобі, щоб не наступила.* Харьк. г.

Кікошка, ки, ж. 1) Курица. 2) — Зелена, зеленоніга. Пт. *Gallinula chloropus*. Желех. *Ой на торі, на торі кукала кікошка.* Гол. II. 204. *Гей во моем ігородчику зелена кікошка.* Гол. II. 422.

Кікошний, а, е. Кичливый, спесивый. Вх. Зн. 26.

Кікус, су, м. 1) Коксъ. Славяносерб. у. 2) Раст. *Potentilla verna*. Л. ЗЮЗО. I. 132.

Кіла, ли, ж. Телѣга. *Вийди, мила, з колаи, покажи личенку родої.* Гол. IV. 302.

Колабатіяна, ни, ж. = **Калабатина.**

Двори такі великі, буїм це яка колабатина, де баби копоші пражать. Федьк.

Колан, ка, м. Клыкъ свинной. Вх. Лем. 426. См. Кло, кловок.

Колат, ту, м. Стукъ. Kolb. I. 82.

Колатати, чу, чеш, м. = **Калатати.** О сердцѣ: биться, колотиться. *Тота скаче, тота плаче, а в тямтої серце колаче.* Гол. III. 56.

Колач, ча, м. 1) Калачъ, крендель, вообще бѣлый хлѣбъ. Желех. Kolb. I. 52.

2) — **сіриний.** Кушанье: овечій творогъ лѣпится въ формѣ круглаго хлѣба съ отверстиемъ по срединѣ и затѣмъ варится въ маслѣ. Шух. I. 100. 216. 3) Родъ посуды: глиняная труба, согнутая въ видѣ кольца, съ горлышкомъ; употребляется для водки и носится на шнуркѣ черезъ плечо. Шух. I. 270. 4) Свясло, вѣтень изъ сѣна длинный, которымъ обматывается на верху стога копецъ острей, чтобы дождь не проникалъ внутрь стога по острей. Шух. I. 170. Ум. **Колачни.** *Та він мі принесе колачик біленький.* Гол. I. 337.

Колачини, чин, ж. мн. Четвертый день свадьбы (въ Галиціи), когда новобрачные получаютъ подарки. Kolb. I. 311.

Колачиния, ня, с. = **Болачини.** У тиждень було у нас колачиния. Федьк.

Колдра, ри, ж. = **Ковдра.** Тещенька зятя жеманла, колдрами двір застичала. Гол. IV. 290.

Колейка, ки, ж. Ум. отъ колія.

Колесниця, ці, ж. Колесница. *І ми возат, на колесницяз із Колізея, із різнци святій вивезли тіла.* Шевч. 616.

Колесня, ні, ж. 1) Станокъ для навода спицъ въ ободъ. См. Стелюга. 2) Колесная мастерская.

Колесо, са, с. 1) Кругъ. Колесом со- нечко пору іде. Грин. III. 533. 2) Колесо въ экипажѣ, машинѣ, мебели. *А вони окаянні коней зупиняють, у колесахъ спиці рубають.* К. ЧР. *Дивися, які баюри ко- лисьмі повироблювано.* Харьк. Скрині такі на колесахъ, що було перегналися та і дна рукою не достанеш. МВ. Колесо млинське (Галиц.). Мнж. 480. Колесо водяной мельницы. Н. водяні. Наружное колесо водяной мельницы. Мнж. 480. То- же значить и надвѣрное колесо. Черниг. у. Н. палѣчне (палѣшне). Внутреннее колесо водяной мельницы, приводящее въ движе- ніе шестерню. Мнж. 480. Черниг. у. Н. ра- маховѣ. Часть ткацкаго станка. МУЕ. III. 24. 3) Люди, ставшіе въ кружокъ (на

сходять, въ собраніи казакской радіи и пр. Увесь поїзд із музиками їде за молодим і стає коло діжки кружол—колесом. МУЕ. 113. *Посеред колеса,—а колесо одзначили таке, що з одного краю до другого ледві можно було що почути...—стояв стіл під турецьким килимом. На столі лежала булава Бряховецького з бунчуком і коровою.* К. ЧР. 334. *Віщове колесо, судіне колесо. Собрание запорожскихъ казаковъ для суда надъ товарищами. Куринне отамання і всяка старшина кінчали первий обід віщового колеса.* К. ЧР. 270. *Посеред суднього колеса стояв Кирило Тур.* К. ЧР. 269. *Радне колесо.* То-же собраніе для рѣшенія дѣлъ. *Кружол раднього колеса крик і юмн.* К. ЧР. 335. 4) Рядъ вѣтвей, идущихъ вокругъ ствола дерева приблизительно на одинаковой высотѣ. Шух. I. 224. 5) Игра. Также: колесо дурнѣ. Игра состоитъ въ томъ, что взявшіися за руки дѣти составляютъ вращающійся кругъ, постоянно выворачивающійся до внутрь, то наружѣ. Ив. 48. Маркев. 73. Ум. Колёсонько, колісцѣ, колісчѣ, колісчатко. А з мене, безрозники, колесонька будуть. Чуб. 5. 111.

Колесувати, сѣю, еш, 1. Колесовать. Видомъ же тут колесували і всіх шептук і ворожок. Котл. Ен.

Колѣчко, ка, с. Ум. отъ колѣ.

Колѣшня, ні, ж. Каретный сарай; также и для скота подъ одной крышей съ хатой. Шух. I. 106, 189. Иногда—пристройка при хатѣ, гдѣ рубятъ и складываютъ дрова. Волын. г.

Колі, нар. и сз. 1) Когда. Сину мій, коли приїдеши до нас? Макс. *Коли злѣб, тоді й розум.* Ном. № 1364. *Коли б же се було? Есть мені коли! Мнѣ некогда.* 2) Если. *Коли ти будешъ вѣрно пробувати, будуть тебе козаки поважати.* Макс. *Стоїть вода у кубочку, коли хоч—натийся.* Макс. 3) Вдругъ. *Коли виводять мою чоловіка.* МВ. (О. 1862. III. 72). 4) *Коли-б.* Какъ-бы. *На мене він не нарікатиме, а от коли б ви його не знавали.* К. ЧР. 5) *Коли-б.* Пусть, чтобы. *Коли-б же ви, вороні коні, а походу не сподили, як ви мою юловоньку навѣки втопили.* Макс. 6) *Коли ось.* Какъ вотъ. *Коли ось лежить дві дороги.* 7) *Коли не.* Какъ. *Кабан коли не розбіжиться з перестражу, коли (не) вдариться об дуб.* Рудч. Ск. I. 23. 8) *Коли-не-коли.* Изрѣдка. *Сонце темнѣе в ряди-оди, коли-не-коли.* Ком. II. 9) *А коли, то.* А иногда. *Добрі люди її не забували: то стара тітка приїде, розва-*

жить, то дівчатка прибіжать нащобечуть, а коли, то й за собою витягнуть. МВ. 10) *Коли разомъ* Какъ вдругъ. *Живемо ми отакеньки собі приязненно та любо. Коли разомъ я полігати стала, що Парася щось сама собі думає.* МВ.

Колиба, би, ж. 1) Пастуший шалашъ. Желех. 2) Зимнее жилище древорубовъ-гуцуловъ; строится въ формѣ восьмиугольника, безъ оконъ и потолка, съ отверстиємъ въ верхушкѣ пирамидальной крыши для прохода дыму. Шух. I. 173, 174. Ум. **Колибочка.** *Добре тому то Богъ дає, що на горі конаръ має, а в долині колибочку, серед села фразерочку.* Гол.

Коливання, ня, с. Колебание, качание.

Коливати, ваю, еш, 1. 1) Колевать, качать. *Стоїть дід надъ водою, коливає бородою.* Ном., стр. 296, № 207. *Вѣрби та садовина поперегилялись черезъ вітеръ та коливають віттямъ, куди вітеръ вѣе.* О. 1862. IX. 60. 2) Идти медленно; идти переваливаясь. *Стара пані немов одужала: коливає з кімнати до кімнати, вилядає у кожне віконце.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Коливатися, ваюся, ешся, 1. Колыхаться, качаться. *Ой у полі вилюночка коливається.* Нп.

Коливо, ва, с. Кутья, ванунъ. Царство небесне, перомъ земля!.. (примовляють, як їдять коливо). Ном. № 252.

Коліворотъ, ту, м.=Кововоротъ. Коліворотъ—ще й помятований зеленимъ—на ланцюгахъ ходив, обкований бузъ. І на стовпні блишане піпівника: куди вітер, туди й він обертався та черпникъ. Св. Л. 77.

Колісѣяка, ки, ж.=Коліска 1. Ум. **Колісѣяноу(нѣ)ка.** В тихъ яворахъ висить скобойка, а в тій скобойці колісѣяноука, в тій колісѣяні самъ милий Господі. Гол. II. 41.

Колісѣти, шѣ, шеш, 1. 1) Колыхать. 2) Качать въ люлькѣ. *Теща дитя колісала.* Гол. I. 43. *Колісала мама сина, свою чорнобривця.* КС. 1893. VII. 82.

Колісѣтися, шѣся, шешся, 1. Колыхаться. *Усе чутнїш плескаєть та колісѣсь Дніпро.* МВ. III. 98.

Коліска, ки, ж. 1) Люлька, колибель. *Яке в коліску, таке в моилуку.* Ном. № 3212. 2) Качеля. *Хочете... цуляти, їдїть до коліски, та тільки сами не колісїться.* Кв. I. 75. Ум. **Колісочка.** *Малювана колісочка, засни мала дитиночка.* Макс. (1849). 105.

Колісь, нар. 1) Когда-то, нѣкогда,

прежде. Була колись шляхетчина. Шевч. Колись і ти був в такій неволі, як ми тепер. Макс. Щоб народ дивився та не забував, як колись за батьків та за дідів діялось. К. ЧР. 2) Когда-нибудь. Нароблять вони колись нам до сто чортів лиха. Стор. 3) Как-то разъ. Колись прихотжу, а він такий мійний.

Коліхалочка, ж, жс. Та, которая качает колбель (няня). І до печі куховарку найняв, і до пива пивоварочку, до коліхалочку. Чуб. V. 1122.

Коліхання, ня, с. Колебаніє, качаніє.

Коліхати, шґ, шеш, одн. в. **коліхнути**, хнґ, неш, ім. 1) Качать, качнуть, колесать. Як ті струни *коліхнеш*. Руд. 2) = **Колісати** 2. Прийшлося теці зятній діти *колісати*. Ном. № 4910. Там я буду почувати, дитиночку *колісати*. Мет. 3) Качать на качеляхъ.

Коліхатися, шґся, шешся, одн. в. **коліхнутися**, нґся, нешся, ім. 1) Коліхатися, качатися. Ой у полі билиночка *коліхатється*. Нп. Кладочка така хистка, що вся так і *коліхється*. 2) Качатися въ люльці. 3) Качатися на качеляхъ.

Колішній, я, в. Промедшій, бившій когда-то. *Зада козак колишнее, зада та й заплаче*. Шевч. Оповідано дещо про колишніх крпаків. О. 1862. І. 61. **Бо-зна-колишній**. Давно промедшій. Бо-зна-колишній звичай в душі своїй перебіраю. Шевч. Чорт-зна-колишній. Очень давній. *Борц оскомистий, чорт-зна-колишній*. ЗОЮР. І. 217.

Колішнійсь, нясь, невсь = **Колишний**. Озвалася, блиснувши очима, *колишнясь краля*. Г. Барв. 426. Левич. Пов. 174.

Колівщина, ни, жс. Гайдамащина. Батько діда просить, щоб той розказав про *колівшину*, як колись було, як Залізняк, Гонта лаяв покарав. Шевч. 205.

Колій, лія, м. 1) Мясникъ, рѣжущій свиней. Херсон. г. 2) Эпитетъ гайдамакъ. А *коліям* нічим стрілять—хулъ нема. К. ЗОЮР. І. 135.

Колішажарь, ря, м. Продаюшій мазъ для колесъ, дерготъ. Вх. Уг. 245.

Коліночко, ка, с. Ум. отъ **коліно**.

Колінуватий, а, в. Колісчастий.

Коліно, на, с. 1) Колѣно. *Жунами на коліна, пошита до діла*. Мет. 38. 2) Родъ, происхождение. Одно—що вона пані великого *коліна*, а друге—що з *піддіда* *ялика*. К. ЧР. 317. 3) Покоління. Через тебе і твою *потомка* *благословлятимуться* усі

коліна на землі. Опат: 49. 4) Изгибъ (рѣки и пр.). *Коліно трохи було: так іти прямо, а потім повернуть у бік коліном*. Бѣагер. у. 5) Переходъ голоса при пѣніи. *Не покадець пісні: на, коліна крута*. Харьк. г. Ум. **Колінечно**, **колінце**. Перший раз *ступив* (у воду) по *колінечка*, другий раз *ступив*—як *під рученьки*. Грин. III. 279.

Коління, ня, с. соб. Колѣни. На *коління* падають, *владний* Богу *честь* дають. Чуб.

Колінуватий, а, в. 1) Колісчастий. 2) Извилистый. *Колінувата річка*.

Колінце, ця, с. 1) Ум. отъ **коліно** 1 и 4. *Посил пшениця по колінця, вовчик по крильця*. Мет. 23. Росъ *вирелася* з неволі, як *гадючка* *трічі* *зверетенилася* *колінцями* на *зелений траві*. Леввц. І. 93. 2) Колінце въ стеблѣ односъменодольныхъ растений, изъ котораго починається листъ. Харьк. г.

Колісчастий, а, в. Колісчатый.

Колінчик, ка, м. Колісць въ стеблѣ. Ой *стергла* я *житя*, *пшаниці*... *Щоб з колосочка не видзобало; щоб колінчика . не очломало*. Чуб. III. 454. См. **Колінце** 2.

Колінчити, чу, чши, ім. Бить (коліномъ?) Ну, *вже він мене колінчив, колінчив* після сього. Г. Барв. 302. *Звалив його, колінчив уже, колінчив, стільки йому схотілось*. Мнж. 91.

Колір, ру, м. Цвѣтъ. Санько *розмалював* той *кружок* *усякими* *коліражи*. Ком. II. 85.

Колісникъ, ка, м. Колесникъ. Чуб. І. 258. Вас. 146.

Колісництво, ва, с. Ремесло колесника. О. 1862. І. 52.

Колісниця, ці, жс. 1) Колесница (только въ литературномъ языкѣ). См. **Колесниця**. 2) в мн. **Колісниці** = **Колішні**. Шух І. 165.

Колісні, ні, жс. 1) = **Колішні**. 2) мн. Колісні. Родъ вишивокъ. Kolb. І. 48.

Колісцѣ, ці, с. Ум. отъ **колесо**. 1) Вѣ обще *маленькій кружокъ*, *маленькое колесо* въ значеніяхъ 1—4 слова **колесо**. *Колісцѣ* у *млині*. *Одчинітєся, ворітця, одкотітєся, колісця*. Мет. 171. *Колесцем, бояре, колесцем!* МУЕ. III. 113. 2) Въ *блокѣ*: *катоцекъ* съ углубленіємъ для веревки. Шух. І. 162, 256.

Колісцѣ, **чати**, с. = **Колісцѣ**. Костантиногр. у. Ум. **Колісцѣтко**.

Колісчастий и **колісчатий**, а, в. 1) Круглий. *Сонце круглобке* як *кавун*, а не як *корж*; бо *коли б воно було тільки ко-*

лісчасте, а не опукле, то ми б побачили завжди повний круг. Ком. I 22. 2) На колесах. *Колісчатка скриня*. Левци. I 184. 3) Узорный. Запасочка ж моя колісчаста... стрічечки мої блакитні. Кв. II 15. Були і в... картацьких пластах з колісчастими запасками середу. О. 1862. IX. 62.

Колісчатко, ка, с. Ум. оть волісчя. 1) Різець для тїста. 2) мн. Родъ прошиви или вышивки на бѣлѣ. Чуб. VII. 415.

Коліш, ша, м. Колесо на валу (надъ колодеземъ)? *Колішем тянуть воду*. Вх. Зн. 27.

Колішєнний, а, е. (О волахъ). *Колішєнні воли*. Первая пара воловъ въ плугѣ, идущая возлѣ колесъ. *Запріє він п'ять, — нема шостою колішєнною, борознього*. Рудч. Ск. I. 182.

Колішній, ні, ж. Двухколесный передокъ плуга. Чуб. 7. 398, 399.

Колія, лі, ж. 1) Колея. *Держи по колії*. 2) Желѣзная дорога, рельсы. Так і претяся машина по колії. Ромен. у. 3) Порядокъ, очередь. *Тепер прийшла колія, так треба йти*. Ум. *Колійка*. Ой піду я, піду дорогою широкою, ой ялану я, ой паду я в колійку глибокую. Мет. 65.

І. Коло, ла, с. 1) Кругъ. *Ой колом, колом до гори місяць (сонце) іде*. Рк. Макс. 2) Колесо. *Ой зійди, зійди, ясний місяцю, як минувєє коло*. Чуб. 3) Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что и колесо у передняго навѣя. См. *Навій*. Вас. 165. 4) Поставъ (мельничъ). *Млин з двома колами*. Черниг. у. КС. 1883. VII. 508—517. 5) = *Нолесо* 3. *Дівчата стали у коло*. Мир. Пов. 144. Ум. *Нолєчно*. Желєх.

II. Коло, пред. I Около, вокругъ. *Чи не той то змія, що коло тичини в'ється?* Макс. (1849). 96. *Кайдани-залізо нині поєривало, біле тіло козацьке-молодецьке коло жєстої кости пошмувало*. АД. I 89. 2) Возлѣ, подлѣ. *Заховаю змію люту коло свого серця*. Шевч. *Зелєні їх садовити купа коло купи*. Єв. Мр. VI. 39. 3) Коло чого ходити. Заниматься чѣмъ либо. *Ноло ного ходити*. Заботиться о комъ, присматривать за кѣмъ.

Колобатина, ни, ж. = *Калабатина*. *Як попав я в колобатину, то й не міг вилізти*. Чуб. I. 215.

Коловий, ь, 6. Круговой. *Колова*. Въ шлєбъ: круговой ремень, къ которому пришиты откосные ремни. *Колова світа*. См. *Світа*. Вас. 154.

Коловодник, ка, м. Штица: лонзєтъ, *Топанус*. Вх. Зн. 27.

Коловорот і в коловорот, роту, м. = 1) = *Коворот* 2. 2) Верхняя подвижная (вращающаяся) подушка на передней оси телѣги. Kolb. I. 67. 3) Бревно, которымъ поворачивается вѣтряная мельница. *Залюбовск*.

Колода, ди, ж. 1) Колода, бревно. *Чи на полі під копою сина забавляє, чи в діброві з під колоди вовка вилядає*. Шевч. 77. *На колоді сиділи музики з скрилками, цимбалами*. Левци. I. 15. 2) См. *Реваш*. Шух. I. 209. 3) Составная часть п'ял. Шух. I. 254. См. *П'яла*. 4) = *Диб*. *Запишався, як Берко в колоді*. Ном. № 2474. 5) Въ ручной мельницѣ: толстая доска, на которой, въ углубленіи лежатъ жернова. Шух. I. 146. 6) Ступа. Колода съ выдолбленными углубленіємъ или углубленіями, въ которыхъ бьютъ песты,—въ различныхъ снарядахъ: въ ступѣ, толчєхъ, въ сукновальнѣ, маслобойнѣ и пр. Шух. I. 161, 162, 163. Мик. 481. Вас. 172. 7) Длинное корыто у колодезя—выдолбленное или изъ досокъ. *Приверни коней до колоди*. Харьк. 8) Улей. 9) Колода картъ. 10) У горшечниковъ: партія мисокъ, до 35 штукъ, вложенныхъ одна въ другую; ставится бокомъ въ гончарную печь. Вас. 180. 11) Стадо овецъ, идущее тѣсно. *Колода—стара, як іде тїсно, не в розпаші*. О. 1862. V. Кух. 38. Ум. *Нолѣдка, нолѣдочка*.

Колобок, бѣа, м. Лепешка круглой формы. *Баба... витопила в печі, замисля лїцями борошно... спекла колобок*. Рудч. Ск. II. 2.

Колобродити, джу, диш, м. Куралесить. *Еней тут добре колобродив і всіх на чудо потрошив*. Котл. Ен. *Цілу нічку колобродить, за собою челядь водить*. Нп.

Коловатєнь, тия, м. Отдѣльно выросшій і потому вѣтвистый, развѣсистый стебель конопли. Желєх.

Коловатиця, ці, ж. 1) = *Коловатєнь*. 2) Вертячка, веретеница (овечья болѣзнь). Желєх.

Коловатниця, ці, ж. = *Коловатєнь*. Гол. Од. 35.

Коловатній, я, е. *Коловатне зілля*. Раст. *Silybum Marianum*. Шух. I. 22.

Коловертєнь, тия, м. = *Коловерть*.

Коловерть, ті, ж. *Водоворотъ*.

Колодѣч, чѣ, м. Большой ножъ. КС. 1887. VII. 474. *Ножъ, носимый въ нож-*

нахъ на поясѣ. Чуб. VII. 418. Ум. Молодѣчи. Вх. Зн. 27.

Колоддѣ, дѣ, с. соб. отъ коло́да. Я закладаю комори *и хату з віковичного дубового колоддѣ на два людські віки.* Левиц. I. 374.

Колодѣтися, джусѣ, днися, и.==**Бородитися.** *Вона же вчора стала колодитися на поперек, що болить.* Зѣньк. у. Залюбовск.

Колодѣця, ці, ж. Ступица въ колесѣ. Вас. 147. См. Молодня.

Колодѣй, дѣя, м. 1) Колесникъ. Левч. *Ходи, ходи, колодѣю, зо мною ночувати.* Гол. II. 470. 2)=**Молодацъ.** Я йому такою колодкою *викував, що хоч куди.* Хата, 122. 3) Понедѣльничъ сырной недѣли, когда привязываютъ колодѣю 2. Ном. № 528. **Справляти колодѣй.** Пировать, выпивать на деньги, полученные какъ выкупъ отъ колодѣи. О. 1861. X. Свидн. 62.

Коло́дка, ки, ж. Ум. отъ коло́да. 1) Небольшая колода. *А-а, котку! не мѣз на колодку, бо заб'єш олодку.* Макс. (1849). 103. Сложенныя у дворовъ на улицѣ бревна обыкновенно служатъ мѣстомъ собранія крестьянъ (преимущественно молодежи) въ праздничный день; поэтому—*усі хлопці на колодці, а мою не має.* Мет. 10. *Гриць... устав з колодки.* Г. Барв. 451. 2) Обрубокъ дерева, привязываемый женщиной неженатому мужчине въ понедѣльничъ сырной недѣли; мужчина долженъ **волочити** колодку, пока не откупится. Маркев. 2. О. 1861. X. Свидн. 63. **Відавати колодѣю.** Обычай, по которому въ день Пасхи дѣвушка, христосуясь, не обмѣнивается съ парнемъ писанкой, а только даетъ ее ему, за что парень долженъ ей **найти танецъ**, т. е. музыку къ танцамъ. О. 1861. X. Свид. 60, 62. 3)=**Молода 4.** *Скручують йому руки і завивають у колодку.* Левиц. I. 41. 4)=**Молода 8.** *Тутечки у його велика па-сіка була,—колодок з двісті.* Стор. 56. 5) Ступица въ колесѣ. Рудч. Чп. 250. 6) У кожевниковъ: рукоятъ **шмаф**, скребка для кожъ. См. **Шкафа**. Шух. I. 253. 7) У гребенщиковъ: часть рога, соответствующая охвату рукой. Вас. 163. 8) Всичай замокъ. 9) Кадиль, головка дыхательнаго горла. Вх. Уг. 246. Ум. **Коло́дочка.**

Коло́дникъ, ка, м. Арестантъ. *Посадивъ Іосифа в темницю, де сиділи царські колодники.* Опат. 62.

Колодѣвнина, ни, ж. Выборъ, ухабъ. Желех.

Коло́дочка, ки, ж. 1) Ум. отъ коло́дка въ указанныхъ значеніяхъ. 2) Черепокъ ножа. Г. Барв. 463. 3) Подборъ деревянный, обтянутый кожей. Чуб. VII. 431. *Війшов молодий парубок в крайній сіренькій козащині, в чоботях на колодочках.* Левиц. Пов. 181. 4) Деревянная выпуклая часть сѣделки,—къ ней прикрѣплены металлическія дужки для пропуска чересъсѣдельника. Вас. 160.

Коло́дочка, ки, ж. Ум. отъ коло́дра. *Ходи ж, моя доню, до хати: час тобі на посаг сидати!*—*Постелитъ колодрочку,—я війду.* Гол. II. 100.

Коло́дяхъ, ха, м. Раст. Rubus caesius. Лв. 101. См. Дерниння.

Колодѣзний, а, в. Колодезный. *Замитіли хати, колодязні цямриння, садки і городи.* МВ. I. 13. *Високо вгору піднімалися колодязні журавлі.* Левиц. Пов. 144. **Колодязна вода.**

Колодѣзъ, зя, м. Колодезь. *В яру бачила вона колодязі з високими журавлями.* Левиц. I. 514.

Колодѣччя, чя, с. соб.==**Колоддя.** *Все те мертвим сномъ спить, пороскидане як колодѣччя.* Мир. ХРВ. 269.

Колоко́кія, ко́лу, м. 1) Колоколь. *Ой чия ж тут бесѣда тут вечеря весела? Бийте коли, все колоколами, колоколами кованіи у нас юсті проханіи.* ХС. VII. 425. 2) Звончокъ на шеѣ коровы, козы. Вх. Зн. 27. Ум. **Колоко́лон.**

Колоко́лонъ, лка, м. 1) Ум. отъ колоко́кія. 2) мн. Родъ прически дѣвухекъ съ зубчатимъ пробормомъ. Чуб. VII. 423.

Колоко́льце, ця, с. Бубенчикъ? *А-а молечки! шовкові віречки, золоті бильця, срібні колоко́льця, малювана колосочка: за-сни, мала дитиночка!* Макс. (1849). 105.

Колома́зний, ка, м. = **Колімажаръ.** Угор.

Колома́зъ, зі, ж. Деготь, скопляющійся на осяхъ; вообще деготь и мазь для колесъ.

Коломийе́ць, мійця, м. 1) Житель Коломийскаго округа. 2) Добывающій соль. *Ой чи ти козак, чи ти чумак, чи ти коломисць? передай мені хоть сухарь на юстинець.* Нп. Значеніе слова видно изъ слѣдующихъ стиховъ Климентія: *Горняки велику працю подіймають, наче коломийцю, що цукри виробляють.* О. 1861. I. 226.

Коломийка, ки, ж. 1) Жительница Коломийскаго округа. *Ой слава коломийка*

по дворі ходила. Чуб. IV. 492. 2) Особий родъ пісенъ въ Галиції, Буковинѣ и Угорской Русі, подучившій свое названіе отъ г. Коломыи, гдѣ онѣ найбільше распростиралися; каждая пісня состоитъ изъ 2—6 стиховъ въ 14 слоговъ каждый, съ пезу-рой послѣ 8-го стиха. Як я туго коло-мийку зачую, через туго коломийку дома не почую. Гол. См. Сумцовъ, Коломийки. КС. 1886. IV. 3) Танецъ въ Галиції и Угорск. Русі. Де-Волланъ, Угро-русскія пѣни. 16. 4) = Клепаня. Шапка эта такъ называется въ Галиції по той причинѣ, что ее носятъ въ Коломийскомъ округѣ. Гол. Од. 69. 5) Родъ сумки шерстяной, носимой гудулами-мужчинами черезъ плечо. То-же, что и дзыбенина. Kolb. I. 37.

Коломийський, а, о. Коломийскій.

Коломій, мії, ж. 1) Глубокий выбои, наполненный водою. 2) Городъ Коломыя.

Коломітний, а, о. = Коломунтний.

Колонизувати, зую, еш, и. Колони-зовать. Колонизують Кавказ козаками. О. 1862. X. 111.

Колоніст, та, м. Колонистъ. Тут тиз колонистів німців багато. Херс. На ґет-манських могилах колоністи німці насадили картоплі. Левц. Пов. 367.

Колонія, нії, ж. Колонія. Він по ні-мецьких колоніях у наймах жив. Херс. г. Біля Москви хотім нашкодити усім ні-мцям,—цїла б то їх колонія завелась там. О. 1862. V. 45.

Колонієник, ка, м. = Конопельник. Вх. Зн. 27.

Колонія, ні, ж. = Коноплі. Шух. I. 137. Въ Лохвицк. у. только во мн. Ко-лопні. Ум. Колонієника. Ой дала-сь мня моя матенька, дала, як би туго конопельку в болототко згадала. Гол. I. 275.

Кѣлос, ру, м. 1) Колось. Колос повний иється до землі, а пустий догори стир-чить. Ном. № 2472. Шумить золотим колосом пшениця. Левц. I. 77. 2) Часть косы (орудія), находящаяся передъ ея концомъ, носкомъ. Шух. I. 169. Ум. Ко-лосби.

Колосіина, ни ж. и колосіиння, ня, с. Оторванные отъ стеблей колосья, колосья послѣ молотбы. Вх. Зн. 27.

Колосистий, а, о. Колосистый. Ши-роке поле, житю цистее,... колосистее, ядре-нистее. Чуб. III. 385. Жемлюються жовті ниви, житом колосистим. К. Досв. 6.

Колосітися, шуся, снися, и. Коло-

ситься, выбрасывать колось. То ячмінъ ко-лоситься. МВ. I. 14.

Колосій, сія, м. О раст.: Колосистый. I овес самосій, і ячмінъ колосій. Чуб. III. 266. Овес-колосій. Грин. III. 55.

Колосіти, сію, еш, и. Колоситься; видѣться своими колосьями. Там див-лось—жити колосіють, волюшки блакит-ніють. Г. Барв. 352.

Колосѣк, скѣ, м. Ум. отъ кѣлос. В тою доля ходитъ полем, колоски збирає. Шевч. 2) Родъ орнаментики въ видѣ ко-лоса. Шух. I. 303.

Колѣбєся, ся, с. соб. Колосья. Лежить як жива, у тишеніи, аже колосєя над нею. поднималось. МВ. Молоде колосєя з жити зриваю. Г. Барв. 353.

Колосування, ня, с. = Колосина. А ні тречки, ні полови, ні колосування. Чуб. V. 674.

Колѣбувати, сую, еш, и. Перемола-чивать колосья?

Кѣлот, ту, м. Ссора, споръ, сумятица. Як Чаюна взяли у острог, так і колоту не стало на селі; а то було що-вечора то крик на вулиці, то бійка,—без колоту не обійдеться. Екатер. у. Колот такій під-няли, що хоч з хати тікай. Боялась, щоб не вийшло якого колоту через сей случай. Г. Барв. 154. За ту бражку зчинили ко-заки з ляхами превелику дражку, за той молот зробили козаки з ляхами превеликий колот. АД. II. 33.

Кѣлѣтвиця, ці, ж. Лучина, дрань. Вх. Зн. 27.

Кѣлѣти, лю, лєш, одн. в. кѣлѣти, ну, яєш, и. 1) Колѣть. В серце калє. Шевч. Голого колѣв. Піде вогонь од ноги по тілу,—калє аж у голові. Левц. 2) Бо-дать. Різата скотина вдається, то всіє калє. Ном. Коли б свині роги, то б усіє поколѣла. Посл. 3) Убивать, закалывать. (Гайдамаки) прибїли туди, давай колѣть орендаря і всіє жидів. ЗОЮР. 4) Рѣзати (свиней). 5) Раскалывать. Трієки колѣти.

Кѣлѣтиса, лїєся, лєпєся, и. 1) Ко-лѣтєся, производить уклады. Ячмінъ колѣтє-ся. 2) Раскалываться. Не колѣтєся дровє-няка.

Колѣтїти, чї, тиш, и. 1) Мутить. Два голуби воду тили, а два колѣтїли. Мет. 2) Масло сбивать. 3) Ссориться. Як у клуні не молѣтиш, то в хаті колѣтиш. Ном. № 10131. 4) Помыкать; распоря-жаться тѣмъ. Так колѣтиш всіма, як вир водою. Ном. № 3429. Оце колѣтиш, як

чорт лозюю. Ном. № 3422. *Поснули й ви, що світом колотилим.* К. ПС. 7.

Колотітися, чуся, тишся, а 1) Мутатися. 2) Сбиватися (о маслѣ). *Щасъ маслѣ довою не колотитися.* 3) Витися (о сердцѣ). *Душа її уся порушилася, серденько колотилося.* МВ. 4) Дрозжати. *Чи змерзла, чи з трівоги вся колотилася.* Г. Барв. 168. 5) Ссоритися, бранятися, спорити. *Як на току молотитися, то і в хаті не колотитися.* Ном. № 10131.

Колотінця, ці, ж. = **Колотвиця.** Желех.

Колотівка, ки, ж. Мутовка. Вх. Зн. 27.

Колотінча, ці, ж. Ссора, спір, драма, свалка. *Тіки на порі, аж там така смертенна бійка та колотінча діється.* Харьк. *Смерть запанувала там, де недавно був ірмідер і колотінча.* Левнц. *Добра та ладно не було, а були тільки бучі, колотінча та сваволя.* Мвр. ХРВ. 87.

Колотник, ка, м. Забияка, сварливый.

Колотниця, ці, ж. Сварливая женщина, заводящая ссоры.

Колотня, ні, ж. = **Колотнеча.**

Колотов, тви, ж. = **Колотівка.** Вх. Уг. 246.

Колотівця, ці, ж. Раст. *Galium aparine.* Вх. Уг. 246.

Колотті, ті, с 1) Закальованіє многих (преимущественно о свиньяхъ). 2) Раскальованіє.

Колотіуха, хи, ж. 1) Сварливая женщина? *Радуйся, мати,—іде невістка до хати: добраа роботуха, а ліпша колотуха.* Чуб. IV. 669. 2) Ряжанка, искусственная сметава.

Колотіуха, ші, ж. = **Колотуха** 2. О. 1862. VI. 98. Ум. *Колотіуха.*

Колотішка, ки, ж. 1) Ум. отъ *колотіуха*. 2) = *Колотівка* Вх. Зн. 27.

Колоті, ті, ж. О дорогѣ: замерзшая комками грязь. Харьк.

Колбіша, ші, ж. = **Холоша.** Ном. № 7225.

Колбшката, каю, еш, м. Тревожить, испугивать. *За те (буть),—сказав один Рябкові з нїгімітіє,—щоб не колошкав ти вночі свої? панів.* О. 1861. III. Гуд-Арт. 82. *Я нав овені до старости, а вони два перебіли та й давай мені колошкати овені: кишкають-на зівиці, одбивають од мене Я гричу: не положайте, а вони колошккають.* Павлогр. у.

Колбшні, нів, мн. Зимніе суконные штаны.

Колубіха, хи, ж. = **Ковбаня.** Желех.

Колування, ня, с. Обѣздъ кругомъ, вмѣстѣ прямой дороги.

Колувати, лую, еш, м. 1) Идти кругомъ, идти по круговой линіи. *Горою сонечко колув.* О. 1862. IV. 23. 2) Кружить, колесить, дѣлатъ обѣзды. *Хто колув, той одома почує.* Чуб. I. 248. *Воло колувати, як просто їхати та бідувати.* Ном. № 11409.

Колудрабок, бка, м. Часть сновальницы: важдя изъ двухъ поперечныхъ пластинъ, въ которыхъ укрѣплены колышки. Шух. I. 150, 151. См. *Оснівниця*.

Колупати, паво, еш, одн. в. *жолупити, пнѣш, м.* Ковырять. *Піч колупати*—обрядовое дѣйствіе невѣсты во время сватовства. *Стала коло печі та й колупає її пальцем.* Кв. I. 76. *Колупнуло за серце.* Защемило сердце. *Колупнуло Антося за серце,—аж заплакав.* Св. Л. 160.

Колька, ки, ж. 1) Колика, колотье. *Русин каже: „иди в поле!“ Полька каже: „колька коле“.* Грин. III. 314. *Марині неначе колька заколе в саме серце.* Левнц. I. 40. 2) Колочка; игла (у.ежа). *Іж ма кольки.* Вх. Лем. 426.

Колькій, а, в. Колочий. *Сіли твої діти на високім дереві. На якому дереві? На колькому терні.* Чуб. V. 852.

Колько, нар. Колко. *На стерні колько.* Киев. г. *Чи й у вас, як у нас, на мсаді колько?* Грин. III. 648.

Кольо, ля, м. Дѣтск. Хлѣбъ. Вх. Лем. 426.

Кольокатор, ра, ? м. *Після смерти кольокатора зосталося шість хлопців і одна дочка, обійстя і трохи землі і одним оден підданій.* Ном. № 1174.

Кольфарба, би, ж. Клеевая краска, *Під кольфарбу золотити.*

Коліватина, ни, ж. Щель. *Є коліватини у стіні.* Волч. у.

Коліюки, к, ж. мн. Раст. *Datura stramonium* L. ЗЮЗО. I. 121.

Коліух, ха, м. Колочее растение. *Взяв, наламав колюхів, обтикався да й сидить.* Рудч. Ск. I. 159.

Коліюча, ці, ж. Раст. *Salsola Kali* L. ЗЮЗО. I. 134.

Колочий, а, -в. 1) Колочий. *І стежечка, де ти ходила, колочим терном поросла.* Шевч. 387. 2) Легко раскалывающийся. *Дуб колочійший, ніжє грушина.* Волч. у. 3) Різкій. *Мужича правді єсть колоча, а паньска на всі боки муча.* Котл. Ен.

Колючка, ки, ж. 1) Шип'я рослин. Колючка заміла в нощу. 2) Колючеє рос-
тіння вообще. Бува і чоловік сьому ко-
лючці (будякові) пара. Греб. Прийшов у
садок, наместив на дереві колючок і сів на
їх. Рудч. Ск. 3) мн. Названіє растеній:
Echium vulgare L., Tribulus terrestris L.,
Xanthium spinosum L. ЗЮЗО. I. 141. Бу-
дяки, колючки стреляють на просторі та
мудра кропива купиться. МВ. (О. 1862. I.
96). 4) = Молька. Піять ніч не спала: ко-
лючка колола. Константиногр. у. Я стара
людина: або ногу підколю, або колючка на-
паде, то й тізнюся. Г. Барв. 497.

Колюченний, а, е. = Колишенний.
Мнж. 92.

Колющий, а, е. = Колючий. Помо-
стимо вам кладочки з колючою млоду.
Мнл. 65.

Коляда, ді, ж. 1) Рождественскій
праздникъ, когда поють коляди. Будете
здорові з колядою! Ном. № 343. 2) Пісні
въ вечеръ 25 декабря. Пустіть його до
хати, він вам буде коляди співати. Чуб.
III. 425. 3) Вознагражденіє колядникамъ
за пісні. Он і пан іде, коляду несе: коробку
сікса, наверх ковбаса. Нп.

Колядин, на? м? Встрѣчено только въ
началѣ шуточной колядки: Коляд, коляд,
колядин, а я в батька один. Грин. III. 36.

Колядка, ки, ж. Рождественская
пѣсня, исполняемая на первый день ро-
ждественскихъ святокъ сельскою молодежью,
которая ходитъ для этого отъ хаты къ
хатѣ и получаетъ за пѣніе вознагражденіе.

Колядний, а, е. Относящійся къ ро-
ждественскимъ святкамъ. На колядному по-
пелі поставили юрщик. Нп.

Колядник, ка, м. Поющій колядки.
Під вітком колядник чопється. Чуб. Ум.
Колядниченько, колядничок.

Колядниця, ці, ж. Поющая колядки.
Колядниченько, ка и колядничок,
ча, м. Ум. отъ колядникъ.

Колядування, ня, с. Пѣніе колядокъ въ
рождественскій вечеръ (25 декабря).

Колядувати, дую, еш, м. Ходитъ по
хатамъ и пѣть колядки. Збираюсь коляду-
вати, як вже й щедрувати пора. Ном. № 512.

Колядчаний, а, е. Относящійся къ
колядамъ. Желех.

Коляк, ка, м. Раст. Xanthium Spinosum.
Вх. Пч. I. 14.

Коляка, ки, ж. = Кид. У нинішого со-
кура за поясом, у того коса на плечі, а
другий притяг із колякою. К. ЧР. 258.

Коляндра, ри, ж. Раст. Кишнець,
Coriandrum sativum. Анн., 109.

Коляр, рѣ, м. 1) = Колісник. Вх. Лем.
426. 2) Мясникъ, рѣжущій свиней. Желех.
См. Колій.

Коляса, он, ж. Экипажъ, коляска. Ой
пізнала мила вороні коні, а ще пізнавай
новую колясу. Чуб. V. 742. Ізала, кажуть,
одна ступа пані... і поналає разбійникамъ:
обступили колясу. МВ. III. 24. Ум. Ко-
лясна, колясоньна, колясочка. Даска не ко-
ляска: сівиши, не поїдеши. Ном. № 4488. Вже
кучері молодії на колясочкахъ стоять і ві-
жемки шовкові в білихъ рученкахъ дерсать.
Чуб. V. 536. Уже кониченки позапрядані,
і колясочки позавертані, тільки сісти та
поїхати. Грин. III 548.

Колястра, ри, ж. = Молозиво. По-
дольск. г.

Коба, жи, ж. Запятая. Читайте од
слова до слова: не минайте а ні титли,
а ні тії коми. Шевч. 214.

Команѣ, ні, ж. = Команиця.

Команда, ди, ж. 1) Команда. 2) От-
рядъ, команда. А тоді у нас у Черкасахъ
команда стояла. ЗЮОР. I. 264. 3) Кру-
жокъ, товарищи. Вже Оксана і збрала
свою команду: шатнулася, метнулася з
кіниці в кінець, веде низку дівчатъ. Кв. I. 161.

Командерство, ва, с. Начальство воен-
ное. Господа москалі! а скажіть, будьте
ласкаві, ващому командерству, коли треба
сікса, або якого борошна, то нехай приї-
дуть. Кв. I. 131.

Командувати, дую, еш, м. Командо-
вати. Сами кільки солдатъ воюють, а
тих, що командують, і немає. Рудч. Ск.
I. 107.

Команія, ці, ж. 1) Трилистникъ,
клеверъ, дятлина. На сім боці на толоці
жовта команія. Гол. II. 418. 2) Раст.
Viola tricolor. Лв. 102.

Команка, ки, ж. = Команиця. Желех.
Комарик, ка, м. Ум. отъ комаръ.

Комаристий, а, е. Изобилующій ко-
марами.

Комарія, ці, ж. = Комаръ. Вх. Зн.
27. Желех. Ум. Комарична.

Комаріще, ща, м. Ув. отъ комаръ.

Комарів, рева, реве. Приналежачій,
свойственный комару. Шевчиза не зло-
била, заадала шевчи черевичи шити з ко-
маревої цикури. Нп. З комареву німечну.
Немножко, очень мало. Дайте мені з ко-
мареву німечку з Антонову слізочку. Ном.
стр. 283. Комареві носини. Раст. = Сонирин.

Комарник, кб, м. Родъ шалаша для пастуха овецъ. Рх. Зн. 27.

Комарні, ні, ж. Соб. отъ **комарь** Комарня так і лізе у вічі.

Комарь, ра, м. 1) Комарь. Не лучше б мам з лягами, мостійми панамі, мирно пробувати, аніж пійти луїв потирати, своїм тілом комарів годувати. Дума. 2) Название тощаго вода. КС. 1898. VII. 46. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 27. Ум. **Комарин, комароньно.** І нас Бог не оставить, коли й комарика й малюсеньку комашинку доладає Кв. Вилетіла муха з хати комарика рятувати. Нп. Ув. **Комарище.** Ой се ж лежить комарище, славного війська позачище. Лукаш.

Комаша, хи, ж. 1) Насѣкомое. Вх. Пч. I. 6. 2) Муравей. Ум. **Комашечна, комашина.** Ой летіла комашечка да по сонцю, припадала комашечка ік віконцю. Комашки! комашки! довайте подушки, бо татаре идуть. Ном. № 339.

Комашина, ни, ж. Одно насѣкомое, одинъ муравей. См. **Комаха.** Чоловік проти землі менше, аніж сама менша комашина проти чоловіка здається. Дещо. Ум. **Комашинка.** Здалеку рій комашинчик сразу побачили, а кожену комашинку нарізно побачили тільки зблизька. Ком. II.

Комашитися, шуся, шішся, м. Копошиться.

Комашка, ки, ж. Ум. отъ **комаша.**

Комашниця, ці, ж. Муравейникъ. Канев. у.

І. Комашня, ні, ж. 1) Пірушка. 2) Поминальній обѣд посѣ похоронъ. Угор.

II. Комашня, ні, ж. соб. 1) Муравья. Де не-взялась та комашня і, чуючи труп, лазла по його виду. Стор. 2) Муравейникъ. Як би таку жінку та мені,—я б її у комашню втрутив. МВ. (О. 1862. III. 69).

Комедія, дії, ж. Комедія. Почав він... писати... комедії на театр. К. Гр. Кв. XVIII.

Комедіанський, а, е. Смѣшной, комедіантській. В їх фігурях, в їх уборі було щось комедіанське, німецьке. Левцв. I. 491.

Комедь, млі, м. Толстой конецъ отрубленнаго древеснаго ствола. Як узло колоду за комель, підвів проти себе, як свічку, та як ударе комлем у землю,—так вона на сажень у землю ввійшла. Мнж. 9.

Команда, ди, ж. 1) Команда, отрядъ. В славнім місті Берестечку коменда стола. Гол. I. 67. 2) Начальство. Молоденький козаченко в коменди ся присути: пу-

сти ж мене, коменданте, з обозу додому. Чуб. V. 332.

Комендѣнт, та, м. Комендантъ. Рудч. Чп. 103. Пусті ж мене, коменданте, з обозу додому. Чуб. V. 332.

Комендерувати, рѣу, аш, м. Начальствовать, командовать. А пан майор молоденький на воронім коню, ворон конем вицривав та й комендерув. Федьк.

Комета, ти, ж. Комета. Є зорі, що звуться кометами, або мітлами чи віхами. Ком. I. 50.

Кометі, нар.=Коміть. Голуб в лету комети паде. Вх. Зн. 27.

Коміж, ву, м. Капризъ. Ач як на йон комиз напав. Ось я тобі! Полтавск.

Коміяв, ві, ж. 1) = **Коміяв.** 2) Капризный, привередливый человекъ.

Комиятися, айся, вишся, м. Капризничать, упряматься. Коли б вона та не бісилась, замовкла і не комизилась. Котл. Ев.

Кбшин, на, м. 1) Передняя часть ваярстой печи, устроенная для прохода дыма въ трубу. Чуб. VII. 381. Забіліз комин, зачорніз рядок гориків на полиці. Левцв. I. 2) Дымовая труба на крышѣ. 3) Полка кремневаго ружья. Шух. I. 231. Ум. **Коминіон.**

Коминіон, прил., употребляемое какъ сущ. ср. р. Подымная подать. Та запла-тиши коминного півкопи грошей. ЗОЮР. I. 143.

Коминіон, нєв, м. 1) Ум. отъ **кбшин** і в 2. 2) Цилиндръ въ ружьѣ, куда на-кладцвается пистонъ. Уман. у. Шух. I. 229.

Коминотрус, са, м. Трубочистъ. Полтавск. г.

Коминяр, ра, м.=Коминотрус. Гай-сниск. у.

Комисар, ра, м. 1) Комиссаръ. Чою вже не робили тії старости й комисари з юродовими козаками. К. ЧР. 12. 2) Исправникъ. Добре було жити, поки не пи-сали нами комисари хлопців у некрutti. Нп. Я бачив сам таких і може б показав, да цур йому! боюсъ: росерожу комисара. Греб. 368. Ум. **Комисарчин.** Приїхали комисарчики, зі Львова писарчики юсподу за-писати, де має король стати. О. 1862. IV. 19.

Коміш, шѣ, м. Тростникъ. Жили по комішах і очеретах. ЗОЮР. I. 75.

Комишїтися, шуся, шішся, м. Мель-кать. А то що за світ комишїтися у жайїз татинї? Мир. Пов. II. 55.

Кбшин, на, м.=Комин. З версту кри-

ші по ріжках шили, а наверх коміна вертуться по вітру залізний півень. К. ЧР. 209. Ум. Комінон, коміночон. Щоб ліжко там було і коміночок, і огонь щоб горів. Рудч. Ск.

Комір, ра, м. Воротникъ. Не до нашої ший ті коміри шили. Левич. Ум. Комірець. У лисички, каже, гарна шкурка... на комірець. Рудч. Ск. П. 15.

Комірка, ки, ж. 1) Ум. отъ жомбра. Відчиняй, пане, комірку, давай гречням горілку. Нп. 2) См. Бердо и Блат.

Комірне, прил. ср. р. Наемная плата за квартиру. Приняти ног в комірне. Пустить, принять на варту кого. Чуб. I. 4. В комірнім сидіти. Нанимать квартиру. Желех. Нажилає в комірнім. Св. Л. 245. Піти в комірне. Сдѣлаться квартирантомъ. Желех.

Комірни́к, ка, м. 1) Жилецъ, постоялецъ. Уман. У. Вх. Зн. 27. 2) Сборщикъ пошлинъ на таможенѣ. Ум. Комірниченько Там на долинѣ стоить дві ялині: там наші пані людки рвала, комірниченька ісподобала. Нп.

Комірни́цький, а, е. 1) Квартирантскій. Хазяйска наука комірницькій коро́ві ногу переломала. Ном. № 2817. 2) Таможенный.

Комірни́ця, ці, ж. Квартирантка. Вх. Зн. 27.

Комірниченько, ка, м. Ум. отъ комірникъ.

Коміро́нька, ки, ж. } Ум. отъ жомбра.

Коміро́чка, ки, ж. }

Комі́рчина, ни, ж. Небольшая жомбра. Через сѣни була пекарня з комірчиною. Левич. I. 192.

Коміть, нар. Визіть. **Коміть-головою.** Визіть головою. Вх. Зн. 27.

Комі́льк в пр. См. Кімліє в пр.

Бомі́р, ра, м.=Комір. Панство в юлоші, а воші за комі́ром. Ном.

Комод, ду, м. и жомба, ди, ж. Жомдь. Воздвиженскій... одер комод, витягнись і одніс жітці. Левич. Коло стола стояла колода, а перед канапою стіл. Левич.

Комо́лий, а, е. Безрогий. Комолий віл і гулю б'є. Ном. № 3364.

Комо́нний, а, е. Конный. Комонне військо.

Комо́нник, ка, м. Всадникъ, кавалеристъ. За ними ще підєсяття комонників. К. ЧР. 169. Пісота з пущалю поміж гарматами, а комонник по крылах. К. ЧР. 343. Въ дѣтской игрѣ въ кішу такъ на-

зывается тотъ изъ играющихъ, который ѣдетъ верхомъ на товарищѣ. КС. 1887. VI. 461.

Комо́бни́ця, ці, ж. 1) Раст. Трилистникъ полевой, *Trifolium arvense*. Вх. Лем. 426. 2) См. Команиця. 3) Бесплодная кобыла. Желех.

Комо́бно, нар. Конно.

Комо́нь, ня, м. Конь. Ой як тяжко комоневі противъ води плисти, ой так тяжко кохатися, не мавши користи. Нп.

Комо́ра, ри и Комо́ря, рі, ж. 1) Амбаръ, кладовая. Винис із комори казан...Заздрю, що в брата є в коморі і на дворі, і весело в хаті. Шевч. Служить также для почевки взрослой дочери или женатому сыну. Ты в коморі, я на дворі,—вийди, серце, злічим зорі. Мет. 10. 2) Лавка. Сомко має в Переяславі свої крамні коморі в ринку. К. ЧР. 25. 3) Таможня. Гайсин. у. 4) См. Ритки. Ум. Комірна, коміро́нька, коміро́чна. Ой в мене коморонька новая, в тій комороні постілонька тісова. Чуб. Да мати гуляти да не пускала, да й у комірочку да й зачинала. Чуб. V. 9. Крамарю, крамарочку, одчиняй комірочку та сип перецъ та кананецъ. Грин. ПІ. 539.

Комо́рита рю, рши и жоморува́ти, рю, ши, м. Жить на квартирѣ. Желех. Він жоморит у мене. Вх. Зн. 27.

Комо́рячий, а, е Амбарный. Василь зирк на коморячї двері. Кв.

Компа́нист, та, м. Товарищъ. Хоч старий, а не цурається давніх компанистів. Св. Л. 38.

Компа́ни́цький, ні́йця, м. Казакъ легкоконнаго войска въ XVIII вѣкѣ. В поход у дорогу славіи компанійці до сїдї сомечка рушили. Шевч. 361. Ой над Боєм над рікою, на турецкій яринї, там стояли тикинїри, з ними компанійці. Макс.

Компа́ни́ський, а, е. Относящійся къ компанійцю. Полковникъ компанійський. Шевч. (1883) 235.

Компа́нія, нії, ж. 1) Общество компанія. Змі компаніі і доброго чоловіка зопсують. Ном. № 5982. 2) Отрядъ войска. Чому съ мене, моя мамо, з рамки не збудила, коли топи компанія з міста виходила. Гол. I. 145.

Компа́нува́ти, ну́ю, ши, м. Водить компанію. Грицько з Іваном компанували. Волч. у.

Компа́нчик, ка, м. Солдатъ. Полюбила компанчика, гей за їм тужила. Гол. I. 145.

Компас, су, м. **Компась**. Ком. II. 90.

Компера, рі, ж. и **компір**, рн, м. = **Комфера**. Вх. Уг. 246. Вх. Лем. 426.

Комперянка, ки, ж, 1) Стебель картофля. Желех. 2) Вода, въ которой варился картофель. Желех.

Комплик, ка, м. Обрѣзки кожи, склеенные между собой и крѣпко сбитые въ бруски; употребляются также для каблучковъ. Вас. 162. Въ Сумск. у. такъ называется низкій каблукъ.

Компонування, ня, с. Сочиненіе. У вѣрбѣ... писателі мали свій азорозір компонування. К. Іов. XI.

Компонува́ти, ну́ю, еш, м. 1) Составлять, сочинять. *Отой дід і співав, і компонував пісні й думки*. Стор. *Дуже тишменний був і вірши компонував*. Стор. 2) Выдумывать, интриговать. *Пане осудив полковий, побійся Бога! Мені здається, що ти щось недобре на нашого пана полковника компонуєш*. К. ЧР. 323.

Компонува́тися, ну́юся, ешся, м. Составляться, сочиняться. Шевч. 1883, 140.

Комфорт, ту, м. **Комфортъ**. Замедбавши свої прості звичаї, екинулись у той комфорт. К. (О. 1861. I. 317).

Конанійко, ка, с. Ум. отъ **конання**.

Конання, ня, с. Агонія, умира́ніе. Ум. **Конанійко**. МУЕ. III. 35.

Конати, на́ю, еш, м. 1) Умирать, кончаться, отходить. *Не один бідаха, конаючи в крові, ту. сить, що не поліг під Берестечком*. К. ЧР. 358. *Уже твоя, козаченку, дівчина конав*. Нп. 2) Мучиться. *Сам не соромиться конати в ярмі у лаза*. Шевч. *Або в пана у кайданат у склепу конав*. Шевч.

Конвалія, ліі, ж. Ландышъ. *Васильки, папороть, шевлію, Петрів баті і конвалію*. Котл. Ен. 3 *великою луку вляло голодом і пахло конвалією й барвінком*. О. 1862. VIII. 16.

Конвой, вбю, м. **Конвой**. *Руки і ніжки закусть в кайдани, конвоем приведуть*. Чуб.

Кондак, ка, м. **Кондакъ**. *Тропарі з кондаками*. Ном.

Кондійка, ки, ж. Ендова; церковный сосудъ, въ которомъ святятъ воду.

Кондріачитись, чуся, чнися, м. Капризничать. Миж. 182.

Кондурн, рів, мн. Родъ сапогъ у жителей Цокутя галицкаго. Kolb. I. 44.

Конлак, ка, м. Дьячекъ и учитель

церковной школы. *А, дай Боже пану бакаляру! ти наш таки, кондачє...* Маркев. 62.

Коненько, ка, м. Ум. отъ **кінь**.

Коненіа, ната, с. Ум. отъ **ко́ніа**.

Конєць, нца, м. = **Кінєць**. *Як ся зйде Стрий і Ломець, то буде світу конєць*. Ном. № 392.

Конєчне, нар. 1) Непремѣнно, неизбѣжно. *Вони почули, що за пищенією треби конєчне йти в двір фараонів*. Опат. *Любилося двоє дітей сердєчне, присудив Господь розлучити конєчне*. Грин. III. 251. 2) Не конєчне. Не совсѣмъ, не очень. *Не конєчне вона влюбляла, як до чоловіка пратиться цїсть*. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Конєчний, а, в. Непремѣнный, неизбѣжный, безотлагательный.

Конєчно, нар. = **Конєчне**.

Коник, ка, м. Ум. отъ **кінь**. 1) Лошадка. *Під язором коник стоїть, на нїм козак молоденький*. Мет. 2) Насѣк. Кузнечикъ, Locusta. Вх. Пч. I. 6. *В траві ворухився і тріщав цілий мир коників і всяких жулок*. Левич. Пов. 97. 3) Пряникъ или глиняная игрушка въ формѣ коня. *І влучатам із клунючка юстинці виймала... А Карпові соловейка та коників пару*. Шевч. 112. 4) мн. Родъ узора для вышивокъ на рубашкахъ. Гол. Од. 73. 5) Конская голова, выдѣлываемая какъ украшеніе разныхъ предметовъ, напр., рукояти гудульскаго кѣлифа. Шух. I. 275. *Стїа на конинах*. Столъ на ножкахъ съ украшеніемъ въ видѣ конской головы? Сим. 227. 6) Часть гончарнаго вѣрста: деревянная дощечка, прибитая однимъ концомъ къ скамьѣ, съ выемкой на другомъ концѣ, въ которую входитъ веретено. Вас. 179. 7) Пластинка, вертикально стоящая на каждомъ изъ четырехъ концовъ креста витѣшши, съ загнутыми концами; на коньми надѣвается пряжа. Чуб. VII. 410. Вас. 202. 8) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. 9) Часть начинія. См. **Начинія** 3. 10) мн. Сорочі коньми. Раст. Delphinium consolida. Вх. Пч. I. 10.

Коніна, ни, ж. 1) Лошадь, конь. *Ти купиш уже, купиш,—славная конина*. Рудан. IV. 18. 2) Конина, лошадиное мясо.

Коніти, ню, ниш, м. Класть извѣстнымъ образомъ палку на коню при игрѣ въ лаза. Ив. 18.

Конич, ча, м. = **Конюшина**. Вх. Лем. 426.

Коничонько, ка, м. Ум. отъ **кінь**.

Кони́чош, чка, м. Ум. отъ **кінь**.

Конівка, ки. ж. Ум. оть **Кінва**. 1) Кружка деревянная или металлическая. Шух. I. 250, 251. Як узав ту кінву за ужо, то зробив у тій конівці сучо. ЗОЮР. I. 204. Зачетила рукавом срібну коновку, повну вишнівки. К. ЧР. 229. 2) Ведро. (Дош.) лав, як з коновки. Ном. № 575. Посилаю з коновками по воду. Гол. Ум. **Конівонька**, **конівочка**. Замилі козакові тива коновочку. Чуб. Сосновая коновочка, а дубове денце. Грин. III. 613.

Конелав, ву, м. Конклавъ. Шевч. (1883), 199.

Конов, ва, м. Кружка. На морозі стояти, конов меду держати. Гол. См. **Кінва**.

Коновал, ла, м. Коноваль. Сюди шевці й кроєві, шаповали й коновали. Левци. I. Такий коновал, що через шкуру бачить.

Коновальство, ва, с. Ремесло коновала. Желех.

Коновальський, а, в. Коновальскій. Печин, різницький, коновальський, кушнірський, ткацький, шаповальський. Котл. Ен.

Коновід, вода, м. 1) Приводящий на ярмарку для продажу лошадей? Коноводи, воловоди, мюлешиники, табашники, шилники, милники, селяне, іродяне, міщане... добрі люди! А сходьтєсь, сходьтєсь, сходьтєсь!.. Я щось скажу". Изъ выкликания на базарѣ. КС. 1882. III. 600. 2) Конокрадь. А вже циганів, отих коноводів... що обдурюють народ, так і не розминешся. Кв. II. 323.

Коновой, вою, м.—**Конвой**. Як підуть у чужу країну,—коновоем приведуть. Рудч. Чп. 85.

Конов'язь, зі, ж. Столбъ или жердь, или кольцо, къ которымъ привязывають лошадей. Позізалим і потрич'язува чи коней... у конов'язей. ЗОЮР. I. 254.

Коновити, жу, виш, м. 1) Корчить, морщить (въ работѣ). Мнж. 2) безл. Зновити? корчить? Бачу, що так його коновити. Уман. у.

Конокрад, да, м. Конокрадь. Ті жидки були всім завідомі конокради. Левци. I. **Конопелька**, ки, ж. Раст. Galeopsis pubescens Лв. 98.

Конопельки, льок, жс. мн. Ум. оть **коноплі**.

Конопельний, а, в. Пеняковий. Конопельна нитка. Ком. II.

Конопелчник, ка, м. Птица: коноплянка, Fringilla cannabina. Шух. I. 23.

Конопліна, ни, жс. Стебель коноплі.

Утопила мене мати як конопляну в воду. Грин. III. 329. Ум. Коноплянка, коноплянонька, конопляночка. Ой у городі конопляночка, на тій конопляниці... роса. Чуб. III. 394. Ой як же тій конопляноньці у ставу вимокати. Грин. III. 330.

Конопляці, ці, жс.? Пять сорочок, що дві чв іржисі, а дві в конопляці. Чуб. IV. 458.

Конопляще, ща, с. 1) Мѣсто, бывшее подъ коноплею. Яка паща на конопляниці? Як брали коноплі, то й повиривали погану травичку. Канев. у. 2) Мѣсто, годное для посѣва коноплѣ.

Коноплі, пѣль, жс. мн. 1) Раст. Конопля. Вирвався, як Пилип з конопель. Ном. 2) Пенька. Оце коноплями обмотають та смолою обмазують, та й запалить. К. Набрала Ганна у людей конопель та мону і почала прости. Левци. Ум. **Конопельни**. Сію конопельки дрібні зелененькі. Чуб.

Конопляний, а, в. Конопляный. Залізний вояк, конопляний хвіст. (Голка). Заг. Ном. № 352.

Коноплянке, ка, м.—**Конопельник**. Вх. Лем. 426.

Конопляр, ра, м. и **коноплярка**, ки, жс.—**Конопельник**. Вх. Уг. 246.

Коноплястий, а, в. Покритый веснушками. Чорти мабуть гречку сіяли на пичі—такий коноплястий з себе. Волч. у.

Конотувати, тую, еш, м. Зам'ятать. Я буду співатоньки, а ти конотуй сі: як же нам ся розходити, сама поміркуй сі. Гол.

Консистент, ть, м. Употребляется болѣе во мн. ч. Консистенти. Польскія войска, стоявшія постоемъ въ Украинѣ. Безбожний глум польскихъ консистентів і урядників над українцями. К. ЧР. 9.

Консисторія, ріі, жс. Консисторія. Шевч. (1883), 197.

Консисторський, а, в. Консисторскій. Св. Л. 134.

Консистувати, тую, еш, м. Стоять постоемъ. Почали жесліре, консистуючи по іородаг і селаз, беззаконні окорми од людей вимазати. К. ЧР. 9.

Консоліяція, ціі, жс. Угощеніє. Обіцяя о. Яким кою не кою (з консисторських) повести на „консоліяцію“, се б то... на маторич. Св. Л. 134.

Консул, ла, м. 1) Консуль. З Россій... втікаю три чоловіки... От—що робить? У Галаці, до німецького консула. КС. 1883.

IV. 738. 2) Въ старинной бурсѣ: родъ надзирателя за учениками *Втікайте з бурси: вас тепер не знайде ні консула, ні трибуна*. К. ПС. 68.

Конт, ту, м. Продовольствие, съѣстные припасы. *Хліба не купуюмо; конту з обох нас доведи*. Г. Барв. 438.

Контѣнтій, а, е. Довольный. *Чим же ми контенті, як не прошима?*

Контентувати, тую, еш, и. Кормить, пропавывать; содержать. *Жінки обіцянку дали глину місити, воду носити, людей контентувати*. Г. Барв. 171. *Нехай да-ремне всякого прочанина й захожого і проїз-джачого контентує*. К. (О. 1861. IV. 156).

Контентуватися, туюся, ешся, и. Кормиться, питаться, ѣсть; угощаться. *Контентуйтесь, моє добрі!*

Контентувати, тую, еш, и. = **Контентувати**. *Тею соломою хазяїн нас (волів) буде контентувати до нової паші*. Драг. 3.

Контентуватися, туюся, ешся, и. = **Контентуватися**. *Контентуйтесь, моє добрі!* О. 1861. XI. Кух. 27.

Контіяна, ни, ж. Храмъ. *А священник старецъ ходить по святій контині, мо-литъ слави Запорожю, щастя Україні*. Федьк.

Контѣра, ри, ж. Контора.

Контѣсити, шу, сити, и. = **Кундосити**. *Нехай коси Дунай носити, та нехай не-люб не контосить*. Чуб.

Контракт, ту, м. Контрактъ. *Ніхто з Богом контракту не брав*. Ном. № 36.

Контроверсія, оїї, ж. Возраженіе (въ судебномъ процесѣ). *Кому хочеш позов заложку і контроверсію сочиню*. Котл. НП. 358.

Контувати, тую, еш, и. = **Контентувати**.

Контуватися, туюся, ешся, и. = **Контентуватися**. *Ми ж контуємось із своїх ручок та з тучок*. Г. Барв. 438.

Конфедерат, та, м. Конфедератъ. *А конфедерати знай цукають: „жиде! меду!“* Шевч. 138.

Конфедерація, ції, ж. Конфедерація. *Встає шляхетська земля, і—разом сто конфедерацій*. Шевч. 131.

Конфѣра, рі, ж. Картофель. Вх. Уг. 246.

Конфѣрнік, ка, м. Родъ лепешки изъ картофеля и сыра. Вх. Уг. 246.

Кѣнче, нар. Безотлагательно, непре-мѣнно, именно. *Нащо се вам його так конче треба?* МВ. II. 188. *І треба ж було*

сім паничам потрапити нерелізти конче в мій садок.

Кончіна, ни, ж. 1) Край, конецъ. *Я не борю йому стояти при престолі Божому й до кончини його віку*. МВ. I. 16. 2) Смерть. *Йдіть, діти, кланяйтесь бать-кові, бо недалеко його кончина*. ЗОЮР. II. 284.

Кончіти, ся. = **Кінчити, ся**.

Коніох, ха, м. Конюхъ. *Я конюхи не люблю, за конюха не піду: конюх коні на-няє, він мноєм вояє*. Чуб.

Конюхари, рю, риш, и. Быть ко-нюхомъ. Вх. Зн. 28.

Конюшій, шого, м. Конюший. *Слу-жив у Потоцького конюшим*. Стор.

Конюшіна, ни, ж. Кленерь, *Trifolium pratense*. Волын. г. ЗЮЗО. I. 139.

Конюшня, ні, ж. Конюшня. *Як коня окрали, він конюшню замкнув*. Ном.

Коня, кяти, с. Лошенокъ, а также плохая лошадедка. *Чужє коня—паня*. Ном. Ум. Ноненя. *Назирив він коня на ярмар-ку*. Рудч. Ск. II. 175.

Коняка, ки, м. и ж. Ув. отъ кінъ. *Ой у мене був коняка, був коняка розби-шака*. Щог. *Вовк був з добру коняку*. Чуб. Ум. *Конячна*. *Бодий тебе волами возили, а мене хоч коростявою, та конячкою*. Ном.

Конянка, ки, ж. Лошадиний пометъ, лошадиный навозъ. Вх. Уг. 246.

Коняръ, ра, м. Конюхъ; пастухъ лоша-дей. Радом. у. Вх. Уг. 246.

Конярка, ки, ж. Конюшня. Вх. Лем. 426.

Конятина, ни, ж. Лошадиное мясо. *Вийняє ковбасу... німецьку, от що і сви-ниною, і кошатинною, і конятиною начи-нена*. Кв.

Конячина, ни, ж. Дрянная лошадедка. *Найняв я конячину та поплив аж на доволільський ярмарок*. Левиц. I.

Конячка, ки, ж. Ум. отъ коняка.

Копá, пі, ж. 1) Миръ, сельское обще-ство, сходка для рѣшенія судебныхъ дѣлъ; судебное заѣданіе (въ старину). *Кона пе-реможє й попа*. Ном. № 10742. *Позови й копи страх надоїли*. Котл. НП. 342. 2) 60 штукъ чегого-либо. *Тепер давай мені хоч кону таких дівчат*.—*Сидить курка на копі, знесла яєч три копн*. Нп. 3) Копна хлѣба (въ ней 60 сноповъ). *Жито жали, в копн жали*. Шевч. 61. *Де ж Катруско приор-нула?* (ніч) *Чи в лісі, чи в хаті? Чи на полі під копою сина забавляє*. Шевч. 77. *Хто їде з копами,—у дїр завертає*. ЗОЮР.

II. 90. *Напаяю я бичаху: свою копу молочу.* Ном. № 2559. У копи вилісти. По-бить сильно. Так мене, синку, у копн вклали, що й не приведи Мати Божжа. Харьк. 4) 50 копеек. Ой нате вам, рибалочки, мідну копу грошей. Мет. Нанялася носити воду, бо грошей не стало... піп із вісім зробила. Шевч. 109. 5) Счетная единица у оконниковъ; *нопа рядова* закладаєть въ себѣ 14 оконъ; *кромъ* ней, єсть *нопа шіснадцятна* (16 оконъ), *двадцятна* (20), *соронівна* (40) и *шестидесятна* (60 оконъ). Вас. 150. Ум. *Кіпка*, *кіпоньна*, *кіпочка*. *Поставлю жєснів сімст молодіцѣ, поставлю кіпок—що на небі зірок.* Грин. III. 19. *Сюди хіп, туди хіп,—за сміттячко дєв'ять кіп, а дєсята кіпка, що ви-мєла тїтка.* Грин. III. 493. В спокочки в'язала, в кіпочки складала. Грин. III. 414.

Копальник, ка, м. Землекопъ. Лебед. у. и Желех.

Копальниця, ці, ж. Копаящая женщина. Лебед. у. и Желех.

Копаний, а, в. Выкопанный. Ой у полі край дороги копана курнина. Нп.

Копаніна, ни, ж. Копанье постоянное.

Копаніця, ці, ж. 1) Заступъ. 2) Родъ мотыги для копанія глины. Шух. I. 260. 3) Искривленное дерево, идущее на пологъ, выкопанное съ корнемъ изъ земли. Kolb. I. 68.

Копанка, ки, ж. 1) Копаніе, выкапываніе. 3) Родъ маленькаго болодезя безъ вѣнпа. Узав хлѣба шматочок, а води таки не брав: була там у місі копанка. Грин. I. 4. 3) Выкопанный прудикъ, сажалка. Вас. 200. 4) Расчищенное подъ посѣвъ мѣсто въ лѣсу, которое еще нельзя пахать, можно лишь копать. Желех. Вх. Зн. 27. Ум. **Копаночка.** *Пішла пошукать води, аж на-пишала маленьку копаночку.* Руч. Ск. II. 64.

Копання, ня, с. Копаніе.

Копань, ні, ж. 1) = **Копанка** 3. А як далеко річка, то щоб був колодезь або копань при коші. З них (отара) напивається щоденно. О. 1862. V. Кух. 30. 2) = **Копанка** 4.

Копаня, ні, ж. Деревянная заслонка къ печи. Вх. Зн. 28.

Копательний, а, в. Усердный рабочий. *Щирі буми покійники... до хазийського добра копательні.* Сим. 206.

Копатень, тня, м. = **Копитень.** Лв. 97.

Копати, паю, еш, одн. в. **копнѣти, нѣ, нѣш, м.** 1) Копать, рыть. *Тоді козаки шаблями суходіа копали.* Маке. I свяченим

(ножемъ) копа яму. Шевч. **Копати яму під ним.** Подкапываться подъ когѣ, злоумышлять. *Копать ворог яму підо мною.* Мет. 2) **Выкапывать.** А там знов копають буряки та возять до сазарні. Левиц. I. Ой став козак царь-зілля копати. Мет. 3) **Раскапывать, разрыхлять.** *Копай ґрядку!* 4) **Копати ногами.** Бить ногами; унижать, отталкивать. *Змилуй еси, Христе-Божже, над нами панами, а щоб нас не копали москалі ногами.* Нп. Як хорошиий,—не жаль грошей, а як поганиий,—копну ногами. Ном. № 8474.

Копатися, паюся, ешея, м. 1) Копаться, рыться. На улицю не піду і дома не всижу, хіба піду підкопаюсь до дівчини в хижку. *Бодай тебе копалася лизая година!* Мет. 2) **Рыться** (въ вещахъ). *Одімкнули скриню, копалися, копалися—нічого не взяли.* ЗОЮР.

Копач, ча, м. 1) Землекопъ. Де копати копали, там і гроші пропали. Ном. № 11717. 2) Могильщикъ. А вам, копачі, рябуж корову, а щоб несли мене молодую з дому до гробу. Грин. III. 284. 3) Заостренная палка, которою роютъ землю. 4) Родъ зимней шапки у лемковъ. Гол. Од. 75. Ум. **Копачик.**

Копачи, ка, м. 1) Ум. отъ **копач**, 2) м. Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что **жерда.** МУЕ. III. 24.

Копачий, а, в. = **Копательний.** *Дід Юрко замолоду був копачий.* Волчан. у

Копень, пені, ж. Ледяная сосулька. Вх. Уг. 246.

Копер, пра, м. = **Кріп.** Вх. Лем. 426.

Копець, копця, м. 1) Межевой знакъ. *Оборє плутом, обнесє коцями, ровом обкопає.* К. ЧР. 199. 2) Инструментъ для долбленія меду.

Копівеа, ки, ж. = **Копиліця.** Вх. Лем. 426.

Копіл, лі, м. 1) Сапожная колодезя. *Швець котилом перекинув.* Ном. № 301. 2) Столбик (отъ 4 до 6), связывающіе пологъ съ ящикомъ саней. Kolb. I. 67. Шух. I. 180. *Копили поробив на сани.* 3) Незаконнорожденное дитя. Вх. Зн. 28. Ум. **Копилецъ.** Ном. № 14299.

Копілити, лю, лиш, м. — **губи.** Отдывать, отпопирать (губы). Переносно: важничать, относиться въ чему съ пренебреженіємъ; дуться. *Не копільте, жє, дітки, зубок, не копільте! Іжєтє, воно смаєтє!* Сим. 231—232. *Не будєтє ви а нас копи-*

литт зубу, як ті запорожці, що ві в нил рівні. К.

Копілитися, люся, лися, м. Родити ви брата ребенка. Угор.

Копілиця, ці, ж. Незаконная жена, наложница. Вх. Зн. 28.

Копілля, ля, с. соб. 1) Сапожныя колоски. Розвубишь, як швец з копіллям. Ном. № 6622. 2) Столбикъ въ савахъ. См. Копилъ 2.

Копилча, чати, с.=Копилъ 3. Угор. и Желех.

Копильчакі, ків, м. мн. Родъ саней. Желех.

Копильчук, ка, м.=Копилъ 3. Вх. Зн. 28.

Копилія, ляти, с.=Копилъ 3. Вх. Зн. 28.

Копилія, ка, м.=Копилъ 3. Вх. Лем. 426.

Копиріати, сая, еш, одн. н. **копиріати**, ну, неш, м. 1) Ковырять, ковырнуть. Сів на присі, похили голову і все щось по піску паличкою копірає. Кв. Знай копірає сліуючи то очіпки, то рушники. Кв. 2) Только с. в. Полетіть, унасть куда. Пошлю Енея до Плутона, або і сам в ад копірсну. Котл. Ев. VI и Слов.

Копірієва, ки, ж.=Копієва. Екаторин. у. Ум. Копірієвочна.

Копірати, раю, еш, м. Ковырять. Сніг ногами копірає. Харьк. г.

Копієва, ки, ж. 1) Веселка, деревяная лопатка для мѣшанія тѣста. 2) Лопаточка. Мнж. 182. 3) Презрительно—о плохомъ оружіи: шпагѣ, саблѣ. На дуель! Вихопиши свою копієтку, ну нею вихришь чоловікові. Ном. Основі копієтки стружали і до боків поначепляли (о баррикатурномъ вооруженіи). Котл. Ев. IV. Ум. Копієвочна. Руки як копієточки. Ном.

Копієтник, ка, м.=Копієвца. Ум. Копієвничок. Сіли тато під мисничком, мамка татка копієстничком. Чуб.

Копієвочка, ки, ж. Ум. отъ копієвца.

Копієсть, ти, ж. Клынообразный зубъ въ землѣдѣльческомъ орудіи рало. Чуб. VII. 400.

Копіт, та, м. 1)=Копито. А у мою коня золота грива, золоте грива, сребраний копит. Чуб. III. 309. Не оба про те, що їх нога роздавить, або копит зіврати помівою. К. Іов. 89. 2) мн. Копити. Раст.=Копитень. Ум. Копитон, копитонько. Кінъ мій

свій, золотій гриви, копитоньки золотій. МУЕ. III. 116.

Копітал, лу, м.=Капитал.

Копітальний, а, в. Богатий, съ капиталомъ. Копитальні люди. Вас. 210.

Копітан, на м.=Капитан. Ізав пан копитан, став, дієчини попитав. Ном.

Копітанський, а, в.=Капитанський. Левиц. Пов. 207.

Копітанша, ші, ж. Капитанша. Левиц. Пов. 206.

Копітѣха, хи, ж. Сортъ плѣхте. КС. 1893. XII. 448.

Копитень, тня, м. Раст. Asarum europ. ЗЮЗО. I. 113.

Копіткі, ків, м. мн.=Копитень.

Копітник, ка, копитняк, ка, м.=Копитень. Лв. 97.

Копітб, та, с. Копыто. Вороний коню, чом води не п'єш, копитами сиру землю б'єш? Нп. Ум. Копитцѣ.

Копітбк, тѣа, м. Ум. отъ копіт.

Копітбнько, ка, с. Ум. отъ копіт.

Копитцѣ, цѣ, с. 1) Ум. отъ копітб. Кінъ води не п'є, копитцями б'є. Чуб. I. 2) Родъ инкрустациі вѣдъи въ формѣ подковы. Шух. I. 278. 3) мн. Родъ вышивки. Kolb. I. 49. 4) мн.=Копитень. ЗЮЗО. I. 113.

Копіця, ці, ж. 1) Копна травы. Діючата на луці гребли, а парубки копіці клали. Шевч. Погоріло в степу сіно, нема ні копіці Нп. 2) Куча чого-либо. А в лавері знайшли різніи: лежали битих мнѣх копіці. Котл. Ев. Ум. Копічна. А ввечері холодами клали в копічки рядками. Мет. Кілько грачі у „короля“ кладуть... руки долонями вниз, одна рука на другу, щоб стала копічка. Чуб. III. 45.

Копічастий, а, в. Копічасті уставки. Уставки съ особаго рода вышивной. Kolb. I. 48.

Копічення, ня, с. 1) Складываніє, сваливаніє въ кучу. Желех. 2) Складываніє въ копны. Желех.

Копічити, чу, чши, м. 1) Складывать, сваливать въ кучу. Желех. 2) Складывать въ копны. Желех.

Копіча, ки, ж. Ум. отъ копіця.

Копіш, ша, м. Палочка, заостренная въ видѣ лопаточки,—для копанія земли (у дѣтей). Зробив копіш,—он їм діти на вулиці пічки копати, та їй ходє крупом криниці, підкопе їй. Мнж. 90.

Копішнися, шуса, шнися, м. Копишнися.

Копишник, ка, м.—**Коповик.** Богодухов. у.

Копій, піі, ж. Пика, коше. Іде козак улицю, кошию утирається. Нп.

Копічка, ки, ж. Ум. оть **копійка.**

Копій, пія, м. Копейка. Нема ні копій. Харьк. *Копій камінь дозбе.* Ном. № 1392.

Копійка, ки, ж. 1) Копейка. У *Попівці хліб по копійці, у Перекопі хліб по копі.* Ном. 2) Деньги, капиталъ. Скотинку продала і стала собі з копійки жити. Кв. Як стали хазяйнувати, так де та й копійка набралася! Зараз і почав скопувати землю. О. 1861. X. 29. Ум. **Копічна.** А я оддала братові всі до копієчки, що взяла за худобу. МВ.

Копійчанний, а, в. Копеечный, стоїщий копейку. Ми громадяне, а то все сучця копійчане, бадилля сьтове. Гліб. *Копійчани* бублики.

Копійчина, ни, м. 1) Копейка. *Перепадає було там сак так копійчина за копійчиною.* Левц. 2) Деньги. Та вже став і на свою копійчину збиатись. Кв.

Копієвник, ка, м. Складаючий вь копни. *Мій синочку, мій голубчику! Мій молотнику, мій косарюку і мій копільнику і мій кидальнику!* МВ. 215.

Копіт, поту, м. 1) Пыль (въ воздухѣ). *Наче череда іде—такий копіт зіб'ють.* Св. Л. 91. *За коником став копіт.* Чуб. 2) Топоть. З копитом і ржанням коней табуноує. К. МВ. XI. 42.

Копія, піі, ж. Копія. *Хто в Шевченковій Катерині, або хоч і в Марусі Квітчиній, бачить ескіз, копію з людини? Хата.*

Копійшний, а, в.—**Копійчанний.**

Копки, м. Їхати верхомъ. *Дав же він йому копкі!* Оттрепалъ его, побилъ.

Копняий, а, в.—**Коповий.**

Копно, нар. Много. *Як пусто, то й копно.* Ном. № 1367.

Копн'ути. См. **Копати.**

Коповий, а, в. Общественный, мірской. Візовий, коповий, громадський суд. К. ПС. 24. См. **Копи** 1.

Коповій, ка, м. Полтвинникъ, 50 копеекъ. *Заплати мені коповика, а я тебе сластями наидую.* Ном. № 11988. *Тиць йому в руки коповика, а він подивився на мене та й каже: Ні, за півкарбасця не можно.* О. 1862. I. 42.

Коповія, ці, ж. Времи сгребанія копень, сгребаніє копень. *Коповія була, люде мов бджоли худуть да мед збіряють,*

так люде наребли, копн взятъ. Г. Барв 339.

Коповія, воу, м.—**Возовиця.** *Як заїде коповіз, бацато роботи волам буде,* Черниг. г. У *коповіз.* Во время перевозки копень.

Коповівця, ці, ж.—**Коповів.** *Ночі не досипа, сам і скотина день і ніч тягає,—от як у жнива, або в коповозицю.* О. 1862. VI. 57.

Копотіти, чу, тіш, м. Стучать, топтать, б'язать мелкими шагами. *Ой ще зілля не кипить, а вже милий копотить.* Чуб. V. 417.

Копошиться, ш'єся, ш'яся, м. Копашиться. Люде, як та машина, копошиться. МВ.

Копра, ри, ж. Гной вь глазахъ. Угор **Коправий, а, в.**—**Каправий.** Угор.

Копріва, ви, ж.—**Кропива.** Вх. Уг. 246.

Копрівник и копривіак, ка, м. Травникъ, Sylvia. Вх. Уг. 246. Вх. Лем. 427.

Коптіти, чу, тіш, м. Копить деньги, скряжничая. *Гроші все збіра, коптить.* Змієв. у.

Коп'як, ка, м. Большая конна, стогъ (сѣна) Вх. Зн. 28. *Коп'як чортів тобі!* Канев. у. Ум. *Коп'ячбн.* Нема сіна, хіба десь-не-дєсь коп'ячок побачиш. Черк. у.

Корá, рі, ж. Кора. *Короста ні велика, ні мала, як дубова кора.* Ном. № 8163. Ум. **Кірка.**

Корабелъ, блá, м. Корабль. *Жаль батожу корабля, а обоюму кошеля.* Ном. № 1597. *До самої хмари з щоглистами кораблями палав Скутара.* Шевч. 59. Ум. **Кораблик, корабличок.** *Одвіз милоу на корабличок.* Грин. III. 337.

Корабелівий, а, в. Корабельный. *Попереду на морі видно тільки верх щогли корабельної.* Ксм. I.

Кораблик, ка, м. 1) Ум. оть **корабелъ.** *А на синім морі плвуть кораблі, а в тих корабликах сидять козаки.* Мет. 2) Головной женский уборъ. *В понеділок не очіпок, а кораблик мала, або білую кибалку любо надівала.* Мкр. Н. 34.

Корабличок, чка, м. Ум. оть **корабелъ.**

Корáляки, ків, м. мн. Ум. оть **коралі.**

Коралі, дів, м. мн. 1) Коралль. *Глибко в морі ростуть коралі.* О. 1862. III. 51. 2) Мониста, ожерельє изъ коралловъ. *Були коралі, та пішли далі, були перли, та ся стерли.* Ном. № 1560. Ум. **Норáлини.** *Начинає кораликів на білую шию.* Нп. *Ой су-*

сідні, сусідоньки, що за молодця, що різані коралики, шовкова спідниця. Грин III. 529.

Коралевий, а, в. = Коралловий. *Перериваючись де-не-де, як порване коралове налист.* МВ.

Корба, бл, ж. Ручка, рукоятка (кь пороту, кь колесу вь машинѣ, кь круглому смычку ліри). Шух. I. 103. *Корбу крутить, ліра грає.* Ном. № 12484.

Коргіта, ти, ж. Вырубленное съ корнемъ дерево, употребляющееся для постройки галар. Вх. Зн. 28.

Кордобан, ну, м. = Кордован. Желех.

Кордобанець, нця, м. Башмакъ изъ козловой кожи. Желех.

Кордован, ну, м. 1) Сафьянъ, козловая кожа. 2) Сафьянный сапогъ. Гол. Од. 75, 80. *Купив чижми-кордовани. Я ся в чижми та обую.* Гол. II. 551.

Кордованний, а, в. Сафьянный, козловый (о кожѣ). Желех.

Кордон, ну, м. Граница, кордонъ. *Від цисарського (астрійського) кордону йдуть підзачемъ . а далі мостом.* Св. Л. 214. *Ой звідкіль ти?*—3-за кордоном. Грин III. 673.

Кордюк, ка, м. = Дюк. Вх. Пч. I. 6.

Коректа, ти и коректура, ри, ж. Корректурa. Желех. *Так погано видержена коректура, що цур йому.* О. 1862. V. Шевч. 4.

Коренастий и коренатий, а, в. Коренастый. *Петро укладе Тура, дармо, що Тур такий коренастий.* К. ЧР. 169. *І в огород загородив козак аж сім дубів високих, старих, коренатих.* МВ. III. 134.

Кореніти, нію, ніш, л. 1) Укоренять. 2) Вранять сильно, ругать. *Не кореніла ж вона його ні трохи.* Кв. II. 19. *Кого попило і коренити, і ганити.* Стор. I. 53.

Коренітися, ніюся, нішся, л. Укореняться. *Рости, рости, оришнику, рости, коренися.* Нп. *Усе тебе приходить, що на полі коренітися.* Ном. № 10135.

Корець, рця, м. 1) Мѣра сыпучихъ тѣлъ. *Способом, способом 12 жидів насипу корець змелю витаскаси на юру.* Ном. № 924. *Зіталася Марусина родина, звезла, знесла сім кірців муки на коровай.* О. 1862. IV. 18. 2) Желѣзний или деревянный ковшъ. *І в корці води напій маєш.* Ном. № 3020. *Корець меду у рученьках держу.* Поїхали в лїс, вирубали на ківи і одтали на корець. ЗОЮР. II. 57. *Що це ти, бабо, ополоником їси?*—Деся діти корець занесли.

Ном. № 12220. 3) Каждая пара соединенныхъ подъ угломъ (по длинѣ) поперечныхъ досокъ на окружности колеса водяной мельницы,—въ нихъ ударяетъ вода, поворачивая колесо. См. *Коречиний, корчан.* Шух. I. 113. 4) Насѣк. уховертка; клещакъ, *Forficula auricularia.* Вх. Зн. 28. Ум. *Нірчин.*

Коречиний, прил. м. Коречиний млин. Водяная мельница съ наливнымъ колесомъ. Kolb. I. 61.

Коречник, ка, м. = Коречный млин. Мнж. 481.

Корж, жа, м. Родъ лепешки. Чуб. VII. 445. *Я б спекла собі коржів.* Рудч. Ск. I. 123. Ум. *Коржин. Коржик мені спек.* Рудч. Ск. I. 168.

Коржавий, а, в. Высохшій и жесткій (о кожѣ).

Коржавити, вію, еш, л. Жесткимъ, твердымъ дѣлаться. Желех.

Коржик, ка, м. Ум. отъ *корж.*

Корвати, л. Плести, морщить (въ работѣ). Мнж. 182.

Корвтити, л. = Корвати. Мнж. 182.

Коріна, ни, ж. Древесная кора. Ум. *Кориньонка. На яворі кориньонка.* Гол. III. 101.

Корістие, нар. = Користно.

Користний, а, в. Полезный, выгодный, *Щось оці дрова не дуже користні: витопили—ні хулу, ні духу.* Харьк. г. *Спорили дуже користна трава.*

Корістність, ности, ж. Полезность.

Корістно, нар. Полезно, выгодно. *Чай користніше пити, ніж горілку.* Канев. У.

Корістонька, ки и корісточка, ки, ж. Ум. отъ *корість.*

Корістування, ня, с. Пользованіе.

Корістувати, тую, еш и користуватися, туюся, ешся (з чого), л. Пользоваться (чѣмъ). *Як би ми всіми користувати з города, як німіці.* О. 1862. IV. 108. *І блаю тому чоловікові, которий користується з свого світла.* К. Гр. Кв. XXIX.

Коріють, ти, ж. 1) Польза, выгода, прибыль. *Любие козак три діточки, та не мав користи.* Мет. 108. *Іванько для своєї користи роздубав старе омище.* К. ЧР. 200. 2) Добыча. *У тому саду три користи: перша користь—овішечки, друга користь—красні вишенки.* Мет. 340. *Не було в лїсі жадної користи.* НВолын. у. *Впартя коза—зовку користь.* Ном. № 2630. Ум. *Користонька, корісточка. Ристо, коники, ристо,*

ми йдемо з користю, ми веземо да користочку, молодую да невісточку. Грин. III. 491.

Коритарь, рй, м. Дѣляющий коріта. Шух. I. 248.

Коритарство, ва, с. Выдѣлка корйт. Шух. I. 248.

Коритечко, ка, с. Ум. отъ коріто.

Корити, рйб, рйш, м. 1) Покорять. Річ твоя тиха, а корила всю Україну. О. 1861. III. 16. 2) Упрекать, укорять. Зміев. у. Прислухайся—що старі про мене казатимуть: чи будуть хвалити, чи корити. Кв. I. 49.

Корітися, рібся, рйшся, м. 1) Подчиняться, покоряться. Того не роби, рибочко, а корись твоему батькові. Федьк. Бачить, що корюся, та ще й ірри мене зневажає, а далі й бити вже порвалася. МВ. I. 29. 2) Повниноваться. Біси коряться нам в ім'я Твое. Ев. Л. X. 17.

Корітко, ка, с. Коробокъ, прикрѣпленный подъ ношѣм надъ жерновами, сквозь который высыпается въ жернова зерно. Мик. 481.

Корітний, а, в. 1) Относящийся къ коріту. 2) Коритна жаба=Коритняча. Вх. Уг. 246.

Коритнячка, ки, ж. Черепаха. Вх. Уг. 246.

Корито, та, с. 1) Корыто, изъ котораго кормятъ животныхъ. Сим. 19. Корита не ходять до свиней, а свині до корита. Ном. У гуцуловъ корито=ночѣм. Шух. I. 248. Під корито підвернути. Одолѣть. Підвернемо тепер ми під корито нашихъ полковниківъ та гетьманів. К. ЧР. 285. 2) Въ ручной мельницѣ: ларь, въ который падаєть мука. Шух. I. 104, 146. 3) Руслорѣка. Частина ґрунту, по котрій тече річка, зветься річище, або корито. Дещо. 68. 4) Продолговатая ямка въ землѣ, выкапываемая дѣтьми при игрѣ въ місачъ. Ив. 36. 5) Панцырь черепахи. Вх. Уг. 246. Ум. Коритечко, коритце.

Коритце, ця, с. 1) Ум. отъ коріто. 2)=Коріто. Шух. I. 104. Черниг. у.

Коритчя, чяти, с. 1) Маленькое корыто. Ном. № 13964. 2)=Корітко. Лебед. у. (Залюбовск.).

Коричуватий, а, в. Корытообразный, усьянный рытвинами. Дорога в лісі коричувата. Харьк. г.

Корівка, ки, ж. Ум. отъ корова. 1) Коровка. Покидали й хати, і маленькихъ діток, і поросятток, і птицю, і корі-

вок. Кв. II. 85. 2) Самка жука носорога (огустес). Миж. 183.

Корівне, ного, с. Молочные продукты. Вареники!.. Моя дитино, нема корівного, нема сирку! Г. Барв. 501.

Корівниця, ці, ж. Коровница. Одну дочечку маю, та й ту утерляла: із поля робітницю, од печі топильницю, од коров корівницю. Нп.

Корівняк, ка, м. Короній пометъ.

Корівонька и корівочка, ки, ж. Ум. отъ корова.

Корівчяна, ни, ж. Плоховатая корова. Корівчяна була та стара, дак і заинула.

Корівець, вця, м. Ум. отъ корінь.

Коріністий, а, в. Съ крѣпкимъ и большимъ кормемъ. На юроді бузина коріністая. Чуб. V. 9.

Корініще, ща, с. Ув. отъ корінь.

Корінний, а, в. 1) Корневой, относящийся къ корню. 2) Праный. Желех. Коріна. Водка, настоянная на кореняхъ. В приствѣжѣ стояла брага, а в бутеляхъ пінна і перічка, і кропкава, і цуста корінна. Мкр. Н. 23.

Коріння, ня, м. соб. 1) Коренья. На сире коріння, на біле каміння ніжски свої козацькі посікає. Дума. В Лесі тільки й було роботи, що ковати коріння, варити зілля. К. ЧР. 2) Праности. Желех. Ум. Коріннячко. Щоб ті сади висохли аж до коріннячка. Чуб.

Корінчастий, а, в.=Коріністий. Хрін корінчастий. МВ. II. 80.

Корінчик, ка, м. Ум. отъ корінь.

Корінь, ня, м. Корень. Камінь росте без корія. Ном. Ум. Корівець, корінчин. Схотилась буря і заломила деревце бідне з корінцемъ. Гліб. Хрину корінчик. Г. Барв. 66. Ув. Корініще. Істоек собі золовище об дубове корініще. Нп.

Коріньковий, а, в. 1) Сдѣланный изъ корня. Корінькова молька. 2) О водкѣ: настоянная на кореняхъ. Була і пінна... і запікана, і полинькова, і корінькова. Кв. II. 185. На запікану корінькову купив кубеби й калману. Мкр. Г. 69.

Коржобець, бця, м. Радуга. Вх. Зн. 28.

Коржовенький, а, в. Ум. отъ коржовий.

Коржовий, а, в. Съ каблуками, на каблукахъ. Пропив бички невеличкі, пропив мої черевички, черевички коржові. Чуб. V. 1093. Бере чоботи коржові. Грин. III. 650. Ум. Коржовенький. Я маленька дівочка, як

у полі квіточка, черевички корковенкі,—
будуть з празником здоровенкі. Чуб. III. 435.

Корм, жу, м. Корма. В той час без-
часному воякові не сплав Бог корму. Рудч.
Ск. I. 5.

Кормá, жі, жс. Вь лодкѣ: задняя часть,
корма. Мнж. 179. Вас. 151.

Кормі́га, ги, жс. Иго, ярмо, власть.
Ми тільки тоді кумпанія кармазинам, як
треба виручати їх із під корми льдської.
К. ЧР. 68. Під кормі́гу підгорнути. Подчи-
няють подь власть. Хотіла невістку під
свою кормину підгорнути, але не вдалося
таки. Канев. у.

Кормі́ло, ла, с. (Заміств. изъ русск.).
Кормило. І попливе човен з широкими віт-
рилами і добрим кормилом. Шевч. 238.

Кормі́люд, да, м. Вь загадкѣ: мель-
ница. Біжить обходисвітка, з шумом кру-
тить кормиллода руки. ХС. III. 65.

Кормі́те, мліь, миш, м. Кормить.
Хлібом кормлють, а стеблом очі колють.
Ном. № 4589.

Кормі́тися, мліься, мишся, м Кор-
миться. Ном. 10105.

Кормі́ний, а, в. Откормленный. Ситі
пришли придани: з'їли вола кормною і корм-
ну корову. Гол. IV. 397.

Корі́не, нар. Поворно. Просили деді і
немі і я ващезі трошу, бусьте були ласкаві
на коровай, корне-покорне, клінно-поклінно,
бардо́ покорне! (Одно изъ свадебныхъ при-
глашеній). Kolb. I. 226.

Корнов, за, м.—Кну́р. Вх. Лем. 427.

Короб, ба, м. Родъ корзи́ни, ящика
изъ дуба или прутьевъ. Коробом сонце, си-
том дощ. Ном. № 571.

Коробей́ник, ка, м. (Заміств. изъ
русск.). Коробейникъ, великорусскій раз-
нощикъ мелкаго товара. Не сват ситник
коробейникові. Чуб. I. 292.

Коробец, бнá, м. Коробокъ. Гол. III. 23.

Коробка, ки, жс. 1) Родъ корзи́ни изъ
липового дуба или дерева. 2) Дерев'янная
мѣра, преимущ. для спичуихъ тѣлъ. Да-
ють мені, матусенько, жита по коробі. Нп.
З коробки молотити. Молотить, получая какъ
плату часть вымолоченнаго зерна. Сям.
126. Нехай же він іде до старшого брата
і попросить хліба; як не дасть, то нехай
у нього молотить з коробки. Стор. Иди до
попа та ставай на жито, щоб соскити,
перевезти і змолотити; та не ставай за
іроші, або з коробки. Мнж. 127. Ум. Ко-
рб́очна.

Корб́очка, ки, жс. 1) Ум. отъ корб́ка.

Ой я свій крам у коробочку склав. АД. П.
Чи зробиш луб'яну коробочку? Г. Барв. 334.
А до мене Яків приходить, коробочку ракі при-
носить. Нп 2) Вь водняній мельниці чугунное
гнѣздо для веретена шестерни. Черниг. у.

Корб́а, ви, жс. Корова. Пиди до мо́сту,
до корови, та швидче, хмелі.. Шерц. 132.
Вийшло сім корів. Опат. Ум. Корівна, ко-
рівонька, корівочка. Корівонька, рику-рику!
Рудч. Ск. I. 50.

Коробáець, вáйця, м. 1) =Коровай.
Благослови, Боженку, короваецъ місити!
О. 1862. IV. 12. 2) Блинь изъ пшениной
муки. Лебед. у.

Коровáв, а, е Приналежащій коро-
ва́ю. Короваве тісто не заміслюся емі-
то. Нп.

Коровáй, ваю, м. Свадебний хлѣбъ.
Через тиждень молодичі коровай місили на
зупоті. Шевч. 108. Коровáй бгáті. Дѣлять
коровай. Хорошіі коровайніці хорошиі коро-
вай бгáтотъ. Ном. № 7156.

Коровáйний, а, в. =Коровáв. Замість
весільнихъ медяничків, або коровайнихъ шишеч-
ок дає вам мати... воскові свічечки. Кв. I. 110.

Коровáйница, ці, жс. Женица, при-
готовляющая коровáй. Хорошіі коровайніці
хорошиі коровай бгáтотъ. Ном. № 7156.
Ум. Коровáйница. Чи тут тіі коровай-
нички, що шипіть та рукавички? Мет. 162.

Коровáна, ни, жс. Корова, плоховатая
корова.

Корб́аниця, ці, жс. 1) Корова. Пасла же
бо я коровиці, примала додому. Грян. III.
685. 2) Насѣк. *Oryctes nasicornis*. Вх. Пч.
I. 7. 3) —*rogata*. Насѣк. *Hammaticherus*
cerdo. Вх. Пч. I. 6.

Коровáлі́тик, ка, м. Раст. *Veronica*
agrestis. Вх. Пч. I. 13.

Коровáк, ку́, м. Раст.: а) Царскій
скипетръ, *Verbascum phlomoides* L. и V.
Tapsus L. ЗЮЗО I. 140. б) *Hypericum*
perforatum. Лв. 99. См. Дереві́й. в) *Linaria*
vulgaris. Лв. 99.

Коровáка, ки, жс. Корова. Коровáку
продати та п'ять овечат. Г. Барв. 446.

Коровáнка, ки, жс. Коровій пометъ.
Вх. Уг. 246.

Коровáр, рá, м. Пастухъ коровъ. Вх.
Лем. 427.

Коровáрка, ки, жс. Хлѣвъ для ко-
ровы. Вх. Лем. 427.

Коровáрія, ні, жс =Коровáрка. Вх.
Лем. 427.

Корб́'ачий, а, в. Коровій. Оді́зуться
вовкові корб́'ачі сізкі. Ном. № 4099. Ко-

рб'яче зілля. Раст. *Orobancha epithimum*. Шух. I. 22.

Корогва́, ві, ж. 1) Знамя. Із за гори козацькі короги видко. Дума. Узапорожців на білих корогах тільки червоні хрестці, а в уорогів—орли і всяке малювання з золотом. К. ЧР. 328. Тоді Кичка Самійло, тем'ям запорожський, чоюсь одадав, сам на чердак виступав, червоні хрестатії давнії короги... винімав, роступиш... Дума. 2) Черковная хоругвь. Поміж возами попи з кротилми пішли; за ними короги несли. Шевч. 159. 3) Красний флаг, вивішуваний на утро послѣ свадебной ночи, если невіста оказалась непорочною. Біля червоної короги казались п'янієники молодичи. Ум. Корогівна, корогівця. Над річкою, над Дніпром корогова в'ється. Мет. 430. Ой військо йде, короги мають. Нп. А в нашій церкві три короги, а в тих корогилях три зірочки яєних. Чуб. III. 215. Значить таке флаг, значок. А за ним (Залізняком) усе по два, усе по два з ратицями і у передніх пар, може, у трьох, ратиця з корогами двойчатими, так цф оце... половина жоста, а половина чорна, або червона, або синя. ЗОЮР. I. 253.

Корогід, гóду, м.—Перезва. Прийшовши з корога, танцюють по лавках, батко дає гóрилки. Грин. III. 444, 445.

Корогів, гві, ж. и **Корогів, гву, м.**—Корогва. Полковник Корсунський на ринок вижджає, хрестату корога розпускає. Мет. Хмилон, корсунський полковнич... хрестатий корога на ринку поставає. Мет. 414. І на корога до церкви двісті подарую. Мкр. Н. 14.

Корогівка, ки, ж. Ум. оть корога́.

Корогівний, а, о. Относящийся къ знамени, хоругви, флагу.

Корогівця, ці, ж. Ум. оть корога́.

Корба, ди, ж. Сильно сучковатое дерево. Шух. I. 176.

Кородітиса, ди́хся, ди́шся, и. Жаловаться на боль. Як прийшла кошовця, то й жінка кородітиса. Ном.

Кородий, а, о. Больной, хилый, слабый. Цей віл кородий на нощі: як горяна дорога,—верстов 20 пройшов,—уже й куміає. Донск. обл.

Кородливий, а, о. Чувствительный къ боли.

Коро́да, ди, м. Насѣк. Коро́дъ, *Bostrychus*. Вх. III. I. 5.

Коро́к, ржа, м. Каблукъ. Чуб. VII. 431. Один ко́бит на підкові, а дру́гий на корку.

Нп. Чоботи на височенних корках пошис, цоб не швидко зносилась. Г. Барв. 516. Ум. **Норочан.** Черевичи на корочках височеньких. МВ. II. 77.

Королѣва, ви, ж. Королева. *Королєва ицпанська Забелла*. Ком. I. 53. Ум. **Норолівонка.** Запишалась еси, королівонко ти наша, не озвешся до нас. Г. Барв. 208.

Королѣвенко, ка, м.—**Короленко.** Ой поїхав королєвенко на прогуляння. Г. Барв. 492

Королѣвич, ча, м. Королевичъ. Ой поїхав королєвич на прогуляння. Чуб. V. 758.

Королѣнко, ка, м.—**Королевич.** Даст тобі король червоний корога, а короліха—полумисок червоний, а королєнко—вороного коня. Чуб. III. 281.

Короліа, ка, м. 1) Ум. оть королѣ́. 2) Зоол. Крапивникъ, *Motacilla troglodytes*. Вх. Лем. 427.

Короліа, хи, ж. Жена короля. Даст тобі король червоний корога, а короліа—полумисок червоний. Чуб. III. 281.

Короліяца, ці, ж.—**Королева.** Зіла царя й царичю, короля й королицю. Гр. н. I. 249. Була гарна збола панна, крляя-королиця. К. МВ. X. 4.

Королів, лѣва, во. 1) Королевский. Я шукав, я питаю королевою двора. Чуб.

2) **Королів цвіт.** Раст. *Phaseolus multiflorus*. ЗОЮР. I. 131.

Королівна, ни, ж. Королевна. Ой ходять вони по риночку, як ті королівни. Чуб. V. 33. Чи воно яка князіна, чи королівна. Рудч. Ск. II. 46.

Королівонька, ки, ж. Ум. оть королева́.

Королівство, ва, с. Королевство.

Королівський, а, о. Королевский.

Королівщина, ни, ж. Жалованная королемъ земля. За службу королівщини доплатяся. К. Бай. 32.

Король, ді, м. 1) Король. Сейми, сеймики ревіли, сусіди мончали, дипломали, як королі із Польщі втікали. Шевч. 130. То король нивсери писав, самому Барабаншу до рук подавав. Дума. 2) Название вола самой світлої масти. КС. 1898. VII. 42. 3) Весенняя хороводная игра молодежи, существующая въ двухъ видахъ. Опис. у Чуб. III. 42—46. Ив. 74. Маркев. 70. Ну миш у хрещника, або в коралля. МВ.

4) Король (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463. 5) Примуш. во мн. Родъ игры въ бирюльки; изъ употребляющихся при этомъ

36 палочекъ, четыре, болѣе толстыя, также называются **королями**. КС. 1887. VI. 478. Ум. **Коробли**.

Корольство, ва, с. Королевство. *Як найдеши ти мені де-небудь діжку таку, щоб мені за жону була, то я дам половину своєї королівства*. Чуб.

Корольський, а, о.=**Королівський**. *Іде він проз корольський двір*. Чуб.

Королівання, ня, с. Пребываніе королевъ. Желех.

Королівати, люю, еш, м. Быть королевъ. *Ой ти будеш, Семене Палаю, королевом королівати*. КС. 1882. III. 613.

Королі, ляті, с. Маленький король, дитя король. **Королітами** называли козаки польскихъ и украинскихъ магнатовъ. ...Поки зрадники поспішества будуть великими достатками пишались, нам правди, ситости, спокою від лядськихъ королів не сподіватись. К. ЦН. 241.

Коромисел, сла, м. и **коромисло**, сла, с. 1) Коромисло. *Несе діжка воду з броду, коромисло иється*. Чуб. *Ой із броду несу воду,—коромисел иється*. Мет. 50. 2) Рычагъ, которымъ приводятся въ движеніе при звонѣ языки маленькихъ колоколовъ. Сям. 170. 3) Дѣтская игра: двое дѣтей становятся другъ къ другу спиной, переилетаются руками и поочередно каждый нагибается впередъ, отчего другой подымается на воздухъ. Мил. 55. КС. 1887. VI. 479.

Коромбля, ли, ж. Крамола, заговоръ. *Князі купють коромбля*. О. 1861. III. Костом. 30.

Коромблувати, люю, еш, м. Учить заговоръ. *Коромблуетъ з ним на Динила владика*. О. 1861. III. Костом. 30.

Корона, ни, ж. Корона. *Являлась передъ нимъ в золотій короні, як малюють святихъ на образахъ*. Левец. I. 271. Ум. **Коронна**, **короньона**, **короньочка**. *А за нею Мати Божья, зложила короньонку на її голову*. Рк. Макс.

Коронний, а, о. Коронный, государственный. *Гетьману коронному узяти себе за шю не дивали*. К. ЧР. 11.

Коронівка, ки, ж. Вѣнецъ при вѣчаніи супруговъ. *Де ж ти підеш, Марисенько, під Божній вінокъ стати?.. Пидемо до церкви порушати коронівці*. Гол. IV. 383.

Короньонка и **короньочка**, ки, ж. Ум. отъ **корона**.

Коронування, ня, с. 1) Коронованіе. 2) Обрядъ принятія новаго члена въ об-

щество **парубіів**, состоящій въ подвѣтін принимаемаго на рукахъ, пѣніи обрядовой пѣсни и затѣмъ угощеніи. КС. 1887. VIII. 767—768.

Коронувати, ную, еш, м. 1) Короновать. Желех. 2) Принимать новаго члена въ общество **парубіів**. См. **Коронування** 2.

Коронуватися, нуся, ешся, м. Короноваться. Желех.

Короп, па, м. Карпъ, *Cyprinus barbatus*. *І риба не аби яка,—все вериуб, коропи, карасі*. Стор.

Короба, пи, ж. Жаба. Вх. Зн. 28. Ум. **Коробна**.

Коробавий, а, о. Шероховатый, въ бугоркахъ Желех.

Коробавиця, ці, ж.=**Короба**. Желех.

Коробавка, ки, ж.=**Короба**. Вх. Зн. 24.

Коробатва, ви, ж.=**Короба**. Вх. Лем. 427.

Коробатий, а, о.=**Коробавий**. **Коробата жаба**=**Короба**. Вх. Уг. 246.

Коробатинця, ці, ж.=**Короба**. Вх. Уг. 246.

Коробка, ки, ж. Ум. отъ **короба**.

Кброст, ту, м. Корни и пр. на полѣ. *Коросту баянцю на полі*. Чигир. у.

Корбета, ти, ж. Чесотка. *Корбета не велика й не мала—як на дубові кора*. Посл.

Корбаставий, а, о. 1) Чесоточный. 2) Шероховатый (о твердой поверхности). Шух. I. 284.

Корбаставка, ки, ж. 1) Женищина, больная чесоткой. Употребляется какъ бранное слово. Шух. I. 34. 2)=**Короба**. Вх. Зн. 28.

Коростій, тіа, м. Ишѣющій **корбосту**. *Коростій, коростій! веди бабу на постіль*. Нп.

Корбостовий, а, о.=**Корбаставий**. *Не тиш тиці корбостовимъ затемъ*. Ном. № 5611.

Корбостуватий, а, о. **Корбостувате** плѣ. Поле, на которомъ много всякихъ корней. Чигир. у.

Корбаставий, а, о.=**Корбаставий**. *Бодай тебе волами возили, а мене хоч корбаставою, та конячкою*. Ном. № 3254. *Корбаставо чухмариться*. Грин. III. 652.

Корбастави, вію, еш, м. Заболѣвать чесоткою.

Корбаставий, а, о.=**Корбаставий**. *Обізвався корбаставий до ішудивого*. Посл.

Коротати, таю, еш, м. Коротать, проводить. *Дітей іодувать, свій вік коротать*. Ном. № 9200.

Коротенький, а, о. 1) Коротенький.

Інісієнки коротенькі, і ушєнки клапоныки, і сама як свиня. *Ном. № 7931. 2) Краткій.*

Коротенько, нар. 1) Коротко. 2) Кратко. Скажемо хоч коротенько, з яких частин вода складається. Дешо.

Коротесенький, а, в. 1) Самый короткий. А сама жінка маленька, коротесенька. *МВ. II. 132. 2) Самый краткий.*

Коротеча, ці, ж.—на тебе! Чотбы ты пропала! Желая тебе смерти! *Вх. Зн. 28. См. Коротна година.*

Коротіти, чу́, ти́ш, і. Укорачивать.

Коротітися, чу́ся, ти́шся, і. Укорачиваться. *Коротився вже ж вік мій: дай-те мі свічки в руки. Kolb. I. 220.*

Короткий, а, в. 1) Короткий. *Короткий той веселий вік дівочий. Левиц. Пристає з короткими пужами. Ном. 2) Краткий. 3) Коротна година, короткий час. Вь выражені: Бодій на тебе коротна година (короткий час)! = Бодій на тебе коротеча! Вх. Зн. 28. Ум. Коротенький, коротесенький.*

Короткість, кость, ж. Краткость. *Короткість часу. Желех.*

Коротко, нар. 1) Коротко. *Гарно, та коротко. Ном. Коротко жити. Быть недолговечну. 2) Кратко. Тепер скажемо коротко, що Шрам Павлоцький... сам удався до Тетері. К. ЧР. 411 Ум. Коротенько.*

Короткозбіркий, а, в. Близорукій. *Маргор. у. Слов. Д. Эварі.*

Короткомовність, ности, ж. Лаконозміє. Знаходимо в її (у книзі) усі прикмети старосвітського стилю: короткомовність, нахил до завадки. *К. Іов. IX.*

Короткомовний, а, в. Съ короткими словами. Желех.

Короткоробгий, а, в. Съ короткими рогами. Желех.

Коротуха, ки, ж. Малорослая женщина. *Ум. Коротушечна, коротушня. Ой жінко моя, коротушечко! Чи нічого повочерять, моя душечко? Чуб. V. 686.*

Коротушка, ки, ж. 1) Ум. отъ коротуха. 2) Короткая свѣтна.

Коротуха, ки, ж. = **Коротуха**. *Найтя бере зли тетюха, таки будеш коротуха. Гол. I. 320.*

Корочок, чка, м. Ум. отъ корок.

Корпати, паю, еш, і. Ковырять. **Корпати** бчі. Укорять, попрекать. *Як побачити було, що хто їде на коняці, то так і заздрить очима, і ну корпати очі чоловікові своєму. Рудч. Ск. II. 174.*

Корпатися, паюся, ешся, і. Ко-

паться. *Антосьо все корпавсь у кашушю. Св. Л. 178.*

Корписати, саю, еш, і. = **Копирсати**. *Паличками землею корписали. Св. Л. 174.*

Корписочка, ки, ж. О лисицѣ (въ пѣснѣ): хлопотунья? постоянно копающаяся? *Ой не знала удівонька, як у світі жити, та наляла ведмедика за плугом ходити... А лисичку-корписочку обідати носити. Чуб. V. 812.*

Корпус, са, м. Корпусъ, станъ. *Лемишка робив своїм орудієм корпусом і ростом великий контраст. Левиц. I. 333.*

Корса, си, ж. Полозь саней. *Шух. I. 180.*

Корсатка, ки, ж. 1) Раст.? 2) —гірсьна. *Рас. Hieratium aurantiacum. Шух. I. 20.*

Корсѣт, ту, м. и **корсѣтка**, ки, ж. = **Керсѣт**, **керсѣтка**. *Гол. Од. 22. КС. 1893. V. 282. Плахта на її шовкова... керсѣт зелений. МВ. II. 77.*

Кортіти, **кортятъ** (кого и кому), і. безл. Не терпѣться, тянуть къ чему, хотѣть и желать чего нибудь. *Кортить литвинка скоринка. Ном. № 5013. Хто язык держить за зубами, то того нічого не кортить. Ном. № 1106 Як ріжуть птицю, то аж дріжжу, так мене кортіло напиться тієї крові. Стор. МІр. 30: Кортить таки тобі домівка.*

Кортятча, ки, ж. Нетерпѣливое, сильное желаніе.

Коругів, гви, ж. = **Корогів**. *Щоб війсьکو йшло під коругю. Котл. Ен.*

Корх, ха, м. 1) Мѣра длины въ ширину ладони или въ четыре пальца. *В старі іуди бач на цій міряли корхами. Харьк. г. Виріє як ячменик на корх, що тільки на юлу косу косити. Черниг. у. Виріє на три корхи вору. Г. Барв. 347. 2) Щепотка (земли). І то не наші корх землі, що нам очі закривють. Ном. № 1499.*

Корцівка, ки, ж. = **Корчівка** 2. *Kolb. I. 61.*

Корч, ча, м. 1) Пень. 2) Кустъ. *Тільки при доміні два корчі калини. Чуб. V. 32. Ум. Корчини. Ой на ігороді дві лободі, третій корчик бобу. Грин. III. 219.*

Корчага, ги, ж. Глиняный сосудъ съ узкимъ горлышкомъ для водки. *Вх. Зн. 28.*

Корчак, ка, м. Водяная мельница съ наливнымъ колесомъ. *Левч. См. Коречний.*

Корчастий, а, в. Кустистый, густой. *Садочок отпущений корчастий. Грин. III. 527.*

Корчємний, а, в. 1) Принадлежащій

корчмѣ. 2) Кабацкій, непотребный, непристойный. *Підла чернь корчелма*. Г. ЦН. 245.

Корчак, ка, м. Ум. отъ **корч**.

Корчѣстий, а, е=Корчастиий. *Корчесте жито*. Подольск. г.

Корчѣти, чу, чьш, 1) Корчить, гнуть. *Як берест од огню корчється, так... місячною відмача, або відму, щоб корчило і логило*. Чуб. I. 85. *Хлопці сиділи, постомити корчили*. Грин. III. 103. 2) Кривити. *Батько як зачав корчѣти лице*. Ном. № 2346. 3)=**Корчувати**. Вх. Лем. 427.

Корчѣтися, чуся, чьшся, м. Корчѣтиса. *Берест од огню корчѣтиса*. Чуб. I. 85. *Барило вихопив із-за пояса pistol, навіс на лая, що од мук корчѣвся на полі*. Стор. МПр. 131.

✶ **Корчів, чьва, м.=Корчага**. Вх. Зн. 28.

Корчівка, ки, ж. 1) Выкорчеванное мѣсто. *Се корчівка: тут були колись граби—він вирубав, після викорчував та й почав сіяти*. Брадл. у. 2) Нижня доска въ корці колеса водяной мельницы. Мик. 480.

Корчій, чїя, м. Судороги.

Корчмѣ, жї, ж. Корчма. *А козак сидить у корчмі та мед-вино кружасе*. Дума. *Корчмѣ робити*. Значить у лемковъ устранивать забаву съ музыкой и угощеніемъ. Вх. Лем. 427. Ум. **Корчѣмка, корчѣмочка**. Ой крикнули молодці до сидючі в корчѣмці. Макс. *А всі дітки прийдуть до корчѣмочки гуляти*. Чуб. V. 114.

Корчѣмаха, хи, ж. Толстая, кривая напка. Козелецк. у.

Корчѣмка, корчѣмочка, ки, ж. Ум. отъ **корчмѣ**.

Корчування, ня, с. Корчеваніе.

Корчувати, чїю, еш, м. Корчевати. Чигир. у.

Корчуватиса, чїюся, ешся, м. Кусти́ться (о хлѣбѣ). Хере.

Корчуга, ги, ж. Преимущ. во мн. Короткія сани съ толстыми и высокими полозьями; употребляющіеся для перевозки срубленныхъ деревьевъ. Шух. I. 180.

Корчүля, лі, ж.=Корчага. Вх. Зн. 28.

Корчѣк, ка, м. Корчунъ. *Нехай корчѣк на вачі кури насядеться*. Чуб. I. 286.

Корчмѣ, жї, ж.=Корчма. *Доброго корми не зопсеу, а милою і церков не поправить*. Ном. № 3232. Ум. **Корчѣмна, корчѣмѣнна, корчѣмѣна**. *Іди, сину, до корчѣмѣ*. Грин. III. 322. *Козак ледатиця не хоче робити, іде до корчѣмѣжки мед-горілку пити*. Чуб. V. 39.

Корчмѣйця, ці, ж.=Корчма. *Пін*

наже: ідімо до божницї, а п'яниця каже: ідімо до корчмѣ. Ном. № 11728.

Корчѣмѣнка, ки, ж. Ум. отъ **корчмѣ**.

Корчѣв, ва и корчѣвик, ка, м. Родъ посуды. Вх. Лем. 427. *Пє финце за столом, мірѣт собі корчѣвиком*. Гол. I. 86. См. **Корчів**.

Корчѣмка, ки, ж. Ум. отъ **корчма**.

Корѣк, ка, м. 1) Ковшъ. *Святе діло наші січові коряки! У нашому корчѣ утонули циншо мізерного зляка*. К. ЧР. 122. *Льоти, шинки з шинкарками, з винами, медами, закупили запорожські та й тнуть коряками!* Шевч. 369. 2) Плата мельнику мукою за помолъ. *Мое діло мірошницке: підкрути та й сядь, а коряки бери*. Ном. стр. 285, № 3114. 3)=**Корець 3**. Вх. Зн. 28. Ум. **Корчѣмѣ**. *Кожному істѣ по корчѣчкѣ і почали частуватися і кружати*. Стор. МПр. 154.

Корчѣкуватий, а, в. Кривой и со множествомъ развѣтвленій (о деревѣ). *Дерево й нарубалось. Таке корчѣкувате, що й на палицю не вибереш*. Рудч. Ск. II. 7.

Корчѣчѣк, чѣк, м. Ум. отъ **коряк**.

Косѣ, сї, ж. 1) Коса. *От побурити коси, та й пїйдуть нїби-то косити*. ЗОЮР. I. 287. Части косы: самая полоса называется полотнѣ, обухъ ея—прут, носокъ—писом, часть около писку—мѣлос, конецъ острія—малѣ, пятака—п'ятна, въ которой находится пупецъ, входящій въ ямку косовища; пятаку придерживаетъ на косовищѣ желѣзное кольцо—перстїнь, а сверху того еще желѣзная завізна и деревянный пис-клим (клинь). Шух. I. 169. 2) Коса, сплетенные волосы. *Тихо, тихо Дунай воду несе, а ще тихіше дівка косу чеше*. Нп. 3) Только мн. ч. и въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ: **Коси**. Волосы вообще. О. 1862. VIII. 49. *Який він чудний: борода чорна, коси руські*. Радом. 4) Луковая плетенка, вѣнокъ, въ который вплетены луковичи. Вас. 204. 5) Селезенка. *Коса свиняча, що коло печічки, доленька*. Ном. № 310. 6)=**Косарь 2**. Вх. Уг. 246. 7) мн.=**Косарь 4**. Вх. Лем. 427. 8) **Косѣ Богоматерина**. Раст. *Hupericum numifusum*. Черк. у. Ум. **Кісна, кісоночка, кісочна, кісна, кісошня**. *По три коптї дівочка, по чотири кісочка*. Маркев. 68. *Що суботи їзмиала і в кісоныку заплїтала*. Ув. **Косїще**. В тих бататих пантїв, такі здоровецькі косища, нечаче в кожної куделя на ілові. Левиц. Кож. 22.

Косѣк, ка, м. Большой ножъ для съ-чевїи капусты. Вх. Уг. 246.

Косарик, ка, м. 1) Ум. отъ косарь. *Гей нуте, косарі, ви, косарики мої.* Ном. № 9998. 2) мн. Раст. Кавалерскія шиоры, *Delphinium consolida.* Анн. 124.

Косаричок, чеа, м. Ум. отъ косарь.

Косарѣа, ки, ж. 1) Сѣнокосильная машина. Екатер. у. (Залюбовск.). 2) мн. = Косарин 2. Вх. Пч. I. 10.

Косарѣвскій, а, е. Косарскій. *Рівняе роботу теслярську до косарської.* Ном. № 10037. *Косарі співали косарських пісень.* Левци. Пов. 169.

Косарь, рѣ, м. 1) Косарь, косецъ. *Гей нуте, косарі, ви, косарики мої.* Ном. № 9998. Въ видѣ косари представляется смерть. *Над головою вже несе свою неклепану кошу косарі непевний.* Шевч. 2) Насѣк. Фалангидъ, сѣнокосъ, *Phalangium orilio.* Вх. Пч. I. 7. 3) Ножъ изъ обломка косы, употребляемый для бритья. Смм. 157. 4) Со звездъздіе Орионъ. Чуб. I. 14. 5) мн. Раст. *Erodium cicutarium.* Вх. Пч. I. 10. Ум. **Косарин, косаричон.** *Мій синочку, мій косаричку!* Мил. 213.

Косарювати, рію, еш, гл. Быть косцемъ, Ми з Петром косарюємо вдвох. Волч. у.

Косатарь, ря, м. Эпитетъ селезня: имѣющій косиці. См. Косиця 3. *Качуре-косатарю, Марусини проматарю, проси своєї юстей.* Чуб. IV. 201.

Косатий, а, е. Объ большими косами. *Дві дітки косатих та два парубки усятих.* Чуб. V. 439.

Косатка, ки, ж. Раст. *Aconitum napellus.* Вх. Лем. 427.

Косибав, ва, м. = Косарь 2. Вх. Лем. 427.

Косий, а, е. 1) Косой. *Постілі косий, а я босий.* Чуб. 2) О столѣ: треугольный. *По під стінами стояло 12 стільців, в купках косі столики.* Левци. I. 133. 3) = Космина. КС. 1898. VII. 45.

Косильки, льок, ж. мн. Раст. = Сожирки. Вх. Пч. I. 10.

Косинець, нця, м. 1) Треугольникъ. 2) Треугольная полка въ углу комнаты. Ум. **Косиничи.** *Попід стінами стояли дванадцять стільців, в купках косі столики, а над ними сторі косинчики з карнизом на книжках.* Левци. I. 133.

І. Косиня, ні, ж. Кривая линия, привязка. *Наша межа під рікою, а далі косиною, а від косині знов рівою* Донск. обл. Мюссск. окр.

ІІ. Косиня, нѣти, ж. Ум. отъ коса.

Роздівлялась на свої бровинята, мизала пальці і прилажувала нѣми свої косинята. Левци. I. 199.

Коситень, тня, м. Раст. а) Косатикъ, *Iris.* Вх. Пч. I. 10. Шух. I. 20. б) *Aegus salamus.* Шух. I. 21.

Косити, шу, снш, гл. Косить. *Ой там по над ярм козак сіно косить.* Мет. 17.

Косиця, ці, ж. 1) Небольшая коса. 2) мн. Начасы на висахъ у дѣвущки. Харьк. г. 3) Загнутое перо на хвостѣ птицы. *Сизий селезень з чорними косицями.* Маркв. 118. *Сидить пісень на криніці, спусти крилячи ще й косиці.* Грин. III. 53. 4) = Косниця. *А в тищені золоті косиці.* Нп. 5) Цвѣтокъ, — говорится преимущ. о тѣхъ цвѣтахъ, которыми дѣвущки украшаютъ голову. Вх. Зн. 28. *Ой зацвіли черешеньки, зацвіли косиці.* Гол. IV. 514. Въ этомъ стихѣ б. м. **косица** = *Iris*, такъ какъ **косична** = *Iris.* Вх. Уг. 246. 6) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. 7) Сортированный (по длинѣ) волосъ изъ конскихъ хвостомъ для сѣть. Вас. 152. Ум. **Косична, коситенька.**

Косичити, чу, чнш, гл. Украшать цвѣтами или зеленью. Желех.

Косичка, ки, ж. Ум. отъ косицы.

Косице, ща, с. Ув. отъ коса.

Косіпка, ки, ж. Плетеница изъ пеньки въ видѣ косы, — къ ней прикрѣпляютъ цвѣты, изъ которыхъ составляется вѣнокъ невесты. *Вінок для княгині плетуть на косиці з прядів... Дружко прив'яжу оцю благословенну квітку (барвінок) до косіпки... а доплітають його вже дієчата.* О. 1862. IV. Рус. вес. 2.

Косіак, кѣ, м. Космы, косы. *Ось постій, кажє, суми дочко: дай мені тебе за космаки піймати.* К. ЧР. 204.

Косматій, тій, м. Человѣкъ въ космахъ, косматый. Встрѣчено въ пасхальной виршѣ, въ приложеніи къ Іоанну Крестителю: *Іван Косматій його хрестив.* О. 1862. VI. 51.

Космачитися, чуся, чншся, гл. Косматиться.. Гол. Од. 35.

Космачен, чок, ж. мн. = *Агрус.* Вх. Уг. 246.

Космашечка, ки, ж. Косматая. *Овечко-космашечко, хто тебе напаше, моя машечко?* Чуб. III. 170.

Космие, ка, м. Ум. отъ косомъ.

Космина, ин, м. Названіе волась неправильно посаженными рогами: одинъ

миѣть наклонъ впередъ, другой назадъ.
КС. 1898. VII. 45.

Космогрудий, а, е. Съ волосатой грудью. Вх. Зн. 28.

Космоѣ, сомѣа, м. Ум. отъ косом.

Косниця, ці, ж. Усѣ растений? А в тиенниці золоті косниці. Грин. III. 94.

Косовий, а, е. Косовий сажень. Косая сажень. Щоб під ним і над ним земля горіла на косовий сажень. Ном. № 3795.

Косовида, ці, ж. Время уборки сѣна. Коли ще косовиця, а ми вже сіно возимо. Ном. № 2613. Під носом косовиця—употреблено въ пословицѣ въ смыслѣ: усъ выросъ. Під носом косовиця, а на розум не орано. Ном.

Косовище, ща, с.—Кісся. Похилились на кий або на косовище. К. ЧР. 260.

Косогір, гору, м. Косогоръ. Горіака так і потекла з комір по косогору. ЗЮЮР. I. 255.

Косом, сма, м. Клокъ, клочекъ (перьевъ, шерсти). Сорока в часнок,—вирвала космок... Із того косма напыла кросна. Чуб. V. 1154. См. Космок.

Косоніга, ги, м.—Косарь 2. Вх. Лем. 427.

Кособкий, а, е. Косоглазый. Рають йому дві дівиці: одна косоока, друга сивоока. Чуб. V. 35.

Косбрий, а, е. Косбра вівця. Овца съ рогами, похожими на косы. Желех.

Косбрита, рю, риш, л. Наряжать, красиво одѣвать. Желех.

Косбритися, руся, рипся, л. Заявлять претензія; дерзкимъ быть съ кѣмъ либо. Вх. Зн. Желех.

Косорбгий, а, е. Съ рогами, обращенными въ разныя стороны. Павлогр. у.

Костѣл, лу, м. Костель.

Костѣльний, а, е. Принадлежащій костелу. Взивають усе духовенство грецької віри Наливайкоюю сектою... називъ із костельнихъ казальницъ. К. Кр. 19.

Костѣльные, за, м. Католикъ. Костельники свою пошибелъ чуютъ. К. ПС. 38.

Костѣр, гра, м. 1) Сажень дровъ. 2) Куча камыша, сложенная изъ 30 нп камыша, причежъ каждая копіа имѣть 60 кулів. Павлогр. у. Стояъ у неі на городі в кострі на зиму очерет. Котл. Ен. I.

Костеріава, ви, ж. Раст. Festuca. Вх. Пч. I. 10—овѣча. Festuca ovina. Шух. I. 20.

Костірини, ка, м. Игрокъ въ кости. Которі п'яници, которі костирники не хочете в кості програвать, ідіть до мене в оготині військо погулять. Дума.

Костіронько, ка, м. Ум. отъ костіръ.

Костірство, ва, с. Игра въ кости. Добра свого на кабацькихъ служебок, на костірство, на танці-музики не прогайнували. К. Бай. 49.

Костіръ, ря, м. 1) =Костирникъ. О. 1861. П. 4. Уподобав картовника і костіра п'яного, що... в козацтва виравав у кості. К. Бай. 32. 2) Раст. Bromus secalinus. L. ЗЮЗО. I. 114. Ум. Костіронько. А він шельма костиронько, превеликий п'яниченько. Грин. III. 380.

Костограів, за, м. Птица. Frangilla cossathraustis.

Костограіза, ви, об. Презрительно: бѣднякъ. Той волоцюга, костограіза ще дитиною тебе зводив. Г. Барв. 87.

Костокрілий, а, е. Перепончатокрилый. Через базаръ казанъ костокрилий перелетить. Шевч.

Костомара, ри, ж. Большая кость.

Костомаруватий, а, е. Ширококостый. Широке костомарувате чоло, ніби воляче. Г. Барв. 22.

Костомаха, хи, ж. = Костомара. Желех.

Костопрів, ва, м. Костопривъ. Подольск. г.

Костриця, ці, ж. Кострика. Я ж думала, що наваєчка з костриці, аж то вона з поаноі сирниці. Чуб. V. 599.

Кострічатися, чуса, чипся, л. Хорохориться, ерошиться. Блоха усе кострічатися. Ном. № 2461.

Кострічуватий, а, е. Имѣющій много кострики. Костричувате прядиво. НВолын. у.

Коструб, ба, м. 1) Ястребъ. Мнж. 183. 2) Весенняя хороводная игра дѣвушекъ, описанная у Чуб. III. 77 и Kolb. I. 158. 3) Неряха. Сидів коструб на припичку, я не подивився. Гол. III. 290. Ум. Кострубонько.

Кострубань, ня, м. Со взѣрошенными волосами, шерстью, перьями. А кому з нас, небою, ти здоров'ямъ озвалася?—Отому коиструбаневі... що я середині.--А то був вітер. О. 1861. XI. Свид. 50.

Кострубатий, а, е. 1) Косматый, вихристый. Москамі руді, пикаті, та бородагі, та кострубаті. Левиц. I. 334. 2) Шероховатый. Лебед. у.

Кострубач, ча, м. Взѣрошенный. Оженився кострубач та взяв пелешату. Гол. II. 438.

Кострубонько, ка, м. Ум. отъ коструб.

Кбстур, ра, м. Ключа, посохъ.—*Діду Сидоре, собак боюся!*—А з костуром, бабко, а з костурою, любко, а з костуром, Парто-мюно, сивая голубко. *Ном. № 12813. Ум. Костурець. Я собак боюся.*—*Ой з костурцею, бабко.* *Грин. III. 659. Ув. Костурия.* (Старень) *розбіся, оперишися на костурияку.* *Ном. № 13663.*

Костура, ри, ж. Ножъ для убиванія животнихъ. *Вх. Уг. 246. Ум. Костурина.*

Костурунька, ки, ж. Посохекъ. *Дай-те мені костуруньки опіратися.* *Мил. 149.*

Костурияка, ки, ж. Ув. отъ кбстур.

Костубѣл, лу, м. = **Костѣл.** *Бачте, у Вілмшаній у костубѣлі... у титаря.* *Шевч. 140.*

Костубѣльний, а, е = **Костѣльний.** *К. Досв. 125.*

Костюк, ка, м. Рогъ (въ загадкѣ). *Два костюки, два лопухи, чотири хадори, дев'ятих Матвій.* (Загадка о коровѣ). *Ном. стр. 293.*

Костюльки, льок, ж. мн. Назв. растеній. *Bromus secalinus L. и B. arvensis L. ЗЮЗО. I. 114.*

Костяк, ка, м. = **Кістяк.**

Костяний и косяний, а, б = **Кістяний.** *На тобі косяного зуба, а мені дай залізно.* *Рудч. Ск. Баба-Яга—косячна нога.* *Ном. № 241.*

Костяниця, ці, ж. = **Каменниця 2.** *ЗЮЗО. I. 134.*

Косушка, ки, ж. = **Кісонька.** *Живи ти, мой татухна, без мене, без моєї русої косушки.* *Чуб. IV. 280.*

Кось-кось! меж. Зовъ лошади: кось, кось, кось! *Ном.*

Коська, ки, ж. дѣтск. = **Кбся.**

Коськання, ки, с. Призываніе лошадей крикомъ: кось-кось! *Коськання почліже не парубоче.* *К. Дз. 214.*

Коськати, кат, ш, м. Призывать лошадей крикомъ: кось-кось!

Косюрия, ми. Раст. *Linaria genistae-floria L. ЗЮЗО. 126.*

Кбся, оі, ж. дѣтск. Лошадка. *Ти до нас: косо-косо! а вона і голову бере.* *Ном. № 2470.*

Косіе, ка, м. 1) Острый уголь, клинъ. 2) Бревно, которое укрѣпляется между двумя столбами (или діагонально одно, или два такимъ образомъ, что вѣстѣ со столбами составляютъ букву М) и служитъ для укрѣпленія послѣднихъ. *Кіев. и Подольск. г.* 3) Кусокъ сѣти; изъ шести косіеівъ сшивается бредень. *Браун. 39. 4)*

Кавать для якоря на дніпровской лодкѣ. *Мнж. 179. 5)* Небольшой табунъ лошадей. *Було в його трохи коров і возів та по полю пасся косяк чималенький.* *Сніп. 156.*

Косіка, нар. Навскось, діагонально. *То азад, то вбік, то косяка.*

Косітінець, нці, м. Родъ растенія. *Черниг.*

Кот! меж. Крикъ на кота: прочь! *А кот! бо ты надолочу.* *Ном. № 497.*

Котара, ри, ж. Юрта, шалашъ. *І виваб за царя раба свого Давида, з котари його взяв од батьковських овечок.* *К. Псал. 183.*

Котарь, ра, м. = **Кіт?** Колебельная пѣсня: *Ой ну моли, котарю, та вимети кошару, а ти, котко рую, та вимети зруб, а ти, котку волохатий, та й обмети коло хати.* *Мил. 43.*

Котѣл, тлѣ, м. 1) Котель. 2) Литавры. *Приїхали (в Січ), одарили в копил, зібрались козаки.* *ЗЮОР. I. 168. Ум. Котѣлѣн.*

Котѣлка, ки, ж. Окалина мѣди, получаема при выдѣлкѣ мѣдныхъ котловъ. *Вас. 182.*

Котѣлѣк, лѣб, м. 1) Ум. отъ котѣл. *Докпавсь до грошей да й витяг як сили мога котелок хороний.* *ЗЮОР. II. 88. 2)* мн. Раст. *Tigra patans L. ЗЮЗО. I. 139.*

Котенѣ, нѣти, с. = **Копеня.**

Котѣць, тцѣ, м. 1) Камышевая загородъ въ видѣ почти сомкнутаго круга, стоящая въ водѣ для ловли рыбъ. *Браун. 15. Пішли на озеро,—там наші кітці стояли, на рибу поставили.* *Новомоск. у.* 2) Родъ пасхальной игры, состоящей въ катаніи янцѣ. *КС. 1891. V. 207. См. Котючна.*

Кѣти, тів, мн. = **Котѣць.** *Браун. 15.*

Котѣгі, ги, ж. Телѣга, на которой возить необходимые для пастуховъ овцѣ припасы. *Левч. Мали вони ще при отарѣх і котігу... возили харчі, воду і дрова.* *Стор. II. 182.*

Котигорѣшок, шка, м. Сказочный богатырь, мать котораго забеременѣла отъ сѣднѣнной горшанки. *Мнж. 30.*

Кѣтик, ка, м. 1) Ум. отъ кіт. *Був собі котик та півник та сприялися жити.* *Рудч. Ск. I. 27.* 2) Родъ женской шубки. *Зап'яті одинаковими хустками, в одинакових котиках, критих ясно-зеленою матерією, вони були ніби однолітки.* *Левц. Пов. 21* 3) Щетка (на ногахъ лошади); задній коготь (у собаки). *Желех. Вх. Пч. I. 14. 4)* Кусокъ дерна, употребляющийся

въ игръ, называемой *кѣтими*. КС. 1887. VI. 484. 5) Цвѣтъ вербы, лозы, ивы. *Свячена лоза і кѣтими*—*ліку од трыси*. Ном. № 8401. 6) *мн. Glechoma hedoracea* L. ЮЗОЮ. I. 124. 8) Пузырьки, поднимающіеся со дна пруда, болота. *Коли замерза вода, то кѣтими підходить зі дна, то тил і криу як сіль розсипається*. Чигир. у. Ум *Кѣтими*. *А кѣтичок ня-ня-ня!* Рудч. Ск. I 51.

Котѣна, ни, м. Коть. Котино, котино!
поїдемо по сіно. Мет. 3.

Котати, чу, тиш, м. Катить. Лід
кріпкий, хоч іармату коти. Ном. Реве,
стоїне хуртовина, котить, верне полем.
Шевч. 82.

Коті́тися, чу́ся, ти́ся, *т. 1)* Ка-
тяться. *І по сей бік юра, і по той бік*
юра, а між тими крутими юрами коти-
лась зоря. Мет. Піт з його котиться.
2), Раждать (о кошкѣ, овцѣ в зайцѣ).
Кашка, то вже звір і навіть не несеться,
а котиться. Лениц. Пов. 3) Клубиться (о
димѣ, туманѣ). Туман ярм котиться,
діти шлять хочеться. Нп.

КѢТИЧОКЪ, ЧКА, м. Ум. ОТЪ КѢТИКЪ.

Котѣще, ща, м. Ув. отъ кѣт.

Котиль, ля, м. Наружная плетеная воронка верши. Шух. I. 226.

Бѣтко, кв. м. Котикъ. *Продрав котко
стелю. Грин. III. 492. За що його дурно
бить? Котко буде молотить. Мнл. 44.*

Котляр, ра, м. = Кітляр. Котл.

Котлярѣнко, ка, м. Сынъ мѣдника,
литавршика.

Котлярівна, ни, ж. Дочъ мѣдника,
Лявиршика.

Котма, ми, жс. Котомка. Лохвиц. у.

Котівка, ви, ж. Конура для kota (въ сказкѣ). Вона построїла йому (котові) котівку і городець чималий дала. Рудч. Ск. I. 25.

Котівий, а, е. Кошачій.

Коток, ткѣ, м. 1) Ум. отъ кѣт. Сама баба змзала і на котка сказала. Мет. 3. Ой ну люді, кѣтку, украв в баби кѣтку. Мил. 44. 2) Кошмбелная пѣсня. Над ко-лискою котка виписувати. К. Гр. Кв. XXIV. Сяду прѣсти, повкладавши діток та по-приситави котками. Г. Барв. 442. 3) Ка-товъ. 4) Деревяный цилиндръ, подла-дываемый подъ ухватъ, чтобы легче было вынимать изъ печи горшки. 5) = Нотючка. ЕС. 1891. V. 207. 6) мн. **Котий.** Раст. *Trifolium arvense* L. ЗЮЗО. I. 139. Ум. **Коточок.** Ой був собі коточок, украв собі

клубочок. Мет. Колише в запічку маленькою
внучка, виспівуючи коточка. Левид. I. 24.

Котолуп, па, м. 1) Конскодеръ. Хоч
і котолуп, та цроші мас. Ном. № 14334.
2) Разносичъ мелкихъ товаровъ изъ м.
Рашевки, Галаяк. у. ЗЮЗО.І. 228. Вас. 189.

Котолупня, ні, ж. Мѣсто, гдѣ уби-
вають и обдирають кошекъ, а въ пере-
носномъ смыслѣ—мѣсто пытокъ.

Котора́, рѣ, ж. Ссора, раздоръ; обида.
Котору́ завдавати. Обижать, оскорблять.
Вх. 3н. 28.

Жотóргати, жаю, вш, 14. Сильно дер-
гать, теревить, тормозить.

Который и котрый, а, е. мѣст. 1) Какой. Три пани—одні штани: котрий усеіе, той і штани надіне. Ном. № 1180. Не знавиш, з котрого боку зайти. Ном. Которий би мій турчин-яничар сей сон одиадати, мій би йому три гради турецькії дарувати. Дума. 2) Какой-нибудь. Як дожжєє було которий загорожєє до великої старости... то наб'є черес дукатами, та забере з собою приятелєв... та й іде з ними в Київ бенкетувати. К. ЧР. 84. Часом несподівано котора дєвична вбїжить до мене з будинку. МВ. (О. 1862. III. 43). 3) Иной. Як которий, то й навчитися, а сей—ніколи. 4) Нькоторый, одинъ, другой... Та в тій школі так: котрий пише, котрий читає, а котрий то й байдики б'є.—Котори дєчат то матері не пустили в дружки, которі й самі не пиши. МВ. I. 41.

Котрѣй. См. Которій.

Ботрійсь, рась, ресь, мѣст. Какой-то, нѣкоторый. Жие до котрогось часу. Ном. № 8215.

Котуляти, ляю, еш, м.=Кутуляти.
Мнж. 182.

Котуна, нн, жс. Плита съ котломъ, устроенная такимъ образомъ, что дымъ выходитъ изъ отверстій вокругъ котла въ находящійся сверху нѣмнин. Подольск. Св. Д. 27.

Коту́сь, ся́, м. Ум. и ласк. отъ кіт.
Котусю-братіку! скажи мені скоріше, хто
з хазяїнів отпугнє всіх добріше? Глїб.

Котюга, гн. м. 1) Ув. *отъ кіт. Стар*
як котюга, а бреше як щеня. *Ном. №*
6905. Невже котюга знов думає про сало?
К. ЧР. 289. 2) Собака домашня (у гуцу-
ловъ). *Вх. Пч. I. 16. Котюга забрехала.*
Шух. I. 89.

Котючий, а, в. 1) Легко катящийся.
Бач, які котючі гроші—швидко вже й рос-

котились.—Котючий вітер назався поміж деревом безлистим. МВ. П. 113. 2) Плодовитий (о животних).

Котючка, ки, ж. Игра въ катаніе янят на первый и второй день Пасхи, описан. у Чуб. IV. 43. КС. 1891. V. 207.

Котя, тяти, с. 1) Котенокъ. 2) Употребляется, какъ ласкательное слово для дѣтей: *Цить, котю, цить!*—каже мати, отираючи слюзи дитині. Св. Л. 100.

Котях, хѣ, м.—Кізяк. Лава зимою: *„руб котях!“* I тому рада. Мнж. 172.

Котячий, а, в. Кошачій. Котяча шерстина.

Кофа, фи, ж. Кружка для воды. Федьк.

Кох, ху, м. Корзинка? коробокъ? Дівчата танцюють з парубками—тільки одляски йдуть, а музики так кох і наскидують грошей. Г. Барв. 58.

Кохан, нѣ, м.—Коханецъ. Вх. Лем. 427.

Коханенький, а, в. Ум. отъ коханий.

Коханецъ, нця, м. Возлюбленный. Ой хоч ламай, хоч не ламай мизинного пальця, як не було, то й не буде над мене коханця. Нп.

Коханий, а, в. 1) Любезный. Ляхам своїм коханим розкажуть, а не мені. Стор. 2) — **Ноханецъ.** Не жди свого коханого з длекою краю. Мет. 3) Милый, любимый, дорогой. Чи я в батька не кохана була? Нп. Пан-отченъку ти наш коханий! К. ЧР. 4) Обыкновенно съ удар. на первомъ слоге: **коханий.** Вздлѣянный, выращенный. Тільки що сонячники не кохані, не прохані ростуть собі. МВ. (1862. I. 96). Ой косо, косо кохана! Сім літ я тебе кохала. Мет. 205. Ум. **Ноханенький.** Синочки да кучерявенькій, а дочечки да коханенькій. Грин. III. 442.

Коханка, ки, ж. 1) Возлюбленная, любовница. Коханко ти моя! Викохав же я тебе не для кою, для себе. Чуб. V. 87. 2) Вздлѣянная, нѣженка, воспитанная въ роскоші. Ой ну моля-моля, а коткоя дуля, а дитини калачі... Нашій дитині коханці. Мил. 42. Мамі вони дочку і вона була в їх така коханка, що вироста, вже пора й сватать, а вона не вміла діла робити. Рудч. Ск. I. 179. Ум. **Ноханочка.** Вигди, серце-коханочко! Мет. Всі дівочки-коханочки до цурковці йдуть. Мил. 120.

Кохання, ня, с. 1) Любовь, любовная страсть. Чи всім людям із козаня так ся діє? Очі не сплять, серце стоїне, душа мліє. Мет. 28. Минулося мое козаня, мое

женихання. Левиц. 2) Любимый предмет; возлюбленный или возлюбленная. *Кохання моє! така в мене думка, що я тобі світ зав'язав.* МВ. 3) Воспитаніе, вздѣлываніе, возрожденіе (дѣтей, животных, растений). Вони білши куповані, ніж із свого коханя. Киев. Ум. **Ноханячю.** Ой жалю мені коханячка, дівочою пулянячка. Мет. Спасибі тобі та, мій батечку, за твое коханячко. Чуб. V. 485. То ж тобі, ненько, за твое коханячко, що мене вихотала, як утя на воді, та людям—не собі. Чуб. III. 392.

Коханю, нка, м.—Коханецъ. Росказала ідайдамці, хто вона, і як її пустив старій чоловік до коханка. Стор. I. 35. I сама тобі коханка передам. Сніп. 63. Ум. **Ноханочок.** Рибалочки-коханочки та рибку ловили. Мил. 120.

Коханючка, ки, ж. Ум. отъ коханка.

Коханючок, чка, м. Ум. отъ коханюк.

Кохастий, а, в. О растеніи: хорошо выросшее, хорошо выращенное. *Кохасте зілля. Се як полемо в юроді, то найдемо роскитне і кажемо: оце кохасте.* Полтав. г.

Кохати, хая, вш, м. 1) Любить (кого-либо). Ой ти, дівчино, мислоньками блудши, сама ти не знаєш, кого вірно любиш. Ой знаю, знаю, кою я кохаю, тільки я не знаю, із ким жити маю. Нп. Хто вірно кохає, той часто вітає. Ном. № 8757. Батько й мати твої живуть при тобі і дякують... що ти їх при старості й кохави і поважави. Кв. 2) Вздѣлывать, возропцать, воспитывать (о дѣтях, животных, растениях). Котору дитину кохала любила,—крій себе не маю. Макс. Ой косо, косо, кохана, сім літ я тебе кохала! Мет. 205. См. **Винохати.**

Кохатися, хаяюся, ется, м. 1) Любить друг друга. *Нехай же нас позовають і зрест укопають, та щоб люде дивувались, як ми вірненько кохались.* Мет. 98. 2) — **з ним, в ному.** Любить того. *Кохайтеса, чорнобриві, та не з москалями.* Шевч. *Нема тій дівчиноньки, що я в її кохався.* Мет. 3) — **в чому.** Заниматься чѣмъ съ любовью, любить что-либо, находить наслаждение, удовольствие въ чѣмъ-либо. *Пам дуже кохався в юродах.* Кв. *Кохайтеса в праді!* Сніп. *Ускупоцяз не кохайся!* Ном. № 4675. 4) Воспитываться, нѣжаться. *Ти тільки й звика на чай та на сахаряз кохатися. Куди ж тебе наняти, таку нановиту?* Харьк.

Кохітник, ка, м. Раст. *Rhododendron ferrugineum.* Шүх. I. 22.

Кобля, лі, ж. У рыбаковъ: шесть, прирѣпленный къ веревкѣ, которая другимъ концемъ привязана къ сѣтѣ: во время зимней рыбной ловли этотъ шесть опускается въ прорубь и проталкивается подо льдомъ до слѣдующей проруби и т. д., отчего сѣть растагивается подо льдомъ въ водѣ. *А сам козлю попередъ юнчи.*

Кобаки вробити. Перекувырнуться (о пораженномъ выстрѣломъ зайцѣ). Вх. Уг. 246.

Копарка, ен, ж. Коверница Сумцовъ. Культ. переж. № 18. Харьковскія копарки. (КС. 1889. IV. 131).

Копарювати, рюю, еш, м. Дѣлать коври. Желех.

Копур, ра, м. Котъ. Желех. *Кіт коцурі вѣзть.* Котъ мурлычетъ. Вх. Лем. 425.

Копурик, ка, м. Раст. Котовникъ, будра, *Glechoma hederacea*. Вх. Уг. 246.

Коць, ця, м. 1) Коверъ. Вас. 172. *А коць важний з розводами, і посередині великий орел.* Кв. *Ну, тепер, діти, несіть мене до церкви. От ми положили його на коць та й понесли.* Стор. 2) Одѣло тканое—шерстяное, шелковое. Гол. Од. 82. *Ліжко, заслане м'яким шовковим коцем.* Мир. ХРВ. 315.

Кобцький, я, е. Фамилія сказочнаго кота, произведенная отъ слова *кіт* (котський). *Приходить до його лисичка, та й питає його (кота): Що ти таке? А він каже: я пан Кобцький.* Рудч. Ск. I. 23.

Коцюба, бі, ж. 1) Кочерга. *Мовчи, суко, чорт з тобою! ось, я тебе коцюбою!* Чуб. 2) Название вола съ выступающими впередъ и расходящимися въ стороны рогами, концы которыхъ загнуты наружу. КС. 1898. VII. 45.

Кобьбитися, блюся, бияся, м. Артачиться. *То вже вір сьому—чого ще ти коцюбилися? То ж не один хто сказав, промада вилека.* Ном. 10744.

Кокорба, бі, ж. Черемуха, *Prunus padus*. Вх. Лем. 427.

Кокорга, гі, ж. Палка, клюка. *Добрий собака так аж за кокоргу хапає.* Ном.

Коч, ча, м. Родъ фазтона, коляски. *Із коча пан мій вилізає і посила за молодим.* Шевч. 515.

Кбало, ла, с. 1) Кругъ. *Оббіає череду три рази в кочало.* Шух. I. 212, 213. 2) Кружокъ деревянный или иной,—входитъ въ составъ различныхъ предметовъ: у рюмъ въ него упирается ножка, у нуміоні ово дѣлать верхнюю часть (нуміонні)

отъ держана, оно обхватываетъ било друлнника и пр. Шух. I. 148, 277, 307. Ум. **Ночальце.** Кружокъ, обхватывающій нижайшій конецъ веретена. Шух. I. 148.

Кбать, ті, ж.—Кочеть.

Кочевній, а, е. Кочевой. *В жодній кочевній отарі мусить бути: лічман один, чабанів два і гарбачий один... Отари кочують по степах.* О. 1862. V. Кух. 29.

Кочедіжник, ка, м.—Папоротъ. „Въ Ивановскую ночь разцвѣтаетъ красноогненный цвѣтъ папоротника, онъ еще называется **ночедіжникомъ**“. Чуб. III. 196.

Кочерга, гі, ж. 1) Кочерга. *Підняв морду так, що її кочергою носу не достанеш.* Ном. № 2462. 2) Въ курит. трубкѣ: треугольная металлическая пластинка, посредствомъ которой крышка прирѣплена къ самой трубкѣ. Шух. I. 276. 3) **Ночѣрга.** Въ штанахъ: разрѣзъ спереди. Шух. I. 153. Ум. **Ночерѣжка.**

Кочерѣга, гі, ж. Брюква. Вх. Зн. 29.

Кочерѣжка, ки, ж. Ум. отъ **кочерга**.

Кочерѣжник, ка, м. Мѣсто, гдѣ ставятъ кочерги, ухваты. *Да ту (сорочку) із себе та в піч, да стави в кочерезнику.* Рудч. Ск.

Кочержільно, на, с. Древко кочерги. *Рубай, сину, ясенину, буде кочержільно.* Чуб. V. 879.

Кбчет, та и кбчеть, тя, м. 1) Колышекъ на концѣ градія, на который надѣвается деревянное кольцо, соединяющее плугъ и колішнію. Чуб. VII. 399. 2) Въ лодкѣ: кочетокъ, каждый изъ двухъ колышковъ, въ которыхъ ходитъ весло. Мвж. 179.

Кочбвище, ща, с. Кочевье. К. МБ. XI. 142. К. ПС. 111.

Кочубей, ббѣя, м. Птица: хохлатый жаворонокъ. *Сорока наляде, а кочубей вилте.* Мет. 4.

Кочування, ня, с. Кочевье, лагерь, временное поселеніе. Котл. Ен.

Кочувати, чую, еш, м. 1) Кочевать. *Вже сім день, як під горою ми стоїмо, кочуєм караваном.* К. МХ. 38. *Отари кочують по степах.* О. 1862. V. Кух. 29. *Кочуючи тепер, уже зимою, від куреня до куреня і від будинка до будинка, Шевченко отинився на весіллі.* К. XII. 18. 2) Вести, препроводжать. *Я повернувся до бідашки,—два гайдуки їмши, ой їмши та кочують іст до атамана.* Шух. I. 199.

Кочуватися, чуюся, ешя, м. При-

ходити кь кому-нибудь. Так і завтра ко-
чуюся хліба до тебе? Федьк.

Кош, шá, м. = **Кіш**.

Кошáлка, ки, ж. = **Кошки** 1. Левч.

Кошаніяця, ці, ж. Скошений на тра-
ву хлѣбъ. Ой пшениця, кошаниця—това-
рові наша. Мвл. 80.

Кошар, га, м. 1) = **Кошки** 1. Вх. Уг.
246. 2) = **Кешар** Вх. Лем. 427. Ум. Ко-
шариш. Вх. Уг. 246.

Кошáра, ри, ж. Сарай, загорода для
овець. Чуб. VII. 394. Шух. I. 185. Чужа
кошара овець не наплодить. Ном. № 9659.
Сімсот овець дам з кошари. Мет. 9.

Кошáрик, ка, м. Ум. отъ кошар.

Кошáрище, ща, с. Мѣсто, гдѣ стояла
кошара. Желех.

Кошарчýна, ни, ж. Небольшая ко-
шáра. Полт. г.

Кошáтина, ни, ж. Кошачье мясо.
Винявъ ковбасу немецку, от що і свини-
ною, і кошатиною, і конятиною начинена.
Кв. II. 173.

Кошáчки, ків, м. мн. = **Котики** 3, 6.

Кошá, ві, ж. соб. Кошки. Брацл. у.

Кошéлик, ка, м. Ум. отъ кошіль.

Кошéляна, ни, ж. = **Кошіль**. Желех.

Кошеніяця, ці, ж. = **Кошаниця**. Три
кошци кошениці. Ном. № 13874. Ну, каже
кїнь, пусти мене... на три зорі, на тве-
ницію, на зелену кошеницію. Мнж. 34.

Кошенá, нїти, с. Котенокъ. Запи-
сався, як кошеня в поелі. Ном. № 2473.

Кошéчий, а, е = **Котачий**. Любить
її, наче кошечим мїзом нагодувала його.
Ном. № 8747. Кошéча м'ята. Раст. а) = **Ко-
тики** 3, 6. ЗЮЗО. I. 124. б) *Nepeta Sa-
turtica* L. ЗЮЗО. I. 129.

Кошéчник, ка, м. = **Котики** 3, 6.
ЗЮЗО. I. 129.

Кошки, ка, м. 1) Корзина. З коши-
ком та з трошком. Ном. № 10479. Моло-
дича тігла з кошиком, дівчача з друшм.
МВ. III. 39. 2) Корзина плетеная на те-
легѣ для перевозки картофеля, бураковъ
и пр. Чуб. VII. 403. 3) *мн.* Раст. *Trifo-
lium montanum*. ЗЮЗО. I. 139.

Кошикарство, ва, с. Ремесло корзи-
ника. Желех.

Кошикарський, а, е. Корзинниковъ.
Желех.

Кошикаръ, рá, м. Корзинникъ. Желех.

Коши́ці, шáць, ж. мн. Раст. *Trifo-
lium montanum*? См. Кошки 3. Ой у лісі
зацвіли кошциці. Мет. 278.

Коші́вка, ки, ж. = **Кошки** 1. Левч. 60.

Коші́вняця, ці, ж. Корзина для хра-
ненія зерна = **Кошіль** 2. Там а кошівниці
трохи зернища. Грин. III. 105.

Коші́ль, лá, м. 1) Корзинка съ крыш-
кой, которую носятъ въ рукахъ. Дружко
коровой крає, семеро дітей має, та все з
кошелями, весь коровай забрали. Мет. 203.
Кошелі носити за ним. Ухаживать за кѣмъ,
подлаживаться кь кому. Под. 2) Соломен-
ная или вѣз прутьевъ большая стоячая
корзина для сыпки зернового хлѣба. 3)
Плетенныя корзины съ землею, для увели-
ченія оковъ на нихъ поставленныя.
Скрізь поверх валу поставили кошелі, сло-
пені з лози і напонтані землею. Стор.
Ум. Кошелями.

Коші́ня, ня, с. Кошеніе, косяба.
Шух. I. 169, 189.

Кошлання, ня, с. Възѣрошыванье (во-
лосъ, шерсти).

Кошлати, лаю, еш, л. Възѣрошивать
(волосы, шерсть).

Кошлáтий, а, е. Мохнатый. Іде коза
рогата, веде діток кошлата. Гатц. 17.

Кошлáтвє, лáчу, тиш, л. = **Кошлати**.

Кошлáтити, тію, еш, л. Възѣроши-
ваться. Шерсть кошлатіє. Херс.

Кошниця, ці, ж. Родъ високаго и
узкого хворостяного амбарника, въ кото-
рый ссыпають кукурузу въ початкахъ
Kolb. I. 62.

Кошовій, á, é. 1) Относящийся кь
кошѣ. 2) Только м. р. Кошевой, началь-
никъ Запорожской Сѣчи. Ой полети, гал-
ко, ой полети, чорна, на Дін риби їсти,
ой накажи, галко, ой накажи, чорна, од
кошового їсти. Грин. III. 602.

Кошт, ту, м. 1) Расходъ, издержки.
Хитро, мудро та невеликим коштом. Ном.
№ 3716. 2) Издѣніе, средства. Поро-
били власним коштом човни. К. ЧР. 234.
Хрест я вже своїм коштом ставлю. Св.
Л. 311.

Коштовій и коштовітий, а, е. До-
рогой, цѣнный. Харьк. г. Ой справ же
мені, мати... коштовитий цїток. Чуб.
V. 748.

Коштовний, а, е. 1) Цѣнный, доро-
гой. Який я коштовний дом збудував. Грин.
III. 693. 2) Драгоценный.

Коштовність, ности, ж. 1) Цѣнность.
Желех. 2) Драгоценность.

Коштовно, нар. 1) Цѣнно, дорого. 2)
Драгоценно.

Коштовня, ні, ж. Цѣнная, дорогая
вещь. Це вже ви, нине, скуштуєть таку

коштовно та чорт-зна чим укривати. (Іван хотів гарну кудню вкрити старою соломом). Полт.

Коштувати, тую, аш, м. 1) Стоять. На йому була біла свита, сім кіп коштувала вона. Котл. Воно коштуватиме їх не багато. Канев. у. 2) = Нуштувати.

Кошүүленька, кошүүлечка и кошүүл-ка, ки, ж Ум. оть кошуля.

Кошуля, лі, ж. 1) Рубаха. На ній кошуля як біл біленька, як біл біленька, як лист тоненька. Гол. II. 18. Ой мати-мати, чини мою волю, передай козаку білу кошулю. Чуб. V. 373. 2) Струнь на голов'я ребенка. КС. 1893. VII. 80. Вх. Зн. 29. Ум. Кошу́ле(о)нька, кошүүлечка, кошульця. Голово́нька змита и кошу́ленька біла. Мет. 287. Ой ходить сон по уло́ній, в білесе́нкій кошуло́ній. Макс. В тонких білих кошу́лечках козака во́дила. Чуб. V. 306. Шила кошу́лю з тонкою рубку. Мет. 176.

Кошур, ра, м. = Куширь. Бодай тая річка кошу́ром заросла. Нп.

Кошавий, а, е. Костлявий. Високою зроста, кошавий, погігмивий, жсавий. МВ. II. 137.

Ко́чок, ка, м. Собачка ружейная, спуск. Шух. I. 229.

Ко́шпник, ка, м. Скупщик птиць, їздящий для цього сь їйцем в селах. ЗЮЗО. I. 288.

Кніни, книн, ж. м. Насмѣшки, издѣвки.

Кніти, кнію, книн (з ко́го, з чо́го) гл. Трунитися, насмѣхатися. Було не кніти з Микити, бо Микита і сам кеп. Ном. № 7093. Давно се діялось колись: ще як борці у нас ходили по селах, та відпач дурили, з промади кніли, хлопців били. Шевч. 565.

Кнітися, кнілюся, кнішся, м. 1) Издѣваться. Ой знати, знати, хто з кою кнітися, здалека сиде, вкосою дивиться. Гол. I. 314. Ледащия з мене кнітися, — мені соромота. Нп. 2) Жеманиться. Не кніся, сваночко, не кніся: візьми чарочку, напийся. Мет.

Кравальниця, ці ж. = Крамниця 2. Вх. Зн. 29.

Кравеція, ці, ж. Кутерьма. Чуб. VII. 575.

Кравецтво, ва, с. Портняжество. Шпець знай своє шевство, а в кравецтво не мішайся. Ном. № 9573.

Кравець, вця, м. Портной. Кидать шевці, кравці, і ковалі свою роботу. К. ЧР.

12. Вразі кравці не водим і каптана вкоротили. Мет. Ум. Кравці. Перший городок—усе кравчики, другий городок—усе ткачики, третій городок—усе шевчики. Чуб. III. 387.

Кравецький, а, е, Портняжеский.

Кравніє, ка, м. Раст. *Odontites rubra*. Вх. Пч. I. 11.

Кравцівна, ни, ж. Дочь портного.

Кравцювати, цюю, аш, м. 1) Портняжить, шить. Жидки сидять, кравцюють руками швидкими та сухими як кість. Левинц. I. 95. 2) Быть портным.

Кравченю, ка, м. Сынъ портного.

Кравчик, ка, м. Ум. оть кравець.

Кравчина, ни, ж. Названіе войска, собраннаго въ концѣ XVI в. С. Наливайкомъ. Обізався Наливайко—не стало кравчини! Обізався козак Павлюга—за нею полизу Шевч. 52. Славна стала та кравчина, як на Польщу стала, вовулакам, католикам источи зрабу здала. Срезн., Запорож. Стар. I. 39.

Кравчиха, хи, ж. Портниха или жена портного. Желех.

Краголь, гля, м. 1) Родъ кегля. КС. 1887. VI. 478. См. Краноль и сираоль. 2) Родъ скалки для катанья? (Хуста) кичала в краю на столі. Чуб. III. 290.

Крагу́лець, льця, м. 1) Ястребъ, *Nisus communis*. Вх. Уг. 324. 2) Родъ звонка или бубенчика на шеѣ овцы или козы. Вх. Уг. 247.

Крадемі, нар. = Крадькома. Вх. Зн. 29.

Крадений, а, е. Краденый. Не їсть пан дяк црей, бо крадені. Ном. № 6893.

Крадіж, жу, м. Кража, воровство.

Крадіжка, ки, ж. = Крадіж. Диха нагідка црив від крадіжки. Посл.

Крадіжний, а, е Воровской. Крадіжні гроші. НВолын. у.

Крадій, дія, м. Воръ. Лубен. у.

Крадіня, ня, с. = Крадіж. Хиба на-сіння—крадіня? Набра на й тишов. Драг. 380.

Кра́ди, нар. = Крадькома. Желех.

Кра́дці, нар. = Крадькома. Желех.

Крадько, ка, м. = Крадій. Желех.

Крадькома́, нар. Украдкою. У наметі поставили образ Пресвятої і крадькома мо-лилися. Шевч. 365. 3, хати не виходив, хиба пізно, крадькома. МВ. II. 193.

Крадьока, ки, м. = Крадій. Мир. у. Слов. Д. Эварн.

Крадіючий, а, е. Крадущій. Роди, Бо-

же, і на трудячого і на крадіючого. Ном. № 10134.

Крадійний, а, е=Крадіючий. Уроди, Боже, на трудящого, на ледащого, на просящого, на крадіючого и на всякую долю. Грин. I. 16.

Краєвий, а, б. М'єстний. Широко роскидав він вісти про краєве душовенство. Левич. I. 180.

Краєць, яця, м. Кусокъ. Хліба не стало, витросив був краєць у чоловіка. Мир. ХРВ. 216. См. Окраєць.

Краєчка, ки, жс. Ум. отъ крайка.

Краєчок, чка, м. Ум. отъ край.

Країна, ни, жс. Край, страна. Да дивись, дивись, да, бусурмене, на свою країну. Мет. 179. Нема в світі, як своя країна! Рудч. Чп. 248. Рідна країна. Родина, отечество. Ум. Країнна, країнонька, країночка. Ой пошлю я зозуленьку у чужую країноньку. Грин. III. 410.

Край, краю, м. 1) Край, кінець. Суне, суне той кузмік аж на край столу,—поки впає і розбився. Харьк. До краю одержі його приторкнулись. Ев. Мр. VI. 56. Нема краю тижому Дунаю. Мет. 14. Уразив він моє серце в самий край. КС. 1882. X. 37. Од краю до краю. Изъ конца въ кінець. Тому доля запродала од краю до краю, а другому оставила те, де заговити. Шевч. 75. 2) Кінець, окончаніє. Він отто перемовив та й край, більш нічого й не промовив. Екатер. г. Край уже! більше не хочу сьогодні робити. Харьк. Оце ж моему наймитованню край. Полт. До краю. Окончательно. Він і перш був ледащо, а як прийшов з війська, то вже до краю розлайдався. Подольск. Краю, до краю доводити. Оканчивать, приводить къ концу. Треба краю доводити, коли й де вінчати, на й весілля. Шевч. 107. Та доведу вже до краю, доведу—спочину. Шевч. 206. 3) Бортъ (судна). Мнж. 179. 4) Берегъ. На широкім Дунаю, недалеко від краю козак потопав. Гол. I. 115. 5) Сторона. Ой ходімо, товаришу, ди на той край помалу. Мет. 85. 6) Край, страна, область. Ой визволи, Боже, нас всіх бідних невольників з тяжкої неволі, з віри бусурменської на яснї зорі, на тижі води, у край веселій. ЗОЮР. I. 214. Тяжко-важко змірати у чужому краю. Шевч. Рідний край. Родина, отечество. От і вишодили з Запорожжя один за одним стьмачи козацькі... супротив ворогів рідного краю. К. ЧР. 11. Треба рятувати рідний край. Стор. МПр. 57. 7)

Кусокъ (хлѣба). Як хліба край, то й під вербою рай. Посл. 8) Употребленное какъ нарѣчіе: а) Очень, крайне. Тут край треба грошей, а їх нема. Волч. у. Мені край треба продати корову, а нічу купити. Волч. у. б) На концѣ, на краю. Дово вони на моїмъ край села стояли. Макс. А думка край світу на хмарі пуля. Шевч. в) Возлѣ, около, при, надъ. Котору дитину любила-кохала,—край себе не маю. Макс. Виплакала карі очі, край козака стоя. Нп. Тільки край мою серденька як гадина в'ється. Грин. III. 220. По діброві вітер віє, пуляв по полю, край дороги не топаю. Шевч. Надибав дівчину край долини. Гол. I. 120. Моя хата край води. Нп. Ум. Краєчок, крайокъ. З краєчку рожжево зорялося од снід сонця. МВ. II. 188.

Крайка, ки, жс. Кромка. Чуб. VII. 417. Гол. Од. 50. Употребляется женщи-нами какъ поясъ. Ум. Краєчка. Боржій на себе запаску, краєчку нашивку підперезала. Г. Барв. 141.

Крайнебо, ба, с. Небосклонъ, горизонтъ. Схилившись на руку, дивлюся я в єчірне крайнебо далеко й глибоко.

Крайніє, ка, м. В нашого пана, пана крайника, писано, ей писано, злотно му терем писано. АД. I. 44.

Крайній, я, в. Крайній. Зачму свататися з крайньої хати. ЗОЮР. I. 309.

Крайок; йка, м. Ум. отъ край.

Крайчик, ка, м. Конячик. Бачив крайчик повняка місля. МВ. III. 58.

Крак, ка, м. Кустъ. У нас де крак, там і козак. Ном. № 772.

Кракати, каю, еш, гл. 1) Каркати. Як летіла ворона до гори, то й кракала. Ном. 2) Таскати? Да мене жиди злани, за чуприни кракали. Чуб.

Краколь, зля, м. =Осраколь. Желех.

Кракоч, ча, м. Тараканъ, Periplaneta orientalis. Вх. Уг. 247.

Кракун, на, м. Воронъ. Вх. Зн. 29.

Кралєвський, а, в. Королевскій. У землі кралєвській добра нема. Мет. 388.

Кралєчка, ки, жс. Ум. отъ краля.

Краль, ля, м., также пташачій краљ=Кріликъ. Вх. Уг. 247.

Кралька, ки, жс. Раст. Златоцвѣтъ, Chrysanthemum leucanthemum. Вх. Уг. 247.

Краля, лі, жс. 1) Королева. Король каже: потіха моя! Краля каже: понібель моя. К. ЧР. 43. Король і краля не знам, як шанувати Колумба. Ком. I. 2) Красавида. Таку крамо висватам, що хоч за

метмана, то не сором Шевч. 107. *І що ж то за хороша з лиця була!... Здається, і не змалювати такої крамі.* МВ. (О. 1862. III. 35). 3) Дама (въ картахъ). РС. 1887. VI. 463. Ум. Крапелча, крапльна. *Не бійсь, моя крапелчко, каже дід.* Стор. I. 113.

Крам, му, м. 1) Товаръ. *На готовий крам найдеться пид.* Ном. № 4622. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 43.

Крамарѣнко, ка, м. Сынъ торговца.

Крамарѣне, ка, м. Ум. отъ крамаръ.

Крамарѣха, хи, ж. Жена торговца.

Висока довигобара крамарѣха, товстого крамарѣ жінка, Мир. Пов. II. 67.

Крамарѣвна, ни, ж. Дочь торговца.

Крамарѣни, ні, ж. Лавка. *Завтра день базарний, Петру Лукичеві треба рано в крамарні бути.—Людей труїти тилою чехоней! подумала Христя.* Мир. Пов. II. 55.

Крамарѣчка, ки, ж. Ум. отъ крамарѣшка.

Крамарѣчок, чеа, м. Ум. отъ крамарѣ.

Крамарѣство, ва, с. Торговля. *Одначе протисся (до багатства) не крамарѣством, а бѣльше промыслами.* Левид. I. 239.

Крамарѣський, а, о. Торговый, купеческій. *Говорив про свої крамарѣські діла.* Мир. Пов. I. 172. Крамарѣський віз простуонити. МВ.

Крамарѣчук, ка, м. 1) Сынъ торговца. 2) Незначительный торговецъ. 3) Приказчикъ.

Крамарѣ, ри, м. 1) Купецъ, торговецъ, лавочникъ. *Геть к нечистому, переславський крамарю!.. Се то, бач, що Сомко мав в Переславі свої крамні коморі в ринку.* К. ЧР. 25. *Булм і крамарі, чехоні, чумаки і запорожчики.* Стор. МПр. 126. 2) Разнощикъ товара, преимущественно краснаго, коробейникъ. Ум. Крамарѣни. Мил. 95. Крамарѣчоні. Крамарѣ, крамарѣчку, прочини кватирочку. Мет. 189.

Крамарѣка, ки, ж. Торговка, лавочница. *Та немає тіх крамарѣк, що продають ріднеських маточок.* Мил. 205. Ум. Крамарѣчка. *Ой крамарѣко, крамарѣчко, скажи ж мені всю правдочку.* Чуб. V. 910.

Крамарѣвати, рію, еш, м. Торговать, быть торговцемъ. *Дядьки сміються з його, яким він том рю була крамарѣвать.* Рудч. Ск. II. 28.

Крамни, ні, ж. Лавочная, покупная матерія. *Іспи чи та мале дитя в тонку крамину.* Мил. 120.

Крапкати, каю, еш, м. О воронѣ: каркать. Вх. Уг. 247.

Крапний, а, б. Лавочный. *Ми з Одаркою за нікольством не понапрядали на рушники та на хустки, то я оце крамне вам покупила.* Г. Барв. 330. *Мати хотіла одняти його в козачину, в нові крамні шитанці.* Левид. I. 245. Крапна комора. Лавка. *Голота... давай коло крамних комір поратись!* К. ЧР. 360. Ум. Крапненький. *Найайка дротянка з кілка не бубує, сорочка крапненька кров'ю закипає.* Чуб. V. 494.

Крапнина, ни, ж. = Крамина. *Де ж тобі, мила, крамнини шукати? Будеш, миленька, в плосконній лежати.* Нп. *Навчали її рідная мати... в дорогу крамнину сповиваючи.* Чуб. III. 388. У тих москалів усяка краминка в Черниг. г.

Крапниця, ці, ж. 1) Лавка. *Завів крапницю з тютюном.* Левид. Пов. 6. *Зайшов собі в таку крапницю, де продають фли-милі і всякі ласощі.* Гатц. 62. 2) Дошечка у сапожниковъ, на которой рѣзуть товаръ и выстругиваютъ гвозди. Константиногр. у. Ум. Крапнична.

Крамовий, а, б. = Крамний. *Скидала плаття все крамовее, а надівала все золотее.* Чуб. III. 396.

Крамп, мѣу, м. Ум. отъ крам.

Крамплі, лів, м. Щетка для чесыванія шерсти: деревянная доска съ ручкой, усыянная мелкими проволоочными крючками. Гол. Од. 40.

Крамплювати, люю, еш, м. Чесать шерсть чесальными щетками, крамплями. Гол. Од. 39.

Крамплюецъ, льця, м. Часть ткацкого станка. См. Верстат. Шух I. 254.

Крапський, а, б. = Крапний. *Крапська сорочка.* Гол. Од. 50. *Свита крапська.* О. 1861. XI. 26.

Крапувати, мую, еш, м. Торговать. *Пойхала Галя крапом крапувати.* Чуб. V. 912. *Крапуєти на тисячі.* Мир. Пов. II. 71.

Крапчати, чу, чіш, м. = Крапкати. Вх. Уг. 247.

Крап, пу, м. Раст. Rubia tinctorum L. 3Ю30. I. 134.

Крапати, паю, еш, м. Брызгать, капать. *Дощик крапав.* Рудч. Ск. II. 75.

Крапеліна, ни, ж. = Крапли. Ум. Крапеліна, крапеліночка. *А дощику ніхто і крапеліники не бачив.* Кв.

Крапелъка, ки, ж. Ум. отъ крапли. **Крапистий, а, о**. 1) Крупный (о

дожді). Да пішов дощик краплистий, да уродив черчик черчистий. Мет. 233. 2) В краплинках. Дві великі подушки у краплистих темних пошивках. МВ. II. 200.

Крапля, лі, ж. Капля. Виточить з мене останню краплю крові. Стор. МІПр. 93. Краплями ніт тече. Св. Л. 11. Ум. Крапельня. Довго держав він чарку коло рота, висмоктовував останню крапельку. Левид. I. 137.

Крапівий, а, е. В краплинках. Хто червоною пояса продає, а хто крапового пояса тече. МВ.

Крапчастий я **крапчастий, а, е** == **Краплистий.** Крапчастий дощ. Мнж. 148. Дощ не дуже краплистий,—він дрібний. Змієв. у.

Крас, су, м. == **Краса.** Вдовонька не дівонька, не дівочий крас. Чуб. V. 74.

Краса, об, ж. 1) Красота. Дочка в тебе буде на весь світ красою, а зять—на весь світ славою. К. ЧР. 56. Ой хоч знайдеши з дугою косяю, да не знайдеши з такою красою. Нп. Красі набірається. Хорошгть. Поки Летуш ріс та краси набірався, Фрузіна ледичила, старілася. Св. Л. 65. 2) Раст. *Amargantus caudatus* L. ЗЮЗО. I. 111. Ум. **Красонька.** Свою красюньку утерлася, зоть я й молода. Макс. Круз нове люстренько гнилядалася, сама своїй красюньці дивуалася. Чуб. V. 6.

Красень, ня, м. Красавець. Мир. ХРВ. 131.

Красівий, а, е. Придаючий красоту. Прибіли до його трупця, покотили цілющою водою—він сиймивсь; покотили красюдою—то був гарний, а це ще краційий став. Мнж. 17.

Красій, а, е. Пестрий, різноцвѣтний. Вх. Зн. 29. **Краса.** Названіє корови. Kolb. I. 65.

Красило, ла, с. Красная краска. Та й купили білмла, це й чорного чорнила, червоного красила: їдам бороди білтити, хлопцям пояси красити, дітятам записки чорнити. Грин. III. 95. Ів. 81.

Красіти, шу, сійш, л. 1) Дѣлять красивимъ, украшати. Далеко ніког не кричить. Чуб. I. 263. Ой ясна красна калімонька в лузі, рясніше-красніше ваш поїзд! Ваш поїзд боляре красить. ХС. XII. 428. 2) Красить, окрасивати. Да пішов дощик краплистий, да уродив черчик черчистий, да не зміла Маруся носити, да не зміла красити. Мет. 233. 3)—рід. Свадебний обычай в понедѣльникъ: перевязувати жен-

щинамъ волоса красними нитками по полученіи навістіа о цѣломудріи новобрачної. **Красять рід, що хороша молода.** Мнж. 125.

Красітчий, а, е. 1) Очень красивый. Вх. Лем. 428. 2) Очень хороший. Вх. Лем. 428.

Красітчию, нар. 1) Очень красиво. 2) Очень хорошо. **Квіт пахне красітчию.** Вх. Лем. 428.

Красіти, сію, еш, л. Красоваться. Ой там на юрі, на красі, красіє кукіль у осі. Чуб. III. 139.

Красітка, ки, ж. == **Красотка.** Желех. **Красітний, а, е.** 1) Красивый. Вх. Лем. 428. 2) Хороший. **Красітна вода,**—можно ся й напийти. Вх. Лем. 428.

Краска, ки, ж. 1) Краска. Кружок би я розмалював, краски мені подарували. Ком. II. 2) Цвѣтокъ. Чернигов. Продай, Кулишко, красючку за шапоку. Ном. № 13297. Зійду я на юру, аж красючки ірають. Не ірайте, красючки... Мені в батька не зжити, мені віночків не вити. Чуб. III. 189. 3) Цвѣтъ на хлѣбныхъ растеніяхъ. Краску з жита збило вітромъ. Харьк. г. Ум. **Красочна.**

Красівечко, ка, с. Рум'яни? Твоя Мар'яшка хорошенька, без білого білечка біленька, без красною красівечка красенька. Чуб. IV. 70.

Красій, а, е. Прекрасний, красивый; хороший. Не родися красна, та родися часна. Ном. № 1674. За тиждень прийшла в Київ: Красій, Боже який! МВ. I. 23. Ой я знаю, ой я знаю, чою мила красна: перед нею й поза нею впала зоря ясна. Нп. Ти, козаче молоденький, слова твої красні. Мет. 107. Хто б мав таке слово пишне да красне, щоб так як на картині знамовав той монастирь. К. ЧР. 99. **Красій сей світ!** Федьк. **Красна діва.** а) Созвѣздіє Дѣвы. б) Радуга. Чуб. VII. 575. Ум. **Красненький, краснєсенький.**

Красно, нар. Хорошо, прекрасно, красиво. **Красно в садочку.** МВ. I. 140. Трі дні не живився, а красно дивився. Ном. № 12567. На усялях грає, красно стіває. АД. I. 33. **Красно, краснєнько дякую.** Очень, весьма благодарень. (Галиц.) Ум. **Краснєнько, краснєсєнько.**

Красноголовець, вид, м. Грїбъ, *Agaricus emeticus.* Гаюку, шкуку, дай гриба й бабку! сирійжку з добру дїжку, красноюловця з доброго молодця! Ном. № 340.

Краснозірка, ки, ж. Красная крымская соль. Сумск. у.

Краснокорінь, ня, м. Раст. а) *Echium rubrum* L., б) *Onost. echioides* L. ЗЮЗО. I. 121, 130.

Красномовець, вид, м. Ораторъ, красно-рѣзкий. *Іов хоче... довести, що він не зпираний красномовець над Савхура.* К. Іов. 26.

Красномовний, а, в. Краснорѣзкий. Левиц. Пов. 52.

Красномовність, ности, ж. Красно-рѣзче. Нічна доба, чарка гюрляки додають красномовности навіть не красномовній речі о. Мойсея. Левиц. I. 138.

Краснописний, а, в. Каллиграфическій, красиво написаний. Желех.

Красопись, сі, ж. Каллиграфія; чистописаніє. Желех.

Краснопірка, ки, ж. Рыба: *Scardinius erythrophthalmus*. Браун. 28.

Красоталь, лю, м. Раст. *Salix acutifolia* Willd. ЗЮЗО. I. 134.

Красюк, ка, м. Грибъ изъ породы *Boletus*. Киев. г.

Красовитий, а, в. Красивый. *Удовине личко красовите.* МВ. II. 146. *Пані моя, пані влюбленая, моя красовита!* Мет. 122.

Красовиця, ці, ж. Красавица. *Що то вже за молодиця була красовиця!* МВ. II. 182.

Красбля, лі, ж. Раст. Настурція. *Тро-раеолум majus. От пристомила (муха) на красолі та й думає про те, що як то гарно жити на волі.* Гліб.

Красотá, ті, ж. = **Краса.** Ой тяжко жаль мені русої своєї коси, красоти дівоцької. Мет. Божою красою людей вѣселити. Шевч.

Красотворний, а, в. Творящий красу. *Божий день на землю красотворний прийде.* Костом.

Красотка, ки, ж. Красавица (о дівушкѣ, ребенкѣ). *Моя ти красотко!* Вх. Уг. 247.

Красочка, ки, ж. Ум. отъ красака.

Красти, кра́ду, деш, и. Красть, воровать. *Телят боїться, а волів краде.* Ном. № 3034.

Кра́стися, кра́дуся, дешся, и. Под-грабдываться. *Крадеться як вовк.* Ном. № 2977. *А із яру в кирѣ козичий тхос крадеться.* Шевч.

Красування, ня, с. 1) Красованье, состояніе того, кто или что красуется. 2) Цвѣтеніє (о хлѣбахъ). Ум. Красуваннечко. Грин. III. 404.

Красувати, сую, еш, и. Красоваться, цвѣсти.

Красуватися, суюся, ешся, и. 1) Красоваться. *Пишається, красується, сонце зустрічає.* Шевч. 219. *Чесна дівка красується косою.* Кв. *Весело йому, легенько і світ йому красується.* МВ. 2) Цвѣсти (о хлѣбѣ). *Жито красується.* Ном. № 10163.

Красулька, ки, ж. 1) Ум. отъ красу́ля. 2) Насѣк. *Karabus nitens.* Вх. Пч. I. 5. 3) мн. = **Красоля.** ЗЮЗО. I. 139.

Красу́ля, лі, ж. Насѣк. *Calomosa scorhanta.* Вх. Пч. I. 5.

Красу́нок, неа, м. Родъ хлѣбнаго жука. Кобел. у.

Красу́ня, ні, ж. Красавица. *Й я не молода, але й дачита красуня—нічого схазати.* Левиц. ПЮО. 372.

Красу́ха, хи, ж. = **Красуня.** Загадка: *Прийшов дід (мороз), зробив міст (крига), прийшла дівка красуха (весна), по мосту тула,—міст розвалився.* Грин. I. 249.

Кра́сь, сі, ж. = **Крас.** Вх. Лем. 428.

Кра́сьюк, ка, м. Красавецъ. Желех.

Красу́чка, ки, ж. 1) Красавица. 2) = **Красулька.** Канев. у.

Кра́та, ти, ж. = **Грата.** *Коли ж вони впадають у кайдани і мучаться за кратами в темниці.* К. Іов. 79.

Кра́шанка, ки, ж. 1) Окрашенное пасхальное яйцо. *На великдень, на соломі проти сонця, діти грались собі крашанками.* Шевч. 461. *Де той у Бога великдень, а він уже із крашанками!* Ном. № 2619. 2) Яйцо вообще. КС. 1891. V. 191. *Низом у крашанки буде жовток, а верхом буде лушпайка.* Ком. I. Ум. **Кра́шаночка.** Мнж. 47.

Кра́шенік, ка, м. = **Крашеняк.** Вх. Зв. 29.

Кра́шеніці, цѣ, ж. мн. Красные суконные штаны у гудуловъ. Шух. I. 120.

Кра́шенієк, ка, м. Окрашенный въ красную краску сердаи Шух. I. 126.

Кра́шати, щаю, еш, и. 1) Дѣлаться болѣе красивымъ, хороше́ть. 2) Улучшаться.

Кра́ще, нар. Лучшее.

Кра́ший, а, в. Ср. ст. отъ кра́сний. 1) Болѣе красивый. *Така дівка, кажу, що кращої в селі нема: біла, повна, тіло ніжне—як панночка.* Стор. *Хороший, хороший! Був би ще кращий,—та вже нікуди.* Ном. № 8467. 2) Лучший. *Я тобі не парі, а в сірій свитині, а ти титаірона.* Кращого вітай. Шевч. 142.

Кра́штія, щію, еш, и. Быть лучшимъ? *Дужче краштіє, як чрего.* Полт. г.

Кращішати, шаю, еш, ш.—Кращати.

Кращіший, а, е. Ср. ст. отъ кращій. *Над Марусю нема й кралі кращішої.* Харьк.

Кранныя, ня, с. 1) Разрѣзываніе. Мелех. 2) Кройка.

Крати, крāju, еш, ш. 1) Рѣзати, разрѣзывать. *Нблучко крājuть.* Грин. III. 10. *Крати коровай дрібненько.* Мет. *Опанас поставив чарку, доследиць крає.* Мкр. Н. 2) Кроить. *Сукню крājuте.* Грин. III. 101. 3)—сѣрце. Раздирать, разрывать сердце. *Не край мого сѣрця.* Мет. 12.

Кратися, крājuся, ешся, ш. О сѣрдцѣ; разрываться. *Кратися сѣрденько на дві половини.* Чуб. У. 47. *А в мене ся сѣрце крає, шо м' любив, а не бзлє.* Гол. I. 294.

Кревавий и пр.—Кривавий и пр.

Кревање и крєвно, нар. До кроваваго пота, усердно; очень сильно. *Ми трудимся крєвно, а ви знай лежма лежите.* Харьк. *Роби крєвно і ходи певно.* Ном. № 9965. *Почая црکو і крєвно ридати.* Мир. Пов. I. 162.

Крєвний, а, е. Кровный. *Умирь і не певний усім відьмам родич крєвний.* Ном. *Крєвна родина.*

Крєвність, ности, ж. Родство.

Крєвно, нар. См. Крєвно.

Крєденець, нця, м. Буфетъ, посудный шнапъ. Левч.

Крєжити, жу, жиш, ш. Беречь, скупиться. Мнж. 183.

Крєйда, ди, ж. Мѣль. *Побілів як крейда.* Ном.

Крейдяний, а, е. Мѣловой. *Ой ти горо крейдяная.* Чуб. *Викопали печеру у крейдяній горі.* МВ. II. 73.

Крейдянка, ки, ж. 1) Мѣсто, гдѣ добывается мѣль. Суджан. у. 2) Посуда для разбалтыванія мѣлу.

Крєймах, ха, м.—Крєм'ях. *А Маруся тут же знайшла черепочки та давай у крєймахи врати.* Кв. I. 40. Ум. *Крєймашок.* Ив. 39.

Крєкотень, тня, м. Крехтунъ, старый, постоянно крехтящій человекъ. Хорольск. у.

Крєктати, кчу, чеш, ш. Крехтѣть. *Дуניתъ із печі горщик, аж крекче.* ЗОЮР. I. 34.

Крєля, лі, ж. Большая льдина. Вх. Зн. 29.

Крємєзливий и крємєзний. 1) Крѣпкій, здоровый. *Не закупуї дитину, то*

воні буде крємєзлива. Берд. у. *Старинні люди були крємєзніші.* Харьк. 2) Твердый, неуступчивый. *Хазяїн був чоловік крємєзний и поровлигий.* МВ. II. 76.

Крємєйіна, ни, ж. 1) Кусокъ кремня. *Котилася крємєнина.* Нп. 2) Кремнистое мѣсто. *Прилетів орел з чорної хмари, убив голубия на крємєнині.* Мет. 107.

Крємєйістий, а, е. Кремнистый. *Усе порожевіло: крємєністі шпиль, вірючий Дніпро.* МВ. III. 125.

Крємєйця, ці, ж. Раст. Petasites officinalis. Шух. I. 22.

Крємєзний, а, е—Крємєзний. Баба крємєзна. Черк. у.

Крємєнєць, нця, м. Ум. отъ крємєнь.

Крємєнний, а, е. Кремневый. *Ой ти, горо крємєнная!* Мет. 37.

Крємєння, ня, с. соб. отъ крємєнь. *Я маю велими дорогий крам: шпильки і юшки, крємєння і яюльки.* Макс. (1849). 70.

Крємєнчик, ки, м. Ум. отъ крємєнь.

Крємєнь, меню, м. 1) Кремень (минералъ). 2) Кремень для высканія огня. *Ой продала дівчина грєбін да купила козаковъ крємєнь.* Нп. *Я, добродію, був колись крємєнь, а тепер і зубки не стою.* ЗОЮР. Ум. *Крємєнєць, крємєнчик.* *Легсали зубка, крємєнєць.* Котл. *Поляділа в маманєць,—аж молечка й крємєнєць.* Нп. *Крєміть, крєміть, крємєнчики.* Чуб. У. 548.

Крємєнєць, лця, м. 1) Косякъ для укрѣпленія полки. Волын. г. 2) Палка для связыванія узломъ концевъ веревки.

Крємєплє, ля, м. 1) Узявся за крємєплє добре. Ном. № 13876. 2) Кремплі и пр.—Крамплі и пр.

Крємсати, саю, еш, ш. 1) Обрубывать, обтесывать. 2) Переносно: плохо, немудло дѣлать что.

Крєм'ях, ха, м. Округленный по возможности кремешекъ, просто камешекъ или черепокъ, употребляющійся при нгрѣ у крєм'ях. Ив. 39. *Нумте у крєм'яхи пуляти.* *Оббивсь як крєм'ях.* Ном. См. *Крєймах.*

Крєніль, ля, м. Бабка (игральная кость). Шейк. Слов. 15.

Крєп, пу, м. Мощь, крѣпость, сила. *Мій син був таки здоровенький і крєп був у руках у його, роботи не боявся він.* Екат. у.

Крєпакъ, ка, м. Крѣпостной. *А свя Іван Золотаренко та був крєпак.* МВ. I. 37.

Крєпацтво, ва, с. Крѣпостное состояніе. *Такий то виходився хороший, мотор-*

ний, і не пізнати його, що в іркому крєпаській зріс. МВ. I. 37.

Крєпаський, а, е. Крєпостной. А він був з роду крєпаського. Шевч. Передм. V.

Крєпаська, ки, ж. Крєпостная. Ти, дякують Господові, не крєпаська: твоя праця не зине дурно. МВ. I. 36.

Крєпакки, ків, м. мн. Пирожки съ капустой, сливами или рыбой. Kolb. I. 86.

Крєсак, ка, м. Кремневое ружье. Крєсак стрілецький. Федьк. I. 19.

Крєсало, ла, с. Огнєво. А тим часом кетє ми кресало та тютюну. Шевч. Ти курець?—Курець.—А є люлька, кресало й іманець? Рудч. Ск.

Крєсанни, ня, с. Высєканіє огня.

Крєсаночка, ки, ж. Ум. отъ крєсаня.

Крєсаня, ні, ж.—Крисаня. На голові кресаня є салки наваз. Федьк. А брат убереться, кресаню з полами насуне на чоло. Федьк. Ум. Крєсаночка. Здоймив, здоймив кресаночку та й перєхрєстився. Гол. I. 230.

Крєсати, крєшү, шєш, одн. в. крєснүти, снү, нєш, м. 1) Высєкати, высєчь огонь. Один став кресати, щоб кашу варити. Сніп. Щось у полі та за військом їде, шаблями огонь крєше. Грин. III. 463.

2) Бить, колотить, ударить. Та й став по ребрах ще кресать. Сніп. 188. Осуєається... щоб була з н'чних очей не креснув зачєпа. Мир. ХРВ. 260. **3)** Подковами звєвѣть. Пішов козак дорогою, підківками крєше. Грин. III. 376. **4)** Быстро дѣлать радъ однѣгъ и тѣхъ же движеній (при работѣ и пр.). Женці молодії, серці золотії,—так і крєс та. Г. Барв. 347. Ой мали мєлє, вода реєє, а колєсо крєше, а колєсо крєше. Грин. III. 70.

Крєсатися, шүєя, шєєся, м. Дратися, биться. Шлири воли як соколи рогами ся крєшуть. Гол. IV. 455.

Крєсєво, ва, с.—Крєсало. Шух. I. 129.

Крєснути, сну, нєш, м. Таять. Крєпа почина крєснути.

Крєснүти. См. Крєсати.

Крєсь! меж, виражающее звукъ высєканія огня. Крєсь да й єсть! Посл.

Крєт, та, м.—Крїт. Вх. Лєм. 428.

Крєтївка, ки, ж. Кучка земли, поднєтая кротомъ. Вх. Лєм. 428.

Крєчєт, та, м. Крєчєть. Закуркають крєчєти сизі. Макс.

Крєчний, а, е.—Грєчний. Зачєкай мя, крєчна панно. Гол. I. 130.

Кривак, ка, м. 1) Кривое дерево (срублен е). Вх. Зн. 23. **2)** Посуда, въ которой жарятъ поросать. Подольск. **3)** Зяцѣ. Вх. Уг. 247.

Криванжє, жї, об. Хромой, кромєя. Мнж. 183.

Кривда, ди, ж. 1) Несправедливость, обида. І велїє панам лєхам на Україні чотирі місяці стояти, а ні козаку, ні мужику жєадної кривди чинити. Макс. **2)** Нєправда. Чия правда, чия кривда і чий ми діти. Шевч. 46. Чия кривда, нехай того Бог скарає. Ном. № 2293. Ум. Кривдонька, кривдочка.

Кривдити, джу, диш, м. Обижать. Хто кривдить людей, той кривдить своїє дітєй. Ном. № 2296.

Кривдиця, ці, ж.—Кривда. Жєлєх.

Кривдий, а, е. Обидный, несправедливый. Цинування, складєне українським народом Москві і москалям, не повинно бути кривдєне за-дєля Москви. Левїц. (Правда, 1868, 449).

Кривдио, нар. Несправедливо, обидно. Е, братїї, так на мене кривдио: у мене н'ятеро дітєй, а стїки землі мені даєтє. Канєв. у.

Кривдонька и кривдочка, ки, ж. Ум. отъ кривда.

Кривдуватися, дүюєя, єєєя, м. Обижаться. Ви, діду, не кривдуйтеє тим, що ми вас не вибрани. О. 1862 V. 7.

Кривєнький и кривєсенный, а, е. Ум. отъ кривий.

Кривий, а, б. 1) Кривой, искривленный. Кум крєсно говорить, але кривий писок має. Ном. № 2982. Кривє дерево не дулько випрямитися. Ном. № 3216. **2)** Хромой. Усім подєв вєчєрати, а одному старому кривому вєковї нічого було дати. Чуб. I. 51. **3)** Ложный, неправый. В моїх словах не знайдєтє лукавєств, я знаю й сам, що прєстє, що кривєє. К. Іов. 15. **4)** Кривє слово. Противорѣчіє кому. Так уже її поважали, що, мовляв, і кривєю слова боялись. Сам. 229. **5)** Кривим оком поглядати. Косо смотрѣть. На козацьку Україну кривим оком поглядати. Макс. **6)** Кривий тєнєць. Весєняна хоровадна ягра. Чуб. III. 32. О. 1861. XI. Свид. 40. **7)** Кривє зілля. Раст. Polygonum bistorta. Шух. I. 22. Ум. Кривєнький, кривєсенный, кривєсінный. Така... гарна, тільки трошки кривєнька. Рудч. Ск. II. 33. Горобичок м'ягєсінный, на нї жєнєку кривєсінный. Грин. III. 662.

Кривина́, нѣ, жс. Кривизна. Положи дерево кривиною вгору. Волч. у.

Кривѣти, влѣю, виш, гл. 1) Кривить. 2) Поступать несправедливо. Він перших вас за кривду покарає, дарма, що ви кричили за для його. К. Іов. 28.

Кривѣтисѣ, влѣюсѣ, вишсѣ, гл. 1) Искривляться. Чобіт кривитисѣ. 2) Кривиться, дѣлать гримасу. Матері, батьки кривилисѣ. Мкр. Н. 35. Хто н'є, той кривитисѣ; кому не дають, той дивитисѣ. Ном. № 11493.

Кривісінький, а, о. Совершенно кривой.

Криво́, нар. 1) Криво. Криво забив кілка. Хоч криво впрі, та поїхав так. Ном. 2) Не такъ, какъ слѣдуетъ, непода; ложно. Коли ною моя ступила криво. К. Іов. 66. В тім себе милни і на криво цілиш. ЗОЮР. I. 317. Не свідкуй криво. Ев. Мр. X. 19.

Кривобѣдрый, а, о. 1) = **Кривоклубий.** Желех. 2) О четырехугольникѣ: косоугольный. Напр., о плотѣ: когда плотъ сплавной дѣса, ударившись о что-либо и скосившись, превратится въ косоугольникъ. Черк. у.

Кривобѣдро, нар. Косоугольно. Напр., о плотѣ говорятъ, что онъ плыве кривобѣдро, т. е. его бока не параллельны берегамъ. Черк. у.

Кривобѣкий, а, о. Искривленный. Людей чимало на землі, а доведеться одиноким, в холодній хаті кривобѣкий, або під тином простатись. Шевч. 658.

Кривобічний, а, о. Ложно вѣрующій, не правобічний. К. Кр. 112.

Кривов'язий, а, о. Кривошей. Вх. Зн. 29.

Кривоголовий, а, о. Съ уродливой головой. Вх. Зн. 29.

Криводушний, а, о. Несправедливый, безсовестный. Родились ви на світ зрадливі, з утроби виїшли криводушні. К. Псалт. 132.

Кривоклѣбий, а, о. Съ кривыми бедрами. Желех.

Кривошій, а, о. Плохо говорящій, косноязычный. Тим язикам мизим, калікам кривошійм. К. Дз. 25.

Кривоніг, ногу, м. Родъ вышивки. Чуб. VII. 415, 427.

Кривоніс, нѣса, м. Съ кривымъ носомъ. Хм кривоніс, аби Бог приніс. Чуб. I. 245.

Кривонігий, а, о. Хромой, косопалый.

Були бияті і убогі, прямі були і кривоногі, були видючі і сліпі. Котл. Ен.

Кривошій, а, о. Косоглазый. **Кривошійкий, а, о.** Съ кривымъ лицомъ, съ кривою рожей. Чуб. VII. 385.

Кривошлѣкий, а, о. Кривошлечій. Хотѣла мене мати та за третього дати, аж той третій такий кривошлечій. Чуб. V. 497.

Кривоприсяга, ги, жс. Ложная клятва, ложная присяга. Желех.

Кривоприсяжний, а, о. Клятвопреступный. Кривоприсяжний... славо! К. Дз. 74.

Кривоприсяжство, ва, с. Ложная присяга, клятвопреступленіе.

Кривов'ятій, а, о. Съ кривыми пятками. Хотѣла мене мати за п'ятого оддати, аж той п'ятій стидкий, кривов'ятій. Чуб. V. 497.

Криворотий, а, о. Съ кривымъ ртомъ. Баба брідка криворота. Котл.

Криворучка, ки, об. Человѣкъ съ кривой или увѣчной рукой. Желех.

Кривосудія, ці, м. Неправедный судья. Кривосудія ти, небоже! Гол. II. 95.

Кривоштей, а, о. = **Криворотий.** Жел. **Кривошей, шій, об.** Кривошей человекъ. Ум. Кривошейна.

Кривувати, вѣю, еш, м. Быть хромымъ. Я кривуючи живу. Г. Барв. 226.

Кривулечка, ки, жс. Ум. отъ криву́ля.

Криву́лька, ки и криву́льця, ці, жс. Ум. отъ криву́ля.

Криву́ля, лі, жс. 1) Всякая кривая, ломанная, зигзагообразная линия или полоска. Въ орнаментѣ (вышивки, раскраска досуды, рѣзба по дереву и металлу и пр.) криву́ля (чаще: криву́лька)—зигзагъ простой или составленный изъ кружечковъ и пр. Kolb. I. 48. Вас. 184. Шух. I. 281, 283. Любля такі їх (миски) показувать і білу велику, на вінязі хрещики, по бокахъ тружжи, і червону, що паски святять, з криву́льками і з зеленими голубами на дні. Сим. 233. Чумак у дорогі вирізує (на армі) складаним носемъ то доріжки, то криву́льки, то зубчики. Чуб. VII. 406. 2) Каракуля, плохо написанная буква. Хотѣ би великою криву́лею, аби було слово написане. Стулито ту криву́лю,—виходить слово. Г. Барв. 403. 3) Кривой кусокъ дерева,—напр., употребляющійся для полоза и пр. Въ загадкѣ криву́лею названа ложка: Чотири чотиречки та п'ятій Макаречко несуть криву́лечку через тин

та в вуличку. Грин. I. 249. 4) Въ товарномъ станкѣ: искривленный кусокъ древеснаго ствола, на который опирается лѣвая рука работающаго. Шух. I. 305, 306. Ум. Кривульня, кривульчя. кривульця. Засѣчь робит кривульню або кривульці—бѣжить зигзагами. Вх. Зн. 29. Ув. Кривуляка. Желех.

Кривулястий, а, о. Зигзагообразный. **Кривуляста плáхта.** Плахта съ узоромъ въ видѣ кривулі. КС. 1898. XII. 448.

Кривуляти, ляю, еш, м. 1) Искривлять, дѣлать кривья, ломанныя линіи. Желех. 2) Хромать, ковылить. *Безногий шов, кривуляе, на підси́нню простий став.* Чуб. V. 65.

Крѣга, ги, ж. Ледъ; пловучій ледъ. Тричі крѣга замірзала, тричі рославала. Шевч. 111. Холодный, як крѣга. Ном. Крѣга сирѣсла, крѣга йде. Ледъ тронулся. Скоро отсе крѣга скресла... Катря уже й веснянки заспівала. МВ. II. 77. Ум. Крѣженька, крѣйнина. Лице по горюхаткѣ сніженьки лежало, ой же по долиналх крѣженьки стояло. Чуб. III. 110.

Крѣгнати, наю, еш, м. Хирѣть; охать, стонать. *Старий дід крѣнае.* Вх. Зн. 29.

Крѣж, жѣ, м. 1) Крестъ. *Ой виступала Матір Божая, на крѣжівѣ стала.* Чуб. I. 161. Крѣжемъ. Крестообразно. Церква збудована крѣжемъ. Лубен. у. То простягнеться крѣжемъ, то кулакомъ в груди себе стосує. Стор. Крѣжемъ па́дати, крѣжемъ упа́дати. Па́дати какъ пласть. Йою мати старенькая крѣжемъ упадеа. Макс. Оксана в двері: „Вбили! вбили!“ Та й пада крѣжемъ. Шевч. 147. 2) Чаше мн. Крѣмъ, Крестецъ, поясница. *Взяв дід бабу за крѣжі та поав по хизі.* Чуб. V. 1136. *Летів ворон... сів у сірою коня на крѣжі, з крѣжа на стину, з стини на тричу.* Чуб. I. 68. 3) Мѣра въ косую сажень. Подольск. г. Ум. Крѣйни. *Виходить мѣ там золотий крѣжикъ, а під тимъ крѣжомъ самъ милий Господь.* Гол. II. 7.

Крѣжавка, ки, ж. Дикая крыжняя утка. См. Крижень.

Крѣжѣ, кѣ, м. 1) Рыцарь тевтонскаго ордена. Желех. 2) = Крошня. Желех.

Крѣжѣлка, ки, ж. Цѣлый кочень въ квашеной капустѣ. Kolb. I. 51.

Крѣжаний, ѣ, б. Ледяной. Желех.

Крѣжника, ки, ж. = Крѣжавка. Желех.

Крѣжастий и крѣжѣтый, а, о. Широкий въ сплвѣ, въ плечахъ. Вх. Уг. 247.

А крѣжаста яка (дівка)! Мир. Пов. II. 57.

Крѣжати, жѣю, еш, м. = Еружати.

Мед, горілку крѣжаєш. Мет. 403. 2) = Крижувати. *А на тій горі а клен-дерево стоить, а на тімъ клен-древі крижі крѣжають, крижі крѣжають церкву будують.* Чуб. III. 448.

Крѣжѣтый. См. Крижастий.

Крѣжѣцтво, ва, с. соб. Рыцари тевтонскаго ордена. *Руссю взяв ти, ляхи, юру над крѣжацтвомъ лютимъ.* К. Дз. 123.

Крѣжѣцький, а, о. Относящійся къ кримаку.

Крѣжѣвий, а, о. Квадратный. Шух. I. 110, 176. *Крѣжѣва плáхта?* Чуб. VII. 428.

Крѣжень, жня, м. Крыжовая утка. *Анас босчас. І тільки край ставка оставсь табун утятъ. Чи крижкі то були, чи то були чирята,—про те намъ байдуже.* Греб. 387.

Крѣженька, ки, ж. Ум. отъ крѣга.

Крѣжикъ, ка, м. Ум. отъ крѣж.

Крѣжѣна, ни, ж. Лыдина. *Дивіться, яка здорова крѣжѣна пливе!* Славяно-серб. у. Ум. Крѣйнина.

Крѣжівни́ця, ці, ж. Часть воза: доска или брусъ, которымъ соединены вверху два полудрабна. Рудч. Чп. 250.

Крѣжеа, ки, ж. 1) Ум. отъ крѣга. 2,—мѣду. Пчелиный сотъ. Вх. Зн. 29.

Крѣжмо, ма, с. Рязки. Мвл. 168. КС. 1893. VII. 77. *А кума одріже полотно на крѣжмо.*

Крѣжністий, а, о = Крижастий. Вх. Лем. 428.

Крѣжнія, ні, ж. = Крѣжавка. *Казне крижнія.* О. 1862. VIII. 16.

Крѣжний, кѣ, м. = Крижень. КС. 1887. VI. 458.

Крѣжовáтка, ки, ж. = Крошня. Желех.

Крѣжівий, а, о. Крестообразный. *Крѣжѣва доро́га. Перекрестная доро́га. Ни крѣжівий доро́женіи тамъ ся іспіткали.* Гол. I. 14. *Крѣжѣва цѣрква. Церковь, построенная въ формѣ креста.* Св. Л. 24. См. Крижевий. Крѣжівий са́мень. Косая сажень. Ново-Ушицк. у.

Крѣжувати, жу́ю, еш, м. 1) Воздвигать кресты. *На тій землі крижі крѣжують, ой тамъ вони церковъ будують.* Чуб. III. 353. 2) Распина́ть на крестѣ. *Ой, Ісусе мій, Сусе крѣжований.* О. 1861. X. 92.

Крѣйма, нар. Закрыто вплотную. *По синьому морю якъ божолі стували (корабі), що ажъ море собою, наче змарали тими, крѣйма укривали.* ЗЮЗО. I. 176.

Крѣкъ, ку, м. Крикъ. *Не мала баба*

клопоту та купила поросля: поросля у коїв, а баба у крик. Ном. № 10058. Як ось: тус, тус, крик! Гуд.-Арт. Крином кричати. Громо кричати. Криком кричала: пробі ратуйте!

Криклявий, а, в. Крикливый. *Ірися... цьоголя проклятуца... криклявийша із щетбуз. Котл. Ев.*

Криклявиця, ці, ж. 1) Клякуша. Була оце, але вмерла жінка криклявиця. Київ. г. Як воно на вашу думку: чи то од Бога оті криклявиці, чи воно з дання, чи з нечистою силою накладають? 2) жн. Криклявиці. Болѣзненное состояніе ребенка, когда онъ кричитъ безъ слезъ. Мвл. 33. Прийшла я до вас з криклявцями і безсонницями. Кури-курині, нате вам криклявиці. Чуб. I. 141.

Криклява, ви, ж. Крикъ многихъ годовъ. Там така криклява, свислява. Харьк. Левч. 62.

Крикнути. См. Кричати.

Крикси, сів, мн. Безсонница ребенка, сопровождаемая плачемъ. Ефим.

Крикълъ, ля, м. Въ загадкѣ: пѣтухъ. Била морчула (миша), питала крикуля: чи в вдома хануля? (кіт). Чуб. I. 311.

Крилас, са, м. Клявство. На два криласи не можна співати. Ном.

Крилатий, а, в. Крылатый. Його хотять крилаті вокулаки ззісти. Чуб. I. 13. ...вітре мій єдиний, легкий, крилатий. Шевч. 643. Кого ж він по світах шукає? Ормицю сміливу, крилатишу над орла. К.

Крилаш, ша, м. Помощникъ рыболовнаго атамана. Левиц. Браун. 9.

Криласький, а, в. Принадлежащий помощнику рыболовнаго атамана. Браун. 9.

Крилече, ка, с. Ум. отъ крило.

Крилячко, кв, с. соб. ум. Крылья. Вибрала галузка: таке й крилячко, таке й пір'ячко, така й голова, як в мою була. Чуб.

Крилб, лб, с. 1) Крыло (птицы). Летів орел по над морем, опустилися крила. Мет. 65. 2) Крыло (вѣтряной мельницы). 3) Сторона, бокъ. З обох боків старої, будівлі прибудував ще по крилу. Стор. МІР. 65. Пішла отара; чабани спереду на крилах. О. 1862. V. Кух. 33. 4) Въ церковномъ зданіи, построенномъ въ видѣ креста—каждий изъ четырехъ концовъ. Планъ церкви се хрест з чотирма рівними крилами. Шух. I. 115. 5) Бортъ, бокъ лодки. О. 1861. XI. 9. 6) Боковыя полотнища, стѣны невода. Также стоячее полотнище

(одно или два) в ѣтѣр. Шух. I. 227. 7) Изъ четырехъ полотнищъ, составляющихъ плахту, каждое изъ отвороченныхъ сверху внизъ. Вас. 170. См. Криси. 8) Часть Ботелева: Шух. I. 214. 9.—орлине. Раст. *Astragalus glycyphyllos* L. ЗЮЗО. I. 118. Ум. Крильцо, крильонко, крильцѣ. Приїїтла павла, коло його отала, крильцями стрепенула та й поцїлувала. Мет. 118. Возьмуть тя на крильонки, занесуть тя в чужоиночку. Ном. Посип пиїниця по колїнїя, водїчи по крильця. Мет. 23. Ой пливє човен, води повен да мальованї крильця. О. 1861. XI. 9.

Криля, лїтя, с. Крылышко. Гусь, гуси, лебедята, візьміть мене на крилята. ЗЮЮР. II. 19. Ум. Крилятио. Гуся, гуся, лебедята, візьміть мене на крилятко! ЗЮЮР. II. 20.

Крим, му, м. Крымъ. Годи, годи, чумаченьки, в Криму соли брати! Рудч. Чп. 102.

Кримець, шця, м. Житель Крыма. Желех.

Кримка, кв, ж. 1) Крымская соль. Несли подарки пред собою: пирї завдовики із ариши і соли кримки і бажмукки. Котл. Ев. 2) Шапка изъ крымскихъ барашковъ. Желех. 3) Проказа? У його матері кримка,—така боїсть, що їй не вигоїть. Екатеринодаръ (Залюбовск.).

Кримкуватий, а, в. Лебезный? Проказенный? У них батько був кримкуватий та й вони такі. Екатеринодаръ (Залюбовск.).

Кримський, а, в. Крымский. В кримськїм степу пропадали (чумаки). Рудч. Чп. 105.

Крим, ну, м. Раст. Кримъ, *Lilium candidum*. Розпустиє, розквітє крином проциїти! Шевч. В крива схована криниця. К.

Криниця, ці, ж. 1) Ключъ, родникъ, источникъ. Піди до криниці; поки пієні не співали, умийся водою. Шевч. 15. До доброї криниці стежка утоптана. Ном. № 4471. 2) Одно изъ созвѣздій. По дорозі (млечный путь), саме в розсохах єсть криниця—чотири зірки, а від неї пішла дієка з відрами—три зірки. Мвж. 148. Ум. Криниченька, кринична. Ой у полі криниченька на чотири зводи. Мет. 7. Зайду до тієї кринички, що я чистила, то, може, там нап'юсь. Рудч. Ск. II. 57.

Криличаний, а, в. Родняковий. В воді тихо плавала криничана червонобока жабка. Левци. I. 288. Криличана осонї. Раст. *Sagex graecox*.

Криниченька, ки, ж. Ум. отъ кри-
ница.

Криничка, ки, ж. Ум. отъ криниця.

Криничний и **кринішній**, а, о =
Криничаний. Умиваюся криничною та
водицею. Грин. III. 676.

Криничовина, ни, ж. Мѣстность, бо-
гатая елками. Липина і горобина, і дуб
кучерлявій поспіталися вітами зеленими
над холодною криничовиною. МВ. II. 98.
Шукає вона очима тих ярків зелених, де
бував криничовина, де пуста осока покриває
долину, а на долині блищить водиця.
Левци. I. 83.

Криничуватий, а, о. О мѣстности:
богатій родниками. Криничувате місто.
Херс. г.

Кринішній, а, о. См. **Криничний**.

Крйса, си, ж. Крйса. Вилляда, мов
крйса з круті. Ном. № 13791.

Крйсак, ка, м. 1) = **Крйсана**. Вх. Уг.
247. 2) Оковка на конпахъ осч. Желех.
Ум. Крйсачом. Вх. Уг. 247.

Крйсанечка, ки, ж. Ум. отъ крйсана.

Крйсаніна, ни, ж. = **Крйсана**. Ой
того я хлопця люблю в жовтій крйсанині.
Гол. II. 825.

Крйсана, ні, ж. Шляпа. Мій милий
в крйсані. Гол. II. 191. Ум. **Крйсанечка**.
Іздоймила крйсанечку та й поцілувала.
Гол. I. 229.

Крйсачок, чок, м. Ум. отъ крйсак.

Крйси, сів. м. мн. 1) Края горшка,
миски. Здавались йому крйсами коло юри-
ха, або коло миски. Левци. I. 244. 2) По-
ля шляпы. Рудч. Чп. 248. Чуб. VII. 413.
Гол. Од. 69. В соломяному брилі з широ-
кими крйсами. О. 1862. IX. 60. 3) = **Кри-
ла** 7. Черниг. у. Ум. Крйсочки. Вели ш-
лочки по за крйсочки. Kolb. I. 109.

Крйслатий, а, о. Вѣтвистий, развѣсис-
тий. Бересток крйслатий. Грин. I. 114.

Крйсловатий, а, о = **Крйслатий**.

Крйсталь, лю, м. = **Крйсталь**. Дів-
чино-лядо! який у тебе крйсталь під по-
сом—як московський патрак. Ном.

Крйти, крйю, аш, а. 1) Крйти, по-
кривати, укривати. Коли снідаєшся, то
крйи решетом голову. Ном. № 3200. А тепе-
ра (листоночко) падаєш, землянку крйси.
Крйти хату. 2) Скривати Крйє від ма-
тері свою мизу годину, щоб не оразити її
серця. Мир. Пов. II. 88. 3) Сохранять, за-
пщивать. Пренімуществомъ въ выражені-
яхъ, обрабаємыхъ къ Богу в святыхъ.
Нехай Бог крйє! Г. Барв. 310. Крйи, Боже!

Сохрани Богъ! Избави Богъ! Не дай Богъ!
Часто употребляется въ значеніи: очень
сильно. По небу хмарі скріє поінало, і
вітер по землі, крйи Боже, зареєш! Греб,
376. Так важко зітхнула, що крйи Мати
Божа! Кв.

Крйтий, а, о. Покритый, крйтий. Крй-
тий козус, крйта хата. Крйтий віз. Возъ
съ перхомъ, будкой. Віз крйтий, полуб-
частий. МВ. II. 198.

Крйтик, ка, м. Крйтикъ. А критиків
хиба не страшно, котрі за помилку одну
збентежуть так тебе?.. Алв. 6.

Крйтика, ки, ж. Крйтика. На Стрий-
ковських, Козовських і Гриндських нічого
було п. Падалиці здавались без усякої кри-
тики. О. 1861. X. 136.

Крйтивуати, кую, аш, а. Крйтико-
вати. Надрукованого і критикованого нічого
не читає. Шевч. Передм. до Гайдам.

Крйтиса, крйюся, ешся, а. 1) По-
криваться. У неділю вранці рано поле крй-
лося туманом. Шевч. 95. Улиці, базари
крйлись трупом, пили кров'ю. Шевч. 168.
2) Скриваться, прятаться. У сизому ту-
мані крйлося село. Мир. Пов. II. 94. І по-
зад базару через мертвих переступаю, крй-
тисся в пожежі за костолом. Шевч. 202.
Вона од мене, здається б, не крйлася. МВ.
Сама пішла до його, пішла не крйючись.
Г. Барв. 399.

Крйтічний, а, о. Крйтический. Желех.

Крйтіня, ка, м. Кровельщикъ. О.
1862. IX. 8. Він майстер буо—крйтіня.
О. 1862. VIII. 7.

Крйтія, тіа, с. Покровъ, верхъ платья.
Не знаю, що в крйтія, що в рукава. Ном.
№ 13516.

Крйха, хіа, ж. 1) Кроха. За тулю кри-
ху мало віху. Ном. № 113. 2) Малость,
небольшое количество. Ум. Крйшечка, крйш-
на. Крйшечкою паски розовілась. Г. Барв.
67. Ні крйшечки, ні капельки. Ном. №
4241. (Черевань) хоч би крйшечку пере-
мнівся. К. ЧР. 21. Немає хліба й крйш-
ки Грин. III. 130. Всѣ эти уменьшитель-
ныя употребляются также и какъ ласка-
тельныя слова. Не говори мені свого, Маню,
і не дулай про се, моя крйшечко! Кв. I.
40. Моя душечко, моя крйшечко! Мет. 122.

Крйхітка, ки, ж. Ум. отъ крйхта.

Крйхеньвий, а, о. Ум. отъ крйхий.

Крйхенько, нар. Ум. отъ крйхко.

Крйхій, іа, о. Хрупкій, ломкій. Вас.
147. Ум. Крйхенький.

Крихість, кости, ж. Хрупкость, ломкость. Желех.

Крихіко, нар. Хрупо, ломко. Ум. Крихіченько.

Крихта, ти, ж. 1) Крошка. Голодувала часто, *оставляючи дитині і посіднього крихту*. Кв. I. 213. 2) Малость. *Приніс я тобі просянят крихту: п'ять карбованців*. МВ. (О. 1862. III. 76). 3) Крошка—ласкательное слово, прилагаемое к людям (употребляется преимущественно в форме уменьшит.). *Серце мое, крихто моя! Ум. Крихітна, крихточка. В чужу землю чужі люди мене заговаять, а своїє ся крихотка надо мною ляже*. Шевч. 73. *Так куртом по християнській і поховали мою крихтчку*. Г. Барв. 532. *В мене в хазайстві зайва крихточка не пропаде*. Левиц. Пов. 63.

Крицевий, а, в. Стальной. Шух. I. 276.

Криця, ці, ж. Чистая сталь. Роблять дзеркала з міді, срібла, криці, а то й золоті роблять. Ком. I. 43. Криця—не лощиця! *тві корія злість, а мірки не довезе*. Ном. № 10226. Иногда криця употребляется вм. пресало. *Взяв чубку та крицю, креснув і вирісав*. Рудч. Ск. II. 202.

Крицяний, а, в. = Крицевий. Шух. I. 192. *Похмуро дивит в крицяну рушницю*. Федьк. I. 19.

Кричання, ня, с. Крикъ. Кричанья не своїм голосом. Левиц. (Правда 1868, 520).

Кричати, чу, чийш, одн. в. крикнути, ну, неш, и. Кричать. Кричить—нидесяти вулиці чути. Ном. № 3452. Кричать сови, спить діброва, зіроньки сияють, Шевч. 77. *Ой як крикнув Гамалія*. Шевч. 61. *Стара крикнула, кинулась до його і залосилася*. Левиц. I. 4. **Кричати на пуп.** Кричать благимъ матомъ. *Все море зараз спузиріло, водою мов в ключі забило, Еней тут крикнув, як на пуп*. Котл. Ея.

Крича, нар. Крича. К. ПС 117.

Криша, ші, ж. Кровля.

Кришанець, нця, м. Родъ пряника. *Солокі кришанці медові*. Мкр. Н. 31.

Кришеняк, ка, м. Ломтикъ, кусокъ. *Чи шматок хліба, чи кінце ковбаси, чи сала кришеник, то все так на столах перед ними й лежить*. ЗОЮР. I. 306. **Чортів кришеник.** Бранное выражение. Ном. № 3563.

Кришеня, нати, с. Крохотка. Ум. Кришенятно, кришеняточно. Употребляется по отношению к дѣтямъ какъ ласкательное: крошка. *Дитинка ще не зовсім оду-*

жсам, ще кивило кришенятко. МВ. II. 180. *Казіки нещасливі, діти кришеняточка,—і ті в неї не чуляли*. ВМ. (О. 1862. III. 60).

I. Кришечка, кя, ж. Ум. отъ криха.

II. Кришечка, кя, ж. Ум. отъ кришка.

Кришити, шү, шиш, и. 1) Крошить. *Ой сип сівівець та криши петрушику*. Шевч. *Чого не люблю, того і у борі не кришу*. Ном. № 5075. 2) Рубить. *Дід і почне кришити татар, як лошкину*. Стор. 3) Рѣзать, разбивать. *Сало кришене стоить на столі*. Г. Барв. 201.

Кришка, ки, ж. 1) Ум. отъ крихіа. *Кришка на світі чоловіка тримає*. Ном. № 12850. 2) Кришка,—напр., на трубку, по не в сундукъ, гробъ и пр. Вас. 148.

Кришний, а, в. = Крихкий. Голки кришині. Лебед. у.

Кристалевий, а, в. Хрустальный. *Заправо горілки в кристалевій пляшці*. Мет. 250. *Великі бризки кристалевимъ способомъ стріляли доюри*. Стор. МПР. 66. *Срібні, золоті і кристалеві кубки*. К. ЧР. 38.

Криштáлик, ка, м. Ум. отъ криштáль.

Криштáль, лю, м. 1) Хрусталь. *Зуби такі, як криштáль*. Грив. III. 164. *Як криштáл біла*. Ном. № 13149. *Чиста, як криштáль, вода стояла овцртъ з кам'яними кряями кришніці*. Левиц. I. 2) Употребляется какъ ласкательное слово. *Ой ти, Крицю, дорогий криштáлю! Чуб. V. 431. Я тебе, криштáлю, давно дожидат*. Грин. III. 171. Ум. Криштáлин.

Крів, кривн, ж. = Кров. Левч.

Крівавий, а, в. Кровяной. *Застівли козаченки пісню теї ночі, теї ночі крівавої*. Шевч. *Працюєм до крівавого поту*. Ном. 1570. *Заводите кріваві чвари*. К. ЧР. 299. *Кріваві сльози*.

Крівавити, влію, виш, и. Окровавлять.

Крівавітися, вліюся, вишся, и. Окровавляться.

Крівавиця, ці, ж. Добытое тяжкимъ трудомъ. *За чужою крівавицю купиш у церкву плащаницю*. Ном. № 13556.

Крівавник, ка, м. Раст. = Деревій. Вх. II. 1. 8.

Крівавниці, ць, ж. мн. Красныя бусы. Гол. Од. 70.

Кріваво, нар. Кроваво. *Кріваво за веслику здобич билась*. К. ЦН. 167.

Кривляний, а, в. = Крив'яний.

Кривда, кі, ж. 1) Ум. оть кров. Людейка крива не водила, розливати не ходитися. Ном. № 1283. 2) Раст. Звѣробой, *Huregischum*.

Крив'яний, а, б. = **Кривавий**. Річка крив'яною стала. Мвж. 6. Куди тямли Салимона,—крив'яній річки. Грин. III. 638.

Крізь, пред. Чрезъ, севозъ. Хоч крізь землю йди. Ном. № 2080. Хоч крізь сон подивлюся на ту Україну. Шевч. Крізь сльози. Шевч. День крізь день. Каждый день. Як таки отак день крізь день спити за роботою,—це можно й заворіти. Лебед. у.

Крізьтий, а, б. Прозрачний. Воздух... прозорий, крізький і проміння сонячне ширіває його дуже мало. Дещо. 85.

Крій, пред. = **Край**. Ой там моя хаточка крій води. Макс.

Крілик, ка, м. = **Кропив'янка**. Вх. Уг. 247. См. Кріль 2.

Крілька, ки, ж. Названіє корови. Kolb. I. 65.

Кріль, кроліа, м. 1) Кроликъ. Зевс моринув як кріль усами. Котик у його хвісті кролів ловить. Рудч. Ск. 2) = **Кропив'янка**. Вх. Уг. 247.

Крім, пред. Кромѣ. Крім церков святих. Ном. № 8373. Козає він єще крім мене другі. Гол. I. 203.

Крім'яний, а, б. = **Кремезный**. Та його ніяк, там такий крім'яний. Липов. у.

Кріп, кріпу, м. 1) Раст. Укропъ, *Anethum graveolens*. Лв. 96. Ой кріп та ромен та петрушичка. Чуб. V. 11. 2) = **Опирі**. Вх. Лем. 428.

Кріпак, ка и пр. См. Крѣпак и пр.

Кріп'яний, а, б. 1) Оченъ крѣпкій. 2) Оченъ здоровий, сильний. Це дід кріп'яний. Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Кріп'яний, а, б. Довольно крѣпкій. Я ж хоч був собі няненький, а в ногах таки кріп'яний. Сніп. 138.

Кріп'яний, нар. Довольно крѣпко. А рука кріп'яний держить. Стор. I. 15.

Кріпець, пцю, м. = **Кріп**. Вх. Пч. I. 8.

Кріп'яти, и крѣп'яти, плб, піш, гл. Укрѣпляти, усилювати. Вона мене кріп'яла своєю радою. Г. Барв. 287. Як стали крѣпити морози... та такечки бігли місяця крѣпили. О. 1861. V. 73.

Кріп'ятися, плбод, пішоя, гл. Крѣпиться, твердо держаться. Кріп'яється як диня на морозі. Ном. № 2444. Не дивити

словами—держись, а дати—крѣпись. Ном. № 10675.

Кріпка, ки, ж. Куропатка. Вх. За. 29.

Кріп'яний, а, б. = **Кріп'яний**.

Коник він кріп'яний. Греб. 403.

Кріп'яний, нар. = **Кріп'яний**.

Кріп'яний, а, б. 1) Крѣпкій. 2) Здоровий, сильний (о чоловікѣ). Ще кріп'яний чумак був. МВ. I. 65. Це ж добре, як дівчина кріпка на вдачу... а инша зовсім розбешується. О. 1862. I. 74. 3) Сильний. А зима вже морозами кріпкими укрѣпила. МВ. II. 25.

Кріпко, нар. 1) Крѣпко, сильно. Тут, обнявшись кріпко, ми зашнем окупи. Сніп. 2) Оченъ. Кріпко стерелись найі дівчати панських парубків. О. 1862. V. 109.

Кріпость, постя, ж. 1) Сила, крѣпость. Ти—Господь моєї кріпости і сили. К. Псалт. 103. 2) Крѣпость, укрѣпленіє. Дороги розміряв окопи..., бо знав і кріпости будувати. Стор. II. 5.

Кріпота, тіа, ж. Прочность, крѣпость. Для кріпоти роблять стріхи над тином, щоб дощ не набивав. Донск. обл.

Кріп'яти, шаю, еш, гл. Крѣпнуть, дѣляться крѣпче. Мороз не кріп'явав. МВ. I. 81.

Кріпше, нар. Ср. степ. оть кріпко. Крѣпче. Жіноче царство стоїть кріпше над усі царства. К. ЧР. 50.

Кріп'яний, а, б. Ср. степ. оть кріп'яний. Болше крѣпкій. Над жиди нема кріп'яний в вірі. Ном. 897.

Кріс, крѣса, м. Мн. кресі. Ружье (кремневое). Шух. I. 229. У нас справа швидка: з креса та в руки. Федьк.

Кріселко, ка и крісельце, ця, с. Ум. оть крісло.

Кріслатий, а, б. = **Крислатий**. В середній церква хороша... і малювання добре... а над крислатим михтарем Дух Святий. Св. Л. 26.

Кріслечко, ка, с. Ум. оть крісло.

Крісло, ля, с. 1) Кресло. Голова не до радя, а купра не до крісла. Ном. № 6257. На чім посажену? На золотих кріслах. АД. I. 41. 2) Шість, идущій сбоку саней оть головы полоза въ сторону для того, чтобы сани не опрокидывались. Сумск. у. 3) Разрѣзъ въ штавахъ спереди или сзади. КС. 1893. V. 278. XII. 447. Ум. Кріселко, крісельце, кріслечко. У кімнатах у нас було курно: і кріслечко, і столичок, все як слід, МВ. II. 31. Сидь собі на кріслечку. Грин. III. 432.

Кріт, кротá, м. Кротъ, Tolpa eugoraea.

Кров, ви, жс. Кровь. *Довго, довго кров счепами текала-червомила.* Шевч. 163 *Сталам бідині невольники на собі кров забачити.* Дума. *Не пий води—кров нападе.* Радом. у. *Кров видно напала.* Треба заєтра щенія покликати—хай кине кров. Мир. Пов. I. 163. 3)—св. Івана. Раст.=Іваном. Вх. Пч. I. 10. Ум. Крівця, крівна. З пальця мизинця кровка капала. Чуб.

Кровáвий, кровáвити и пр. См. Крівавий, крівавити и пр.

Кровáтошка, ки и **крівáточка, ки, жс.** Ум. отъ кровать.

Крівать, ті, жс. Кровать, ложе. *І в кімнаті на кроваті спочити ляли.* Шевч. *На мій кроваті постілка біленька.* Грин. III. 212. Ум. Кривáтошка, кривáточка, кривáтка. *А він їй завади постілку сласть на тій кроватенці.* Чуб. V. 820. *В коморонці кроватонька тесова на кроватонькі периночка пухова.* Чуб.

Кровець, вца, м. Скрытое мѣсто; убѣжище; притонъ. *Увїрка (=білка) наносит орїхи до дупляка, до кривця.* Вх. Уг. 247.

Крѳка, ки, жс. Ум. отъ кров.

Крѳні́к, ка, м. Раст. 1) Hypericum quadrangulum. Шух. I. 21. 2)=Кривавник. Вх. Лем. 428.

Кровожерний, а, в. Кровожадный. *Були ми кровожерними яструбами-рарогами.* К. Дз. 115.

Кровопивець, вца, м. Кровопійца. *Становий і волостий кровопивці усі. От і наш кровопивець незірший.* Канев. у.

Кровопійка, ки, жс. Глотокъ крови. *Нехай я ї жуван, та з своєї прані, а ч твоєму каптанці не одна кровопійка.* О. 1861. II. 28. (3 нар. уст.).

Кровопій, пія, м. =Кровопивець. *Скизато,—кровопій людський.* Мир. Пов. I. 131.

Кровотіч, ці, жс. Кровотечение. *Жінка одна була в кровотіч роція дванадцять.* Св. Мр. V. 25.

Кровувáтий, а, в. Многокровный. Мнж. 183.

Кровца́, ці, жс. =Кривця. *Червоная кровця—то дівоча краса.* Чуб. V. 17.

Кров'янка, ки, жс. 1)=Кров. *Тільки му ся кров'янки ляло.* Вх. Зн. 25 2) Кров'яная колбаса. Черниг. у.

Крѳти, крѳю, іш, м. =Крвати. *Про те знає швецъ та кравецъ, що він буде крѳити.* Ном. № 9577. *Як будуть козаче то тіло крѳить.* Федьк. III. 152.

Крѳк, ку, м. 1) Шагъ. *Дурному з*

кроку ступити,—сто днів одпусту доступити. Ном. № 6212. *По що ту пригодиш кроком здривним.* Гол. I. 346. 2) Часть основы, которую ткачъ можетъ заткавъ ее, ткачь, поворачывая верхній навој, развиваеъ съ него часть основы, наворачивая въ то-же время сотканный прои полотна на нижній навој; прои находится между ма́глею і лѳдою. Шух. I. 258. МУЕ. III. 20.

Крѳква, ви, жс. Стропило. *Яка крѳква, така й лата—яка робота, така й заплата.* Ном. № 10403. *Положили сволоки з зеленої осики; поставимо крокви з жоветької моркви.* Нп. Ум. Крѳківена, крѳковця. Грин. III. 135. *Поставлені кроковки.* Мет. 119.

Крѳкві́на, ни, жс. Одно стропило. Волч. у.

Крѳківка, ки, жс. Ум. отъ крѳква.

Крокіс, косу, м. Раст.: а) Дикій шафранъ, Carthamus crocos. б) Pulmonaria mollis. Лв. 101. *Квітками сухими то з розжі, то з крокосу обвічали.* ЗОЮР. II. 290. *Та купили крокосу дівочкам у косу.* Грин. III. 95.

Крокі́ш, ко́шу, м. Раст. Pulmonaria mollis. Вх. Пч. I. 12. См. Крокіс.

Крокодѳл, лв, м. Крокодилъ. *Сокрушави крокодѳла і їдуеш сем'ї дикі.* К. Псалт. 170.

Крѳкус, са, м. =Крокіс. *Ой де Петрусь походиъ,—червоний крокус походиъ.* Макс.

Крѳлик, ка, м. 1) =Кріль. *То не прийде кролик, улізе в мішок.* Рудз. II. 12. 2)=Крїлим. Вх. Лем. 428.

Кроля́чий, а, в. Кроликовый, кроличій. *Червоні кролячі очі.* Мир. Пов. II. 50.

Крѳмка, ки, жс. —хліба =Окраецъ хліба. Вх. Уг. 247.

Крѳмкати, каю, аш, м. =Крамкати. *Орони крамкаут.* Вх. Лем. 428.

Крѳмкѳч, ча, м. Воронъ. Вх. Лем. 428.

Крѳнець, пцю, м. =Крїп 1. Вх. Лем. 428.

Крѳни́вá, ві, жс. Раст. Крапива. *І на жалку крѳни́ву мороз буває.* Ном. № 3824. *Глухá, біла крѳни́вá, мѳртва крѳни́вá.* Latium album L. ЗЮЗО. I. 126. *Глухá крѳни́вá* еще: Leonorus cardiaca. Лв. 99. Ум. Крѳні́вена. *Там же при доміжці, в зеленій крѳни́ві.* Грин. III. 663.

Крѳп'я́ний, а, в. Крапивный. Грин. III. 93. *Крѳп'я́ним сі́м'ям засипати.* Забранить, наговорить много попрекозъ. *Я було*

п'якам кажу: „Пийте, та його (чоловіка-п'яницю) не заволікайте!“ А то ще прий-
дуть під вікно (вликати). До хатки вже і
не вступають, бо я кропив'яним сім'ям
так і засиплю. Г. Барв. 220.

Кропив'янка, ки, ж. Птиця: крапив-
никт, *Troglodytes parvulus*. Константи-
ногр. у.

Кроп'яло, л'я, с. Кропило. Дяк співа,
поши з кадилами, з кропилом. Шевч. Ум.
Кропильце.

Кроп'яти, пліб, пиш, л. Крошть,
окроплять. Сонце світить, дощик кропить.
Ном. № 236. Кропи нас, мати, свяченою
водою. Грин. III. 510.

Кропівник, к'я, м. У гуцульських
дrevорубов: рабочий, подпалюющий водой
деревянный желобъ, по которому съ горы
внизъ спускается дерево. Шух. I. 179.

Кропковий, а, е. Настоянный на
укропѣ (о водкѣ). В приставках стояла
брага, а в бутлях пінна і перцівка, і
кропкова, і цуста корінна. Мкр. Н. 23.

Кропля, л'я, ж. —Крапля. Буду пити,
буду пити й кропли не пущу. Чуб. V. 252.

Кроповий, а, е. Укропный? изъ укро-
пу? Грин. III. 86.

Кросенце, ця, с. Ум. отъ кросно.

Кросневий, а, е Кроснева п'їлка.
Столярная пила со станкомъ. Шух. I. 88.

Кросно, на, с. Употребляется преиму-
щественно во мн.: кросна. 1) Рама или
полная, —напр. въ окнѣ (Желех.), или
только изъ трехъ сторонъ; входитъ какъ
составная часть въ рядъ снарядовъ и ма-
шинъ: кросна въ столярной пилѣ—ста-
новокъ, (Желех. Шух. I. 88), въ ручной
меньшицѣ—два столбика съ перекладиной
сверху (въ видѣ буквы П) надъ жерно-
вомъ: сѣвкозъ перекладиною проходитъ шесть,
при помощи нижняго конца котораго вра-
щается жерновъ (Шух. I. 146, 261). 2)
Швальный станокъ у переплетчи-
ковъ, также представляющий изъ себя
неполную раму въ видѣ буквы П. Желех.
3) Ткацкий станокъ простой, въ видѣ двухъ
стоекъ съ перекладинами сверху и внизу,
употребляемый и теперь для ткацких ко-
вровъ (Вас. 171), решетъ и ситъ (Вас. 175),
также усложнившийся и существующий въ
томъ видѣ, въ какомъ онъ описанъ подъ
словомъ Верстат. Шух. I. 255. МУЕ. III.
24. Вх. Уг. 247. Твоя стара мати за
кроснами сидить. Гол. 4) Полотно, хол-
стина. Поставила і виткала шовкові кросна.
Нп. Г. Барв. 422. Ум. Кросенце, кросоний.

Молодим юсподиням кросенця ткати. Чуб.
III. 109.

Кросоні, нбе, с. мн. 1) Ум. отъ
кросно. 2) Небольшой станокъ для тка-
нія ситъ. Вас. 152.

Крот, кроть, нескл. Кратъ, разъ (толь-
ко въ бранныхъ выраженіяхъ). Сто сот
крат його ма. Ном. № 3767. Не зводъ з
ума, кроть твою ма, бо не дитина. Чуб.
V. 216. Прийшли жиди вали брати, а я
стала не давати, кроть сот вашу ма.
Чуб. V. 1160.

Крот'яти, ч'у, т'иш, л. Рыть землю
(о. кротахъ). Кроти накрутили на сіно-
жаті. Канев. у.

Кротість, тости, ж. Кротость. Прийму
Христову розскаже, сплясуючи буй дуди до
кромости та до любови. К. ЧР. 313.

Кротъ. См. Крот.

Крохм'аль, лю, м. 1) Крахмалъ. Робити
крохм'аль з картоплі. Г. Барв. 373. 2) Ки-
сель. Крохм'аль, який їдять пани. Котл. Ен.

Крош'на, н'я, ж. 1) Рыболовный сакъ.
Вх. Зн. 29. Желех. 2) Верхъ, будка по-
возки. Вх. Зн. 29. Ум. Крошен'я

Крубочк'я, к'ів, мн. Родъ вышиван'я.
Kolb. Рок. I. 48.

Круг, га, м. 1) Кругъ, окружность,
круговая линия. 2) Горизонтъ, кругозоръ.
Вже сонце в крузі. Солнце на горизонтѣ.
Желех. Зійшли мої м'я, як вихор з крука
світа. КС. 1883. II. 468. Щоб ти пішов
крука світа. Ном. № 3677. (Проклятіе).
Бодай йому з крука світа повернуло! Киев.
у. (Проклятіе). 3) Кругъ, составленный
расположившимися по окружности предме-
тами, людьми. Того виступали в круі дів-
чата, побравшись по дві попід руки. Ле-
виц 4) Кругъ (дороги), объездъ. Хто
кругу не боїться,—дазі становиться. Псал.
5) Извѣстная часть (пудовъ до 2—3) во-
локну пенки, льна, намотанная на дере-
вянный обручъ. Вас. 200. Чуб. VII. 408.
Сорок кругів прядіва. Мнж. 46. 6)—ноліс.
Комплектъ колесъ для воза. 7) Площадь,
ограниченная окружностью. 8) Кругъ дере-
вянный, металлическій и пр.—отдѣльный
или какъ часть различныхъ снарядовъ,
посуды, мебели и пр. Такъ, кругомъ назы-
вается дно деревянной посуды, вырѣзан-
ное, но еще не обработанное (Шух. I.
250); кругъ является одною изъ двухъ сто-
ронъ нолиси (Шух. I. 98), частью м'яль-
ниці (Вас. 159). 9) Родъ деревяннаго сто-
лика у гуцульской печи, на который вы-
кладывается приготовленная нулѣша. Шух.

І. 96. 10) Въ повозкѣ: каждая изъ двухъ поперечныхъ стѣнокъ кузова. Рудч. Чп. 250. 11)—гончарський. Кругъ, станокъ гончара; устройство: вертикально стоящее веретено, которое воей пяткой, спінємъ, вращается въ подшипникѣ, лежащемъ на полу; верхній конецъ веретена прикрѣпленъ къ высокой скамьѣ, называемой лавицъ, при помощи жабби, дощечки съ выемкой; внизу на веретенѣ нижній кругъ,—спідній, вращаемый ногами, а вверху=верхній, меньшій кругъ, на которомъ формують посуду. Шух. І. 261, 262. Полтавскія названія частей круга: веретено—веретено, п'ятка—деревянная подставка для круга, порлиция—железный подшипникъ для веретена, а дуча—лунка въ ней, лава=скамья, коники—жабба, спідній, сподень, кружня—нижній кругъ, верхній, голова, голова, кружало—верхній кругъ; спиці—большую частью круглыя деревянные трости, въ числѣ шести, образующія подпорку для нижняго круга и располагающіяся подъ нимъ въ видѣ круглой клѣтки; шпѣнки железный стержень на верхнемъ кружкѣ, на который накладывается комокъ глины при формовкѣ. Вас. 179. Нѣсколько различаясь по своей конструкціи, круги бывають: шльонський, головаітій, шестерня, вольбський, Вас. 179. 12) Тулья шапки. Вас. 156. 13) Темя головы? *Болять моя головонька від самого круга.* Грин. III. 162. 14) Участокъ поля. *Там же мѣ стоить три круга ярини, пішли її жайти три красні дівчини.* Гол. *В сьому крузі луччі буряки, аніж на низу.* Киев. г 15) Переносно: область. *Будем ємліжувати, світогляд народа в крузі релігій.* Левиц. 16)—дугану. Пятьдесятъ пачекъ табаку (курят.). Вх. Лем. 428. Ум. Кружечон, кружѣи.

Круг, нар. Вокругъ. *На ріках круі Вавилона, під вербами в полі, сиділи ми.* Шевч. *Круі його цукають.* К.

Кругав, ва, м. Ястребъ. *Цианочко-волошечко. я кругава обив.* Федьк. II. 71.

Круга́й, нар.=Круг. *Намітивши на яблуді (яблуді) яке місце, вєсти від того місця пальцем круі яблука.* Дещо.

Кругі́ня, ні, ж. Порода круглыхъ слівъ. Вх. Лем. 428.

Кру́глый, а, о. Круглый. *Гриш круглий—роскотиться.* Ном. № Кру́глый хрѣщикъ. Игра, подобная горѣлкамъ. Ив. 55. Ум. Кру́гленький.

Кру́глість, дости, ж. Круглота, шаро-

образность. *Про круглість землі я трохи чи не сам доміркувався.* Ком. I. 48.

Круглі́ти, лію, еш, іа. Дѣлаться болѣе круглымъ, округляться. Желех.

Круглобо́кий; а, о. Круглый, шарообразный. *Земля круглобока, така точнісінько, як кавун.* Ком. I. 7.

Круглова́тий, а, о. Кругловатый. *Вся його постать, цілий обвід повного кругловатого лица виявляло зразу його м'яку натуру.* Левиц. I. 239.

Круглови́дий, а, о. Круглолицый. Ном. № 13790. *Одрядний собі пан, кругловидий, руськой.* К. ЧР. 104. Ум. **Круглови́дений.** *Була кругловиденка, ясноока, уста рум'яні, як вишня.* МВ. II. 83.

Круглолі́ций, а, о.=Кругловидий. *Із за лісу, з за туману місяць випливає, червоні круглолиций, горить, а не сьє.* Шевч.

Круглобо́кий, а, о. Имѣющий круглые глаза.

Кругло́та, ті, ж.=Круглість. *Давно вже в голові його заклонулась думка про круглоту землі.* Ком. I. 52.

Круглові́рий, а, о.=Кругловидий. Вх. Зн. 30.

Кругля́вий, а, о. Круглый. *Ще й на личку круглявіца.* Нп.

Кругля́к, ка, м. 1) Вѣтряная мельница голландской системы. 2) Раст. *Equisetum palustre* L. ЗЮЗО. I. 266.

Кругля́нча, ча́ти, с. Маленькій круглый горшокъ. Вх. Зн. 30.

Кругля́стий, а, о. Шарообразный. *Земля кругляста, як кавун.* Ком. I. 6.

Кругля́ти, лію, еш, іа. Пить кругловую. *Да з кумою з Хмельницького мед-вино кругляе.* Макс.

Кругля́чча, чя, соб. Бревна нераспиленные. *Таки се круглячча поколи,—з їх дров сила.*

Кругова́д, ду, м. Кругозоръ. *Чи ви любите гуляти по сім узрі'ї та любити круговидом.* Левиц. I. 273.

Кругова́й, а, о. 1) Круговой. *Вода, коли в неї кинеш камінь, розсодиться круговими хвилями.* Ком. II. 2) Названіе вѣтра. *Іноді так, що вітер круговий подме.*

Кругогля́д, ду, м.=Круговид. *Прозорий воздух розширив кругогляд на всі боки.* Левиц. Пов. 97.

Кругойд́учий, а, о. Поворачивающийся въ видѣ круга. *Над глибоким кругойдучим*

ярам стоїть у руїнах камінь-то пинний замк. К. (О. 1861. II. 234).

Кругом, нар. 1) Кругомъ, со всіхъ сторонъ. Золотоноша кругом хороша. Ном. № 727. Кругом дою степ як море. Шевч. 2) Кругомъ, вкругъ. Кругом дуба русалоньки мочки дожидали. Шевч. 30. Обійшли кругом церкви. ЗОЮР.

Кругосвіт, ту, м.=Круговид. Його (М. Вовчка) кругосвіт немаленький. О. 1861. IV. 34.

Кругосвітній, я, а. Всемирний. Дійшовши з прогресом кругосвітньої наукової праці тієї правди... К. XII. 135.

Кругалко, ка, с. 1) Ум. отъ кружало. 2) Часть гончарнаго круга. См. Круг.

Кружало, ла, с. Кругъ; дискъ. Парубки обісли кружалом їй хату. МВ. Аж кружало витоптав, танцюючи. Св. Л. 207. У коморі воскової кружала. Кружало являється частію различныхъ снарядовъ, напр., ткацкаго станка. Вас. 167. Ум. Кружалоно, кружальце. Коли б подивитись з місяця на землю удень, вона б здавалась нам, біленим кружальцем. Ком. I.

Кружання, на, м. Участникъ хороваднаго круга. Грин. III. 105.

Кружати, жаю, еш, м.=Кружляти. Зевес тоді кружав сивузу і оселдцем заїдав. Котл. Ев. А козак сидить у корчмі, мед-вино кружав. ЗОЮР. I. 219.

Кружбанок, ну, м. Галлерей. Освітлимсь залі, кружбанки і кімнати княжеского замку. Стор. МПр. 74. З обохъ сторон будівлі прибудував ще по крилу покої і з'єднав їх кружбанками. Стор. МПр. 65.

Круженяти, няю, еш, м. О птицѣ: кружить, дѣлать круги летая; парить. Коршак літає, літає,—чою він так круженяє? Радомысл. у.

Кружбѣ, жбѣ, м. Въ прялкѣ для шерсти—катушка, на которую постепенно наматывается спряденная шерсть. Вас. 153.

Кружбчок, чка, м. Ум. отъ Круг.

Кружиня, ні і кружиня, ні, ж. Окружность. Чотирі четверті кружині. Чернвг. у. Се болото верстов із сім кружині.

Кружівка и **кружілка**, ки, ж.=Кружілка?—Веретено? Буде мати бити цѣткою, цѣтинкою і веретеном-кружілкою. Грин. III. 72. Добру свєркуху маю, не дасть мя бити, знаю: видре цѣтку і цѣтинку, веретено і кружілку. Грин. III. 92.

Кружіва, ки, ж. Часть гончарнаго круга. См. Круг II. Вас. 179.

Кружкомѣ, нар. Кругомъ, въ кружокѣ. Посідали кружкома. О. 1862. VIII. 18.

Кружляти, ляю, еш, м. 1) Кружляться, рѣять въ воздухѣ. Як спускали дьмовину в яму, то все над нею білі іолуби кружляли. МВ. I. 79. 2) Пить. Пообідавши, стили кружляти горілку. Стор. I. 204. А в тій корчмі два чужоземці: ой їден чужоземиць мед-вино кружляє. Чуб. V. 393.

Кружок, жкѣ, м. Ум. отъ круг. 1) Небольшой кругъ, образованный линіей или расположенными по окружности предметами, людьми. Ставати, сидати кружкѣ. Становиться, садиться въ кругъ. Жонаті чоловіки тїм часом стали в раді кружки і обрали з між себе отамана. Г. Барв. 138. Сидайте жє бр кружка та й слухайте! МВ. Кружкѣ бігати. Кругомъ бігати. Херс. Голова кружкѣ їдѣ. Голова кружиться. Г. Барв. 532. 2)=Круг 5. Чуб. VII. 408. 3)—обычай. Двадцять штукъ обечаєть для ситъ. Вас. 152. 4) Площадь, ограниченная небольшою окружностью. І кїтїм: цїтє без ліку, все кружками, кружками. МВ. Вообще всякій деревянный кружокъ, служащий для различнаго употребленія, напр., вмѣсто тарелки, какъ крышка для различной посуды (напр., кувшиновъ, кадокъ съ квашеной капустой, огурками, кадокъ съ водою) и пр. Чуб. VII. 386. 6) Кругъ въ мельничной шестернѣ. Мнж. 481. Ум. Кружбчок. Миттю подала на стил ірвяхчи млинчиків, сала кусочок положила на кружбчку. К. ЧР. 242.

Круг, ка, м.=Кружк. Висить пуга на круку, буде жїніці і дяку. Ном. Ум. Кручок.

Крулѣвство, ва, с. Королевство. Буз обраний на польське крулѣвство. Стор. МПр. 64.

Крулѣвщина, ни, ж. Жалованное отъ короля вѣднѣ. К. Досв. 148.

Крулѣвна, ни, ж. 1) Королевна. 2) Родъ игры. Грин. III. 96.

Круль, ля, м. Король. (Завимствовано изъ польск. языка).

Крулювати, люю, еш, м. Царствовать, управлять. Не такимъ клям, пане брате, в Польщі крулювати. О. 1862. II. 54.

Крулювати, каю, еш, м.=Краквати. Вх. Лем. 428.

Кружбчч, чч, м. Воронъ. Киев. г. Вх. Лем. 428.

Кружчати, чу, чш, м.=Крумжати. Гагарин кружчати. Вх. Лем. 428.

Крупи, круп и крунів, м. 1) Крупа.

Не сляй через крупи до тиона. 2) Мелкій градъ. Гуляе вітер по вулиці, з неба порицать крупами. Левиц. I. 3) Икра рачья. Икра селедки. Вх. Лем. 428. Ум. Крупиц. *Еге, крупець! може і м'ясиа.* Ном.

Крупіна, ни, жс. Зернышко крупы. *Добра каша: крупина за крупиною топиться з дрючиною.* Ном. № 12321.

Крупнйй, а, б. Крупистый, изъ крупинокъ состоящій. *Крупнйша мука (крубиша).* Шух. I. 104.

Крупний, а, б=Крупенйй. *Зазнавши крупною й м'якою.* Ном. № 13915.

Крупнйк, кў, м. Кашица жидкая изъ крупы. Чуб. VII. 439. *Крупник кулшени брат.* Ном. № 12322.

Крупнистйй, а, в. Зернистый. Вх. Лем. 428.

Крупнйк, ка, м. Самка селедки. Вх. Лем. 428.

Круподёрник, ка, м. Дѣлающій крупу. *Оттам, мало, мельник, оттам круподёрник.* Нп.

Круподёрня, ні, жс. Мельница для приготовления крупы.

Круп'янка, ки, жс. Колбаса, начиненная кашей. *Дайте ковбасу, я додому понесу; дайте круп'янку, пудкину пуд лавку.* Чуб. III. 477.

Круп'яр, ра, м.=Круподёрник. Гол. Од. 11.

Крутйй, тая, м. Раст. Echinops Rito I. 3ЮЗО. I. 121.

Крутаніна, ни, жс. 1) Суетня, хлопоты. *Там така крутаніна, що ну: все тільки там підмети, там застели та принеси.* Брацл. у. 2) Путаница.

Крутарь, ра, м.=Крутйй. Хотин. у. Вх. Зн. 30.

Крутель, лю, м. Скрученная изъ соломы веревка. *Пошов до святых просити соломю, щоб скрутити крутеля і по йому спуститись (з неба) на землю.* Чуб. II. 337.

Крутень, тня, м. 1) Пукъ соломы для топки. *Посади тям (у чепі) та й стам соїлами три крутні, під чешістами, щоб занотити.* Чуб. I. 123. 2) Свернутый пукъ соломы для заплетанія между кольями въ стѣнахъ плетеной хаты, *мазанки.* Чуб. VII. 381. 3) Свертокъ сѣна, остающийся по дорогѣ отъ протасенной копны. Канев. у. 4)=**Крутель.** *Що на йому свита соломою шита, крутнем пудперезався да в бояре обрався.* Грян. III. 438. 5) Маховое колесо (въ машинѣ). Лубен. у.

Крутенйй, а, в. Ум. отъ крутий.

Крутенйо, нар. Ум. отъ круто.

Крутйй, а, б. 1) Крутой. *Буду крутйй юри копати.* Мет. 2) Сильно загнутый. *Молодик-воздик! тоби—на уповня, мені—на здоров'я; тоби крутйй рози, мені чорні брови.* Ном. № 286. *Пойлуй же мене... у крутйй усок.* КС. 1882. X. 27. **Крутйй ряд.** Весенняя игра дѣвушекъ, въ которой дѣль играющихъ извивается заворотами и зигзагами. Kolb. I. 176. 3) Густой. *Наварила каші крутої.* Грян. I. 33. *Круті яйця.* 4) Крѣпкій, твердый. *На круте дерево крутого клина треба.* Чуб. I. 239. *А віризніте, яка (картопля) крута.* Г. Бар. 428. *Ой маю я, моя мати, наййку крутую.* Нп. 5) Трудный, тяжелый. *Еге, одвітуе Білозерець, крута-юдина настутила.* К. ЧР. 302. 6) Трудно разрѣшимый, трудно усвояемый (о словѣ, напѣвѣ) Уман. у. *Крута загадка. Крута пісня. Круте слово. Не круте ймення, та забула.* Павловгр. у. 7) **Крутйй голова=крутоголов.** Вх. Лем. 428. 8) **Крутйй м'ята.** Раст. Курчавая мята, Mentha crispa. Вх. Лем. 428. Ум. Крутенййй *Крутенйкую загадку нашим ти задав панам.* Котл. Од. 489.

Крутіло, ла, с. 1)=Крутіж. Вх. Зн. 30. 2) Крутивъ, крутивъ, та вже ся і крутіло перекутіло. Всевозможныя усилія, средства оказались неудачными. Желех.

Крутіти, чў, тияс, ода, в. крутінути, ну, нѣш, га. 1) Крутить, скручивать, свивать. *Чоловик крутитъ, а Богъ розкручуе.* Ном. № 84. *Перевесла дівчата в полі крутим.* Сніп. **Крутіти мотузи.** Вить веревки. Вх. Лем. 428. 2) Крутить, вертѣть. *В віконце полядає, чи крутить завірюха.* МВ. *Лисичка... крутинула хвостиком.* Глѣб. **Крутіти нѣсом.** Бить недовольнымъ. Ном. № 5083. 3) Интриговать. 4) **Крутіти веремія.** Дѣлать быстрыя атаки. *Нікто краще його не ставав до бою, нікто не крутив лягам такого веремія.* К. ЧР. 13 в 423.

Крутітися, чўси, тияс и крутіну-тиса, нуся, нѣшса, га. 1) Кружиться, плясать. *Плясала, плясала з рожі квітка та й стала крутітись.* Мет. 2) Вертѣться. *З дівворою кручусь по дооринку та біаю.* МВ. *Крутилася допори черева.* Ном. № 1833. *На те тпн посвятився, щоб по церкві крутився.* Ном. № 210.

Крутіус, са, м.=Пруднус. *Сотни-ківна вже кохалась з дкимъ крутиусом чи шибай-головою.* Стор. I. 33.

Крутихвіст, хвоста, м. Изворотливый, фальшивый, переменчивый человекъ.

Крутиж, жд, м. Водоворотъ, омутъ. Шух. I. 6. *І як у той крутиж упав у ті прокляті чорні очі.* Федьк. II. 66.

Крутий, тія, м. Паути. *О, не дуже водись з ними, трохи не дуже позичай, бо крутії воли добри.* НВОлын. у.

Крутилка, кн, ж. Родъ зимней карусели на льду. Чуб. IV. 42. Мил. 55.

Крутиль, тілі, ж. Канатный дворъ, крутильня. Вх. Зн. 30.

Крутильвець, вця, м. = Крутиж. Вх. Зн. 30.

Крутильниця, ці, ж. = Крутильвець. Вх. Зн. 20.

Крутиўта, сл. См. Крутиїти, сл.

Крутиї, ні, ж. 1) Постоянное верчение, вращение. 2) = Крутиїня.

Круто, нар. 1) Круто. *Круто з'їздити сюдою. Круто спускалась юра.* Стор. 2) Съ сильными загибамъ. *Круто позаниматі рони.* 3) Густо. *Круто наварила,—і ложкою в куліші не повернеш.* 4) Трудно, тяжело. 5) Сильно. *Круто їм буде одвічати.* О. 1862. VI. 60. 6) Остро (о взглядѣ). *Сив сокіл дивить, круто ся дивить.* Гол. Ум. Крутиєньо. *Сиди крутиєньо гайдука.* Котл. Ен.

Крутоберігий, а, е. Съ крутыми берегами. *Дніпро крутоберений.* Шевч. 380.

Крутоберіжжя, жя, с. Обрывистый высокий берегъ. *Втім місті берег крутий—крутобережжя.* Новомоск. у.

Крутоберіжисто, нар. Обрывисто. *Де на Міосі крутоберіжисто, там добре млин постановити.* Миусск. окр.

Крутоберіжний, а, е. Съ обрывистыми берегами. Кв. (Желех.).

Крутоберіжно, нар. = Крутобережисто. *Як же ми роз'їдемося, коли місточок маленький? Вертай назад!—Еге! перший їзнов каже: як я поверну, коли, бач, крутобережно.* Кв. II. 40.

Крутобобий, а, е. Обрывистый. *На скелі крутобобій ... палац високий.* Щог. В. 180.

Крутовіжка, жі, ж. Раст. *Dianthus superbus.* Шух. I. 21.

Крутовина, ин, ж. Склонъ, спускъ (въ оврагъ, напр.). Млж. 183.

Крутоголов, ва, крутоголовач, ча и крутоголовець, вця, м. Зоол. Вертишейка, *Junx torquilla.* Вх. Зн. 30. Желех.

Крутоголовчичи, кіп, м. мн. Раст. *Prunella grandiflora.* Лв. 101.

Крутогорій, а, е. Съ обрывистыми горами. *Дніпр той дужий крутогорій.* Шевч. 562.

Крутопіп, піпа, м. Шуточно вмѣсто: протопіп. Котл. (Изд. Фед.), 77. *Философи, крутопіпи набірались страху.* КС. 1882. IV. 169.

Круторогий, а, е. Съ большими загнутыми рогами. *Чи не режуть круторогі, чи не йде чумах з дорози?* Шевч. *Ой місяно круторогий, світи надо мною.* Макс.

Крутоарий, а, е. Съ глубокими обрывами; овражистый. *Повиїлася з Лубенъ крутоарих дороза розлопа.* К. Досв.

Круть, меж, выражающее быстрый поворотъ. *Хоч круть верть, хоч верть круть.* Ном. № 8037.

Крутько, ка, м. 1) Вертунъ, постоянно вертящійся, кружащійся человекъ. Также: непосѣда? непостоянный? 2) Вихрь. *Крутько схотівся.* Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн. Вѣролом крутькомъ называется собственно тотъ злой духъ, который, согласно народному вѣрованію, производитъ вихрь. 3) Употребляется какъ нарѣчіе: крутьня—кружася. *Ізнов удаж носять надзобиочки і крутька по панськи.* Г. Барв. 341.

Круховий, а, е. Крухова сіль. Каменная соль. Вх. Лем. 429.

Круць, ця, м. Гвоздь. (І. Христа) жили мучили, на хрест распинали, замізнили круцями руй і ноги пробивали. Мил. 15.

Кру́ча, ці, ж. 1) Крутизна, обрывъ. *Тече річка невеличка, підминає кручі.* Лукаш. 55. *Ой де кручі високі, то там броди глибокі.* Нп. *Кинувся цурт (свиней) із кручі в озеро та й потонув.* Ев. Л. VIII. 33. 2) Глубокое мѣсто въ рѣкѣ. *Понав у кручу та й утоп.* Мирг. у.

Круча́к, ка, м. Баранъ, большой метлицею, съ червемъ въ головѣ. Анан. у. Маркев. 3.

Круча́нка, кн, ж. 1) Вдвое сплетенный, какъ веревка, ремешекъ или проволока; мѣдная круча́нка употребляется для инкрустация художественныхъ гудульскихъ издѣлій изъ дерева. *Круча́не кресало з мосьязною ручкою; при нѣм висить на круча́нці,—удвоє скрученім реминь,—протичка.* Шух. I. 276. *Рівний скручений дріт* = круча́нка. Шух. I. 281, 280, 291. 2) Свернутые табачные листья, пропитанные водкой и муравьиной кислотой, дающие чрезвычайно крѣпкій табакъ. Шух. I. 36.

Круча́ти, чу́, чіш, м. Хрюкать. Вх. Лем. 428.

Кручений, а, е. 1) Свернутый. 2) Придурковатый. *Ходить, як кручений курка.* Ном. № 10943. Кручена віця, кручений баран. Овца или баран, большие метелцею. Желех. См. Кручан. 3) Шалун, сорванец. 4) Кручен паничі. Раст. *Protea rubra*.

Кручений, ка, м. Табакъ съ свернутыхъ листьяхъ. Вх. Зн. 30.

Кручечок, чеа, м. Ум. отъ кручок.

Кручий, а, е. Вороновъ. — сын — бранное слово. *Да вже ж на Україні не одна жінка курку змювала, тебе, яхя, кручого сына, на ніч чекала.* АД. II. 114.

Кручина, ки, жс. Крендель. Вх. Зн. 30.

Кручія, тіф, жс. Водоворотъ подлѣ мели. Канев. у.

Кручодер, ре, м. Кручотворъ; взятчикъ. *Поліцейські кручодери.* КС. 1882. X. 189.

Кручок, чка, м. = Кручокъ. *Коло тії круниченьки кручок і відро.* Чуб. V. 204. *Попробував то так, то сак закидати оддалека кручка, щоб вивідати, що в нього на думці.* К. ЧР. 3 *вищого, бач, розуму закидає кручка.* Ум. Кручечок.

Круш, ша, м. Руда, металл. *Лучче піти, моя мати, в Сибірюнку круш копачи, ніжс...*

Крушіна, ня, жс. 1) Крушина, *Rhamnus frangula*. *Немає роду-родини, ні вірної дружини, тільки в саду крушина.* Чуб. V. 342. 2) Печаль, крушина. *А на моїй юлові штирй крушині. Ой перша крушина — отенє-мати померла.* Чуб. V. 585.

Крушіти, шѣ, шійс, л. Мать, сокрушать. *З старим жити, тіло крушити.* Ном. *Журба мене круше.* Чуб. *Не сущіє, не крушіте моєї молодости.* Гол. I. 232.

Крушітися, шѣся, шійся, л. Сокрушаться. *Гляну в перш: вік менчо — плачу, крушуся, гляну в друге віконечко — Бою помолося.* Нп.

Крушний, а, ь = Крихний. Желех.

Крю-не! меж. Крикъ, которымъ пастухъ приказываетъ козамъ возвратиться назадъ. *Козар юнить кози покликком: ці! ці! завертає їх — крю-не!* Шух. I. 211.

Крюк, ка, м. 1) Крюкъ. *Зацеплені крюкомъ за ребро моталися на шибеницях.* Стор. МПр. 129. 2) Перпендикулярная часть журавля (у колодца), на которой виситъ ведро. 3) Воронъ. *Щоб летіти крюки*

з поля лянків-панків їсти. Шенк. Ум. Крючок.

Крякання, ня, с. 1) Карканье, кряк воронъ; курляканье журавлей. 2) Кваканье лягушекъ.

Крякати, каю, еш, л. 1) Каркать (о воронахъ); курлякать (о журавляхъ). *Уяри десь крякають журавлі.* Мнж. 114. 2) Квакать (о лягушкахъ). *Не крякають, рибі жаби, в пустім озереті.* Мил. 66.

Крючок, чка, м. Ум. отъ кряк. 1) Крючекъ. *Загинати, занидати крячю.* *Заговаривать издали о чемъ-либо съ ширимъ намереніемъ.* 2) = Крюк. 3) Небольшой воронъ. *Налетів крячок.* Грия. III. 142. 4) Деревянная доска съ загнутымъ краемъ, на которой сапожники вытягиваютъ вытяжные сапоги. Сумск. у. 5) Мѣра водки самая малая. Чуб. VI. 333.

Кравчати, вчу, чійс, л. Каркать (о воронѣ); крячать (о *Nucifraga caryocatactes*). Вх. Уг. 248. См. Кравчати.

Кряк, жѣ, м. 1) Спанный хребетъ. Чуб. VII. 575. 2) Холмъ. Мнж. 4. *З'їхавши на високий кряк, озирнувся Кирило Тур.* К. ЧР. 158. *Давно вже на його ґрунті лежить широкий крякъ сирій землі.* Стор. I. 228. 3) Деревянный отрубъ цилиндрической формы. Чуб. VII. 575. Вас. 184.

Кряжати, жу, жіш, л. 1) Усердно работать, не разгибая спины. 2) Заботиться, радѣть. *Лежень лежить, а над ним Бог кряжить.* Ном. № 1682. *Стара, було, так і кряжить за дітьми, щоб нікто не зобіди.* Канев. у. *За ним кряжили, значить жалали, що наче він справний, щоб не рошитати його.* Верхнедніпр. у.

Кряжувати, жую, еш, л. Обтесывать дерево цилиндрами. Чуб. VII. 575.

Кряк, ка, м. 1) = Крак. Вх. Лем. 429. 2) Порода водной птицы. *Полеті ж ти, илко, де мій рідний батько, полеті ж ти, кряче, де матюнка плаче.* Чуб. V. 465. Ум. Крячю. *Летить крячок на той бочок, да й сів на тичині.* Мет. 463.

Кряка, ки, жс. Лягушка. Вх. Пч. I. 16. Ум. Кряка.

Крякати, каю, еш и крячу, чеш; оди. в. **крякнути, ну, веш, л.** 1) = Кравати 1. *Убрався між ворони і крякай як они.* Ном. № 5880. *Крякнула ворона на вѣсь рот.* Стор. I. 15. *Сидить сорока коло потоку та й кряче, та й кряче.* ЗОЮР. II. 244. 2) Крякать по утиному. *Чорно-*

рыбі камнята, крякаючы, у двір садком беруться. МВ II. 134.

Крянуты, ну, неш, а. Ударить. Вх. Зн. 30.

Крататися, таюся, ешся, а. Ыты занятымъ, хлопотать. Вх. Зн. 30.

Кряч, ча, м. Жердь, которой поворачиваютъ бревно: при постройкѣ дома, сарая нужно бываетъ положенную уже на стѣны, но еще не прикрѣпленную, матицу перевернуть; тогда туго обматываютъ ее веревкой и въ петлю, которой оканчивается она, продѣваютъ кряч, жердь, при помощи которой бревно переворачивается. *Крячем можно хоч, яке дерево криве у сволюй повернути чи так, чи инак.* Воля. у.

Крячу, чати, с. Утенюкъ. *Трапляється, батьку, що кряча мале ловить рибку краще ніжє старее.* Макс. (1849), 84.

Крячастый, а, в. Кустистый. *Крячастый барвенок молодой дичини на вінок.* Гол. IV. 323.

Крячйна, ни, ж. Маленькій кустъ. Вх. Лем. 429.

Крячистый, а, в. Покрытый кустами. *Крячисте поле.* Вх. Лем. 429.

Крячйтися, чуса, чйшся, а. Давать развѣтвляющийся корень. *Пертиця крячйтися.* Вх. Лем. 429.

Крячка, ки, ж. Утка. *Другі моде гуляють, ходять у гай, а ми крячкою сидимо дома.* Левниц. I. 344. *Як крячка та просиділа трохи не туди тижні коло матері.* Мпр. Пов. I. 137.

Крячок, чеа, м. = **Кряк?** Летитъ крячокъ по над моремъ та й летячи кряче. Макс. *Ой летить крячокъ через Дунай річку.* Грин. III. 595.

Кси! меж. Крикъ на свиней, когда ихъ гонять. Вх. Лем. 429.

Ксьондз, аа, м. Католическій священникъ. *В страшино-судню неділю ксьондз казання юворив.* Рудан.

І Ку, пред. Къ. Явор ку ней промови. Гол. II. 713.

Ку! меж. = Куку! *А зозулятка—як ку, так ку! А соловейко—як тьох, так тьох!* Чуб. V. 589.

Куб, ба, м. 1) Кубъ. 2) Выдолбленный изъ дерева кубокъ. Желех.

Кубай, бай, м. = **Куб 2.** Желех.

Кубан, на, м. Взятка. *Кубан все одно, що й хабар.* Св. Л. 164.

Кубанка, ки, ж. Шапка съ широкимъ барашковымъ околышемъ и остроконечнымъ плисовымъ верхомъ. Вас. 156.

Кубара, ри (—ря, —і), ж. Снарядъ для свѣтля роя пчелъ съ дерева; онъ состоитъ изъ длиннаго шеста и прикрѣпленнаго къ нему мѣшка.

Кубаток, тка, м. Комя. Желех.

Кубаття, тя, с. соб. Комя. Желех.

Кубах, ха, м. Лунка, круглая ямка въ землѣ, сдѣланная для посадки капусты, картофеля и пр. *Ти кубахи роби, а я капусту садитиму.* Екатеринос. г. Когда картофель выростетъ, то **кубачом** называется кустъ картофеля, собственно его корни съ картофелинами въ землѣ. *Піди викопай три кубахи картоплі.* Екатер. г. *Кубахи ростуть.* Г. Барв. 535.

Кубашок, шка, м. Мѣсто подъ печью для зольн. Желех.

Кубеба, би, ж. Раст. Кубеба, Cubeba. *На заіканку корінкову купля кубеби й калану.* Мпр. Г. 69.

Кубелечко, ка и кубельце, ця, с. Ум. отъ кубло.

Кубичный, а, в. Кубическій. Дещо.

Кубка, ки, ж. Деревянная посуда для бриндас. Вх. Зн. 30.

Кублитися, люся, лишся, а. Гнѣздиться, вырывать въ землѣ ямку для гнѣзда. *Бабина куриця на моімъ подвіррі кублитися.* Ном. № 8967. *Ви мислите: де дівся дім тиранський? Де той намет, що кублились ледачі?* К. Іов. 47.

Кублище, ша, с. Логовище. *По кублищахъ своїхъ звіря зляжє.* К. Псал. 237. *Кублище сіліною католицтва.* К. Дз. 184.

Кубло, ла, с. 1) Логовище. *Звіря... в своїмъ кублі недвижно спочиває.* К. Іов. 82. 2) Гнѣздо, преимущественно вырытое въ землѣ, а затѣмъ и всякое. *На Благовѣщення і птиця не несесться і кубла не в'є.* Ном. № 418. 3) Въ переносномъ значеніи также человѣческое жилье. *Да чою ти, Марусе, без кубла?* Мет. 4) = **Водня.** Черняг. г. Ум. **Кубелечко, кубельце.** *Знайтила же бо я кубелечко, де утка несесться.* Мет. 107. *Туа коло серця як іадина в'ється, ізвола кубельце коло мого серця.* Чуб. V. 473.

Кубок, бка, м. 1) Кубокъ. *Медом частували з золотого кубка.* Мет. *Що з тихъ кубків, як нові сліз?* Ном. № 1436. 2) — на порох. Пороховница для храненія мелкаго пороха, употребляемаго для подсыпки на полку ружья. Шух. I. 231. Ум. **Кубочон.** *Стоить вода у кубочку,—коли хоч, напийся.* Макс. *Ой десь же ти, козаченку, з кубочка вмикаєш.* Чуб. V. 62.

Кубоша, ші, ж. Верпа. Браун. 18.

Кубрак, ка, м. 1) Зоол. Рыгурапеа (личинка). Вх. Зн. 30. 2) Бѣдняга. Желех.

Кубрик, ка, м. Боченокъ. Любеч.

Кубушка, ки, ж. Кубышка. „Випи-
нівки кварту дай сюди!“... Им пошту на-
мали кубушку. Алв. 43.

Кубцѣм-кубцѣм, нар. Предупредитель-
но, любезно. Так коло дітей, юстей куб-
цѣм-кубцѣм, прикубую їз: і сякі, і такі,
сідайте та балакайте, що там у вас
доброю. Канев. у.

Куба! меж. Подражаніе крику груд-
ного ребенка.

Кубавання, ня, с. Крикъ грудного
ребенка.

Кубавати, каю, еш, м. Кричать (о
грудномъ ребенкѣ). Дитина кубава. Мнж. 45.

Кубання, ня, с. 1) Кованіе. Кубання
молотом. К. Іов. 2) Кукованье кукушки.
Ой жаль мені (зозулі) раннього кубання і
пізнього літання. Мет. 152. Ум. Кубанняч-
ю. Нехай тобі зозуленька для кубаннячка,
нехай мені соловейко для щибетаннячка.
Мет. 40.

Кувати, кубю, еш, м. 1) Ковать. Князь
Борис все плути кував та людям давав.
Ном. № 661. 2) Подковывать (лошадь).
Коваль коня кув, а жаба й собі ногу дав.
Ном. № 2548. 3) Заковывать (въ дѣлѣ).
4) Чеканить. Достав малювану тавру,
сріблом ковану. К. ЧР. 42. 5) Наковывать
(мельничный жерновъ). Мнж. 481. 6) Ку-
ковать (о кукушкѣ). Не свая зозуленька
в темнім лісі кувала. Макс. 7)—речі не-
добрій. Злословить. А тим часом воро-
женьки чинять свою волю: кують речі не-
добрій. Шевч. 8) —ліхо. Причинять зло,
предъ. От яке лихо сі шинкарі кують.
Г. Барв. 291.

Куватися, куюся, ешся, м. Коваться.
Не куется, дак плещеться. Ном.

Кувій і кувій, ка, м. Сова. Кувіи
кувікат і ночі. Вх. Уг. 248.

Куві і кувік, меж, выражающее
взвѣз поросенка.

Кувікання, ня, с. Крикъ поросенка.

Кувікати, каю, еш, м. 1) = Кувікати.
Кричала, гедзалася, качалася, кувікала мов
поросѣ. Котл. Ен. V. 60. 2) Кричать (о
совѣ). Кед кувік кувікат, умре. Вх. Уг. 248.

Куга, гі, ж. 1) Водное растение: Турфа?
Посунули по синій хвилі поміж куючо
в Сир-Дар'ю. Шевч. 3 чистої річки по-
чнуть підійматися темні пучечки куги.
Щог. В. 35. 2) Деревянный поплавокъ къ
неводу или иной сѣти въ видѣ небольшого

($\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ ведра) боченка, а къ перемѣту—
чурка изъ древеснаго корня. Вас. 186, 188.

Кугава, ви, ж. Скалистое ущелье,
пропасть; обрывъ. Вх. Зн. 30.

Кугач, ча, м. = Оич. Кугач реготіе.
Мвл. 10.

Кугик, ка, м. = Сова, *Athene noctua*.
Вх. Лем. 429.

Кугікати, каю, еш, м. Кричать: ку-
ги! куги! Вх. Лем. 429.

Кугина, ни, ж. Раст. *Prunus mahaleb*.
ЗЮЗО. I. 132.

Кугут, та, м. 1) = Півень. Наш ку-
гут чорнокрилий. Грин. III. 138. 2) На-
звание вола съ прямыми, расходящимися
въ стороны, рогами. КС. 1898. VII. 44.

Куделечка, ки, ж. Ум. отъ куделя.

Куделити, лю, лиш, м. 1) Прастъ.
Колм б ти, приданочко, добра, то б си-
діла дома; а в тую метелицю куделила б
куделицю. Мет. 236. 2) Таскать за волосы.
Харьк. у. Слов. Д. Эваріа.

Куделитися, люся, лишся, м. Еро-
питься. Так працює, аж голова йому ку-
делитися. Черк. у.

Куделіца, ці, ж. = Куделя. Вас.
202. В тую метелицю куделила б куделицю.
Мет. 236. Ой прала-б я куделицю,—ю-
ловка болить. Нп.

Кудель, лі, ж. = Куделя. Очі як небо
сині, а коса як кудель. Стор.

Куделька, ки, ж. Ум. отъ куделя.

Кудельний, а, в. 1) Относящийся къ
кудѣлѣ. 2) Кудельна хима. Поміщає, гдѣ
бываютъ вечерниці, на которыхъ прядуть
кудѣлѣ. Вх. Уг. 248.

Куделя, лі, ж. 1) Шерсть, а также
плохой лѣзь или пенка, приготовленные
для пряжи и привязанные на прясницію.
Куделя вовни. Левиц. Пов. 339. 2) Наспѣш-
ливо: шиньонъ. Якій мужикъ там та-
жи (=жінки) з куделями на юловах. Котл.
Ен. III. 49. Ум. Куделечка, кудельна.
Вас. 152. Ви, молодички, не їли, не спали,
ночі не спали,—куделечки прями. Щог.
В. 33.

Кудеревенький, а, в. Ум. отъ куде-
ревий.

Кудеревий, а, в. = Кудеравий. Ум.
Кудеревенький. Рoste деревце тонке-ви-
соке, а на вершечку кудеревеньке. Kolb. I.
118.

Кудерець, рця, м. Ум. отъ кудерь.

Кудерний, а, в. Кудравий. Під ку-
дерним деревцем, під зеленим барвінком. Нп.

Кудерь, дря, м. 1) Локонъ, кудря. Употребляется болѣе во мн. *Нудері и нудрі. Золотою пребѣлою кудрі росчесав.* Грин. III. 129. *Від роскоші кудрі в'ються, від журби січуться.* Ном. № 13499. 2) Самый верхній кудрявый или загнутый конецъ верхушки дерева (употребляется болѣе въ ум. формѣ). Ум. *Кудерець, нудрик, мн. кудерныи, нудречки, нудронныи. Сам верхній конецъ смереки се конутик.... Конутик закрулений се кудрик.* Шух. I. 176. *Росте деревце тонке-високе, а на вершечку кудеревеньке, а в тім кудерці золоте кри-стальце.* Kolb. I. 118. *Кудерьки чеше.* Чуб. III. 434.

Кудерявий, а, е=Кудрявий. Вх. Лем. 429.

Куді, нар. Куда. Нема куди прихититься. Шевч. *Куди кінъ з копитом, туди жаба з хвостом.* Ном. № 2547. *Хоч нуді. Куда угоднo.* Маркев. 63. *Нуді видно атінає.* Убѣгаетъ безъ оглядки. Ном. № 4422. *Нуді дали. Чѣмъ дальше. Чоловік мій куди дали, то все сумрійнийший ходить.* МВ. (О. 1862. III. 118). *Нуді тобі!* Сокращено изъ *нуді тобі до його, до того, т. е.* первоначально: *гдѣ ужъ тебѣ! далеко тебѣ до!...* Тенерь *нуді тобі* употребляется, чтобы подчеркнуть значительность чего-либо: *такий великій виріє, що куди тобі! Приодилось мені і куди тобі!* Сим. 203. Чаше употребляется въ пѣломъ рядѣ прописныхъ выраженій. *Куди тобі, який великорозумний! Так записалась, що куди тобі!*

Кудікало, ла, м. Человѣкъ, часто предлагающій вопросъ *куди?*

Кудісь, нар. 1) Куда-то. Заносило його і туди кудись, де і літом, і в жнива—усе зима. Стор. МПр. 168. 2) Куда-нибудь. *Куди ж ми підемо? Та кудись,—аби дома не сидіти.*

Кудівка, ки, ж.=Кудоля. Ой стояла у порогах нова кудівка. Гол. IV. 495.

Куділка, ки, ж. Раст. Хвощъ, *Equisetum.* Вх. Уг. 248.

Кудкудак! меж., выражающее крикъ курей. *А куриця кудкудак-кудкудак!* Чуб. V. 635.

Кудкудкати, дачу, чеш, гл. Кудакать. *Хто хоче—сокаче, а хто хоче—куд-кудаче.* Ном. № 4959.

Кудла, ли, ж. 1) Всклооченная голова. 2) Мохнатая собака.

Кудлэй, лэй, м. 1) Человѣкъ со

всклоченной головой. 2) Кличка мохнатой собаки.

Кудлати, лаю, еш, гл. Взыерошивать. *Манірку зупулю, волосся кудлато.* Сим. 210.

Кудлатий, а, е. Косматый, мохнатый. *Собака кудлатий—йому тепло, пав баштий—йому добро.* Ном. 1372. *Вус кудлатий.* Левци. I. 34. *Втопив за бороду кудлату.* Котл. Ев. V. 49. *Дикий зміль комитється кудлатими жмутками.* К. Оприс.

Кудлѣч, чѣ, м. Съ длинною всклооченною шерстью или волосами. *Надходить ведмідь: одичини!—Утікай, пане кудлѣч, бо вже пана Козловського їмо.* Рудч. Ск. I. 22.

Кудля, лі, ж. Потовска, взбучка. *Ти бо мені там не дуже пацнукуй, бо такої кудлі і вали заводим, що і в душу не полізе.* Екатер. г.

Кудьбачи, чу, чаш, гл. Взыерошивать, шутывать (о волосахъ, шерсти).

Кудю, нар. Въ какомъ направленіи, какой дорогой. *Ми дивимся, кудю до пори ближче та краще бігти.* Рудч. Ск. I. 18. *Кудю їх обминуть?* Мет. 61. *Кудю мені йти?*

Кудра, ри, ж. Кудрявая женщина. *Хто ж тобі, кудро, кудрі ізвив?* Чуб. V. 586.

Кудрэво, ва, с. Кедръ? *Як жидова Христа мучила, та на кудрэві ї ростинала.* О. 1861. XI. Свид. 62.

Кудрий, а, е. Пѣнистый (о жидкости). *Єден напоєць—кудрое пиво, другий напоєць—медок солодкий.* Гол. II. 69.

Кудрик, ка, м. Ум. отъ кудерь.

Кудрі. См. Кудерь.

Кудря, рѣти, с. Чаше во мн. ч.: *куд-рѣта.* Ласкательно: *кудри.* *Ізвила кудряти темна нічка.* Чуб. V. 586.

Кудрявець, вця, м. Название нѣсколькихъ растений: *Sisymbrium Sophia* (ЗЮЗО I. 136), *Chenopodium Botrys* (ib. I. 116), *Pyrethrum millefoliatum* Willd. (ib. 133), *Panacetum vulgare* (ib. 170). *На тім кудрявці сив сокіл сидить.* Чуб. III. 390.

Кудрявий, а, е. 1) Кудравый. *За те люблю Івана, що голова кудрява.* Нп. *Було б не топтати кудрявої м'яти.* Чуб. V. 160. 2) Пѣнистый. *Кудряж пиво людям на диво.* Чуб. III. 400.

Кудрятинка, ки, ж. ? Гила дівка грез лозинку, нашла собі кудрятинку: і варена, і печена, і поприком напалпена. Гол. IV. 530.

Кувъз, [ва, м. ?]. Быстрый каменистый потокъ въ лѣсу. Шух. I. 80.

Кужба, би, ж. 1) Въ треножникъ: крюкъ, на который подвѣшивается котелокъ. Шух. I. 186, 187. 2) У колесниковъ: жердь съ привязанною къ ней деревянною клюкой для прижиманія колеснаго обода, во время гнутаго къ повідні. Вас. 147. 3) Горбачійся. Желех.

Кужбитися, блюся, бияся, и. Гнутися, горбиться. Желех.

Кужделба, би, ж. Старая хижина, старый налашъ. Угор. Вх. Зн. 30.

Кужелина, ни, ж. = **Кужиль.** Називула кужелину, та її не прала. Грин. III. 325.

Кужелити, лю, лич и кужелѣтися, люся, лишся, и. Клубиться, кружиться. Дивлюсь, коли з-за сідка дим кужелити, що й Боже! коли слухаю: бов, бов! Вітер кужелить. Лубен. у. Чад і дим з нори кужелитися. Полт. г.

Кужівка, ки, ж. Родъ прислidy, шестяка, вставляемаго въ доншко (сідецъ), на который привязывается куміль. Части кумівни: нижняа половина дерівною: верхняа, на которую надѣвается куміль, — кумівник; посредній, гдѣ сходятся дерівно и кумівник — деревянный кружекъ, ободокъ — обвало. Шух. I. 148.

Кужівник, ка, м. См. **Кужівка.** Шух. I. 148.

Кужілоць, льцѣ, м. = **Кужиль.** Грин. III. 379.

Кужілка, ки, ж. 1) = **Кужівка.** Части кумілки: шестикъ — стеблѣ, вставляется въ кружѣн или хрест (накрестъ сбитые два деревян. бруска); верхняя часть стеблѣ называется шпенѣн; она болѣе тонкая и куміль сперва наворачивается на трубочку, а затѣмъ эта трубочка надѣвается на шпенѣн. Черняг. у. Оддай людямъ жінку, а самъ труби в кужілку. *Ном. № 4753.* 2) Пѣсня при пряденіи? Не їж мене, вівчику-братіку, тут, — лучче сідай на мене, то я тобі кужілки заспіваю. Рудя. Ск. I. 8. Ум. Кумілочка. Зробіть мені, діду, кужілочку і веретенечко. Рудя. Ск. II. 33. Нехай вона ранесенько не встане, кужілочку пустенько не в'є. Чуб. V. 800.

Кужіль, ля, м. и кужиль, желі, ж. Чесанный лѣнь, приготовленный для пряденія. Кужіль м'якого мону на жердні. МВ. (О. 1862. III. 57). Дали кужело прядсти. ЗОЮР. II. 23. Ой піду я за ворота білу кужіль прядсти. Чуб. V. 76. Дим кумілем. Дымъ клубами. Желех.

Кужмарка, рок, мн. = **Кузьмірка.** Ив. 49.

Күзенька, ки, ж. Ум. отъ **кузня.**

Күзѣка, ки, ж. = **Кузька.** Напала на капусту кузѣка. Черк. у.

Күзня, ні, ж. Кузница. Вулкан, до куні дочалавци, бурить лавас асіа ковалів. Котл. Гн. V. 19. Ум. Күзенька. Чг. 64. Поміжъ тими кузеньками ковалі кузали. Чуб. V. 992.

Күзѣн и күзѣб, ба, м. = **Козуб.** Обібрався трибом — лізь у кузѣб. *Ном. № 7077.* Нехай же я подивлюся, хто сидить в запічку — аж там дячок-неборачок у кузѣб зігнувся. Чуб. V. 674.

Кузубенька, ки, ж. = **Козубенька.**

Күзька, ки, ж. 1) Настѣкомое вообще. 2) Хлѣбный жукъ, *Anisoplia austriaca.* Мале, та її те укмітило, що у просі кузька в. Звенигор. у.

Кузькомъ сидіти. Сидѣть на корточкахъ, сгорбившись. Як сісти напочінок та ще згорбитись, то се буде кузьком сидіти.

Кузьмірка, рок и рків, мн. Жмурки (игра). Ив. 49. Мил. 54.

Куйнара, ри, ж. Шапка (у черноморскихъ чабанів). О. 1862. V. Кух. 57.

Куйовда, ди, ж. Ніч як куйовда стояла на дворі; мела странина хуга, занертоха крутила. Мир. ХРВ. 407.

Куйовдяти, джу, диш, и. 1) Всклоковывать. 2) Мести (о мятели). А що, Петре, чи далеко заїдемо? бач, як хуртовина! бач, як куйовдить. О. 1861. V. 66.

Куйовдитися, джуся, дишся, и. 1) Всклоковываться. 2) Возиться, риться. Як сід свині, в тої куйовдилася. Гліб.

Күзѣ, ки, ж. дѣтск. Вошь. *Ном. № 4762.* О. 1862. IX. 119. Дати күзу в рүку. Дать взытку. Чуб. I. 231.

Кузѣн, на, м. Тонкая веревочка, на которую рыбаки навязываютъ пойманную рыбу. Одесса.

Күзати, каю, еш, и. Куковать. Двое кукало, а едно полстїло. *Ном. № 13788.* Сидить під тиною, мов зозуля, та кукає або кричить. Шевч. 430.

Кукіблнвий, а, в = **Кукібний.** Я похвалила кукіблицу і працювиту мою гостю, що... так повела господарство. Г. Барв. 426.

Кукібний, а, в. 1) Рачительный, старательный. Кукібна молодниця. Павлогр. у. 2) Опрятный; прїятный на видъ. Таке було кукібне, таке було охайне. Г. Барв. 434.

Кукібник, ка, м. Рачительный, заботливый человекъ. Ум. Кукібничок. Черняг. г.

Кукібниця, ці, ж. Рачительница

Тоя жінка не робітниця, до нашої добра не кукібничка. Грин. III. 305. Ум. Кукібничка. До господарства перша кукібничка. Г. Барв. 540.

Кукібничок, чка, м. Ум. отъ кукібни.

Кукілець, льця, м. Ум. отъ кукіль.

Кукіль, колю, м. Раст. Куколь, *Agrostema githago*. Лв. 96. *Нехай радіє, поки надію серце віє, поки росте з того зерна або кукіль, або пшениця.* Шевч. 554. *Вроди, Боже, житю-пшеницю, всяку пшеницю, без куколю, без метлички.* Чуб. III. 451. Ум. **Кукілець, кукільчм.** Між щирим зерном єсть і кукілець. О. 1862. I. 65. *Ой стану я, стану на ниві пшеницею... А я біла тебе буйним кукільчиком.* Чуб. V. 574.

Кукільоватий, а, в. Перем'шаний съ раст. *Agrostema githago*. Є пшеничка, да кукільовата.

Кукільчкє, ка, м. Ум. отъ кукіль.

Кукля, ли, ж. 1) = Дялька. 2) Свернутое повіємо пеньки. Гол. Од. 35. 3) Искусственная соска для дѣтей. Мил. 30. *Все на паниці, ніколи було їдують...* *Куклю і вигодувала.* О. 1861. X. 36. Ум. **Куклюна.**

Кукобити, блю, биш, л. 1) Устранять, заботливо собирать въ одно мѣсто. 2) —но́б. Заботиться о комъ, объ его одеждѣ, пищѣ, удобствахъ. *Зовсім знеміся на силах; не мая снаги й себе самого кукобити.* Г. Барв. 247.

Кукобятися, блюся, бишся, л. Гнѣздиться; устраниваться; хозяйничать; заботиться; возитися.

Кукоблятися, блюся, бишся, л. = **Кукобятися.** *Старенка кукоблятися то до тєї паски, то до другої.* Сям. 206.

Кувовка, ки, ж. = **Зовуля.** Вх. Уг. 248.

Күколиця, ці, ж. Раст. *Lichnis vespertina*. ЗЮЗО. I. 127.

Куколка, ки, ж. 1) Ум. отъ кукля 1 и 2. Куколкою називається также свертокъ, до 15 арш., шурка (для обшивки полушубка). Вас. 155. 2) Каждая изъ доплатительныхъ (отъ 3 до 9) ремизокъ въ теацкомъ снарядѣ при теавім плахтѣ. Вас. 170.

Кукульван, ну, м. Раст. *Кукульванъ, Cocculus suberosus*. *Рибалка, їздячи човном, кукульван розсипає.* К. ЧР. 314.

Кукульванити, ню, ниш, м. —**рѣбу.** Ловить рыбу, отравляя ее высушенными

плодами кукульвана (на Днѣпрѣ). Слов. Д. Эварн.

Куко́ночка, ки, ж. ? *Отака куконочка, оттакий кукунець.* (Загадка о сквородѣ и сквородникѣ). Ном., стр. 301. № 392.

Кўса, си, ж. 1) Изуродованная рука. *Доконала твою силу боліоца кўса.* (Сказано о человѣкѣ съ отрубленной рукой). К. Бай. 124. 2) Человѣкъ съ изуродованной рукой. *Я—кўса, кўсою і златись буду* (говорить о себѣ человѣкъ съ отрубленной рукой). К. Бай. 128. 3) Животное съ изуродованнымъ отъ нароста копытомъ или самое изуродованное копыто. Миж. 183.

Кукєйи, ну, м. Фукєйи. Вас. 171.

Кукєоватий, а, в. Съ вывороченными копытами.

Кукєоватити, тїю, єш, л. Становиться все болѣе и болѣе кўсою (6 животныхъ, у которыхъ постепенно уродуются, выворачиваются назадъ копыта).

Кукў! меж. 1) Выражаетъ крикъ кукушки. *Вилетіла зозуленька да крикнула кукў!* Чуб. V. 364. 2) Употребляютъ дѣти, когда, спрятавшись, подають голосъ, чтобы ихъ замѣтили. *А кукў!* Ном. № 9269.

Кукувѣкати, каю, єш, л. Кричать (о сичѣ). *Коли сичі кукувѣкають на хаті, треби чекати мерця в хаті.* Грин. I. 255.

Кукўкати, каю, єш, одн. в. **кукўкнати, кну, неш, л.** О кукушкѣ: куковать, одинъ разъ крикнуть. Вх. Зн. 34.

Кукўл, ла, м. Самецъ кукушки. Желех.

Кукулѣчка, ки, ж. = **Зовуля.** Желех.

Кукулѣжка, ки, ж. = **Кукуличка.** *Сивая кукулѣжка, що на лісі кув.* Грин. III. 649.

Кукулѣх, ха, м. Улитка. Kolb. I. 54.

Кукулѣрія, ріі, ж. Раст. *Scrophularia podosa* L. ЗЮО. I. 135.

Кукунець, нцѣ, м. ? См. **Куконочка.**

Кукурвас, су, м. = **Купервас.** Драг. 393.

Кукурівання, ня, с. Півніе пѣтуха.

Кукурікати, каю(чу), єш(чєш), одн. в. **кукурікнути, ну, неш, л.** = **Какарікати, какарікнути.** *Така робота, що удень спить, а вночі кукурікає.* Ном. № 10910. *Зморозъ тїю когута, нехай не кукурікає.* Чуб. V. 113. *Придави півня, щоб кукурікнув.* Грин. II. 96.

Кукуріку! меж. = **Какаріку.** *Куку-*

ріку на свою голову. *Ном. № 321. А тим часом з-за байраку півець „кукуріку!“ Шевч.*

Кукурічка, *кн, м.* Раст. *Convolvulus multiflora*. Лв. 97.

Кукурідз, *два, м.* Шишка хвойного дерева. Вх. Лем. 429.

Кукурідза, *дзи, ж.* Кукуруза. *Кукурідза сіється, кукурідза родиться.* Чуб. V. Ум. Кукурідзна.

Кукурідзайка, *кн, ж.* Зоол. Клесть, *Loxia*. Вх. Уг. 248.

Кукурідзіння, *ня, с.* Стебли кукурузи. *Візьми кукурідзіння бикам.* Кам.-Подольск. у.

Кукурідзка, *кн, ж.* Ум. отъ кукурідза.

Кукурідзаний, *а, о.* Кукурузный.

Кукурідзянка, *кн, ж.* В'ялая мелкая фасоль, растущая между кукурузой. Шух. I. 142.

Кукуручка, *кн, ж.* Раст. *Epipactis palustris*. Лв. 98.

Кукуц, *ца, м.* Малый хлѣбець, даваемый дѣтямъ въ день нового года. Kolb. I. 125. Шух. I. 144.

Кукучка, *кн, ж.* = **Зовуля**. Вх. Уг. 248.

Кула́га, *ги, ж.* Родъ кушанья изъ муки. *Наварили юрищик кулаги.* Грин. I. 123.

Кула́й, ла́й, *м.* Кулачище. *Він його як затопе кулаєм у нику, так той аж хрюпо землі достав.* Харьков. у. Слов. Д. Эварн.

Кула́к, *ка, м.* Кулакъ. *Еней, матню в кулак прибравши, сядив крутенько гайдука.* Котл. Ен. *Піде було по-за стинами та й давай тебе місити кулаками по стині.* Левиц. I. 7. Ум. Кулачон. *Хоч у мене мужичок з кулачок, а я таки мужикова жінка.* Нп.

Кулача́, *чати, с.* Кулачекъ. *Ба-ба... вимовляла невеличка дівчинка Оленка, протягаючи до Прієски кулачата.* Мир. Пов. I. 140.

Кулачина́, *ни, м.* Кулакъ. *А я постелею сірчину, а в головах кулачину.* Чуб. V. 938.

Кулачити́, *чу, чиш, л.* Бить кулаками. *Нікою перше він не бачив; а послі, як прозрів, кулачав ругуляні і других вранів.* Котл. Ен. VI. 40.

Кула́чи, *чок, ж., мн.* Кулачный бой, драка кулаками для забавы, состязанія въ силѣ. КС. 1887. VI. 485.

Кула́чний, *а, о.* 1) Кулачный. 2) Кус-

ками величиной въ кулакъ. *Земляне уміла була плити і кулачине.* Міусск. окр.

Кула́чний, *ка, м.* Кулачный боець. *Боець, ярун і задирака, стрілець, кулачник і рубака, і дужий був з його хапак* Котл. Ен

Кулачо́к, *чка, м.* Ум. отъ кула́к.

Кула́ччя, *чя, с.* соб. Кулаки. *Три вирви в шию і між кулаччя.* Ном. № 4761. *А тут так кулаччам у стіл ріже.* Федьк.

Куле́ба, *би, ж.* Густой переваренный нуліш. Миж 183.

Куле́ша, *ші, ж.* Кушанье: сваренная кукурузная мука. Kolb. I. 52. Шух. I. 140.

Куле́шня, *ні, ж.* = **Колѣшня**. *Ой ойшов я д юрі, д юрі та й став за кулешнев.* Гол. II. 360.

Куле́шник, *ка, м.* Горшокъ, въ которомъ варять кулешу. Шух. I. 96, 140.

Куле́шір, *ра, м.* Палочка для размѣшиванія кулеші. Шух. I. 96.

Кулі́бка, *кн, ж.* Родъ печеного хлѣба. *Скажіть, синки, своїм жінкам, щоб всім напекли кулибок.* Чуб. II. 446.

Кулі́дка, *кн, ж.* Коврига хлѣба. *Побачив на столі цілу кулидку хліба.* Грин. Изъ устѣ, 119.

І. Ку́лик, *ка, м.* Ум. отъ ку́ль.

ІІ. Ку́лік, *ка, м.* 1) Куликъ. *І кулик чайку взяв за чубайку.* Лукаш. 25. *Сидить кулик на болоті.* Чуб. I. 260. *Кулині вб'їти.* *Споткнувшись? Здоров був, кулика вб'ївши (куликнувши, спиткнувшись, не знають де взявшись).* Ном. № 6640. 2) Вареная лепешка изъ гречневой муки. Маркев. 155. Ум. Куличокъ.

Куликі́в, *ко́ва, ко́ве.* Принадлежащій кулику. *Кулинів лід.* Поверхность воды, покрытая водорослями. Лохвиц. у.

Кулі́ця, *ці, ж.* Родъ сорной травы. *Літша ріля раная та як тота пізня, бо на раній тишеніца, а на пізній кулиця.* ЗЮЗО. II. 530.

Кулічо́к, *чка, м.* Ум. отъ кула́к.

Кулі́ти, *лію, еш, л.* Хромать. Желех.

Кулі́ш, *шѣ, м.* Жидкая каша. Чуб. VII. 439. *Хоч куліш, та з перцем.* Ном. № 5072. *Тут з салом галушки линали, лемишу і куліш литали.* Котл. Ен.

Куліша́рник, *ка, м.* Большой кулешникъ. Kolb. I. 70.

Куліші́вка, *кн, ж.* Фонетическое правописание украинского языка, установленное П. А. Кулишемъ. Желех.

Кулішні́ця, *ці, ж.* Патронташъ. *Пластуні... на полсі ремінному носять:*

кунджал з ножем, жирівницю, чабалтас, куліницю. О. 1862. II. Кух. 65.

Ку́лка, кн, ж. Коса. Запелась в ку́лу (wałkosz). Св. Л. 14.

Куль, м, м. I) Вымолоченный снопы. *Дав йому він в'язочку сіна і куль соломи і між полови.* Ном. Употребл. для солома. кровель. *Кутила дві копн кулі.* Батько, де тепло, кришу поладив. Г. Барв. 249. 2) Связка камышу. *В костер кладуть 30 кпн очерету, а в копн—60 кулі.* Павлогр. у. 3) Палка или конусообразный обрубок, употребляемый в дѣтской игрѣ того-же имени. Ив. 22. 4) Родъ жгута, свернутого изъ свити, которыми бьютъ по время дѣтской игры въ нрам. Ив. 43. Ум. **Ку́лики**.

Ку́льбаба, би, ж. Раст. Одуванчикъ, *Taraxacum Dens Leonis* Desf. Анн. 349.

Кульбавочка, кн, ж. Раст. *Hieracium alpinum*. Лв. 99.

Кульбанка, кн, ж. = **Кульбавочка**. Лв. 99.

Кульба́ка, кн, ж. Сѣдло. *Який кінь, така й кульбака.* Ном. № 8011.

Кульба́стий, а, е. Гусбастый; загнутый. **Кульба́стий дзюбон**. Загнутый клювъ. Вх. Лем. 430.

Кульба́чити, ба́чу, чиш, м. Сѣдлать. *Кульбач, хлопче, коня собі.* Гол.

Кульба́чний, а, е. Сѣдельный.

Кульба́чник, ка, м. Сѣдельникъ, сѣдельный мастеръ. Желех.

Кульга́, гя́, м. Хромой, безногий человекъ. К. Бай. 125.

Кульга́вий, а, е. Хромой.

Кульга́ти, га́ю, аш, м. Хромать. *На Бога пеняеш, а сам кумаєш.* Ном. № 89. *Одже дарма, що наука на катедрах кульми або спала.* Левиц.

Ку́лька, кн, ж. Ум. отъ **ку́ля**. 1) Шарикъ, 2) Пулька. *Кулька—не дулька: як уразить, то заболить.* Вас. 214. 3) Массивный глиняный кружокъ съ дырой посрединѣ: раскаленный до красна бросается въ сосудъ съ водой для нагрѣванія послѣдней. Вас. 182. 4) Родъ клейма для овецъ въ видѣ пробитого въ ухѣ круглаго отверстія. Мнж. 182. 5) Дырочка для застегиванія въ облагахъ женской сорочки. Гол. Од. 20. 6) Раст. *Prunus insititia*. ЗЮЗО. I. 132.

Кульми́ч, ча́, м. Толстый жирный хвостъ у овцы, курдюкъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Кульмичува́тий, а, е. О овцахъ:

съ больши́мъ курдюко́мъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Кульондра, ри, ж. Раст. *Seseli colatum*. Вх. Пч. I. 12.

Культи́нува́ти, вю́ю, аш, м. Культивировать. Желех.

Культу́ра, ри, ж. Культура. *Культура знищила крещачтво.* К. XII. 13. *Се бо (література) вже висока стадія розумової культури.* К. XII. 124. *Європейська культура.* К. XII. 115.

Культу́рний, а, е. Культурный. *Культурний світ.* К. XII. 23.

Культи́рник, ка, м. Распространитель культуры; культурный человекъ. *Забудь навки путь блжачтва скверний і до сем'ї культурників вертайся.* К. XII. 78.

Ку́льчик, ка, м. Серезька. Волынь.

Ку́льша, ши́, ж. 1) Бедро. 2) Уголь стога сѣна или воза съ сѣномъ. *Осмич кульшу праву у стозі.* Волч. у.

Ку́ля, лі, ж. 1) Шаръ. *Сподівався колись добути свою законну долю і місце на земляній кулі.* Левиц. (Правда, 1868, 423). 2) Пуля. *Чоловік стріляв, а Бог кулі чось.* Ном. № 83. *Щоб тебе перша куля не минула.* Ном. № 3771. *Кулі лити.* Врать. *Кулі лє.* Ном. № 6939. 3) Ядро. 4) = **Милиця**. *Він на кулі ходє.* Ум. **Ку́льня**.

Ку́ляга, ги, ж. = **Ку́ля** 4. Вх. Лем. 430.

Ку́ляс, са, м. Особого рода желѣзный крючекъ съ деревянной рукояткой для выниманія еще горячей посуды послѣ обжиганія въ горнѣ. Вас. 179.

Ку́лястий, а, е. Шаровидный.

Ку́лястра, ри, ж. Молоко коровы, только что отелившейся. Шух. I. 213.

Кум, на, м. Кумъ. *То Хмельницький тєс доладъ, кумом його до себе прогав.* Дума. **Куми**. Кумъ и кума вѣсть. *В кого діти мрутъ, то треба тому брати кумів стрічних.* Ном. № 83. *Неси ж в хату, а я верги кинуш за кумами.* Шевч. 102. **Одкупні куми**. Кумовья, замѣняющіе, послѣ соответственнаго народнаго обряда, прежнихъ, обыкновенныхъ, кумовьевъ, при чемъ послѣдніе совершенно теряютъ всѣ права кумовьевъ,—такая замѣна дѣлается только въ случаѣ долгой болѣзни ребенка. См. **Купівана мати**. Мнж. 183. **Пробрані куми**. Обыкновенные восприемники. Мнж. 183. **Стрічані куми**. Встрѣчные кумовья. Мнж. 183. **Рідний кум**. Кумъ-восприемникъ по отношенію къ отчужденію, послѣдній же—просто кум. Мнж. 183. Ум. **Кумась**, **кумець**,

кумбачон, кумццо. Здоров, кумасю мій, Кін-драте! Гліб. Прийде кумею на обідень, а ложки не буде. Ном. № 11899. Ой шучечки за для кумочка, а карасі за для кумасі. Посл. Та кумцго таки не випив Св. Л. 59.

Кум-кум! меж. Подражаніє крику лягушекъ.

Кумá, мй, ж. Кума. Базатий шепче з кумою, а обойи—з сумою. Ном. № 1594. Ум. Кумасеньна, кумася, кумна, кумоньна, кумочка, кумця. Куди се ти, кумасенько, біжиш? Гліб. Ой шучечки для кумочка, а карасі за для кумасі. Посл. А сам пішов до кумоньки. Лукаш. Вмілисте, кумцо, варити, та не вмілисте давати. Ном. № 11967.

Кумáк, ка, м. Зоол. *Combicator igneus*. Шух. I. 22.

Кумáн, нá, м. 1) Родъ кувшина металлическаго или глинянаго? Убѣгая изъ дому, дѣвушка-черкешенка выбираетъ, что съ собою взяти: Візьмемъ гроші, намисто, кунтуші хороші, ложки та срібні кумани, жемчуг, атлас, парчу, сап'ян. Мкр. Г. 32. Въ Лохвиц. у. такъ називається большая глиняная банка. 2) Большая корзина, сплетенная изъ соломы въ видѣ кадки для хранения муки или зерна. Нѣж. у.

Кумáння, ня, с. л.) Вступленіє въ кумовство. 2) Дружба, близькія отношенія съ кѣмъ. Куманья потайне з мамоною неправди. К. ХН. 102..

Кумасенька, ки, ж. Ум. отъ кумá.

Кумáсь, ся, м. Ум. отъ кум.

Кумáси, сі, ж. Ум. отъ кумá.

Кумáтися, маюся, ешся, л. Кумиться. Кою люде за люде мають, з тим ся кумаютъ. Ном. № 9493. Годі нам з ляшками куматись. Левци. I. 226.

Кумб́ук, ка, м. 1) Пихта, у которой, еще молодой, срубленъ былъ вершокъ, отчего она не растетъ вверхъ, а раскидывается вѣтвями в ширину. Шух. I. 165. 2) Кривое, негодное къ употребленію дерево. Вх. Зн. 30.

Кумб́уч, ча, м. = Кумб́ук. 2. Вх. Зн. 30.

Кумб́дія, дії, ж. 1) Комедія—рѣдко въ значеніи литературнаго произведенія, а преимущественно какъ комическое представленіе въ частности—театръ марионетовъ. Чуб. VII. 452. Туди люде сходяться дивитися ту кумедію. А бачиш же ти, пане-брате, що кумедію? Котл. 2) Курьезъ, потѣха. Через тиждень, як усе мину-

лося, розскаже Дорош хуторянам про сю кумедію. Стор.

Кумедіáнт, та, м. Комедіантъ, балаганный актеръ. А на майдані кумедіянти ятку розинули—ото будуть кумедіі представляти. Черномор. Чою ти з мене речешеш? Хиба я тобі кумедіянть? Черномор.

Кумед́ний, а, в. 1) Смѣшной, комическій. 2) Станный, чудной. Кумедный чоловік! скажи, будь ласка, наш визволитель,—хто ти такий? Сніп. 44. У мене така кумедна натура,—як тільки заговорив про дівчат, то і до заструги не перестав би. Греб. 399—400.

Кумед́но, нар. 1) Смѣшно. Та кумедно же і грається він з ляхами—неначе кіт з мишкою. Стор. МІР. 126. 2) Странно.

Кумел́ем піти. Перекувырнутися. О. 1861. XI. Свид. 35. См. Комель.

Кумец́ь, мцá, м. Ум. отъ кум.

Кумі́я, á, в. Принадлежащій кумѣ. Кумина хата горіла, а твоя тітка руки наріла—от ми і родичі. Ном. № 9347. Не додому вночі йдучи з куминою хати і не спати лягаючи, знайди мене, брате. Шевч. 446.

Кумі́в, мова, вв. Принадлежащій куму. Поночі рева уірки в кумовому городі. Ном.

Кумівство́, ва, с. Кумовья. Ми собі кумівство, ходім трохи в домівство. Гол. I. 216.

Кумі́вщина, ни ж. Время битвы козаковъ съ поляками подъ Кумейками въ 1637 г. АД. II. 32. Як од Кумішчини да до Хмельнищини, як од Хмельнищини да до Брянищини, як од Брянищини да й до сього же то дня, як у землі королевській да добра не було. АД. II. 20.

Кумі́льга, нар. Спотыкаєся, шатаєся.

Кум́ка, ки, ж. Ум. отъ кумá.

Кум́кати, каю, аш, л. О лягушкахъ: квакать монотонно, издавая звуки, подобные: кум-кум. Кумкають в них жаби рано й вечер. Мир. ХРВ. 5.

Кум́лик, ка, м. = Комарь. Ум. Кумличок. Вх. Зн. 30.

Кумонь́ка, кумочка, ки, ж. Ум. отъ кумá.

Кумочок, чка, м. Ум. отъ кум.

Кумпáнія, нії, ж. 1) Общество, компанія, Зібрався кумпанія невеличка, але чесна. Нп. 2) Компания. Для кумпанії і циган повісився. Ном. 10770.

Кумпáвство, ва, с. Компания. За кумпанство циган повісився. Ном. № 10770.

Кумство, ва, с. Кумовство, духовное родство. *Умерла дитина, та й кумство пропало.* Ном. 9497.

Кумувати, кую, еш, л. Быть восприемникомъ, кумовать. *Ой не того прийшли до тебе да щоб кумувати, а ми тою прийшли до тебе, щоб рошити ти.* Маєс.

Кумцю, ці, м. Ум. отъ кум.

Кумця, ці, ж. Ум. отъ кума.

Кунá, ні, ж. 1) Куница. *Да поїдем, брате, у чистеє поле, у чистеє поле куну ловити.* Чуб. III. 288. 2) мн. Куній мѣхъ. *Укривайся, зятю, укривайся кунями і соболями, дорожми суконьками.* Маєс. *Не в'дорити кунат (т. е. по карману).* Ном. 3) Пробой у дверей. *По сій мові замки пудові у дверей забряжчали, і засови у кунат залізні важкі заєчили.* К. МВ. XII. 278. Въ Камен. у. въ зтомъ значенні только ум. кунна. 4) Желѣзная скобка, прибитая въ церковномъ притворі на шалнерѣ,—въ нее вкладывалась и запиралась потомъ рука женщины, отбывавшей это позорное наказаніе за проступки противъ нравственности. *Перше була кунá... в бабинці, до которой припинались покритки, поки вся служба обійде. Се робилося в шість неділь після родин.* Чуб. VI. 20. *Прієська Чирячка не раз сиділа в куні.* Кв. II. 87. Иногда—вообще мѣсто ареста, тюрьма. К. ЧР. 424. 5) У кубанскихъ пастуховъ овецъ: посуда для жира. О. 1862. V. Кух. 37. Ум. Кунна, кунючна. *Вчора звечора та порошенка пала, а отіючі кунючка походила.* Мет. 123.

Кундэль, ля, м. Собака овчарка. *Щирій кундэль степовик.* Котл. Ен. 66. *Вівчарки прехорошенько найкращого баранчика взяли та й патрають куртом, а кунделі мовчать.* Гліб.

Кундосгя, шу, снш, л. Дергать, трепать. *Було не савити, не варварити, ні амбросити, але кудело було кундосити.* Ном. № 4007. *Нехай мою русу косу да й Дунай-вода носить; нехай же той немобонько в рученьках не кундосить.* Грин. III. 329. См. Контосити.

Куніяця, ці, ж. 1) Куница. *Ось як раз попалась мені лисиця, або куніяця.* Кв. 2) Куній мѣхъ. *Крийся, зятю, та куніяцями, куніяцями та лисицями.* Мет. 185. 3) Выкупъ помѣщику за крѣпостную невѣсту (первоначально въ видѣ мѣха, а затѣмъ и денегъ). *Дати кунію.* Заплатити такой выкупъ. Ном. № 1316. 4) Метелка на камышѣ. ХС. VII. 417: Ум. Кунійчя.

Кунішник, ка, м. Раст. *Calamogrostis epigejos* Roth. ЗЮЗО. I. 115.

Куній, я, в. Куній. *Куній хвіст.* Ном. *А він і зажартував, кунію шубочку попорвав; не журися, моя мила, кунія шубочка защита буде, ми з тобою жити будем.* Нп.

Кунка, ки, ж. Ум. отъ куня.

Куновий, а, в. Куній. *Кунова шуба.* Чуб. III. 321.

Кунючка, кя, ж. Ум. отъ куня.

Кунпанія, ні, ж.—Кумпанія. К. ЧР. 68.

Кунтуш, ша, м. Кунтушъ, верхняя мужская и женская одежда. *Взяла очінок ірезетовий і кунтуш з усами мостровий, пішла к Зевесу на ралечь.* Котл. Ен. *Коли син жєнився козацький, доня любо бралась,—той в жулан, а ся у кунтуші любю одяглась.* Мкр. Н. *Гуляй душа без кунтуша, миха прикупиши.* Ном № 12502. *Єремія... був у багатому кунтуші.* Стор. МІР. 76.

Кунштáція, ці, ж. Декорація, сценическая обстановка. *Дія третя. Кунштація та ж.* О. 1861. XI. Кух. 29.

Кунштик, ка, м. Рисунокъ, картинка. *І книжечок з кунштиками в Ромні накупил.* Шевч.

Кунштівий, а, в. Художественный, артистическій. *За стіною скрізь вилядали кунштові верги оранжерей.* Левиц. I. 217.

Кунá, ні, ж.—Куница 4. Константиногр. у.

Кунáти, нáю, еш, л. Дремать. *Мале дитя коло йой на сонні куняє.* Шевч. *Куняє й наливає, наливає—випиває, випиває і куняє, своєю віку козацькою доживає.* Ном. № 11730.

І. Куп, меж. отъ л. 1) Купáти. 2) Купувáти. *На місті так: куп, та й луп.* Ном. № 10478.

II. Куп, па, м. 1) Купанье. *Купалочка з купа вийшла.* Мет. 312. 2) Куп-куп-зілля. Раст. *Convallaria Polygonatum* L. ЗЮЗО. I. 119.

Купа, пи, ж. 1) Куча, грудя. *Кров'ю вона (воля) умивалась, а стала на купат, на козацькихъ волихъ трупахъ.* Шевч. 214. *Турки що тріски осяляються купами, а деякі поранені ходять.* ЗЮОР I. 219. 2) Толпа, сборище, скопленіє. *Йшли молодіці з малими дітьми на руках, а коло їх купами біли невеличкі дівчата.* Левиц. I. 9. *Простували козаки невеличкими купами до Лубенъ.* Стор. МІР. 60. 3) Група. *Заросль до шмиги розставлена купами.* Стор.

МПр. 66. 4) = **Купинá**. Хай тебе візьмуть ті, що купами трусять (т. е. черти). Ном. № 8750. 5) До **күпи**. Вь одно мѣсто. Усе військо своє до купи у громаду скликають. Макс. Збівся народ до купи і наставляли сотників і тисяцьких. Стор. МПр. 60. У **күпу**. Вмѣстѣ. У купу скласти. У-**күпі**. См. Укупі. Ум. **Күпка**, **купонька**, **күпочка**. Треба понасити ти по купці жит-ка. Чуб. I. 101. Хотів задалегідь приста-ти до невеличкої купки вірних. К. ЧР. 337. Летів сивий голубонько та сів собі на купці. Лукаш. Жито полове, а в житі купка мону голубо цвіте. МВ. I. 14. Чу-жєй матері гуляють купочками. Мил. 193. Листин... перчиталиши, у купочку склавши. Мет. 25.

Купава, ви, жс. Раст. *Tagetes officinale*. Вх. Уг. 248.

Купавка, ки, жс. 1) Раст. *Ranunculus argensis* L. ЗЮЗО. I. 133. 2) = **Купалка**. Вх. Лем. 430.

Купайла и **купала** ли, жс. 1) Имя женскаго существа, упои наемаго въ пѣсняхъ въ ночь подъ 24 іюня во время празднества **Купала**. *Де Купала почувала? Упала Купала на Івана*. Грин. III. 125. Ум. **Купá(й)лиця**, **купá(й)лочка**. *На улиці купáйлиці* (Чуб. III. 195), — т. е. празднується **Купали**. *Купалочка з купá виїшла та й окропом очі завішала*. Мет. 312. *В Купалочку три дочки*. Мет. 311. Ой **Купалочка** купалася, на бережку спиналася. Чуб. III. 200. 2) Только: **купáла**. Раст.: а) = **Купáва**. Вх. Уг. 248. б) *Tussilago farfara*. Вх. Уг. 248.

Купайло и **купáло**, ла, м. 1) Ночь съ 23 на 24 іюня, обрядъ празднованія, совершаемаго въ эту ночь сельскою молодежью. Чуб. III. 193. *Сьогодні Купала, а завтра Іваши*. Чуб. III. 205. Иногда такъ называется мѣсто празднованія: *На купáли оють юрити*. Чуб. III. 221. 2) Чучело, употребляемое во время этого празднованія. Чуб. III. 194. 3) Дѣвушка, которая во время празднованія, при обрядѣ гаданія, раздаетъ цѣфты. Чуб. III. 195. 4) Употребленное въ среднемъ родѣ и какъ собирательное, обозначаетъ лицъ, участвующихъ въ этомъ празднествѣ. *Сходилося купáло із дому до дому*. Чуб. III. 209. Ум. **Купá(й)лочно**. *Час нам, дівчотка, з купáй-лочка додому*. Чуб. III. 209.

Купáловий и **купáловий**, а, е. Относящийся къ **купáлу**, купальскій. *Купáлове отище*. К. ДС. 4.

Купá(й)лочка, ки, жс. Ум. отъ **купá(й)ла**.

Купá(й)лочко, ка, м. Ум. отъ **купá(й)ла**.

Купáлий, а, е. Красивый? *На нашєй на вулиці все купáли молодці. Ой нема, нема найкупáвишого над Івана над нашого, бо його дівка скупáвила, дівка Храсина по-мобила*. Чуб. III. 201.

Купáлка, ки, жс. Свѣтлякъ, Ивановъ червячекъ, *Lamproyris*. Вх. Уг. 248.

Купáльний, а, е. = **Купáловий**. *Купáльний поел*. ЗЮЮР. II. 38.

Купáльник, ка, м. Купальщикъ. *У нас цей год купáльників багато*. Полт. г.

Купáльниця, ці, жс. Купальщица. Полт. г.

Купáльничка, ки, жс. Купальская ночь. *Тепер нічки-купáльничка, — не виспалась наша панночка*. Чуб. III. 212.

Купáльня, ні, жс. Купальня. *У овечих шоріт є купáльня*. Ев. I. V. 2.

Купáйина, ни, жс. Безпрестанное купанье.

Купáнка, ки, жс. Купанье. *Пісчане тно свѣтилося й жовтіло. Те місце дуже гарне було для купанки*. Левиц. Пов. 102.

Купáння, ня, с. Купанье.

Купатень, тню, м. Раст. *Prunella vulgaris*. Вх. II. 1. 12.

Купати, пáю, еш, іа. Купать. *Іноді треба бувке купати зворого чоловіка в теплій воді*. Ком. II. 81. *Кучеряві верби купать у воді віти*. МВ. I. 18.

Купáтися, пáюся, еся, іа. Купаться. *Хто по кладцї мудро ступає, той ся в болоті не купає*. Ном. *Душино мені: ходім, дочко, до ставка купатись*. Шевч. 22.

Купáка, ки, жс. Раст. *Convolvulus maialis* L. ЗЮЗО. I. 119.

Күпер, пра, м. 1) Хвостецъ и вообще сѣдланиная часть туловища челоуѣка. О. 1861. XI. Свид. 35. *У купрах болить*. 2) Хвостецъ (птицы). 3) Концы платка въ женской головной повязкѣ? *Жінки зав'язують голову в хустку із купром — от, турчи так, як кийськѣ міщани*. Св. Л. 2. Ум. **Күприн**. *Приніс нам зятъ курку, посадивши на бандурку, посадивши он є мудре — куприком на полудне*. Гол. II. 673.

Күпервас, су, м. Купоросъ. *Күпервасу купувала — чорні брови малювала*. Нп.

Күпедь, пдя, м. Кучка, толпа. *Коло його злов'ят і дівчаток күпедь*. О. 1861. IV. 147. Употребляется въ творительн. падежѣ какъ нарѣчіе: **күпедь**. Всѣ вмѣстѣ,

всімъ обществомъ, топаю. *Жив він* (Квіт-ка) *найбільш у городі; купцем* *юрнулось до його найкраще харківське товариство.* К. Г. Кв. XV. *До мене хлопці з усіх кутків так і купляться купцем.* Г. Барв. 223.

Купець, пцѣ, м. 1) Купець. *І по купцях, і по паназ пішла про неї слава всюди.* Гліб. *Ось слухай но, купче! Каменець у.* 2) Покупатель. *Найдеться купець і на дірявий юронець.* *Ном. № 5209. Ум. Купчии.* *Дочку Гадою замість дала, дала ж вона за купчика.* Нш.

Купецтво, ва, с. 1) Торговля. *Іде купец на купецтво.* МУЕ. III. 33. *Сухобрус усе ходив до магазина, не кидаючи купецтва.* Ловиц. Пов. 50. *Отцева-матчина молитва в купецтві, в ремеслї на поліч помазав.* *Мет. 2)* Купечество.

Купецький, а, е Купеческій. *Так оце та смиренна, богомільна купецька дочка.* *Левци.* Пов. 62.

Куп'єваха, хя, ж.==Купяна. *Нѣжин у., Богод. у.*

Куп'єло, ла, с. Деньги (шуточно). *Купив би, та купило притупило.* *Ном. № 10495.*

Купина, нї, ж. Зелень на кочкѣ среди воды, а також і сама вочка. *Пнеться, як жаба на купину.* *Ном. № 9245. У тебе борода, як у лузі купина. Козак бідний убит лежить на купини головою.* *Макс. Ой твоя мила у лузі над водою умивається зілечком-купиною.* Чуб. V. 518. 2)=Купена. *ЗЮЗО. І. 119. Ум. Купинка. Пошоптався під Нечаєм коник на купинку, зловив ляшок, скуривий синок, його за чупринку.* Гол.

Купинистий, а, е. Порослий кустами трав; кустистий. Желех.

Купинисто, нар. Кустисто. Желех.

Купити. См. Купувати.

Купитися, плюся, пишся, іа.==Купчитися. *Чужі діти до неї купляться.* *Г. Барв. 239. А що ти скажеш про послиство, що купитися коло Ніжена?* *К. ЧР. 305. Куптєсь у полки, кричить у раду.* *К. ЧР. 355. Круюм цього царя куптєсь ціла академія писателів.* *К. Іов. IX. Думка за думкою куптєсь.* *Г. Барв. 48.*

Купі! іа., дѣтс. Купатся.

Куп'єля, лі, ж.==Купля. Желех.

Куп'єль, пєлю и плю, м. Купель, посуда для купання, також вода для купання. *Зелєла принесли куп'єль, налити окропів і почала купатись.* *Левниц. І. 393. Дуже було мене, мати, в купелі залляла, ніжє мя таку нещасливу на сей світ пус-*

кала. Чуб. V. 316. *Що ти мене, моя мати, в куплю не залляла?* *Гол. І. 239.*

Купільник, ка, м. Ванна. Вх. Зн. 30.

Купільниця, ці, ж.==Купільник. Желех.

Куп'єнка, ки, ж.==Купка. Желех. *Куп'єнки—малі копичі сіна.* Вх. Зн. 30.

Купка, ки, ж. Ум. отъ кѹпа.

Купки, іа., дѣтс.==Купі.

Куплений, ни, ж. Вещи, придобрѣтенный покупкою.

Купля, лі, ж. 1) Купля, покупка. *Ні дар, ні купля.* *Ном. Купля руки пече, а продажє іріє.* *Ном. № 10493. Сей Іваненко напропале закохався у ярмаркак, у куплі та в продажі.* *МВ. II. 136. 2)* Покупка, куплений предметъ. *Ідіть подитєсь на мою куплю.* *Волч. у.*

Куп'єлати, лєю, еш, іа. Покупать. *Що ти, мій Степане, там будеш куплять?* Чуб. V. 635. *От вони пішли в містечко і почали все куплять.* *Рудч. Ск. І. 200.*

Купний, а, б. Покупной. *Купне шупне.* *Ном. № 10482. А ні то воми продажєні, а ні то вони купні.* *Грин. III. 518.*

Купований, а, е. 1) Покупной, куплений. *Та роздавав нехай вже свій усім даром, а то вже й купований, що іменю по дорогій ціні купував, і той роздавав.* *Кв. II. 27. 2)* Купована мати. *Женщина, которой номинально продать больного (за 2—3 коп.), оттого онъ, согласно народному повѣрью, долженъ выздороветь.* *Грин. І. 31.*

Купоньєй, іа., дѣтс.==Купі. *Купочки-купоньки.* *Кв. II. 99.*

Купочка, ки, ж. Ум. отъ кѹпа.

Купочки, іа., дѣтс.==Купі.

Купочок, чеа, м. Кучка. *Стоїть купочок молодий і дівчат.* *МВ. І. 23. Не дав йому Господь діточок купочки, уродилась дівчинка одна одним.* *МВ. І. 35.*

Купра, ри, ж.==Купер. *Ті козак, тільки купра не так.* *Ном. № 797.*

Купражити, жу, жиш, іа. Кутить. *Як зацують, так неділі дві або три купражуть.* *КС. 1883. XI. 503.*

Купрєтий, а, е. Имѣющій большой задъ (о людяхъ, птицахъ). *Купрєта дівна.* *Родъ брани.*

Куприк, ка, м. Ум. отъ кѹпер.

Куптєтися, чуся, тишся, іа.? Ой куптєтися, куптєтися, аж коржик котитєся. *ЗЮОР. II. 27.*

Купування, ня, с. Купля; покупавіє.

Купування та перепродування. Мир. Пов. II. 56.

Купувати, п'ю, еш, сов. в. купіти, плію, пиш, м. 1) Покупать, покупать. У наряді доброю кося купувала. Макс. Люде знають цірку долю, не ідуть купувати, та їй не хочуть купувати, не хочуть питати. Мет. 13. І хліба ні за що купити. МВ. Купувати молоді. Вь свадебномь обрядѣ давати угощеніє и деньги братьямъ невѣсты и ихъ товарищамъ, которые будто-бы продають послѣднюю. Мил. 123. 2) Брать землю въ аренду. Чи не можна б на цей год купити де небудь землю на овес? Нѣжин. у.

Куп'усі, м., дѣтс. = Купі. Купочки-куп'усі! Кв. II. 99.

Купцем, нар. См. Купець.

Купці, м., дѣтс. = Купі. О. 1862. IX. 119.

Купцівна, ян, ж. Дочь купца. Купцівни не схотіли навіть пити чаю. Левин. Пов. 55.

Купцювати, цію, еш, м. Вести торговлю, быть купцомъ. Дай, Боже, щоб він і купцював, він нас ніколи не обіжвав. Чигар. у. Попереду придбай грошей, а тоді вже учи купцювати дітей. Лебед. у. Твоя доля—купцювать. Грин. I. 112.

Купча, ці, ж. = Купля. Та я не хочу її й купчі, як вона понароблювала мені отам добра. Черк. у. Не навчить купча, а навчить продажка. Чуб. I. 298.

Купчав, ка, м. Гвоздика, *Tagetes erecta*. О. 1861. XI. 29. Василечок, обдивившись від свого роду, дружицъ василечків, що їх заступили задирливі купчаки, побратався з ожененою конопель. МВ. III. 138. **Купчій дикій, болотній.** Раст. *Bidens tripartita*. Вх. Пч. I. 9.

Купчастий, а, о. Кучкой собранный; густой; кустистый. Вх. Зн. 30. **Купчаства (лиштва).** Родъ вишивек. Коф. I. 48.

Купчик, ка, м. Ум. отъ купецъ.

Купчик, ка, м. Покупатель. Учора купчик приходив, — чи не продам меду. Лебед. у.

Купчина, ян, ж. = Купка.

Купчити, чу, чий, м. 1) Продавать. Вх. Лем. 430. 2) Выѣсть, въ кучѣ находиться. Вх. Лем. 430.

Купчитися, чуся, чийся, м. Тѣсниться, толпиться, собираться, скопляться. МВ. III. 104. Глуха кропива купчитися. МВ. (О. 1862. I. 96).

Купчиха, ки, ж. Купчиха. Проти

його стояв один купецъ з молодого кучиного. Левин. Пов. 55.

Купиця, ці, ж. = Купчиха. Зміев. у.

Куп'я, я, с. = Купина. Зоріс той шлях куп'ям та болотом. КС. 1882. IV. 169. Не мучте (пропасниці) бідних християн, прїятіє куп'ями, очеретами і болотами. Чуб. I. 120. Єдин каже: їй бону бачи—не тільки що воду тїлаа (веселка), але й куп'я перла у хмару. Дешо.

І. Кур, ра, м. 1) Пѣтухъ. Желех. Нурі п'ють. Пѣтухи кричать. Ой рано, рано кури запіли, а ще ранііше пав Василько встав. Чуб. III. 285. О курях. Во время пїяніа пѣтуховъ. Онісноті застопнала, а о курях сконала. Гол. 2) Кур-зілля, м. Раст.: а) *Potentilla Tormentilla* Schrank. ЗЮЗО. I. 132. 6) *Convallaria Polygonatum* L. ЗЮЗО. I. 170.

II. Кур! меж. Зовѣ индюковъ. Ти не знаєш, мій миленький, як индикку звати? Кур-кур! прийшов кум,—ми ж будем гуляти. Нп.

Куря, рі, ж. 1) Пилъ. Кура встав шляхом. Мир. ХРВ. 128. Курю підняти. Переносно: завести ссору. Чорт батька зна з чою таку куру підняли. Стор. 2) Мятель. В сніжну зиму, як нема кури, отара виходить в степ. О. 1862. V. Кух. 30.

Күра, ри, ж. Курица. На Юра сховається в житі кура. Ном. № 436. Кура кудкудаче. Вх. Лем. 429. Моя кура жоство-бура, ще й чубок, і на правій ніжній мотузок. Нп. Кури сокоцуть, у міх не хочуть. Ном. Усі кури на сідалі. Мет.

Курай, раю, м. Раст. *Salsola koli*. ЗЮЗО. I. 134.

Курайниці, ці, ж. Верева, которой въ кубанской степи привязываютъ на арбѣ собранный для топлива курай и вообще топливо. О. 1862. V. Кух. 38.

Куратор, ра, м. Лицо при церкви, соответствующее по своимъ обяванностямъ церковному старостѣ. Вх. Лем. 430.

Күрэх, ха, м. = Курій. Желех.

Күрәшка, ки, ж. Курочка. Ум. Курәшечна.

Күрбалло, ла, с. Болѣе глубокое мѣсто въ рѣчкѣ. Шух. I. 81.

Күрбелити, лю, лиш, м. Вихряться, клубиться; летѣть вихремъ. Желех.

Күрбелі вобівати. Взбивать облака пыла. Желех. См. Курделя.

Күрбелёха, ки, ж. Мятель, вьюга. Желех.

Курбелювати, люблю, еш, м.==**Курбелити.** Желех.

Курбѣт, та, м.? *Наш брат курбет хліба не отрѣт, а бублики лунить, як сто купить.* Ном. № 12355.

Курва, ви, жс. Распутница.

Курвалѣ, лѣ, м. Распутный человекъ. Ном. № 11213.

Курвалѣкувати, а, е. Распутный. *Курвалѣкувата жінка.* Черк. у.

Курвати, влю, виш, л. Распутничать. *Як умер чоловік, давай вона курвати.* Харьк. у.

Курвій, вія, м.==**Курвалѣ.** Желех.

Курган, ну, м. Курганъ. *Ми підемо косити. То ти, як уже буде ютова (каша), ойдиш на такий-то курган да й зови нас.* ЗОЮР.

Кургікати, чу, чеш, л. 1) Визжать. *Куриче, як свиня в дощ.* Ном. № 12451. 2) Тихо пѣть. *Гребії і весла положили, та сидя молочки курили і куриками пісеньок.* Котл. Ен. *Куриче собі пісню під ніс.* Черном.

Кургон, на, м. Особого устройства большая телега у нѣмцких колонистовъ, фура. *Минули деякі німці на кургонах.* О. 1862. IX. 120.

Курдѣляця, ці и курдѣля, лі, ж. Сильно идущій снѣгъ. Конот. у. Желех.

Курдѣль (ля, м.?) Родъ болѣзни у скота, а также названіе червя, о которомъ народъ думаетъ, что онъ причиняетъ эту болѣзнь. Вх. Лем. 430.

Курдимон, ну, м. Кардамонъ. *Гнає піпуню на курдимон.* Мкр. Г. 69.

Курдунѣль, пля, м. Карликъ. Желех.

Курдѣв, кѣ, м. Болѣзнь язика у скотины. Киев. у. и Подольск. г.

Куревниця, ці, жс. Мателъ, вьюга. Желех.

Куревійняця, ці, жс.==**Куревниця.** Желех.

Курѣво, ва, с. Дымъ. *То пуляла скажена наша недоля... то розлетється по стелу пекельним чадом і на десятки літ не опам'ятується народ од того диявольського курѣва.* Стор. I. 248.

Курѣга, гв, жс. Абрикосъ. Кременчуг. у. Слов. Д. Эварн.

Курѣць, рдѣ, м. Курильщикъ. *Коли ти курѣць, май свою мольку й тютюнѣць.* Ном. № 12601. *Ти курѣць?—Курѣць, ясно-вельможний пане!* Рудч. Ск. II. 203.

Курѣян, на, м.==**Бажан.** Вх. Пч. I. 16.

Курѣу(ш)-верѣу(ш). Чепуха, безсмыс-

ленная болтовня. *Курѣу-верѣу, Борисихо, дай куті на гречку!* Ном. № 13017. *Курѣу-верѣу! Горюх молочу!* Ном. № 13018.

Курі, рѣй, мн. отъ кур и кѣра.

Курінний, а, е==**Курачий.** *Як учистить град з куриные яйце, всю тишеницю до стебла вибив.* Стор. I. 21.

Куріти, рѣй, ршш, одн. в. **курѣти, нѣ, виш, л.** 1) Курить. *Отто Гонти з Залізняком мольки закурили. Страшно, страшно закурили! І в пеклі не вміють оттак курить.* Шевч. 179. *Дурені нічим ся не жсурить: юрілку н'є та мольку курить.* Ном. № 6207. 2) Дымить. *Не курила, не топчила,—на припичку жсар-жсар.* Макс. 3) Пылить. *Не кури бо так вимітаючи,—курить, як чорт дорожю!* Мнж. 162. 4) Мчатся, подымая за собою пыль. *Курить, як чорт од какаріку.* Ном. № 4220. *Як ос... із Переяслава до Сомка юнець курить.* К. ЧР. 183. 5) Кутить, пьянствовать. *Троянці добре там курили: дали приманку всім жінкам, по вечерницях всі ходили, просітку не було діякам.* Котл. Ен.

Курітися, рібся, ршся, л. 1) Куриться (о табакѣ). *Чоюсь у мене не куріться,—чи табак не сухий, чи що.* 2) Пылиться. *Не жсаль мені доріжсеньки, що куріться курно.* Мет. 22. 3) Дымиться. *Зеленая ліщинонько, чом не гориш, та все курішся?* Нп. 4) Куриться, испускать благовоіе. *Курінься для душу яловець.* Котл. Ен. *Нате і мій іршш на ладан, щоб і мое перед Богом курилося.* Ном. 6433.

Куріця, ці, жс.==**Курка.** *Сліпій куріи все тишениця.* Ном. № 6409. *Дарма, що в черепку, аби куриця жарена, куриця варена.* Ном. № 12183.

Курічка, кш, жс. Папироса. *Кожен придивлявся на тютюн, кожен ліниє курічку.* Св. Л. 235.

Курішка, кш, жс. Глиняная кадильница для ладона, употребляемая крестьянами. Вас. 183.

Куріще, ша, с. 1) Облако дыму. пыли. *Од дыму сонце закапалося, куріще к небу донеслося.* Котл. Ен. 2) (Съ удареніємъ на первомъ слогѣ). Дымящійся костеръ. Богуславъ.

І. Курій, рія, м.==**Курѣць.** Драг. 13.

ІІ. Курій, рія, м. 1) Гермафродитъ куриной породы. Вх. Пч. I. 14. 2) Еврейскій мясникъ, рѣжущій птицу. Желех.

Курінний, а, е. 1) Шалашный. 2) Относящійся къ запорожскому куріню.

Отаман курінний. Начальникъ части запорожскаго войска. См. **Курінь** 3. **Хведора Безридного, отамана куринного постріляни, порубали.** АД. I. 248. Часто вистіло отаман курінний говориться просто **курінний**. *Оставим на мої руки товарища—замедужав у їх курінний.* К. ЧР. 207.

Куріння, ня, с. Курение (табаку). *А вже мені це куріння ввірилося! Геть з хати, усю хату запопахи своїм тютюном!* Полт. г.

Курінь, ня, м. 1) Шалашъ, курень. *Курюм мовчки подивилась; бачить—ліс чорніє; а під лісом край дороги либонь курінь кріє.* Шевч. 2) Иногда такъ называютъ вообще жилище или мѣсто жилища. *Спершу жив він у одній хаті на старому курені, а оце іодів зо два назад, виселився за царину.* О. 1862. VI. 60. ВЪ Подольск. губ. говорятъ, приглашая войти въ хату: *Хати наші на цигитарі, а вас прошу до куріня.* О. 1861. XI. Свид. 52. 3) Казарма у запорожскихъ казаковъ. *Тебе козаки не змобили і в курінь не пустили.* ЗОЮР. I. 216. У Стороженка употреблено въ значеніи казармы вообще: *Біля мурованого костіола стояли курені на три тисячі казармяноу війська.* Стор. МПр. 66, 67. 4) Составная часть запорожскаго войска. 5) Часть села или города (имѣетъ обыкновенно и особое названіе). Черниг. г.

Куріпка, ки, ж. 1) Курица. 2) Куропатка. *Песно помое за куріпками і вже побачите коли яка-небудь не заплутається в його сімкѣ.* Стор. II. 243. Ум. **Куріпонька, куріпочка.** *Куріпочка рябенька сокорить.* К. Дз. 163. *Задумала бабусенька та забавати, посадила куріпочку, щоб вивела діти.* Нп.

Куріп'я, п'яти, с. Цыпленокъ. Ой понала бабусенька куріп'ята пасти, сама сіла на припичку куделкою прясти. Нп. Ум. **Куріп'ятю, куріп'ятчо.**

Куріти, рію, ріеш, м. Быть пыльнымъ, палить. *Кропить дощик дороженьку, да щоб не куріла.* Макс. Тепер не курітиме,—дощик пройшов. Знов щось куріє, тільки не туди, а відтіл ближче, ближче, тил такий збива. Г. Варв. 74.

Курка, ки, ж. 1) Курица. *Голодній курі проси снитись.* Ном. № 9475. *Дмитер житер: ззів курку та й сказав—сама полетіла.* Ном. № 3068. *Курна в штанях.* Курица съ оперенными ногами. Херс. 2) Vulva. Ум. **Курино.**

Куркати, рчу, чин, м. Урчать. У *перей курчит.* Вх. Уг. 248.

Куркодім, ма, м. Въ загадѣ: *гб-туть. Вийшов царь земляний (=миша) пита царя Куркодіма, чи не бачив царя Цурупала (=кота)?* Грин. I. 249.

Куркоід, да, м. Пожиратель куръ. Употребляется въ значеніи: лакомка. Такъ названы въ старинныхъ стихахъ о желтоводской битвѣ (1648) польскіе паны и вообще польскіе солдаты: *От же Хмельницький може, поможки йому, Боже,—тих куркоіди бити, як жидів не живити!* Юас *утікають з вагів: боляться самопанів.* АД. II. 136. *Тих куркоіди, як жидів. не жили.* Ном. № 873.

Куркувати, кую, ви, м. Кричать кречетомъ.

Куркулъ, ля, м. Пришлый, захожий изъ другой мѣстности человекъ, поселившийся на постоянное жительство. *Екатер. г. Залубовск. Слов. Д. Эвар. Въ Чигир. у.—прозвище, даваемое въ насмѣшку мѣщанамъ казакамъ черноморцамъ.*

Курланий, а, в. Человекъ съ изуродованными на рукахъ и ногахъ пальцами. *Дубен. у.*

Курланиця, ці, ж. = **Курланий.**

Курлу! меж, выражающее крикъ журавля. *Коли це один журавель: курлу!* Грин. I. 223.

Курлькати, каю, ви, м. Кричать (о журавляхъ). *Журавлі десь курлюкають на тирлахъ.* Снм. 204.

Курмѣн, на, м. = **Курмей.** Желех.

Курманіна, ни, ж. Разорванное платье. *Скинув з себе курманину, над ними росли.* Гол. III. 95.

Курмачча, чи, с. соб. Отрепья, ломотья. Желех.

Курмѣй и курмій, моѣ, м. Веревка. Шух. I. 84, 98. Вх. Зн. 30.

Курний, а, б. 1) Дающій много дыму. *Курне ушля.* Міусск. окр. 2) Дымный; курной. *Курна хата.* Шух. I. 96. 3) Пыльный. *Курний шляхъ.*

Курнік, ня, м. Птичникъ, курятникъ. *То заирне в курник.* Гул-Арт.

Курнікати, каю, ви, м. Мурлыкать, бормотать. *Один тільки під лавою конфедрат п'яний не здужає встати, а курнікати, п'яний і веселий.* Шевч. 140. *А за ними сліпий волох... шкандибає, курнікає.* Шевч. 161.

Курно, нар. Дымно; пыльно. *Курилася доріженька, курилася курно.* Чуб. V. 164.

Курнути. См. Курити.

Курняв! меж Подражаніє мяуканью. Желех.

Курнявка, кн, ж. Раст. Дождевикъ, *Licoperdon*. Вх. Уг. 248.

Куроїд, дв, м.—**Куроїд.** Лях, по його мислѣ, то син чортів, вражий, поганий, негідний, *куроїд, жабоїд*. Левец. (Правда, 1861, 437).

Куро́к, рка, м. Курокъ. Да вже шаблі заржавіли, мушкети без курків, а ще серіє козацькес не боїться турків. Макс. *Одвів курка і вже хотів був стріляти.* Чуб. I. 154.

Курокрад, да, м. Крадущій куръ. Мер. ХРВ. 256.

Куроліп, па, м.—**Курокрад.**

Куронька, кн, ж. Ум. отъ кѹрка.

Куронько, ка, м. Ум. отъ I. Кѹр.

Куропатва, ви, ж. Куропатка. *Мудрий! Зівів куропатку, а каже, що отризав.* Мом. № 3067.

Куропіння, ня, с. Півніє пѣтуховъ. Учора я довів сиділа, аж до куропіння сиділа, все ждала, та ні,—не діждала. Сніп. 224.

Куроспів, ву, м.—**Куропіння.**

Курохват, та, м.—**Курокрад.** Прибій к трояницям, заспаная, мов з торгу в школу курохват. Котл. Ев.

Кѹрочка, ки, ж. 1) Ум. отъ кѹрка. *Нема тієї курочки, що несла золотій яечка.* Мом. № 1843. 2) Куриня слѣпота. У мене курочка була на очах... Так мені видно стало, наче не було в мене курочки. Грин. II. 95.

Кѹрта, ти, ж. 1) Короткое одѣяніє до пояса. КС. 1882. VIII. 385. 2) Короткохвостая овчарка. Ой ішов чабан дорогою, а курта йшла долиною. КС. 1882. VIII. 385.

Куртатий, а, е. Короткохвостий.

Кѹртий, а, е. Короткій. Вх. Зн. 30.

Кѹртка, ки, ж. Короткое мужское одѣяніє: родъ кафтана или родъ казаккина съ талією и узкимъ стоячимъ воротникомъ; возлѣ Львова—полотняная одежда только до пояса. Гол. Од. 17, 54, 44.

Курча́, ча́ти, с. 1) Цыпленокъ. 3 курчатами квочка... кублилася у моркві. Левец. I. 28. В запалі налетів на Маю, як на мале курча шуміє. Котл. Ев. VI. 32. Ходить, як курча́та погубів. Имѣть расте-рянный видъ. 2) мн. Курча́та. Трещины въ кожѣ на рукахъ и ногахъ отъ холода и вѣтра. Ум. Курча́тко, курча́точко. Ой висиділа квочка четверо курчаток. Чуб. III.

194. Уже яечко наклонилось, то й курчатко незабаром вилупиться. Мом. № 4891.

Курча́ти, чу́, ча́ш, и. О голубяхъ: воркнать. *Голуби курчат.* Говорится также и о лягушкахъ, когда овѣ урчатъ. *Жаби курчат.* Вх. Уг. 248.

Кѹрчин, а, е. Принадежащій куринцѣ. *Курчина сем'я.* К. Дз. 138.

Куря́, ря́ти, с. 1)—**Курча.** 2) мн. **Куря́та**—**Курчата** (см. Курча 2).

Кѹрява, ви, ж. 1) Пыль. *Іде шляхом до Києва берлин шестерню...* Опинився против старив—*курява ляже.* Шевч. 89. У стегу курява така, наче чия велика паниця почала віяти житю на току. ЗОЮР. I. 291. 2) Мятель, вьюга. *Не велика курява, та багато людей губить.* Мом. № 13842.

Куря́вця, ці, ж.—**Курява.** Желех.

Куря́к, ка, м. Навозъ для топки.

Кѹряний, а, е. Пыльный. Ой із того куряного шляху присертайте к зеленому шю. Рудч. Чп. 98.

Куря́ниця, ці, ж.—**Курява 2.** Вх. Уг. 249.

Куряти́на, ни, ж. Куриное мясо. Та казала собі снідання дати, снідання дати—все цусятину, єї подружечки—все качитину, єї курчарочки—все курятину. Чуб. III. 403.

Куря́тник, ка, м.—**Курник.** А ходім, панотці, що там за диво діється в курятнику. Левец. I. 189. По заході сонця іди в курятник, під сиділо з нездоровою дитиною. Чуб. I. 141.

Куря́ч, ча́, м.—**Курець.** Вх. Лем. 430.

Кѹрячий, а, е. Куриный, пѣтушій. Поставили собі хатку на курячий ножці. Рудч. Ск. I. 27. Їм собі на очерета, на болоті та на дрімучі ліса, де курячий глас не заходить. Чуб. I. 134. **Кѹряча голова́.** Дуракъ. Не плачте, курячі голови, вам треба радуватись, а не плакати. К. ЧР. 416. **Куря́ча ла́пка.** Раст. *Trifolium montanum.* Воно і походить на курячу лапку. Черк-у. **Курячі очни.** Раст. Курослѣвникъ, *Alagallis arvensis* L. ЗОЮР. I. 111. **Куря́ча сліпотá,** а) Болѣзнь глазъ. Як що першій раз побачиш (зоривіт) та насушиши, то воно добре од курячої сліпоти підкурювати. Чуб. б) Раст.—**Курячі очни.** У Рогов: *Ranunculus polyanthemus*. ЗОЮР. I. 133, У Шух. *Ranunculus acris*. Шух. I. 22. **Куря́че сте́гє́нце.** Раст.—**Куряча ла́пка?** Куря́че сте́гє́нце в борці по весні кришуть. Константиногр. у.

Курячка, ки, ж. Куриний пометъ. Желех.

Кус, са, м. 1) Кусокъ. *Не тяни, Ониску, уса до Іванового куса.* Ном. Перший кус усього голова. Ном. № 11964. 2) Немного. Желех. *Іде Сава з України, юж кус засмутися.* Гол. II. 123. Ні кус. Нічого; яи мало. *Ні кус не помогло.* Вх. Зв. 41.

Куса́к, ка, м.—**Кусок.** Кусак сала. Шух. I. 50.

Куса́ка, ки, об. 1) Кусливый человекъ. 2) ж. Водка, настоящая на перцѣ съ прибавкой и иныхъ лоренцевъ. Маркев. 171.

Кусати, саю, еш, одн. в. **кусну́ти, ну́, нѣш, л.** Кусать, грызть. *Інший в нони кланяється, а за п'яти кусає.* Ном. № 3047. *Козаки, прислухаючись, тільки уси кусають.* К. ЧР. 314. *Оріх кусає.* Мет. **Кусі́ мо́го!** Восклицаніе, натравливающее собакъ.

Кусатися, саюся, ешся, л. Кусаться. *А собаки жє у вас не кусаються?* К. ЧР.

Кусе́нь, сня, м. 1) Кусокъ. *Видмалив хрим кусень оттакий завбільшки.* Харьк. у. 2) Сильно выстриженное мѣсто. *Обстри так, що скрізь по голові видно кусні.* Лебед. у.

Кусі́! См. **Кусати.**

Куса́ка, ки, ж. Все кусающееся. Желех. *Лізе кусіка з-за сусіка, очі зачала, руки заручила, зуби зазубила.* Н. пог. (Зоря, 1883, 323).

Кусінь, сня, м.—**Кусе́нь.** *Се мій кусінь, не їж, а то будеш на тім світі кусатися.* Уман. у.

Куса́ка, ки, ж. Все кусающееся, грызущее (мышь), насѣкомое-паразитъ (вошь, блоха, клопъ и пр.). Вх. Зн. 31. Желех.

Кусли́вий, а, в. Кусливый, кусающийся. *Заямляю не бійся, а кусмивою.* Ном. № 7256. *Чорна комахина, то ця не кусається, а оця руденька—то клята куслива.* Канев. у.

Кусма́н, на, м. Кусище. Мусск. окр.

Кусни́е, ка, м.—**Кусок.** Желех.

Кусну́ти, см. Кусати.

Кусо́в, ска, м. Кусокъ. *Бог дав роток, дасть і кусок.* Ном. № 75. *Як хліба край, так і в хліві рай; а як хліба ні куска, так і в юрниці туска.* Ном. № 1397. *Ви мене хліба куском тепер дорікаєте.* МВ. I. 10. *Сала кусок положила на кружечку.* К. ЧР. 242. *Но о сахарѣ, соли, лѣдѣ, говорятъ не кусок, а груддя.* Ум. **Кусочо́н.** *Кусочок з воловий носочок та м'якушки з шапку.* Ном. № 12219. *Кинь ці собаки ку-*

сочок хліба, то і вона буде за нами йти. Рудч. Ск. I. 155.

Кустрѣ́цъ, цѣ, м. Чирей, прыщъ; струпь. Вх. Зн. 31.

Кустрѣ́ця, ці, ж. Раст. Занозка; опьянида; Festuca. Вх. Уг. 249.

Кусчи́к, ка, м. Ум. отъ **кус.** Употребляется въ значеніи: немного. Вх. Зн. 31.

Кусь! меж. Восклицаніе, натравливающее собакъ. См. **Кусати.**

Кусю́чий, а, в.—**Кусли́вий.** *Кусючі мущи.* Чигир. у.

Куса́, са́ти, с. 1) Все кусающееся. Желех. 2) Кусливая змѣя. Желех. 3) Названіе злой женщины. Желех.

Кут, та, м. 1) Уголь. *Запала я крайню хату на всі штирі кути.* Гол. IV. 448. *Мого Василя поховали за цвинтарем у куті.* Федьк. *Язичок мелне та й у кут, а зубу натовчуть.* Ном. № 1122. 2) Пространство земли въ углѣ, образованномъ двумя сходящимися рѣками. *Зробила той кут якась річка самотека, навши у річку Остер.* К. ЧР. 257. 3) Свиной хлѣвъ. Вх. Лем. 430. См. **Кутецъ.** 4) Родъ дѣтской игры. Ив. 46. См. **Кутон.** Ум. **Кутин, кутон.**

Кута́ний, ня, с. Кутаніе.

Кута́с, су, м. 1) Кисть (на одеждѣ и пр.) для украшенія. Гол. Од. 18. *На нашій ясній фані кутаси шовкові.* Федьк. Пов. I. 51. 2) Въ гудульской церкви, имѣющей видъ креста съ четырьмя крыльями: небольшою навѣсъ отъ дождя въ томъ мѣстѣ, гдѣ крыша крыла сходится съ крышей осмири, составляя уголь. Шух. I. 118. Ум. **Кутасин.**

Кутаси́е, ка, м. 1) Ум. отъ **кутас.** 2) мн. Раст. *Silene inflata.* Вх. Пч. I. 13.

Кута́ти, таю, еш, л. 1) Кутать. 2) Заботиться о комъ, досматривать, воспитывать (дѣтей). Желех. 3) Успокаивать, умирять. Желех.

Кута́тися, таюся, ешся, л. 1) Кутаться. 2) Заниматься; хлопотать съ работою. *Челядь кутаєся—займаєся, літом і зимою то у хаті, де варить їсти... пряде, тче, красить вовну, шие, вишиває, пере шмате, то по за хатою, де доїть вівці та корови, ходить коло свиней, облодить городоцину...* Шух. I. 145.

Кута́тство, ва, с. Хозяйство? Собственный домъ? *Не будуть тебе при старості літ чужі діти у плечі торкати, будеш ти у своїм кутатстві хліба й соли вживати.* КС. 1882. XII. 498.

Кута́ч, ча, м. Кочерга. Желех.

Кутен, ну, м. = **Кутняк**. Вх. Лем. 480.

Кутерабгай, а, е. Хромої, косоланый. Лис, зиз, кутернага: як удасться що доброїо — велика ласка пана Бога. Ном. № 8546.

Кутёник, ка, м. Треугольникъ съ прямымъ угломъ. Киев. г. Слов. Д. Эварн. См. Кутас 2.

Кутёць, тцѣ, м. 1) Пазуха въ сѣти. Браун. 12. 2) Конусообразный глухой конецъ рыболовной сѣти ятіра. Браун. 18. 3) Хлѣвъ. Семи... до кутця заіають. Вх. Лем. 429. См. Кут.

Кути, кувѣ, ьш, м. = **Кувати**. Желех.

Кутий, а, е. Закованный. І спочинуть невольничі утомлені руки, і коліна опочинуть, кайданами куті. Шевч. 628.

Кутик, ка, м. Ум. отъ кут. Желех.

Кутіяця, ці, ж. = **Кутя**. Мил. 37.

Кутній, я, е. 1) Угловой. В кутньому умі стояв кіотъ з образами. Стор. II. 110. 2) Коренной (о зубахъ). Вх. Пч. I. 15. На кутні сміялися. Плакати. Ном. № 12640. Смійся, смійся! Засмієся ти в мене на кутні! К. ЧР. 204. 3) Кутня кишна. = **Кутниця**. Канев. у.

Кутніця, ці, ж. Прямая кишка. Росомаха запуска скотинні лапу під хвіст та видира кутницію. Радом. у.

Кутняк, ка, м. = **Кендюх**. Вх. Уг. 249.

Кутнянка, ки, ж. = **Кутниця**. Желех.

Кутѣк, тцѣ, м. 1) Уголъ внутренній. Душі ірпшників пишать, як курчата, та ховаються по всіх кутках. Стор. МПр. 47. Я оступилася та й сіла в кутку. МВ. Г. 11. 2) Часть, сторона (седа). Ой вечеряй, моя мати, коли наварила, а я піду на той куток, де дівчина мила. Мет. 10. Одна вулиця на однім кутку спідала одну пісню, а дець далеко друа й третя. Левич. I. 17. Ум. Кутѣчон.

Кутѣчок, чка, м. 1) Ум. отъ кутѣк. І нікто не бачи, що мала дитина у куточку плаче. Шевч. 206. І знову на небо, бо на землі юре, бо на їй широкій куточка нема тому, хто все знає, тому, хто все чує. Шевч. 9. 2) Весенняя игра, которая называется еще и мышкою. Чуб. III. 101.

Кутуляти, ляю, ьш, м. Плохо жевать (напр. о беззубомъ). Вони не їсть, а кутуля, як та баба. Кобеляк. у. Хліб — як сузарь сухий, насильу кутуляв його Чипка. Мир. ХРВ. 179.

Кутя, ті, ж. Обдоявая каша изъ ячменнихъ или пшеничныхъ зеренъ на-канунѣ Рождества Христова и Крещенія. Чуб. VII. 441. Кутя на покуті. узваръ

на базарѣ. Ном. № 343. Кутя багата. Канунѣ Рождества, сочельникъ. Сям. 145. Кутя годідна. Канунѣ Крещенія. Передати куті мѣду. Пересолити (вносказ.).

Күфа, фи, ж. Бочка. Горілка, мѣди, пива такъ за їми в куфазъ і їздять — хто стрінесть, усього частують. К. ЧР. 85.

Кухаренко, ка, м. Сынъ повара.

Кухарити, рю, рш, м. = **Кухарювати**. Лебед. у.

Кухарівна, ня, ж. Дочь повара.

Кухарка, ки, ж. Повариха; кухарка. Звідтілѣ вона побігла до пекарні, переговорила з кухаркою, вислала її на житній базарѣ. Левич. Ум. Кухарочна. Та казала собі снідання дати, снідання дати все усятину, єї подруженьки все качатину, єї кухарочки все курятину. Чуб. III. 403.

Кухарство, ва, с. Поваренное искусство, страпані. НВолын. у.

Кухарський, а, е. Поварской.

Кухарчѣ, чѣти, с. Поваренокъ. О. 1861. IV. Слов.

Кухарчук, ка, м. = **Кухарча**.

Кухарь, ря, м. Поваръ. Жаба кричить-верещитъ, а кухаръ на розжні їй...тащить. Ном. № 1222. В пекарні стукотять ножі — кухарі обід ютують. Левич. I. 194.

Кухарювати, рюю, ьш, м. Быть поваромъ.

Күхва, ви, ж. = **Куфа**. Не смійсь, барило, само кухвою станеш. Ном. № 8007. Ум. Куховна.

Кухвѣт, та, м. Кисель изъ ягодъ бузины. Як доїли усьо траву, то настанці подали нам кухвѣт. Волч. у.

Кухвѣний, а, е. Кухонный.

Күхлик, ка и күхличок, чка, м. Ум. отъ күхоль.

Кухлі, лѣти, с. Маленькій мухоль. І линую кухнюя вишнівки. Сніп. 131.

Күхиз, ні, ж. Кухня. Жаба кричить, верещитъ, а кухаръ на розжні їй до кухні тащить. Ном. № 1222. У кухні неначе пекло яке палало. Стор. МПр. 72.

Кухняний, а, е. Кухонный. Вона забачила здоровенний кухняний ніж на столі.

Куховѣр, ра, м. = **Кухарь**. Зодили якоюсь москаля з міста за куховара. МВ. (О. 1862. III. 64).

Кухарити, рю, рш, м. = **Кухарити**. А ви думаєте, що нас в институті не вчили куховарити? Левич. Пов. 128.

Куховарка, ки, ж. Кухарка. Треба мянжки, треба й мамки і до печі куховар-

ки. Чуб. V. 667. Ум. Куховарочна. I до пещі куховарочку наняв. Мет. 26.

Куховарня, ні, ж. Кухня, поварская. К. ПС. 111.

Куховарський, а, е. Кухонний, поварской. Почала розпитувати Галю про якусь куховарську справу. Левиц. I. 225.

Кухоль, хля, м. Глиняная, деревянная или металлическая кружка. Чуб. VII. 386. *Будеш, будеш ти лежати, питоньки прохати, та нікому тобі буде і кудля подати.* Мет. 86. *Коло неї на лаві череп'яний кухоль з водою.* Левиц. I. 75. *Старі кудлі полив'яні, горіакою наливані.* Щог. В. 4. Ум. **Кухлик, кухличок.** Браму кухликом тям. Котл. Ен. *На вітках наставляно в кухликах квіток.* Левиц. *Та подай, Галю, та подай мені і кухличок, і візерце.* Мет. 102.

Кухтя, ти, м. 1) Поваренок. *Куди кухті до пащини.* Ном. № 13232. 2) Счетная единица у продавцев галантерейных товаров: нитокъ десять пачекъ, изъ которыхъ въ каждой десять пасомъ Вас. 190.

Куча́к, ка, м. Чортъ. *Іде паєм... То було і води тут невидно ніякої, а то млини стоять... Аж ось вискакують з усіх млинів мірошники... а то не мірошники, а куцаки.* ЗЮОР. П. 45.

Куча́н, на, м. = **Куча́к.** Чоловік ставив свічки в церкві, а дійшовши до св. Михайла прилігши йому одну, а кучанові дру́гу. — *Не ліни,—кажуть,—там!—Мені наказував батько—і того, мов, не міви, і того не дражни.* Ном. стр. 287. *Музыка да мірошник наче родичи, прости Господи, кучану.* Рудч. Ск. I. 74.

Кучба́йка, ки, ж. Байкалов юбка, шитая съ лифомъ, корсажемъ. Гол. Од. 21.

Кучій, а, е. 1) Короткій, кургузый. *Козаченьку черноусий, чому в тебе жулан кучій?* Мет. 114. 2) Малорослый. *Повибігали якісь панночки, кучі та бистрії, як сороки.* МВ. I. 112. *Да й не був він кучій, то б то на зріст малий.* Г. Барв. 306. **Куча баба.** См. Баба. 3) Короткохвостый, безхвостый. Такий я добрий кучій, як ти з хвостом. Чуб. I. 260. *Пускати на раду всіх хвостатих, а кучиз не пускати.* Гліб. *Далеко купому до зайця!* Посл. 4) Чортъ. *Кучим або кучаком зуть у нас того, хто в пеклі трішників приликає.* Г. Барв. 306. Ум. **Кученький.** У друти: дочки і в двадцять років ходять в кученькій сукні. Левиц. I. 140. *Дивись згодя: нуляе неборак в Охрімівій кученькій свитці.* Гліб. 48.

Кучи́к, ка, м. 1) У дреборубовъ-гущоловъ при распи́лѣ дерева на части — болѣе короткіе куски ствола. Шух. I. 177. 2) Короткая куртка. Вх. Зн. 31. См. **Муцина.** 3) Пони, лошадь малорослой породы. Желех.

Кучи́на, ни, ж. Короткая мужская или женская одежда, родъ свитки, имѣть три складки, называемыя усами, и низкій воротникъ. Харьк. г. ХС. IV. 50.

Кучі-баба. См. Баба. Сим. 192. Мил. 52.

Кучо́, нар. Коротко. *Тепер от поелось: кучо ходять.* Ном. № 11140.

Кучо́ланій, а, е. Съ короткими ногами. Подольск. г.

Кучо́палій, а, е. Съ короткими пальцами.

Кучо́рѣбрій, а, е. О волѣ: съ двумя короткими ребрами, послѣдними къ заду. Волч. у.

Кучо́рогій, а, е. Съ короткими рогами, Желех.

Кучо́хвостій, а, е. Съ короткими хвостомъ. Вх. Зн. 31.

Кучъ, меж. 1) Нуць виграв, нуць програв. Либо панъ, либо пропалъ. Ном. № 4274. 2) — *и нуць-ной!* Призывъ для свиней. Kolb. I. 65.

Кучі́! меж. Призывъ для свиней. Желех.

Кучю́рѣ, ба, м. 1) Изогнутый падець вслѣдствіе уродства. 2) Название танца. *Після сіх друи струнали „кусаря“, „ой ненько“, „материнки“, „кучюруба“.* Мкр. Н. 30.

Кучі́ меж. Восклищаніе, которымъ гонять телятъ.

Куча, чи, ж. 1) Куча. *Чужую кучу віючи, вочи завіди запорошили.* Ном. № 10314. **Малá куча.** Игра, въ которой съ крикомъ „малá куча!“ играющие валютъ одинъ другого въ кучу. КС. 1887. VI. 480. 2) Клѣтъ для птицъ. *Лисичка прибігла і вп'ятъ украла (курочку); принесла до дому, заперла в кучу.* Рудч. Ск. I. 20. 3) Хлѣвъ для свиней. Шух. I. 185. Ум. **Кучечна, кучна.**

Куча́нин, на, м. Житель кутка 2. *Кучане—ті сусіди, що на одному кутку живуть.* Константиногр. у.

Кучер, ра и кучерь, ря, м. Кучерь. Харьк. г. Г. Барв. 470.

Кучері́ха, ки, ж. Жена кучера. *Кучериза дома не було.* Г. Барв. 470.

Кучерь, ря, м. Употребляется пре-

мущ. во мн. ч. 1) **Кучері**. Кудри. *А той кучер... острили, і рости не хоче*. Федьк. Поев. I. 31. *Голова в кучерях, як у золотому вінку*. К. ЧР. 104. О клубящемся тумані: *Туман, мати, по дорозі у кучері в'ється*. Мет. 463. 2) **Хвостовий перья** у селезня. *Кучері в качура на хвості*. Левниц. Пов. 183. Галицькі парни-покутане украшають ими свої шляхи, гдѣ они називаються также кучерями. Kolb. 3) Родъ орнамента съ завитками, употребляемаго въ вышивкахъ, напінкахъ на одѣждѣ, рѣзбѣ и пр. Kolb. I. 49. Шух. I. 128, 303. 4) Украшенія изъ загнутаго металлическаго листа у крышки курительной трубки. Шух. I. 276.

Кучерявецъ, вѣд. м. 1) Кудрявый человекъ, кудрявый. Желех. 2) Раст. *Saxifraga aizoon*. Лв. 101. Вх. Зн. 31. Ум. **Кучерявчик**. *Як дѣти та н'ють, то й кучерявчиком зовуть*. Ном. № 2329.

Кучерявий, а, в. Кучравый, кудрявый. *Рибалонька кучерявий*. Шевч. 21. *Що Варочка промиднала та Василька принадила, і чорнявою й кучерявою* Грин. III. 181. *Ой ти, дубе кучерявий, широкій лист на тобі*. Мет. 15. *Кучеряві серби купають у воді віти*. МВ. I. 18. 2) Названіе мужичины, сажающаго свадебный коровай въ печь. Маркев. 103—104. 3) **Кучеряве зілля**. Раст. *Geranium molle*. Шух. I. 21. 4) **Кучерява капуста**. Цвѣтная капуста. Уманецъ, II. 8. 5) **Кучерява м'ята**. Раст. *Mentha piperita* L. Var. *crispa*. ЗЮЗО. 128.

Кучерявити, влю, виш, м. Завивать, дѣлать кудрявымъ. Желех.

Кучерявитися, влюся, вишся, м. Витися. *Борода біла нижче пояса кучерявиться*. МВ. I. 17.

Кучерявіти, влю, еш, м. Дѣлаться кудрявымъ. Желех.

Кучеряво, нар. Курчаво, кудряво; извиваясь. *Сизий димок виривається в чорного димаря і кучеряво розвивається в прозорчому повітрі*. Мир. Пов. II. 84.

Кучерявчик, ка, м. Ум. отъ кучерявѣць.

Кучечка, ки, жс. Ум. отъ кучка.

Кучити, чу, чин, м.—кому. Надѣлать кому, причинять непріятности. Вх. Зн. 31. Вх. Лем. 430.

Кучка, ки, жс. 1) Ум. отъ куча. 2) мн. **Кучки**. Еврейскій праздникъ кушей, а также и самая устраиваемая тогда куча. *Було жє близько жидівською свята кучок*. Єв. I. VII. 2. *Горобці в очерет, а жеміє в кучки*. Ном. № 903.

Кучча, ми, жс. 1) Шапка мѣховая мохнатая. Kolb. I. 43. Гол. Од. 19, 69. Вас. 156. *Благословіть, отче!—каже Василь, знявши кучму*. Федьк. *Він і по одѣжі щось не просте: татарська кучма насунулась йому на очі*. Стор. 2) Всклоченная голова. **Кучму дати**. Причинять хлопоты, насмѣяться. *Хто в Бога вірує, рапуйте!*. *А хто жє таку нам кучму дав?* Котл. Ен. Ум. **Кучонка**. Чуб. VII. 414.

Кучматий, а, в. Густой и всклокоченный (о мѣхѣ). Желех.

Кучомка, ки, жс. Ум. отъ кучма.

Кучопір, перу, м.—Кажан. Вх. Пч. I. 16.

Кучугура, ри, жс. 1) Холмъ. *Дорога то спускалась у байраки, то обходила кудлаті кучугури*. К. ЧР. 91. Употребл. во мн. ч. обозначаетъ холмистую мѣстность. *На такихъ кучугурахъ сів, що нікто не заїде, не заїде*. ЗЮЮР. I. 108. 2) Куча. *Яка кучугура з'їдів,—хоч би на топливо брали*. Полт. г. *Кучугури й три обережки (багато)*. Ном. № 7687.

Куп! или **а. куш!** меж. Крикъ, которымъ гонятъ овецъ. Kolb. I. 65.

Купати, шаю, еш, м.—**Кустувати**. Подольск. г. О. 1861. I. Слов.

Кущірь, риб, м. Водяная крапива. *Seratophilum demersum*. Сам Дашикович, забувши свою філософію, обома руками вибірав рибку з жабуриччя і кущиру. Левниц. Пов. 109. *Бодай тая річка кущирем заросла*. Нп.

Кушіль, лі, жс. То-же, что и **комшля**, но употребляется только въ томъ значеніи, что и **покрасі** въ свадебномъ обрядѣ. „Дружко вносить рубашку молодой для изслѣдованія, приговаривая: *Старости, пани-старости! Благословіть, покрасіу (или кушіль) в хату унести!*“. Мил. 124.

Кущка, ки, жс. 1) У косцевѣ: родъ деревяннаго стакана, въ который вкладывается точильный брусокъ и **мусці**—кусокъ отточенной стали; сосудъ этотъ имѣетъ вѣхо, которое затывается за поясъ косца. Шух. I. 169, 307. Вх. Зн. 31. Вх. Екстер. г. такъ называется ведро, въ которомъ лежить въ водѣ брусокъ. Мнж. 184. 2) Носъ (на бурсацкомъ жаргонѣ). *А ніс хіба кущка?*—*У нас кущкою звется*. (Отвѣтъ бурсака). Св. Л. 49.

Кушнірка и **кушнірка**, ки, жс. 1) Промыселъ овчинниковъ, скорняковъ. 2) Жена скорняка. Желех.

Кушнірія и **кушнірія**, ні, жс. Мас-

терскал овчинника, скорняка. Скрізь кидають ремейства, ба й плужки, мовчать кушнірні, воскобійні, ниви. К. ПС. 111.

Кушнірство и **кушнірство**, ва, с. Скорнячество. Чигир. у. Найпотрібніші для селян ремейства підупали, як кушнірство, чимбарство, колесництво. О. 1862. I. 52.

Кушнірський и **кушнірський**, а, е. Скорняческий. Цехи: різницький, коновальський, кушнірський, ткацький, шаповальський. Котл. Ен. III. 44. Він і кушнірську роботу знає. ЗОЮР. I. 48.

Кушнір, ра і **кушнір**, ра, м. Овчинник, скорняк, м'ховщик. Вас. 153. Зобачимось у кушніра на жертмі. Ном. № 1968. Ідуть у двір, познімавши шапки, ніженські кушніри. К. ЧР. 214. Він був кравець і кушнір. Левиц. I. 101. Кушнір чинить мистасі і смушки на кожухи. О. 1862. I. 52.

Кушпелá, лі, ж. 1) Пыль взбитая. Піднялася страшенна кушпела. Вихор підхопив її. Мир. ХРВ. 128. 2) Мятель, вьюга. Була тоді кушпела велика,—сніг так зараз снід і заміст. Новомоск. у.

Кушпелати, лю, лиш, и. 1) Пылить 2) Дымять. А він як запале ту їасидську цигарку та все кушпелить, усе кушпелить, усе смале. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Кушпотіти, чу́, тіш, и.—**Кушпелати** 1. То не кушпела кушпотить, то татара мчить на наших. Мир. ХРВ. 128.

Куштéльники, ків, м. мн. Мелкі лхсь сь полянами на низинах. Вас. 206.

Куштра, ри, ж. Всклоченная голова. Уп'явся руками в свою печесану куштру. Посипалось волосся. Мир. ХРВ. 234.

Куштувати, тую́, еш, и. Пробовать, отведывать. Хто лизом жартує, той його куштує. Ном. № 1968. Куштувати борщі всім. Часто перем'янять м'сто жителяства или должность. Полт.

Куштунок, нуу, м. Проба; отведы-

ваніє. Оце сотня яблук на продаж, а одно дай на куштунок людім. Харьк.

Куш, щá, м. 1) Кусть. Коло білої хатки червоніє рясне вишнє, чи високій куц калини стріху підпірає. МВ. I. 18. Цвіз куц панської рожі. Левиц. I. 23. Тоді ляжи донадливі бували, усі по лісах, по кущах постріками. Макс. 2) = **Кушання**. 3) Група. Трохи далі—на белебені—стоїть куц вітраків, обвішавши крила. О. 1862. IX. 61. Ум. Кушми. А в городі... два кушмики нижма. Мет. 70. І кушмики вишугує травниці. К. Іов. 88. Бере баба цибки, коли дивиться—у кушмику міздечко. Рудч. Ск. II. 32.

Кушáнка, ки, ж. Небольшое стадо овец, часть отáри. Отара—це як багатоко овець, а як трошки, так кушанка. Черномор. Кушанка—малий шматок овечат. О. 1862. V. Кух. 38.

Кушк, ка, м. Ум. оть куш. **Кушáтися**, щу́ся, щáсья, и. Куствъся (о хлѣбѣ). Херс.

Кушувáтий, а, е. Куственный. Рідка тишениця, але ж кушувата за те. Канев. у.

Куá, ку́, м. Понура; брюзга, старий ворчун. Вх. Зн. 31.

Ку́ява, ви, ж. 1) Плохая старая жилина. Вх. Зн. 31. Отдаленное жилище. Желех. 2) Малоизвѣстная страна. Желех. 3) Крутой холм. Желех.

Ку́яга, ги, м.—**Куя**. Вх. Зн. 31.

Едьо! меж. Призывъ для козъ. Козар юнитъ кози покликком: ці! ці! завертає їх: крьо-не! а накликує на них: кцьо-кцьо! Пух. I. 211.

Кшталт, ту, м. Образъ, видъ, форма. На кшталт, кшталтом (чогó). На подобіє, на манеръ. Почали козаки жити на лядський кшталт із великої роскоші. Б. ЧР. 32. Ходили юлі... на кшталт циган. Котл. Ен. V. 37. Виконаємо печеру кшталтом зимовника. К. Бай. 112.

Л.

Лаба, бж, жс. 1) = Лапа. Медвідь м-жит, дотори лаби держит. Грин. III. 504. 2) Ножки въ козлахъ в пр. См. Реміснин. Шух. I. 179, 257. Ум. Лабна.

Лабас, зу, м. Раст. *Cirsium Erisithalis*. Вх. Пч. I. 9.

Лабазник, ку, м. Раст. *Spiraea Ulmaria* ЗЮЗО. I. 137.

Лабайдак, ка, м. = Лайдак? Чоловіче-лабайдаче, на що жінку продаєш? Чуб. V. 621.

Лабайстер, стру, м. Алебастръ. Харьк.

Лабатий, а, е. Съ большими лапами. Желех.

Лабѣти, тів, жс. мн. Лапы. К. XII. 11. Попадає він (ирець) і Грицька в кістяки-лабѣти! Г. Барв. 464. Взяти в лабѣти. Взять въ ежовыя рукавицы. Пиймався, попався в лабѣти. Попался въ лапы. Ном. № 3923.

Лабѣа, ві, м. Попрошайка.

Лабѣюк, кá, м. Попрошайка-мужчина.

Лабѣюкати, каю, еш, м. Попрошайничать, выпрашивать. Лабѣюкати хлѣб під вікном.

Лабѣюкувати, кую, еш, м. = Лабѣюкати.

Лабѣюкуватися, кѣюся, ешся, м. Завскаивать, стараться войти въ милость.

Лабѣючка, ки, жс. Женщина-попрошайка.

Лабиринт, ту, м. Лабиринтъ. Блукать... у лабиринті мрій без вороття. К. ПС. 81.

Лабка, ки, жс. 1) Ум. отъ лаба. 2) Ножка въ ступі. Шух. I. 161, 162. 3) Одинъ изъ двухъ столбиковъ, деревянныхъ или желѣзныхъ, поддерживающихъ на припічку ковшъ въ гудульскої печи. Шух. I. 95. 4) Нюрека лаба. Раст. *Luscorodium*. Шух. I. 21.

Лабуз, зу, м. 1) Стебли сорной травы. Желех. 2) Листки, покрывающіе початки кукурузы. Желех.

Лабузья, вж, с. соб. = Лабуз 1.

Лабузиння, ня, с. соб. = Лабузья. Черниг. у.

Лабузнитися, нюся, нишся, м. Поддѣлываться, подлазить, ласкаться, ухаживать. Явдошка запала йому в око... Максим почав лабузнитися. Мир. ХРВ. 164.

Лабурник, ка, м.? Бач який лабурник: тут не хоче пастись, а на краше лізе (про коня). Харьк. у.

Лабуштán, ну, м. Раст. *Aconitum Samagum*. Шух. I. 21.

Лабцювати, цюю, еш, м. Хватать въ лапы? Тащить? Хоч старого, хоч малою, — всіх туди лабують. (Чорт і смерть людей в пекло). КС. 1882. IV. 169.

Лава, ви, жс. 1) Неподвижная скамья въ хатѣ вдоль стѣны. Вас. 194. А ні печі, а ні лави. Ном. № 1502. Гість лави не засидить, ліжка не залежить. Ном. № 11939. Лягти на лаву. Умереть (такъ какъ покойниковъ кладутъ, согласно обычаю, на лаві). Положити на лаву. Хоронить. Отсюда проклятіе: Щоб тебе положили на лаву! Желая тебѣ смерти! Ном. № 3790; также божба: А щоб менѣ до вѣчна на лаві положили! (коли не так кажу, зроблю). Ном. № 6762. Нинути під лаву. Пренебречь, забросать. Вони свою лаву кинули під лаву. Ном. № 761. Погузують, покеткують та й кинуть під лаву. Шевч. 123. 2) Узенькій мостикъ, бревно, переброшенное черезъ воду для перехода. Угор. Желех. 3) Рядъ, шеренга (людей, предметовъ). Повернувся козак Нечай од брами до брами, а поставивъ вразилъ лягів у чотири лави. Ой не встиг же та Нечайко на коника спасти, ой як став лавів, гей як став лягів у дві лави класти. — Пашина в полі як лава. Ном. № 10159. А в нашого пана пишениця як лава. Грин. III. 133. Гті лавом. Идти ра-

дами; ндіт сплошної масою. *От, позакручувавши уси, і йдуть лавою.* Кв. I. 147. Ставати лавою. Стронтися, вистравлятися в рядъ. У дві лави задніпрянці з москалями стали. Шевч. 574. 4) Рядъ рыболовнихъ сѣтей, поставленнихъ непрерывно стѣною. Браун. 12. 5) Града въ рѣчонъ порогѣ. *Кодацкии поріи появилися... овесъ білий, окритий піною та бризками.* Байдак загупе і полетів з лави на лаву рівно, як стріла. В одну мить його перенесло через поріи. Лениц. Пов. 351. 6) Часть снаряда лисці (см.). Вас. 164. 7) Коллегія судей въ старомъ малорусскомъ городскомъ судѣ. 8) Родъ карточной игры. КС. 1887. VI. 471. *Які ж були до карт охочи... гуляли часто до піночі, в ніска, в пари, у лави, в журт.* Котл. Ен. III. 9. Ум. Лавна, лавоньна, лавочка. Бідоному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці. Ном. 1734. *І живо—не любила, і вмер—не тужила, і на лавці лежить, і не буду тужити.* Ном. № 8331. Ой привезли Бондарівну до нової хати, положили на лавонці, стали убирати. Чуб. V. 427. *Не встиг дячок—неборачок на лавочку сісти,—лихо несе шмаровози пчу вечерю йти.* Чуб. V. 673.

Лаверджѣт, та, м. = Левержет. Харьк.

Лавця, ці, ж. 1) = Лава I. *Я його кмеду на полицю, а він паде на лавцю.* Ном. № 13072. Въ гудульскої стаї служить постелью. Шух. I. 187. У гончаровѣ къ ней прикрѣпленъ гончарный кругъ, на ней лежить глина, стоять мѣрна и пр. Шух. I. 260—262. 2) — сенаторська. Сенатъ, собраніе сената. *Карти сидят на лавцях в сенаті.* К. ЦН. 208. 3) Подставки для веретинника. Шух. I. 149. Ум. Лавична. Усядь, брате, на лавичку, сьорбай добру наливочку. Гол. I. 209.

Лавка, ки, ж. 1) Ум. отъ лава. 2) Доска въ ткацкомъ станкѣ, на которой сидят ткачиха. Константиногр. у. 3) Ткацкій снарядъ для вязанія начиння, то-же, что и стлѣць (см.) Константиногр. у. 4) Одинъ изъ двухъ гладкихъ продолговатыхъ кусочковъ дерева, находящихся внутри лавчастого замка (см.), посредствомъ которыхъ происходитъ замыканіе. Шух. I. 9. 5) мн. Лавки. Длинный рубанокъ. Шух. I. 87, 249. 6) Лавка (торговая), — заимств. изъ великорусскаго. *Міщане, що лавки в місті тримали, а тепер чи і лавки у хаті є* (т. е. обдѣляли). Ном. № 10562.

Лавник, жа, м. 1) Членъ стараго го-

родскаго малорусскаго суда. К. ЦН. IV. 1. 2) Въ цеховомъ братствѣ (на Волини): низшее должностное лицо цеха, исполняющее второстепенныя обязанности, возлагаемыя на нихъ цехмистромъ. КС. 1890. VII. 92.

Лавниківство, ва, с. Должность лавника.

Лавничка, ки, ж. То-же въ женскомъ цехѣ, что лавникъ 2 въ мужскомъ. КС. 1890. VII. 92.

Лавонька, ки, ж. Ум. отъ лава.

Лавочка, ки, ж. 1) Ум. отъ лава. 2) Домпечка, по которой вползаютъ въ улей пчелы.

Лавр, ра, м. Лавръ, Laurus nobilis (дерево). Желех.

Лаврик, ка, м. = Равлик. Желех.

Лавровий, а, е. Лавровый. Желех.

Лаву́та, ти, м. Дуракъ, глупецъ. Вх. Зн. 31.

Лавчастий замо́к. Въ гудульскихъ хатахъ одинъ изъ двухъ родовъ деревянныхъ замковъ, которыми запираются входныя двери; называется также слѣпий. Лавчестий замо́къ состоитъ изъ одвірника, засува и зубчатаго ключа. Одвірникъ прибитъ до одвіра, сквозъ него проходитъ засувъ съ двумя отверстіями (гарами); въ одвірнику находятся лавки, гладкіе продолговатые куски твердаго дерева, силою своей тяжести падающіе в гара, чѣмъ и производится запираніе; при помощи зубчатаго ключа эти лавки поднимаются, засувъ получаетъ возможность передвинутися и отпереть дверь. Шух. I. 93.

Лавчи́на, ни, ж. = Лава I (но плохая). Желех.

Лаванѣць, ндіа, м. Родъ кружки, деревяннаго сосуда съ обручами. Желех.

Лаванѣкъ, нкіа, м. Боченокъ изъ выдолбленнаго деревяннаго пня. Харьк.

Лавѣрь, гєря, гря, м. Лагерь. Максим козак Замізняк з маіря виїзжав, перед донськими козаками він страху не має. Нп.

Лаві́д, году, м. Употребл. какъ нарѣчіе: лагодом, ум. лагодником, лагодном. Кротно, мягко, ласково, миролюбиво. *Навчає лаюдом.* Ном. № 9288. *Як набили на мене, і к зачали лаятися!.. Я дивлюся, що неперемикли,—давай біля їх лаюдом, лаюком,—утихомирилися.* Лебед. у. *Вона боїтьсь чоловіка та так коло його лаюдом.* Черк. у.

Лаві́диній, а, е. Кроткій, мягкій, тихій, п'яний. *Щастя, що Господь йому*

послав за його добру лайдну вдачу. Г. Барв. 148. Ум. Лагіднівний.

Лагідність, ности, ж. Кротость, мягкость душевная, миролюбие. *Чого ви хочете? Чи з лозиною прийти мені до вас, чи з любов'ю і духом лайдности?* Св. пис. I. Корин. IV. 21.

Лагідно, нар. Мивно, кротко, тихо, мягко, дружелюбно; нїжно. *Через що коти призуться з собаками і... не живуть лайдно?* Грин. I. 7. *Покірно вклонися... і відказав лайдно.* Г. Барв. 333.

Лагода, ди, ж. Кротость, мягкость душевная; согласие, миролюбивыя отношения. *Вони робили... мечем та кулачем, а ми—пером та лагодою.* К. ХП. 134.

Лагоджіння, ня, с.—Лагодіння.

Лагодком. См. Лагід.

Лагодити, джу, диш, м. 1) Готувати, приготувати. *Йди личень полуднувати лагоді.* Шевч. 241. *За панича лагодила, за немила дала.* Гол. 2) Починати, исправляти, приводить в належачий видъ. *Лагодили самонали, ратича стругали.* Шевч. *Що ви лагодите чересла та лемеші? Лагодьте краще батьківські списи, бо буде лутко усім робота.* К. ЧР. 194. *Я її чоловікові колись і чоботи лагодив.* Г. Барв. 301. 3) Сварязати. *Що вашій оборі сам Господь ходить, ой ходить, ходить та все лагодить: лагодить воли і по три плуги, бички-трепачки та й по чотири.* Чуб. III. 346. 4) Улаживати миролюбно, уговорювати, укрощати, смиряти. *Лагодить сварку. Ліки трохи лагодять біль.*

Лагодитися, джуся, дишся, м. 1) Собирається, готуватися. *А я оце лагодився до вас іти.* Кобел. у. *Почали лагодитися, зарані виїхали.* МВ. II. 94. *Парубки лагодяться у танець.* Федьк. 2) Починатися. 3) Мертвися. *Лагодимось, ніроку, як кіт з собакою.*

Лагоджіння, ня, с.—Лагодіння.

Лагодіння, ня, с. 1) Сбори, приготування. *Не така дорога, як лагодіння.* Кобел. у. 2) Починка. 3) Улаживання, умиротворення.

Лагодливий, а, в. Сговорчивий, миролюбивий. Харьк.

Лагідний, а, в.—Лагідний. *Будь лагодним, будеш і Богу угодним.* Ном. № 4425.

Лагодком, лагодом. См. Лагід.

Лагоміна, ни, ж. Лакомство. *А на тросъ (хурах), самих великих, всякі лагомини: сливи вазові, родзинки, фига та маслини.* Мкр. Н. 31. *Везми з собою лаго-*

мини: оливу, мило, ріжж, маслини. Котл. Ен. IV. 66. Ум. Лагомінна. *Книші, вареники і всякі лагоминки.* Греб. 383.

Лагомінець, нця, м. Лакомка, сластолюбець. См. Лагомінець.

Лагомінка, ки, ж. Ум. отъ лагоміна.

Лагузка, ки, ж.—Галузка. *І лагузки не випросиш.* Черк. у.

Лагун, на, м.—Мазниця (чумацкая для запасного дегтя).

Лагун, на, м. Стволъ дерева въ набої. НВолын. у. См. Наніт.

Лад, дў, м. 1) Порядокъ, устройство, строй. *У полі-полі військо стояло, військо стояло, ладу не знало.* Маркев. 26. *Пропавде шканина, то й той лад у хазяйстві понасе, що й був.* Грин. II. 208. *За діло новим ладом узятись.* О. 1861. IX. 181. *В одін лад.* Подъ одну стать. Константиногр. у. *Ні ладу, ні поладу нема.* Нїтъ никакого порядка. Ном. № 6653. *Зробити лад.* Привести въ порядокъ. Желех. *Через лад.* Черезчуръ, чрезмірно. *Черз лад уже брешеш.* Ном. № 6872. *Став на лад.* Достигъ извѣстной прочности своего положенія. Ном. № 4920. *Без ладу живѣ.* Безпорядочно живеть. Въ рядѣ выраженій употребляється въ смыслѣ: толкъ, смыслъ. *Чи буде з сього який лад? Вийдѣть-ли изъ этого толкъ? З одкладу не буде ладу.* Ном. № 11006. *Без ладу.* Безъ толку, нектати, глупо. *Вбвотнувся в річ без ладу.* Ном. № 3155. *В лад.* Кстати, уібно. *Дурень багатий, та й слово його в лад.* Ном. № 1428. *Коли наше не в лад, то ми з своїм назад.* Ном. № 4597. *До-ладу.* а) Кстати, толково, умно, уібно. *Хто каже до-ладу, то ужо наставляя, а хоч і без ладу, то й тож не затикай.* Ном. № 6119. *Іти хибя до вас в найми? чи до-ладу буде?* Шевч. 449. *Говорила небіжка до самої смерті, а все не до-ладу.* Ном. № 1506. б) *Какъ сѣдуеть, хорошо.* В такой водѣ, а ні випереш до-ладу сорочки, а ні зварии страши. Дещо. 88. *Ладом.* Толкомъ. *Та ви ладом кажіть!* Ном. № 2717. 2) Обычай, общепринятія правила приличія. *Ми, хлібороби,—ніколи і в голову пошкрібатись,—не знаєм світові ладу.* Св. Л. 82, 83. *Щоб не виадувати (нові убрання),—почала мати,—то волила дати б ті гроші на молитви.—Ет, що ви знаєте!*—трігнула Маса... *Коли не знаєте світові ладу, то не мішайтесть.* Св. Л. 113. 3) Распоряженіе. *То Хмельницький листи читав, до козакиї словами промовляє: „Гей стійте, діти,*

ладу ждiте!¹. Дума. 4) Ладъ, взаимное согласiе. *Квiтiть, дiтки, в ладѹ та не забувайте батька!* Полт. г. **Ладом**—Лагодом. Ладом усе можна. Ном. № 3303. 5) Стройность, ладъ; тактъ. *Спiвають в лад.* Потiтъ строино. Шевч. *О, бодай вас! Що то лiта! нi вже не до-ладу... Минулося!* (время танцевъ). Шевч. 244. 6) Образъ, спосiбъ. Таким ладом се зроблено. *Нехай iдe своїм ладом.* Пусть дiлаеть по своему. Ном. № 5299. На всi ладi. Всячеснi. *Кесаря хвалим на всi лади, що аж остило.* Шевч. 607.

Лада, ди, ж Названiе существа, по дъ которымъ разумiють древне-славянскую богиню. В веснянках спiвають про матiр Ладу: „Благослови, мати, ой мати Лада, мати, весну закликати“. Левич. Свiт. 7.

Ладан, ну, м. Ладонъ. *Чорт ладану боймися.* Ном. № 197. На ладан дiхати. Быть близкимъ къ смерти. Ном. № 8222. Ум. Ладанецъ. Купила свiчку, ладанцю, прийдiти додому та й накладила у затi. Мнж. 104.

Ладакiти, нiб, нiш, м. Курить ладонь. Александр. у. —*А що, купила тютюну?* —*Та нi, — каже (жiнка), — купила свiчку та ладанцю, та оце i наладанила трошки.* —*Ладанила, ладанила!* Ладанила б тебе миха юдина! *Застра юдовий празник, а тютюну нi в зуб!* Мнж. 104.

Ладен, днiа, нiб. Готовъ. Я й Богом ладен побожитись, що чого не пам'ятаю. Грин. II. 178. О, та ти ладен лежати, нiчого не роблячи. Лебед. у. Ладен не знати що дати, аби менi не робити оцього. Черк. у. Я вже тепiр ладен. Я ужъ на-бiся, ужъ не голоденъ. Желех.

Ладенний млин. Мельница на плоту.

Ладити, дiзу, диш, м. —**Лагодити** 1 в 2. 1) На вдовина сина шибеницю ладять. Чуб. *Неня з кухарками ладять страву.* Федьк. 2) Ой завила калинонька в лузi, вломилася поличенька в плузи. Ой чи менi поличеньку ладити, чи до дiвчини на залоти iти? Чуб. V. 377.

Ладитися, дiуси, дишся, м. 1) —**Лагодитися** 1. *Умирать ладься.* Ном. № 10128. *Став пан у дорож ладитись.* МВ. I. 46. 2) —**Лагодитися** 2. 3) безл. Споряться. Як не ладитися, то й у печi не юрится. Ном. № 1700.

Ладi, нескл. дiтск. —**Ладжк.** Ладi, ладусi, а де були? —*В бабусi.* Чуб. III. 106.

Ладiвниця, цi, ж. Патронтапъ. У ладiвницi нi однiсiнькою набю. Мет. 444.

Ладжк, жп, ж. 1) Оладя. *Млинцi ладку посвтав.* ЗОЮР. II. 27. 2) Превмущественно во мн. Ладонъ, ладоша. (дiтск. слово). *Плеснати у ладни.* Бить въ ладоши. *Сидить баба на березi, ладками сплеснула.* Чуб. V. 845. *Ладки, ладки, а де були?* —*В бабкi.* Ном. № 9264. Ум. **Ладоньни, ладочни, ладошки, ладусi, ладусеньки, ладусики.** А в нiженьки —*лодусеньки, а в рученьки — ладуськи.* Мет. 2. *Ладки-ладусi, а де були?* —*В бабусi.* Ном. № 9264.

Ладжанка, жп, ж. Свадебная пiсня.

Ладкання, нiа, с. Свадебное пiвнiе, а также i самiя свадебни пiсни. Гол.

Ладкати, каю, еп, м. Пiтъ свадебни пiсни. Вх. Зн. 31. *Не все то правда, що на весiлi ладкають.* Ном. № 6823.

Ладнати, нiбу, еш, м. 1) Ладить, жить въ мирi, въ согласiи. *Вин з братом ладнає.* 2) Договаривать. *Пiшов майстрiв ладнати.* 3) Готовить, готовить, снаряжать. *Ладняйте вози, пора iзати.* 4) По-правлять. *Дiти розмовляли спокiйно промiж себе, часом ладналичи Галi або одна однi кiтки.* Г. Барв. 127. 5) Исправлять, починять. *Ци менi тую полицю ладнати?* Гол. III. 163. 6) Улаживать. *Почм я Солодках ладнали дiло проти Тимози, в Кiм'яни друге склалося.* Св. Л. 290. 7) Соглашати, примирять. *Як його ладнати чорне з бiлим?* 8) Прилаживать, уставлять, ставить. *Митро конi ладнав до ясел.* Св. Л. 76.

Ладнатися, нiасю, ешю, м. 1) Собираться, снаряжаться, готовиться. *Прокiт ладнається в дорож.* 2) — з ним. Условливаться, сговариваться. Харьков.

Ладний, а, о. 1) Согласный. 2) Красивый. *Ладна баба без едаба.* Ном. № 7516. *Прибiаю до криницi, — берути воду молодицi, — берути воду, дають нити, не жаль ладну зачетити.* Чуб. V. 143. *Лужско ж мое ладне, малюване.* Чуб. V. 12. *Вона йому лiдна.* Она ему нравится. *Найгiн любить, а його жадна, най тота зрадить,* котра му ладна. Чуб. V. 16. 3) Порядочный, взрослый. *Вин уже ладний парубка був, як узали в мосkali.* 4) Свiжий, добровачественный. *Гуцульський кiнь стає при до-статнiй пачi, ладний i здоровий водi сильний, живий.* Шух. I. 78. Ум. **Ладненький.**

Ладнiсть, ности, ж. Миловидность, благообразность, красота. *Довiдався о ладности i о її цнотi.* Чуб. V. 426.

Ладно, нар. 1) Въ согласiи, въ ладу. 2) Криво. 3) Хорошо. *Оце ладно! три мани, однi штани: котрий устiе, той i*

штани надіне. Ном. № 1180. *Ладно марш втраває.* Гол. III. 110. Ум. *Ладненько.* Сідай на мене (коня) *ладненько.* Мвж. 34.

Лáдо, да, об. Любовное названіе одного ізъ любящихся или одного изъ супруговъ (въ поэзіи). — *Царієто, мостіє мостин, ладо мов, мостіє мостин!* — *Царенку, вже й помостили, ладо мов, вже й помостили!* Чуб. III. 88. *Вітрило, вітре мій єдиний!.. На князя, ладо мов миле, ти ханові метаєш стріли?* Шевч. 643. *Запнує ладо,—я запну!* Шевч. 644.

Ладбжик, ку, м. Бодяга, Spongilla. Мнж. 184.

Ладбж. См. Лад.

Лáдоньки, лáдочек, ладбжик. Ум. отъ ладки.

Ладувáння, ня, с. Нагрузка.

Ладувáти, дую, еш, м. 1) Грузить, нагружать. 2) Заряжать. Галиц. 3) = **Ладнáти.** Вх. Зн.

Ладувáтися, дуюся, ешся, м. Грузитися, нагружатися.

Ладún, нá, м. Вьюк? (Хазяїн каравана) одв'язав ладун од трока, відро оливи наточив. Мвр. Г. 40.

Ладунка, ки, ж. = **Ладівниця.** Як надів ладунку, то взяв і чортову думку. Ном. № 974. Ум. *Ладуночка.*

Ладусеньки, ладусенки, ладусі, ж. Ум. отъ ладки.

Ладянка, ки, ж. Часть повісма, горсть льна или конопль. Желех.

Лаз, зу, м. 1) Преимущ. во мн. ч. Лазаніє. Минулись мої ходи через огороди; минулись мої лази через перелази. Юр. Збор. Петренко. 49. 2) Лѣсной проходъ звѣрей. 3) Лѣсная поляна. Желех. 4) мн. Нарѣзки полей, участки. Ум. **Лазби.** Желех.

Лазенька, ки, ж. Ум. отъ лазия.

Лазити, лáжу, виш, м. 1) Лазить, ползати. Лазять діти у запічку голодні і голі. Шевч. 532. *Лазарь, що по печі лазив.* Ном. № 4075. *По кавуку мужи лазили.* Гадина лазила. 2) Взбиратися, взлѣзати, лазить. На похиле дерево і кози лазять. Ном. № 4075. *Люде лазили і на такі юри, що верстов шість або сім завивили.* Дещо. 18. 3) Лазить, лѣзть, перелѣзати. *Наладив дід хижку для бабки: то лазили кішки, а то й собаки стали лазити.* Ном. № 7580. *Через плоти лазив.* Чуб. V. 79.

Лазівка, ки, ж. Родъ гриба, растущого на лазу (лѣсной полянѣ). Желех.

Лазівня, ня, с. Ползаніє. Ном. № 975.

Лазнік, ка, м. Ванщикъ. Ви, труби-

ки, ви лазники, ви винники, ви броварники, їді вам у винницях горілок курити, по лазнях лазень топити. Лукаш.

Лазниця, ці, ж. Ваншица. Ум. **Лазничка.**

Лазній, я, в. Въ выраженіи: **Лазня пч.** Та часть печи, на которой просушиваютъ зерно, а зимою спятъ. Киев. у.

Лазніок, ка, м. = **Лазник.**

Лазня, ні, ж. 1) Бани. *Лазня в калу стоїть та людей мие.* Ном. № 11285. *Гаряче як у лазні.* Ном. № 14038. 2) Нязенькая хижина съ маленькимъ входомъ, куда можно только пролѣзть. *Хата—так неначе лазня.* — *Що ж се — лазня?* — *Кажуть, що є такі дикі люде, що у їх у землянках, чи в курницях нема дверей, а дірка, і туди лазять рачки. Оце тобі і буде лазня.* Киев. у. 3) Яма для сохраненія хлѣба въ зерні. Ум. **Лазенька.** *Пристав нові двері до старої лазенки.* Ном. № 13296.

Лазовий, á, б. **Лазовé сіно.** Сѣно снятое съ лазу, лѣсной поляны. Желех.

Лазок, зка, м. 1) Грузило металлическое на сѣтяхъ. Лебед. у. 2) Ум. отъ лаза.

Лазún, нá, м. Хорошо лазящій по деревьямъ. Желех. Ум. **Лазунѣк.** Пират. у.

Лазúnка, ки, ж. = **Варяниця.** *Лазунки—ті ж варениці.* Ном. № 975. *На мнишки ладунки, на осреніці лазунки.* Ном. № 975.

Лазурáка, ки, м. Лѣсной разбойникъ? *Були ще лазураки, грабили, убивали, оббирали гроші і ховали їх у лісі, на степу... сами тож де небудь пропадали в розбоях, а гроші оставались.* ХС. IV. 9.

Лáстий, а, в. Черный (объ овцахъ и вхъ шерсти). Желех. Ум. **Лáстєнний.** *А все баранці лáстєнські, лáстєнські, круторої.* Гол. II. 16.

І. Лай, лаю, м. Брань. *Не купуй лаю.* Ном. № 1671

ІІ. Лай, лаю, м. = **Лáя.** Вх. Зн.

Лáйдак, ка, м. Бездѣльникъ, мерзавецъ. *Дала мене моя мати за лáйдака, розійдеться худобонька хоть би яка.* Чуб. V. 210.

Лáйдáчка, ки, ж. Бездѣльница, мерзавка.

Лáйка, ки, ж. Брань, ругань. *Лайка не бійка.* Ном. № 3807. *Не було між ними не тільки бійки, та і ніякої лайки.* Кв. I. 4.

Лáйлак, ка, м. = **Кивак.** *Кіимські лайлаки.* Драг. 54.

Лайлівий, а, е. 1) Бранний. *Дух височине в словах лайливих.* Котл. Ен. VI. 41.

2) Любящий ругаться, бранчивый. *Там—ратуй Боже—який пан лайливий!* Харьк.

Лайно, на, с. Каль, пометь, навозь. *Але з тебе й зух, зараз і осів, як лайно.* Подольск. г.

Лайнути, ну, нѣш, м. Ругнуть. *Дибонь уже десять літо, як людям дав я „Кобзаря“, а їм неначе рот зашити: ніщо їй не гавкне, не лайне, неначе їй не було мене.* Шевч. 580.

Лайняк, кá, м. 1)—Лайлам. Харьк. **2)**—Лайнар. Вх. Лем. 431.

Лайнар, ра, м. Навозний жузь. *Geotrupes stercorarius.* Вх. Уг. 249.

Лайтан, на, м. Испорч. **лейтар.** *Ой як крикнув проклятий Мазепа на свої лайтани: возьми Паля Семена та забийте в кайдани.* О. 1862. VIII.

Лайтух, ка, м. Молодой козленокъ. Одесск. у.

Лак, ку, м. Лакъ. *Чорні кучері блищали проти заходу сонця як наведені лаком.* Левиц. I. 262.

Лакей, кѣя, м. Лакей. *Лакей гарний і моторний багачко дуже щось було.* Котл. Ен.

Лакейка, ки, жс. Жена лакея.

Лакейський, а, е Лакейскій.

Лакейчá, чáти, с. Дитя лакея.

Лакейчук, кá, м. Лакей, лакей-мальчикъ. *Його (хлоп'я) взято за лакейчука до молодого пана.* Мир. ХРВ. 201.

Лакерда, ди, жс. Порода морской рыбы. Левинц.

Лакеювати, юю, еш, м. Служить лакеємъ.

Лакеюватий, а, е. Съ лакейской душой. *Люди лукаві, лакеюваті.* Хата. XVIII.

Лакиза, зи, м. Лакей (презрительно). Ум. Лакизна. *Будка пройхала оттам шестериком... і лакизка заду куняв.* Сим. 203.

Лакітка, ки, жс. Лакомство, сласти.

Лаківаний, а, е. Лакированный. Херс. у.

Лакодан, на, м. Въ загадкѣ: горшокъ печной. *Був собі пан лакодан, весь світ їдував.* Ном. стр. 301. № 389.

Лакомий, а, е. 1) Соблазнительный, заманчивый. *Гроші—лакома річ.* Ном. № 1374. **2)** Алчный, жадный. *Ви лакомі на чужі гроші.* НВолын. у.

Лакоміна, ни, жс. Лакомство, лакомий кусочекъ. *Там лакомини різні їли, бузачники тишкини білі.* Котл. Ен. II. 19.

Лакѣшити, илю, иш, м. Кормить лакомствами.

Лакѣнитися, илюся, ишся, м. Жадничать, соблазняться чѣмъ. *Не лакомся, Грицю, на дурницю, бо дурниця тебе зрадить, що ї воріжка не порадить.* Ном. № 10805.

Лакѣмо, нар. 1) Соблазнительно, заманчиво. **2)** Алчно, жадно. **3)** Усердно. *Підважуй дрючком лакомо (лакоміи).* Черк. у.

Лакѣмство, ва, с. 1) Лакомство, чревоугодіе. **2)** Утѣхи, чувствєннєй наслáжде-нїя. *Потурчився, побусурмєвився для панства великого, для лакомства нещасного.* Дума: **3)** Алчность, жадность.

Лáкостки, ків, мн. Лакомства.

Лакувати, кую, еш, м. Лакировать. Херс. у.

Лакуза, зи, м.—Лакиза. *Оцей мій муж... а цей—показує на тою лакея—цей пройди́сїт, лакуза.* Рудч. Ск. I. 128. Ум. Лануза.

Лакузитися, жуся, вишся, м. Поддѣлюватися, подлаживаться. Миж. 184.

Лакузка, ки, м. Ум. отъ лакуза.

Лала, меж. ? *Лала, лала! мате була та вичала з хати.* Мил. 64.

Ламаний, а, е. Ломаний, переломлен-ный. Харьк. *Назбїрали остатків ламаною (хлїба) сім кошчїків.* Ев. Мр. III. 8.

Ламанїна, ни, жс. Ревматизмъ, простудная ломота. Вх. Уг. 249.

Ламанїця, ці, жс.—Ламанка. Вх. Лем. 431.

Лáманка, ки, жс.—Терниця. Шух. I. 147.

Ламанїя, ня, с. 1) Ломъ, разломъ, ломаніе, разламываніе. **2)** Нарушеніе, несоблюденіе. *І в ламанні свого слова попадуться нечестиві.* К. Псалт. 135. 3) Ломота. *Ламаня ма в кістю.* Вх. Уг. 249.

Ламанці, ців, мн.—Шулики 1.

Лáмань, ні, жс. Валежниця, лѣсные обломки. *Поїде та ламані крадькома набїрає.* Черк. у.

Ламати, маю, еш, м. 1) Ломать, ломить, ломлять. *Бог ламає, та ї нам давав.* Ном. № 12280. *Гамалія по Скутарі, по неклу цїлає, сам хурдицу розбивав, кайдани ламає.* Шевч. 59. *Вітер в іай починає лозу і тополо, лама дуба, котить полем перекотинполем.* Шевч. 232. *Узявши ж п'ять хлїбів та дві риби і помлянувши на небо, благословив їх і ламає, і давав ученикамъ класти перед народом.* Ев.

Л. IX. 16. *Взявши Ісус хліб і поблагословивши, ламає і давав їм і рече: прийміть, їжте: се єсть тіло мое.* Ев. Мр. XIV. 22. 2) Размывать (о водѣ). *Ворскла—річка невеличка, береги ламає.* Ном. № 731. 3) Нарушати; не сдерживать слова. *Не ламає я Божого закону.* К. Іов. 14. — *Не то ламле суботу, а ще й отцем своїм зов Богу.* Ев. I. V. 18. *Хто ламає слово, той віру ламає.* Ном. № 7423. 4)—*коноплі.* Бить коноплю при обработѣ ея. Сумск. у. 5)—*язын.* Коверкать рѣчь, слова. *Ламаючи язык на татарський штиб.* Ном. № 13391.

Ламатиси, маюся, ешся, м. 1) Доматися, разламываться, переламываться. *Віз ламається—чулак ума набирається.* Ном. № 10462. *Хліб чоюсь не ламається.* У Котл.: *Все зараз ламнється і ненься.* Ен. IV. 26. 2) Преломляться (о лучахъ). *В воді світ ламається.* Ком. II. 39.

Ламкій, а, б. Ломкій. Харьк.

Лампада, ди, жс. Лампада. *Перед Пречистою горить лампада уночі.* Шевч. 555. Ум. Лампадна. Стор. Оп. П. 110.

Лампащ, ша, м.—Ліхтарня 1. Вх. Уг. 249.

Ламучий, а, в.—Ламкій. *Осика ламуче дерево.* Мійуск. оер.

Лан, ну, м. 1) Мѣра пахатной земли отъ 10 до 30 десятинъ приблизительно. *Дарує тобі два лани жита.* Чуб. III. 370. 2) Поле, нива. *Ходім на лан житю жати.* Шевч. *Тихесенько вітер віє, степи лани мріють.* Шевч. 219. *Сонце на лану.* Солице на горизонті, на заходѣ. *Вже сонечко на лану, я додому поплину.* Чуб. III. 248. Ум. Ланон.

Ланва, ви, жс. Желѣзо или веревка, которыми стельбага прикрѣпляется къ оси. *Кієв. г. Погана була ізда: то посторонок урється, і вони стануть, ув'язують; а тільки рушать, як, дивись, орчик відірвався, або ланва спала.* Св. Л. 74. Также Чуб. VII. 405. См. Стельбага.

Ланецъ, нця, м. Оборванецъ, оборвышъ, голякъ, сорванецъ. *Забравши деяких троячків, осмалених як цира ланців, п'ятами з Трої наживав.* Котл. Ен. I. 5. *Ой, мати моя старая, за що ти мене скарала, за ланця мене оддала?* Мет. 263. Ув. Ланцюга. *Ланцюга що дня н'є, прийде додому, мене б'є.* Мет. 263.

Ланяна, ни, жс. Поле, нива. *Туман, туман по ланині, широкий мист на калині.* Лукаш. 129.

Ланьа, ки, жс. 1) Знево. 2) Невка мо-

нність. Вх. Зн. 31. 3) Каждая изъ ямокъ въ землѣ, по которымъ катають мячъ въ дѣтской игрѣ того-же имени. Ив. 34.

Лановѣ, вого, с. Подать съ пахатной земли. *Та щоб дождати до ланового, ще копу дожинати пішла.* Шевч.

Лановий, а, б. 1) Поземельный. 2) м. Надсмотрщикъ за полевыми работами. *А потім лянця присмилю у житі; лановий біжить та б'є мене добре і ніби, проклятий, свитину здирає.* Шевч. 564. *Дівчата на луці грєбли...* *Найкрайша з всього села, давненько вже у яр пішла, узвиськи мєчик, та й не має; а лановий і не шукає, мов і не бачить.* Шевч. 454. 3) Полевой сторожъ. *Тпруу!—став жид під коліворотом.* *Лановий, постонуючи, виліз з курія ворота відчиняти.* Св. Л. 309.

Ланок, нєа, м. Ум. отъ лан.

Лантух, ха, м. 1) Большое рядно, употребляющееся для сыпки въ него хлѣбныхъ зеренъ. 2) Большой мѣшокъ. *Дє можна лантух, там торби не треба.* Ном. № 1370. Ум. Лантушн. Ув. Лантушище.

Лантуховатий, а, в. Мѣшковатый, неповоротливый. *Ото ще Андрій лантуховатий!* Черк. у.

Лантуховий, а, в. Относящийся къ лантуху.

Лантушина, ни, жс. Плохой лантух. **Лантушище, ща, м.** Ув. отъ лантух. **Лантушка, ки, жс.** Неповоротливая, мѣшковатая жевница. Харьк.

Лантушнє, шєа, м. Ум. отъ лантух.

Ландъ, ца, м.—Ландог. Шух. I, 181, 253.

Ланцювати, цюю, еш, м.—*ріку.* Перегораживать рѣку двумя рядами камней, сблизившимися въ направлении теченья воды, образуя уголъ, вершина котораго не закончена,—въ этомъ отверстіи ставать сѣть или иной снарядъ для рыбной ловли. Вх. Зн. 31.

Ланцюг, гѣ, м. Цѣпь. *Біда за біду чіпляється, як у ланцюзі кімье за кімье.* Ном. № 2164. *Ланцюгами за поперець втрє буду тебе (невольника) брати.* Дума. *Несе з України аж у Сибір ланцюг-пуга.* Шевч. 455. *Не реєся, як собака на ланцюзі.* Ном. № 3162. *Назад рученьки зв'язали, в ланцюг ніженьки скували.* Чуб. V. 986. Ум. Ланцюжнє. *Невеличкі лампадки...* на тоненькихъ ланцюжкахъ. Мпр. Пов. II. 56.

Ланцюга, ги, м. Ув. отъ ланецъ.

Ланцюговий, а, в. Цѣпной.

Ланцюжок, жбк, м. Ум. отъ ланцюг. Цѣпочка. (Дідона) взяла кораблик баргатовий... і начепила ланцюжок. Котл. Ен. I. 21. На грудях у його гойдався важкий золотий ланцюжок. Левич. I. 518.

Ланча, ці, ж. Коше, пика. Крівавую ланчу по хаті носили. Федьк.

Лань и ланя, ні, ж. Лань. Чи знаєш ти, коли на скелі серна і тиска лань своїх теляток телять? К. Іов. 88.

Лан! меж. Хвать. Пан лан за кешню, аж і хустки нема. Рудч. Ск. II. 193. А ззаду молдаван лан Антося за комір. Св. Л. 140.

Лапа, пи, ж. 1) Лапа. Пише як со-рока лапою. Ном. № 6078. 2) Рычагъ въ валу, поднимающій толчею въ ступѣ. 3) Лапчатый ломъ, т. е. съ двумя пальцами. Ум. Лапка, лапочка. Ув. Лапище.

Лапай, пай, м. Съ большими неуклюжими лапами, руками. Золотонош. у.

Лапаніна, ни, ж. 1) Постоянное шупаніе. Желех. 2) Постоянное хватаніе.

Лапаня, ня, с. Шупаніе, ошупываніе.

Лапанчик, ка, м. Заяць (въ сказкѣ). Хто-хто в цій рукавичці?—Мишка-скрипотушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик. Рудч. Ск. II. 1.

Лапати, паю, еш, одн. в. лапнути, ну, нѣш, ы. 1) Шупать, пощупать, трогать, трогать. Руками дивитися, а очима лапа. Ном. Щоб не боятися жерця, треба лапнути старця за торбу. Грнч. II. 24. 2) Хватать, ловить. Утік соловій мій,—бхаймо, лапаймо! Гол. III. 344. Наперед невода риби не лапай. Ном. № 2603.

Лапатий, а, е. 1) Съ большими лапами. 2) О листьяхъ: лаповидный, лапчатый. А поверх неї лапатий лист кленків та дубів. Левич. I. 347. 3) Большими пятнами (объ узорѣ матерій и пр.), большими хлопьями (о снѣгѣ). Візок був засланій товстим здоровим килимом з червоними лапатими квітками. Левич. Пов. 203. Лице його було якесь руде, бо на червоноватій шкурі було поналяпуване ряботиння, таке лапате, як п'ятаки. Левич. Пов. 179. Лапатий сніг. Мнж. 184.

Лапатися, паяся, ешся, одн. в. лапнутися, нуся, нѣшся, ы. Шупаться, касаться, коснуться, дотрогиваться, дотрогнуться.

Лань, ка, м. Въ закладѣ: листъ капусты. Лань на ланьку, а й голки не було. Ном. стр. 296, № 186.

Ланьки, ків, мн. Раст. *Caltha palustris*. ЗЮЗО. I. 115.

Ланчик, ки, ж. Кусокъ земли, оставшійся послѣ раздѣла дѣлаго загона. Чернгр. г.

Ланка, ки, ж. 1) Ум. отъ лапа. 2) Подвижной и неподвижный брусокъ въ станкѣ для тесанія. Сумск. у. 3) Поперечная перекладина къ двумъ стойкамъ въ токарнѣ. Сумск. у. 4) Клинообразная дощечка, употребляемая гребенщиками при наръзываніи зубьевъ гребней. Вас. 164. 5) Въ тракторѣ станкѣ то-же, что и підніжок. МУЕ. III. 24. 6) Ловушка. Вх. Пч. II. 7. 7) мн. Лапки. Родъ узора для вышиванія. 8) мн. Кавычки. 9) мн. Котячі лапки. Раст.: а) *Erigeron ager*. Лв. 98. б) *Trifolium arvense*. Лв. 102.

Лапко, ка, м. Кличка собаки съ толстыми лапами. Харьк.

Лапнути, ся. См. Лапати, ся.

Лапотъ, птя, м. 1) Лапотъ. Як маєш кланятися лантю, то лучше поклонись чоботу. Ном. № 7303. 2) мн. Лапти. Обшлага на рукавахъ. Гол.

Лапоць, пця, м. Лапотъ. Бѣлоруссия, употребляющій въ слѣдующей послдовіи: *Потанці-потанці, вліз чорт у лапці*. Ном. № 13288.

Лапочка, ки, ж. Ум. отъ лапа.

Лансердак, лансердик, ка, м. Родъ длинной верхней еврейской одежды. Левич.

Лапу-лапу, меж., выражающее: а) ошупываніе съ дѣлю находження чего-либо. Лапу-лапу по лавиці, ланалапа могомичи (рукавиці). Ном. стр. 303, № 457. б) Тяжелые, медленные шаги. Не знав добрий чоловік та із чою жити: мусив собі велика купити. А воличок лапу-лапу, корівонька рик-у-рику... Рудч. Ск. I. 51.

Лапуватий, а, е.—сніг. Снѣгъ хлопьями. Золотонош. у. Слов. Д. Эварн. См. Лапатий.

Лапува, зи, м. Человѣкъ съ широкой расплывшейся физиономіей.

Лапун, нѣ, м. Любящій шупаться. Такий лапун—усе з дівчатами лапавється. Сказано, непутний чоловік. Сумск. у.

Лас, су, м. Вкусъ, влечение, желаніе. Кожний ласъ ма свій лас. Ном. № 7938.

Ласач, ча, м. Лакомка. Встрѣчается лишь въ разсказѣ М. Вовча „Ведмідь“, гдѣ такъ названъ медвѣдь, лакомящійся медомъ. А страшний ласач патлатий учинца та й учинца мед. МВ. III. 141.

І. Ласий, а, е. О масти: чорный или

рийкий сь б'илимъ брюхомъ или грудью. См. Підласий.

П. Ласий, а, е. 1) Лакомый. Ласа потрава. Ном. На ласий шматочок найдеться куточок. Чуб. I. 261. 2)—на що. Лакомый, охотникъ до чего. Всякий ласий на чужі ковбаси. Ном. № 4634. Ласий, як кіт на сало. Ном. № 5054. До грошей я не дуже ласий. Шевч. 156. Хто не звик правди поважати, той завше ласий панувати. Ном. № 1132. Найму собі цимбали, щоб ніженьки дрімбали; найму ще собі баса, бо робити не ласа. Чуб. V. 1155. Ум. Ласенький. Мачуха дала на снідання дітям чюсь ласенькою. Ном. № 2041.

Ласити, шу, сиш, м. Привлечать. О. 1862. I. 67.

Ласитися, шуся, сишся, м. Лыститься на что, быть охотникомъ до чего. Ласитися, як кіт на сало. Ном. № 5010. Від святого Власа заміж не ласяся. Посл. А панючка до нї ласитися та просить. (О. 1862. III. 37).

Ласиця; ці, жс.—Ласка 4.

Ласівка, ки, жс. Время, обильное лакомой пищей. Спасівка—ласівка, а петрівка—голодівка. Ном. № 483.

I. Ласій, сія, м. Вольт, имѣющий брюхо в конецъ хвоста б'льме. КС. 1898. VII. 42.

II. Ласій, сія, м. Лакомка.

Ласка, ки, жс. 1) Любовь, привязанность, ласка. У дівчини стільки ласки, як на тилій воді ряски. Лавр. I. Утерала дівчинонька у козака ласку. Мет. 8. Серце рвалося, сміялось, виливало мову, виливало, як уміло, за темній ночі, за вишневий сад зелений, за ласки дівочі. Шевч. 4. Чужа ласка сироті Великдень. Ном. № 10702. 2) Милость, благосклонность, благоволеніє, благодать; покровительство. Панська ласка до порога. Ном. № 1200. Богось ласки стратити. НВолын. у. Я панською ласкою багатий. Шевч. 139. Знайшла бо еси ласку в Бога. Ев. Л. I. 30. Святителю Миколаю, угоднику Божий, помозиш скорий! допоможи мені ласкою своєю небесною! Чуб. I. 114. Клянюсь, прошу: не оставте ласкою вашою, добротою, і моїх синів. МВ. II. 13. І над собакою повинно мати ласку. Ном. № 4498. 3) ласни. Изъ милости, даромъ. Хто служить з ласки, тому милосердием платять. Ном. № 10326. Жиюу у чужій сем'ї з ласки. МВ. II. 105. 3) Божої ласни. Божією милостью. Запобігати ласни. Добиватися милости, благосклонности. Такої ласки можна і в цигана запобігти.

Ном. № 4769. Ласку творити. Быть любезнымъ. На чімъ возі їдеш, тому ї ласку твори. Ном. 9610. Коли ласна ваша, твоя. Пожалуйста! Если возможно. Пусты мене прогулятися, коли ласка твоя. То по вашій ласці. Это какъ вамъ будетъ угодно. То по вашій ласці: як дасте,—матиме. НВолын. у. Аби була ласка... Лишь-бы было угодно... Аби була ласка слухати,—поки не охрип,—співати. Шевч. 156. Те робив, що з ласни вашої звелили. Я дѣлалъ то, что вамъ угодно было приказать. Стор. МПР. 45. Будь ласна, будь ласно! Пожалуйста! Будь ласка, дай мені.. 3) Одолженіє. 4) Ласочка, ласица. Ум. Ласочна. Плаче собі тизесенькою... Шелестъ.. коли ляже: по-під іаєм, мов ласочка, крідеться Оксана. Шевч. 143.

Ласкав. См. Ласкавий.

Ласкавець, вця, м. 1) Любовникъ (въ п'снї). Тіло несуть, коня ведуть, кінъ голівку клонить, за нимъ їде чорнявая, білі ручки ломить... Всесъ свѣт сходить, та не найде такою ласкавця. Чуб. V. 317. 2) Милостивецъ, благодѣтель. 3) Раст. *Bupleurum rotundifolium*. Шух. Кв. I. 111.

Ласкавий, ласкав, а, е. 1) Милостивый, благосклонный, снисходительный. Прошу, будьте ласкаві, не во нїв вам! Ном. № 13121. Пані моя ласкавая, я би м тобі щось сказала. Гол. I. 71. 2) Кроткий, смиренный, добрый, ласковый, привѣтливый, любезный. Ласкаве телятко дві матки ссе. Ном. № 3202. Що в тебе, балачу, кози та овечки, а в мене, балачу, ласкаві словечки. Мет. 49. Вона ж мене сушить, вона ж мене в'ляить все ласкавими словами. Чуб. V. 81. Забарив нас ласкавими словами. Будь ласкав, будьте ласкаві! Пожалуйста! Будь такъ добръ, будьте такъ добры! Ти встань, будь ласкав, пане свату! Котл. Ен. Пустить, будьте ласкаві! Шевч. Ум. Ласкавенький.

Ласкавість, вости, жс. Кротость, ласковость. Може ласкавостю своєю та покірністю втихомиро її. МВ.

Ласкаво, нар. 1) Благосклонно, милостиво, снисходительно. Наш заступникъ блаий, приникни з неба і сполянь ласкаво з висоти на мене. К. Псалт. 196. 2) Кротко, ласково, привѣтливо, любезно. Вислухає тебе ласкаво і народу дасть. Стор. II. 8. Спитай мене, молодичко!—озвалась стара бабуся..., понадаючи на мене ласкаво. Ум. Ласкавенько.

Ласний, а, е. Лакомый, вкусный. На

ласний кусок найдеться кутюк. *Ном. № 12011.*

Ласно, нар. Вкусно.

Ласновенький, а, е. Блестящий, лоснящийся? Встрѣчено у Чубинскаго, точно записи, повидомому, сомнительна. *Не пий, сиконьку, першої чести в тиці, вилий, сиконьку, коженкові на гривоньку, щоб гривонька ласновенька була, щоб напів дівонька прикладенька була. Чуб. IV. 318.*

Ласо, нар. 1) Вкусно, лакомо. *Хто ласо їсть, той твердо спить. Ном. № 12234. Ласо їсть, на м'якому спить і така вродилась, що—молодиця хоті куди! Кв. П. 325. Ви ласи їсте, ніж ми. Харьк. 2) Стъ вожделѣніємъ, съ аппетитомъ. На неї (торбу з грішми) дивиться усяк так весело та мже так. Гліб. Ум. Ласенью.*

Ласогуб, ба, м. Лакомка, любящий хорошо покушать. *Кремен. у.*

Ласочка, ки, жс. 1) Ум. отъ ласка 4. 2) Родъ игры, въ которой одинъ изъ играющихъ, держа руки подъ ладонями другого, старается ихъ выхватить и ударить по рукамъ противника. *Чуб. III. 103.*

Ласощ, щі, жс. Употребляется болѣе во мн. ч. *Ласощі, щів і щей. Лакомство. І дуже в Одесі ласощ закував з крамом. Мкр. Н. 6. Чуже мило за ласощі, а своє за хрін. Ном. № 12366. Цуриється тоді людина хмѣба, від ласощів одвернеться солодких. К. Іов. 78.*

Ласощохліст, та, м. Сластолюбецъ. *Ласощохлісти похожали, всі фертики і паничі. Котл. Ев. III. 54.*

Ластитися, щуся, отися, л. Ласкаться, лашиться. *І щечебє й сміється, і вишаде, і речеться, і до матері ластитися. Кв. Бійся не того собаки, що бреше, а того, що ластиться. Ном. 7284.*

Ластивені, няти, с.=Ластів'я. Ум. **Ластивенятко.** Желех.

Ластівка, ки, жс. 1) Ласточка, *Hirundo urbica.* Ластівки вилітають, іодинку обіцяють. *Ном. № 309.* Употребляется какъ ласкательное слово, особенно въ формѣ уменьш., по отношенію къ женщинамъ, которая въ поэзіи постоянно сравнивается съ ласточкой. *Дівчино моя, переяслівко, поцілуй же мене, моя ластівко! Нп. Челядочко, ластівонько, іодуй ти дитину! Копяв. Прокинься, моя ластівочко. Шевч. 317. Ся як ластівка ліпала в сінях і в коморі, прибірала коло столу, поралась на дворі. Мкр. Н. Сподівалась невісточки*

як ластівочки собі, на вітху. МВ. II. 12. А в найій стороні красні дівки, як ластівки, а тут—як ворони. Чуб. V. 20. 2) Четыреугольный кусокъ матеріи, вставляемый въ рубахѣ или другой одеждѣ подъ мышками. 3) Однѣ изъ кусочковъ сукна, преимущественно красного, вшиваемыхъ въ свиткахъ у таліи вверху усів. КС. 1893. XII. 449. 4) Названіе игры: а) дѣтской, состоящей въ попаданіи палками въ брошенную вверхъ палку. Камен. у. б) дѣвичей, съ пѣсней. Грив. III. 115. Ум. Ластівонька, ластівочка. Да ластівочка дн купалася, да на бережку да сушилася! Чуб. V. 9.

Ластівчичи, ків, м. мн. Раст. *Gegarium columbinum.* Вх. Пч. I. 10.

Ластів'я, йти, с. Дѣтенышъ ласточки. *Як ластівка з ластів'ятами. Ном. № 9236. Ум. Ластів'ятко, ластів'ятчко.*

Ластів'ячий, а, е. Ласточкинъ.

Ластка, ки, жс.=Ластівка 2 и 3. Канев. у. *Швориха ходила... зимою у... кожусі під ластки. О. 1861. X. 30.*

Ластовень, вѣя, м. Раст. *Asclepias syriaca.* ЗЮЗО. I. 113.

Ластовиний, а, е. Ласточкинъ. *Криб мені ластовине зілля. Мет. 61.—зілля. Раст. Chelidonium majus.*

Ластовиння, ня, с. Веснушки. *Хто має ластовиння на виду, то, побачивши вперше весною ластівку,... умивається, щоб не було того ластовиння. Ном № 266. Ото як тебе ластовиння обсіло!*

Ластовиця, ці, жс. 1)=Ластівка 1. *Райські птици ластовиці весело співали. КС. 1882. IX. 568. 2)=Ластівка 2.*

Ласування, ня, с. Кушаніе лакомствъ, роскошествованіе; наслажденіе.

Ласувати, сую, еш, л. Їсть что-нибудь вкусное, лакомиться; роскошествовать. *Ласкуть та ласує медком. Гліб. Коли ласуват, то ласуват,—бий, жінко, ціле яйце в борщ! Ном. № 5062.*

Ласуватися, суюся, ешся, л. Їститися на кого, на что. *Попобю, щоб не ласувався на мою дівчину. Полт. г. Ти не ласуйся на те, що він узав за ту роботу три карбованці, а тобі тих грошей не дадутъ. Черк. у.*

Ласун, ня, м. Лакомка. Ум. **Ласунецъ.** ласунчина, ласунчикон.

Ласуха, ки, жс. Лакомка. *Цибелла же була ласуха. Котл. Ев. V. 36. Ум. Ласушна, ласушечка.*

Ласько, кі, м.=Ласун.

Лася, сі, ж. Вь загадкѣ: дорога. *Лежитъ лася простялася, як устане, то й неба достане.* Ном. стр. 303. № 458.

Лат, ту, м.—**Лата 2.** Там такий обідраний, що аж лат на латові. Харьк.

Лата, ти, ж. 1) Длинная жердь, деревяемая въ горизонтальномъ направленіи поперегъ строилъ. *Яка кроква, така й лата.* Ном. № 10403. Упричілку його хати на високій латі плахта висіла червона. 2) Заплата, вставка. *Гдівчина його любить, хоч лата на латі.* Шевч. 165. 3) мн. **Лати.** Отрепье, рубище. *Скидай з себе свої лати, вібрай дорожй шати.* Гол. I. 44. *Наші лати переходять панські шати.* Ном. № 1615. *Багатий на лати та на дрібні сльози.* Шевч. 134. *Коли б ти, сестро, так робила, ти б в таких латах не зодила.* Чуб. V. 916. Ум. **Латна, латочна.** Употребляется почти исключительно по 2-мъ знач. *Святина вся була в латках.* Котл. Ен. I. 32. *Будь мудрий: натляй маленьку латку на велику дірку.* Ном. № 9009. Иногда значить пятно: *Побитий чоловік лежав на землі, під їм і біля його була латка крови чимала, так кружжала така велика.* Еватериносл. у. Также небольшая грядочка. *Посадила маленьку латочку цибул.* Черниг. у.

Латаний, а, е. Покрытый заплатами. *Лучше своє латане, ніж чуже ханане.* Ном. № 9685. *Латану свитину з каліки здимають.* Шевч. 219. *Батько каже: не поїду: в мене сани не латані.* Чуб. III. 320. **Латаний талан.** Несчастная участь. *Ой тумане, тумане,—мій латаний талане! Чому мене не сховаши оттут серед лану?* Шевч. 95.

Латанийна, ни, ж. 1) Постоянное заплатываніе, наглядываніе заплатъ. *Дочка мені оця латанила; що день Божий латки латаю.* Богодух. у. 2) Вещь, состоящая изъ заплатъ; рубище.

Латання, ня, с. Починка, вставка заплатъ. *Яке тепер латання—неділенька свята.* Богодух. у.

Латанці, ців, м. мн. Покрытая заплатами одежда. Радом. у.

Латати, тая, аш, м. 1) Чинить, ставить заплати, починавъ. *Так розбаатила: помі дере та спину латаю.* Ном. № 1595. *Церков обдирає, а кориму латає.* Ном. № 11723. 2) Прибивать лати на кровлю. Угор. 3) Бить. *Ой, жінко, як начну серієм латати, то вся шкура на тобі буде тріпати!* Маркев. 48.

Лататися, таяся, ашся, м. Чиниться, починяться. *Пішли наші вгору: в долині ріжуть, а вгорі латаються.* Ном. № 988.

Латіч, ча, м. Раст. *Caltha palustris.* Вх. Пч. I. 9. См. **Жабник.**

Латіття, тя, с. Раст. а) *Nymphaea alba.* ЗЮЗО. I. 129. б) *мове.* *Nymphar luteum.* ЗЮЗО. I. 129. в) *Caltha palustris.* ЗЮЗО. I. 115. *Показувала їй ті лози над стовочком, ті листки широкого латаття по воді.* Левиц. 514. Ум. **Латіттячко.**

Латва, ви, ж.—**Лата.** ЧГВ. 1853. 61.

Латвий, а, е. Легкій, нетрудный.

Латвість, вості, ж. Легкість, легкоисполнимость.

Латво, нар. Легко, безъ затрудненій. *Латвіше брати, ніж повертати.* Ном. № 10624

Латер, тра, м. Куча дровъ, кубическая сажень дровъ. Вх. Зн. 31. Млак. 108.

Латина, ни, ж. Латынь. *Віншувати не вмію, забувши латини.* Чуб. III. 353. *Навчили ми лягу латину занебати, польщизною листи й літотисі писати.* К. Дз. 16.

Латінець, нци, м. Католикъ. К. Кр. 9. *Мій отець із русина в латинця обернувся.* К. ПС. 52.

Латинити, ню, ниш, м. 1) Латынировать. 2) Окатоличувать. *Підклонились латиненій ляхві.* К. Дз. 114.

Латинник, ка, м. 1) Латынство. 2) Католикъ. *Святих церков і кладовищ отецьких латинникам на глум не подамо.* К. ПС. 99.

Латінський, а, е. Латинскій. *Латинський вірник.* Шевч. 298.

Латінь, ни, ж.—**Латина.**

Латіринь, ка, м. Проїжджа? гуляка? *Ювєлірник-латирник.* Ном. № 13615.

Латіти, чү, тіш, м. Прибивать къ стропиламъ лати. Каменец. у. *Латитисъ хата.* Вх. Зн. 31.

Латіш, ші, м. Большая заплата? *Латка на латці,—та й латини.* Ном. № 11143.

Латка, ки, ж. 1) Ум. отъ **лата.** 2) Дѣтская игра, въ которой играющій бьетъ ладонью по спинѣ ссѣда и убѣгаєтъ, а ударенный долженъ кому-либо передать ударъ (латну). Ив. 47.

Латкувати, кую, аш, м.—**Латувати.** Шух. I. 91.

Латник, ка, м.—**Латовець.** Вх. Уг. 244.

Латовець, вця, м. Деревянный гвоздь для прибиванія лат на стропилахъ. Угор.

Латочка, ки, ж. Ум. отъ **лѣта**.

Латувати, тую, еш, м. Накладывать **лѣти** на стропила.

Латуи, нѣ, м. Свѣта съ заплатами. ЧГВ. 1853. 61.

Латуиник, ка, м. Бѣдный поселянинъ. ЧГВ. 1853. 61.

Латура, ри, ж. Родъ каши, приготовляемой херсонскими пастухами овецъ для собакъ. Херс. г.

Латѣнка, ки, ж. Одежда съ заплатами. У нас свѣтилка-панянка, у ней сорочки латянка, буяри крали, латами і въ свѣтилки прибрали. Мил. 155.

Лат, ху, м.—**Лаха.** Желех.

Лаха, хи, ж. Отрепье. Желех. У угорскихъ малороссовъ вообще платье. *Святочні лахи.* Вх. Уг. 249.

Лѣтавий, а, е. Оборванный; грязный. Желех.

Лахамѣдрики и лахамѣдрики, ків, м. мн. Травье, рубище. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Лахачі, чів, мн. Раст. *Vaccinium uliginosum.* ЗЮЗО. I. 140.

Лахѣш, ша, м. Плохой, изорванный сапогъ? Скидай свої лахаші, бери наші камаші. Гол. I. 143.

Ляхвѣ, ві; ж. Раздолье, пожива. Левец. I. 152. *Спичка в нѣ, а вам ляхва.* Ном. № 8373.

Лахмѣй, мѣй, м. Оборвышъ. *Піди, юляк, піди, лахмѣй, піди сположися.* Чуб. V. 1042.

Лѣхмѣн, нѣ, м. 1) Отрепье, лоскутье, рубище. 2)—**Лахмай.**

Лахманѣна, ни, ж. Рубище, отрепье. У таку лѣхманину вдѣлася, наче справді старичка.

Лахманка, ки, ж. Отрепье, лоскуть. Вх. Зн. 31.

Лахманник, ка, м. 1) Тряпичникъ. 2) Ветошникъ. Желех.

Лахманни, ни, с. Травье, рубище. Заберу своє лѣхмання та й подамся їсть із хутора. Мир. у. Слов. Д. Эварн.

Лахмануватий, а, е. 1) Медленноходящій. *Лахмануватий віл.* Черк. у. 2) Оборванный; состоящій изъ лохмотьевъ. 3) Косматый.

Лахманѣр, ра, м.—**Лахманник.** Желех.

Лахманѣрка, ки, ж. Тряпичница. Желех.

Лѣхмѣтний, а, е. Косматый. Черк. у.

Лѣхмѣття, тя, с.—**Лахманѣна.** А сам,

вернувшись въ будинки, своє лѣхмѣття позбирав. Котл. Ен. I. 30.

Лѣхмѣтник, ка, м. Оборванецъ. Харьк.

Лѣхта, ти, ж. Небольшой заливъ.

Лѣхута, ти, ж.—**Лѣхманка.** Вх. Зн. 31.

Лѣцний, а, е.—**Лѣтний.**

Лѣпно, нар.—**Лѣтво.** *Лѣпно на сім світі що хотіти, те чинити.* Ном. № 1334.

Лѣшт, ту, м. 1) Ластъ, 12 четверикомъ (мѣра сыпуч. тѣлъ). Желех. 2) **Лѣштом.** Въ изобилии. Желех.

Лѣштабѣй, бѣя, м. Лѣтний (такъ брать дѣтей). Мнж. 184.

Лѣштування, ня, с. 1) Приготовленіе, снаряженіе. 2)—**Лѣштуни.** 1.

Лѣштувати, тую, еш, м. 1) Приготовлять, снаряжать. *Лѣштуйте гармати.* К. Досв. 145. 2) Составлять (о книгѣ). Ном., стр. II.

Лѣштуватися, туюся, ешся, м. Готовиться, снаряжаться, укладываться, собираться. *Лѣштуються чумаки на ночліи.* Грин. I. 293. *Украде коня та продасть та знов лѣштується красти.* Волч. у.

Лѣштуки, ків, м. мн. 1) Лѣса, деревянн. подмостки. 2) Театральныя кулисы. За лѣштунками чути голос сотника. Стор. II. 217.

Лѣщати, щу, щип, м. Ласкать. *Лѣщати дитину.* Харьк.

Лѣщатися, щуся, щипся, м. Ласкаться. *Чого ж так лѣщилися тепер до мене, Іване?* Греб. 378.

Лѣющій, а, е. Лѣбящій ругаться. *Лѣюча баба.* Ном. № 13620. *Чоловік був надто смирний, а жінка лѣюча.* Г. Барв. 328.

Лѣя, лѣй, ж. Стая собакъ. *Куди панська лая, туди й сучка моя.* Ном. № 1316. *Лая—песе весіле.* Шух. I. 212.

Лѣянка, ки, ж. Брань.

Лѣяння, ни, с. Брань, ругань. *Криком та лѣянням нічого не візьмеш.* Котл. МЧ. *Лѣяння жіноче та дѣтський крик аж що ушах лѣяють.* К. Дз. 214.

Лѣяти, лѣю, еш, м. Ругать, бранить. *Ніхто не був і не лая.* Ном. *Дати не дай, а лаяти не лай.* Ном. № 4584.

Лаяла, лаяла,—насилу ціле село перелаяла. Ном. № 3341. *Тяжко плакала Ганчуса і не знала за що, за що мати знищується, млепроклинає.* Шевч. 21. *Лѣяти в бѣтна, в мѣтір, лѣяти по москѣвському.* Ругать матерно. Ном. № 3536.

Лаятиси, лаюся, ашся, іа. Ругаться, браниться. *Говорить можно, а лаятись нічого.* Ном. 3499.

Ле, нар = Лем. Желех.

Лебайстор, стру, м. Алебастръ. Черном.

Лебедѣха, ки, ж. Бѣднѣга. *Набіається лебедѣха, утомиться.* Кв. II. 326.

Лебеденя, нѣти, с. = Лебедя. Ум. Лебеденято.

Лебедѣц, дѣц, м. Ум. отъ лебѣдъ. Чуб. V. 7.

Лебѣдик, ка, м. 1) Ум. отъ лебѣдъ. *Біліє, як лебедик на воді проти сонця.* Г. Барв. 135. 2) Родъ игры. *Хоч у хрещика цуляє, хоч у лебедика біає—усе не дово.* Г. Барв. 874.

Лебѣдін, на, м. Лебедь самецъ. *Шкода того лебедина, що високо літає.* Чуб. V. 567.

Лебѣдіна, ни, ж. 1) Лебедь-самка. *Ой білая лебедина тихий Дунай сколотила.* Чуб. V. 151. 2) Лебяжье мясо. *А в Кирилля ввечеря: буде рибка печена... лебедина варена.* Мил. 38.

Лебединий, а, в. Лебяжий. Стор. II. 25. *Дай тобі, Боже, лебединий вік.* Ном.

Лебѣдинка, ки, ж. Сорт груш. Желех. *Груша-лебедина.* О. 1862. II. 48.

Лебедця, цѣ, ж. Лебедка. Желех.

Лебѣдій, дя, де. Лебяжий. *А у днину припочину на лебѣдіх зрудяж.* Федьк. III. 156.

Лебѣдіти, джѣ, діш, іа. 1) Настойчиво и слезливо просить, клянчить. 2) Напѣвать, пѣть. *Зачав пісню лебѣдіти слізними словами.* Млак. 92.

Лебѣдка, ки, ж. = Лебідка. Ум. Лебѣдочна, лебѣдонька. *Плавай, плавай, лебедонько, по синьому морю.* Шевч. 17.

Лебѣдо, да, с. = Лебідь? Вь пѣснѣ, помпшейся при игрѣ въ шумѣ: *Сиди, сиди, яшуре, та ладо мое! Май собі дівчину, лебедо мое.* Грин. III. 102.

Лебѣдонько, ка, м. Ум. отъ лебѣдъ.

Лебѣдочко, ка, м. Ум. отъ лебѣдъ.

Лебѣда, ді, ж. Лебедь-самка. *Сисенька вже була, а хороша та чепурна, як тая лебѣда.* МВ. II. 76. Ум. Лебідна, лебідоньна, лебідочна.

Лебѣді, дѣти, с. Лебеденокъ. *Гиля, гиля, лебѣдята, додому! Горе ж тому лебѣдѣ самому.* Нп. *Там плакала біла лебѣдонька з маленькими лебѣдятами.* Ум. Лебѣдітко, лебѣдіточно.

Лебѣдяночка, ки, ж. Ум. отъ лебѣ-

дя. *Там плавала лебѣдяночка з маленькими лебѣдянками.* Рк. Новц.

Лебѣдичий, а, в. Лебединий. *Гурт лебѣдичий летів.* Щог. Сл. 142.

Лебѣіти, нію, аш, іа. Едва виднѣться, неясно представляться. *Новомоск. у. (Залюбовск.).*

Лебердаші, ми. Мѣдные крестики. Вх. Зн. 31.

Лебідка, ки, ж. Лебедка. Ум. Лебідоньна, лебѣдочка, лебідочна. *Ой крикнула лебідонька із за хвилі виринаючи.* Нп. *По бережку ходила, лебідочку ловила.* Чуб. V. 216. *Съ лебідною въ повизь сравнивается женщина.* *Ой вииду я за ворота, цуляю, цуляю, як білая лебѣдочка по тижім Дунаю.* Чуб. III. 166. Это слово какъ ласкательное употребляется къ женщинамъ: *Ой матінко-лебѣдочко!* Чуб. V. 833. *Марусенько моя, лебідонько, зірочко мнѣ, рибочко, перепелничко!*—*приговорював Василь, обнімаючи свою Марусю.* Кв. I. 37.

Лебідь, бѣдя, м. Лебедь. *Чи важко вам, лебѣді, проти води пливучи?* Нп. Ум. **Лебѣдѣц, лебѣдим, лебѣдонько, лебѣдочно.** *Лети, лети, лебедонько сизий, високо з орлами!* Чуб. V. 756. *Через бистрі річки білим лебедоньком переплини.* Чуб. V. 369. *Съ лебедемъ постоянно сравнивается казакъ и вообще мужчина.* *Вже ж білі лебѣді серед ставу (в)намі, ой вже ж козаки в чистім полі стали.* Чуб. V. 46. *Да йшла дівка да яриною да ярина леміє, за нею іде козаченько, як лебідь біліє.* Чуб. V. 23. **Лебѣдим и лебѣдочно** употребляются какъ ласкательное названіе по отношенію къ мужчинамъ, подобно тому, какъ въ русскомъ языкѣ слово "голубчикъ". *Мій таточку, мій лебѣдочку!* Мил. 185. *Не цурайтесь, лебѣдики!* Шевч. 87. *Чою ж тепер завлахов ти?.. Що серце порване, побите, що ось як жити довелося? Чи так, лебѣдику?*—Евѣ. Шевч. 577.

Лебѣнь, нар. = Либонь. *Заслаб чумак, заслаб, молоденький, да лебонь хоче змерти.* Чуб. V. 1044.

Лев, ва, м. 1) Левъ. *Дома лев, а на війні тхір.* Ном. № 4352. 2) Монета: а) 10 коп. Подол. и Бессар. г. б) австрійскій гульденъ. Федьк. I. 4. Гол. IV. 532. Ум. **Лѣвни.** *Песика б'ють, а лѣвик боїться.* Ном. № 3902.

Левада, дя, ж. Окопанное или ороженное мѣсто для сѣнокоса вблизи усадьбы. *За городом левада, де збиралась громада.* Ном. № 9091. *Як би на осній*

леваді та мій вітряк. *Ном. 8968. Ум. Левадіа. Купив левадку, поставив вітряк і довіку їв хліб. Кв.*

Левадний, а, в. Относящийся к леваді. Желех.

Левенець, нця, м. Молодець, рослый пареня. *Ой козаченьку, левенець! Не скажу я тобі, серце! Чуб. V. 319. То був з Хресців Кононенко Опанас, левенець. Молодий, та ба! мислемець!.. Мкр. Н. 7. Левенець довог опинався і серцю не давав по-томи. Мкр. I. 18. Ум. Левенчии. Ой левенець, левенчику, вдовим сину, одичику! Чи знаєш ти степи турецькій і проходи козацькій? Мет. 446.*

Левеня, няти, с. Львенокъ. І левенята розублює левця. *К. Іов. 10. Ум. Левенятко.*

Левержет, та, м. Клодь волость, оставлений спереди надо лбомъ на совершенно остриженной головѣ мужчины; въ настоящее время такъ стригутъ лишь дѣтей. Образецъ стрижки см. на портретѣ лубенскаго полковника Максима Ильяшенка. (КС. 1891. I.).

Левиндівий, а, в. Изъ лавенды. (Панна) плете вінки левиндові на тісовім столі. *Гол. I. 81.*

Левинний, а, в.—Левовий. О Боже! потрощи їмъ зуби, криваві щелепи левинні! *К. Псал. 132.*

Левіха, хи, ж.—Левця. Дивиться, перед їм левця стоить. *Рудч. Ск. I. 135.*

Левіця, ці, ж. Львица. *К. Іов. 10.*

Левіхна, ни, ж.—Невіхна. То моя левіхна коханка. *Мет. 232.*

Лєвовий, а, в. Львиний. Навчав Гамло послати брата лєвового молока достать. *Рудч. Ск. 135.*

Лєвурда, ди, ж. Раст. Polygonum bistorta L. Черк. у.

Лєвѹсь, сѹ, м. Ум. и ласкат. отъ лєв.

Лєвчѹк, кѹ, м.—Лєвєня. Томить лєва голод і лєвчука знає. *К. Псал. 43.*

Лєв'я, яти, с.—Лєвєня. *Мнж. 31.*

Лєвє, ги, об. Лежебокъ.

Лєгѹт, та, м. Легать. Іззѹт Посевин, лєгѹт пѹтський, перший пѹт начал Унїю в Укрѹїні. *Шєвч. Гайдам., Прїписи, № 13.*

Лєгво, ва, с.—Лїгво.

Лєгєня, нї, ж. Легкое (pulmo). Стали суди судити, комарика ділити: стоютому по стєну, а Костєвї голова... а Явѹтому пєчїнка... а Грїцьковї лєгєні. *Нп.*

Лєгїнє, ва, м. Ум. отъ лєгїнє.

Лєгїнє, нї, м.—Парубокъ. Ішов лєгїнє з полонини на новє подвїр'є. *Гол. III. 216. Приходє до мєнє молодїцї-соколї: лєгїнє, на танєць, лєгїню, на полє! Фєдѹк. I. 44. Ум. Лєгїнїн. Ой до мєнє, лєгїнїки! Гол. II. 421.*

Лєгїон, ну, м. Лєгїонъ, отрядъ войска. В Британськїхъ замѹськїхъ лєгїонахъ не муштрувались. *Шєвч. 606.*

Лєгкїй, ѹ, в. Легкій, легкоувєсьний; нетрудный. Нєхай їому зємля лєгка (о покойнїкѣ). *Ном. № 351. Хлїб лєвкїй, на зуби лєвкїй. Ном. № 12288. Ідє жовк та ї думѹє: „Який я дурєнь єсть! Чи я пан, чи що, що чє захотїв лєгкою хлїба“? Рудч. Ск. I. 7. Ум. Лєгєньний, лєгєсєньний. Лєгєнькє судєнєчко, сїбїнє вєсєлєчко. Чуб. V. 976. Над широкими сїножєтєями, над зєлєними ярами повстѹє лєсєнький тѹман. Левин.*

Лєгкїсть, кєстї, ж. Легкость. А тобї дай Бѹ крєпїсть і лєкїсть. *Чуб. I. 135.*

Лєгко, нар. Легко, легкоувєсно; незатруднительно. Іншїй лєко робити, а хороше ходити. *Ном. № 1691. Бїда здибѹє лєко, а труднѹ її збѹтити. Ном. № 2171. Лєко їому лєжати, перѹм зємлю дєржєти. (Пѹжєданїє покойнїку). Ном. № 356. Лєко їому дїхати! (Благожєланїє). Ном. № 4552. Щоб тобї так лєко дїхати! (Проклятїє). Ср. ст. Лєгше и лєнше. Ум. Лєгєнько, лєгєсєнько. Пїдї собї тїхєнко і лєєнько з хати. Чуб. I. 135. Нєхай тобї зѹзєльєнка, мєнї соловєйко, нєхай тобї там лєєнько, дє мѹє сєрдєчєнко. Чуб. V. 73. Нєхай їому лєєнько зѹдаєтьсє, дє вїн у свїтї повєртаєтьсє. Ном. № 11609. За помилки Зѹє лєєсєнько скѹбла їѹю за вѹзѹ. Левпї. I. 338. Ой-як лєєсєнько перстїнику да котїтїсє, а щє ї лєнше, лєнше молодѹму та жєнитїсє. Чуб. III. 142.*

Лєгкобїт, та, м. Человѣкъ, не занимающийся тяжєлымъ трудѹмъ.

Лєгкобѹжити, жу, жїш, ї. Мало цїнити, мало придавать значєнїя, прєвєбргѹєть.

Лєгкодѹмний, а, в. Легкомысленный. Желех.

Лєгкодѹмно, нар. Легкомысленно.

Лєгкодѹмство, ва, с. Легкомысліє. Вїдавати єслїкї газєти... радї рєдакторськѹї нажїжєї з модськѹю недѹєвїстѹ і лєгкодѹмства. *К. XII. 125.*

Лєгкобѹх, ха, м. 1) Излѣженный, слабый человекъ. **2)** Малодушный человекъ. Тїько лєкодѹгѹмъ зѹдаєтьсє, що наша сила

ніщо, супротив тієї сили, що рине на нас. К. ХП. 127. „Гей, хто зо мною вийде битись, покоштуювати стусанів?“... Дарес довеченко дожидався, мовчали всі, ніхто не йшов, з ним всякий битися боявся, собою страху всім задав. „Так ви, бачу, всі легкодухи, передо мною так як мухи і пудохвети наголо!“ Котл. Еп. II. 8. Легкодухів між ними не буває: ні слово нас, ні діло не знає. К. ЦН. 159.

Легкодухний, а, в. 1) Слабый, извѣженный. 2) Малодушный, трусовый. Таки легкодухи, що в radoцax та роскошax не має над їх, а в притужи вони як трава полягають. МВ. (О. 1862. I. 90). Чіпка розказував, який йому здався вовк: здоровий, а легкодухний. Мир. ХРВ. 45.

Легкодушние, ка, м. Малый хлѣбець для подавання нищимъ. Легкодушники... се малі хлѣбці, які подають за простибіи, аби легче було помершим душам. Шух. I. 143.

Легкокрилий, а, в. Легко летающий (о птицахъ). Желех.

Легкотя, тй, ж. Легкость. НВолын. у.

Легкуша, ші, ж. Лыжы, дыхательное горло, легкія, сердце и печенка вмѣстѣ.

Лѣглий, а, в. Залежалый, затхлый, прѣлый (о мухѣ).

Лѣгма, нар.—Лігма.

Лѣгмас, са, м.—Лега.

Лѣгот, ту, м. Зефиръ, легкій вѣтерокъ.

Легушма, кя, ж.—Легеня.

Лѣгче, легше и лѣгчий, лѣгший, а, в. Сравн. ст. отъ легко, легкий. Нехай тебе Бог прощає та добріі люди; помисль Богу та йди собі,—мені легше буде. Шевч. 73. Ум. Лѣгш(ч)енько, лѣгш(ч)енький. Буду я для неї наймичку держати, щоб вони в мене легенько робили, щоб вона в мене хороше ходила. Чуб. V. 624.

Лѣгшати, шаю, еш, л. Становиться легче. Оці вірші віршую я для себе, братія моя: мені легше в неволі, як я їх складаю. Шевч. 442.

Лѣга, гя, об.—Лежень. Свекор не дав невістці їсти, що лега була. Ном. № 9984.

Лѣгавий, а, в. Лѣнивый, уклоняющийся отъ работы. Балт. у.

Лѣгарь, ря, м. 1)—Лігарь. 2) Лѣнтій, лежебокъ. Мнж. 184.

Лѣгедуватися, дуюся, ешся, л. Довольствоваться. Відний лѣгедусє (вдовольняєся) стравою, зготовленою або випеченою з кукурудзяної муки. Шух. I. 36.

Лѣгѣйда, дп. м. 1)—Лѣгарь 2. Вх. Зн.

33. 2) Неповоротливый человекъ, увалень.

Лѣгівъ, ня, м. 1)—Легивъ. Kolb. I.

68. 2) Раст. пирамидальный тополь, Populus pyramidalis. Вх. Лем. 431.

Лѣгувати, гую, еш, л. Завѣщать.

Лѣгурний, а, в. Медлительный. Та це чоловік лѣгурний собі. Йому, здається, хоча б і жінки заріз умерла, то й не їйка.

Лѣгурно, нар. Медленно, медлительно. Гля, як яструб летить лѣгурно! Чого це він? Чи не юлуба несе; а мо й ззіє,—важко. Екаторня. г.

Лѣда, нескл. Всякій, кто-бы ни, что-бы ни (въ презрительномъ смыслѣ). Лѣда-хто (лѣда-ного, лѣда-кому)... Всякій, первый попавшійся. Лѣда-що (лѣда-чого).. Всякій пустякъ, всякая бездѣлица. Лѣда-ям. Какъ-нибудь, лишь-бы какъ, плохо. Желех. **Лѣда-бідя.** Негодяй, плохой человекъ. Шкода мене молодой, шкода мою стану, та як я ся лѣда-біді у руки до-стану. Гол. II. 779.

І. Лѣдай = Лѣда. Ой благодарю Тебе, Господа милосердного, а що не лѣдай-кому моя худоба буде доставати. АД. I. 253.

ІІ. Лѣдай, дай, м. Бездѣльникъ. Левч. Лѣнтай. Сказано,—лѣдай: і досі скотині не подавано, не позарибано. Полт. г.

Лѣдака, ки, м. 1) Лѣнтай. 2) Негодяникъ, безпутникъ. Желех.

Лѣдарство, ва, с. Праздность, бездѣлничанье, нерадивость. Не риз Господь спасав людей своїх з неволі, та лѣдарством своїм вони його гнівали. К. Псал. 247.

Лѣдарь, ря, м. Лѣнтай, бездѣльникъ, лодарь. В москалі оних лѣдарів! Левич. Пов. 184.

Лѣдарь, рі, ж. соб. Лѣнтай, бездѣльник, сбрѣдъ. Давно я потоптив би сю лѣдарь, да тільки честь на собі кладу. К. ЧР. 106. Погуби лѣдочу лѣдарь. К. Псал. 13.

Лѣдацяга, гя, м. Ув. отъ лѣдака. Ном. № 13663. Лѣдацяга, лѣдацяга, лѣда-чого й батька. Марк.

Лѣдач, чі, ж. 1) Дрянъ, плохая вещь. Вх. Лем. 431. Се вино велика лѣдач. 2) = Лѣдащо. Він до краю розлайдався; сказано, у лѣдач затисався. Подольск. г.

Лѣдачѣнький, а, в. Ум. отъ лѣдачий.

Лѣдачий, а, в. 1) Лѣнивый; облынившийся. Лѣдачому все важко робити. Туркєня брїмала. Дрїмив у харемі лѣдачий сумтан. Шевч. 58. Лѣдача шкана скрізь припинки має. Ном. № 10848. 2) Дурной, ничтожный, негодный, плохой. Лѣдача та

дієки, що сама себе хвалить. Посл. Ледачому ледачи й смерть. Ном. № 7100. 3 серія беруться ледачі думки. Ев. Мт. XV. 19. Ой чумаче, чумаче, життя твоє ледаче. Рудч. Чп. Добре далеко чуть, а ледаче ще далі. Ном. № 4451. Холодно, відлинувшись у ідно!—Іносакого в двос, як ледачи обов. Ном. № 643. Ум. Ледаченийний. Внизу—путний стаяк, а через його ледачений місток. О. 1862. IX. 62.

Ледачіна, ни, об.—Ледащо, ледачиця. Гол. II. 427. Вх. Лем. 431.

Ледачо, нар. 1 Лѣнливо. 2) Плохо, дурно.

Ледачий, а, є—Ледачий. Ледацюму всюди зле. Чуб. I. 262.

Ледачиця, ці, об. Нерадивий, нерадивая, негодникъ, негодница, негодлй, негодяйка. Ходила б у білому, дак скажуть—чепуриться, ходила б у чорному, дак скажуть—ледащиця. Мет. 279. Ум. Ледащична, ледащиченька. А Нечипорів батько та був собі великий ледачицка: стився і звівся ні на що. Кв. I. 233. Аж він самий п'яниченка й великая ледачиченька. Грин. III. 381.

Ледашіти, цію, еш, м. Разлѣнявать, ся, портиться, дѣляться негодяємъ.

Ледащо, ща, с. 1) Лѣнтяй. Ой роблю я, роблю,—робота ні за що: люде кажуть і говорять: сирота ледащо. Нп. Ледацю неробоче. Котл. Ев. VI. 17. 2) Негодникъ, негодница, безпутний, безпутная. Добрий доброго слова боїться, а ледачиця і побого не боїться. Ном. № 3873. Люде серця не спитують, а скажуть: ледащо. Шевч. 65. Пустітисся в ледащо. Сдѣляться негодникомъ. Чи се-і ти пустисся в ледащо, що хочеш нас звести ні на що? Котл. Ев. II. 6. 3) О предметахъ: плохой, негодный, дрянной. Зіма! кожуха нема, роботи ледащо і їсти нема що. Ном. № 561.

Ледакий, а, в. Дрянной, дурной, плохой, негодный. Доброму скрізь добре, а ледялкому скрізь поано. Каменец. у. Ледакою бортника і мед ледачим пагне. Ном. № 7160.

Лѣдве, лѣдві, лѣдво, нар. 1) Едва, чуть, лише тільки. Держалися лѣдве на ногах. Котл. Ев. V. 16. Лѣдве-лѣдве дише. Шевч. 67. Лѣдві додому прийшов. Чуб. I. 201. Та напилася м ся, лѣдво стою. Чуб. V. 681. Лѣдві ми війшли, він почав сміятися. МВ. 137. 2) Едва-ли, вѣдь-ли. У цій корчмі лѣдві є пиво? Каменец. у. Сьогодні

лѣдві прийде, бо свято. Каменец. у. Лѣдво є він дома. Каменец. у. Лѣдво пам'ятає ти діда, бо були ще малі ще. Каменец. у. Лѣдві(б)-не-лѣдві(б). Едва, едва, съ трудомъ. Так упився на тій окарі, що лѣдво-не-лѣдво додому дійшов. Каменец. у. Я лѣдві-не-лѣдві забрав,—такі великі. ЗОЮР. I. 229.

Лѣдїця, ці, ж. Гололедяца. Вх. Уг. 249.

Лѣдївка, ки, ж. 1)—Лѣдїця. Вх. Лем. 431. 2) Лѣдяныя сосульки на деревахъ. Вх. Лем. 431. 3) Каменная (кристаллизованная) соль. НВолын. у.

Лѣдїнь, ни, м.—Легінь. Узле лѣдїнь стару бабу, кайтєся, хрестяне! Гол. III. 514. Ой любили два лѣдїні одну молодицю. Гол. Ум Лѣдїни. Порубали лѣдїника у чужої жінки. Гол. I. 227. Поставайте, лѣдїники, до танцю, до танцю. Гол.

Лѣдвїй, а, в. Лѣдяной.—сіль. Кристаллизованная соль. Учили їм оцту з перцем і барсуковим салом і лѣдової соли. Чуб. I. 74.

Лѣдъ-не-лѣдъ, нар.—Лѣдво-не-лѣдво. Лѣдъ-не-лѣд доїхав, таке болото. НВолын. у.

Лѣдянка, ки, ж.—Лѣдївка. Вписавсь в купці, ямлив товар: лѣдянку-сіль і добру кримку, мед, віск... Мкр. Г. 54.

Лѣбєстр, ру, м. Ресєстръ.

Лѣєстровїк, кі, м.—Лейстровик. Стали недолжники поруч і ляхами,—оборнули напивайців лѣєстровиками. К. Досв. 8.

Лѣжа, жі, ж. Лежаніє. З спання не купити коня, а з лежі не справить одєжі. Ном. № 11299. Упасті у лѣму. Заболѣть. Шух. I. 97.

Лѣжїйка, ки, ж. Рыба Barbus fluviatilis. Вх. Уг. 249.

Лѣжїк, кі, м. 1) Горизонтальная часть дымовой трубы на потолкѣ. 2) Валежникъ. Волын. г. 3) Лежачій улей.

Лѣжаний, а, в. Достающійся безъ труда. У нас грошей лежаних нема. Грин. I. 244. Попові а котолі лежаний хлѣб. Ном. № 8071.

Лѣжанка, ки, ж. 1) Лежаніє, ничего не дѣланіє постоянное. 2) Лѣность. Лѣжаниа го напала. Онъ сдѣлался лѣжнїгъ. Вх. Зн. 32. 3) Сорванная зеленою, но затѣмъ улежавшаяся груша.

Лѣжїнка, ки, ж. Лежанка. Стара сидитъ на лежїні та колимє малою втука. Левиц. Ум. Лѣжїночка.

Лѣжїння, ни, с. Лежаніє. За спаннямъ

та лежанням і сорочки не будеш мати. Ном. № 10301.

Лежаночка, ки, жс. Ум. отъ лежанка.

Лежати, жу́, жи́ш, 1. 1) Лежать. Боже помози, а сам не лежи. Ном. № 70. Легенно лежати. (Благожелание покойнику). 2) Болѣть. Теща Симонова лежала в пропасниці. Ев. Мр. I. 30. Дай, Боже, з який час лежати, а не нагло померати. Ном. № 8003. Крiпко лежали в піст, а ні одна не вмерла, всі позичуновали. Черниг. у. Лежати на смертній постелі. Умирать. Харьк. 3) Лежати в обози. Стоять в лагерь. Годи, годи, козаченки, в обози лежати, ой ходимо під Гусятин жида рабувати. Гол. I. 13.

Лежати́ся, жи́ться, 1. безл. Лежаться. Ой не спитися, не лежаться і сон мене не бере. Чуб. V. 36.

Лежачий, а, о. 1) Лежачий. Вовк зайця не дожене,—хита так, лежачою натиба О. 1861. V. 69. Під лежачий камінь і вода не тече. Ном. № 7206. 2) Находящийся безъ употребленія. Як би він не був юрiлки, то досі б лежачі трошi лежали, не то що як тепер позичати по триві. Харьк. 3) — Лежаний. Нема ніде злиба лежачою. М. В. I. 25. Лежачим злибом набивають пузо. К. ПС. 82. 4) Лежача худоба. Недвижимое имущество.

Лежачи, нар. Лежи, вь лежачемъ положеніи. Ком. П. 19.

Лежебо́кий, а, о. Лѣнливый. Була у чоловіка жінка—лиха, дурна, лежебока. Ном. № 12000.

Лежень, жня, м. 1) Лежебокъ. Шо дворовий лежень не хоче робити, тільки спати та гуляти та юрiлку пити. Мил. 73. Лѣння справляти. Ничего не дѣлать. 2) Бревно, лежащее на землѣ и служащее вмѣсто фундамента для стѣны хати. Тепер становлять хати на стояках, а перш було на лежнях. Лебед. у. 3) Боровъ, дымовая труба на потолкѣ, горизонтально лежащая, то-же, что и Лѣнан. 4) Лежачий улей. См. Лѣнан. 5) Родъ большого калача, обрядовый свадебный хлѣбъ. Чуб. IV. 236. В п'ятницю до діла лежні з цурту поробили та шишки і перепiйці в ніч пасадовили; коровай-же спорядивши з самую суботу, посадить його вприсили Кирика Голоту. Мер. Н. 21.

Лежіння, ня, с. Лежаніе. Через сидіння не упало в лежіння. Ном. № 10846.

Лежиа, нар. Вь лежачемъ положеніи.

Попереду сніп лежма б'ють, а потім сторч постає. Каменец. у. — лежати. Постойно, не вставая лежать. Лежма лежу хворя. НВолын. у.

Лѣжние, ка, м. 1) Боровъ дымовой трубы? „Любимимъ мѣстопребываніемъ вихованца“ есть „лѣннин“, на чердакѣ. Чуб. I. 208. 2) Лѣнники справляти — Лежня справляти. О. 1862. III. 20.

Лѣжніуха, хи, об. — Лежень 1. Желех. Лежній, ні, жс. — Лежа. За лежнею ніколи посидіти. Ном. № 10846.

Лѣжняка, ки, об. — Лежень 1. Желех. Вх. Зн.

Лѣжун, на, м. — Лежень 1. Чуб. I. 262.

Лежух, ха, м. 1) — Лежень 1. Каменец. у. Лежух лежить, а над ним Бог крижить. Ном. № 1682. Лежухові Бог долю дає. Ном. № 1683. 2) Упавшее или поваленное бурей дерево. Вх. Зн. 33. 3) Птица козодой, *Carpimulgus eucoraеus*. Вх. Лем. 431.

Лѣзиво, ва, с. Лѣстница изъ лыка (у бортник.).

Лѣзо, за, с. Лезвіе. Уман. у. Оце обуз, а це лезо (у сокири). Харьк. Ум. Лізно.

Лѣйбик, ка, м. 1) Родъ жилета у лемковъ. Гол. Од. 75. 2) Родъ женской верхней теплої одежды на ватѣ. Рк. Левид.

Лейментарь, рі, м. Рейментарь. Мет. 425.

Лейстер, стру, м. Реестръ. *Записи́ти у лейстри*. Мил. 162.

Лейстровий, а, б. Реестровый. Годи сироту Степана, козака лейстрового, отамана молодого, турки-яничари ловили. Шевч. 255. Тільки обізвався писарь військовий, козак лейстровий. Дума.

Лейстровик, ка, м. Реестровый казакъ. Бенкетує шляхта, іграючи в карти, а козаки-лейстровики додержують варты. К. Досв.

Лейтарь, рі, м. Рейтаръ. Скоро лейтары до його прибували, мисти подавали. АД. II. 123.

Лѣквар, ру, м. Варенье изъ сливъ. Угор.

Лѣкція, ці, жс. Урокъ, лекція. Не вивчили лекцій,—профессори й слова не скажуть. Левид. I. 152.

Лѣкшати, шаю, аш, 1. — Легшати. Желех.

Лѣкше, нар. — Легше. Лѣкше говорити, ніж зробити. Ном. № 5605.

Лѣде, лѣлечко! меж. Увы! Горел! Вѣда!

Ой леле, леле! битиме татусь. Лубен. у. Ой лелечко, лелечко, болить мое сердечко! Чуб. V. 1061. Леле, лелечко мені! Ном. № 9270.

Лелё, меж. ? Приїввъ в дѣтской пѣсенкѣ: Леле, діду, леле, бабо, леле, Коваленку! Та понесім погуляти дитину маленку. Ном. № 9262.

Лелёка, ки, жс. Ансть, Сісопіа. Облітає серце на море і землі, як лелека. Мкр. Н. Ум. Лелёчна. Ув. Лелёчище.

Лелёкати, чу, чеш, и. Вопить, стоять. Лелечу-лелечу, — поки то встану, Во на нездоужає—всю нім лелече. Борз. у.

Лелёнути, ну, неш, и. Сильно полить, хлынуть. А після тії грози як лелене дощ! Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Лелесати, саю, еш, и. = Лелекати. Як стали орла іс цехом ховати, і стала птиця небесна як коза лелесати. Лелеса мов скажений. Харьк.

Лелетати, чү, чеш и лелетіти, чү, тіш, и. Напівать? Вх. Зв. 32.

Лелечий, а, е. Свойственный, принадлежащий аисту.

Лелечина, няти, е. Птенець аистъ. Харьк. Ум. Лелечинятко.

Лелечич, ча, м. Аистъ-самецъ. Полетів уже, лелечич, полизу до тізда. Лубен. у.

Лелечиче, ща, м. Ув. отъ лелёка.

Лелечка, ки, м. Ум. отъ лелёка.

Лелечко. См. Лёло.

Лёлик, ка, м. = Лилик. Вх. Пч. II. 7.

Лелі = Лелё. Желех.

Лелієнька, ки, жс. Ум. отъ лелія.

Леліня, ня, с. Тихое течение. Тихе леліня... води по камінні. Левиц.

Леліт, лета, м. Птица изъ породы совъ, сычъ. Вх. Зв. 33.

Леліти, лію, еш, и. 1) Сверкать; струиться блестя, блестятъ; переливаться. Так і леліють церкви уряжені та золоті. Зміев. у. В неї подвір'я сріблом леліє. Гол. III. 543. Да йшла дівка да яриною, да ярина леліє. Чуб. V. 23: Там вода леліє, на єї дивлюся. Мет. А на морі вода леліла. Нп. 2) Леліять. Та мала собі сина єдиного Іваса Вдовиченка, змамку леліла, у найми не пускала. Мет. 414.

Лелітка, ки, жс. 1) Металлическая блестя, пришиваемая на одежду, церковн. облаченіи и пр. Каменец. у. 2) м. Головное украшение гуцулок: мелкія блестячи вокружъ головы. Гол. Од. 73. Ум. Леліточка. Ніхто не вгадає, що ма пільцю свя: золоті корги верхи, срібні да леліточки. Рк. Макс.

Употребляется какъ ласкательное слово: Ти ж моя леліточка!

Леліч, чу, м. *Alnus viridis*. Вх. Зв. 32.

Лелія, ліі, жс. Лилия. Насіяла миленькая білої лелії. Гол. I. 327. Ой як же ти процвітаєш, як в саду лелія. Чуб. V. 428. Ум. Лелієнька. Сестро ж моя, лелієнько біла! Федьк. I. 9.

Леліяти, лію, еш, и. Леліять. Мати сина леліяла, потіхи ся надіяла. Гол. I. 164.

Лелёка, ки, м. = Лелё. Гол. I. 223. Желех.

Лелё, ля, м. Батьшека, отецъ. Шух. I. 32.

Лелёж-полелёж, нар. Еле ноги передвигая. Що ти ходиш лелёж-полелёж, наче тобі стурінь по чертінцеві. Подольск. г.

Лелі, лі, жс. = Леліа. Як пішла леліа, то всі городи піском позаносило. Черниг. у.

Леліак, ка, м. Ководой, лилоць. Радом. у.

Лем, сз. 1) Но. Дівча, дівча, вода чиста, лем ти сама єсть нечиста. Гол. IV. 522. 2) Лишь только. Гол. I. Вступленіє, 725. 3) Какъ вставка въ рѣчъ: воть, вѣдь, же.

Леміак, ка, м. Название малоросса, живущаго въ Венгріи, въ долинахъ, за Бескидами. О. 1861. I. 265; 1862. I. 79.

Леміачка, ки, Малорусска изъ Венгріи, жительница долинъ за Бескидами. Желех.

Лемібик, ка, м. Алембикъ, перегонный кубъ.

Лёше, сз. = Лем. Вх. Зв. 32.

Лемент, ту, м. Плачь, вопль, рыдanie; крикъ. Чутно було в Рамі юлос, лемент. Ев. Мт. II. 18. Из городі встав під небо лемент. К. Іов. 53. Коли вихожу з гати, а на вулиці такий галас, такий лемент! Канев. у. Ото буде лементу! Левиц. Пов. 143.

Лементарь, ра, м. = Лейментарь. Мет. 425.

Лемекіти, чү, тіш, и. Кричать, громко говорить. Жінки лемекіли біля корчми, аби дав жид без грошей юрілки. Каменец. у.

Лементування, ня, с. Вопль, крикъ. Охрипше лементування. Мир. Пов. II. 108.

Лементувати, тую, еш, и. Вопить, кричать. Ном. № 13022.

Лементуватися, туюся, ешся, и. Хлопотать, суетиться. Полт. г.

Лемёха, хи, жс. 1) = Лемішка. 2) об. Флегматикъ; неуклюжий. НВолын. у.

Лемехуватий, а, е. Неповоротливый,

медлительный, флегматический. Черк. у. НВольнска. у. Левиц. I. 163. *Стама така лемешувата.* Г. Барв. 365.

Лемешик, ка, м. Ум. отъ **леміш**.

Лемізати, заю, заши, и. Медленно ість.

Леміати, жу, зши, и. Медленно вди, тащиться. Желех.

Лемич, чу, м. Раст. *Alnus viridis*. Лв. 96. См. **Леліч**.

Леміш, ші, м. 1) Сопнякъ, лемехъ (въ плугѣ). Чому ви, хлопці, не орете?—Да, дядьку, свято—Яке свято?—Чересло й леміш изнато. ЗОЮР. I. 146. Можже ви-кую я з його до старого плуца новий леміш і чересло і в тляжкі упручи, можже, зору перелі той. Шевч. 669. Зробив з лемеша швайну. Испортилъ дѣло, гора родила мышь. Ном. № 7613. Ум. **Лемішени**.

Лемішечка, ки, ж. Ум. отъ **лемішка**.

Лемішка, ки, ж. 1) Родъ кушанья изъ муки, саламата. Галушки та лемішка, а хлібу перемішка. Ном. № 12339. Дівер з невісткою розбив юричик з лемішкою. Чуб. V. 724. 2) Мямля; мягкій и безхарактерный человекъ. Ум. **Лемішечка**. Чоловіче, наварю я тобі лемішечки. Грин. II. 164.

Леміщаний, а, е. Изъ лемішки. **Леміщани** вареники.

Лемківський, а, е. Принадлежащій лемку. Желех.

Лемківщина, ни, ж. Мѣстность, заселенная лемками: погорье Низкаго Бескида отъ р. Сяна по Попрадскую долину, въ Сяндецкомъ у. Желех. Голов. I. Вступл. 725.

Лемко, ка, м. Галицкій малоросъ, житель Лемківщини. Голов. I. Вступл. 725.

Лемнути, ну, нѣш, и. 1) Удалиться, отступить. Желех. 2) Стибить, стащить. Так то єи їм лемнув, як був тут. Брацл. у. Леңдѣрево, ва, с. Раст. *Latix eugoraea*. Шух. I. 18.

Леніти, нію, ши, и.—**Леліти**. На калину вітер зіє, калина леніє. Мет. 41. **Леніла** вода, леніла. Чуб. III. 162.

Ленний, а, ё.—**Ляний**. Розточено ленний обрус на столі. Чуб. Розстелено ленні скатерті по столу. Мет. 152.

Лено, сз.—**Лем** 2. Вх. Зн.

Ленѣа, ти, ж. Ленѣа (взято изъ русск. яз.). Кв. I. 6. Куплю собі шальбу золотую, а до шальби ленту юлѣбую. Черк. у.

Ленѣаний, а, е. Рваный. Вх. Зн. 32.

Ленѣох, ха, м. Одѣтый въ городскую одежду? горожанинъ? Шух. I. 33.

Ленути, ну, нѣш, и. Летѣть. Федьк.

I. 27. *Ленюмо, поленюмо до свого пана.* Чуб. III. 440. *Кину пером, лему орлом, кожем поверну, а до свого отамана таки поверну.* Нп.

Леопард, да, м. Леопардъ. *І леопард із могоу вискочив на сцену... Ступив, зирнув,—і полилася святая кров.* Шевч. 614.

Леп, пу, м. Нечистота на тѣлѣ, потная грязь. *Лепу на руках багато.* Харьк. у.

Лепеснути, ну, нѣш, и. Бросаться бѣжать. Тільки пустив мене з рук, а я як лепесну тикати. Екатер. у.

Лепетайло, ла, с. Болтунъ, а въ загадкахъ название языка. Ном., стр. 297, № 222.

Лепетати, чу, чеш, и. Лепетать, болтать; говорить невнятно. *Не тямить юлова, що язык лепече.* Ном. № 12987. *Лепече, як той пустий млин.* Ном. № 12984.

Лепетень, тня, м. Болтунъ. *Лепетень лепече, а дурень слухав.* Чуб. I. 262.

Лепетница, ці, ж. Болтуня. Ном., стр. 294, № 121.

Лепетіння, ня, с. Болтовня. Левиц. Пов. 84.

Лепетіти, чу, тши, и.—**Лепетати**. Та чого лепетити, як дзвоник? Черк. у.

Лепетливий, а, е. Болтливый. Левиц. I. 399.

Лепетуи, ні, м. Болтунъ. Желех.

Лепетуха, хи, ж. 1) Болтуня; ворчливая женщина. *Бо свекруха, лепетуша сварливая юлова, вона ж мене засклопоче—я дівчина молода.* Чуб. V. 535. См. **Лепетича**. 2) Водка. *Як нап'ється лепетуши, стане не тверезий.* Чуб. V. 1161. 3) Дати лепетуши. *Убѣжать, ударить. Баба дождала ночі і дала лепетуши до пана.* Грин. I. 94. Ум. **Лепетушка**. *Застілося лепетушки, пропила моток і витушки.* Чуб. V. 680.

Лепѣтя, ті, об. Болтунъ, болтуня. **Лепехіа**, хи, ж. 1) Раст. *Asperugo salicis*. Также *Жидівська лепехіа*. ЗОЮР. I. 109. 2) Раст. *Scirpus sylvaticus*. ЗОЮР. I. 135.

Лепѣхуватий, а, о. 1)—**Лемішкуватий**. 2) Широколистий? *Ой пустий очерет да й лепѣхуватий.* Чуб. V. 176.

Лепѣц, цю, м. Раст. 1) *Asperugo procumbens*. ЗОЮР. I. 113. 2) *Galium Aparine*. ЗОЮР. I. 123.

Ленешник и **ленешник**, ка, м. Раст. *Scirpus sylvaticus*. ЗОЮР. I. 135. См. **Лепеха** 2.

Лепістка, ки, ж. Лепестокъ. Ум. **Лепісточка**.

Лепіх, ха, м. Раст. *Gluceria spectabilis*. Вх. Пч. I. 10.

Лепішник, ка, м. Раст. *Carices*. Лв. 97.

Лепіок, пєд, м. Раст. *Asperugo Aparine*. ЗЮЗО. I. 113.

Лепіор, ту, м. Рапортъ. *Гул*, як комендант исправний, *Емеїв* лепорт подав. Котл. Ен. VI. 34.

Лепортувати, тую, вш, л. Рапортовать, доносить. Харьк.

Лєський, а, в. Хороший, красивый. *Жив* я собі недалеко од сього лєського горада. Греб. 400.

Лєсько, нар. Хорошо, красиво. *Із коожного курія* везли знамена на конях, лєсько убраних. Стор. II. 156.

Лєпта, ти, жс. Лепта. *Спасибі, друже мій убогий,—ти, знаю, лепту розділив свою одину.* Шевч. 561.

Лєптіця, ці, жс. Раст. *Lychnis*. Шух. I. 21.

Лєпұх, хл, м. Раст.=Лопух. Вх. Пч. I. 8.

Лєпухвий, а, в.=Лопуховий. *Прийде літо красне,—все готове, пошлемо шаравари лєпухові.* Грин. III. 325.

Лєптіця, ці, жс. Раст. а) *Galium Aparine*. Анн. 151. б) *Asperugo procumbeus*. ЗЮЗО. I. 113. в) *Asperugo Aparine*. ЗЮЗО. I. 113.

Лєскіт, коту, м. и пр.=Лбскіт и пр.

Лєсливий, а, в. Лстьивый. *Тодос лєсливий чоловік.* НВолын. у.

Лєсний, а, в.=Лєсливий. *Діавл лєсний.* Чуб.

Лєст, ту, м. Въ выраженіи: *Лєстом* заходити. Обманывать при помощи хитрости. Желех.

Лєста, ти, жс. Родъ шестерни въ водяной мельницѣ на Днѣпрѣ.

Лєстатися, таюся, ешся, л. Едвадти, плестись. ЧГВ. 1853. 61.

Лєстець, тц, м. Лстець.

Лєстівий, а, в. Лстьивый. *Потребить Господь лєстивиз і уста зацітить хитрим.* К. Псалт. 25.

Лєстівість, вости, жс. Лстьивость. Желех.

Лєстіво, нар. Лстьиво. *Найгірший народові ворог бува той, хто лєстиво вважає нас, щоб ми не по правді про себе думали.* О. 1862. IX. 29.

Лєстіти, щұ, стіш, л. Лстять. *Не лєсти мене своїми пишними словами.* К. XII. 64.

Лєстітися, щұс, стішся, л. По-

дольщатися, подлаживатися. *Лєститися, як у пазузу не візе.* Черк. у. *Хоть як вона буде до, тебе лєститися, а ти їй уей правди не кажи.* ЗЮОР. П. 71. *Давай уже хоть коло сього лєститись: оце, кажуть, нам так пан!* К. ЧР. 74.

Лєстівочка, ки, жс. Ум. отъ лєстка.

Лєстка, ки, жс. Лєсть, лєстивая річъ. *Лєстки горішєй отрутизни.* Ном. № 3072. *Оті шепотинники-окомони чою не допнуть у панів добрим способом, то завісди доб'ються у них лєстками.* Берд. у. *Лєстками* підійти. Лєстю добиватися, лєстять. НВолын. у. Ум. Лєстівочки. *Як узяти лєстівочками підходити.* Ном. 3094.

Лєстний, а, в. Лстьивый, обманчивый. Чуб. III. 26.

Лєстоші, щів, жс. мн. Лєсть. Харьк.

Лєстун, нл, м. Лстець. *Поки в морі єсть і в скрині, лєстун потреться в сій хатині.* Мер. Г. 61.

Лєсть, ти, жс.=Лєстоші. Рв. Левнц. *Смерть лєсти не знає.* Ном. № 8252. *Тобою чоловік великий і у честі, але по всяк час у гіршій лєсті на Христа воює.* Чуб. III. 17. *Лєстю упадати.* Поддабрюватися. *Сидить Гриць на вазничі, тязежню здицає, а до тіло чорнявая лєстю упадає.* Чуб. V. 1038.

Лєсь=Єсь, єси. (2-є лицо наст. вр. отъ л. бути). *Дівча, дівча, вода чиста, лєм ти сама єсь нечиста: юж лєсь сім мужів мала, а зо жадним шлюб не брала; сім лєсь хлопців породила, ні одному кєсту не дала.—Кєд лєсь хлоп, то не гварь мї то! Кєд лєсь Бог,—отпусть мї то!* Гол. I. V. 522.

Лєт, ту, м. Лєть, полєть. *Туди саме лєт (бджолам) через яр.* Черк. у.

Лєтарг, гу, м. Лєтаргическій сонъ. *Із сього лєтару пробудила нас рідна мова.* К. XII. 123.

Лєтаргичний, а, в. Лєтаргическій. *Були ми довго наче мертві, були нерухомі, в лєтаргичному сні.* К. XII. 123.

Лєтіти, чұ, тіш, л. Лєтѣть; быстро стремитися, мчатися, нестись. *Лєтит орел по над морем.* Мет. 64. *Лєтит літо, як крилами.* Ном. № 550. *Чою лєтиш як скажений?* Волын. г. *Лєтит миска до порога.* Нп. Куля лєтит. Дєщо, 31. Ум. **Лєтітєньки.** Межи ними соколєнько крилоньками махає, лєтітєньки гадає. Лукаш. 168.

Лєтєчий, а, в. Лєтающий, лєтучій. Левнц. I. 226. *З пистолою кулю лєтєчу птицю б'є.* Стор. II. 222. *Се лє-*

тучий горобець. НВолын. у. Це летюча птиця, а це піша. Черк. у.

Летяга, га, м.—**Нетяга.** Ой гуляв, гуляв козак, бідний летяга, сім год і чотири. Мет. 377.

Летяжний, а, в.—**Нотяжний.**

Летячий, а, в.—**Летючий 1.** Летячу птицю б'є. Канев. у.

Лехвара, рі, ж. Невкусний супъ. Вх. Зн.

Лехкий и пр.—**Легкий и пр.**

Леш, сэ. Но, только. Втопув, втопув козаченко, леш хусточка плаве. Чуб. V. 309.

Лешко, ка, об. Ласк. Душенька. Я тебе, лешко, ждала, ждала, а ти й не прийшла.

Лешата, т, с. мн. 1) Тиски. Узяти в лешата. Стиснуть. 2) Тиски изъ дубковъ или дощечекъ, въ которыхъ сдвигаютъ передомленную кость. 3) Два длинные куса дерева или желъза, между которыми находится предметъ, который необходимо сжать, а концы ихъ скрѣплены. Напр. а) при дѣланіи короба концы согнутой въ кругъ драги соединяются такъ, что одинъ заходитъ за другой; они помѣщаются между двумя палочками, концы которыхъ связываются и палочки оттого сжимаютъ концы драги такъ, что они не могутъ разойтись; б) при укрѣпленіи плетня два столба забиваются по обѣ стороны плетня одинъ противъ другого и стягиваются насквозь проходящими ихъ планками. Я тин візну у лешата. Лебед. у. 4) Жомы для разминанія кожъ. В лешатахъ выминають квашню з сириці. Черном. 5) Лешетка, употребляемая при кастраціи лошадей. 6) Родъ снаряда, употребляющагося въ игрѣ. Палили ключча, ворожили, по стині лешатами били, загадували загадок. Котл. Ен. III. 70.

Лш, сэ. Или. Сядемъ ми з тобою поспідаем, ми пообідаем. ЗОЮР. I. 207.

Либ, меж. Выражающее толчекъ. Либ Панька в око,—а він і так слітий. Ном. № 6392.

Лібавка, ки, ж. Скотина, сѣдѣющая только верхушки корма. Желех.

Лібѣж, ка, м. Работникъ, собирающій нефть съ поверхности воды. Желех.

Лібати, бати, еш, ил. 1) Медленно пастись. Там і паща така, що треба скотини по стебелю лібати. Уман. у. 2) Пастись по росистой травѣ. 3) Лібати очі. Мигать, моргать. Так либа, так ли-

ба,—от-от заплаче. 4) Собирать при помощи лошадиного хвоста нефть съ поверхности воды. Желех.

Лібѣцький, а, в. Принадлежащій либан'у, относящійся къ нему. Желех.

Либѣрія, ріі, ж.—**Ліберія.**

Либѣць, бца, м. Нищій, собиратель милостыни. Грин. II. 180.

Либити, блю, биш, ил. Брать? собирать? Ходив (торгувати)... та добре либив гроші. Мкр. Г. 45.

Либой, нар.—**Либонь.** Желех.

Либоніти, нб, нш, ил.—**Либати 2.** Желех.

Либонь, нар. Вѣроятно, кажись. Либонь і до гробової дошки щастя не дочекається. Ном. № 8317. Чорна смара наступає, либонь дощик буде. О. 1862. X. А під лісом, край дорони, либонь курині мріє. Шевч. 82.

Лібці, ців, мн. Бичевка съ привязаннымъ мясомъ для ловли рыбы.

Лівень, вни, м. Ливень, проливной дождь. Рече—і дощ, і ливень з неба летіє. К. Іов. 82.

Ливний, а, б. Проливной (дождь). Мнж. 148.

Лівряти, рю, рш, ил. Плохо читать. Вчився він добре на філософії: в шіснадцять літ писмо миграв та все по латині миграв. КС. 1882. IX. 480.

Лигати, гаю, еш, ил. 1) Набрасывать веревку на рога вола. Лигай вола! чою стоїши? 2) и сов. в. Лигнути, нү, нѣш. Хлебать, хлебнуть, глотать, глотнуть, проглотить, жрать. Він плакав і лигав кулешик. Котл. Ен. Тут з салом галушки лигали. Котл. Ен. I. 11. Купиш слив та й лигаю собі. Лебед. у. Тільки кусай, кільки можеш лигнути. Ном. № 5587. Менше вкусиш, борше лигнеш. Ном. № 5588.

Лигя,—дати. Убѣжать, наострять лыжи. Ном. № 4411. Ломаку під руку, да й миш! Ном. № 11047. Та лиги! Мнж. 95.

Лигатися, гаюся, ешя, ил. Сходиться съ кѣмъ, связываться съ кѣмъ; соединяться.

Лігирі, ря, м. Нищій. Там у городі скрізь миря сидятъ повід барканами, просять милостині. Грин. II. 180. Ув. Лигиряна. Грин. II. 180.

Лигнути, гну, нѣш, ил. 1) См. Лигати 2. 2) Ударить, хватить. Ларченка як хто по потилиці лигнув. Мпр. ХРВ. 263.

Лигнутися, нүся, нѣшя, ил. Уда-

ряться. *Що се в тебе око підбите?*—Та се я напилася хату мести та як линулась об стіл, об ріжок, та й набилася. Верхнедѣпр. у.

Лигонуги, ну, неш, м. 1) Хлебнуть, глотнуть большим глоткомъ. 2) Поспѣшно убѣжать. Мнж. 184.

Лигоміна, ни, жс. и пр.—Лагомина.

Лигомінець, нця, м.—Лагоминенецъ. *І там були там млиномці, піддурювали що дівок.* Котл. Ен. III. 43.

Ліджа, жі, жс. Раст. Ситникъ, *Juncus*. Вх. Уг. 250.

Ліджа, жи, жс. 1) = **Ложка.** Треба миски, треба ложки. Грин. III. 678. 2) Ножъ, которымъ вырѣзывается углубленіе въ ложкѣ. Шух. I. 247. 3) — **жаб'я.** Головастикъ. Вх. Лем. 413.

Лижкарство, ва, с. Выдѣлка ложекъ. Шух. I. 247.

Лижкаръ, ра, м. Ложечникъ, мастеръ, дѣлающій ложки. *Лижкарі виробляють значаїні ложки з ... дерева.* Шух. I. 247.

Ліза, ви, об. Прилизанный, прилизанный.

Лізанка, ки, жс. Кушанье: сваренное молоко съ мукой. Шух. I. 142.

Лизати, жу, жеш, одн. в. лизнути, ну, кэш, м. Лизать, лизнуть. Собаки лизали рани його. Ев. Л. XVI. 21. *Дано тобі кісточку: хоч лизки, хоч на дам бережи.* Ном. № 12146. **Лизати губи (собі).** Облизываться въ предвкушеніи чего-либо пріятнаго или въ желаніи его получить. *Стриба Рябо, вертить хвостом, неначе помелом, і знай дуренький скалить зуби та лизе губи: „Уже ж бач“, дума він... „Мабуть сам нам звелів оддати „Ряб“ печене і що зосталося варене“.* Г.-Арт. Въ переносномъ смыслѣ — хотѣть чего-либо пріятнаго, но еще не имѣть возможности получить. У Макаровскаго описывается на свадьбѣ красивый парубокъ, лхой танпоръ, всѣхъ удивившій своей ловкостью: *„Що за удалъ, що за сила!“ парубки казали, і дівчата тискувались і губки лизали.* Мкр. Н. 30. **Лизати губи до юго.** За кѣмъ ухаживать, зариться на кого. *Лизав до молодої губки, буркотав як юлуб до голубки.* К. МБ. X. 3. **Лизати губи (ному).** Надождать съ подѣлками. *Не тоді мені лизли губи, як солодкі, тоді мені лизли, як цукі.* Ном. № 2315. **Лизати халіву, чоботи (ному).** Пресмыкаться предъ кѣмъ, унижаться. *У Грода такі самою і у порону й за пороюм стояли миктори. А царь лизав у миктора халіву.*

Шевч. 637. **Лизнув шилом пѣтвом.** Ничего не получая, ничего не достигъ. Ном. № 1814. *Бодай тебе чорт лизнув! Чортъ бы тебя взялъ! Оттутъ тебе лизне і чорт!* Котл. Ен. *Як вил лизнув! Исчезло.* Ном. № 1894. *Нехай тебе лизне лизне.* См. **Лизень.** Не дамъ тобі й лизнути! И попробывать не дамъ. *Не джидеи, щобъ я тобі й лизнути дав! Ні, сам поім усе.* Кв.

Лизатися, жуся, жешся, м. 1) Лизаться. 2) Подлизываться, заискивать. *Він усе коло панів лизється.* Черк. у. *Хлопець не дурний: котком лизється біля старих.* Полт. у.

Лизень, зня, м. Бычачій языкъ. *Телячий лизень.* Як лизень злизав (ногѣ). Исчезъ, какъ въ воду упалъ. Ном. № 13512. *Нехай тебе лизне лизне, злиже!* Чтобы ты пропалъ! Ном. № 3739.

Лизати, каю, еш, м. 1) Лизать, вылизывать. Черк. у. 2) Часто понемногу ѣсть. *Сіло б та найлось образу, а то й лизкає увесь день.* Черниг. у.

Лизнути. См. **Лизати.**

Лизун, на, м. 1) Лижущій. 2) Подлиза, лстець. *Стали мужики лизуни добритись до панів.* Волч. у. 3) Мнѣнческое существо, въ образѣ большого зѣвря, живущее въ лѣсахъ и пожирающее людей. Чуб. I. 193.

Лизь, зя, м.—**Лизень.** Як його лизь злизав!—Як лизень злизав його. Мир. ХРВ. 116.

Лизьвати, каю, еш, м.—**Лизкати.** Лизкає кров собака. Славяносерб. у.

Ліко, ка, м. 1) Лыко. *З однієї липи двічі лыка не деруть.* Ном. № 7471. *Кричить, мов з його чорт лыка дере.* Ном. № 3454. *Не мійшайтесь між чумі лына.* Не мѣшайтесь не въ свое дѣло. Ном. № 9569. 2) Вережки (изъ лыкъ?), которыми татары въ прежне время связывали захваченныхъ ими во время набѣга людей. Поэтому: *Бути в татарськихъ лынахъ*—попасть въ неволю къ татарамъ. *В'язати в лына.* Брать въ неволю. *Попереду біжить часуи великий і грамоту султанову читає: в'язати в лыка всіх, або стинаати.* К. ЦН. 212. Ум. **Личко.** *Виміняв ремінець на личко.* Пслд.

Лікуватий, а, е. 1) Мочалистый. *Як поростуть великі конопі, то волокно буде ликувате.* Волч. у. 2) Волокнистый, жидкий. *Яксь ликувата диня та несолодка.* Волч. у.

Ликтор, ра, м. Ликторъ. *Жерці і миктори стоять круг катимолія.* Шевч. 607.

Ліліє, ка, м. Летучая мышь. Каме-
нец. у.

Ліліас, су, м. Раст. *Схилився кущ
рослиший ліліасу.* К. ПС. 119. *Кущ лі-
ліасу і троянди два кущі.* Г. Барв. 214.

Ліман, ну, м. 1) Лиманъ, расширен-
ное устье рѣки. *Чорна глара з-за лиману
небо, сонце криє. Синє море звірюкою то
стоїє, то вив.* Шевч. 49. *Чорним морем
далеко гуляєм... На лиман-ріку іспалили, к
Дніпру-Славути низенько уклоняє.* Дума. 2) Большое и глубоководное озеро, неза-
рощенное камышомъ. Браун. у. 3) Раст. Ra-
punculus acris. ЗЮЗО. I. 133.

Лиманний, а, е. 1) Относящійся къ
лиману. 2) Озерный. Браун. 17.

Лиманник, ка, м. Часть лимана, ко-
торая при легкомъ вѣтерѣ падаетъ въ
полосу безвѣтрія и остается неподвижной.
Браун. 51.

Лиманський, а, е—Лиманний. *Ой
що узав Дніпр та свою волю: свої бережки
промиє, а лиманські коси засипає.* Грин.
III. 592.

Лимаренко, ка, м. Сынъ шорника. У
перетику ходила по опеньки, лимаренка по-
любила молоденька. Шевч. 540.

Лимариха, хи, ж. — Лимарка. *Ой
пила, пила лимариха на меду, та й про-
пила свою дочку молоду.* Лис. I.

Лимарів, рева, во. Принадлежащій
шорнику.

Лимарівна, ни, ж. Дочь шорника. *Ой
хто купить чебер меду ще й вина, тою
буде лимарівна молода.* Лис. I.

Лимарка, ки, ж. Жена шорника.

Лимарство, ва, с. Шорное ремесло.

Лимарський, а, е. Шорническій. *Він
і ремінці лимарського не варть.* Посл.

Лимарщина, ни, ж. Сыромятная кожа.
Вас. 158.

Лимарь, ря, м. Шорникъ. Вас. 159.
*Оддала дочку та за крамаря, а сама пішла
та за лимаря.* Чуб. V. 911.

Лимарювання, ня, с. Занятіе шорни-
чествомъ.

Лимарювати, рюю, аш, м. Занимать-
ся шорничествомъ. *Добре Дорошені: один
син лимарює, друиий крапцює, а небіж шев-
иос.* Канев. у.

Лімізати, заю, аш, м.—Лемзати. По-
лимизав він трошки з мисочки, та й знов
лі, сказано—недужий. Киев. у.

Лимпач, чф, м. Земляной кирпичъ,

битый кирпичъ изъ глины съ мяеиной.
Херс.

Лимпачевий, а, е. Сдѣланный изъ
лимпачу. Херс.

Лин, на, м. Рыба линь, Cyprus tinea.
Ходить, як лин по дну. Ном. № 3238. Ум.
Линон, линочон. Дитиночка, як линочок.
Ном. № 8469.

Ліна, ни, ж.—Линва.

Линва, ви, ж. Толстый канатъ. НВО-
лин. у. *Порон на линѣ годе, а у вас ка-
жуть на мотузѣ.* Литин. у. Ум. **Линовна.**
Шибениця старенькая, линовки новенькі.
Шух. I. 199.

Линієць, нія, м. Ракъ во время ли-
нянія. Мнж. 185.

Линійна, ни, ж. 1) — Лин. *Ой ви, ри-
балочки, ой ви, молоді, та поймайте мені
риби линини.* Чуб. V. 1072 2) Мясо лини.
Нема над рибу линину. Ном. № 7522. Ум.
Лининна. *Простить вона на вечеру і рибку
лининку.* Чуб. V. 50.

Линити, ню, неш, м. У решетниковъ:
снимать слой коры съ предварительно
распаренныхъ въ печи липовыхъ стволовъ,
обнажая лыковый слой, который потомъ
отдѣляютъ отъ стволовъ. Вас. 175.

Линія, нії, ж. 1) Линія, черта. 2) По-
граничная черта. *Біля города, біля Київ,
на турецкій линії.* Нп. *Линю козак на ли-
нію і вельми надуєся; ішов козак із линії,
як михо зомуєся.* Ном. № 792. 3) Линейка.

Лінка, ки, ж. Веревка; корда, на ко-
торой гоняють лошадей.

Линкій, а, е. Отсырѣлый, влажный.
Мнж. 185. *Сіно линке, снопи линкі.* Лу-
беч. у.

Линковатий вінь. Лошадь со впавшей
спиной, сдѣлстая лошадь.

Линовище, ща, с. 1) Сброшенная вы-
линявшей змѣей старая кожа. *Як нападе
кого миломанка, то треба повісити на
шнурочку на шию гадюче линовище.* Ко-
бел. у. 2) Кожа рака, потерянная при
линяніи. Мнж. 185.

Ліновка, ки, ж. Ум. отъ линва.

Линюк, нія, м. 1) Ум. отъ лин. 2)
Название вола свѣтлорыжей масти. КС.
1898. VII. 41. 3) Раст.: а) Dianthus del-
toides. Лв. 98. б) Tragopogon pratensis.
Лв. 102.

Линючок, чка, м. Ум. отъ лин.

Линчуревий, а, е. Сдѣланный изъ
овечьей шкуры. Литваревий кожух. Сим.
226.—**оправа.** Кожанный переплетъ. Ели-
саветгр. у.

Линтварець, рцѣ, м. Ум. отъ линтварь.

Линтварик, ка, м. Ум. отъ линтварь.

Линтварь, рѣ, м. Шкура годовалого агненка. Вас. 154. Ум. Линтварець, линтварин.

Линутн, ну, неш, м. 1) Летѣть. *Линув сокіл з України.* Мет. 376. *Ангел линув, слюзу уронив.* Чуб. III. 305. 2) Стремиться. *А я дивлюся і серцем мину в темний садочок на Україну.* Шевч. 403.

Линутн, нѣ, неш, м. Политься, хлннуть. *Як линув дощ.* Черк. у. *Линув на лоб йому води.* Мер. Г. 57. *Горщик як брязне до тіл, як линуть на мене помій.* Г. Барв. 225.

Линутися, нѣся, нешся, м. = **Линутн**. *Вода линулася.* Харьк. у. *Дощик линувся—цебром, відром, дійничкою над нашою пашинкою.* Ном. № 334.

Линчѣ, чѣти, с. Маленькій линь.

Линь, (ня? м.). Раст. *Artemisia campestris*. Лв. 97.

Линьбѣ, бѣ, ж. Время линянія.

Линючий, а, в. Линючий, лняючий. Заполоч линюча. Черк. у.

Линяти, няю, еш, м. 1) Линять, терять цвѣтъ. 2) Линять, лишаться шерста, ронять перья. *За тим вовк не линяє, що в комору часто никає.* Ном. № 7208.

Ляпа, пи, ж. Дерево ляпа, *Filix rag-vifolia*. З однієї липи двічі ляка не деруть. Ном. № 7471. Ум. Липка, липонька, липочка. *Сухая липочка не жється.* Грин. III. 460.

Липарка, ки, ж. 1) = **Липковиця**. Вх. Уг. 250. 2) Глина для кирпича, для печей. Вх. Лем. 432.

Липень, пня, м. = **Липець** 1. Желех.

Липець, пцѣ, м. 1) Мѣсяць іюль. *Одного літнього гарячого дня в місяці липці 184... року з города Тули вийшла куртка хлопців.* Левиц. Пов. 3. 2) род. пад.—**пцю**. Липовий медъ.

Липина, ни ж. 1) Липовое дерево. *Білий як липина.* Ном. № 13147. 2) Липовый дѣсть. *Пиюч у липину.* 3) Шепка, лучина. Вх. Зн. 32. *Потроцити на липину.*

Липиці, пиць, ж. мн. Сѣмена липы. Черк. у.

Липівка, ки, ж. 1) Кадка изъ липоваго дерева. *Коли охладілася до липівки, що на юриці з медом була, аж вона перекинута в ильизана.* Драг. 363. 2) Родъ дьни. Ум. **Липівочка**.

Липка, ки, ж. 1) Ум. отъ липна. Ой

у полі горина, стоить липка зелена, ой на тій липці... три птаховє співають. Чуб. V. 223. 2) Липовая кора, лубъ? *А моя хата липками шита.* Чуб. V. 412. 3) Раст. *Spirea Filipendula*. ЗЮЗО. I. 170. 4) = **Липці**. Для сниманія вишенъ—**очеретина липна**. О. 1861. V. 36.

Липкѣчий, а, в. = **Липковатий**. *Липкача роля.* Вх. Уг. 250.

Липкій, ѣ, б. 1) Липкій. *Вона мене по тілу маже липким, вонючим, як смола.* Алв. 64. 2) Прилипчивый (о болѣзни). 3) Имѣющій влеченіє къ чему-либо. *Левци. I. 341. До хазяйства липкий такий, вже й ночі не доспити, коли треба.*

Липковатий, а, в. Липкій, клейкій, вязкій. *Липковата земля.* Глиннстая и оттого вязкая почва. Вх. Уг. 250.

Липковиця, ці, ж. Глиннстая и оттого вязкая почва. Вх. Уг. 250.

Липівий, а, в. Іюльскій. Желех.

Липник, нѣ, м. 1) и 2) = **Линник** 1 и 2. 3) Мучной хрущъ, *Melolontha fullo*. Вх. Пч. I. 7. 4) Раст. а) *Silene viscaria*. Kolb. I. 202. б) *Galium aparine*. Вх. Лем. 432.

Липнуть, ну, неш, м. 1) Липнуть, приставать. *З чим ся обходимо, тоє до нас липне.* Ном. № 5990. 2) Лынуть. *Всі його люблять, всі до його липнуть.* Котл. НП.

Липняк, нѣ, м. 1) Липовая роща, липовый лѣсъ. 2) Липовый медъ. Желех.

Липоватця, ці, ж. = **Липковиця**. Вх. Лем. 432.

Липовий, а, в. Липовый. *Розстѣлисе, як липове клинны.*

Липонька и **липочка**, ки, ж. Ум. отъ липна.

Липці, ців, м. мн. Шесть для сниманія фруктовъ, расколотый на одномъ концѣ на четыре части, раздвинуты на известное разстояніе, чтобы удобнѣе было снимать фрукты. Полт. г.

Липчик, ки, м. Раст. *Asperugo procumbens*. Вх. Пч. I. 9. См. **Липчиця**.

Липчиця, ці, ж. Раст. = **Липчиця**. *Ув'язав до мене, як липчиця.* Г. Барв. 246.

Лип'я, п'я, соб. Липы.

Лип'янка, ки, ж. Порода грибовъ.

Черк. у.

Лис, са, м. 1) Лисица. *У вічі як лис, а за очі як біс.* Ном. № 13560. *Продав пса за лиса.* Ном. № 3086. *Старого лиса тяжко зловити.* Ном. № 5791. *Як лис хвостом вилая. Лисом підмитий.* Хитрий и льстивый. 2) мн. **Ліси**. Лисій мѣхъ, шуба. **Мя**

е кожусі, та при своїм дусі, а в лислях та в лислях. Ном. № 1613. Ум. Лисіа.

Лисо, лисий, а, в. 1) Лысый, плышавый. Лис, сиз, кутерноа: як удасться що доброю, — велика ласка пана Бога. Ном. № 8546. Лисий лисою здалека бачить. Ном. № 7964. 2) — **гора.** Гора, непокритая растительностью, — обыкновенно считается притономъ вѣдьмъ. 3) — **дѣдью.** Чортъ, домовый. 4) — **кйнъ, вѣл** и пр. Имѣющий бѣлое пятно на лбу. Знаються, як лисі коні. Ном. № 9481. 5) — **хвѣст.** Раст. Пѣтуший гребень, Ononis. 6) — **айця** Раст. Satyrion.

Ліса, он, ж. = Лисиця. Несе мене лиса за кленові ліса. Рудч. Ск. II. 4. Ум. Лисна, лисочка.

Лисакъ, ка, м. 1) Плѣшивецъ. Вх. Лем. 432. 2) Животное съ свѣтлымъ пятномъ на лбу. 3) Обнаженный берегъ или возвышенность. Вх. Зн. 32. 4) Птица лысуха, черная, Fulica atra. Вх. Пч. II. 11.

Лисан, на, м. = Лисакъ 2 (о лошади). Желех.

Лисаня, ні, ж. Голая гора. Желех.

Лисеня, нати, с. Дѣтеныщъ лисицы. МВ. (О. 1862. III. 45). Ум. Лисенятно, лисеняточко.

Лісий. См. Лис, а, в.

Лісиа, ни, ж. 1) Плѣшь, лысина. Не по чім і б'є, як не по лисині. Ном. № 7367. 2) Бѣлое пятно на лбу у животныхъ. Як уродиться лоса з лисиною, то так воно ї пропадає. Ном. № 3218. 3) Проталина, прогалина, при снѣжномъ, покровѣ мѣсто, свободное отъ снѣга. Лисиа чорної землі на добрій санный дорозі. О. 1862. IV. 95. 4) Поляна въ лѣсу. Ум. Лисинка.

Лисиця, ці, ж. 1) Лисица (звѣрь). Зна, де вовк, а де лисиця. Ном. № 5716. Лисиче, лисиче! та й довгий же твій хвѣст! Ном. № 13568. Накривсь, мов лисиця хвостомъ. Неудачно скрывалъ свой поступокъ. Въ обрядѣ сватовства, въ обрядовыхъ рѣчахъ сватовъ дѣвушка называется иногда вмѣсто куніці — лисичею. У вас лисиця є, нам смилось, котору Тепляноку зовуть... (Изъ рѣчь сватовъ). Алв. 13. 2) Лисій мѣхъ. Крийся, злато, та куніцями, куніцями та лисицями. Мет. 185. 3) Только во мн. ч. Намерзшіе узоры на оконномъ стеклѣ. 4) Только во мн. ч. Деревянные тиски различной величины и вида, употребляющіеся: а) для сжиманія склеенныхъ досокъ (Мирг. у.); б) для выжиманія воска; в) для сжиманія разламывающагося въ мѣстѣ развѣт-

вленія дерева. Приборъ состоитъ изъ двухъ досокъ или кусковъ дерева, которые помыкаются по обѣ стороны развѣтвленія въ деревѣ, послѣ чего концы ихъ сжимаются насьвозъ проходящими планками. Треба крушу в лисиці взяти, а то розчачнеться. Левч. 161. г) для укрѣпленія стѣны: два столба одинъ противъ другого, по обѣ стороны стѣны, концы которыхъ скрѣплены отчего стѣна стискивается. Хата наша похилилася... Батько хоч і взяв з лисиці, дак облупилася ж кругом, обляг Г. Барв. 249. д) для поддержанія мѣрдия при работѣ гребенщиковъ. Вас. 164. Жорд-на висить на лисиці. См. Лещата. 5) Названіе вола съ малой бѣлой отмѣтиной на лбу. КС. 1898. VII. 42. 6) Раст. Gipsophila muralis. ЗЮЗО. I. 124. Ум. Лисичина. Въ сказкахъ обыкновенно съ прибавленіемъ слова сестрична. Лисичка-сестричка і вовк панібрат. Рудч. Ск.

Лисиченя, нати, с. = Лисеня. Ум. Лисиченятко, лисиченяточко.

Лисичий, а, в. Лисій. Напобамі нору лисичу. О. 1861. V. 70.

Лисичка, ки, ж. 1) Ум. отъ лисица. 2) Раст. Agaricus Cantharellus. ЗЮЗО. I 110.

Лисиччин, на, не. Принадлежащій лисичкѣ. Дак лисиччина дочка й каже... Рудч. Ск. I. 28.

Лисиччук, ка, м. Сынь лисицы. Лисиччука запер під лавку. Рудч. Ск. I. 133.

Лисіа, сію, еш, м. Плѣшивѣть, лысѣть. Дурна юлова не лисіє. Богодух. у.

Лиск, ку, м. Блескъ; доскъ, глянецъ.

Ліска, ки, ж. 1) Ум. отъ ліса. Котину-братіку! несе мене лиска по каменю мосту. Рудч. Ск. I. 27. 2) = Лисан 4. Ой були ми в ліску та поймали лиску чорную та чубатую. 3) Животное съ бѣлымъ пятномъ на лбу: корова, собака и пр. Ум. Лисочка.

Лискавиця, ці, ж. Зарница.

Лискавка, ки, ж. 1) = Влискавка. Желех. 2) Одно зерно блестящихъ бусъ, бусина блестящая. Шух. I. 130.

Ліскаръ, ря, м. Кирка. (К. П. Михальчукъ).

Ліскати, каю, еш, сов. в. лиснути, нѣ, нѣш, м. 1) Блестѣть, блеснуть, сверкать, свернуть. Ото драпону! аж потилиця лиска. Ном. № 4417. Козаки шабелями лискають. К. Досв. 141. Блискавка міжъ хмарами лискала. Тільки лиснув юстрий нѣж, червона кров закалапа з пучки. МВ. II. 66. 2) Только одн. в. лиснути.

Выпить, хватить. *Лиснути мокрухи.* Марк. 59.

Лискну́ти, ну́, нёш, м.—Лиснути. *Як разом лискне блискавка, так небо мов запаля.*

Лиско́, ка́, м. Кличка собаки съ бѣлымъ пятномъ на лбу.

Лискотати и пр.—Лоскотати и пр.

Лиску́тий, а, о. Блестящій. *З оверей виходило на широкий ганок з білою мармуру лискучого. Федьк.*

Лисніти, нію, еш, м. Блестѣть; лосниться. *Вода лисніє у криниці. Лебед. у. Всюди блищало і лисніло по світлихъ. Левиц. I. 298. (Панок) з круглимъ червонимъ лицемъ, так младесенько вицоленимъ, що воно у йому аж лисніло. Мир. Пов. II. 60.*

Лиснитися, ніюся, ніюся, м.—Лисніти. *Вода по полю лиснитися. Черк. у.*

Лисну́ти См. Лискати.

Лисовий, а, о. Лисій. *Лисова шуба слід замітає. Чуб. III. 313.*

Лисовій, на, м. Самець лисвцы. Мнж. 185. Ум. Лисовичини.

Лисові́ння, ня, с. Мѣста въ полѣ, лишєнныя растительности. Харьков.

Лисові́нчик, ка, м. Ум. отъ лисові́н.

Лиско́, ска́, м. Ум. отъ лис. Желех.

Лисочка́, ки, жс. Ум. отъ лиска.

Лист, ту, м. 1) во мн. им. листі. Листъ (растенія). Употребляется также какъ соб. въ значеніи листа: *Як розвернеться на весну лист, то підемо всі в свист (втічемо). Ном. № 11035. Тонко-вєрза тополя пахучимъ листомъ шєлєстїть. МВ. II. 74. Ой піду я в вишнев сад гуляти, де лист опадає. Грин. III. 243. Листомъ стелїтись. Привкидываться добрымъ, уступать во всемъ, лебезить. Як вїбїрали, тоді старшина листомъ стелєся, а тепер що! НВолын. у. 2) во мн. ч. им. листи и листі. Письмо. Тільки брат до сестри часто листи пише. Мет. 244. Ой як будеш же ти, сердєнятко мое, Дніпромъ водою пласти, засилай, посилай, сердєнятко мое, частенькїй листи. Мет. 24. Листъ визволеній. Вольная, документъ объ освобожденіи изъ крѣпостнаго или рабскаго состоянія. Которий би мїзъ бідний невольникъ (сей сон) одадати,—мї би йому листи визволенї писати АД. I. 209. Божий, небесний листъ. Рукописный листокъ религіознаго содержанія, въ которомъ написано, что носящая или часто слушающая его женщина будетъ имѣть легкіе роды; висится при себѣ беременными женщина-*

ми. (Подольє. г.). КС. 1893. VII. 75. Тамъ на́ме, ми з листу берѣ. Свободно и хорошо рассказывается. 3) мн. листи. Игральныя карты. КС. 1887. VI. 463. 4) Листъ дубовий,—вишневый. Родъ писанокъ съ орнаментикою изъ дубовыхъ, вишневыхъ листьевъ. КС. 1891. VI. 373, 374. Ум. Листобі, листочок, листонько, листик. Листки широкого лїстаття по воді. Левиц. I. 514. В саду листоньки шумлять. Грин. III. 168. Ой піду я у садочок та вирзу листочок. Мет. 73. Писаннячко дрібнесеньке, листочок як сніг. Федьк. I. 39. Хоч буду далеко,—буду тебе знати, буду листоньки писати. Мет. 79. Листоньки читає, дитину гуляє; листоньки мамое, дитину юдує. Мил. 39.

Лїста, ти, жс.—Лїтка. Вх. Лем. 432.

Лїстатїй, а, о. Имѣющій большіе листья. *Бур'ян там поріє такий лїстатїй. Грин. II. 14. Сьогоднішній очерет такий лїстатїй. Полт. г. Тьохнує солонейко на лїстатому клєні. МВ. II. 78. Ум. Лїстатєний. Лобистокъ лїстатєнийкий. Мил. 89.*

Лїства́, ви, жс. 1) Часть берда. (см.) Шух. I. 256. 2) Часть снувальни. (см.) МУЕ. III. 15.

Лїстви́ца, ці, жс. Часть звїязок (см.) МУЕ. III. 14.

Лїстїк, ка, м. Ум. отъ лист.

Лїстїковий, а, о. Изъ листьевъ. *Іхав цокакъ морковий, коникъ бураковий, а шєпочка з лопуха, хунтушъ лїстїковий. Kolb. I. 144*

Лїстка́, ки, жс.—Лїста. Вх. Лем. 432.

І. Лїстовий, а, о. Относящійся къ листу растенія, похожій на листъ растенія. У мою коня золота грива, шєвковий звостикъ, очі терновї, очі терновї, вушка листовї. Чуб. III. 285.

ІІ. Лїстовій, а, о. Письмовный, письменный. Лїстовá пошта. Письменная почта. НВолын. у.

Лїстовне, лїстовно, нар. Письменно, письмомъ. Желех.

Лїстовній, а, о. Письменный. Желех.

Лїстовня́, ні, жс. Письмовникъ.

Лїсто́б, тка́, м. Ум. отъ лист.

Лїсто́бша, шї, м. Почтальонъ.

Лїсто́вєко, ка, м. Ум. отъ лист.

Лїстопа́д, ду, м. 1) Время опадєнія листьевъ съ деревьевъ. *На листопадї родивєсь дєсь тїєї чоловік, що такий поганий. Лебед. у. 2) Мѣсяць октябрь. Въ такомъ значєніи употр. издавна,—напр. въ четвероевангєліи 1144 г. Мїцъ октябрь реко-*

мий листопад. Срезневскій. Матеріали для словаря др.-русск. языка. П. 23. То-же въ новой литературѣ: Левца, Опыт р.-укр. слов.; Уманецъ, Словарь. Основа 1862, X. Такъ-же въ календаряхъ: „Рідного Краю“ на 1907, „Просвіта“ на 1908, „Промінь“ на 1908. Галичане уотребляють это слово для обозначенія мѣсяца ноября. Желех.

Листопадний, а, в. 1) Октябрьскій 2) Гадкій, мерзкій. *Листопадні пісні.* Лебед. у. *Листопадний чоловік.* Лебед. у.

Листопадавець, вця, м. Податель письма.

Листічок, чка, м. Ум. отъ лист

Листування, ня, с. Переписка, корреспонденція.

Листуватися, туюся, вшся, м. Переписуватися, находится въ перепискѣ. К. ЦН. 312.

Лістя, тл, с. соб. 1) Листья растений, листья. 3 вербы листа опадає. Чуб. III. 205. *Шелестить пожовкле листя по діброві.* Шевч. 195. 2) Письма. *Гей сія Сава кінець стола, дрібне листе пише.* Гол. I. 19. Ум. *Лістячко.* У городі бузина, на її листячко. Чуб. V. 176.

Лістястий, а, в. Лиственный. *Дуб і інші лістясті дерева мають піля.* Шух. I. 177.

Лістячко, ка, с. соб. Ум. отъ лістя.

Лисун, на, м. Плѣшивецъ. Желех.

Лисуна, ни, ж. Корова съ бѣлымъ пятномъ на лбу. Желех.

Лисуха, хи, ж. Пт.—Лисак 4. Вх. Пч. II. 11.

Лись, меж.—Влись. Черк. у.

Ліся, сі, ж. 1)—Лисуна. Желех. 2) Раст. *Fulicata atria.*

Лісяк, ка, м.—Лисак. Желех.

Лісячий, а, в.—Лисичий. *Знайшов собі таких хороших краєві, дав їм місячих... шкурки.* Грин. II. 176.

Літвѣ, ви, ж. 1) Литва. 2) Бѣлоруссы. Ум. Литвоньна. *Повінь, повінь, вітроньку, з Подолля на Литвоньку.* Грин. III. 676.

Литвін, на, м. 1) Литовець. 2) Бѣлорусъ. Ум. Литвинок. Г. Барв. 329.

Литвинка, ки, ж. 1) Литовская женщина. 2) Бѣлорусска.

Литвинік, нека, м. Ум. отъ литвін.

Литвинський, а, в. Бѣлорусскій.

Литвинчички, ків, м. мн. Раст. *Silene Agneria.* ЗЮЗО. I. 136.

Літерний віз.—Літерний віз.

Літи, ллю, ллѣм, м. 1) Лить, наливать, проливать. *Дош лє, як з луба.* Ном.

№ 573. *Нащо в морє воду лить, коли морє повно?* Ном. № 1455. *Підруженки будуть меді-вина пити, а ти сѣзонки лити.* Грин. III. 542. 2) Лить, отливать, выливать. *Деся дзвін великий мим.* Ном. № 7807.

Літий, а, в 1) Литой. *Несуть пани есаули козачику зброю: литий панцирь порубаний, шаблю золотую.* Шевч. 363. 2) Массивный, плотный, дѣльный. *Літий пояс.* Поясь, вышитый золотомъ. Гол. Од. 29.

Літисся, лліюся, ллѣмся, м. Лится. *Ні п'ється, ні лється, ні в чарці не остастся.* Ном. № 7589. *А в тій дівчині, а в тій молоді аїж на землю сїюзи лютяся.* Мет. 80. *Столітній очі як зорі сїяли, а слово за словом смілось, милось.* Шевч. 205.

Літка, ки, ж. Икра (у ноги). *Білий, мов цианська литка.* Ном. № 8530. *Що голова, то кість,—що литка, то м'ясо.* Ном. № 1287. *Аж йому в літнях застігло.* Сильно испугался. Ном. № 4336. *Літний смалити, присмалювати біля ного.* Ухаживать за кѣмъ. Ном. № 8974.

Літкати, каю, еш, м. Нищенствовать, выпрашивать. Киев. г.

Літкує, пу, м. Могорычъ послѣ состоявшейся сдѣлки. Вх. Зн. 32.

Літовка, ки, ж.—Литвинка. О. 1861. X. 32.

Літовський, а, в.—Литвинський. **Літовський цїп** на обидва бѣги **молати**—говорится о лгунахъ. Чуб. I. 262.

Літра, ри, ж. Фунтъ. *Марія ж, узляши литру мира народного, правдивого, прєдородного, намастила ноги Ісусу.* Ев. I. XII. 3.

Ліхва, ви, ж. Процентъ, ростъ, прибыль. *Позичив на лихву у жида три карбованці. Каменец у. Хто, трохиша запоміни, милою не приймає,—оттакій ніколи в світі смутку не дізнає.* К. Псал. 29.

Лихвірка, ки, ж. Ростовщица.

Лихварство, ва, с. Ростовничество.

Лихварь, ра, м. Ростовщикъ. *Він лихварь, дає гроші у позику, бере процент з людей, тим і пожива.* Новомоск. у.

Лихий, а, в. 1) Злой. *Помер наш пан, почав молодий господарувати. І старий був недобрий, а сей такий лихий, що нехай Господь боронить!* МВ. I. 114. *Лихий доброю погусе.* Ном. № 5983. *Нещаслива юдина, як лиха родина.* Ном. № 9335. *Лиха доля і під землею надібає.* Ном. № 1728. *Буть лихобі волі, лихим дұхом дихати (на ного).* Быть злымъ (на кого). *І пан був лихої волі на його, і всі по-*

ни околичні хропи, сопни. Св. Л. 287. На дитину лихим духом дише. Грин. III. 304. Б'уде лихий світ (ному). Б'удеть б'ѣда. Не сміла сказати... бо буде їй лихий світ. Св. Л. 184. 2) Дурной, худой. Не можеш зб'ути, як лихою ішла. Ном. № 2867. По ярмарку лихий торг. Посл. Б'ути лихим на що. Быть плохимъ въ чемъ-либо. Лихий на шерсть. Вас. 209. Лихий на очі. Сь дурнымъ глазомъ. Мнж. 155. 3) Ветхий. Лихий сірачок. 4) Чортъ. Нехай йти лихий візьме. Шевч. 79. Лихий їх зна, що там робили. Котл. Еп. Иногда: лихий-необачний. От, нахилився, а він, лихий-необачний (то б то чорт), взяв мене за бороду та й не пуска. Рудч. Ск. I. 117. К лихий матері! Къ чорту! 5) Лихіе. Зло. Що годиться по суботу: добре робити, чи лиге робити? Ев. Л. VI. 9. Романе! лихим живиши; литвином ореси. Ном. № 662. 6) Лиха година. Несчастье, б'ѣда, дурная обстановка, б'ѣдствование. При добрій годині й чужі поворотили; при лихій годині нема і родини. Ном. № 2310. Щоб тебе не минула лиха година! (Проклатіе). Ном. № 3746. Б'уде тепер мені лиха година від моєї пані. Г. Барн. 314. 7) Лиха напасть. Внезапное несчастье; болѣзнь. Нехай мене Бог боронить від лихої напасти, від панської карности, від людської ненависти. Ном. 152. 8) Лихі очі. Дурной глаз, который, согласно народному повір'ю, есть у нѣкоторыхъ людей, могущихъ однимъ взглядомъ причинить какое-нибудь несчастье, болѣзнь и даже смерть. Цур та пек, лихим очам! Ном. № 8359. 9) Лихий час. а) Неблагоприятное, несчастное время. б) Плохое расположение духа. В добрий час поговорити, а в лихий помовчати. Ном. № 8362. Ум. Лихеньний, лихсеньний. Есть у мене котик вороненький,—перескоче ти чари лихенькі. Чуб. V. 1197. К Великодню сорочка хоч лихенька, аби біленька, а к Різдву хоч сирова, аби нова. Ном. № 428. Ой хоть він (чоловік) був лихсенький, та на вчесь світ славненький. Гол. I. 89.

Ліхо, ха, с. 1) Б'ѣда несчастье; горе. Не шукай лиха,—само тебе знайде. Чуб. I. 263. Живе баба за д'вером, лиха прикупивши. Ном. № 7506. Аби таницювати вмів, а робити їй лихо навчати. Ном. № 12478. Кожна людина своє лихо носе. Ном. № 1992. Через тебе і я буду у лісі. НВолын. у. Хто не знав закохання, той не знає лиха. Мет. 31. На лихо. На б'ѣду. Вдарити лихом об землю. Страхнуть сь се-

бя горе. Козацтво, ударивши лихом об землю, садило гайдука. Стор. МПр. 126. Лихом занудилось. Охватила сильная тоска. Ліха набіжиш. Б'удеть тебѣ б'ѣда. Сим. 74. Ліха набратись. Испытать горе. Так то й добути, лиха не набравшись! Ном. № 13882. Лихо спітняло. Случилось несчастье. Лихом торгувати. Эксплуатировать несчастье. 2) Зло. З письменних все лихо встает. Ном. № 6042. Піп людей карає, а сам лихо робить. Ном. № 7031. Лихо коїти. Ном. № 2874. Ум. Лихшо, лишенько, лишечко. Оце лишно! Вотъ б'ѣда! Лихшо тяжке! О. 1861. VIII. 3. Зарай мені, дуднику, ни дуду,—нехай своє лишенько забуду! Шевч. 486. Ох мишечко! Хтось іде! Шевч. 281.

Лихові́на, ни, ж. Несчастный случай. Лихово́дити, джу, днш, и. Злодійствовать.

Лихові́на, ни, ж. Тяжелое, б'ѣдственное время. НВолын. у.

Лихо́дій, дія, м. Злодій. Ведено з ним двох лиходійів на смерть. Ев. Л. XXIII. 32.

Лихо́дійка, ки, ж. Злодійка. Желех.

Лихо́дійство, ва, с. Злодійство. Гадючий яд він вивсає лиходійством. К. Іов. 44.

Лихо́ділляниця, ці, ж. Злодійка. Лиша ж вона до церкви, переходить єї чарівниця, лиходілляниця, що лихо робить. Чуб. I. 94.

Лихо́ліття, тя, с. Б'ѣдственное время, худія времена. Як лихоліття було, то прийшов чужоземець татарин і ото вже на Вишгород б'є. ЗЮОР. I. 3. Розказали кобзарі нам про війни і чари, про тяжке лихоліття, про лютий кары. Шевч. 365.

Лихо́манка, ки, ж. Лихорадка. Сама як у лихомані, так і труситься. Кв. I. 15.

Лихо́манне, ку, м. Раст. Gentiana cruciata. ЗЮЗО. I. 124.

Лихо́мбвити, влю, виш, и. Злорѣчить.

Лихороб, ба, м. Злодій. Не можна лихороба (змія) одержати, бо пече таким оним пекельним, гече, дере! Чуб. I. 187.

Лихоробство, ва, с. Злодійство.

Лихосло́в, ва, м. Ругатель, сквернослов. Екатор. у. Слов. Д. Зварн.

Лихосло́вати, влю, виш, и. Сквернословити, бранятись. Мнж. 113. Казав, щоб не їм м'ясного, не лихословими, ходили до церкви. Павлогр. у.

Лихо́та, ти, ж. Злонравіє; задорливість. Піп'юрілочку, випивай смакоту,

бий жінку, вибирав мизоту. Чуб. V. 1100. У Котл. о Даресѣ, который сперва задорно вызывалъ на бой, а затѣмъ испугался болѣе сильнаго противника. Дарес не рад своей мизотѣ. Котл. Ев. II. 19.

Лихтарик, ва, м. Уж. отъ лихтарѣ.

Лихтарний, а, е. Фонарный. Обовде мурі лихтарним світломъ. К. ПС. 39.

Лихтарня, ні, ж.—Лихтарня 1. Сив. 207. З юлови буде лихтарня, з очей буде світарня. Чуб. V. 1120.

Лихтарь, рѣ, м.—Лихтарь. Піддружний казанецъ з-за печі, в лхтарь поставили, несе. Алв. 56 Ум. Лихтарик.

Лихтувати, тую, еш, м. Сгружать часть груза для облегченія судна.

Лихувати, хую, еш, м. Злодѣйствовать.

Лихун, нѣ, м. Лѣнтяй, лежебока. Шух. I. 33.

Лихарія, рі, ж. 1) Рыцарь; рыцарство. 2) Рыцарскій уборъ, рыцарскіе доспѣхи. Чи був у тебе отецъ та мати, що могли тобі таку лихарію дати? Рк. Новц.

Лихарство, ва, с. Рыцарство. Грин. I. 192. Козацькі війни з ляхами, запорожське лихарство,—надами сміливости народові. Правда, 1867 (?), № 37.

Лихарський, а, е. Рыцарскій. Сьогодні остане один з нас лихарської слави, а другий лихарської жести. К. ЧР. 159. Такий же то виріс козак з його хорошии! Що до коня, що до зброї, що до зичаїв лихарських. МВ. II. 59.

Ліхарь, ря, м. Рыцарь. Котл. Ев. V. 52. А тут Михайлик лихарь був. ЗОЮР. I. 3. Громада вибрала ґетьмана—преславною Лободу Івана, лихаря старого. Шевч. 234.

Лихарькуватий, а, е. Съ рыцарскими замашками. Силач козак лихарькуватий. Котл. Ев. V. 46.

Лихарювати, рблю, еш, м. Рыцарствовать.

Лицѣ, цѣ, с. 1) Липо. Гарна, хоч з лица води напитись. Ном. № 8450. До лица. Къ липу. Ном. № 11169. З лиця спасѣти, упасѣти, на лиці упасѣти,—змарніти. Похуďte въ лицѣ. Розжижали матусеньку, таки з лица спала. Мет. 22. Невістка спокорється, а на лиці не змарніла. Ном. № 9899. В лиці мінитися. То краснѣть, то блѣднѣть (о лицѣ). В лиці мінитися, здрісється, труситися. МВ. II. 51. 2) Только во мн. Лица, лиці. Щеки. Як була я молодша,—цілували мене в лица. Пш. Як

сміється було, то на лицах аж ямочки стають. Св. Л. 103. Одним відром зачерпнула, а за другим утонула, нехай щукки їдять руки, а плотиці—лілі лиці. АД. I. 313. 3) Лицевая сторона. Грошам лица нема. Ном. № 11113. Хоч на лице, хоч на виворот, то все однаково. Кобел. у. Одним лицем вода. Сплюшь вода. Мвж. 169. 4) Деревянная матрица узора для набойки холста. Вас. 192. 5) Уляка. Так що, як він і був його, але в його нема ніякого лица, знаків нема. Брацл. у. Ум. Личко, личенько. Бо не дово, чорнобриві, карі оченята, біле личко червоніє, недоово, дівчата. Шевч. 12. Як усаду вишня лйдками рясна,—молоденька дівчинонка на личеньку красна. Чуб. V. 9. Най погляну на ті личка, що палажкотять, на ті очі, очі чорні, що воином горять. Рудан. I. 19. У ваших чоботях шкура на личко поставлена. Лебед. у. Въ Галиціи съ измѣн. удареніємъ: Лично—верхняя сторона нагольного тулупа. Гол. Ох. 18.

Лицемир, ра, м. Лицемеръ. Лицемире, пери війми в себе самого з ока ломаку. Ев. Мт. VII.

Лицемирний, а, е. Лицемерный.

Лицемирно, нар. Лицемерно.

Лицемирство, ва, с. Лицемеріє.

Лицемерствіє, вія, с.—Лицарство. Чи не мож би котрий козак собі слави лихтерствія достати? Мет. 413.

Лицювання, ня, с. Перелицовування.

Лицювати, цюю, еш, м. 1) Перелицовувать. Сім раз відрізали—довга, сім раз лицювали—нова. Ном. № 11139. 2)—Личити. Тобі тобі не лицює. Желех.

Лиціння, ня, с. Ухаживаніє, любезничаніє.

Лицѣтиса, цѣюся, ешся, м. Любезничать, ухаживать. І лицюєся то з тією, то з другою любово. Шевч. 473.

Лич, чі, ж.—Личья. Свині хоч золотое колце утрав, а вона не пойдеть всадити лич у гумно, разві у що шнов. Ном. № 2829.

Личак, кѣ, м. 1) Обувь взъ лыка, лапоть. А постіл личака да й попережас: ой коли ти постіл, то іззиду постіи, ой коли ти личак, то попережу топ-цак. О. 1861. II. 6. Неси, Боже, в чоботях,—дамо личаки. Ном. № 11806. 2) Веревка взъ лыкъ. Вх. Зн. 33. 3) Простолодникъ, простой человекъ. Ходили тоді в кармазинах тільки люде значні да шаблявані, а личаки одягались синьо, зелено, або у ю-

роже'яний цвіт; убоїм носим личакову одержу. Через те козакі дразнять було мицан личаками. К. ЧР. 64.

Личаковий, а, е. Мочальний, лыковий. Убоїм носим личакову одержу. К. ЧР. 64. Скидають личакову драгу свиту. К. ЧР. 70.

Личаний, а, е. Лыковий. Полана пура ли апа, а й без неї тяжко. Ном. № 9759.

Личіна, ня, ж. 1) Маска. 2) Бранное слово: образина. Дивися, пся його личіна. Шевч. 501. Зла личіна. Чортъ. О. 1861. II. 206.

Личити, чить, и. безл. 1) Приличествовать, слѣдовать. Підпережись, як личить у поході. К. Іов. 84. 2) Быть къ лицу, вѣсти. Ці бинди їй дуже личать. Подольск. г.

І. Лічко, ка, с. Ум. отъ лице.

ІІ. Лічка, ка, с. 1) Ум. отъ лико. 2) мн. Лічка. Лапти. Ой у твоєї мамі дубової личка, а в нас двораченьків жовтї черевички. КС. 1883. IV. 906.

Личкований, а, е. 1) Прикрашенный съ виду. Ви думаете, у мене личковина капусто? Скрізь однакова, туленька. 2) Шлифованный. Личкований камінь. Міус. окр.

Личковий, а, б. 1) О матеріяхъ: имѣющей лицо съ двухъ сторонъ. Лубен. у. 2) О людяхъ: двуличный. Лубен. у.

Личкувати, кую, еш, и. 1) Маскировать; скрывать недостатки; прикрывать. Чи й на споді же такі люди, як ото зверху?—А то ж хіба б личкувала? Харьк. Як не личкували лону, то купимо; ось наберіть з-під споду, чи такий буде, як і зверху, гарний. Изюм. у. 2) Выглаживать поверхность (мельничного жернова). Личкує каміням мірошник. Канев. у. 3) Подбирать вещи лицомъ, лучшее къ лучшему.

Личман, на, м. 1) Старший пастухъ, чаще: старшій пастухъ овець. О. 1862. X. 45. Як череді без личмана, так козакам без یتмана. Ном. № 752. Змалечку біля овець. Ось уже років з двадцять, як личманом. 2) Жетонъ, крупное металлическое украшеніе, носимое женщинами на шеѣ. 3) Оплеуха. Дав му личмана. Вх. Зн. 33.

Личний, а, б. Аккуратно сдѣланный. А й личний оін! Зміев. у.

Личця, ця, с. Морда, рыло. Із свинячим личчям та в тиенцине тісто. Ном. № 7595.

Лиш, нар.==Лыше. Нашому маляті лиш смикну коштати. Ном. № 1038. 2)==

Лишень. Гляди лиш! Ном. № 13603. Кете лиш кресало! Шевч. 78. Біжи лиш шовище в Карфагену. Котл. Еп. I. 28.

Лишай, шаю, м. Лышай. Грин. II. 38. У Маруся на щой лишай підкинувся. Кобел. у.

Лишак, ка, м. Название малоросса, живущаго въ горахъ въ Венгріи (но часто употребляемому въ разговорѣ слову лиш). О. 1861. I. 265.

Лишанка, ки, ж. Женщина, оставшая своего мужа. Гі, піти в лишанин. Бросать, бросить мужа. Желех. Вх. Зн. 33.

Лишати, шаю, еш, сов. в. лишити, шіу, шійш, и. Оставлять, оставить, покидать, покинуть. Не ті люди тут живуть, якъ він лишав, ідучи до брата. Грин. I. 290. І вдова мене не лишай, і в поле не бери. Ном. № 2710. Все бери, а мене лиши. Ном. № 9708. Ти мене можеш лишити, а я тебе не лишу ніколи. Федьб. Бійтеся Бога, хазяїне, що ви робите? Лишіть хазяїлку живою! Грин. I. 120.

Лишатися, шаюся, ешся, сов. в. лишитися, шіся, шійся, и. 1) Оставаться, остаться. Наперед не виривайся, а ззаду не лишайся. Ном. № 5862. Лишився, ян на билині,—ян на воді. Оказался въ безпомощномъ состояніи. Ном. № 1851 и 2282. Пішли парубки, лишень шапки видко, лишалися имаровози—поздытаться підко. Чуб. V. 458.

Лішачий, а, е. Лисій. Вх. Лем. 432.

Ліше, нар. Только, лишь, но. Не дивися на уроду, лише на природу. Ном. № 8475. Не вір, мужку, своїм очам, лише мойй повісті. Ном. № 6848.

Лишень, сз. Ка, же. Куди оам! підіть лишень вийтесь! Ном. № 5477. Тривай лишень, Миколу звалиш! Ном. № 5565. Геть лишень до ката! Ном. № 5120. Стривай лишень! Чи чуєш? щось плаче за воротими. Шевч. 101.

Лішенько и лішечко, ка, с. Ум. отъ лико.

Лишір, ра, м. Лышай. Вх. Зн. 33.

Лишіти, ся. См. Лышати, ся.

Лишівка, ки, ж. Раст. *Cantharellus cibarius*. Вх. Лем. 432.

І. Лішка, ки, ж. 1) Нечетъ, нечетное число. Чи чіт, чи лишка? Ном. № 12569. Кв. 2) Излишекъ, лишнее. Діждалась м'ясца, лишку ззіла і завадил. О. 1862. V. 53.

ІІ. Лішка, ки, ж. Лисяца. Вх. Пч. II. 5. Ум. Лишонья, Поносяються жовті ли-

шейки, же їх дозодять панські хортійки. Гол. 3.

І. Лішки, лів, мн. Раст. *Trifolium repens*. ЗЮЗО. І. 170.

ІІ. Лішки, меж. Окриєз на-телять. Мнж. 185.

Лішко, ка, с. Ум. отъ ліхо.

Лішний, ці, ж. Лішекъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварі.

Лішний, я, в=Зайвий. Господи вишній, чи я в тебе лишній. Ном. № 11729.

Лішок, шку, м.=Лішка 2. Мир. Пов. І. 112.

Лішонька, ки, ж. Ум. отъ ІІ лішка.

Ліштвa, ви, ж. 1) Вышивка бѣлыми нитками въ видѣ глади. Чуб. VII. 427. Вас. 193. *Ой чи є де діка пшана, що є поділкаш миттва?* Чуб. V. 165. *А мені хрещена мати миттву вишивала.* Шевч. 461. 2) Обшлага рукавовъ мужской или женской рубахи. Гол. Од. 13, 20, 28. Вообще обшивка, оторочка въ рубахѣ или юбкѣ. 3) Планка. *На шпарках миттва.* НВолын. у. Бокорыя планки въ крышкѣ сундука. Вас. 150. 4) Наличникъ (въ окнахъ, дверяхъ). 5) Продольный брусокъ створчатого окна. Ум. Ліштовна. Вас. 149.

Ліщати, шті, щіш, м. Блестѣть, лосниться. *Молода кора на яблуні аж ліщати.* Черк. у.

Ліщіяца, ці, ж. Раст. *Gipsophila muralis*. ЗЮЗО. І. 124.

Ліб, лоба, м.=Лоб. Пани чубляться, а в мужиків ліб тріщать. Ном. № 1304. *Під носом косить пора, а в лобі ї орать ні на що.* Ном. № 13766.

Ліберія, ріі, ж. 1) (Въ сказкѣ). Царское одяніе. *Царевич тоді став прохати у царя, щоб позволив убратись у його ліберію і поцують на коні по подвір'ю. Царь веліє дати ліберію. Він убрався...* Знзв ліберію, надіє лажманья. Чуб. II. 21, 218. 2) Общая одежда для шляхты, служившей при дворѣ даннаго магната Рѣчи Посполитой. *Увіходить панцерний боярин...* Байда. *Хто ж ти єси? Тебе я отверже бачу, а по твоїй ліберії вважаю, що службу служиши під щитом Острозких.* К. Бай. 30. 3) Ливрея.

Лівак, ка, м. Лѣва (о мужчинѣ). Вх. Зн. 33.

Лівар, ру, м. 1) Ливеръ, орудіе для переліванія жидкостей изъ бочки. Радом. у. 2) Машина съ воротомъ и винтомъ для подымання повозки при смазкѣ. Радом. у.

Лівачка, ки, ж. 1) Лѣва (о женщи-

нѣ). Вх. Зн. 33. 2) Хата по лѣвую сторону сѣнай (у гудуловъ). См. Правачна. Шух. І. 95.

Ліверник, ка, м.=Лірик. Шух. І. 33.

Лівий, а, б. 1) Лѣвый. *Повернувся козаки Нечай на лівую руку, не вискочить Нечай кінч із лядського трупу.* 2)—бій. Въ вышивкѣ: знамена. Шух. І. 154.

Ліваця, ці ж. Лѣвая рука. *Єдиного сына по правіці, друного по лівіці.* Св. Мр. X. 37.

Лівеўтник, ка, м.=Лівак. Вх. Зн. 33. Лівеўтница, ці, ж.=Лівачка. Вх. Зн. 33.

Лівний, а, в. Умѣющій хорошо ловить. *Кіт лівний, хлоп лівний—всюди поживиться.* Ном. № 1257.

Лівобіцький, а, в. Лѣвобережный. *Лівобіцька ї правобіцька Україна—то все один край.* Св. Л. 23.

Ліворуч, нар. 1) Лѣвою рукою. 2) Налѣво.

Лівцун, ца, м.=Лівак. Вх. Зн. 33.

Лівцунка, ки, ж.=Лівачка. Вх. Зн. 33.

Лівші, ші, об. Лѣва. Харьк. *Вона лівша: усе лівою рукою робить, а їсть правою.* Богдох. у.

Лігвіско, ка, с. Постель. Вх. Зн. 33.

Лігвище, ца, с.=Лігвіско. Желех.

Лігво, ва, с. 1) Логовище, логово. *Знай саяня своє лігво.* Ном. № 13463. 2) Постель. *Побрався я до своєю лігва.* Мир. ХРВ. 187.

Лігна, нар. 1) Ложнемъ. *То на полі, то в юсоді лігна не лежали.* Мер. Н. 2) Лігнa. Горизонтально. Шух. І. 74.

Лігарь, ря, м. 1) Каждая изъ двухъ жердей, которыя, при укладкѣ дровъ въ кубическія сажени, владутся на землю, подъ дрова. МУЕ. III. 29. 2) Накатина, каждое изъ бревенъ наката, находящагося подъ деревяннымъ поломъ. Шух. І. 93. См. Леґарь.

Лігерка, ки, ж. Родъ верхней мѣщанской женской одежды.

Лід, леду и льоду, м. Ледъ. *На язичі мід, а під язиком лід.* Ном. № 3055.

Лідниця, ці, ж. Ледникъ. *Та піди, хлопче, до лідниці та уточи меду.* О. 1862. IX. 4.

Ліечка, ки, ж. Ум. отъ лійка.

Ліженько, ліжечко, ка, с. Ум. отъ ліжко.

Ліжко, ка, с. Кровать. *По своєму ліжку простялай ніжку.* Ном. № 9883. *Гість лави не засидить, ліжка не залежить.* Ном. № 11939. *Не на ліжко,—в домовину сиротою ляжку.* Шевч. 27. Ум. **Ліженько, ліжечко.** *Пішов до ліженька,—постілька біленька, а на тій постільці дитинка маленька.* Чуб. V. 687.

Ліжма, нар.=Лігма. Ліжма треба лягти. Сум. 236.

Ліжник, ка, м. Шерстяное одеяло. Чуб. V. 1143. Вас. 172.

Ліжничка, ці, ж. 1) Спальня. 2) Ложь, постель. *Після обіда спровожують обох молодих в коморі на ліжничку, котру дружки стараються зробити як тільки можуть, щоб погано було лежати.* О. 1862. IV. 37.

Лізиво, ва, с. Родъ веревочной лестницы съ желѣзнымъ крючкомъ на концѣ, чтобы лазить по деревьямъ (у бортниковъ и пр.). НВолын. у.

Лізка, ки, ж. 1) Ум. отъ лоза. Желех. 2) Раст. *Salix aurita.* Мнж. 184.

Лізко, ка, с. Ум. отъ лозо.

Лізоб, вж, м. Запруда на подѣ попередъ теченія, въ которой находятся отверстія для помѣщенія въ нихъ вершъ.

Лізонька, ки, ж. Ум. отъ лоза.

Лізти, зу, зеш, га. 1) Лѣзть, ползти. *Гадюка лізе; муха лізе.* Шось лізе вверх по стовбуру. Шевч. 30. **Рачки лізти.** Ползати на четверенькахъ. *Було таке, що рачки ліз.* Котл. Ен. III. 20. *Та вже бим рачки ліз, а своєю доконав.* Ном. № 3338. 2) Влѣзати; вползати во что-либо. *Показує дорожку, а сам в болото лізе.* Ном. 182. *Лізе у воду!* Чуб. I. 142. 3) Лѣзть, стараться проникнуть, надобѣдаться. *Живий до Бога лізе.* Ном. № 2110. *І чою б я ліз туди, куди тобі не треба!* Ном. № 2790. *Лізе сліпичю.* Ном. № 2759.—*в вічі.* Навязываться, надобѣдаться, приставать. *Як сюта у очі лізе.* Ном. № 2757. *Отой мене пече, ріже, що не люблю,—в вічі лізе.* Лис. 4) Влизьвати (о глазахъ, волосахъ). *Аж очі йому роєм лізуть. Коси лізуть.* О. 1862. IX. 115. 5) Вмѣщаться. *Рад би очима їсти, та в пельку не лізе.* Ном. № 12035.

Лій, лѳю, м. Сало овецъ и рогатаго скота; свѣчное сало. *Ні се лій, ні се масло.* Ном. № 7660. *Шкода й лою на лемишку.* Ном. № 7600.

Лійка, ки, ж. 1) Воронка. Вас. 205. Шух. I. 283, 284. 2) Лейка. 3) Въ различныхъ инструментахъ и снарядахъ та

металлическая трубка, въ которую вставляется деревянная ручка, напр., въ лопаткѣ, въ багрѣ и пр. Шух. I. 164, 222, 223. Также въ подсвѣчникѣ та трубка, въ которую вставляется свѣча. Шух. I. 299. Ум. **Лічка.** Харьк.

Лійкуватий, а, в. 1) Воронкообразный. 2) Имѣющий вкусъ лѳю. *Таке якеєсь лійкувате масло.* Черк. у.

Лійці, ців, м. мн. Возжи. Правоб. Левч. 13.

Лік, ку, м. 1) Счетъ, число. *А людей, людей! без ліку.* МВ. 22. *Лічу в неволі дні і ночі і лік забуваю.* Шевч. 548. **Без ліку-міри.** Безчисленное множество. *На морі опрадіні кораблі без ліку-міри стоять собі.* Федьк. **Ліком остатісь.** Остаться такъ немного, что счесть можно. *Усе сімня (з копнелъ) вибірали юробиці—ліком осталоє.* Черк. у. 2) Лѣкарство. *Як дастъ Бог на вік, то найдеться й лік.* Ном. № 8344. *Хто здоров, той ліків не потребує.* Ном. 8345. *Як ножем пробито, то знайдуться ліки, а як закозання,—пропала навіки.* Чуб. V. 3.

Лікарѳенко, ка, м. Синъ лѣкаря.

Лікарів, реза, во. Принадлежащій лѣкарю.

Лікарівна, ки, ж. Дочь лѣкаря.

Лікарка, ки, ж. Лѣкарка. *Не я лікарка, сам Господь лікар.* Чуб. I. 134. Ум. **Лінаронька, лінарочка.**

Лікарня, ні, ж. Больница. Славяно-сербск. у.

Лікарствѳенний, а, в. Лѣкарственный, плѣтительный, имѣющий лѣчебную силу. **Лікарствѳенна горілка.** **Лікарствѳенна вода.** Г. Барв. 339. *Павидю медові і кобій лікарствѳенний.* К. МХ. 24.

І Лікарство, ва, с. Медицинская наука, медицина. *Єзуїти... очились лікарство.* Стор. МПр. 83.

ІІ. Лікарство, ва, с. Лѣкарство. *Лікар з лікарством, а Бог з помічю.* Ном. № 8416.

Лікарський, а, в. Лѣкарскій; врачебный. **Лікарчин, на, не.** Принадлежащій лѣкаркѣ, докторшѣ.

Лікарчук, ка, м. Лѣкарьшка, докторишка.

Лікарь, ря, м. Лѣкарь, врачъ, докторъ. *Добре в світі жити похові, лікарю та котові.* Ном. № 8069. *Не треба здоровим лікарю.* Ев. Мр. II. 17. *Лікарю, вилич себе самого.* Ев. Л. IV. 23.

Лікарювати, рійо, еш, м. Врачевати, займатися ліченням. *Потім її стала вчити і лікарювати.* Шевч. 352.

Лікоть, ета, м.—**Локіть.** Правди на ніготь, а прибавитися на лікоть. *Ном. № 7018. Паночко, чого в вас такий малий лікоть?* *Ном. № 10552. Ум. Літтин. Опущ пішов за долоно, мало не до ліктика.* Г. Барв. 530.

Лілібівий і лілібівий, а, е. Лилейний. Шух. I. 118.

Лілія, лії ж.—**Лилея.**

Лім, лбому, м. 1) Обломки (послѣ ко-
раблекрушенія). *Гараско, на талан і диво, якось до берега прибивсь, чи з ломом він туди заплав, чи звалия верхова прибила?* *Мкр. Г. 7. 2) Валежникъ, буреломъ.* Черк.
У. Шух. I. 178. *Ой піду я в лѣс по дрова та наберу лому.* *Нп. Ломом* називаються боль-
шія дерева (смереки) съ вѣтвями, пона-
валення вдоль границъ земельного участка
вмѣсто огорожи. Шух. I. 75, 189.

Лініввий, а, е. Лѣнвий. *Лініввий двічі ходить, скупий двічі платить.* *Ном. № 4672.*—**овѣс.** Не скоро созрѣваючий овѣс. Черниг. г.—**пирогі** Сырники. Ум. Лім-
вѣвний.

Лініввіти, вію, еш, м. Дѣляться лѣ-
нівмъ. Желех.

Лініво, нар. Лѣнво. *Там ся лініво працює, де пожитку не чую.* *Ном. № 10368.*
Ум. Лінівѣньо.

Лінівство, ва, с. Лѣнность, лѣнь. До-
пикали його за небаліста, за лінівство. *Левци. I. 425. Проніла осінка його за лінівство.* Г. Барв. 500.

Лінітися, ніюся, нішся, м.—**Ліну-
ватися.** При готовій колоді не лінився во-
номъ класти. *Ном. № 4623.*

Лінка, ки, ж. Лѣнвая женщина. Вх. (Желех.).

Лінуватий, а, е. Лѣнвий, довольно
лѣнвий. *Хлопець лінуватий був, малавий.*
Г. Барв. 223.

Ліній, а, е.—**Лянній.** Мене не бу-
дить до кужеля лянного. Гол. I. 191.

Лінійшки, мн. Скатерти? Посадижу
тя за тисові столомки, за лінійчики то-
ненькі і за ясні свѣченьки. Гол. IV. 272.

Ліногѣз, за, м. Лѣнтяй.

Лінобѣ, нкѣ, м. Лѣнь. Через лінок не
йде. Камеуед. у.

Лінощі, шей і шів, ж. мн. Лѣнь, лѣ-
нность. *Левци. I. 194. За лінощами Богу
не молюся, чим я йому сподоблюся?* Чуб.
V. 442.

Лінтюга, гѣ, об. Лѣнтяй, лѣнтяйка.
Ну й лінтюга!—усе б лежач! Харьк. у.

Лінування, ня, с. Лѣнність.

Лінуватися, нѣюся, ешся, м. Лѣ-
нитися. „Поможи, Боже!“—*А ти не лі-
нуєш, небоже!* *Ном. № 9943. Я її щиро
робила, не лінувалася і саужина була.*
МВ. I. 29.

Ліньки, вів, м. мн.—**Лінощі.** Г. Барв.
498. За ліньками нічого не зробив. Харьк. у.

Лінюга, ги, об.—**Лінтюга.** Желех.

Ліпак, кѣ, м. 1) Роботникъ, обмаз-
вающій глиною стѣны. Желех. 2) Пирогъ.
Вх. Зн. 33.

Ліпѣнда, ди, ж. Мазъ для замазки
дереветъ при прививкѣ, древесная за-
мазка: Вх. Зн. 33.

Ліпѣр(ъ), рѣ, м.—**Ліпак.** Желех.

Ліпѣшка, ки, ж. Женищина, которая
дѣласть что-либо изъ тѣста. *Свашка—не
ліпѣшка, шийок не ліпила.* Мнл. 155.

Ліпѣць, пцѣ, м. Хлѣбный шарикъ.
Желех.

Ліпѣти, плію, пиш, м. 1) Лѣпить.
Баба вже вареники ліпить. Левци. I. 447.
Не сяяті юришки ліпѣть. *Ном. № 6054.*
2)—**харький-макогонники.** Говорить вздоръ.
*Ліпи, ліпи харьки-макогонники, поки хто не
скаже годі.* Подольск. г.

Ліпѣця, ці, ж. Раст. *Asperugo pro-*
cumbens.

Ліпѣй, ѣ, 6. Цѣпкій.

Ліплѣнка, ки, ж. Мазанка, хижива
изъ глины, изъ хворосту, облѣпленнаго
глиною.

Ліпнік, кѣ, м.—**Ліпак** 2. Вх. Зн. 33.

Ліпотѣ, тѣ, ж. Красота. *Та не одною
ліпотою Маруся звісна стала всім, а бѣль-
ше розумом своїм.* Греб. 318. *Далеко їй
було до стародавньої ліпоти.* К. ЧР. 99.

Ліпчатися, чѣся, чинся, м. Ліпнуть.
*Ліпчатися тістечко, ліпчатися, не даєть-
ся у руки взятися.* Грин. III. 472.

Ліпш, ліпше, нар. Лучше. *Ой мисти
писати—будуть люде знати: ліпш самому
сісти похитати.* Чуб. V. 630. *Я милою
ліпше люблю, як мама дитину.* Гол. I.
213. Ум. Ліпшеньо.

Ліпшати, шаю, еш, м. Улучшатся,
хорошѣть.

Ліпше. См. Ліпш.

Ліпший, а, е. Лучшій. *Ліпші обоні ла-
ти, ніж твої дороні шати.* Лукаш. *Коли
люде до тебе добрі, а ти будь ліпший.* *Ном.
№ 4441. Ум. Ліпшеньній.*

Ліп'янка, ки, ж.—**Ліплѣнка.** Од-

твори, мати, ліп'янку, ведемо ті міщанку.
Гол. IV. 364.

Ліра, рж, ж. 1) Ліра. 2) Музикальний струнний інструмент, вь которомъ звукъ вызиваетъ смичекъ вь видѣ круга, вправлений внутрь ліри и вращающийся какъ колесо, притяеъ исполнителъ перебираетъ пальцами по клавишамъ. См. ЗЮЗО. I. 315.

Ліри́ст, та, м.—Лірни́к. Дуже гарний ліри́ст. Харьк.

Лірик, ка, м. Лирик, лирический поетъ. Всі лірики об'являються змолоду. К. Гр. Кв. 17.

Лірика, ки, ж. Лирика, лирическая поезія. Скавав, що я є лірици з кожним мімечки́м поетом ліри́тисъ можу. Федьк. Пов. XIII.

Ліри́чний, а, в. Лирический. Не треба ліричному поетові великої словесної науки, щоб лаяти морові всю красоту душі своєї. К. Гр. Кв. 17.

Лірни́к, ка, м. Играющий на лірі. Сидіти лірни́ки та грали по шелягу за тачею. Шевч. 565.

Лірни́ків, кова, во. Приналежачий лірни́ку.

Лірни́цький, а, в. Относящийся, свойственный лірни́ку. Левиц. Пов. 115.

Ліс, су, м. Лѣсъ. Кривого дерева в лісі найбільше. Ном. № 2454. В ліс дроз не воляти. Ном. № 1456. Ум. Ліси́, лісонько, лісбон. За темними лісоньками плаче діва сізоньками. Чуб. V. 187. Прилетіла зозуленька з темною лісочку, сіла, пала, закувала в зеленім садочку. Чуб. III. 164. Ув. Лісище. Ви, ліси-лісища, ви, бори-борища. Чуб. I. 135.

Ліса, ом, ж. 1) Плетень взъ лозы. Чуб. VII. 392. Звір лісу пролама та в хліб уберется. ЧГВ. 1853. 61. 2) Камышевая изгородь между двумя котцями. См. Нотець. Браун. 15. 3) Рѣшетка изъ деревянныхъ палочекъ, находящаяся вь сушильнѣ для овощей,—на нее насыпаются фрукты. См. Озниця. Шух. I. 110. Ум. Лі́са, лісочка.

Ліси́стий, а, в. Лісистый.

Ліси́ця, ці, ж.—Лісу́нка? Шух. I. 43.

Ліси́ще, ща, м. Ув. отъ ліс.

Лі́ска, ки, ж. 1) Ум. отъ ліса. Усі двори лісками обгороджені. Черном. Прилетіла зозуля і сіла на лісі. Грин. III. 588. 2) Ворота, сплетення какъ плетени. Отверстий, мати, ліску, ведемо ті неистку. Гол. IV. 332. 3) Рыболовная плетенка. Угор. 4) Орѣшникъ. Ліски в сьому лісі ба-

гато. Харьк. у. 5) Прутъ, палеа. Стоїть лісочка, на тій лісоці ні сучечка, ні болячечки. Ном. стр. 296. № 209. 6) Извѣстное пространство земли (на огородахъ, у землекопцовъ и пр.). А як у насъ грабати землю катили,—від ліски, чи ні? 7) Rast. Corylus avellana. Лв. 98. Ум. Лісочна.

Лісо́вий, а, в. Изъ орѣшника. Вирізає лісову паличку. Харьк. у. Лісовий оріє. Желех. Заморозу куринь лісовий. Щог. Сл. 58.

Лісогрі́в, за, м. Ящуръ, Muoxus avellanarius. Вх. Пч. II. 6.

Лісо́тұха, хи, ж. Иволга. Константиногр. у.

Лісо́у́ля, ки, ж. Ум. отъ лісо́уля.

Лісо́уля, лі, ж.—Лісогрі́в. Вх. Пч. II. 6. Ум. Лісо́у́ля.

Лісо́ній, а, в. Лѣсной. У темряві лісне звір'є блукає. К. Псалт. 237.

Лісн́и́ця, ці, ж. Лѣсная груша или яблочно. Угор.

Лісн́и́чий, чого, м. Лѣсничій. Бувесь лісничим, а тепер нічим. Чуб. I. 271. Плаче бідне... А москалям байдуже,—минули. Воно й добре, та на лихо лісничі почувли. Шевч. 87.

Лісн́и́чий, ки, ж. Жена лѣсничого.

Лісо́б, нар. Много лѣсовъ. У нас лісо. Полт. у.

Лісо́вий, а, в. 1) Лѣсной. Лісова звірина. Лісові люди. По народнихъ повѣр'яхъ—обросшая шерстю особая порода людей, живущая исключительно вь лѣсахъ. Чуб. I. 211. См. Лісун. 2)—вого, м. Лѣсной сторожъ.

Лісо́вий, ка, м. 1) Житель лѣсовъ НВолын. у. Може він поїхав до казаків лісо́ви́к. Левиц. I. 198. 2) Лѣсникъ, лѣсной сторожъ. Скінається до лісо́вика: нащо ти мою корову замлів? вона не була в шкоді. Новомоск. у. 3) Лѣшій. Чуб. I. 191.

Лісо́ві́на, ни, ж. Лѣсное дерево. Каменец. у.

Лісо́к, скá, лісонько, ка, лісбон, чка, м. Ум. отъ ліс.

Лісо́чка, ки, ж. Ум. отъ лі́ска.

Лісу́н, на, м. По народн. повѣр'яхъ—человѣкообразное существо, живущее вь лѣсу. Лісун таки як чоловік, тільки в його нема тіні... В його й жінка є. Лісу́н (также полісу́н)—богъ вологовъ, заботящийся объ ихъ прокормленіи; кромѣ того без його ярмарка ніколи не буде, він на все ціну

зводити. Грин. Изъ усть. 13, 10—11. См. Лисові люди.

Лісу́нка, ки, ж. Жена лісуна. Грин. Изъ усть. 13.

Літ, ту, м. Полетъ, летъ. Цей і на літу хапа. Ном. № 5720.

Літавець, вці, м. Метеоръ, который народъ считаетъ за нечистаго духа, летающаго въ видѣ огненнаго змѣя.

Літави́ця, ці, ж. Сказочное женское существо, соблазняющее молодыхъ мужей. Желех. *Моя літавиця піналась*. Млак. 105.

Літа́вка, ки, ж. — Літайка. Вх. Лем. 432.

Літайка, ки, ж. — Мотелик. Вх. Уг. 250.

Літайча́, ча́ти, с. Маленькая бабочка. Ух. Уг. 250.

Літа́ння, ня, с. Летаніе. *Ой шля, сизі юлубоньки, на високе літання*. Мет. *Повчу я молодихъ орлят літання*. К. МБ. XI. 146. Ум. Літаннячко.

Літа́нья, нѣ, ж. Литанія, молебствіе. *Літанья співає*. Шевч.

Літа́ти, та́ю, аш, а. 1) Летать, носиться по воздуху. *Літа орел, літа сизий попід небесами*. Шевч. 155. *Хто високо літає, той низько сідає*. Ном. № 2554. *Думка ген-ген літає*. Ном. № 8270. 2) Быстро бѣгать. *Літає по полю, як наві-жений*.

Літепּلعכו, ка, с. Ум. отъ літепло.

Літепּлий, а, в. Теплый. *Літепла вода*. Літепле молоко. Шух. I. 141.

Літепло, ла, с. Теплая вода. Вас. 169. *Начерпай води холодної і постав на огонь, згорій літепла, промий мої смертельні рани*. Ум. Літепּلعכו.

Літе́ра, ри, ж. Буква. Левин. I. 243.

Літе́рат, та, м. Литераторъ, писатель.

Літе́ра́тура, ри, ж. Литература. *Виставимо, миле браття, на високостяхъ науки й літератури наше національне знамено*. К. ХП. 133. *Українська література*. К. ХП. 124.

Літе́ра́турний, а, в. Литературный. *Літературна мова*. О. 1861. I. 319. *Літературні твори*. К. ХП. 38. *Літературні робітники*. К. ХП. 124.

Літе́рний віз. Возъ, приспособленный для возки сноповъ.

Літе́рняк, ка, м. — Літерный віз. *А попереди всіхъ іде віз-літерняк чорними золотами. Так подоявне звуть граблясті вози, що споді возити*. Св. Л. 187.

Літе́чко, ка, с. Ум. отъ літо.

Літи́ти, лічу, тин, а. Оплодотворять. *Бувай королю літит*. Желех.

Літи́тися, чуся, ти́шся, а. Бѣгаться, быть въ расходѣ (о коровахъ). Вх. Пч. 5.

Лі́тком, нар. Лѣтомъ. *Літком немає Мотрі дома*. Мир. ХРВ. 25.

Лі́тіюб, нар. Прошлый годъ. Вх. Зн. 33.

Лі́тішний, а, в. — Літошний. Вх. Зн. 33. Желех.

Лі́тненький, а, в. Ум. отъ літній. Желех.

Лі́тні́к, ка, м. 1) Родъ верхней женской лѣтней одежды изъ легкой матеріи. Гол. Од. 24. 51. 2) Лѣтняя юбка изъ шерстяной матеріи. Чуб. VII. 429. Kolb. I. 45. *Сидить баба в літнику*. Чуб. III. 164.

Лі́тниця, ці, ж. — Літникъ 2. Полт. г.

Лі́тній, я, в. 1) Лѣтній. *А в дѣчинні словці як літнєє сонце*. Чуб. V. 890. *Літньої пори, тихими та теплыми ночами*. МВ. II. 12. 2) Въ лѣтахъ; пожилой. *Це коні літні*. НВолын. у. *Вона була вже літня бабуся*. Перелес. у. *Уже Янасові двадцять років минуло*. *Парубок літній*. Мир. ХРВ. 89. 3) Тепловатый. *Вода ледь літня*. Ум. Літненький.

Лі́тня́, ка, м. Лѣтняя дорога. Конот. у. Лі́тня́ча, ки, ж. — Літний 1. Полт. г.

Лі́то, та, с. 1) Лѣто. *Літо на зиму робить*. Ном. № 556. *Летить літо як на крилахъ*. Ном. № 550. *Я дав би дві зими за одно літо*. Ном. № 656. *У-літі, у-літну*. Лѣто-ть. *Діти, діти! добре з вами в-літі, а зімувати — то гурювати*. Ном. № 557. *Скинеш оком по тому степу, що каліси у-літку пишною травою зеленів*. Дещо. 34. 2) мн. Лѣта, годы. *Пішли мої літа, як вітри кругъ світа*. Ном. № 2055. *Уживай світа, поки служать літа*. Ном. № 5931. *Не знала я роскоші, — вже й літа минують*. Мет. 106. *Чимало літ перевернулось, води чимало утекло*. Шевч. 106. *Там деє милий чорнобривий по полю гуляв, а я плачу, літа трачу, його виглядаю*. Шевч. 17. *Не маю од роду той царь до своїхъ старихъ літ дітей*. Рудч. Ск. I. 115. *Довелось їй на старости літахъ збідніти*. Федьв. *Меншій сестра літ не доросла*. Мет. 32. *Дочка єдина була в його літ дванадцяти*. Св. Л. VIII. 41. *Кохала козаченька два літі, — сама зосталась у світі*. Мет. 47. *Дійти літ*. *Вироста. Як дійшли вона літ своїхъ, то я без клопоту хліб їла*. МВ. II. 19. *На літа. Лѣтами, по лѣтамъ*. *В старости беруть двохъ родичів молодію, на літа не*

молодик. Грин. III. 531. На літі (бути). Быть взрослым. Ты на літі і Ярина зріє. Шевч. 245. 3 літ вийти (кому). Быть уже не въ тѣхъ лѣтахъ, когда... Роди, бабо, дитину, коли бабі з літ вийшло. Ном. № 6468. 3) Сѣмя самца. Корова бере літо від буяя. Желех. Ум. Літечно, літно. Любив же я дівчиноньку та не літечко—два. Чуб. V. 74. ...Літечко мое святе минуло хмарою. Шевч. 584. Кобис, мамко, осідла-ла коні вороненькі, може би я та здоюня літа молоденькі. Лишень коні вороненькі ноні утомили, літок моїх молоденьких та не здоюни. Шух. I. 199.

Літовище, ша, с. 1) Мѣсто и время лѣтнаго перебування въ горахъ гуцульскаго скота. Шух. I. 197. 2) Слой древесины, опредѣляющій возрастъ дерева. НВолын. у.

Літом, нар.—Літком. Панська ласка літом зріє. Ном. № 1201.

І. Літопис, са, м. Літописецъ. Буде їх слава славна поміж земляками, поміж літописами, поміж усіма розумними головами. К. ЧР. 412.

II. Літопис, су, м. Літопись.

Літописний, а, в. Літописный. Читали про ту незгоду літописню скрижалою, написану слозами і кров'ю. Стор. МПр. 64.

Літопис, сі, ж.—II Літопис. К. ЧР. 104.

Літопровд, ду, м. День 1 сентября. Харьк.

Літбка ки, ж. 1) Лѣстница. Желех. 2) Дроби́на у вбзі. Вх. Лем. 432. См. Літра. Літброслий, а, в. Однолѣтній? Тепер там (де був лїс) лани і проміж нашині пні чорніють та де-де дубки літорослі, або старі голігати. Св. Л. 306.

Літброс, ту, м.—Літоросток. Вх. Зн. 33.

Літбросток, тва, м. Однолѣтній побігъ. Каменец. у.

Літошній, я, а. 1) Лѣтній. Літошній день дуже довгий. Харьк. у. 2) Проплогодній. Треба, як літошнього снігу. Ном. № 13692. 3) Літошній. Въ лѣтахъ, немолодой. Та він уже чоловік літошній, по-живе таки на світі! Новоомск. у.

Літошок, шва, м. Годовалый. Телят своголітніх одинацять, літошків шість.

Літра, рі, ж. Переносная лѣстница обывочевная. Шух. I. 104.

Літувати, тую, вш, м. Проводить лѣто. Де літував, там було й зімувати. Ном. № 2714. Під стріхою літечко літу-

вала. Нп. Ми з товаром жадне літо літуємо на хуторі. Харьк. Де тося пасіка літувала торік? Харьк.

Літуватися, туюся, ешся, м.—Літувати. Копстант. у.

Літуган, на, м. ? Я вігварь-літмоган. Лавр. 77.

Ліхтарня, ні, ж. 1) Фонарь. Федьк. III. 165. 2) Въ церковномъ зданіи: плиндрическая башенка, на которой покриває глава церкви. Шух. I. 115—117.

Ліхтарь, ра, м. 1) Ліхтарня. 2) Подсвѣчникъ. Левиц. I. 506. О. 1861. I. Слов.

Лічба, бй, ж. Счетъ, исчисленіе. Такий вірний, як лічба жидівська. Ном. № 13829. Он бачиш, по-за зорями ще зорі... Нема їм лічби. Г. Варв. 358. Чи є лічба твоїм неправдам лютиям? К. Іов. 48. Не лічбою. Безъ счета. Бере гроші не лічбою. АД. I. 278. Дам ті срібла не ваюю, дам ті злата не лічбою. АД. I. 297.

Лічений, а, в. 1) Считанный. Вовк і лічене запає. Ном. № 11104. 2) Лѣченный. На ліченому коні не наїздишся. Ном. № 5249.

Лічилька, ки, ж. Во время игры въ кузьмирки дѣти становятся рядомъ или въ кружокъ, а одинъ выходитъ изъ ряда и, указывая пальцемъ на каждого, начинають считать (лічити), произнося при этомъ по слову изъ особыхъ фразъ, которыя и называются лічильками. На кого упадетъ послѣднее слово, тотъ выходитъ. Лічильки, як у кузьмерки траються: а) Одіян, друтіян, тройцян, царцян, падан, ладан, сукман, дукман, дівен, дикаса. б) Біла вода з винограду до самого спадку, нема попа, нема дяка, не буде й порядку. Чорненкі боти тишли до роботи в красній китайці... Прикусіте пам'яті! Ів. 49—51.

Лічильник, ка, м. Счетчикъ. Я такий собі лічильник, що й досі ще тій сорочківці грошей не налічив. Лебед. у.

Лічильниця, ці, ж. Счетчица. Я така лічильниця, що й не полічу, сама. Лебед. у.

Лічити, чу, чш, м. 1) Считати. Лічу в неволі дні і ночі і як забуваю. Шевч. 548. Де гроші лічать, там не пхайсь. Ном. № 5863. 2) Лѣчить. Лічили, лічили, поки й безталанну в труну положили. Шевч. 330.

Лічитися, чься, чшся, м. 1) Считаться. 2) Лѣчиться. Я буду лічитись дома. Левиц. Пов. 112.

Лічіння, ня, с. Счетъ. Як на моє лі-

чиння, то він належав (въ больницѣ) тільки на дванадцять карбованців. Лебед. у.

Лічмѣ, нар. Счетомъ.

Лічозір, збра, м. Звѣздочетъ. О. 1861.

І. Слов. Въ переносномъ смыслѣ: бездомный бродяга (по почамъ звѣзды считающий)? Се не лічозір, не пройдишати який небудь, се газяїн добрий, що з срібною кубка своїх юстей почастиує. МВ. II. 122.

Ліщаниця, ці, ж.—Ліщина. Желех.

Ба, чому то ліщанице, така не вродлива? Зима була студенька, мене зморозила. Гол. II. 425.

Ліщаник, ка, м.—Ліщина. Желех.

Ліщобник, ка, м. Орѣшникъ. Сумск. у.

Ліщина, ни, ж. Орѣшникъ, Coryllus Avelana L. Ой іай, іай, шумить іай, зашуміла ліщина. Чуб. V. 111. Куці зеленої ліщини. Левиц. Ум. Ліщинна, ліщинонька, ліщиночка. Ти б пішов та ліщинки де заробиє гряджол, огород би обгородили. Г. Барв. 291. Зашуміла ліщиненька. Чуб. V. 289. Сирова ліщиночка, чом не юриш, тільки куришся? Чуб. V. 812.

Лія, лі, ж.—Лей. Лія іде. Вх. Лем. 432.

Ляний, а, в. Ляной. Ляной ку-желеді прости. Чуб. V. 712. Поший мені, мати, ляную сорочку. Чуб. V. 261.

Ляїти, ляю, лєш, м. Лить. Нащо в курницю воду ляїти, коли вона і так повна? Ном. № 1455. Кулі ляїти. Вратъ; боїться. Кулі лє. Ном. № 6939.

Ляїтєся, ляїєся, лєшєся, м. Литься. По личеньку слюзи лютьєся. Чуб. V. 526.

Лоб, лбба, м.—Ліб. Чужий лоб скубши, треба й свого наставити. Ном. № Ні з тою, ні з сього бери за лоб один другого. Ном. № 3517. Ум. Лббин, лббичон, лббон, лббчон. А які твої тєлєта?—На лобку лєсинка, на шийці лотузочка. Ном. № 12841. Ой ти, котку-коточку, сиренький лобочку. КС. 1893. VII. 82. Ув. Лббще.

Лбба, би, м. Волъ съ большимъ лбомъ и расходящимися рогами. КС. 1898. VII. 46.

Лобанецъ, нця, м. Иностранная золотая монета. То не червінці, а лобанці. Змiev. у.

Лобань, нѣ, м. Съ большимъ лбомъ.

Лббас, св, м. 1) Съ большимъ лбомъ. 2) Тупица, остолопъ. Ото ще дурний лббас! Нічого до пуття не зробить. Харьк. г.

Лобатий, а, в. Имѣющий большой лобъ. Світликъ лобата, а свата юрбата. Маркев 131. Ум. Лобатенький.

Лобідка, ки, ж. Ум. отъ лобода. ЗЮЗО. I. 113.

Лобкб, кѣ, м. Лобастый человекъ, человекъ съ большимъ лбомъ. У мою батька був великий лоб, так його і прозвали лобком. Екатор. у. (Залюбовск.).

Лобовий, ѣ, б. Лобный. Лобова кісточка. Кв. П. 132.

Лобогрійка, ки, ж. Шуточное название примитивнаго устройства жатвенной машины, очень тяжелой въ работѣ. Херс.

Лободѣ, ді, ж. Раст. а) Лебеда. Atriplex hortensis L. б)—дiна—собача, Chenopodium album. ЗЮЗО. I. 116. Бував лобода свиняча, лобода біла, червона. Харьк. у. Ум. Лобідна, лоббдєнна, лоббдочка. Желех.

Лободіна, ни, ж. Стебель лебеды. По городу ходила, лободину зломла. Нп. Живе, як сороки на лободині. Ном. № 2115.

Лоббдочка, ки, ж. Ум. отъ лобода.

Лободіний, а, в. Изъ лободі. Желех. Листя лободяне.

Лоббдѣнка, ки, ж. Родъ каши изъ пшена и молодой лебеды съ свинымъ саломъ. Маркев. 156.

Лобов, за, м.—Лобуръ. Вх. Лем. 432.

Лоббк, бкѣ, м. Ум. отъ лоб.

Лоббчок, чека, м. Ум. отъ лоб.

Лобузіння, ня, с. Растенія, остающіся отъ лѣтнихъ огороднихъ овощей. Позирібай лобузіння на городі. Харьк. г.

Лобурисько, ка, м. Ув. отъ лобуръ.

Лббурка, ки, ж. См. значеніє лобуръ по отношенію къ женщинѣ.

Лобурчѣ, чѣти, с.? Ой дiгчата лобурчата, де ваш розум дiєся? Канев. у.

Лббуръ, ри, м. Неотеса, болвагъ, грубый человекъ, дубина. Харьк. Ув. Лобурѣна. Г. Барв. 240. Лобурисько.

Лбвонький, а, в. Ум. отъ ловкий.

Ловѣцтво, ва, с. Охотничій промыселъ. Желех.

Ловѣць, вцѣ, м. 1) Ловець, охотникъ. На ловця і звiр біжить. Ном. № 9940.

2) Садовничье орудіє для сниманія фруктовъ съ дерева. Ум. Лбвчин.

Ловѣцький, а, в. Охотничій, ловецкій. За лаштунками чутно ловецькі роги. Стор. II. 218. Сплітають сіть ловецькую на нас. К. ПС. 85.

Лбвъ, вiв, м. мн. Ловля; охота, звѣриная ловля. Біда тій курці, що на ній сокола запровають на лови. Ном. № 1301. Ой пішло два паничі на лови, надибало дві паничі в зеленій дiброві.

Ловітва, ви, ж. Ловля. *На ловитву з бацачами засів потай миру.* К. Псал. 21.

Ловіти, влію, виш, іа. 1) Ловить, уловлять. *Ловили, ловили та й піймали сома.* Ном. № 1827. *І рече до Симона Ісус: Не лякайся, від нині людей ловитимеш.* Єв. Л. V-10. 2) Гази, витрішки ловіти. Ротозійничать. Ном. № 10924. Г. Барв. 388. 3) Дрімаки ловіти. Дрожать отъ холода. Ном. № 649. 4) Мійони, окуні ловіти. Дремать. Ном. № 11321. *Хто слушає, а хто і окуні ловить.* Кв. 5) Ловіти білі метелки. Забавляться какъ дитя, ротозійничать. Ном. № 6260. 6) Ловіти вітра. Преслѣдовать что либо несбыточное. Ном. № 10928.

Ловітися, вліюся, вишюся, іа. 1) Ловитися. *Лови рибку, як ловитися.* Ном. № 5920. *Оттака ловись! Оттака ловися!* Вотъ те на! Вотъ такъ исторія! Етакая бѣда! *За правду б'ють, за брехню віри не дають.* *Оттака ловися!* О. 1861. III. 100. 2) Соединяться, сходиться. *Заднюго стороною притикає побій (= криша) до осмичини, де ловитися (сходиться) з такими ж побоями, поставленими на сусідній крилах (у церковній будівлі).* Шух. I. 118. 3) О молькѣ: створаживаться. Шух. I. 213.

Ловіще, ща, с. Мѣсто для охоты.

Ловіиво, ва, с. Ловля, ловитва. Мнж. 184.

Ловіння, ня, с. Ловъ, ловля. *До ловіння пшениця краще ніжъ жито.* Канев. у.

Ловка, ки, ж. Добыча. *Ловча вовк ловку, поки й сам піймався.* Ном. № 4093.

Ловкий, а, е. Хорошій; красивый; вкусный. *Ловка пісня.* Зміев. у. *Ловка квіточка.* Зміев. у. *Ловкий борщ.* Сосниц. у. Ум. Ловкеньний, ловенький. *А були (поросятка) одно в одно, такі ловенькі.* Г. Барв. 244.

Ловко, нар. Хорошо; красиво.

Ловний, а, е=Лівний. Харьк.

Ловранкувати, кую, еш, іа. Поддничать. Угор.

Ловранок, ну, м. Поддникъ. Угор.

Ловучий, а, е. 1) Умѣющий ловить. 2)=Ловецький. *Ловецький посуд.* О. 1862. III. 63.

Ловчий, чого, м. 1) Ловчий. *Спаслися ми, як птички з клітки, як з сіті ловчого тірматі.* К. Псал. 292. 2) Ловитель (сказано было о ловившихъ убѣжавшихъ рекрутъ).

Ловчик, ка, м. Ум. отъ ловець. Желех.

Логата, жи, ж. Родъ каші изъ дѣль-

ныхъ веревъ обдврного ячменя, иногда съ прибавкой гороха, варящейся съ саломъ или постнымъ масломъ. Каменец. у. О. 1861. XI. Свид. 61. Шух. I. 142. *Зразу їли лозату, а як ся запомали, без вечері ялям.* Ном. № 10833.

Логво, ва, с.=Лігво. *Недалеко од зміевого лова.* Грин. II. 235. *Я застав його на логі.* НВолын. у.

Лоба, ги, ж. Животное, лежащее на днѣ въ морѣ. Желех.—*Ой ти, мила дочко, та де твої лиця?—Ой то мої лиця їст в морі платица,—та най нелюб не чулу!*—*Ой ти, моя дочко, та де твої ноги?—Ой то мої ноги їд'я в морі лоні,—та най нелюб не схожає!* ЗЮЗО. II. 528.

Логія, на, м. 1) Упавшее или сломенное бурей дерево. Вх. Зн. 33. 2) Лежебока, лѣвтай. Вх. Зн.

Лодарь, ря, м. и пр.=Ледарь и пр.

Лодва, ви, ж. Доска. *Спит на юмиз лодвах.* Вх. Зн. 33. *Ослин, зроблений з лодів.* Шух. I. 97, 95.

Лодді, дів, ж. мн.=Лодж. Черниг. у.

Лодя, ді, ж. Вымощенное мѣсто подъ наружнымъ колесомъ воданой мельницы. *Перед лотоками робиться лодя, щоб вода не підмивала лотоків.*

Лодак, ка, м. Водяная пловучая мельница (на лодкахъ). Полт. и Черниг. т.

Лож, жі, ж. Ложка, прикладъ ружья. Шух. I. 229.

Ложка, жі, ж. Постель, ложе. *Вдовиченко буде на білій ложі лежати.* Чуб. V. 697. *Милою ложка—міх та роюжка,—то мені постіль южка.* Чуб. V. 21. *Сонце ся в ложі купає.* Солнце зашло. Ном. № 598.

Ложко, жа, с.=Ложка. *Іде Мариня до ложка.* О. 1862. IV. 37. *Марусенька ходить, ясе біле ложе стеле.* Рв. Макс. *Панського ложка.* Знатнаго рода. *Неправого ложка.* Незаконнорожденный. Желех.

Ложечка, ки, ж. 1) Ум. отъ ложка.

2) мн. Ложечий. Родъ дѣтской игры, въ которой „мать“ наказываетъ будто-бы провинившагося въ немѣти ложекъ, а послѣдній долуженъ убѣжать извѣстнымъ образомъ отъ наказанія. Ив. 64.

Ложечник, ка, м. 1) Ложечный мастеръ. 2) Футляръ для ложки, носившійся запорожцами у пояса. *Підперезували вони шкуротаним поясом і прив'язували до його гаман... з кресалом і зубкою, швайку,—часом наладити зброю і ложечник з ложкою.* Стор. П. 181.

Ложисько, ка, с. Мѣсто, послѣдъ (у родильницы), Расапта.

Ложити, жу́, жиш, и. Класть. *Батько цілує лоб і ложить на столі.* Грин. III. 423. *Діток спати ложити.* Мир. ХРВ. 126. *Копре дерево усохле, то не можна його ложити, щоб сад не всихав.* Чуб. I. 77. *Я за свиту карбованця ложу.* Мир. ХРВ. 195.

Ложитися, жу́ся, жишся, и. Ложиться. *Білу постіль стелила, сама ся спати ложила.* Чуб. V. 98.

Ложка, ки, ж. Ложер. *Коли мед, то її ложкою.* Ном. № 4849. *Його і в ложці не піймаши.* (Очень увертливъ). Ном. № 3022. *Прими́й би,—в ложці води утопи.* (Такъ сильно ненавидить). Ном. № 3434. Ум. **Ложечна.** *Я твоїй мамині не вложу: помію лавочки—не біло, помію ложечки—не чисто.* Чуб. V. 692.

Ложкаръ, ра́, м.—Ложечникъ I.

Ложкомій, мій, м. 1) Мови́й ложки. 2) Блюдолизъ. Котл. Ен. V. 49.

Ложок, же́а, м. Сухое русло. Любечъ.

Ложник, ка, м.—Ліжник. Гол. Од. 82.

Ложниця, ці, ж. Спальня. (Молоду) в ложницю повели. К. Бай. 35.

Лоза́, зі́, ж. 1) Раст. лоза. *Їж, козо, лозу, коли сіна немає.* Ном. № 2410. *Люде нутися, як ті лози, куди вітер віє.* Шевч. 80. 2)—цареградська. Раст. *Elaeagnus hortensis.* ЗЮЗО. I. 121. 3) Розга. 4) Весенняя хоровадная игра, въ которой играючіе становлять в ключ, съ одного конца котораго двѣ дѣвушки поднимають руки, подъ которыми пробѣгаетъ крайняя играющая противоположнаго конца и тягне за собою увѣсь ключ, при чемъ поются принадлежачи этой игръ пѣсни. Такая-же точно игры (но съ другими пѣснями)—въ смородину и ключ. (Лубен. у.). Мил. 53. **Плесті лозу**—варіація этой игры въ Переяс. у. КС. 1887. VI. 480. 5) **Довга лоза́.** Игра, подобная чехардѣ, описанная у Чуб. III. 105, IV. 66, КС. 1887. VI. 480. Ум. **Лізна (лѣзна), лізо́нька** (Маркев. 132), (**лѣзо́нька**),—За пустими лізо́ньками біжить річка стручками. Чуб. V. 187.

Лозанки, нок, ж. Розги. Ном. № 975.

Лозина, ни, ж. Стебель лозы. *Берегом, бережиною забуве хустку під лозиною.* Чуб. V. 106. Ум. **Лозинка, лозіночка.**

Лозиння, ни, с. соб. Лоза. Ув. **Лозиня́чка.**

Лозіночка, ки, ж. Ум. отъ лозина.

Лозиня́к, ка́, м. Пт. 1) Пѣночка обыкновенная. Вх. Уг. 250. 2) Порода соловья. *Lusciola philomela.* Вх. Лем. 432. Ум. **Лозиня́чок.**

Лозиня́чка, ча, с. соб. Ув. отъ лозиня.

Лозівка, еи, ж. Пт. *Sylvia palustris.* Вх. Пч. II. 14.

Лѣзниця, ці, ж. Родъ примитивной плодосушилки. Хотин. у.

Лозовець, вця, м.—Лозівка. Вх. Пч. II. 14.

Лозовий, а, о. Сдѣланный изъ лозы.

Лѣза, ві, ж. дѣтск. Ложка. О. 1861. IX. 119.

Лозиня́к, ка́, м. Корзинка изъ лозы.

Лойга, лоб, іш, и. Смазывать жиромъ. Желех.

Лойовий, а́, о. Сальный, сдѣланный изъ свѣчнаго сала. *Лойова свічка. Лойове світло.* Константиногр. у.

Лойок, лойеу́, м. 1) Ум. отъ лій. *Як нойи в лойку, то й губа в лойку.* Ном. 2) Раст. *Ajuga genevensis.* ЗЮЗО. I. 110.

Лѣйтра, вѣ, ж.—Драбина (въ повозкѣ).

Лейтра́к, ка́, м. Повозка, телѣга. К. МВ. X. 17.

Лѣки, ків, м. мн. Локоны. Заер.

Лѣкіть, втя, м. 1) Локоть (часть руки). *Близько лѣкіть, та не вкусиш.* Ном. № 5395. 2) Мѣра длины, раньше равнявшаяся третьей части сажня, какъ видно изъ слѣд.: *Пятдесять и сѣмь локтей вдовжъ, а вищиръ тридцять и сѣмь локтей, що чинить дев'ятнадцять сажней вдовжъ, а вищиръ дванадцять сажней и локоть.* (Отрывки изъ Лѣтоп. Мгарск. мон. КС. 1889 IV. 41). Въ соврем. употребленіи это мѣра, соотвѣтствующая дланѣ руки отъ локтя до конца средняго пальца. *Хто з вас журишишсь може прибавити до зросту свого один лѣкіть?* Еп. Л. XII. 25. *Ой дам тобі... лѣкіть полотениця.* Чуб. V. 504.

Локомоті́ва, ви, ж. Паровозъ, локомотивъ. *Локомотива свище там.* Млаз. 109.

Лоптати, ечу́, чеш, и.—Лоптати. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Локтевий, а́, о. Локтевой.

Лѣкша, ші́, ж. Лапша. *Локишу кришати.* Г. Барв. 3. Ум. **Лѣшешенька, лѣшечка.**

Лѣшешня, ни, ж.—Лѣкша. *Свилячу голову до хрїну і локишину на переми́ну.* Котл. Ен. I. 18. Ум. **Лѣшешинка.** Харьк. г.

Локшѣти, шу́, шіш, и. 1) Рѣзать на мелкіе куски. 2) Бить; рубить. *Так в міві*

сильно їх ложили. Котл. Ен. VI. 32. Як назбилося людей!.. Хто з сокирою, хто з цінком, хто з вилами, а жінки з кочергами,—давай ложити того вояка. Чуб. П. 117.

Лолотіти, чу́, та́ш, и. Клокотать при теченні, шуміть. Там так лолотить (вода), аж луна в уші б'є. Лубен. у.

Лом, ма, м. Ломъ (жельзное орудіє).

Ломак, ка́, м. Пт. крапивникъ, Trogloditus parvulus. Вх. Лем. 432. Ум. Ломачон.

Ломака, ки, ж. 1) Дубина, большая палка, сука. Ой у лісі на орісі сухая ломака. Чуб. V. 1178. Великий як ломака, а дурний як собака. Ном. № 6343. Не києм—ломачою. Ном. № 8035. 2) О челове́к: дубина, большого роста. Ум. Ломачна. Ув. Ломачюга, ломачиче.

Ломакуватий, а, в. Грубый, неотеса (о челове́кѣ). Желех.

Ломання, ня, с. Ломка (камня). Поки докопався до каміння, то грошей піде, а на ломання треба ще. Каменец. у.

Ломати, маю, еш, и.—Ламати.

Ломачюга, ги, ж. Ум. отъ ломака.

Ломачище, ці, ж. Ув. отъ ломака.

Ломачка, ки, ж. Ум. отъ ломака.

Ломачо́в, че́а, м. Ум. отъ ломак.

Ломачча, ча, с. соб. отъ ломака 1.

Ломець, щіа́, м. 1) Ломота. Колись і в мене був ломець за молодих літ, то на це лихо ми ймем віри. Васильє. у. 2) Ломка. Прийде ломець і на цей ліс, порубають. НВолын. у.

Ломигати, гаю, еш, и. Бить палкою (ломаною). Вх. Зн. 33.

Ломик, ка, м.—Ломак. Вх. Лем. 432

Ломіна, ни, ж. Валежникъ? (См. Лом 2). Ступлю я на лому. Чуб. IV. 163.

Ломініс, носа, м. Раст. Clematis recta. ЗЮЗО. I. 170.

Ломіти, млю́, миш, и. 1) Ломать. Вітер віє, пілля ломить. Грин. III. 319. Дурень і м'яло ломить. Ном. № 3030. А милая по милому білі ручки ломить. Чуб. V. 265. Рядомъ вступчаються и слѣдующія форми: Ходить дівка по бережку, білі руки ломє. Мет. 18. Катря аж білі руки ла́мє. МВ. П. 13. Сила ламє вже труде дерево. К. Гр. Кв. XXXIII. Употребляються и формы: Ламніте (= ломіте). Грин. III. 540. Мати ламнить паланий, ладе на стіл. Грин. III. 453. 2) О водѣ: размы- вать. Тиха вода береги ломить. Ном. №

1096. 3) Ломить, производить ломоту. У мене ломить спину.

Ломітнєся, млю́ся, мишся, и. 1) = Ламатєся. Щастя на коліні не ломитєся. Ном. № 1711. Як не намочити обручі, то ломотєся. НВолын. Я. 2) Провиватєся сквозь дѣсь, тростникъ. Слуга—ломитєся щось, ломитєся байрачком. Снм. 217. Гойдаєтєся де небудь поверт очерету цайок. Отто вже Мина замузграв там всьміни і так з іллям і листом і ломитєся. Снм. 200.

Ломіга, ги, ж. Большая дубина, больша́я палка.

Ломки, ломок, ж. мн. Ломки льодові. Мѣсто, гдѣ буть ледь. Полами жолавіре... людей серед зими по ломках льодовил у плуи запрягати. К. ЧР. 10.

Ломоватий, а, в. Очень большой, огромный. Вх. Пч. I. 14.

Ломок, меу, м. Одна изъ двухъ под- ставокъ въ ткацкомъ станкѣ, на кото- ромъ лежить штан. См. Верстат. Кон- стантиноур у.

Ломотá, ті, ж. Ломота.

Ломотати, ломотіти, титъ, и. Безл? Лометь. Ломотить в костяхъ. Вх. Зн. 33.

Ломус, са, м. Богатырь, силачъ, со- крушитель. Такой був ломус, що поставив пушку на долоні та як стрелив із Бикова, то дося аж у Остер. ЗЮЮР. I. 118.

Лона, ни, ж. Зарево.

Лобо, на и лобно, ня, с. Лобо; грудь. Молодиця молодая щось до лона приюртає. Шевч. 95. Харизмники! вони в заклад від лона беруть дітей у матері вдовиці. К. Іов. 53.

Лонька, ки, ж. Ложка. Встрѣчается только въ слѣд. пословицѣ: Добра квачка, та нема лоньки,—хѣба буду палькомъ. Ном. № 11968.

Лоп! меж. 1) Хлопъ! Утка дика лоп- лоп кричала. О. 1861. V. 69. 2) Хвати! Але чоловік лоп його за чуприну! Ном. стр. 282. № 566.

Лопанка, ки, ж. ? Щоб ти лопанки напас. Ном. стр. 286. № 3779.

Лопарь, ря́, м. Лопатка, которой мѣ- сять глину. Вх. Зн. 33

Лопата, ти, ж. 1) Лопата для копа- нія, пересыпки сыпучихъ тѣлъ. Нікто не розлучить, ні сѣм, ні зоря, хѣба нас роз- лучить сирая земля, заступ, лопата, зем- ляная лата. Чуб. V. 81. З одного дерева і хрест, і лопата: хрестові ся кланяють, а лопатою нечисть відкидають. Ном. №

8059. *Лопатами віями. Лопата дерс'яна або залізна.* 2) Лопата пекарня. Химка й хазяйка, та лопати нема. Ном. № 10784. Ум. Лопатка, лопатонька, лопаточка.

Лопатень, тня, м. 1) Шарокій буравъ для просверливанія отверстій въ ступицѣ колеса. Вас. 147. У його язик як лопатень. Онъ болтавъ. Ном. 2) Большой и шарокій зубъ. *Трошки опізнися! — промовив до його Кованько і показав свої лопатні з під зуб, сміючись якось ніби зубами.* Левин.

Лопати, паю, еш, м. 1) Стучать, хлопать. Желех. 2) Їсть, жратъ. *Старому чоловікові та лопати у нист скоромне.* Харьк.

Лопатійно, на, с. Ручка у лопаты. Гайсин. у.

Лопатися, паюся, ешся, м. Лопаться; трескаться. *Нехай він скільки хоче лопатиться, а по його таки не буде.* Кобеляк. у.

Лопатка, кя, ж. 1) Ум. отъ лопата. 2) Въ колесѣ водяной мельницы каждая изъ расположенныхъ по окружности его дощечекъ, на которыя падаетъ вода. Черниг. у. 3) Часть вальки, которой колотять бѣлье. Шух. I. 154. 4) Лопатка, плечевая кость. 5) Незрѣлый гороховый стручекъ. *Кум не кум—не аїз у юрох, не псуу лопаток.* Ном. № 9713. *Зна́ти́меш лопатні в горбі.* Будешь поминати! Ном. № 4331. *Тим часом вже почав (горох) обізаться й в лопатки, аж тут прийшла пора і на самі стручки.* О. 1861. III. 95. *Переносно вбиватися в лопатні значить виростати.* 6) Пластинка розогнутого рога.

Лопатник-жує, ка, м. Жує хлѣбный, Anisoplia Austriaca. Константиногр. у.

Лопатонька, ки, н лопаточка, ки, ж. Ум. отъ лопата.

Лопаття, тя, е.=Латаття. *Шльо́п під лопаття, та й до чорта ракі!* Ном. № 1877.

Лопать, ті, ж. 1) Лопать весла. Мнж. 179. 2)=Лотай. Лв. 97.

Лопіт, поту, м. Стукотня. Желех.

Лопітлівий, а, в. Плохо, неразборчиво говорящий. Шух. I. 33.

Лопкання, на, с. Хлопанье. Желех.

Лопкати, кав, еш (крильи), м. Хлопать (крильями). Желех. *Каля лопкає крилами, як летить.* Вх. Зн. 33.

Лопнути, ну, неш, м. Лопнуть. *Протие воіню і камінь лопне.* Ном. № 3299. *Щоб ти лопнув!* Ном. № 3799.

Лопонуті, ну, неш, м. Дать тягу, улепетнуть. *Лопоне він од мене.* Рудч. Ск. I. 63.

Лопотѣ, ті, ж. Название сита въ закладѣ (отъ гл. Лопотѣти, т. е. сито лопотѣти, ударяясь о руку). *Прийшла кума до куми: дай, кумо, лопоти, поляпати та й піти.* ХС. III. 62.

Лопотѣти, чу, чеш и лопотѣти, чу, тиш, м. 1) Шелестѣть (бумагой, лошеной матеріей). 2) Стучать или топтать, бѣжа. *Щось лопотить, чи не отаман?* Стор. II. 244. *Тільки що дасть Бог ранок, то всі до його аж лопотять.* Кв. II. 25. 2) Хлопать. *Крильмиками (голубя) лопотали.* Гол. I. 265. *Лопотить у долоні.* Грин. II. 95. 3) Болтать безъ умолку.

Лопотній, кі, ж. 1) Шелестъ, хлопанье, трескъ, шумъ. 2) Пустая, вздорная болтовня.

Лопотун, на, м. Болтунъ. *Лопотун лепече, а дурень слуша.* Ном. № 6405.

Лопотючий, а, в. Сильно шуршащий, сильно шелестящий. *Купила собі ситцю на спідницю, та там такий цупкий та лопотючий.* Полт.

Лоптати, пчу, чеш, м. Щемить. *Сильчи горілка зайшла в виразку та й лопче.* Черк. у. *Як приклали мені до рани синього каменю, як почало мені лоптати, то й Боже!* Харьк.

Лоптати, пчу, чеш, м.=Лоптати. Вх. Зн. 84.

Лоптѣчка, ки, ж. Щемленіе. Желех. Вх. Зн. 84.

Лопух, хѣ, м. Раст. репейникъ, Arctium lappa. *Лови рибу, де лопух є.* Ном. № 5897. *Дмется, як жаба на лопузу.* Ном. № 2500. Ум. Лопушб.

Лопухатий, а, в. Похожий на репейникъ, имѣющій большіе листья.

Лопуховий, а, в. Репейниковый. *Та наросте широкий лист лопуховий.* Чуб. V. 668.

Лопухуватий, а, в. Имѣющій нѣкоторое сходство съ репейникомъ, широко-листный. *Гречка сей рік удалася лопухувата.* Лебед. у.

Лопуцьок, цька, м. Молодой мягкій стебель растения, употребляемый въ пищу. Сим. 135. *Хиба моя душа з лопуцька,—не хоче того, чого й людська.* Ном. № 1588.

Лопушаний, а, в.=Лопуховий. *Дурень лопушаний—презрительно о просто-народе! Гордують—от не токмо вальможні, а й так дурні лопушані.* Ном. № 2461.

Лопушина, нн, ж. Листь лопуха. *Вир-ома лопушину та й потяла спідницю просто по ґрядках, прохолоджуючи пику лопушиною, неначе справді пані.* Леввц. Пов. 347. Ум. Лопушина.

Лопушиння, ня, с. соб. Кусты, листья лопуху. Желех.

Лопушистий, а, в. Широколистий. *Корнем коренистая, листом лопушистая.* Грнл. III. 396.

Лопушник, ка, м, 1)==Лопух. ЗЮЗО. I. 112. 2) **водяний.** Раст. *Nymphaea alba.* ЗЮЗО. I. 129.

Лопушок, шкв, м. Ум. оть лопух. **Лопушня, шя, с. соб.** оть лопух. Желех.

Лосенко, ка, с. Ум. оть лось. **Лоск, ку, м.** Вь виражені: У лоск лягло пшенія—вї повалку. См. Лоском.

Лоскати, каю, еш, м. Хлопать, щелкати. *Лоскае язиком.* Вх. Зн. 33. *Лоскае батогом.* Вх. Зн. 33.

Лоскірька, ки, ж. Ум. оть лоскіря. **Лоскіря, рі, ж.** Рыба: *Blicca arguolensis.* Браун. 26. Ум. Лоскірьна.

Лоскіт, коту, м. Щекотаніє, щекотеа.

Лосковітій, а, в. Боящійся щекотки. *Не лоскочи мене!—Який ти лосковитий,—зараз уже й боїшся.* Константиногр. у.

Лоском, нар. Напаваль. *Тільки той, хто не був на сватанні, той й не був н'який, а то всі лоском лежали, аж до другою півдня.* Кв. Лоском лягло (про хліб, сіно і т. и.).

Лоскотання, ня, с. Щекотаніє.

Лоскотарка, ки, ж. Щекотунья. *Русалка, которая замучивает щекотаньем встречающихся ей людей.* Ум. Лоскотарочка. Щог. Сл. 105.

Лоскотати, чф, чеш, м. Щекотать. *Наближує пальці ті до дитинки і лоскоче його під ручками,—воно сміється.* Чуб. III. 84.

Лоскотніця, ці, ж.==Лоскотарка. Чуб. I. 206.

Лоскотно, нар. Щекотно. *Дитині лоскотно, воно й сміється.* Чуб. III. 108.

Лоскотуха, хи, ж.==Лоскотарка. Чуб. III. 187.

Лоснати, наю, еш, м. Лоснятся, блестять. *Полики зовучкові лосняють, літа мей минають.* Чуб. V. 1093.

Лось, ся, м. Лось. Здоровий, як лось. Ум. Лосенно. *Чого лосенно, чого душечко меж юрами лежить?* Рк. Макс.

Лосьовий, а, в. Лосій. *Да в того комя*

золота грива, золота грива груди покриває, шовковий хвостик слід замітає, лосьові ушка ради слухають, срібні копита камінь лупають. Чуб. III. 289.

Лотай, таа, м. Раст. *Caltha palustris.* Вх. Уг. 25. См. Латаття.

Лотаття, та, с.==Латаття.

Лотать, ті, ж.==Латаття. Угор. **Лоташ, ша, м./** Раст.==Латач. Вх. Пч. I. 9.

Лотяк, току, м.==Лотоки. Мик. 380.

Лотокі, ків, м. мн. При водяной мельницѣ: каналъ, по которому течетъ вода, мельничіи лотоки. *Не спиним, моз воду з лотоків.* Ном. № 13884.

Лотбчок, чка, м. Деревянная трубка, по которой мука идетъ изъ подъ жернова. —Черниг. у.

Лотбвити, шу, шеш, м. Быть безъ дѣла. Шух. I. 37.

Лотр, ра, м. Воръ, разбойникъ; грабитель, бездѣльникъ, плутъ, негодий. *З такого похити, як той Карпо, та такий лотр учинився.* Хата. 138. Ум. Лотрин.

Лотра, ри, ж. Развратница. *Вона юродська лотра.* Черк. у.

Лотрик, ка, м. Ум. оть лотр.

Лотровський, а, в. 1) Разбойничій. 2) Распутный, развратный.

Лох, ху, м. Раст. *Elaeagnus hortensis.* ЗЮЗО. I. 121.

Лохина, нн, ж. Раст. *Vaccinium uliginosum.* ЗЮЗО. I. 140.

Лохматій, а, в. Названіє вола съ большіямъ брюхомъ. КС. 1898. VII. 47.

Лохматний, а, в. Изорванный. въ лохмотьяхъ. *Лучше свое лохмотие, ніж чуже прохатие.* Ном. № 9685.

Лохнути, ну, неш, м. Быть въ отчаяніи. *Чого ти так лохнеш? НВолня. у.*

Лощман, на, м. Лощманъ. Дещо, 77.

Лощманський, а, в. Лощманскій. *Лощманський отаман дуже любив Карпа.* Леввц. Пов. 347.

Лощот, та, м. Раст. *Caltha palustris.*

Лоша, шати, с. Жеребенокъ. *Гойда, гойда, гойдацій! і кобила, і лоша; ми кобилу продамо, а лоша й так віддамо.* (Прип'язь при подбрасуванні дѣтей). Ном. № 9256. Ум. Лошатно, лошаточко.

Лошак, ка, м. Лошак—или трехлѣтній жеребенокъ, кастрированный. Вас. 197. *Горе козакові: нема сіна лошакові.* Ном. № 788. Ум. Лошачон.

Лошатко, лошаточко, ка, с. Ум. оть лоша.

Лошатна, прилагательное, имѣющее лишь ж. родъ. Имѣющая жеребенка. *То тою кобила лошатна?* Черниг. г.

Лошачокъ, чѣбъ, м. Ум. отъ лошаки.

Лошиній, нѣти, с.—Лоша. НВолын. у.

Лошинця, ці, ж. Кобылиця. *Як корова за телямъ, як лошинця за лошамъ.* Чуб. I. 92. Ум. Лошинча. Вас. 197.

Лощина, ни, ж.—Лощовина. *На лощині пасеться стадо турів.* К. Орися. (ЗОЮР. II. 203). Ум. Лощинна.

Лощитися, щуся, щисся, шисся, шисятъ, лощитися. *Стільники, столики—все те новеньке, аж лощитися.* МВ. (О. 1862. III. 53).

Лощовина, ни, ж. Лощина.

Лоуватій, а, в. Салистий. *Масло лоуватіе.*

Лоуватіти, тію, еш, ш. Становитися салистымъ. *Масло лоуватіе.*

Луб, бу в ба м. Лубъ, кора (съ липы и нѣкоторыхъ другихъ деревъ). *Гроші сло-вані під дубомъ, накриті лубомъ.* Ном. № 1485. **Лубомъ стойти.** Быть твердымъ какъ лубокъ (объ одеждѣ, вообще о тканяхъ). *Воно (одежа) лубомъ на нас і стойть, аж тіло дере.* Г. Барв. 173. *Дошч лє як з луба.* Дождь какъ изъ ведра. Ном. № 573. Ум. **Лубон, лубочон.**

Лубарь, рѣ, м. Выдѣлывающій кораба для рѣшетъ. Радом. у.

Лубка, ки, ж. Табакерка. Черниг. г.

Лубокъ, бка, м. 1) Ум. отъ луб. 2) Въ головномъ дѣвничьемъ уборѣ: родъ картоннаго околыша, обвитаго лентой, къ которому сзади прикалываются другія ленты. О. 1861. Свид. 28.

Лубочокъ, чѣа, м. Ум. отъ луб.

Лубуватій, а, в. Похожий на луб. *Лубувати очини.* НВолын. у.

Луб'я, б'я, с. Кора, снятая съ дерева большими кусками. *Ти йому образи, а він тобі луб'я.* Ном. № 13071. **Старѣ луб'я,** а также и просто луб'я. Старый, старая (о человѣкѣ). *Та він уже старе луб'я!—А ну, луб'я, йди сюди! (старый до старої, а стара тоді одказує):—Бгц, як тепер, то і луб'я, а колись, то й голуб'я.* Ном. № 9127.

Луб'яний, ѣ, в. Сдѣланный изъ луба. *На вишивній ілліахці висіла луб'яна коробочка.* Левич. Пов. 192. **Луб'яний язін.** Плохо выговаривающій (шуточно). *Лаврентичів! Який то у вас, москалів, язык луб'яний! Скільки між нами виштаківся, а й*

досі не вимовили: вареників. Котл. Моск. Чар. VII.

Луб'янка, ки, ж. 1) Повозка, обшитая лубомъ. 2) Осеннее жилище гуцульскихъ древосѣковъ: родъ шалаша, покрытаго лубомъ. Шух. I. 173.

Луг, гу, м. 1) Лѣсъ на низменности, низменность, порослая лѣсомъ. Шевч. 233. *Через темні високі луки ясным соколом переліки.* КС. 1882. XII. 496. *Ой не шуми, луже, зелений байраче.* Мет. 92. *У зелнім темнім лузі червона калина.* Мет. 97. 2) Щелокъ. *У понеділок не можна луку спустити.* Грин. I. 17. 3)—Луговина. Вх. Зн. Ум. **Луженько, лужечок, лужон.** *Дай же мені, Боже, з того луженька вийти, на береженьку стати.* Рк. Макс. *Ой у лісі, у лужечку терен процвітає.* Чуб. V. 254.

Лугарик, ка, м. Ум. отъ лугарь.

Лугарь, рѣ, м. 1) Разбойникъ, скрывавшійся въ степныхъ лѣсахъ (см. луг) и нападавшій на купеческіе и чумацкіе обозы. Рудч. Чп. 51.—У Стороженка, Милр., 164, слово это употреблено неправильно въ смыслѣ: житель луговъ. Ум. **Лугарин.**

Лугарюваті, рюю, еш, ш. Быть лугаремъ. *Чи він в лузі лугарює, чи він чумакує?* Щог. В. 25.

Луговій, ѣ, в. Принадлежащій лѣсу, выросшему на низменности. См. Луг. *Верби луговіі зашуміли.* АД. I. 248. *По під лужечкомъ стежечка, туди пішла молода Катречка, із луговою водою говорила: ой водо, водо луговая, чою ти стоїш да ти-хая?* Чуб. V. 722. Ум. **Луговенький.** *Ой водо, водо луговенька.* Рк. Макс.

Луговина, ни, ж. 1) Мѣсто, гдѣ прежде былъ луг; пастбище. Лебед. у. *Гдѣ Коржів розрісся на луговині немаче ліс.* Стор. II. 100. 2) Родъ лозы. Вх. Зн. 33.

Луда, ди, ж. Бѣльмо? *Роспадеться луда на очах ваших несмичих; побачите славу, живу славу дідов своїх.* Шевч. 215.

Лудан, на, м. Родъ блестящей матеріи. *Купили два косяка лудану.* (Марковичъ, Закр.); также кафтанъ, сшитый изъ этой матеріи или расшитый золотомъ. (К. ЧР. 425). *Будуть куми у жупанках, побратими у луданак, сусідонки в кармазині, а ти, мати, в сиріянці.* Грин. III. 381. *Дана у Січі ходять у селряжках да в кажанках,... а тут жупани на їх будуть лудани, штани із дорогої сатти.* К. ЧР. 85. *З під лудану червону китайку вишмає.* АД. I. № 35.

Лудіна, *ни, ж.* Одежда (одна штука). Вх. Зн. 33.

Лудіти, *джу, диш, и.* Привлекать, приманивать, заманивать. Вх. Зн. Вх. Уг. 250. *До світлиці уступає молодець хороший, жвавий, вус маленький, око каре, волос красний кучерявий, а личенько таки лудить, хоч ю трошки снадь присіла.* Федьк. I. 127.

Лудіння, *ни, с.* соб. Платье, одежда. Вх. Зн. 33. Шух. I. 31.

Луженько, *ка и лужечок, чека, м.* Ум. отъ луг.

Лужина, *ни, ж.* — Луг. Ум. Лужиночка. *Дай мі ножа остренькою, — най я піду в лужиночку вирізати каминочку.* АД I. 301.

Лужити, *жу, жиш, и.* Мыть въ щелокѣ, бучить. *Лужити тра нитки.* Мо- гил. у.

Лужок, *жеб, м.* Ум. отъ луг.

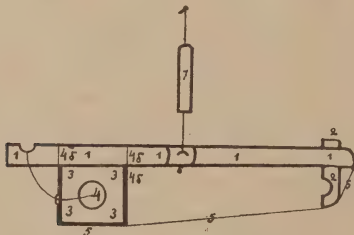
Лузавий, *а, о. ?* *По чім ти пізнала, що нас так назвала? — По кониках лузавих, сиділочках червоних.* Чуб. V. 965.

Лузанець, *нцѣ, м.* Ум. отъ лузан.

Лузан, *ня, м.* Орѣхъ, который самъ вылущивается. Борз. у. Ум. Лузанець.

Лузання, *ня, с.* Лушение, шелушение.

чие, як стрілою з лука. Г. Барв. 107. *Та вистрелив молодий козак із туюю лука.* Нп. 3) Снарядъ шерстобита, которымъ онъ разбиваетъ шерсть. Части его: собственно **лун** (1) — деревянный брусокъ съ закругленными гранями, конецъ котораго, находящійся по правую сторону работающаго, нѣсколько тоньше; сквозь этотъ конецъ проходитъ клинышекъ съ выемкою, **нобила** (2); къ лѣвому концу прикрѣплена четырехугольная дощечка — **таріла** (3), имѣющая посрединѣ круглое отверстіе (4) и притянутая къ луку веревочкой, называемой **натягач** (46); тетива этого лука называется **струна** (5); начинаясь у праваго конца, она проходитъ черезъ **нобилу** до **таріли** и черезъ **тарілку**. Посрединѣ **лука** находится (6) крючекъ, за который **лун** прикрѣпленъ къ **чалпѣ** (7), состоящей изъ деревяннаго брусочка съ веревочками съ обовихъ концовъ: къ нижней веревочкѣ прикрѣпленъ **лун**, а верхняя привязана къ гвоздю въ стѣнѣ. Особымъ снарядомъ **шляхунѣм** (см.) работникъ дергаетъ за **струну**, лежащую во время работы на шерсти, которая отъ движенія струны и разбивается. М. Седневъ, Черниг. у. БГ.

Лузати, *зѣю, еш, и.* Лущить, шелушить. (Дівчата) *диляться та шукують, лузаччи насіння та оріхи.* Чуб. VII. 450. *Ой вийду я за нові ворота, пуляю, пуляю, волоскѣ порітки лузаю, лузаю.* Лавр. 123.

Лузатися, *зѣлюся, ешся, и.* Лущить-ся. *Сире насіння погано лузается.* Чер- вигов. у.

Лузбѣ, *ги, ж.* Шелуха. *Я ліпила шишки з іречаної лузи, щоб давилися дружики.*

Лүзати, *гаю, еш, и.* — Лузати.

Лук, *ка, м.* 1) Дуга. 2) Лукъ. Улу-

Лукѣ, *кѣ, ж.* 1) Лугъ поемный. Вас. 206. *Ой на луці, на луці, на зеленій тра- виці.* Нп. А за горами розіслася широки- ми подолами зелена лука. Левци. I. 93. 2) Крутой изгибъ рѣки, образующій мысъ. Харьк. у. Ум. **Лучна**, **лүчейна**, **лүченьна**, **лүчечна**. *Взяв він ей за ручейку, повія він ей на лучейку.* Гол. I. 172.

Лукавий, *а, о. 1)* Лукавий, коварный. Ном. № 2877. *Бо ти не любиш злого сер- ця, цуравшися людей лукавих.* К. Псалт. 8. *Як же тебе не проклинать, лукавая доле?* Шевч. 413. 2) Лукавый, чортъ. *Ні Боюві*

свічка, ні лукавому дудка. *Ном.* №. 6558. *І ти, лукавий, чи ти водяний, чи ти вітровий?* Чуб. I. 111.

Лука́вити, влю, виш, м. Лукавить, фальшивить, хитрить; кривить душой. *Ти (доля) не лукавила зо мною, ти другом, братом і сестрою сіромі стала.* Шевч. 618. *Побачите, которе з нас лукавить.* К. Іов. 15.

Лука́вник, ка, м. Лукавый человекъ. К. XII. 83.

Лука́внувати, ную, еш, м. Лукавить. *Ном.*

Лука́во, нар. Лукаво, коварно. Чуб. I. 163. *І неблизі викистляеш, народ лукаво жесь лякаеш.* Котл. Ен.

Лука́всте, в, ва, с. Лукавство, коварство. *Стор. МІР.* 46. *В моїх словах не знайдете лукавства.* К. Іов. 15.

Лука́нь, ня, м.—Лука. Могил. у.

Луко́ватий, а, е. Имѣющій углубленіє, кривизну, изогнутый. *Луковата деревина.* Каменец. у. *Луковата береза.* НВолын. у.

Луко́вина, ни, жс. Изгибъ, дугообразный выгибъ. Канев. у.

Лулу́вати, каю, еш, м. Кричать (о совѣ, сучѣ). Желех. Вх. Зн. 33.

Лулу́снути, ну, неш, м.—Лу́снути. *Ном.* № 880. *Так і лулує його ціном.*

Лулу́сь меж. 1) Выражаєть сильный и быстрый трескъ. *Аж ось—лулує щось під ногами! Заголотів якийсь підземний мас.* Греб. 373. 2) Выражаєть ударъ. *Лулує його у лоб!*

Лун, на, м.—Лунь. **Лу́на пійма́ти.** Умереть.

Луна́, ні, жс. 1) Отраженіє свѣта, отблескъ, зарево. *Базаръ горить, а на морі луна йде.* Скальков. *Ист. Н. Оѣи,* 1846, III. 224. 2) Отраженіє звука, эхо, отголосокъ. *Задзвонили, задзвонили,—пішла луна наєм.* Шевч. 157. *Розпочав нам Шевченко дову і широко, справді вже рідну пісню,—пішла луна по всій Україні.* Хата IX. *Аж луна пішла (так тилюсно).* *Ном.* № 13893. *Робила як мола, щоб таки добра луна дійшла до того, кою мені треба.* Г. Барв. 270. 3) Куриная слѣпота (болѣзнь)?.. См. Лунавий.

Луна́вий, а, е. Большой куриной слѣпотой? *Лунавий вечером нічого не видить, бо луна очі його застатить.* Шух. I. 33.

Луна́ння, ня, с. Отголоски. Желех.

Луна́ти, наю, еш, м. Отклоняться (о звукѣ), раздаваться. *Так співає, аж по*

сему лунає. МВ. I. 93. *А про мене... лунала луна, що в мене купи, дак усе піде в руку.* Г. Барв. 418.

Лу́нина, ни, жс. Родимое пятно.

Лу́нути, ну, неш, м. Умереть. *Щоб я лунув, коли не правду кажу!* НВолын. у. *Як іззів я поскоктаної іадкою полуниці, то трохи не лунув. Я мало не лунула з насчу.* НВолын. у. *Хоч лунь, а їдь!* НВолын. у.

Лунча́к, ка, м. Годовалый баранъ. Желех.

Лунь, ня, м. н ні, жс. Птица: лунь, саричъ. *Сивий дід, як лунь. Щоб тебе лунь ухопила.* (Ном. № 3758), *щоб ти лу́ні нагнав.* (Ном. № 3738). *Чобъ ти околѣлъ! Лунь його взхотів.* О. 1862. X. 45. *Як піднесуть із оцтом фини, то зараз взхотить тебе лунь.* Котл. Ен. III. 17.

Луп, пу, м. 1)—Дерун. *Бодай вас луп облутів.* Харьк. 2) Добыча военная. *Величалися дейнеки будинковим лупом.* К. Досв. 207.

Луп! меж. 1) Хлопъ! мигъ! *А сова із дупла очиняма луп-луп!* Нп. 2) Хватъ! цап! *Цуп та луп!*—сховає у кишеню. *Ном.* № 11065.

Лу́па, ни, жс. Лупа, увеличительное стекло. *Ком. П.* 89.

Лу́пай, пі, жс. 1) Перхоть (на головѣ). Харьк. г. 2) Чешуя рыба. Вх. Лем. 433.

Лу́павка, ки, жс. Зазубрина (на востѣ). Лубен. у.

Лу́пай, па́й, м. Глазъ (въ загадкѣ). *Ой на юрі гай, під насм минай, під минаєм лупай.* *Ном. стр.* 297, № 222.

Лу́пак, ка, м. Премі. во мн. лупа́ні. Шелуха и крушныє отруби, остающієся послѣ просѣиванія муки. Вас. 175.

Лу́пання, ня, с. Миганіє (хлопаніє глазами).

Лу́пання, ня, с. Откалываніє, отламываніє.

Лу́пати, паю, еш, одн. в. лупа́нути, ну, неш, м. Мигать, мигнуть. *Зорі на дощ дмуться та лупають.* *Ном.* № 567. **Лупати очима.** Мигать, хлопать глазами. *Луна очима.* МВ. (О. 1862. III. 55). *Як дам тобі,—тільки очима лупнеш.* *Ном.* № 3640. *Лупнеш очима вору,—над тобою, між темним іллям... висять спілі труші.* Греб. 402.

Лу́пати, па́ю, еш, м. Колотъ, ломать. *Срібні копита кремін лупають.* Чуб. III. 293. *Остасяє він у Криму, лунає сім ваюю.* Рудч. Чп. *Сам Бог хліб лупав, та й нам давав.* *Ном.* № 12280.

Лупатий, а, е. Пучеглазый. *Брезня—лупатий чоловік, та не довгий її вік.* *Ном. № 14203.*

Лупатися, паюся, ашся, и. Трескаться, раскалываться.

Лупень, пия, м. Ударъ, побой. **Дати лупня.** Дать потасовку. *Дав йому лупня добре,—довго буде джмелія слухати.* *Ном. № 3986.*

Лупесати, саю, аш, и. Лупить, облупливать, сдирать (кожу, кору, скорлупу). *Желех. Вх. Зн. 34.*

Лупесиния, ния, с. Снятая кожица, кора, скорлупа. *См. Лупесати. Желех.*

Лупеха, хи, ж.—**Злупок.** *Вас. 163.*

Лупина, ния, ж. Скорлупа, шелуха, плева (сѣменная), кожица (на кукурузѣ, яблках) и пр. Каменея. *у. См. Лупесиния.*

Лупирь, ра, м.—**Лупій.**

Лупити, плію, пиш, и. 1) Лупить, обдирать, сдирать кожу (съ животнаго), скорлупу (съ яйца), шелуху, корку (съ плода), кору (дерева) и пр. *Лупити смереку.* *Шух. I. 177. Чи ти ж, мати, та гарбуз лупити?* *Чуб. III. 132. 2)* Высиживать (о насѣдкахъ). *Щоб коочки сідали й лупили курчат.* *Ном. № 13424. 3)* Драть, обдирать, грабить. *Що ступити, то лупити.* *Ном. № 7414. 4)* Ъсть, жрать, убирать, уписывать. *Бублики лупити, як хто купити.* *Ном. № 12335. Лупити, аж ніс тайдука скачить.* *Ном. № 12207. 5)* Скоро говорить, читать, бѣгать. *Що кому рипити, той про те й лупити.* *Ном. № 9752.*

Лупитися, пліюся, пишся, и. 1) Спать (о корѣ), лупиться (о кожѣ), шелушиться. *Лупляться нощ, що все в воді.* *Васильк. у. 2)* Выходить изъ яйца (о птенцахъ). *Ном. № 13690.*

Лупіж, жу, м. Куски дерева, съ которыхъ содрана кора. *Вх. Зн.*

Лупій, піа, м. Живодець. Каменея. *у. Лупійка, кия, ж.* Жена живодера, живодерка. *Желех.*

Лупкавеа, кия, ж.—**Лускавеа.** *Желех.* **Лупкати, каю, аш, и.** 1) Сгинаться на тонкомъ мѣстѣ (о косяхъ). *Желех. 2)* Хлопать. *Лупкати бичем.* *Вх. Лем. 433.*

Лупління, ния, с. Сдирание, обдирание (кожи, скорлупы, коры, шелухи и пр.). *Шух. I. 177.*

Лупнути. *См. Лупати.*

Лупцювати, цюю, аш, и. Вить, колотить. *Хворостиною лупцює то по плечах, то по голові.* *ХС. IV. 32.*

Луск, ку, м. Трескъ.

Луска, кі, ж. 1) Чешуя. *Пливе риба з Кременчука, луска на її сьв.* *Чуб. V. 13. На свиті латок, як на короні луски.* *Уманск. у. 2)* Луга; шелуха. *Ум. Лусочна. Желех. Лушця. Чуб. IV. 369.*

Лускавеа, кия, ж. 1) Коса (орудіе), толщина которой не вездѣ одинакова, почему она легко ломается. *Желех. 2)* Конечъ вьнута, придѣлываемый для хлопанья. *Желех.*

Лусканецъ, нця, м. Орѣхъ, очень спѣлый, который самъ вылущивается изъ плюски. *Вх. Зн. 34. См. Лушчи.*

Лускати, каю, аш, сов. в. луснути, ну, неш, и. 1) Тресцать, треснуть. *Шевська смола на драгій буде лускати.* *НВодня. у. 2)* Только не сов. в.—**Лузати.** *Кабачки лускати.* *Узяв на шап насіння і лускаючи пішов за своїм ділом.* *О. 1862. IX. 64. 3)* Хлопать, хлопнуть. *Примісія луска, крилечками луска.* *Грин. ІН. 656. Дверима луснути.* 4) Лопаться, лопнуть, трескаться, треснуть. *Котл. Ен. VI. 22. Очкур луснув.* *Ном. № 4342. Морда як не лусне.* *Ном. № 8592. Жартуй, лещику, поки не луснув.* *Ном. № 12653. А бодай ти луснув!* *Чобъ ты околѣли!* 5) Ударять, ударить, хватить.

Лускатися, каюся, ашся, и. 1)—**Лузатися.** 2) Трескаться, лопаться.

Лускач, ча, м. Щипчики для раздавливанія орѣховъ. *Лускач на юріж.* *Шух. I. 300.*

Лускірь, ра, м. Родъ рыбы.

Лускіт, коту, м. Трескъ. *Желех.*

Лусковий, а, е. О теаняхъ: вытѣанный узоромъ въ видѣ чешуи (луска)? *Скаторитиночки все лускові.* *Грин. III. 119.*

Лускоріх, ха, м. 1) Пт. кедровка пестрая, орѣховка, *Corvus caryocatactes.* *Вх. Пч. II. 9. 2)*—**Луснач.** *Шух. I. 291.*

Луснути. *См. Лускати.*

Лусом, нар. Огуломъ. *А скільки візмиш за них не парізно, а лусом?* *Александр. у. Слов. Д. Эварн.*

Лусовути, ну, неш, и.—**Луснути.** 5. *А юсподарю... як лусоне його.* *Ном. 566. стр. 282.*

Лусочка, кия, ж. Ум. отъ луска. *Желех.*

Луста, тия, ж. Ломоть, кусокъ. *У мене лусты хліба нема.* *Черк. у. Луста м'яса.* *ЗОЮР. Хоч лишна луста, да пишегине слово.* *Ном. № 12920. Ум. Лустка, лусточка. Хто лустку дасть на чужині, водичю його напоить? Не пощичала лусточки хліба, ні ложечки солі.* *Чуб. V. 124.*

Лусь меж. Выражающее: 1) Легкий треск, шелваніе, хлопаніе. *Прилетіла луска, крилечками луска.* Таки лусь! таки лусь! *прийди, серце Петрусь!* Грин. III. 656. 2) Ударъ. *Прийшов чоловік до вока: лусь, лусь! кийком.* Рудч. Ск. I. 21.

Лут, ту, м. Лыко. *Здоровий як лут.* Ном. № 13946. **Лут** з його такий. Ном. № 13946.

Лутѣць, тѣа, м. Нашивка, которою прикрывается скользящая под острым углом обшивка людей, на которыхъ пошѣщается водяная передвижная мельница или сукновальня. Вас. 173.

Лутіна, ни, ж. 1) Лубъ. Желех. 2) Пруть. Угор.

Лутка, ки, ж. Окояный косякъ. *Я за луткою коло вікна сиджу.* Г. Барв. 292.

Лутівий, а, е. Лыковый. *Постолы лутові.* Мет. 382.

Лутѣк, тѣа, м. 1) Молодое липовое деревцо. Черк. у. 2) Лыко молодой липы. *Піти надрати лутків на личаки.* Харьк.

Луття, тѣ, с. соб. 1) Вѣтви или прутья лозы, ивы (корзиночной). Вх. Зн. 34. 2) Липовая кора для лаптей, лыко. КС. 1893. XII. 448. См. **Лут**.

Лудак, ка, лудан, на, м. Толстолиный человекъ. Александров. у. Ув. *Луданяга.* Мнж. 184. *Лежить на лаві такий здоровенний луданяга.* Мнж. 130.

Лудипір, ра, м.—Люципер.

Луч-луч! меж.—Крикъ доильницы, отгоняющей теленка отъ коровы.

Луча, нар. Въ выраж. куди луча. Куда по-пало, куда зря. *Як та туча, куди луча, так і покотили.* КС. 1882. IV. 171. *Вся пізота (й)шла в ворота, вона—куди луча.* КС. 1882. IV. 171. См. **Лучити**.

Лучай, чаю, м. Случай.

Лучатися, чѣюся, вѣся, сов. в. **лучітиса**, чѣсь, чѣшся, и. Случаться, случиться. *З Богом, Парасю, коли люде лучаються.* Ном. № 4977. *Така нам лучилась пеня.* Котл. Ен. I. 17. *Лучилось біти їм через дорогу.* Грин. I. 146.

Лучен, лучний, а, е—Влучен. *Бог не скорен, та лучен.* Ном. № 47.

Лучѣчок, чѣа, ж. 1) Ум. отъ **лук**. 2) Ткацкий челнок, который употребляютъ, когда в'яжуть начинія. См. **Начинія** и **стілець**. Константиногр. у.

Лучик, ка, м. Родъ вѣшалки для шапокъ. *Вирубается щиток з дубка і сучки на йому обрубуються і заминаються покіль сирі, та так і засохнуть.* А тоді сей лу-

чик прибивають до полутрямка і шапки на йому в'шавать. Шапок чотирі, а то й п'ять. Черняг. у.

Лучіна, ни, ж. Лучина. *Єсть у мене в кишені лучина, засвітимо чорними очима.* Нп. *Я зоділа, молода, в темний лѣс по лущину.* Чуб. V. 1171. Ум. **Лущинна**. *За лущинку найде причинку.* Ном. № 2795.

Лучити, чу, чѣш, и. 1) Мѣтити, цѣлать, прицѣливаться. *Лучив в ворону, а попав в корову.* Ном. № 1784. *Наберу я юрстку, та й ногою тручу, сама добре знаю, що на біду лучу.* Чуб. V. 3. 2) Соединять.

Лучітиса. См. **Лучатися**.

Лучія, ці, ж. Раст. *Chaga vulgaris* ЗЮЗО. I. 116.

Лучка, ки, ж. 1) Ум. отъ **лук**. 2) Низка, одна називанная нить чего-либо (бусъ, грибовъ и пр.). Вх. Зн. 34. 3) Узорчатое ожерелье изъ разноцвѣтныхъ монистъ. Чуб. VII. 426.

Лучковатий, а, е. Дугообразный.—*нинь.* Лошадь съ вогнутой спиной.

Лучний, а, е. 1)—**Влучний**. 2) Лучной. 3) Согнутый въ дугу.

Лучній, а, б. Луговой. *Лучне сіно.* Константиногр. у.

Лучник, ка, м. 1) Труба для вывода дыма изъ хаты, при освѣщеніи ея лучиною. НВолын. у. 2) Дѣлающий лука. 3) Стрѣлокъ изъ лука. *Були мізерні лущиники, що знали тільки лук та саяйдак, та стріли.* К. Дз. 179.

Лущинія, ці, ж. 1) Смолистое сосновое дерево. Вх. Зн. 34. 2) Родъ факела изъ смолистого дерева, употребляемый при багреніи рыбы. Шух. I. 223.

Лущія, ні, ж.—**Лущина**. Харьк.

Лучѣк, чѣа, м. 1) Ум. отъ **лук**. 2) Смычекъ. *Лучок живицею помазав, та й до скрипки взявся.* Харьк.

Луччати, чаю, вш, и. Дѣлаться лучше, улучшаться. Желех.

Лучче, нар. 1) Лучше. *Ні, лучче вже мовчімо!* К. Юв. 83. *Лучче кривду терпіти, ніж кривду чинити.* Ном. № 2295. *Іде берегом, шукає, де б то лучче скочити в воду.* Чуб. I. 55. 2) Больше. *Минуло годів десять, чи й лучче.* О. 1861. VIII. 26. *По чарці, по другій, та так... до десятка, чи й лучче скощило.* Грин. II. 179. Ум. **Лущенно**.

Луччий, а, е. Лучший. *Добрий пес луччий, як злий чоловік.* Ном. № 2856. *Лучча солом'яна зюда, як золота звада.* Ном. №

3279. Ум. *Лущеньний*. Житечка, де лущеньке місце, сім кіп узали на десятині.

Лущник, ка, м. = *Лущник*. К. Дз. 179.

Лущница, ці, ж. = *Лущница*. Вх. Зн. 34.

Лущня, пі, ж. Кривой кусок дерева, верхнім концем упираючийся в верхню связь теляги, а нижнім надв'язується на ось, чім піддержується полудрабон. Чуб. VII. 403. Рудч. Чп. 250. См. *Лущня*.

Лущня, пі, ж. 1) Шелуха, скорлупа (ореховъ, яницъ, картофеля), корка (арбузовъ) и пр. 2) Чешуя (рыбы). *Лущня на риби тій велика*. Вх. Зн. 34. 3) Съ измѣненнмъ удареніемъ: *Лущня*. *Лущня дати (ному)*. Отколотиť кого. Константиногр. у.

Лущняйка, ки, ж. Тоже, что и *лущня*, но только съ одного плода. *Понакидали лущняйок з кажуна*. Херс. у. *Скарбова лущняйка*. Презрительное названіе чиновника? Там як ізодать в гостину, то піп до попа, дяк до дяка, пан до пана; лиш оті скарбові лущняйки лізуть на світло як тма. Сіх всюди повно. Св. I. 201.

Лущняк, ка, м. = *Лущняйка*. Желех. Вх. Зн. 34.

Лущнявити, ню, ниш, и. Бить, колотить кого. *Ухопи його та й лущнявити*. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Лущняйна, ни, ж. = *Лущняйка*. Желех. Ум. *Лущняинка*.

Лущняйна, ни, ж. 1) = *Лущняйка*. *Не жамй газяйна, їж картоплю з лущняиною!* Ном. № 10381. *Горіхові лущняини*. 2) Скорлупа яницъ. Ум. *Лущняйна*, лущняиночка.

Лущняйна, ня, с. соб. = *Лущняйна*. *Лущняйна з яецъ поскидала в піч*. Кв. I. 71. Ум. *Лущняйна*.

Лущняиночка, ки, ж. Ум. отъ *лущняйна*.

Лущ, ща, м. Пт. *Fringilla coecothraustes*. Вх. Пч. II. 10.

Лущак, ка, м. Вылущенный орехъ. Вх. Лем. 433.

Лущати, щу́, щіш, и. = *Лущати*. *Колі діжа лущити*, — скоро весіля буде. Грин. I. 255. *Той лущ тріщить, лущити*. Рудч. Ск. I. 145. *Лущати*, як орізи під ногами.

Лущик, ка, м. 1) = *Лущанецъ*. Глазъ, які орізи — сами лущики. См. *Лущан*. 2) Ленъ-текучка, головки котораго, созрѣвъ, сами лопаются, роняя сімя. Черниг. у.

Лущина, ни, ж. 1) = *Лущняйка*. 2) Оспина. НВолын. у. Ум. *Лущина*.

Лущити, щу, щіш, и. Снимать кору,

шелуху, кору (съ плодовъ, яницъ). 2) Колотить. *Піймав і давав лущити йому боки кием*. О. 1862. X. 36. *Запорожці... татар і туркоту лущати*. Стор. Міпр. 43. 3) Брать (о деньгахъ). *Лущитимуть з нас грошики, та й ні ладки!* Мир. ХРВ. 386.

Лущитися, щуса, щісса, и. Сходить, слагать (о стругахъ, сипи). Харьк.

Лущяца, ці, ж. Ум. отъ *луска*. Ч. IV. 369.

Лущняня, ня, с. = *Лускання*.

Львів, вова, м. Львовъ, Лембергъ (городъ въ Галиціи). *Львів не всякому здорів*. Ном. № 718.

Львівський, а, е. Львовскій. Федьк. III. 129.

Львовий, а, е. Львиний. *А на йому шуба львова*. Чуб. III. 457.

Львов'яниця, на, м. Львовянинъ, житель Львова. Желех.

Львов'янка, ки, ж. Львовянка, жительница Львова. Желех.

Льнування, ня, с. Собираніе попадѣй съ прихожанъ льна и пр. даляня.

Льнувати, нуу, еш, и. О попадѣяхъ: ходитъ по приходу и собирать деньг и прочія даляня. О. 1861. X. 62.

Льняний, а, б. = *Лянный*. *Пошив мені льняную сорочку*. Чуб. V. 365.

Люд, ду, м. = *Лід*. Од льбду до льбду. Годъ. Ном. № 544. Ум. *Людон*, *людочон*. *Біла кізонька людком-людком*. Грин. III. 553.

Людівка, ки, ж. = *Ледівка*. НВолын. у.

Людняця, ці, ж. = *Льдовня*.

Льдовий, а, б. Ледяной. *Таке холодне, як льдове*. Лебед. у.

Льдовня, пі, ж. Ледникъ. Лубен. у.

Льдѣк, деу́, м. Ум. отъ *льд*.

Льбѣй, кая, м. Лакей. Чуб.

Льбѣчка, ки, ж. Ум. отъ *льбля*.

Льбѣлка, ки, ж. Ум. отъ *льбля*.

Льбля, лі, ж. дѣтск. Рубашка. О. 1861. VIII. 8. *Хоч у одній льолі, аби до любови*.

Грин. I. 245. *Як буде доля, то буде й льоля*. Посл. Ум. *Льбля*, *льблечка*.

Льон, му, м. Раст. *Ulmus montana*. ЗЮЗО. I. 140.

Льон, ну, м. 1) Ленъ, *Linum usitatissimum*. L. 2) Диний льон. Раст. *Linum renne*. ЗЮЗО. I. 127. 3) Жѳвтий — Раст. *Linum flavum*. ЗЮЗО. I. 127. 4) Зайцїе — Раст. *Linaria vulgaris*. ЗЮЗО. I. 126. Ум. *Льонѳн*, *льонѳчн*, *льониченько*. *Кидай, Петре, жито жати, їди до мене льонку брати*.

Грин. III. 260. Ой за гаєм, гаєм, гаєм зелененьким, ой там брала дієка монокоч дрібненький. Грин. III. 413. Уродився лониченько, унадився козаченько да витоптав лон. Чуб. V. 158.

Льонець, нця, м. — дівчий. Раст. *Linaria arvensis*. Вх. Пч. I. 11.

Льоник, ка, м. Осевая чека, засовка. Чуб. VI. 112.

Льониченько, ка, м. Ум. оть льон.

Льонище, ща, с. Місто, бывшее подольномъ. Черк. у. Орами отте лонище. Киев. г.

Льонний, а, б. Ляняной. Льонній обруси на столі. О. 1862. IV. 21. Льонна олія. Константиногр. у.

Льоннок, нка, м. Часть верстату. Шух. I. 255.

Льоннок, нку, м. 1) Ум. оть льон. 2) Раст.: а) *Linaria vulgaris*. ЗЮЗО. I. 126. б) *Linum catharticum*. ЗЮЗО. I. 126.

Льонток, теа, м. = Льоннок. МУЕ. III. 17.

Льоп! меж. Шлеп! ляп!

Льопати, паво, еш, м. Ляпать, мазать. Годі вже тобі оту долієку льопати: розведь маслинку, та ставай—вибілиш очю стінку. Кобел. у.

Льопці, пів, м. 1) Пятна оть разлитой цвѣтної жидкости. 2) Мазня (о картинѣ). Полт. г.

Льос, су, м. Жребій; судьба; удѣлъ, участь. Єдну шату Христову поширали, а о друий кидали лоси. Я в тому невинна, лос тому владає, казує рідний отець і мати не дав.—На що ж, нещадниче, на лос нарікати? Лучче сказати: нехороший, не можу кохати. Чуб. V. 172.

Льот, ту, м. = Літ. Пізнати сову по льоту. Ном. № 7343. Здоров'я льотом витівав, та по воловому вертає. Г. Барв. 541. За твоїм льотом і ми полетіли і вже не зорнемо крил. О. 1861. III. 7.

Льотіє, теа, м. Отверстіє въ ульѣ, куда летаютъ пчелы.

Льох, ху, м. 1) Погребъ, подвалъ. Стор. МПр. 72. Льох був серед дору. Грин. П. 155. Двір гарний з рубленою хатою, кожорою, льохом і садком. Котл. НП. 356. Піди до льоху, до корови, та швидче! Шевч. 182. 2) Яма, пещера; подземельє. Як з ним побіла на одоту, та зрім зазнав їх в темний льох. Котл. Ев. I. 25. Ярема з Лейбою прохались аж у будинок, в самий льох; Оксану вихопив чутъ живу Ярема з льоху. Шевч. 189.

Льѡха, хн, ж. Свинья. Десятеро поросят одну льоху ссуть. Чуб. I. 315. Одну льоху маємо, та й ту вовки витягнуть з двору. Левци. Пов. 183. Ум. Льѡшка. Шух. I. 212.

Льоховиця, ці, ж. Яма; чаще: волчья яма, западина для поимки волковъ. Лубен. у. Уцій Барвинцині чисто якісь льоховиці. Лубен. у.

Льѡшка, ен, ж. Ум. оть льѡха.

Льоб, ба, м. Милый. Од Бога—люб, од попа шлюб, од короля весілля. Рв. Макс. На що любя любувала? ЗЮЮР. II. 14.

Льѡба, бя, жс. Любѡвь. Коби нам ся нім не стало з великої любви. Гол. III. 394. Моцний Боже допоможе, дасть з любви користь. Чуб. V. 2.

Льѡбайстер, тру, м. Алебастръ. Черк. у. Льѡбайстровий, а, в. Алебастровий.

Льѡбанка, ен, жс. Возлюбленная. Желех. Ум. Любѡночка. Гол. II. 465.

Льѡбас, са, м. Любѡвникъ. Желех. Вх. Зн. Ум. Любасѡн. Желех.

Льѡбаска, ен, жс. = Любанка. Ум. Любасочна. Гол. II. 551.

Льѡбасѡк, скѡ, м. Ум. оть любѡс.

Льѡбасочка, ен, жс. Ум. оть любѡска.

Льѡбѡ, вѡ, жс. = Любѡв. Тоді любѡва бере, як достатки є. Ном. № 8921.

Льѡбѡвний, а, в. Любѡвний. Кв. II. 232. Промов мені слово; о любѡвний сину. Чуб. III. 16.

Льѡбѡць, бцѡ, м. 1) = Любѡсток. Чи ти мене, моя мати, в любѡю не купала, що ти мені, моя мати, долі не впадала. Чуб. V. 357. 2) Милый. Ой як любѡця не любить, коли очки чорні! Гол. III. 514.

Льѡбка, жі, жс. Раст. а) *Orchis incarnata*, дремликъ. б) *Orchis latifolia*. ЗЮЗО. I. 130.

Льѡбѡдра, рн, жс. Огородная мята, *Troraeolium uriginus*. Мнж. 185.

Любий, а, в. 1) Милый; пріятный; хороший. Басола летить на любий цвѣт. Ном. № 8732. Розмова моя любѡ та мила. Ном. № 12934. Любѡго юстя весною частують медком, а в-осени молочком. Ном. № 11802. Така любѡ рілля, що й дитина выросла б, коли б посадив. Ном. № 10150. 2) Возлюбленный. Ізійшов юлос із небес: Ти еси син мій любий, що я подобав. Ев. Мр. I. 11. До любѡй небѡи нема далекої дорони. Ном. № 8759. 3) Любѡвний. Улюбий місяць уродився (про дівчину, котру всі кохають). Ном. № 8748. Ум. Любѡньний, любѡсѡвний. Тіточко наша любѡнька,

не кидай нас. МВ. I. 12. Там така любі-
сінька дитина. Полт.

Любі-менé. Раст. а) Незабудка. Myo-
sotis palustris. б) Astrantia major. Лв. 97.
в) Eryngium planum. Лв. 98.

Любі-менé-не покінé. Раст. 1) Lathy-
rus sylvestris. ЗЮЗО. I. 126. 2) Orchis Mo-
rio. ЗЮЗО. I. 130.

Любі́жний, ка, м. Раст. Melampyrum
pratense. Лв. 100.

Любі́ста, ти, ж. = Любі́сток. ЗЮЗО.
I. 126.

Любі́стíна, ни, ж. Одинъ екземпляръ
растення любісток.

Любі́сток, тву, м. Раст. Levisticum
officinale. Чи в любістку ти купався,
що ти мені сподобався? Чуб. V. 75. Ум.
Любі́сточок.

Любі́ти, блé, биш, іа. Любіть. Кого
Бо любить, того й карає. Ном. № 42.
Козак дівку вірно любить, занятя не сміє.
Мет. 105. Любіть її, думу правди, козаць-
кую славу, любіть її. Шевч. 128.

Любі́тися, блéся, би́ся, іа. 1) Лю-
бить другъ друга. Так любляться, як со-
бака з кішкою. Ном. № 4147. Ой за Бу-
юм за рікою любився я з дівчиною. Чуб.
V. 24. З ким вірно люблюся—не наговорюся.
Мет. 29. Кохайтесь, любіться, як сердень-
ко знає. Шевч. 12. 2) Нравиться. А що,
зата любіться? Лебед. у.

Любі́тки, іа. Ум. отъ любі́ти. Ужé
нам ся сього року любітки не веде. Гол.
IV. 508.

Любі́сінський, а, в. Чрезвычайно мн-
лив, ч. пріятний, ч. хороший.

Любі́сінсько, нар. Чрезвычайно пріят-
но, ч. мило, ч. хорошо.

Любі́сть, бості, ж. 1) Любовь. Заміж
милла по любви. МВ. I. 92. Не білісь,
лишко біленькеє, будуть к тобі іості, іості
ме з любви, а од немоба старості. Чуб.
V. 574. Нехай о тім увесь світ знає,
жé з любви ти смерть буває. Гол. III. 396.
2) Пріятность; удовольствие. До любви
бути кому. Нравиться. Робіти до любви.
Въ свое удовольствие дбать, по своему
желанію. Боклами з напійками і всякі ла-
сощі. Пий і їж до своєї любви, хто
хочеш. К. ЧР. 85.

Любі́сько, нар. = Любі́сінсько. Желех.

Лю́бка, ки, ж. 1) Милая, дорогая. Ой
мамо люблю! моя мамочко! Ном. № 7837.
2) Возлюбленная. Добри-вечір, мила, добри-
вечір, люблю! Чуб. V. 139. Оженися, мій
сироку, візьми собі любову, цілуй її, милу

її, як голуб голубку. Чуб. V. 32. 3) Раст.
а) Orchis latifolia. ЗЮЗО. I. 130. См.
Лю́бма. б) Orchis sambucina, — purpurea.
ЗЮЗО. I. 171. в) мн. Лю́бий. Раст. Orchis
militaris. ЗЮЗО. I. 130. Зілля таке: любки
зветься. Як хоче дівчина, щоб парубок лю-
бив, так у чому небудь і дає йому тиз
любк. Черняг. у. Ум. Лю́бонька, любочна.
О, да який же вінок аби красний, сестро!
да який же красний! Сестромко-любонько,
коли ж ви його візьмете? МВ. I. 171. Ді-
ти помітили, жалують мене: тіточко-
любчко! чою ви журитесь? МВ. I. 11.

Лю́бé, ка, м. Мялий, любовний.
Котра моя любка любить. Гол. III. 453.
Не велика поточина луи ізмулила; гзави-
лася ледачина: любка вітлюбила; так би она
дочекала світа біленького, чи в'на буде об-
німати мою миленького. Гол. II. 427. Ум.
Лю́бонько. Ой Романо, Романоньку, що ж
тя болить, мій любовничку? Гол. I. 158.

Лю́блений, а, в. Тотъ, кого полюбили.
Бере собі Химочку люблену. Грин. III. 460.
Баба суржена, а кума люблена. Ном. № 8082.

Лю́блявий, а, в. Влюбчавый. Дід має
любиве серце. Стор. (Закох. чорт). — ЧГВ.
1853. 62.

Лю́блин, на, м. 1) Название города. 2)
Название хорошеводной игры. Грин. III. 118.

Лю́бля, нар. Нравиться, угодно. Щоб
ти мене на ший возив, та скрізь, де мені
любля. МВ. (КС. 1902. X. 151). Ну, хто
куди любля! Усюди в об'їзці погірті руки!
І от—одна купа сюди, а друга туди... К.
ЧР. 353.

Лю́бляний, а, в. = Лю́бляний.

Лю́бляно́, нар. = Лю́бляно. Котл. Ен.
VI. 34.

Лю́блянка, ки, ж. = Лю́банка. Ум.
Лю́бляночка. Любили ж мене три люб-
ляночки. Грин. III. 21.

Лю́блята, лат, с. мн. = Лю́б'ята.

Лю́бо, нар. 1) Пріятно; хорошо; кра-
сиво. У людей діти—любо поглядіти. Ном.
№ 9204. Сияло сонце в небесах; а ні зма-
риночки, та тизо, та люблю, як у раі.
Шевч. 100. Любо й ненці, як дитина
в честі. Ном. № 9226. З гарної дівки гар-
на й молодиця,—гарно завертиться, любо
подивитися. Ном. № 9004. 2) Съ наслаж-
денієм. Не дві ночі карі очі люблю цілува-
ла. Шевч. 66. Невольники лежать, про-
стятися люблю. К. Іов. 8. 3) Любовно, въ
любви, въ согласіи. Ум. Лю́бенько, любé-
сенько. І досі же стоїть любенько парубок
на вионі тополя. Шевч. 492. Ходить по

хаті..., урядившись як можна гарніш, вишмичившись чистенько і чуб вистригивши любесенько. Кв. Тихенько й любенько день мине. МВ. I. 18. Мені, моя доле, дай на себе подинатись, дай і припорнутись, під крилом твоїм любенько в холодку заснути. Шевч. 622. Сестро моя, не журись, іолубко! Досі жили з тобою любенько,—треба так і звичувати. МВ. I. 12. І за руки любенько взявшись, до ратуни пішли тишком. Котл. Ен. V. 44.

Люббв, ли, жс. Любовь. Любови Божої не має в собі. Ев. I. V. 42. Де любов, там сам Бог пробуває. Ном. № 9514. Не зазидуй багатому: багатий не має ні приязні, ні любові,—він все те наймає. Шевч. 227. Ой Боже, Боже, що тая любов моє! Нп. До люббви. По любви. Хоч у одній млі, аби до любові. Ном. № 8898. Бути до люббви. Вызывать любовь, нравиться; быть приятным. А ні до любові, а ні до життя. Ном. № 6552. Щоб біле личко, а чорні брови,—то ж козакові дівка до любові. Чуб. V. 40. Тільки ж мені до любові що чорні брови. Мет. 18. Ум. Люббвна. Хоч у одній млі, аби до любові. Ном. № 8898.

Люббвѣць, вцѣ, м. Любитель. Козелецк. у.

Люббвний, а, е. 1) Любимий. 2) Полюбвний. Моюрич—люббвна річ. Ном. № 14063. Ум. Люббвненький. Гости ви мої люббвненькі, сядьте в мене, побесідуйте. Чуб. V. 575.

Люббвність, ности, жс. Любовь, согласіє. Муж із женою не в любовности, в невѣрности живе. ЗОЮР. II. 118.

Люббвно, нар. Люббно, въ любви, въ согласіи. Хороше да пригоже, да любовно жиють. Чуб. V. 516. У нас не так люббно. Лебед. у. Ум. Люббвненько.

Люббмѣдр, ра, м. Мудрець. Ти за сѣтми, люббомудре, світоч правди, волі. Шевч. 237.

Люббнь, нар.—Любонь.

Люббнька, ки, жс. Ум. оть любба.

Люббсний, а, е. 1) Любвний. К. ЧР.

2) Любвний, пріятний. К. Дз. 182.

Люббчка, ки, жс. Ум. оть любба.

Люббта, ти, жс. Наслаждение, удовольствіє. Любота лжмуги на молодят, як вони гарненько живуть укупці.

Люббці, ців, жс. мн. 1) Любовь, любовныя ласки, вираженія любви, любовное влеченіє. Любці та вечерниці заводуть до шибениці. Ном. № 12563. Щиріє любовці

серденьку одрада. Се на мене любовці напали; а матуся казала, що любовці як сон: ні зайси, ні засниши і що робиши—не знаєши, мов д-ві сні. Кв. 2) Средство приворожитьь єь себѣ чью любовь. Чи ти мені що починила? Чи ти мені любовців дала? Чуб. V. 92.

Любрик, ка, м. п. любрика, ки, жс. Вапль (красный карандашъ). Харьк.

Любубання, ня, с. 1) Ласки; любовныя ласки. 2) Удовольствіє, наслаждение чѣмъ-либо.

Любубати, бую, еш, м. 1)—жогб. Любити; ласкати, осыпати любовными ласками. Чужі жонки любувати. Вх. Уг. 251. Мій миленький іде тихою ходою з инчою милою, він її цілує, він її любує, а на мене, молоденьку, нахайку ютує. Чуб. V. 621. На що люба любувала, з броду воду вибирала, кацарівної ЗОЮР. II. 15. 2) Выбирать по вкусу. Любує кобилу. Лебед. у. 3)—на. Любоваться. Любує на землю, що як писанка красується. Мир. ХРВ. 354. Любував на вола.

Любубатися, бѣжся, ешся, м. Любоваться. О пущевнику Купидоне, любуйся, як Дідона стоїне. Котл. Ен. I. 36.

Любуба, ні, жс. Ласк. оть любба. Хаюно, любубо, чи любиш ти мене? Pauli.

Любусь, ся, м. Милый, любимый (о мужчинѣ). Серце, дідуку любуюсь, води хорошененько бабусю. Чуб. V. 1134.

Любця, ці, жс. Милочка. Жінко ж моя, люблю ж моя, іди ти додому. Чуб. V. 93.

Лѣбчик, ка, м. 1) Милый, дорогой. Не їдь, братіку, не їдь, любчику! Чуб. V. 49. 2)—Любистон. Вх. Лем. 433.

Лѣбчина, ня, жс.—Любжа. Що то за дівчина, що то за любчина? Чуб. V. 48.

Лѣбзаний, а, б. Любезный, милый, пріятный. Водилися з любзаними мені людьми. Кв. II. 173. Знаю, чом тобі всі не любзні. Котл. Нп. Ум. Любзєнієний.

Лѣбзвно, нар. Любезно, прієтливо, мило. Підійшов до неї і спитав так тихенько та любзвно. Кв. II. 244. Ум. Любзєнієно.

Лѣб'ята, ят, с. мн. Милые. Желєх. Мої люб'ята! (обращеніє).

Лѣб'ячий, а, е. Любящий. Такий він був люб'ячий до мене. МВ. I. 2.

Люд, ду, м. Народъ, людъ; человечество. Не все ж Бй дарує, про що люд міркує. Ном. № 71. Вона стане на користь людві нашому. Дещо. 15. Люд вже зовна коверзує—з тою лиго плазує. Ном. № 2456.

Люде, дѣй, мн. 1) Люди. *Бог Богом, а люде людьми.* Ном. № 170. *Бог судить не так, як люде.* Ном. № 34. *От уже й люде трапляються,—от уже й заміж пора.—Які там, мамс, моде?—Харько Кабиця. О. 1861. XI. Кух. 13. З його люде будуть.* Изъ него толкъ будетъ. Ном. № 4866. *Я тоді ще бачив, як з його люде будуть.* Вас за люде́й мають. Васъ считаютъ за людей, къ вамъ относятся какъ къ людямъ. В людяхъ. Публично, при народѣ. *Шануй одежу в дворі, вона тебе в людях.* Ном. № 11128. 2) Простой народъ. *Дивись! нам, а балака, як люде.* Ном. № 1244. *Чи памі, чи люде?* Ном. № 1138. *То памі, а ми люде.* Ном. № 1139. Уж. **Людмй.** (Чуб. III. 109), **людоньми, людочни.** *Людоньки! та де в мене гроші взялися? Камеенец. у. Людочки! як же я злякалась!* Ув. **Людиська, людища.** *Єсть люде, єсть і людиська (людища).* Ном. № 2450.

Людіна, жн, об. Чоловѣкъ. *Кожна людина своє лихо несе.* Ном. № 1993. *Перша жінка в мене була добра людина.* ЗОЮР. I. 9. *Якъсь людина.* Шевч. 340. *Не юдяться потягаться на людину.* Чуб. I. 88. *З його вийде людина.* Миргор. у. Ум. **Людіна.**

Людіний, а, в=Людянячий. *Знайшов у полі ногу—дрібненьку—та й думаю: чи людина се нога? Чи з людей ся нога? Сосниц. у.*

Людінка, жн, об. Ум. отъ людіна.

Людінячий, а, в. Какъ у челоуѣка, челоуѣческой. *Лица людянина.* Полт. у. *Що воно ото таке намаювано? Людянина голова на товарищчй ногах.* Лубен. у.

Людіська и людища. Ув. отъ люде.

Людкій, ків, мн. Ум. отъ люде.

Людний, а, б. 1) Людской, свойственный челоуѣку. *Одно, та й те не людно (про дитину).* Ном. № 9203. 2) Многолюдный. Левинц. Пов. 297. К. Псалт. 98.

Людність, нос-н, ж. Населеніе. Желех.

Людні-ж, нію, аш, мн. 1) Начинать походить на челоуѣка, дѣлаться болѣе похожимъ на челоуѣка въ физическомъ или нравственномъ смыслѣ. 2) Наполняться, заеяляться людьми.

Людно, нар. 1) По-людски, какъ слѣдуетъ челоуѣку. 2) На людяхъ, публично. *Благословить нас, тату, людно, та й весілля відшукаймо.* Г. Барв. 211. 3) Многолюдно. НВолын. у. *Стало трохи людноше.* Левинц. Пов. 205. *Приїду додому,—весело буде, людно.* МВ. (О. 1862. III. 39). 4) Съ

людьми, съ войскомъ. *Поприставали (пану до Жовковського) людно й оружно.* К. ЦН. 277.

Людо́вий, а, в. Народный.

Людожер, ра, м. Людоѣдъ. *Криваві людожери.* К. ЦН. 314. *Змій людожер.* К. МВ. X. 12.

Людожѣрний, а, в. Свойственный людоѣду, кровожадный. *Людожерне панство завдавало (людямъ) перонієвські інквізиційні муки.* К. Р. 25. *Почули свіжу кров сі людожерні птиці.* К. Дз. 11. *Гучить з гармат стреляння людожерне.* К. ЦН. 268.

Людоїд, да, м. Людоѣдъ. *Ах ти моїдої.* Ном. № 4082. *Колісь на світі було так, що багато було, кажуть, моїдоїдів, або пессимологів.* Грин. I. 1.

Людоїчний, а, в. Свойственный людоѣду, кровожадный. Желех. *Ті прославили війну людоїчну.* О. 1861. I. 94.

Людоїдство, ва, с. Людоѣдство. К. Досв. 112. *Переносно: жестокое, безжалостное отношеніе къ людямъ. Що дамі, то некаже лучче став... розбійства того менше... людоїдства того нема.* КС. 1883. IV. 773.

Людоїдський, а, в. Принадлежащій людоѣду, ему свойственный.

Людо́ньки, ків, мн. Ум. отъ люде.

Людо́різ, за, м. Убийца, разбойникъ. Мир. ХРВ. 321.

Людославний, а, в. Славный, знаменитый людьми. *Виділі тебе, брате, виладати? Чи з Чорного моря, чи з чистого поля, а чи з людославною Запорожжя?* Лукаш. 59. *Людославна запорізька Січ.*

Людство, ва, с. соб. Люди. *І все те людство навколошки стало.*

Людський, а, в. 1) Челоуѣческой. *Де люде не ходять і людський християнський маз не заходе.* Чуб. I. 116. *Напився він не раз людської крови.* Ном. № 1281. *І поклад у його не людський.* Ном. № 2893. 2) Челоуѣчный, привѣтливый. 3) Порядочный, разумный, смыслящій. *Не попалося кому людському взяти.* МВ. *Пістора людського.* Неразумное, неумѣстное. *Що скаже, то пістора людського.* Ном. № 13031. 4) Народный, простонародный. *То земля панська, а то людська.* Полт. г. 5) Чужой, не свой. *Постаріла мене, брате, людська робітенька.* Грин. III. 400.

Людськість, кость, ж. 1) Челоуѣчество. К. (О. 1861. II. 228). 2) Гуманность, челоуѣчность. Левинц. (Правда).

Людці, ців, м. мн. Ум. и нѣсколько

уничажительное отъ люде. *Трясітєся, рубчи, дивітєся, модні!* Чуб. V. 481. *Таки собі люді,—не дуже гарні!..—Траплялись і хороні люді.* Котл. III.

Людяка, кк, жс. Ув. отъ людіна. (Харьк.). Человѣчина.

Людяний, а, е. Гуманный, пріятливый въ обращеніи. *О. Герасій... вишивав пан-тєм простим, людяним.* Св. Л. 17. 2) Человѣчскій, свойственный порядочному человѣку, настоящій. *Умною і скотини модяної чорт-ма. У баача і одежа модяна.*

Людяність, ности, жс. 1) Гуманность. Желех. 2) Пріятливое обращеніе, соединенное съ душевной добротой.

Люз, ву, м. 1) Свободное мѣсто. Желех. **Люзом.** Какъ варѣчіе: свободно; въ безпорядкѣ; неукрѣпленно. *Люзом ходити.* Желех. *Кінь... на каменистій дорозі пошинав (обнюгае) каміне, попробув ногою, чи не лежить воно люзом.* Шух. I. 79. 2) Смѣна караула? Федьк. III. 165.

Люва, ви, жс. Большая барка на Днѣпрѣ, аршинъ до 30 длины, везущая преимущественно мелкій лѣсъ. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Лювний, а, е. Свободный, вольный.

Лювняк, км, м. Слуга въ военномъ лагерѣ стариннаго польскаго войска? *Лювняк в шляхетському обози.* К. ПС. 9.

Люзованець, нця, м. У гребенщиковъ: названіе верхушки рога. Вас. 163.

Люзувати, вую, еш, м. Смѣнять. *Пишов фрйтер молоденький стойку люзувати.* Федьк. III. 164.

Люзуватися, зуюся, ешся, м. Разшатаваться, ослабѣвать въ связи, въ прочноти.

Людіа, ді, жс. Большая курительная трубка. См. Любіна 1. *Виносе йому циган таку здоровенну люду.* Мнж. 114.

Люлечка, ки, жс. Ум. отъ люлька.

Люлечки. Ум. отъ люлі.

Люлешний, а, е. 1) Трубочный. 2) Любящій курить изъ люльки. Харьк.

Люлешник, ка, м. Куритель изъ трубки. Ном. № 12603.

Люліна, ни, жс.—**Люля, колиска.** *Е... е... люлино! Засни, мала дитино!* ил. 43.

Люлі-люлі, меж. Баюшки баю. Чуб. V. 446. *Ой люлі, люлі, моя дитино.* Шевч. 481. *Ой ну люлі, люлі! Чужим дітям дулі, а нашому калачі, щоб спав і вдень, і вночі.* Мет. 3. Ум. Люлечки. Люлі-молечки.

Люлочник, ка, м. Раст. *Oenothera bienis.* Лв. 100.

Люлочка, ки, жс. 1) Курительная трубка. Вас. 148. *Хто не курить люльки і не нюгає табаки, той не варт і собаки.* Ном. № 12600. У гуцуловъ части трубки называются: **вершюн**, въ который набивается табакъ, **сподюн**—въ него затыкается **чубун**; они дѣлаются каждый отдѣльно и скрѣпляются чѣпником; надъ вершюномъ находится напиривна или шийка (крышка), которая къ вершюну приврѣплена иочергою—треугольною металлическою пластинкою, въ которой крышка поворачивается на чопу; металлическія украшенія крышки (завитки) наз. **иучерями**; **сподюн** украшается **гребінем**, а гдѣ послѣдняго нѣтъ, тамъ для крѣпости соединяють **сподюн** съ вершюномъ проволоочна плетінна; та часть чубуна, которая берется въ ротъ, наз. **пышон**. Шух. I. 276, 277. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. Ум. Люлечка. *Козак серцеа молочку потягав.* Нп.

Люлюк, лька, м. Раст. *Hyosciamus niger.* Лв. 99.

Люлю-сю! меж. Крикъ на свиней, когда ихъ загоняють. Вх. Лем. 429.

Люля, лі, жс.—**Кодиска.** *Вже твою дитиночка у люлі кричить.* Грин. III. 302. Ум. Люлечка.

Люлянина, ня, с. Баюканье.

Люлята. Въ колыбельн. *пріпѣвъ.* Люлі, люлі, люлята. Мил. 40.

Люляти, ляю, еш, м. 1) Баюкать. *Люляю, люляю, побю ю котка, полая.* Мет. 2. 2) Спать (о дѣтяхъ). *А Савиха молоденька дитину колише: „Ой люляй, люляй, ерод-милый синочку!“* Гол. I. 19.

Лю́стра, ри, жс. Узкая длинная лодка. Мнж. 185.

Лю́цти, ну, нѣш, м.—**Лину́ти.** Доцукну, доцукну!... *люти як з луба!* Ном. № 334.

Лю́стерко, лю́стеречко, ка, с. Ум. отъ лю́стро.

Лю́стро, ра, с. Зеркало. *Морським милом умивалася, в ясне лю́стро виглядалася.* Чуб. V. 579. Ум. Лю́стерно, лю́стеречко. *В золотєе лю́стерко видивалася.* Чуб. V. 19.

Лю́стрина, ни, жс. Люстринь. *Шалевий полє і лю́стрини, щоб к празнику пошив катпан.* Котл. Ев.

Лю́стриновий, а, е. Люстриновъ. *Що за гарну стідинцю я їй справив! Лю́стринову і ютку парчеву.* Кв.

Лю́стровий, а, е. 1) Зеркальный. 2) Люстриновъ. *Взяла очінок презетовий і*

кунтуи з усами люстровий, пішла к Зесу на ралець! Котл. Ен. I. 12.

Люсувати, с'ю, еш, м. Шипіть, кнп'ять; гасить известь. На ванну налили води, то вона й люсує. Ванно люсувати.

Лют, ту, м. Гвоздь, которымъ стягиваютъ урванти на ободѣ колеса. Чуб. VII. 576.

Лютень, ня, м. = **Лютый 2.** Мислять лютенъ питає, чи обутий. Ном. № 412. Лютенъ казав: як би я в батькових літах—бику третяку роби вирвав би. Ном. стр. 282. № 412.

Лютер, тра, м. = **Лютор.** К. МВ. III. 261.

Лютерський, а, в. Лютеранскій. Польскій лист, лютерський лист, турецьке نابожество—то все блазентво. Ном. № 8108.

Лютій, а, в. 1) Свар'яний, суровий, жестокій, лютий. Збери всіх лютих змій, збери, роспитай, котора люта. Чуб. I. 122. Лютий звір. Мет. 15. Ой бойтись же воно да лютої зими. Мет. 149. Лютий ворог. Шевч. 256. Люте юре. Шевч. 44. Не бачче кінця мойї лютий муці. Стор. МПр. 40. 2) Кр'япкий. (о табаку). Лютий тютюн (у гуцуловъ). Шух. I. 36. 3) Февраль (назв. м'ясяца).

Лютити, чу, тиш, м. Сердити, раздражати. Желех.

Лютітися, ч'уся, тишся, м. = **Лютувати.** Магнат лютився. Мир. ХРВ. 92. Він лютитися, що я не радієш його. НВолын. у.

Лютість, тости, ж. Ярость, свар'яність. Стор. МПр. 61. Котл. Ен. V. 68.

Лютно, нар. Морозно съ холоднымъ вѣтромъ. Лютно на дворі. Каменец. у.

Люто, нар. Свар'яно, жестоко, люто, зв'єрськи. Люто помордовано! — О злая доле! за що ти мене так люто карави? Стор. II. 269.

Лютор, тра, м. Лютеранинъ. Пани лютори й кальвини, дознаючи собі напасти од католиків, наших підпірали. К. Хм. 34.

Лютотці, ців, мн. = **Лютість.** Йї тихи мова гасила його лютотці. Мир. ХРВ. 34.

Лютровий, а, в. Лютрові залізця. Родъ ловушки для лясидь, кунциъ, хорей и подобныхъ зв'єрей. Вх. Пч. II. 7.

Лютування, ня, с. Свар'япствовање. Лютуваннямъ і кров'ю вони наситились уже в-доволо. Стор. МПр. 147.

Лютувати, т'ю, еш, м. 1) Свар'япствовати, злитися. Режуть, лютують ворони. Шевч. 59. Лютує голод в Україні.

Шевч. 332. Стеха дивиться, що з тою буде, а сама так і лютує. Кв. II. 18. Лютував старий за те, що ляговку взяв, та вже як Бог дав їм дітей, старий їх простив. МВ. I. 73. 2) Паать.

Лютуватися, т'юся, ешся, м. 1) = **Лютувати 1.** 2) Пааться.

Лютъ, ті, ж. Сильный холодъ. Ном. № 3737. Теперки ще нічого, а як сама лютъ була, то хочені і три в'язки соломн спали, то холодно. Каменец. у.

Люципер, ра, м. Люциферъ, дьяволъ. Шевч. 592. Чуб. I. 166. Поїде Ірод сам до аду люциперу на порадѣ. Чуб. III. 359.

Любінний, а, в. Имѣющій любінь.

Любенька, ви, ж. Ум. отъ любія.

Люшек, меж. Крикъ на телать.

Люшня, ні, ж. = **Лущня.** А олянясь,—люшня зубиш. Полт. Ум. Люшняна.

І. Ля, пред. = **Віля.** Стоймо ми ля ворит. Черниг. у.

П. Ля. Употребляется какъ вставка. Я ходил ля до него. Вх. Зн. 34. П'ять днів ля робив. Вх. Зн. 34.

Лябдати, даю, еш, м. Болтати. Угор.

Лавр, ру, м. Лавръ. І цвинтаръ озде, як ю опарканили, циприсом, лавром, зіллям насадили. Федьк. I. 75.

Лягати, гаю, еш, сов. в. лягті, жу, жеш, м. 1) Ложиться, лечь. Так мені жилось: устаю—плачу і лягаю плачу. МВ. II. 15. Лучче мені та проньки копати, аніж мені з немолом та спати лягати. Мет. 260. Вискої ті мошми, де лягло спочити козачьке біле тіло. Шевч. 48. Курява лягає. Шевч. 89. Суботка—не робота: помий, помаж та і спати ляж. Ном. № 542. Еней на піч забрався спати, зарився в просо, там і мн. Котл. Ен. 2) Тільки сов. в. Умереть. Робила цілий вік панам, та мабуть ляжу як кістка юла. Ном. № 1520. 3) Заходить, зайти (о сонці).

Лягло сонце за горою, зорі засіяли. Шевч. 53.

Лягі, гів, м. мн. = **Лягови.** Іде він до неї о пізніх лягах. Чуб. II. 183.

Лягмо, ма, с. = **Лягови.** От як у добре лягмо і приліта змій. Мнж. 9. Іде селом—а ні теленъ, хоч би тобі собака лаякнув, а воно були пізні лягма. Лебед. у.

Лягови, гов, ж. мн. Время, когда ложатся спать. По Різді сичу я одною вечора, так вже у пізні лягови, пряду. МВ. II. 14. Це діло діялось у пізні лягови,—ніде а ні теленъ. Лебед. у.

Ляговітися, вліся, вишся, м. = **Лягати 1.** Крутиться, вертиться, під

припичком спать лягиваться. Грин. I. 248. Чи договорюся я тобі, щоб ти покинула прости та лягивалась швидше спати. Кв.

Лягома, ж, с. мн.—Лягови. Пізно, об лягома приїсав. Зміев. у.

Лягті. См. Лягати.

Лягчі—Лягчи.

I. Ляда, ди, ж. 1) Опускающая дверь: въ потолокъ (на чердакъ), въ погребъ и пр. Подобное-же у колесниковъ въ парні. Вас. 146. 2) Опускающая ставня въ прилавкѣ. Різники у нас продають м'ясо на штандарах, а в кою крамниця є, то на ляді. Лебед. у. 3) Крышка надъ корытомъ, находящимся у самія (см. сам), поднимающаяся и опускающаяся, устроенная съ тою цѣлью, чтобы находящіеся на волѣ животныя не могли пользоваться изъ корыта кормомъ, положеннымъ для заключеннаго въ самъ животнаго. Чуб. VII. 396. 4) Помостъ? настилка деревянная? Мені, мій пане, на ляді стояти (говорить конь). Чуб. V. 871. 5) Часть тескаго станка, сквозь которую проходятъ нити основы и посредствомъ которой прибавляются одна къ другой по-

положенія, а самъ брусокъ укрѣпляется двумя клиньями, илинціями (4); верхніе концы хвостів связаны поперечною перекладиною, которая называется рѣспинна (1). Ляда вверху привязывается къ особой перекладинѣ въ верстаті, которая называется жѣрточною, такимъ образомъ, чтобы она могла качаться взадъ и впередъ, какъ доска качелей. Константиногр. у. Въ Галиции хвості наз. лядобійцами. МУЕ. III. 18. У гудуловъ ляда, называется набівна, имѣетъ слѣдующія названія частей: стріла—рѣспинна, низькимъ—хвості, рама—собственно ляда, бѣрдо—блят. Шух. I. 256.

II. Ляда, ди, об.—Ледарь. Був би ляда, був би ляда, та й нікуди білий: не хоче робити, аж ніяк не хоче! Харьк. у. Слов. Д. Эварі.

III. Ляда, нескл.—Леда. Тільки о тім дівки дбайте, ляда кому не довіряйте. Гол. I. 367. Ой щось мо ся розлучили через ляда кою. Гол. I. 261. Ляда пліткам не ймай віри. Ном. № 6980. Ляда біс чоловіка удре. Ном. № 13236. Нехай мене ляда дурень в личко не цілує. Чуб. V. 174.

Лядячий, а, е—Ледячий.

Лядячий, а, е—Ледячий. На лядякою вибий весь ліс, то все іден біс. Чуб. I. 261. Аж виходить, вибіває найменша світь і виносить козаченькові лядяку вість. Чуб. V. 777.

Ляденець, нцю, м. Раст. Lotus corniculatus. ЗЮЗО. I. 127.

Лядер, ра, м. Верхняя сторона нагольного тулупа. Гол. Од. 18.

Лядина, ни, ж. Сосна, растущая на лядѣ. См. Лядо. НВолын. у.

Лядник, ку, м. Раст. бобовина, вісія. Вх. Уг. 251.

Лядо, дае, с. Возвышенное мѣсто въ лѣсу, заросшее строевой сосной. С. Сербы, НВолын. у.

Лядобієць, біяця, м. Часть ляди. См. Ляда. S. МУЕ. III. 18.

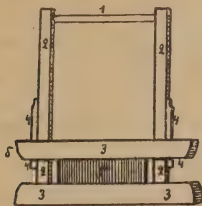
Лядський, а, е. Польскій. Перейшла, як Уляна на лядську віру. Ном. № 1854. Лядський синю—Лядська дочко (лайка). Ном. № 3573.

Лядувати, дѣю, еш, м. Быть ополеченнымъ. Гей, доки нам з ляхами лядувати? К. ПС. 64.

Лядунка, ки, ж.—Ладунка.

Лязуток, рва, м. Синька.

Ляз, ку, м. Испугъ. Чого б ти з лязку не сказав. Ном. № 4340. Троляни з лязку задрісали. Котл. Ев. IV. 8.

перечныя нити. Части ляди: два деревянныхъ четырехгранника называются собственно лядою (3); сквозь нихъ на концахъ проходятъ два болѣе тонкихъ четырехгранника—хвості (2), находящіеся по отношенію къ ляді въ вертикальномъ положеніи; нижніе концы хвостів укрѣплены въ нижнемъ брускѣ ляди (а), а верхній брусокъ (б) свободно ходитъ по хвостамъ вверхъ и внизъ для того, чтобы можно было между верхнимъ и нижнимъ брускомъ поставить блят (5) (см. это слово). Когда блятъ вставленъ въ продолговатое углубленіе въ нижнемъ брускѣ и сквозь него пропущены уже нити основы, тогда верхній брусокъ (б) придвигается внизъ и, прижимая блят, удерживаетъ его въ стоячемъ

Ля́кання, ня, с. Пуганіє. Нічим так не допікали Ля́кмиці... як ляканням тією школою. Левц. I. 242.

Ля́кати, каю, еш, м. Пугать, страшить. Стор. МІр. 92. Котл. Ен. Шевч. 289. Тиха вода людей топить, а бурна тільки лякає. Ум. № 3029.

Ля́кати́ся, каю́ся, е́ся, м. Пуга́ться. Шевч. 59. Не лякайся нас, паме, не базачко нас стане. Чуб. III. 244.

Ля́кливий, а, в. Пугливий.

Ля́ку́чий, а, в.—Ля́кливий. Левч. 133.

Ля́лечка, ки, ж. Ум. отъ ля́лька.

Ля́лька, ки, ж. Кукла. Левц. I. 390. Була в мене наміточка й ту дітки украли, на ляльки подрали. Мет. Ум. Ля́лечка. Вистроїлась як лялечка. Какъ куклолка одѣлась. Ум. № 218. А ні лялечки не видно. Ни души не видно. Ум. № 1919. Употребляется какъ ласкательное по отношению къ женщинѣ. Добридень, моя кралечко, моя лялечко! Стор. II. 217.

Ля́лька, ка, с. Зрачекъ въ глазу. Вх. Лем. 433.

Ля́ля, лі, ж. дѣтск. 1) Маленькое дитя. 2) = Ля́лька. 3) Имя главной играющей дѣвушки въ весеннемъ хороводѣ того-же имени, устраиваеомъ 22 апрѣля, накануне Юрьева дня; она сидитъ въ вѣнѣхъ и зелени внутри танцюючого и поющаго вокругъ нея хоровода, у ногъ ея кладуть вѣнки изъ зелени, а она затѣмъ раздаєть подругамъ молоко, сыръ, масло, вѣнки, и пр. Чуб. III. 29—30. Ум. Ля́ля-ня, ля́лечка.

Ля́ма, ми, ж. Лямка, дугообразный деревянный снарядъ, охватывающій грудь, къ нему привязана веревка—повідець—оканчивающаяся чинбурною. При помощи ля́ми тянуть лодку, сѣть рыболовную и пр.—люди, иногда волю. Левц. ПІО. Сторожевск. В Тимшл до ля́ми. Ум. № 3064. Сюди то ходили за́поріжці на за́робітки до ля́ми. Стор. II. 202. Ум. Ля́мка. За́пряють у ля́мку волю, ля́мують. Стрижевск.

Ля́мент, ту, м.—Лемент.

Ля́ментува́ти, ту́ю, еш, м. и пр.—Лементува́ти и пр.

Ля́мець, мцю, м. Войлокъ. Вас. 156. 159. Ля́мці. мн. Валенки. КС. 1893. XII. 448.

Ля́мівка, ки, ж. Обшивка, (напр., ю́пки, о́чілка), опушка. Чуб. V. 1120. Вас. 192.

Ля́мка, ки, ж. Ум. отъ ля́ма.

Ля́пати, ни, ж. 1) Ляпа. Левц. Пов. 313. Во́же і ля́пка до́горає і ка́мраття за-

ні́мили, коло сто́лу сно́м присі́ми. Федьк. I. 40. 2) Ля́пада. Висіть під ля́пною тисанка. Чуб. I. 23. Ка́лиця кра́сна, в ній ля́пки палають. Федьк. I. 75. Ум. Ля́п-почка. Перед обра́зами висі́ли скля́ні ля́п-почки. Левц. Пов. 20.

Ля́пада, ди, ж. Ля́пада. Ум. Ля́п-па́дна. Перед обра́зами засві́тили ля́па́дку і сві́чки. Левц. Пов. 47.

Ля́парт, та, м. Леопардъ.

Ля́парто́вий, а, в. Леопардовый. Ля́п-парто́ві доро́ги шку́ри. К. Хм. 65.

Ля́пас, су, м. Ля́пастъ. Ша́рава́ри з ля́пасом. Чуб.

Ля́мува́ти, жу́ю, еш, м. 1) Окаймлять, каймить, обшивать края одежды. 2) Тянуть рыболовную сѣть при помощи ля́мки. За́пряють у ля́мки волю, ля́мують. А тоді й лю́де до того пристають, то́ж себе ля́мують, помі́нають витя́гати. Азовск. (Стрижевск.).

Ля́мцеві чо́боти. Валенки. НВолын. у.

Ля́мчитися, чу́ся, чи́ся, м. Обива́ться въ ко́лгунъ. Гайсин. у.

Ля́мщик, ка, м. Рабочій на рыбныхъ ловляхъ. Браун. 34.

Ля́шний, а, в. Льняной. Сам рано встає—мене не буди́ть до ку́желя ля́нного. Ум. № 9138. Полоте́нце на ста́нок ля́нне. Мкр. Н. 38.

Ля́п! меж. Шлепъ, хлопъ. Не рад ля́п, що по у́ху ля́п, а він хо́че і в́друге. Ум. № 868.

Ля́пави́ця, ці, ж. Слякоть. От зно́в ля́пави́ця оки́неться. НВолын. у.

Ля́пане́ць, ня́я, м. 1) Оплеуха, пощечина. По́тичі ля́панця да́сть. 2) м. Ля́панці. Ту́фли, шлепа́нцы.

Ля́пані́ня, ни, ж. ? Яка ля́панина, така і хва́танина. Ум. № 7116.

Ля́пання, ня, с. 1) Хлопаніє. 2) Шлепаніє, плесканіє. 3) Бросаніє чѣмъ-либо липкимъ и мокрою. 4) Пачканіє, пятнавіє. 5) Звукъ отъ ударовъ рукою. 6) —языкомъ. Болтсвня.

Ля́пас, са, м. Пощечина, шлепоть. Ля́паса у́пику да́ти. Ум. № 3853. Да́ли по за́ду ля́паса. Ля́паса зля́пати, ззі́сти. По́лучи́ть пощечи́ну.

Ля́пати, паю, еш, сов. в. ля́пну́ти, пну, неш, м. 1) Хлопать, хлопнуть, стучать, стукнуть. Не го́диться по сто́лу ля́пати ло́жкою. Чуб. I. 108. Ля́пнула дѣв-ри́ма. 2) Шлепать, шлепнуть, плескать, плеснуть. Життя ля́лам, мо́в тѣм на́нам,—гуляють, ля́пають хвоста́ми. Гліб.

42. 3) Шлепать, шлепнуть, бросать, бросить что-нибудь лишнее и мокрое. *Ляпнуло мною в стіну.* 4) Пачкать, пятнать; капать, капнуть. *Не ляпай мені чорнилом киши! Крапля ляпнула на воду.* 5) Ударить, ударить. *Ляпало по ковадлу.* Грин. II. 236. *Ляпнуло його по щоці.* 6) Неуміло говорить, сказати что-нибудь, болтать, сболтывать. *Приневолени короля таке слово ляпнути, що багачко воно лиха набрало.* Стор. II. 133. *Не ляпай язиком!*

Ляпка, ки, ж. 1) Пятно. *Ляпка на сирні.* Новомоск. у. 2) Болтовня. Вх. Лем. 433.

Ляпкаться, каюся, ешся, я. Возиться съ мокрой глиной или съ подобной массой. Таврич. г.

Ляпнути, ну, неш, я. См. Ляпати.

Ляпоті, ті, ж. Предмет, который шлепает или по которому шлепают, хлопаять; встрѣчается въ загадкѣ на сито: *Прийшла кума до куми: „дай, кумо, ляпоти, поляпати та й пійти.* Мнж. 174.

Ляпотіти, почу, тіш, я. Хлопать, шлепать (учащенно); капать. *І дощ не йде, і хмар нема, тільки з стріхи ляпотить.* Грин. III. 308.

Ляпотнява, ви, ж. Хлопаніе, плесканіе. *Така ляпотнява у тому млині.* Лебед. у.

Ляпонути, ну, неш, я. 1) Сильно хлопнуть, шлепнуть, плеснуть. 2) Съ шумомъ упасть, шлепнуться. Вх. Уг. 251.

Ляпуна, ні, ж. Влянь (въ загадкѣ). *Прийшла кума до куми, дай, кумо, бубони, спекти собі ляпуни.* ХС. III. 62.

Лярова, ви, ж. Потаскуха. Чуб. I. 90. *Ах ти паскудо, лярово безмол!* Подольск. г.

Ляса, си, ж. 1) Ременная или пеньковая часть кнута (безъ кнутовища). Загада: *Віз без кола, а батіі без лиси, (чосен, весло).* Грин. II. 312. 2) = Лиса 2. Браун. 15.

Лясавці, ців, м. мн. = Ласочка 2. Чуб. III. 103.

Ляск, сів, мн. Любезности. Кв. I. 192. **Ляси підпудні.** Любезничаетъ, заговариваетъ зубы. Ном. № 3091.

Ляск, ку, м. Звукъ хлопанія, щелканія. *Що це за ляск? — Це на ставку зтось стріляє.* Радом. у. *Батіі без ляску.* Ном. № 434, стр. 302.

Ляскання, ня, с. Хлопаніе, щелканіе.

Ляскати, каю, еш, сов. в. ляснути, ну, неш, я. Хлопать, хлопнуть, щелкать, щелкнуть. *Батіі ляскав.* Ном. № 1276. *Прийшла качка, крилечками ляска.* Нп.

В руках же довгий був батіі, їм щімко ляскав він із лиха. Котл. Ев. II. 40. *Ляснув себе по щоці.* Кв. II. 173. *Ляснув по юмич пулю.* К. Оріся. *Щука... ляснула хвостом по воді та вп'яла на дно пірнула.* О. 1862. VIII. 17. *Воні тільки язиком ляскають.* Они лишь попусту болтають. Грин. I. 233.

Ляскіт, коту, м. Хлопаніе, щелканіе.

Ляскотіти, чу, тіш, я. 1) Учащенно хлопать, щелкать. 2) Быстро говорить, быстро болтать, чаще—крикливымъ голосомъ. *Вийде до них, ляскотить по пташиному, привітна, любя.* МВ. (О. 1862. III. 44).

Ляскотня, ні, ж. Хлопаніе, щелканіе, трескотня.

Ляснути. См. Ляскати.

Лясь! меж. Хлоп! шльоп! шелк! *Лясь дверима, аж млина з стелі посипалась.* Г. Барв. 89. *Хоч лясь, та тільки не цурайсь.* Ном. № 3312. *Лясь зубами.*

Лятва, ви, ж. Дрянъ. **Лятвою — лятва.** Дрянъ дрянью.

Ляха, хя, ж. Грядя. Борз. у. Ум. Ляшка.

Лях, хв, м. Полякъ. Шевч. 52, 46. Котл. Ев. Чуб. I. 106. Ум. Ляшенью, ляшю. Ув. Ляшуга.

Ляхів, ві, ж. соб. Поляки. *З нас висисає кров жидова і ляхва.* Левиц. Пов. 161. *Підклонилися латиненій ляхів.* К. Дз. 114.

Ляхівка, ки, ж. 1) Полька. Левиц. I. 161, 209. 2) Провненний узоръ въ женской или мужской рубашкѣ, родъ мереміи; различныя названія ляхівки: ляхівна из 3, 4, 5, 6, 7, 9 дірочок,—ціле коліща,—цілий збан,—хрестичнами,—крюгла нашиванна,—носа,—крюгла,—хрещата,—рішоточна,—прутки. На рукавахъ мужской сорочки бываетъ мереміна з ляхівною. Чуб. VII. 415. Кв. I. 6, 143.

Ляхівський, а, в. Польскій. *Наши дітчата і злотий шидко зацїненками по ляхівській.* Левиц. I. 159.

Ляхопанський, а, в. Шляхетско-польскій. *Встрѣчено у Кулиша. (Київ) ніймався буз у руки ляхопанські.* К. Дз. 156.

Ляхувати, хую, еш, я. Жить какъ поляки.

Ляцький, а, в. = Лядський. *Без... оборони земляків од ляцької нахаби.* Левиц. I. 258. **Ляцка борода.** Трава, которая осталась незахваченная косою. Ном. № 10185.

Лячий, *а, б.* 1) Страшный. 2) Боязливый. Желех.

Лячно, нар. Страшно. *Туди не ходять люде, там страшно, лячно всюди.* Млак. 71.

Ляшенько, *ка, м.* Ум. отъ **лях**.

Ляшеня, *нѣти, с.* Ребенокъ полякъ.

Ляшѣльник, *ка, м.* Человекъ, дѣлающій знаки на полѣ, чтобы не было обѣвокъ. НВолын. у.

Ляшѣти, *шу, шии, м.* Полонизировать. Желех.

Ляшѣти, *шѹ, шѣш, м.* 1) Разбить огородъ на грядки. 2) Дѣлать знаки на полѣ, чтобы не было обѣвокъ. НВолын. с.

Ляшѣха, *хи, ж.*—**Ляшка** 1. Козакъ ляха доганяе, списом пробивае, а ляшѣха козаченька сильно проклинае. Грин. III. 591.

Ляшка, *км, ж.* 1) Полька. К. ЧР. 220. 2) Грядка. Черниг. у.

Ляшковатий, *а, е.* Ополячившійся. *Либонь ви, куме, ляшковаті, що так за панів тягнете.* Подольск. г.

Ляшно, нар.—**Лячно**. *Ляшно їхати уночі по при той дїс.* Каменец. у.

Ляшѣк, *шкѣ, м.* 1) Ум. отъ **лях**. Мет. 9. Шевч. 93. 2) Название вола масти

песочнаго цвѣта, бѣлый съ желтымъ отливомъ. КС. 1898. VII. 41.

Ляшѣта, *ти, ж. соб.*—**Ляхва**. Вх. Лем. 433.

Ляшѣський, *а, е*—**Лядський**. *Перейшла, як Уляна у лядську віру.* Ном. № 1854.

Ляшток, *ка, м.* Часть твацкаго ставка. См. Верстат. МУЕ. III. 20.

Ляшѹга, *ги, м.* Ув. отъ **лях**.

Лящ, *щѣ, м.* 1) Рыба лещъ, *Syrpinus brama*. 2) Помещина. *Дати ляща в тилу.* Ном. № 3852. *Як дам тобі ляща я в тилу.* Котл. Ен. I. 33. *А що, ізів ляща?* Ном. № 3972. Ум. **Лящии**.

Лящання, *ня, с.* Пронзительный, рѣзкій говоръ, крикъ. *Крики, спѣви, стоюлосе лящання.* Мир. ХРВ. 269.

Лящѣти, *щѹ, щѣш, м.* 1) Пронзительно, рѣзко говорить. 2) Отдаваться, раздаваться (о звукахъ). *Аж лящѣть жіночий реїт.* Шевч. *Не спить рябоко та все так газка, скаучить, що сучий син, коли аж в ухах не лящѣть.* О. 1861. III. Г. Арт. 81. *Оце їсть! аж по-за ухами лящѣть.* Ном. № 12205. *Так уминае, що аж за ушима лящѣть.* Грин. I. 125.

Лящик, *ка, м.* Ум. отъ **лящ**.

М.

Ма. 1) Сокращ. изъ сущ. **мати** въ бранчивыхъ выраженіяхъ: *Ой бабо моя! лмо твояй ма! Темні луні, темні луні, ярая билина, не зводь з ума, кроть твою ма, бо я не дитина.* Чуб. 2) 3-е лиц. наст. вр. отъ гл. **мати**=**мѣс.** **Чорт-ма, нат-ма!** Нѣтъ. *Кат його ма! Греб.* 368. *Кат-ма долі на наше щастя! Мѣдного ма.* Ни одного нѣтъ. *Житом. у.* 3) **Дѣтск.** **Нѣтъ.** *О.* 1861. VIII. 8. 4) Сокращ. изъ мѣст. **мой, моѣ.** *Здоров, синашу, ма дитятко!* Ботл. Ен. III. 69.

Мабіть, нар.=**Мабуть.** *Е-е, дядечку! вона, мабіть, чи не кошием їх мірє.* МВ. I. 107.

Мабуті, мабу́ть, нар. 1) Должно быть, вѣроятно. *А плахта ся тобі мабути по знаку? Мабуть не буть кози на торзі.* *Ном. № 5618.* *Мабути у лісі щось велике здохло.* *Ном. № 7897.* 2) Да какъ-же! *А де це ти взяв хустку таку?—Найшов!—Мабути! Гляди!—Далєбі! Канєв. у.*

Мѣвка, ки, ж. Дитя женскаго пола, умершее некрещенымъ и превратившееся въ русалку. Чуб. III. 186. *Мѣвко, мѣвко! на тобі полинь та мене покинь.* *О.* 1862. IX. 31. См. **Навна.**

Мѣвна, пи, ж. Обезьяна.

Мѣвський, а, е. То-же что и **навський**, но употребляется только относительно **мѣвон.** **Мѣвський великдень.** Четвергъ недѣли Пятидесятницы, когда, по народному повѣрью, русалки празднуютъ свой великдень. Чуб. III. 186.

Магазѣй, зѣю, м. Хлѣбозапасный магазинъ, амбаръ для хлѣба. *Бачили в пана магазей з хлѣбом, з усим зерном.* *Грин.* II. 70.

Магай-бі! Богъ въ помощи! (привѣтствіе). *Втично мені було добре слово почути: „Магай-бі!“* МВ. I. 23.

Магалѣ, лі, ж. Часть предмѣстья. *На захід сонця по-за місто йде поперечний яр... Сей яр сходиться з подовжнім, що ділить Круті на дві половини—міську і не міську. Ті кутки, що за містом та за ярами, звуться: ся магала, та магала,—ніби то: ся сторона, та сторона; де хто живе, ту сторону і зве: ся магала.* *Св.* Л. 24.

Магірка, ки, ж.=**Маґерка.** Дід (бере) новий кобеняк, навет баті новий і нову мапірку і з Богом. *Сим.* 206.

Магистрат, ту, м. Городское управление гражданское и судебное. *К. ЧР.* 214.

Магистратський, а, е. Относящийся къ магистрату. *Осіли на раніох, або на магистратських та на чернечих ґрунтах.* *К. ЧР.* 198. *Лавник магистратський.* *К. ЦН.* 249.

Магічний, а, е. Магическій. *Радюх ледві удержувая магічну силу тих очей.* *Лєвц.* Пов. 252.

Магівниця, ці, ж. Часть ткацкаго станка=**Магіль, маголь.** *Вас.* 165.

Магліза, зи, об. Имѣющій, имѣющая запаянное лыпо.

Магнат, та, м. Магнать. *А матати палять хати, шабельки ґартують.* *Шєвч.* 131.

Магнатерія, ріі, ж. соб. Магнаты, высшее дворянство старой Польши.

Магнитий, а, е. Болѣзненный, слабосильный. *Мамита дитина. Мамитий віл, відей, що не їсть.* *Камєнец. у.*

Магніт, ту, м. Магнитъ. *Маміт має у собі силу притягувати тільки залізо.* *Дєшо.* 20.

Магнітний, а, е. Магнитный. *Мамитне кресало, що положиш на столі голку або цівачика та доторкнешся тим кресалом, то так зараз і пристанє.* *Дєшо.* 19.

Магометанин, ня, м. Магометанинъ.
К. ПС. 61.

Магометанка, ки, ж. Магометанка.
Желех.

Магометанський, а, о. Магометанскій.
Желех.

Магно́к, ка, м. Раст. *Ledum palustre*.
Вх. Пч. I. 11.

Магура, ри, ж. Высокая гора.
Магаль и **магіль**, глѹ, м. 1) Котокъ (для бѣлья). *На шпуратъ ошана, на маглі тачана*. Гол. 2) Часть ткацкаго станка. См. Верстат. МУЕ. III. 17.

Магельница и **магільница**, ці, ж. То-же, что и рубель,—валекъ для катанья бѣлья. Подольск. г. См. Меґеля 1.

Маґеран, ну, м. Раст. = **Майран**. Вх. Уг. 251.

Маґерка, ки, ж. Войлочная шапка. О. 1861. I. 265.

Маґлівница, ці, ж. = **Маґельница**. *Шмате перуть... висушили навивають на тачілку*—вилок, і тачають маґлівницею, у якої в плече, зуби і фіст. Шух. I. 154.

Маґлювати, люво, еш, м. 1) Катать (бѣлье). *А шестая (дівчина) хусти сушит, самаа маґлює*. Гол. I. 253. 2) Плохо рисовать, плохо писать.

Маґнєс, су, м. Магнитъ. Желех.
Маґнесувати, сую, еш, м. Магнитить. Желех.

Маґоль, глѹ, м. = **Магіль**. Шух. I. 255.

Маґро, ра, м. Быкъ съ однимъ ядромъ (отъ природы). Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Маґжер, ру, м. Деревянный пестъ для толченія въ ступѣ проса. Вх. Зн. 34. См. Маичир.

Мадзур, ра, м. 1) Прозваніе малороссовъ, исповѣдующихъ католическую вѣру. Подольск. г. О. 1861. X. Свид. 44. 2) Большая крыса, пасюкъ, *Mus decumanus*. Подольск. г. О. 1861. X. Свид. 44. Вх. Пч. II. 6.

Маєт, ту, м. = **Маєток**. *Уручаю тобі, брате, всі мой маєти*. Нп.

Маєтний, а, о. Зажиточный.

Маєтність, ности, ж. Имѣніе, помѣстье, имущество. *Найхачи юсті з чужої маєтності*. Рк. Макс. *Маєтністю рухома і нерухома*. КС. 1883. VII. 508.

Маєток, теу, м. Имущество; состояніе, имѣніе. *Та нехай мій батько добре дає, куртіє, великих маєтків нехай не збуває*. Дума.

Мажва, жі, ж. Чумацкій возъ. При-

нянє дванадцять пар волів: шість мажвом, а шість руби. Рудч. Ск. II. 143.

Мажара, ри, ж. Большой возъ.

Мажний, а, о. Относящійся къ чумацкому возу.

Мажорка, ки, ж. Турецкій табакъ. *Чи бач! жидъ вже насіяє мажорки та вже й пасемкує*. Борз. у.

Мажчир, ра, м. = **Мужчир**.

Мазальник, ка, м. = **Мазильник**.

Мазальница, ці, ж. = **Мазильница**.

Мазаний, а, о. 1) Мазанный, помазанный. *Мазаний періжок*. 2) Избалованный, избѣжанный. *Вона така вже стала мазана*. Змiev. у. *Мазана паланиця хороша, та не дитина*. *Мазана дитина ледача*. Г. Варв. 441. *Дядькови (дѣти), звісно, мазаніші*,—муляться. Сим. 231.

Мазанка, ки, ж. 1) Мазаніе. Сим. 130. 2) Изба съ обмазанными глиной простѣнками изъ плетня. Чуб. VII. 381. *Під горами стоми маленькі хатки-мазанки з невеличкими вікнами*. Левиц. 3) Кусокъ хлѣба, намазанный масломъ, бутербродъ. 4) Бѣлье гуцульскихъ пастуховъ, вываренное въ маслѣ и жирѣ (за невозможностью мыть его въ горахъ). Шух. I. 190.

Мазання, ня, с. Мазаніе.

Мазарня, ні, ж. Печь для гоней смолы. Черк. у.

Мазати, мажу, жеш, м. 1) Мазать, подмазывать, размазывать. *Моїм салом та по мені й мажуть*. Ном. 4780. *Єдні руки право пишуть, єдні й мажуть*. Ном. № 7384. *Хто маже, той і їде*. Ном. № 7400. 2) Облѣвливать глиной, штукатурить. 3) Вѣлить. 4) Пачкать, марать. 5) Валовать, ласкать. *Мазати дитину*.

Мазатися, мажуся, жешся, м. 1) Мазаться. 2) Пачкаться, мараться. 3)—до кого, коло кого. Ласкаться къ кому.

Мазґлівий, а, о. Плаксивый. Вх. Лем. 433.

Мазєпа, пи, об. Первоначально то-же, что и замазюра,—замараха, а затѣмъ вообще неопытный, грубоватый и простова́тый человекъ, вахлакъ, простакъ, простофиля, глупецъ. Ном. № 3570. *У нас у селі мазєпою мазються: отъ як дурна людина, чо́д не зрозуміє, так кажуть: ах ти мазєпа!* Черниг. у. (Срав. персидское прилагаѣ. „Мазепѣ“, дословно значащее—хребтоногий, а переносно—неповоротливый, неуклюжий. Проф. А. Е. Крымскій).

Мазєпин, на, не, м. Принадлежащій мазєпѣ. Ном. № 3570.

Мазепський, а, о. Бранное слово: плохой, глупый. *Мазепська дитина*. Грин. I. 86.

Маззя, зя, с. Мазь. *Маззя з дьогтю помиле*. Константиногр. у.

Мазяло, ла, с. 1) Матерьяль, которымъ мажутъ. 2) Снарядъ, которымъ мажутъ. См. *Нач.* Рудч. Чп. 251. *І мазниця, і мазило уже мені надостило*. Чуб. V. 1061.

Мазій, зія, м. 1) Мазальщикъ. 2) Название вода пепельнаго дѣтв. КС. 1898. VII. 41 3) = Мазун.

Мазійка, ки, ж. Мазуха, мазунья.

Мазильник, ка, м. Мазальщикъ.

Мазильница, ці, ж. Мазальница.

Мазеа, ки, ж. Металлическая сѣтка для защиты отъ пчелъ. Лохвиц. и Гадяц. у.

Мазея, кі, ж. Кровь. Черномор. *Мазкою хоче што умитися, кому не жалі своїх зубів?* Котл. Ен. II. 15. *Вишестати від чорної мазки*. Мнж. 152.

Мазлюка, ки, об. Некрасивый человекъ. *От такий мазлюка, а теж до дівчат*. Еватерин. у. Слов. Д. Эварн.

Мазниця, ці, ж. Лагунка (для держанія дегтя). Така бага, як мазниця. *Ном.* № 2). Презрительное прозвище мужика. *Чи ти ж, мазнице, очився в школі? чи ти ж тямши далі од свого носа?—А ти, паскудо! Думаєш, як начемих густику на шию, та поचेмих тудя на вухи, то вже маєш право мазувати з нас, дражнити нас мазницями!* Левин. Пов. 182. 3) Черная большая барашковая шапка съ суконнымъ дюмъ. Подольск. и части Волынск., Люблин. и Сѣдлецк. г. Чуб. VII. 414. Ум. *Мазничка. Наті і мою мазничку на дьогть*. Чуб. I. 264.

Мазніти, ну, нѣш, м. 1) Одн. в. отъ мазати (въ 5-мъ значеніи не употребляется). 2) Ударить, шлепнуть. *Випручавши руку ..., мазнула його по виду*. Мпр. ХРВ. 63.

Мазун, на, м. Баловень, любимецъ. *Чи батьків синок, чи материн мазун?* *Ном.* № 9310. Ум. *Мазунецъ, мазунчик*. *Він у мене один син—мазунецъ*. Новомоск. у.

Мазунча, чати, с. Балуетый ребенокъ, любимецъ. Ум. *Мазунчатю*.

Мазунчик, ка, м. Ум. отъ мазун.

Мазур, ра, м. 1) Мазуръ, полякъ изъ Мазурій. 2) Танецъ мазурка. 3) Зоол. *Gringilla montana*. Вх. Пч. II. 11.

Мазуратий, а, о. Испачканный (о человекѣ). Вх. Лем. 433.

Мазурок, рка, м. 1) Сладкое печеніе,

приготавливаемое преимущественно къ пасхѣ. 2) = Мазур 3. Вх. Пч. II. 11.

Мазука, хи, ж. Баловница, любимица. *Дідова дочка така роботяща дитина, а що бабина, то така мазуха: все б тільки сиділа, зорнувши ручки*. Рудч. Ск. II. 44. Ум. *Мазушечка, мазушна*.

Мазь, зі, ж. Смазочный матеріаль, мазь (преимуществ. колесная). *І я вмію ворожити, коли язик на мазі*. Подольск. г. *Колеса на мазі,—не на мазі*. Колеса подмазаннны, не подмазаннны. Чуб. VII. 576.

Мазя, зяти, с. Запачканное, неопрятное дитя. Борз. у.

Мазяр, ра, м. Продавецъ дегтя. Вх. Лем. 433.

Мазярка, ки, ж. = Мазниця 1. Вх. Лем. 433.

Мазька, ки, ж. Гречиха, посылная въ маѣ.

I. Май, маю, м. 1) Зеленъ. *Славне Підіріє що ся маєм крило, в шовкові травні снати ся клонило*. Федьк. Поез. I. 17. 2) = Клечання. *Колиси на сі свята в мене було весело-весело та зелено-зелено! І за образами май, і по віздохках май!* Св. Л. 271, 272. *А тут іде віз повем маю—так на Поділію зуть клечання*. Св. Л. 272. 3) Раст. *Leontodon taraxacum*. Вх. Пч. I. 11. 4) Название пятого мѣсяца, май. *Як випадує в маі три дощі добрих, то дадуть хліба на три іоди*. *Ном.* № 449.

II. Май, нар. 1) Почти. *Стали ми оба май у посміді*. Федьк. 2) Больше. *Візня... остра... штрикав усюди, де найліпша пахла, а від того дає май молока*. Шух. I. 196. При сравнит. степ. прилагат. обозначаетъ усиленіе степени: гораздо. *Май білший, май ліпший*. Шух. I. 28. *Голова май менша у пструга*. Вх. Зн. 34. 3) Май-май. Частью—частью. *Рибка май велика, май мала*. Вх. Зн. 34.

III. Май-май-май, меж. О быстрыхъ движеніяхъ, когда машутъ или что-либо развѣвается. *Крутиться, вертиться, тільки рукава май-май-май!* МВ. (О. 1862. III. 35).

Майбути, нар. = Мабути. *У нас ще до якої пори не видно сарани, але вже близько, швидко майбуті добереться і до нас*. О. 1862. X. 110.

Майна, ви, ж. Флагъ. Волынъ. Слов. Д. Эварн.

Майдалати, лаю, еш, м. Болтать, махать. *Як налетить орляка на зайця та як ударе його крилом, а той, біденеккий,*

перекинешся доломічерез та ланками майдака, майдалає, та кричить тобі нечаче дитина. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Майдак, ка, м. ? Заклинаю, проклиною, запрещаю тя кізяком, майдаком, чайдуком, і псом хвостом, як воротилом. (Заклинаючи водки). Ефим. 23.

Майдан, ну, м. 1) Площадь. *Передо мною дуже широкий майдан.* Левич. *Де колись на майдані роєм пили на раді запорожці, там тепер наслася німецька череда.* Левич. Пов. 367. **2)** Лісна поляна. Вх. За. 34. **3)** Заводь для гонки смоли.

Майданний, а, о. Относящийся къ майдану. *Майданний догонт.* Сумск. у. *Попімила майданна громада.* Г. Барв. 467.

Майдання, майданчик, ка, м. Служащій на заводі для гонки смоли. *Майданчики-окаянчики, да црка воши доля: не омієте хліба-соли їсти да із чорного поля.* Мет. 466. *Дід служив на майдані майданчиком.* Рудч. Ск. П. 13.

Майдати, даю, еш в джу, джеш, іа. Вилать (хвостомъ). *Пес майдає хвостом.* Вх. Уг. 251. *Пес майдеє хвостом.* Вх. Лем. 433. См. Майдалати.

Майже, нар. Почти.

Майка, ки, жс. 1) Шпанская муха. *Lytta visicatoria.* Вх. Пч. І. 7. **2)**—олиня. *Майская букашка.* Meloi' p'roscafabus. Желех.

Майкут, майкутник, ка, м. Лѣвша. Желех.

Майний, а, о. Облиственный, богато покрытый листьями.

Майно, на, с. Имущество. *І рече Господь до сатани: оддай тобі є руки все його майно; тільки не касайся його самого.* К. Іов.

Майнути, ну, неш, іа. 1) Махнуть. *Вийшла жє вона за ворота хусточков майнула.* Гол. І. 60. **2)** Мельнуть. *І перед моїми очима майнули, як мрія, картини Макарта.* Левич. *Щось наче майнуло поуз вікно.* Г. Барв. 299. *Та вже тому біду чуприна майнула, стоїть баба на березі, руками сплеснула.* Нп. *Ще він крижить, а вже стріла майнула.* К. Іов. 3) Быстро пойти, быстро уйти, быстро броситься. *І діти майнули по юрищях, по коморах, по лозах,—усюди.* Шевч. 168. *Сторозенька н'яна була, уснула, я, молода, на улицю майнула.* Чуб. V. 640.

Майовий, майовний, а, о. Майскій. *Доцирку майового жєлам.* О. 1861. III. 14.

Майор, ра, м. Майоръ. Уж. Майорин.

Майорити, рб, рпш, іа. 1) Мелькать, видѣться слегка, изрѣдка. *Сонце майорить між хмарами. Не родила овоц: то тям, то там майорить слива і груша.* Волч. у. **2)** Развѣваться. *Тільки чуприна майорить.* Ном. № 4419. *Такавже мистя майорить на вітрі.* Лубен. у.

Майорці, ців, м. мн. Раст. Zinnia elegans L. ЗЮЗО. І. 142.

Майран, ну, м. Раст. Origanum majorana.

Майстер, тра, м. 1) Мастеръ. *По роботі пзнати майстра.* Ном. № 7338. **2)** Пѣвецъ (кобзарь, лірник), обучающій пѣнію отданнаго къ нему въ науку ученика. *Вже того майстра нема, що я пристає,—умер.* Вересай.

Майстерія, рії, жс. соб. Инструменты, принадлежности мастерства. *У того стелмаха одні майстерії на два вози не забереш.* *Самиз сокир н'ять чи більше либонь.* Канев. у. *Майстерія шевецька, столарська, кравецька.*

Майстерній, а, о. Мастерской; искусный, способный къ мастерству. *Майстерня людина.* Г. Барв. 435. *Я майстерний до свого діла.* *Там у Рожжєві народ усе майстерний.* Киев. у.

Майстерно, нар. Мастерскя.

Майстерня, ні, жс. Мастерская.

Майстерова, вої, жс.—І. Майстрова. *Крають крапці, крають да вже й докравають, на молоду майстерову з ока поглядають.* Чуб. V. 1086.

Майстерство, ва, с. Мастерство. *Нова мурована церква, простого майстерства.* Стор. II. 152.

Майстерський, а, о. Принадлежащій мастеру.

Майстрат, ту, м.—Магистрат.

Майстрацький, а, о.—Магистратський. *Всі майстрацькі бурюмистри.* КС. 1882. V. 353.

Майстрю, ра, м. Мастеръ. Уж. *Майстрючно.* *Становили сіночки майстрючки.* Мвл. 154.

І. Майстрова, вої, жс. Жена мастера, мастерового. *Майстер старий, хлопечь малий, майстрова молода.* Чуб. V. 1085.

II. Майстрові, вої, жс. Мастерская. *Одаймо його у сморси в майстру, —нехай лишень того хліба питає.* Васильк. у.

Майстровий, а, о. Мастерской. *Майстровий чоловік з його.* Канев. у.

Майстрович, ча, м. Сынъ мастера. Розел. у.

Майстрівня, ні, ж. = **Майстерня**. *Пішов я шукати свого сина, як у москалі езяли. Прихожу у Київ. Кажуть, що він у майстровні. Прихожу,—мій майстро майстру воза. Канев. у.*

Майстрочко, ка, м. Ум. оть майстрб.

Майструвати, рію, еш, іа. Мастерить, дѣлать. *Ішли майстрі на Сіянську гору деревні рубати, церкву майструвати. Грин. II. 35. Коло хліва татусь майструє домовину. Сім. 224.*

Майський, а, е. Майскій. *І майський ранок веселий, і чорні очі гарні мов гладят по душі. Левин.*

Майталати и **майтолати**, лаю, еш, іа. Болтать, мотать, болтається, мотается. *Ну (дяк) юцака садити. Тільки борода та коса майтолає. Мир. ХРВ. 258. См. Майдалати.*

Майталатися, лаюся, ешся, іа. = **Майталати**. *А те помело (хвіст) здаду тільки ковиль, ковиль!.. Майталається. Сім. 211.*

Мак, ку, м. 1) Макъ. *Paraver somniferum* L. ЗЮЗО. I. 130. *Сім рік маку не родило, про те юлоду не було. Посл. Маки провітають і білим, і сивим, і червоним квітом. МВ. I. 102. З маком медовий шумк. Котл. Ен. Пирот з маком. Дурниця—з маком паланиця. Ном. № 5156. Дівчина, маком заквітчана. Як мак процвітає. Расцвітаєть въ подной силѣ и красотѣ (о чоловікѣ). Маку наїсся. Олурѣль. Ном. № Засіпала як маком дрібненько. Заговорила скоро, быстро. Ном. № 12895. На мак розбіти, порубати. Разбѣть въ дребезги, изрубить въ мелкіє куски. Маком сісти. Погибнуть. Маком шити. Шить мелкой строчкой. Як шитиме маком, то їстиме борщ з маком. Вас. 211. О, як затрусить зеленим маком, тая держись берега. Подниметь кутерму разсердившись,—тогда берегись! Ном. № 3859. 2)—стойм. Обыкновенный макъ. 3)—видію,—самосій. Порода маку, зерна котораго сами высыпаются изъ коробочка. Чуб. I. 81. 4)—польовий. Раст. *Paraver argemone* L. ЗЮЗО. I. 130. 5)—водяний. Раст. а) *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. б) *Nymphaea alba* L. ЗЮЗО. I. 129. 6)—самосій. См. 3. 7)—сліпий. *Paraver orientale* L. ЗЮЗО. I. 130. 8) Весенняя хороводная игра дѣвусекъ, женщинъ и дѣтей, описанная у Чуб. III. 47, Грин. III. 107, 108. Ум. **Мачон**.*

Маків, кова, ве. Маковий. *Сей світ, як маків світ. Ном. № 8259. Макові ўстав-*

ни. Устави, вишитыя извѣстнымъ узоромъ. Колб. I. 48.

Маківка, ея, ж. 1) Маковка, головка мака. 2) Цвѣтокъ мака. *Катувала, мордувала, та не помалало: як маківка на юроді Ганна росцвітала. Шевч. 22. Дівчина почервоніла як маківка. Левин. Пов. 107. 3) М. водяна—мак водяний. Маркев. 166. 4) Маківий. Родъ вишитаго узора на сорочкѣ. КС. 1893. V. 278. 5) Хороводная игра (см. Мак 8), а такожє красивая дѣвочка, которую въ этой игрѣ, подь конецъ пѣснь, подбрасываютъ вверхъ, представляя тѣмъ отряхиваніє мака. Грин. III. 108. Ум. **Мачівочка**. Її жє дочка, як маківочка. Рудч. Ск. II. 49.*

Маківник, ка, м. Лепешка изъ меду и маку. Ум. **Маківничб**. *Тая бубличка її дає, друа маківничка. МВ. I. 48.*

Маківочка, ея, ж. Ум. оть маківка.

Макітерка, ки, ж. Ум. оть макітра.

Макітра, ри, ж. 1) Родъ большой глубокой глиняной посудѣ съ круглымъ дномъ и значительно большимъ дна широкимъ отверстиемъ, употребляющейся для помѣщенія муки, тѣста, масла и пр. и для растиранія соли, пшена и пр. У гуцуловъ макітра болѣе напоминаетъ глубокую мису. Шух. I. 264. 2) Котловина. 3) Переносно: голова у чоловіка. *І-злому Трой супостату макітру, оддіма од плеч. Котл. Ен. V. 49. Ум. Манітра. Носить дід макітерку, баба скворороду. Грин. III. 314. Ув. Манітрище.*

Макітрися, ріюся, риюся, іа. Рѣ выраженіяхъ: голова макітриться, світ макітриться. Голова кружиться. Вас. 211.

Макітрище, ща, с. Ув. оть макітра.

Маковець, вця, м. = **Маковинець**?

Мак? Ой на горі мак, на долині мак, на горі маковець. Чуб. III. 48.

Маковий, а, е Маковий; съ макомъ. *Збудуй мені світлоньку з макового цвітоньку. Чуб. V. 121. Маковий періюсок. Харьк. у.*

Маковіє, ка, м. = **Маковник**. Ум. **Маковичб**.

Маковійна, ни, ж. 1) Маковий стебель. *Збудуй мені (хату) з лободи,—до чужої не веде; збудуй мені з маковини—для твоєї бідної дівчини. Чуб. V. 122. 2) Раст. *Paraver Rholas*. Вх. Лем. 433.*

Маковінець, нця, м. = **Маковина** 2. Вх. Лем. 433.

Маковіння, ня, с. соб. Стебли мака. КС. 1893. VII. 80.

Маковиця, ці, ж. Вершина купола церкви, вершина горы. Гол.

Маковичок, чмб, м. Ум. отъ маковія.

Маковіще, ща, с. Поле, гдѣ былъ посявъ маку.

Маковій, вія, м. 1) Название дня, въ который чтится память муч. Макавеевъ—1 августа. ХС. I. 78. Марк. 17. *Сумно-сумно. Оттак було то всій Україні проти ночі Маковія.* Шевч. 150. 2) = **Макопійка**. Вх. Пч. II. 10.

Маковіяка, ки, ж. = **Маковій** 1. Желех.

Макогін, гону, м. 1) Деревянный пестъ для растиранія соли, маку, пшеница и пр. *Лисий як макогін.* Ном. № 8661. **Макогін** облизати. Получить отказъ въ сватовствѣ, то-же, что и **гарбузъ** вхопити. О. 1862. Русин. весілля. IV. 1. 2) Пестъ толчен для зерна или сукна. Шух. I. 104, 113. 3) У **мосяжники** овъ: а) при инкрустаціи: родъ деревянной колотушки для вбиванія въ дерево металлических украшеній. Шух. I. 278; б) при выдѣлкѣ глиняныхъ формъ для отливанія мѣдныхъ вещей: родъ колотушки, втискивающей модели въ глину для полученія формы. Шух. I. 281, 283.

Макольдра, ри, ж. и **Макольдрия**, ка, м. = **Макопійка**. Вх. Пч. II. 10.

Маколіндра, ри, ж. = **Макольдра**. Вх. Пч. II. 10.

Макопійка, ки, ж. Птица коноплянка, *Fringilla caupinina*. Желех. Вх. Пч. II. 10.

Макоорженіе, ка, м. Коржъ съ макомъ.

Макортеть, ти, ж. = **Макотерть**. *Поставила йому макортеть з варениками.* Кв. I. 240.

Макорти, тів, мн. Котловина. Лохв. у.

Макортик, ку, м. = **Макітра**. Шух. I. 106.

Макотерть, ти, ж. 1) = **Макітра**. Вас. 182. 2) Котловина. Мнж. 185.

Макотіра, рі, ж. Низко остриженная голова. *Полетів татарський баша з коня сторчка бритого макотірого.* Мир. ХРВ. 128.

Макотрѣс, са, м. Время собранія маку.

Макоцвітний, а, е. Глухой; идіотичный. *Макоцвітний чоловік.* Лебед. у.

Макса, си, ж. Рыбная печень.

Макѹлуватий, а, е. Неповоротливый, увалень. Мнж. 185.

Макух, ха, м. = **Макуха**. Шух. I. 164.

Макуха, хи, ж. 1) Сбояна, жмыхи, выжимки изъ сѣмянъ козопли послѣ до-

быванія масла. 2) Увалень, неповоротливый человекъ, безхарактерный человекъ, вялый. *Що ти за чоловік? Ти макуха! сього не обстоїш!* Мир. Пов. I. 123. *А царь був мабути не макуха, розлотувався він і зміст його взяла.* Греб. 379.

Макуховатий, а, е. 1) О камнѣ: пористый, пористый. Лубен. у. 2) О камнѣ: съ большими метелками? *Ой цустий очерет, да й макуховатий.* Чуб. V. 176.

Макушонка, ки, ж. Куманье, сваренное изъ конопляныхъ сбоянъ. Вх. Зн. 34.

Малай, лай, м. 1) Хлѣбъ изъ кукурузы, гороху или проса. Kolb. I. 51. *Малаю, малаю, я тебе за хлѣб не маю.* Ном. № 14115. Иногда—вообще плохо выпеченный хлѣбъ, вязкій. 2) Раст. Просо, *Panicum miliaceum*. ЗЮЗО. I. 130.

Маламурити, ри, рип, м. Жрать, трескать. *Як був хлопцем, так цілісінкый день сидів та маламурить.* Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Малата, ти, ж. = **Кудеша**. Вх. Уг. 251.

Малахачка, ки, ж. Ум. отъ **малахайка**.

Малахай, хаю, м. 1) Плетъ. *Чи татар бесурменів малахайми як череду у полон заганяете.* Мет. 444. 2) Шапка съ наушниками. ЗЮЮР. II. 287.

Малахайка, ки, ж. = **Малахай** 1. Ум. **Малахачка**. *Малахачка, що сама січе, сама і крає.* Мнж. 22. *Малахачка-дротяночка.* КС. 1882. V. 362.

Маленний, а, е. Малый, пустячный, ничтожный. Желех.

Маленечкий, а, е. Ум. отъ **малій**.

Малѣство, ва, с. 1) Малолѣтство. 3 **малѣства**. Съ малолѣтства. 3 **малѣства** він слабів. НВолын. у. 2) Малютка, крошка. **Малѣсечкий**, а, е. Ум. отъ **малій**.

Малѣча, ці, ж. соб. Малыя дѣти. Копотоп. у.

Малигуватий, а, е. Съ вогнутою спиною (о животныхъ). *Як здожне, борони Божже, мамгувата скотина в дворі: чи овечка, чи свиня, чи корова, до жовче не буде добра.* *Малигуватий кінь.*

Мализна, ки, ж. Малость.

Малій, а, б. 1) Малый, маленькій, небольшой. 3 **малой** искри великий огонь буває. Ном. *Мала дитина. Мала вербочка. Малі чоботи на мене. На їх сем'ю се мала хата. Хоч він малій серед панів чоловік, та великий розум має. Ой зупну я на малю: сідлай коня вороного!* Мет. 73. **Час малій**. Короткое время. *Літа ж мої, літа,*

та ви молодії, де ж я вас поділа за часи малії. Г. Барв. 411. 2) У гудуловъ употребляється для названія различныхъ животныхъ: малимъ называютъ вола, малюю—овцу; призываютъ теленка: малé! малé! Шух. I. 22, 211. Kolb. I. 65. Сравн. ст. Мѣнийш. По-малу. См. Помалу. Ум. Маленечкий, маленѣкий, малесенѣкий, малесечкий, маненѣкий, манесенѣкий, манюніи, манюсенѣкий, манюсюсенѣкий, манюсюнечкий. Ой ти, малочко чорная, маленькая! Скажи, малочко, де моя миленькая? Мет. 48. Ще нема двоа маленькихъ коробочок: одна маленька, а друга малесенка. Леввиц. Там хатина малесенка, там дівчинка гаресенка. Федьк. I. 7. Голіока в його була така малесечка, як зернятко. МВ. II. 163. Вилися між деревами якісь сірєсєні пташечки малесечкі. МВ. (О. 1862. I. 72). Жінка маненька, коротесенка. МВ. II. 132. Горобчикок манісєнкий, на ніжєнєку кривісєнкий. Нп. Ти жє мов манюсєнєчка! Г. Барв. 100.

Малик, ка, м.—Гамалик.

Маликуватий, а, о—Малигуватий. **Маликуватий** від. Волъ съ ямкой между ребрами.

Малина, ни, ж. 1) Малина, Rubus idaeus. Під горою малина. Чуб. Дичко як малина. Чуб. 2) Красный флагъ на воротахъ свадебнаго двора, выставлений въ Черняг. г., казъ удостовѣреніє плѣмудрія новобрачной. То-же, что и норогва въ свадебномъ обрядѣ. МУЕ. III. 158. Ум. Малинка, малиноньна, малиночна. Чуб. V. 805. 1047.

Малинівка, ки, ж. Наливка малиновая.

Малинка, ки, ж. Ум. отъ малина.

Малинник, ка, м. Малиновый медъ, квасъ.

Малиновий, а, о. Малиновый.

Малинонька и малиночка, ки, ж. Ум. отъ малина.

Малиняк, гу, м.—Малинівка.

Маліти, лю, ліш, м. Умалять, уменьшать.

Малітиса, люся, лишся, м. 1) Умаляться, становиться меньше. 2) Поступать по дѣтски. І так звані старші між дівчорою хочай би й не повинні вже малитися, бо вуса мали... про те не відрізнялись від дітей... і ласощі забавля і все. Св. Л. 136.

Малішко, ка, м. Малюшка. Левч. 68.

Малісінький, а, о. Чрезвычайно маленький, крошечный.

Малість, лости, ж. Дѣтство, дѣтскій возрастъ. *Оддав старий своє... серце малій дитині. Старість побраталась з малістю.* Мир. ХРВ. 90.

Маліти, ліво, еш, м. Умаляться, уменьшаться. *Той мусить рости, а жє маліти.* Ев. I. III. 30.

Маліч, ці, ж. Мелочь, все маленькое, мелкое. Вх. Зн. 34.

Мало, нар. Мало, немного. *Розуму багато, а грошей мало.* Ном. №1553. *А діти на тоє і мало не дбають.* КС. 1883. II. 469. **Мало не, мало-мало не, малю що не.** Чуть не, чуть-чуть не, едва не. За ним ідути маломало не три тисячі. Макс. *Мені мало рук не вложим, а ти мовчиш.* МВ. (О. 1862. III. 70). *Божє мій! мало корожиска не спустила і слова не промовлю — зраділа.* МВ. I. 19. **За малю.** Слышкомъ мало. **Ні малю не.** Нисколько. *Ой ви ж мені в зайі години ні мало не важкі.* Мет. Сравн. ст. Мѣнше. *Мѣнше екуси, борше линєш.* Ном. № 5588.

Маловажити, жу, жиш (собі щось, когось), м. Не придавать значенія, не цѣнить. Желех.

Маловажний, а, о. Не имѣющій значенія, незначительный. Желех.

Маловажність, ности, ж. Незначительность. Желех.

Маловір, ра, м. Маловѣръ. *Коли Богъ траує такъ зодіає, то якъ більше вас, маловіри.* Ев. Л. XII. 28.

Маловірний, а, е. Маловѣрный. *Богъ зодіаєтє вас, маловірні.* Ев. Мт. VI. 30.

Малодосвідний, а, о. Малоопытный. *Діти малодосвідні.* К. ЦН. 192.

Малоземѣлля, ля, с. Малоземелье.

Малоземельний, а, о. Малоземельный.

Малоліт, та, м.—**Малоліток.** *В мене діти-малоліти не здужають в степ лєтєти.* Чуб. V. 827.

Малолітка, ки, об. Несовершеннолѣтній. *На що на горє вродила, малоліткою жєнила.* Чуб. V. 668.

Малолітній, а, о—**Малоліток.** *Щє малолітній, тільки ще сімнадцять літ.* Г. Барв. 402. Ум. **Малолітнєний.** Грин. III. 339.

Малоліток, тєв, м. Малолѣтній, несовершеннолѣтній. *А у вдови дочка росла і син малоліток.* Шевч. 586.

Малолічний, а, о. Малочисленный. (Татари) *що-вєсти по свіжій наші пускали свої загони скрізь по нашихъ осадахъ, га-*

паючи людей необачних, або малолічних.
К. Грам. 35.

Малолюддя, дя, с. Малолюддіє.

— **Малолюдний**, а, в. Малолюдний. К. Гр. Кв.

Малолюдно, нар. Малолюдно. Тепер у полі малолюдно. Волч. у.

Маломовний, а, в. Неразговорчавий, молчаливий. Желех.

Маломовність, ности, жс. Неразговорчивість, молчаливість. Желех.

Маломовний, а, в. Малосильний.

Малорослий, а, в. Малорослий.

Малосильний, а, в. Малосильний. І про тебе, старче малосильний, нікто й слова не промовить. Шевч. 668.

Малосильдя, дя, с. Малосиліє.

Малосильний, а, в. = Малосильний.

Оженив мене малолітнього, малолітнього, малосильного. Грин. III. 339.

Мальований, а, в. 1) Расписанный, раскрашенный. В нього хата з сосни, з ялини, вся мальована. Чуб. III. 416. Купи ж мені, мати, мальовані п'яльця. Мет. 2) Цвітної, изукрашений. Прилетіла птачка—мальовані крильця. Мет. 103. Ой із города із Трапезонта виступала галера трьома цвітами процивітана, мальована: ой першим цвітом процивітана—златосиніми киндяками побивана; а другим цвітом процивітана—карматами арештована; третім цвітом процивітана—турецькою білою шабою покровена. Лукаш. 15. 3) Красивий (о чоловік); вихованний, красивий. Іде було собі як мальована: оці у землю спущені, і не дивитися. МВ. Та й поберемося, моя краме мальована. Шевч. 621. Не пускайте до нас ваших мальованих паничів, що зміють дівоchim розумом і серцем, як нахуцую квіточкою, що-дня міняючи, забавлятися. К. (О. 1861. I. 313). Мальованим конем не далеко в'їдеш. Ном. № 5248.

Мальовеа, ем, жс. Раскрашивание, расписывание. Вас. 183, 184.

Мальований и **мальовничий**, а, в. Живописный. Леонид мляну з чоина на ту мальовничу групуу прихитнувся. Левци. Прозою мальовничою нам їт (думи) переказано. К. (О. 1861. II. 231).

Мальство, ва, с. Малолітство, дїтство. Терпіла з мальства всяке зло. Мкр. Г. 18.

Мальовання, ня, с. 1) Писание красками, рисование. 2) Живопись. Дигне мальовання ожило на полотні. Левци. 3) Картина. Послав юнця до богомаза, щоб мальовання накупив. Котл. Ен. IV. 24. Гарним

малюванням стіни обвішані. К. Д. Сер. 31. Ой ти, дівчино, мов мальовання! Нп. 4) Окраска. 5) Изображение, описание (словесное). (Квітка) почувався на силах, що здолав дойти ширшої правди в мальованні. К. Гр. Кв. XIX.

Мальовати, люблю, еш, м. 1) Писать (красками), живописать; рисовать. Не такий страшний чорт, як його малюють. Ном. № 4233. 2) Красить, малявать, расписывать. Ой там на горі, малювали малярі, малювали, рисували чорні брови мої. Чуб. V. 15. 3) Изображать. Ользі здавалося, що той вечір буде якийсь не простий, буде такий веселі, яким його малювала її молодша франтазія. Левци. Пов. 141. 4) Оставлять звички оть ударовъ. Надай малює відосж жидівську синцу. Шевч. 436.

Мальоватися, люблюся, ешся, м. 1) Изображаться. На кимі дуже ясно малювався здоровий лез з пустою гризою. Левиц. 2) Румянится. Червоніла як калина, зоть не малювалася. Мкр. Н. 4.

Мальок, еа, м. Мальчикъ, маленький. Може тепер і не так: я ще малюком туди заїдаю. Св. Л. 24.

Мальюнок, нка, м. Картина; рисунокъ. Я обіцяла школярці передати при нагоді книжку з малюнками. Г. Барв. 42. Упогребляється також для обозначения картины природы или словеснаго изображенія. Мій повоз швидко покотився, малюнок зближувався до нас. Щог. Сл. 103.

Мальосенький, а, в. = **Малосенький**. Крошечный. Левч. 62.

Мальота, ти, м. Малышъ. Стор. II. 112. **Мальюхний**, а, в. Крошечный, очень маленький. Левч. 62.

Мальюцький и **мальючкий**, а, в. = **Мальюхний**. Уг. Лем. 433.

Малі, діти, с. Малютея, малышъ. Нашому малітї лиш смикку ковтати. Ном. № 1038. Ум. Малітью.

Маляр, ра, м. Живописецъ, художникъ. Коли б же мені тій малярі,—ви малювала б милою собі. Мет. 52 Там маляр продає образи. Левци. Ум. Малярин. То я б собі була малярка мала, я б своє личенько тоді змалювала. Чуб. V. 100.

Маларенко, ка, м. Сынъ живописца, маляра.

Маларке, ка, м. Ум. оть маляр.

Маларіха, хи, жс. = **Маларка** 2.

Малярівна, ни, жс. Дочь живописца, маляра.

Малярка, ки, ж. 1) Женщина-живописець. 2) Жена живописца, маляра.

Малярня, ні ж. Мастерская живописца.

Малярство, ва, с. Живопись. *Він велику силу у малярстві знає.* Кв.

Малярський, а, о. 1) Принадлежащий живописцу. 2) Малярный, малярский.

Малярувати, рую, еш, і. Заниматься живописью, малярством.

Малярчук, кі, м. Ученик живописца, маляра.

Маліса, сі, ж. Свежловичная патока.

Малісковий, а, о. Изъ свежловичной патоки. *Маліскова юрілка.*

Малітко, ка, с. Ум. отъ малі.

Мама, ки, ж. Мама. 3 *бідю, як з рідною мамю.* *Ном. № 2226. Ум. Мамма, мамоньна, мамочна, мамунечна, мамуня, мамусенька, мамусечна, мамуся. Ой, мамочко, ой, мамочко! ви не бийте мене, ви не лайте мене,—коли я вам докучила, то оддайте мене.* Грин. III. 192. *Ой таточку наш, таточку, де ти подіє мамочку?* Грин. III. 366. *Як дочка стелила, лезенко диднула: "щоб моя мамуня здорова заснула!"* Грин. III. 691. *Мамунечко, я коло вас.* Мир. Пов. I. 171. *Мамуню ж мої рідненькі, мамусенько! Дайте ж мені раду!* Грин. III. 375.

Мамай, мамай, м. Каменная статуя въ степи. См. Баба. КС. 1882. V, 348.

Мамалига, ги, ж. Родъ кушанья изъ кукурузной муки. Чуб. VII. 442.

Мамин, на, но. Маминъ. *Я маминих (чобіт) не взував, бо без підків і пришов.* Чуб. V. 1126.

Мамій, міі, м. Матушкинъ сынокъ. *Нам таких мамійв не треба.* К. А. Мовчи, мамію! доки ти реєтимеш? Черк. у.

Мамка, ки, ж. 1) Ум. отъ мама Люблю, мамко, Івана. *Та нема тих городянок, що продають рідних мамок.* Мил. 192. 2) Мамка, кормилица.

Мамкати, каю, еш, і. Часто говорить: „мама!“ звать мать.

Мамкувати, кую, еш, і. Быть кормильцей. Желех.

Мамонька и **мамочка**, ки, ж. Ум. отъ мама.

Мамрати, раю, еш, і. 1) Шарить, разыскивать, опущую. *Зін мамра, мамра,—так не нйде, бо сніпий.* Новомоск. у. 2) Говорить непонятное. *Мамре в гарянци.* Бредитъ. Вх. Лем. 433.

Мамсик, ка, м.—Мамій.

Мамула, ли, об. Неповоротливый * чедовік, увалень. Мнж. 185.

Мамулити, лю, лиш, і. Пачкать, гадить.

Мамун, на, м. Злой духъ, уводящий женить, морочащий людей и пр. Шух. I. 43

Мамунв, ни, ж. Закрытая, замаскированная фигура. Вх. Лем. 433.

Мамунечка, ки, ж. Ум. отъ мама.

Мамунка, ки, ж. Кукла. Вх. Лем. 434.

Мамуня, ні, ж. Ум. отъ мама.

Мамусенька и **мамусечка**, ки, ж. Ум. отъ мама.

Мамуся, сі, ж. Ум. отъ мама.

Мамця, ці, ж.—Мамуня. *Запорожець, мамцю, запорожець водив босу на морозець.* Мет. 238. *Сядай, мамцю, коло мене!* Грин. III. 680.

Мамчин, на, но, 1) Маминъ. 2) Маминъ.

Мамчити, чу, чш, і.—Мамкувати.

Мамчич, ча, м. Сынъ мамки.

Мана, ні, ж. Призракъ, обольщение, иллюзія. *Се не мана—перед очима твоїми матінка твоя.* Греб. 342. *Ману пускати, напускати.* Морочить, дурачить, отводитъ глаза. *Еней пустив на нас ману.* Котл. Гр. I. 16. *Пускають між народ ману.* Греб. 328. *Хвалиться: хазайка добра людина, а про те—Бог діло знає! Може таку ману пуска.* Мир. Пов. II. 89.

Манастиріще, ща, с. 1) Мѣсто, гдѣ былъ монастырь. 2) Мѣсто, принадлежащее или принадлежавшее монастырю.

Манастирський, а, о. Монастырский.

Манастирь, рі, м. Монастырь. *Посадили на покуту в манастирь.* Левич. *Підвести під манастирь.* Одурачить. *Оббуриє ґеть нас старий; так підвів під манастирь.*

Манатка, ки, ж. Платокъ. *Втерла чорні очі писанов манатков.* Федьк. I. 100. **Манатки**, нів. а) Пожетки. *Микола відосвіта забрав свої манатки і пристав до другої ватки.* Левич. б) Одежда плохая. *Жиди посплюювались, да піднявши манатки, так і майнули.* Рудч. Ск. II. 194.

Манатт, тя, с. соб. Локмотье, тряпки.

Манахвйка, ки, ж. Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 471.

Мандебурка, ки, ж. Порода картофеля, распространившаяся преимущественно изъ г. Магдебурга. Вх. Зн. 34.

Мандебурянк, ка, м. Хлѣбъ изъ муки и картофеля, называемаго мандебурка. Вх. Зн. 34. Желех.

Мандель, длю, м. М'ра при складванні снопов, горстей конопли і пр. в 15 (Желех.) или 50 штук. (Гол. Од. 35).

Манджак, ка, м. Насѣ. тараканъ. *Blatta orientalis*. Вх. Пч. I. 5.

Манджати, жѣл, еш, м. Поспѣшно идти. *Я н'ять грошей розміняю, десять позичаю, на Вкраїні дівчинонька, до неї манджано.* Чуб. V. 1125.

Мандра, ри, ж. Раст. ? КС. 1893. VII. 79.

Мандри, рів, мн. Бродяжничество. В доміви вже нудяться, за господарство не беруться: мандри пазнуть. Г. Барв. 438. *Ще мало у мандрах пропало, мов їх земля проминула!* Мир. ХРВ. 51. *Пшов у мандри.*

Мандріка, ки, ж. Лепешка изъ сыру, муки и яицъ, родъ сырника, приготовляемаго на разговѣнне послѣ петровокъ,—29 іюня. Зозуля мандрикою вдавлялась. Ном. № 471. Ум. Мандрічка.

Мандрівець, вцѣ, м. Странникъ; путешественникъ.

Мандрівка, ки, ж. Странствіе; путешествіе. *Заберу дітей я та піду в мандрівку.* Мет. 243. Ум. Мандрівочка. *Як узля милий мило да за білу ручку до повія її да в мандрівочку.* Грин. III. 263. *А нашою Василечку мандрівочка пазне.* Мет. 300.

Мандрівний, а, е. Странствующій; захожій.

Мандрівочка, ки, ж. Ум. отъ мандрівка.

Мандрівський, а, е = Мандрівний. *Примандрує (встаровину піп) не знать вітки,—от було їй кажуть: мандрівський піп служив.* О. 1861. XI. 8.

Мандрування, ня, с. Странствіе.

Мандрувати, рѣю, еш, м. 1) Странствовать, путешествовать, ѣздити. *Де то моя Катерина з Івасем мандрує?* Шевч. 79. *Я їдаю мандрувати.* 2) Отправляться, ѣхать, уходить. *Ой не плачте ви, карії очі, од роду мандруючи.* Чуб. V. 888. *Святий мене, Марку, чи не оддасть мати.* *Як не оддасть мати, будем мандрувати.* Мет. 99.

Мандрѣха, хи, ж. Бродяга, потаскуха. *Квартал єсть цілий волоцюг, моргуг, мандрѣх, криженицъ, н'яницъ.* Котл. Ен.

Манити, нѣ, ниш, м. 1) Манить, заманивать, завлекать. *Манить, як ката мишею.* Ном. № 3100. *Молода дівчина неначе манила до себе молодого хлопця з дру-*

гою човна. Левц. 2) Обманывать. *Привезла сина додому та й не довго-отішалась. По-переду манила, хто питає, неначе б то вона одпросила свого сина.* Левц. I. 64. *А не маните ж? Справді зробіте?* Константиногр. у. *Манять брехнями народи.* К. ПН. 286.

Манівець, вцѣ, м. Путь не по проложеной дорогѣ, а минуя ее. *Хоч би спустився я і в смертну долину, з тобою, Боже мій, і там я не зачну: і звідти манівцем тій їжезла мені покаже, і палиця твоя дорогу правди вкаже.* К. Псалт. 54. *Мов божесильний дремнув із поля додому.* *Не гледів і дороги, манівцем так і стрибає.* Г. Барв. 198. *Що ти підеш да до ріжжого, а я піду манівцем.* Чуб. V. 286. *Бери, сестро, срібло-злото та йди манівцями, щоб ми тебе не донали, щоб ми тебе не обмили.* Чуб. V. 912.

Маніжати, жу, жиш, м. Бать. *Я б її до стопа на цїлій місяць, як ту собаку, прив'язала...* що-дня сирицею маніжила. Мир. Пов. II. 95. *Маніжив-маніжило (вовкулаку) стілко йому схотілось, та тоді вже стілко пустив.* Мяз. 139.

Маніжитися, жуся, жияся, м. Жеманитися; п'їжничать.

Манір, ру, м. Манеръ, образецъ. *У нас юпки не на такий манір шийють.* Київ. у.

Маніра, ри, ж. Манера? *Не турбуйся, бо то думок пакосна маніра.* Мир. Н. 12.

Маніритися, рюся, ришся, м. Жеманиться.

Манірний, а, е. Манерный. *Наші вельможні пани такі манірни.* К.

Манісінький, а, е = Малісінький. Мил. 216.

Манія, нѣ, ж. 1) = Мана. Причепився, як тая манія. Чуб. I. 196. 2) Кошениль, сурикъ. *Шоки терли манию, а блєйвасом і нїс, і лоб.* Котл. Ен. III. 49.

Манілий, а, е. Соблазнительный, обманчивый.

Мання, ни, ж. 1) Манна. Чуб. I. 74. *І манна на народ посипалася їрдом.* К. Псал. 178. 2) Раст. *Glyceria fluitans*. ЗЮЗО. I. 124. 3) Молоко? *Як би віці на сукровиці попаси, зараз би їм уняло манну—вони утратили би молоко.* Шух. I. 210.

Маноє, неу, м. Достояніе, вѣущество.

Маноцивник, ка, м. Волшебникъ, колдунъ. *Запорожські маноцивники були, такі ліцарі були—страшне діло! Оце розстелють бурку по воді, та сядуть по вулаку*

чотирі чоловіка, та й пливуть. КС. 1882. XII. 591. Ум. Маноцівничок. Ів. 592.

Манта, ти, ж. Родъ суконного плаща, свѣтъ, шитий мѣшкомъ. Чуб. VII. 420. Шух. I. 138. *Ой сиюж я, сиюж, на палах приперся, манта мѣ широка, полами утерся.* Федьк. I. 42.

Мантачити, чу, чаш, м. 1) Точить косу мантачною. Мнж. 185. *Косу мантачити.* Черниг. у. 2) Тратить, мотать.

Мантачка, ки, ж. Родъ узкой лопатки, намазанной смолою съ пескомъ и служащей для остренія косы. Мнж. 185.

Мантіляти, ляю, еш, м. Бодать, нахать. *А він іде та свиткою мантілле.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Мантіти, чу, тиш, м. Выманивать, выклинивать, выпрашивать.

Мантули, тул, ж. мн. 1) Подачки, собранныя колядниками или нищими. Лебед. у. 2) Родъ пирога изъ кукурузной муки съ сиромъ. Вх. Зн. 35.

Мантулити, лю, лиш, м. Выманивать подачки.

Мантулки, ків, м. мн. Лакомства, сласти, также баранки, булки, привозимые съ ярмарки и пр. О. 1862. IX. 127. *Була оце на ярмарку та купила дітям мантулки.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Иногда употребляется въ значеніи: разнообразный, неоднородный товаръ, преимущественно мелкій. Показуе на судальців, що зайняли (на ярмарку) рядъ з образами, лосками, поясами і иншими мантулками. О. 1862. IX. 63. *Крамарь з усякими мантулками, склада усе, що лучиться купити по виході: воцину, старі чоботи, віск, муку, пір'я, щетину, полотна.* О. 1862. IX. 69.

Мантър, ра, м. Обманщикъ, мошенникъ. Вх. Зн. 35.

Манурія, ріі, ж. Пожитки? Ну, оце вже всю манурию свою поскладала, то можна й їхати. Хорольск. у. Слов. Д. Эварн.

Манути, ну, ниш, м. Манить, приманивать. Зміев. у.

Манутися, нѣтсья, м. Безл. Тянутъ (къ чему), хотѣть, хотѣться. Казе: „як мати сточуть“. — Хиза самій не манеться? МВ. II. 101.

Манушечка и манушка, ки, ж. Малютка. *Та воно манушечка,—не бий його.* Волч. у.

Манька, ки, ж. Лѣвая рука, шуйца.

Манько, ка, м.—Манькут.

Манькут, та, м. Лѣвша.

Манюній, манюнький, манюсе(і)нький, манюсюнький и манюсюнечкий, а, о. Ум. отъ малій. Очень маленький, крошечный.

Маняке, ка м. и маняка, ки, ж. 1) Чучело. *А ще буть тетеруків на маняки.* 2) Вѣха. *Баяцько снігу, але дарма! Маняки є шляхом, то потраплю.* Канев. у. 3) Призракъ, привидѣніе. *Боюсь сія відом да маняк.* ЗОЮР. II. 42. 4) Статуя? *Баня (церковна) виведена зкругла - гранчаста,—одна гранка більша, а друга менша, і на кожній білшій гранці вікно, а на меншій—замість вікна, маняк з чорною мармуру.* Св. Л. 25.

Манячити, чу, чаш, м.—Манячити. Далеко над Россію манячив якийсь мажизин з чорної цѣли. Левич. Образъ за образомъ манячать, минаються, деь зникають. Левич.

Мана, пи, ж. Географическая карта. Гал.

Марá, ріі, ж. 1) Призракъ, привидѣніе. *Вони ж, бачилиш його, що ходить по морю, думає, що се мара.* Ев. Мр. VI. 49. *Василина з'явилась і зчезла, як мара.* Левич. *Що ж се таке? Се не мара, моя се мати і сестра.* Шевч. 340. 2) Злой духъ, разновидность чорта, обморозивающій людей, затемняющій имъ разсудокъ, чтобы завести ихъ въ опасное мѣсто. Чуб. I. 196. *Туди мене мара несе, де грають музики.* Гол. IV. 460. *Убрався в сажу, як мара.* *А марá його знає, де він ся подів! А чортъ его знаєть, куда онъ дѣвался!* Каменец. у. 3) Сонъ, сновидѣніе, греза. *Сон—мара, Бот—віра.* Ном. № 11345. Чаше во мн. ч.: *мари.* *Ой місяцю-місяченку! не світи нікі му, тільки мойму миленькому, як іде додо му. Світи йому одень і вночі і розняй мари.* ЗОЮР. II. 240. У Левичкого употребл. въ значеніи: мечты. *Не зросла вона в рокоші.* *Мари об тихих хатах раскішних здались їй пустими.*

Маранча, чи, ж. Множество. *Маранча цусениц на катусті.* Вх. Лем. 434.

Мараст, ту, м.—Мерест 1. Вх. Уг. 251.

Маравкати, каю, еш, м.—Мнявкати.

Марга, ги, ж.—Маржина. Вх. Зн. 35.

Марево, ва, с. 1) Сухой туманъ, волнующіся испаренія. *Сонце піднялось висоенько, роса висохла; над ставками, над садками затремтіло ясне марево.* Левич. I. 9. 2) Миражъ, обманчивое видѣніе. *Ма-*

рево, паночке, увесь світ мороче. Ном. № 3059.
Мареве мріється, неначе діється. Ном.
№ 13431.

Марёна, ни, ж. 1) Чучело, которое дѣлають въ праздникъ Ивана Купала. Чуб. III. 193. 2) Раст. *Rubia tinctorum*. ЗЮЗО. I. 134. Ум. *Марённа*. *Марённа пахуча*. Раст. *Asperula odorata*. ЗЮЗО. I. 113.

Марець, рця, м. Мартъ (мѣсяць). *В марець ще змерзе старець.* Ном. стр. 282, № 413.

Маржіна, ни, ж. Скотина. Вх. Зя. 35. *Тітка... завела його (пастушка) до бабача, чи не взяв би до маржини.* Федьк. Ум. *Марининка*.

Мари, мар, мн. 1) Носилки (для умершихъ). *Несли труну на марахъ бояре.* Кв. I. 114. *Щоб тебе на марахъ винесли!* Желадъ тебѣ смерти. (Проклятіе). Ном. № 3791. 2) См. *Мара* 3.

Маріна, ни, ж. 1) Раст.: а) *Pyrethrum corymbosum*. ЗЮЗО. I. 133. 6) *Anthemis nobilis*. ЗЮЗО. I. 111. 2) Рыба *Barbus fluviatilis*. Браун. 25. Шух. I. 24.

Марити, рю, рин, м. Грезить, мечтать. *Постичина душа марила.* Левиц. Пов. 11.

Маритися, ритися, м. безл. Грезиться, представляться, сниться.

Маришка, ки, ж. Раст. *Origanum vulgare*—*материнка*. Лв. 100.

Марище, ща, с.—*Мара*.

Марі'ята, ти, ж. Раст. *Tanacetum balsamita*. Вх. Лем. 434.

Маркітний, а, в. 1) Скудный, невеселый, недовольный, огорченный. 2) Жуткій.

Маркітно, нар. 1) Скудно, невесело. 2) Жутко.

Маркота, ти, ж. Тревога, безпокойство; дурное расположение духа.

Мармавінка, ки, ж. Шалка изъ скняго или краснаго суена, съ загнутою мѣховою опушкою. Гол. Од. 70.

Марміза, зи, ж. Презрительно о лицѣ: морда, рожа. *Од нас уже товсту мармизу!*

Мармор и **мармур, ру, м.** Мраморъ. 3 *мармору* вироблена постать. Мир. ХРВ. 388. *Якого там срібла, золота, квіток, мармору!* Левиц. I. 223. *Широкий ганок з білою мармурою.* Федьк.

Мармуровій я **мармуровій.** Мраморный. *Ой у полю край дороги стоить камінь мармуровий.* Ушиц. у. *Цілий день сном мертвим мічним спиш ти в пробі мармуровім.* К.

Марміс, са, м.—**Мармиза**—**Мармуза**. Ув. *Мармосіа*. Херс. Еватер. Слов. Д. Эварн.

Мармотати, тѣ, чеш, м. Бормотать.

Мармуза, зи, об. 1)—**Мармиза**. 2) Непотеса, грубый человекъ? *На городі гарбузи,—нема мою мармузи (о парнѣ).* Мет. 101.

Мармур, ру, м. 1) См. **Мармор**. 2) Птица Кропивник. Вх. Пч. П. 7.

Мармурник, ка, м. Раст. *Sathygus silvestris*. Лв. 99.

Мармуровій. См. **Марморовій**.

Мармірок, ржу, м. Родъ глины. Шух. I. 95.

Марне, нар.—**Марно**. *Ой плачу я, плачу, свої літа марне трачу.* Мет. Ум. **Марненько.** *Ой і як нам (літам) не марненько йти: нікому нас шанувати.* О. 1862. VI. 30.

Марній, а, в. 1) Пустой; тщетный, напрасный. У мене син марного слова не скаже. ИВолын. у. *Рознідався мій миленький та за марне діло.* Чуб. *Та я прокляв його осело марну.* К. Іов. 11. 2) Хулой, болѣзненный на видѣ. *Сестро ж моя, сестро, сестро дорога!* Ой чого ж ти, сестро, на личку марная? Грин. III. 401.

Марник, ка, м. Бѣсъ. Вх. Лем. 434.

Марніца, ці, ж. Пустякъ, ничтожная вещь. Желех.

Марність, постя, ж. 1) Суета, тщета, суетность. 2) Ничтожность, пустота.

Марніти, нію, еш, м. Чахнуть, худѣть, вянуть. *Марніє та й марніє Парася моя.* МВ. II. 25. *А щоб личко не марніло з чорними бровами,—до схід сонця в темнім лісі умийся слюзями.* Шевч. 81.

Марно, нар. Попусту, напрасно, безъ пользы; тщетно. *Літа мої молодії марно пропадають.* Шевч. 43. *Як марно нажне, так марно й піде.* Ном. № 7213. *Марно переторію і перетміло мов життя.* Левиц. Ум. **Марненько.** *Як батька покинеш, марненько зацнеш.* Лукаш. 10.

Марновіство, ва, с. Суетвѣрие. Желех.

Марнодумець, мця, м. Пустодумъ.

Марножовець, вця, м. Пустословъ.

Марноті, тія, ж. 1) Суета, суетность. Угор. 2) Малость, ничтожная вещь.

Марнотрав, ва, м.—**Марнотравець.**

Марнотравець, вця, м. Расточитель, мотъ.

Марнотравити, влю, виш, м. Мотать, расточать.

Марнотравця, ці, ж. Мотовка, расточительница. Гол. III. 167.

Марнотравний, а, е. Расточительный.
Марнотравство, ва, с. Мотовство, расточительность.

Марнотра́т, та, м. Расточитель. Черн.
Марнотра́та, ти, ж. Расточительность, мотовство.

Марнотра́тити, чу, тиш, и.—Марнотравити.

Марнотра́тка, ки, ж. Расточительница.
Марнотра́тний, а, е. Расточительный.

Марнотра́тник, ка, м.—Марнотрат.
 Вх. Уг. 251.

Марнува́ння, ня, с. Напрасная трата, потеря.

Марнува́ти, ну́ю, еш, и. Попусту, безъ толку растрачивать, истреблять. *Марнують ліс пани: ще молодий, ріс би таріс, а вони чють увесь вирубали.* Каменец. у. *Марнує чоловіки: бере великих у гвардію, а вони не вертаються і дітей від них нема.* Каменец. у. *Марнувати час.* Попусту терять время.

Марнува́тися, ну́юся, ешся, и. Попусту пропадать, приходитъ въ упадокъ. *Господарство марнується.* Левиц.

Мароква́, ві, ж. Трясина, топь, болото. Угор.

Марти́н, на, м. Птица: мартынь, рыболовъ. *В небі крутилися білі мартини і чайли.* Левиц.

Мартовий, а, е—Марцьовий.

Мартовий, ка, м. Родившийся въ мартѣ. См. Мартун.

Мартопа́с, са, м. Вертопрахъ, фигляръ. *Там мартопаяс кричав, сміявся.* Котл. Ен. III. 53.

Марти́ж, ка, м. Заяць, родившийся въ мартѣ. Ум. Мартю́ж.

Мару́да, ди, об. Копотунъ, копотунья, мамла, мѣшкотный.

Мару́дитися, джуся, дишся, и. Копатися, возиться, мѣшкотно дѣлать.

Мару́дний, а, е. Копотливый, медленный, мѣшкотный.

Мару́дність, ности, ж. Копотливость, мѣшкотность.

Мару́дно, нар. Копотливо, медленно, мѣшкотно.

Мару́на, ни, ж. Раст. Маточная трава. *Matricaria, Pyrethrum parthenium.* Вх. Пл. I. 12. *А маруна походила та пополовіа.* Гол. I. 290.

Маруча́ти, чу́, чиш, и.—Мурчати.
 Вх. Лем. 434.

Ма́рфа, фи, ж. У гуцульскихъ древо-

рубовъ: дерево, сбиваемое въ плоты для силава по рѣкѣ. Шух. I. 181.

Мархóтка, ки, ж. Махорка. Ум. *Мархóточна.* *Ой курив я мархóточку, а тепер легкий табак.* Грин. III. 244.

Мард́изки, вок, ж. Раст. *Aster chinensis* L. ЗЮЗО. I. 171.

Марципа́н, ну, м. Родъ пирожного. *Оби́деться циганське весіля і без марципанів.* Чуб. I. 300.

Марці́вкй, вѣж, ж. Цыплята, вылупившіеся въ мартѣ.

Марцьовий, а, е. Мартовскій. *Нема з нього нічого, як з снігу марцьового.* Чуб. I. 272.

Марч́ити, чу, чиш, и.—Марнувати, марнотратити. *Він не марчив свою добра, а так з добримі людьми проуває та пороздароває убожжі.* Канев. у. *Марче мое добро.* Канев. у. *Хиба він призведе до добра? Одно худобу марчить та й іоді.* Лубен. у.

Марч́ити, чію, еш, и. Стариться, дряхлѣть; приходитъ въ упадокъ. *Вже й дід марчів й пасіка марчіє.* Вас. 208.

Марч́ує, ка, м. Щенокъ, родившийся въ мартѣ.

Ма́ршал, ла, м. 1) Маршаль. 2) — Маршалон I. *Ондрій Степанович ще й маршалом був* О. 1862. V. 105.

Маршалéнко, ка, м. Сынъ маршала.

Маршалівна, ни, ж. Дочь маршала.

Маршалкува́ти, кую, еш, и. Занимать должность маршала.

Марша́лок, лка, м. 1) Предводитель дворянства. *Маршалок повітовий* К. МБ. II. 121. 2) Староста въ свадебномъ обрядѣ. *Не дивуйтєся, маршалки, що коротенькі подарки.* Мет. 190. 3) Дворецкій.

Марша́лак, ка, м. Родъ черной краски (у гончаровъ). Канев. у.

Маршува́ти, шую, еш, и. Маршировать. КС. 1882. V. 353.

Ма́рь, рі, ж. Раст. *Chenopodium Botrys* L. ЗЮЗО. I. 116.

Ма́рбока, ки, ж. Ув. отъ жа́ра. Призракъ, привидѣніе, злой духъ. *Зинь ти, марюко!* Мир. ХРВ. 10.

Ма́рянка, ки, ж.—пахуча. Раст. Смолка пахучая, *Asperula odorata.* См. *Марена.*

Масали́га, ги, ж. Мотъ, плутъ. Змiev. у.

Масла́к, ка, м. Кость. *Хоч раба на виду, так маслаки до ладу.* Ном. № 7313. *Поланять іюю за бок: чи багато поросло сала; як до маслака долапують, то значить худий.* Драг. 2. Ум. *Маслачоб.*

Маслакува́тий, а, е. Ширококоственный.

Маслячок, ча́, м. 1) Ум. отъ **маслак**. 2) Кость пальца, *Falanga*.

Масляччя, чя, с. соб. Кости. *Масляччя болять після того, як упав. У отню, кажуть, пана є чоловік, такий мертв'як, що без шкіри і без м'яса, саме масляччя.* Лубен. у.

Масляна, ни, ж. Оливка, плодъ масляного дерева, *Olea europaea* L.

Масляти, лю, лиш, м. Маслить.

Масляче, ка, с. 1) Ум. отъ **масло**. 2) Родъ игры. *Ив.* 46.

Масло, ла, с. 1) Масло (коровье). *Плавас, як вареник у маслі.* *Ном.* № 1721. **Масло робити.** Пахтати, сбивать масло. *Сонце світить, дощик кропить, чарівниця масло робить.* 2) Елей, мвро. 3) Муравине **масло.** *См. Муравиний.* 4) Родъ игры. *Мил.* 56. *Ив.* 29. 5)—воробяче. *Раст. а) Convalaria polygonatum.* *Лв.* 98. *б) Lilium martagon.* *Лв.* 99.

Масловий м'яч. Родъ игры въ мячъ. *Ив.* 33.

Маслосвѣтити, чу, тин, м. Соборовать, совершать елеосвященіе. *Учора його маслосвѣтили.* *Харьк.*

Маслосвѣтити, тя, с. Елеосвященіе. *Занедужала небожа. Уже й причащали й маслосвѣтити служили—ні, не пам'ятаю.* *Шевч.* 115.

Маслувати, лу́ю, еш, м.—**Маслосвѣтити.** *Хто у вас хворий?—Дід, та дуже трудний; так учора маслували.* *Канев. у.*

Масльони, льон, ж. мн.—**Осластьони.**

Масльонити, ню, ниш, м. Муслить.

Масльон, ка, м.—**Масляк** 1 и 2.

Масляк, ка, м. 1) Масленикъ (грибъ). *Радом. у. Раст. Boletus luteus.* *ЗЮЗО.* I. 114. 2) Слизень, улитка, *Limax*. 3)—**Маслянка** 5. *Вас.* 182.

Масляна, ної, ж. Масленница. *Св. Л.* 222.

Масляний, а, о. Масляный. *За масляні вишварки не помирились. Поссорвались за ничто.* *Ном.* № 3513.

Масляница, ці, ж.—**Масниця.** *Масляниця—баламутка; обічала масла й сиру та не хутко.* *Ном.* № 526.

Маслянка, ки, ж. 1) Пахтанье, творожиста сыворотка, остающаяся послѣ отдѣленія масла. *Не прийшла я до тебе по воду, їно по грубий сир і густу сметану і густу маслянку.* *Чуб. I.* 56. Также і родъ кашиди, свареной изъ такой сыворотки. *Іде ціляж вечеряти... витю пів бляшанки, та як мута до потоки припав до мас-*

лянки. *Рудан. I.* 68. 2) Пахталка, ручная маслособойка. 3) Маслянка, посуда для масла. *На столі... тарілка з жарячими пирогами і маслянка з маслом.* *Левци. I.* 157. 4) *Раст. а) Lilium martagon* L. *ЗЮЗО.* I. 157. *б) Lathraea squamaria* L. *ЗЮЗО.* I. 126. 5) Жирная бѣлая мергельная глина. *Вас.* 182. Ум. **Масляночка.**

Масляно, нар. Много масла. *Сиряно, масляно.* *Ном.* № 6485.

Масляночка, ки, ж. Ум. отъ **маслянка**.

Масляр, ра, м. Продавецъ масла.

Маслярка, ки, ж. Продавщица масла.

Масний, а, б. 1) Масляный. **Масна недѣля.** Воскресенье въ сырній недѣлѣ. 2) Жирный, пропитанный жиромъ, масломъ (о купаньяхъ). **Масні пироги.** 3) Замасленный, засаленный. 4) Переносно (о словахъ). Усиленно ласковый, усиленно привѣтливый, но въ то-же время неискренній. *Слова масні, а пироги пісні.* *Нп. Масної бесіди чоловік.* *Ном.* № 12918.

Масниця, ці, ж. Масленница. *Каменец. у. Почекайте, вареники, прийде на вас масниця!* *Чуб. I.* 265. Ум. **Маснична.**

Масничка, ки, ж. 1) Ум. отъ **масниця**. *Ой, масничко, яка ти була! Як би тебе сім недѣль, а посту одна.* *Грин. I.* 240. 2) Маслянка (посуда для масла). 3) Кадка съ масломъ. 4) Маслобойка.

Масно, нар. 1) Масляно, жирно. **Масно їсти.** Жирно їсть, їсть скоромное. **Желех.** 2) (О словахъ). Лѣстиво, преувеличенно ласково.

Мастак, ка, м.—**Мастецъ.** *От я до жалю не мастак.* *Котл. Ен. VI.* 49.

Мастило, ла, с. 1) Кисть для смазки. *І сокира, і мастило, що від воза ся лишило.* *Чуб. V.* 1061. 2) Мазь; масло. *Подайте ще трохи до вареників мастила.*

Мастити, мащѣ, тин, м. 1) Мазать, намазывать, смазывать масломъ и вообще маслянистымъ веществомъ, умащать. *Хто мастить, тому їз не скрипить.* *Чуб. I.* 280. **Мастити голову.** *Мир. Пов. II.* 73. *Середя піст, не треба губи мастити.* *Ном.* № 534. *Моїм маслом та мене ї мастить. Чоботи, закурені тилом, дістав... і почав їх мастити добримъ дотем проти оїно.* *Г. Барв. 164.* 2) Мазать глиной. *Щоб ніколи цього куточка не мастила, то тобі буде добре.* *Чуб. I.* 4. 3) Пачкати, заплясывать. *Продай, милій, рабі бички, купи мені черевички, щоб я боса не ходила, щоб ніженьки не мастила.* *Грин. III.* 684. 4) Тасовать (карты). 5) Словами

мастити. Услаждати, утїшати, обольщати. *Мой слова мастили людям душу.* К. Іов. Як стали юворити, словами мастити, мусив асе я з коня остати, зорілки купити.

Мастільниця, ці, ж. Мавальщица. Св. Л. 314.

Мастийй, а, б. Жирный, масляный, маслянистый. *Мастке сало. Мастка млина. Мастнє полотнє.* Плотное полотно. Ум. **Мастнєнький**.

Масткослòвийй, а, в. Сладкорѣчивый.

Масткослòвити, влю, виш, м. Умасливать, ублажать.

Масть, ті и маощь, ці, ж. 1) Мазь. *Треба масти шукати від пальця.* Кіев. Г. 2) Мазь, цвѣтъ животного. 3) Мазь (въ картахъ). *До всякої масти козирь.* Ном. № 13551.

Масòнєнький и масòсіннький, а, в. Крохотный, чрезвычайно малый.

Мáта, те, ж. Родъ толстой рогами изъ соломы.

Матаржін, ну, м. Родъ хлѣба изъ кукурузной муки съ зеленью. Шух. I. 144.

Матербáс, оу, м. Пестрадь (матерія). Гол. Од. 13. *Серед базару торгували жиди стрічками, ситиєм, матербасом.* Левич.

Матерáнка, ки, ж. Раст. *Thymus serpyllum*.

Материзна, ни, ж. Наслѣдство, полученное послѣ матери. *Князь прогáйнував усю батьківщину, zostавив їй (жінці) тільки будинок невеличкий у місті з садочком і двором, бо то була її материзна,—того вже не зміг прогáйнувати.* МВ. II. 32.

Материзнений, а, в. Изъ наслѣдства, доставшагося отъ матери. *Се у мене плахта материзнена.* Волч. у.

Матеріа, кá, м. Подпочва, нетронутая земля подъ почвой. *Докопалися до материка, либонь і вода буде.*

Мáтерни, на не, Материнь. *Отцева і материна молитва зо дна моря рятує.* Ном. № 9373.

Матерінка, ки, ж. 1) Раст.: а) Душица, *Origanum vulgare* L. ЗЮЗО. I. 130. б) *Chenopodium vulgare*. Шух. I. 21. в) *Thymus serpyllum*. Ани. 354. Лв. 102. *Ой у полі нівка, на ній матерінка.* Чуб. V. 96. 2) мн. Материнки—Матірна 2. ЗЮЗО. I. 115.

Матерінський, а, в.—**Матерній**. *Привернуся до мене своїм добрим і материнським серцем.* Чуб. I. 92.

Матерія, ріи и матерія, ріі, ж. 1) Матерія, тєань. *То пасмо проміння облизало... крісла, оббиті рябою недорогою матерією.*

Левич. *Так кравець крас, як матерія став.* Чуб. I. 259. 2) Вещество, матерія. 3) Предметъ, матерія, содержаніе. *Взяв він найнижчу матерію до оповідання.* К. Гр. Кв. XX.

Матеріал, лу, м. Матерьяль. Желех.

Матерювати, кую, еш, м. Бранить по матери. Вх. Лем. 434.

Матерній, а, б. Заматерѣлый. *Матерна дієка.* НВолын. у.

Мáтерній, я, в. Материнскій. *Матерне молоко.* Мнж. 46. *Обнови у серці матерню радість.* Чуб. II. 16. **Мáтерна мова.** Родной языкъ.

Мáтерно, нар. По матери, по матерцині. *Дасти матерно.*

Матерювати, рію, еш, м. Быть посаженной матерью. Черк. у.

Матерáнка, ки, ж. Вѣнокъ изъ разноцвѣтнихъ бумажныхъ цвѣтовъ у дѣвущекъ. Нѣжинск. у. КС. 1893. V. 283.

Мáти, тері, мн. матері, жс. Мать. *Есть у мене батько і рідная мати.* Мет. 94. *Тільки в світі правди, що рідная мати.* Нп. **Мáти Бóма.** Богоматерь. **Головата мáти.** Мать на свадьбѣ. Маркев. 108, 109. **Стáрша мáти.** Настоятельница монастыря. К. ПС. 118. **Снарбовá мáти.** Монахиня, завѣдывающая монастырскимъ хозяйствомъ. К. ПС. 108. Ум. **Мáтна, мáтинка, мáтиноньна, мáтиночна, мáтонона, мáточна, мáтуня, мáтуса, мáтусеньна, мáтусечна.** Мил. 200. *Поклонися матонці низенько у ніжки.* Мет. См. также: **Мама, мамка, мамуля, мамуса, мамусенька, неня, ненечка, неньна.**

Мáти, маю, еш, м. 1) Имѣть. *Ой мала вдова сина вкокала.* Макс. I *любив, і кохав, собі дівчину мав.* Мет. 25. *Отже мати-мемо зятя!* Левич. *Яка коса глас довгий мав, зде—ота її лучча.* Харьк. у. **Терпи, тіло: мави, що-сь хотіло.** Ном. № 7073. *Ой мати, мати, ти жало не мави!* Мет. 70. *Ой повін, вітроньку, а з юри в долину, де мало родину.* Мет. 244. *Мави що їсти? Ну і їж мовчки! Ось, мавеш нинігу!* На, возьми книгу! *От тобі й мавеш!* Вотъ тебѣ на! *Матимеш із їм клопоту (роботу)!* Будеть тебѣ съ нимъ хлопотъ! *Дідона ж мала раз роботу, як з ним побігла на охоту.* Котл. Ен. I. 25. **Бог мáс. Нѣтъ.** *За Ганюцю навіть пів не йшов, бо ховати Бог мало зацо.* Левич. I. 76. **Чорт-мáс, ма. Нѣтъ.** *Є гроші? Чорт-ма й копійки!* Въ слѣд. примѣрѣ **мáти** значъ родить: *Кажуть люде,—чого я така южа? Мене мати поді мала, як зацвіла роса.* Грин. III. 156. 2) Намѣряться, бытъ, намѣреннѣмъ,

предполагать. *Щось маю казати тобі— іди сюди! Кому Господь має що дати, то дасть і в хаті.* Ном. Козак дівку вірно любить,—заняти не сміє: тим я її не займаю, що сватати маю. Мет. 105. А се сі воли за що маєте продати? Каменец. у. Голуб голубоньку да покинути має. Мет. 78. Я маю заклопотати свиню, та шкода, бо молода ще. Черк. у. Він... зараз постері, що то його мають виражати з дому. Левнц. І. 245. Через тиждемь Леонид Семенович має виїхати до Києва. Левнц. Ой мала я журитися,—нехай на Петріюку. Макс. 3) Бити должнымъ. Як вас, паничу, маємо звать? Харьк. у. Маци робити, то роби по правді, не вилай. Чи зішло сонце? Мало зійти вже. Каменец. у. 4) Съ неопредѣл. накл. глагола переводится безличной формой: придется. Ой знаю, знаю, кою я кохаю, тільки не знаю, з ким жити маю. Мет. 78. А ти маєш з їм укупі робити. 5) Мати за кого, за що. Святатъ кого кѣмъ, чѣмъ. Жінка, що сами відбувала б жнива, мала б себе за едоу і народ би кавав за се чоловіка, що він хліба святого укупі не заробляв із жінкою. Г. Барв. 147. Мене люде за дурного мають. Г. Барв. 343. Він не має мене за матір. НВолын. у. Він не має мені за устілку. Онъ считаєть мене ни во что. НВолын. у. 6) Має-бути=Мабуть. Мавбути панич простив. МВ. І. 55. 7) Маючи звичай. Соблюдав приличіє. 8) Мати злість на кого. Злобствовать на кого. Злість на мене має Кость. НВолын. у. 9) Мати на мислі. Предполагать, думать. Скажи, мені, серце мое, що маєш на мислі? Мет. 63. 10) Мати на пеню. Помнить, держать въ памяти. Я на пеню собі маю, що він кавав мені, той ворожебит-цман. Каменец. у. 11) Мати на оці. Не спускати съ глазъ. Св. Л. 70.

Матися, маюся, ешся, м. 1) Бити, находиться, имѣться. А третя (частина війська) иде ся має? В Чорному морі по-опає. АД. Як би так малось, як не маєть, так що б то було! Ном. № 5373. А малась воля, малась сила! Шевч. Як би малась сила! Шевч. 46. Дня той малось свято. Мкр. Н. 15. 2) Поживать, чувствовать себя. Здоров, Боже, пане свату! Ой як ся маєш, як живєш? Котл. Ен. Иногда вѣсто ся—себѣ: Там сидѣв соклъ,—смутио себе мав. АД. Матимешся! Будеть тебѣ! Як фельдфебер тебе захопить, то матимешся! Федьк. 3) О матеріальной обезпе-

ченности: Ян він маєтьс? Насколько онъ состоятеленъ? Дobre маєтьс, зле маєтьс. Онъ состоятеленъ, онъ не состоятеленъ. Роспитує про його, як він собі маєтьс, та й написала, що в його зупір є. МВ. (О. 1862. III. 48). А як він собі маєтьс добре, то й бояре... і тії за його таянуть руку. К. ЧР. 4) Долженствовать, предполагаться. Скоро вже й весілля малось бути. Грин. І. 66. Подай, мила, білу руку, щоб бачим люде, що малася чужа бути,—тепер моя будеи. Грин. III. 213. Малося йти в город, та дощ не пустив. Змієв. у. 5) Рассчитывать, предполагать. Нехай сей козак, бідний неміка, не маєтьс в тебе сеї заставици викуплати. ЗОЮР. І. 206.

Матиця, ці, ж. 1) Матка, Uterus. 2) Дика свинья. Вх. Пч. II. 7. 3) Пчеламатка. Вх. Уг. 251. 4) Claviceps purpurea (Sclerotium). Вх. Лем. 434. 5) Втулка въ мельничномъ колесѣ.

Матінка, ки, ж. Ум. отъ мати. Матушка. Журба не матінка. Ном. № 2259. Въ разговорѣ женшинъ между собою употребляется какъ слово обращенія. Ох, моя матінко, як утомилася! Шевч. Як здаю, що стою ян гордий та спокійний такий,—матінко! ні, не підуй! МВ. II. 27. Ум. Матінонька, матіночка. А приходить додомоньку, б'є і лає матіноньку. Грин. III. 380. А нема роду найтірнійшою над ту матіночку. Мет. 243.

Матінкувати, кую, еш, м. Часто говорить: ох, матінко! Ох, матінко!—тут шепче, оха матінкує (баба-шептуха), а там на здобич погляда. Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Матінчин, на, по. Матушкинъ.

Матір, тері, ж. Матеръ, мать. А мені здається, що ви моя матір. Левнц. Як родився Сус Христос, до Матір Божю поклала Його в яслах. Чуб. І. 49. Матері кожної дитини жаль. Ном. № 9216. Потребували батька ун'ять на службу, а син остався з матерею.

Матірка, ки, ж. 1) Мать. Оттак всі матірки нападують на дочок. Кв. II. 178. Добре, що матірки тут нічого не кажуть. Федьк. 2) Конопля, дающая сѣмена, замашка, Cannabis sativa L. Вас. 199.

Матіркувати, кую, еш, м. Ругаться по матері. Іде тіп, а він матіркує, сказано, п'яний. Каменец. у. Стаз мене матіркувати. НВолын. у.

Матірний, а, в. Сдѣланный изъ матір-

им. См. Матірна 2. Матіріне прядиво. КС. 1893. VII. 80. Матіріне полотно. Волч. у.

Матірчатий, а, е.—Матіряний Желех.

Матіхна, ни, жс.—Матінка. На тобі кошуляку, моя матіхно. Мет. 177.

Матка, ки, ж. 1) **Мати.** Який те-пер світ настає, що син матки не пізнає. Чуб. На те цинан матку б'є, щоб його жінка боялась. Ном. № 3906. 2) **Пані-матна.** а) Хозяйка дома. б) Попадья, матушка. А як твоє думка, пані-матко, спитав о. Хведір у жінки. Левци. I. 405. 3) Самка, ім'юющая дітей. Ласкає телятко дві матки ссє. Ном. № 3302. 4) Пчела—самка, матка. А за ним повалило козацтво, як за маткою бжолки. К. 5) **Матірна 2.** Жінкам же треба було ще й коноплі брати, мочити матки, щоб терти за літнього сонця. Г. Барв. 147. 6) Ум. оть мата. Давай матки плести, ну запинати вікна, щоб не перся мороз у хату. Мвр. ХРВ. 126. 7) Родь игри вь мячѣ. Ив. 28. КС. 1887. VI. 458. 8)—жінка=**Матица** 4. Вх. Лем. 434.

Матковий, а, б. Матковий м'яч, гілка маткова=**Матка** 7. Ив. 28. КС. 1887. VI. 458.

Матланька, ки, жс. **Матланен дати.** Выдрать, потрепать за волоса. Грин. I. 238.

Матній, а, б. Состоятельный, зажиточный. Вх. Уг. 251.

Матніастий, а, б. Ім'юющий большую матню. Чуб. VII. 416.

Матні, ні, жс. 1) Средняя часть шароварь, приходящаяся между ногами, длинная и широкая внизу. В червоних штанях оксамитних матнею улицю мете—іде козак. Шевч. 369. 2) Средняя углубленная часть невода. Вас. 186. Далеко на берег полізла мережа двома рядами, а за нею показалась з води широка матня. Левци. Попастися в матню. Очутиться в безвходномъ положеніи.

Матовий, а, б. Матовий. Глянуло з дзеркала неначе її широке матове, трохи смугляве лице. Левци.

Матовька, ки, жс. Ум. оть мати.

Маторженіє, ка, м.—Макорженіє. Желех.

Маточина, ни, жс. Ступица вь колесѣ. Вас. 147. Балатула засіла в грязь по самісінки маточини. Левци. Пов. 99. Реснув моз у маточину. Ном. № 12445.

Маточка, ки, жс. 1) Ум. оть мати. Та немає тих крамарок, що продають ріднєсеньких маточок. Мил. 265. 2) Крест-

ная мать. Угор. 3) Пестикъ (у двѣтка). 4) Ум. оть матна.

Маточник, ка, м. 1) Ячейка вь сотахъ для вывода матки-пчелы. 2) Приборъ, вь которомъ вь ульѣ помѣщають временно матку-пчелу, пока пчелы къ ней привыкнутъ. Представляетъ или вѣлѣтку изъ прутьевъ, или цилиндрической кусокъ дерева, нижняя часть котораго снабжена зубринами, съ помощью которыхъ устанавливается приборъ на перекладинахъ, а вь верхней укрѣплена часть камышинны, вь которой и помѣщается матка. 3) Раст.: а) *Petasites vulgaris*. ЗЮЗО. I. 131. б) *Bal-lota nigra*. ЗЮЗО. I. 114. *Dracosephalum moldavica*. ЗЮЗО. I. 121. *Nepeta nuda*. ЗЮЗО. I. 129.

Матриг'ан, ну, м. Раст. *Atropa Belladonna*. Шух. I. 21.

Матрѣс, са, м. Матросъ. Що поміж тими караблями та матроси гуляють. Нп. Ум. Матросин. Ой, матросики, ви, голубчики, та верніте до броду! Грин. III. 262.

Матроський, а, б. Матросский.

Матуська, ки, жс.—Мотузка.

Матудь, ли, жс. Вся сѣть невода, кромѣ матні. Браун. 9.

Матуня, ні, жс.—Матуся.

Матусенька, ки, жс. Ум. оть матуся. Матусенька свого сина вечеряти просить. Мет. 10.

Матусин, на, нє. Маменькинъ. Та найшла в полі билину, та матусину ї мшлу. Чуб. V. 453.

Матуся, сі, жс. Ласка. оть мати. Матужка. Ум. Матусенька.

Матущечка, ки, жс. Ум. оть матушка.

Матушка, ки, жс. 1) Попадья. Вона була дуже схожа на селянську матушку. Левци. 2) Игуменья, начальница вь монастырѣ. Ум. Матущечка.

Матущин, на, нє. Принадлежащий попадѣ, игуменѣ.

Матчаний, а, б. Сдѣланный изъ матірки. См. Матіреа 2. Матчана пряха. Сумск. у.

Матчин, на, нє.—Материн. Коли б нас, браття, могла отцєва ї матчина молитва відсіля визволяти. Дума. Тобі уся матчина худоба досталась. О. 1862. VIII. 8.

Мать, нар.—Мабуть. Лебед. у.

Матюк, ка, м. Брань вь мати. Матюки гнѣти. Ругаться по матери.

Матюкати(ся), каю(ся), аш(ся), сов. в. **матюкнѣти(ся), нѣ(ся), нѣш(ся), и.** Ругать(ся), выругать(ся) по матери.

Матюнка, ки, ж. = **Матінка**. А до-
нески хустки на піл, матинці до нї. Мет.

I. Мах, маху, м. Взмахъ, размахъ.
За їден мах голову зрубав. Так махнув
шапою, мов душа його з тим махом ви-
минула. Г. Барв. 126. Так зо всього маху
існує ночви з дьяком додолу. Драг. У мах.
Быстро, сразу.

II. Мах! меж. отъ **м. махати**. Сюди
мах! туди мах! та й вискочив з неї ляз!
Правда, 1868, 423.

Маха, хи, ж. Бревно, вставленное въ
валъ вѣтряной мельницы, къ которому
придѣлываются крылья. НВолын. у.

Махан, ну, м. Баранье мясо, мясо во-
обще. „Добийте вола того, который му-
чится, поділіться та зваримо кулішу“. Бо-
жи так і зробили: добили вола, поділили
його, наварили кулішу з маханом і давай
їсти. Драг. 238. Уже і н'є, і їсть чабан,
чою не пив, не їв ізроду: сім з винограду
ма за боду, шербу, оладдя і махан. Мкр.
Г. 22.

Маханія, ня, с. Маханіє. Маханія
за биття не радується. Ном. № 3884.

Махати, хаю, еш, одн. в. махнути,
ну, нєш, м. 1) Махати, махнутъ. Він
їшов позад їх до клуні, тихо махаючи ба-
тою. Левци. Ой як зійшов серед моря
та й став потопати, червоною хустиною
на бері махати. Нп. Рукою (на молитві)
махаєш, а думкою скрізь літаєш. Ном.
№ 177. Летить орел через море, криле-
ками маше. Мет. 64. Мечем махнув. 2)
Быстро бѣжать, побѣжать, ѣхать, поѣхать,
плыть, поплыть, мчаться, помчаться, отпра-
виться. Треба кобилу запрягти тс на село
махати. Драг. Махай дедому, бравий мій
козаче! К. МБ. X. 16. А тоді за зрєблю
оп'ять човнами махають. О. 1861. XI. 8.
А як же пан Шрам махне за Дніпро? К.
ЧР. Про диво сєє як почули, то люди за-
раз в степ махнули. Греб. 372. І в рос-
тич зто куди махнули. Котл. Ен. III. 59.
За море махнули. Грин. III. 601.

Махіна, ни и махіня, ні, ж. Гро-
мадина, громада. У нас на хуторі навди-
вожижу віл: здоровенна махіна. Стор. II.
41. Церква чимала махіня. Св. Л. 25.

Махітка, ки, ж. Махотка, малый гор-
шочекъ. Вас. 181.

Махлювати, лєю, еш, м. Обманывать,
плутовать, мошенничать.

Махляр, рє, м. Плутъ, мошенникъ.
Та воно матъ є такі махляри, що не тільки

маскають гроші з кишень, а й роблять їх.
Лебед. у.

Махлярти, рю, риш, м. = **Махлю-
вати**.

Махлярка, ки, ж. Плутовка, обман-
щица. Ум. Махлярочка. Да чияночка-ма-
лярочка тебе поробила. Рк. Макс.

Махнути. См. Махати.

Маховий, є, є. Маховой. Махові віла.
Длинные вилы для метанія сѣна на вер-
шину стога. Маховий сажень. Мѣра длины,
насколько можно разставить руки въ про-
тивоположные стороны.

Маховик, кє, м. Маятникъ. Мнж. 185.

Махом, нар. Быстро. Прийшло махом
і тільки трахом. Ном. № 11835.

Махонути, ну, нєш, м. 1) Сильно
махнуть. 2) Помчаться.

Махорнути, ну, нєш, м. = **Махонути**.
До світа встав та що єсть мочи у довший
ліс і махорнув. Алв. 91.

Махота, ти, ж. Колебание, качаніє.

Мац! меж. Шуць! Мац-мац по лавиці,
найшов можливість. Чуб. I. 314.

Мацє, цї, ж. Опрѣсноки у євреєвъ.

Мѣдання, ня, с. Ощупываніє.

Мацапура, ри, об. Неуклюжий, непо-
воротливый человекъ. Чортова мацапура.
Ном. № 3562.

Мацапурів, рова, ве. Принадлежащій
мацапури. Мацапурова невіра (брань). Ном.
№ 3562.

Мацати, цаю, еш, одн. в. мацнути,
ну, нєш, м. Шунать, ощупывать. Усі ки-
нулись шукати. Мацали-мацали по долів-
ці—нема (перстия). Г. Барв. 206.

Мацатися, юєя, єшєя, м. 1) Ощупы-
вать. Еней все мацаєся рукою, щоб не овал-
нитися куди. Котл. Ен. 2) Копаться, мед-
ленно дѣлать. Мацаєся, мацаєся мацько,
доки євчир спобі. Черк. у.

Мацєнький, а, є = **Мацїнький**. Ма-
цєньке горнятко. Вх. Зн. 35.

Мацєня, нєти и мацїчє чєти, с.
Очень малєнькій горшокъ. Ум. Мацєнято.

Мацїонєнький, мацїнький, мацїєний,
мацїцький, а, є. Крошечный. Желех. Вх.
Лем. 434.

Мацїчє. См. Мацєня.

Мацїєний. См. Мацїонєнький.

Мацїпура, ри, об. = **Мацапура**. К. МБ.
II. 123.

Мацїцький. См. Мацїонєнький.

Мацєувати, кує, еш, м. Исвать ощу-

пью. *Поночі у хаті, а я по лаві й мац-
ку.* НВолын. у.

Мацнута. См. **Мацати.**

Мацѡба, ки, об. Косноязычный? *От
ше хто розкаже,—це Кузьма! Як почне
темитись, як почне сюркати та пирсати,
та плаватися!..—Та він же мацѡка. Тамъ-
же говорять: Цока-мацѡка, борщ не їсти,
а каші не дамо.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.
Мацү! меж.=**Мац!** *Мацү-мацү по лавиню,
обмацаю можнатиню.* Ном., стр. 303.

Мацүн, на, м. Любящий шупать.

Мацүр, ра, м. Котъ. Гол. II. 559. Вх.
Пч. II. 6.

Мацү, ці, ж. 1) Все маленькое. Вх.
Лем. 434. 2) Маленькія дѣти, маленькіе
люди. Вх. Лем. 434.

Мацѡб, ка, м. Нерѣшительный чело-
вѣкъ, человекъ, идущій ощупью.

Мацѡпѣнький, а, е.==**Мацѡненъкий.**
Борз. у. Желех.

Мацюр, ра, ж. Палка толстая. *Він
мене оперезав сучковатою мацурою по
спині, отакою—в руку застовики.* Алек-
сандров. у.

Маця, ці, ж. 1)==**Маца.** 2) Недотрога,
важная особа. *Дивись, яка маця! Буцїм ї
доторкнутись до неї не можна, пручається.*
Подольск. г.

Мацяти, цяю, еш, м.==**Мацати.** Вх.
Лем. 434.

Маця, чати, с. Зернышко мака. Було
тогѡ як мацят. Было очень много. Вх.
Лем. 434.

Мацанка, ки, ж. Родъ пищи: смѣсь
сыра со сметаной. Желех.

Мацати, цяю, еш, м. Мочить, нама-
чивать. *Копай, доно, коринці, мачай, доно,
в горляні.* Чуб. V. 417.

Мацатко, ка, с. 1) Молодая кошечка.
Вх. Уг. 251. 2) Сережка дерева (явы, вер-
бы и пр.). Вх. Уг. 251.

Мацѡнько, ка, с. Ласк. отъ мак.

Мацїна, ни, ж.==**Маца.** Ум. Мацїнина,
мацїночка. О. 1861. III. Гул.-Арт. 106.

Мацѡа, ки, ж. 1) Кошка. Гол. II. 559.
Вх. Пч. II. 6. 2)==**Бага.** Шух. I. 277. См.
Омачна.

Мацкати, а, е. О дождѣ: мелкій?
Мацкатий дощ. Шух. I. 212.

Мацѡвати, кѡю, еш, м. 1) Выры-
вать руками просо, гречу. *Доведеться ї йому
мацѡвати своє просо.* Брац. у. 2) Идти

мелкимъ шагомъ (о гуцульской лошади).
Шух. I. 80

Мацѡватися, кѡюся, ешся, м. Ка-
рабкаться. *Перекинулись з возами у яр
та ї мацѡються там; та поки вымац-
кувались, я далеко відїхав.* Волч. у.

Мацѡб, чѡу, м. 1) Ум. отъ мак. 2)
Раст. *Paraver Rhodas.* ЗЮЗО. I. 130. 3)
мн. Мацїи. Вѣнокъ изъ цвѣтовъ мака. *Вѣ-
рається в мацїи, в добре намисто, в стрічки.*
Г. Варв. 205.

Мацѡха, хи, ж.==**Мацѡха.** Желех.

Мацѡла, ли, ж. 1) Рогожка, мочала.
*Ми, бач, не бачили ї не чули, а племі ма-
чули. Василево борода мачулами увита, а
смолою улита.* Мет. 2) об.=**Машѡла.** *Там
такий мачула.* Еват. у. Слов. Д. Эварн.

Мацѡха, хи, ж. Мачеха. *Горілка не
дївка, а мацѡха не мати.* Ном. № 9378.
*Добре тому жити, в кого рідная мати,
в мене молодѡй мацѡха лихая.* Чуб. V. 565.

Мацѡхївна, ни, ж. Дочь мачехи,
сестра по отцу, но не по матери. Черк. у.

Мацѡпѣнко, ка, м. Сынъ мачехи,
братъ по отцу, но не по матери. Черк. у.

Мацѡшин, на, не. Принадлежащій
мачехѣ. *Зїмне сонце, як мацѡшине серце,
зїмне тепло, як мацѡшине добро.* Ном.
№ 619.

Мацѡрувати, рѡю, еш, м. Марширо-
вать, идти. Желех. *Въ пѣснѣ о вѣтрѣ въ
знач. дуть. 3-за гори високої вѣтер мацѡ-
рує.* Грин. III. 530.

Мацїна, ни, ж. Машина. *Директори
заводів мали право од себе ставити до ма-
шини робітників.* Левич. *Є на морі така
машина, що сама мелє, сама мїсить, сама
пече.* Рудч. Ск. I. 136. Ум. Мацїнина.

Мацїнистий, того, м. Мацїнистъ.
Мнж. 143.

Мацїнка, ки, ж. Ум. отъ мацїна.

Мацїнник, ка, м.==**Мацїнистий.**
*Отто єсть машини бїють, то ті ма-
шинники, що на їх.* Мнж. 143.

Машка, ки, ж. Ласкательное названіе
женщины. *Кажси, мацїко! Чого ти соро-
мишся?* О. 1861. XI. Бух. 28.

Машкар, ра, ж. 1) Маскѡ. Канев. и
Каменец. уу. Мчл. 61. *А в нас є маш-
кара.* Левич. *Хто ж його обїкрає?—Бо
їого знає. Якїсь, кажє, замурдовані люде.
Помадївали машкари, повїзали гораздєнько
єсїг, та ї забрали що знайшли.* Мир.
ХРВ. 214. 2) Харя, рожа, уродина. *Бо
ти того любии, що красний із тварї; по-*

чай, може доставити страшну машкару. Чуб. V. 253.

Машпѣра, рн, ж. Лягушечья шкурка зачарованой царевны, которую царевна может снимать (въ сказкѣ). Радомысл. у.

Машпѣк, кѧ, м. Смѣсь водяныхъ растворителъ красокъ съ свиномъ и пескомъ (при раскрашиваніи посуды). Вас. 183.

Машпѣк, кѧ, м.—**Мастак.** Всякъ маштак свое зна. Ном. № 10415. У Мирного казака называется маштанѧми крѣпостныхъ. Мир. ХРВ. 267.

Машталір, ра, м. Конюхъ; кучеръ.

Машталіръскій, а, в. Конюшенный.

Маштула, ли, об. Неотеса (о человѣкѣ). *Прийшов у банокъ такий маштула, що й слова не змігъ вимовити, а гроши як витяг, так аж усі члени жогнулись.* Херсон. Слов. Д. Эварн. См. Мачула 2.

Мѧцѣний, а, в. Масляной. облитый масломъ или саломъ. *Іа там пироги з сиром, картоплю машену.* Еватерин. г.

Мѧйчій, а, в. Состоятельный, зажиточный. Каменец. у.

Мѧвка, ки, ж. 1) — **Мавка.** Желех. 2) — **сѧня.** Раст. Monilia coerulea.

Мѧяк, кѧ, м. 1) Призракъ? *Ой іде якийсь маяк; ангели десь то, не люде завіттили такъ всюди.* Чуб. III. 328. 2) Дерево, оставленное при порубкѣ лѣса. *Ворони... сіли на маяку, що на горі посеред лісу.* Шевч.

Мѧяння, ня, с. Развѣваніе.

Мѧяти, мѧю, еш, м. 1) Развѣваться. *Черезъ улицу іай, іай, моя кісочка май, май!* Чуб. *Стрічки мають в синьому небі.* Левип. 2) Коляхаться, колыхаться. *Вітер еіе, ійла мая.* Рудч. Чп. 216. *Ой високо клен-дерево мая.* Мет. 115. 3) Махать. *Соловейко летить, крильцями мая.* Грин. III. 410. 4) Видѣться; мелькать. *Орися росла собі, як та квітка в городі: пона да хороша на виду, маяла то сям, то там по горахъ в старою сотника.* К. Орся.

Мѧятися, мѧюся, ешся, м. 1) Качаться, колебаться отъ вѣтра. *Мається, як горос при дорозі.* Ном. № 2095. 2) О сердцѣ: биться слегка. *Приложила я руку до її серця,—ще трошечки мається.* Г. Барв. 116.

Мѧйтний, а, в. Замѣтный, видный, цѣнный. *Ото й маятна річ, що стѧ, а то все порожня.* Лебед. у.

Мѧйчення, ня, с. 1) Мельканіе, мерцаніе. 2) Бредъ, галлюцинація.

Мѧйчити, чу, чш, м. Видѣться

вдали; быть на виду. *Ой вииду я на вулицю,—маячу, маячу.* Грин. III. 679. *Нехай мене той забачить, що в полі маячить.* Чуб.

Мѧячлѣвий, а, в. Мечтательный.

Мѧйчний, а, в. Видный, замѣтный. *То вид маячнїший, завиднїший був, поки не стрисъ, а як чуба збуз, то таке остропике стало.* Лубен. у.

Мгѧчка, ки, ж. Мелкій дождь.

Мгла, лі, ж. Мгла. *Людей на зеленому полі як мли: провожають своїхъ родичів.* Г. Барв. 239.

Ме! меж. Выражающее бляеніе овцы. *Прийде коза до воза да ї скаже: ме! Ном. № Ні гү, ні ме.* Ничего не можетъ сказать. Мнл. 163.

Мѧбель, белі, ж. Мебель. *Мебель тська ирна, така ирна! Чи ї мебель уже купили?* Левип.

Мед, ду, м. 1) Медъ. *Нуте ви, бджоли!.. принесите цустїй меду і рівнїй воски.* Чуб. III. 9. *На солодкїмъ меду обзѧтисъ.* Заговорить сладкорѣчиво. *І шумить, і гуде, ірїбен дощик іде,—ой хто ж мене молодую та ї додому доведе? Обзѧвася козак на солодкїмъ меду: „Гуляй, гуляй, чорнобрива, я додому доведу!“* Нп. 2) Медъ (напитокъ). *Один сидить конецъ столу медвино кружае.* Мет. 8. Ум. Медѣць. Грин. III. 106. *Медѧн, медѧчон.* В першому кубцї медок-солодок. Чуб. III. 416.

Медѧли, лі, ж. Медаль.

Медвѣдиця, медвѣдик, медвѣдъ и пр. См. Ведмедяца и пр.

Меделѧн, на, м. Ирландская собака, Canis molossus.

Медѣць, дцѧ, м. Ум. отъ медъ.

Мѧжик, прѧд.—**Між.**

Мѧдитувати, тѧю, еш, м.—**Мѧтикувати.** *Думаютъ кожен свое. Пан лежить, дигиться на небо та ї медитуе.* КС. 1883. III. 671.

Мѧдївка, ки, ж. 1) Подслащенная медомъ водка? 2) Раст. Lotus corniculatus. Лв. 99. Ум. Мѧдївочка. *Будем пити медївочку у жбѧ на шеньку.* Гол. II. 438.

Мѧдївник, кѧ, м. 1) — **Мѧдяник** I. 2) Название различныхъ растеній. а) Galium verum. Вх. Пч. I. 10. б) Galeopsis versicolor. ЗЮЗО. I. 123. в) Dracopcephalum Moldavica. ЗЮЗО. I. 121. См. Мѧдяник 2.

Мѧдлѧк, кѧ, м.—**Мѧделѧн.** Желех.

Мѧднїй, ѧ, в. Обильный медомъ; медоносный. *Мѧднїй рн.* О. 1861. XI. Свид. 60.

Щоб ваша бджола все медна була. О. 1861. Свид. 62.

Медовий, а, о. Медовый, медвяный. Брало ж моя, бразжечко медовая, з ким я тебе пити буду молодая? Чуб. V. 51.

Медовик, ка, м. = **Медівник.**

Медовчик, ка, м. Пчеловодъ. Закр.

Медок, джү и медочок, чжү, м. Ум. отъ мед.

Медуніца, ці, ж. Раст. а) = **Медуна** I. ЗЮЗО. I. 133. б) *Spiraea Filipendula*. ЗЮЗО. I. 137. *Thalictrum angustifolium*. ЗЮЗО. I. 138.

Медунка, ки, ж. 1) Раст. а) *Pulmonaria angustifolia* L. ЗЮЗО. I. 133. б) *Pulm. azurea* Bess. Ibid. в) *Pulm. officinalis* L. Ibid. г) *Cytissus nigricans*. Лв. 98. д) *Luchnis*. Лв. 100. 2) Родъ сладкой груши. Вх. Зн. 36. 3) Ласковая женщина. Не медунку ведуть, та не медунка й в коноплях сидить (та злюча, а та ще гірша). Ном. № 2903. Дівна мідунна. Хорошая и милая дѣвушка. Вх. Зн. 36.

Медя, ді, ж. Дѣтс. 1) Медъ. 2) Все сладкое.

Медяник, ка, м. Раст. *Galium verum* L. ЗЮЗО. I. 171. См. **Медівник** 2.

Медяний, а, о. Медовый. В нас ріки медяній, в нас верби гучики родять. Чуб. V. 335.

Медянік, ка, м. 1) Медовый пряникъ. Той купув горілку, той медяніків. Левин. 2) Раст. а) *Galium verum* L. ЗЮЗО. I. 123. б) *Primula officinalis*. L. ЗЮЗО. I. 132. — *Veris*. ЗЮЗО. I. 171. Ум. **Медяничок**.

Медянішний, а, о. = **Медяний.**

Медянка, ки, ж. Берестянка для меду.

Медяно, нар. 1) Сладко. 2) Сладко, легко, приятно. Та й мені не медяно гроші достаются. Не стало Пилипа, то й Присці не медяно прийдеться. Мир. Пов. I. 141.

Меж, межі, пред. Между. а) Съ родит. и творит. на вопросъ: гдѣ? *Межі білих хаток*. О. 1861. I. 9. *Знаєте нас самих, знайте й меж людьми*. Ном. № 14108. б) Съ винят. на вопросъ: куда? *Візь межі молот і ковадло*. Ном. № 1817. *Ох, ідеши ти, доню, меж чужії люди*. Мет. *Мемі очі (вдарили, плінути)*. Въ глаза.

Межа, жі, ж. Межа, граница, предѣлъ. На полю тишиничка через межу посилається. Чуб. *Хто рослірив по всій землі границі, натягував веріку на тіх межаз?* К. Псалт. 84. Ум. **Мейка**.

Мѣже, пред. = **Межі.** *Пусті уха меже люди, то чимало почуєш*. Ном. № 6994.

Меженний, а, о. 1) Средній; обычный; какъ разъ такой, какъ должно быть. *Косарь саме меженний*. Харьк. г. *Чи зелений хліб?* — *Ні, він тепер саме меженний*. Лубен. у. *То була прибутна, а то вже стала межена вода*. Кременч. у. 2) Лѣтній— *Добич* (у рибалок): *весняна*—до Тройці, *межена*—до Покрови, *просол*—до заювін або до Миколая, поки лод стане. Азовск. побереж. 3) Влѣный? маринованный? *Межені осятри до хрину*. Мкр. Г. 60.

Мѣжень и мѣжінь, ні, ж. Срединна лѣта, лѣто. *Добич* (у рибалок): *весняна*—до Тройці, *межена*—до Покрови, *просол*—до заювін, або до Миколая... *Настояща добич*—то *межінь*. Сказано—літо: на все хороше: чи хліб упорать, чи в рибальстві зарибалить. Азовск. побереж. Залѣбовск. Въ Хорольск. у. **Мѣмень, ня, м.** Люде казали, що сей лод на гречки добрий *межень* буде, на проси не так, а на гречки добрий.

Межі. См. **Меж**.

Межігірець, рця, м. Живущій между горами.

Межігірря, ря, с. Долина между горъ, ущелье.

Межігірський, а, о. Находящійся между горами.

Межимір, ра, м. Землемѣръ. Желех.

Межинародний, а, о. и —ній, я, в. Международнй. Желех.

Межіріччя, чя, с. Водораздѣлъ, междурѣчье.

Межісітка, ки, ж. Остатокъ послѣ сѣянія муки, мелкіе отруби. *Сяка-така межісітка*. Ном. № 13868.

Межіти, жү, жіш, іа. Мариновать? вялить?

Мѣжівка, ки, ж. Размежеваніе. Желех.

Мѣжека, ки, ж. Ум. отъ **межа**.

Мейнік, ка, м. 1) Полоса незащянной земли между двумя нивами. Харьк. у. 2) Промежность, рѣгпаеш. Пятигор. окр.

Мѣновий, а, и. Землемѣрскій, межевой. *Межовий шнур*. Покладеш їх, зволювачи, пусто серед поля і межовий шнур покаже, яка кому доля. К. Псалт. 49.

Межування, ня, с. Межеваніе.

Межувати, жүю, еш, іа. 1) Межевать. Ой уступив москаль у запорозьку землю та й став *межувати*, де слободи, де юроди добре буде сажати. Нп. 2) Граничить.

Чернівецька губернія межусь з київською. Черниг. у.

Межуватися, жу́ся, еся, *м.* Размежовуватися.

Мевга́, гі, *ж.* Мягкая кора подь твердой на сосні.

Мезі́нець, нця, *и пр.* См. Миянець і пр.

Мє́кати, каю, еш, *одн. в.* мє́кнути, ну, неш, *м.* Блєать.

Мекє́кати, кє́чу, чяш, *м.*==Мєкати. Або я́кчуть по котлячи, або мекече по я́нчичи. Глїб. 87.

Меке́к! меж. Крик ягненка, овця, кози. *От біжить баран: „мекеке, мекеке!“*. Рудч. Ск. I. 40. *Коли це приходе один воок та й став біля кози, а вона: „мекеке!“*. Грин. I. 116.

Мекє́кєкати, каю, еш, *м.* Издавать звук: „мєнєнє“, блєать. Дружко аж охрип мекєкєкаючи. Кв. 16.

Мє́кнути. См. Мєкати.

Мєкоті́ти, кочу́, тіш, *м.*==Мєкати. Вх. Зн. 35.

Мєла́й, лаю, *м.* 1)==Малай. 2) Кукуруза. Угор.

Мєла́йник, ка *м.* 1) Хлїб із кукурузи. 2) Ломкая порода шиферного камня. Вх. Зн. 35.

Мєла́нка, ки, *ж.*, также и *мн.* Мєла́нни. Канунъ новаго года. Ходіти з Мєла́нною. Компанія парубковъ, среди которыхъ одинъ, называемый Мєла́нною, одѣтъ въ женскую одежду, а другіе передѣты цыганомъ, старикомъ, козою и пр., ходять вечеромъ подъ новыи годъ ізъ хаты въ хату, пєтьє обрядовыи пїєсни и пр. О. 1861. XI. Свид. 66. См. Ноза 5.

Мє́ливо, ва, *с.*==Млино.

Мє́лякати, каю, еш, *м.* Издавать звук. *Яка там тварь мєлякає?*

Мє́лій, лія, *м.* Человѣкъ, привезшій хлїбъ для помода. Міуск. окр.

Мє́луй, на́, *м.* Болтунъ, пустомеля. Утнїти мєлу́на. Солгать. Ном. № 6930.

Мєлькє́ти, каю, еш, *одн. в.* мєлькє́нути, ну́, нєш, *м.* Мєлькєть, мєлькнуть. *І хвїст мєлькнув.* Ном. № 1890.

Мєлькє́тися, ка́юся, е́ся, *м.* Касаться, соприкасаться. *Пола з полюю мєлькється, побратим з побратимом на здров'є питається.* Лукаш. 61.

Мєлькє́нути. См. Мєлькєти.

Мє́льник, ка, *м.* Мельникъ. *Ой мєльнику, мєльничєнку, змєли мені пишєничєнку.* Чуб. Мєльни́на пїти. Полетѣть кувыркомъ.

Я його як ударила (гуся), так воно мєльника й пїгло. Ромен. у. Ум. Мєльничон, мєльничєнєно.

Мєльничє́ка, ки, *ж.* Жєна мєльника. *Ой мєльничко, круподєрничко, позич мені ступки, обдірати крупки.* Грин. III. 654.

Мєльничє́чок, чє́ка, *м.* Ум. отъ мєльник.

Мєльничу́ж, ка́, *м.* Сынъ мєльника, помощникъ мєльника.

Мєльну́ти, ну́, нєш, *м.* *одн. в.* отъ молотї. *Лизчик мєльнє, та й у кут, а спину наточить.* Ном. № 1122.

Мєльчє́бом, нар. Мєльчє́мъ. *І в голову йому не клалось, щоб з ним так бачитись мєльчємом.* Котл. Ен.

Мє́либ, са, *м.* Искаженіє собственнаго имени: Міусъ—рїка и прилегающее къ ней урочище. Въ думѣ: *І до байраків, до мелосїє добївали, і терновї віття, верхи стинали... Далі з байраків, із мелосїє вибітали.* АД. I. 108. Въ другихъ варіантахъ: Мїос или Міус. *Стали вони до Міуса, до байрака добїтати и т. д.* Потебня. III. 122.

Мєлю́чий, а, е. Муксмольный. *Мєлючий млин.* Вас. 172.

Мє́ляний и мє́лятий, а, е. Молотый. НВолын. у.

Мєла́са, си, *ж.* Свєкловичная патока.

Мєла́ти, лаю, еш, *м.* Вилать, вертѣть. *Мєє тєля хвєстом мєля.*

Мє́лятий. См. Мєляний.

Мє́мєль, ля, *м.* ? Бідний батько схватив удрєу мємєля отъ парубкїа (=побато його) і пїшов плачучи додому. Грин. II. 172.

Мє́ндєль, ля, *м.* Малєнькій свєникъ хлїба. Ум. Мє́ншлин. См. Мєндєль.

Мєнджигувє́ти, гую́, еш, *м.*==Мєнджувє́ти. Козел. у.

Мєнджигувє́ти, джую́, еш, *м.* Постоянно мѣняться; барышничать посредствомъ промѣна. *Мєнджєсє, як циган кїньми.*

Мєнджун, на́, *м.* Барышникъ, занимающійся мѣной лошадей. *Найшов мєнджун: продавай, козєи, мою коня аби кому.* Лебед. у.

Мєндивє́шка, ки, *ж.* Насѣк. вошь. Вх. Пч. I. 7.

Мє́ндилє, ка, *м.* Ум. отъ мє́ндєль.

Мє́нєний, а, е. Поименованный, названный. *У мєнєному сєлі жїнка вдова заю билась з парубком.* О. 1862. II. 57.

Мєнє́рє, рї, *ж.* Дойная овца. Херс. г.

Мєнє́рє, рї, *м.* Родъ овчєьего сыра.

Мєні́ни, нїни, *ж.* *мн.* Именины. Мяр.

ХРВ. 109. У пана мєніни. Млж. 107.

Менішняк, ка, м. 1) Именинникъ. 2) День ангела. *Прийшов менішняк багатого; він називав повну хату гостей.* Грин. I. 179.

Менішняця, ці, ж. Именинница.

Менкёт, ту, м. Манжета. Сборки на рукавахъ женской сорочки у кисти руки. Гол. Од. 20. Желех.

Мення, ня, с. Имя. **На мення.** По имени. *На мення не знаю, як його звуть.* Ковтотп. у. Ум. Мένнячно. *Та два сини зродила, сама мєннєчко дала.* Чуб. V. 923.

Менняти, нїю, еш, л. Именовать. *Як вони себе мєняли, чи святими, чи як,—не знаю.* Павлогр. у.

Мєнт, ту, м. Мягъ. **У-мєнт.** Витгъ. *Сів на хазїйського коня, в-мєнт придув із гориіакою. Драг. В оди мєнт одно за'дним перемінється.* Г. Барв. 466.

Мєнта, ть, ж. Родъ мѣхового женскаго полушубка, окаймленнаго тесемками. Гол. Од. 81.

Мєнтальнє, ка, м. Родъ медальона у женщинъ. См. Дунач. Гол. Од. 50.

Мєнтрєга, ги, ж. Бунть, безпорядокъ, замѣшательство.

Мєнтрєжитися, жуся, жишєся, л. Волноваться, бунтоваться. *Оттоді то народ почав мєнтрєжитися проти панів.* Кієв. у.

Мєнтўз, зв, м. Рыба налимъ, Gadus lota.

Мєнувати, нїю, еш, л. Именовать.

Мєнуватися, нїюся, ешєся, л. Именоваться.

Мєнчий, а, о = Мєнний и пр. *На світі вже давно ведеться, що нижчий перед вищим їється, а більший меншого куєає та ще й б'є.* Глїб. 22.

Мєнчир, ра, м. Раст. Егіса. Лв. 98.

Мєншатє, шаю, еш, л. Уменьшаться.

Мєнше, нар. Меньше, мєнше. *Мєнше екусини, борше линєши.* Ном. № 5588. **Мєнше з тим.** Это не важно! пустяки! *Побила?—Побила!—Мєнше з тим!* НВолын. у. Ум. Мєншенько.

Мєнший, а, о. Меньшой; младшій. *Мєнша сестра лїт не дїйшла.* Нп. *Старший не буде меншим.* Чуб. *Самі, мовляв, і старші, і менші.* Ном. № 10404. Ум. Мєншенький. Чуб. V. 862. МВ. II. 10.

Мєншіти, шў, шїш, л. Уменьшать.

Мєншість, шости, ж. Мєншинство. Желех.

Мєнь, ни, м. Рыба налимъ, Gadus lota.

Мєньєа, ки, ж. Рыба: конь, ковець, Syngnatus Hippocampus.

Мєньок, нєка, м.—Мєнь. Котл. Ен. IV. 9.

Мєрва, ви, ж. 1) Мята, третья негодная солома. *На городі мєрва.* Грин. III. 659. 2) Дрянь, негодное. 3) мн.—Морва.

Мєрвїстий, а, о. Измятый, помятый. *Мєрвїста солома.*

Мєрвїсьєко, ка, с.—Мєрва.

Мєрвїти, влю, виш, л. Комкать, мять.

Мєрвїти, вїю, еш, л. Приходить въ негодность (о солодѣ).

Мєрвїснутї, сну, нєш, л. Стємнѣть, сдѣлаться пасмурнымъ. Вх. Зн. 35.

Мєрєгий, а, о. Бурый съ темными полосами (о мастї).

Мєрєжа, жі, ж. Неводъ съ большими очками. Браун. 11. *Над вєчір отаман звєлїв їотувати здорову мєрежу.* Левцї.

Мєрєжанїй, а, о. 1) Съ ажурными узорами; узорчатый. *Мєрежана сорочка, плахта.* 2) Украшенный рѣзьбой. *Старїй воли вїпрїає, занозї ховає мєрежани.* Шевч. 117. *Мєрежани* ярма. Рудч. Чп. 129. 3) Изукрашенный. *Не для модєй і не для слави мєрежани та кучеряї оцї вїрїшї вїрїшїю я.* Шевч. 442. *І там степи, і тут степи, та тут не такіє: рудї, рудї, аж червонї, а там їолубї, зеленї; мєрежани нївами-ланами, вїсокими мошалами, темними лугами.* Шевч. 378.

Мєрєжати, жаю, еш, л. 1) Дѣлать ажурные узоры. *Ої стрїчка до стрїчєчки, мєрежаю три нїчєнки, мєрежаю, вїшиваю.* Шевч. 375. 2) Украшать рѣзьбой деревянныя вещи. 3) Исписывать, испєшрять. *І довелося знов менї на старїсть з вїрїшами ховатїсь, мєрежати книжєчки.* Шевч. 376.

Мєрєженка, ки, ж. ? Угадай, Ганно, приличная панно, на чїй руцї на мєреженї перстєнь утас. Чуб. III. 99.

Мєрєжити, жу, жиш, л. 1) = Мєрежати. 2) Колотить. *Їрода козак мєрежитє кїєм як собаку.* Мкр. N. 34.

Мєрєжка, ки, ж. 1) Ажурный узоръ, получаемый помощью выдергиванїя нитей изъ полотна и закрѣпленїя оставшихся бѣлыми нїтками. Вас. 192. Названїе частей: отверстїя—дїрочнї; узкїя полосы полотна, раздѣляющїя отверстїя, стоящїя въ группѣ,—стовпцї; болѣе шїрокія полосы, раздѣляющїя группы отверстїй—полотєнцї; рубецъ, который идетъ по краю мєрєжнї или рядъ мелкїхъ отверстїй тамъ-же—прутки. Харьк. (Залуб.). *У нашої да Ганночки в подолї мєрежки.* Чуб. III. 131. **Горлата мєрєжна**—съ сльшкомъ большими

отверстіями, а сліпа—сь слишкомо малыми. Славяносерб. у. Крім того мережки носять цілий ряд різних названь, смотря по узору или способу шиття: безчісна, збан, колісчя, колісчатна, коса, крўгла, ляхівна, мосибівна, переплутанничю, трийчатна, хрещата, черв'ячю, з чісницями и пр: Залюбовск. Чуб. VII. 415. Сорочка-мережна. Рубаша съ ажурными узорами. *А в нашої бондаріни сорочка-мережка.* Гол. 2) Узорныя украденія цвітними нитками сверхъ канта по таліи полшубка. Вас. 155. 3) Узори въ ожерельи изъ цвітныхъ бусъ. „Въ нѣкоторыхъ мѣстахъ, на правой сторонѣ Днѣпра, изъ мелкаго разноцвітнаго намиста приготавлиють узорчатое ожерелье, на кот. употребляется больше всего чернаго и бѣлаго намиста: „*чорне для поля, а бѣле, червоне і юмбе, чи там друге яке небудь, для мерезок*“.” См. Лучна. Чуб. VII. 426. 4) Рѣзьба на деревѣ. Чуб. VII. 404. 5) Орнаментъ на металлическихъ частяхъ курительной трубки, а также и стальной шаблонъ для выбиванія его. Вас. 149. Ум. Мерѣжечна.

Мережування, а, е=Мережаний.

Мережувати, а, е. У кожевниковъ, о кожѣ: покрытъ мелкими патнами,—*„наче горохомъ побита“.* Вас. 157.

Мережчатий, а, е=Мережаний. О. 1862. VIII. 16.

Мереконити, нѣ, и. безл. Мерещить-ся. Угор.

Мерѣна, ни, ж. Рыба: многоусачья рѣчная (Угор.), чебакъ, *Surginus barbatus.*

Мерѣндати и мерѣндзати, джу, джизш, и. Пережовывать, отрыгать жвачку. Угор. *Вѣл мерѣндже.* Вх. Зн. 35.

Мерѣндя, ді, ж. Приготовленная пища. *У пичкахъ стоить мерѣндя (потовий харч).* Шух. I. 96.

Мерѣнька, ки, ж.=Мерест I. Вх. Лем. 435.

Мерест, ту, м. 1) Лягушечья икра. Вх. Лем. 435. 2) Низкія болотныя травы. Вх. Лем. 435.

Мераѣ, зі, ж. Гадость, мерзость. Вх. Зн. 35. Угор.

Мерзенький, а, е. Плохой, гадкій. *Мерзенька дорога.* Черниг. у.

Мерзѣний, а, е. Мерзкій, гадкій, отвратительный, омерзительный. *Таке ж брідке, таке мерзене, порозівало, від жабурю зелене (болото).* Греб. 369. *Ой на чужій на улиці верба не зелена, ой тим вона не зе-*

лена, що челядь мерзена. Нп. Ум. Мерзенький.

Мерзѣник, ка, м. Мерзкій человекъ, мерзавецъ. *Ти, мерзенику!* Вх. Лем. 435.

Мерзѣно, чар. Гадко, мерзко, омерзительно. *Як вѣсть така прийшла до Турна, то так мерзено іскрилось, що тварь зробилась нечепурна.* Котл. Еп. VI. 68.

Мерзѣнитися, нюся, нишся, и. Мараться, павоститься. *Чи мені треба мерзѣнитися? Нащо мені сей клопіт?* НВолын: у.

Мерзѣнство, ва, с. Павость, мерзость. *А мерзѣнства скільки!* НВолын. у.

Мерзѣнець, нця, м. Плохая, гадкая вещь. *Ой а вінець-мерзѣнець, а хусточка лати, треба ей шанувати.* Гол. IV. 392.

Мерзѣти, зѣти, и. безл. Возбуждать отвращеніе, омерзеніе.

Мерзлий, а, е. 1) Мерзлый, замерзшій. *Захотілось мерзлого в Петріюку.* Ном. № 5344. 2) Чувствительный къ холоду. Ум. Мерзленький.

Мерзлуватий, а, е. Немного примерзшій.

Мерзлак, ка, м. 1) Что-либо замерзшее. 2) Чувствительный къ холоду. Ум. Мерзлячю.

Мерзлакуватий, а, е. Чувствительный къ холоду.

Мерзлячок, чяѣ, м. Ум. отъ мерзлак.

Мерзосѣтний, я, е. Очень мерзкій. *Ах ти мерзосѣтний!* Харьк. г.

Мерз(ну)ти, ну, неш, и. Мерзнуть, забнуть. *Не купи батко шапки,—нехай ужо мерзне.* Ном. № 5911. *Дастіеки на зиму не летять у вурій, а мерзнуть у воді.* Чуб.

Мѣрин, на, м. Меринъ, холощеньй жеребецъ. *Вернулись із добримъ меринюм... жеребця такого доскочили, що так і йрав на поводі.* К. ЧР. 115. Ум. Меринѣць. Ном. № 770.

Мерковя, вої, ж. Раст. *Senecio jacobaea.* ЗЮЗО. I. 136.

Мѣркнути и мѣрети, кну, неш, и. Меркнуть. *І пожарище не вясало, і мерк за димомъ Божий свѣт.* Шевч. 437. *Воже зорі поперед нього меркнуть.* МВ.

Меркурія, ріі, ж. Ртуть, меркурий. *Як напая курдюк, уже чою не робили: і меркурію терли язик, і циноброю, і занудували—зинула таки.* Киев. у.

Мѣрлий, а, е. Мертей. *Не допоможе*

воронові мило, а мерлому кадило. *Ном. № 5668. Оплянув мерлу. МВ. (О. 1862. I. 91).*

Мерліни, лін, ж. мн. Отбываніе церемоній по смерті кого. *НВолын. у. Ум. Мерлінни. Родинки й мерлинки не глядять милої юдинки. Ном. № 9499.*

Мерліца, ці, ж. Шкура дохлой овци. *Мерло, нар. Мертво.*

Мерляк, ка, м. Труп, мертвець.

Мерлятина, нє, ж. 1) Специфічний запах животного: собачій, козляний. *Мнж. 185. 2) Мездра, мездрина. Мнж. 185.*

Мертвець, ці, м. = Мрець. *Місляє світе, мертвець іде. Чуб.*

Мертвецький, а, в. Мертвецький. *Прійшов Нечипір на мертвецький великдень. Кв. I. 263.*

Мертвечіна, мертвечина, нє, ж. Мертвечина.

Мертвий, а, в. 1) Мертвый. *Ні живий, ні мертвий. Ном. № 4394. 2) Упокоєний при похоронах? траурний? Попесни: поперед усього хрест святий з королами, далі криши з мар сукном мертвим покрита. Кв. I. 114. 3) Мертва кропива. Раст. *Lamium album.* ЗЮЗО. I. 126. 4) Мертва кістка. Наростъ на тѣлѣ. Чуб. III. 15.*

Мертвіти, влі, вліш, м. 1) Умерщвляти. (Смерть) три годи мертвила саме середніх людей. *Мнж. 63. Старих людей турки мертвили. Волч. у. 2) Желать смерти кому. Вона своєю сина все мертвила, аж той умер. Змієв. у.*

Мертвіти, вію, вш, м. Мертвѣть. *Старий дожидав— як дожидав! і мертвіє, і оживав. МВ. II. 195.*

Мертво, нар. Мертво. Було якось тихо й мертво на світі, ніби само небо вже дрімало. *Левіц. Пов. 155.*

Мертв'як, ка, м. Мертвець. *Труна розкривається і мертв'як вилазить з труни. Грин. II. 104.*

Мертв'яків, єбова, вє. Мертвецу приналежаций. *Все тіло мертв'якове було похололо та порізане косяю. Грин. II. 99.*

Мертв'ячка, нє, ж. Епидемія, морь. *Тоді була мертв'ячка скрізь, люде здорово мерли. Залюбовск. Екатор. у.*

Мертв'ячий, а, в. Умертвляющий, убивающий. *Цілюща та мертв'яча вода. Живая в мертвая вода (въ сказкахъ). Рудч. Ск. I. 130.*

Мерти, жру, жреш, м. 1) Умирать, мереть. *З щастя не жруть. Ном. № 1710. У Горбоносихи мерли діти. Г. Барв. 421.*

2) Замирать. *Чоюсь сумно і болзно, аж мое серце жре. МВ.*

Мерущий, а, в. Умирающий. *Бжолє (снятьє)... проти мерущою. Мнж. 161.*

Мерхнути і мерхти, хну, неш, м. = Меркти. *Зорі мерхнуть. МВ. II. 44.*

Мерцв'я, в'яти, с. Мертвець. Встрѣчено только у Гребинки въ переводѣ Пушкинской Полтавы: *І дівка блиснула в подушки зовсім, мовляють, як мерця. Греб. 343.*

Мерцв'як, ка, м. = Мертв'як. *Греб. 358.*

Мерча, чє, мерч'ячка, кє, ж. = Мжа. *Желєх. Вх. Зн. 35.*

Мерчик, ка, м. Маленькій покойникъ, трупикъ. *Желєх.*

Мерч'ук, ка, м. Мертворожденный.

Мерш'а, ші, ж. Падаль. *Шух. I. 22. Вх. Зн. 35.*

Мерш'авица, ці, ж. Мертвоядъ, *Silpha.* *Желєх. Вх. Зн. 35.*

Мерш'анє, ка, м. 1) Быкъ. 2) = Мерш'авица. *Желєх. Вх. Зн. 35.*

Мерш'анка, кє, ж. Корова. *Желєх. Вх. Зн. 35.*

Мерщєнько, нар. Ум. отъ мерщій.

Мершій, нар. Скорбій, поскорбій. *Діли мерщій! Кв. Ум. Мерщєнько. Чуб. VII. 576.*

Мер'явий, а, в. Жесткій, упрямый. *Угор.*

Мєсті, мєт'у, тєш, м. 1) Местя. *Піднялась така хула: світу не видно,— мєте. Рудч. Ск. II. 206. 2) Мести, выметать. Три дні хати не мєла, не вмивалася. Чуб.*

Мєстний, а, в. Мстительный.

Мєстник, ка, м. Мститель. *Підімаю жєде, як той мєстник часу дожидав. Шевч. 236.*

Мєстниці, ці, ж. Мстительница.

Мєт, ту, м. = Мєнт. *В один мєт. Ном. № 7741.*

Мєт'а, т'а, жє. 1) Цѣль. *Я тільки одно мав на мєтї: щоб книжку видать яко мога скоріше. Ном. II. Очевидячки досягла до своєї мєти. Левіц. На близьк'у мєт'у. В'є близьком'у разстоян'ю. Волын. г. 2) Родъ игры въ мячъ.*

Мєт'ал, лу, м. Металлъ. *Дещо. К. Бай. 153. Ком. II. 65.*

Мєт'алєвий, а, в. Металлическій. *Желєх.*

Мєт'алєц, лцє, м. Сказочний змії, берущій хвостъ в'є ротъ и катящийся колесомъ в'є свистящий предъ дождемъ. *Вх. Лєм. 435.*

Мєт'алічний, а, в. = Мєт'алєвий. *Пор-*

Фирій... причесав свої коси рідким металичним требіщем. Левит.

Металь, ля, м. Клинъ въ мельничномъ валу для поднятія песта, падающаго въ толчею. Лебед. у.

Метальня, ні, ж. == **Металь.** Лебед. у. Залубовск.

Метаняна, ня, ж. Суета. Настала після своєю велика метанина по селу. Г. Барв. 171.

Метатися, рюся, ришся, м. Сується. Жидки... метирились, де б набір закупити у панів шльонську вовну. О. 1861. VII. 6.

Метати, таю, еш, м. 1) Метать, бросать. Камнем на Степана метали. Чуб. 2) Наливать. Дорогою напитка метає, по два, по три кубки в руки наливає. Лукаш. 19.

Метатися, таюся, ешся, м. Бросаться, метаться. Лютили огнем, яростію палають без міри, метаються ось як на мене, як лютий звір. Чуб. V. 448.

Метелік, ка, м. Мотылекъ, бабочка. Ловить білі метелики. Завваляється какъ дитя. Ном. № 6260. 2) Родъ ажурнаго узора мережки. КС. 1893. V. 181. Чуб. VII. 427. 3) Гарусное украшеніє въ видѣ кисточки на женскомъ полушубкѣ. Вас. 155. 4) Небольшая брошюрка. 5) мн. **Метелики.** Раст. *Spergula arvensis* L. ЗЮЗО. I. 171. Ум. **Метеличок.**

Метелиця, ці, ж. 1) Мятель. Бодай того ковала метелиця замела. Нп. Метелиця засипала як піскомъ землю снігом. Левит. 2) Родъ танца, также музыка и пісня къ этому танцу. 3) Болѣзнь: овечій вертекъ == **Мотилиця** I. 4) == **Мотилиця** 2. 5) Раст. *Agrostis alba* L. ЗЮЗО. I. 110. 6) **Метеліці давати.** Трепати за волосы. Мужик погна ковала за вертѣв'я і давай йому метелиці давати. Грин. I. 109.

Метеличок, чека, м. Ум. отъ метелік.

Метелюгати, гаю, еш, м. Переносно: вилить, изворачиваться? Її питають, де діла те, що окрала, а вона метелюгає сюди-туди, не каже, де дівала. Новомоск. у. Залубовск.

Метелючки, чок, ж. Раст. *Lepidium rudemale* L. ЗЮЗО. I. 126.

Метений, а, е. Выметенный. Без хазяйки хата не метена. Ном. № 10098.

Метенія, ці, ж. Волчинная моль.

Метець, тцй, м. Проворный, мастеръ, мастакъ.

Метнеувати, кую, еш, м. Размышлять, соображать.

Метнеуватий, а, е. Замысловатый.

Метяж, жу, м. Смятеніє, шумъ. *Метіж пішов, як почали битись, то я й почув, а то не бачив нічого до тієї пори і не чув.* Новомоск. у.

I. Метіль, тлі, ж. == **Метелиця** I. Ой на зятя та метіль мете. Мет. 185. *Не метилъ з моря піднімалася, а то туси сірі, лебеді білі.* Чуб. V. 939.

II. Метіль, ля, м. 1) == **Метелік.** Рубанок тільки дж-ж-ж, дж-ж-ж! а стружки як метелі здиґаються. Г. Барв. 51. 2) Названіє рубля, который дарится новобрачнымъ на свадьбѣ. Борз. у. Грин. III. 454.

Метільник, ка, м. Метельщикъ. Метильники хату замітають. Харьк. у.

Метільниця, ці, ж. Метельщица. Ум. **Метільничка.** Я б до хати куховарочку наня, а до груби та топильничку, а до хати та метильничку. Харьк. у.

Метка, ки, ж. Нанизанный рядъ (рыбы, напр.). *Рюня метками продають.* Богодуч. у. Переносно: У старшого нема дітей, а у меншого ціла метка, аж п'ятірко. Г. Барв. 130. *Завернув старий Кривинський з цілого меткою старих дочок.* Мир. ХРВ. 108.

Меткій, а, б. Шустрий, проворный, ловкій, живой, скорый, бойкій. *Ота смілига меткая Катря немов перелякалась чого.* МВ. II. 91. *А до роботи ж яка метка й берка!* Г. Барв. 448. *О, миша метка!* Каменец. у.

Метко, нар. Скоро, бойко, ловко. *Метко пробіти.* Борз. у. *Там снопи кладу метко, там кубати ростуть, тільки хазну сапою—аж курі земля.* Г. Барв. 535.

Метла, лі, ж. == **Мітла.** Тільки лягтися на неї метла, то буде війна. Чуб. I. 18.

Метластий, а, е == **Мітластий.** Метласта борода. К. ЦН. 224.

Метліця, ці, ж. == **Мітлиця.** *Мої тропі не метлиця.* Чуб. V. 58. Ум. **Метлічна.** *А вроди, Боже, жито, тишеницю, всяку напичицю без поклою, без метлички, щоб родилися бички, метлички.* Чуб. III. 451.

Метліще, ща, с. Палка къ метлѣ.

Метло, ла, с. Мѣсто удобное для охоты. Лебед. у.

Метлюг, га, м. Раст. *Arera Spica venti* P. Beauv. ЗЮЗО. I. 111.

Метлятися, ляюся, ешся, м. Болтаться. *Довга одежа на їй метлялась, як*

на налічках. Левиц. Пов. 313. Аж налічка метляється. Левиц.

Метну́ти, ну́, не́ш, м. одн. в. отъ метати.

Метну́тися, ну́ся, не́шся, м. одн. в. отъ метати́ся. Броситися, устремлятися. Метнулася я та двері всі попричиняла. МВ. (О. 1862. III. 56). До ласа мов ляхи метнулись. Котл. Ев. Бог не попустив великого гріха, так ви метнулись доді старого чоловіка обізжати. МВ. I. 134.

Мето, та, с. Шумъ, гамъ. Собаки таке мето зчинили. Борз. у.

Метрика, ки, жс. Метрическая записъ, метрическое свидѣтельство. Се купимо попові гостиницю, то він у метрику не так буде дозиратися. Г. Барв. 184. А тут метрики не позначували! Левиц.

Метри́чний, а, в. Метрический.

Мету́шнися, шу́ся, пі́шся, м. Сується. Як ні лас, як ні кричить на неї пані,—бабуся не лякається, не метушиться: їде тихо, говорить спокійно, дивиться ясно своїми очима ясними. МВ. (О. 1862. III. 61).

Метчи́й, нар. сравн. ст. отъ метію. Скорій. Я метчий до Марусі. МВ. II. 139.

Меть, ті, жс.—**Мент.** Як заірвав (Соломон) в третю спілку, чорне вісько в одну меть прилетіло. Драг.

Мецька, ки, жс. Названіе овцы. Kolb. I. 65.

Меч и міч, мечь, м. 1) Мечъ. Яким мечем махав, такою путтю її похибає. Ном. I. наші ласи міч твоєї головоньки не йме. АД. Галий як міч, юстрий як бритва. Ном. № 1526. А позад війська мечем махав. Чуб. Під меч положити. Изрубити. Скочу-поскочу за тими турки, зой як здоюно—під меч положу. Kolb. I. 101. 2) Сабля, украшенная цвѣтами, шумихой, пучкомъ калины, съ горящей свѣчой, обвязанная платкомъ, — употребляется въ свадебномъ обрядѣ и находится въ рукахъ свѣтільни. Иногда сама сабля отсутствуетъ. Свѣтилощій зробили меч, як таки водиться на весіллі: нав'язали ласкавицъ, васильків і позолоченої шумихою калини і свѣчку ярою воску засвѣтили і меч обв'язали, і свѣтилочку перев'язали рушниками. Кв. I. 111. Ум. Мечня.

Мечвѣдок, два, м.—**Кажан.** Вх. IIч. I. 16.

Мѣчет, ту, м. 1) Печь для хлѣба (у черноморскихъ рыбаковъ). Поставили ме-

чет, чи піч для хлѣба. Левиц. ПЙО. I. 86. 2) Лѣсокъ въ степи. Хорольск. у.

Мѣчеть, (ти, жс?)=Мѣчет 1. Оце ви-копа (запорожець на землянку) яму, обстає її, чим там попало, обліне, обмаже, поставе мечеть (хлѣб пекти), зробе ка-бильо (страву варити) та її живе. КС. 1883. XI, 504.

Мѣчѣть, ти, жс. Мечеть. Буде наші пан туркський до мечети від'їжджати. ЗОЮР. I. 212,

Мѣчик, ка, м. 1) Ум. отъ меч. 2) Деревянный ножъ у терлицъ; на немъ летаютъ вѣдмы на лисью гору, откуда выраженіе, обозначающее слишкомъ скорое возвращеніе кого-либо: Ти, мабуть, на мечику літає. Ном. № 5771. 3) Часть п'ял. См. П'яла. Шух. I. 254.

Мѣчник, ка, м. Меченосецъ.

Мѣшніи, шии, жс. мн. Козаные штаны изъ конуха, шерстью внутри (у пастуховъ и табунщиковъ). Херсон. г.

Мѣшканенько, ка, с. Ум. отъ мешканія.

Мѣшканецъ, нця, м. Житель, жалець.

Мѣшканка, ки, жс. Жительница, жилица.

Мѣшканія, ня, с. Жительство, помѣшеніе, жилье; мѣстопробываніе. У доміщи на мешканні. Грин. III. 693. Підемо до Бендеру мешканія гадіти. Гол. I. 79. Ум. Мешканенько, мешканяччо. Ой покидаю свого голубка і дрібненькі діти, а сама лечу, сама полечу мешканенька гадіти. Грин. III. 483.

Мѣшти, мѣшт, жс. мн. Татарскія туфли, легкіе башмаки. Желех.

Міжа, мжі, жс. Мелкій частый дождь.

Міжати, мжати, м. безл. Моросить (о дождѣ).

Мжіца и мжічка, ки, жс.—**Міжа.** Вх. Зн. 35.

Ми, мьст. Мь.

Миг, га, м. 1) Мигъ, мгновеніе. А Радюк уже в три мига вилетів на 'улицю. Левиц. Пов. 246. 2) мн. Перемигиванія.

Мігавка, ки, жс. 1) Миганіе. 2) Мельканіе.

Міганія, ня, с.—**Мигавка.**

Мигати, гаю, еш, одн. в. мигну́ти, ну́, не́ш, м. 1) Мигать, мигнуть. Зорі... мигали і бризкали світлом в суцолу прозору повітрі. Левиц. Пов. 165. 2) Мелькать, мелькнуть. 3) Только одн. в. Ударить. Минув попід бороду бурсака. Св. Д. 220.

Мигатися, гаюся, еся, одн. в. мигну́тися, ну́ся, нё́ся, м. Мерещиться, виднітись, мельба́ти, мелькну́ти. *Мигається мені та Орлиха, мов у тумані* МВ. I. 122. *Він хутенчко обіжить. Яка з нас під той час минеться: „Здорова була, дівчино!“* МВ. (О. 1862. III. 46).

Мигдалевий, а, е. Миндальный. Три мисочки зроблені взором горіха мигдалевого на одній вітці. К.

Мигдаль, лю, м. Миндаль.

Мигукати, чу, чеш, м.==**Мугукати.** Стала буцім то пісеньку мигукати. Кв. I. 41.

Мигучка, ки, ж.==**Мжа.**

Мігкати, каю, еш, м.==**Мигітати.**

Мігбом, нар. 1) Мелькомъ. Миком я його бачила. 2) Мгновенно.

Мигну́ти, ся. См. Мигати, ся.

Мигону́ти, ну́, нё́ш, м.==**Мигнути.** Мигнула в мене річка думка. Г. Варв. 466.

Миготати, миготіти и мигтіти, чу́, ти́ш, м. Сверкати, мерцати, мелькати. Над ставками, над садками миготіло, трало, мляса звивали золоте марево. Левц. I. 25. В очах миготить, а в голові свистить. Ном. № 6329. Зірки мигтять собі, блимають. Подольск. г. Аж в очах мигтять. МВ. I. 157. Миготіла в очах дорога горо-різба. К.

Миготіння и мигтіння, ня, с. Мерцання, дрожачий світл. Желех.

Миготіти. См. Миготати.

Миготливий, а, е. Блещущий. Желех.

Мигтіння, ня. См. Миготіння.

Мигтіти. См. Миготати.

Мигунёць, нця́, м. Падающая звёзда.

Мигу́шка, ки, ж. Зарница, молнія.

Мі́га, ги́, ж. Пантомима. Він йому нічого не казав, а так на миглах, що вони нічого й не думали, а той все знав.

Мигдалевий, а, е==**Мигдалевий.**

Мигдаль, лю, м.==**Мигдаль.**

Мі́гза, зи, ж.==**Мідза.** Лохв. у.

Мі́гла, ли, ж. Куча сложенного дерева. Шух. I. 180. См. Миглювати.

Мигла́ш, ша́, м. Сортировщик срубленного дерева, складывающий его въ мигли. *Ті що миглюють дерево, називаються миглаші.* Шух. I. 180.

Миглювати, люю, еш, м. Сортировать срубленное дерево и складывать въ кучи. *Над рікою біають (перебірають) і миглюють ковкви, значить складають особіо третяки, особіо четвертьки і т. ц. у мигли (купи).* Шух. I. 180.

Мідза, зи, ж. Морда, толстое лицо.

Мидзатий, а, е. Съ толстыми отвислыми щеками, мордастый. Мжз. 185.

Мизгати́ся, гаю́ся, еся́, м. Любезничать, повёсничать. *Женихався, мизався, бісики пускав.*

Мизгірь, ра́, м. Тарантуль. Левч.

Мизельний, а, е==**Мизинний.** Ломит руки і мизельні пальці. Лукаш. 123.

Мизерія, ріі, ж. 1) Бѣдность, убожество. *Мизерія на сім світі мені молодому.* Гол. III. 374. 2) Имущество бѣдняка, вообще движимое имущество. *У бодні мизерія, а доброю нема.* НВолын. у. *Мизерії нахлав дві скриньки.* Котл. Ен. *Як би взяли і всю мизерію з собою, дідами крадене добро.* Шевч. 211.

Мизерність, ности, ж. 1) Бѣдность, убожество. 2) Жалкій видъ. 3) Ничтожество. *Я знаю свою мизерність перед Богом.* К. Іов. Скажи, Господи, чи доволя ще на світі мені жити? Дай мені мов безсилля і мизерність зрозуміти. К. Псалт. 95.

Мизерніти, нію, еш, м. 1) Бѣднѣть, нищать. 2) Худѣть, тощать, приходитъ въ болѣзненное состояніе. *Оце й захиріє дитина, стоїне, мизерніє.* Думаю: от-от умре. Левц. I. 139.

Мизерний, а, е. 1) Убогий, бѣдный. *Смирненого возносить на високість, мизерного і нужди визвляє.* К. Іов. 12. 2) Жалкій, несчастный, бѣдственный; ничтожный. *Приїхало сюди воно на околицю недавно, таке миршаве, обшарпане, мизерне, замале.* Левц. I. 143. 3) Болѣзненный, худой, тощій. *Ниде не видко було ні одного блідою, мизерного лица.* Левц. I. 348.

Мизерно, нар. 1) Убого, бѣдно. 2) Жалко.

Мизерство, ва, с. 1) Бѣдность, убожество. 2) Имущество бѣдняка. *Єсть у мене деяке хазайство—мизерство: овечки, свині.* Борз. у. 3) Ничтожество. 4) Бѣдный народъ.

Мизеря́ка, ки, ж. Мелкія вещи? *Хламъ? Бере саки, висипає з них мизеряку, знаходить гроші в торбинці.* О. 1861. XI. Кух. 39.

Мизинёць, нця́, м. 1) Мизинець, меньшей палець. *Ой іскіньте золот перстень із мизинця пальця.* Мет. 19. 2) Самый младшій ребенокъ. Ум. Мизинчин.

Мизинка, ки, ж. Наименьшая дочь. Харьб. г.

Мизинний, а, е. Самый меньшій, младшій, послѣдній. —палець. Мизинець. Ой

не ламли, дівчинонько, мизинного пальця. Чуб. V. 309. Мизинне дитя. Младшее въ семьѣ дитя. *Що жь вы нам продасте? Мизинне дитя.* Чуб. III. 39. Мизинний день. Суббота. Мизинний день да суботонька. Рк. Макс.

Мизинник, ка, м. = Мизинець 2. Харьк. г.

Мизинко, неа, м. = Мизинець. Каменец. у. Була як мизинко і зосталась знов одна як тичечка. Г. Барв. 361.

Мизинча, чѣти, с. = Мизинець 2. Каменец. у.

Мизинчий, а, в. Самый младшій. Мизинче, поки буде инче. Каменец. у.

Мизинчик, ка, м. Ум. отъ мизинець.

Мизка, ки, ж. Мездра на кожѣ. Сумск. у.

Мизкати, каю, еш, м. Обѣ одеждѣ: зашивати, затаскивати, употреблять безъ береженія, истребивати. *Мизкай, мизкай одержу!—все мене мати було лають.—Тобі що ні дай, то ти зараз замизкаєш. Хоч і платок новий даси,—зарз і змизкаєш.* Черниг. у.

Мизкатися, каюся, ешся, м. 1) Занавиватися, затаскиватися, истребиватися (обѣ одеждѣ). *Як усякому свою одержу давати, так вона жь не новиться, а все мизкається та мизкається.* Черниг. у. 2) — з ким. Заигрывать съ кѣмъ. См. Мизгатися.

Миза, ві, об. Плакса.

Мизка, ки, ж. Тряпка или мочалка для мытья посуды. Уман. и Каменец. у.

Мизниця, ці, ж. Умывальникъ, умывальный тазъ. Желех.

Миз! меж., выражающее быстрое движеніе. *Обступлять удвох барана, а він миз! та й утік.* Н.Волын. у.

Мизавка, ки, ж. Палка съ крючкомъ для выдергиванія сѣна изъ середины стога. Каменец. у.

Мизанецъ, нця, м. Расчесанные и надерганные изъ мички части пеньки, которыя наворачиваютъ на нужилу для пряденія. Гол. Од. 36.

Мизанка, ки, ж. Худшій сортъ пряхи.

Мизати, каю, еш, м. 1) Дергать, рвать, таскать; вырывать, выдергивать съ корнемъ. *Здається... мизав би за коси. Люде бачили, що вони мизали тишницю, та й досвідчили.* Каменец. у. Такой уродив маленький личинъ, що косою не зачепили,—доводиться мизати. Анан. у. 2) Мыкать, чesать пеньку или лезъ для пряхи. *Мизати*

мичку. Вас. 200. 3) *Мизати губами.* Шевельть губами.

Мизатися, каюся(чуса), каюся(чешся), м. Бросаться. Вх. Лем. 435. 2) Слоняться, шатаваться, бродить, носиться. *На Марусю, що тут мизалась то в кімнату, то в хату, то з хати в сѣни, то з сѣней знов у хату, і не дивись.* Кв. I. 49. *Коло рота мизється, та в рот не попадає.* Ном. № 1772. 3)—у що. *Лѣзть, соваться. Коли не піти, не мизайся у ризи.* Ном. № 9571.

Мизятити, кичу, тиш, м. Изворачиваться, искать отговорокъ, нечисто дѣйствовать. Желех.

Мизитон, ну, м. Демикитонъ.

Мизитоновий, а, в. Демикитоновый.

Мизнѣти, ну, нѣш, м. Умчать, помчаться. *Москалі мизнули його аж до Києва.*

Миколѣйки, ків, м. мн. Раст. Eriogonum planum. Вх. Пч. I. 10.

Миколѣйці, ців, м. мн. Раст. Neottia nidus avis. ЗЮЗО. I. 129.

Миколѣйчичей, ків, м. мн. Раст. = Миколѣйки. ЗЮЗО. I. 122.

Микѣлети, лю, лип, м. Хитрить, вилать. *І чого тобі микулити? Сказав би просто, що винен.* Волын. г.

Микѣлитися, люся, липся, м. Мяться; вилать; хитрить. *Усі бояться, микѣляться,—чи йти, чи ні?* Г. Барв. 427. *Ич бісова коняка! щоб же рівно йти по дорозі,—ні, вона микулиться туди та сюди та й край!* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Микѣляти, лѣю, еш, м. — **очіша.** Смотрѣть, избѣгая встрѣчаться глазами, чувствуя себя неловко. *Микѣляв очима, як кіт на лині.* Ном. № 3187. Въ другомъ случаѣ: *Не микѣляй очима, бо не твоя дівчина.* Слѣдить глазами? Поворачивать глаза слѣдомъ за чѣмъ? Мил. 103.

Милѣй, лѣй, м. Родъ хлѣба. Ном. № 7570.

Милій, а, в. 1) Милый, любезный. *Батько милій, мати мила, дівчина милица.* Чуб. V. 110. *По-під сам милій Бг просити когѣ.* Молить, заклинать. Желех. 2) Милый, возлюбленный. *Милій милу покидає,—ворони раденькі.* Нп. *Нехай милій подивиться, що на серці діється.* Мет. 15. 3) Приятный, любезный. Ум. **Миленький, милесенький.** Миленький, милесенький мій! Мет. *Моя мила милесенька, голубка сивесенька* Чуб. V. 13.

Милини, лив, ж. мн. Мыльная вода, остающаяся послѣ стирки. У *милинав* ошперу катанку. Н.Волын. у.

Миліти, лю, лиш, я. Милить, на-мыливать. *Ідна шие, друга мие, третя побилає, а четверта милом милить, п'ята помилає.* Чуб. V. 395.

Милітися, люся, лишся, я. 1) Мылиться, намыливаться. *Не милися, бо не будеш юлитися.* Ном. № 5479. 2) Ошибаться. *В тім собі милиш.* КС. 1882. X. 23

Милиця, ці, ж. Костиль, деревяшка, деревянная нога. *Щоб ти на милицях пішов.* Ном. 3720. *Коло пустки на милиці москаль шкандибас.* Шевч. 398.

Милійон, на, м.—Миліон. Харьк.

Миліа, на, м. Рукоятка у ручної мельниці. НВолын. у.

Миління, ня, с. Мильная вода. *Підмочене у Вислі мило зібрав, пропустив на миління, змив у бочку.* Ном.

Миліон, ну, м. Милліонъ. Сонце завбільшки таке, що з нього можна б зробити саме півтора мільони наших земель. Дещо, 25.

Милість, лостя, ж. Приятність. Левниц. (Пр. 1868, стр. 519).

Милкий, а, б. Хорошо мылящийся.

І. Мило, ла, с. 1) Мыло. *Чужє ї мило юлило, а моя бритва не бере.* Ном. 2)—собаче. Раст. *Herniaria glabra.* L. ЗЮЗО. I. 124. Ум. Мильце.

ІІ. Мило, нар. Мило, приятно; любезно; хорошо. *На тебе дивиться мило.* Мет. Не бачила миленького,—і діло не мило. Мет. 83. *Не там щастя, не там доля, де багаті люде—як злучаться по любови, то все мило буде.* Чуб. V. 141. *Мило вітати.* Любезно-принимати. Чуб. III. 356. Ум. Миленько. Миленько Ганна подивлялася на панянку. Св. Л. 39.

Миліванець, иця, м. Фаворить, любимець.

Милівид, да, м. Красавець? Г. Барв. 280.

Милівіння, ня, с.—Милени. Вх. Зи. 35.

Милодан, на, м. Возлюбленный. *Сіла б, полетіла на чужю сторонуку шукать своєю милодана.* Чуб. V. 811.

Милоданка, ки, ж. Возлюбленная.

Милолиций, а, в. Милостивый, красивый. *Пеклись тут гарні молодії... чорняві, повні, милолиці.* Котл. Ен. III. 48.

Милосерд(н)ий, а, в. Милосердный. *Дав єсь волю серцю йому, милосердїи Божє!* Чуб. V. 3. *Приручаю тебе, серденькаже мов, милосердному Богу.* Мет. 25.

Милосердник, ка, м. Милосердный, сострадательный человекъ. *Смієся, зробивши милосердника тираном.* К. Бай. 84.

Милосердя, дя, с. Милосердіє. *Хоч одно ж єи милосердя майїте! Дума. Чи сходе він, то покарає іриниш, чи сходе він,—показє милосердя.* К. Іов. 82.

Милостівий, а, в. Милостивый. *Господи милостивий.* Ном. № 3544. *Пані милостива! будьте ласкаві, скажіть мені, що мій чоловік на чужині, як проживав.* МВ. I. 49. *Блаженні милостиві, бо такі будуть помилювані.* Ев. Мт. V. 7.

Милостинник, ка, м. Раздающий милостыню.

Милостинька, ки, ж. Ум. отъ милостиня.

Милостиня, ні, ж. Милостыня. *Багато й старцям милостині подавали.* Кв. I. 117. *Який монастирь, така милостиня.* Посл. Ум. Милостинька. *Мала милостинька, та варт за велику.*

Милость, ти, ж. 1) Милость, милосердіє. *Що деж звалили Бога за його милость.* Кв. I. *Милость на ного іласті.* Мпловать кого, прощати кому изъ сожалѣнія. *Цє єє я милость на його кааду, що не позиваю, а то було б йому.* Константиногр. у. 2) Любовь. *О Боже мій несконченний! що ся тепер стало! Як то віра, так то віра, а милости мало.* Нп. *Як биє знала, що то милость може, казала б сь: оженися.* Гол. III. 289. 3) Ваша милость. *Ваша милость (титуль).* *Просимо вашої милости і на обід.* Левниц. 4) Милость Бжия. Раст. *Myosotis palustris.* Шух. I. 21.

Милощі, щей и щів, ж. мн. Ласки, любовныя ласки. *Ні любоща, ні милощам не їму віри.* К. Досв. *Добрідень тобі, сонечко ласєє.. освѣти мене, рабу божєу... добротою, красотою, любощами й милощами.* Чуб. I. 93.

Милування, ня, с. Помилуваніє, прощаніє, пощада. *Бог не без милування.* Ном. № 4872. *До милування нема симування.* Ном. № 4979.

Милування, ня, с. Ласки.

Милувати, луя, аш, я. Миловать, щадить, беречь. *Нас єє Господь до якою часу милує.* МВ. II. 83. *Нехай Бог милує.* Ном. № 8388.

Милувати, луя, аш, я. Ласкать. *Не цілуй, не милай, коли хисту нема.* Чуб. V. 9. *Як де попаде чужу дитину, то вже цілує і милує.* МВ. I. 97. *Холодок ніби лацнєся до мия, милував його.* Левниц.

Милуватися, лґуюся, аґся, м. 1) Ласкати друг друга. Вони собі цілувались, цілувались, милувались. Мет. 25. 2) Любаватися. Знайшла очима свого сина і милувалася ним. Леввп. I. 269. Милувався такою еродливою красою. Мвр. ХРВ. 61.

Милу́н, н́а, м. 1) Возлюбленный, любовник. 2) Милый, любимец. Удава мама милуна (т. е. родила сына). Черк. у.

Миль-миль! меж. Выражающее мельканіе. Миль-миль, як у Петрівку люди (де-не-де побачили). Ном. № 7697.

Милька, ки, ж. Ум. отъ мі́ля.

Мі́льний, а, в. 1) Ошибочный. Мильна твоя думка. Зведіть його на мильну дорожку. КС. 1883. III. 546. 2) Сѣрый. Були й святи простою уразівською і мильного сукна. Кв. I. 137. Мильна свита.

Мі́льник, ка, .м. Банщик? Коноводи, воловоди, люешники, табашники, шильники, мильники, селяне, городяне, міщане, крамарі, шинкарі... А сходитьесь, сходитьесь, сходитьесь!.. я щось скажу. (Формула арматорчаго зазыванія). КС. 1882. III. 600. Ср. стар. Мільня, баня (см. Живтедкій, Словарь книжной малорусской рѣчи по рукописи XVII в. Прилож. къ „Кіев. Старина“ 1888 г.), а также подобную-же формулу стар. казацкаго зазыванія: Ой ти, трубники, аи, лизники, аи, броварники! Годі вам по винницях горілок курити, по лазням лазень топити и т. д. (Уман., Слов., т. I. 14).

Мі́льнй, на, м. = Милі́н. НВолын. у.

Мі́льце, ця, с. Ум. отъ мі́ло.

I. Мі́ля, лі, ж. Милѧ. Та збудила мене мати в обідню годину. як відійшли козаченки від села за милью. Мет. 20. Ум. Мильна. Рудч. Ск. I. 119.

II. Мі́ля, лі, ж. Обрядовое умываніе изъ рѣки или колодца новобранныхъ въ понедѣльникъ, по возвращеніи новобранной изъ церкви, гдѣ ее поиривають. Мил. 124, 125.

Мі́ляр, р́а, м. Выдѣлывающій мыло; торповець мыломъ. Желех.

Мі́мнка, ки, ж. Мимика. Тульчинський тил часом говорить Катрусі мимикою про любові. К. Бай. 13.

Мимикувати, ку́ю, еш, м. Выражать, при помощи мимики, пантомими. Ignotus ізнов даремне мимикув. К. ЦН. 210.

Мі́мка, ки, ж. 1) Женщина, вміющая одну грудь или обѣ съ атрофированными

млечными желѣзами. 2) Корова, доющая не на всѣ дойки, или совсѣмъ не дающая молока. Мимка на одну дойку, на дві, на всі.

Мі́мо, нар. и пред. Мимо. Мимо церкви ідете, а тоді увією повернете. Мимо церкви святої проїзжали, за гордостю, за тишиністю з гави шличка не зійіама. Мимо колодизі ішли.

Мимой́здом, нар. Проїздомъ. Ось заїдьмо буцім води напиться мимой́здом до тої водониці. Г. Барв. 12.

Мимохі́д, х́о́ду, м. Конвульсіи у дѣтей. КС. 1893. VII. 80.

Мимохі́день, дня, м. Прохожий. І мимохі́день: підмавай-бі на діло правде, не скаже. К. Псал. 297.

Мимохі́дний, а, в = Мимохі́день. К. Псал. 187.

Мимохі́дь, нар. Мимоходомъ.

Мі́крати, раю, аш, м. Медленно дѣлать. Вх. Зн. 36.

Мі́крити, рю, рш, м. Говорить невнятно, бормотать. Було часто... мимрити (уже гласу не було): „Ой хто мѧ не знає“... Г. Барв. 357. І слугая я, як мимрило щось тихо. К. Іов. 10.

Мі́крій, рі́а, м. Бормотунъ, невнятно говорящій.

Мі́мря, рі, об. = Мимрі́й.

Мі́нати, н́аю, еш, сов. в. міну́ти, ну́, н́еш, м. 1) Проходить, пройти, минавать. Що буває, те й минає. Ном. Минають дні, минають ночі, минає літо; шелестить пожовкле листя. Шевч. 224. Як усе світоє минає! І кохання, і радощі, і горе—як усе минає! МВ. II. 151. Не знаю я роскоші,—вже й літа минають. Мет. 106. Минули ті роки, що рослирали боки. Посл. 2) Проходить, пройти мимо. Хто іде, то минає, бо роду немає. Мет. 244. Минули вже село,—знову поле. Не минай корчма (употребляется какъ существительное). Пялпипа. Ном. № 11694. 3) Пропускать, пропустить. Свою не читай—минай. Богородицѣ такъ було поспіє прокажу, не мину й слова. Г. Барв. 356. Де був багачий жид і того не минали. Лукаш. 56. Бодай мою сина на першій потрібі перая куля не минула. Лукаш. 39. 4) Обносятъ (чаркой) Як горілку п'ють, то мене минають, а як ся б'ють, то від мене починають. Ном. № 2093. 5) Избѣ-

гати, избѣжать. *Що Бог навіне, того ніхто не мине.* Ном. № 55.

Минатися, *мінюся, ешся, сов. в. минутися, нүся, нѣшся, и.* 1) Проходить, пройти, миновать; кончатся, кончиться; исчезать, исчезнуть. *Час іде, минається.* МВ. II. 117. *Минулася котів масничка.* Ном. № 1839. *Ой уже ж наше вірне жинигання, вже минається.* Мет. 67. *Розійдеться їх слава як той дим, і панство нишнее минється.* Гліб. 18. *Уже й літо минулося.* Шевч. 518. *Давно і плем'я те минулося.* Греб. 359. 2) Отходить, отойти (о плодахъ, овощахъ и пр.). *Хоть минулися в садку яблущка, не минаються дульки.* Мет. 121. *Минаються люди полуниці...* *Минаються Марусі вечорниці.* Мил. 132. *Жита минулися.* 3) Проходить, пройти даромъ, безнаказанно. *Се йому так не минється.* *Хто сміється, тому не минється.* Ном. № 12689. 4) Истрачиваться, истратиться. *Який ріш заробиш,—минється в дорозі.* Лукаш. 141. 5) Умирать, умереть. *Минаюся з болю.* Млак. 12.

Минерал, лу, м. Минераль.

Минеральний, а, о. Минеральный. Дешо. 71.

Минтус, са, м. Ломоть, кусокъ хлѣба, полученный нищимъ (Левч. 66), вообще всякаго съдобнаго подачка нищему; отсюда **минтуси**—просто подачки, остатки пици, даваемые нищимъ и пр. Там би лани минтусами краденими годувала. Черн. у. См. Мантули, мантулки.

Минувати, нүю, еш, и. = **Минути** 4. *Не журися, моя мати, вже того не минузати.* Чуб. V. 864.

Минүлий, а, о. Прошедшій, минувшій.

Минүлисть, лости, ж. Прошлое.

Минүта, ти, ж. Минута. *А зто любит та понине,—не діжде минути.* Мет. 70.

Минүти, ся. См. **Минати**, ся.

Минутіна, ни, ж. = **Минута**. За одну минутину залич похерзалимо. Харьк.

Минүтний, а, о. Минутный. К. Гр. Кв. XVIII.

Минүшка, ки, ж. Скоропреходящая. *Урлика—минрика: буде та й минється.* Ном. № 12396.

Минүщий, а, о. Скоропреходящій, тлѣнный. *Усе тінь минуца, одна річ живуща—світ з Богом.* Ном. № 393.

Міня, ні, ж. Дѣтск. Корова, воля,

теленокъ. О. 1862. IX. 119. *Знай, миня, стійло.* Ном. № 990.

Мір, ру, м. 1) = **Світ**. *Хто ж тепер буде миром управляти?* Драг. 2) Народъ. *Цілий день у суботу миру-миру до їх приходило прощатися.* ЗЮЮР. II. 285. *Одходило й приходило до хати миру—хто хотів.* МВ. (О. 1862. I. 91). *На пристані миру такого, що страх.* Канев. у. 3) Миръ, спокойствіе. *Помирилися так, що миру не стало й до вечора.* Левнц. 4) На мирѹ. Среди людей, въ свѣтѣ. *Не чутъ і на миру.* Ном. № 7872. 5) **Миром**. *Миром і Богу добре молитися.* Ном. № 10734. 6) **Миром!** Привѣтствіе гудуловъ, обозначающее пожеланіе мира. *Миром! ек ся маеш? чи здоров, братчику?—Дякувати! миром! А у вас, братчику, мирно?—Мирно, Богу дякувати!* Вх. Зн. 36. 7). **Мир-зілля**. Раст. а) *Geranium sanguineum.* ЗЮЗО. I. 124. б) *Dracopcephalum Ruyschiana* L. ЗЮЗО. I. 121.

Мірати, раю, еш, и. = **Мямрати**. Вх. Зн. 36.

Мирдати, даю, еш и джу, диш, и. Вилать (хвостомъ). *Пес мирдат огном.* Вх. Дем. 435.

Мирити, рбѹ, ріш, и. 1) Мирить, примирять. 2) Мириться (съ кѣмъ, чѣмъ). *Не мирити.* Соритися. *За кису світ увесь не мирить.* Г. Барв. 448.

Миріється, рбюся, рішся, и. Мириться. *Ми тут сорилися і миримся.* МВ. I. 30.

Миріння, ня, с. Примиреніе. *Видно, яке буде миріння: сьогодні помирилися, а завтра буде вп'ять тівѣ ж.* Павлогр. у.

Миркання, ня, с. 1) Бормотаніе. 2) Ропотъ. К. ЦН. 259. 3) Попрошайничество.

Міркати, каю, еш, сов. в. **міркнати**, ну, неш, и. 1) Говорить ненятно, бормотать, пробормотать. *Миркав, миркав коло його шлова з царем, та бачить, що ні я чім до його присікатись, так і одпусти.* Кв. II. 17. *Племе свого вінка і словеска йому не міркне.* МВ. I. 143. *І слова не промовиш, не міркну.* Борз. у. 2) Тодько несом. в. Роптати на кого. *За те й казачиво на його міркало, мов на ляга.* К. ПС. 90. 3) Тодько несом. в. Попрошайничать, влянчить. *Циан коваль, а жінка ходє, міркає: дайте пшоня, салом.* Лебед. у.

Миркотати, кочѹ, чеш, и. Бормотать. *Миркоче собі під ніс.*

Миркоти, кот, ж. мн. Особевный за-

пахъ овець во время течки. *Вівчарь вісї гаяє, микотами вояє.* Чуб. V. 1087.

Мирдуга, ги, ж. Берлога. Левч. 4. (Черняг.).

Мирна, нбі, ж. Мирная. Ну, їді, помирилось!—*яка ж у нас буде мирна?—*Одай мені гроші мої, то її помирилось. Верхнедвѣур. у.

Мирний, а, о. Мирный. Дай же, Боже, щоб ваша спілка була мирна і жила в лад у та в мирі. Левид.

Мирність, ности, ж. Миръ, спокойствие. Щоби-сте сі свята відправили і дружи дочекали в мирності, радості і веселості. Kolb. I. 131. Люде, що уміють з собою в мирності жити. Шух. I. 189.

Миро, ра, с. Муро. ЗОЮР. I. 161. Іду меж мир, миром мированая. Чуб. I. 132.

Мировий, а, б. Мировой. Вже що пів ізв'язав, тононіж не розв'яже,—*хби мировий розлуку дасть.* Г. Барв. 498.

Миролюбний, а, о. Миротлюбный. Миротлюбним людям Бог помагє і дома і на полі. Г. Барв. 345.

Миротворець, рця, м. Миротворецъ, примиритель. Блаженні миротворці, бо такі синами Божими зватимуться. Ев. Мт. V. 9.

Миротвірний, а, о. Примиряющий. Желех.

Миротвірниця, ці, ж. Примирительница, носительница мира. Світи, поки вселенну осяє світило миротворниць-науки. К. ПН. 185.

Мирський, а, б. Мирской, сибтський. Тісно було нашоу юності в монастирі і не до вподоби серед мирського товариства. К. Гр. Кв. XII.

Мирта, ти, ж. Миртъ. Коло тераси цвітуть померанчі, мирти. Левид.

Мирування, ня, с. Помазаніє елеємъ, мироує.

Мирувати, рую, еш, м. Мазать миромъ. Другий царь святым миром мировав. Чуб. III. 326.

Мирчати, чұ, чїш, м.—Мурчати. Вх. Лем. 435.

Миршавий, а, о. Болѣзненный, чахлый, захудалый, невзрачный, паршивый. Миршава голова. Ном. № 5313. Приїхало воно сюди на околицю недавно, таке миршаве, обшарпане, мізерне. Левид. I. 143. Короски погані, худлаті, бички миршаві. Левид.

Миршавіти, вію, еш, м. Принимать бо-

лѣзненный, невзрачный видъ; вырождатися; паршивѣть.

Мирявий, а, о. Медленно дѣлающий, мѣшкотный, лѣнливый. Желех. Вх. Зн. 36.

Миряний, на, м. Мирянинъ. Гаразд дзвонити попереду як миряне зійшлися. Ном. № 13723. Усякому мирянину по семеро жидовинів. Ном. № 900.

Миряньський, а, о. Общественный. Ві миряньські знаєш мита. Котл. Ен. III. 27.

Мирячїти, чұ, чїш, м.—Мрячїти. Дощик мрячїть. Змієв. у.

Мїса, си, ж. Миса, родъ большой глубокой тарелки. Вивеси йому мису золота, а друку срібла. Гол. II. 54. З полції миси, миски й мисочки і зелені й червоні, і жовті... викрадаються. МВ. (О. 1862. III. 57).

Мїска, ки, ж. 1) Миска, родъ глубокой тарелки. Хоч того самого, аби в друку миску. Ном. № 2681. Із нехочу звів три миски борщу. Ном. № 5060. 2) Въ маслобойнѣ: посуда, въ которую стекаетъ выжатое конопляное масло. Шух. I. 163. Ум. Мисочка.

Мискорбство, ва, с. Изготовление мисокъ. Промисляють вони мискорбством і зовуться полив'яниками; між ними тільки один юнгар. О. 1862. V. 20.

Мисленька, ки, ж. Ум. отъ мисль.

Мислївець, вця, м. 1) Охотникъ. Він був мислївець; знай було на охоту їздити. Рудч. Ск. II. 202. 2) Любитель. Він мислївець люльки палити. Борз. у. 3) Умнївъ, умница. Молодий, та ба: мислївець. Мкр. Н. 7. 4) Гордець, своєнравний. Вона як ганила чоловіків—мислївець, так же ірше їй було хазяїнку, мовляла, непутяшу ба-чїти в сел'ї. МВ. II. 84.

Мислївий, а, о. 1) Люблящий занятися охотою. 2)—Мислївець 1. Гукнув, щоб скоріш мислїві збирались—на полювання поїде. Рудч. Ск. II. 116. 3) Способний. Мнж. 185. Умний, находчивий. Пилиха усю природу нашу знала, а ради не знаходила, хоч яка була мислїва собі. МВ. II. 148. 4) Гордий, неувступний, своєнравний. Ум. Мислївенький. Ні ради в вас, ні поради не спита, не шукає; поводиться, як той пан з підданками.—Що 'тсе ти, любко, що 'тсе? Може він трохи і мислївенький собі вдає, та він же на те і розумний у нас. МВ. II. 80.

Мислївство, ва, с. Охота на звірей.

Мислївенький, а, о. Охотничий.

Мислити, лю, лиш, м. 1) Мыслить, думать. Чоловік мислить, а Бог ридить.

Ном. № 82. Я люблю дівчину та й мислю її взяти. Чуб. V. 187. І дерево якусь надію має: хоч зрубане, ще мислить зеленіти. К. Іов. 30. 2) Добра мислити. Добро-желательствовать. Добра мисливши й люблячи щиро. МВ. II. 81. Лиха мислити. Недоброжелатели воватъ, желать зла. Своїм своєму лиха не мислить. Ном. № 9443.

Мисліте, с. нескл. 1) Церк.-слав. названіє буквѣ М. 2) Писати мисліте. Штататься въ пьяномъ видѣ. Було на світі все не мило, мисліте по землі писав. Котд. Ен. II. 32.

Мислонька, ки, ж. = **Мисленька**

Мисль, мисля, лі, ж. Мысль. Мислі до суду не поважають. Ном. № 5805. Що з голови, то з мислі. Ном. № 5804. Ой думаю та гадаю, а що моя мисля зносить. Грин. III. 297. На мислі мати. Думати, предполагати, наміриватися. Скажи мені, серце моє, що мавиш на мислі. Мет. 63. У мислях. Въ умѣ. До мислі, під мислі. Нравиться, по вкусу, по натурѣ. А як же її любити, коли не до мислі? Мет. 82. Вибрай, вибрай, молода дівчино, который під мислі. Мет. 114. Не добре Самсониха невістки до мислі. Мил. 98. Ум. Мисленька, мислонька. І не до любови, і не до розмови, і не до мислоньки моєї. Чуб. V. 401. Ой горе, горе, нещаслива доля, виорала дівчинонька мисленьками поле. Чуб. V. 243. Ой я сиджу коло стола, мислоньки мене зносять. Грин. III. 246.

Мисник, ка, м. Полки для посуду, посудный шкафъ, буфетъ. Чуб. VII. 386. Після вечері вона кинулась до посуду, перемилала й перестерла і розставила на миснику. Левци.

Мисочка, ки, ж. 1) Ум. отъ миска. 2) Блюде. Ватя... почала виставляти на стіл стакани та мисочки. Левци.

Мисошник, ка, м. Гончаръ, виготовляющий миски съ глазурью. Вас. 177.

Мистець, тця, м. Мастеръ, мастакъ. О. 1862. I. 65.

Мистецьки, нар. Мастерски.

Мистецький, а, в. Мастерской.

Мистецтво, ва, с. Мастерство, мастерское умѣнье, искусство. О. 1862. I. 66.

Мистюк, ка, м. = **Мистець**. Він мистюк зайців стріляти. Лебед. у.

Мисча, чати, с. Маленькая мисочка.

Мисчина, ни, ж. Маленькая или плохая миска. Вклав пан-отець тіє буханця хліба та мисчину сметани з сиром. Св. Л. 17.

Мисчівка, ки, ж. Синяя глина, възъ которой дѣлаются миски. Шух. I. 260.

Мисюрка, ки, ж. Шлемъ, желѣзная шапка съ кольчатою сѣткою, которая накладывалась на лицо, шею и плечи. К. ЧР. 425. Усі в панцирах і мисюрках, з шаблями й калашами. К. ЧР. 335.

І. Мися, сі, ж. дѣтск. = **Миска**. О. 1862. IX. 119.

II. Мися, сати, с. = **Мисча**. Желех.

III. Мися, сати, с. Мышенюкъ. Ум. Мисятко. Вх. Лем. 435.

Мит, ту, м. Болѣзнъ скота: воспаление подчелюстныхъ железъ.

Митель, лю, м. Теплая вода для мытья головы. Приютуй мені мителю, хочу голову змити. Конотоп. у. Вначіи намила мителю, щоб змити голову, бо була субота. Левци. I. 54. Также щелочная вода для бѣленья полотна. Вас. 169.

Митець, тця, м. = **Метель**. Рибалонька, митець усе в воді ловити. Греб. 369. Хлопця ручий і на всі виадки митець. Св. Л. 159.

Міти, мію, еш, л. Мыть. Рука руку мие. Ном. № 7404.

Мітій, а, в. О хаті: съ гладко выструганной внутренней поверхностью стѣнъ, которая не покрывается глиной, но мочується. Шух. I. 93. Хату митую построй. Мкр. Н. 41.

Митикувати, кую, еш, л. и пр. = **Метикувати** и пр.

Мітися, міюся, ася, л. 1) Мыться. Марусю, дусю, мийся, чешися. Ном. № 11261. 2) Имитъ регулы. Що мені робити: більш їду, як не митюся.

Мітіле, лю, м. = **Митель**. О. 1861. XI. Свид. 59.

Мітний, а, в. Таможенный, мытный. пошляинный.

Мітник, ка, м. Мытарь; сборщикъ пошлины, таможенный сборщикъ. Вх. Лем. 435. Посідало з Ісусом багато митників. Ев. Мр. II. 15.

Мітниця, ці, ж. 1) Мытный дворъ, таможня. Побачив митника на ім'я Левки, сидячого на митниці. Ев. Л. V. 27. 2) Прачка, судомога. Ой зоре моя, зоре!.. Товжесь мі присвіттила: до дому митницю, до поля робітницю, до комори ключницю. (Свердлов о невістці). Лукаш. 161. Гол. IV. 243.

Міто, та, с. Пошлина на товары, плата за право торговать. На славній Україні (жиди) всі козацькі торги заоран-довали, да брали мито-промито: од возо-

вою по пів-золотою, од пійшою пішениці по три денешки мита брали. АД. II. 21.

Мітра, рж, ж. Митра.

Митрополіт, та, м. Митрополить. Може буде ітати котрий архієрей або митрополит? Левнд.

Мітусь, **митусем**, нар. О растеніях: комями внутрь, а верхушками въ противоположныя стороны (лежать). Вас. 176. Мнж. 185. О людях: въ разныя стороны головами (лежать). Мнж. 185. *Ми* звечора полягали як треба, а *вранці* митусем лежали, бо *вночі* дуже ворочались. Козел. у.

Мітута, ті, ж. ? Отто ще митутя: ні дома, ні тута (дурне і дома, і тута). Ном. М. 6311.

Мить, ті, ж. Мить, мгновеніє. Як махнув, так у одну мить і набрав води. Рудч. Св. II. 82. Все змішалось в одну мить і змілось докучи. Левнд. Коли хто випалить з руйниці, ти в ту ж мить побачиш світ. Ком. II. **Міття**. Мигомъ. Миттю подала на стіл гарячих млинчиків. К. ЧР. 242. *І* миттю осідлавши рака, схвативсь на йою як бурлака. Котл. Ен. I. 6. **Говорити міття**. Говорить скороговоркой. Александров. у.

Мітьва, нар.—**Митусь**. Вх. Зн. 36.

Мих, ху, м. Родъ ядовитого растенія. Ой си, діду, ой си з мизом, я принесу борщу з мизом. Чуб. V. 1134.

Михайлик, ка, м. Малецький дерев'яний ковчигъ для пиття водки. Корячки, по запорозькій михайлики, бо в Січі тіх чарок і шклянко не знали. Стор. II. 150.

Міцьва, ки, ж. 1) Шерсть молодихъ агнать. Шух. I. 152. 2) Кусокъ дерна. Вх. Зн. 36. 3) Киска. Желех. 4) Чайка. Вх. Зн. 36.

Мицьковій, а, б. Сдѣланный изъ шерсти молодихъ агнать, міцки. Шух. I. 152.

Мицьковина, ни, ж. Сукно изъ шерсти молодыхъ овецъ. З мицьковини як би пошм опанчу, то носив би. Каменец. у.

Мицьо, ця, м. Толстоцкое дитя. Вх. Лем. 435.

Мічка, ки, ж. 1) Связка льну, пеньки, приготовленная для пряжи. Баба сиділа дома, мички прала. Рудч. Ск. II. 13. 2) Пряда волосъ, выбившася изъ подъ платка. Сховала під кибалку мичку, щоб не світилася коса. Котл. Ен. 3) Волосы у лошади надъ заднею частию копыта, шетка. Коні худі, миришай, з запалими боками, з сухими ребрами, з кудлатими гри-

вами, пелехатими мичками. Левнд. I. 323. 4) Раст. *Naradus stricta* L. ЗЮЗО. I. 129.

Міччу, нар. Нараспівъ (говорить). Мнж. 185.

Міш, ші, ж.—**Миша**. Гомий як миш. Нсм. № 1519. Миш виточнѣ. Лісна мышъ, *Mus silvaticus*. Вх. Уг. 252. **Миш-пиргач**—**Наман**. Вх. Пч. II. 7.

Міша, ші, ж. Мышь. Коли мишей боїшся, на воротахъ повіся. Ном. № 8767. *Миша у стозі, а піп у селі ніколи не зачнуть*. Ном. № 8068. *Годі тобі мишей гоптати!*—Говорять тому, кто ходитъ, топчется безъ дѣла. Грин. I. 233. Ум. **Мишна**.

Мишак, ка, м. 1) Лошадь сѣрой масти. 2) Трава тимopheevka. Борз. у. 3) мн. Мышинный пометъ. 4) Род. п.—иу. Мышьякъ. Котл. Ен. III. 48. Ум. **Мишачо**.

Мишар, ра, м. Мѣсто заросшее сорной травой.

Мишастенький, а, е. 1) Ум. отъ **мишастій**. 2) Малорослый, съ мелкими чертами лица (о человѣкѣ). Мнж. 186.

Мишастий и **мишатий**, а, е. Мышиного цвѣта, пепельный. *Мишатий кінь*. НВолын. у.

Мишатина, ни, ж.—**Мишак** 3. Харьковск. г.

Мишачий, а, е. 1) Мышинный. 2)—огонь. Фосфорическій свѣтъ гнилого дерева. Бонотоп. у.

Мишачо, чеб, м. 1) Ум. отъ **мишак**. 2) Зоол.—**Мишокрілим**. Вх. Уг. 252.

Мишва, ві, ж. соб. Мыши. *Мишва притихла*. Гліб. 80.

Мишеніа, нати, с. Мышенюкъ. *Дивись: миша, миша... Несе у Київ мишенят*. Шевч. 351. Ум. **Мишенятко**. *А мишенятко під вербою почуло, що мясцє пахтить*. Гліб. 62.

Мишіна, ни, ж. 1) Тонкій сафьянъ. Канев. у. Полт. г.: сафьянъ изъ испанскихъ овецъ. Вас. 158. 2) Сафьянные зеленые сапоги. Вас. 162. 3) мн. Кожаные штаны изъ овчины молодой овцы. Каменец. у.

Мишія, шію, м. Раст. а) *Setaria glauca*. ЗЮЗО. I. 136. б) *Setaria viridis*. ЗЮЗО. I. 136.

Мішка, ки, ж. 1) Ум. отъ **миша**. 2) Непроизвольное подергиваніє мускуловъ. *В Оришки... збігала по виду мишка*. Мир. ХРВ. ГВ. *Верхню зубу мишка тіпала*. Мир. ХРВ. 52. 3)—**Мишокрілим**. Вх. Лем. 435.

Мішкати, каю, аш, м.—**Мишувати** 3. Чуб. VII. 576.

Мяшкувати, кѣю, еш, м. 1) Охотиться за мышей (о лисицахъ). 2) Размыкивать, разнюхивать, стараться добыть. Мнж. 186. 3) Їсть выбирая (преимущественно о скотѣ, выбирающемъ среди негодной травы сѣдобну). *Тепер скотина не їсть, а мишкуює.* Чуб. VII. 576.

Мишовій, вія, м. и **мишовійка, ки, ж.**—**Мишокрілик.** Вх. Лем. 435.

Мишодав, ва, м. Название kota. *Хвостаті мишодави.* Мвр. ХРВ. 112.

Мишоїд, ду, м. 1) Мышиный объѣдокъ. 2) Орѣхъ изъ зимнихъ запасовъ мышей и бѣлокъ.

Мишокрілик, ка, м. Зоол. Крапивникъ, *Troglodytes parvulus.* Вх. Лем. 435.

Мишолівка и мишоловка, ки, ж. 1) Название кошки. 2) Птица пустельга. *Tipunculus alaudarius.* Вх. Лем. 251. Ум. **Мишоловочка.** *Кишечка-мишоловочка.* Константиногр. у.

Мівний, а, в. Рѣчистый, говорливый, многорѣчний. *Кіт лівний, хлоп лівний всюди поживиться.* Ном. № 1257.

Мід, мѣду, м.—**Мѣд.** На язичі мід, а під язичком лід. Ном. № 3055. *Ти й ми в батька були, мѣд, горівочку пили.* Нп.

Мідень, дня, м. Мѣдный котелъ, мѣдный горшокъ, мѣдный самоваръ. *Так в мідні клекотить гарячий.* Котл. Ен. V. 63.

Мідик, ка, м. Землеройка, *Sorex.* Желех.

Мідиця, ці, ж. 1)—**Мидик.** Вх. Пч. II. 7. 2) Зоол. *Myoxus avellanarius.* Шух. I. 22.

Мідний, а, в. 1) Мѣдный. *Знаю, як мідний шеля.* Ном. № 2887. *Ой пате ват, рибалочки, мідну кату грошей.* Мет. 181. Ум. **Мідненький.** *Кулмчик мідненький водичі повненький.* Грав. III. 400.

Мідниця, ці, ж. Мѣдный тазъ. НВолын. у.; 2) Деньги. *Получила вона дару три мідничі (три гривні).* Драг.

Мідняк, ка, м.—**Мідень.** Черк. у.

Мідушка, ки, с.—**Мѣдушка.** 3.

Мідушиця, ці, ж. Раст. *Salvia glutinosa.* Шух. I. 22.

Мідь, мѣді и міді, ж. 1) Мѣдъ. *І гуляли вони собі день як золото, дружині як срібло, третій як мідь, хоч і додому їдъ.* Ном. № 11648. *Хто б і не письменний був, так дивлячись... що повироблювано горпорізбою з міді.. так і той би додався.* К. ЧР. *А ворітечка з жовтої мѣді.* 2) Апоплексическій ударъ у лошади.

Мідяк, ка, м. Мѣдная монета. Сям. 208.

Мідяний, а, в. Мѣдный. *На мідяні гроші слави добували.* Ном. № 7585. *Дзвонить над ним сайдак і лук мідяний.* К. Іов.

Мідяниця, ці, ж.—**Мідянка.** 2.

Мідянка, ки, ж. 1) Ярв, зеленая краска. 2) Змѣя мѣдинца. *Anguis fragilis.*

Мідянич, ка, м. Долгоносикъ, *Blun-chilis cipseus.*

Мідяр, ра, м. Мѣдникъ. Желех.

Мідярня, ні, ж. Мастерская мѣдныхъ издѣлій. Желех.

Мідярсво, ва, с. Ремесло мѣдника. Желех.

Між, пред.—**Межи.** *Між вовками по вовчий і вий.* Ном. *Інше учалю між тернину.* Ев. Мр. IV. 7. *Нема між чим вибрати.* Не изъ чего выбрать. *Нема між чим вибрати: воля мало.* Черк. у.

Міждо, пред.—**Межи.** *Отаке як завелось міждо старшими головами, то й козачи пішли один против одного.* К. ЧР.

Міз, пред.—**Між.** *Горѣ жити міз ярами, міз лихими воротами.* Грин. III. 270.

Міздр, ра, с. и **міздрі, рі, ж.** Мездра. Вас. 157.

Мізєрія и пр.—**Мизєрія и пр.**

Мизка, ки, ж. Мездра на кожѣ, мякоть во внутренности тыквы.

Мізкатися, ваюся, ешся, м.—**Мизкатися.** 2. *Чи з ким иншим мизкаєшся з нуды, та з похмілля.* Шевч. 621.

Мізковня, ні, ж. Черепъ, голова.

Мізкування, ня, с. Размышление. К. ЧР. 237.

Мізкувати, кѣю, еш, м. Сосображать, размышлять. *Було їм воляно розмовляти про всякі свої діла і думати, і мізкувати.* Котл. Ен. III. 53. *І вже і сам не раз про се мізкував.* К. *Чого воно так було,— не моя діло мізкувати.* Г. Барв. 19.

Мізок, зку, м. Мозгъ. *Курачий же в тебе, пане Петре, мізок.* К. ЧР. *Любить її, наче кошечим мізком нагодувала його.* Ном. № 8747.

Мізчїти, чї, чїш, м. Мозжить. *Мізчїє мене.* НВолын. у.

Мізєк, ки, ж. Мезга. Шух. I. 252.

Мізюк, ка, м. Сосокъ для кормления дѣтей и маленькихъ домашнихъ животныхъ, рожекъ. Уман. у.

Мій, могб (могбо), моѣму, (моѣму, мой-шї), мїст. Мой.

Мійсце, цї, с.—**Місце.** *Як припече, то він з того мійсця втече.* Ном.

Мійський, а, б==**Міський**. Я по своїй
вдачі мійська людина. Левец.

Мілині, ні, ж. Мель на р'єкѣ. Ка-
менец. у.

Міліти, лію, еш, іа. Мелѣть.

Мілкй, а, б. Мелкій, неглубокий. Ум.
Мілінькй.

Мілко, нар. Мелко. *Наори мілко, а
посій рідко, то вродить дідько.* Ном. №
7170. Ум. Мілєньно.

Мілководді, дя, с. Мелководье. По
мілководді скрізь розляглася широколисте
латаття. Левец. I. 63.

Міло, нар.==**Дрібно**. (Порубано) біле
тіло, як мак міло. Гол. I. 24.

Мілоч, чи, ж. Мель. Черномор.

Міль, мілі, ж. Моль. А я лежу, ва-
ляюсь порозню, одержо, що міль попро-
жда. К. Іов. 30. — **пчільна.** Насѣк. Gal-
leria cerella. Вх. Пч. I. 6.

Мільг, гі в мільк, кі, ж. Мелюзга,
мелкая рыба. Мількы натли на двадцять
карбованців з озера. Лебед. у.

Міна, ни, ж. 1) Мѣна. 2) Предметъ
мѣни. Єдному міна—шовкова хустка, дру-
гому міна—золотий перстень, третьому
міна—сама молода. Чуб. III. 300.

Мінджувати и пр.==**Менджувати и пр.**

Мінити, нію, ниш, іа. Мѣнять, про-
мѣннвати. *Що ж ти нам міниш, красная
панно?*—Єдному міна—шовкова хустка,
другому міна—золотий перстень, третьо-
му міна—сама молода. Чуб. III. 300.

Мінитися, ніюся, нишся, іа. 1) Из-
мѣняться, перемѣняться. День минає мі-
нивсь на вечір. МВ. (О. 1862. I. 82). Тут я
став мінитися... вже в мене (вонкулаки)
і шкурки вовча виросла. Грин. I. 46. *Ой
жав оно (серце) чою ся мінити.* Чуб. Го-
лова болить, аж світ мені мінитися. Лебед.
у. Сердиться, аж мінитися. Ном. № 14262.
*Аж іскри з очей скакнули, на лінії мін-
итися.* МВ. (О. 1862. III. 53). 2) За-
тмѣватися, меркнути. Мінитися сонце, мі-
сяць. Як сонце мінитися,—не можна на
його дикрити: очі болітимуть. Мнж. 155.
Ой учора ізвечора, як місяць мінився, шов
Яким до відьонки, а сусід дивився. Нп.
Мов сонечко праведне тоді мінюлося. Ном.

Мінлявий, а, е. Мѣняючийся, измѣн-
чивий.

Міньб, бі, ж. Мѣна, размѣнѣ.

Міньб, і мінькй, нар. Вѣ вираз.
Давай міньб! Ходім міньм! Давай мѣнать-

ся. Давай лишень мінька на одєжу та ви-
ходь із сій пакосної ямки. К. ЧР. 396. Хо-
дім міньки на крашанки.

Міньб, нар. Мѣняєся, вѣ обмѣнѣ. Я
єму дав тото міньма. Вх. Зн. 36.

Мінайло, ла, м. Мѣняло. Тут всякі
були пронози,... жиди, мінайли, шинкарі.
Котл. Ен. (Вид. Корейво 1890, стр. 88).

Міняк, кб, м. Зробити міняка. По-
мѣнватися. Мир. ХРВ. 364. См. Міньна,
мінньм.

Мінати, нію, еш, іа. 1) Мѣнять. Мі-
няли тьхо, та й вимінали лих. Ном. №
10605. У Києві не женись, а в Ромні ко-
били не мінай. Ном. № 723. 2) О день-
гах: мѣнять, размѣннвати. *Не буду я мі-
няти сих грошей.* Мир. Пов. II. 102. Є
гроші, та не мінані. Грин. I. 91.

Мінатися, ніюся, ешєя, іа. Мѣнать-
ся, обмѣннватися. Кайданами мінлються,
правдою торують. Шевч. 210.

Мір, міру, м. Морь, смертність.
Батько й мати поzmірали від якогось мору.
Г. Барв. 172. *Торік був у Києві великий
мір на людєй.* Києв. у. Чом воно на панів
та на попів мору нема? Лебед. у.

Міра, ри, ж. 1) Мѣра. Якою мірою
міряєте,—відміряється вам. Ев. Мр. IV.
24. У самого хазяїна ключ... мірою й од-
сиає. Г. Барв. 93. *Жартуйте та й міру
знайте.* Левец. Міри нема. Безмірно. Вона
змалку начулася, що вона хороша—міри
нема. Кв. До міри. Вѣ міру, умѣрено.
Як почувавшися по силі та п'єш до міри,
то зорізка панує чоловікові. Полт. г. На
одній мірі. На одному урєвѣ. Цього року
вода у ставку раз-у-раз на одній мірі.
Києв. г. Над міру. Черезмірно; сверхъ
сидѣ. Не в мою міру мірючи. Первона-
чальное значєвіє: не ко мнѣ примѣряя.
Обыкновенно говорится, когда показывают
на своемъ тѣлѣ мѣсто чужой болѣзни, и
выражаетъ пожеланіє, чтобы показываемая
болѣзнь не случилась у говорящаго. *Аж
отак, не в мою міру мірючи, рознесло
йому шок.* Харьк. г. Жадною мірою. Ни-
какъ, никакимъ образомъ. Не одпускають
(прощальники) од себе жадною мірою. К.
ЧР. 2) Мѣрка. Міру брати. Снимать мѣр-
ку. 3) Мѣра довжи для полотна; вѣ Га-
лиціи равна 30 дюймамъ. А подзвінному
дам сім мір полотна, шоби мені дзвонив
цїлий тижєвєнь до дня; а дякові дам п'ять
мір полотна, шоби мені псалтирь читав
до дня. Грин. III. 285. Виробленє полотна
мірять ткач мірою. Є то досить груба,

звичайно чотиригранна пам'ятка, що без юлошки має тридцять цалів. МУЕ. III. 22. Ум. Міря, міроча.

Міряти, рю, риш, іа.—Міряти.

Міря, ки, ж. 1) Ум. оть міра. 2) Міря сплучих тіль в 8 гарнцев, четверикъ. Він мірку порогу насипав. Рудч. Ск. I. 86. 3) Плата за помолъ зерномъ. Ум. Мірочка. І мірочки не бере, як на крупи подере. Нп.

Мірюваний, а, в. Умѣренный, вдержанный.

Мірювання, ня, с. Соображеніє, розмішленіє, розсчесть. Оце тобі розумне мірювання, збави його, користуйся ним, друже. К. Іов. 13.

Мірювати, кую, еш, іа. Думать, соображати, розсчитувати, розсуджати. Не все ж Бй дарув, про що люд міркує. Ном. № 71. Міркує той, хто нужду знає. Гліб. І. Сам оце як почну мірювати та й складу до ладу. Левц.

Мірюватися, куюся, ешся, іа. 1) Соображатися съ чѣмъ, приймаються къ чому. 2) Удерживаться, вдерживаться.

Мірий, а, в. Умѣренный, средний. Оце мірі оірки—саме добре квасити. Каменец. у.

Мірини, ка, м. 1) Землемѣрь. 2) Мѣра сплучих тіль в 4 четверика. Змієв. у.

Міриницький, а, в. Землемѣрскій.

Міриність, ности, ж. Умѣренность. Желех.

Мірно, нар. Умѣренно.

Мірочка, ки, ж. Ум. оть мірка.

Мірошник, ка, м. Мельникъ. Мірошник мав хороший млин. Гліб. 82.

Мірошниківна, ни, ж. Дочъ мельника.

Мірошникувати, кую, еш, іа. Быть мельникомъ.

Мірошницький, а, в. Относящийся къ мельнику. Мое діло, як кажуть, мірошницьке: запусти та й мовчи. Ном. № 3114.

Мірошниченко, ка, м. Сынъ мельника.

Мірошничка, ки, ж. Жена мельника. **Міртѣж, ка, м.** 1) Родъ ведра, вмѣстимостью около 1 литра, для мѣрянія удоа (у гудульскихъ пастуховъ). Шух. I. 205. 2) Родъ ковша для набирания муки. Шух. I. 251.

Мірчий, чого, м. 1) Землемѣрь, мѣшевицьк. Радом. у. 2) Приемщикъ сукна на водяной сукновальнѣ. Вас. 173.

Мірчити, чу, чиш, іа. Брать часть зерна за помолъ. Вх. Зн. 36.

Міртѣж, ка, м. Мѣра зерна, получаемая за помолъ.

Мірянний, а, в. Измѣренный. Мое мито, мое іорювання зовсім иншою мірою міряне. Г. Барв. 226. Там не мірянні мли. Чуб.

Міряний, ка, м. Землемѣрь. Вх. Зн. 36.

Міряти, рю, еш, іа. 1) Мѣрять, измѣрять. Якою мірою міряви, такою тобі одміряють. Ном. № 7069. 2) Цѣлать, прицѣливаться, мѣтити.

Мірятися, ряюся, ешся, іа. 1) Мѣряться. Була колісь иляхетчина вельможня пані; мірялася з москалями, з ордою, з султаном. Шевч. 130. З панями не міряйся чубами. Ном. № 1204. 2) Силиться, стараться, пытаться. Коли ж чує—ніби квартиру хтось міряється відсунути. Г. Барв. 167. Дитини вже коло неї лазила на траві й дубки мірялася. Г. Барв. 145.

Місиво, ва, с. Мѣсиво.

Місйти, шѣ, снш, іа. Мѣсить. Прийшов кум до куми, а кума місйть тісто. Чуб. I. 41. Тихо ходить, та цуто місйть. Ном. № 7315.

Місйтися, шѣся, сашся, іа. Мѣсйться. Пил земний залилася, наче тісто. і оранки місйлася як ічина. К. Іов. 87. Як діжа не місйться, то сім'я бісйться. Ном. № 14117.

Місний, а, в.—Міцний. Та й місне сукно. Харьк. г.

Місно, нар.—Міцно. Рудч. Ск. II. 152.

Міснотѣ, тѣ, ж.—Міцнота. Біли вапною—біле буде полотном, а місноти дазвѣ, так і розміється. Лебед. у.

Міст, шбсто, м. 1) Мостъ. Оце пропав, як з мосту впав. Ном. № 1875. 2) Поль дерев'яний. Молодицям по світанцѣ мости шпирувати. О. 1862. IV. 107. А в милій ввесь двір на помості. Ой для кою, мила, сі мости мостила? Грин. III. 263. Ум. Містѣн, містѣчон, шбстоньно. Каміновий мостоньку, инся, не ломися. Грив. III. 526.

Містѣць и пр.—Містѣць и пр.

І. Містѣчко, ка с. Ум. оть місто.

II. Містѣчко, ка, с. Мѣстечко (населенный пунктъ). Круи містечка Берестечка на чотирі милі мене слави заповорожи своїм трудом акрилл. Шевч. 491. Жив собі в містечку круи своїй родини. Чуб. V. 328.

Містѣйна, ни, ж. Мѣсто. Черк. у. Добряча містѣйна отам на лаві: чи бач яка трава! Харьк. г. Ум. Містѣйна, містѣнична.

Містѣйти, шѣ, стѣш, іа. Мѣстѣть, по-

мѣщать. *Де він те все містиво,—Бог його святий знає.* О. 1862. I. 29.

Містятися, шўся, отишся, іл. Помѣщаться. *Та нічого поштитись, коли есть іде міститись.* Ном. № 11547.

Містище, шѣ, с. Дѣтскій послѣдъ, младенческое мѣсто, placenta. Вх. Зн. 36.

Містниця, ці, ж. Доска вь полу, мосту. *Містниця випала.* Черк. у.

I. Місто, тз, с. 1) Мѣсто. 2) Базаръ, торговая площадь, рынокъ. *Ой піду я, мамо, на місто та куплю я, маме, хмисто.* Шевч. 3) Городъ. *Багато сіл, багато міст на Україні минули бурляки.* Левид. *Ні до села, ні до міста.* Ном. № 7650. *Пані тим часом село продала та перѣїхала у місто жити.* МВ. Ум. **Містѣчно, містонько.** *Йди тепер, матінко, од мене,—нема в мене містонька для тебе.* Грин. III. 376. *А дівочкам усе волечка: за юпочку да на уложку, за намистечко да на містечко.* Чуб. III. 59.

II. Місто, пред. Вибѣсто. *Він бере стовпи: одного повісив на плехі місто ружся, а другого повісив коло боку місто шаблі.* Рудч. Ск. I. 109.

Містовѣ, вѣго, с. Пошлина за право торговли на базарѣ.

Містѣк, місткѣ, м. 1) Ум. отъ міст. *Мостикъ.* 2) Средняя часть двѣпоровской лодки (дуба). Мнж. 179.

Містѣнко, ка, с. Ум. отъ місто.

Містѣчок, чка, м. Ум. отъ міст.

Містѣ, пред.—II Місто.

Містіянін, на, м. Горожанинъ. Левч. 28.

Містієк, кѣ, м.—Містѣц. Мкр. Г. 16.

Місце, ця, с. Мѣсто. *По тричі в однім місці бідного невольника затинали.* Макс. *Як намальовані встали передо мною всі місія.* Левид. **Місцем, місцями.** а) Мѣстами, въ нѣкоторыхъ мѣстахъ. *Місцем такі були здоровенні та либокѣ байраки, що Божество!* Грин. II. 169. *Місцями її гарна трава — низом, а по суробках погана.* Змiev. у. б) Иногда, по временамъ. *Місцями її я їм рибу.* Змiev. у.

Місцѣвий, а, в. Мѣстный.

Місцѣвість, вооти, ж. Мѣстность. Желех.

Місцѣво, нар. Мѣстно.

Місцїна, ни, ж.—Містіяна. *Найшли таку місцину, що можно перейти яр.* Змiev. у.

Місьяво, нар. Грязно, топко. Шух. I. 81.

Місьяий, а, б. Городской. *Розумніше міське теля, як сімьськи дитини.* Чуб. I. 242.

Місяцѣвий, а, в. Относящийся къ лунѣ, лунный. *Кваторь місяцевих чотирі.* Дещо.

Місяць, ця, м. 1) Луна, мѣсяць. *Із-за хмар, з-за байраків місяць виплядав.* Хата. 16. *Не подоба зїри без місяця та зїходити.* Мет. 81. *Ой місяцю-місяцю! Світлиця та не вієш: даремне в Бога хлїб їси.* Ном. № 596. Употребляется для ласкательнаго названія возлюбленнаго. *І місяця свою зраз забуду, свою Серієчка?* Г. Барв. 205. 2) Мѣсяць. *Я ж місяці і дні лічу журбою.* К. Іов. 15. **Що-місяця.** Ежемесячно. **Московський місяць.** Долгое время. *Попомедем з московський місяць!* 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 36. Ум. **Місячѣнно, місячно, місячок.** Вх. Уг. 252. *Ой місяцю-місяченку, і ти, зоре ясна, ой світїти там на подвірї, де дівчина красна.* Чуб. V. 53.

Місячка, ки, ж. Менструація, мѣсячноє.

Місячко, ка, м. Ум. отъ місяць.

Місячний и місяшний, а, в. 1) Лунный, мѣсячный. *Місячна ніч.* 2) Совершающийся въ течение мѣсяца. *Редька ма-ленька—місяшина, а велика—зімня.* Лебед. у. 3) **Місячне.** Регулы (у женщ.). Мнж. 152.

Місячний и місяшний, ка, м. Лунатикъ. Ев. Мт. XVII. 15.

Місячно и місяшно, нар. 1) Мѣсячно, лунно. *Так місячно, хоч токи збїрай.* Ном. № 592. 2) Помѣсячно. *А чи нема тут такої молодичі, щоб місячно зодилася?* МВ. I. 24.

Місячок, чка, м. Ум. отъ місяць.

Місяшний, місяшний, місяшно. См.

Місячний, місячний, місячно.

Міта, ти, ж. Мѣтка, знакъ.

Мітати, тѣю, еш, іл.—Місти. *Сива пава мітала, крилами двір мітала.* Чуб. III. 251.

Мітець и пр.—Митець и пр.

Міти, мію, еш, іл.—Мати. *То самий був Сава, котрий міз розбойників на Са-вур-мошні. Драг. В лісі було, листя міло.* Чуб. I. 310.

Мітися, міюся, ешся, іл.—Матися.

Мітити, чу, тиш, іл. Намѣчать, мѣтати.

Мітєй, а, б. Замѣтный, примѣтный.

Мітлѣ, лѣ, ж. 1) Метла. *Ой я туку далеку мітлами помечу, а до сеї близенької соколом полечу.* Чуб. V. 26. 2) Комета. Мнж. 148. 3) Раст.—**Мітлиця ж.** Вх. Пч. I. 8. **Мітластий, а, в.** Похожий на метлу, широкій (о бородѣ). *Із-за борід, мов кущ лози, мітластий.* К. МВ. II. 123.

Мітлиця, ці, ж. Названіє нѣсколькихъ растеній: а) *Festuca pratensis*. ЗЮЗО. I. 123. б) *Dactylis glomerata* L. ЗЮЗО. I. 120. в) *Avena pubescens* L. ЗЮЗО. I. 171. г) *Bromus mollis* L. ЗЮЗО. I. 171. д) *Agrostis vulgaris*. Шух. I. 20. е) —біла. *Agrostis alba*. Шух. I. 20. ж) *Aira spica venti*. Вх. Пч. I. 8.

Мітличина, ни, ж. = **Мітлиця**, ж. Вх. Пч. I. 8.

Мітлице, ща, с. Древо для метлы.

Міток, тка, м. Мѣра нитокъ въ 40 или 50 пасомъ. Чуб. VII. 408 и Залубовск. *Мітки бувають круглі, в якихъ одно пасмо має 60 нитокъ і чиноваті, в якихъ одно пасмо має лиш 30 нитокъ*. МУЕ. III. 13, 24. *Міток із матеріальною прядіва*. КС. 1893. VII. 80. *Ізстаріли мене, ненюко моя, та чужий мітки*. Чуб. V. 553. *Хто мені буде чужі мітки одпрядати?* Мил. 219.

Міттю, нар. = **Мяттю**.

Міть, ті, ж. = **Мить**. В одну міть Бога зніміте.

I. Міх, мѣху, м. = **Мох**. Стара, старезна, аж її міх покрив. МВ. II. 65.

II. Міх, міха, м. 1) Мѣшокъ. *Збувся батьмо ліха: збувся пройей з міха*. Ном. № 1808. *Пишов з пустим міхом по порожні клуні*. Ном. № 11043. 2) Мѣхъ для раздуванія. *Здижнув тяжкою та важко, мого ковальський міх*. Ном. № 2277.

Міховіна, ни, ж. Грубая ткань для мѣшка. Каменец. у.

Міхобша, ші, м. 1) Провожатый слѣпца, носящій мѣшокъ съ подаваніємъ. *Хто йде, йде — не минає: хто бублик, хто гроші, хто старому, а дівчата шажок міхоншої*. Шевч. 89. 2) Носящій мѣшокъ при колядованіи и пр. *Василь все за ними ходити та, як той міхоншоша у колядці, носить Марусин кошик*. Кв. I. 34.

Міхуватий, а, о. Мѣшковатый. *Ото ще Іван міхуватий*. Черк. у.

Міхур, рѣ, м. Волдырь, водяной пузырь отъ обжогов и пр. Камен. у. Ум. **Міхурець**.

Міцний, а, ё. 1) Моцный, свѣлый, крѣпкий. *Скарай мене, міцний Боже, коли забуду*. Чуб. V. 57. *Під сильним волосем приміталась здорова, мічна, запекла і правдива душа*. Левиц. *Осаула спав міцним сном*. Левиц. *Міцною напитуку не питиме*. Ев. Л. I. 15. 2) Прочный. *Міцний, як з ключа батін*. Ном. № 13135.

Міцність, ности, ж. Крѣпость, прочность. *Для міцности зашито очікі*. Константиногр. у.

Міцніти, нію, еш, і. Крѣпнуть. *Міцніє лук в мой руці потужний*. К. Іов.

Міцно, нар. 1) Крѣпко, сильно. *Він її пригорнув до серця міцно, поцілував*. Кв. I. 65. *Міцно нездужає*. О. 1862. VI. 109. 2) Прочно.

Міцносердий, а, о. Съ твердымъ сердцемъ. *Мій князю її батьку, Байдо міцносердий*. К. Бай. 37.

Міцносильний, а, о. Сильный, крѣпкий. *Вона знала, що у неї не такий міцносильний голос*. Левиц.

Міць, мѣці, ж. Сила, крѣпость, мощь. *Де ж та сила, де ж та міць?* Г. Барв. 411. *Яксь незвичайна сміливість і духова міць*. Мир. ХРВ. 4. **Міць узяті**. Приобрѣсть силу, власть. *Таку міць узяв наш волосний, що її мирового не слуга*. Канев. у. *Тепер жиди вже панують, бо таку велику міць узяли, що її панів посіли*. Лубен. у.

Міцька, міцьковий и пр. = **Мицька**, мицьковий и пр.

I. Міч. См. Меч.

II. Міч, мѣці, ж. = **Міць**. Нема мочи. Ном. *Стати у мочахъ. Войти нъ силу, сдѣлать сильнимъ. Сидить черв'як у тому гнідечку, а як стане у мочах, то й вилізе*. Волч. у.

Мічник, ка, м. = **Мечник**.

Мішаний, а, о. Смѣшанный.

Мішаник, ка, м. Крестьянинъ, дающій вмиѣстъ съ другими, свои овцы на выпасъ на чужомъ пастбищѣ. Вх. Зн. 36. Шух. I. 197.

Мішанийя, ни, ж. 1) Смѣсь. 2) Сумятица, замѣшательство. *Кинулись шукати його по табору, да не так то його й знайти у такій мішанині*. К. ЧР. 308.

Мішанка, ки, ж. Смѣсь сѣна съ соломомъ для корма скота. *Мішанку робили*. Чуб. I. 8.

Мішати, шѣю, еш, і. Мѣшати, смѣшивать, перемѣшивать. *Мішай кашу. Паме гетьмане!.. старого пса непристойно мішати в нашу компанію*. К. ЧР.

Мішатися, шѣюся, ашся, і. 1) Мѣшатся, смѣшиваться, путаться. *Ох, і в юлові мені мішається*. МВ. (О. 1862. I. 90).

Мішечок, чка, м. Ум. отъ **мішбѣ**.

Мішка, еж, ж. 1) Палка для мѣшанія жидкості. 2) Смѣсь. *Сіно — так: не чисте, а мішка: було там змішано і степове, і з м'якою нив'я*. Новомоск. у. *Це житице не чисте, то й піде на мішку в дѣрт з ячменем*. Новомоск. у.

Мішканець и пр. = **Мешканець** и пр.

Мішма, нар. Въ перемежку, смішанно. *Ідуть мішма,—дивіт-но ся: москалі й селяне з ними; а не мишем москалі сами.* Каменец. у.

Мішок, шкв., м. 1) Мѣшокъ. *Сьогодні з мішком, а завтра з торбинкою.* Ном. № 4786. Ум. Мішечок. *Пішечком з мішечком.* Ном. № 11873. 2) = Міх 2. *Як почнеш розводити оном у юрні, як почнеш мішком подувати та залізо роспикати.* Грин. II. 210.

Мішд, шдт, с. Мѣшочекъ.

Міщанин, на, м. Мѣщанинъ. *Не пішла б я за селянина, а пішла б я за міщанина.* Чуб. III. 472.

Міщанка, ки, ж. Мѣщанка. Ум. Міщаночка. *Ой ти знав, на що брав міщаночку з міста.* Нп.

Міщанство, ва, с. Мѣщанство, мѣщане. Желех.

Міщанський, а, в. Мѣщанскій. *Тодішніми часами міщанськіє і мужичикі дітей не приймали в імназію.* Левец. I. 241.

Міщанчук, ка, м. Сынъ мѣщанина. Левец.

Мла, мли, ж. Мгла.

Млака, ки, ж. Топь, трясины. *Вилетіло потя з лісу та сіло на ملاку.* Гол. II. 782. Ум. Млачка. *Он іде мій милований там долі млачками.* Гол. II. 411.

Млачивка, ки, ж. Жижга навозная. Вх. Уг. 252.

Млачка, ки, ж. Ум. отъ млака.

Млен, ау, м. = Млн. Вас. 183.

Мляво, ва, с. 1) Зерно, приготовленное для помола. *І вітер добрий, так млява нема. Оце змело мішок, то усього млява.* Канев. у. У млин я з млявом раз прийшов. Млак. 41. 2) Мука вообще. *Нема млява, треба до млина їти.* Каменец. у. У нас і жмені млява немає. Каменец. у. 3) Молодь. *Тепер вітер хороший, мляво гарне.* Г. Барв. 393.

Млин, на, м. Мельница водяная. *На низу млин крутить усіма колесами. Проти сонця на темних колесах ясно блищали нові приставляні лопатки, хапаючи за кожним покрут. І колеса срібні проміння сонця, ніби облиті блискучою водою.* Левец. I. 373. Млин коречиний, наплавний, підс/бійний. См. эти слова. Ручний млин. Ручная мельница устройства болѣе сложнаго, чѣмъ жорна (см. жорно). Названіе частей (сравни жорна) на нижнемъ ёрмі нѣрба для вращения колеса съ пальнями, которое вращается на валі; надъ колесомъ находят-

ся два жернова: спідний и поверхний, въ срединѣ поверхніна желѣзный веретинникъ, проходящій сквозь спідний, подъ которымъ есть желѣзное веретѣно; надъ жерновами верхнее ёрмо, меньшее, называемое мошове, въ которомъ вверху укрѣпленъ мш для зерна, подъ нимъ норитце з вѣхом; колесо, вращаемое при помощи рукоятки (нѣрби), цѣпляется пальнями за спиці веретѣна (родъ шестерни), которое, при помощи веретинника, вращаетъ верхній жерновъ (поверхний); спружина, имѣющаяся при верхнемъ жерновѣ, толкаетъ вѣхо з норитця и встряхиваетъ изъ него зерно, падающее въ прогѣрницю (дыру въ центрѣ верхняго жернова); изъ подъ жернова мука проходитъ мучинѣмъ въ норито; при помощи занрукти можно подыять или опуститъ мш. Шух. I. 103, 104. Ум. Млинѣн, млинѣчок.*

Млинарка, ки, ж. Мельничиха. *На тѣм ставку млинѣчок, а в тѣм млинѣчку млинарка.* Чуб. V. 1068.

Млинарський, а, в. Мельничій.

Млинарь, ра, м. Мельникъ. У млині з млинарем спав. Гол. III. 528.

Млинѣць, нця, м. 1) Блинъ. *Видно, що Ганна млинці пекла, бо ї ворота в тісті.* Ном. № 7336. *Вона своїм носом чує, як на небі млинці печуть.* Посл. 2) Родъ вѣтряной мельнички съ двумя крыльями для отпугиванія птицъ. Шух. I. 167. Ум. Млинчик.

Млинисько, ка, с. = Млиннице.

Млиніяця, ці, ж. Небольшая водяная мельница. Гол. III. 252.

Млиннице, ша, с. Мѣсто, бывшее подъ мельницею.

Млинівка, ки, ж. Канава, по которой направлена вода изъ рѣки на мельницю, если послѣдняя помѣщена въ сторонѣ отъ русла рѣки. Каменец. у. Шух. I. 113.

Млинкувати, кую, еш, м. Очищать зерновой хлѣбъ въ вѣялкѣ. Винниц. у.

Млиновѣ, вѣго, с. Мельничный сборъ.

Млиновій, а, в. Мельничный. *Ой зійди, зійди, ясен місяцю, як млинове коло.* Нп. *Млиновій камінь.* Жерновъ. *Тоді я, мати, приїду до вас, як павини тіря на спід потоне, а млиновий камінь на верх виплине.* Чуб.

Млинѣк, нка, м. 1) Ум. отъ млин. Млинѣмъ піти. Вертѣтсь, двигаясь. (Листочок) тішом млинѣком за вітром. Св. Л. 273. 2) Вѣялка. У кою є більше збіжи,

той має до чищення куплений млинок.
Шух. I. 166 Ум. Млинчоч.

Млинський, а, б. Мельничний. Гол.

Млинчівка, ки, ж.—Млін. Вх. Уг. 252.

Млістий, а, в. Мглистый.

Мліця, ці, ж. Лошоновка, родившийся во время цвітєнія ранней гречихи. Вх. Пч. II. 6.

Мліг, (род.?), м. Мигъ. *На мліг ока був рижий розсідланий.* Федьк.

Млійка, ки, ж. ? *Ристю, кониченьки, ристю! Ідемо за користю червоною да мліркою з молодого да невісткою.* Маркев. 135.

Млілий, а, в. Хилый, слабый. *Хазяйство, дивлячись на мене, що собі я такий млілий та сухий, не дуже в роботу приймають.* Кв. II. 288.

Млін, мльону, м. Въ ручной мельницѣ: палка, которой вращають жерновъ. Тоже, что и жорнівна, погонач. Козел. у.

Млість, млѣсти и пр.—Млость и пр. *Мене така млість напала, що аж сам собі важкий зробився.* Киев. у.

Мліти, млію, еш, л. 1) Млѣть, замѣрять, визнавать. *Не житиму тепер, а млітиму.* Г. Барв. 253. *Глянув я направо, там росли і мліли на сонці роскішні сади.* Левц. *Світить місяць да не криє, до дитини серце мліє.* Чуб. V. 24. *Чи всім людям із козання так ся діє? Очі не сплять, серце стоїне, душа мліє.* Мет. 28. *Коли б чою не забути, щоб дитина не мліла голodom.* Св. Д. 60. 2) Прѣть, увариваться. *Каша вже давно мліє.* Богодух. у.

Млѣти, іть, л. безл. Тошнить. *Млѣть мене та й млѣть.* Каменец. у.

Млѣсний, а, в. 1) Располагающий къ источѣ, томительный, душный (о днѣ): *Сьогодні день дуже млѣсний.* Киев. у. 2) Тошний, обморочный.

Млѣсно, нар. 1) Располагающе къ источѣ. 2) Тошно, обморочно, дурно. *Чогось їй стало млѣсно їй нудно.* Кв.

Млѣстити, стить, л. безл. Дѣляться дурно.

Млѣсть, сти, ж. Истсма, обморокъ, нѣга. *Млѣсть пішла по всьому тілу.* Котл. Ен. V. 9. *Так у млѣсть укине.* Млѣсті обняли. *Закружилась голова, упавъ въ обморокъ.* Як побачив тиром, його млѣсті обняли та й упав. Чуб. III. 425.

Мліва, ви, ж. Жара, неподвижный воздухъ, наръ. Харьк. у.

Млівий, а, в. Вилый, слабый. Ді..

организм був зроду нервовий, млявий і етомлений. Левц. *Він дав мені знарошине серце мляве.* К. Іов. 52. — *водѣ.* Неосвѣжающая вода. Каменец. у.

Мліяість, вости, ж. Вялость, слабость.

Мліяво, нар. Вяло, слабо.

Мнець, мненѣ, м. Кожемяка.

Мніха, хи, об. Вилый, неповоротливый человекъ. Харьк. г. Мжн. 185. *Іде штрих-мниха з обідом нерано.* Грин. III. 662.

Мнішкен, шок, ж. мн. Варення лепешки изъ сыра съ мукой, сырникъ.

Многіий, а, в Многій. *Даруй, Боже, многі літа цьому господару.* Чуб. III. 69.

Многіість, гости, ж. Множество, многочисленность.

Многѣ, нар.—**Вгато.** *Да побіжи в чисте поле, чи іде лязів много.* Макс. Не у мнозі. Не во множествѣ. Не тівайся, тєсто! не у мнозі зять іде. Мет.

Многѣбѣжжа, жи, с. Многобожіє. К. Іов.

Многѣмовний, а, в. Многогѣвчивый. *Не многомовний, а коли вже розговориться, то паше його кожне слово полом'ям.* МВ. (О. 1861. I. 71).

Множество, ва, с. Множество. Стор II. 126. Чуб. III. 323.

Множати, жу, жиш, л. Умножать, множить, размножать. *Було пани множать віцю шльонку.* Каменец. у.

Множитися, жуся, жшся, л. Размножаться, множиться. Чуб. I. 75.

Мнѣх, ха, м. Рыба *Lota vulgaris*. Шух. I. 24.

Мня, меннѣ, с. Имя. *Давайте з'їмо того, у кою погане мня.* Мжн. 4.

Мнявати, каю, еш, л. 1) Мнявать.

2) Невнятно і. плохо говорить. *Так що ж бо наш Уласович? Ні пари з уст.* Даї принхся, мнякава-мнякава, та й начне про воли, кінчає про голуби... Кв. II. 56.

Мнякий. См. М'який.

Мнякина. См. М'якина.

Мнякотѣ. См. М'якота.

Мнялиця. См. М'ялиця.

Мняло. См. М'яло:

Мнясо. См. М'ясо.

Мнята. См. М'ята.

Мняти. См. М'яти.

Мняч. См. М'яч.

Мняшкурити. См. М'яшкурити.

Мо, нар.—**Може.** *Чорт... ніс ту кобилу, мо ступнів два проніс та запінився і покинув.* Рудч. Ск. I. 69. *Да такий здо-*

ровий дуб був, що мо'б і строх не обняв. Драг.

Мов, нар. Точно, будто. Сніг мов з рукава. Ном. № 625. Чи чуєш? щось плаче за ворітьми... мов дитина. Шевч. 101. Мов ієрманського роду. Ном. № 8444.

Мова, ви, ж. 1) Язык, рѣчь. Всі мови слов'янською люду, всі знаєте, а своєї дасть-Біг... Шевч. *Квітка перший довів українця до сліз мовою українською...* Шевченко, *воздвигши з упадку голосну мову українську, назмаенав широкі пратини нашому духу народньому.* К. Листи з хут. II. „Шекспірові твори з мови британської мовою українською поперекладав П. А. Куліш“.

2) Рѣчь; разговор. Умер козак, умер козак і козачка мови. Лукаш. 123. Таке мичко, така й мова, тільки не така чорноброва. Мет. II. Мова мовиться, а хліб їсться. Чуб. I. 261. А далі, після сеї мови, троянням він так всім сказав. Котл. Ен. II. 7. Не про те мова мовиться. Левиц. *Староста...* промовляє до їх до трохи раз так... По третій мові, як молодца втретє до ніг вклонився, дівчата співають знову. О. 1862. IV. 10. Без мови.

Молча, безмовно. Мову знайти. Разговориться, знайти предмет для розговора. Рідна сестра у юсті прийшла, у юсті прийшла, не й мову нашла. Мет. *Випив чарку й мова нашла.* НВолын. у. Мову перебіти. Прервати, перебіть кого (в рѣчи). *Вибачайте, мову перебію: а ви ж коли бачили його?* НВолын. у. На мові бути з ким. *Бесѣдовать, розговаривать. Не до мови бути йому. Быть кому неприємним собесѣдникомъ. Пішла заміж до любови, а свекорку не до мови.* Грин. III. 366. Ум. Мовка, мовонька, мовочка. За возка молча, а возк у хату. Ном. № 5769. Коли правдива мовонька твоя, так будеш, серденько, на вік ти моя. Чуб.

Мовдѣ, ді, ж. Раст. Peucedanum Oreoselinum. Moench. ЗЮЗО. I. 131.

Мовити, влю, виш, м. Говорити. *Мовити слово, треба бути паном.* Ном. № 10671. *Какала б, та уста не мовлять.* Г. Барв. 72. *Раз то мовити по грецьки, уоруже по турецьки.* Лукаш. 43. *Він дожидає, не мовлячи слова, духу не зводячи, бідий.* МВ. II. 190. *З великою жгалою, а слова не мовлю.* Лукаш. 83.

Мовитися, ться, м. безл. Говориться. *Не так лизидко робиться, як мовиться.* Ном. № 5603. **Мова мовиться.** Ідець розговор, говориться. *Батько промовив ті слова так спокійно, неначе мова мовилась*

про когось иншого, а не про його. Левиц. Пов. 114. **Мова не мовиться.** Розговор не вляється. *Сумно стало, мова не мовилась.* МВ. II. 184.

Мовка, ки, ж. Ум. отъ мѡва.

Мовенути, ну, неш, м. Умолкати.

Мовляв, нар. Такъ сказати, моль, дескати. *Прийшлося сусідові, мовляв, хоч сяди та й плач.* Греб. 382. *Хоч спасти, мовляв, аби з доброго коня.* Лития. у.

Мовляти, ляю, еш, м. Говорити, мовити. *Чи се ж тобі мовитися на Бога, і до його такі слова мовляти?* К. Іов. *Дидоні низько в ноги впали, а вставши, їй мовляли так.* Котл. Ен. I. 16.

Мовний, а, е. Говорливий, разговорчивий, словоохотливий; рѣчистий. Вх. Лем. 436. *Товариш мовний в дорозі спойть за віз имароний.* Ном. № 11383. *Маєш же старосту мовній.* Гол.

Мовність, ности, ж. Словоохотливість, говорливість; рѣчистість.

Мовно, нар. Говорливо, разговорчиво, словоохотно; рѣчно.

Мовчазливий, а, є = **Мовчазний**.

Мовчазливо, нар. = **Мовчаво**.

Мовчазний, а, є. Молчаливий. *Щоб спогадати нам про таку дорогу душу у мовчазній молитві до Бога.*

Мовчазність, ности, ж. Молчаливість; молчаніє. Мпр. Пов. I. 160.

Мовчаво, нар. Молчаливо.

Мовчак, ка, м. Молчаливий, безотвѣтний человекъ. НВолын. у.

Мовчан, нѣ, м. 1) = **Мовчак**. О. 1861. X. Шевч. 16. 2) = **Мовчанка**. У мовчана грати. Молчать. *І знов почали ми у мовчана грати, журиמושъ.* Г. Барв. 50.

Мовчанька, ки, ж. Молчаніє, молчанка. *Мовчанка не пушить, іоловки не сушитъ.* Ном. № 1117. *Хоч що вона його питає, він буцим то не дочуває.* Мовчанка їй надопека. Греб. 331.

Мовчаньня, ня, с. Молчаніє. *Христия і рада тому мовчанню: ніщо їй не забороняє думати.* Мпр. Пов. II. 84.

Мовчати, чѣ, чїш, м. Молчать. *Хто мовчить, той двоє навчить.* Ном. № 5054. *Нужда мовчати не вміє.* Ном. № 9772. *Слухає Наталія та мовчки мовчить.* О. 1862. VIII. 24.

Мовчки, нар. Молча, втихомолку. *Столи мовчки всі смутні.* Котл. Ен. II. 6. *Вийшла мовчки з хати.* Шевч. *Самі в покою сидять мовчки, без цуку, без гомону.* МВ. I. 46.

Мовчливий, а, е = **Мовчазливий**. Черк. у. Вх. Зп. 36.

Мовчок, чкя, м. Молчок, молчаніє. *Мовчок: розбив тато горщик; а мати й два, та ніхто не зна.* Ном. № 5949. **Мовчюм** = **Мовчю**.

Мовчун, на, м. Молчальник, неразговорчивий чоловік. Левиц. I. 138.

Мовчущий, а, е = **Мовчазний**. *Мовчущий був такий, тільки зо мною... розмовляв.* Г. Барв. 355. *Мовчущі як земля.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Мога, ги, жс. Возможность. *Скільки нашої моти, об'ямо про добро рідного нашою краю.* О. 1862. III. К. 29. *У Бои все мога.* Ном. № 21. *Ян, ямо мога.* На-скільки можливо, по возможности. *Як мога швидче утікай!* Котл. Ев. Горілки чарку дають яко мога більшу. Грин. III. 537.

Могіла, ли, жс. 1) Могильная насыпь надъ похороненнымъ. *Ой виконай, мати, глибокую яму, та поховай, мати, сю сла-вную пару... Та й висип же, мати, високи могили, та й посади, мати, червону ка-мину, щоб сказали моде: на всю й Україну.* Мет. 96. *Ой робіте труну та широкую, виконайте яму та глибокую, висипте мо-гили та високу.* Нп. *Ой по тих могилах цюру високи, по тих гробовицях, у землю глибоки, лежить мою роду без ліку.* К. Досв. 2) Курганъ. *Уполі могили з вітром югоріла.* Вал. 51. *Роблені могили.* Курганы, насыпанные для сокрытія чего-либо. *Зна-дав про роблені могили, котрі близько сло-боди...* Як Україну воювали татари, різали людей, всі бувайці там ховали жінок, гу-добу і дітей. Аль. 67. 3) У гудуловъ-дре-ворубовъ: обрубленныя верхушки в вѣтви деревень, сложенныя въ кучу. Шух. I. 178. 4) При отливкѣ предметовъ: двѣ по-ловины глиняной формы, сложенныя вмѣ-стѣ одна надъ другою. Шух. I. 281. Ум. **Могіла, могильна, могилочна.** Мн. **Могилый.** Кладбище. *Прийшов Кирик на могилки, яку зачинав.* ЗОУР. II. 89.

Могильний, а, е. Курганний.

Могильник, ка, м. Насыпающий на-сыпь, курганъ.

Могилці, ць, жс. мн. = **Могилки.** Чуб. VII. 551.

Могорич, чу, м. Магарыч, угощеніє при сдѣлцѣ. *Могорич—любозна річ.* Ном. № 14063. *Пане-отамане, справляй могорич.* Левиц. **Могорич заплив.** Окончили сдѣлку и устроили магарычъ.

Могоричити, чу, чип, м. Угощать для какой-нибудь цѣли, располагать въ свою пользу угощеніємъ. *Треба прохати сусіди... та ще й могоричити.* О. 1862. I. 72. *Могоричив, могоричив, поки сказав.* Ном.

Могоричний, а, е. Любящий брать мо-горич. *Ох, який ти могоричний!*

Могоричник, ка, м. Свидѣтель сдѣлки, получающий отъ обѣих договаривающихся сторонъ угощеніє и потомъ, въ случаѣ не-доразумѣній, судья между ними.

Могті, шбіку, жещ, м. Мочь. *Ніколи він не мі явю взіти в город.* Ев. Мр. *Ніхто не може світа пережити.* Ном. № 389.

Могтіся, жетіся, м. безл. Мочься. *Не так жий, як хочеться, а так, як мо-жетіся.* Чуб. I. 251.

Могутний, а, е. Могущественный.

Могучий, могущий, а, е. Могучій, сильний. *Не заводиуй могучому, бо той заставляє.* Шевч. 227. *Могущий він і му-дрій противник.* К. Юв. *Могущою чоло-віка з десятих не викинеш.* Ном. № 13467.

Могучість, чости, жс. Могущество. Желех.

Могчі, м. = **Могти.** Желех.

Могіла, лі, жс. = **Гули.** Черном.

Мода, ди, жс. Мода; обычай. *Що за мода, що за мода—всі шапки рогаки.* Нп. *Чорт плаче, що моди не настане.* Чуб. I. 267. *Купити мені, бабусічко, по новій моді убрань хороших.* МВ. (О. 1862. III. 37). *У мене нема тієї моди, щоб по обіді спа-ти лягати.* Харьк. г. **Брати на моду.** Братъ за образецъ.

Моджѣра, рл, жс. Мортира.

Модло, ла, с. 1) Модель; образецъ; шаблонъ. Мнж. 185. *Криволиній при-хильности ви модло.* К. Дз. 57. 2) мн. **Модла.** Снарядъ, которымъ отбиваютъ пильщиками или плотники толщину имѣ-ющей быть выпиленной доски. Миргор.-у. Слов. Д. Эварн.

Модлувати, луо, еш, м. Прилажи-вать, пригонять, прихвѣрять. *Я модлуо пер-ечку в чорті.* Павлогр. у. Мнж. 185.

Модній, я, в. Модный. *Сукня була дуже дорога й модня.* Левиц. Пов. 56.

Модрень, ні, жс. = **Модрина.** Вх. Уг. 436.

Модрина, ни, жс. Раст. Larix decidua. Вх. Уг. 252.

Модря, рі, жс. = **Запалоч.** Угор.

Може, нар. 1) Можетъ быть, можетъ.

Синові може й жалко стало. Драг. Треба слугать: може й справді не так сонце сходить, як письменні начитали. Шевч. 123. 2) Неужель. Я продаю воли за 120 карбованців. — Може? — А Биге! Каменец. у.

Можбилиця, ці, ж. Возможное, вѣроятное. Подольск. г.

Можбний, а, в. Возможный. О, се можебна річ! К. ПС. 76.

Можлівий, а, в. Возможный. Неможе-мше у людей, можливе у Бога. Ев. Л. XVIII. 27.

Можливість, вости, ж. Возможность. Желех.

Можливо, нар. Возможно. Аже знаєш, що се неможливо. Федьк.

Можна, нар. Можно, возможно. Де можна лантух, там торби не треба. Ном. № 1370. Є сало, та не можна достати: високо висить. Ном. № 4729.

Можний, а, в. 1) Могущественный, сильный. Можний паномко. Чуб. Між иншим злом, яке чинили тоді можні люди, закопували вони межі. К. 2) Богатый. 3) = Можливий. Се можна, не можна річ. Это возможно, невозможно.

Можній, а, в. = Можливий. Неможна річ... сталася можливою. К. XII. 17.

Можнісенько, нар. Ум. отъ можливо. Совершенно возможно. Лубны. Можнісенько вам без коня бути. Волч. у.

Можність, вости, ж. 1) Возможность. 2) Могущество, власть, сила. 3) Средства. Що не здарить можність наша, най похриє ласка ваша. Гол. III. 505.

Можніти, нію, еш, и, 1) Дѣлаться могущественнымъ, сильнымъ. 2) Богатѣть.

Можно, нар. = Можна. Теперенька дитина підбігшала, то мені можніше буде на роботу йти. Волч. у.

Можновладець, дця, м. Вельможа. Своє давніше руське князє право оддав король неситим можновладцям. К. Бай. 73.

Можновладний, а, в. Могущественный. Як можновладний пан запанував. К. ПС. I. 30.

Можновладник, ка, м. Вельможа, аристократ. Желех.

Можновладницький, а, в. Вельможеский, могущественный. К. ПС. 39.

Можновладство, ва, с. 1) Могущество, всевластїє. Над усяку честь і славу жадала можновладства да скарбія. К. ПС. 7. 2) Вельможі. Все хатолицьке й наше можновладство. К. ЦН. 168.

Можновладський, а, в. = Можновладницький.

Мізок, зку, м. = Мізок.

Мозольний, а, в. Мозольный, трудовой, рабочий. Старенькі що зберуть... од своєї праці, мозолені рук, то й оділюють москалеві, меншому синові. Г. Барв. 488. Своїми мозоляними руками набавя те, що має в господі. Мир. ХРВ. 350.

Мозольований и мозольовий, а, в. Заработанный тяжелымъ трудомъ. Рудч. II. 173. Ширяя праня мозоляваная. Ном. № 9982.

Мозоля, лі, ж. Мозоль. Три ниточки тоненьких напярля, три мозолі на долоні намулала. Чуб. V. 669.

Мозоляти, лю, лиш, и, Мозолить, утруждать, обременять.

Мозуль, ля, м. = Мозоля. Вх. Лем. 436.

Мозулька, ки, ж. 1) Ум. отъ мозуля. 2) Возвышеніє, оставшееся на мѣстѣ срѣзаннаго сучка дерева. На стеблї мозульки де були сучки. Новомоск. у.

Мозуля, лі, ж. = Мозоля.

Мозчяти, чү, чїш, и, = Мізчяти. Мозчили голови і спини. Котл. Ен.

Моква, ві, ж. 1) Низменное, заливаемое водою мѣсто. 2) Слякоть, мокрая погода. Міус. окр. Настала осїнь, почалась моква. Волч. у. 3) Мокрота, сырость. Ганчар цілий день у мокві робе. Волч. у.

Мокляця, ці, ж. Раздавленное вишиное нячко.

Мокляк, ка, м. 1) Все мокрое. Солоний мокляк у штанял заляк. Загадка: огірón. 2) Болотистое мѣсто. Желех. 3) Тухлый предметъ. 4) Пустой орѣхъ. Сього року нема горіхів, а як є де який, то все мокляки. Подольск. г. Лісковий орїх, що нема в нїм зерна; коли на Івана дожджє їде, то вимокне. Вх. Зн. 36.

Мокнути, ну, неш, и, = Мокти.

Мокотїра, рі, ж. Сильно обстриженая голова. Также гїря-мокотїря. Гїря-мокотїря собаки дразнила. Ном. № 9281.

Мокотя, ті, ж. = Мокотїря. Стришмокотя. Чуб. III. 107. Гїря-мокотя сидить мокотя. Ном. № 9281.

Мокравина, ни, ж. = Мокрина. Вх. Лем. 436.

Мокравник, ка, м. Раст. Stellaria. Вх. Пч. I. 13.

Мокрець, ця, м. 1) Мокрець, болѣзнь лошадей. 2) Мокрая дрова. Рудч. Ск. I. 140. 3) Раст. а) Asperugo procumbens L;

б) *Galium Aparine*. ЗЮЗО. I. 171; в) *Sagina procumbens* L.

Мокрый, а, е. Мокрый. Мокрый дощ не боїться. Голому разбой не страшень. *Ном. № Накрив коїрим радном.* Набрислся на кого-либо неожиданно (словесно), огоршил кого словесным нападеніем. *Ном. № 3420.* Робіть—яи мокре горіть. Дѣлаєть медленно и плохо. Ум. Мокрѣньий, мокрѣсенький.

Мокрина, нн, ж. Мокрое мѣсто, болото. Вх. Уг. 252.

Мокринецъ, нця, м. Раст.=Мокравник. Вх. Пч. I. 13.

Мокриця, ці, ж. 1) Раст. *Alsinè media*. Лв. 96. 2)=Мокрина. Вх. Уг. 252.

Мокрісінський, а, е. Совершенно мокрый.

Мокрісінсько, нар. Совершенно мокро.

Мокріті, рію, еш, м. Дѣлаться мокрымъ. *Уже мокріє сні.* НВолын. у.

Мокро, нар. Мокро. Ум. Мокрѣньо, мокрѣсєньо.

Мокротѣча, ці, ж. Мокрая погода. Сосниц. у.

Мокруха, хн, ж. Водка.

Мокравий, а, е. Влажный, сырой. Земля мокравя, ще не высохла. Екатер.

Мокрав, ка, м. 1) Все мокрое. Желех. 2) Сырые дрова. Вх. Зн. 36. 3) Болото, топь. Вх. Зн. 36.

Мокти, ну, неш, м. 1) Мокнуть. Стоїть коник на дощі і сидельце мокне. Нп. Була колись собі жаба та мокла у ставку. Мокне, мокне та скік на колоду. 2) Переносно: горѣть. Въ Подольской губ. существуетъ обычай, согласно которому, при видѣ пожара для ослабленія силъ огня слѣдуетъ говорить: „Онде цює мокне“, а не „горить“.

Молдава и молдова, вн, ж. Молдавія. Каменец. у.

Молдаван и молдован, на, м. Молдаванинъ. Од молдована аж до фінна на всіа язиках все мовчить. Шевч. II. 58.

Молдаванський, а, е. Молдаванскій, принадлежащій молдавану. Левиц. Пов. 207.

Молдавка, ки, ж. 1) Молдаванка. 2) Название овчинн, привозной въ Полтавск. губ. изъ Бессарабіи или Подолія. Вас. 154.

Молдавський, а, е. Молдавскій. *Ей, Василью молдавський, господарю волоський!* АД. II. 100.

Молебень, бня, м. Молебень. Дав би на молебень, та й собі потрібен. *Ном. № 4770.*

Молебний, а, е. Молебственный, посвященный молитвѣ. На святой день, на великдень, або на который празник роковий, на молебний, люде до церкви йдуть. Чуб. V. 469.

Молютїться, лещуся, етїшся, м. Проситься. *Він єго був, а той так молютїться.* Вх. Зн. 36.

Молїтва, ви, ж. Молитва. Се то отцева молїтва и материна нас видимо карає. Дума. Аж ось за отцевскї и материнскї молитви дав їм Бог і дочечку. Кв. I. 5. *Вичитати молїтву.* Пожурить, побранить. Я ж тобі дома вичитаю молїтву! Левиц. Ум. Молїтовча МВ. (КС. 1902. X. 156. Молїтовна.

Молїтвати, ваю, еш, м. Читать молитву и давать нѣя новорожденному. Дитину молїтвати. Каменец. у.

Молїтвенїй, а, е. Надъ которымъ прочтена очистительная молитва. Ви дали нам рожденного, не молїтвенного, не хрещеного, а ми принесли вам молїтвенного і хрещеного. (Слова кума, отдающаго ребенка послѣ крещенія). ХС. VII. 433.

Молїтвенник, ка, м. Молїтель. Помогли сь святому Миколою молїтвеннику.

Молїтвини, вин, ж. мн. Обрядъ чтенія очистительной молитвы надъ новорожденнымъ и нареченія ему имени. Каменец. у.

Молїтований, а, е=Молїтвенїй.

Молїтовочка, ки, ж. Ум. отъ молїтва.

Молїтувати, вую, еш, м.=Молїтвати.

Молїтуватїся, вуєся, ешся, м. Подвергаться обряду молїтвин.

Молїтваний, а, е=Молїтвенїй. Молїтвяна дитина. НВолын. у.

Молїти, лї, лш, м. Молить. Ой я б, маю, не тужила, а Бога молила. Мет.

Молїтися, лїєся, лшєся, м. Молїтєся. Бру молись, а до берегу требись. *Ном. № 160.* Розумний молїтися, а дурень плаче. *Ном. № 141.*

Молїтовка, ки, ж. Ум. отъ молїтва.

Молїтовник, ка, м. Молїтвенникъ. Котл. Еп. III. 47. *Зося... схилю голову над молїтовником.* Левиц. I. 272.

Молїтов, тви, ж.=Молїтва. Ой мога б мене отцева-панїматчина молїтов на Чорному морї рятувати, уже б я знав, як свою матір шанувати-поважати. АД.

Моляний, а, е=Молїтвенїй. Воно у нас моляняне, хрещене. Васильє. у.

Моління, *ня*, с. Моленіє, молитва. *Ане вже там і моління*. Свм. 174.

Мблѣд, *ду*, м. Молодость. Только въ выраз. з первого мѣлѣду. Въ ранней молодости. *Старий мій ще з первого мѣлѣду та був такий, що як скаже слово, або два, то так уже й буде*. Харьк. г.

Молодѣ, *дѣ*, ж. См. Молодий.

Молодѣн, *на*, ж. 1) Молодичка. *Козаменьку, де ти, молодане?* Мкр. Н. 10. *Ой у мою молодана біле личко, як у пана*. Чуб. V. 15. 2) Молодоженъ. Черк. у

Молодѣнь, *дня*, м. Раст. Sedum aстрe. L. 3030. I. 186.

Молодѣнький, *молодѣсенъкий*, а, е. Ум. отъ молодой.

Молодѣцтво, *ва*, с. Жизнь парня, юношество, состояніе юности. *Покличте мені найменшого братика, нез я йому здам молодѣцтво своє і коника вороного, і сидѣльце золотее* Рк. Макс. *Ой слухайте, бояре, де голубецъ гуде, там наші Андрійко молодѣцтво здав*. Маркев. 137.

Молодѣць, *дѣдѣ*, м. 1) Юноша, паренъ. *І рече: молодче, тобі маюлю, встань*. Ев. Л. VII. 14. *Ой удовецъ не молодѣць: всі норови знав,—ой він твоє біле личко із своїм зрѣняє, ой він твою русу косу під носом зобав*. Нп. *Вдовецъ, чи молодѣць буде суржени?* О. 1861. XI. Свид. 54. 2) Молодець. *Панѣве молодіці*. Обычное обращеніе къ козакамъ запорожскаго войска. *Не в Синопу, отамани, панѣве-молоді, а у Царьград, до султана поїдемо в юсті*. Шевч. 50. 3) Названіе представляющаго жениха парня въ весенней хороводной игрѣ и названіе этой игры. Грин. III. 108.

Молодѣцький, а, е. 1) Юношескій, принадлежащій и относящійся къ парню. *Василь їх (дівчат) попережас: звісно вже, молодѣцька походка противъ дівчачої*. Кв. I. 32. *Урочу я тебе й поля твою, коня вороного, тебе молодого, збрую твою да козацькую, красу твою молодѣцькую*. Чуб. *Молодѣцька колядка*. О. 1861. XI. Свид. 57. 2) Молодцеватый, удалой.

Молодѣча, *чі*, ж. соб. Юноши, парни-молодежь.

Молодѣчий, а, е=Молодѣцький. *Помолодѣчи*. По молодѣдчи. *Та по-молодѣчи будеш Богу малитися, а не по-чернечи харамаркати*. Шевч. 246.

Мблѣди и **мблѣді**, *дів*, мн. Небольшіе облачка на небѣ. Мж. 185. *Мблѣди встають, а Бог дощу має*. Ном. № 568. Мо-

лѣди високо ходять. (Признакъ хорошей погоды).

Молодій, а, б. 1) Молодой. *Двічи молодим не бути*. Ном. № 18753. *Хоч і молодий ще, а старечий розум має*. Ном. № 5691. *Щука-риба грає, да й та пару має, а я козакъ молод пароньки не маю*. Мет. 2) Молодий. Женихъ и новобрачный во время свадьбы. **Молодѣ**. Невѣста и новобрачная во время свадьбы. **Молоді**. Женихъ и невѣста вѣсть, также новобрачные во время свадьбы. Ум. **Молодѣнький**, **молодѣсенъкий**! *Ой ти, Байдѣ молодѣсенъкий*! Грин. III. 582.

Молодік, *кѣ*, м. 1) Молодой неженатый человѣкъ. *Веселій, ручий молодик*. Мкр. Г. 7. *Чи не лучше було молодиком жити?* Грин. III. 295. 2) Молодой мѣсяць, первая четверть луны, новолуніе. **На молодикѣ**. Въ новолуніе. *Треба на молодикѣ вийти на двір і говорити до місяця тричи*. Чуб. I. 92.

Молодикувати, *кѣю*, еш, м. Жить холостымъ. *Грицько, молодикуючи, був собі звѣчливий, моторний, жартовливий з усіма*. Г. Барв. 463.

Молоділо, *ла*, Раст. Sedum telephium. 3030. I. 137.

Молодіна, *ни*, ж. Сливки. Вх. Зн. 37.

Молодіти, *діжѣ*, діш, м. Молодеть, придавать видъ молодости. *Ні літ вона, ні спеси не боїться, бо молодить її пекельна тѣма*. К. ПС. 123.

Молодітис, *діжѣся*, дішся, м. 1) Молодиться. *Не вважаючи на свою добожалість, вона любила молодитися*. Лев. Пов. 168. 2) безл. **Молѣдиться**. Собираются тучи; то тучи, то снова прояснятся. *Молодиться на дощ*. НВолын. у. *Молодиться-молодиться, та й дощ не піде*. Ном. № 568. *Вона ся молодить,—може дощ буде*. Каменец. у. 3) Покрывается сыпью красной или пупырчатой. *Дитина цѣте, тільки молодиться*. Мил. 32.

Молодіца, *ці*, ж. Молодая замужняя женщина. *Коли хочеш з домі молодичі, то держи в їховихъ рукавицяхъ*. Ном. № 9315. Ум. **Молодична**.

Молодічний, а, е. Женскій, замужней женщины. *Горьке молодиче життя за ледачимъ чоловікомъ та за старою свекрушиною головою*. Г. Барв. 437.

Молодічина, *ни*, ж. Молодая дѣвушка. *Запай мені, музиченько, під осичиною,—нехай же я погуляю з молодичиною*. Грин. III. 648.

Молодичка, ки, ж. Ум. отъ молодѣцѣ.

Мблодж, жи, ж. Молодежь. *Вся молодѣж пустилась у танецъ.* Левич. I. 187.

Молодісінкый, а, в. Очень молодой.

Мблодість, достя, ж. Молодость. *Молодість-буиність, а старість не радість.* Ном. № 8716.

Молодіти, дію, аш, м. 1) Молодѣть. *Пишається каминонька, явір молодіть.* Шевч. 660. 2) Быть молодымъ или молодью въ дни свадебныхъ торжествъ, также отъ дня вѣнчанія и до дня свадебнаго обряда, такъ какъ послѣдній совершается часто черезъ значительный промежутокъ времени постѣ церковнаго вѣнчанія, причѣмъ обвѣнчанные живутъ отдѣльно и все это время молодіють. Мил. 125. *Саме тоді я молодів: уже нас повинчано, та весілля ще не було.—А довго ж ви молоділи?—Ні, тільки тиждень, а як хто, то й довше буває.* Екатер. г.

Молоді́ча и **молоді́нча**, чи, ж. 1) = Молодеча. Молодеча спершу реготалася. О. 1862. IX. 70, 71. *Хлюпці-молоднеча.* 2) = Молодинь. Константиногр. у.

Молоді́ж, кѣ, м. 1) Молодой садъ, лѣсъ. *Вирубай старий садок та насади молодичку, то й матимеш користь.* 2) Молодой скотъ, птицы.

Молоді́нча. См. Молоднеча.

Молодіягѣ, гѣ, ж. = Молодинь. Екатер. г. Слово Д. Эварн.

Молоді́ж, кѣ, м. = Молодинь.

Мблодо, нар. Въ молодости. *Не кайся рано встати, а мблодо учитись.* Ном. № 6005.

Молодовѣ, кѣ, м. Молодой скотъ. Херс. г.

Молодожбн, на, м. Молодоженъ. *Старий, та перевернувся на молодожбна.* Черк. у.

Молодѣйка, ки, ж. Родъ кушанья: кукурузная мука, свареная въ сладкомъ молокѣ. Вх Зн. 37.

Молодбѣи, цѣв, ж. Молодые лѣта. *Пом'яніте дні нашої слави, нашихъ веселихъ молодощів.* Левич. I. 154.

Молодѣха, хи, ж. = Молода. *Ой дайте намъ стільця, дайте намъ ще й грѣбніця, дайте ще й козюха, щобъ сіла молодуха.* Грин. III. 508.

Молодцувати, цѣю, аш, м. Молодецествовать.

Мблдчати и **мблдшпати**, чаю(шаю), аш, м. Дѣлаться моложе.

Мблдчик, ка, м. Ум. отъ молодѣць.

Ой добрий молодчик по уличкахъ сам блукає, ой вінъ собі радість-дітку выкликає. Чуб. V. 131.

Мблодь, ді, ж. Молодежь. *Нехай нуляє молодѣ, білихъ коти лига не буде.* Ном. № 12565. *А зосталась дома тільки молодѣ, що літатъ не єміє.* К.

Молодѣе, кѣ, м. Младенець. *Риску, риску, молодюк плаче, молодюк плаче—Істи хоче.* Рудч. Ск. II. 53.

Молоді́я, діти, с. Юноша или дѣвушка. Употребляется преимущественно во мн. ч. **Молоді́ята**. 1) Молодые люди. 2) Женихъ и невѣста, молодые; новобрачные, вообще молодое супружество. *Вік вамъ довгий і розум добрий, красні молодята.* МВ. *Ой ви молодята, молодята! не дово жемитимете екупці!..* МВ. (О. 1862. III. 75).

Молоді́вий, в, в. Молодой, молодежавый. ЗЮЗО. II. 452.

Молоді́тние, ка, м. Волокита, дѣвущникъ. Харьк. у.

Молоді́ж, кѣ, м. 1) Молокосось. Желех. 2) Холостякъ, неженатый. Желех. Вх. Зн. 37.

Мблбзиво, ва, с. Первое молоко послѣ родовъ у женщины, коровы и пр. *Іті до нбго на мблбзиво.* Идти поздравлять съ новорожденнымъ. Полт.

Молоко, кѣ, с. 1) Молоко. *Захотів молока від бика.* Ном. № 4686. 2) *Бугаєве молоко.* Названіе молока, приготовленнаго изъ коноплянаго сѣмени или мака. Kolb. I. 54. 3) *Пѣсаче молоко.* Раст. Euphorasia. Вх. Пч. I. 10.

Молокосось, са, м. Молокосось.

Молосувати, сѣю, аш, м. Быть, колотить. *Вони повставали да й його молосувать там, битъ.* Рудч. Ск. I. 40.

Мблот, та, м. 1) Молотъ. *Вліз межви молот і ковадло.* Ном. № 1817. 2) Пивная гуща. *Ой за той пивний молотъ зробили козаки з лаями превеликий колот.* Макс. 3) Свекловичная масса, изъ которой выжать сокъ сахара. Каменец. у. 4) Разваренная макоть ягодъ (для киселя). Шух. I. 143. *Посіinti на мблот.* Очень мелко изрубить.

Молотѣрка, ки и **молотѣрни**, ні, ж. Молотилка, молотильная машина. Зміев. у. Каменец. у. *Цього року багато понаймалось людей до молотарні.* Васильк. у.

Молотѣ, мелѣ, леш, м. 1) Молотъ. *Ой на горі, на Самборі крутий камінь меле. Мов бацько не віпочи, некла мати не сіпочи.* Ном. № 6057. 2) Молотъ, бол-

тять, нести вздорь. *Ка-зна що меле, аби не мовчати. Таке меле, що і купи не держитися.* Чуб. I. 248. 3) **Молоти хвостом.** Махати хвостомъ. Кабан закопався в землю да і хвостиком меле. Рудч. Ск. I. 22.

Молотися, мелюся, лепся, і. Молотися. Нехай твое мелеться, не вибирай. Ном.

Молотяти, чу, тип, і. 1) Молотять. *Прийшов брат до брата кликати молотити: „Не здужаю, брате, ціпа піднімати“.* Чуб. V. 364. 2) Колотити, бити кого. Губи та опенечки,—заходився старий коло нечечки: як став молотити, так аж пірра летить. Ном. № 3988.

Молотіння, ня, с. Молотѣба, молоченіє. Мир. ХРВ. 125. *З твоїм молотінням будемо без насіння.* Київ. у.

Молотник, ка, м. Молотильщикъ.

Молотній, ні, ж. Молотилка. Вх. Зн. 37.

Молотобієць, бійця, м. Помощникъ кузнеца, бьющий молотомъ. Харьк. г.

Молоток, тка, м. Молотокъ. *Добре ковадало не боїться молотка.* Ном. № 7357. Ум. Молоточок.

Молотті, ті, с. Молка, молотѣ. НВолын. у. *Мука одній пшениці і одного молоття.* Лебед. у.

Мблоч горбодвий, м. Раст. *Leontodon taraxacum.* Шух. I. 21.

Молбча, ці, ж. Молотѣба. *Молочі у одсов було чимало.* Г. Барв. 305. *У пилинку скрізь зайшла молоча.* Київ. у.

Молочай, чаю і молочій, цію, м. Раст. а) *Euphorbia cyparissias*, б) *E. Esula*, в) *E. procera*, г) *E. villosa*, д)—степовий. *E. picaensis.* ЗЮЗО. I. 122. е) *Sonchus asper.* Шух. I. 22, ж)—свинський,—горбодний. *Sonchus oleraceus.* Шух. I. 22. Вх. Пч. I. 13. з) *Sonchus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 171. См. Молочан, молочка.

Молочак, ка, м. Раст. а) *Euphorbia esula* L. б) *Sonchus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 122, 137. См. Молочай.

Молочаник, ка, м. Рыба-самецъ. Вх. Зн. 37. Желех.

Молочіна, ни, ж. Молочное; молочное кушанье. Лебед. у.

Молочій, цію, м. Раст. а) См. Молочай, б) *Leontodon taraxacum.* Вх. Пч. II. 11. См. Молоч.

Молочіння, ня, с.—Молотіння.

Молбчка, ки, ж. Раст. а) *Euphorbia cyparissias* L. б) *Euphorbia procera*, в) *Lactuca scariola.* ЗЮЗО. I. 126. См. Молочай, молоно песяче, молочно нотяче.

Молочко, ка, с. 1) Ум. отъ молока. 2) Женское сѣмя пчель. *У н'ятку матка кладе молочко, а поверх його трутні кладуть назілки.* Лебед. у. 3) Мужское сѣмя рыбъ. 4) Раст. *Lactuca scariola* L. 5)—нотяче. Раст.—Молоно песяче. Вх. Пч. I. 10.

Молочливий, а, в. Дающий много молока, обильный молокомъ. Чуб. III. 266.

Молочник, ка, м.—Молочаник. Вх. Зн. 37.

Молощний, а, в. 1) Молочный, изъ молока. *Молошина каша упріла.* Рудч. Ск. 2) Молочный, дающий молоко. *Корівка молошина.* Г. Барв. 258. *Молоко.* з усякого звіру, который молошиний. Мнж. 134. 3)—Молочливий.

Молощняк, ка, м. 1) Молочникъ. 2) Раст. *Leontodon taraxacum.* Радом. у. См. Молочай. Ум. Молощничок.

Молощница, ці, ж. Молочница. Левиц. I. 466.

Молощничок, чка, м. Ум. отъ молощника.

Молощняк, ка, м. Лошенокъ или теленокъ и вообще молодое животное, во время питанія молокомъ матери. Змієв. у. **Молышня, ці, ж.** Вымоина, водомой на послѣ сильного дождя. Вх. Зн. 37.

Мольфарь, ра, м. Злой духъ, разнo видность чорта. *Мольфарі накликають усяке лиго на людей, на їх маржину, на їх майно.* Шух. I. 43.

Момот, та, м. 1) Занка. 2) Бормотунъ. **Момотати, чу, тиш, і.** Неясно произносить, бормотать

Момотливий, а, в. Неясно, нечисто выговаривающий. Гол. II. 732.

Момрати, раю, еш, і.—Мямряти. Вх. Уг. 252.

Момсатися, саюся, ешся, і. Возитьсѣ, долго что-либо дѣлать. *Чи довго, чи не довго з ногою твою момсалася вона.* Грин. II. 167. *Пишов у комору та й момсається там,—хто його зна що й робить так довго.* Новомоск. у.

Момснє, ка, м. Матушкинъ сынокъ, баловень.

Монада, ди, ж. Монада. *Мудрець же фізику провадив і толкував якийс монадіє і думав, відкілъ взявся світ.* Котл. Ев. III. 53.

Монарх, ха, монарха, хи, м. Монархъ. *Монарха повідав, же все готово. Драг. Звізди бачуть короля далеко від шопи, бють покони монархові, як прості хлопц.* Чуб. III. 352.

Монархія, ні, ж. Монархия. *А царя-монархія не могла ся відити, що її діти, яко квіти, казав Ірод побити.* Чуб. III. 378.

Монастірь и пр. = **Манастирь** и пр.

Монах, та и **монаха**, хи, ж. = **Чернець**. *Очунув монах, аж смерть в його-вах.* *Ном. № 6452. Приїзжающий Гирман, монаха.* Драг.

Монахія, ні, ж. = **Черниця**.

Монечка, ки, ж. Ум. отъ **моня**.

Монотхія, хиі, ж. Единоборство. К. ЧР. 167.

Монтелати, лаяю, еш, м. = **Майтала**. *Вітер дерево монтеля.* Миргор. у. Слов. Д. Эварі.

Монька, ки, ж. Ум. отъ **моня**.

Монькати, каю, еш, м. Часто говорить **моня**, проситъ молока (о дѣтях).

Моня, ні, ж. Дѣтск. Молоко. О. 1861. УІІІ. 8. Ум. **Монечна**, **монья**.

Монятися, юся, ася, м. Мятся, возитися, копатися.

Моравія, ці, ж. = **Муравія** 2. *І ну минають лица. Нащипала... на щипях аж смийні знати, наче моравія повиступала.* Св. Л. 14.

Мораль, лі, ж. Нравственность. Левид. Пов. 72. *Про мораль балячко по книжках читали.* О. 1861. XI. 101.

Моральний, а, е. Нравственный. *Не зупиняйся й моральним зацепом на щипи українців.* К. XII. 133. *Од моральної отоми тін не змії стояти.* Левид. Пов. 68.

Моральність, ности, ж. Нравственность. Желех.

Морально, нар. Нравственно.

Морва, ви, ж. Тутовое дерево, Morus nigra, alba.

І. Морг, меж. Выражающее миганіе, морганіе. *Кия, мор на його.* Ном. № 8764.

ІІ. Морг, га, м. Миганіе, морганіе. *На нивах та на моргах розмовляти.* Разговаривать мимикой.

ІІІ. Морг, га и **морґ**, га, м. Морґ, межовий мѣра = 0.57546 гектаровъ. *Мав він кілка морґів земельки.* Стор. Голка. *Чи багато наморав?—Три морґи до полудня.* Грин. III. 327.

Моргавка, ки, ж. Название молнии, данное ей цыганомъ (въ анекдотѣ): *Моргавко, моргавко, морни це! нехай і собі ойрочка пун'яночка знайду.* Ном. № 566.

Морґай, гаю, м. Въ загадкѣ: глазъ. *Стоять іай, під гаям морай, під морґаєм сотай, під соґаєм ханай.*

Морганія, жи, ж. Постоянное морганіе, миганіе.

Морганія, ня, с. Морганіе, миганіе.

Морґати, гаю, аш, оди. в. **морґнути**, ну, неш, м. Морґать, морґнуть, мигать, мигнуть. *От зараз світова зірниця на небі зачала морґать.* Котл. Ев. VI. 50. *Морни, сліпа, коржє дам.* Ном. № 6482. *Ніч була темна, зоч око викои, тільки коли-не-коли морне блискавка.* О. 1862. X. 36. **Морґати** усами, бровами. Шевелять усами, бровами. *І усом не морне.* Ном. № 4220. *Зевес морнув, як кріль, усами.* Котл. Ев. VI. 5. *Я на тебе морала і очима, і бровами.* Левид. **Морґати** на коґо. Подмигивать кому-либо, кокетничая, строньть глазки. *Гей хороша молодичка морала на мене.* Лукаш. *На петрушку копала, на Петруся морала.* Нп.

Морґовий и **морґовий**, а, е. Морґовый.

Морґосліпний, а, е. Мигающий глазами чаще обыкновеннаго. Новомоск.

Морґулець, льця, м. Въ загадкѣ: глазъ. *Стоять хану (рот), над хануном—сопун (ніс), над сопунем морґульці, над морґульцями—поляна, над поляною ліс.* Чуб.

Морґун, на, м. 1) Часто мигающий глазами, мигунъ, морґунъ. 2) Волокита.

Морґуха, хи, ж. 1) Морґунья, часто мигающая глазами. 2) Кокетка, женщина, заигрывающая съ мужчинами. *Латин дочку мав чепуруху, проворну, гарну і морґуху.* Котл. Ев. IV. 15. *Була морґуха та очимами поводила чи на парубків, чи зоть і на нашого брѣтчика та одному нищечком признавалась, що тільки його одного любить, а зо всяким женихалась.* Кв. I. 258.

Морґ и **морґовий**. См. III. **Морґ** и **морґовий**.

Морґувати, г'ю, еш, м. Дѣлить на морґи.

Морґулька, ки, ж. Ум. отъ **морґуля**.

Морґуля, лі, ж. Шишка; опухоль. Ум. **Морґулька**.

Морда, ди, ж. Морда, рыло. *Підняв морду так, що й кочерію носу не доставиш.* Ном. № 2462. *З свинячої мордою у бублиний рід.* Ном. № 1037. Ум. **Мордочна**. *Лисичка і виткнула мордочку.* Рудч. Ск. II. 15.

Мордас, су, м. Поіщеина, оплеуха. *Лась його по щочи!.. Дав і ще скільки мордасів.* Св. Л. 224.

Мордатий, а, е. Мордастый. Ум. Мордастенний.

Мордочка, ки, ж. Ум. отъ морда.

Мордувавець, вця, м. Мучитель. *За-везуть дитину ... в чужу сторону і покинуть на Божу волю в руках учителя-мордувавця.* Св. Л. 22.

Мордування, ня, с. Мученіє, истязаніє, пытка.

Мордувати, дую, еш, и. Мучить, истязать, пытать. *Ляжи його мордували, щоб пристав на унію: жар за хаями сипали і на колесо тляли.* ЗОЮР. I. 263. *Ріж і бий! Мордуй невіру бусурмана!* Шевч. 59. *Катувала, мордувала, та не помагало.* Шевч. 22. *Щоб тобі маму мордувало!* (Брань). Чуб. I. 89.

Мордуватися, дуюся, іешся, и. 1) Мучиться, терзаться. *Будуть вони довіку пристав на унію: жар за хаями сипали і на колесо тляли.* ЗОЮР. I. 263. *Ріж і бий! Мордуй невіру бусурмана!* Шевч. 59. *Катувала, мордувала, та не помагало.* Шевч. 22. *Щоб тобі маму мордувало!* (Брань). Чуб. I. 89.

Мордуля, лі, ж. Моргуля.

Море, ря, с. Море. Як Божя воля, то вирнеш з моря. Ном. № 18. Ум. Моречко. А на моречку четверо суден плавав. Грин. III. 382.

Морблевий, а, е. Абрикосовий.

Морбля, лі, ж. Абрикосъ, мореля, Prunus cerasus juliana. Мкр. Г. 22.

Морбух, ха, м. Мухоморъ. Каме-нець. у.

Моренний, а, е. Усталый, изнуренный. *Моренний кін.*

Моречко, ка, с. Ум. отъ море.

Моринуха, хи, ж. Раст. мухоморъ, Amarita muscarica. Вх. Лем. 436.

Моріти, рб, рш, и. Морить. *Бо-знає, коли будуть бити, а тим часом голодом морять.* Ном.

Моріг, рогу, м. Мурава, трава. На двір, паняночки, на двір, на зелений моріг. Год. IV. 194. На морозі добре лежати. НВолын. у. В темному лузі моріг зеленікий, на морозу лугів височенький. Нп. Ум. Моріжон. (Вівця) прожогом почесала з шлагу до зеленого моріжку вгопити свіжої травиці. Мир. ХРВ 39.

Морква, ви, ж. 1) Морковь, Daucus Carota L. *Унадився, як семеня у моркву.* Ном. № 2740. *Хатня морква.* Ссора домаш-

няя между мужем и женой. *А там купами капуста, буряки, морква омороня, а хатньої наші жінки не продають, держати про нужду на нашу голову... цур їй!* Кв. I. 137. *Моркву сиромадити, стругати кому.* Ссориться (о домашних), преимущественно о женъ съ мужемъ. 2) *Гадюча морква.* Раст. Peucedanum Oreoselinum Moench. ЗЮЗО. I. 131. Ум. Морківна.

Морквасити, шу, сиш, и. Ссориться. (о домашних). Подольск. г.

Морквіця, ці, ж. = Морква 1. У юрдах чою там немає? капуста, морквіця, оірочки, стрючечки... О. 1862. IX. 111.

Моркв'яний, а, б. Морковный. *Їхав ляхом моркв'яний, коник буряковий.* Чуб. V. 1161.

Морківка, ки, ж. Ум. отъ морква.

Морковий, а, б. = Моркв'яний Kolb. I. 144.

Морковіння, ня, с. Морковная ботва.

Морквіця, ці, ж. = Морква 1. *Оби-валася морковця, гарбузова сестриця.* Чуб.

Морков'ят, ти, ж. Раст. Achillea millefolium. Лв. 96.

Моркотіти, кочу, тіш, и. Бормотать. *Жид хату закладає, то моркотить (Богу все молитесь).* Ном. № 898.

Моркотя, ті, ж. Ворчуна? *Гирля-мочка сидить моркотя.* Ном. № 9281.

Моровий, а, б. Моровой. *Морова губна.* Трудъ та на удержанія кровотеченія. Подольск. г.

Моровіця, ці, ж. Моръ, моровая язва.

Морбз, ву, м. Морозъ, стужа, холодъ.

Розвивайся, сухий дубе,—завтра мороз буде. Мет. Морбз з очима, козацький—, —ам сирипіть, ам шелестить, —ам скалий (искири, збрі) сначуть, —ам шпари (зашпари) зайшли. Сильний морозъ. Ном. № 629—636.

Морбзи беруться, взялися. Морозъ починається, ударив морозъ. *Морбз піде по кому.* Бросить кого въ холодъ. *Що, коли його нема на світі—подумаю собі, а мороз так по мені і піде.* О. 1862. X. 6. Ум.

Морбзець, морбзонько. Є морозець, та не цупкий. Мир. Пов. I. 136.

Морбзати, жу, виш, и. Морозять. *Що день пиляти ростинають, морозять, шкварять на оні.* Шевч. 634.

Морбзитися, жуся, вишся, и. 1) Морозиться. 2) Мерзнуть, зябнуть.

Морбзний, а, е. Холодный.

Морбзовий, а, е. Холодный, обильный морозами, морозный. *Ой зима, зима моро-*

зоває, прошу ж я тебе,—не морозь мене. Лавр. 120.

Морбóк, зя, м. Иней. Морозок по травах. Вх. Лем. 436.

Морбóнько, ка, м. Ум. отъ морбá.

Морбáуватий, а, в. Серебристый (двѣтъ).

Морбáйк, ка, м.==птица Водомороз. Вх. Пч. II. 8.

Морбáний, а, в.==Морозовий. Як будуть морозні зіми, то це дерево оклякне.

Морбáно, нар. Морозно, холодно. Харь. г. Каменец. у. Сьогодні морозно. Волч. у.

Морóк, ку, м. 1) Мракъ. Обиорнув (Оврама) морок великий. К. Густий морок скрізь по хатах, пустіший в будинках, що нема душі живої в сестрах українках. К. Досв. 40. Нехай його пустий обійме морок. К. Іов. 2) Чортъ, нечистая сила. См. Морона 2. Чуб. I. 196.

Морóка, ки, ж. 1) Хлопоты, затрудненіе, возня. Та й набралися ми мороки коло неї! Левич. Багато мені мороки буде! 2) Темная сила. Побила б їх морока! Ном. № 3741. Морока його знає. Ном. № 7843. 3) Игра въ шесть палочекъ, сложенныхъ такъ, что трудно ихъ разв'язать. 4) мн. Морóки беруть (ногѣ). Приходить въ безпачатство. Мороки вже беруть слабою.

Мороквá, ві, ж. Трасина. Гол. Вх. Зн. 37.

Морокувáти, кую, ви (на ко́го), м. Сердиться, ворчать на кого. Вх. Зн. 37.

Морóкувáтий, а, в. Затруднительный; хлопотный. Справа була не морокувата. К. XII. 18.

Морокувáтися, куюся, вися, м.==Морочитися 1. Перевернувшись з сномъ та й морокувалися коло воза, та ото й порушило собі живіт. Лебед. у.

Морóх, ху, м. Плісень, мохъ. Мнж. 185. У москалів так кладуть стіжки, що як піде дощ, та постое стіжок, то так морохам і обросте. Волч. у.

Морóха, хи, ж.==Моруха.

Морóчати, чу, чий, м. 1) Одураць, лишать свѣдѣнія. Марешо, паночко, увесь свѣт мороче. Ном. № 3059. 2) Забивать голову, надобѣдять приставаніями. Не мороч мені голову, бо вже й так обертом ходю. Подольск. г.

Морóчитися, чуса, чийся, м. 1) Кружиться (о голові). Чуюсь моя головонька морочиться. Чуб. V. 71. 2) Хлопотать, возитися. Морочивсь, морочивсь, нічого не вдіє.

Драг. Страх мені не хочеться з старим дідом морочитися. Шефч. 159.

Морóчливий, а, в. Хлопотный, затруднительный, головоломный. Це морочлива праця. Подольск. г.

Морóчний, а, в. 1) Темный, мрачный. 2)=Морочливий.

Морсáти, каю, ви, м. Хлестать, бить. А тут лях за чуб хватає і склянницею межи очі морскає. Макс.

Морсáтися, каюся, вися, м. Шататься, сдвоняться. Старий уже встав та по двору морскається. Змiev. у.

Морсáти, ку, неш, м. Одн. в. отъ морсáти. Як морснєш кою, то й нош за дере. Грин. I. 231. Ось і мене таки добре морснуло по носі. Левич.

I. Морсáкий, а, в. 1) Морской. Промиває карі очі морською водою. Чуб. V. 320. 2) Морсьня свині. Дельфинъ. Там страшно борсався дельфин, чи морська свиня. Левич. 3) Морсьє залізо. Магнитъ.

II. Морсáкий, а, в. Хлесткій (о вѣтв'яхъ дерева). Морське дерево.

Мортíра, ри, ж. Мортира. Мортира бомбова. К. Досв. 233.

Морóгий, а, в. Рыжий или темно-сѣрый съ темными полосами. Васильє. у. Киця моруа. ХС. II. 192.

Морóха, хи, ж. Грибъ дождевикъ. Харь. у. См. Моруха.

Морóхий, а, в. Сморщенный, морщинистый (о плодахъ). Морхле яблуко, морхлі оірки. Черк. у. Морхле зѣрно. Зерно, засохшее въ колосѣ, недоразвившееся.

Морóхнути, ну, неш, м. Покриваться морщинами (о плодахъ)

Морóшень, ния, м. Башмакъ, сдѣланный изъ дѣляного куска кожи. Сумск. у.

Морóх, шеб, м. Морщина. Тоненький моршок між бровами. Левич. Пов. 50.

Морщá, щати, с.==Морщак. Вх. Лем. 436.

Морщáк, кá м.==Порося морсьє. Вх. Пч. II. 5.

Морщина, ни, ж. Морщина. МВ. II. 43. Ум. Морщинна.

Морщинѣць, нцá, м.==Моршень.

Морщинка, ки, ж. 1) Ум. отъ морщина. Я йому морщинки розкладжу на лобі. Г. Барв. 359. 2) Часть рукава женской сорочки у галицкихъ покутян: вставка, вшитая подъ уставкою. Kolb. I. 39.

Морщити, щу, щий, м. Морщить, сморщивать. Морщина своє молоде лице. Левич. I. 219. Морщина чоло. Мѣрщити постолі.

Дѣлать башмаки (постолі, моршині) изъ дѣльнаго куска кожи.

Морщитися, щусь, щинися, м. Морщиться. *Як не морщусь, не стареюся.* Котл.

Морщун, на, ж.—Моршень. *Дідоши морщуни на печі зозинили.*

Морьха, хи, ж. 1) Дождевикъ, *Bovista gigantea*. См. **Моруха**. 2) Гнилушка для подкуриванія пчелъ.

Мбсінж, жу, м. и пр.—**Мосаяж** и пр.

Мбсір, ру, ж. Солонка, сдѣланная изъ дѣльнаго куска дерева. Вх. Зн. 37.

Москаленко, ка, м. 1) Сынъ великоросса. 2) Сынъ солдата.

Москаленіа, няті, с. 1) Ребенокъ-великорусск. 2) Ребенокъ солдата.

Москалик, ка, м. 1) Ум. отъ **москаль**.

2) Родъ морской рыбы. *Потім посилалися з матні на бере: здорові лакеді... заблизали червоно-золоті москалики.* Левинц.

3) Жутокъ *Coccinella quinquemaculata*.

Москалитися, люся, лишся, м. 1) Обрусывъ. *Уже почав москалитися!* Константиногр. у.

2) Осолдатчиваться.

Москаличок, ча, м. Ум. отъ **москаль**.

Москаль, лева, ве. 1) Принадлежащій великоруссу. 2) Принадлежащій солдату.

Москальвна, ни, ж. 1) Дочь великоросса. 2) Дочь солдата. *Чи не москальвна? так же, казали, у москаля дочка вмерла.* Мир. ХРВ. 8.

Москаль, ля, м. 1) Великороссъ. *Москаль ликом в'язаний, у ликах ходє та й єсєз у ликах воде.* Ном. № 849. *Підпунєти, підвєзати москаль.* Лгать, надувать, обманывать. *Не слухайте, батьки, свого лєдаццї: підвєзє вїм вам москаль!..* Не москаль я вам підвєз, а роблю все по правді. К. ЧР. 376. 2) Солдатъ. *Пан постановив одати Миколу в москаль.* Левинц. 3) Сортъ льна, сѣмя котораго не выдуцивается само собой. Полт. 4) Сортъ чеснока. Вас. 204. 5) *Nastix*. *Pyrthocoris apterus*. Вх. Пч. I. 7. Ум. **Мосналик, моснальчон, моснальчин, Роскажєть** лиш, дядечку-москаличку, які дива ви бачили. О. 1862. V. 29. Ув. **Моснальюга**. К. Дз. 79.

Москальня, нї, ж. соб. 1) Велико-россы. Желех. 2) Солдаты.

Москальство, ва, с. 1) Соб. отъ **москаль**. 2) Обрусѣлость. *Українську натуру я добре знаю. Все се москальство лежить на їє, як на волю сїдло.* Левинц. I. 313.

Москальчє, чєти, с.—**Москаленя**.

Москальчик, ка, м. Ум. отъ **москаль**.

Москальчун, ка, м. 1) Ребенокъ-великороссъ. 2) Сынъ солдата.

Москальюга, ги, м. Ув. отъ **москаль**.

Москєти, каю, аш, м. Бить; стучать. *Ковалє москає молотком.* Вх. Зн. 37.

Москва, ва, ж. 1) Москва (городъ).

2)—**Мосналь**. *Москаль, що якєсь старє залїзо продавав... і не чувє, що жєвєтї мїшанин у чємєрї штовхє його: „Москва, москва, чи продаєш залїзо?“* МВ. I. 24.

Московїл, ла, м. Сторонникъ великорусскаго языка въ Галиціи. Желех.

Московїльство, ва, с. Любовь къ великорусскому языку и пр. Желех.

Московїльський, а, в. Принадлежащій московїлу.

Москївїяна и Москвїяна, ни, ж. Великороссія. *Москаль любить жартуючи, жартуючи кине, підє в свою Москвїянину, а дївчина шє. Пєвч. 65.*

Москѣвцє, вїд, м.—**Москаль** 1. К. Дз. 115.

Москѣвка, кї, ж. 1) Великороссіанка. 2) Жєна солдата, солдатка. 3) Сортъ мерєжи. Ум. **Москѣвочка**.

Москѣвський, а, в. 1) Великорусскій. 2) Солдатскій. *Дївчїно лєдо! Лїсий у тебе криштал під носом—як москѣвскїй патрон.* Ном. Понїй москѣвскїя. Безпрїчинная придирка; человекъ безъ причины и сильно придирающійся.

Московцєня, нїти, с.—**Москаленя**.

Титарївна-Немирївна гєптєє хустину та колише москѣвцєня, малу дитину. Шевч. 655.

Москѣвщина, ни, ж. 1)—**Московство**.

Москѣвщина вкунї з францїзїною прибивали його (українське слово) к землі. К. XII. 16. 2) **Московщина**. См. **Москївщина**.

Москѣта, ти, ж. Неясный выговоръ. Вх. Уг. 252.

Москѣтєти, чї, чєш, м. Говорить неясно, плохо выговаривая. Вх. Уг. 252.

Мостївїй, а, в. 1) Милостивый. *Мостївїй пане!* 2) Именитый, знатный. *Орудують пани мостївїє людєми, як бїдолом.* К. МВ. XI. 152. *Не царєє мостївогє, не пану в палатї, а тобї, єдиний дружє, гочу одспївати мою думу...* Федьк. III. 103.

Мѣстїк, ка, м. Ум. отъ **міст**.

Мѣстїна, ни, ж. 1) Половица. *Ой зїрен, синку, в коморї мѣстїну, сховай, синку, чужєго дитину.* Чуб. V. 729. 2) Поля. Гал.

Мѣстїнци, цїв, м. мн. Доски, положен-

ння на лодяхъ для составленія парома.
См. 99.

Мостити, мощу, стипи, м. 1) Стлати, настилать, мостить, укладывать. *Ой по-зволъ, пане, земаю мірати, земаю мірати, мости мостити.* Чуб. III. 295. *Мати почала мостити сіно в кутку на столі.* Левиц. I 400. Переносно: стараться уладити дѣло. *Бачить чоловік, що не перелюбки: уже і сак, і так мостить, щоб одкасулась причена.* Грин. I. 293. Также переносно: твердить то-же самое. „*Розумний не спратить надії*“, —я йому, — „*треба сподіватись, живши*“. —Поки не зрадять, —знов мостить він. МВ. II. 117. 2) Вить, устривать гнѣздо. *Журку, журку, та малий жайворонку, не мости нїзда кою бистрою Дніпра.* Грин. III. 594. *Ось на липині й нїзничко мостить Божка птичка.* О. 1861. VIII. 48. *Миша... нїздо мостить.* Грин. I. 254. 3) Колотить, бить. *Як почне мостити, то й місяця живою не zostавить.* 4) Мостити постолі. Дѣлать постолі, сандалін. *Сіла собі на столці, мостить собі постолі.* КС. 1884. I. 28. *Ой у тій хижі парубочки сидять, постолі мостять.* Мет.

Мостітися, мощся, стипся, м. 1) Моститься, умищиваться, усаживаться, примищиваться, прилаживаться. *Мостіться, як то йй сісти.* Св. Л. 14. *Все мостіться, щоб поживитися.* Гліб. 75. *Панувати мостяться над нами.* К. ЦН. 190. 2) Вить гнѣзда. *Горобці мостяться під стріхою, а ворони на дереві.*

Мостіще, ща, м. 1) Ув. отъ міст. 2) с. Мѣсто гдѣ былъ мостъ.

Мостівка, ки, ж. Жижга навозная. Вх. Зн. 37.

Мостийця, ці, ж. Толстая доска, половеца. НВолын. у.

Мостовѣ, вѣго, с. Сборъ за проѣздъ по мосту.

Мостовий, а, б. 1) Вymoщевный досками. *Ой Олено, сестро моя, помий двори мостовий.* Лукаш. 111. 2) Собирающій пошлину за проѣздъ черезъ мостъ.

Мостовичий, чого, м. Смотратель мостовъ.

Мостовина, ни, ж. Доска въ мосту, въ полу, въ деревянной настлѣлкѣ. Ум. **Мостовиночка.** *Мостять мости-мостовиночки за для вірного дружка; мостовиночка поломилася, вірний дружокъ затонув.* Чуб. V. 370.

Мость, ти, ж. Милость (употребляется въ титулахъ). *Його мость.* Его милость.

Мосувати, сую, еш, м. Укрѣплять.

Мосцівий, а, о. = **Мостивий.** Не лучше б нам з лаями, мосцівими панами, мирно пробувати. Нп.

Мосць, ці, ж. = **Мость.**

Мосяж, жа, м. Желтая мѣдъ. Шух. I. 283.

Мосяжний, а, о. Изъ желтой мѣди. Шух. I. 285.

Мосяжник, ка, м. Мастеръ, изготовляющій изъ мѣди различные предметы: отливающий ихъ или выдѣлывающій изъ мѣдной проволоки, мѣдныхъ листовъ; обыкновенно это кресты и небольшіе предметы: пряжки, цѣпочки, щипцы, ножи, топирці, нелефи и пр. Шух. I. 272, 318.

Мосяжництво, ва, с. Выдѣлка различныхъ вещей изъ желтой мѣди. Шух. I. 272.

Мотаніна, ни, ж. Суета, бѣганье. *Піднявся крик модський, збілася дворня... Шатанина-мотанина.* Мер. ХРВ. 130.

Мотати, тати, еш, одн. в. **мотіти, ну, нѣш, м.** 1) Мотать, наматывать, мотнуть. *Мотати нитки на клубок. На ус мотати.* Замѣчать, принимать къ свѣдѣнію. *Слухав та на ус мотав.* Чуб. I. 289. 2) Болтать, болтнуть, качать, качнуть, махать, махнуть. *Усїде москаль у хату, мотне патлами.* Греб. 405.

Мотатися, татися, ешся, одн. в. **мотітися, нутися, нѣшся, м.** 1) Мотаться, мотнуться, болтаться. *А ти, хвуст, що робиє?.. Мотався да чепався то за куш, то за пеньок.* Рудч. Ск. I. 18. 2) Шататься, ходить, дѣлать то одно, то другое; хлопотать, суетиться. *Бабуся мотався по своїй хаті, як клубок, да все робить.* Г. Барв. 501. „*Світи світо! сип вечерям!*“. *Чоловік схопився, мотався, кинувся до печі, юрики витягав.* Грин. I. 295. **Мотітися** —броситься, то-же, что и метітися.

Моташка, ки, ж. Мотокъ (нитокъ). Харьк. г.

Мотіка, ки, ж. Кирка. *А ні лопата, а ні мотика їх не розлучить.* Ном. № 9519. *Сокіра остра, мотика йй сестра.* Ном. № 7995.

Мотилиця, ці, ж. 1) Болѣзнь: овечій вертежь. См. Метелиця. 2) Вошинная моль. *Та й свою року мотилиць багато; котрий ні відкриеш вулі, в кожнім найдеш.* Уман. у.

Моті́личний, а, в. Заражений овеч-
ним вертежемъ. Угор.

Мотилівка, ки, ж. Названіє особаго
рода пліхти. КС. 1893. XII. 448.

Мотиль, ля, м. Мотылецъ. Шведкий,
як мотиль. Ном. № 5757. *Щось у тебе
буде; хоч мотиль, хоч бабка.* Ном. № 9232.

Мотиліак, ка, м.—**Мотиль.** Вх. Уг.
252.

Моті́лиця, ці, ж. Болѣзнъ: *Tabes*
herpilis.

Мотлох, ху, м. 1) Хламъ, тряпье, об-
ломки, клочки. *М'ясо розварилось на мот-
лог. Побив змія на мотлог.* Мнж. 22.
Сніп на мотлог побив. Черк. у. 2) Сбродъ,
сволочь. *Зоставайся ж із жидами та
з мотлогом панським.* К. Досв. 219. *А
то ж добре, що ти там на горіді бала-
каши із політницями, з усяким мотлогом?*
Левец. I. 485.

Мотлошати, шу́, шіш, іа. 1) Превра-
щать въ хламъ, въ куски. 2) Колотить.
Мотлоши мене. НВолын. у.

Мотля́тися, ляюся, ешся, іа. 1) Мо-
таться, болтаться. *Танцює, аж волюки на
ногах розслуталися, мотляються.* О. 1862.
V. Кух. 34. 2) Болтаться, слюняться. Чу-
маки мотляються поміж везами. О. 1862.
X. 22.

Мотну́ти, ся, См. Мотати, ся.

Мотові́лечко, ка, с. Ум. отъ **мото-
ві́ло.**

Мотові́ло, ла, с. 1) Снарядъ для на-
мативанія нитокъ съ веретена. Предста-
вляєть ізъ себя палку, раздвоенную ізъ
видѣ вилкох на одному концѣ, а другою,
болѣе толстий, кінець ованчивается пере-
кладною. Вас. 201. Чуб. VII. 410. Гол.
Од. 36. Части: палка—дѣржівно, раздвое-
ніє—вилці, з ріжніями (ріжний. Константи-
ногр. у.), перекладина—вилон (перехрестя.
Ковстан. у.). Шух. I. 150. *Накупи вер-
тен, нема мотовіла.* Чуб. 2) Названіє во-
ла, кибіюшаго привычку мотати головою
во время запряганія. КС. 1898. VII. 47.
Ум. **Мотові́льце, мотові́лечко.**

Мотові́льце, ці, с. 1) Ум. отъ **мото-
ві́ло.** 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI.
380. Ум. **Мотові́лечко.**

Мото́к, теа, м.—**Міток.** *Як же мені,
сестро, такий бутти... чужі мітки одпра-
даючи.* Чуб. V. 917. Ум. **Мотобочон, мотомшон.**
Мотомшок ниток. Зміев. у.

Моторже́ння, ка, м.—**Макорженіє.**
Син. 209.

Мотобри́ти, рю, рши, іа. Дѣлать, по-

дѣлывать. *А тим часом місяць плаває оля-
дати і небо, і зорі, і земаю, і море, та пла-
нуть на моде, що вони моторяють, щоб Бо-
гові еранці про те розказати.* Шевч. 162.

Моторний, а, в. Проворный, бойкій,
живой, ловкій. *Хоч чорна, да моторна, а
біла дуже ніжна.* Ном. № 8534. *З того
ледачого парубка та став такий мотор-
ний та гарний козак, що не здумати, ні
сказати.* Рудч. Ск. II. 109. *Моторні
сини й онуки! читайте байку для науки.*
Гліб. Ум. **Моторні́йний.**

Моторні́сть, ности, ж. Проворство,
бойкость, живость. *Де ж той олень, де та
моторність, жвавість, де ті троянди, що
жасхнули-цвіли на її цюках?* Г. Барв. 537.

Моторно, нар. Проворно, бойко, живо.
Ум. **Моторні́ньо.**

Моторошно, нар. 1) Не по себѣ, не-
здорово. *Прокинувся я,—холодно мені так,
моторошно.* Зміев. у. 2) Страшно, жутко.
*Жінко! мені щось моторошно,—чи пити,
чи не пити?* Котл. МЧ. 372.

Моторува́ти, рую, аш, іа.—**Моторити.**
*Покійний наш батько по-вськ час мото-
рував собі. Сказано—моторяча людина була.*
Харк. г.

Мотору́н, на́, м. Дѣятельный, провор-
ный чоловікъ.

Мотору́ха, хи, ж. Живая, дѣятельная
женищина, воструха. Константиногр. у.

Мотора́ка, ки, м.—**Моторун.** *Та й мо-
торяка ж із вас!—сміюся.* МВ. (КС. 1902.
X. 152).

Мотора́чий, а, в.—**Моторний.** *Ста-
рий, а моторячий чоловік.*

Мотроші́ти, шу́, шіш, іа. Порошнить
*Проти Барвари почало мотрошити сніж-
ком.* Мир. Пов. I. 112. *На дворі сніжок
мотрошить.* Конотоп. у.

Моту́з, за, м. Веревка. *Стамі-сьмо на
попас, а коні мотузом добрим до воза
прив'язав.* Литин. у. *Слабий, як учетверо
мотуз.* Ном. № 8132. *Мотуз въ ткацкомъ
станкѣ—си.* Верстат. Шух. I. 256. Ум.
Мотузо́н, мотузо́чон.

Мотуза́рь, рі́, м. Веревочникъ, дѣ-
лающий веревки, бечевки. Угор.

Моту́зья, від, с. соб. Веревки. *Гниле
мотузья. Гей, гей, рятуйте і мотузья іо-
туйте.* Чуб. III. 326.

Моту́зяти, жу, виш, іа. 1) Увязы-
вать, скручивать. 2) Мучить увертками,
водити за носъ. НВолын. у.

Моту́зка, ки, ж. Веревка, тонкая бечевка. *Зачепила собі мотузкою за шийю*

(гличке) да ѝ понесла топить. Рудч. Ск. I. 18. Ум. Мотузочка.

Моту́зник, ка, м. Верево́чный масте́рь, канатный масте́рь. Вх. Зн. 37.

Моту́зѣк, зѣ́а, м.==**Моту́зка**. Смика за мотузок. Левниц. Ум. Моту́зочѣн.

Моту́зочка, кѣ, ж. Ум. отъ моту́зка.

Моту́зочѣк, чѣа, м. Ум. отъ моту́зѣк.

Моту́заний, а, в. Верево́чный. Мотузяна шлея. Левниц. Залізна кобила, мотузяний хвѣст. (Зал. юлка з ниткою). Ном., стр. 300, № 352.

Моту́пати, паю, аш, гл. Шевелить. I тільки й видно, що живий, бо раз-у-раз руками моту́пав. Ромен. у.

Моту́пати́ся, па́юся, а́ши, гл.==**Моту́пати́ся**. Було ще дуже рано, але вже народ стає моту́пати́ся. Новомоск. у.

Мох, ху, м. 1) Мохъ. Він такий уже старий, що увесь мохом обріс. Рудч. Ск. II. 61. Налалав м'який мох, а під мохом твердий камінь. Левниц. Вам іти на мжа, на темні луи. Маркв. 89. 2) Очески овечьей шерсти. Гол. Од. 39. Ум. Мошѣн.

Мохна́вці, ве́дь, ж. мн.==**Мохна́тиці**==**Рукави́ці** въ загадкѣ: Мац-мац по лави, найшов мохна́вці. Чуб. I. 314. См. Мохна́тиця.

Мохна́тий, а, в. Мохнаты́й; пушной. Звір мохнаты́й. Яна вона мохната, шпка невістка багата. О. 1862. IV. 37.

Мохна́тиця, ці, ж. Въ загадкѣ: рука-ви́да. Мацу-мацу по лави́ці, облацую мохна́ти́ці (мохна́ти́цю). Ном., стр. 300, № 457.

Мохна́ти́ти, тію, аш, гл. Обростать мохомъ, шерстью, волосами. Лежачи і камень мохна́ти́в. Ном. № 10844.

Мохна́ток, тка, м.—біла́вий. Раст. *Luzula alba*. Шух. I. 20.

Моховий, а, в. Мохово́й. Мохова́ вода́. Болотная, тинистая вода. Ном. № 744.

Мохові́к, ка́ м. Раст. *Boletus submentosus*. ЗЮОР. I. 114.

Мохови́тий, а, в. Обросші́й мхомъ. Вх. Уг. 252.

Мохта́ль, ла́, м. Мѣра нитокъ въ 10 и 5 пасомъ. (Залюбовск.).

Мо́ху́нка, кѣ, ж. 1) Листки, въ которыхъ заключено зерно хлѣбнаго растенія. Трудно молотити сю осінь пшеницю: дуже ту́па, не скоро вибивається зерно, дуже сидить у моту́нках, бо недорідна, припалена. Новомоск. у. 2) мн. Раст. *Physalis Alkekengi* L. ЗЮЗО. I. 131.

Мо́ца́к, ка́ и мо́ца́ка, кѣ, м. 1) Сп-

лачь, крѣпышъ. Там парубок мо́цака, нішто йому не зборе. Черниг. г. 2) Крѣпкое яйцо, битокъ.

Мо́ца́рство, ва, с. Могу́щество.

Мо́ца́рь, ра́, м. Сила́ть. Сідай мі коня, тою мо́царя. Kolb. I. 101.

Мо́цний, а, в. и пр.==**Ми́цний** и пр. Мо́цний Бо́же допомо́же, дасть з любви хори́сть. Чуб. V. 2.

Мо́цувати́ся, цѣ́юся, а́ши, гл. 1) Стара́ться, си́лится, крѣ́пится. 2)—з мн. Бо́роться, мѣ́ряться си́лами съ кѣ́мъ. Желех.

Мо́цу́ля, лі, ж.==**Мо́ргу́ля**. А він таки добряче черкнув тебе по голові: ач, яка мо́цу́ля. Черном.

Мо́цѣ, ца́, с. Дѣ́тск.==**Мо́ця**. Вх. Лем. 436.

Мо́цѣва́ти, цѣ́ю, аш, гл. Усили́вать, на́прягать, укрѣ́плять.

Мо́цѣва́тися, цѣ́юся, а́ши, гл.==**Мо́цѣва́тися**.

Мо́цѣ́го́лов, ва, м. Большо́й дере́вян-ный гвоздь.

Мо́ча́р, ра, м. Топь, низменное съ подпочвенной водой мѣсто. Через мо́ча́р до мене іти. Канев. у. На мо́ча́рі ві́вці хо-дять. Канев. у. Ру́зля... трохи не за́рзала на мо́ча́рі. Левниц. I. 305.

Мо́ча́ри́стий, а, в.==**Мо́ча́рува́тий**. Хотинск. у.

Мо́ча́рува́тий, а, в. О почвѣ: боло-ти́стий, мокро́й. Мо́ча́рува́те поле. Ка-менец. у.

Мо́ча́ти, ча́ю, аш, гл. Мокать. А не хочеш—ви́бачай: ложечки не мо́чай. Чуб.

Мо́чва, ви, ж. Слякоть. Черниг. у.

Мо́чева, ко́й, ж. Настое́нная во́дка. Будем мо́чену пи́ти. Зміев. у. Кв. II. 158.

Мо́чере́т, ту, м.==**Мо́ча́р**. Лубен. у.

Мо́ч, мо́жу, жо́щ, гл.==**Мо́гти**. Желех.

Мо́чѣ́вий, а, в.==**Мо́чли́вий** Мо́чѣ́ве літо. Вх. Зн. 37.

Мо́чили́вѣ́ка, кѣ, ж.==**Мо́чѣ́ло**. По-кладу я ко́лопенку та в мо́чили́вѣ́ку. Гол. III. 378.

Мо́чѣ́ло, ла с. Во́дой напо́лненная яма, въ которой мо́чать ко́воплю. Шух. I. 147.

Мо́ча́ти, чу́, чи́ш, гл. Мо́чить, сма́чи-вать. Треба мо́чити сорочки. Я вчора мо-чила ко́ноплі. Не хочу мо́чити руки. Мо-чила безрі́зкою ви́разку, та й за́люлось.

Мо́ча́тися, чу́ся, чи́шся, гл. Мо́чить-ся, сма́чива́ться. По́знімай сорочки, а то мо́чатся на до́ці.

Мо́чка, кѣ, ж.==**Ма́чка** 2. Вх. Уг. 252.

Мочливий, а, в. Мокрый, дождливый. *Мочливе літо було сей год.*

Мочний, а, в. Мочливий. *Мочная весна була.* Сосниц. у.

Мошенство, ва, с. Мошенничество. *А на торювиці, де коней та волів продають,— скільки там мошенства, неправди!* О. 1861. VI. 76.

Мошенський, а, в. Мошеннический.

Мошечка, ки, ж. Ум. отъ мошка.

Мошка, ки, ж. Мошка. *Мошки, ко-мари, мухи... завелись з попелу.* Ном. № 314. Ум. Мошечка.

Мошкя, кі, ж. соб. Мошки. *Мошки базато на тороді,—усі руки й лице покусала.*

Мошніч, ча, м. Раст. *Sedum acre* L. 3030. I. 136.

Мошніухи, нух, м. мн. Раст. = Мо-хунки.

Мошбк, шкү, м. Ум. отъ мох.

Мошбика, ки, ж. Кошелекъ. Желех.

Мошбръ, ри, м = Мушбрь.

Мошці, щей, ж. мн. Мошци, останки.

Ой я ж кажу—в саду лежу, аж я в не-зворочі, існучилась, із'явилась, тільки мої мошці. Нп.

Мрзаниця, ці, ж. Топкое, болотистое мѣсто въ лѣсу. Шух. I. 81.

Мрака, ки, ж. = Мряка. *Мрака йшла.* О. 1861. X. 49. *Мраки залягли, мраки йдут.* Вх. Зн. 37.

Мрево, ва, с. = Марово. *Та то ще, гляди, мрево.* Ном. № 3058.

Мрець, мерца, м. Мертвецъ. Ев. I. XI. 41. *Він дуже боявся мерців.* Левиц. *Як у мерця очі не заплочені—на вміру-щого.* Ном. 312.

Мрігати, гаю, вш, л. 1) Моргать (глазами). Тільки мріга, нічого не говорю. Новомоск. у. 2) = Ремігати. *Не їсть, а тільки мріга.* Черк. у.

Мрійний, а, в. Мечтательный. *Наші жінки дівоцтво своє вважало більше за якусь невиразне й мрійне русалкування, аніж справжнім життям.* Г. Бар. 377.

Мрійник, ка, м. Мечтатель. Желех.

Мрійниця, ці, ж. Мечтательница. Желех.

Мріти, мрію, вш, л. Чуть видіється (вдали), неясно видіється *А під лісом, край бороти либом курін мріє.* Шевч. 82. *За могилою могила, а там тільки мріє.* Шевч. 8. *Мріє, мріє асен кісяць у не-ділю рано.* Нп. *Діти мріли в сутінку.* Левиц.

Мрітися, мріюся, еся, л. 1) = Мрі-

ти. *По степу росяному шлях мрієся.* МВ. (О. 1862. I. 77). 2) Мерещаться, грезить-ся. *Небозі сонечко мріється,—sono ж зрад-ніло, та й справді гріється.* Ном. № 6402.

Мрітно, нар. Чуть-чуть замѣтно вдали. *А там щось мрітно: чи то люде, чи то коні, а може копці сіна.*

Мрія, мрії, ж. Мечта, греза. *Ох, мрії мої, мрії золотії.* Левиц. *Все те ви-кликали веселі мрії, веселі думи.* Левиц. I. 195. *Пропало мєє й дідування, всі радіощі, мої мрії, мої надії.* Г. Барв. 223.

Мріяти, рію, вш, л. Мечтать. Желех.

Мружити, жу, жин, л. Смыкать (глаза), жмурить. *Болить мені лобовонька, оченьками мружу.* Гол. I. 251. *Хоть я ляжу спати,—сон очей не мружить.* Гол. I. 349.

Мрук, ка, м. Ворчливый человекъ. Желех. *Темного мріка грати.* *Играть въ жмурки.* Желех.

Мрука, ки, м. Мурлыка.

Мрукати, каю, вш, л. Мурлыкать. *Кім мурий, на сонці потягаючись, мрукає з своєю доброю таланою.* МВ. II. 134.

Мряка, ки, ж. Густой туманъ съ мел-кимъ дождемъ. *Вночі і ожеледи, і мряка, і сніг, і холод.* Шевч. 657. Ум. Мрячка.

Мряч, ці, ж. = Мряка. *Мряч упала.* Вх. Зн. 38. Желех.

Мрячіти, чу, чійш, л. 1) Моросить. *Дош став мрячити.* 2) безл. Мрячить. *Сто-ить туманная, съ мелкимъ дождемъ, по-года. Все мрячить та й мрячить.* Ка-менец. у.

Мрячка, ки, ж. Ум. отъ мряка.

Мрячний, а, в. Туманный, дождливый.

Мрячно, нар. Туманно, дождливо.

Мстивий, а, в. Мстительный. *Суддя не мстивий, а всімъ страшливий. Але сі нижні істоти мстиві. Вони мстяться над людьми за їх лихі почування.* Г. Барв. 400.

Мстивість, вости, ж. Мстительность. Желех.

Мстіво, нар. Мстительно. *Його серце мстиво якось стрепенулося у грудях.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Мстіти, мщу, мстиш, л. Мстить. *Встрѣчено въ фальсифицированной исто-рической пѣснѣ: Вовкулакам, кателикам, мсточи зраду здала.* Срезн. Запорожск. Ст. Часть. I. 38.

Мстітися, мстіся, мстішся, л. Мстить за себя, отомщать. *Онои святій мстіться, як його не шанувш.* Ном. № 10305. *Як*

вийде злодій з тюрми, то ще при буде мститися. НВолня. у. То вона мститися на Хведорові за дочку. Мир. Пов. I. 165.

I. Му, меж. Выражаєть мычавіе коровы.

II. Му, сокр. мьст. йому. Най тога зрадитъ, котра му лапа. Чуб. V. 16.

Мугікати, каю, еш, м. Пѣть подь нось, мурлыкать. Гуляв собі пренеповинний в саду та арію якусь муликав стиха. Шевч. 556.

Мугірь, рѣ, м. Неотеса, грубый простой человекъ, мужикъ. Мнж. 83. Така завелась смілость у вражих мугіріа, що йде значний козак уличюю,—нікто її шанки не ламає. К. ЧР. 214. Ув. Мугіряна. Змієв у.

Мугірька, ки, жс. Неотеса, мужичка, грубая женщина.

Мугіряка, ки, м. Ув. отъ мугірь.

Мудерний, мудерський, а, е. Искусный. Желех. Вх. Зн. 38.

Мудвѣля, лі, жс. Большая мозоль, шишка, наростъ. Мнж. 185.

Мудьяки, ків, м. мн. Раст. Glechoma hederacea. Вх. Пч. I. 10. ЗЮЗО. I. 172.

Мудник, ка, м. Раст. Parnassia palustris. Лв. 100.

Мудо, да, с. Ядро (у мужнины, самца). Желех.

Мудрагѣль и мудрагѣль, ля, м. 1) Умникъ, лукавецъ, хитрецъ. *Мудрагѣль/курот'я зѣв, а сказав, що само вирізалося.* Ном. № 3067. 2) Большая бабочка почная. *Ой не літай, мудрагѣлю, попід стелю, не порони миленькому на постелю.* Нп.

Мудраж, ка, м. Смышленный, разумный человекъ; мудрствующий. *Е, та він у мене мудрак на всячину.*

Мудрація, ції, жс. Мудренность, замысловатость, искусство. *А ми отнемо рукавця і нові, глибо мудрація велика.* Гліб. 39.

Мудренець, нця и мудрень, ня, м. Раст. Larix decidua. Вх. Уг. 252. Вх. Лем. 436.

Мудрець, ця, м. Мудрецъ. *Ідумейські Таманці... славіи були своїми мудрецами.* К. Іов. V. *Мудрець там физику провадив.* Котл. Ен. III. 53.

Мудрий, а, е. 1) Мудрый, умный. *Чому чорт мудрий?—Бо старий.* Посл. *Мудрий поляк по шкоді.* 2) Мудреный, замысловатый. *Невелика итучка, та мудра.* Чуб. I. 268. *Напиналась, виправлялась, взявшись у боки, голубими личкувала де-інде мудрі скоки.* Мкр. Н. 29. 3) Хороший по-

своимъ качествамъ: красивый, вкусный и пр. *Росчесав кудрі, росчесав мудрі, і сам до милої пішов.* Чуб. V. 370. *Мудре дерево.* Шух. I. 88. *Мудрою борцу наварила.*

Мудрик, ка, м. 1)=Мудрак. Черниг. г. 2)=Мудренець. Вх. Лем. 436.

Мудріна, ня, жс. Раст. Larix europaea. Шух. I. 18.

Мудрість, рости, жс. Мудрость. *Кожда пригода до мудрости дорога.* Ном. № 1752.

Мудріти, рію, еш, м. Умнѣть.

Мудрішки, шок, жс. мн. Выдумки; искусно, мудроно, замысловато сдѣланныя вещи. *Преярна природа цукляскихъ гір піддержує його (гупулову) фантазію і робить його способнишим до усіхъкихъ мудрішок.* Шух. I. 294.

Мудро, нир. 1) Мудро, умно. *Хто по кладіи мудро ступає, той ся в болоті не купає.* Ном. № 5883. 2) Хитро, мудроно. *А сам, говорячи так, збоку якось на неї дивиться мудро.* МВ. II. 81. 3) Искусно, затѣйливо. *Мудро співа.* Шевч. 154. *Два руніки довгих та мудро вишитихъ.* Кв. I. 77.

Мудрований, а, е. Замысловатый. *Мова цієї поеми аж єть мудрована і випробувана на чиннихъ словеснихъ творяхъ.* К. Іов. IV.

Мудрѣта, ти, жс.=Мудроці 2. Федьк.

Мудроці, щей и щів, жс. мн. 1) Хитроумныя затѣи, хитрые приемы; мудрствования. *Хитроці та мудроці.* Ном. № 2969. 2) Мудренныя вещи, что-либо затруднительное для пониманія или исполненія. *Не великі тут мудроці.* 3) Заповѣди. *Десять Божихъ мудроцей.* Киев. г.

Мудрування, ня, с. Умствование, мудрствование.

Мудрувати, рѣю, еш, м. Умствовать, мудрити, мудрствовать. *Будемо якось хитрувати та мудрувати і таки добудемо тою цастя.* Левин. I. 201. *Як не мудрий, а вмерти треба.* О. 1861. III. Гул.-Арт. 111.

Мудруватися, рѣюся, ашся, м. Быть въ затруднительныхъ хлопотахъ? *Мудрується, як сучка передъ перевозомъ.* Ном. № 10958.

Мудраха, ки, жс. Название одного изъ родовъ плахти. Черниг. у.

Мудь, дя, м. 1) Неотеса, грубый человекъ, мужикъ. *Та що й говорить з такими глечиками, з такими мудями.* Левин. Пов. 182. 2)=Мудо. *Як я... стану з коня цього череса, так хватайте його прямо за мудя, то він буде наш... Хватили його*

тільки за мудя, той зараз і ослаб. СХО. VIII. 315.

Муж, жа, м. 1) Муж. Ой там стояла мужів тролада, мужів тролада, велика рада. Чуб. 2) Муж, супруг. Ты не будеш мені мужем, я тобі женою. Мет. 70.

Мужба, ві, жс. соб. Мужичье. Яксь мужва обірана. Рудч. Ск. II. 82. Сказано мужва — не розчовте, що піп у церкві скаже, та й торочить, що робити гріх. Купця. у. Убирайтесь ік нечистій матері, мужва немивана. К. ЧР. 354.

Мужик, ка, м. 1) Простолудня, мужик. До панів пан, а до мужиків мужик. Ном. № 5879. 2) Муж. Жінка-побубочка пече млинці з побубочка; а мужик, щоб здоров, білих муки намолов. Ном. № 12359. Ум. Мужичок. Хоч у мене мужичок з кулачок, а я таки мужикова жінка. Нп. Ув. Мужичище. А той мужичище взявся за бочище. Чуб. V. 686.

Мужиків, кова, во. 1) Мужиків принадлежаний. 2) Мужинь. Тільки іріє моє здоров'є мужикове подвор'є. Мет. 332.

Мужикувати, ку, аш, іа. Быть крестьянником, мужиком. Тут мужикова, там павувадимши. Мир. Пов. I. 123. Ми, мужикуючи по хуторах і селах... К. (О. 1861. I. 312).

Мужичтво, ва, с. 1) Крестьянство. Він, ще оженившись, послухав жінки, од мужичтва одстав і збивався трошки на купецкий лад. Кв. II. 196. 2) соб. Мужик. А найбільш претяє тою мужичтва. К. ЧР. 332. 3) Мужичество, грубия привычки, шапашня.

Мужичий, а, е. 1) Крестьянский, мужичий. Бувало дають лагам одже мужичку. Драг. В їх усе по панській, любе й мле, а в нас усе по мужичкому. МВ. I. 26. 2) Мужеский, мужний. Опицаши ти, водо явлена, народженою од позору: надуманого, нагаданого, встрічного, водяного, вітряного, жіночного, мужичного, парубочного, дівоцького. Чуб. I. 132.

Мужичий, а, е. Крестьянский; мужичий. Мужича правда есть колоха, а панська на всі боки муча. Котл. Ев. VI. 53.

Мужичити, чу, чаш, іа. Говорить мужичьимъ языкомъ (объ ученикахъ бурси, употребляющихъ украинскій языкъ). Кожною, хто „мужичить“, записують в журнал і за кару назначаютъ вичити скільки десятъ латинськихъ слів. Св. Л. 29.

Мужичище, ща, м. Ув. отъ мужик.

Мужичка, ки, жс. Крестьянка, му-

жичка. Де таки сьому статись, щоб пан та взяв мужичку? Кв. I. 224.

Мужний, а, е = Мужний 3 і 4.

Мужний, я, е. 1) Мужний, принадлежаний мужу. Хто такий у світі зору заставляє: чи молода діточинька, чи бідная удівонька, чи мужня жона? Чуб. V. 486. 2) жс. Замужняя. Сі барини як би були мужні, то б їм землі треба. Донск. обл. 3) Мужественный. З молодого хлопця починає виходити мужній, дорослий чоловік. Левин. Вона почула його гарячу мужню руку під своєю рукою. Левин. 4) Мужественный, смілий, обладаючий мужествомъ.

Мужність, ности, жс. 1) Мужественность. 2) Мужество, смілость. Желех.

Мужно, нар. Мужественно.

Мужир, ра, м. = Мошир.

Мува, ви, жс. Муза. Возлюбленнику муз і ірації. Шевч. 599.

Музика, ки, 1) жс. Музыка. Тройста музика йрав що в душу. Кв. I. 12. 2) м. Музыкант. Пропустіть, пропустіть — музики йдуть. Шевч. 305. 3) м. Охотникъ. О, я замолоду був великий музика до юрліки. Волын. г. Ум. Музиченька. Наймай музиченьки. Чуб. V. 304.

Музикант, та, м. = Музика 2. Музиканти мої, ви заграйте мені! Нп.

Музичтво, ва, с. Игра на музыкальномъ инструментахъ. Всега ремесло музичтво... легкимъ хлібомъ забавляють. Ном. № 12467.

Музиченько, ка, м. Ласк. отъ музика 2. Чуб. V. 304. Заграй мені, музиченько, під осичиною. Грин. III. 648.

Музичка, ки, м. 1) Плохой музыкантъ. 2) Жукъ скрипунъ, Dorgadion. Мнж. 185.

Музичний, а, е. Музыкальный. Музичні вар'яції. Левин. Музичний і читальний вечір. О. 1862. III. 26.

Музька, зок, жс. мн. Начесы. (К. II. Михальчукъ).

Музок, ка, м. = Мішок. Козелец у

Мука, ки, жс. Мѹка, мучение, страданіе. Він тертів муку од свого кохання. Левин. Жили наші діди — не знали бід; стали жити онуки — набралися муки. Ном. № 683. На мѹки давати. Мучити, терзать. Били мене, били, на муки давали. Гол. IV. 492.

Мука, ки, жс. = Ворошно.

Мукачи, каю, аш, іа. Мычать. Мукае корова. Каменец. у. Чогось телята мукають. Драг.

І. Мул, лу, м. 1) Илѣ. Твої білі ребра піскомъ занесу, у мул поговаю. Шевч. 58.

2) Урина. *То вельзевул попустив мул, з ляку омоочися.* КС. 1882. IV. 170.

П. Мул, ла, м. Муль, лошакъ.

Му́лнстий, а, в. Илнстий.

Му́лити, лю, лиш, лл. 1) Жать, давить, тереть. *І червоні цоботи мулять.* Ном. № 1998. *Цобит мулять ногу, подушка мулять в голову.* Ном. № 11310. 2) Не давати покою. *Се то йому худобина мулять.* Ном. № 10820.

Му́ляти(ся), лѣ(ся), лѣш(ся), лл. Заносить иломъ.

Му́лятися, люся, лнся, лл. Мяться, переминаться. *Микита дого чоюсь мулявся і не хотів против ночі виїздити.* О. 1861. XI. 10. *Та оце було мулюсь, мулюсь, а на дворі холодно; треба йти.* Черниг. г.

Му́лір, ра, м.=Муляр. Там муліри мур мурують. АД.

Му́лкій, а, в. 1) Илнстий. 2)—брус. М'який точильний камінь. Канев. у.

Му́лька, ки, ж.=Мілька.

Му́лкій, а, в. Жесткий, давший, жмуцій, мозольний.

Му́лько, нар. 1) Жестко. 2) Неудбно, неловко, плохо. *Попереду у їх було по шість десятин, а теперя як поділили падушно, то по одній,—так їм і мулько.* Черниг. г. *І в того (сина) старому хутко стало мулько.* Драг. 178.

Му́льнякуватий, а, в.=Мулкий 1. Му́льнякувата земля. Вх. Уг. 252.

Му́лювати, люю, еш, лл.=Малювати. Мулю брови синьою ожиною. Чуб. V. 693. Мулюваний коромисел тнуся, не вломався. Чуб.

Му́лявка, ки, ж.=Мілька. Вас. 188.

Му́ляний, а, в. Мозольний, натертый, нажатый.

Му́ляр, ра, м. 1) Каменщикъ. Муляр додому, а мур додому. Канев. у. 2)—Маляр. Треба мені, брѣ мій, муляра налять, твоє біле личенько та й намалювати. Чуб. V. 100.

Му́лярник, ка, м.=Маляр. Ум. Мулярничос. Вичорнили брѣжки да мулярнички. Чуб. III. 145.

Му́лярство, ва, с. Ремесло каменщика. Желех.

Му́лярський, а, в. Каменщицкий. Желех.

Му́лярчѹк, вѣ, м. Ученикъ каменщика. Желех.

Му́ляти, люю, еш, лл. 1)—Муляти. Муляе цобит. *Цося муляе під коліном: я*

лап,—і намаюва каблучку. Г. Барн. 213. 2)—очима. Мигать глазами, то закрывать, то открывать глаза. *Ходить та все муляе очима, все заплююває.* Київ. у.

Му́лятися, ляюся, ешся, лл.=Мулятися. Кажси, не муляйся. НВолын. у.

Му́ма, жи, ж. Мумія. Єгипецька мума. Ном. № 2901.

Му́ндѣр, му́ндір, ру н му́ндѹр, ра, м. Мундиръ. Ум. **Му́ндѣ(й, ѹ) рини, му́ндѣ(й, ѹ) рини, му́ндѹрюньо.** Другий в однім му́ндеричку дріжить увесь. О. 1861. XI. 69.

Му́ниця, ці, му́ниція, ції, ж. Амуніція. *Дадуть тобі, синку, садоватську муницю.* Нп. *Москаль закусив, подякував Богу... да за муницю та й пішов собі.* Драг.

Му́ничитися, чуся, чнся, лл. Церемонитися. *Бери бо лускай насіння; ще й муничитися.* Черном.

Му́р, ру, м. Каменная, кирпичная стѣна. Вх. Уг. 253. *Перебіли вони міст, з'їхали на острів, поїхали попід самим садовим муром.* Левчи. I. 218. *Золота швайка мур пробиває.* Ном. № 1394.

Му́равá, ві, ж. 1)=Му́ріг. Прикриваючи собою, накрив очі муравою, жовте тіло рокити. Чуб. V. 942. 2) соб. Муравья. У дворат, по уліях, коло церкви, як муравя народу. Мир. Пов. I. 136. Ум. **Му́равна, му́равоньна, му́равочна.** *Кладу я кладку через муравку.* Чуб. III. 209. *В її ложки під пороги заросли мурагом, а тарілочки під лавкою заросли мурагом.* МУЕ. III. 77. *Ой стежка да маленька, муравочка зелененька.* Мет. 163. *Найшов купу муравки.* Грин. II. 222.

Му́равѣль, влá, м. Муравей. Желех.

Му́равѣльний, а, в. Муравинный. Желех.

Му́равій, ві, ж, м. Муравей. *Муравій обточат.* Драг. 34.

Му́равинний, а, в. Муравинный. **Му́равине масло.** Раст. Aetaliun Septicum Fries.

Му́равія, ці, ж. 1)=Му́рава. 2) Желтя і синія пятна на тѣлі умираючого. Мил. 165. *Коли вже муравія вишляла на тіло, то вмер дитина.* Каменец. у. *Прихожу, а в неї дитина слаба. Що в неї? Кажет: кір. Коли я лягну, аж у єї вже червона муравія виступила. Умер, кажу. Коли так: до вечора й умерло.* Маріуп.

Му́равіще, ща, с.=Муравник. *Забрав би в торбу оце муравіще, було б на хоріси.* Золотон. у.

Му́равиня, ня, с. Муравейникъ. Желех.

Муравка, ки, ж. Ум. отъ муравá.
Муравлиний, а, е = Муравиний.
Муравлиния, ня, с. = Муравиння.
Желех.
Муравник, ка, м. Муравейникъ. Мжх.
 116. *Посади кажана в муравник та ті-
 кай, щоб не чув його свисту.* Драг. 34.
Муравчиний, а, е = Муравиний. Вх.
 Лем. 436.
Муравль, ля, м. = Муравель. Вх. Лем.
 436.
Мурандиль, ля, м. Муравей. Вх. Зн. 38.
Мура́р, ра, м. = Мулар 1. Гол. II. 710.
Мурашва́, ви, ж. соб. Муравья. У
Пірієки наче мурашва біла по тілу. Мир,
 Пов. I. 170.
Мурашинник, ка, м. = Мурашник.
Мурашка, ки, ж. Муравей. *Мурашки,
 мурашки! поховайте подушки, бо татари
 йдуть.* Ном. № 339.
Мурашківина, ни, ж. Муравейникъ.
 Шух. I. 88.
Мурашник, ка, м. Муравейникъ. НВо-
 лын. у.
Мурашня́, ні, ж. соб. = Мурашва.
*Люде, що та мурашня, купки собі пона-
 ґортали і живуть.* Св. Л. 213.
Мура́нь, ня, м. = Мурашка. Вх. Уг.
 252.
Му́рга, ги, ж. М́ра-поверхности: три
 морга. Киев. у.
Мургія́, гіа, м. Волъ почти черной
 масти. См. Смаглий. КС. 1898. VII. 42.
Мурда, дя, ж. Овпа, черная вокругъ
 глазъ. Вх. Лем. 436.
Мурей, рея, м. Сермяжникъ. ЗОЮР.
 I. 252. *Козак мурейми нас узивав (міських
 людей).* К. ЦН. 249.
Мурза, зи, м. 1) Мурза, татарскій
 князь. *Всіх мурз із куренів вечеряти по-
 звати.* К. МВ. X. 19. 2) Запачканное, не-
 умитое лицо.
Мурзак, ка, м. Татаринъ. *А вже ж
 мурзак, мурзак Супрунові да назад руки
 в'яже.* Грин. III. 585.
Мурзалець, льци, м. = Мурзак? *Уже ж
 мені, превражіє мурзалці, та й Україна
 не мила.* Мет.
Мурзати, заю, вш, м. Пачкать, ма-
 рать (лицо, руки).
Мурзатий, а, е. Съ испачканнымъ ли-
 цомъ, грязный, испачканный. *Погані,
 мурзаті з гулиці побіли.* Грин. III. 92.
Мурзатися, заюся, аюся, м. Пачкати-
 ся, мараться, муслитися. *Ісх. та не мур-
 зайся.*

Мурій, а, е. 1) Темносѣрый, испещ-
 ренный пятнами (о масти). *Кім мурій.*
 МВ. II. 139. *Три юлови мав сей пес му-
 рій.* Котля. Ев. 2) Смуглый. *А зась, му-
 рій негрешений! щемо їж, а не глїб пече-
 ний.* Ном. № 13695. Ум: Муреньний. У
 цього Марка була пара муренькиз бичків.
 Рудч. Ск. I. 6.

Мурин, ня, м. 1) Мавръ. *Отелло, ве-
 нецький мурин.* (Шекспірові твори... попе-
 рекладав П. Куліш, I). 2) Кличка собаки.
 Вх. Лем. 436.

Муріна, ни, ж. Болотце, остающееся
 послѣ половодья. Грайвор. у.

Муринка, ки, ж. Мавританка.

Муринський, а, е. Мавританскій.

Мурівчик, ка, м. = Мулар 1. Черк. у.

Муріг, рогу, м. = Моріг. *Зелений як
 муріг.* Ном. № 13157. *І двір його муроюм
 заріс.* Ум. Муромон.

Муркати, каю, вш, одн. в. **муркнути**,
 ну, неш, м. 1) Мурлыкать, мурлыкнуть.
Кім сидить та муркав. Мирг. у. Слов.
 Д. Эварн. 2) Бормотать, разъ забормотать.
*Муркнув щось таке, що й не розбереш,
 та й пішов.*

Муркач, ча, м. Баранъ. НВолын. у.

Муркіт, когу, м. Мурлыканье. Желех.

Муркотати, коцү, чеш и **муркотіти**,
 коцү, тіщ, м. Мурлыкать. *Бач, як кім
 муркотить.*

Муркотіло, ла, м. = Муркотій. Желех.

Муркотій, тіа, м. Ворчунъ. Желех.

Муркотіти. См. Муркотати.

Муркотня́, ні, ж. Мурлыканье.

Мурло́, ла, с. 1) Неотеса, грубый че-
 ловѣкъ. 2) Харя, рыло.

Мурманька, ки, ж. = Мурвань. Вх.
 Уг. 253.

Мурманьчий, а, е = Муравиний. Вх.
 Уг. 253. **Мурманьча** громадна. = Мурашник.
 Вх. Уг. 253.

Мурміло, ла, м. = Мурло. *Чи чуєш
 ти, мурміло?* Гул.-Арт. (О. 1861. III. 94.).

Мурмотати, коцү, чеш, м. 1) Бор-
 мотать. *Народ... мурмотав: наноче, зинь.*
 Котля. Ев. VI. 44. 2) Роптать. 3) Журчать.

Мурно-камінь, ня, м. Встрѣчается въ
 пѣснѣ для обозначенія драгоцѣннаго кам-
 ня въ перстнѣ. *На тій ручці златий
 перстень, на перстені мурно-камінь.* Гол.
 III. 121.

Мурований, а, е. Построенный изъ
 камня или кирпича, каменный. МВ. I. 150.
*А нащо ж ти мене покидаєш у мурова-
 нім замку?* Мет. 14.

Мурованця, ці, ж. Каменний домъ.
Вх. Зн. 38.

Муролонний, а, е. Стѣнобитный.

Мурування, ня, с. 1) Постройка каменной стѣны, каменного зданія. 2) Каменная постройка.

Мурувати, ру́ю, аш, м. Возводить каменную стѣну, класть кирпичи.

Мурґа, ги, м. Волъ сѣро-бѣлой масти съ продольными узкими подосами другого, болѣе темнаго цвѣта. Ум. Мурґика. КС. 1898. VII. 42.

Мурґий, а, е—**Моругий.** *Мурґи або чорні свити.* О. 1862. IX. 68. *Ой ну, хоче мурґий!* Мил. 42. *Лежав у бур'яні бровко мурґий.* Котл. Ен. III. 38.

Мурґав и мурґав, ка, м. Морская свинка, *Cavia sobaga* Pall. Вх. Зн. 38. Желех.

Мурчати, чү, чїш, м.—**Мурмотати.** *Смухаю я—і борсук у норі мурчить.* Берд. у.

Муринка, ки, ж.—**Мурашка.** Вх. Уг. 253.

Муряничаний и муряничий, а, е—**Муряничий.** Вх. Уг. 253.

Муря́х, ха, м. Муравей. Каменец. у.

Мус, су, м. Принужденіе. *Мус—великий нам.* Посл. Через мус. По принужденію. Желех.

Мусак, ка, м. Кусокъ выточенной стали, которымъ косецъ выравниваетъ остріе косы. Шух. I. 169.

Муселѣць, льдѣ, м. 1) Напитокъ: вареный медъ, также разведенный медъ, настоянный на ягодахъ, съ которыхъ слита наливка. Маркев. 170.

Мусити, шу, снш, м. 1) Долженствовать, быть должнымъ, вынужденнымъ. *Не рада коза торгу, а кури весіло, та мусять.* Ном. № 1075. *Просили—не хотів, казали—муси.* Ном. № 1076. **Мусить бути.** Должно быть, вѣроятно. *Іде шляхом молодиця, мусить бути з процї.* Шевч. 79. **Не мусити.** Не быть въ состояніи. *Полобила козаченька, не мушу забути.* Мет. *Ніяк не мусе достати грошей.* ХС. IV. 17.

Мусіти, шу, снш, м.—**Мусити.** О. *Порфирій мусів навідатись до о. благочинного.* Левид. *Мусіла свій ірїх у церкві спокійувати.* Левид.

Мускати, каю, аш, м. Приглаживать. Гол. Од. 73.

Мускота, ти, ж. Слякоть. Угор.

Мускотити, чү, тїш, м. Издавать порохъ, шуршать. *Пїшов з хати і запер за собою двері; вертаюся—відчинені двері і*

чуть—шось у хаті мускотить, аж там оцей чоловік. Александров. у.

Муст, ту, м. Навозная жижа. Вх. Зн. 37.

Мусування, ня, с. 1) Измышление, предумышленіе. 2) Броженіе.

Мусувати, су́ю, аш, м. 1) Раздумывать, соображать, измышлять. *Мені дай зараз за роботу, то я приймусь мусувати, як нам у пекло довалитись.* Котл. Ен. III. 18. *Довго він мусував про своє безталання.* Полт. г.

Мусуватися, су́юся, ашся, м. Возитися. *Я й додому почав уже повертати, а він обою мусувався і панькався біля своєї кобили.* Харьк. г.

Мусулець, су и мусулець, льця, м.—**Мусулець і.**

Мусульманин, ня, м. Мусульманинъ. К. Кр. 14. *Правозірні наші мусульмане.* К. МВ. X. 18.

Мусульманка, ки, ж. Мусульманка.

Мусульманський, а, е. Мусульманскій. *Гареми мусульманські.* К. МВ. XI. 152.

Мусандровий, а, е. ? Скільки бідні школяри муки приймуть, поки вивчуть сі мусандрові вірші. О. 1862. VI. Зъ нар. уст. 53.

Мутити, мучу́, тиш, м. 1) Мутить, возмущать. 2) Производить безпорядокъ. *Мутив, як на селі москаль.* Котл. Ен. I. 25. *Доти лял мутив, доки не найся.* Ном. № 876.

Мутітися, чү́ся, ти́ся, м. 1) Мутиться. 2) Смущаться; волноваться. *Отсе не їде Катря!—мутиться мати: хто ж мене оплаче?* МВ. II. 197.

Мутний, а, б. Мутный. *Ой чою же ти, мила, така, як водиченька мутная?* Нп.

Мутник, ка, м. Мутный ручей. Вх. Лем. 436.

Мутно, нар. Мутно.

Мутувати, шаю́, аш, м. Поворачивать, двигать туда и сюда. *Лїля вже не боїться зубів, да як взятися його за язык, дак змій і не може дальше Ілію промунити... Став його ще сюди і туди, на всі боки ним крутить, а Іліля все йому за язык чавить. Та змій мутушав їм, мутушав, кидав, кидав... Драг.* 249.

Муха, хи, ж. Муха. До Спасівки мухи на паня робать, а в Спасівку на себе. Ном. № 482. *Аж он деї мухи сидить.* Лубен. у. *Ірґуться як мұла в оирбі.* Заваленъ хлопотами, безъ отдыха въ хло-

потахъ. **Муха ясінюва.** Насѣк. == Майна. Вх. Пч. I. 7. Ум. Мюшна.

Мушавка, ки, ж. Насѣк. мокрица. *Oniscus asperatus.* Вх. Уг. 253.

Мухариця, ці, ж. Насѣк. *Culex ripiens.* Шух. I. 23.

Мухо́мб, ру, м. 1) *Agaricus muscarius* L. ЗЮЗО. I. 110. 2) *Delphinium elatum* L. ЗЮЗО. I. 121.

Мухорка, ки, ж. в **мухоро́к, рка́, м.** Въ колоскѣ хлѣбнаго растенія гнѣздо, въ которомъ сидитъ зерно, также плюска у орѣха, чашечка подъ легкой земляники, клубники в пр. Ях хороше жито, то так і визирає зерно з мухорків. Волч. у.

Муц, ца, м. 1) Малорослая лошадь. 2) Мопсѣ. Ум. Мүцин.

Мүдик, ка, м. 1)==Муд 2. У няньки був бленкый цуцик... Не дуже простий—родом. муцик. Котл. Ен. IV. 43. 2) мн. Мүцини. Волоса, зачесанне и завитые на вискахъ. Вх. Лем. 436.

Мучанка, ки, ж. 1) Родъ кушанья: смѣсь муки, молока и овечьяго сыру. См. Мачанна. Желех. 2) Порода разсыпчастыхъ грушъ. Вх. Лем. 437.

Мүченик, ка, м. Мученикъ. *Щоб росли високі могили передъ ваиними очима, щоб ви роститали мучеників: кою, коли й за що роститали.* Шевч. 216.

Мүченицький, а, е. Мученицьскій.

Мүчеництво, ва, с. Мученичество. Желех.

Мүчениця, ці, ж. Мученица. *Святая Варвара, мученице великая, допоможи мені.* Чуб. I. 114.

Мүчення, ня, с. 1) Мученіе. 2)—Бже. Страсти Господни. *Одну пісню о Божімъ рожденню, другу—о Божімъ мученню.* Гол.

Мучитель, ля, м. Истязатель, мучитель. *Пан передав його мучителямъ.* Ев. Мт. XVII. 34.

Мүчителька, ки, ж. Мүчительница. Желех.

Мүчити, чу, чнш, м. Мучить. *На тѣмъ крижі Христа мучено.* Чуб. III. 354.

Мүчитися, чуса, чншся, м. Мучиться. МВ. I. 100. *Я вже не живу, а тільки мучуся.* Левиц.

Мүчник, ка́, м. 1) Желобокъ, проводящий муку изъ подъ жернова. Шух. I. 104, 146. 2) Ящикъ, въ который падаетъ мука изъ подъ камня. Черниг. у.

Мучница, ці, ж. 1) Раст. *Arctostaphylos Uva ursi* Spreng. ЗЮЗО. I. 112. 2) Отверстіе, сквозь которое проходитъ мука

изъ подъ мельничнаго камня въ ящикъ. Микол. 481.

Мушара, ри, ж. Тля, травяная вошь, *Aphis.* Вх. Лем. 437.

Мушарка, ки, ж. Раст. Мухоморъ, *Agaricus muscarius* L. Вх. Зн. 38.

Муша́, ві, ж. соб. Мухи. *І де ця муша береться?* Харьк.

Мушія, шій, ж. Имущество. Шух. I. 107.

Мушќа, кі́, ж. соб. Мошки. *Мушка не дає скотині пастися.* Змiev. у.

Мүшка, ки, ж. 1) Ум. отъ **мүха.** *Ой був колар оженився та з мушкою не нажився.* Чуб. V. 1169. *Вилетіла мушка з гати.* Грин. III. 665. 2) Въ цвѣтѣ ткани: пятапыки, разбросанныя по фону иного цвѣта. *Зелена байова керсетка з черюними мушками.* Мир. ХРВ. 6. 3) Въ женской причeskѣ: напущенные на виски пальца на два шириною волосы, идущіе потомъ за уши. О. 1861. Свид. XI. 29. 4) Родъ дѣтской игры. Ив. 24.

Мушкѣт, та, м. Мушкетъ. *Іде козакъ в Украйну, мушкетъ за плечима.* Чуб. V. 86. ^{ув.} **Мушкетюга.**

Мушкетній, а, е. Мушкетный.

Мушкетюга, ги, Ув. отъ **мушкѣт.**

Мушковій, а́, ё. Съ крапинками. *Хустки повесимъ мушкові микитонові.* Борз. у.

Мушлин, ну, м. Кисей, муслинь.

Мүшляти, ляю, еш, м.==**Метикувати.** Канев. у.

Мушта́й, та́й, м. Мохнатая лошадь. Мнж. 185.

Мушта́тий, а, е. Мохнатый. Александров. у. Мнж. 185.

Мүштер, гол, м. Обучающій военнымъ приемамъ. *А пан муштер такъ добре москалів попомуштрував.* Васильк. у.

Мүштра, ри, ж. Военное учение. Шевч. 68. *Москалі на мустрі.* Левиц. I. 493. *Дивилась з дівчатами на москалів. Що то як гарно муштру викидають.* Кв. I. 169.

Муштрованій, а, е. Имѣющій воецную выправку. *Затіе голову, як муштрованій кінь.* МВ. I. 27.

Муштрована, ня, ж. Военная служба. Шевч.

Муштрування, ня, с. Обученіе военнымъ приемамъ, дрессировка.

Муштрувати, рую, еш, м. 1) Обучать военнымъ приемамъ. *Тоді ну військо муштрувати.* Котл. Ен. IV. 59. 2) Школить, дрессировать. *Муштровани, бодай їх: нав-*

кають у захисті, а очей не покажуть. Греб. 408. І стару панію почне муштрувати було з самого ранку. Що се ви, маминька, без чепчика вийшли? МВ. I. 131.

Муштруватися, р'юся, ешся, і. 1) Бити на ученін (о солд.), обучаться военнимъ приємамъ. Поки салдати муштрувались, то капитан частіснїю поймав на Оксану. Кв. I. 173. 2) Возятися. Муштруєш перед дзеркалом цілий день. Левниц. I. 500.

Мушенин, на и муціна, ни, м. Мужчина. Шух. I. 32.

Муштинський, а, е. Мужской. Шух. I. 120.

Муштірний, а, е. Мортирный.

Мушарь, ра, м. 1) Мортира. Густо заставлені гарматами і мушцями. Стор. Оп. II. 134. 2) Ступка, толчач. В мушцях сім товче. Г. Барв. 448.

Мчалька, ки, ж. Вѣстница. Встрѣчено у Котляревського: Ірися мчала проклятуца... Олимпська мчалка неспинуца. Котл. Ен. IV. 53.

Мчати, мчу, мчиш, і. 1) Мчати. Проклятий мчить як вовк овечку. К. Куди їм мчить Анкізіє син? Котл. Ен. Не раз сучна сани мчала—пословица, приводимая въ отвѣтъ на вранье или хвастовство и равнозначущая выраженію: ты рассказываешь небылицы, ты хвастаешься. Грин. I. 240.

Мчатися, мч'юся, мч'ишся. Мчаться. Коли чує Наталка—за нею женуться. Озираючись—се Данило мчитьсь. МВ. I. 157. К Богу мчалась як оса. Котл. Ен. Ч. 4.

Мша, мші, ж. Католическая обѣдня. Стор. МПр. 104.

Мшаль, ля, м. Раст. *Heracleum sphondylium*. Вх. Лем. 437.

Мшаник, та, м. —Омшаник.

Мшедь, ді, ж. Раст. лишайникъ. Вх. Зн. 38.

Мшіти, мшу, мшиш, і. 1) Конопатить мхомъ. Желех.

Мшітися, мш'юся, мш'ишся, і. 1) Расти густо подобно мху, быть мохнатымъ. Желех.

Мшіця, ці, ж. Насѣк.: тля, травяная вошь. Arphis. Вх. Пч. I. 5.

М'я, жіння, с. Имя. Дали йому м'я—святою Христа. Нп. *

М'явкати, каю, еш, м'явчати и м'явчувати, вчу, чш, одн. в. м'явкнути, кну, веш, і. 1) —Нявкати, нявчати, нявкнути. Желех. Будеш м'явкав як той

кіт. Грин. III. 653. Кунци кричать, м'явчуть. Св. Л. 295.

М'ягкий, м'ятко и пр. = М'який, м'яко и пр.

М'яві, вів, м. мн. Мускулы. Вх. Пч. I. 14.

М'який и мнякий, а, ё. Мягкий; не суровый, уступчивый. Я такий, як хліб м'який. Ном. № 3234. Учора дуже голодно було, а тепер м'який вітер віє. Каменец. у. Ум. М'якенький, мнякенький, м'янесенький и мнякнесенький. У зайчика шкурка м'якенька. Рудч. Ск. II. 15.

М'якіна и мнякіна, ни, ж. Мякина. Снм. 226. Скале зуби, як собака на м'якині. Звенигор. у. Ум. М'яйинна и мняйинна. І се слово не м'якинна. Ном. № 13040.

М'якість и мнякість, вости, ж. Мякосьть.

М'яко и мняко, нар. Мяко. Ум. М'якенько, мнякенько, м'янесенько и мнякнесенько.

М'якотá и мнякотá, ти, ж. 1) съ удар. на послѣднемъ слогѣ. Мякосьть. Як постелю сіна, то м'якота спати. Лебед. у. 2) съ удар. на первомъ слогѣ. Мякотъ мяса. Черк. у.

М'якуватий и мнякуватий, а, е. Мягковатий. Павлогр. у.

М'якуш и мнякуш, ша, м. 1) Мягкія части мяса. Каменец. у. 2) Раст. *Potentilla anserina*. Вх. Пч. I. 12.

М'якушечка и мнякушечка, ки, ж. Ум. отъ м'якушка.

М'якушка и мнякушка, ки, ж. 1) Мякий хлѣбный. Син на снідання нари-зав беззубому батькові самихъ шкуринок, а собі брав м'якушину. Грин. I. 296. 2) О человекѣ: мягкосердечный, добрый. Я, батче, такий чоловік—м'якушка, що не хаї де яка пригода або журба, або смуток, що зараз там мої й жсалоці. МВ. (КС. 1902. X. 155). Ум. М'якушечка и мнякушечка.

М'якчати. См. М'якшати.

М'якшати и мнякшати, шаш, еш і. 1) Дѣлать мяче. Замізо в огні і під молотом м'якає. Драг.

М'якшати, мнякшати, ш'у, ш'иш и м'якчати, мнякчати, ч'у, ч'иш, і. 1) Размягчать. Сей вітер м'якшить сніг. М'якшить суху ріллю на полі. К. Псалт. 144.

М'ялиця и мнялиця, ці, ж. 1) Мяка для льна и конопли. Богод. у. 2) Мятая солома. Остер. у. 3) Потасовка. Підди, ще й тобі м'ялиці дадутъ. НВолын. у.

М'яло и мн'яло, лз, с. 1) Деревянный песть. *Як узвачу м'яло, виб'ю тобі зуби.* Чуб. V. 696. 2) Мямля.

М'яльниця, ці, ж. Ручной приборъ для мятья кожъ. Части его: **стопл**—деревянный столбъ, вставленный въ колоду—поставеньть съ пяткой,—на которой столбъ вращается; **надѣтый на столбъ круг**—деревянный дискъ съ **крілами**—рукоятками; **шпилі з рогачиками**—палки съ головками, вставленными въ дыры на кругѣ для зажиманія кожи; **ривч'ан**—каналъ въ столбѣ, въ который владывается кожа и прижимается сверху вторымъ кругомъ. Вас. 159.

М'яс'арь, рй, м. Мясникъ. Вх. Уг. 253.

М'яс'иво и мн'яс'иво, ва, с. Мясное; мясная пища, кушанье. *Столи його погинулись від м'ясива.* К. Іов. 47. *На обід у запорозців мало подавали м'ясива, а все тільки рибу.* К. ЧР. 285.

М'ясний и мн'ясний, а, б. Мясной.

М'ясніці и мн'ясніці, цѣ, ж. мн. Мясоѣдъ. *Ой все пости, та все пости та будуть м'ясниці.* Нп. Ум. **М'ясніченьки, н'ясніченьки.** Чуб. V. 138.

М'ясо и мн'ясо, са, с. Мясо. *Не буде з тої кози м'яса.* Ном. № 5647. *Коза наша й м'ясо наше.* Ном. № 7462. Ум. **М'ясцѣ, мн'ясцѣ.**

М'ясовий, а, б. Мясной. *Лізу, лізу по залізу на м'ясову юру.* (Загадка: кінъ). Чуб. I. 310.

М'ясож'ерець, рцѣ, м. Плотоядное животное. Желех.

М'ясож'ерний, а, б. Плотоядный. Желех.

М'ясцѣ и мн'ясцѣ, цѣ, с. Ум. отъ м'ясо.

М'ята и мн'ята, ти, ж. Мята: а) *Mentha*

officinalis; б) *вод'яна. Mentha aquatica* L. Анн. 214; в) *мучер'ява. Mentha piperita* L. Var *crispa*; г) *холодна. Mentha piperita* L. д) *польова. Mentha arvensis*. ЗЮЗО. I. 128; е) *Пес'яча м'ятка. Nepeta cataria*. Вх. Пч. I. 11. Ум. **М'ятка, мн'ятка.**

М'ятн и мн'ятн, мну, мн'ещ, лз. 1) Мять. *Не терши, не мн'яши, не їсти калача.* Ном. № 6033. *Я не буду хустиньки ні терти, ні мн'яти.* Мет. 23. 2) Бить. *Ляла не клята, остала не мн'ята.* Ном. № 8909. 3) *шкурі.* Заниматься выдѣлкою кожъ. 4) Не р'ш'аться, колебаться. *Мне та й мне,—коли не продаси, то так і кажш.* Каменец. у.

М'ятися и мн'ятися, мн'юся, мн'єшся, лз. 1) Мятся. *Терлось та м'ялось.* Чуб. 2) Мятся, не р'ш'аться. *Молоденький козаченько під оконечком мн'ється.* Чуб. III. 173.

М'ятка и мн'ятка, ки, ж. Ум. отъ м'ята.

М'яткий, а, б. Мягкий. Вх. Зн. 38.

М'ятліця, ці, ж. Раст. = **Метлиця.** ЗЮЗО. I. 110.

М'ятний, а, б. Мятный.

М'яхкий, а, б. и пр. = **М'який** и пр. **М'яцкати, каю, еш, лз.** Мять. *Сур кочеють і мецкають у руках, аж вироблю з нею палиначу.* Шух. I. 216.

М'яч и мн'яч, ч'а, м. Мячъ. *Полетили, як м'яч.* Ном. № 4319. *Стріляють було у них, а вони як мн'ячі кулі ловлять та назад себе кидають.* Мнж. 133.

М'ячка, ки, ж. Раст. *Turpha latifolia*. ЗЮЗО. I. 140.

М'яшкурити и мн'яшкурити, рю, рш, лз. Мять.

Н.

На, пред. 1) Съ винительнымъ падежемъ: а) Указываетъ на предметъ, къ которому направляется движеніе: на, въ. Ой я з роду чумакую, на юру йду—не бичую, а з юри йду—не гальмую. Вал. I. Заплакали Морозика, идучи на місто. Грин. III. 588. Роспитаю шлях на Московщину. Шевч. 78. Ой полети, галко, ой полети, чорна, на Дін риби їсти. Нп. Визволь, Господи, всіх бідних невольників з тяжкої неволі турецької... На тихі води, на ясні зорі, на простій дорозі, на руський бері, на край веселий, меж мир хрещений. Пішов на низ. Повернувся на схід сонця. б) Указываетъ распространение по известному пространству: на, въ, по. Стала слава на все село, стали й поговори та про ту дівчиночку, що чорні брови. Нп. На всю Україну голосна була йта слава. в) Указываетъ предметъ, на который обращено дѣйствіе: на. Прийшов чужоземець, татарин, і ото вже на Вишгород б'є. ЗОЮР., I. 3. З одним Богом на сто ворог. Ном. № 12. На слух свої, на турки-ляичари зо-зла чукає. АД. I. 89. Ой важку, важку на ту дівчину вражу. Нп. Тоді цар сказав на того чоловіка: їди сюди! Грин. I. 175. Напосівся на мене, щоб дав йому грошей. Памятати (забутися) на ногу, на щō. Поминати (забыть) о комъ, о чѣмъ. А ти на мене забулася. Г. Барв. 529. Питати на щō. Спрашувати о чѣмъ. На здоров'я тебе, брате, буду питати. ЗОЮР. I. 26. Налігати на ногу. Хромать. Желех. Ждати на ногу. Ждать кого. Час не жде на нас. Св. Л. 295. Вірнати на ногу, на щō. Довірять кому, вѣрять чѣму. Ой вір же ти, діво молода, на козацьке слово. Нп. На його пан вірив... як на рідного батька. Грин. I. 92. г) Указываетъ предметъ, для котораго чого-либо сдѣлано или дѣлається въ смыслѣ для:

На мірошника вода робить. Посл. Тут на вовків привілля: ліс великий та пустий, та яри. Волч. у. Мішок на житю. Як на мене. По моему мнѣнню. Як на мене, то се дурниця. Если бы это со мной, если бы такъ мнѣ. Як на мене, то я б його й винав за се. д) Указываетъ пѣль дѣйствія: на, въ, для. Раз у-осени пан поїхав на лови. Рудч. Ск. II. 75. Людей на панщину жемуть. На заріз людей ведуть. АД. I. 75. Ходімо в близькі містечка, щоб і там пропондував: на те бо вийшов я. Ев. Мр. I. 38. На те й мати родила, щоб дівчина любила хорошого челядина. Рудч. Чп. 184. А Бог людям на науку поставив їх в полі. Шевч. 474. Треба ж, голубко, їй на розум налячтити: се дурні голови. МВ. (О. 1862. III. 38). На лихо вчити. На попи очитися. Рушило Піотівника в дорозу, стрепенуло крилием і трейчи заспівало на знак свого одходу. К. (О. 1861. IV. 40). Віти тернові рубайше, по шляху покидайте, мені, брату, пішому піхотинцю, на признаку давайте. АД. I. 115. На помитон. На пользу, въ пользу. Желех. е) Указываетъ орудіе или средство дѣйствія: на, о, обь. Дай заграю я на дудку, а то давно вже грав. Драг. 341. Не на те козак н'є, що є, а на те, що буде. Посл. Проміня на личко ремінець. Посл. Признати на Євангеліє. Желех. А третій брат, менший, піша пішаниця, за кінними братами узяв і на біле каміння, на сире коріння свої ніжки козацькі-молодецькі побиває. АД. I. 107. Бачи чорта на свої власні очі,—отсе як вас бачу. МВ. (КС. 1902. X. 141). ж) Указываетъ признакъ предмета, составляющій одно логическое дѣлає съ опредѣляемымъ словомъ или связуемымъ: на, по. На ногу кривий. Хромой. Горобичок манісінкий, на ніженку кривісінкий. Грин.

III. 662. На красу (вроду) гáрний. Красивий. Ти, козаче молоденький, на вроду прекрасний. Грин. III. 175. На масть рудий. Така ж тиха, така й мова, тільки на брівоньки чорноброва, а на личенько ще й біліша, тільки на словечки не вірніша. Лавр. 39. Були (повковані) всікі: і червої, і білі на людки. О. 1862. V. 98. Рости, рости ти, черемо... тонка, тонка та висока і на лист широка. Грин. III. 199. Був священник на ім'я Захарія. Єв. Л. I. 5. Єсть у Києві чоловік, на ймення Кирило, на прізвиське Кожем'яка. ЗОЮР. II. 28. 3) Указує образ или способ дѣйствія: на, вѣ. Кричати на весь рот. Желех. На смерть порубав. Желех. На превелику силу зробив. Желех. Дождавшись другого дня, баба на туже серце так і рушила до пошти. Г. Барв. 497. и) Указує то, во что измѣняется предметъ: на, вѣ. Порубав козаченка на м'яку дробину. Нп. Побив на мотлох. Желех. Помололи пшемицю на борошно. i) Указує моментъ, вѣ, в который совершается дѣйствіе, или продолжительность времени: на, вѣ. На Великдень, на соломі проти сонця, діти грались собі крашанками. Шевч. 461. На той час він був дома. Хоч би на ранок сніг перестав. На Петра. Вѣ. день св. Петра. А як прийде нудна в юсті та й на ніч засяде. Шевч. 446. На рік пішов з дому. На Дону по два карбованці, мовля, косареві на день. Г. Барв. 438. к) Указує количество или мѣру: на. На три карбованці купив. Круж містечка Берестечка на чотирі милі мене слави запорожці своїм трупом окрили. Шевч. 491. На новий рік прибавилось дня на залчий скік. Ном. № 513. 2) Съ мѣстнымъ падежемъ: а) Указує мѣсто, на которомъ или близь которого что-нибудь находится или происходитъ: на, вѣ. І в хаті не чутъ, і на дворі не видно. МВ. II. 8. Ой на горі та жєнци жєнуть. Закр. I. 65. Стоїть той дід на воротах із кийком. Рудч. Ск. I. 43. І на місті була, і іорілку пила. Нп. На сонці полотню сушили. Баццко у його добра... на видночі і під замками. Греб. 317. На рушнику стáти. Обвѣнчатъся. Та помози, Боже, на рушнику стати,—тоді не розлучити ні батько, ні мати. Нп. б) То, что имѣетъ значеніе по отношенію къ предметамъ вѣ, в пространствѣ, переносится на лица, дѣйствія в состояніи: на, вѣ. На обіді в його був. Він уже на підпитку. Васюринський козарюга на меду

гуляв. О. 1862. X. Скажи мені, моя мила, що маєш на мислі? Нп. А в мене не те на думці. Г. Барв. 211. Я не була з вами на розмові. Каменец. у. в) Указує время, вѣ, теченіе которого что-либо происходитъ: на, вѣ, при. На тїм тиждні се було. На весні. Весною. А на третю нічку виїхала на зорі. Грин. III. На дних ходити. Бать вѣ, в послѣднихъ днихъ беременности. КС. 1883. II. 394. На смерті побивавсь цілу ніч. Черк. у. г) Указує орудіе или средство, при помощи которого что-нибудь происходитъ: на. Прийшов пан Палій додому да і сів у наміті, на бандурі виравив: „Лихо жити в світі“. ЗОЮР. I. 190. Покаїться, християне, на мені, як матері не шанувати. Грин. I. 84. д) Указує образъ или способъ дѣйствія: вѣ. Чим вони не люде? І добрі, і заможні, усі їх на повазі мають. МВ. II. 111. На переходи вона йому стала. Йому вже і мухи на заваді. Посл. е) Указує причины или основаніе дѣйствія: на, изъ-за. Маючи надію на твоім слові. Не треба ся на дічат бити. ж) Указує признакъ предмета, составляющей одно логическое цѣлое съ опредѣляемымъ словомъ или сказуемымъ,—не переводятся; по-русски вѣ, в этомъ случаѣ ставится творительный падежъ: Моя мила мильєнка, на личеньку біленька. Нп. Придавлено його і примучено на тілі, ослаблено його і скалічено на душі. Б. XII. 130.

На, нáте, меж. На, возьми, возьмите. Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білянки. Ном. № 266. Ой нате вам, рибалочки, іорілки напиться. Мет. 18.

Набáбити. бля, биш, іа. Принять нѣ-скольکو дунѣв дѣтей. Я собі набавили ону-ків,—аж н'ятеро. Харьк. Г. Ось тобі й набавила, що Мотря аж ноні простягла.

Набáвити, ся. См. Набавляти, ся. Набáвка, ки, же. Прибавка (зъ цѣнѣ).

Набавлáти, лáю, еш, сов. в. набáв-ти, влю, виш, іа. 1) Прибавлять, прибавить, добавлять, добавитъ. Іднак я іорілки набавлю, як він'ю, зараз поставлю. Чуб. V: 1088. 2) Наводить, навести, навлекать, навлечь, причиняють, причинять. Сусіди, що нас набавили нужди і бід. Гол. I. 127. Набавити листа, страху, хороби...

Набавлáтися, лáюся, ешся, сов. в. набáвнитися, влюся, вишся, іа. Вдоволь веселитися,—повеселитися. Нім вони ся набавили, штири свічки спалало. Гол. I. 81.

Набагáтити. См. Набагнати.

Набагнути, гну, неш, *гл.* 1) Припомнить, выдумать. *На всячину я набала.* Вх. Зн. 38. 2) Сильно пожелать. Вх. Зн. 38.

Набагну́тися, нуса, нешося, *гл.* = **Набагнути** 2. *Набася тою.* Зн. Вх. 38.

Набагнати, няю, еш, *сов. в.* **набагнати**, гнй, нйш, *гл.* Нагрязнять, нагрязнить.

Набажати́ся, жаюся, ешся, *гл.* Испытать много желаний, нажелать себѣ многого.

Набажний, а, е. Сильно желающий. Вх. Зн. 38.

Набазарувати́ся, руюся, ешся, *гл.* Вдоволь поторговать или побыть на базарѣ. *Ну що, набазарувалися?* (Спрашивают возвращающихся съ базара). Со-сниця. у.

Набажрати, раю, еш, *гл.* Напачкать, написать каракули.

Набавікати, ся. См. **Набавікувати**, ся.

Набавікувати, кую, еш, *сов. в.* **набавікати**, каю, еш, *гл.* Наговаривать, наговорить, набалтывать, наболтать.

Набавікуватися, куюся, ешся *сов. в.* **набавікатися**, каюся, ешся, *гл.* Наговариваться, наговориться, набалтываться, наболтаться.

Набакі́р и набакі́рь, *нар.* Набекрень. *Браво сидів, закинувши набакір смугасту шапку.* Стор. *Взяв набакірь писарь шапку.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 103).

Набалакати, ся. См. **Набалакувати**, ся.

Набалакувати, кую, еш, *сов. в.* **набалакати**, каю, еш, *гл.* Наговаривать, наговорить. *Набалакав багато, а слухати нічого.* Харьк. у.

Набалакуватися, куюся, ешся, *сов. в.* **набалакатися**, каюся, ешся, *гл.* Наговариваться, наговориться. *Набалакайся, коли не завізно.* Ном. № 12992.

Набаламүтити. См. **Набаламучувати**.

Набаламүчувати, чую, еш, *сов. в.* **набаламүтити**, мүчу, тиш, *гл.* 1) Набалтывать, наболтать (о жидкости). 2) Производить, произвести смуту, беспорядок. 3) Наобольщать, насоблазнять многих.

Набалиндрасити, рашу, сиш, *гл.* Наболтать, наговорить чепухи.

Набалиндраситися, шуся, сишся, *гл.* Наговориться вдоволь о пустяках.

Набарложити, жу́, жіш, *гл.* Нагрязнить.

Набарложитися, жуся, жішся, *гл.* Належаться въ грязи (о свиньѣ).

Набасувати́ся, суюся, ешся *гл.* Вдоволь наскаваться (о конѣ).

Набатувати́, тую, еш, *гл.* 1) Навьючить, нагузить. 2) Нарѣзать большими ломтиками.

Набахтүрити, рю, риш, *гл.* Набить вздоромъ, пустяками (голову). *Набахтүрило йому голову.*

Набачати, чаю, еш, *сов. в.* **набачити**, чу, чш, *гл.* Примѣчать, примѣтить, замѣтить. *Пішли салдати колядувати та й набачили, що у сінях під стґіною сало висить.* Мнж. 108. *Хома ходив, витріщав баньки, ніяк не набачить шкапи.* Рудч. Ск. II. 175.

Набачитися, чуся, чшся, *гл.* Вдоволь насмотрѣться. Желех.

Наба́ти, гаю, еш, *гл.* 1) Многое согнуть, свернуть. 2) Набивать, набить въ большомъ количествѣ; напичкать. *Набав пошку кишено горіхів.*

Набгом, *нар.* Биткомъ. *Набали мішок конопель набгом.*

Набѣдра, *нар.* Сидѣти, іхати **набѣдра**. Сидѣть, іхать на лошади верхомъ на бедрахъ (позади обыкновеннаго сѣдока на спинѣ).

На-бѣзбаш, *нар.* Безъ пастыря, безъ пастуха.

На-бѣзріє, *нар.* Никогда; безъ срока. **Відасть на-бѣзріє**. Никогда не отдасть. Ном. № 10634.

Набелькотати, чу́, чеш, *гл.* 1) Набормотать, наговорить невнятно. 2) Наболтать, наговорить много.

Набендіжитися, жуся, жішся, *гл.* Надутися. *Чого то вже так набендіжився?*

Набенкетувати́ся, туюся, ешся, *гл.* Напироваться.

Набербѣрити, рю, риш, *гл.* Намѣшать, наболтать чего.

Набесідувати, дую, еш, *гл.* Наговорить, бесѣдуя. *Набесідувала, наговорила, взяла мазницю, за медом пішла.* Ном. № 12996.

Набѣхтатися, таюся, ешся, *гл.* Нажратися.

Набивати, ваю, еш, *гл.* *сов. в.* **набити**, б'ю, б'еш, *гл.* 1) Набивать, набить, наколачивать, наколотить. *Бондарь відра набивав.* Шевч. 540. 2) Набивать, набить, наполнять, наполнить. *Як кием набито жидів в хаті.* Чуб. I. 252. 3) Заряжать, зарядить. *Набивати рушницю.* 4) — черінь. Дѣлатъ подѣ печи изъ глины или изъ глины со цементомъ. Сим. 129. 5) Только въ

сов. в. Побить, поколотить. *За наше жито та ще нас і набито.* Ном. № 4057.

Набива́тися, ва́юся, еся, сов. в. **набі́тися, б'ю́ся, б'єся,** и. **Набиваться, набиваться.** *Не набивається сей обруч на діжку.* 2) **Набиваться, набиться,** наполниться. *Само в мішки набивається.* Рудч. I. 23. 3) **Зарязаться, зарядиться.** 4) **Вдоволь бить, побить.** *Птиця з птицею не наб'ється, а козак з дівчиною не наживається.* Ном. № 784. *Мужик дурно набовисся, а пан його ще й набився.* Грин. III. 639. 5) **Навязываться, навязаться.** *Не навивайтесь, щоб я купувала. Хіба я їх просю? Сами набився.* Мир. Пов. II. 66.

Набивач, ча, м. 1) Палка, которой въ мельницахъ набиваютъ муку въ мѣшки. Новомоск. у. 2) Бондарскій инструментъ для набиванія обруча на бочку. Сумск. у.

Набивачка, ки, ж.—**Набивач** 1. Мнж. 104.

Набіра́ти, ся—**Набірати, ся.**

Набіти, ся. См. **Набивати, ся.**

Набіток, тку, м.—**Набуток** 1. *Набиток злий не спірний.* Ном. № 10374.

Набівка, ки, ж. Верхня половина лѣди (см.) въ Стрыйск. у. МУЕ. III. 24.

Набіг, гу, м. **Набѣгъ.**

Набіга́ти, гаю, еш, и. **Набѣгать, бѣгати** подучать. *Набігав собі праниці.*

Набіга́ти, гаю, еш, сов. в. набі́гти, біжу́, жінш, и. 1) **Набѣгать, набѣжати.** *Пішла вдова в поле жати, стала змарати набігати.* Мет. 291. *Возки сіромани набігали.* Мет. 7. *А татарва як набігала, то вже я замужемъ була.* Котл. Ен. III. 12. *На очі набігати.* Мелькати предъ глазами. *Шлях митить, та і та ліси на очі набігають.* Як набігнито. Какъ придется. *Треба жити, як набігнито.* Чуб. I. 251. 2)—*на щб.* **Наскакивать, наскочить** съ разбѣга на что-либо. *Чого ти не дивився? Набіг на чоловіка!* 3) **Находить, найти.** *Його назвали татари, набігли його сомною.* КС. 1882. XII. 508. *Як набіжми, то й купи.* **Набігти тропи.** **Найти** дорогу, попасть на дорогу. *Є доля у всякого, та не набіжми чоловік тропи.* Г. Бар. 416. 4) **Натекасть, натечь.** *Набігла вода в порібі.* 5) **Серце набіга.** *Він чоловік нічою, а так на його иноді серце набігло, т. е. щогда онъ сердится.* Павлогр. у.

Набіга́тися, гаюся, еся, и. **Набѣгаться.** *Набігався, пійду ляжу спати.* Чуб.

Набі́гти. См. Набігати.

Набі́джатися, жаюся, еся, и. **Наговориться** о своей бѣдѣ, о своемъ горѣ.

Набі́дува́тися, ду́юся, еся, и. **Много вытерпѣть, вдоволь побѣдствовать.**

Набі́жка, ки, ж. **Барышъ, прибыль.** *Як по котійці набіжки, то й то гаразд.* Лубен. у.

Набі́жний, а, о. **Прижитой** внѣ брака (о ребенкѣ). *Це дитя набіжнєе у неї: вона покрита.* Екстер. у.

Набі́й, ббю, м. 1) **Зарядъ.** *У ладивниці ні однісінького набою.* ЗОЮР. I. 186. 2) **Навалъ** снѣга на дорогѣ. 3) **Утоптанная снѣговая дорога** (Шух. I. 81), а также слѣды санной дороги, замѣтные изъ подъ наметеннаго снѣга. (Конот. у.). 4) **Гусеница наскъкомаго Arctia.** Вх. Пч. I. 5.

Набі́к, нар. **Прочь** съ дороги, въ сторону. *Набік, хлопці, набік, хлопці, бо чорт мужа несе.* Чуб. V. 648.

Набі́л, лу, м. **Молочные продукты.**

Набі́ляти, ля́, лиш, и. **Набѣлять.**

Набі́лятися, ля́ся, лишся, и. **Набѣлиться.** *Прийде неділенька, набілися, пойді до церкв, помоліся.* Чуб. V. 781.

Набі́лки, ків, м. мн. 1)—**Лада или ладобійці.** (Угорск.). МУЕ. III. 24. 2) **Сплетня. Набіли набити.** **Пустить сплетни.** *Люде вже набілки набили, що Мотря завітчала.*

Набі́лля, ля, с. **Бѣлье.** *Вберімось, бабусеньку, у біле набілля да й ходімо, бабусеньку, на час на весілле.* Грин. III. 340. См. **Білля.**

Набі́ляти, ляю, еш, и. **Намекать.** *Так мені набіляла, аж не вимовляла.*

Набі́р, нар. **Въ долгъ.** *Набрал набір багато, а коли то гроші платитиме.*

Набі́р, ббру, м. **Наборъ.** *Бути ж мені у неволі, у некруцкому наборі.* Нп.

Набі́раний, а, о. **Изъ покупной матеріи сшитый.** КС. 1893. V. 279.

Набіра́ти, раю, еш, сов. в. набра́ти, беру́, рѣш, и. 1) **Набирать, набрать.** *Уже човник води набіра.* Чуб. V. 505. *Було глек варенихи наберуть та сидлячи п'ють.* Ном. *Набрал хліба скільки хотів.* *Набери мішок борсина.* 2)—**хуру.** **Навладывать, наложить возъ** *Ой я тебе пусто в чумаках чумакувати: ой ти будеш хуру набирати, а я буду гроші одбирати.* Грин. III. 572. 3)—**невіда.** **Укладывать, уложитъ** *неводъ въ лодку такимъ образомъ, чтобы верхъ невода складывать въ строго*

послѣдовательно порядкѣ въ одну сторону, нижнее крыло—въ другую, а матио—особо,—тогда при забрасыванні вѣ части невода быстро и правильно спускаются въ воду. Вас. 186. 4)—прямю. Натягивать нити основы въ ткацкомъ станѣ, пропуская ихъ сквозь начиния и блат (см.) Конст. у. 5) Покупать, купити матеріи. *Набрала плису собі на керсетку та черкасини Грицькові на штани.* Харьк. 6)—тіла. Поливѣть, пополнѣть, толстѣть, потолстѣть.

Набірѣтися, раюся, ешся, сов. в. набрѣтися, берѣся, рѣшся, и. 1) Набираться, набратися. *Набрался в чобіт води. Як набереться води в ухо, то пережме голову та й скаче.* Ном. № 336. 2) Брать, взять достаточно, много. *Набрался стільки, що й не донесеш.* *Набрался чорт багатих, то обоних кидас.* Ном. № 1446. 3) Наполняться, наводниться. *Глек став набиратися.* Рудч. Ск. I. 18. 4) Приобрѣтать, прибрѣсть, получать, получить. *Сили й розуму од його всяка тварь набралася.* К. ПС. 74. *Набравшись науки в сивоусих.* К. Юв. 33. *Набрѣтася бід, ліха.* Претерпѣть бѣдствія. *Тоді набрались всі сто лих.* Котл. Ен.—на шійо. Залѣзати въ долги. *Прийдеться витити з людьми,—знос набиратися на шійо.* О. 1862. 73.—**розуму.** Поумнѣть. *Набѣрайся розуму!—охоти.* Воодушевиться. *Винив чарку, набрався охоти та й пішов уночі лісом.* НВолын. у.—**слави.** Подвергаться сплетнямъ. *Нема єтину одвоиному сину, що зів з ума діваку сиротину. Ой ізвіши, на коника сівиши: зоставайся, слави набѣрайся.* Мет. 15.—**страху.** Напугаться. 5) Напиваться, напиться пьянымъ. *Набрался, як сочня мулу.* НВолын. у. 6) Сходиться, сойтися. *Багато народу набралось.*

Набісїтися, шїся, сишся, и. Набѣситься.

Наблагити, жу, жиш, и. Принести добро, благо. *Декувати Тобі, Господи, за дар Божий, с'єтій землі, мамі націй, за твою розсуду, за твоїй дар, за твою благодать, що єс намъ наблагити.* (Гуц. молитва). Шух. I. 38.

Наближати, жаю, еш, сов. в. набліжати, жу, ажи, и. Приближать, приближать.

Наближѣтися, жаюся, ешся, сов. в. набліжѣтися, жуся, ажишся, и. Приближаться, приближаться. *Зраділа, що панство таке наближалось до неї.* Левниц. I. 210. *Наблизилось до вас царство Боже.* Ев. Л.

Х. 9. *Смерть наближається.* Мир. ХРВ. 313. *Піджидати, поки наблизяться (гуси), бо цілісінкий табун ходив.* Свм. 217.

Набліжувати, жую, еш, и.—**Наближати.** *Наближує пальці ті до дитинки.* Чуб. III. 84.

Набліжуватися, жуюся, ешся, и.—**Наближатися.**

Наблізити, ся. См. **Наближати, наближатися.**

Наблішкѣтися, каюся, ешся, и.—**Набрѣтася, нахвѣтатися.** *Вона наблішкѣлася з ним такою гріха, що як уже й одвѣчати не на тїм світі.* Змiev. у.

Наблукѣтися, каюся, ешся, и.—**Нашляться** вдоволь.

Наблѣвувати, вую, еш, сов. в. наблѣвѣти, блѣю, еш, и.—**Наблѣвувать, наблѣвать.** Желех.

Наблагѣувати, каю, еш, и.—**Наболѣти** пошлости, вздору; наврѣть чепуху, напустословить.

Наблѣвати. См. **Наблѣвувати.**

Набѣтувати, тую, еш, сов. в. набѣтѣти, таю, еш, и.—**Наплѣскивати, наплѣскать,** насливать, наболѣть. *Набѣтала поміий поже відро.*

Набоженство, ва, с. Богослужение. *Любо було в церкві постійати, набоженства послухати.* Св. Л. 7. **Набоженство** відправляти. Служить обѣдню.

Набожний, а, є. Набожный, благочестивый. *Набожний, як жид подорожній.* Чуб. I. 268.

Набожник, ка, м. Полотенце (вышитое или тканое съ узорами), надѣваемое, для украшенія, на иконы. Черниг. г.

Набожність, ности, жс. Набожность, благочестіе. *Нехай же пам не трівожить моєї набожності.* Левил.

Набожно, нар. Набожно, благочестиво. **Набоійчик, ка, м.** Шомполь. Лебед. у. **Набокувати, а, є.** 1) Наклоненный въ одну сторону. *Набокувата дорла.* 2) Имѣющій выпуклость съ одной стороны (о деревѣ), станутый съ одной стороны (о шарѣ). *Набокувате яблуко.* Харьк.

Набокувати, нар. Наклонно въ одну сторону. *Набокувати зроблений віз.* Черк. у.

Наболѣлий; а, є. Измученный, много болѣвшій. *Ліє від землею твоє наболѣле тіло.* Мир. ХРВ. 55.

Наболѣти, лію, еш, и.—**Наболѣть.** *На боліло серденько від жсалою.*

Набор, нар.—**Набір.**

Набористий, а, е. Наборный. *Над ліжком висіло набористе сідло.* Стор.

Наборошніти. См. Наборошнювати.

Наборошнювати, нюю, еш, сов. в. наборошніти, нію, ніш, і. — тісто. Посыпать мукой тісто, чтобы оно не липло к столу. Конст. у.

Набростати, саю, еш, і. 1) Нанзывать. Шух. I. 130. 2) Напутать (цитокъ). *Ото скільки ниток набростала.* Харьк. г.

Набражитися, жуся, жишся, і. Напиться. *Набражився, як п'яниця.* Ном. № 11747.

Набрати, ся. См. Набирати, ся.

Набрэвкати, каюся, ешся, і. Нажратся.

Набрэаглий, а, е. О молокѣ: скисшій (Галиц.). Желех.

Набрести, См. Наброджувати.

Набрехати. См. Набріхувати.

Набрехатися, шүся, шешся, і. 1) Наговорить лжи. *Хотя й душа невинная, люде набрехутися.* Гол. I. 261. 2) Наляяться (о собакѣ).

Набридати, даю, еш, сов. в. набріднути, дну, неш, і. Надождать, надождать, наскучить. *Не бреши, спасибо тобі—і своя брешня набрида.* Ном. № 6873.

Набрідливий, а, е. Надождливый.

Набріднути, См. Набридати.

Набрійжувати, жую, еш и набрійжувати, жую, еш, і. Морщить, стягивать въ складки. *Набрійжувати чоботи.* Такъ сдвигать голенища, чтобы они были въ складкахъ. Харьк. у.

Набрязкати, См. Набрязкувати.

Набрязкувати, кую, еш, сов. в. набрязкати, каю, еш, і. Набрязгивать, набрызгать.

Набрятатися, таюся, ешся, і. Нахвотаться, набраться. *Набрятась довів.* Мнж. 186.

Набрівник, ка, м. Дѣвичій головной уборъ изъ красного или черного плису или бархату, также изъ парчи.—родъ широкаго обруча, расширеннаго спереди, охватывающаго голову. Лохв. и Гадац. у. Сл. Д. Эварн.

Набрід, роду, м. Пришельцы, сбродъ.

Набрідь, родя, м. Въ сказкѣ—эпитеъ медвѣдя, набревшаго на рукавицу, полную злѣрей: *ведмідь - набрідь.* Рудч. Ск. II. 1.

Набріхувати, хую, еш, сов. в. набрехати, шү, шеш, і. 1) Лгать, налгать на кого нибудь, клеветать, наклеветать. *Знов*

почали сестри набріхувати на меншу. Стор. *Люде—собаки,—чого не набрешутъ.* Ном. № 7805. *Да се набрэхано.* Это враки. 2) Говорить, наговорить пустяковъ, врать, наврять. *Хтось мухам набрехав, що на чужині краще жити.* Гліб.

Набрід, роду, м.—Набрід. *Всі кухарі і весь наброд, побравшись за руки, ходили.* Котл. Ен.

Набріджувати, джую, еш, сов. в. набрести, дү, дөш, і. Попадать, понасть, наталкиваться, натолкнуться, набрести. *Дайте мені набрести на стежку.* Ном. № 4903. *Брели вони то... межами, то суглодами, як набрели купу тую.* Св. Л. 140. *Набрела я й хатку таку, що наймалась.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Коли це набрели цигана,—веде пару коней.* Мнж. 28.

Набродитися, джүся, дишся, і. Набродиться, утомиться ходьбой. *Ой зірочи по хмарочі да й не набродиться.* Чуб. III. 179.

Наброїти, рюю, їш, і. Накуралесить, надѣлать глупостей. *Тепер же на мене звертає, сама наброївши біди.* Котл. Ен. VI. 13.

Набростатися, таюся, ешся, і.—Наброститися.

Наброститися. См. Наброшуватися.

Наброшуватися, шүся, ешся, сов. в. набростатися, шүся, ешся, і. Пустить почки (о деревѣ), налиться (о колосѣ). *Ліс набростився.* Черк. у. *У ячмені колос набростився.* Мил. 93.

Набрудніти, нію, ніш, і. Напачкать, нагрязнить. Желех.

Набрунїтися, ніюся, нишся, і. Пустить почки. *Вже дерево набрунїлось.* НВолынск. у.

Набрунькуватися, вуюся, ешся, сов. в. набрунькуватися, вуюся, ешся, і. Пускати, пустить почки (о деревѣ). Мнж. 186. *Винні добре вже набрунькувалися,—тіля-тіля не розвіється листочок.* Новомоск. у.

Набрякати, каю, еш, сов. в. набряк(ну)ти, кну, неш, і. 1) Набухать, набухнуть. *Набрякнуть (шкура) водою в Дніпрі.* ЗОЮР. II. 28. 2) Напухать, напухнуть. *Чірка дуже болить,—бач як набрякла.* Зміев. у.

Набряклий, а, е. 1) Разбухшій. 2) Вспухшій. *Лупала набряклими віями.* Мир. Пов. I. 121. *Набряклі жили кидалися—билися.* Мир. Пов. II. 99.

Набряк(ну)ти. См. Набрякати.

Набу́вннті, нїю, еш, м. 1) Набухнуть, разбухнуть (о зернах). *Кукуруза набу́вила.* 2) безл. Надуть, вздуть (живот). *Поласувався на сироватку та їй давай їй хлєп(т)ати, так уже нахлєстася, що аж набу́вило його.* Рудч. Ск. П. 191.

Набу́вннті, вію, еш, м. 1) = Набу́вннті. Уже шрощ добре набу́вннті,—пора садити. Новомоск. у. 2) О древесных почках: раздуться предъ тѣмъ какъ распуститься. *Бруньки набу́вннті на вишні, а де-не-де і листочки розпускає.* Новомоск. у.

Набу́вннті, нїю, нїш, м. Наговорить много, говоря невнятно. *Чисто набу́вннті мені голову.*

І. Набу́вати, ваю, еш, сов. в. набу́ти, б́уду, деш, м. 1) Приобрѣтать, приобрѣсть, наживать, нажить. *Як я живі буду, то все набуду: воли, вози покуюлю.* Нп. *Тією силою ми собі більше добра набудемо.* О. 1861. VI. 33. (Кулишъ). *А хоч і покинеш—платати не буду, а я, молода, другого набуду.* Грин. III. 321. *Гроші—набута річ.* Ном. № 1442. 2) Отслуживать, отслужить прогульные дни. *Лице году треба набути—тиждень, бач, лежало.*

ІІ. Набу́вати, ваю, еш, сов. в. набу́ти, б́ую, еш, м. Обувать, обути, надѣть обуви. *Набула без панчох панички.* Котл. Еп. II. 25. *Чоботи набував.* Мир. ХРВ. 49.

І. Набу́ватися, ваюся, ешся, сов. в. набу́тися, б́удуся, дешся, м. 1) Приобрѣтаться, приобрѣтаться. 2) Преимущественно только въ с. в.: Прожить, пробить достаточно долго. *Нї я нажила, нї я набулася.* Грин. III. 397. *Не довго я у свого батечка набувся.* Федьк. *Вже ж я на полі набувся, буйного вітру начувся.* Грин. III. 671. 3) Въ посл.: Пони хвалѣю нахвалятися, буди́ю набу́деться,—т. е. долго ожидать, пока обѣщанное сбывается. Ном. № 5680. 4) Пить, напиться (водки). Шух. I. 41.

ІІ. Набу́ватися, ваюся, ешся, сов. в. набу́тися, б́уюся, ешся, м. Надѣваться, надѣться (объ обуви). *Чобіт малий,—не набувається.*

Набу́дівувати, вую, еш, сов. в. набу́дувати, д́ую, еш, м. Настраивать, настраить (о зданіяхъ).

Набу́ндючяти, чу, чш, м. Надуть, растопырить. *Набу́ндючити зуби.* Набу́ндючити спідницю.

Набу́ндючитися, чуся, чшся, м. 1) Растопыриться, взъерошиться. 2) Возгордиться; надуться съ важностью.

Набу́рити, рю, рш, м. Налить много. *Вона туди добито набурила.* Мвж. 93.

Набу́ркувати, ќую, еш, м. Навести снѣгу. *Екатерин. у. Сл. Д. Эварн.*

Набу́ти, ся См. Набу́вати, ся.

Набу́тний, а, е. Благоприобрѣтенный.

Набу́ток, тку, ж. 1) Благоприобрѣтенное имущество. 2) Служба сверхъ срока въ возмѣщеніе прогульных дней.

Набу́тти, т́а, с. Приобрѣтеніе.

Набу́хати, хаю, еш, м. 1) Наколотить. *Набу́хали кулаччям по спині.* 2) Налить или наложить слишкомъ много.

Набу́хатися, хаюся, ешся, м. 1) Вдоволь поколотить (чѣмъ). *Нама́хався я косяю, набу́хався ціпою.* КС. 1883. XI. 522. 2) Наѣсться, вахаться. *На́ тобі, сину, рака, набу́хайся та молоти.* Ном. № 921.

Набу́хикатися, каюся, ешся, м. Накашляться.

Набу́чавити, вію, еш, м. Набухнуть, пропитавшись сыростью.

Нава́бннті. См. Нава́блювати.

Нава́блювати, блюю, еш, сов. в. нава́бннті, блю, бш, м. Приманивать, приманять, привлекать, привлечь (многихъ).

Нава́жннті, ся. См. Нава́жувати, ся.

Нава́жний, а, е. Склонный къ чему-либо. *Не беріть ціюю чоловіка до себе: та він такий нава́жний до горілки, що все переносить до жиди.* Кієвск. г.

Нава́жувати, жую; еш, сов. в. нава́жити, жу, жш, м. 1) Взвѣшивать, взвѣснить. *Нава́жили чумаченьки та три вози соли.* Чуб. V. 1037. 2) Налегать, налечь.

А як нава́жу, де́ді виважу. Гол. I. 147. *Не нава́жуй дуже на цей б́к, а то перекинеш.* Кієв. г. 3) Рѣшать, рѣшнть.

Ма́йорши здавна вже нава́жили такому не суперечити. Г. Барв. 335. *Нава́жили злі вороги утопити мою душу.* Нп. *Коли вже ти (вовк) нава́жи мене їсти, то починай мене з хвоста.* Рудч. Ск. I. 1. 4) Научать, научить, наставлять, наставитъ.

Другую дня пішли намал поклонитись... Пани такі якісь сердиті; а горді—аж надимаються.

„Будь покірна“—нава́жують,—„та до роботи панської шира“. МВ. I. 48. 5) —ру́ку. *Набивать, набить руку, приучаться приучиться. Тільки нава́жннті руку до якої роботи (на заводі), а він тебе взяв та їй на друге місце перестави,—от знов починай нава́жувати руку.* Кієв. г.

Нава́жуватися, жу́юся, ешся, сов. в. нава́житися, жу́ся, жшся, м. 1) Осмѣливаться, осмѣлиться. 2) Рѣшаться, рѣ-

шитись. Вона на таке наважилась, аби його привернути до себе. Г. Барг 454. *Імє Сошко не наважись, що в таку трудну минуту чинити.* К. ЧР. 344. — на ко́го, на що. Возна́м'яри́ваться, визна́м'яри́ться что-либо сдѣлать съ кѣмъ, съ чѣмъ. Я наважись на того коня, то й буде мій. Новомоск. у. Наважись, браттє, на спасенну річ. К. Пс. 66. 3) Пристрашатись, пристрастись. Бує і нічою собі чоловік, але як наважися до юрїлочки, то,—бачите,—все до жидів переносив. Киев. г.

Навал, лу, м. 1) Напоръ воды. *Іде він, аж лонує страшенний сплав, ріка, ніби море, шумів, а повінь все гірше бутнє; приходив на місцє, де міст стояв, а навал і в'язи, і міст урвав.* Федьк. Поезії. І. 91. 2) Наклонъ (стоящаго столба). Волч. у.

Наваліти. См. **Навалювати.**

Навалувати, лую, еш, м. Набѣжать, найти толпой. *Тї миші, що в стєпу багато, не тут наподоились; вони віділись навалували.* Новомоск. у.

Навальний, а, в. 1) Стремительный, порывистый. 2) — зима. Снѣжная зима. Лебед. и НВолын. у.

Навальність, ности, ж. 1) Множество, толпа. *Торік у Лебедині навальність була москалів.* 2) Проливной дождь съ бурей.

Навалювати, лую, еш, с. в. наваліти, лю, лиш, м. 1) Наваливать, навалить. 2) Въ игрѣ въ карты (въ „віз“ и пр.) класть одну лишню карту сверхъ той, которая покрыва. КС. 1887. VI. 464. 3) **Навалити валу.** Приготовить толстыхъ венто́въ изъ пакли. (См. **Вал**). *Дочки валу навалили.* МУЕ. III. 155.

Наваліти, лую, еш, м. Напачкать. *Пивєнь на жердочці сидить, да все... все..., да купу таку навалає, таку зорову.* Рудч. Ск. I. 40.

Навантажений, а, в. Нагруженный. *Фура навантажена бочками з дьогтьом.* Балт. у.

Навантажити. См. **Навантажувати.**

Навантажувати, жу, еш, сов. в. навантажити, жу, жиш, м. Нагружать, награвать, навьючивать, навьючить, накладывать, наложить. *Хоч як було навантажили віз снопами, чи на юру, чи в долину, тї (кобилі) все одно, що по рівному.* К. (Хата. 65).

Наваріти. См. **Наварювати.**

Наварювати, рую, еш, сов. в. наваріти, рю, рип, м. 1) Наваривать, нава-

ривать. *Ой вечеряй, моя мати, коли наварила.* Мет. 10. *Не в такому наварювали, та видали.* Ном. № 4236. 2) Приваривать, приварить желѣзо.

Навбáкир, нар. Навыворотъ, наоборотъ. *Вони прийняли мої слова як раз навбáкир.*

Навбáк, нар. Сѣ виду, на видъ.

Навбóтки, нар. Въ выраж.: гуляти навбóтки. Игра на праздникъ Пасхи крашенными яйцами: бьютъ яйцѣ о яйцѣ, в тотъ, чье яйцѣ выдержитъ, забиваетъ разбитое яйцѣ своего партнера. Чуб. IV. 43.

Навбóльшки, нар.=Завбóльшки.

Наверлѣ, нар. 1) Наоборотъ. 2) Напрямикъ, не держась дороги (пойти); грубо напрямикъ (сказать). *Сказати наверле.* **Наввипередки, нар.** Въ перегонку, взапуски. *Біжать жидки наввипередки, один другою не дожене.* (Загадка: колеса).

Наввинки, нар. На вытяжку. *Іван стоїть наввинки перед командиром.* Стор. Оп. II. 83.

Наввиринки, нар. Вынырая. *Бризнув в воду..., наввиринки пішла душа.* Котл. II. 42.

Навви́шки, нар.=Завви́шки.

Навга́д, нар. Наугадъ, наобумъ. *Зацубив мірку клятий жид та так навгад і зробив, через те й малі двері.* Камен. у.

Навгли́шки, нар.=Завгли́шки.

Навгу́л, нар. Огуломъ. Угор.

Навда́к, навда́ку, нар. Едва-ли, врядъ-ли. *Чи батько дома?—Навдак.* Полт. г.

Навде́ри, наведе́рнці, нар. На-ударъ, на-убѣгъ. *Вони тоді кинули і барана того та на одери.* Рудч. Ск. I. 174.

Навдивови́жу, нар. На удивленіє. *Мені навдивови́жу, як ще його козаки смучають.* Шевч. 280.

Навді́ранці, нар.=Навдери. *Давай навді́ранці!* О. 1862. VI. 45.

Навдога́д, нар. Чтобы догадаться. *Навдогад буряків, щоб капусту дали.* Ном. № 5700.

Навдо́коло, навдо́кола, нар. Вокругъ. *Земля ходить навдо́кола сонця.* Ком. Розм. I. 14.

Навдо́ри, нар.=Навдери. *Бач,—добра: матір покинула, а сама навдо́ри.* Мир. Пов. II. 90.

Навєсті. См. **Навєстити.**

Навербува́ти, бўу, еш, м. Навербовать. *Пан Пуляський навербував полк шляхти.* Стор.

Наверещáти, щѣ, щѣл, м. Накричать, наговорять рѣзкимъ крикливымъ голосомъ.

Наверецала поону хату, та все чорт-зна-що!

Навертати, вѣ, зѣш, и. Наговорить вздора.

Навертѣся, вѣся, зѣся, и. Представиться, привидѣться, попастѣся. Як на-вертѣся на очі, то й куплю. Черк. у.

Наверлѣ, нар.—Наверле. 1) Дивись що ти робив: наверле становиши стовпи,—товщим краєм унору! Треба товщим у землю. Волч. у. 2) Харько наш потяг ярами й тинами наверле. Сумск. у.

Навернений, а, о. 1) Обращенный, поворотенный. 2) Наваленный. Прийшов, аж там змій каменем навернений. Рудч. Ск. I. 86. 3) Обращенный (въ вѣру). Баба такаж, як і вона, відьма, а дочка ще не навернена. Мнж. 138.

Навернути, ся. См. **Навертати, ся.**

Навертати, тѣю, аш, сов. в. на-вер-нути, ну, неш, и. 1) Поворачивать, поворотить. Сирі воли наvertsа. Рудч. Чп. 89. Хусткою махнув, вісько наvertsа: „А рушай, вісько, під Бендер-місто!“. О. 1861. XI. 56. 2) Наваливать, навалить. Зима за-мети наvertsа. Мир. ХРВ. 125. Було мене припотити й камінь наvertsати, а щоб же я не зринала й цього мишенка не знала. Грин. Ш. 312. 3) Рѣдко появляється, разъ появляється. То те він робить, то те, то йде, то йде,—як істѣ додому наvertsа. МВ. I. 44. Хуба обідати та на ніч на-верне додому, а то все на базарі. Мир. Пов. II. 78. 4) Обращать, обратить. Синів із-райлевих наvertsа до Бога. Ев. Л. I. 16. Вона дово молилась до Бога, щоб наvertsа чоловікове серце знов до любови. Левич. I. 497. Наvertsа мене на жидівську віру. Мнж. 122. 5) Сворачивать, своротить на кого. На другого наvertsати не годиться: це не я, а він зробив. Черниг. г. 6) На-вертѣвать, наvertsать. Стара хоче у хазяйстві наvertsати, що дочка витратила. МВ. I. 28. Він хоч і прогуля, так він і наvertsа. Миргор. у. Слов. Д. Евари.

Навертѣтися, тѣюся, ешся; сов. в. наvertsѣтися, нѣся, неся, и. 1) Поворачиваться, поворотиться. 2) Наваливать-ся, навалиться. 3) Заходить, зайти, заѣх-жати, заѣхать. Почали й старостѣ наvertsатися. Св. Л. 13. Наvertsѣвся в хату. Одна ж біда минулась, а друга незабаром наvertsѣлась. КС. 1882. X. 36. Наvertsѣється було хто з паничюк сусідок, допитуються. МВ. (О. 1862. III. 47). Ви увечері наvertsѣться. О. 1862. VII. 37. 4) Обращаться,

обратиться. До Христа наvertsѣсь. 5) Ду-ша не наvertsѣється. Протавно (кому). Як то його душа наvertsѣється у п'ятницю ско-ромне істи. Ном. № 537. 6) Наvertsѣтися на очі. Попадаться на глаза. А як Парася наvertsѣється на його очі юрді та смутні,—одвертас од неї очі. МВ. II. 27. 7)—на думку. Приходить на умѣ. І пані моя тож мені на думку наvertsѣється. МВ. (О. 1862. III. 59).

Наvertsѣти. Ся. Навіртчувати.

Наvertsом, нар. Пѣршим наvertsом, другим наvertsом и т. д. (зайті, заѣхати). Въ первый разъ, во второй разъ и т. д. (зайти, заѣхать).

Наvertsнѣя, кѣ, м. Верхняя крышка у масляной кадки. Вх. Зн. 35.

Наvertsѣтися, лѣся, лѣся, и. На-веселиться.

Наvertsом, нар. Небрежно, лишъ-бы събыть съ рубѣ. *Наvertsом робити.* Харь. у.

Наvertsѣ. См. Наводити.

Наvertsѣ, нар.—Наvertsѣ.

Наvertsвѣд, нар.—Наvertsводи. Народ би наvertsвод, а инший трюхи. КС. 1882. IV. 171.

Наvertsводах, нар. Встрѣчается только въ фальсифицированной думѣ „На побѣду Чигиринскую“, напеч. сперва у Срезневскаго („Запор. Старица“), а потомъ у Максимовича (1849). Коней день і ніч наvertsводах дерсали, до тѣмъмана Нависайка до-рогу верстами. Макс. 54. Ошибочно упо-треблено въ такой формѣ вмѣсто наvertsводи.

Наvertsводи, нар. Во весь опоръ, въ карьеръ, во всю прыть, впуски. За ли-царем тим воеводи що тѣху наvertsводи ле-тятъ. Котл. Ен. VI. 74. З наvertsками лі-тати наvertsводи,—ото були його забавки. К. ДС. 4.

Наvertsѣем, нар. Обоюдно, взаимно. Взи-ваючи себе наvertsѣем Христовими проти-никами, обиді... К. Р. 13.

Наvertsклѣд, нар. Обѣ закладѣ. По-бился Матѣм наvertsклад. Мир. ХРВ. 145.

Наvertsходи, нар. На закатѣ, на захо-дѣ. Питаєте, у який доби поанка буває? У мене саме під обіди, а в хлѣця моє, то так, як наvertsходи сонце. Лубен. у.

Наvertsбіч, нар. Стороною. Не поїхав наvertsбіч, а наvertsбіч.

Наvertsвиш, нар. Выше.

Наvertsдогін, нар. Въ погоню, въ догон-ку. Як узгати тюрлиця макієм да по-біжить за припутнем наvertsдогін. Чуб. V. 1155.

Навздогінці, нар.—**Навздогін**. *Навздогінці не намілювались.* Ном. № 5265.

Навзнак, нар. **Навзничь**. *Він так і опав навзнак.* ЗОЮР. I. 260.

Навзнакй, нар. 1) = **Навзнак**. 2) — *давати, дати.* а) Показуватися, показаться. *Як були ми колись панськими, кріпаками, так вона така була, що було і навзнаки не дається; а тепер сама забалакала, така тиха та добра до людей.* Новомоск. у. б) Давати, дати себе знати. *Далися мені навзнаки чоловічі кулаки.* Нп.

Навивбівати, вію, еш, і. **Вибить**, **выколотить** (многое).

Навивбрати, вію, еш, і. **Навивбрати**.

Навивати, вію, еш, сов. в. **навивіти**, вію, неш и **навіти**, вію, в'ю, в'еш, і. **Навивати**, **навити**, **намагивати**, **намотати**. Основа приотвоялена, починає ткач **навивати** її на верстат. МУЕ. III. 20. *В четвер моя мила рано встала, навинула кужелину, та й не прала.* Грин. III. 325.

Навиворіт, нар. **Наизнанку**, **навивороть**.

Навивлядіти, джу, диш, і. **Научить**, **привикнуть**, **иміть успіх**. Мнж. 186.

Навидатися, діюся, ешся, і. **Наглядіться**, **насмотріться**. *З ким люблюся—не наговорюся, з ким кохаюся—не навидаюся.* Чуб. V. 150.

Навидирати, вію, еш, і. 1) **Повидирати** во множестві. 2) **Отняти** во множестві.

І. Навідити, джу, диш, і. **Любить**. *Він навидить цю дівчину.* Борз. у. *Вони його дуже навидили зроду.* Федьк.

II. Навідити, джу, диш, і. **Насмогріть**, **усмотріть**. *А в печі пироги кипіли, а його очі навидили.* Чуб. III. 425.

Навідітися, діюся, дишся, і. **Любить** друг друга. *Нені наші дуже обі навиділися.* Федьк.

Навиднаці, **навидноці** и **навидноці**, нар. **На виду**, **на открытому місці**; **на світлі**. *На що ти поставив у потемку? постав на виднаці, на сімні, або що.* Канев. у. *Та покинули навидноці: хто не йде, всякому видно, що щоє лежить.* Харьк. г.

Навикати, вію, еш, сов. в. **навик(ну)ти**, ну, неш, і. **Привыкать**, **привыкнуть**. *Чого бик навик, того й вночі реве.* Чуб. I. 286.

Навилек, лек, м. **навільник**, ка, м. **навільня**, ві, ж. **Количество сѣна**, **поднятое на вилах**.

Навилідити, дію, еш, і. = **Вилюдити**. *Нічого, він навилідіє,—то й будуть*

моде. Коб. у. *Дівчина ця виросте, то навилідіє.* Коб. у.

Навиніти. См. **Навивати**.

Навинітися, віюся, нешся, і. **Навернутися**, **подвернутися**, **случайно зустрітися**.

Навиняний, а, е. **Навинтий**, **намотанный**. *На килючку навиняний лон.* Мет. 263.

Навивередки, нар. = **Навивередки**.

Навис, су, м. **Світ**, **нависший** **на в'єтвах**. *Як великий навис на лісі, то врожай буде.* Волч. у.

Нависати, вію, еш, сов. в. **нависнути**, ну, неш, і. 1) **Нависати**, **нависнуть**, **світшуватися**, **світситься**. *Волосся на лоба нависає.* *Ой час-пора до куріня, бо вже хмара нависла.* Чуб. V. 292. 2) **Собиратися**, **собраться** во множестві. *Людей хмарою нависло.* Г. Барв. 207.

Навислий, а, е. **Нависший**. *Під навислим скелям стояли мраморні статуї.* Левец. I. 221.

Нависнути. См. **Нависати**.

Навись, ві, ж. = **Навис**.

Навіти. См. **Навивати**.

Навистребінькуватися, куюся, ешся, і. **Наприхотничатися**, **накапризничатися**. **Навивітисся**, віюся, нешся, і. **Нав'єдатися**, **завернуть** кудя. *Ніколи до нас і не навистнеся.*

Навічка, ки, ж. **Привычка**; **навык**.

Навишківувати, вію, еш, і. **Выскальзывать** (многое).

Навізати, вію, еш, сов. в. **навізати**, вію, еш, і. **Навізати**, **навізати**. *Ой, вітрику, наш милий друже, навій нам дощику мерцій.* Гліб. 105.

Навід, воду, м. 1) **Указаніє**, **наущеніє**. 2) **Дати навід**. *Дати указаніє, навести на путь, научити, какъ сдѣлать что-нибудь.* Ном. № 13757.

Навідати, ся. См. **Навидувати**, ся.

Навідвечір, нар. **Перед вечером**. Гал.

Навідворіт, нар. 1) **Обратно**. 2) — **снзати**. **Возразить**.

Навіджати, джаю, еш, і. = **Навідувати**. *Кого Бог любить, того й навіджає.* Ном. № 42.

Навіджоний, а, е = **Навіжений**. *Навіжена синиця щизля покидає.* Чуб. V. 1124.

Навідини, дни, ж. мн. **Посѣщеніє**, **визитъ**.

Навідіти, віджу, диш, і. 1) = **Навідати**. 1. Желех. 2) **Навіділо** його. *Отъ обезумѣлъ, одурѣлъ.* Кінь... *побіи дорогою*

назад у село. Чоловік переймає, а він, — як навідило його, — все не дається перенняти. Драг. 143. Чи навідило того маму? Що ти робиш? НВолынск. у. См. Навіменство, навіжений, навіджений.

Навідлі, навідлів, навідліг, нар. Наотмашь. Х. С. VII. 451.

Навідувати, дую, еш, сов. в. навідати, даю, еш, м. 1) Навѣщать, навѣщать; посѣщать, посѣтитъ, провѣдывать, провѣдать. Кого Бог любить, того й навідує. Ном. № 42. 2) Узнавать, узнать, гдѣ находится что-либо. Навідала кубелечко, де вутка несеться. Мет. 86. Ой на току, на току молотили хлопці, навідали куріночку, накриту в коробиці. Мил. 107.

Навідуватися, дуюся, ешся, сов. в. навідатися, даюся, ешся, м. Навѣдываться, навѣдаться. От моде уже своє косять, а цей чоловік до свого і не навідується. Рудч. Ск. I. 54. Ти б, кажуть, хоть би коли небудь до нас навідався Рудч. Ск. II. 115.

Навідшибі, нар. Особнякомъ, въ сторонѣ, отдѣльно. Хата стоить навідшибі. Мій син Андрій навідшибі живе, а Петро зо мною. Черк. у.

Навіджувати, жуу, еш, м. Наколадовать.

Навіжений, а, о. Безумный, сумасшедшій. Юпітер, імвом розпалений, елєтє до них мов навіжений. Котл. Ев. VI. 5.

Навіженство, ва, с. Безуміє, сумасбродство.

Навіжки давати. Предупреждать, предостерегать, предувдомлять. Барана стрижуть, а козлу навіжки дають. Ном. № 3905.

Навіз, возу, м. Подвозъ, привозъ. На ярмарку не купиш казунів, бо навозу не було. Лебед. у. Не було великою навозу у сей ярмарок. Волч. у.

Навій, вою, м. Навой, валъ въ ткацкомъ станкѣ. Навіів два: верхній, горішній — находится сзади, — и спідній, долішній — поміщається ближче къ ткачу, въ нижней части станка, оба идуть параллельно сидѣнь ткача; у обоихъ на правомъ концѣ по зубчатому колесу, которое называється въ Галиціи также сучна или триб; галицкій триб (въ долішньому навіі) для поворачиванія своего имѣетъ еще четыре ручки; для того, чтобы навій удерживался неподвижно, въ зубцы колеса упирається ходящій на винтѣ, искривленный брусокъ дерева, различн. формы, назыв. цуга, а въ

Галиціи пѣсик или (въ горішньому навіі) сучна. Въ каждомъ навіі есть выдолбленный желобокъ, называемый гѣра, молобець; въ эти желобки, при помощи особаго снаряда, наз. яштруб, лѣшток, прут, привѣр-пляются куски полотна, къ которымъ привязывается обоими концами оснѣва; послѣдняя навита на верхній навій, отъ котораго проходитъ сквозъ начиніи и бѣрдо (блѣт) черезъ магілѣ (гал.) подъ штаномъ къ спідньому навіі; поворачивался по направленію къ ткачу, верхній навій разматывается оснѣву, которая, уже въ видѣ полотніа, наматывается на спідній навій. См. Варстѣт, Крѣсна. Первые названія изъ помѣщенныхъ здѣсь — изъ Полтавской губ. (Константиногр. у. В. Г.), втория и третія — изъ Галиціи (Шух. I, 255; МУЕ. III, 17). Ум. Навійчим. Мет. 213.

Навіє, навієн, нар. 1) Навѣє, навсегда. Навіє замовкло. Шевч. Навієки покинув мене. Макс. Як пійду я за нелюба, то й навієки зашину. Мет. 259. У Шевченка еще: заснути навіє-віки. 2) Употребляется въ смыслѣ: въ высшей степени, чрезвычайно. Серцемъ був палкий навієки. МВ. (О. 1862. I. 71).

Навіюти, ну, нѣш, м. Навѣять. Що Бог навіє, того ніхто не мине. Ном. № 55.

Навірати. См. Навірати.

Навірок, тка, м. Коловертъ, сверло съ вращающейся кривой ручкой?

Навірчувати, чую, еш, сов. в. навертѣти, чу, тиш, м. 1) Насверливать, насверлить дыръ. 2) Наматывать, намотать. Заболіла головнонька, заболіла, що велику куделицю навертіла. Нп. О. 1862. VI. 62.

Навірати, рѣю, еш, сов. в. навіртити, рю, риш, м. Дѣвать, дати въ долгъ. Шинкарчикъ мене знає, на сто рублів навірѣв. Вал. 2.

Навіса, си, ж. Свѣсившійся съ деревьевъ и пр. свѣгъ. Желех. См. Навісочна. Навісити. См. Навішувати.

Навісний, ѧ, ѧ = Навіжений. Оженився навісний та взяв біснувату, не знаючи, що робити — запалили гату. Нп. Люд навісний нехай скаженіє. Шевч.

Навісникъ, ка, м. Испорченное намісник (см.). Ум. Навісничок. Братіку-навісничку, сядь собі на хрістечку, не продавай сестри за руб за чотирі. Грин. III. 543.

Навісоголівий, а, о = Навіоний. Тютю на тебе, навісоголівий! Ном. № 6364.

Навісом, нар. Нахально, силой. Треба

уперед довідатися, чи дасть він хату, чи ні, землемірам, а навісом не можна. Черн. г.

Навісочка, ки, ж. Украсеніє, подбешенное на обрядовомъ свадебномъ деревѣ,—гвізді. *Що в нашому вірні сребряні навісочки.* Мил. 141. См. Навіса.

Навістити. См. Навіщати.

Навіт, навітѣ, нар. Даже. Попинуми депутати шляхетної броди, навіт тая дрібна шляхта, тії хлібороби. Нп. *Навітѣ в Ізраїля такої віри не знайшов я.* Єв. Л. VII. 9.

Навітати, тая, еш, 11. Зайти. У сей двір Бог навітав, Ісус Христос народився. Чуб. III. 321.

Навітний, я, в. Захожий, чужой; недавно явившийся. Це чоловік навітний, він здалека відкільсь. Канев. у. У його були воли навітні й коні навітні: часто мінялись то по одній, то по кілька штук,—сьогодня прибудуть, приведуть їх до його, а завтра й нема. Верхнедніпр. у.

Навітритися, рюся, ринься (на кого), 11. Попасть подъ вѣтеръ, дующій отъ тебе на кого-либо. А вже коли навітритися на кнура, то хоч як будеш від його далеко, то він почує духом і етече. Черном.

Навітѣ, нар. См. Навіт.

Навіч (кому), нар. Предъ глазами, на глаза. Покликали судді Івана Процькові навіч.

І. Навічний, а, в. Вѣчный. Нема... не пережидуючо на божому світі, нема повсячасно, навічною—або переїде, або привикнеш. МВ. (КС. 1902. X. 149).

ІІ. Навічний, а, в.—Навіжений. А він на нього так як навічний, так і кинувсь. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Навічник, ка, м. Испорченное намісники. См. Навісник,—въ другомъ варіанті приведенной тамъ піснѣ стоять: **Навічничок**. Грин. III. 432.

Навіщати, щая, еш, 11. Навѣщать. *Навіщав на плече лик.* Рудч. Ск. I. 80. *Скрізь по селаз шибениці, навітано трупу.* Шевч.

Навіщений, а, в. Покритий чѣмъ-либо повѣщеннимъ на немъ. Божичкомъ, вишванним рушником навіщений. МВ. (О. 1862. III. 57).

Навішки, нар. = Навіжки. Ном. № 3905.

Навішний, я, в. ? *Навішний царенко.* Рудч. Ск. I. 118.

Навіщувати, щую, еш, сов. в. навісити, шу, сити, 11. Навѣшивать, навѣсить.

Навіщати, щая, еш, сов. в. навістити, шу, сити, 11.—Навідувати, навідати 1.

Навіщо, нар. Для чего, зачѣмъ. *Навіщо ситицеї дзеркало?* Ном. № 5227.

Навіщувати, щую, еш, 11. Предсказати, многое предсказать. *Дурні були читане: що вони мені навіщували!* Г. Барв. 250.

Навіяти. См. Навівати.

Навка, ки, ж.—Мавка. Желех.

Навкідки, навкідьки, навкідя, навкідяча, нар. Бросая, бросающъ. *Вдарив кийком навкідки.* Харьк. г. *Хтось буде шавувати: коли не зруч. то навкідя.* Ном. № 11371. *Не довнав, так навкідяча кийка за ім кину.* Зміев. у.

Навкїр и **навкїрен**, нар. Наперекоръ, на зло. Желех. *То ми навкїр робили.* Гол. III. 389.

Навкіс, нар.—Навкосої. Желех. См. Навксіс.

Навколінци, нар.—Навколішки.

Навколішках, нар. На колѣняхъ. *Навколішках Галя перед образами стоїть, як дитина, та гіркими плаче.* Хата, 14.

Навколішки, нар. На колѣни. *Вона так і пала навколішки.* Кв.

Навко́ло, нар. Вокругъ, кругомъ. В Луцьку все не по людську: навколо вода, а в середині біда. Ном. № 720.

Навко́льки, нар. На колѣни, на колѣняхъ. Мнж. 186. *Вони його цілують та навко́льки перед ним падають.* Мнж. 139.

Навко́пцѣ, нар. Рикшетомъ. *Дай камінь, я кину навкопцѣ.* Полт. г.

Навкосої, навкосої, нар. Навкось, косо. См. Навкосої. *Катерина навкосої перетягнула свій рот.* Левиц.

Навкотка́ гра́ти. Игра въ дни праздника Пасхи: катають яйця по желобку изъ дубка, иногда просто съ бугорка, и чье яйцо, катясь, ударится о другое, тотъ выигрываетъ. Ив. 41.

Навкору́г, навкору́гі, нар. Вокругъ, кругомъ. В неї домок біленький, навкору́г топомі. Чуб. V. 328. *Хату... своїм військом у три ряди навкору́г обставив.* Рудч. Ск. I. 151. *Куди похесем його: чи через город, чи навкору́г?* Рудч. Ск. I. 167.

Навкулачки, нар. На кулачки. *Виходъ же завтра навкулачки.* Котл. Ен. IV. 47.

Навлежа́чки, нар. Лежа, въ лежачемъ положеніи.

Навмані́, навмані́, навманці́, навмані́, нар. Наобумъ; куда попало, наугадъ.

Навмани Лазара співати. Ном. № 1335. От, буде навмана стрибати. Рудч. Ск. I. 64. *Навманя* розказую. Шевч.

Навманякий, нар. Намакая. *Навманяки* буряків, щоб капуста дали. Ном. № 5700.

Навмисне, нар. Нарочно, умышленно, намірено.

Навмір, нар. Какъ попало безъ разбора. Іван навмір б'є цукат.

Навміруще, нар. На смерть. Так йому вже навміруще і йшлося.

Навнувати, м. Надобсть. *Рубай, рубай, не поставкуй, як нарубаш, доміи вандруй!* Біда би то вандрувала, коли м уже навнувала. Гол. П. 553. Вх. Зн. 38.

Наводити, джу, диш, сов. в. *навести*, *веду*, *деш*, м. 1) Наводить, навесь. 2) Направлять, направить. *Учительку розумну мати мені,—наведе на добро.* Св. Л. 83. *Молоді хазяї, думав, чому й на пуття не навести.* Св. Л. 244. 3) О животных: родить, породить. *Собака навела цуценят.* 4) Много наваривать, наварить. *Щоб невеликий був горщик: нащо його наводити у такому великому,—либа вони пойдять?* 5)—оком (на кого, на що). Взглядывать, взглянуть (на кого, что). *Як тільки оком наведу, то і вгадаю, де спивака.* Греб. 389. 6) *Наводити* лично. См. Лично.

Навозити, жу, виш, сов. в. *навести*, *зв*, *зеш*, м. *Навозить*, *навесть*. *Дідова діжка навезла усякої всячини.* Рудч. Ск. П. 58.

Навозіти, жу, виш, м.—*Понавозити*. *Зо всього світу навозили у замок найдоружчик напиків.* Стор. МІР. 67.

Наволікання, ня, с. Родъ вышивки на тулупахъ гарусомъ. Камен. у.

Наволікати, *каю*, *еш*, сов. в. *наволікти*, *лочу*, *чиш*, м. 1) Натягивать, натянуть. 2) Нанизывать, нанизать на нитку. Желех. 3) Вышивать особымъ способомъ. 4) Навлекать, навлечь. *Од Бога попусту наволікає. Наволікти пеню на кого.* Обвинять напрасно. Борз. у. Ном. № 13545.

Наволікатися, *каюся*, *ешся*, сов. в. *наволіктися*, *чуса*, *чешся*, м. 1) Натягиваться, натянуться; стягиваться, стянутися. 2) Нанизываться, нанизаться.

Наволічий, м.—*Наволікати*. Желех.

Наволічний, в, е. Посвянный „наволіком“. *Чого се жито таке рідке?—Е, воно наволічне, то й рідко зіпшло.* Павлогр. у.

Наволоє, жу, м. Живье, по которому посіять подъ борону хлѣбъ (безъ испаш-

ки). *На наволоку бува часом хлѣб крапий, як на ораному.* Камен. у. См. *Наволоком*.

Наволока, ки, ж.—*Ведока*. Гол. Од. 75.

Наволоком, нар. Сіяти *наволоком*. Сіяти на живье подъ борону или рало, СХО. XII (2), 196. *Як посієш наволоком, то і вродить ненароком, а як посієш пусто, то не буде пусто.* Харьк. у.

Наволікти, ся. См. *Наволікати*, ся. *Наволіч*, *чі*, ж. *Своліч*, *сбрідь*.

Наволічати, *чу*, *чиш*, м. 1)—*Наволікти*. 2) *Надѣть* (о наволічтѣ). *Тра нову наволічити пішеску.* НВолынск. у. 3) Пройти известное количество пахоти бороною. *Наволічитися*, *чуса*, *чишся*, м. *Вдоль побродяжничать*.

Навоніти, *наю*, *еш*, м. *Навонять*. Желех.

Наворіжати, жу, жиш, м. *Наколдовать*, *нагадать*.

Наворот, ту, м. 1) Поворотъ. Желех. 2) Возвращеніе; повтореніе. Желех. *Другим, третім etc. наворотом*. Во второй, въ третій etc. разъ. Желех.

Наворотень, тня, м. Раст. *Alchemilla vulgaris*. Вх. Пч. I. 8.

Навороти, нар. Возвращаясь снова. *Пак підемо навороти Моченюка брати.* Гол. I. 160.

Наворітник, ка, м. Раст.—*Наворотень* *Alchemilla vulgaris*. Лв. 96.

Наворочати, *чаю*, *еш*, м.—*Навертати*. *Бий, сну, бий, бий, научай,—на свій розум наворочай.* Грин. III. 308.

Наворічувати, *чую*, *еш*, м.—*Навертати*.

Навоскувати, *кюю*, *еш*, м. *Навосчить*. Желех.

Навосіти, *щю*, *щіш*, м.—*Навоскувати*.

Навпак, *навпакі*, нар. Наоборотъ, на-противъ, въ противную сторону. *Дарма, що єкуні мочували, а тільки одно туди, а друге туди, головою навпакі.* Г. Барв. 392. *Покотила паланицю навпакі сонця.* Кв. I. 133. *Я дала (хлѣба), та мабуть паланиці тоді їй забажалось. Воно взяло й кинуло навпакі.* Г. Барв. 439.

Навпашки, нар. На опашку. *Надів свити напашки.* НВолынск. у.

Навперевіги, нар. Їто кого перевѣсиль, колеблясь въ ту и другую сторону. *Гратися навперевіги.* Кладуть доску серединою на якую-либо подставку такъ, чтобы концы ся оставались свободными и могли

балансировать; на каждом концѣ садится по играющему, которые и приводятъ въ колебательное движеніе доску. Отсюда взятое, выраженіе это употребляется въ значеніи: бороться съ кѣмъ—чѣмъ возьметъ, чье преимущество будетъ. Грався він з долю напередівати. То попададъ въ несчастье, то снова побѣждалъ препятствія.

Напередѣти, нар. 1) Впередъ. 2) Впередъ, ранѣе. *Я наперед сніу дрова з лісу при-віз.* Каменец. у.

Напередѣти, нар. **Навстрѣчу**, на перерѣзъ. *Чечуна побіла, а напередѣти вбѣг з дрючком чоловік.* Св. Л. 3.

Напередѣти и **напередѣти**, нар. Поперемѣнно. *Помагають їй полоти, то одна, то друга напередѣти.* Г. Барв. 57.

Навпід, нар. Пополамъ.

Навпір, нар. Наперекоръ, въ пику. *Навпір робе.* НВолыск. у.

Навпісля, нар. Вислѣдствін; потомъ, послѣ. *Навпісля чую—мій пан аж заслаб.* Левиц. I. 147. *Навпісля дає вона молодому два хліби.* О. 1862. IV. 27.

Навпощади, нар. Ощупью. *Ми не хочемо йти навпощади.* Левиц. I. 163.

Навпощірки, нар.—нести. Нести ведро вдвоємъ, поддерживая коромысло съ двухъ сторонъ въ то время, какъ ведро находится посрединѣ коромысла. *Он малі дві чата несуть відро води навпощірки.*

Навпощі и **навпощі**, нар. = **Навпісля**. *Коб мені той розум наперед, що тепер навпощі.* НВолыск. у. *Оце вже навпоща... то ще й його вчу.* Г. Барв. 5.

Навпрачкѣ, нар. Напрямкѣ, напрямкомъ, прямо. *Екатерин. у.* Слов. Д. Эварн. См. **Навпростець**.

Навприсідки, **навприсядки**, нар. Въ присядку. *Навприсідки і колесом крутився.* Мкр. Н. *Пани ну ирикувать, да хто, каже, навприсядки, хто на столах.* Рудч. Ск. I. 75.

Навпростець, нар. Напрямкѣ, напрямкомъ. *Від серця до Бога навпростець вороги.* Ном. № 94. *Навпростець тільки вороги літають.* Посл. *Хіба він знає, куди до раю навпростець?* Св. Л. 57.

Навпроті, нар. 1) Противъ, напротивъ. *Ісус сін напроти скрбиони.* Єв. Мр. XII. 41. 2) **Навпроті** нощі. Предъ наступленіємъ нощі. 3) **Навпроті** їхати, йти. Їхати, идти на встрѣчу. *Іде напроти його чоловік козячю.* Рудч. Ск. I. 90. *Іде дорогою, коли йде чоловік напроти його.* Рудч. Ск. I. 89.

Навпроті, нар. = **Навпростець**. Ном. № 11406. *Як поїхав кругом, так збогодня*

буде, а як навпротики, то хіби завтра. О. 1861. V. 71.

Навпрямѣцъ, **навпрямкѣ**, нар. 1) = **Навпростець**. 2) Прямо, напрямкѣ, откровенно. *То такий чоловік, що ти йому все навпрямѣцъ кажеш: гаразд буде.*

Навратитися, **чуса**, **типся**, л. 1) Пристать, привязаться. *Навративсь, як собака.* Мнж. 186. 2) Упереться, заупрямиться. *Як наворотивсь та й наворотивсь: не оддає та й не оддає грошей.* Мнж. 186.

Навратливий, а, е. Привлзчивый, надблзливый. Васильк. у.

Наврекчі, **чү**, **чѣш**, л. = **Наврочити**. **Наврочувати**, **кую**, еш, л. = **Наврочувати**. *Як неба й землі нам не мірляти, так і мені вам не наврочувати.*

Навротин, на, м. Раст. *Sanicula* енто-раеа. Льв. 101.

Наврочити. См. **Наврочувати**.

Наврочувати, **чую**, еш, сов. н. **наврочити**, **чу**, **чиш**, л. Причинять, причинить несчастье, порчу, болѣзнь посредствомъ словеснаго пожеланія, заисливой или неумѣстной похвалы. *Головонька моя бідна, — хтось жінку наврочив. Чи не той то й віркі, що доіро з халти втік?* *Либонь то ті наврочили, що мак потолочили.* Грин. III. 360. *А вже нашу худобонку наврочили люде.* Чуб. V. 1131.

Навряд, нар. Едва-ли, врядъ-ли. *Навряд, чи є в Кузьми гроші.* Ном. № 5617.

Навсідачки, нар. Сидя. *Виріє, як кіт навсідачки.* Ном. № 8600.

Навскіч, нар. Въ галопъ.

Навскіс, нар. Навскось. Желех. Змиевск. у. См. **Нависі**, **навкоси**.

Навскосі, нар. = **Навскіс**. Харьк.

Наволѣтисъ, **плѣйсъ**, **плѣшесъ**, л. Навслаться. *Ледячимъ парубищемъ, лїтнімъ навсленсь.* Ном. № 10841. (Не опечатка-ли вм. *нашленись*?).

Навобні, нар. На солнечной сторонѣ, на освѣщенномъ солнцемъ мѣстѣ. *Посіяв гречку навобні.* Харьк.

Навспіах, нар. = **Навпах**.

Навспіньки, **навспінячки**, нар. На цыпочкахъ. *Аж навспіньки стає, виглядає дівчину.* Черк. у. *Потопив наш пан писарь, ходючи перед справником навспінячки.* Кв. II. 217.

Навспід, нар. 1) Пополамъ. *Посіяли поле навспід з сусідом.* 2) Насквозь. *Ця пляма навспід сукна пройняла.*

Навсправжж, **навсправжж**, **навсправжж**, нар. Дѣйствительно, подлинно, въ са-

момъ дѣлѣ. Сестру Дідона мала Ганну, навсправжєски дїяку хоч куди. Котл. Ен. I. 19.

Навстєжєнь и навстїж, нар. Настєжь.

Навстопу́жєтїсь, жуся, жєшєся, и. Наєжїтєся, стать дїбомъ. Волосєя в мене на голові... навстопу́жєлося. О. 1861. VII. 4.

Навсторч, нар. Стоїмїя, отвѣсно.

Навстѣячки, нар. Стоя, вѣ стоячємъ положєніи. Мнж. 154.

Навстрїч, нар. 1) Навстрѣчу. Гаду, гаду, а вїн навстрїч. Ном. № 5769. 2) При первой встрѣчѣ, съ перваго раза, по первому впечатлѣнію. Єсть у нас сестронька Маруся, шлєтєся до неї зі Львова воевода. Вона їюю навстрїч не змобила, забачивши їюю, ворїтєчка замкнула. Шлєтєся до неї Степаночко єї: вона їюю навстрїч полюбила, забачивши їюю, ворїтєчка одчинила. Рк. Макс.

Навстїж, навстїжєи, нар.—Навстїж. Навстїжє дєрї одчинила. Котл. Ен. Вєи навстїжєи ворота одперли. КС. 1882. IV. 169.

Навсѣпор, нар. Наперекоръ; вѣ пику.

Навсѣкий, а, е. Мертвєцкїй. Встрѣчаєтєся тєлько вѣ выражєніи: Навсѣкий Великєнь—Пасха мертвєцєвъ, по народнымъ вѣрованїямъ, вѣ четвєргъ на послѣдней недѣлѣ великаго поста. Чуб. III. 14. См. Мертвєцкїй Великєнь и Мавсый Великєнь. См. Мавсый. Ном. № 361.

Навтѣк, навтѣкєи, навтїкачѣ, навтїкєи, нар. Убѣгая, убѣгать. Ми до їюю, а вїн сразу від нас на толоку навтєк, та й не нїщили. Новомоск. у. А вїн навтєкєи. Черниг. г. Вїн через тин так і перєскочив та навтїкача. Рудч. Ск. II. 152. Як кажуть—підбравши клунки, а ну! чимъ тѣху навтїкєи драть. Котл. Ен. VI. 83.

Навтїкѣати, кѣю, єш, и. Воткнуть (во множествѣ).

Навтїкѣати, нѣю, єш, и. 1) Отрубить (во множествѣ). 2) Наурѣзывать.

Навтїкачѣ, навтїкєи, нар. См. Навтѣк.

Навтїкѣтєся, шѣюся, єшєся, и. Натѣшїтєся, нарадоватєся. Хоч бачила, хоч не бачила—навтїшєлася. Мет. 50.

Навтрїохи, нар. Бѣгомъ. Мазнув в тє мїсє навтрїохєи. КС. 1882. XII. 625.

Навтѣокєи, нар.—Навтїєи.

Навтїєкїи, нар. Намєкая. Навтїєкїи бурякї, щоб капустї дали. Чуб. I. 269.

Навѣюся, сѣ, с. Єдва пробиваючієся усь. Дарма, що був молодїкомъ безуєсим, нїєто з їюю молитви не сїяєся, бо серед братїи, з своїмъ навѣюємъ русим, в столнїи

був рівєн монїхамъ договусим. К. МБ. II. 132.

Навѣхїльєи, нар.—Нахїльці.

Навѣхрєст, нар. Крєстообразно, навѣрєстѣ. Обмазнулєся два лїєнїєкї навѣхрєст шабєльками. Нп. Навѣхрєст рѣкї держїтє. Нп.

Навѣчїєи, нѣ, с. 1) Обучєніє, преподаванїє. В самому методї навчїєнїя не видно... навѣтї і помислу про тє, щобъ знанїє в голові... органїзуєвалось у думаннє. К. Кр. 34. 2) Науськїванїє, подзадориванїє.

Навѣчїти, чѣю, єш, сов. в. навѣчїтєи, чѣ, чїш, и. 1) Учѣтѣ, поучатѣ, поучїтѣ, научатѣ, научїтѣ. Навчїй мене, моя матїнка, як сєвєорку годїтї. Мет. 222. Учїишєи в школу, навчєв. Ев. Мр. I. 21. На добрий рѣзумъ навчѣтїи. Поучатѣ, наставлѣтѣ. Заберу обїюю (снївї) до себє на колїна, та почну на добрий рѣзумъ навчѣтїи—як умїю, так і навчєю. МБ. П. 9. 2) Науськїватѣ, науськатѣ, подговариватѣ, подговорїтѣ.

Навѣчїтєся, чѣюся, єшєся, сов. в. навѣчїтїєся, чѣюся, чїшєся, и. Научатєся, научїтєся, учїтєся. Перед экзаменомъ не навчїтїєся. Ном. № 184. Дучє ж їюму в батїка та в матерї простого господарства навчїтїєся. К.—(О. 1861. I. 313).

Навѣчїний, а, е. Обучєннїй; прїобрѣтєннїй наукою. Кращє рѣзумъ прїорѣжєдєннїй, нїжє навчєннїй.

Навѣчїєи, нѣ, с. Учєніє. Навчєнїєи сѣ цєркєи. Левїц.

Навѣчїтєль, лѣ, м. Учїтєль.

Навѣчїтєлькєа, кѣ, ж. Учїтєльницѣа. Левїц. I. 277.

Навѣчїтєи, сѣ. См. Навѣчїтїи, сѣ.

Навѣчїну, нар. Вєдлѣхъ.

Навѣцїрку и навѣцїрєкєи, нар.—Завѣцїрєкєи.

Нав'язѣтїи, сѣ. См. Нав'язуватїи, сѣ.

Нав'язкуватїи, а, е. Навязчїєи, навзїюднїи, надѣдлнїи. Константїногр. у.

Нав'язлнїи, а, е.—Нав'язкуватїи.

Нав'яз(ну)тїи, зну, нєш, и. Набїтєся, завязнѣтѣ. М'яєс у зуби, нав'язло. Вїн їмъ у зуби нав'яз. Они єго не спуськають сѣ лнзїна.

Нав'язуватїи, зую, єш, сов. в. нав'язѣтїи, жѣ, жєш, и. 1) Навязуватѣ, навязатѣ, связывать, связатѣ. Нав'язала снѣгѣ з двадцѣтѣ. 2) Привязывать, привязѣтѣ. Вилєзїлїє і байтїанї в стєпу з нав'язнїи по тїчкає прї'ям, щоб тємъ жїзї пологатї птїцю. О. 1862. IX. 62.

Нав'язуватєся, зуюєся, єшєся, сов. в.

нав'язатися, жуся, жешся, л. Приставать, пристать, привязываться, привязаться. Раз пришлось йому йти уночі вулицею, а відьма нав'язалась на його собакою. Драг. 394.

Нав'язь, зі, ж. Навязчивость, привязывание. Не йдімо повз корчму, бо там куди та побрідими, то буде нав'язі багато. Канев. у.

Нага, ги, ж. Позоръ, стыдъ. Не сором і не нага, що тебе сусіди не люблять? Болынк. г. Слов. Д. Эварн.

Нагабати, баю, еш, л. Преследовать, нападать; трогать. Яструб набабає всілякі птахи. Вх. Зп. 38.

Нагавіці, ж. мн. = **Ногавиці**. Шух. I. 153. Не видав Гриць нагавиць: то ся обірає, то розбірає. Ном. № 94.

Нагавкати, каю, еш, л. Напаять.

Нагавкатися, каюся, ешся, л. Напаяться.

Нагавки, вок, ж. мн. = **Ногавиці**. Гол. Од. 75.

Нагадати, ся. См. **Нагадувати, ся.**

Нагадування, ня, с. Напоминание.

Нагадувати, дую, еш, сов. в. **нагадати, даю, еш, л.** 1) Напоминать, напомнить. Нагадаєш же мені, щоб я не забула зробити, що мати всім. Харьк. у. 2) Вспоминать, вспомнить, припоминать, припомнить. Не нагадаю цієї пісні.

Нагадуватися, дуся, ешся, сов. в. **нагадатися, даюся, ешся, л.** Вспоминаться, вспомниться, припоминаться, припомниться. Йому нагадалося. Ему пришло въ голову. Нагадалось вражій бабі молодого бути. Нп.

Нагабечка, ки, ж. Ум. отъ **нагайка**.

Нагайце, в. м. Ув. отъ **нагай**.

Нагай, гаї, м. Нагайка, плетъ. Як візьме нагай в руки, як почне перітишть жидів! Рудч. Ск. II. 194. Донським нагаєм підганяє. Котл. Ув. **Нагайце.** Кулачице під бокище, нагайце в юзовище. Чуб. V. 482.

Нагайка, ки, ж. = **Нагай.** Коваль зробив дотягну нагайку. Рудч. Ск. I. 60. Ум. **Нагабечка.** Шумить-уде нагабечка коло мого тіла. Чуб. V. 128.

Нагайний, а, е = **Нагальний.** Бо вже йому миленькому нагайна робота. Чуб. V. 268.

Нагалунити, ню, ниш, л. Вымочить въ квасцахъ. Я вже лець нагалунила на крашанки. Харьк.

Нагалунитися, нюся, нишся, л. Напиться (пьянымъ). Нагалунись так, що

ні тітка, ні мамка не пізна. Екатор. г. Слов. Д. Эварн.

Нагальний, а, е. 1) Спѣшный. *Нагальна робота.* 2) Внезапный. *Нагальна смерть.* Як змаря на нас іспала (миго нагальне). Ном. № 2096. 3) Бурный, порывистый. *Нагальний вітер.*

Нагальність, ности, ж. 1) Спѣшность. 2) Внезапность. 3) Бурность, порывистость.

Нагально, нар. 1) Спѣшно. 2) Внезапно. 3) Бурно, порывисто. *Нагально динь.*

Нагана, ни, ж. 1) Выговоръ. 2) Порицаніє, хула. **Нагани дати** = **догани дати.** Тобі нагани не дадуть, ти сам багатий. МВ: II. 92.

Наганити, ню, ниш, л. Упрекнуть.

Наганути, ну, нѣш, л. 1) Вспомнить. НВолын. у. 2) Напомнить. *Добре, що я ще й нагану.*

Наганьбати, блю, бѣш, л. Обругать, осрамить.

Наганати, няю, еш, сов. в. **наганати, жену, нѣш, л.** 1) Нагонять, нагнать куда-либо, на что-либо. *Та повій, вітре, та буйнесенький, та нажени змару чорнесеньку.* Нп. *Холоду наганіти.* Напугать, накричать на кого-либо. *Чому пані-матка не нажене їй холоду?* Св. Л. 60. *А що, нагнала я вам холоду?* Черниг. г. 2) Сгонять, согнать въ одно мѣсто многихъ. *Вставай, невіжно, та вставай, молодая! Дій ті корови, що од батька нагнала.* Мет. 49. 3) Прогнать, прогнать. Желех. 4) Догонять, догнать. *Домаз їй аж їсть за селом.* 5) — **горіали.** Выкуривать, выкурить много водки.

Нагарбати, баю, еш, л. Набрать много, нахватать. *Помруть,—та нічого нагарбаного не візьмуть з собою.* Мир. Пов. II. 42.

Нагарікати, каю, еш, л. Наворчать.

Нагарікатися, каюся, ешся, л. Наворчатися.

Нагартувати, тую, еш, л. Закалить (много предметовъ).

Нагарцюватися, цююся, ешся, л. Нагарпонаться.

Нагарчати, чу, чѣш, л. Наворчать (о собакѣ и сердитомъ человекѣ).

Нагарчатися, чуся, чѣшся, л. Наворчатися (о собакѣ и сердитомъ человекѣ).

Нагатити, чу, тиш, л. 1) Сдѣлать запруду. 2) Наложить много. *Нагатили тишю в кулаки, що їй ложкою не повернеш.*

Нагейкатися, каюся, ешся, л. Напричатися: „гой!“

Нагетьмануватися, ну́юся, ешся, м.
Довго побыть гетьманомъ.

Нагібати, баю, еш, м. Найти, набрести на что. *Ходив, ходив і нагибав десь у куточку ляду, що він її досі й не примічав.* Мвж. 13. *Ізав козак з України да нагибав дівчину край долини.* Грин. III. 193.

Нагібка, ки, ж. Находка.

Нагібнутися, нуся, немося, м. Много претерпіть. *Доле моя... Я ся з тобов не набула, та лишень нагибала.* Гол. I. 238.

Нагий, а, б. Нагой, голый. *Аби душа сита та тіло не наю.* Ном. № 9891.

Нагиліти, лю, лиш, м. 1) Набрать, наложить много. *Чимало напилв на віз усякою збіжжя.* 2) Нагилити. Доставить, предоставить, набрать. *Ватаг має напилити депутатів людей.* Шуш. I. 189.

Нагинання, ня, с. Нагибаніе Желех.

Нагинати, наю, еш, сов. в. нагну́ти, ну́, не́ш, м. 1) Нагибать, нагнуть, наклонять, наклонить. *Пашинай-ілякку, доки молода.* Ном. № 6906. 2) Склонять, склонить, покорять, покорить. *Не диво багачим скарбом тріпати і золотом людей під свою волю нагинати.* К. (О. 1862. III. 23).

Нагинатися, наюся, ешся, сов. в. нагну́тися, ну́ся, не́шся, м. Нагибаться, нагнуться, наклоняться, наклониться. *Аж верби нагинались слухати твою лову.* Шевч. 146. *Що робити—не прибити, жати—не нагнетися.* Мет. 40.

Нагіркати, каю, еш, м.—Нагарчати.

Нагіркатися, каюся, ешся, м.—Нагарчатися.

Нагіде́я, док, м. мн. Раст. Ноготки, *Calendula officinalis.* Вх. Пч. I. 9. *Ой на горі, на горі завівали найдки.* Грин. III. 232.

Нагідний, а, в. Удобный для совершения чего-либо (о времени, случаѣ и пр.). *Як же настає день нагідний, коли Ірод на свої рощини бенкет справив.* Ев. Мр. VI. 21.

Нагірний, я, в. Горный, находящийся на горѣ. *Живє не дома він, а в замку десь нагірному старому.* К. ПС. 36.

Нагірчати, чу́, чіш, м. Сдѣлать горькимъ.

Нагле, нар.—Нагло. Котл. Ен *Наме амер.* НВолынск. у.

Нагледіти. См. Наглядати.

Наглий, а, в. 1) Скорый, быстрый. 2) Внезапный, неожиданный. *Тут матінку уже не страг, а нагла робість стрепенула.* Мер. Г. 56. *...Божий суд правдивий, налий, серед шляху тебе огудить.*

Шевч. 606. *Нагла смерть. Скоропостижна смерть. Борони, Боже, від налої смерті.*

Наглити, лю, лиш, м. Торопить, по-нукать. Желех.

Наглість, ости, ж. 1) Спѣшность. 2) Внезапность. Желех.

Нагло, нар. 1) Скоро, быстро. 2) Внезапно. *Бодай нагло зсиз.* Ном. № 3781. *Нагло вмерти.* Скоропостижно умереть. Ум. *Нагленько. Дякуємо помішкови: наленько нас отравив.* Гол. IV. 439.

Наглузувати, ву́ю, еш, м.—з ко́го. Насмѣяться, наиздѣваться.

Наглумитися. См. Наглумлятися.

Наглумлятися; ляюся, ешся, сов. в. наглумі́тися, млю́ся, мшю́ся, м. Глумитися, наглумиться, насмѣяться. *Наглумився з мене, да цр-й перед людьми.* Г. Барв. 111.

Нагляд, ду, м. Присмотръ. Желех.

Наглядання, ня, с.—Наглядъ. Желех.

Наглядателъ, ли, м. Присмотрщикъ. *Як я поїду, хай він буде наглядателъ до моєї хати.* Васильк. у.

Наглядати, даю, еш, м. I сов. в. **нагладіти** и **нагледіти, джу, дш, м.** Насматривать, насмотрѣть, увидѣть. *Здобич наледівши певну, жеде не піджедется поживи.* К. Псал. *Вона вже давно його нагладіла.* Мир. ХРВ. 174.—II сов. в. **наглянути, ну, неш, а)** Увидѣть, замѣтить. *Тут не спираймо, мое серце,—моде не наглануть.* Г. Барв. 75. **б)**—**но́го, що.** Надзирать, присматривать, присмотрѣть (за кѣмъ, чѣмъ). *Дітей наглануть.* Лукаш. 84. *Пійдем, * пообідавши, наглядати, як сіно скидатимуть.* Г. Барв. 108. *Боже!.. ти все бачиш, все знаєш... ти один нагладати над землею.* Мир. ХРВ. 55. **в)**—**до ко́го.** Заходить, зайти мимоходомъ, нагльовуватися, навѣдаться.

Нагладітися, жу́ся, дішося, м. Насмотрѣться. *З рук заробитись, з ніг нагодитись, а з очей нагладітись.* Ном. № 4560.

Нагладом, нар. Не выпуская изъ виду, слѣдомъ. *Чоловік її... хутенько з дому, та за нею зараз і поїшов нагладом: купи вона піде.* Рудч. Ск. I. 172.

Нагладувати, ду́ю, еш, м.—**Нагладати.** *Заковуєш в кайдани мої нозі, нагладуєш ступні мої мизерні.* К. Іов. 29.

Нагладці, нар. Не выпуская изъ виду. *Сей нагладці ходив за батюшкою.* Св. Л. 69.

Нагланути. См. Наглядати II.

Наглати, ляю, еш, м.—**Наглити.**

Нагнати. См. Наганяти.

Нагніватися, ваюся, ешся, м. Разсердитися, разгніватися. *Нагніваюся мій маленький та ї до мене не говорять.* Чуб. V. 1189.

Нагніт, ту, м. Натиск, тиск, тиснення. Желех.

Нагнітати. См. Нагнічувати.

Нагнічувати, чую, еш, сов. в. нагнітати, чу, тиш, м. Нажимати, нажати, надавлювати, надавити, придавлювати, придавити. *Повали мене та ще й копіном нагнітати.* Лебед. у. *Язик отерп, замерзла мова, мов камінь твердею нагні.* Мгр. Г. 24.

Нагноїти, ною, їш, м. Унагозити.

Нагноїтися, ноюся, їшся, м. Унагозитися.

Нагну́дувати, ду́ю, еш, сов. в. нагну́дати, да́ю, еш, м. Зану́дзувати, зану́здати. *Він бере... удочки золоту. нагну́дує нею коня.* Рудч. Ск. I. 108.

Нагну́ти, ся. См. Нагинати, ся.

На́го, нар. Наго, толо.

Наговоріти, ся. См. Наговорювати, ся.

Наговорювати, рюю, еш, сов. в. наговоріти, рю, рши, м. 1) Наговаривати, наговорить. 2) Наклеветувати, наклеветати. *Що уже не робили, як з неї не злучились, що дідові не наговорювали, а їй усе байдуже: робить собі мовчки.* Рудч. Ск. II. 55. *Наговорю на його сім мізів іорізі.* Св. Л. 299.

Наговорюватися, рююся, ешся, сов. в. наговорітися, рюся, ршися, м. Наговариватися, наговоряться. *З ким вірно люблюся,—не наговорюся.* Мет. 29.

Нагобшати, шуся, пишся, м. Нахохлитися, надутися. *Чого сидиш да напишася, чого сидиш—нагобшала?* Рк. Макс.

На́года, дж, жс. Случай, удобне время. (Юда) *шукав нагоди, щоб видати Його їм без пароди.* Єв. Л. XXII. 6.

Нагодіти, джу́, діш, м. 1)—но́го. Случитися кому быть. *Послався (до дівчини), хотів її взяти, нагодилась дідча мати товарища в хаті.* Гол. I. 252. 2) без. Вовремя явиться кому. *Воно б і окрило був, коли Семена швидко нагодило.* НВолын. у.

Нагодітися, джу́ся, дішся, м. 1) Прийти во-время, поспісти, понасти. *Вчора пороша пала, а к білому світу старости на слід нагодилися.* Мет. 123. *Приїшов дячок молоденький, приїшов, не барися; чумаченко із дорони на те й надовився.* Нп. 2) Случитися, зустрітися, понасти. *Що... напали?—Ось їде за мною. Якесь селяччя нагодилося.* МВ. I. 25.

Нагодо́бувати, вую, еш, сов. в. нагодува́ти, ду́ю, еш, м. Накармлювати, накармити. *Попа одним обідом не нагодуєш.* Ном. № 218.

Наго́лоб, нар. Всього совершенно. *Жінки наголо всі цокотухи.* Шевч. *В мене тільки пара чусллат, а то все один урон наголо.* Сим. 150.

Наго́ловати, ток, жс. мн. Раст. 1) *Cirsium arvense Scop.* 2) *Jurinea suavis* Des. ЗЮЗО. I. 118, 125.

Наго́ловач, ча, м. Оглавл (у узды).

Наго́ловок, вка, м. Туля пляны. Гол. Од. 57, 69.

На́голос, су, м. Удареніе. Желех. **На́голос положити.** Поставити удареніе.

Наго́лосіти. См. Наголошувати.

Наго́лосітися, шу́ся, сишся, м. Наплакатися громко.

Наго́лошувати, шу́ю, еш, сов. в. наго́лосіти, шу́, сиш, м. 1) Провозглашати, провозгласити. *Як би я знав, то наголосив би тебе достором на сході.* Ромеи. у. 2) Дбати, сдбати удареніе въ словѣ. Желех. 3) Только въ сов. в. Навопити, напричитувати. *Наголосила потну голову.*

Наго́лубитися, блюся, бишся, м. Наласкатися вдоволя.

Нагомо́ніти, нію, ніш, м. 1) Наговорити много. *Нагомонів стільки, що і в три мішки не забереш.* Часто въ значені: нашумѣти, накричати. 2)—на ко́го. Накричати на кого. *Нагомонів добре на свою жінку.* Драг. 111.

Нагомо́нитися, ніюся, нішся, м. Наговоритися.

На́гоном, нар. Вдогонку. *Я нагонцем побіг моїм конем крилатим.* К. М. і Х. 37.

Наго́нити, нію, ніш, м.—**Наганяти.** *Поїхав старосна на лови в темні ліси, дуброви, там його дробний дощ нагонив, листи шубоньки помочив.* Лукаш. 151.

Наго́ня, ні, жс. Погоня. *Бачило, що вже нас нагоня знаюняв.* Борз. у.

Наго́ріти. См. Нагорати.

Наго́рніти. См. Нагортати.

Наго́рба, дж, жс. Награда. *Нагорода ваша велика на небі.* Єв. Л. VI. 23. *Допата—заплата, а Бог—нагорода.* Ном. № 4608.

Наго́рджувати, джую, еш, сов. в. наго́родити, джу́, діш, м. 1) Награждати, наградити. *А хто ж мені нагородить за мої труди?* Гол. I. 280. *Я б думаю нагородити його послугу тим, щоб настановити митарем.* Г. Барв. 170. 2) Наго-

ражнвати, нагородити. *Нагородив хліба за для овець, а овець чорт-ма.*

Нагороджуватися, **джуся**, **ешся**, сов. п. **нагородітися**, **джуся**, **дишся**, **и.** Награждатися, наградитися. *Все може нагородитися, іно страх ніколи.* Ном. № 4399.

Нагорожати, **жаю**, **еш**, **и.**—**Нагороджувати**.

Нагортати, **таю**, **еш**, сов. в. **нагорнути**, **ну**, **неш**, **и.** Нагребать, нагрести. *Взяв ціпа... і нагорнув проса під сніп.* Рудч. Ск. I. 56.

Нагорь, **рі**, **ж.** Нагарь. *Нагорь на гно-тові.* Константиногр. у.

Нагорожуватися, **рюся**, **ешся**, **и.** Нагореватися. *Я ж уже нагорювалась і наскиталась із тобою.* Мил. 207.

Нагоряний, **а**, **е**—**Нагірній**. *Нагоряна земля.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Нагорати, **ряю**, **еш**, сов. в. **нагоріти**, **рю**, **риш**, **и.** Нагорать, нагорѣть.

Нагосподарювати, **рюю**, **еш**, **и.** Нахозяничать.

Нагота, **ті**, **ж.** Нагота. *Полов'яний хліб не голод, а пачосня горишка не на-гота.* Ном. № 5355.

Наготовити, **влю**, **виш**, **и.** Наготовить, приготовить. *А сама наготовила їй повисілку скриню усякої худоби.* Рудч. Ск. II. 57.

Наготові, нар. Наготовѣ. *Стояла постеля наготові для проїзжих панів.* Стор.

Наготовати, **тую**, **еш**, **и.**—**Наготовити**. *Наготову шабельку та її воюй зі мною.* Чуб. V. 425.

Награватися, **ваюся** (граюся), **ешся**, сов. в. **награтися**, **раюся**, **ешся**, **и.** 1) Награватися, награтися. *Е, там буде чим Кузьмі награтися.* Ном. 7667. 2) Издѣваться, наиздѣваться, насидѣваться. *Жиди з Христа награвалися.*

Нагребати, **баю**, **еш**, сов. в. **нагребсти** и **нагребті**, **бү**, **бэш**, **и.** Нагребать, нагрести, сгребать, сгрести. *Нагріб купу сміття, а вивезти нічим.*

Нагрімтися, **млюся**, **мйшся**, **и.** Нагрімѣться. *Настучитися, нагрімтися, дрібен дощик зйде.* Чуб. V. 144.

Нагрізати, **ваю**, **еш**, сов. в. **нагрізти**, **зү**, **эш**, **и.** Нагрызати, нагрызть. Желех.

Нагрівання, **ни**, **с.** Нагрѣваніе. *Вода од нагрівання береться парою.* О. 1862. III. 32.

Нагрівати, **ваю**, **ви**, сов. в. **нагріти**, **рюю**, **еш**, **и.** Нагрѣвать, нагрѣть. *Ну, то й*

справді нагрівай окопу. Рудч. Ск. I. 123. **Нагріти** чуприну. Пороботать до пота.

Нагріватися, **ваюся**, **ешся**, сов. в. **нагрѣтися**, **грюся**, **ешся**, **и.** Нагрѣваться, нагрѣться, согрѣваться, согрѣться. *Як ість, так нагрѣється, а як робить, так ізмерзне.* Ном. № 10839.

І. Нагрівати, **маю**, **еш**, **и.** Погрозить, накричать на кого. Желех.

ІІ. Нагрівати, **маю**, **еш**, **и.** Гремѣть слегка. *Грім нагріма—дощ буде.* Екатерин. г.

Нагріти, **си**, **См. Нагрівати**, **си**.

Нагрішити, **шү**, **шйш**, **и.** Нагрѣшить, *Нагрішили та її покався.* Стор.

Нагробок, **бка**, **м.** 1) Надгробный камень, памятник надгробный. 2) Эпитафія, надгробная надпись.

Нагромаджувати, **джую**, **еш**, сов. в. **нагромадити**, **джу**, **диш**, **и.** 1) Сгребать, насгребать. *Нагромадили сіна чимало.* 2) Громоздить, нагромоздить. *Я намножили беззаконня... нагромадив їх без ліку.* К. Псал. 98.

Нагромаджуватися, **джуся**, **ешся**, сов. в. **нагромадитися**, **джуся**, **дишся**, **и.** 1) Грести, нагrestiсь вдоволь. 2) Громоздиться, нагромоздиться. 3) Набираться, набратися, насобираться. *Там засіли всі мої папери і рукописи, які в мене нагромадились до 1847 року.* Е. XII. 12.

Нагрубка, **ви**, **ж.** Нападки, поклепѣ. *То нагрубка була на мене та її їді, а я зовсім не брав.* Новомоск. у.

Нагрудник, **ка**, **м.** 1) Нагрудникъ. 2) Ляфъ безъ рукавъ, пришитий къ юбкѣ. Черниг. г.

Нагружати, **жаю**, **еш**, сов. в. **нагрузати**, **жү**, **зйш**, **и.** Намащивать, намостити щибенѣмъ.

Нагрукати, **ся**—**Нагрукати**, **ся**.

Нагружати, **щю**, **еш**, **и.** Уговаривать, наставляти, научать. *Давай вона його нагруджати, щоб як приїздить він до неї, то щоб своїх собак дома кидав.* Мнж. 39. *Скільки ні нагруджуй дітей, а як неслух'яні, то й не хотять добре робити.* Воля. у.

Нагружати, **каю**, **еш**, **и.** 1) Настучать, нашумѣть, нагрімѣть. 2) Захватить гдѣ-либ, встрѣтити, напасть. *Як де нагруджають якого жида,—там йому й капещь.* Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Нагрюкатися, **каю(чу)ся**, **каеш(чйш)-ся**, **и.** Настучать, нагрімѣть, нашумѣться.

Нагугоїти, **чу**, **тіш**, **и.** Нагудѣть, нашумѣть.

Нагува́ти, каю, еш, м. 1) Окликнуть, позвать кого. *Трозе зідом біжить і пієнь. „А, сякі-такі,—кричить,—як я, де не найду зернятка, сам не їм та вас скликаю; а ви на мене так і не науками“.* Мнж. 73. *Наукай бою!* 2) Накричать. *Наукай на бою!*

Нагу́д, лу, м. 1) Жирь у скота. 2) Приволок. *Дід Семен як поживе ще у науці сторожем на хуторі, то помолодає.* Волч. у.

Нагу́лити, лю, лиш, м. Случайно найти, наткнутися на что. Вх. Зн. 39.

Нагу́лювати, люю, еш, м.—снотину. Пасть на хороше́мь подно́жнємь корму для откармливання. Волч. у.

Нагула́ти, лаю, еш, м. 1) Нагулять, накутеть. *Ой літа ж мої молоденькі, все ви те науляли.* Чуб. V. 275. 2)—сала. Раздобрьте, растолстеть.

Нагула́тися, лаюся, ешся, м. Нагуляться; наиграться; накутеть. *От наулялись і полигали спать усі.* Рудч. Ск. II. 152. *Не наулялось мені, дівчині.* Нп.

Нагу́ркати, каю, еш, нагурко́тити, кочу́, тиш, м. Нагремѣть, наступать, на шумѣть. *Прибіла, науркала, налетѣла, як у корчмі.* Левиц. I. 225.

Нагусті́, ду́, дѣш, м. Нагудѣть.

Нагусті́ся, дуся, дѣшся, м. Нагудѣться. *Уже ж тая дівчинонька як юлубки цуде,—нехай цуде, нехай цуде, вона нагудється.* Грин. III. 188.

Нагу́торити, рю, риш, м. Наболтать, наговорить пустяковъ.

Нагуча́ти, чу́, чийш, м. Накричать, выбравить. Вх. Зн. 39.

Нагвалтува́ти, тую, еш, м. Надѣлать шуму, крику.

Награ́муляти, ляю, еш, м. Написать каракулями, грязно.

Нагуна́дзяти, джу, диш, м. 1) Набить шишку кому. Мнж. 186. 2) Навертѣть на голову что-либо чалмообразное. Мнж. 182.

Над, пред. 1) Съ творит. пад.: Надъ. *Стоїть яєр над водою.* Нп. *Зозуля літала над нами кюючи. Простя, івіє руки над полум'ям червоним.* МВ. II. 26. *І царювати́ме він над домо́м.* Ев. Л. I. 33. 2) Съ винит. пад., при обозначеніи времени: подъ, къ. *В п'ятницю над вечір мати і кликнули нас.* ЗОЮР. II. 283. 3) Съ винит. пад. при обозначеніи предмета, къ которому направлено дѣйствіе: къ. *Ой вийду я над річеньку та й стану думати.* Гол. I.

361. 4) Въ видѣ нарѣчія: выше, лучше, болѣе, сверхъ. *Нема в світі над Бога.* Ном. № 5. *Я принесла трошей додому над сотню.* Г. Барв. 249. *Тому чоловікові уже над сто літ.* О. 1862. V. 93. *Люблю її як сам себе—над срібло, над золото.* Гол. III. 393. *Не знайдеши річки над Дніпро глибокий, не знайдеши правди над святу простачку, а ні одваги в серці над козачку.* К. ЦН. 182. *Над смерті біді не буде.* Ном. *Зімою вже нікто над бою скотини не доглядить.* Г. Барв. 295. *Не буде вже над мою першу милу.* МВ. I. 7. *Над часто стовть при сравнительной степені.* *Над бою розумнішого я не бачив.* *Над Марусю нема кралі кращиішої.* Старод. у.

Надава́ти, даю́, еш, сов. п. нада́ти, да́ж, дася́, м. 1) Надавать, дать. *В подолку три талари, що ми хлопці надавали.* Чуб. V. 1163. *Всякої всячини матуся надає.* Сим. 203. *Надає їй безбєзів.* Стор. 2) Придавать, придавать. 3) Давать, дать въ приданое. *А що, вже оженився?—Оженився.—А надано що за нею?* Драг. 373. 4) Давать, дать достаточно, удовлетворить чѣмъ. *Узявся возити у ту ніч дрова, та ніяк не надасть: тільки укине,—вже і нема.* Мнж. 72. *А морю широченному, глибокому, силенному води не надаси.* Гліб. 108. 5) Назначать, назначить. *Новою пона надано до нашої церкви.* Киев. у. 6) Жаловать, пожаловать, даровать. 7) Надвигать, надвинуть на какую-либо сторону. *Клади сіно, та на борозенний бік (у возі) надади.* 8) Угораздити. *Надла мені нечиста встра́ть у се діло!* Ном. № 1846.

Надава́тися, да́мся, ся́ся (до чо́го), м. Идти къ чему, быть годнымъ для чего. Желех.

Надаве́ць, вца́, м. и нада́вця, ці, м. 1) Датель, даритель, жертвователь. 2) Учредитель, основатель.

Надава́ти. См. Надавливати.

Нада́влювати, люю, еш, сов. в. нада́вити, вля́, виш, м. Надавливать, надавить, придавливать, придавить. *Земля надавила йому руди.* Левиц. I. 389.

Нада́вця, ці, м.—Надавець.

Нада́лі, нада́льше, мр. На будущее время. *Хотілось би позаязичувати і надати дещо заробити.* Левиц. I. 500. *Дано псу м'ясо,—хоч їж, хоч надальше остав.* Ном. № 13673.

Нада́ний, я, е. Способный къ чему. годный для чего. О. 1862. I. 72. (Охелья.).

Нада́ння, ня, с. Пожалование. *Коро-*

мяске наданне володимирського і берестейською владичства охоче... Жовковського. К. XII. 65.

Надаренне, нар. Напрасно, тщетно.

Надаренний, а, е. Напрасный, тщетный. *Без твого призначення надарення туга, сама даєш, вибіраєш, ах нелюба друга!* Гол. I. 372.

Надаріти. См. Надаряти.

Надаріти, рію, еш, сов. в. **надаріти**, рію, риш, л. Одарить, одарить. *Сидити поруч із нею і надаря їй тим часом.* Левц. I. 515. *Дарами надарити.* Мет. 376. *Мати Божа не возлюбила, не возлюбила, не надарила.* Чуб. III. 334. *Надарив Бог заїця хвостом.* Ном. № 2489.

Надати, ся. См. Надавати, ся.

Надати, чи, жс. Прирідка, землі кь уже нїяючомуся надблї. НВодын. у.

Надбання, ня, с. Приобретенное имущество. *І все твоє надбання пожакують.* К. ЦН. 263. *Педілене між нами все надбання наше.* К. XII. 62.

Надбаною, нку, м. Все благоприобретенное, нажитое.

Надбати, бію, еш, л. Нажить, приобрести, благоприобрести, заработать. *Загряла пучками та надбала ручками.* Ном. № 9963.

Надберіжжа, жа, с. Берег ріки, озера.

Надберіжний, а, е. Береговой, набережный. Желех.

Надбівати, вію, еш, сов. в. **надбїти**, надбїю, еш, л. Надбывать, надбывать, отбивать, отбить кусок оть чего-либо.

Надбіватися, віюся, ешся, л. сов. в. **надбїтися**, надбїюся, ешся, л. Надбываться, надбываться.

Надбїти, ся. См. Надбивати, ся.

Надбїгати, гію, еш, сов. в. **надбїгти**, біжї, жиш, л. Прибїгать, прибїгать, подбїгати, подбїгать. Желех. *Нас дївчат уїх гоптувати посадила. Сама й учить та раз-по-раз надбїг, чи шнєж.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Надбїрати, рію, еш, сов. в. **надбїрати**, берї, рїш, л. Надбирать, надобирать часть чего.

Надбїти, л. = Надбїгти. Желех.

Надблїжатися, жайся, ешся, сов. в. **надблїзятися**, жуся, зшєся, л. Приблїжатися, приблизиться.

Надбїркати, каю, еш, л. Подрїзати немного крылья у птици.

Надвїзїти. См. Надвозити.

Надвереджати, жайю, еш, сов. в. **надвередїти**, джїу, дїш, л. Повереджати, повердить (о здоровьї).

Надвереджатися, жайся, ешся, сов. в. **надвередїтися**, джїуся, дїшся, л. Надрываться, надорваться (при подъїмї тяжести).

Надвечір, **надвечорї**, нар. Подъ вечеръ. *Предъ вечеромъ. Надвечір увїяли ми в село і розбрїли прочане уліцями.* МВ. I. 17. *Зостанься з нами, бо вже надвечір.* Ев. Л. XXIV. 29. *Сонце вже стало надвечорї.* Солнце было на закатї. Левц.

Надвїдний, а, е. Надводный, Грин. III. 604. *Ляже він по холодках надвїдних.* К. Іов.

Надвїрний, я, в. 1) Надворный, находящийся на дворѣ. *В надвїрній хатї вона готувала печиво.* Левц. I. 118. **Надвїрне діло**, — робота — работа, производимая, вь дворѣ, вь огородѣ, вь полѣ. Мир. Пов. I. 111. Сим. 201. 2) Внѣшній, наружный. *Сини царства будуть покиданї у темряву надвїрню.* Ев. Мт. VIII. 12. *Христия кинулась до надвїрних дверей.* Мир. ХРІІ. 216. **Надвїрне колесо**. То колесо вь мельницѣ, на которое падает вода. Міус. окр. 3) Придворный, состоящий при дворѣ господина. *Надвїрне козацтво князя Острозького.* К. ЦН. 157. *Даремне на землї і під землею надвїрня шляхта намя шукала.* К. ЦН. 172. **Надвїрня корова**. Надворная милиція. 4) — **набам**, свинї. Неоткармливаемый кабань, н — я свинья. *Надвїрних і три водитись, та подованих нема.*

Надвїрняк, кá, м. Боровъ, не посаженный вь особое помѣщенїе для откармливанїя. Брацл. у.

Надвїря, рїя, с. Надворье. *Дїти бігали по надвїрїю.* ЗОЮР. II. 28. *Пусти, Юрїю, із застїлля, да поляжу я по надвїрїю.* Мет. 175.

Надвоє, нар. Надвое, на двѣ части. *Завїса церковна роздїлялась надвоє.* Ев. Мр. XV. 38. *Вони собі хату збудували надвоє у одній молодї, а в другій мати.* МВ. *Обидвоє надвоє: в хатї, а хтїм бідніший і старий — на дворї.* Сим. 235.

Надвозити, вїжю, вїзїш, сов. в. **надвїзїти**, везїу, вїзїш, л. Подвозить, подвезти, привозить, привезти еще.

Надвозити, вїжїу, вїзїш, л. Свезти часть чего. *Уже надвозили трюги життя з лану.*

Надвбрі, нар. Внѣ дома, подъ откры-

тымъ небомъ, на дворѣ. *Хиба тільки світу, що у вікні? Єсть іще й на дворі.* Ном. № 5529. *Мати твоя та брати твої стоять на дворі.* Ев. Л. VIII. 20.

Надгинати, наю, еш, сов. в. наді(о)-гнути, гну, неш, и.л. Пригинать, пригнуть немного.

Надгнивати, ваю, еш, сов. в. надгніти, ний, ёш, и.л. Надгнивать, надгнать. Желех.

Надгнійлий, а, е. Надгнвийшій. Желех.

Надгнійти. См. Надгнивати.

Надголодь, нар. Впроголодь. *Усе, було старий їсть небагато, надголодь, щоб ще їсти хотілось.* Лебед. у.

Надгоняти, ню, ниш, сов. в. надігнати, жену, неш, и.л. 1) Подгонять, подогнать къ чему. *Поінав він уже козу і тільки надінає на дорогу...* Рудч. Ск. I. 44. 2) Гнаться, погнаться, догонять, догнать. *За мною турки надінали, пана мою з мене (коня) зняли.* Гол. I. 98.

Надгоріти. См. Надгоряти.

Надгоріути. См. Надгортати.

Надгортати, таю, еш, сов. в. надгорнути, руу, неш, и.л. Отгребать, отгрести часть. *Надгорни трошки жару.*

Надгоряти, ряю, еш, сов. в. надгоріти, рю, рийш, и.л. Надгорать, надгорѣть.

Надгрѣбати, баю, еш, сов. в. надгрѣбти, бу, беш, и.л. Отгребать, отгрести часть.

Надгривати, ваю, еш, сов. в. надгрівати, ву, зеш, и.л. Отгрызать, отгрызть часть.

Надгробок, бка, м. = Нагробок. *Вистоявши службу, Шрам ходив із своїми од одного надгробка до другого.* К. ЧР. 100.

Наддѣрти. См. Наддирати.

Наддѣртий, а, е. Надодраный, надорванный.

Наддзѣбати. См. Наддзѣбувати.

Наддзѣбувати, бую, еш, сов. в. наддзѣбати, баю, еш, и.л. Наддѣлывать, наддѣлывать.

Наддирати, раю, еш, сов. в. наддѣрти, ддеру, рѣш, и.л. 1) Надрывать, надорывать, наддирать, надодрать. 2) Сдирать, сдирать часть шкуры съ животного. *Ідну козу наддер, та вона виралася та побіла.* Уманск. у.

Наддипровий, а, е. Находящійся, стоящій надъ Дипровъ. *Не судилось, як хотілось, щоб у своїй хаті, на тій горі наддипровій життя зазнавати.* О. 1861. VI. 18.

Наддипріванець, нця, м. Житель придѣпровья. Желех.

Наддипріванський, а, е. Придѣпровскій.

Наддипріванина, ни, ж. Придѣпровець.

Наддистріванець, нця, м. Житель Придѣстровья. Желех.

Наддистріванка, ки, ж. Жительница Придѣстровья. Желех.

Наддистріванський, а, е. Придѣстровскій. Желех.

Наддовбати. См. Наддовбувати.

Наддовбувати, бую, еш, сов. в. наддовбати, баю, еш, и.л. Наддѣлывать, наддѣлывать.

Наддоіти. См. Наддоювати.

Наддоювати, юю, еш, сов. в. наддоіти, ддою, доіш, и.л. Надавать, наддоить.

Наддуристий, а, е. Вспыльчивый, горячий (о человекѣ). Вх. Зн. 39.

Наддѣтиса, гууса, нешса, и.л. Снять верхнее платье. *Приїде, склонила головою, добридень... і наперед усього з густими і на стил її (пальницю), а вже потім і привітатися і щоб там наддѣтисся.* Сим. 231.

Надегати, гаю, еш, сов. в. надегнути, ну, неш, и.л. — иглу. Вдѣвать, вдѣть нитку въ игольное ушко. Вх. Зн. 39.

Надѣржувати, жую, еш, и.л. Держать, править (лошадью). *Надѣржуй, Петре, голубому вівцю.* О. 1861. V. 66.

Надѣрти. См. Наддирати.

Наджати. См. Наджинати.

Наджидати, даю, еш, сов. в. наді(о)-ждати, жду, деш, и.л. Ждать, обождать; поджидать, подождать. *Братіки мої рідненькі, сизокрили орли, іості мої премилі, хоч мало ви мене надждодіть...* Дума про братів оз. КС. 1882. XII. 502.

Наджинати, наю, еш, сов. в. наджати, наджину, жнеш, и.л. Начинать, начать жать, немного накажать.

Наджулітиса, лиса, лишса, и.л. Напиться пьянымъ, нагрузиться. Харьков.

Надзвичайний, а, е. Необычайный, чрезвычайный. *Сталось щось надзвичайне, диковинне—такє, чого ніколи не буває.* Ном., стр. 288, № 7910.

Надзвичайність, ности, ж. Необычайность, чрезвычайность; нѣчто выходящее изъ ряда вонъ. Желех.

Надовичайно, нар. Наобывчно, чрезвычайно.

Надавоніти, нб, нпш, 1а. 1) Назвонити. 2) Наговорить чепухи.

Надавонітися, нбся, нпшся, 1а. Надзвонитися.

Надзелень, нар. Недозрілимъ. *Жали жито ще надзелень.*

Надземний, а, в. Небесний. *В Алаховій обителі надземний.* К. М. Х. 46.

Надірний, а, в. Надъ звѣздами находящийся, небесный. *Моя надія райська надірна.* К. МБ. XI. 161.

Надзюбати. См. Надзюбувати.

Надзюбувати, бую, еш, сов. в. надзюбати, баю, еш, 1а. Наклеивать, наклевать.

Надзюріти, рб, рпш, 1а. Натечь струйкою. *Діжка тече,—ілян, скільки надзюріло.*

Надібати, баю, еш, 1а. Найти, зустріти. *Діляя доля й під землею надиває.* *Ном. № 1728. Гей їхав козак з України, надивав дівчину край долини.* Лукаш. 120.

Надивітися. См. Надивлятися.

Надивлятися, діюся, ешся, сов. в. надивітися, вліюся, вишся, 1а. Насматривається, насмотрѣться. *Годі надивлятися на нього. Я по тобі, друже, не нахожуся, кою вірно люблю,—не надивляюся. Ни. Він ні неї не надивитися.* Мил. 97.

Надивувати, дивую, еш, 1а. Надивить.

Надивуватися, вуюся, ешся, 1а. Надивиться. *Вже й надивувався, вже й милувався.* Чуб. V. 283.

Надимати, маю, еш, сов. в. надіти, дму, нбш, 1а. Надувати, надуть.

Надиматися, маюся, ешся, сов. в. надітися, дмуся, дмбся, 1а. Надуваться, надуться.

Надіми, мів, м. мн. Паховая грыжа. Желех. Вх. Зн. 39.

Надірати, раю, еш, сов. в. надіртати, деру, рбш, 1а. Надирать, надирать.

Надісати, саю, еш, 1а. Наткнутися на что-либо, набрести, найти. *Шукав своїй зуби та оце насилу надисав єї.* Берд. у.

Надіти, джу, диш, 1а. 1) Привлекать, приманивать. *Те наде, що ваде.* *Ном. № 2693. (Річки) надили діятч у чисту воду.* К. МХ. 31. *То вже надить стари дівка молодих парубків до заличання.* Г. Барв. 250. *Там дзобичу ти надив козака.* К. ПС. 65. *Старосвітські співаки, надочи ірним словом утو людське, на добро, на милосерде наставляли.* Г. Барв. 452. 2) Ловить удочкой рыбу. *Не надь, рибалко*

молоденький, на зрадний як ні щуки, ні лина. Гул.-Арт. (О. 1861. III. 109).

Надітися, джуся, дишся, 1а. Быть привлекаемымъ чѣмъ, кѣмъ. *Люде збої, а дівка друа підросла,—на друого приймака надились.* Г. Барв. 175. *Панас до неї надітися та й надітися.* Г. Барв. 518. *Чи не того єси така величина, що надивсь до тебе потужний пан?* К. ПС. 19.

Надіх, ху, м. Вдохновение, наитіе. *Надіх правдивої релігії.* К. Кр. 23. *Ми всі під надихом твоім, як струни, вілми-рокочено митарські думи.* К. Бай. 72. *Повинуло тоді по хуторах поетичнім надихом.* К. XII. 19.

Надіхання, ня, с.=Надіх. *А ти, мое надихання спасенне, моя ти музо в образі любови!* К. Дз. 191.

I. Надіхати, хаю, еш, сов. в. надіхнути і надхнути, хиву, нбш, 1а. 1) Вдыхать, вдохнуть (во что), вдувать, вдунуть. 2) Вдохновлять, вдохновить. (Нас) надихали думкою лихою. К. Дз. 31.

II. Надіхати, ся. См. Надихувати, ся.

Надіхувати, хую, еш, сов. в. надіхати, хаю, еш, 1а. 1) Дышать, надыхать много въ одномъ мѣстѣ или на одно мѣсто. Желех. 2)= **Надихати.** *Надихала їх вірою святою.* К. М. Х. 35.

Надіхуватися, хуюся, ешся, сов. в. надіхатися, хаюся, ешся, 1а. Вдыхать много, надыхаться. *Надихався чаду, а тепер голова болить.*

Наді, пред.=Надо=Над.

Надіб'я, б'я, с. Вещи, имущество. *Того дня зто буде на кришій, а надіб'є його в хаті, нехай не глзять узятій його.* Ев. Л. XVII. 31.

Надібка, ки, ж. Яйцо сказочное? К. Дз. 150. *Ум. Надібочка.* *Ось на ралечі тобі куріпочку приніс,—вона знесе колись явчко золотіньке, знесе надібочку, незнану між цульові: замкнене царство в ній, ірненьке, хоч маленьке.* К. Дз. 151

Надібочка, бка, ж. 1) Кусокъ дерева или желѣза, годный въ дѣло. Мнж. 186. 2) Хозяйственныя принадлежности. **Надібок** у пч. Нюкуда негодна вещь. Лебед. у.

Надібочка, ки, ж. Ум. оль надібочка.

Надібрати. См. Надібрати.

Надівати, ваю, еш, сов. в. надіти, діну, нбш, 1а. Надѣвать, надѣть, одѣвать, одѣть. *Ой надінь, милий, лянцю сорочку.* Мет. 266. *Надієши сині окуляри, він сидів під ірушею.* Левиц. Пов. 22. *Въ думі про Ганджу Андибера надіє вм. надіває.*

Шати доройі несе, на його козацькі плечі надіє. Мет. 380.

Наді́ватися, **ва́юся**, **вешся**, **м.**—**Споді́ватися**. Братчика з війська ся надівав. Голов. IV. 548. А ти б на чуже не надівався, а коло свого обала. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Наді́вувати́ся, **в́уюся**, **вешся**, **м.** Достаточко позити вь дьвицахъ.

Наді́гнати. См. Надгонити.

Наді́гнути. См. Надгнати.

Наді́драти, **наддеру́**, **реш**, **м.**—**Наддерти**.

Наді́анька, **ки**, **ж.** Ум. отъ надія.

Наді́(о)жда́ти. См. Наджидати.

Наді́жна (корова). Стельная. Буна?... скучуть на корови... від коо корови стають надіжні. Шух. I. 211.

Наді́ця, **ці**, **ж.** Ум. отъ надія.

Наді́йний, **а**, **в.** Надежный.

Наді́йність, **ности**, **ж.** Надежность; увѣренность. Желех.

Наді́йно, **нар.** Надежно. Не наді́йно. Нѣтъ надежды. Не наді́йно, щоб сі любовці скоренити. Г. Барв. 536.

Наді́сь, **нар.** Чай, вѣроятно. Люде дивуються, що я ввсела: наді́сь горя-бѣди не знала. МВ. (О. 1862. III. 34).

Наді́йти. См. Надходить.

Наді́з, **лу**, **м.** Удѣлъ, награда. Незай буде ласкавий привѣтъ щирою серця наді́лом мойй праці. Полт. у.

Наді́ляти. См. Наділяти.

Наді́ляти, **м.**—**Надлити**. Желех.

Наді́лок? **лку?** **м.** Ножны для сабли? Тоді козакі шаблями да наді́лками суходіа копали Лукаш. 44.

Наді́ляти, **ляю**, **еш**, **сов. в.** наді́ляти, **ляб**, **леш**, **м.** Снабжать, снабдить, давать, дати кому что, одарять, одарить. Я здохула (картоплі) аж із Батурина та й добрим людям наді́ляла. Г. Барв. 419. Зроби мені коробочку соломяну, дак я тобі наді́мо в'юнів і карасів. Г. Барв. 502. Я тебе, сестрице, покрываю, частям з долого наді́ляю. Грин. III. 489. Усе добре, чим наді́ла Господь чоловіка. Стор.

Наді́рвати, **ся**. См. Надривати, **ся**.

Наді́слати. См. Надсылати.

Наді́сь, **нар.**—**Наді́сь**. О 1862. IV. 107. Та моя хвороба наді́сь не скоро мене покине. Киев. у.

Наді́ти. См. Надівати.

Наді́ждати и **наді́ждати**, **джу**, **диш**, **сов. в.** наді́йти, **дійду́**, **деш**, **м.** 1) Подходить, подойти, приближаться, прибли-

зиться, наставать, настать. Тим часом наді́йшли і молоді. Стор. МПр. 53. Наді́жди вояк. Рудч. Ск. I. 22. Наді́йшли жнива, достига Васи́лева пше́нниця. МВ. Наді́жди осінь. МВ. I. 89. Заі́дуюди наді́ждють непоті́мні ві́сти. К. ЧР. 2) Иногда посѣщать, посѣтитъ, иногда бывать, быть.

Наді́я, **дія**, **ж.** Надежда. Козак у дорозі, а надія в Бозі. Ном. № 778. Надія́ певна. Твердая надежда, увѣренность. Бути при наді́. Быть беременной, ожидать родовъ. Волинъ. Ум. Наді́еньна, наді́ця. Маю в Бона наді́еньку, що і сам мерло не згини. Чуб. Не є мою миленького, моего сокола, уже моя наді́ця і́неєм припала Гол. II. 405.

Наді́ння, **ня**, **с.** Надежда, ожиданіе. Ех, братку! наді́ялись було ми, та й те наді́ання уже пропало. Іер. Гал. Переясл. ніч.

Наді́тися, **діюся**, **вешся**, **м.** Въ Лохвиц. у.: наді́ятися, ді́юся, **вешся**, **м.** Наді́яться. Наче ви схожі з нашими паничем, так не наді́юся, щоб були панич. Слов. Д. Эварн.

Наді́дати, **даю**, **еш**, **сов. в.** наді́сти, **ім**, **іш**, **м.** Съѣдать, съѣсть часть. Желех.

Наді́зати, **зджу́**, **диш**, **сов. в.** наді́хати, **іду**, **деш**, **м.** Подѣзжать, подѣхъвати. Желех.

Надкла́дати, **даю**, **еш**, **сов. в.** надкла́сти, **кладу́**, **деш**, **м.** Откладывать, положить часть.

Надко́лоти. См. Надколывать.

Надкору́пати, **паю**, **еш**, **м.** Надковырять.

Надкору́вати, **ляю**, **еш**, **сов. в.** надкору́бити, **ляб**, **леш**, **м.** Надкалывать, надколоть.

Надкороти́ти. См. Надкорочувати.

Надкорочу́вати, **чую**, **еш**, **сов. в.** надкороти́ти, **рочу́**, **тиш**, **м.** Укорачивать, укоротить.

Надкосу́ти. См. Надкошувати.

Надкосу́вати, **шую**, **еш**, **сов. в.** надкосу́ти, **кошу́**, **сиш**, **м.** Надкашивать, надкосить.

Надкра́увати, **раюю**, **еш**, **сов. в.** надкра́яти, **раю**, **еш** и **надкору́вати**, **рбіюю**, **юеш** **сов. в.** надкору́бити, **рбію**, **ім**, **м.** Надрѣзывать, надрѣзати, урѣзывать, урѣзати, укорачивать, укоротить. Як би ви мені трошки надкору́ли чумарчину оцю, а то дуже довга. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Надкосу́ти. См. Надкушувати.

Надекушувати, шую, еш, сов. в. **надкусити**, шу́, сипш, *м.* Надкушувати, надкусить.

Надламати См. **Надламувати**.

Надламувати, му́ю, еш, сов. в. **надламати**, ма́ю, еш, *м.* Надламувати, надломить.

Надлетіти. См. **Надлітати**.

Надлівати, ва́ю, еш, сов. в. **надліти**, наді́ляю, наді́леш, *м.* Надливать, надлить, отливать, отлить.

Надлінути, ну, неш, *м.* Подлететь.

Надіти. См. **Надливати**.

Надітати, та́ю, еш, сов. в. **надлетіти**, ле́чу, ті́ш, *м.* Подлетать, подлететь, прилетать, прилететь. *Надлетіли пуси з броду, сколотили з піском воду.* Чуб. V. 138.

Надложити, жу́, жиш, *м.* = **Надкласти**.

Надломити, млію, миш, *м.* Надломить. *Щоб тучи, де не надломить.* О. 1861. IV. 34.

Надлубати, баю, еш, *м.* Наковырять. **Надлюдський**, а, в. Сверхчеловѣчскій. *Йому, а не мені надлюдську силу дала природа.* К. ЦН. 267. *Надлюдська сила в його слові дикім.* К. ЦН. 174.

Надляти, *м.* = **Надлити**.

Надменшити, шу́, шіш, *м.* Уменьшить, умалить.

Надменшитися, шу́ся, ші́шся, *м.* Уменьшиться, умалиться.

І. Надмір, ру, *м.* 1) Чрезмірность. 2) Высокомеріє, гордость. *Прислухались... до красомовних сеймових докорів „можним панам, земним богам“, за їх безумний надмір.* К. Кр. 28.

ІІ. Надмір, надміру, нар. Чрезмірно.

Надмірний, а, в. Чрезмірний. Желех. **Надміряти**, ряю, еш, *м.* Отміряти пемпого.

Надмолотіти. См. **Надмолочувати**.

Надмолочувати, чу́ю, еш, сов. в. **надмолотіти**, чу́, тиш, *м.* Вымолачивать, вымолотить часть.

Наднести. См. **Надносити**.

Надносити, но́шу, сипш, сов. в. **наднести**, су́, се́ш, *м.* Подносить, поднести, приносить, принести.

Надо, пред. = **Над** = **Наді**. *А надо дверми сам Господь стоїть.* О. 1862. IV. 22.

Надоба, би, ж. Нужда, необходимость. *По надобі, то найдеш і в кабібі.* Г. Барв. 15.

Надобітися, білюся, бі́шся, *м.* Быть удобным кому. *А за лінощами Бгю не*

молюся,—чим я Бгю надоблюся? Чуб. V. 442.

Надобігти, біжу́, жи́ш, *м.* = **Надбігти**. *Ой надобіг брат до неї: що ж ти собі ізробила?* Гол. I. 39.

Надобідда, дя, с. Предобѣденное время. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Надобний, а, в. Прелестный, привлекательный, красивый. *Ой на день добрий, Ясеню надобний, уже я не тлю.* Чуб. V. 205.

Надобно, нар. Красиво, прелестно.

Надобок, добка, *м.* = **Надібок**.

Надобвати, ба́ю, еш, *м.* Наковырять, надолбить.

Надобватися, ба́юся, ешся, *м.* Наковыряться; вдоволь надолбить.

Надовбень, бня, *м.* 1) Надолбок? 2) Болванъ, дубина (о человеѣ).

Надовбті, бѣ́, бѣш, *м.* = **Надовбати**.

Надовго, нар. Надолго. *Хиба надовго старій жежитися: або сам умре, або жінка покине.* ЗОЮР. I. 148.

Надовжниці, ці, ж. Нѣскольکو (мѣнѣ 20) плотовъ сплавленого дерева (талѣ), соединенныхъ вѣстѣ, одинъ за другимъ. Шух. I. 181. См. **Нашириця**.

Надогад, нар. Намекая на что. *Надогад буряків, щоб дали капуста.* Ном. № 5700. См. **Догад**.

Надогнути, гну́, неш, *м.* = **Надігнути**.

Надождати. См. **Наджидати**.

Надозоліти, лію́, лі́ш, *м.* Донять. *Надозоліла мені катова дзундуриха.* МВ. (КС. 1902. X. 147). *Дуже вже ви нам надозоліли.* Стор.

Надоіти. См. **Надоковати**.

Надоболо, нар. Вокругъ, кругомъ. *Кам'янець вінець: надоболо вода, а в середині біда.* Ном. № 710.

Надокучати, ча́ю, еш, сов. в. **надокучити**, чу́, чиш, *м.* Надобдѣть, надобѣсть, наскучать, наскучить. *А вже ж тій кучері мені надокучили.* Ном. № 2085.

Надолобень, бня, *м.* = **Надовбень**.

Надолог, лжу, *м.* Нижняя часть платья. Желех.

Надолонка, ки, ж. Нашивка изъ кожи или сукна на всю ладонь, чтобы не терлись рукавицы.

Надолончити, чу́, чиш, *м.* Нашить надолонки. Мнж. 186. См. **Надолонка**.

Надолужати, жа́ю, еш, сов. в. **надолужити**, жу́, жи́ш, *м.* 1) Наверстывать, наверстать, возмѣщать, возмѣстять, пополнять, пополнить. *Я те надолужу, як жи-*

вий буду. НВолын. у. Хочє своє надолужити: рано встав, дак тепер качається. 2) Насаливать, насолить кому; надобдять, надобсть. Ужє як він мені надолужив, то я рад би його у ложці води утопити. Київ. у. А тут ще і Грицько надолужає: що-дня їде подушине правити. Мвр. Пов. I. 119. Цей їд щось не надолужають подушим, — може царь простиа. Волч. у. 2) Употреблять много, часто. Він по нашому все надолужа. Харьк. у. Він зоріжку дуже надолужа. Харьк. у.

Надоптати, пчу, пчеш, і. = Навдоптати.

Надопшине, ка, м. Водная губка, бо-дла, *Spongia fluviatilis*. L. ЗЮЗО. I. 137.

Надобувати, добую, еш, сов. в. надобти, добу, їш, і. Надаивать, надобить.

Надпаліти. См. Надпалювати.

Надпалювати, люю, еш, сов. в. надпаліти, лю, лиш, і. Сжигать, сжечь часть. *Надпалена свічка воскова.* Сми. 232.

Надпівати, ваю, еш, сов. в. надпівти, надпів'ю, п'еш, і. Отпивать, отпить, выпивать, выпить небольшую часть чего. *Він надпиває трохи. Тоді вона несе надпитуку чарку молодій.* Грин. III. 431.

Надпильювати, люю, еш, сов. в. надпильіти, лаяю, еш, і. Надпиливать, надпиливать.

Надпівти. См. Надпивати.

Надпіз, нар. Поздно. *Ото умора надпіз пішли ми додому.* Левч. 110.

Надпливати, ваю, еш, сов. в. надпливти и надплисти, ву, веш, і. Подпливать, подплывать.

Надповзати, ваю, еш, сов. в. надповзти, ву, веш, і. Подползать, подползти.

Надполовинити. См. Надполовинювати.

Надполовинювати, нюю, еш, сов. в. надполовинити, ню, ниш, і. Уменьшать, уменьшать на половину.

Надпоріти. См. Надпорювати.

Надпорювати, рюю, еш, сов. в. надпоріти, рію, реш, і. Распаривать, распарить часть.

Надприродний, я, в. Сверхъестественный, чудесный. *Сяєво його духа було чимсь надприродним.* К. XII. 15.

Надпустішити. См. Надпустошувати.

Надпустошувати, шую, еш, сов. в. надпустішити, шу, шиш, і. Опустошать,

опустошить часть чего. *Гетьманове... перейшли річку Гось коло Корсуня, надпустішили міста, потягли мимо.* К. Хм. 56.

Надрати, деру, рэш, і. = Надерти.

Надрівати, ваю, еш, сов. в. надрівати, ву, веш, і. Надрывать, надорвать. *Тихо-тихо Дунай воду колише, а ще й ти-хли Маруся косу чеше, а що начеше, то на Дунай обнесе, а що надриває, то й на Дунай пускає.* КС. 1883. II. 379.

Надріватися, вався, ався, сов. в. надріватися, вуса, ався, і. Надрываться, надорваться.

Надриганчик, ка, м. Щеголь, франтъ. *То щевчики, такі є надриганчики, — як у місті.* Ном. № 10838.

Надриг'атися, гаюся, ався, і. Надергаться, наболтаться ногами. *Як повісили запорожці жиди, то він надригався, поки одубів.*

Надрівати. См. Надрізувати.

Надрізувати, вую, еш, сов. в. надрізати, ріжу, жеш, і. Надр'язывать, надр'язать.

Надро, ра, с. 1) Нёдра, лоно. *Нехай Господь її прийме, мою голубоньку, на своє надро.* МВ. I. 79. *Не приймеш кісточок моїх у рідне надро, де лежить старенький батечко.* О. 1862. IV. 91. 2) Пазуха. *Хліб десь за надром лежав.*

Надробіти, бію, биш, і. Нар'язать кусочками. Желех.

Надрочіти. См. Надрочувати.

Надрочувати, чую, еш, сов. в. надрочіти, чу, чеш, і. 1) Наускивать, наусывать. *Надрочив собак на мене.* 2) У Сторожена надрочити употреблено въ значеніи: быстро написать. *Нагажуєсь писать..., — нічого в юлову не лізе. Прими-ряєсь-приміряєсь, а далі й думаю: він дуже ласий до дічат, — нехай же посміється, — взяв та й надрочив...* Стор., Вуса.

Надрубати. См. Надрубувати.

Надрубувати, бую, еш, сов. в. надрубати, баю, еш, і. 1) Надрубывать, надрубить, надрубывать, надрубить. *Як вже надрубав дуже, — дуб похилився.* О. 1862. V. 82. 2) Надс'кать, надс'ць.

Надрукувати, кую, еш, і. Напечатать. *Надруковано сю книгу вже давно. Оттут він ввесь, хоч надрукуй.* Шевч. 463.

Надрігнути, гу, неш, і. Высух-нуть, просохнуть. Угор.

Надріпати, паю, еш, і. 1) Распара-

пать, напаранать. 2) Напаранать, написать некрасиво.

Надсада, ди, ж.—Болѣзнь, повреждение от тяжелой работы; надорванность. *З великою худобою живому надсада, з хорошию дружиною серденьку вірада.* Чуб. V. 532.

Надсáджувати, джую, еш, сов. в. **надсáдити**, джу́, диш, м. 1) Надорвать, причинить вред здоровью тяжелой работой и пр. 2)—бѣбехи, печінки. Колотить, поколотить, отбивать, отбить бока, внутренности. *Ном. № 8176. Насилу десять чоловік його подужали,—деяким таки добре надсади бѣбехи.* Стор. МПр. 84. *Гей, хто за мною вийде битися?.. Я бѣбехів вам надсажу.* Котл. Ен. II. 15.

Надсáджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **надсáдитися**, джу́ся, ди́шся, м. Надрываться, надорваться.

Надсилáти, лáю, еш, сов. в. **надіслáти**, ді́шлю, ді́шеш, м. Прислать, прислать. *Лист надіслав просто у волюсть.* Г. Барв. 410.

Надси́пати, пáю, еш, сов. в. **надси́пати**, пáю, пáеш, м. Отсыпать, отсыпать часть.

Надси́хати, хáю, еш, сов. в. **надси́хнути**, ну, неш, м. Подсыхать, подсыхать.

Надсі́дати, дáю, еш, сов. в. **надсі́сти**, сáду, деш, м. Осідать, осість немного. *Гора надсіла й завалила гату.*

Надсі́датися, дáюся, ешся, сов. в. **надсі́стися**, сáдуся, дешся, м. Надрываться, надорваться. *Не надсівишся, не вмерти.* *Ном. № 7183. Як збраниш, то хоча надсядся.* Котл. Ен.

Надсі́кати, кáю, еш, сов. в. **надсі́кти**, сі́чу, чѣш, м. 1) Надсѣкать, надсѣчь. 2) О лошади: сбивать, сбить, оцарапывать, оцарапывать. *Кінь надсік собі нону.*

Надсі́сти, ся. См. **Надсі́дати**, ся.

Надсі́каувати, ку́ю, еш, сов. в. **надсі́бчати**, чу, чиш, м. 1) Подбѣгать, подбѣжать. 2)—кому́, перед ним. Подслуживаться, подольщаться къ кому́.

Надсі́жкати. См. **Надсі́жувати**.

Надсі́жувати, ку́ю, еш, сов. в. **надсі́жкати**, кáю, еш, м. Надергивать, надергать немного. *Надсіжками з скирти їна чимало.*

Надсі́мокáти. См. **Надсі́моктувати**.

Надсі́моктувати, ту́ю, еш, сов. в. **надсі́мокáти**, кѣ́чу, чѣш, м. Надсасывать, алсосать.

Надсі́бхнути. См. **Надсі́жати**.

Надоу́вати, вáю, еш, сов. в. **надоу́нути**, ну, неш, м. Пододвигать, пододвинуть.

Надте́кти. См. **Надті́кати**.

Надтесáти. См. **Надті́сувати**.

Надти́нати, нáю, еш, сов. в. **надті́ти**, надті́ну, неш, м. Надрубивать, надрубить, подрубивать, подрубить, надрѣзывать, надрѣзать.

Надті́нник, ка, м. Раст. Solanum Dulcamara L. ЗЮЗО. I. 136.

Надті́хати, хáю, еш, сов. в. **надті́хнути**, хну, неш, м. Притихнуть, нѣсколько стихнуть. *Може надтихне трохи вітер.* Камен. у.

Надті́кати, кáю, еш, сов. в. **надте́кти**, течу́, чѣш, м. Утекать, утечь немного. *Надтекло з повної бочки трохи юріаки.*

Надті́сувати, су́ю, еш, сов. в. **надтесáти**, тешу́, шеш, м. Надтесывать, надтесать. Желех.

Надті́чка, ки, ж. = **Підті́чка**. Гол. Од. 20.

На́дто, нар. 1) Слишкомъ, излишне, слишкомъ много, чересчуръ. *Люде надто вже стали ірішні.* Г. Барв. 456. *Ідем надто має, а друшій нічого.* Камен. у. *Надто знай, да ще питає.* 2) Сверхъ того, къ тому́же; особенно. *А надто вам розкажуть би, як козак морявий під вербою над водою, обнявшись, сумує.* Шевч. Гайд. *А за лизо... та цур йому! Хто його не знає!.. А надто той, що дивиться на людей душою.* Шевч. 3) Еще больше. *І наказав їм, щоб нікому не говорили. Що ж більше він наказував, то надто більше вони проповідували.* Ев. Мр. VII. 36. *Я його прошу: мовчи; а він надто голосить.* Канев. у.

Надто́ка, ки, об. Тотъ, кто „надточив“ что-либо. Александровск. у.

Надтор́чати, чу́, чиш, м. Надрѣзать немного. *Коли б я знала, который толублій, то я б його назначила... Я б йому хвостик надторчила.* Рк. Макс.

Надточі́ти. См. **Надточувати**.

Надточувати, чу́ю, еш, сов. в. **надточі́ти**, чу́, чиш, м. 1) Прибавлять, прибавить, добавлять, добавить. *Треба розуму надточити, де сила не візьме.* *Ном. № 5843.* 2) Выцѣживать, выцѣдить, выточить часть (жидкости).

Надті́ти. См. **Надти́нати**.

Надубі́ти, блю́, биш, м. Набрать, захватить. *Іх ускочив, так жемчю орізів і надубив.* Борз. у.

Надуваний, а, е. Надутый. *Плети вінок з чистого золота, а голиця не золотий, та золотом надуваний.* Чуб. V. 300.

Надувати, ваю, еш, м. = **Надимати.**

Надуватися, ваюся, ешся, м. = **Надиматися.**

Наду́джуватий, а, е. Съ полнымъ стеблемъ. *Очерет пустий та й наду́джуватий.* Мил. 105.

Надуживання, ня, с. 1) Злоупотребленіе. 2) Излишество, неумѣренность, пользование чѣмъ-либо сверхъ возможности *Яке безрозумне надуживанне святыхъ любови прав і жизни занедбанне.* К. Дз. 218.

Надуживати, ваю, еш, сов. в. надужити, живу́, вѣш, м. Злоупотреблять, злоупотребить.

Надужиток, тку, м. Злоупотребленіе. Желех.

Наду́кола, нар. = **Надокола.** *Я засадила садом-виноградомъ наду́кола увесь овір.* Чуб. V. 419.

Наду́ліся, ся, с. Мѣсто возлѣ лѣса, опушка лѣса. *А що то ти, чоловіче, робив? Защо ти нашою німою стария б'єш?—обизвався до нього чоловік із наду́ліся, та й цукнув на товариство, а ті так і вискочили з лісу.* Кв. Пов. (изд. 1887, т. П. 9).

Надумати, маю, еш, м. 1) Вздумать, придумать. 2) Вспомнить.

Наду́матися, маюся, ешся, м. Задумать, надуматься. *Надумалась іти в Київ.* МВ. I. 22.

Надуріти, рб́, рш (жого), м. 1) Обмануть. Желех. 2) Наобманывать многихъ.

Надуріти, рію, еш, м. Надѣлать глупостей, накуролесить.

Надусатися, саюся, ешся, м. Надуваться, важничать. *Богослов переважно розлажється, підійме плечі, щоб ширші зда-лисясь, надусається...* Св. I. 229.

Наду́ти, ся. См. **Надимати, ся.**

Наду́шити. См. **Надушувати.**

Наду́шувати, шую, еш, сов. в. надушити, шу́, шши, м. Надавливать, надавить. Харьк. у. *Нащо ж тобі, моя мила, так тяжко робити, на пальчиках піхурчики надушити?* Грин. III. 325.

На́дха, хи, ж. Отрижка съ неприятнымъ запахомъ. *Ізій десять яєць.—Що ж тебе і надха не напала?* Мар. у. Слов. Д. Эварн.

Надхн́аний, а, е. Заоблачный. Желех.

Надхн́ений, а, е. Вдохновенный; вдохновенный.

Надхн́ення, ня, с. Вдохновеніе.

Надхну́ти. См. **Надихати.**

Надх́одити. См. **Наді́ходити.**

Надх́одити, дж́у, диш, м. Повредить немного отъ хожденія обуви, одежду.

Надді́джувати, дж́ую, еш, сов. в. надді́дати, дж́у́, диш, м. Отливать, отливать часть, цѣдя. *Надді́дити треба юрщика.* Константиногр. у.

Надді́кати, каю, еш, м. Надрубить, надсѣчь.

Надч́алистий, а, е = **Наддурний.** Вх. Зн. 39.

Надчу́храти, раю, еш, м. Срубить часть лѣтвей съ дерева.

Надш́ивати, ваю, еш, сов. в. надш́ити, ш́ію, еш, м. Пришивать, пришить.

Надя́гання, ня, с. Надѣваніе на себя.

Надя́гати, гаю, еш, сов. в. надя́гити, гн́у, неш, м. Надѣвать, надѣть. *Став він свиту надягати.* Гліб. 46.

Надя́куватися, ку́юся, ешся, м. Достаточно поблагодарить. *Радіють та Бо-гови не надякуються.* Мир. ХРВ. 46.

Надя́куватися, ку́юся, ешся, м. По-быть достаточно долго-дьячкомъ.

На́емень, мця, м. Наемникъ, въ частности—наемный рабочій у собственника полонини, присматривающій за скотомъ. Шух. I. 189. См. **Наймоень.**

Нажа́битися, бляюся, бишся, м. На-дуться, напыжиться. *Нажабитися кожен, напидючотися.* Св. Л. 291.

Нажалу́ватися, ку́юся, ешся, м. Наплакаться, настоваться. 2) Нажаловаться, нажаловаться.

Нажа́рвати. См. **Нажарювати.**

Нажарту́ватися, т́уюся, ешся, м. На-шутиться, наиграться.

Нажа́рвати, рюю, еш, сов. в. нажа́рити, рю́, рш, м. Нажаривать, нажарить; напаливать, напалить. *От нажарими два-надиять биків.* Рудч. Ск. II. 83.

Нажа́ти. См. **Нажнати.**

Нажа́хатися, ха́юся, ешся, м. На-браться страха.

Нажав́атися, каюся, ешся, м. На-жеваться, наѣсться.

Нажа́брати, раю, еш, м. Добыть ня-щенствомъ, напросить милостыни.

Нажа́кати, каю, еш, м. Напугать. Мнж. 186.

Наже́ртиса. См. **Нажиратися.**

Нажива, ви, ж. Пожива. У нашому селі є нажива старшині. Волч. у.

Наживати, вію, еш, сов. в. **нажити**, живу́, веш, і. Наживать, нажить, приоб́рѣтати, приоб́рѣсти. Добро наживати. Рудч. Ск. I. 20. Вже не нажити йому другої такої дружини. МВ. (О. 1862. I. 92). Не напоївши, не наподоувавши, ворога не наживеш. Ном. № 9549.

Наживатися, віюся, ешся, сов. в. **нажитися**, живу́ся, вешся, і. Достаточо прожити, прожити. А тяжче-важче молоденькій не наживишись помірати. Чуб. V. 146. Тепереньки, думаю, наші дівчата наживуться без моєї пані. МВ. (О. 1862. III. 56).

Наживіти, вліб, виш, і. Приметати, сметати (о шитті). НВолын. у.

Наживий, а, б. Благоприобрѣтений. У його земля наживна, а не батьківщина або дідовщина. Волч. у.

Наживо, нар. На живнѣ. Пия юрілку не наживо, а на смерть. О. 1861. X. 32.

Нажилювати, люю, еш, і. Заставлять чрезмѣрно работати. Було краще за старих панів: думали, що і за молодих так буде, а молоді як стали нажилювати!.. О. 1861. X. 32.

Нажін, ну, м. Количество сжатаго хлѣба.

Нажинати, вію, еш, сов. в. **нажати**, жну́, веш, і. Нажинать, нажать. Поміг Бог нажати сніг; коли б Бог поміг нажати сто кіп. Ном. № 10167.

Нажиратися, раюся, ешся, сов. в. **нажѣртися**, рѣся, рѣшся, і. Нажираться, нажратися. Ніяк не нажсертється. НВолын. у.

Нажити, сія. См. **Наживати**, ся.

Нажитий, а, б. Благоприобрѣтений, наживной. То все нажитне, — ізнов розжисемося. Як пійде на добро, то й купи. Г. Барв. 285. **Нажитна** дитина. Ребенокъ рожденный внѣ брала. Людське око на мене юстро дивилось, і на мене, і на моє нажитне, на моє неблагословенне. Г. Барв. 484. См. **Намивний**.

Назавжди, нар. Навсегда. Ном. № 13421.

Назавлеги, нар. = В-облаги. Желех.

Назавміру, нар. Чрезмѣрно, слишкомъ. См. **Назауміру**.

Назавтра и **назавтре**, нар. На слѣдующій день. Назавтра лагодися ярмарок у близькому містечку. Левич. I. 273. **Назавтре**, як розвиднило, пійшов до моря. Рудч. Ск. I. 136.

Назавше, нар. = Назавжди. Тя назавше щире козало. Голов. I. 347.

Назад, нар. 1) Назадъ. Назад руки пов'язали. Молоді з жахом одступила назад. Стор. МІР. 54. **Надіть** сорочку назухою назад. Пом. № 285. 2) Обратно. Нехай не вертається назад. Св. Мр. XIII. 16.

Назаді, нар. Сваді; прежде. Коли б (той) розум наперед, що потім назаді знайдеться. Ном. № 5406.

Назавісити, вішу, сиш, і. Припасти. Помилі наші сина: мало хто назапасив на зиму. О. 1862. I. 59.

Назаріаці, нар. На разсвѣтѣ.

Назарів, нар. На убой.

Назауміру, нар. = Назавміру. МВ. II. 80.

Назівати, вію, еш, і. 1) Сбити нѣ-скільки штукъ. 2) Напахтати масла. Жінка називала діжечку масла. Рудч. Ск. II. 167. 3) Назівати грошей. Собрать денегъ. Желех.

Назібгатися, гаюся, ешся, і. Сбѣ-жаться. Тут назібгалось народу. Рудч. Ск. II. 13.

Назібрати, раю, еш, і. Насобирать. Пішло, дровецъ назібрало да протопило хату. Рудч. Ск. I. 89.

Назібратися, раюся, ешся, і. Собраться. Базацько назібралось тою мудою. Стор. МІР. 75.

Назва, ви, ж. Название, наименование. К. Бай. 34.

Названий, а, е. 1) Названный, 2) Названный (о родственникѣхъ). Чужий отецъ, названий, чуже дитя клене-проклинав. Н. Дума. Прикликав названого сина свого. Г. Барв. 196. **Названа** родина. Свойственники, не кровные родственники. А як пристигла нещасна юдима, названа і кресна відреклась родина. Нп. 3) Именованный (о числѣхъ). К. Грам. 112.

Назвати, ся. См. **Наживати**, ся.

I. Назвище, ща, с. Названіе.

II. **Назвище**, нар. 1) Сверхъ, свыше. Два клубки підкання пішло назвище од основі. Малантиногр. у. 2) Болше, чѣмъ нужно. Желех.

Назволікати, каю, еш, і. Стануть много, многихъ въ одно мѣсто.

Назворот, нар. Навыворотъ, наоборотъ. I все робили назворот. Котл. Ен. IV. 64.

Назгѣд, нар. Напамять.

Назганяти, вію, еш, і. **Назгонити**, ню, ниш, і. Согнать вѣсть.

Наздавати, даю, би, і. Надавать, надарити.

Наздіб, нар. Назвѣрбу.

Наздів, нар. На удивление.

Наздирати, рію, єш, 14. 1) Насдирать, надирать. 2) Надирать, награвить. *Грошей наздирали з нашою брата, багатіють.* Мир. Пов. I. 142.

Наздобувати, вію, єш, 14. Достать, добыть во множествѣ.

Наздбвж, нар. Въ длину. Свидн. (О. 1861. XI. 34).

Наздогад, нар. = Надогад.

Наздоганяти, нѣю, єш, сов. в. наздоганяти, жену, нѣш, 14. Догонять, догнать, настигать, настигнуть. *Бн, бач, даж не випередить і не наздожене.* Рудч. Ск. II. 186.

Наздогін, наздогінці, нар. Въ догонку; въ погоню. *Наздогін не націлюватися.* *Ном. № 5265.* *Пани ж наші, пани голоколінці: як ми в шинок, то й ви наздогінці.* *Ном. № 1190.*

Наздоганяти. См. Наздоганяти.

Наздогнати, гоню, нѣш, 14. = **Наздоганяти.** *Запрягайте, слухи мої, коні воронії, наздогоньте літа мої, літа молодії.* *Мет. 253.*

Наздоп'ятати. См. Наздоп'яувати.

Наздоп'яувати, тую, єш, сов. в. наздоп'ятати, п'чу, чеш, 14. Наступать, наступить ногой. *До Дмитра—„а мошки, бо тя перескочу“! а по Дмитрі—„а ката, бо тя наздопчу“.* *Ном. № 497.*

Наздорівватися, каюся, єшся, 14. Наздоровствоваться. *На всяк чмх не наздорівкаєшся.* *Ном. № 4714.*

Наздиріти, рію, ріш, 14. 1) Замѣтить, усмотрѣть. 2) Заглянуть. *Не можна і в хату наздиріти.*

Наздирітися, ріюся, рішся, 14. Осмотрѣться. *Як прийду додому, то ссєкруха не дає її наздирітися, все мене лає.* *Міус. окр.*

Назв'ювати, вію, єш, сов. в. назв'ювати, зв'ю, зв'єш, 14. Называть, назвать. *Та нічого не сказала, тільки серденьком назвала.* *Мет. 75.*

Назив'юватися, віюся, єшся, сов. в. назив'юватися, зв'юся, зв'єшся, 14. Называть-ся, называться. *А та палиця—пан називається.* *Ном. № 1140.*

Назіимий, а, є = **Назіимий.**

Назіимковатиця, ці, ж. = **Назіимковатиця.**

Назіимок, жка, м. = **Назіимок.**

Назіирати, рію, єш, сов. в. назіирати, рію, нѣш, 14. 1) Наблюдать, наблюдать, присматривать, присмотрѣть. *І назіирали йому, чи зцілить у суботу.* *Ев. Мр.*

III. 2. **Назіирай** орлиним оком сирітську хату. *К. Досв. 105.* *Цікава Маскюкіма назіирала юстя з вікна.* *Левин. Пов. 196.* 2) Видѣть, увидѣть. *Що оком назіире,—пліндрує.* *К. ЦН. 253.* 3) **Навѣдываться, навѣдаться.**

Назіирити, рію, ріш, 14. Насмотрѣть, усмотрѣть. *Назіирив він коненя на ярмарку.* *Рудч. Ск. II. 175.* *Стемніло. Назіирив я в полі—ононь кладуть злотці, ночують.* *К. (О. 1861. IV. 151).*

Назіирком, нар. Слѣдомъ, не выпуская изъ виду. *Пішов, а я за ним назіирком: до яких се знайомих людей він ходить.* *МВ. I. 62.*

Назіиріти. См. Назіирати.

Назіирцем, назіирці, нар. = **Назіирком.** *Пішов він назіирцем за Марусю.* *Кв. I. 22.* *Я за нею назіирці до самих небожесвиц воріт.* *Левин. Пов. 343.*

Назіичати, чаю, єш, сов. в. назіичити, чу, чш, 14. 1) = **Позичати, позичити.** *Ну, я тобі назіичу хліба.* *Рудч. Ск. 2)* Только сов. в. Насказать много пожеланій. *Назіичили йому товаришии усякого добра: і частя, і здоров'я, і довжк літ.*

Назіилки, (кві?), мн. Мужское сѣмя у пчелъ. *Як на молочко в матки трутні накіюють назіилки, то її вилапується бджоли.* *Лебед. у.*

Назіимий, а, є. Озимый. *Ми віночки плетемо не з золотом,—з яриці, з назіиміи пшениці.* *Чуб. III. 233.*

Назіимкуватиця, ці, ж. Корова, дающая молоко ст „назіимом“.

Назіимок, жка, м. Годовалый бычокъ.

Наз'юд'ятися, дж'юся, дш'юся, 14. Съхаться многими. *Желех.*

Назлітатися, т'юся, єшся, 14. Слѣтѣться во множествѣ. *Назлітаюся їх така сила, що Господи!* *Рудч. Ск. II. 110.*

Назмаг'ятися, г'юся, єшся, 14. Наспоряться вдоволь.

Назмітати, т'ю, єш, 14. Смести (въ одно мѣсто), собрать. *Назмітати у засіні борошени.* *Рудч. Ск. II. 2.*

Назнаменати, н'ю, єш, 14. Обозначить. *Чого на місяці твій п'лями?—То ще як Каїн убив Авеля, то Бог назнаменов на місяці той хрїз своєю рукою.* *К. ЧР. 148.*

Назарошки, назарошине, нар. Нарочно, съ умысломъ.

Назнати, н'ю, єш, 14. Узнать о существованіи въ данномъ мѣстѣ, открыть. *Я назна зайчицю з зайчятами.* *Мвж.*

30. *Деся назвала лисиця у лісі пастку.*
Рудч. Ск. I. 21.

Назв'я́тися, на́юся, е́ся, м. Знать
многих. *Чи то ж усіх назв'я́ться?* МВ.
(О. 1862. I. 78).

**Назв'яча́ти, ча́ю, е́ш, сов. в. назв'я-
ча́ти, чу́, ча́ш, м.** Отм'ячати, отм'ятити,
нам'ячати, нам'ятити; обозначати, обозна-
чить. *Шух I. 182. Пі́ймуть поля, скільки
їм назначили.* К. Псал. 236. *Бог назначив,
то й здохла лю́дка.* Каменец. у.

**Назв'яважа́тися, жа́юся, е́ся (над-
ча́ш), м.** Повздовжуватися надъ чьмъ. *Ти ж
над чужим ділечком назв'яважалася.* Мил.
205.

Назв'я́ла, ли, об. Причнвняющий много
хлопотъ. *НВолын. у. Це не коро́ва, а прос-
то назо́ла. У хлів її поставили,—не їсть
нічою й не п'є, на па́шу випустили,—теж
толку нема.* Борз. у.

Назв'я́лий, а, е. Надождливый.

Назв'я́ти(ся), ля́(ся), лиш(ся), м.
1) Надовість, досадити. *Ти мені назв'я́в(ся).*
НВолын. у. 2) Нашелочить, набучить.

Назори́ти, рі́й, рі́ш, м. Усмотрѣть,
замѣтити. *Він їх ще уперед на́зорю, що
вони прийшли туди.* Константиногр. у.
*Впала вона мені добре в око, ледві я її на-
зорив.* МВ. (К. 1902. X. 150). *Вони (зло-
дії) і назорили, що у батюшки така доб-
ренна патериця з срібною оловкою.* Мнж.
107.

Назори́тися, рі́юся, е́ся, м. Посвѣ-
тити сколько желалось. *Зійшла зоря, зійшла
зоря, та й не назорілася.* Чуб. V. 354.

Назрива́ти, ва́ю, е́ш, м. Нарвать.
Хвілячок на віночок назриваю. Мет. 138.

Назуби́ти, ся. См. Назублювати, ся.
**Назублюва́ти, блюю, е́ш, сов. в. на-
зуби́ти, блю́, биш, м.** О пилѣ, серпѣ:
патачивати, наточити, нарѣзуючи зубля.
Вас. 164. *Назублювати пилу.*

Назублюва́тися, блююся, е́ся, сов. в.
назуби́тися, блю́ся, би́ся, м. Пустить
ростки. *Уже котре зерно на мокрій землі,
те назублюся.* Міс. окр.

**Назува́ти, ва́ю, е́ш, сов. в. назу́ти,
зу́ю, е́ш, м.** Надѣвати, надѣти на ноги,
обувати, обуть. *Бери чобіт, назувай! На
ногах черевчички нові..., ще не назувані.*
Св. Л. 74.

Назу́кись, нар. Нансось.

Назустрі́ч, нар. Напстрічу. *А москалі
їй назустрі́ч, як один верхами.* Шевч. 88.

Назу́ти. См. Назувати.

Найда́ти, да́ю, е́ш, сов. в. найсти,

найм, найсі, м. 1) Съѣдати, съѣсть из-
вѣстное количество. 2) Только сов. в. Пре-
сладовати. *Оце найдають цію чоловіка.*
Черном.

**Найда́тися, да́юся, е́ся, сов. в. на-
їстися, ї́мся, ї́ся, м.** Наѣдаться, на-
їстися. *Чи мало, то найдаться, чи багато,
то пойдати.* Ном. № 783.

Найде́ний и найде́жений, а, е. Накор-
мленный, сытый. *Я буду що-дня і найдена,
і напита.* Мнж. 7.

Найдо́к, джу, м. 1) Яство. *Перед ді-
чиною напикти, найди.* Мет. 95. 2) На-
сыщение. *Найду, ян з хрону.* *Отимъ нельзя
наѣстися.* Мнж. 168. *По кавунах малий
найдо́к.* Лебед. у. *Не ходиться о найдо́к,
але о покушання.* Ном. № 12116.

Найде́жати, джа́ю, е́ш, м. — **Найде́дити.**
Найж'итися. См. Найжуватися.

Найжува́тися, жу́ся, жи́ся, м. Сов. в.
наїжитися, жу́ся, жи́ся, м. Наежи-
ваться, наежиться.

Найжа́д, ду, м. Съѣдъ, наѣдъ. Мир.
ХРВ. 108. *Найжа́д був великий у цей ярма-
рок: здаєлки понаїздили купці.* Волч. у.—
МВ. (О. 1862. III. 45).

**Найжа́дити, джа́у, джа́ш, сов. в. найжа́ти,
їду, деш, м.** 1) Наѣзжати, наѣхати, съѣз-
жаться, съѣхаться куда-либо. *Найжа́ти по-
доляне з Подолу.* Мет. 161. 2) Наѣзжати,
наѣхати на что-либо. *Ізали, ізали і наї-
хали, де дорони розходяться.* Мнж. 28.

Найзиди́тися, джу́ся, джу́ся, м. Найз-
даться. *Дарованим конем не найзиди́ся.*
Ном. № 4614.

Найже́й, а, е. Приѣзжий, заїзжий. *Дав
приказ, щоб найже́ї купці їшли її одчи-
тувати.* Рудч. Ск. II. 29.

Найли́ти, ля́, ли́ш, м. — **Найма́ти.**
Наймила у Н. грошей. Зінев. у.

Найсти, ся. См. Наїдати, ся.

Наїха́ти. См. Наїздити.

Най, нар. 1) = Нехай = хай. *Хто не
уміє молитися, най іде на море учитися.*
Ном. № 145. *Зачекай ти хоть ідиноньку
малу, та най я постемо постемо бію.*
Гол. 2) Привставка къ прилагательнымъ в
нарѣчіямъ въ формѣ сравнительной сте-
пени для образованія превосходной сте-
пени: *найбідніший, найбільше.* Ой сину
мій, сину, сину *найбѣрніший.* Грин. III.
689. *Се надило до вдови найуродливіших
та найтраговитіших дічат із села.* Г.
Барв. 305.

Найгра́ти, гра́ю, е́ш, м. Поиграти.
Рудч. Ск. I. 76.

Найда, дв, ж. Найденынь.

Найдѹх, хв, м. Найденышъ муж. пола.

Вх. Зн. 39.

Найдѹшка, ж, ж. Найденышъ женскаго пола. Желех.

Найманика, ж, ж. Спросъ на наемъ, наемъ. Як що в найманка де, а в тебе й шкана в, то заробиш. Лебех. у.

Наймання, нв, с. Наемъ, наняманіе.

Найма́ти, маю, аш, сов. в. найма́ти и **наня́ти, ймѹ, жеш, м.** Нанимать, нанять. Він пішов наймати наймита. Рудч. Ск. I. 170. *Наймав майстрів.* Рудч. Ск.

Найма́тися, маюся, ешся, сов. в. найма́тися и **наня́тися, ймѹся, жешся, м.** 1) Наниматься, наняться. *Наймався,—продався.* Посл. 2) Понатужиться, налечь. Въ цьому значенні зустрічаєся въ выраженні: *Наймайсь!* т. е. наляжь на весло, сильнѣе греби!—окликъ, которымъ рулевой приказываетъ гребцамъ усилить ходъ лодки. Вас. 189.

Найменува́ти, ну́ю, аш, м. 1) Наименовать, называть. 2) Назначать.

Найменува́тися, ну́юся, ешся, м. Наименоваться, называться.

Найми, мів, м. мн. Наемъ; служба по найму. Нехай вона сердешна од наймія трохі одпочине. О. 1862. III. 11. (Шевч.). Піти в найми. Наявляється. *Матінко нашо! Не журися ти нами: як поростело, пійдемо в найми.* Нп.

Наймит, та, м. Наемникъ, нанятый работникъ. Ум. **Наймитѹн, наймитѹньо** (Желех.), **наймитѹчон.** Чого ти, наймитку, так рано встаєш?—Ти я то обуванничком, то одганнячком надолужу. Ном. № 10851. *Іде наймит із панцини, на воли гукає; а хазяйка з усіх мисок вечерю зливає: „Отсе ж тобі, наймиточку, вечеря з обідом,—не дойси вечерю, то дайдай хлібом; та не берис, наймиточку, до хліба м'якою,—візьми собі на полиці сухаря цілого“.* Нп. Ув. **Наймитище, наймитѹга.** Приймай, жінко, та вареники, бо вже їде наймитище. Грин. III. 557. Доорався бідний наймитѹга до вечірнього втрупа. Грин. III. 558.

Наймитський, а, в. Принадлежащій наемному рабочему. *Поб'ють тебе, ісподине, наймитський сягози.* Грин. III. 556.

Наймиття, тв, соб. Прислуга. Ой рад же б я годити (парубку до дівчини), в тебе наймиття миге. Нп.

Наймитувати, тѹю, аш, м. Служить по найму. *Буде вже мені, каже, наймиту-*

вати,—може, каже, своє хазяйствечко заведу. Рудч. Ск. I. 149.

Наймитча́, ча́ти, с. Мальчикъ нанятый. Гонили волики свої без наймитчати сам на папу. Мкр. Г. 58.

Наймитчу́к, ка́, м. Нанятый для услугъ мальчикъ. *Послав наймитчука по горілку.* Черк. у.

Наймитѹга, гв, м. Ув. отъ **наймит.**

Наймиця, ці, ж. Наемъ, наемная плата. *Балакають про те, скільки кому коштує папа за літо та зиму; один каже, що він купив уже на 9 карбованців, а друий каже: „а мені оце з наймицею (т. е. съ тѣмъ, что стоило нанятое сѣво на лугу) стало вже карбованців 15“.* Лебед. у.

Наймитча, ж, ж. Наемница. наемная работница. *Чи я в тебе, мій миленький, за наймичку робила?* Нп.

Наймитчува́ти, чу́ю, аш, м. Быть наемной работницей, служанкой. Г. Барв. 131, 526.

Наймитчин, а, в. Принадлежащій наемной работницѣ. *Наймитчина дитина.*

Найня́ти, ся, см. **Найма́ти, ся.**

Наймо́нець, мця, ж. Наниматель. *Хто то поїхав?—Ти то найомець од рудою пана наймати на молотилку.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. 2) Подставной рекрутъ, не ймаю вдушій за кого либо, наемникъ. О. 1862. V. 92. См. **Наземець.**

Найпа́к, нар.=Найпаче. Желех.

Найпа́че, нар. Наболѣе, особенно, въ особенности. *У нас сей год ярина хороша, а найпаче просо.* Черк. у. Сим. 227.

Найпѣрше, нар. Прежде всего

Найсампѣред, нар.=Насамперед.

Найство, вв, с. Напастъ? Встрѣчается въ заговорѣ, произносимомъ, когда идти на судъ: *„Вовчими зубами одирисусь, ведмежо силою одборюся,—я цілого найства нічого не боюся“.* Чуб. I. 95.

Найти́, ся, см. **Находити, ся.**

Найтича́нка, ж, ж. Родъ брички. *Найтичанка запряжена у триконь.* Стор.

Найупѣред, найупѣреді, нар. Прежде всего. *Ще нікою не примітила, а його найупѣреді.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Найясні́ший, а, в. Августѣйшій (употребл. въ татулѣ). *Королю шведський, добродію, найясніший мій пане!* Макс. 89.

Накаді́ти, джѹ, дшп, м. Накладать.

Нака́з, зу, м. 1) Распоряженіе, при-

казъ. *А тут і наказ: у поход мандитись.* МВ. (О. 1862. III. 76). *Прозьба панська рівно з наказом ходити.* Ном. № 1209. 2) Водяная болѣзнь у овець. Угор.

Наказати. См. Наказувати.

Наказятися, жуся, вишся, м. 1) Набѣситься. 2) Получити водяную болѣзнь (объ овпахъ или рогат. скотѣ). Угор.

Наказній, а, о. Исправляющій должность. *Наказний чейман, отаман. Я збудив свого наказного, передав йому отаманство та й вернувся додому.* Г. Барв. 143.

Наказувати, вую, еш, сов. в. наказати, кажу, жеш, м. 1) Приказывать приказать. 2) Передавать, передать словесно. *Накажи братові, щоб він приніс грабі. Да далеченько мій миленький, ніким наказать... Да накажу я своєму милому зотъ рідний братком.* Грин. III. 166. *Ой накажи, каю, ой накажи, чорна, од кошового вісти.* Грин. III. 602. *Говорить, наговорить много. Наказав стільки, що й не переслухави. Наказав на вербі груш.* (Ном. № 6891) или: *Наказав три мішні гречаної вівни.* Наговорилъ невозможного, несбыточнаго, несообразностей.

Наказати, каю, еш, м. 1) Дѣтск.: Испрашивать. 2) О великороссах: наговорить слова какъ: *Прійшов кацап, подивися, накакав, накакав та й пішов.*

Накалапуцати, паю, еш, м. Намѣшати, наболтать. *Накидала усячини у помийницю та накалапуцала, накалапуцала, та й винесла,—поім і позапали все.* Звенигор. у. Слов. Д. Эварн.

Накалати, ляю, еш, м. Напачкати, нагадить. *Да таку купу накалая здорову, як хата.* Рудч. Ск. I. 39.

Накапати, ся. См. Накапувати, ся.

Накапостяти, капощу, стиш, м. Накапостить.

Накапування, ня, с. Въ рисунокѣ раскрашенныхъ місѣ: одиночныя круглыя точки. Вас. 184.

Накапувати, пую, еш, сов. в. накапати, паю, еш, м. Накапывать, накапать. *Ой у полі криниченька повна води та й накапала.* Чуб. V. 986.

Накапуватися, пуся, ешся, сов. в. накапастися, паюся, ешся, м. По каплямъ увеличиваться, увеличиться.

Накаракатися, каюся, ешся, м. Навязаться, пристать.

Накарати, раю, еш, м. Наказать, покарать. *От накарав мене Бог таким чоло-*

віком! Г. Барв. 100. *Накарав ях, то й торби страшно.* Ном. № 5794.

Накаратися, раюся, ешся, м. Перенести наказание, кару; претерпѣть несчастье, горе.

Накарбувати, бую, еш, м. 1) Нарѣзать, насѣть, сдѣлать насѣтки на чемъ. *Накарбував мов пулю по воді.* Ном. № 3938. 2)—на кому. Записати нарѣзками комъ-либо долгъ. *На тобі... біли накарбовано, ніж у тебе волосся на голові.* К. Бай. 44.

Накарпѣ, су, м. Потаповецъ. *Пішли кучми накарпѣ, в оски і в зуби ступани.* Котл. Ен. V. 70. *Дали рутульям накарпѣ.* Котл. Ен. V. 52.

Накарувати, рую, еш, м. О глазахъ: сдѣлать карими, нарисовать карими. *Встрѣчено въ пѣснѣ: Ой голубе сив, коли б ти ожив... Я б твої крила позолотила, я б твої очині накарувала, тебе самою намалювала.* Бал. 82. См. Карувати.

Накасатися. См. Накасуватися.

Накасуватися, сусяся, ешся, сов. в. накасатися, сяюся, ешся, м. Налѣзать, налѣзти, нападать, напасть, придираться, придратися. *Він на мене накасується та й накасується. Все я й мочу, нічого йому не кажу, а він усе накасується на мене,—так я і подарив йому.* Верхнеднѣпр. у. *Та чого ти накасаєшся на мене?* Харьк. у. *Жінка як накасався: „Біжи та й біжи за околицю“.* Г. Барн. 458. *Накасався, як юмій на улицю.* Ном. № 5093.

Накатати, тѣю, еш, м. Сдѣлать чего-либо много. *Ой напиш, напуляв, на сто рублів накатав.* Чуб. V. 1091.

Накашничок, чка, м. Небольшой ухватъ, которымъ вынимается кашничон (см.). Мнж. 186.

Наквациювати, цюю, еш, м. 1) Намазать сильно. *Наквациював чоботи, аж дьотють тече.* 2) Намазать, наляпать. *Наквациювала баба комін, аж підко лягнути.*

Накѣнкатися, каюся, ешся, м. Нажратися. *Накенкався, як свиня брати.* Ном. № 12249.

Накервѣнитися, влюся, вишся, м. Стать полнокровнымъ. *Накервѣнилася худоба,—треба кров пустити.* Вх. Зн. 39.

Накерувати, рую, еш, м. Направить, навести. *Всі сили накерували.*

Накивати, ваю, еш, м. 1) Накивать, покивать. *Накивав на мене та й пішов.* *Накивала жінка дякові, щоб прийшов.* Мнж. 94. 2)—на кого. Пригрозить кому. 3)—

п'ятами. Удрати, уб'язати. П'ятами на-
кидав, аж залопотіло. Ном. № 4418.

Накидальний, а, о. Употребляющийся
для набрасывания (объ арканіѣ). Накидаль-
ный поалець. О. 1862. I. Ревяк. 20

Накидати, даю, еш, и. I. сов. в. на-
кидати, даю, еш. 1) Набрасывать, набро-
сать, накидать. Не накидай стільки дрів
у ніч, — накидає такою, що на двічі стало б.
А лисичка... все киди по рибці на дорозу,
все киди. От, як накидала вже багато,
тоді нишком і сама зішла. Рудч. Ск. II.
8. 2) Оставлять, оставить многих. На
що ж ви, таточку, сиріт накидали? (изъ
привчання по умершемъ отцѣ). Мил. 186.
II. сов. в. накиннути, ну, неш. 3) Набрасыва-
вать, набросить что-либо сверхъ чего-либо.
Накинула рядно на ніч на переріз, щоб
висохло. Черниг. у. Накинувши свою одягу
на ося, посадила Ісуса. Єв. Л. XIX. 35.

4) Навивать, навить, намотать. Накинуть
основу на верстат. Вас. 166. 5) Налагать
наложить. Хижі сусіди часто нападали на
їх і накидали на їх податі. Левиц. К. К.
6. За той гріх, накинуто на його покуту.
6) Навязывать, навязать. Ніхто її не бере,
дак онъ її на мою шию накидає. Г. Барв.
202. Сестра моя мєла, а вони на її й на-
кинули двох год хлопця лєдїтї. Г. Барв.
52. 7) Прибавлять, прибавить. Мало буде, —
накинн ще гоч трохи. Кругу накидати. Дѣ-
лать кругъ, обходить (въ пути). Ходїм на-
прямецъ, — чою нам стільки круу наки-
дати. Зміев. у. 8) — оном. Посматривать,
бросать взгляды, взглянуть, примѣтнть,
замѣтити. Ходє Іванко по-над током,
накидає чорним оком: ой чи жива, чи здо-
рова та Сохійка чорноброва. Грин. III.
154. Дїма дївка по-над током, накинула
хлопця оком: там то хлопець, там то
гарний. Грин. III. 154. Въ переносномъ
смыслѣ: обратити внимание на кого-либо.
І хорошиї, і заможний, і вони давненько
накидали оком одне на дїно. Г. Барв. 105.

Накидатися, даюся, ешся, и. I. сов. в.
накидатися, даюся, ешся. 1) Набрасыва-
ться, набросаться. II. сов. в. накиннутися,
нуся, нешся. 2) Набрасываться, набросать-
ся сверхъ чего-либо. 3) Налагаться, быть
наложеннымъ. 4) Навязываться, навязать-
ся (кому). 5) Прибавляться, прибавиться.

Накидка, ки, ж. 1) Прибавка, набав-
ка. 2) а) Сѣть, имѣющая видъ круга, ок-
ружность котораго 8—12 саж. Поднятая
за центръ, сѣть принимаетъ видъ колоко-
ла. Окружность сѣти обвѣшана свиномъ

(15—20 фун.); отъ центра идетъ перевька.
Сѣтка бросается распушенной и накрыва-
етъ рыбу, плавающую у дна; испуганная
рыба бросается вверхъ; при вытягиваніи
окружность сѣтки, тяжелая отъ груза, ско-
дятся въ одну кучу, и рыба не можетъ
выйти изъ сѣти. б) Сѣть на желѣзномъ
обручѣ (діаметръ 1 арш.), который посред-
ствомъ двухъ вертикальныхъ полосокъ же-
лѣза прикрѣпленъ къ деревянной ручкѣ.
Сѣть имѣетъ видъ конуса съ отверстиемъ
въ вершинѣ верхка въ 3 въ діаметрѣ; на-
крываютъ на мели карпа и вынимаютъ
чрезъ малое отверстие вверху. Браун., 13.
3) У накидку. Въ наброску. Надів коужу
у накидку. Валк. у.

Накидом, нар. Насильно, по принуж-
денію. Робота накидом.

Накиннути, см. См. Накидати, см.
Накипати, паю, еш, сов. в. накинпи-
ти, пью, пийш, и. Накипать, накинпѣть.
Чим горнее накинпи, тим буде смердити.
Чуб. I. 238.

Накинпиль, а, о. Накинпѣвший.

Накинпѣти. См. Накипати.

Накинпчасто, нар. О варящемся: много
послѣ кипѣния получается. Як накинпчасто,
то й накинпчасто (Ном. № 12309), — зна-
чить: если много положить въ горшочекъ,
то много послѣ варивъ и получится. См.
еще: Хоць ненакинпчасто, аби накинпчасто
(Чуб. I. 256), т. е.: хотя на видъ и не-
много кладется, но получается много.

Наکیلчитися. См. Наکیلчуватися.

Наکیلчуватися, чуюся, ешся, сов. в.
наکیلчитися, чуюся, чишся, и. Проро-
сать, прорости.

Накінкіювати, кійю, еш, и. Нябратъ
много. Накінкіював трошеї на свою шию.
Зміев. у.

Накіска, ки, ж. Полный конецъ гуси-
наго пера, обрѣзанный и вставленный въ
тонкій конецъ рога (см. Рімон), въ кото-
ромъ находится краска для раскрашиванія
гончарныхъ издѣлій, — чрезъ каналъ пера
наливается краска во время раскрашива-
нія. Вас. 183.

Накісенок, тка, м. Рыбакъ: перышко
въ поплавокъ.

Накіт, кѣту, м. Дорога, выстланная
брусьями (лагунами), а на нихъ сверху
толстыми досками (мостицями), — тамъ, гдѣ
она проходитъ черезъ толкое мѣсто. НВол-
ынск. у.

Накітча, чѣти, с. Обыкн. во мн. ч.:
накітчага. Ягнута вообще, а специально—

ягната, родившись поздно, послѣ подсчета приплода. Так як найдуться в шматках оівці такі ще, що котяться після щоту їх (їх було мало), то ягната ті згуть накітчатата або цур-пеки. О. 1862. V. Кухар. 33.

Наклад, ду, м. 1) Издержки, расход; иждивение. Без накладу зиску не буде. *Ном. № 10578.* 2) Налогъ. За моєї пам'яті, одколи живу на світі, не зятямаю такою накладу: що-юду багато великий наклад проти давнього; та усе, кажіть, уиору йде. *Васильк. у.* 3) Высверленное въ кускѣ дерева, изъ котораго дѣлается трубка, выѣстияще для табаку. *Вас. 148.*

Накладання, ня, с. Накладывание, возложение.

Накладати, даю, еш, сов. в. накласти, ладу, дѣш, м. 1) Накладывать, налагать, наложить. *Ярмо накладе, волм запрягае. Нп. На вулиці та в переулку накладала та Марушка Василькові мольку. Грин. III. 650. Голова як маківека, а в неї розуму ..к наклано. Ном. № 5707.* 2) Возлагать, возложить. *Батюшка їм (молодим) накладе на юлови віниці. Грин. III. 516.* 3) Шапку накладати. Надѣвать шапку. *КС. 1883. XI. 500.* 4) При мазанні земельного поля въ сельскихъ хатахъ: заполнять, заполнить глиной выбившіяся углубленныя мѣста. *Сим. 130.* 5) Только несов. в. Дѣйствовать за одно, имѣть соотношеніе. *Буде з лягами, мостивими панамі, накладати. Мет. 397. Злі моде, накладаючи з нечистою силою, можуть устатити з домовини. Левци. Ворожка з бісом накладе. Ном. № 232.* 6) Жертвовать, пожертвовать. *На церкві святій нічого не накладе. Голов. III. 262.* 7) —головью (только съ сов. в.). Сложить голову. *Бодай ти своєю головою наклала. Левци. Через тії коні вороній наклава показ головою. Грин. III. 281.* 8) **Накласти дѣдню.** Парепутать основу во время снованія. *А я слугаю, що вона балака, та їй наклала дядька. —Оксана в менесюгодній снувала, так аж двоє дядьків наклала. Одного аж змотала, а друиий зостався. За дядьків ткачі лаять, як направляють полотно. Черняг. у.*

Накладувати, даю, еш, м. —**Накладати.**

Наклянітися, няюся, ешся, м. Наклянятися, вдоволь поклоняться. *Поки накланяється! Поки хто оглянеться на вдову!.. Г. Барв. 263.*

Накласти. См. Накладати.

Наклястися, кладуся, дѣшся, м. Наѣсться, напиться, нажратъся. *А я юріжми так наклався. Алв. 24.*

Наклеп, ну, м. Поклепъ, клевета.

Наклепати, п'аю, еш и п'аю, плеш, м. Отбить (косу). *Він наклепав косу. Рудч. Ск. I. 54.*

Наклякати, к'аю, еш, сов. в. наклякати, клічу, чеш, м. 1) Прозывать, призывать. *Журбою не накличу собі долі. Шевч.* 2) Называть, называть, созывать, созывать. *Накличу веселих юстей. Левци. I. 202. Накачайте, вориженьки, —сам вас накликаю. К. ЦН. 308.* 3) При помощи чародѣйства заставлять, заставить появиться. *Стара (вѣдьма) молоку наклика, а дочка посуду підставля. Мнж. 134.*

Наклякаться, чуся, чешся, м. Назваться, напроситься.

Наклинювати, п'аю, еш, м. Набить колышками (стѣну).

Наклопотати, почу, чеш, м. —**голову кому.** Причинить заботы, хлопоты, наложитъ пристаиваніи по всякимъ поводамъ. *Не лудіте, юлови, не клопочіть юлови, бо я вдова молода, наклопочу я їй сама. Мет. 274. Ще ти голови моєї не наклопотала! Мир. Пон. II. 47.*

Наклопотатися, почуся, чешся, м. Нахлопотаться.

Накльовуватися, вуся, ешся, сов. в. накльонутися, нуся, нешся, м. 1) Ояйцѣ съ птенцомъ: наклеиваться, наклеиваться, пробиваться, пробиться сквозь стѣнку яйца передъ вылупкой. *Коли наклюнулось, то їй вылупитися. Ном. № 4890.* 2) Начинаться, начаться, зарождаться, зародиться. *У нас наклюнулось наче на хороше життя. Г. Барв. 282. (Думка) тільки наклюнувалась у його. Левци. I. 470. Наше слово зачартоване в устах Олексі, Святослава, Володимирів їще тоді, як Москва їй наклюнулась. К. XII. 128.*

Накльоватися, любюся, ешся, м. Наклеваться. *Він пищенці накльовється, водичі нап'ється. Чуб. V. 68.*

Накльонутися. См. Накльовуватися.

Накльочитися, ч'усь, ч'ишся, м. Озернѣ: пустить ростокъ. *Вже наключилось зерно. Черк. у.*

Наковань, пі, ж. Маленькая наковальня. *Вх. Зн. 39.*

Наковувати, вую, еш, сов. в. накувати, кую, еш, м. 1) Наковывать, наковывать, сковывать, сковать. *Чого Бої не дить, тою коваль не накуе. Ном. № 4284.* 2) О

жерновах: дѣлать, сдѣлать насѣчки. 3) О кукушкѣ: куковать, накуковать. Зозуля накувала. *Ном. № 14032. Ось повернеться з москалів! Він їй замісць зозулі накує одудом.* Г. Барв. 121.

Накобчати, чу, чий, м. Наговорить много безъ толку. *Пані й почала: й обі-крадала її стара, і всі хотіли її душити—такою вже накобчила!* МВ. (О. 1862. III. 70).

Накожлі, лів, мн. = **Накожні?** Привезете бабі чоботи, а мені капемому та накожсали. Х. С. VII. 426.

Накожні, лів, мн. Кожанія рукавицы.

Накобїти, кобї, їш, м. Надѣлать, на-творять (преимущественно чего-либо дурного).

Накобї, нар. Едва, лишь только. *Накобї брат мий одну лямку всерба, вже му едно личко заїзаво.* Голов. I. 209.

Накобкати, каю, еш, м. Настричь (пре-имуш. овечьей шерсти). Мнж. 182.

Наколі, нар. Когда, если. Вх. Зн. 39.

Наколінниця, ці, жс. Обычн. во мн. ч. наколінниці. Родъ камашт пзъ бѣлой шер-сти, надѣваемыхъ зимой гудальскими же-нщинами и завязываемыхъ выше колѣнѣ. Шух. I. 139.

Наколотї, ся. **Наколювати, ся.**

Наколотїти. См. **Наколотувати.**

Наколючувати, чую, еш, сов. в. **на-колотїти, лотї, тиш, м.** Набалтывать, наболтать, намѣшивать, намѣшать. *Нако-лютила сажі та й маже йому шию.* Рудч. Ск. I. 183. *Наколотїли горбѣху з напѣстою.* Наговорили или надѣлали пустяковъ.

Наколупати, паю, еш, м. Наковырять. *Піди, старий, старесенький, наколупай меду.* Чуб. V. 650.

Наколювати, люю, еш, сов. в. **нако-лоти, лїю, леш, м.** 1) Накалывать, нако-лотї (остріемъ). 2) Надкалывать, надко-лоть, раскалывать, расколоть немного съ конца. 3) Щепить, нащепить. *Наколи трісок.*

Наколюватися, лююся, ешся, сов. в. **наколотїся, лїюся, лешся, м.** 1) Нака-лываться, наколоться. 2) Надкалываться, надколоться; трескаться, треснуть. *Ото вже лід наколовся. Горщик наколовся.*

Наколядувати, дїю, еш, м. 1) Спѣть много коладѣи. 2) Заработать колядуваннямъ.

Накомпонувати, нїю, еш, м. Насо-чинить.

Накондубачитися, чуся, чийся, м. Нахмуриться (о небѣ въ тучахъ). *Мерцїй, наничу, збїрайтесь, а то дивїться, як небо*

накондубачилось,—мабуть моква буде. Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Наконечникъ, ка, м. Наконечникъ.

Накопати. См. **Накопувати.**

Накопати́ся, паюся, ешся, м. 1) На-копаться. *Накопався я сьогодні на втородї врядох,—аж спина болить.* 2) Навязаться, придраться. *Я їй не хотїв їти туди, так вона накопалася: їди та ї їди!* Екатор. у. *Старшина на мене накопався, щоб мене струтити з місця.* Уман. у.

Накопїчувати, чую, еш, сов. в. **на-копїчати, чу, чий, м.** Набрасывать, на-бросать въ кучу, подобную копнѣ. Желех.

Накопїювати, піюю, еш, м. Насоби-рать, накопить. *Накопїювали трошей бага-то.* Змїев. у.

Накопувати, пую, еш, сов. в. **нако-пати, паю, еш, м.** Накапывать накопати; парывать, нарыть.

Накоренок, нка, м. 1) Отростокъ. 2) Отродіе; потомство. *Щоб йому дитати не дало з його нащадком, накоренком!* Ном. № 3768.

Накорженъ, жнл, м. = **Накоженъ.** Ко-зелец. у.

Накоркуватий, а, о. Съ большими каблуками. *Черевик, черевик да накоркува-тий,—чи ти мене не пізнав пришлопоку-ватий?* Нп.

Накорнїти, нлїю, миш, м. = **Нагоду-вати.** *Ворога не нїви: нлїїй, накорми і на дорогу хлїба-сони дай.* Ном. № 9550.

Накосїти. См. **Накошувати.**

Накосъ, нар. = **Інакосъ.** Иначе. *Якосъ накосъ, а все, бач, не так.* Ном. № 13866.

Накостїий, а, о. Укатанный. *Нако-стиста дорога.* Канев. у.

І. Накотїти, ся. См. **Накочувати, ся.**

ІІ. Накотїтися, котїся, тишся, м. Родиться (о многихъ котятахъ, ягнятахъ). *Що накотїться за нїч,—ранком ягнятка зносїться... до якої небудь стїнки.* О. 1862. V. Кух. 32.

Накохати, хїю, еш, м. Взлелѣять, возрастить, воспитать многихъ (о дѣтяхъ, животныхъ, растенїяхъ). *Навїщо ж ти накова тою скоту, коли не хочеш сам лїадїти?* Мир. ХРВ. 332.

Накохатися, хїюся, ешся, м. Налю-биться, насититься вдоволь любовью. *Я їй не надохалася.* Левец. I. 49.

Накочувати, чїю, еш, м. Прикоче-вать. *Накочувала сарана (про діти).* Ном. № 9247.

Накочувати, чую, еш, сов. в. **нако-**

тіти, кочу, тин, м. 1) Прикатувать, прикатить многое на известное мѣсто. *Багато каміння туди накотили.* 2) Накатывать, накатить (дорогу). 3) Приваливать, привалить. *Високу мотулу настали, дорожнім камінням накотили.* Чуб. V. 779.

Накочуватися, чуюся, ешся, сов. в. накотітися, чуюся, тишся, м. 1) Прикатуватися, прикатиться на известное мѣсто; наваливаться, навалиться; набираться, набраться. *Сказала: „рубайся, дерево, возись, дерево, й кладись, дерево!“ От як сказала вона, так тут як зачало рубатися, котиться, складатися, — така купа накотилась... велика! Рудя. Ск. I. 91. Рубали дубину, дак дуб і накотился йому на ногу і потропцює у праз.* О. 1861. X. 38. 2) Набрасываться, наброситься съ укорамъ, бранью. *Як вернувся додому без ірошей Семен, як накотиться на його жінка: ти пішов між чужі люди з ірими та почав пиячити!..* Волч. у.

Накошувати, шую, еш, сов. в. накошіти, кошу, еши, м. Наканчивать, наконсить.

Накпіти(ся), кпяти(ся), піш(ся), м. Наскитаться, вдоволь повоздвѣтаться. *І колько ся з мною наптели.* Федьк. *Не на тее мене мати родила, щоб Маруся з козака наптила.* Грин. III. 239.

Накрай, нар. На край, въ концѣ. *Жила вдова накрай села.* Нп.

Накрамарювати, рию, еш, м. Наторговать.

Накрапайчик, ка, Названіе дождя. *Ой, дощичку, крапайчику, крапай!* Ном. № 13389.

Накрапати, паю, еш, м. Накапывать. *Не буйні вітри шуміли, не дрібні дощички крапали.* Нп.

Накрапати́ся, паюся, ешся, м. 1) Падать каплями. *Дрібен дощик іде, накрапається.* Чуб. V. 565. 2) Въ одномъ случаѣ употреблено въ значеніи: быть орошеннымъ дождемъ. *Вже я на полі набувся, буйною вітру начувся, дрібно дощику накрапався.* Грин. III. 671.

Накраплати, лаяю, еш, м. Дѣлать крапинки. *Шогом очичувати, злотом накраплати.* Голов. I. 158.

Накрапувати, пую, еш, м. — **Накратити.** Дощик іде, накрутає. Чуб. V. 723.

Накрасіти, ся. См. Накрашувати, ся.

Накрасовуватися, суюся, ешся, сов. в. накрусуватися, суюся, ешся, м. Румяниться, нарумяняться. Константиногр. у.

Накрувати, крѣду, деш, м. Наворовать. *Хотів групи накрутити.* Ном. № 7689.

Накрусуватися, суюся, ешся, м. 1) Покрасоваться вдоволь. *Старша дочка... їще не охмється й заміж: я, кажє, татусю, пошулю в тебе, надівуюсь і накрусуюсь.* Г. Барв. 9. 2) Зацѣсти (о хлѣбныхъ злакахъ). *Вже жито накрусувалося.* 3) См. Накрасовуватися.

Накрушувати, шую, еш, сов. в. накрусити, шу, сиш, м. Накрашивать, накрущать. Желех.

Накрушуватися, шуся, ешся, сов. в. накрутитися, шуся, сишся, м. Накрашивать, накрущаться.

Накри, рив, м. Мн. Музык. INSTR.: бубны.

Накривати, ваю, еш, сов. в. накріти, крію, еш, м. 1) Накрывать, накрывать, покрывать, покрывать. *Поцілував мертвих в очі, христити, накривав червоною китайкою голови козаці.* Шевч. 203. *Накрив мійрим радном.* Сразу и неожиданно набросился, напалъ на кого-либо, преимущественно словесно. Ном., стр. 68. 2) Обычай: покрывать, покрывать голову новобрачной или утратившей дѣвство. См. Покривати. *Пішов москаль в Туреччину, Катруско накрили.* Шевч. *Вже ж Тетяна не дівочка, вже накрита лівочка.* Грин. III. 270.

Накриватися, ваюся, ешся, сов. в. накрітися, кріюся, ешся, м. Накрываться, накрываться. *Стоить дівка з козаком, накривалася рукавом.* Нп.

Накривка, ки, ж. Покрывка.

Накриво, нар. 1) Въ сторону, вкривъ. *Накриво цимли.* ЗОЮР. I. 317. 2) **Говорити накриво.** Противорѣчить. *І не говори накриво, — вона зараз на царя.* Ном. № 2675.

І. Накріжник, ка, м. Въ шлѣх: нахребетный, продольная полоса на крупѣ лошади, припята къ откоснымъ ремнямъ и къ круговому. Вас. 160.

ІІ. Накріжник, ка, м. Ледорѣзъ (у моста). *Чи ж моста мною лод не зірве весною? — Ні, він ще не кончений; ще накріжники будуть робити, щоб крику здержувати.* Верхнедніпр. у.

Накрікувати, кую, еш, сов. в. накрікнути, кну, неш, м. Дѣлать, сдѣлать удареніе на словѣ, выкрикивать, выкрикнуть слово. — *Час іхати! — Та вона ж юлодна, серце... Дивись, як змерзла! — Я змерзла, я, а! — та так уже на те я накрикує.* МВ. (О. 1862. III. 52).

Накріти, ся. См. Накривати, ся.

Накрітка, ки, ж. — **Покрѣтка.** Честя

моді святилась дуже: накруток карали. Мкр. Н. 35.

Накрятний, а, б. Крытый, покрытый. *Накрятні крамниці.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Накрятті, тї, с. 1) Крыша, кровля. *Під їдним накряттям дві хати.* Камен. у. 2) Покрывало.

Накрятіти, чу, чийш, и. Накрывать. *Як накрятити на дітей!* Рудч. Св. II. 130.

Накрятітися, чуся, чийшся, и. Накрыватьс.

Накрішїти. См. Накришувати.

Накрішка, ки, ж. 1) = Накривка. *Накрішка на діжку.* Константиногр. у. 2) Квадратная сѣтка (каждая сторона $1\frac{1}{2}$ —3 арш.), натанутая на два взаимно перекрещивающиеся деревянные обруча, прикрѣпленные къ ручкѣ (держакѣ); опускается въ воду въ горизонтальномъ положеніи и употребляется для накрыванія карповъ въ то время, когда они трутся по мелямъ. Браун. 15.

Накрішувати, шую, еш, сов. в. накрішїти, шу, шийш, и. Крошить, накрошить. *Ой сит сїрівець та накріши хріну.* Шевч. 188.

Накрівавіти, влїб, вїш, и. Напачкать кровью. *Не ріж курчат у хаті, а то накрівавиш.* Константиногр. у.

Накрїти, крїю, їш, и. = Накривати.

Накропїти, плїб, пийш, и. Накропнуть. *Піп накропив святою водою.*

Накротїти, чу, тийш, и. О кротѣ: взрыть. *Крім землі накротие.*

Накрутїти. См. Накручувати.

Накрутка, ки, ж. 1) Валъ съ зубчатой. 2) Скрученные вмѣстѣ нѣсколько (сколько рука захватить) стеблей растенія,—съ цѣлю отмѣтати мѣсто. *Зробивши скільки накруток на комнїи, щоб після можна було знайти (убитого звїра), їде далїше.* О. 1862. II. Кух. 63.

Накручувати, чую, еш, сов. в. накрутїти, чу, тийш, и. 1) Накручивать, накрутить, наворачивать, наворачивать. *Наше діло мірошницке: накрути та й сядь.* Ном. № 3114. 2) Заводить, завести (о пружинахъ, напр., въ часахъ). 3) Нарывать, наравть (о нарывѣ).

Накрушїти, шу, шийш, и. Причинять, причинять ущербъ, убытокъ. *Купїть, кажже, крашаночку!—А що тобі за неї?—Та мене не обїжайте і себе не накрушїйте.* Мж. 52.

Накрїкати, каю, еш, и. Много набрать, навалить. *Там же її віз накрїкав (дров із панського лісу)! ледве кобила проти їорв вивезла.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Накувати. См. Наковувати.

Накуватися, куюся, їсся, и. О кукушкѣ: накуковатьс.

Накудїгувати, гую, еш, и. Прихramывать. *Вона трошки кривенька: на праву ногу накудїгує.* Черниг. г.

Накупати, пїю, еш, сов. в. накупїти, плїб, пийш, и. Накупать, накупить. *Як твої, домо, доля, то накупить чоловік і поля.* Ном. № 1661.

І. Накупатися, пїюся, їсся, сов. в. накупїтися, плїбся, пийшся, и. Накупать, накупить достаточно. *Чи скоро ви накупитесь? Увесь базарь хоче закупити.* Богод. у.

II. Накупатися, пїюся, їсся, и. Накупаться. *Син купається, не накупається.* Левц. I. 63.

Накупїти. См. Накупати.

Накупїтися. См. I. Накупатися.

Накупїати, лїю, еш, и. = Накупати. *Багато чою накупїали на ярмарку.* Черниговск. у.

Накупїбувати, вую, еш, и. = Накупити.

Накупувати, пїю, еш, и. = Накупити. *Накупували вони вина всякого.* Рудч. Ск. I. 200.

Накурїти. См. Накурювати.

Накурїювати, рїю, еш, сов. в. накурїти, рїб, рийш, и. 1) Дымить, надымить. *Накурїла димом.* 2) Накривать, накурить (о табакѣ). 3) Пылить, напылить, поднимать, подыять пыль. 4) Накуривать, накурить. *Гдрївки накурїти.* Лукаш. 130. *Наш пан ся журит, як пива накурїти, жєсчиків напоїти.* Грин. III. 139. 5) Кадить, накадить. *Ладаном накурїсно.* Харьк. у. 6) Окуривать, окурить. *Да причаруй ти да козаченька, що гуляє зо мною! А цианочка да ворожечка мою волю зволила: ой урїзала русої коси да козака накурїла.* Мет. 88.

Накурїтися, рїбся, рийшся, и. Накуриваться, накуриться пдволя. *Кури, кури, та, Василько, кури, накурїйся.* Грин. III. 650.

Накурїти, чу, чийш, и. Наскучить, надобѣсть.

Накуцятися, щуся, щийшся, и. Расты кустомъ. *Накуцїлось зито.*

Налабзюкати, каю, еш, *гл.* Напопрошайничать.

Налагоджувати, джую, еш, *сов. в.* налагодити, джу, диш, *гл.* 1) Приготовлять, готовить. *Налагодила Пріска і обідати, а їюю нема.* Кв. I. 239. 2) Чинить, починить, исправлять, исправити, приводить, привести въ надлежащій видъ. *Налагоджували неводи свої.* Ев. Мт. IV. 21. *Віз поламався,—треба налагодити.* 3) Налаживать, наладить, устраивать, устроить. *Чи не налагодить він того діла?* Стор.

Налагоджуватися, джуюся, ешся, *сов. в.* налагодитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Приготовляться, приготовиться, собираться, собраться. *Налагодилася князіна до княжотору.* Стор. МПр. 69. *Серединський налагодився їти до князя.* Левич. I. 221. 2) Починяться, починиться, снаряжаться, снарядиться.

Наладити, джу, диш, **наладнати**, наю, еш, **наладувати**, ную, еш, *гл.* = **Налагодити**. *Наладия дід хизжу для бабки.* *Ном. № 7580.*

Наладувати, дую, еш, *гл.* Нагрузить; навьючить.

Налазити, лажу, виш, *сов. в.* **налайти**, зу, зеш, *гл.* 1) Налазить, налзать. 2) Надобдъть, надобсть, привязываться, привязать. *На нас налазить як шаптан.* Котл. Ен. V. 44.

Налазитися, лажуся, вишся *гл.* Вдоволь полазить. *Було налазилися по тих високых скелях.* Левич. I. 100.

Налазливий, а, ё. Назойливый, назлчивый.

Наламати. См. **Наламувати**.

Наламувати, мую, еш, *сов. в.* **наламати**, маю еш, *гл.* 1) Наламывать, наламать. *Наламай трошки сухеньких дровець! Наламаєш коржів на шумки, Богодух.* у. Та наламним квіточок, та забавим діточок. *Мел. 45.*

Налапати, ся. См. **Налапувати**, ся.

Налапувати, пую, еш, *сов. в.* **налапати**, паю, еш, *гл.* 1) Нащупывать, нащупать, находить, найти ощупью. *Тільки мацають по столу (сліпі), ніяк не налапають тієї миски.* Мнж. 92. 2) Ловить, наловить, хватать, нахватать. *Пошли дурня по риби, а він жаб налапа.* *Ном. № 6577.*

Налапуватися, пуюся, ешся, *сов. в.* **налапатися**, паюся, ешся, *гл.* Нащупываться, нащупаться.

Наласуватися, суюся, ешся, *гл.* **Налакомиться**.

Налатати. См. **Налатувати**.

Налатити, лачу, тиш, *гл.* Прибить къ стропиламъ лати (см. лата).

Налатувати, тую, еш, *сов. в.* **нала-тати**, таю, еш, *гл.* Нашивать, нашить заплату.

Налаштувати, тую, еш, *гл.* Приготовить, снарядить. *З вечора було ще налаштувати віз.*

Налаяти, лаю, еш, *гл.* Выбранить. *Хто налає старого.* *Ном. № 8713.*

Налаяться, лаюся, ешся, *гл.* Набраниваться. *Се така завзята баба, що поки не налається до-схочу,—не покине.* Харьк. у.

Налекати, жу, жиш, *гл.* 1) Налекать, отлежать. *Так собі належав боки, що аж болять.* 2) Принадлежать. *Увесь край належав Виннивецьким.* Стор. МПр. 62. 3) Надлежать, слѣдовать, причитаться. *Ці грошей від їюю мені не належить.* 4) Касаться. *То до мене не належить.*

Налекатися, жуся, жишся, *гл.* 1) Налекаться. *Ужсе ти в садочку та й належався.* Чуб. V. 802. 2) = **Налемати** 2—4. *Се мені належиться.* Это мнѣ принадлежить, это мнѣ слѣдуетъ.

Належитий, а, е = **Належний**. **В належиту годину.** Въ надлежащее, въ условленное время.

Належитість, тости, ж. Долгъ, должное, причитающаяся сумма.

Належито, нар. = **Належно**. *Ой гуляли належито, доки було в мішку жито.* Гол. IV. 478.

Належний, а, ё. 1) (до нього). Принадлежащій. 2) (кому). Слѣдующий, должный. 3) Надлежащій, причинный.

Належність, ности, ж. 1) Принадлежность. 2) Слѣдующее, надлежащее. 3) Должная, слѣдующая сумма, причитающаяся деньги. Галиц.

Належно, нар. **Належащимъ** образомъ, какъ слѣдуетъ, какъ должно.

Налемуватися, туюся, ешся, *гл.* Накриваться, напалакаться. *Налемкувалися наші баби, аж погріпили.*

Наленути, леву, неш, *гл.* = **Налинути**. **Налепетати**, печу, чеш, *гл.* Наболгать. *Прібіла, науркала, наленетала, як у кормі.* Левич. I. 225.

Налетіти. См. **Налітати**.

Наливайко, ка, м. 1) Наливатель, наливальщикъ. 2) Наливаніе хлѣбного жучка, появляющагося, когда рождъ наливаются, *Сумск. у.*

Налива́ти, ва́ю, еш, сов. в. налі́ти, ллѣ́, ллѣ́ш, лл. 1) Наливать, налить. Ніхто не наливає вини нового в бурдюки старі. Єв. Л. V. 37. 2) Наполнять, наполнить. По два, по три кубки. наливає. АД. I. 213. Раз добром налите серце вік не проголоє. Шевч. 3) О вымени коровы: наполняться молокомъ. Як має коро́ва те́литися, то наливає тирчі. 4) Подливать, полить токъ для лучшей утрамбовки. Тут за слободою вистружимо та наллемо тік, тут і змолотим. Мнж 127. 5) Встрѣчено только въ несов. в.: бить. А зовиця, нудби́ас да й по покаж наливає. Грин. III. 307.

Налива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. налі́тися, ллѣ́ся, ллѣ́шся, лл. 1) Наливаться, налиться. 2) Наполняться, наполниться. 3) Напиваться, напиться (пьянымъ). Дай, Боже, юста, то й налюся. Чуб. I. 243. 4) Наливаться, налиться (о плодахъ и хлѣбѣ). Вже жита наливаються. Олиць: полѣть. Личко наливається, як яблучко. Левич. I. 58.

Нали́вка, ки, ж. Наливка. Отаман виняє пляшку горілки, дру́гу наливки. Рудч. Ск. II. 151. Ум. Наливочка. Не я їй з ума зовжу, зведе її тьма нічка, солодкий мед, наливочка. Грин. III. 271.

Нали́ганий, а, е. 1) Съ надѣтымъ на рога налігачемъ (о рог. скотѣ). 2) Пьяный. Любив Бога хвалити, та любив і в юрло лити. Так і вмер наліганий. Єв. Л. 26. 3) Обѣзвѣшійся.

Нали́гати. См. Налігувати.

Нали́гати́ся, га́юся, ешся, лл. Нахраться (о ѣдъ и спиртныхъ напиткахъ). Отпак налігайся, що й мене не пізнали. Стор. МПр. 58. Напався, як Мартин мила. Ном. № 12193.

Нали́гач, ча, м. Веревка, которою привязываютъ за рога рогатый скотъ. Ой на волчки та налігати, а на коники пуги. Мет. 56. Ум. Налігачин.

Нали́гачка, ки, ж. = Налігач. Зімою, від дові вечорі, налігачку силсте або оброть. О. 1861. X. 41. Бере, було, на налігачку хлопця, щоб не втік, і знов тарбанить його до міста. Г. Барв. 486.

Нали́гувати, гу́ю, еш, сов. в. налі́гати, га́ю, еш, лл. Набрасывать верѣвку на рога (быка, коровы). Налігай воли та веди сюди. Харьк. у.

Нали́зати́ся, жу́ся, жешся, лл. Налізаться. Чим не наїсися, тим не налижесися. Ном. № 12117.

Нали́зник, ка, м. Родъ женской одеж-

ды. Вона по довському налізники носить. О. 1862. VIII. 33.

Нали́катися, каю́ся, ешся, лл. Наглотаться. Черном.

Нали́марова́ти, рію́, еш, лл. Нароботать (о шорникѣ).

Нали́нути, ну, неш, лл. Налетѣть. Налинули юлубли із чужої сторони. Чуб. V. 452.

Нали́пати, па́ю, еш, сов. в. налі́пнути, лі́пну, неш, лл. Наляпать, наляпнуть.

Нали́плий, а, е. Наляпшій.

Нали́пнути. См. Наляпати.

Нали́сник, ка, м. 1) Блинчикъ. Божі онучі розводяться на молоці—нестемнісінько, як налисники московські. Ном. № 457. 2) Дати налисника. Въ переносномъ смыслѣ: ударить (по лиснѣ, головѣ?). Не їди, бѣдо, по мисках! а б'ють бѣду по висках! Пішла бѣда до мисника, і там дано налисника; пішла бѣда до груби,—і там дано у груди в т. д. КС. 1884. I. 28.

Нали́ти, ся. См. Наливати, ся.

Нали́хосло́вити, влю́, виш, лл. Наквернословить, набранить.

Нали́тати́ся, ца́юся, ешся, лл. Налябезничаться; наухаживать.

Нали́шній, я, е. Лышній. Як єсть у тебе налішня, курка, то даси попові. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Нали́гати, га́ю, еш, лл. = Налігати. На нѣгу налігати. Прихрамывать. На ніженку наліас, топирисм. ся підпірас. Гол. I. 152.

Нали́зти. См. Надазити.

Нали́пяти. См. Наліплювати.

Нали́плювати, плю́ю, еш, сов. в. налі́пяти, плю́, пиш, лл. Лѣпить, наляпнуть, приляплять, приляпнуть; наклеивать, наклеить.

Нали́тати, та́ю, еш, сов. в. налетѣти, лечу́, тѣш, лл. 1) Налетать, налетѣть, прилетать, прилетѣть. Прошу вас, орли, тоді налітати, як я не стану світу Божого видами. Дума про брат. оз. Налетіло птаство небесне. Єв. Мр. IV. 4. 2) Набѣгать, набѣжать, дѣлать, сдѣлать набѣгъ.

Нали́тати́ся, та́юся, ешся, лл. Налетаться.

Нали́тувати, ту́ю, еш, лл. = Налітати. Налітували юлубли бо зна відкіля. Харьк. у.

Нали́чити. См. Налічувати.

Нали́чувати, чу́ю, еш, сов. в. налі́чити, чу́, чш, лл. Насчитывать, насчи-

тять. Як великий мороз, треба налічити 12 місяц. Ном. № 264.

Наля́ти, ля́ю, еш, м.—**Налити.**

Наля́. гнєся, ля́бєся, лє́сься, м.—**Налитися.**

Налові́ти, вля́, ви́ш, м. Наловить. *Паловим... риби.* Ном. № 6019.

Налові́тися, вля́єся, ви́сься, м. Наловитися. *Рибка сама не наловитися.* Рудч. Ск. II. 8.

Налю́га, ги. ж. 1) Привычка, обыкновение, повадка. У нього налога пити горілку. 2) Отягощення, притиснення. (Чорт у пеклі) мучив дармо, у всіх ярма з кінці не заїзали, струп на плечах, бо по печах в ад дрова возили... Щоб скажам, не брикали,—кладуть в рот удилці, сікуть пліттюю, щоб там миттю ступою ходили. Всю налогу скоро Богу донесли во уші: не забавив, ад розорив, випустив всі душі. Пасх. вірша. КС. 1882. IV. 171. 3) Толпа, давка; напор, натиск. Там налога така, що трохи пана не звалили, так налягали. Черк. у.

Наложі́ти, жу́, жи́ш, м. 1) Наложить. *Моя кісонька. віночком наложена.* Чуб. 2) Надб'є (о шапці). Як наложив шапку, то він уже і козак. КС. 1883. XI. 500. 3)—головю, душею. Пожертвувати жизнью, душею, погубити життя, душу; сложити голову. *Наложила, моя доню, за всієї головою.* Макс. Прийде ще з туди косяго наложити. Лукаш. 128. Хню ворожить, той душею наложити. Ном. № 232.

Налобі́ти, лобю́, їш, м. Намазати бавлявцєм жиром. Закр.

Налобі́, лобю́, м. Аналой. Після мольби метнувся Павло до підійшов до налою. Стор. МПР. 149.

Налокші́ти, шу́, шіш, м. Нарізати (лапши).

Наломі́ти, маю́, еш, м.—**Налама́ти.**

Наломі́ти, млі́б, ми́ш, м. 1) Наломити. 2) Приспособити.

Наломі́тися, млі́бєся, ми́сься, м. 1) Надломитися. *Вісь наломилася.* 2) Приучитися, приспособитися. *Привич його і читати і все спав робити як слід. Я його не силував, не намацав дуже. Він по трохи і наломився.* Г. Барв. 407. Тепер таки наломивсь балакати по козацьки, а скоро прийшов до нас, то намітив братчиків своєю мовою. К. ЧР. 117.

Налопатис́я. См. Налопуватис́я.

Налопо́ж, нар. Нахально. *Налопом увійшли у хату.*

Налопоті́ти, почу́, ті́ш, м. Нашесті бумажой или лощеною матерією.

Налопува́тися, пу́юся, е́сься, м. Налопатися, паюся, есься, м. Нажиратися, нажратися. *Налопався, як Мартин мила.* Ном. № 12193.

Налоско́тати, почу́, чеш, м. Нащекотать.

Налопі́ти, шу́, щі́ш, м. Налакировать, налягцевать.

Налу́да, ди. ж. Більмо. *Тепер пани ніч не бачат, бо мають налуди.* ЗЮЗО. I. 57. См. Полуда (на очах).

Налу́зати, збу́ю, еш, м. Налуцить. *А це хто тут налузав?* Черниг. г.

Налупа́ти, па́ю, еш, м. 1) Наколоти, наотбивати (камней). 2) Наконяряти.

Налу́патися, па́юся, е́сься, м. (очима). Нахлопать (глазами).

Налу́піти, плі́ю, пиш, м. Начистити.

Налу́пті́ся, плі́єся, пиш́ся, м. 1) Налупитися. *Вже як налупилось, то й виплутися.* Ном. № 1341. 2) Нажратися. *Налупивсь, як рибко дерти.* Мнж. 166.

Налу́чати, чу́ю, еш, сов. в. налу́чити, чу́, чи́ш, м. Нацѣливать, нацѣлितъ, прицѣливаться, прицѣлितися, направляти, направити. *Не налучу ніяк ниткою у вушко.* Константиногр. у. 2) Попадать, попасть на что. *Налучила (царівна) на скеля, проломилла корабель.* Александров. у. Слов. Д. Эвври.

Налу́чатися, чу́юся, е́сься, сов. в. налу́читися, чу́єся, чи́сься, м. Прицѣливаться, прицѣлितися. *Ото він прикравсь та рушницю налучається на качки.* Полтавск. н

Налушні́к, ка, м.—**Налюшні́к.**

Налу́нувати, ну́ю, е́ш, м. Собирать льнувавши. См. Льнувати.

Налюбі́тися, бли́юся, би́сься, м. Налюбится. *Коли тя ся налюбити, мо Василю.* Гол. IV. 491.

Налюбува́ти, бу́ю, еш, м. Налюбуватися. *Вродила йому така цречка, що на все поле... Піп не налюбує тію цречкою.* Рудч. Ск. I. 208.

Налюбува́тися, бу́юся, е́сься, м.—**Налюбува́ти.**

Налюді́ти, ну́ю, ни́ш, м. Заселити, наполнить народомъ.

Налюді́ти, ну́ю, еш, м. 1) Увеличитися населенію. 2) Сдѣлаться похожимъ на чоловіка. *Хлопець змалку був злодійкуватий, а як пішов межжи людей, то й налюдів.*

Налютувати, тую, еш, сл. 1) Напалть.
2) = Налютуватися.

Налютуватися, туюся, ешся, сл. Налютувостуватися.

Налюшник, ка, м., налюшня, ні, ж. Веревочне, кожаное или скрученное из дерева кольцо, которым привязывается люшні к полудрабці. Чуб. VII. 413. Рудч. Чп. 250.

Налягати, гаю, еш, сов. в. налягті, ляжу, жеш, сл. 1) Налегать, налегти 2) Давить, придавить; угнетать, тѣснить, притѣснить. Стали ляги дуже вже налягати на козаків. ЗОЮР. I. 166. 3) Дожиться, лечь поверх чего-либо. Ой туман яром ти налягає. Грин. III. 382. 4) Охватывать, охватить; одолѣвать, одолѣть (о снѣ, пачали). Сон налі. Сидить дівчина край віконечка і сон її налягає. Мил. 150. Стала к їй серіям велика туа налягати. Макс. (1849), 23. Уже на нашу молоду журуба налягла. КС. 1883. II. 378. 5) Напирать; надвигаться, надвинуться. Щось дуже злян хуртовина, на нас налягає. Макс. (1849), 50. Налі (вітер) на козака, одержу з його цупити. Греб. 376. 6) Только сов. в.? Догонять (охотничий термин о собаках): Як дуже Дойда налягає,—... лис хвостом виляє. Котл. Ен. IV. 10. 7) Налягати на ногу. Прихрамывать. У Мирного налягати на ноги значить—поспѣшно вліти: Христя... налягає на ноги: не йде, а підніючим троха. Мир. Пов. II. 42. Чинка тільки виїхав з двору, шак і налі на свої ноги. Мир. ХРВ. 174. 8) Наставлять, настоять. Пани налягали на своєму, а мужики на своєму. 9) Приставать, пристать. Що ти, причепи, налягаєш на мене?

Налякати, ся. См. Наялякувати, ся.

Наялякувати, кую, еш, сов. в. налякати, каю, еш, сл. Пугать, напугать. Наялявав міх, що й торби страшно. Ном. № 5794. Іде чоловік і дуже журились, і такий наляканий! Г. Барв. 326.

Наялякуватися, куєся, ешся, сов. в. налякатися, каюся, ешся, сл. Пугаться, напугаться.

Наліпати. См. Наяляпувати.

Наяляпотіти, почу, тиш, сл. = Наліпати.

Наяляпувати, пую, еш, сов. в. наляпати, паю, еш, сл. 1) Напачкивать, напачкать, накапывать, накатать. 2) Только сов. в.: Нахлонать, настучать. 3) Набалтывать, набалтывать (языкомъ).

Наласкати, каю, еш, сл. 1) Нахло-

пать, нащелкать. 2) Надавать пощечинъ. 3) Наболтать языкомъ.

Наялсувати, ою, еш, сл. ? Омельченковій не налясував дощ: година стала. Змієв. у.

Наліати, ляю, еш, сл. = Налити. Наяляв... чарку горілки. Грин. III. 592. Ім як пани, а наляли як свині. Чуб. I. 235.

Налашати, шу, ціш, сл. Накричать, пронзительно крича.

Намаівати, раю, еш, сл. = Намамарати. Хто його зна, як він уночі його намамарав, те збіжжя, а вже ж узяв. Новомоск. у.

Намагання, ня, ср. Стремление. Желех.

Намагати, гаю, еш, сл. 1) Стремиться к чему-либо, порываться. Через юру тьдую вітрець намагає. Гол. IV. 460. 2) Одолѣвать. Сидить Маруся край оконечки, сон її намагає. МУЕ. III. 132.

Намагатися, гаюся, ешся, сов. в. намагтіся, можуся, жешся, сл. Домогаться, домогаться чего-либо; добиваться, добиться; просить усиленно, допроситься; стремиться к чему-либо. Як намажуться, до муси. КС. 1882. X. 26. Ри всі проти мене... намаглися зістти,—ну й їжте! Мир. Пов. I. 170. Хлопець намагається у юрод їхати. Змієв. у.

Намазати, ся. См. Намазувати, ся.

Намазувати, зую, еш, сов. в. намазати, мажу, жеш, сл. 1) Намазывать, намазывать. То я тобі щиро намазала. Рудч. Ск. I. 18. 2) Плохо писать, написать (красками).

Намазуватися, зуєся, ешся, сов. с. намазватися, мажуся, жешся, сл. Намазывать, намазывать.

Намібитися, маюся, ешся, сл. Украситься (зеленью). Волиам ся намаїти тов рутів зеленов, ніж мі мали світ в'язати тов бідов мерзенов. Гол. II. 784.

Намайструвати, рую, еш, сл. Намастерять.

Намалі и намаль, нар. Маловато. Намалі вже стало люду. О. 1862. IV. 87. У нашому селі намаль землі. Харьк. у.

Намалювати, люю, еш, сл. 1) Написать (красками), нарисовать. Тьсе біле личко да й намалювать. Чуб. Гірний, як намальований. Очень красивъ. Ходить було, як намальована. Очень хорошо одѣяется. МВ. II. 31. 2) Изобразить картину въ словахъ. Та ба! не всякий так змудрує, як сам Верілий намалює. Котл. Ен. VI. 49.

Намаїрати, раю, еш, сл. Нащунать.

Наманіти. См. Намаивувати.

Намантачити, чу, чиш, м. Наточити косу (шантáчною).

Наманювати, нюю, еш, сов. в. нама-
няти, наню́, ниш, м. Приманювати, при-
манити, наманювати, наманити. Нарвав ко-
точок, наманю дівочок. Грин. III. 553.
Я закличу музики та наманю хлопців.
Левци. I. 49. Давай до себе наманювати
людей. Мвж. 133.

Намастір, ра, м.—Манастирь

Намастіти, ся. См. Намащувати, ся.

Намаха́ти, ха́ю, еш, м. Намахати. Що
ціпом намахався, то музики наймаеш. Чуб.

Намахáтися, ха́юся, ешся, м. На-
махатися, намахати вдоволь. Намахався я
косю, набухався ціпом. КС. 1883. X. 522.

Намахлюва́ти, ля́ю, еш, м. Сд́лать
что-нибудь дурно.

Нама́цати. См. Намащувати.

Нама́щувати, щую, еш, сов. в. нама-
щати, ща́ю, еш, м. Нащувувати, нащувати,
пощувувати, пощувати. Рудч. Ск. II. 195.
Намащувати самою Ремою, потиснув як
Хому Ярема. Котл. Ен. V. 49.

Намаща́ти, ща́ю, еш, м.—Намащува-
ти. Чимсь треба намащати очю виразу,
то вона швидко загойється,—лоєм, чи що б
то. Канев. у.

Нама́щувати, щую, еш, сов. в. на-
мащити, мащ́, стіш, м. 1) Намасливати,
намаслить. Намаслила вареничків не з со-
лоним маслом. Мил. 73. 2) Намащувати,
намазать. Ой дівчино милостива, чим ти
брови намастила? Намаслила кукурасом.
Нп. 3) Помащувати, помазать. Дух Госпо-
день на мені, котрого ради намастив мене.
Єв. Л. IV. 18.

Нама́щуватися, щуюся, ешся, сов. п.
намащитися, щу́ся, отішся, м. 1) На-
масливатися, намаслитися. Так мало масла,
що й не намастилися млинці. 2) Нама-
зыватися, намазатися. Намастився дяк
оливою.

Намакетáти, кет́у, чеш, м. Накри-
чати по-козьб.

Намені́ти, ні́, ніш, м. Наименовати.
Син батькові не "тату", чи як цікако,
сказав, а менням наменив. Ном. № 135-49.

На́мено, на, с. Имя. Желех.

Наменюва́ти, ню́, еш, м.—Найме-
нувати.

Наменю́ти, ну́, не́ш, м. Наменюти,
напомяти; вспомнить. Далі вже й наме-
нути на сю річ боявся,—мов не бачить
нічого, не чує. МВ. (О. 1862. III. 60). На-

мене на те, що не йди за його,—унучечка
у нів та у плач. МВ. (О. 1862. III. 47).

Наменю́тися, ню́ся, не́мся, м. Начать
говорити, открыть рот, заикнуться. Мені
слова промовити не вільно при батьку:
тільки наменюсь—усі мораять, що треба
мені за язык зкуситися. МВ. II. 86.

Намере́жжати. См. Намережувати.

Намере́жувати, жу́ю, еш, сов. в. на-
мере́жжати, жу́, жи́ш, м. 1) Украшати,
украстити різьбою н́сколько дерев'яних
вещей. 2) Д́лать, сд́лать сколько-нибудь
вышивок—мере́жок.

На́мерз, зу, м. Иней, ледяний со-
сулек. Він іде—уєсь як бі́ль білий: ість
намерзом намерз. Радом. у.

Намерза́ти, за́ю, еш, сов. в. намерзати,
зну́, не́ш, м. Намерзати, намерзнути.

Намерзлий, а, в. 1) Мерзлый, замерз-
ший. 2) Намерзший сверху льдом, сп́-
гомъ. У вікни, крізь намерзлі шибки, ледо-
ледє пробивався світ. Мир. Пов. I. 114.

Намерза́тися, зну́ся, не́шся, м. На-
мерзнутися, смерзнути. Пемов, жінко, я
намерзся, трохи. Рудч. Ск. II. 166.

Намерка́ти, ка́ю, еш, м. Смеркатися.
Тільки стало намеркати. Мил. 90. Було
уже пізенько, стало уже намеркати. Алек-
сандровск. у.

Наме́сті. См. Намітати.

Наме́т, ту, м. Палатка, шатеръ, став-
ка. А в полі, полі біленький намет. Мет.
337. Ой нап'ям позаченки юлубий на-
мет. Нп. Стати наметом. Разбиті шатри.
Ой пішов з ними я в гор на війну... Стали
наметом там під горою. Kolb. I. 109.

Наме́тний, а, в. Шатерный.

Намешка́тися, каю́ся, ешся, м. На-
житься, пожити в́ яко́мъ-либо м́стѣ.

Намива́ти, ва́ю, еш, сов. в. намі́ти,
мі́ю, еш, м. Намивати, вымьти.

Намигну́ти, гну́, не́ш, м. Бросити
взглядъ, мигнуть. А на лежале ввесь ба-
зар не хоче й оком наминнути.

І. Нами́кати, каю́, еш, м.—ми́чоб.
Приготовити для пряденія мичий (см.).

ІІ. Нами́кати, ка́ю, еш, м. 1) Нама-
тывать, напивать. Челядина, що стоїть на
вершк стога, намикає (намотує) той ко-
лач (довге перевесло з сіна) на вершок
остреви, що вистає із стога. Шух. I. 170.
2) Накладувати пластъ шерсти на щетку
съ проволочними кричками,—для расче-
сыванія шерсти. Вас. 152.

Нами́ляти, ся. См. Намилювати, ся.

Намилува́тися, лу́юся, ешся, м. На-

любоватися; наляскатися. *Я ж намілювався. я ж намілювався.* Чуб. V. 79.

Намілювати, люю, еш, сов. в. намілити, лю, лиш, з. Намилувати, намылить.

Намілюватися, лююся, ешся, сов. в. намілитися, люся, лишся, з. Намыливаться, намылиться. *Прості людє у нас пречаною половою, намілюються.* Борз. у.

Намішрити, рю, рип, з. Наговорить чешнято.

Наминати, наю, еш, сов. в. нам'яти, мн'ю, нѣш, з. 1) Мять, помять; наминать, намять. *В руках трупа аж помякшала,—так її наминає.* Св. Л. 205. *Наминати чуба.* Выдрать за волоса. 2) Только несов. в. *Жадно їсть. Голодний,—так наминає!* Черниг.

Наминатка, ки, ж. Потасовка.

Наміслити. См. Намислювати.

Наміслювати; люю, еш, сов. в. наміслити, сю, лиш, з. Придумувати, придумати, выдумувати, выдумать. *Що там наміслили, чи зробити,—мати удови похваляться.* МВ. II. 79.

Намісник, ка, м. Посудная полка или небольшой шкапчик для посуды надъ дверью гущульской хаты. Шух. I. 101.

Намістечко, ка, с. 1) Ум. отъ **намісто.** *Купи мені намістечко на білу шию.* Чуб. V. 105. 2) При квітінні води пазирки возлѣ краєвъ посуду. *Перше намістечко у чашуні по-над краями, то вже вода починає закипати.* Болд. у. 3) **Намістечко кувати.** О кукушкѣ: кувать. *Зозуленька... живе собі як панна, гуляє у садку, нічою не псує, по плечках намістечко кує да скільки літ кому прожити віщує.* Греб. 365.

Намістина, ни, ж. Одно зерно мониста. Ум. **Намистинна, намистиночка.**

Намісто, та, с. 1) Монисто, ожерелье. *Куплю тобі намісто та на шій повішу.* Мет. 7. *Добре намісто.* Монисто пзъ краснихъ кораллонъ. У його багачю наміста на шій. У него много долговъ. 2) Нарости на шеѣ у индюка. Ум. **Намістечко.**

Наміти. См. Намивати.

Наміняти, наю, еш, з. Намѣнять. *Він наміняв дрібних шаів.*

Намір, ру, м. Намѣреніє. *Своїх намірів він не сповіряв дома нікому.* Мир. Пов. I. 161. *Без наміру.* Ненамѣренно.

Наміритися. См. Намірятися.

Наміркуватися, куюся, ешся, з. Намыриваться.

Наміряться, раюся, ешся, сов. в. наміритися, рюся, рипся, з. 1) Нацѣливаться, нацѣляться. *Стрілець ще намірився в третій раз.* Рудч. Ск. I. 142. 2) Замахиваться, замахнуться. *Він уже намірився мене одарити.* 3) Вознаміриваться, вознаміряться.

Намісити. См. Намішувати.

Намісник, ка, м. 1) Намѣстникъ. Мет. 199. *Шановні юсті, славнихъ потентатів намісники і речники достойні (іре послі).* К. Бай. 23. *Команда ж рушила в Смілу, а намісник... у Кам'янку, бо там він жив і була там у його сотня лейстровихъ козаків.* ЗОЮР. I. 282. *Братіку-намісничку, сядь собі на крісlecky.* Нп. 2) Приходскій священникъ.

Намістати, м'ячу, стип, з. Помѣстить много, наставить.

Намість, намісць, нар. Вмѣсто. Желех.

Наміт, мѣту, м.—Намет. Наступила чорна змѣра, *стас дощ накрапати; ой стали наші козаки в наміт утікати.* О. 1861. VIII. 100.

Намітати, таю, еш, сов. в. намісті, мѣту, тѣп, з. Наметати, наместь.

Намітити. См. Намічувати.

Намітка, ки, ж. 1) Женскій головной уборъ: покрывало изъ простой самодѣльной кисей, которымъ покриваються замужнія женщины поверхъ очілка. Чуб. VII. 424. 2) Ткань; родъ грубой кисей. Мил. 168. Ум. **Наміточка.**

Намітчаній, ка, в. Сдѣланный изъ ткани для намітки.

Намітчина, ни, ж.—Намітка (плоховатан). *Завернула пані білу намітчину.* Чуб. V. 1069. Ум. **Намітчинна.**

На-міць, нар. Накрѣпко. *Це на-міць роблюсь.*

Намічувати, чую, еш, сов. в. намітити, м'ячу, тип, з. 1) Намѣчать, намітывать, отмѣчать, отмѣтить. 2) Замиѣчать, замѣтить, примѣчать, примѣтить.

Намішати. См. Намішувати.

Намішуваник, ка, м. Родъ хлѣба. *Було, що понасіпаємо паляницъ, намішуваників!* Г. Барв. 42.

Намішувати, шую, еш, з. 1) сов. в. **намісити, м'ячу, сип, з.** Намѣшивать, намісывать. 2) сов. в. **Намішати, шано, еш.** Намѣшивать, намішывать. *Тільки зверху чисте зерно, а в середині з половиною намішане.* О. 1861. VI. 75.

Наміти, лію, еш, з. Намлѣть, изне-

мочь; претерпіть много. *Що то душа на-
боліла, серце намліло!* Г. Барв. 96.

Намалітис, ліюся, ешся, *м.* Голодом
намлітис. Голодати. *І голодом не раз на-
млівся, і всякої нужди натерпівся, і чого
не було.* Св. Л. 37.

Намножити, жу, жиш, *м.* Умножить,
расплодити. *А він же то намножив їм
господи.* К. Іов. 50.

Намножитися, жуся, жишся, *м.* Умно-
житися, размножитися.

Намняти *м.*—**Нам'яти**.

Намняшкурити *м.*—**Нам'яшкурити**.

Намоба, ви, *ж.* 1) Наушення, внуше-
ніе, подговор, подстрекательство. *То на-
мова доконче була, бо він сам не їдеи те
зробити.* Камен. у. 3 **намоб**. По науше-
нню. 2) Уговор, соглашеніе. *У нас з ним
була намова спалити того за те, що обізвав.*
Екатеринос. г. Ум. **Намобовна**. *Я тебе
любив не з людської намобовки.* Гол. І. 271.

Намобина, ни, *ж.*—**Намова** 1. *Не лю-
бив Роман жони із людської намовини.*
Гол. III. 28.

Намобити, ся. См. **Намовляти**, ся.

Намобка, ки, *ж.*—**Намова**. *Може в
них була така намовка, Бог їй зна.* Алек-
сандров. у.

Намовляти, ляю, еш, сов. в. **намо-
вити**, влю, виш, *м.* 1) Уговаривати, уго-
ворити, убѣждати, убѣдити, склоняти, скло-
нити. *Намовили її, щоб випросила собі
Одарку.* МВ. І. 74. *Пев з корчмі, цуляв,
дівча намовляв: „Ходи, дівча, з нами, з
нами двораками“.* КС. 1883. IV. 906. 2)
Наговаривати, наговорити, клеветати, на-
клеветати.

Намовлятис, ляюся, ешся, сов. в.
намовитис, влюся, вишся, *м.* Угова-
риватися, уговоритися, сговариватися, сго-
воритися. Мир. ХРВ. 57. *Так намовились
між себе, щоб уже всіма голосами Сожка
обрати.* К. ЧР. 303.

Намобовька, ки. Ум. оть **намоба**.

Намогтис, ся. **Намататис**.

Намогати, гаю, еш, сов. в. **намог-
нути** и **намогати**, кну, неш, *м.* Намо-
гати, вамогнути.

Намолітис, ліюся, лишся, *м.* На-
молитися. *Надивитись, намолитись і за-
снуть назіки.* Шевч. 328.

Намолоти, мелію, леш, *м.* Намолоть,
смолоть. *Нажвав, намолотив, намолов.* Рудч.
Ск. П. 120.

Намолотис, мелюся, лешся, *м.* На-
молотиться.

Намолотіти. См. **Намолочувати**.

Намолотітис, лочуся, тишся, *м.*
Намолотиться.

Намолочувати, чую, еш, сов. в. **на-
молотіти**, лочу, тиш, *м.* Намолачивати,
намолотить. *Нажвав, намолотив, намолов.*
Рудч. Ск. П. 120.

Намонітис, ялюся, ешся, *м.* 1) На-
трудиться, устать. *Так за день намонявся,
що крий, Боже! аж кісточки всі болять.*
О. 1861. XI. Кух. 26. *Я оце так за ра-
нок намонявся, тільки хотів супочити.*
2) Напиться пьяным, налимонітис. *На-
монявся так, що ні татка, ні мамки,—
нічою не тямля.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Намордани, дия, *м.* Оплеуха, поще-
чина.

Намордувати, дуюся, ешся, *м.* На-
мучиться, устать.

Наморжен, жия, *м.* Толстая жердь,
идущая параллельно съ полозомъ саней,
выше его, къ которой прикрѣпляется верх-
ній конецъ попилья. Сумск. у.

Наморозень, зия, *м.*—**Наморжень**.
Желех. Новомоск. у. (Залюбовскій).

Наморозки, ів, *м.* мн. Намерзшія на
окні ледь и сніги. *Наморозки на вікні.*
Константиногр. у.

Намоскалітис, люся, лишся, *м.*
Приобрѣсть солдатскія замашки, привычки.
*Він так намоскалився, що з-нід живою
н'яти ріже.* Ном. № 2926.

Намостіти. См. **Намошувати**.

Намостіти. См. **Намотувати**.

Намотувати, тую, еш, сов. в. **намо-
тати**, таю, еш, *м.* Наматывать, намотать.
Желех.

Намочіти. См. **Намочувати**.

Намочувати, чую, еш, сов. в. **намо-
чати**, чу, чш, *м.* Намачивать, намочить.
Не бий, не печи,— тільки злий намочи!
Ном. № 11448. *Щоб тебе дощ намочи!*
Посл. *Намочила сорочки.*

Намошувати, шую, еш, сов. в. **на-
мостіти**, мошу, стиш, *м.* 1) Намаши-
вать, намостить. 2) Настилать, настлать.
Дурень намостив колючок під яблуною.
Рудч. Ск. П. 156.

Намугикатис, каюся, ешся, *м.* На-
мурлыкаться.

Намудрувати, рую, еш, *м.* Намудрить.

Намуд, лу, *м.* Игл.

Намулити. См. **Намулювати**.

Намулювати, ляю, еш и **намуліти**,
ляю, еш, сов. в. **намуліти**, лю, лиш,
намуліти, ляю, еш, *м.* 1) Заносить, за-

нести вломъ. 2) Натерети, нажъти. *Нащо ж тобі, моя мила, так тяжко працювати, на пальчиках піхурчики намуляти.* Грин. III. 325. *Три пузирі криваві намуляла.* Чуб. V. 668.

Намуляти, ляю, еш, *м.*—Намуляти.

Намуркотати, кочу, чеш, *м.*—Намурлювати.

Намуркотатися, кочуся, чешся, *м.*—Намурлюватися.

Намурхоситися, мошуся, сишся, *м.* Надутися, нахмуряться. *Ну, вже намурхосилась.* Ном. № 3366.

Намурувати, рую, еш, *м.* Настроить (о камен. постройкахъ).

Намурхатися, хаюся, ешся и **намурхатитися**, хачуся, тишся, *м.* Натоптаться. *За день намурхатилися (намурхаєшся), то й ні не чуєш.* Луб. и Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Наму́чати, чу, чиш, *м.* Намучить, измучить.

Наму́читися, чуся, чишся, *м.* Намучиться, измучиться. *Доки не наму́читися, доти не наму́читься.* Ном. № 6032.

Намуштруватися, руюся, ешся, *м.* 1) Достаточно долго пробывать на ученьи (о солдат.). 2) Дисциплинироваться.

Нам'яти. См. Наминати.

Нам'яшкурити, рю, ршш, *м.* Намять, надрать. *Нам'якурити чуба. Мене перестригла да за ухо, да так добре нам'яшкурива.* Г. Барв. 47.

Нана́дати, джу, диш, *м.* Наловить рыбы удочкой. Желех.

Нана́шка, ки, ж. Крестная мать. О. 1861. X. Свидн. 65.

Нана́шко, а, м. Крестный отецъ. О. 1861. X. Свидн. 55.

Нана́забудь, нар. На память.

Нане́сти. См. Наносити.

Наніа, нар. Внизъ. Пливé наниз. Плыть внизъ по рѣкѣ.

Нани́зати. См. Нанизувати.

Нани́зувати, зую, еш, сов. в. **нанизати**, нижу, жеш, *м.* Нанизывать, напизать.

Нани́мати, маю, еш, *м.*—Наймати. *Ти не буди нанімати няньки.* Чуб. V. 866.

Наніс, нбсу, м. Наност

Нани́яти, наньмаю, еш, *м.*—Найняти. *Ще й музики наніяла й беседу приєдна.* Грин. III. 332.

Наносити, нбшу, сиш, сов. в. **нанести**, несѹ, сеш, *м.* Наносить, нанести, приносить, принести. *Нанеси, Боже, куд-*

латою, щоб було за що скубити. Ном. *Люде нанесли породілі мяса, паски, хто яєць, хто молока.* Г. Барв. 530.

Наносіти. См. Наносувати.

Наносувати, шую, еш, сов. в. **наносити**, нбшу, сиш, *м.* Нанашивать, наносить. *Соломи в сіни наносила.* Шевч. 435. *Ой пий, мати, твою воду, що я наносила.* Мет. 72.

Наньма́ти, маю, еш, *м.*—Наймати. Желех.

Наню́хати, хаю, еш, *м.* Пронюхать. *Нанюхали, що коло вікна близько лежить сало.* Рудч. Ск. I. 195.

Наню́хатися, хаюся, ешся, *м.* Нанюхаться. *Добре нанюхався.* Ном. № 12618.

Наня́ти, ся. См. Наймати, ся.

Наобі́датися, даюся, ешся, *м.* Наобідаться.

Наобі́чувати, цюю, еш и **наобі́чати**, цяю, еш, *м.* Наобіцать.

Наобрі́днути, дну, неш, *м.* Наобрѣсть. Константиногр. у.

Наод́лів, нар.—Навідлів.

Наодл́уці, нар. Отдѣлившись. *Жити наодл́уці.* Видѣляться хозяйствомъ. *Другий син наодл́уці, а цей з батькомъ живе.*

Наод́різі и **наод́різіні**, нар. Отдѣльно, видѣлившись. *Я тепер живу від батька наод́різі, окреме.* Екатерин. у. *Мій син живе наод́різіні в мене: що в його робиться в хаті,—я не знаю.* Новомоск. у.

Наодшя́бі, нар. Въ сторонѣ, особнякомъ.

Наоќоло, нар. Воокругъ. *Наоколо того села були ліси, гори.*

Наокру́т, нар.—Наоколо. Галиц.

Наопа́к, нар. Навъворотъ, въ противоположную сторону. *Написавъ письмо наопа́к.* Волын. г.

Наопа́ч, нар.—На-опа́к.

Наопа́ш, **наопа́шки** и **наопа́шку**, нар. Въ наядку. *Драночка на йому і наопаши латана свитина.* Г. Барв. 353. *Хоч в ряднині, аби наопаши (о пляхетской спѣси).* *Узяв кожух наопаши, пішов в корчму пити.* Грин. III. 555. *Ой чи се ж той Микита, що наопашику свита.* Нп.

Наопові́дати, даю, еш, *м.* Нарезкаивать много. *Такою нам наоповідав, що овесь день слухали.*

Наопу́ль, нар. На половину. Чуб. VII. 551.

Наослі́н, нар. Слѣпо, не глядя.

Наора́ти. См. Наорувати.

Наорудувати, ду́ю, еш, м. Сдѣляти, устроить, распорядиться.

На-оружку, нар. Снаружи. *Винеси ясла, постав на-оружку, бо в оборі тісно.* Міус. окр.

Наобрювати, рюю, еш, сов. в. **наорѣти**, орѣ, рѣш, м. Вспахивать, вспахать. *На-ори мімо та посії рідко, то і вродить дідо́к.* Ном. № 7170.

Набслаб, **на-бслабі**, нар. Не натянуто, свободно. *І латки на-бслабі.* Накиньте мені латочку на чобіт та на-бслаб, щоб натягаючи чобіт не тев. Лебед. у.

Наостанку, **наостаніці**, нар. Наконець; въ концѣ. *Може б ще я здужав наостанку віку зам зарати, голосно заспівати.* ЗОЮР. I. 187.

Набхляп, нар. 1) Мѣшкомъ. *На неї плаття наохляп стоїть.* 2) Безъ сѣдла. *Ізати конем наохляп.*

Набчно, нар. 1) Видимо, очевидно, явно. 2) Своими глазами.

Набчний, а, е. 1) Очевидный, явный. 2) Находящийся на глазахъ. 3) Набчный свідок. Свидѣтель-очевидецъ. Желех.

Напад, ду, м. 1) Нападеніе, атака. Два напади яси одбили. Стор. Опанували б ми були Крим за одним нападом. К. ЦН. 221. 2) Пароксизмъ. 3) Двома, трьома нападами. Въ два, три приєма; два, три рази. Третім нападом роблю. Ном. Трьма нападами сіяли ліс. Звенигор. у. Двома нападами дощ ішов. Аж трьома нападами були його. І трьома нападами не візьмеш. Ніякъ не візьмеш. Мнж. 169. 4) Тошнота, болѣзнь у скота отъ обжорства. Угор.

І. Нападати, даю, еш, м. Нападать (о многихъ). *Після бурі такого багато на-падало в саду груш та яблук.*

II. Нападати, даю, еш, сов. в. **напа́сти**, паду́, дѣш, м. 1) Нападать, напасть. *Кожне одбивається, як нападають.* Ном. № 3293. *На лубенському шляху напали кайдаки.* Стор. МПр. 97. **Напала** на його пропасниці, кашель. Онъ заболѣлъ лихорадкою, кашлемъ и пр. 2) Встрѣчать, встрѣтять, наталкиваться, натолкнуться. *Ходив, ходив і таки напас на таких..* Стор. МПр. 41.

І. Нападатися, даюся, ешся, м. Много разъ падать. *Поки натрапили на їх—що нападаєшся до наспотикаєшся.* О. 1862. VI. 57.

II. Нападѣтися, даюся, ешся, сов. в.

напа́стися, паду́ся, дѣшся, м. Накидываться, накинуться, нападать, напасть, придраться, придраться. *Всі нападаються.* Ном. *Нападись на кого багатішого.* Ном. № 2804.

Нападень, днѣ, м. Рыболовный снарядъ, вентеръ, натянутый на большой обручъ на длинномъ шестѣ. Вас. 189.

Нападка, кн, ж. Рыболовный снарядъ, родъ сака. Шух. I. 227.

Нападкуватий, а, е. Придирчивый, привязчивый.

Напа́док, джу, м. Напасть. *І заступайте од еражси, од бід, напраслини, нападку.* Котл. Ев. V. 46.

Нападъ, ді, ж.—**Нападок**.

Напа́кувати, ку́ю, еш, сов. в. **напа́кувати**, ку́ю, еш, м. Накладывать, наложить, напаковать, напаковать, набивать, набить. *Всякими напакували: і курей, і цусей—все печених,—і печене пороса начинене, і масла, і всього, всього.* Св. Л. 9 *Напакуючи цілу мажу хлібом та паланиками, таранню, чезонню та всякими харчами.* Г. Барв. 145. *А положи нам, Остапе, спасибі тобі, дров у грубу!*—*Напакую, напакую!*—сказав увѣливо Остап. Г. Барв. 24.

Напалѣти, ся. См. Напая́вати, ся.

Напáлок, лки и напáльок, лъюу, м. 1) Палецъ перчатки. 2) Перевязка на больномъ пальцѣ. 3) Наперстокъ съ желѣзнымъ крючкомъ, надѣваемымъ на палецъ рѣшетникомъ,—крючкомъ раздрается полоса лыка на части. Вас. 175.

Напáлювати, люю, еш, сов. в. **напáлити**, лѣ, лиш, м. 1) Наталкивать, натопить, накалывать, накалить. *Напалими ніч.* 2) Нажигать, нажечь. *Треба замазувати на сволочи хрестя, що напалюється у спирашний четвері.* ХС. VII. 419.

Напáлюватися, лююся, ешся, сов. в. **напáлитися**, лю́ся, ли́шся, м. 1) Наталкиваться, натопиться, сыльно нагрѣться. *Напалимися груба добре.* 2) Нажигаться, нажечься.

Напам'ятѣтися, тѣюся, ешся, м. Удерживать въ памяти, постоянно помнить. *У мене діти дрібні, то я не можу напам'ятатися.*

Напам'ятъ, нар. Наизусть.

Напануватися, ну́юся, ешся, м. 1) Достаточно погосподствовать. 2) Достаточно побарствовать.

Напáнькатися, каюся, ешся, м. Напая́нчиться, навозиться съ кѣмъ.

Напарити, рю, рши, м. Напарить.

Напаритися, рюся, ршися, м. Напариться.

Напаросити, рошу́, сшш, м. — Напарусити. Напарошений вітряк. Вітряная мельница, на крыльяхъ которой натянуто полотно.

Напартоблити, толю, лиш, м. Плохо сдѣлать, наважлять, напачкать.

Напарубеуватися, куюся, ешся, м. Пробить долго парнемъ.

Напарусити, рушу́, сшш, м. Натянуть полотно. Треба крила (у вітряку) напарусити. Канев. у.

Напасати, саяу, еш, сов. в. **напасти**, оу, сеш, м. Пасти досыта, напасти (скотъ). Сьогодні добре напасла корову. Напасти очі. Вдоволь насмотрѣться. Не напасу своїх очей, на їх ялядчи. Г. Варв. 294. (Пли-вучи) в-останнє рідними луками й берегами, від очі приязні пасе й не напасе. К. Дз. 155.

Напасатися, саяюся, ешся, сов. в. **напастися**, суся, сешся, м. Напасаться, напастись. Попід мостом трава ростом, що й кінь напасеться. Мет. Волики напасються. Грин. III. 50. Чужим добром не напасешся, — своє обай. Г. Варв. 428.

Напаскудити, джу, диш, м. Нагадити, напакостить; испражниться. Наклава-накла, напаскуди, ледє сонє. Ном. № 14280. Шось на току напаскудило. Мнж. 123.

Напасний, а, ё. Нападающий, приди-рчивый, задорный.

Напасник, ка, м. Нападающий, задира, обидчикъ. НВолын. у. Одчєнися, напас-нику, я не була на пазнику. Нп. Закр. Від-чєнися, напаснику, маш ти дїчат без ліку. Грин. III. 242. Напасник на куль-турних людей Острианин. К. Кр. 11.

Напасниця, ці, ж. Нападающая, за-дирщица, обидчица.

Напасочка, ки. Пастыба. Утка їде, утенята веде на пасочку, на порясочку. Чуб. III. 180.

I. Напасти, ся. См. Нападати, ся.

II. Напасти, ся. См. Напасати, ся.

Напаствання, ня, с. Нападеніє, при-цїпка, придирка.

Напаствуати, тую, еш, м. Нападати, задѣвать, задѣплять. Не напастуй, не на-пастуй, суча дошко. Канев. у.

Напасть, сти, ж. 1) Напасть, приди-рка. Хто хоче напасити, най тою Бою поб'є. Камен. у. 2) Бѣда, несчасіє. Чи дово-жити у сій напасі? Що Бою дасть, то

не напась. Ном. № 60. 3) Штрафъ, пеня. Мені оце присудив мировий платити 40 р. напас'я. Остер. у. 4) Напасъ натягати на його. Взводить напаслину. Напасъ на-тязе на мене. НВолын. у. 5) До напаси. Пропасъ, много. Курей тут до напаси. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Напатрати, раю, еш, м. О птицахъ: оцпнать нѣсколькихъ и приготовить для варки или жаренья.

Напахати, хаяу, еш, м. Накурить чѣмъ-либо благовоннымъ, надушить. Оце як напахати? Чим це ви? Чи не тил, що отто продають венеріи? Курильні листки, чи як на їх казати? Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Напахатися, хаяюся, ешся, м. Наду-шиться, пропитаться запахомъ. У садочок піду, — васильками напахуюсь. Нп. Напахавиши зїллячка розмарінового, націлуєши личенька рум'яною Нп. Ти по чужих сте-пах находиєся, руской кости напахавєся, то вона коло тебе й пагне. Рудч. Ск. I. 85. Москва, напахавєся московською дуку. О. 1862. V. 40.

Напахити, шу, шшш, м. — II На-пасті. Скотина напахена.

Напахитися, шуса, шшшся, м. — II Напастися. Воли вже напахились. Ко-вельск. у.

Напахивувати, кую, еш, м. Рѣзко накричать.

Напѣвно, нар. Навѣрное.

Напекаровати, рью, еш, м. Напечь (хлѣба).

Напекти, ся. См. Напикати, ся.

Напелѣхати, хаяу, еш, м. Нарвать, набрать много. Дивись, напелєхала цілу за-паску яблук. Напелєхали повну тарілку ви-шень. Левин. Пов. 216.

Напелѣшатися, каюся, ешся, м. На-браться.

Наперєбєса, нар. — нести. Нести что-либо какъ бесѣги, т. е. перекинуть черезъ руку, черезъ плечо. Желех.

Наперѣд, нар. 1) Наперѣд, впередъ. Побігши наперѣд, зліз на шовковцю. Ев. Л. XIX. 4. 2) Впередъ, сначала, прежде всего. Наперѣд усіхъ благословенъ прохав. Макс. Незай дадутъ мені наперѣд гроші. МВ. I. 31. 3) Впрѣдъ. Дай, Боже, напе-редъ лучше. Ном. № 375.

Наперѣді, нар. Впереди. Хай ваша річ наперѣді.

Напередовець, вця, м. Передовой, впе-реди идущій.

Наперекір, нар. Наперекорь, вопреки. *Невесела думка напояляла на її чоло, наперекір веселій природі.* Левц. I. 389.

Наперекіс, нар. Нанскось. *Беріться ми дручками наперекіс.*

Наперемінку, нар. Поперемінно. *Наперемінку: то доц, то виєхніться.* Ном. № 568.

Наперстник, ж, м. 1) Раст.: Digitalis. 2) Маленькая мягкая суконная ошучка, которую гуцулы и верховинцы обворачивают при обувании пальцы ногъ. Гол. Од. 67.

Наперс(т)ниця, ці, ж. = **Наперстник** 2. Шух. I. 138.

Наперсток, тка, м. 1) Наперстокъ. 2) Желѣзное кольцо, которымъ коса прикрѣпляется къ косовищу.

Наперти, с.м. См. **Напирати**, с.м.

Наперчіяти, чѹ, чѣш, м. Приправить перцемъ. Желех. *Пирог добрі, та нацинку дуже наперчили.* Харь. г.

Напѣстуватися, туюся, ешся, м. Напѣжиться, нанянячиться.

Напетлювати, лѹю, еш, м. Намолоть пекданной муки. *Він намеле й напетлює, він обійме й поцїлує.* Чуб. V. 529.

Напечатати, таю, еш, м. = **Надружувати**.

Напечі, чѹ, чѣш, м. = **Напекти**. Желех.

Напивати, вѹю, еш, сов. в. **напіти**, п'ю, п'єш, м. Выпивать, выпить на известную сумму.

Напиватися, вѹюся, ешся, сов. в. **напйтися**, п'юся, п'єся, м. 1) Напиваться, напиться. *Хай солодкою меду напивається.* Мет. 257. 2) **Напитися** до нбго. Выпить за здоровье кбго. *Стань, батеньку, проти мене ти напийся до мене повною повненькою, доброю доленькою.* О. 1862. IV. 22.

Напйвитися, пйжуся, зшся, м. 1) Надутся, напыжиться, важно держать себя. *Чуюсь наша сваха надулася, надулася... й напизилася.* Грин. III. 493. *І так же то (півень) напизиться тобі, надметься... і виступа так тицно.* Сим. 212. 2) Оттопыриться. *Все коло неї напйжене, оддулось.* Св. Л. 89.

Напйлий, а, е. Пьяный, хмельной. НВолын. у. *То безбожні бесурмени тебе зачували, наполю козака зраз познавали.* Макс. (1849), 86.

Напйлити. См. **Напйлювати**.

Напйлок, лѣз, м. Напильный, терпугъ. **І. Напйлювати**, лѹю, еш, сов. в. **напйлити**, лѹ, лиш, м. Пилить, напильить.

ІІ. Напйлювати, лѹю, еш, сов. в. **на-**

пйляти, лѹю, еш, м. Пилить, напильить. *Напйляв дров.*

Напйняти, нѹю, еш, сов. в. **напйнути** и **нап'ясті**, пнѹ, нѣш, м. 1) Напйливать, напйлить, натягивать, натянуть, покрывать, покрыть, надѣвать, надѣть. *Скинув з себе синій жупан та над ними і нап'яв.* Чуб. V. 956. *Блаюслови, отамане, намет нап'ясти.* Мет. 449. *Лізе на лавку, напинає бою.* Грин. III. 446. *Виходить лави з житою, нап'ята коужою наживорот.* Грин. III. 442. *Напни хустку! Я же тебе, сестрице, напинаю (наміткою).* Мет. 208. *Уздечки не напнуті на його (на коня).* Греб. 382. **Напнути** мбкрим ряднѹм. = **Накрити** мбкрим ряднѹм. *Батько напнув його мокрим ряднѹм.* Левц. К. С. 2) Натягивать, натянуть (струну, веревку и пр.). *Напинами лука.* *Як напне стрілець тетивку.* Рудч. Ск. II. 83. 3) Нападать, напасть, наброситься на кого. *Набіл вовк на табун цуртових свиней; вони його як нап'яли, одна поїнула, дак того вовка і розірвали... вовки.* О. 1861. V. 68. Вь переносн. смыѣл: настаивать, настоять, пражигать, пражать къ стѣнѣ. *Напнуз жюда, щоб повернув цюші.* *Напинами його, щоб розказав, що він думав.* Павлогр. у. 4) Догонять изъ вѣхъ силъ. *Пість чоловоїка вовків як нап'яли одною зайця: один біжить, а другі одстануть; а далі друшій як уляжє—от-от дожене.* О. 1861. V. 69. 5) **Напйняти** пѹпа. = **Напйнатися** 3. Ном. № 10018.

Напйнатися, нѹюся, ешся, сов. в. **напйнутися** и **нап'ятися**, пнѹся, нѣшся, м. 1) Покрываться, покрываться. *Вона напйнулася хусткою.* Харь. *Кобеньком нап'явся.* Рудч. Ск. II. 206. 2) Натягиваться, натануться. *Струна напйнається.* 3) Натужиться, понатужаться. *Нап'явся, за ілечку смикнув, аж дерево те затріщало.* Котл. Ев. III. 21. *Черв'як плазує... аж напйнається, аж звивається, поспішаючи.* Мир. ХРВ. 48.

Напйндѹчитися, чѹся, чшся, м. Надуться. *Нажспіється кожен, напйндѹчится.* Св. Л. 291.

Напйрати, рѹю, еш, м. Натащить, набросать. *Бач, напйрав стоїв сіна скілько.* Новоюск. у.

Напйсо, су, м. Надпись. *Хмельницький отакій напйс зробив.* Ном. № 8099. *Зробить такий напйс, що хто знайде (скарб), нехай в грамотку записи мѹє ім'я.* КС. 1883. IX. 232.

Напйсати, пишѹ, шѣш, м. 1) Напй-

гати. Напиши оце слово. Написав до його такий лист, щоб вертався додому. Написав в законі Господньому. Єв. Л. II. 23. Я написаний. Очень красивый. Ой оддайте мене на за писаря, щоб я була молода як написана. Грин. III. 192. 2) Написать, сочинить (книгу, статью и пр.) Чорна рада, зручниця 1663 року. Написав П. Кулиш.

Напитати, таю, еш, м. Найти кого-нибудь, разузнать. **Напитати клопота** (бід, ліха). Нажать хлопотъ (бѣды, горя).

Напити, ся. См. Напивати, ся.

Напитий, а, о. 1) Напоенный. *Я буду що-дня і найдена, і напити.* Мнж. 7. 2) Пьяный. *Ти тверезий, я—напити.* Грин. III. 657.

Напиток, та, тку, м. Напитокъ. То Хмельницький тсе зачував, ще луччих напитоків подавав. АД. II. 9. Дорогою напиток мепав, по два, по три кубки в руки наливав. АД. I. 213. Ум. **Напиточок.**

Напихати, хāju, еш, сов. в. напихати, хāju, еш, м. Набивать, набить. *Лисичка... за мирів та з хати... Вийла мачок з середини, а туди напихала сміттячка.* Рудч. Ск. II. 6.

Напихатися, хājuся, ешся, сов. в. напихатися, хājuся, ешся, м. 1) Набиваться, набиться. 2) Нажираться, нажратись.

Напихатися, пājuся, ешся, м. 1) Вдоволь поважничать. 2) Накрасоваться, покрасоваться вдоволь.

Напівпережї, нар. Попережї. Вх. 3и. 39. Желех.

Напідпитку, нар. Навеселї. *Мати сина силою женила, напідпитку невістку судила.* Чуб. V. 727.

Напідпівні, нар. Во время второй четверти луны. *Святять воду на молодика, напідпівні.*

Напідслухи, нар. Для подслушивания, шпионить. *Двох турчинів на підслухи посилає.* АД. I. 211.

Напій, пію, м. Напитокъ. *Ой куме мій молодий, то ваш напій дорогий.* Гол. IV. 442. *Я ю буду тим вітати, тим напоєм частувати.* Гол. I. 207.

Напекати, кāju, еш, сов. в. напекти, печу́, чеш, м. 1) Напекать, запечь. *А де ж ти діла палаями, чи може ще не напекла?* Шевч. *Я не знаю, чи багато напекати* (пасок). Мир Пов. II. 54. 2) Нажаривать, нажарить. *Напекла багато баранини.* 3) Напекти ріки. Покрасити, сконфузять

Напекатися, кājuся, ешся, сов. в. на-

пектїся, печу́ся, чешся, м. 1) Напекаться, запечься. *Личе напеклося біля печі.* Левец. 2) Нажариваться, нажариться.

Напільжати, жу, жиш, м. При устройстві сплавного плота гуцулами: на два дерева, положенныя около берега попережї ріки, уложити одно возлї другого деревця, которыя затїм сбиваются въ плоть. Шух. I. 181.

Напільний, а, о. Въ украинской хатї напільна стїна та, къ которой прилегаєть печь и піл (нары), т. е. стїна, находящаяся налїво отъ входа. **Напільне вікно.** Окно, помѣщающееся въ помянутой стїнѣ. Вас. 193. *Чи ти чула, матусенько, як я в тебе була, під напільним віконечком як юлубка дула.* Мед. 275.

Напір, піру, м. Ступица колеса. Вх. 3и. 39.

Напірати, рāju, еш, сов. в. напірти, прү, преш, м. Напирать, напереть. *Напір на мя, як дуч на тея.* Нош. № 13245. *Із-за Дніпра напірає дурний Самойлович.* Шевч. *Як на осинї лист, тремтить малинок од хвилі. Вода напре,—дивись—то вископчи звідок, то пала трїснула, то застїлку розбило, а далі і знесло малинок.* Греб. 384.

Напіратися, рājuся, ешся, сов. в. напіртися, прүся, рөшся, м. 1) Напираться, напереться, набираться, набраться. *Наперся багито народу.* 2) Упрямитися, заупрямитися, упереться. *Чоловік її не пускає із хати, а вона таки наперлася і пішла.*

Напірити, рю, рш, м. 1) Намочить (о дождї). *Оце дощ Івана як напірит.* Харь. у. 2) Отхлестать, нахлестать.

Напіряч, ча, м. 1) Та часть старинной червильницы, въ которую вкладывались перья, родъ пенала, состоявшаго одно цѣлое съ червильницей. 2) = Напірник.

Напірний, а, о. О дождї: проливной. Ум. **Напірєньний.** *Іде дощик напірєньний.* Гол. II. 438.

Напірник, ка, м. 1) Исподняя наволока пуховика, подушки. Сим. 133. Вас. 192. 2) Пеналъ.

Напічний, а, о. Напічне вікно. Небольшое окошко, находящееся въ той стїнѣ хаты, къ которой прилегаєть печь, помѣщающееся надъ печью. Сим. VIII. Вас. 150. См. **Напільний.**

Наплаватися, вājuся, ешся, м. Наплаваться. *Досї ж мої лебеді та й наплавали.* А. Грин. III. 408. *Гіля, шля, сірі*

гуси, та вже ж ви наплавались. Чуб. V. 274.

Наплавистий, а, е = **Наддуристий**. Вх. Зн. 39.

Наплавний, а, б. Пловучий. *Наплавний млин, міст*. КС. 1883. IV. 743.

Нап'якати, л'ячу, чеш, м. 1) Нап'якати. Як ніт нап'яна. Очень мало. Ном. № 7695. 2) Навелч плачемъ. *Нехай уже Мати Божа прощає мене грішну, що я своєму рідному братіку лиго нап'якала*. МВ. I. 29.

Нап'якатися, лачуся, чешся, м. Нап'якатися. Як зійдуся з ким любилася, нап'ячуся стиха. Чуб. V. 224.

Нап'яскати, плешу, щеш, м. 1) Нап'яскати, набрызгати. 2) Нахlopати, нап'япати. 3) Нап'ястичати, наболтати. *Такого нап'яскала, що й матінко! Не плещи язиком!*

Нап'ястий См. Нап'ятати.

Нап'явати, в'яю, еш, сов. в. нап'явити, в'ю, в'еш, м. 1) Нап'явати, нап'яты, натекають, натець. *Неначе хвилі нап'явали*. Шевч. 519. 2) Натягаться, наткнутися, на что-либо, плыть.

Нап'ягаться, г'яюся, ешся, м. Нап'ягаться, насканяться.

Нап'янок, ну, м. Нанось річного ила, нап'яний песокъ. 2) Саїде, вляіне. *Латинська мова мишии в людській великий нап'янок*.

Нап'янути, л'яну, неш, м. = Нап'явити.

Нап'ястий, ливу, в'еш, м. = Нап'явити.

Нап'лід, лоду, м. Привлдохъ; потомки. *Щоб ви самі... околїм, превражі дуки, з своїми жінками і з усім нап'лодом*. К. Бай. 43. **Нап'ліндрувати**, р'ю, еш, м. Награбать. *Золото, що ми нап'ліндрували*. К. Бай. 91.

Нап'літати, т'яю, еш, сов. в. нап'лестий, л'ету, т'еш, м. 1) Нап'летати, нап'лестий. 2) Нап'лестий язиком. Выдумать, наболтати, нап'летничать. *Ти уже чою не нап'лестеш своїм безкостим язиком*. Ном. № 12989.

Нап'лодіти, дж'ю, диш, м. Нап'лодити, народити, размножити. *Нїде мені нїзда зити, нїде мені діток нап'лодити*. Мет. 211. *Багацько хлопців там нап'лодить*. Котл. Ев.

Нап'лодітися, дж'юся, дишся, м. Нап'лодиться, размножиться. *У неї як пішли діти, так істиню як сарани нап'лодилось*. Г. Барв. 276. *І нап'лодилось в тїм болоті чортяк до врага*. Рудч. Ск. I. 63.

Нап'лутати. См. Нап'лутувати.

Нап'лутувати, тую, еш, сов. в. нап'лутати, таю, еш, м. 1) Нап'лутувати, нап'лутати. *Нап'лутала ниток та й пішла, а мені треба росп'лутувати*. Харьк. 2) Путатися, спутатися в'є словахъ. *Щось казав, казав, нап'лутав, а й не розібрав*.

Нап'лювати, л'юю, еш, м. Нап'левати. *Нап'люю я багачу, коли хлїб свій молочу*. Ном. № 2559. *І в хату не нап'люю*. І на мнунтку не заглянець, не зайдець. *Як до чужих, то і на увесь день, а до мене— і в хату не нап'лювала*. Мер. Пов. П. 92.

Нап'лювати, в'лю, виш, м. Нап'якати, нагадити, насквернити, нап'якостити.

Нап'люватися, в'люся, ешся, м. Нап'люватися вволю.

Нап'люкати, в'лю, еш, м. Начавкати.

Нап'нути, ся. См. Нап'инати, ся.

Нап'оважитися, ж'юся, ж'ешся, м. Приложити усилія, старанія. *Як не наповажись, то не буде з того нічою*. Ном. № 7192.

Нап'ованка, ки, ж. = Нап'ування.

Нап'овати, в'ю, еш, сов. в. нап'овати, в'ю, в'еш, м. Нап'олзати, нап'олзти.

Нап'овинити, ся. См. Нап'овняти, ся.

Нап'овняти, в'ю, еш, сов. в. нап'овняти, в'ю, виш, м. Нап'олзати, нап'олзати. *Тут тобі, серденько, в стіну пошбати...* *Червоною кров'ю річки нап'овняти*. Мет. 94. а) *Кубочки нап'овняти*. Мил. 181. б) *Нехай вам Бог нап'овняє!* Пожеланіє: пусть Богъ увеличитъ ваше благосостояніє. Ном. № 4553.

Нап'овнятися, в'юся, вишся, м. Нап'олзатися, нап'олзтисся.

Нап'оворітм'я, нар. На обратномъ пути.

Нап'овперед, нар. Впереді всего; прежде всего. Вх. Зн. 39.

Нап'овпереджати, дж'ю, еш, сов. в. нап'овпередити, дж'ю, диш, м. = **Попереджати**, попередити. Вх. Зн. 39.

Нап'оганити. См. Нап'оганювати.

Нап'оганювати, в'ю, еш, сов. в. нап'оганити, в'ю, виш, м. Нагаживати, нагадити.

Нап'оготівти, нар. Наготовѣ, в'є готовності. *Прїйдуть іості—вона нап'оготівти, прїймає їх*. МВ. (О. 1862. III. 41). *У Бо а все нап'оготівти*. Ном. № 22.

Нап'ониктуватися, в'юся, ешся, м. Попользоваться; нап'онять (имущества).

Нап'озичати(ся), в'юся, еш(ся), м.

1) Набрать взаими. *Нїхто вже не дає: у всіх нап'озичалися*. Харьк. 2) Налавать

жайши. *Напозичав людям багато, та як то люде оддаватимуть.* Харьк.

Напоїти. См. Напувати.

Наполегати, гаю, еш, *м.*==**Наполягати.** *Однаке таки наполеглим на їх, щоб узяти.* Г. Барв. 43. *А я все наполегливо: скажи та скажи!* МВ. II. 20.

Наполіскувати, кую, еш, *сов. в.* **наполоскати,** лоцү, щеш, *м.* 1) Наполаскивать, наполоскать. 2) При обработці овчин: періодически переворачивать овчинку в квасильномъ чану, перекалывая верхнія вниз чана и обратно. Вас. 153. Также при дубленіи кож: обмывать кожу дубильнымъ растворомъ нѣсколько разъ, пока кожа станетъ мяккою и гибкою. Вас. 158.

Наполоскаться, лоцүся, щешся, *м.* Вдоволь наполоскаться.

Наполобхати, каю, еш, *м.* Напугать.

Наполумити, млю, миш, *м.* Убѣдить, уговорить. *Я зовсім не хтів його позивати, та Грицько як зачав, як зачав, та таки напоумив мене позиватися.* Киев. у. *Не хтілось їзати у Київ, але батько напоумив мене,—бач, тепер заробітки добрі під людям.* Киев. у.

Наполумитися, млюся, мишся, *м.* Твердо рѣшитися на что. *Він як напоумитися на що небудь, то нічим його не збеш.* Киев. у.

Наполювати, лрю, еш, *м.* Достать охотой, поймать на охотѣ.

Наполягати, гаю, еш, *сов. в.* **наполягати,** лажу, жеш, *м.* Налегать, налечь, настаивать, настоять. *Наполягали сини, щоб поділити їх усім, так я мусив тев.* Каневск. у.

Наполягтися, лажуся, жешся, *м.* Твердо рѣшитися. *Наполися пан одібрать у мене землю.* НВолын. у.

Напопѣдирити, адрю, ршш, *м.* Всмотрѣть что-либо, открыть, найти. Мвж. 186.

Напопрѣти, рю, ршш, *м.* Наперчить. *І печена, і варена, і псприком напопрена.* Гол. IV. 530.

Напорати, раю, еш, *м.* Надѣлать, наготовить.

Напоратися, раюся, ешся, *м.* Натрудиться, устать отъ работы.

Напорѣти. См. Напорювати.

Напорѣтися, рюся, решся, *м.* 1) Нагнуться на что-либо острое. *Напорювся на шпа.* 2) Нажратися. *Оце я напорювся борщу.* Зміев. у. 3) Нароботатися, распарывая что-либо.

Напоросити, шү, шшш, *м.* 1) Напылить. 2) Посыпать, насыпаться. *Напоросиш сні.*

Напорудити, джү, дшш, *м.* Научить, наставить. Мвж. 186.

Напорювати, ррю, еш, *сов. р.* **напорѣти,** рю, ршш, *м.* 1) Предъ очищеніемъ срубленнаго дерева отъ коры: прорѣзывать, прорѣзать вдоль всего дерева остриемъ топора кору. Шух. I. 177. 2) Нарывать, наврывать въ большемъ количествѣ.

Напорядкувати, кую, еш, *м.* Распорядиться.

Напосядати, даю, еш, *сов. в.* **напосясти,** саду, деш, *м.* Насѣдять, насѣсть, налегать, налечь, настаивать, настоять. *Тоді б ми з москалем так на злочестиві костьолі напосями, як лати на наші благочестиві церкви.* К. ЦН. 276. *Я таки на нього напосяду, то він оддасть.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Напосядтися, даюся, ешся, *сов. в.* **напосястися,** садуся, дешся, *м.* 1) Приставать, пристать, навязываться навязаться, нападать, напасть. *Напосялася жінка, щоб таки їзати у ярмарок.* 2) Твердо вознамѣриться что-либо сдѣлать. *Напосямися на тоє, щоб тужило серце мое.* Чуб. V. 248. *Напосясія хату будувати.*

Напосядливий, а, о. Настоячивый.

Напосясти, ся. См. Напосядати, ся.

На-послѣдок, нар. Въ концѣ.

На-поступі, нар. Предъ родами, въ ожиданіи родовъ. *Тут кошовиця заходе, а жінка на-поступі,—треба на родини та на хрестини трошей, а де їх узяти.* Павлоград. у.

Напосудити, джу, дшш, *м.* Настроить, наладить, приготовить, направить. *Я вже тобі напосудила, сідай да тчи.* Канев. у. *Напосудила млина таки як треба, а вітру немає.* Канев. у.

Напосудитися, джуся, дшшся, *м.* Собраться, наладиться, наготовиться. *Дочка оце вмерла, та її син щось напосудився,—лагодиться вмірати.* Канев. у.

На-потялу. См. Потала.

Напѣтим, нар. Послѣ, на послѣ.

Напотрошити, шү, шшш, *м.* Напотрошить.

Напоумити. См. Напоумляти.

Напоумляти, лрю, еш, *сов. в.* **напоумити,** млю, миш, *м.* Вразумлять, вразумить, научать, научить, надоумливать, надоумить, наставлять, наставлять на добрый путь. *Напоумте... Скажіть, будь*

ласка, як би ви могому ласу запобігли. МВ. (КС. 1902. X. 150).

На-пóхвати, нар. Подъ рукой. *Дежала сокира на-похвати, а він узяв та й пішов.* НВолын. у.

На-пóхопі, нар. — **На-похвати**. *Стояв на-похопі заступ, а він його застукав.* НВолын. у.

Направá, ви, ж. 1) Наушення, подушення. *Як би не була од старих направи, то й діти б не бразнили острожником.* Харьк. у. 3 **направи**. По наущенію. 2) Починка, поправка, виправлення.

Направéць, нар. Направо. Вх. Зн. 40. **Направити**. См. **Направляти**.

Направка, ки, ? Ні швець, ні мнець, ні направка. Ном. № 2965.

Направля́ти, лію, еш, сов. в. на-прáвити, влю, виш, іл. 1) Направлять, направить, наподити, навести. *Направляли їх темними лісами.* Стор. МПр. 60. *Став лучок направлять.* Рудч. Ск. I. 139. 2) Наушати, наустити, подстрекати, подстрекнуть. 3) Починяти, починити, поправляти, поправити. *Дочке дружечка, дочке, черевички видопче, дружба ся поставить, — черевички направити.* О. 1862. IV. 18. *Буду тебе паче всіх невольників доглядати, старій і новій кайдани направляти, ланцюгами за попереж етрос буду тебе брати.* АД. I. 212. 4) Исправляти, исправити. *Жид мовити: зрест не зомсуети, ні направляти.* Ном. № 899. 5) **Направляти прáму**. Навертывати нитки на напой въ ткацкомъ станкѣ. Константинотр. у.

Направник, ка, м. 1) Руководитель. 2) Подстрекатель, подуститель. *То такий порадиш, тільки на зле направник.* Черк. у.

Напрáсний, а, е. 1) Несправедливий. *А на мене, молодю, напрасна слава.* Мет. 87. 2) Дерзкий; обижуючий, задорливий. 3) Везапный, скоропостижный.

Напрáсник, ка, м. Обидчикъ, задира. *Одчотися, напраснику, я не була на празнику.* Ном. № 2805.

Напрáсниця, ці, ж. Обидчица, задира. *Масниця-напрасниця.* Ном. № 527.

Напрáсно(е), нар. 1) Несправедливо. 2) Задорно, дерзко, обижая. 3) Внезапно, скоропостижно. *Напрасне умер Іван: уранці робив, а вечір умер.* Камен. у.

Напрасувáти, сую, еш, іл. Нагладити. **Напрасувáтися, суюся, ешся, іл.** Устать отъ глаженія.

Напрáти, перу́, рéш, іл. Настирать.

Напрацювáти, цю́ю, еш, іл. Наробо-

тати. *Чи багато він напрацює?* О. 1862. III. 35.

Напрацювáтися, цю́юся, ешся, іл. Натрудитися, наработатися. *Напрацюював добре, поки постояв каміння докупити.*

Напречúдо, нар. — Напрочуд.

Напривóзити, вóжу, вóзих, іл. Навозити, много привезти.

Напридбáти, бáю, еш, іл. Приобрéсть. Неправильна форма вмéсто надбáти. Встрéчена только у Котляревського: *Всяких осячим напридбала.* Котл. Ен. IV. 17.

Напри́йма́ти, ма́ю, еш, іл. Принять много.

Напри́клад, нар. Напримѣръ.

Напри́критися. См. **Наприкритися**.

Наприкрáтися, ря́юся, ешся, сов. в. напри́критися, рю́ся, рш́ся, іл. Надобъдати, надобéсть.

Напри́ндити, джу, диш, іл. Надуть, вынучить. *Наприндив боки з дианування.*

Напри́ндитися, джу́ся, ди́шся, іл. Надутися, напнжиться. *Наприндилась, надулалась, чому в кожух не вдягалась.* Нп.

Напри́сідки, нар. — Навприсядки. Вх. Зн. 40.

Напри́чуд, нар. — Напрочуд.

Напри́шкуватий, а, е. Дерзкий, буйний. Кіев. у.

Напровáджувати, джую, еш, сов. в. напровéдяти, джу, диш, іл. 1) Наводити, навести, направляти, направить на что. *Напровадив його на п'яну дорогу.* Закр. 2) Наводити, навести много. *Напровадив гостей повну хату.* 3) Наговорити многое. *Язиком маломов та напровадив усякої нісєкитини.*

На-прóвесні, нар. Въ началѣ весны.

Напро́во, нар. Наскоро, на скорую руку. *Як шкодо буде напрово продати хлѣб, то я заставаю у брата, або що.* Павлогр. у.

Напрокúдати, джу, диш, іл. Напроказити. *Мабуть добре напрокудив, що вжєє й очей не появє.*

Напропадáше, нар. На погвбелъ. *Хто їде на Сібір, то певне не на добро, а напропадáше.* Камен. у.

Напропуд, нар. Напроломъ, напрымьт. Мнж. 186.

Напрорóкувати, кúю, еш, іл. Напророчити. *Не даремне таке напропрокував страний.* Г. Барв. 461.

Напрóсити, ся. См. **Напрошувати, ся.**

Напрóстати, таю, еш, іл. Выравни́ть, выпрямити. *Напрóстити цѣля.* Камен. у.

Напростець, нар.—**Навпростець**. Во-
рона *напростець літає*. Ном. № 11405.

Напроті, **напротів** нар. Напротивъ.
Покисталаляла напроти сонця свої бокі.
Левц. I. 89. *Сила собі напротию фіконця*.
Чуб. V. 621. См. **Напроти**.

Напротіти, **рочу**, **тіш**, і. Напречь.
См. **Напрути** 1. *Дикий кабан зімлю рве
землю—рило в його м'яке, а він його так
напротити, що рве краще; як лопаткою*.
Терск. об.

Напрохати. См. **Напрохувати**.

Напрохувати, **хую**, **еш**, сов. в. на-
прохати, **хāju**, **еш**, і. — **Напрошувати**.

Напрочуд. нар. На удивление. *Сон ди-
вен, барзо дивен напрочуд*. Макс.

Напрошки, нар. Напряими, прямой
дорогой. Вх. Зн. 40.

Напрошувати, **шую**, **еш**, сов. в. на-
просити, **рошу**, **єш**, і. Напрашивать,
напросить; созывать, созвать, приглашать,
пригласить многих. *Напросила стерців
і обонх*. Левц.

Напрошуватися, **шуюся**, **ешся**, сов. в.
напроситися, **шўся**, **єшся**, і. (ногò про
що). Долго просить кого о чемъ. *Тебе я
тілько напросився*. Федьк.

Напруга, **гя**, ж. Напряжение.

Напругий, **а**, **в**. 1) Плотный, крѣпкій
тѣломъ, упругій. 2) Напряженный.

Напруго и **напругом**, нар. 1) Крѣпко;
напряжено. *Не задрімає і на волосок на-
пругом*. 2) Скоропостижно. *Напругом умер*.
3) Стремительно (о теченіи). *Вода напруго
пішла*. Вас. 189. *Вода напругом пішла*.
Вас. 212.

Напруджувати, **джу**, **еш**, сов. в.
напрудити, **джу**, **диш**, і. — **Напруму-
вати**. *Напруди свої сили*. Левц. КС. 2)
Напускати, **напустити** (о блохахъ).

Напрудитися, **джуся**, **дишся**, і. На-
вонять (испустить вѣтры). *Напрудилася
ладова свинота—бодай тобі репнуло!* Ном.
№ 12407.

Напружувати, **жую**, **еш**, сов. в. на-
пружити, **жу**, **жиш**, і. Напрягать, на-
пречь; натягивать, натянуть. *Він напружує
ноги, наче доганяє злодія*. Мир. ХРВ. 65.

Напружуватися, **жуюся**, **жишся**, сов. в.
напружитися, **жуся**, **жишся**, і. Напря-
гаться, напрячься.

Напрутити. См. **Напручувати**.

Напручувати, **чую**, **еш**, сов. в. на-
прутити, **рочу**, **тіш**, і. 1) Напрягать,
напречь, натягивать, натянуть. *Напрутити*

косу (що косять), або *пилку*. 2) **Напрутити**
вуса. Закрутить усы.

Напрягти, **ряжу**, **жеш**, і. На жарить.
Задає жінці напрутити сала. Рудч. Ск. I.
195.

I. **Напрядати**, **даю**, **еш**, сов. в. на-
прясти, **ряду**, **деш**, і. Выпряждать, вы-
прясти. *По два починки напрудаю*. Чуб.
V. 916.

II. **Напрядати**, **даю**, **еш**, сов. в. на-
пря(е)нути, **ну**, **неш**, і. Покрывать, покрывать,
накрывать, накрыть; напаливать, напалить.
*Ти хоч би напрунула на себе хустку, чи
що*. Александр. у. Слов. Д. Эварн. *Напру-
дати віз (рядиною, постою, шкурою)*.

I. **Напрядатися**, **даюся**, **ешся**, сов. в.
напрястися, **дўся**, **дешся**, і. Напряда-
ться, напярстися, попярсть вдоволь. *Поки
багата наспалася, убогая—неболая напру-
лася*. Чуб. V. 916.

II. **Напрядатися**, **даюся**, **ешся**, сов. в.
напря(е)нутися, **нўся**, **нешся**, і. Покры-
ваться, покрываться, накрываться, накры-
ться; напаливаться, напалиться. *Один рукав
подстелю, другим напрунаю*. Грин. III. 133.

Напрядка, **кя**, ж. Брезентъ, покрывало
для телѣги изъ кожи, войлока или
рядиини, вымоченной въ дегтю.

Напря́м, **му**, м. Направление. *Воно б
можно не зробити (читальню), та як би
єсі такого напряму, як я*. Славяносерб. у.

Напрямець, нар.—**Навпростець**. На-
прямець тільки ворони літають. Ном.
№ 11405.

Напрямити, **ся**. См. **Напрямяти**, **ся**.
Напрямяти, **лію**, **еш**, сов. в. на-
прямитися, **лілюся**, **лішся**, і. Направляться,
направиться. *Вийшли дізнати з Очкуро-
вого двору і направилися до батюшки*. Мир.
Пов. I. 147. *Очі направилися на його*. Мир.
ХРВ. 140.

Напря́мок, **жу**, м.—**Напряж**. *Гриць-
ко... з усім напрямком свого тихого пахар-
ського життя*. Мир. ХРВ. 391.

Напрумувати, **мўю**, **еш**, і. — **Напря-
мити**. *Іван, ще дитиною напрумуваний
по хліборобській дорозі, так її й держався*.
Мир. ХРВ. 125.

Напрясти, **ся**. См. **Напрядати**, **ся**.
Напсѣтити, **сѣчу**, **тіш**, і. Навонять
(о животных, чело́вѣкѣ). *Брень, брень,
наповал, напсѣтив, навсѣяв, у кишеню по-
ховав*. Ном. № 14174.

Напсувати, **оу́ю**, **еш**, і. Напортить.
Напування, **ня**, с. Напаивание.
Напувати, **ва́ю**, **еш**, сов. в. напо́ити,

поїв, їш, м. 1) Поить, напавать, напоить. *Напувала нас солодкими медами.* Мет. 188. *Козак коня напував.* Чуб. V. 135. *Напій, напій, чорнява, сірій воли!* Чуб. V. 106. 2) Пропитывать, пропитать что-либо жидкостью. *Я вже ремінь добре напував дьогтем.* Борз. у.

Напудити, джу, диш, м. 1) Налить. *Багато бочок напудили.* 2) Намочить. *От напудив, як той віл!* 3) Напугать.

Напудитися, джуся, дишся, м. Напугаться, испугаться.

Напужитися. См. **Напужуватися.**

Напужуватися, жуюся, ешся, сов. в. **напужитися, жуся, жишся, м.** 1) Надуваться, надуться, напнжаться. *Шаровари напужились.* Кв. II. 125. 2) Принимать, принимать надменный видъ.

Напукатися, каюся, ешся, м. Настучаться (въ дверь).

Напундичитися, чуся, чишся, м. == **Набундучитися** 2.

Напуск, ку, м. == **Напуст.**

Напускатися, каю, еш, сов. в. **напустіти, пущу, стиш, м.** 1) Напускать, напустить. *Хто це напустив собак у хату?* 2) Напускать, напустить сверху вниз, свѣшивать, свѣсять сверху вниз. *Начосів не напускай.* Ном. № 11264. 3) Нахмуривать, нахмурить. *Напустила брови, як сова.* 4) **Напуст напустіти.** Послать наказаніе. *На нас такі Господь напуст напустив.* Г. Барв. 430. См. **Напуст.**

Напускатися, каюся, ешся, сов. в. **напустітися, пущуся, стишся, м.** Нападать, напасть, набрасываться, наброситься. *На його напустилася розсержена молодиця.* Мвр. ХРВ. 9. *Чорти як напустилися на його.* Мнж. 127.

Напуст, ту, м., напуст, ти, ж. Попущеніе, наказаніе. *Ти, цариче, наша мати, напуст напустила: славне війвсько запорожське та й занапастила.* Нп. *Боги напуст напустив, діти так і вмирають.* Борз. у. *Господь напуст напустив: іа-ноки набралися у нас такою багато.* О. 1862. V. 79.

Напустіти, ся. См. **Напускати, ся.**

Напустішити. См. **Напустішувати.**

Напустішувати, шую, еш, сов. в. **напустішити, шу, шиш, м.** Опустошать, опустошить много чего.

Напустуватися, туюся, ешся, м. На-шальтаться.

Напутити. См. **Напучувати.**

Напутниця, ці, ж. Наставниця. *По-*

радо милая моя, напутнице моя і мати. Мкр. Г. 25.

Напукати, хāju, еш, сов. в. **напукати и напукнути, хну, неш, м.** Напукать, напукнуть.

Напучати, чāju, еш и напучувати, чую, еш, сов. в. **напучити, пучу, тїш, м.** Указывать, указать путь, надоумливать, надоумить. *Хиба я напучав їх красти? Сами зробили, а на мене клепають.* Ново-мокс. у. *Я тебе розважала, напучала, як рідна мати.* Г. Барв. 246. *Тепер я тебе напучу, як помиритися з жінкою.* Г. Барв. 343. *Мабуть нечистий напучив його.* К. ЧР. 29.

Напхати, ся. См. **Напихати, ся.**

Напхикатися, каюся, ешся, м. На-хныкаться.

Напхом, нар. Биткомъ. *Народу напхом налізло.* *Напхом понабивані скрині.*

Напшїкати, каю, еш, м. 1) Навонять (испуская вїтры). 2) Наговорить, употреб-ляя звуки пш (о полякахъ). *Прійшов лях, напшикав, напшикав та й пішов собі.* См. **Наканати.**

Напшотити, шбчу, тиш, м. == **Напсе-тати.**

Напїсті, ся. См. **Напнати, ся.**

Напїтнувати, нїю, еш, м. Заклей-мить, отмїтити. *Напїтнуймо його, щоб і діти його знали, що за цяця був їх та-тумо.* Св. Л. 222.

Нарабувати, бїю, еш, м. Награбить.

Нарада, ди, ж. Совѣщаніе.

Нараджувати, джую, еш, сов. в. **на-рідити, джу, диш, м.** Совѣтовать, посо-вѣтовать. *Вже вони мені пороги позбивали, ходячи до нараджуючи, щоб я притїмом брався.* Г. Барв. 413. *Хороше нарадив.* Ном. М. 6122. *Ії чоловіка хтось і нарадив.* Мнж. 9.

Нараджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **нарадитися, джуся, дишся, м.** Совѣ-товаться, посовѣтоваться, совѣщаться.

Наражїтися, жаюся, ешся, м. == **На-раджуватися.** *Ой там Михалюк умивається, із своїм таточком наражається.* Грин. III. 43.

Нараз, нар. Вдуръ, сразу *Хто на-раз, буде зараз.* Ном. № 5596.

Наразїтися, жуся, эшся, м. 1) На-ткнутися на что-либо острое. 2) — **ному.** На-влечь на себя чье нибудь неудовольствіе.

Нараквиця, ці, ж. 1) Поруч (у снѣ-щенника). 2) Шерстяныя или овчинныя манжеты. Вх. Зн. 40. Шух. I. 130.

Нарід, роду, м.—**Народ**. *Любить бо нарід наш*. Ев. Л. VII. 5.

Наріжний, а, е. Угольний, краєугольний. *Копай наріжню яму на слуп наріжний*. Київ. г. *Хто положив наріжний камінь*. К. Іов. 84.

Наріжник, ка, м. 1) Уголь крыши, угловое стропило. Залюбовск. 2) Оковка листовим желізом угла сундука (на крышкѣ и внизу). Вас. 150. 3) Часть ключа, прибора для ношенія сѣна. См. **Ключ**. Шух. I. 171.

Наріжниця, няць, ж. мн. 1)—**Наріжник** 1. Чуб. VII. 378. 2) Снопы, которые кладутъ на улакъ крыши.

Нарізати. См. **Нарізувати**.

Нарізно, нар. Отдѣльно, порознь. *Нарізно од нас*. Левит. КС. *Ми з братом нарізно живемо*.

Нарізути, зиу, нѣш, м. Одн. в. отъ **нарізувати**. *Візьме стручечок да нарізне і опустить меду туди*. Г. Барв. 425.

Нарізувати, зую, еш, сов. в. **нарізати**, ріжу, жеш, м. 1) Нарѣзывать, нарізати. 2) Усердно играть. *В шипку нарізують тобі цимбали, кобза і сопілка*. О. 1861. III. Гул-Арт. 111. *Нарізує на скрипці*.

Нарізуватися, зуюся, ешся, сов. в. **наріватися**, ріжуся, жешся, м. Наткаться, наткнутися. *Иниий (черкес) наріжеться на пластуна, то й аминь йому*. О. 1862. II. Кух. 64.

Нарік, нар. На будущій гдѣ. *Бо його знає, що нарік буде*. Камен. у.

Нарікання, ня, с. Ропоть, жалоба. *Посипались кепкування і нарікання і на Павлоу*. Стор. МПр.

Нарікати, кѣю, еш, сов. в. **наректі**, речу, чѣш, м. Соверш. видъ унопроблѣхъ: только при двухъ первыхъ значеніяхъ. 1) Называть, назвать. *Свое дитя без сорома байстрам нарікає*. Шевч. 21. 2) **Наречено**. Назначено, суждено. *Та вже коли наречено вмірати, і знахури не відшепнуть*. ЗОЮР. II. 289. 3) Горевать, сѣтовать. *Потім будеш нарікати, що з бідою оженився*. Нп. 4) Попрекать, упрекать. *Не естїя отец і мати за молодого сина подружжя понятти,—а зариз стане (син) хлібом-сіллю нарікати*. Мет. 349. *Ой мені батько так нарікає*. Мет. 44. *Жінка вже поприбрала, кленучи молодіка та нарікаючи*. Рудч. Ск. II. 128.5)—на нѣго, на що. Жаловаться, роптати. *Ми своїх будем жек науцати, щоб на тебе не нарікати*. Нп.

Нарістка, ж. Телка. Екатер. у.

Нарість, рости, ж. Нарость. НВолын. у.

Наріути. См. **Наринати**.

Наробіти, ся. См. **Наробляти**, ся.

Наробляти, лѣю, еш, сов. в. **наробіти**, блѣю, биш, м. 1) Дѣлать, надѣлать. *Прости мені, мій батечку, що я наробила!* Шевч. 73. *Пинчуки бѣацько лиха нам наробили*. Стор. *Та жалю наробила, та серце засмутила*. Грин. III. 230. 2) Нарабывать, наработать.

Нароблятися, лѣюся, ешся, сов. в. **наробитися**, блѣюся, бишся, м. 1) Нарабываться, наработаться, устать работая. *З рук наробитись, з ніт нагодитись*. Ном. № 4569. *Хоч як за день наробився, а вечір приїде,—кортить на вулицю*. 2) О выдѣляемой кожѣ: утолщаться, утолститься отъ долгаго лежанія въ зольномъ чану. Вас. 158.

Наров, ву, м.—**Норов**.

Наровлявий, а, е—**Норовлявий**. Мет. 141.

Народ, ду, м. Народъ.

Народжувати, джую, еш, сов. в. **народіти**, джу, диш, м. Раждать, родить. *Так його мати народила*. Ном. № 2917.

Народжуватися, джуюся, ешся, сов. в. **народітися**, джуся, дишся, м. Раждаться, родиться. *Народився Ісус у Віфлиемі Юдейському*. Ев. Мт. II. 1. *Місяць (молодїи) народився*. Появилась молодая луна.

Народина, ни, ж. Презр.: чоловікъ, народъ. *Проклята народина в'язку сїна взяла*.

Народіти, ся. См. **Народжувати**, ся.

Народний, а, е и **народній**, я, е. Народный.

Народник, ка, м. Ученикъ народного (уѣзднаго) училища во вторую четверть XIX. в. Снм. 72.

Народність, ностя, ж. Народность.

Народовець, вця, м. Народникъ. *Ми... носимо народню свиту, бо ми, народовці, ставмо на бік народа*. Левит. Пов. 159.

Народовий, а, е. Народный.

Народок, джу, м. Народъ. *А тут і всякого цимого народку намножилося*. КС. 1883. III. 670.

Народолібець, бця, м. Любящїй народъ; народникъ. К. МХ. 33. *Українським... народолібцям заборонили сповіщати рідний край про все, чим би освѣтилась його темрява*. К. XII. 125.

Народолібний, а, е. Любящїй народъ. Желєх.

Народжати, дѣю, еш, м.—**Народжу-**

вати. А як мене нарождала,—свою кров проливала. Грин. III. 690.

Нарожденець, **нця**, **м.** 1) Новорожденний. 2) Уроженець. *Ми його знаємо, він з нашою села, у нас і родився—наш нарожденець.* Екатер. у. Залюбовск.

На-розвидні, **нар.** На розв'їтї. *Це було на-розвидні, як стало світать.* Ново-московск. у. Залюбовск.

На-розда́ріб, **нар.** Вь розниці, по мелочах. *Четвертей сто вапни продав я в-нурт, а останню, четвертей тридцять, на-розда́ріб.* Екатер. у.

Нарозмовля́тися, **ляюся**, **ешся**, **л.** Наговориться. *З ким люблюся, то й не наговорюся, з ким кохаюся, то й не нарозмовлюся.* Грин. III. 387.

Нарозумі́ти, **мліб**, **міш**, **л.** = **Напоумити**. *Нарозуми́ би тебе Бог.* Вх. Зн. 40.

Нарозумі́ти, **мію**, **еш**, **л.** Взять нї толк, набратися ум'ївья. *Пани нарозуміли од мужиків, як зацінувати треба.* Волч. у.

Наро́їти, **роїв**, **їш**, **л.** Нароїти, навести молодих роєв. *Нароїть роїв.* К. ПС. 113.

Наро́їтися, **роїся**, **їшся**, **л.** Нароїться. *Чи багато в тебе свого літа роїв на-роїся?*

Наро́ком, **нар.** Нарочно, умышленно. *Завадом—уродиться, як нароком.* Ном. 7169. *Чи ти вже мене узявś нароком за-напастити?* МВ. (О. 1862. I. 101).

Наро́їти, **ніб**, **ниш**, **л.** Уронити много. *Та летима зозуличка через сад, наро́їла пів'їчка повен сад.* Kolb. I. 292.

Нароска́зувати, **зую**, **еш**, **л.** Наговорити, розказати много. *Наросказував міє, торбу і три обережки.* Ном. № 13045.

Нароска́зуватися, **зуюся**, **ешся**, **л.** Вдоволь розказати. *І не наросказується описала, які дива там бачила.* Св. Л. 268.

Наросла, **лі**, **ж.** Наростъ вокругъ ствола дерева. НВолын. у.

Нароспа́льці, **нар.** Вь сердцяхъ.

Нароста́ти, **таю**, **еш**, **сов. в.** **нарості**, **тү**, **тѣш**, **л.** Наростать, нарости. *Стрижи пана, як візю,—на йому шерсть нароссте.* Ном. № 1234. **Сало наростає.** Отлагається жиїть.

Наросте́нь, **тня**, **м.** 1) Наростъ. Звенигор. у. Вас. 157. 2) Мозоль. *Наростня просто не можна зрізати, а треба перше розпарити, до він і вилзе.* Подольск. г.

Наростя́. См. **Нароста́ти**.

Наросто́к, **тка**, **м.** = **Назімок**.

Наро́шно, **нар.** Нарочно. Рудч.

Нарощи́нати, **нію**, **еш**, **л.** О тѣстѣ: завесити много. *Нарощи́ня, а чим замисити?* Ном. № 3523.

Нарті, **тїв**, **м. лн.** Костяные коньки изъ реберъ животныхъ. Св. Л. 40.

Наруба́ти, **баю**, **еш**, **л.** Нарубить. *А ну, синку, роскидало глївєнь та нарубасмо дровець.* Ном. № 10289.

Наруба́тися, **баюся**, **ешся**, **л.** Нарубитися.

Нарубе́нь, **нар.** Ребромъ. *Клади його нарубєнь.*

Наруба́, **нар.** Наизнанку, наизворотъ. Угор.

Нару́га, **гя**, **ж.** Издѣвка, посмѣяніе, позоръ. *Од матері сором і наруги прийняла.* АД. I. 215. *Пришли, пришли, мій миленький, хоч нароком люде, нехай мені од батенька наруги не буде.* Нп. Почне перед панночками наругу на його зводити. МВ. (О. 1862. III. 48).

Нару́гати, **гаю**, **еш**, **л.** Укорять, корити. *Він (писарь) був і мої гроші не оддавав, так я став наругати, то він і оддав.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Нару́гач, **ча**, **м.** Ругатель, насмѣшникъ.

Нару́гувати, **гую**, **еш**, **л.** = **Наругати**. *Став мене батько наругувати за ту кражу, то мені вже не можна було дома жити,—я ї пішов з дому.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Нару́гуватися, **гуюся**, **ешся**, **л.** — **на** **кого**. Задѣвати, затрогивати. *Він часто на мою брата наругується і на мене, то я йому змовчу, а брат не змовчав,—от він і лаявся.* Новомосковск. (Залюбовск.).

Нару́ч, **нар.** На-руку, съ руки, кстатї. *А йому се ї наруч.*

Нарушати́, **шаю**, **еш**, **л.** Двигати, шевелити. *Ой у полі билина, вітер нею хитає, та ї найменша пташина і та нарушає.* Чуб.

Нарю́сатися, **саюся**, **ешся**, **л.** Наплакатися, нахныкаться.

Нара́д, **дү**, **м.** 1) Нарядъ, убранство. *Я їй дорожї наряди справила.* Чуб. V. 720. *Вивела вдова, вивела небеса свою дочку у нарядї.* Грин. III. 207. 2) Сбруа. *Ой у садї, садї, садї-виноградї, стояв кїнь ворожий у нарядї.* Мет. 98. Ум. **Нара́донько**. *Як удасться твоїй миленький та ревиний,—не дасть тобі нарядоньку поносити.* МУЕ. III. 181.

Нара́ддя, **дя**, **с., соб.** Орудіє. *Дас Іванові шість воїв, плуг, віз, рало, все господарне нарядя.* Чуб. II. 523.

Нараджати, джаю, еш, сов. в. нараджити, джу́, диш, м. 1) Приготовлять, готовить, приводить, привести в порядок, устроить. *Нарадив він новий серп пишеничку жати.* Нп. *Ми йому ланки нарядили.* Борз. у. 2) Убирать, убирать, наряджати, нарядить. *Не за для тебе сю камину садил, а за для тебе дівку нарядили.* Грин. III. 488. 3) Снаряжать, снаряжать, назначать, назначить. 4) Нарядити дитину. Выражение, имеющее смысл: сдѣлать ребенка. *Було й цілуємось, зацалившись за двері, а тут не стямилась, як і дитину нарядили.* Г. Барв. 476. 5) Нарядити перенір. Сдѣлать наперекоръ, сдѣлать вопреки чему. *А я тобі, моя мати, перекір наряджу: повну хату, ще й кімнату жемистя наведу.* Нп. 6) Нарядити ціну. Назначить ціну. *Взяли тому коню ціну нарядили, півтора ста карбованців та й чотири.* Нп.

Нараджатися, джаюся, ешся, сов. в. нараджітися, джу́ся, дишся, м. 1) Наряджася, нарядяться. Умилася, причепурилась і як в неділю нарядилася. Котл. Ен. 2) Приготовляться, приготовиться. *Гуслі гудуть, до двору йдуть: та наряджайся, Марусю, бо возьмуть тебе.* КС. 1883. II. 385.

Нарядонько, ка, м. Ум. отъ наряд.

Наряджати, жаю, еш, м.—Нараджати.

Наряджатися, жаюся, ешся, м.—Нараджатися.

Насад, ду, м. 1) Часть телѣги: подушка поверхъ оси. Рудч. Чп. 249. *Садися ж іззаду та не поламай насаду.* Чуб. V. 635 2) Часть савей (нерчуг), которыми гудулы свозять срубленные деревья: переклад на, лежащая на попілках и связывавшая палы полозья; такихъ перекладивъ въ савихъ двѣ. Шух. I. 180.

Насаждать, джаю, еш, м. Посадить много, многихъ. *Ото насаджала на віз,—насилу коні йдуть.*

Насаджувати, джую, еш, сов. в. насадити, джу́, диш, м. 1) Насаживать, насадить. Один чоловік насадив виноградинок. Ев. Л. XX. 9. 2) Надѣвать, надѣть, насаживать, насадить. (Вітриє) *видумав чорт.* Чорт уже все поставив, тільки крил, що вони хрестом, не почепе та каміння не насаде, бо й там хрест. Драг. 17. 3) Разложить на току хлѣбъ для молотбы. *Домолочував жити: півкони було насажено.* Зміев. у.

Насадити. См. Насаджувати.

Насадівати, влю, виш, м. Насадить,

разсадить. *Насадовили юстей, що сісти не можна.*

Насажати, жаю, еш, м.—Насаджати.

Насажувати, жу́ю, еш, м.—Насаджувати.

Насалити, лю, лиш, м. Насалить. *Губи насалить.* Ном. № 8791.

На-сажоті, нар. Наединѣ, съ глазу на глазъ. *Дівчача натура усяди однаковісінка: проміж людей так і соромиться, нехай же на самоті, так ну!* Кв. I. 248.

Насамперед, нар. Прежде всего. *Вони ж його насамперед барзо привітали.* Нп.

Насваріти, рю, рш, м. Погрозить—словами или дѣйствіемъ. *Я йому казав, щоб він не бунтувався у холодній, а він давав мені лаяти та ще й палицею насварив, піднявши її вгору.* Новомоск. у. (Залобовск.). *Війт насварив на мене.* Федк.

Насварітися, рюся, ршся, м. 1) Разсердиться на кого, погрозить кому. 2) Вдоволь нассориться, набраниться.

Насвѣтати. См. Насвѣтувати.

Насвѣтувати, ту́ю, еш, сов. в. насвѣтати, таю, еш, м. Высвѣтывать, выснать. *Насвѣтавъ батька свою лисою, от і сиди тепер з гарбузом.*

Насвѣтуватися, туюся, ешся, м. Присвѣтываться. *Насвѣтується до мене Петро.* *Насвѣтувався якийсь кийський, та вона... (не схотіла).* Св. Л. 133. *Пан Кулінський почав на Мясю насвѣтуватися.* Св. Л. 275.

Насвѣтитися, чу́ся, тишся, м. Вдоволь посвѣтити. *Тобі, місяцю, насвѣтитися, мені по світу надивитися.* Марк. 91.

Насвѣтити. См. Насвѣчувати.

Насвѣчувати, чую, еш, сов. в. насвѣтити, в'ачу́, тиш, м. Насвѣчивать, насвѣтять.

Насердний, а, е. Сердечный. *Ти мої рани насердні загойла, замовила рідним словом, ріднок пісню.* Г. Барв. 492. *Не діло мене крушило, а тула насердна.* Г. Барв. 119.

Насеред, нар. Посреди; на средину. *З чужим і насеред села розставайся.* Ном. № 9690.

Насидітися, джую, дишся, м. Насидѣться. *Коло неї не насидіться.* Мвл. 97.

Насилати, ляю, еш, сов. в. насилѣти, шлю, шлѣш, м. Насылать, наслатъ. *Наслано до нас чужих людей! Се Господь мені лихо наслав!* МВ. (О. 1862. III. 47). *Се неначе наслано.* Какъ будто-бы кто-то умыленно причинилъ (это несчастіе). Ном. № 2133. **Насланий.** Причиненный чужой

злой волей (о болѣзни, какомъ-либо не-
частіи). Мил. 34.

Насилкомъ, нар. Насильно. *І не хотів,
так насилком проміняли кобилу.* Терск. об.

Насілу, нар. Съ трудомъ, едва. *Насі-
слу десять чоловік його подужали.* Стор.
Насілу мови волочу. Мет. 167.

Насильно, нар. Насильно. *Мене мати
насилем жешила.* Чуб. V. 728.

Насильний, а, о. Сдѣланный, совер-
шенный по принужденію, насильно. *Він
їх не буде насильною роботою морити, на
паничину іняти.* Мир. ХРВ. 98. 3 на-
сильною колодязя води не пить. Ном.
№ 1088.

Насильно, нар. Насильно. *Насильно ко-
лодязь копать—води не пить.* Ном. № 1088.

Насильство, ва, с. Насиліе. *Насиль-
ство і тиранство.* К. ХП. 127.

Насильці, нар. Насильно.

Насиніти. См. Насинювати.

Насинювати, нюю, еш, сов. в. наси-
няти, нію, ниш, м. Насинивать, насинить.

Насипати, пію, еш, сов. в. насипати,
пію, плеш, м. 1) Насыпать, насыпать.
*Пам'ятайте до судної долки, поки аж
пороху на очі насипають.* Ном. № 3646.
Казав собі насипати високу могилу. Нп.
2) Наливать, налить. *Насипай швидче
борщу,—їсти хочеться, аж шкіра болить!*
Харьк. г. *Насип мені ще чарочку!* Харьк.
Насипмо оливо. Рудч. Ск. II. 150.

Насипом, нар. Насипавъ просто (на
возъ, напр.), не помѣстивъ предварительно
въ мѣшокъ или что-либо подобное. *Наси-
пали віз насипом.* Показав тютюн... по-
тертий, бо насипом його в кишені носив.
Св. Л. 235.

Насипчасто, нар. Насыпано обильно.
Аж насипчасто, то й макипчасто. Ном.
№ 12309.

Насит, ту, м. Насыщеніе. *Вкинутись...
у ту ідолюску роскип, що нема їй ні міри,
ні вѣснуги, ні наситу.* О. 1861. I. Куліш, 317.

Наситяти, ся. См. Насыщати, ся.

Насищати, щаю, еш, сов. в. насыщати,
ситчу, тіш, м. 1) Насыщать, насыщать. *Із
ним на суд стати, правди не зискати,
тільки сріблом-золотом панів насыщати.*
ЗОЮР. II. 102. *Дірявою мішка не наси-
тити.* Ном. № 4754. 2) Сварить меду (для
пиття). *Бочку меду насыtimo.* Грин. III.
104. У Котляревскаго употреблено въ
знач. подсластить медомъ воду. *Сити із
меду насыtimo.* Котл. Ев.

Насищатися, щаюся, ешся, сов. в.

насититися, ситчуся, тішся, м. Насы-
щаться, насытиться.

Насіпати, паю, еш, сов. в. насіпати,
сію, еш, м. Насѣвать, насѣять. *Насіяла
борошина на хліб.* *Насіяла василечків у зе-
леному саду.* Нп.

Насідати, даю, еш, сов. в. насісти,
насіду, деш, м. 1) Насѣдать, насѣсть,
садиться, сѣсть на что. *Та до його сизо-
крилі орли налітали, в оловоз насідали.*
КС. 1882. XII. 502. 2) Налегать, налечь,
притѣснять, притѣснить. *Нехай Бог скарає
того, хто насідає на кою.* Ном. № 1084.
*Поким... горілку пити; се на тебе й нудьга
з похмілья насідає.* О. 1862. VII. 45.

Насідатися, даюся, ешся, м. Напа-
дать, напускаться. *Чою ти насідаєшся
на мене?*

Насідок, дка, м. Насиженное яйцо.

Насікати, каю, еш, сов. в. насікти,
січу, чѣш, м. 1) Насѣкать, насѣчь, на-
рубивать, рубить мелко. *Кабанові кро-
пиви насікала.* Г. Барв. 370. *Уже б та мо-
лодичка насікала-нарубала,—т. е. много и
скоро говорить.* Ном. № 13050. 2) Только
несов. в. Обвинять. *На мене тим насі-
кають, що був раз під судом, ну через те
і кажуть, а я не брав їхньої скотини.*
Новомоск. у. (Залюбовск.).

Насікнина, ни, ж. Одно сѣмьчко, одно
зерно. Константиногр. у.

Насиний, а, о. Сѣменной, сѣмени-
стый. Мнж. 186.

Насиник, ка, м. 1) Плодъ, оставлен-
ный на сѣмена. 2) Дерево, оставленное
при порубкѣ лѣса.

Насиння, ня, с. 1) Сѣмя, сѣмена.
Що ж бо то за зілля—чорне да насиння?
Мет. 230. *Оце добула собі насиння з куру-
лих бурків.* 2) Сѣмячки (подсолнечника
и пр.) *Дівчата лузали насиння.* 3) Сѣмя,
потомство; отродье. *Промовив Аераамові і
насинню його.* Ев. Л. I. 55. *Пускали ко-
лодязя, каміння і враже так товкли на-
синня, що у рупульців хляв і дуг.* Котл.
Ев. V. 64. Ум. Насинячню. Сям. 225.

Насипати, паю, еш, м. 1) Надергать.
*Такий уже з тебе возниця,—тільки на-
сіпав коня.* 2) Натомить дерганіємъ. *Сми-
каючи сіно, насіпав собі руки.*

Насипатися, паюся, ешся, м. Надер-
гаться.

Насісти. См. Насідати.

Насічи, чу, чѣш, м. = Насікти. Желех.

Насічка, жи, ж. ? *Коли коні їдять
січку, держи й насічку.* Ном. № 13229.

Насіяти. См. Насівати.

Наскакати, наскоачу́, чеш. *м.* Наскакати. *Аби болото, а жаби наскокають.* *Ном. № 5419.*

Наскакувати, кую, еш, сов. в. наско́бити, чу, чийш, м. Наскакивать, наскокить. *Тут їм назустріч і коні наскочили.* *Стор. Не кінч наміс, аас сам молодень наскочив.* *Ном. № 7046.* *Оттут би наскочить на його наилою смертю.* *К. ЦН. 227.* *Мовчи!—писнула пані, наскакуючи.* *МВ. (О. 1862. III. 70).*

Наскарблятися, ляюся, ешся, м. Приобретать деньги, наживаться. *Корчили жиди взяли, порон теж у їх руках,—наскарбляються вражі жиди.* *Канев. у.*

Наскидати, даю, еш, м. Набросать. *Наскидали самих денежок стільки!* *ЗОЮР. I. 153.* *Як заспіваю пісень козацьких під кобзу, дак наскидають їм у шапку грошей.* *К. ЦН. 307.*

Наскитатися, трюся, ешся, м. Наскитаться. *Я ж уже напорувався і наскиталася із тобою.* *Мвл. 207.*

Наскінчу́, нар. Вь концѣ, наконецъ. *Наскінчу схопила себе обіруч за м'язя.* *Св. Л. 93.* *Буть наскінчу.* *Приходить кі конпу.* *А на дворі тим часом січень... бує наскінчу.* *Св. Л. 94.*

Наскіпати. См. Наскінувати.

Наскіпатися, паюся, ешся і наскі́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. наскі́патися, паюся, ешся, м. Набрасываться, набросаться, нападать, напасть; приставать, пристать. *Доля... як лихоманка,—не розбіра, на кою наскіпатися; чоловік, чи пан,—їй все однаково.* *О. 1861. III. 13.* *Як наскіпався на мене, так куди тобі!* *Мир. Пов. I. 142.* *Наскіпався, мов на батька.* *Ном. № 3465.*

Наскладати, даю, еш, м. Сложить много. *Желех.*

Наскльєс, нар. Косо, наклонно.

Наскликати, каю, еш, м. Созвать многих. *Гультайства силу наскликав.* *К. ПС. 102.*

Наскося́, нар. Наискося́. *О. 1861. XI. Свд. 34.*

Наскобити. См. Наскакувати.

Наскрадати, даю, еш, м. Награбствувати. *Як возив він ліс жидівський, то наскрадав лісу чимало.* *Канев. у.*

Наскрипити, плію, піш, м. Наскрипеть.

Наскризь, нар. Насквозь. *А сей спи-*

сом наскризь пробив і до землі врага пун- шив. *Котл. Ен. VI. 32.*

Наскрізьний, а, в. Сквозной. *Ні, ті двері не наскрізьні були,—вони були забиті і замазані; ходили тільки в перві двері.* *Александров. у. (Залюбовск.).*

Наскубати, баю, еш, сов. в. наскуби́ти, б'ю, б'єш, м. 1) Надирать, надирать. *Наскуб чуба йому.* 2) Надергивать, надергать. *Наскубла пір'я.* *Наскуб сина з стога.*

Наскубятися, баюся, ешся, сов. в. наскуби́тися, б'єся, б'єшся, м. 1) Надирать, надирать. *Добре наскубсь (хлопця).* *Мнж. 122.* 2) Вдоволь надергиватися, надергаться. *(У півня) пір'я покострубачене; а наскубся, стрепенувся... і пішов.* *Сям. 211.*

Наскуповувати, вую, еш, м. Накупать. *Наскуповував свиней десяток.* *О. 1862. IV. 82.*

Наскучати, чаю, еш, сов. в. наскучи́ти, чу, чийш, м. Наскучать, наскучить. *Да вже ж мені наскучило.* *Чуб.*

Насліати. См. Насилати.

Насліатися, шлюся, шл'єшся, м. Наслаться.

Насліняти. См. Наслинювати.

Наслінювати, нюю, еш, сов. в. насліня́ти, ню, нийш, м. 1) Наслиновать, наслиновить, смачивать, смочить слюной. *Желех.* 2) Слюнявить, наслюнявить.

Насліддя, дя, с. Наслѣдіе. *Таке мукавому насліддя.* *К. Гов. 45.*

Наслідній, я, в. Наслѣдственный. *Земля наслідня.* *К. Бай. 24.*

Наслідок, джу, м. Слѣдствие, послѣдствие. *К. XII. 13.*

Наслідство, ва, с. Наслѣдство. *Я пригав оглядати своє наслідство.* *Левид. I. 66.*

Наслідування, ня, с. Подражаніе. *Желех.*

Наслідувати, дую, еш, м. 1) Наслѣдовать. *Що робити мені, щоб життя вічне наслідувати?* *Св. Мр. X. 17. 2)*—ноб, що. *Подражать.* *Желех.*

Наслідувач, ча, м. Подражатель. *Желех.*

Наслу́хати, хаю, еш, м. Услышать, прослышать. *Наслухав я, що там добре живеся.*

Наслуха́ти, хаю, еш, м. Прислушиваться. *Я вже давно наслухаю, до чою воно дійде.* *О. 1861. XI. Кух. 27.* *Як вітер подихав, зашелестить комиш, пластун іде ходом сімо, а як вітер оддихав, то він стоя наслухав.* *О. 1862. II. 63.*

Наслу́хатися, **хаюся**, **ешся**, *м.* Наслушаться. *Наслухався вже всього.* Рудч.

Насма́жати. См. **Насмажувати**.

Насма́жувати, **жую**, **еш**, *сов. в.* **на-смажати**, **жу**, **жиш**, *м.* На жаривать, жарить. *Дожидаючи юстей, насмажили цусей, поросят по двоє.*

Насма́лиги, **ліб**, **лиш**, *м.* 1) Опалить во множестві. *Насмажили аж трьох кабанів.* 2) На жарить шерстю.

Насма́льцьовувати, **вую**, **еш**, *сов. в.* **на-смальцьовати**, **цбю**, **еш**, *м.* Намазывать, намазывать жиром, саломъ.

Насмердіти, **джу́**, **диш**, *м.* Навонять.

Насми́кати. См. **Насмикувати**.

Насми́кувати, **кую**, **еш**, *сов. в.* **на-сми́кати**, **каю**, **еш**, *м.* Надергивать, надергать. *Ворона напряде, сорока насмиче.* Чуб. V. 1144.

Насмі́литися, **люся**, **лишся**, *м.* Осмѣлиться. МВ. II. 121.

Насміти, **смію**, **еш**, *м.* Осмѣлиться, посмѣть. *Оце прийду з роботи пізно, дак і світла не засвітають і не озвуться. А жінка не насміє.* Г. Барв. 321.

Насмі́тити. См. **Насмічувати**.

Насмі́х, **ха**, *м.* Насмѣшникъ. *Женнине мій, насміче мій, на сміх мене любиш.* Грин. III. 72. См. **Насмішон**.

Насмі́хання, **ни**, *с.* **Насмѣшка**. Левинц. Пов. 118.

Насмі́хати, **хаю**, **еш**, *м.* Насмѣхаться. *Стали з їх сусіди насміхати.* Мет. 348.

Насмі́хатися, **хаюся**, **ешся**, *м.* = **Насміхати**. *Насміхався з його.* Єв. Мр. V. 40. *Із матки старенької насміхається.* Макс.

Насмі́чувати, **чую**, **еш**, *сов. в.* **на-смі́тити**, **мічу́**, **тиш**, *м.* Насаривать, насорить. *А хто се насмітив?* Канев. у. *Те смієть, що батьки з дідами насмітили.* К. Дз. 29.

Насмі́шити, **шу́**, **шиш**, *м.* Насмѣшить. Мнж. 4.

Насмі́шка, **ка**, *ж.* = **Смішка**. *Уже ми наються дівочікі насмішки.* Чуб.

Насмі́шко, **ка**, *м.* = **Насмішок**. *Буде з нас тою, що я жінка моя чесні,—каже. А там та був Іван Насмішко.* „Які, каже, ви чесні, що я з твоею жінкою ту ніч почував“. Мнж. 51.

Насмі́шувати, **а**, *в.* **Насмѣшливий**. Чуб. I. 269.

Насмі́шувато, *нар.* **Насмѣшливо**. Левинц. МВ. 78.

Насмі́шок, **шка**, *м.* **Насмѣшникъ**. Ти,

женнине, ти женнине, ти чортів насмішку, коли мене не сватаєш, сватай мою кішку. Нп. См. **Насміх**, **насмішо**.

Насмі́яти(ся), **смію**(ся), **смієш**(ся), *м.* **Насмѣяться**. *Хотів я, мати, з сироти насміяти.* Чуб. V. 409. *Щоб ви нашо́му пісню борцєві не насмілися.* Змієвск. у. *Було б тобі та й не дати з себе насміяти.* Нп.

Насмо́кѣтися. См. **Насмокуватися**.

Насмо́куватися, **туюся**, **ешся**, *сов. в.* **на-смо́кѣтися**, **кчю́ся**, **чешся**, *м.* 1) Вдоволь насасываться, насосаться. 2) Напиваться, напѣться пьянымъ. Сим. 100.

Насмо́літи. См. **Насмолювати**.

Насмо́лювати, **люю**, **еш**, *сов. в.* **на-смо́літи**, **ліб**, **лиш**, *м.* Насмаливать, насмоли́ти, осмаливать, осмоли́ти. *Насмолила коси шевською смолою.* Рудч. Ск. I. 174.

Насну́вати, **ну́ю**, **еш**, *м.* Натянуть известное количество нитей на оснѣвни́цю. Желех. *Вчора багато наснувала, а сьогодні дитина не дала.* Константингр. у.

Насо́літи. См. **Насоловати**.

Насо́лодити. См. **Насолоджувати**.

Насо́лоджувати, **джу́ю**, **еш**, *сов. в.* **на-со́лодити**, **джу́**, **диш**, *м.* Наслащивать, наслащѣть.

Насо́лювати, **люю**, **еш**, *сов. в.* **на-со́літи**, **ліб**, **лиш**, *м.* Насаливать, насолѣть.

Насо́нник, **ка**, *м.* Подсолнечникъ. Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн.

Насору́га, **ги**, *ж.* Задоръ? Навязчивость? Придирки? *Колись було зберуться сусіди і почнуть юмоніти без клопоту та насоруги.* Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Наспа, **ни**, *ж.* Количество сыпучаго тѣла, насыпанное сверхъ мѣры. *З наспою. Съ верхомъ. Брав у-щертъ, а віддав з наспою.*

Наспѣ́я, *нар.* = **Наспѣяк**. Угор.

Наспѣ́тися, **спілю́ся**, **спішся**, *м.* Наспѣяться.

Наспѣ́вати, **ва́ю**, **еш**, *сов. в.* **на-спѣ́ти**, **пію**, **еш** *и* **наспі́нути**, **ну**, **неш**, *м.* 1) Поспѣвать, поспѣть, подоспѣвать, подоспѣть. *Аж ось настали святки.* Ком. I. 16. *Раненько вийду, на обід наспіну.* Мир. Пов. II. 79. 2) Настигать, настачь, догонять, догнать. *Оглядая, чи не наспіва погоня.* Стор. МІРр. 109. *Тут їх доля за наспіла.* Котл. Ен. VI. 33. 3) Созрѣвать, созрѣть (о многихъ). *Полуниці вже наспіли.* Харьк. у.

Наспѣ́ватися, **ва́юся**, **ешся**, *м.* На-

п'ється. *Наспівавшись і натанцюювавшись, кинулись до їжі.* Левци. I. 350.

Наспід, нар. Подъ нязъ, вниъъ, на нязъ, на дно. *Сховала в скриню аж наспід.*

Наспід, нар. Пополамъ съ кѣмъ-нибудь, съ половиною. *Баба засадила юрод наспід з... Своєї землі мало,—беремо в пана наспід.*

Наспінуги, **наспіти**. См. **Наспівати**.

Наспіді, нар. Внизу, подъ низомъ, на днѣ.

Наспорожніти, **нію**, **еш**, **іа**. Поопорожнювати.

Наспоріти. См. **Наспоряти**.

Наспоріти, **рію**, **еш**, **сов. в.** **наспоріти**, **ррі**, **ріши**, **іа**. 1) Приобрітати, приобрести, запасати, призапасити. Желех. 2) Доставляти, доставити, снабжати, снабдити въ изобиліи. Вх. Зн. 40.

Наспоти́тися, **ка́юся**, **ешся**, **іа**. Устать, утомиться, спотыкаєся. *Поки на-трапиш на їх,—що нападешися да наспоти-каєши.* О. 1862. VI. 57. *Я по чужих нивах наспотикала.* Мил. 205.

Наспоти́ч, **наспотичи**, нар. Спотыкаєся. *Як займу з двора, то наспотич лєтїмєчи.*

Наспочива́тися, **в́аюся**, **ешся**, **іа**. Вдоволь отдохнуть.

Насправля́ти, **ля́ю**, **еш**, **іа**. 1) Надѣ-ляти, накупити. *Насправляла Зося-суконь.* Левци. I. 410. 2) Наготовити, устроить. *Насправляли в селі багато обідів за по-жерий душі. Весілля насправляли.*

Насса́тися, **ссу́ся**, **ссєшся**, **іа**. Насо-ситься вдоволь. *Іде комар із своїм війсь-ком... „Ей, Іване Голику, дай морю війську жрові напитися!“... Він зараз сорочку з себе... Комарі насасались і полетіли.* ЗОЮР. II. 62.

Наставі́ти, **ста́ю**, **еш**, **сов. в.** **наста́ти**, **ста́ну**, **неш**, **іа**. Наставити, настать, на-ступати, наступити. *Треба зачинати шат-кувати на сьогодні, як молодик настане.* Ном. № 300. *Що далі на світі, білих біда настає.* Ном. № 961. *Поляжемо,—по нас настануть люде, що прах німий наш вос-крєсять ділами.* К. ПН. 241.

Наставі́ти, **оа**. См. **Наставляти**, **оа**.

Наставля́ти, **ля́ю**, **еш**, **сов. в.** **наста́в-ляти**, **вля́ю**, **внш**, **іа**. 1) Наставлять, на-ставити. *Кружом наставляли мисок.* Котл. Ен. 2) Ставити, поставити, наставляти, на-правляти, направить. *Марта, дивлюсь, при-пинилася, наставляла юлаовонку, моя та переп'ючка, і слухав—не динє.* МВ. 3) Дѣляти, сдѣляти (кого-либо, чѣмъ-либо).

Ви ж (мати) було раннько остаєте, та нас розбужаєте, нас хазяєвами наставляєте. Мил. 200. 4) Опредѣлять, опредѣ-ляти, назначати, назначити, избирати, из-брати (на должность). *Сімовик давали войскову пораду, збивали народ докупити і наставляли сотників.* Стор. МПр 60. 5) **Наставля́ти** **мая**. Гуляти въ саду или въ лѣсу 1-го мая съ угощеніємъ. Х. С. I. 76. Подобно этому также наставляють **баби** **петрівну**, т. е. устраиваютъ угощеніє въ первый день петровскаго поста. 6) **Наставля́ти** 5: *Хто його й на розум добрий наставляє?* МВ. II. 10.

Наставля́ти, **вля́ю**, **еш**, **іа**. Тоже, что и наставити 1, 2, 3, 4, но только въ приложєніи ко многимъ предметамъ, ли-цамъ *Наставля конок, як на небі зірок.* Грин. III. 18. *Наставляла повну хату, що ніде й ступнути. Лих у нас наставляли владик!* К. ПС. 30.

Наставля́тися, **вля́юся**, **ешся**, **сов. в.** **наставі́тися**, **вля́юся**, **вншся**, **іа**. 1) На-ставляться, наставитися. 2) Назначаться, назначитися (на службу). 3) Устремляться, устремитися къ чему-либо, намѣриваться; намѣрится, мѣтити куда-либо. *Настави-лася воякою в зуби.* Ном. № 10245.

Наставі́ний, **а**, **о**. Назначенный (на должность)? *Бути мені тепер у Білїї Церкві наставним равом!* ЗОЮР. I. 59.

Наставі́ник, **ка**, **м**. Надсмотрщикъ надъ рабочими. У нашої наставника найай зп-плекима. Грин. III. 128.

Наставі́ниця, **ці**, **ж**. Надсмотрщица надъ работницами. *А в нашої наставниці рябля спідниця, тоді ж вона нас пускає, як зйде зірниця.* (Пѣсня полодильниці) Грин. III. 128.

Насталі́ти. См. **Нас. аляжувати**.

Насталі́ювання, **ня**, **с**. Насталєнье, на-варка сталью. Желех. У Марка Вовчія употреблено какъ названіє насталєннаго мѣста инструмента. *Павло на ході взяв со-киру, що з під лави насталюваннямъ бли-щала.* МВ. (О. 1862. I. 89).

Насталі́ювати, **ля́ю**, **еш**, **сов. в.** **на-сталі́ти**, **ля́ю**, **лиш**, **іа**. Насталєвать, на-сталєть. *Він пішов до ковала ніжє наста-лювать.* Рудч. Ск. I. 44.

Настані́я, **ня**, **с**. Возникновеніє. *Ще до настанія в Полмиї Ізудитва, яхчє в на-ших владик-архирєв були „бісові пекель-ники“, а Русь у римскою прєлациа не прекладалася над жидову.* К. Кр. 9. **Настані́й** **світу**. Созданіє міра. Желех.

Настановіти, ся. См. **Настановляти, ся.**

Настановляти, вляю, еш, сов. в. настановити, влѣб, виш, і. 1) и 2)=Наставляти 1 и 2. 3)=Наставляти 3. *Він обох нас хазяїнами настановив, за його доглядом постою в нас і в дворі, і в полі.* Г. Барв. 196. 4)=Наставляти 4. *Його козаки злюбили, до себе в курїні гнали, ще й отаманом настановили.* ЗОЮР. I. 216. *Його громада титарем настановила.* Г. Барв. 424. 5)—на щб. Вообщє значить—сдѣлать обладателемъ чего-либо. **Настановити на хлѣб.** Дать кусокъ хлѣба, т. е. обезпечить матеріально. *Прожили ми так десять років і стали гадати, що їще на сей шматок хлѣба, що ми маємо, да когонебудь настановити і по нашій смерті.* Г. Барв. 415. *Прохала свою приятельку настановити їй на хлѣб, пошукати службу.* Г. Барв. 511. Употребляется и по отношению къ другимъ предметамъ: хозаяїна, у которой не держались свиньи, покупаетъ свинью у другой и чрезъ нѣсколько времени благодарить: „Спасибі Боюві та ї вам,—тепер у мене пукот свиней. Уже що правда, дак правда: не жалуйте, продаючи, ведуться добре... Ви мене, бувайте здорові, настановили на свині“. Г. Барв. 420. **Настановити на розум, на добрий розум.** Надоумить, направити на путь истинный; развить, научить путемъ воспитанія. 6) Установивати, установити. Закон?... *Ви самі настановили такий закон.* Мир. ХРВ. 261.

Настановятися, вляюся, ешся, сов. в. настановітися, влѣюся, вишся, і. =Наставлятися 1 и 2.

Настарчати, чяю, еш, і. =Настачати. *А я зїляла настарчаю, їх із лиха виручаю.* Стор. МПр. 159.

Настати. См. **Наставати.**

Настачати, чяю, еш, сов. в. настачити, чу, чаш, і. Припасать, припасти, приготовить, приготовить, доставлять, доставить вдоволь. *Усе то настачили... ніженські міщане.* К. ЧР. 258. *По десяти разів на день їси і хлѣба тобі не настачили! Не настачуть мої руки на трьох дітей і на його.* Г. Барв. 284. — *Чого чорт плаче?—Що панам людей не настаче.* Ном. № 1141.

Настачитися, чуся, чшся, і. =Настачити. *Прядева на вірвовки не настачилася.* Стор. МПр. 81.

Настеж, настєжїнь, настєжїр, нар.=Настїж. Вх. Зн. 40.

Настеліти. См. **Настелювати.**

Настелювати, люю, еш, сов. в. настеліти, лѣю, леп, і. Настилать, настелать. *Поміст шклом настеляний.* Рудч. С. II. 105.

Настєрїгати, гяю, еш, сов. в. настєрєгати, режї, жєш, і. Подстерегать, подстеречь, подкарауливать, подкараулить.

Настєрти, ся. См. **Настирати, ся.**

Настигати, гяю, еш, сов. в. настїгнути и настїгити, гну, неш, і. 1) Догонять, догонять, настигать, настичь. *В село із лісу вовк забїв... Проклятий люд з собаками настив.* Глїб. 40. 2) Приходить, прїйти; являється, явиться; приближаться, приблизиться; прибывать, прибыть; поспівать, поспіть. *А за тим настили сестри, кули та зовиці.* Мкр. Н. 18. *Настивєй весна.* Г. Барв. 374. *Темна нічка настичала.* Мкр. Н. 35. *Ти в дорозі не счуєшся, як спасїка настиче.* Кв. I. 84. *Бої мені помі: настинув в пору на весїля.* Мкр. Н. 31. *Настили в юрод Таганрог.* Мкр. Г. 64. 3) Созрѣвать, созрѣть (о многомъ). *Настили груші, яблука.* Левиц. Пов. 236. *Настили люди.* Рудч. Ск. I. 146.

Настил, лу, м. Слои свѣга на корѣ деревьєвъ, крышахъ зданій и пр. Борз. у. **Настилати, ляю, еш, і.** Вышивать гладью.

Настїлування, ня, с. Вышиванье и вышивка гладью. Чуб. VII. 415.

Настинати, няю, еш, і. Срубить много, убить многихъ рѣжущимъ орудїємъ. *Повен двір і сад їх настинато та навишано горах.* К. ЦН. 274.

Настирати, сов. в. настєрти. Встрѣчено только въ безличной формѣ: **Настєрло:** припало, загорѣлось, приспичило, захотѣлось. Мнж. 186.

Настирятися, ряюся, ешся, сов. в. настєртися, стєрїся, рєшся, і. Домогаться, добиваться, добиться, настаивать, настоять. *А щоб "Положеніє" читати, так цього нема. Як роздали "Положеніє", так воно і спочиває чистеньке у волості, чи там де: нема таких., щоб йому настирались.* О. 1862. VI. 95. *Це вже я настєрся, щоб більшу (хату) робили, а то б ще менча була.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Настїритися. См. **Настирюватися.**

Настїрливий и настїрний, а, е. Надождливый. *Настїрлива муха.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн. *Настїрна дитина.*

Настїрюватися, ряюся, ешся, сов. в. настїритися, ряся, ршся, і. Надождать,

падобість, опротивіть кому своєю навязчивістю. Так уже настирилася мені, що вже не знаю, як од тебе одчепитись. Левиц. К. С. 60. Старшина настирилася людям, крий Боже! бо не одного й не другого скридив. Канев. у. Настирилася людям, то й віддала в москалі, бо як стеріг ліса, то все людей бив своїх. Канев. у.

Настіж, нар. Настеж. *І сини й хата перед тобою настіж*. К. ЧР. 222.

Настільник, ка, Скатерть. НВолып. у. *Тілі застелений чистим настільником*. О. 862. У. 77. *Дівчата несуть сорочки, шиті рунічки, настільники*. К. Оріся.

Настобурчити, ся і **настовбурчити**, ся. См. **Настобурчувати**, ся і **настовбурчувати**, ся.

Настобурчувати л **настовбурчувати**, чу́ю, еш, сов. в. **настовбурчити** л **настовбурчити**, рчу, чиш, л. Наеживать, наежить, приводнимать, приподнять (волоса, шерсть). Величезний звір ... підняв спину і настобурчив на спині темну сизу шерсть. Левиц. Пов. 98.

Насто(в)бурчуватися, чу́юся, ешся, сов. в. **насто(в)бурчитися**, чу́ся, чинься, л. Приподниматися, приподнятися, становитися, стать дыбомъ (о волосах, шерсті). На голові волосся настобурчилось як щетина. Левиц.

Настовпужити, ся. См. **Настовпужувати**, ся.

Настовпужувати, жу́ю, еш, сов. в. **настовпужити**, жу, жиш, л.—**Настовбурчувати**.

Настовпужуватися, жу́юся, ешся, сов. в. **настовпужитися**, жу́ся, жинься, л.—**Настовбурчуватися**.

Настолобчити. См. **Настолочувати**.

Настолобувати, чу́ю, еш, сов. в. **настолобчити**, чу, чинш, л.—**Настоптувати**, **настопа́ти**. Ноюю настолочив хробака. Вх. Зп. 40.

Настопірити, рю, ринш, л.—**Насторошити**.

Настоптати. См. **Настоптувати**.

Настоптувати, ту́ю, еш, сов. в. **настоптати**, пчу́, чеш, л. Наступать, наступить. Турн злобно сильною п'ятою на труп Паланта настоптав. Котл. Ен. VI. 30.

Насторожати, жа́ю, еш, сов. в. **насторожати**, жу, жинш, л. Настороживать, насторожить, приготавливать, приготавливать к чему-либо. **Насторожити** ноги. Напречь ноги к усиленному бігу. Ми свої ніженьки на-

сторожили, щоб хорт не догнав. Рудч. Ск. I. 16.

Насторо́чувати, чу́ю, еш, сов. в. **насторо́чити**, чу, чинш, л. 1) Наставлять, наставить, поднимать, поднять. *Насторочила свиня щетину мов їжак*. 2)—**вуха**. *Навострять уши*. *Еней наші насторожили уха*. Котл. Ен. III. 73.

Насторо́шити. См. **Насторошувати**.

Насторошувати, шу́ю, еш, сов. в. **насторо́шити**, шу, шиш, л.—**Насторо́чувати**. *Маруся так уміє і насторошила, щоб чути все, що будуть говорити*. Кв. I. 72. (Kit) *уміє насторошувати*. Сим. 230.

Насторч, нар. 1) Вертикально. 2)—**назіти**. Протявора́жати, спорять. Така добри вдалася, що нікому її слова насторч не скаже. Мир. ХРВ. 336.

Насто́ювати, ю́ю, еш, сов. в. **насто́яти**, то́ю, іш, л. Настаивать, настоять (жидко́сти на чомь-либо).

Насто́йня, ки, ж. Настойна.

Насто́яти. См. **Насто́ювати**.

Насто́йний, а, е—**Справжній**. *Насто́йний козачка*. МВ.

Настра́хати, ха́ю, еш, л. Напугать, испугать.

Настра́хатися, ха́юся, ешся, л. Напугаться, испугаться. Г. Барв. 518.

Настра́шити. См. **Настрашувати**.

Настра́шитися, ши́ся, ши́шся, л. Напугаться. Желех.

Настра́шка, ки, ж. Устрашение. **Зробити настра́шку**. Постращать, попугать словами или дієвством. *Я б йому зробив настрашку, як би він був зостався з хлопцями, так утік бо*. Катерин. у. (Залюбовск.).

Настра́шувати, шу́ю, еш, сов. в. **настра́шити**, шу́, ши́ш, л. Напугивать, напугать. Цю ніч так мене настрашило: ходить та й ходить щось попіл вікнами. Черниг. у. *Я тепер так дивлюся, щоб не було іскри в попілі, бо мене вже настрашило: виспала попіл під пліт та й байдуже; аж вигожу, а з-під плоту курить,—уже займається*. Черниг. г. *Я свого дочку собаками настрашила, щоб на вулицю не вибігала*. Черниг. у.

Настре́мєць, мця, м. Наслѣдникъ. Ананьев. у.

Настре́нчити. См. **Настрепчувати**.

Настре́нчувати, чу́ю, еш, сов. в. **настре́нчити**, чу чинш, л. Настравлять, настраивать, возбуждать, возбуждать. *Проклята Параска настрєнчила всіх дітей проти*

менс. Левиц. НЮ. I. 381. Так настрєнчила її против чоловіка, що вона його знавиділа. См. Наструнчити и настриючити.

Настріляти, ляю, еш, и. Настрѣлять. Наш стрѣлец сьогодні багато качок настріляв.

Настріючити, ся См. Настроювати, ся. **Настроювати, ся** См. Настроювати, ся.

Настроювати, млюю, еш, сов. в. настроювати, млю, миш, и. Натыкать, наткнуть, надѣвать, надѣть. Одинчика убили и настромили на візку його козацьку юловку. Котл. Ев. V. 61.

Настроюватися, лююся, ешся, сов. в. настроюватися, млюся, мишся, и. Натыкаться, наткнуться.

Настроювати, юю, еш, сов. в. настріювати, рюю, іш, и. Настроивать, настроить. Настроїте муляки. Чуб. V. 1125. Як дудку настроїи, так вона грає. Чуб. I. 253.

Настроюватися, ююся, ешся, сов. в. настріюватися, рююся, ішся, и. 1) Настроиваться, настроиться. 2) Приготовляться, приготовиться. Настроїться на баталію.

Настругати. См. Настругувати. **Настругувати, гую, еш, сов. в.** настругати, гаю, еш, и. Настругивать, настругать. Желех.

Наструнчити. См. Наструнчувати. **Наструнчувати, чую, еш, сов. в.** наструнчити, чу, чш, и. — Настрєнчувати, настрєнчити. Наструнчили їх, щоб уже в один голос співали. Мир. ХРВ. 278.

Настріючити, чу, чш, и. — Настрєнчити. Пирят. у. Слов. Д. Эварн.

Настріюмок, мку, м. Небольшое количество, небольшой возъ сѣна, соломы, дровъ. Набрал дров настріюмок. Стопула настріюмок сѣна. Харьк. у. Ум. Настріюмоchen.

Наступ, пу, м. Наступленіе. Тяжкі гріхи вчинили предків наших від наступу на землі християнські. К. МБ. X. 18.

Наступати, паю, еш, сов. в. наступати, плю, пиш, и. 1) Наступать, наступить на что. Даю вам силу наступати на іадюки. Ев. Л. X. 19. 2) Надвигаться, надвигнуться, подходить, подойти. Наступає чорна хмара. Нп. 3) Наступать, наступить, нападать, напасть. 4) Наставать, настать. Весна наступає.

Наступник, ка, м. Преемникъ. **Наступница, ці, ж.** Преемница. Желех. **Наступцем, нар.** Наступательно, рѣшительно.

Настагати, гаюся, ешся, и. 1) На-

браться съ нѣкоторымъ затрудненіемъ (о многомъ). Настагалося рублів на кілки грошей. Мир. ХРВ. 59. 2) Насобирать, набрать (многое и съ трудомъ). Ви тут з матірю то см, то тим боком настагаєтесь на зіму. Мир. ХРВ. 16. 3) Насобираться, сойтись (о людяхъ). Як де лучиться весілля, чи празник, чи що, то юстей настагається, що й юліи не впасти. Св. Л. 201.

Насувати, вавю, еш, сов. в. насунути, суну, неш, и. 1) Надвигать, надвинуть. І шапку на очі насуну. Котл. Ев. V. 39. 2) Надвигаться, надвинуться. Ніч насунула темна. Г. Барв. 462. 3) Появляться, появиться во множествѣ. Весь город насуну у світлиці. Левиц. I. 263.

Насуватися, вався, ешся, сов. в. насунутися, нуся, нешся, и. 1) Надвигаться, надвинуться. 2) Появляться, появиться во множествѣ. Насунулось лиха до бісовою батька. Ном. № 2022.

Насукати, каю, еш, и. 1) Насучить. До я іі своєю поведоу, із мик мутузок насукавши. Чуб. V. 529. 2) — бублннв. Надѣлать баранокъ. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Насуфритися, рюся, ршся, и. Нахмуриться. Зміен. у.

Насуфити, ся. См. Насувати, ся. **Насуперекі, нар.** Наперекоръ, въ пику. Він все тобі насуперекі робє. Черк. у.

Насупити, ся. См. Насуплювати, ся. **Насуплювати, плюю, еш, сов. в.** насупити, плю, пиш, и. Нахмуривать, нахмурить. Насупити брови. І Данило инийи став, як одружився: вже не насуплені чорні брови і на устах масканий усміх. МВ. I. Насупило, — аж світу Божею не видно.

Насуплюватися, плююся, ешся, сов. в. насупитися, плюся, пишся, и. Нахмуриваться, нахмуриться. Один з троянської громади, насупившись, все мовчав. Котл. Ев. II. 34. Демішка сидів насупившись. Левиц. I. 275. А тут хмара насупилась і зразу така темрява! Г. Барв. 236.

Насупонитися, нюся, ншся, и. — **Насупитися.** Насупонивсь як той сич. Ном. № 3374.

Насупуватий, а, е. Имѣющій суровый видъ.

Насушити. См. Насушувати. **Насушувати, шую, еш, сов. в.** насушити, шү, шш, и. Насушивать, насушить. Ми сухарів насушим. Ном.

Насущний, а, е. Насущный. Як то тяжко той насущний люде добувають. Шевч.

Насущник, ка, м. Насущный хлѣбъ. *Він... кривавицею добува той насущник.* Сим. 217.

Насхил, насхиль, нар. Склонясь, наклонившись, полу-лежа; наклонно. *Усю нім насхил проседіла.* Мус. окр. *Насхиль стіл стоїть* Константиногр. у.

Наський, а, в. Насъ, намъ принадлежатій, а не востраанный. Сим. 53. *Чи щире воно там оге насъке, чи тільки насъким помазалось?* О. 1862. I. 76. *Це корова не насъка, а чорноморська.* О. 1861. VI. 165. *Насъких пироів ляжи не печуть.* Ном. № 862.

Насятя, сѣю, еш, м. = **Насѣяти.** *Насѣяла милькѣ білої лѣлї.* Гол.

Натаврѣти, рю, рѣш, м. Поклеймѣти, наложить клеймо.

Натагѣнѣти, ню, ниш, м. 1) Много наложить. Васильк. у. 2) Много наготовить.

Натантірѣти, рю, рѣш, м. Наговорить, надѣлать? *Се він натантіриє, Левашову щось сказав, мусів той йому повірити, да вєсь юрод розчухрав.* КС. 1882. V 534.

Натанцюватися, цѣюся, ешся, м. Натанцоваться. *Натанцюєтесь іще, поки до третїх.* Шевч. 308.

Натарабанѣти, ню, ниш, м. Набарабанить. *Мені у лїниї вуха натарабанїло.*

Натасувати, сѣю, еш, м. 1) Набить, наколотить. *І боки так натасувала...* Котл. Ен. VI. 65. 2) Набить, наполнить что-либо. *Натасувати в юрне бульби.* Вх. Зн. 40.

Натворѣти, рю, рѣш, м. Надѣлать, ятворить. *Бачите ви, лопці-молодці, чою ви натворили.* Шевч. 289.

Нѣте. См. На.

Нѣтектї. См. Натікати.

Натенькій, кїв, м. мн. Давати натенький. Дѣлать намеки.

Натерженувати, ную, еш, м. Обозначить; записать.

Натерпїтися, пїюся, пїшся, м. Натерпѣться. *Вже млого ми натерпїлись доволї.* Левич. I. 282.

Натѣрти, сѣ. См. Натирати, сѣ.

Натѣрть, ти, ж. Измельчившаяся отъ тренїя солома. Камен. у.

Натѣсѣти. См. Натісувати.

Натечї, чѣ, чѣш, м. = **Натекти.** Желѣх.

Натіканїй, а, в. Съ вытканными узорами (о тканяхъ). *Куртіла на ярмарку на-*

божник, заплоччу натіканїй. Спідниця натікана. Черниг. у.

I. Натікати, кѣю, еш, сов. в. натікати, тчѣ, тчѣш, м. 1) Только въ с. в.: наткать извѣстное количество. 2) Тщательнымъ способомъ дѣлать, сдѣлать узоры на ткани. *Натікати квітки.* Лебед. у.

II. Натікати, кѣю, еш, сов. в. натікати, кѣю, еш, м. 1) Натягивать, натягивать. *Натікала за намітку зеленої рутї.* Чуб. V. 1132. 2) Натягивать, натенуть на что. *Мухарїці дрібненької не наток би на удку.* Вх. Зн. 40.

Нѣтина, нн. ж. 1) Раст.: дикая лебеда, *Chenopodium album.* Шух. I. 21. 2) Кушанье изъ лебеды. Kolb. I. 54.

Натїнати, нѣю, еш, сов. в. натїнати, тнѣ, нѣш, м. Нарубливать, рубить, наръзывать, наръзать.

Натїнатися, нѣюся, ешся, сов. в. натїнатися, тнѣся, нѣшся, м. 1) Натякаться, наткнуться на острое и обрѣзаться, накалываться, наколоться. *Натїяся на косу.* 2) Натужиться, понатужиться. *Я іще як натїусь, дак іще й тебе переживу.*

Натїнїна, нн. ж. Овечья шерсть, снятая съ годовалой овцы. Шух. I. 196.

Натїня, нї, ж. Стебель, ботва (картофельная). Угор.

Натїрати, рѣю, еш, сов. в. натїрѣти, трѣ, трѣш, м. 1) Натирать, натереть. *Знїйшла рїпу, натерла на тертушку.* Мир. Пов. II. 52. 2) Напирать, напереть. *Козаки на пїсоту мїню натїрами.* Гол. I. 34. 3) Наставлять, доучать. *Не натїрай, бо бачиш, що ніколи.* Брадл. у.

Натїратися, рѣюся, ешся, сов. в. натїрѣтися, трѣся, рѣшся, м. Натираться, натереться.

Натїрѣчка, кн. ж. У сапожн: деревянный брусокъ для приглаживанїя сапога. Сумск. у.

Натїрѣти, рю, рѣш, м. Натанить. *Вже повну солодку натїрили і людей, і жїнок, і дївчат, і малих дїтей.* Кв. II. 286.

Натїсок, ку, м. 1) Надавливанїе, натискиванїе. 2) Давка, толпа. *Натїсок такий, що й пройти не можна, свїчки поставити.* Канев. у.

Натїскати, кѣю, еш, сов. в. натїскати, ну, нѣш, м. 1) Натискивать, натиснуть, надавливать, надавать, нажимать, нажать. 2) Налегать, налесть. *Мїровий натїскає, щоб школа була.*

Натїски, нар. Нажимая, натискивая,

дава. *Нанисся... Доброму коню натиски маліас.* Лукаш. 43.

Натіснути. См. Натискати.

Натіснутися, нуся, нешся, *м.* Натіснитися, натолпнитися.

Натича, ки, *ж.* Короткій кодь, вбитий не въ землю, а въ плетень, возлѣ большого кода, если послѣдній окажется короткимъ и не дасть возможности продолжать городить. Мнж. 186.

Натівати, вію, *еш, м.* Начинать? затѣвать? *Оце вже на тиву нтіва* (о ребенкѣ, сперва смѣявшемся, а потомъ навчавшемъ плакати). Змiev. y.

Натікати, каяю, *еш, сов. в.* натекти, течу, чеш, *м.* Натекать, натечь. *Водця сама в хату натече.* Чуб. V. 897.

Натісувати, оую, *еш, сов. в.* натесать, тешу, шеш, *м.* Натесывать, натесать. Желех.

Натішнитися, шуся, пишся, *м.* Натішнитися, насладитися. *Та нехай же я перше сама тобою натішусь, рибко, нехай на тебе надивлюся.* МВ. (О. 1862. III. 39). *От приходять до церкви та й не натішались.* Рудч. Ск. II. 197.

Натікати. См. I Натикати.

Натікатися, тчуся, чешся, *м.* Натікатися.

Наткнути, ну, неш, *м.* —Настромити.

Наткну́тися, нуся, нешся, *м.* Наткну́тися, натолкнутися. *Шукаю, шукаю... Господи б хотілось задати хоть що небудь! Та оце й наткнувся на таке погане, що так і заснув, Богу не молившись...* Шевч. 563.

Натну́ти, тну, веш, *м.* —Натакнути. *Ти натни мені моді, щоб я задав.* Александров. y. Слов. Д. Эварн.

Натовемачити. См. Натовемачувати.

Натовемачувати, чую, *еш, сов. в.* натовемачити, ма́чу, чип, *м.* Набивать, набить, напихать. *Натовемаче було туди гухарів житиних.* О. 1861. XI. 27.

Натоветі, вчу, чеш, *м.* 1) Натолочь. 2) Побить. *Не раз, не два голово́ньку натовче.* Чуб. V. 638.

Натоветі́ся, вчу́ся, чеш́ся, *м.* Натолочься.

Натовп, пу, *м.* Стечение, скопление народа, толпа. *За тим натовпом (що гости на весіллі), клопотом та турсою, то я не урала й одинки з людьми попрощатися.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Натобнитися, плюся, пишся, *м.* На-

биться, натѣсниться, столпиться. *Людей натобнилось повнісінька хата.* Ленин. I. 21.

Натовчі, чу, чеш, *м.* —Натовекти. Желех.

Натовемачувати, чую, *еш, м.* и пр. —Натовемачувати и пр.

Натолочити. См. Натолочувати.

Натолочувати, чую, *еш, сов. в.* натолочити, чу, чип, *м.* Много вытанивать, вытоптать (о травѣ, хлѣбѣ). Желех.

Натоміти, ся. См. Натомлювати, ся.

Натомі́сть, натомі́сь, натомі́сь, *нар.* Вмѣсто того, за то. *Він скупий, так жінка натомісь щедра.* Лебед. y.

Натомлювати, люю, *еш, сов. в.* натоміти, млю, пиш, *м.* Утомлять, утомить.

Натомлюватися, лююся, *ешся, сов. в.* натомітися, млюся, пишся, *м.* Утомляться, утомиться. *Я не натомлюсь.* Рудч. Ск.

Натопіти. См. Натоплювати.

Натопкуваний, а, е —Натоптуваний.

Натоплювати, люю, *еш, сов. в.* натопіти, плю, пиш, *м.* 1) Натопливать, натопить. *Натопи хату.* Ном. 2) Расплавливать, расплавить (о металлѣ), натапливать, ватопить (о жирѣ, салѣ).

Натоптаний, а, е. 1) Плотно набитый. 2) О головѣ: полная ума и знаний. *Йй любо було одкривати світ його очім, утішно думати: з якого натоптаного головою виросте йй онуча.* Мир. ХРВ. 30.

Натоптати. См. Натоптувати.

Натоптень, тня, *м.* Ледь, образовавшийся от слежавшагося снѣга.

Натоптуваний, а, е. 1) Плотно набитый. 2) Плотный, крѣпкій; о человекѣ: толстый, плотный. *Малій дуб, та натоптуваний.* Ном. № 6342. *Товста натоптувана жінка.* Мир. ХРВ. 65.

Натоптувати, тую, *еш, сов. в.* натоптати, плу, чеш, *м.* 1) Натоптывать, натоптать (ногами грязн). 2) Набивать, набить плотно.

Наторгувати, гу́ю, *еш, м.* Наторговать.

Наторгува́тися, гу́юся, *ешся, м.* Наторговаться.

Наторочити, чу, чип, *м.* 1) Надергать (нитокъ). *Натороч ниток з панчогги.* 2) Наболтать пустяковъ. *Це вам снилось, а ви й панові наторочили.* К.

Наторочіти. См. Наточувати.

Наторчка, ки, *ж.* Надставка.

Нато́чувати, чую, *еш, сов. в.* нато-

на́ти, чу́, чиш, м. 1) Нацѣживать, нацѣдить (изъ бочки). *У нас у дворі є багато бочок з оливою, пійшла та й наточила.* Рудч. Ск. II. 151. 2) Просѣивать, просѣять сѣвотъ решето (зерно).

Натра́вка, ки, ж. Полка въ кремневомъ ружьѣ.

Натра́пати, ся. См. **Натрапляти, натраплюватися.**

Натрапкú, нар. Гдѣ ни попало, гдѣ найдешь.

Натра́пати, лѣю, еш, сов. в. натра́пати, плю, пиш, м. Попадать, попасть на что, находить, найти, наталкиваться, натолкнуться; встрѣчать, встрѣтить. *Натрапила коса на камінь.* *Прийшли вони в село да й натрапили як раз на того діда.* ЗОЮР. II. 21. *Ми сміялись із радощів, що натрапили таких гарних людей.* Г. Барв. 43.

Натра́плюватися, плююся, ашся, сов. в. натра́питися, плюся, пишся, м. Случайно приходитъ, прийти. *У оловоньки росте травиця, нікто до тіла не натрапиться.* Нп.

Натро́пати, щу́, щіш, м. Наломать; раздавить (многое).

Натро́дити, джу, диш, м. Наговорить неправды или съ цѣлью настроить известнымъ образомъ. *Вона йому натроюдила що знала. Брехала; брехала, та вже й нікуди.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. См. **Натроюдити.**

Натру́дити, джу́, диш, м. 1) Утомить работой. *Вона не натрудила своїхъ білих ручок.* Мир. ХРВ. 71. 2) = **Намуляти.**

Натрудова́тиги, вати́ю, еш, м. 1) Сдѣлаться шелудивымъ. Вх. Зн. 40. 2) Сдѣлаться въ лицѣ брзглымъ и мѣднокраснаго цвѣта. *Піак натрудова́тіє.* Вх. Зн. 40.

Натру́жник, ка, м. Покрывало для гроба.

Натру́нник, ка, м. = **Натрунник.** Вх. Зн. 40.

Натрус, су, м. = **Натруска 1.**

Натрусѣти. См. **Натрушувати.**

Натруска, ки, ж. 1) Зерна хлѣба, смѣшанныя съ битой (посѣвъ молотбы) соломой. 2) Рогъ съ пороховомъ для насыпки на полку ружья пороху.

Натрусом, нар. О мѣрнаніи сыпучихъ тѣлъ: не набивая, не натискивая сверху, а довольствуясь тѣмъ, сколько пойдетъ при простомъ насыпанніи. *Натрусом міряти овес, житю.*

Натру́тити. См. **Натручувати.**

Натру́чувати, чую, аш, сов. в. натру́тити, рúчу, тиш, м. Наталкивать, натолкнуть.

Натру́шувати, шую, еш, сов. в. натру́сити, рушú, сиш, м. 1) Натрясать, натрасти. *Натруси яблук.* 2) Разсыпать, насыпать, насаривать; насорить. 3) Встряхивать, встряхнуть жѣшкомъ, набивая его сыпучимъ тѣломъ.

Натру́юдити, джу, диш, м. = **Натроюдити.** *Нехай би стара, а то й доня: і тій мати натруюдила, чою знала,—довелось Миколі й од Христини терпіти і речі недобрі, і зневану.* О. 1861. VIII. Кузъм. 23.

Натрасті́, су́, сѣш, м. Встряхнуть, натрасти. *Натряс йому за чуба.*

Натрасті́ся, суся, сѣся, м. Натрястись.

Нату́га, ги, ж. Напряжение, усиліе. **Нату́гою.** Съ усиліемъ. *Дірка така була, що влізти можна було натугою, а так не влізеш.* Новомоск. у.

Нату́жати, жаю́, еш, м. Гнать лошадей свѣрхъ силъ ся. *Ми, їдучи, не натужали коня.* Волч. у. (Лободовск.).

Нату́жити, жу, жиш, м. Напрягать, натягивать.

Нату́жно, нар. Усиленно. *Сказавши, в Йовиши вп'ялася і обняла за попереки і так натужно простялася, що світ в очахъ обохъ померк.* Котля. Ен. VI. 37.

Нату́жуватися, жу́юся, ашся, м. Сидитися. *Аж натужується, щоб не сміятися, та ніяк не здержитися.* Мир. Пов. II. 64.

Нату́пати, паю, еш, м. 1) Нагрязнить ногами. 2) Пригрозить, топая ногами.

Нату́патися, паюся, ашся, м. Утомиться хожденіемъ, натоптаться. *Натупалась старенька.* Сим. 205.

Нату́патися, каюся, ашся, м. = **Натупатися.**

Нату́потіти, почу́, тиш, м. = **Натупати 2.**

Нату́ра, ри, ж. 1) Природа. *Вовча натура тине до лісу.* Чуб. I. 239. 2) Натура, характеръ. *Гарний злопець на натуру, гарно грає на бандуру.* Нп. *Нехай сердиться, коли в його така сердита натура.* Шевч. (О. 1862. VI. 17). *Перестану вже жінки слухати, покажу натуру.* ЗОЮР. II. 95. *Не змагаюся із матіррю, хоч що мені каже, а все знаю і роблю собі мовчки. Не показую натури, а її в мене стільки, як у нихъ обохъ.* Г. Барв. 283.

3) У натурі. Наву. — Чи це вам так спалося? — Еге, спалося! — у натурі! Любеч. Ум. Натуронька. Таку собі, моя мила, натуроньку маю, що як сяду близько тебе, то все забуваю. Мет. 64.

Натурбуватися, бўюся, ешся, і.а. Побезпокоятися много.

Натуристий, а, е. Капризный, упрямий. Такий хлопець натуристий. Чи ми його малим так спотворили? А тепер як чого схотів, так щоб по його було. Черниговск. у.

Натуркати. См. Натуркувати.

Натуркотати, кочу, чеш, і.а. = Натуркати.

Натуркування, ии, с. Наущєніа, наговоры

Натуркувати, кую, еш, сов. в. натуркати, каю, еш, м. 1) Наговаривать, наговорить очень много, натараторить. Натурками мені поєні вуха, — вже я не знаю що й до чого. 2) Наговаривать, наговорить на кого-либо.

Натуронька, ки, ж. Ум. отъ натура.

Натурчати, чу, чіш, і.а. = Натуркати.

Натурчиртисся, рися, рашся, і.а. Наезитися, встать (о перьяхъ, волосахъ). Шух. I. 23.

Натушкувати, кую, еш, і.а. Наложить много, закрыть что-либо наложеннымъ. Натушковано на його зєрху кожу-хія, подушок. Мир. ХРВ. 249.

Натха, хи, ж. = Надха. От мені халєпа: натха напала, та вже днів з чотирі. Лебед. у.

Натхєний, а, е = Надхєний. Воли жє мою натхєну з неба волю: К. ЦН. 269.

Натхєння, ия, с. = Надхєння.

Натхнути, хну, нєш, і.а. = Надхнути.

1) Старий січовик натхнув свою душу в молодієську душу онука. Мир. ХРВ. 90. 2) Українська пісня і написана словєнієть народу українського натхнули молоді уми в Київ спасеною думкою. К. XII. 7. Натхни жє нас правдою, в Музо Мельпомено! К. ПС. 6.

Натхоряти, рїб, рїш, і.а. Навонять. А бодай би вас чорти взяли! Ич, як натхорили! Миргор. у. Слов. Д. Евари.

Натще, нар. 1) Натощакъ. 2) Напрасно. Не натще зветься той лїс Чичисбєєвим. О. 1861. XI. 28.

Нать, ти, ж. Усикъ, прицїпка на растєніи. Угор.

Натьопатися, паюся, ешся и натьоп-

катися, пєаюся, ешся, і.а. Накратися. Злїзъ на мене та й натьопайся. Ном. № 161 (ст. 295). Ужє натьопкався кваши.

Натьокитися, жуся, жишся, і.а. Напиться пьянымъ.

Натьокати, каю, еш, і.а. Натравить. Натюкав його собаками. — Де се ти був? — Зєїра тюкав. — Натюкав такого зєїра, що тобі й бачити не доводилось. О. 1862. I. 35.

Натьопати, паю, аш, і.а. Набѣгать, до-стать. Тюпала, нюпала, та й принців натюпала.

Натьопатися, паюся, ешся, і.а. Набѣгаться, натоптаться.

Натягати, гаю, еш, сов. в. натягті, гну, нєш, і.а. 1) Натягивать, натянуть. Не натягай так візок. Шичу натягли на колесо. Як не натягнете сього лука, то становиться на баталію. ЗОЮР. I. 163.

2) Напаяливать, напаять, натягивать, натянуть поверхъ чего-либо. Натягли, Боже, на кієль шкурку, поки мати з міста приїде. Чуб. I. 247. 3) Натягивать, на-тащить. Нащо ти сюди мішків такого багато натягав? 4) Оттаскать. Добре за чуби натягають. ЗОЮР. I. 106. 5) Ввє-дять, вєзвести. Ці люде напастъ на нас натягають. НВолын. у. 6) Наверстывать, на-верстать. Да чого там хвєтати? Все равно два дні будуть. — Да лучше їдте, ви вже там своє натягнете. Грин. III. 450.

Натягатися, гаюся, ешся, сов. в. натягтіся, гнуся, нєшся, і.а. 1) Натягиваться, натянуться. 2) Напаяливаться, напаялиться. 3) Натужиться, понатужиться. Натягається, як пєс до роботи. Ном. № 13730. Конячка натяглася і покотила візок. Левип. I. 38. 4) Напываться, на-питься. Вичині вже натягаються юрї-кою. 5) Только сов. в. Натаскаться. Натяглася за чуба. 6) Только сов. в. Упереться, заупрямиться. Натягся та й натягся: 22 рублі та й 22 рублі. Волч. у.

Натягач, чя, м. 1) Инструментъ: а) у бочара—для натягивання обручей на бочку; б) у колєсника—для натягивання обода на спици. 2) Вєрєвочка, составляющая часть шерстобитного лїна (см.). Черниг. у. 3) Раст.: а) Paris quadrifolia L. б) Ranunculus lingua L. в) Silene noctiflora L. ЗЮЗО. I. 130, 133, 136.

Натягті, ся. См. Натягати, ся.

Натяг, жа, м. Рас. Ranunculus lingua L. ЗЮЗО. I. 133. См. Натягач 26.

Натяк, ку, м. Намекъ. Чуб. II. 561. Ном. № 5700.

Натакняня, жп, с. Намекъ, намеканіе.

Натакнати, каяю, еш, сов. в. **натакнати**, кнѹ, кнѣш, 1а. Намекати, намекають. *Ге! сказав він: ви обиді децю проминули: тільки про їду й напикот сяк-так натакнуми.* Мкр. Н. 34.

Натакнувати, кую, еш, 1а. — **Натакнати**. *Я йому разів зо два натакнував.* Черк. у. *Він оце йому про троші натакнував.* Каневск. у.

Натіяти, ся. См. **Натинати**, ся.

Наўбочі, наўбочу, нар. Вь сторонѣ.

Наўверти, нар. Обиняками. Угор.

Наўдити, джу, диш, 1а. Наудить.

Рибн не наудив, а лусту студив. Ном. № 9860.

Наўбіч, нар. Вь сторонѣ.

Наузрай, нар. На краю, на концѣ.

Наузрай чиви курився димок.

Наука жп, ж. 1) Наука. Люде, освічені наукою. К. XII. 134. *Зинула наука, епала просвіти, зоставивсь тільки в схоластичних латинських духовних школах. Університетська наука була тільки азбука європейської просвіти.* Левип. I. 259. 2) Ученіе. *І в школу хланиця одвела до п'яного дяка в науку.* Шевч. 3) Урокъ, поученіе, наставленіе. *Оце тобі наука, не ходи в ліс без друка.* Ном. № 7094.

Науковий, а, в. Научный. *Влявся він освітити науковим світлом ту голову.* К. ДС. 33. *Визволення народу з крпацтва дорогою просвіти разом і християнської, і наукової.* К. XII. 8.

Науковість, вости, ж. Научность. Желех.

Науірі, нар. — **Навірі**.

Науцорно, нар. Настойчиво. *Хочу оце їти науцорно, свого не попусти ні за що.* Павлогр. у.

Наустити. См. **Наущати**.

Наущати, щаяю, еш, 1а. — **Навщати**. *Я не буду наущати, будем чарувати.* Чуб. V. 93.

Наушник, ка, м. Наушникъ (у шапки).

Наущати, щаяю, еш, сов. в. **наустити**, ущѹ, стѣш, 1а. 1) **Наущати**, наставлять. *Не було в її ні батька, ні матері, — нікому було оборонити або наустити.* О. 1861. IX. 76. 2) Подучати, подучить, подговаривати, подговорять, подстрекать. *Дявол наустив його, і помів йому.* О. 1862. II. 72.

Нахаба, бж, ж. 1) Бѣда, напасть. *От, відкіля ся нахаба на мене!* 2) Нахальство.

Нахабний, а, в. Нахальный, наглый.

Нахабність, ности, ж. Нахальство, наглость.

Нахамаркати, каяю, еш, 1а. Прочестъ невнятно.

Нахпати, паяю, еш, 1а. **Нахватути**, набрать много; накрасть. *Xin, xin! Нахпав чужих чусенят за пазуху четверо.* Г. Барв. 314.

Нахарамаркати, каяю, еш, 1а. — **Нахамаркати**.

Нахаркати, каяю, еш, 1а. **Нахаркати**, наплевать. Драг. 1.

Нахвалитися, лѣюся, лишся, 1а. **Нахвалитися**, нахвастаться. *Поки хвалю нахвалитися, будько набудеться.* Ном. № 5680.

Нахвалка, жп, ж. Угроза. *Перед нею Грицько з його нахвалками.* Мир. Пов. I. 142. *Почув я, що на неї нахвалки — бити би то її.* Екатор. у.

Нахвальшувати, шую, еш, 1а. Сфальшивить.

Нахвалюватися, лѣюся, ешся, 1а. — **Нахвалитися**.

Нахвалитися, лѣюся, ешся, 1а. Угрожати. *Нахвалляст обікрасти.* Рудч. Ск. I. 202. *Вилаяв Хведора, трохи не биз і нахвалаяся, що... з світу зжене.* Мир. Пов. I. 119.

Нахварбувати, бую, еш, 1а. Накрасить.

Нахвасувати, сую, еш, 1а. О колесѣ: обтягати ободомъ.

Нахватути, таяю, еш, 1а. — **Нахпатити**.

Нахвтитися, хвату́ся, ти́ся, 1а. Быстро явиться, подоспѣть. *Нахвтитися до мої, та обі-оці.* Ном. № 13247. *Ам тут і світ нахвтитися.* Начало свѣтати. *Світова зірочка нахвтилась.* Нп.

Нахилй, а, в. 1) Наклонный, покатый. 2) Сгорбленный, согнутый. 3) Склонный, податливый.

Нахилйти, ся. См. **Нахилати**, ся.

Нахилки, нар. — **Нахилцем**. *П'ють юрілку не з чарки, а прямо нахилки.* Ном. № 11566. *Шукати чарки я не став... кватити нахилки почав.* Алв. 19.

Нахило, нар. Наклонно, покато.

Нахильний, а, в. Склонный.

Нахильність, ности, ж. Склонность. Левип.

Нахильцем, **нахильці** (п'яти). Просто изъ сосуда безъ помощи рюмки или стакана (п'яти). *Взяв пляшку та й почав пити юрілку нахильці!*

Нахилати, лѣю, еш, сов. в. **нахилити**, лѣю, лиш, 1а. 1) Наклонять, наклонить. *Як дуба не нахилили, так великою*

сила на добре не навчили. Ном. № 6006.
2) Склоняють, склонити (кого кь чему). Не
нахилая (її) на свою стежку. Г. Барв. 343.

Нахилитися, ліюся, ешся, сов. в.
нахили́тися, ліюся, лішся, і. 1) Накло-
няться, наклонитися. От нахилився, а він
взяв мене за бороду. Рудч. Ск. I. 117. 2)
Склоняються, склоняться (кь чему).

Нахі́д, ходу, м. Нашествіє.

Нахі́дка, ки, ж. Находка. Учись, сину,
на старість буде як нахі́дка. Посл.

Нахі́дний, а, о = Наві́жений? От, мов
нахі́дно! Ном. № 3384. Тож нахі́дно!
Ном. № 3384.

Нахлещі́тися, пчүся, чешся, і. =
Нахлестатися.

Нахлещі́тися, щүся, щешся, і. =
Нахлестькатися. Нахлещусь борщу. О.
1862. II. 39.

Нахлещькатися, каюся, ешся. і. На-
локається. А що вже собаки нахлещкалися?

Нахлывці, нар. = Нахильці. Випив ю-
рлку нахлывці. Змієв. у.

Нахлї́патися, паюся, ешся, і. На-
плякаться всхлипывая.

Нахлї́пати. См. Нахлї́пувати.

Нахлї́пувати, пую, еш, сов. в. на-
хлї́пати, паю, еш, і. Наплескивать, на-
плескать.

Нахлыва́ти, каю, еш, і. Наболтать.
Нахлывала чор-зна-що та ї пішла. Змієв. у.

Нахмарити, і. безл. Покритися (ту-
чами), заволочь (тучами). Нехай лишень
виясниться, бач, як нахмарило.

Нахму́рити, рю, риш, і. Нахмурить.
Нахму́ритися, рюся, ришся, і. На-
хмуриться.

Нахму́рини, а, е. Пасмурный, сум-
рачный. І проясни чоло нахмурне. Котл.
Ев. VI. 58.

Нахню́пати, пю, пиш, і. Потупить.
Вона ж нахнютила у землю очі.

Нахню́птися, плюся, пишся, і. По-
тупиться. Молоді сиділи нахнюпившись.
Левц. I. 182.

Наховати, ваю, еш, і. 1) Напрятать.

2) Схоронить, похоронить, нахоронить.

Нахо́дити, джу, диш, сов. в. най́ти,
йду́, деш, і. Находить, вайти. Багато́му
чорт діти колише, а убогий і няньки не най-
де. Ном. № 1420. 2) Находить, вайти, насту-
пать, наступить; нападать, напасть. Най-
ду́ купю у хату. МВ. (О. 1862. I. 95).
За на́ші гріхи нахо́дять ляги. Ном. № 865.
Нахо́дили на неї якісь страхи. Найшла
бура вітряна. Єв. Л. VIII. 23. Чом на

тебе не нахо́де лиха година та нечиста
сила? Подольск. г. Як найду я з своїми
болями, то я тебе візьму од рідного ба-
тька. Рк. Макс. 3) Только сов. в. — ди-
тіну. Родить ребенка. Найшла собі дочку

Нахо́дити, джу́, диш, і. 1) Пройти
много, изве́стное расстояние. 2) Сдѣлать
изве́стное количество работы, во время ко-
торой приходится ходить. Поспішаюся, бі-
гаю, коли полічила, аж тіпаса мимого
находила (=насувала на оснієнню). Чер-
нигов. г.

Нахо́дитися, джуся, дишся, сов. в.
най́тися, йдүся, дешся, і. 1) Находить-
ся, вайтися. Може найдеться дівоче серце,
карі очі, що заплачуть на сідуми... Шевч.
2) Только сов. в. Родиться. Хлопчик най-
шовся в них, такий чорнявий, у батька
вдався. МВ. Вернувся додому, аж у його
дома вже син найшовся. Мянж. 128. 3)
Только сов. в. Найти возможность, время
для чего-либо. Засніть... поки найдусь сюди
прийти. Мкр. Г. 67.

Нахо́дітися, джу́ся, дишся, і. На-
ходитися, устать отъ ходьбы. З рук наро-
битися, з ніг находитися. Ном. № 4560.
Та вже ж мої ніженьки находитися.

Нахо́дїлий, а, е. Пришлый, заходяй.
Він не тутешній; у нас таки сіх жидів
чимало, а се так якийсь нахожалий, хто
його зна, відкіля він. Киев. у.

Нахо́жїа, а, е. Пришлый; пришедшій
въ гости. Молодички нахожї його... віта-
ють. МВ. (О. 1862. I. 84).

Нахо́лдіжувати, джую, еш, сов. в.
нахо́лдіти, джу́, диш, і. Остуживать,
остудить.

Нахо́лдіжуватися, джуюся, ешся,
сов. в. нахо́лдітися, джу́ся, дишся, і. Охла-
ждаться, охладиться.

Нахо́лонути, лону, неш, і. Охла-
диться. За ніч вода у річці нахолонула
Лебед. у.

Нахо́пїти, си. См. Нахо́пїяти, си.

Нахо́пїяти, пїю, пиш, і. Накладывать, на-
кинуть. Одежину якусь нахопїти, що аж
глянути чудно. Ном. № 11140.

Нахо́пїтися, пїюся, пишся, сов. в.
нахо́пїтися, пїюся, пишся, і. 1) Подо-
співать, подоспѣть. А тут день уже на-
хопляється, треба на панцину йти. МВ.
I. 100. На той саме час нахопився Чіпка.
Мкр. ХРБ. 330. 2) Натягаться, натяну́ть-
ся, встрѣчаться, встрѣтиться. На їх роз-
мову нахопилася з-за хати старенька

жінка. Мир. ХРВ. 12. *Нахопився в лісі на вовків.*

Нахрапом, нар. Дерзко, нахально, без-перемонно, насильно.

Нахрест, нар.—**Навхрест**. Б'є нахрест накомпо по дверях. Грин. III. 442.

Нахромітися, **хмілюся**, **мишися**, **м.** Наткнувшись. Чоловік із скирди упав, та на вилі й нахромився. Борз. у.

Нахрякати, **каю**, **еш**, **м.**—**Нахарапати**.

Нахта, **ти**, **жс**. Нефть. См. Нехта.

Нахтовий, **а**, **в**. Нефтяной. **Нахтова** лампа. Керосинная лампа. Шух. I. 104.

Нахувати, **каю**, **еш**, **м.** Надышать въ руки (во время холода, на холодное стекло и пр.).

Нахурувати, **рүю**, **еш**, **м.** Нагрузить возы кладью.

Нацпирінкати, **каю**, **еш**, **м.** Начирикатъ.

Націджувати, **джую**, **еш**, **сов. в.** **націдити**, **джү**, **диш**, **м.** **Нацѣживати**, **нацѣдити**.

Нацїлитися. См. **Нацїляти**, **ся**.

Нацїлюватися, **лїюся**, **ешся**, **м.** **Нацѣлюватися**. *Наздоїниці не нацїлюватись.* *Ном. № 5265. Все й нацїлювався, ажє й нацїлювався, як у саду соловей да й нацїбе-тався.* Грин. III. 171.

Нацїляти, **лїю**, **еш**, **сов. в.** **нацїляти**, **лю**, **лиш**, **м.** **Нацѣлювати**, **нацѣляти**.

Нацїлятися, **лїюся**, **ешся**, **сов. в.** **нацїлятися**, **нацїлятися**, **прицїляватися**, **прицїлятися**. *Що тільки нацїлятися (стрілець),—заць і в.* **ЗОЮР.** II. 36. 2) **Намѣрватися**, **вознамірватися**. *Нацїмися їхати, аж тут дощ.*

Націонал, **ла**, **м.** **Національ**. **Левиц.** Пов. 159.

Національний, **а**, **в**. **Національний**. *Наци вельможні предки... не вхопили своєї національної троти.* **К.** XII. 116. *Се вже був не кобзарь, а національний пророк.* **К.** XII. 115. *Національний татм.* **К.** Бай. 158. *Національний убір.* **Левиц.** Пов. 202.

Національність, **ности**, **жс**. **Національ-ність**. *Зрозуміла дорожє право своєї національності.* **К.** КР. 35. *Із батько й мати, люде з дрібною панства, але... близькі до народа, чесні хлібороби, не одірвані од національності.* **Левиц.** Пов. 225.

Нація, **ці**, **жс**. **Нація**. *Зібрані з усяких націй, студенти не могли ніяк погодитися між собою.* **Левиц.** Пов. 6. *Знялись...*

всюду до великого задуму воздвигнуту рідну націю з духовною зацепачу. **К.** ХП. 9.

Нацїюватися, **каюся**, **ешся**, **м.** **На-чюмаються**.

Нацокотіти и **нацокотіти**, **кочү**, **тїш**, **м.** **Наболгати**, **наговорити** (о женихнах, дѣтях). *Нацокотами тїй вергоулки...; а ти віри поняла.* **МВ.** (О. 1862. III. 45).

Нацокотітися, **кочүся**, **тїшся**, **м.** **На-шебетатися**, **наболгатися**.

Нацүпати. См. **Нацуплювати**.

Нацүплювати, **плюю**, **еш**, **сов. в.** **на-цүпити**, **плю**, **пиш**, **м.** 1) **Надѣвати**, **на-дѣти**, **напїлювати**, **напїляти**, **натягивати**, **натянути**. *Постали як же поссицались!.. на-силу нацүпили.* **О.** 1862. II. 26.

Нацкїбувати, **кїбую**, **еш**, **сов. в.** **нацкїувати**, **кїю**, **еш**, **м.** **Наускивати**, **наускати**, **натравлювати**, **натравити**. *Нацкїувала б мене всіми собаками на селі.* **Ле-виц.** ПІО. I. 374.

Нацїкати, **каю**, **еш**, **м.** 1) **Нарубити** (мелко). *Нацїкоюй дровець.* 2) **Нарубити** за-рубокъ.

Нацїювати, **няю**, **еш**, **м.** **Дѣтск.**—**На-цїювати**.

Нацїювати, **цяю**, **еш**, **м.** **Дѣтск.** **На-мочити**. **Зміев.** у.

Начавати, **влію**, **виш**, **м.** 1) **Нажати**, **надавити**. 2) **Надавити** чого (во множестві).

Начальник, **ка**, **м.** **Начальникъ**.

Начальникувати, **кїю**, **еш**, **м.** **На-чальствовать**. **Харьк.** у.

Начальницький, **а**, **в**. **Начальницький**, **начальницькій**. **Желех.**

Начальниця, **ці**, **жс**. **Начальница**. **Ле-виц.** Пов. 122.

Начальство, **ва**, **с**. **Начальство**. *Тебе... вибрали за начальство.* **Рудч.** Ск. I. 8.

Начарувати, **рүю**, **еш**, **м.** 1) **Накол-довати**, **наворожити**. 2) **Приворождати**, **при-ворожити**. *Дівчина козаченька та й нача-рувала.* **Нп.**

Начастувати, **тїю**, **еш**, **м.** **Напоити**, **угостити**, **употчевати**. *Начастували мене добре.*

Начастуватися, **тїюся**, **ешся**, **м.** **На-питься**, **наугощатися**. *Начастувались ми так, що й поснули.* **О.** 1862. VII. 44.

Начати, **ся**. См. **Начинати**, **ся**.

Начахолити, **лю**, **лиш**, **м.** **Нарубити** (хворосту). **Вх.** Зн. 40.

Начвалатися, **лїюся**, **ешся**, **м.** **Устав**, **медленно ходивши**.

Наче, нар. Будто, какъ будто, точно, словно. *Як я почула, наче мене холодом обняло. Наче б пахнути першої жонки сльозу.* Рудч. Ск. I. 84.

Начека́тися, ка́юся, ешся, м. На-ждаться.

Наче́пяти, ся. См. **Начіплювати, ся.**

Наче́пляти, ляю, еш, м. Нацѣплять во множествѣ. *Рудч. Ск. I. 189. Наче-пляла собі такого багату намиста, що й инія очинається. Начепляла корамків, щоб їй любили.* Чуб.

Наче́пурити, рю, ріш, м. Принаря-дить.

Наче́пуритися, рюся, рішся, м. При-чарядиться. *Заготила дідча мати наче-пуритися, поставила-сь брижєнята, ні при-тулитися.* Гол. I. 252.

Наче́рвоніти, ню, нюш, м. Сдѣлать краснымъ.

Наче́рмшити, шу, шиш, м. Во мно-жествѣ дать. *Ти мені тільки сповіс наче-решити, що не дам сі з тим радн.* Вх. Зн. 40.

Наче́рк, ку, м. Набросокъ. *Тут уже критика вбачає начерк літератури поваж-нійшої.* К. XII. 124.

Наче́ркати, каю, еш, м. Набросать (о литературномъ произведеніи). *От брат його Чванько слабкий уже на се: що наче-ржав, то так в друкарню і несе.* О. 1861. III. Гул.-Арт. 101.

Наче́рнити, ню, нюш, м. Начернить. *Чим ти брови начернила?* Чуб. V. 1114.

Наче́рпати, паю, еш, одн. в. наче́р-пѣти, пнѣ, нѣш, и наче́рти, чрѣ, рѣш, м. Начерпнуть. *Приходить жінка, наче-рати води.* Ев. Іо. IV. 7. *Ой пішла ж она з двома ведерцї, в одно начерла, з другим ся верла.* Гол. II. 90.

Наче́сати, ся. См. **Начісувати.**

Начи́кріжити, жу, жиш, м. Нарѣ-зать, накрѣсать.

Начі́н, ну, м. Начало. *Се який начин піснї?* Борз. у.

Начи́нати, наю, еш, сов. в. начі́ти, чнѣ, нѣш, м. Начинать, начатѣ. *Як начи-неш пошити, то нічою буде хрестити.* Ном. № 131.

Начи́натися, на́юся ешся, сов. в. на-чати́ся, чнѣ́ся, нѣшся, м. Начинаться, начатся. *Рожа одцїзлася, а калина нача-лася.* Мет. 19.

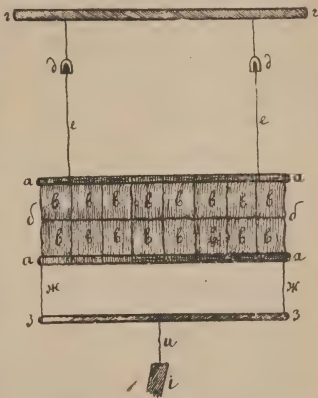
I. Начи́нити. См. **Начиняти.**

II. Начи́нити, ню, нюш, м. 1) Надѣ-лать, сдѣлать. *Наварив пила, начинив дива.*

Ном. № 7572. 2) О лисицѣ: родить дѣтены-шей. *Лисичка начинити дїтей.* Шух. I. 212.

Начи́нча, ки, ж. Фаршъ, начинка. *Чуб. I. 256. Буває добрий борщ із м'ясом та з начинкою пироги.* Гліб. 33.

Начи́ння, ня, с. 1) Сосудъ, посуда. *І не зглянула-сь мила по обідї начиння, коли ще тринилось.* 2) Инструментъ, ору-діе. 3) Часть ткацкаго станка. (См. **Вер-стат**). Состоить изъ двухъ длинныхъ и узкихъ деревянныхъ пластинокъ, распола-женныхъ параллельно одна надъ другою

и называемыхъ **шохти** (а) (галицкое: **шѳ-ти, цїпкї**); **шохти** соединены нитянымъ ру-кавомъ (б). Въ константиноградскомъ уѣздѣ нити рукава называются **нычениці**, каждая **ныченица** состоить изъ двухъ равныхъ частей, заходящихъ одна въ другую какъ кольца; рукавъ дѣлится на части, назы-ваемыя **гѣнками** (в), а въ каждомъ **гѣнку** по 15 **нычениц**. (Въ Галиціи **рукавъ** назы-вается **ныченица**, **нычельница**; нити его со-стоятъ каждая изъ трехъ частей, заходя-щихъ одна въ другую какъ кольца: верх-няя **кѳнин**, нижняя **кѳбилна** и средняя (ма-лая) **очко**). Сквозь **нычениці** проходятъ нити **основы**. **Начиння** подвѣшено къ одной изъ **жерток** (г): на **жертцї**-на веревочкахъ, два блока — **жабнї** (д) (гал. **нарпѣльці, сїранклї**), черезъ **кѳлицѣта** которыхъ ходять **мѳтузи** (е), а на нихъ уже висятъ **начиння**. Въ константиноградскомъ у. отъ нижней **шѳх-**

ти плути два мотузи (ж), въ которыхъ привязана цилиндрическая деревянная палка—байцарна (з) (иначе барцьошна), отъ средины которой идетъ внизъ мотуз (и) до підніжма (і). Начиніе въ станкѣ должно быть не менѣе четырехъ (гал.: чотирі стіні). Константиногр. у. Полт. г. Б. Гранч.—МУЕ. III. 18.—Шух. I. 255, 256.—Особое начиніи мѣется и въ кросоннахъ—небольшомъ станкѣ для тванья ситъ. Вас. 152.

Начинѣти, нѣю, еш, сов. в. начинѣти, нѣю, ниш, м. Начинять, начинить, нафаршировать, нафаршировать; набивать, набить. *Пиром, начиненію юлубиями. Печене пороса начинене.* Св. Л. 9. *Ковбасу начинити. Під цим кушем картоплі як начинено.* Харьк. у. Голова... неначе клубчанин начинена. Глухая голова. О. 1862. III. Шевч. 7.

Начисто, нар. Совершенно, вполне. *От буде снідання начисто гетьманське!* Шевч. 318.

Начитати, тѣю, еш, м. 1) Вывчтать. *Не так сонце сходить, як письменні начитали.* Шевч. 122. 2) Много прочесть.

Начитатися, тѣюся, ешся, м. Начитаться.

Начіплювати, плюю, еш, сов. в. начіплювати, плюю, ниш, м. Начіплять, начіплять, навѣшивать, навѣсять. *І начинила ланцюжок.* Котл. Ев. *Да й зробимо, братця, півтораста ми возів, да начежим, начежим півтораста ми зрем.* КС. 1882. IX. 415.

Начіплюватися, плююся, ешся, сов. в. начіплюватися, плююся, нишся, м. 1) Начіпляться, начіпляться, навѣшиваться, навѣситься. 2) Навязываться, навязаться. *Христя дуже голінна до хлопців, начіплюся на Хведора.* Мир. Пов. I. 165.

Начісувати, сую, еш, сов. в. начісати, чешу, шеш, м. Начесывать, начесать. *Тихо дічка косу чеше, що начеше, на Дунай несе.* Чуб. V. 275. *На тім'ї начесав аж струп.* Котл. Ев.

Начоріяти, нѣю, нѣш, м.—**Начоринити.** **Начоси, сів, м. мн.** Волосы, спущенные на лобъ, начосы. Чуб. VII. 422. *Покриткуй, або начосів не напускай.* Ном. № 11264.

Начу́бити, блю, биш, м. Надрать за волосы.

Начуватися, вѣюся, ешся, сов. в. начу́тися, чу́юся, ешся, м. 1) Наслушаться, наслушаться. *Багато я дечого там начуся. Все ж я на полі набувся, буйного вітру начуся.* Грин. III. 671. 2) Только

несов. в. Ожидать бѣды, мести. *Стережіться ж тепер!.. Начувайтесь!* Мир. ХРВ. 279.

Начу́дний, а, о. Чудесный, удивительный. *Ой розсуди, бабусенько, сей начудний сон.* Чуб. V. 775.

Начу́рити, рѣю, рѣш, м.—**Надзюрити.** *Дош не начуриш по острогу у сіно.* Шух. I. 170.

Начу́стрити, рю, рѣш, м. Высѣчь розгами.

Начу́ти, чу́ю, еш, м. Прослышать, узнать.

Начу́тися. См. **Начуватися.**

Начухра́ти, рѣю, еш, м. 1) О листьяхъ: нарвать, сразу сдергивая рядъ листьевъ съ вѣтви. 2) О деревьяхъ: нарубить со многихъ деревьевъ тонкихъ вѣтвей. 3) О шерсти: начесать. *Начухрав вооги.*

Начха́ти, хѣю, еш, м. Начихать. *Начха́ти мені на тебе!* Плевать мнѣ на тебя! *Начхав йому!*

Наш, а, о. Нашъ. *Нашим салом та по нашій икурі.* Ном. № 4780. *Пішли наши вору!* Ном.

Наша́рпати, паю, еш, м. Надергать, нарвать.

Нашаткува́ти, кѣю, еш, м. Нашинковать (капусты).

Нашвиді́ку, нар. Наскоро; на короткое время. *Я оце прибіи нашвидку у Полтаву.*

Нашвѣ́татися, каюся, ешся, м. Нашлѣзть, найти толпой (о людяхъ). Сим. 176.

Нашелесті́ти, шу́, стіш, м. 1) Нашелестѣть. 2) Нашумѣть.

Нашепт, ту, м. 1) Наушничанье, наговоръ. 2) Наговоръ, заговоръ знахарскій на какой либо вещи, а также и самая эта вещь послѣ произнесенія надъ нею заговора. *Не хотів він брати відьомського нашепту..., та взяв нехотя, бо нечиста сила, як бачите, взяла юру.* Г. Барв. 451.

Нашепта́ти. См. **Нашіптувати.**

Нашеретува́ти, тѣю, еш, м. Очистить зерно на решетѣ.

Нашеретува́тися, тѣюся, ешся, м. Набраться, найти во множествѣ. *Та як нашеретується їх у хату, так чортм йому батька!* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Нашіванка, еж, ж. Родъ узора на мужской сорочкѣ. Чуб. VII. 415.

Нашива́ти, вѣю, еш, сов. в. наші́ти, шію, еш, м. 1) Нашивать, нашить извѣстное количество. *Бери, тату, ті кожуки, що я нашию.* Леввц. 2) Нашивать, нашить сверху на чемъ либо.

Напивка, ки, ж. Кусок холста, котрымъ подшивается спина и плечи сорочки для прочности. Гол. Од. 65. Желех.

Напійник, ка, м. 1) Ошейникъ. 2) Притѣснитель. *Ви, може, думаете, що я так, як ваші напійники, стану драги з вас шкуру?* К. ЧР. 267. *А ти завзявся муром нерушимимъ проти голоти вбогої стояти і від її неопихного суду людських напійників обороняти.* К. ЦН. 177.

Напійниця, ці, ж. 1) Ожерелье, монисто. 2) То, что взято на пео; говорится о долгахъ, денежныхъ обязательствахъ и пр. *У його бідлахи багато напійницъ.*

Напільник, ка, м. Напильникъ (въ дышловоу упражн.).

Напівриця, ці, ж. Два плота славляемаго дерева (дві тальби), сбѣтые вмѣстѣ одинъ рядомъ съ другимъ. Шух. I. 182. См. Надовжниця.

Напійти. См. Напивати.

Напійтувати, туу, еш, сов. в. напештати, пчу, чеш, м. 1) Напештывать, напештать. *Серце мое мені напійтує, що так.* Шевч. (О. 1862. IV. 21). *Співати тобі думу, що ти ж напештав.* Шевч. 121. 2) Наупивчати, наговаривать, наговорить. 3) Наговаривать, наговорить (воду, зелье—о знахаряхъ).

Напекідити, джу, диш, м. 1) Навредить, причинить вредъ. *Ти гірше тільки тимъ напекідиш: усіхъ лядівъ поведиш.* Гліб. 79. 2) Напроказничать, напакостить.

Напекрѣбати, баю, еш, м. 1) Напа-
рапачать, вачесать. *Напекрѣбав собі руку.* 2) Наскрестъ. 3) Дурно написать.

Напештати, гаю, еш, м. Наклестать. *За шага хтось уші напештав.* Нов. № 14332.

Напешкаркати, каю, еш, м. Насмор-
кать.

Напешмарувати, рѣую, еш, сов. в. напешмарувати, рѣю, еш, м. Намазывать, намазывать (чѣмъ либо маслянымъ, смолистымъ).

Напешмаруватися, рѣуюся, ешся, сов. в. напешмаруватися, рѣюся, ешся, м. Намазываться, намазаться (чѣмъ либо маслянымъ, смолистымъ). *Напешмаруюся солониною.* О. 1861. XI. 10.

Напешмарувати, тѣую, еш, сов. в. напешмарувати, тѣю, еш, м. Нарывать, нарвать кусковъ, нарѣзывать, нарѣзать кусковъ.

Напешоршати. См. Напешоршувати.

Напешоршувати, шую, еш, сов. в. напешоршати, рѣшу, шиш, м. Настораживать, насторожать. *Еней наш напешоршувач.* Котл. Ен. *А Залізникъ попередъ напешоршувача.* Шевч. 171.

Напешніати, нѣю, еш, м. 1) Исколотъ? 2) Много укорять. *Чорти як напешніються на його: „що це ти наробиш? Іди, слкий-такий, зараз одслужи йому той шматочок!“* Так його напешніали, що треба йому йти. Мвж. 127.

Напешурлати, лѣю, еш, м. Набросать.

Напешрити, ки, ж. Снарядъ для дѣланія дроба.

Напештірати, рю, риш, м. 1) Подбить, подговорять. *Я його напештірую, хай приїде, щоб купив півкуртки.* Лебед. у. 2) Погнать сильно. *Він і утретє її прогнав, та як напештірує,—вона у дворець.* Мвж. 15.

Напештатися, паюся, ешся, м. Наброситься, накинуться, напасть. *Почує, що драча завелась, прибіг туди і він і зараз напештався на Семена, та й давай його удвох місити.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Напештрикати. См. Напештрикувати.

Напештрикнути, ся. См. Напештрикувати. ся.

Напештрикувати, кую, еш, сов. в. напештрикнути, кнѣ, нѣш, м. 1) Накалывать, наколотъ, натыкать, натянуть. *Напештрикнув картоплину на цѣпок, а поді як кине нею.* 2) сов. в. напештрикати, нѣю, еш. Втыкать, повтыкать во множествѣ. *Напештрикає скрізь у стіну колод, а поді й сама не знайде, де вони.* 3) сов. в. напештрикати, нѣю, еш. Толкать, натолкать (палкою). *Сховав він його у подушки, а софких намотав, ті ось прибігають, ну шукати та цѣпками у подушки, у подушки,—добре таки напештриками старому боки.* Мвж. 102.

Напештрикуватися, куюся, ешся, сов. в. напештрикнутися, кнѣся, нѣшся, м. Накалываться, наколоться, натыкаться, натенуться. *Тут він заточився і трохи не напештрикнувся на її ніс.* Левич. I. 479.

Напештричка, ки, ж. =Натичка. Волч. у. Лободовск.

Напештукувати, кѣю, еш, м. Привавить, надставять.

Напештірити, рю, риш, м. =Напешурити. Уман. у.

Напештірхати, хаю, еш, м. Натолкать. *На базарі напештірхали мені боки.*

Напешукати. См. Напешкувати.

Напешкувати, кую, еш, сов. в. напеш-

ка́ти, ка́ю, еш, м. Выискивать, выискать, находить, прийти.

Нашурубу́рати, рю, риш, м. Набуянить, набѣдокурить. *Таке зілля, як парубок... раз би в раз на улици, ще нашурубурить.* Сим. 178.

Нашади́тися, джу́ся, дішся, м. Родиться. *Відколи нашадилась, не маю щастя.*

Наша́док, дку, м. 1) Потомство. *Щоб йому дикати не дало з його нащадком, на коренком!* Ном. № 3768. *Песниловець — певно циклотський нащадок.* Ном. 4081. **2)** Имущество, добро (движимое). *Я довідався, чою се козак охочі пропинають у шинкарки нащадки жіночі.* К. МВ. X. 6.

Наше́, наше́серце, нар = Наше́.

Нашебетати́, бечу́, чеш, м. 1) Нашебетать. **2)** Наговорить много. *Дівчата прибіжать, нашебечуть.* МВ. I. 36.

Нашебетати́ся, бечу́ся, чешся, м. 1) Нашебетаться. *Як у садку соловейко та й нашебетався.* Грян. III. 171. **2)** Наговориться (о веселомъ женскомъ разговорѣ).

Наше́пити, плю́, пиш, м. Привить (нѣсколько). *А сад який хороший у нас був: сам нашепив.* Г. Барв. 471.

Наше́бйти, блю́, биш, м. Выщербить немного, вызубрить немного. О. 1862. XI. Свид. 54.

Нашипа́ти, паю́, еш, м. Нашипать.

Нашо́, нар. Зачѣмъ, для чего, почему. *Нашо мені чорні брови, нашо карі очі, нашо літа молоді, веселі дівочі?* Шевч. 40. *Нашо в Бога й день, як у козаки місяць.* Ном. № 781.

Нашо́ка, ки, жс. Клинообразная накладка, которая прикрѣпляется снотами въ ключъ въ плугѣ. Подольск. губ.

Нашо́серце, нар. = Наше́серце.

Нашу́ляти, ля́, лиш, м. = Нашу́рити.

Нашу́рити, рю, риш, м. Насторожить. *Сидить зайчик за пічуи і уха нашуриє.* Рк. Макс. *Розмориє чоло, підніє брови і нашуриє уха.* О. 1862. I. 109.

Наяло́жувати, жу́ю, еш, сов. в. наяло́вити, ло́жу, виш, м. Жирно намазывать, намазать, насаливать, насалить.

Наямлі́ти, млю́, мліш, м. Набрать, пакуить много. *Що в господі не знайшлося, зараз купувала: наяммила гриби сушені, терну, слив в базарі.* Мкр. Н. 20. *Наямми яблук.* Черк. у. См. **Наймліти.**

Наяча́ти, чу́, чіш, м. Накривать (о лебедяхъ).

Не, нар. Не. *І ріх не мічком зав'язати,*

та під лавку сховати. Ном. № 101. *Не ходи, не люби, не залишайся, не підю за тебе, не сподівайся.* Нп.

Неба́вном, неба́вом, неба́вці, нар. Вскорѣ, скоро. Желех. *Вже сонце небавом кончає путь.* Федьк.

Небага́тий, а, в. Небогатый, бѣдный. **На розум небага́тий.** Глушый. *Ой, татарине, ой сидій же ти. бородастий, либонь же ти на розум небага́тий: це ти козака у руки не взяв, а вже за його і троші пощитав.* ЗОЮР I. 17.

Небага́то, нар. Немного, мало.

Неба́чний, а, в = Необачний.

Небачу́чий, а, в. Невидящий; неграмотный, необразованный. *Уносили письма читати, а я ї кажу їм: ідіть до мого хлопця, бо я чоловік небачущий, а він письменний.* Лубенск. у.

Небезпе́ка, ки, жс. Опасность. *Найшла буря вітряна на озеро, і були вони в небезпечі.* Єв. Л. VIII. 23.

Небезпе́чний, а, в. Опасный. *Плакали й тужили..., виражали в далеку небезпечну дорогу.* Левц. I. 37.

Небезпе́чність, ности, жс. Опасность.

Небезпе́чно, нар. Опасно.

Небезп্রে́мінно, нар. Непремѣнно. Мнж. 186.

Небережні́й, а, в. Неосторожный. *Небереженого і чорт не стереже.* Ном. № 4297.

Небе́сний, а, в. 1) Небесный. *Царство небесне, пером земля над ним.* Ном. № 252. *Налетіло птаство небесне.* Єв. Мр. IV. 4. **2)** Небесна доро́га. Млечный путь.

Небе́сник, ка, м. Астрономъ. *Встрѣчено только у Кулиша. Вечерята ж усмак годиться ї нам, поетам, да ї вам, небесникам, не вельми б то було приємно лизити голочком по планетах.* К. Дз. 144.

Небе́ський, а, в = Небесний. *От знів небесний настає.* Мкр. Г. 5.

Неби́лиця, ці, жс. Небылица; рассказ; прибаутки. *Кажі небилиці.* Ном. № 14339.

Небі́ж, бо́жа, м. 1) Племянникъ. **2)** Бѣднякъ, горемыка. *Роби, небоже, то ї Бог допоможе.* Ном. № 69. **3)** Часто такъ називають старшій дітми или положениєм младшаго: старикъ — парня, хозяинъ — работника. У Шевченка (*„Не журюся я, а не спитися“*) такъ називають женища влюбленнаго въ неє. *Усе світять ті блискучі твої чорні очі, мов юворають ти-хесенько: „Хоч, небоже, рию?“* Шевч.

Небі(б)жечка, ки, жс. Ум. отъ небі(б)жеа.

Небі(б)жеа, ки, жс. 1) Бѣдняжка. 2) Покойница. Ум. **Небі(б)жечка**, **небі(б)жеченья**. Говорила небіжечка до самої смерти. *Ном.* № 18061. *Десь наша сестра, що з нами жила, либонь вона, небожечка, давно померла.* Грин. III. 285.

Небі(б)жчик, ка, м. 1) Покойникъ. 2) Бѣдняжка.

Небі(б)жчикя, ці, жс. Покойниця. *Молодці небожичню убірали.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Небіій, ббѣ, м. Безстрашный. *І неболя совки їдять.* Чуб. I. 270.

Небііль, лю, м. Крупный каменѣ печанникъ (не битый). *Мнж.* 186.

Небір, ра, м.—**Небіж**. Ум. **Неборейко**. Вх. Зн. 41.

Небірка, ки, жс.—**Небога**. Вх. Зн. 41.

Небо, ба, с. Небо. *Бачить Бог з неба, що кому треба.* *Ном.* № 73. (Мн.: небеса и неба).

Небога, ги, жс. 1) Племянница. *Була в мене небога, при мені вона й зросла, бо сиротою осталася змалку.* МВ. II. 19. 2) Бѣдняжка. *Була колись Гандзя, каліка небога.* Шевч. 138. *Ой біда, біда чайці небози, що вивела дітки при битій дорозі.* Нп. 3) Голубушка, милая. *Ой поклонітесь діточині небозі, а що мені добре в далекій дорозі.* Нп. *Скарай мене, Боже, на гладкій дорозі, кому я помислю об другій небозі.* Нп. Ум. **Небімка**.

Неббгий, а, е. Бѣдный. Угор.

Небожа, жѣти, с. 1) Племянникъ, племянница (ребенокъ). *Зайдіть, мишень, то я небожатам якою гостинця дам.* Скажете: тітка прислала. МВ. I. 19. 2) мн. Голубчики, милые. *Хтіла б бранцями, небожатами, цілий світ звоювати.* Гол. I. 133. 3) мн. Употребляется подобно слову **небіж**. *Такий мені, небожата, сон приснився (Алканъ-паша къ янычарамъ и рабамъ).* Лукаш. 16. *Не дуріте дітей ваших, що вони на світі на те тільки, щоб панувать... Дознаються небожата, чия на вас икура!.* Шевч. 212. Ум. **Небомѣтно**, **небомѣточно**.

Неббжів, ова, еве. Племянниковъ. *На небожевому возі ми двоох і поїзали.* Г. Барв. 11.

Неббжеа, ки и пр. жс.—**Небіжеа** и пр.

Неборак, ка, **неборака**, жн, м. Бѣдняга. *Ты, козаче-небораче, тяжко зажмурився.* Нп.

Неборачка, ки, об. Бѣдняжка. *Як поїзав козак у військо озонтне, а козачку-неборачку у домізці покидав.* Нп. *Наші неборачки одни тішки, друшій рачки.* Чуб. I. 281.

Неборейко, ка. Ум. отъ небір.

Небойн, нѣ, м.—**Небіій**. *То було колись усяке боїться попа, а тепер настали такі неболяни, що й лихо.* Кобел. у.

Небувálníй, а, е. 1) Небывалый. 2) Малоопытный, не знающий людей. Чуб. I. 270. *Послал козака молодого, небувалою.* О. 1862. II. 96.

Небувálníсть, лости, жс. То, чего не было. *Ігнѣмлі Тройцю й горювали за небувálníсть і обман.* Мерк. Г. 59.

Небудь, Нбудь. *Хто-небудь, що-небудь.*

Невѣда, ди, жс. Безвредность.

Невѣра, ри, жс. Плохая хозяйка, неутиющая и сварить. *Непопа й невара (про жінку).* *Ном.* № 10781

Невбачай, нар. Невзначай, неожидано. *Бач, невбачай, та й понав.* *Ном.* № 7912.

Невблаганий, а, е. Неумолимый.

Неввѣга, ги, жс. Невниманіе. *Воздвиженський не уважав на увазі, чи неввѣгу своїх слухачів.* Левц. Пов. 52.

Невважливиий, а, е.—**Невважний**.

Невважливість, вости, жс.—**Невважність**. Левц. Пов. 261.

Невважливо, нар.—**Невважно**. *Кивала головою невважливо, як ті, що дуже куди поспішаються.* МВ. (О. 1862. I. 105).

Невважний, а, е. Невнимательный.

Невважність, вости, жс. Невнимательность.

Невважно, нар. Невнимательно.

Невгавѣти, вѣю, еш, 1. Не переставать, не уставать. *Сидить у норі і негавѣючи усе їсть дітей.* Шевч. 309.

Невгавніий, а, е.—**Негаввучий**. *Вдова з своєї світлички дово чула веселим негавніий сміх убогих людей.* Г. Барв. 308.

Негаввучий, **негаввущий**. Неустанный, неугомонный.

Негвѣдно, нар. 1) Неизвѣстно. *Негвѣдно куди стрибать, чи туди, чи туди.* Полт. г. Слов. Д. Эварн. 2) Незамѣтно, непримѣтно, неслышно. *Дітей негвѣдно в хаті.*

Неггамованний, а, е. Неудержимый. *Нашою вітхою буде сила нашого духу неггамованого.* К. (О. 1861. VI. 33).

Неггамонний, а, е. 1) Неспокойный, безпокойный, неугомонный. 2) Неутѣшный,

которого нельзя успокоить. Удалась дівчина в журбу невгамонну. Полт. г.

Невгамонність, ности, ж. Безпокойство, неугомонность.

Невгарбэд, нар. Непонадъ, ни къ селу, ни къ городу.

Невгарен, неваріний, а, е. Не способный. *Неварен росказати, як вірно та щиро тебе люблю.* О. 1861. VIII. 20. *Неварен і мольки запалить.* Привлц. у.

Невгбдний, а, е. Неудодный. *Сердита хазяйка — тікаю, невюдна — кидаяю.* Ном. № 79.

Невгожбй, жбй, м. Человѣкъ, негодный кому-либо, нелюбимый. Жена говорить нелюбимому мужу: *Пусти же мене, неугожою, на уасчку—погуляю!*—Ой коли я неугожой,—сиди дома та й гуляй. Грив. III. 686.

Невдалекѹ, нар. Неподалеку.

Невдблій, а, е. Неудачный, неудавшийся. *Не мого журити і чужа сторона, а невдала жінка.* Ном. № 9112.

Невдблиця, ці, об. Неумблый, неумблая, неспособный, неспособная ни къ чему. Ном. № 10286.

Невдалюба, ги, об. Совершенно ни къ чему неспособный человекъ. *Підчуєри, донечко любя, нашу хатину... і люде таки не скажуть, що тут невдалюхи живуть.* О. 1862. IV. 71.

Невдбний, а, е. Не способный ни къ чему.

Невдбник, ка, м. Что-либо неудавшееся, неумбло, неудачно сдѣланная вещь. *Гоп, мої тречаники! гоп, мої невдбники!* Г. Барв. 489.

Невдбнїчий, а, е. Ув. отъ невдбний. Рbнительно ни къ чему неспособный. Константиногр. у.

Невдбтний, а, е. Неудачный, неудавшийся, неумблый.

Невдбтник, ка, м.—Невдбник. *Гоп, мої тречаники, гоп, мої невдбтники!* Чуб. V. 1173.

Невдбтність, ности, ж. Неумблость, неспособность.

Невдбтно, нар. Неумбло, неудачно.

Невдбха, хв, об. 1) Неудачникъ,—нищак. *Невдбха безталанний.* 2) Неспособный, ая, неумблый, ая. Ум. *Невдбашенька, невдбашечка, невдбашка.* *Да ти невдбха, да ти невдбха, да ти невдбашенька моя!* *Ты ні спекти, ні зварити, ні з моїм родом говорити.* Грив. III. 368.

Невдбча, ці, ж. Неудача.

Невдбчий, а, е—Невдбалий. *Ледбча невістка, ледбча, та й до роботи неодача.* Нн.

Невдбчний, а, е—Невдбалий. *Напечу хлбба—невдбчний, наварю борщу—несмашний.* ХС. III. 37.

Невдбашенька, ки, невдбашечка, ки, невдбашка, ки, ж. Ум. отъ невдбха.

Невдбржика, ки, ж. Невозможность выдержать, удержаться. *Вони давай на мене кричати; я бачу, що вже невдбержка, та й давай тікати.* Екатор. у.

Невдогад, нар. Невдомекъ.

Невдбка, ки, ж. Неблагодарность.

Невдбчний, а, е. Неблагодарный. *Ой невдбчна ж, чи то ж мило, щоб ся серце так смутило.* Чуб. V. 302.

Невдбчник, ка, м. Неблагодарный.

Невдбчница, ці, ж. Неблагодарная. *Нащо ж, невдбчнице, на лос нарікати?* Чуб. V. 172.

Невдбчність, ности, ж. Неблагодарность. К. XII. 84.

Невдбчно, нар. Неблагодарно.

Невблїкий, а, е. Небольшой, малый. *Хитро, мудро та невеликим коштом.* Ном. № 3116. Ум. *Невблїчкий.* Грив. III. 94. **Невблїчечкий, невблїчкий.** *В мене ніжки невеличечки да й шумить як з лука.* Нн.

Невбредь, нар. Немного. Харьк. у.

Невжб, нар. Неужели.

Невжбточно, нар. Нельзя ужиться. *Покїйнишя боялась жити у тїм дворї, боялась брата чоловікового, все було каже: „менї нежжиточно там жити“, бо він нападась усе на неї і на її чоловіка. А далї, бач, її й убили.* Новомоск. у.

Невзббрі, нар.—Незббаром.

Невзворбті, нар. Не по дорогб.

Невзбдовзі, нар. Въ непродолжительномъ времени.

Невзбміру, нар. Несравненно, непомбрно. *Товариства зббралося невзбміру бблш.*

Невзбміту, нар. Незамбтно, непримбтно.

Невзгодїна, йн, ж. Невзгода. *От же й пройшли-їзїшли змїи невзгодни.* Слово это находится въ фальсифицированной думб „Вятка Чигиринская“, напечатанной впервые Срезневскимъ (Запорожск. Стар., ч. I. 86).

Невзббрїний, б, б. Неизбирательный.

Неввбдний, а, е и **неввбдний, а, е.**

1) Неисчерпаемый, постоянно имбющийся.

2) Постоянный, всегдашний. *У нас цуляня*

невидоля. О. 1862. VII. 40. *Неви́воротний* ість.

Неви́воротний, а, в. Трудний для прова́ношення, неудо́бровпро́зносимий. *Неви́воротна мова.* Йзжв. у.

Неви́воротно, нар. Трудно для прова́ношення. *У вас так неви́воротно ювора́ть.*

Неви́гідний, а, в. Неудобний.

Неви́гідно, нар. Неудобно.

Неви́года, -ди, ж. Неудобство. *Не так и́схода, як неви́года.* Ном. № 2300.

Неви́дальце, -ди, с. Невидаць. *Чого б я ду́ся? Що пото́вич? Ова! якє ж неви́дальце!* Св. Л. 168.

Неви́даний, а, в. Невида́ний. *Ви́жсєи мєні зві́ря неслитано́ю й неви́дано́ю.* Рудч. Ск. I. 44.

Неви́данський, а, в. Невида́ний. *Неви́данське діло, щоб се́минари́ст так до́во не забу́вав ко́заної.* Св. Л. 269.

Неви́дний, а, в. Темний, непроглядний. Ум. Неви́ди́нний. *Ой те́мна, те́мна, ой та неви́ди́нька та, пане-бра́тє, ніч.* Грин. III. 362.

Неви́домий, а, в. Темний, непроглядний. *Те́мна нічка, неви́дома.* Год. III. 440.

Неви́ди́щий, а, в. Не ви́да́щий, слѣ́пой. *Неви́ди́щими очима́ моє сонє по-бачио.* Шевч. 257.

Неви́ла́зний, а, в. Непро́ходимий, невыла́зний, изъ ко́торого ви́браться, ви́лзть не́льзя. *Неви́ла́зе боло́то.* Черк. у.

Неви́мовний, а, в. Невы́разимий, не-сказаний, нев́речений.

Неви́мовно, нар. 1) Невы́разимо, не-сказанно, нев́реченно. *Лєви́ц. Пов. 139.* 2) Безотговорочно, безусловно. *Гові́в, Бо́гу неви́мовно.* Ном. № 132. *Бо́гу неви́мовно—сві́чку купила, па́назиду поста́вила, та й усі тро́хи розі́йшлись.* Ном. № 8377.

Неви́нний, а, в. Невинный. *За неви́н-ного Бо́га. Безъ вся́кої ви́ны. Так і пішо́в чоло́вік на по́селєння за невинного Бо́га.* Мнж. 134.

Неви́нничати, чаю, аш, м. Навя́нни-чать. Встрѣ́чено у Котляревскаго. *Неви́нни-час мов Су́сана, не займа́на ні́коли па́нна, що в зупо́рі зжи́ла ввєсь ві́к.* Котл. Ен. VI. 13.

Неви́нність, ности, ж. Невинность. *Неви́нності моє́ї не зрєчу́ся.* К. Юв. 57.

Неви́нно, нар. Невинно.

Неви́нува́тий, а, в. 1) Невиноватый, невинноватый. 2) Не должє́нь.

Неви́разний, а, в. Неясный, неотчетливый; невнятный.

Неви́разно, нар. Неясно, неотчетливо; невнятно. *Що́сь вона ще́ говори́ла йому́, та вже неви́разно, ні́чи́ком: очі заплю́щились, ручки опа́ли.* МВ. (О. 1862. I. 83).

Неви́стачка, -ки, ж. Недостача. *Як неви́стачка дров, то я йому́ дам ху́ру там, чи дє́ї.* Канєв. у.

Неви́глас, -са, м. Невѣ́жда. *Борз. у. З грі́шми дурня-неви́гласа почиту́ють.* Ном. № 1431.

Не́від, вода, м. Неводъ. *Наперє́д не-вода ри́бою не хвалі́сь.* Ном. № 2603.

Не́видний, -ка, м. Рыболовъ, лови́щий ри́бу неводомъ. Ум. Не́видничо́м. *Мої́ три не́виднички, три молодчи́ки, распусті́те ж ви шовко́вий не́вод!* Чуб. III. 300.

Не́видні́чий, -чого, м.—Не́видник. *Зє́лєи ти свої́м не́видничим,—хай вловля́ть ри́бку.* Мнж. 33.

Не́видничок, -чка, м. Ум. отъ не́видник. Не́видо́ний, а, в. Неизвѣ́стный.

Не́видомість, -ности, ж. 1) Невѣ́дѣніє, незна́ніє. *Не́видомість грі́ха не чини́ть.* Ном. № 106. 2) Неизвѣ́стность. *Нема́ у сві́ті і́рише, як та не́видомість, непевно́сть.* МВ. II. 162.

Не́видомо, нар. Неизвѣ́стно.

Не́виді́хдно, нар. Неотступно, безотлучно. *Ті́шиться ти́м, що він́ усе́ тут не́виді́хдно.* МВ. (О. 1861. I. 84).

Не́-ві́дє-що, - Нє́лѣ́пость, Бо́гє зна-єть чо́.

Неви́льний, а, в. Несвободный.

Неви́льний, -ка, м. Невольникъ, рабъ; за́ключенный въ тю́рму. *І́сть—неви́льник: де поса́дять, там і́ сиди.* Ном. № 11943. Ум. Неви́льничо́м.

Неви́льницький, а, в. Невольнический, рабский.

Неви́льниця, -ці, ж. Невольница, рабница. *Слу́хай, па́ні турчи́нова, приві́єм ти неви́льницю, аж із По́льщі робі́тницю.* АД. I. 290.

Неви́льничий и нево́льничий, а, в.—Неви́льницький. *І́ помолі́ться на во́лі нево́льничі́ ді́ти.* Шевч.

Неви́льничка, -ки, ж.—Неви́льниця. *Чує Оста́п любі́ї слова́ й пі́нає ко́зачку дівчи́ну з русо́ю "і́сою, неви́льничку ту-ре́чку.* МВ. III. 59.

Неви́льничок, -чка, м. Ум. отъ не-ви́льник.

Неви́льно, нар. Не́льзя; за́прещєно; не-позво́дитєльно. *Лю́блю, лю́блю, дівчи́ночку, да неви́льно взяти.* Нп.

Неви́нчаний, а, в. Нєвѣ́нчанный, не-

обв'язаний. Це той козаль, що з невічною жінкою живе. Лебед. у.

Невіра, рп, об. 1) Недовірчивий. 2) Невіруючий, атеїст. 3) Невірний, не християнин. Та добре було, та добре було та під Турчином жити, та як же нам, запорожцям за невіру служити? Нп. Дя, бачте, невіра то й темний доладу не вміє змурувати,—не то що ми, християне. МВ. III. 59. 4) Недовіре. До панів народ має давню историчну невіру. О. 1862. II. 52. Ум. Невіронька. КС. 1882. V. 361.

Невір-земля, лі, ж. Нехристиянська земля. АД. I. 9.

Невірненький, а, о. Ум. оть невірний.

Невірний, а, о. 1) Недовірчивий. Ой ти, невірний-невірниченько, не віриш мені й йому личеньку. Чуб. V. 683. 2) Невірний, не заслуживаючий довіри, невірний. З невірною дружиною куди піду, то заину. Нп. 3) Невіруючий. Невірний іри жидо або турка. Ном. № 2. 4) Невірний, не християнин. 5) Плохой, дурной. 6) Худой, болізнаений. Сухий, невірний, аж шкелет. Котл. Еп. VI. 19. Ум. Невірненький. Перше було ходити у невірненькій свиточі, а тепер вже на йому жупан. ЗОЮР. I. 294.

Невірник, ка, м. Недовірчивий чоловік. Ум. Невірниченько. Ой ти, невірний-невірниченько, не віриш мені й йому личеньку. Чуб. V. 683.

Невірниця, ці, ж. Невірная жінчина. Ой коні ж мої вороненькі, бодай ви поздижали: ой як я їздив до невірничі, чому не заржали? Гол. I. 262. Ум. Невірничка.

Невірниченько, ка, м. Ум. оть невірник.

Невірничка, ки, ж. Ум. оть невірниця.

Невірно, нар. 1) Невірно. Невірно він живе з жінкою. 2) Плохо, дурно. І од людей сміх, і Господь карає, і самим невірно. О. 1861. VI. 77.

Невіронька, ки, ж. Ум. оть невіра.

Невіста, ги, ж. Жінчина. А которий козаченко буде з вас у місті: поклоніться мойй жінці, нещасній невісті. АД. II. 57. Деся, да й сама Череваниха наслу змолити дивиться без сліз на нещасливу невісту. К. ЧР. 221.

Невістиця, ці, ж. = Невістка. Вийди, матинокмо стара, привів єм ті невістицю—красна, молода. Гол. I. 75.

Невістка, ки, ж. 1) Невістка. 2) мн.

Раст. *Chrysanthemum leucanthemum*. Шух. I. 21. Вх. Зн. 41. Ум. Невістонька, невісточна.

Невістний, а, о. Невістний. Він слухав і одмовляв, наче б так про кою зворилося невістною, невідомою. МВ. (О. 1861. I. 100).

Невістонька, ки, ж. н невісточка, ки, ж. Ум. оть невістка.

Невістувлькй, ків, ж. мн. Раст. *Chrysanthemum leucanthemum*. Шух. I. 20. Вх. Зн. 41. См. Невістка 2.

Невістчаний, а, о. Приналежачий невісткѣ или невісткамъ. У нас три невістки, так то невістчана худоба. Чернвг. у.

Невістчин, на, не. Невістчинъ. Не невістка, так невістчина пласта. Ном. № 2820.

Невісток, ка, м. = Вабій.

Не-віть-що = **Не-відь-що**.

Невіхна, ни, ж. = Невістка. Прийшла свекруха невіхну побужати. Мет. 265. Мамочка каже: мій синок їде, мій синок їде, невіхну везе. Грин. III. 11. Ум. Невіхнонька, невіхночка. Вставай, невіхнонько, час до череди мати. Чуб. V. 694.

Невіч, нар. = Невець. Він усе у невіч змінив. Чуб.

Невкміту, нар. Не вь примѣту, не занѣтивъ. Невкміту мені—чи вони були його, чи ні: чув тільки, що кричало щось, а нічого не бачив. Новомоск. у.

Невлід, нар. Некстати, не підходить. Коли має тобі невлід,—я з своїм назад. Посл.

Невлідущий, а, о. Безсильний, безпомощний. З купелі саджали в купіль, як малу дитину, полумертву, невлідущу, негнучу людину. К. МВ. XI. 146.

Невмивака, ки, ж. Неумитий. Ном. № 7134. Замурзаний грязю невимивака. К. Бай. 52.

Невмиваний, а, о. Неумитий. Якійсь москаль сидить: додочка роскошаний, невмиваний. МВ. II. 13.

Невмісно, нар. Неумишленно, ненаочно.

Невмілий, а, о. Неумѣлый. У невмілого руки болять. Ном. № 6021.

Невмілість, лости, ж. Неумѣлость. Чуб. I. 270.

Невміло, нар. Неумѣло.

Невміня, ня, с. Неумѣнье. За невміння деруть реміння. Посл.

Невмірайко, ка, м.—Невмірака. К. ПС. 113.

Невмірака, ки, ж. Безсмертний; неумираючий. О. 1862. I. 19. Забули й лицарів тих невірака, що ворогів козацьких дивували, по дев'ять раз із мертвих уставали. К. Дз. 33.

Невмірущий, а, в. Безсмертний, неумираючий. Я вічний образ ваш, я дух ваш невірущий. К. ХП. 75. Слово наше довалось тільки по невірущих піснях. К. ХП. 135. Наша слава невіруща. К. ПС. 31.

Невмітно, нар. Мені невімітно. Я не замітив, не припомню. Сюю невімітно мені, щоб таке було в його рало. Верхнедніпр. у.

Невмолот, ту, м. Плохой умолотъ. Коли нерод, так і невмолот. Ном. № 7134.

Неводний, а, в. Относящийся къ неводу.

Невбленька, невблечка, ки, ж. Ум. отъ невбля.

Невбляти, лю, лиш, м. Принуждать, насильно заставлять. Невбляти нікого не можна. НВолын. у.

Невбльний, а, в—Невільний.

Неволя, лі, ж. 1) Зависимое состояние; невозможность поступать по своему усмотрѣнію. Ох і рада б я вийти, дак неволя моя: не пускає мати, що я молода. Мет. 54. 3 неволі робити. По неволі дбать. Константіногр. у. 2) Неволя, рабство. У святу неділю не сизі орли заклєкотами, як то бідні невольники у тяжкій неволі заплакали, уйору руки підіймали, кайданками забряжчали. АД. I. 88. 3) Плінь. Татарка побрала в неволю. Стор. МПР. 162. 4) Падушая болізна. Угор. 5) Чортъ, бѣсъ. Угор. Ум. Невбленька, невблечка. Здорова була, моя донечка, що попалася у неволечку. Чуб. V. 699.

Невбра, ри, ж. Овца (нестриженная).

Невпам'ятку, нар. Не поминється. Мені се непам'ятку.

Невпід, нар. Больше, чѣмъ нужно для прокормленія; столько, что поѣсть нельзя. Було торік картоплі неvpід. Волч. у.

Невпобій, кою, м. Безпокойство; волнения, тревоги. За дурною головою і ногам неvpобій. Ном. № 6681. Запиула його проба пера серед неспокою життя громадского. К. ХП. 124. Поривало хлопця до сваволі, до неспокою. Мир. ХРВ. 127.

Непокойний, а, в. Безпокойный; тревожный. Батько й мати якісь неспокойні стали. Г. Барв. 238. Сні неспокойні сняться. МВ. II. 9. В малому серці ворушилася щось недобре, неспокойне. Мир. ХРВ. 35.

Невпокойно, нар. Безпокойно, тревожно. Хоч як було мені неспокойно, хоч як тужило мое серденько, а я всімнулася. МВ. (О. 1862. III. 72).

Невпобіку, нар.—Невпам'ятку.

Невпобачу, ки, ж. Невозможно справиться съ чѣмъ.

Невпріклявий, а, в. Не подвергающийся болізни отъ урбів. Щоб неvpікляве було,—умивають із помийничі. ХС. VII. 420.

Неврід, ду, м. Неурожай. Вдариа неурод рік по року. Вх. Зп. 41.

Невржакій, жаю, м.—Неврод.

Неврбнений, а, в. Неузвямный. Коли Матір Блжа знала, що Спаситель неврбнений буде, та й то убивалася за ним, а то ж ми! Як же його так спокійно бути? Павлогр. у.

Неврбчливий, а, в—Неvpіклявий. Щоб тому хазяїну корочки були й овечки молошні, неврбчливій. Грин. III. 55.

Невсидючий, а, в. Непосѣда.

Невсипуший, а, в. 1) Неусыпный, неутомимый. бдительный. Хазяїкою зробилася неспинущою на все село. Рудч. Ск. I. 179. Нагадав тебе Бог зжінкою, до тебе добро, щирою, хазяїкою неспинущою. Кв. I. 2. 2) Постоянный, безпрестанный. От же все мені туя неспинуца. МВ. I. 18. Чи то пудья неспинуца його з ті звалима? Шевч.

Невстаха, хи, ж. Раст. Thalictum. Мвж. 186.

Невстїд, ду, м. Безстыдство.

Невстїдливий, а, в. Не стыдливый. А ти, сво нестидлива! Гол. IV. 522.

Невстїдлівість, вости, ж. Безстыдство.

Невстрїйливий, а, в. Безпокойный, шаловливый. Ну, та й нестрїйливі діти в Олігвері! Вскочили в горю, потоптали одудину. Волч. у. Став припадувати пісню за пісню, що бабусі й дівчата йому, дитині, шепотали замісць котка, аби стало, аби вгамувалося нестрїйливе. Г. Барв. 439.

Невстрїйливий, а, в—Нестрїйливий.

Невтєклій, а, в. Который не уйдетъ, не избѣжитъ чего. Аду врішники невтєклі.

Невтерпучий, а, в. Нестерпимый. В

невтертухих муках стогами. Стор. МПР. 129.

Невтомлівий, а, в = Невтомний. *Наче благодать Божя допомагає невтомлива, не-всипуца.* МВ. (О. 1862. III. 62).

Невтомний, а, в. Неутомимый. *З дою косарь такий жвавий, такий робочий-к-отмний.* Мир. ХРВ. 14.

Невтомно, нар. Неутомимо.

Невук, ка, м. = Неук 1 и 2. Мнж. 58.

Невчас, нар. Не вовремя.

Невчасний, а, в. Несвоевременный.

Невчасно, нар. Несвоевременно

Невчений, а, в. Неученый, необразованный.

Негáдано, нар. Не предполагая, сверхъ ожидания.

Негáдки, нар. = Нігадки.

Негайний, а, в. Спешный, экстренный. *Деся у мою миленького та негайна робота.* Нп.

Негайно, нар. Немедленно, спешно, экстренно. *Негайно приведіть посли до мене.* К. Бай. 18.

Негайу́зний, а, в. ? Рязий та неа-музний він. Мир. Пов. II. 63.

Негарáд, нар. Нехорошо, неладно. *Ой чегаразд запарожці, чегаразд зробили: степ широкій, край веселий та й занастили.* Нп.

Негарний, а, в. Нехороший; некрасивый.

Негарно, нар. Нехорошо; некрасиво.

Негі́да, ди, об. Негодникъ, негодница. *Я казала, що Семен чоловік, а Семен публіка, ще й неїда на весь світ.* Чуб. V. 338.

Негідний, а, в. 1) Недостойный. 2) Негодный, мерзкий. *Бодай лиш не мати дитину неїдну.* Гол. III. 454.

Негідник, ка, м. Негодай, мерзавецъ. *Ти сам неїдник, ти сам обридник, що жінки не мавш.* Гол. I. 262.

Негідність, ности, жс. Недостойность Желех.

Негі́де, годі, жс. Дрянъ, негодное, мерзкое. *І покинули вони яко неїдъ багатства свої.* К. Грам. 54.

Неглядка, ки, жс. Нерадивая, незаботливая. *Взяв невістку та й кається. Чим же вона неюжа? Хай правда, що вона неглядка та ледаченька, ну так і син їзний такий же; та й самі старі такі. Що ж, що вона не хоче нічого ілюїть? І вони ж такі!* Новомосковскъ.

Негівлі́вий, а, в. Несердечный. Бе-

селий і негівлівий був собі пан. К. ЧР. 122

Негові́ркий, á, ё. Неразговорчивый.

Него́да, ди, жс. Непогода, несчастие. Борз. у. *А дорога й негода крий Боже яка!* Ум. Него́да, него́донья. *І сніг іде, і негодонья.* Грин. III. 498.

Него́диця, ці и него́дь, ді, жс. = Не-года. Екатер. у.

Него́дка, ки, жс. Ум. отъ него́да.

Негодня́, ні, жс. Хламъ, негодный вещи. *Усе викрадено із скрини, усе забрато, осталась тільки сама негодня—то равне, то погане.* Новомоск. у.

Него́донька, ки, жс. Ум. отъ него́да.

Него́дай, дя́й, м. О челове́кѣ: негодный, неспособный къ дѣйствіямъ. Жева говорить старому мужу: *Ой ти, старий негодю, пусти ж мене, погуляю!*—*Ой коли ж я негодий,—сиди дома та й гуляй!* Грин. III. 309. Быть можетъ слѣд.: **Негю́дай = Невгомай?** (см.).

Него́даний, а, в. Ненастный. *Пішли негоди, ударили холоди, — негодня осінь.* Васильк. у.

Негодя́щий, а, в. Негодный.

Него́же, нар. Не слѣдуетъ, неприлично, нехорошо. *В неїленьку прийти та до тебе неюже.* Грин. III. 164. *Та й плакати мені неюже.* МВ. I. 29.

Него́жий, а, в. Негодный, нехороший. *Ой неюжа в кутку вода.* Чуб. V. 58. *На тобі, небоже, що мені неюже.* Ном. № 4779.

Него́стий, а, в. Плохо живлящий (о ранѣ).

Негр, ра, м. Негръ. *Над товстими, як у негрів, губами стерчали руді вуси.* Левид. Пов. 179.

Негрунто́вий, а, в. Безземельный.

Негува́ти, гу́ю, аш, м. Не признавать кого, пренебрегать кѣмъ. *За що ж мене негувати, за що ж волочити, коли стали панамы уже й мої діти?* КС. 1882. I. 225.

Негрѣ́чний, а, в. Неучтивый, невѣжливый.

Негрѣ́чність, ности, жс. Неучтивость, невѣжливость.

Негрѣ́чно, нар. Неучтиво, невѣжливо.

Негу́ра, ри, жс. Густой туманъ въ горахъ. *Ранки в полонинах звичайно дуже гарні, але холодні, часто застав негура—налягає по юрах така мрака, що не видно на десять кроків перед собою, а як мрака осідає, то показуються лише найвищіі шпильні пір, а під ногами уповите усе немов*

у своїм морі... вітер зачне колесити тям
своїм морем. Шух. I. 209—210.

Недава, ви, об. Не даючий, не даюча
чого либо; скупої, скупая. Новомоск. у.

Недавній, я, в. Недавній. Так ти
ще й битись!—скрикнула крамариха на
недавню свою товаришку. Мвр. Пов. II. 70.

Недавно, нар. Недавно. Сиротою та
маленькою недавно zostався. Чуб. V. 263.
Ум. Недавнічно.

Недалекій, я, в. Недалекій, близький.

Недалеко, нар. Недалеко. Ум. Неда-
лечно. Сказав би словечко, та ожек неда-
лечко. Ном. № 3584. Недалечко села па-
сється свиня. Рудч. Ск. I. 3.

Недаленний, а, в. Недалекій, ближай-
ший. Дойшло до шинку недаленного,—гульк,
аж там чоловік зависився. Харьк. у.

Недаром, нар. Не напрасно, не безъ
причини. Бо вже недаром козацький кінь
по табору гуляв, мабуть Івася Кочовченка
на світі немав. Макс. (1834), 56.

Недбайливий, а, в.—Недбалий.

Недбайливість, вості, жс.—Недба-
лість.

Недбайливо, нар.—Недбало.

Недбайлиця, ці, об. н недбайлячок,
чка, м. Нерадивець, беззаботний чело-
вѣк. Наші парубки недбайлиці Рк. Макс.
Оддав мене мій батенько за н'яницю, за
недбайличка. Чуб. V. 591.

Недбалій, ая, в. 1) Нерадивий, не-
брежний, нерачительний. 2) Беззаботний.

Недбаліяця, ці, об.—Недбайлиця.
Ном. № 10786. П'яниця да недбаліяця ці-
лий тиждень в кормі н'є, гуляв. Нп. Нед-
баліяця пірне н'яниці. Чуб. I. 270.

Недбалість, лости, жс. 1) Нерадивість,
нерачительність, небрежність. Аже ж
Петро своєю недбалістю пропав. Канев. у.
2) Беззаботність, безпечність. Чуб. I. 270.

Недбало, нар. 1) Нерадиво, нерачи-
тельно, небрежно. 2) Беззаботно.

Недбаліяниця, ці, об.—Недбайлиця.
Оддала заміж за н'яницю, за недбаліяницю.
Чуб. V. 592.

Недбалъство, ва, с.—Недбалість. Че-
рез твоє недбалъство дожились до того, що
нічого й їсти. О. 1862. II. 25.

Недбанія, яя, с.—Недбалість.

Недбаха, хи, об.—Недбайлиця. Була
собі непряха й недбаха, да що матка дала,
поносила усе чисто і придбати нічого не
придбала. Рудч. Ск. I. 176. Бідую й голо-
дом недбаж дота карає. К. Дз. 150.

Недвіга, ги, об. Неподвижное суще-

ство. (Имя сказочной собаки. Рудч. Ск. I.
120).

Недзьяка! меж. Крикът для сзыванія
овець. Kolb. I. 65.

Недівний, а, в. Неудивительный. Не-
дивним річам не дивуйся. Ном. № 7815.

Недішлий, а, в. Неспѣлый, незрѣ-
лый, молодой. Ще ти дитя малече, розу-
мом не дійшло. Мет. 419.

Неділенька, ки, неділочка, ки, ж.
Ум. отъ неділя.

Неділешній, я, в.—Недільний. А
хто буде памотцевого неділешнього обіду до-
жидати. Макс. (1849). 82.

Неділонька, ки, жс. Ум. отъ неділя.

Недільний, а, в. Воскресный. Субіт-
нім шляхом на недільний торі. Ном.
№ 6654.

Неділя, лі, жс. Воскресенье. Ще як
прийде суботонька, я змижусь, росечисуся,
а в неділю приберуся. Мет. 76. Породила
мене мати у святу неділю. Мет. Ум. Не-
діленька, неділочка, неділонька. З неділі.
Съ понедѣльника починав. Ні, на сьому
тиждні вже не ткати му, з неділі почну.
Черняг. у. А з неділі вже й Петра. Св.
Л. 130.

Недішлий, а, в. Слабый, болѣзнен-
ный. Прийшов собі відусь, такий недішлий,
та все кашляв. Київ. у.

Недінаковий, а, в.—Неоднаковий.

Недобачливий, а, в. Съ слабымъ зрѣ-
ніємъ.

Недобачливість, вості, жс. Недално-
видність. Левиц. I. 279.

Недобачати, чаю, аш, ил. Плохо ви-
дѣть, имѣть слабое зрѣніе; не замѣчать.

Недобачити, чу, чиш, ил. 1) Не до-
смотреть. 2) Не замѣтити.

Недобитое, тка, м. 1) Не совсѣмъ до-
битый, не совсѣмъ замученный. Старий
недобиток, варнак. Шевч. 2) мн. Остатки
(войска послѣ поражения)

Недобір, ббру, м. 1) Недоборъ, недо-
четъ. 2) Місяць-недобір. Неполная луна.
Ой місяцю-недобору, зайді, 'зайді' за ко-
мору. Чуб. V. 129.

Недобре, нар. 1) Нехорошо, дурно.
Недобре, як на сонних дитей місяць синіє
промінням. МВ. II. 9. 2) Зло. 3) Невкусно.

Недобрий, а, в. 1) Нехороший, дурной.
2) Недобрый, злой. 3) Невкусный.

Недовгий, а, в. Короткий, недлинный;
(о времени): недолгий.

Недовго, нар. Недолго. Велити у
світі недовго жити. Ном. № 5826.

Недовершений, а, е. Съ невыведеннымъ до конца верхомъ.

Недоверший, а, е. Недорослый. *Хотіла мене мати за першою дитиною; а той перший малий, недоверший.* Гол. III. 472.

Недовідомий, а, е. Невідомый; неясно повѣдимый. *Щось побачив страшно, недовідоме.* Борз. у. *Тополі, ростучи уряд, про його дещо шепотять недовідомими речами.* Греб. 340. *Славим в іахъ і на життах недовідомого їмъ ласкавого і щедрого Бога.* К. (О. 1861. II. 228). *Недовідома глибина моря.* К. ЦН. 242.

Недовіркуватий, а, е. Недовѣрчивый. *Волынъ.* Слов. Д. Эварн.

Недовірок, рка, м. Ренегать; маловерный. *Лях Бутураак, кляушник галерський, сотник Переяславський, недовірок християнський.* АД. 210.

Недовольність, ности, ж. Неудовольствие. *Така між ними недовольність пішла.*

Недовчаний, а, е. Недоученный.

Недогарок, рка, м. Огарокъ. *Недогарки пойдуть, а сами помічі сидять.* Ном. № 4567. Ум. **Недогарочон.**

Недогін, гону, м. Остатокъ въ кубѣ послѣ перегона водки.

Недогляд, ду, м. Недосмотръ. Сим. 198.

Недогода, ди, ж. Неудовлетвореніе. Употребляется въ выраженіи: *Мені недогода.* Я не удовлетворенъ, мнѣ не достаєть чего-либо. *Яка йому ще недогода? все має!* А яка тобі недогода в Зосі? Левц. I. 315.

Недогідний, а, е. Неудовлетворяющий, негодный. *Вона йому негідною стала.* Левц. I. 488.

Недогідно нар. — кому. Недостаєть (кому).

Недогризок, зка, м. Огрызокъ.

Недозір, збру, м. Плохо видающий. Черк. у.

Недобідок, дка, м. Обѣдокъ. *На столі стояли недобідки вечері.* Левц. I. 248.

Недокурок, рка, м. Окурокъ. Харьк. у.

Недоладний, а, в. 1) Неуклюжий, нескладный. 2) Неумѣстный, несвязный, нескладный; вздорный. *Зовсімъ таки недоладні речі чули про се велике діло.* Дещо. 3) О человекѣ: не совсѣмъ порядочный, неосновательный. *Здається і час заміжжя, та все якісь недоладні моде трапляються.* Левц. Кож. 12. 4) Плохой, нехороший.

Не-до-ладу, нар. Не такъ какъ слѣ-

дуетъ; нестатки. Чуб. I. 271. *Не-до-ладу що зробив.* Ном. № 7579.

Недбленька, кн, недблечка, кн, ж. Ум. отъ недбля.

Недблявок, вку, м. Недовѣе до полной мѣры.

Недоліжок, жку, м. Чекань (ручное оружие). *Із під поли позолотистий недоліжок витинав.* ЗОЮР. I. 206.

Недолік, ку, м. Недочетъ.

Недолітній, а, в. Несовѣршеннолѣтний.

Недблїток, тка, об. Несовѣршеннолѣтний, недоросль. *А панич не знає, з двадцятию недблїтокъ душі пропиває.* Шевч. 220. *Текля ще недблїтокъ Св. Л. 133.*

Недоліжок, жка, м. 1) Предметъ не совсѣмъ сломанный, надломленный. Мюссск. окр. 2) Употребляется какъ презрительное названіе людей, потерявшихъ отчасти свою національность подъ натискомъ чужой: *Гетьманщи дразнять Подолянь недолішками, а Подольяне гетьманщевъ московскими недоліжками.* (О. 1861. X. Свид. 44). *Були (пани) москалі й московські недоліжки.* Мир. ХРВ. 356.

Недолуга, ги, об. Слабосильный, немощный человекъ. Екатер. у.

Недолугий, недолужний, а, е. Безсильный, слабый, немощный. *Перша мені туга—сама недолуга.* Мет. 26. *А которі старі-недолугі, то й навѣки попрпадали.* Нп. *Недолуга жінка.* Вас. 209.

Недолужність, ности, ж. Безсиліе, слабость.

Недолужно, нар. Безсильно, слабо, немощно.

Недоблюд, да, м.—**Недоблюдок.** Шевч. 184. *Добивають вони мене, недоблюди, не боячися Бога.* Шевч. (О. 1862. III. 7).

Недоблюд, дка, м. Недостойный имени человекъ. *Схаменіться, недоблюди, діти юродиві.* Шевч. 210.

Недбля, лі, Злополучіе, бѣда. *Його жінка кляла-проклинала: „Бодай тебе, козаче сіромало, побіло в чистому полі три недолі: перша недбля—щобъ під тобою добрий кінь пристає, друга недбля—щобъ ти козаків не догнає, третя недбля—щобъ тебе козакъ не злюбили і в курінь не пустили.“* ЗОЮР. I. 215—216. *Недолю співаю козацького краю.* Шевч. 163. Ум. **Недбленька, недблечка.**

Недбляшок, жка, м. Ополячившийся украинецъ. О. 1861. X. Свид. 44. *Шарпав з козаками шияхетнихъ лязів і недбляшків.* К. ЧР. 4. *Недбляшок! гукають козаки. Не-*

доірок! шепочуть поляки (про Ад. Кисіля). К. ПС. 26.

Недомисел, слу, м. Недомыслие, непонимание. З історією треба за все рахуватись Мусимо з нею рахуватись і за наші недомисли. К. Краш. 8. Позад нас—тьма завзятого недомислу; перед нами—світ миролюбивої науки. К. Краш. 33.

Недомірок, рка, м. Рыба менше середньої величини. Черном.

Недоміова, ви, об. Неум'ющий говорить, косноязычний, завка. Не йдуться він у сватове затим, що недоміова. Старод. у. Куди йому іршиному! там така з його недоміова. Старод. у.

Недомовлий, а, в. Косноязычний. Хотіла мене мати за свого дати; аж той своїм такий недомовлий. Чуб. V. 497.

Недоміока, ки, ж. Недостаточно вымоченное волокно конопли и потому грубое и жесткое. Вас. 200.

Недонос, су, м. 1) Недонось, роды прежде времени. Русалки. . мстяться над людьми за недонос, за те, що їх мати зєрлаа. Г. Барв. 350. 2) При сведенні торговельх счетовъ, часть непогашенныхъ торговцу долговъ. Вас. 191.

Недоносок, ска, м. Рожденный ранѣе 9 мѣсяцевъ, недоносокъ.

Недоношениця, ці, ж. Недоносокъ женскаго пола. Шух. I. 34.

Недбпал, лу, м. Нехорошо обожженный кирпичъ.

Недобпано, нка, м. Разыгрывающий барина.

Недбпиво, вка, м. Недопитое. Роскідано всякі недоідки, валяються в пляшках недоітки. Г. Барв. 239.

Недбпито, теа, м.—**Недопиво.** Оце як н'ють у шинку люде та позоставляють недоітки, то вони (шинкарі) позливають у чарку та й підсунуть чоловікові. Г. Барв. 291.

Недбпича, ки, ж. Недопеченное.

Недорбчний, а, в. Некстати сказаний или сдѣланный, неумѣстный, излешний. К. ПС. 127.

Недорід, рду, м. 1) Неурожай. 2) Недоносокъ; выкидышъ. Зникне собі, мов той недорід, що йому не судилося й на світі жити. К. ХП. 128.

Недорідний, а, в. 1) Неурожайный. 2) Не рослий, не крупный (о зерні и пр.).

Недоріка, ки, об.—**Недоміова.** Повести за віком, за німціями недоріку, сміную каліку. Шевч. 215.

Недорікий, а, в. Косноязычный. Вони собі невеликій, шепелявій, недорікій. Рк. Макс.

Недорісток, теа, м. 1) Недоросль. 2) Карликъ.

Недорозум, му, м. Неразуміе, недомыслие К. ПН. 311. Я з долею та й з людьми боролась, та ніби й ірку долю поборола і людський недорозум. Г. Барв. 442. От що виходить із материню недорозуму, що не вчила мати ділечка робити. Г. Барв. 437.

Недорослий, а, в. Недорослый. Нічим обуть панят недорослих. Шевч. 219.

Недорбсток, теа, м.—**Недорісток.**

Недорубок, бка, м. Не до смерти зарубленный, раненый. Хто то? питає Максим недорубків, що один був без ухи, другий без пальців. Мир. ХРВ. 160.

Недбсвід, ду, м. Неопытность. (Нажива) з людською недбсвіді у лекодунства. К. ХП. 125. См. Недбсвідчєність.

Недбсвідний, а, в. Неузнанный по опыту, неузнанный въ точности. Усе недбдудманє і недбсвідомє з неї (Шевченкової пісні) посчєзло; зосталось тільки саме сєзло. К. ХП. 130.

Недбсвідчений, а, в. Неопытный.

Недбсвідчєність, ности, ж. Неопытность. Желех. См. Недбсвід.

Недбсвіт, ту, м. Утренний морозъ. Барвінок цвіт і зелені, слався, розсталився,—та недбсвіт перед-світом в садочок укрався. Потоптав веселі квітки, побив, поморозив... Шевч. 651.

Недбсить, нар. Недостаточно.

Недбсїл, сїлу, м. Недосоль. Неосїл на столі, пересїл на юлові. Ном. № 12381.

Недбспів, ву, м. Недопїтво. Недбспів твій доіпеваю, мій брате. К. Дз. 25.

Недбспїл, лу, м. Недозрїлость.

Недбсталь, лі, ж.—**Недостача.**

Недбстаток, теу, м. Нужда, нищета, недостатокъ. Недбстатки юнїят з хатки. Ном. № 1544. Суїцать мене, в'їлять мене мої недбстатки. Грин. III. 220.

Недбстача, чи, ж. 1) Недостающее количество, недостатокъ. Своєю-тою треба, жінка не вважає: тільки чого недбстача,—в батька-матір лав. Грин. III. 296. Давай більше грошей, щоб не було недбстачі. 2)—**Недостаток.** Виростає у голоді та в голоді, у злиднях та недбстачах. Мир. ХРВ. 35.

Недбступ, пу, м. Конь или воля, ко-

торого заднія ноги не покрывають сідда передніх. Александровск: у. Мнж. 186.

Недотѣпа, пп, об. Неспособный, неумѣлый человекъ. Така недотепа, нічого робить не вміє. Рудч. Ск. II.—107.

Недотѣпний, а, е. Неспособный, неумѣлый. *Е, бісів сину, і тою недотѣпний.* Рудч. Ск. II. 7.

Недотѣпність, ности, ж. Неспособность, неумѣлость. Чуб I. 272.

Недотѣпно, нар. Неумѣло.

Недотіка, кп, ж. 1) Недотрога. *Отто яка недотіка.* Шевч. 2) Раст.: *Impatiens noli me tangere.*

Недотіркаливий, а, е = Недоторкаливий.

Недотірканий и недотіркаливий, а, е. Недотрога. *Дувид штовхнув жартовливо плечем одного чоловіка,—Геть, псявіро, не пхайся!—одказав чоловік.—Оце недоторканий дядько, неначе молодича.* Левниц. Пов. 179.

Недобузок, дка, м. Родъ уздечки безъ упряж. *Батько веде того коня за недобузок.* Рудч. Ск. II. 112.

Недобуж, ка, м. Недоучка. *Народе мій, недоуку латинський!* К. XII. 58.

Недобуш, ма, м. Незрѣлый умомъ, глуповатый. *Старий промовив: недоуми, занастали божий рай.* Шевч. 408.

Недоумжува́тий, а, е. Неосмысленный, глуповатый. *Як это вко́ить що недоумжува́те, грімають.* Ном. № 421.

Недоумок, жка, м. = Недоум. Недоумки усе речують та цукають проти чоловіка мудрого. К.

Недохід, ходу, м. = Дохід 2. *Пішли салдати колядувать.... (Поколядувавши) узяв недохід та й пішов.* Мнж. 109.

Не-до-чми́ги, нар. = Не-до-шми́ги. *Усе не-до-чмиги, куди не йдуть.* Полт.

Недочува́ти, ваю, еш, сов. в. недо-чу́ти, чу́ю, еш, м. 1) Быть тугимъ на ухо. (Съ этимъ значеніємъ употребляется только несов. видъ). 2) Не слышать, не услышать.

Недошкунді́й, а, ё. Не донимающий, не понимающий. *Я ж думала, що нагаєчка недошкунка: як ударить, то розсядеться шкурка.* Нп.

Не-до-шми́ги, нар. Не идетъ, не ладно, не подходит, нестати. *Де їм не-до-шмиги, то й урвуть.* Кв.

Недру́г, га, м. Недругъ, врагъ. *Піднялось на лягів і на всіх недругів оточили батюка Хмельницький.* К. ЧР. 12.

Недрия́ху, хп, ж. = Нечеса? *Там дівчина нетопуха запуску зубила: нетопуха, недрияху, нерублені поли.* Мил. 77

Недуга, ги, ж. Болѣзнь, недугъ. *Не смерть страшина, а недуга.* Ном. № 8154. *У недугі лема́ти.* Быть, лежать больной. *Там Маруся в недугі лежала.* Грин. III. 234. *Я аж два дні пролежала в недугі.* Г. Барв. 299.

Недуги́й, а, е = Недужий. *Бо я жених недугий, треба до мене друний.* Рк. Макс.

Недугува́ння, ня, с. Болѣзнь.

Недугува́ти, гую, еш, м. = Неудужати. *Зосталися сама самісінька недужуючи.* МВ. II. 14. *Недугувала з місяця.* Мир. Пов. II. 78.

Недужий, а, е. 1) Больной. *Всі в кою, були недужі на всякі недуги, приводили до йою.* Ев. Л. IV. 40. *Пійшов ізнов до недужої К. I. 95.* 2) Безсильный.

Недікува́ний, а, е. Оставшийся безъ благодарности. *Прийшов непроханий, підеш недякуваний.* Посл.

Неж, сз. = Ніж. *Вона білми розливала, неж наливала.* Левиц. I. 393.

Нежалісливий, а, е. Несострадательный; безжалостный. *Ой мати моя та нежаліслива, що ти мене оддала та й не жалувала, що ти мене оддала у чужу сторону, у чужу сторону та в велику сем'ю.* Грин. III. 304.

Нежар, ра, м. = Нежерь.

Неже, сз. = Ніж. *Ліпи би не знатися, неже зараз і розстратися.* Ном. № 8783.

Нежерь, рі, ж. Прошлогодня трава, несъѣденная скотомъ и перезимовавшая на корні. *Косить тоді було дуже трудно, бо між травою була нежерь (стара трава).* Драг. 241. *Несъѣдобная трава.* У сьому сіні нежері багато. Лубен. у.

Неживи́й, а, ё. Неживой, мертвый.

Нежид, да, м. Насморкъ. *Нежид на-нав.* Ном. № 12223.

Нежир, ру, м. = Нежерь. Волч. у.

Нежит, та, м. = Нежид.

Нежити, ті, ж. = Нежид. *Після кішки як нап'євся,—буде нежити.* Мнж. 154. *Напала мене нежити.* Лебедия. у.

Нежонатий. Неженатый. *Ой я в тебе, моя мати, нежонатий хожу.* Грин. III. 200. *Чай нежонатий.* Чай безъ хлѣба. Зміев. у.

Нежурблівий, а, е=Нежурливий.
Весели, нежурблівий, та й він заклопотався тією подією. МВ. I. 38.

Нежурлівий, а, е. Безпечальний, беззаботний. Добре, що ти нежурливий удівся.

Незабавки, незабавно, незабавом, нар.
Вскорі, в скоромі премои. Зажурився, що в мене троїш нема: незабавом і в тебе не буде. Ном. № 6465. Незабавом прийде й Семен. НВолын. у. З того жалю стара незабавом і випростала місце на сім світі. Г. Барв. 114.

Незабарний, а, б. 1) Не медлительный, скорый. **2)** Не требующий много времени. У такі дні незабарни служба (я церкви). Мир. Пов. II. 58.

Незабаром, нар.= Незабавом. Як воно (сонечко, Coccinella septempunctata) скоро злетиться і полетить—незабаром сягати буде. Ном. № 337. Незабаром після свого вернувся з війни мій батько. Стор. МПр. 30.

Незаборонний, а, е. Невозбранний.

Незаборбно, нар. Невозбранно.

Незабудь, ді, ж. 1) На забудь. На память. **2)** Раст. Myosotis palustris. Вх. Пч. I. 11.

Незабутій, а, е=Незабутній. Що ти римляне убий! Чор'зна що, не Брути! У нас Брути і Коклеси славі, забути. Шевч. 215.

Незабутний, а, е. н—ній, я, е. Незабвенный. Марку, хотаннячко мое незабутне. Федьк. Сей незабутний час. К. XII. 16.

Незавадний, а, е. Безвредный.

Незавважливо, нар.= Незавважно. Пісенька якось незавважливо вірвется..., а Галя засипа в лежню брати на руках. МВ. III. 68.

Незавважно, нар. Незамітно. Тут і незавважно, що йдеш над безодню, бо ігра з горою тим мостом зведена, тільки вода шумить під ногами. Св. Л. 214.

Незавнузданий, а, е=Незанузданий.

Незавдрій, а, е. 1) Независтливый. **2)** Неревниый.

Незанузданий, а, е. 1) О лошади: безъ удиля во рту. **2)** Необузданный. І гарний хлопець здається, та занузданий. Кобеляк. у.

Незвораний, а, е. О молоці: дільное. Хотин. у.

Незббжний, а, е. Безбожный.

Незббжність, ности, ж. Безбожность.

Незббно, нар. Безбно.

Незборбно, нар. Безпрепятственно.

Незбу́тний, а, е. Несбыточный.

Нева́га, гл, ж. 1)=Зневага. 2)=Неувага.

Незважати, ж'ю, еш, г. =Зневажати. Подольск. у.

Незв'ажений, а, е. 1) Не зв'яшненный.

2) Недуманный, нразсудительный (о словах). Се оперше чула такі незважені речі. Г. Барв. 107.

Незв'який, а, е. Непривыкший.

Незв'ятинний, а, е. Непоб'дйний.

Незвичайний, а, е. 1) Необыкновенный, необычайный, необычный. Яксь незвичайна сміливість і духови мій. Мир. ХРВ. 4. Тільки вип'є що незвичайне—то і знову хвороба. **2)** Неф'зливый, непривичный. А зи рід їх хто тут скаже незвичайне слово? Мер. II.

Незвичайність, ности, ж. 1) Необыкновенность, необычайность. **2)** Неф'зливость, непривичіе. Велику незвичайність серед людей учинила. К. Дів. С. 10.

Незвичайно, нар. 1) Необыкновенно, необычайно, необычно. **2)** Неф'зливо, непривично.

Незв'ичний, а, е=Незвиклий.

Незв'існо, нар. Незв'істно

Незгірш, незгірше, нар. 1) Не хуже. Взнала й я незгірш старенької моєї, почім на світі квіти лиха. Г. Барв. 372. **2)** Не особенно худо, сносно. В сього хазяїни було мені незгірш. Г. Барв. 243.

Незгірший, а, е. Не плохой, довольно хороший. І дівка була незгірша, хоч і не нашого роду, і замуженька. Г. Барв. 407.

Незгода, ди, ж. Несогласіе. Згоди буди, а незгода руйнує. Ном. Ум. Незгодоньга.

Незгодина, ии, ж. То-же, что и Незгодина (см.) изъ фальсифицированной думы "Битна Чигиринская". (Запор. Стар. I. 86); перепечатывая ее, Максимович (1849, стр. 53) выбросилъ „в“.

Незгодливий, а, е. Вздорный, сварливый.

Незгодний, а, е. Несогласный, нестройный.

Незгодно, нар. 1) Несогласно; нестройно. **2)** Невыгодно; вредно. З лянками при доброму обкоті отара вдвое більшає, і такі великі колоді ходити буде важко і на лянток незгодно: лянкта видидуть худі, лиришаві. О. 1862. V. Кух. 33.

Незгодонька, ки, ж. Ум. отъ незгоди.

Незграба, би, об. Неловкий, неуклюжий человекъ.

Незграбний, а, о. Неловкий, неуклюжий, неповоротливый.

Незграбність, ности, ж. Неловкость, неуклюжесть.

Незграбно, нар. Неловко, неуклюже.

Нездатний, а, о. 1) Неспособный. 2) Непригодный.

Нездатність, ности, ж. 1) Неспособность. 2) непригодность, неудовлетворительность.

Недвижений, недвижний, а, о. неподвижный. *На дух-мару вона походила з своїм недвиженим обличчям.* МВ. II. 199.

Недзібний, а, о. Неспособный. Желеч. Желеч.

Недзібність, ности, ж. Неспособность. Желеч.

Недзіливий, незділний, а, о. Неуслужливый. Вх. Зн. 41.

Недзобіти, лію, аш, м. Болеть. Ворз. у.

Недзобний, а, о. Неспособный, слабый, бессильный что-либо сдѣлать.

Недзобність, ности, ж. Неспособность, слабость, бессиліе или невозможность сдѣлать что-либо. Чуб. I. 272.

Нездолящий, а, о. Слабосильный *їй мистрі жалю кидати, що таки вона дуже нездоляща.* Черниг. у.

Нездоровкуватий, а, о. Болѣзненный, хилый.

Нездоров'я, в'я, с. Нездоровье. *Моя дочка ніколи тебе обжити не буде: се вона так щось із нездоров'я.* МВ. I. 31.

Нездужати, жаю, аш, м. 1) Не имѣть силъ, быть не въ силахъ. *Конфедерат п'яний нездужає встати.* Шевч. 140. Четвертинський нездужав білши боротися з своїм козаннямъ. Стор. МПр. 72. 2) Быть больнымъ, болѣть, хворать.

Нездужатися, ет'ся, м. безл. Нездоровиться. *Так щось нездужається мені.*

Незістино, нар. Въ выражении: Я незістино. Точно, точь-въ-точь. Я незістино таний. Точно такой, точь-въ-точь такой. Лубен. у.

Незичливий, а, о. Недоброжелательный. *Співать намі селяне про таємничу, часом незичливу долю.* Г. Барв. 377.

Незичливість, вости, ж. Недоброжелательство.

Незичливо, нар. Недоброжелательно.

Незліг(о)дний, а, о. Неуживчивый, сварливый.

Незлігода, ди. Несогласіе, разладъ. *Бо ти старий, а я молода, то буде між нами незлігода.* Грин. П. 419.

Незлічений, а, о. Безчисленный, не-

смітний. *Кихня незлічені гроші мав. Каменец. у.*

Незліченне и незлічено, нар. Безчисленно, несмітно; безъ счету. *Дай юр'яки незмірнене, бери грошей незліченне.* Гол. I. 171.

Незлюбайий, а, о. Незлобный.

Незлюблівість, вости, ж. Незлобіе.

Незлюбливо, нар. Незлобиво.

Незлостівий, а, о. Незлобный.

Незлостівість, вости, ж. Незлобіе.

Незлостиво, нар. Незлобно.

Незлюбіти, блію, биш, м. Незлюбить.

Незмагати, г'юю, аш, м. Слабѣть. *Здоров'я незмагає; силъ незмагає.* Черк. у.

Незмилитися, ліюся, лишеся, м. — *Знемілитися, їй юре зліло... світ їй незмилився.* Г. Барв. 113.

Незмир, ру, м. Ссора, вражда. *Незмир між їх пішов.*

Незмислений, а, о. Безсмысленный.

Мали вони нас за скот незмислений. К. ЧР. 196.

Незмінний, а, о. неизмѣняемый; неизмѣнный.

Незмінно, нар. неизмѣняемо; неизмѣнно.

Незмірениий, незмірний, а, о. неизмѣримый.

Незміренне и незмірено, незмірно, нар. неизмѣримо; безъ мѣры. *Дай юр'яки незмірнене, бери грошей незліченне.* Гол. I. 171.

Незмовлений, а, о. невыразимый, несказанный.

Незмовлено, нар. невыразимо, несказанно.

Незмога, ги, ж. Невозможность. *Сієшиш (дверей) незмога ї відчинити.* Г. Барв. 21.

Незнавидіти, даю, диш, м. — *Зненавидіти* Незнавидів хлорця та ї незнавидів і прогнав. Камен. у.

Незнай, пію, м. Незнаніе. *Незнай в'їха не чинить.* Ном. № 106.

Незнайко, ка, м. Незнайка. Меж. 40.

Незнайо́мець, шці, м. Незнакомецъ. *Стрів їй чуждоземець, чуждоземець, незнайо́мець.* Гол. I. 208.

Незнайо́мий, а, о. Незнакомый, неизвѣстный.

Незнайо́мість, ности, ж. 1) Незнакомство. 2) Незнаніе. *Незнайо́мість в'їха не творить.* Ном. № 106.

Незнакомито, нар. Незамѣтно. *Як*

твоїх сітей незнакомито при зеленій діброві, так моїх діток незнакомито при молодій дові. Гол. II. 587.

Невнѣрошно, нар. Безъ умысла, ненавѣрно.

Незначкій, а, в. Незначительный. Левиц. Пов. 280.

Незначність, ности, ж. Незначительность. Желех.

Незнбоний, а, в. Нестерпимый. Годі мліти серцю моему з незносною туди. КС. 1882. VIII. 281.

Незобутий, а, в. Необутый. Послав рано по воду незобуту, незодянуту. Мет. 273.

Неводігнутий, а, в. Неодѣтый. Мет. 273.

Неврахований, а, в. Невсчислимый. нескетный. Скарб великий неврахований. К. (О. 1861. VI. 30).

Неврийний, а, в. Незримый. І зробився я знову неврийний. Шевч.

Невриймо, нар. Незримо.

Неврозумілий, а, в. Непонятный. Желех.

Неврозумілість, лости, ж. Непонятность. Желех.

Неврозуміло, нар. Непонятно.

Неврұчий, а, в. 1) Неловкий, неискусный. 2) Несподручный.

Неврұчість, ности, ж. 1) Неловкость. 2) Несподручность.

Неврұчно, нар. 1) Неловко. 2) Несподручно.

Невръчий, а, в. Слѣпой, невидящий; неувѣжественный. Знову шкуру дерете з братів невръчих, грецької. Шевч. 211.

Невуѓарний, а, в. Неспособный, не мастер. Невуѓарний козакувати. Невуѓарний до роботи. Левиц. Пов. 229.

Невчислєнний, а, в. Безчисленный. Оттоді то Черевань доскочив собі незчисленного скарбу. К. ЧР.

Невчислєнно, нар. Безчисленно.

Невчұтиса, чұюся, ешся, и. Не опомнитися, не замѣтить какъ... Невчұмиса, як смерклося. Шевч. 249. Невчұмиса вона, як кинулась йому назустріч. Стор. МПр. 56.

Неіднаковий, а, в.—Неоднаковий.

Неіднаковість, вости, ж.—Неоднаковість.

Неіднаково, нар.—Неоднаково.

Неїзджаїлий, а, в. Необъезженный. Дали йому коня неїзджаїлому. Чуб.

Ней, нар.—Най. Ней іде, ней іде, ней іде забану. Гол. I. 337.

Нейминұй, нар. Непремѣнно. Це нейминуй до мене. Мнж. 187.

Неймовіра, ри, об. Недовѣрчивый человекъ.

Неймовірний, а, в. Недовѣрчивый. У мене такий чоловік неймовірний, що до всякого мене приклада. Уманск. у. В мене матінка нерідня, а дружина неймовірна. Грин. III. 305.

Неймовірість, ности, ж. Недовѣрчивость, недвѣріе. Мир. ХРВ. 177.

Неймовірно, нар. Недовѣрчиво, съ недвѣріємъ. Секретарь неймовірно ілянув на Чіпку. Мир. ХРВ. 190.

Неймовірство, ва, с.—Неймовірість.

НВОлын, у:

Неквѣра, рі, ж. Плохо сваренное кушанье. Вх. Зн. 32.

Некѣ, нар. Неужели, развѣ. Неке ж ти йому даєте грошей? Борс. у.

Неккладєний, а, в. 1) Неположенный. 2) Неоскопленный. Кімь некладєний.

Неклан, на, м. Сказочный эпитетъ борава: Кабан-неклан Рудч. Ск. II. 2. Испорченное вмѣсто иланъ, т. е. имѣющий большіе іла (клыки).

Неклуба, би, об.—Негамуха. Неклуба ще з тебе! Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Неклен, на, м. 1) Раст.: Чернокленъ, сережничъ, Acer tataricum. 2) Acer campestre. L. ЗЮЗО. I. 109.

Неколи, нар. Кое-когда, изрѣдка. Було прийде неколи, чуєш, а до нас не іде. Верхнедѣлпр. у.

Некрұт, та, м. Рекрутъ. Сказано мені, що на черзі Андрійко у некрұти. МВ. II. 11. А Онкий нехай збороз буде, бо з учора заплакала за його, як почула, що у некрұти братимусь. О. 1862. IX. 114. По над садом зелененьким доріжка лежала, молодая туди пані некрұт виражала. Нп. Ум. Некрұтин. Сидя, леже некрұтики в кованих кайданах. Чуб. V. 969.

Некрұтко, ки, ж. Жена рекрута.

Некрұтство, ва, с. Рекрутская повинность. Хлопці, тікаючи від некрұтства, розбілись. Ном. № 972.

Некрұтський, а, в. Рекрутскій. А що бути у неволі, у некрұтському наборі. Чуб. V. 988.

Некрұтчина, ни, ж. Рекрутскій набір. Пройшла в нас чутка—некрұтчина сього року буде. МВ. II. 11.

Некубіниця, ці, ж. О жєнщинѣ:

незаботящаяся о порядку, нестарательная. *Уставай, невістка, неробітнице, ти нашою добру некукібнице.* Мет. 305.

Нелагода, ди, ж. 1) Несогласіе. *Ой ти старий, я молода, тим між нами нелагода.* Нп. 2) Неудача. *Здається їй робити чоловік, але йому все нелагода.*

Нелад, ду, м. Безладница; безпорядокъ.

Неладей, неладний, а, е. Безпорядочный; нехороший, некрасивый. *У кою дочку сім, то й доля всім, а в мене одна, та й та неладна.* Ном. № 1739. *Будь він тирич неладен!* (брань). Ном. № 5136.

Неладно, нар. Безпорядочно; нехорошо; некрасиво. *Будь воно неладно!* Ном. № 5136.

Неласка, ки, ж. Немилюсть, неблаговоленіе. Желех.

Нелинь, ня, м. Дубъ, не-теряющий листьевъ на зиму. Чуб. I. 132.

Нелівний, а, е. Плохо ловящий. *Кім нелівний, хлоп немівний—обоє ледащо.* Ном. № 1257.

Неліпашка, ки, ж. Нелѣпившая. *Сваха-ка-неліпашка шишок не ліпила.* Грин. III. 486.

Нелітка, ки, ж. Корова, еще не имѣвшая теленка. Вх. Пч. II. 5.

Нелюб, ба, м. Нелюбимый мужчина, немилый. *Хоче мене мати за нелюба дати.* Нп. Ум. Нелюбовньо, нелюбочно. Грин. III. 329.

Нелюбий, а, е. 1) Немилый, нелюбимый. *Поховало сина та під церквою, нелюбу невістку під дзвіницею.* Нп. 2) Неприятный.

Нелюбів, ви, ж. Нелюбовь, неприязнь. *Ці річі здаються нам луною од тієї великої нелюбови, яку викалують нам німецькі тиранія.* О. 1862. IX. 26.

Нелюбовньо и **нелюбочко**, ка, м. Ум. отъ нелюб.

Нелюд, да, м. Безчеловѣчный, жестокий, свирѣпый человекъ.

Нелюда, ди, об. Нелюдимъ, нелюдимка.

Нелюдний, а, е. 1) Малолюдный, 2) Нелюдимый. *Якийсь нелюдний, неговіркий, якесь туман з його.* Мир. ХРВ. 35.

Нелюдський, а, е. 1) Нечеловѣческий. *В неї щось у очах нелюдське світитись... У людей такого погляду не буває.* Г. Барв. 375. 2) Безчеловѣчный, жестокий. *І ти нелюдської дознала муки.* К. XII. 53. 3) Необходительный.

Нелюдський, кости, ж. 1) Безчеловѣчність. 2) Необходительность.

Нелюдько, ка, м. Нелюдимъ.

Нелюдний, а, е. 1) Нечеловѣческий, безчеловѣчный; злой, недобрый. *Бодай той непрожений був, що видумає таку нелюдню науку.* Св. Л. 62. *Який він добрий був для вас, а ви для його сиріт такі нелюдні.* Св. Л. 127. 2) Необходительный, непривѣтливый.

Нелюдняість, ности, ж.—**Нелюдськість**. Желех.

Нема, немас, нар. 1) Нѣтъ, неимѣется. *Нема в саду соловейка, нема щебетання: нема моєго миленького,—не буде й чування.* Нп. *В мене батька немає, а матуся ємріє.* Нп. *Оттак ходя попід яєм, Ірема співає, виладає, а Оксани немає, немає.* Шевч. 141. 2) Не хочеть, не жаєть. *А покорились батькові й нені нема.* Черном. *А нема щоб піти до сусіди.* Черном. 3) **Нема** в світі над..., **нема** в світі, ян... Нѣтъ выше, лучше... *Нема в світі над Бона.* Ном. № 5. *Нема в світі, як у злагоді жити. Нема цвітю більшого та над ожиконьку, нема роду ріднішого та над дружиньку.* Нп. 4) **Нема** де. Негдѣ; некуда. 5) **Нема** когò, кому и т. д. Некого, некому и т. д. *Нема кому роспитати, чога плачуть очі, нема кому розказати, чога серце хоче.* Шевч. 6) **Нема** коли. Некогда. 7) **Нема** куди. Некуда. 8) **Нема** чога; чо́му и т. д. Нечего, нечему и т. д. 9) **Нема**-що. Нечего. *Зіма—кожуха нема, чо́би ледащо,—і йти нема-що.* 10) **Нема** за́що. Не за что. Ум. **Нема́счки**.

Нема́ть, нар.—**Нема**.

Неметкий, а, ё. Неловкий, нешустрый; нескорый.

Немжитися, жуся, жишю, з. Елється, мяться. *У школі холодно, а баби зайшли погрітись,—спасенний,—та так немжиться баби, що холодно в хаті.* Канев. у.

Немільний, а, е. 1) = **Нелюбий**. *Світ мені став немільний. Усе немиле, як здоров'я нема.* 2) = **Нелюб**. *Лучше ж умерти, ніж з немилем жити.* Мет. 71.

Неміло, нар. Неприятно.

Немилосердний, а, е. Немилосердный, безжалостный, жестокий. *Таке молоде, а таке немилосердне.* МВ. (О. 1862. III. 42). **Немилосердні**, котрі нас розумать. Чуб. V. 117.

Немилосердно, нар. Безжалостно, жестоко.

Немилюстивий, а, е. Немилюстный, безжалостный. *Серце таке немилюстиве.*

Немилюство, нар. Безжалостно.

Не-минай-корчма, мі, об. Прозваніе п'явниці. *Ном. № 11694.*

Немину́че, нар. Неминуемо, неизб'яжно, неперем'бно. *Немину́че коли не після Покрови, то вже після Дмитра засватами буде.* Г. Барв. 305.

Немину́чий, а, в. Неминуемый, неизб'яжний. *Біду побачив неминучу.* Котл. Еп. IV. 12.

Немину́чість, чости, ж. Неминуемость, неизб'яжність. Желех.

Немину́ще, нар.=Неминуче. Вже ж його неминуче оддавати. *ХС. VII. 421.*

Немину́щий, а, в = Неминучий. *Смерть—неминуча дорога.* Посл.

Немі́вий, а, в. Неразговорчивий, молчаливий. *Кім немівий, хлоп немітний—обов'язує.* *Ном. № 1257.*

Немі́рний, а, в. Непомірний, не в міру.

Немі́ряно, нар. Неизмірно, очень много. *У них було землі неміряно.* Мир. ХРВ. 92.

Немі́ч, мочи, ж. 1) Безсиліє, слабость. *Жаює, було, мене дідуся: „Ти, кажє, зяєсємла мою неміч, голубко“.* Г. Барв. 358. 2) Немоощ, нездоров'є. *Я б і робила, та—лишко тяжке—неміч моя.* Кобеляк. у.

Немі́ний, а, в. Непроторний, неповоротливий. *Яка ти неміна.* *Ном. № 10953.*

Немо́в, нар. Словно, будто, точно. *Немов би дав Бог.* *Ном. № 7522.*

Немовлі́, діти, с. Младенець, не говорючий еще ребенок. *Ум. Немовлятно, немовляточно.*

Немовля́чий, а, в. Неговорячий.

Немо́га, ги, ж. 1) =Невозмога. *І розказати немога, що зі мною діється.* 2) =Зневозмога. *Хоче встати, в немозі пада.* Г. Барв. 537.

Немогу́щий, а, в. Бідний, несеюательный. *Немогущі не платять подушого.* Волч. у.

Неможли́вий, а, в. Невозможный. *Не буде неможливе у Бога всяке слово.* Ев. Л. I. 37

Неможли́вість, вости, ж. Невозможность. Желех.

Неможли́во, нар. Невозможно.

Немо́жний, а, в. 1) Невозможный. 2) Безсильный, слабый. *Доля карає її вельможного й неможного.* *Ном. № 1729.*

Немо́ла, ді, 1) об. Тот, который не моляться. *Ном. № 10781.* 2) ж. Илѣ. Галиц. Желех.

Немо́цний, а, в. Превышающий силы. *У неї була немоцєнна болість.* Лохв. у.

Немо́шний и немо́щний, а, в. Немоцный, безсильный. *Нападає її якийсь імів немощний.* *МВ. (О. 1862. I. 100). Думки... підрізують немощну силу.* Мир. Пов. I. 27. *І немощну мою душу за світ посилає.* Шевч. 263. *Руки у нас немоцні уже... не працюють, як колись.* Г. Барв. 502.

Немо́щі, щей и щів, ж. мн. Болѣзни, немощи. *Ви, любощі, ви, немощі, дуже тої ви болєці.* Чуб. V. 58.

Немо́рщий, а, в = Невмірущий.

Немо́удрий, а, в. 1) Глупый, безтолковный. 2) Немудренный. *Привітай же в своїй славі і мою убогу лепту—думу немудрую.* Шевч.

Нена́видець, ддя, м. = Ненавидник. *Прихилити до нас душі ненавидців наших.* К. МВ. XII. 266.

Нена́видіти, джу, диш, м. Ненавидѣть. *Блаженні, коли ненавидітимуть вас люде.* Ев. Л. VI. 22.

Нена́видний, а, в. Ненавистный. К. Бай. 82. *Ненавиден той нам, хто нас підвів на ґріх.* К. Дз. 154.

Нена́видник, ка, м. Ненавистникъ. *Спасєння од ворогів наших і з руки всіх ненавидників наших.* Ев. Л. I. 71. *Такою ненавидника жидівського... мені ще не доводилось бачити.* Г. Барв. 19.

Нена́вистливий, а, в. Недоброжелательный. *У нас люде ненавистливі,—ліба шматка старцєві не дадуть.* Волч. у.

Нена́вистний, а, в. Ненавистный. *Зосталось тільки ненавистне життя.* Стор. МПр. 145.

Нена́вість, ти, ж. Ненависть. *Нехай мене Бог боронить від лихої напасти, від панської карности, від людської ненависти.* *Ном. № 152.* *Узяти ненавість на кого.* *Возненавидѣть кого.* *Яке мов життя буде? та й її, як я візьму на неї ненавист?* Г. Барв. 201.

Нена́дія, ді, ж. Безнадежность, отчаяніє.

Нена́жєра, ри и ненажє́ра, рі, об. Обжора, ненасытный человекъ. Мир. ХРВ. 9. *Оттой ненажє́ра, скільки йому не дай,—нікому не зоставить (усе поїсть).* Новомосков. у.

Нена́жєрливий, а, в. Ненасытный, обжорливый. *Скатертина душа ненажєрлива.* *Ном. № 12126.*

Нена́же(и)риний, а, в = Ненажєрливий. НВолын. у. *Щоб своєму ненажєрному сер-*

цесі годити, він із світу хоче звести дві душі. Г. Барв. 454.

Ненажир, ру. м. Обжорство, постійний позывъ къ їдѣ. *Ненажир напас.* Ном. № 12222.

Ненаситний, ненаситний, а, в. Ненасытний, прожорливий. НВолын. у. и Камен. у.

Ненаситъ, ти, ж. Ненасытность. Камен. у.

Неналежно, нар. Невъдажданимъ образомъ.

Ненароком, нар. Незачинно, неумышленно. Коли кому й лучалося ненарокомъ зблизитися до того острова, то з лямомъ тікав від його. Стор. МПр. 13.

Ненасит, ту, м.—**Ненажир.**

Ненаситець, тцю, м. Раст. *Astragalus glycyphyllos* L. ЗЮЗО. I. 113.

Ненаситний, а, в. Ненасытний, алчущий. НВолын. у. и Лебедин. у.

Ненаський, а, в. Не нашъ, чужой, чужестранний. Цього тепер не можна сказати, бо в хаті в ненаські люди. Козелец. у.

Ненатлий, а, в. Ненасытний. *Ненатлому чоловікові дай хоч увесь мир, то мало.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Ненатля, лі, ж. Ненасытность, жадность. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Неначе, нар. Будчо, точно. *Вискочив з землі неначе овражок.* Стор МПр. 44. *Він тільки розглядає її, неначе їсть її очима.* Кв. I. 38 См. Наче.

Нендзори, рів, м. Осенніе ягнята. Лохв. у.

Ненечка, ки, ж. Ум. отъ нѣня.

Ненѣла, ли, об. Высокій, неповоротливый человекъ. Мнж. 187.

Ненін, а, в. Матушкинъ, материнъ.

Ненѣж, сз.—**Ніж.** *Лучше хлѣб їсти з во-дою, менуж буханецъ з бѣдою.* Ном. № 7288.

Ненька, ки, ж. Ум. отъ нѣня.

Ненѣю, ня, м. Отець, батюшка. Галиц. Желех.

Ненѣчин, а, в. Матушкинъ, материнъ.

Нѣня, ні, ж. ласк. Мать, родимая. —*Симу мій, коли прийдеш до нас? „Тоїді я, нене, приїду до вас, як навине пір’я шисид потоне, а млиновий камінь наверх випігне.* Макс. (1849) 107. Ум. **Ненечка, ненька.**

Необбавки, нар. Немецля, сейчасъ. Угор.

Необачка, ки, ж. Безпечность, неосмотрительность.

Необачний, а, в. Безпечный, несмотрительный.

Необачність, ности, ж. Безпечность, неосмотрительность. *Складається недодіи або необачність яка, то він чукає та мав їм, де що робитися.* Стор. МПр. 166.

Необачно, нар. Безпечно, неосмотрительно. *Живе хто в світі необачно, тому ніде не буде смачно.* Котл. Ен. VI. 90.

Необережний, а, в. Неосторожный. *Взпила вода човен з необережним дідом та й потерла в шум.* Левци. I. 127. *Русалки залоскотули необережного, а часом і в воду потянуть.* Г. Барв. 350.

Необережність, ности, ж. Неосторожность.

Необережно, нар. Неосторожно.

Необзир, нар. Безъ оглядки. *Давай на Бужаки необзир утікати.* К. Дз. 15. *А чортяка з-за ліск: кук-кук-кук! Баба необзир додому!* Г. Барв. 195.

Необлудний, а, в. Чистосердечный, нелицемѣрный. Волын.

Необлудність, ности, ж. Чистосердечіє, нелицепріятіє. Волын. г.

Необлудно, нар. Чистосердечно, нелицеприятно. Волын. г.

Необмільний, а, в.—**Неомильний.**

Необорний, а, в. Неодолимый, непреодолимый.

Необорність, ности, ж. Непреодолимость.

Необходимий, а, в. Такой, которого нельзя обойти. *Як підуть дощі, дак урязъ буде необходима.* Борз. у.

Неоглядки, неоглядкою, нар. Безъ огляден. *Біжить неоглядки.* Рудч. Ск. I. 137. *Пішло все к чорту неоглядкою.* Котл. Ен. IV. 61. См. **Необзир.**

Неоглядно, нар. І конця невидно; неозорно. *Горя тою за нею і поперед нею—неозорно, неоглядно.* Мир. Пов. I. 127.

Неодинобкий, а, в. Неодинокій. *Там неодинокий з нею був би я.* Шевч. 37.

Неодіжний, а, в. Плохо одѣтый. *Так собі, чоловік неодіжний, бідний.* Мир. у. Слов Д. Эварн.

Неодмінне а неодмінно, нар. Непремѣнно. *Кв. Треба неодмінне ті колеса купити.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Неодмінний, а, в. Непремѣнный.

Неодімовний, а, в. Безотговорочный.

Неодімовно, нар. Безотговорочно.

Неодіаковий, а, в. Неодинаковий, несходный, различный. См. **Недіаковий.**

Неоднаковість, вості, ж. Несходство, различіє. См. **Неіднаковість**.

Неоднаково, нар. Неодинаково, несходно, различно. См. **Неіднаково**.

Неодукований, а, в. Невѣстевенний, незнайомий, необразований. *Сам крѣпан, неодукований сірлук.* Шевч. 513.

Неовірий, а, в. Неовірий.

Неовірно, нар. Неовірно, без конца. *Зайди землі лежало неовірно перед тобою і за тобою.* Мир. ХРВ. 80.

Неокайний, а, в. Окайний. Харьк. г.

Неовірий и несповірий, а, в. Неповоротливий, неділий. *Та вона така неовірна.* Вас. 209. *Був у дови хлопчик та такий неовірий: всі його було б'ють.* Мнж. 9.

Неоміальний, а, в. Безопибочний.

Неомірий, а, в. Неизмірний.

Неопалий, а, в. Неопалий. Стор. МП. 105.

Неопантроність, вості, ж. Небудуваність, несмотрителність, опрометчивість. *Що то за неопантроність: їхав по воду, переїхав цуску.* Могил. у.

Неоружний, а, в. Безоружний. К. ЧР. 9.

Неосвітний, а, в. Неосвіщенний. *Розвелось письменство між нашим людом неосвітним.* Денко. 15.

Неосудливий, а, в. Не осуждаючий других, не говораций о других дурного. *Пані моя, пані моя, пані злоблена, неревнивал моя, неосудливал!* Мет. 122.

Неосудний, а, в. Не подлежащий осужденію. *Голод, що рідний батько—злodian неосудним робить.* Волын. г.

Необязний, а, в. 1) Необязный. 2) Недостатковий.

Необязно, нар. 1) Необязно. 2) Недостатково.

Неотеса, си, об. Неуклюжий, неповоротливий, некрасивий чоловік. *Чи такому ж брідкому, як ти, женитися з Марусею? Подивись на себе, неотесо! адже ж ти поганим від...* О. 1861. XI. Кух. 15.

Неофіт, та, 'м. Неофіт. *Не-неофіт новий, а апостол великого Христового слова.* Шевч. 610.

Неохайний, а, в. Неопратный.

Неохайність, вості, ж. Неопратность. *Жили все бідишні, але більше неохайности.* Св. Л. 23. *Хата вдарил Чіпці в вічі своєю неохайністю. Стіни пооблупували...* Мир. ХРВ. 177.

Неохайно, нар. Неопратно.

Неохай, хай, об. Неряха.

Неохота, ти, ж. Неохота, нежеланіє. *Яким з більшою неохотою одвітував йому.* Левиц. I.

Неоцінний, а, в. Безцінний. *Ця корова неоцінна, відро молока дає.* Міус. окр.

Неопанований, а, в. Неопанованный по достоинству.

Неопатний, а, в. Непарадный.

Неопатно, нар. Непарадно. *Гей корчмо, корчмо-княине! Чом то є тобі козацькою добра багато тин? І сама еси неопатно ходиш, і нас козаків-нетя, під случай, без свиток водни.* ЗОЮР. I. 220.

Неощадний, а, в. Небережливый.

Неощадність, вості, ж. Небережливость. Желех.

Неощадно, нар. Не бережливо.

Вена'яткий, вена'ятлєкє, вена'ятучий, а, в. Забычивый.

Непам'ять, те, ж. Забвеніє. *Піті в непам'ять. Быть забытымъ. Ми, селяне та хutorяне, нічого не записуємо,—тим воно й пішло все те в непам'ять.* К. (О. 1861. II. 227). *Пустити у непам'ять. Предать забвенію. Все те пускати наши земляки в непам'ять.* К. Гр. Кв. XXXII.

Непівне, нар. 1) Невѣрно, ненадежно, сомнительно. 2) Неувѣренно. 3) Подозрительно; не внушая довіря; странно. 4) Опасно.

Непівний, а, в. 1) Невѣрный, ненадежный, сомнительный. *Та се ще непівна річ: може воно буде, а може й ні.* 2) Неувѣренный. 3) Подозрительный, не внушающий довіря. *Сей бачить хитрость тут непівну,* Котл. Ев. VI. 75. *Сказано,—знахарка: зараз почула щось непівне.* ЗОЮР. II. 34. *Марусе, кажу, щось мені той чоловік невис.* МВ. II. 128. 4) Опасный, ненадежный. *Тепер нічки да темнєніє, доріженьки да непівні.* Мет. 217. *Підпалу жде, як той мєстник, часу дожидє невисного.* Шевч. (пражск. изд.). I. 178 і 180. 5) Знающий сь сверхъестественными силами; демонический. *Дріжжє з переляку, що бачио чорта і що моя жінка з ним дружить. От я вам і кажу: непівна моя жінка, зовсім непівна.* Кв. II. 97. *Уиур і непівний—усім відьмам родич кривий.* Ном. № 239 і 240. *Минає неясний дєть мій; вже смеркає; над юловою вже несе свою не-кляпану косу косарь непівний... мовчки скосить.* Шевч. 241.

Непівність, вості, ж. 1) Невѣрность, ненадежность. 2) Неувѣренность, сомнѣніє,

колебаніє. 3) Подозрительность, сомнительность. 4) Опасность, ненадежность.

Непереможний, а, в. Непреодолимый, неодолимый, непобѣдимый.

Непереможно, нар. Непреодолимо, неодолимо, непобѣдимо.

Неписаний, а, в. 1) Не писанный, не написанный. 2) Устный. *Українська пісня і неписана словесність народу українського.* К. XII. 7.

Неписьменний, а, в. Неграмотный.

Неписьменність, ности. Неграмотность.

Непитущий, а, в. Непьющий. *Непитущий зроду.* Мир. Пов. I. 157.

Непишний, а, в. Въ выраж.: як непишний. Сконфуженный. *Вилаляли йому, а він покладав очима і виїшов з хати, як непишний.*

Непідвладність, ности, ж. Независимость. Желех.

Непідвладний, а, в. Независимый. *Непідвладна воля духа.* К. XII. 23.

Непіддєлгість, лости, ж. Независимость.

Непідхильність, ности, ж. Неуступчивость, неокорность. Левец. I. 307.

Неплідний, а, в. Неплодный, безплодный: *Елизавета була неплідна.* Ев. Л. I. 7. *Перва його жінка була неплідна, а се вже з другою дав йому Господь на старість утіху.* Г. Барв. 163.

Неплідниця, ці, ж. Неплодная, безплодная.

Неповага, ги, ж. Непочтєніє, неуваженіє.

Неповідний, а, в. Неказистый. *Воно (сіно) даром що неповідне, а їстове.* Черк. у.

Неповинний, а, в. 1) Невинный, неповинный. *Карайте мене, а неповинного пустіть на волю.* Стор. МПр. 84. 2) Не должный.

Неповинно, нар. I) Безъ вини. *Кров християнську неповинно проливали.* Чуб. V. 983. 2) Не должно.

Неповороткий, а, в. Неудобный для пользования по своей большой величавѣ, громоздкости и пр. *Вила неповороткі, бо дуже довгі й товсті.* Волч. у.

Неповоротний, а, в. Неповоротливый. НВолын. у. Левец. Пов. 10.

Неповорушно, нар. Неподвижно, не шевелясь. *О. Мойсей сидів неповорушно.* Левец. I.

Непогамований, а, в. 1) Неукротимый; невоздержный, неумѣренный; необузданный. 2) Неукротенный, неуждержанный.

Непогобний, а, в. Ненастный.

Непогобний, а, в. 1) Неблагоприятный.

2) Ненастный, непогодливый. *Виходила змарі чорная і другая непоожая.* Чуб. V. 764. 3) **Непогома вода.** Несвіжа вода.

Неподалеку, неподалеці і неподалєць, нар. Недалекъ; недалеко другъ отъ друга. *Чується йому, наче хто сильно ридав неподалеку.* МВ. (О. 1861. I. 73). *Хатка була неподалеці від лісу.* Верхнеднѣпр. у. *Ми неподалєці з ними живемо.* Новомоск. у.

Неподоба, нар. Неприлично, не слѣдуетъ, не подобаєть. *Неподоба зірці без місяця ізходити: неподоба дівці до козаченька виходити.* Нп.

Неподобний, а, в. 1) Несходный, непохожий. 2) Несобразный, не такой какъ слѣдуетъ. *Пусти ж мене, пусти ж мене, подоянка, на піч!*—*„Ой не пусти, ой не пусти: неподобна річ“.* Нп. *Бо зна' що кажеш, Іване, неподобне!* Лохв. у. Слов. Д. Эварн. 3) **Неподобними словами лається.** Бранится скверными словами.

Неподобно, нар. 1) Не сходно, не похоже. 2) Не такъ, какъ нужно, плохо.

Непоказний, а, в. Невидный, неказистый.

Непокій, вю, м. Вздохъ, смущеніє, тревога. *Красне личко серцю непокій.* Ном. № 8917.

Непокірливий, а, в. Непокорный. *Де водилось не один раз не послухати вас противити непокірливим словом.* О. 1862 IV. 10.

Непокірливість, вости, ж. Непокорность.

Непокірливо, нар. Непокорно.

Непокірний, а, в. непокірність, ности ж., непокірно, нар.—**Непокірливий, не покірливість, непокірливо.**

Непокірниця, ці, ж. Непокорная. *Ти ж, (невѣсто), моему роду непокірниця.* Грин. III. 84.

Непокладний, а, в. Громоздкий.

Непокоїти, вю, їш, м. Безпокоити, тревожить.

Непоко́ра, ри, ж. Непокорность.

Неполюдьски, нар. Не такъ, какъ слѣдуетъ. *Так сяк, на косяк, неполюдьски.* Ном. № 7586.

Непомієлений, непомієльний, а, в. Безопієбный.

Непомієлошно, непомієльно, нар. Безопієбно. *Твердо й непомієлошно темний править службу божи.* МВ. I. 16.

Непомільність, ности, ж. Безошибочность. Желех.

Непоміркований, а, в. 1) Неумірений. 2) Невоздержный; запальчивый.

Непомірковано, нар. 1) Неумірено. 2) Невоздержно; запальчиво.

Непорядний, а, в. Безпомощный, не могущий справиться. Йому наказали, щоб не лякая дитини, бо... як заслабне, то хоч з світа стікай: і з одним непорядним юлова, а з двома й не кажи. Св. Л. 101.

Непорожній, я, в. 1) Не пустой. 2) О самках и женщинах: беременная. Е, шкода тепер з сорочками: моя жінка непорожня—шито нікому.

Непороби, ків, мн. Худая слава? Чим вони не люди? І добрі, й заможні; усі їх на погоні мають... Знали б люди,—чулись би непороби на їх, а то усі шанують. МВ. II. 111.

Непоросний, а, в. Не пыльный? Будь же ти, хато, непорошна, хазяїну дорога і мила. (Заклинаніє при закладанні хати). ХС. III. 39.

Непорухомий, а, в. = **Нерухомий.**

Непорухомо, нар. = **Нерухомо.**

Непорушний, а, в. Неподвижный, недвижимый. Скеї стоми непорушні над водою. Левиц. I. 96.

Непорушаю, нар. Неподвижно, недвижимо

Непорядний, а, в. Безпорядочный. Всі вони, сі нехворіщане, якісь завзяті та непорядні. Скотину б'ють, не доглядають зімою. Г. Барв. 154.

Непорядно, нар. Безпорядочно.

Непосид(у)щий, непосидачий, а, в. Подвижной, непосёда. Непосидючий як чорт. Ном. № 3133.

Непосидячка, ки, ж. Нетерпеливость, не дающая и на мѣстѣ усидѣть. Непосидячка берѣ. Не сидится ось нетерпѣнія. Иногда прилагается къ человеку и употребляется въ смысл: непосёда. Ну, та й непосидячка з тебе! Тільки прийшов,—уже й біжить.

Непослух, ху, м. Ослушаніе, непослушность.

Непотайний, а, в. Не скрытый, откровенный. Помилась їх розмова щира, непотайна. Левиц. I. 138.

Непотрѣба, бм, ж. = **Непотріб.**

Непотрѣбний, а, в. = **Непотрібний.** Гол. I. 33.

Непотріб, ба, м. 1) Все ненужное, негодное, плохое. 2) Негодный. Желех.

Непотрібний, а, в. Ненужный. Хто бідний, той нікому непотрібний. Ном. № 1602.

Непохібний, а, в. Безошибочный, вѣрный. Він правдою непохибною диме. К. ЦН. 193. Непохибну тобі про це дам раду. К. ЦН. 270.

Непохібно, нар. Безошибочно, вѣрно.

Непохитний, а, в. Стойкий. Желех.

Непохитність, ности, ж. Стойкость. Желех.

Непохитно, нар. Стойко.

Непочатий, а, в. Неначатый, нетронутый. Непочатою водою мийте біле тіло. Мкр. Н.

Неправда, ди, ж. 1) Неправда, ложь. А неправда ж! я того не казав. 2) Несправедливость. Уступитесь від мене всі, що робите неправду. Єв. Л. XIII. 27. Всяка неправда—гірх. Ном. № 102. Ум. Неправдоюна. Неправдоюна ваша. Рудч. Чп. 90.

Неправдивий, а, в. 1) Лживый, неправдивый. Мся доле неправдива. Шевч. 2) Притворный. 3) Не настоящий, поддѣльный.

Неправдивість, вости, ж. 1) Лживость. Желех. 2) Сомнительность происхождения, поддѣльность.

Неправдиво, нар. 1) Лживо, неправдиво. 2) Притворно.

Неправдувати, дую, еш, м. Жить неправдой. М. з давньою давня паму, бо неправдує. Посл.

Неправий, а, в. 1) Несправедливый. 2) Неправосудный.

Неправість, вости, ж. 1) Несправедливость. 2) Неправосудіе, беззаконіе.

Неправо, нар. 1) Несправедливо. 2) Неправосудно.

Непривітний, а, в. Непривѣтливый.

Непривітниця, ці Непривѣтливая женщина. Нашому роду непривітниця. Нп.

Неприміний, а, в. Неприятный.

Неприміність, ности, ж Неприятность.

Непримно, нар. Неприятно.

Неприязний, а, в. 1) Нераскаявливая. Зробив великим грішником та з журби по гріхах і вмер без причастя неприязний. Г. Барв. 459. 2) Окаянный, отчужденный от людей, не находящий себѣ мѣста. Доле ж моя неприкаяна. Св. Л. 319.

Неприпняний, а, в. 1) Неудержимый, неукротимый. 2) Безпреступный.

Неприродний, а, в. Неестественный, ненатуральный.

Неприродність, ности, ж. Нестестованість. ненатуральність. Желех.

Неприродно, нар. Нестестовано, ненатурально.

Неприроджений, а, в. Не вроджений, приоб'ятений. *Неприроджена відма.*

Непристойний, а, в. Неприличний. Желех.

Непристойність, ности. Неприличчє. Желех.

Непристойно, нар. Неприлично.

Неприступний, а, в. Недоступний, неприступний. *Неприступна панна сама за побила Четвертинського.* Стор. МІР. 70.

Неприступно, нар. Недоступно.

Непристібний, а, в. Ненормальний в психическомь отношеніи, невміняемый. *Та що там у нього питати? Він непристібний.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Непритіка, ки, об. Безпритічний, бродяга. Встрічено тільки у Кулиша, гдѣ говориться о кривомь. *По світу шведяєся непритіка,—ні хати в бідолузі, ні двора.* К. ПС. 113.

Непритомний, а, в. Безсознательний, безпам'ятний. Г. Варв. 386. **Непритомник** б'уши. Вь безпам'ятствѣ.

Неприторенний, а, в. 1) Настоящий, чистокровний. *Ці відці неприторенні басарабські.* 2) Совершенний, несправний, отчаянный. *Неприторенний злодій.* *Наведе із собою н'яниця неприторених.* О. 1862. VII. 22. См. Непроторенний.

Непритульний, а, в. Неудобоприложимий.

Неприхильний, а, в. Нерасположенный, неблагоприятный; неприязненный, недружелюбный.

Неприхильник, ка, м. Противникъ, неприязненный. Желех.

Неприхильність, ности, ж. Нерасположенность, неблагоприятность; неприязненности.

Неприхильно, нар. Неблагоклонно; недружелюбно.

Непричєтний, а, в. Непричастный. *Вони самі крими, а возми сюди непричєтні.* Миус. окр.

Непричєком и непричєкома, нар. Точно, будто, сказать-бы. Желех. *Купив, пане, коняку, а у неї під хвостом, непричєкома як панська шапка.* Канев. у.

Неприязний, а, в. Неприязненный, недружелюбный. *Прощай, світе, прощай, земле, неприязний крию!* Шевч. *Де вона й*

вродилась така неприязна. МВ. (О. 1862. III. 58).

Неприязно, нар. Неприязненно, недружелюбно.

Неприятель, ля, м. 1) Недругъ, неприятель. 2) Чортъ. Грив. I. 9.

Неприятельство, ва, с. Вражда, неприязнь.

Неповорніака, ки, об. Неповорный человекъ. *Імла роззяляка, а їхав неповорніака.* Ном. № 6594.

Непроторєний, а, в. Непроторенний. *Непроторєні дурні.* МВ. (КС. 1902. X. 153). *Непроторєний злодій.* Ном. № 11062.

Непроба, хи, об. Не просящий. Ном. № 1357.

Непрощєний, а, в. Которого простить нельзя. *Непрощєний крих.* Волч. у. *Щоб твоя кість непрощєна була!* Ном. № 3081.

Непряха, хи, ж. Неуміющая или не желающая прясть. *Була собі непряха і недбаха.* Рудч. Ск. I. 176.

Непутити, чу, тиш, м. 1) Мѣшати, быть помѣхой, стоять на дорогѣ, сбивать съ пути, съ толку. *Любов... і мозок непутить, і кров.* Мкр. Г. 17. *Це мені непутить отой Улас голований, а то б не взяли сина у москалі. Воно б можна до паламарки тєє—нема що! але ж батько непутить, а сина чортима.* Канев. у. 2) Портить, развращать. *Багато нашого брата гуріака непутить.* Васильк. у. 3) Съ отрицаніємъ безлично. **Не непутить.** **Не мѣшаєть.** *Хоч би й десятку дали, то воно не непутило б.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Неп'утний, а, в. Безпорядочный, непорядочный.

Неп'утно, нар. Не такъ, какъ слѣдуетъ, плохо. *А будь тобі неп'утно!* Ном. № 3696.

Нєрадїсний, а, в. Безотрадный. *Вес думки нєрадїсні клопочуть голову.* Мир. Нов. I. 139.

Нєрадїсно, нар. Безотрадно, нєрадостно. *Нєрадїсно і смутно гляділа стара на свого сина.* Стор. МІР. 56.

Нєранєнько, нар. Ум. отъ нєрано. **Нєрано, нар.** Поздно. *Калино-малино, чом нєрано зацвіла?* Чуб. V. 1008. Ум. **Нєранєнько.**

Нєрєстїтиса, шуся, стїтїся, м. Со-вокупляться (о рыбахъ, змѣяхъ). *Гадюки як нєрєстїтїся, то звиваються у клубок.* Кієвск. у.

Нєрєсть, ти, ж. 1) Совокупленіе у рыбъ, змѣй. 2) Семейные раздоры, несогласія. *Як любляться собі, не робитися*

між ними нерести, то й добре. Канев. у. См. Неристь.

Нерет, та, м. Родъ рыболовной сѣти. Як потрапав у нерет, то ні ззад, ні вперед. Ном.

Неристь, оти ж. Вражда. Та таки ж меристь у нього до мене... ненависть. Миргор. у. Він неристь положив на мене. Звенигтор. у. Слов. Д. Эварі. Люде неристь накладали оце на мене. Екатер. г. См. Нересть.

Нерівень, вид, м. Неравний. Вельможная пані нерівня козала. Чуб. V. 1068.

Нерівний, а, в. Неравний.

Нерівно; нар. Неравно. Бог нерівно ділит: жеде, щоб сами ділилися. Ном. № 81.

Нерівня, ні, об. Не пара; неровня. З'явже руку з Опанасом, хоч йому й нерівня. Мкр. Н.

Нерість, рости, ж. Все земное (кромъ воды), что не растетъ и что не создано искусственно: земля, камни, металлы, т. е. вообще минералы. Водича Йорданниця, очищаєш каміння, креміння і всякую нерість. См. Нерость.

Неробітний, а, в. Не рабочий, во время которого не работаютъ.

Неробітняк, ка, м. Не работникъ. Сьогодні св. Івана неробітника.

Неробітниця, ці, ж. Неумѣющая работать, не работница. Узяли невістку неробітницю. Чуб. V. 723.

Нерод, ду, м. Неурожай. Коли нерод, то й нежолоди. Ном. № 7134.

Нерода, ди, ж. Бездѣтная женщина. Мвж. 140.

Неродючий, а, в. Бесплодный, не рождающий. Тепер поля неродючі. Грин. III 434.

Нерожень, жия, м. Родъ дикой утки.

Нерозбѣрливий, а, в. Непонимающий. Харьк. г. Я жінка нерозборлива, ти й то бачи, що не так. Змієв. у.

Нерозв'язний, а, в. 1) Неугнѣнный. Плакала нерозв'язними дрібними сльозами. Мир. ХРВ. 233. 2) Неразсудительный, легкомысленный. Нерозв'язний дяццие на підмову дався. Гол. III. 475.

Нерозв'язно, нар. 1) Безутѣшно. Нерозв'язно плакала. Мир. ХРВ. 317. 2) Неразсудительно, легкомысленно.

Нерозв'язний, а, в. Не развившийся, не распустившийся. Іно жалъ мені на отця свого: оженя мене милолітнього, нерозумного, нерозв'язного. Грин. III. 835.

Нерозумний, а, в. Вѣрний, не поддающийся стараніямъ разлучать его съ лю-

бимую особою путемъ наговоронъ. Сужений-нерозумжений, йди до мене вечерати. О. 1861. XI. Свидн. 57.

Неровень, зия, м.—Нерѣжень.

Нерѣзняк, ка, об. Несвѣдущій чоловікъ, незнающий. Звісно, ми люде нерѣзняки, не знаєм як; то й пішли до волосного писаря порадитися, що нам робити. Верхнедѣвр. у.

Нерѣзум, жу, м. Неразуміе, глупость. Желех.

Нерѣзумний, а, в. Неумный, глупый. Дура дівчина, нерѣзумная по козаченьку плаче. Мет. 56.

Нерѣсть, оти, ж.—Нерість. Лицци, Харьк. губ. Слов. Д. Эварі.

Нерухомий, а, в. Неподвижный, недвижимый. Над водою сидить нерухомо-свий дід на камені, а там стоять нерухомі дівчата. К. Ор. Обоміла й заніміла, нерухомо стала. К. МВ. III. 253. Нерухоме добро, майно. Недвижимое имущество.

Нерухомо, нар. Неподвижно. Звелі стояти, кимсь?—Нерухомо! К. ЦН. 261. Цілісінкий день пролежить нерухомо. МВ II. 8.

Нерушме, нар. Не двигаясь съ мѣста, постоянно. Ми з прадіда живемо тут нерушме. Борз. у.

Несамовитий, а, в. 1) Изступленный, самъ не свой. Зривши Турн несамовитий, явився, мотунявъ неситий. Котл. Ен. V. 30. 2) Въ приложеніи къ челоуѣческимъ дѣйствіямъ, вромѣ прямого значенія, значить еще: въ высшей степени сильный. Несамовитий рейт несеться вулицею. Мир. Пов. II. 57.

Несамовито, нар. 1) Изступленно. 2) Въ высшей степени сильно. Рве, сіпа, ирить, та хоч не так боить несамовито. Мир. Пов. II. 52

Несвідомий, а, в. 1) Незвѣстный, невѣдомый. Це діло мені овіє несвідоме. Голос... влинявъ в душу якимъ несвідомимъ шастямъ. Мир. ХРВ. 5. 2) Не знающий чего. Вербує... крутом себе ватагу людей несвідомих речі і ширить між ними свої... мрії. К. КР. 36. 3) Безсознательный. Явбачала в їй несвідомою поета. Г. Барв. 872.

Несвідомість, кость, ж. 1) Незвѣдѣніе. Чуб. I. 273. 2) Безсознательность.

Несвідомо, нар. 1) Не зная; безъ вѣдома. 2) Безсознательно.

Несвітаній, а, в. несвітський, а, в. Необыкновенный, необычайный, неестественный, сверхъестественный. Щоб же тебе

побив неситський сором. К. ЧР. 379. Це вже неситський сором сидіти в острозі. Харьк.

Несидь, ле, ж. Безсиліє, немочь. **Несила мені це зробити.** Я не въ силахъ это сдѣлать. Така їй досада грізе, що вони вкупі, а розлучити несила. МВ. (О. 1862. III. 46).

Неситий, а, в. Ненасытний. **Неситій ксьондзи, магнати нас роз'єдали, розвели.** Шевч.

Неситство, ва, с.—**Несить.**

Нєсить, ти, ж. Ненасытность.

Нєсїв, ву, м. Часть поля, по недо-
смотру незабїяная. *Яксь чудно жито зїїшло: там є і пусто, а там пусто, мов несіє.* Новомоск. у.

Несказаний, а, в. Невыразимый, непъяснимый. **Крик, галас зчинили несказаний.** К. ЧР. 370.

Несказанно, нар. Невыразимо. *Сей їс пустий був неказанно.* Котл. Ен. **Несказанно тяжко слухати, як плаче оттакїй чоловік.** Сив. 223.

Нескінчений, а, в. Безконечный. К. Кр. 15. *О, Боже мій, нескінчений! дивитися їм, що тепер на сім світі віра віру борє.* Нп.

Нескінченно, нар. Безконечно.

Нескладно, нар. Нескладно. *А бреше так нескладно.*

Нескопчений, а, в.—**Нескінчений.**

Нескреба, бш, об. Неотеса. *Ой вийду я зь ворота—нема моє злата, тільки стоїть той нескреба, що мені не треба.* Нп.

Нескрєбений, а, в. Невычищенный; печищенный. *Калив бш, як свиня нескрєбени поперед ухом веде.* Дума. *Подаяють їм рибу нескрєбену.* Грин. III. 452.

Нєслáвa, ви, ж. Безславіє, позоръ; дурная репутація. *Погубив їх, і їх слави стане їм в неславу.* Шевч. *Ой він її не зїмає, бо сватати має, він до неї не горнетис, неслави бойтися.* К. 1887. VIII. 774. *Любив я діачину, любив я свою, а люди говорять неславу на мою.* Грин. III. 185. **У неслáві б́ути.** Быть обезславленнымъ; пользоваться дурной репутаціей. *Наш піддружба хорошиї, пожим дружбі грошей, бо наші дружба в неславі, його шапка в застай.* О. 1862. IV. 19. **У неслáву ввóдити.** Подвергать пересудамъ, безславить кого. *Слатий мене, козаченьку, не ввóдь у неславу.* Мет. 83. **У неслáву вхóдити.** Безславить себя, подвергать себя пересудамъ. *Сама ж бо ти, дівчинонько, у неславу вхо-*

диш, що пізненько-нераненько із юлиці ходиш. Мет. 83. Ум. **Нєслáвоньна.** *Не трабуло мойї рідні неславоньки наробити.* Грин. III. 248.

Нєслáханий, а, в. Неслыханный. *Ви жести мені звїря неслитаного і невиданого.* Рудч. Ск. I. 44.

Нєслáхано, нар. Неслышанно.

Нєслід, нар. Не слѣдуетъ, неприлично.

Нєслух, хв, м. Непослушный человекъ.

Нєслухáний, а, в.—**Нєслухáний.**

Сказано, що неслухáні. Ном.

Нєслухáний, а, в. Непослушный.

Нєслúшний, а, в. 1) Ненадлежащій.

2) Несовременный. В неслúшний час. Несюсременно. 3) Несправедливый.

Нєслúсно, нар. 1) Ненадлежаще. 2)

Несправедливо.

Нєсмáж, ку, м. 1) Непріятний вкусъ.

2) Безвкусіє.

Нєсмáчний, а, в. Невкусный, без-

вкусный.

Нєсмóртéльний, а, в. Безсмертный.

Нєсмóртéльність, ности, ж. Без-

смертіє.

Нєсмíливий, несмíлий, а, в. Не-

смѣлый.

Нєсмíливість, несмíлість, ости, ж.

Нєсмíлостъ. *Казав Василь, задихаючись од несмíлости.* Кн. I. 21.

Нєсмíливо, несмíло, нар. Несмѣло.

Дівчина несмíливо полюбила на Василя. Левиц. I.

Нєсмíлак, ка, м. Несмѣлый человекъ.

Нєсогірше, нар.—**Нєзгірше.**

Нєсогірший, а, в.—**Нєзгірший.** Угор.

Нєсопóрчливий, а, в. Уступчивый, покладистый. *Я чоловік несперечливий.* НВолынск. у.

Нєспірий, а, в. Неспорный. *Робота неспірна.*

Нєсплáчки, чок, ж. м. Безсонница (у дітей). КС. 1883. VII. 588.

Нєспóвна, нар. Не вполнѣ; не сполна.

Нєспóвна рóзуму. Полоумный. *Моя жінка неспóвна розуму.* Рудч. Ск. I. 187.

Нєспогáданий, а, в. 1) Неожиданный.

2) Необразимый, невъяснимый.

Нєспогáдано, нар. 1) Неожиданно. 2)

Невообразимо, невъяснимо.

Нєспóдіваний, а, в. Неожиданный; нечаянный. *Нєспóдіванє михо.* Ном. № 2059.

Нєспóдівáність, ности, ж. Неожиданность.

Нєспóдівáнка, ки, ж. Неожиданность; сюрпризъ.

Несподівано, нар. Неожиданно; нечаянно.

Несподіваність, ности, ж. = Несподіваність.

Неспокій, кою, м. Безпокойство. *А що, нажили собі неспокій? В старій жизні маю неспокій терпіти.* Чуб.

Неспокійний, а, е. Безпокойный, неспокойный. *Чого вона така неспокійна стала?* МВ. II. 24.

Неспокійник, ка, м. Безпокойный человек.

Неспокійно, нар. Неспойно, безпокойно.

Неспокутуваний, а, е. Неотмоленный, неотмоленный; непокаянный.

Неспосі(о)бісінський, а, е. 1) Непригодный. 2) Находящийся не въ силахъ, не въ состояніи сдѣлать что.

Неспосі(о)бісінський, а, е. Находящийся совершенно не въ силахъ, рѣшительно не въ состояніи сдѣлать что. *Та вони (діти) малісінкі, та вони дрібісінкі, та вони неспосібнісінкі.* Мил. 222.

Несправ, ви и **несправка**, ки, ж. Неаккуратность, неисправность. *За це мені малий клопіт, бо то, правду сказавши, його діло. Одколи загод був—і досі ще несправлені ірочи. Ой, та поспіде він на весіж за свої несправки!* Васильч. у.

Несправний, а, е. Неаккуратный, неисправный.

Несправуватися, в'юся, ешся, и. Быть неаккуратнымъ.

Неспромѣга, ги, ж. 1) Невозможность. *Неспромѣга мені се зробити.* 2) Несостоятельность, недостатокъ средствъ. *Неспромѣга моя наймита держати.* Г. Барв. 192.

Неспромѣжний, а, е. Не имѣющий возможности, не въ состояніи, несостоятельный.

Неспромѣжність, ности, ж. = Неспромѣга. *Неспромѣжність іркая.* МВ. (КС. 1902. X. 45).

Нестак, нар. Не столько; не такъ то. *Нестак то зробиш, а що отомисл.*

Несталий, а, е. Неностойный, измѣнчивый.

Нестанівкий, а, е. Непостоянный, неустойчивый.

Нестатечний, а, е. 1) Не зажиточный, бѣдный. 2) Непостоянный, непожизненный, легкомысленный, вѣтренный.

Нестатечність, ности, ж. 1) Бѣдность. 2) Непостоянство.

Нестаток, тку и теа, м. 1) Нужда, недостатокъ. *Прийшов нестаток вини остаток.* Чуб. I. 283. 2) = Нестатечний. *Дала матка за нестатка, та й навѣки-м пропала.* Грин. III. 323.

Нестелѣна, пи, об. Неповоротливый, неповоротный человекъ. *Ном. № 13950 и 13951. Така вже адамає нестелѣна, роззява.* Г. Барв. 365.

Нестемінний, а, е. Точь-въ-точь такой. *Нестемінний покійний батько.* Мир. Пов. II. 95.

Нестемнісінько, нар. Точнехонько. *Нестемнісінько така.* О. 1862. I. 78.

Нестемібно, нар. Точь-въ-точь. *Окунів небіж та й Окунів,—нестемібно Окунів.* Мир. ХРВ. 16.

Нестемкй, нар. = Нестемібно.

Нестемнісінько, нар. = Нестемнісінько. *Написи біля приказок я робив нестемнісінько такі, які були у Марковича.* Ном., Передм. III.

Нестѣпний, а, е = Недотѣпный, Александрійск. у. Слов. Д. Эварі.

Нестерпучий, а, е. Нестерпимый.

Нестерпучо, нар. Нестерпимо.

Несті, сѣ, сѣш, и. 1) Нести. *І чобітки в рукахъ несе.* Мет. 27. *Ти, кленовий листочку, куди тебе вітер несе?* Мет. *Голову вору несе, дивиться сміливо.* Г. Барв. 293. 2) Нести (о птицахъ). *Курка ліця несе.*

Нестідник, ка, м. Раст. *Sithospermum officinale.* Вх. Пч. I. 11.

Нестися, несуся, сѣшся, и. 1) Нестись, быстро двигаться. 2) Нестись, нести яйца. *Навідала кубечко, де вутка несеться.* Мет. 86. 3) Високо нестись, вгору нестись. *Заноситься, важничать. Чи ти батий, чи юрдуятий, чи високо несешся?* Нп. *Кожен, хто нестиметься вору,—прилизиться.* Ев. Л. XIV. 11.

Нестѣтно, нар. Точь-въ-точь. *Лохв. у.*

Нестотісінько, нар. Точнехонько. *Нестотісінько у такому ходять котелескй дівчата.* ХС. II. 129.

Нестравний, а, е. Несваримый, неудобоваримый.

Нестравність, ности, ж. Несварение желудка.

Нестула, ли, об. Неумѣлый человекъ, неспособный къ самому простому ділу, а также и къ разговору. *Верхнедѣвир. у. Залубовск.*

Нестям, му, м. = Нестяма. Мир. ХРВ. 307.

Несті́ма, мн, ж. Растерянность, само-забвене.

Несті́нитися, млюся, мшся, м. Не опоминитися, бути ви́в себе. *Козак од радости нестінявся, що князь виходе битися з ним.* Котл. Ен. VI. 82.

Несті́мка, кн, ж. — **Нестяма.** Христия з нестямки добіла аж до кромори. Мир. Пов. II. 74. У нестямках не знав що робили. З нестямки повернули уростич драла. Полт. Несті́нки напали. Растерявся, растерялись; забувся, забулись.

Несті́нний, а, в. 1) Растерянный; нахолящийся ви́в себя. 2) О дїйсвіях: дикій; вь высшей степени свільный. *Несті́нний рїзні.* Мир. Пов. I. 138. *Долітали до їх лати несті́нні крики та чуки (бито людей).* Мир. ХРВ. 285.

Несті́мно, нар. Растерянно; ви́в себя. *О мій батечку, мій таточку! несті́мно скрикнула вона.* Мир. Пов. I. 122.

Несудний, а, в. Негодный. *Цей кінй нікуди несудний.*

Несу́щий, а, в. О птицах: даю́щй много яиц. *Хилини кури несу́щі були.* Посл. *Несу́щі ці кури придались.* Константиноп. у.

Несхва́літися, лїсся, лишся, м. Не нахвалитися. *Там моя стара несхва́літися, такий добрий пав отой.* Лебедун. у.

Несході́мо, нар. Не сходя. *День-у-день сидить собі на печі несході́мо.* Кобел. у.

Неталі́н, нї, м. Несчастіе, неудача. *І неталі́н наш, і тала́н, як кажуть люди — все од Бога.* Шевч. 525.

Нетва́рь, рі, ж. — **Некваря.** Вх. Зн. 32.

Нетерпі́й, пія, м. Нетерпї́ніе. Йому́ нетерпі́й. Ему́ неутерпеж. *Як оце у шинку сидять, та п'ють горілку моди, то вже йому́ нетерпі́й, — і собі куме.* Волч. у.

Нетерплі́че, нар. Нетерпї́ливо.

Нетерплі́чий, а, в. Нетерпї́ливый. *Пускай дочку на юлицю, бо я нетерплі́чий.* Нп. Нетерплі́ча берé — Нетерплі́чка берé. О. 1862. IX. 27.

Нетерплі́чка, кн, ж. Нетерпї́ніе. *Зоя з великою нетерплі́чкою дивилась на далекий пай.* Левиц. I. 357. *Берé його́ нетерплі́чка.* Ему́ неутерпеж, оп' не може́ть утерпї́ти. Мир. ХРВ. 190.

Нетесані́й, а, в. 1) Неотесанный. 2) Неуклюжий, неповоротливый. *Витсеса нетесаного тїгана.* Ном. № 13127.

Нетє́ч и нетє́ча, чї, нетє́чина, нн, ж. Стоячая вода, болото. Желех. Вь нє́-которыхъ выраженіяхъ употребляется ви́в-

то: нечїста́ сила, чорт. *Нетє́ча далé замїты!* Чертъ дерну́ть тронутї! Ном. № 13526. Вь „Степони́х думах та співах“ Манджуры (стр. 20): *Чого мені́ журитися, яко́й не-течї?*

Неті́панка, кн, ж. Неопратная, перяха. *В мене жу́нка неті́панка і ху́стоу не має.* Чуб. V. 1137.

Неті́пáха, хн, ж. — **Неті́панка.** *Тоти, неті́пахо!* Рудч. Ск. II. 45.

Неткáха, хн, ж. Не умі́ющая или лїнящаяся ткать. *Да сказали: Марусенька непря́ха, а маті́нка (в) Марусеньки нетка́ха.* Маркен. 119.

Нє́тля, лі, ж. 1) Насѣк. *Lithocolletis fritellæna.* Вх. Пч. I. 6. 2) Ночная бабочка (каждая изъ меньшихъ). Вх. Пч. I. 6.

Нє́тѣпа, нн, ж. Не топящая печь (о лїьнвой женщи́нѣ). Ном. № 10781.

Нє́тра, рі, ж. Употребляется преимун. во мн. ч.: **Нє́трі.** 1) Непроходимая заросль, лїсь, дебрь. 2) Переносно: захолустье, трудноба. *Я живу на Україні у такихъ не́трах, де нема шкїа.* О. 1862. I. 71.

Нетру́жений, а, в. Не трудовой. *В його́ хлїб нетру́жений.*

Нє́тра, рі, ж. — **Нє́тра.**

Нє́траний, а, в. Покрытый непроходимымъ лїсомъ. *Оце жє отїкаю, царю Наливаю, за не́транию тїснину.* К. ЦН. 242.

Нє́тѣопуха, хн, ж. — **Нє́тіпанка.** *Там дївчина нє́тѣопуха запаску зубила.* Мил 77.

Нє́тáга, гн, м. Бобыль, бїдныяга. *Чи нема де якою нє́тáго?* Рудч. Ск. II. 9. *На козаку, бїдному нє́тáзі три сиром'áзі, опанчина роізова, поясина хмелюва. На козаку, бїдному нє́тáзі, сап'яні—вїдні п'я-ти і палыці, де ступитъ—босої ноги слїд нише.* *А ще на козаку, бїдному нє́тáзі, шапка-бырка—зверху дїрка, хутро юм, околиці Бїг має; вона дощем покрита, а вітром на славу козацку підбита.* ЗЮОР. I. 200—201. Ум. *Нє́тáженъка.* *Нє́тáю, нє́тáю, нє́тáженко моя! де заслужчина твоя?* Грин. III. 206. Ув. *Нє́тáжниця.* *Струни мої, струни золотї! зарайте мні стиха, аче́й козак нє́тáжниця позабуде мнѣ.* ЗЮОР. I. 316.

Нє́тáзьскій, а, в. Привадежащій нє́тáзі и нє́тáгам. *У лузі у Базавлузі був курїнь нє́тáзьскій.* КС. 1882. XII. 505.

Нє́тáм, му, м. Неповниманіе. *Мрячить їм нє́тáм пам'ять.* К. ПС. 40. *Вїддава-лась їй безмі́лна в нє́тáмі людина.* К. МБ. XII. 262.

Нє́тáма, мн, ж. 1) — **Нє́тáм.** *Наука,*

із невідлнчності осліпши, з нетямю по бріджикі обнялися. К. XII. 84. 2) об. Несмыслящій чоловік; профанъ.

Нетямки, нар. Не понимал, безсознательно. Пускали нетямки великі добра з рук. К. Дз. 99.

Нетямний, а, б. Безчувственный, нахочащийся в безсознательномъ состояніи. Та й погінчала нетямну вже жертву. К. ПС. 21: З купелі саджали в купіль, як малу дитину, полумертоу, невлаштушу нетямну людину. К. МВ. XI. 146.

Нетяміха, ж, об. = **Нетяма** 2. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Нетямущий, а, е. Несмыслящій, непонимающій.

Неу... Слова, починаючіяся этими буквами и не помѣщенныя ниже, см. на **Нев...**

Неук, ка, м. 1) Неучъ. І між дівок сиз посадив як неук. Котл. Ен. III 71.

2) Необъѣзженный кон.

Неукаий, а, е. 1) І обученный. 2) О лошади: необъѣзженный. Коничок неукый впрес мі ся з руки. Гол.

Неуцтво, ва, с. Неуѣзжество. Г. Барв. 437.

Нех, нар. = **Нехай**. Котрі нас розмуцять—нех їх Бог карає. Чуб. V. 315.

Нехай, нар. Пусть, пускай. Ой не спийте у стаду води, нехай вода рине: ой не пійду я за п'яниченьку, нехай він ізлине. Нп.

Нехяр, ра и **нехара**, ри, м. 1) Пачкунъ. Желех. 2) Волк; крупный звѣрь. Желех. Вх. Зн. 41.

Нехаринець, нця, м. Волкъ. Вх. Зн. 41.

Нехариш, а, е. Неопратный, нечистый, грязный; безобразный. Як покидуть на голову нехариш чепище, то не пустить популяти проклятий мужице. Гол. II. 447.

Нехариність, ности, жс. Неопратность, неряшливость, грязь. Желех.

Нехарь, рі, жс. 1) Нечистота, неопратность. Шух. I. 31. 2) соб. Волки. **Нехарь** пошкочила худобу. Вх. Зн. 41.

Нехайти, хāju, еш, м. Не трогать. Не хайте, нехайте,—що з ньюо буде! Екатор. у. Слов. Д. Эварн.

Нехвяти, хāju, еш, м. 1) Не радѣть о чемъ. 2) Пренебрегать чѣмъ. Мир. ХРВ. 260.

Нехвалитий, а, е. Не хваленый. Та воно часом з нехвалитного та бува добре.

Нехворощ, **нехвороща**, щі, жс. Раст. *Artemisia vulgaris*, черныбыльникъ. Польо-

ва нехвороща. Scoparia. ЗЮЗО. I. 112. Ой як тій дитині в нехворощі, то так мені чулять у тій Польці. Чуб. V. 609.

Нехобкий, а, б. Стойкій. А не пнувсь, як твердий дуб, Тарас Шевченко, стояв на своїх ногах до кінця щирим нехобким українцем. Хата. XXI.

Нехобиве, нар. 1) Везошибочно. 2) Неуклонно.

Нехобний, а, е. 1) Везошибочный, безпорочный. Я ж за правду за нехобну буду Бога прославляти. 2) Неуклонный.

Нехѣти, хоти, жс. Нежеланіе, неохота. Він з нехѣттю це робить.

Нехлѣйство, ва, с. Неряпливость. Желех.

Нехлія, лѣй, жс. Неряха.

Нехотя, **нехотячи**, нар. Нехотя. П'яні а діти і нехотя правду скажуть. Ном. № 8079. Хіба я зумисне його бив у ніс: нехотячи—ми боролися, я його й тев, а він носом об осліні. Канев. у.

Нехрещений, а, е. Некрещенный. Мене мати породила, нехрещену положила. Шевч. 28.

Нехрист, та, м. Нехристь, не христіанинъ. Із своїм хоробрим یتьманом Сергієм Іваном тязко нехриста розбивати. Макс. (1849). 30.

Нехта, ти, жс. = **Нахта**.

Нехтування, ня, с. 1) Незаботливость о сохраненіи чего. 2) Пренебреженіе.

Нехтувати, тую, еш, м. 1) Не беречь, небрежно относиться. От одѣжа в його й гарна, коли ж він нехтує нею. Гадяч. у. Нехтувать одѣжину. Ном. № 11133. Вона прошила нехтує. Борз. у. 2) Пренебрегать.

Нехтяний, а, б. Нефтяной. Набралась нехтяною духу. Стор. МПр. 168.

Нехтянка, ки, жс. 1) Нефтяной колодезь. 2) Сосудъ для нефти.

Нехупавний, а, е. Неграциозный, некрасивый. Ном. № 6649.

Нехуткий, а, б. Нескорый.

Нехутко, нар. Нескоро. Як мокре юрить, так нехутко робить. Ном. № 10909.

Нецвѣчений, а, е. Непокрытый цвѣтами. Ой у лузі калинонька нецвѣченая,—туди йшла дівчинонька невинчая. Мил. Св. 7.

Нецнѣта, ти, жс. Порокъ. Дуже чнѣта у болоті, як нецнѣта у золоті. Ном. № 4447.

Нецьки, цѣок, жс. мн. = **Ночви**. Прокурор. у.

Нечай, чаї, ж. Кругле отверстие въ центрѣ мельничнаго жернова. Черниг. у.

Нечёвля, вля и нечѣв'я, в'я, с. Употребляется только съ предлогомъ *а*: *З нечѣв'я. Изъ ничего. З нечѣв'я, а базар в степену як треба став.* Греб. 372. У Кулиша это слово имѣть болѣе самостоятельное положеніе и употреблено въ значеніи ничтожества. *У нас на Україні, серед забутих степових мови, мужицька мова піднялась із нечечал до високости всенародного жалю, плачу, піднялась до погорджування великою гординою і до погорджування великій потузі.* К. ХП. 129. См. Знечев'я.

Нечепура, рп, об. Неряха. *Та то, каже, така нетіпата, нечепура—куди їй.* Рудя. Ск. II. 48.

Нечепурний, а, в. 1) Некрасивый, нехороший. *Як річ така прийшла до Турна, то так мерзено іскрививсь, що тварь зробилась нечепурна.* Котл. Ен. VI. 63. 2) Неряшливый.

Нечепурно, нар. 1) Некрасиво; нехорошо. 2) Неряшливо. 3) Плохо, нехорошо. *Отто тільки нечепурно, що москаль взявся по нашому і про нас писати, не бачивши зроду краю і не знавши звичаїв і повір'я нашого.* Котл. НП. 400.

Нечесаний, а, в. 1) Непричесанный. 2) Нечесані панночки. Раст. *Nigella damascepa*, дівца въ зелени.

Нечесний, а, в. Нечестный.

Нечесність, ности, ж. Нечестность.

Нечесно, нар. Нечестно.

Нечеть, ті, ж. У товарищества овчинниковъ при дѣлѣжѣ ими овчинъ: кожа, оставшаяся безъ пары. Вас. 156.

Нечистий, а, в. 1) Нечистый, грязный. 2) Чертъ. *Нечиста сила. Злые духи. Нечиста мати. Чертова мати, чертовка. Яка нечиста мати тебе сюди занесла?* Стор

Нечистість, тости, ж. — **Нечистота.** Желех.

Нечисто, нар. Нечисто, грязно.

Нечистота, ті, ж. Нечистота.

Нечисть, ти, ж. Нечистота, грязь. (Свиня) *усяку нечисть жере.* Мнж. 149. *Допатю нечисть відкидають.* Ном. № 8059. **Нечіпай-зілля, ля, с.** Раст. *Bryonia alba*.

Нечіпати, плю, пиш, гл. Хворать, болѣть. *І на людей було нездорово се літо, так що їй степу нечопатимъ.*

Нечѣса, сн, об. Непричесанный, непричесанный.

Нечуй-вітер, тру, м. 1) Раст. *Hieracium Filosella*. *Ой поріс чебер під нечуї-вітром.* Нп. 2) Раст. *Bellis perennis*. Шух. I. 21.

Нечулий, а, в. Безчувственный, нечувствительный. К. МБ. Х. 17.

Нечулість, лости, ж. Безчувственность, нечувствительность.

Нечупайда, дп, об. — **Нечупара.** Желех.

Нечупара, рп, об. — **Нечепура.**

Нечупарний, а, в. Безобразный; неряшливый. *Я б її й забрав (за себе), так вона дуже нечупарна.* Кобел. у.

Нечупарно, нар. Безобразно; неряшливо.

Нечувствений, а, в. — **Нечулий.** Васильк. у. *Робила її не спала, поки аж нечувствений сон обняв її коло колиски.* МБ. (О. 1862. III. 62). *Упав зразу на землю і став нечувствений, а потім очуляв та її прохворіє півтора місяця.* Екатер. у.

Нечутний, а, в. Неслышный.

Нечутів, нар. Неслышно.

Нешеретований, а, в. 1) О зернѣ: не очищенный отъ шелухи передъ помоломъ. 2) **Нешеретована шляхта.** Захудалая, обдѣнѣвшая, необразованная шляхта. *Пан Кулінський був собі шляхтич з тієї дрібної нешеретованої шляхти, що крізь щаблі вилітає.* Св. Л. 275.

Нешлюбний, а, в. Внѣбрачный (о ребенкѣ), невѣнчанный (о супругѣ).

Нешпетний, а, в. Изрядный. *Один був Турн царьок нешпетний.* Котл. Ен. IV. 17.

Нещадім, жу, м. Пустыя щи. Мнж. 187.

Нещадимий, а, в. Никуда не годный, ничего не стоящий. *Голь нещадима.* Ном. № 1513.

Нещасливий, а, в. Несчастливый, несчастный. *Прости мене нещасливу, я од тебе одрікаюсь.* Стор. МПр. 55.

Нещасливість, вости, ж. Неудача, горе. *Нещасливість світа—завислося літа.* Ном. № 10179.

Нещасливо, нар. Несчастливо; неудачно.

Нещасний, а, в. *Несчастный. *Ой я нещасний, що маю діяти? Поможь дівчину, та не може взяти.* Нп.

Нещасник, ка, м. Несчастный мужчина. (Маркіанъ Шашкевичъ. Желех.).

Нещасниця, ці, ж. Несчастливая женщина. *Ой де ж наша нещасниця, що до*

нас немає? Чуб. V. 628. Ум. Нешастничка. Моя й дочко, моя й нещастничко! Мил. 219.

Нешастя, тя, с. Несчастье. Багачтво дме, а нещастя не. Ном. № 1592.

Нещірий, а, в. 1) Неискренній. 2) Не настоящий. Нецире то золото, хоть і світлість.

Нещірість, ростя, ж. Неискренность. Що то політика?—Нещірість. Ном. № 950.

Нещіро (е), нар. Неискренне. Покинь нецире мене кохати. Чуб.

Нещільно, нар. Неплотно.

Не-щоб, нар. Не очень, не особенно, не такъ. Не-що дого. Не-що давно. См. Що.

Неякийсь, мст. Какой-нибудь. Стала трястись, думала спастись некимсь порядком. КС. 1882. IV. 170.

Неясний, а, в. Неясный, темный.

Неясно, нар. Неясно, темно.

Ніва, ви, ж. Вспаханное поле. Опися ж ти, моя ниво, долом та юрою, та засієся, чорна ниво, волею ясною. Шевч. 652. Ум. Нивна, нивоньна. Ой ми нивку виорем, виорем, й а ми просо засієм, засієм. Мет. 297.

Нівний, а, в. Полевой.

Нівонька, ки, ж. Ум. отъ нівна.

Нівора, ри, ж. Овца, родившаяся въ прошломъ году и перезимовавшая уже зиму. Херс.

Нив'а, в'а, с. Пахотное поле, пахоть. Переорювали папське нив'а. Мир. ХРВ. 106. Довго розлядавъ зелене нив'а. Мир. ХРВ. 5. Жайворонки... заливаються собі по-над нив'ям. О. 1862. IV. 62. Тепер саме дикі качки по нив'ях пасуться. Черном. По нив'ю поана дорога. Міус. окр.

Нидіти, дію, вш, м. Прозябать, извивать, скучать. Та ти пішов би між хлонці, пораясь б! Чого нидієш у хаті? Св. Л. 39. Нидієте, а не живете. Мир. ХРВ. 87.

Нижник, ка, м. 1) Въ картахъ: па-леть. 2) Нижний. Одинъ изъ распилеваю-щихъ дерево на доски, стояцій внизу.

Нижній, я, в. Нижний. Не випрохав нижнього, не випросиш вищого. Ном. № 981.

Нижняк, ка, м. 1) = Нижний 2) Борз. у. 2) Южный вѣтеръ, вѣтеръ съ низу рѣки. См. Низовий 2, Низовна.

Низ, ву, м. 1) Низъ, ниже лежащее мѣсто. Він і похотівся на низ. 2) Долина. Пішли низами. 3) Земли Войска Запорож-скаго. Славна Чута товстими дубами, ще славніша Низом, козаками. Нп. 4) мн. Низи. Нижній край невода. Азовск. Стрижевск.

Низати, нижу, жеш, м. 1) Низать, навизывать. Низала, низала намисто, та нанизала тільки один разочок, а он ще скільки не низаного. 2) Очища низати. Провожать взглядами, разсматривать, прови-зывать глазами. Ти мені сорому наробила... Тепер мене наробити очима буде низати і вдовш і впоперек; провітку мені не буде. Г. Барв. 105.

Низенький, низесенький, а, в. Ум. отъ низький

Низенько, низесенько, нар. Ум. отъ низько.

Низині, ні, ж. = Низовина. На той рік треба й низини виорати.

Низити, низу, вш, м. Понижать. Рушниця низить. Ружьє берегъ ниже цѣли.

Низіяти, йду, деш, м. Снизойти. 3 святого неба низіяти твоя і доля, і не-доля. Шевч. 426.

Низька, ки, ж. 1) Связка чего-нибудь завязанного. 2) Рядъ. Стояли ті ратцаві, вартовики, низкою. О. 1862. IX. 63.

Низьвѣць, вѣд, м. Запорожскій казакъ. К. ЧР. 137.

Низьбий, а, в. 1) Расположенный по нижнему теченію рѣки. 2) = Низовна. Мнж. 148. У Кухаренка: Юго-западный вѣтеръ. О. 1862. V. Кух. 38. Низовий вітер відки не повіє, то самим долом котиться. Черк. у.

Низьовина, ни, ж. Низьменность, лу-говое мѣсто.

Низьвѣка, ки, ж. Южный вѣтеръ. Браун. 6, Мнж. 148. См. Низовий 2.

Низов'а, в'а, с. Низовье. Ой попламі наші славіні запорожці та по-над низов'ями широкими та глибокими, та по-над лиманами. Нп.

Низьба, ти, ж. соб. Низшіє. Ось то я боюся, то треба дати почути низоти,—щоб вона проти мене! Св. Л. 291.

Низький, а, в. 1) Низкій. Через низький тил усі собаки скачуть. Ном. № 4077.

2) Низкий на бч. Близорукій. Ном. № 8537. Ум. Низенький, низькенький.

Низько, нар. Низко. Ум. Низенько, низькенько. Сонце низенько, сечір близенько. Чуб. V. 39.

Низькоділ, дбл, м. Низьменность, низкое мѣсто. За високими юрами, десть на низькодолі. Мер. Н. 12.

Низькобий, а, в. Близорукій. Лебед. у. Канев. у. Васильє. у. Мнж. 187.

Низькорослий, а, в. 1) Низкорослый, малорослый. Комчи низькорослий. О. 1862.

V. 39. 2) Низкій. *Сю старосвітську низькорослу хату.* К. МБ. X. 9.

Низькостебляця, ці, ж. О бапусть: съ короткимъ стеблемъ, съ вичнемъ, сидящимъ низко при землі. *Капуста моя низькостебляця.* Грин. III. 229.

Низьчини, ка, м. 1) Живущій въ нижней часті села. 2) Живущій въ бассейні нижняго теченія рѣки.

Ник! меж. отъ **никати**; гляді! *Ник, аж там бик.* Ном. № 7892. *Ник! як сучка о лок.* Ном. № 3040. *Сидимо тут і балаємо. А тут у хату ник старий, побачив стару та й нішов.*

Никання, ня, с. Шатанье, хождение, блужданье съ мѣста на мѣсто.

Никати, каю, еш, м. Ходить, бродить, словаться, всюду заглядывая. *Никав по нід поstattю, а діла не робить—і спона досі не вжала.* Бердич. у. За тим вовк не ливля, що в кошиару частенько никав. Ном. № 7208.

Никлий, а, е. Поникшій, съ опущеной головой, а переносно: печальный. *Никлі ходять (води), і їм погано, так як і мені.* Г. Барв. 338.

Никнути, кну, неш, м. Клониться, наклоняться. *Никлі трави жалощами, туюлось древо з тупи.* К. Досв. А юлова никне набік, никне. Г. Барв. 116. *Никнув аж до землі з тупи.* Г. Барв. 345.

Никнути, кну, неш, м. одн. в. отъ **никати**. Завернуть, заглянуть. *Йй тепер як тому чоловікові, що у степу заблудився: і туди ткнуся—пусто, і туди никни—юло.* Мир. Пов. II. 131.

Николівець, лійця, м. Раст. Elyngium planum Лв. 98.

Никони, нів, м. мн. 1) Третій день послѣ праздниковъ. Балт. у. 2) **Никони** лозити—**Никати**. *Що його робить?—Никони лозитъ.* Ном. № 10345.

Ничека (и), нар.—**Нині**. Вх. Зн. 41. **Нині**, нар. Сегодня. *Бодай мій ворог знав, що нині за день.* Ном. № 4037. *Вид нині бачитимете небо відкрите.* Ев. I. I. 51.

Ниніка, нар.—**Нині**. Вх. Зн. 41.

Нинішній, я, е. Сегоднешній. *Нехай я од нинішньої днини належу до вашої дружчини.* Федьк. I. 96.

Нинька, нар.—**Нині**. Вх. Зн. 41.

Нинька, нар.—**Нині**. *Ниньки живуть, а застра тиши.* Ном. № 8262.

Ниряця, ці, ж. Рана, послѣ того, какъ прорветъ нарывъ.

Нирка, жи, ж. Почка (у животного и человека).

Нирнути. См. **Нирати**.

Нирѣк, рѣа, м. Ниряние. **Ниріа** дати. **Нируть**.

Нирѣж, нар. Ниряя.

Нирати, ріаю, еш, сов. в. **нириути**, ріу, неш, м. Нирять, нирнуть.

І. Нирти, нирю, еш, м. **Нирть**. *Вийшла з села—серце нир.* Шевч. 75.

II. Нирті. См. **Нирть**. 2.

Ниртитися, нирчуса, тяшся, м. Истрепываться. *Ткацьке начиння ниртитися.* Кіев. у.

Ниртка, ки, ж. 1) Ниртка. *Баті не ниртка, не увіроється.* Ном. № 1286. *По нирті дійти до клубочка.* 2) Вертикально стоящая палка в витущі; нижній ея конецъ вделенъ въ основаніе снаряда. См. **Штомпель**. Чуб. VII. 410. Ум. **Нирточка**.

Ниртоклуѣт, та, м. Путающій ниртек (презрительное прозваніе ткача). *Ой ти ткач, ниртоклуѣт, а я короліона.* Нп.

Ниртоба, ти, ж. Раст. Lycopodium selago. Шух. I. 20.

Нирточка, ки, ж. Ум. отъ **ниртка**.

Нирть, ті, ж. 1) Нирте. *Купить ту нирть, ... а тоді найміть рибалок, хай з тії нирті та вив'язнуть несід.* Мвж. 24. 2) мн. **Нирті**. Часть ткацкаго станка, севозъ которую проходить основа. *Тобі, мати, нирти й бердечко, мені давай полотенечко.* Мет. 212.

Ниртаний, а, е. Ниртанный.

Нирѣж, ка, м. Низкій душемъ человекъ; низкопоклонный льстець. К. Бай. 75. *Покиньте зароз римських ницаків.* К. ПС. 95.

Нирцелѣз, зу, м. Раст. Salix repens. ЗЮЗО. I. 134.

Нирцїя, а, е. Подлый, низкій, поплый. *Як ница собака, знищку рве.* Ном. № 3039. *Дітки мої!—каже томеньким ницим голоском.* К. ЧР. 262. *Чортяки ницу душу продпеш.* К. ПС. 85.

Нирцїсть, цости, ж. Низость, подлость. К. Дз. 40.

І. Нирць, нар. Нирць, нирцювъ. *Він так ниць і ципнувся!* Мвж. 181.

II. Нирць, ці, ж.—**Нирць** I. *Сидить діва в темниці, шив цепць без ниці.* Ном. № 145 (стр. 295).

Нирцько, ка, м. ? *Грицько-ницько по болоту літав, жабенята зважав.* Пог.

Нирцька, нар.—**І. Нирць**. *Бо лежати на*

землі ницями, підложивши руки під голову. Новомоск. у.

Нівчовати, цию, ви, м. Выворачивати наизнанку.

Нівчельниця и **нівчелка, ці, ж.** См. Начиння 3.

Нівшавка, ки, ж. Проньра, пролаза.

Нівшкати, каю, еш, м. Шнырять.

Нівшенути, вшу, веж, м. Молчать.

Нівшею, нар. Потихоньку, укрادкою, шепотомъ. *Щось нишком балакали.* Ном. № 12832. *Ой браті сестру завертав, а невістка нишком лав.* Нп. Я, мамо, нишком прийшла. МВ. I. 72. *Як хто хоче, так по своїй матері й плаче: їден нишком, другий в голос.* НВолын. у. Ум. **Нивщечом.** Ой випиймо, кужо моя, собі нивщечком. Грин. III. 655.

Нівшпорити, рю, рещ, м. Шарить, искають. *По нищенях нившпорити, обшукувати наче злодія.* Г. Барв. 441. *Чого ти нившпорити у соломі?* Берд. у.

Нівшпорка, ки, об. 1) Человѣкъ. постоянно чего-то ищущій, во все сукиціей свой носъ для развѣдыванія. *Годі нившпоркою ходити на довідки до нас.* 2) ж. Шаревіе, исканіе. Піти по нівшпорках. Начать выискивать, шарить.

Нівщечом, нар. Ум. отъ нівшею.

Нівщій, а, е. = **Старець.** *Оддай нищим, а собі ні з чим.* Ном. № 4758.

Нівщете, щу, щеш, м. Разорять, уничтожать.

Нівщетися, щуся, щешся, м. Разоряться, уничтожаться.

Нівщотѣ, ті, ж. Нищета. Лебед. у.

Нівщун, ва, м. Нищій; попрошайка. *Як пробували вік свій нищунами, так з голоду та з нужди й померте.* К. ПС. 84.

Нівщунство, ва, с. Нищенство; попрошайничество. *Я нищуном піри церкві був.* *Покинув і я своє нищунство та на Січ!* К. ПС. 94.

Ні, нар. 1) Нѣтъ, не. *Підеш ти до його?—Ні. Скажи прийдучи ти мені, а чи любив мене, а чи ні?* Нп. *Ні з ким мені розмовляти до білого світа.* Нп. *Ні на кого жалкувати.* Мет. 259. 2) Нв. Нічого не брали: ні порбини, ні хліба. Ев. Мр. VI. 8. *Ні в сих, ні в тих.* Въ недоувѣнн, въ невѣршиности, растерявшись. *Сам Турн стоить ні в сих, ні в тих і репетує на своїх.* Котл. Ев. *Ні сіло, ні впало.* Безъ всякого повода, совершенно неожиданно. *Оного разу сей дурень їй каже так—ні сіло, ні впало: добродійко, чи ви б мене не*

одружили? Г. Барв. 306. *То було ніколи й не зайняв в нашу хату, обминав наш двір десятою вулицею, ... а це колись одного дня, ні сіло, ні впало, Параска рип нашими синіми дверима.* Левцй. ПЙО. I. 378. *Ні суди, ні туди.* Для обозначенія неловкаго или затруднительнаго положенія. Чуб. I. 275. *Тепер мені там, що ні суди, ні туди.* Я теперь въ крайне неловкомъ (затруднительномъ, безвыходномъ) положеніи. *Найхали юсті, вона (пані) й поклікала якогось там Микиту, що рубав там дрова... і звеліла розносити чаї... Раз по раз смик та смик зі поли:—„Суди, Микито! Туди, Микито!“... Пані якось не потрапила за полу, та за очкур і смикнула, а він, іспидів, та був зашмором... Зоставсь Микита з чаєм посеред хати, мов кінъ спутаний, та повернувшись до пані: „Суди, Микито! Туди, Микито! Оттепер вже ні суди Микиті, ні туди!“.* Весел. Оповідач, № 42. 3) *Ні на віщо и ні на що.* *Ні къ чему.* *Оддасте мені те, що вам у дворі ні на віщо не потрібне.* Г. Барв. 196. *Ні на що звісв.* а) Разорився, обдѣвляль, прожился. б) Обезсвѣляль, исхудалъ отъ болѣзни, горя и пр. 4) *Ні в світі.* *Ні за что, нікогда.* *Отже, було, й плаче, і тужить, і нарікає на долю, а матері ні в світі не покається.* Г. Барв. 112. 5) *Ні за віщо.* *За ничто.* *Старі гроші підуть ні за віщо.* Лебед. у.

Ніб, Ніби, нар. Будто, точно, словно; молъ; такъ сказати. *Ніби русавки Клечаними святками вишукують.* Ном. № 280. *Та й торкнув свою молодію: примічай ніби.* МВ. I. 110. *Отсе ж він ніби його син, та був, бачте, у школі.*

Нів, ніву, м. Новолуніе. Гайсин. у. и Желех.

Нівець. Употребляется въ выраженіяхъ: 1) *Пішло в нівець.* Пошло прахомъ. *Пішло ж твоє усе до брo в нівець.* Нп. 2) *В нівець повернути.* Обратити въ ничто. *Жид, пак та німець—усе повернуть у нівець.*

Нівечиння, ня, с. Порча; уничтоженіе, разоревіе

Нівечити, чу, чеш, м. 1) Портити, уничтожать, обрaщати въ ничто, разорити. *Свою одержину нештуче, скот нівечити.* Ном. № 10779. 2) Мучити, издѣваться, жестоко обрaщаться. *Дитино моя, чого ж тобі тато мене нівечить?* Г. Барв. 109. *Робили лази їм досадні, цірні нівечили, як циман.* Котл. Ев. V. 32.

Нівроку, нар. Не сглазять бы. Бач як попрацяє, нівроку йому.

Нігде, нар.—**Ніде**.

Нігдє, нар.—**Ніде**.

Нігди, нар.—**Ніко́ди**. Бідному ніди нічого не мати. Ном. № 1471.

Нігич, нар. Ничего, ніскільки. На стіл вона схилившись паче, ніич одоїту не дає. Алв. 40. По лівий бік Дніпра міста ніич не погодять на тобожнікі. Св. Л. 72.

Ніготь, гтя, м. Ноготь. Правди на ніготь, а прибавиться на лікоть. Ном. № 7018. Ум. Нігтін. І на нігтін не дав. Ничего не дасть. Челядника, челядок держав, свої плугатарі були; а нам і на ніттих нічого не залишило. Г. Барв. 174.

Ніде, нар. 1) Негдѣ. 2) Некуда. Йому ніде дітись.

Нідє, нар. Нигдѣ. Хоч який біжи, то нидє нема нікого. Ном. № 1918

Нідра, дєр, с. мн. Встрічено вь выраженіи: Пійти по нідрах—Піти по нишпорках. См. Нишпорки. Мнж. 168.

Ніж, ножѣ, м. 1) Ножъ. Силаданий ніж. Карманный, складаний ножъ. Левц. Пов. 228. Ум. Ніжик. 2) — у плузі = Чересло. Шух. І. 165.

Ніж, сз. Нежели, чѣмъ. Бог має більше, ніжє роздасть. Ном. № 58. Дуже було дівчиною, ніжє теперя молодницею. Мет.

Ніжє-ні, нар. Рѣшительно никакъ, рѣшительно нічѣмъ. Щоб ти ніжє-ні не сміла мішати у суд мій. О. 1862. VI. Костомар. 59.

Ніженька, ки и ніжочка, ки, ж. Ум. оть ногѣ.

Ніжи, сз.—**Ніж**. Воліла би-сь в мене той ніжє породити, ніжи-сь мала то до мене слово вимовити. Ривн. III. 214.

Ніжитися, жуся, жином, м. Нѣжитися. Чому не іде до свого діла? Що вона ніжитися, мов пані з Басані? МВ. (О. 1862. III. 43).

Ніжка, ки, ж. 1) Ум. оть ногѣ. 2) Ножка мебели, сwarda.

Ніжли, сз.—**Ніж**. Галиц.

Ніжна, жен, мн. Ножъ и суган (см.) вь кожаныхъ ножнахъ, привѣшываемые гуцуломъ вь поясъ. Шух. І. 126.

Ніжний, а, в. Нѣжный. Хоч чорна, та моторна, а біла—дуже ніжна. Ном. № 8534. Ум. Ніжніиий. Притулюючи до рота ніжненьку пучечку, вона думала. Левиц. І. 534.

Ніжно, нар. Нѣжно. Ум. Ніжніеньо.

Нізви́дила, нар. Неоткуда. Нам ніз-

відкіля сподіватись грошей великих. К. (О. 1862. III. 23).

Ніадрá(а), рі(і), ж. Меадра. Мнж. 187.

Ніадруватий, а, в. Ноздреватий, порястий. Хлѣб такий ніздруватий.

Ніадря, рі, ж. Ноздря. Так з нідєр полу́м'я і паче. Ном. № 10227.

Нізініє и **нізініє** у стріть. Роды гуцульской вышивки. Шух. І. 157—159.

Нізка, жи, ж. 1) Макоть вь тьмѣ. Шух. І. 142. 2) Вь деревѣ: слой, находящійся непосредственно подъ корою, sam-bium. Шух. І. 176

Нізімний(ній), а, в(я, в). Безъ всего, безъ приправы. Нізімний борщ, неначе пійло. Ном. № 12313. Нізімния стража. Г. В. 441.

Нікогісінько, мѣст. Рѣшительно никто. Г. Барв. 352.

Ніколи, нар. Некогда, нѣтъ времени.

Ніко́ди, нар. Никогда. Такий мені, небожата, сон приснився, бодай ніколи не явився. АД І. 210.

Ніколитися, литься, м. безл. Не хватать, не доставать времени. Я б тобі й радніиий пособити, так і мені так ніколитися. Волч. у.

Ніко́лство, ва, с. Недосугъ, отсутствіе свободного времени. Слм. 198. За очим ніко́лством і отченашу не прочитає.

Нікуди, нар. Некуда. Наставляй ширше, а то, бач, нікуди ситати. Ном. № 4735.

Ніку́ди, нар. Никуда.

Нікудо́ю, нар. Некуда, нѣтъ пути (употребляется только, когда говорится о дорогѣ). От ти вже назад не вийдси, бо нікудоу. Рудч. Ск. П. 97.

Нікчѣмний, а, в. Ничтожный, ни кь чему не годный. Нікчемного ви роду. Ном.

Нікчѣмний, ка, м. Негодный, ни кь чему неспособный человекъ. Мир. ХРВ. 87.

Нікчѣмниця, ці, ж. 1) Ни кь чему негодная вещь; бездѣляца. На шо це воно вам оті наші пісні? Нікчѣмниця! Аленсандров. у. Слов. Д. Эварн. 2) Негодная, ни кь чему неспособная женщина.

Нікчѣмність, ности, ж. Ничтожность, ничтожество. К. Грам. 46.

Нікчѣмніти, нію, аш, м. 1) Портиться, вырождаться, превращаться вь ничтожество. Забували Бога, нікчѣмніи в гріхах і роскошах. К. Грав. 72. 2) Оскудѣвать, бѣднѣть.

Нікчѣмно, нар. Ничтожно; ни кь чему не годно.

Нільга, нар. Нельзя. Одно я серце маю,—німа нил ділитися. Мир. Н. 39.

Нім, сз. Пржеде чьмт, пока. Три свічки іспалало, нім ся нарадим. Гол. I. 62.

Німець, ндц, м. 1) Нѣмецъ. 2) Родъ дѣтской игры. О. 1861. XI. Свѣд. 37. Ум. Німчик.

Німецький, а, в. Нѣмецькій, А тут в якась німецька штука. Рудч. Ск. II. 150.

Німецьчина и **Німецьчина**, нн, жс. Нѣмецкая земля. Бо ще разів три женюся в Німецьчині, в Турецьчині. Чуб. В далекій стороні, в якій,—про те не знаю,—лабути в Німецьчині, а може і в Китаю. Греб. 379.

Німій, а, б. Нѣмой; безгласный. Глухою а німою справи не допитаєшся. Ном. № 8568. Подіаюся моїми словами, ти не з братом, не з сестрою,—з німими стінами. Шевч. 135. А щоб тебе в німі дошки подоліли! Проклятий: пожеланіє смерті. Г. Барв. 225. Ум. Німєнький. Ой постіль біленька, а стіна німецька. Чуб. V. 1.

Німіця, ці, жс. Раст. *Datura stramonium* L. 31030. I. 121.

Німіти, нію, еш, м. Нѣмѣть. Мати дивитися на неї, од застїи німіє. Шевч. 23. Поле німіє. Шевч. Білі німіє трлги.

Німка, ки, жс.—Німецька.

Німе́ня, ні, жс. 1) Нѣмая. 2) Нѣмка.

Німо, нар. Нѣмо; безгласно; молчаливо. У хаті сумно, німо. Мир. Пов. I. 134. На мене мати якось прилядається, наче що витпуге німо. Г. Барв. 238.

Німота, ти, жс. 1) Нѣмота. Мов поніміл усі. І збоку дивлячись, видно, як та німота кожною німіть. Мир. Пов. I. 131. 2) соб. Нѣмье. 3) соб. Нѣмцы. Мірялися з москалями, з ордою, з суманом, з німотою. Шевч. 130.

Німотур, ра в **німотур**, рі, м. Нѣмой.

Німувати, нію, еш, м. 1) Бити нѣмьмъ. 2) Безмолвствовать. Німує все, мотила мотилою. Г. Барв. 467. Німує розум, серце замірає. К. ЦН. 187. Аж подумати црко, як ото людина гарна зникла німуючи з-посеред миру Божого. Хата. 64.

Німуватий, а, в. 1) Завкаюційся. 2) Молчаливий.

Німфа, фи, жс. Нимфа. Ти вітаєш, як у того Пуми тая німфа Еверія. Шевч. 240.

Німців, цова, в. Приналежаций нѣмцу.

Німча, чати, с. Маленькій нѣмецъ. Желех.

Німчій, чай, м. Нѣмецъ. Ой дай, жінко, наза, проучити німчя. Ном. № 943.

Німчак, ка, м. 1) Нѣмой человекъ.

2) Нѣмецъ.

Німчик, ки, м. Ум. отъ нѣмецъ.

Німчин, на, м.—Німець 1. З ким я буду сю ніч ночувати? Чи з турчином, чи з німчином, ой чи з поляком? Чуб. V. 885.

Німчити, нчу, чнш, м. Опѣмечивать. Желех.

Нірка, ки, жс. 1) Ум. отъ норіа. 2) = **Нирна**. Ном. № 1722.

Ніс, ніса, м. 1) Носъ. Носом закрутити. Быть недовольнымъ, выражать неудовольствіе. Та й закрутив же носом наш Кузьма Трохимович, неначе тертого хрину помкохав! З біса бо йому досадно стало. Кв. I. 149. Ніс під себе. Сконфузиться, оробѣти. Не що бо що, наче й чоловік цирий, а як прийдеться до діла, то й ніс під себе. Носа вѣтрти. Убавить спѣся, осадять. 2) Клювъ птицы. 3) Носокъ обуви. Шух. I. 121. 4) Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 470. Ум. Нѣсин, нѣсичон, нѣсин. Ум. Носіора, носіана

Нісенітниця, ці, жс. Чепуха, вздоръ. Видає нісенітничий.

Ніт, нар.—Ні 1. Галиц. Там моде добрі, де мене ніт. Гол. III. 84.

Нітатися, чуся, тишся, м. Жаться, съживяться; ітнися в сусіда під дверима. К. Іов. 66.

Нітник, ка, м. Раст. *Helianthemum vulgare*.

Нітѣ, нікого, мѣст. Никто. Ніхто з Богом контракту не брав. Ном. № 36.

Ніхтогісінько, мѣст. нескл. Рѣшительно никто. Це ти брезню провадиш, бо ніхтогісінько не чув і не бачив нікого. Старод. у.

Ніч, мѣст.—Нічого. Панич не знав ніч. Ном. № 1164.

Нічати, цюся, дяшся, м. Жаться, съживяться; прикидываться бѣднымъ. Усяк буде щулитися та нічитися, що трошеї нема. См. Нітитися.

Нідувати, цю, еш, м. Уничтожать. Хто собі що обіцує, тое Бог ніцує. Ном. № 19.

Нідька, прилаз. Вь выраженіи. Ніч ніцьку. Всю ночь. Ном. № 7789.

Ніч, нічі, жс. Ночь. Плачуть мої очі темненької ночі. Мет. 92. Ніч-у-ніч. Кождую ночь. День-у-день, ніч-у-ніч не переставала мати плакати. Мир. Пов. II. 44. Ніч ніцьку. Всю ночь. І сидить він так на призьбі, часу не мірючи,—коли сидить го-

диму, ком і ніч нічку. МВ. (О. 1862. I. 98). Ніч зоріти. Не спать вночі. У-ночі, Ночью. Ум. Ніченька, нічка. Аж застигла її нічка в дорозі. Рудч. Ск. I. 15.

Нічвидний, а, е. Непривлекательний, некрасивий. Яка вона стала нічвидна. Уман. у.

Ніченека, нічка ке, ж. Ум. оть ніч.

Нічий, чий, в. мьст. Начей.

Ніччирі! межд. Ні-гу-гу! Циць! Кажки ти, Премо, а ти, Хомо, ніччирі! О. 1862. VI. Костомар. 45.

Нічліг, гу, м.—**Ночівля.** В вечерній зорі тримаєш нічліг. Федьк.

Нічліжанин, на, м. Ночлежник. Лебедин. у.

Нічний, а, е. Ночной.

Нічний, ка, м. Въ жилищі горныхъ гуцульскихъ пастуховъ тотъ изъ нихъ, на обязанности котораго лежить поддерживать ночной огонь, вари на немъ завтракъ, и сторожить всю стоянку. Шух. I. 216, 190 См. Ночник. 3.

Нічнийця, ці, ж. 1) Родъ вихорной удочки, которая ставится на ночь. Вх. Зн. 41. 2) Одинъ изъ злыхъ духовъ (по вѣрованіямъ гуцуловъ). Шух. I. 43. 3) мн. Беасовница. Нічнийці напали, та казав би мені, дві, а то ось тиждень вже затого буде.

Нічб, мьст.—**Нічбого.** Галвц.

Нічобівський, а, е. Посредственный. Подольск. г.

Нічобий, а, е. 1) Плоховатый. Брати взяли собі луччих (коней), а діурню остався на(й)ірший, нічобий. Чуб. II. 409. 2) Сносный. Наш господар чоловік собі нічобий.

Нічогісінько, мьст. Рѣшительно ничего. Хотів йому щось і подарувати, та відусь нічогісінько не взяв. Г. Барв. 360.

Нічого, мьст. Нечего. Нічого робити.

Нічбого, мьст. Ничего. Нічого не знає. Без нічбого. Ни съ чѣмъ, съ пустыми руками. Пішов без нічбого. Грин. III. 167.

Ніччу, нар. Ночью.

Нічб, мьст. Ничто, нечего. А до серія ніщо мені не догодить. МВ. II. 12. Позичте п'ятак срібла на слухі! ніщо з вами робить. Лебед. у. Нічим. Ничего, не бѣда. Нічим, що в нашого господаря мало пшії,— є ще в його озері соломи. Драг. 3.

І. Ніяк, нар. Нѣтъ возможности. Ніяк мені його взяти,—далекъ лежить. Ніяк ій з дому піти, бо ніякого дитинку кинути **II. Нііє, нар.** Никакъ. Вока ніяк не підблизити. Рудч. Ск. I. 1.

Ніякий, а, е. Никакой. Ніяким боюм

не допросишся. Ном. № 4680. Не буде з нього ніякого дива. Ном. № 5650. Без ніякого. Безъ всякаго.

Нієко, нієково, нар. Неловко, не по себѣ. Ні, Марку, ніяко мені матіррю сидіти. Шевч. 113. Тому й зовсім ніяково стало. Ном. 880.

Но, сз. 1) Только, лишь. Чи всім людям таке горе, чи по мені молоденькій? Грин. III. 248. Так і на всьому, що по ідол робив. Драг. 15. Гляди ж, прийді, а по тілці не прийдеш, то буду на тебе міватись. Грин. III. 502. 2) Же, ка. Гляди-но! Слухай-но! 3)—**Але.** (Рѣдко употребляется и только нѣкоторыми писателями). 4) межд.—**Ньо.**

Новак, ка, м. 1) Новичекъ. К. ПС. 106. 2) Луна въ новолуніє, молодой мѣсяць. Подольск. г.

Нованький, а, е. Ум. отъ новий.

Новий, а, е. Новый. Новий рік. Новый годъ. На щастя, на здоров'я, на той Новий рік, щоб було ліпше, як торік. Ном. № 347.

Новий, ка, м.—**Новак 2.** Зійшов місяця ще й новик. Чуб. V. 18.

Новія, кі, ж. 1) Новость. 2) Неладное произшествіє. Тоді козак у війську пробував, свою новину козакам оповідав. ЗОЮР. I. 217. В славнім місті Ботушинах сталася новина: підмовила Катерина бабицького сима. Гол. I. 79. 3) Новь, новина (земля въ первый разъ вспаханная). Поореш років три та й пускаеш знов на перелі, а ореш новину. ЗОЮР. I. 144. Да батат, Юрасько, батько твій, усто тиєниці на новині. Мет. 165. 4) Новое платье. Ном. № 4912. 5) Новый хлѣбъ, новыя овощи, новая пища въ данномъ году. Позичений?—каже Павло, краючи хлѣб.—Оддамо, серце, оддамо новиною. МВ. (О. 1862. I. 74). Діти! попаде!.. новина! а відіти не сюди!—Які там новина?—Кавун, диня. Св. Л. 21. Як що небудь уперед починають їсти (курчи, яблуко, оірок), то переринають за голову руку і задовують: нова новина, щоб не болів ні житіт, ні юлєва. Константиногр. у. Ум. Новійка.

Новиний, а, е. Новинный. Новинне поле.

Новіте, вліб, віш, іа. Обновлять, заново отдѣлывать.

Новітня, влієся, вішся, іа. Обновляться. Як усякому свого одєжу дивити, так вона як не новітєся, а все мизкається та мизкається. Чернин. у.

Новиця, ці, ж. ? Будемо ми (пчолі) при саду рої роїти і меди носити у пана господаря у його бортях і в його новицях. Чуб. III. 392.

Новісінський, а, в. Новехонькій.

Новітній, я, в. Недавно появившийся, новий. Це новітня пісня. Це новітній пам. Уман. у.

Ново, нар. Вновь. Ново населилося село, а давніш не було. Черк. у.

Новобранець, нця, м. Новобраець. Випровожала матусенька сина да у тий новобраній. Лукаш. 72.

Новобранка, ки, ж. Новенькая, новичек-женщина. Дівогорта синнула з хати зустрічати новобранку-товаришку. Св. Л. 79.

Нововірець, рця, м. Послѣдователь новаго ученія, новой вѣры. К. ЦН. 297.

Нововірний, а, в. Относящийся къ новому ученію. Нововірні оповідання про світ широтий, про науку правди. К. Бай. 135.

Нововірство, ва, с. Новое ученіе, слѣдованіе новому ученію. К. Бай. 81. Поспільство... стало взивати лягами... прозлігати чесько-німецького нововірства. К. ХП. 115.

Новодранка, ки, ж. Изорванная рубаха. (Насмѣшка: вмѣсто—новая рубаха). Що-вечора і що-ранку то й чадінеш новодранку. Ном. № 11241.

Новоженець, нця, м. Новобрачный.

Новожєння, ня, с. Свадьба? новолуніє? Як хто хоче, щоб свірки в хаті не водились, то... каже: Свірки-молодці, ходіть сюди, кличе вас місяць на новожєння. Чуб. I. 68.

Новолітувати, тую, аш, м. Поздравлять съ новымъ годомъ (1-го января), совершая при этомъ обрядовый посѣвъ зеренъ въ хатѣ. Чуб. III. 1 н 2.

Новомлинка, ки, ж. Родъ зодки. КС. 1883. VII. 497.

Новомодній, я, в. Новомодный. Вас. 210.

Новонастановлений, а, в. Вновь назначенный.

Новонастановія, ня, с. Пакибытіе. Пийшовши слідом за Мною, у новонастановію... сядете також на дванадцяті престолох. Св. Мт. XIX. 28.

Новопристанний, а, в. Новое вступивший (въ общину). Що ж ви скажете новопристанному, як приїде до вас? Хоч сиз ви не мутіть. Павлогр. у.

Новоприхобжий, а, в. Недавно пришедший, поселившийся.

Новорілля, лі, ж. Вспаханное весной поле для ярового посѣва. Вас. 196.

Новорічний, а, в. Новогодній. Желех.

Новорождєнець, нця, м. Новорожденный сынъ. Клянюсь і хлѣбом, і вином, і сином новорождєнцем. Чуб. IV. 8.

Новоробчик, ки, м. Алымаваж. Сніп, український новоробчик. Зкрутив Александр Корсун. Рік первий. Харьк. 1841.

Новосвіт, ту, м. Новая вѣка. Встрѣчено у Кулиша: Шекспіре, батьку наші, усім народам рідний!... Світло творчества, Гомере новосвіту. К. XII. 70.

Новоселець, льця, м. Вновь поселившийся, новопоселенець.

Новосілля, ля, с. Новоселье. Кв. I. 113.

Новохрещєнець, нця, м. Неофитъ, новокрещенный. Шевч. 605.

Новохрещєнний, а, в. Новокрещенный.

Ногá, гі, ж., мн. нѣги и нѣви. 1) Нога. Вовка ноги подуть. Ном. № 7207. Приїхавши до владки, стала на порозі, вклонилася низенько аж в салий нозі. Забр. I. 117. Скриплять чоботи на нозіх. МУЕ. III. 89. В нѣги. Дать тягу, ударъ. Которі в плач, а хто в нѣги,—тільки залопотіло. МВ. (О. 1862. III. 62). Він мене качуком, а я в нѣги. Канев. у. Ногá за ногою іті. Медленно идти. Лица захожій тихо, нога за ногою. Мир. ХРВ. 11. Обов, похитившись, мовчки тями нога за ногою. Мир. Пов. II. 49. Придати ходи в нѣги. Поспѣшить. Чим дуж придав ходи в нѣги. Мир. ХРВ. 9. До нѣг упáсти. Упастъ въ ноги. КС. 1882. XII. 498. До ногі вірізати. Истребить до послѣдняго человѣка. Три дні різали усіх липован, геть чисто, до ноги вірізали... і нѣги не осталось. КС. 1883. I. 60. Також: до ногі попродати—рѣшительно все продати (о домашнихъ животныхъ). Попродали худобу до нѣги. О. 1862. X. 114. До ногі чоботи шити. Шить сапоги на каждую ногу на особую колодку, а не оба на одну. Гол. Од. 15. Догорі ногáми. Вверхъ дномъ. Желех. Усе догорі моими поперевертав. Задерті нѣги. Окочуриться, околѣть. Желех. 2) Сорѣбі нѣги. Раст.=Острижка. Вх. Пч. I. 10. Ум. Німеньна, ніжечна, ніжна. Літом ніжкою, а зімою ручкою. Ном. № 559.

Ногавиця, ці, ж. 1) Штанина. 2) мн Штаны суконные. Kolb. I. 41. Дяки вімки

побулим, а парубки ногоавці. Чуб. V. 1118.

Ногавки, вог, ж. мн. Штаны изъ холста. Угор.

Ноді, нар. Сокращенное **ноді**.

Ножика, ки, м. Большой ножъ. *Ріжуть мене ножомом і б'ють мене чомомом.* Ном. № 505.

Ножаний и ноженый, а, б. Ножной; къ ногамъ относящийся, на ногахъ находящийся. *Ножана ступа.* Сви. 139. *Ножени пальці.* Мнж. 42.

Ножена, няти, с. Маленькая ножка. *Обідрана, ледве, ледве несе ноженята.* Шевч. 266.

Ножик, ка, м. Ум. отъ **ниж**.

Ножниці, цѣ, м. мн. Ножницы. *Вдарь у стил—ножниці обізвуться.* Ном. № 3799.

Ножиний, а, б.—Ножаний. *Ножина ступа.* Шух. I. 161, 162.

Ножовий, а, б.—пущення. Заговѣнье передъ маслинницею, когда бѣдятъ студень изъ свиныхъ ногъ. Марк. 153.

Ножки, рів, м. мн. Ножницы для рѣзанія желѣза. Вернеднѣпр. у.

Ноздратий, а, е—Ніздруватий. Цирятин. у. Слов. Д. Эварн.

Ноза, зі, ж. дѣтск. Нога, ножка.

Нозати, каю, еш, л. Понукать (лошадь), кривчать но.

Нора, рѣ, ж. 1) Нора. 2) Жив. *Нуріаеus glareolus* Шух. I. 22. См. **Нориця 2**, Ум. **Нірна**. Ув. **Норѣха**. Мнж. 69.

Норѣцъ, рѣа, м. 1) Водолазъ. *Посилав той купецъ норця, щобъ пурнувъ у море та подивився, за що вінъ (корабель) тамъ зачепився.* Чуб. II. 17. 2) Родъ утки: *нырокъ*, *Mergus albellus*.

Норѣти, рѣб, рѣш, л. Рыть норы.

Нориця ці, ж. 1) Фистула. *Нориці-мошки поривилися та течуть.* Херсон. у. *Щобъ тебе нориці сточили.* Ном. № 13626. 2) Полевая мышь, *Nurpudaeus arvalis*. Желех.

Норичуватий, а, е. Большой фистулой.

Норівоньки, ків, м. мн. Ум. отъ **норови**. См. **Норов**.

Норов, ва, м. 1) Нравъ. *У тебе не такий норов і зроду був.* Г. Барв. 502. 2) мн. Капризы, прихоти. *Ой сідай, Марусенько, на воза, да кидай батькові норови: шо першій норови—попрядки, а другій норови—досвітки.* Нп. *А я твої норови добре знаю, тимъ я тебе ажъ ніколи не займаю.* Грин.

III. 208. Ум. мн. **Норівоньки.** *Десь ти, мила, норівоньки мої знаєш.* Чуб. V. 593.

Норовистий, а, е. Капризный, прихотливый; упрямый. *На городі бузина коренистая, чорнявая дівчинонька норовистая.* Нп. **Норовистий кінъ.**

Норовитися, влієся, вйсья, л. Капризничать, упрямиться. *Недоросток, моя й мати, норовиться.* Чуб. V. 661.

Норовливий, а, е—Норовистий.

Норѣха, хи, ж. Ув. отъ **норѣ**. Мнж. 69, 40.

Нороцовий, норцовий, а, е. Испорченное **мн. марцовий**, **мартовскій**. ЗОЮР. I. 203. Мет. 378.

Носай, сай, м. Жуеъ длинноносебъ.

Носак, ка, м. 1) Носокъ сапога. *Вдаривъ його носомом.* 2) Ударъ по носу. 3) Носильщикъ. Рост.-на-Дону.

Носаль, ля, м. 1)—Носай. 2) Молотокъ съ длиннымъ концомъ.

Носатенький, а, е. Ум. отъ **носатий**.

Носатізна, ни, ж. Сапъ. Галиц.

Носатий, а, е. 1) Носатый, длинноносый. *Яка ти носата!* Грин. III. 645. 2) Большой сапомъ. *Миняй, свату, сайну кобилу на носату.* Ном. № 12800. Ум. **Носатенький**.

Носатка, ки, ж. 1) Мѣра емкости въ 3 и болѣе ведра. 2) Родъ кувшина съ длиннымъ носкомъ. *Барильця, пляшечки, носатку, сулі, тикви, боклажки все висушили безъ остатку.* Котл. Ен. IV. 20. 3) У Василенка старинный умывальникъ висѣлый, съ носикомъ и тремя ручками. Вас. 182. 4) Чайникъ. *Ото такъ у насъ його дразнятъ: у панів чайникъ, а у насъ носатка. Я оце якъ ходивъ у Кошичне та якъ зайшовъ у чайну, такъ ажъ дві носатки виливъ тою чаю.* Мир. у. Слов. Д. Эварн.

Носач, ча, м. Имѣющій большой носъ. Мнж. 26.

Носик, ка, м. 1) Ум. отъ **ніс**. 2) мн. **Носімки комарѣви.** Раст. *Delphinium consolida*. ЗОЮЗ. I. 121.

Носили, сил, с. мн. Носилевъ. *Ледве на носилахъ донесли.*

Носилинка, ки, ж. Одна изъ пары большихъ жердей для переноски сѣна. Вх. Зн. 42. Шух. I. 170.

Носити, шѣ, сити, л. 1) Носить. *Хто жъ тобі, мовъ серденько, обідають носомъ?* Нп. Ой Василь, Василька твій Дунай носить. Мет. 19. 2) Носить одежду, обувь.

Носитися, шѣся, ситися, л. Носиться.

Носитися, як дурень з ступою. Ном. № 2592.

Носичок, чека, м. Ум. отъ ніс.

Носій, сія, м. Носильщикъ. Міус. окр.

Носіленьник, ка, м. = Носій. А носіленьнички—злотці-молоді, а кадіальнички—середні моде. Гол. П. 13. Ум. Носіленьничок.

Носіння, ня, с. Ношеніе, носка. НВолын. у.

Носіє, скá, м. Ум. отъ ніс. 1) Носикъ. У моєї мамі носок довгий. Г. Барв. 504. 2) Клювъ птици. Рання пташка носок чистить. Чуб. I. 261. 3) Носокъ (обув). *Перебувай назад носками.* Ном. 4) У яйця: острый конецъ. 5) Передняя часть, передній уголь лезвия топора. Сим. 24. Шух. I. 175, 182. 6) мн. Игра: носки.

Носоріжець, жця, м. Сказочная птица съ рогомъ на носу, погибшая во время потопа, такъ какъ она, полагаясь на свою силу, не захотѣла войти въ ковчегъ. Драг. 95.

Носюра, ри, м. Ув. отъ ніс

Нося, сі, м. дѣтск. Носъ.

Носяка, ки, м. Ув. отъ ніс.

Нотация, ці, ж. Урокъ, который не забудеться. *Спасибі вам, дякую, що поновили (=поновили). Ви мені добру нотацию дали.* Осн. 1862. УП. 3 нар. уст., 28.

Ночви, чов, ж. мн. Корыто (для стирки бѣлья). Ум. Ночовки, ночовочки.

I. Ночівля, лі, ж. Ночлегъ.

II. Ночівля, ля, с. Ночной отдыхъ. *Як тебе забрали в москалі...—ні одного спокійною ночівля не мали ми, поки тебе визволили.* Г. Барв. 133.

Ночліг, гу, м. 1) = I. Ночівля. 2) мн. Ночная пастыба скота пастухами. *Підемо на ночліги.* 3) мн. Въ черниговскомъ свадебномъ ритуалѣ обрядъ жаренья сала: послѣ удостовѣренія въ невинности новобрачной и отпраздн. извѣщенія объ этомъ къ матери постѣдней, свекоръ останившимся на свадьбѣ женатымъ мужчинамъ дають по куску сала, по шепкѣ для вертела и снопл соломы со словами: „Ідте, добрі люде, на ночліги; хто вернется з добром, тому почот буде“. Гости уходятъ въ пустое мѣсто и жарятъ на огнѣ сало, стараясь свое сохранить, а чужое съѣсть, а зятѣмъ снова возвращаются къ свекру для продолженія пирушки. МУЕ. III. 157.

Ночлігування, ня, с. 1) Пребываніе на ночлегѣ. *Товариш оледів у корчмі хатину про наше ночлігування.* Г. Барв. 20. 2) Ночная пастыба скота.

Ночлігувати, гу́ю, еш, м. 1) Ночевать, быть на ночлегѣ. *Дико й сумно нам було в дорозі. Ще дикше й сумніше було ночлігувати.* Г. Барв. 19. 2) Пасты ночью скотъ.

Ночліжання, ня, м. = Ночліженье. *По над шляхом ночліжәне чумаки постали. Появили та й не спали, мовчки сумували.* К. (Степові квітки, 89).

Ночліжник, ка, м. 1) Ночлежникъ. 2) Ночной пастухъ. *Ночліжники бачили, що такі то коло тих коней ворожили.* Ном. № 12823.

Ночний, á, ó. Ночной.

Ночник, ка, м. 1) Луна. Соснин. у. Чуб. I. 9. 2) Бѣсъ. *Ночник тебе уподив.* Ном. № 3578. 3) Ночной сторожъ возлѣ лошадагнаго табуна. Маріупольск. у. Залюбовск. См. Нічник.

Ночниця, ці, ж. 1) = Нічниця 3. *Нате вам ночниці, оддайте нам сонниці.* Грин. I. 29. КС. 1883. VII. 588. 2) Летучая мышь. 3) Сказочная слѣпая птица, которую водить малая птичка; въ дѣтнюю ночь ночниця жалобно кричитъ. Драг. 10.

Ночовід, да, м. = Кажан. Вх. Пч. I. 16.

Ночовки, вок и ночовочки, чок, ж. мн. Ум. отъ ночви. 1) Малое корыто. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Залужковск.

Ночувальник, ка, м. Ночлежникъ, ночевальщикъ. Константиногр. у.

Ночувальниця, ці, ж. Ночлежница, ночевальщица. Константиногр. у.

Ночування, ня, с. Ночевка, ночеваніе.

Ночувати, чу́ю, еш, м. 1) Ночевать. *Питається сон дрімоти: де ти будеш ночувати? Там, де хата тепленькая, де дитина маленькая,—там я буду ночувати дитиночку колихати.* Мет. 2. *Чи здорові ночували?* Хорошо-ли провели ночь? (Утреннее привѣтствіе). О. 1862. У. 84. 2) Спать вѣдѣтъ дѣвущек и парня. *Уже Василь оджинувъ од Марини,—ночує з Галюкою.* Полт. г.

Ноба, ші, ж. Платье. Одежда. Вх. Зн. 42. Шух. I. 120.

Нощі, нош, ж. мн. Носидля.

Ну, 1) меж. Ну, іст! ніпроку! Ном. *Та ну бо наміті! Да говорите же!* 2) Передъ глаголомъ неопр. накл. употребляется въ смыслѣ: началъ, давай. *А прокинувся він... і нуком його в хаті аж сіли дивитись! Ну бігати, голонити, гайнувати, аж усі ніде жужом.* МВ. П. 10. 3) = Но 2. (Послѣ глагола въ повелит. накл.): *А вийдіть-ну*

слюди, дяльку Трохиме, ходіть-ну з нами. Рудч. Ск. I. 78.

Нуд, дж, м. 1) Скука, тоска, томленіє. МВ. (О. 1862. III. 35) З нуду прав на балабайку, брався до сопілки. Мкр. Г. 2) Тошнота. Швидко кинувся із хати, щоб холодною водою нуд уямувати. Мкр. Н. 9.

Нудá, ді, ж. 1)—Нуд 1. Де моде, там нуди. Ном. № 2453. Що там розказувати? Нуда така! МВ. (О. 1862. III. 36). Коли б я була така покая, як оце дзеркало показує, то я б з нуди вмерла б. Подольск. г. 2)—**Нуд 2.** Серце б'ється, дак нуда така візьме.

Нудáти, дж, днш. м. 1) Наводять, нагонять скуку. 2) Томити, мучити. Сюди блудить, туди блудить, під собою коня нудить. Нп. 3) Принуждати. Учора у розправі нудили хлопців, щоб признався, хто вкрав гроші у Грицька. Волч. у. Став ізнов Грицько нудити Настусиною батька (щоб Настусю за його віддав). Г. Барв. 455. 4) беза. Тошнить. 5)—**Нудитися.** Ходжу, нуджу по садочку, милою не бачу. Чуб. V. 5. 6) Нудити світом. Томитися. А Василь собі нудить світом і не знає, на яку струтину. Кв. I. 11. Вечір стою, світом нуджу, тебе не видати. Мет 38.

Нудитися, дж, ді, днш. м. Тосковать, скучать; томиться. Ой не пряди, моя мила, не нудися: приїде весна, святе літо, приберися. Нп. Він з юлоду ніколи не нудився. Греб. 364.

Нудий, á, б—**Нудний.**

Нудю, нар.—**Нудно.** Нудко мені, тляско мені,—ні з ким розмовляти. Чуб. V. 234.

Нудий, á, б. 1) Скучний; томительний. Бодай же кінець ваш був нудний та гіркий! Ном. № 3710. Нудна моя у полі робота. Г-ня. III. 276. 2) Приторный. 3) Тошний.

Нудність, ности, ж.—**Нудота.**

Нудно, нар. 1) Скучно; томительно. Нудно без роботи. МВ. (О. 1862. III. 40). Так мені, дівчиночко, дає тебе нудно. Нп. 2) Приторно. 3) Тошно.

Нудота, ти, ж. Скука, тоска, томленіє. Нудота мені така стала дома сидіти. См. Нуд, нудьга.

Нудьга, гі, ж. 1) Тоска, скука. Г. Барв. 431. 2) Нудьга-чоловік. Скучний чоловік. Семен не нудьга-чоловік. Міус. овр. См. Нуд, нудота.

Нудьгувати, гю, ш. м.—**Нудитися.**

Нудьа, жі, ж. соб. 1) Вшк. Коли не

н'є, так нуджу б'є, а все не чулає. Ном. № 769. Убрання, постолі порвались і нуджі повна очкурня. Котл. Ея. 2) Мужн. Тут, біля заїнів, нуджа б'є скотину дуже. Слов. Д. Эварн. Воли... ішли нехутко по дорозі да знай ховстами нуджу проганяли. Рудч. Ск. II. 171.

Нуджа, ди, ж. 1) Нужда, недостаток. 2) Надобность, необходимость. Набудмаєш збирати гроші про таку народню нужду. К. (О. 1862. III. 22). Ум. Нуджоньна, нуджочна.

Нуджати, дію, ш. м. Принуждать признаться, добиваться признанія. За гроші (що вкрадено) нуджають парубка в розправі. Волч. у.

Нуджаний, а, ө. 1) Крайне нуждающийся. 2) Плохой, жалкій. Коли на тім нужденім полі забачусь в шасливій долі? Грин. III. 632. 3) Измученный. Розважав душу обою, нуждене серденько. К. Дз. 130.

Нуджати, жд, днш. м. Привнуждать. Коли сложе син женитися, то не полішаєм і нуждить його не будем. Мкр. Н.

Нуджоньна, ки, ж. Ум. отъ нуджа.

Нуджота, ти, ж. 1)—**Нуджа.** 2) Болѣзнь. Бог дасть нуждоту, Бог дасть, що й оздоровить. Посл.

Нуджоча, ки, ж. 1) Ум. отъ нуджа. 2) Родимчикъ у дітей. Канев. у.

Нужний, а, ө. 1) Изможденный, истомленный. 2)—**Нужденный 1.** Горє мені нужному, що я винен кожному.

Нузда, ді, ж. Узда. Ум. Нуздечна. Пан і посадить його верги на свої коліна... а воно тільки: „мо, косо, мо!“—та за панові оуси й візьметься, наче за нуздечку. О. 1862. X. 5.

Нуздати, дію, ш. м. Зануздывать, надѣвать узду.

Нуздэчка, ки, ж. Ум. отъ нузда.

Нузати, каю, ш. м. Кричать: ну! понувать. Не заїрї, що нукаєш. Ном. № 10347.

Нуль, ля, м. Нуль. Нулі минаються при складуванні. К. Грам. 101.

Нум, нумо, нумте (мн.), меж. Ну, станемъ, давайте. Нумо, браття! нумо, товариство, нумо коні сідайте! Грин. III. 603. Нумо, діти, нумо, нумо припильнуймо! Нп. Нум, діти, паску їсти! Ном. № 593. Он де, братці, сидить кравець на дубі. Ох, нумте, братки, як би його достати. Рудч. Ск. I. 6.

Нурець, рцá, м. ? Животи. Шух. 22.

Нурка, кж, ж. Зоол. Норка, *Mustela lutreola*. Вх. Пч. I. 16.

Нурт, та, м. Водоворотъ, омутъ. *Всіх німців нуртам Дніпровим оддано.*

Нурта, тж, ж. Пучина, бездна.

Нуте, меж. Нуте. *Гей, нуте, косарі!* *Ном. № 9999.*

Нутрішній, а, в. Внутренній.

Нутро, ра, с. Нутро, внутренность. *Немає залізом палими мое нутро.* *Стор. МІР. 34.*

Нутрости, стів, ж. мн. Внутренности. Черк. у.

Нутряк, ка, м. 1) Нутреное сало. Хоти. у. 2) Животное, у котораго шулата находяться внутри, а не въ мошонкѣ. *Як болять зуби, то найди невилосженого жеребця - нутряка здоглого, одіри підкову, з циналів скупй перстень та й носи.* *Мнж. 157.*

Нутрянйй, а, в. Внутренній, нутренкой. *Кров нутряню замовить.* *Мнж. 150.* *Ньо! меж. Hol Ньо, ньо, урахова! О. 1862. VI. Костомар. 63.*

Ньбкати, каю, еш, сов. в. ньбкнути, нжу, неш, *гл.* Понукать, понудить допадъ словомъ ньо. *Ньокни на сіру, бо зовсім не везе.*

Ньбка, кж, ж. Раст. 1) *Sparganium simplex* L. 2) *Sparganium ramosum* L. *ЗЮЗО. I. 137.*

Ньбня, ні, ж. Плакса. Ум. Ньбнька. *Гол. IV. 480.*

Ньбнявий, а, в. Плаксивый.

Ньбта, тж, ж. Заклепка; спайка. *Взяти в ньоти.* Заклепать.

Ньтувати, тую, еш, *гл.* Заклепывать, спаявать.

Ньх, ху, м. 1) Чутье, обоняніе. Переносно: ность. *Бережи нюха.* *Ном. № 3626.* 2) Понюшка табаку.

Ньханя, ня, с. Нюханіе.

Ньхарь, ря, м. Нюхатель (нюхающий табакъ). *Мнж. 173.*

Ньхати, хаю, еш, *гл.* Нюхать. *Нюхала квітку. Я здорово нюхав табаку.* *Кв. I. 252.*

Ньхачі, ча, м.—Нюхарь. *Нюхачів бацяцько, та табаки нема.* *Ном. № 4760.*

Ньхачіти, хчу, неш, *гл.* Однокр. в. отъ ньхати. *Тільки що нюхнув—та ахчи!* *Рудч. Ск. I. 4.*

Нюшати, шу, шшш, *гл.* Нюхать воз-

духъ (о животномъ). *Собака нюшить.* Черк. у.

Нюшувати, кую, еш, *гл.*—Нюшити. *Нюшкує пес.* Камен. у.

Ня, ня-ня! меж. Зовъ собаки. *КС. 1882. VIII. 386.*

Няй! меж. Мау! *А котичок няв-няв-няй!* *Рудч. Ск. I. 51.*

Нявк, ку, м.—Нявкання. *Св. Л. 132.*

Нявка, кж, ж. Одинъ изъ злыхъ духовъ (по вѣрованіямъ гуцуловъ) = *мавна?* *Шух. I. 43.*

Нявкання, ня, с. Мяуканье.

Нявкати, каю, еш, *гл.* 1) Мяукать. 2) Кричать (о совѣ).

Нявкнути, кну, неш, *гл.* Мяукнуть.

Нявчати, чу, чшш, *гл.* Мяукать. *І в юлос, мов кішки, нявчать.* *Котл. Еп. VI. 21.*

Нягай, нар=Нехай. *Гол. III. 261.*

Няй, нар=Най. *Няй слівце промовити.* *Гол. IV. 372.*

Няйкало, ла, Дѣтская игра въ бросаніе палокъ. Тоже, что и шкюпирта. *Ив. 20.*

Няньо, ня, м. Отець. *Гол. II. 43.*

Нянька, кж, ж. Нянька. *Багатому чорт діти колише, а убогий і няньки не найде.* *Ном. № 1420.*

Нянько, ка, м.—Няньо. *Поколь би-ла м в свою нянька, коровачки м пасла.* *Гол. II. 444.*

Нянькувати, кую, еш, *гл.* Быть, служить нянкою. *Нянькувала у нас коло меншого брата.* *Сем. 209.*

Няньчити, чу, чшш, *гл.* Няньчить. *Не ти ж мене колихав, не ти ж мене няньчиш.* Чуб.

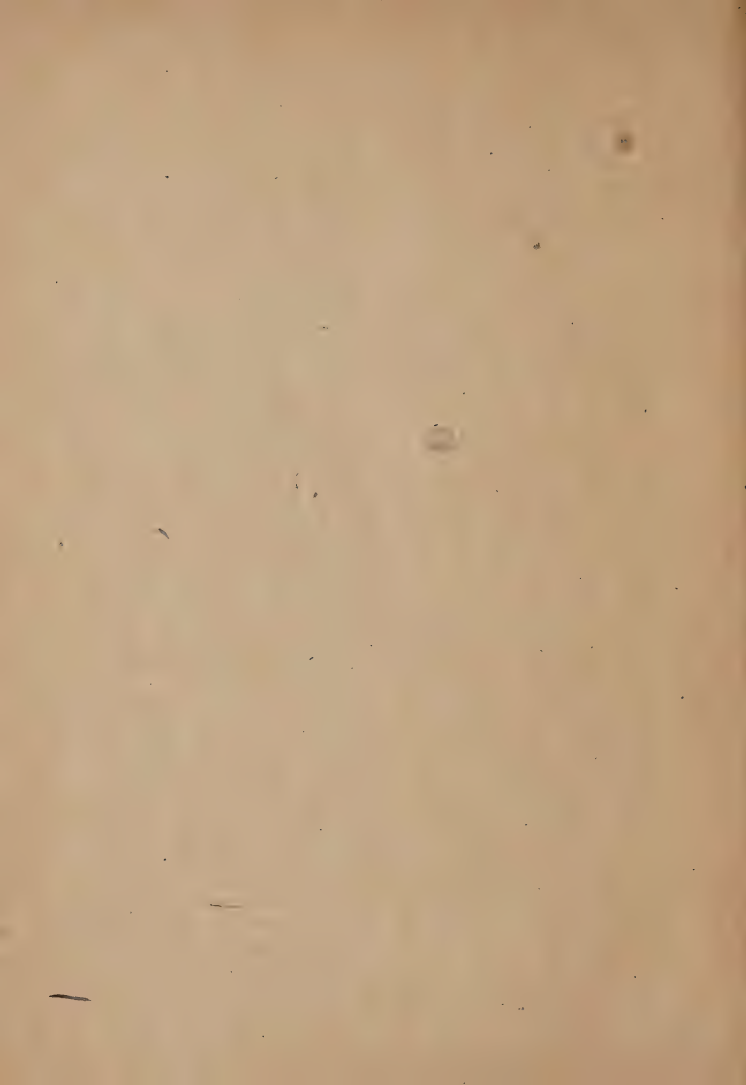
Няньчитися, чуса, чшшся, *гл.* Няньчиться.

Няня, ні, ж. 1) Дѣтск. Няня, нянька. *О. 1861. VIII. 8.* 2) Ласкательное названіе коровы. *Як виженеш корову у череду, озми її за хвіст та кажи: „Йди, няня, по пугте молоко, по білий сир, по жовте масло“.* *Мнж. 135.*

Няти, йму, ймеш, *гл.* 1) Брать. 2) Брать (о рѣзкущемъ орудіи). *Твоєї ший жич не йме.* *Ад. I. 133.* 3) *Нати віри.* Вѣрить. *З брезні не мруть, та вдруге віри не ймуть.* *Ном. № 6805.*

Нятися, ймуся, ймешся, *гл.* 1) Братъся. *Нявся, як на стіну брався.* *Ном. № 3070.* 2) *Не ймється віри.* Не вѣрится. 3) *Не ймється мені.* Не дается въ руки, не спорится.

PRESERVATION REVIEW

3/04 _____

